

ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಪ್ರಕಟಣೆ - ೭೧
ಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆ - ೬೪

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು
ಡಾ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ

ಕುವೆಂಪು ಸಂಚಯ

ಕುವೆಂಪು ಸಂಚಯ

ಸಂಪಾದಕರು
ನಾಡೋಜ ಪ್ರೊ|| ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ
ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಡಾ|| ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ
ಡಾ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ

ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ

ಕಲಾ ಗ್ರಾಮ, ಮಲ್ಲತ್ತ ಹಳ್ಳಿ, ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ ಹಿಂಭಾಗ
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೫೬

Kuvempu Sancaya : — An Anthology of Selected Works of Kuvempu ;
Editor-in-Chief: **Dr. Pradhan Gurudatta**; Editors : **Dr. D. Javare Gowda,**
Dr. G.S. Shivarudrappa and Dr. Pradhan Gurudatta ; Published by : **P. Narayana**
Swamy, Registrar, **Kuvempu Bhasha Bharathi Pradhikara**, Kalagrama,
Mallattahalli, Behind Jnana Bharati Campus, Bangalore - 560 056. First Edition : 2009;
Pp. lxviii + 864 ; Price: Rs.450/-

© : ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಾದಿರಿಸಿದೆ

ಮುದ್ರಣ : ೨೦೦೯
ಪುಟಗಳು : lxviii + ೮೬೪
ಬೆಲೆ : ರೂ. ೪೫೦.೦೦

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಪಿ. ನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ

ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ

ಕಲಾಗ್ರಾಮ, ಮಲ್ಲತ್ತಹಳ್ಳಿ, ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ ಹಿಂಭಾಗ
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೫೬

ಮುಖಪುಟ ಚಿತ್ರ : ಶ್ರೀ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ
ವಿನ್ಯಾಸ : ಮೆ|| ಮಯೂರ ಪ್ರಿಂಟ್ ಆಡ್ಸ್

ISBN : 978-93-80415-03-1

ಮುದ್ರಕರು :

ಮೆ|| ಮಯೂರ ಪ್ರಿಂಟ್ ಆಡ್ಸ್

ನಂ. ೬೯, ಸುಬೇದಾರ್ ಭವನ ರೋಡ್

ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦೦೨೦ ದೂ : ೨೩೩೪೨೨೨೪

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ವಿಧಾನಸೌಧ

ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೦೧

ಬಿ.ಎಸ್.ಯಡಿಯೂರಪ್ಪ
ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು

ಮೊದಲಮಾತು

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಮಹಾಕವಿ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕನ್ನಡದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಮಹಾಚೇತನ. ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಸಂಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ 'ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ' ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಸರ್ಕಾರದ ಸದಾಶಯ. ಬೆಂಗಳೂರು 'ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ' ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿರುವ ಬೃಹತ್ ಭವನದ ಸಮುಚ್ಚಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ತರಬೇತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಹು-ಆಯಾಮದ ಅದರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಅರಳಿನಿಲ್ಲವೆ.

ಅದು ಆರಂಭಿಸಿರುವ ಭಾಷಾಂತರ ಮತ್ತು ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಿಕ್ಷಣಗಳು ಆಡಳಿತ ಕ್ಷೇತ್ರ, ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ, ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಲಿವೆ.

ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾ-ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತರುವುದಲ್ಲದೆ, ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಜಾಗತಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಡುವ ಕರ್ತವ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ, ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತರುವ ಮಹತ್ತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಅದು ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ.

ನಾಡಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಲಹೆ-ಸೂಚನೆ-ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅದರ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಮೂಡಿಬರಲಿ ಹಾಗೂ ಇದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರೆಲ್ಲರೂ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವರೆಂಬ, ಇದರ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳನ್ನು ಜನಸಮುದಾಯ ಆದರ-ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವರೆಂಬ ಆಶಯ ನಮ್ಮದಾಗಿದೆ.

(ಬಿ.ಎಸ್.ಯಡಿಯೂರಪ್ಪ)

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಬಿ.ಆರ್. ಜಯರಾಮರಾಜೇ ಅರಸ್, ಭಾ.ಆ.ಸೇ.

ಕೊಠಡಿ ಸಂಖ್ಯೆ ೨, ನೆಲ ಮಹಡಿ

ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು

ವಿಕಾಸ ಸೌಧ

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಹಾಗೂ

ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೦೧

ವಾರ್ತಾ ಇಲಾಖೆ

ಶುಭಾಕಾಂಕ್ಷೆ

"ಜಗದ ಕವಿ, ಯುಗದ ಕವಿ" ಎಂಬ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ವಿಶ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದ ಅಪೂರ್ವ ಕೊಡುಗೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಕೆಚ್ಚು-ನೆಚ್ಚುಗಳನ್ನೂ, ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನವನ್ನೂ ಮೂಡಿಸಿದ್ದ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿಯ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಬಗೆ-ಬಗೆಯಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರಗಳು, ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಆ ಮಹಾಚೇತನಕ್ಕೆ ಗೌರವವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ವಿವಿಧ ಬಗೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅವರ ಜನ್ಮಸ್ಥಳವಾದ ಕುಪ್ಪಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಮಾರಕವನ್ನೂ, ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರವನ್ನೂ, ಅಭಯಾರಣ್ಯವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದೆ. ಅವರ ಮಹಾಕಾವ್ಯ 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಅನ್ನು ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತರುವ ಯೋಜನೆಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ನೆರವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಹುಶಃ ಅನೇಕ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಂಥ ಅನೇಕ ವಿದೇಶಿ ಭಾಷೆಗೂ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿದೆ, ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದೆ. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಅವರ ಹೈಮಾಚಲೋಪಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ಕಿರುಕಾಣಿಕೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಧನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ತನ್ನ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಯೋಜನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ ಅವರಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಭವನ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ 'ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾಭಾರತಿ'ಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಆರಂಭಗೊಳಿಸಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೆ, ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಿಯರಿಗೆ ಇದು ಇಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆಂದೂ, ಅವರೆಲ್ಲರ ಬಹುಬಗೆಯ ಕನಸುಗಳು ಸಾಕಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆಂದೂ ನಂಬಿದ್ದೇವೆ.

'ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾಭಾರತಿ' ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಚಾರ-ಪ್ರಸಾರಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲಾದ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿರದೆ, ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಲೋಕದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿರಿಮೆ-ಗರಿಮೆಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಸುವ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಮಹದಾಶಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದವರು. ಹೀಗಾಗಿ, ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ಭಾಷಾಭಾರತಿ ಕೈಚಾಚಲಿದೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸುವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಲಿದೆ. ಇದರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ, ಕಾನೂನು, ವಿಜ್ಞಾನ, ಮಾನವಿಕ ವಿಷಯಗಳು - ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅನುವಾದ ಶಿಕ್ಷಣಗಳು, ವಿದೇಶಿ ಭಾಷೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಹಾಗೂ ತರಬೇತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲಿವೆ; ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳೂ ಹೊರಬರಲಿವೆ. ಹೀಗೆ ಇದೊಂದು 'ಮಿನಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ'ವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಲ್ಲಲಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾಭಾರತಿ ಈಗಾಗಲೇ ಹಲವು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ

ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಸಂಚಯದಂಥ ಮಹಾಲೇಖಿಕರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು, ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು ಹೊರತರುವುದು, ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದು - ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸಾಕಾರಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ವಿದ್ವದ್-ಸಮುದಾಯ ಸಹಾಯ-ಸಹಕಾರ-ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಸರ್ಕಾರ ಬಯಸುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಸರ್ಕಾರದ ಯೋಜನೆಗಳಿಗೂ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಇಂಬು ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ನೆರವನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾಭಾರತಿಯ ಬಹುಮುಖೀ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಇತೋಪ್ಯಶಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿ; ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ನಾಡಿನ ಜನರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

(ಬಿ.ಆರ್. ಜಯರಾಮರಾಜೇ ಆರಸ್)

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಮನು ಬಳಿಗಾರ್

ನಿರ್ದೇಶಕರು

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ

ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಜೆ.ಸಿ. ರಸ್ತೆ,
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೦೨

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ನುಡಿ

ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಅಂಗವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ 2005ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಕೇವಲ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿಯ ಕಟ್ಟಡ ಸಮುಚ್ಚಯದ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿದ್ದು, ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ಅದರ ಉದ್ಘಾಟನೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಕಾರ್ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು, ಧೈಯೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಚಾರ ಪ್ರಸಾರಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಮಾಡಿರುವ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಆ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಹಿರಿಯ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡೇತರರಿಗೆ, ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಧನೆಗೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಅಣಿಗೊಳಿಸುವ ಧೈಯವನ್ನೂ ಇದು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹೀಗೆ ಇದು ಸರ್ವಭಾಷೆಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿದೆ. ಭಾಷಾಂತರ ಶಿಕ್ಷಣ, ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆಗಳ ಶಿಕ್ಷಣ, ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಾದ್ಯಯನ, ತರಬೇತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು - ಹೀಗೆ ಬಹುಮುಖವಾದ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ನಾಡಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬರಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ವಿಲೀನಗೊಂಡಿದ್ದು, ಹೆಚ್ಚಿನ ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ತನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿದೆ. ಈ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿನಂದನೀಯವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಹಿರಿಯ ಬಹುಭಾಷಾ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ.ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ ಅವರನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿಯ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ನೇಮಕ ಮಾಡಿದ್ದು, ಅವರು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಧೈಯೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ಸಂಕಲ್ಪಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ತನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮೆಚ್ಚಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ - ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ. ಸಂಸ್ಥೆಯ ಉದ್ಘಾಟನೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅದರ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು ಹೊರತರುತ್ತಿರುವುದು ಅದರ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಇತೋಪ್ಯುತಿಶಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

(ಮನು ಬಳಿಗಾರ್)

ಅರಿಕೆ

ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ. ಕನ್ನಡದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವರಕವಿಗಳಾದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಂದಲೇ ಯುಗದ ಕವಿ, ಜಗದ ಕವಿ ಎಂದು ಕೀರ್ತಿರಾಗಿದ್ದಂಥವರು. ಕನ್ನಡದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಮಹಾಚೇತನವೂ ಅವರಾಗಿದ್ದರು. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಹಿರಿಮೆಯೂ ಅವರದಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯವರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಬಹುತೇಕ ಗೌರವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ಅವರದಾಗಿವೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಈ ಗೌರವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಅರಸಿಬಂದವು. ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಗೌರವಾದರಗಳಿಗೂ ಅವರು ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ-ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಿರಿಮೆ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವೊಂದನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಾದ 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಸೇರಿದಂತೆ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಹುಶ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಂಥ ವಿದೇಶಿ ಭಾಷೆಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿಯಂಥ ಇತರ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿದೆ ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಹೈಮಾಚಲೋಪಮೆ ಸಾಧನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಹತ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಮತ್ತು ಅದು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಲೋಕದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಯೋಜನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯ ಮೂಲ ರೂವಾರಿ ಪ್ರೊ.ದೇ.ಜವರೇಗೌಡ ಅವರು, 'ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ'ಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯನ್ನು ಈಗ ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ 'ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ'ದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳೂ ಇನ್ನಷ್ಟು ವ್ಯಾಪ್ತಿ-ವೈವಿಧ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಂದುವರಿಯಲಿವೆ. 'ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ' ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಚಾರ-ಪ್ರಸಾರಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಮೀಸಲಾದ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿರದೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿರಿಮೆ-ಗರಿಮೆಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ-ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಸುವ, ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಮಹದಾಶಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ 'ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ'ಯ ಕಟ್ಟಡದ ಶಿಲಾನಾಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ದಿನಾಂಕ:೦೧.೦೯.೨೦೦೫ರಂದು ಅಂದಿನ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಎನ್.ಧರ್ಮಸಿಂಗ್ ಅವರಿಂದ ನೆರವೇರಿತು. 'ವಿಶ್ವಚೇತನ' ಮತ್ತು 'ಕಾಜಾಣ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿರುವ ಎರಡು ಬೃಹತ್ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿಯ ಕಟ್ಟಡದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಎರಡೂವರೆ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು, ೨೦೦೯ರಲ್ಲಿ ಇದರ ಕಾಮಗಾರಿ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿದೆ. ೧೯.೦೮.೨೦೦೯ರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೧೧.೦೦ ಗಂಟೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಸ್.ಯಡಿಯೂರಪ್ಪ ಅವರು ಈ ಕಟ್ಟಡ-ಸಮುಚ್ಚಯದ ಉದ್ಘಾಟನ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ಮೊದಲ ಕಂತಿನ ಹತ್ತು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಬಿಡುಗಡೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದರು.

ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮೂರು ಮುಖದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ :

- (ಅ) ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು
- (ಆ) ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು
- (ಇ) ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು

(ಅ) ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು :

- (i) “ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಿರಿಮೆ-ಗರಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಅದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ ಅಷ್ಟೇ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಉದ್ದೋಷಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ಅನುವಾದ, ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆಗಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ :

(೧) ಭಾಷಾಂತರ ಡಿಪ್ಲೊಮಾ ಶಿಕ್ಷಣ - ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಹಿಂದೀ, ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ಮಲಯಾಳಂ, ಬಂಗಾಳಿ, ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ತರಬೇತಿಗೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಈ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

(೨) ಭಾಷಾಂತರದಲ್ಲಿ ಎಂ.ಫಿಲ್ ಶಿಕ್ಷಣ : ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟು

(೩) ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಂತರ

(೪) ಕಾನೂನುಶಾಸ್ತ್ರ, ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಂತರ

(೫) ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಾನವಿಕಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತು ಭಾಷಾಂತರ

(೬) ತೌಲನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ; ಮತ್ತು

(೭) ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆಗಳ ಶಿಕ್ಷಣ (ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟ್ ಮತ್ತು ಡಿಪ್ಲೊಮಾ)

- (ii) ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಬೇಕಾದರೆ - ಜಾಗತಿಕ ಪ್ರಾಚಾರ್ಯರ ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸ್ಪ್ಯಾನಿಷ್, ಜಪಾನಿ, ಫ್ರೆಂಚ್, ರಷ್ಯನ್, ಜರ್ಮನ್, ಚೀನೀ, ಆಫ್ರಿಕನ್ ಭಾಷೆಗಳು - ಈ ಎಲ್ಲ ಶಿಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ತಜ್ಞರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮರೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿದೇಶೀ ದೂತಾವಾಸಗಳ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಈ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವಂಥ ತರಣ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಿ ಪ್ರಕಟಣಾವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳು, ವಿಚಾರಸಂಕೀರ್ಣಗಳು, ಕಾರ್ಯಶಿಬಿರಗಳು ಮುಂತಾದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದವರು. ಹೀಗಾಗಿ, ಜ್ಞಾನದ ಇತರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳತ್ತಲೂ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾಭಾರತಿ ಕೈಚಾಚಲಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸರ್ವಾಂಗ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆಸುವ ಅವರ ಆಶಯ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅನುವಾದ ಮಿಷನ್ ಯೋಜನೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬರಲಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಇಂಥ ಶಿಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಔಚಿತ್ಯ ದೊರೆಯುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

(ಆ) ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು :

ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್ ಅವರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ರಚನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ 'ರವೀಂದ್ರ ಸಂಚಯ'ವನ್ನು ಹೊರತಂದಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ 'ಕುವೆಂಪು ಸಂಚಯ' ಮತ್ತು 'ಪು.ತಿ.ನ ಸಂಚಯ'ಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂಬರುವ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಮೊದಲಾದ ಕನ್ನಡದ ಮಹತ್ವದ ಕವಿಗಳ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ, ಅವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ತರುವ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಮತ್ತು ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಂಚಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲೂ ಕ್ರಮಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಮೈಥಿಲಿ ಶರಣಗುಪ್ತ ಸಂಚಯ, ಜಯಶಂಕರ ಪ್ರಸಾದ್ ಸಂಚಯ (ಹಿಂದೀ), ವಿಶ್ವನಾಥ ಸಂಚಯ (ತೆಲುಗು), ಆಶಾಪೂರ್ಣದೇವಿ ಸಂಚಯ (ಬಂಗಾಳಿ), ಶಿವಶಂಕರ ಪಿಳ್ಳೆ ಮತ್ತು ಎಂ.ಟಿ.ವಾಸುದೇವ ನಾಯರ್ ಸಂಚಯ (ಮಲಯಾಳಂ) ಇತ್ಯಾದಿ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಜಾಗತಿಕ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಲು ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಸಮಾರಂಭಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವಂತೆಯೇ, ಇತರ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತಹ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ ರೂಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧೈಯೋದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವೂ-ಪ್ರೇರಕವೂ ಆಗುವಂತೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ, ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿರುವ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬಿಲ್ಡ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಪುನರಾವರ್ತನೆಯಾಗದಂತೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾಭಾರತಿ ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ : ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ನಾಡಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಲು ಹಾಗೂ ಅಂತಹವರ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ತರುಣ ಪ್ರತಿಭೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ : ತರುಣ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ವಿವಿಧ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ತರಬೇತಿ ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಮುಂದೆ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೊಳು-ಕೊಡೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಲು ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರಗಳ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಶಿಷ್ಯವೇತನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ.

(ಇ) ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು :

'ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ'ಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ಅನುವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಕಳೆದ ವರ್ಷವಷ್ಟೇ ೫೬ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿದ್ದು, ಕಳೆದ ೮-೧೦ ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೨.೦೦ ಲಕ್ಷ ರೂಗಳನ್ನು ಮಾರಾಟದ ಮೂಲಕವೇ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮುಂದೆ ಹಮ್ಮಿಕೊಳ್ಳಲಿರುವ ಹಾಗೂ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಮಹತ್ವದ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಿ.ಡಿ.ಬರ್ನಾಲ್ ಅವರ 'ಸೈನ್ ಇನ್ ಹಿಸ್ಟರಿ' ಗ್ರಂಥದ ನಾಲ್ಕು ಸಂಪುಟಗಳು, ವಿಲ್ ಡ್ಯೂರಾಂಟ್ ಅವರ 'ಸ್ಪೋರಿ ಆಫ್ ಸಿವಿಲಿಜೇಷನ್'ನ ಎಂಟು ಸಂಪುಟಗಳು (೪ರಿಂದ ೧೧), ವಿಜ್ಞಾನ-ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸುಮಾರು ೧೦೦ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಸೋಮದೇವನ 'ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರ'ದ ಐದು ಸಂಪುಟಗಳು (೬ರಿಂದ ೧೦) - ಇವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ಭಾರತೀಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯಂಥ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಜಾಪನೀಸ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಲಭ್ಯವಿರುವ 'ಶಾಕ್ ವೇವ್'ನಂಥ ಗ್ರಂಥವೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊರಬರಲಿದೆ. 'ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕನಕದಾಸ ಮಿಷನ್' ಸಂಸ್ಥೆಯ ನೆರವಿನೊಂದಿಗೆ ಕನಕದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯವೂ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳಲಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಕನ್ನಡ ಪ್ರಕಾಶನದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಹತ್ವದ ಹೆಜ್ಜೆಗುರುತುಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತ ಮುನ್ನಡೆಯಲಿದೆ.

ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಕಾಶಕರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ : ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಕಾಶಕರ ಸಹಾಯ-ಸಹಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ವಿಶೇಷ ಯೋಜನೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದೆ. ಅದರ ಮೇರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇತರ ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತರುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಮೂಲಧನವನ್ನು ಮುಂಗಡವಾಗಿ ನೀಡಿ, ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಈ ಮುಂಗಡ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವಂತೆ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇತರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಕಟಣೆ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಬಗೆಯ ನೆರವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಇದೊಂದು ಬಗೆಯ ವಿನೂತನ ಯೋಜನೆ ಆಗಿದೆ ಎಂದೂ, ಇಂಥ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವುದಾಗಿಯೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಮುಂದೆ ಬಂದಿವೆ. ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡೇತರ ಭಾಷಾ-ಸಾಹಿತ್ಯವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಮೇರು ಕೃತಿಗಳು ಪರಿಚಯಗೊಳ್ಳಲೂ, ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಲೂ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಉದಾರ ನೆರವಿನಿಂದ ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ಮತ್ತು ಬಹು ಆಯಾಮದ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ಭಾಷೆಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸೇತುವೆಯಾಗಿ, ಮಿನಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವಾಗಿ 'ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ' ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲಿದೆ. ನಾಡಿನ ಗಣ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಹಾಯ-ಸಹಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಈ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲಿದೆಯೆಂದೂ, ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವಿದ್ವಾನ್‌ವಲಯಕ್ಕೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಗೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೆ ಇದು ಸಂತಸದ ಸಂಗತಿ ಆಗಲಿದೆ ಎಂದೂ ನಂಬಿದ್ದೇವೆ.

* * * *

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅತ್ಯುಚ್ಛ ಸಿದ್ಧಿ-ಸಾಧನೆಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದಂಥವರು. "ಪೆಸರಾಸಿ! ಅದೊಂದು ನಾಗರಿಕರ್ಮ ಮೀಸಲಾಗಿರ್ಪ ಮನೋಜಾಡ್ಯಂ ಕಣಾ" ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು 'ಶನಿ' ಎಂದೇ ಕರೆದು, ಅದನ್ನು ದೂರವಿರಿಸುವ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಮೆರೆದರೂ, ನಾಡಿನ ಅತ್ಯುಚ್ಛ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ತಮ್ಮನ್ನು ಅರಸಿಕೊಂಡು ಬರುವಂಥ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿಸಿದವರು. ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟೊರೇಟ್ ಪದವಿಗಳಿಂದ ಪುರಸ್ಕೃತರಾದಂಥವರು. 'ಸರ್ವೋದಯ', 'ಸಮನ್ವಯ' ಮತ್ತು 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ'ಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರುವಂಥ ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಮಲೆನಾಡಿನ ಜನಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಅದ್ಭುತ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುವ ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡಿತಿ ಮತ್ತು ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಮಲೆನಾಡಿನ ಚಿತ್ರಗಳಂಥ ಶಬ್ದಚಿತ್ರಗಳು, ನೂತನ ಜೀವನದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಮೆರೆಯುವ ಶ್ರುತಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ಬೆರಳ್-ಗೆ-ಕೊರಳ್, ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ, ಜಲಗಾರ, ಯಮನ ಸೋಲು ಮೊದಲಾದ ನಾಟಕಗಳು,

ಕನ್ನಡ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಗಳಾಗಿರುವ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು ಹಾಗೂ ನನ್ನ ದೇವರು ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು, ಸೃಜನಶೀಲ ಅನುವಾದ ಮತ್ತು ಅಳವಡಿಕೆಗಳ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಮೆರೆದ ಬಿರುಗಾಳಿ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಾಕ್ಷಿಯಂಥ ನಾಟಕಗಳು, ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯಂಥ ಖಂಡಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ 'ಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿಯ ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ'ಯಂಥ ನೀಳ್ಗವನ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಂಥ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಂಥ ಆತ್ಮಕಥೆ, ಕವಿ-ಕಾವ್ಯ ವಿವೇಚನೆಯ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ಮೆರೆಯುವ ಹಾಗೂ ದರ್ಶನ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರುವ ಕಾವ್ಯ ವಿಹಾರ, ತಪೋನಂದನ ಮತ್ತು ದ್ರೌಪದಿಯ ಶ್ರೀಮುಡಿಂಧ್ರ ಹಾಗೂ ರಸೋ ವೈ ಸಃದಂಥ ವಿಮರ್ಶಾಗ್ರಂಥಗಳು, ನನ್ನ ಗೋಪಾಲ ಮತ್ತು ಮೋಡಣ್ಣನ ತಮ್ಮದಂಥ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ, ನಿರಂಕುಶ ಮತಿಗಳಾಗಿ ಎಂಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಸಂದೇಶದಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕಾಣಿಕೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವರೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಮನುಜಮತ-ವಿಶ್ವಪಥದಂಥ ಜೀವನ ದರ್ಶನ, ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಜಡತೆಯಿಂದ ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಡಿಂಡಿಮ - ಇವುಗಳಿಂದ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದವರು ಅವರು. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಯ ಉನ್ನತ ಶಿಖರಗಳನ್ನು ಏರಿ ನಿಂತವರು. ಸಮಕಾಲೀನ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳಾದ ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರಿಂದಲೇ 'ಜಗದ ಕವಿ, ಯುಗದ ಕವಿ' ಎಂದು ಕೀರ್ತಿತರಾದವರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನೇ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಂಪನಂತೆ, ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹರಿಹರ-ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರಂತೆ, ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡದ ಕೀರ್ತಿ ಶಿಖರದ ಪ್ರತೀಕವೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ; ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯಯುಗದ ಪ್ರವರ್ತಕರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

* * * *

ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ರಚನೆಗಳ ಸಂಕಲನವಾದ 'ಕುವೆಂಪು ಸಂಚಯ'ವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರುವ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿರುವ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

೧. ನಾಡೋಜ ಡಾ.ದೇ.ಜವರೇಗೌಡ
೨. ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ
೩. ಡಾ.ಎಸ್.ಎಂ.ವೃಷಭೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿ
೪. ಡಾ.ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ (ಅಧ್ಯಕ್ಷ)

ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಡಾ.ವೃಷಭೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಮಿತಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿನ ಆಯ್ದು ರಚನೆಗಳನ್ನು ಈ ಸಂಚಯ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಹೈತ್ಯೂರ್ವಕವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಧಿಕೃತ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅವಧಿಯನ್ನೂ ಮೀರಿ ಹಲವಾರು ದಿವಸಗಳ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರೊ.ದೇ.ಜ.ಗೌ ಮತ್ತು ಡಾ.ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಈ ಸಂಚಯದ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹೈಮಾಚಲೋಪ ಸಾಧನೆಯ ದಿಗ್ಗರ್ಶನ ಇದರಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ. ಇಂಥ ಒಂದು ಸಂಚಯಕ್ಕೆ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾದ, ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾದ ಸಮಗ್ರ ಪೀಠಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ನಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ನಾಡಿನ ಖ್ಯಾತ ವಿಮರ್ಶಕರಾದ ಡಾ.ಪ್ರಭುಶಂಕರ ಅವರು. ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಂಕಲನದ ಆಯ್ಕೆ ತುಂಬ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯನ್ನೂ ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದು ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ತಂದಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಕೃತಜ್ಞವಾಗಿದೆ.

'ಕುವೆಂಪು ಸಂಚಯ'ವನ್ನು ಹೊರತರುವಲ್ಲಿ ಉದಾರವಾಗಿ ಅನುಮತಿಯನ್ನಿತ್ತು ನೆರವಾಗಿರುವವರು ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸುಪುತ್ರಿ ಶ್ರೀಮತಿ ತಾರೀಣಿ ಚಿದಾನಂದ ಅವರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಪತಿವರ್ಯರಾಗಿರುವ ಡಾ.ಕೆ.ಚಿದಾನಂದ ಗೌಡ ಅವರು. ಈ ಕೃತಿಯ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ದಂಪತಿಗಳು ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ಮೊದಲ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಒಪ್ಪಿರುವುದು ನಮಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಂತೋಷವನ್ನು ತಂದಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿ, ಇದನ್ನೊಂದು ಮಿನಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಎಲ್ಲ ನೆರವನ್ನು ನೀಡುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿರುವ ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಸ್. ಯಡಿಯೂರಪ್ಪನವರಿಗೆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ವಾರ್ತಾ ಇಲಾಖೆಯ ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಆರ್. ಜಯರಾಮರಾಜೇ ಅರಸ್ ಅವರು ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಗೌರವಾದರಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಈ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿ, ಸೂಕ್ತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ವಿಶೇಷವಾದ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಮಾನ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕರೂ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿ ಸದಸ್ಯರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಮನು ಬಳಿಗಾರ್ ಅವರು ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಸತತವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಲಹೆ-ಸೂಚನೆ, ನೆರವು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಾನು ವಿಶೇಷ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಕನ್ನಡದ ಮಹತ್ವದ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಇನ್ನೂ ಇತರ ಸಂಚಯಗಳು ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಬರಲಿವೆ. ಪು.ತಿನ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತ ಸಂಚಯ ಬರುವ ಮಾರ್ಚ್ ೧೭ರಂದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಲಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರೊ.ಟಿ.ಎನ್.ತಿನಾರಾಯಣ ಅವರಿಗೆ, ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಧ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ.ಪ್ರಭುಶಂಕರ, ಪ್ರೊ.ಜಿ.ಎಸ್.ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ ಮತ್ತು ಡಾ.ಎಚ್.ಎಸ್.ರಾಘವೇಂದ್ರ ರಾವ್ ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಮುಂಬರುವ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಕೀರ್ತಿಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂಥ ಸಂಚಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದೀ ಆವೃತ್ತಿಗಳು ಹೊರಬರಲಿವೆ. ಇಂಥ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡದ ಸಿದ್ಧಿ-ಸಾಧನೆಗಳ ಪರಿಚಯ ಇತರ ಭಾಷಾ-ಭಾಂಧವರಿಗೆ ಆಗಲಿದೆಯೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಿಸ್ವಾಮ್ಯವುಳ್ಳ ಲೇಖಕರು ಮತ್ತು ಅವರ ಬಂಧುಗಳು ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವಿಧ್ವಾಂಸರ-ಅನುವಾದಕರ ಮುಕ್ತ ಸಹಾಯ-ಸಹಕಾರಗಳು ದೊರೆಯಲಿವೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ.

ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಕೆಲಸ-ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೈತ್ಯೂರ್ವವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಪಿ. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗದವರಿಗೂ, ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಬಿಡುವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಕರಡು ಪರಿಶೀಲನೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ನೆರವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಜಿ.ಎನ್. ಶಾಮರಾವ್ ಅವರಿಗೂ ನಮ್ಮ ವಂದನೆಗಳು. ತಮಗೆ ವಹಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಶ್ರೀ ಶಾಮರಾವ್ ಅಂಥವರು ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ತರುವಂಥವರು. ಈ ಸಂಚಯ ಇಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರು ತೋರಿರುವ ಶ್ರದ್ಧೆ ಆಸಕ್ತಿಗಳೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಈ ಸಂಚಯವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿರುವ ಮೆ|| ಮಯೂರ ಪ್ರಿಂಟ್ ಆಡ್ಸನ್ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಲ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗದವರಿಗೂ ನಮ್ಮ ವಂದನೆಗಳು.

ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ

ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬

೨೯ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೦೯

ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ

ಅಧ್ಯಕ್ಷ

ಪರಿವಿಡಿ

ಮೊದಲ ಮಾತು : ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಸ್. ಯಡಿಯೂರಪ್ಪ	v
ಶುಭಾಕಾಂಕ್ಷೆ : ಶ್ರೀ ಬಿ.ಆರ್. ಜಯರಾಮರಾಜೇ ಅರಸ್	vi
ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ನುಡಿ : ಶ್ರೀ ಮನು ಬಳಿಗಾರ್	viii
ಅರಿಕೆ : ಡಾ. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ	ix
ಪೀಠಿಕೆ : ಡಾ. ಪ್ರಭುಶಂಕರ	xvii
ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಂದೇಶ : ಕುವೆಂಪು	lxv

ಕುವೆಂಪು ಸಂಚಯ

ಕಾವ್ಯ

೧. ಆಯ್ದು ಕವನಗಳು	೧-೫೨
೨. ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ	೫೩-೯೨
೩. ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ	೯೩-೨೦೦

ನಾಟಕ

೧. ಜಲಗಾರ	೨೦೧-೨೨೮
೨. ಶೃಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ	೨೨೯-೨೬೫
೩. ಬೆರಳ್ ಗೆ ಕೊರಳ್	೨೬೭-೩೨೧
೪. ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ	೨೩೨-೩೭೬

ಶಿಶು ಸಾಹಿತ್ಯ

೧. ಆಯ್ದು ಕವನಗಳು	೩೫೯-೩೬೩
೨. ಮೋಡಣ್ಣಿನ ತಮ್ಮ	೩೬೫-೩೭೬
೩. ನನ್ನ ಗೋಪಾಲ	೩೭೭-೪೦೦

ಕಥೆ

ಧನ್ವಂತರಿಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ	೪೦೧-೪೬೦
ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಮನೆ ಮೇಷ್ಟ್ರು	
ಯಾರೂ ಅರಿಯಾದ ವೀರ	

ಕಾದಂಬರಿ

ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡಿತಿ (ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು)

೪೬೩-೫೦೦

ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು (ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು)

೫೦೧-೫೪೪

ಪ್ರಬಂಧಗಳು

ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ

೫೪೫-೬೩೫

ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ

೬೩೬-೭೦೨

ವೈಚಾರಿಕ

೭೦೩-೮೧೪

ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ (ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು)

೮೧೫-೮೬೨

ಪೀಠಿಕೆ

ಎಷ್ಟೇ ಶ್ರದ್ಧಾಶೀಲ ಸಹೃದಯನಾದರೂ, ಎಷ್ಟೇ ತೀಕ್ಷ್ಣಮತಿಯೂ ಬಹುಶ್ರುತನೂ ಆದ ವಿಮರ್ಶಕನಾದರೂ ಕುವೆಂಪು ಅದರ ಕೃತಿ ಸಮಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ ತನಗೆ ದೊರೆತ ಅನುಭವವನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಅಳವಡಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ನನಗಂತೂ ಅವರ ಕೃತಿಯ ಶ್ರೇಣಿ ಹಿಮಾಲಯದ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳಷ್ಟೇ ನಿಗೂಢವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಭವ್ಯವಾದ ಆ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯ ಶಿಖರಗಳು- ಭಾರತದ ಒಂದು ತುದಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದರವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿ ಹರಡಿರುವ ಧೀರ ನಿಗೂಢ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿ ಅದು-ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ (ಕಾಳಿದಾಸ ಆ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು 'ದೇವತಾತ್ಮಾ' ಎಂದಿದ್ದಾನಷ್ಟೆ). ಅನೇಕ ನದಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಭಯಾನಕವಾದ ಕಣಿವೆ-ಕಂದರಗಳು, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜೀವ ಸಂಕುಲ, ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತು, ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಲಯವನ್ನು ಬದಲಿಸುತ್ತ ಹಾಡುವ ಪಕ್ಷಿಸಂಕುಲ, ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಉಜ್ವಲವಾದಂತೆ ಕಾಣುವ ಅದರ ಧವಳತೆ, ಕ್ರೋಧವಿನಾಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೆ ತಾಳಿಕೊಂಡೂ ದಿವ್ಯಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಅದರ ಹೊರಮುಖ-ನೀವು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನೇ ಹೆಸರಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿರೂಪವನ್ನು ಕುವೆಂಪುರವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೀರಿ. ಅರುವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಶಾಂತಸುಂದರ ಹೊರರೂಪವುಳ್ಳ-ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ-ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ರಷ್ಯಾ ದೇಶದ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಬಹುದಾದ, ಮಹತ್ತಾದುದು ಅಸೀಮವಾದುದೂ, ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಬಹುದಾದದ್ದೂ, ಆಶಾದಾಯಕವಾದದ್ದೂ ಏನಾದರೂ ಇರುವುದಾದರೆ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿರುವವನು ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಂ ಗಾರ್ಕಿ ಮಾತ್ರ”. ಈ ನುಡಿನಮನವನ್ನು ನೀಡಿದವನು ಕವಿ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಬ್ಲಾಕ್. ಈ ನುಡಿಗೌರವವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರಿಗೆ ನೀಡಬಹುದಾದರೆ ಅದು ಕವಿ, ನಾಟಕಕಾರ, ವಿಮರ್ಶಕ ಎಲ್ಲವೂ ಆಗಿರುವ, ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನೇ ಏಕೆ ಇಡೀ ಭಾರತವನ್ನೇ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ. ನಮ್ಮ ಈ ಪುರಾತನ ನಾಡಿನ ವೈಭವಕ್ಕೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೆ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಉಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಕವಿ ಯಾರು ಎಂದರೆ ನಮಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುವುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ದೇಶದ ಕುರೂಪ, ಅವನತಿ, ದಟ್ಟ ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಅಸಹ್ಯಕರವಾದ ಜಾತಿಮೂಲವಾದ ಮೇಲುಕೀಳುಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಧಾರ್ಮಿಕ ದಿವಾಳಿತನ ಇವುಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡಿರುವ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಮತ್ತೆ ಕುವೆಂಪುರವರ ಸಾಹಿತ್ಯರಾಶಿಯತ್ತಲೇ ಕಣ್ಣುಹಾಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯನಾಮವೂ ಹೌದು, ಅವರ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಥಮಾಕ್ಷರಿಯೂ (acronym) ಹೌದು. ಕು ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ಊರಾದ ಕುಪ್ಪಳಿ ಎಂಬುದರ ಮೊದಲ ಅಕ್ಷರ; ವೆಂ ಎಂಬುದು ಅವರ ತಂದೆ ವೆಂಕಟಪ್ಪನವರ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲ ಅಕ್ಷರ; ಪು ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ಹೆಸರಾದ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಎಂಬುದರ ಮೊದಲ ಅಕ್ಷರ. ಆ ಮೂರೂ

ಮೊದಲ ಅಕ್ಷರಗಳು ಸೇರಿ ಆದದ್ದೇ ಕುವೆಂಪು ಎಂಬುದು. ಶಾಲೆಯಲ್ಲೂ, ಉದ್ಯೋಗದ ಕಡತಗಳಲ್ಲೂ ಅವರ ಹೆಸರು ದಾಖಲಾಗಿರುವುದು ಕೆ.ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಎಂದು.

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ನಮ್ಮ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಜೊತೆಗೆ, ಐದು ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ ತಡವಾಗಿ, ೧೯೦೪ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೪ನೆಯ ತಾರೀಖು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರ ಊರು ಕುಪ್ಪಳಿ, ನಿಜ. ಆದರೆ ಅವರು ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಅವರ ಪುಣ್ಯಮಯೀ ತಾಯಿ ಸೀತಮ್ಮನವರ ತವರೂರಾದ ಹಿರೇಕೊಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ. ಕುಪ್ಪಳಿ ಇರುವುದು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ.

ಕುಪ್ಪಳಿ ಅಂದಿಗೆ, ಎಂದರೆ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ ಇತ್ತು. ಅದು ಮಲೆನಾಡು. ಬಯಲು ಸೀಮೆಯವರಾದ ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಲುಪುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ತಮ್ಮ 'ಕರಿಸಿದ್ದ' ಎಂಬ ಕಥನ ಕವನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: "ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಕಳೆದು, ತಾಯಿ ತುಂಗೆಯ ದಾಟಿ, ಒಂಬತ್ತು ಮೈಲಿಗಳ ದೂರದಲಿ, ನಮ್ಮೂರು ಕುಪ್ಪಳಿ". ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಊರು ಎಂದರೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮನೆ. ಅದರ ಸುತ್ತ ಒಕ್ಕಲಿನವರ, ಎಂದರೆ ಗದ್ದೆ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರ ಬಿಡಾರಗಳು. ಕುಪ್ಪಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪುರವರ ಹಿರಿಯರ ಮನೆ ತುಂಬ ಸುಂದರವಾದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿದೆ. ಅವರ ಮನೆಯ ಹಿಂಬದಿಗೇ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟ, ಕವಿ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು 'ಕವಿಶೈಲ' ಎಂದು ಕರೆದರು. ಆ ಬೆಟ್ಟದ ತುಂಬ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡು. ಮನೆಯ ಸುತ್ತ ಮೈಲಿ ಮೈಲಿ ಪರ್ವತ ಪಂಕ್ತಿ.

ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ, ಮಲೆನಾಡಿನ ಆ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿರಲಿ, ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಎಲ್ಲೂ ಶಾಲೆ ಎಂಬುದು ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಅವರದ್ದು ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದ ಮನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಅಕ್ಷರ ವಿದ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಇವರ ಮನೆಯ ಸುತ್ತ ಗುಡಿಸಲುಗಳಲ್ಲೋ, ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಮನೆಗಳಲ್ಲೋ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲಸದಾಳುಗಳು ತಲೆಮಾರುಗಳ ಕಾಲ ಅಕ್ಷರ, ಓದು, ಬರೆಹ ಯಾವುದನ್ನೂ ಕಂಡವರೇ ಅಲ್ಲ. ಅಂಥದ್ದರಲ್ಲಿ ಬಾಲಕ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ ದೊರೆತದ್ದು, ಅದರಲ್ಲೂ ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ಯೆ ದೊರೆತದ್ದು ಹೇಗೆ? ಅದೂ ಒಂದು ಪವಾಡ ಎಂಬಂತೆಯೇ ನಡೆಯಿತು. ಅಂದಿನ ಮಲೆನಾಡಿನ ಅನುಕೂಲಸ್ಥ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ಮಹಿಮೆಯ ಅರಿವಿತ್ತು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವತಃ ಅಕ್ಷರ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದು, ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದವರಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದವರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನವರಾದರೂ ಓದು-ಬರೆಹಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಅವರಿಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳನ್ನು - ಅವರನ್ನು 'ಐಗಳ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು- ಹೊರಗಿನಿಂದ ಆಮದುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆ ಆಮದಾದ 'ಐಗಳು' ಬಹಳ ಕಾಲ ಉಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದಿಗೆ ಮಲೆನಾಡಿಗರಿಗೆ ಭೀಕರ ಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದ ಮಲೇರಿಯಾ ಜ್ವರದ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ 'ಐಗಳು' ಪಲಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು 'ಐಗಳು' ಓಡಿಹೋದರೆ ಹಿರಿಯರು ಹೆದರದೆ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ, ಮಲೇರಿಯಾದ ಪೀಡೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಯದ ಬಯಲು ಸೀಮೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಆಮದುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು.

ಹೀಗಿರುತ್ತಾ ಆ ಐಗಳ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ "ರೋಮನ್ ಕ್ಯಾಥೊಲಿಕ್ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ, ಮಂಗಳೂರಿನವರಾದ ಆನಂದರಾಯರೆಂಬವರು" ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿ ಬಂದರು. ಅದುವರೆಗೂ ಮಲೆನಾಡಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿರದಿದ್ದ 'ಮೇಷ್ಟರು, ಸಾಠ್' ಎಂಬ ಎರಡು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ (ಅಥವಾ ತದ್ಭವಗೊಂಡ) ಪದಗಳು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದವು. ನೂತನ ರೀತಿಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಅವರು ಹಾಕಿದರು. ಅದುವರೆಗೂ ಮಕ್ಕಳು ಕಾಣದಿದ್ದ

‘ಪುಸ್ತಕ’ಗಳೂ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದವು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವರ್ಣಮಾಲೆಯನ್ನು ತಿದ್ದಿಸಿದರು. ಹಿಂದಿನ ಐಗಳಂತೆ ಅವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಂಡಾಬಟ್ಟೆ ಬೈಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ, ಕುತೂಹಲಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಪ್ರಥಮ ಗುರುಗಳೂ ಆನಂದರಾಯರೇ. ಅವರು ಗಣಿತ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರು; ಕಾಪಿ ಪುಸ್ತಕ ಕೊಂಡುಕೊಟ್ಟರು; ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ‘ಯವನ ಯಾಮಿನೀ ಕಥೆಗಳ’ನ್ನು ಓದಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರ ತಲೆಗೂದಲ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪ್ರಭಾವ ಗಮನೀಯವಾದದ್ದು. ಜುಟ್ಟಿಗೆ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಿ ಕ್ರಾಪು ಮೈದೋರಿತು. ಆನಂದರಾಯರ ಅನಂತರ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಮೇಲೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಅಧ್ಯಾಪಕರೆಂದರೆ ಮೋಸೆಸ್ ಎನ್ನುವವರು. ಪಾಠ ಪ್ರವಚನಗಳು ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಎಳೆತನದಿಂದಲೇ ಕಾಡು, ಬೆಟ್ಟ, ನದಿಗಳು, ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಗಳು ಬಲವಾದ ಆಕರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಒಡ್ಡಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಬಾಲಕ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಸರ್ವದಾ ಗಿರಿವನಪ್ರಿಯರಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸರಿಸುಮಾರು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಭಾಗ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಅವರ ಬಂಧುಗಳಾದ ಹೊಸಮನೆ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡ ಎಂಬುವರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಿತು. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿದ್ದ ವರ್ಡ್‌ವರ್ತ್ ಮುಂತಾದವರ ಕೆಲವು ಕವನಗಳನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು ಇವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕಾಡಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಲಾಂಗ್‌ಫೆಲೋ ಕವಿಯ ‘ದಿ ಸಾಮ್ ಆಫ್ ಲೈಫ್’ ಕವನದ ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನೆನಪಿನಿಂದಲೇ ಹೇಳುತ್ತಾ ವಿವರಿಸಿದರು. ಆಗ ತಮಗಾದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಹೀಗೆ ಉಕ್ತಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ: “ನನ್ನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾದ ಒಂದು ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು ಆ ಕವಿತೆ.”

ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಾಲಕನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರೇಮ ಬೆಳೆಯಿತು. ಮಲೆನಾಡಿನ ಮೂಲೆಯ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಅಂದಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ, ಮಹಾರಾಜರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಹಾರ್ಡ್‌ವಿಕ್ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಶಾಲೆಯ ಓದಿನ ಜೊತೆಗೆ ಷೆಲ್ಲಿ, ವರ್ಡ್‌ವರ್ತ್, ಕೀಟ್ಸ್ ಮುಂತಾದವರ ಕವನಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ನಡೆಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಮಹತ್ವದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಮುಂತಾದವರ ಮಹಾ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಪೌರ್ವಾತ್ಯ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಚೇತನದ ಭಾಗಗಳಾದುವು. ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆ, ಶ್ರದ್ಧೆಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಸರಳವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದುವು.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳ ಕವನಗಳು ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಗಾಢವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದುವೆಂದರೆ ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಆ ವೇಳೆಗೆ ದೊರೆತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಸಂಪತ್ತು ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಆಗಲೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ವಿಧ್ವಂಸ ಇವುಗಳನ್ನು ಅವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ಅವರು ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ರಚಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆಗಲೇ ಅವರು ನೂರಾರು ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಅವರಿಗೆ ಮೂಲ ಸಾಮಗ್ರಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಮಲೆನಾಡು ಅವರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದ್ದ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿ, ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಹೋಗಿದ್ದ ಅನೇಕಾನೇಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳು. ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನು ಅವರ ಮಿತ್ರರು ಮೆಚ್ಚುವುದಿರಲಿ, ಅವರ ಹಿರಿಯರು, ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳೇ ಓದಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಮೂಕರಾದರು. ಕಾರಣ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಅವರು ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಸಾಧಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಭುತ್ವ, ಅಲ್ಲಿನ ಭಾವತೀವ್ರತೆ, ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೈವಿಧ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರು

ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಸಿದ ರೀತಿ, ಉಪಮೆ, ರೂಪಕಗಳ ಸಂಪತ್ತು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು. ಮಿತ್ರರ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಕವಿ ತಮ್ಮ ಕೆಲವು ಕವನಗಳನ್ನು ಹೈಸ್ಕೂಲು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ೧೮ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ 'ಬಿಗಿನರ್ಸ್ ಮ್ಯೂಸ್' (Beginner's Muse) ಎಂಬ ತಲೆಬರಹದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು, ಅದರ ಪ್ರಕಟಣೆ ಕವಿಗೆ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಂತೋಷವನ್ನೂ, ಅವರ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಹೆಮ್ಮೆಗಳನ್ನೂ ತಂದಿತು. ಅವರ ಕಾವ್ಯಜೀವನದ ದಿಕ್ಕು ದೆಸೆಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದವರು ಐರಿಷ್ ಕವಿ, ವಿಮರ್ಶಕ ಜೇಮ್ಸ್ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷೋಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಅವರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಎಂ.ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ೧೯೨೪ನೇ ಇಸವಿ ಜುಲೈ ೨ನೆಯ ತಾರೀಖು ತಾವು ಬರೆದಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕಸಿನ್ಸ್‌ರವರನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋದರು. ಕವಿಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲೇ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅದು ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ದಿನ.

ಕಸಿನ್ಸ್‌ರವರ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳಿದ್ದ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ತಿರುವಿ ಹಾಕಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಮಾಧಾನದ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೇ ಮಾತನಾಡಿದರು: "ಏನಿದಲ್ಲ ಕಗ್ಗ? ನಿಮ್ಮ ಮೈಮೇಲೆ ನೋಡಿದರೆ ತಲೆಯಿಂದ ಕಾಲಿನವರೆಗೂ ಸ್ವದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರಗಳೇ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇದು ಮಾತ್ರ (ಪದ್ಯ) ಸ್ವದೇಶಿಯಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಬರೆದಿದ್ದೀರಾ?"

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರಿಗೆ ಕಸಿವಿಸಿಯಾಯಿತು. ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಮುನಿಸು ಬಂತು. "ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಇತರ ನನ್ನ ಭಾರತೀಯ ಮಿತ್ರರೂ ಅಧ್ಯಾಪಕರೂ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದಂತೆ, ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಆಸೆಪಟ್ಟಿದ್ದ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ತೇಜೋವಧೆಯಾದಂತಾಗಿ ನಿರಾಶೆಯಾಯಿತು". ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರ ಈ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿತ್ತು: "ಇಲ್ಲ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ, ಉದಾತ್ತ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೂ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಭಾಷೆಯ ಮಟ್ಟ ಬಹಳ ಕೀಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಭಂದಸ್ಸೂ ಹಳೆಯ ಕಂದಾಚಾರದ ಭಂದಸ್ಸು, ವೃತ್ತ, ಕಂದ ಇತ್ಯಾದಿ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿರುವ ಭಂದೋವೈವಿಧ್ಯ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ."

ಮುಂದುವರಿಸಿ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು, ಕಸಿನ್ಸ್‌ರವರ ಅತ್ಯಂತ ಮೌಲಿಕವಾಗಿರುವ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ:

ಈಗ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅವಿವೇಕವಾಗಿಯೂ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಿಯೂ ಧೂರ್ತವಾಗಿಯೂ ತೋರುವ ನನ್ನ ಆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಪರಿಣತ ಮನಸ್ಸಿನವರೂ ಅನುಭವಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಅವರು ಸೌಮ್ಯ ಸಾಂತ್ವನಕರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದರು: "ಹಾಗಲ್ಲ, ಯಾವ ಭಾಷೆಯೂ ತನಗೆ ತಾನೆ ಅಸಮರ್ಥವಲ್ಲ. ಸಮರ್ಥನೊಬ್ಬನು ಬರುವತನಕ ಮಾತ್ರ ಅದು ಅಸಮರ್ಥವೆಂಬಂತೆ ತೋರಬಹುದು, ಅಸಮರ್ಥರಿಗೆ. ಸಮರ್ಥನು ಬಂದೊಡನೆ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅದು ಎಂತಹ ಅದ್ಭುತವನ್ನಾದರೂ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲದು. ಈಗ ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ನೋಡಿ. ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಅದೂ ಇತ್ತು. ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು ಬಂದರು, ಹೊಸ ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಹೊಸ ಭಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಅವರಿಗೆ ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನವೂ ಬಂದಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ನೀವು ಹೊಸ ಹೊಸ ಭಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು, ಹೊಸ ಹೊಸ ಪದಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನೀವು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ತೋರಿಬಂದರೆ ನಾವು ಅದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ, ರವೀಂದ್ರರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿರುವಂತೆ. ನೀವು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಲಾರಿರಿ. ಅದು ನಿಮಗೆ ಪರಭಾಷೆ. ಹುಟ್ಟಿನೊಡನೆ ಬಂದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉತ್ತಮ ಸೃಜನಸಾಹಿತ್ಯರಚನೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಬಲ್ಲದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಂತೂ ಉತ್ತಮ ಸೃಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಯಾರಿಗೂ ಪರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಓದುವ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಂತಹ ನಗೆಪಾಟಲ ಸೃಷ್ಟಿ ಎಂಬುದು.

ಕಸಿನ್‌ರವರ ಉಪದೇಶ, ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಪುಟ್ಟಪುನವರಿಗೆ ಪಡ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: ಕಸಿನ್‌ರವರ ಹಿತವಚನ ಮೇಲುಮೇಲಕ್ಕೆ ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗಿದ್ದರೂ ಸುದೈವದಿಂದ ನನ್ನ ಅಂತಃಪ್ರಜ್ಞೆ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಕೃಪೆಯೂ ಆ ಸುಸಂಧಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕಂದನನ್ನು ತನ್ನ ಹಾಲೆದೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡಳು !

ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆಯತೊಡಗಿದರು. ಅಂದು ತಾವು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕವನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರೇ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : “ನನ್ನ ಕನ್ನಡ ಭಾವಗೀತೆಗಳು ಪಾಂಡಿತ್ಯಪ್ರದರ್ಶಕವಾಗಿಲ್ಲ, ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಂತೆ; ಆದರೆ ಅವು ಮನೆಮಾತಿನಂತೆ ಸರಳ. ಹಿರಿಯರಿಗೂ, ಕಿರಿಯರಿಗೂ ರುಚಿಸುವ ದಿನದಿನದ ಬದುಕಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತವು.”

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಅವತರಿಸಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದು, ಅನಂತರ ಅದು ಅವರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅರಳಿಸಿ ವಿಶ್ವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು-ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಸಾರಾಸಗಟಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದ ಕುವೆಂಪುರವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ, ಪವಾಡದಂತೆ ಕಾಣದ ಪವಾಡಗಳು!

೧೯೨೪ನೆಯ ಜನವರಿ ೨೫ರ ಸಂಜೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮಿತ್ರರ ಆಹ್ವಾನದ ಮೇರೆಗೆ ‘ಲೋಟಸ್ ಲೀಫ್ ಕ್ಲಬ್’ನ ಉದ್ಘಾಟನೆಗಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು ಕುವೆಂಪು. ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಮುಂದೆ ನಡೆದುದನ್ನು ಕೇಳೋಣ:

ರಾತ್ರಿ ಸಮಾರಂಭದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಅನಂತರ ನಾನು (ಭೂಪಾಳಂ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನವರ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದವನು) ಅವರ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಜೀವನ ನೌಕೆಯ ಕರ್ಣಧಾರ (navigator) ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದ (Life of Sri Ramakrishna': Compiled from Various Authentic Sources. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ - ಅನೇಕ ಅಧಿಕೃತ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದುದು). ....ಡಮಿ ಆಕಾರದ ೨೬೫ ಪುಟಗಳ ಬೃಹತ್ ಗಾತ್ರದ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿಗೆ : ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಅರಿಯದಂತೆಯೇ ಮಹಾದೇವನ ಪುಸ್ತಕರೂಪಿ ಕೃಪಾಹಸ್ತ ತನ್ನ ಕಂದನನ್ನೆತ್ತಿ ಎದೆಗಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೈಚಾಚಿದಂತಿತ್ತು ! ಶ್ರೀ ತಾಯಿಯ ಕರುಣೆ ಮೈದಾಳಿದಂತಿತ್ತು.

ಪರಮಹಂಸರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನವೇ ಕುವೆಂಪು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಅಮೋಘವೂ, ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಂದಲೂ ಬರೆವಣಿಗೆಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯಾಚಾರ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರೂ, ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯುದ್ವಾಣಿಯಿಂದ ತಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮೃತಪ್ರಾಯರಾಗಿದ್ದ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಪರಮಹಂಸರ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ ಸ್ವರೂಪಳಾಗಿದ್ದ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದ ಭವತಾರಿಣೀ ದೇವಿ ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಎಂಬುದು ಕವಿಯ ನಂಬಿಕೆ. ‘ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಭಗವತಿ ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿಗೆ’ ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ:

ಚಿದ್ರೂಪಿಣಿ ಭವತಾರಿಣಿ ಉತ್ತರೋತ್ತರ

ಕವಿಯನೆತ್ತಿರಕ್ಷಿಸಿಲ್ಲೆ

ಬಂದಲಿತ್ತ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ

ಶ್ರೀ ವಿವೇಕ ಪರಮಹಂಸ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರ;

ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ, ಕನ್ನಡಿಗರಿಗಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಅಕ್ಷರಶಃ ಉಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥೆ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಹಾಸಂಘ, ಅದೂ ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮರೂಪದ ಸನ್ಯಾಸಿವರೇಣ್ಯರ ಮೂಲಕ.

ಈ ಜೀವದಾನದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥೆಯಾದ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಕವಿ ೨೨ರ ತರುಣರಾಗಿದ್ದಾಗ, ತೀವ್ರ ಅನಾರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದರು. ಆಗ ಅವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಮೈಸೂರಿನ ಸಂತೇಪೇಟೆಯ 'ಆನಂದ ಮಂದಿರ'ವೆಂಬ ಹೋಟೆಲಿನಲ್ಲಿ-ಅಲ್ಲಿ ಆನಂದವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಅದು 'ಮಂದಿರ'ವೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ-ಅತ್ಯಂತ ಕೊಳಕಾದ, ಅವರೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ 'ಚಟ್ಟದಷ್ಟಗಲದ' ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ! ದಿನವೂ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ತರುಣ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಬಾರದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕಳವಳಗಳೊಂಡು ತಮ್ಮ ಆಪ್ತರೂ, ಆಶ್ರಮದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯವರೂ, ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನ ಇತಿಹಾಸದ ಅಧ್ಯಾಪಕರೂ ಆಗಿದ್ದ ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿಯವರನ್ನು 'ಅನ್ವೇಷಣೆ'ಗೆಂದು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅವರು ಬಂದು ನೂರನಾಲ್ಕೋ ನೂರೈದೋ ಡಿಗ್ರಿ ಜ್ವರದಿಂದ ಬೇಯುತ್ತಾ ಕೊಳಕಾದ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಳಕಾದ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸಾಗಿಸುವ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ರೋಗಿಗೂ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅವರ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬದ್ಧರಾಗಲು ಸುತರಾಂ ಒಪ್ಪದಿದ್ದ ತರುಣನನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಲೇ ಎಂಬಂತೆ, ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಗುಣಮುಖರಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತಾಯದಿಂದಲೇ, ಅವರು ಕೊಠಡಿಗೆ ಹೋಗಲು ಬಿಡದೆ, ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಊಟ ವಸತಿಗಳಿಗೆ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದರು. ಕೇರಳದ ರಾಜಮನೆತನದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಸ್ವಾಮೀಜಿ, ಆಶ್ರಮದ ಬಡಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಾಗಿ, ಗುಡಿಸುವ ಕೆಲಸದಿಂದ ಅಡುಗೆಯವರೆಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾವೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಶ್ರಮದ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ತರುಣ ಕವಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದರು.

ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಈ ಖಾಯಿಲೆ, ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಸ್ವಾಮೀಜಿ ನೀಡಿದ ಶುಶ್ರೂಷೆ, ಅನಂತರದ ಆಶ್ರಮವಾಸ, ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಕಾರಣ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ:

ಜ್ವರ ಕ್ಲೇಶರೂಪಿಯಾಗಿಯೇ ಬಂದ ಭಗವತ್ ಕೃಪಾಹಸ್ತ ನನ್ನನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನಾಗಲಿ, ಆ ಕೃಪೆ ಹರಿದು ಬರುವ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಕಾಶಕೆಯಾಗಿಯೂ ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಾಗಿಯೂ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರೇ ನಿಯೋಜಿತರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನಾಗಲಿ ಗ್ರಹಿಸುವಷ್ಟು ಸಮರ್ಥವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕಂಗೆಟ್ಟಿದ್ದ ಆಗಿನ ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆ.

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಜೀವನದ ಒಂದು ಅತಿ ಅಪೂರ್ವವೂ, ಪವಿತ್ರವೂ ಆದ ಘಟನೆ ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರು ಅವರನ್ನು, ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ನೇರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಿಂದ 'ಮಹಾಪುರುಷ' ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅವರಿಂದ ಮಂತ್ರ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದು. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಆಪ್ತ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಮಾನಪ್ಪನವರೂ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹೋದರು. ಮೂರು ಜನರೂ ೧೯೨೯ನೆಯ ಇಸವಿ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೩ನೆಯ ತಾರೀಖು ಮದರಾಸು ಮೂಲಕ ಕಲ್ಕತ್ತೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರಿಂದ ಮಂತ್ರ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಸಲಹೆ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಅವರು ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರಿಂದ, ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ: "ಗೋಪಾಲ ಮಹಾರಾಜರು (ನಾವು ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರನ್ನು ಆ ಅಕ್ಕರೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ರೂಢಿ) ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ನನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದ ದಿವ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಹಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರ ಯಾವ ಸಲಹೆಯನ್ನಾಗಲಿ ನಾನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಅಂತರಂಗ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಶಿಖರವೇರಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಭೂತಿ ಪುರುಷರಾಗಿ, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್ನಿನ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ

ಮಹಾಪುರುಷ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರಿಂದ ನನ್ನ ಜೀವನ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ, ನನ್ನಾತ್ಮವನ್ನು ಭೂಮತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಸಂಸ್ಕಾರವೊಂದಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಪಾತ್ರನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಅವರೇ ತಮ್ಮ ಅಹೈತುಕೀ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯನವಿತ್ತರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಎಂದಾದರೂ ಒಳ್ಳೆ ಎನ್ನುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ?” ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಕಲ್ಪತೆಯ ಸಮೀಪದ ಬೇಲೂರು ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರಿಂದ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

ಕುವೆಂಪು - ಆಗಿನ್ನೂ ಕೆ.ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರಷ್ಟೆ - ಬಿ.ಎ. ಪದವೀಧರರಾದ ಮೇಲೆ ಎಂ.ಎ. ತರಗತಿಗೆ ಸೇರಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೊರಟ ವಿಷಯ ಅವರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆವರಣ ಎರಡಕ್ಕೂ ಸಹಜವಾಗಿದ್ದ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ. ಆದರೆ, ಮುಂದೆ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಬರೆದಂತೆ, ಒಂದು “ಅಮೃತ ಕ್ಷಣ” ಅವರನ್ನು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕನ್ನಡದತ್ತ ಒಯ್ದಿತು. ಅದು ನಡೆದದ್ದು ಹೀಗೆ: ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವೋ ಕನ್ನಡವೋ ಯಾವುದು ತಮ್ಮ ಆಯ್ಕೆಯ ವಿಷಯ ಆಗಬೇಕು ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಇದ್ದರು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಫ್ರೊ. ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರ ಕೊಠಡಿಗೆ ಹೋದರು. ಮುಂದೆ ನಡೆದದ್ದನ್ನು ಅವರು ಹೀಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ:

“ತಮ್ಮ ಮೇಚಿನ ಹಿಂದೆ ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದವರು (ಪ್ರೊ.ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು) ನಗುಮೊಗರಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು.

‘ಈಗ ಹೇಗಿದ್ದೀರಿ, ಪುಟ್ಟಪ್ಪಾ, ಮೈ ಸರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೇಳಿದೆ’.

‘ಹೌದು, ಸಾರ್, ಊರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಡಬ್ಬಲ್ ನ್ಯೂಮೋನಿಯಾ ಆಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು’.

‘ಎಂ.ಎ.ಗೆ ಅಪ್ಲಿಕೇಷನ್ ಹಾಕಿದ್ದೀರಾ?’

‘ಹೌದು, ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ’.

‘ಯಾವುದಕ್ಕೆ?’

‘ಫಿಲಾಸಫಿಗೆ’.

‘ಈ ವರ್ಷದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ತೆರೆಯುತ್ತದೆ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ. ಸಾಕಷ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬೇಕು ಅದಕ್ಕೆ. ನೀವು ಯಾಕೆ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ.ಗೆ ಬರಬಾರದು?’

‘ಫಿಲಾಸಫಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಸೀಟು ಕೊಟ್ಟೂ ಆಗಿದೆಯಂತೆ....’

‘ಫಿಲಾಸಫಿ ಏನಪ್ಪಾ? ನೀವೇ ಓದಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆದಿದ್ದೀರಿ. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದೀರಿ. ಅಲ್ಲೇನು ಮೂರು ಹೊತ್ತೂ ಅದರ ಅಧ್ಯಯನ ತಾನೆ? ಫಿಲಾಸಫಿಗಿಂತಲೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಹೆಚ್ಚು’

ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡಿ ಹೇಳಿದೆ: ‘ಆಲೋಚಿಸಿ ಆಮೇಲೆ ಹೇಳ್ತೀನಿ, ಸಾರ್.’

‘ನೋಡಿಯಪ್ಪಾ, ತುಂಬ ಪ್ರಯತ್ನದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನಮಗೀಗ ನಿಮ್ಮಂಥ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬೇಕಾಗಿದ್ದಾರೆ.’

ಆಕರ್ಷಣೀಯ ಆಹ್ವಾನದಂತಿದ್ದ ಅವರ ಮುಗುಳುನಗೆಯ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ವಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ನಾನು ನಮಸ್ಕಾರ ಹೇಳಿ ಹೊರಬಂದೆ.

“.....ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ಸೂಚನೆ ನೀಡುವಂತೆ ಮಾಡಿತ್ತೋ ಏನೋ ವಿಧಿ? ಈ ವರ್ಷ ಕನ್ನಡದ ಎಂ.ಎ.ಗೆ ಸೇರಿ, ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಫಿಲಾಸಫಿ ಎಂ.ಎ. ಗೆ ಸೇರಿ, ಒಟ್ಟು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ (ಆಗ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು) ಎರಡೂ ಎಂ.ಎ.ಗಳನ್ನು ಪಾಸು ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ!”

“ನಾನು ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ (ಪ್ರೊ.ಎ.ಆರ್.ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳಿಗೆ) ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾರದಂತಹ ಒಂದು ಅತ್ಯಂತ ಸಾಧಾರಣ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ಅದು ಒಂದು ದೈವೀ ಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿಯೇ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ,

ನಾನು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಪಂಪ, ರನ್ನ, ಜನ್ನ, ನಾಗವರ್ಮ, ರಾಘವಾಂಕ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಾದಿ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಕೃತಿರತ್ನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಕೊನೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿ ಪಾಠ ಹೇಳದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೂ, ವಿಷಯ ವಸ್ತು ಭಾವಾದಿ ಸಂಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಿರದಿರುವ ಉತ್ತುಂಗ ಪ್ರಜ್ಞಾಶಕ್ತಿಗೆ ಏರಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಂತಹ ಮೇರುಕೃತಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಪದಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ, ಮಹಾಶೈಲಿಯನ್ನೂ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯಕನ್ನಿಕೆ ಬಡಕಲು ಕನ್ನಡದ ಪಂಗು ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಎರವಲು ಸರಕನ್ನು ತಲೆಹೊರೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಮಾರುವ ಬೀದಿಯ ಬೇಹಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತೋ ಏನೋ? ಪತ್ರಿಕಾಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ!”

೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಎಂ.ಎ. ಪದವಿ ಪಡೆದರು. ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಮನೆಮಾಡಿದ್ದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅವರನ್ನು ವಿರಕ್ತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ವಾಸವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪೋಷಣೆ ನೀಡಿತ್ತು. ಆದರೂ ವೈರಾಗ್ಯ ಅವರ ಸ್ಥಾಯೀಭಾವವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ಉಳ್ಳ, ಬದುಕಿನ ವಿವಿಧ ರಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಿಯಾಗುವ ಚೈತನ್ಯ ಅವರದ್ದು. ಅನುಭಾವಿಯಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರು ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಚೇತನದ ಒಳಪದರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರಿಂದ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಹುದ್ದೆಗೆ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕಿಸಿದರು. ಮಹಾ ಮೇಧಾವಿಯೂ, ಆಗಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಕವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ತರುಣನಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ನೀಡಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ತನ್ನ ಬೋಧಕರ ಬಳಗವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಆಶ್ರಮವಾಸ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯಿತು !
ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ:

ನಿಮಗೆ ನಾನಾವ ರೀತಿಯಿಂದೆನಿತು ಋಣಿ
ಎಂದು ಕಳೆದ ಕಾಲದ ಪುಸ್ತಕದ ಪುಟಗಳನ್,
ಒಂದೊಂದನೆಯ ಮಗುಚಿ ನೋಡಿದರೆ
ಫಳಿಸುವುದು ವಜ್ರ ವೈಷೂರ್ಯಮಯ ನೆನಹು ಗಣಿ,
ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಕಣ್ ಕೋರೈಸುವೋಲ್ ! ದೇಹಮಂ
ಕಾಣ್ಕೈದಿರಿ ದೇವ ಧನ್ವಂತರಿಯ ಗುಡಿಗೆ;
ಪ್ರಾಣಮಂ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಭಾಗೀರಥಿಯ ತಡಿಗೆ
ಮೀಯಿಸಿದಿರದನು ಗುರುಮಂತ್ರದಿಂ. ಸ್ನೇಹಮಂ
ಸವಿಯೊಡ್ಡಿ ಶಿವಲಲಾಟಾಕ್ಷಿಯೊಳ್ ಅಭೀತಿಯಂ
ಚರಿಸುವಂತೆಸಗಿಹಿರಿ. ಸನ್ಯಾಸಯೋಗದಿಂ
ಧರ್ಮವರ್ಧದ ಸೋಂಕು ಸುಳಿಯದಾ ಪ್ರೀತಿಯಂ
ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯನಾಂತು, ಕಲೆಗಳನುರಾಗದಿಂ
ರಸಯೋಗಿಯಾಗಿಪ ನೀಮೆ ಶಾಂತಿಯ ಭಟಂ
ಮೇಣ್ ಆತ್ಮದಾನಂದ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರನೆ ದಿಟಂ !

ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಹಾಸಂಘ-
ಈ ಮೂರರ ಪ್ರಭಾವವು ಮಲೆನಾಡಿನ ಕಿರುಹಳ್ಳಿಯಾದ ಕುಪ್ಪಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಬಾಲಕನೊಬ್ಬನು ವಿಶ್ವ
ಮಾನವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು, ವಿಶ್ವಮಾನವನಾಗಲು ನೆರವಾಯಿತು. ಕುವೆಂಪು ಮುಂದೆ, ತಮ್ಮ
ಜೀವಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಂದೇಶವನ್ನು ರೂಪಿಸಿ, ಅದು ಈ ಲೋಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ

ಅನುಷ್ಠಾನಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಎಂದು ಯಾರು ಎಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದರೂ, ಕಿವಿಗೊಡದೆ ಜಗತ್ತು ಆ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಮಾಹೇಶ್ವರನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋದರು. ಅದು ಕಾರ್ಯಯೋಗ್ಯವೋ ಅಲ್ಲವೋ, ಆದರೆ ಅದರ ತಿರುಳು ಮಾತ್ರ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾದದ್ದು; ಜಗತ್ತಿನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಅಡಿಗಲ್ಲಾಗಬಲ್ಲದು. ಅದನ್ನು ಅವರದೇ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಹೀಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು: ತಮ್ಮ 'ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಂದೇಶ : ಪಂಚಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಸಪ್ತಸೂತ್ರ' ಎಂಬ ಕಿರು ಪುಸ್ತಿಕೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಒಂದು ವಾಣಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ:

No man is born to any religion; every man has a religion in his soul. Let there be as many religions as there are human beings.

ಅನಂತರ ಅವರ ಸಂದೇಶ ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ:

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ವಿಶ್ವಮಾನವ. ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ನಾವು ಅದನ್ನು 'ಅಲ್ಪಮಾನವ'ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು 'ವಿಶ್ವಮಾನವ'ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೇ ವಿದ್ಯೆಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಬೇಕು.

ಹುಟ್ಟುವಾಗ 'ವಿಶ್ವಮಾನವ'ವಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವನ್ನು ನಾವು ದೇಶ, ಭಾಷೆ, ಮತ, ಜಾತಿ, ಜನಾಂಗ, ವರ್ಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪಾಧಿಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಅವನನ್ನು 'ಬುದ್ಧ'ನನ್ನಾಗಿ, ಅಂದರೆ ವಿಶ್ವಮಾನವನನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದೇ ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನಾಗರಿಕತೆ ಎಲ್ಲದರ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಬೇಕು. ಪ್ರಪಂಚದ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ 'ಅನಿರೀತನ'ರಾಗಬೇಕು. ಲೋಕ ಉಳಿದು, ಬಾಳಿ ಬದುಕಬೇಕಾದರೆ !

ಅವರ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು - ಮನುಜಮತ, ವಿಶ್ವಪಥ, ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮನ್ವಯ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ- ಈ ಪಂಚತಂತ್ರಗಳ ಸಾರವನ್ನು- ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತುಂಬ ಕಾಣಬಹುದು.

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರಿಗೆ ಮದುವೆಯಾದದ್ದು ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ, ಅವರ ಮೂವತ್ತ ಮೂರನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ಅವರ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಹೇಮಾವತಿಯವರು. ಅವರಿಗೆ ಆಗ ವರನ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ವಯಸ್ಸು, ಹದಿನೇಳು ವರ್ಷ. ಆ ಪುಣ್ಯಸತಿ ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಿಗೌಡರ ಮಗಳು. ಆಕೆ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ, ಮುಂದೆ ಆಕೆಯನ್ನು ತಾವು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ಅರಿವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆಕೆಗೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟವರು ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರೇ! ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

ಲೀಲಾಮಯೀ ಜಗದಂಬೆ ಮುಂದೆ, ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಹಧರ್ಮಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸಿ ಮಧುಮಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿದ್ದ ಆ ತೊಟ್ಟಲ ಕೂಸಿಗೆ ನಾನೆ ಹೆಸರಿಡುವಂತೆ ವ್ಯೂಹ ಯೋಜನೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದಳು.....

ಬಾಲೆ ತೊಟ್ಟಲಿಗೆ ಹಾಕುವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪೂರೈಸಿ, ನಮಗೆಲ್ಲ ಔತಣದೂಟವಾಯಿತು. ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅವತರಿಸಿದ್ದಳು, ಹೆಸರಾಂತು: 'ಹೇಮಾವತಿ'!

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು 'ಗೃಹಸ್ಥ'ರಾದರು! ಅವರ ಮನೆಯನ್ನು, ಮನವನ್ನು ತುಂಬಿದರು ಹೇಮಾವತಮ್ಮ. ಯಾರೂ ಅಸೂಯೆಪಟ್ಟರೆ ತಪ್ಪು ಎನ್ನಲಾರದಂತಹ ಅಕ್ಕರೆಯ ಸಕ್ಕರೆಯ ದಾಂಪತ್ಯದ ನಂದನವನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗಂಡು, ಎರಡು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು, ನಲಿವಾಡಿದುವು: ತೇಜಸ್ವಿ, ಚೈತ್ರ, ಇಂದುಕಲಾ, ತಾರಿಣಿ.

* * * *

ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿ ಕನ್ನಡದ ಮೇರು ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದದ್ದು ಏಕಮುಖ ಕ್ರಿಯೆ ಅಲ್ಲ. ತಾವು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಯಮಳ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆದದ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದ ಸೋಜಿಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಅವರಂತೂ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ, ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ

ಪ್ರಮಾಣದ, ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ, ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೀಮಂತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಜಗತ್ತಿನ ಗೊಮ್ಮಟನಾಗಿ ಬೆಳೆದರು. ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗೌರವದ ಸ್ಥಾನಗಳಿಸಿತು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಭವ್ಯ ಭವನದ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿ, ಅನಂತರ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಪ್ರಕಟಣ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ, ಬರಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಅಲ್ಲ, ವಿಜ್ಞಾನ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಮಾನವಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಅಕ್ಷರಶಃ ಸಾವಿರಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಅವರ ಕನ್ನಡ ಪ್ರೇಮವನ್ನು -“ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಕೈ ಎತ್ತು ನಿನ್ನ ಕೈ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಅವರು ಘೋಷಿಸಿದುದನ್ನು-ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸ್ಥಾನ ಎಂಬ ನಿಚ್ಚಳವಾದ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಆ ನಿಲುವನ್ನು ಎಂದೂ ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಬದಲಾಯಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ, ಹಿಂದಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ - ಈ ಭಾಷೆಗಳ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳೇನು, ಅವುಗಳ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಎಷ್ಟು ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ:

ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಅಂತರ ಪ್ರಾಂತೀಯ ವ್ಯವಹಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರದ ಆಡಳಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯವಾದ ಸಂಯುಕ್ತ ಭಾಷೆಗೆ ಎರಡನೇ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದ ಭಾಷೆಗೆ ಅಥವಾ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಐಚ್ಛಿಕ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದೇಶಭಾಷೆಗಳ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿಕ್ಷಣವೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಶಭಾಷಾಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗಬೇಕು. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಸ್ಥಾನಮಾನ ದೊರಕಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಇಲ್ಲೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ, ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲ..ಅಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಾನು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದು ಪ್ರಥಮ ಭಾಷೆಯಾಗಿರಲಿ. ಮಾತೃಭಾಷೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಗೌರವವೂ ಅದಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಲಿ ಎಂಬುದಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಕುವೆಂಪು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದ್ವೇಷಿಯಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿದ್ದಷ್ಟು ಆಳವೂ ವಿಶಾಲವೂ ಆದ ಓದನ್ನು ನಡೆಸಿದವರು ಅತಿ ವಿರಳ, ಇಲ್ಲವೆಂದರೂ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅವರೇ ಒಂದು ಕಡೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ:

ನಾನೇನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ದ್ವೇಷಿಯಲ್ಲ...ಪರಮಾರಾಧಕ. ಕನ್ನಡದ ಹತ್ತುಪಟ್ಟು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿತವನಾದರೆ ಅವನಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರ....

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯೇನಿದ್ದರೂ, ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಲಕ್ಷಾಂತರ, ಕೋಟ್ಯಂತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಸ್ರಾರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರತಿಭೆಗಳು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯಲಾರದೆ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆಂದರಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮುರುಟಿಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಮಗೆ ಎಂಥ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬೇಕು, ಎಷ್ಟು ಬೇಕು, ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಆಳವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದೆಡೆ ಅವರು ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ:

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಲವರು ಕಲಿಯುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲ; ಕೆಲವರು ಕಲಿಯಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ. ಅನೇಕರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಮಟ್ಟವೆಂದರೆ ಅದನ್ನೋದಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟೇ ಹೊರತು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಿಸುವುದಾಗಲಿ, ಭಾಷಣ ಮಾಡುವುದಾಗಲಿ, ಬರೆಯುವುದಾಗಲಿ ಅಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಈ ನೀರು ನೀರು ಸಮಾರಾಧನೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಆಯ್ದು ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗಟ್ಟಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಪುಷ್ಟಿಯೊಡಗುವಂತೆ ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಗಳ ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಣಯವಾಗಬೇಕು; ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಬೇಕು.

“ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಕುವೆಂಪು ಸಂಚಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಅದರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿರುವ ವೈವಿಧ್ಯ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದದ್ದು. ‘ಗೊಬ್ಬರ’ದಿಂದ ಹಿಡಿದು ‘ಬಾ ಫಾಲ್ಗುಣ ರವಿ ದರ್ಶನಕೆ’ ಎಂಬ ದರ್ಶನದೀಪ್ತನಾದ ರಚನೆಯವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನುಳ್ಳ ಕವನವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಎಷ್ಟತ್ತೊಂದು ಕವನಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಅದರ ಪ್ರಾರಂಭವೇ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವ ವರ್ಗದವರ ಪರವಾದ ವಾದಮಂಡನೆಯ ಪೀಠಿಕೆಯಂತಿದೆ:

ಗೊಬ್ಬರದ ಮೇಲೆ ಬರೆವುದೆ ಕಬ್ಬಮಂ? ಹಾ
ಕಡುಕಷ್ಟ! ಕಲಿಕಾಲಕೇನೇನು ಬಂದಪುದೋ?
ಸಾಲದೇಂ ಪ್ರಲಯಕಿದು ಪೀಠಿಕೆ ? ಇನ್ನೇನು
ಕಾರಣಂ ಬೇಕಯ್ಯ ನಿನಗೆ ತಾಂಡವ ಮೂರ್ತಿ,
ಕಲ್ಯಾಣತಾರವನ್ನೆತ್ತಿ ಬರೆ ? ಇದಕಿಂತ
ಧರ್ಮವಧೆ ಬೇರುಂಟೆ? ನಿರ್ಮಲ ಸರಸ್ವತಿಯ
ವೀಣೆಯಂ ಶೂದ್ರಂ ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಗೊಬ್ಬರದ
ಗುಂಡಿಯನ್ನಗೆಯೆ ಗುದ್ದಲಿಯ ಮಾಡಿಹನಲ್ಲ!
ಶಿವನೆ, ಭೈರವನಾಗಿ ಬಂದು ಹಣೆಗಣ್ಣಿನಿಂ
ಕಿಡಿಗೈದು ಬೂದಿ ಮಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿಹೆಯಲ್ಲ !

ಕುವೆಂಪುರವರು ಹೀಗೆ ಬರೆಯಲು ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಆಧುನಿಕ ಕವಿಗಳನ್ನು, ಅವರ ಕವನಗಳನ್ನು, ಕನ್ನಡ ಪಂಡಿತರು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಅಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಇದೋ ಅಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಬುಂಬ

ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ ಅಂದ್ರಕಂಬ

“ಈಗಿನವರ ಕವಿತೆಗಳೇ? ಹೀಗೇ ಅವರು ಬರೆಯೋದು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಲವತ್ತರ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಡ್ಲೆಸ್ಕೂಲ್, ಹೈಸ್ಕೂಲುಗಳಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಾವೇ ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ.

ಕೌಶಿಕ ಪರಶುರಾಮ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯಂ

ಬಣ್ಣಿಸಿದ ನೀನು-ಕರಿಸಿದ್ದ ಕಿಟ್ಟಿಯರಂ,

ದುರ್ದಮ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವಂ ಮೇಣ್ ಪುರಾಣದಾ

ಲಂಕೆಯನ್ನುಳಿದು ಹಾ! ಒಂಟಿಕೊಪ್ಪಲಿನಾಚೆ

ಬೋಡಾದ ಬೋರೆಯಂ, ಮಲೆನಾಡ ಕೊಂಪೆಯಾ

ಕಾಡುಮೇಡುಗಳು ಕುರಿತ್ತುಲಿವ ಗತಿಯಾಯ್ತೆ?

ಹಾಗಾದರೆ ಹೂವು ಹಣ್ಣು ವಸಂತ ಚಂದನಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿಸಿ ಕವನ ರಚನೆಮಾಡಬೇಕೆ? ಹೌದು, ಗೊಬ್ಬರದ ಮೇಲೆ ಕಾವ್ಯ ಬರೆದರೆ “ಗಂಡು ಗುಬ್ಬವಾದಂತಲ್ಲವೆ?”

ಗೊಬ್ಬರವನ್ನು ಹಳಿಯುವ ಮರದ ತುದಿಯ ಹೂವಿಗೆ, ಅದರ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ನೆನಪುಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಕವಿ:

“ಮರದ ತುದಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ತಂಗಾಳಿಗೆ ತೂಗಾಡುತ್ತಿರುವ ಹೂವೆ,

ಬೇರುಗಳಿಗೆ ಗೊಬ್ಬರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮರಕ್ಕೆ ಹೂವಿನ ಹಬ್ಬ ಎಲ್ಲಿರುತ್ತಿತ್ತು?” -ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ತಾವು ಜನ್ಮ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಇತರಿಗಿಂತ ಮೇಲೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಾಳಿರುವವರನ್ನು, ಮುಂದೆ ಅವರಿಗೆ ಒದಗಲಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ನಾಮ, ಮುದ್ರೆ, ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವರು, ಕತ್ತೆಯಂತೆ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿದು ಮೈಬೆವರು ಸುರಿಸಿ ಗೊಬ್ಬರ ಮಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವರಿಗಿಂತ ಮೇಲು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ!” ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನೂ ಕವಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಜನರ ಶಕ್ತಿ ಯಾವುದು, ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಯಾವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲರು. ‘ಧ್ರಾಂಧ್ರೀಂಧ್ರಂ’ ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಘಜ್ಜನಿಯ ಮಹಮೂದನು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದಾಗ ನಡೆದದ್ದೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಇತಿಹಾಸ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ನಾವು ಕಿವಿಮುಚ್ಚಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೇವೆ. ಸತ್ಯದ ಧ್ವನಿಗೆ ನಾವು ಕಿವುಡರು. ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾದ ಸೋಮನಾಥ ದೇವಾಲಯ ತಾನು ಮುಸ್ಲಿಂ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು “ಪಾವನ ಏಕಾಂತದೊಳಿತ್ತು.”

ದೂರದ ಗುಡಿಯದು ತುರುಕರ ಕಣ್ಣಿಗೆ

ಬೀಳದು ಎಂದಾಲೋಚಿಸಿ ತಣ್ಣಗೆ

ಜೀವನಯಾಪನೆ ಮಾಡತಲಿದ್ದರು

ಆ ನಿಲಯದ ಪೂಜಾರಿಗಳು,

ದೇವರ ಸೋಮಾರಿಗಳು!

ತುರುಕರ ದಂಡು ಬಂದೇ ಬಂತು. ಪುರೋಹಿತರು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಶತ್ರುನಾಶಕ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಅದು ಧ್ರಾಂ ಧ್ರೀಂ ಧ್ರೂಂ! ಅದನ್ನು ಪಠಿಸಲು ಸರಿಯಾದ ಆವರಣವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು ಹೀಗೆ:

ಯಾಗ ಕುಂಡವನು ಬೇಗನೆ ಮಾಡಿ,

ಯಜ್ಞಯೂಪವನು ಶೀಘ್ರದಿ ಹೂಡಿ,

ಅಗ್ನಿದೇವನನು ಸ್ಥಾಪನೆಗೈದು

ತುಪ್ಪಗಿಪ್ಪಗಳ ಬೆಂಕಿಗೆ ಹುಯ್ಯು,

ಮೇಷನನೂಯ್ದು, ಮರ್ದಿಸಿ ಹೂಯ್ಯು,

ಮಂತ್ರ ಪೂರ್ವಕದಿ ಮಾಂಸವ ಕೂಯ್ಯು

ಮ್ಲೇಚ್ಛ ಸೈನ್ಯಗಳ ವಧೆಗಾಗಿ

ತಿಂದರು ತೇಗಿ!

ಆಮೇಲೆ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡಿದರು; ಮಂತ್ರ ಧ್ರಾಂ, ಧ್ರೀಂ, ಧ್ರೂಂ, ಆದರೆ ಅದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ! ಗುಡಿ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾದುವು. ಆದರೆ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅದರ ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲ:

ಗುಡಿ ಹಾಳಾದರೆ ಏನಂತೆ?

ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅದೆ ಚಿಂತೆ?

ನಶ್ವರ ಕಾಂಚನ ಹೋದರೆ ಹೋಯಿತು!

ಮಂತ್ರದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು!

ಎಂತನೆ-ಮಂತ್ರಕೆ ಕುಂದಿಲ್ಲ?

ಆ ಖಲಮ್ಲೇಚ್ಛರು ಸತ್ತೇ ಸತ್ತರು!-

ಬಹುಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ!

ಇದು ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ ಭರತ ಖಂಡದ ದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸವು ನೋವಿನಿಂದ ಸಾರುತ್ತಿರುವ ಸತ್ಯ. ಕೊನೆಯ ಪಂಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿನ ವ್ಯಂಗ್ಯವಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ತುಂಬ ಮೌಲಿಕವಾದ, ಅಪರೂಪವಾದ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉಪಾಸನೆಯಂತಿರುವ ಪದ್ಯ” ಬಾ ಫಾಲ್ಗುಣ ರವಿದರ್ಶನಕೆ” ಎಂಬುದು. ಫಾಲ್ಗುಣ ರವಿ ದರ್ಶನ ಒಂದು ಪೂಜೆ. ಆ ಪೂಜೆಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಶಿವಮಂದಿರವೆಂದರೆ ವನಪುಷ್ಪ ವಿರಾಜಿತ ಶಿವಮಂದಿರದ ಗಿರಿಯ ನೆತ್ತಿ. ಕವಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ- ಫಾಲ್ಗುಣ ರವಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ. ಸೂರ್ಯೋದಯದ ದಿವ್ಯಕ್ರಿಯೆ ಯಜ್ಞವೊಂದರ ಮಂಗಳ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. “ಕುಂಕುಮ ಧೂಳಿಯ ದಿಕ್ಟವೇದಿ” ಎನ್ನುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂಬೆಳಗಿನ ಕೆಂಪು ದಿಗಂತವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಕುಂಕುಮ ಧೂಳಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದೆ. “ಓಕುಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಬಾಲರವಿ ಆ ವೇದಿಯಿಂದ ಉದಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕೋಟ್ಯಂತರ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮಂಗಲ ಧ್ವನಿ ರವಿಯುದಯಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾದ ರಸನೈವೇದ್ಯ. ಆ ರಸ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ರವಿ ಮುದತಾಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೊನ್ನನ್ನೇ ಹರಿಸಿ ರವಿ ಚಿನ್ನದ ಚೆಂಡಿನಂತೆ ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮುಂದಿನ ಪಂಕ್ತಿ ನಮ್ಮ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ರಸಾನುಭೂತಿಯ ಮಿಂಚಿನ ಹೊಳೆಯನ್ನೇ ಹರಿಸುತ್ತದೆ. “ಸೃಷ್ಟಿಯ ಹೃದಯಕೆ ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಯ ಹೊಳೆ ಹರಿಯಿಸಿ ರವಿ ದಯಮಾಡುವನು.” ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತಹುದು “ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿ” ಎಂಬುದು. ಚೇತನಾಚೇತನಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ತರುವ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಯ ಹೊಳೆಯನ್ನೇ ಹರಿಸುತ್ತಾನಂತೆ. ಇಂತಹ ಅಪೂರ್ವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿದವನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬರುವುದು ಎಂದರೇನು? ಅವನು “ದಯಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ !” ಮುಂದಿನದು ಕೇವಲ ಆಲೋಚನೆಯ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂವೇದನೆಗೆ ತರುವಂಥದು. ಪಂಕ್ತಿಗಳ ಪದವಿನ್ಯಾಸ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಆ ಅನುಭವವನ್ನು ನಮಗೆ ದೊರಕಿಸುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣು ಓಡುವವರೆಗೂ ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ ನೊರೆನೊರೆ ಕಡಲು ಹಬ್ಬಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ, ಬಾನಕರೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಮೂಡಿದ್ದಾನೆ, ಪ್ರತಿಭೆಯ ಹೋಮಾಗ್ನಿಯಂತೆ! ಅದರ ಮೇಲೆ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸು ತಾನೂ ಉರಿದು ಉರಿದು ಏಳುತ್ತಿದೆ! ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಮರದಲ್ಲಿ, ಗಿಡದಲ್ಲಿ, ಜಡದ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಭಾವಜ್ವಾಲೆ ಸ್ವದಿಸುತ್ತಿದೆ!

ಕವಿಯ ಚೇತನವು ವರ್ಣನೆಯ ಇಂದ್ರಿಯ ನಂದನದಲ್ಲೇ ಇನ್ನು ವಿಹರಿಸುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ದಾಟಿ, ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತವಾದ ದರ್ಶನ ಮುಕ್ತಿಯ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಅನಂತವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಹೀರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ತನ್ನ ಲೌಕಿಕತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸೌಂದರ್ಯ ಸಮಾಧಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ್ದಾದರೂ ಅದು ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸುಖವನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಸರ್ವಾತ್ಮನ ಸನ್ನಿಧಿ. ಎಲ್ಲ ಆರಾಧನೆ, ಸಾಧನೆ, ಬೋಧನೆಗಳ ರಸ ಅಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಸುಂದರ ಪ್ರಕೃತಿ ವ್ಯಾಪಾರ, ಅದರ ಹಿಂದೆ ಯಜ್ಞ ಪ್ರತಿಮೆ, ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅನುಭೂತಿ-ಹೀಗೆ ಮೂರು ಭೂಮಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಈ ಕವನ ಋಗ್ವೇದದ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಾಗಲೀ ಅರ್ವಾಚೀನ ಕಾವ್ಯರಾಶಿಯಲ್ಲಾಗಲೀ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕವನವನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಕಷ್ಟ. ಈ ಕವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು

ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಕುವೆಂಪುರವರ ಆತ್ಮೀಯ ಗುರುಗಳೂ, ಕನ್ನಡದ ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೂ ಆದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಟಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರು ಈ ಕವನವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಂದ ಓದಿಸಿ ಕೇಳಿ, ಧಿಗ್ಗನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಭಾವಾವಿಷ್ಟರಾಗಿ “ಹೇಳಯ್ಯ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಹೇಳು, ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿದೆ ಇಂಥ ಕವನ!” ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ, ಸವಾಲಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಉದ್ಗರಿಸಿದರಂತೆ. ಇದನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಂದಲೇ!

ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು, ಅದರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು-ಅದರ ಆರಾಧನೆಯೇ ಪರಮಪುರುಷನಾದ ಭಗವಂತನ ಆರಾಧನೆ ಎಂಬಷ್ಟು ತೀವ್ರಭಾವವನ್ನು-ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಅನೇಕ ಕವನಗಳು ಅವರ ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ತುಂಬಿವೆ. ಮನೋಹಾರಿಯಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಅಂಶಗಳು, ಬಿಳಿ ಮಳಲ ರಾಶಿ, ಕಾಡಿನ ಹಸುರಿನ ಸಾಗರ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಭಾವಗಳು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವರೂಪಿಯಾದ ಭಗವಂತನ ಶರೀರದ ಅಂಗಗಳು; ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಹಾಚಿತ್ತಶರಧಿಯ ಅಲೆಗಳು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿ ವಿಲಿಯಮ್ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್‌ನಿಗಿಂತೋ ಅಂತು ಅವು ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಿಂತನೆಗಳಾಗಿ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ರಕ್ತ ಬಿಂದುಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿವೆ. ತಾವು ಉಸಿರಾಡಿದರೆ ಮೋಡಗಳು ಉಸಿರಾಡುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವ ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ದೊರೆತಿದೆ ಕವಿಗೆ. “ಪ್ರಕೃತಿಯಾರಾಧನೆಯ ಪರಮನಾರಾಧನೆ” ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕವಿಯ ಆರಾಧನೆ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಲ್ಪನೆ “ಉದಯಾಸ್ತಗಳು, ವನಗಿರಿಗಳು, ತಂಗಾಳಿ, ರುದ್ರವರ್ಷ, ತಿಂಗಳು, ಹಿಮಮಣಿಗಳು, ಕಾಜಾಣ, ಕೋಗಿಲೆ, ಗಿಳಿಗಳಿಗೆ” ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಮಾನವ ಸೌಂದರ್ಯ, ಒಲುಮೆ, ಸ್ನೇಹಗಳನ್ನೂ ಅದು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಆ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಕವಿ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಮ ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯವೇ ಪಥ ಕವಿಗೆ. ತಮ್ಮ ಗಂತವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವಲ್ಲ, ಕಲೆಯೂ ಅಲ್ಲ, ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಕುವೆಂಪು. ಈ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯ, ಕಲೆಗಳು ದಾರಿ. “ಇಂತಹ ಸುಂದರ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಿ” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಈ ಕವನದ ಸಾಲುಗಳು ಕವಿ ಚೇತನದ ಈ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ:

ಇಂತಹ ಸುಂದರ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಿ

ಜೀವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲು ಬೇರೆಯ ಗುರಿ

ಜೀವಕೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ;

ಚಿರಸೌಂದರ್ಯದ ಸಂಪದವಿದ್ದರೆ

ಧರ್ಮಕೆ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲ.

ಮತಿಯಿಲ್ಲ-

ರಸಾನುಭೂತಿಯ ರಸ ಪಥವಲ್ಲದೆ

ಸತ್ಯಕೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ !

ಸೌಂದರ್ಯದ ನಡುವೆ ಬಾಳುವ ಗುರಿಯೇ ಸಾಕು ಜೀವಕ್ಕೆ. ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಂಪತ್ತಿನೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೀಗ ಧರ್ಮವು ಅಚ್ಯುತವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ದಾರಿಯೊಂದೇ-ಈ ಕವಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ-ಅದು ರಸಾನುಭೂತಿಯ ರಸಪಥ. ಸೌಂದರ್ಯದ ಮೂಲಕವೇ ಪರಮ ಗಂತವ್ಯವಾದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಆತ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಸೇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಎನ್ನುವುದು ಭಗವಂತನ ತ್ರಿತ್ವಮುಖವಾದ ಸತ್ ಚಿತ್ ಆನಂದಗಳ ಒಂದು ಭಾಗವಾದ ಸತ್ ಎಂಬುದು.

ಕುವೆಂಪು ಆನಂದ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವುದೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ-ಪರಮ ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯವೇ ಪಥ ಕವಿಗಿ. ತನ್ನ ಗಂತವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವಲ್ಲ, ಕಲೆಯಲ್ಲ, ಅದರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ. ಆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯ, ಕಲೆಗಳು ಪಥ ಎಂದರೆ ದಾರಿ. ಆ ಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ದೃಶ್ಯದ ರಮಣೀಯತೆ ಎಂಥದು:

ನಿನ್ನೆಯ ಸಂಜೆಯ ಮಳೆಯಲಿ ಮಿಂದು
ಕಳಕಳಿಸುವ ಹಸುರ್ಬಯಲಲಿ ಇಂದು
ಹೊಂಬಿಸಿಲಲಿ ಉರಿದಿರೆ ಜಲಬಿಂದು
ಸತ್ತಳೊ ಉರ್ದಶಿ ಸ್ವರ್ಗದಲಿ!

ಗಾಳಿಯ ಮಂಡಲ ಸ್ಫಟಿಕದವೋಲಿದೆ
ನಭವೋ ನೀಲವಿತಾನವ ಹೋಲಿದೆ
ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೆ ಮುಗಿಲಿನ ಪಟ ತೇಲಿದೆ
ವೈಕುಂಠವಿದೆ ನಿಸರ್ಗದಲಿ!

ದನಕರುಗಳು ಬಯಲಲಿ ಮೇಯುತ 'ಇವೆ';
ಗಿರಿತರುಗಳು ಬದುಕನು ಸವಿಯುತ 'ಇವೆ';
ಅರಿವಾಸೆಯ ಮಾಯೆಗೆ ಬೀಳದೆ 'ಇವೆ';
ಇರುವಿಕೆಯಾನಂದದಿ ನಲಿಯುತ 'ಇವೆ';-
'ಇವೆ'-,

ಇರುವಿಕಿಂತಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಗೋಚರಿ ಹೋಗದಿವೆ
'ಅರಿವಾ'ಸೆಯ ಮಾಯಾ ಬಂಧ;
'ಇರುವು'ದೆ ಮುಕ್ತಿಯ ಆನಂದ!

ಪ್ರತಿ ಪಂಕ್ತಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿನ 'ಇವೆ' ಎನ್ನುವ ಕ್ರಿಯಾಪದ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. 'ತಿಳಿಯಬೇಕು' ಎನ್ನುವುದೇ ಮಾಯೆ. ಆ ಮಾಯೆಯ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ದನಕರುಗಳೂ 'ಇರುವಿಕೆ'ಯ ಆನಂದವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಿವೆ. 'ಅರಿವು ಇರವಾಗುವುದೇ' ಸಕಲ ಸಾಧನೆಯ ಗುರಿ ತಾನೆ? ಆ ಗುರಿಯನ್ನು ಅವು ಸಾಧಿಸಿವೆ, ಇರುವಿಕೆಯ ಮುಕ್ತಿಯ ಆನಂದವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಿವೆ.

ತಾನು ಪಡೆದ ರಸಾನುಭವವನ್ನು ಸುಸ್ವಪ್ನವಾದ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ತಲುಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಸಿದ್ಧಹಸ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ಫಟಿಕದಂತಿರುವ ವಾಯುಮಂಡಲ, ನೀಲಿಯ ಮೇಲ್ಕಟ್ಟಿನಂತಿರುವ ಬಾನು, ಅದರಲ್ಲಿ ಪಟವಾಗಿ ತೇಲುತ್ತಿರುವ ಮುಗಿಲಿನ ತುಣುಕುಗಳು-ಇವುಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರ ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ವೈಕುಂಠವಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. 'ಬಾ ಫಾಲ್ಗುಣ ರವಿ ದರ್ಶನಕೆ' ಕುವೆಂಪುರವರ ಪ್ರಕೃತಿ ವರ್ಣನೆಯ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವಂಥದು.

ಕವಿಯಾದವನು ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು, ಬಾಳಿನ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ, ಅವಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದರೆ ಸಾಲದು. ಸಮಾಜದ ಏಳುಬೀಳುಗಳನ್ನು, ಜನರ ಕಷ್ಟ-ನಿಷ್ಕರಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಕುವೆಂಪು

ಕವಿಯ ಹೆಗಲ ಮೇಲಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಅರಿತವರು. ಅವನ್ನು ಕುರಿತೂ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೇ ಮೈಮರೆತಿದ್ದಾಗ, ಒಮ್ಮೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾಳಿಯು ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಝಳಪಿಸುತ್ತಾ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಕ್ಕಿ ಕೋಪದಿಂದ ಹಲ್ಲುಮೆಸೆದು ತನ್ನ ಭೀಕರ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಗದರಿಸಿದಳಂತೆ:

“ಓ ದ್ರೋಹಿ ಕವಿಯೆ, ನಾನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮರೆತು ಹೇಡಿತನದಿಂದ ಸೋಬಾನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೆಡಿಸಿದ್ದೀಯ. ಗೀಣಿ, ಕೋಗಿಲೆ, ವಸಂತವಾಸ, ಬಳ್ಳಿ, ಮುಂಗುರುಳು, ತಂಗಾಳಿ, ದೊರೆಗಿರೆಗಳ ಅಜ್ಜಿಕಥೆ, ಬೆಳದಿಂಗಳು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಒದ್ದು ಆಚೆಗೆ ನೂಕು”.

ಅದು ಸರಿ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಚೆಗೆ ನೂಕಿದವು ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ. ಹಾಗಾದರೆ ಏನನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯಬೇಕು ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾಳಿ ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ:

“ಬಡತನ, ಗೊಬ್ಬರ, ಕತ್ತಿ, ಗುದ್ದಲಿ, ಹಾರೆ, ಬೆವರು, ರಕ್ತ-ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುವುದು ಇಂದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅಯ್ಯೋ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಬಡಜನರು ಸಾಯುತ್ತಿರಲು ಅವರ ಮುಂದೆ ರಸಗಂಧವನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಯೆ? ನಾನು ಕ್ರಾಂತಿಕಾಳಿ ಕೈಬೀಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ಬಾ, ಹೃದಯದ ರಕ್ತವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸು.”

ಕುವೆಂಪು ಹೂವು, ಹಸಿರು, ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ ಬಯಲು, ಬೆಳದಿಂಗಳು, ಆತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ ಇವನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ವಿರಮಿಸಿದ್ದರೆ ಅವರು ಯುಗದ ಕವಿಯಾಗಿ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಜನರ ಗೌರವ, ಸ್ತುತಿ, ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಎಂಬ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ದೊರಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದವನ್ನೆಲ್ಲ ವರ್ಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ, ನಮ್ಮ ಜನ್ಮೋದ್ದೇಶ ಏನು, ಭರತಖಂಡದ ಇಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಪಾತ್ರವೇನು! ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಶ್ರುತಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಘಟನೆಯೂ ಆಯಿತು. ತಮ್ಮ ಅಂತರಾತ್ಮದ ಈ ಕರೆಗೆ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ‘ಕ್ರಾಂತಿಕಾಳಿ’ ಎಂಬ ಸಾನೆಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿ ವಾಗ್ನೂಪವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ:

ಕ್ರಾಂತಿಕಾಳಿ ಕಠಾರಿಯಂ ನನ್ನೆದೆಗೆ ಕುರಿತು
ಝಳಪಿಸುತೆ, ಬುದ್ಧಭುಕಟ ಕೋಪದಲಿ ನಿಂತು,
ದಂಷ್ಟ್ರ ಘರ್ಷಣ ರವಂ ಪೋಣೆ ಗಜರಿದಳಿಂತು:
ಓ ದ್ರೋಹಿ ಕವಿಯೆ, ನಿನಗಿತ್ತಾಣತಿಯ ಮರೆತು
ಕ್ಷೀಬತನದಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಸೋಬಾನೆಗಳ ಹಾಡಿ
ಪಾಳೆಯೆ ಕಜ್ಜಮಂ! ಶುಕ, ಪಿಕ, ವಸಂತ, ಲತೆ
ಮುಂಗುರುಳು, ತಂಗಾಳಿ, ದೊರೆಗಿರೆಗಳಜ್ಜಕತೆ,
ಬೆಳ್ಳಿಗಳೆಂಬುವಂ ನೂಕಾಚಿ, ಹೆಂಬೇಡಿ!
ಬಡತನಂ, ಗೊಬ್ಬರಂ, ಕತ್ತಿ, ಗುದ್ದಲಿ, ಹಾರೆ,
ಬೆವರು ನೆತ್ತರ್ಗಳಂ ಗಾನಗೈವುದು ನಿನ್ನ
ಕರವ್ಯವಿದು. ಹಾ! ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಅನ್ನ
ಬಡ ಜನರು ಸಾಯುತ್ತಿರೆ, ರಸ ಗಂಧವನು ತೋರೆ
ತಣೆವಹುದೆ? ಕ್ರಾಂತಿಕಾಳಿಯು ನಾನು, ಕೈಬೀಸಿ
ಕರೆಯೆ, ಬಾ, ಪೂಜೆಗೈ ಹೃದಯ ರಕ್ತವ ಸೂಸಿ !

ಇದು ಕವಿಹೃದಯದ ದನಿಯೂ ಹೌದು, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಅಂದಿಗೆ ಅರ್ಧ ಶತಮಾನದ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಸಿಂಹನಾದದ ಮಾರ್ದನಿಯೂ ಹೌದು:

I call him a traitor who, having been educated, nursed in luxury by the heart's blood of the downtrodden millions of toiling poor, never even takes a thought for them. Where, in what period of history your rich men, noble men, your priests and potentates took any thought for the poor, the grinding of whose faces is the very life blood of their power?"

(“ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ, ದಮನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನರ ಹೃದಯದ ರಕ್ತದಿಂದ ಪೋಷಿತರಾಗಿ, ಭೋಗಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ, ಆದರೆ ಅವರಿಗಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ಚಿಂತಿಸದಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನನ್ನೂ ನಾನು ದ್ರೋಹಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಎಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಂತರು, ಪುರೋಹಿತಾಹಿ, ನಿಮ್ಮ ಯಾವ ಬಲಿಷ್ಠ ರಾಜರು, ಯಾವ ಅರೆಯುವ ಮುಖಗಳೇ ಅವರ ಶಕ್ತಿಯ ಜೀವಧಾತುವಾಗಿತ್ತೋ ಅಂತಹ ಬಡಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಯೋಚಿಸಿದ್ದುಂಟೇ, ಹೇಳಿ?”)

ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ನೋಡಿದೆವು. ಇನ್ನು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಕಲ್ಕಿ' ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದದ್ದು. ಕೇವಲ ರೋಷ ಆಕ್ರೋಶಗಳು ಚಿರಂತನ ಮೌಲ್ಯದ ಕವನಗಳಾಗಲಾರವು. ಅವು ಕವಿಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಬೇಕು, ಅತುತ್ಸಮವಾದ ಕಲ್ಪನೆಯೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗಿ ಬೆರೆತಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕವನ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಕವನದ ಮೊದಲ ಪಂಕ್ತಿಯೇ ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಮಾ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೆರೆದುತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ಪಂಕ್ತಿ ಹೀಗಿದೆ:

ನಿದ್ದೆಯ ಲೋಕದ ಕನಸಿನ ಬೀದಿ

ನಿದ್ದೆ ಕನಸುಗಳೆರಡೂ ಅರೂಪವೂ ಅಗ್ರಾಹ್ಯವೂ ಆದವು-ಅದಕ್ಕೆ ಕವಿಯು ರೂಪ, ಗ್ರಾಹ್ಯತೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ನಿದ್ದೆಯನ್ನು ಒಂದು ಲೋಕವೆಂದೂ, ಕನಸನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಬೀದಿಯೆಂದೂ ಕರೆದು. ಒಂದೇ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶ್ವ, ಅದರಲ್ಲಿ ಚಾಚಿ ನಿಂತಿರುವ ಒಂದು ಬೀದಿ-ಇವು ಚಿತ್ರವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಇದು ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತೋರುತ್ತವೆ-ಭವ್ಯತೆಯ ಶಿಖರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಪರಿಮಿತ ಸಾಹಸದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಮೂಡುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಕವಿ ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿ ತೊಳಲಿದ ಅರಣ್ಯದ ವರ್ಣನೆ ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥದು. ಅನಂತವಾದ, ಎಂದರೆ ತುದಿಮೊದಲಿಲ್ಲದ, ಆ ವನವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮರಗಳು ಕಿಕ್ಕಿರಿದು, ಬಳ್ಳಿಗಳು ಬಿಡುವಿಲ್ಲದೆ ಹೆಣೆದಿವೆ: “ಮುಳ್ಳಿನ ಪೊದೆಗಳು, ಗರಗಸವಳ್ಳಿ, ಪ್ರೇತದಂತೆ ಪಾಪಾಸಿನ ಕಳ್ಳಿ” ಆ ಕನಸಿನ ಹೆಗ್ಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕವಿ ನುಗ್ಗಿದರು. ಕಾಡಿನ ಭಯಾನಕತೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಕವಿ ಕತ್ತಲು-ಬೆಳಕಿನ ಮಿಶ್ರಣವನ್ನು, ಪ್ರೇತಗಳಂತಹ ಭಯದ ನೆರಳಿನ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಜೋಡಿಗಳನ್ನಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಬೆಳಕೆಂಬುವುದಲ್ಲ,

ಕತ್ತಲು ಅಲ್ಲ!

ಬೆಳಕೋ ಕತ್ತಲೋ ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲ

ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲ.

ಪ್ರೇತಗಳಂದದಿ ಭೀತಿಯ ಛಾಯೆ

ಸುಳಿ ಸುಳಿದಾಡಿತು ಅಲ್ಲಿ,

ಆ ಘೋರ ಕಾನನದಲ್ಲಿ.

ಆ ಸ್ಮಶಾನ ಮೌನವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಕವಿ ನಡೆದರು. ಕಾಡನ್ನು ದಾಟಿದರು. ಮುಂದೆ ಬೆಟ್ಟ ಅದೇ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಗಿಲು ಮೆಟ್ಟಿ ಎತ್ತಿ ನಿಂತಿದೆ. ಕವಿ ಹತ್ತಿ ಹತ್ತಿ ಕಡೆಗೆ ಅದರ ನೆತ್ತಿಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಂಡುದೇ ಕವನದ ಉಳಿದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ರುದ್ರದೃಶ್ಯ. ಈ ಬೆಟ್ಟ ಕೂಡ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರತಿಮೆ. ತನ್ನ ಸುತ್ತಣ ಜಗದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ದೂರ ನಡೆದು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ, ಬಹು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಅಲಿಪ್ತವಾಗಿ, ಆ ಎತ್ತರದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿನ ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟುಗಳೂ ಅನ್ಯಾಯ ಅಸಮತೆಗಳೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಈ ಧ್ವನಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಪದರ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಕವನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆ ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಯಿಂದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮಾಯದೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೃಶ್ಯ ಸುರುಳಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದುಕಡೆ ಸಿರಿವಂತಿಕೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ನಿಂತಿವೆ:

ಧನಿಕರ ಮನೆಗಳು ಒಂದೆಡೆ ನಿಂತಿವೆ

ಬಡವರ ಗುಡಿಸಲು ಒಂದೆಡೆ ನಿಂತಿವೆ

ಜ್ಯೋತಿಯ ಮಣಿದೀಪಗಳಲ್ಲಿ;

ಕತ್ತಲು ಕಗ್ಗತ್ತಲು ಇಲ್ಲಿ!

ಹಾಡಿನ ನುಣ್ಣಿನಿಯತ್ತ,

ಗೋಳನ ನೀಳ್ನಿಯತ್ತ;

ಕೂಳನು ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಬಿಸುಡುವರಲ್ಲಿ

ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕೊರಗುವರಲ್ಲಿ!

ಆಕಡೆ ಉದ್ಯಾನ

ಈಕಡೆ ಶ್ಮಶಾನ

ಪೀತಾಂಬರಗಳ ಹೊದೆಯುವರಲ್ಲಿ

ಕೌಪೀನಕಿ ಚಿಂದಿಯು ಸಿಗದಿಲ್ಲ !

ಆದರೆ ಇದು ಬಹಳ ಕಾಲವೇನೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾದುದು ಆಯಿತು-
ಆಗಿಯೇ ಹೋಯಿತು. ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಕವಿ ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳುವಂತೆ-

ಬಡಬಗ್ಗರ ಬಡವಾಗ್ನಿಯು ಎದ್ದು,

ಗುಡಿಸಿಲುಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯು ಬಿದ್ದು,

ಧಗಧಗಧಗ ಹೊತ್ತಿದುದು

ಭುಗಿಭುಗಿಲೆನ್ನುತ ಮುತ್ತಿದುದು !

ಮುಗಿಲಿನವರೆಗೂ ಬಾನಿನವರೆಗೂ

ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳ ಜುಟ್ಟಿನವರೆಗೂ

ಬಡವರ ಬೆಂಕಿಯು ನಾಲಗೆ ಚಾಚಿ

ಶ್ರೀಮಂತರನಷ್ಟಿತು ಬಾಚಿ!

ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅಗ್ನಿಯಿಲ್ಲ ಅದು. ಅದರ ಮುಂದೆ ಬಡಬಾಗ್ನಿಯು ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿತು ನಾಚಿ ! ಅ ಪ್ರಳಯಾನಲ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ-ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು, ಶ್ರೀಮಂತರ ಪತ್ನಿಯರನ್ನು, ಗರ್ಭಿಣಿಯರನ್ನು, ಬಾಣಂತಿಯರನ್ನು, ಹುಡುಗರು, ಮುದುಕರು, ಕುಂಟರು, ಕಿವುಡರು ಬಡವರ ಗೋಳನ್ನು ಕೇಳದ ಕಿವುಡರು, ಹೊಟ್ಟೆಯ

ಪಾಡಿಗೆ ಕಾವಿಯುಟ್ಟು, ಜನರ ಹಸಿವಿಗೆ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಸುಖ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೊಂಡ ಗುರುಗಳು, ತಿಷ್ಯರು, ಮನೆಮತ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ-ನುಂಗಿ ನೋಣೆಯಿತು. ಮುಂದಿನ ದೃಶ್ಯ ಬರಲಿರುವ ಬೀಭತ್ಸಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ಟಿಲು:

ರಕ್ತದ ಜಲಪಾತ

ನರಮಾಂಸದ ನಾತ !

ಧುಮುಧುಮುಕುತಲಿದೆ ರಕ್ತದ ರಣಧನಿ !

ಹೊರ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದೆ ನರರಾತ್ನಧ್ವನಿ !

ಗಗನವುರಕ್ತ ! ಭೂಮಿಯು ರಕ್ತ !

ನೋಡಿದರೆತ್ತಲು ರಕ್ತ ! ರಕ್ತ !

ಧುಮುಕುವ ಶೋಣಿತ ಗಿರಿ ಝರಿಯಲ್ಲಿ

ನರ ರುಂಡಗಳು

ನರ ಮುಂಡಗಳು

ಮುಂಗಾರ್ಗಾಲದ ಬಲ್ಲರಿಯಲ್ಲಿ

ಆಲಿಯ ಕಲ್ಲುಗಳುರುಳುಳ್ಳಂತೆ

ಧುಮುಕುತಲಿರುವುವು ಬಂಡೆಗಳಂತೆ!

ಧುಢುಂ ಧುಢುಂ ಧುಢುಮ್ನೆ ಬಿದ್ದು

ಹಾರುತಲಿದೆ ಬಿಸಿನೆತ್ತರು, ಸದ್ದು!

ಇದು ಕೇವಲ ಭಾವಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಆಕ್ರೋಶವಲ್ಲ, ರಸಸ್ಥಿತಿಗೇರಿರುವ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಪಂಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ರಕ್ತ ಹರಿಯುವಿಕೆ, ರುಂಡ ಮುಂಡಗಳ ಉರುಳುವಿಕೆ ಈ ಮುಂತಾದುವು ಮಲೆನಾಡಿನ ರುದ್ರದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅನುಭವಿಸಿದ ಕವಿಗೆ ಅವನ್ನೇ ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತಿವೆ. ರಕ್ತ ಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ಧುಮುಕುತ್ತಿದ್ದುದು, ಗಿರಿಝರಿಯಾಗಿ, ರುಂಡಮುಂಡಗಳ ಉರುಳುವಿಕೆ ಮುಂಗಾರಿನ ಮಹಾವರ್ಷದ ಆಲಿಕಲ್ಲುಗಳಂತೆ ಕವಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿವೆ. ಕವಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಂತೆ ಭಾವಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಭಾವನೆ ಒದಗಿಸಿರುವ ಅಲಿಪ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಆ ರುದ್ರ ಬೀಭತ್ಸ ದೃಶ್ಯವೂ ರುದ್ರಮನೋಹರವಾಗಿ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಯಾವುದೋ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಅಸಮತೆಯ ವಿನಾಶವೂ ಋತಧರ್ಮದ ಒಂದು ಪ್ರಕೃತಿ ಕಾರ್ಯ ತಾನೆ? ರಕ್ತದ ಮಹಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸುಂದರಿಯರ ತಲೆಬುರುಡೆಗಳೂ, ಶ್ರೀಮಂತರ ದೇಹದ ಮಾಂಸದುಂಡೆಗಳೂ, ಪಾಪದ, ಪುಣ್ಯದ ದೇಹಗಳು, ಗುಡಿಗೆಗೋಪರಗಳೂ, ಧರ್ಮದ ಮನೆಗಳೂ ಎಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲವೂ ಕಸಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಹೋಲಿ ತೇಲಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಆ ಮಹಾಪ್ರವಾಹದ ಮುಂದೆ ಈಗ ನಾವು ಗೌರವಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಭವ್ಯ ಭವನಗಳೂ ಕೇವಲ ಕಸಕಡ್ಡಿಗಳೇ ತಾನೆ?

ಇದಾದ ಬಳಿಕವೇ ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ ಕಲ್ಕಿ ಕುದುರೆಯೇರಿ ಧಾವಿಸಿಬರುವುದು. ಬಂದವನು- 'ಹಸಿವೆ!' 'ದಾಹ!' ಎನ್ನುತ್ತಾ 'ರಕ್ತ!' 'ರಕ್ತ!' 'ರಕ್ತ!' ಎನ್ನುತ್ತಾ ಬಂದವನು-

ನೆತ್ತರ ಹೊಳೆಯಲಿ ಧುಮುಕಿದನು

ಕುದುರೆಯೊಡನೆ ಧುಮ್ನಿಕ್ತಿದನು!

ಕುಡಿದನು ರಕ್ತವ ಮೊಗೆಮೊಗೆದು,

ತಿಂದನು, ತಲೆಗಳ ತೆಗೆತೆಗೆದು!

ಬೀಭತ್ಸದ ಪರಮಾವಧಿ. ಯಾವುದೇ ರಸವಾದರೂ ಅದರ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ, ಭಾವಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಬಲ್ಲುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕವನ ಒಂದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನ.

ಕಲ್ಪಿಯ ಕುದುರೆಯು ಇಷ್ಟು ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿದರೂ, ಎಷ್ಟೊಂದು ಶವಗಳನ್ನು ಲರಿಲರಿ ಕಡಿದರೂ ಸಾಕಾಯಿತು ಎನ್ನುವ ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ! ರಣಧನಿ ಬತ್ತಿದರೂ ಇನ್ನೂ ದಾಹ, ಹೇಣಗಳು ಮುಗಿದರೂ ಇನ್ನೂ ಹಸಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು 'ಬಡವರ ಗಂಟಲ ಬೇಗೆಯ ದಾಹ; ಬಡವರ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಬೆಂಕಿಯ ಹಸಿವೆ!"

ಕಲ್ಪಿಯ ಕಣ್ಣು ದೂರ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಕವಿಯನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಗಿರಿಶಿಖರ ಮೇಲೆ ಕವಿಮನಸ್ಸು ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆ- ಎಂಬುದನ್ನು ಇದು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಸಿರಿತನ ಬಡತನಗಳ ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ ಅದು ಮೇಲೇರಿದೆ. ಆದರೂ ಯುಗಾವಸಾನದ ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಯ ಮಹಾಜ್ವಾಲೆ ಆ ಎತ್ತರವನ್ನೂ ಬಿಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ಬೇಗೆ ಅದನ್ನೂ ತಟ್ಟಲೇ ಬೇಕು. ಕಲ್ಪಿಯ ಆಗಮನದ ವೇಗವನ್ನು, ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೇ ಅವನು ದೌಡಾಯಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡ ಕವಿ "ಅಯ್ಯೋ ಕೆಟ್ಟೆ" ಎಂದು ಚೀರಿ ಕಂಪಿಸಿದರಂತೆ.

ಕಲ್ಪಿ! ಕಲ್ಪಿ! ಎನ್ನುತ ಚೀರಿ

ಕನಸೊಡೆದದ್ದೆ-

ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ನಿದ್ದೆ?

"ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ನಿದ್ದೆ?" ಅಪರಂಪಾರವಾದ ಧ್ವನಿ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತವೆ ಕೊನೆಯ ಈ ಎರಡೇ ಎರಡು ಪದಗಳು! ಕವಿಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಮಂಜಸವಾದ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ತಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅದು ಕವಿಯ ಕನಸು. ಇಂತಹ ಭೀಕರ ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಕಂಡ ಬಳಿಕ 'ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ನಿದ್ದೆ?' ಕವಿಯೊಳಗಿನ ಮಾನವ ಜೀವಿಗೆ ಭೀಕರವಾದರೂ ನನಸಾಗಿಯೇ ತೀರಬೇಕಾಗಿರುವ ಈ ಕನಸನ್ನು ಕಂಡ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಾಗ್ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವವರೆಗೂ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ನಿದ್ದೆ? ಕವಿಗೆ? ಕವಿಯ ಈ ದರ್ಶನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿದೆ: "ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ನಿದ್ದೆ" ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ, ನಾಡಿಗೆ, ಇಡೀ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ?

"ನೇಗಿಲಯೋಗಿ" ಎನ್ನುವುದು ಈಗ ತುಂಬ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತು ಬಿತ್ತು ಮಾಡುವವನನ್ನು "ಯೋಗಿ" ಎಂದು ಕರೆದವರು-ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ-ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ. ನಮ್ಮ ನಾಗರಿಕತೆ ಉಳಿದಿರುವುದೇ ಈ ಯೋಗಿಯಿಂದ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಕವಿ:

ಬಾಳಿತು ನಮ್ಮೀ ನಾಗರಿಕತೆ ಸಾರಿ

ಮಣ್ಣಿನ ನೇಗಿಲನಾಶ್ರಯದಿ;

ನೇಗಿಲ ಹಿಡಿದಾ ಕೈಯಾಧಾರದಿ

ದೊರೆಗಳು ದರ್ಪದೊಳಾಳಿದರು.

ನೇಗಿಲ ಬಲದೊಳು ವೀರರು ಮೆರೆದರು,

ಶಿಲ್ಪಿಗಳೆಸೆದರು, ಕವಿಗಳು ಬರೆದರು

ಯಾರೂ ಅರಿಯದ ನೇಗಿಲಯೋಗಿಯೆ

ಲೋಕಕೆ ಅನ್ನವನೀಯುವನು.

ಹೆಸರನು ಬಯಸದೆ ಅತಿಸುಖಕೆಳಸದೆ

ದುಡುವನು ಗೌರವಕಾಶಿಸದೆ

ನೇಗಿಲ ಕುಳದೊಳಗಡಗಿದೆ ಕರ್ಮ

ನೇಗಿಲ ಮೇಲೆಯೆ ನಿಂತಿದೆ ಧರ್ಮ

ಸರಳವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಕಲೆ ಕವಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ. ನಮ್ಮ ಜೀವನವೆಲ್ಲ ಯಾರ ಶ್ರಮದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆಯೋ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಕಾವ್ಯದ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರವಾಗಿಸಿ ಗೌರವ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಕುವೆಂಪು.

ಒಂದು ದೇವಾಯಕ್ಕೆ ಕವಿಯೂ, ಒಬ್ಬ ಕವಿಗೆ ಒಂದು ದೇವಾಲಯವೂ ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವವನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅಪರೂಪದ ಸಂದರ್ಭವೊಂದುಂಟು. ಅದು 'ಸೋಮನಾಥಪುರದ ದೇವಾಲಯ' ಎಂಬ ಹನ್ನೆರಡು ಪಂಕ್ತಿಗಳ ಪದ್ಯ. ಓದುವಾಗ ನೀಡುವ ಆನಂದವನ್ನೇ ಹಾಡಿದಾಗಲೂ ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ ಆ ಕವನಕ್ಕುಂಟು. ಪೂಜೆ ಪುನಸ್ಕಾರಗಳಿಲ್ಲದ ಈ ಗುಡಿಗೆ ಗೌರವ ತೋರಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಅದು ಶಿಲಾ ಮಾತ್ರವೇ? ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಕವಿ. ಮತ್ತೇನು? ಕಲೆಯ ಬಲೆ. ಜನ ಜಂಗುಳಿಯಿಲ್ಲ, ಗಂಟೆಗಳ ದನಿಯಿಲ್ಲ, ಇದೇನಿದು, ಜೇಡರ ಬಲೆಯೇ-ಅಲ್ಲ, ಕಲೆಯ ಬಲೆ. ಮತ್ತೆ ನಾವು ತರಬಹುದಾದ ಭಕ್ತಿಯ ಕಾಣಿಕೆ ಯಾವುದು ಪೂಜೆಯಿಲ್ಲದ ಈ ಗುಡಿಗೆ ? ಅದು ಇರುವ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಯಾರನ್ನೂ ದೂಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ದುಃಖಿಸಬೇಕು-ಕಂಬನಿಯ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಎದೆಯ ಬಟ್ಟಲಲ್ಲಿಟ್ಟು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಉಳಿದಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧನ್ಯತೆಯ ಕುಸುಮಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆ ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

ಬಾಗಿಲೊಳು ಕೈಮುಗಿದು ಒಳಗೆ ಬಾ, ಯಾತ್ರಿಕನೆ,

ಶಿಲೆಯಲ್ಲವೀ ಗುಡಿಯು ಕಲೆಯ ಬಲೆಯು !

ಕಂಬನಿಯ ಮಾಲೆಯನು ಎದೆಯ ಬಟ್ಟಲೊಳಿಟ್ಟು

ಧನ್ಯತೆಯ ಕುಸುಮಗಳನರ್ಪಿಸಿಲ್ಲ.

ಗಂಟೆಗಳ ದನಿಯಿಲ್ಲ, ಜಾಗಟೆಗಳಿಲ್ಲ;

ಕರ್ಪೂರದಾರತಿಯ ಜೋತಿಯಿಲ್ಲ.

ಭಗವಂತನಾನಂದ ರೂಪುಗೊಂಡಿಹುದಿಲ್ಲ;

ರಸಿಕತೆಯ ಕಡಲುಕ್ಕೆ ಹರಿವುದಿಲ್ಲ !

ಸರಸದಿಂದುಲಿಯುತಿದೆ ಶಿಲೆಯು ರಾಮಾಯಣವನಿಲ್ಲ !

ಬಾದರಾಯಣನಂತೆ ಭಾರತವ ಹಾಡುತಿಹುದಿಲ್ಲ !

ಕುಶಲತೆಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಮೂಕವಾಗಿದೆ ಕಾಲವಿಲ್ಲ !

ಮೂರ್ಛೆಯಲಿ ಮೈಮರೆತು ತೇಲುವುದು ಭೂಭಾರವಿಲ್ಲ !

ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಅಪರೂಪದ ಭಾವನೆಗಳಿವೆ; ಕಲಾಶಿಲ್ಪಿಯ ಕುಶಲತೆಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಕಾಲ ಮೂಕವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಅಪರೂಪದ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಚಿಂತನ ಮಂಥನಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವ ಪಂಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಈ ಕವನ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ: "ಮೂರ್ಛೆಯಲಿ ಮೈಮರೆತು ತೇಲುವುದು ಭೂಭಾರವಿಲ್ಲ!"

ಕುವೆಂಪು ಬರಿಯ ಪ್ರಕೃತಿ ವರ್ಣನೆಯ, ಮಾನವ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಆರಾಧನೆಯ, ಸಿಂಹಾಸನ, ಕಿರೀಟ, ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳ ವೈಭವದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಕವಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ವರ್ತಮಾನ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತುತರಾದದ್ದು, ಭವಿಷ್ಯ ಭಾರತದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ತೋರುಗಂಬವಾದದ್ದು, ಅವರ ಸಮಸ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಭರತಖಂಡದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಮಗ್ರ, ಆಮೂಲಾಗ್ರ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದುದರಿಂದ.

ಭರತಖಂಡದ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣ ಮತ್ತು ವರ್ಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬೇರು ಸಹಿತ ಕಿತ್ತೆಸೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದ್ದು ಒಮ್ಮೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಐದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನಿಂದ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ಬೃಹವಣ್ಣನವರಿಂದ. ಆದರೆ ಅವರಿಬ್ಬರ ಮಹಾನ್ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸೋಲಿನಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾದುವು. ಕುವೆಂಪು ಪದ್ಯ, ಗದ್ಯ, ನಾಟಕ ಮುಂತಾದ ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹರಿತಗೊಂಡ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಕುಠಾರಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯಿಂದ ಪೋಷಿತವಾಗಿರುವ ಬಂದಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಎಸೆಯುವ ಧೀರ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ನನಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದ ಬೇರಾವ ಸಾಹಿತಿಯೂ - ನವೋದಯದವರಾಗಲಿ, ನವ್ಯರಾಗಲಿ- ಭಾರತದ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಶೀಲತೆಯನ್ನು - static - ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಹೊರತು ಗತಿಶೀಲತೆಯನ್ನು total revolution - ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ಗಣನೀಯವಾದ ಭಾಗವನ್ನು ಸಮಗ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ, ಸರ್ವೋದಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿರಿಸಿದರು.

ಬಡತನ, ಅಜ್ಞಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿರುವಂತೆ ಕುವೆಂಪು ದೇಶವನ್ನು ಕಂಗಾಲು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಸ್ಫೋಟದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ 'ಪ್ರೇತಕ್ಕೂ' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಅತಿಯಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಹೋದರೆ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಅನ್ನವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ನಿಲ್ಲುವುದಿಕ್ಕೆ ಜಾಗವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೆಲ್ಲ ಜನಸಂಖ್ಯಾತಜ್ಞರ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ವಾದಗಳು. ಈ ವಾದಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಗ್ರಹಿಸಿ, ಅನನ್ಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸುಂದರವಾಗಿ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವಂತೆ, 'ಪ್ರೇತಕ್ಕೂ' ಕವನದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿ ಕೊರಗಿ, ಜನರ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಮರುಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿಬರಲು ತವಕಿಸುತ್ತಿರುವ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ:

ಯಾಕಿಂತು

ಕೊನಿಂತು

ನುಗ್ಗುತ್ತಿರುವಿರಿ ಜನ್ಮಧಾರಣೆಗೆ

ಓ ನತದೃಷ್ಟಜೀವಿಗಳಿರಾ?

ನಿಮಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ?

ಭೂಮಿ ತುಂಬೆಲ್ಲ

ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಏರಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ಮೀರಿ,

ಕಂಕಾಲ ಪಂಕ್ತಿ, ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲ !

ಏನು ಅವಸರ ನಿಮಗೆ ?

ಯಾವ ಗರ್ಭವೋ ಏನೋ

ಯಾರ ಯೋನಿಯೋ ಏನೋ

ಅಂತು ಹುಟ್ಟಿದರಾಯ್ತು

ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ!

ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿಹುದೇನು ನಿಮಗೆ ಅಲ್ಲಿ?

ಜಾತೀಯತೆ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳ ವಿಂಗಡಣೆ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ ಅರ್ಥರಹಿತವಾದ ಆಚರಣೆಗಳು - ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿಸಿ 'ಮೌಢ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆದರೆ, ಅದೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪರಮ ಶತ್ರು. ಅದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ವಿಚಾರಮತಿಗಳಾಗಿ, ವಿಜ್ಞಾನಮತಿಗಳಾಗಿ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು - ಗದ್ಯ, ಪದ್ಯ, ನಾಟಕ, ಕಾದಂಬರಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿ - ಪದೇ ಪದೇ ಕರೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನಾಮ, ಮುದ್ರೆ, ವಿಭೂತಿ, ತುಳಸೀಮಾಲೆ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಸರ, ಕ್ರಾಸು, ಶಿಲುಬೆ, ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಇವೇ ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೇರೂರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಾನವ ಮತಿ ಇದರಾಚೆಗೆ ಚಲಿಸುವ ಯಾವ ಸೂಚನೆಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡು ಕೊರಗಿ ಕವಿ ಹೇಳಿದರು:

ನಮ್ಮ ದೇಶಕೆ ಏನು ಬಂದರೇನಂತೆ?

ಕೊನೆಗೆ

ಕಮ್ಯೂನಿಜಂ ಏ ಬಂದರೂ

ಹಾಕುವೆವು ಅದಕೂ ಮೂರು ನಾಮ !

ಅದರ ಹೆಗಲಿಗೂ ಬೀಳುವುದು ಜನಿವಾರ !

ಅದಕ್ಕೂ ಕಟ್ಟುವೆವು ಲಿಂಗ !

ಕ್ರಾಸು ತಗುಲಿಸಿದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ !

ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹೋರಾಟ ನಿರಂತರವಾದದ್ದಾಗಿದೆ; ನಿಷ್ಕರವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಆ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಅವರು ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ, ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಅಂದಿಗೆ ತುಂಬ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದ 'ತಾಯಿನಾಡು' ಪತ್ರಿಕೆಯವರದಿ (೭-೧೧-೩೨) ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ:

...ಶ್ರೀ ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಎದ್ದಕೂಡಲೇ ಕರತಾಡನ ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಥನಿಯು ಸಭಾಭವನವನ್ನು ಕಂಪಿಸಿತು. ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕಮನೀಯವಾಗಿ ರಸಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆಮ್ಮೆ ಕೋಗಿಲೆಯಂತೆ ಕಲರವ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೂ, ಒಮ್ಮೆಮ್ಮೆ ಸಿಂಹ ಗಂಭೀರ ಗರ್ಜನೆಯಿಂದಲೂ, ಒಮ್ಮೆಮ್ಮೆ ದುಂಬಿಗಳ ರೋಷಕಾರದಿಂದಲೂ ಪಠಿಸಿದರು. ಸುಮಾರು ಎರಡು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಸಭಿಕರು ಕವಿಪುಂಗವ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಕವಿತಾಂಬುಧಿಯ ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಮೋದಿಸಿದರು. ಅವರ ಕವಿತಾ ರಮಣಿಯು ಹಿಮವಂತನ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಜಾಹ್ನವಿಯಂತೆ ಪರ್ವತ ಶೃಂಗಗಳಿಂದ ಕುಣಿಕುಣಿದು ಧುಮುಧುಮುಕಿ ಗಂಭೀರ ಪ್ರವಾಹಿನಿಯಾಗಿ ಆಹ್ಲಾದಿಸಿತು. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಕವಿತಾಪ್ರತಿಭೆಯು ಇಂದಿನ ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು...

* * * *

ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಿಲುವು ಏನು ಎಂಬುದು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅವರು ನಾಸ್ತಿಕರಲ್ಲ. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು ಅವರಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ದೇವರು. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರು ಅವರಿಗೆ ದೀಕ್ಷಾಗುರು. ತಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವರೆಗೂ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸಂಜೆ ದೇವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ದೇವರ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಜಪಧ್ಯಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಮಂದಿರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವರು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಎಂದೂ ಕಾಲಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಂಥದೂ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂರವರನ್ನು ಕುರಿತ ಅವರ ಮಾತುಗಳು. ಅವು ಅವರ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಗದ್ಯಶೈಲಿಗೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯೂ ಹೌದು:

(ನೆಹರೂ) ಜನಿವಾರ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ನಾಮ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ವಿಭೂತಿ ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಆರಾಧನೆಗಾಗಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ತೀರ್ಥಗಳಿಗೆ ಯಾತ್ರೆ ಹೋಗಿ ಮೀಯಲಿಲ್ಲ. ಪುರೋಹಿತರ ಪಾದ ತೊಳೆದ ನೀರು ಕುಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಪೂಜಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಜಗದ್ಗುರುಗಳಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಮಾಲೆ ಹಾಕಲಿಲ್ಲ. ರಾಹುಕಾಲ ಗುಳಕಕಾಲ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ನಿಮಿತ್ತ ನೋಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪಂಚಾಂಗ ತೆರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಗ್ರಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಂಬಟೆ ಬಡಿದು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ರಾಹುವಿನಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುವ ಭಾರತೀಯ ಡಾನ್ ಕ್ವಿಕ್ಲೋಟು ಆಗಲಿಲ್ಲ - ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕ ಎಂದರೆ - ಅವರಂತಹ ನಾಸ್ತಿಕರೊಡನೆ ನರಕವೂ ಲೇಸು; ಮೂಢಮತಾಚಾರದ ಯಾವಾತನೋ ಒಬ್ಬ ಪೂರ್ಣಾನಂದ, ಭ್ರಾಂತ ಜ್ಯೋತಿಷಿ ಯಾವಾತನೋ ಒಬ್ಬ ರಾಮಣ್ಣ, ಮತ್ತಾರೋ ಒಬ್ಬ ಮಠಾಧಿಪತಿ ಸೀನಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರು ಇರುವ ಸ್ವರ್ಗವೂ ಹೇಸು - ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ, ಅವರು ನಿಜವಾಗಿ, ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಕರು. ಎಂದರೆ, ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ಮೀರಿದ ಶಕ್ತಿಯೊಂದಿದೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆ. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಗಾಢವಾದ ವಿಶ್ವಾಸ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಆಳವಾದ ಪರಿಚಯ ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯದೈವವಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಮಾತುಕತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ವಚನವೇದ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅವರು ಅತ್ಯಪೂರ್ವವಾದ ಒಂದು ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಒಂದು ಪ್ರಾರಾ ಓದಿದರೆ ಸಾಕು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಸ್ತಿಕತ್ವದ ಸ್ವರೂಪ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ: !

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ವಚನವೇದವೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ಕರತಲ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕರತಲ ತಪೋರಂಗ, ಕರತಲ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ, ಆದರೆ ದೇವಸ್ಥಾನ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಂತೆ ತಾನೆಂದಿಗೂ ಕಲುಷಿತವಾಗುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಶಿಥಿಲವಾಗುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಚನವೇದವಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ಮಂದಿರವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರ ಕೈ ಇದನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುತ್ತದೆಯೋ ಇದು ಭಗವಂತನ ಪಾದಾರವಿಂದವನ್ನೇ ಧರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಯಾರ ಜಿಹ್ವೆ ಇದನ್ನು ಪರಿಸುತದೆಯೋ ಅದು ಅಮೃತವನ್ನು ಈಂಟುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಆನಂದದ ಆಗರ; ಶಾಂತಿಯ ಸಾಗರ; ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನದ ಓಗರ. ಕಷ್ಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವೀಯುವ ಸಖ; ಸುಖದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವವಿತ್ತು ವಿನಯ ಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಗುರು; ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ದೀಪ; ದಾರಿಗೆ ಊರುಗೋಲು. ದಿಕ್ಕುಗಡದಂತೆ ಗುರಿದೋರುವ ಧ್ರುವತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ವೇದ ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನಾದಿ ಸರ್ವಸಾರವಿದೆ. ಓದು ಬರುವ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯನೂ ಇದನ್ನು ಓದಿದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪಂಡಿತನಿಗೂ ಕರುಬುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ; ಯಾವ ವಿಧ್ವಂಸಪೂರ್ಣವಾದ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗೂ ಕೀಳೆಂದು ನಾಚಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲು ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ತನಗಿಂತಲೂ ಧನ್ಯರಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರ್ಮಮನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಶಾಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪೂರ್ಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆತನಿಗೆ ಗಗನದ ವೈಶಾಲ್ಯ, ಹೈಮಾಚಲದ ಔನ್ನತ್ಯ, ಅಂಬುಧಿಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಎಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟು ಸರ್ವಜನ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಇಷ್ಟು ಸರ್ವಸುಲಭ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತ ಎಂದೂ ಅವತರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಗವದ್ವಾಣಿ ತಾನೆಂದೂ ಕೃತಿಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

* * * *

ಗುರುತತ್ವವನ್ನು, ಗುರುಸತ್ವವನ್ನು, ಶಿಷ್ಯನ ತತ್ವಾನುಸಂಧಾನ ಸತ್ವವನ್ನು, ಸಮರ್ಪಣಭಾವದ ಶಿಖರಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಕೃತಿ, ಅವರ ಅಮೋಘವಾದ ನಾಟಕ ಬೆರಳ್-ಗೆ-ಕೊರಳ್. ಇದು ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ. ಬಹುಶಃ ಅವರ ನಾಟಕಗಳೆಲ್ಲ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಲ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾದ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ ಇದರದು. ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಭಾಷೆಯ ಓಟಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ತೊಡಕಾಗಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ, ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಈ ನಾಟಕ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿನ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಏಕಲವನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾ ಇರದಿದ್ದರೂ, ಧ್ವನಿಮಾತ್ರದಿಂದ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿರುವ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನು ಶಬ್ದವೇಧಿ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಏಕಲವನಿಗೆ

ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಈ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಬೆದರಿದ ಏಕಲವ್ಯ ಧಟ್ಟನೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ:

ಅಪರಾಧಮಿಲ್ಲದಾ ಸಾಧುವಂ ಕೊಲಲ್ಕಲ್ತು
ಆಚಾರ್ಯ, ಆ ವಿದ್ಯೆಯಂ ನೀವಿತ್ತುದೆನಗೆ.
ಮುನಿಗುಂ ಮಂತ್ರಾಧಿದೇವತೆ; ಮೇಣ್
ದಿವ್ಯ ವಿದ್ಯಾಬಲದಿ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನೆಸಗೆ,
ಧರ್ಮಂ ಋತಚ್ಯತನೆನಗೆ ತಾನುಗ್ರಹಮಕ್ಕುಂ; ಮೇಣ್,
ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿ ತಾನೊಡನೆ ತಿರೋಹಿತಮಕ್ಕುಂ; ಮೇಣ್
ಆತ್ಮಹಾನಿಯಿಂ ಸರ್ವನಾಶಮಕ್ಕುಂ.
ತಾಮದನೆಲ್ಲಮಂ ಬಲ್ಲಿದೊಡೊಡಂ
ನನಗಿದು ಪರೀಕ್ಷಿಯೆಲ್ಲೆ ಈವೊಳ್ಳು!

ದ್ರೋಣರು ಆನಂದದಿಂದ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. “ಪುಣ್ಯವಂತನ್ ನೀನ್, ಏಕಲವ್ಯ! ಬರ್ದುಕಿದಯ್. ನೀನ್ ಬರ್ದುಕಿ ನನ್ನನುಂ ಬರ್ದುಕಿಸಿದಯ್” ಎಂದು ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಏಕಲವ್ಯನೇನಾದರೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮರೆತು ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಬೇಡಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಒದಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ನಿಯಮವನ್ನು ಮೀರಿದ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಧರ್ಮವೇ ಶಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು ! ಅಲ್ಲದೆ, ಇಲ್ಲಿಂದ ನಾಟಕೀಯ ವ್ಯಂಗ್ಯವೂ ಇದೆ. ‘ಅಪರಾಧಮಿಲ್ಲದಾ ಸಾಧು’ವಾದ ಏಕಲವ್ಯನ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಕೇಳಿ ಪಡೆಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಗುರು ದ್ರೋಣ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ನಾಶಗೈಯುತ್ತಾನೆ. ದ್ರವ್ಯವಿದ್ಯಾಬಲವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದ ಗುರು ಹೀಗೆಸಗಿದ್ದ ‘ಪಾಪ ಕಾರ್ಯ’ವೇ ಮಂತ್ರಾಧಿದೇವತೆ ದ್ರೋಣನ ಆ ಅಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಏಕಲವ್ಯನ ಅಭೈಯ ಉಬ್ಬೆಗದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮುನಿಯಿತೊ ಎಂಬಂತೆ ಹಿಂದು ಮುಂದು ವಿವರ ಅರಿಯದ ಅವಳು ತನ್ನ ಮಗನ ‘ಬೆರಳ್’ಗೆ, ಆ ಬೆರಳು ತುಂಡಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದವನ ‘ಕೊರಳ್’ ಬಲಿಯಾಗಲೆಂದು ಶಪಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮುಂದೆ ಮಹಾಭಾರತ ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯನಿಂದಲೇ- ಅರ್ಜುನನಿಂದಲೇ-ದ್ರೋಣನ ‘ಕೊರಳ್’ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ನ್ಯಾಯವಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯೀಕೃತಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗುರುವಿನ ಅಲ್ಪತಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನ ವೀರೋಚಿತವಲ್ಲದ ಅಲ್ಪತಾಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವಲ್ಲದ ಪಾತಕಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಯಿತು. ಈ ಧ್ವನಿ, ನಾಟಕೀಯ ವ್ಯಂಗ್ಯವನ್ನು ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಅನನ್ಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಜಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಆಮೇಲಿನದು ಮಾತ್ರ ಏಕಲವ್ಯ ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೇ ಹೋದದ್ದು. ಆತನ ತಾಯಿ ಮಗನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಏಕಲವ್ಯ ಬೇಗ ಬೇಗ ದ್ರೋಣರನನ್ನು ಬೀಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೇನು? ತಾಯಿ ನೆತ್ತರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಮಗನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾತೃಹೃದಯ ಬೇಯುತ್ತದೆ. ಆ ಬೆಂದ ಹೃದಯದಿಂದ ರುದ್ರವಾದ ಶಾಪ ಉಕ್ಕುತ್ತದೆ:

ಆರೊ ಬಲಿ ನನ್ನ ಕಂದನ ಬೆರಳ್
ಬಲಿಯಕ್ಕೆ ಆ ಪಾಪಿಯ ಕೊರಳ್ !

ಮುಂದೆ ದ್ರೋಣರ ತಲೆಯನ್ನು ಕಾಯಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಏಕಲವ್ಯನ ಬೆರಳು ಹೋಯಿತು. ದ್ರೋಣರ ಕೊರಳು, ಕಾಯುವವರಿಲ್ಲದೆ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉರುಳಿತು. ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಒಂದು ಘಟನೆಯಾಗಿ ಹೆಣೆದಿದೆ ಮಹಾಕವಿಯ ನಾಟ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ.

‘ಶೃಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ’ ಮಹಾಭಾರತದ ಘಟನಾವಳಿಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟ ದೃಷ್ಟಿ ಕೋನದ ಪ್ರತೀಕವೇ ಆಗಿರುವ ಕಾವ್ಯಮಯ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ‘ಜಲಗಾರ’ ಮತ್ತು ‘ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ’ (ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ) ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಚಲನವನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳು. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ, ಇವು ನಾಟಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿಯೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾಗಿ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಮಟ್ಟದವು ಎಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ‘ಧನ್ವಂತರಿಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ’ ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಬೀದಿ ನಾಟಕವನ್ನಾಗಿಸಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅದರ ವಸ್ತು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಜನಪರ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವಂಥದಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅದರ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲೇ ನಾಟಕೀಯತೆಯೂ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುವುದು.

ಅದರ ವಸ್ತು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೀಗಿದೆ: ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಭೂಲೋಕದಿಂದ ಒಂದು ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕವಾದ ಯಾತನೆಯ ರೋದನ ಧ್ವನಿ ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಆ ನರಳುವಿಕೆಯ ಮೂಲ ಯಾವುದು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಅವನು ತನಗೆ ಆ ನರಳುವಿಕೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮನೋಭ್ರಾಂತಿಜನ್ಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿ, ಅದರ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಂದು ಯಜ್ಞವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವಂತೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಹಳೆಯ ಕಂದಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬುಗೆ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿತ್ತಾದ್ದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನ ಗೊಡ್ಡು ಬದ್ಧಿವಾದಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಂತೆಯೇ ಅದು ಇನ್ನೊಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತ್ತು-ಪರಶುರಾಮನಿಗೆ. ಇಬ್ಬರೂ ವೇಷಾಂತರದಿಂದ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ನರಳುವಿಕೆಯ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ನೆತ್ತರು ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟುವಂತೆ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಧ್ವನಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಹಳ್ಳಿಯೊಂದರ ಗುಡಿಸಿಲಿನಿಂದ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಪರಶುರಾಮರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಗುಡಿಸಿಲಿನ ತಡಿಕೆಯ ಕಿಂಡಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರು. ಅವರು ಕಂಡದ್ದೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಕತೆಗಾರರ ಮಾತುಗಳೇ ವರ್ಣಿಸಬೇಕು:

ಗುಡಿಸಿಲಿನ ಒಳಗಡೆ ಮಬ್ಬುಗತ್ತಲೆ ಕವಿದಿತ್ತು. ಸಮಸ್ತವೂ ಹೊಗೆ ಹಿಡಿದು ಕರಿ ಬಲೆ ನೇತು ಬಿದ್ದು ಕರಗಾಗಿತ್ತು. ಹಾರೆ, ಗುದ್ದಲಿ, ಹೆಡಗೆ, ಕುಕ್ಕಿ, ಮಡಕೆ, ನೇಗಿಲು, ಕತ್ತಿ-ಇತ್ಯಾದಿ ಬೇಸಾಯದ ಉಪಕರಣಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ನಿರ್ಜೀವವಾದ ಕಸಕಡ್ಡಿಗಳೂ ಸಜೀವವಾದ ನೋಣಗಳೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದಂತಿತ್ತು. ಮಧ್ಯೆ ಹಾಸಿದ ಕಂಬಳಿಯ ಮೇಲೆ ಕೊಳೆ ಹಿಡಿದ ಸೊಂಟದ ಪಂಚಿಯ ವಿನಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಗ್ನನಾಗಿದ್ದ ರೈತನೊಬ್ಬನು ಅಂಗಾತ ಮಲಗಿ, ಎದೆಯನ್ನು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಒತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಘೋರವಾಗಿ ನರಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ನರಕಯಾತನೆಗೆ ಅವನ ಕರಿ ಮೊರಡು ಮೈ, ತಲೆ ಮಾತ್ರ ಬಂಡೆಯಡಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹಾವಿನಂತೆ ಒದ್ದಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಮುದ್ದೆ ಮುದ್ದೆಯಾದ ನೆತ್ತರು ಬುಗ್ಗೆ ಬುಗ್ಗೆಯಾಗಿ ಚಿಮ್ಮಿ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಕೆಂಪಗೆ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ನೆಲವನ್ನು ತೊಯ್ಯಿತು! ಆ ರೈತನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಚಿಂದಿ ಚಿಂದಿಯಾದ ಕೊಳಕಲು ಸೀರೆಯನ್ನು ಮಾನ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬಡಕಲಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಹೊತ್ತು ಕುಳಿತು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಹೆಂಗಸಿನ ಹಿಂದೆ ಕೂದಲು ಕೆದರಿ ವಿಕಾರವಾಗಿದ್ದ, ಬತ್ತಲೆಯಾಗಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಡೊಳ್ಳಾಗಿ ಮೈ ಸಣಕಲಾಗಿದ್ದ ನಾಲ್ವೈದು ವರ್ಷದ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಒರಗಿ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗಿರುವಂತೆ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಮನಕರಗಿ, ಕಣ್ಣೀರು ಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು ಋಷಿಗಳೂ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ದಬ್ಬಿ, ಒಳ ಹೊಕ್ಕು ಆ ರೈತನು ಯಾವ ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ನರಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಯಾತನೆಯ ವಿನಾ, ಬೇರೇನೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದುಬರಲಿಲ್ಲ. ವೈದ್ಯರು, ಮಂತ್ರವಾದಿ, ಭಟ್ಟರು ಎಲ್ಲರನ್ನು ಕರೆಸಿದರೂ ಯಾರಿಂದಲೂ

ಕಾರಣ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ದೇವಲೋಕದಿಂದ ದೇವವೈದ್ಯನಾದ ಧನ್ವಂತರಿಯನ್ನೂ ಕರೆಸಿದರು. ಆತನು ತಂದಿದ್ದ ದಿವ್ಯ ಯಂತ್ರದ ಮೂಲಕ ನೋಡಿದಾಗ ಅವನ ಎದೆನೋವಿನ ಸ್ವರೂಪ ಗೊತ್ತಾಯಿತು:

ರೈತನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಸಮಸ್ತ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವೂ ಮಹಾ ಪರ್ವತಾಕಾರವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಋಷಿಗಳು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಆ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣ ಅದರ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜಾಜಿಸುತ್ತಿದೆ ! ಅಲ್ಲಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳೂ ಕ್ರೀಡಾಮಂದಿರಗಳೂ ಪ್ರಮೋದವನಗಳೂ, ಕರ್ಮ ಸೌಧಗಳೂ, ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳೂ, ರಾಜ ಪ್ರಾಸಾದಗಳೂ ತಮ್ಮ ಭಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ರೈತನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕತೆ ಎಂಬ ಕೀರ್ತಿಗಳಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಅಯ್ಯೋ ಅಯ್ಯೋ ಅಯ್ಯೋ ! ಅವನು ಇದುವರೆಗೆ ಸಾಯದೆ ಬದುಕಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಳವಷ್ಟೆ ! ಗೋವರ್ಧನ ಪರ್ವತವನ್ನು ಹೊತ್ತ ಕೃಷ್ಣನು ಕೂಡ ನುಚ್ಚುನೂರಾಗುತ್ತಿದ್ದನಲ್ಲಾ ಈ ರಾಜ್ಯದ ಭಾರ ಅವನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ ! ಎಂದು ಪರಶುರಾಮನು ಕೂಗಿಕೊಂಡನು.

ಸರಿ, ಧನ್ವಂತರಿಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅವನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಹೂಂಕಾರದಿಂದ ಮಹಾ ಭಯಂಕರವಾಗಿದ್ದ ಕ್ರಾಂತಿಭೂತಗಳು ಮೈದೋರಿ ನಿಂತು ತಲೆಬಾಗಿ ಕೈ ಮುಗಿದು ಬೆಸನೇನೆಂದು ಬೇಡಿದವು. “ಹೋಗಿ ಆ ರೈತನ ಎದೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಭಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸಿ” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿ ಕೈಬೀಸಿದನು. ಒಡನೆಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಲು ಮಳೆ ಬಿರುಗಾಳಿ ಭೂಕಂಪಗಳು ತೋರಿ ಉತ್ಪಾತವಾಯಿತು. ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ರಾಜವೇಶ್ಯ ಉರುಳಿತು; ದೇವಾಲಯದ ಗೋಪುರಗಳೂ ಮಹಾರವದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದುವು...

ರೈತನ ನರಳುವಿಕೆ ಕ್ರಮೇಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಶ್ವಾಸೋಚ್ಚ್ವಾಸ ಸಹಜವಾಗತೊಡಗಿತು. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದ ಬೆಳಕೂ ಮಿಂಚಿತು.... ಮತ್ತೆ.... ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವಂತೆ, ನಗುಮೋಗವಾಗಿ ಮೇಲೆದ್ದು ನಿಂತು, ಕೈ ಮುಗಿದನು ಋಷಿಗಳಿಗೆ.

ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶೋಷಿತನ ಚಿತ್ರವನ್ನೂ, ಅರಮನೆ ದೇವಾಲಯಗಳೂ ಅವನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಯಮಭರವಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನೂ - ಒಂದು ಆಡಳಿತದ ಸಂಕೇತವಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಮೌಢ್ಯದ ಸಂಕೇತ - ಎಷ್ಟೊಂದು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಕಲಾರಾಧಕರಾದ ವಿಚಾರವಂತರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತದೆ.

‘ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಮನೆಮೇಷ್ಟ್ರು’ ಆಶಾಭಂಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಅಧ್ಯಾಪಕನೊಬ್ಬನ ಭಾವಪರಿವರ್ತನೆಯ ಸುಂದರಚಿತ್ರವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಮನೋಜ್ಞ ಕಥೆಯಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ‘ಯಾರೂ ಅರಿಯದ ವೀರ’ ಲೋಕದ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದೆಯೇ ಹೋಗುವ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನೊಬ್ಬನ ಮಹಾತ್ಯಾಗದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇವು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಥೆಗಳ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಳಜಿಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿಯೂ ಇವೆ.

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ಅವರ ‘ನನ್ನ ದೇವರು ಮತ್ತು ಇವರ ಕಥೆಗಳು’ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಕಥೆ ಹೇಳುವ ಕಲೆ ಅವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಸಂಕಲನಗಳು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

* * * * *

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಎರಡು ಮಹಾ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡತಿ. ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗಿ ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿದ ಆ ಕಾದಂಬರಿ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಏಳು ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಪ್ರಿಯರ ಕಥಾಕುತೂಹಲವನ್ನು ತಣಿಸಿ, ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂದು ಹೆಚ್ಚು

ಕಡಿಮೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒದುಗರ ಮುಂದೆ ಚಲನಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ವರ್ಣಮಯವಾಗಿ ಸುರುಳಿ ಬಿಚ್ಚುತ್ತಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಅನೇಕ ಆವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದೆ. ೧೯-೯-೧೯೩೩ರ ಅವರ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೊಂದು ದಾಖಲೆಯಿದೆ; “ಇವೊತ್ತು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನಾವಲನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಗುರುದೇವನ ಕೃಷಿಯಿಂದ, ಸರಸ್ವತಿಯ ದಯೆಯಿಂದ, ಕಲಾಸುಂದರಿಯ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆ ಕೃತಿಯು ಮಹಾಕೃತಿಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಕೆ.” ಆ ಹಾರೈಕೆ ಫಲಿಸಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಬಲ್ಲೆವು.

ಅವರು ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಕಾದಂಬರಿ ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯೇ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಶ್ರುತಿಯಾಗಿದ್ದ ವರ್ಷಗಳು. ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಕಾರವೂ ಸಮರ್ಥವಾದ ಕಲಾಮಾಧ್ಯಮವಾಗಬಹುದು ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ರಷ್ಯದ ಮಹಾ ಸಾಹಿತಿ ಕೌಂಟ್ ಲಿಯೋ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಅವರೂ ಒಬ್ಬರು. ರಿಸರೆಕ್ಷನ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾದಂಬರಿ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಮೇಲೆ ಆಗಾಧವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿ ಅವರನ್ನು ಕಾದಂಬರಿ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿತು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ನೂರಾರು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಕಾದಂಬರಿ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿತು.

ಗಾತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡಿತಿ ಒಂದು ಮಹಾ ಕಾದಂಬರಿ. ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾದಂಬರಿ ಅಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಂತೂ ರಚಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು ಅನೇಕ. ಈ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಐವತ್ತು ಅರವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದಿನ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಣಿಗಳು, ಈಗ ವೇಗವಾಗಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಕಾಡು- ಇವುಗಳ ಚಿತ್ರಣ, ಬೇಟೆಯ ವರ್ಣನೆ; ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಇತರ ಭಾಗಗಳಿಗಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶವೊಂದರ ಜನಜೀವನದ ಆತ್ಮೀಯ ಪರಿಚಯ; ಆಳವಾದ ಜೀವನಾನುಭವದ ರಮ್ಯ ನಿರೂಪಣೆ, ತೀವ್ರವಾದ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳ ವರ್ಣರಂಜಿತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಸಮಯೋಚಿತ ಹಾಸ್ಯ, ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಡು; ಕವಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ನಿಜವಾದ ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆ - ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿಂದ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ದಟ್ಟವಾದ, ಹಗಲಿನಲ್ಲೂ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿ ತೊರುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯ ನಡುವೆ, ಹೇಗೋ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬೆಳಕಿನ ಕಿರಣಗಳು ತೂರಿ ಬಂದಂತೆ ಶತಮಾನಗಳ ಅನಕ್ಷರತೆ, ಮೌಢ್ಯ, ಅವೈಚಾರಿಕತೆ, ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಅಕ್ಷರವಿದ್ಯೆ, ವಿಚಾರ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಸಂಕ್ರಮಣ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ. ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ ಎನ್ನುವುದು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಡಿಡೀರ್ ಘಟನೆಯಲ್ಲ, ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ವಿಕಾಸ ಕ್ರಿಯೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅನೇಕ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ, ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳ ಮೂಲಕ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತಮ್ಮ ಬಂಧುಬಾಂಧವರ, ಆಪ್ತೇಷ್ಟರ ಸಮಾಜವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗಲೂ ಕುವೆಂಪು ಎಷ್ಟು ನಿರ್ಲಿಪ್ತರೂ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠರೂ ಆಗಿರಬಲ್ಲರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನವನ್ನು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಿಂದ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಬಹುದು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ವರ್ಣನಾ ಕೌಶಲವೂ, ಹಾಸ್ಯರಂಜಕ ಶಕ್ತಿಯೂ ಅನನ್ಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಅಧ್ಯಾಯದ ಹೆಸರು : ‘ಶೂದ್ರ ಸಂಘದ ಮಹಾಸಭೆಯಲ್ಲಿ !’

ಆ ಸಭೆ ಸೇರಿದ್ದು ಮದ್ಯಪಾನವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದಿಯಾಗಿ ಸಕಲ ಸದಸ್ಯರ ಮೂಗು ಬಾಯಿಗಳಿಂದಲೂ ಹೆಂಡ ಕಳ್ಳು ಸಾರಾಯಿಗಳ ಕಂಪು ಹೊಮ್ಮಿ ಸಭಾಸ್ಥಳದ ವಾಯುಮಂಡಲವನ್ನೆಲ್ಲ ತೀವಿ, ಮದ್ಯಪಾನನಿರೋಧದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುವಂತಿತ್ತು! ಬಾಳೂರು ನಿಂಗೇಗೌಡರು 'ಉಪನ್ಯಾಸ' ಮುಗಿಸಿ, ಬಾಯಲ್ಲಿ ಜೊಲ್ಲು ಸುರಿಸುತ್ತ ಬಹಳ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪೀಠವನ್ನು ತಡವಿ ತಡವಿ ಹುಡುಕಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಮಾತನಾಡಲು ಎದ್ದುನಿಂತ ಚಂದ್ರೇಗೌಡರು ಏನೇನನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದರೋ ಅದೆಲ್ಲ ಕೈಚಪ್ಪಾಳೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಿದುಳಿನಲ್ಲಿ ಕದಡಿಹೋಗಿತ್ತು ಅವರು ಹೀಗೆ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೈ ಮುಗಿತೀನಿ... ನಾನು ಎಲ್ಲು ಮಾತಾಡಿ ಕೂತ್ಕೊಬೇಕು ಅಂತ ಎದ್ದು ನಿಂತೀನಿ...”

ಗೌಡರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕೋ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡವು ಮದ್ಯಪಾನ ನಿರೋಧಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಚಳುವಳಿ ಹೂಡಿತ್ತು.

ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ನಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ಪಿಸುಮಾತಿನಲ್ಲಿ “ಹೆಂಡ ಕುಡಿಯುವುದು ಕೆಟ್ಟದ್ದು” ಎಂದು ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಸೂಚನೆಕೊಟ್ಟರು.

“ಆ ಕೊಟ್ಟ ಸೂಚನೆ ತಮಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶವೆಂದು ಕೆರಳಿ, ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಮೆಳ್ಳೆಗಣ್ಣುಮಾಡಿಕೊಂಡು, ದುರುದುರು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ” ಯಾರೋ... ಯಾರೋ ಹೇಳೋರು ನಿನಗೆ” ಎಂದು ಕೂಗಿದರು.

“ನಿಮಗಲ್ಲ ಹೇಳಿದ್ದು, ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅಂತ ಹೇಳ್ವೆ ಅಷ್ಟೇ!” ಎಂದು ಮೆಲ್ಲಗೆ ನುಡಿದು ನಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದರು.

“ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು:

“ಹೆಂಡ ಕುಡಿಯೋದು... ಬಾಳ ಕೆಟ್ಟದ್ದು... ಬಾಳ ಕೆಟ್ಟದ್ದು... ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯೋದು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕೆಟ್ಟದ್ದು ! ಹೆಂಡ ಬಿಟ್ಟರೆ... ಮುಂದೇನು ಗತಿ? ...ಅಂತಾ ಕೇಳ್ತೀನಿ ನಾನು ! ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪಾ ಕುಡಿದಿದ್ದಾ... ನಾವು ಕುಡಿತೀವಿ... ಮಳೆಗಾಲದಾಗ ಕುಡಿದ್ರೆ, ಒಳ್ಳೆ ಕಾವು ಬತ್ತದೆ ! ಸಕ್ತಿ... ಸಕ್ತಿ ಬತ್ತದೆ ! ಹೆಂಡ ಕುಡಿಯೋದು ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟದ್ದು...”

“ಭಾಷಣದ ನಡುವೆ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದರು.”

* * *

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಎರಡನೆಯ ಕಾದಂಬರಿ ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು. ಇದು ಕೂಡ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅವರು ನೀಡಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಅಪೂರ್ವ ಕಾಣಿಕೆ. ಜನಜೀವನವನ್ನು ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿರುವ ರೀತಿ, ಅವರ ಬದುಕನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿರುವ ವಿಧಾನ, ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯಗೂ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅತಿ ನಿಕ್ಕಷ್ಟರು ಎಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವರಿಗೂ ಅವರು ತೋರಿರುವ ಗೌರವ.... ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಅಂಶಗಳು ಅವರ ಈ ಕೃತಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಓದುಗರಿಗೆ ಎಂದು ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಕೆಲವು ಪಂಕ್ತಿಗಳು ಅವರ ‘ದರ್ಶನ’ ಕ್ಕೆ ಕೀಲಿಕೈಯಾಗಿವೆ:

ಇಲ್ಲಿ

ಯಾರೂ ಮುಖ್ಯರಲ್ಲ;

ಯಾರೂ ಅಮುಖ್ಯರಲ್ಲ

ಯಾವುದೂ ಯಃಕಷ್ಟಿತವಲ್ಲ !

ಇಲ್ಲಿ

ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿಲ್ಲ;

ಯಾವುದಕ್ಕೂ ತುದಿಯಿಲ್ಲ

ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟುವುದೂ ಇಲ್ಲ !;

ಇಲ್ಲಿ

ಅವಸರವೂ ಸಾಧಾನದ ಬೆನ್ನೇರಿದೆ;

ಇಲ್ಲಿ

ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಇದೆ ಅರ್ಥ:

ಯಾವುದೂ ಅಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥ

ನೀರೆಲ್ಲ ಊ ತೀರ್ಥ !

ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡಿತಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಸ್ತಾರವೇ ಆದ ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿ. ಅದು ವರ್ಣಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದದ್ದು, ಪಾತ್ರಗಳು ಇದ್ದದ್ದು ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡಿಯ ಘಟನೆಗಳು, ಪಾತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಬಹಳ ಹಿಂದೆ. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಮೊದಲು ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕಾದಂಬರಿ ಅದೇ. ಯಾಕೋ ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿ, ಉದ್ಯೋಗದಿಂದಲೂ, ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಬರೆವಣಿಗೆಯಿಂದಲೂ ವಿಶ್ರಾಂತರಾದ ಮೇಲೆ, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಇದನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿ ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಮುಗಿಸಿದ ತರುಣದಲ್ಲೇ ಬರೆದ ಬೆರಳ್-ಗೆ-ಕೊರಳ್ ನಾಟಕವೂ, ಇನ್ನೂ ಅನಂತರ ಬರೆದ ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯೂ ಕುವೆಂಪು ರವರ ಪರಿಣತ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಬದುಕಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ, ಬಟ್ಟಿಯಿಳಿಸಿ ಜೀವನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಸಾರಿದರೆ, ಎರಡನೆಯದು ಬದುಕಿನ ಯಥಾ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾವ್ಯಸತ್ವ ಅರಳುತ್ತಾ ಬಂದ ಅನುಕ್ರಮಣಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಅವೆಲ್ಲದರ ಮುಡಿಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೆರಳ್-ಗೆ-ಕೊರಳ್ ಅರಳಿ ನಿಂತಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪುರವರ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಆಶ್ಚರ್ಯ, ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿ, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆದರೆ ಆಗುವ ಅನುಭವ ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಏಕೆಂದರೆ ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ಕುವೆಂಪುರವರ ಕೃತಿ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೃತಿ. ಮಳೆ ಬಿದ್ದ ಅನಂತರದ 'ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆ' ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ, ಯಾವುದರ ಬೆರಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು ! ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆಯಿದೆ ಎಂದು ಸಾರುತ್ತಿರುವ ಇತರ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ 'ರಾಸಾಯನಿಕ ಗೊಬ್ಬರ' ಎಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ, ಪಾಲಿಥಿನ್ ಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಗೊಬ್ಬರದ ವಾಸನೆಯಷ್ಟೇ ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆಯೂ ಸಿಕ್ಕುವುದು ! ಆ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮಣ್ಣಿರುವ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ಮಣ್ಣಿನ ಕಂಪನ್ನು ಸವಿಯಬಹುದು ಅಷ್ಟೆ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರಿಗೆ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು

ಗಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡತಿಯು ಮಲೆನಾಡಿನ ಮಣ್ಣಿನ ಆವರಣದಲ್ಲೇ ಮೂಡಿದ ಕೃತಿ, ನಿಜ. ಆದರೆ ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆ, ಆಮೇಲೆ ಪಡೆದ ಸಂಸ್ಕಾರ, ಓದಿನಿಂದಲೂ ಆವರಣದಿಂದಲೂ ಬಂದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ- ಜೀವಮಾನದ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ಸಂತತವಾಗಿ ಇಷ್ಟವಿರಲಿ ಬಿಡಲಿ ಸೇವಿಸಿದ ನಗರ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಸಂಪರ್ಕ- ಇವುಗಳಿಂದ ತತ್ಕಾಲಕ್ಕಾದರೂ ಪಾರಾಗಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆದದ್ದು ಯಾವುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೂ, ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲೂ ಪವಾಡದಂತಹ ಘಟನೆ.

ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ಕಾದಂಬರಿಯ ವಸ್ತು ಕಾಮ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಅದೃಷ್ಟ-ಅವರು ಫ್ರಾಯ್ಡ್ ಮುಂತಾದ ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕರ ತತ್ವಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾಫ್ಕಾ, ಕಾಮು, ಲಾರೆನ್ಸ್ ಮುಂತಾದವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದಲೂ, ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗದೆ ಅವುಗಳ ಓದಿನಿಂದ ಪಡೆದ ಅನುಭವದಿಂದ ಮೇಲೇರಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವರ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿನ 'ಕಾಮ' ಶುದ್ಧ ಕಾಮ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಇಲ್ಲಿ 'ಕಾಮ'ಕ್ಕೆ ಉದಾತ್ತತೆಯ ದರ್ಬಾರು ಪೋಷಾಕನ್ನಾಗಲಿ, ನಮ್ಮ ಲೇಖಕರು ಆರೋಪಿಸುವ ಬಡತನದ ಚಿಂದಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಉಡಿಸಿಲ್ಲ. ಕಾಮ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಹಚರಿಯಾದ ಜೀವಕಾಮಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಹಜ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ವಿಹರಿಸಿವೆ. ಇನ್ನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಕುವೆಂಪುರವರ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾರದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಇಲ್ಲಿ ತನಗೆ ತಾನೇ ಕಾದಂಬರಿಯ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಡೀಪಾರು ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ನಾಯಕ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವುದು 'ಕಾಮ' ಎಂದೆನಷ್ಟೆ. ಅದು ಗುತ್ತಿ-ತಿಮ್ಮಿ, ಐತ-ಪಿಂಚಲು, ಮುಕುಂದಯ್ಯ-ಚಿನ್ನಮ್ಮ, ಅಕ್ಕಣಿ-ಪಿಜಿಣ, ಕಾವೇರಿ-ದೇವಯ್ಯ-ದೇವಮ್ಮ, ನಾಗಕ್ಕ-ವೆಂಕಣ್ಣ-ನಾಗತ್ತೆ, ರಂಗಪ್ಪಗೌಡ-ಅಕ್ಕಣಿ ಈ ಜೋಡಿ ಮತ್ತು ತ್ರಿಕೋಣಗಳ ಪ್ರಣಯವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದೆ. ಉಳಿದವರ ಪ್ರಣಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು ಎಂದರೆ ಮುಕುಂದಯ್ಯ-ಚಿನ್ನಮ್ಮರದ್ದು. ಉಳಿದವರದು ಅವರದೇ ಆದ ನೀತಿ-ನಿಯಮ ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿ. ಮುಕುಂದಯ್ಯ-ಚಿನ್ನಮ್ಮರದ್ದಾದರೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನುಳ್ಳ ಸಮಾಜದ್ದು.

ಕಾದಂಬರಿಯ ತುಂಬ ಸರ್ಮವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ, ಅನೇಕ ಪಾತ್ರಗಳ ಕಾಲಿಗೂ ಓದುಗರ ಕಾಲಿಗೂ ಆಗಾಗ ತೊಡರಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗುವ ಒಂದು ಪಾತ್ರವೆಂದರೆ ಗುತ್ತಿಯ ನಾಯಿ 'ಹುಲಿಯ' ಎಂದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಅದು ಧೈರ್ಯ, ನಿಷ್ಠೆ, ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸಗಳ ಸಂಕೀತವಾಗಿ ಓಡಾಡುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾಗುವ ಅಂಶ ಅವುಗಳ ಸರಳತೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಮರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತಾವಲ್ಲದ ಮತ್ತೆನನ್ನೋ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಪ್ರಯತ್ನಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾತ್ರಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ತೀರ ಕೆಳಗಿನ ಸ್ತರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು. ಬದುಕನ್ನು ಅದು ಇರುವಂತೆಯೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡವು. ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿನ ಸಹಜತೆ, ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಆವರಣಕ್ಕೆ ತೀರ ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುವ ನಡೆ- ಇವು ಇಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ. ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿನ್ನಮ್ಮರ ಪಾತ್ರಗಳು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಇತರ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ನೇರ ವಿರೋಧವಾಗಿದ್ದು ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತವೆ.

ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು:

ತಿಮ್ಮಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಬಚ್ಚ ಎಂಬುವನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗುತ್ತಿ ಬಾವ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ತಿಮ್ಮಿಗೆ ಗುತ್ತಿಯ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಆಗಮನ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತದೆ.

ಮದುಮಗಳಾಗಿದ್ದ ತಿಮ್ಮಿ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಕಳಚಿ, ಅವು ಕೊಟ್ಟ ಬುತ್ತಿಯೊಡನೆ ಪ್ರಣಯೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ತಾನು ಬಯಸಿದ್ದವನೊಡನೆ ರಾತ್ರೋ ರಾತ್ರಿ ಹೊರಟುಬಿಡುತ್ತಾಳೆ? ಹುಲಿ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡುಗಳಿಂದ ಬರಲಿದ್ದ ಅಪಾಯಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಅವರು ಹುಲಿಕಲ್ಲು ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹುಲಿಕಲ್ಲು ನೆತ್ತಿಯಿಂದ ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವದಿಗಂತದಿಂದ ಕೆಂಡದುಂಡೆಯಾಗಿ ಕಿರಣವಿಲ್ಲದ ಸೂರ್ಯ ಮೇಲೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಣಿವೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದ ಆ ಮಂಜಿನ ನೊರೆ ನೊರೆಯ ಸಮುದ್ರ , ಹಸಿರು ದ್ವೀಪಗಳಂತೆ ನಡುನಡುವೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದ ಮಲೆ ನೆತ್ತಿಗಳು, ಮೂಡುಬಾನಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮೋಡಗಳ ವರ್ಣಲೀಲೆ, ಇವುಗಳ ಸುವಿಸ್ಮೃತ ಭಿತ್ತಿವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಚೈತ್ರವಿಯ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮಿ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಮೈಮರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಅದನ್ನು ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚಿದ ಅವಳು:

“ಅ: ಬಾವ, ನಮ್ಮ ಬಿಡಾರ ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದಿದ್ದೆ?” ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಗುತ್ತಿಯ ಉತ್ತರ: “ನಮ್ಮ ಬಿಡಾರ ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದಿದ್ದಾ, ನಿನ್ನ ಮಗ್ಗುಲಾಗಿ ಮನಗಿತ್ತು... ಹುಲಿ!” ಅವಳ ಚುಚ್ಚು ಮಾತು: “ಹುಲಿ ಏನು ನಿನ್ನ ಹಾಂಗಲ್ಲ! ಅದ್ಯೂ ಮಾನಮರ್ವದೆ ಅದೆ!” ರಾತ್ರಿಯ ಘಟನೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದು ಗುತ್ತಿ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಕಿಸಕ್ಕನೆ ನಕ್ಕ. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಿಮ್ಮಿ ಎಡವಿ ಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ತಾನು ಎಡವಿದ್ದಕ್ಕೇ ಗುತ್ತಿ ನಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ತಪ್ಪು ತಿಳಿದ ತಿಮ್ಮಿಗೂ ಗುತ್ತಿಗೂ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ಬರೀ ಮಾತಿನ, ಹಾಸ್ಯದ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಅಲ್ಲ-ಘಟನೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೇಗೆ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರಬಲ್ಲವು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಸ್ವಾರಸ್ಯ:

“ನಾ ಎಡವಿದ್ದೆ ನಿಂಗೆ ತಮಾಸೆ! ನಾನಿನ್ನ ಚೊತೆ ಬಂದದ್ದೆ ತಪ್ಪು!”

ಗುತ್ತಿ ಎಡತೋಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ತಾಯಿತವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ:

“ಇಲ್ಲಿ ನೋಡೋನು? ಇಲ್ಲಿ, ಏನದೆ ಅಂತಾ?” ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಹಂಗಿಸಿ:

“ಕಣ್ಣಾ ಪಂಡಿತರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಕಣೇ ಅಂತ ! ಎಂಥಾ ಒಲ್ಲೆ ಅನ್ನೋ ಹೆಣ್ಣನ್ನಾದ್ರೂ ಒಲಿಯೊ ಹಾಂಗೆ ಮಾಡ್ತದಂತೆ, ಅಲ್ಲದಿದ್ದೆ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ನೀ ಇಷ್ಟು ಸುಲಭಕ್ಕೆ ಓಡಿ ಬರ್ತಿದ್ಯಾ? ಚಿಟಕೆ ಹಾಕಿ ಕರದೆ ನಾಯಿ ಬರಾ ಹಾಂಗೆ?”

“ನಿಂಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಅಂತಾ ಮಾಡಿಯೇನೋ? ಅವನಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಾರೆ ಅವರು?”

“ಯಾರಿಗೆ?”

“ಯಾರಿಗೆ? ಅವನಿಗೇ ! ಆ ಬಚ್ಚಗೆ !”

“ಅವನಿಗೂ ಹೀಂಗೇ ಅಂತ್ರಾ ಕೊಟ್ಟಾರಾ? ಕಣ್ಣಾ ಪಂಡಿತು?”

“ಹೂಂ ಮತ್ತೆ! ನಿನ್ನಾಂಗೆ ಅವನೂ ತೋರಿಸಿದ್ದು ನಂಗೆ !”

ಚರ್ವಿತ ಚರ್ವಣವಾಗಿ ಸಾಗಿಬಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವನಿಸಿದ ಬದ್ಧ ಕಥಾ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಕಟ್ಟು ಕಳಚಿಕೊಂಡ ಕಾದಂಬರಿ, ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಕೃತಿಯಾಗಿ, ‘ಒಳಸೂತ್ರ’ವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಿಗಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ಕಾದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸೋಣವೆಂದರೆ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲದ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

* * * * *

೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ ಎಂಬ ಖಂಡ ಕಾವ್ಯ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ನವರ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಸರಳ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ, ಅದು ಬರಿಯ ‘ರಗಳೆ’ ಆಗದಂತೆ ಒಂದು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದು ಕವಿಗೂ ಸಹೃದಯರಿಗೂ ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾದದ್ದು

ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ ಮೂಲಕ. ಚೋತೆಗೆ ಮಿಶ್ರೋಪಮೆ, ಮಹೋಪಮೆ ಮುಂತಾದ ಅಲಂಕಾರಗಳು, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತೀರ ಹೊಸದಾದುವು, ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಾದುವು.

ರವೀಂದ್ರನಥ ತಾಕೂರರ ಚಿತ್ರಾ ನಾಟಕ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಕನ್ನಡ ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತದ ಬಭ್ರುವಾಹನ ಪ್ರಸಂಗ ಇವು ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ. ಆದನ್ನು ಕವಿಯೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: 'ಪೂರ್ವ ಚಿತ್ರಾಂಗದ'ಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಈ ಕಾವ್ಯ ತಾಕೂರರಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ. ಮದನನು ವರವನ್ನೀಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಆತನಿಗೂ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಗೂ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಓದುಗರು ಆದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. 'ಉತ್ತರ ಚಿತ್ರಾಂಗದ'ಯ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಋಣ ಅಷ್ಟು ಮೇಲೆದ್ದು ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಓದುಗನಿಂದ ಅದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಈ ಚಿತ್ರಾಂಗದ ಆ ಚಿತ್ರಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿ ತಯಾರಾದವಳಲ್ಲ, ಅವುಗಳಿಂದ ಮೂಡಿದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಗಣಿತ ಕರ್ಮವಾಗಿಲ್ಲ; ಕಲಾಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ."

ರಾಜಕುಮಾರಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದ ಗಂಡಾಗಿ ಬೆಳೆದವಳು. ತಪಸ್ವಿಯ ವೇಷದಲ್ಲಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳ ಸ್ತ್ರೀತ್ವ ಎಚ್ಚಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವಳ ಗಂಡುತನ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸದೇ ಹೋಯಿತು. ಅವಳು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದಳು. ಮನ್ನಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕರುಣಿಸಿದ. ಅರ್ಜುನನ ವ್ರತ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಚೆಲುವಿನ ಎದುರಿಗೆ ಸೋಲನ್ನು ಒಪ್ಪಿತು. ಅವಳು ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರಣಯದ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಕೊನೆಯ ಇರುಳು ಕಳೆದು ಬೆಳಗಾಗುವುದರೊಳಗೆ ಅರ್ಜುನ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಹೊರಟು ಹೋದ. ಅವಳಿಗೆ ದೊರೆತಿದ್ದ ವರದ ಅವಧಿಯೂ ಮುಗಿದು ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋಯಿತು. ಅರ್ಜುನ ತಿಳಿಸಿದ್ದ ಆರು ತಿಂಗಳು ಅವಧಿಯೂ ಕಳೆಯಿತು. ಶೂನ್ಯ ಹೃದಯಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರ ಶೂನ್ಯವನ್ನೇ ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಾ ಕುಳಿತಳು. ಆದರೆ ಅವಳ ಶಿಶು ಅವಳಿಗೆ ಸಂಗಾತಿಯಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಧರ್ಮರಾಯ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಮಾಡಿದಾಗ ಯಜ್ಞದ ಕುದುರೆ ಮಣಿಪರಿಗೂ ಬಂತು. ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ-ಅರ್ಜುನರ ಮಗ ಬಭ್ರುವಾಹನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ, ಪಾರ್ಥನೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿದ. ಇದುವರೆಗೂ ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕಾಲ ಕಳೆದ ಚಿತ್ರಾಂಗದ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳು ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಆಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಅನಾಹುತವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ತಾನೇ ಆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಆಹುತಿಯಾದಳು. ಇದು ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ ಕಾವ್ಯದ ಸ್ಥೂಲ ಕಥಾರೇಖೆ.

ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ, ಪ್ರೇಮ-ತಪಸ್ಸುಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಘರ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ವಿಜಯ- ಇದು ಈ ಕಾವ್ಯ ಸಾರುವ ತತ್ತ್ವ. ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಎರಡೂವರೆ ಸಾವಿರ ಪಂಕ್ತಿಗಳ ಕಾವ್ಯ ರಮ್ಯವಾಗಿ ಸಾರಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ವರ್ಣನೆ, ಉಪಮೆ, ಮಿಶ್ರೋಪಮೆ, ಮಹೋಪಮೆ ರೂಪಕಗಳು ಇದನ್ನು ಒಂದು ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಕೌಶಲ್ಯ ಇದಕ್ಕೆ ನಾಟಕದ ಸ್ವರ್ಣವನ್ನು ನೀಡಿದೆ

ಪ್ರಕೃತಿ ವರ್ಣನೆಯ ಎರಡು ನಿರರ್ಥನಗಳು:

ರುಂದ್ರ ರಾತ್ರಿಯ ಪಾತ್ರೆಯಂಚಿನಲಿ ತಕಪಕನೆ
ಕುದಿದೆದ್ದುದೋ ಪಗಲೆನಲ್ ರಂಜಿಸಿತು ಕಣ್ಗೆ
ಬಂಧುರ ದಿನೋದಯದ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಭಾತ ಕಾವ್ಯಂ! (೨೦೬-೨೦೮)

ಲೋಲ ಶೀಲ ಸಮೀರನೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ತೀಡೆ
 ನೆಲವೆ ಸಪ್ತಾಣತೆಯನುಸಿರಳೆದು ಬಿಡುವಂತೆ
 ತೆರೆಯದ್ದು ತೆರೆಬಿದ್ದು ಬತ್ತ ಬಿತ್ತರ ಗದ್ದೆ
 ತೆನೆವುಲೆ ತೆನೆಯುಜ್ಜುವುದು ಸುಯ್ದನಿಯ ಸೂಸಿ,
 ಹೊಂಬಣ್ಣವೆರಚುವುದು ಮುಂಬಿಸಿಲ್, ತುಂಬುವುದು
 ಕಾಡುಗಳನಲ್ಲ ಪೊನ್ನೆನೆಯ ಕಮ್ಮಿತುಗಳಿ
 ಮಿಗವಕ್ಕಿಗಳ ಹಿಂಡನೌತಣಕ್ಕಾಹ್ಲಾನಿಸಿ! (೧೪೩೫-೧೪೪೧)

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ ಖಂಡಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿರಲಿ ಅದು, ಮುಂದೆ, ಒಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ದೀರ್ಘ ಕಾವ್ಯಸಾಧನೆಯಿಂದ ಅವರು ಬರೆದ ಮೇರು ಕೃತಿ ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಅವರ ಕೈಯನ್ನು ಪಳಗಿಸಿತು; ಮಹಾಪ್ರಮಾಣದ ಕಥೆಯೊಂದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ತಮಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ನೀಡಿತು.

* * *

ಭರತಖಂಡದ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ ಕಾವ್ಯ ರಾಮಾಯಣ. ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅದರ ಕಥೆ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವಂಥದೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮೊಳೆತಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ೧೯೩೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಆ ಆಸೆ ಬಲಿತು ಸಮುದ್ರ ಲಂಘನ ಎಂಬ ಖಂಡಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅವರು ರಚಿಸಿದರು. ರಾಮಾಯಣದಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸು ೧೯೨೬ರ ವೇಳೆಗೇ ಹುಡುಕಿ ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಕಂಡ ಒಂದು ಕನಸಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು:

“....ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಬ್ರ್ಯಾಂಕ್ ವರ್ಸ್ ಬಳಸುವ ನನ್ನ ಹಂಬಲದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುವಂತೆ ನನಗಾದ ಒಂದು ಅನುಭವವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಕವಿಗಳೆಂದರೆ ಭವಿಷ್ಯತ್ತು ವರ್ತಮಾನದ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲುವ ಛಾಯೆಗಳು ಎಂದು ಷೆಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದ ಸುಭಾಷಿತವನ್ನು ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಿಜಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ನನಗೆ ಉಂಟಾದ ಆ ಅನುಭವ:

“ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಭಾನುವಾರವಿರಬೇಕು....ರಜಾ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಹಗಲು ನಿದ್ರೆಗೆ ಸದವಕಾಶ....ಒಂದು ಚಾಪೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ತಲೆಗೆ ಏನನ್ನೋ ಆಪು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟ ಪೂರೈಸಿದ ಮೇಲೆ, ಆ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಮಲಗಿದ್ದೆ....

“ಅದ್ಭುತ ಕನಸು : ನನ್ನ ಹಿಗ್ಗಿಗೆ ಮೇರೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಲವು ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಕೈಗೂಡಿತ್ತು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ವ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಬೇಕು; ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದಂತಹ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಬೇಕು; ಕನ್ನಡವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆಯೇ ೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ‘ಹಾಳೂರು’ ಎಂಬ ದೀರ್ಘ ಕವನದಲ್ಲಿ.... ನಾನು ಹಾಡಿದ್ದೆ. ಕವಿಯ ಧೈಯ ‘ಜಗದ ಕಂಗಳ’ ಹಿಡಿದು ಕನ್ನಡದ ವಾಗ್ದೇವಿಗಮರತೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಆಕಾಶದತ್ತರಕ್ಕೆ ಕೈಚಾಚಿತ್ತು. ಅದು ಇಂದು ಕೈಗೂಡಿತ್ತು; ನಾನೊಂದು ಬೃಹದ್ ಗಾತ್ರದ ಅಪ್ರಾಸ ಛಂದಸ್ಸಿನ (ಬ್ರ್ಯಾಂಕ್ ವರ್ಸ್) ಮಹಾಕಾವ್ಯ (ಎಪಿಕ್) ರಚಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಅದು ಅಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದಿದೆ ! ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೇನೆ. ತೂಕವಾಗಿದೆ ! ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ ! ಅದರ ಕ್ಯಾಲಿಕೋ ಬೈಂಡಿನ ಸೌಂದರ್ಯವೋ ಹೇಳತೀರದು ! ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಮಗುಚಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ: ನುಣ್ಣಿನ ಕಾಗದ, ಮುದ್ದಾದ ಅಚ್ಚು, ಓದುತ್ತಿದ್ದೇನೆ....

'ರೀ, ರೀ, ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ! ಎಷ್ಟು ನಿದ್ರೆ ಮಾಡ್ತೀರಿ? ಏಳಿ!' ನನ್ನ ಭುಜ ಹಿಡಿದು ತಳ್ಳಿ ತಳ್ಳಿ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು ! ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೆ ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತೇನೆ, ಸರ್ವದಾ ವಿನೋದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಮಿತ್ರ ಎಚ್.ಬಿ. ನಂಜಯ್ಯ ! ಪಾಪ ! ಆತನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು ತಾನೆಸಗಿದ ಮಹಾ ಅನರ್ಥ ! ಅವರು ಏನೇನೋ ತಮಾಷೆ ಮಾಡಿ ಹರಟೆಹೊಡೆದು ಹೋದರು. ನಾನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಭಗ್ನವಾಗಿದ್ದ ಕನಸನ್ನು ಮತ್ತೆ ನೆನೆಯತೊಡಗಿ ಅತೀವ ಹರ್ಷಿತನಾದೆ, ಕನಸಿನಲ್ಲಾದರೂ ಎವಿಕ್ಕಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಅಪ್ರಾಸ ಭಂದಸ್ಸಿನ (ಬ್ಲಾಂಕ್ ವರ್ಸ್) ಗುಟ್ಟು ಸಿಕ್ಕಿತಲ್ಲಾ ಎಂದು. ನನ್ನ ಸ್ಮೃತಿಗೆ ಅಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಆ ಪುಸ್ತಕದ ಚಿತ್ರ, ಅದನ್ನು ನಾನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ತೀತಿ, ಆ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದ ಪುಟದ ಪಂಕ್ತಿ ಜೋಡಣೆ, ಅದರ ಅಂದ ಚೆಂದ ಎಲ್ಲ ಬಂದುವು. ಆದರೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದ ಬೇರೊಂದು ಭಾಷೆಯ ಬೇರೊಂದು ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಹೇಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಹಾಗಾಯಿತು ! ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಅದರ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನಾದರೂ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥನಾದರೆ ಐಶ್ವರ್ಯವಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಬೀಗಕ್ಕೆ ಕೈ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲಾ ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟೆ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ! ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಯಾವ ಪದಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ...."

ಹೀಗೆ ಅವರ ಸುಪ್ತ ಮನಸ್ಸು ತಡಕುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಎಚ್ಚಿತ್ತ ಮನಸ್ಸು ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ, ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ಕಂಡುಕೊಂಡಿತು. ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ರಚನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಸುಮಾರು ಒಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ರಸತಪಸ್ಯೆ ನಡೆದು ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಕೃತಿರಚನೆ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು.

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ರಚಿಸುವ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಏನಿತ್ತು? ಒಂದೊಂದು ಯುಗಕ್ಕೂ ತಾನು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಹೊಸ ವಿಷಯ, ಸಾರಬೇಕಾದ ಹೊಸ ಸಂದೇಶ ಇರುತ್ತದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಮೂರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಈ ಮೂರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನಾಗರಿಕತೆ, ವಿಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿಯಾಗಿದೆ ! ಬುದ್ಧ, ಏಸುಕ್ರಿಸ್ತ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು, ಮಹರ್ಷಿ ಅರವಿಂದರು ಮುಂತಾದ ದಾರ್ಶನಿಕರು; ಗ್ರೀಕ್ ರೋಮನ್ ಭಾರತೀಯ ಚಿತ್ರ ಶಿಲ್ಪಗಳು; ಹರಪ್ಪ ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋ ಸಿಂಧೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು; ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯ ಭೂಮಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಅಳಿದು ತೂಗಿದ್ದು, ಅಣುವನ್ನು ಸಿಡಿಸಿದ್ದು ಮುಂತಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಿದ್ಧಿಗಳು; ಹೋಮರ್, ಡಾಂಟೆ, ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್, ಮಿಲ್ಲನ್, ಕಾಳಿದಾಸ ಕವಿಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ, ಒಂದೇ ಎರಡೇ ಈ ಜಗತ್ತು ಕಂಡ ಅದ್ಭುತಗಳ ಪರಂಪರೆ ! ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿ ವಿಜಯಿಗಳಾದ ಸಂತ ರಾಜಕಾರಣಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಯವರು ತೆರೆದ ದಾರಿ, ನೀಡಿದ ಸಂದೇಶ ಇವು ಕೂಡ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುವೆ ? ಸಮಾಜದ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳ ವರ್ಗದ ಜನತೆಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವ ಮಹಾ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡಲು ಅವರ ನಡುವೆಯೇ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿ ಡಾ. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ರವರ ಸಾಧನೆ ಸಿದ್ಧಿಗಳು-ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ, ಜೊತೆಗೆ ಇಂದಿನ ಜಗತ್ತಿನ ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅನುಭವವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡಲು ಮಹಾಕಾವ್ಯವೊಂದರ ಮಾಧ್ಯಮ ಬೇಡವೆ? ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕವಿ ಕುವೆಂಪುರವರು ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದರು.

ಹೌದು, ಹಳೆಯ ಕಾವ್ಯವಸ್ತುವೇ ಏಕೆ? ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ರಾಮಾಯಣ ಹಳೆಯ ಕಥೆ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯರ ಚೇತನದ್ರವ್ಯವಾಗಿದ್ದೂ ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಹೊಸದಾಗಿಸಿ, ಭಾವಗಳನ್ನು ಮಿಡಿಸುವ ವಸ್ತು ಅದು. ರಾಮ ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆಯದವರು ಯಾರು? ರಾವಣ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವಾಗ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಾದರೂ ಅವಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮುನ್ನುಗ್ಗದವರು ಯಾರು? ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವಾಗ ಅವರೊಡನೆ ಕಾಡಿನ ಮೂಲೆಮೂಲೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅಲೆಯದವರು ಯಾರು? ಸೀತೆಯು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವಾಗ ರಾಮನು ಆಡುವ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ “ಛಿ, ಅನಾಗರಿಕ, ನೀಚ” ಎಂದು ಬಯ್ಯದವರು ಯಾರು? ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸೀತೆಯರು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ನಡೆದಾಗ ಆನಂದಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಸುರಿಸದವರು ಯಾರು? ಎಷ್ಟು ಸಲ ಓದಿದರೂ, ಓದುವವನು ನಾಸ್ತಿಕನಾಗಲಿ, ಆಸ್ತಿಕನಾಗಲಿ, ಈ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ತಮಗೆ ತಿಳಿಯದೆಯೇ ಜನಮನಸ್ಸು ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಪಡೆದರು. ಅವರನ್ನು ಅಂದು ಯಾರಾದರೂ “ನೀವು ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಏಕೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಉತ್ತರ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಇಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ sixth sense ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದ, ಆರನೆಯ ಇಂದ್ರಿಯ ಒಂದಿದೆ. ಅದು ಅದ್ಭುತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಭೆ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ: “ಶಿಲ್ಪಿ ಕಲೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನಲ್ಲದೆ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೇನು? ....ಮುಂಚೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಹೇಳಿದ ಕಥೆಯೇ ಹೌದು, ಆದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟು ಪಡೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.” ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಗೌರವ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಉತ್ತಮಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ಭಾವವಲ್ಲ. ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಈ ಯುಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಚಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ಭಾವ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ ಬರಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲ, ಇತಿಹಾಸವಲ್ಲ, ಅಲೌಕಿಕ ನಿತ್ಯ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುವ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ಯ ಘಟನೆ. ಶ್ರೀರಾಮ ಆ ಲೋಕದಿಂದ ಅವತರಿಸಿ ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಈ ಲೋಕಸಂಭವೆಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ನೆವದಿಂದ ಮಣ್ಣು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು- ಎಂದರೆ ಬರಿಯ ಇಂದ್ರಿಯ ಜಗತ್ತೇ ಸತ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು- ಮರ್ದಿಸಿ ಜೈತನ್ಯದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಎಂದರೆ ಆತ್ಮದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು- ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ.

ಕಥೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಮುಂದುವರಿದು ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಅವು ಮೂಲ ಕಥೆಯ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕಾಗಲೀ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಲೀ ಅಪಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಬದಲಾವಣೆಗಳಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಬದಲಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ವಿಷಯ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಮಂಥರೆಯ ಹಿಂದಿನ ವೃತ್ತಾಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸುವುದು ಏಕೆ ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕುವೆಂಪು ಅವಳು ಕೇಕಯ ರಾಜನಿಗೆ ದೊರಕಿದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೇಟೆಯಾಡಲು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಕೇಕಯ ರಾಜನಿಗೆ ಒಂದು ಮಗುವಿನ ಅಳು ಕೇಳುತ್ತದೆ. ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಮುಳ್ಳು, ಮಣ್ಣು, ತರಗೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇರುವೆ

ಹತ್ತಿ ಮಲಗಿರುವ ಮಗು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ರಾಜ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಮಗುವನ್ನು ಊರಿಗೆ ತರುತ್ತಾನೆ. ಮಗುವೋ ಕುರೂಪಿ. ಎಲ್ಲರ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ನಾಯಿಗಿಂತ ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಕಾಣದೆ ಬೆಳೆದ ಆಕೆಗೆ ಕೇಕಯ ರಾಜ ಕೈಕೇಯಿಯ ಶುಶ್ರೂಷೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಹಿಸಿದಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಮೂರು ಲೋಕವೆ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಯಿತು. ಅವನ, ಅವನವರ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರೀತಿಯೂ, ಉಳಿದವರ ಬಗೆಗೆ ದ್ವೇಷವೂ ಒಂದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದುವು. ಅವಳು ರಾಮಾಯಣದ ಘಟನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಕಾರಣಳಾದಳು. ಭರತನಿಗೆ ಇವಳ ಮೇಲೆ ಕೋಪ ಬಂದಾಗ, ರಾಮನನ್ನು ಕರೆದು ತರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಕಾಡಿಗೆ ಓಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬೆಂದುಹೋದಳು. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತನುರೂಪದಿಂದ. ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬಾರದೇ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಭರತ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಒಂದು ಅಶರೀರವಾಣಿ 'ರಾಮ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತಾನೆ, ದುಡುಕಬೇಡ' ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಇದು ಯಾರು ಎಂದು ಭರತ ತಲೆ ಎತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಆ ವಾಣಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ: "ಮತ್ತಾರ್, ಸದಾ ನಿನ್ನ ಸುಕ್ಷೇಮ ಚಿಂತನೆಯೊಳಿರ್ಪ ಆ ಮಂಥರೆಯ ವಿನಾ?" ಭರತನು " ಆ ಹೆಸರನ್ನೇ ಎತ್ತಬೇಡ, ಅಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಆಕೆ ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ: "ಮಗೂ, ಅವಳು ಕಾರಣವಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಒಂದು ಕರಣ (ಸಾಧನ)" ಇದು ಈ ರಾಮಾಯಣದ ಇಡೀ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ.

ಶಬರಿಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲೂ ಒಂದಿಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆ ನಡೆದಿದೆ. ಬಹಳ ದಿನ ರಾಮನಿಗಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದ ಆಕೆಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದೆ ದುಃಖಿತರಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಅವರ ಗುರುತೇ ಹತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಅವರ ಗುರುತು ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಅವಳು ರಾಮನಿಗೆ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಅವನ ದುಃಖ - ಖಾಯಿಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮ ಗುಣ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ, ಶಬರಜ್ಞ ತನ್ನ ಜೀವವನ್ನು ರಾಮನಿಗಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಬದಲಾವಣೆ ಸೀತೆಯ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಸಂದರ್ಭದ್ದು. ಸೀತೆಯ ಶೀಲದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಪಡಬಹುದಾದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ರಾಮನ ಶೀಲದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಮೂಡುವುದೂ ಸಹಜ ತಾನೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯದ ರಾಮ ಸೀತೆಯ ಹಿಂದೆಯೇ ತಾನೂ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಶೀಲ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಹೊರಬರುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಸೂತ್ರ ಆಳುತ್ತಿದೆ:

ನೆಯ್ಯಾಳುತಿಗೆ ಜಗವನೊಂದತಿ ವಿರಾಟ್ ಮನಂ,
 ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತಂತ್ರದಿ ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿಯುಂ
 ಜೀವಿಗಳಿಚ್ಚೆಯಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭಾವಮಂ
 ನೀಡಿ, ಮಂಥರೆ ಸೀತೆ ರಾಮ ರಾವಣರಲ್ಲರುಂ
 ಸೂತ್ರಗೊಂಬೆಗಳಲ್ಲ ಆ ವಿಧಿಯ ಹಸ್ತದಲಿ?

ಒಂದು ವಿರಾಟ್ ಮನಸ್ಸು - ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ ಸರ್ವಶಕ್ತವೂ ಆದ ಮನಸ್ಸು - ಜಗತ್ತನ್ನು ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ನೆಯ್ದು ಆಳುತ್ತಿದೆ. ಆದು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ತಂತ್ರದಿಂದ ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿದೆ. ಜೀವಿಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರರಲ್ಲ; ಆದರೂ ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರರು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಆ ವಿರಾಟ್ ಮನಸ್ಸು ನೀಡಿದೆ, ಅವರಿಗೆ (ಗೂಟಕ್ಕೆ ಉದ್ದವಾದ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಹಸುವಿನಂತೆ ಅದು, ಆ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ, ಅದರಾಚೆಗೆ ಹೋಗಲಾರದು). ಮಂಥರೆಯಾಯಿತು, ಸೀತೆ ರಾಮ ರಾವಣ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಆ ವಿಧಿಯ (ವಿರಾಟ್ ಮನಸ್ಸಿನ) ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರದ ಗೊಂಬೆಗಳು. ಅದು ಕುಣಿಸಿದಂತೆ ಅವರು ಕುಣಿಯಲೇ ಬೇಕು.

ಎರಡನೆಯ ಅಂಶ: ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ - ಅವನು ರಾವಣನೇ ಆಗಲಿ - ಉದ್ಧಾರವಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಉದ್ಧಾರದ ಕಡೆಗೆ - ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಕಡೆಗೆ - ಯಾತ್ರೆ ಹೊರಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶನವಾಗಿ ರಾವಣನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನೋಡೋಣ.

ಇಲ್ಲಿಯ ರಾವಣನೂ ಮೂಲ ರಾಮಾಯಣದ ರಾವಣನಂತೆ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿ, ಕಾಮಿ. ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅವನ ವೈಭವಕ್ಕೆ, ಶಕ್ತಿಗೆ ಮಾರುಹೋದಂತೆ ಸೀತೆಯೂ ತನ್ನ ವಶಳಾಗುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬುದೇ ಅವನ ಭಾವನೆ. ಸೀತೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದಷ್ಟೂ ಅವಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅವನ ಮೋಹ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಂಡೋದರಿ, ವಿಭೀಷಣ, ಅವನ ಮಗಳು ಅನಲೆ- ಈ ಎಲ್ಲರ ಸಾತ್ವಿಕ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕಾಮದಿಂದ ಮಂಗಳದ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಸೀತೆಯನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ಕಾಮಿಸಿದ ರಾವಣನೇ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ನನಗೆ ದೇವತೆ, ಮಾತೆ ! ಶ್ರದ್ಧೆಗೆಟ್ಟಿದೆನಗೆ
ಶ್ರದ್ಧೆಯಂ ಮರುಕೊಳಿಸುತ್ತಾತ್ಮದುದ್ಧಾರಮಂ
ತಂದ ದೇವತೆ, ಪುಣ್ಯಮಾತೆ!

ಈ ಕಾವ್ಯದ ರಾವಣ ದೊಡ್ಡ ಸಾಧಕ. ಸೀತೆ ತನ್ನನ್ನು ಗೆದ್ದಳು, ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅವನನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂಬುದು ಅವನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ. ಆದರೆ ಅವನ ರಾವಣತ್ವ ಸವೆದು ಕಳೆಯದೆ ರಾಮತ್ವ ಸಿದ್ಧಿಸುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನು ಪಾಡುಪಟ್ಟದ್ದು, ಇತರರನ್ನೂ ಪಾಡುಪಡಿಸಿದ್ದು. ಎಂತಹ ಕಷ್ಟ ದಃಖಗಳ ಪರಂಪರೆ ಅವನಿಗೂ, ರಾಮ ಸೀತೆ ಲಕ್ಷಣ ಮುಂತಾದವರಿಗೂ ಒದಗಿತು. ಮಗ ಇಂದ್ರಜಿತು ಸತ್ತಾಗ ಸೊಸೆ ತಾರಾಕ್ಷಿ ಅವನ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ದಿಂಡುರುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಕವಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ: “ಬಾಲೆಯಂ ಮೇಲೆತ್ತವೋಗಿ, ಕುಸಿದನು ತಾನೆ ನೆಲಕೆ ಕೈಲಾಸಮಂ ನೆಗೆಹಲಲುಗಿಸಿದ ಬಾಹುಭೀಮಂ.” ಯುದ್ಧ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಸೀತೆ ಈ ವೇಳೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ತಾಯಿಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ದೇವಿ ಅಂಬಿಕೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಕರುಣಿಸಿದ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಆತ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ - ಮರುಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವನೂ ಕುಂಭಕರ್ಣನೂ ಅವಳಿ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಸೀತೆಯಿಂದ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದನ್ನು. ಸೀತೆ ಅವರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮುದ್ದಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಡಿ ಮೊಲೆಯೊಡುತ್ತಾಳೆ. ತೊಡೆಯೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಎದೆಗೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ರಾಣಿನಿಗಾದ ಸ್ವಪ್ನ ದರ್ಶನ.

ವಾಸ್ತವ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಘೋರ ಯುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾವಣ ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ರಾಮನೆಂದೇ ನಂಬಿ ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ‘ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದನಲಾ ಶತ್ರು !’ ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಾರಿಧಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ: “ವೈರಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ್ದಾನೆ, ರಥವನ್ನು ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸು.” ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ತನ್ನ ಸತಿ ಮಂಡೋದರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: “ಇದೋ ಈ ಕಪ್ಪವನ್ನು ಸೀತಾ ಮಾತೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡು.”

ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಕಾವ್ಯದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ‘ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ’ ಭಗವತ್‌ಕೃಪೆ, ಭಗವದಿಚ್ಛೆ, ಅದೇ ವಿಧಿಶಕ್ತಿಯೂ ಹೌದು. ಇದನ್ನೆ ಕೆಲವು ನಿರ್ದೇಶನಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಜಟಾಯುವಿನ ಅಣ್ಣ ಸಂಪಾತಿ. ಒಮ್ಮೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಭಾರೀ ಸರ್ಪವೊಂದನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹಾರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆ ಹಾವು ಕಚ್ಚಿದ್ದ ತಿಮಿಂಗಲ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ನಿಶಾಕರ ಮುನಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಕೊಂಡ, ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದ. ಋಷಿ ಶಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಕರ್ಮ ಪರಿಪಾಕಕ್ಕಾಗಿ

ಕಾಯಲೇಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಂಪಾತಿ ಹಾರುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದ ತಮ್ಮ ಜಟಾಯುವನ್ನು ತನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಸೀದು ಹೋಗಿ ಮಹೇಂದ್ರಾಚಲದ ಕೋಡುಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಧೊಪ್ಪನೆ ಉರುಳುತ್ತಾನೆ. ಕಪಿಸೈನ್ಯ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಮಹೇಂದ್ರಾಚಲದವರೆಗೆ ಬರುವವರೆಗೂ ನರಳುತ್ತಾ ಶೋಕಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಕಪಿಸೇನೆಯ ಶರಗುಲ್ಮ ಹೇಳುವ ಮಾತು:

ಮಾಣ್ಡುದು ನಿರಾಶೆಯಂ, ಹೇ
 ವಿಹಂಗಮ ತಪಸ್ವಿ. ದೈವಕೃಪೆಗೀ ಕ್ಷೇಶಮುಂ
 ರೆಂಕೆಯಪ್ಪುದು! ಶಂಕಿಯೇಕೆ - ಶಿವಕೃಪೆಗೆ
 ತೃಣವೆ ಖಡ್ಗಂ; ಪನಿ ಕಡಲ್, ಕಿಡಿ ಸಿಡಿಲ್, ಶ್ರದ್ಧೆ
 ಸಾಣೆಯಿರೆ ತಾಳೈಯೆ ತಪಂ....ನಿಶ್ಯಬ್ಬಿಯೈ ಈಶ್ವರ ಕೃಪಾಬ್ಬಿ.
 ಬರ್ಪುದನರಿಯಲಾರವಂತೆಯೆ ಮಹತ್ಕೃತಿ ತಾಂ
 ಮಹನ್ ಮೌನಿ.

ದಶರಥನು ಕೈಕೆಗೆ ಹಿಂದೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮಾತನ್ನು ಆತನಿಗೆ ನೆನಪು ಮಾಡಿ ವರ ಬೇಡುವ ಸಂದರ್ಭ. ಆಗ ವರ ನೀಡಿ ರಾಮನನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಗುಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ:

ಕಬಂಧನ ಮೊರೆಯೊ?
 ಶಬರಿಯ ಕರೆಯೊ? ರಾಮನಾತ್ಮಾಭಿಲಾಷಿತಮೊ?
 ಪಾತ್ರಂಗಳಂತರಾಳದಿ ತನ್ನ ಸೂತ್ರಂಗಳಂ
 ನಡೆಯಪಂತರ್ಯಾಮಿ ಶಕ್ತಿಯೆ ವಿಲಾಸಿತಮೊ?
 ಮುದ್ದು ಮಗನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದಾಗ ತಾಯಿ ಹೇಳುವ ಮಾತು:

.....ಜೈಸುಗೆ ವಿಧಿಯ ವಜ್ರೇಚ್ಚೆ !
 ಗೆಲೈ ನಿರುತಂ ಋತಂ ! ಜಗದೀಶ ಕೃಪೆಯನಗೆ
 ದಯೆಗೆಯ್ಗೆ ! ಗೆಲವಕ್ಕೆ ದೇವರ್ಕಳಲ್ಲರ್ಗೆ !
 ಜಯಮಕ್ಕೆ ಮಾತೃವೊಲೈಯೆ ಮಹತ್ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ !

ಈ ಯುಗಧರ್ಮವಾದ ಅಹಿಂಸೆಯ ದಾರಿ, ವಿಜ್ಞಾನವು ತೆರೆದ ವಿವಿಧ ಹೊಸ ಲೋಕಗಳು ನಾನಾ ರೂಪದಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೈಗೂಡಿವೆ. ಪುತ್ರಸಂತಾನವಾಗಬೇಕೆಂದು ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜ ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ಬಯಸಿದಾಗ ಚಾಬಾಲಿ ಋಷಿವರೇಣ್ಯರು ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು ಹೀಗೆ:

ಕುಲಪುರೋಹಿತರೊರೆದ ಜನ್ಮಮಂ ಕೈಕೊಂಡು
 ಪಸುಳೆ ರನ್ನರ ಪಡವೆಯದು ದಿಟಂ; ಕೇಳಾದೊಡಂ
 ನನ್ನೊಂದು ಕಾಣ್ಕೆಯಂ. ಪೂರ್ವ ಪಧ್ಧತಿವಿಡಿದು
 ಮಾಳ್ವ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಹಯಮೇಧ ಮೊದಲಾದುವಂ
 ತೊರೆದು, ಹಿಂಸಾ ಕ್ರೌರ್ಯಮಿಲ್ಲದಿಹ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ
 ನೋಂತು, ದೇವರ್ಕಳಂ ಪೂಜಿಸಲ್ ಮೆಚ್ಚುವುದು
 ಜಗವನಾಳುವ ಋತಂ....

ಸರಯೂ ತರಂಗಿಣಿಯ ಪಚ್ಚೆಯ ಹಸುರು ದಡದ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಯಜ್ಞಕುಂಡದ ವರ್ಣನೆ ಹೀಗಿದೆ:

ದೂರದರ್ಶಕ ಯಂತ್ರದಕ್ಷಿಯೊಳ್ ಕಣ್ಣೆಟ್ಟು
ಗಗನ ವಿಜ್ಞಾನಿ ತಾಂ ರಾತ್ರಿಯಾಕಾಶದಲಿ
ಕಾಣ್ಕೊಂದು ತಾರಾಗರ್ಭದಂತೆ.

ಹೀಗೆ ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಈ ಉಪಮಾಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ನೆರವಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ನಿಜವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದರೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ಮನನೀಯವಾದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಈ ಮುಂದಿನದು:

ಹಾ ! ಭಾಗ್ಯಹೀನ ದೀನ ಅಯೋಧ್ಯೆ,
ನಿನಗುಂ ಅರಣ್ಯಗತಿಯಾಯ್ತುಲಾ ರಾಮನಾ
ವನವಾಸದಿಂ, ದಶರಥನ ನಿಧನದಿಂ ಮೇಣ್
ಭರತನಾ ಪರಿತ್ಯಾಗದಿಂ ! ಶ್ರೇಷ್ಠರಿಲ್ಲದಿರೆ,
ಏನಿರ್ದರೇನಂತೆ, ಮಸಣಮಾ ಪತ್ತನಂ
ತತ್ತ್ವ ವಿದ್ಯಾ ಕಲಾ ಸಂಗೀತ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಸಕಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ. ಬಿತ್ತರದ ಬೀದಿಗಳೆರಡು
ಕೆಲದಿ ಮುಗಿಲಂ ಮುಟ್ಟಿ ಮೆರೆದೊಡೇಂ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಾ
ಪ್ರಾಸಾದ ಪಂಕ್ತಿ? ರಂಜಿಸಿದೊಡೇಂ ರಜನಿಯಂ
ಪಗಲುಗೈದಾಗಸದ ಚುಕ್ಕಿಗಳನೇಳಿಸುತೆ
ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ಕಣ್ಣೆರಗುಗೊಳಿಸಿ ಗೊಂಚಲೊಂಡು
ಉರಿವ ವಿದ್ಯುದ್ವೀಪ ರಾಜೆ? ಬಣ್ಣದ ಬುಗ್ಗೆ
ಕಣ್ಣೆ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲುಗಳನೆಯರಾಟವೆನೆ
ಸಾಲೊಂಡು ವಿವಿಧ ಗತಿಯಾ ಕಲಾಕೃತಿಯಿಂದೆ
ರಂಗುರಂಗಿನ ತೋಂಟರಂಗದಿ ಮನಂಗೊಳಿಸಿ
ಕುಣಿದೊಡೇಂ? ಪ್ರಾಸಭಂದಃಪೂರ್ಣಮಪ್ಪುದೇಂ
ಪುರುಷಾರ್ಥ ಶಾಶ್ವತದ ರಾಸಲೀಲಾ ಬೃಂದ?
ಜನಮನೋಮಂದಿರದ ಸುಸ್ವಪ್ನ ಗೋಪುರದ
ಕಲಶಂ ನಭಶ್ಚುಂಬಿಯಾಗದಿರೆ, ಋಷಿಹೃದಯ
ಮಂಗಳಾರತಿ ಬಾಳಿನಂಧತೆಯನಳಿಸದಿರೆ,
ಕವಿಕೃತಿಯ ವರ್ಣಗಾನಂ ಮಹನ್‌ನಿತ್ಯತಾ
ಸ್ವರ್ಣಸುಂದರ ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತ ನಂದನದಿ
ನವರಸಾಪ್ಪರಿಯರಂ ನರ್ತನಂಗೈಸದಿರೆ, ಪೇಳ್,
ಏನಿರ್ದುಮೇನ್ ಅನಾಗರಿಕತಾ ಶ್ರೀ, ದಿಟಂ
ಮಸಣಮಾ ಪತ್ತನಮಯೋಧ್ಯೆ ತಾನಾದೊಡಂ !

“ಭಾಗ್ಯಹೀನ ದೀನ ಅಯೋಧ್ಯೆಯೆ, ರಾಮನ ವನವಾಸದಿಂದಲೂ ದಶರಥನ ಮರಣದಿಂದಲೂ, ಭರತನು ಊರುಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನೀನೂ ಕಾಡುಪಾಲಾದೆಯಲ್ಲ ! ಏನಿದ್ದರೆ ತಾನೆ ಏನು, ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದವರು ಇಲ್ಲದಿರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ತತ್ತ್ವ, ವಿದ್ಯೆ, ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಈ ಎಲ್ಲವೂ

ಶೃಶಾನವಾದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬೀದಿಯ ಎರಡು ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಾ ಎತ್ತರದ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಮುಗಿಲನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಾ ಮೆರೆದರೆ ತಾನೆ ಏನು? ಆಕಾಶದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಮೀರಿಸುತ್ತಾ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳು ಗೊಂಚಲು ಗೊಂಚಲಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಾ ರಾತ್ರಿಯನ್ನೇ ಹಗಲಾಗಿಸಿ, ರಂಜಿಸಿದರೆ ತಾನೆ ಏನು? ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ (ನೀರಿನ) ಬುಗ್ಗೆಗಳು ಕಾಮನಬಿಲ್ಲುಗಳಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯರ ನೃತ್ಯವೋ ಎಂಬಂತೆ ರಂಗುರಂಗಿನ ತೋಟಗಳ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮೋಹಕವಾಗಿ ಕುಣಿದರೆ ತಾನೆ ಏನು? ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥದ ರಾಸಲೀಲಾ ಬೃಂದಾವನವು ಪ್ರಾಸ ಭಂದಸ್ಸು ಇವುಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆಯೆ? ಜನಗಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಮಂದಿರದ ಸುಸ್ವಪ್ನಗಳ ಗೋಪುರದ ಕಲಶವು ಮುಗಿಲನ್ನು ಮುಟ್ಟದಿದ್ದರೆ (ಎಂದರೆ ಮಾನವ ಮನಸ್ಸು ಉನ್ನತೋನ್ನತವಾದ ಆದರ್ಶಗಳ ಕಡೆಗೆ ಏರದಿದ್ದರೆ), ಋಷಿಗಳ ಹೃದಯದ ಮಂಗಳಾರತಿಯು (ಎಂದರೆ ತಪಸ್ವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಬೆಳಕು) ಬಾಳಿನ ಕುರುಡನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸದಿದ್ದರೆ, ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯದ ವರ್ಣಮಯವಾದ ಗಾನವು ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತವಾದ (ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ) ನಂದನವನದಲ್ಲಿ ನವರಸಗಳೆಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯರು ನರ್ತನ ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಏನಿದ್ದರೆ ತಾನೆ ಏನು, ಆ ಪಟ್ಟಣವು ಅಯೋಧ್ಯೆಯೆ ಆದರೂ ಅದು ಅನಾಗರಿಕತೆಗೆ ಆಶ್ರಯವೇ ಹೊರತು ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲ!”

ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಉನ್ನತವಾದ ಆದರ್ಶಗಳ ಆರಾಧಕರು. ಕಾವ್ಯವೂ, ಇತರ ಕಲೆಗಳೂ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎತ್ತರದ ಸ್ತರಗಳಿಗೆ ಏರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅವರ ತೀವ್ರವಾದ ಕಳಕಳಿ. ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಈ ಕಾವ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ, ರಾಮಭರತರಿಲ್ಲದ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ನೆಪವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಭರತ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿಯಾನು? ಏಕೆಂದರೆ ಈಗ ಅದು ಪ್ರೇತವನ, ಎಂದರೆ ಶೃಶಾನ. ಅವನು “ಪೂಜ್ಯ ಪಾದುಕಾಚೇತನ” ಎಂದರೆ ರಾಮನ ಪಾದುಕೆಗಳು ಅವನ ಜೀವದ ಜೀವವಾಗಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಹಾಳು ಮುಸುಕಿದ, ಕೆಟ್ಟ ನೆನಪಿನ ಆ ಊರಿಗೆ ತನ್ನ ಬೆನ್ನನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ, ಹತ್ತಿರದ ನಂದಿಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಪಾದುಕೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ, ಅವುಗಳನ್ನೇ ತನ್ನ ಅಣ್ಣ ರಾಮ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಭಾರವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ನಿಂತ. ನಿರಂತರವೂ ಅವನ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಶ್ರೀರಾಮನ ಕ್ಷೇಮವೊಂದೇ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನದ ಒಂದೊಂದು ಪಾತ್ರವೂ, ಒಂದೊಂದು ವರ್ಣನೆಯೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

‘ಶ್ರೀರಾಮಾಯ ದರ್ಶನಂ’ ಕಾವ್ಯ ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಸಿದ್ಧಿ. ತನ್ನನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ವಿಶ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉನ್ನತ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಕೃತಿ.

* * * * *

ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾವ್ಯರಾಶಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ವಿಮರ್ಶೆ ತುಂಬ ಸ್ವಲ್ಪ. ಎಲ್ಲ ಸೇರಿ ಸುಮಾರು ಮುನ್ನೂರು ಪುಟಗಳನ್ನೂ ಮೀರದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕಟ್ಟಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಂತೆಯೇ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಅವರಿಗೆ ಸೃಜನ ಕ್ರಿಯೆ ಆದದ್ದು. ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮುನ್ನ ಕವಿಯು ಪ್ರಕೃತಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಸಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮುನ್ನ ವಿಮರ್ಶಕನು ಇತರ ಕವಿಗಳ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಥದೇ ರಸಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯಾದ ಈ ಕವಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎನಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ರಸಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭಾ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪುರವರು ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಗೂ ನೀಡಿರುವ ಕಾಣಿಕೆ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ನೋಡಬೇಕು. ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ನಮಗೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಾ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕೆಲವೇ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಮೂಲಕ ಸುಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಅಧಿಕಾರಯುತವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಕೆಲವೇ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಡಾ.ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಕಾಣ್ಕೆಯಿತ್ತಿರುವ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಾಪರ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ನಾಲ್ಕಾರೇ ಆದರೂ ಅವುಗಳ ಪುನಃ ಪುನರನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಒಂದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಷಿಪ್ಪ ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡುವುದೆಂದ ಮೇಲೆ, ಆ ಪ್ರಬಂಧಗಳಿಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೇನೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಹತ್ತಾರು ದೀರ್ಘ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ, ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಬಂಧಗಳಿಂದ ಆಗದ ಗುರುತರ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಈ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಸಾಧಿಸಿವೆಯೆನ್ನುವುದು ಸಣ್ಣ ವಿಷಯವಲ್ಲ. (ಗಂಗೋತ್ರಿ: 'ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ', ಪುಟ ೨೧)

ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಮಾಡಿರುವ ಕೃಷಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರಟಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ನಿಜವಾದ ಉದ್ದೇಶ. 'ಕಾವ್ಯ ವಿಹಾರ'. ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಕಂಡ ಅವರ ಒಂದು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸಂಕಲನದ ಹೆಸರು ಅದೇ. ಅಲ್ಲಿನ ಮೂರು ಪ್ರಬಂಧಗಳು 'ಸೀತಾವನವಾಸ', 'ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ದುರಂತ ಕರ್ಣ' ಮತ್ತು 'ರಾಘವಾಂಕನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ'. ಇವು ೧೯೪೬ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಂತಹ ಲೇಖನಗಳು. ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಂದಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಿಲುವು ಏನಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಬಂಧದ ಮೊದಲ ಭಾಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ:

"ವಿಮರ್ಶೆ ಎಂದರೆ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮುವ ಸುಂದರ ಭಾವಮಯ ಕಾವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಯಾದ ಸಹೃದಯನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ವಿಹಾರ ಯಾತ್ರೆ ಅಥವಾ ಸಾಹಸ ಯಾತ್ರೆಯ ಕಥನ ಕಾರ್ಯ. ಅಂತಹ ಯಾತ್ರೆ ಹರ್ಷಕರವಾದುದಾದರೂ ಸಾಹಸ ಪೂರ್ಣ. ಯಾತ್ರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಫಲವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅನುಭವಿಸುವ ಸರಸ ಹೃದಯದೊಂದಿಗೆ ಆಲೋಚಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಯೂ ಅವಶ್ಯಕ. ಮನಸ್ಸೂ, ಹೃದಯವೂ, ಬುದ್ಧಿಯೂ, ಭಾವವೂ, ಅಂತಃಕರಣವೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಘರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಾಚೋದಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿದರೆ ಆತ್ಮಾನಂದ ಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗಾದರೇ ಕವಿಯ ರಸಕೃತಿ ನಮ್ಮ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕ. ಅಂತಹ ಸಾರ್ಥಕತೆಯೇ ಉತ್ತಮ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಗುರಿ. ನಿಜವಾದ ವಿಮರ್ಶಕನು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯೂ ಅಲ್ಲದೆ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಆತನು ರಸದ್ರಷ್ಟನೇ ಹೌದು. ಆತನ ಕಣ್ಣಿನ ಕಾಂತಿ ಇತರರ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಆತನ ಎದೆಯ ಕಿಡಿ ಇತರರ ಎದೆಗೆ ಕಿಡಿ ಸೂಸುತ್ತದೆ; ಆತನ ಆತ್ಮದ ಶಾಂತಿ ಇತರ ಆತ್ಮಗಳಿಗೆ ಶಾಂತಿದಾನ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಓದುಗರಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಕಾಣದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಹಿಂದೆ ಅನುಭವವಾಗದುದು ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ; ಅಪರಿಚಿತವಾದುದು ಪರಿಚಿತದಂತಾಗಿ ಚಿರನೂತನವಾಗುತ್ತದೆ."

ಕುವೆಂಪು ಬರೆದಿರುವುದು ಇಂಥ ವಿಮರ್ಶೆ; ಕುವೆಂಪು ಇಂಥ ವಿಮರ್ಶಕರು.

ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡದ ವಿಮರ್ಶಕನ ಮುಂದೆ ಇದ್ದ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಗುರಿ ನಮ್ಮ ತಲೆಮಾರಿನ ಲೇಖಕರ ಗುರಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದದ್ದು ಎಂಬುದು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕಾದ ಅಂಶ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ರಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸಿ ಕನ್ನಡ

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವ ಅಭಿಮಾನಗಳು ಮೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕುವೆಂಪು ಅಂದಿನ ವಿಮರ್ಶಕನ ಇಂತಹ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಯಾವುದೇ ಕೃತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಿಗ್ಗಾಮುಗ್ಗು ಜಗ್ಗಿ ಖಂಡ ತುಂಡ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಒಂದು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಸಮೀಪಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಹೇಗೆ, ಅಲ್ಲಿನ ರಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸಬಹುದಾದ ಕ್ರಮವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಇತರ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಾವೇ ಸ್ವಯಂ ಕವಿಯಾದ ಅವರಿಗೆ ಕವಿಯ ಮನೋಲೋಕದ ಪ್ರವೇಶ ಸುಲಭವಾದದ್ದರಿಂದ ಕವಿಯು ಒದಗಿಸಲಾರದೇ ಹೋದ ಕೆಲವು ವಿವರಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲದರ ಜೊತೆಗೆ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಯಾರೂ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಹೋದ ನೂತನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಕಾವ್ಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನೂ ನೋಡುವ ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿಭಾವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಅವರ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಲಕ್ಷೀಶನ ಜೈಮಿನೀಭಾರತದಲ್ಲಿನ 'ಸೀತಾ ವನವಾಸ' ಭಾಗವು ಅನೇಕ ಸಹೃದಯರಂತೆಯೇ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೂ ತುಂಬ ಪ್ರಿಯವಾದ ವಿಹಾರ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. "ಆತನ (ಲಕ್ಷೀಶನ) ಕಾವ್ಯ ಮಹಾರ್ಣವಕ್ಕೆ ಪವಿತ್ರವಾದ ಗಂಗೆಯೆಂದರೆ ಸೀತಾ ವನವಾಸ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಕುವೆಂಪು. ಮುಂದುವರಿದು, ಈ ಭಾಗ ಏಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ:

"ಅಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜೀವಮಾನಕ್ಕೆ ಅತಿ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಭಾವ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆ ಪುಣ್ಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದುದರಿಂದ ಹಿಡಿದು ನಿರಾಕರಣೆಯ ಕ್ರೌರ್ಯ, ಕಿಂಕರನ ಕಷ್ಟ, ಪ್ರೇಮದ ಪ್ರಲಾಪ, ಧರ್ಮದ ಸಹಾಯ, ಮಾತೆಯ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಪುತ್ರರ ಮಾತಾಭಕ್ತಿ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬಾಲಕರ ಶಕ್ತಿ, ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಲೀಲೆ, ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಫಲ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ, ಸ್ವೀಕಾರ-ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತೇವೆ."

ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾ ಕಾವ್ಯದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿ, ಅದರ ಅರಿವು ತಮಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೋ ಎಂಬಂತೆ, ಗುಣಗಳ ಕಡೆ ನಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕವಿಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾದ ಕಡೆ, ಪ್ರತಿಭೆ ಮಂದವಾದ ಕಡೆ ಮೃದುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದರೂ, ಅವರ ಗುರಿಯೆಲ್ಲ ಕಾವ್ಯದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಬೆರಳಿಟ್ಟು ತೋರಿಸುವುದರ ಕಡೆಗೇ. ಶಬ್ದ, ಅರ್ಥ, ಧ್ವನಿ ಇವುಗಳ ಸೊಗಸನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕವಿ ಲಕ್ಷೀಶ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಸಾಲದೆ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದದ್ದು ದಿನದ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಸನ್ನಿವೇಶ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಆ ಸಮಯ ನಿರ್ದೇಶನ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ. ಅದು ಬೆಳಗ್ಗೆಯೆ ? ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೇ ? ರಾತ್ರಿಯೆ ? ಭಯಂಕರವಾದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ, ಭಯಂಕರವಾದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಸೀತೆಯು ಗತಿಯೇನು? ಆದರೆ ಲಕ್ಷೀಶ ಹಾಗೆ ಹೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಉಪಕಾರವನ್ನೇ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ರಮ್ಯವಾದ ಕಾವ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಆ ಕೊರೆಯನ್ನು ತುಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಕುವೆಂಪು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ: "ಸೌಮಿತ್ರಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದುದು ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ? ಕವಿ ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಸೂಚಿಸಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಭಾವಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಮಗೂ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದರಿಂದ ನಾವೇ ಅದನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸೋಣ. ಆಗ ಪ್ರಭಾತ ಪ್ರಭಾಕರನ ಧರ್ಮಚ್ಯೂತಿ ಪವಿತ್ರ ಗಂಗಾತೀರದ ರಮ್ಯವಾದ ವನದ ಮೇಲೆ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಭಾವಿಸೋಣವೆ? ಅಥವಾ ಬೈಗಿನ ಹೊತ್ತೆಂದು ಭಾವಿಸೋಣವೆ? ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಕವಿಯ ವರ್ಣನೆ ಸಪ್ಪೆಯಾಗಬಹುದು.

“ಮೊರೆಯಲೊಲ್ಲವು ತುಂಬಿ”, “ಬೀಸಿದವು ಬಾಲದೊಳ್ಳಮರಿಗಳ್ಳಮರಮಂ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಕವಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಅದು ನೀರಸ, ಅಸಹಜವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತೆಂದು ಭಾವಿಸೋಣ. ಏಕೆಂದರೆ ಋಷಿಗಳು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಧ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದರಿಂದ, ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಬಹುದೂರ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿ “ಅನ್ನೆಗಂ ಮುಖಕೆ ಯೂಪವನರಸುತಾ ಬನಕೆ ಸನ್ನುತ ತಪೋಧನಂ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿವರಂ ಬಂದನು” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಜೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದೇ ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಬೈಗಿನ ನೇಸರು ತನ್ನ ಹೊಂಬೆಳಕನ್ನು ಓರೆಯಾದ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಗಂಗೆಯ ಮೇಲೆಯೂ, ಇಕ್ಕೆಲದ ಬನಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಚಿಮುಕಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅ ಸಂಧ್ಯಾಚ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಗಂಗೆಯ ಬಿತ್ತರದ ಮರಳುದಿಣ್ಣೆಯ ಮೇಲಿನ ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಸೈಕತ ಕಣಗಳು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿ ಮಿರುಗುತ್ತಿವೆ. ಆ ಸಾಯಂಕಾಲದ ಪ್ರಶಾಂತತೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯ ಸಲಿಲದ ಮಂಜುಳ ನಾದದೊಡನೆ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಗರಿಯ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಹಾಡಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಿವೆ. ಸಮಸ್ತ ವನವೂ ಧ್ಯಾನಾರೂಢವಾದ ಯೋಗೀಶ್ವರನಂತಿದೆ. ಸಂಧ್ಯಾಸಮೀರನು ಒಯ್ಯೊಯ್ಯನೈ ತಂದು ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸೀತಾದೇವಿ ನೆಲದ ಹಸುರಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾಳೆ. ಸೌಮಿತ್ರಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಾ ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ವಿಪಿನದಭಿಮಾನಿಚೇತನಗಳನ್ನು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ:

ಎಲೆ ವನಸ್ಥಳಗಳಿರ, ವೃಕ್ಷಂಗಳಿರ, ಮೃಗಂ
 ಗಳಿರ, ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಂಗಳಿರ, ಪಕ್ಷಿಗಳಿರ, ಲತೆ
 ಗಳಿರ, ತೃಣಗುಲ್ಲಂಗಳಿರ, ಪಂಚಭೂತಂಗಳಿರ, ದೆಸೆಗಳಿರ ಕಾವುದು
 ಎಲೆ ಧರ್ಮದೇವತೆ, ಜಗಜ್ಜನನಿ, ಜಾಹ್ನವಿಯೆ,
 ಸಲಹಿಕೊಳ್ಳುದು ತನ್ನ ಮಾತೆಯಂ ಜಾನಕಿಯನ್
 ಎಲೆ ತಾಯೆ, ಭೂದೇವಿ, ನಿನ್ನ ಮಗಳಿಹಳ್ಳೆ”

ಹೀಗೆ ಆ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಪರಿಣಾಮರಮಣೀಯತೆನ್ನು ತಮ್ಮ ದರ್ಶನ ಚೋದಿತವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ, ಕುವೆಂಪು.

ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರದ್ದು ‘ದರ್ಶನ ವಿಮರ್ಶೆ’ ಎಂಬ ಹೊಸ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ವಿಮರ್ಶೆ. ಮೂಲ ಕವಿಯ ಮನೋಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅವನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ, ಅನುಭವಿಸಿದ, ವರ್ಣಿಸಿದ, ವರ್ಣಿಸಲು ಬಯಸಿದ ಸಮಸ್ತ ಭಾವಗಳನ್ನೂ, ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ ಸಮಾನ ಪ್ರತಿಭಾಶಕ್ತಿಯ, ಕವಿಹೃದಯದ ರಸನಿಷ್ಠನಾದ ವಿಮರ್ಶಕನು ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುವುದನ್ನು, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದನ್ನು ‘ದರ್ಶನ ವಿಮರ್ಶೆ’ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಅವರ ‘ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ತಪಸ್ಸು’, ‘ಸರೋವರದ ಸಿರಿಗನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ’ ಮತ್ತು ‘ಕಾವ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿ’ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಬಂಧಗಳು. ಬಾಣನ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೂ, ಕಾಳಿದಾಸನ ಶಾಕುಂತಲವನ್ನೂ ಕುರಿತು ಇಂತಹ ‘ದರ್ಶನ ವಿಮರ್ಶೆ’, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಂತೂ ಇಂಥ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸುವುದು ಕೂಡ ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಬಾಣನ ಕಾದಂಬರಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ದರ್ಶನ ಪ್ರತಿಭೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

ಮಹಾಕವಿಪ್ರತಿಭೆಯ ಸ್ವಪ್ನಸುಂದರ ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿ ಕಾವ್ಯವೂ ಒಂದದ್ದುತ ಕೃತಿ. ಅದೊಂದು ಮೇಘಚುಂಬಿಯಾದ ಶೃಂಗಾರ ಗೋಷುರ. ಅದರ ತಳಹದಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದರ ತುದಿ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲಿನ ಮುದ್ದಾಟದಲ್ಲಿ ಅರೆಮರೆಯಾಗಿದೆ. ಅದರ ಜಗತ್ತು ಹೊಸ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಮಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮೂಡುವ ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಚೈತ್ರ ಕಾನನ

ಪಂಕ್ತಿಯ ವರ್ಣವೈವಿಧ್ಯದಿಂದಲೂ ಖಚಿತರಚನಾವೈಖರಿಯಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬೆಟ್ಟಗಳ ರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಹೊಂಗನನನ ಹೊದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಧ್ವಾನಶೀಲವಾಗಿದೆ.

ಮಹತ್ವಾದ ಕಲೆಗೆ ಅತಿಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಒಂದು ನ್ಯೂನತೆ; ಅತಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಒಂದು ದೋಷ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಕಥೆ ಆ ಕೊರತೆಯಿಂದಲೂ ಈ ಕುಂದಿನಿಂದಲೂ ಪಾರಾಗಿ ಒಂದರ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದಲೂ ಮತ್ತೊಂದರ ಸತ್ಯದಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಮೌನವನ್ನೇ ಮಿಡಿಮಿಡಿದು ಮಹಾಸಂಗೀತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ: ಎನಿತು ಕಿರಿದಾದ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಏನಿತು ಹಿರಿದಾದ ಕಾವ್ಯಮಂದಿರವನ್ನು ಕಂಡೆಂದಿಲ್ಲವೆನ್ನೆ. ಸಣ್ಣದೊಂದು ಪ್ರಣಯದ ಕಿಡಿಯಿಂದ ಪ್ರೇಮದಾವಾಗಿಯೂ ಮಹಾಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ, ಶಿಲಾಪರ್ವತವನ್ನು ಕೊರೆದು ಬೃಹತ್ವಾದ ವಿಹಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ದೈತ್ಯಶಿಲ್ಪಿಯಂತೆ, ಕವಿ ಆ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನೇ ಕೊರೆದು ಕಡೆದು ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಸುಧಾ ಸೌಧವನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದ್ದಾನೆ.

'ಕಾವ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿ' ಎನ್ನುವ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ಕಣ್ಣರನ್ನು ಕವಿಯ ದರ್ಶನದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂಬಂತೆ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಾಳಿದಾಸನ ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಘಟನೆಯೆಂದರೆ ದುರ್ವಾಸರ ಶಾಪ ಪ್ರಸಂಗ. ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ವಿಮರ್ಶಕರು ಅತ್ಯಂತ ವಿರಳ. ಅಂಥ ವಿರಳ ವಿಮರ್ಶಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು. ಅವರ ವಿವರಣೆ ಇದು:

ಕಣ್ಣಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಪಡೆದ ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ದಿಂದ ದೀಪ್ತವಾದ ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿಮಾಲೋಕಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ದುರ್ವಾಸ ಶಾಪದ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಏನು ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತದೆ?

ದುಷ್ಯಂತ ಶಕುಂತಲೆಯರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದೊಗಿದ ದುರಂತಗಳಿಗೆ ದುರ್ವಾಸ ಶಾಪವೇ ಕಾರಣವೆಂದೂ, ಕಾಳಿದಾಸನು ಆ ಶಾಪದ ಒಂದು ಕೀಲಿಯೆಂದ ದುಷ್ಯಂತನ ಪುರುಷಕಾರವನ್ನು ಉನ್ನತಗೊಳಿಸಿರುವನೆಂದೂ. ಆ ಶಾಪ ನಾಟಕದ ಅಂತಃಕರಣಗಳಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಒಳಗಿನಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದಂತಿರದೆ ಹೊರಗಣಿಯಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದಂತೆಯೂ ತಂದುಹಾಕಿದ ಉಪಾಯದಂತೆಯೂ ಇದೆಯೆಂದೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಅದೂ ಒಂದು ತರಹದ 'ತಿಳಿವಳಿಕೆ'ಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು 'ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿ'ಯ ತಿಳಿವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ನಾಟಕದ ಇತರ ಅಂಶಗಳಂತೆ ಶಾಪವೂ ಒಂದು ಅವಯವ. ಆ ಅವಯವದ 'ಪ್ರಭಾವ'ಕ್ಕೆ ಮೂಲಕೇತುವಿರುವುದು ಕವಿಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ. ಅದರ 'ಉದ್ಭವ'ಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರುವುದು ಕಾವ್ಯಶರೀರವಾದ 'ಪ್ರತಿಮಾ' ರಚನೆಯ ಸಮಯ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ. ಅದರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವುದು ಅನೇಕರ, ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶಕುಂತಲೆ ದುಷ್ಯಂತರ, ಕರ್ಮಪರಿಪಾಕದಲ್ಲಿ ಆ ಘಟನೆಯ ತ್ರಿಕೋನಕ್ಕೆ ಶಕುಂತಲೆಯ 'ಕಲ್ಮ' ಒಂದು ಪಕ್ಕದ ರೇಖೆಯಾದರೆ ದುಷ್ಯಂತನ 'ಕಲ್ಮ' ಮತ್ತೊಂದು ಪಕ್ಕದ ರೇಖೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ದುರ್ವಾಸ ಶಾಪ ಅಥವಾ ಆ ಶಾಪ-ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಋತದ ನಿಯತಿನಿರ್ವಾಹದಲ್ಲಿದೆ ಮೂರನೆಯ ರೇಖೆ. ಒಂದನ್ನುಳಿದು ಒಂದಿಲ್ಲ. ಒಂದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು. ಅದಕ್ಕಿದು ಇದಕ್ಕಿದು ಕಾರಣ. ನೆಲದ ಮೇಲೆ (ಅವಿದ್ಯಾ ಭೂಮಿಕೆ) ಇಟ್ಟು ನೋಡಿದರೆ ತ್ರಿಕೋನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಆ ರೇಖಾತ್ರಯವಿನ್ಯಾಸ. ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಕ್ಕಿತ್ತಿ ಹೊರಳಿಸತೊಡಗಿದರೆ (ವಿದ್ಯಾಭೂಮಿಕೆ) ರೇಖೆಗಳ ಪರಸ್ಪರ ದೂರಾಂತರವು ಬರುಬರುತ್ತಾ ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕಡೆಗೆ ಮೂರು ರೇಖೆಗಳೂ ಒಂದರಮೇಲೊಂದಾಗಿ, ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಐಕ್ಯವಾಗಿ ಏಕರೇಖೆಯಾಗುವುದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಚಂಡ ವೇಗದ ವಿಚ್ಛಾಸಕ್ಕೆ ಆ ಸರಳರೇಖೆಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಅರಮಯವಾದ ಜ್ಞಾನಚಕ್ರದ ನೇಮಿರೇಖೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಶಾಪವೇ ಕಾರಣವೆನ್ನುವುದೂ, ದುಷ್ಯಂತನ ಚಪಲಪ್ರಣಯವೇ ಕಾರಣವೆನ್ನುವುದೂ ಅಥವಾ ಶಕುಂತಲೆಯ ಆಸಂಯಮವೇ ಕಾರಣವೆನ್ನುವುದೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಉಕ್ತಿ ರೀತಿಗಳಾಗುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು ಮೊತ್ತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನೇಕರ ಕರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರ ಪರಿಪಾಕದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶಕುಂತಲೆ ದುಷ್ಯಂತರ ಕರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರ ಪರಿಪಾಕದಲ್ಲಿ, ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದುರ್ವಾಸನ ಶಾಪದಿಂದ ಏನೂ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದುರ್ವಾಸನನ್ನು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಆಗ ಆ ಶಾಪದ ಘಟನೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅದು ಒದಗಿದೆ. ಪಾತ್ರವಹಿಸಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಣ್ಣರು ಸೋಮತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಗಳ ಅಮಂಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪುರುಷಾರ್ಥವಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ಇದೆ ದುರ್ವಾಸರ ಶಾಪದಲ್ಲಿ. ಈ ಇತ್ಯರ್ಥ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧ.

ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳು ಕವಿ ಕುವೆಂಪುರವರು ಎಂಥ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯಾದ ವಿಮರ್ಶಕರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೆಲ್ಲರೂ ಅವರ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ತುಂಬ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟು.

ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಯೂರೋಪಿನ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪ್ರದಾನ ಸಮಿತಿಯಿಂದ ನವದೆಹಲಿಯ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬಂತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ವರ್ಷದ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯೋಬ್ಬರನ್ನು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುವಂತೆ ಕೋರಲಾಗಿತ್ತು. ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸದಸ್ಯರೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿಗಳೆಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವ ವಿಷಯವೇ. ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪ್ರದಾನ ಸಮಿತಿಯಿಂದ ಬಂದ ಇಂಥದೊಂದು ಪತ್ರದಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಹರ್ಷಪುಳಕಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯ ಚರ್ಚೆಗೆ ಬಂತು. ಆಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿನ ಗೊಂದಲ, ಕಸಿವಿಸಿಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದುವು. ಭರತಖಂಡದ ಯಾವ ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುವುದು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಾಡಿತು. ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದಿನ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ, ಕಾದಂಬರಿ, ಸಣ್ಣಕತೆ, ನಾಟಕ, ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆ-ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೌಲಿಕವಾದ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು ಯಾರೂ ಯೂರೋಪ್ಪರ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿಗೂ ಅರ್ಹರಾದವರಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಆಯ್ಕೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟರು. ಆಗ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದವರು ಡಾ. ವಿ.ಕೆ. ಗೋಕಾಕರು. ಆಗ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾದವರು ಎಂದರೆ ಡಾ.ಕೆ.ವಿ.ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೇರು ಕೃತಿಯಾಗಿ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾವಿರ ಪಂಕ್ತಿಗಳ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಜೊತೆಗೆ ಎರಡು ಸಾವಿರ ಪುಟಗಳಷ್ಟು ಕಾವ್ಯ. ಎರಡು ಸಾವಿರ ಪುಟಗಳಷ್ಟು ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಇದರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆ, ದರ್ಶನ ವಿಮರ್ಶೆ, ವಿಚಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಲ್ಲ ಸೇರಿವೆ- ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಎರಡು ಸಾವಿರ ಪುಟಗಳಷ್ಟು ಆಗುವ ಎರಡು ಬೃಹತ್ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಸಾವಿರ ಪುಟಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಆತ್ಮಕಥೆ- ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲೂ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವ ಏಕೈಕ ಸಾಹಿತಿ ಎಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಎಂದೂ, ತಮ್ಮ ಅನನ್ಯವೂ, ಅಮೂಲ್ಯವೂ ಆದ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಬಾನೆತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದು ಇಂದು ಇಡೀ ಶತಮಾನವನ್ನು ತುಂಬಿ ನಿಂತಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಗೊಮ್ಮಟ ಕುವೆಂಪು ಎಂದೂ ಗೋಕಾಕರು ಸುದೀರ್ಘವಾದ ತಮ್ಮ ನಿವೇದನೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದರು. ಸಭೆ ಅದನ್ನು ಸರ್ವಾನುಮತದಿಂದ ಅನುಮೋದಿಸಿತು.

ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಕಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೇರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಮತೊಬ್ಬ ಲೇಖಕ ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪುರವರನ್ನು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುವುದು ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದಂತೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವೂ ಆಯಿತು. ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಸದಸ್ಯರಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಗುಣಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ನಿರ್ಮತ್ತರ ಮನೋಭಾವವನ್ನು, ಉತ್ತರ-ದಕ್ಷಿಣ, ಹಿಂದಿ-ಹಿಂದಿಯೇತರ ಎಂಬ ಕೃತಕ ಮತ್ತು ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಂತ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ, ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷತಃ ಕನ್ನಡಿಗರು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು.

ಕುವೆಂಪು ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದಲೂ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಅರ್ಹರಾದ ಕವಿ ಹೌದು. ಆದರೆ ಏಷ್ಯಾದವನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಭಾರತೀಯನೊಬ್ಬನಿಗೆ, ಅದೂ ಒಬ್ಬ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತಿಗೆ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ?

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಪಾನಿನ ಮೈನಿಚಿ ಡೈಲಿ ನ್ಯೂಸ್ (Mainichi Daily News) ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯು ತನ್ನ ೬೨.೮೮ರ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಓದುಗರ ಪತ್ರದ ಒಂದು ಭಾಗದ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಬರೆದವರು ಬ್ಯಾಂಕಾಕ್, ಟೋಕ್ಯೋದ ಶಚಿ ಶ್ರೀಕಾಂತ (ಸಾಚಿ ಕೂಡ ಆಗಿರಬಹುದು). ಅವರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವುದು ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳ ನೀಡಿಕೆ ಕುರಿತು. ೧೯೮೭ರಲ್ಲಿ ಇ. ಕ್ರಾಫರ್ಡ್, ಜೆ.ಎಲ್.ಹೆಯ್‌ಬಾನ್ ಮತ್ತು ಆರ್.ಎಲ್.ವಿಕ್ ವರು ಬರೆದ 'ದಿ ನೊಬೆಲ್ ಪಾಪ್ಯುಲೇಷನ್ ೧೯೦೧-೧೯೩೭, ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿರುವ ಅಂಕಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಶಚಿ (ಸಾಚಿ) ಅವರು ಕೆಲವು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಓದುಗರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೦೧ ರಿಂದ ೧೯೩೭ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭೌತ ಮತ್ತು ರಸಾಯನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮೂರು ಜನ ಜಪಾನೀ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನಕ್ಕೆ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪು ಮತ್ತು ಅಮೆರಿಕದಿಂದ ೯೦೦ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ೩೪೦೦ ಜನ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನಕ್ಕೆ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು! ಪರಿಣಾಮ ಆ ೩೪೦೦ ಜನರಲ್ಲಿ ೪೪ ಭೌತವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲೂ ೩೭ ಜನ ರಸಾಯನ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲೂ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದರು! (ಇವರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಆಗಲೇ ಒಮ್ಮೆ ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದ ಮೇರಿ ಕ್ಯೂರಿ ಕೂಡ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ) ಆ ಮೂವತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದ ಏಕೈಕ ಅ-ಪಶ್ಚಿಮ ವಿಜ್ಞಾನಿಯೆಂದರೆ ಸರ್ ಸಿ.ವಿ.ರಾಮನ್.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಇನ್ನೂ ಜಟಿಲವಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಸಾಹಿತಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಕವಿ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಬಳಸಿ ತನ್ನ ಅನುಭವ ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ತನ್ನ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕವೇ. ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ, ಕಾರಂತ, ತಕಳಿ ಶಿವಶಂಕರ ಪಿಳ್ಳೆ, ಭವಾನಿ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ, ಗೋಪೀನಾಥ ಮೊಹಂತಿ, ಖಾಂಡೇಕರ್-ಯಾವುದೇ ಭಾರತೀಯ ಮಹಾ ಸಾಹಿತಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಈ ಮಾತು ಸತ್ಯ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥಾ ಅರ್ಹರು.

ಆದರೆ, ಇಂಥ ಮಹಾಸಾಹಿತಿಗಳ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯರಾಶಿಯನ್ನು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಓದುವವರು ಯಾರು? ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿರುವ ಕನ್ನಡಿಗರೇ ಆದ, ನಿವೃತ್ತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೊಬ್ಬರು ಕನ್ನಡವನ್ನು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಎಡಗೈ ಕಿರುಬೆರಳಿನಿಂದಲೂ ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲ! ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ನಿವೃತ್ತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೊಬ್ಬರು ತಾವು ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಕೃತಿಯನ್ನು ಓದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಮಹಾನ್ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ವಮಾನ್ಯತೆ ಲಭಿಸುವುದು ದೂರದ ಮಾತೇ ಆಗಬಹುದು. ಆದರೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೊರಗಬೇಕಾದ್ದೇನೂ ಇಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಹಲವಾರು ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಳವಾದ ಅರಿವಿದ್ದ, ಕನ್ನಡದ ಮೇರುಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಡಾ.ವಿ.ಕೃ.ಗೋಕಾಕರ ಅನಿಸಿಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

೧೦೦೬, ಉದಯರವಿ ರಸ್ತೆ
ಕುವೆಂಪುನಗರ
ಮೈಸೂರು ೫೭೦ ೦೨೩
೨೯ ಡಿಸೆಂಬರ್, ೨೦೦೯

ಪ್ರಭುಶಂಕರ

ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಂದೇಶ: ಪಂಚಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಸಪ್ತಸೂತ್ರ!

“ಮರ್ತ್ಯಜೀವನದ ತಾಟಸ್ಥ್ಯಮಂ ಕಡೆಕಡೆದು
ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಂದೇಹಗಳನಿರದೆ ಹೊಡೆದೆಬ್ಬಿಸುವ,
ಮೇಣ್ ಜನತೆ ಜನತೆಯೊಳ್ ಪಕ್ಷಪಕ್ಷಂಗಳಂ
ಕೆರಳಿಸುವ ಶತಶತ ಮತಂಗಳುಂ ತಾಮಲ್ಲಿ
ರಾರಾಜಿಸಿದುವಗ್ನಿವರ್ಣದ ವ್ಯಕಂಗಳೋಲ್,
ಜೋಲ್ಲ ಜಿಹ್ವೆಯೊಳತಿ ಭಯಾನಕಂ-!”

ಅಭಿಷೇಕ ವಿರಾಡ್ ದರ್ಶನಂ, ೧೪೭-೧೫೨

ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಶ್ರೀ ಸಂಪುಟಂ. ಸಂ. ೧೩.

No man is born to any religion;
Every man has a religion in his soul.
Let there be as many religions as
There are human beings in the world.

Swamy Veivekananda

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗುವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೆ-ವಿಶ್ವಮಾನವ. ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ನಾವು ಅದನ್ನು ‘ಅಲ್ಪಮಾನವ’ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ‘ವಿಶ್ವಮಾನವ’ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದೆ ವಿದ್ಯೆಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಬೇಕು.

ಹುಟ್ಟುವಾಗ ‘ವಿಶ್ವಮಾನವ’ನಾಗಿಯೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವನ್ನು ನಾವು ದೇಶ, ಭಾಷೆ, ಮತ, ಜಾತಿ, ಜನಾಂಗ, ವರ್ಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪಾಧಿಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಅವೆಲ್ಲಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಅವನನ್ನು ‘ಬುದ್ಧ’ನನ್ನಾಗಿ, ಅಂದರೆ ವಿಶ್ವಮಾನವನನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದೆ ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನಾಗರಿಕತೆ ಎಲ್ಲದರ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಬೇಕು. ಪ್ರಪಂಚದ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ‘ಅನಿಕೇತನ’ರಾಗಬೇಕು, ಲೋಕ ಉಳಿದು, ಬಾಳಿ ಬದುಕಬೇಕಾದರೆ !

ಮಾನವ ವಿಕಾಸದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕಾಲದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಮಹಾಪುರುಷರು ಸಂಭವಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ವಾಣಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಕಡೆಗೆ ಮತವಾಗಿ ಪರಿಮಿತವಾಯಿತು. ಮಾನವರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಬಾಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಮಹಾತ್ಮರ ವಾಣಿ ಮತವಾಗಿ ಮಾರಕವಾಯಿತು. ಒಂದು ಯುಗಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವೆನ್ನಿಸಿದ ಧರ್ಮ ಕಾಲಾನುಕಾಲಕ್ಕೆ ಮತವಾಗಿ ನಿರುಪಯುಕ್ತವೆನಿಸಿ ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಸ ಧರ್ಮಕ್ಕೆಡೆಗೊಟ್ಟುದೂ ಉಂಟು. ಹೀಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳು ಮತಗಳಾಗಿ ಜನತೆಯನ್ನು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಒಡೆದಿವೆ; ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿವೆ, ಜಗತ್ತಿನ ಕ್ಷೋಭೆಗಳೆಲ್ಲ ಮೂಲಕಾರಣವೆಂಬಂತೆ ! ವಿಜ್ಞಾನಯುಗದ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮತಮೌಢ್ಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗದು. ವಿನೋಬಾ ಭಾವೆಯವರು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ “ಮತ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯದ ಕಾಲ ಆಗಿಹೋಯಿತು. ಇನ್ನೇನಿದ್ದರೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನದ ಕಾಲ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ.”

ಮನುಜಮತ, ವಿಶ್ವಪಥ, ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮನ್ವಯ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ- ಈ ಪಂಚಮಂತ್ರ ಇನ್ನು

ಮುಂದಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ, ನಮಗೆ ಇನ್ನು ಬೇಕಾದುದು ಆ ಮತ ಈ ಮತ ಅಲ್ಲ; ಮನುಜ ಮತ; ಆ ಪಥ ಈ ಪಥ ಅಲ್ಲ; ವಿಶ್ವಪಥ. ಆ ಒಬ್ಬರ ಈ ಒಬ್ಬರ ಉದಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಸರ್ವರ ಸರ್ವಸ್ವರದ ಉದಯ. ಪರಸ್ಪರ ವಿಮುಖವಾಗಿ ಸಿಡಿಮಹೋಗುವುದಲ್ಲ; ಸಮನ್ವಯಗೊಳ್ಳುವುದು. ಮಿತಮತದ ಆಂತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲ; ಭೌತಿಕ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಎಂಬ ಭಿನ್ನದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲ; ಎಲ್ಲವನ್ನು ಭಗವದ್ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣುವ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ.

ಯಾವ ಭಾವನೆಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮಾನವರಿಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗಬಹುದೋ ಅಂತಹ ಭಾವನೆ ಅಂತಹ ದೃಷ್ಟಿ ಬರಿಯ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಜಾತಿಗೆ, ಮತಕ್ಕೆ, ಗುಂಪಿಗೆ, ಒಂದು ದೇಶಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಕಾಲಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಇವು ಮೂಲ ಮೌಲ್ಯಗಳು. ಈ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮಾನವರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಬಾಳಿಸುವತ್ತ ನಡೆದಾವು. ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆಗಿಂತೂ ಇವು ತೊಡಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದೇನಿದ್ದರೂ ರಾಜಕೀಯದ ಕರ್ಮ. ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಾತ್ಮತೆಯನ್ನು ನೀಡಿಯೂ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಉದ್ಧಾರದ ದೃಷ್ಟಿ ಇದರದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೋ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮತಗಳಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯ; ಅಷ್ಟೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಸಮಷ್ಟಿಯ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗುವುದೂ ಸಾಧ್ಯ. ಈ 'ದರ್ಶನ'ವನ್ನು 'ವಿಶ್ವಮಾನವ ಗೀತೆ' ಸಾರುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವಮಾನವರಾಗಲು ನಾವು ಸಾಧಿಸಲೇಬೇಕಾದ ಮೂಲಭೂತ ಸ್ವರೂಪದ ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಳಿಕೆ

ಸಪ್ತಸೂತ್ರ

೧. "ಮನುಷ್ಯಜಾತಿ ತಾನೊಂದೆ ವಲಂ" ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರುಪಾಧಿಕವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.
೨. ವರ್ಣಾಶ್ರಮವನ್ನು ತಿದ್ದುವುದಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಲಗಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ, ಅಂತ್ಯಜ, ಷಿಯಾ, ಸುನ್ನಿ, ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್, ಪ್ರಾಟೆಸ್ಟಂಟ್, ಸಿಖ್, ನಿರಂಕಾರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ನಿರ್ನಾಮ ಮಾಡಬೇಕು.
೩. ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಮತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಿ, ವಿನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕು.
೪. 'ಮತ' ತೊಲಗಿ 'ಅಧ್ಯಾತ್ಮ' ಮಾತ್ರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯಬೇಕು.
೫. ಮತ 'ಮನುಜಮತ'ವಾಗಬೇಕು; ಪಥ 'ವಿಶ್ವಪಥ'ವಾಗಬೇಕು; ಮನುಷ್ಯ 'ವಿಶ್ವಮಾನವ'ನಾಗಬೇಕು.
೬. ಮತ ಗುಂಪುಕಟ್ಟುವ ವಿಷಯವಾಗಬಾರದು. ಯಾರೂ ಯಾವ ಒಂದು ಮತಕ್ಕೂ ಸೇರದೆ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತಾನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ 'ತನ್ನ' ಮತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೇರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿದ್ದಾರೋ ಅಷ್ಟೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮತಗಳಿರುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಗುಂಪುಕಟ್ಟಿ ಜಗಳ ಹಚ್ಚುವಂತಾಗಬಾರದು.
೭. ಯಾವ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವೂ 'ಏಕೈಕ ಪರಮ ಪೂಜ್ಯ' ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವಾಗಬಾರದು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ತನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಓದಿ ತಿಳಿದು ತನ್ನ 'ದರ್ಶನ'ವನ್ನು ತಾನೇ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಕುವೆಂಪು ಸಂಚಯ

ಕಾವ್ಯ

೧. ನೇಗಿಲಯೋಗಿ

ನೇಗಿಲ ಹಿಡಿದಾ ಹೊಲದೊಳು ಹಾಡುತ
ಉಳುವಾ ಯೋಗಿಯ ನೋಡಲ್ಲಿ.
ಫಲವನು ಬಯಸದ ಸೇವೆಯೆ ಪೂಜೆಯು

ಕರ್ಮವೆ ಇಹಪರ ಸಾಧನವು.
ಕಷ್ಟದೊಳನ್ನವ ದುಡಿವನೆ ತ್ಯಾಗಿ
ಸೃಷ್ಟಿನಿಯಮದೊಳಗವನೇ ಭೋಗಿ.

ಲೋಕದೊಳೇನೇ ನಡೆಯುತ್ತಲಿರಲಿ
ತನ್ನೀ ಕಾರ್ಯವ ಬಿಡನೆಂದೂ:
ರಾಜ್ಯಗಳುದಿಸಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳಳಿಯಲಿ,
ಹಾರಲಿ ಗದ್ದುಗೆ ಮಕುಟಗಳು,
ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಲಿ ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲ,
ಬಿತ್ತುಳುವುದನವ ಬಿಡುವುದೆ ಇಲ್ಲ.

ಬಾಳಿತು ನಮ್ಮಿ ನಾಗರಿಕತೆ ಸಿರಿ
ಮಣ್ಣಣಿ ನೇಗಿಲಿನಾಶ್ರಯದಿ;
ನೇಗಿಲ ಹಿಡಿದಾ ಕೈಯಾಧಾರದಿ
ದೊರೆಗಳು ದರ್ಪದೊಳಾಳಿದರು.
ನೇಗಿಲ ಬಲದೊಳು ವೀರರು ಮೆರೆದರು,
ಶಿಲ್ಪಿಗಳೆಸೆದರು, ಕವಿಗಳು ಬರೆದರು.

ಯಾರೂ ಅರಿಯದ ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿಯೆ
ಲೋಕಕೆ ಅನ್ನವನೀಯುವನು.
ಹೆಸರನು ಬಯಸದೆ ಅತಿಮುಖಿಕೆಳಸದೆ
ದುಡಿವನು ಗೌರವಕಾಶಿಸದೆ.
ನೇಗಿಲಕುಳದೊಳಗಡಗಿದೆ ಕರ್ಮ;
ನೇಗಿಲ ಮೇಲೆಯ ನಿಂತಿದೆ ಧರ್ಮ.

* * * *

೨. ಕುಳದ ಕಲಿಗೆ

ಬರಿಯ ಉಳುವ ಕುಳದ ಗೆರೆಯೆ?
ನಾಡ ಹಣೆಯ ಬರೆಹ ಬರೆವ!
ಹೊಲದ ಗಾಂಧಿ, ನೆಲದ ನಾಂದಿ,

ನೀನೆ ರಾಷ್ಟ್ರಶಕ್ತಿ:
ನೆಹರುಗೇನು ಕಡಮೆಯೇನು
ನಿನ್ನ ದೇಶಭಕ್ತಿ?
ಅವರೊ ಹೆಸರು; ನೀನೊ ಉಸಿರು
ನಾಡದೇವಿಗೆ:
ನಂದದೆಂದೂ ಕುಂದದಿರುವ
ನಂದಾ ದೀವಿಗೆ!

ಉಸಿರಿದ್ದರೆ ತಾನೆ ಹೆಸರು?
ಒಡಲಿದ್ದರೆ ತಾನೆ ಉಸಿರು?
ನಿನ್ನ ದುಡಿಮೆ ನಮಗೆ ಭುಕ್ತಿ;
ನಿನ್ನ ಬಲದೊಳೆಮ್ಮ ಮುಕ್ತಿ.
ರಕ್ಷೆಗಿಹುದೆ ಹಿರಿಯ ಸೇನೆ?
ಅದರ ಬೆನ್ನುಮೂಳೆ ನೀನೆ!
ನಿನ್ನ ಕೈಯೊಳಿಹುದು ಗೆಯ್ಯೆ;
ನಿನ್ನ ಕಾಲೊಳಿಹುದು ಮೆಯ್ಯೆ;
ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಹೆಸರರಿಯದೆ
ಹೆಸರೊಲ್ಲದ ನೀನೆ ಮಹಿಮೆ
ನಾಡ ದೀವಿಗೆ:

ನಂದದೆಂದೂ ಕುಂದದಿರುವ
ನಂದಾ ದೀವಿಗೆ!
ಅನ್ನರಣದ ಭಾರತದಲಿ
ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಗ್ನಿಯಲಿ
ಹಲಾಯುಧದ ಭೀಷ್ಮಕಲಿ,
ಜಗದ ಸೊಗಕೆ ಬೇಳ್ತ ಬಲಿ,
ನಮೋ ನಿನಗೆ, ಧನ್ಯ ಹಲಿ!

* * * *

೨. ಸೋಮನಾಥಪುರದ ದೇವಾಲಯ

೨

ಬಾಗಿಲೊಳು ಕೈಮುಗಿದು ಒಳಗೆ ಬಾ,
ಯಾತ್ರಿಕನೆ,
ಶಿಲೆಯಲ್ಲವೀ ಗುಡಿಯು ಕಲೆಯ
ಬಲೆಯು!
ಕಂಬನಿಯ ಮಾಲೆಯನು ಎದೆಯ
ಬಟ್ಟಲೊಳಿಟ್ಟು
ಧನ್ಯತೆಯ ಕುಸುಮಗಳನರ್ಪಿಸಿಲ್ಲ.
ಗಂಟೆಗಳ ದನಿಯಿಲ್ಲ, ಜಾಗಟೆಗಳಿಲ್ಲಲ್ಲ;
ಕರ್ಪೂರದಾರತಿಯ ಚೋತಿಯಿಲ್ಲ,
ಭಗವಂತನಾನಂದ ರೂಪುಗೊಂಡಿಹುದಿಲ್ಲ;
ರಸಿಕತೆಯ ಕಡಲುಕ್ಕಿ ಹರಿವುದಿಲ್ಲ!

ಸರಸದಿಂದುಲಿಯುತಿದೆ ಶಿಲೆಯು
ರಾಮಾಯಣವನಿಲ್ಲಿ!
ಬಾದರಾಯಣನಂತೆ ಭಾರತವ ಹಾಡುತಿಹುದಿಲ್ಲಿ!
ಕುಶಲತೆಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಮೂಕವಾಗಿದೆ ಕಾಲವಿಲ್ಲಿ!
ಮೂರ್ಛೆಯಲಿ ಮೈಮರೆತು ತೇಲುವುದು
ಭೂಭಾರವಿಲ್ಲಿ!

* * * *

೪. ಸುಗ್ಗಿ ಬರುತಿದೆ

೧

ಅಡಿಯ ಗೆಜ್ಜೆ ನಡುಗೆ, ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ ಸುಗ್ಗಿ
ಬರುತಿದೆ!
ಸುಗ್ಗಿ ಬರೆ ಹಿಗ್ಗಿ ತಿರೆ ಸಗ್ಗಸೊಗವ ತರುತಿದೆ!
ಕಣಿವೆಯಿಳಿದು ತೆಮರನೇರಿ,
ತರುಗಳಲ್ಲಿ ತಳಿರ ಹೇರಿ,
ಹೊಸತು ಜೀವಕಳೆಯ ಬೀರಿ
ಸುಗ್ಗಿ ಮೂಡುತಿರುವುದು !
ಬನವ ಬಿನದದಿನಿದು ನಿನದ
ಮನದೊಳಾಡುತಿರುವುದು!

ಬಂಡನುಂಡು ದುಂಬಿವಿಂಡು ಹಾಡುತಿಹವು
ಹಾರುತ,
ಮತ್ತ ಮಧು ಮಾಸವಿದು ಬನ್ನಿರೆಂದು ಸಾರುತ.
ಜಾರುತಿಹುದು ಮಾಗಿ ಚಳಿ,
ಕುಸುಮಿಸಿರುವ ಲತೆಗಳಲಿ
ಮೊರೆಯುತಿಹವು ಸೊಕ್ಕಿದಳಿ
ಮುಕ್ತಜೀವರಂದದಿ!
ಉಲಿಯೆ ಪಿಕ್ಕ, ಗಳಪೆ ಶುಕ್ಕ, ಸುಗ್ಗಿ
ಬಂದಿತಂದದಿ!

೩

ಮಾಮರಂಗಳಲಿ ವಿಹಂಗತತಿಯ ನಿಸ್ವನಂಗಳಿಂ,
ತಳಿರ ಸೊಂಪನಲರ ಜೊಂಪನಾಂತ
ಬನಬನಂಗಳಿಂ,
ನಲಿವ ಪಚ್ಚೆಯುಡೆಯನುಟ್ಟು,
ಅರಳಿದರಳುಗಳನು ತೊಟ್ಟು,
ಹಿಮದ ಮಣಿಯ ಮಾಲೆಯಿಟ್ಟು
ತಣಿದು ಸೋಲೆ ಕಣ್ಣನಂ
ಕರೆವಳೋವಿ ಬನವ ದೇವಿ ತನ್ನ
ಸುಗ್ಗಿಯಾಣ್ಣನಂ!

೪

ಹಾರಿ ಮೊರೆವ ಜಾರಿ ಹರಿವ ತೊರೆಯ ತಂಪು
ದಡದೊಳು,
ಮೇಲೆ ಭಾನು ತೇಲೆ, ನಾನು ಕುಳಿತು ಮರದ
ಬುಡದೊಳು
ತಿರೆಯ ಸಿರಿಯ ನೋಡುತಿರುವೆ;
ಕುರಿತು ಹಾಡ ಹಾಡುತಿರುವೆ;
ಸೊಬಗಿನೊಡನೆ ಕೂಡುತಿರುವೆ
ಕರಗಿ ಮುಳುಗಿ ತೇಲುತ !
ತೊರೆದ ಗಂಡನೆದುರುಗೊಂಡ ಕೋಮಲೆಯನು
ಹೋಲುತ!

೫

ತುರುಗಳೆಲ್ಲ ಮೇಯೆ, ಗೊಲ್ಲ ಬಸಿರಿಮರದ
ನೆಳಲಲಿ
ಮಲಗಿಸಿಹನು ಮಧುವನವನು ಮುದವನುಲಿವ
ಕೊಳಲಲಿ!

ನಿಂತು ಮೇವ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟು,
ಕಿವಿಯನೆರಡ ನೆಟ್ಟಗಿಟ್ಟು,
ಗೊಲ್ಲನೆಡೆಗೆ ದಿಟ್ಟಯಿಟ್ಟು
ಬರೆದ ಚಿತ್ರದಂದದಿ
ಗವಿಗಳೆಲ್ಲ ಸವಿಯ ಸೊಲ್ಲನಾಲಿಸಿಹವು ಚಂದದಿ!

೬

ಗಿರಿಗಳಿರಾ, ತೊರೆಗಳಿರಾ, ಎಲೆ
ವಿಹಂಗಮಗಳಿರಾ,
ತರುಗಳಿರಾ, ಬನಗಳಿರಾ, ಮಗಮಗಿಪ
ಸುಮಗಳಿರಾ,
ಸೊಬಗೆ ನನ್ನ ಎಂದು ಸಾರಿ;
ನನ್ನಿಯೆ ಸೊಬಗೆಂದು ತೋರಿ;
ಸೊಗದ ಸೊದೆಯ ತಿರೆಗೆ ಬೀರಿ,
ಬಲೆ ಸೊಬಗು ಸೊಗದಲಿ
ಪರಮಪುರುಷನಮಲ ಹರುಷವಿಹುದ ಸಾರಿ
ಜಗದಲಿ!

೭

ಮಧುವೆ ಬಾರ! ಮುದವ ತಾರ! ನೀನೆ
ದೇವದೂತನು!
ಪರದ ಚಿಂತೆ ಮರೆಯದಂತೆ ಕಳುಹುವನು
ವಿಧಾತನು!
ಬುವಿಯ ಸಿಂಗರಿಸುತ ಬಾರ!
ಪರದ ಬೆಳಕನಿಳಿಗೆ ತಾರ!
ಸೊಬಗೆ ಶಿವನು ಎಂದು ಸಾರ!
ಬಾರ ಶಕ್ತಿದಾಯಕ!
ಹಳಿತ ಕೂಡಿ ಹೊಸತು ಮಾಡಿ ಬಾರಲೆ
ಋತುನಾಯಕ!

* * * *

೫. ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ!

ಜಯ್ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ!
ಜಯ್ ಸುಂದರ ನದಿವನಗಳ ನಾಡೆ,
ಜಯ ಹೇ ರಸಋಷಿಗಳ ಬೀಡೆ!
ಭೂದೇವಿಯ ಮಕುಟದ ನವಮಣಿಯೆ,
ಗಂಧದ ಚಂದದ ಹೊನ್ನಿನ ಗಣಿಯೆ;
ರಾಘವ ಮಧುಸೂದನರವತರಿಸಿದ
ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ!

ಜನನಿಯ ಜೋಗುಳ ವೇದದ ಘೋಷ,
ಜನನಿಗೆ ಜೀವವು ನಿನ್ನಾವೇಶ.
ಹಸುರಿನ ಗಿರಿಗಳ ಸಾಲೆ
ನಿನ್ನಯ ಕೊರಳಿನ ಮಾಲೆ.
ಕಪಿಲ ಪತಂಜಲ ಗೌತಮ ಜಿನನುತ
ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ !

ಶಂಕರ ರಾಮಾನುಜ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ
ಬಸವೇಶ್ವರರಿಹ ದಿವ್ಯಾರಣ್ಯ.
ರನ್ನ ಷಡಕ್ಷರಿ ಪೊನ್ನ
ಪಂಪ ಲಕುಮಿಪತಿ ಜನ್ನ
ಕಬ್ಬಿಗರುದಿಸಿದ ಮಂಗಳಧಾಮ,
ಕವಿ ಕೋಗಿಲೆಗಳ ಪುಣ್ಯರಾಮ!
ನಾನಕ ರಾಮಾನಂದ ಕಬೀರರ
ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ!

ತೈಲಪ ಹೊಯ್ಸಳರಾಳಿದ ನಾಡೆ,
ಡಂಕಣ ಜಕಣರ ನಚ್ಚಿನ ಬೀಡೆ;
ಕೃಷ್ಣ ಶರಾವತಿ ತುಂಗಾ
ಕಾವೇರಿಯ ವರ ರಂಗ.

ಚೈತ್ರನು ಪರಮಹಂಸ ವಿವೇಕರ
ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ!

ಸರ್ವ ಜನಾಂಗದ ಶಾಂತಿಯ ತೋಟ,
ರಸಿಕರ ಕಂಗಳ ಸೆಳೆಯುವ ನೋಟ.

ಹಿಂದೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮುಸಲ್ಮಾನ
ಪಾರಸಿಕ ಜೈನರುದ್ಯಾನ.
ಜನಕನ ಹೋಲುವ ದೊರೆಗಳ ಧಾಮ,
ಗಾಯಕ ವೈಣಿಕರಾರಾಮ!

ಕನ್ನಡ ನುಡಿ ಕುಣಿದಾಡುವ ಗೇಹ!
ಕನ್ನಡ ತಾಯಿಯ ಮಕ್ಕಳ ದೇಹ!
ಜಯ್ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ!
ಜಯ್ ಸುಂದರ ನದಿವನಗಳ ನಾಡೆ,
ಜಯ ಹೇ ರಸಖುಷಿಗಳ ಬೀಡೆ!

* * * *

೬. ಕವಿ

ವಸಂತವನದಲಿ ಕೂಗುವ ಕೋಗಿಲೆ
ರಾಜನ ಬಿರುದನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ;
ಹೂವಿನ ಮರದಲಿ ಜೇನುಂಬುಳುಗಳು
ಮೊರೆವುದು ರಾಜನ ಭಯದಿಂದಲ್ಲ.

ವನದೇಕಾಂತದಿ ಪೆಣ್ಣನವಿಲೆಡೆಯಲಿ
ಮಯೂರನೃತ್ಯೋನ್ಮತ್ತ ವಿಲಾಸಕೆ
ರಾಜನ ಕತ್ತಿಯ ಗಣನೆಯೆ ಇಲ್ಲ;
ನಿದಾಘವ್ಯೋಮದಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ
ತನ್ನೊಂದಿಚ್ಚೆಗೆ ತೇಲುವ ಮೇಘದ
ಅಲಸ್ಯಕೆ ಅರಸನ ಅಳುಕಿಲ್ಲ.

ಗಾಳಿಯ ಮುತ್ತಿಗೆ ಮೈ ಜುಮ್ಮೆನ್ನಲು
ತೆರೆತೆರೆತೆಯಹ ತಿಳಿಗೊಳದೆಯಲಿ
ಮಿನುಮಿನು ಮಿಂಚುವ ನುಣ್ಬೆಬೆಳುದಿಂಗಳ
ಲೀಲೆಗೆ ದೊರೆಮೆಚ್ಚುಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ;

ಸಿಡಿಲನು ಸಿಡಿಯುತೆ ಮೊಳಗುತೆ ನುಗ್ಗುವ
ಕಾರ್ಗಾಲದ ಕರ್ಮಗಿಲಿಂ ಹೊಮ್ಮುವ
ಕೆಂಗಿಡಿ ಬಣ್ಣದ ಹೊಂಗೆರೆ ಮಿಂಚಿಗೆ
ಆಸ್ಥಾನದ ದಾಸ್ಯದ ಹುರುಪಿಲ್ಲ.
ಕತ್ತಲೆ ಮುತ್ತಿದ ಬಾನಲಿ ಮಿಣುಕುವ
ತಾರೆಗೆ ದೊರೆಯಾಣತಿ ತೃಣವಿಲ್ಲ.
ವಿಪ್ಲವ ಮೂರ್ತಿಯ ಸಖಿನಾಗಿಹನೈ:
ಕವಿಗರಸುಗಿರಸುಗಳ ಋಣವಿಲ್ಲ!
ಅವನಗ್ನಿಮುಖಿ!
ಪ್ರಲಯಶಿಖಿ!

* * * *

೭. ಇಂದಿನ ದೇವರು

ನೂರು ದೇವರನೆಲ್ಲ ನೂಕಾಚಿ ದೂರ
ಭಾರತಾಂಬೆಯ ದೇವಿ ನಮಗಿಂದು ಪೂಜಿಸುವ
ಬಾರ!

ಶತಮಾನಗಳು ಬರಿಯ ಜಡಶಿಲೆಯ
ಪೂಜಿಸಾಯ್ತು;
ಪಾವ್ನಳಿಗೆ ಪಾಲೆರೆದು ಪೋಷಿಸಾಯ್ತು !
ಬಿಸಿಲು ಮಳೆ ಗಾಳಿ ಬೆಂಕಿಯನೆಲ್ಲ
ಬೇಡಿಯಾಯ್ತು;
ದಾಸರನು ಪೂಜಿಸಿಯೆ ದಾಸ್ಯವಾಯ್ತು!
ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಕಣ್ಣಮುಚ್ಚಿ ಬೆಚ್ಚಿಗಿರುವರನೆಲ್ಲ,
ಭಕ್ತ ರಕ್ತವ ಹೀರಿ ಕೊಬ್ಬಿಹರನೆಲ್ಲ,
ಗಂಟೆ ಜಾಗಟೆಗಳಿಂ ಬಡಿದು, ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದು
ಕಡಲಡಿಗೆ ತಳ್ಳಿರೈ ಶಂಖದಿಂ ನುಡಿದು!

ನಿದ್ದೆಮಾಡುತ್ತಿಹರು ಹಲವು ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ;
ಬಿದ್ದವರು ಕಲ್ಲಾಗಿ ಕೆಲವರಿಹರು;
ಕ್ಷೀಬತನದಲಿ ಮರೆತು ತಮ್ಮ ಪೌರುಷವನೆಲ್ಲ
ಸತ್ತೆಹೋದಂತಿಹರು ಮತ್ತುಳಿದಮರರು.

ಅವರ ಗುಡಿ ಹಾಳಾಯ್ತು; ಅವರ ನುಡಿ
ಮಡಿದುಹೋಯ್ತು;
ಅವರ ನೆಮ್ಮಿದ ನಮಗೆ ಬೀಳುಗತಿಯಾಯ್ತು!
ಮುಂದಿವಳನಾರಾಧಿಸುವ, ಶಕ್ತಿಯಾರ್ಜಿಸುವ;
ಒಂದು ಶತಮಾನವನು ಒಂದೆ ದಿನ ಜೈಸುವ!

ಸತ್ತ ಕಲ್ಲಳ ಮುಂದೆ ಅತ್ತು ಕರೆದುದು ಸಾಕು,
ಜೀವದಾತೆಯನಿಂದು ಕೂಗಬೇಕು!
ಶಿಲೆ ಮೂರ್ತಿಗೆ ನೆಯ್ದು ಕಲೆಯು
ಹೊದಿಕೆಯನೊಯ್ದು
ಚಳಿಯ ಮಳೆಯಲಿ ನವೆವ ತಾಯ್ಗೆ ಹಾಕು!

ಭಾರತಿಯೆ ನಮಗಿಂದು ಜೀವನದ ದೇವತೆಯು,
ವಿಶ್ವರೂಪಿನಿಯವಳು, ವಿಶ್ವಮುಖಿಯೈ!
ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಂಗಗಳೆ ನಮ್ಮಂಜೆಯಂಗವೈ,
ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೊಳೆ ನಮ್ಮಮ್ಮ ಸುಖಿಯೈ!

ಇಂದೊ ನಾಳೆಯೊ ದಾಸನೀಶನಾಗಲೆ ಬೇಕು,
ಎಂದಿಂದೆ ಎದ್ದೇಳಿ; ನಾಳೆಯೆನೆ ಹೋಕು!
ನಾವೆ ದೇವತೆಗಳೈ! ಭಾರತವೆ ಸ್ವರ್ಗವೈ!
ಭಾರತಾಂಜೆಯೆ ನಮಗೆ ದೇವಿಯೈ, ಜನನಿ!

* * * *

೮. ಕಲ್ಪಿ

ನಿದ್ದೆಯ ಲೋಕದಿ ಕನಸಿನ ಬೀದಿ,
ತಿರುಗಿದೆ, ತೊಳಲಿದೆ, ತಪ್ಪಿತು ಹಾದಿ!
ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿತೊಂದು ಅರಣ್ಯ,
ಅನಂತವಾದುದು ವನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ.
ಹೆಮ್ಮರಗಳು ಕಿಕ್ಕಿರಿದುವು ಅಲ್ಲಿ,
ಬಿಡುವಿಲ್ಲದೆ ಹೆಣೆದಿದ್ದುವು ಬಳ್ಳಿ;
ಮುಳ್ಳಿನ ಪೊದೆಗಳು, ಗರಗಸವಳ್ಳಿ,
ಪ್ರೇತದಂತೆ ಪಾಪಾಸಿನ ಕಳ್ಳಿ!

ನುಗ್ಗಿದೆ ನಾನಾ ಹಳುವಿನಲಿ;

ಆ ಕನಸಿನ ಹೆಗ್ಗಾಡಿನಲಿ.
ಅಲ್ಲಿದ್ದುದು ಬೆಳಕೆಂಬುವುದಲ್ಲ.
ಕತ್ತಲು ಅಲ್ಲ!
ಬೆಳಕೋ ಕತ್ತಲೊ ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲ!
ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲ!
ಪ್ರೇತಗಳಂದದಿ ಭೀತಿಯ ಛಾಯೆ
ಸುಳಿಸುಳಿದಾಡಿತು ಅಲ್ಲಿ,
ಆ ಘೋರ ಕಾನನದಲ್ಲಿ!
ನಡೆದೇ ನಡೆದೇ ನಡೆದೊ ನಡೆದೇ,
ಸಾಹಸ ಬಿಡದೆ, ಎದೆಗೆಡದೆ.
ಸುತ್ತಲು ಮೌನ!
ಶ್ಮಶಾನ ಮೌನ!
ಕಾಡನು ದಾಟಿದೆ: ಮುಂಗಡೆ ಬೆಟ್ಟ;
ಶಿಖರವೊ ನಿಂತಿದೆ ಮುಗಿಲಿನ ಮುಟ್ಟ!
ಹತ್ತಿ ಹತ್ತಿ ಹತ್ತಿ ಹತ್ತಿ
ಕಡೆಯಲಿ ಸಿಕ್ಕಿತು ನಡುನೆತ್ತಿ!
ನೋಡಿದೆನಲ್ಲಿ
ನಡುನೆತ್ತಿಯಲಿ!-
ಯಾವುದೊ ಊರು ಆ ಊರು ?
ಬರಿ ಮಾಯದ ಊರು !
ಧನಿಕರ ಮನೆಗಳು ಒಂದೆಡೆ ನಿಂತಿವೆ,
ಬಡವರ ಗುಡಿಸಲು ಒಂದೆಡೆ ನಿಂತಿವೆ,
ಜ್ಯೋತಿಯ ಮಣಿದೀಪಗಳಲ್ಲಿ;
ಕತ್ತಲು, ಕಗ್ಗತ್ತಲು ಇಲ್ಲಿ!
ಹಾಡಿನ ನುಣ್ಣಿನಿಯತ್ತ,
ಗೋಳಿನ ನೀಳ್ವನಿಯತ್ತ.
ಕೂಳನು ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಬಿಸುಡುವರಲ್ಲಿ,
ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕೊರಗುವರಲ್ಲಿ!
ಆ ಕಡೆ ಉದ್ಯಾನ,
ಈ ಕಡೆ ಶ್ಮಶಾನ!
ಪೀತಾಂಬರಗಳ ಹೊದೆಯುವರಲ್ಲಿ,
ಕೌಪೀನಕೆ ಚಿಂದಿಯು ಸಿಗದಿಲ್ಲ!
ನೋಡುತ ನೋಡುತ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ;
ನೋಡುತ್ತಿರೆಯಿರೆ ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದೆ;

ಬಡಬಗ್ಗರ ಜಠರಾಗ್ನಿಯು ಎದ್ದು
 ಗುಡಿಸಿಲುಗಳಿಗೇ ಬೆಂಕಿಯು ಬಿದ್ದು
 ಧಗಧಗ ಧಗಧಗ ಹೊತ್ತಿದುದು,
 ಭುಗಿಭುಗಿಲೆನ್ನುತ ಮುತ್ತಿದುದು!
 ಮುಗಿಲಿನ ವರೆಗೂ ಬಾನಿನ ವರೆಗೂ
 ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳ ಜುಟ್ಟಿನ ವರೆಗೂ
 ಬಡವರ ಬೆಂಕಿಯು ನಾಲಗೆ ಚಾಚಿ
 ಶ್ರೀಮಂತರನಪ್ಪಿತು ಬಾಚಿ!
 ಬಡವರ ಸಿಟ್ಟಿದು ಏನು ಪಿಶಾಚಿ?
 ಬಡಬಾಗ್ನಿಯೆ ತಲೆತಗ್ಗಿತು ನಾಚಿ!
 ಶ್ರೀಮಂತರ ಸೌಧಂಗಳ ನೆತ್ತಿ
 ಸೀದುದು ಬಡಹೊಟ್ಟೆಯ ಉರಿಹೊತ್ತಿ!
 ದೂರದ ಆ ಗಿರಿಶಿಖರದ ಮೇಲೆ
 ನನಗೂ ತಟ್ಟಿತು ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆ!
 ಕೇಳಿಸಿತೊಡನೆಯೆ ಹಾಹಾಕಾರ!
 ಮಕ್ಕಳುಮರಿಗಳ ಚೀತ್ಕಾರ!
 ಗರ್ಭಿಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಬಾಣಂತಿಯರು,
 ನವ ವಧುಗಳು ಮೇಣ್ ಶ್ರೀಮಂತೆಯರು;
 ಹುಡುಗರು, ಮುದುಕರು, ಕುಂಟರು, ಕಿವುಡರು:
 ಬಡವರ ಗೋಳನು ಕೇಳದ ಕಿವುಡರು:
 ಹೊಟ್ಟೆಯ ಪಾಡಿಗೆ ಕಾವಿಯನುಟ್ಟು
 ಬಡವರ ಹಸಿವೆಗೆ ಮೌಢ್ಯವ ಕೊಟ್ಟು
 ಸುಖಸಂಪತ್ತನು ಕೊಂಡವರು,
 ಮೃಷ್ಟಾನ್ನವನೇ ಉಂಡವರು;
 ಗುರುಗಳು ಶಿಷ್ಯರು ಮನೆಗಳು ಮಠಗಳು
 ಎಲ್ಲರು ಬೆಂದರು ಬಡಬಾಗ್ನಿಯಲಿ,
 ಬಡವರ ಬಗ್ಗರ ಜಠರಾಗ್ನಿಯಲಿ!
 ಬಡವನ ಜಠರಾಗ್ನಿಯೆ ಬಡಬಾಗ್ನಿ!
 ಬಡವನೆ ಕಲಿಯುಗದಂತ್ಯದ ಕಲ್ಪಿ!
 ನೋಡುತಲಿದ್ದೆ;
 ನೋಡುತಲಿದ್ದೆ!
 ಕಣ್ಮರೆಯಾಯಿತು ಆ ದೃಶ್ಯ!
 ಏನಿದು ಈ ದೃಶ್ಯ?
 ರಕ್ತದ ಜಲಪಾತ!

ನರಮಾಂಸದ ನಾಶ!
 ಧುಮುಧುಮುಕುತಲಿದೆ ರಕ್ತದ ರಣಧುನಿ!
 ಹೊರ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದೆ ನರರಾತ್ನಧ್ವನಿ!
 ಗಗನವು ರಕ್ತ! ಭೂಮಿಯು ರಕ್ತ!
 ನೋಡಿದರೆತ್ತಲು ರಕ್ತ! ರಕ್ತ!
 ಅಯ್ಯೋ ರಕ್ತ!
 ಧುಮುಕುವ ಶೋಣಿತ ಗಿರಿರಝುರಿಯಲ್ಲಿ
 ನರ ರುಂಡಗಳು
 ನರ ಮುಂಡಗಳು
 ಮುಂಗಾರ್ಗಾಲದ ಬಲ್ಲರಿಯಲ್ಲಿ
 ಆಲಿಯ ಕಲ್ಲುಗಳುರುಳುರುಳ್ಳಂತೆ
 ಧುಮುಕುತಲಿರುವುವು! ಬಂಡೆಗಳಂತೆ
 ಧುಡುಂ ಧುಡುಂ ಧುಡುಮ್ನೆ ಬಿದ್ದು
 ಹಾರುತಲಿವೆ ಬಿಸಿನೆತ್ತರು, ಸದ್ದು!
 ಸುಂದರಿಯರ ತಲೆಮಂಡೆಗಳು,
 ಶ್ರೀಮಂತರ ನೆಣದುಂಡೆಗಳು,
 ಪಾಪದ ದೇಹ, ಪುಣ್ಯದ ದೇಹ,
 ಗುಡಿಗೋಪುರಗಳು, ಧರ್ಮದ ಗೇಹ,
 ತೇಲಿ, ತೇಲಿ, ತೇಲಿ, ತೇಲಿ
 ನುಗ್ಗತಲಿವೆ ಕಸಕಡ್ಡಿಯ ಹೋಲಿ!
 ಯಾರವನಲ್ಲಿ? ದೂರದಲಿ,
 ಧಾವಿಸಿ ಬರುವನು ಕ್ರೌರ್ಯದಲಿ!
 ಅಸ್ಥಿಪಂಜರದಶ್ವವನೇರಿ,
 ಬೆಳ್ಳಗೆ ಚಿಲಿಯುವ ದಾಡೆಯ ತೋರಿ,
 ಅಸ್ಥಿಪಂಜರದಾಳವನು!
 ಪ್ರೇತಸ್ವರೂಪಿ ಅದಾರವನು?
 ಬಲಗಡೆ ಕೈಯಲಿ ಮಿಂಚಿನ ಕತ್ತಿ!
 ಎಡಗಡೆ ಕೈಯಲಿ ಸಿಡಿಲಿನ ಬುತ್ತಿ!
 ಎಲುಬಿನ ಕುದುರೆ! ಎಲುಬಿನ ಆಳು!
 ಇವನೆಯೆ ಕಲ್ಪಿ? ಬಡವರ ಬಾಳು?
 ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತಿಹ ಬಡವರ ಗೋಳು!
 ನೋಡುತಲಿದ್ದೆ,
 ಕೇಳುತಲಿದ್ದೆ!
 “ಹಸಿವೇ! ದಾಹಾ!” ಎನ್ನುತ ಬಂದು,

“ರಕ್ತಾ! ರಕ್ತಾ! ರಕ್ತಾ!” ಎಂದು
ನೆತ್ತರು ಹೊಳೆಯಲಿ ಧುಮುಕಿದನು,
ಕುದುರೆಯೊಡನೆ ಧುಮ್ನಿಕ್ತಿದನು!
ಕುಡಿದನು ರಕ್ತವ ಮೊಗೆಮೊಗೆದು,
ತಿಂದನು ತಲೆಗಳ ತೆಗೆತೆಗೆದು!

ಎಲುಬಿನ ಕುದುರೆಯು ಕೆನೆಯುತ್ತಿತ್ತು;
ನಾದವು ಬೊಮ್ಮವು ಬಿರಿವಂತಿತ್ತು!
ಎಲುಬಿನ ಮೂರ್ತಿಯು ಗಹಗಹಿಸಿತ್ತು;
ಗುಡುಗಿನ ಮಾಲೆಯೆ ಪೊರಮಡುತಿತ್ತು!
ಕುದುರೆಯು ಕುಡಿದೂ, ಆಳೂ ಕುಡಿದೂ,
ತಿಂದರು ಶವಗಳ ಲರಿಲರಿ ಕಡಿದೂ!
ಬತ್ತಿತ್ತು ರಣಧನಿ: ಇನ್ನೂ ದಾಹ!
ಮುಗಿದವು ಹೆಣಗಳು: ಇನ್ನೂ ಹಸಿವೆ!
ಬಡವರ ಗಂಟಲ ಬೇಗೆಯ ದಾಹ!
ಬಡವರ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಬೆಂಕಿಯ ಹಸಿವೆ!

ತುಂಬದು ಹೊಟ್ಟೆ;
ತುಂಬದೊ ಹೊಟ್ಟೆ!...
ಕೆಟ್ಟೇ! ಕೆಟ್ಟೇ!
ಅಯ್ಯೋ ಕೆಟ್ಟೇ!
ನೋಡಿದನೆನ್ನಂ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ!
ಬರುತಿಹನಯ್ಯೋ! ಒಲ್ಲೇ! ಒಲ್ಲೇ!
ನೋಡುತಲಿದ್ದೆ!
ಕಂಪಿಸಿ ಬಿದ್ದೆ!
“ಕಲ್ಕೀ ! ಕಲ್ಕೀ!” ಎನ್ನುತ ಚೀರಿ
ಕನಸೊಡೆದಿದ್ದೆ!
ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ನಿದ್ದೆ?

* * * *

೯. ಅವತಾರ

—ಮತ್ತೆ ಇದೇನು?
ಎಂದೆಂದಿಗು ನಿನಗಿದೆ ಗತಿಯೇನು?

ಶಿಲುಬೆಯ ಮೇಗಡೆ ನೇತಾಡುತ್ತಿಹೆ!
ಮುಳ್ಳಿನ ಮುಡಿಯನು ಇನ್ನೂ ಹೊತ್ತಿಹೆ!
ಕೈಕಾಲೆಯಲಿ ಕಬ್ಬುನ ಕೂರ್ಮೊಳೆ!
ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ ಕೆನ್ನೀರಿನ ಬಿಸಿಹೊಳೆ!
ನಿನಗಿನ್ನೂ ತಪ್ಪದೆ ಈ ಗೋಳು?
ನಿನಗೆಂದೆಂದೂ ಶಿಲುಬೆಯ ಬಾಳು?
ಓ ಕ್ರಿಸ್ತನೆ, ಕರುಣಿಸಿ ಹೇಳು!—

ನೋಡದೊ ಚಲಿಸುತ್ತಿದೆ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಶವ!
ನುಡಿಯುತ್ತಿದೆ ಆಲಿಸು! ಶಿವಾ ಶಿವ!
ಸೂಸಿದೆ ಕನಿಕರದಲಿ ಕಣ್ಣೀರು,

ಕ್ರಿಸ್ತನು ಕ್ಷಮೆಯಾ ತವರೂರು:
“ದಿನದಿನ ದಿನವೂ ಶಿಲುಬೆಯನೇರಿ
ಕ್ಷಣಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣವೂ ರಕ್ತವ ಸೋರಿ
ಲೋಕಕೆ ಪ್ರೇಮ ಅಹಿಂಸೆಯ ಸಾರಿ
ಮನುಜರ ಪಾಪವ ನಾ ತೊಳೆಯುತ್ತಿಹೆ;
ಸಾವಿರ ಸಲ ನಾ ಹುಟ್ಟಿಹೆ, ಸತ್ತಿಹೆ!
ದಿನವೂ ದಿನವೂ ನಿಂದಿಸಿ ನೋಯಿಸಿ
ದಿನದಿನ ದಿನವೂ ಹಂಗಿಸಿ ಸಾಯಿಸಿ
ಆರಾಧಿಸುವರು ಮೂದಲಿಸಿ!
ಅಂದು ಯಹೂದ್ಯರು ಮಾತ್ರವೆ ಅಲ್ಲ
ನನ್ನನು ಶಿಲುಬೆಗೆ ಹಾಕಿದರು;
ಇಂದು ಜಗತ್ತಿನ ಮಾನವರೆಲ್ಲ
ಈ ಗತಿಗೆನ್ನನು ನೂಕಿಹರು!
ಎಲ್ಲರ ಎದೆಯೊಳು ಶಿಲುಬೆಯ ಹೊತ್ತು,
ದಿನದಿನ ಹುಟ್ಟಿ, ದಿನದಿನ ಸತ್ತು,
ಕ್ಷಣಕ್ಷಣದಲಿ ಅವತರಿಸುವೆ ನಾನು!
ಮಿಥ್ಯಾಭೂತಕೆ ನಿತ್ಯವು ದೇವರು
ತೆತ್ತಿಹ ಸತ್ಯದ ಬಲಿ ನಾನು!

ಬಡಬಗ್ಗರ ಗುಡಿಗಳುಗಳ ಮುರಿದು
 ಗುಡಿಗಳ ಕಟ್ಟುವರೆನಗಾಗಿ!
 ನರಳುತ್ತಿರೆ ನಾ ನೆತ್ತರು ಹರಿದು
 ಸಂಗೀತದಿ ನನ್ನನು ಕೂಗಿ
 ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದವೆಂದೆನ್ನುವರು,
 ರಕ್ತ ಮಾಂಸವನೆ ತಿನ್ನುವರು!
 ನನ್ನ ಧರ್ಮದಾ ಹೊಳೆಯೊಳೆ ತೇಲಿ
 ನನ್ನನೆ ಶಿಲುಬೆಗೆ ಕುತ್ತುವರು;
 ನನ್ನ ರಕ್ತದಾ ಹೊಳೆಯೊಳೆ ತೇಲಿ
 ಹೊಸಹೊಸ ಶಿಲುಬೆಯ ಕೆತ್ತುವರು!
 ಮಾನವರಿಯರು ಕ್ಷಮಿಸೈ, ತಂದೆ:
 ಅಂದೂ ಇಂದೂ ಎರಡೂ ಒಂದೇ!
 ಕ್ರೈಸ್ತ ಯಹೂದ್ಯರು ಮುಸಲರು ಹಿಂದೂ
 ಎಲ್ಲರು ನನ್ನವರೇ ಎಂದೆಂದೂ!”

ಆದರದೆಲ್ಲಿ?

ಕ್ರಿಸ್ತನ ಶಿಲುಬೆಯ ಕಣಸು ಅದೆಲ್ಲಿ?—

ಮತ್ತೆ ಇದೇನು?

ಯಾವಾಗಲೂ ನಿನಗಿದೆ ಗತಿಯೇನು?—

ಕಗ್ಗತ್ತಲ ಪಾತಾಳದ ಗವಿಯಲಿ,
 ನಡುನಡುಗುತ್ತಿಹ ಕಿರಣಚ್ಚವಿಯಲಿ,
 ಪ್ರವಹಿಪ ರಕ್ತದ ಧುನಿಯಲಿ ತೇಲಿ
 ನುಗ್ಗುತ್ತಿದೆ ಅದೊ ಬೆಂಕಿಯ ದೋಣಿ!
 ಅದರಲಿ ಮಾನವ ಮೂರಿಯ ಹೋಲಿ
 ಕುಳಿತಿದೆ ಅದೊ ಅವತಾರಪ್ರಾಣಿ
 ಎದೆಯಲಿ ಅದೊ ಚುಚ್ಚಿದ ಬಾಣ!
 ನೆತ್ತರು ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿದೆ ಬಾಣ!

ನೆತ್ತರು ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿದೆ ಕಾಣ!

ತುಡಿಯುತ್ತಿದೆ ಪ್ರಾಣ!

ನೋವಿನ ಬೀಡು

ಮೊಗವದು, ನೋಡು!—

ಹರಿಯುತ್ತಿರೆ ಶೋಣಿತ ವೇಣಿ,
 ತೇಲುತ್ತಿರೆ ಬೆಂಕಿಯ ದೋಣಿ,

ಅವತಾರದ ಎದೆಯನು ಕಣೆ ಚುಚ್ಚಿರೆ,
 ರಕ್ತದ ಹೊಳೆಯೋ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣ ಹೆಚ್ಚಿರೆ,
 ಯುಗಯುಗ ಯುಗವೂ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ
 ಬೇಯುತ್ತಿದೆ ಜಗದೀಶನ ಕರುಳು!

—ಅಯ್ಯೋ ಇದೇನು?—

ನಿನಗೆಂದೆಂದೂ ಇದೆ ಗತಿಯೇನು?—

* * * *

೧೦. ಧ್ರುವತಾರೆ

ಅಗಣಿತ ತಾರಾಗಣಗಳ ನಡುವೆ
 ನಿನ್ನನೆ ನೆಚ್ಚಿಹೆ ನಾನು;
 ನನ್ನೀ ಜೀವನ ಸಮುದ್ರಯಾನಕೆ
 ಚಿರ ಧ್ರುವತಾರೆಯು ನೀನು.

ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ತೀರಗಳೆಡೆ ನಾ
 ತೊಳಲುತ ಬಳಲಿದರೇನು?
 ದಿಟ್ಟಿಯು ನಿನ್ನೊಳೆ ನೆಟ್ಟಿರೆ, ಕಡೆಗೆ
 ಗುರಿಯನು ಸೇರೆನೆ ನಾನು?

ಚಂಚಲವಾಗಿಹ ತಾರಕೆಗಳಲಿ
 ನಿಶ್ಚಲನೆಂದರೆ ನೀನೆ!
 ಮಿಂಚಿ ಮುಳುಗುತಿಹ ನಶ್ವರದೆದೆಯಲಿ
 ಶಾಶ್ವತನೆಂದರೆ ನೀನೆ!

* * * *

೧೧. ಅಂತರತಮ ನೀ ಗುರು

ಅಂತರತಮ ನೀ ಗುರು,
 ಹೇ ಆತ್ಮತಮೋಹಾರಿ !
 ಜಟಿಲ ಕುಟಿಲತಮ ಅಂತರಂಗ ಬಹು
 ಭಾವ ವಿಪಿನ ಸಂಚಾರಿ,

ಅಂತರತಮ ನೀ ಗುರು,
ಹೇ ಆತ್ಮತಮೋಹಾರಿ!

ಜನುಮ ಜನುಮ ಶತಕೋಟಿ ಸಂಸ್ಕಾರ
ಪರಮ ಚರಮ ಸಂಸ್ಕಾರಿ,

ಅಂತರತಮ ನೀ ಗುರು,
ಹೇ ಆತ್ಮತಮೋಹಾರಿ!
ಪಾಪ ಪುಣ್ಯ ನಾನಾ ಲಲಿತ ರುದ್ರ ಲೀಲಾ
ರೂಪ ಅರೂಪ ವಿಹಾರಿ,

ಅಂತರತಮ ನೀ ಗುರು,
ಹೇ ಆತ್ಮತಮೋಹಾರಿ!

* * * *

೧೨. ಶಿಲಾ ತಪಸ್ವಿ

ವ್ಯೋಮ ಮಂಡಿತ ಸಹ್ಯಶೈಲಾಗ್ರದಡವಿಯಲಿ
ಸಂಚರಿಸುತಿರೆ, ಸಂಜೆ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಗಂತದಲಿ
ಕೆನ್ನಗೆಯ ಬೀರಿತ್ತು. ರವಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿರ್ದಂ;
ಅಸ್ತಗಿರಿ ಚೂಡಸ್ಥ ತಪ್ಪ ಬಿಂಬಾರ್ಧಂ
ರಕ್ತಸಿಕ್ತಾಂಬರದ ಹೇಮ ಜೀಮೂತದಲಿ
ಮಿಂಚಿನಂಚನು ನೆಯ್ವು, ರಕ್ತಕಾಂತಿಯ
ಹೊಯ್ವು,
ಶೋಭಿಸಿತು. ಸಂಧ್ಯೆಯಾ ಶೋಣಿತ ಸ್ತ್ರೋತದಲಿ
ಮಿಂದ ಮುಗಿಲೆಸೆದತ್ತು, ಪೂರ್ವಯುಗದಲಿ
ಪಿಂತೆ

ರಕ್ತಸನ ಹೀರ್ದ ನರಹರಿಯ ನಾಲಗೆಯಂತೆ!
ಬೈಗುಗಂಪನು ಹೊದೆದ ಬಿತ್ತರದರಣ್ಯಂ
ಪರ್ವತಧ್ಯಾನದಲಿ ಮುಳುಗಿತ್ತು. ಧನ್ಯಂ
ನಾನೆಂದು ತೇಲುತಿರೆ ಸೌಂದರ್ಯಪೂರದಲಿ,
ಯಾವುದೋ ಭವ್ಯತರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಭಾರದಲಿ,
ಕೇಳಿಸಿತು ದನಿಯೊಂದು; ಕಾಣಿಸಿತು ದೂರದಲಿ
ಶಿಲೆಯೊಂದು ಮೊರಡಾದ ಮನುಜನಾಕಾರದಲಿ.
ಆ ಶಿಲಾ ಶೈಲತಪ್ಪಸಿಯು ಕರೆಯುತೆನ್ನಂ

ನುಡಿದುದಿಂತೆಂದು: ಓ ಕಬ್ಬಿಗನೆ, ತನ್ನಂ
ಕಲ್ಲು ಕರೆಯಿತು ಎಂದು ಬೆಚ್ಚಿದಿರು. ಮುನ್ನಂ,
ನಾವಿರ್ದರೊಂದೆ ಬಸಿರಿಂ ಬಂದು ಲೀಲೆಯಲಿ
ಮುಳುಗಿದೆವು ಸಂಸಾರ ಮಾಯಾಗ್ನಿ
ಜ್ವಾಲೆಯಲಿ.

ನೀನು ಮರೆತಿರಬಹುದು, ಚೇತನದ
ಸುಖದೊಳಿಹೆ;
ನಾನು ಮರೆತಿಲ್ಲದನು, ಜಡತನದ ಸೆರೆಯೊಳಿಹೆ!
ಆ ಕಲ್ಪುಕಿತ್ತಡಿಯ ಹೊರೆಗಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತೆ
ನಿಂತೆನಾಶ್ಚರ್ಯದಲಿ. ಮೂರುತಿಯು
ನುಡಿಯುತ್ತೆ

ನುಡಿಯುತ್ತೆ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆವುದನು ಕಂಡೆ:
ಹರಳುಗಂಬನಿಯುರುಳಿಸಳುತಿತ್ತು ಬಂಡೆ!
ನೋವೆಲ್ಲ ಹೊನಲು ಹರಿವಂದದಲಿ ವಾಣಿ
ತುಂಬಿತಾಕಾಶವನು; ಗಿರಿವನಶ್ರೇಣಿ
ಮರುಗಿದುದು ಮೌನದಲಿ ಅನುಕಂಪವನು
ತೋರಿ.

ಅಸ್ತಮಿಪ ಬೆಳಕಿನಲಿ ದೀರ್ಘಛಾಯೆಯ ಬೀರಿ
ಬಳಿಯ ಮರಗಳು ನಿಂತುವಾಲ್ಯೆಸಿ. ನಿಂತು
ಕೇಳುತ್ತಿರಲಾ ಕಲ್ಲು ಮುಂಬರಿಯಿಂತಿಂತು:
ಕಾಲವಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ; ದೇಶವಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ;
ಗ್ರಹಕೋಟಿ ಶಶಿಸೂರ್ಯ ತಾರಕೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ;
ಬೆಳಕು ಕತ್ತಲೆ ಎಂಬ ಭೇದವಿನ್ನಿತಿರಲಿಲ್ಲ.
ಮಮಕಾರ ಶೂನ್ಯದಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದುವೆಲ್ಲ!
ಮೂಡಿದುದು ಮೊದಲು ಮಮಕಾರವೆಂಬುವ
ಮಾಯೆ;
ಬೆಂಕೊಂಡು ತೋರಿದುದು ಸೃಷ್ಟಿ ಎಂಬುವ
ಛಾಯೆ.

ಕಾಲದೇಶದ ಕಡಲ ಕಡೆಹದಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ
ಆದಿಮ ಲಯಾಗ್ನಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದುದು. ಉಕ್ಕಿ
ಸುತ್ತಿದುದು; ಚಿಮ್ಮಿದುದು ದೆಸೆದೆಸೆದೆನೆಗೆ ಹಬ್ಬಿ
ಘೋರ್ಣಿಸುತೆ ವಿಶ್ವದ ಅನಂತತೆಯನೇ ತಬ್ಬಿ.
ಓ ಕವಿಯೆ, ಆ ಭೀಷ್ಮ ಲಯಶಿಖಿ ಪ್ರವಾಹದಲಿ,
ನಿದ್ದೆಯಿಂದೆದ್ದಾ ಪರಬ್ರಹ್ಮದೇಹದಲಿ,

ಆ ಮಹಾ ಉಜ್ವಲ ಪ್ರೇಮ ಘನವಹ್ನಿಯಲಿ,
 ಸದ್ಯಃಪ್ರಫುಲ್ಲ ಕಲ್ಪಾದಿ ಪ್ರತಿಭೆಯಲ್ಲಿ
 ಕನಸಿನಲಿ ಸಂಚರಿಪ ಚಿತ್ರಸಂಕುಲದಂತೆ,
 ಮಂಥನದಿ ಮೂಡಿಬಹ ಜಲಬುದ್ಬದಗಳಂತೆ,
 ಕವಿಮನದಿ ಮಿಂಚಿಬಹ ಭಾವಮಂಜರಿಯಂತೆ,
 ಮರುಮರೀಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನರ್ತಿಸುವಲೆಗಳಂತೆ,
 ವೈಣಿಕನ ಸ್ವರ ಸ್ವರ್ಗ ಸೋಪಾನ ಶ್ರೀಯಂತೆ
 ಆ ವಿಶ್ವಕಾವ್ಯದಸ್ಪಷ್ಟ ಪೂರ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ,
 ಸ್ಪಷ್ಟವಕ್ಷಿತ್ತಕ್ಷದಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂ, ನಿಂದಲ್ಲಿ
 ನಿಲದೆ ಸಂಚರಿಸಿದವು ಆ ಅಗ್ನಿಜಲದಲ್ಲಿ:
 ನೋಡನ್ನುವಿಹುದಾ ಕಲೆ ನನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ!

ಮೌನದಲಿ ನಿಂತಾ ಮಹಾಚಲಶ್ರೇಣಿ
 ಆಲಿಸಿತು ತನಗದು ಪ್ರತಿನಿಧಿಯ ವಾಣಿ
 ಎಂಬಂತೆ. ಭೀಮಗಿರಿ ಶಿಖರಗಳ ಕರಿನೆರಳು
 ಹೊನಲಾಗಿ ಹರಿದುದು ಕಣಿವೆಯೊಳಗೆ.

ಮುನ್ನಿರುಳು
 ಮೆಲೆಮೆಲನೆ ನಾಡನಾಲಿಂಗಿಸಿತು. ಸದ್ಬ
 ಕರಗುತಿದ್ದುದು ನಿರ್ದೆಗಡಲಿನಲಿ ಬಿದ್ದು.
 ಭೂಗೋಲ ಭೀಮ ಛಾಯಾ ಸ್ತೂಪ ಚೂಡಂ
 ಆಕಾಶದೇಶದಲಿ ಕರಿದೆರೆಯ ಬೀಡಂ
 ತಿಮಿರರಾಣಿಗೆ ರಚಿಸಿದತ್ತು; ಪಟಶಾಲೆಯಲಿ
 ತಾರೆಗಳ ಕೆತ್ತತೊಡಗಿತು ಮಾಲೆಮಾಲೆಯಲಿ!
 ನೋಡೆಂದು ಶಿಲೆಯು ಬೆಸಗೊಳೆ ನೋಡಿ

ಬೆಚ್ಚಿದೆನು;
 ಕಲ್ಪಾದಿಯಗ್ನಿಯನು ಕಂಡು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿದೆನು!
 ಆ ಸನಾತನ ಶೈಲತಪಸಿಯೆದೆಯಾಳದಲಿ
 ಯುಗಯುಗಗಳನ್ನುಮವಿತಿಹವಲ್ಲಿ. ನಾಳದಲಿ
 ನಾಳದಲಿ ಕಲ್ಪಗಳು ಆತ್ಮಕಥೆ ಹೇಳುತಿವೆ;
 ಹಿಂದುಮುಂದೊಂದರಿಯದಿಂದಿನೊಳೆ

ಬಾಳುತಿವೆ
 ಕಾಲದೇಶಾದಿ ಪರಿಣಾಮ ಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ.
 ಮರಳಿ ನುಡಿ ತೊಡಗಿಂತಿಂತಾ ಶಿಲೆಯ
 ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ;

ಇಂತಿರಲು, ನೀರಿನಲಿ ತೇದ ಮಿಂಚಿನ
 ತೆರದಿ,

ಬಂಧನವ ಹರಿಯಲೆಳಸುವ ಕೇಸರಿಯ ತೆರದಿ,
 ಹರಿದು ಭೋರಿಡುವ ಆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವಾಹಂ
 ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೆ ಸಿಡಿದೊಡೆದು, ದೇಶದೇಹಂ
 ಗ್ರಹಭೂಮಿ ಶಶಿಸೂರ್ಯ

ತಾರಾಖಚಿತಮಾಯ್ತು.
 ನನಗೆ ಈ ಭೂಗರ್ಭವೇ ಸೆರೆಯ
 ಮನೆಯಾಯ್ತು!

ಕಲ್ಪಕಲ್ಪಗಳಿಂದ ನಾನಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾಗಿ
 ನರಳಿದೆನು ಕತ್ತಲಲಿ. ಜ್ಯೋತಿರ್ದರ್ಶನಕಾಗಿ
 ಮೊರೆಯಿಟ್ಟು ಕೂಗುತಿರೆ, ಕಲ್ಲೆನಗೆ ಮೈಯಾಗಿ
 ಕಡೆಗಿಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆನು. ಇರೆಯಿರೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ
 ನನ್ನ ಸೋದರರೆಲ್ಲ ಮರಗಿಡಗಳಂದದಲಿ
 ಮೂಡಿದರು; ಉಸಿರೆಳೆದು ಬೆಳೆಬೆಳೆದು
 ಚಂದದಲಿ

ನಲಿದಾಡಿದರು; ಕೆಲರು ಸ್ವಪ್ನವನು ಸೀಳಿ
 ತಿರುಗಾಡಿದರು ಪ್ರಾಣಿರೂಪವನು ತಾಳಿ;
 ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಕೆಲರು ನರರಾಕೃತಿಯ ತಳೆದು
 ತಪ್ಪು ಹಾದಿಯೊಳೆನಿತೊ ಶತಮಾನಗಳ ಕಳೆದು
 ನಾಗರಿಕರಾದರೈ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ತೋರಿ!
 (ಹಾ! ದೂರವಿಹುದಿನ್ನುಮನೆಗೆ ನಡೆಯುವ
 ದಾರಿ!)

ಗಗನದಲಿ ಕಾಣುವಾ ತಾರೆಗಳೆಲ್ಲಿಯೂ
 ತಿರುಗಿಹೆನು; ಆದರೇನವುಗಳಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ
 ಕ್ರಿಮಿಯೊಂದರಲ್ಲಿರುವ ಚೇತನದ ಕಣವಿಲ್ಲ;
 ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯೆಂಬುವುದಿಲ್ಲ; ಕಡೆಗೊಂದು ತೃಣವಿಲ್ಲ!
 ಈ ಭೂಮಿಯೊಂದು ಕ್ರಿಮಿ

ಕ್ಷಣಜೀವಿಯಾದರೂ
 ತಾರೆಗಳ ಮಿಾರಿಹುದು: ಯುಗಜೀವಿಯಾದರೂ
 ತನ್ನಿಚ್ಛೆ ಏನೆಂಬುದರಿಯದಿಹ ದಾಸ್ಯಂ!
 ಸಾವಿಗೇಣೆ. ನೇಸರ್ಗೆ ಕ್ರಿಮಿಗಿರದ ದಾಸ್ಯಂ!
 ಎಲ್ಲ ಜಡತೆಯ ಬಯಕೆ ಚೈತನ್ಯಸಿದ್ಧಿಯೈ.
 ಈ ರಹಸ್ಯವನರಿತ ಮಾನವನೆ ಬುದ್ಧನೈ!-
 ಆ ಶಿಲಾತಪಸಿಯುಪದೇಶವನು ಕೇಳುತ್ತೆ
 ನಿಷ್ಪಂದನಾದೆನಾವೇಶವನು ತಾಳುತ್ತೆ.

ಶಿಲೆಯೆ ಕವಿ; ಕವಿಯೆ ಶಿಲೆ; ಅದೆ
 ತತ್ತ್ವಬೋಧೆ!
 ಕಲ್ಲೆನಗೆ ಗುರುವಾಯ್ತು; ನಾ ಶಿಷ್ಯನಾದೆ.
 ಮೇಲೆ ನಭದಲಿ ತಾರೆ ಸಾಕ್ಷಿಕಾಂತಿಯ ಬೀರಿ
 ಮಿಣುಕಿದುವು. ಕೆಳಗೆ ಕತ್ತಲು ಸಂಶಯವ
 ತೋರಿ
 ಮುಸುಗಿತ್ತು.-

ಓ ಕಬ್ಬಿಗನೆ, ಸೋದರನೆ ಕೇಳು:
 ನಾನು ಈ ಕಲ್ಲಿನಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿರಲು, ಹಾಳು
 ಜಡತನಕೆ ಬೇಸತ್ತು ಜೀವವನು ಬಯಸುತ್ತೆ
 ಮರುಗತಿರೆ, ಶಿಲ್ಪಿಯೊರ್ವನು ಇಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತೆ
 ಬಂದು, ಮರುಗುತೆ ನನಗೆ, ಬಂಡೆಯನು
 ಕಡೆದು
 ಬಿಡಿಸಿದನು. ನಾನು ಈ ರೂಪವನು ಪಡೆದು
 ಕಲೆಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲಿ ಒಂದಿನಿತು ಕಣ್ಣೆರೆದು,
 ಪೂರ್ವಬಂಧದ ಶಿಲಾಕ್ಷೇಶವನು ನಸುತೊರೆದು
 ಚೇತನದ ಛಾಯೆಯನು

ಸವಿಯತೊಡಗಿದೆನಂದು.

(ಕಲ್ಲೆ ಕಣ್ಣಿತ್ತ ಆ ಕಲೆಯೆನಗತುಲ ಬಂಧು!)
 ಕಲೆಯ ಕಣ್ಣಿರದ ನರರಿಗೆ ನಾನು ಬರಿ ಕಲ್ಲು;
 ಕವಿಯನುಳಿದಾರಿಗೂ ಕೇಳದೆನ್ನೀ ಸೊಲ್ಲು!
 ನಾನು ರವಿಯುದಯವನು ನೋಡಿ ನಲಿಯಲು
 ಬಲ್ಲೆ:

ಬನದ ಬೆಟ್ಟದ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳು ನಿಲ್ಲೆ,
 ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ತಿಳಿಬಾನು ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳನು ಚೆಲ್ಲೆ,
 ಭಾವದಲೆಗಳು ನನ್ನ ರಕ್ತನಾಳಗಳಲ್ಲಿ
 ಮೊರೆಯುವುವು ಸೌಂದರ್ಯದಾನಂದಭರದಲ್ಲೆ!
 ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ನಾನು ಕೋಗಿಲೆಯ ದನಿಗೇಳಿ
 ಮುದವ ತಾಳಲು ಬಲ್ಲೆ; ಬೀಸಿಬರೆ ತಂಗಾಳಿ
 ಮೈಯೊಡ್ಡಿ ಬೇಗೆಯನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳಬಲ್ಲೆ!
 ಈ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವನು ನಿನ್ನಂತೆ ನಿಂತಲ್ಲೆ
 ಕಲ್ಪನೆಯ ತೆಕ್ಕೆಯಲೆ ತಬ್ಬಿ ಸಾಯಲು ಬಲ್ಲೆ!
 ಆದರೂ ನನಗಿನ್ನೂ ನಿನ್ನಿರವು ಬಂದಿಲ್ಲ;
 ಅದಕಾಗಿ ತಪವಗೈಯುತ್ತಿಹೆನು. ಒಂದಿಲ್ಲ

ಒಂದು ದಿನ ಮುಂದೆ ನಿನ್ನಂತೆ ತಿರುಗಾಡುವೆನು;
 ಅದಕಾಗಿ ತಪವಗೈಯುತ್ತಿಹೆನು. ಒಂದಿಲ್ಲ
 ಒಂದು ದಿನ ಮುಂದೆ ನಿನ್ನಂತೆ ತಿರುಗಾಡುವೆನು;
 ಕವಿಯಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಕವನಗಳ ಮಾಡುವೆನು;
 ಮಾಡಿ, ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಜನಗಳಿಗೆ ಹಾಡುವೆನು!
 ಅದಕಾಗಿ, ಓ ಕವಿಯೆ, ನಿನ್ನ ನೆರವನು ಬೇಡಿ
 ಕರೆದೆಂದಿದೀಯೆಡೆಗೆ; ನೀನಿಲ್ಲಿಗೈತಂದು
 ನಿತ್ಯವೂ ನನಗಾಗಿ ನಿನ್ನ ರಚನೆಯ ಹಾಡಿ
 ಕಲೆಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದೊಂದೆನಗೆ ನರತನ ಬಂದು,
 ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ನಾನು ಚೇತನದ ಮುಕ್ತಿಯಂ !
 ಪಡೆದು ನಲಿವಂದದಲಿ ನೀಡೆನಗೆ ಶಕ್ತಿಯಂ !
 ಓ ಕಬ್ಬಿಗನೆ, ನಿನ್ನೊಳಿಹ ಕಲೆಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ,
 ಜಡವ ಚೇತನಗೊಳಿಪ ದಿವ್ಯತರ ಮುಕ್ತಿಯಿದೆ.
 ಮನುಜರಿಗೆ ಸೊಗಮಿಾವ ಕರ್ತವ್ಯವೊಂದೆ
 ನಿನ್ನದೆಂದರಿಯದಿರು; ನಿನ್ನ ಕಲೆಯಿಂದೆ
 ನೂರಾರು ಆತ್ಮಗಳು ಜಡತನದ ಬಲೆಯಿಂದೆ
 ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹೊಂದುವುವು; ಏಕೆನೆ ಕವನದಿಂದೆ
 ಕಲ್ಲೂ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಾಗಿಹವು ಹಿಂದೆ!

ದನಿಯು ನಿಂತಿತು. ನಾನು ಕಲ್ಲುತವಸಿಯ
 ಮುಟ್ಟಿ
 ಮುದ್ದಿಟ್ಟು ಮರಳಿದೆನು. ಕಾಲಡಿಯೊಳಿಹ ಮಟ್ಟಿ
 ನೋಯುವುದೊ ಎಂದಳುಕಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ
 ನಡೆದೆ.

ನಾಳೆ ಸಂಜೆಯೊಳಾನು ಕಲ್ಲುಗಳೆಯನ ಬಿಡದೆ
 ಕಂಡು ಮಾತಾಡುವೆನು; ಕವನಗಳ ಹಾಡುವೆನು:
 ಕಲ್ಲು ಕವಿಯುಪ್ಪನ್ನೆವರಮಾನು ಹಾಡುವೆನು!
 ಶಿಲೆಯು ಕಲೆಯುಪ್ಪನ್ನೆವರಮಾನು ಹಾಡುವೆನು!

* * * *

೧೩. “ನಾನು”

ಸೀಮೆಯಿಲ್ಲದ ಗಗನ ಗಂಭೀರ

ನೀಲಿಮೆಯು

ಸ್ವಲ್ಪ ನಿದ್ರೆಯ ಮಹಾಸ್ವಪ್ನದಂದದಿ ಮೇಲೆ
ನಿಷ್ಪಂದ ಮೂಕವಾಗಿದೆ. ಕೆಳಗೆ ಭೂಮಿಯನು
ವಿಕ್ಷುಬ್ಧ ವಾರಿಧಿಯ ವಿಪುಲ ನೀಲಿಮೆ ಸುತ್ತಿ,
ನೊರೆಯ ಮುತ್ತಿನ ತೆರೆಗಳಾಟದಲಿ ಘೋಷಿಸಿದೆ
ಅರ್ಥಮಯ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಸಂದೇಶವನು ಸಾರಿ.
ಧ್ಯಾನಯೋಗಿಗಳಂತೆ ಮುಗಿಲೆಡೆಗೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ
ನಿಂತಿಹವು ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳು, ನಿಬಿಡ ತರು
ಪರ್ಣಮಯ ವನವಸನ ವಲ್ಕಲಂಗಳನುಟ್ಟು,
ನದಿನದಗಳುದಿಸಿ ಹರಿದಿವೆ ನಿರಂತರ ಗಮನ
ಕರ್ಮದಲಿ ಮುನ್ನೀರಿನದೆಗೆ. ರಾಜ್ಯಗಳೆದ್ದು
ಪ್ರಲಯ ಜಿಹ್ವಾಗ್ರದಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನು ಕಟ್ಟಿ
ಬಣ್ಣಗುಳ್ಳೆಗಳಂತೆ ಬರಿದಾಗುವೆ. ನರನು
ತಾನರಿಯದಿಹ ತನ್ನ ತುದಿಯಿಲ್ಲದ ಅನಂತ
ಯಾತ್ರೆಯಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪತ್ತು ವಿದ್ವತ್ತು
ಕೀರ್ತಿ ಕಾತರನಾಗಿ ನುಗ್ಗಿತಿರುವನು ಮುಂದೆ
ಕಾಲವರ್ತಿಯ ಪೋಷಿಸುವ ತೈಲ ತಾನಾಗಿ!
ಇದನೆಲ್ಲವನು ಹೊತ್ತು ಇನಿತನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ
ಭೂಗೋಲವಾಕಾಶ ದೇಶದಲಿ ತಿರುಗುತಿದೆ,
ನಿಷ್ಕರುಣ ನಿಯಮದಲಿ ನವಕೋಟಿ ಮೈಲಿಗಳ
ದೂರದಲಿ ಶತಪಾಲು ಹಿರಿದಾಗಿ ಉರಿಯುತಿಹ
ಇನಮಂಡಲವ ಸುತ್ತಿ! ಗಾತ್ರದಲಿ ಸೂರ್ಯನನು
ಶತಕೋಟಿ ಮೀರಿರುವ ನಕ್ಷತ್ರ ಕೋಟಿಗಳು
ಜ್ಯೋತಿವತ್ಸರಗಳತಿದೂರದವಕಾಶದಲಿ
ಖಚಿತವಾಗಿವೆ, ಚಿಂತೆ ಬಳಲುವಾಕಾಶದಲಿ!
ಈ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಭಿತ್ತಿಯಲಿ ನಾನಿಹೆನು
ಕ್ಷುದ್ರದಲಿ ಕ್ಷುದ್ರತಮ ನರವಾಗಿ, ಎಲ್ಲವನು
ನನ್ನ ಮನಸಿನ ಭಾವಜಾಲದಲಿ ಸೆರೆಗೈದು!
ಅಣೋರಣೀಯನು ನಾನು ಮಹತೋ

ಮಹೀಯವನು

ನುಂಗಿಹೆನು: ನನ್ನ ಚೇತನ ಜಲಧಿಯಲಿ ತೇಲಿ

ಬಾಳುತಿಹುದೀ ವಿಶ್ವ, ಸ್ವಪ್ನಮಾಯೆಯ ಹೋಲಿ!
ಕನಸಿನಾಕಾಶವದು ಎನಿತು ಹಿರಿದಾದರೇನು?
ಹಿರಿಯನಲ್ಲವೆ ಅದಕೆ ಕನಸು ಕಾಣುವ ನಾನು?

* * * *

೧೪. ನವಿಲು

ಜೀವನ ವನದಲಿ ಕವನ ಮಯೂರಂ,
ನಿಖಿಲ ಭುವನ ಮನ ನಯನ ವಿಹಾರಂ,
ಕಲ್ಪನೆಕ್ಕೊಳ ಸಾಸಿರ ನೂರಂ
ತೆರೆದು ಕುಣಿವುದಾವೇಶದಲಿ,
ದಿನ ದಿನ ನಿಶಿ ನಿಶಿ ಮಾಯಾ ರೂಪಸಿ
ಮರೆಯಲು ನವ ನವ ವೇಷದಲಿ.

ತಿಮಿರದ ತೀರದಿ ಪ್ರತ್ಯುಷೆಮೂರುತಿ
ಬೆಳಗೆ ದಿನೇಶಗೆ ಮಂಗಳದಾರತಿ,
ಸ್ವರ್ಣಸಲಿಲ ಸಮ ಶೀತಲ ದೀಧಿತಿ
ಶೋಭಿಸೆ ಪ್ರಾಚ್ಯದಿಗಂತದಲಿ,
ಕುಣಿ ಓ ಮೋಹಿನಿ, ಕವನ ಕಲಾಪಿನಿ,
ಮಾನಸ ಮಾಯಾರಂಗದಲಿ.

ಖಗಿ ಶತ ಕೂಜನ ಮುಖರಿತ ವನದಲಿ,
ಪಲ್ಲವ ಮುದ್ರಿತ ವಿಜನವಿಪಿನದಲಿ,
ಶ್ಯಾಮಲ ಶಾದ್ವಲ ಭುವನ ಶಯನದಲಿ
ಪೀತ ಅರುಣ ತಪನಾತಪದಿ,
ಅರ್ಥನಿಮಾಲಿತ ಅರ್ಧೋನ್ನೀಲಿತ
ಸಂಧ್ಯಾ ತಾಪಸಿಯಿರೆ ತಪದಿ;

ದೀರ್ಘದಿಗಂತದ ರೇಖಾ ತೋರಣ,
ನೀಲಾಕಾಶದ ಸ್ವರ್ಗಾರೋಹಣ,
ಮೃಣ್ಮಯ ಶೈಲದ ಚಿನ್ಮಯ ಧಾರಣ
ವಿರಚಿತ ರಸಲಿಖಿ ಭಿತ್ತಿಯಲಿ,
ನಿರ್ಜರ ಸಂಗಿನಿ ಭಾವ ತರಂಗಿನಿ
ಪ್ರವಹಿಸೆ ರಸಋಷಿ ಚಿತ್ತದಲಿ;

ರಿಕ್ತಗನದಲಿ ಪಡುವಣಿ ಗಾಳಿ
ಬೀಸುತ ಬರೆ ಕಾರ್ಮುಗಿಲನು ತೇಲಿ,
ಕರಿಗಳನಟ್ಟುವ ಹರಿಯನು ಹೋಲಿ,
ವಿದ್ಯುತ್ ವಜ್ರಾಘಾತದಲಿ,
ಹರ್ಷೋತ್ಕರ್ಷಂ ಪ್ರಥಮ ಸುವರ್ಷಂ
ಸುರಿಯೆ ಅಜಸ್ರೋತದಲಿ;

ಇತಿ ಜೀವನ ಶತ ಹಾಸ ವಿಲಾಸದಿ,
ಮುಕ್ತಿಯ ಬಂಧುರ ಮಾಯಾ ಪಾಶದಿ
ರಚಿತ ಕಲಾಮಯ ರಾಸನಿವಾಸದಿ,
ವಿಕಸಿತ ಅಕ್ಷಿಸಹಸ್ರದಲಿ
ಕುಣಿ ಓ ಮೋಹಿಸಿ, ಕವನ ಕಲಾಪಿನಿ,
ಸುಂದರ ಲಾಸ್ಯಅಜಸ್ರದಲಿ.

* * * *

೧೫. ಕೋಗಿಲೆ ಮತ್ತು ಸೋವಿಯಟ್ ರಷ್ಯಾ

ಸೋವಿಯಟ್ ರಷ್ಯಾಕ್ಕೆ ನಾನೊಮ್ಮೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ,
ಮನಸಿನಲ್ಲಿ;
ಬಂದಿರಲು ಗಾಢನಿದ್ದೆ,
ಕನಸಿನಲ್ಲಿ!-

ಶ್ರೀಮಂತರಿರಲಿಲ್ಲ: ಶ್ರೀಮಂತರೇ ಎಲ್ಲ!
ಆಳ್ವರಸರಲಿಲ್ಲ: ಅರಸರೇ ಆಳ್ವೆಲ್ಲ!
ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಗಳಿಲ್ಲ: ಮೇಲು ಕೀಳುಗಳಿಲ್ಲ;
ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದ ಅಲಸಗಾರನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಳಿಲ್ಲ;
ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ಉಸಿರು! ಕೆಲಸವೇ ಬಾಳೆಲ್ಲ!
ಆಳು ತನಗಾಗಿ ತಾ ದುಡಿಯಬಾರದು ಅಲ್ಲಿ;
ದುಡಿಮೆಯನಿಬರಿಗಾಗಿ; ತಾನೊಬ್ಬನನಿಬರಲ್ಲಿ!
ಸರ್ವಮನುಜರಿಗಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿ
ಎಂಬ ಸಮದೃಷ್ಟಿ!-
ಎಲ್ಲವರ ಸುಖಕಾಗಿ ಗೆಯ್ಯಬೇಕೆಲ್ಲ;
ಆದರೂ ಸುಖಿಗಳೆನಗೊಬ್ಬರೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ!-

ಕೈಯ ಗೆಯ್ಯೆಯ ಬೆವರು ದಣಿವುಗಳಿಗದು
ಬೀಡು.

ಕನಸೆಂದರಾಗದವರಿಗೆ: “ತಳ್ಳು! ಕನಸನಾಚೆಗೆ
ದೂಡು!”
ಆದರೂ ಮುಂದೆ ಸೊಗವಹುದೆಂಬ
ಹೆಗ್ಗನಸಿನಡಿಗಳಲಿ
ಕನಸಿನಾ ಹಗೆಗಳೆಲ್ಲರು ಕುರಿಗಳಂತೆ ಬಲಿ!
ನೋಡುವವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಜೈಲು;
ಮಾಡುವವರಿಗೊ ಬರಲಿರುವ ಸೊಗಕೆ ಸುಗ್ಗಿ
ಕೊಯಿಲು!

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯ ಕೂಡಿ ನೋಡುತ್ತ
ಹೋದೆ;

ನೋಡಿದಂತೆಲ್ಲ ನಾ ಬೆಪ್ಪುಬೆರಗಾದೆ:
ಯಂತ್ರನಾಗರಿಕತೆಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಬುದ್ಧಿ
ತಾನಲ್ಲಿ ಪಡೆದಿತ್ತು ಪರಮ ಸಿದ್ಧಿ,
ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯಲಿ ನಗರದಲಿ,
ಪಂಕ್ತಿ ಪಂಕ್ತಿಯ ಯಂತ್ರವೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರಲ್ಲಿ,
ದೇಶವೆಲ್ಲವು ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಕಾರ್ಖಾನೆ;
ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಾನವನು ಯಂತ್ರದಂತಿದ್ದಾನೆ!
ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಒಂದು
ಸೊಲ್ಲು:

ಹರಟೆಯಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆದರೆ ಶಿಕ್ಷೆ-ಗಲ್ಲು!
ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ;
ಸೋವಿಯಟ್ ವೈಷ್ಣವರ ಧರ್ಮಕದು ಪರಮ
ಪ್ರಪತ್ತಿ!
ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ ನಾನೊಂದು ಸೊಲ್ಲು;
ಎಲ್ಲಿಯಾದರು ತಪ್ಪಿ ನುಡಿದರೆ ತಲೆಗೆ ಕಲ್ಲು !

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯ ಕೂಡೆ ನಡೆದು ಮುಂದೆ
ಕಂಡು ಸೋಜಿಗಗೊಂಡು ನಾನೆಂದೆ:
“ಏನದಾ ಕರಡಿ ಕಪಿಗಳ ದೊಡ್ಡ ಮಂದೆ
ತಿರುಗುತಿವೆ ಬಯಲಿನಲಿ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ?”
ಹೇಳಿದನು ಅವನು ಕನಿಕರದ ನಗೆಗೂಡಿ

ಪೆಚ್ಚಾದ ನನ್ನ ಮೋರೆಯ ತಿವಿದು ನೋಡಿ:
 “ನರರಾದರೇನಂತೆ? ಮೃಗವಾದರೇನಂತೆ?
 ರಷ್ಯದಲಿ ಸೋಮಾರಿಗಡೆಯಿಲ್ಲ, ಕೂಳಿಲ್ಲ;
 ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಾದದ ಚಿಂತೆ!
 ದುಡಿಯದಿರೆ ಮಿಡಿಹಕ್ಕಿಗಾದರೂ ಒಂದು

ಕಾಳಿಲ್ಲ!—

ಕರಡಿ ಕಪಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತಿದೆ ಡ್ರಿಲ್ಲ,
 ಮುಂದೆ ಬರಲಿಹ ಸಮರಕಿದೆ ಸಮಯುತಿದೆ
 ಬಿಲ್ಲ—

ಬಾಳೆಂಬುದೊಂದು ನಿಷ್ಕರುಣ ಮಿಲ್ಲು;
 ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳದಕೆ ಬೀಸುವಾ ನೆಲ್ಲು;
 ಎಂಬುದೆಮ್ಮಯ ತತ್ವದಡಿಗಲ್ಲ!”
 ತಪ್ಪಿ ನುಡಿದರೆ ತಲೆಗೆ ಕಲ್ಲು
 ಎಂದು ನಾ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲೊಂದು ಸೊಲ್ಲು
 ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಹೋದೆ
 ಹೋದೆ ಹೋದೆ;

ಅದ್ಭುತದ ಮೇಲದ್ಭುತವ ಕಂಡು ಬಾಯಿಲ್ಲದಾದೆ:
 ಕತ್ತೆ ಹಿಂಡಿಗೆ ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಾದದ
 ಬೋಧೆ

ಭರದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು;
 ಮತ್ತೊಂದು ತಾಣದಲಿ ಹಂದಿಯೊಂದಕೆ ಕನಿನ
 ಶಿಕ್ಷೆ;

ಕಿರೆಂದು ಕೂಗುತ್ತಿತ್ತು!
 ಸಾಮ್ಯವಾದದ ನೀತಿಯನು ಮೀರಿ ತಿಂದಿತಂತೆ;
 ಅದರಿಂದ ಆ ಹಂದಿ ಕೃಷಿಟಲಿಸ್ವಂತೆ!

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯ ಕರೆಗೆ ಮುಂಬರಿಯುತಿದ್ದೆ;
 ಕಾಲು ಕಾಲಿಗೆ ತಗುಲಿ ಎಡವಿ ಬಿದ್ದೆ.
 ಮೈಕೊಡವಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಫಕ್ಕನೆಯ ಮೇಲೆದ್ದು
 ನಿಂತಿರಲು, ಕೇಳಿಸಿತ್ತಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕದೊಳೊಂದು ನರಳು
 ಸದ್ದು.
 ನೋಡಿದರೆ ಆ ಸಂದಣಿಯ ಗಲಿಬಿಲಿ
 ಹೋರಟಿಯ ಮಧ್ಯೆ,
 ಯಂತ್ರ ಸಂಕುಲ ಕಾರುತಿಹ ಧೂಮಮಧ್ಯೆ,

ಬಿಡುವಿರದೆ ತಿರುಗುವಾ ಯಾನ ಚಕ್ರದ
 ಧೂಳಿಯಲ್ಲಿ,
 ಹಸುರೆಂಬ ಮರವೆಂಬ ಹೆಸರಿರದ ಆ
 ತಾಣದಲ್ಲಿ
 ಅಯ್ಯೋ ಆ ಬಟ್ಟಬಯಲಿನ ಹಾಳು

ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ,

ಕೋಗಿಲೆಯದೊಂದು ಕರಗೇ ಹುದುಗಿ ಕೂತಿತ್ತು;
 ಕಃಪದಾರ್ಥವದಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಬಾಹಿರವಾಗಿ ನರಳಿ
 ಕೂತಿತ್ತು!

ನಳನಳಿಪ ಮಾಮರದ ಕೆಂದಳಿರನುಂಡು
 ಕುಕಿಲುವಾ ಚೈತ್ರದೂತನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ಕಂಡು
 ನೋವಿನಿಂದಲುಗಾಡದಾದೆ ಬೆಕ್ಕಸಗೊಂಡು.
 ಹೇಳಿತದು ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದು
 ಯಂತ್ರಪಕ್ಷಿಯ ತೆರದಿನಿಂಚರವ ತೊರೆದು
 ಕರ್ಕಶದ್ವನಿಯಿಂದೆ ಮೊರೆದು:

“ಕವಿವರೈ, ಇದುವರೆಗೆ ಸಂಸಾರ ಕಷ್ಟಗಳನುಳಿದು,
 ಸುಖಗಳನೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದು,
 ವನವನವ ಸಂಚರಿಸಿ, ಹಾರಾಡಿ, ಹಾಡಿ,
 ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲು ತಿಂದು, ಬೇಟದಲಿ ಜತೆಗೂಡಿ,
 ಹೆತ್ತು ಸಲಹುವ ಹೊರೆಯ ಹೊಣೆಯನೀಡಾಡಿ,
 ಕಾಗೆಗಳ ಗೂಡಿನಲಿ ಮೋಸದಿಂ ಮೊಟ್ಟೆಯಿಟ್ಟು,
 ಮರಿಗಳಾರೈಕೆಯನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು
 ನಲಿದಿದ್ದೆ ಕವಿಸ್ತುತಿಯ ಸೂರೆಮಾಡಿ.
 ಕಾಗೆಗಳೊ, (ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ಪೆದ್ದ
 ಪೊಲಿಟೀರಿಯಟ್ಟು)

ಚೈತ್ರದಲಿ ರಟ್ಟಾಗುವನ್ನೆಗಂ ಗುಟ್ಟು
 ತಮ್ಮ ಮರಿಗಳ ಕೂಳನನ್ಯರ್ಗೇ ಗುಟ್ಟುಕು ಕೊಟ್ಟು
 ಕೋಳುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುವಂದು ಜ್ಞಾರ್ ಇದ್ದ
 ಯುಗದಲ್ಲಿ!
 ಇಂದು, ಈ ವಿಪರೀತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ,
 ನನ್ನ ಮೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ನಾನೆ ಕಾವಿಗೆ ಕೂತು
 ಮರಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸೋವಿಯೆಟ್ ತಾಕೀತು!
 ಮರದ ಮೇಗಡೆ ಗೂಡು ಕಟ್ಟಿದ್ದರೆ
 ಸಾಮ್ಯವಾದಕೆ ಕುಂದು,

ಹಂದಿಗಳ ಕರುಬಿಗೂ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು
ಇಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟೆಯನಿಟ್ಟು ಕಾವು ಕೂತಿದ್ದೇನೆ;
ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆ ಹೊಚ್ಚಹೊಸ
ಚೊಚ್ಚಲನುಭವಕೆ ಕಾಯುತಿದ್ದೇನೆ.”

ಕೋಗಿಲೆಯ ನುಡಿಗಳನು ನಂಬಲಾರದೆ
ಮೆಲ್ಲನದನೆತ್ತಿ
ನೋಡಿದರೆ, ಕಂಡುವದೊ ದೂಳಿನಲಿ ಎರಡು

ಕರಿತತ್ತಿ!
ಬಾಗಿದೆನ್ನಯ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು ಕೋಗಿಲೆಯ
ದೀನವಾಣಿ:

“ಒಂದು ಮೊಟ್ಟೆಯನಾದರೂ
ಕದ್ದುಕೊಂಡೊಯ್ಯು ನಿನ್ನೂರಿಗೆ,
ಪರಪುಟ್ಟರಿಗೆ ತವರುಮನೆಯಾದ ಮೈಸೂರಿಗೆ.”
ಪಾಪ! ಬಡ ಪ್ರಾಣಿ,
ತನ್ನೊಂದು ಮರಿಯಾದರೂ ಹಾಡಿ ನಲಿಯಲಿ
ಎಂದು
ಕನ್ನಡದ ಕಬ್ಬಿಗನ ಬೇಡಿತೆಂದು,
ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯ ಕಣ್ಣೆ ಬೀಳದಂತೆ,
ಒಂದು ಮೊಟ್ಟೆಯನೆತ್ತಿ, ಜೇಬಿಗಿಳಿಬಿಟ್ಟು, ನಿಂತೆ....
ಎಲ್ಲ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ
ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯನು ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಬರುವಾ
ವೇಳೆ,

ಜೇಬಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕೋಗಿಲೆಮೊಟ್ಟೆಯನು
ಕೈಯೊಳಾಂತೆ;
ನೋಡುತ್ತಿರಲದು ಚಿಮ್ಮಿ ನೆಗೆದಿಳಿಗೆ ಬಿತ್ತು;
ಬಿರಿದಯ್ಯೊ ಚೂರು ಚೂರಾದತ್ತು!
ಏನ ಕಾಣುತ್ತಿಹೆ ನಾನೆನಗೇನು ಭ್ರಾಂತೆ?
ಮೊಟ್ಟೆಯಿಂದುದ್ಭವಿಸಿದುದು ಕೋಗಿಲೆಯ
ಕಂದನಲ್ಲ:
(ಸಾಮ್ಯವಾದದ ಮಹಿಮೆ! ಮೇಣದರ ಬೋಧೆ!
ಸಂತಾನ ಪರಿಣಾಮವನು ಕಂಡು ಬೆರಗಾಗಿ
ಹೋದೆ!)
ಮೊಟ್ಟೆಯಿಂದೈತಂದುದೇನು? ಪಿಕಶಿತುವಲ್ಲ!-

ಮಾಡಿಬಂದೆನ್ನ ಹಿಡಿದನು ಸೋವಿಯಟ್ಪೊಟ್ಟು
ಗೂಢಚಾರ!
ಕೋಗಿಲೆಯ ಮೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೂ ಕೂಡ
ಸಾಮ್ಯವಾದ ಪ್ರಚಾರ!

* * * *

೧೬. ಗೊಬ್ಬರ

“ಗೊಬ್ಬರದ ಮೇಲೆ ಬರೆವುದೆ ಕಬ್ಬುಮಂ?
ಹಾ
ಕಡುಕಷ್ಟ! ಕಲಿಕಾಲಕೇನೇನು ಬಂದಪುದೊ?
ಸಾಲದೇಂ ಪ್ರಲಯಕಿದೆ ಪೀಠಿಕೆ? ಇನ್ನೇನು
ಕಾರಣಂ ಬೇಕಯ್ಯ ನಿನಗೆ, ತಾಂಡವ ಮೂರ್ತಿ,
ಕಲ್ಯಾಣತಾರವನ್ನೆತ್ತಿಬರೆ? ಇದಕಿಂತ
ಧರ್ಮವಧೆ ಬೇರುಂಟೆ? ನಿರ್ಮಲ ಸರಸ್ವತಿಯ
ವೀಣೆಯಂ ಶುದ್ಧಂ ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಗೊಬ್ಬರದ
ಗುಂಡಿಯನ್ನಗೆಯೆ ಗುದ್ದಲಿಯ ಮಾಡಿಹನಲ್ಲ!
ಶಿವನೆ, ಭೈರವನಾಗಿ ಬಂದು ಹಣೆಗಣ್ಣಿನಿಂ
ಕಿಡಿಗೆದರಿ ಬೂದಿ ಮಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿಹೆಯಲ್ಲ!”

“ಕವಿತೆ, ಭೂಪಾಲರರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೈ
ಕೆಸರು
ಮಾಡಿಕೊಳದೆಯೆ ಮೊಸರನುಣುತಿರ್ದ
ಪಂಡಿತರ
ದಿವ್ಯ ಜಿಹ್ವಾ ಲಸದ್ರಂಗದಲಿ ಕುಣಿದಾಡಿ
ಸುಳಿದಾಡಿ ನಲಿದಾಡಿದಾ ನೀನು, ಹಾ! ಇಂದು
ಕೊಳೆತು ನಾರುವ ರೈತನೊಡಗೂಡಿ ಒದ್ದಾಡಿ,
ಗಂಧ ಪುನುಗು ಜವಾದಿ ಕಸ್ತೂರಿಗಳನುಳಿದು
ಸೆಗಣಿಗೆಂಪಾಘ್ರಾಣಿಪಂತಾಯ್ತೆ? ಕೋಕಿಲೆಯ
ಸ್ತೋತ್ರಗೈದಾ ನೀನು ಪಾಳುಗೂಬೆಯ ಕುರಿತು
ಪಾಡುವಂತಾಯ್ತೆ? ಪೆರೆನೊಸಲು, ಕೆಂಡುಟಿ,
ಕೆನ್ನೆ,
ಚಂದ್ರಾನನಂ, ಕಮಲನಯನಂ, ಲಸನ್ನಿಲ

ನುಣ್ಣು ತೊಡೆ, ಕುಡಳಂ, ಚಾರು ವಕ್ಷಸ್ಥಳಂ,
ಜಘನಂ ನಿತಂಬಂಗಳಲಿ, ಕೆಂದಾವರೆಯು
ಮೆಲ್ಲಡಿಗಳಲಿ ವಿಹರಿಸಿದ ಕಾವ್ಯಪಂಕಜೆಯೆ,
ನಿನಗಿಂದು ಕೆಸರೆ ಮನೆಯಾಗಿದೆಯೆ? ನಂದನಂ
ಮರುಭೂಮಿಯಾದುದೇ? ರಣವೀರ

ಪಾರ್ಥಿವರ

ರಕ್ತತ್ಯಷ್ಟೆಯ ಕರ್ಮಮಂ, ಖಡ್ಗಧನುಗಳಂ,
ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ ಕೌಶಲಮಂ, ಕಿರೀಟಾದಿ
ವಸನ ಭೂಷಣ ತನುತ್ರ ಶಿರತ್ರ ವಿಭವಮಂ
ವರ್ಣಿಸಿದ ನೀನಿಂದು ನೇಗಿಲಂ ಹಾರೆಯಂ
ಮಣ್ಣಿಗೆವ ಕಜ್ಜಮಂ ನೆರೆ ವರ್ಣಿಪಂತಾಯ್ತೆ?
ದುಷ್ಯಂತ ದಶರಥ ಶ್ರೀರಾಮನರ್ಜುನಂ
ಕೌಶಿಕ ಪರಶುರಾಮ ಭೀಷ್ಮದ್ರೋಣಾದ್ಯರಂ
ಬಣ್ಣಿಸಿದ ನೀನು-ಕರಿಸಿದ್ದ ಕಿಟ್ಟಯ್ಯರಂ,
ದುರ್ದಮ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಮಂ ಮೇಣ್ ಪುರಾಣದಾ
ಲಂಕೆಯನ್ನುಳಿದು ಹಾ! ಒಂಟಿಕೊಪ್ಪಲಿನಾಚೆ
ಬೋಡಾದ ಬೋರೆಯಂ, ಮಲೆನಾಡ

ಕೊಂಪೆಯಾ

ಕಾಡು ಮೇಡುಗಳಂ ಕುರಿತ್ತುಲಿವ

ಗತಿಯಾಯ್ತೆ?”

“ಕಬ್ಬಿಲರು ಕಬ್ಬಿಗರು ತಾವೆನುತ್ತಬ್ಬರಿಸಿ
ಬೊಬ್ಬಿರಿಯೆ ಕಬ್ಬವಾದುದೆ? ಗೊಬ್ಬರದ ಮೇಲೆ
ಕಬ್ಬವಪ್ಪೊಡೆ ಗಂಡು ಗಬ್ಬವಾದಂತಲೆ?
ಅಬ್ಬಬ್ಬ, ಕಲಿಕಾಲಕೇನಾದರಾಗುತ್ತದೆ!”

“ಗೊಬ್ಬರವನಲ್ಲಗಳೆಯುವೆ ಏಕೆ ಮರದ ತುದಿ
ನಲ್ಲಂಪುವೆತ್ತು ತಂಗಾಳಿಗೊಲೆಯುವ ಹೂವೆ?
ಬೇರುಗಳಿಗಿಲ್ಲದಿರೆ ಗೊಬ್ಬರಂ, ಹೇಳೆನಗೆ,
ವ್ಯಕ್ತಕೆಲ್ಲಿಯದು ಹೂವಿನ ಹಬ್ಬ? ಗೊಬ್ಬರದ
ಜೀವವನೆ ಹೀರಿ ಕೊಬ್ಬಿಹ ಹೂವೆ, ಕಬ್ಬಕ್ಕೆ
ನೀಂ ಮಾತ್ರ ವಸ್ತುವೇಂ? ನಿನ್ನಂತೆ ಗೊಬ್ಬರಂ
ಕಬ್ಬಕ್ಕೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಬಾರದೆ ಹೇಳು?
ಹಳಿಯದಿರೋ; ಇಂದೊ ನಾಳೆಯೊ ನೀನು

ಕೆಳಗುರುಳಿ

ಗೊಬ್ಬರದೊಳೊಂದಾಗುವಾ ಮುಂದೆ
ಕಾದಿಹುದು!”

“ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಿರೊ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಿ ಪರಿಮಳಗಳಂ
ಗಂಧ ಅತ್ತರು ಪುನುಗು ಕಸ್ತೂರಿ ಇತ್ಯಾದಿ
ತರತರದ ಭೋಗಮಂ! ಇನ್ನೇಸು ದಿನ ತಾನೆ
ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಿರದನು ನಾ ಕಣ್ಣಿನಲೆ ಕಾಂಬೆ!
ನಾಮ ಮುದ್ರೆ ವಿಭೂತಿಗಳ ಬಳಿದುಕೊಂಬವರು
ಕತ್ತೆಯಂದದಿ ಗದ್ದೆಯಲಿ ಗೆಯ್ಯು ಮೈಬೆವರು
ಸುರಿಸಿ ಗೊಬ್ಬರ ಮಣ್ಣು ಬಳಿದುಕೊಂಬರಿಗಿಂತ
ಮೇಲೆಂಬ ಭಾವ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ!
ನೇಗಿಲ ಕುಳಂ ದೊರೆಯ ಕತ್ತಿಯಂ ಕಿತ್ತೆಸೆದು,
ಮುತ್ತಿನುಂಡೆಯ ಮುಡಿವ ಸಿರಿನೆತ್ತಿಯನ್ನುತ್ತು
ಬತ್ತಮಂ ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಯುವ ಉತ್ತಮದ ಹೊತ್ತು
ಹತ್ತಿರಕೆ ಹತ್ತಿರಕೆ ಬರುತಿರುವುದೊತ್ತೊತ್ತಿ!
ಗೊಬ್ಬರಂ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆರಿದಾ ದಿನಂ
ತನ್ನ ಹೊಗಳಿದ ಕಬ್ಬಿಲನ ಕಬ್ಬಿಗನ ಮಾಡಿ
ಮೆರೆಯುವುದು! ಅಂದು ಗೊಬ್ಬರದ ಕಂಪೆಲ್ಲರ್ಗ
ಪರಿಮಳದ್ರವ್ಯ ತಾನಾದಪುದು! ಏತಕೆನೆ,
ಸಿರಿವೆರಸು ಶಕ್ತಿಯಿರೆ ಗೊಬ್ಬರವೆ ಪರಿಮಳಂ;
ಇಲ್ಲದಿರೆ ಪುನುಗು ತಾನಾದೊಡಂ ಗೊಬ್ಬರಂ!

* * * *

೧೨. ಯಾವ ಕಾಲದ ಶಾಸ್ತ್ರವೇನು ಹೇಳಿದರೇನು?

ಯಾವ ಕಾಲದ ಶಾಸ್ತ್ರವೇನು ಹೇಳಿದರೇನು?
ಎದೆಯ ದನಿಗೂ ಮಿಗಿಲು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹುದೇನು?
ಎಂದೊ ಮನು ಬರೆದಿಟ್ಟುದಿಂದಮಗೆ ಕಟ್ಟೇನು?
ನಿನ್ನೆದೆಯ ದನಿಯೆ ಋಷಿ! ಮನು ನಿನಗೆ
ನೀನು!

ನೀರಡಿಸಿ ಬಂದ ಸೋದರಗೆ ನೀರನು ಕೊಡಲು
ಮನಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವೆನಗೊರೆಯಬೇಕೇನು?

ನೊಂದವರ ಕಂಬನಿಯನೊರಸಿ ಸಂತೈಸುವೊಡೆ
ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಮಾಣವದಕಿರಲೆ ಬೇಕೇನು?
ಪಂಚಮರ ಶಿಶುವೊಂದು ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ
ಮುಳುಗುತ್ತಿರೆ

ದಡದಲ್ಲಿ ಮಿಯುತ್ತ ನಿಂತಿರುವ ನಾನು
ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವುದೆಂದು
ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತವದೇನು?

ಅಂತು ಮನು ತಾನು ಹೇಳಿರಲಾರನಯ್ಯೋ!
ಹೇಳಿದ್ದರವನನೂ ಶಾಸ್ತ್ರದೊಳೆ ಸುತ್ತಿ,
ಸ್ವರ್ಗ ಹೋಗಲಿ, ಮತ್ತೆ ನರಕ ಬಂದರು ಬರಲಿ,
ಎದೆಯ ಧೈರ್ಯವ ಮಾಡಿ ಬಿಸುಡಾಚೆಗೆತ್ತಿ!

ಸ್ವರ್ಗ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ನರಕ ಬರುವುದು ಇಲ್ಲ;
ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳೇನು ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಥವಲ್ಲ.
ಎದೆಯ ದನಿ ಧರ್ಮನಿಧಿ! ಕರ್ತವ್ಯವದುವೆ ವಿಧಿ!
ನಂಬದನು; ಅದನುಳಿದು ಋಷಿಯು ಬೇರಿಲ್ಲ!

ಹಿಂದಿನಾ ಋಷಿಗಳೂ ಮಾನವರೆ ನಮ್ಮಂತೆ,
ಅವರ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ;
ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ದೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ,
ನಮ್ಮ ಹೃದಯವೆ ನಮಗೆ ಶ್ರೀಧರ್ಮಸೂತ್ರ!

* * * *

೧೮. ಓ, ಬನ್ನಿ, ಸೋದರರೆ, ಬೇಗ ಬನ್ನಿ!

ಗುಡಿ ಚರ್ಚು ಮಸಜೀದಿಗಳ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬನ್ನಿ,
ಬಡತನವ ಬುಡಮುಟ್ಟು ಕೀಳಬನ್ನಿ,
ಮೌಢ್ಯತೆಯ ಮಾರಿಯನು ಹೊರದೂಡಲೈತನ್ನಿ,
ವಿಜ್ಞಾನ ದೀವಿಗೆಯ ಹಿಡಿಯ ಬನ್ನಿ,
ಓ, ಬನ್ನಿ, ಸೋದರರೆ, ಬೇಗ ಬನ್ನಿ!

ಅದೊ ನೋಡಿ, ರಷ್ಯಾ ಜಪಾನು ತುರ್ಕಿಗಳೆಲ್ಲ

ಪರೆಗಳಚಿ ಹೊರಟಿಹವು ಹೊಸಪಯಣಕೆ.
ಬೆಳಗಿಹರು ನೆತ್ತರಣ್ಣೆಯ ತಿಳಿವಿನುರಿಯಲ್ಲಿ
ಕಿಚ್ಚಿಟ್ಟು ಹಳೆಕೊಳಕು ಬಣಗು ತೃಣಕೆ.
ಓ, ಬನ್ನಿ, ಸೋದರರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರರಣಕೆ!

ಸಿಲುಕದಿರಿ ಮತವೆಂಬ ಮೋಹದಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ;
ಮತಿಯಿಂದ ದುಡಿಯಿರೈ ಲೋಕಹಿತಕೆ.
ಆ ಮತದ ಈ ಮತದ ಹಳೆಮತದ ಸಹವಾಸ
ಸಾಕಿನ್ನು ಸೇರಿರೈ ಮನುಜ ಮತಕೆ.
ಓ, ಬನ್ನಿ, ಸೋದರರೆ, ವಿಶ್ವಪಥಕೆ!

* * * *

೧೯. ಕೂಸಿನ ಕನಸು

ಕಲ್ಪಾಂತರಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಾಕೃತಿ,
ಜಗತ್ತಿಲ್ಲಿಯ ಯುಗಯುಗ ಕರ್ಮದ ಕೃತಿ,
ಶತಮಾನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಸಂಸ್ಕೃತಿ:
ಮಲಗಿದೆ ನವಶಿಶು ತೊಟ್ಟಲಲಿ!
ಮಲೆನಾಡಿನ ಬನಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ
ಹೊಮ್ಮಲು ಹೊಸ ಹೊಂಗದಿರನ ಲೀಲೆ
ಮೆರೆದಪುದಂತೆಯೆ ಇಬ್ಬನಿ ಬಾಲೆ
ಹೂವೆಸಳಿನ ಹೊಂಬಟ್ಟಲಲಿ!

ಜೋಗುಳದಿಂಪಿಗೆ ತೊಟ್ಟಲು ತೂಗಿ
ಹಸುಳೆಯು ಮಲಗಲು ಮೇಲ್ಗಡೆ ಬಾಗಿ
ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯವೂ ಕಣ್ಣೊಂದಾಗಿ

ದಿಟ್ಟಿಸುವಳು ಚೊಚ್ಚಲು ತಾಯಿ!
ಹಸುರಂಗಿಯು ಮೊಗ್ಗೆಯ ಮೈಮುಚ್ಚಿ
ತುದಿ ಮೊಗದಾ ಹೊಮ್ಮೊನೆಯನೆ ಬಿಚ್ಚಿ
ಮೆರೆವೊಲೆ, ಹಸಿಹೊದಿಕೆಯು ಮೈ ಹೊಚ್ಚಿ
ಮೆರೆದಿದೆ ಮಗುಮೊಗದಿನಿವಾಯಿ!

ತನ್ನಾ ಕನ್ಯಾಪ್ರಣಯದ ರೀತಿ

ಪ್ರಥಮಾಲಿಂಗನ ಚುಂಬನ ಭೀತಿ
ಫಲಿತ ವಿವಾಹದ ಸುಸ್ಥಿರ ಪ್ರೀತಿ
ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿರೆ ಶಿಶು ವದನದಲಿ,
ಚೆಲ್ಲಿನ ಬೇಟದ ಚಿನ್ನದ ಚಿಂತೆ
ಹೊಂಗನಸಿನ ಹೂದೋಂಟದ ಸಂತೆ
ರೂಪಂಬಡೆದುದೆ ದಿಟವೆಂಬಂತೆ,
ಪೆಣ್ಣುಳ್ಳು ರಸ ಸದನದಲಿ!

ನಂದನವಾಗಿರೆ ಮಾತೆಯ ಮನಸು
ಬೇರೊಂದಾಗಿದೆ ಕಂದನ ಕನಸು:
ಯುಗ ಯುಗ ಕೋಟಿಯ ಬಾಳ್ಗಳ ಕಣಸು
ಪುನರಭಿನಯಿಸಿಹುದಾತ್ಮದಲಿ!
ಶಿಲಮಾತ್ರವೊ ಎಂಬಾ ಪ್ರಿಯಗಾತ್ರದಿ,
ನೇತ್ರ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮದ ಕೋಮಲಪಾತ್ರದಿ,
ನಾಟಕವಾಡಿದೆ ಸ್ವಪ್ನದ ಸೂತ್ರದಿ
ಪ್ರಪ್ರಾಚೀನತೆ ನೂತ್ನದಲಿ!

ಆಕೃತಿಗಳ್ಳಾಕಾರವೆ ಇಲ್ಲ;
ಅರ್ಥಾನರ್ಥದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಲ್ಲ.
ಪಸುಳಿಯ ಮೊದಲನೆ ತೊದಲಂತೆಲ್ಲ
ಅರ್ಥದ ಮೆಚ್ಚಿಲ್ಲದ ಕೆಚ್ಚು!
ಪ್ರಳಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಳ ಪ್ರಥಮದ ರತಿಯೋ?
ಕಾಲದೇಶಗಳ ಭೂಣ ಸ್ಥಿತಿಯೋ?
ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿಹ ಮತಿಯೋ:
ಅರ್ಥಾವಶ್ಯಕತೆಯ ಹುಚ್ಚು?

ಹೇಳುವರಾರಂತೂ ಸಿಸುಗನಸಲಿ,
ಇನ್ನೂ ಮನಸಲ್ಲದ ಆ ಮನಸಲಿ,
ಸೃಷ್ಟಿಯ ಕಂಕಾಲದ ತಾಂಡದ ಕಲಿ
ಪ್ರೇತದವೋಲೊಯ್ಯನೆ ಮೂಡಿ
ಪ್ರಲಯಾಗ್ನಿಯ ಕೇಸುರಿ ಜಡೆಗಳವೋಲ್,
ಕಂಗೆಟ್ಟಲೆಯುವ ಮುನ್ನೀರ್ಗಗಳವೋಲ್,
ಮೇಲ್ವಾಯುವ ಹೊಗೆ ಮುಗಿಲ್ಪಂಡೆಗಳೋಲ್
ಕುಣಿವನು ಭೂತಾಟವನಾಡಿ!

ಹಸುಳೆಗೆ ಭಯವೇನದೊ ಭೂಭಂಗ?
ಕಂಪಿಸುತಿದೆ ಸುಮಕೋಮಲ ಅಂಗ:
ಪ್ರಲಯ ಸೃಷ್ಟಿ ತಾಂಡವಕದು ರಂಗ!-
ಕಾರಣವರಿಯದೆ ಆ ಮಾತೆ
“ನಿದ್ದೆಯೊಳೇತಕೊ ಮಗು ಕುಮುಟುತ್ತಿದೆ;
ದುಃಸ್ವಪ್ನಕ್ಕೆ ಹುಬ್ಬನು ಸೆಡೆಯುತ್ತಿದೆ;
ಒಳಿತಾಗಲಿ, ಶಿವ, ಪುಣ್ಯಂ ಬತ್ತದೆ!”
ಎಂಬಳು ಪ್ರೇಮಾಕುಲ ಭೀತೆ!

ತಾರಾ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿಹ ಸೃಷ್ಟಿ;
ನಕ್ಷತ್ರ ಪ್ರಸವದ ಸಂತುಷ್ಟಿ;
ಗ್ರಹ ನಿರ್ಮಾಣದ ವರುಲ ವೃಷ್ಟಿ;
ಮೇಣ್ ಪ್ರಾಣೋದಯದಾನಂದ;
ಸ್ಥಲಜಲ ಸಸ್ಯದ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ;
ಪ್ರಥಮ ರಚನೆಗಳ ಕಾವ್ಯಾಭಾವ;
ಜನ್ಮಾಂತರ ಸಂಸ್ಕಾರ ಪ್ರಭಾವ:
ಶಿಶು ಸ್ವಪ್ನದ ರಚನಾ ಬಂಧ!

ಕರ್ಬುನ ವಿಶ್ವಗಳವಶಂ ಬಿದ್ದಿವೆ;
ಅರ್ಬುನ ತಾರೆಗಳಕ್ಷರ ತಿದ್ದಿವೆ;
ಅರ್ಭಕ ಹೃದಯದಿ ಕುದಿಕುದಿದಿದ್ದಿವೆ
ಪೂರ್ವಾದ್ಭುತ ಜನ್ಮ ಸ್ಮರಣೆ!
ಬಹುಶಃ ಪ್ರಥಮ ಸಮುದ್ರದ ಬಾಳೋ?
ಬಹುಶಃ ಭೀಷಣ ವ್ಯಾಳದ ಗೋಳೋ?
ಮೀನಿನ, ಹಕ್ಕಿಯು, ಮಂಗನ ಪಾಳೋ?
ಮೇಣ್, ಸಂಮಿಶ್ರವೊ ಆ ಸ್ಮರಣೆ?

ಅಥವಾ ವಿಜ್ಞಾನ ನಿಸರ್ಗಕ್ಕೆ
ಗೋಚರವಾಗದ ಆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ
ಪರಮ ಪರಾತ್ಮದ ಸಂಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ
ಕೂಸಿನ ಕನಸೇರಿಹುದೇನೊ!
ಅಥವಾ ಮುಂದಣ ದುಃಖಕೊ ಸುಖಕೋ?
ಪ್ರಕೃತಿಯ ಶೋಣಿತ ಶೋಷಕ ನಖಕೋ?
ಅಥವಾ ಚುಂಬಿಪ ಸುಂದರ ಮುಖಕೋ?

ಅಥವಾ-ಯಾವುದಕ್ಕೋ ಏನೋ?
ಹಸುಗೂಸಿನ ಕನಸದು ಬಲು ಆಳ:
ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲವು ಆದ್ಯಂತದ ಕಾಲ!
ಕಿರುಕವನದೊಳಿರಲಾರದೆ, ಹೇಳ,

ಗಾನದ ಕೊನೆಗಾಣದ ಅರ್ಥ?
ಕಡೆಜಾವದ ಇರುಳಿನ ತೊಡೆಮೇಲೆ
ಮೂಡುವ ಉಷೆಯ ನಿಮಿಲಿತದೋಲೆ
ಶಿಶು, ಮಲಗಿರೆ, ಕಾವ್ ಕೂತಿದೆ ಮೇಲೆ
ಮಾತೃಪ್ರೇಮದ ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥ.

* * * *

೨೦. ದೇವರು-ಪೂಜಾರಿ

ದಿಗಂತದಿಂದ ದಿಗಂತಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿದೆ
ವಿಶ್ವವ ತಬ್ಬಿದೆ
ರುಂದ್ರ ರಾತ್ರಿ!
ಸಾಂದ್ರ ತಮಂಧದಿ ಮುಳುಮುಳುಂಗುತೆ
ಕರಂಗಿದೋಲಿದೆ ಧಾತ್ರಿ!
ವಿಶಾಲ ವ್ಯೋಮದಿ ತಾರೆಗಳಿಲ್ಲ,
ಶಶಿಯಿಲ್ಲ,
ಕಾಂತಿಯ ಕಣವಿಲ್ಲ!
ಜಗತ್ತು
ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ಶೂನ್ಯಮಹಾಶವ ಬಿದ್ದವೊಲಿದ್ದತ್ತು!
ಹುಸಿಮಮತೆ,
ಇಂದ್ರಿಯ ಲೋಲುಪತೆ,
ಮೌಢ್ಯದ ಸಂತೃಪ್ತಿ,
ಅಜ್ಞಾನದ ಸುಪ್ತಿ;
ಭಕ್ತಿಯ ಹೆಸರನು ಧರಿಸುತೆ ಮೆರೆಯುವ ಚಿತ್ತದ
ದಾಸ್ಯ;
ದೇವರ ಗುಡಿ ಎಂಬುವ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಶವಸಂಸ್ಕಾರದ ಪರದೆಯ
ಮರೆಯಲ್ಲಿ
ಪೂಜೆಯ ನಕಲಿಯ ಪರಿಹಾಸ್ಯ!

ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಚಾರದ ಧರ್ಮದ ಕಬ್ಬಿಣನೇಣು,
ಸಿಲುಕಿಹುದದರಲಿ ಮಾನವನಮೃತಾತ್ಮದ
ಗೋಣು!

ಇರೆ ಇಂತುಟು ಭುವನದ ಬಾಳು,
ಅದೊ ನೋಡದೊ ಕೇಳು:
ನಿದ್ರೆಯ ಕದಡಿದೆ ಅವತಾರನ ತೂರ್ದದ ವಾಣಿ;
ಕಂಪಿಸುತಿದೆ ಜಡತೆಯೊಳದ್ದಿದ ಕ್ಷೋಣಿ!
ದಕ್ಷಿಣ ಹಸ್ತದಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದೆ ಉರಿವ ಹಿಲಾಲು,
ಕತ್ತಲೆಯನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಬೆಂಕಿಯ ಕರವಾಳು!
ಮೌಢ್ಯ ಕಾನನಕೆ ಬೆಂಕಿಯ ಹೊತ್ತಿಸಿ
ತಿಮಿರ ಸಮುದ್ರವ ಶೋಷಿಸಿ ಬತ್ತಿಸಿ
ಪ್ರಸರಿಸಿ ಜ್ವಾಲಾಜ್ಯೋತಿಯ ನಡೆದಿರೆ
ಅವತಾರನು ಮುಂದೆ,
ಅದೊ ಹೊರಟನು ಪೂಜಾರಿಯು ಹಿಂದೆ!
ಪಂಚಪಾತ್ರೆಯಲಿ ಪಾವನತೀರ್ಥವ ಬಂಧಿಸುತೆ,
ವಂದನೆ ಆರಾಧನೆ ಅಭಿಷೇಕದ ನೆವದಿಂದೆ
ಅವತಾರನು ಹೊತ್ತಿಸಿದುರಿಯನು
ಅಗ್ನೋದಕದಿಂದ ನಂದಿಸುತೆ,
ಬೆಂಕಿಯನಾರಿಸಿ ಬೂದಿಯಮಾಡಿ,
ಆ ಬೂದಿಯ ಮಹಿಮೆಯ ಕೊಂಡಾಡಿ
ಅದೊ ಹೊರಟನು ಪೂಜಾರಿಯು ಹಿಂದೆ!
ಭಕ್ತರು ದೂರದ ತೂರ್ಯವನಾಲಿಸಿ ಬಳಿ
ಬರುವನಿತರಲಿ
ಆ ತೂರ್ಯ ಮಹಾಸ್ವನವೆಲ್ಲಿ?
ಕೇಳುತಲಿದೆ ಪೂಜಾರಿಯ ಬರಿ
ಕಿರುಗಂಟಿಯುಲಿ!
ಅವರಾ ಕಂಡಾ ಕಿಚ್ಚಿನ ಕಾಂತಿಯದೆಲ್ಲಿ?
ಬೆಳಕಿಗೆ ಬದಲಾಗವರನು ಕಾದಿದೆ ಬರಿ
ಬೂದಿಯ ರಾಶಿ!
ಕಟ್ಟಕಡೆಯಲಿ
ದೇವರ ಗುಡಿಯಲಿ
ಪೂಜಾರಿಯ ದಿಟದ ನಿವಾಸ;
ದೇವರೆ ಪರದೇಶಿ!-

ಜ್ಯೋತಿಯ ಬಯಸುತೆ ಬಹ ಭಕ್ತರಿಗೆ
ವಿಭೂತಿಯ ಹಂಚುವನು!
ಬೆಂಕಿಯ ನಂದಿಸಿ
ಬೂದಿಗೆ ವಂದಿಸಿ
ದೇವರ ಮರೆಗೈಯುತೆ ಪೂಜಾರಿಯೆ
ಮಿಂಚುವನು!

ಸರಿ, ಮತ್ತೆ—
ದಿಗಂತದಿಂದ ದಿಗಂತಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿದೆ ರುದ್ರ ರಾತ್ರಿ!
ಸಾಂದ್ರ ತಮಂಧದಿ ಮುಳುಮುಳುಗುತ್ತೆ
ಕರಂಗಿದೋಲಿದೆ ಧಾತ್ರಿ!

* * * *

೨೧. ಕವಿಯ ಕೀರ್ತಿ

ಸತ್ತ ಕಬ್ಬಿಗನೊಬ್ಬನೈತಂದಿಳೆಗೆ ಮತ್ತೆ
ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯ ಹಬ್ಬುಗೆಯನಳೆಯಲೆಂದೆಳಸಿ
ನೋಡುತರಸುತ ತೊಳಲಿದನು,

ಸೂಕ್ಷ್ಮಕಾಯದಲಿ,
ನಾಡೊಳಲ್ಲಲಿ, ಒಂದೆಡೆ ಸ್ತುತಿಯ ಮಂದಿರಂ
ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಪಂತೆ ಹೊನ್ನ ಸಿಂಗಾರದಲಿ
ಮರೆದಿತ್ತು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ತನ್ನ ವಿಗ್ರಹಂ
ಹಾಲ್ಗಲ್ಲಿನಲಿ ಕಡೆದು ನಡುಬೀದಿ ಚೌಕದಲಿ
ಹೊನ್ನಕ್ಕರದ ಬರಹದೊಡಗೂಡಿ ನಿಂತಿತ್ತು.
ಮಗುದೊಂದು ತಾಣದಲಿ ತನ್ನ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಹೂವು
ಮುಡಿಸಿ, ಪರಿಮಳ ಗಂಧ ಕರ್ಪೂರಗಳನಿತ್ತು.
ಪೂಜೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ಒಂದೆಡೆ ವಿಮರ್ಶಕವರ್ಯ
ಪಂಡಿತೋತ್ತಮನೊಬ್ಬನವನ ಕಬ್ಬವ ಕುರಿತು
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನಾಲಿಪರ ಚಪ್ಪಾಳೆ
ಕಿವುಡುಗೈವಂತೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಪತ್ರಿಕೆಯ
ಮುಖವೆಲ್ಲ ಕವಿಯ ಸಂಕೀರ್ತನೆಯ ಮಸಿಯಿಂದ
ಕರಿಹಿಡಿದು ಹೋದಂತೆಯಿತ್ತು! ಇದನೆಲ್ಲವನು
ಕಂಡು ಕವಿ ಕಂಬನಿಯ ಸೂಸಿದನು

ನಿಡುಸುಯ್ದು
ತನ್ನೊಡನೆ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯುಮಳಿದುದೇ ಎಂದು!

ಖಿನ್ನಮುಖದಲಿ ಮರಳಿ ಸಗ್ಗಕ್ಕೆ
ಮರಳಲೆಂದು
ನಡೆಯುತಿರೆ, ದಾರಿಯೆಡೆ ಒಂದರಣ್ಯದ ಮಧ್ಯೆ,
ಹಳ್ಳಿಮನೆಯೊಂದರಿಂ ತನ್ನೊಂದು ಕಬ್ಬಮಂ
ವಾಚಿಸುವ ಸಂಗೀತ ಕೇಳಿಸಿತು. ಕೌತುಕಕ್ಕೆ
ಕವಿ ನಡೆದನಲ್ಲಿಗೆ. ಅಲ್ಲಿ, ಯೆಕತ್ತಿತ್ತಂ
ತಾನೊಬ್ಬನಾ ಕವನವನ್ನೋದುತ್ತೆದೆಯುಕ್ಕಿ,
ಭಾವರಸದಾನಂದದಾವೇಶದಿಂ ಪೊಂಗಿ
ಕಂಬನಿಯ ಕರೆಯುತಿರೆ, ಆತನಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಗಂ,
ಕೈಮುಗಿದನೊಡನೆ: ಯಾರೊಬ್ಬರಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ;
ತನ್ನ ಕಲ್ಪಿಯ ತೋರೈಗವನೋದುತಿರಲಿಲ್ಲ;
ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಭಾವದಾರತಿಯನಿರದೆತ್ತಿ
ತನ್ಮಯಾನಂದ ಪೂಜೆಯೊಳಿದನಾ ಹೃದಯಿ!
ಅವನ ಕಣ್ಣಿನ ಹನಿಯ ಹೃದಯದಲಿ ಕಾಣಿಸಿತು
ಕಬ್ಬಿಗಗೆ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯ ನಿತ್ಯಮಂದಿರಂ!
ಆ ರಸಸಲಿಲ ಗಂಗೆಯಲಿ ಮಿಂದು
ಶುಚಿಯಾಗಿ,
ನಗೆಮುಗುಳ ಮಾಲೆಯಿಂದಿರದೆ
ಸಿಂಗರಗೊಂಡು,
ಧನ್ಯ ನಾನೆಂದೆನುತ ಸಗ್ಗಕಡರಿದನು ಕವಿ,
ತನ್ನಾ ಯಶಸ್ಥಿರತೆಯುತ್ಸಾಹದಲಿ ತೇಲಿ!

* * * *

೨೨. ಖಗೋಲ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯ

ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿದೆ ಮತಿ; ಬೀಳುತ್ತಿದೆ ಕಲ್ಪನೆಯ ಪಕ್ಷಿ
ಹಾರಲಾರದೆ ಹಾರಿ ತತ್ತರಿಸಿ! ಓ ವಿದ್ಯೆ,
ನಕ್ಷತ್ರ ನೀಹಾರಿಕಾಗ್ನಿ ತೀರ್ಥದ ಮಧ್ಯೆ
ಮಿಂದು ಉರಿಮೆಯ್ದಡೆದ ನೀನು ಮೂರನೆಯುಕ್ಷಿ
ನನ್ನಾತ್ಮ ಶಿವಲಲಾಟಕ್ಕೆ. 'ಬೆಳಕಿನ ವರ್ಷ'

ಕೋಟಿಕೋಟಿಯನಲೆದು, ಕಾಲದೇಶಾನಂತ
ವಿಶ್ವದೊಳಿಳಿದು, ಮೂರ್ಛಹೋಗುತಿಹುದೀ
ಭ್ರಾಂತ

ಮಮತೆ; ಮಾನುಷತೆಗಾಗಿದೆ ಬ್ರಹ್ಮತಾ ಸ್ಪರ್ಶ!
ನನ್ನ ಮೈ, ನನ್ನೂರು, ನಾಡು, ಸಂಸ್ಕೃತಿ,
ಬಲುಮೆ

ಎಂಬ ಮುದ್ದಿನ ಮೋಹಗಳಿಗಲ್ಲ ನೀ
ಮದ್ದು,

ಓ ಖಿಗೋಲದ ವಿದ್ಯೆ: ಬಡಬಾನಳನ ಕುಲುಮೆ
ಮೌಢ್ಯಕಿಲ್ಬಿಷಕೆ! ಬಾವಿಯ ಕಪ್ಪೆಯಾಗಿದ್ದು
ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುತಿದ್ದೆನ್ನನೊಮ್ಮೆಯೆ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ
ಬೀಸಿದಂತಿದೆ: ಯಾತ್ರೆ ಮಹತೋಮಹೀಯಕ್ಕೆ!

* * * *

೨೩. ಹೋಮರ್

ಹೋಮರ್, ನಿನ್ನ ಕಲೆ ಪಿರಿದಾದೊಡಂ ನಿನ್ನ
ಕಥೆ ಪಿರಿದಲ್ತು. ಲೋಕಸುಂದರಿ ನಿನ್ನ ಹೆಲೆನ್
ಚೆಲುವೆ ದಲ್; ಮತ್ತೇನುಮಲ್ತು: ನಾಂ
ಪೇಸುವೆನ್

ನಾಡು ಮನೆ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಂ ಮೇಣ್ ತನ್ನ
ಪತಿಯುಮಂ ಪೆಣ್ಣೂಸುಮಂ ತ್ಯಜಿಸಿ,
ತನುರುಚಿಗೆ

ಸೋತು, ಪಾಣ್ಣಂ ಬೆರಸುತೋಡಿವೋದಾ ಪೆಣ್ಣೆ!
ಈಲಿಯಡ್ಡಿನ ಮಹಾಕಲೆಯ ನೆತ್ತರ್‌ಗಣ್ಣೆ
ಬೆಲೆವೆಣ್ಣೆ ಗುರಿಯಾಯ್ತೆ? - ಕ್ಷಮಿಸು: ಸೀತೆಯ
ಶುಚಿಗೆ

ರಾಮಾಯಣವನೊರೆದನಾದಿಕವಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ.
ಆ ಶುಚಿಯ ಗಂಗೆಯೊಳ್ ಮಿಂದೆನಗೆ
ಸಹಿಸದಯ್

ಕೆಸರಿನೋಕುಳಿಯ ನಿನ್ನದ್ಭುತ ರಣಕ್ರೀಡೆ!

ದಿವ್ಯಕಲೆಗಿರವೇಳ್ಳು ಭವ್ಯವಿಷಯಂ: ಪಿನಾಕಿ
ಬಿಲ್ಲೆಳವನೇನಲ್ಪ ಕುರಿಗಾಗಿ? ಸಿಡಿಲೆ ಸಯ್
ಠಂಕಾರಮಾದೊಡೇಂ? ನಾಣ್ಣುವೆ, ಗುರಿಯ
ನೋಡೆ!

* * * *

೨೪. ಕಂಸಶಿಲೆ

ನೀನೊಬ್ಬನೆಯೆ ಅಲ್ಲ, ಸಾವಿನಳುಕಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ,
ಮುದ್ದಾಡಲರ್ಹವಹ ಶಿಶುಗಳೇಳನು ಶಿಲೆಗೆ
ಬಡಿದು ಕೊಂದೆಂಟನೆಯದರ ಕೈಲಿ ಸೀಳ್ಕೊಲೆಗೆ
ಶುತ್ತಾದವನು, ಕಂಸ: ನಮ್ಮೆದೆಗಳನು ಕುಕ್ಕಿ
ನೋಡಿದರೆ ಕಾಣುವುದು ಮಕ್ಕಳೆಲುಬಿನ ರಾಶಿ!
ಒಂದೊಂದು ಹೃದಯವೂ ಕಂಸಶಿಲೆ: ನೂರಾರು
ಹೊಂಗನಸಿನಾದರ್ಶಶಿಶುಗಳಾಯೆಡೆ ಚೂರು.
ಚೂರಾದರೇನ್? ತುದಿಗೆ ಗೆಲುವನಸುರದ್ವೇಷಿ
ದ್ವಂಸಗೈದಾ ದೇವವೈರಿಯಂ. - ಬಾಲ್ಯದಿಂ
ಕಟುವೆವು, ಕೆಡಹುವೆವು; ಹಳಿವೆವೊಲಿವೆವು ಮತ್ತೆ;
ಕಿಚ್ಚಿಕ್ಕೊಲುಮೆ ಬೂದಿಯಾಗೆ

ಮತ್ತೊಂದೊಲುಮೆ
ಮೋಹಿಪುದು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ, ರುಚಿಯ ಚಾಪಲ್ಯದಿಂ
ತುಟಿಯಿಡುವೆವಾ ಕೊಳಕೆ ಈ ಕೊಳದ ನೀರ್
ಬತ್ತೆ-

ಕೃಷ್ಣನೈತರ್ಪನ್ನೆಗಂ ಕಂಸನೆದೆ ಕುಲುಮೆ!

* * * *

೨೫. ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್

ಆಂಗ್ಲ ಕವಿಗಳಲಿ ನೀನೆನ್ನೆದೆಯೆ ಸೆಳೆದಂತೆ
ಉಳಿದವರು ಸೆಳೆದಿಲ್ಲ, ನರನಾಟಕವ

ರಂಗದಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನುಂ
ನೋಡಿ

ಕೂಡಿ.

ನೀನೊಂದು ಪರ್ಣಕುಟಿ; ಆತನೊ ಪಿರಿಯ
 ಸಂತೆ!
 ಶಾಂತಿಯಲಿ ಕೊನೆಗಾಣುವುದು ನಿನ್ನಮಲ
 ಚಿಂತೆ;
 ಆತನದೊ ಕ್ರಾಂತಿಯಲಿ. ವನದ ಪಕ್ಷಿಯು
 ಹಾಡಿ,
 ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಸರ್ಗದಲಿ ದಿವ್ಯಭಾವವು ಮೂಡಿ
 ಆತ್ಮವು ವಿರಾಟದಲಿ ಎಂತು ವಿಹರಿಸುವಂತೆ
 ಮಾಡುವುದೊ, ಕಾವ್ಯರ್ಷಿ, ನಿನ್ನ ವಾಣಿಯ ರೀತಿ
 ಅಂತಿಹುದು. ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವನು
 ಜಗವೆಲ್ಲ,
 ಪಂಡತರ ಗುಂಪೆಲ್ಲ, ಘೋಷಿಸಲಿ.
 ನೀನೆನಗೆ
 ಸಹೃದಯನು, ಕವಿವರನು: ನನ್ನೊಲೈ
 ಇದೊ ನಿನಗೆ.
 ನಿನ್ನ ಋಷಿಜೀವನಕೆ - ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಲ ನೀತಿ,
 ಜನರೊಲೈ, ಶಾಂತಿ, ಕನಿಕರ, ದಯೆಗೆ-
 ಎಣೆಯಿಲ್ಲ.

* * * *

೨೬. ಕ್ರಾಂತಿಕಾಳಿ

ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಕಠಾರಿಯಂ ನನ್ನೆದೆಗೆ ಕುರಿತು
 ರುಳಪಿಸುತೆ, ಬದ್ಧಭುಕುಟಿ ಕೋಪದಲಿ
 ನಿಂತು,
 ದಂಷ್ಟಘರ್ಷಣರವಂ ಪೊಣೈ
 ಗಜರಿದಳಿಂತು:-
 ಓ ದ್ರೋಹಿ ಕವಿಯೆ, ನಿನಗಿತ್ತಾಣತಿಯ ಮರೆತು
 ಕ್ಷೀಬತನದಲಿ ಹೆಣ್ಣುಸೋಬಾನೆಗಳ ಹಾಡಿ
 ಪಾಳಯೈ ಕಜ್ಜಮಂ! ಶುಕ, ಪಿಕ, ವಸಂತ,
 ಲತೆ,
 ಮುಂಗುರುಳು, ತಂಗಾಳಿ,
 ದೊರೆಗೆರೆಗಳಜ್ಜಿಕಥೆ,

ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳೆಂಬುವಂ ನೂಕಾಚೆ, ಹೆಂಬೇಡಿ!
 ಬಡತನಂ, ಗೊಬ್ಬರಂ, ಕತ್ತಿ, ಗುದ್ದಲಿ, ಹಾರೆ,
 ಬೆವರು, ನೆತ್ತರ್ಗಳಂ ಗಾನಗೈವುದು ನಿನ್ನ
 ಕರ್ತವ್ಯವಿದು. ಹಾ! ಹೊಟ್ಟಿಗಿಲ್ಲದೆ ಅನ್ನ
 ಬಡಜನರು ಸಾಯುತಿರೆ, ರಸಗಂಧವನು ತೋರೆ
 ತಣಿವಹುದೆ? ಕ್ರಾಂತಿಕಾಳಿಯು ನಾನು, ಕೈಬೀಸಿ
 ಕರೆಯೆ, ಬಾ, ಪೂಜೆಗೈ ಹೃದಯ ರಕ್ತವ ಸೂಸಿ!

* * * *

೨೭. ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ

ಈ ಮಹಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಣಯಾಗ ಧೂಮದಲಿ
 ಶ್ವೇತಾಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯೊಂದುರಿಯುತ್ತಿದೆ;
 ನಿಶ್ಚಲಂ
 ರಂಜಿಸುತ್ತಿದೆ - ಶಾಂತಿಯಲಿ
 ಹಿಮಮಹಾಚಲಂ
 ರಾರಾಜಿಪಂತೆ ನೀಲಿಮ ನಭೋಧಾಮದಲಿ.
 ಲೋಕಲೋಚನದಂತರಾಳದಾರಾಮದಲಿ
 ವಿಶ್ವಕಂಪನಕಾರಿಯಾದ ಧರ್ಮದ ಬಲಂ
 ಮೂರ್ತಿಗೊಳೆ ಮೂಡಿಡೀತನು ಮಹಾತ್ಮನೆ
 ವಲಂ:

ಬಾಳು ಪಾವನಮಾದುದೀತನಿಂ ಭೂಮಿಯಲಿ!
 ಓ ಮಹಾತ್ಮನೆ, ನಿನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯತೀರ್ಥದಲಿ
 ಮಾನವನ ಮೋಹಮದಮಾತ್ಸರಗಳ
 ಮಿಂದು
 ಪ್ರೇಮದಿ ಪುನೀತವಾಗಿಹವು! ಸುಮುಹೂರ್ತದಲಿ
 ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಸಿರಿವಸಿರಿನಿಂದಲೈತಂದು
 ಧರ್ಮದಲಿ ನೆಚ್ಚುಗೆಡುತ್ತಿದ್ದೆಮಗೆ ನೀನಿತ್ತೆ,
 ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಕಲ್ಕಿಯೇ, ದೃಢಭಕ್ತಿಯನು ಮತ್ತೆ!

* * * *

೨೮. ಶರಣ

ಇದುವರೆಗೆ ನೀನೆನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದು ನಡೆಸಿರುವೆ,
 ಇನ್ನಾದರೂ ನನ್ನ ಕೈಬಿಡದಿರು.
 ಅಂದಿನಂತೆಯೆ ಇಂದು ನಾನೊಂದು ಶಿಶು
 ಎಂದೂ
 ಎಂದಿಗೂ ಕೈಬಿಡದೆ ಸಲಹೈ, ಗುರೂ!

ವೈರಾಗ್ಯವೊಂದುಕಡೆ ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯ ತೋರಿ
 ಕೈಚಾಚಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದೆ;
 ಸೌಂದರ್ಯವೊಂದುಕಡೆ ತನ್ನ ಮೋಹವ ಬೀರಿ
 ಮೈಚಾಚಿ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಒಂದುಕಡೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಒಂದುಕಡೆ ಮಾಧುರ್ಯ,
 ನಡುವಿಹೆನು ಬಟ್ಟೆಗೆಟ್ಟು,
 ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೊಪ್ಪಲೋ? ಮಾಯೆಯನ್ನಪ್ಪಲೋ?
 ತಿಳಿದ ನೀನೆನ್ನನಟ್ಟು!

ಇದುವರೆಗೆ ನೀನೆನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದು ನಡೆಸಿರುವೆ,
 ಇನ್ನಾದರೂ ನನ್ನ ಕೈಬಿಡಿದರು.
 ಅಂದಿನಂತೆಯೆ ಇಂದು ನಾನೊಂದು ಶಿಶು
 ಎಂದೂ
 ಎಂದಿಗೂ ಕೈಬಿಡದೆ ಸಲಹೈ, ಗುರೂ!

* * * *

೨೯. ಸದಾ

ನಿನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪರಿವೇಷ ಮುತ್ತಿರಲಿ
 ನನ್ನನು ಸದಾ;
 ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯ ಬಳ್ಳಿ ಮಲರಾಂತು ಸುತ್ತಿರಲಿ
 ನಿನ್ನನು ಸದಾ.
 ನನ್ನ ಹೃದಯದ ತುಂಬಿ ನಿನ್ನಡಿಯ ಮಧುರತೆಗೆ
 ಹಾರಲಿ ಸದಾ;

ನನ್ನ ಸಾಂತತೆ ನಿನ್ನನಂತತೆಯನೆಡೆಬಿಡದೆ
 ಹೀರಲಿ ಸದಾ.

ನನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತೆ ನಿನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಸಾಗರದಿ
 ತೇಲಲಿ ಸದಾ;

ನನ್ನ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಋತ ಮರ್ಮವನೆ
 ಹೋಲಲಿ ಸದಾ.

ನನ್ನ ನ್ಯೂನತೆಯೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಪೂರ್ಣತೆಗಾಗಿ
 ನೋಯಲಿ ಸದಾ;

ನನ್ನ ನಶ್ವರವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ನಿತ್ಯತೆಗಾಗಿ
 ಸಾಯಲಿ ಸದಾ!

* * * *

೩೦. ನಿನ್ನ ಪದ ಕಮಲದಲಿ

ನಿನ್ನ ಪದಕಮಲದಲಿ ಮನೆಮಾಡಿರುವ ನನಗೆ
 ಆ ಸ್ಥಾನ ಈ ಸ್ಥಾನ ಎಲ್ಲವಾಸ್ಥಾನ!
 ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಎನಲೇನು? ನೀನೆ ಅಡಿಯಿಡುವಲ್ಲಿ
 ದಿವ್ಯ ಪದವಿಗಳೆತ್ತಿ ಮಾನಾವಮಾನ?

ಬೆಟ್ಟಗಳನೇರುವೆಯೋ?

ಕಣಿವೆಗಳನಿಳಿಯುವೆಯೋ?
 ಕೆಸರುಸುಬುಗಳೊಳಾಡಿ ವಿಹರಿಪೆಯೋ
 ನೀನು?

ಇಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಲ್ಲಿ ಚರಿಸದಿರೆನಲು ನನಗೆ
 ನಿನ್ನ ಲೀಲೆಗೆ ಗೆರೆಯನೆಳೆವ ಹಕ್ಕೇನು?

ಎಲ್ಲಿ ನೀ ಪದವಿಡುವೆ ಅಲ್ಲೆ ಉತ್ತಮ ಪದವಿ;
 ನಿನ್ನ ಪದವಲ್ಲದಾ ಪದವಿಯೂ ಹೀನ.
 ನಿನ್ನಡಿಯ ಪುಡಿಯ ಬಡತನವೆ ಕಡವರ ಕಣಾ:
 ನಿನ್ನಡಿಗೆ ದೂರವಿರೆ ಧನಿಕನೂ ದೀನ?

* * * *

೨೧. ಜನ್ಮೋತ್ಸವ

ಇಲ್ಲಿ ಬಾ ಸಂಭವಿಸು ಇಂದೆನ್ನ ಹೃದಯದಲಿ,
 ನಿತ್ಯವೂ ಅವತರಿಪ ಸತ್ಯಾವತಾರ!
 ಮಣ್ಣಾಗಿ ಮರವಾಗಿ ಮಿಗವಾಗಿ ಖಗವಾಗಿ
 ಭವಭವದಿ ಭವಿಸಿ, ಓ ಭವವಿದೂರ,
 ಮಣ್ಣಿನಕೆ ಮರತನಕೆ ಮಿಗತನಗೆ ಖಗತನಕೆ
 ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಕಣ್ಣಾದ ಗುರುವೆ, ಬಾರ!
 ಮೂಡಿ ಬಂದಿಂದೆನ್ನ ನರರೂಪ ಚೇತನದಿ
 ನಾರಾಯಣತ್ವಕ್ಕೆ ದಾರಿ ತೋರ!
 ಅಂದು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೆ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ,
 ಅಲ್ಲಿ ತುರುಪಟ್ಟಿಯಲಿ, ಇಲ್ಲಿ ಕಿರುಗುಡಿಸಲಲಿ,
 ದೇಶದೇಶದಿ ವೇಷವೇಷಾಂತರವನಾಂತು
 ವಿಶ್ವ ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ಲೀಲಾರಥವನೆಂತು
 ಚೋದಿಸಿರುವೆಯೊ ಅಂತೆ, ಸೃಷ್ಟಿಲೋಲ,
 ಅವತರಿಸು ಬಾ ಇಲ್ಲಿ ಇಂದೆನ್ನ ಚೈತ್ಯದಲಿ,
 ಹೇ ದಿವ್ಯ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಶೀಲ!

* * * *

೨೨. ಪಕ್ಷಿಕಾಶಿ

ಇಲ್ಲಿ ಹುಗಲಿಲ್ಲ ನಿನಗೆ, ಓ ಬಿಯದ:
 ಇದು ಪಕ್ಷಿಕಾಶಿ!
 ದೇವನದಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವೀಪಕೃಪೆಯಲ್ಲಿ
 ಭಾವತರುವಾಸಿ
 ಪ್ರಾಣಪಕ್ಷಿಕುಲಮಿಹುದು ರಕ್ಷೆಯಲಿ
 ನಿತ್ಯಮವಿನಾಶಿ:
 ಶಕ್ತಿ ಸುತ್ತಲೂ ಕಾವಲಿಹುದು ಕಾಣ್
 ಅಗ್ನಿಜಲರಾಶಿ:

ಕೊಲ್ಲ ಬತ್ತಳಿಕೆ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣವನು
 ಅಲ್ಲೆ ಇಟ್ಟು ಬಾ;
 ಬಿಂಕದುಕುತಿಯನು ಕೊಂಕು ಯುಕುತಿಯನು
 ಎಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ಬಾ;

ಮೆಯ್ಯ ತೊಳೆದು ಬಾ, ಕಯ್ಯ ಮುಗಿದು ಬಾ,
 ಹಮ್ಮನುಳಿದು ಬಾ:
 ಇಕ್ಷು ಮಧುರಮನೆ ಮೋಕ್ಷ ಪಕ್ಷಿಯಲಿ
 ನಾಡಿನಾಡಿಯಲಿ ಹಾಡಿ ಹರಿದು ನಲಿ
 ದಾಡಬಹುದು ಬಾ!

* * * *

೨೩. ಲತಾನಟಿ

ಫುಲ್ಲ ಕುಸುಮ ಫಣಾ ಜಟಿ
 ಪವನ ಲೀಲಾಲೋಲ ಕಟಿ
 ಕುಣಿಯುತಿಹಳದೊ ಲತಾನಟಿ
 ಪ್ರೇಮ ಮಧೂನ್ಮಾದಿನಿ!
 ಮಲೆ ಬನ ಬಾನಾಡುಂಬೊಲಂ;
 ಕವಿಯೊರ್ವನೆ ರಸಿಕ ಕುಲಂ;
 ನವರಸಂಗಳೆ ಕುತೂಹಲಂ;
 ನಂದನವಾಯ್ತೊ ಮೇದಿನಿ!

ನೆನೆ ರತಿಯಂ: ಲಾಸ್ಯದ ಸತಿ;
 ನೆನೆ ಶಿವನಂ: ತಾಂಡವ ಯತಿ;
 ಮತಿಯಂತೆಯೆ ಮೆರೆವುದೊ ಗತಿ:
 ನಿಖಿಲ ರಸಾಹ್ಲಾದಿನಿ!

ಪ್ರತಿಕಂಪಿತ ಖಗಗಾನಂ
 ನಗ ನಿರ್ಝರ ಜಲತಾನಂ
 ಹಿಮ್ಮೇಳದ ಸನ್ಮಾನಂ:
 ಲತೆಯೆ ಭರತಬೋಧಿನಿ!

ತೈ ತಕ ತೈ ತೈ ತಕ ತೈ
 ವರ್ತಿಸುತಿರೆ ಹೂವಿನ ಕೈ
 ನರ್ತಿಸುತಿದೆ ಹಸುರಿನ ಮೈ:
 ಚಲನ ಕಲೋನ್ಮಾದಿನಿ!
 ಅತ್ತಲೊಮ್ಮೆ ಇತ್ತಲೊಮ್ಮೆ

ನೆತ್ತಿಗೊಮ್ಮೆ ಪಾದಕೊಮ್ಮೆ
ಮಣಿವ ಕುಣಿವ ತಣಿವ ಹೆಮ್ಮೆ
ನಾಟ್ಯ ರಸಹ್ರಾದಿನಿ

ರಸ ತರಂಗದುಯ್ಯಲೆಯಲಿ
ಲತಾನಟಿಯ ಬಾಹುಗಳಲಿ
ರಿಂಗಣಗುಣಿವುದಂಗಗಳಲಿ
ಕವಿಯ ಮನೋನಾದಿನಿ!

* * * *

೩೪. ಭಾದ್ರಪದದ ಸುಪ್ರಭಾತ

ದಿಗುತಟದಲಿ ತೆರೆಯುತಿತ್ತು
ಹಗಲಿನಕ್ಷಿ;
ಮುಗಿಲ ಗರಿಯ ಕಾಯಿಸಿತ್ತು
ಗಗನಪಕ್ಷಿ.
ಪಚ್ಚಿಯಾಗಿ ಮೆರೆಯುತಿತ್ತು
ಬುವಿಯ ಮಣ್ಣು;
ಪಸುರ ಸಿರಿಯ ಮೇಯುತಿತ್ತು
ಕವಿಯ ಕಣ್ಣು.

ಜೇನುತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ತೊಯ್ದ
ಹಣ್ಣಿನಂತೆ
ಪೊಸ ಚೆಲ್ಲಿನ ಬಲೆಯ ನೆಯ್ದ
ಹಣ್ಣಿನಂತೆ
ಸವಿಗೆ ಸವಿಯ ಪೇರಿಸಿತ್ತು
ಭದ್ರಮಾಸಂ;
ಕವಿಗೆ ಕವಿಯ ತೋರಿಸಿತ್ತು
ಸುಪ್ರಭಾತಂ!

* * * *

೩೫. ಬಾ ಫಾಲ್ಗುಣ ರವಿ ದರ್ಶನಕೆ!

ಶಿವಮಂದಿರಸಮ ವನಸುಂದರ ಸುಮಶೃಂಗಾರದ
ಗಿರಿಶೃಂಗಕೆ ಬಾ;

ಬಾ ಫಾಲ್ಗುಣ ರವಿ ದರ್ಶನಕೆ!

ಕುಂಕುಮ ಧೂಳಿಯ
ದಿಕ್ಟಟವೇದಿಯೊಳ್ಳೋಕುಳಿಯಲಿ
ಮಿಂದೇಳುವನು;
ಕೋಟಿವಿಹಂಗಮ ಮಂಗಲರವ ರಸನೈವೇದ್ಯಕೆ
ಮುದ ತಾಳುವನು;
ಚಿನ್ನದ ಚೆಂಡನೆ ಮೂಡುವನು; ಹೊನ್ನನೆ
ಹೊಯ್‌ನೀರ್ ನೀಡುವನು.

ಸೃಷ್ಟಿಯ ಹೃದಯಕೆ ಪ್ರಾಣಾಗ್ನಿಯ
ಹೊಳೆಹರಿಯಿಸಿ ರವಿ ದಯಮಾಡುವನು!

ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿಹ ನೊರೆನೊರೆ ಕಡಲೆನೆ ನೋಡುವ
ಕಣ್ಣೋಡುವವರೆಗೆ
ಬನಸಿರಿ ತುಂಬಿದ ಕಣಿವೆಯ ಹಂಬಿರೆ
ಧೂಳೀಸಮಹಿಮ ಬಾನ್‌ಕರೆಗೆ
ಪ್ರತಿಭೆಯ ಹೋಮಾಗ್ನಿಯ ಮೇಲೆ ಕವಿಮನ
ತಾನುರಿದುರಿದೇಳೆ
ಮರಗಿಡದಲಿ ಜಡದೊಡಲಲಿ ಇದೆಕೋ
ಸ್ವಂದಿಸುತಿದೆ ಭಾವಚ್ಚಾಲೆ!

ವರ್ಣನದಿಂದ್ರಿಯ ನಂದನವನು ದಾಂಟುತೆ
ದರ್ಶನ ಮುಕ್ತಿಯ ಸೇರಿ
ವ್ಯಕ್ತಿತೆ ಮೈಮರೆವುದು ಸೌಂದರ್ಯ
ಸಮಾಧಿಯೊಳಾನಂದವ ಹೀರಿ:
ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯ ಸುಖನಿಧಿ ಅಲ್ಲಿ; ಸರ್ವಾತ್ಮನ
ಸನ್ನಿಧಿ ಅಲ್ಲಿ;
ಸಕಲಾರಾಧನ ಸಾಧನಬೋಧನದನುಭವರಸ
ತಾನಹುದಲ್ಲಿ!*

* 'ನವಿಲುಕಲ್ಲು' ಎಂಬ ಶಿಖರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತಂದು ದೊರೆಕೊಂಡ ದರ್ಶನ.

೩೧. ದೇವರು ರುಜು ಮಾಡಿದನು

ದೇವರು ರುಜು ಮಾಡಿದನು;
ರಸವಶನಾಗುತ್ತ ಕವಿ ಅದ ನೋಡಿದನು!

ಬಿತ್ತರದಾಗಸ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿರೆ
ಪವರ್ತದತ್ತರ ಸಾಲಾಗೆಸೆದಿರೆ
ಕಿಕ್ಕಿರಿದಡವಿಗಳಂಚಿನ ನಡುವೆ
ಮೆರೆದಿರೆ ಜಲಸುಂದರಿ ತುಂಗೆ
ದೇವರು ರುಜು ಮಾಡಿದನು,
ರಸವಶನಾಗುತ್ತ ಕವಿ ಅದ ನೋಡಿದನು!

ನದಿ ಹರಿದಿತ್ತು; ಬನ ನಿಂತಿತ್ತು;
ಬಾನ್ ನೀಲಿಯ ನಗೆ ಬೀರಿತ್ತು.
ನಿರ್ಜನ ದೇಶದ ನೀರವ ಕಾಲಕೆ
ಖಗರವ ಪುಲಕಂ ತೋರಿತ್ತು.
ಹೂಬಿಸಿಲಿ ಮಿರುಗಿರೆ ನಿರಿವೊನಲು
ಮೊರೆದಿರೆ ಬಂಡೆಗಳಲಿ ನೀರೊದಲು
ರಂಜಿಸೆ ಇಕ್ಕಲದಲಿ ಹೊಮ್ಮಳಲು
ಸಿಬ್ಬಲುಗುಡ್ಡೆಯ ಹೊಳೆಯಲಿ ಮಿಯಾಯತ
ಕವಿಮನ ನಾಕದಿ ನೆಲಸಿತ್ತು;
ಮಧು ಸೌಂದರ್ಯದ ಮಧುರ ಜಗತ್ತು
ಹೃದಯ ಜಿಹ್ವೆಗೆ ಜೇನಾಗಿತ್ತು!

ದೃಶ್ಯದಿಗಂತದಿನೊಮ್ಮೆಯ ಹೊಮ್ಮಿ
ಗಿರಿವನ ಪಟದಾಕಾಶದಲಿ
ತೇಲುತ ಬರಲೈ ಬಲಾಕಪಂಕ್ತಿ
ಲೇಖನ ರೇಖಾನ್ಯಾಸದಲಿ,
ಅವಾಜ್ಜಿಯ ಛಂದಃಪ್ರಾಸದಲಿ,
ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಚನೆಯ ಕುಶಲಕೆ ಚಂದಕೆ
ಜಗದಚ್ಚರಿಯಿಂದದ ಒಪ್ಪಂದಕೆ
ಚಿರಚೇತನ ತಾನಿಹೆನೆಂಬಂದದಿ
ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿಯ ಹಂತಿಯ ಆ ನೆವದಿ
ದೇವರು ರುಜು ಮಾಡಿದನು;
ರಸವಶನಾಗುತ್ತ ಕವಿ ಅದ ನೋಡಿದನು!

೩೨. ಗಗನ ಗುರು

ಅನಂತದಿಂ,
ದಿಗಂತದಿಂ
ಅನಂತತಾ ದಿಗಂತದಿಂ
ನೋಡೆ ನೋಡೆ ಮೂಡಿತೊಂದು
ಮೋಡ ಗೋಪುರ:
ಗಿರಿಯ ಬಿತ್ತರ;
ಶಿಖರದತ್ತರ;
ಅನುಭವಿಸುವ ರಸಭುಷಿ ಮತಿಗತಿಮಹತ್ತರ!

ಭಾದ್ರಪದದ ಬಾನಿನಲ್ಲಿ
ನೀಲ ಪಟದ ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ
ಸಂಜೆ ರವಿಯ ಚಿನ್ನ ಛವಿಯ ಕಲೆಯ ಕುಂಚಿಕೆ
ಸ್ವಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಳನೆ
ಕಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಚಿತ್ತಿಸಿತನೆ
ಪ್ರಕಟವಾಯ್ತು ವರ್ಣಶಿಲ್ಪದೊಂದು ಮಹಾ
ಸಂಚಿಕೆ!

ಸ್ತೂಪ ಸ್ತೂಪ ಸ್ತೂಪವೇರಿ
ಮೇಘದೇಗುಲ,
ಮ್ಯೋಮಕೇಶ ಜಟಾಜೂಟ, ಶೈಲಕೂಟ
ಶೈಲಿಯೋಲ್,
ಬೃಹದ್ ಭೂಮ ಶೂಲದೋಲ್,
ಮನಃಕೋಶವನ್ನು ಮಿಾರಿ,
ಪ್ರಾಣಕೋಶವನ್ನು ತೂರಿ,
ಅಗಲ ಅಗಲ ಅಗಲವಾಗಿ
ಗಗನ ಗಗನ ಗಗನವಾಗಿ
ಬಿರಿದುದೆಂದೆಯ ಬಾಗಿಲ:
ತಟಸ್ಥವಾಯ್ತು ಮಿಥ್ಯೆಯೊಂದನೃತ ವಿಮರ್ಶನ;
ಇಂದ್ರಿಯತೆಯ ದಾಂಟಿದಾತ್ಮಕಾಯ್ತುತೀತ
ದರ್ಶನ!
ರಸಾನಂದ ತನ್ಮಯತೆಗೆ ಕಾಲವುಂಟೆ?
ಕಾಮರೂಪಿಯಾಗಿ ಬಂದು

ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೊಂದು

ಪುನರ್ಜನ್ಮವಾಗಿ ನಿಂದು

ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ವಿರಚಿತಂ,

ನವೋ ನವೋ ಪರಿಚಿತಂ,

ವಿಯದ್ವಿವ್ಯ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯರಸವನೀಂಟೆ

ಘಂಟೆ ಘಂಟೆ ಘಂಟೆ ಘಂಟೆ

ಕಳೆದೆನೆಂಬ ಮಾತಿಗೇನು ಅರ್ಥವುಂಟೆ?

ಮಾತಿಗೊಂದು ಅರ್ಥವೇಕೆ?

ಅರ್ಥವಿದ್ದರರ್ಥ ಸಾಕೆ?

ಮೋಡಗಳನು ನೋಡಿ ಕಲಿ;

ಅರ್ಥ ಅಲ್ಪ ಎಂದು ತಿಳಿ!

ಮಾತು ಅರ್ಥ ಎರಡೂ ವ್ಯರ್ಥ ಸ್ವ-

ಅರ್ಥವಿರದಿರೆ!

ನೋಡುತಿರೆಯಿರೆ,

ದೂರವಾಗುತ್ತರ್ಥಗಿರ್ಥವೆಂಬ ವ್ಯಾಧಿಗೆ

ಸಯ್ತೆನಾಂ ಸಮಾಧಿಗೆ:

ತಟಿಚ್ಚರಣದಗ್ನಿಹಂಸಕೃಪಾಂಜೋಧಿಗೆ!

* * * *

೩೮. ಸಿದ್ದಿ

ನಿನ್ನೊಂದು ಚೆಂದುಟಿಯ ಸವಿಮುತ್ತಿಗೆಂದು ನಾ

ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಗಳೆತ್ತಿ ಬಯಸಿ ಬಂದೆ;

ಯುಗಯುಗಾಂತರದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ತೊಳಲುತ್ತ

ಬಳಲಿ

ಕಡೆಗಿಂದು ನಿಂದಿಹೆನು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ.

ನನ್ನಂತೆಯೇ ನೀನು ಹುಡುಕಿ ನೊಂದಿಹೆ, ಬಲ್ಲೆ;

ಸಾರುತಿದೆ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿನ ಪ್ರಣಯಕಾಂತಿ!

ಕಲ್ಪಾಂತರದ ಹಿರಿಯ ಬಯಕೆ ಫಲಿಸಲಿ ಇಂದು:

ಸ್ನೇಹಮೋಹದ ಮುತ್ತನಿಡು-ಓ ಎನ್ನ ಶಾಂತಿ!

* * * *

೩೯. ದುರ್ದಿನ

ಬಾನಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದೆ ಕಿಕ್ಕಿರಿ ಮಳೆಮೋಡದ ಮಬ್ಬು;

ಗಂಟಿಕ್ಕಿದವೋಲಿದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಕರಿಹುಬ್ಬು.

ಮಿಂಚಿನ ಗುಡುಗಿನ ಗಾಳಿಯ ಸುಳಿವಿನಿತಿಲ್ಲ;

ಚಿತ್ರಸ್ಥಗಿತವೊ ಎಂಬಂತಿದೆ ಜಗವೆಲ್ಲ.

ಗಿಡಮರವೆಲ್ಲಾ ನಿಶ್ಚಲ ಮೇಣ್ ಸ್ತಬ್ಧ;

ಸದ್ದಿದ್ದರು ಅದು ಹನಿ; ಕಡಲಾಗಿದೆ ನೀಶಬ್ದ.

ಹಿಡಿದು ಹೊಯ್ಯುತ್ತಿದೆ ಜಡಿಸೋನೆ,

ಬೇಸರು ಕರೆಕರೆ ಹಿಡಿಸುವ ಎಡಬಿಡದೆಯೆ

ಸೋರುವ ಸೋನೆ!

ಪ್ರಿಯನಾಗಮನವ ಹಾರೈಸುತ್ತ

ಮನೆಹೊಸ್ತಿಲ ಮೇಲೆ

ಕುಳಿತಿರುವಳು ದೀನಾನನೆ ಮಲೆನಾಡಿನ ಬಾಲೆ.

ಆ ಹೆಗ್ಗಾಡಿನ ಕಣಿವೆಯ ಮಧ್ಯೆ

ಆ ಒಂಟಿಯ ಹುಲ್ಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಲಿದೆ ನಿದ್ದೆ.

ನೆರೆಹೊರೆಯಿಲ್ಲ; ಚೊತೆಗಾರಿಲ್ಲ;

ಶಾನೊಬ್ಬಳೆ ಎಲ್ಲ!

ನಿಡು ನೋಡುತ್ತಿರೆ ಉತ್ಕಂಠಿತೆ, ಆ ನಾರಿ,

ಹಾವಿನವೊಲು ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ ಕಣಿವೆಯ ಕಾಲ್ವಾರಿ

ಹಳುವಿನೊಳ್ಳಲ್ಲಿಯೆ ಮರೆಯಾಗುತ್ತೆ ತೂರಿ:

ಶೂನ್ಯತೆ ಮಾತ್ರವೆ, ಹಾ, ಅದರೊಳ್ ಸಂಚಾರಿ!

* * * *

೪೦. ಗುರುಕೃಪೆ

ದೇವರಮನೆ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿರೆ ನಾ

ಧ್ಯಾನಾನಂದದಲಿ

ಬಂಧಿಸಿ ಹೃದಯವ ಬಂದುದು ಗುರುಕೃಪೆ

ಸುಂದರಿಯಂದದಲಿ!

ನಿರಿನಿರಿ ಮೆರೆದುದು ನೀಲಿಯ ಸೀರೆ:

ಶರಧಿಯನುಟ್ಟಳೆ ಭೂಮಿಯ ನೀರೆ?

ಮಂಗಳದಾರತಿ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ,
 ಹೂವೆಡಗೈಯಲ್ಲಿ;
 ಮಾಂಗಲ್ಯದ ತೋಳ್ಳೆರೆ ಕೊರಳಲ್ಲಿ,
 ಬಿಡುಗಡೆ ಎದೆಯಲ್ಲಿ!
 ಚಂದ್ರಮುಖದಲ್ಲಿ ತಾರೆಯ ಬಿಂದು;
 ಚಂದ್ರೋದಯದಲಿ ಮಿಂದುದೆ ಸಿಂಧು?

ತುಟಿ ಕಾವಲ್ ನಿಂದುದು ನಂದನಕೆ;
 ಕದವಾದುದು ಕಣ್ಣು;
 ಮೋಹಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯ ಮಧು ಬಂಧನಕೆ
 ಕೃಪೆ ಆದುದು ಹೆಣ್ಣು!
 ಗುಡಿಯಿಂದೀ ಪರಿ ತಾನೊಲಿದಾಕೆ
 ನಡತೆರೆ, ಬೇರೆಯ ಗುರುಕೃಪೆ ಬೇಕೆ?

* * * *

೪೧. ಅಗಸ್ತ್ಯ

ದಿನವೊಂದರೊಳೆ ನಿನ್ನ ಎದೆಯ ರಸವನು
 ಹೀರಿ
 ಸರ್ವಸ್ವವನು, ನಲ್ಲೆ, ಸುಲಿಯ ಬಲ್ಲೆ!
 ಮುತ್ತೊಂದರೊಳೆ ಮೊಗೆದು ಮನದಾಣಿಯ
 ಸೊದೆಯಾಂಟಿ
 ಆನಂದದಮರತೆಯ ಹೊಂದಬಲ್ಲೆ!

ಒಂದೆ ಆಲಿಂಗನದೊಳಿಹಪರಗಳೆರಡನೂ
 ನೋಯಿಸದೆ ಒಲಿದು ನಾನಪ್ಪಬಲ್ಲೆ!
 ಕಣ್ಣೊಂದು ನೋಟದೊಳೆ ಮಳೆಯಬಿಲ್ಲನು
 ನಗುವ
 ನಿನ್ನ ಸೊಬಗೆಲ್ಲವನು ಕದಿಯಬಲ್ಲೆ!

ಸಂಯೋಗವೊಂದರೊಳು ನಿನ್ನ ನುಣ್ಣನೆ
 ನೋಣೆದು
 ರಸಪೂರ್ಣ ಶೂನ್ಯತೆಗೆ ಕಳುಹಬಲ್ಲೆ!

ಮಲಗಿರುವ ಬಡಬಾಗ್ನಿ ನಾನೆನ್ನ ಕೆಣಕದಿರು:
 ಗುಟುಕೊಂದರಲಿ ಕಡಲ ಕುಡಿಯಬಲ್ಲೆ!

* * * *

೪೨. ಜೇನಾಗುವಾ!

ನಾ ನಿನಗೆ ನೀನೆನಗೆ ಜೇನಾಗುವಾ!
 ರಸ ದೇವಗಂಗೆಯಲಿ ಮೀನಾಗುವಾ!
 ಹೂವಾಗುವಾ ಹಣ್ಣಾಗುವಾ
 ರತಿರೂಪಿ ಭಗವತಿಗೆ ಮುಡಿಪಾಗುವಾ!

ಶಿವನೆನ್ನ ಸುಖಕೆ ಸುಖಿ;
 ಶಿವೆ ನಿನ್ನ ಸುಖಕೆ ಸುಖಿ;
 ಶಿವಶಿವೆಯರಾ ಸುಖವ
 ಸವಿವಖಿಲ ಲೋಕ ಸುಖಿ!
 ಬಾ ಬಾರ, ಬಾರ ಸಖಿ,
 ನಾ ನಿನಗೆ ನೀನೆನಗೆ ಜೇನಾಗುವಾ!
 ರಸ ದೇವಗಂಗೆಯಲಿ ಮೀನಾಗುವಾ!

ಬಿಂಬ ಚುಂಬನ ರಸದ
 ಅಗ್ನಿ ಆನಂದದಲಿ
 ಕರಗೆ ಕೈಲಾಸ,
 ವಕ್ಷದಾಲಿಂಗನದ
 ಇಕ್ಷುಪೀಡನಕುಣ್ಣೆ
 ಕ್ಷೀರೋಧಿಹಾಸ,
 ಚಂದ್ರಮಂಟಪದಲ್ಲಿ
 ಇಂದ್ರ ಇಂದ್ರಿಯಕುದಿಸೆ
 ಭೋಗ ಸಂತಾಸ,
 ಗಂಗೆಯಮುನೆಯ ತೊಡೆಯ
 ತುಂಗಭದ್ರೆಗೆ ಮೂಡೆ
 ತೀರ್ಥ ನಿಃಶ್ವಾಸ,
 ಬಾ ಬಾರ, ಬಾರ ಸಖಿ,
 ನಾ ನಿನಗೆ ನೀನೆನಗೆ ಜೀವಾಗುವಾ !
 ರಸದೇವಗಂಗೆಯಲಿ ಮೀನಾಗುವಾ !

ರಾಮಚಂದ್ರನ ಮನದ
ಮಾದೇವಿ ಸೀತೆ,
ಪುಂಡರೀಕನ ಪಡೆದ
ಶ್ರೀ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ
ತಮ್ಮ ಹರಕೆಯನೊಸಗೆಮಂಚವ ಮಾಡಿ,
ವಿರಹದುರಿಯನು ಕುದಿಸಿ
ಹಾಲು ಪುಣ್ಯವ ಹಾಸಿ,
ಹೂವು ಸುಖವನೆ ಹೊದಿಸಿ
ಮಿಲನ ಮಧುವನು ಸೂಸಿ,
ಕರುಣಿಸಲಿ ಕೃಪೆಮಾಡಿ
ತಮ್ಮ ನೋಂಪಿಯ ಸುಧಾರಕ್ಷೆ ನೀಡಿ !
ಬಾ ಬಾರ, ಬಾರ ಸಖಿ,
ನಾ ನಿನಗೆ ನೀನೆನಗೆ ಜೀನಾಗುವಾ !
ರಸದೇವಗಂಗೆಯಲಿ ಮೀನಾಗುವಾ !

* * * *

೪೩. ರವಿಗೆ ಕವಿಯ ಸರಸ ನಿಂದೆ

ಅದೊ ಬಂದನೊಂದಿನಿತು ತಡವಿಲ್ಲ! ಓ ರವಿ,
ಕೆಲಸವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲವೆ ನಿನಗೆ?
ಅಥವಾ ಹಿಡಿದಿದೆಯೆ ಕರ್ತವ್ಯದ ಪಿಶಾಚಿ?
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದಾ ಯಂತ್ರ ಜೀವನ ಸುಡಲಿ!
ನೀನು ಬಾಹಿರನಲಾ ಸೋಮಾರಿತನವೆಂಬ
ರಸಿಕತೆಗೆ!- ರಸಿಕತೆಯೆ? ನಿನಗೆ ರಸಿಕತೆಯೆಲ್ಲಿ,
ಶ್ರಮಜೀವಿ?- ನಳಿ ತೋಳ್ ಸೆರೆಯೊಳಪ್ಪಿ,
ತಡಮಾಡಿ
ಕಳುಹುವಾ ನಲ್ಲಿಯಿಲ್ಲವೆ ನಿನಗೆ? ಅಥವಾ
ಬರಿ ಬಣಗು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೊ ನೀನು?
ಹಾಗಿದ್ದರೆ,
ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವೆ ಕೇಳು: ಬೇಗನೆ
ಮದುವೆಯಾಗು!
ಉಷೆಯ ಊರೊಳು ಇನಿತು ತಳುವಿ
ಬರಬಹುದಂತೆ!-

ಕವಿ, ಮೊದಲು, (ಮದುವೆಯಾಗುವ
ಮೊದಲು,) ನಿನ್ನನಾ
ಗಿರಿಶಿಖರದಲಿ ಇದಿರುಗೊಳುತಿದ್ದನಾ; ಇಂದೇಕೆ
ತಳುವಿದನು? ಎಂದು ಕಿಟಕಿಯೊಳಿಣೆಕಿ
ನೋಡುವೆಯಾ
ಕೋಣೆಯನು? ಚಿ ನಿನ್ನ ನಾಣಿಲಿತನಕೆ ಬೆಂಕಿ!
ಆವಾವ ವೇಷದಲಿ, ಆವಾವ ರೂಪದಲಿ,
ಆರಾರು ಆರೊಡನೆ ಎಂತು ಎಂತಿಹರೆಂದು
ಆವುದನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಕಂಡಿಯಲಿ ಬಂದಿಣೆಕಿ
ನೋಡುವರೆ? - ನೋಡುವರೆ ನಿನ್ನಂಥ
ದೊಡ್ಡವರು?
ನಿನ್ನ ಹಿರಿಮೆಗಿದು ತಕ್ಕುದೆ ಹೇಳು!- ಹೋಗಾಚಿ!
ಮುಚ್ಚಿದರವಿಂದದಲರನು ಬಿಚ್ಚು. ನಾನೊಲ್ಲೆ;
ನಮ್ಮಪ್ಪುಗೆಯ ತಾವರೆಯ ಸಿರಿಯ ತೋಳ್ಸೆರೆಯ
ಮೊಗ್ಗನಲರಿಸಲೊಲ್ಲೆ!- ನಿದ್ದೆಯಿಲ್ಲದ ನಲ್ಲೆ
ಬಳಲಿ ಮಲಗಿಹಳೊ! ಎಚ್ಚರಿಸದಿರ್; ಎಚ್ಚರಿಕೆ!
ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನನ್ನ ನಿನ್ನಯ ನೇಹ
ಕೆಟ್ಟಿತು! ಬಿರುಕು ಬಿಟ್ಟಿತು! ಸುಟ್ಟುರಿದಿತು!....

ಶುದ್ಧ ಭಂಡನೊ ನೀನು! ಎಷ್ಟು
ಹೇಳಿದರೇನು?
ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆಯು ಹೊಳಪನುಕ್ಕಿಸಿ
ನಗುವೆಯೇನು?

* * * *

೪೪. ಕಂದನ ನಿದ್ದೆ-ತಂದೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆ

ಸೋವಿಯಟ್ ಸೈನ್ಯಗಳ್ ನಾಜೀ ಪತಾಕಮಮ್
ಮುರಿಯುತಿವೆ ಖಾಕೋವಿನೊಳ್;
ಚೀನಾ ಜಪಾನುಗಳ್ ಸಂಧಿಸಿವೆ ಬರ್ಮದೊಳ್
ಸಾವ್ ಬದುಕು ಸಂಗ್ರಾಮದೊಳ್.
ಅತ್ತಾ ಅಮೇರಿಕೆಯೊಳಾಯುಧಂಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ;
ಇತ್ತ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನೊಳ್ ಚರ್ಚಿಲ್ ವಚನ ವೃಷ್ಟಿ!

ಯುದ್ಧಸಿದ್ಧತೆಯುಳಿದ ಕರ್ಮಗಳಿಗಿಂದೆಲ್ಲಿ
ಬಹುಮಾನ ಬಿರುದುಗಳ ಬೆಲೆಯ
ಮಾತು?

ಆದರೂ ಎದೆತಟ್ಟಿ ಹೇಳುವೆನು ನಾನಿಲ್ಲಿ:-
ನನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ದೇವನೋತು
ಹರಸುವನು ಲೋಕವನು!

ಕೆಲಸವೇನೆಂಬೆಯೇನ್?
ಒಂದು ವರುಷದ ಚೈತ್ರ, ನನ್ನೆಳೆಯನು,
ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿಹನು: ಪೀಡಿಸುವ ನೋಣಗಳನ್
ನಿದ್ದೆಗೆಡದಂತೆವೋಲ್ ಸೋವುತಿಹನು!

* * * *

೪೫. 'ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯ'ರ ದೀಕ್ಷಾಗೀತೆ*

೧

'ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯ'ವೆ ಭಗವನ್ ಮಾನ್ಯಂ;
'ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯ'ನೆ ಭಗವದ್ ಧನ್ಯಂ!
ಸಾಮಾನ್ಯತೆ ಭಗವಂತನ ರೀತಿ;
ಸಾಮಾನ್ಯವೆ ದಿಟ ಭಗವತ್ ಪ್ರೀತಿ!
ಸಾಮಾನ್ಯರೋ ನಾವು:
ಓ ಬನ್ನಿಂ, ಓ ಬನ್ನಿಂ
ಸಾಮಾನ್ಯದ ಪೂಜೆಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯ ಕೊಳ್ಳಿ ನೀವೂ!
ಸರ್ವರಿಗಾಗಿಯೆ ಸರ್ವವ ತನ್ನಿಂ;
"ಸರ್ವರಿನೆನಗೆ! ಸರ್ವರಿಗೆನ್ನಿಂ!
ಸರ್ವರಿಗಾಗಿಯೆ ಸರ್ವಂ!" ಎನ್ನಿಂ.
ಓ ಬನ್ನಿಂ, ಈ ಬನ್ನಿಂ
ಸಾಮಾನ್ಯದ ಪೂಜೆಗೆ ಶ್ರೀ ದೀಕ್ಷೆಯ ಕೊಳ್ಳಿಂ!

೨

ಕೊನೆಗಂಡಿತೊ ಓರೊರ್ವರ ಗರ್ವದ ಕಾಲ,
ಇದು ಸರ್ವರ ಕಾಲ!

"ಸರ್ವೋದಯ!" "ಸರ್ವೋದಯ!"
ಸರ್ವೋದಯ ಯುಗಮಂತ್ರ!
ಸರ್ವೋದಯವೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಶ್ರೀತಂತ್ರ!
ಮೇಲಿಲ್ಲವೊ ಕೀಳಿಲ್ಲವೊ
ಸರ್ವ ಸಮಾನದ ರಾಜ್ಯ:
ಅಧ್ಯಕ್ಷನೊ ಸೇನಾನಿಯೊ
ಕಮ್ಮಾರನೊ ಚಮ್ಮಾರನೊ
ಕಾಯಕವೆಲ್ಲವು ಪೂಜ್ಯ!
ಕೈಗಾರನೊ ಕಲೆಗಾರನೊ
ಇರ್ವರಿಗೂ ಸಮಭೋಜ್ಯ;
ಇನ್ನಿಲ್ಲವೊ ಅಹಮಹಮಿಕೆ,
ತರತಮಗಳ ವ್ಯಾಜ್ಯ!

ಉಣಿಸಿಗೆ ಮೇಣ್ ಉಡುಪಿಗೆ ಮೇಣ್
ಆರಾಗಲಿ ಆರಡಿಯನ್
ಹಿಡಿಯುವುದಿನ್ ತ್ಯಾಜ್ಯ!
ಲೌಕಿಕದೊಳ್ ಲೌಕಿಕರಿಗೆ
ಆರಾಗಲಿ ಆರಡಿಯೊಳ್
ಹೊರಳುವುದಿನ್ 'ಪೂಜ್ಯ'!
-ಇದು ಲೌಕಿಕ ರಾಜ್ಯ!

೩

ಸಾಮಾನ್ಯರೊ ನಾವು:
ಓ ಬನ್ನಿಂ
ಸಾಮಾನ್ಯದ ಪೂಜೆಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯ ಕೊಳ್ಳಿಂ
ನೀವೂ! ನೀವೂ! ನೀವೂ!-
ನಿಲ್ ಇನ್, ದಿಟ್ಟಿಗೆ ನಿಲ್ ಇನ್!
ಬಾಗಿದ ಸೊಂಟವ ನೆಟ್ಟಗಿಡು;
ಬೆದರಿದ ಬೆನ್ನಂ ನೇರ್ ಮಾಡು.

* ೧೯೫೦ನೆಯ ಜನವರಿ ೨೬ನೆಯ ಗುರುವಾರ ಭಾರತವು
ಸರ್ವಪ್ರಜಾಧಿಪತ್ಯ (ರಿಪಬ್ಲಿಕ್)ವನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ.

ನೆಲ ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಂ ಮೇಲೆತ್ತಿ
ಅಭ್ಯಾಸಂ ಮರೆತಾ ತಲೆಯೆತ್ತಿ

ಎದುರಾಳಿಯ ಮೊಗ ನೋಡು!
 ಶತಶತಮಾನಂ ಗಗನವ ಹೀರದೆ,
 ದಾಸ್ಯದ ತಿಮಿರದಿ ದಾರಿಯೆ ತೋರದೆ,
 ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಶವಭಾರದಿ ಬಗ್ಗಿ,
 ದರ್ಪದ ಪದಘಾತಕೆ ದೈನ್ಯದಿ ಕುಗ್ಗಿ
 ಕುನಿದಿಹ ವಕ್ಷವನುಬ್ಬಿಸಿ ಉಸಿರಾಡು!
 ತೊಲಗಿತು ನಿನ್ನೆಯ ನಾಯ್‌ಪಾಡು;
 ಇನ್ನಿದು ದಿಟಕೂ ನಿನ್ನಯ ತಾಯ್‌ನಾಡು:
 ನಿನ್ನದೆ ನೆಲ! ನಿನ್ನದೆ ಹೊಲ!
 ನಿನ್ನದೆ ಕಾನ್! ನಿನ್ನದೆ ಬಾನ್
 ನಿನ್ನದೆ ನುಡಿ! ನಿನ್ನದೆ ಗುಡಿ!
 ನಿನ್ನದೆ ಹೊಳೆ! ನಿನ್ನದೆ ಬೆಳೆ!
 ನಿನಗಾಗಿಯೆ ನಿನ್ನೊಲವಿಗೆ
 ಇನ್ ಮಿಸಲ್ ನೀ ಬೆಳೆವ ಬೆಳೆ!
 ನಿನಗಾಗಿಯೆ ನಿನ್ನೊಲವಿಗೆ
 ಇನ್ ಮಿಸಲ್ ನೀ ಉಳುವ ಇಳೆ!

೪

‘ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರೊ’ ನಾವು:
 ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯದ ಪೂಜೆಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯ ಕೊಳ್ಳಿಂ
 ನೀವೂ!

ಹೆಸರಾಸೆಗೆ ಕೆಸರಾಸೆಗೆ
 ಉಸಿರನು ನೋಯಿಸೆವಾವು;
 ಹಿಡಿಯದು ನಮ್ಮನು ಕೀರ್ತಿಯ ಹವ್ಯಾಸದ
 ಹೆಬ್ಬಾವು!

ಭಗವಂತನೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಸಾಮಾನ್ಯನು:
 ಸಾಮಾನ್ಯನೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಶ್ರೀಮಂತನು!
 ಆತನೆ ಒರ್ವನ್, ಆತನೆ ಸರ್ವನ್,
 ಸರ್ವಾತ್ಮನ್ ತಾನ್ ಸರ್ವಾನನ್ಯನ್!
 ನಮಗಿಲ್ಲಯ್ ಶಾಶ್ವತ ನಾಮದ ಗರ್ವಂ,
 ನಶ್ವರವನೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿಸುವಾ
 ಅಹಂಕಾರದಾ ಮಿಥ್ಯಾಗರ್ವಂ.
 ನಶ್ವರ ಸುಖಿಗಳ್ ನಾವು:
 ಕೇಡಲ್ಲವೊ ನಮಗಾ ಹೆಸರಿಲ್ಲದ ಸಾವು!

ಹಿಂಜರಿಯೆವು, ಅಂಜೆವು, ಸಾಮಾನ್ಯತೆಗಾವು!
 ನೇಗಿಲ್ ಲೇಖನಿ ತಕ್ಕಡಿ ಕತ್ತಿ
 ನಮಗೆಲ್ಲಂ ಸಮರಸ ಸಂಪತ್ತಿ.
 ನಮಗಲ್ಲವೊ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ್
 ಪೊತ್ತಿಸುವಾ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯ
 ಪುಲ್‌ವೆಂಕೆಯ ಕಾಂತಿ,
 ಹೆಸರಿನ ವಿಭಾಂತಿ!
 ಹೆಸರರಿಯದ ದಿನದಿನದಾ
 ಒಲುಮೆಯ ಬಾಳಿನ, ನಲುಮೆಯ ಸೇವೆಯ
 ಅಖ್ಯಾತಿಯೆ ನಮ್ಮಾತ್ಮದ ಚಿರಶಾಂತಿ!
 ಶಾಂತಿಗೆ ದುರ್ಗಂ, ಶಾಂತಿಸ್ವರ್ಗಂ,
 ಅಖ್ಯಾತಿಯೆ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಶ್ರೀಮನ್ ಮಾರ್ಗಂ:

೫

ಬರಿ ಲೌಕಿಕವಲ್ಲಯ್ ನಮ್ಮದೆಯುಸಿರಿನ
 ಗಮನಂ:
 ಹುಸಿಯಲ್ಲದ ಋಷಿತನಕಿದೊ ನಮ್ಮಯ

ನಮನಂ:

ರಸ ತುಂಬಿದ ಕವಿಕಲೆಗಿದೊ ನಮ್ಮಯ ನಮನಂ!
 ಭಗವತ್ ತ್ಯಾಗಿಗೆ ಇದೊ ನಮನಂ!
 ಶ್ರೀಮದ್ ಯೋಗಿಗೆ ಇದೊ ನಮನಂ!-
 ಮೇಣ್....

ಮರೆ ಮೋಸದ ಬೂಟಾಟಿಕೆಗಿದೊ ಮರ್ದನ
 ದಮನಂ!
 ಧರ್ಮದ ಸೋಗಿದ ದುರ್ಲಾಭಕೆ ಕೋ ಧಿಕ್ಕಾರದ
 ಶಮನಂ;

ಮೇಣ್ ಬಲಭೇಷಜ ವಮನಂ!-
 ಹನಿ ಹನಿ ಸೇರುತ ಹರಿಯುವ ಜನ ಜನತಾ
 ಭಕ್ತಿ
 ತಾನದೆ ತಿಳಿಯಯ್ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಶ್ರೀಶಕ್ತಿ.
 ಸರ್ವೋದಯವೆಮ್ಮಯ ಗುರುದೀಕ್ಷಾಮಂತ್ರಂ;
 ಸರ್ವಪ್ರೇಮಜ ಸಮತಾಭಾವಂ ಶಿಕ್ಷಾತಂತ್ರಂ;
 ಸರ್ವಸಮರ್ಪಣ ಯೋಗದ ಮರ್ಮಂ
 ಬೋಧಿಪ ನಿತ್ಯ ನಿರಂತರ ಕರ್ಮಂ
 ಸಾಧಿಪ ಲೀಲಾನಂದದ ಧರ್ಮಂ ರಕ್ಷಾಯಂತ್ರಂ!

‘ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರೊ’ ನಾವು:

ಓ ಬನ್ನಿಂ,

ಸಾಮಾನ್ಯದ ಪೂಜೆಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯ ಕೊಳ್ಳಿಂ
ನೀವೂ! ನೀವೂ! ನೀವೂ!

* * * *

೪೬. ಇಬ್ಬನಿಯವತಾರ!

೧

ಪ್ರೀತಿಸು, ಮುದ್ದಿಸು, ಒಲಿ, ಆಲಿಂಗಿಸು;

ಬರಿ ನೀರಿನ ಹನಿ ಎನಬೇಡ:

ಪಚ್ಚೆಯ ಪುಲಕವೆ ಎಚ್ಚತ್ತೋಲಿಹ
ಆಶ್ಚೀಜಾಂತ್ಯದ ಹಚ್ಚನೆ ಹಸುರಲಿ
ಬೆಚ್ಚನೆ ಮಲಗಿಹ ಚೊಚ್ಚಲ್ ಬಿಸಿಲಲಿ

ಮಿಣುಕಿದೆ ಕಿಡಿಯಿಬ್ಬನಿ ನೋಡ!

ಕಾರಿರುಳಿನ ಮಿಂಚುಂಬುಳುವಂತೆ,

ಕರ್ದಿಂಗಳ ಬಾನಿನ ಅರಿಲಂತೆ,

ಮುತ್ತಯ್ಯೆಯ ಮೂಗುತಿ ಹರಳಂತೆ,

ಧ್ಯಾನಿಯ ಕಣ್ಣೆವೆಗೂದಲಿನಂಚೊಳ್

ಹೊಂಚುವ ಬಾಷ್ಪದ ಬಿಂದುವಿನಂತೆ

ಆಶಾ ಭಾವೋಜ್ವಲ ನೋಡ!

ನಶ್ವರ ಲೀಲಾಸುಖಿ ಈ ಈಶ್ವರನನು ನೋಡ:

ನೋಡಿಯೆ ನಶ್ವರವನು ನೀನ್ ಅವಿನಶ್ವರ

ಮಾಡ!

೨

ಸ್ವಾಲಿನ್ ಟ್ರೂಮನ್ ಭೇಟಿಗೆ ನೂರ್ಮಡಿ

ಮುಖ್ಯಂ ಭವ್ಯಂ ಕವೀಗೀ ನೀರ್ಕಡಿ!

ಹಿಡಿದಿಲ್ಲೇ ಹನಿಗವರಾ ಕೀರಿಯ ಶನಿ:

ಗುಡಿ ಕಾಣಾ ಶಾಂತಿಯ ದೇವತೆಗೀ ಇಬ್ಬನಿ!

ಇದು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಸಂದೇಶದ ನುಡಿ:

ಅರಿತೂ ಕಲಿತೂ ಶಾಂತಿಗೆ ದುಡಿ, ಮಡಿ!

ಇಬ್ಬನಿಯಲಿ ಸುಖಿಸುವ ಹೃದಯವೆ ದೇವಗೆ

ಗುಡಿ;

ಸಾಮಾನ್ಯದಿ ಸುಖಿಪುದೆ ಚಿರ ಶಾಂತಿಗೆ

ಮುನ್ನುಡಿ.

ವೈರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಇದೆ ಶಸ್ತ್ರ;

ಅಣುಬಾಂಬಿಗು ತಾ ಪ್ರತ್ಯಸ್ತ!

೩

ಬರಿ ಹನಿಯಲ್ಲಿದು: ಸ್ವರ್ಗಾದೇಶಂ!

ಬರಿ ಹೊಳಪಲ್ಲಿದು: ದಿವ್ಯಾವೇಶಂ!

ಅವತಾರಗಳಲಿ ಇದೂ ಒಂದೀ ಹಿಮಮಣಿ:

ನಶ್ವರಲೀಲೆಯ ಈ ಶಾಶ್ವತನಿಗೆ ಮಣಿ!

ಕ್ಷಣಿಕಂ? ಅದಕಾಗಿಯೆ ತಡಮಾಡದೆ

ವಂದಿಸು, ಕೀರಿಸು. ಆಲಿಂಗಿಸು, ಒಲಿ.

ಬರಿ ನೀರಿನ ಹನಿ ಎನಬೇಡ!

ರಸಾನುಭವದೊಳೆಯೆ ಜಗತ್ ಶಾಂತಿಗೆ

ಬೆಂಬಲವಾಗುವ ತಪೋರೂಪದೀ

ಸಕ್ರಿಯ ಕಾಣಿಕೆಯನು ನೀಡ!

* * * *

೪೭. ಅನಿಕೇತನ

ಓ ನನ್ನ ಚೇತನ,

ಆಗು ನೀ ಅನಿಕೇತನ!

ರೂಪ ರೂಪಗಳನು ದಾಟಿ,

ನಾಮ ಕೋಟಿಗಳನು ಮೀಟಿ,

ಎದೆಯ ಬಿರಿಯೆ ಭಾವದೀಟಿ,

ಓ ನನ್ನ ಚೇತನ,

ಆಗು ನೀ ಅನಿಕೇತನ!

ನೂರು ಮತದ ಹೊಟ್ಟೆ ತೂರಿ,

ಎಲ್ಲ ತತ್ತ್ವದೆಲ್ಲೆ ಮೀರಿ,

ನಿರ್ದಿಗಂತವಾಗಿ ಏರಿ,

ಓ ನನ್ನ ಚೇತನ,

ಆಗು ನೀ ಅನಿಕೇತನ!

ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದಿರು;
ಮನೆಯನೆಂದೂ ಕಟ್ಟದಿರು;
ಕೊನೆಯನೆಂದೂ ಮುಟ್ಟದಿರು;
ಓ ಅನಂತವಾಗಿರು!
ಓ ನನ್ನ ಚೇತನ,
ಆಗು ನೀ ಅನಿಕೇತನ!

ಅನಂತ ತಾನ್ ಅನಂತವಾಗಿ
ಆಗುತಿಹನ್ ನಿತ್ಯಯೋಗಿ;
ಅನಂತ ನೀನ್ ಅನಂತವಾಗು:
ಆಗು, ಆಗು, ಆಗು, ಆಗು,

ಓ ನನ್ನ ಚೇತನ,
ಆಗು ನೀ ಅನಿಕೇತನ!

* * * *

೪೮. ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರದಿ ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆ

೧

ಸ್ವಪ್ನದಲಿ ನಾನೊಮ್ಮೆ ಸತ್ತಿದ್ದೆ-
ಧೂ ಹಾಳುಬಾಯಿ!-
ಅಲ್ಲ, ಸತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾಗಿದ್ದೆ!
ಆದರೂ ಎಚ್ಚರಿದ್ದೆ!
ಮುಂದೆ, ಮುಂದೆ, ಮುಂದೆ,
ರೆಕ್ಕೆ ಬಂದವನಂತೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ:
ಅಂಥ ನಿಧೆ!

೨

ಹಾದಿಯಲಿ ಏನೇನೂ ಬೋರ್ಡುಗಳ ಕಂಡೆ;
ಏನೇನೂ ಲಿಪಿಗಳು, ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರ.
ಯಾವುದೊಂದನು ನನಗೆ ಓದಲಾಗಲಿಲ್ಲ;
ಯಾವುದೂ ನನಗರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ.
ಕಡೆಗೆ, ಅಲ್ಲೊಂದು ಕಡೆ, ಕಂಡೆ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯ:

ಕೈಮರದ ಬೋರ್ಡಿನಲಿ ಇತ್ತು -'ನರಕಕ್ಕೆ ದಾರಿ!'
ನನ್ನ ಕನ್ನಡ ಮಮತೆ ಬಂತು ಉಕ್ಕಿ,
ಕಡೆಗಾದರೂ
ಅರ್ಥವಾಗುವುದೊಂದು ದಾರಿ ಸಿಕ್ಕಿ.
ಅರ್ಥವಾಗದ ಸಗ್ಗ ಎನಿತಿದ್ದರೇನು?
ಅರ್ಥವಾದರೆ ಸಾಕು, ನರಕವೂ ಜೇನು!
ನುಗ್ಗಿದೆನು ಆ ದಾರಿಯಲಿ ನಾನು.

೩

ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ತಡೆಗಟ್ಟತೊಂದು ಕೈ;
ಗರ್ಜಿಸುತ್ತೊಂದು ದನಿ, ಅಶನಿ:
“ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಹುಗಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂತಿರುಗು ನಾಕಕ್ಕೆ.”
ನಾನೆಂದೆ:
“ನಾಕವಾದರು ಬಾಯಿಪಾಠದ ಬದುಕು ಸಪ್ಪೆ;
ಅರ್ಥವಾಗುವ ನರಕ ಲೇಸೆಂದು ಬಂದೆ.”
ಮರುನುಡಿಯನೀಯದಾ ದಾರಿ ಕಗ್ಗಲ್ಲಾಗಿ
ಮುಚ್ಚಿತ್ತು.

ಅನ್ಯಾಯಕವಚತ್ತು
ಹಿಂತಿರುಗಿದೆ. ಬೆಪ್ಪಮರಿ ನಾಕಮಾರ್ಗದಿ ನಡೆದೆ
ಮುಂದೆ.

ಕಾಣಿಸಿತು ದೂರದಲಿ ಮುಚ್ಚಿದ ಮಹಾದ್ವಾರ!
ಸ್ವರ್ಗಪ್ರವೇಶದಾವೇಶ ಚಿಂತೆ
ಮೆಯ್ತತ್ತಂತೆ
ಬಳಿಸಾರಿ ನಿಂತೆ.

೪

“ಯಾರು?” -ಮೊಳಗಿದುದು ದೌವಾರಿಕನ
ವಾಣಿ.

“ನಾನು!” -ಅಷ್ಟು ಕೆಚ್ಚಿತ್ತೆನ್ನ ನನ್ನತನದಲ್ಲೆ!
“ನೀನು ನಿಜವಾಗಿ ಯಾರಾಗಿಹೆಯೋ,
ನೀನು ನಿಜದಲ್ಲಿ ಏನಾಗಿಹೆಯೋ,
ಆ ಹೆಸರ ಹೇಳಿದರೆ ತೆರೆವುದೀ ದ್ವಾರ.
ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯದು ನಿನ್ನ ಭೂಲೋಕದವತಾರ,
ಲೋಕ ಮೆಚ್ಚಿದ ಬರಿಯ ಹುಸಿ ಹೆಸರು:
ಅಂತರಾತ್ಮದ ನಿನ್ನ ನಿಜನಾಮವನು ಉಸಿರು!

“ಪು . . ಟ್ಟ . . ಪ್ಪ!”

ಅಕ್ಷರಕ್ಷರವನೊತ್ತಿ ನುಡಿದು
ಹೆಮ್ಮೆಯಲಿ ಹೆಸರೊರೆದು ನಿಮಿರಿ ನಿಂತೆ,
ಇನ್ನೇನು ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರ ಹೆದರಿ ಹಿಂಜರಿವುದೆಂದು.
ದೌವಾರಿಕನು ನಕ್ಕು “ಏನದು? ಟ ಟ್ಟ ಟ್ಟ!
ನಿಜವನೊರೆಯದೆ ಬಾಗಿಲಿದು ತೆರೆವುದಿಲ್ಲ.”
ಮನದೊಳೆಂದುಕೊಂಡೆ:

“ಇವನಿಗೇನಿದು ಸೊಕ್ಕು? ಅಮೃತಪಾನದ

ಮಹಿಮೆ!

ನನ್ನಾ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ, ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ!
ಅದನಿವನು ಟ ಟ್ಟ ಟ್ಟ ಎಂದಣಕಿಸುವನಲ್ಲ?—
ಓವೊ, ನಾನೆ ತಪ್ಪಿದೆ.

ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಎಂಬುವರು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೊ ಇರುವರಲ್ಲೆ?
ಪ್ರಥಮಾಕ್ಷರವನೂ ಸೇರಿಸಿದರೀ ದ್ವಾರ
ತೆರೆಯದೇನೊಳದೆ?

ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತೆ ಮತ್ತಮೊಮ್ಮೆ ಕೂಗಿದೆನು ನನ್ನ
ಹೆಸರ:

“ಕೆ . . ವಿ . . ಪು . . ಟ್ಟ . . ಪ್ಪ!” —

ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಬಿಮ್ಮನಿತ್ತಾ ದ್ವಾರ...

ದೌವಾರಿಕನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿತು ತಿರಸ್ಕಾರ!

ಆಂಗ್ಲೇಯ ಅಕ್ಷರದ ಮಿಶ್ರಣವೆ ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು,
ನನ್ನ ನಿಜಜೀವ ಕಾವ್ಯ, ನಿಜನಾಮ ಕಾವ್ಯನಾಮ
ಎಂದು,

ಕೂಗಿದೆನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ, ತಿದ್ದಿಕೊಳುವಂತೆ ತಪ್ಪು:
“ಕು ವೆಂ ಪು!”

೫

ಏನಿಂಪು! ಎನಿತು ಪೆಂಪು! ಕನ್ನಡದ ಕಂಪು!
ಕುವೆಂಪು! . . .

ಮಾನಸತ್ರಗಳ ರಾಶಿಯೊಳೆ ಬೆಳೆದ ನಾಮ!
ಪುಷ್ಪಹಾರಗಳ ಗೋಪುರವ ತಳೆದ ನಾಮ!
ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರ ಕವಾಟ ಪಾಟನಕರಿ ಅದಾಗದೇನು?
ಕೂಗಿದೆನು ನಾನು:

“ಕುವೆಂಪು !”—

ನಕ್ಕನಾ ದೌವಾರಿಕಂ ನಾಮದಾ ವಿಕೃತನೂತ್ನತೆಗೆ,

ಗಹಗಹಿಸಿ, ತಡೆಯಲಾರನೆಂಬಂತೆ:

ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರವೊ? . . .

ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ ಬಿಮ್ಮಗಿತ್ತು!

೬

ಗಾಯಗೊಂಡಭಿಮಾನ ಕೆರಳಿದಂತಾಯ್ತು.
ಇದಕಿಂತ ನಿಜನಾಮ ಎಲ್ಲಿಂದ ತರಲಿ?
ಹುಚ್ಚು ಹುಚ್ಚಾದೆ.

ಸ್ವರ್ಗದಾ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನ ಕಿವುಡುಗಿವಿಗೆ
ಏನೇನೊ ಹೆಸರುಗಳನೊರಲುತ್ತ ನಿಂತೆ,
ಉನ್ನತ್ತನಂತೆ.

‘ಲೆಕ್ಷರರ್’ ಎಂದೆ;

‘ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಪ್ರೊಫೆಸರ್!’ ಎಂದೆ;

‘ಪ್ರೊಫೆಸರ್!’ ಎಂದೆ;

‘ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್!’ ಎಂದೆ; —ಕಡೆಗೆ,

‘ವೈಸ್ ಛಾನ್ಸಲರ್!’ ಎಂದೆ!

‘ಪದ್ಮಭೂಷಣ!’ ಎಂದೆ. ಕೊಟ್ಟ ಕೊನೆಗೆ

‘ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ!’ ಎಂದೂ ಅಂದೆ!

೭

ಒಂದಕೂ ಜಗ್ಗಲೊಲ್ಲದೆ ಹೋಯ್ತು

ಸಗ್ಗದಾ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು.

ಕಡೆಗೆ, ನಾ ತಿಳಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ನಾನ್ ಗೆಯ್ಯ

ಪುಣ್ಯ ಪಾಪದ ಹೊರೆಯ ಪಟ್ಟಿಯನೂ

ಒದರಿದೆ!

ನನ್ನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗಿನಿತು ಮನಗರಗಿ ದೌವಾರಿಕಂ:

“ನರಲೋಕ ಮನ್ನಣೆಯ ಆ ಹೆಸರುಗಳಿಗಿಲ್ಲಿ
ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ.

ಅಲ್ಲಿಯ ಮೊದಲಿಗಿಲ್ಲಿ ತುದಿ;

ಅಲ್ಲಿಯ ತುದಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು;

ಎಲ್ಲ ತಲೆಕೆಳಗು.

ಆವುದಿದೆ ನಿನ್ನೊಳಗು,

ನಿನ್ನೊಳಗಿನಾ ಬೆಳಗು, —

ನಿನ್ನ ಹಮ್ಮಿನದಲ್ಲ;

ನಿನ್ನ ಬಿಮ್ಮಿನದಲ್ಲ;
 ಲೋಕಕೀರ್ತಿಯದಲ್ಲ;
 ಮರ್ತ್ಯಗೌರವದಲ್ಲ;
 ಮತಗಿತದ ಧರ್ಮಗಿರ್ಮದ ಆತ್ಮವಂಚಕದ್ದಲ್ಲ;-
 ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ಹೃದಯದಾತ್ಮದೊಲವಿನ
 ಹೆಸರನುಸಿರು.”

೮

ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ
 ಒಳಗೇನೂ ಒಂದು ತಿಳಿವಿನ ಬೆಳಕು
 ಮಿಂಚಿದಂತಾಯ್ತು.

ಜಗದ ಕಣ್ಣೆಂದಿಗೂ ಇಣುಕದಿರುವೊಂದು
 ಗೂಢನಾಮವು ನಾಲಗೆಯ ತುದಿಗೆ ನೆಗೆದು
 ಬಂತು.

ನಾಚಿ ನಿಂತುದನರಿತು ಇಂತೆಂದನಾ ದೇವದೂತ:
 “ಬಾಗಿಲದೊ ಮಿನುಗುತಿದೆ!
 ಅದರ ಆನಂದವಾ ಕಾಂತಿ!
 ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲಿಗೆ -ಸಾಕು ಬಿಡು,
 ಹುಸಿ ಹೆಸರುಗಳ ಆ ಭ್ರಾಂತಿ:
 ನಾಚಿಗೆಯನಾಚಿಗಿಡು;
 ನಿಜದ ನಿಜನಾಮವನು ಹೆದೆಗೆ ತೊಡು;
 ಎದೆ ತೆರೆಯುವುದು ನಿನಗೆ ಶಾಂತಿ!”

ಕೈ ಮುಗಿದು,
 ನಿಜಕಾಗಿ ನಾಚಿಕೆಯನಾಚಿ ತಳ್ಳಿ,
 ನಾನೆಂದೆ ತೊದಲಿ ತೊದಲಿ:
 “ನನ್ನನುದ್ದರಿಸೆ
 ಶ್ರೀ ಗುರುಕೃಪೆಯೆ ಮೆಯ್ಯೆತ್ತು ಬಂದಿರುವ
 ಶ್ರೀ ಮಹಾಮಾತೆಯಡಿದಾವರೆಯೆ ಆಗಿರುವ
 ಸತಿಯ ಒಲವಿನ ಸೆರೆಯ ನಾನು . . .
 ನಾ . . ನು, ನಾ . . . ನು, ನಾ . . . ನು
 ಹೇ . . ಮೀ . . ಗಂ . . ಡೆ!”-
 ಪದ್ಮದಲವನೆ ಬಿರಿದು ತೆರೆದ ಸಗ್ಗವಾಗಿಲ ಕಂಡು
 ಆತ

ಬಂಡುಂಡ ದುಂಬಿಯಂದದಿ ಸೊಗಸಿದನು
 ದೇವದೂತ!...
 ಕಂಡೆ!...
 ಒಳನುಗ್ಗಿದೆ!....

ಸಜ್ಜೆಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಚಾಚಿದೆನ್ನಯ ತೋಳ
 ತಲೆದಿಂಬಿನಲಿ, ಬಾಳಸಗ್ಗದ ಮೊಗವ ಕಂಡೆ!-
 ಎ, ಚ್ಚ, ತ್ರಿ, ದ್ವೆ!

* * * *

೪೯. ಕರಿಸಿದ್ದ

ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಕಳೆದು, ತಾಯಿ ತುಂಗೆಯ
 ದಾಟಿ,

ಒಂಬತ್ತು ಮೈಲಿಗಳ ದೂರದಲಿ, ನಮ್ಮೂರು
 ಕುಪ್ಪಳಿ. ಊರಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಮನೆ. ನಮ್ಮ ಕಡೆ
 ಊರೆಂದರೊಂದೆ ಮನೆ. ಪಡುವೆಟ್ಟುಗಳ ನಾಡು;
 ದಟ್ಟವಾದಡವಿಗಳು ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಮಲೆನಾಡು.
 ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರದ ಬೆಟ್ಟಗಳು. ಕಾಡುಗಳು;
 ಎತ್ತನೋಡಿದರತ್ತ ಸಿರಿಹಸುರು. ಕಣ್ಣುಗಳಿ-
 ಗಾನಂದ; ಮೇಣಾತ್ಮಕೊಂದೊಸಗೆ.

ಓ ಅಲ್ಲಿ,
 ದೊಡ್ಡಣಬೆಯಂದದಲಿ ನೆಲದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದ
 ಹುಲ್ಲುಡಿಸಲೊಂದರಲಿ ಸಂಸಾರಿಯಾಗಿದ್ದ
 ಕರಿಸಿದ್ದನೆಂಬುವನು. ಜಾತಿಯಲಿ ಕೀಳಂತೆ!
 ನೀತಿಯಲಿ? ನಾನರಿಯೆ!- ಗಿಡ್ಡಿ ಎಂಬುವಳವನ
 ಹೆಂಡತಿ.

ಬಡಜನರ ಜೀವದಲಿ ಉಬ್ಬೆಗವ
 ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳೆನಿಲ್ಲ ಎಂದೆಲ್ಲ
 ತಿಳಿದಿಹರು. ಅದರಿಂದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮೊದಲಾದ
 ಕಬ್ಬಿಗರು ರಾಮನಂತಹ ರಾಜರನೆ ಕುರಿತು
 ಕೊಬ್ಬಿರುವ ಕಾವ್ಯಗಳ ರಚಿಸಿದರು. ನಾನೇನು
 ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ನನ್ನ ಕತೆಯೂ ದೊಡ್ಡ

ಕಾವ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.-ಪುಟ್ಟ ಕವಿ; ಪುಟ್ಟ ಕತೆ!
ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಣನೆಗಳಿಲ್ಲ. ಯಮಕಗಳು,
ಗಮಕಗಳು, ಮೇಣಲಂಕಾರಗಳು, ಪ್ರಾಸಗಳು
ಇಲ್ಲ. ನಾನೇನು ವೃತ್ತಗಳ, ಕಂದಗಳ
ಮಂದೆಗಳ ಕಾಯುತಿಹ ಕುರುಬರವನೂ ಅಲ್ಲ.
ಪಾಂಡಿತ್ಯವೆನಗಿಲ್ಲ. ಮುಚ್ಚುಮರೆ ಏತಕ್ಕೆ?
ಪಂಡಿತರ ಕಂಡರೆನಾಗುವುದೆ ಇಲ್ಲ.
ಪಂಡಿತರ ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ನಾನಿದನು ಕಟ್ಟಿಲ್ಲ.
ದಿಟದ ಕತೆಗಾಸಿಸುವ ಪಾಮರರಿಗಾಗಿದನು
ಬರೆದಿಹೆನು. ನಾನೊಬ್ಬ ಪಾಮರನು....

ಇಂತಿರಲು-

ಕರಿಸಿದ್ದ ದನಗಳನು ಕಾಯುವನು. ಗಿಡ್ಡಿ
ಮನೆಮನೆಗೆ ತಿರುತಿರುಗಿ ದಿನಗೂಲಿಮಾಡುವಳು.
ಬಹುಕಾಲವಾದರೂ ಮಕ್ಕಳಾಗಲೆ ಇಲ್ಲ.
ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಪುನ್ನರಕವಾಗುವುದು
ಎಂದರಿಯರವರು. ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನವರು
ಕೇಳಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿಯನು
ಮಾಡಲವರಿಗೆ ದುಡ್ಡೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಜಿಗೇ
ಗತಿಯಿಲ್ಲ! ನೈವೇದ್ಯಕೆಲ್ಲಿಂದ ತರಬೇಕು?

.....ಪ್ರಕೃತಿ ಧರ್ಮವ ನಂಬಿ

ಕರ್ಮವನು ಮಾಡಿದರು. ಕಡೆಗೊಂದು ದಿನ ಗಿಡ್ಡಿ
ನಡುರಾತ್ರಿ ಹಿಗ್ಗಿದಳು ಒಂದು ಕೂಸನು ಹೆತ್ತು.
ಕರಿಸಿದ್ದ ಸಂತಸದಿ ಹೆಂಡತಿಯ ಶುಶ್ರುಷೆ
ಮಾಡಿದನು; ದಾದಿಯರನೆಲ್ಲಿಂದ ತಂದಾನು
ಆ ಬಡವ! ಹರಳೆಣ್ಣೆ ಹಣತೆಯನು ಹೊತ್ತಿಸಿದ.
ಮಬ್ಬಿನಲಿ ಮಗುವನ್ನು ಪದ್ಧತಿಯ ಮೀರದೆಯೆ
ಮೊರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿದ. ದೆವ್ವಗಳು ಬರದಂತೆ
ಹರಕು ಮೆಟ್ಟಿನ ಚೂರ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದನು.
ಬಾಗಿಲಿನ ಮೂಲೆಯಲಿ ಪೊರಕೆಯೊಂದನು

ಇಟ್ಟ!

ಬಡತನದ ತೊಟ್ಟಿಲನು ಬಲಗೊಂಡು, ಭಕ್ತಿಯಲಿ
ಮೂರು ಕಾಸನು ಸುಳಿದು ಮುಡಿಪಾಗಿ

ಕಟ್ಟಿದನು!

ತಿರುಪತಿಯ ವೆಂಕಟೇಶನಿಗಲ್ಲ; ಕಾಶಿಯಲಿ

ಮಲಗಿರುವ ವಿಶ್ವನಾಥನಿಗಲ್ಲ; ನಮ್ಮೂರು
ತೋಟದಾಚೆಯ ಭೂತನಿಗೆ ಮುಡಿಪು ಕಟ್ಟಿದನು.
ಆದರೂ ತಿರುಪತಿಯ ವೆಂಕಟನ ಭಕ್ತರಿಗೆ
ಬರುವ ಸಂತಸವಾಯ್ತು, ವಿಶ್ವನಾಥನ ಭಕ್ತ-
ರಾನಂದವೇ ಅವನಿಗೂ ಬಂತು. ವೈಷ್ಣವರ
ಸುಖವಾಯ್ತು. ಮಾನವರ ಭಕ್ತಿಯೇ ದೇವರಿಗೆ
ಶಕ್ತಿ! ನರಭಕ್ತಿಯಳಿದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಹರಶಕ್ತಿ!

ದಂಪತಿಗಳುಲ್ಲಸದಿ ಹಿಗ್ಗಿದರು. ಹಾಲಿಲ್ಲ,
ಗೀಲಿಲ್ಲ; ಎಣ್ಣೆಬೆಣ್ಣೆಗಳಿಲ್ಲ. ಮೊಲೆಹಾಲು
ಗಂಜಿಗಳ ಬಲದಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು ಬೈರ.
ಹೆಸರಿಡಲು ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಬಿಡಿಕಾಸು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.
ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವರೇ ಜಾತಕವ ಬರೆದಿಟ್ಟ!
ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಚಂದ್ರನಂತಿರಲಿಲ್ಲ ಆ ಬೈರ;
ಗಿಡ್ಡಿ ಕರಿಸಿದ್ದರಿಗೆ ಮುದ್ದಾದ ಮಗನಂತೆ
ಇದ್ದ! ಚೆಲ್ಲಿಳಿಗೆ ಬಂದಂತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ.
ಚೆಂದುಟಿಯು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕರಿಸಿದ್ದ
ಗಿಡ್ಡಿಯರ ಕಣ್ಣೆಡ್ಡವಾಗಿದ್ದ. ದೂಳಿಯಲಿ
ಮಣ್ಣಿನಲಿ, ಹಸುರಿನಲಿ ಕೆಸರಿನಲಿ, ಬಿದ್ದದ್ದು
ಬೈರನೊರಟಾಗಿ ಕರಗಿ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿ
ಬೆಳೆದನಾ ಮಲೆಯಲ್ಲಿ.

ಹೆಂಡನಾಯಿಯೆ ಅವನ
ಸಂಗಾತಿ. ತನ್ನ ಬಡ ತಿಂಡಿಗಳಲಿನಿತನ್ನು
ಹೆಂಡನಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿ ತಿನ್ನುವನು. ಹೆಂಡನಿಗು,
ಕರಿಸಿದ್ದ ಗಿಡ್ಡಿಯರು ಬೇಡವೆಂದರು ಬಿಡದೆ,
ತನ್ನ ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಜಾಗ ಕೊಡುವನು
ಮಲಗೆ.
ಕೋಗಿಲೆಯನಣಕಿಸುವನಾಡುವನು ನಾಯೊಡನೆ;
ಚಿಟ್ಟಿಗಳನಟ್ಟುವನು; ಹೆಂಡನಾಯಿಯ ಮೇಲೆ
ಕುಳಿತು ಕುದುರೆಯ ಮಾಡಿ ಹೋಯೆಂದು
ಕೂಗುವನು.

ತಾಯೆದೆಯ ಮೇಲ್ನಲಿವ ಶಿಶುವಂತೆ ನಲಿನಲಿದು
ಎಳಬಿಸಿಲು ಹಸುರ ಮೇಲ್ನುತ್ತಿಟ್ಟು ಮಲಗಿರಲು
ಹತ್ತಿರದ ಬನಗಳಲಿ ಹೆಂಡ್ನಾಯಿಯೊಡಗೂಡಿ
ಪಿಕ್ಕಾರ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಗೂಡುಗಳನರಸುವನು.

—ಕರಿಸಿದ್ದ ಗಿಡ್ಡಿಯರ ಬಾಲಕನು ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೆ
ಬುದ್ಧನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ—ಹಕ್ಕಿ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು
ಕದಿಯುವನು; ಇರುವೆಗಳನರೆಯುವನು.

‘ಚೀಟಿ’ಗಳ

ಬಾಲಕ್ಕೆ ಬಾಳೆನಾರನು ಕಟ್ಟಿ, ಹಾರಿಸುತ್ತ
ನೋಡುವನು ಬೆರಗಾಗಿ: ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಚಿಟ್ಟೆ—
ಗಳನಟ್ಟಿ ಹಿಡಿಹಿಡಿದು ಪೀಡಿಸನು. ಗೂಡಿನಲಿ
ಹಕ್ಕಿಮರಿಗಳ ಕಂಡು, ಬಾಯ್ಬೆರೆಯಲವು ಹಣ್ಣು
ಹಾಕುವನು ಸಂತೋಷದಿಂದ, ಆ ಮರಿಗಳಿಗೆ
ತಾನೆ ತಾಯಾಗಿ.

ಮಗನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನು

ಕಂಡು ಕರಿಸಿದ್ದ ಗಿಡ್ಡಿಯರು ಹಿಗ್ಗಿದರು.
ಚಂದ್ರನುದಯವ ಕಂಡು ಸಂತಸದಿ ಹಿಗ್ಗುವಾ
ಕಗ್ಗಡಲಿನಂತಲ್ಲ (ಜಡತನದ ಹೋಲಿಕೆಯು);
ಮಕ್ಕಳನು ಹೆತ್ತವರು ಹಿಗ್ಗಿ ನಲಿಯುವ ಹಾಗೆ!
ದಿನದಿನವು ಬೈಗಿನಡುಗೆಯ ಮುಗಿಸಿ ಗಿಡ್ಡಿ
ಕತೆ ಹೇಳುವಳು. ಬೈರ ಹಂಡನಾಯಿಯ
ತಲೆಯ

ತಟ್ಟುತ್ತ ಕೇಳುವನು ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು, ಬಾಯ್ಬೆಳೆದು,
ಬೆರಗಾಗಿ. ಗಿಡ್ಡಿ ಪಂಡಿತೆಯಲ್ಲ. ಕತೆಗಳವು
ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ಪಂದ್ಯದಲಿ ಗೆದ್ದು ಬಹುಮಾನ
ಪಡೆಯುವಂಥವು ಅಲ್ಲ. ಹಳ್ಳಿಗರ ಕಲ್ಪನೆಯು
ಹಳ್ಳಿಗರಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಕಟ್ಟುಗತೆಗಳವು.
ಜಗಕ್ಕೆ ಒಂದೆ ರಾಮಾಯಣವು ಎಂಬುದದು
ಹೆದ್ದಪ್ಪು. ಇಳಿಗೆಲ್ಲ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೊಬ್ಬನೇ
ಕವಿ ಎಂಬುದೂ ತಪ್ಪು. ತಿರೆಗೆಲ್ಲ ಶ್ರೀರಾಮ—
ನೊಬ್ಬನೇ ಎಂಬರೂ ಬೆಪ್ಪುಗಳೆ. ಹುನುಮಂತ—
ರೆನಿತಿಹರು ಮಲೆಯ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ! ಒಂದೊಂದು
ಹಳ್ಳಿಯಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಜಸವಂತನಾಗದಿಹ
ವಾಲ್ಮೀಕಿ ನೆಲೆಸಿಹನು. ರಾಮಾಯಣಗಳಂತೂ
ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಿದರೆ
ತೋರಿ ಬರುವುದು ನಿಜವು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಗಂಡನಲಿ
ಶ್ರೀರಾಮನಡಗಿಹನು; ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಹೆಂಡತಿಯ
ಎದೆಯೊಳಿರುವಳು ಸೀತೆ. ಇಂತಿರಲು ವಾಲ್ಮೀಕಿ

ಬರೆದಿರುವ ರಾಮಾಯಣವು ಕೋಟಿ

ಕಾವ್ಯಗಳ—

ಲೊಂದೆನ್ನಲತಿಶಯವೆ?

ಯಾರು ಅರಿಯದ ಮಲೆಯ—

ನಾಡಿನಾ ಮೂಲೆಯಲಿ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಸುಳಿಗೆ
ಬೀಳದೆಯೆ, ಜಗದ ದೊಂಬಿಯ ಗಲಭೆಯನು
ಕೇಳಿ

ಬೇಸರದೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗಲ್ಲ
ದೂರಾಗಿ, ಸಿರಿಗೆ ಕರುಬದೆ, ಬಡತನಕೆ ಹೇಸಿ
ಗೋಳಿಡದೆ, ಅತಿಕಾಂಕ್ಷೆ ಅತಿಭೋಗ ಅತ್ಯಾಶೆ
ಅತಿಗಳೊಂದಿಲ್ಲದೆಯೆ ಮಿತಿಯಿಂದ ಬಾಳಿದರು,
ಬದುಕಿದರು ಬೈರನೊಡಗೂಡಿ ಬಡ ಕರಿಸಿದ್ದ
ಗಿಡ್ಡಿಯರು. ಇಂತು ಬಾಳಿನ ಹೊನಲು

ಹರಿಯುತಿರೆ,

ಒಂದು ದಿನ ಕರಿಸಿದ್ದ ಮೀನು ಹಿಡಿಯಲು

ಕೆರೆಗೆ

ಬೈರನನು ಕೊಂಡೊಯ್ದು. ಹಂಡನಾಯಿಯು

ಅವನ

ಜತೆ ಹೋಯ್ತು. ಕರಿಸಿದ್ದ ಮೀನು

ಹಿಡಿಯುತ್ತಲಿರಲು

ಬಿಳಿಯ ಆವಲ ಹೂವ ಕುಯ್ಯಲೆಂದಳಸುತಿರೆ
ಕಾಲು ಜಾರಿದ ಬೈರ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದನು.

ಮುದಿಯಾದ ಕರಿಸಿದ್ದ ಬಾಯ್‌ಬಾಯಿ

ಬಡುಕೊಂಡು

ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಮುಳುಗಿ ಮಗನ ಮೇಲಕೆ

ತಂದ.

ಹಂಡನಾಯಿಯು ಕೂಡ ಕೆರೆಗಳಿದು, ದಡಕಡರಿ,
ಬೈರನನು ಮೂಸುತ್ತ ಬಾಲವಲ್ಲಾಡಿಸಿತು.

ಬೈರನಿಗೆ ಉಸಿರಾಡುತಿರಲಿಲ್ಲ. ನೀರ್ಕುಡಿದು

ಹೊಟ್ಟೆಯುಬ್ಬರಿಸಿತ್ತು. ಕಂಗೆಟ್ಟ ಕರಿಸಿದ್ದ

ತೋಡದಾಚೆಯ ಭೂತರಾಯನಿಗೆ ‘ಅಡ್ಡಿದ್ದು’

ಬೇಡಿಕೊಂಡನು ಮಗನ ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು.

ರೋದನವ ಕೇಳೊಡನೆ

ಗುಡಿಸಲಿಂದೋಡೋಡಿ

ಬಿದ್ದದ್ದು ಗಿಡ್ಡಿ ಬಂದಳು. ಬೆದರಿ, ನೋಡಿದಳು!
ಚೇತ್ಕಾರದನಿಮಾಡಿ, ಮುಡಿಗೆದರಿ ಗೋಳಾಡಿ,
ಮಣ್ಣೆರಚಿ, ಭೂತನನು ಬೈಯುತ್ತ, ಬೇಡುತ್ತ,
ಕಲ್ಲಿನಲಿ ತಲೆಕುಟ್ಟಿ, ಬಿದ್ದು ಬೈರನಮೇಲೆ
ಒರಗಿದಳು ದಣಿದು ತಟ್ಟಾಗಿ.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಾ

ಬಿರುಬಿಸಿಲು ಬನ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿತ್ತು.
ತಿಳಿನೀಲಿಯಾಗಸದಿ ಬಿಳಿಯ ಮೋಡದ ಮಂದೆ
ಚಲಿಸದೆಯೆ ನಿಂತಿತ್ತು. ಏನು ತಿಳಿಯದ ಹಸುಳೆ
ಕಣ್ಣು ಬಿಡುವಂತೆ ಕೆರೆ ಮುಗ್ಧತೆಯ ತೋರಿತ್ತು.
ಬೆಟ್ಟ, ಕಾನ್, ಮುಗಿಲು, ಬಾನ್, ಬಯಲು, ಕೆರೆ,
ಮರ, ಬಳ್ಳಿ

ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸಿತ್ತು.
ಹಂಡನೆದೆ, ಗಿಡ್ಡಿಯೆದೆ, ಸಿದ್ಧನೆದೆಗಳು ಮಾತ್ರ
ತೋರಿದುವು ಬೇರೊಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ!

ಯಮನ ಕರಣಿಕನಾಗ ಕಾಲದೋಲೆಯ
ಮೇಲೆ,

ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನು ಬರೆದು ಚಿತ್ರಿಸಿದನಂತೆಂದು:
ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲೊಬ್ಬ ಭಾಷಣವ ಮಾಡಿದನು.....
ವಂಗದೇಶದ ಕವಿಯು ನಾಟಕವನಾಡಿದನು....
ಹಿಮಗಿರಿಯ ಮೇಲೊಬ್ಬ ಸಾಧುವಾದನು ಸಿದ್ಧ..
ಜರ್ಮನಿಯ ದೇಶದಲಿ ನಡೆದಿದೆ ಮಹಾಯುದ್ಧ...
ಕುಪ್ಪಳಿಯ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಬೈರ ಹುಡುಗನು ಬಿದ್ದ...
ಮಡಿದವಗೆ ಮರುಗುವರು ಗಿಡ್ಡಿ, ಕರಿಸಿದ್ದ....
ಹಂಡನಾಯಿಯು ಮರುಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದಿತ್ತು....
ಆಫ್ರಿಕದಿ ಕಂಬಿ ತಪ್ಪಿದ ರೈಲು ಬಿದ್ದಿತ್ತು.....
ಕಾಶಿಯಲಿ ಹಾರುವರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು ವೇದ..
ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನಿಗಿದೆಯೆ ಮೇಲು ಕೀಳಿನ ಭೇದ?

* * * *

೫೦. ಆನಂದಮಯ ಈ ಜಗಹೃದಯ

ಆನಂದಮಯ ಈ ಜಗಹೃದಯ:
ಏತಕೆ ಭಯ ? ಮಾಣೋ!
ಸೂರ್ಯೋದಯ ಚಂದ್ರೋದಯ
ದೇವರ ದಯ ಕಾಣೋ!

ಬಿಸಿಲಿದು ಬರಿ ಬಿಸಿಲಲ್ಲವೋ,
ಸೂರ್ಯನ ಕೃಪೆ ಕಾಣೋ!
ಸೂರ್ಯನು ಬರಿ ರವಿಯಲ್ಲವೋ;
ಆ ಭ್ರಾಂತಿಯ ಮಾಣೋ!

ರವಿವದನವೆ ಶಿವಸದನವೋ:
ಬರಿ ಕಣ್ಣದು ಮಣ್ಣೋ!
ಶಿವನಿಲ್ಲದೆ ಸೌಂದರ್ಯವೆ?
ಶವಮುಖಿದಾ ಕಣ್ಣೋ!
ಉದಯದೊಳೇನ್? ಹೃದಯವ ಕಾಣ್!
ಅದೆ ಅಮೃತದ ಹಣ್ಣೋ!
ಶಿವ ಕಾಣದೆ ಕವಿ ಕುರುಡನೋ:
ಶಿವ ಕಾವ್ಯದ ಕಣ್ಣೋ!

* * * *

೫೧. ದಿವ್ಯಾಷಧ

ಈ ಜಗದ ಜಂಜಡಕೆ, ಈ ಜನದ ಕೋಟಲೆಗೆ,
ನಿನ್ನ ಅವಲೋಕನವೆ ಸಿದ್ಧಾಷಧ;
ವಂದಿಸುವ ಈರ್ಷ್ಯೆಗೂ ಮತ್ತರಿಪ ನಿಂದೆಗೂ
ನಿನ್ನ ಆಲಿಂಗನವೆ ಪರಮಾಷಧ;
ಇಂದ್ರಿಯದ, ಮನದ, ಬುದ್ಧಿಯ ತೊಂದರೆಯ
ತೊಲಗೆ
ನಿನ್ನೊಳೊಂದಾಗುವುದೆ ದಿವ್ಯಾಷಧ!

* * * *

೫೨. ಮೌಢ್ಯಮೇಧ

ಎತ್ತಿ ಋತ್ವಿಕ್ವರನು ಎಸೆ ಹೋಮಕುಂಡಕ್ಕೆ
ಅಷ್ಟಗ್ರಹಕೂಟ ದೋಷ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ
ಓ ಬೆಪ್ಪ,
ತುಪ್ಪವನು ಬೆಂಕಿಗಸೆಯಲು ಶಮನವಾಗುವೊಡೆ
ಗ್ರಹದ ಪೀಡೆ

ಪುಷ್ಪನಪ್ಪಾ ಪುರೋಹಿತನನಾಹುತಿ ಮಾಡೆ
ಮತ್ತಷ್ಟು ಪರಿಹಾರ ದೊರೆಯದೇನ್ ಕೇಡೆ?
ಅಂದು ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ ದಿದೋರೆ
ದೊರೆ ಪುರೋಹಿತರ ಕುರಿತಾಡಿದಾ ಸೂಕ್ತಿ
ದಿಟವಾಗದಿದ್ದರೀ ಪೊಡವಿಗಿಹುದೇ ಮುಕ್ತಿ?

“ಕೊನೆಯ ಪುರೋಹಿತನ ಕರುಳು
ಕೊನೆಯ ದೊರೆಯ ಕೊರಳಿಗುರುಳು
ಬಿಗಿಯದಿದ್ದರೆಲ್ಲಿ ತಿರುಳು

ಪೃಥ್ವೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ?”-

ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹಿಡಿಸುತಿಹರು ಜನಕೆ ಮರುಳು:
ಅಷ್ಟಗ್ರಹ ದುಷ್ಟಗ್ರಹ ಭಯವತೋರಿ
ಅರಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮರಳ ಬೀರಿ
ಮಂಕು ಜನದ ಮನಕೆ ಮಾಡುತಿಹರು
ಅರುಳುಮರುಳು!

* * * *

೫೩. ಆತ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ

ಎಷ್ಟು ದೇವರ ನೀನೆಷ್ಟು ನಂಬಿದರೇನೊಂ-
ದಿಷ್ಟು ನೀ ನಂಬದಿರೆ ನಿನ್ನ ನೀನು?

ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಜನರು ಸುತ್ತಲಿದೊಡ್ಡಮೇನು
ಚಿತ್ತಹತ್ತಕ್ಕೆ ಯಾರು ತಡೆಯ ಕಟ್ಟುವರಯ್ಯೆ?
ಹೆರರ ಕೊಲ್ಲಲು ಕತ್ತಿ ಪರಶು ತೋಮರ ಬೇಕು:
ತನ್ನ ಕೊಲ್ಲಲು ಸಣ್ಣದೊಂದು ಸೂಜಿಯೆ ಸಾಕು!

ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೆ ಸೂರ್ಯ ಗಗನದೇಶದಿ ನಿಂತು
ನೂರು ಲೋಕವ ಹಿಡಿದ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆದಿಹನಯ್ಯೆ:
ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರುವುದೆ ನಾಕ. ಅಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ನರಕ;
ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದರೆ ಕೋಟಿ ದೇವರೆಮಗಾಳಯ್ಯೆ!

ಮಾನವನೆ ದೇವತೆಯು; ನರನೆ ನಾರಾಯಣನು;
ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವಕೆ ನಾವೆ ನಿರುಪಮಾದ್ಭುತವಯ್ಯೆ!
ಕ್ರಿಸ್ತ ಬುದ್ಧರು ಎಲ್ಲ 'ಅಹಮಸ್ತಿ' ಸಾಗರದಿ
ಮಿಂಚಿ ಮುಳುಗುವ ಬರಿಯ ಕಿರಿಯು
ಬುದ್ಧದವಯ್ಯೆ!

* * * *

೫೪. ಕಿಂಕಿಣಿ

ಎಳುತಿದೆ ಗೋಧೂಳಿ ಮಲೆಯ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ
ಬೈಗುಬಾನಿಗೆ ಓಕುಳಿಯನೆರಚಿ.

ಹಳ್ಳಿಯ ಹಟ್ಟಿಗೆ ದನಕರು ಹಿಂತಿರುಗು
ವಂತೆಯೆ ಅದೊ ಮುಗಿಲ ದೇವಗೋವು
ಕಾಲ್‌ನಡೆಯಿತಿವೆ ಪಶ್ಚಿಮಾಚಲದ ಕಾನ್‌ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ.

ಮರ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತುಕೂರುವ
ಹಕ್ಕಿಗಳುಲಿಯೊಡನೆ ಕೇಳಿಬರುತಿದೆ ಆಲಿಸಾ

ಗೋಕಂಠ ಕಿಂಕಿಣಿಯ ನಿಕ್ಷಣನ ಪಂಕ್ತಿ.

ಲೋಕ ಲೋಕಂಗಳನು ತನ್ನ
ತೊಟ್ಟಿಲೊಳಿಟ್ಟು ಜೋಗುಳವನುಲಿದು ತೂಗುತಿದೆ
ಆ ಟಿಂ ಟಿಂ ಟಿಂಟಿಣಿಯ ಪಂತಿ!

ಭಾವ ವೀಚಿಗಳಳಿದು ಹೃದಯ ಸರೋವರ
ನಿಸ್ತರಂಗ!

ಚಿಂತೆಯೂರಿಕ್ಕಿಳುಡುಗಿ ಚಿತ್ತವಾರಧಿ ಅಚಂಚಲ!
ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಉಪಾಧಿಗಳನುಳಿದಾತ್ಮ ತಾನೆ ಕಿಂಕಿಣಿ!

ಆತ್ಮಸಂಧ್ಯಾಧೇನು ಕಿಂಕಿಣಿ!

ಅರ್ಥಮುಕ್ತ, ಭಾವದೀಪ್ತ, ಧ್ವನಿಪ್ರಚುರ, ಕೇಳ್:
ಧ್ಯಾನಧೇನು ಕಿಂಕಿಣಿ!

* * * *

೫೫. ಕಲ್ಪನಾಸುಂದರಿ

ಕಠಿನ ಕಟು ಭುವನ ಮಂಡಲವೆಲ್ಲ ಕಂಪಿಸುತೆ
ಕನಸಾಗುವುದು ನಿನ್ನ ವಿದ್ಯುದ್ವಿಲಾಸದಲಿ;
ನೀರಸ ಜಗಜ್ಜೀವನದಿ ಸವಿಯ ಸಿಂಪಿಸುತೆ
ಬಂಧಿಸುವೆ ಜೀವಗಳನಿಂದ್ರಧನು

ಪಾಶದಲಿ;

ನಿನ್ನ ಕೋಮಲ ಬಾಹುಲತೆಗಳಾಲಿಂಗನದಿ,
ನಿನ್ನ ಕೆಂದುಟಿಯ ಚುಂಬನದಿ,

ನಿನ್ನಿನಿದೆದೆಯ

ತಾಪಹಾರಕ ದಿವ್ಯ ಸುರಸುಧಾ ಸ್ಪರ್ಶದಲಿ,
ನಿನ್ನ ನಯನ ಸರೋಜ ಮಧುರ ಉನ್ಮೀಲನದಿ,
ಓ ಕಲ್ಪನಾಸುಂದರಿಯೆ, ಹೀರಿ

ಮಧುಸುಧೆಯ

ಸೃಷ್ಟಿ ನರ್ತನಗೈಯುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತ
ಹರ್ಷದಲಿ!

ಮನುಜ ಮಾನಸ ನಾಕದಪ್ಪರಸಿ ಉರ್ವಶಿಯೆ,
ಹೃದಯದಮರಾವತಿಯ

ಚಿರಯೌವನೆಯು ನೀನು.

ನಿನ್ನ ಕಾಲ್ಗೆಜ್ಜೆಗಳ ಕಿಂಕೀಣಿಗೆ, ರೂಪಸಿಯೆ,
ವಿಶ್ವದಾಸ್ಥಾನದಲಿ ತಾರಾಳಿ ಶಶಿ ಭಾನು

ನೀಹಾರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲ ಹಿಮ್ಮೇಳಗೈಯುತ್ತಿವೆ
ಕರತಾಳವಿಕ್ಕಿ. ಹಗಲಿರುಳುಗಳು ಬಲವಂದು
ಸುತ್ತಿವೆ ಭೂವಲಯವನು

ರಾಸಕ್ರೀಡೆಯಲಿ.

ಭೂತಭವಿಷ್ಯದ್ವರ್ತಮಾನಗಳು ನೆಯ್ಯುತ್ತಿವೆ
ಸ್ವರ್ಗೀಯ ನವ್ಯವನು! ಭವ್ಯ ಜೀವನ
ಬಂಧು,
ನಗಿಸುತ್ತಿಹೆ ಸಂಸಾರವನು ಮಿಳ್ಳು ದಾಡೆಯಲಿ!

ಓ ಚಿರಂತನ ಸಖಿಯೆ,

ಯುಗಯುಗಗಳಾಚೆಯಲಿ

ಮೊಡವಿತಾಯಿಯ ಬಸಿರ

ಬೆಂಕಿತೊಟ್ಟಲೊಳುದಿಸಿ

ಶಿಶು ನರನು ಕಣ್ಣೆರೆದು ನಿನ್ನ ಕೈಚಾಚಿನಲಿ
ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡೆ ಕಲಿತಂದಿನಿಂದಿನ್ನೆಗಂ, ಕುದಿಸಿ
ಕನಸುಗಳನವನಾತ್ಮದಲಿ, ಮುಂದು ಮುಂದಕ್ಕೆ
ಸೆಳೆದು ಸಂಮೋಹಿಸಿಹೆ ರಮ್ಯದರ್ಶನವಿತ್ತು
ಭುವನ ಯಾತ್ರಿಕರ ಹೇ ಸರ್ವದಾ
ಸಂಗಿನಿಯೆ!

ಮಷ್ಟಕ ವಿಮಾನವಲೆ ನಿನ್ನ ಮಿಂಚಿನ ರೆಕ್ಕೆ?
ನರಗೆ ನಿನ್ನಿಂದ್ಯಸೆ ತವಿಯದಿಹ ಸಂಪತ್ತು,
ಚಿತ್ತ ಸಾಗರ ಮಥನ ಜಾತ
ರಸಯೋಗಿನಿಯೆ!

ಉದಯ ಅಸ್ತಾದ್ರಿಗಳ ಉದಯಾಸ್ತದೈಸಿರಿಗೆ
ನೀನೆ ಚೇತನದುಸಿರು, ಹೇ
ಧ್ಯಾನಮಾಧುರಿಯೆ!

ಚೈತ್ರಕಾನನ ಕುಸುಮ ಮಂಜರಿಯ ಕೇಸುರಿಗೆ
ನೀನೆ ಮಿಂಚಿನ ಕಿಡಿಯು, ಕಾವ್ಯ ಶ್ರೀ
ಸೋದರಿಯೆ!

ನಿನ್ನಿಂದೆ ಚಿರನವೀನೆಯು ಪ್ರಕೃತಿ; ನಿನ್ನಿಂದೆ
ಕೈಗೂಡುತಿದೆ ಭುವನ ಜೀವನಕೆ ಸಾರ್ಥಕತೆ
ನೀನಿಲ್ಲದಿರೆ ಬಾಳ್ಗೆ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯೆ ಕಣ್ಣು!
ವಿಧುರ ವಿರಹದಲಿ ನೀನಾಸೆ ತೋರುವೆ

ಮುಂದೆ

ಸುರಚಾಪ ಸ್ವರ್ಗವನತೀತದಲಿ ನಿರ್ಮಿಸುತೆ;
ಮಧುರ ಮಿಲನದಿ ನೀನೆ ಹೆಣ್ಣುಟಿಯ
ಸವಿಹಣ್ಣು!

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನೊಲಿದು ರಾಮಾಯಣವ ಮಾಡಿ
ವ್ಯಾಸಶುಷಿಯಿಂ ಮಹಾಭಾರತವನಾಗಿಸಿದೆ;

ಶಿಲ್ಪಕವಿಗಳನಪ್ಪಿ ಶಿಲೆಯ ಗಾನವ ಹಾಡಿ
ತತ್ತ್ವಜ್ಞರಿಂ ದರ್ಶನಗಳನು ವಿರಚಿಸಿದೆ.

ವಿಜ್ಞಾನಿ ಸೀಮಾವಿಹೀನಾಂತರಿಕ್ಷದಲಿ
ನಕ್ಷತ್ರ ನೀಹಾರಿಕಾ ಮರ್ಮಗಳನೆಲ್ಲ
ನಿನ್ನಿಂದ ಕಂಡಿಹನೆಲೆ ಮತಿಯ ರತಿರಾಣಿ!
ಸತ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವಹುದೌ ನಿನ್ನ ವಕ್ಷದಲಿ,

ಮೃತ್ತು ಚಿತ್ತಾಗುವುದು! ನೀನಿಲ್ಲ ಸುಖವಿಲ್ಲ;
ಬ್ರಹ್ಮ ಮಾಯಾ ಪ್ರೇಯಸಿಯೆ, ಪರಮ

ಕಲ್ಯಾಣಿ!

ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ್ರಧನುರ್ಧಾರಿಣಿಯೆ ಇಂದ್ರಾಣಿ,

ನನ್ನನೆದೆಗಪ್ಪು ಬಾ! ಸ್ವಪ್ನದೋಲದಿ ತೂಗಿ
ವಿಸ್ಮೃತಿಯ ಗಾನಗೈ! ಜನ್ಮಮೃತ್ಯು ಗ್ಲಾನಿ
ಮಾಯವಾಗಲಿ “ನಾನು”

ಆನಂದಲಯವಾಗಿ!

ಮಥಿಸು ನನ್ನನು ಮಸಗಿದಂಬುಧಿಯ

ತೆರೆಗಳಲಿ;

ನುಂಗಲೆನ್ನನು ಭವ್ಯ ಭೂಮಕಾನನ ಸುಪ್ತಿ;

ನೋಣೆಯಲೆನ್ನನು ಶೂನ್ಯ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಮಧುರ

ಸಮಾಧಿ!

ಓ ಪ್ರಾಣ ಪ್ರಣಯಿನಿಯೆ, ಬಳಿಗೆ ಬಂದೆನು

ಬಳಲಿ-

ಬರಲೆನಗೆ ನಿನ್ನೆದೆಯ ಸೋಮಪಾನದ

ತೃಪ್ತಿ:

ಮಾಧುರ್ಯ ನಿರ್ವಾಣ ಸಿದ್ಧಿಯ

ಮಹಾಬೋಧಿ!

* * * *

೫೬ ಕ್ರಾಂತಿಮಂತ್ರ

ಕಡೆಯ ಪುರೋಹಿತನ ಕರುಳು

ಕಡೆಯ ದೊರೆಯ ಕೊರಳಿಗುರುಳು

ಬಿಗಿದ ಹೊರತು ಬರಿಯ ನೆರಳು

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸ್ವರ್ಗವು!

* * * *

೫೭. ರೈತನ ದೃಷ್ಟಿ

ಕರಿಯರದೊ ಬಿಳಿಯರದೊ ಯಾರದಾದರೆ

ಏನು?

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾವಗಂ ಸುಲಿಗೆ ರೈತರಿಗೆ!

ವಿಜಯನಗರವೋ? ಮೊಗಲರಾಜ್ವಕೆಯೋ?

ಇಂಗ್ಲಿಷರೋ?

ಎಲ್ಲರೂ ಜಿಗಣೆಗಳೆ ನನ್ನ ನೆತ್ತರಿಗೆ!

ಕತ್ತಿ ಪರದೇಶಿಯಾದರೆ ಮಾತ್ರ ನೋವೆ?

ನಮ್ಮವರೆ ಹದಹಾಕಿ ತಿವಿದರದು ಹೂವೆ?

ಸೋಮಾರಿಗಳಿಗೆ ಸುಖಿಗಳಿಗೆ ರಸಿಕರಿಗಲ್ಲೆ

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದದು ಕಾಮಧೇನು?

ನೃಪ ಎಂಬ ಹೆಸರೊಡನೆ

ಮುಡಿಯೊಂದನಾಂತೊಡನೆ

ಕಳ್ಳರೊಡೆಯನು ಕೃಪೆಯ

ಮೂರ್ತಿಯೇನು?

ತಿಂದುಂಡು ಮೆರೆವವರ ಮೆರವಣಿಗೆಗಾನು

ಬಾಯ್ಬರೆದು ನೋಳ್ಳ ಬೆಪ್ಪಾಗಬೇಕೇನು?

ಹರಕೆ ಯಾರದೊ? ಹಬ್ಬವಾರಿಗೊ?

ಅದಾವಗಂ

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕಾಳಿಗಾನಲ್ಲೆ ಕುರಿ ಕೊಲೆಗೆ?

ಕುಯ್ಯುರಿಯನೆಂತಂತೆ ಸಾವು ಬದುಕಿನ ನಡುವೆ

ಕರುಣೆ ಗರಗಸದಿಂದೆ ಸೀಳುವರು ಬೆಲೆಗೆ.

ಸಾಕೆನಗೆ, ಸಾಕಯ್ಯ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪೂಜೆ:

ಸಿಡಿಮದ್ದಿನಕ್ಷತೆಗೆ ಗುಂಡು ಚರೆ ಲಾಜೆ!

ನೆಗೆಲಿನ ಮೇಲಾಣೆ! ಬಸವಗಳ ಮೇಲಾಣೆ!

ನೆತ್ತರಿಲ್ಲದೆ ಸುಕ್ಕಿ ಸೊರಗಿದೆನ್ನಾಣೆ!

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಶೂರ್ಪನಖಿ ಮೋಹಿನಿಯ ರೂಪಕ್ಕೆ

ಮರುಳಾಗೆನೆಂದಿಗೂ, ಸೀತೆ ಮೇಲಾಣೆ!

ಬಡತನದ ಗೊಬ್ಬರವನನುದಿನಂ ಹೀರಿ

ಹಿಡಿಸದೋ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಿರಿಯ ಕಸ್ತೂರಿ!

* * * *

೫೮. ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರರಿಗೆ

ಕಾರ್ತಿಕದ ಕತ್ತಲಲಿ ಆಕಾಶದೀಪವಾಗಿ
 ನೀ ಬಂದೆ,
 ಬಟ್ಟೆಗೆಟ್ಟವರಿಗೊಂದು ದೊಂದಿ ದಿಕ್ಕಾಗಿ
 ಎಂಟು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ,
 ಅಗ್ನಿ ಖಡ್ಗವನಾಂತ ಓ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ
 ಕ್ರಾಂತಿವೀರ,
 ದೇವದಯೆಯೊಂದು ಹೇ ಧೀರಾವತಾರ,
 ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರಾ!
 ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯ ಹೋಮಕೂಪಕ್ಕೆ
 ಬಿದ್ದು, ವೈದಿಕರ ಯಜ್ಞತಾಪಕ್ಕೆ
 ಬಲಿವೋದ ದಲಿತ ಜೀವರನೆತ್ತಿ
 ಮಿತಿವಿಚಾರಕ್ಕೆ
 ಕಾಯಕದ ದಿವ್ಯ ತತ್ತ್ವದಾ ಸುಕ್ಷೇಮ
 ಧರ್ಮನಾಕಕ್ಕೆ
 ನಡೆಸಿದ ಮಹಾತ್ಮನೆ ನಿನಗೆ ನಮೋನಮಃ!

ಇಂದಿಗೂ ನಾವು ನಿನ್ನೆತ್ತರಕೆ ಏಳಲಾರದೆ
 ಅಯ್ಯೊ
 ಮತದ ಉಸುಬಿಗೆ ಸಿಲುಕಿ
 ತತ್ತರಿಸುತಿಹೆವಯ್ಯ!
 ಬಾರಯ್ಯ ಕೈಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಬದುಕಿಸು
 ನಮ್ಮನೆಳೆದು
 ವರ್ಣಾಶ್ರಮದ ಹೆಸರ ಹೊಲೆಗೆಸರ
 ವಂಚನೆಯ ಹೊಂಡದಿಂದ!

ಭಕ್ತಿಗಂಗೆಯನೆರೆದು
 ಭಾಗವತ ಶಕ್ತಿಯಂ ಕರೆದು
 ಮತ ಮೌಢ್ಯದಜ್ಞಾನ ಪಂಕವನು ತೊಳೆದು
 ಶುಚಿಗೊಳಿಸು ವಿಜ್ಞಾನ ವೇದಾಂತ
 ತೀರ್ಥದಿಂದ!

* * * *

೫೯. ಶಿಲಾಭೇರಿ

ಕೂಗುತಿವೆ ಕಲ್ಲು:
 ಕಿವಿವೆತ್ತ ಕಿವುಡರಿರ, ಕೇಳಿ ಆ ಸೊಲ್ಲು!
 ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಯ ವೀರಗಲ್ಲು
 ಮಾಸತಿಯ ಮೃದು ಕಠೋರದ ಚಾಗಸೊಲ್ಲು!
 ಸತ್ತವರು ನಾವಲ್ಲ, ನೀವೆಂದು ಸಾರುತಿವೆ.
 ಆಳಾಳ್ಗೆ ಕೈದೋರಿ ಮೌನಗಳೆ ದೂರುತಿವೆ:
 “ನಮ್ಮಂದಿನಾ ಕೆಚ್ಚು
 ನಮ್ಮಂದಿನಾ ನೆಚ್ಚು
 ನಿಮ್ಮೊಳಿಂದುದ್ಭವಿಸಲಾ ದಿವ್ಯ ಹುಚ್ಚು!”
 ಎಂದಣಕಿ ಚೀರುತಿವೆ
 ಹರಸಿ ಹಾರುತಿವೆ.

ಪಾಳು ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ, ಲಂಟಾನ ಪೊದೆಯಲ್ಲಿ,
 ಕಲ್ಲುರುಳಿ ಮುರಿದರಳಿಕಟ್ಟಿ ಹಳು ಬೆಳೆದಲ್ಲಿ,
 ಇಲ್ಲಿ ಏನಿಲ್ಲವೆಂದು
 ಇಲ್ಲಿ ಯಾರಿಲ್ಲವೆಂದು
 ಸಾಗುತಿರಲನಿರೀಕ್ಷಿತಂ ಪ್ರೇತವೊಂದು
 ಕೂಗುವುದು ಹಾದಿಬದಿಯ
 ಕಡಡಿ ನೆಮ್ಮದಿಯ!

“ಕೇಳಿಲ್ಲಿ ಮಡಿದೆನಾಂ ಜೀವವನೆ ತೃಣಮಾಡಿ
 ಹೆಣ್ಣನದ ಮಾನರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕಾಡಾಡಿ!”
 “ಇಲ್ಲಿ ನಾಂ ಬಲಿಯಾದೆ,
 ಹೆಬ್ಬುಲಿಯೊಡನೆ ಕಾದೆ;
 ತಬ್ಬಲಿತನವ ತಡೆದು ಕರುಗೆ ತಾಯಾದೆ!”

“ಹಗೆಯಿರಿಯುತಿಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದೆ;
 ಮಿತ್ತುವನು ಗೆದ್ದೆ!”

ಇಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಹದಿಬದೆಗಾಗಿ,
 ಇಲ್ಲಿ ಒಡೆಯನಿಗೊಡಲನಲ್ಲಿ ನಾಡಿಂಗಾಗಿ,

ಎಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಡಲಲ್ಲಿ,
ಎಲ್ಲಿ ಕಿವಿಯಿಡಲಲ್ಲಿ,
ಬಲಿದಾನಗೈದ ಕನ್ನಡತನದ ತುತ್ತೂರಿ
ಭೋರಿಡುತಿದೆ ಶಿಲಾಭೇರಿ,
ಪ್ರಾಣ ಸಂಚಾರಿ !

* * * *

೬೦. ಧ್ರಾಂ ಧ್ರೀಂ ಧ್ರೂಂ!

೧

ಘಜ್ಜನಿಯ ಮಹಮೂದನು ದಂಡೆತ್ತಿ
ಬಂದನು ಫೃತಿಸಲವೂ ಮುಂದೊತ್ತಿ.
ಹಣದ ಪಿಶಾಚಿಯು ರಣದ ಪಿಶಾಚಿಗೆ
ಘಜ್ಜನಿಯ ದೊರೆಯಲಿ ಹಿಡಿದಿತ್ತು;
ಅವನೆದೆಯಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮ ಮರುಭೂಮಿಯು
ಕಾಫರ ರಕ್ತವ ಕುಡಿದಿತ್ತು!
ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ರಾಜ್ಯಗಳೆಲ್ಲಾ
ಬಿದ್ದವು ಪುಡಿಯಾಗುತ್ತ ನೆಲಕೆ;
ಗುಡಿಗಳು ಬಿದ್ದೂ ಮಸೀದಿಗಳೆದ್ದವು;
ಪಳಿವಾಯಿತು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲಕೆ.
ಬೆಚ್ಚಿತು ಬೆದರಿತು ವೈದಿಕ ಶಾಂತ್ರಿ;
ಕೊಚ್ಚಿತು ನಾಡನು ಮ್ಲೇಚ್ಛಕ್ರಾಂತಿ!

೨

ಇಂತಿರೆ, ದೂರದ ಗುಜರಾತಿನಲಿ,
ಮುಸ್ಲಿಮ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಹುದೂರದಲಿ,
ಸೋಮನಾಥ ದೇವಾಲಯ ತಾನು
ಪಾವನ ಏಕಾಂತದೊಳಿತ್ತು.
ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕೈಲಾಸವೊ ಇದು ಏನು?
ಎಂಬಂದದಿ ಅದು ಮೆರೆದಿತ್ತು!
ಚಿನ್ನದ ಗೋಪುರ, ರನ್ನದ ಗೊಂಬೆ!
ಅದರೈಸಿರಿಯನು ನೀನೇನೆಂಬೆ?
ಅಲಕಾವತಿಯೂ ಅಮರಾವತಿಯೂ

ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸರಸ್ವತಿ ರತಿ ಪಾರ್ವತಿಯೂ
ಎಲ್ಲವು ಎಲ್ಲರು ಆ ದೇಗುಲದಲಿ
ಸುಖವಾಗಿದ್ದರು ಮಂತ್ರದ ಬಲದಲಿ!
ಗುಜರಾತಿನ ಆ ಮೂಲೆಯಲಿ
ದೂರದ ಮೂಲೆಯಲಿ

೩

ದೂರದ ಗುಡಿಯದು ತುರುಕರ ಕಣ್ಣಿಗೆ
ಬೀಳದು ಎಂದಾಲೋಚಿಸಿ ತಣ್ಣಗೆ
ಜೀವನಯಾಪನೆ ಮಾಡತಲಿದ್ದರು,
ಮಂತ್ರಗಿಂತ್ರಗಳ ಹೇಳುತಲಿದ್ದರು
ಆ ನಿಲಯದ ಪೂಜಾರಿಗಳು,
ದೇವರ ಸೋಮಾರಿಗಳು!
ಇಂತಾಲಸ್ಯದೊಳಿರುತಿರೆ ಬುದ್ಧಿ
ಬಂದಿತು ತುರುಕರ ದಾಳಿಯ ಸುದ್ದಿ.
ಕಂಪಿಸಲವರಾ ಡೊಳ್ಳಿನ ಕುಕ್ಷಿ
ನಡುಗಿತು ಪಾರ್ವರ ಶ್ರೀರುದ್ರಾಕ್ಷಿ!
ತಲೆಗಾವರಿಸಿತು ಬೆಪ್ಪು!
ಮುಖಕಾಯಿತು ಕಪ್ಪು!

೪

ಒಡನೆಯೆ ಅರ್ಚಕರೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ
ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು;
ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇರೀ ತೂರೀ
ಬಹು ಸಂತೋಧನೆ ಮಾಡಿದರು.
ದಿನ ದಿನ ದಿನವೂ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ
ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೊನ್ನಿನ ನಗವಿಟ್ಟು
ಪೂಜಿಸಿದರು ಮಾಹೇಶ್ವರ ಲಿಂಗಕೆ
ಅನ್ನದ ರಾಶಿಯನೇ ಕೊಟ್ಟು!
ಅಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರಗಳ ಸೇರಿಸಲಿಲ್ಲ;
ರಣದಾಳುಗಳನು ಕೂಡಿಸಲಿಲ್ಲ.
ಶತ್ರುವಿನಾಶಕ ಮಂತ್ರವನೊಂದನು
ಹಗಲಿರುಳೂ ಹುಡುಕಿದರೆಲ್ಲ!
ಕಡೆಗೊಬ್ಬನೆ ಪೂಜಾರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು

ಭೀಷಣ ಮಂತ್ರವು—‘ಧ್ರಾಂ ಧೀಂ ಧ್ರೂಂ!’
ಆ ಮಂತ್ರದ ವಂಶವನೇನೆಂಬೆನು?

ಅದರ ಪಿತಾಮಹ—‘ಹ್ರಾಂ ಹ್ರೀಂ ಹ್ರೂಂ!’
ಮಂತ್ರದ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮೇರೆಯೆ ಇಲ್ಲ.

ಆಲಿಸಿ ಪೂಜಾರಿಯ ಸೊಲ್ಲ;
“ಓ ಸೋದರರೇ ಬೆದರುವುದೇತಕೆ?
ಖಡ್ಗಿಡ್ಡಗಳ ನೆರವೂ ಏತಕೆ

ಈ ಮಂತ್ರದ ಬಲವಿರೆ ನಮಗೆ?
ಮ್ಲೇಚ್ಛರ ಖಳದಳವಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿ,
ಸಾಸಿರ ಸಾಸಿರ ಸಾಸಿರವಿರಲಿ!
ಒಂದೆ ಮಂತ್ರದಲಿ ಎಲ್ಲರ ಕೊಂದು
ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯನು ಮಾಡುವೆ ಸಿಂಧು.
ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರದಿ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯನು
ಬೀರಿದ ಕೂಡಲೆ ಮುಸಲರು ಚಿತೆಯನು

ಸೇರುವರಯ್ಯಾ ಸೇರುವರು;
ಸುಮ್ಮನೆ ಚೀರುವರು!
ನಮ್ಮಾ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಯುಕ್ತಿಯ,
ನಮ್ಮ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದ ಭಕ್ತಿಯ,
ನಮ್ಮ ಸುಧಾಕರ ಮೌಳಿಯ ಶಕ್ತಿಯ
ಮೂರ್ಖರು ಮ್ಲೇಚ್ಛರು ಬಲ್ಲವರೆ?

ಕ್ಷಾತ್ರಶಕ್ತಿಯನು ಗೆದ್ದಂದದಲಿ
ಬ್ರಾಹ್ಮ ತೇಜವನು ಗೆಲ್ಲುವರೆ?”
ಕೇಳಿ ಪುರೋಹಿತರೆಲ್ಲರು ಹಿಗ್ಗಿ
ಸೋಮನಾಥನಿಗೆ ಮಣಿದರು ಬಗ್ಗಿ!

೫

ಯಾಗಕುಂಡವನು ಬೇಗನೆ ಮಾಡಿ,
ಯಜ್ಞಯೂಪವನು ಶೀಘ್ರದಿ ಹೂಡಿ,
ಅಗ್ನಿದೇವನನು ಸ್ಥಾಪನೆಗೈದು,
ತುಪ್ಪಗಿಪ್ಪಗಳ ಬೆಂಕಿಗೆ ಹುಯ್ಯು,
ಮೇಷವನೊಯ್ಯು, ಮರ್ದಿಸಿ ಹೊಯ್ಯು,
ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕದಿ ಮಾಂಸವ ಕೊಯ್ಯು,
ಮ್ಲೇಚ್ಛ ಸೈನ್ಯಗಳ ವಧೆಗಾಗಿ
ತಿದರು ತೇಗಿ!

ಇಂತಿರೆ, ದೂರದಿ ಕೇಳಿತು ಸದ್ಭು;
ಅರ್ಚಕರೆಲ್ಲರು ನಡುಗಿದರೆದ್ದು.
ಏನಿದು ಎನುತಿರೆ ಬಂದಿತು ಸೈನ್ಯ,
ಘಜ್ಜನಿಯ ಮಹಮೂದನ ಸೈನ್ಯ!
ವೀರ ಕರಾಳ ಭಯಂಕರ ಭಟರು,
ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಯ ಕೆಚ್ಚಿನ ನಟರು
ಖಡ್ಗಭಲ್ಲಗಳ ಕೈಯೆತ್ತಿ
ನುಗ್ಗಿ ಬಂದರೈ ಮೇಲೊತ್ತಿ!
ಗುಡಿಯನು ನುಗ್ಗಲು ಮುಸಲರ ದಂಡು
ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ಅರ್ಚಕ ಹಿಂಡು
ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯನು ಕೈಕೊಂಡು
ತಳಿಯುತ್ತೊರಲಿತು “ಧ್ರಾಂ ಧೀಂ ಧ್ರೂಂ!”
ಗುಡಿಯ ಗೋಡೆಗಳು ಕಲ್ಲುಗೊಂಬೆಗಳು
ಮರುದನಿಗೈದವು “ಧ್ರಾಂ ಧೀಂ ಧ್ರೂಂ!”
ಆದೊಡೆ ಮ್ಲೇಚ್ಛರು ಮಡಿಯಲೆ ಇಲ್ಲ;
ಸತ್ತರು, ಪಾಪ, ಪುರೋಹಿತರೆಲ್ಲ!
ಮೈಲಿಗೆಯಾಯಿತು ದೇವರ ಮನೆಗೆ;
ಮುಸಲರ ಕೈಸೇರಿತು ಸಿರಿ ಕೊನೆಗೆ.
ಸೋಮೇಶ್ವರ ಸಂಪತ್ತಿನ ಲಿಂಗ—
ಕ್ವಾಯಿತು ಮುಸಲಾಘಾತದಿ ಭಂಗ!
ಧೂರ್ತರ ದಾಳಿಗೆ ಗುಡಿ ವಿಗ್ರಹಗಳು
ಪುಡಿಪುಡಿಯಾದವು ಗೋಪುರ ಗೃಹಗಳು.
ಎಸೆಯಿತು ಮುಸಲರ ಜಯಭೇರಿ,
ವೀರರ ಜಯಭೇರಿ!

೬

ಗುಡಿ ಹಾಳಾದರೆ ಏನಂತೆ?
ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಕೆ ಅದೆ ಚಿಂತೆ?
ನಶ್ವರ ಕಾಂಚನ ಹೋದರೆ ಹೋಯಿತು!
ಮಂತ್ರದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು!
ಎಂತನೆ,—ಮಂತ್ರಕೆ ಕುಂದೆಲ್ಲಿ?—
ಆ ಖಲ ಮ್ಲೇಚ್ಛರು ಸತ್ತೇ ಸತ್ತರು!—
ಬಹು ಕಾಲಾನಂತರದಲಿ!

* * * *

೬೧. ಕೃಪೆಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ

ಜಗವನಾಳುವ ತಾಯೆ ನನ್ನನಾಳುವ ಮಾಯೆ
ತಾನಾಗಿ ಬಂದಿಹಳು ನನ್ನ ಜಾಯೆ!
ಭೂಮೆ ತಾನಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಪೆ ತಾನೆನುವೋಲು
ಒಲಿದಪ್ಪಿ ಮಲಗಿಹಳು ಈ ಕೃಪಾಲು!

ಸೂರ್ಯ ನಕ್ಷತ್ರಾದಿ ಭೂವ್ಯೋಮ ಸಾಗರವ
ಮಾಡಿ ಆಡಿಪ ದಿವ್ಯೆ ಆ ಸರ್ವಶಕ್ತೆ
ಇಲ್ಲಿ ಅಬಲೆಯೆ ಆಗಿ, ಒಲಿದ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿ
ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಸಂಸಾರಾನುರಕ್ತೆ!

ಸರ್ವಾಂತರಾತ್ಮೆ ಆ ಮುಕ್ತೆ, ಭಕ್ತಿಗೆ ಸಿಲುಕಿ,
ತೋಳೆರೆಗೆ ಇಳಿದಿಹಳು ತನ್ನ ತಾಂ ತೆತ್ತು;
ಅಲ್ಲಿ ಸಿರಿಯಡಿಗರೆಗಿ ಪೂಜಿಸುವ ನನಗಿಲ್ಲಿ
ಚೆಂದುಟಿಯ ಜೇನೀಂಟುವವಕಾಶವಿತ್ತು!

ಅದು ಪೂರ್ಣ; ಇದು ಪೂರ್ಣ;
ಪೂರ್ಣದಂಶವು ಪೂರ್ಣ:
ಪೂರ್ಣವೆರಡರ ನಡುವೆ ನಡುವೆ ನಾನೂ
ಸುಪೂರ್ಣ ಪೂರ್ಣ!

* * * *

೬೨. ಲೆನಿನ್

ಧಮನಿಯಲಿ ಬಿಸಿನೆತ್ತರುಕ್ಕದೆ ನೆನೆಯಲಾರೆ
ನಿನ್ನಂ, ಲೆನಿನ್! ನಿನ್ನ ಹೆಸರದು ಸಿಡಿಲ್‌ಸದ್ದು
ದೊರೆಗಿವಿಗೆ; ನಿನ್ನ ಸಮಾತಾಬೋಧೆ ಸಿಡಿಮದ್ದು
ನರನ ಸಂಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ವಾಧೀನಿಯನುರಿದೋರೆ
ದಹಿಸಿ, ನೀಸ್ವಾರ್ಥತೆಯ ಬೆಂಕಿಯಿಂ ಹೃತ್ಕುಂಡ
ಸರ್ವದಾ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆಸಗೆ. ಜಮದಗ್ನಿ
ಸುತನಂತೆ ನೀನು ಪಾರ್ಥಿವ ಕುಲಕೆ ಬಡಬಾಗಿ;
ದುಡಿವ ದೀನರ ದೈವವನ್ಯರ್ಗ ಯಮದಂಡ!

ಗಿಯ್ಯುವರ್ಗೇನಿಲ್ಲ, ಕುಳಿತುಂಬರಿಗೆ ಬೆಲ್ಲ;
ಮುಳ್ಳುನೋವಾಳಿಂಗೆ, ಕಂಪು

ಹೂವೊಡೆಯಂಗೆ;
ಗೋಳವಗೆ, ಸೊಂಪಿವಗೆ. ಈ ತರತಮವನೆಲ್ಲ
ಮುರಿಯೆ ಬಹನಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿ. ರಕ್ತದ ಗಂಗೆ
ಸಿರಿ ನಾಳದಿಂ ಮರಳಿ ಬಡತನದೋಣಗು ಮೈಗೆ
ಹರಿದಕ್ಕೆ ದೊರೆಗಳಸಿ ಕೂಲಿರೈತರ ಕೈಗೆ!

* * * *

೬೩. ಪಾಂಚಜನ್ಯ

ನಡೆ ಮುಂದೆ, ನಡೆ ಮುಂದೆ,
ನುಗ್ಗಿ ನಡೆ ಮುಂದೆ!
ಜಗ್ಗದೆಯೆ, ಕುಗ್ಗದೆಯೆ,
ಹಿಗ್ಗಿ ನಡೆ ಮುಂದೆ!

ಬೆಚ್ಚ ಬಿಡು, ನೆಚ್ಚ ನೆಡು
ಕೆಚ್ಚಿದೆಯೆ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ;
ಸೆರೆಯ ಹರಿ, ಅರಿಯನಿರಿ,
ಹುಟ್ಟಳಿಸು ಹುಡಿಯಲ್ಲಿ!
ನಾನಳಿವೆ, ನೀನಳಿವೆ,
ನಮ್ಮೆಲುಬುಗಳ ಮೇಲೆ
ಮೂಡುವುದು, ಮೂಡುವುದು
ನವಭಾರತದ ಲೀಲೆ!
ನೊಂದ ದನಿ, ಕಣ್ಣಪನಿ,
ಬರಿದೆ ಎಂದೊರೆಯದಿರು!
ತೆತ್ತ ಹಣ, ಸತ್ತ ಹೆಣ
ಹೋಯ್ತೆಂದು ಮೊರೆಯದಿರು!
ಪೊಡವೆಯೊಳಗಡಗಿರುವ
ತಳಹದಿಯ ತೆಗಳುವರೆ?
ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವರಮನೆಯ
ಸಿರಿಯೊಂದ ಹೊಗಳುವರೆ?
ಎಲ್ಲ ಇದೆ, ಎಲ್ಲ ಇದೆ
ನಿತ್ಯತೆಯ ಗಬ್ಬದಲಿ;

ಮುಂದೆಯದು ತೋರುವುದು
ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹಬ್ಬದಲಿ!
ನೆಚ್ಚುಗಡಬೇಡ ನಡೆ,
ಕೆಚ್ಚಿದೆಯ ಕಲಿಯೆ!
ಬೆಚ್ಚಿದರೆ, ಬೆದರಿದರೆ,
ಕಾಳಿಗದು ಬಲಿಯೆ?

ಭರತಖಂಡದ ಹಿತವೆ
ನನ್ನ ಹಿತ ಎಂದು,
ಭರತಮಾತೆಯ ಮತವೆ
ನನ್ನ ಮತ ಎಂದು.
ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಸುತರೆ
ಸೋದರರು ಎಂದು
ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಮುಕ್ತಿ
ಮುಕ್ತಿ ನನಗೆಂದು,
ನುಗ್ಗು ಮುಂದಕೆ, ಧೀರ,
ಕಾಳೆಗದ ಕೊಲೆಗೆ!
ನುಗ್ಗು ಮರಣಕೆ, ವೀರ,
ಸಗ್ಗದಾ ನೆಲೆಗೆ!

ನೋಡದೋ ನೋಡಲ್ಲಿ:
ದರ್ಪರಥದಡಿಯಲ್ಲಿ
ಹೊರಳುತ್ತಿರುವಳು ತಾಯಿ
ನೆತ್ತರಿನ ಪುಡಿಯಲ್ಲಿ!
ಬಾಳನೊರೆಯಿಂದ ಹಿರಿ!
ನುಗ್ಗು, ನಡೆ, ಕಟ್ಟಿ ಹರಿ!
ತಡೆಯೆ ಬಂದವರ ಇರಿ!
ಒಲಿಯುವಳು ಜಯದ ಸಿರಿ!
ಜನ್ಮವೊಂದಳಿದರೇಂ?
ನೂರಿಹವು ಬಲಿಗೆ!
ಕಾಳೆಗದೊಳಳಿಯಲೇಂ?
ಸಾವೆ ಸಿರಿ ಕಲಿಗೆ!

ನಿಂತೇನು ನೋಡುತ್ತಿಹೆ?
ಹದುಗುವರೆ ಇಲ್ಲಿ?

ಮಸಣವಾಗಲಿ ಎದೆಯ
ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ!
ನೆತ್ತರನು ನೋಡುವೆಯೆ?
ಸತ್ತವರ ನೋಡುವೆಯೆ?
ಕಂಕಾಲಗಳ ಗೂಡೆ?
ಮರಳುಗಳ ನೆಲೆಬೀಡೆ?
ಕಾಳಿಯಳುಕುವಳೇನು
ರಕ್ತಸರ ಬಲಿಗೆ?
ಸಮರ ರಂಗದ ನಡುವೆ
ಬೆದರಿಕೆಯೆ ಕಲಿಗೆ?

ಹಾ ನೋವು! ಹಾ ನೋವು!
ಎಂದೆಲ್ಲ ಕೂಗುವರೆ?
ಹಾ ನೀರು! ಹಾ ನೀರು!
ಎಂದಸುವ ನೀಗುವರೆ?
ಕೂಗಿಗದೆಗರಗದಿರು!
ಬೇನೆಯಿರೆ ಮರುಗದಿರು!
ಕಂಬನಿಯ ಕರೆಯದಿರು,
ಗುರಿಯ ಮರೆಯದಿರು;
ಕಲಿಯೆ, ಹಿಂಜರಿಯದಿರು,
ತಾಯ ತೊರೆಯದಿರು!

ಎಲುಬುಗಳ ತೊಲೆಗಳಲಿ
ಮಾಂಸದಾ ಮಣ್ಣಿನಲಿ
ನೆತ್ತರಿನ ನೀರಿನಲಿ
ಬೇನೆ ಬಿಸುಸುಯ್ದಿನಲಿ
ಬಿಡುಗಡೆಯ ಸಿರಿಗುಡಿಯ
ಮಸಣದಲಿ ಕಟ್ಟು!
ಪಾವನದ ತಾಯಡಿಯ
ಬಲೆಯಲಿ ಮುಟ್ಟು!
ಆತ್ಮವಚ್ಚುತವೆಂದು
ಜನ್ಮಗಳು ಬಹವೆಂದು
ಮೃತ್ಯು ನಶ್ವರವೆಂದು
ಭಾರತಿಗೆ ಜಯ ಎಂದು
ನಡೆ ಮುಂದೆ, ನಡೆ ಮುಂದೆ,

ನುಗ್ಗಿ ನಡೆ ಮುಂದೆ!
ಜಗ್ಗದೆಯೆ ಕುಗ್ಗದೆಯೆ,
ಹಿಗ್ಗಿ ನಡೆ ಮುಂದೆ!

* * * *

೬೪. ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ಬರುವಾಗ

ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ಬರುವಾಗ ಸಿಂಗರದ ಹೊರೆಯೇಕೆ?
ಸಡಗರದ ಮಾತುಗಳ ಬಿಂಕವೇಕೆ?

ನಿನ್ನ ಮುಂದಿರುವಾಗ ಮಂತ್ರಗಳ ಮರೆಯೇಕೆ?
ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮರುಳು ಲಜ್ಜೆಯೇಕೆ?

ನೇವುರದ ಗೆಜ್ಜೆಗಳ ಕಿಂಕಿಣಿಯ ದನಿ ನಿನ್ನ
ಸವಿಗೊರಲಿನಿಂಚರವ ಕೆಡಿಸದಿರಲಿ!

ಮಂತ್ರಗಳ ಜವನಿಕೆಯು, ದೊರೆ, ನಿನ್ನ
ಸಿರಿಮೆಯ್ಯು
ಸೌಂದರ್ಯವನು ಮಬ್ಬುಗೈಯದಿರಲಿ!

ನಗ್ನತೆಗೆ ನಾಚದಲೆ ಸಿರಿದಳಿರ ತೆಕ್ಕೆಯಿಂ
ಮೂಡಿ ಸುಗ್ಗಿಯನೊಲಿವ ಹೂವಿನಂತೆ
ಸಿಂಗರದ ಹೊರೆಯುಳಿದು, ಮಂತ್ರಗಳ
ಮರೆಯುಳಿದು
ಪ್ರೇಮದಾರತಿ ಹಿಡಿದು ತೇಲಿಬರುವೆ!

* * * *

೬೫. ಆತ್ಮನಿವೇದನ

‘ಬೃಂದಾವನಕೆ ಹಾಲನು ಮಾರಲು
ಹೋಗುವ ಬಾರೇ ಬೇಗ, ಸಖಿ!’

‘ಬೃಂದಾವನದಿ ಹಾಲನು ಕೊಳ್ಳುವರ್
ಆರಿಹರೇ ಹೇಳಿಂದುಮುಖಿ?’

‘ಗೋವನು ಕಾಯುವ ಗೋವಿಂದನಿಹನೇ,
ಹಾಲನು ಕೊಳ್ಳುವ, ಕೇಳೆ ಸಖಿ!
ಚಿನ್ನವ ಕೊಡನೇ, ರನ್ನವ ಕೊಡನೇ,
ತನ್ನನೆ ಕೊಡುವನು ಬಾರೆ, ಸಖಿ!

ಕಣ್ಣನು ಮೋಹಿಪ ಪೀತಾಂಬರವನು,
ಬಣ್ಣದ ಬಳೆಗಳ ಧರಿಸು, ಸಖಿ;
ಚಿನ್ನವ ಮೋಹಿಸುವೆದೆಯನು ಹಾರವು
ಸಿಂಗರಿಸಲಿ, ಹೇ ನಳಿನಮುಖಿ!

ಝಣಝಣವೆನ್ನಲಿ ನೂಪುರ, ಗೋಪಿ,
ಹಣೆಯೊಳು ಚಂದನ ರಂಜಿಸಲಿ!
ತೊಂಡೆಯ ಹಣ್ಣನು ತುಟಿಗಳು ನಗಲಿ,
ವದನವು ಮೀರಲಿ ತಾವರೆಯ!

ಯಮುನಾತೀರದೊಳಲೆಯುವ ಬಾರೇ
ಹಾಲುಬೇಕೆ ಹಾಲೆಂದು, ಸಖಿ;
ಹಾಲನು ಮಾರುವ ನೆವದಿಂದ ಹರಿಯು
ಮೋಹಿಸಿ ಕರೆಯುವ ಬಾರೆ, ಸಖಿ!’

‘ಹಾಲ ನಿವೇದಿಸಿ ಆತ್ಮವನರ್ಪಿಸಿ
ಮುಕ್ತಿಯ ಹೊಂದುವ, ಸೌಮ್ಯಮುಖಿ!
ಹಾಲನು ಮಾರಿ ಹರಿಯನು ಕೊಳ್ಳುವ
ನಾವೇ ಧನ್ಯರು, ಕಮಲಮುಖಿ!

ನಮ್ಮಿ ಲಾಭವ ಮೀರುವ ಲಾಭವು
ಬೇರಿನ್ನಿಹುದೇ, ಇಂದುಮುಖಿ?
ಬೃಂದಾವನಕೇ ಹಾಲನು ಮಾರಲು
ಹೋಗುವ ಬಾರೇ ಬೇಗ, ಸಖಿ!

* * * *

೬೬. ಅಪತ್ರಿಕಾ ವಾರ್ತೆ

ರವಿ ಮೂಡಿದನು:

ಕವಿ ನೋಡಿದನು:

ಬ್ರಾಹ್ಮೀಘಟನೆಗೆ ಭಾವಸ್ವಂದಿತೆಯಾದಳು
ಸಹೃದಯೆ ಪೃಥಿವಿ!

ರವಿ ಮೂಡುತ್ತಿರೆ

ಕವಿ ನೋಡುತ್ತಿರೆ

ಕ್ರತುವಿಂದುಣೈತು ಗಾಯತ್ರಿ,

ವಾಗ್ರಸರೂಪಿಣಿ ಸಾವಿತ್ರಿ:-

"ಓಂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ವವಃ

ತತ್ರವಿತುರ್ವರೇಣಿಯಂ

ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ

ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್!"

ಆಲಿಸಿ ರಸವಿದ್ಯುನ್ಮಯಿಯಾದಳು ಸಹೃದಯೆ

ಪೃಥಿವಿ!

ರವಿ ಮೂಡಿದನು,

ಕವಿ ನೋಡಿದನು:

ಬಾನುಲಿಯೊರೆಯದ ಪತ್ರಿಕೆ ಬರೆಯದ

ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಗೋಷ್ಠಿಗೆ ಕರೆಯದ

ಆ ವನವಾಸೀ ವಾರ್ತೆ

ತಾನಾದುದು ದಿಕ್ಕರಿ ಕರ್ಣ ಸುವಾರ್ತೆ!

ನಂದನಸುಮ ಜಯಮಾಲೆಯನೆತ್ತಿತು ಐರಾವತ

ಹಸ್ತಂ;

ರಸರೋಮಾಂಚನ ತಟದಾಲಿಂಗನಕಾನಂದಿಸಿತೀ

ವಿಶ್ವಸಮಸ್ತಂ!

ಅಂಬರ ಔಕಸ ಹಸ್ತನ್ಯಸ್ತಂ

ಕುಂಭ ಹಿರಣ್ಮಯಮಾ ಸೋಮಂ

ಕುಂಭನಿಗವತರಿಸಿತು ಸ್ವರ್ಧಾಮಂ

ಆ ಋಷ್ಯನುಭವದಗ್ನಿಯ ಸೇತುವೆಯಿಂ

ಪರಿದಿಳಿತಂದುದು ಅಮೃತಂ

ದೈವೀಚರಣಸಮೂಹಂ,

ಮೃಣ್ಮಯ ಪರಿವರ್ತನಕಾರಣ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂ,

ಅತಿಮಾನಸ ಋತಚಿನ್ಮಯ ದಿವ್ಯಪ್ರೇಮಂ!

* * * *

೬೭ ಮಧುರನ ದರ್ಶನ*

ಶತ - ಪಥ, ಶತ - ಪಥ, ಶತ - ಪಥ,

ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಇತ್ತಿಂದತ್ತ

ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ, ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ, ಹಿಂದೆ

ಮುಂದೆ

ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನು ಪೂಜಾರಿ:

ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ - ಕಾಲಿ!

ಇತ್ತಿಂದತ್ತ - ಕಾಪಾಲಿ!

ಕಾಳಿ, ಶಿವ; ಕಾಳಿ, ಶಿವ; ಕಾಳಿ, ಶಿವ!

ಶಿವ, ಕಾಳಿ; ಶಿವ, ಕಾಳಿ; ಶಿವ, ಕಾಳಿ!

ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದನು ಮಧುರಬಾಬು:

"ಏನಚ್ಚರಿ! ಏನಚ್ಚರಿ! ಏನದ್ಭುತ! ಇದು ನಿಜವೆ!

ಎಚ್ಚತ್ತಿರುವೆನೋ? ಕನಸೋ ನನಸೋ ಕಣಸೋ!"

ಕಣ್ಣುಜ್ಜಿಕೊಂಡನು ರಾಣಿ ರಾಸಮಣಿಯು

ಅಳಿಯ;

ನಿಟ್ಟಿಸಿದನು ಮತ್ತೆ,

ಕನಸಲ್ಲ, ಕನಸಲ್ಲ, ಎಚ್ಚತ್ತಿಹೆನ್ನೆಸೆ!

ಕಾಣುತ್ತಿದೆ ಹರಿಯುತ್ತಿಹಳದೊ ಮಂದಾಕಿನಿ

ಗಂಗೆ;

ಪಂಚವಟಿಯ ಕುಟಜಗಳದೊ, ಉಲಿಯುತ್ತಿವೆ

ಹಕ್ಕಿ;

ಇದೆ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರ ಕಾಳಿಯು ಗುಡಿ;

ಇದಿರಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ ಶಿವದೇವಾಲಯ ಪಂಕ್ತಿ.

'ಎಚ್ಚತ್ತಿಹೆ; ಎಚ್ಚತ್ತಿಹೆ; ದಿಟ, ಕನಸಲ್ಲ!'

ದಿಟ್ಟಿಸಿದನು ಮತ್ತೆ.

ಶತ-ಪಥ, ಶತ-ಪಥ, ಶತ-ಪಥ,

ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಇತ್ತಿಂದತ್ತ

ನಡೆಯುತ್ತಿರುವನು ಪೂಜಾರಿ:

* ಮಧುರನಾಥನು ಪರಮಹಂಸರಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಕಾಣ್ಕೆ.

ನಡೆದರೆ ಇತ್ತಿಂದತ್ತ - ಅದೊ ಕಂಡಳು ಕಾಳಿ!
ನಡೆದರೆ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ - ಅದೊ ಕಂಡನು ಕಾಪಾಲಿ!

ಶಿವ, ಕಾಳಿ; ಶಿವ, ಕಾಳಿ; ಶಿವ, ಕಾಳಿ;
ಕಾಳಿ, ಶಿವ; ಕಾಳಿ, ಶಿವ; ಕಾಳಿ, ಶಿವ!
ತನ್ನ ಸೌಧದಿ ಕುಳಿತು ರಾಣಿ ರಾಸಮಣಿಯ
ಅಳಿಯ

ನೋಡಿದನಾ ಅದ್ಭುತವ:
ಚರ್ಮಾಂಬರ, ಶ್ವೇತಭಸ್ಮಧರ, ಘಣಿಸುಂದರ,
ಚಂದ್ರಶೇಖರ,

ಇತ್ತಿಂದತ್ತ!
ಭವತಾರಿಣಿ, ನರಮುಂಡಮಾಲಿನಿ,
ಕಾಳಮೇಘವರ್ಣನಿ, ಜಗಜ್ಜನನಿ,

ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ!
ದಿಗ್ಗನೈದ್ದನು ಮಥುರಬಾಬು:
ಮರೆತನು ತಾ ರಾಸಮಣಿಯ ಅಳಿಯನೆಂದು;
ಮರೆತನು ತಾ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದೊಡೆಯನೆಂದು!
ದಿಗ್ಗನೈದ್ದೊಡಿದನು ಪೂಜಾರಿಯೆಡೆಗೆ;
ದಿಂಡುರಳಿ ಕಾಲ್ವಿಡಿದು ತೊದಲಿದನು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ:
“ದೇವದೇವ ಹೇ ಮಹಾದೇವ!
ಹೇ ಜಗನ್ನಾತೆ ಚಿನ್ಮಯಾ!....”

“ಏನಿದೇನಿದು ನೀನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು,
ರಾಣಿ ಅಳಿಯ ತಾನಾಗಿ?
ಏಳು, ಬೇಗೇಳು, ಕಂಡರೇನೆನ್ನುವರು ಜನ?
ಸಣ್ಣ ಭಟ್ಟಾಚಾರಿ ಮಾಟಮಾಡಿಹನೆಂಬರು!
ಏಳು, ಬೇಗೇಳು!”

“ಇಲ್ಲ, ಇನ್ನು ನೀವೆನ್ನ ವಂಚಿಸಲಾರಿರಿ;
ನಾ ಕಂಡೆನೆಲ್ಲವನು ಮರೆಯಿಂದ:
ನೀವೆ ಶಿವ, ನೀವೆ ಕಾಳಿ;
ಇತ್ತಿಂದತ್ತ ನಡೆದಾಗ ಕಾಳಿ;
ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ನಡೆದಾಗ ಶಿವ!
ಕಂಡು ನಾ ಧನ್ಯನಾದೆ.”

“ಏನ ಕಂಡೆಯೊ ನೀನು ನಾನೇನ ಬಲ್ಲೆ?”

ಎಲ್ಲವೂ ಜಗದಂಬೆ ತಾಯಿಯಾ ಲೀಲೆ!
ಏಳು ಬೇಗೇಳೇಳು!”

ಅಭಿಷೇಕಿಸಿತು ಮಹಾದೇವನಡಿಗಳಂ
ಶ್ರೀಮಂತ ಧನ್ಯಬಾಷ್ಪ!
ಹರಸಿತ್ತು ಭಕ್ತಶ್ರೀಮಂತನಂ
ಭವತಾರಿಣಿಯ ಕೃಪಾಹಸ್ತಪುಷ್ಪ!

* * * *

೬೮. ಹೊಸಬಾಳಿನ ಗೀತೆ

“ಸರ್ವರಿಗೆ ಸಮಬಾಳು! ಸರ್ವರಿಗೆ
ಸಮಪಾಲು!”
ಎಂಬ ನವಯುಗವಾಣಿ ಘೋಷಿಸಿದೆ
ಕೇಳಿ!
ಯುಗಯುಗದ ದಾರಿದ್ರ್ಯಭಾರದಿಂ ಬೆನಾಬಾಗಿ
ಗೋಳಿಡುವ ಬಡಜನರೆ, ಏಳಿರೈ ಏಳಿ!
ಶ್ರೀಮಂತರಡಿಗಳಡಿ ಹುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡಿ
ಕುಸಿದು ಕುಗ್ಗಿದರೆಲ್ಲ ಸಂತಸವ ತಾಳಿ!
ಕಂಗೆಟ್ಟ ಸೋದರರೆ, ಬರುತಿಹಳು ಕಾಣಿರೈ
ದಾನವರ ಸೀಳಿ ಅದೊ ವಿಪ್ಲವದ ಕಾಳಿ!

ಇಂದ್ರ ಸಿಂಹಾಸನಕೆ ಬಂದಿಹುದು ಕೊನೆಗಾಲ;
ಕಳಚಿ ಬೀಳುವುದಿಂದು ನಂದನದ ಬೇಲಿ!
ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಲವೊದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ
ಗೋಚರಿಪುದಲ್ಲಿ ಮರ್ತ್ಯರ ಕೃಷಿಯ
ಕೇಲಿ!

ದ್ರವ್ಯಾನುಕೂಲತೆಯ ಜಾತಿಯಾ ನೀತಿಯಾ
ಪಕ್ಷಪಾತವನೆಲ್ಲ ಕೊಚ್ಚುವುದು ಬುದ್ಧಿ:
ಮತ್ತೊಂದು ನಾಕವನೆ ನೆಯ್ಯುವರು ಲೋಕದಲಿ
ದೇವರನ್ಯಾಯವನು ಮಾನವರೆ ತಿದ್ದಿ!
ಕೈಲಾಗದವರೆಂಬ ನಾವು ಕೀಳೆಂದೆಂಬ
ಹಣೆಬರಹವೆಂದೆಂಬ ಮೂಢತೆಯ ನೀಗಿ

ಯುಗಚಕ್ರ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಸರ್ವರೂ ಸೇರಿ
ಹೆಗಲು ಕೊಟ್ಟೊಮ್ಮನಸು ಮಾಡಿ
ನೆರವಾಗಿ!

ಮೋಹಿನಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಮೂರ್ಖ ದಾನವರೆಲ್ಲ
ತಮ್ಮ ಗೆಯ್ಯೆಯ ಪಾಲನನಿಗೆ ತೆತ್ತು
ಸತ್ತಂತೆ ಸಾಯದಿರಿ: ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಿಂದೆ
ಶ್ರೀಮಂತರೊಡ್ಡುವಾ ಬಲೆ ನಿಮಗೆ ಮೃತ್ಯು!

ಇಂದು ನೆತ್ತರು ಚೆಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬಹು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ
ಹೊಟ್ಟೆಗನ್ನವ, ಮೈಗೆ ಬಟ್ಟೆಯನು ನೀಡಿ.
ಇಂದು ನೋವಾದರೂ ಇಂದು ಸಾವಾದರೂ
ಮುಂದೆ ಬಾಳಿಗೆ ಸೊಗಸು ನೆಮ್ಮದಿಯ
ಮಾಡಿ.

ಇಂದು ನೀವೇಳದಿರೆ ಕೆಚ್ಚಿದೆಯ ತಾಳದಿರೆ
ನಿಮ್ಮವರ ಬಾಳು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಹೇಡಿ!
“ಇಂದು ರಕ್ತದ ಬಿಂದು ಮುಂದೆ ಸೌಖ್ಯದ
ಸಿಂಧು!”
ಎಂದು ಸಾಹಸಕೇಳಿ, ಹಿಂಜರಿಯಬೇಡಿ!

* * * *

೬೯. ಹಕ್ಕಿಗಳ ಸಂಗದಲಿ

ಹಕ್ಕಿಗಳ ಸಂಗದಲಿ
ರೆಕ್ಕೆ ಮೂಡುವುದನಗೆ;
ಹಾರುವುದು ಹೃತ್ತಕ್ಕೆ
ಲೋಕಗಳ ಕೊನೆಗೆ!

ಹಾರಿ ಲೋಕದ ಕೊನೆಗೆ,
(ರಸದ ಪೈರಿನ ಮನೆಗೆ),
ಬಾಣದಂತೆರಗುವುದು
ಹಾಲು ಜೇನ್ನೆನೆಗೆ!
ಅಲ್ಲಿ ಮೂಡುವನು ರವಿ:

ಆದರೀ ರವಿಯಲ್ಲ!
ಅಲ್ಲಿ ಹಾಡುವನು ಕವಿ:
ಈ ಕವಿಯು ಅಲ್ಲ!

ಕೇಳಿದರೆ, ಹೃತ್ತಕ್ಕೆ
ಮೌನವನೆ ಹಾಡುವುದು!
ಮೂಕ ಸುಂದರ ಅಕ್ಷಿ
ಎದೆಯ ಕಾಡುವುದು!

* * * *

೭೦. ‘ಉದಯರವಿ’ಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋದಯ ರವಿ!*

ಹೇ ಜಗದ್ ದೀನಬಂಧು,
ಮನೆಯೆ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಯಿತೆಂದು
‘ಉದಯರವಿ’ಗೆ ನೀನು ಬಂದು:
ಕೆರೆಯೆ ಆಯ್ತು ಮಹಾಸಿಂಧು,
ಪೂಜ್ಯ ಓ ತಪೋಧನ!
ಪಾದಯಾತ್ರೆಯಮೃತರೇಖೆ
ಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದದಕ್ಕೆ
ನಿನಗನಂತ ವಂದನಾ,
ಮುಹುರನಂತ ವಂದನಾ!

* * * *

* ಶ್ರೀ ವಿನೋಬಾಜಿ ನಮ್ಮ ಮನೆ ‘ಉದಯರವಿ’ಗೆ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ.

ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪರ್ವಂ

ಇರುಳು ಕಳೆದುದು. ಉದಯ ಚೂಡದಲಿ ಮೂಡಿದಳು
ಉಷ್ಣೆ. ನೋಡೆ, ಮೂಡಣದ್ರಿಯ ಕೋಡುಗಲ್ಲಿನೆಡೆ
ರುಚಿರ ರವಿ ರೋಚಿಮಂಡಲವಿಣಿಕಿ ಬರೆ, ಭೂಮಿ
ಹೊಸ ಮಳೆಯ ಮಿಂದೆಸೆವ ಮಲೆಯ ಮಾಲೆಯ ನೆವದಿ
ಗಹಗಹಿಸಿ ಬೀರಿತು ಪಸುರ್ಮಗೆಯ ವೀಚಿಯಂ,
ಹಿಮಮಣಿ ಮರೀಚಿಗಳ ದಂತ ಪಂಕ್ತಿಯ ಕಾನ್ತಿ
ದೆಸೆದೆಸೆಗೆಸೆಯೆ.

ಪಕ್ಷಿ ಗಾನದಿಂದೆಳ್ಳರುತೆ,
ನಿದ್ರಿತ ಮನೋರಮೆಯ ತೋಳ್ತಳ್ಳಿಸೆರೆಯಿಂದೆ
ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡೊಯ್ಯನೆಯೆ ಮೊಗವನವಲೋಕಿಸುತೆ ೧೩೬೦
ಬೆರೆಗಾದನರ್ಜುನಂ ಕಂಡು ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ
ಸರಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಮಂ! ಅಂಗಜನ
ಸಂಗವಿಲ್ಲದ ಕಂಗಳಿಗೆ ರುಚಿಸದೆಂಬಂತೆ
ಹೆಂಗಳಲಿ ಶೃಂಗಾರವಿದ್ರಚಾತಂಗಾಕೆ
ತೋರಿದಳ್, ಪೂವಾಗಿ ಪೋಗಿ ಮಿಡಿಗಾಯ್ಗಳಂ
ಪಡೆದೊಡಲ ವಾಸಂತದಂತ್ಯದ ರಸಾಲದೋಲ್; ಮೇಣ್
ಕೆಂದಳಿರ ಕೋಮಲ ಶ್ರೀ ಸುಂದರತೆ ಮಾಣ್ಡು
ಪಸುರೆಲೆಗಳಂ ಪೊದೆದ ತರುಸುಂದರಿಯವೋಲ್. ೧೩೭೦

ನಲ್ಲೆ ನಯನೋತ್ಪಲ್ಲೆಯಪ್ಪಾ ಮುನ್ನಮಲ್ಲಿಂ
ತೆರಳ್ಳಪುದೆ ಲೇಸೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ವಿಷಣ್ಣದಿಂ
ತನ್ನಂಗುರವನೊಯ್ಯನಾ ಕಯ್ಯ ಬೆರಳಿಂಗೆ
ತುಡಿಸಿ, ಕರುಣಾರ್ದ್ರಹೃದಯದಿ ಸುಯ್ದು ನಿಡುನೋಡಿ,
ಪೋದಿರುಳ್ ಪೂಜಿಸಿದ ಪುಷ್ಪೋಪಹಾರದಿಂ
ಮೆರೆವ ಮಂಗಲ ಚಂದ್ರಮೌಳಿಗೆ ಮಣಿದು ಬಾಗಿ,
ತಿಂಗಳಾರಕೆ ಮರಳಿ ಬಂದು ಕಾಣುವೆನೆಂಬ
ಭರವಸೆಯ ನೆಮ್ಮಿ ದೈರ್ಯವನೊತ್ತಿ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ,
ಹೊರಹೊಂಟನಾ ಸವ್ಯಸಾಚಿ, ದಮಯಂತಿಯಂ
ನಳನ್ಯಪಂ ನಡುಗಾಡಿನಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋದಂತೆ.

ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಡಿಗಡಿಗೆ ಹಿಂದಕೆಳೆದುದು ಮನಂ
 ದೃಷ್ಟಮಲ್ಲದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮೋಹಸೂತ್ರದಿ ಪದಂ
 ಬಿಗಿದಂತವೋಲಾಗೆ, ಮುಗ್ಗುರಿಸಿ ನಿಲ್ಲತುಂ
 ಪಿಂದೆಸೆಗೆ ನೋಡುತುಂ, ಕಾದಂಬರಿಯನುಳಿದು
 ದೇವ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನೆಯ್ವಿದವೋಲಾ ನರಂ
 ಮುಂಬರಿದನೆಂತಾನುಮೆದೆಯ ಚಾಂಚಲ್ಯಮಂ
 ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ವ್ಯಗ್ರಮನದಿಂದೆ. ಖಗದಿಂಚರಂ
 ಮುಳುಗುವಂದದಲಿ ನಗದಂಚಿನೋಳ್ ದಟ್ಟಯಿಸಿ
 ಬೆಳೆದಿದರ್ ಬಿದಿರುಮೆಳೆ ಪವನ ಸಂಘರ್ಷಣೆಗೆ
 ಫೀಂಕರಿಸಲಿಭದಂತವೋಲ್ ವಿಕಟರವಗೈದು,
 ಕಂಪಿಸಿತು ಕಾಂತಾರಮಾ ಕೀಚಕಧ್ವನಿಗೆ!

೧೩೮೦

೧೩೯೦

ನಡೆದನತ್ತ ಕಿರೀಟ. ಇತ್ತ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ
 ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ, ಸುಪ್ತ ಸುಖಮತ್ತಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ
 ಸವಿಗನಸುಗೊಳದ ತಾವರೆಯ ಹೊನ್ನಿನ ಗುಳ್ಳೆ
 ಬಿರಿದುದು. ತೆರೆಯುತವೆಯನೊಯ್ಯನೆ ಬಿಸಜನೇತ್ರ
 ದೃಷ್ಟಿಸುತೆ ಸುತ್ತಲುಂ, ತನ್ನೆಡೆಯ ಸಜ್ಜೆಯಲಿ
 ಕಾದಲಂ ಕಾಣದಿರಲುದ್ವಿಗ್ನ ಖೇದದಿಂ
 ಕಳವಳಿಸುತೆದ್ದು ಕರೆದಳ್, ಮಧುನಿಕುಂಜದಲಿ
 ಪಕ್ಷಿವಧು ಹೃದಯಮಿಲನಕೆ ತನ್ನ ನಲ್ಲನಂ
 ನೇಹದಿ ಕುಕಿಲ್ವಂತೆ. ನೀರವ ಭವಾಲಯಂ
 ದನಿಯ ಮರುಬಿಂಬಿಸಲ್, ಮರುದನಿಯನಲ್ಲದೆಯೆ
 ಮಾರ್ನುಡಿಯನಾಲಿಸದೆ, ವಿಹ್ವಲಿಸಿ, ಲಲಿತಾಂಗಿ
 ತೊಳಲಿದಳ್, ದೇಗುಲದೊಳೆಲ್ಲೆಡೆಯೊಳಂ, ಕರೆಯುತೆ
 ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ. ತರ್ವಾಯವಾಯತನದಿಂ ಪೊರಗೆ
 ಪೊರಮಟ್ಟು ಕಣ್ಣೊಲದ ಬನದೊಳೆತ್ತಲುಮೆಸೆದು
 ದೃಷ್ಟಿಯ ಮಯೂಖಿಗಳನರಸಿದಳ್ ನಿಡುನೋಡಿ,
 ಪೆಳೆರ್ದೆರಿಸಿ ಕರೆಕರೆಯುತೋಡಾಡಿ, ಹುಲಿ ಹಿಡಿದ
 ದನದ ಕರು ಕಂಗೆಟ್ಟು ಹೊಲಬುಗೆಟ್ಟಡವಿಯಲಿ
 ಅಂಬೆಯಂಬೆಂದು ತನ್ನಂಬೆಯಂ ಹಂಬಲಿಸಿ
 ನೆರೆ ಹಲಬುತೊರಲಿ ಕರೆವಂತೆ. ಕೊಳದೆಡೆಗೆಯ್ವಿ
 ತವಕದಿಂದವಲೋಕನಂಗೆಯ್ವು, ಒಡನೊಡನೆ
 ಮರಳಿದಳ್ ಮಾಕಂದ ಕಂದರ್ಪ ತರುತಲದ
 ಪೊದರ್ವನೆಗೆ; ನಿಲ್ಲದಲ್ಲಿಂದೆ ಪರಿದಳ್ ಮುಂದೆ

೧೪೦೦

೧೪೧೦

ಬನದೊಳುಂ ಕಳ್ಳು ಬಾಯ್ಕೂಡಿಡಿಯ್ಯಲೆಯೆಡೆಗೆ;
 ಧಾವಿಸಿದಳಲ್ಲಿದೆ ಚಕ್ಷುಶ್ರವಾಕ್ಷಿಯಿಂ
 ತಾಮಿರ್ವರಂದೊಂದು ಪಕ್ಷಿಯಂ ರಕ್ಷಿಸಿದ
 ಮೊರಡಿಯೆತ್ತರದ ತಾಣಕ್ಕೆ; ಮೇಣತ್ತಣಿಂ
 ತಳರ್ದಳೆತ್ತೆತ್ತಲುಂ ಗೊತ್ತುಗುರಿಯಿಲ್ಲದೆಯೆ
 ಚಿತ್ತದುನ್ಮತ್ತತೆಯೊಳೆಂತಂತೆ ಪುತ್ತುಮಂ
 ಪೊದರುಮಂ ಗೆತ್ತು ತ್ರಿದಿವನಾಥಜಾತಂಗೆ,
 ಸುಟ್ಟುರೆಯೊಳಲೆವ ತರಗೆಲೆಯಂತೆ, ಘೋರ್ಣಿಸುವ
 ನೀರ್ದಿಗುರಿಗೊಳಗಾದ, ಬಣಗು ತೃಣಕಣದಂತೆ,
 ಪೊಳೆಯುತಿರ್ದುದು ಬಿಸಿಲ್; ಕಂಡಳಿಲ್ಲದನಾಕೆ.
 ಪಾಡುತಿರ್ದುದು ಪಕ್ಕಿಯದನು ಕೇಳಿದಳಲ್ಲ.
 ತಿರುಗಿದಳ ತಿರುತಿರುಗಿ, ತೊಳಲಿದಳ ತೊಳತೊಳಲಿ,
 ಬಗೆಯದೆ ಬಳಲೆಯಂ, ಬೆಮಗೊಂಡ ಪಾಂಗಿನಿಂ,
 ಪಾಸುವೊಕ್ಕಾಗಿ ಬನಬೆಟ್ಟಗಳಲೆಲ್ಲೆಯುಂ;
 ಮಿಗಗಳುಂ ಬೆಕ್ಕಸದಿನಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡೆಗೆಟ್ಟವೋಲ್
 ನಿಂಗು ಕೌತುಕದಿನೀಕ್ಷಿಸುವ ತೆರದಿ !

೧೪೩೦

ಕೃತ್ತಿಕೆಯ

ತಿಂಗಳಲಿ, ವಿಪಿನಪರಿವೃತ ವಿಪುಲವಿಸ್ತರದ
 ಗದ್ದೆ ಕೋಗಿನಲಿ, ಹಳದಿಯ ಪೈರು ಬೆಳೆಬೆಳೆದು
 ಹಬ್ಬಿಯಿರೆ, ಶಾಲಿವನ ವನಧಿಯ ಸುವಿಸ್ತೀರ್ಣ
 ಲಂಬಾಯಮಾನ ಸೈಕತವೇಲೆಯನು ಹೋಲಿ,
 ಲೋಲಶೀಲ ಸಮೀರನೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ತೀಡೆ,
 ನೆಲವೆ ಸಪ್ರಾಣತೆಯಿನುಸಿರೆಳೆದು ಬಿಡುವಂತೆ
 ತೆರೆಯೆದ್ದು ತೆರೆಬಿದ್ದು ಬತ್ತ ಬಿತ್ತರ ಗದ್ದೆ
 ತೆನೆವುಲೆ ತೆನೆಯುಜ್ಜುವುದು ಸುಯ್ದನಿಯ ಸೂಸಿ.
 ಹೊಂಬಣ್ಣವೆರಚುವುದು ಮುಂಬಿಸಿಲ್. ತುಂಬುವುದು
 ಕಾಡುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪೊನ್ನೆನೆಯ ಕಮ್ಮಿತು ಗಾಳಿ
 ಮಿಗವಕ್ಕಿಗಳ ಹಿಂಡನೌತಣಕ್ಕಾಹ್ವಾನಿಸಿ
 ಬಂದೆರಗಿದಪ್ಪವಾ ವ್ರೀಹಿವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ
 ಬನಮೆಚ್ಚ ಕೆಮ್ಮೋನೆಯ ಪಸುರಗಿಯ ಕಣೆಗಳೆನೆ
 ಗಿಳಿವಿಂಡು ದಂಡು; ಕಬ್ಬಿನ ಗರಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಗಳ
 ಕರಿಮುಗಿಲ್; ಗುಬ್ಬಳಿಸಿ ಪಟಪಟನೆ ಹಾರಿಬಹ
 ಹೊರಸುಗಳ ಸಮುದಯಂ; ಪುರುಲೆಗಳ ಪೆರ್ದಂದೆ;

೧೪೪೦

ಬರ್ಹಿಗಳ ರಮಣೀಯ ಸಮುದಾಯಮಿತ್ಯಾದಿ
 ನಾನಾ ಶಕುಂತವ್ರಜಂ. ಪೊಲಗಾಹಿಯಬ್ಬರಿಸಿ
 ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಂಬೊಕ್ಕು ತಾನೆಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿರದೆ
 ಬೆಮರಿಳಿದು ಬಿಸುಸುಯ್ದು ಮುಡಿಬಿರ್ಚಿ ಮುನಿಸುರ್ಕಿ, ೧೪೫೦
 ಪಾಮರಿಯ ಬಿರುದನಿಗೆ ಕೈಪರೆಗೆ ಬಾಯ್ವರೆಗೆ
 ಕಲ್ಲವಣೆಗೊಂದಿನಿತು ಪೆಳರಿ ಗಾರಾಗುತಂ,
 ಭುರೆಂದು ಪೆರತೊಂದೆಡೆಗೆ ಪಾರಿ ಮಂಡಿಸುತೆ
 ತೊಡಗಿದಪವಿನ್ನೊರ್ಮೆ ನೆಲೈವಿಗೆ. ಕಂಡದಂ
 ಪೀಡಿತ ಗ್ರಾಮ ಶ್ಯಾಮಾಂಗಿ ಕೋಪಕ್ಕಳುತೆ
 ಬೈಯುತ್ತೆ ಶಪಿಸುತ್ತೆ ತೊಳಲುವಳ್ ಗದ್ದೆಯಂ
 ಮರುಳಮರ್ದಳಂತೆ. ಇಂತವಳಿತರ ಖಗತತಿಯ
 ಕಾಡಿಸುತ್ತೋಡಿಸುತ್ತಿರೆಯಿರೆ, ಮನೋಹರಂ
 ಮೋಹನ ಮಯೂರ ಮಿಥುನಂ ಬೆಳಗು ಪೊಳ್ಳಿನೊಳೆ
 ನವಿಲುಕಲ್ಲಿನ ಕಾಡಿನೆತ್ತರದ ಕೋಡಿನಿಂ ೧೪೬೦
 ಬೆಳೆದ ಗದ್ದೆಯ ಹಳದಿಗಿಳಿತಂದು, ಮೆಲ್ಲನೆಯೆ
 ಮೂಲೆಗದ್ದೆಯಲಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ನೆಲ್ಲನೊಚ್ಚತಂ
 ಪಾರಿದಪವೊಲೈ ವೊಯ್ಯಾರದಿಂ ಗಿರಿನೆತ್ತಿಗೆ.
 ಒಡಲಿಚನಲಂಪಿನಿಂದೊನಪಿನೊಲಗಾರ್ತಿಯಂ
 ಹೃದಯಮಿಲನಕೆ ಮೋಹಿಸುವ ಮಧುರ ಮನದಿಂದೆ
 ತಾನಾ ಪುರುಷಕೇಕಿ ಬರ್ಹಿಣಿಯ ಸಮ್ಮುಖದಿ
 ಬಿರ್ಚುತೆ ಕಲಾಪ ಮೇಚಕ ಸಹಸ್ರಂಗಳಂ
 ರಚಿಸಲನುಗೆಯ್ದುಪುದು ಪ್ರಣಯಮಯ ನರನದಿ
 ದೇವಾಪ್ಸರಾ ಲಾಸ್ಯಮಯ ನಂದನೋದ್ಯಾನಮಂ.
 ಆನಂದಸ್ಸಂದನದ ಬರ್ಹಿಪಿಂಛದ್ಧನಿಗೆ, ೧೪೭೦
 ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಕಣ್ಣುಕಣ್ಣುಗಳ ಕುಣಿತಕ್ಕೆ,
 ಹೊಳೆವ ಹಸುರಿನ ಕಾಂತಿ ಮಿರುಗುತಿರೆ ಬಿಂಕದಿಂ
 ಕೊಂಕುವಾ ನೀಲಕಂಠದ ಗಾಡಿಗರುವಕ್ಕೆ,
 ಪದವೆತ್ತಿ ಪದವಿಟ್ಟು ತಿರೆಯ ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸಿ
 ಕುಣಿವ ಬಿನ್ನಾಣಕ್ಕೆ, ನೆತ್ತಿಯ ವಿಜ್ಯಂಭಿಸುವ
 ಚೂಡ ಚಲನಾ ವೈಖರಿಗೆ ಸೋಲ್ದಪುದು ಜಗವೆ !
 ಸೋಲದಿರ್ಪುದೆ ನವಿಲ್ವೆಣ್ಣು ? ಕುಣಿವಿನಿಯನಂ
 ವ್ಯಾಬದ್ಧ ಲಕ್ಷ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿನೆಳೆದು ಪೀರ್ವಂತೆ
 ನೋಡುತಿರಲುತ್ತುಲ್ಲತೋಲ್ತಾಸದಿಂದೆ, ಹಾ!
 ಕಳ್ಳಡಗಿದರಗುಲಿಯದೊರ್ವ ಬಿಯದಂ ಬಿಟ್ಟು ೧೪೮೦

ಮೃತ್ಯುಮಯ ಬಾಣವದೊ ಗಂಡುನವಿಲೆದೆಯಲ್ಲಿ
 ನಟ್ಟುರ್ಚಿಸಿ ಚಿಮ್ಮತಿದೆ ಬಿಸಿಯ ನೆತ್ತರಂ!
 ಸಂಜೆಯೋಕುಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದಡವಿ ಪಸುರಂತೆ
 ರಂಜಿಸಿದೆ ನೆಲಕುರುಳಿ ಬಿಟ್ಟು ನೆಗೆನೆಗೆಯುವಾ
 ಶೋಣಿತ ಪ್ಲಾವಿತ ಮಯೂರನೆದೆ, ಕೆಂಪೇರಿ
 ಕರುಣ ಭೀಕರವಾಗಿ ! ಒರ್ಮೊದಲೆ ಬಿರಿದತ್ತು
 ಪ್ರಣಯ ನೃತ್ಯದ ಮೋಹ ಸಂಕಲ್ಪ ಬುದ್ಧದಂ !
 ನಾರಾಚದೇರಿಗಾರದೆ ಸೋಗೆ ನರಳುದನಿಯಂ
 ಬೀರಿ ಚೀರಿದೆ, ಕಾಣಿಸಲ್ ಜವನ ಜವದಿಂ ಬಳಿಗೆ
 ನುಗ್ಗಿಬರ್ಪಾ ಮಾಯ್ಡ ಕರ್ವೇಡನುಂ, ಬೆದರಿ,
 ಬಹಿವಧು ತಾಂ ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದೆ ಪ್ರಾಣೇಶನಂ
 ಮರಣಮುಖನಂ ಬಿಟ್ಟು, ಕಣ್ಣ ಮೇಣೆದೇಗೆಟ್ಟು
 ಪಾರಿದಪುದಾರ್ತನಾದಂಗೆಯುತಲ್ಲಿದೆ
 ದೂರಾಂತರದ ಕಾನನಾಂತರಕೆ. ನೋವಿಂಗೆ
 ಕೂಗುವಾ ಸುಂದರ ಮಯೂರನಂ ಬಂದೆರಗಿ
 ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮುರಿದೆತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ದನಾ ಕೂರ
 ಶಬರನತಿ ಹರ್ಷದಿಂ, ವರ್ಷಮೇಘಂ ರಮ್ಯ
 ಸುರಚಾಪಮಂ ಪೊತ್ತು ನಭದೊಳ್ ನಡೆಯುವಂತೆ !
 ಬೈಗು ಬರಲೊಂಟಿತನಕುರೆ ಬಳಲಿ, ಬೇಸತ್ತು,
 ವಿರಹದಿಂ ಪ್ರಿಯತಮ ಸಮಾಗಮ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆ
 ಹೃದಯಮಂ ಬೇಯಿಸಲ್ಕಾ ಬೇಟವಣ್ ಸೋಗೆ
 ನವಿಲುಕಲ್ಲಿಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದು ಕರೆವುದು ಕೇಗಿ
 ತನ್ನೆರೆಯನಂ, ಬರಿದೆ ! ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯಾಣ್ಣನಂ
 ಕಾಣದಿರೆ ಪೊತ್ತುವುದು ಹರಣದುರಿ. ಸುತ್ತುತ್ತಿರೆ
 ಹುಚ್ಚುಗಿಚ್ಚೇರಿ ಕರೆಕರೆದು ಪತಿವಿಹಗನಂ
 ಶೋಕಾತಿಭಾರದಿಂದಾ ಕೇಕಿ, ಮುಚ್ಚುವುದು
 ಮೆಲ್ಲನೆ ಭುವನಲಿಪ್ಪು ಬದ್ಧಭುಕುಟಿ ರಾತ್ರಿ !

೧೪೯೦

೧೫೦೦

ಅಂತಾ ಮಯೂರಸತಿಯಂ ಪೋಲ್ಡು ಚಿತ್ತಾಂಗಿ
 ಕರೆದೊರಲಿ ತೊಳಲುತಿರೆ ಸವ್ಯಸಾಚಿಯನರಸಿ
 ಉನ್ನತ್ತೆಯಂತೆ, ಕಂಡುದು ಕೈಯ ಬೆರಳಿನಲಿ
 ರಂಜಿಪಂಗುಲಿಮುದೆ, ರಾವಣಂ ಕಳ್ಳಯ್ಯ
 ನಂತರಂ ಭೂಪತಿತ ಸೀತೆಯಾಭರಣಮಂ
 ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ದಶರಥನ ತನೂಭವಗೆಂತು

೧೫೧೦

ಹರ್ಷ ತೋಕಂಗಳೆರಡುಂ ಪೆರ್ಚಿ, ದುಃಖಾಗ್ನಿ
 ಕಿಡಿಗಳೊಡಗೂಡಿ ಸಂತಸದ ಕಂಬನಿಗಳುಂ
 ಪೊನಲ್ವರಿದುವೋ ಅಂತು ತನ್ನಿನಿಯನುಂಗುರಂ
 ಕಾಣಲೊಡಮಿರ್ಮಡಿಸಿದಳಲಿಂದೆ ಸೊಗದಿಂದೆ
 ಕಣ್ಣು ಎದೆ ಕದಪು ತುಟಿ ಕೆನ್ನೆ ಹಣೆಗದನೊತ್ತಿ,
 ಮತ್ತೆ ಮತ್ತಿರದೊತ್ತಿ, ಮುದ್ದಿಸುತೆ ರೋದಿಸುತೆ
 ಮೈಮರೆತಳಡವಿಯಾ ತೊಯ್ದು ನೆಲವುಲ್ಲಿನಾ
 ತರಗು ಸಜ್ಜೆಯಲಿ. ತೀಡಿತ್ತಲೆವ ತಂಗಾಳಿ;
 ಹಾಡುತಿರ್ದುವು ವಿಹಂಗಾಳಿ, ಪುಷ್ಟಿತ ಫಲಿತ
 ಮಧುತರುಶ್ರೇಣಿಯಲಿ; ಹೊಳೆಯುತಿರ್ದುದು ಬಿಸಿಲ್;
 ಬಲಿಯುತಿರ್ದುದು ನೆಳಲ ತಂಬೊಳಲ್, ಬರಬರುತೆ
 ಕಳ್ಳಲೆ ಕರಂಗಿದಂತಾಗಿ; ಏರ್ದುದು ಪೊಳ್ಳು.

೧೫೨೦

ಕಣ್ಣೆರೆದಳಂಗನೆ. ಅಳುತ್ತಳುತೆ ಸುತ್ತಲುಂ
 ನೋಡಿದಳರಸುವಂತೆ. ಎಂತಾನುಮರ್ಜುನಂ
 ತಾನಲ್ಲಿ ತೋರ್ದಪಂ ಎಂಬ ಅತಿಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂ
 ಭವಿಸಿದಾ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂ, ಬಯಸಲಾರದೆ ಬಯಸಿ,
 ನೋಡಿದಳರಸಿಯರಸಿ ಸುತ್ತಲೆತ್ತತ್ತಲುಂ.
 ಬನಮಲ್ಲದೇನೊಂದುಮಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಕಿಲುತ್ತೆ
 ಹಾರಿದುದು ಕೋಗಿಲೆಯೊಂದು, ಮರದಿಂದ ಮರಕ್ಕೆ.

೧೫೩೦

ತಿಂಗಳಾರಕೆ ಮರಳಿ ಬಹನೆಂಬ ಭಾಷೆಯಂ
 ಭಾವಿಸುತೆ ಭಾಮಿನಿ ಸಮಾಧಾನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂ
 ಮೇಲೇಳುತಲ್ಲಿಂ ನಡೆದು ಶಿವಾಯತನಕ್ಕೆ,
 ಹರನನರ್ಚಿಸುತವನ ಹರಕೆಯ ಹಸಾದಮಂ
 ಮುಡಿಯೊಳಾನುತೆ, ರಮಣನುಂಗುರವನೆಯಲ್ಲಿ
 ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಬೈಚಿಟ್ಟು ನಡೆದಳ್ ಶಿಬಿರದೆಡೆಗೆ,
 ಗರ್ಭಿತರಹಸ್ಯೆ ತಾನಾಗಿ !

ಗುಲಾಬಿಯ ರಂಗು
 ಮೂಡುವೆಣ್ಣಿನ ಕನ್ನೆಗಳಲರಳಿ ಕೆಂಪೇರೆ,
 ಮರುದಿನಂ ಬೆಳಗಿನಲಿ ಚಿತ್ರೆಯಾಣತಿಯಂತೆ
 ಬೀಡು ತೆಗೆದುದು ಕಟಕಮೆಳ್ಳು ನಡೆದುದು ವಿಜಯ-
 ಭೇರೀರವಕೆ ಬಿರಿಯೆ ದಿಗ್ಭಿತ್ತಿಗಳ ಬೆಸುಗೆ.

೧೫೪೦

ದಿವಸ ದಿವಸಂ ಕಳೆದು ಪಯಣ ಪಯಣಂ ಪರಿದು,
 ವಾಹಿನಿ ಸಮುದ್ರಲಗ್ನಕೆ ಸಮೀಪಿಸುವಂತೆ,
 ಚೈತ್ರವಾಹಿನಿಯ ವಾಹಿನಿ ತೋಷ ಘೋಷದಿಂ
 ತುಂಬಿತಂಬರ ಕುಂಭನಿಗಳಂ, ಅದೂರದಲಿ
 ಕಡಲ ಕರೆಯಲಿ ಮೆರೆಯೆ ಮಣಲೂರ ಪತ್ತನಂ,
 ಚಿತ್ರವಾಹನ ನೃಪನ ನಚ್ಚಿನ ರಾಜಧಾನಿ :
 ಭೂಭಂಗ ಮಾತ್ರದಿಂ ವೈರಿಗಳನೆದುರಿಸುವ
 ಭೂರಮೆಯ ಬದ್ಧಭುಕುಟಿ ತಾಂ ದುರ್ಗರೂಪದೊಳ್
 ನಿಂದುದೆನೆ ಕೋಂಟಿ ಮೆರೆದುದು ಧೀರ ದೀರ್ಘಮಾ
 ಪುಟಭೇದನವ ಸುತ್ತಿ, ಭೀಕರಾಕಾರದಿಂ
 ಮಲೆತ ಸಾಸಿರ ಶಿರದುರಗನಂತೆ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ,
 ಅಂಬರಾಂಬುದ ಚುಂಬಿ ಜಾಂಬೂನದಾಂಕಿತದಿ
 ಕೋಲ್ಮಿಂಚಿನಂದದಿಂ ಮಿರುಮಿರುಗಿ ನಿಮಿರಿದರ್
 ಡೆಂಕಣಿಯ ಸಾಲ್ಗಳಂ ಪೊತ್ತು ನೆತ್ತಿಯೊಳೆಸೆವ
 ಕೊತ್ತಳಗಳಿಂದೆ, ಮೇಣಾಳುವೇರಿಗಳಿಂದೆ,
 ಪಾತಾಳಮನೆ ಪುಗುವಗಳೆಯಿಂ, ದಟ್ಟಯಿಸಿ
 ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಹರ್ಮ್ಯಾದಿ ಭವನ ಸೌಧಂಗಳಿಂ,
 ಧವಳಿಮ ಸುಧಾ ಚೂರ್ಣಮಾಕೀರ್ಣಮಾಗಿದರ್
 ಕುಡ್ಯಕುಲಸಂದೋಹದಿಂ, ರುಕ್ಮರುಚಿಯಿಂದೆ
 ರವಿಯ ಛವಿಯಲಿ ರಕ್ತ ವಿದ್ಯುತ್ತದೆಂಬಿನಂ
 ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿಯನೆ ಕುಕ್ಕಿ ಕೋರೈಸಿ ರಂಜಿಸುತೆ
 ವ್ಯೋಮ ಮಂಡಲವನಂಡಲೆದು ತಿವಿದುರ್ಕೆಳ್ಳ
 ಕಾರ್ತಸ್ವರಾಲೇಪನದ ಗೋಪುರಂಗಳಿಂ,
 ಋತುರಾಜ ತರುರಾಜಿ ರಾಜಿಸುವ ರಮಣೀಯ
 ಗಂಧ ಬಂಧುರ ಶಾದ್ವಲೋದ್ಯಾನಗೋಷ್ಠಿಯಿಂ
 ಆ ಮಹಾ ನಗರಸುಂದರಿ ವಿಜಯಮಾಲೆಯಂ
 ಕೈಲಾಂತು ನಗೆಯ ಬೆಳ್ಳೆರೆಗಳಂ ಬೀರುತ್ತೆ
 ಕಣ್ಣಿಂಚುಗಳನೆಸೆದು, ದಿಗ್ವಿಜಯಮಂ ಗೈದು
 ಬರ್ಪ ಚತುರಂಗಮಂ ತುದಿವೆರಳಿನೊಳೆ ನಿಂದು
 ಕಾತರದಿ ಕಾದಿಹಳೆನಲೈ, ಶೋಭಿಸಿ ನಲಿದು
 ರಂಜಿಸಿತು ರಾಜಧಾನಿ.

೧೫೫೦

೧೫೬೦

೧೫೭೦

ಸೇನೆ ಬಂದುದನರಿತು
 ನಗರ ನಗರವೆ ಅದನ್ನಿದಿರುಗೊಳ್ಳುರ್ಕೆವದಿ,

ಅರಸರಸಿಯವೆರಸಿ, ಶುಭವಾದ್ಯಮೆಸೆಯುತಿರೆ,
 ನವಕುಸುಮದಾಮ ಧೂಪದ ಧೂಮ ಮೊದಲಾದ
 ಪರಿಮಳಸ್ತೋಮವಾ ವ್ಯೋಮಮಂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರೆ,
 ಸುಸ್ವಾಗತಂ ಗೈಯೆ ಸರ್ವ ಸನ್ನಾಹದಿಂ
 ಪ್ರವಹಿಸಿತು ದುರ್ಗದ ಮಹಾದ್ವಾರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ.

೧೫೮೦

ಪಿತೃಮಾತೆಯರ್ಗರಗಿ, ಗುರುಜನಕೆ ವಂದಿಸುತೆ,
 ಹರಕೆವೆತ್ತಿನ್ನಿತರ ಬಂಧುಗಳನಳ್ಳರಿಂ
 ನುಡಿಸುತುಂ, ಕೆಳದಿಯರನೊಲಿದಪ್ಪಿ ತೋಳ್ಗಳಿಂ
 ಬಂಧಿಸುತೆ, ತುಳಿಲೈಯ್ದು ತುಳಿಲಾಳ್ಗಳನ್ನುಚಿತ
 ವಚನದಿಂದುಪಚರಿಸಿ, ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತ
 ಶ್ರೀಮಂತರಂ ಮನ್ನಣೆಯ ಮಾಡಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು,
 ಉತ್ಸವಂ ಬಳಸಿರೆ ನಿರುತ್ಸಾಹಿಯಗಿ ತಾಂ,
 ಹಿಮಧೂಳಿ ತಳ್ಳ ಹೇಮಂತ ಕಮಲಿನಿಯಂತೆ,
 ಚಿತ್ರಾಗದೆ, ವಿಷಣ್ಣದೀನಾಸ್ಯೆ, ನರಮೂರ್ತಿ
 ಚಿಂತಾಂತರಂಗೆ ನಗರದ ರಾಜಮಾರ್ಗದಲಿ
 ನಡೆಗೊಂಡ ಮೆರವಣಿಗೆಯಾ ಸೇದೆಯಂ ಸಹಿಸಿ,
 ಪೊಕ್ಕಳ್ಳೆ ಹಿರಣ್ಮಯ ಕಲಾಕರ್ಮದಿಂ ಸಮೆದು,
 ವರ್ಷಸಮಯದ ತಟದ್ಗಣದಿ ಸಿಂಗರವೆತ್ತಡಂ
 ಕ್ಷೀರ ಫೇನೋಪಮ ಶರನ್ನೇಘೆದೋಲಿದರ್
 ತನ್ನರಮನೆಯ ಭವ್ಯಮಾ ಪ್ರಾಸಾದಮಂ. ಜನಂ
 ರಾಜತನುಜೆಯ ಸೋಜಿಗರ ಪರಿಯ ತಂತಮಗೆ
 ಮಾತಾಡಿಕೊಳುತೆ ನಡೆದುದು, ವಿವಿಧ ಕಲ್ಪನೆಯ
 ಬೆಂಡುಗಳನೀಸುತ್ತೆ ಸಂಶಯ ಶರಧಿಯಲ್ಲಿ.

೧೫೯೦

ಕಮಲವರಳಲು ಕುಮುದವರಳ್ಳುದನೆ ಹಾರೈಸಿ,
 ಕುಮುದಂ ವಿಕಾಸಿಸಲು ಕಮಲದ ಸೊಗವ ಬಯಸಿ,
 ಪಗಲನಿರುಳಿದೆ ಮೇಣಿರುಳಂ ಪಗಲ್ಲಳಿಂ
 ಮೀಂಟಿ ನೂಂಕುತೆ ಚಿತ್ತೆ ತಿಂಗಳಾರ್ಕಳೆವುದನೆ
 ಕಾಯುತಿರ್ದಳ್ ಕಾತರದ ಹೃದಯವೇಧೆಯಲಿ.
 ಮುನ್ನಿನ ಲಘುತ್ವವಳಿದುದು; ಪೌರುಷತೆ ಮಾಸಿ
 ಪಲ್ಲವಿಸಿತಬಲಾಸಹಜ ಲಜ್ಜೆ ತಾನೇಕಾಂತ
 ಲೋಲುಪ್ತಿಯೊಡನೆ. ಮೇಣಂದಿನ ಬಹಿರುಖಿತೆ
 ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ಗೋಚರಿಸಿತಂತರುಖಿತೆ. ಸಖೀ

೧೬೦೦

ಜನರೊಡನೆ ನುಡಿಯಲೊಲ್ಲಳು; ಮಾತುಕತೆಗಳಲಿ
 ಬಿನದಂಗಳಲಿ ನೆರೆಯಲೊಲ್ಲಳು; ಮರೆತು ಮೆಯ್ಯಂ
 ಜಾನಿಸುವಳನುದಿನಂ ನಿಂತಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಲ್ಲಿ,
 ತೆರೆದ ಕಣ್ಣುಚ್ಚದೆಯೆ, ಮುಚ್ಚಿರಲ್ ತೆರೆಯದೆಯೆ !
 ಕೆಳದಿಯರ್ಬಳಿಯೊಳಿರೆ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನುಡಿಸುವಳ್
 ಪೂಗಳಂ ಲತೆಗಳಂ ತರುಗಳಂ, ಚೇತನಕೆ
 ಜಡಕೆ ಭೇದವನರಿಯಳೆಂಬಂತೆ. ಸುರಿಯುತಿರೆ ಜಡಿ,
 ಕಾರ್ಪ್ಪು ಹಗಲಿರುಳು ಮಂಕು ಕವಿದಂತಿಳೆಯ
 ತಬ್ಬಿರಲ್, ವರ್ಷಾರ್ತು ತೋಯಿಸಿರೆ ಧಾತ್ರಿಯಂ,
 ಬೇಸರಿನ ಮಳೆಗಾಲದಂತಿದರ್ಘಾ ಲಲನೆ
 ನರನ ಪುನರಾಗಮನದ ಶರತ್ತಸನ್ನತೆಗೆ
 ತಪಮಿದರ್ ನೆಲವೆಣ್ಣಿನಂತೆ.

೧೬೧೦

ಇಂತಿರುತಿರಲ್,

ವಾರ್ತೆಯಂ ಕೇಳ್ದವಳ ತಾಯ್ತಂದೆಯರ್ಬಂದು
 ಪುತ್ರಿಯಂ ನುಡಿಸಿ ಬೆದರಿದರವಳ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ.
 ಜವ್ವನದ ಜಾಡ್ಯಕ್ಕೆ ಮದುವೆ ತಾಂ ಮದ್ದೆನುತೆ
 ಬಗೆದು ಮಣಿಪುರದರಸು ತನ್ನರಸಿಯೊಡನುಸುರಿ
 ಪೋದನೊಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಮಗಳಂ ಪರಿಣಯಕ್ಕೆ.
 ತಾಯಿಯಳ್ಳರೆಯ ಒಳ್ಳುಡಿಗಳುರೆ ಕಾಯಿಸಿದ
 ಸರಳಾಗೆ ಕಿವಿಗೆ, ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ ತನಗೆ ಮದುವೆ
 ನಿರ್ಜನಾರಣ್ಯದೊಳ್ ಗಾಂಧರ್ವವಿಧಿಯಿಂದೆ
 ಶಿವನ ಸಾಕ್ಷಿಯೊಳಾದ ವೃತ್ತಮಂ ಗೋಪ್ಯದಲಿ
 ಪೇಳೆ ಗದ್ಗದೆಯಾಗಿ, ನಡುಗುತೊರೆದಳ್ ಜನನಿ;
 “ಮಗಳೆ, ನೀನೇಂ ಗೆಯ್ಯೆ? ಹಾ ! ಕುಲದ ಕೀರ್ತಿಯಂ
 ಮುಣುಗಿಸಿದೆ! ಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರ್ದೆ! ಯಃಕಶ್ಚಿತ್ತಂ
 ಬೈರಾಗಿಯಂ ವಿಪಿನಮಧ್ಯೆ ಕಳೊಡಗೂಡಿ
 ನಮ್ಮಯ ಕುಲದ ಯಶಶ್ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಪಾಳೆಯ್ಯೆ,
 ಪಳಿಯ ಕರ್ದಿಂಗಳಂ ಮೆತ್ತಿ.” ಎನೆ ಕೇಳ್ದದಂ,
 ತನ್ನಾ ಪ್ರಣಯದೇವತಾ ನಿಂದೆಗಳಲುತ್ತೆ
 “ಕೈಮುಗಿವೆ! ಹಳಿಯದಿರು, ತಾಯೆ, ಹೃದಯೇಶನಂ,
 ನನ್ನನೊಲಿದಾ ನರಂ ನೆಲದರಿಕೆ ಬಳಿಯವಂ;
 ಕೀಳು ಕುಲದವನಲ್ಲ; ಯಃಕಶ್ಚಿತ್ತನುಮಲ್ಲ.
 ತಂದಪಂ ಕುಲದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ದಿವಾದೀಪ್ತಿಯಂ,

೧೯೨೦

೧೬೩೦

ಮೇಣೆನ್ನನೊಲ್ಲ ಪೆತ್ತರ್ಗೆ ಸಂತ್ಯಪ್ತಿಯಂ ! ೧೬೪೦
 ತಿಂಗಳಾರಕೆ ಕರೆದು ತರ್ಪೆನಾನಾತನಂ
 ಮಣಿಪುರಕೆ. ಪುಣ್ಯವಹುದೆಮ್ಮ ಧರೆ ವಲ್ಲಭನ
 ಪದಧೂಳಿಯಿಂ. ಪಳಿಯದಿರು ಪುರುಷಸಿಂಹನಂ,
 ಸರ್ವ ವಿಧದಿಂ ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತ ಪಾರ್ಥಂಗೆ
 ದೊರೆಯಾಗುವೆನ್ನ ಬಾಳೈಯ ಸಗ್ಗದಿಂದ್ರನಂ !”
 ಕೆಚ್ಚೊರೆದ ಮಗಳ ಮುದ್ದಿಸುತಾ ಮಹಾರಾಣಿ
 ತನ್ನಳಿಯನಾಖ್ಯ ಕುಲ ವಿಷಯ ಗೋತ್ರಂಗಳಂ
 ಕೇಳಲದನೊರೆಯಲೊಪ್ಪದೆ ಕುವರಿ, ಸಿಂಗಮಂ
 ಬಿಟ್ಟನುಮಂ ವರಿಸುವುದೆ ಸಿಂಗಿಣಿ ಎನುತ್ತಾಡಿ
 ಕಳುಹಿದಳ್ ಮಾತೆಯಂ ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ನೆಚ್ಚುಗೊಟ್ಟು ೧೬೫೦

ಪಗಲಿರುಳ್ಳಾಲಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಲದ ತೇರು
 ತಾನುರುಳ್ಳತ್ತನಂತಾಚ್ಚೆನ್ನ ಯಾತ್ರೆಯಲಿ.
 ಶತಪತ್ರನೇತ್ರ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಜೀವನಂ
 ಪೋದ್ದಿಗ್ನ ದೂರ ದೀರ್ಘ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯ ಕಠಿನ
 ನಿಶಿತ ಶೂಲದ ಮೊನೆಯ ಕೊನೆಯೊಳ್ ತಪಂಗೈದು
 ಪ್ರವಹಿಸಿರೆ, ಮುಟ್ಟಿ ಬಂದುದು ತೇಲಿ ಹತ್ತಿರಕೆ
 ಷಣ್ಮಾಸದವಧಿ. ಜಡವೇಷದಿಂ ಮೇಘರತಿ
 ತನ್ನ ತಾಯನೆಯಪ್ಪ ಕಡಲೊಡಲನೊಡಗೊಂಡು
 ದೂರಾಂತರದ ಸಹ್ಯಗಿರಿ ಮನ್ಮಥನ ನೆನೆದು ೧೬೬೦
 ನಮೆದಪಳ್ ಬಳಿಸಾರೆ ಕಾರ್ಪೊಳ್ಳು ಮೇಲೆಳ್ಳು
 ತಪನ ಕರಕೃಪೆಯಿಂ, ಪ್ರಭಂಜನನ ನೆರವಾಂತು
 ನಡೆದು, ಸುರಚಾಪ ವರ್ಣಾಭರಣಗಳ ಧರಿಸಿ,
 ಸಹ್ಯಸುಂದರ ವರನ ವರಿಸಿ, ಎದೆಯಿಂ ಸ್ಮರಿಸಿ
 ಬರಬರುತೆ ಪಸುರ್ಸಿಯ ಮಲೆಯನಾಡಂ ಕಂಡು
 ರೋಮಾಂಚನಂಗೊಂಡು ಮೆರೆವಳ್ ಮುಗಿಲ ನಾರಿ.
 ಮೆಯ್ಯೊಡವೆಗಳ ಕಾಂಚನದ ಹೊಳೆಹೊ ದನಿಯೊ ಎನೆ
 ಮಿಂಚುಗೊಂಚಲಿಂ ಮೊಳಗುಬಳಗಂಗಳಿಂ
 ಹನಿಗಂಪು ತಂಪು ಮೇಣೆ ಬೀಸುಗಾಳಿಗಳಿಂದೆ
 ರಂಜಿಸುವ ಕಾರ್ಮುಗಿಲ್ಕಾಂತೆಯಂ ಕಾಣುತ್ತೆ
 ಗಿರಿಮದನನುರ್ಬಿದಪನೆರ್ದೆಯಿಂಪನನುಭವಿಸಿ ೧೬೭೦
 ನವಿಲುಗಳ್ ಕುಣಿಯೆ, ಅರಸಂಚೆಗಳ್ ಕೊಂಚೆಗಳ್
 ತಣಿಯೆ, ಕೃಷಿಕರ್ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂ ನುತಿಸಿ ಮಣಿಯೆ,

ಬಿಸಿಲ ಬೇಗೆಗೆ ಬೆಂದ ಬುವಿಯು ಬಾಂಬೊಚ್ಚಮಂ
 ಮೊಗೆದು ಮೊಗೆದೀಂಟುತೀಂಟುತೆ ದಣಿಯೆ, ತೃಣರಾಶಿ
 ಮೈದೋರೆ ಪಚ್ಚಿಯೆ ಪುಲಕದಂತೆ, ಬಿತ್ತಗಳ
 ಬಣಗೆದೆಯೊಳಾಶಾಂಕುರದ ಹರಣದಲೆಯಲೆಯೆ,
 ಸಂಭ್ರಮದಿನಾಲಿಂಗಿಪಳ್ ಸಹ್ಯದೇವನಂ
 ಮೇಘಾಂಗನೆ: ಆದರಾಹಾ ಮರಳಿ ಜಡವಾಗಿ
 ಪರಿದಪಳ್ ಮತ್ತೆ ತಾಂ ಕಡಲೊಡಲಿಗೇಕಾಕಿನಿ !

೧೬೮೦

ವರ್ಷ ಪ್ರಣಯ ಯಾತ್ರೆಯಾ ಮೇಘರಾಗಿಣಿಗೆ
 ಪ್ರಸ್ಥಾನ ಪ್ರಸ್ಥಾವ ಮಾತ್ರ ದಿನುಪಮೆವೆತ್ತು
 ಪೊರಮಟ್ಟಳಾ ಚಿತ್ರೆಯಾಪ್ತ ಸಖಿಯರ್ವರಸಿ,
 ಪಾರ್ಥನನಿದಿರ್ಗೊಂಡು ಅವನಂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿ,
 ತನ್ನ ಪಿತ್ತಗಳ್ ಕೂಡಿ ಮಣಿಪುರದ ಜನರೆಲ್ಲ
 ಬೆಕ್ಕಸಂಬಡುವಂತೆ, ಹಿಗ್ಗಿ ನೆರೆ ನಲಿವಂತೆ,
 ಕರೆದು ತಂದಪೆನೆಂಬ ಪೆರ್ಮೆಯಾನಂದದಿಂದೆ.

ಕರಗಿ ದೂರಂ ದಿನದಿನಕೆ ಶಿವಗುಡಿಯ ಬನಂ
 ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗುತಿರೆ, ಸವಿನನಹಿನಿಂದೆ ಮೇಣ್
 ಬರಲಿರುವ ಸಗ್ಗ ಸೊಗದಳುಪಿಂದೆ, ತುಂಬಿದುದು
 ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಮನಂ ತುಂಬಿದ ಪೊಡೆಯವೋಲೆ !
 ಪೆರ್ಚಿದುದು ನಾರಿಯೆದೆ, ಮೂಡಿ ಪೊಂಬೆರೆ ತೋರೆ
 ತೆರೆ ದಡಕ್ಕವ್ವಳಿಪ ಪೀಯೂಷ ವಾರಿಧಿಯ

೧೬೯೦

ಸಂಭ್ರಮ ಜಲೋಚ್ಚ್ವಾಸದೋಲ್, ಗೋಚರಿಸೆ ಕಣ್ಣೆ
 ಮೊದಲ ಬೇಟದ ಮೊಳಕೆ ಪಣ್ಣೊಂಡ ಕಾನನಂ,
 ಮೊದಲ ಮೋಹದ ಬಲೆಯ ನೆಯ್ವೆಡೆಯ ತಿಳಿಗೊಳಂ,
 ಮೊದಲ ಮಿಲನದ ಮತ್ತೆ ವಿರಹದ ಶಿವಾಲಯಂ!
 ತಾಣದಿಂ ತಾಣದೆಡೆಗೋಡಲಾರದೆ ಓಡಿ,

ಓಪನನೆ ಕಾಣ್ಬಂತುಟತ್ಯಾದರಂಬೆತ್ತು !
 ನೋಡಿ, ಬಿರಿವೂಗಳಂ ಚುಂಬಿಸುತೆ, ಪರ್ಣಮಂ
 ಮುದ್ದಿಸುತೆ, ಮೋಹಿಸುತೆ ವಿವಿಧ ವರ್ಣಂಗಳಂ,

೧೭೦೦

ತೀಡುತ್ಯೆತಂದ ತಂಗಾಳಿಯಂ ಸಖಿಯೆಂದು
 ಕ್ರೀಡಿಸುತೆ, ಪೀಡಿಸುತೆ ಮಣಿದಿದರ್ ಲತೆಗಳಂ
 ಬಿನದಕ್ಕೆ ತಾಂ ಮಿಂದ ತಾವರೆಯ ತಿಳಿಗೊಳನ
 ನೀರ್ಗನ್ನಡಿಯೊಳಾನನಂಗಂಡು ಮೆಚ್ಚುತ್ತೆ
 ಒಂದೊಂದು ತಾಣಂ ಮಹಾಕ್ಷೇತ್ರಮೆಂಬಂತೆ
 ಕೆಳದಿಯರ್ಗವುಗಳಂ ಕರೆಕರೆದು ನುತಿಗೈದು

ತೋರುತುಂ, ನಂದನಕ್ಕಿರ್ಮಡಿಯ ಬನಮೆನುತೆ
 ಸಾರುತುಂ, ತಾನರಿಯದಾವುದನೊ ಪಾರುತುಂ,
 ಇದರ್ ಸೌಂದರ್ಯಕೆ ವಿಶೇಷತೆಯನೀಯುತ್ತೆ,
 ಸೌಂದರ್ಯಮಿಲ್ಲದೆಡೆಗದನು ವಿಕ್ಷೇಪಿಸುತೆ,
 ಸಖಿಯರ್ಗಗೋಚರಸ್ವರ್ಗದಲಿ ಚಂದ್ರಮುಖಿ
 ಮನದೊಳೆ ಮರಳಿ ಬಾಳಿದಳ್ ಕಳೆದ ಕಾಲಮಂ !

೧೭೧೦

ಬೆಳಗಾದುದಾ ದಿನಂ, ಪುಲಕಿತ ಕುತೂಹಲದ
 ಶುಭದಿನಂ, ಇನಿಯನೈತರುವ ಅವಧಿಯ ದಿನಂ,
 ಷಣ್ಮಾಸದ ನಿರೀಕ್ಷಣಂ ಫಲಿಸುವಾ ದಿನಂ,
 ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಜೀವನೋದ್ವಿಗ್ನ ಜಿಹ್ವೆಯಲಿ
 ಬೇವುಬೆಲ್ಲದ ದಿನಂ; ಬೆಳಗಾದುದಾ ದಿನಂ !
 ಪೂಜೆಗೈದಂಗಜಾರಿಗೆ, ಮಧುರ ಮಂಗಲದ
 ಸಂಗೀತದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿ, ಶೃಂಗಾರಸದನೆ ತಾಂ
 ಲಲಿತಾಂಗಿಯರ ಸಂಗದಲಿ ವಿಪಿನರಂಗಮಂ
 ಪೊಕ್ಕಳ್ ಸಮುಲ್ಲಾಸದಿಂ ಪಾರ್ಥದೇವನಂ
 ಸ್ವಾಗತಿಸುವುತ್ಸಾಹದಿಂದೆ. ದೆಸೆದೆಸೆಗಲೆದು,
 ಗಣಿಸದೆ ಬಳಲೈಯಂ ಶೃಂಗತುಂಗಕ್ಕಡರಿ
 ಕಂದರಕ್ಕನ್ನೇಷಣಾದೃಷ್ಟಿಯಂ ಬೀರಿ,
 ನರನಿರಲಿ, ನರರೂರ್ವರುಂ ಕಾಣಿಸದಿರಲೈ,
 ಬಿಸುಸುಯ್ಯು, ತುದಿಯ ಕಲ್ಲೋಡಿಗೇರುತೆ ಕಾಯ್ದು,
 ತೃಪ್ಪಿತದೃಷ್ಟಿಯ ಬೀರುತಿರಲೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆಯೆ
 ಮರದಡಿಗೆ ನೆಳಲುರುಳಿ ಪೊಳ್ಳೇರುತಿರ್ದತ್ತು.
 ಪಗಲೇರಿದಂತೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಹೃದಯಾಬ್ಧಿ
 ಕದಡಿದುದು ಕಾತರತೆಯೆಂಬ ಪವನನ ಹತಿಗೆ.
 ತುಳುಕಿದುದು ನಯನಾಶ್ರು, ಕೆಳದಿಯರ ಸಂತೈಕೆ
 ಮೂದಲಿಕೆಯಂತಾಗೆ, ತಂದೆತಾಯಂದಿರಿಗೆ
 ಕೊಟ್ಟ ವಚನವ ನೆನೆದು, ಮರುಗಿದಳಬಲೆ ಕೊರಗಿ
 ದೀನದುಃಖದಲಿ.

೧೭೨೦

೧೭೩೦

ಇಂತಿರುತಿರಲ್ ಮುಳುಗಿದುದು
 ಪಡುವಣೆಡೆ ಮುತ್ತಪೊಳ್ಳೊಲವಿನ ಕೊಲೆಯೊಳಾದ
 ಕೆಮ್ಮುಗಿಲ ನೆತ್ತರ್ಗೇಸರಿನಲ್ಲಿ. ಗರ್ಭಿಣಿಯ
 ಹೃದ್ಗರ್ಭದ ನಿರಾಶೆ ದಟ್ಟಯಿಸಿ ಕವಿವಂತೆ
 ಕವಿತಂದುದಿರುಳು.

ಹೇ ಆಶಾವಿಲಾಸಿನಿಯೆ,

ನಿಶೆಗೆ ನಕ್ಷತ್ರದೊಲೆ ನೀಂ ಬಹೆ ನಿರಾಶೆ ಬರೆ.

ನಿನ್ನ ಮೃತಪಾಶದಿಂದಲೆ ಮೃತ್ಯುವಡಿಗಡಿಗೆ

೧೭೪೦

ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುತ್ತಿದೆ ಭುವನ ತಿಕ್ಕ ಜೀವನದಿಂದೆ.

ಬಡತನ ಕಣ್ಣೆ ಸಂಪತ್ತಿನ ಕನಸು ನೀನು;

ರಾಮಗಿರಾಶ್ರಮದ ವಿರಹಿ ಯಕ್ಷನ ಮುಂದೆ

ಮೇಘದೂತನು ನೀನು; ಪ್ರಣಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆ;

ಧರೆಯ ಸಂಕಟದೆದುರು ಪರದ ನಾಕವನೊಡ್ಡಿ

ಸಂತವಿಡುತಿಹೆ ಬೆಂದು ಕುದಿವೆದೆಯ ಮನುಜರಂ !

ಆಶಾವಿಲಾಸಿನಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದೆ ಚಿತ್ರಾಂಗಿ

ಕಳೆದಳಾ ರಾತ್ರಿಯಂ, ಕಣ್ಣ ಕುದಿನೀರಿನಲಿ

ಬೇಯಲೆದೆದಾವರೆ. ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯ ಮೊನೆ ಮೇಲೆ

ಮೈದೋರುತಾಶಾ ಖಮಧ್ಯಕೇರುತೆ ಮತ್ತೆ

೧೭೫೦

ಮರುದಿನವದುರುಳ್ಳುದು ಹತಾಶಾಂಧತೆಯ ಬಿಲಕೆ.

ಹಗಲೇರಿ ಹಗಲಿಳಿಯುತಿರುಳಾಗಿರುಳು ಹೋಗಿ

ಕಾಲಜೀವನ ಸೋರಿದುದು, ಜೀವನಾಂಜಲಿಯ

ಬರಿಗೈದು. ಇಂತ್ರೈದು ಮೇಲೈದು ಪಗಲ್ಲಳಂ

ನಿಂತ ತುದಿವೆರಳಿನೊಳೆನಲೈ ಕಾಯ್ದಾ ಬಸುರಿ

ರೋಷದುಃಖ ದ್ವಂದ್ವದಲಿ ಬೆಂದು ಮಣಿಪುರಕೆ

ಪಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಳತಿಭೀಷಣ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲಿ !

* * * *

ಐದನೆಯ ಪರ್ವಂ

ಉರುಳುರುಳು, ಸಾಗರವೆ, ಮುನ್ನೀರಿನಾಗರವೆ,
 ತೆರೆತೋಳ್ಳೆಂದೆಯಾಲಿಂಗಿಸಿ ಧರಿತ್ರಿಯಂ
 ವರುಷ ಶತ ಗತವಾದರಳಿಯದನುರಾಗದಲಿ, ೧೨೬೦
 ಹರುಷ ಭೋಗದಲಿ ! ಸುರನೀಲ ಸುಂದರಮೂರ್ತಿ,
 ಗಂಭೀರ ವಿಸ್ತಾರ ಸುಗಂಭೀರ ನೀರನಿಧಿ,
 ನೇಸರಿಂ ಕೆಲಸಿಡಿದು ನಮ್ಮೀ ಧರಾದೇವಿ
 ಬೆಂಕಿ ಮೀಹದೊಳಂದು ಮಿಂದೆದ್ದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ
 ಹೆತ್ತ ಬಾಳ್ಗಿಂಬಿತ್ತ ದಾತ್ಯವೆ, ನಮೋ ನಮಃ!
 ಗಡಿಮೀರಿ ನಿಡುಬೆಳೆದ ನಿನ್ನ ತಡಿಗುಂಟೆ ಗುಡಿ ?
 ಅಲ್ಲಿಯಾತ್ಮದ ಬಯಕೆವಳ್ಳಿ ದಾಂಗುಡಿ ದಾಂಟಿ,
 ಕಾಲದೇಶಾಂಡವನೊಡೆದು ಮೀಂಟಿ, ಬ್ರಹ್ಮಮಂ
 ತಬ್ಬುವುದನಂತೆಯನೀಂಟಿ. ಮಾನವನೆದೆಗೆ
 ಧೀರತೆಯ ಕಿಡಿಗರೆದು ಸಾಹಸಕ್ಕೆಳೆದೊಯ್ದು ೧೨೭೦
 ಕರೆ ನಿನ್ನ ಮೊರೆ ನಿರಂತರ ಚೇತಸದ ಜಲಧಿ.
 ನರನ ನಾಗರಿಕತೆಯ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯ ಮಹಾ
 ವಿಸ್ತೃತ ಸಲಿಲ ಪಥವೆ, ಮೊರೆದುರುಳು, ರತ್ನಧಿಯೆ,
 ಉಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲ ರುದ್ರಾಟ್ಟಹಾಸದಿಂ
 ಶಂಕರ ಭಯಂಕರ ಮೋಹವನೆರಚಿ ಬೀಸಿ !

ಮೊರೆದುದಂಬುಧಿಯಂತು ಮಣಿಪುರ ಸಮೀಪದಲಿ
 ದೀರ್ಘ ಸೈಕತ ವೆಲೆಯನ್ನಪ್ಪಳಿಸಿ ಬಡಿದು
 ಮಂಥನದಿ ಮುತ್ತೆದ್ದು ನೊರೆಗರೆವಲೆಗಳಿಂದೆ.
 ನಿಂದುದು ಬೃಹನ್ನಿಶೆಯ ಜ್ಯೋತ್ಸಾ ತಪೋಮೂರ್ತಿ
 ಮುಡಿಯುತೆ ಸುಧಾಕಿರಣನಂ ಜಟಾಜೂಟದಲಿ, ೧೨೮೦
 ನಿಶ್ಚಲಧ್ಯಾನ ನಿಧ್ರೆಯಲಿ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿ
 ತಾನಾಗಿ. ನಿರ್ಜನ ನಿಶಾ ವೇಳೆಯಲಿ ಚಿತ್ರ,
 ಕ್ಷಾತ್ರಕುಲ ರಮಣಿ, ಬಾಳ್ಗೊಲೆಗುಜ್ಜುಗಂಗೆಯ
 ಕಡಲತಡಿಗೈತಂದು, ಮಣಿದು ದಿಕ್ಪಾಲಕರಿಗೆ,
 ಗಗನದೇವರ್ಕಳಿಗೆ, ಪವನಂಗೆ, ಸಾಗರಗೆ,
 ಶಶಿತಾರೆಗಳಿಗೆ ಬಿನ್ನೈಸಿದಳ್ ಕೈಮುಗಿದು;

“ಲೋಕಸಾಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲೆ, ಕರುಣ ದೇವರ್ಕಳಿರ,
 ಕಾರ್ಯದವಿವೇಕಮಂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಕಾರಣದ
 ಪರಿತಾಪಮಂ ಗಣಿಸಿ ಕ್ಷಮಿಸಿಮಪರಾಧಮಂ,
 ದುಃಖಾಗ್ನಿ ದಗ್ಧ ದುರ್ಬಲೆಯ ಈ ಪಾಪಮಂ ! ೧೭೯೦
 ಒಲುಮೆಗಿಂತಲು ಬೇರೆ ಪರಮಾರ್ಥವಿನ್ನಿಲ್ಲ
 ನರರ ಬದುಕಿನಲಿ; ಮೇಣರ್ಥಹೀನಂ ಬಾಳೆ
 ಒಲುಮೆಯಿಲ್ಲದಿರೆ. ಹೂವಿಂದೆ ಸಾರ್ಥಕವಹುದು
 ಗಿಡದ ಬಾಳಂತೆ ಬಾಳ್ಗಡಕೆ ಒಲುಮೆಯೆ ಹೂವು.
 ಒಲಿದೊಲೆ ಮರಳಿಯೊಲಿಯದಿರೆ ಒಲುಮೆಗದೆ ಕೊಲೆ !
 ಮೊದಲೆ ಕೊಲೆಯಾಗಿರುವ ನನ್ನೆದೆಯನಾನಿಂದು
 ಮತ್ತೆ ಕೊಲೆಗೈವೆನೆ? ಕಳೇಬರವನರ್ಪಿಸುವೆ
 ಪಾವನ ಸರಿತ್ವತಿಯ ವಿಸ್ತೃತೌದಾರ್ಯಕ್ಕೆ !”
 ಪ್ರವಹಿಸೆ ಕಪೋಲದಲಿ ಲವಣಾಶ್ರುಬಿಂದುತತಿ,
 ನದಿ ಹರಿಯುವಂತೆ ಕಡಲಿಗೆ ಲಾವಣ್ಯವತಿ ೧೮೦೦
 ನಡೆದಳ್ ಲವಣಸಿಂಧುತಟಕೆ. ನಡೆದುದೆ ತಡಂ,
 ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಹೆಡೆಗಳನೆತ್ತಿ ಭುಸ್ಸೆಂಬ
 ಸಾಸಿರ ಶಿರದ ಮಹಾಘಣಿಯಂತೆ ಸಾಗರಂ
 ವಿಕ್ಷುಬ್ಧ ವೀಚಿಯುಚ್ಚ್ಛ್ವಾಸದಿಂ ಮುನಿದೆದ್ದು
 ಗರ್ಭಾತ್ಮಘಾತಿನಿಯ ನೂಂಕಿದುದೊಲಿದ ತಾಯ್
 ತನೂಜೆಯಂ ತಡೆವವೋಲ್! ಒಡನೆ, ಮೈದೋರ್ದುರ್ದನೆ
 ಸಾಗರದ ಸಾರವೆ ಸಲಿಲದಾಕೃತಿಯ ನೀಗಿ,
 ಮೆರೆದುದು ಸಮುದ್ರ ಮೂರುತಿ ವಾರಿಧಿಯ ಮಧ್ಯೆ
 ಸರ್ವ ಸೌಂದರ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದವೋಲ್!
 ನವ್ಯ ನವರತ್ನಮಯ ಕಾಂಚನ ಕಿರೀಟದಿಂ ೧೮೧೦
 ಪೋಣ್ಮವ ಗಭಸ್ತಿಯಿಂ ಪರಿವೇಷ ಮಂಡಲಂ
 ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಕದಿರ್ ಪೆಣೆದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಂತೆ
 ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲ್, ತರುಣಾರುಣ ಶರೀರ ರುಚಿ
 ತೆರೆಯ ನೊರೆಮುತ್ತಿನಂ ಮೆರೆವ ನೀರಾಂಬರದಿ
 ಹೊರಸೋಸಿ ಎಸೆಯೆ, ಮೇಣ್ ಸುತ್ತಲೆತ್ತೆತ್ತಲುಂ
 ನೀರಧಿಯಲೆಗಳೊಡನೆ ನೀರದಂಗಳ ರಾಜಿ
 ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂ ನರನಂಗೈಯೆ, ತಾವರೆಮೊಗದ
 ಮೀನನೇತ್ರದ ಕೂರ್ಮಸಮ ಕಪೋಲದ ಚೆಲುವ
 ಶೈವಾಲ ಶೃಂಗಾರದಂಬುಧಿಯ ಶ್ರೀಮೂರ್ತಿ
 ಘೋಷಿಸಿತಿಂತು ಗಂಭೀರ ನೀರದ ನಿನಾದದಿಂ : ೧೮೨೦

“ಸಾಹಸಂಗೈಯದಿರ್; ನಡೆ, ಮಗಳೆ, ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ.
 ಕಡಲೊಡಲ ಕುಳಿರಿನಿಂ ಬೆಚ್ಚನೆಯ ಮನೆಮಡಲೆ
 ಲೇಸು. ಕಣ್ಣೆದುರಿರ್ಪ ನೋವು ತಾನದೆ ಸೊಗಂ
 ಕಾಣದಿಹ ಸಾವಿಗಿಂ. ಮೇಣ್ ಮದ್ದಲ್ತು ಕೊಲೆ
 ವಿರಹಕ್ಕೆ. ನಿನಗಹುದು ನಿನ್ನಿನಿಯ ದರ್ಶನಂ
 ನೀನು ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆವ ಮೊದಲ್. ನಿನ್ನೊಡಲಿನೊಳ್
 ಬೆಳೆಯುತಿದೆ ಸ್ವಾತಿಹನಿ ಮುತ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆವಂತೆವೋಲ್,
 ನಿಮ್ಮ ಬೇಟದ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವ ಶಿಶು ! ಒಲೈ ತಾಂ
 ಬಾಳ್ಗೆಡಕೆ ಪೂವೆಂದೆಯಲ್ತೆ ? ದಿಟಮಾದೊಡಂ,
 ಮರಕೆ ಮಲರಲ್ಲದೆಯೆ ಹಣ್ಣು ಗುರಿಯಪ್ಪಂತೆ, ೧೮೩೦
 ಪ್ರಣಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಶಿಶುವಾತ್ಸಲ್ಯ ತಾಂ ಸಿದ್ಧಿ !
 ಮಿಡಿ ಬಂದ ಮಾವು ಹೂ ಹೋದುದೆಂದಳಲಹುದೆ?
 ಫಲದ ಸಾಫಲಕ್ಕೆ ಸುಮದ ಸೌಂದರ್ಯ ಬಲಿ
 ತಾನಂತೆ ಬಲಿಯಹುದು ನೀರನೀರೆಯರೊಲುಮೆ
 ಕಂದನಾನಂದಕೆ. ಹಸುಳೆಯೊಲೈ ದಾಂಪತ್ಯ
 ಮಂದಿರಕೆ ಗೋಪುರದ ಹೊಂಗಳಸಮಲ್ಲದೆಯೆ
 ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲಿ ಪುಣ್ಯವೇದಿಕೆಯ ದೇವಮೂರ್ತಿ :
 ವತ್ತ ವಾತ್ಸಲ್ಯಮಿಲ್ಲದ ವಿವಾಹಂ ವ್ಯರ್ಥಮ್ !
 ಮಗನಹಂ ನಿನ್ನ ಮಗನಾತನಂ ಮುದ್ದಿಪುದು,
 ಲಾಲಿಪುದು, ಪಾಲಿಪುದು ತಿದ್ದುವುದು ! ಗುರುವಾಗಿ ೧೮೪೦
 ನೀನವಗೆ ಕಲಿಸುವುದು ಪ್ರೃಥಿವೀಶ ಕಲೆಗಳಂ !
 ಜೀವದ್ವಯಂಗಳಂ ಕೆರಳಿ ಕಗ್ಗೊಲೆಗೈವ
 ಈ ಸಾಹಸಂ ಬೇಡವಾ ಸಾಹಸಂಗೈದು
 ಬದುಕು, ನಡೆ, ಕೀರ್ತಿವೆತ್ತಿರು ತಪಸ್ವಿನಿಯಾಗಿ !

ಇಂತೆಂದು ನಿಂತುದಾಶೀರ್ವಾದದಾ ವಾಣಿ;
 ಕಣ್ಣೊಳೆಯೆ ಕಾಣದಾದುದು ಸಮುದ್ರದ ಮೂರ್ತಿ !
 ಕಣಸಿನಿಂದೆಚ್ಚತ್ತವೋಲ್ ಚಿತ್ರ ಮೈತಿಳಿದು
 ನಡೆದಳೊಯ್ಯನೆ ತನ್ನ ಮಂದಿರಕೆ, ಬಹು ಬಹುಲ
 ಭಾವ ಭಾರದಲಿ. ಅಂದು ಮೊದಲಗುತಾ ರಮಣಿ
 ತಾಯಾಗಿ ಪೊತ್ತು ಪೊರೆದಳ್ ತನ್ನ ಸುಪವಿತ್ರ ೧೮೫೦
 ಭಾರಮಂ, ಪೂಜ್ಯ ಮನದಿಂ, ಪೂಜೆಯೆಂದರಿದು.
 ತುಂಬಿ ಬರಲೊಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳಾ ಪಸುಳೆ ತಾಂ
 ತಿಂಗಳೊಗೆತರ್ಪಂತೆ ಕಳ್ಳಲಾಕಾಶದಲಿ

ಜನ್ಮಿಸಿತು, ಜನಮನ ಸಮುದ್ರವುಲ್ಲಾಸದಿಂ
 ಪಿಂಠಣಾಶಂಕೆಯಂ ತೊರೆದುಚ್ಚಳಿಸುವಂತೆ;
 ಪೇಳದಿದೋಡಮೇನ್, ತಾಯ್ ? ತಾಂ ಪೇಳ್ವತ್ತು
 ಚಂದ್ರಸಮ ತೇಜಸ್ವಿ ಶಿಶು ತನ್ನ ವಂಶಮಂ !

ಕ್ಷತ್ರಿಯೋಚಿತಮಾಗಿ ರಾಜಸಂಭ್ರಮದಿಂದೆ
 ಬಭ್ರುವಾಹನನೆಂದು ಪೆಸರಿಟ್ಟು, ಚಿತ್ರಾಂಗಿ
 ಪಾರ್ಥನಂ ಮರೆದಳೆನಲರ್ಭಕನ ಮೋಹದಿಂ
 ಪೆರೈಯಿಂ ಮೊಲೆಯೂಡಿ ಪಾಲಿಸಿದಳಾತನಂ,
 ಸಿಂಹಿಣಿ ಕಿಶೋರಕೇಸರಿಯಂ ಪೊರೆಯುವಂತೆ.
 ಮತ್ತೊರ್ವನರ್ಜುನನೊ ಎನೆ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ
 ಬೆಳೆದನಾ ತನ್ನ ನಾಡಿಗೇ ಕೋಂಟೆ ತಾನಾಗಿ,
 ನೆರೆಯ ನೆಲಗಳ ದೊರೆಗೊಡಂಕೆಗೆ ಕೊಡಲಿಯಾಗಿ !

೧೮೬೦

ಚಿತ್ರವಾಹನನಳಿಯೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯೆ ರಾಜ್ಯ
 ಸೂತ್ರಮಂ ಪಿಡಿದು, ದರ್ಪದಿ ನಡೆದು, ಕಿರುಮಗಂ
 ಹರೆಯಕ್ಕಿವಂದಮೇಲದನವನ ಕೈಲಿಟ್ಟು,
 ಹೊಳಲ ಹೊರವಲಯದೊಂದುದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ
 ನಿಚ್ಚಂ ತಪಂ ನಿಂದುಮೋರೊರ್ಮೆ ತನ್ನೆಡೆಗೆ
 ತನಯಂ ಬರಲೈ ಕಲಿಪಳ್ ರಾಜನೀತಿಯಂ
 ಮೇಣ್ ಧರ್ಮಭೀತಿಯಂ. ಆ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ
 ಬಲೈಯೆನಿತಿರೊಡಂ ಕರ್ಚ್ಚಿ ವಿಷಮಂ ಕಾರಿ
 ಕೊಲ್ಲದೆಯೆ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ಹೆದರಿಸುವ ನಯಮನೆಯೆ
 ಪಿಡಿದು, ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತದಿ ವಿಜಯಲಾಂಪಟ್ಟದಿಂ
 ನೆರೆ ನಾಡುಗಳ ಮುತ್ತಿ ನೆತ್ತರಂ ತೊರೆ ಹರಿಸಿ
 ಕಪ್ಪುಗಾಣಿಕೆ ಕೊಳ್ಳದೆಯೆ, ನೆರೆಯ ದೊರೆಗಳ
 ಮಿತ್ತರಂಗೆಯ್ದರಸುಗೆಯ್ಯುತ್ತಮಿರೆ ಭೂಮಿ
 ವರ್ಧಿಸಿತು ಸ್ವರ್ಗಮಾಯ್ತೆಂಬಿನಂ. ಮಣಿಪುರಂ
 ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಶೋಭಿಸಿತು. ಸೌಂದರ್ಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
 ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಂವೆರಸಿ ಧೈರ್ಯಶೌರ್ಯಂಗಳಿಂ
 ಶಾಂತಿಯಿಂ ನಲಿದತ್ತು ಜನಪದಂ ನಿಚ್ಚಮಾ !

೧೮೭೦

೧೮೮೦

ಸಂವತ್ಸರಗಳುರುಳಿ ಹರಿದುದು ನಿರಂತರಂ
 ಕಾಲನದಿ. ತಿಂಗಳಾರಕೆ ಮರಳಿಯೈತಂದು

ಕಾಂಬೆನೆಂದೊರೆದು ವಚನವನಿತ್ತ ಪಾರ್ಥಯತಿ
ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದೆ ತಿಂಗಳೆರಡಂ ತಳುಹಿ

ಬನದ ಶಿವಗುಡಿಗೆ ಬಂದಿನಿಯಳಂ ಕಾಣದೆಯೆ
ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆಗಣ್ಣೆ ಮನದಿ ಮ್ಮಮ್ಲ ಮರುಗಿ,
ತಿಳಿಯದೆಯೆ ಕಾಂತೆಯೆಲ್ಲಿದರ್ಲಿಗಳೆಂಬುದಂ,
ಕಾದಲೆಗೆ ಕಾದಲ್ಲಿ ಕೆಲದಿನಂಗಳುಮಿದರ್ವಳ್
ತೋರದಿರೆ, ಮುಂಬರಿದನುತ್ತರೋತ್ತರಮಕ್ಕೆ
ತನ್ನಕ್ಕರೆಯ ಪೆಣ್ಣೆನುತೆ ಭಾರತೋತ್ತರಕೆ.

೧೮೯೦

ಮುಂದೆ ಸಂಭವಿಸಿತ್ತು ನಿಯತಿ ಕೃತ ನಿಯಮದಿಂ
ಕುರು ಪಾಂಡುಸಂಭವರ ಭೀಷಣ ರಣೋದ್ಯಮಂ,
ಮೈನವಿರನೊಡರಿಪ ಮಹದ್ಭವ್ಯ ಭಾರತಂ,
ಗಾಂಗೇಯ ದ್ರೋಣಾದಿ ಕರ್ಣ ದುರ್ರೋಧನಂ
ಜೀವಕಾನನ ದಹನ ಪೊಜ್ಜಲಂ, ಮುರವೈರಿ
ಪಾರ್ಥ ಧರ್ಮಜ ಭೀಮನಭಿಮನ್ಯು ಮೊದಲಾದ
ವೀರರ ಯಶೋಕೇತನಾಂಕಿತ ನಿಕೇತನಂ !

ಆ ಮಹಾಘಟನೆಗಳ ಸಂಘಟ್ಟಣೆಯ ಮಧ್ಯೆ
ಕಿಡಿಮಳೆಯ ನಟ್ಟನಡು ಸಿಡಿಮರ್ದಿನಂತಿದರ್
ಸಿತವಾಹನಂಗೆಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ನೆನಪು ?
ಪೆಸರೆಂಬುವವಲಂಬಮಾದೊಡಂ ತಾನುಂಟೆ ಪೇಳ್
ಸ್ಮೃತಿಗೆ? ಪೆಸರಿಲ್ಲದಾ ವನಿತೆ ಬಗೆಯಿಂ ಜಗುಳಿ
ಬಿಲ್ಲಳೊಯ್ಯನೆ ವಿಸ್ಮೃತಿಯ ತಿಮಿರ ವೈತರಣಿಗೆ !

೧೯೦೦

ನರನು ಮರೆತೊಡಮೇನು ಮರೆಯುವುದೆ ತಾಂ ಋತಂ?

ಮರೆದಪಳೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ? ಭಾರತಾರಂಭಮಂ
ಕೇಳ್ವೆಂದು ಮೊದಲೊಂಡು 'ಪಾರ್ಥಂಗೆ ಗೆಲಮಕ್ಕೆ !
ಅರ್ಜುನಗೆ ಸೊಗಮಕ್ಕೆ ! ಜಯವಧು ಸವತಿಯಕ್ಕೆ !
ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪಕಂ ದೇವಕೀನಂದನಗೆ
ನಿತ್ಯಮಂಗಳಮಕ್ಕೆ ! ಲೋಕಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯಕ್ಕೆ !'

೧೯೧೦

ಎಂದು ನೋಂತಭವನಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳನುದಿನಂ
ಪಾಂಡವ ವಿಜಯವಾರ್ತೆ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳ್ವನ್ನೆಗಂ!
ಅಂತು ನೋಂಪಿಯೊಳಿರುತ್ತಿರೆ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ
ತಾನೊರ್ಮೆ ತಾಯೆಡೆಗೆ ವಂದು, ಮಾತಿನ ನಡುವೆ
ನೋಂಪಿಯುದ್ದೇಶಮಂ ಕೇಳೆ, ಬೆಸಸಿದಳಾಕೆ;
“ಧರ್ಮದ ಜಯಕೆ ಬೇಡುತಿಹೆನೀಶನಂ. ಋತದ

ಖಿಡ್ಗಕ್ಕೆ ಸುವ್ರತದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಹುದು ಸಾಣೆ.
 ಧರ್ಮದ ಮಹಾಭಾರತದ ಜಯಕೆ ಪಾರ್ಥನಾ
 ಪೌರುಷವೆನಿತೊ ಚಿತ್ರೆಯಿ ವ್ರತದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ
 ಪೌರುಷಂ ತಾನನಿತೆವೇಳ್ಕುಮೆಂಬುದು ಶ್ರದ್ಧೆ
 ನನತು ! ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವಾತಂ
 ಗೆಲ್ಲರದಕಾತನಾ ಬಿಲ್ಲಲೈಯೊಂದಲ್ತು
 ಕಾರಣಂ; ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾದರಾಶೀರ್ವಾದ
 ಪೂರ್ಣಬಲಮಿಹುದಲ್ಲಿ ತಿಳಿ ದಿಟಂ. ಗಾಂಗೇಯ
 ದೇಹಮಾ ಕೌರವರ ಪಕ್ಷಮಾಗಿದೊಡಂ
 ಪರಕೆಯೆಲ್ಲಂ ಪಾಂಡವರು ಕಡೆಗೆ ! ಮುರವೈರಿ
 ಪಾಂಡವರು ಕಡೆಗೆ; ಬಲವೆರಸಿ ಬಲರಾಮನಾ
 ಕೌರವರ ಕಡೆಗಲ್ತೆ? ನಾನಂತೆ ಪಾರ್ಥನಾ
 ಗಾಂಡೀವಕಾಶೀರ್ವಚನಶಕ್ತಿಯಂ ನೀಡಿ
 ನೆರವಾದಪೆ!”

೧೯೨೦

೧೯೩೦

ತಾಯಿ ನುಡಿಯನಾಲಿಸಿ ಮಗಂ
 ಹೇಳಿದನು ಕಣ್ಣಿನಲಿ ಹನಿ ತುಂಬಿ ತಾನುಮಾ
 ಕುರುಭೂಮಿಗೈದಿ, ಧರ್ಮದ ಜಯಕೆ ನೆರವಾಗಿ,
 ಮಣಿಪುರದ ಕೀರ್ದಿಗೆ ಕಲಶವಿಟ್ಟು ಬಹನೆಂದು.
 ಕರೆಯದೆಯೆ ತೆರಳುವುದು ನೆಲದೊಡೆಯರಿಗೆ ತಗುವ
 ಮರಿಯಾದೆಯೆಲ್ಲೆಂದೊರೆಯೆ ಜನನಿ, ಮಗನದಕೆ
 ಸುಯ್ಯು, ತಾನೆಂದಾದರೊಂದು ದಿನಮರ್ಜುನಗೆ
 ಮಾರಾಂತು ಕದನಮುಖದಲ್ಲಿ ತನ್ನದಟುಮಂ
 ತೇಜಮಂ ತೋರಿ, ಮುಂದಾವಗಂ ಮಣಿಪುರದ
 ದೊರೆಗಳಂ ಮರೆಯದಂದದಿ ಮಾಳ್ವನೆಂದುರಿದು
 ನುಡಿಯೆ, ಕಂಪಿಸಿ ತಾಯಿ ತಿಳಿಯದಾಶಂಕೆಯಿಂ,
 ಸಂತೈಸಿ ಕಳುಹುತೆ ಕುಮಾರನಂ, ಕೈಮುಗಿದು
 ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಬೇಡಿದಳ್ ಸುರರಂ ಪೊರೆಯಿಮೆಂದು !

೧೯೪೦

ಪೊಳ್ಳುವೊಳೆಯಿಂತು ಪರಿದಿರೆ ಪರ್ವಿದುದು ವಾರ್ತೆ:
 ಕೃತು ನಿಮಿತ್ತದಿ ಜನ್ನಗುದುರೆ ಬೆಂಗಾವಲ್ಲೆ
 ಸೈನ್ಯಸಾಗರ ಸಹಿತ ರಣಧೀರ ನೃಪರೊಡನೆ
 ರಣವಧೂವಲ್ಲಭಂ ವಿಜಯಂ ವಿಜಯಕೆಂದು
 ಪೊರಮಟ್ಟು, ದೇಶದೇಶಂ ಗೆಲ್ಲತದಟಿನಿಂ

ಬಾಯ್ಕೇಳಿಸುತೆ, ಚಂಡ ಜವದಿಂದಮಿತ್ತಣ್ಣೆ
 ನುರ್ಗುತಿಹನೆಂದು. ಚಿತ್ರಾಂಗದಗೆ ಸಂತಸಂ
 ಕೈಗಣ್ಣಿದತ್ತು ಬಹುಕಾಲದಾನಂತರಂ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಹುದೆಂದು ಪತಿಯ ಸಂದರ್ಶನಂ.
 ಮೇಣಂತೆ ನಲಿದನಾಕೆಯ ಕುವರನುಂ, ತನಗೆ
 ಮೂಜಗದ ಬೀರದ ಜಸಕೆ ತವರಿನಂತಿರ್ಪ
 ಸವ್ಯಸಾಚಿಯ ಕೂಡೆ ಸಮರಂ ದೊರೆವುದೆನುತೆ,
 ಇರ್ವರುಂ ತಾಮೋರ್ವರೋರ್ವರ್ಗೆ ಗುಹ್ಯಮಂ
 ಪೇಳದಿರೆ, ವರ್ಷರ್ತು ಹರ್ಷಮನೆರಚುವಂತೆ
 ಕಾರ್ಮಿಗಿಲ್ ಮುತ್ತಿ ಗಗನವನ್ನೈದೆ ಮಳೆಗರೆಯೆ,
 ಪಸುರುಗುವ ಪೊಸವುಲ್ಲ ಸೊಂಪಿಡಿದೆಸೆವ ನೆಲದ
 ಶಾದ್ವಲ ಶ್ಯಾಮಲ ಸ್ಮಿತದ ಸುಂದರ ರೋಚಿ ತಾಂ
 ಸುರಕಾರ್ಮುಕದ ವರ್ಣಗಳ ಮೆರೆದು ಮೋಹಿಸುವ
 ನಾನ ಕುಸುಮತತಿಯ ಕೇಸರದ ಧೂಳಿಯಂ
 ಕೆದರುತಿಹ ಗಾಳಿಯಂ ಕೆಳೆಗೊಂಡು ಕಳಕಳಿಸೆ,
 ಪಕ್ಷಿ ಸುಸ್ವನಮಯ ಪುರೋದ್ಯಾನವೀಧಿಯೊಳ್
 ಪಾಳೆಯಂ ಬಿಟ್ಟುದರ್ಜನನ ಸೇನೆ ! ಯಜ್ಞಹರಿ
 ಪಟ್ಟಲಿಖಿತಂವೆರಸಿ ಕಟ್ಟುಗೊಂಡುದು ಕೂಡೆ
 ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ ತನೂಜನ ದಿಟ್ಟ ಭಟರಿಂದೆ !

೧೯೫೦

೧೯೬೦

ಬತ್ತಿಸಿ ನೃಪಾಲರಾಟೋಪಮಂ ಕೋಪದಿಂ,
 ನೀಲಧ್ವಜನ ಮುರಿದು, ಹಂಸಧ್ವಜನ ಗೆಲ್ಲು,
 ಸೋಲಿಸಿ ಪ್ರಮೀಲೆಯಂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ನಿವಾಸಮೆನೆ
 ಸ್ವರ್ಣ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂ ಮೇರುವಿಂಗೆಣೆಯಾಗಿ
 ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸೆ ರಾಜಿಪ ರಾಜಧಾನಿಗಳ
 ಸುಲಿಸುಲಿದು ಸೂರೆಗೊಂಡಾ ಪಾರ್ಥನೆಯ ಕಂಡು
 ಮಣಿಪುರದ ಸಿರಿಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಕೇಳಿದನಂದು
 ಹಂಸಧ್ವಜನ ಕುರಿತು ನಾಡಿನರಸಾರೆಂದು.

೧೯೭೦

“ಏನನೆಂಬೆನು ಪಾರ್ಥ? ಈ ಹೊಳಲಿನರಸನಿಗೆ
 ಸಿದ್ಧಾಯಕಾಗಿ ನಾವನಿಬರುಂ ತಪ್ಪದೆಯೆ
 ಪ್ರತಿವರ್ಷಕೊಂದು ಸಾಸಿರ ಬಂಡಿ ಚಿನ್ನಮಂ
 ತೆತ್ತು ಬಹೆವಲ್ಲದಿರೆ ದಂಡನೆಯೆಂದು ಬೆದರಿ!
 ಈತಂಗೆ ಸಚಿವಂ ಸುಬುದ್ಧಿ, ಮೇಣೇತನಾ

೧೯೮೦

ವಾಹಿನಿಯ ವಾರ್ಧಿಯನ್ನೀಸಬಲ್ಲವರಿಲ್ಲ
 ಲೋಕದಲಿ. ಪೆಸರಾತನಿಗೆ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ !
 ಕರುಣೆಯಲಿ ನಯವಿನಯಗಳಲಿ ಮೇಣದಟಿನಲಿ
 ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸೌಜನ್ಯಭಕ್ತಿಯಲಿ ಸೊಬಗಿನಲಿ
 ಸರ್ವಸಂಪನ್ನತೆಯೊಳಾತನಿಗೆ ಸಮನಿಲ್ಲ
 ತ್ರೈಜಗದೊಳುಂ. ಪುಣ್ಯ ಪುರುಷನಾತನಿಗೆ ಗುರು
 ಆತನ ಜನನಿಯಂತೆ ! ವರ ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿ,
 ದೇಶದಭ್ಯುದಯಕೊಂದಾಶೀರ್ವಚನಮಾಗಿ,
 ನಗರೋಪವನದೊಳೆವನೆಯೊಳಿರುತಿಹಳಂತೆ !
 ಪೆಸರಾಕೆಗಾ ದೇವಿಗಿರ್ಪುದೈ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ !
 ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಕಥೆ ವಿಚಿತ್ರಮೆಂದಾಡುವರ್:
 ಚಿತ್ರವಾಹನಗಾಯೊಬ್ಬಳೆ ಕುವರಿಯಾಗಿ
 ಜನಿಸೆ, ಮಗಳು ಮಗನೆಯೆಂದೊಲಿದು ಸಲಹಿದನು
 ಆಣ್ಮಗ್ಗೇ ತಗುವ ಕಲ್ಪಿಯ ಕಲಿಸಿ. ಜವ್ವನದಿ
 ಬೇಂಟೆಗೆನುತಾಕೆ ಕಾಡೊಳಗಲೆಯುತಿರಲೊರ್ವ
 ಗೈರಿಕವಸನವೇಷಿ ಸುರಪುರುಷನೈತರಲ್,
 ಕಣ್ಣೇಟವಗ್ಗಲಿಸಿ, ಗಾಂಧರ್ವ ವಿಧಿಯಿಂದೆ
 ಮದುವೆ ನಿಲೆ, ಬಭ್ರುವಾಹನ ಜನನಮಾಯ್ತೆಂದು
 ಕರ್ಣಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ದಿಟಮೆಂತೊ ನಾನರಿಯೆ!”

೧೯೯೦

ಹಂಸಧ್ವಜನ ನುಡಿಯ ಕೇಳುತರ್ಜುನೆನೆದೆಯ
 ಗಹ್ವರ ಗಹನದಲಿ ಮೂಡಿತೊಂದತಿದೂರದಾ
 ದೂರಸ್ಪೃತಿ. ಆದರದಕಿದಕೇನು ನಂಟೆನುತೆ
 ತಳ್ಳುತಾಚೆಗೆ ನೆನಹನೊಡನೆ ಬಳಿ ಕುಳಿತಿರ್ದು
 ಕಥೆಯ ಕೇಳುತಲಿರ್ದ ವೃಷಕೇತುವಂ ಕುರಿತು
 'ಯುವಕ ವೀರನೆ, ಬಭ್ರುವಾಹನಗೆ ಮಾರಾಂತು
 ಜಯಿಸುವೆಯ ನೀನೆಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ನುಡಿಗಳಂ
 ತೊಡಗಿದನ್. ಅದರೇನ್? ಬಿದಿಯ ವಂಚಿಸಲಹುದೆ?
 ಕಣ್ಣುಚ್ಚಲೇನರ್ಜುನಂ? ನೋಡು ಅದೊ ಛಾಯೆ
 ರಾಹುವಂದದಿ ಬರುತ್ತಿದೆ ಬಳಿಗೆ ಬಳಿಸಾರ್ದು !

೨೦೦೦

ಒಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ತನ್ನಡೆಗೆ ಪಾರಿ ಬರುತಿರ್ಪ
 ವಿಧಿ ವಿಹಂಗಮ ಪಕ್ಷ ಛಾಯೆಯೆನೆ, ಕಳ್ತಲೆಯ
 ಕರ್ಗಪ್ಪು, ಪಗಲಳಿಯೆ, ತೀವಿತು ಧರಿತ್ರಿಯಂ.

೨೦೧೦

ಏನ ನೆನೆದನೊ ಮನದೊಳಿಂದ್ರಜಂ? ಮೂಡುವಾ
ತಾರಾಳಿಯೊಡನೆ ತಾನಾರುಮರಿಯದ ರೀತಿ
ಮಾರುವೇಷವ ಧರಿಸಿ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಹೊಳಲ
ಬೀದಿಗಳನಲೆದಲೆಯುತರಿಸಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ
ಪರ್ಣಶಾಲೆಯ ಬಳಿಗೆ ವಂದು, ಬೆರಗಾದನಾ
ನಿರ್ಜನತೆ ನೀರವತೆ ನಿರ್ಭೀತಿಯನು ನೋಡಿ
ಪೂಜೆಯೊಳ್ ತೊಡಗಿದ್ ಚಿತ್ರಾಂಗಿಯಾ ! ಒಡನೆ

೨೦೨೦

ಹೊಮ್ಮಿ ಗೌರವಭಾವವಾತನೆರ್ದೆಯಲಿ ನರಂ
ಹೊರದೂಡಿದನು ತನ್ನ ತೋರಿದಾಶಂಕೆಯಂ.

ಹಂಸದ್ಭಜಂ ಪೇಳ್ವ ಕಥೆಯನಾಕರ್ಣಿಸುತೆ
ಮುನ್ನ ಬಹುವತ್ಸರಗಳಾಚೆ ಕಾನನ ಮಧ್ಯೆ
ಯತಿವೇಷಿಯಾಗಿ ಬರೆ ತಾನು ಕಂಡೊಲ್ಲಾಕೆ
ಮೇಲೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಪೋದಾಕೆಯಿರಬಹುದೆ
ರಾಣಿ ಚಿತ್ರಾಂಗಿಯೆಂದೆಂಬ ಸಂದೆಯದಿಂದೆ
ಬಂದು ಕಂಡರ್ಜುನಂಗಳಿದುದು ಮನದ ಶಂಕೆ.

ಚಿತ್ತದಲಿ ಚಿತ್ತಿಸುತ್ತಾ ಭುವನ ರಮಣೀಯ
ರಮಣಿಯಂ ಹೋಲಿಸಿದನಲ್ಲಿ ತನ್ನೆದುರಿದ್
ರಾಜ್ಞೆ ತಪಸ್ವಿನಿಯ ರೂಪಿಂಗೆ! ಹೋಲಿಕೆಯೆ?
ತೆಗೆ ತೆಗೆ ಅದೆಲ್ಲಿಯದು? ಅವಳೆಲ್ಲಿ ಇವಳೆಲ್ಲಿ ?
ಸರ್ವ ಸೌಂದರ್ಯಸಾರವದು ! ನಿಸ್ಸಾರವಿದು !

೨೦೩೦

ತಾಯ್ತನದ ಗಾಂಭೀರ್ಯವನು ಹೋಲಿಸುವುದುಂಟೆ
ತರಳ ತರುಣತೆಯ ಮೋಹನ ಚಂಚಲತೆಯೊಡನೆ ?
ಪುಷ್ಪ ಗರ್ಭಿತ ನವ ವಸಂತದ ಲಸಲ್ಲತೆಗೆ
ಪಣ್ ಬೀತುವೋದ ಮಾಗಿಯ ಮರದ ಸಾಮ್ಯಮೇಂ?
ಅಂತಿಂತುಮಿವಳಲ್ಲಮವಳೆಂದು ತರಿಸಂದು
ಮರಳಿದನ್ ಪಾಳೆಯಕೆ ಮರುಳಾಗುತ್ತಾ ನರಂ
ಸಂದೇಹಮಂ ತವಿಸಿ, ತನ್ನೆದೆಯ ಸಂತ್ಯೆಸುತೆ.

ಅತ್ತ ಕಾಹಿನ ಭಟರ್ ತನಗೆ ತಂದಿತ್ತ ಆ

೨೦೪೦

ಜನ್ನಗುದುರೆಯ ಹಣೆಯ ಉರವಣೆಯ ಒಕ್ಕಣೆಯ
ಪಟ್ಟಲಿಖಿತದ ಕನಕದೋಲೆಯಂ ತಾನೋದಿ,
ಸಾಹಸಂ ಲಭಿಸಿತೆಂದುರ್ಕೆಹದಿನುರಿದೆದ್ದು,
ಕಾಳೆಗಂಗೊಡೆ ಮನಂಮಾಡಿ, ಮಂತ್ರಿಗೆ ಬೆಸಸಿ,
ಹಗೆಗೊಲೆಗೆ ತಾಯಿಯಾಶೀರ್ವಾದಮಂ ಪಡೆಯೆ

ಪುರವನದ ನಡುವಿದ ಪರ್ಣಶಾಲೆಗೆ ಜವದಿ
 ರಯಗತಿಯಿನ್ನೆತಂದನಾ ಇಂದ್ರಜ ತನೂಜಂ.
 ಬರೆ ಕುಮಾರಂ, ಜನನಿ ಸಂಭ್ರಮದಿನಿದಿರೆದ್ದು,
 ಮಣಿದಾ ಮಣಿಪುರೇಶಮಣಿಯಂ ಮಣಿಯುತ್ತಿ
 ಬೆಸಗೊಳಲ್ ಮುದದಿಂದೆ ಬಂದ ಹದನೇನೆಂದು,
 ಧವಳ ಧೌತಾಂಬರದ ವರ ಜಪಮಣಿಯ ಕರದ
 ಧ್ಯಾನಸ್ತಿಮಿತ ಶಾಂತಿಮಂಡಿತ ಮುಖಾಂಬುಜದ
 ತಾಯಂ ತಪಸ್ವಿನಿಯನಳ್ಳುರುಳ್ಳುವ ತೆರದಿ
 ವೀಕ್ಷಿಸುತೆ ಪಾರ್ಥಜಂ ರಾಜಕಾರ್ಯವನರುಹಿ
 ಪರಕೆ ಬೇಡುತಿರೆ, ಹಮ್ಮೈಸಿ ಕುಳಿತಾ ಮಾತೆ
 ಕಂಬನಿಯ ಕರೆದು ಮಾತಿಲಿಯಾಗಿ ರೋದಿಸಿರೆ,
 ಬೆರಗು ಹೊಡೆದಂತಿದನಾ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ:
 “ಮಗನೆ ಮನ್ನಿಸು ನಿನ್ನ ಮಾತೆಯ ಅಧೈರ್ಯಮಂ
 ನಾಣ್ಣುತಿಹಳ್ಳೆ ನಿನ್ನ ಕಲಿತನಕ್ಕೆನ್ನೆದೆಯ
 ಹೆದರಿಕೆಯ ಹೆಣ್ಣು ಸಾಹಸಿ, ವೀರ, ಧುರಧೀರ,
 ಕಲಿ ನಿನಗೆ ರುಚಿಸದಿದೊಡಮೆನ್ನ ಸಾತ್ವಿಕತೆ,
 ದೀನ ವಾಣಿಯನಾಲಿಸೈ ಧರ್ಮನಂದನಂ
 ಪೂಜ್ಯನಾತನ ತುರಗಮೇಧಮುಂ ಧರ್ಮಕೃತಿ,
 ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪಕಂ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೀ ಕ್ರುತುಗೆ
 ಜೀವಾತುವಾಗಿಹಂ, ಧರ್ಮಾನುಜಾರ್ಜುನಂ
 ಬಂದಿಹನು ಪುಣ್ಯಕೃತಿ ಹಯಮೇಧಕೋಸುಗಮೆ
 ಕುದುರೆ ಬೆಂಗಾವಲ್ಲೆ, ಪುಣ್ಯಮಂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ
 ನಿಲ್ಲುದು ಧರ್ಮಮಲ್ಲು. ಧರ್ಮರಕ್ಷಕರೆಲ್ಲರುಂ
 ನೆರಪಿ ನೆರವಾಗಬೇಕಾದುದಿದಕೇಕೆ ನೀಂ
 ನಿಲ್ಲುವೈ ಎಡರಾಗಿ?—ಬೇರೊಂದು ತೆರದಿಂದೆ
 ನಿನಗೆ ಗುರು ಪ್ರಥೆಯಾತ್ಮಜಂ. ಬಾಲ್ಯ ಕಾಲದಲಿ
 ಕಲಿಯದೆನಾನರ್ಜುನನ ನಾಮ ಜಪದಿಂದೆ
 ಬಿಲ್ವಿಜ್ಜೆಯಂ ಕಲಿತು ! ನಾನಲ್ಲೆ ಗುರು ನಿನಗೆ?
 ಗುರುಗೆ ಗುರುವಾದವಗೆ ಗೌರವಮೆ ಗುರುಗಾಣೆ !
 ಗುರು ಪಿತೃಗೆ ಸಮನಲ್ಲೆ? ವೈರಿಸಂಹೃತಿಯಿಂದೆ
 ಪಿತೃವಧಾ ಪಾತಕಂ ಬಿಡದೆ ಬರ್ಪುದೆ ದಿಟಂ
 ನೀನಿಂದಳವಿಗೊಟ್ಟು ಮಲೆಯಲೈ: ಮುನಿಯದಿರ್,
 ಕಂದ, ಕೇಳ್ವ ನನ್ನೇ ನನ್ನಿಯಂ !” ಪಾರ್ಥಜಂ
 ಮಾತೆಯ ನುಡಿಗೆ ನಡುಗಿ ಭೀತಿಯಿಂದಡಿಗೆರಗಿ

೨೦೫೦

೨೦೬೦

೨೦೭೦

“ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಪಂಥದಿಂದಾತನ ತುರಂಗಮಂ
ಕಟ್ಟಿದೆನ್. ನಿಮ್ಮ ಚಿತ್ತಕೆ ಬಾರದಿದೊಡದು,
ನಿಮ್ಮಡಿಗೇ ಸಂಪ್ರೀತಿಯೇನದಂ ಬೆಸಸಿದೊಡೆ
ಕೈಕೊಂಬೆನದಕೇತಕಳುವುದೆ”ಂದಮ್ಮನಂ
ಸಂತವಿಡುತಿರೆ ನುಡಿದಳಾ ಮಾತೆ: “ವಹಿಲದಿಂ
ನಡೆ. ನಿನ್ನಖಿಳ ರಾಜ್ಯ ಸಂಪತ್ತುಮಂ ಗುರುಗೆ,
ಧರ್ಮಜಾನುಜಗೆ, ಮಧುಸೂದನ ಪ್ರಿಯಸಖಿಗೆ,
ಮದ್ಗುರುವಿನಡಿದಾವರೆಗಳಿಗೆ ನಿವೇದಿಸೈ.
ಸನ್ಮಾನದಿಂದಾತನಂ ಪುರಕೆ ಕರೆದು ತಾ;
ಸಂತುಷ್ಟಳಾದಪೆಂ ನಾಂ ಭಟವರೇಣ್ಯನಾ
ನರವೀರವರನ ಸಂದರ್ಶನ ಸುಕೃತದಿಂದೆ.”

೨೦೮೦

೨೦೯೦

ಎಂದು ಸೂನುಗೆ ಬುದ್ಧಿವೇಳ್ಳು ಕಳುಹುತೆ, ಮತ್ತೆ
ಸಂಕಲ್ಪ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಪರಮೇಶನಂ
ಪೂಜಿಸುತೆ, ಪಾರ್ಥನ ಬರವಿಗುಬ್ಬಿದಳ್ ಚಿತ್ತೆ !

ಮರುದಿನಂ ಮೂಡಣೆಡೆ ಬೆಳ್ಳಿದಾರಗೆ ಬಾಡೆ,
ಬೆಟ್ಟಗೋಡಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಕನಕ ದಿನಮಣಿ ಮೂಡೆ,
ಹಕ್ಕಿಯಿಂಚರ ಹಾಡೆ, ದೇಗುಲದ ವಾದ್ಯತತಿ
ಮಂಗಳ ರವಂ ಗೆಯೈ, ಸುಪ್ರಭಾತಂ ನೆಯೈ
ಸ್ವರ್ಗೀಯ ರಮ್ಯತೆಯನಾ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ
ಜನನಿಯ ನಿರೂಪದಂತಾಜಿ ನಿಂದತ್ತೆಂದು
ಪುರದೊಳಗೆ ಡಂಗುರಂಬೊಯ್ದಿದಂ; ತೆಗೆಸಿದಂ
ಕೋಶದ ಸುವಸ್ತುಗಳನೆಲ್ಲಮಂ ನರನಡಿಗೆ
ನೈವೇದ್ಯಮಂ ನೀಡೆ. ಗುಡಿ ತೋರಣಂಗಳಂ
ಕಟ್ಟಿಸುತೆ ನಗರವನಲಂಕರಿಸಿ, ಸೇನೆಯಂ
ಶಾಂತಿಕೇತನದಿಂದೆ ಸಿಂಗರಿಸಿ, ಮನ್ನೆಯರ
ನಾಗರಿಕ ಜನರೆಲ್ಲರಂ ಕರೆಸಿ, ನೆರಪುತ್ತೆ
ಶೃಂಗಾರ ಸಾಗರ ತರಂಗಾಂಗಿಯರೆನಲ್ಕೆ
ಕನ್ನಡಿ ಕಳಶವಿಡಿದ ಕನ್ನೆಯರ ಗಡಣಮಂ,
ಸಾತ್ವಿಕ ಸುಮಂಗಳದ ಸಂಗೀತ ಶೈಲಿಯಿಂ
ಪೊರಮಟ್ಟನೊಂದು ಮೆರವಣಿಗೆ ವೈಖರಿಯಿಂದೆ
ಪಾರ್ಥನ ಶಿಬಿರಕಾಗಿ.

೨೧೦೦

ಇತ್ತ ಪಾರ್ಥನ ಸೇನೆ

೨೧೧೦

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನನುಸಾಲ್ವನಿಸುತನ ಸೂನು ಮೇಣ್
ಯೌವನಾಶ್ಲಂ ಹಂಸಕೇತು ನೀಲಧ್ವಜಂ
ಮೊದಲಾದ ರಣಕಲಾ ಕೋವಿದರ ಸನ್ನೆಯಲಿ
ವೈರಿದಳದಾಗಮನವನೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತುಮಿರೆ
ವಿವಿಧ ವ್ಯೂಹಂಗಳಂ ರಚಿಸಿ, ಗೋಚರಮಾಯ್ತು
ಸಮರವೀವ ಸುಭಟರ ಮೋಹರಕೆ ಬದಲಾಗಿ
ಬೀಗರನ್ನೆದುರುಗೊಳಲೆಂಬಂತೆ ತನ್ನಡೆಗೆ
ಮೋಹನಾಂಗಿಯರೊಡನೆ ಮೋಹದಿಂ ಬರುತ್ತಿದ್

ಮದುವೆ ದಿಬ್ಬಣದೊಸಗೆ ಮೆರವಣಿಗೆ ! ಗೊಳ್ಳೆಂದು
ನಗೆಯ ತೆರೆ ನೊರೆಯುಕ್ಕೆ ಮುಸುಗಿತುತ್ಸಾಹದಿಂ
ಪಾಂಡವ ದಳದ ಜಳಧಿ; ಸಿಡಿಲು ಕೋಲಾಡಿದುದು
ಸಂಖ್ಯೆಯಿಲ್ಲದ ಕೈಗಳಂಕೆಯಿಲ್ಲದ ಜನರ
ಚಪ್ಪಾಳೆ; 'ನಿನಗೊಸಗೆ !' 'ತನಗೊಸಗೆ!' 'ಪೆಣ್ ಚೆಲ್ಲು'
'ಸವಿಗೇಲ್ಲು !' ಎಂದು ಜವ್ವನಿಗ ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲ
ತಮತಮಗೆ ನುಡಿದರೆ ಕುಚೋದ್ಯ ಚೋದ್ಯಂಗಳಂ!
'ಹೊಳಲನಾಳುವರೇನು ಗಂಡಸರೊ?' 'ಗಂಡಸರ
ಕಂಡೊಡನೆ ಗಂಡರೆಮಗಂದೆಂಬ ಹೆಂಗಸರೊ?'

೨೧೨೦

'ಅಂದಾ ಪ್ರಮೀಳೆಯಾದೊಡಮೆಮಗೆ ಮಾರಾಂತು
ಗಂಡಂ ಮೆರೆದಳತ್ತೆ?' 'ಬಭ್ರುವಾಹನ ಎಂಬ
ಹೆಸರು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವೋ ಪುಲ್ಲಿಂಗವೋ ತಿಳಿಯೆ?'
ಇಂತಿಂತು ಬೀರಾಳ್ಗಳಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಗೆ ನುಡಿಯುತಿರೆ
ಬೆಕ್ಕಸಂಗೊಂಡಿದ್ದಜಂ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನಂ ಕುರಿತು "ದನುಜಾರಿ ನಂದನನೆ,
ಕರವಾಳ್ಗಳಂ ಪಿಡಿದು ರೋಷದಿಂ ಮೇಲ್ವಾಯ್ತು
ಕೂರಾಳ್ಗಳಂ ನೆರಪಿ ಬರ್ಪ ಬದಲೀ ನೃಪಂ
ನಾರಿಯರ ಗಡಣದೊಡನೈತರ್ಪನೇಕಿಂತು?

೨೧೩೦

ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯೆ ಬಿಜ್ಜೆಯೋಜಳಾದೀತಂಗೆ
ಬದುಕಿನಲಿ ರಾಣಿಯರೊ, ಕದನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ
ಬದುಕಿದ ಗುರಾಣಿಯರೊ ! ಸ್ತ್ರೀದಳಂ ! ಸೋಜಿಗಂ !"

ಎಂದಣಕವಾಡುತಿರೆಯಿರೆ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುದಾ
ಬಭ್ರುವಾಹನ ನಾಗರಕ ಸೇನೆ. ತೇರಿಂದೆ

೨೧೪೦

ಭೂಮಿಗವತರಿಸಿ, ಗುರುವೆಂಬ ಗೌರವದಿಂದೆ
ಪಾರ್ಥನ ಬಳಿಗೆ ನಡೆದು ಚಿತ್ತಾಂಗದೆಯ ಮಗಂ

ಮಣಿಯೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗದಿಂ, ವೀರಪಾನೋನ್ನತ್ತ
 ಮತಿಯಾ ಕಿರೀಟಿ ಮೋರೆಯ ತಿರುಹಿ ಕಿರುನಗೆಯ
 ಮದದಿಂದಹಂಕೃತಿಯ ಬಿಂಕದಿಂದಿತರರಂ,
 ಕಾಳೆಗಕೆ ಬೆದರಿ ತನ್ನಡಿ ಶರಣೊಕ್ಕರಂ,
 ತಾಂ ಪಿಂದೆ ಕಂಡಂತೆ ಕಂಡುದಾಸೀನದಿಂ
 ವರಿಸೆ, ಕಿರೀಟಿಯ ಸುತಂ ಕನಲ್ದನೊಳಗೊಳಗೆ
 ಮುನಿಸು ಹೊಗೆ ಹೊತ್ತಿ. ಬಯ್ಯನು ಮನದೊಳಬ್ಬೆಯಂ ೨೧೫೦
 ತನ್ನನೀ ದುರವಸ್ಥೆಗಪಮಾನ ಕೂಪಕ್ಕೆ
 ನೂಂಕಿ ನಗೆಗೀಡುಮಾಡಿಡಳೆಂದು ಕುಲುಮೆಯೊಳ್
 ಕಾಯ್ದ ಕಬ್ಬುನದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಮೊಗದಿಂದೆ
 ಕೇಸುರಿಯ ಕಾರುವಕ್ಕಿಗಳಿಂದ ದುರುದುರನೆ
 ವೈರಿಯಾ ಮೋರೆಯನಿರಿದು ನೋಡಿ “ಎಲವೆಲವೊ
 ನಯರುಚಿ ವಿಹೀನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಾಹಿರ, ಕಿರಾತ,
 ಜಯಮದಾಂಧನೆ, ಪಾರ್ಥ, ಗೌರವವರಿಯೆಯೆಲಾ !
 ಧರ್ಮಜನ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದೊಳಿರ್ಪೆ ನೀನೆಂದು
 ಮೇಣ್ ಗುರುವೆಂದೊರೆದ ಜನನಿಯಾಣತಿಯಂತೆ
 ಬಂದು ನಾನೆರಗಿದೊಡೆ ಮೋರೆ ತಿರುಗಿದೆಯೆಲಾ ೨೧೬೦
 ನೆಣಗೊಬ್ಬಿನಿಂ ಸೊಕ್ಕಿ ! ಸಮರೋತ್ತವಕೆ ಸುಗಿದು
 ನಿನ್ನ ಬಲೆಯ ಜಸದ ಹುಸಿವೆಳಗಿಗುರೆ ಸೋಲ್ತು
 ಸೋಲೆಯಪಕೀರ್ತಿಯಿಂ ನುಸುಳಿಕೊಳಲೆಂದೆಳಸಿ
 ಬಂದನೆಂದರಿಯದಿರೊ ! ಜನನಿಯುಪದೇಶದಾ
 ವಿನಯಕೆ ವಿಧೇಯನಾಗವಿವೇಕಿಯಾದೆನಾಂ !
 ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಚಿತೆಯನೊಡ್ಡೈಸಲೆಂದಿದೆರ್ ;
 ಮೇಣೆನ್ನ ಭುಜಪರಾಕ್ರಮ ತೀರ್ಥದಲಿ ನಿನ್ನ
 ಭಸ್ಮಾವಶೇಷಮಂ ತೊಳೆಯಲೆಂದಿದೆರ್ನ್ನ ನಾ
 ಬೋಳ್ಳೈಸಿದಳ್ ತಾಯಿ ! ನಿನ್ನ ಸೂಡಿಗೆ ನೀನೆ
 ಕೆರಳಿಸೆನ್ನಂ ಕಿಚ್ಚನುರಿಯಿಟ್ಟೆಯೆಂದು ತಿಳಿ! ೨೧೭೦
 ನಿನ್ನ ವಿಕ್ರಮ ಸಿಂಹದಾ ಕೇಸರವನೆಲ್ಲ
 ಕತ್ತರಿಸದಿರೆ, ಪೆರ್ಚುಗೆಯ ದಂಷ್ಟನಖಿಗಳಂ
 ಕಸಿಮಾಡದಿರೆ, ನಿನ್ನನೀ ನಿನ್ನ ಪಡೆವೆರಸಿ
 ಬಿರುಗಾಳಿ ತರಗೆಲೆಯನೊದೆದಟ್ಟುವಂತೆಬ್ಬಿ
 ನಾಡಿನಾಚೆಯ ನರಿಯ ಮಾಡದಿರೆ, ಹೆತ್ತಬ್ಬೆ
 ಮೇಣಯ್ಯನಾಣೆ ! ಬಾಳಿದು ಸುಡಲಿ !” ಎಂದುರಿದು
 ನುಡಿಯುರಿದು ದಳ್ಳಿಸುವ ಬಭ್ರುವಾಹನಗಾ ನರಂ

ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ ನೋಡುತ್ತುಗ್ಗ ವ್ಯಗ್ರದಿಂದ:

“ಬಾಯ್ಗುದುರೆವಾಯ್ಗೆ ಕಡಿವಾಣವನ್ನಿಕ್ಕಲವೊ
ಹೆಂಬೇಡಿ ! ಬಳ್ಳಿಕ್ಕುತಿದೆ ಪೊಳ್ಳು ಜಂಬುಕಂ
ಸಿಂಗದಿದಿನಲಿ ! ನಿನ್ನನ್ನರಂ ಬಾಯ್ನುಡಿಯ
ಬೀರರನ್ನೆನಿತೊ ಕಂಡಿಹೆನೊ ನಾಂ. ಭೀರುವಿಗೆ
ವೀರಗರ್ವಚಿತಮಾದ ಗೌರವ ದೊರೆಯದೆಮ್ಮ
ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದೊಳ್. ಸೇನಿಸಿ ಶೂರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲಿ
ಬಿಳ್ಳೊಡಂ ಬಿಳ್ಳೊಡಂ ಸನ್ಮಾನ್ಯನಾ ಕಲಿಯೆ;
ಮೇಣುಳಿದ ಪಂದೆಗಳಿಗಾ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲದೈ.
ಕಾದಲಾರ್ಪೊಡೆ ಕಾದಿ ಗೆಲಿ. ಹೋರಿ ಸೋತೊಡಂ
ಸಯ್ತೊಡಂ ವಿಖ್ಯಾತನಹೆ. ಕಳಕ್ಕಾರದಿರೆ
ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಯೊಡನೆ ಕಾಲ್ಗರಗಿ, ಕಟ್ಟಿದಾ
ಕ್ರತು ತೇಜಿಯನ್ನೊಡನೆ ತಂದಿತ್ತು ಕೊಟ್ಟುದಕೆ
ಗಳಪದೆ ಹಸಾದವೆಂದಿರು. ನಪುಂಸಕರುಂಟು
ಕೆಲರವರ್ ಸತ್ತದ ಪೆಸರ್ ನುಡಿದು ಸಮತೆಯಂ
ನಟಿಸಿ ಸಾಧಿಸಲೆಳಸುವರ್ ಪೌರುಷತೆಯೊಡನೆ.
ಮುಂ ಕುದುರೆಯಂ ಕಟ್ಟಿ ಹುಡುಗಾಟವೆಂದರಿತೆ
ನೀನೀಗಳೇಂ? ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ವಂದಿಯಾದೊಡೇಂ
ನೀನದಕ್ಕೊಡೆಯನಲ್ಲೆಂಬುದಂ ತೋರುತಿದೆ
ನಿನ್ನ ನಾಲಗೆಯ ನಡೆ! ತಂದೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹುಟ್ಟಿ
ಪಂದೆಯಾದೆಲವೊ ನಿನ್ನಯ್ಯನೇಂ ಬಳೆತೊಟ್ಟ
ನಟ್ಟುವನೊ? ದಿಟ್ಟನಿಂದೆಂದಾದೊಡಂ ಪಂದೆ
ಪುಟ್ಟುವುದೆ?”

೨೧೮೦

೨೧೯೦

ಬಿರುನುಡಿಗಳಂ ತನ್ನ ಮೊಗಕಿರಿದು

ಜರೆದೇಡಿಪರ್ಜನನ ಮುಖಕೆ ದಿಟ್ಟಿಯಿನೊದ್ದು
ಪಿಂತಿರುಗಿದನು ಬಭ್ರುವಾಹನಂ, ಮುಖಹಯಂ
ಪುರಜನಸ್ತ್ರೀಯರಂ ಚತುರಂಗ ಸೇನೆಯಂ
ಬೆರಸಿ, ಭೀಷಣ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಲೈ !
ಫಲ್ಲುಣನ ತಾರುಣ್ಯದಪರಾವತಾರಮೆನೆ
ವೀರವಲ್ಲತೆವೆತ್ತೆಸೆದ ಬಭ್ರುವಾಹನನ
ಕಂಡು, ಪೋಲೈಗೆ ಬೆರಗುಗೊಂಡರಾ ಸೇನೆಯಲಿ
ಪಳಬರಾದವರೆಲ್ಲರುಂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರ್ಗೆ
ಮೂಡಿದುದು ಗೌರವದೊಡನೆ ಭೀತಿ. ಇಂದ್ರಜನ

೨೨೦೦

ಕೆಚ್ಚಿದೆಯೊಳುಂ ತೋರಿದುದಧೀರತೆಯ ಛಾಯೆ !
 ವೀರಪುಂಗವರರ್ಥಮಯ ಮೌನ ನೇತ್ರದಿಂ
 ನೋಡಿದರ್ ತಾವೊಬ್ಬರೊಬ್ಬರಂ. ವರ್ಷರ್ತು
 ಗಗನದಲಿ ಕಾಳಮೇಘಗಳೊತ್ತಿ ಮುತ್ತಿಬರೆ
 ಜಡಿಯ ಸೋನೆಯನಿರದೆ ಸೂಸಿ, ದುರ್ದಿನಂ
 ಕರ್ಕಶವಾಯ್ತು ವಿಧಿಯ ಬದ್ಧ ಭುಕುಟಿಯಂತೆ.
 ಚೀರಿದತ್ತೊಂದು ರಣಶಕುನಿ, ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳ್,
 ದುಶ್ಯಕುನ ಗರ್ಭಿತ ವಿಕೃತ ವಿಕಟ ರವದಿಂದೆ !

೨೨೧೦

* * * *

ಆರನೆಯ ಪರ್ವ

ಪ್ರಲಯ ರೌದ್ರಾಭೀಲ ಶೂಲಧರ ಧೂರ್ಜಟಿಯ
 ತಾಂಡವ ಸಮಯ ಚಂಡ ಡಮರು ಡಿಂಡಿಮದಂತೆ
 ಮೊಳಗಿದುದು ರಣಭೇರಿ, ಮೇರು ಮಾರ್ದನಿ ಬೀರಿ ೨೨೨೦
 ಬಿರಿದುದನೆ ದಿಗ್ಭಿತ್ತಿ ! ಧಿಮ್ಮಿ ಧಿಮಿಧಿಮಿ ಧಿಮ್ಮಿ
 ಗದೆಯ ಘಾತಸ್ಥೂಲ ಭೀಮ ವಿನ್ಯಾಸದಿಂ,
 ಕುಣಿಕುಣಿಯೆ ನರಮುಂಡಮಾಲೆ ಕಟಿಬಂಧನದಿ,
 ಪಸಿಯ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ನೆತ್ತರುಗುವ ರುಂಡದ ಸರಂ
 ಕಂಠದಲಿ ರಿಂಗಣಗುಣಿಯುತಾಡೆ, ಕತ್ತಲಲಿ
 ಮೆಳೆಹೊತ್ತಿ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು ದಳ್ಳುರಿಯುರಿವವೋಲೆ
 ಕರ್‌ಮೊಗದ ಕೆನ್ನೀರ್ ಬಸಿವ ನಾಲಗೆ ಮೇಲೆ
 ಕೆಳಗೆ ಬಳ್ಳುತೆ ದಿಕ್ಕುದೆಸೆ ನೆಕ್ಕಿತನೆ ಜೋಲೆ,
 ಪದಹತಿಗೆ ರಣರಂಗವೆಡಬಲಕೆ ತೂಗಿತನೆ
 ತೊಡಗಿದಳ್ ನರ್ತನಕೆ ಕರ್ಕಶ ಕದನಕಾಳಿ: ೨೨೩೦
 ರುಂದ್ರ ಚಾಮುಂಡಿಯ ಚಲಚ್ಚಂಡ ಭಂದಸಿಗೆ
 ಚಲಿಸಿತು ಚಮೂದ್ವಯಜಳಧಿ ಲಯವಿನೋದದಲಿ !

ಬಭ್ರುವಾಹನ ಸೇನೆಯೊಂದು ಕಡೆ; ಸಮ್ಮುಖದಿ
 ಫಲ್ಲುಣ ವರೂಧಿನಿಯ ಪಂಕ್ತಿ: ಮುಂಗಾರಿನಲಿ
 ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚಿನ ಗಬ್ಬದೆರಡು ಕೂರುಗಿಲೋಳಿ
 ಬಾನ್ಸುಳಿಯುರುಬಿಂಗೆ ಸಂಘಟ್ಟನಂಗೈದು
 ತಟಿದಗ್ನಿಯುಳ್ಳೆಯನಿರಮ್ಮದಾರಾವಮಂ
 ಕಾರುವ ಮೊದಲ್ ದಿಟ್ಟಿಗಾಳೆಗಂ ಗೆಯ್ವಂತೆ
 ನಿಂದುವಾಯೋಜನಂಗೊಂಡು ರಣಕಣುವಾಗಿ
 ತೇರಾನೆ ಕುದುರೆ ಕಾಲಾಳುಗಳ್ ತಿರೆಯೆಲ್ಲಮಂ ೨೨೪೦
 ತೀವಿ ಜ್ಯಂಭಿಸಿದತ್ತು, ಶೀರ್ಷಕ ತನುತ್ರಾದಿ
 ಭರ್ಮಕರ್ಮದ ವರ್ಮ ಚಾರ್ತಾಸಿ ತೂಣೇರ
 ಖಡ್ಗ ಕೋದಂಡ ಮುದ್ದರ ಗದಾ ಕೇತನಂ
 ಭಿಂಡಿವಾಲಂ ಚಕ್ರ ಪರಿಘಚಯಮಿತ್ಯಾದಿ
 ನಾನಾಯುಧಂಗಳ ಕನತ್ಯನಕ ಕಾಂತಿಯಿಂ,
 ದಿವಿಜ ದೃಷ್ಟಿಗುಮೊಂದು ಪರ್ವಮಾದುದೆನಲ್ಲೆ !

ಸಂಗರ ಪ್ರಾರಂಭ ಸಮಯ ತೂರೈ ಧ್ವನಿಗೆ
 ವೇಗದುದ್ದೇಗದಿಂ ರೋಷದಿಂ ಘೋಷದಿಂ
 ಸಂಧಿಸಿತುಭಯ ಬಲಂ, ಭೂಕಂಪ ಕಾಲದಲಿ
 ಸಮ್ಮುಖ ಶಿಖರ ಸೀಮೆಯಿಂದ ಬಂಡೆಗಳುರುಳಿ
 ಕಂದರ ತಲದಿ ಢಿಕ್ಕಿಹೊಡೆದು ಹುಡಿಹುಡಿ ಹಾರಿ
 ಕಿಡಿ ಕಿಡಿ ಸಿಡಿಯುವಂತೆ. ಕರಿಘಟೆಯ ಬೃಂಹಿತಂ,
 ಹಯದ ಹೇಷಾರವಂ, ಚಕ್ರಚೀತ್ಪತಿ ರವಂ,
 ಸಿಂಜಿನಿಯ ಚಾಪಟಂಕೃತಿ, ಕಲಿಯ ಪೌರುಷದ
 ರುಷಿತರಾವಂ, ಖಿಡ್ಲ ಖಿಡ್ಲದ ಖಿಣಿಲ್, ಕವಚ
 ಶೀರ್ಷಕ ರಣಾರವಂ, ಬಹುಲ ನಾನಾರವಂ
 ಕೀಲಿಸಿತು ಕಿವಿಗತಿ ಕಠೋರವಂ ! ಚಿಮ್ಮಿದುದು
 ಕೆನ್ನೆತ್ತರಿನ ಚಿಲುಮೆ ಗಾಯಗಾಯಂಗಳಿಂ;
 ಧುಮುಕಿತ್ತು ಶೋಣಿತದ ರಕ್ತಧುನಿ; ರಣಕಾಳಿ
 ರುಂಡ ಮುಂಡಗಳ ಚೆಂಡಾಟವಾಡಿದಳಲ್ಲಿ ;
 ಯಮ ಭಯಂಕರವಾದುದಾ ಕಳಂ. ಅಭ್ರದೊಳ್
 ನೆರೆದಿದರ್ಮರಗಣಂ ಬೆರ್ಚಿದುದು. ಕರಯುಗದಿ
 ವಿಜಯಮಾಲೆಯನಾಂತು, ಗಜಪುರದ ಕಡೆಗೊರೈ
 ಮಣಿಪುರದ ಕಡೆಗೊರೈ ಬಗೆಯನಿರ್ಕಡೆ ಮಾಡಿ,
 ಕೇಸೂಲವಿನುಯ್ಯಾಲೆಯಲಿ ನಲಿದಳ್ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ !

೨೨೫೦

೨೨೬೦

ಇಂತುಟಾ ದಿನವೆಲ್ಲ ರಣದ ಕೋಲಾಹಲಂ
 ಕೊಲೆಯ ಹಾಲಾಹಲ ಹರಿದುದೆಡೆಬಿಡದಲ್ಲಿ
 ಮಣಿಪುರ ಧರಣಿಯಲ್ಲಿ. ಬಭ್ರುವಾಹನ ಜನನಿ
 ತಿಳಿಯದೇನೊಂದುಮಂ ತೃಣ ಕುಟೀರದ ಮಧೈ
 ಬೇಡುತಿರ್ದೆರ್ ಬಿಡದೆ ಫಣಿಧರ ಪಿನಾಕಿಯಂ
 ತನ್ನಭೀಷ್ಠಂ ಸಫಲಮಕ್ಕೆಂದು. ಪೊತ್ತಿಳಿದು
 ಕತ್ತಲಾದುದು. ಮತ್ತೆ ಕತ್ತಲಳಿದುದಯದೆಡೆ
 ಮುಂಬೆಳಕು ಮೈದೋರಿದುದು ಮಳೆಯ ಮರ್ಬಿನಲಿ
 ಖಿನ್ನತೆ ವಿಷಣ್ಣತೆಗಳೆತ್ತಲುಂ ಮುತ್ತಿಬರೆ
 ಹಾರೈಸಿದಾ ವಾರ್ತೆ ಬರದೆ ಚಿತ್ರೆಯ ಮನಕೆ
 ಭವಿಸಿತೊಂದತಿ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ, ಮೇಣಾ ದಿನಂ
 ಕಳಿದುದು ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯ ನಿಶಿತಧಾರೆಯ ಮೇಲೆ.
 ಪತಿಸುತಹಿತದಿ ಕುತೂಹಲಿತ ಮಾನಸೆಯಾಕೆ
 ಪೂಜಿಸಿದಳಾ ರಾತ್ರಿ, ತಮದ ನಿದ್ರೆಯನುಳಿದು

೨೨೭೦

ಸಾತ್ವಿಕ ತುರಿಯೆ ನಿದ್ರಾಭಕ್ತಿರಸದಿಂದೆ.
ಇರುತಿರಲ್, ಧ್ಯಾನ ನಿದ್ರಾಸ್ವಪ್ನದರ್ಶನದಿ
ಕಾಣಿಸಿತ್ತೊಂದು ದಿವ್ಯಾಕೃತಿ ರುಚಿರ ಮೂರ್ತಿ !

೨೨೮೦

“ಸಾಧ್ವಿಯೆ, ತಪಸ್ವಿನಿಯೆ, ಪಿಂಗಲ ಜಟಾಧಾರಿ
ಮಂಗಲ ವಿಭೂತಿಯಾ ತ್ರಿಶೂಲಿಯಾಣತಿಯಂತೆ
ಬಂದಿಹೆನೆಡೆಗೆ ನಿನ್ನ. ಮಣಿಪುರದ ಕಣದಲ್ಲಿ
ಮಡಿದುದೌ ನಿನ್ನ ರಣಕಲಿ ಕುಮಾರನ ಕೈಲಿ
ಕದನ ಮುಖದಲಿ ಫಲ್ಲುಣನ ಸೇನೆಯಲಿ ಜನಂ
ವಿಪುಲ ಸಂಖ್ಯೆಯಲಿ. ಚಣಚಣಕೆ ವೈರಿಯ ದಳಂ
ಬಲಗುಂದುತಳಿದುಳಿದು ಹಿಂಜರಿಯುತೋಡುತಿದೆ
ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ವೀರ ಪಾರ್ಥನ ವೀರವಾಣಿಯಂ.

೨೨೯೦

ಗಾಯಗೊಂಡರ್ ಕೆಲರ್ ಸೇನಾನಿಗಳ್ ; ಕೆಲರ್
ತೊರೆದರಸುವಂ, ಮೇಣುಳಿದವರ್ಗೆ ಮಿಡುಕುತಿದೆ
ಹರಣಂ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯನ ಮಗನ ಮಗಂ,
ಹಂಸಧ್ವಜಂ, ನೀಲಕೇತು, ಮೇಣನುಸಾಲ್ವ
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಯೌವನಾಶ್ವದಿ ರಣವೀರರುಂ
ಬಳಲಿದರಳವಿಗೊಟ್ಟು, ಕಟ್ಟಕಡೆಗೇನೆಂಬೆ ?
ಕೈಗೂಡಿತಾಹವಂ ನಿನ್ನ ಕಂದಗೆ ನರಗೆ: ಮೇಣ್
ಹಬ್ಬಿತು ಪ್ರಳಯ ಭೀತಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ; ಕಂಪಿಸಿತು
ರೌಪ್ಯಗಿರಿ; ಸುಗಿದರಮರರ್ ಬೆದರಿ ಬಿರುವುರಿಗೆ!
ದೇವಪತಿ ಪರಿದೋಡಿ ಕೈಲಾಸಕಭವನಂ

೨೩೦೦

ಬೇಡಿದನ್ ಕ್ಷೇಮಮಂ ತನ್ನ ನಂದನ ನರಗೆ.
ನನ್ನನಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿದನ್ ಸುಧಾಕರ ಮೌಳಿ
ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ : ಹೋಗು ನಡೆ ಬೇಗದಲಿ
ತಳುವಿದರೆ ಬೀಳುವುದು ಪಾರ್ಥನ ಕಳೇಬರಂ
ರಣಧರೆಗೆ; ತೊಡಗಿದೆ ನಿಶಾಯುಧ್ಧಮೀ ರಾತ್ರಿ ;
ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ಬಲಿಯನಿತ್ತು ರಣದೇವತೆಗೆ,
ಕೆರಳ್ಳ ಬಿದಿಯಂ ತಣಿಸಿ, ಪತಿಸುತರ್ಗಿರ್ವರ್ಗೆ
ನೀಂ ಶುಭಂಕರಿಯಾಗು, ನಡೆ, ಹೋಗು ಬೇಗದಲಿ !”

ನಡುಗಿ, ಬೆದರುತೆ, ಬೆವರಿ, ಕಣಸಿನಿಂದೆಳ್ಳತ್ತು,
ಹಾ ಎನುತ್ತಾ ಜನನಿಯಾ ಸತಿಯುಮಾ ಚಿತ್ತೆ
‘ಹಾ ಮಗನೆ ! ಹಾ ಪತಿಯೆ !’ ಎಂದೊರಲಿ ಕಂಗೆಟ್ಟು,

೨೩೧೦

ಕುದಿವೆದೆಯಳೋ ಎಂದು ರೋದಿಸೆಲೆವನೆಯಿಂದೆ
 ಪೊರಮಟ್ಟು, ಕರ್ಗತ್ತಲೋಳ್ ಮುಗ್ಗುರಿಸಿ ನಡೆದು
 ಬಂದಳರಮನೆಗೆ, ಪಗಲೆನೆ ದೀಪರಾಜಿಯಿಂ
 ತೊಳಪ ಬೀದಿಗಳ ನಡುನಡು ಮಂದಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು
 ನುಡಿಯ ಡಂಗುರ ಹೊಯ್ಯುತಿರೆ ವಿಜಯವಾರ್ತೆಯಂ,
 ಕೇಳಿ, ಹವ್ವನೆ ಹಾರಿ ಹಮ್ಮೈಸಿ. ಮುತ್ತಿದರ್
 ಕೆಳದಿಯರವಳ ಸುತ್ತಿ, ನಿರ್ಜನತೆ ನಿಶ್ಚಿಂತೆ
 ನಿರ್ಮಲತೆಗಳ ತಪಸ್ವಿನಿ, ರಾಣಿ, ಅರಮನೆಗೆ
 ಇರುಳೊಳೊರ್ವಳೆ ಬಂದುದಕ್ಕಕ್ಕಜಂ ತಾಳ್ಳು. ೨೩೨೦
 ಹೇಳಿದರು ಧೈರ್ಯಮಂ: ರಣವಾರ್ತೆ ಶುಭವೆಂದು:
 ದೇವಿ, ನೀಂ ಧನೈ ಮಗನಂ ಪಡೆದು; ಪಾರ್ಥನಂ
 ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು; ವೈರಿಯನುರಿಪನೆಂದು
 ಮಣಿಪುರದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಳಶವಿಕ್ಕಿಬಹನೆಂದು :
 ಹಜ್ಜೆ ಹಜ್ಜೆಗೆ ವೈರಿವಾಹಿನಿ, ವಿಹಂಗಮಂ
 ನಾರಾಚದೇರಿಂಗೆ ಗರಿಗಳನುದುರಿಸುತ್ತೆ
 ಹೋಹಂತೆ, ದಿಂಡುರಳಿ ಬೀಳುತಿರುವಾಳ್ಳಳಂ
 ಪತ್ತು ಸಾಸಿರ ಲಕ್ಕದಂತುದುರ್ಚುತೆ ಕೆದರಿ
 ಕೊಟ್ಟೋಡುತಿದೆ ಎಂದು; ಭೀತಿ ಬೇಡಣಮೆಂದು !

ಕಿವಿಗೆ ನುಡಿಯಲಗಿಕ್ಕಿ ತಿರುಪಿದವೊಲಾಗಲಾ ೨೩೩೦
 ವೀರಸತಿ ತಡವ ಮಾಡದೆ ಬೇಗ ತನ್ನಿಮನೆ
 ತಂದರಾಳ್ಳಳದೊಂದು ಧವಳ ರಣತೇಜಿಯಂ.
 ಶಾಂತಿಯಂ ಸೂಚಿಸೆ ಶರತ್ಸಮಯ ತೋಯದಂ
 ಬೋಲೆಸೆವ ಧೌತಧವಳಾಂಬರ ಪತಾಕೆಯಂ
 ಸರ್ವರುಂ ಕಾಣ್ಬಂತುಟಿತ್ತಿ, ಮೇಣೂದುತ್ತೆ
 ಸಂಧಿ ಸೂಚಕ ಸುಸ್ವರದ ವೀರ ತೂರ್ವಮಂ,
 ನೆಗೆದು ಕುದುರೆಯ ಬೆನ್ನೆ ನಡೆದಳಾಹವದೆಡೆಗೆ
 ಕವಚಿಗಿವಚಂ ಕತ್ತಿಗಿತ್ತಿಗಳನೊಂದುಮಂ
 ಕೈಕೊಳದೆ, ಕೊರಳ ಜಪಮಾಣಿಮಾಲೆ ಮೇಣುಟ್ಟು
 ನಾರು ಬೆಳ್ಳನೆ ಸೀರೆಯಲಿ ! ಕೆಳದಿಯರ್ಕಲರ್ ೨೩೪೦
 ಹಿಂಬಾಲಿಸಲ್ ಯತ್ನಿಸಿದರೇನು ? ನಿಮಿಷದಲಿ
 ಮಿಂಚಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಹೊಕ್ಕಳು ಕಳನ ನಡುವೆ
 ಬಭ್ರುವಾಹನ ಜನನಿ, ಸಿತವಾಹನನ ಪತ್ನಿ,
 ಮಣಿಪುರದ ರಾಣಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ.

ಯಮಾಲಯಂ

ತಾನೆನಲೈಸೆದುದಾ ರಣಭೂಮಿ ! ಅಸ್ರಾಗ್ನಿ
ಪೊತ್ತಿದ ಸಹಸ್ರಾರು ದೀವಿಗೆ ಸೊಡರ್ಮಾಲೆಗಳ್
ನರಿಸುವ ತಿಮಿರ ಕಾಳಿಯ ರಸನಗಳ ಹೋಲಿ
ರಂಜಿಸಿದುವಲ್ಲಿ, ನೆತ್ತರರುಷ್ಟಿ ತೊಪ್ಪನೆಯೆ
ತೊಯ್ದು ಕೆಂಗೆಸರಿನಲಿ ಕಿವಿಗೆ ಕರ್ಕಶಮಾದ
ರಣದ ಭೀಷಣ ರುದ್ರ ಕಠಿನ ಕೋಲಾಹಲಂ
ಮೀಸಿದತ್ತು. ರೋಷದುನ್ಮಾದ ಶಿಖರಿಯನೇರಿ
ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯೆನಲೈ ಧುಮುಕುತಿರ್ದುದು ರಣಂ !

೨೩೫೦

ಕೂರೊನೆಯ ಬಾಣಾಳಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಡಹಾಯ್ದು
ಸಂಚಳಿಸಿ, ನೆರೆಯಗರ್ವಾಗಿದು, ಮೃತ್ಯುವಿನ
ಭೋಜನ ಸಮಯ ವದನ ರದನ ಪಂಜರದಂತೆ
ದುರ್ದಮ್ಯ ದುರ್ವಾರವಾಗಿ, ಕೊನೆಯಿಲ್ಲವೆನೆ
ಕಣ್ಣೆಟ್ಟಿ ಹೋಹನ್ನೆಗಂ ಹಸರಿ ಹಬ್ಬಿದ್
ರುಂದ್ರ ರಣರಂಗದಲಿ, ನುಗ್ಗಿ ನಡೆದಳ್ ಚಿತ್ರೈ,
ಬಿಳಿಯ ಬಾವುಟವಿಡಿದು, ತುತ್ತುರಿಯ ದನಿಗೈದು,
ಶಾಂತಿಯಂ ತೋರಿ ಮೇಣ್ ಸಂಧಿಯನಿರದೆ ಸಾರಿ !

೨೩೬೦

ಚುಚ್ಚಿದುವು ಬಾಣಗಳಲಗು ತೇಜಿಯಂ ಮತ್ತೆ
ರಾಜ್ಜಿಯಂ. ಬಿಳಿ ಮೈ ಕೆಂಪಾದುದಶ್ಚಕ್ರೈ
ಸಾಧ್ವಿಯಾ ಶ್ವೇತಾಂಬರಂ ರಕ್ತ ರಂಗಾಗಿ
ಚಿಮ್ಮಿತ್ತರುಣಜಲಂ ಧವಳಿಮ ಪತಾಕೆಗುಂ.
ಯುದ್ಧ ಶಬ್ದದ ಮಧ್ಯೆ ಪೊಂಜುಗಳುರಿವ ಕಾಂತಿ
ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮಾಯೆಗೈಯುವಾ ಗಲಿಬಿಲಿಯ
ಹೋರಟೆಯ ಹೋರಾಟದಟಮಟದ ಹುಚ್ಚಿನಲಿ
ಮೊದಲು ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲವಾರುಮಾ ತೇಜಿಯಂ
ಮೇಣದರ ಮೇಲಿದ್ ಶಾಂತಿಯ ಪತಾಕೆಯಂ
ಪಿಡಿದು ಸಂಧಿಯ ತುತ್ತುರಿಯನೂದುತಿರ್ದಳಂ.

೨೩೭೦

ಆದರೇನೊಂದಿನಿತು ಹೊತ್ತಿನೊಳೆ ಕೆಲರಾಳುಗಳ್
ಕೇಳಿ ತೂರೈವನೊಡನೆ ಕಂಡರಾ ಧ್ವಜಮುಮಂ.
ವೈರಿಯ ಕುಹಕವೇನು? ಅಲ್ಲಲ್ತು ! ನೋಡು ಅದೊ!
ಶುಭದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿ, ಬಭ್ರುವಾಹನ ಜನನಿ.
ವೀರ ವೀರರ ವೀರಮಾತೆ! ಹೋ ಹೋ ಎಂದು
ಗುಲ್ಲಿದ್ದುದೊಡನೆ. ಭಟರಲಿ ಕೆಲವರದೊ ಮುಂದೆ
ನುಗ್ಗುತಿಹರಾಕೆಯ ಸಹಾಯಕೆ !

ಅಲೆಕ್ಸಿಸುತೆ

ತನಗಾದ ನಾರಾಚದೇರ್ದಳಂ, ಚಿತ್ರಾಂಗಿ
 ಬಭ್ರುವಾಹನ ರಥದ ಕೇತನವನರಸುತೆ
 ಧಾವಿಸುತ್ತಿರೆ, ಕಾಣಿಸಿತು ಮುಂದೆ ದೂರದಲಿ ೨೩೮೦
 ಸಮರ ಭೈರವ ಭೀಷ್ಮಲೀಲೆಯಲಿ ತೊಡಗಿದರ್
 ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳ ಕಾಹುರದ ಕಾಳೆಗದ ರಾಹು !
 ಕಾಣಿಸಿತು ನೆತ್ತಿಯೆಡೆ ರಣಚಂಡಿಯೊಡಗೂಡಿ
 ರಕ್ತದಾಹಾತುರದಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದಾರ್ ಮೃತ್ಯು !
 'ಕೊಳ್ಳೆನ್ನ, ಕೊಳ್ಳೆನ್ನ ! ಕಾಪಾಡು, ಕಾಪಾಡು,
 ಪತಿಸುತರನೋ ಮೃತ್ಯು !' ಎಂದೆನುತ್ತಾ ರಾಣಿ
 ಹೊತ್ತ ಬಾವುಟದೊಡನೆ ಶೂರ್ಯದ ಮಹಾರವಂ
 ಪೊರಪೊಣ್ಣೆ ಕರೆಗಣ್ಣೆ ಕಳಕೆಲ್ಲ ಕೇಳ್ವಂತೆ
 ದನಿಗೈದು, ಹಯದಿಂ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಧುಮಿಕ್ಕಿ 'ಹಾ !
 ಹಾ ! ಮಗನೆ ! ಹಾ ಮಗನೆ ! ಕೈಯ ತಡೆ ! ಕೈಯ ತಡೆ ! ೨೩೯೦
 ದಮ್ಮಯ್ಯ ! ದಮ್ಮಯ್ಯ !' ಎನುತ್ತಾದರ್, ಬಸವಳಿದು,
 ಧೊಪ್ಪೆಂದು ಕೆಡೆದಳಾ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳ ನಡುವೆ,
 ಸೇತುವೆನೆ ಪಿಣಿಲು ಹೆಣೆದಾ ಕಣೆಯ ರುಧಿರಮಯ
 ಶಯ್ಯೆಯಲಿ ! ಧುಮುಕಿದರು ಹಾ ಎನುತ್ತಿರ್ವರುಂ
 ಬಭ್ರುವಾಹನ ನರರ್ ತಂತಮ್ಮ ತೇರ್ದಳಿಂ !
 ನಡೆದೋಡಿದರ್ ನಾರಿ ಬಿದ್ದೆಡೆಗೆ: ಬಳಿಯೊಳೆಯೆ
 ಬಾಣಂಗಳಿಡಿದಾ ಪತಾಕೆಯಿದೆ ! ಹೊನಲಿಡುತೆ
 ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ ನೆತ್ತರಾ, ಮೆಯ್ಯಾಯಗಳ ಮುಖಿದಿ !
 ತಾನುಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆ ತೊಪ್ಪನೆ ತೊಯ್ದು ಸೋರುತಿದೆ !
 ಮೈಮರೆತ ತಾಯಿಯಂ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಸೂನು ೨೪೦೦
 ಕಂಡೊಡನೆ, ಹಾ ಎನುತ್ತಡಿಗೆ ಮುಡಿಯಂ ಚಾಚಿ
 ಕಂಗೆಟ್ಟು ರೋದಿಸುತ್ತಿರಲರ್ಜುನಂ ತನ್ನ
 ಸೆರಗಿನಲರಂ ಬೀಸಿ, ತರಿಸಿ ನೀರಂ, ನೀಡಿ,
 ಮಾಡಿದನು ಶುಶ್ರೂಷೆಯಂ. ಕಣ್ ತೆರೆಯುತಾ ಚಿತ್ತೆ
 ಹುಯ್ಯಲಿಡುವಾ ತನ್ನ ಕಂದನಂ ಪಕ್ಕದೊಳೆ
 ಖಿನ್ನಮುಖಿಯಾಗಿದರ್ ಪತಿದೇವನಂ ನೋಡಿ,
 ಕರುಣೆಯಿಂ ದುಃಖದಿಂ ಹರ್ಷದಿಂ ರಾಗದಿಂ
 ನೋಡಿ, ನೆರೆನೋಡಿ, ನಿಡುಸುಯ್ಯುತ್ತೆ ನುಡಿದಳಿಂತು :
 "ದುಗುಡಮೇಕೆಲೆ ಮಗನೆ? ಸಂತಸಕೆ ಸಮಯಮಿದು !
 ನಾನಳಿವೆನಾದರೇಂ? ಮಂಗಳ ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೆ ೨೪೧೦

ನಾನಿಲ್ಲಿಗೈತಂದೆನಲ್ಲದಿದೊಡೆ ನಿನ್ನ ಈ
ತಂದೆಯಂ ಕೊಲುತಿದೆ ನೀಂ ! ಮಹಾ ಪಾತಕಕೆ
ಪಕ್ಕಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಾನಿನ್ನೆಗಂ ನಿನ್ನೊಡನೆ
ಪೇಳದ ರಹಸ್ಯವೊಂದಿಪುರದದನಿಂದೊರೆವೆನ್
ಆಲಿಸೈ. ನೀನುಮಂತೆಯೆ ಕೇಳ್ವುದೈ, ನರನೆ:
ನೀನೆನ್ನ ಹೃದಯೇಶನೆನ್ನ ಪತಿ ! ಬೆಚ್ಚದಿರ್,
ಬೆರಗಾಗದಿರ್, ಕೆಚ್ಚುನುಡಿಯೆನ್ನದಿರ್.”

ಚಿತ್ರ

ಹೇಳಿದಳು ತನ್ನ ಕಥೆಯಾದ್ಯಂತಮಂ ಬಹುಲ
ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದೆ. ನರನಾವಾಂಕಿತದ ಮುದ್ರೆಯಂ
ಶ್ರೀಯುಂಗರವನಿತ್ತಳಾತನ ಕೈಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಂ
ಕೈಯೊಂದರೊಳ್ ಮಗನ ಮತ್ತೊಂದರೊಳ್ ಪತಿಯಂ
ಪಾಣಿಯಂ ಪಿಡಿದು ಸಂಧಿಯನೊರೆದು, ಶಾಂತಿಯಂ
ನುಡಿದು, ಶಾಂತಾತ್ಮದಿಂ ಶಿವನಾಮವಂ ಸ್ಮರಿಸಿ
ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿದಳಮೃತಮಯ ಚಿರಸಮಾಧಿಯಲಿ !
ಪ್ಲವಿಸಿತ್ತಸೀಮರೋದನಮೆತ್ತಲುಂ ! ರಣಂ
ಮಿಂದತ್ತು ಕರೆವ ಕಂಬನಿ ಮಳೆಯ ತೀರ್ಥದಲಿ !

೨೪೨೦

ಕಳೆದುದಾ ವಿಷಮ ವಿಷಮಯ ರಾತ್ರಿ, ಮರುದಿನಂ
ಮೂಡಿದುದು. ಕವಿದು ಮೋಡಂ ಸೋನೆಮಳೆ ಸೂಸಿ
ಖಿನ್ನವಾಗಿತ್ತಾ ಜಗತ್ತು ಮೌನದೊಳತ್ತು.
ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತಿದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮಣಿಪುರಂ
ಧರೆ ಬಿರಿಯಲಳ್ಳಿಯೆ ಶೋಕ ಭೇರೀರವಂ,
ಕಹಳೆ ನಿಸ್ಸಾಳತತಿ ! ಮೃದುವಾದ್ಯ ಸುಸ್ವನಂ
ವೈದಿಕ ಪುರೋಹಿತರ ಮಂತ್ರಘೋಷಂ ಬೆರಸಿ
ಮೇಲೆದ್ದುದೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ಜನರ ರೋದನದ
ಕೂಡೆ. ಮಣಿಪುರದರಮನೆಯ ಕನಕ ವಪ್ರದಿಂ
ಪೊರಮಟ್ಟು ನಡೆದುದು ಮಸಣಯಾತ್ರೆ ವಾರಿಧಿಯ
ವಿಸ್ತೃತ ಹರಿದ್ರಾಭ ಸೈಕತ ವೇಲೆಯೆಡೆಗೆ.
ದಂತಿಗಳ ಪಂತಿಗಳ, ವಾಜಿಗಳ ರಾಜಿಗಳ,
ಕಾಲಾಳುಗಳ ಸಾಲುಗಳ, ರಥ ಸಮೂಹಗಳ,
ದೃಷ್ಟಿ ದೂರಂಬರಂ ನದಿಯಂತೆ ಪರಿದಿದರ್
ನಾಗರಿಕ ನರನಾರಿಯರ ದಳದ ಮೆರವಣಿಗೆ

೨೪೩೦

೨೪೪೦

ಚಲಿಸಿತು ಕಡಲತಡಿಗೆ ದುಃಖಭಾರಾಕ್ರಾಂತ
ಮಂದಗತಿಯಿಂದ. ಚಾಮರ ಭತ್ತಗಳ ಮಧ್ಯೆ
ಪುಷ್ಟ ನವಪರಿಮಳಗಳಿಂದ ಸಿಂಗರಗೈದ
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಕಳೇಬರವಿದ್ ಶಿಶಿಕೆಯೆಡೆ
ಪಾರ್ಥ ಪಾರ್ಥಜರಿವರಂ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಿಂದ
ಸಾಗಿದರಿತರ ಮಿತ್ರ ಸಾಮಂತ ಗೋಷ್ಠಿಯಲಿ.
ಕಟಿಯೊಳಸಿಕೋಶಮಿರೆ ಕನಕ ಖಚಿತಂ ಚಾರು,
ಝಗಝಗಿಸೆ ಕೌಕ್ಷೇಯಕಂ ರಾಜಗೌರವಕೆ
ಮುಷ್ಟಿಯಲಿ, ಛಂದೋ ಗಮನದಿಂದೆ ಮನದಿಂದೆ
ನಡೆದರಾ ಉಭಯ ಸೈನ್ಯಗಳೈಕಮತ್ಯದಲಿ.

೨೪೫೦

ಚಂದನ ಶ್ರೀಗಂಧ ಕಾಷ್ಠದಿಂಧನದಿಂದೆ,
ಕಸ್ತೂರಿ ಕರ್ಪೂರ ಸಜ್ಜರಸ ಲೋಬಾನ
ಯಕ್ಷಕರ್ದಮದಿಂದೆ, ಬಕುಳ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಜಾಜಿ
ಮೊಲ್ಲೆ ಸಂಪಗೆ ಕಮಳ ದೇವಕುಸುಮಗಳಿಂದೆ
ಕಂಪಿಡಿದು, ಸೊಂಪಿಡಿದು, ಮರ್ತ್ಯದಿಂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ
ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವೊಂದು ಬೃಂದಾರಕ ವಿಮಾನವೆನೆ,
ಚಿತೆ ಹೂಡಿ ನಿಂದುದು ವನಧಿ ವೇಲೆಯಲಿ. ಮಂದಿ
ಸಂದಣಿಸಿ ಬಂದು ನೆರೆದುದು ಕಡಲಿನಂಚಿನಲಿ
ಮತ್ತೊಂದು ಮಾನವ ಸಮುದ್ರವೆಂಬಂತೆ. ಘನ
ಘನಸಾರ ಕಾಶ್ಮೀರಜನ್ಮಾದಿ ಲೇಪನದ,
ಧೌತ ಕೌಶೇಯ ಪರಿಧಾನ ಪರಿಶೋಭಿತದ,
ನವರತ್ನಮಯ ಹೇಮದಾಭರಣ ಭೂಷಿತದ,
ಉಚಿತ ಪರಿಕರ್ಮಾಂಗ ಸಂಸ್ಕಾರ ಕೃತ ಶವಂ
ಚಿತೆಗಡರ್ದತ್ತು. ಮೃದುವಾದ್ಯ ವೀಣಾರವಂ
ಪೊರಪೊಣೈತಾಕ್ರಂದನಂವರೆಸಿ. ಮಾರುತಂ
ಗಂಧಭಾರಕೆ ಕುಸಿದು ಸುಯ್ದಿರೆ, ಸಮುದ್ರಪತಿ
ಮೊರೆದಿರೆ ತರಂಗ ಸಂಕುಲ ನಾದದಿಂ, ನಭಂ
ಸೋನೆಮಳೆ ನೆವದಿಂದೆ ಬಿಡದೆ ಕಂಬನಿ ಸೂಸೆ,
ಸರ್ವಶುಚಿ ಸಪ್ತಾರ್ಚಿ ಸೂಡನದೊ ಪೊತ್ತಿದಂ
ಪೊಗೆ ಸೂಸಿ, ಕಿಡಿಗದರಿ, ನೆತ್ತರುರಿನಾಲಗೆಯ
ತಾಂಡವದಿನಿಂಧನ ಸುಗಂಧ ಚಿತೆಯಂ ನೊಣೆದು
ನೆಕ್ಕಿ: ಧಗಧಗಧಗಿಸುತಾಪೋಶನಂಗೈದು !

೨೪೯೦

೨೪೭೦

ಕಂಡರೆಲ್ಲರು ಚಿತಾ ಚಿತ್ರಭಾನುವ ಮಧ್ಯೆ,
 ಕಣಸು ಕಂಡಂತೆ, ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಸುಪ್ರಭಾ
 ಸುರಧನು ದುಕೂಲ ಸುಂದರ ದೇವಮೂರ್ತಿಯಂ,
 ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನ ಪೀಠಸ್ಥೆಯಂ ! ನಂದನದ
 ಸುರಕುಜದಲರ ಹಾರಮಂ ಪಿಡಿದು ಗೀರ್ವಾಣ
 ಘಣಿವೇಣಿಯರುಮಿದರ್ಲಿ, ಸುರಗಾನಮಂ
 ಪಾಡಿ. ನೋಡುತಿರೆ ಪುಷ್ಪಕಮೇರ್ದುರಬರಕೆ
 ಜನತೆಯುತ್ಕಂಠೆಯಲಿ !

೨೪೮೦

ಜ್ಞಾನಮಜ್ಞಾನಮಂ
 ದಹಿಸುವಂತಗ್ನಿ ಸುಡೆ ಸುಡೆ ಕಾಯ ಮಾಯೆಯಂ
 ತವಿಸಿದರದಂ ಪ್ರೇಮದಮೃತತ್ವದಂತಿದುರ್
 ಕುಂಭ ಕುಂಭಗಳಲಿ ತುಂಬಮನೆ ತುಂಬೆರೆದ
 ಘೇನ ಧವಳಿಮ ಧೇನುದುಗ್ಧಾಭಿಷೇಕದಿಂದೆ !

ಹಗಲಿರುಳು ಏಳುದಿನಮಲ್ಲಿ ಚೈತ್ಯಾಲಯಂ
 ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಯಶಶ್ಚೈತ್ರ ಸುರತರುವಂತೆ
 ಬೆಳೆದುದೂಯ್ಯನೆ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನಲಿ. ಕುಳಿರಿದೆ
 ಹೆಪ್ಪಾದ ಹಾಲ್ಗಡಲಿನೈಕಿಲೊಳ್ಗಡೆಯಂ
 ಕಡಿಕಡಿಯುತಿಟ್ಟಿಗೆಯನೊಟ್ಟಿ, ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ
 ಸವಿಯ ನೆನಹಿನ ಮನೆಯನೊಲಿದು ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆ,
 ಕಟ್ಟಿದರಜಸ್ರಂ ಸಹಸ್ರ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಲ್ಲಿ
 ಸ್ಮಾರಕ ನಿಕೇತನ ಸ್ತೂಪಮಂ ! ತಿರೆಯೊಲೈ
 ಸಿರವೆತ್ತಿ ಸಗ್ಗನೀಲಿಗೆ ಮುತ್ತುಕೊಡುವಂತೆವೋಲ್
 ಮಣಿಪುರ ಮನದ ಮಹಾ ಸ್ಮೃತಿಸುಧಾಶಿವರೂಪಿ ತಾಂ
 ಮೆರೆದುದಾ ಮೂಕಶೋಕದ ಶಿಲೆಯ ಸಂಗೀತೆ !

೨೪೯೦

* * * *

ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ

ಕವಿಕೃತು ದರ್ಶನಂ

ಶ್ರೀರಾಮ ಕಥೆಯಂ ಮಹರ್ಷಿ ನಾರದ ವೀಣೆಯಿಂ
 ಕೇಳು, ಕಣ್ಣಾವರೆಯೊಳಶ್ರುರಸಮುಗುವನ್ನೆಗಂ
 ರೋಮಹರ್ಷಂದಾಳು ಸಹೃದಯಂ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ತಾಂ
 ನಡತಂದನಾತ್ಮಸುಖಿ, ಕೇಳೆ, ತಮಸಾ ನದೀ ತಟಗೆ,
 ತೇಜಸ್ವಿ, ತರುಣಂ, ತಪೋವಲ್ಕಲ ವಸ್ತ್ರ ಶೋಭಿ.
 ಮುಂಬಿಸಿಲ ಹೊಂಬಣ್ಣಮಂ ಮಿಂದು ಕಳಕಳಿಸಿ
 ನಗುತ್ತಿರ್ದ ಕಾಂತಾರ ಪಂಕ್ತಿ ವಿಸ್ತಾರದಲಿ
 ಚೈತ್ರ ಋತು ಪಕ್ಷಿಯಿಂಚರವನಾಸ್ವಾದಿಸುತೆ,
 ತೆಳುಗಾಳಿಗೊಯ್ಯನೆಯೆ ನಿರಿನಿರಿ ವಿಕಂಪಿಸುವ
 ಪಟಿಕ ನಿರ್ಮಲ ನದಿಯ ಪುಲಕಿತ ಮುಕುರದಲ್ಲಿ
 ಮಜ್ಜನಕ್ಕುಜ್ಜುಗಿಸಿ, ಸಲಿಲಾವಗಾಹಕ್ಕೆ
 ಸೋಪಾನಗಳನಿಳಿದು ದಿಣ್ಣೆಮಳಲಂ ದಾಂಟಿ,
 ಹೊಳೆಯ ಜೀವನದಂಚನಡಿಗಳಿಗೆ ಸೋಂಕಿಸಿರೆ
 ಕೇಳುತ್ತದೊಂದು ರತಿಸುಖಿ ಚಾರು ನಿಸ್ವನಂ.
 ಗಗನವೀಣಾ ತಂತ್ರಿಯಂ ಮಿಡಿದ ತೆರನಾಗಲಾ
 ಹರ್ಷಚಿತ್ತಂ, ಮಹರ್ಷಿ, ಕಣ್ ಸುಳಿದನಾಗಸಕೆ
 ಕವಿಪುಂಗವಂ ; ಕಂಡು ನಲಿದುದು ಮನಂ ಮಿಥುನಮಂ
 ದಂಪತಿಕ್ರೌಂಚಂಗಳಾ. ನೋಡುತ್ತಿರೆ, ತೆಕ್ಕನೆಯೆ,
 ಗಾಳಿವಟ್ಟಿಯೊಳಾಡುತಿರ್ದಾ ವಿಹಂಗಮಗಳಲಿ
 ಗಂಡುಕೊಂಚೆ ಒರಲ್ಪು ದೊಪ್ಪನೆ ನೆಲಕ್ಕುರುಳ್ಳು
 ಪೊರಳ್ಳುದು. ಕಾರಿದತ್ತೆರ್ದೆಗೆ ಚುರ್ಚ್ಚಿದ ಸರಳ್
 ನೆತ್ತರಂ, ಜೀರ್ಣೋವಿಯಂತೆವೋಲ್. ಹುದುಗಿದರ್
 ಹೊದೆಯಿಂದೆ ಕಾರೊಡಲ ಬಿಲ್ಲವನುರದೆ ಚಿಮ್ಮಿ
 ತುಡುಕಿದನದಂ ಮಾಂಸದೊಲವಿದೆ. ಕೊಂಚಿವೆಣ್
 ಬಿಸುನೆತ್ತರೊಳ್ ನಾಂದು, ಪೊಳೆಮರಳ್ ಪುಡಿಯೊಳ್
 ಪೊರಳ್ಳು, ಬಿಯದನ ಕೈಗೆ ಸಿಲುಕಿದಿನಿಯಾಣ್ಣಂ
 ಕಂಡು ಚೀರ್ದಾರ್ದುರ್ದಯ ಚಕ್ರಗತಿಯಿಂ ಪಾರ್ದು,
 ಗಿರಿವನಾಚಿಚ್ಚೇತನಮೆ ಚೀತ್ಕರಿಸುವಂತೆ.
 ಕರಗಿತಂತೆಯೆ ಕರುಳ್ ಮುನಿಗೆ. ಕಣ್ಣನಿಯುಣ್ಣುವೋಲ್
 ವೇದನೆಯ ಕರುಗಿಲ್ ತೀವಿಬರೆ ಹೃದಯದೊಳ್,

೧೦

೨೦

೩೦

ಮರುಗಿದನು ಋಷಿ, ಮನಕೆ ಮಿಂಚಲಾ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಂ..

ಬಾಳ್ಬಬ್ಬದೊಳ್ ಕರುಣೆ ತಾಂ ಬೇನೆಗುದಿದೊಡಮಲ್ಲೆ
ಮೆರೆದಪುದು ಪೊರಪೊಣ್ಣುತಾ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಶಿಶು ತಾಂ
ಚಾರು ವಾಗ್ವೈಖರಿಯ ಭಂದಶ್ಯರೀರದಿಂ ?

ಕುರಿತು ಮರುಗಿದನಿಂತು ಕೊಂಚಿಗುಲಿ ಬಿಯದಂಗೆ :

“ಮಾಣ್, ನಿಷಾದನೆ, ಮಾಣ್ ! ಕೊಲೆ ಸಾಲ್ಕುಮಯ್ಯೊ ಮಾಣ್ !

ನಲಿಯುತಿರೆ ಬಾನ್ ಬನದ ತೊರೆ ಮಲೆಯ ಭುವನಕವನಂ

ಸುಖದ ಸಂಗೀತಕೆ ವಿಷಾದಮಂ ಶ್ರುತಿಯೊಡ್ಡಿ

ಕೆಡಿಸುವಯ್ ? ನಾನುಮೊರ್ ಕಾಲದೊಳ್ ನಿನ್ನವೊಲೆ

ಕೊಲೆಯ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೋವಿದನಾಗಿ ಮಲೆತಿರ್ದನಯ್

೪೦

ನಾರದ ಮಹಾಋಷಿಯ ದಯೆ ಕಣಾ ಕರುಣೆಯಂ

ಕಲಿತೆನ್ !” ಎಂದಾತ್ಮ ಕಥೆಯಾತ್ಮತತ್ವವನೊರೆದು,

ಕಬ್ಬಿಲಗೆ ಬಗೆ ಕರಗುವಂತೆ ಬೋಧಂಗೆಯ್ತು,

ಕೃಪೆದೋರುತಾತಂಗಹಿಂಸಾ ರುಚಿಯನಿತ್ತು,

ಕೊಂಚಿವಕ್ಕಿಯ ಮೆಯ್ಯಿನಾ ಬಾಣಮಂ ಬಿಡಿಸಿ,

ಪ್ರಾಣಮಂ ಬರಿಸಿ ಸಂಜೀವ ಜೀವನದಿಂದೆ,

ತವಿಸಿ ಪೆಣ್ಣಕ್ಕಿಯೊಡಲುರಿಯನಾ ವಾಲ್ಮೀಕಿ

ತಮಸೆಯಿಂ ತನ್ನೆಲೆವನೆಗೆ ಮರಳ್ಳು, ಧ್ಯಾನದೊಳ್

ಮುಳುಗಿರಲ್, ಮಿಂಚಿತಯ್ ಕಾವ್ಯ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ

ನವನವೋನೈಷ ಶಾಲಿನಿ, ನಿತ್ಯತಾ ಪ್ರತಿಭೆ.

೫೦

ಹೊಮ್ಮಿತಾ ದರ್ಶನಂ ಬಗೆಗಣ್ಣೆ ; ಚಿಮಿದ್ವತ್ತೀ

ವರ್ಣನಂ ನಾಲಗೆಗೆ ; ಪಿಡಿವೊಲಲ್ತಾದುದಕೆ

ಕನ್ನಡಿಯನಪ್ಪುದಕೆ ಮುನ್ನುಡಿಯನುಲಿವಂತೆಯುಂ

ಕಂಡ ರಾಮಾಯಣವನಲ್ಲಮಂ ಕಂಡಂತೆ

ಹಾಡಿದನೊ, ಕೇಳ್ವ ಲೋಕಂಗಳೆಲ್ಲಂ ತಣಿವವೋಲ್.

ತನ್ನ ಲೀಲಾ ಲೋಕಲೋಕಂಗಳಂ ಸೃಜಿಸಲ್

ಅನಾದಿಕವಿ, ಪರಮ ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ, ಸರ್ವೇಶ್ವರಂ,

ಬೇರೆಬೇರೆಯ ವಿಶ್ವಕವಿಗಳಂ ಬ್ರಹ್ಮರಕ್ಷಂ

ನಿರ್ಮಿಪೋಲ್, ನಮ್ಮೀ ಚತುರ್ಮುಖ ಜಗತ್ಕರ್ತೃ ತಾಂ

ತನ್ನ ಲೀಲೆಯ ಕಾವ್ಯಸತ್ತೆಯ ಬೃಹತ್ ಕೃತಿಗಳಂ

೬೦

ಸೃಷ್ಟಿಸೆ ವಸುಂಧರೆಯೊಳಂತೆಯೆ ಕವೀಂದ್ರರ್ಕಳಂ

ಪುಟ್ಟಪನ್. ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಯೊಳ್ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಮಂ

ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಪಂತುಟಾ ಅವ್ಯಕ್ತ ಪರಮತತ್ವಂ,

ವರಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಸತ್ತೆಯೊಳಾತ್ಮರಸ ಸತ್ಯಮಂ

ಪ್ರಕಟಿಸುವನೀ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ಯವಿಧದಿಂದೆಮ್ಮ
ಮರ್ತ್ಯ ಪೃಥಿವೀ ತತ್ತ್ವದೊಳ್ ಪ್ರಕಟನಾಸಾಧ್ಯಮಂ,
ಅನಿರ್ವಚನ ಬೋಧ್ಯಮಂ, ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನದಿಂ
ರಸಋಷಿ ಪ್ರತಿಭಾನ ಮಾತ್ರ ಸಂವೇದ್ಯಮಂ.

ಬ್ರಹ್ಮಸತ್ತೆಯನಾ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸತ್ತೆಯಿಂ
ಮಾತ್ರಮೆಯೆ ದರ್ಶಿಸುತಿದಂ ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂಬುದೇಂ ೭೦

ಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯಮೆ ? ಯೋಗವಿಜ್ಞಾನಮೊಪ್ಪದು ಕಣಾ !
ಪೂರ್ಣಮದು ; ಪೂರ್ಣಮಿದು ; ಪೂರ್ಣದಿಂ ಬಂದುದೀ
ಪೂರ್ಣಮಾ ಪೂರ್ಣದಿಂ ಪೂರ್ಣಮಂ ಕಳೆದೊಡಂ
ಪೂರ್ಣಮೆಯೆ ತಾನುಳಿವುದಾ ಪ್ರಜ್ಞೆಗದುವಿದುಂ
ಸರ್ವಮುಂ ಸತ್ಯದಾವಿಷ್ಕಾರ ವಿನ್ಯಾಸಗಳ್.

ಕಾವ್ಯಸತ್ತೆಯನನ್ಯ ಸತ್ತಾ ಪ್ರಮಾಣದಿಂ
ಪರಿಕಿಸಲ್ ಮಿಥ್ಯೆಯಲ್ಲದೆ ತನಗೆ ತಾಂ ಮಿಥ್ಯೆಯೇಂ? ೮೦

ಕವಿಕೃತಿಯುಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಯಂತೆ ಋತಚಿದ್
ವಿಲಾಸಮಾ ಕೃತಿಲೋಕಮೀ ಪ್ರಕೃತಿಲೋಕದೊಲೆ
ಬಹುಲೋಕ ಕಿರಣಮಯ ಸತ್ಯ ಸೂರೈತ್ಯಮನ
ಚಿತ್ ಪ್ರಕಾಶನದೊಂದು ರಸಲೋಕರೂಪ ಕಿರಣಂ.

ಸಂಭವಿಸಿ ಭವಕಳಿದು ವಾಣೀಪತಿಯ ಕೃತಿಯ
ವಿಭವಗಳನನುಭವಿಸುವೋಲುಣ್ಣವೋಲ್ ಕಾಣ್ಣವೋಲ್
ಕಾಣವೇಳ್ಕುಂ ಪೊಕ್ಕು ಕೃತಿನೇತ್ರ ಪಥದಿಂ
ಕವೀಂದ್ರ ಮತಿ ಲೋಕದೊಳ್ ಪೊಳೆವ ಋತಕಲ್ಪನಾ
ಮೂರ್ತಂಗಳಂ, ಭಾವಚರ ನಿತ್ಯ ಸತ್ಯಂಗಳಂ.

ಏರುವೆನು ವಾಗ್ಧೇವಿಯಮೃತ ರಸನೆಯ ಲಸನ್
ನಾವೆಯಂ, ರಾಮನ ಕಥೆಯ ಮಧು ಧುನೀ ಪಥಂ
ಪಿಡಿದಾಂ ಮಹಾಛಂದಸ್ ತರಂಗವಿನ್ಯಾಸದಿಂ

ಸೇರುವೆನು ಗುರುಕೃಪೆಯೊಳಾ ಋತಚಿದ್ ರಸಾಬ್ಧಿಯಂ. ೯೦

ನೀಡದೊಳ್ ಬಳೆದು, ಕಾಡಿನಲಿ ಹಾರಾಡಿದಾ
ಗರುಡ ಶಿಶು, ಗರಿ ಬಲಿತಮೇಲಲ್ಲದೇಶಂಗಳಂ
ಚರಿಸಿ ತಣಿವುದೆ ? ವಿಯದ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಮಂ ಬಯಸಿ
ಕೈಕೊಳ್ಳುದಾಕಾಶ ಪರ್ಯಟನಮಂ. ಕಿರುಮೀನ್ಗೆ
ಕೆರೆ ಕೊಳಂ ಪೊಳೆ ಸಾಲುಮಾ ತಿಮಿಗೆ ವೇಳ್ಕುಂ
ಜಲಕ್ರೀಡೆಗಾ ರುದ್ರಸಾಗರ ಸಲಿಲವಿಸ್ತಾರ.

ವೈರೋಮ ಸಾಗರ ಸಮಂ ನಿನ್ನ ರಾಮಾಯಣಂ,
ಗುರುವೆ, ರಸಋಷಿಯೆ, ಓ ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ಕ್ರಮಿಸಲ್ಪದಂ

ದಯೆಗೆಯ್ಯೆನಗೆ ವೈನತೇಯನ ವಜ್ರವೀರ್ಮಂ.

ಕಲೆಯನಲ್ಲದೆ ಶಿಲ್ಪಿ ಶಿಲೆಯನೇಂ ಸೃಷ್ಟಿಪನೇ?

೧೦೦

ತನು ನಿನ್ನದಾದೊಡಂ, ಚೈತನ್ಯಮೆನ್ನದನೆ

ಕಥೆ ನಿನ್ನದಾದೊಡಂ, ನೀನೆ ಮೇಣಾಶೀರ್ವದಿಸಿ

ಮತಿಗೆ ಬೋಧವನಿತ್ತೊಡಂ, ಕೃತಿ ನನ್ನ ದರ್ಶನಂ

ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತೊಂದಮರ ಕಾವ್ಯದಾಕೃತಿಯಲ್ಲೆ ?

ಪಂಜರದ ಪಳಮೆಯೊಳ್ ಪ್ರಾಣ ನವ ಪಕ್ಷಿಯಂ,

ವಿಗ್ರಹಕೆ ದೇವತಾವಾಹನಂ ಗೆಯ್ಯವೋಲ್,

ಭಕ್ತಿಯಿಂದಾಹ್ವಾನಿಪೆನ್. ಕವಿಗುರುವೆ, ನೀಡೆನಗೆ

ವಾಚ್ಯುತ್ರ ಶಕ್ತಿಯಂ. ಸಾವಧಾನದಿ ತೇಲ್ಲು

ಸಾಗುವೆನ್. ತೆರೆತೆರೆಯನೇರ್ದು, ರಸಮಂ ಪೀರ್ದು

ಸಾಗುವೆನ್. ಗುರಿಯೆಂತುಟಂತೆವೋಲ್ ಬಟ್ಟಿಯುಂ

೧೧೦

ಬಲ್ಲೆನ್ ಸುಭಗಮೆಂದು. ರಾಮನ ಕಿರೀಟದಾ

ರನ್ನವಣಿಯೋಲೆ ರಮ್ಯಂ, ಪಂಚವಟಿಯೊಳ್

ದಿನೇಶೋದಯದ ಶಾದ್ವಲದ ಪಸುರ್ದರುಕೆಯೊಳ್

ತೃಣಸುಂದರಿಯ ಮೂಗುತಿಯ ಮುತ್ತುಪನಿಯಂತೆ

ಮಿರುಮಿರುಗಿ ಮೆರೆವ ಹಿಮಬಿಂದುವುಂ. ರಸಯಾತ್ರೆಯಂ

ಕೈಕೊಂಡನಯ್, ಬಾರಯ್, ತಂದೆ, ಕೈಹಿಡಿ, ನಡಸು

ನಿನ್ನಣುಗನೀ ಕಂದನಂ. ಮಣಿವೆನಿದೊ ನಿನ್ನಡಿಗೆ ;

ಕೃಪೆದೋರು ; ಒಲಿದೆತ್ತು ; ಹರಕೆಗೆಯ್, ದೇವಕವಿ,

ನನ್ನನೊಯ್ಯನೆ ಕಾವ್ಯ ವಿದ್ಯುಡ್ ವಿಮಾನದೊಳ್

ನಿರಿಸಿ, ಮೇಣ್ ಸರಸತಿಯನೆನ್ನಾತ್ಮ ಜಿಹ್ವೆಗೆ ಬರಿಸಿ.

೧೨೦

ಬಾಳು, ವೀಣಾಪಾಣಿ ; ಬಾಳು, ಬ್ರಹ್ಮನ ರಾಣಿ ;

ಗಾನಗೆಯ್, ಹೇಳು ಓ ಭಾವಗಂಗಾ ವೇಣಿ.

ನಂದನದಿ ತುಂಬಿಯೋಂಕೃತಿ ತುಂಬಿ ಮೊರೆವಂತೆವೋಲ್

ಕರ್ಣಾಟಕದ ಜನದ ಕರ್ಣವೀಣಾ ತುಂಬಿ

ನಿನ್ನ ವಾಣಿಗೆ ವಿಕಂಪಿಸಿ, ಚೇಂಕೃತಿಯ ಬೀರಿ,

ರಸದ ನವನೀತಮಂ ಹೃದಯದಿ ಮಧಿಸುವಂತೆ

ಗಾನಗೆಯ್, ಹೇಳು, ಓ ಭಾವಗಂಗಾ ವೇಣಿ.

ತೀಡಿದರೆ ನಿನ್ನುಸಿರ್ , ಮದ್ದಿಗೆ ಕಿಡಿ ತಗುಳ್ಳು

ಹೊಮ್ಮುವಂದದಿ ಜ್ಯೋತಿ, ಜಡವೆ ಚಿನ್ಮಯವಾಗಿ

೧೩೦

ಚಿಮ್ಮಿದಪುದಯ್. ಮುಟ್ಟಿದರೆ ನಿನ್ನ ಮೆಯ್, ರಾಮಾಂಘ್ರಿ

ಸೋಂಕಿದೊಡನೆಯೆ ಕಲ್ಲು ಕಡುಚೆಲ್ಲು ಪೆಣ್ಣಾಗಿ

ಸಂಭವಿಸಿದೋಲ್, ಪಂಕದಿಂ ಕಲಾಪಂಕಜಂ

ಕಂಗೊಳಿಪುದಯ್. ಭುವನ ಮನಮಂ ಮೋಹದಿಂದಪ್ಪಿ
ಸೆಳೆದು. ನಿನ ಕಯ್ ಪಿಳಿಯೆ ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದೆಯುಂ
ಪೊರಸೂಸಿದಪುದು ಕಬ್ಬಿನ ರಸಂ. ಮಂತ್ರಮಯಿ
ನೀಂ ಬಡಿಯೆ, ಬಂಡೆಯುಂ ನೀರಿನೊಳ್ಬುಗ್ಗೆಯಂ
ಹೊಮ್ಮಿ ಚಿಮ್ಮುವುದಲ್ಲೆ, ಮುತ್ತು ಚಿಪ್ಪೊಡೆವಂತೆವೋಲ್
ಬಿರಿದು. ರಸಚಿತ್ ತಪೋಬಲಕೆಲ್ಲೆ ತಾನೊಳದೆ
ಪೇಳ್, ಕಲಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ? ಕೃಪೆಗೆಯ್, ತಾಯೆ, ಪುಟ್ಟನಂ,
ಕನ್ನಡದ ಪೊಸಸುಗ್ಗಿ ಬನದ ಈ ಪರಪುಟ್ಟನಂ.

೧೪೦

ಹೋಮರಗೆ ವರ್ಜಿಲಗೆ ಡಾಂಟಿ ಮೇಣ್ ಮಿಲ್ಪನಗೆ
ನಾರಣಪ್ಪಂಗೆ ಮೇಣ್ ಪಂಪನಿಗೆ, ಋಷಿವ್ಯಾಸ
ಭಾಸ ಭವಭೂತಿ ಮೇಣ್ ಕಾಳಿದಾಸಾದ್ಯರಿಗೆ,
ನರಹರಿ ತುಲಸಿದಾಸ ಮೇಣ್ ಕೃತ್ತಿವಾಸಾದಿ
ನನ್ನಯ್ಯ ಫಿರ್ದಾಸಿ ಕಂಬಾರವಿಂದರಿಗೆ,
ಹಳಬರಿಗೆ ಹೊಸಬರಿಗೆ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಕಿರಿಯರಿಗೆ,
ಕಾಲ ದೇಶದ ನುಡಿಯ ಜಾತಿಯ ವಿಭೇದಮಂ
ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಜಗತೀ ಕಲಾಚಾರ್ಯರೆಲ್ಲಗೆ,
ಜ್ಯೋತಿಯಿರ್ಪೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ ವಿಭೂತಿಯಂ
ದರ್ಶಿಸುತೆ, ಮುಡಿಬಾಗಿ ಮಣಿದು ಕೈಜೋಡಿಸುವೆನಾಂ.
ಲೋಕ ಗುರು ಕೃಪೆಯಿರಲಿ ; ಲೋಕ ಕವಿ ಕೃಪೆ ಬರಲಿ ;
ಲೋಕ ಹೃದಯದ ಬಯಕೆಯಾಶೀರ್ವಾದವೈತರಲಿ.
ಮಣಿದಿರಲಿ ಮುಡಿ ; ಮತ್ತೆ ಮುಗಿದಿರಲಿ ಕಯ್ ; ಮತ್ತೆ
ಮಡಿಯಾಗಿರಲಿ ಬಾಳ್ವೆ ಜಯಿಸುಗೆ ರಸತಪಸ್ಸೆ ;
ದೊರೆಕೊಳುಗೆ ಚಿರಶಾಂತಿ ; ಸಿರಿಗನ್ನಡಂ ಗೆಲ್ಲೆ !

೧೪೧

ದೇಶ ಕೋಸಲಮಿಹುದು ಧನ ಧಾನ್ಯ ಜನ ತುಂಬಿ
ಸರಯೂ ನದಿಯ ಮೇಲೆ. ಮೆರೆದುದು ವಿಷಯ ಮಧ್ಯೆ
ರಾಜಧಾನಿ ಅಯೋಧ್ಯೆ, ರಮಿಸುವಿಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ
ನಡುವಣಾತ್ಮಾನಂದದಂತೆ. ಪೇಳೇನೆಂಬೆನಾ
ಪರ್ವಿತ್ತದರ ಜಸಂ, ರಾಕಾ ಶಶಾಂಕನಿಂ
ಪರ್ವಿತನೆ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳೊಳ್ಳಿನ ಸೊದೆಯ ಸೋನೆ,
ಲೋಕತ್ರಯಂಗಳಂ. ರಚಿಸಿದನು ಮನು ತಾನೆ
ನಾಲ್ಕುಮಡಿಯೈದು ಯೋಜನದಗಲದಾ ಮಹಾ
ಸಾಕೇತ ನಗರಿಯಂ, ರವಿವಂಶದರಸರಿಗೆ
ಕೀರಿಯ ಕಿರೀಟವಿಡುವಂತೆ. ತವರೂರೆನಿಸಿ
ಸಿರಿಗೆ ಬಿಜ್ಜೆಗೆ ಕಲೆಗೆ ಬೀರಕಾ ಪತ್ರನಂ

೧೪೨

ಮನೆಗಳಿಂದರಮನೆಗಳಿಂದಾಪಣಗಳಿಂದೆ,
 ಹೆದ್ದಾರಿಯಿರ್ಕೆಲದೊಳಿರ್ಪ ಸಾಲ್ ಮರಗಳಿಂ
 ನಿಚ್ಚಮುಂ ಮಳೆಗರೆವ ಹೂವಿನುದುರುಗಳಿಂದೆ,
 ಸುಂದರ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಲತಾಂಗಿಯರ ಸಿರಿಗೈಯ
 ಹೊಂಗೊಡದ ಪನ್ನೀರ ತುಂತುರೆರಚುಗಳಿಂದೆ,
 ತಳಿರು ತೋರಣದಿಂದೆ, ಕಪ್ಪುರದ ಕಮ್ಮನೆಯ
 ರಂಗವಲ್ಲಿಯ ಲಲಿತ ಕಲೆಯಿಂದೆ, ಕೊರಳಿಂಚರದಿ
 ಪಕ್ಕಿಗಳನಣಕಿಸುವ ನಲ್ಮಕ್ಕಳಿಂದಮಾ
 ಸಗ್ಗದೂರನೆ ಸೂರೆಗೊಂಡಂತೆ ಮೆರೆದುದಯ್
 ನಿಚ್ಚಸೊಗಸಾವಾಸದೋಲ್, ಚಕ್ರವರ್ಮಿಯದಕ್ಕೆ
 ದಶರಥಂ. ದೊರೆ ಸಗ್ಗದೊಡೆಯಂಗಿ. ಇಕ್ಷ್ವಾಕು
 ರಘು ದಿಲೀಪರ ಕುಲಪಯೋಧಿಯ ಸುಧಾಸೂತಿ.
 ರಾಜರ್ಷಿಯಾ ದೀರ್ಘದರ್ಶಿಯಾ ಸಮದರ್ಶಿ ತಾಂ
 ಜನ್ಮ ಕುಲ ಧನ ಜಾತಿ ವರ್ಣ ಪ್ರಭೇದಮಂ
 ಗಣಿಸದೆಯೆ, ಮನದ ಹೃದಯದ ಧರ್ಮಕರ್ಮವನೆ
 ಹಿಡಿದು ಮನ್ನಣೆಮಾಡಿ, ನೀಚೋಚ್ಚ ಭಿನ್ನಮಂ
 ಸ್ವರ್ಧೆವೈರಂಗಳಂ ತೊಡೆದು, ಸಮಬುದ್ಧಿಯಿಂ
 ದರ್ಪದಿಂ ಪಾಲಿಸಿದನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಮಂ.
 ಸರ್ವ ಪ್ರಜಾಮತಕೆ ತಾನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂಬ
 ಮೇಣವರ ಹಿತಕೆ ಹೊಣೆಯೆಂದೆಂಬ ಬುಧರೊಲಿದ
 ಸಮದರ್ಶನವನೊಪ್ಪಿ.

೧೭೦

೧೮೦

ಸಿರಿಯನಿತುಮಿದೊಡಂ,
 ಅರಮುಡಿಗೆ ನರೆನವಿರ ಬೆಳ್ಳಿಗೇರೆಯೇದೊಡಂ,
 ದೇವಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂ ಸಾಧ್ವೀ ಸುಮಿತ್ರೆಯಂ
 ಚೆಲ್ಲು ಮೈವೆತ್ತಿದುರ್ದನೆ ಮೆರೆವ ಕೈಕೆಯಂ
 ಮೂವರಂ ನಲ್ಲೆಂಡಿರಂ ಕಾಮದಿಂ ಪ್ರೇಮದಿಂ
 ಮದುವೆ ನಿಂದಿದೊಡಂ, ನಿಡಿದು ಪಾರ್ಥಿದೊಡಂ,
 ವಂಶಕರ ಸಂತಾನಮಂ ಕಾಣದಾ ನೃಪತಿ
 ತಾನೊರ್ಮೆ ತಿರುಗುತಿರಲರಮನೆಯ ಸಿರಿದೋಂಟದೊಳ್;
 ಮರಿಯ ತೆರೆವಾಯ್ಗಿಡುತೆ ತನ್ನ ಕೊಕ್ಕಂ, ಕುಟುಕು
 ಕೊಡುತಿರ್ದ ತಾಯ್ವಕ್ಕಿಯಂ ಕಂಡು, ಕಣ್‌ನಟ್ಟು,
 ಕಾಲ್‌ನಟ್ಟು ನಿಂದನು ಮರಂಬಟ್ಟು. ಮಕ್ಕಳಂ
 ಪಡೆದ ಹಕ್ಕಿಯ ಸಿರಿತನಂ ಚಕ್ರವರ್ಮಿಗೆ ತನ್ನ
 ಬಡತನವನಾಡಿ ಮೂದಲಿಸಿತೆನೆ, ಕರುಬಿ ಕುದಿದನ್

೧೯೦

ಕೋಸಲೇಶ್ವರನಾ ವಿಹಂಗಮ ಸುಖಕೆ ಕಾತರಿಸಿ. ೨೦೦

ದೇವತೆಗಳಾಶಿತಮೊ ? ಋತಚಿದಿಚ್ಚೆಯೊ ? ವಿಧಿಯೊ ?

ಪಕ್ಕಿ ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಯಾದೊಡಮೇಂ ? ವಿಭೂತಿಯಂ

ತಿರೆಗೆ ಕರೆವಾಸೆಯಂ ಕೆರಳಿಸಿದುದಾ ದೊರೆಯು

ಹೃದಯದಲಿ ! ಊರ್ಧ್ವಲೋಕದ ದೇವಶಕ್ತಿಗಳ್

ಸಂಚು ಹೂಡಿದರೆನಲ್, ಚರಿಸಿದತ್ತವರಿಚ್ಚೆ

ಮುದುಕನೆರ್ಡೆಯಲಿ ಮಕ್ಕಳಾಸವೋಲ್. ಉದ್ಯಾನದಿಂ

ನೇರಮರಮನೆಗೆಯ್ವಿ, ಪುತ್ರಾಭಿವಾಂಛೆಯತಿ

ಚಿಂತೆಯಿಂ ಬರಿಸಿದನ್, ನುಡಿಸಿದನ್ ಗುರುಗಳಂ

ವಾಮದೇವ ವಸಿಷ್ಠರಂ. ಕರೆಸಿದನು ಕೂಡೆ

ಸಚಿವರಂ, ಮಂತ್ರಪಾಲ ಸುಮಂತ್ರರಂ. ತನ್ನ

ಬಾಳ್ಬಯಕೆಯಂ ಪೇಳ್ವನಿಂತು : “ಗುರುಗಳಿರ, ಕೇಳಿಂ :

ನನ್ನೆರ್ಡೆಯ ಸಿರಿಯ ಹೊಂಗಳಸದಲಿ ಬಿರುಕೊಡದು

ಸೋರುತಿದೆ ಬರಿದೆ ಜೀವಾಮೃತಂ. ಬಾಳ್ವೆಯ ಸೊಡರ್

ತಾನಾರ್ವ ಮುನ್ನಮಿನ್ನೊಂದು ಬತ್ತಿಯ ಕುಡಿಗೆ

ದೀಪಾಂಕುರಂಗೈದು ಪೊತ್ತಿಸದೆ ಪೋದೊಡಾಂ

ನೆಲದರಿಕೆ ನೇಸರ್ಬಳಿಗೆ ಕಳ್ಳಲೆಯನಡಕಿ

ಪೋದಂತುಟಲೆ ? ಮಕ್ಕಳಂ ಕಾಣದೀ ಕಣ್

ಹೃತ್ತಾಪದಿಂ ಸೀದು ಕುರುಡಾಯ್ತುಲಾ ; ಮನದ

ಮಾಮರಕೆ ಹಿಡಿಡಿಹುದು ನನಗೆ ನಿರ್ವಿಣ್ಣತೆಯು

ಬಂದಳಿಕೆ. ರುಚಿಸದು ವಿಹಂಗಮಗಳಿಂಚರಂ ;

ಸೊಗಯಿಸದು ಮಾಮರಂ. ಶೋಭಿಸದು ಕೆಂದಳಿರ್ ;

ಪಸುಳಿಯ ವಿಲಾಸದಿಂ ಶಿಶುವಿಲಾಸವನೆನ್ನ

ನೆನಹಿಗಿರದೊಯ್ವು ಕದಡುವುದೆದೆಗೆ ಕಡೆಗೋಲ್

ಇಡುವವೋಲ್. ಸೊಗಯಿಸದು ನನಗಿಂದು ಚೆಲ್ವಾವುದುಂ.

ಪಗಲಿರುಳ್ ರವಿಶಶಿಗಳುದಯಾಸ್ತಮಿಂದ್ರಧನುಗಳ್

ಸರ್ವಸೌಂದರ್ಯಾಮೃತಂ ಮೃತದಂತಿಹುದು ನನಗೆ

ನೀರಸಂ. ಶವದ ಸಿಂಗಾರದಂದದೊಳೆನಗೆ,

ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ದೊರೆಗೆ, ನೃಪಸಂಪದಂ. ಕುರುಡನುಂ

ಕನ್ನಡಿಗೊಡೆಯನಾದ ಮಾತ್ರದಿಂ ಕಾಣ್ಬನೇಂ ?

ಬಾಳ್ಗೆ ಕಣ್ಣಂತಿರ್ಪ ಕಂದರಂ ಪಡೆವೊಂದು

ದೇವವಟ್ಟಿಯನುಸಿರಿಮೆನಗೆ, ಓ ವಂದ್ಯರಿರ ;

ತವಿಸಿಮೆನ್ನೆದೆಯಗ್ಗಿಯಂ ಬರಿಸಿ ಸುಗ್ಗಿಯಂ.”

ಕೂರಳಲ ಹೊರೆವೊತ್ತ ದೊರೆಮೊರೆಯನಾಲಿಸುತೆ

೨೧೦

೨೨೦

೨೩೦

ಗುರು ವಸಿಷ್ಠಂ ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿಯಂ ಪೇಳ್ವು,
ಪುತ್ರಸಂತಾನಮಹುದೆಂದು ನಂಬುಗೆಗೊಟ್ಟು,
ಸಂತೈಸಿ, ಯಜ್ಞಶಾಲೆಗೆ ನಡೆದನಲ್ಲಿದೆ.

ಕೇಳ್ವರಂ ಕೃತಧೀ, ವಿಚಾರಮತಿ, ಗುರುವರಂ

ಜಾಬಾಲಿ ಋಷಿವರೇಣ್ಯಂ ಬರುತ್ತಾಯೆಡೆಗೆ

ಪೇಳ್ವನಿಂತೆಂದು: “ರಘುಕುಲ ವಾರ್ಧಿಚಂದ್ರಮನೆ,

ಕುಲಪುರೋಹಿತರೊರೆದ ಜನ್ನಮಂ ಕೈಕೊಂಡು

೨೪೦

ಪಸುಳಿರನ್ನರ ಪಡವೆಯದು ದಿಟಂ. ಕೇಳಾದೊಡಂ

ನನ್ನೊಂದು ಕಾಣ್ಕೆಯಂ. ಪೂರ್ವ ಪದ್ಧತಿವಿಡಿದು

ಮಾಳ್ವ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಹಯಮೇಧ ಮೊದಲಾದುವಂ

ತೊರೆದು, ಹಿಂಸಾ ಕ್ರೌರ್ಯಮಿಲ್ಲದಿಹ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ

ನೋಂತು, ದೇವರ್ಕಳಂ ಪೂಜಿಸಲ್ ಮೆಚ್ಚುವುದು

ಜಗವನಾಳುವ ಋತಂ. ನೆಲದಲ್ಲಿ, ಬಾನಲ್ಲಿ,

ಕಡಲು ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕಿ ಮಿಗ ಪುಲ್ಲಳಲಿ

ಆರೈರಲಿ, ಮೇಣ್ ಅನಾರೈರಲಿ.ಕೇಳ್, ವಿಶ್ವಮಂ

ಸರ್ವತ್ರ ತುಂಬಿದಂತರ್ಮಾಮಿ ಚೇತನಂ ತಾಂ

ಪ್ರೇಮಾತ್ಮವಾಗಿರ್ಪುದದರಿಂದೆ ಹಿಂಸೆಯಿಂ

೨೫೦

ಪ್ರೇಮಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಸಂತಾನಮುದಿಸದಯ್.

ರಾಜೇಂದ್ರ, ಕೇಳ್, ಪ್ರೇಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾಗಿರ್ಪ

ಋಷ್ಯಶೃಂಗಾದಿ ಮುನಿಗಳನಿಲ್ಲಿಗಾಹ್ವಾನಗೆಯ್.

ಮಖಶಾಲೆಯಂ ರಚಿಸಿ, ಯಜ್ಞಕುಂಡಂಗೆಯ್,

ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಿಯನಗ್ನಿಯಂ ಭಜಿಸು ನೀಂ

ಸಾತ್ವಿಕ ವಿಧಾನದಿಂ. ಪ್ರಜೆಗಳಂ ಬಡವರಂ

ಸತ್ಕರಿಸವರ್ಗೆ ಬಗೆ ತಣಿವವೋಲ್. ತೃಪ್ತಿಯಿಂ

‘ದೊರೆಗೊಳ್ಳತಕ್ಕೆ!’ ಎಂದಾ ಮಂದಿ ಪರಸಲೈ,

ಪರಕೆಯದೆ ದೇವರಾಶೀರ್ವಾದಕೇಣೆಯಾಗಿ

ಕೃಪಣ ವಿಧಿಯಂ ಪಿಂಡಿ ತಂದಿವುದೈ ನಿನಗೆ

೨೬೦

ನೆಲದರಿಕೆಯೊಳ್ಳಕ್ಕಳಂ. ಜನಮನದ ಶಕ್ತಿ

ಮೇಣವರಭೀಪ್ತೆಯೆ ಮಹಾತ್ಮರಂ ನಮ್ಮಿಳೆಗೆ

ತಪ್ಪದೆಳೆತರ್ಪದು ಕಣಾ !”

ಋಷಿಯೊರೆದ ವೇದಮಂ

ಕೇಳ್ವು ಪುಲಕಿತನಾಗಿ ದಶರಥಂ, ಬಾಷ್ಪಮಂ

ಸೂಸಿ ಕಾಲ್ಗರಗಿ, ಸಾತ್ವಿಕ ಮಖ ವಿಧಾನಮಂ

ನಲಿದು ಕೈಕೊಳಲೊಪ್ಪಿ, ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನಾ ಜ್ಞಾನಿಯಂ.

ಸಮೆದುದಧ್ವರಶಾಲೆ ಸರಯೂ ತರಂಗಿಣಿಯ
ಪಚ್ಚಿಯ ಪಸುರ್‌ದಡದ ಮೇಲೆ, ಚೈತ್ರನ ಕೃಷಿಯ
ಕುಸುಮ ಕಿಸಲಯ ಲತಾ ಶೋಭಿತದ ರಮಣೀಯ
ಗಂಧಬಂಧುರ ದೇವ ಕಾನನ ನಿಕೇತನದ

೨೭೦

ಸಿರಿಮಾಳ್ಳೆಯಿಂದೆ. ಮಧ್ಯದೊಳಗ್ಗಿ ಕುಂಡದುರಿ
ದೇದೀಪ್ಯಮಾನಮಾದುದು, ವಿಪುಲ ದೂರದಲಿ.
ದೂರದರ್ಶಕ ಯಂತ್ರದಕ್ಷಿಯೊಳ್ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ,
ಗಗನ ವಿಜ್ಞಾನಿ ತಾಂ ರಾತ್ರಿಯಾಕಾಶದಲಿ
ಕಾಣ್ಪೊಂದು ತಾರಾಗರ್ಭದಂತೆ. ನೆರೆದುದಯ್,
ಮಲೆನಾಡಿನಲಿ ಮೊದಲ ಮುಂಗಾರು ಮಳೆಗರೆಯೆ,
ಮರುದಿನಂ, ತೊಯ್ದು ಕಂಪಿನ ನೆಲದಿನುಕ್ಕೆದ್ದು ,
ಸಾಲೊಂಡು ಲಕ್ಕಲಕ್ಕಂ ಪರಿದು, ಜೇನಿರ್ಪ
ಪುತ್ತುಮಂ ಮುತ್ತುವಾ ಕಟ್ಟಿರುಂಪೆಯ ರಾಸಿ

೨೮೦

ಹಿಂಡುಗೊಳ್ಳಂತುಟಾ ದೇಶ ದೇಶದ ಜನಂ
ಕ್ರತುರಂಗದೊಳ್ ವಿಪುಲ ಸಂಖ್ಯೆಯಲಿ. ಕುದಿಗೊಂಡವೋಲ್
ಕಡಲಾಯ್ತು ಸಾಕೇತನಗರಿ. ತೃಪ್ತಿಯೆ ತಣೆದು
ತೇಗಿದುದೆನಲೈ ನಲಿದುದು ಜನಂ ಭಾರಕಾ
ಭೋಜನಕೆ ಮೇಣ್ ದಾನದಕ್ಷಿಣೆಗೆ. ದಾರಿದ್ರ್ಯ ತಾಂ
ಶ್ರೀಯಾದುದೆಂಬಂತೆ ಹೊನ್ನ ಹೊರೆಯಿಂ ಬೆನ್ನೆ
ಬಾಗಿತು ಬಡತನಕ್ಕೆ. ದೊರೆಯಿಚ್ಚೆ ನೆರವೇರಿ
ಸೊಗವಾಗಲೆಂಬಾ ಹರಕೆ ಜನದ ಹೃದಯದಿಂ
ಜನ್ನವನೆಯಿಂದೆಲ್ಲ ಹೋಮಧೂಮಂಬೋಲೆ
ವ್ಯೋಮಾಂತರಕೆ ಪರ್ವಿದತ್ತು. ಸಗ್ಗವೆ ಮಣೆದು
ತಣಿಸದಿರುವುದೆ ತಿರೆಯನತೀವದಾಕಾಂಕ್ಷೆ ತಾಂ

೨೯೦

ಪಿಡಿದು ಜಗ್ಗಿಸಿ ಸೆಳೆಯೆ ? ಬಹುಜನರ ಪೆರ್ಬಯಕೆ
ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಕೊಂಬೆಯನೆ ಕಚ್ಚಿ ಸೆಳೆದಿಳಿಗೆ
ಫಲದಮೃತಮಂ ಮಳೆಗರೆಯದಿಹುದೆ? ಜನಮನಮೆ
ಯುಗಶಕ್ತಿಯಲ್ಲೆ ? ತಾನಾ ಶಕ್ತಿ ಮೂರ್ತಿಗೊಳೆ
ನಾಮದನ್ನವತಾರಮೆಂದು ಪೂಜಿಪೆವಲ್ಲೆ ಪೇಳ್
ವ್ಯಷ್ಟಿರೂಪದಿನಿಳಿವ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಮಷ್ಟಿಯಂ ?

ಖಿಡ್ಧಾರಾವ್ರತವನಾಂತು ದಶರಥ ನೃಪಂ,
ತನ್ನವೊಲೆ ನಾರುಮಡಿಯುಟ್ಟು ನೋಂಪಿಗೆ ನಿಂದ
ದಾರೆಯರ್ವರಸಿ, ತನುಜಾತ ಕಾಮೇಷ್ಟಿಯಂ
ಕೈಕೊಂಡು, ಋಕ್‌ಸಾಮಯಜುರಾದಿ ವೇದದಿಂ

೩೦೦

ಓಂಕಾರ ಸ್ವಾಹಾದಿ ಮಂತ್ರಘೋಷಂ ಬೆರಸಿ
 ಬೇಳ್ವ ಬೇಳಂಬದಿಂ ಜನ್ನಕೊಂಡಂ ಬಳಸಿ
 ಕವಿದಿದರ್ ಋತ್ವಿಜರ ಗೋಷ್ಠಿಯಲಿ, ದೇವರಿಗೆ
 ಹವಿಯನರ್ಪಿಸುತಿದರ್ನಾತ್ಮಭಕ್ತಿಯ ಚಿತ್ತಪಸ್
 ಶಕ್ತಿಯಂ ಬಯಸಿ. ಮನದೊಲೆ ತನುಜರೆಂದೆಂಬ
 ಜಾಣ್ಣುಡಿಯನರಿತು, ಅಲ್ಪತೆಯ ಭಾವಂಗಳಂ
 ನೆರೆತೊರೆದು, ಗಗನಮಂ ಪೃಥ್ವಿಯಂ ವಾರ್ಧಿಯಂ
 ಪರ್ವತಾರಣ್ಯ ವಿಸ್ತಾರ ಧೀರೋದಾತ್ತ
 ಗಾಂಭೀರ್ಯಮಂ, ಭದ್ರ ವೀರ ಸೌಂದರ್ಯಮಂ,
 ಧ್ಯಾನಿಸುತೆ ಭಾವಿಸುತೆ ರೂಪಿಸುತೆ ಕಾಮಿಸಿದನಾ
 ಭೂಮಿಪಂ ತದ್ರೂಪ ಗುಣ ಹೃದಯರಂ.

೩೧೦

ನೃಪತಿಯಾ ಭಾವಮಹಿಮಾ ಜ್ಯೋತಿ ಸಂಚರಿಸಿದುದು ಮಿಂಚಿ
 ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯರೆರ್ದೆಗಳೊಳ್. ಕೂರ್ಮೆ ಬೆಸುಗೆಯಿಂ
 ದ್ವೈತ ತಾನದ್ವೈತಮಪ್ಪುದೊಂದಚ್ಚರಿಯ ಪೇಳ್ ?
 ಮೆಯ್ಯಳೆನಿತಾದೊಡೇನೊಲಿದವರ್ಗದು ದಿಟಂ
 ಮನಮೊಂದೆಯಲ್ಲೆ ?

ಸಂತಾನಕಾಮಿ ಧರಾಧಿಪಂ

ತಾನಿಂತುಟೊಂದು ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಿರುಳ್, ತುಂಬುಪೆರೆ
 ಗರಿಹಗುರ ನೊರೆಮುಗಿಲಿನಂಬರದೊಳಿಂಬಾಗಿ
 ತೇಲಿ ಸರಯೂ ನದಿಯ ಸಲಿಲ ವಕ್ಷಸ್ಥಲದ
 ರಮ್ಯ ದ್ರವೀಭೂತ ದರ್ಪಣಕೆ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನೆಯಂ
 ಪಾಲು ಪೊಯ್ದಂದದಲಿ ಚೆಲ್ಲಿ ರಾರಾಜಿಸಿರೆ,
 ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳನ್ನೀಂಟಿ ತೇನೆ ತಾನುನೋದದಿಂ
 ಹಾರಾಡಿ ಮೀಂಟುತಿರಲಾಕಾಶಮಂ, ಪೃಥ್ವಿ
 ನಿಶ್ಯಬ್ದತಾ ಸುಪ್ತಿಯಲ್ಲಾಳ್ಳು ಮೋನಮಿರೆ,
 ಋತ್ವಿಜರೊಡನೆ ಹೋಮಕುಂಡದೆಡೆ ಪೂಜೆಯೊಳ್
 ಪುತ್ರಾಭಿವಾಂಭೆಯ ಸಮಾಧಿಯೊಳ್ ತಾನಿರಲ್
 ನೂರ್ಮಡಿಸಿತಾ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲಿ ಕೆಂಡದುರಿ
 ಕೆರಳಿ, ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯ ಕಲ್ಲಬ್ಬಮಂ ಸೀಳ್ಳು
 ಕೋಟಿ ಮಿಂಚುಗಳೊಮ್ಮೆ ಮಿಂಚಿದುದೆನಲ್ಲೆ ದ್ಯುತಿ
 ಪೊಣ್ಣಿದುದು, ದಿಟ್ಟ ಕೋರೈಸೆ ! ಸಂಯಮಿಗಳಂ
 ಬೆಚ್ಚಿ ಕಣ್ಣಾಗಿರೆ, ಚಿಕೀರ್ಷೆಯಾವೇಗದಾ
 ವಹ್ನಿಘನಿ ಲೇಲಿಹ್ಯಮಾನ ಜಿಹ್ವೆಗಳಂತೆ,
 ಬೀಳುವಾಹುತಿಗಳಂ ನುಂಗಿ ನೊಣೆದೊಡನೊಡನೆ

೩೨೦

೩೩೦

ಸಿಮಿಸಿಮಿಸಿ ಛಟಛಟಿಸಿ ಧಗಧಗಿಸುತುಬ್ಬೇಳ್ಳ
 ರಕ್ತಗ್ನಿತಾಂಡವ ಜ್ವಾಲಾಜಲದ ಮಧ್ಯೆ
 ತಾನೊರ್ವನಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿದನು ಝಗಝಗಿಸಿ.
 ಕೆಂಡದುರಿಮೆಯ್ಯ ಮಿಂಚಿನ ದಿವ್ಯಕಾಂತಿಯಲಿ.
 ಮೂಡು ಬಾನಿನ ಕರೆಯ ಕುಂಕುಮದ ತೀರ್ಥದೊಳ್
 ಮಿಂದೇಳ್ಳ ಫಾಲ್ಗುಣ ಪ್ರಾಭಾತ ರವಿಯಂತೆ
 ಮೆರೆದುದು ವದನಮಂಡಲಂ. ಕೇಸುರಿಯ ಹರಿಯ
 ರಶ್ಮಿಕೇಸರಗಳೆನೆ ಮುದ್ರಿಸಿತು ಮಂಡೆಯಂ
 ಕೆನ್ನವಿರ ರಾಶಿ. ನಕ್ಷತ್ರಮಯ ರಾತ್ರಿಯಂ
 ಧರಿಸಿ ಸೂರ್ಯನೆ ಶೋಭಿಪಂತೆ, ಕೆಂಗಿಡಿಗಳಿಂ
 ತುಂಬಿದಂಬರದಂತೆವೋಲಾ ಹೋಮಧೂಮಮಂ
 ನೀಲದ ದುಕೂಲದವೊಲಾಂತು. ಪೊಳೆದುದು ಕಣ್ಣೆ
 ಮಂಗಳದಮರಮೂರ್ತಿ ಆ ಯಾಜಕರ ಮುಂದೆ.

೩೪೦

ತಪ್ಪ ಜಾಂಬೂನದದ ದೀಪ್ತಿಯನಣಕವಾಡಿ
 ಮಿಸುಪ ಮಿಸುನಿಯ ಪಾತ್ರೆಯಲಿ ಸುಪಾಯಸ ರಸಂ,
 ಕೋದಂಡ ಚಂದ್ರನಲಿ ಪೊನ್ನಜೊನ್ನದ ಜಲಂ
 ಪೊಳೆವಂತೆ, ತಳತಳ ನಲಿದು ಕುಣಿಯೆ, ತೋಳ್ನೀಡಿ
 ಪೇಳ್ವನಾಶೀರ್ವಾದಮಂ, ಮಂದ್ರ ಗಂಭೀರ
 ದುಂದುಭಿಧ್ವನಿ ಸಭಾ ನಿಶ್ಯಬ್ದತೆಯ ಮಧಿಸಿ
 ಪೊಣ್ಣೆ ; “ಸೃಷ್ಟಿಯ ಶಕ್ತಿ ದೂತನೆಂ, ರಾಜೇಂದ್ರ,
 ಋತಚಿನ್ಮಯೀ ಲೀಲೆಗಾಂ ಕವಿಕೃತು ಕಣಾ.,
 ಕೊಳ್ಳಿದಂ ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಕೊಡಗೆಚ್ಚಲಂ
 ಪಾಲ್ಗರೆದು ಗೆಯ್ಯ ಪಾಯಸಮಿದಂ. ಮರುಭೂಮಿ
 ನಗುವ ನಂದನವಪ್ಪುದಿದನೀಂಟೆ. ಮೆಚ್ಚಿತಯ್
 ನಿನ್ನೀ ಪ್ರತಕೆ ಋತಂ. ಪಸುಗೆ ನೀಡಂಶಂಗಳಂ
 ಸತಿಯರ್ಗೆ. ಗೆಲ್ವದಾ ವಿಧಿಲೀಲೆಯುಂ.” ಕೈಮುಗಿದು
 ಸೊಗದ ಕಡಲೊಳಗಾಳ್ಳು, ದೊರೆಯೆಳ್ಳದಿರ್ವೋಗಿ
 “ಬಯಸುವೆನ್ ನಿನಗೆ, ಪೂಜ್ಯನೆ, ಸುಖಾಗಮನಮಂ.
 ನಡವೆನಿದೊ ನಿನ್ನಾಚ್ಚೆಯಂ.” ಎನುತೆ ಅಂಜಲಿ ನೀಡಿ
 ದಿವ್ಯ ಪಾಯಸಪೂರ್ಣ ಪಾತ್ರೆಯಂ ವಿನಯದಿಂ
 ಕೊಂಡು ಬಲವಂದು, ಮಣಿಯುತಿರೆ, ಮರೆಯಾದುದಾ
 ದೇವ ತೇಜಃಪುಂಜ ಮಖಿಮೂರ್ತಿಯಗ್ನಿಮೆಯ್
 ಜ್ವಾಲಾ ನಿಮಗ್ನಮೆನಲ್ ; ಕವಿಶೈಲದುನ್ನತಿಯ
 ಸಂಜೆಗಿರಿ ನೆತ್ತಿಯೊಳ್ ಕುಳಿತು ಕವಿ ನೋಡುತಿರೆ,

೩೫೦

೩೬೦

ದೂರದ ತರಂಗಿತ ದಿಗಂತದಲಿ ಚೈತ್ರವಿ
ಮುಗಿಲ ನೆತ್ತರ್ಗಂಪಿನಲಿ ಮುಳುಗುವೋಲಂತೆ !

ನಿರ್ಮಲ ಶರಚ್ಚಂದ್ರ ಕಿರಣಗಳಿನಂಬರಂ
ಪ್ರೋಲ್ಲಾಸಗೊಳ್ಳಂತೆ ದಶರಥಂ ಬಗೆಯುರ್ಬಿ
ಪರಿಯುತಂತಃಪುರಕೆ ದೇವಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂ
ಕುರಿತು : “ರಾಜ್ಞಿ, ಕುಸುಮಸುಖಮೊದಗಿತಿ ಮಾಮರಕೆ.
ಮಧುಫಲಸ್ವಾದು ಸಂತೋಷಮಿದೊ. ಕೊಳ್ಳಿದಂ,
ಕ್ರತುಮೂರ್ತಿ ದಯೆಗೆಯ್ದ ಪಾಯಸಪ್ರಾಣಮಂ.
ನೀನುಮಾ ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯರಿದಂ ಪಸುಗೆಗೊಳ್ಳಿಮ್
ಕುಲದ ಮೇಣ್ ಕ್ರಮದ ಮರ್ಯಾದೆಗಳ್ ಮೆರೆವವೋಲ್.”

೩೭೦

ಪೆರೆ ತುಂಬುವಂದದಲಿ ನವಮಾಸ ತುಂಬಿ ಬರೆ,
ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನೆಂಬಳ್ಳರೆಯ ಹೊರೆಹೊತ್ತು,
ಬೆಳ್ಳೆರೆಯ ಮುಗಿಲ ಹತ್ತಿಯ ತೆಳ್ಳಡಿಯನುಟ್ಟಿ
ಪೂರ್ಣಿಮಾ ರಜನಿಯಂತೆಸೆದಳಾ ಕೌಸಲ್ಯೆ,
ಗಂಭೀರ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂ. ಜೊನ್ನವಕ್ಕಿಯೆದೆ
ಹಿಲ್ಲೋಲವಪ್ಪಂತೆ ಪೆರ್ಚಿತರಸನ ಮನಂ.

೩೮೦

ಯಮಳ ತಾರೆಗಳಿದುರ್ಮೊಂದೆ ಚುಕ್ಕಿಯ ತೆರದಿ
ತೋರ್ಪ ನಕ್ಷತ್ರದೋಲಾ ಸುಮಿತ್ರಾದೇವಿ
ಕಂಗೊಳಿಸಿದಳ್ ಸಮುಲ್ಲಾಸದಿಂ. ಕೈಕೆ ತಾಂ,
ರಾಜಖಡ್ಗವನಾಂತು ಮುತ್ತು ಕೆತ್ತನೆಯಿಂದೆ
ಮಿರುಪ ಚೆಂಬೊನ್ನಿನೊರೆಯಂತೆ, ಮಿಂಚಿದಳಕ್ಷಿ
ಪಕ್ಷಿಯೋಲವಳೊಡಲ ಕಣ್ಣಿಗಣ್ಣೋಳ್ ಸಿಲ್ಕಿ
ತಳ್ಳಂಕಗೊಳೆ ದೊರೆಗೆ. ಮೇಣ್ ಪೇಳ್ವುದೇಂ ? ಪೊಂಬಳ್ಳಿ
ಬಿಗಿದೆಳೆದುದಾ ಸ್ತ್ರೀನಂ, ಜೇನುರುಳ್ಳೊಳ್ಳಿಯೋಲ್ !

೩೯೦

ದಶರಥ ಸತಿಯರಿಂತು ತುಂಬು ಬಸಿರಿದೆಸೆಯೆ
ನಲಿದತ್ತಯೋಧ್ಯೆ. ನಲಿದುದು ಪೃಥ್ವಿ ನೀರುಗಿಲ್
ತವಿಸಿದುದು ಬೇಸಗೆಯ ಬೇಗೆಯಂ, ಪೊಸಮಳೆಯ
ಸೂಸಿ. ತಂಪಿಡಿದು ತೀಡಿದುದೆಲರ್. ನೆರೆಯೇರಿ
ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿದವು ತೊರೆ. ಸರಯೂ ತರಂಗಿಣಿಗೆ
ಹಿಮಗಿರಿಯ ದೂರದಿಂದೈತಂದುವೆಡೆಬಿಡದೆ
ಕ್ರಂಚಿ ಸಾರಸ ಪಂಕ್ತಿ, ಹಂಸ ಕಾರಂಡ ತತಿ,
ನವವರ್ಷ ಹರ್ಷದುನ್ಮಾದ ಕಲನಾದದಿಂ.
ತಳಿರು ತೀವಿತ್ತಡವಿ. ಭ್ರಮರ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದೆ
ಯುಂಕರಿಸಿದತ್ತು ಕುಸುಮಿತ ಕಾನನಾಂತರಂ.

೪೦೦

ಪೋಣ್ಣಿದುದು ಮೈನವಿರ್ ತಿರೆವೆಣ್ಣಲಂಪಿನಿಂ,
 ಪಚ್ಚನೆ ಪಸುರ್ ಗರುಕೆಯಂತೆ. ಕಲಕಂಠನುಲಿ
 ಘೋಷಿಸಿತು ಜಗಕೆ, ರಾಮಾಗಮನ ವಾರ್ತೆಯಂ !
 ಭುವನ ಸಂಭ್ರಮದೊಡನೆ ತಾಯೆರ್ದೆಗೆ ಪಾಲುರ್ಕಿ
 ಬರಲೊಂದಿದುಳ್, ಕನಸಿನೊಳ್, ದುಗ್ಧಾಬ್ಧಿಯಂ
 ಕಂಡು ನಲಿದಳ್ ದೇವಿ ಕೌಸಲ್ಯೆ. ಚಂದ್ರಶಿಶು
 ಪಾಲ್ದರೆಗಳಗ್ರದಲಿ ತೇಲ್ದುದು ಮುಗುಳ್ಳಗೆಗಳಿಂ
 ಮಿಂಚಿ. ಇರಲಿರೆ, ಪಸುಳೆ ತೇಲುತೆ ದಡಕ್ಕೆ ಬರೆ,
 ಕೈಚಾಚಿ ಕರೆಯೆ ಕೌಸಲ್ಯೆ. ಚೆಂದುಟಿಯ ಶಿಶು
 ಮೊಗ್ಗರಳ್ಳಂದದಿಂ ಬಂದೇರ್ದುರ್ದಂಕಮಂ,
 ತಳಿರ ಬೆರಳಿಂದಪ್ಪುತೆರ್ದೆಯಂ ಸುಧಾಸುಖಿಕೆ !

೪೧೦

ಲಕ್ಷ ನಕ್ಷತ್ರಮಯ ವಕ್ಷಾಂತರಿಕ್ಷದಾ
 ಕ್ಷೀರಸಾಗರದಿಂ ಕಿಶೋರಶಶಿ ಬರುವಂತೆ,
 ಪ್ರತಿಭಾ ತಟಿಲ್ಲತೆಯ ಸುಪ್ರಭಾ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂ
 ಕವಿಯ ಮನದಿಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯಮುದ್ಧವಿಪಂತೆ,
 ಮರುದಿನಂ ಚೈತ್ರನವಮಿಯ ಶುಭಮುಹೂರ್ತದೊಳ್
 ಪಿರಿಯರಸಿ ಬೆಸಳೆಯಾದಳ್ ಪಸುಳೆಚಿಲ್ಲಂ,
 ಸ್ಥಿರಾ ಸುಖಂ ಪೆರ್ಚುರ್ವೋಲ್. ಶ್ರೀರಾಮನ ಅನಂತರಂ
 ಮೂಡಿದನು ಭರತನಾ ಕೈಕೆವಸಿರಿಂದೆ. ಮೇಣ್
 ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಶತ್ರುಘ್ನರೆಂಬವಳಿ ಮಕ್ಕಳುಂ
 ಪೆತ್ತಳ್ ಸುಮಿತ್ರೆ, ಮಗಧೇಶ್ವರ ತನೂಜೆ. ಆ
 ಮಂಗಳ ಮಹೋತ್ಸವಕೆ ಬಿಡದೆ ನಲಿದತ್ತವನಿ.
 ತುಂಬಿದತ್ತಶರೀರ ಗಂಧರ್ವಗಾಯನಂ
 ನೀರವ ನಿಶಾ ನಭೋದೇಶಮಂ. ನಲಿದುಲಿದು
 ನರಿಸಿದರಪ್ಪರೆಯರೆರಚಿ ಪೂವಲಿಗಳಂ.
 ಹಾರ ಕೇಯೂರ ಸಾರಸನ ನೂಪುರ ರವಕೆ
 ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಬೆರಗಾದುದಾ ಅಯೋಧ್ಯಾ ಮನಂ.
 ಬೀದಿ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕೇತ ಪುರಜನರ್
 ನೆರೆದು, ಸಂಗೀತಾಭಿನಯ ವಾದ್ಯಕಲೆಗಳಿಂ
 ಕೊಂಡಾಡಿದರು ರಾಜನಂ, ಕೊನೆದು ದೇವರ್ದಳಂ.
 ಪೊಳ್ಳುಬರೆ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಪುರೋಹಿತರ್
 ನಾಮಕರಣಂಗೆಯ್ಪು, ನುಡಿದು ನಲ್ಲರಕೆಯಂ,
 ಜಾತಕಂ ಬರೆದು, ಕಣಿವೇಳ್ವರಾ ನಾಲ್ವರುಂ
 ನೆಲಕೊಳ್ಳಿತಂ ಗೆಯ್ಪು, ನೆಲದರಿಕೆಯವರಾಗಿ,

೪೨೦

೪೩೦

ನೇಸರಂ ಮೀರಿ ಪೊಳೆದಪರೆಂಬುದಂ, ಕೀರ್ತಿಯಿಂ
ಮತ್ತೆ ಸಚ್ಚರಿತೆಯಂ. ಗೆರೆನಗೆಯ ಕಿರಿಯೊಡಲ
ಪಸುಳೆದಿಂಗಳ್ ದಿನಂ ದಿನದಿನಂ ಬಳೆವಂತೆ
ಬೆಳ್ಳಕ್ಕದಿರುಳಿನಬ್ಬೆಯ ತೊಡೆಯ ತೊಟ್ಟಿಲಲಿ,
ನೆರೆದನಾ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನಂಬೆಯೆರ್ದೆಯಲಿ
ಮತ್ತೆ ಕಂಡವರೆಲ್ಲರಕ್ಕಿಯಲಿ.

ಕೌಸಲ್ಯೆ

ತನ್ನಾತ್ಮವನೆ ಸುತನ ಸೌಂದರ್ಯ ಸುಧೆಯಲ್ಲಿ
ಕರಗಿಸಿದಳದ್ದಿ ಸಕ್ಕರೆಯವೋಲ್. ಬಗೆಯಿಂದೆ
ಜಗಮನಿತುಮುಂ ಜಾರಿ ಮಗನೆ ಮೂಜಗಮಾಯ್ತು !
ಸಕಲ ಸಾಧನೆಯಾದುದಾ ರಾಮ ಶುಶ್ರೂಷೆ ;
ಪ್ರೇಮವೆ ನಿಖಿಲ ಪೂಜೆಯಾಯ್ತು. ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಕೆ
ಮೋಹದ ಶಿಶುವದೊಂದೆ ಮುದ್ದಿನ ವಿಷಯಮಾಯ್ತು.
ಮಾಯವಾದತ್ತುಳಿದುದನಿತುಮುಂ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂ
ಜಗುಳ್ಳು ಲಯವೊಂದಿ. ಮುದ್ದಿನ ಮುದ್ದೆಯೋಲಂತೆ
ಮೈ ತುಂಬಿ ಚೆಂದಳಿರ ಕೋಮಳತೆವೆತ್ತೆಸೆದಿರ್ದ
ನೀಲೋತ್ಪಲ ನಿಭಾಂಗನಂ ಕುಲದೀಪಚಂದ್ರನಂ,
ಬಳ್ಳಿ ತನ್ನೆಲೆವೆರಳ್ಳಲಿಂ ಮೊಗ್ಗನಿರದಪ್ಪಿ
ಲಲ್ಲೆಗೈವಂತೆ, ಆಲಿಂಗಿಸುತೆ ಮುದ್ದಿಸುತೆ
ಮಂಡೆಯಂ ಮೂಸಿ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಕುರುಳನೊತ್ತುತ್ತೆ
ಬೆಣ್ಣೆನುಣ್ಣಾದೋಳ್ಳಲಿಂ ತನ್ನ ನಳಿದೋಳ್ಳಲಿಂ
ಮುಟ್ಟಿ ಸೋಂಕಿಗೆ ಸೊಗಸುವಳು ತಾಯಿ. ತಿಳಿಗೊಳನ
ತಾವರೆಯ ಸೆರೆಯ ತುಂಬಿಗಳಂತೆ ಚಂಚಲಿಪ
ಕಣ್ಣಲಿಗೆ ಕವಿದುಬರೆ ಸುರುಳಿಯುಂಗುರಗುರುಳ್
ನೋಡಿ ನಲಿವಳು ; ತೋರಿ ಮೆರೆವಳು ; ಪುಲಕಸುಖಿಕೆ
ಮೈಮರೆಯುವಳು ದಶರಥನ ರಾಣಿ, ಕೌಸಲ್ಯೆ,
ರಾಮಚಂದ್ರನ ತಾಯಿ.

೪೪೦

೪೪೧

ಮಗನ ಕಂಗಳ ನೋಡಿ

ಬಾನನೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ, ಮಗನ ತೊದಲಂ ಕೇಳಿ
ಕಡಲನಾಲಿಸಿದಂತೆ ಬೆಚ್ಚುವಳು ತಾಯ್ ಸುಯ್ಯು.
ಒರೆ ಆ ಹೂಹಗುರ ಶಿಶುವಿದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ
ಗಿರಿಭಾರಮಾಗಿ ಬರೆ, ನೆಗಹಲಾರದೆ ತಾಯಿ
ತೇಂಕಿದಳು, ಕಾತರಿಸಿ ಮಗನಭ್ಯುದಯ ಶಂಕೆಯಿಂ.
ಮತ್ತೊರ್ಮೆ ಪಚ್ಚೆದೊಟ್ಟಿಲ್ ಬಿಂಬದಲಿ ತನ್ನ

೪೪೨

ಮುದ್ದುಕಂದಗೆ ಬದಲ್ ಕಾಣಿಸೆ ಮಹಾಮೂರ್ತಿ
ಕೂಗಿಕೊಂಡಳು ದುಷ್ಟ ಕುಗ್ರಹಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದಳ್ಳಿ.
ಬಳಿಯಟ್ಟಲಾ ಕುಲಪುರೋಹಿತನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ,
ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಗುರುವಸಿಷ್ಯಂ ಬಂದು ತಾಯ್ತನಕೆ
ಪೇಳ್ದನಿಂತೆಂದು ಸಂತೈಕೆಯಂ:

“ಬಿಡು, ಮಗಳೆ,

ಭೀತಿಯಂ. ನಿನ್ನ ಮಗನಪ್ರಾಕೃತಂ. ನಿನ್ನೆ ನಾಂ
ಜಾನದೊಳಿದುರ್ ಕಂಡುದಂ ಪೇಳ್ವೆನಾಲಿಸು. ಮೇಲೆ
ಸಂಭ್ರಮಂ ತುಂಬಿದುದವರ ಲೋಕಂಗಳೋಳ್.

೪೭೦

ಮಿಂಚಿನಂಚಿನ ದೇವತಾ ಚರಣ ಸಂಚಾರದಾ
ಪದಚಿಹ್ನೆಗಳ್ ಪೊಳೆದುವಮಿತ ನಕ್ಷತ್ರಗಳವೋಲ್.

ಕಂಡೆನೀ ಪೃಥಿವಿಯೆಡೆಗಾ ದ್ಯೌಶಕ್ತಿರಾಶಿಗಳ್
ಧಾವಿಸುತ್ತಿದುದಂ. ನನ್ನಾತ್ಮವವರನೆಯೆ
ಹಿಂಬಾಲಿಸೈತರಲ್ ಪೊಕ್ಕುದು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಂ.

ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚರೀರಿ ನಿನ್ನಂಕದಲಿ ಮಲಗಿದನಂ
ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚರೀರನಂ ಕಂಡೆನೀ ಶಿಶುರೂಪನಂ.

ದೇವರ್ಕಳೆಲ್ಲರಂ ದಿವ್ಯ ಸುಮಗಳನೆರಚಿ

೪೮೦

ಮೀಯಿಸಿದರವನಂ ದಿವೋಧುನಿಯ ಪೀಯೂಷ
ತೀರ್ಥದಿಂ, ಪಾಡಿ ಸುರಗೇಯ ಘೋಷಂಗಳಂ.

ಧನ್ಯನಾಂ ! ಧನ್ಯನೀಂ ! ಧನ್ಯಮೀ ರವಿಕುಲಂ!”

ಮಣಿದು ಗುರುಪದಕಾತನಂ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಕಳುಹಿ,

ಮುದ್ದಾಡಿದಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮಗನಂ ತಾಯಿ

ಕೌಸಲ್ಯೆ, ಮಗು ರಾಮನುಂ ಮುಗುಳುನಗುವಂತೆ.

ನಸುಮೊಳೆತ ಹಾಲುಹಲ್ಲಳ ಸಾಲೆಸೆವ ಬಾಯ
ಜೊಲ್ಲುಗುವ ತುಟಿದೆರೆಯ ಕಿವಿಸೊಗದ ತೊದಲಿದೆ,

ದಾದಿಯರ ಕರೆಗೆ ಹೊಂಗೆಜ್ಜೆ ಕಿಂಕಣಿ ಕುಣಿಯೆ

ಪರಿವಂಬೆಗಾಲಿದೆ, ಕೈಗುಡಲ್ ಪಿಡಿದೆದ್ದು

೪೯೦

ತಿಪ್ಪ ತಿಪ್ಪನೆ ದಟ್ಟತಡಿಯಿಟ್ಟು ನಡೆಯುವಾ

ಸಾಹಸಕೆ ಸಂತಸಂಬಡುತೆ, ಕೈಬಿಡಲೊಡನೆ

ಮರಳಿ ನೆಲಮಂ ಪಿಡಿವ ಬಾಲ ಲೀಲೆಗಳೆಂದೆ

ರಾಮನೊಡಗೂಡಿ ಬಳೆದರು ಮೂವರನುಜರುಂ

ತಂತಮ್ಮ ತಾಯ್ತುಳೊಲೈಯೆ ತೊಟ್ಟಿಲೊಳ್, ಗೊಂಚಲ್

ಅದೊಂದರೊಳೆ ನಾಲ್ಕಲರಲುವಂತೆ.

ಇರಲಿರಲ್,

ಒಂದು ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಿರುಳ್, ಅರಮನೆಯ ಉದ್ಯಾನ
ಶಾದ್ವಲ ಶ್ಯಾಮ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯರ್
ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳೆರಸಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರೆ ವಿವಿಧ
ಹರ್ಷಭಾಷಿತ ಮೋದದೊಳ್, ಶಿಶು ರಾಮನಾಗಸದಿ
ಮೆರೆದ ಪೂರ್ಣೆಂದುವಂ ನೋಡಿ, ಮೋಹಿಸಿ, ಪಡೆಯೆ
ಹಲುಬಿ, ಹಂಬಲಿಸಿ, ಕಾಡಿದನು ಕೌಸಲ್ಯಿಯಂ.

೫೦೦

ನಭದ ಚಂದ್ರಂ ನರರ ಧರಣಿಗೈತರನೆಂದು
ತಾಯೆನಿತು ಸಂತೈಸಿ ನುಡಿದೊಡಂ, ಸಹಿಸದೆಯೆ
ಪಳಯಿಸಿದನಾ ಬಾಲನಕ್ಷಿ ಕೆಂಪೇರ್ವಿನಂ,
ಕಿರುದೋಳ್ಳುದ್ಧಮಂ ರವಿತಾರೆಗಳೆ ಸೋಲ್ವ
ಬಾನ್ದೆಸೆಗೆ ನೀಡಿ. ಪೊನ್ನೊಡವೆಯಂ ರನ್ನಮಂ
ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಪಣ್ಣಂ ಭಕ್ತ್ಯಭೋಜ್ಯಂಗಳಂ
ಕೊಟ್ಟೊಡವುಗಳನೆಲ್ಲಮಂ ನೂಕಿ, ಚಂದ್ರಂಗೆ
ಗೋಗರೆದನಮ್ಮನ ಬೆದರ್ಕ್ಕೆಯಂ ಕೆಲಕ್ಕೊತ್ತಿ
ಕೇಳ್ವರೆದೆ ಸುಯ್ಯೆ. ಆ ರೋದನಕ್ಕುರೆ ಬೆರ್ಚಿ,

೫೧೦

ಪಿತ್ತಮನಂ ಮರುಗೆ, ದೊರೆ ಕನಲ್ವು ತಾನಾಯೆಡೆಗೆ
ಬರೆ, ನೆರೆದ ದಾದಿಯರ್ ಸರಿದರಲ್ಲಿಂದೇನೊ
ಗತಿ ಮುಂದೆ ತಮಗೆಂದು ಬೆದರಿ. ಕೌಸಲ್ಯೆ, ತಾಯಿ,
ಮಗನುಲ್ಪಣ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಡಿದು ಕಾತರೆಯಾಗಿ
ಏಗೈಯಲರಿಯದೆಯೆ ಕಂಗೆಟ್ಟು, ದಮ್ಮಯ್ಯೆ,
ಸುಮ್ಮನಿರೊ, ಓ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಣಿಯೆ, ಕಂದಯ್ಯೆ
ಕೈಮುಗಿವೆನಳಬೇಡವೆಂದು ಕಂಬನಿಗೂಡಿ
ಮುಂಡಾಡಿ, ರವಿವಂಶದವನೆಂಬ ಕರುಬಿದೆ ನೀಂ
ತಿಳಿಯದೆಳಪಸುಳೆಯಂ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿಹೆಯೆಂದು
ಬೈದಳಾ ಶಶಿಯಂ ಮನಂ ಮುನಿದು.

೫೨೦

ದಶರಥಂ

ಬರೆ, ಕೈಕೆ ಕಂಬನಿ ಮಿಡಿದು ಪೇಳ್ವೆಲ್ಲಮಂ.
ಕೇಳುತಾ ದೊರೆಯ ಕನಲಿಕೆ ದುಗುಡಕೆಡೆಯಾಯ್ತು.
ಮರುಗಿದನು ಮಗನಾಸೆ ತನ್ನ ಬಲೆಗೆ ಮೀರಿ
ಕೈಗೂಡಲಸದಳಮಲಾ ಎನುತ್ತೆ. ಶಿವಶಿವಾ,
ತಿರೆಗರಸನಾದರೇನೊಂದು ಕೂಸಿನ ಬಯಕೆ
ಬಡತನವನೊಡರಿಸಿತಲಾ ! “ತನ್ನ ಸಿರಿ ಇನಿತು
ಪುಸಿಯಾಯ್ತೆ ?” ಎನುತ ಕೌಸಲ್ಯೆಯಿಂ ರಾಮನಂ
ಕರೆದೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಜಿಂಕೆಗಳೆಡೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು

ತೋರಿ, ನೈದಿಲೆಗೊಳದೊಳೀಜುವಂಚೆಗಳೆಡೆಗೆ,
 ಮತ್ತೆ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಲಿ ಕಣ್ಣು ಕಣ್ಣಿನ ಗರಿಯ
 ಕೆದರಿ ಕುಣಿಯುವ ನವಿಲುಗಳ ಬಳಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿಂದೆಯುಂ
 ರತ್ನಕೃತ ಕೃತಕ ಖದ್ಯೋತ ಸಂಕುಲಮಯಂ
 ಚಾಮೀಕರಾಲಂಕೃತಂ ಲತಾ ಭವನಮಂ
 ಪೊಕ್ಕು ನಡೆನಡೆದಿರದೆ ತೋರ್ದೊಡಂ, ಶಿಶುರೋದನಂ
 ನೆರೆದುದಲ್ಲದೆ ತವಿದುದಿಲ್ಲ.

೫೩೦

ಮುಂಗಾಣದೆಯೆ,

ನೃಪತಿ ಮಂತ್ರಿ ಸುಮಂತನಂ ಕರೆಸಲಾತನುಂ
 ಬಾಲನಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಚ್ಚರಿವಡುತೆ ಮೌನಮಿರೆ
 ಬೆಳ್ಳಮರ್ದಂತೆ, ಬಂದಳ್ ಮುದುಕಿಯೋರ್ವಳಾ
 ತಾಣಕ್ಕೆ ಕಿಶೋರ ಭರತನನಾಂತು ಕೌಂಕುಳಲಿ.
 ಕಂಡುದೆ ತಡಂ, ಅಮಂಗಳವನೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ
 ಮೊಗಂಮುರಿದು, ಮಾತು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರನಿಬರುಮಲ್ಲಿ,
 ಕೈಕೆ ಹೊರತಾಗಿ :

೫೪೦

ಕುಡುಬಿಲ್ಲು ಬಾಗಿದ ಮೆಯ್ಯೆ,

ತೊನ್ನ ಬೆಳ್ಳಲೆವಿಡಿದ ಕರನೆಯ ಕುಬ್ಜತೆಯೆ ,
 ಗೂಳಿ ಹಿಣಿಲಿನವೋಲು ಗೂನುವುಬ್ಬಿದ ಬೆನ್ನ,
 ಸುಕ್ಕು ನಿರಿನಿರಿಯಾಗಿ ಬತ್ತಿದ ತೊವಲ್ ಪತ್ತಿ
 ಬಿಗಿದೆಲ್ಲುಗೂಡಿನಾ ಶಿಥಿಲ ಕಂಕಾಲತೆಯೆ,
 ಪಲ್ಲುದುರಿ ಬೋಡಾದ, ಬಚ್ಚುಬಾಯಿಯೆ, ಕುಳಿಯೆ
 ಕೆನ್ನೆಗಳ, ದಿಟ್ಟಿ ಮಾಸಿದ ಕಣ್ಣು ಕೋಟರದ,
 ಕರ್ಬುನ ಮೊರಡು ಮೊಗದ, ಕೂದಲುದುರಿದ ಬೋಳು
 ಪುರ್ಬಿನ ವಿಕಾರದಾ, ಬೆಳ್ಳಕ್ಕೆ ತಿಪ್ಪುಳೆನೆ
 ಮಂಡೆಯಂ ಮುತ್ತಿ ಕೆದರಿದ ಬೆಳ್ಳನೆಯ ನವಿರ
 ಅಸ್ಥಿಪಂಜರದಂತೆವೋಲಸ್ಥಿರ ಸ್ಥವಿರೆಯಂ
 ಕಂಡೊಡನೆ ಕೈಕೆ ನಡೆದಳ್ ಬಳಿಗೆ. ನುಡಿಸಿದಳ್
 ತಾಯವೋಲ್ ಸಾಕಿ ಸಲಹಿದ ದಾಸಿ ಮಂಥರೆಯೆ !
 ನೋಡುತಿರೆ ನೆರೆದ ಜನರಾ ವಿರೂಪದ ವೃದ್ಧೆ
 ಮಾತನಾಲಿಸೆ ಬಾಗಿದರಸಿಯ ಕಿವಿಗದೇನನೊ
 ಪರ್ಚಿ, ಮಡಿಲಿಂದೊಂದು ಮುಕುರಮಂ ಪೊರದೆಗೆದು
 ನೀಡಿದಳ್, ನಗೆಗೂಡಿ ಕೈಕೆ ತಾನದನೊಯ್ದು
 ತೋರಿದಳ್ ದೊರೆಯ ತೋಳುಗಳಲಿ ರೋದಿಸುತ್ತಿರ್ದ
 ರಾಮಂಗಿ. ಪೊಳೆಯೆ ಪಡಿನೆಳಲಿನಲಿ ಬಾನೆಡೆಯೆ

೫೫೦

೫೬೦

ಚಂದಿರಂ, ಪಡೆದೆನಿಂದುವನೆಂದು ಕುಣಿಕುಣಿದು
 ನಲಿಯತೊಡಗಿದನನಿಬರುಂ ಬಿಲ್ಲುಬೆರಗಾಗೆ.
 ಸಂತಸದೊಳಾ ದಾಸಿ ಮುದಿಗೂನಿ, ರಾಮನಂ
 ಮುದ್ದಿಸಲ್ ಬಯಸಿ, ತೋಳ್ ಚಾಚಲಾ ಕೌಸಲ್ಯೆ ;
 ಕಂದಂಗಮಂಗಳಂ, ಮುಟ್ಟದಿರ್ ಮುಟ್ಟದಿರ್.
 ಬೇಡವೇಡೆನ್ನುತೆ ನಿವಾರಿಸಿದಳಾಕೆಯಂ.
 ಮುದಿ ಮಂಥರೆಯ ಮೈತ್ರಿ ಜಜ್ಜರಿತಮಪ್ಪಂತೆವೋಲ್.
 ಮುರಿದೊಲೈಯವಮಾನದಿಂದೆ ಕಣ್ಣಿನಿ ಚಿಮ್ಮಿ
 ನಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಳಯ್ ಭರತನಂ ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ,
 ತುಳಿದ ಸರ್ಪಿಣಿಯಂತೆ ಮುಳಿಸಿನುರಿಯಿಂ ಪೋಗೆದು,
 ಸುಯ್ಯು, ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ !

೫೨೦

ಕೈಕೆಯ ತಾತನೊದಿನಂ
 ಬೇಂಟೆಯಾಯಾಸದಿಂ ಬೈಗುವೊಳ್ಳಡವಿಯೊಳ್
 ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿರೆ, ಪಳುವೆ ತಾನಳುವಂತೆ
 ಗೋಳಿಟ್ಟುದೊಂದು ಶಿಶುರೋದನಂ. ಕೂರ್ಗಲಸದಿಂ
 ಪಿಂತಿರುಗುತಿರ್ದ ಪಾರ್ಥಿವನೊಳುದಿಸಿತು ಕರುಣೆ,
 ಕಟ್ಟಲಿಹ ಕಬ್ಬಕೆ ಮೊದಲ್ ಗುದ್ದಲಿಯ ಪೂಜಿಪೋಲ್.
 ನಡೆದು ನೋಡಲೈ ಕಾಣಿಸಿತೊಂದು ದಸ್ಯುಶಿಶು,
 ಮುಳ್ ಮಣ್ಣು ತರಗೆಲೆಯಿಡಿದ ನೆಲದ ಮೇಲಿರುವೆ
 ಮುತ್ತಿ, ಹಾ, ವಿಕೃತಿ ವಕ್ರತೆ ರೂಹುಗೊಂಡಂತೆ !
 ಪೆತ್ತವರ ಸುಳಿವಿಲ್ಲದಿರ್ದ ಆ ಪೆಣ್ ಪಸುಳೆಯಂ
 ಪಿಡಿದೆತ್ತಿ, ಕಟ್ಟಿರುಂಪೆಯನೊರಸಿ, ಸಂತೈಸಿದನ್.
 ಗೂಬೆಯಪಶಕುನದ ವಿಕಾರದುಲಿಯನ್ನೇರ್ದು
 ಕವಿಯುತಿರೆ ಕಾಡುಗಳ್ಳಲೆ, ತಂದನೂರಿಗವಳಂ
 ದಾರಿಯ ನಡೆವ ಮಾರಿಯಂ ಮನೆಗೆ ತರುವಂತೆ,
 ಮುಂದಣ ಮಹಾದುಃಖದಾವಾನಳಕೆ ತನ್ನ
 ಕಿರುಗಜ್ಜದಾ ಒಂದೆ ಕಿಡಿಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಡುವ
 ವಿಧಿ ವಿಲಾಸದಲಿ ! ಬೆಳೆದುದು ಕೂಸು ಕುಳ್ಳಾಗಿ,
 ಗೂನಾಗಿ, ತೊತ್ತಾಗಿ, ಕರಗೆ ಜನರ ಕಣ್ಣೆ
 ಹೇಸಿನಾಕೃತಿಯಾಗಿ ! ಕಂಡ ಕಂಡವರೆಲ್ಲರುಂ
 ಕುಬ್ಜೆಯನನಾರೈಯಂ, ತಂದೆತಾಯಿಲ್ಲದಾ
 ಪರದೇಶಿ ಕನ್ನೆಯಂ, ಚಿಃ ಎಂದು, ತೊಲಗೆಂದು,
 ಘೂ ಎಂದು, ಸಾಯೆಂದು, ನಾಯ್ಮರಿಗೆ ಕಡೆಯಾಗಿ
 ಭಾವಿಸಿದರಾ ನೃಪನ ಕಟ್ಟಾಣೆಯಂ ಮೀರ್ದು

೫೪೦

೫೯೦

ಕಡೆಗಣ್ಣಿ. ಮನುಜರೊಲೈಯ ಸವಿಯನೊಂದಿನಿತುಮಂ
ಕಾಣದೆ, ಮಿಗದ ತೆರದಿ ಮಿದುಳಿಲ್ಲದೆಯೆ ಬೆಳೆದು
ಜಡತೆವೆತ್ತಿದ್ ಸೋಂಬೆಗೆ ಮಂದಿ, ಬಯ್ಯವೋಲ್
ಜರೆದು, ಮಂಥರೆಯೆಂದು ಪೆಸರನೆಸೆದರ್, ಮೊಗಕೆ
ಕೆಸರನಿಡುವಂತೆ. ಕನ್ನಡಿಯಂತುಟಾಕೆಯುಂ
ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ರೀತಿಯಂ ಕೈಕೊಂಡಳಾ ಜನದ
ಮನದ ವಿಕೃತಿಗೆ ತನ್ನ ಮೆಯ್ ವಿಡಂಬನಮಪ್ಪವೋಲ್.

೬೦೦

ಪರಿದುದಯ್ ಪೊಳ್ಳುವೊಳೆ. ನಿಂದೆಯೊಳ್ ಬೆಳೆಬೆಳೆದು
ಕುವರಿಯಾಗಿರೆ ಕುಬ್ಜೆ, ಸಂಭವಿಸಿದಳು ಕೈಕೆ
ಕೇಕಯ ರಾಜಸತಿಗೆ. ಆ ಧರಾವಲ್ಲಭಂ
ಮಂಥರೆಯ ಭೀಷಣೈಕಾಂತತೆಗೆ ಬಗೆಗರಗಿ
ಮಗುವನಾಡಿಪ ಕೆಲಸಕಾಕೆಯನೆ ಬೆಸಸಿದನ್. ಕೇಳ್,
ಮಳೆಹೊಯ್ದು ತೆರನಾಯ್ತು ಮಂಥರೆಯ ಮರುಧರೆಗೆ,
ಚೈತ್ರನಾಗಮವಾಯ್ತು ಮಂಥರೆಯ ಶಿಶಿರಕ್ಕೆ,
ಮಂಥರೆಯ ಬಾಳ್ ನಿಶೆಗೆ ಶಶಿಯುದಿಸಿದಂತಾಯ್ತು,
ಮಂಥರೆಯ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ತಾನಮೃತ ಸೇಚನೆಯಾಯ್ತು.
ಶುಷ್ಕತಾ ಶೂನ್ಯತೆಯೊಳೊಲೈ ಸಂಚರವಾಯ್ತು ;
ಬದುಕು ಸಾರ್ಥಕ ಮಧುರಮಾಯ್ತು ಶಿಶುಸನ್ನಿಧಿಯ
ಪ್ರೇಮ ಸೌಂದರ್ಯ ಮಹಿಮೆಯಲಿ. ರೂಪವಿಹೀನೆ
ರೂಪಸಿಯೊಳಿರ್ದು ತನಗಿಲ್ಲದಾ ಚಿಲ್ವಿನಲಿ
ಲೋಲಾಡಿದಳು. ತೇಲ್ವವೋಲ್ ಪಾಲೊಳಿದ್ದಲಿನ
ಚೂರು. ಮರೆತಳು ಕೈಕೆ ಮಂಥರೆಯ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ,
ಕಾಳಾಹಿ ಭೋಗದಲಿ ಹೊಳೆವ ಹೆಡೆಮಣಿಯಂತೆ,
ತಾರತಮ್ಯದಿ ಮತ್ತಿನಿತು ಚಾರುತರಮಾಗಿ.

೬೧೦

ಚಕ್ಕಮುಕ್ಕಿಯ ಕಲ್ಲಿನಂತರಂಗದೊಳಗಿ
ಗುಪ್ತವಾಗಿರ್ಪಂತೆ, ಬಾಹ್ಯ ವಿಕೃತಿಯ ಮಧ್ಯೆ
ಮಂಥರೆಯ ಹೃದಯದಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ ರತಿ,
ಚಿಲುವೊಲವುಗಳ ಚಿಲುಮೆ ತಾಂ ಕಣ್ಣೆರೆದುದೊಯ್ಯನೆಯೆ
ಮುಕ್ತ ಮುಕ್ತಾಹಾರ ಧಾರೆಯಲಿ. ತನ್ನೊಂದು
ಜೀವಿತಕೆ ರಾಜಪುತ್ರಿಯೆ ಸರ್ವಸುಖಮಾಗೆ
ಮರೆತಳನ್ಯಾಯಮಂ, ಮರೆತಳಪಮಾನಮಂ,
ಮತ್ತೆ ಮರೆತಳು ತನ್ನನುಂ ತಾನೆ, ಕೈಕೆಯೊಳ್
ಸಾಯುಜ್ಯವೊಂದಿ.

೬೨೦

ಮಂಥರೆಯಿಂತು ಬದುಕುತಿರೆ,

ಬೆಕ್ಕಸವನೇನೆಂಬೆ, ಬಾಲ್ಯ ಕೌಮಾರದಿಂ
ಯೌವನವನತಿಗಳೆದು ಜರೆಗೆ ದಾಂಟಿದಳಹಾ
ನರೆಯೇರಿ, ಸುರ್ಕಡರಿ, ಪೊರಮೆಯ್ ವಿಕೃತಿ ಪೆರ್ಚಿ !

೬೩೦

ತನು ವಿಕಾರಂ ಪೆರ್ಚಿದಂತೆ ಮನಸಿನ ಮಮತೆ
ನೂರ್ಮಡಿಸಿದತ್ತು ಕೈಕೆಯ ಮೇಲೆ. ಕೈಕೆಯುಂ
ನರ ತಿರಸ್ಕೃತೆ ವಿಕೃತೆ ಆ ಮಂಥರಾ ದಾಸಿಯಂ
ಶೈಶವ ಕೃತಜ್ಞತಾ ಪ್ರೇಮದಿಂ ಪ್ರೀತಿಸುತೆ
ನೆರೆ ನೆರೆದಳಂಗಜನ ಹೊಸಮಸೆಯ ಹೊಳೆಹೊಳೆವ
ಶೃಂಗಾರಶರ ಶರಲ್ಲಕ್ಕಿಯೋಲ್. ವಿಧಿನಿಯಮದಿಂ,
ಮೇಲೆ ಕಾಲಾಂತರಕೆ, ದೇವ ದಶರಥ ನೃಪಂ
ಲೋಕಮೋಹಕ ಸತಿಯ ಸೊಬಗಿನ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಲ್ಕಿ
ಕೈಕೆಯಂ ಮದುವೆ ನಂದಂದು, ಮಂಥರೆ ದಾಸಿ
ಸಾಕೇತ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಬಂದಳವಳೊಡನೆ,

೬೪೦

ನೆರಳಂತೆವೋಲ್. ರವಿವಂಶದರಸರೂರಾದೊಡೇಂ
ಮನ್ನಣೆ ಕುರೂಪತೆಗೆ ತಾನೆಲ್ಲಿ? ಮುದಿಗೂನಿ
ಮಂಥರೆಗೆ ಮೊಲದ ಕೋಡಾದುದು ಸೊಗಂ. ಶನಿ ಯೆನುತೆ
ಶಪಿಸಿದುದು ಮಂದಿ ; ಕಂಡರೆ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ
ದೂರ ಸರಿದುದು ಮೊಸಳೆಗಂಡಂತೆ. ಸನಿಹಕ್ಕೆ
ಬರಗೊಡರ್, ಗಾಳಿ ಸೋಂಕುವುದೆಂಬ ಮೈಲಿಗೆಗೆ
ಪೇಸಿ. ಬಳಿಗೀಶ್ವರಾರಾಧನೆಗೆ ಸೇರಿಸರ್.

ಉಣಲಿಡುವ ಪೊಳ್ಳು ಪೊರನೂಂಕುವರ್ ತೊಳ್ಳುಗಳ್,
ಕಿರಿರಾಣಿಯಾಚ್ಚೆಗೆ ಕಿವುಳ್ಳೆಳ್ಳು. ಕೌಸಲ್ಯೆಯುಂ
ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ತಾಯಿ ಮೊದಲಪ್ಪ ಸಿರಿವೆಂಡಿರುಂ
ಮಂಥರೆ ಅನಿಷ್ಟೆಯೆನುತಾ ಸವತಿ ಕೈಕೆಯಂ
ಬಳಿಸೇರಿಸದೆ ಹೆದರಿ ಹೇಸಿ ಹಿಂಜರಿದರಾ
ಗೂನಿಯಿರಲೊಡನೆ. ಸಹಿಸಿದಳನಿತುಮಂ ಕುಬ್ಜೆ
ತನ್ನೊಡತಿಯೊಲೈಯ ಸೊಗಕೆ ಜೀವವನೆ ಬೇಳ್ಳು,
ಕಮ್ಮಾರನಡಿಗಲ್ಲೆನಲ್ ಬಾಳ್ಳು.

೬೫೦

ಇರುತಲಿರೆ,

ಬೆಸಲೆಯಾದಳು ಕೈಕೆ ಭರತನಂ. ಮಂಥರೆಗೆ
ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ ಮೂಡಿದಂತಾಯ್ತು. ಬಾಳ್ಗೊಂದು
ಪೊಸವೊಲೈ ಚೆಂದಳಿರ್ ಚಿಗುರಿದುದು ತಾನಂದಿನಿಂ.
ಜಿಪುಣ ಬಡವಂ ಕಡವರವನಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಂತೆ,
ಹಗಲಿರುಳ್ ಕೈಕೆಯ ತನೂಜನಂ ಸಲಹಿದಳ್

೬೬೦

ಆ ದಸ್ಯುಸತಿ, ಹಡೆದ ತಾಯಿಯೆ ನಾಣ್ಣುವೋಲಂತೆ.

ಮಂಥರೆಯ ಮೋಹಸರಸಿಯೊಳಿಂತು ತಾವರೆಯ

ತೆರದಿ ಭರತಂ ಬಳೆದನಯ್. ಮತ್ತೆ ಶತ್ರುಘ್ನನುಂ

ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಶ್ರೀರಾಮನುಂ ತಂತಮ್ಮ ಜನನಿಯರ

ಮತ್ತೆ ದಾದಿಯರಕ್ಕರೆಯ ಸಕ್ಕರೆಯ ಸವಿಗೆ

ಬಳೆಯುತಿರ್ದರು ಕುಂಜತರು ದೇವಕುಂಜರಗಳೋಲ್.

ಶೈಶವಂ ಕಳೆದು ಬಾಲ್ಯಂ ಮೆಯ್ಯೆ ಮೈದೋರೆ

ಗುರು ವಸಿಷ್ಠನ ಕೈಯೊಳಾಳ್ಳ ಪಾರ್ಥಿವ ಜನಕೆ

ತಗುವ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಂಕುರಕ್ಕಗೆಯಾಯ್ತು.

ಕಲಿತರೈ ಬಿಲ್ವಿಜ್ಜೆಯಂ, ವೇದಮಂ, ಮೇಣ್ ನೀತಿ

ನಯ ವಿನಯ ನಿಯತಿಯಂ, ಶಾರ್ದೂಲ ಶಾಬಕಂ

ಬೇಂಟೆ ಕಲ್ಪಿಯ ಕಲಿಯುವಂತೆ; ಪರ್ವತ ಶಿರದಿ

ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ ತೊರೆ ಸಮುದ್ರಾಭಿಮುಖಮಾಗಿ

ಪರಿಯಲರಿವಂತೆ ; ಬಂಡೆಯ ಕೊರೆದು ವರಶಿಲ್ಪಿ

ಭುವನ ಸುಂದರ ಕಲಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂ ಸೃಜಿಪಂತೆ ;

ಕೋಸಲ ಸುಖಿಸುವಂತೆ. ದೇಹದಲಿ ಮನದಲ್ಲಿ

ಜ್ಞಾನದಲಿ ಗುಣದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯದಲಿ ಧೈರ್ಯದಲಿ

ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಶೃಂಗ ಸಂಕುಲದಂತೆ ನಿಮಿರೆಳ್ಳು

ಮೈತ್ರಿಯಿಂ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿದರೊಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಕೂಡೆ

ನಾಲ್ವರುಂ ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳೆಳೆ ದಶರಥಗೆ.

ಕ್ಷಮೆಯಲ್ಲಿ, ಸತ್ವದಲಿ, ಶಾಂತಗಾಂಭೀರ್ಯದಲಿ,

ಭದ್ರರೂಪದಲಿ, ತನುಕಾಂತಿಯಲಿ ಮೆರೆದನಾ

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನಂಬರ ಮಹಾಮಂಡಲಮೆ

ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತಂತೆ. ಹಿರಿಯಣ್ಣನಂ ಚಿರದಿನಂ

ಬೆಂಬಿಡದೇಯಿದರ್ ಲಕ್ಷ್ಮಣದೇವನೆಸೆದನಯ್

ರಾಗಾನುರಾಗದಲಿ, ವೇಗದಲಿ, ರಭಸದಲಿ,

ಹೃದಯ ವೈಶಾಲ್ಯದಲಿ, ಶ್ಯಾಮ ಶ್ರೀಯೊಲೈಯಲಿ,

ನೆರೆಯೇರ್ಪ ಮಳೆಗಾಲದ ಮಹಾತರಂಗೀಣಿಯ

ಧೀರಶೈಲಿಯಲಿ. ಸೌಂದರ್ಯ ಶ್ರೀ ದೇವತೆಯ

ಪಟ್ಟದ ಕುಮಾರನೆನೆ, ಕೈಕೆಯ ಸೊಬಗನೆಲ್ಲಮಂ

ಮಥಿಸಿ ಸಾರವನೆರೆದ ನವನೀತಕಿಂದ್ರಧನುವಿಂ

ವರ್ಣತೇಜಸ್ಸೊದಗಿದಂತಿದರ್ ಕೃತಿಯಂತೆವೋಲ್

ಭರತಂ ಮಹಾತ್ಮನೆಸೆದನು ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ವಿ ,

ತ್ಯಾಗ ಬುದ್ಧಿಯಲಿ, ನಿರ್ವೇಗದಲಿ, ತಪದಲ್ಲಿ,

೬೭೦

೬೮೦

೬೯೦

ಸಂಯಮದ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ, ನಿರಸೂಯೆಯಲಿ,
 ರಸಕಾವ್ಯ ಸತ್ಕಲಾಭ್ಯಾಸದಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ,
 ಸೋದರ ಪ್ರೀತಿಯಲಿ, ಬಾಲಋಷಿಯೆಂಬಂತೆ
 ಭಾಜನನಾಗಿ ರಾಮಗೌರವಕೆ. ಭರತಂಗೆ
 ಛಾಯಾ ಶರೀರವೆನೆ ಶತ್ರುಘ್ನನಿರ್ದನು ತನ್ನ
 ನಾಮ ಲಕ್ಷ್ಯಕೆ ಲಕ್ಷಣಂ ತಾನೆನಲ್.

ಕೋಸಲದೊಳಾ

೭೦೦

ಗೂನಿ ಮಂಥರೆಯ ಮೀರಿದ ತಿರಸ್ಕೃತೆಯುಮಂ
 ಸಂತ್ರಪ್ತ ಸುಖಿಯುಮಂ ಕಾಣೆ ! ಭರತಾಭ್ಯುದಯ
 ಚಂದ್ರೋದಯಕ್ಕುರ್ಬಿದತ್ತವಳ ಹೃಜ್ಜಲಧಿ,
 ಪಾಳು ಕೊರಕಲ್ ಬಂಡೆಯಿಂ ವಕ್ರಮಾಗಿರ್ಪ
 ಮೊರಡು ದಡದಂತಿರ್ದವಳ ಮೆಯ್ಯನುಚ್ಚ್ವಸ್ತಿತ
 ಹರ್ಷೋರ್ಮಿಮಾಲಾ ಸಮೂಹದಿಂದವ್ವಳಿಸಿ
 ಮುಚ್ಚಿ ನರನೃರಿಲ್ಲಾಯಿತ್ತು ಮಂಥರೆಯ
 ಲೋಕಕ್ಕೆ, ಕೈಕೆ ಭರತರ್ ವಿನಾ. ದಶರಥಂ
 ಕೈಕೆ ಭರತರಿಗಾಗಿ ; ಕೈಕೆ ಭರತರಿಗಾಗಿ ಏ
 ಕೋಸಲಮಯೋಧ್ಯೆಗಳ್. ಶಶಿ ಸೂರ್ಯ ತಾರಾಳಿಗಳ್
 ಕೈಕೆ ಭರತರಿಗಾಗಿ ; ಭರತನಾಳ್ವಿಕೆಗಾಗಿ ಈ
 ಪೃಥಿವಿ ! ಹಾ , ಮಂಥರೆಯ ಈ ಮಮತೆಯಾವರ್ದದೊಳ್,
 ಸುಟ್ಟುರೆಗೆ ಧೂಳಿ ತರಗೆಲೆ ತಿರನೆಯೆ ಸುತ್ತುವೋಲ್
 ಸಿಲ್ವಿ ಘೋರ್ಣಿಸದಿಹುದೆ ಪೇಳ್ ತ್ರೇತಾ ಮಹಾಯುಗಂ !

೭೧೦

ಊರ್ಮಿಕಾ

ಪರ್ವಿದುದೊ ದುರ್ವಾರ್ತೆ , ವಿಲಯವೇಳಾ ವನಧಿ
 ಮೇಲೆ ಮೀರುತ್ತರ್ವರೆಯನವ್ವಳಿಸುವಂತೆ,
 ಬಡಿದು ಸಿಡಿಲಂ ಸಕಲ ಸಾಕೇತ ಸಂಭ್ರಮದ
 ಸಿರಿಗೆ. ಸಂದಣಿಸಿತಯ್ ನಗರದ ವಿಪುಲ ಜನಂ
 ದೊರೆಯರಮನೆಯ ಮುಂದೆ, ಮಸಗಿದಂಬುಧಿಯಂತೆ
 ಶಬ್ದಮಯಮಾಗಿ. ತೊಪ್ಪನೆ ತೊಯ್ದರಮನೆಯ
 ಮಂದಿ ಕಣ್ಣೀರ ಸರಿಯಲ್ಲಿ. ಕ್ಷಣಪೂರ್ವದೊಳ್
 ಹರ್ಷದಾಗರಮಾಗಿ ನಲಿಯುತಿದಾರ್ ಅಯೋಧ್ಯೆ ತಾಂ
 ಶೋಕಸಾಗರಮಾಯ್ನೆನಲ್, ಕಾಣ್ಬದಸದಳಮಲಾ
 ಮನುಜ ಮನದುತ್ತರಮುಖಿಗೆ ಬಿದಿಯ ಚಿರತಾರೆ !

೧೦

ತನ್ನರಮನೆಯೊಳಿರ್ದೆ ಕೇಳಿದಳ್ ಕೌಸಲ್ಯೆ
 ಕರುಳಿರಿಯುವಂತೆ ಬಾಂಬಟ್ಟಿಯಂ ತುಂಬೇರ್ದೆ
 ತುಮುಲ ಕಳಕಳ ರುದಿತರಾವಂಗಳಂ. ನಡುಗಿದಳ್
 ಪವನಪ್ರವಾಹಕರಳಿಯ ತಳಿರದಿರ್ವವೋಲ್
 ತರತರನೆ. ಕೂಡೆ ಬಳಿಯಟ್ಟಿದಳ್ ದೂದಿಯಂ
 ಕಾರಣವರಿಯೆ ಗೋಳೆ. ತತ್ತಳಿಕೆಯಂ ಮತ್ತೆ
 ತಾಳಲಾರದೆ ತಾನೆ ಚಾವಡಿಗಿರದೆ ಪರಿಯಲಾ
 ಕಾಣಿಸಿತು ಕುಪಿತ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ
 ಶ್ರೀರಾಮನಕ್ಷುಬ್ಧ ಶರಧಿಸಮ ವಿಗ್ರಹಂ,
 ತಾಯ ದಿಟ್ಟಿಗೆ ಪಾಲನೀಂಟಿಸುತೆ. ಬಳಿಸಾರೆ,
 ತನ್ನೆರಡು ತೋಳ್ಗಳಿಂದಪ್ಪಿ, ಮುಡಿಯಂ ಮೂಸಿ
 ಮುಂಡಾಡಿ ನುಡಿಸೆ, ರಾಮಂ ಕೆಮ್ಮನಿರ್ದುರ್ವದಂ
 ಕಂಡುಮೃಳಂಗೆಂಡು ಊರ್ಮಿಕೆಯ ಗಂಡನಂ
 ಬೆಸಗೊಂಡೊಡಾತನುಂ ಕಲ್ಲುಂಡಿನಂದದಲಿ
 ಮೂಗುವಟ್ಟಿರಲಿಕಾ ಪುತ್ರವತ್ತಲೆ ಬೆದರಿ
 ತೊಡಗಿದಳ್ ರೋದನಕೆ. ರಾಜೀವಲೋಚನಂ
 ತಾಯ ಬಿಸುಗಂಬನಿಯನೊರಸಿ ಕೈದಾವರೆಯ
 ಕೋಮಳತೆಯಿಂದೆ, ಮೆಲ್ಲನೆ, ನಡೆದುದೆಲ್ಲಮಂ
 ನುಡಿದನಾದ್ಯಂತಮಂ. ಬಿಳ್ಳಳ್ಳೆ ಹಮ್ಮೈಸಿ
 ಕೌಸಲ್ಯೆ ತವಿಯೆ ಪುಣ್ಯಂ ಸ್ವರ್ಗಧಾಮದಿಂ

೨೦

೩೦

ಮರ್ತ್ಯಸೀಮೆಗೆ ಬೀಳುವಪ್ರಯವೋಲ್, ಕೆಡೆದ
 ಪಡೆದಮ್ಮನಂ ನೆಗಹಿ, ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಸತ್ಕರಿಸೆ
 ಮೈತಿಳಿಯುತಾಕೆ ರಯ್ಯನೆ ರಾಮಚಂದ್ರಂಗೆ :
 “ಮಗನೆ, ಕೈಕೆಯ ಕುವರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಸಂಪದವೆ?
 ಹಳುವವೆ ಗತಿಯೆ ನಿನಗೆ ? ಕೆಟ್ಟನೈ ನಾನೆನ್ನಂ
 ಕೈಬಿಟ್ಟರೆಲ್ಲರುಂ, ಓ ಕಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ !
 ಬಾ ತಂದೆ, ನೀನಾದೊಡಂ ಬಾಳ್ಗಡರ್ಪಾಗಿ
 ಕಾಪಿಡೆನ್ನಂ ! ಕೇಡದೇನನಾಂ ಕೋರಿದೆನೊ
 ಪೋದ ಜನ್ಮದೊಳಾರ್ಗ ? ಸತ್ತುರುಷನಾವಂಗೆ
 ಬಗೆನೋಯುವಂತೆ ನುಡಿದೆನೊ, ದೇವ ? ಓ ವಿಧಿಯೆ,
 ನಿನ್ನ ಗರಗಸಕಿನಿತು ಕರುಳಿಲ್ಲ ? ಕಂದನಂ
 ಪೆತ್ತು ಪಡುವಳಲಿಗಿಂ ಬಂಜಿತನಮಿನಿದಲೆ !
 ವತ್ಸ ! ವತ್ಸಾ !” ಮುಂದೆ ನುಡಿ ಹೊಮ್ಮಲಾರದಿರೆ
 ಕಾಕುತ್ಸ್ಥನೆರ್ದೆಗೆ ಪಣೆಯಂ ತಗುಳ್ಳಳಾ ತಾಯಿ.
 ಮತ್ತಿನಿತನಂತರಂ ಚೇತರಿಸಿ ತೋಡಿದಳ್
 ತನ್ನಾತ್ಮಮಂ :

೪೦

“ತನ್ನುಸಿರನಡವಿಗಟ್ಟುತೆ ಒಡಲ್
 ಮನೆಯೊಳಂತಿರುವಯ್ ? ತೋಡೆಯ ತೊಟ್ಟಿಲೊಳಿಟ್ಟು
 ಪಾಲೆರೆದು ಕರುವಿಟ್ಟು, ತೂಗಿ ಚೋಗುಳವಾಡಿ
 ಲಾಲಿಸಿದ ಪಾಲಿಸಿದ ನಿನ್ನ ಮೆಯ್ಯಿದನೆಂತು
 ಪೇಳ್ ಕಾಂತಾರ ರಾಕ್ಷಸಿಗೆ ತುತ್ತುಗೂಳ್ ಕೊಡಲಿ ?
 ಕರುಣೆಯಂ ದೂರಗೆಯ್ದೀ ನಿನ್ನ ಪರದೇಶಿಯಂ
 ತಾಯಿಯಂ ತಳ್ಳದಿರೊ ಚಿಂತಾ ನರಕ ಚಿತೆಯ
 ಪುತ್ರ ವಿರಹದ ಚಿತ್ತಭಾನುವಿಗೆ ! ದಾಶರಥಿ,
 ಹೆತ್ತ ತಾಯನೆ ತೊತ್ತುಗೈದೀ ಧರ್ಮಬುತ್ತಿಯಂ
 ಕಟ್ಟಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೊತ್ತುಣುವ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಮಾಣ್ಡು,
 ಕಿರುವೆಂಡಿತಿಗೆ ಮಾರುವೋದ ನಿನ್ನಯ್ಯನಂ
 ತಿದ್ದಿ, ಕಾಪಿಡು ಕುಲದ ಬಾಳ್ವೆಯಂ, ಕೀರ್ತಿಯಂ !
 ನೀನಡವಿಗಿಯ್ಯುವೋಡೆ ನಾನುಮೆಯ್ಯುವೆನೊಡನೆ,
 ಕರುಗೂಡಿ ನಡೆವ ಗೋವಂತೆ !”

೫೦

ಬಳಿ ನಿಂದಿದರ್

ಊರ್ಮಿಳೇಶಂ ತನ್ನ ದೊಡ್ಡಮ್ಮನೆಂದುದಂ
 ಸಮ್ಮತಿಸುವೋಲ್, ಬೆಂಕಿಯಾದನೆನೆ ತಾನನ್ನೆಗಂ
 ತಡೆದ ಕೋಪದ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಗೆ ನುಡಿದನಂತೆಂದು :

೬೦

“ತಾಯಿ, ಕಾಮಾಂಧವಶನಾಗಿ ಲಂಪಟನೊರ್ವ
 ಮತಿಗೆಟ್ಟ ಮುಪ್ಪುದೊರೆ ಹೆಂಗುಸೊರ್ವಳ ಪದಕೆ
 ದಾಸನಾಗುರುಳಿದರೆ, ಪೂಜ್ಯನೀ ರಾಮಚಂದ್ರಂ
 ರಾಜ್ಯಮಂ ತ್ಯಜಿಸಿ ವಿಪಿನಾಂತರದ ವಾಸಮಂ
 ಕೈಕೊಳ್ಳುದೇಕೆ ? ತೆಗೆ ತೆಗೆ ! ಧರ್ಮಿಲ್ಲದಾ
 ನೀಚ ನೃಪನಂ ಪ್ರಜಾಶಕ್ತಿ ಸಂಹರಿಪಂತೆ
 ಕೊಲೆಗರ್ಹನಲ್ಲೆ ನಾಣಿಲಿ ತಂದೆ? ಪಿತನಾದೊಡೇಂ?
 ಚಪಲ ಮತಿ ಗೌರವಾರ್ಹನೆ ? ಶಾಸನಾರ್ಹಂ!-
 ಕೇಳಗ್ರಜಾತ, ನೆರವಾದಪೆನ್ ನಿನಗೆ ನಾಂ.
 ನಿನ್ನೊಡನೆ ನಾಂ ಬಿಲ್ವಿಡಿದು ನಿಲಲ್, ನೋಳ್ವೆನಾಂ
 ಸಾಕೇತ ಸಿಂಹಾಸನಕೆ ಸೆಣಿಸಿ ನಿಲ್ಲರಾರ್?
 ಸಾತ್ವಿಕಕೆ ಸಮಯಮಲ್ತಿದು-ತಾಯಿ, ರೋದನವನಿನ್
 ಮಾಣ್! ರಾಮವನವಾಸವೆಂಬುದದು ಸಿಡಿದೊಡೆದ
 ದಶರಥನ ತಲೆಯ ದುಃಸ್ವಪ್ನಮಾತ್ರಂ !”

೨೦

“ಹೆತ್ತುದಾ

ಹೆಂಗರುಳ್ ನೋವಿಂದೆ ಮುಂಗಾಣದಿರೆ, ನಿನಗೆ
 ಮತಿಗೇಡಿದೇನ್, ಸೌಮಿತ್ರಿ?” ರಾಮನೆಂದನ್ ತಡೆದು
 ತಮ್ಮನಂ, “ನೀನತಿ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯೆಂಬುದಂ
 ಬಲ್ಲೆನಾಂ. ನನಗೆ ಕೊರೆಯೆಂದರಿತೆಯೇಂ ವಿಕ್ರಮಂ?
 ಗುರುಕರುಣೆಯಿಂ ಕಲಿತ ಬಿಲ್ ಬಿಜ್ಜೆಯಿಂದೆನಗೆ
 ದುಸ್ಸಾಧ್ಯಮಿಹುದೆ ಪೇಳ್ ನರಸುರಾಸುರ ಲೋಕ
 ಮೇಖಿಲಾ ಮಧ್ಯದೊಳೇನಾದೊಡಂ ? ನನಗೆ
 ಧರ್ಮಮಂ ಬಿಟ್ಟನೈಸಿರಿಯಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಸಹಿತಂ
 ವಿಪಿನಮರಮನೆ ; ಧರ್ಮರಹಿತಮೀ ರತ್ನಮಯ
 ರಾಜಸೌಧಂ ಶ್ರುಶಾನಕೆ ಮಿಗಿಲ್ ಭೀಕರಂ-
 ಮತ್ತೊಂದನೊರೆವೆನಾಂ : ಮುನಿಯದಿರ್, ಸೌಮಿತ್ರಿ,
 ಬರಿದೆ ಬಯ್ವುದೆ ತಂದೆಯಂ, ತಿಳಿಯದಾಂತರ್ಮಮಂ?
 ಕೋಸಲದ ನೆಲದ ದೊರೆತನವೆನಗೆ ದೊರೆಯದಿರೆ
 ಕೇಡೆಂದು ಬಗೆಯದಿರ್ ; ಲೇಸನೆಸಗುವ ವಿಧಿಗೆ
 ಬಹುಪಥಗಳುಂಟು ನಡೆಯಲ್. ಇಂದಿನಿಷ್ಟಮೆಯೆ
 ಮುಂದನಿಷ್ಟಕೆ ಹೇತುವಪ್ಪಂದದಿಂ, ಇಂದಿನ
 ಅನಿಷ್ಟಮೆಯೆ ತೊಟ್ಟಿಲಾಗದೆ ಮುಂದಣಭ್ಯುದಯ
 ಶಿಶುಗೆ? ಕೀರ್ತಿ ಲಭಿಪುದು ಮುಂದೆ. ನಾನೀ ಪೊಳ್ಳು
 ತೊರೆವ ರಾಜ್ಯಕೆ ನೂರುಮಡಿ ಶಾಶ್ವತದ ಸಿರಿಯು

೮೦

೯೦

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಹುದನೆಗೆ. ನಿತ್ಯಮೆನ್ನಂ ಕರೆವ
 ಕನಸೊಂದನೊರೆವೆನಾಲಿಪುದು. ಏನೆಂದರಿಯೆನಾಂ.
 ಗೋಚರಿಸುತಿವೆ ಕಡಲ್ ಕಾಡುಗಳ್, ತರತರದ
 ಪ್ರಾಣಿಗಳ್. ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳ್. ದಿನದಿನಂ
 ಗಿರಿಸದೃಶ ಭವ್ಯನೊರ್ವಂ ಮಹಾವಾನರಂ
 ಬೆಳೆಬೆಳೆಯುತಾಕಾಶ ಚುಂಬಿ ಶೈಲಾಗ್ರದೊಳ್
 ವಿಸ್ತೃತವ್ಯೋಮ ಪಟಕೆದುರಾಗಿ ನಿಂದೆನೆಗೆ
 ಕೈವೀಸಿ ಕರೆಯುತಿರ್ಪನ್ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕೆ.
 ಮನಮರಿಯದದರರ್ಥಮಂ. ತುಡಿವುದಾತ್ಮವಾ
 ದೆಸೆಗೆ. ಆ ಕರೆಯ ಕೂರ್ಮೆಯೆ ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬಾಳಂ
 ಕಡೆದು ತೆರೆತೆರೆಯೆಬ್ಬಿಸಿರ್ಪದೆನೆ, ದೈವಮಂ
 ಮೀರ್ವರಾರ್?”

೧೦೦

ಅಣ್ಣನಂ ನುಡಿಯಲೀಯದೆ ಮುಂದೆ,
 ಮದ್ದಾನೆ ಸೊಂಡಿಲಂ ತೂಗಿ ಬೀಸುವ ತೆರದಿ
 ತೊನೆದು ತೋಳಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ :

“ಸಾಲ್ಕುಮೀ ಭ್ರಾಂತಿ,

ಕನಸಿನ ಮತ್ತೆ ದೈವದಾ ! ವೀರ ರಘುಕುಲಜ ನೀಂ,
 ಬಿದಿಪಣೆಯ ಬರೆಪವನೊರಸಿ ಮರಳಿ ಬರೆಯಲ್ತೆ
 ಕಲಿಯಾಗಿಯುಂ ನುಡಿದೊಡಂತು ನಗೆಗೀಡಲ್ತೆ ?
 ಹೇಡಿಗಳಿಗುಚಿತಮಾ ಸೊಲ್ ; ತಗದು ಧೀರಗೆಂ.
 ಪುರುಷಕಾರಮೆ ಬಿದಿಗೆ ಬಾಳುಸಿರ್. ಶೌರ್ಯಮಿರೆ
 ಕೃಪಣವಿಧಿ ಮುಕ್ತಹಸ್ತಂ. ಧರ್ಮಮೇನಿಲ್ಲಿ ,
 ಕೈಕೆ ದಶರಥರೀರ್ವರೊಳಸಂಚು ತೋಡಿದೀ
 ನರಕದಲಿ ? ಮುಳ್ಗೆ ಮುಳ್ಳೆಯೆ ಮದ್ದುರ್; ಬೇರಿರದು
 ಭೇಷಜಂ. ದುರ್ವಿಧಿಯನಡಗಟ್ಟುವೆನಿಂದು,
 ನೀಡಾಜ್ಞೆಯಂ ! ತಿವಿಯುತಂಕುಶದ ಮೊನೆಯಿಂದೆ
 ಮಾವುತಂ ಮದಕರಿಯನೆಂತು ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಾ
 ಮಾರ್ಗಕೆ ಮರಳ್ಳುವನೊ ತಾನಂತೆವೊಲ್ ದೈವಮಂ
 ಜುಟ್ಟುವಿಡಿದೆಳೆತರ್ಪನೊಳ್ಳಟ್ಟೆಗಿಂದು ! ನೀಂ
 ನೋಡುತಿರ್.”

೧೧೦

೧೨೦

ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಳಿಗೆಯ್ಲಿ, ಮುಡುಹಿನೊಳ್
 ಕೈಯಿಟ್ಟು, ಸೋದರನ ವಾದವನೊರಸುವಂತೆ
 ತಾನವನ ಕಣ್ಣನಿಯ ನೋವುತೊಯ್ಯನೆ ನೀವಿ,
 ರಾಮನೆಂದನು ಕಿರುನಗೆಯ ತುಟಿಯ ಕೊಂಕಿದೆ ;

“ದೈವಮಂ ಮುಂದಲೆವಿಡಿದು ತರುಬುವವಟರ್ಕೆ,
 ಅವರಜನೆ. ಮೇರೆಯಿದೆ ಮರ್ತ್ಯದ ಪರಾಕ್ರಮಕೆ.
 ಮರ್ತ್ಯದಾಳ್ ಬಿದಿಯೊಡನೆ ತಾಂ ನಡೆಯುವನ್ನೆಗಂ
 ಕಲಿ ; ಬಿಂಕದಿಂ ಬಿದಿಗಿದಿರ್ ಮಲೆಯೆ ಬಲಿ, ಕೂಡೆ
 ತಾನದರ ಚಕ್ರಶೈಲತೆಗೆ. ಪಾಯದಿರು ತಲೆ
 ಬಲ್ಲಿತೆಂದರೆಬಂಡೆಯಂ. ದುಡುಕದಿರು, ತಮ್ಮ.
 ಪಿತನ ದೌರ್ಬಲ್ಯದೊಳೆ ಕಾಣ್ ವಿಧಿಯ ವಿನ್ಯಾಸಮಂ.
 ನಿನ್ನ ಮಾತನೆ ಕೇಳ್ಳು ಬಂದೆಡರನೆಲ್ಲಮಂ
 ಗೆಲ್ಲು, ಸಿಂಹಾಸನವನಡರೆ ನಾಂ, ನೆಮ್ಮದಿಯೆ ಪೇಳ್
 ಕೋಸಲಕೆ ? ನಮ್ಮ ನಮ್ಮಂತಃಕಲಹದಗ್ನಿ ತಾಂ
 ಸುಟ್ಟುರುಹದಿಹುದೆ ನಾಡನಿತುಮಂ ? ಕಾಡಿಂಗೆ
 ನಾನೊರ್ವನಾಗುವುದು ಲೇಸೊ? ಯುಗಯುಗಗಳಿಂ
 ರವಿಕುಲದರಸುಗಳ್ಗೆ ನಚ್ಚುನೆಲೆವೀಡಾದ
 ನಾಡಿದೆಲ್ಲಂ ತವಿದು ಕಾಡಾಗುವುದು ಲೇಸೊ?
 ನಾಡ ಹಿರಿಯೊಳ್ಳಿಗೋಸುಗಮೆ ಬಲಿಗೊಡುವೆನಯ್
 ನಾನೆನ್ನ ಕಿರಿಯೊಳ್ಳನಾನಂದದಿಂ. ನೀನದಕೆ
 ನೆರವೀಯವೇಳ್ಕಿನಗೆ, ಸೋದರನೆ, ತೊರೆ ರಭಸಮಂ.”

೧೩೦

೧೪೦

ನಾಗಸ್ವರಂಗೇಳ್ಳ ನಾಗರನ ತೆರನಾಗಿ
 ಹೆಡೆಮುಚ್ಚಿತೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ಮೊಗೆಕೆ ಹದಗೆಂಪು
 ಕಾಯ್ಪತ್ತ ಮುನಿಸು ಲಕ್ಷ್ಮಣಗೆ. ಜಾನಕಿಯ ಪತಿ
 ಕುರಿತು ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂ : “ನೀನಳಲದಿರು, ತಾಯೆ;
 ಕಿರಿದು ಬೇಗನೆ ಮುಗಿಸಿ ಬರ್ಪನೆಂಟಾರರಾ
 ವನವಾಸಮಂ. ಸತಿಗೆ ತನ್ನ ಪತಿಯಂ ತ್ಯಜಿಸಿ
 ಬಾಳ್ವದರಮಲ್ಪು. ಮುಪ್ಪಡಿಸಿದೆನ್ನಯ್ಯಂಗೆ
 ಶುಶ್ರೂಷೆ ವೇಳ್ಕುಂ. ನನ್ನೊಲ್ಲೆಗೇಂ ಕಡಿಮೆ,
 ಹೇಳವ್ವ, ನಿನಗೆ ಬಾಲರ್ಷಿ ಭರತನ ಕೂರ್ಮ?
 ನಾನಿಲ್ಲದಂದು ನೂರ್ಮಡಿಯಾಗಿ ನಳನಳಿಸಿ
 ತಳಿರುತದು ಮುತ್ತಿ ಮುದ್ದಿಸದಿಹುದೆ ನಿನ್ನಂ?—
 ಹೋಗಿಬರುವೆನು ಹರಕೆಗೈ, ತಾಯೆ ; ದುಃಖಿಸದೆ
 ಹರಕೆಗೈ. ಕೋಸಲಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಹರಕೆಗೈ.
 ರವಿಕುಲದ ಜಸಕಾಗಿ ಹರಕೆಗೈ. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ,
 ಧರ್ಮಕ್ಕೆ, ಪಿತೃವಾಕ್ಯಪರಿಪಾಲನಕ್ಕೆ, ಮೇಣ್
 ನಿನ್ನೀ ಕುಮಾರನಾತ್ಮೋದ್ಧಾರಕೋಸುಗಮೆ
 ಹರಕೆಗೈ ; ಹರಕೆಗೈ ! ಹೋಗಿಬರುವೆನು ತಾಯೆ,

೧೫೦

೧೬೦

ಹರಕೆಗೈ ! ಬೇಡುವೆನು ಕೈಮುಗಿದು ಕಾಲ್ಕುಟ್ಟಿ
 ನಿನ್ನಡಿಯ ತಾವರೆಗೆ ಮುಡಿಬಾಚಿ ; ಹರಕೆಗೈ !”
 ಮುದ್ದು ಮಗನಂ ತೋಳ್ಳಂ ಬಾಚಿದಳ್ ತಬ್ಬಿ,
 ಕಣ್ಣೀರ ಧಾರೆಯನೆರೆದು ತಳಿದಳಾ ತಾಯಿ
 ಮಂಗಳಾಶೀರ್ವಾದ ಶೇಷೆಯಂ, ಆಲಿಸಿದ
 ವಿಶ್ವದ ಚರಾಚರಂ ರೋಮಾಂಚಕಂಚುಕಿತ
 ಗಾತ್ರಮಪ್ಪಂತೆ ;

“ಜೈಸುಗೆ ವಿಧಿಯ ವಕ್ರೇಚ್ಛೆ !
 ಗೆಲ್ಲೆ ನಿರುತಂ ಋತಂ ! ಜಗದೀಶ ಕೃಪೆಯೆನಗೆ
 ದಯೆಗೆಯ್ಗೆ ! ಗೆಲಮಕ್ಕೆ ದೇವರ್ಕಳೆಲ್ಲರ್ಗೆ !
 ಜಯಮಕ್ಕೆ ಮಾತೃವೊಲೈಯೆ ಮಹತ್ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ !

೧೭೦

ಓ ಧರ್ಮದೇವತೆಯೆ, ಮಗನೀತನೆನ್ನವಂ ;
 ನಿನ್ನಂಕಪರ್ಮಂಕದೊಳಗಿಟ್ಟು ಕಳಿಪೆನಾ
 ಹೇರಡವಿ ಪೊಡವಿಯ ಹುಲಿಯ ಹೊಡೆಗೆ. ಪಾಲಿಸೌ
 ಪರದೇಶಿಯಂ ! ನೀನೆ ತಾಯಮ್ಮ ತಬ್ಬಲಿಗೆ.
 ನನ್ನ ಕಂದಗೆ, ರಾಮಚಂದ್ರಂಗೆ !-ನಡೆ, ಮಗನೆ.
 ತಡೆಯಲಾರ್ಪನೆ ನಿನ್ನ ನಾಂ? ನದಿಯನಚಲಾದ್ರಿ
 ಪಡೆದು ತಡೆದೊಡೆ ನಿಲ್ಲದೇಂ ಶರಧಿಯಾತ್ರೆಯಂ ತಾಂ
 ಕುದಿದು ಕೈಕೊಳದೆ? ತಾಯೊಲೈಯಿದು ಕಿರಿದಲ್ಲೆ
 ನಿನ್ನ ಹಿರಿಬಾಳ್ಗೆ ! ಸಿರಿವೊಳೆವೆತ್ತ ಗಿರಿಶಿಖರಿ
 ಕರುಬಲೇವುದು ವಾರ್ಧಿಯಂ? ಜಗಜ್ಜೀವನಂ
 ಕರೆಯುತಿರೆ ಕೈವೀಸಿ, ತಡೆಯಲಾರ್ಪಳೆ ತಾಯಿ
 ತಾನಬಲೆ ನಿನ್ನಂ? ಹೆತ್ತಾವೊತ್ತೆ ಶಂಕಿಸಿದೆ
 ನಾನಿದಂ ! ಪಕ್ಷಿಶಿಶು ಮೊಟ್ಟೆಯನೊಡೆಯುತೆಂತು
 ಗರಿಗೆದರುತಾಗಸದ ಸಾಹಸಕೆಳಪುದಂತೆ
 ಮನೆಯೊಲೈ ತಾಯೊಲೈ ನಾಡೊಲೈಗಳನೊಡೆದು
 ಕಾಡಿಗೈದುವ ನೆವವನೊಡ್ಡಿ ಹಾರುವೆಯಿಂದು,
 ಬಿಂದು ಸಿಂಧುವ ಸೇರುವೋಲಂತೆ ! ತೆರಳಯ್ಯ,
 ತೆರಳೊ ! ಪದಿನಾಲ್ಕರವಧಿಯ ಮುಗಿಸಿ ಮರಳಯ್ಯ,
 ಮರಳೊ ! ಬೇಗನೆ ಮರಳೊ ! ಸೊಗಮಕ್ಕೆ, ಗೆಲಮಕ್ಕೆ,
 ನಿನಗೆನ್ನ ಕಂದಯ್ಯ ! ನೀನಾವ ಧರ್ಮಮಂ
 ಗುರಿಗೆಯ್ದು ಹೊರಟಿಹೆಯೊ ಆ ಧರ್ಮದೇವತೆಯೆ
 ರಕ್ಷೆಯಾಗಲಿ ನಿನಗೆ ! ನೀಂ ಪೂಜೆಗೈದಿರ್ಪ
 ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನಗಕ್ಕೆ

೧೮೦

೧೯೦

ರಕ್ಷೆ ! ಮಾತಾಪ್ರೀತಿ, ಪಿತೃಭಕ್ತಿ, ಜನರೊಲೈಗಳ್
 ಚಿರಂಜೀವಮಂ ನಿನಗೆ ದಯೆಗೆಯ್ಗೆ ! ಗಿರಿವನಂ
 ಪಕ್ಷಿ ಪನ್ನಗರೆಲ್ಲರುಂ ರಕ್ಷೆಯಕ್ಕಯ್ ನಿನಗೆ !
 ರಕ್ಷಿಸಲಿ, ಹಗಲಿರುಳು ಬೈಗುಬೆಳಗುಗಳಿನಂ
 ಶಶಿ ತಾರೆ ಸಪ್ತರ್ಷಿಮಂಡಲಂ ಶ್ರುತಿಚಯಂ
 ದಿಕ್ಪಾಲ ದೇವದಾನವರೆಲ್ಲರುಂ ರಕ್ಷಿಸಲಿ !

೨೦೦

ಕ್ರಿಮಿ ಕೀಟ ಕಪಿ ಚೇಳುಗಳ್ ಹುಲಿ ಸಿಂಹನೆಕ್ಕಲಂ
 ಕಾಳ್ಕೋಣ ಮೊದಲಪ್ಪ ವಿಷಜಂತು ಕೋಳ್ಕಿಂಗಳ್
 ಕಾಪಾಡಲೀ ನನ್ನ ಮೊಲೆವಾಲ ಮೂರಿಯಂ,
 ರವಿಕುಲ ಲಲಾಮನೀ ರಾಮಾಭಿರಾಮನಂ !
 ಮಗುವು ಮಜ್ಜನಕಿಳಿಯುವಂದು, ಜಲದೇವಿಯರೆ,
 ಮಕರ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದೆ ರಕ್ಷಿಸಿಂ ! ರಕ್ಷಿಸಿಂ

೨೧೦

ಕಾಂತಾರದಧಿದೇವಿಯರೆ, ಕಂದನಡವಿಯೊಳ್
 ಪುತ್ತಿನೆಡೆ ಪವಡಿಸಿರೆ ; ಮತ್ತೆ ಮರಗಳ ಕೆಳಗೆ
 ತಂಪು ನೆಳಲೊಳ್ ಮಲಗಿರಲೈ ! ತಾಯೊಲವಾಣೆ
 ನಿಮಗೆ, ಓ ಸಿಡಿಲಿಂಚು ಬಿರುಗಾಳಿಗಳೆ, ಕೇಳಿಮ್ :
 ಹೆತ್ತು ಹೊರೆದೀ ಹೃದಯದಭಿಶಾಪ ನಿಮಗಕ್ಕೆ
 ಹಸುಳೆ ರಾಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಕತದಿಂದೆ ಭವಿಸಿದಡೆ
 ಕೇಡು ! ಓ ವಿಧಿಯೆ, ಹೇ ಸರ್ವಲೋಕಪ್ರಭು,
 ಕೊಳ್ಳಿದೊ ನಿವೇದಿಸುವೆನೆನ್ನಾತ್ಮದೊಲುಮೆಯಂ
 ರಾಮ ಮಂಗಲ ಕಾರಣಂ ತವ ಚರಣ ತಲಕೆ!”
 ಪರಸಿ, ಮಗನಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆವಂದು, ಪ್ರೇಮದಿಂ
 ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ, ಮುದ್ದಿಸಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ, ಮೈಮರೆವ
 ಮಾತೆಯ ಪದದ್ವಯಂಗಳಿಗೆ ಪಣೆಯಿಟ್ಟೊತ್ತಿ
 ಪೊಡಮಟ್ಟು, ತುಳ್ಳಿಬಂದಳ್ಳರೆಯ ದುಕ್ಕಮಂ
 ಕಾಣಿಸದ ಸಂಯಮದ ಶೀಘ್ರತೆಯಿನಲ್ಲಿಂದೆ
 ಬೀಳ್ಕೊಂಡನೈದಿದನ್ ಕಾಂತೆಯಂತಃಪುರಕೆ !

೨೨೦

ಪ್ರಿಯನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕೋತ್ಸವದ ಸಂಭ್ರಮಕೆ,
 ಸುರಚಾಪಲತೆಗಳಂ ತಿರಿತಂದು ವೃಂದಮಂ
 ರಚಿಸಿದೊಲೆಸೆವ ವಿವಿಧ ವರ್ಣಗಂಧಂಗಳಿಂ
 ಶೋಭಿಪ ಕುಸುವರಾಶಿಗಳ್ ಬಳಸೆ, ತಾನೊಂದು
 ಗುರುತಿಸಲ್ಪಸದಳಂ ಸುಮರಾಶಿಯೆಂಬಂತೆ
 ಮೆರೆದಿದುರ್, ಸೀತಾಳಿದಂಡೆವೂಮಾಲೆಯಂ
 ಕಟ್ಟುತ್ತಿರಾಕೆ, ಚರರಿಲ್ಲದೊರ್ವನೆ ಬಂದ

ಪ್ರಾಣೇಶನಂ ಕಂಡು, ಬಿಲ್ಲುಂ ಬೆರಗುಮಾಗಿ,
 ರಿಕ್ತಾಗಮನ ಖಿನ್ನತೆಗೆ ಕಾರಣಂ ಕೇಳೆ,
 ಪೇಳ್ವನಿನಕುಲಸೂನು ಜಾನಕಿಗೆ; “ಪ್ರಿಯೆ, ನನಗೆ
 ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಮಾಗಿದೆ ವನವ್ರತಂ. ಬೆದರದಿರ್
 ಧೀರ ರಾಜರ್ಷಿಸುತೆ. ಸದ್ವಂಶ ಸಂಜಾತೆ.
 ಸೀತೆ, ನೀನಾಕ್ರೋಶಗೊಳ್ಳದಿರ್. ಶಾಂತಿಯಂ
 ತಳೆದು ಧೈರ್ಯಂಗೆಡದೆ ಪತಿಗೆ ನೆರವಾಗಿ, ಸತಿ,
 ಪೊರೆ ಧರ್ಮಮಂ. ನೀನೆ ಸಹಧರ್ಮಿನಿಯೆನಲ್ಕೆ
 ಹೃದಯಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೃದಯಮಲ್ತೆ ? “ ಎನುತೊಯ್ಯನೆಯೆ
 ಮುಂಗುರುಳನೆಳವಿ ಕದಪಂ ಸವರಿ ಸಂತ್ಯೆಸಿ,
 ನಡೆದುದೆಲ್ಲವನೊರೆದನಾದ್ಯಂತಮಂ. ಕೇಳ್ವು,
 ಮೆಲ್ಲಲರಿಗೊಲೆವ ತಳಿರಂತಿನಿತು ತುಟನಡುಗೆ
 ನುಡಿವಳಾ ಕ್ಷಮೆಯ ಸುತೆ, ನಲ್ಲನಿಗಂಗಳಿಗೆ
 ಜೇನಿಳಿವ ಕಂಗಳಿಂದಾಲಿಂಗನಂ ಗೆಯ್ತು ;
 “ನಿನ್ನನಲ್ಲದೆ, ನಲ್ಲ, ಕೋಸಲ ನೆಲವನಲ್ಲ
 ನಾನೊಲ್ಲದಂದು. ಮೇಣೆಂದಿಗುಂ ಮನೆಯೆನಗೆ
 ರಮಣನೆರ್ದೆಯಲ್ಲದೆಯೆ ಮಾವನರಮನೆಯಲ್ಲು.
 ನೀನಿರಲೆನ್ನೊಡನೆ ನಾಡಾದರೆಂತಂತೆ
 ಕಾಡಾದೊಡಂ ಸುಖಿಯೆ ನಾಂ. ದುಃಖಿ ನಿನಗಾಗಿ.
 ನಿನ್ನ ನೋವಿಂಗಳಲ್ಕೆಯೆ ಹೊರತೆನಗೆ ಬೇರೆ
 ಸಂಕಟದ ಸೋಂಕೆಲ್ಲಿ?”

೨೩೦

೨೪೦

“ನಿಲ್, ನಿಲ್, ಮಂಗಳಾಂಗಿ,
 ರಾಮಂಗೆ ವನವಾಸಮಿನ್ನುಳಿದವರ್ಗಲ್ತು.”
 “ರಾಮನರ್ಥಾಂಗಿ ಸೀತೆಗೆ ಬೇರೆತನವಿಲ್ಲ.
 ಪತಿಯ ಸುಖದುಃಖದರ್ಥಂ ಸತಿಗೆ.”

೨೫೦

“ಕೇಳ್, ಜಾನಕಿ,
 ನೀನತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರಂ ಸೇವಿಸುತ್ತಿಯೆಡೆಯೆ
 ಧರ್ಮಮಾಚರಿಸುತಿರ್ಪದೆ ಪರಮ ಕರ್ತವ್ಯಂ.”
 “ಪತಿಸೇವೆಗಿಂ ಮಿಗಿಲ್ ಸೇವೆಯಿಲ್ಲಂಗನೆಗೆ.
 ರಾಜರ್ಷಿ ತಂದೆಯುಂ, ಗುರುಗಳುಂ, ಧರ್ಮಮಂ
 ಬೋಧಿಸಿಹರೆನಗೆ.”

“ಮೈಥಿಲಿ, ನೀನಡವಿಗನ್ನೊಡನೆ
 ಹಿಂಬಾಲಿಪೊಡೆ ಕರಿನವಹುದೆನ್ನಜೀವನಂ
 ನಿನ್ನ ರಕ್ಷೆಯ ಭಾರದುದ್ದೇಗದಿಂ. ಸುಕುಮಾರಿ,

ನೀನರಿಯೆ ವಿಪಿನವಾಸದ ಭಯಂಕರತೆಯಂ,
ಘೋರಮಂ, ಕ್ಲಿಷ್ಟಕಷ್ಟಂಗಳಂ ಮೇಣ್ ನಷ್ಟಮಂ.” ೨೬೦

“ಸ್ತ್ರೀ ಮಾತ್ರಳಂ ಭೀರುವಂ ಕೂಡಿ ಕಾಡಿನೊಳ್
ಬಾಳ್ವುದೆಂತೆಂದು ಶಂಕಿಸದಿರೈ. ಹೇಡಿಗಳ್
ಹಿಂಜರಿವರಾದಡೆಲೆ ವೀರಪುರುಷೋತ್ತಮನೆ,
ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಮಂತ್ರವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣಂ ನಿನಗೆ, ಕೇಳ್,
ಪೆಣ್ಣೊರ್ವಳೊಲಿದಳಂ ರಕ್ಷಿಪುದೇಂ ಕರಿಗೆ
ತೃಣಕಣದ ಭಾರಕೆಣೆಯಲ್ತೆ? ಕೇಳ್ ಪೂಣೈಯಂ :
ನಿನ್ನ ನೆಳಲೆಂತು ನಿನ್ನಡಿಗೇ ತೊಡಕಾಗದೆಯೆ
ನಿನ್ನೊಡವರ್ಪುದೇಗಳುಮಂತುಟಿಯೆ ವಲಂ
ಬಂದಪೆನ್, ಪಾದಪೂಜೆಯ ಸೇವೆಗೋತನುದಿನಂ
ಕೈಂಕರ್ಯವೆಸಗಿ. ಪೇಸಿದಪೆನಮರರ ಸುಖಕೆ ೨೭೦

ನಿನ್ನನುಳಿದಾಂ, ಪ್ರಿಯನೆ ; ಮಾವನರಮನೆ ಸೊಗದ
ಮಾತಿರಲಿ !. .ಹೆದರದಿರು ಹೆಣ್ಣೆಂದು ; ನಿನ್ನ ಕಣ್,
ಬಗೆಗೆ ನಾಲಗೆಯಾಗಿ, ಸೂಚಿಸುತ್ತಿಹುದೆನಗೆ
ನಿನ್ನೆದೆಯ ಶಂಕೆಯಂ. ಪತಿವ್ರತಾಧರ್ಮಮಂ
ಕೈಕೊಂಡು, ನಿಯಮ ವಜ್ರದೊಳಿಂದ್ರಿಯಂಗಳಂ
ಬಿಗಿದು ದೃಢಮನದಿ, ಸೇವಿಪೆ ನಿನ್ನನ್, ಅವಚತ್ತು
ರಾಜೋಪಭೋಗ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ! ಬದುಕುವೆನ್
ಹಣ್ಣುಹಂಪಲು ಕಂದಮೂಲಂಗಳನೆ ತಿಂದು ;
ಮತ್ತಾವ ತೆರದೊಳುಂ ನಿನಗಡಚೆಣೆಯನೀಯೆನ್.

ನಿನ್ನೊಡನೆ ಬಾಳ್ವ , ನಿನ್ನೊಡನೆಲೆವ, ಮೇಣಂತೆ ೨೮೦
ನಿನ್ನಯ ಸರಂಗೇಳ್ವ ಸೌಭಾಗ್ಯವೊಂದದುವೆ
ಸಾಲ್ಲೆನಗೆ !”

“ಕೋಮಳೆ, ಲತಾಂಗಿ, ತಳಿರಡಿಯ ನೀಂ
ಬಿಸರುಹ ಶರೀರೆ ! ಕಲ್ಮಳಿಡಿದ ಕಾನನಂ
ಕಣ್ಣೆ ದೂರಕೆ ನುಣ್ಣುದೋರ್ದಡಂ, ಬಾಳ್ಕೆಗತಿ
ದಾರುಣಂ. ಕವಿಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲು ಕಾನನಂ !
ನಿನ್ನಂ ಪೊರೆಯಲಾರೆನೆಂದಲ್ಲು ; ಪೇಳ್ವಪೆಂ
ನಿನ್ನ ಹಿತಮಂ : ವ್ಯಾಘ್ರ ಭಲ್ಲೂಕ ಹರ್ಯಕ
ವಿಷಧರೋರಗ ಭೀಷಣಂ ಕೇಳ್ ಮಹಾಟವಿ!
ಮೇಘಚುಂಬಿತ ಗಿರಿಯ ಚೂಡದಿಂದಾರ್ಭಟಿಸಿ
ದುಮ್ಮಿಕ್ಕುವರ್ಬಿಯಾಘಾತದಿಂ ಭೀಷ್ಮವಹ ೨೯೦
ಜಲಪಾತ ಪ್ರಾಂತಂಗಳಿಂ ಭೀಕರಮರಣ್ಯಂ !

ಪಗಲೊಳುಂ ನಾದಮತಿ ಕರ್ಕಶ ಭಯಂಕರಂ;
 ಅಂತೆ ಮೇಣ್ ಇರುಳೊಳುಂ ಘೋರಾಂಧಮದ್ಯಮಂ
 ಪೀರ್ದು ಮೂರ್ಛೆಗೆ ಸಂದ ಮೌನಮತಿ ನಿಷ್ಕುರಂ,
 ಕಠಿನಂ, ಭಯಾನಕಂ, ಹೃದಯಭಾರಂ, ಮಹಾ
 ಕ್ಷೂರಂ ! ಅಂಗನೆ, ಬೇಸಗೆಯೊ, ದವಾನಳನಿಂದೆ
 ಮಳೆಗಾಲವೆಡೆಬಿಡದೆ ಹಿಡಿದು ಹೊಡೆಯುವ ಜಡಿಯ
 ಕರೆಕರೆಯ ಕಾಟದಿಂದಪಸಹ್ಯಮಲ್ಲೆ ? ಆ
 ಕೆಸರಿನಲಿ, ಮುಳ್ಳಿನಲಿ, ಹಳ್ಳಕೊಳ್ಳಂಗಳಲಿ
 ಪಗಲೆಲ್ಲಮಂ ಬಟ್ಟಿಯಿರಿಯದ ಪಳುವದಲಿ ಸುತ್ತಿ
 ಬಳಲಿ ಬರೆ ಮಲಗುದಾಣಂ ತೊಯ್ದೆರೆಯ ಸಜ್ಜೆ !
 ಬೆಂದ ಷಡುರಸದುಣಿಸೆ? ಕೇಳ್, ಕರುಳುಕೊರೆವವೋಲ್
 ಕುಳಿರಿಡಿದ ಪಣ್ಪಳಂ ಗೆಡ್ಡೆಗೆಣಸೆಯೆ ತಿನಲ್
 ಗತಿ ! ಲಲಿತೆ, ಹಾಸಲರುವೆಗಳೆಲ್ಲಿ ? ಚಳಿವೊಳ್ಳು
 ತಾನಡಿಯಿಡಲ್ ಹೊದೆವುಡೆಗಳೆಲ್ಲಿ ? ಸುಖಲೇಶಮಂ
 ಸುಳಿಯದತಿಕಠಿನಕ್ಕೆ , ರಾಜಪುತ್ರಿ , ಲತಾಂಗಿ,
 ನಿನ್ನನೆಂತೊಯ್ದುಪೆನ್ ಪೇಳ್?”

೩೦೦

ವರ್ಣನಂಗಳೆಳ್ಳಾ

ಪತಿವ್ರತೆ ನಸುನಗುತ್ತೆ ಮಾನುಡಿಂನಿತ್ತಳ್ಳೆ,
 ವಾದಂ, ನಿರಾಯುಧಂ ತಾನಾಗಿ , ಸೋಲೊಪ್ಪುವೋಲ್
 ದಾಶರಥಿ ; “ನೆತ್ತರೀಂಟುವ ಜಿಗಣೆ, ಮೇಣ್ ಕರ್ಕಶಂ
 ಕೂಗಿಡುವ ಜೀರುಂಡೆಗಳನೇತಕುಳಿದೆ ಪೇಳ್ ?
 ಕರುಣಾಳಲಾ ! ಕೊರ್ವಿದಾ ಪೆರ್ವಾತುಗಳ್ಳಾಂ
 ಬೆದರ್ವಂತುಟಣುಗಿಯೇಂ ? ಕೇಳ್, ಹೃತ್ಕಮಲ ಕರುಣರವಿ,
 ನಿನ್ನ ಬಣ್ಣನೆಗಳೆಳ್ಳು ಕಾತರಿಸುತಿದೆ ಮನಂ
 ಕಾಂತಾರ ರಸಕ್ಕೆಳಸಿ ! ಮನದನ್ನ, ನನ್ನುಸಿರ್
 ನಿನ್ನುಸಿಯೊಳೊಂದಾದುದೆಂದು ನಿನ್ನಂಗಮಂ
 ಕಂಡನಾ ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು. ಬೆಚ್ಚಿರಡು ಬಾಳ್ಗಳಂ
 ಬೆಸುಗೆಗೆಡಿಸೇಕೆ ಬೇಳುವೆಯೆನ್ನ ಬರ್ದುಕಿದನ್?
 ತಂದೆತಾಯ್ಗಳನಗಲುತೆಲ್ಲವೂ ನೀನೆಂದು
 ಕೈವಿಡಿದು ನಂಬಿದೀ ದೀನಾರ್ತೆಯಂ, ಕರುಣಿ,
 ತೊರೆಯದಿರ್.”

೩೧೦

೩೨೦

ಬಾಷ್ಪನೈವೇದ್ಯದಿಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ

ಭೂಜಾತೆಯಂ ಸೀತೆಯಂ ಸಂತಯುತ್ತಿಂತು
 ನುಡಿದನ್ ದಿನೇಶಕುಲಸಂಭವಮ್ : “ದುಗುಡಮಂ

ಬಿಡು, ನಲ್ಲೆ, ನೀನೆನ್ನುಸಿರ್‌ಗುಸಿರ್ ! ಬರ್ದುಕುವೆನೆ ಪೇಳ್
 ಬಿಟ್ಟೊಡುಸಿರಂ ? ಜೀವಮೆನ್ನದು ಜನಕಜಾತೆ,
 ನಿನ್ನ ರೂಪದ ತಾವರೆಯ ನಿತ್ಯಲೋಕದಲಿ
 ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದೆ ಮಧುಕರ ಪತಂಗದೋಲಂತೆ,
 ಮಧು ಮಧುರ ಸೌಂದರ್ಯಮಕರಂದ ಸುಧೆಯೀಂಟಿ
 ಸವಿಯುತಮೃತ ತತ್ವಮಂ. ನಿನ್ನನುಳಿದೆನಗಾವ
 ಸಗ್ಗಮುಂ ರುಚಿಸದೆಲೆ ತನ್ವಂಗಿ, ದಿವಮಲ್ಲೆ,
 ನೀನಿರಲೈನ್ನ ಬಳಿ, ವನವಾಸ ನರಕಮುಂ ?
 ಲೋಕಮೋಹಕ ನೇತ್ರೆ, ಬಿಸುಗಂಬನಿಯ ಸೂಸಿ
 ಬೇಯಿಸದಿರನ್ನಾತ್ಮಮಂ. ಸಲ್ಲೆ ನಿನ್ನಿಚ್ಛೆ !
 ಬನಕೈದಲನುವಾಗು, ಹೇಮಸುಂದರ ಗಾತ್ರೆ,
 ದಾನಗೈದೆಮ್ಮಿರ್ವರೊಡವೆ ಹಾಸಗೆಯುಡುಗೆ
 ಸರ್ವಮಂ ದೀನರಿಗೆ, ದೆಸೆಗೆಟ್ಟರಿಗೆ, ಮತ್ತೆ
 ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ.” ಮೋಹದಿಂ ಮುದ್ದಿಸಿ ಕಳುಹಲಾಕೆ
 ಪೇರ್ಕುತೆ ಸೊಗಂಬರಿದು ತಮ್ಮಿರ್ವರನಿತುಮಂ
 ಕರೆ ಕರೆದು ಪಸುಗೆ ತೊಡಗಿದಳಮಿತ ಸಂಭ್ರಮದಿ !

೩೩೦

ಕೇಳ್ವದಂ ಸೌಮಿತ್ರಿ ಪಿರಿಯಣ್ಣನಡಿಗೈದಿ,
 ಮರನ ಬುಡದಲಿ ನೆಳಲ್ ಬೀಳ್ವಂತೆ ಕಾಲ್ಗರಗಿ,
 ಮೇಲೇಳ್ವನಿಲ್ಲ, ತನ್ನಂ ಜೊತಗೆ ಬನಕುಯೈ
 ರಾಮನೇಗೊಳುವನ್ನೆಗಂ. ಪರ್ವಿತರಮನೆಗೆ,
 ಪುರಕೆ, ನಾಡಿಗೇ, ವಾರ್ತೆ : ರಾಮನೊಡನೆಯೆ ಸೀತೆ
 ಲಕ್ಷ್ಮಣರುಮಡವಿ ಸೇರ್ದಪರೆನುತೆ ! ಪರಿದುದಯ್
 ರೋದನದ ನದಿಯೆ ಮುಪ್ಪುರಿಗೊಂಡು ನೆರೆಯೇರ್ದವೋಲ್.

೩೪೦

ಮಡದಿಯಂ ತಮ್ಮನಂ ತನ್ನೊಡನೆ ಬನಕುಯೈಲಾ
 ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂ ಪಡೆಯಲೋಸುಗಂ ರಾಮಚಂದ್ರಂ
 ಸೀತೆಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ ತಂದೆಯೆಡೆಗೈದಿದನ್
 ದಶರಥಪ್ರಿಯತನೂಜಂ. ಕಂಡೊಡನೆ ಕುವರನಂ
 ಸಂತಾಪಕಲುಷೇಂದ್ರಿಯಂ , ಭೀತಿವಿಕ್ಲವಂ,
 ನಿಸ್ತೋಯಕಾಸಾರದೊಲ್ ರಿಕ್ತಮಾನಸಂ,
 ಸಾಂದ್ರ ಭಸ್ಮಾಚ್ಛನ್ನ ಶಿಖಿಯೊಲಳಿತೇಜಸಂ,
 ಕೋಸಲ ಧರಾವಲ್ಲಭಂ ಮಗನನಪ್ಪಲೈಳಿಸಿ
 ಮೇಲೇಳ್ವುಮಿರದೆ ಕುಸಿದನು ಧರೆಗೆ ಮೂರ್ಛೆಯಿಂ
 ತೊನೆದು. ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ್ ವೃದ್ಧನಂ
 ಪರೈಕಕೆತ್ತಿ ಸಂತ್ರೈಸುತಿರೆ, ವರ್ಧಿಸಿತೊ

೩೫೦

ನೂಪುರ ರವಂವೆರಸಿ ಸ್ವೀಜನಾಕ್ರಂದನಂ,
ಪುಷ್ಯಪ್ರಭಾತದೊಳ್ ಕ್ರೌಂಚಪಕ್ಷಿಯ ಪಂಕ್ತಿ
ನೆರೆದು ಮುಗಿಲೆತ್ತರದಿ ದನಿಸಂತೆಗೈವಂತವೋಲ್ !

ಮತ್ತೆ ದೊರೆ ಮುಚ್ಚಿತಿಳಿದೆಚ್ಚಿತ್ತು , ತನುಜನಾ
ಕೇಳೆಗತಿ ಕಷ್ಟದಿಂ ಕರ್ಬುನಂ ಭಾರಕ್ಕೆ
ಬಾಗುವೋಲೊಪ್ಪಿ, ಮಂತ್ರಿ ಸುಮಂತ್ರನಂ ಕರೆದು:

೩೬೦

“ಚತುರಂಗ ಸೈನ್ಯಮಂ, ಪರಿವಾರಮಂ, ಧನಿಕ
ವರ್ತಕವ್ರಾತಮಂ, ಕಾಡ ಪರಿಚಯವುಳ್ಳ
ಬೇಡವಡೆಯಂ, ಚತುರ್ದಶ ವತ್ಸರಂಗಳ್ಗೆ
ಬೇಳ್ವನಿತುಮಾಹಾರ ಭೋಗ ಸಾಮಗ್ರಿಯಂ
ಕಂದನೊಡನೆಯೆ ಕಳುಹಿಸಾತಂಗೆ ಕಾನನಂ
ಕೋಸಲಕ್ಕಿಂ ಸುಖದಮಪ್ಪಂತೆ. “ ಕೇಳ್ವದಂ
ಕುಬ್ಜೆ ಕೈಕೆಯ ಮೊಗವನಿಗಿತದಿ ನೋಡುತಿರೆ,
ತಿಳಿದದಂ, ರಾಮನೆಂದನು ಮಂದಹಾಸದಿಂ
ಬೆಳಗಿ ಹೃದಯಂಗಳಂ :

೩೭೦

“ತಪದ ಸಂಪದಕಾಗಿ

ವಿಪಿನಕ್ಕೈದುತಿರೆ, ಸೇನೆಯ ಸೇವೆ ತಾನೇಕೆ ?
ಧನಿಕ ವರ್ತಕರೇಕೆ ? ಮೇಣ್ ಬೇಡಪಡೆಯೇಕೆ ?
ನೀಡನಿತುಮಂ ಭರತ ಸೋದರಗೆ. ಮೇಣೆಮಗೆ
ನಾರುಮಡಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಬೇಡಮಿನ್ನಾವುದುಂ.
ನೀಡುವೊಡೆ ಕಾಡಿನೊಳ್ ಕಂದಮೂಲವನಗೆಯೆ
ಕುದ್ದಾಲವೊಂದಿರಲಿ. ಕೊಡಿಮೊಂದು ಬುಟ್ಟಿಯಂ
ಪಣ್ಫಲಂಗಳನಾಯ್ತು ತುಂಬಲೈ.” ಕೇಳ್ವದಂ,
ಕೈಂಕರ್ಯಮಂ ಸಲ್ಲಿಪೋಲ್, ಕುಬ್ಜೆ ಸಂಭ್ರಮದಿ
ತಂದು ನೀಡಿದಳೊಡನೆ ನಾರುಡೆಯನೆಲ್ಲರುಂ

೩೮೦

ಶಪಿಸುತ್ತಿರಲೈ. ತಾನುಟ್ಟಮಲ ವಸ್ತ್ರಮಂ
ಕಳಚಿಟ್ಟು ರಾಮನಾ ವಲ್ಕಲವನುಡಲಂತೆ
ಗೈದನ್ ಸುಮಿತ್ರಾತ್ಮಜಂ. ಪುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂ
ಪಟ್ಟಿಯ ದುಕೂಲಮಂ ಬಿಟ್ಟುಳಿದ ಬಟ್ಟಿಯಂ
ತೊಟ್ಟಳಲ್ಲದ ಬಾಲೆ, ಮಿಥಿಳೇಂದ್ರಸಂಭವೆ ,
ತಪಸ್ತೇಜದಿಂ ಮುಂದೆನಿಂದಿನಿಯನಂ ನೋಡಿ,
ಕೆಚ್ಚನೆರ್ದೆಗೊತ್ತಿ, ನಾರುಡೆಗಳಂ ತೆಗೆದತ್ತಿ,
ತೊಡಲರಿಯದೆಯೆ ಕೆಮ್ಮನಿರೆ, ಇತ್ತ ತಾರೆಂದ
ಪತಿಗೆ ನೀಡಿದಳದಂ, ತಾನರಿಯದುದರಿಂದೆ

೩೯೦

ತುಡಿಸಿ ಮನ್ನಿಪುದೆಂದು ಕಣ್ಣಿಂಗಿತದಿ ಬೇಡಿ.
 ತುಡಿಸುತಿರೆ ರಘುಕುಲೇಶಂ ಸತಿಗೆ ನಾರುಡೆಗಳಂ,
 ಕಂಡ ಕೌಸಲೆಗುಕ್ಕಿ ದುಕ್ಕಮಳ್ಳಳ್ ಮೊಗಂ
 ಪುದುಗಲಂಜಲಿಗೆ. ಮಂಥರೆ ಗೆಂಟರೊಳ್ ನಿಂದು
 ಸಂಕಟವನೀಕ್ಷಿಸಿದರ್ ವಿಕಟಕಂಟಕಿತೆ !

ರಾಜಧಾನಿಯ ಮೇಲೆ ಹೇಮಸುಂದರಿ ಸಂಧ್ಯೆ ತಾಂ
 ಮಿರುಪ ಕುಂಕುಮದೋಕುಳಿಯನೆಂದಿನಂದದೊಳೆ
 ಪೊನ್ನ ಜೀರ್ಣೋವಿಯಂ ಸಿಂಚನಂಗಳೆನೆ
 ರಂಜಿಸಿತು, ಹೊಮ್ಮಂಜು ಹಬ್ಬಿದಂದದಿ ಹಬ್ಬುತಾ
 ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಬಹ ತುರು ಸಮೂಹದ ಖುರಂಗಳಿಂ
 ಕಣ್ಣೊಳಿಸುತೇದರ್ ಗೋಧೂಳಿ. ಆ ಧೂಳಿಯಂ
 ಮೀರ್ದದಕ್ಕಿದುರಾಗಿ ಪರಿದುಬಂದಾ ಬೇರೆ
 ಕೆಂದೂಳಿವೊನಲನೊಂದಂ ಕಂಡಾ ಕೃಷೀವಲಂ,
 ಬೇಸಾಯದಾಯಾಸದಿಂ ಬಳಲಿ ಗುಡಿಸಲೆ
 ತನ್ನಾನೆತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಪಿಂತಿರುಗುತಿದರ್
 ಪೊಲದೊಕ್ಕಲಿಗನೊರ್ವನಚ್ಚರಿವಡುತೆ, ತನ್ನ
 ತಲೆಯ ಹುಲ್ಲಿನ ಹೊರೆಯನಿಳುಹಿ ಹೆದ್ದಾರಿಯೆಡೆ,
 ನಿಂದನಾಲಿಸುತ ತೇರ್ಗಲಿಗಳ ಪೇರುಲಿಗೆ
 ಮತ್ತೆ ಗೋಳಿಡುವಾಳ್ಳುಲಿಗೆ. ನೋಡುತ್ತಿರಲ್
 ಕಣ್ಣೆವಿಲ್ಲತ್ತು ಭೋಂಕನೆಯೆ, ನಡೆಗೊಂಡುದೋ
 ಸಾಕೇತ ಪತ್ತನಮನಲೈ, ಪೆರ್ವಟ್ಟಿಯಂ
 ತುಂಬಿ ತುಳ್ಳುತೆ ಬರ್ಪ ಸೋಜಿಗದ ಮೆರವಣಿಗೆ.
 ರಥಮೊಂದೆ ಪರಿದೋಡುತಿದರ್ತ್ತದಂ ಬೆಂಬಿಡಿದು
 ವಿವಿಧ ವರ್ಗದ ಮಂದಿ ಸಂದಣಿಸಿ ಪರಿದುದಯ್,
 ಪುರ್ಚ್ಚಮದರ್ಂತೆ. ಕೆಲರೆದೆಬಡಿದು ಕೂಗಿದರ್.
 ಕಿಳ್ತು ನವಿರಂ ಮುಡಿಗದರಿ ಗೋಳಾಡಿದರ್ ಕೆಲರ್.
 ತೊಟ್ಟುಡುಗೆಯಂ ಪರಿದು ತತ್ತರಿಸಿದರ್ ಕೆಲರ್.
 ಹೊಡೆಮೋದಿದರ್ ಕೆಲರ್. ವಿಸ್ಮಿತ ಕೃಷೀವಲಂ
 ವಿಸ್ಮಯಸಮಾಧಿಯಿಂದೆಳ್ಳನಿತರೊಳ್ ಮರೆಯಾಯ್ತು
 ಚಿತ್ರಮಯದುನ್ಮಾದುದುತ್ಸವಂ, ಪೊಳಲತ್ತಣಿಂ
 ಪೊರಗಣ್ಣೆ ಪರಿದು :

೪೦೦

೪೧೦

೪೨೦

ಮಂತ್ರಿ ಸುಮಂತ್ರನೆಸಗಲೈ

ರಥಮಂ, ರಘೂದ್ವಹಂ ಸೀತೆಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ
 ತೇರೇರಿ ಕಾಡಿಗೈದುತಿರೆ, ದಶರಥ ನೃಪಂ

ಪುರಜನಂ ಮತ್ತಮಂತಃಪುರ ಸ್ತ್ರೀಜನಂ,
 ಕಣ್ಣ ಕಾರ್ಗಾಲದಿಂ ರೋದನ ಧ್ವಾನದಿಂ,
 ರಥ ಚಕ್ರ ಮೇಣಶ್ಚಖುರಪುಟೋದ್ಧೂತಮಂ,
 ಧೂಳಿಯಂ ಮೇಣ್ ಚಕ್ರಚೀತ್ಕೃತಿಯುಮಂ ತವಿಸಿ,
 ಪಿಂದೋಡಿದರ್, ಬೇಡಿ ಕೈ ನೀಡಿ. ಮುದಿಯರಸು
 ವಾಯುವೇಗದಿ ಪರಿಯುತಿರ್ದಾರ್ ರಥಜವಕೆ
 ಜವಂಗುಂದಿ, ನಿಡುಸರದಿ ರಾಮನಂ ಕರೆದೊರಲಿ,
 ರಥಜ ರಜಪಥವನೆವೆಯಿಕ್ಕದೀಕ್ಷಿಸುತೆ, ಕೇಳ್,
 ನಿಂದನಲ್ಲಿಯೆ ಕಂಡರಿಸಿದಂತೆ. ನಿಟ್ಟಿಸಿರೆ
 ನಟ್ಟಾಲಿ ಬೀಳ್ವಿನಂ, ದೂಳ್ವಟ್ಟಿಯುಂ ಹಾ ಕಣ್ಗೆ
 ಮರೆಯಾಯ್ತು. ಮರವಟ್ಟು ಬೀಳ್ವನಾ ಕೋಸಲೇಶಂ
 ನಟ್ಟ ನಡುವೀದಿವಟ್ಟಿಯಲಿ ! ಕೌಸಲೆ ಕೂಡೆ
 ಕಂಡೋಡಿ ಪಿಡಿದೆತ್ತಲಾ ಕೈಕೆಯಂ ಕಂಡು,
 ಚೀರಿದನುರಿವ ಕೋಪಿ:

೪೩೦

“ಬಳಿಸಾರದಿರ್, ಪಾಪಿ !

ಕಣ್ಣೊಲದೊಳಿರದೆ ಸಾಯ್ ! ತೊಲಗು ! ನೀನಿನ್ನೆನಗೆ
 ಸತಿಯಲ್ಲ. ನಿನಗಾಂ ಪತಿಯುಮಲ್ಲ. ತರ್ಪಣಂ
 ಕೊಟ್ಟೆನಿದೊ ನೀರೆಳ್ಳು ಕೊಳ್ !” ಎನುತೆ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂ
 ನೆಲದ ಧೂಳಿಯನೆತ್ತಿ ಬೀಸಿದನ್.

೪೪೦

ದೊರೆಯಿಂತು

ಚಿತ್ತವೈಕಲ್ಯದಿಂ, ದುಃಖಡಾಕಿನಿಯಿಂದೆ
 ಪೊಯ್ವಡದನೋಲ್, ಕಿಳ್ಳು ನವಿರಂ ಶರೀರಮಂ
 ವಸನಂಗಳಂ, ಚರಿಸೆ ಬಟ್ಟೆಬೆಂತರನಂತೆ,
 ಕೌಸಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ತಾಯ್ವರಸಿ, ಸಾಸದಿಂ
 ತಂದಳವನಂ ರಾಜಮಂದಿರಕೆ. ಶೂನ್ಯಮಂ
 ಕಂಡು ಪಳಯಿಸುತಿರ್ದನಂ ಸಜ್ಜೆಗುಯ್ಯಲೈ
 ಹೊರಳಿದನು ಮರುಳಮರಿದವನಂದದಿ ನರಳ್ಳು
 ಸುಯ್ಯು . ಕರೆದನು ರಾಮನಂ. ಕಂಡವರನೆಲ್ಲರಂ
 ಜನಕಜಾವಲ್ಲಭಂ ಗೆತ್ತು, ತಬ್ಬುಗೆಗಳಿಸಿ,
 ಮುನ್ ನುಗ್ಗಿ ಮಂಚದಿಂದುರುಳಿದನ್ ! ಕೈಕೆಯಂ
 ಪಳಿದು, ಬಯಲಂ ನಿಟ್ಟಿಸಾಕೆಗಂಡವನಂತೆ
 ಧೂಯೆಂಜಲುಗುಳುತ್ತೆ, ವಿಕಲಮತಿ ದಶರಥಂ
 ಕಡುಭಯಂಕರನಾದನತಿಸನ್ನಿಯೇರ್ದನೋಲ್ ;
 ದವದ ದಳ್ಳುರಿ ದಹಿಸೆ ಬಿರುವೇಸಗೆಯ ಮಲೆಯ

೪೫೦

ನೀರಸಾರಣ್ಯಮಂ, ಬೆಂಕಿಯ ಬೇಲಿ ಬಳಸಿ
 ಬರೆ, ಕಿಚ್ಚುಗೋಂಟಿಯ ನಡುವೆ ಸಿಲ್ಕಿದೊಂದಾನೆ
 ಮುಷ್ಟಿನಿಂದೋಡಲಾರದೆ ಹಿಂಡುಪುಟ್ಟೆ
 ಫೀಂಕರಿಪುದೊರಲಿ. ದಾವಾಗ್ನಿ ಸುತ್ತಿಂದೊತ್ತಿ
 ಮುತ್ತುವುದು, ತುತ್ತುಗೊಳ್ಳಾತುರದಿ ಧಾವಿಸುವ
 ಮಿತ್ತು ನೆತ್ತರ್ನಾಲಗೆಯ ಸೇನೆಯಂತೆ. ಆ
 ಗಂಭೀರ ದಿಗ್ಗಂತಿ, ತೊರೆದು ಗಾಂಭೀರ್ಯಮಂ,
 ತರಳ ಚಂಚಲ ಚಿತ್ತದಿಂ ಬೀದಿವರಿವುದಯ್
 ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ. ಬಟ್ಟಿದೋರದಿರೆ, ಕವಿದಪುದು ಪೊಗೆ
 ಕೆಟ್ಟಾಸೆಗತ್ತಲೋಲ್. ಮತ್ತೊಂದು ಮತ್ತೇಭದೋಲ್
 ಭೀಮ ಧೂಮಸ್ತೋಮಮರೆಬಂಡೆಪಾಂಗುರುಳಿ
 ಮೇಲ್ವಾಯೆ ಮಲೆದೊಂದು ಮದಕರಿಗೆ ಕಾಳೆಗಂ
 ಗೊಟ್ಟು ಮಾರ್‌ಮಲೆವಂತೆವೋಲ್ ಸೇನಿಸಿ ಸೋಲ್ವುಸಿರಾರಿ
 ಬೀಳುತಿರೆ, ಹೊಗೆಯಾನೆಯಿಂದುಗುವ ಮಿಂಚಿದೆ
 ಸಮೆದ ಮೊನೆಯೀಟಿ ದಂತಗಳಂತೆ ಕೇಸುರಿಯ

೪೬೦

ಜ್ವಾಲಾ ಕಠಾರಿಗಳ್ ತಿವಿಯೆ ಮೈಚರ್ಮಂ,
 ಮರಸೊಂದುವುದು ವಾರಣಂ-ಮೈಮರೆದನಂತೆವೋಲ್
 ಸುತವಿರಹ ಸಂತಾಪದಗ್ಧ ವಸುಧಾಧಿಪಂ !

೪೭೦

ಬೈಗುಗಟ್ಟಿಳಿಯುತಿರಲತ್ತ ರಾಮಂ ತನ್ನ
 ರಥದ ಬೆಂಬಳಿವಿಡಿದು ಬರುತಿರ್ದ ಪೌರರಂ
 ಪಿಂತಿರುಗಿಮೆಂದು ಬೇಡಿದೊಡಮದನೆರ್ದೆಗೊಳದೆ
 ತೇರೊಡನೆ ಪರಿಯುತಿರಲವರಾಸೆಯೆಂಬಂತೆ
 ಹಾದಿಗಡ್ಡಂ ಬಂದುದಾ ತಮಸೆ. ಮಸುಳ್ಳುದು
 ನಿಶಾಕೃತಿಯ ಮಸಿ ಸೂಸಿ ತೀರದ ವನಶ್ರೇಣಿ.
 ಮಾರ್ಪೊಳೆಯೆ ಪೊಳೆಯೆದೆಯ ಕನ್ನಡಿಯೊಳಾಗಸದಿ
 ಕಿಕ್ಕಿರಿದರಿಲ್ ಚುಕ್ಕಿಗಳ್ ಖಿದ್ಯೋತಸಂಕುಲಂ
 ವೆರಸಿ, ನಿಶ್ಯಬ್ದತೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಾಳ್ವಕೆಗೆ
 ಶರಣಾಗೆ ಪೃಥಿವಿ, ಬೀಡಂ ಬಿಟ್ಟನಾ ನದಿಯ
 ತಟದಲ್ಲಿ. ಮೂಡುಬಾನಿನ ಕರೆಯೊಳುಷೆವೆಣ್ಣು
 ನಸುಗಣ್ಣೆರೆವವೊಳ್ಳು, ಮರಗಳಡಿ ಮಲಗಿಯುಂ
 ನಿದ್ದೆಯಾಳದೊಳದ್ದಿ ಬಿದ್ದಿರೆ ದಣಿದ ಮಂದಿ,
 ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆಯೆ ತೇರನೇರಿ, ನದಿಯಂ ಪಾಯ್ದು
 ದಾಂಟಿ ನಡೆದನು ರಾಮನಾ ಸ್ಯಂದನಂ ನಡಸೆ
 ಮಂತ್ರಿ ವಂಚಿತರಪ್ಪವೋಲಯೋಧ್ಯಾ ಜನಂ.

೪೮೦

ಬನಮಲರ್ ತಂಬೆಲರ್ ಪೂವಿಸಿಲ್ ಪಕ್ಕಿಯುಲಿಗಳ್
ರಮಣೀಯ ತಮಸೆಯಂ ಕಮನೀಯಮಪ್ಪಂತೆ
ಗೆಯ್ಯೆ, ನಿಡ್ಡೆಯಿನೆದ್ದ ಮಂದಿ ರಾಮನನರಸಿ
ಕಾಣದಿರೆ, ಹಂಬಲಿಸಿ,ಹುಡುಕಿ, ರೋದಿಸುತಿರದೆ
ಪಿಂತಿರುಗಿದರ್, ನೀರರತ ಕಡಲಂತೆವೋಲಿದರ್
ಸಾಕೇತಪುರಿಗೆ.

೪೯೦

ನಾನಾ ವರ್ಣ ರಮಣೀಯ
ದಿನದೇವಿ ತಾಂ ಬಾಲಾರ್ಕ ಕಲಶದೀಪಂ ಬಿಡಿದು
ಹೊತ್ತರೆಯ ಹೊಸ್ತಿಲಂ ದಾಂಟುತಿರೆ, ಸೇರ್ದುದಾ
ತೇರಯೋಧ್ಯೆಯ ನಾಡಿನೆಲ್ಲೆಯಂ. ಜನಕಜೆಗೆ
ಕಣ್ಣೆಡ್ಡಮಾಗೆ ಮರೆತುದು ಮನಂ ಕ್ಲೇಶಮಂ
ವನವಾಸದಾ :

ಕಣ್ಣು ಹೋದತ್ತ ಕಡೆ, ದಿಟ್ಟಿ
ಹೋಹನ್ನೆಗಂ ಹಬ್ಬಿ ಹತ್ತಿದ ಹಸುರು ಗದ್ದೆ,
ಬಿತ್ತರದ ತೋಂಟಸಿರಿ, ಬಗೆಯನೀಳ್ಕಳಿಗೊಂಡು
ಚಿಲ್ವಾಯ್ತು. ಜುಳಜುಳನೆ ಪರಿವ ಪರಿಕಾಲ್ಗಳೆಡೆ,
ಬೆಳೆವುಲ್ಲ ನಡುವೆ, ಮೊಳಕಾಲ್ ಮುಚ್ಚುವನ್ನೆಗಂ
ನಿಂದಿದರ್ ಬೇಸಾಯಗಾರರಚ್ಚರಿವಡುತೆ
ದಿಟ್ಟಿಸಿರುತಿರೆ ಸಿರವನೆತ್ತಿ, ಪರಿದುದು ರಥಂ
ಹೇಮಲಿಪ್ಪಂ ರತ್ನಖಚಿತಂ, ಪ್ರಭಾತದಾ
ನೇಸರ್ಗ ಪಡಿನೇಸರೋಲ್ ಪೊಂಗದಿರ್ಗಳಂ
ಕಾರಿ, ಮಿಂಚುತೆ ನೋಳ್ಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ. ತೇಜಿಗಳ್
ಕಟವಾಯಿಯಿಂದೆ ಬೆಳ್ಳೊರೆ ಸೂಸಿ, ಮೈ ಬೆಮರಿ,
ತಮ್ಮ ನೆಳಲಂ ತಾಮೆ ತುಳಿದು ಮುಂದೋಡುತಿರೆ
ಮಂಗಳಂಬೆತ್ತ ವೇದಶ್ರುತಿಯನುತ್ತರಿಸಿ ;
ತೆಂಕಣದೆಸೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಗೋ ಸಮೂಹದ ತಟದ
ಗೋಮತಿಯ ದಾಂಟಿ : ಬರ್ಹಿಗಳ ಕೇಕಾಧ್ವನಿಯ
ಕೊಂಚಿಯಂಚೆಗಳುಲಿಯ ಸುಂದರ ಸ್ಯಂದಿಕೆಯ
ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ ; ಮೈದೋರಿದುದು ಮುಂದೆ ಶೈವಲಂ
ಲವಲೇಶಮಿರದ ನಿರ್ಮಲ ಸಲಿಲ ಸುರಧುನೀ
ತ್ರೇತಾಯುಗದ ಗಂಗೆ ; ವಿಷ್ಣುಪಾದಚ್ಯುತೆಯ,
ಶಂಕರ ಜಟಾಜೂಟ ವಿಗಳಿತೆಯ, ನೀರುಲಿಯ
ನೊರೆನಗೆಯ ಜಡೆವೊನಲ ತೆರೆನಡೆಯ, ಓರೊರೈ
ಗಂಭೀರ ಘೋಷದೋರೊರೈ ಭೈರವ ರವದ

೫೦೦

೫೧೦

ಗದ್ಗದ ನದದ್ಗಮ ಸಮುದ್ರನೃಪ ಮಹಿಷಿಯಂ,
 ತೀರರುಹ ಫಲಪುಷ್ಪ ನವ್ಯ ಕಿಸಲಯ ರಮ್ಯ
 ಗುಲ್ಮ ತರುಪಂಕ್ತಿ ಮಾಲಾ ಜಹ್ನುಜಾತೆಯಂ
 ದರ್ಶಿಸಿದೊಡನೆ, ತೇರಿಳಿದು ಮಣಿದರೈ, ಪಣೆಗೆ
 ತಿಲಕಮಿಡೆ ಮಣ್ ! ದಣೆದಶ್ಚಗ್ಗ ನೀರಂ ತೋರ್ದು ,
 ಮೆಯ್‌ತಿಕ್ಕಿ ಮೀಯಿಸುತೆ, ಮರದಡಿ ನೆಳಲ್ಪಣ್ಣಲೊಳ್
 ಕಟ್ಟಿ , ಪಸಿವುಲ್ಲಳಂ ಕುಯ್ದಡಕಿದನ್ ಮಂತ್ರಿ,
 ರಾಮನಿಂಗಳ ತರುವ ತಣ್ಣೆಳಲ್ ಮಡಿಲೊಳಗೆ
 ಪವಡಿಸಿದನಾ ಸೀತೆಯೆಡೆಯೆ ಪಚ್ಚನೆ ನೆಲದ
 ಮೇಲೆ. ಕೇಳ್ವಾ ವಾರ್ತೆಯಂ ಶೃಂಗಿಬೇರಪುರ
 ನಾಮಧೇಯದ ಬೇಡರೂರಿಂಗರಸು ಗುಹಂ
 ಬಂದನಲ್ಲಿಗೆ ಮನೋಮುದದಿ ಪಿರಿಯತಿಥಿಯಂ
 ಸತ್ಕರಿಸೆ. ಮುಡಿಯಿಕ್ಕಿ ರಾಘವನ ಚರಣದೆಡೆ
 ಕಾಣಿಕೆಯ ನೀಡಿದನು ತರತರದ ಪಣ್ಣಳಂ,
 ಪೂಗಳಂ, ಮಾಂಸಾನ್ನಮಂ. ಭುಜಿಸಿ ಸರ್ವರುಂ
 ತಣಿಯುತಂ, ತೊರೆಯ ತೀರದ ತಿರೆಯ ತೊಡಮೇಲೆ
 ಮಗ್ಗುಲಿಕ್ಕುತೆ, ಕಳೆದರಾ ರಾತ್ರಿಯಂ ಸುಖದ
 ನಿದ್ರೆಯಲಿ. ಮರುದಿನಂ ಕೋಕಿಲ ಭರದ್ವಾಜ
 ಬರ್ಹಿ ಕೇಕಾ ಧ್ವನಿಗಳೊಡನೆ ಮೊಗಂದೋರುತಿರೆ,
 ರಘುನಂದನೇಚ್ಚೆಯಂದದಿ, ಜಾಹ್ನವಿಯ ದಾಂಟೆ,
 ಬಿಯದರೊಡೆಯಂ ಗುಹಂ ತರಿಸಿದನು ನಾವೆಯಂ,
 ಪುಲಿ ಚಿರತೆ ಜಿಂಕೆಯ ತೊವಲ್ ಪೊಲಿದುದಂ. ಸೀತೆ ಮೇಣ್
 ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇರಲೈ ಬೆಸಸಿ, ತಾನೊಯ್ಯನೆಯೆ
 ಪ್ರಿಯಮಂತ್ರಿಯೆಡೆಗೈದಿ, ಮೈದಡವಿ, ಸಂತ್ಯೆಸಿ,
 ಬೇಡಿದನು ಸಾಕೇತಪುರಿಗೆ, ದಶರಥನೆಡೆಗೆ,
 ಕೌಸಲೆ, ಸುಮಿತ್ರೆಯರ್ ಕೈಕೆ ಪುರಜನರೆಡೆಗೆ,
 ತಮ್ಮೊಲೈಯಂ ಪೊತ್ತು ನಡೆವಂತೆ. ರಥವಾಜಿ
 ರಾಮನಂ ನೋಡುತಿರೆ ಪುಲೈವನೇವಯಿಸಿ,
 ನಡೆದನವರೆಡೆಗೆ. ಮೈ ಚಪ್ಪರಿಸಿ ಮುಂಡಾಡಿ
 ನುಡಿಸಲಾ ಮೂಕಜಂತುಗಳುಮರಿತಂತೆವೋಲ್
 ಕುಣಿದುವಯ್ ಕೆನೆದು, ಸಿರದ ಕೇಸರ ಚವರಿಯಂ
 ಬೀಸಿ. ತಾನಾ ಗುಹನೆ ಪುಟ್ಟಿಸಗುತಿರೆ, ದೋಣಿ
 ಸೀತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ರಾಮರಂ ಪೊತ್ತ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ
 ಸಂಪದಕೆ ಪೆರೆಗೆಂಬಂತೆ ತೆರೆಗಳ ಮೇಲೆ

೫೩೦

೫೪೦

೫೫೦

ಕುಣಿಕುಣಿದು ತೇಲಿ ಸಾಗಿತು, ಪಟಂ ಸಂತಸಕೆ
 ಡೊಳ್ಳೇರಿತೆನೆ ವಾಯುಹತಿಗುರ್ಬಿ. ನೋಡುತಿರೆ
 ಮಂತ್ರಿ ದಡದಲಿ ನಿಂತು, ಬರಬರುತೆ ಕಿರಿದಾಗಿ,
 ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾದುದಾ ದೋಣಿ, ಸೂಸಿರ್ದ
 ಕಣ್ಣನಿಯ ಮರ್ಬಿನಲಿ. ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕುಳುತಳುತೆ
 ತೇರೇರಿ ಬಂದನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗಾ ಸಚಿವೋತ್ತಮಂ
 ಮಸಣದಿಂ ಮಸಣಕೆ ಚರಿಪ್ಪೊಂದು ಬೆಂತರದವೋಲ್.

೫೬೦

ನೀರವ ಧ್ಯಾನವಧೂ ಹೇ ಊರ್ಮಿಳಾ ದೇವಿ,
 ಸೌಮಿತ್ರಿಯರ್ಥಾಂಗಿ, ಹೇಳು ನೀನೆಲ್ಲಿರ್ದೆ
 ಕಡೆದ ಕಡಲೋಲಯೋಧ್ಯಾನಗರಿ ಮಸಗಿದಾ
 ಕ್ರಾಂತಿ ದಿನದಂದು ? ನಿನ್ನೆದೊವೊವಿನಾ ವೇಧೆ
 ಜಗುಳ್ಳುದಿಲ್ಲವೆ ತುಳ್ಳಿ ನೇತ್ರಶತಪತ್ರದಿಂ ?
 ಪೆಣ್ಣನಂ ತಾನೆ ನೀನಲ್ಲದೂರ್ಮಿಳೆಯಲ್ತು ;
 ಪೆಣ್ಣೆಂಬ ತಪಕೆ ನೀಂ ನಿರುಪಮಪ್ರತಿಮೆಯೊ!
 ಕಾಂತನೊಡನಿದುರ್ ಕಾಂತಾರವೈವಿಧ್ಯಮಂ
 ಸವಿವ, ಲಂಕೆಯೊಳಿದುರ್ ಹದಿಬದೆಯ ಸಾಹಸದ
 ರಸಕೆ ಬಾಳಂ ಬೇಳ್ಳ, ದೇವ ಮಾನವ ಸಕಲ
 ಲೋಕ ಸಂಸ್ತುತಿಯ ಬೆಂಬಲದ ಸೀತೆಯ ತಪಕೆ
 ಮಿಗಿಲ್ ನಿನ್ನ ಅಖ್ಯಾತಮಾ ದೀರ್ಘ ಮೌನವ್ರತಂ,
 ಮೂಕಸತಿ ಹೇ ಗೋಚರಾತೀತೆ ! ಕಲ್ಲಾಗಿ
 ಬಿಳ್ಳಹಲೈಯ ಶಿಕ್ಷೆಗಿದತ್ತಚೇತನದ
 ರಕ್ಷೆ ; ನೀನುಸಿರಳೆದುಮರೆಬಂಡೆಯೋಲಂತೆ
 ಪದಿನಾಲ್ಕು ಬರಿಸಮಾಶಂಕೆಯ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯ
 ಭೀತಿ ಖಿನ್ನತೆ ಹತಾಶತೆಗಳ್ಳೆವುರಿ ನಡುವೆ
 ತಪಮಿದುರ್ ಮೊಡೆಯದಿದುರ್ ನೆನೆಯಲದೆ ಮಹಾ
 ವ್ರತಮಪ್ಪುದಿತರ ಜೀವರಿಗೆ. -ಸೌಮಿತ್ರಿ ತಾಂ
 ನಿನ್ನನುಮತಿಯನಣ್ಣನೊಡನಡವಿಗೈದಲೈ ಪೇಳ್
 ಬೇಡಿದನೆ? ಭ್ರಾತೃಭಕ್ತಿಯ ಸಂಭ್ರಮಾಧಿಕ್ಯದೊಳ್
 ಪ್ರೀತಿಯಿಂ ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುದಂ ತಾಂ ಮರೆಯನಲ್ಲೆ?
 ಮರೆಯನೆಂದುಂ ಸುಮಿತ್ರಾತ್ಮಜಂ ! ಪೇಳ್ವನೇನಂ,
 ಪೇಳ್, ಬನಕೆ ನಡವಂದು ? ಪೇಳ್ವಳೆಂತಯ್ ಮಂತ್ರಮಂ,
 ತನ್ನ ಪತಿ ಗುರುತಪಕೆ ದೀಕ್ಷೆಯಿತ್ತುದನವಳ್,
 ಸತಿ ಶಿರೋಮಣಿ, ಊರ್ಮಿಳಾದೇವಿ? ಪ್ರಾಣೇಶ
 ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ರಾಮ ಸೀತೆಯರೊಡನಯೋಧ್ಯೆಯಂ

೫೭೦

೫೮೦

ಬಿಟ್ಟೆಂದುತೊಟ್ಟು, ಸರಯೂನದಿಯ ತೀರದೊಳ್
ಪರ್ಣಕುಟಯಂ ರಚಿಸಿ, ಚಿರ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾಗಿ
ಕಟ್ಟಿದಳ್ ಚಿತ್ತಪೋಮಂಗಳದ ರಕ್ಷೆಯಂ
ಮೈಥಿಲಿಗೆ, ರಾಮಂಗೆ ಮೇಣ್ ತನ್ನಿನಿಯ ದೇವನಿಗೆ!

೫೯೦

* * * *

ಕುಣಿದಳುರಿಯ ಉರ್ವಶಿ !

ವಾಣಿ, ಓ ಪ್ರಾಣವೀಣಾಪಾಣಿ, ಕವಿಯೆರ್ದೆಯ
 ರಸರಾಣಿ, ಮಿಡಿಯೆನ್ನಾತ್ಮತಂತ್ರಿಯಂ : ನುಡಿಸೆನ್ನ
 ಹೃದಯಮಂ ; ನಡಸೆನ್ನ ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯಮಂ,
 ತಾಯಿ ಕಂದನ ಕೈಯನಾನುತೆ ನಡೆಯಿಪಂತೆ.
 ಬೇಡುತಿಹೆನಡಿಗಡಿಗೆ ನಿನ್ನಡಿಗೇ ಮುಡಿಚಾಚಿ ;
 ತಿಳಿಯದವರಾಡಿಕೊಳಲತಿಯೆಂದು ! ಬಲ್ಲೆನಾಂ
 ಮುಂದಿರುವ ಯಾತ್ರೆಯ ಮಹದ್ದೂರಮಂ, ಬೃಹದ್
 ಭಾರಮಂ, ರುದ್ರ ಪಾರಾವಾರಮಂ ; ಹಸುಳೆ
 ಹೆಗ್ಗಡಿಗಳುಕುವೋಲಳುಕಿದಸುಶಿತು ಹೆದರಿ
 ಬೇಡುತಿದೆ ನಿನ್ನನಡಿಗಡಿಗಿಂತು, ಓ ತಾಯೆ !- ೧೦
 ರಣದ ಸಾಹಸಕಥೆಯ ಬಣ್ಣನೆಗೆ ಬಡತನವೆ ಹೇಳ್?
 ಹೇರಳಂ! ದಿನದಿನದ ಸಾಧಾರಣದ ಶಾಂತ
 ಸರಳ ಜೀವಿತದ ವರ್ಣನೆಯೆ ವಿರಳಂ. ನಾನದನೆ
 ಕೈಕೊಂಡೆಸಗಲೆಳಸುವೆಂ ; ಪರಕೆಯಿರಲೆನಗೆ
 ನಿನ್ನಮೃತ ವರದ ಕರದಾ, ದೇವಿ ಓ ಶಾರದಾ !
 ಕೊಲೆಯ ಕಥೆ ಬಗೆಸೆಳೆಯುವಂತೆ ರಾಮನ ಮನದ
 ಕಲೆಯ ಕಥೆ ತಾಂ ಬಗೆಗೊಳಿಪುದೇನಳಿವಗೆಯ ರುಚಿಯ
 ದೀನರಿಗೆ? ನನ್ನೀ ಕೃತಿಯನೋದುವಾತ್ಮರಾ
 ದಾರಿದ್ರ್ಯಮಂ ಪರಿಹರಿಸಿ, ಓ ಸರಸ್ವತಿಯೆ,
 ನೆಲಸಲ್ಲರಸಿಯಾಗಿ, ಸಹೃದಯ ಸರಸಲಕ್ಷ್ಮಿ ! ೨೦

ತುಂಬಿದತ್ತೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ, ಕಣಿವೆಯಾಳಮಂ
 ಮೇಣಗಲಮಂ, ಪಶ್ಚಿಮ ಶಿಖರಿ ಛಾಯೆ. ಯಾಮಿನಿಯ
 ಸೀರೆಯಂಚಿನ ಸೆರಗು ಮುಸುಗಿದತ್ತಡವಿಯಂ
 ಚಿತ್ರಕೂಟಾದ್ರಿಯಾ. ಗೂಡಿಗೋಡಿತು ಹಕ್ಕಿ ;
 ಹಕ್ಕಿಗೋಡಿತು ಮಿಗಂ. ಮೌನವಾಂತುದು ನಗಂ
 ವಜ್ರರೋಮ ಮಹರ್ಷಿಯಾ ಧ್ಯಾನಗೌರವಕೆನಲ್.
 ಮುಚ್ಚಲೆ ಯೋಗೀಂದ್ರನಾ ಬಹಿರ್ ನಯನೇಂದ್ರಿಯಂ
 ಬಿಚ್ಚುವಂದದೊಳಾತ್ಮದಕ್ಷಿಗಳ್ ಕೋಟ್ಯನುಕೋಟಿ,
 ಹಗಲ ಕಣ್ಣದು ಮುಚ್ಚಲಿರುಳ ಕಣ್ಣುಗಳರಳುವೋಲ್,
 ರಾಜಿಸಿದುವರಿಲ ಕಿಡಿಗಳ್ ಬಾನ್ ಪಟದೊಳಿಣುಕಿ ೩೦

ಮೀಣುಕಿ. ಶಿಷ್ಯರನವರವರ ಪರ್ಣಕುಟಿಗಳ್ಗೆ
 ಕಳುಹಿ, ತನ್ನಾಶ್ರಮದ ಮುಂದೆ ಬಂಡೆಯನೇರ್ದು
 ಪದ್ಮಾಸನವನಿಕ್ಕಿ ಕುಳಿತಾ ವಜ್ರರೋಮಂ
 ನೋಡುತಿರೆ ಕಣ್ಣೊಲದ ಕಂದರದ ಕಾಂತಾರ
 ವಿನ್ಯಾಸಮಂ, ಕಂಡನೊಂದಿದಿರೆಳ್ಳ ಗಿರಿ ಶಿರದಿ,
 ಸಂಜೆ ಬಾನ್ಗದುರಾಗಿ, ಕೆತ್ತಿದೋಲಂತಿರ್ದ
 ಮೂರು ನರರೂಪಿ ಮಸಿಯಾಕೃತಿಗಳಂ ನೋಡಿ,
 ಸಿಂಹಾಕೃತಿಯ ಮಹಾ ರೂಕ್ಷ ಶೈಲೋಪಮಂ
 ಭೀಮಕಾಯಂ ಕಠಿನ ಗಂಭೀರನಾ ಯೋಗಿ,
 ಕೌತುಕಂಬಟ್ಟರುಂ ವಿಸ್ಮಯಕ್ಕೆಡೆಗೊಡದೆ,
 ಮಗ್ನನಾದಂ ಧ್ಯಾನದದ್ವೈತ ನಗ್ನತೆಗೆ !

೪೦

ವಜ್ರರೋಮನ ಚಿತ್ತವಜ್ರದ ಮಹಿಮೆಗಳ್ಳುತಾ
 ಪ್ರತಿಯ ಕೈಂಕರ್ಯಮಂ ನೋಂತಿರ್ದ ವ್ಯಾಘ್ರಮುಂ
 ಧ್ಯಾನಸ್ಥಮನಿಯ ಪಕ್ಕದೊಳರೆಯ ಮೇಲಿರ್ದು
 ನೋಡುತಿಯಿರೆ ಬೈಗುಮರ್ಬು ತೀವೃತ್ತಿರ್ದ
 ದೃಶ್ಯವಿಸ್ತೀರ್ಣಮಂ, ಕಂಡುದೇನನೊ ! ನಗಂ
 ಶತಗುಹಾಧ್ವನಿಗಳಂ ಪ್ರತಿಘರ್ಜಿಪೋಲಂತೆ,
 ನೀರವ ಮಹಾರಣ್ಯಮನುರಣಿತಮಪ್ಪಂತೆ,
 ಕುಳ್ಳ ಬಂಡೆಯುಮದುರಿ ಕಂಪಿಸುವಂತೆ, ಕೇಳ್ವರೆದೆ
 ಹೆಪ್ಪುಗಡುವಂತೆ ಘರ್ಜಿಸಿದುದಾ ಅದ್ವೈತಿ ತಾಂ
 ದ್ವೈತಿಯಪ್ಪಂತೆ ! ಕಣ್ಣೆರೆದ ಮುನಿ ಕೈಯೆತ್ತಿ
 ತಟ್ಟಿ ತಲೆಯಂ ಸವರಿ ಬೋಳ್ಳೆಸೆ, ಆ ಪ್ರಾಣಿ
 ಕಂಠಘೋಷವನಕ್ಷಿರೋಷದಿಂ ತೋರ್ಪುದೆನೆ
 ನೋಡುತಿರೆ, ಅತ್ತ ಕಣ್ಣಾದವಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು
 ಸೀತಾ ತೃತೀಯ ರಾಮಾಕೃತಿಯ ಧೀರಗಮನಂ.

೫೦

ಪುಲಿ ಪುಲಿಯನರಿವಂತೆ, ಪುಲಿಯವೊಲೆ ಸಿದ್ಧನುಂ
 ಪ್ರೀತಿಯಿಂದತಿಥಿಗಳನರಿತುಮುಪಚರಿಸಿಯುಂ
 ಕಳೆದನಿರುಳಂ. ಮರುದಿನಂ ತಪೋವನ ಜನದ
 ತನುಮನ ಸಹಾಯದಿಂ ಕಟ್ಟಿದನು ಸೌಮಿತ್ರಿ ,
 ಮಲೆಯ ಬಿರುಗಾಳಿಮಳೆಗಳಿಗೆ ಮಲೆತುಳಿವಂತೆ,
 ಪರ್ಣಶಾಲೆಯನೊಂದನೆತ್ತರದೊಳಾ ಗಿರಿಯ
 ದರ್ಶನಸ್ಥಾನಮುಂ ದೂರವಿಸ್ತಾರದಾ
 ದೃಶ್ಯದಾಸ್ಥಾನದಧ್ವಕ್ತಾಸ್ಥಾನಮುಂ
 ತಾನೆನಿಪ ಗಿರಿಭುಜಸ್ಥಾನದಲಿ. ಅನಂತರಂ

೬೦

ಗೃಹ ದೇವತೆಗೆ ಚಿತ್ರಕೊಟ ಗಿರಿ
 ದೇವನಿಗೆ, ಕಾಂತಾರದಧಿದೇವಿಯರಿಗೆ, ರವಿ
 ಗಗನದಭಿಮಾನಿಗಳಿಗಖಿಲ ಪಿತೃಯುಷಿಗಳಿಗೆ
 ವಾಸ್ತುಕರ್ಮಾದಿ ಬಲಿ ಶಾಂತಿ ಕರ್ಮಗಳಂ
 ನೆಗಳ್ಳಾ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರ್ ಮರಬಳ್ಳಿಯೋರಣದ
 ಹೂ ತಳಿರ್ ತೋರಣದ ದೇವಸುಖಕಾರಣದ
 ಸುಪವಿತ್ರ ಪತ್ರವೇಶ್ಮಂ ಬೊಕ್ಕರಾತ್ಮಮಂ
 ಪುಗುವ ಪುಣ್ಯಂಗಳೋಲ್.

೭೦

ಅರಮನೆಯೊಳಿಹುದೇನೊ?

ಅರಸುತನಮದೆಯೊಳಿರೆ ಕಾಡರಮನೆಗೆ ಕೀಳೆ ?
 ರಸವಿಲ್ಲದಿಹ ಬಾಳಿಗರಮನೆಯೆ ಮರುಭೂಮಿ.
 ರಸಿಕಂಗಡವಿ ಸಗ್ಗಕಿಂ ಮಿಗಿಲ್ ಸೊಗಸಲ್ಲೆ,
 ಜೊತೆಯಿರಲೊಲಿದ ಪೆಣ್, ಮೇಣ್ ಕಾಣ್ಣ ಕಬ್ಬಣ್?
 ಕಣ್ಣಪೆಣ್ಣುಗಳೆರಡುಮಂ ಪಡೆದ ರಾಮಂಗೆ
 ಎಲೆವನೆಯೆ ಕಲೆಯ ಮನೆಯಾಯ್ತು ; ವಿಪಿನಾಂಗಣಂ
 ರಸತಪೋರಂಗಕೆಣೆಯಾಯ್ತು. ದಿನಂಗಳೆದಂತೆ
 ಮೊದಮೊದಲ್ ಪರಕೀಯಮಪರಿಚಿತಮಾಗಿದರ್
 ಗಿರಿವನಂ ಪರಿಚಯದಿನಾತ್ತೀಯ ಭಾವಮಂ
 ತಳೆದುದು ಸಲಿಗೆವೆತ್ತು ; ಅಂದು ಕಲ್ಲಾಗಿದರ್
 ಕಲ್ಲೀಗಳಾದುದಯ್ ನೆನಹಿಗೆ ನಿಕೇತನಂ.
 ಹಿಂದೆ ಬರಿ ಮರವಾದುದಿಂದವರ ಬಾಳ್ಕೊಂದು
 ಸಂಕೇತವಾಯ್ತು. ಬಂದಂದು ಆ ಕಾಡಿನೊಳ್
 ಬರಿ ಬಳ್ಳಿಯಾಗಿರುದುದು ತಮ್ಮಲೆವನೆಯ
 ಮುಂದಣಂಗಣದಂಚಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮೆರ್ದೆಬಾಳ್ಗೆ
 ನಿತ್ಯಸಾಕ್ಷಿಗೆ ನಿಂದದೊಂದು ಕೇತನವಾಯ್ತು.
 ಅಪ್ರಮುಖ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲತ್ತ ಮಳಿದುದಯ್
 ಅನುಭವದ ಘನಮಹಿಮೆಯಿಂ. ಭಾವ ಪರಿವೇಷಮಂ
 ಪಡೆದು, ಜಡವೇಷಮಂ ಪಿಂಗಿದಾವೇಶದಿಂ
 ಪ್ರಾಣಮಯಮಾಗಿ ಮೇಣರ್ಥಮಯಮಾಗಿ ಕೇಳ್
 ಸ್ಮೃತಿಕೋಶವಾದುವಯ್ ಆ ಒಂದೊಂದು ವಸ್ತುವುಂ
 ತೊರೆದಚಿದ್ಭಾವಮಂ.

೮೦

೯೦

ಆ ಕಲ್ ಬರಿಯ ಕಲ್ಲಾಗಿ

ಕೆಡೆದಿದರ್ದಲ್ಲಿ ಯುಗಯುಗಂಗಳಿಂ. ಸೀತೆ ತಾಂ
 ಕಂಡಾ ಮೊದಲ್ ಕಲ್ಲಲ್ಲದೇನುಮಾಗಿರಲಿಲ್ಲ..

ಒರ್ ದಿನಂ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯ ಮುಂದೆ ಪತಿಯೊಡನೆ
ಮಾತಾಡುತ್ತ ನೋಡಿದಳಯ್ಯೋ ಸೋಜಿಗಂ !

ಆ ಕಲ್ಲದೇನೊ ಆಕೃತಿ ಬಂದವೊಲ್ ತೋರಿ,
ಬೆರಗಾಗಿ ತೋರ್ದಳಿನಿಯಂಗಾತನುಂ ಕಂಡು

೧೦೦

ಕೌತುಕಂಬಟ್ಟನಿರ್ವರಮದಕೆ ಪೆಸರಿಟ್ಟು
ಕರೆಯತೊಡಗಿದರಂದಿನಿಂ 'ಕಲ್ವವಸಿ' ಎಂದು.
ಮತ್ತೊರ್ ದಿನಂ, ಬೈಗುಗಪ್ಪಿಳಿಯುತಿರೆ, ಸೀತೆ
ಮರ್ಬಿನೊಳ್ ಕಂಡಳಾರನೊ ಕಲ್ಲ ನೆತ್ತಿಯೊಳ್;
ಪಣತೆಸೊಡರೊಳ್ ತಾನಗಂ ಓದುತ್ತಿದಿನಿಯನಂ
ಕರೆದು ತೋರಿದಳ್ ಹೆದರೆದೆಯ ಹೆಣ್. ರಾಮನುಂ
ಸೋಜಿಗಂಬಡುತೆ ಗುರುತಿಸೆ ನೋಡಿದನ್. ಕೂಡೆ
ತೋಕ ಮುಖಭಂಗಿಯಂದಶ್ರುಲೋಚನನಾಗಿ
ನಿಡುಸುಯ್ಯನೆರ್ದನೊಂದನೋಲ್. ಸೀತೆಗರಿವಾಯ್ತು

ತೆಕ್ಕನಾ ಕಲ್ಲನೆತ್ತಿಯ ಮೂರ್ತಿ ತಾನಾರೆಂದು ;

೧೧೦

ಸೌದೆಯಂ ಪೊತ್ತು ತಂದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿದನಾ
ಊರ್ಮಿಳಾ ವಲ್ಲಭನದೈಸೆ ! ನೆನೆದಾಕೆಯಂ
ಬೇಯುತಿರುವನೆ? ಬೇಡುವನೆ ದೇವರಂ ತನ್ನ
ಸತಿಗಾಗಿ ? ಸುಯ್ದರ್ ಕೃತಜ್ಞತಾಭಾರದಿಂ
ದಂಪತಿಗಳೀರ್ವರಂ. ಮಾತನುಳಿದಳ್ ಸೀತೆ.

ಭಗವದ್‌ಮೌನಿ ರಾಮನಲ್ಲಿಂದೆ ತಮ್ಮನಂ
ನುಡಿಸಲೆಂದೈದಿದನ್ 'ಕಲ್ವವಸಿ'ಯೆಡೆಗೆ. ಆ
ಸಂಜೆಯಿಂದಾ ಬಂಡೆ, ಕಲ್ವವಸಿ, ಊರ್ಮಿಳೆಗೆ
ಮೇಣವಳ ಸಂಯಮಕೆ ಪಡಿಮೆಯಾದುದು: ಮತ್ತೆ
ಗುರುವಾದುದೆಚ್ಚರಿಕೆಯಾದುದೈ ಸತಿಗೆ ಮೇಣ್
ಪತಿಗೆ.

೧೨೦

ಪರ್ಣಶಾಲೆಯ ಪೂರ್ವದ ಗವಾಕ್ಷದಿಂ
ಕಾಣುತ್ತಿಹುದದೊ ನೀಲದೂರಕ್ಕೆ ಮೃದುಲಮನೆ
ತೋರ್ಪು ಶಿಖರೇಶ್ವರಂ. ಸೀತೆಯ ಮನಕೆ, ಮತ್ತೆ
ರಾಮನ ಮನಕೆ, ಮತ್ತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಮನಕೆ ಬೇರೆ
ಬೇರೆನಿತೆನಿತೊ ಗುಹ್ಯ ಭಾವಲೋಕಂಗಳಂ
ಸೃಷ್ಟಿಸಿಹುದದರಿಂದಮವರವರ ದೃಷ್ಟಿಗದು
ಮೆರೆಯುತಿದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ರಸಕೆ ನಿಧಿಯಾಗಿ,
ವಿಧಿಯಚಲ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಮಾಗಿ : ಜನಕಜೆಯಡುಗೆ
ಮಾಡುತ್ತಿರಲತ್ತಣಿಂದೇಳ್ಳನಾ ಉದಯರವಿ !

೧೩೦

ಅಡುಗೆಯ ಮನೆಯ ಹೊಗೆಯ ನೀಲಿಗಳನೇಸರಾ
 ಬಿಸಿಲ್‌ಪಸುಳೆ ತನ್ನ ನಳಿದೋಳ ಕಯ್‌ವೆರಳ್ಳಂ
 ಕೋಲುಕೋಲನೆ ಬೀಸುತೋಲಾಟವಾಡಿ ಬರೆ,
 ಪಾಕ ಕಾರ್ಯವನುಳಿವಳ್ಳೆ ದೇವಿ, ಸವಿಯಲಾ
 ಸೊಗಮುಕ್ಕುವಾ ಕಣ್ಣೊಸಗೆಯಂ. ಮತ್ತೊರೈ
 ಬೆಣ್ಣೆ ಬಣ್ಣದ ನುಣ್ಣನುಣ್ಣೆ ಮುಗಿಲೈತಂದು
 ಬೆಟ್ಟನೆತ್ತಿಯನಪ್ಪುತಾಲಿಂಗನದ ಸುಖಕೆ
 ಪರವಶತೆವೆತ್ತು ನಿಂದಿರೆ ನಿಶ್ಚಲಂ, ತರಳೆ
 ಗಗನದೊನ್ನತ್ಯಕೇರ್ದಾ ಶಿಖರಮೌಳಿಯಂ
 ರಾಜರ್ಷಿ ಜನಕರಾಜಂ ಗೆತ್ತು, ತೆಕ್ಕನೆಯೆ
 ತಂದೆಯನಿದಿರ್‌ಗೊಂಡವೋಲಾಗಿ, ಮಣಿದಳಾ
 ಭವ್ಯಮುದ್ರೆಯ ರಜತಕೇಶಾದ್ರಿದೇವಂಗೆ.

೧೪೦

ಮಗುದೊಂದಿರುಳ್ ಧರಣಿಪುತ್ರಿ ಪತಿ ಮೈದುನರ
 ಕೂಡೆ, ಶಶಿಮೌಳಿಯೆಂಬೀರೈದು ವತ್ಸರದ
 ಚಂಚಲ ವಿನೋದಶೀಲದ, ಲಲಿತರೂಪದ
 ಋಷಿಕುಮಾರನಾಶ್ರಮದ ಗೋವನಟ್ಟುತ ಬಂದು,
 ತನ್ನೊಡನೆ ಗಳಪಿ, ತಾನಿತ್ತುಣಿಸನೊಲಿದುಂಡು ,
 ಬೇಡವನೆಯುಂ ಬಿಡದೆ ತನ್ನೊಡನೆ ಮುಸುರೆಯಂ
 ತಿಕ್ಕಿ, ಕಯ್ ಮೆಯ್ ಮೋರೆ ಮಸಿಯಾಗಿ ಹೋದುದುಂ
 ಹೇಳುತಿರ್ದಳ್ ಭಾವವಶಳಾಗಿ. ಮತಿಭೂಮನಾ

೧೪೧

ಶ್ರೀರಾಮನುದ್ಧಾಮನಾ ವೀರಲಕ್ಷ್ಮಣನುಮಾ
 ಅಲ್ಪಮಂ ಕೇಳುತಿರ್ದರ್ ಮಹೋಲ್ಲಾಸದಿಂ,
 ನಡುನಡುವೆ ನಗುತಳ್ಳಿಬಿರಿವಂತೆ. ಮುದ್ದುಗತೆ
 ಮುಗಿವ ಮುನ್ನಮೆ, ಕಿಟಕಿಯಾಚೆಯಾ, ಕವಿದಿದರ್
 ಕಗ್ಗತ್ತಲೊಳ್, ಜ್ವಾಲೆ ಮೆರೆದುದು ಮನೋಹರಂ
 ಶಿಖರೇಶ್ವರನ ಶಿರದಿ. ರಾತ್ರಿಯಾಕಾಶದಾ
 ತಾರಾ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನೋಲಗದಿ ನರಿಸುವ
 ಉರಿಯ ಉರ್ದಶಿಯೆನಲ್ಕಾ ಕಾಡುಗಿರ್ಚ್ಚೆಸೆಯೆ,
 ನಿಟ್ಟಿಸಿದರಾ ಚೆಲ್ಲನೆಳಮಕ್ಕಳೋಲಂತೆ
 ಬಾಯ್ಬೆರೆದ ಬೆಳ್ಳಚ್ಚರಿಗೆ ಮನಂ ಮಾವೋದವೋಲ್!

ಹೊರತೇನೊ ಹಾಸ್ಯರಸಮಖಿಲ ರಸನಿಧಿ ಚಂದ್ರ
 ಸದೃಶಂಗೆ? ಒಂದು ದಿನಮಿನನುಯದಲಿ ತರಳೆ,
 ಸೀತೆ, ರವಿಕರ ಕಾಂತ ಕಾಂತಾರದಂತರದಿ
 ನಲವಿಂದಿಳಿದು ಬಂದು, ವೇಗಗಾಮಿನಿ ಸಲಿಲ

೧೪೨

ಯೌವನಾ ಮಾಲ್ಯವತಿಯಲ್ಲಿ ಋಷಿಸತಿಯರಂ
 ಕಂಡು ವಂದಿಸಿ, ನುಡಿಸಿ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮಿಂದು,
 ಬೆಳ್ಳಾರುಡೆಯ ತೆಳ್ಳಡಿಯನುಟ್ಟು ಮುಗುಳಲರ್
 ಪೆಣ್ಣಾಯ್ತೊ ಪೆಣ್ಣೆ ಮುಗುಳಲರಾಯ್ತೊ ಹೇಳೆಂದಡವಿ
 ಸೋಜಿಗಂಬಡುತಿರಲ್ ತಮ್ಮೆಲೆವನೆಗೆ ಮರಳ್ಳೆ
 ಏರಿ ನಡೆದಡುಗೆ ತೊಡಗಿದಳು. ಪಸಿ ಸೌದೆಯಿಂ
 ಪೊಗೆಯಲ್ಲದುದೊರಲೊಲ್ಲದಿರೆ, ಧರಣಿಸುತೆ
 ಮುಳಿದೊಲೆಯ ಮೋರೆಯಂ ತಿವಿದು ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದೆ,
 ಕಣ್ಣೊರಸಿ, ಮೂಗೊರಸಿ, ಮೊಗಮೆಲ್ಲ ಮಸಿಯಾಗೆ,
 ಮಿಂದುಟ್ಟು ಮಡಿ ಮಾಸೆ, ಸಿಗ್ಗೆಯ್ತು ಸಿಡುಕುತಿರೆ,
 ವಜ್ರರೋವಾಶ್ರಮದಿನಧ್ಯಯನಮಂ ಮುಗಿಸಿ
 ರಾಮನೈತಂದನಲ್ಲಿಗೆ. ಕರೆದನರ್ಥಾಂಗಿಯಂ,
 ಕಾಣದಿರೆ. ಹೊಗೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಿದುರ್ ಓಕೊಂಡಳಂ
 ಕುರಿತು ಬಿನದಕೆ ; ಪಸಿದೆನ್ ಆನುಣಲ್ವೇಳ್ಕುಮೆನೆ ;
 ಮಡದಿ : ಪಸಿಸೌದೆಯಿಂದಡುಗೆಯೆಂತಪ್ಪುದಯ್ ?
 ಪೊಗೆಯನುಣಿಮೆನೆ ; ರಾಮನಾಕೆಯಂ ಬಳಿಸಾರ್ದು,
 ಮಸಿಯಿಡಿದು ನಲೊಗಂ ಮುಸುಡಿಯವತಾರಮಂ
 ತಾಳ್ವಿದುರ್ದಂ ಕಂಡು, ನಗೆ ತಡೆಯಲಾರದೆಯೆ
 ಹೊರಗೆ ಬಂದಳೆ ಬಿರಿವಿರಿಯೆ ನಗತೊಡಗಿದನ್.
 ಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಣ್ಣನಾಪರಿಗೆ ಬೆರಗಾಗಲಾ
 ರಾಮನೆಂದನ್ ; “ನೋಡು, ನಡೆ ಒಳಗೆ. ಅತ್ತಿಗೆಗೆ
 ಬದಲೊರ್ವ ವಾನರಿಯ. . . . .” “ಎಂದರ್ಥ ವಾಕ್ಯದೊಳೆ
 ಗಹಗಹಿಸಿ ನಗುತಿರೆ, ಸುಮಿತ್ರಾತ್ಮಜಂ ನಡೆದು
 ನೋಡಿದನ್ : ನಗಲಿಲ್ಲವನ್ ! ನಗೆಗೆ ಮೀರಿದುದಾ
 ಧೂಮದೃಶ್ಯಂ ! “ಕ್ಷಮಿಸಿಮೆನ್ನಂ, ಪಸಿಯ ಸೌದೆಯಂ
 ತಂದೆನಪರಾಧಿಯಂ.” ಎನುತೊಣಗು ಪುಳ್ಳಿಯಂ
 ತಂದಡಕಿ, ಸತಿಯಂ ನೆನೆಯುತೊದಿದನ್. ಅಗ್ನಿ
 ಧಗ್ಗನೆಯೆ ಚಿಮ್ಮಿದನ್ ಧೂಮತನುವಿಂ ಬುಗ್ಗೆಯೋಲ್.
 ಚಿಮ್ಮಿದುದು ಸಂತೋಷಕಾಂತಿ ಚಿಂತಾಮ್ಲಾನ
 ಮೈಥಿಲಿಯ ಮುಖಪದ್ಮದಿಂದಿ !

೧೭೦

೧೯೦

ಕೊಂದ ಕತದಿಂದೇಂ

ಪೆರ್ಮನಾದನೆ ರಾಮನಾ ಮಾತನುಳಿ : ಪಗೆಯೆ ?
 ತೆಗೆತೆಗೆ! ಪೆರ್ಮಗೊಲೆಯೆ ಚಿಹ್ನೆ. ಮಹತ್ತಿಗೆಂ
 ಬೆಲೆಯೆ ಪೇಳ್ ಕೊಲೆ? ದೈತ್ಯನಂ ಗೆಲಿದ ಕಾರಣಕಲ್ತು,

ತನ್ನ ದಯಿತೆಯನೊಲಿದ ಕಾರಣಕೆ, ಗುರು ಕಣಾ
ರಾಮಚಂದ್ರಂ. ಕೋಲಾಹಲದ ರುಚಿಯ ಮೋಹಕ್ಕೆ
ಮರುಳಾದ ಮಾನವರ್ ರಾವಣನ ಕೊಲೆಗಾಗಿ
ರಾಮನಂ ಕೊಂಡಾಡಿದೊಡೆ ಕವಿಗುಮಾ ಭ್ರಾಂತಿ
ತಾನೇಕೆ ? ಮಣಿಯುಪೆನು ರಾಮನಡಿದಾವರೆಗೆ :
ದಶಶಿರನ ವಧೆಗಾಗಿಯಲ್ಲು : ಮಂದಾಕಿನಿಯ
ತಿಳಿವೊನಲ ಮೀಯುತಿರಲೊರ್ದಿನಂ ತಾಂ ಕಂಡ
ದೃಶ್ಯಸೌಂದರ್ಯದಿಂದಾತ್ಮದರ್ಶನಕೇರ್ದ
ರಸಸಮಾಧಿಯ ಮಹಿಮೆಗಾಗಿ !

೨೦೦

ಮೈದೋರಿದನ್,
ರಮಣೀಯ ಪೂರ್ವಗಿರಿವನರಮಾ ರಮಣನೆನೆ,
ಉದಯರವಿ. ಗಿರಿವನಪ್ರಿಯರಾಮನಾ ಪ್ರಕೃತಿ
ಪೂಜಾಸುಖದ ರಸಕ್ಕೋತು, ತಾನೊರ್ವನೆಯೆ,
ಹೊಂಬಿಸಿಲ ಚುಂಬನದ ಹಸುರು ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ
ಪಿಕಳಾರ ಕಾಜಾಣ ಕಾಮಳ್ಳಿ ಕೋಗಿಲೆಯ
ಗಿಳಿಯ ಕೊರಲಿನ ದನಿಯ ಜೇನೀಂಟುತೈತಂದು
ನೋಡಿದನ್, ಮಂದಾಕಿನಿಯ ಸಿರಿಯ ಕಣ್ಸೆಳೆಯೆ
ಪೊನ್‌ನೋಟಮಂ ; ತುಂಬಿ ಪರಿದುದು ಶುಭಜಲದ ರಮ್ಯ
ನದಿ, ತಾಯಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯಂತೆ,ರಾಮನ ಮನಕೆ
ಮಗುತನವನೊಡರಿಸುತೆ. ಮಾತ್ಸ್ಯದರ್ಶನ ದೀಪ್ತ
ಪ್ರೀತಿಗೌರವದಿಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಡೆದನಾ
ಪೂಜ್ಯ ಮಂದಾಕಿನಿಯ ಮಳಲೊಟ್ಟಿಲೊಳ್ಳೊಡೆಯ
ತೊಟ್ಟಿಲಿಗೆ. ಕಣ್ಣೆ ಮುತ್ತಿಟ್ಟುದಿರ್ಕಲದಲ್ಲಿ
ತಾಯಕ್ಕರೆಯ ಸಕ್ಕರೆಯೆ ಪುಂಜಗೊಂಡಂತೆವೋಲ್
ಚಿತ್ರಮಯ ಧವಳಿಮ ಪುಳಿನರಾಶಿ. ತೀರರುಹ
ಫಲಪುಷ್ಪ ಭಾರಾವನತ ತರುಲತಾ ಶ್ರೇಣಿ ತಾಂ
ಮಣಿನಿಕಾಶೋದಕ ನದೀವಕ್ಷದರ್ಪಣದಿ
ಮಾರ್ಪೊಳೆವವೋಲ್ ಬಾಗಿ, ಕುಸುಮವೃಷ್ಟಿಯ ಸೂಸಿ,
ಸಿಂಗರಿಸಿದುದು ವೀಚಿವೀಚಿಯಂ, ತೆರೆತೆರೆಯ
ಕಯ್ಯಯ್ದು ಬಾಚಿದೋಲೆಸೆದಾ ಮನೋಹರದ
ಶರವೇಣಿಯಂ. ಕೊಂಬೆಗೈಗಳಿಂ ಪೂವಲಿಯ
ಚೆಲ್ಲಿ, ನಾನಾವರ್ಣ ಸ್ವರ್ಣಶೃಂಗಾರದಿಂ
ಮೆರೆದು, ಗಾಳಿಗೆ ತೊನೆದು, ಹಕ್ಕಿಯಿಂಚರದುಲಿಯೆ
ಕಾಲ್ಗೆಜ್ಜೆ ಕಿಂಕಣಿಯವೋಲಾಗೆ ನರಿಸುವ

೨೧೦

೨೨೦

ತರುತಿಲೋತ್ತಮೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದಳಿದ್ರಲೋಕಮಂ
 ಚಿತ್ರಕೂಟದೊಳೆ ಆ ರಸಋಷಿ ರಘೂದ್ವಹಂಗೆ.
 ಮೆಯ್ಯೊಳ್ ಪರಿವ ನೆತ್ತರೆಲ್ಲಂ ಮಿಂಚುವೊನಲಾಗೆ
 ಸವಿಯುತಾ ಬೆಳಗಿನೈಸಿರಿಯನಿಳಿದನ್ ನೀರೆ
 ಮೀಹಕ್ಕೆ. ಬಂಡೆಬಂಡೆಯ ನಡುವಣನವರತ
 ಜಲಗದ್ದದ ಶ್ರುತಿಗೆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಶ್ರುತಿಯ
 ಮಂತ್ರಘೋಷಂ ಬೆರಸಿ ನೀರಾಡಿದನ್, ಪೃಥ್ವಿ
 ಕಂಡು ಪುಲಕಂಗೆಂಡು ನಲಿಯೆ. ಮಿಂದಿರಲಿಂತು,
 ಕಣ್ಣೆ ಪೊಕ್ಕನೆ ಪೊದಳ್ಳದೆನೆ ಚಿಲ್ಲಿನ ಬುಗ್ಗೆ,
 ಕಾಣ್ಕೆವೊಲದಂಚಿದೆ ಬಾನ್ಮುಡಿಯ ಪೊಳೆಯಡಿಯ
 ದಟ್ಟಡವಿಯ ತಡಿಯ ಚಿತ್ರಭಿತ್ತಿಯಿನುಣ್ಣೆ
 ಹಾರುತೊಯ್ಯನೆ ತೇಲಿಬಂದತ್ತು ಸಾಲೊಂಡು
 ಪಾಲ್ ಬೆಳ್ಳನೆಯ ಬೆಣ್ಣೆ ನುಣ್ಣಿನೊರ್ ಬರೆಪಮನೆ
 ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿಪಂತಿ. ನೋಡಿದನು ರಸವಶನಾಗುತಾ
 ದಾಶರಥಿ. ನೋಡುತಿರೆ, ತಾನೆ ಹೊಳೆಯಾದಂತೆ,
 ತಾನಡವಿಯಾದಂತೆ, ತಾನೆ ಗಿರಿಯಾದಂತೆ,
 ತಾನೆ ಬಾನಾದಂತೆ, ತಾನೆಲ್ಲಮಾದಂತೆ,
 ಮೇಣೆಲ್ಲಮುಂ ತನ್ನೊಳಧ್ಯಾತ್ಮಮಾದಂತೆ,
 ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯಿಂ ಮೈಪುರೆದನಾ ರಸಸಿದ್ಧಿ ,
 ಪೇಳ್, ರಾಮನಧ್ಯಾತ್ಮಮಂ ಸಕಲಲೋಕಕೆ ಸಾರ್ವ
 ಭವ್ಯ ಭಗವತ್ ಸಾಕ್ಷಿಯೈಸಲೆ ಕಿರೀಟೋನ್ನತಂ!

೨೩೦

೨೪೦

೨೫೦

* * * *

ಕನಕಲಂಕಾನ್ವೇಷಣಂ

ಶ್ರೀಗುರುಕೃಪೆಯನಾಂತ ಸಾಧಕವರೇಣ್ಯನ
ಮನೋಮಯಂ ಪ್ರಾಣಮಯಮಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತಲ್ಲಿ
ಊರ್ಧ್ವಗಮ ವಾಸನಾ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲಂ
ನಿಂದು, ದೈವೀವಿರುದ್ಧಂ ತಮಃಪ್ರವೃತ್ತಿಯಂ
ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ತನ್ನಭೀಷ್ಠಾದೂತನಂ ಮೃಣ್ಮಯದ
ಜಡಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿರ್ಪ ಸುಪ್ತಚಿತ್ತದ
ಗುಪ್ತತಿಮಿರದ ಸೆರೆಯ ಚೈತ್ಯಸಂಪ್ರಜ್ಞೆಯಂ
ಪುಡುಕಿ ಕಂಡೈತರಲ್ ಕಳುಹುವಧ್ಯಾತ್ಮದೋಲ್
ಶ್ರೀರಾಮನಟ್ಟಿದಾ ಸುಗ್ರೀವ ದೂತೋತ್ತಮಂ
ಪೊಕ್ಕನೈಸಲೆ ಲಂಕೆಯಂ ! ದರ್ಶನಂದೋರೆಮಗೆ,
ಓ ವಾಙ್ಮಯಿಯೆ, ನಿತ್ಯಸತ್ಯಂ ನಿಕ್ಷಣಿಸುವೋಲ್
ವಚಸ್ತಂತ್ರಿ ಕವಿಯ ಚಿದ್ಯಂತ್ರಸಮ ಹೃದ್ವೀಣೆಯಿಂ !

೧೦

ಏರಿ ಕವಿಕಲ್ಪನಾ ಸುರಧನುಧ್ಯಾನಮಂ,
ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಮಂ ಸಾಧಿಸೆ, ಋಷಿಪ್ರತಿಭೆ
ಅಟನಗೈವುದು ದಿವ್ಯ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವಿರಾಡ್
ವಿಶ್ವವೈಶಾಲ್ಯಮಂ. ಇಂದ್ರಿಯದ ನಂದನದಿ
ನಾನಾ ಸುಖದಿ ರಮಿಸಿ ರಮಿಸಿ, ರುಚಿಭಾವನಾ
ಸ್ವಪ್ನರಚನೆಯ ಲಸಲೋಕದಿ ಪರಿಭ್ರಮಿಸಿ
ಭ್ರಮಿಸಿ, ಬುದ್ಧಿಯ ಕುಶಾಗ್ರತೆಯ ಕೌಕ್ಷೇಯದಿಂ
ತರ್ಕವಿದ್ಯಾತತ್ವ ಗುಹ್ಯತೆಯನಾಕ್ರಮಿಸಿ ಮೇಣ್
ಕ್ರಮಿಸಿ, ತತ್ಕಾಲಿಕದ ತೃಪ್ತಿಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ
ಕಾಣದೆ ಚಿರಂತನಾನಂದಮಂ, ಬೇಸರಿಂ,
ಮೇಲೆ ಕೈಕೊಳ್ಳುದೈ ಯೋಗಪಥಮಂ ; ಕುಳ್ಳು
ಗಿರಿಶಿರಶ್ಚಲೆಯ ಪೀಠದಿ, ಉಷಾ ನಿಶ್ಯಬ್ದ
ಸುಪ್ತಿಯಿಂ ವಿಶ್ವಮೆಳ್ಳರುದಂ ಧ್ಯಾನಿಸುತೆ
ಹೃದಯಿಪನು ರವಿಯುದಯದವತಾರಮಂ. ಮತ್ತೆ,
ನಿಂತು ಸಾಗರ ಸಿಕತ ತೀರದೋಳ್, ನಾಟ್ಯಮಯ
ನೀಲ ಜಲ ಲಯ ದರ್ಶನದಿ ಜೀವಲಯನಾಗಿ
ಭಾವದ ಸಮಾಧಿಯಿಂ ಪೀರ್ವನು ಸಮುದ್ರಮಂ,
ಬ್ರಹ್ಮತೆಯನಿನಿತನನುಭವಿಸಿ. ಮೇಣಂತೆವೋಲ್,

೨೦

೩೦

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬೃಹಚ್ಚಿತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಮಸ್ತಮಂ,
 ನಕ್ಷತ್ರ ನೀಹಾರಿಕಾ ಲೋಕ ಲಕ್ಷಗಳಾ
 ಗಗನಮಂ, ಭೂಮಾನುಭೂತಿಪ್ರಚೋದನೆಯ
 ನೈಸರ್ಗಿಕಾಕೃತಿಗಳಂ ಮನಃಕೃತಿಗಳಂ
 ಸಾಧಿಸುವನಧ್ಯಾತ್ಮಿಸುವನಾದೊಡಂ ಆ
 ಪ್ರಯತ್ನ ಕಾರಣಕೆಂತುಮೇಂ ಕಾರ್ಯಮಾದಪುದೆ
 ಕಾರಣಾತೀತಮಾ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವಂ ? ಒರೈ ತಾಂ
 ಸುಳಿದಿಲ್ಲಿ ಮೇಣೊರೈ ಮಿಂಚುತ್ತಲ್ಲಿ ತೋರ್ದಂತೆ
 ತೋರೊಡಂ ಅದು ದಿಟದಿನಿರ್ಪುದೊ ಮೇಣ್ ಬರಿಯ
 ಆಸೆ ಬೀಸಿದ ಗಾಳಿಗೋಪುರವೊ ಎಂಬೊಂದು
 ಶಂಕೆಯುಯ್ಯಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತೊನೆದಪ್ಪುದಯ್ ಶ್ರದ್ಧೆ,
 ಬುದ್ಧಿಸ್ಥಿರತೆಗೆಟ್ಟು, ಇಂತಹಂಕೃತಿಯಳಿಯೆ,
 ಸಾಧನೆಯ ಶಿಖರದಲಿ, ತನ್ನ ಯತ್ನವನುಳಿದು
 ತಾಟಸ್ಥ್ಯಮಂ ತಳೆಯುವಾತ್ಮಪ್ರತೀಕ್ಷೆಗಾ
 ಅನುಭೂತಿ ಮೈದೋರ್ಪುದೈ, ತನಗೆ ತಾಂ ಪೊಣೈ,
 ಪೊಳೆದು, ತಳತಳಿಸಿ !

೪೦

ಅರಸಿದನೊ ಆಂಜನೇಯಂ,

ಆ ಋಷಿಪ್ರತಿಭೆಯೊಲ್, ರಾಮನರ್ಥಾಂಗಿಯಂ
 ಲಂಕಾ ಜಟಿಲ ಕುಟಿಲ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದೊಳ್. ಏರ್ಪು
 ಬೋರೆಯನಿಳಿಯುತೋರೆಯಂ, ತರತರದ ಬಳ್ಳಿ
 ಗಿಡಮರಗಳಿಂದಿಡಿದ ದಾರಿದೋಂಟಂಗಳಂ
 ಸೋವುತ್ತೆ ಕಣ್ ಕಿವಿಗಳೆಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂ, ಮತ್ತೆ
 ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪಡೆಪಡೆಗಳಾಗಿ ತಿರುಗುವ ಇರುಳ್
 ಕಾಪಿನಾಳ್ಗಳ ಸೊಲ್ಲ ಸುಳಿವಿಂ ಧರಾತ್ಮಜೆಯ
 ಸೆರೆಯ ತಾಣಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲೆಳಸಿ
 ಹೊಂಚುತ್ತೆ, ಶಂಕೆಗೆಡೆಯಾಗಿ ತೋರ್ಪಡೆಗಳಂ
 ಪೊಕ್ಕು ತರ್ಕಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೊಲೇನೊಂದುಮಂ
 ಬಿಡದೆ ಸೋದಿಸುತೆ, ಪಾಪಿಯ ಹೃದಯ ಕೂಪದೊಳ್
 ಪ್ರಾರಬ್ಧದಿಂ ನಿರ್ದಿಸಿಹ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಂ
 ಜಾಗ್ರತಂಗೊಳಿಸಲೆಳಸುತ್ತದಂ ಅರಸುವ
 ಕೃಪಾ ಕೃಪಾಣದ ಕಿರಣದೋಲಾಂಜನೇಯಂ
 ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನಯ್ ಶಿಖರತ್ರಯವ್ಯಾಪಿಯಾ
 ದಶಗ್ರೀವಪುರದ ಪಾಪದ ಸಾಂದ್ರಕೇಂದ್ರಮಂ !

೫೦

೬೦

ನಿಬ್ಬೆರಗುವೊಡೆದುದಾ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಾತಂಗೆ

ಇಂದ್ರಜಿತು ಪಿತನ ವೈಡೂರ್ಯಮಯ ಕಮನೀಯ
 ಕನಕವಿಭವಂ ಮಧ್ಯಲಂಕೆಯಾ ; ಗರ್ವಶಿರ
 ಗಗನೋನ್ನತ ಗಿರೀಂದ್ರ ಸಾನುವಂ ಸೇವಿಸಲ್
 ಚಿತ್ರ ನಾನಾ ಸ್ತೂಪದಿಂ ವ್ಯೂಹಗೊಂಡಿರ್ಪ
 ಫೇನ ಸನ್ನಿಭ ಶರನೈಘನಾಗಂಗಳೋಲ್
 ಯಾತುಧಾನ ಪ್ರಧಾನಾಲಯ ಸ್ಥಾನಗಳ್,
 ರೌಪ್ಯ ರತ್ನ ಸ್ವರ್ಣ ವರ್ಣ ಸಂಶೋಭಿಗಳ್,
 ಚಂದ್ರಿಕಾ ಕ್ಷೀರಾಭಿಷೇಕಪ್ರಮತ್ತತೆಗೆ
 ಸುಖಮೂರ್ಛಗದ್ಧಂತೆವೋಲೆಸೆದುವಾ ಮಲೆಯ
 ನಡುದಲೆಯ ನಿಡುದೂರದೋರೆಯನಲಂಕರಿಸಿ
 ಒಲಿದಪ್ಪಿದೋಲ್ ! ಮಿನುಗಿದುವು ಮಿಂಚೊಡರ್ ಮನೆಮನೆಗೆ,
 ಮಿಂಚಿನಲರಿನ ಗೊಂಚಲೋಲ್. ಪಂಕ್ತಿಪಂಕ್ತಿಯಿಂ,
 ಚಕ್ರಗತಿಯಿಂ, ವೀಧಿವೀಧಿಯಂ ಶೃಂಗರಿಸಿ
 ಜ್ವಲಿಸಿದವು ಕಲಶದೀಪಸ್ತಬಕ ರಾಜಿಗಳ್,
 ರಾಸಲೀಲಾ ಪದಪ್ರಾಸ ವಿನ್ಯಾಸಮಂ
 ಮೆರೆದು. ಶಿಲ್ಪಿಯ ಕುಶಲ ಕಲೆಯ ರೇಖಾಪ್ರತಿಭೆ
 ಸುಪ್ರಕಟಮಪ್ಪಂತೆವೋಲ್ ಮನೆಮನೆಯ ಮೇಲೆ
 ಗೋಪುರದ ಭುವನೇಶ್ವರಿಯ ಪರಿಜನಾವರಿಸಿ
 ಝಗಝಗಿಸಿದುವು, ಮಳೆಬಿಲ್ಲಿನೋಕುಳಿಯನೆರಚಿ,
 ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ದೀಪತೋರಣಂ. ಹೇಷಿತಂ
 ಬೃಂಹಿತಂ ರಥಚಕ್ರ ಚೀತ್ಕಾರಗಳ್ ವೆರಸಿ
 ಸದ್ಭವೋಳೆ ನೆರೆಯುರ್ಕಿ ಬರ್ಪವೋಲ್, ಕಿವಿತುಂಬಿ
 ಬಂದುದಾ ರಾಜಧಾನಿಯಾ ವಿವಿಧ ಬಹುಜನದ
 ಕಲಕಲ ತುಮುಲ ದೈತ್ಯನಿನದ. ಅಸುರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ
 ಮಿಸುನಿಯೆಸಕದ ನಯಕೆ, ಸೌಂದರಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ,
 ಕಲ್ಪನಾಕುಶಲತೆಯ ಶಿಲ್ಪಕೆ ಮನಂ ಮೆಚ್ಚಿ
 ನಿಲ್ಪಟ್ಟು ತಲೆತೊನೆದನೆನ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಪಟು,
 ಸತ್ತಸ್ಸಂಪನ್ನನಾ ಕಪಿನೃಪ ಹಿತಂಕರಂ,
 ಮರುತಾತ್ಮಜಂ, ಲಂಕೆಗಿನ್ ಕವಿಸ್ತುತಿಯೇಕೆ
 ಮರುನೀರಸಂ ?

೨೦

೮೦

೯೦

ಅಂತಗೋಚರ ವನೇಚರಂ

ಗೋಮಿನಿಯ ಕಾಮಿನಿಗೆ ಜನಜನದೊಳಾಲಿಸುತೆ
 ಮನೆಮನೆಯೊಳರಸುತ್ತೆ ಯಾಮಿನಿಯನಲೆಯುತಿರೆ,
 ರಜನಿ ಮುಂಜರಿದಂತೆ ಹಿಂಜರಿದುದೊಯ್ಯನಾ

ಪುರದ ರಾತ್ರಿಂಚರತ್ನಂ. ಹಿಂಚಿತಯ್ ಪ್ರಜಾ
 ಚರಣ ಸಂಚರಣದೊಲೆ ಯಾನ ಸಂಚಲನಮುಂ.
 ಶಬ್ದಮೊಯ್ಯನೆಯೆ ನಿಶ್ಚಬ್ದತಾಲಿಂಗನದಿ
 ರಮಿಸಿ, ಗದ್ಗದವಾಗುತೊಯ್ಯನುಡುಗುತೆ, ಕಡೆಗೆ
 ತೊದಲಾಯ್ತು. ಸೊಡರುಗಳನಾರಿಸಲ್ಕಲ್ಲಲ್ಲಿ
 ಮಸುಳಿದುದು ಗೃಹಗೃಹದೊಳಂತರಂಗದ ದೀಪ್ತಿ :
 ಕಳ್ತಲೆಯತಿಥಿಯಾಯ್ತು. ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದು
 ನಿರ್ವಾಣವೊಂದಲಾ ತೈಲಾರ್ಚಿ ತತಿ ಮಂಜು
 ಮಂಜಾಗಿ ತೋರ್ದಡಂ, ಕೈಗಳೆದೊಲಾಯ್ತು
 ಶೈಶಿರಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ. ಸುಳಿಸುಳಿದನಿಚ್ಚಾರೂಪಿ
 ಸೌಧದಿಂ ಸೌಧಕ್ಕೆ. ಗಾಳಿಯೋಲ್, ಕಂಪಿನೋಲ್,
 ನೆಳಲವೋಲ್, ಕನಸಿನೋಲ್, ಸಸಿಗದಿರವೋಲ್, ನಿಶೆಯ
 ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನೋಲ್.

೧೦೦

ಭ್ರಮಾಶೀಲ ನಾಗರಿಕತೆಯ
 ಕೂಗಡೆಗೆ ಕೇಳಿಬಹ ಮೌನಮೂಲದ ಶಾಂತಿ
 ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಾಣಿಯೋಲಲ್ಲಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತ
 ವೇಶ್ಯಗಳಿಂ, ನೀರವ ನಿಶಾಪ್ರಾಣ ತಂತ್ರಿಯನೆ
 ಮಿಡಿದರೆನೆ, ತೇಲಿಬಂದುದು ಬೀಣೆಯಿಂಚರಂ ;
 ಗಾನ ಚೇನಿನ ಸೋನೆ ಸೋರ್ಪುದೊ, ಕಿವಿಯ ತೃಷ್ಣೆಗೆ
 ತಣಿವ ನಾಲಗೆಯಾಗಿ ನಲಿವಂತೆ ! ನವವಧೂ
 ಚುಂಬನಕ್ಕಾಲಿಂಗನದ ಬೆಸುಗೆ ಬೆರೆವಂತೆ,
 ಸವಿಗೆ ಸವಿ ನೆರೆವವೋಲ್ ಘ್ರಾಣಮಂ ಸುಖಿಕದ್ವಿ
 ಪ್ರಾಣಮಂ ತೇಂಕಾಡಿಸುವ ಪರಿಮಳಂಗಳುಂ
 ಅಲೆದುವಾಗಸವನಶರೀರ ಮೋಹಂಗಳೋಲ್ !
 ಲಂಕಾ ಲತಾಂಗಿಯರ ನೂಪುರ ಝಣತ್ವೈಗೆ
 ಕಿವಿಯಿತ್ತೊಡಂ ಬಗೆಸೋಲದಾ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ,
 ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಲಲನಾ ಲಲಾಟ ಲಾವಣ್ಯಮಂ,
 ದೇವಿ ಸೀತೆಯನಲ್ಲದರಸಲಿಲ್ಲನೈಮಂ
 ಕಂಡ ನಾನಾ ಸ್ಥಿತಿಯ, ವಸನಚ್ಯುತಿಯ, ಲಲಿತ
 ದೇಹದ್ಯುತಿಯ ಭೋಗಮಂಚದ ರತವ್ರತದ
 ಸೀಮೆಯಲಿ. ಯೋಗನಿಷ್ಠೆಗೆ ಕೋಡ ಕೊನರಿಸುತೆ
 ಹೋಗಿ ಹೊಕ್ಕನು ಮನೆಗೆ ಇಂದ್ರಜಿತುವಾ !

೧೧೦

೧೨೦

ಕಲೆಗೆ ತಾಂ

ಸಜ್ಜಿವನೆಯೆಂಬಂತೆ ಸೊಗಸುಗೊಂಡಿರ್ದದಂ

ಸಂಚರಿಸಿದನು ಧೂಪರೂಪಮಂ ತಾಳ್ವನಿಲ
ಸೂನು ; ತಾರಸ್ವರದೊಳೊಳ್ಳುದು ಪೊಸನ್ನಿಲೆಡೆ
ಕಟ್ಟುಗೊಂಡೊರಗಿದರ್ ಜಾಯಿಲಂ. ಗಾರಾಗಿ
ಕೇಗಿದುದು ಸಾಕಿದ ನವಿಲ್. ಮಸುಳಿದುದು ಕಾಂತಿ
ದೀಪಾಳಿಗಳೆ. ತೆಕ್ಕನೆ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದಂತೆ;

೧೩೦

ಕಂಪಿಸಿತು ಹೊಂಗೆಜ್ಜೆ ಗಂಟೆಗಳ ತೋರಣಂ.
ಹನಿಹನಿಯೊಳಿನಿದನಿಯ ಸೋನೆಯಂ ಸೂಸಿ. ಮೇಣ್
ಸ್ವಪ್ನಭೀತಿಯೊಳೆಂಬ ತೆರದಿ, ಮಂಡೋದರಿಯ
ಸೊಸೆಯ ಶಿಶು ಕೂಗಿದನು ತೂಗುತೊಟ್ಟಿಲೊಳೆದ್ದು
ಕುಳಿತು. ಲಂಕೇಶ್ವರ ಪ್ರಿಯಸುತಪ್ರೇಮಸತಿ,

ತಾರಾಕ್ಷಿ, ಸಿರಿಮಂಚದಿಂ ದಿಗ್ಗನೇಳುತ್ತೆ,
ಕುಡಿಯಿಲ್ಲಣವನೊರಸಿ ಸೊಡರನುಜ್ಜಳಿಸಿದಳ್ ;
ಬೆಜ್ಜರದಿ ನಡೆಯುತರ್ಭಕನ ತೆಗೆದತ್ತಿದಳ್ ;
ಚೊಚ್ಚಲೆದೆಗೊತ್ತಿದಳ್ ; ಸಂತಯ್ನಿ ಮುಂಡಾಡಿ
ಮುತ್ತೊತ್ತಿದಳ್ ಮುದ್ದುಮೊಗೆಕೆ. ತರುಣಿ, ಷೋಡಶಿ,
ತಲ್ಲಣಂಗೊಳುತ ಬೆಸಸಿದಳಲ್ಲಿಗನಿತರೊಳ್
ಬೇಗನುಬ್ಬೇಗದಿಂ ಬಂದೊರ್ವ ಸೇವಿಕೆಗೆ,
ತನ್ನ ಕಂದನ ತಂದೆಯಂ ಕರೆದು ತರುವಂತೆ.

೧೪೦

ಕಳವಳದ ನುಡಿಗೇಳ್ಳು, ಅಧ್ಯಯನ ಕಕ್ಷ್ಯದಿಂ
ಓಡೋಡಿಯೈತಂದನೊಂದು ಹೊತ್ತಗೆವೆರಸಿ
ರಣಧೀರನಿಂದ್ರಜಿತು, ಸಾಮಾನ್ಯನೋಲ್. ಕಂಡು
ಆ ಭದ್ರರೂಪದ ಸುದೀರ್ಘದೇಹಿಯನವನ
ಸಲ್ಲಲಿತ ಲಲಿತಾಂಗಿಯೆಡೆ ಮತ್ತೆ ಶಿಶುವಿನೆಡೆ,
ನಾಲಗೆಗೆ ನೆಗೆದ ಹರಕೆಯನೆನಿತೊ ಸಂಯಮದಿ
ಸಂಹರಿಸಿ, ಬಿಸುಸುಯ್ದನಾಂಜನೇಯಂ !

೧೫೦

ಸತಿಗೆ,

ಮಗುವನೆರ್ದೆಗೊತ್ತಿ ಕಣ್ಬೆದರಿರ್ಪ ರೂಪಸಿಗೆ
ಇಂತೊರೆದನಿಂದ್ರಜಿತು ದರಹಾಸದಿಂ : “ಇದೇನ್,
ಮನದನ್ನೆ, ನೀಂ ಸುರಕ್ಷಿತಳಾಗಿಯುಂ ಬರಿದೆ
ಬೆದರುವೆ ಅರಕ್ಷಿತಳವೋಲ್? ನನ್ನ ಈ ಮುದ್ದು
'ವಜ್ರಾರಿ'ಗೇನ್ ಬಾಧೆಯುಂಟಾಯ್ತೆ ? ನುಡಿ, ನುಡಿ;
ಅಕಾರಣಂ ಮಿಳ್ಳಿಳನೆ ನೋಳ್ವೆಯೇಕಿಂತು ? ಪೇಳ್,
ಕೋಟಲೆಯನೊಡನೆ ತವಿವೆನ್ ; ತ್ರಿಲೋಕಂಗಳಂ
ಮಥಿಸುವೆನ್ ; ಬೆಜ್ಜಗಜ್ಜಂಗೆಯ್ಯನೀ ನಿನ್ನ

೧೬೦

ಬೆಜ್ಜರಕೆ!”

ತೋಯ್ದಕಣ್ ಉಸಿರಸುಯ್‌ವೆರಸುತಂ
 ಗದ್ಗದಂಗೆಯ್ಲಿಂತಾ ಭೀರು ತನ್ನಿನಿಯ
 ದೈತ್ಯಧೀರಂಗೆ : “ಪೇಳನಂಜುವೆನಲ್ಪಮಂ,
 ನಾನಬಲೆ, ನಿನ್ನಾ ಸಬಲ ಮತಿಗೆ. ಪ್ರಾಣಪತಿ,
 ಭಾವದಿಂದರಿತುದಂ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಳೆಯಲದು
 ಮೌಢ್ಯದೋಲ್ ತೋರ್ಪುದಹುದಾದೊಡಂ, ಲಘುವಲ್ತು.
 ದುಶ್ಯಕುನ ಚಿಹ್ನೆ. ಬಿದಿಯೆಳ್ಳರಕೆವೆರಳದಂ
 ಕಡೆಗಣಿಸದರಿತು ನಡೆವುದೆ ಬುದ್ಧಿ. ನಿರ್ನರಂ
 ಬೆದರುವುದೆ ವೀರ ರಮಣಿಯ ಹೃದಯವೆನ್ನುಸಿರ್ ?
 ಊಳ್ಳತ್ತು ಜಾಯಿಲಂ ; ಕೇಗಿತು ನವಿಲ್ ; ಗಂಟೆ
 ಸರಗೈದುವನಿಮಿತ್ತಮೊಡನೆ ಚಿಟ್ಟನೆ ಚೀರ್ದು
 ನಿದ್ದೆಯನೊದರಿ ತೊಟ್ಟಲೊಳಗೆದ್ದು ಕುಳ್ಳನೀ
 ನಿನ್ನ ಪೌರುಷವಜ್ರ ಸಂಭವಂ !”

೧೭೦

ಕೇಳ್ತಡಂ

ಗಮನಿಸದವೋಲ್ ಸತಿಯ ನುಡಿಗಳಂ ಇಂದ್ರಜಿತು
 ಸುತ್ತಲುಂ ನೋಡಿ : “ಏನಿದು ಧೂಪಧೂಮಮೇಂ?
 ಇಂತು ಪೊಗೆಯಡಸಿದೊಡೆ ನಿದ್ದೆಯಚ್ಚರಿಯಲ್ತೆ
 ಕಂದಂಗೆ ?” ಎನುತಾಳ್ಳಳಿರ್ಪೆಡೆಗೆ ಬೆಸೆಸಿದನ್:
 “ತೆರೆಯಂ ಗವಾಕ್ಷಮಂ!”

“ಪೋದ ಬೈಗಿನೊಳೊಂದು

ಬಿದ್ದುದು ಮಹೋಲೈ ಪತ್ತನದುತ್ತರದ ಗಿರಿಯ
 ಲಂಬವೆಂಬಾ ಶಿಖರದತ್ತಣ್ಣೆ. ಕಂಡೆನಾಂ
 ಅನಲಾ ಕುಮಾರಿಯೊಡನಿದ್ದೆಮ್ಮ ಉದ್ಯಾನ
 ಕೃತಕ ಶೈಲಾಗ್ರದಿಂ. ಲಂಕಾ ಸಮಸ್ತಮುಂ
 ಕಂಡುದೆಂಬರು ಆ ಭಯಂಕರದ ದುಶ್ಯಕುನ
 ದೃಶ್ಯಮಂ. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರಮೇನೊ ಕಪಿಗಾತ್ರಮಂ
 ಕೆತ್ತಿದೋಲ್ ಕಾಣಿಸಿತ್ತಂತೆ ಕೆಲಕೆಲಬರ್ಗೆ !
 ಕೇಡೆಂಬರಸುಗಳಿಗರಿತವರ್ !”

೧೮೦

“ಸಾಲುಮಾ

ಅಂತೆ ಕಂತೆಯ ಚಿಂತೆ. ಕಲ್ಪನಾ ಭೀತಿಯಂ
 ಬಿಡು, ಕಾಂತೆ. ಪೆಣ್ ಜಾತಿಗೇಂ ಬೇರೆ ತರ್ಕಮಂ
 ವಿಧಿಸಿಹನೊ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತಂ ಕಾಣೆನಾಂ ! ನಿನ್ನ
 ಈ ಪೇಳ್ವುದಕ್ಕೇಂ ಸಮನ್ವಯಮೊ ಮಿಥ್ಯೆಯಾ

೧೯೦

ಉಲ್ಕಾ ಕಥಾವಾರ್ತೆ ? . . .ನೋಡು, ಮಗು ಮಲಗಿದನ್.
 ಶಯ್ಯೆಯಾಗಿಸು ತೊಟ್ಟಲನ್. . . ಮಲಗು ನೀನುಂ,
 ಮನಃಪ್ರಿಯೆ. ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಂ ಪೇಳ್ವ ವೇದಮಂ,
 ಈ ಪುಸ್ತಕವನೋದಿ ಬರ್ದನಾಂ, ಬೇಗದಿಂ.
 ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ. . .ಸಂಗವಿಲ್ಲದ ನಿನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಗೆ
 ಭೀತಿ ಸಹಜಂ, ಅಬಲೆ! . . . “

ಸತಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತನ್ನ

ಕಣ್ ಬೆಸೆದು, ಇಂಗಿತದಿ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೀಕ್ಷಿಸುತೆ,
 ಹೋಹಾತನಂ ಪ್ರಾಣನಾಥನಂ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ
 ದೃಷ್ಟಿಯಿಂ ತಡೆದು ನುಡಿದಳ್ ತರುಣಿ ತನ್ನೆದೆಯ
 ತಲ್ಲಣಿಕೆಯಂ :” ತಿರಸ್ಕರಿಸದಿರ್, ವೀರವರ,
 ಪೆಣ್ಣೆದೆಯೆಳಲೈಯಂ. ಒಲಿದೊಲವಿನಾಶಂಕೆ
 ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದುದಲ್ತು. ಮಂತ್ರದಾಲೋಚನೆಯ
 ಮಂದಿರದೊಳಿರ್ಪ ನಿಮಗೆಂತು ತಿಳಿವುದು ಜನಂ
 ಕಾಣ್ ಬಹಿರಂಗಸತ್ಯಂ ? ಲಂಕೆಗೇಂ ಕೇಡೊ !
 ರಾಮಸತಿಯಂ ಮಾವನಪಹರಿಸಿ ತಂದಾ
 ಮೊದಲೊಂದು ತೋರುತಿವೆ ದುಶ್ಯಕುನಗಳ್. ನನಗೊ
 ದುಃಸ್ವಪ್ನಮಯಮಿರುಳ್. ಆ ಮಹಾ ತಾಯಿಯನ್
 ಹದಿಬದೆಯರಧಿದೇವಿಯಂ ಮಾವನೆಂತಕ್ಕೆ
 ತಂದಾಯ್ತು. ವಶವಾಗದವಳನ್ನೊಡೊಡಂ
 ಹಿಂದಕೊಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ತಿದ್ದಬಾರದೆ ನಿಮ್ಮ ಆ
 ತಂದೆಯಂ.”

೨೦೦

೨೧೦

“ಆ ತಂಗಿ, ಕಕ್ಕನ ಮಗಳ್, ನಿನಗೆ
 ಸಖಿಯಲ್ಲೆ ಅನಲೆ ! ಅವಳುಪದೇಶಮಂ ಕೇಳ್ವ
 ನೀನುಂ ವಿಭೀಷಣಾರ್ಯನ ತೆರದೊಳೊರೆಯುತಿಹೆ
 ನನಗೆ. ತಂದೆಗುಪದೇಶಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯುಂಟೇನ್ ?
 ನಾನಿರ್ಪುದಯ್ಯನಾಣತಿಯಂತೆ ನಡೆಯಲ್ಲೆ ;
 ಬುದ್ಧಿವೇಳಲ್ಕನೈರ್ಪರೆನಗಿಂ ಮಿಗಿಲ್
 ಜ್ಞಾನಿಗಳ್ ! ಮಲಗು, ನಡೆ. ಹೆದರಿಕೆಯನುಳಿ. ಲಂಕೆ,
 ನಮ್ಮನ್ನಿರ್ಪ ಈ ಲಂಕೆ, ದುರ್ಗಂ ದಿಟಂ ;
 ದುಸ್ಸಾಧ್ಯಮಾರ್ಗದೊಡಂ !”

ಸುಯ್ಯು ತಿರುಗಿದಳ್

೨೨೦

ತರಳೆ, ಕಣ್ಮರೆಯಾಗೆ ಪತಿಯ ಧೀರಾಕೃತಿಯ
 ಪೆರೈ. ತನ್ನೆರೆಯನಾಣತಿಯಂತೆ ಸೇವಕರ್

ತೆರೆದ ಕಿಟಕಿಗಳಿಂದೆ, ಬೀಸುಗಾಳಿಯ ಕೂಡಿ
ಮನೆಯಿಂ ತೆರಳ್ವೋಲ್, ನಡೆದುದಾ ಕಂಪುವೊಗೆ
ಪೊರಗೆ. ಸೀತಾವಾರ್ತೆಗಳ್ಳು ಮನದುತ್ಸವಂ
ಪೆರ್ಚಿ, ವಂದಿಸುತಿಂದ್ರಜಿತುಸತಿಯನಲ್ಲಿದೆ
ಪೊರಮಟ್ಟನಾಂಜನೇಯಂ ರಾಮದಯಿತೆಯಂ
ಪುಡುಕಲ್ಕೆ ಮುಂದೆ.

ಗೃಹಗೃಹಚಾರಿ ಪವನಜಂ

ಪೊಕ್ಕನಲ್ಲಿಂ ಪ್ರಹಸ್ತನ ಮನೆಗೆ: ಆ ಮಹಾ
ಸೇನಾನಿ ಪಾಣ್ಡೆಯೊರ್ವಳ ಪಾದ ಮೂಲದೆಡೆ
ಲೀನನಾಗಿದರ್ ದೃಶ್ಯದ ದೈನ್ಯಮಂ ನೋಡಿ,
ಕಾಮದಿಂ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಕೆ ಬರ್ಪ್ಪ ಹೀನಮಂ
ಪಳಿಯುತೆ, ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂ ಸುಗಿದು, ನೆಗೆದನು ಮೇಲೆ
ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನೆಂಬಿನೊರ್ವ ಸೇನಾನಿಯ ಸುಧಾ
ಶ್ಲೇಶ ಸೌಧಕ್ಕೆ. ತನ್ನೊಂದಸ್ತ ಶಕ್ತಿಯಂ
ಮಂತ್ರದಿಂದರ್ಚಿಸುತ್ತಿದರ್ನಂ ಗೌರವಿಸಿ,

೨೩೦

ಮುಂಬರಿದನಲ್ಲಿಂ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದಳಪತಿಯ
ಮನೆಗೆ. ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನಂತೆ ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿ ,
ಜಂಬುಮಾಲಿ, ಸುಮಾಲಿ, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷ, ಘನ, ವಿಘನ,
ವಕ್ರಶರ, ಮತ್ತ, ಯುದ್ಧೋನ್ನತ್ತ, ಹಸ್ತಿಮುಖಿ,
ಶೋಣಿತಾಕ್ಷ, ಕರಾಳ, ರಶ್ಮಿಕೇತು, ಪಿಶಾಚ,
ವಜ್ರಕಾಯಂ, ಧ್ವಜಗ್ರೀವಂ, ಮಹಾಕಾಯನ್,
ಅತಿಕಾಯನ್, ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಣಂ, ದಂಷ್ಟನಿತ್ಯಾದಿ
ನಾನಾಪ್ರಮುಖ ದೈತ್ಯನಾಯಕ ನಿವಾಸಂಗಳಂ,
ಸೋದಿಸುತೆ, ಸೋವುತ್ತೆ, ಸೋಸುತೈತರುತಿರಲ್
ಪರ್ವತಂಬೋಲ್ ಇದಿರ್ ಮಲೆತೆದ್ದು ನಿಂತುದಾ
ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಬೃಹದ್ ಭವನ ಭೀಷಣ ಭವ್ಯ
ಗೋಪುರಂ !

೨೪೦

“ಇದಾವ ವೀರನ ಮನೆಯೋ? ಮೇಣಸುರ
ರಾಜನರಮನೆಯೋ? ಮೇಣೆನ್ನ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ
ಕೊನೆಯೋ ? ಮೇಣ್ ಕಪಿಕುಲದ ಪುಣ್ಯಪೈರಿನ ತನೆಯೋ?
ನೋಳ್ಳೆ “ನೆನ್ನುತೆ ಘೋಕರೂಪಮಂ ತಾಳ್ಳದಂ
ಪೊಕ್ಕನು, ತಮಿಸ್ಸಗುಹೆಯಂ ಪುಗುವವೋಲ್. ಪೊಕ್ಕು,
ಬಟ್ಟಿದಪ್ಪಿದನದರ ಜಟಿಲರಚನೆಯ ವಿಪುಲ
ವಿಸ್ತೀರ್ಣದೊಳ್ : ಸಹ್ಯದಾಗುಂಬೆಯಟವಿಯೊಳ್

೨೫೦

ಬಲಗಿಯ ಬೃಹತ್ತರುಶ್ರೇಣಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದವೋಲ್
 ಪಂಕ್ತಿಪಂಕ್ತಿಸ್ತಂಭಗಳ್, ಸ್ತೋಮ ಶೈಲಿಯಿಂ,
 ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನಾಳುಗಳ್ ದೈತ್ಯಾಜ್ಞೆಯಂ ಪೊತ್ತು
 ದೈತ್ಯಕ್ರಮಂ ನಿಲ್ವವೋಲ್ ನಿಂದಿದುರ್ವಗಣಿತಂ,
 ಗಣಿತಂ ದಣಿಯುವಂತೆ ; ಮಧುಕಕ್ಷಲಕ್ಷಗಳ್
 ಕ್ಷೌದ್ರಪಟಲದೊಳಮಿತ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದಿರ್ಪವೋಲ್
 ಚಿತ್ತಭ್ರಮೆಯನೊಡರಿಸುತ್ತಿದುರ್ವಲ್ಲಿಯಾ
 ಕೋಣಕೋಣದ ಕೋಟಿ ಕೋಣೆಗಳ್. ಮತ್ತಮಾ
 ಮಾರುತಿಯ ಬುದ್ಧಿ ಬೆರಗಾಗೆ ಪೆರ್ಬಂಡೆಗಳ್,
 ಪೆರ್ಮರದ ದಿಮ್ಮಿಗಳ್, ಬಲ್ಲಡಿಗ ನೇಣುಗಳ್,
 ಕುಂಕುಮಂವೆರಸಿದರ್ ಕೆಮ್ಮಣ್ಣಿನೊಟ್ಟುಗಳ್,
 ನುಣ್ಣುಳ್ಳೆಟ್ಟುಗಳ್ ಮೆರೆದಿದುರ್ವಲ್ಲಲ್ಲಿ,
 ಬಗೆಗೆ ತರ್ಪಂತೆವೋಲ್ ಬಲ್ಲರಡಿಯಂ : “ದಿಟಂ
 ರಾಕ್ಷಸವ್ಯಾಯಾಮರಂಗಮಿರವೇಳ್ಕುಮೀ
 ದೃಶ್ಯಾದ್ಭುತಂ !” ಎನುತ್ತೆ ಮುಂಬರಿಯಲದೊ ಮತ್ತೆ
 ಗೋಚರಿಸಿತ್ತಿನ್ನೊಂದು ಸೋಜಿಗಂ. ಕಾಳೋಣ
 ಕಡವೆ ಸಾರಗ ಜಿಂಕೆಗಳ ಕವಲೊಂಬುಗಳ್,
 ತಿರುಗೊಂಬುಗಳ್ ; ನೀಳ್ವಕೊಂಬುಗಳ್; ಪಂದಿ ಪುಲಿ
 ಭಲ್ಲೂಕ ಸಿಂಹ ಗಜ ಖಿಡ್ಡಮೃಗಮಿತ್ಯಾದಿ
 ಜಂತುಗಳ ದಂತ ನಖ ಚರ್ಮಗಳ್ ; ಮೇಣ್ ಶಿಲ್ಪ
 ಕರ್ಮಗಳ್, ಕಂಭಕಂಭಗಳಲ್ಲಿ, ಬಾಗಿಲಿಲಿ,
 ಜಗಲಿಯಲಿ, ಗೋಡೆಗೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ, ಕಣ್ಣಲೆವ
 ಕಡೆಗಳಲಿ, ಸುತ್ತಣೆಲ್ಲೆಡೆಗಳಲಿ ಮೆರೆದುವಾ
 ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಬಿನದವೇಂಟಿಯ ಕವರ್ತೆಗಳ್,
 ತೋರುಮನೆಯಲ್ಲಿ ! ನಡೆಗೊಳೆ ಮತ್ತೆ ಮುಂತಣ್ಣೆ,
 ಪ್ರಾಣಿಸಂಗ್ರಹ ಶಾಲೆಯಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವೋಲ್
 ಕಾಣಿಸಿದುವಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಿಧದ ವನದ
 ಜಲದ ಗಗನದ ಜೀವಿಗಳ್ ; ಶಬ್ದಮಯಮಾಯ್ತು
 ಚಿತ್ರ ಚಿತ್ರಸ್ವರದಿ ಶೋತ್ತೀಂದ್ರಿಯಂ. ಚಿರತೆಗಳ್,
 ಪೆರ್ಮೊಸಳೆ, ಪೆರ್ಬ್ಬಾವು ಪೆರ್ಬ್ಬಂದಿ ಪೇರಾನೆ
 ಪೆರ್ಬುಲಿ ಪೆಡಂಭೂತಗಳ್, ಕರಡಿಗಳ್, ಸಿಂಹಗಳ್,
 ಭೀಕರದ ಬೇಂಟಿನಾಯಿಗಳಿದುರ್ವಾ ಜವನಂ
 ಜವಂಗೆಡಿಸುವಾ ಗಂಡುವೀಡಿನಲಿ. ಎಲ್ಲಿಯುಂ
 ದೀರ್ಘದೇಹದ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಾದೊಡಂ ಮತ್ತೆ

೨೬೦

೨೭೦

೨೮೦

ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಳಾದಡಂ, ಪೆಣ್ಣೆಂಬ ಸುಳಿವಿರದೆ
 ಬರಿ ಗಂಡುಬೀಡಾಗಿ ಭೀಷಣತೆವೆತ್ತುದಾ
 ಕುಂಭಕರ್ಣಪ್ರಪಂಚಂ ! “ಏಂ ವಿಚಿತ್ರಮೋ
 ಈ ಅಮರ್ತ್ಯ ಭೂ, ಲಂಕೆ!” ಎನುತೆ ಮುಂದಕೆ ಮತ್ತೆ
 ಸಾಗುತಿರಲದೊ ಕೇಳ್ವುದಯ್ ಮಹಾಭೀಳತರ
 ಢಕ್ಕಡಿಕ್ಕಿಧ್ವಾನ ಭೈರವಂ ! ಕಿವಿನಿಮಿರಿ
 ಕಳವಳಿಸುತಾಲಿಸಿದನಾಂಜನೇಯಂ ಮನೆಯ
 ಕಟ್ಟಡವನಲುಗಿಪಾ ಗುದ್ದುಸದ್ದಂ ! ಮತ್ತೆ
 ಚೋದ್ಯಮಿದು ವಾಸಗೃಹದೊಳಗೆನುತೆ ಮುಂಬರಿಯೆ
 ಪಿಡಿಯುತಾ ಧ್ವಾನಾಧ್ವಮಂ, ಸಿಡಿಲ್ ಸಿಡಿಲೊಡನೆ
 ಮುಷ್ಟಿಯುದ್ದಂಗೆಯ್ಲುವೋಲ್, ನೆಲಂ ಕಂಪಿಸಲ್
 ಸಡಿಲ್ಲರುಳ್ಳ ಗಂಡಶೈಲಮಿನ್ನೊಂದರೆಯ
 ಬಂಡೆಗೆ ತಗುಳ್ವವಳಿಸುವೋಲ್ ಸಮೀಪಿಸಿತ್ತಾ
 ದೈರ್ಯಸ್ಥಲನಕಾರಿ ಕೋಲಾಹಲಂ ! ಮುಂಪೋಗೆ
 ವೋಗೆ, ಕಡೆಗೆ ಕಂಡುದು ಆ ಭಯಂಕರ ನಿನದ
 ಕಾರಣಂ, ದೈತ್ಯ ಭೀಮನ ಬೃಹದ್ವ್ಯಾಯಾಮ
 ವೇದಿಕಾಪ್ರಾಂಗಣಂ :

೨೯೦

೩೦೦

ಕೆಂಚೊಡರ್ ದೀವಿಗೆಯ

ಬೊಂಬಾಳಗಳ ರಾಜಿ ದೆವ್ವದಾರಾಧನೆಯ
 ನೀರಾಜನಂಗಳೋಲ್ ರಾರಾಜಿಸಿತು, ನೆಲಂ
 ಕೆನ್ನೀರೊಳಳ್ಳ ಕೆಂಗೊಳೆರಚಿದಂತೆಸೆಯೆ,
 ಜಪಾಕುಸುಮ ಕುಂಕುಮ ಶೋಭಿತಂ. ನೋಳ್ವರಾ
 ಕಣ್ಣೆ ಮುಸುಕಿತೊಂದಸ್ವಪ್ನತೆಯ ಮಬ್ಬು,
 ಮನಕೆ ಮಾಯೆಯ ಮೋಹಮಂ ಬೀಸಿ. ನೆಳಲ್ಲಳುಂ
 ಜೀವವಸ್ತುಗಳೊಲಭಿನಯಿಸಿದುವು ನಾಟ್ಯಮಂ
 ಕುಡ್ಯಕಂಭಗಳೊಡನೆ ಮೇಳಮಂ ಕಟ್ಟಿ. ಆ
 ರಕ್ತದೀಪಾರ್ಚಿ ರೋಚಿಯ ವರ್ಣಮನೆ ಪೋಲ್ವ
 ಕಟಿವಸ್ತ್ರ ಮಾತ್ರ ಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೇರೊಡಲ
 ಜಟ್ಟಿಗಳ್, ಪ್ರೇಕ್ಷಣ ಪ್ರಾಣರೆನೆ ಸುತ್ತಂ
 ವಿಜೃಂಭಿಸಿರೆ ಗೂಳಿ ನಾಲ್ಕುಂ ಮಲೆತುಮೋರ್ವ ಕಲಿ
 ಮಲ್ಲಗಾಳೆಗವಾಡುತಿರ್ದನ್, ಮರುತ್ಸುತನ
 ಪೆರ್ಮೆಗೆ ನಿಮಿರ್ದಂತೆ ರೋಮಾಂಚನಂ ! “ದೈತ್ಯ
 ವೀರರೊಳಗಾವನೀತನೊ ? ದಿಟಂ ಪಟುಭಟಂ !
 ನಮಗೆ ಮಲೆಯಲ್ ತಕ್ಕನೀತನದಟಂ!” ಎನುತ್ತೆ

೩೧೦

೩೨೦

ಮೆಚ್ಚಿ ನೋಡಿದನಾ ಮಹಾದೇಹಮಂ : ಹೇರಿ
 ಬಂಡೆಗೆ ಬಂಡೆಯಂ ಗಿರಿಯ ರಚಿಸಿದರೆನಲ್ಲೆ,
 ಬೇರಂಗುಗಳ್ ಪಿಣಿಲ್ ಪಿಣಿಲೆದ್ದು ಪೆರ್ಮರನ
 ಮೆಯ್ಯೆ ಪೆಣೆದುವೆನಲ್ಲೆ, ಭೈರವನೊಡಲ ಸುತ್ತಿ
 ನಿದ್ರೆಯಿಂದೇಳ್ವ ಪೆರ್ಬಾವ್ ಮೈಮುರಿವೆನಲ್ಲೆ
 ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಭುಜದ ಬೆನ್ನಿನ ಜಾನು ಜಂಘೆಯ
 ವಕ್ಷದೇಶಸ್ನಾಯು ವಜ್ರಖಂಡಗಳುರ್ಬಿ
 ಮಾಂಸಜೀವಿಯ ಮಾಂಸಲಭ್ಯಕುಟಗಳ ತೆರದಿ
 ತೋರ್ದುವು ಅಗುರ್ವಾಗಿ. ಪೊದೆ ಪೊದೆ ಕೆದರ್ದ ತಲೆ
 ಮಾಂಕರಿಸಿತದ್ರಿ ಶಿಖರದ ಮುಖವನಾವರಿಸಿ
 ಬೆಳೆದಟವಿಯಂ. ಇಭಸ್ಥೂಲತೆಯನಾಂತೊಡಂ
 ಚಕಿತ ಹರಿಣನ ಚಲಚ್ಚರಣ ವೈಖರಿಯಿಂದೆ
 ಚಿರತೆನೆಗೆಯಂ ಸರ್ಪರಸನ ವಿನ್ಯಾಸಮಂ
 ಬಳ್ಳಿಮಿಂಚಂ ಮೆರೆಯುತಿರ್ದನು ನಿಶಾಚರಂ,
 ಕುಪಿತ ಪುಂಗವ ಚತುಶಕ್ತಿ ಚಾತುರ್ಯಮುಂ
 ಸೋಲ್ತು ಸುಯ್ಯುತ್ತೊರಲ್ದರ್ಚಿ ಗೋಮಯವಿಕ್ಕಿ
 ನೆಲಕ್ಕುರುಳ್ಳವೋಲ್ !

೩೩೦

ತೋಳ್‌ಮೊದಲನಂಯ್ಯಳಿಂ
 ಚಪ್ಪರಿಸಿ, ತೋರತೊಡೆಗಳನಪ್ಪಳಿಸಿ, ಚಿಮ್ಮಿ
 ಪುಟನೆಗೆದು ಕುಪ್ಪಳಿಸುತಟ್ಟಹಾಸಂಗೆಯ್ದು
 ನಿಮಿರಿ ನಿಂತನು ಚವರಿಮೀಸೆಯ ಮುಗುಳ್‌ನಗೆಯ
 ವ್ಯಾಯಾಮ ವ್ಯಸನಿ. ತೆಕ್ಕನಲ್ಲಿಂದೊಯ್ದರಾ
 ಕಾಳೆಗದ ಗೂಳಿಗಳ ದಡಿಗ ದೇಹಂಗಳನ್
 ರಾಕ್ಷಸ ಭಟರ್. ಮತ್ತೆ, ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿದ್ದಂತೆ,
 ಪುಗಿಸಿದರ್ ಪೊಚ್ಚಪೊಸ ಕಾಡಾನೆಯೊಂದನಾ
 ದೈತ್ಯಸಿಂಹನ ಮೃತ್ಯುಸಮ್ಮುಖಿಕೆ. ಉಸಿರ್‌ಕಟ್ಟಿ
 ಕಂಟಕಿತಮಾಯ್ತಂಜನಾಸುತನ ಕೌತುಕಂ.
 ಮುಂದೆ ಏನ್ ಎಂಬನಿತರೊಳ್ ತಿಂದು ತೇಗಿತಾ
 ಪ್ರಶ್ನೆಯಂ ನಡೆದ ಘಟನಾದ್ಭುತಂ :

೩೪೦

ರೋಷದಿಂ

ಫೀಂಕರಿಸಿ ರಂಗಮಂ ಪೊಕ್ಕಾ ಮದದ್ವಿಪಂ
 ಬೆರ್ಚಿ ನಿಂದುದು ಘಕ್ಕನೆಯೆ, ಮುಂದೆ ಆಕಳಿಸಿತನೆ
 ದೈತ್ಯದೇಹಪ್ರಪಾತಂ ! ಕೀಲಿಸಿತು ದಿಟ್ಟಿ,
 ಕೀಲಿಸಿತು ನೆಲಕೆ ಕಾಲ್. ಕೀಲಿಸಿತು ಮನಕೆ ಮೆಯ್.

೩೫೦

ಕೀಲಿಸಿತುಸಿರ್. ಕೀಲೊಂಬೆಯೋಲಿದುರ್ದಾನೆ,
 ಒಂದೆರಳ್ ಮೂರ್ ಚಣಂ. ಕೆಂಬೆಳಕಿನಾಮಾಯೆ
 ತಳಿದ ಮಂಕಿಂದೊಯ್ಯನೆಳ್ಳತ್ತು ತಿಳಿದವೋಲ್
 ತಲೆಯೊಲೆದು, ಸೊಂಡಿಲಂ ತೊನೆದು, ನಿಡು ಪನೆಗಳಂ
 ತೂಗಿ, ಮೊರಗಿವಿಗಳಂ ಬೀಸಿ, ಫೀಳಿಟ್ಟೊಡನೆ
 ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಹೋರಾಡಲನುವಾದುದಾ ಹೋರಿ
 ಹೇರಾನೆ. ನಿಶ್ಚಲಂ ನಿಂದು ಕಣ್ಬೆಸೆದಿರ್ದ
 ಮಲ್ಲರಕ್ಕಸನದಂ ಕಂಡು, ಬಂಡೆ ಮಂಡೆಯ
 ಗದೆಯ ತೋಳಿನ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯಿಂ ಗುದ್ದಿದನ್
 ಪಣೆಗೆ. ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಸೆಡೆತು ಚೀರಿದಾ ಮದಹಸ್ತಿ
 ಮತ್ತೆ ಸೊಂಡಿಲನೆತ್ತಿ ನುಗ್ಗಿತು , ಮಲೆತು ಕೆರಳಿ,
 ತನಗೆಣೆಯ ಗಾತ್ರದ ನಿಶಾಚರನ ತನುಗಿರಿಯ
 ಸಾನುವಪ್ರಕ್ರೀಡೆಗೆಂಬಂತೆ. ದಂತಾಸಿ

೩೬೦

ಕೀಸಿತಾತನ ತೊಡೆಯ ಮೊರಡಿಯಂ. ಗಜಘಟಾ
 ಕುಂಭಸ್ಥಲಂ ಢಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದುದು ಹೊಕ್ಕುಳೆಡೆಗಾ
 ಜಟ್ಟಿಗನ ಹೊಡೆಗೆ. ಮೇಣಿಭಕರಂ ಪಗೆಯೊಡಲ
 ನೇಮಿಯಂ ಸುತ್ತಲೆಳಸಿಯುಮದರ ಬಿತ್ತರಕೆ
 ಬೇಸರುತ್ತಿರೆ, ರಕ್ಕಸನ ಬಾಹು ಪೆಣೆದುದಾ
 ಹಸ್ತಿಹಸ್ತಕೆ ; ತನ್ನ ಮಸ್ತಕವನೊತ್ತಿದನ್
 ಹಸ್ತಿ ಮಸ್ತಕಕೆ ; ಮತ್ತೊಂದು ಕಯ್ಯಿಂದದರ
 ರದಮಂ ತುಡುಕುತದುಮಿದನ್. ಹೆಪ್ಪುಗಡುವವೋಲ್
 ವಾರಣಪ್ರಾಣಮಾರ್ದುರ್ವರೆಗೆ ಪದಂಗೆೊಟ್ಟು
 ನಟ್ಟು ಚಿಮ್ಮಿದನಚಲ ಭಾರಮಂ. ಕೋಡುಡಿದು
 ಮುಂಗಾಲ್ಗಳೆದ್ದು, ಪಿಂಗಾಲ್ಗಳಂ ತತ್ತರಿಸಿ,
 ಬೆನ್ನಡಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದುದು ಮದದ್ವಿರದಮೊಳ್ಳಿ
 ಕೆನ್ನೆತ್ತರಂ. ಮತ್ತೆ, ಕೇಳ್, ಮೇಲೆಳ್ಳುದಿಲ್ಲಾ
 ಮಹಾಪ್ರಾಣಿ !

೩೭೦

ನಿಡುಸುಯ್ದನಾಂಜನೇಯಂ : “ದಿಟಂ,
 ಇನ್ನನ್ನರೊಂದು ನೆರಮಿರೆ ಅಜೇಯಮೆ ವಲಂ
 ಈ ಲಂಕೆ ! ಈ ದೈತ್ಯನನ್ನೆಂತು ಗೆಲ್ಲುವೆವೊ
 ಮುಂದೆ ? ಧರ್ಮಮೆ ಸಹಾಯಂ ನಮಗೆ !” ಚಿಂತೆಯಿಂ
 ಪೊರಮಟ್ಟಿನಲ್ಲಿದೆ, ಪಾತಾಳಮಂ ಪೊಕ್ಕು
 ಬದುಕಿ ಬಂದವನಂತೆವೋಲ್. ಅರಿಲ್ಲಟ್ಟಿಯಂ
 ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದನರಿಯೆ ಪೊಳ್ಳಂ ; ಮಿನುಗುತಿರ್ದತ್ತು

೩೮೦

ಮೃಗಶಿರಂ ಪಶ್ಚಿಮವರ್ತಿಯಾಗಿ. ಮಿರುಗಿದುವು
 ಉತ್ತರದ ಬಾನ್‌ಬಿತ್ತಿಯೊಳ್ ಸಪ್ತಾಯುಷಿಗಣಂ.
 ಏರ್ದ ತಿಂಗಳ್‌ಚೊನ್ನಮಂ ಮರ್ಬುಗೈದತ್ತು
 ಹೊಗೆಯ ಹಿಟ್ಟಿನ ಮಾಗಿಮಂಜು. ದೇವಿಯ ದೆಸೆಗೆ
 ಕುದಿಕುದಿದು, ಹುಡುಕಿ ನಡೆದನು ಬೇಗಬೇಗನೆ
 ಸಮೀರಾತ್ಮಜಂ.

೩೯೦

ಗೃಹದಿಂದೆ ಗೃಹಕೆ, ನೋಟದಿಂದೆ
 ನೋಟಕ್ಕೆ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದೊರೈ ಶಂಕೆಯಿಂದೊರೈ
 ರೋಷದಿಂದೊರೈ, ರೋಸುತೊರೈ, ಹೇಸಿಗೆಯ
 ಕಾಣೈಗಳಿಗವಚರುತ್ತೊರೈ, ಮಹಿಮಾಸ್ವದದ
 ದೇವಭಕ್ತಿಯ ಧರ್ಮದೃಢತೆಯ ಮಹೋದಾರ
 ವೈಭವಕೆ ಬಗೆವೆರ್ಚುತುತ್ಸಾಹಗೊಳುತೊರೈ
 ತರತರದ ಭಾವಾನುಭವಗಳಿಂ, ಕಾವ್ಯದೊಳ್
 ಪ್ರವಹಿಪ ನವರಸಂಗಳೊಳ್ ತೇಲ್ವ ಸಹೃದಯಂ
 ತುತ್ತತುದಿಗಂತು ರಸಸರ್ವಕೆ ಸಮಾಧಿಯಹ
 ಶಾಂತಕೆ ಸಮೀಪಿಸುವನಂತು, ಸಾರ್ಧನು ಬಳಿಗೆ
 ವಿಭೀಷಣ ನಿಕೇತನಕೆ. ಸಾತ್ವಿಕ ಸುಗಂಧದಿಂ
 ಸ್ವಾಗತಂ ಬಯಸಿ ವಿಣಾಾಮೃದುಲವಾಣಿಯಿಂ
 ಪಾಡುತೆ ಸುಖಾಗಮನಗೀತೆಯಂ, ಹೃದಯಮಂ
 ತೆರೆವವೋಲ್ ಸನ್ನೆಯಿಂ ಕರೆವವೋಲ್ ಶೋಕಮಂ
 ಮೀಂಟಿ ಬಾಳಿನ ಗೋಳನೊರೆವವೋಲಿದುರ್ದದಾ
 ಶ್ರೀಮಂತ ಮಂದಿರ ಶ್ರೀ. ಕದಲಿಸಿತು ಕಂಪು
 ಹನುಮ ಹೃದಯದ ವಜ್ರಮಂ. ಕಣ್ ಪನಿಯುವಂತೆ
 ತಂತಿಯಿಂಪಿಗೆ ಕರಗಿತಂತಃಸ್ಪೃಶಿಯಲಂಪು.
 ಪಶುಪಕ್ಷಿ ನಾನಾ ಅಮಂಗಳಾಕೃತಿಗಳಂ
 ತಳೆಯುತೊಂದಾದಮೇಲೊಂದನೆಂತುಂ ಪುಗಲ್
 ಸಮರ್ಥನಾಗದೆ ಮನದಿ ಸಂತೋಷಿಸಿದನಲ್ಲಿ
 ಕಲ್ಪಿಸಿ ಶುಭಸ್ನೇಹಮಂ. ದೇವಿ ಜನಕಜೆಗೆ,
 ದಶರಥಕುಮಾರಂಗೆ, ಕಪಿಕುಲ ನರೇಂದ್ರಂಗೆ,
 ಮೇಣಂಜನಾ ಮಾತೃದೇವಿಯ ಮಗಂಗೆನಗೆ
 ದೊರೆಕೊಳ್ಳುದಿಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನಸಂಗಮೆನುತ್ತಾ
 ಸಮೀರಜಂ, ತಾಳುತೊಂಕಾರ ಶುಭರೂಪಮಂ,
 ಪೊಕ್ಕನು ವಿಪಂಚೀಕ್ಷಣನ ಸಂಗಿ ತಾನಾಗಿ,
 ಆ ವಿಭೀಷಣ ವೇಶ್ಯಮಂ.

೪೦೦

ಕತ್ತಲೆಯೆ, ಬೆಳಕೆ,

ಚಿತ್ತಮಿಂದ್ರಿಯಮಾದವಂಗೆ ? ನೋಡಲೆಳಸಿದೊಡೆ
 ಕಣ್ಣಾಗಿ, ಕೇಳಲೆಳಸಿದೊಡೆ ಕಿವಿಯಾಗಿ, ಮೇಣ್
 ಜನದ ಮನದಂತರಂಗವನರಿಯಲವರಾ
 ಮನಃಪ್ರಚೋದನೆಯಾಗಿ ಸುಳಿದನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ
 ಲೋಕದಲಿ. ಕಂಡಾ ಕಲೆಯ ನಯದ ಅಭಿರುಚಿಯ
 ಸಂಯಮದ ಸಾತ್ವಿಕಕೆ ಸೋಗಸುತೃತರುತಿರಲ್
 ಮುಂದೆ ಮೆರೆದುದು ದೃಶ್ಯಮೊಂದತಿಸುಂದರಂ ;
 ಚೆಲುವೆ ಅನಲಾ ಕನ್ಯೆ, ಮಗಳಾ ವಿಭೀಷಣಗೆ,
 ರತ್ನಕಂಬಳ ಚಿತ್ರ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲಿದುರ್
 ಮೀಂಟಿದಳ್ ತಂತಿಯಿಂಚರವೊನಲ್ ಬೀಣೆಯಂ,
 ಮಂದಿರದ ಮರದ ಮಣ್ಣಿನ ಜಡಪದಾರ್ಥಗಳ್
 ಪ್ರತಿರಣಿಸುವೋಲ್. ನಾದರೂಪಿ ಮರುತಾತ್ಮಜಂ
 ಮೋದಮೂರ್ಛೆಗೆ ಸಂದನವ್ಯಕ್ತ ಶೋಕಮಯ
 ಸ್ವರಸುಖವನೀಂಟಿ. ಬಳಿಯೊಳೆ ವಿಭೀಷಣನ ಸತಿ
 ಸರಮೆ ಕುಳ್ಳಿರಲನತಿದೂರದೊಳವಂ ತನ್ನ
 ಮಗಳ ಕಲೆಯಂ ಮೆಚ್ಚಿ, ಕಣ್‌ಮುಚ್ಚಿ, ಕಿವಿದೆರೆದು
 ಸವಿಯುತಿರ್ದನು ನಿಶ್ಚಲಂ. “ಲಂಕೆಗತಿಥಿಗಳೋ?”
 ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಸೋಲ್ತು ನೋಡುತಿರೆ ಪವನಜಂ
 ಬೀಣೆ ನಿಂತುದು ತೆಕ್ಕನೆಯೆ ; ಬೆಚ್ಚಿದಳ್ ಕುವರಿ ;
 ಸುತ್ತ ನೋಡಿದಳಾರ ಬರವನೊ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ
 ತೆರದಿ. ಕಣ್ ತೆರೆದ ತಂದೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂಗಿತಕೆ
 “ಆರೊ ಬಂದಂತಾದು”ದೆನೆ ಮಗಳ ಮಾತಂ
 ಸಮರ್ಥಿಸುತೆ ತಾಯ್ “ದಿಟಂ ; ಪುಳಕಿಸುತ್ತಿದೆ ನನ್ನ
 ತನು”ವೆನಲ್, ಮುಗುಳುನಗೆ ನಕ್ಕನ್ ವಿಭೀಷಣಂ ;
 ಧ್ವನಿಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಗಾಳಿಯ ಮಗನ ಮನದ
 ಗೌರವಮರಳಲೊರೆದನಿಂತು : “ಸೋಜಿಗಮೇಕೆ ?
 ದಿವ್ಯಕಲೆಯೆಲ್ಲಿದೊಡಲಿಗೈತಹರಲ್ತೆ ದಲ್
 ಪಗಲಿರುಳ್ ವಿಶ್ವಮಂ ಸಂಚರಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸುವ
 ಸತ್‌ಶಕ್ತಿಗಳ್, ದೇವತಾತ್ಮಗಳ್ ? ನಮ್ಮವೋಲ್
 ಅವರುಂ ರಸಪ್ರಿಯರ್. ನಮಗಿಂ ಮಿಗಿಲ್ ! ರಸಮೆ
 ಅವರುಣ್ಣಮೃತಮಲ್ತೆ ?”

೪೨೦

೪೩೦

೪೪೦

“ಮನಮೇಕೊ ಬೆಚ್ಚುತಿದೆ !

ಸುಖವೊ ದುಃಖವೊ ತಿಳಿಯೆನೆದೆಯನಳ್ಳಾಡುತಿದೆ!”

೪೫೦

ಎಂದ ಮಗಳಿಗೆ ತಂದೆ :

“ನಿನ್ನ ಸಂಗೀತಮುಂ

ಲೋಕ ಶೋಕವನೆಲ್ಲಮಾಲಿಪರ ಹೃದಯದೊಳ್
ಕದಡುವೋಲಿದ್‌ತ್ತು. ವತ್ಸೆ ಹರಯದ ಮಹಿಮೆ
ಅಂತುಟೆ ವಲಂ !”

ಸರಮಾದೇವಿ ಪತಿಯಂ ಕುರಿತು :

“ಅಶೋಕವನಿಕಾ ಮಧ್ಯೆ ರಾಮನ ತಪಸ್ವಿನಿಯ
ಕಂಡಾ ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು, ಮೇಣಾ ಮಹೀಯಸಿಯ
ವಾಗಮೃತಧಾರೆಯಂ ಸವಿದಾ ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು
ಅನ್ಯಳಂತಿಹಳೆಮ್ಮ ಕನ್ಯೆ !”

ಮರುತಾತ್ಮಜನ

ಮನದೊಳಾಸೆಯ ಬಿಸಿಲ್‌ಪೊಳಪನುಜ್ಜಳಿಸಿದಾ
ಮಾತುಗಳ್ ಕವಿಸಿದುವು ದುಗುಡದ ಮುಗಿಲ ಮಬ್ಬರ್
ದೈತ್ಯವರೈನ ಮುಖ ಪ್ರಸನ್ನತೆಗೆ ! ಸಂಕಟದ ಛಾಯೆ
ತಂದೆಯ ಕಣ್ಣೆ ಸುಳಿದುದನರಿತು, ಇಂತು
ಅನಲಾ ಕುಮಾರಿ :

೪೬೦

“ಬೊಪ್ಪಯ್ಯ, ಮುಚ್ಚುವಿರೆ ನನಗೆ

ನಿಮ್ಮಾತ್ಮಮಂ ಸುಡುತ್ತಿರ್ಪಳಲ ಬೇಗೆಯಂ ?
ನನಗಿನ್ ಮಿಗಿಲ್ ದುಃಖಿಗಳ್ ನೀಮ್, ಧರಾತ್ಮಜೆಯ
ದೆಸೆಗೆ ! ಮರುಗಿಹಿರಿ ನೀಂ ಪಿರಿಯಯ್ಯಾಗಾಯುಂ :

ಮತ್ತೆಮ್ಮ ಕುಲಕೆ ಕೀರ್ತಿಗೆ ದೇಶದವನತಿಗೆ
ಧರ್ಮಾಭ್ಯುದಯಕಾಗಿಯುಂ. ಅರಸನೋಲಗದಿ

ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮಣ್ಣಿಗೆ ಮೇಲಿತರ ಮುಖ್ಯರಿಗೆ
ನಿಚ್ಚಮುಂ ನಡವ ಚರ್ಚೆಯ ತೋಟಿಯೇಂ ನಮಗೆ
ತಿಳಿಯದೆಂಬಿರೆ? . . ನಿನ್ನ ಸಂಜೆ ಲಂಕೆಗೆ ಲಂಕೆ

೪೭೦

ಕಂಡುದಾ ನೋಟಮಂ. ಬಿಳ್ಳುದೊಂದುರಿವರಿಲ್
ನಗರದುತ್ತರ ಗಿರಿಯ ನೆತ್ತಿಯಲಿ ! . . .ದೇವಿಯನ್,
ಆ ನನ್ನ ಗುರುದೇವಿಯನ್, (ಒಯ್ಯನಿಟ್ಟಳ್ ಕಯ್ಯ
ವೀಣೆಯನ್, ಗದ್ದದವನೆಂತಾದೊಡಂ ಸಂಯಮಿಸಿ ;
ಕಣ್ಣನಿಯನೊರಸಿದಳ್ ಸೆರಗುಡುಗೆಯಿಂ. ಮತ್ತೆ)
ನಿರ್ಭಾಗ್ಯೆಯನ್ ಮರಳಿ ಪತಿಯೆಡೆಗೆ ಕಳುಹದಿರೆ,
ಲಂಕೆಗಿನ್ ಸುಖಮೆಲ್ಲಿ ? ಲಂಕೆಗಿನ್ ಶುಭಮೆಲ್ಲಿ ?
ಲಂಕಿಗರ್ ನಮಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯೆಲ್ಲಿ ? . . .ಬೊಪ್ಪಯ್ಯ,
ಮಿಡಿಯಲೊಳ್ಳನೆ ನುಡಿಯುವಿ ನನ್ನಿಯ ಬೀಣೆ

೪೮೦

ಮೀಂಟಲೀಗಳ್ ಮುನಿದು ಪರಿತಪಿಸುತಿದೆ ; ಸುಯ್ಯು
ಶಪಿಸುತಿದೆ ! ನೀಮಿಂದು ಕೇಳ್ವದೆಂಬುದುಮದರ
ಗಾನಮಲ್ತನುರೋದನಂ ! . . . ಕೇಳಿಮಿನ್ನುಮಾ
ಓಂಕಾರದಾಲಾಪನೆಯ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಸಂಕಟಂ
ತುಂಬಿದೋಲಿದೆ ಮನೆಯ ತುಂಬಿಯಂ !” ಮೂವರುಂ
ಅಚ್ಚರಿಯಿನಾಲಿಸುತ್ತಿರೆ, ಒಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆಯೆ
ದೂರ ದೂರಂ ನಡೆದುದಾ ನಾದಮತ್ತುತಂ
ಸ್ತುತಿಮಾತ್ರಮಾಗಿ !

“ಇನ್ನನ್ನರಿಂ ಕ್ಷೇಮಿಯೀ
ಲಂಕಾ ಕನಕಲಕ್ಷ್ಮಿ !” ಎನ್ನುತಲ್ಲಿಂ ಮುಂದೆ
ನಡೆಗೊಳುತ್ತಾಂಜನೇಯಂ ಏರ್ಪನುತ್ತಮ
ತ್ರಿಕೂಟಮಧ್ಯಮ ಶಿಖರ ಶಿರಕಾಗಿ. ಬರಬರುತೆ
ದರ್ಶನಕಗುವಿದುದು, ಪರ್ವತಂಬೋಲ್, ಬಂಡೆ
ಬಂಡೆಯ ಮಸೆದು ಬೆಸೆದು, ಕೋಟಾವಲಯ ಭಿತ್ತಿ.
ಕಾಣ್ಬದೆ ತಡಂ ತಿಳಿದನರಮನೆಯೆಂದು ದೈತ್ಯ
ರಾಜೇಂದ್ರನಾ. ನೋಣಂ ಸುಳಿದೊಡಮದಂ ಬೆಳಗಿ
ತೋರ್ಪಂತೆ, ಮೇಲೆಕೆಳಗೆತ್ತಲುಂ ಮೆರೆದತ್ತು
ಸುತ್ತಿ ನೆಯ್ದಾ ಸೊಡರಶೈಲಿ. ಪೆರ್ಬಾಗಿಲಂ
ಕಾವಲಲೆಯುವ ಕೈದುಕಾರನ ತನುಚ್ಚಾಯೆ
ಮಂದಮಂದಂ ಚಲಿಸಿದುದು ಧೀರಗತಿಯಿಂ.

೪೯೦

೫೦೦

ಬೃಹದ್ಭೀತಿಯೋಲ್, ಭಿತ್ತಿಪಟದಲ್ಲಿ ! ಮಸ್ತಕದಿ
ಮೆರೆದುದುಕ್ಕಿನ ಶಿರತ್ರಂ ; ಹಸ್ತದಿ ಶತಘ್ನಿ.
ರಕ್ಷಿಸಿತ್ತಾ ಭೀಮದೈತ್ಯನ ಶರೀರಮಂ.
ಖರ್ಪರಂಬೋಲ್ ಪೆಣೆದು, ಮಳ್ಳುಮುಳ್ಳಿನ ಮೊನೆಯ
ಕಣೆವೆತ್ತ ಸರಪಣಿಯ ವೃಶ್ಚಿಕಾಂಕಿತ ತನುತ್ರಂ.
ಬೆನ್ನೆ ಭೀಕರಮಾಗಿ ಬಾಗಿದುದು ಕಬ್ಬುನದ
ಬಿಲ್, ಬತ್ತಳಿಕೆವೆರಸಿ. ನೇಲ್ದು ಕಟಿಯಿಂ ಖಣಿಲ್
ಖಣಿಲೆಂದು ಕರ್ಕಶಸ್ವನಂಗೆಯ್ದುದಾಭೀಳ
ದೀರ್ಘಖಡ್ಗಂ, ಕಡಿವವೋಲ್ ಕುಳಿರಿಂಗಳಾ
ಚಳಿಮೌನಮಂ.ವಾಮಭುಜದಿಂ ಜಗುಳ್ಳತ್ತು
ವೀರತೂರ್ಯಂ, ನಿದ್ರೆಗಂಕುಶಮೆನಲ್ ನಗರ
ರಕ್ಷಕರಾ.

೫೧೦

ಇಂತು ವೃಶ್ಚಿಕರೋಮನಾ ಮಹಾ
ದ್ವಾರಪಾಲಕನಿರ್ಪದಂ ದೂರದಿಂ ನೋಡಿ,

ಅರಿತನತಿ ಮಾಯಾವಿಯೆಂದು. 'ಪೊಕ್ಕಪೆನೆಂತೊ
ವಂಚಿಸೀ ಮಾಯಾಪ್ರವೀಣನಂ ? ತಗದಿವನ
ಕೂಡೆ ಬಹಿರಂಗ ಘರ್ಷಣಂ. ಬಾಯ್ಲಿಟ್ಟನೆನೆ
ಪೆಗಲೆಳಲ್ವಾ ಭೀಮತೂರ್ಮಂ, ಕಿಡುವುದಾ
ರಾಮಕಾರ್ಯಂ. ಮಸುಳಿದಪುದಮಿತ ಹೃತ್ಯಮಲ
ಚೈತ್ರಸೂರ್ಯಂ !' ಚಿಂತಿಸುತೆ ತರಿಸಂದನೊಂದು
ಹರುವಂ. ಮಿದುಳ್ಗೆ ಸಂಮೋಹನ ಭ್ರಾಂತಿಯಂ
ತೀವಿ. ಪುಸಿನಿದೈಯಿಂ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಂ ಮಳ್ಳಿಪೋಲ್
ಕಳ್ಳಾಳಿಯಾಗಿ ತೀಡಿದನವನ ನಾಸಿಕದ
ಸೀಮೆಯೊಳ್. "ಇದೇನಿಂದು ಎಂದಿಲ್ಲದೀ ನಿದ್ಧೆ ?
ಕಣ್ ಭಾರಮಾಗುತ್ತಿದೆ ? ಕುಗ್ಗುತ್ತಿದೆ ಕಾಲ್ ಬಲೈ !
ಮಾಗಿಯಾಗಮನದ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲೆ ?" ತನ್ನೊಳಗೆ
ತಾಂ ಗೋಣಗುತಂತು ವೃತ್ತಿಕರೋಮನಾಯೆಡೆಯೆ
ಕುಳ್ಳಿತೊಯ್ಯನೆ ನೆಲಕ್ಕೂರಗಿದನು, ಮರಸೊಂದಿದೋಲ್.

೫೨೦

ಪೊಕ್ಕನಣವಂ ಸತೀತಸ್ಕರನ ಲೋಕಮಂ
ಭಾಸ್ಕರ ಕುಲದ ತಪಸ್ವಿನಿಯೆಡೆಯ ಮಾರ್ಗಿತಕೆ
ಧರ್ಮಕಾರ್ಮುಕಮೆಚ್ಚೆ ಮಾರ್ಗಣದವೋಲ್. ನೃಪನ
ಸದ್ಮಮಂ ಬಳಸಿದುಪವನದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಮಂ
ಕಂಡುಬ್ಬಿದನು, ಅದೆ ವಿಭೀಷಣನ ಸತಿಯೊರೆದ
ಅಶೋಕವನಮಿರಲಪ್ಪದೆಂದು. "ಕಾಣ್ಣೆನೈಸಲೆ
ಇಲ್ಲಿ ಆ ದೇವಿಯಂ !" ಎಂಬುದಂ ನೆನೆನೆನದು,
ಕುದಿಕುದಿದು, ತವಕಿಸಿದನನಿಲಾತ್ಮಜಂ, ಕಾಂಬ
ಕಾತರದಿ. ಬನಚಿಲ್ವನೊಂದಿನಿತು ಗಮನಿಸದೆ,
ಪರಿಮಳಂಗಳನಿನಿತು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಸೀತೆಯಂ
ನೋಡುವ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಗೆ ತನ್ನಂ ನಿವೇದಿಸುತೆ
ಸಂಭ್ರಮಿಸುತಿರೆ ವನಚಿರಂ ಕಂಡನೊಂದಲ್ಲಿ
ದೇವಕುಟಿಯಂ. ಕಂಡು ಬಳಿಸಾರ್ದದಂ ಪುಗಲ್
ಕುಶಲ ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪಮಯದಮೃತ ರಚನೆಯಿಂ
ಚಿತ್ತಕೆ ಪವಿತ್ರತೆಯನೊಡರಿಸುತ್ತಿದುದಂ,
ಹನುಮದೇವಂಗಾದುದೊಂದತಿ ನವಾನುಭವ
ಸಂತೃಪ್ತಿ. ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅತೀತಮಂ ಭಾವದಿಂ
ಗ್ರಹಿಸಿ, "ಇಲ್ಲಿಯೆ ವಲಂ ಪೂಜೈಯಿಹಳಾ ದೇವಿ !
ಅಲ್ಲದಿರೆ ನನಗೇತಕೀ ಅಕಾರಣಂ ಸುಖಿಂ?
ಹಿಂದೆಲ್ಲಿಯುಂ ಲಂಕೆಯೊಳ್ ನನಗೆ ಈ ಪರಿಯ

೫೩೦

೫೪೦

ಪುಣ್ಯಾನುಭವಮಾದುದಿಲ್ಲ. ಕಾಣ್ವೆನೀಗಳೆ
 ನನ್ನ ಸಾಗರ ಲಂಘನದ ಗಗನ ಸಾಹಸದ
 ಗಂತವ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂ !” ಎಂದೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲೆ,
 ಹೃದಯದಾನಂದಮೆ ಘನೀಭವಿಸಿ ತೋರ್ದುದೆನೆ
 ಮುಂದೆಸೆದಳೊರ್ವ ಮಹಿಳಾಮೂರ್ತಿ, ಪುಷ್ಪಮಯ
 ಶಿವಶಿವಾಣಿಯರಮಲ ವಿಗ್ರಹಂಗಳ ಚರಣ
 ತಲದಿ ಶಿರಂಬಾಗಿ. ಸಂಭ್ರಮ ಮತ್ತ ನೇತ್ರದಿಂ
 ನೋಡಿದನು ಬೆಳ್ಳುಡೆಯನುಟ್ಟಾ ಕೃಶಾಂಗಿಯಂ,
 ಶೋಕಾರ್ತೆಯಂ, ದೀನೆಯಂ. ಪುಣ್ಯಮುಖಿಯಂ,
 ಸಗದ್ಗದೋತ್ಕಂಠೆಯಂ. “ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಗೆಲ್ಲೆ!”
 ಎಂದುಗ್ಗಡಿಸುವ ಚಪಲತೆಗೆ ಕಡಿವಣವಿಕ್ಕಿ,
 ಕೇಳ್ದನಾಕೆಯ ದನಿಯ ದೈನ್ಯಮಂ :

೫೫೦

“ಕರುಣಿಸಯ್

ಭುವನಗುರು, ಓ ಆರ್ದಜನ ಕಲ್ಪತರು, ಪತಿಗೆ
 ನೀಡಾತ್ಮ ಶಾಂತಿಯಂ. ಮತಿಗೆ ಮಂಗಳಮೆಸಗು.
 ನೀಡೆನಗೆ ಪತಿಭಿಕ್ಷೆಯಂ. ಹೇ ಮನ್ಮಥಾರಿ,
 ಮದನಚಿಂತೆಗೆನ್ನ ಪತಿ ಬೇಳ್ವೆಯಾಗದ ತೆರದೆ
 ರಕ್ಷಿಸೆನ್ನಯ್ಯೆತನಮಂ. ತಾಯೆ, ಗಿರಿಜಾತೆ,
 ಕಲ್ಯಾಣಿ, ನೀಂ ತಪಂಗೈದೆಂತು ಪಡೆದೆಯೋ
 ನಿನ್ನೆರೆಯನಂ, ನಾನಂತೆ ಪಡೆವವೋಲೆನ್ನ
 ಮನದನ್ನನಾತ್ಮಮಂ ಕೃಪೆಗೆಯ್, ಫಲಪ್ರದೇ.
 ಕೊನೆಗಾಣಿಸೀ ಸಂಕಟದ ಬೆಂಕೆಸಂಕೋಲೆಯಂ ;
 ಪೊರೆ ನಿನ್ನ ಬಾಲೆಯಂ!”

೫೬೦

ಪೆಣ್ಣಾಕೊಂಚೆಯಂತೆವೋಲ್

ಇಂತು ಆಕ್ರಂದಿಸುತೆ ದೇವದಂಪತಿಯಡಿಗೆ
 ಮತ್ತಮೆರಗಿದಳಬಲೆ, ಶೋಕದ ಸಿಡಿಲ್ ಬಡಿದು
 ಬೀಳ್ವಂತೆ ! ಸಹಿಸಲಾರದೆ ತಾಯಳಲೈಯಂ,
 ರಾಮ ಸಂಪ್ರೀತೆಯಂ ಸಂತೈಸಲೆಂದೆಳಸಿ,
 ‘ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಗೆಲ್ಲೆ ! ಜನಕನಂದಿನಿ ಬಾಳ್ಗೆ !’
 ಎಂದುಗ್ಗಡಿಸಿದುದೆ ತಡಂ ಚೀರಿದಳ್ ಮಹಿಳೆ,
 ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗೆ ಬೆಳ್ಳುಮರ್ದಂತೆ. ಬೆಬ್ಬಳಿಸಿ
 ತಪ್ಪಿದೇನೆಸಗಿದೆನೊ ನಾನೆನುತೆ, ಮಿಳ್ಳಳನೆ
 ನೋಡುತ್ತಿರೆ ಬೆಪ್ಪುಬಡಿದಾಂಜನೆಯಂ, ಕದಂ
 ತೆರೆದುದೊಯ್ಯನೆ ; ಪೊಕ್ಕನೊರ್ವಂ ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿ

೫೭೦

ತಾನಭಯಸ್ವರೂಪಿ ! ಆ ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ, ತೇಜಕ್ಕೆ,
ಶೃಂಗಾರ ಶೀಲ ವಿನಯದ ರಸಿಕ ಪೌರುಷಕ್ಕೆ,
ಸೂತ್ರಕಾಂಚನದಂಚಲದ ಪೀತಾಂಬರದ
ಸಿರಿಯುಡೆಯ ಕೂಡೆ ಪಡಿಮಲೆತಿರ್ದ ರಾಜತೆಗೆ
ಮಾರುತಿಯ ಮೂಕವಿಸ್ಮಯಮುಲಿಯುತಿರ್ದುದು
ತನಗೆ ತಾನೆ : ಇವನಾರ್ ? ಈತನಾರ್ ? ಈ ಮಹಾ
ಪುರುಷನಾರ್ ? ನಾಂ ಕಾಣೆನಿನ್ನೆಗಂ ಇವಂಗೆಣೆಯ
ಓಜಸ್ವಿಯಂ !

ಬಿ೮೦

ಮಂದಿರದ ಮೌನಮದುರಿದುದು
ಬಂದವನ ದರ್ಪಧ್ವನಿಯ ಬಿರುಬಿಂಗೆ : “ಕಾಂತೆ,
ನಿನ್ನದೇನೀ ಭ್ರಾಂತಿ ? ಪಲದಿನಗಳಿಂದಮಾಂ
ಶಾಂತಿಯೆಂಬುದನರಿಯೆ ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂ ! ಭ್ರಮೆಗೆ
ಮಾರುವೋಗಿದೆ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥಿರತೆ. ರಾಜ್ಞಿ
ನೀನಾಗಿಯುಂ ಕ್ಷಾತ್ರಮಂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಜೀವಿಸಿಹೆ
ನಿರ್ಲಜ್ಜೆಯಿಂ. ನನ್ನನುಂ ಸೆಳೆಯಲೆಳಸುತಿಹೆ
ನಿಸ್ತೇಜತೆಗೆ. ನಿನ್ನ ಬಿಸಿಮಿದುಳ್ ಕುದಿಯಿಸುವ
ಪುಸಿಭೀತಿಯಿಂ ನಿನ್ನನೆಂತುಂ ಪೊರೆಯಲೆಂದು,
ನಿದ್ದೆಗೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯನಿತ್ತು, ಬಂದೆನಿಲ್ಲಿಗೆ
ಕಾಪಿರಲ್ ! ಈ ಬನದೊಳಿಂದಿಲ್ಲಿಗಾರುಮನ್
ಬರದವೋಲಾಣತಿಯನಿತ್ತಿಹೆನ್. ಪೂಜೆಗೆಯ್
ಶಾಂತಮನದಿಂ. ನಾನೆ ಕಾವಲಿರೆ ನಿನಗದೇಂ
ಭೀತಿ ? ಚೀರುದ್ದದೇಕೆ ? ಕಂಪಿಸುತ್ತಿಹೆಯೇಕೆ
ಪೇಳ್, ಪ್ರಿಯೆ ?” ಕಂಠಸ್ವರದ ಕರುಣರೋಷಕ್ಕೆ
ನಡುಗುತಿರೆ ನೀರವತೆ, ನಡುಗುತಂತೆಯೆ ಕಾಂತೆ
ಮುಡಿಮಣಿದೊರೆದಳಿಂತು : “ಪೋದ ಬಯ್ಯುಂಬೊಳ್ಳು
ಕೆಡೆದ ಉಳ್ಳೆಯ ಅಶುಭಮಂ ಪರಿಹರಿಸಲೆಂದು
ಪರಮೇಶನಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ ಬಂದೆನಯ್, ಪ್ರಭೂ.
ನಿನಗೆ ಸೈಪಂ ಬೇಡುತಿರಲಾರೊ ಬಳಿಯೊಳೆಯೆ
'ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಗೆಲ್ಲೆ ! ಜನಕ ನಂದಿನಿ ಬಾಳ್ಗೆ !'
ಎಂದು ಸುಸ್ವಪ್ನಮುದ್ದೋಷಿಸಿದವೋಲಾಯ್ತು,
ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ದಿಗಿಲ್ ತಗುಳ್ಳಂತೆ ! ಚೀರ್ದೆನೊ ಏನೋ
ನಾನರಿಯೆ ಪ್ರಾಣಪ್ರಭೂ.”

ಬಿ೯೦

೬೦೦

ಸುಯ್ಯು ತನ್ನೊಳಗೆ,
ತಾನೆಂಬವೋಲ್ : “ನಿನ್ನ ಹೃದಯಮೆ ನಿನಗೆ, ದೇವಿ,

೬೧೦

ಕಿವಿಯಾಯ್ತು. ನಿನ್ನುಸಿರ ಹರಕೆಯನೆ ನಿನ್ನ ಕಿವಿ
ಧ್ಯಾನಸಮಯದೊಳಾಲಿಸಿತು. ಬೇರೆಯಿನ್ನೆಲ್ಲಿ
ವಾಣಿ, ಪೇಳ್, ನನ್ನ ರಾಣಿ?”

“ನಿನಗೆ ಅಶುಭವನೆಂತು
ನೆನೆಯುವೆನ್, ಜೀವೇಶ ?”

“ನನಗೆ ಅಶುಭವನಲ್ಲ,
ಅವರ್ಗ ಶುಭಮಂ.”

“ಸರ್ವರ್ಗ ಶುಭಮಿರ್ಕೆ, ಪ್ರಭೂ,
ಕಲ್ಯಾಣ ಕಲ್ಪತರು, ಲೋಕಗುರು, ಶಿವನಿದಿರ್
ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಮೇಕೆ ?”

“ಶುಭಮಿತ್ತಪನ್,
ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯೋಲ್ ; ನಿನ್ನಿಚ್ಛೆ ನನ್ನಿಚ್ಛೆಯಂತಲ್ಲ !. . .
ಸೀತೆಯನ್ ನೀನ್ ಕಂಡುದುಂಟೇನ್?”

“ಕಂಡಿಹೆನ್!

೬೨೦

ಕ್ಷಮಿಸು. ನಿನ್ನಾಚ್ಛೆಯಂ ಮೀರ್ದಳಲ್ತಾದೊಡಂ,
ನನಗೆ ದರ್ಶನಮಿತ್ತಳಾ ಪೂಜ್ಯೆ !”

“ಆ ಪೂಜ್ಯೆ
ನಿನಗೆ ದರ್ಶನಮಿತ್ತುದೇಂ ಸ್ವಪ್ನಲೋಕದೊಳ್?”
“ಅಲ್ಲಲ್ಲ, ಅಶೋಕವನದೊಳ್!”

“ಎಂತೊ? ಅಂತು ನೀಂ
ಕಂಡುದು ದಿಟಂ !”

“ದಿಟಂ.” “ಕೆಟ್ಟಿನಾನ್!” “ಶಿವಶಿವಾ
ತೊಲಗಲಿ ಅಮಂಗಳಂ!”

“ಕೆಟ್ಟಿನಾನ್ ! ಕೊಂದೆ ನೀಂ !
ಹಿಂದೆಂದು ಸೋಲರಿಯದೆನ್ನವ್, ಮಯಕುಮಾರಿ,
ನೀಂ ಸೋಲಿಸಿದೆ, ಶುಭಕೆ ! ಕೇಳ್, ದೇವಿ, ಪೇಳ್ವಪೆನ್.
ರಣರಂಗಮಾಗಿರ್ಪದೆನ್ನ ಹೃದಯಂ ಹಿತಕೆ
ಮೇಣ್ ಪ್ರಿಯಕೆ, ರುಚಿಗೆ ಮೇಣ್ ಶುಚಿಗೆ ; ನಿನ್ನ ಮುಂದಿರೆ
ನಿನಗೆ, ಮೇಣಾಕೆಯಂ ನೆನೆಯಲಾಕೆಯ ಸುಖದ
ಸಂಗಕ್ಕೆ !”

೬೩೦

“ನಿನ್ನೊಡನೆ ನಾನುಮೈತ್ರಂದಪೆನ್,
ಮನದನ್ನ, ನಡೆಯಿಂ ಅಶೋಕವನಕೀಳೆಯೆ !”
“ಚಂದ್ರನಖಿಗೊರೆದಿಹೆನ್. ನಾಳೆ ಸೂರ್ಯೋದಯಕೆ
ಹೋಹೆನೊರ್ವನೆ, ಕಡೆಯ ಸೂಳ್. ನಿನ್ನ ರಾವಣನ್”

ಕೆಮ್ಮನೆಯೆ ಸೋಲ್ವನೆಂದರಿಯದಿರ್, ಮಂಡೋದರಿ!”

ಕಾಮರೋಷಧ್ವನಿಯ ಕಠಿಣತೆಗೆ ಸೆಡೆಯುತಿರೆ

ಸತಿಯಿಲ್ಲ, ತುಳ್ಳುದು ವಿಕೃತಿ ದಶಶಿರಮುಖದ

ಮೆಯ್ಸರಿಗೆ. ಓಡಿವಳಿನಲೈ ಮುಂದಕೆ ನುಗ್ಗಿ

ಕಾಲ್ಗಳಂ ತಬ್ಬಿದಳ್ ; ಬಳ್ಳಿಯಾದಳು ಮರಕೆ ;

೬೪೦

ಹೂವಾದುದವಳುಸಿರ್ : “ಬೇಡ ಬೇಡಿ ಹರದ

ಸಾಹಸಂ, ರಾಜೇಂದ್ರ. ರುಚಿಗೆ ಕೈಕೊಂಡುದಂ

ಛಲಕೆ ಮುಂಬರಿಪುದೇಂ ಸುಖವೆ, ಸರಸವೆ, ಮತಿಯೆ,

ಸಚ್ಚರಿತ್ರವೆ , ಜೀವಿತೇಶ್ವರ ? ಪತಿವ್ರತೆಯು

ಸುವ್ರತದ ಮಹಿಮೆಯಿಂ ಸಂಯಮವನೆರ್ದೆಗೊಳಲ್

ಸೋಲೆಂಬರೇನದಂ ಸುಕೃತಮತಿಗಳ್ ? ಶಿವಕೆ

ಶರಣಾದರದು ಸೋಲೆ ? ಆ ಗೆಲ್ಲೆ ಮಿಗಿಲೊಳದೆ

ಬೇರೆ ಗೆಲ್ಲಂ ? ಇಂದ್ರವಿಜಯಿಗಿಂ ನೂರುಮಡಿ

ವೀರವಿಕ್ರಮಿಯಲೈ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಜಯಿ ? ಬರಿಯು

ಈ ಬಿಂಕದಂಕಮಂ ತೋರೆ. ಸೋಲು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ;

೬೫೦

ನಮಗದುವೆ ಗೆಲ್. ಸೋಲು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ; ನಮಗಿದುವೆ

ಗೆಲ್. ಸೋಲ್ ಒಲವಿಗದುವೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸಂಪದಂ

ನಮಗೆ ದಲ್ !”

ಭಾವಭಾರಕೆ ನಸುಮಣಿದ ನೃಪನ

ನೇತ್ರದಿಂ ಬಿಸುಗಣ್ಣಿನಿಗಳುದುರುತಿರೆ ಸತಿಯು

ನೆಗಹಿದ ಮೊಗಕ್ಕೆ : “ಸೋಲಂ ಬಯಸಿ ಪಡೆಯುವುದೆ

ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಂ ? ದಯಿತೆ, ಬೀರರೈ ಬಯಕೆ ಗೆಲ್ ;

ಸೋಲಲ್ತು. ನಿನ್ನರಕೆ, ಆ ನನ್ನ ಸೋಲ್, ತನಗೆ

ತಾನ್ ಬಂದಪುದೆ ಬರೈ . . . ಸೀತೆಯನ್ ಮೊದಮೊದಲ್

ಚಿಲುವಿಗೊಲಿದೆನ್. ಮಸುಳಿಸಿದಳದನ್, ತೋರೆದು ನಲ್

ಉಣಿಸು ಮೀಹಂಗಳಂ. . . ಛಲಮೆ ಮೋಹಿಪುದಿಂದು

೬೬೦

ನನ್ನ ಛಲಮಂ. . . ನನಗುಮೀಗಳಿನ್ನೊಂದಳ್ಳು. . .

ಹಿಂದಣಂದದೊಳಿದು ಮತ್ತೆಮತ್ತಾಕೆಯಂ

ನೋಡುತಿಲ್ಲಾಂ. ಭೀತಿ ತಲೆದೋರುತಿಹುದನಗೆ,

ಕರುಣೆಯಿಂದೆಲ್ಲಿ ದೃಢತೆಗೆ ಭಂಗ ಬಂದಪುದೊ

ಎಂದು. ಅವಳೊಂದು ಕಡೆ, ನೀನೊಂದು ಕಡೆ, ಮತ್ತೆ

ಆ ವಿಭೀಷಣನೊಂದು ಕಡೆ, ನನ್ನ ಚಿತ್ತಮಂ

ಚಲಿಸುತಿರ್ಪಿರಿ, ಮದನ ಧೈರ್ಯದ್ರುಮದ ಬೇರೈ

ಬೆನ್ನೀರನಡಕಿ. ಆದೋಡೇಂ ? ಗೃಹವೈರಿಗಳ್

ಗೆತ್ತು ನಿಮ್ಮನಿಬರಂ, ರಾಮನನ್ನೆಂತಂತೆ ,
ಗೆಲ್ಲನೆಂಬುದೆ ನನ್ನ ಪೂಣ್ಣೆ ! . . . ಅದೇನಾ ತೂರೈ
ನಿಸ್ಸನಂ ? ಭಯಚಕಿತಮೆಳ್ಳರಿಸುವಂತೆವೋಲ್
ಮತ್ತೆಮತ್ತೊದರುತಿದೆ. . . .”

೬೭೦

ಪೊಳ್ಳಿನಿತನಂತರಂ

ಮಾಯೆ ತಿಳಿದೆದ್ದ ವೃಶ್ಚಿಕರೋಮನಾಶಂಕೆ
ಕೈತವವನೂಹಿಸಿತು ತನಗೊದಗಿದಾ ಸ್ಥಿತಿಯು
ಸೋಜಿಗಕೆ. ತುಡುಕಿ ಹೆಗಲಿನ ತುತ್ತುರಿಯನೂದಿದನ್,
ಒಂದು ಸೂಳ್, ಎರಡು ಸೂಳ್, ಪಲವು ಸೂಳ್ ! ಲಂಕೆ ತಾಂ
ಬೆಚ್ಚಿ ಕೇಳ್ತದಂ. ಬೀದಿಯನಲೆವ ಶುನಕ
ಸಮುದಯಂ ಬಳ್ಳಿಕ್ಕಿದುವು ಕೂಡೆ. ಪತ್ತನದ
ಕೋಲಾಹಲಂ ಪೆರ್ಚಲಿರುಳ ಕಾಪಿನ ದಳಂ
ಚಕಿತಮಾಯ್ತರ್ಮಡಿಸಿದೆಳ್ಳರಿಕೆಯಿಂ. ಓಡೋಡಿ
ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಬಂದ ಕಾವಲ್ ಪಡೆಗಳೊಡೆಯರಿಗೆ
ಕಟ್ಟಾಜ್ಜೆಯೊರೆದನರಮನೆಯ ದೌವಾರಿಕಂ
ವೃಶ್ಚಿಕರೋಮನಿಂತು :

೬೮೦

“ಶಂಕೆ ನನಗಿಹುದಾರೊ

ಮಾಯಾವಿ ಪುರಕೆ ಪೊಕ್ಕಿಹನೆಂದು. ಶೋಧಿಸಿಮ್
ಲಂಕಾ ಸಮಸ್ತಮಂ. ಮೂಲೆಮೂಲೆಯನಿರದೆ
ಸೋವಿ, ಮಾಯಾ ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಮೆಲ್ಲಂದದಿಂ
ಪುಡುಕಿನೋಳ್ಳುದು. ಸಹಜಮಲ್ಲದ ನಿದ್ದೆಯಡಸಿ
ನನ್ನನಿನ್ನೆಗಮೇಗಳುಂ ವಂಚಿಸಿದುದಿಲ್ಲಿಂತು !”

ದಶಗ್ರೀವನೊಡನೊಡನೆ ಕೇಳ್ಳನಾ ತೂರೈಮಂ
ಸುಗ್ರೀವನನುಚರಂ. ತಿಳಿದನದರರ್ಥಮಂ.

೬೯೦

ಜಾನಿಸಿದನೊರ್ ಚಣಂ ಮುನ್ಗೆಯ್ದುದಂ : ತನ್ನ

ಚರಣ ತಲದೆಡೆ ನಾಲಗೆಯನುಳಿದ ಬಿನ್ನಪದ
ಮಾಳ್ಳೆಯಿಂದಿರ್ದ ಮಂಡೋದರಿಯ ಜಡೆಗಳಂ
ಸೊಗಸಿ ನೋಳ್ವಂತಿದರ್ ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಮೇಲೆ
ಮುನ್ನ ಮನದೊಳಗಿದರ್ ಮುನಿಸು ನಸು ಕಾವಾರಿ,
ಸತಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಮಹಿಮೆಗೆಂಬಂತೆವೋಲ್, ಕರುಣೆ
ಕಣ್ಮಲಿದುದು ಹನುಮ ಹೃದಯದಲಿ ! “ಈ ಸತಿಯು
ತನುಮನವ ಪಡೆದವಗೆ ಆ ಸತಿಯ ಊ ಸತಿಯು
ಮೋಹಮೆಂತುಟೊ ? ಮದನನಲ್ತಿದಕೆ ವಿಧಿಯಲಾ
ಕಾರಣಂ ! ಏ ತೇಜಮೇ ಗತಿಗೆ ವಂದಪುದೊ ೭೦೦

ಇಂದ್ರಿಯದ ದೌರ್ಬಲ್ಯಮೊಂದಿರಲ್ ? ತ್ರೈಭುವನ
 ಗೌರವಕೆ ಯೋಗ್ಯನೀಪರಿ, ಮಕ್ಕಳಳುವಂತೆ
 ಕೈಸೇರದಿರೆ ಬಯಸಿದೊಂದು ಬಣ್ಣದ ಗೊಂಬೆ,
 ರೋದಿಪುದನಾರಾದೊಡಂ ಕಾಣ್ಬರೇಂ ? ಕಂಡೆ
 ನಾನ್ ! ಕಂಡ ನಾನಿವಂಗಿನ್ ಮುಳಿವೆನೆಂತುಟೊ
 ಮೊದಲ್ ಮುಳಿದವೋಲ್ ? ಪ್ರಜೆಗಳಿದಿರ್ ಬಹಿರಂಗದೊಳ್,
 ವೈರಿಗಳ ಮುಂದೆ ರಣರಂಗದೊಳ್, ತೋರ್ಪನೇನ್
 ಈ ಶಿಥಿಲ ಅಂತಸ್ಥಮಂ ? . . . . ಪೂಜ್ಯ ಈ ಸತಿಗೆ
 ತನ್ನ ಪತಿಯಾತ್ಮದುದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯದೊಳಿಂದು
 ನೆರವಾಗದಿದೊಡಾಂ ಧರ್ಮಚ್ಯುತಂ. ನನ್ನ
 ಬಂದ ಕರ್ತವ್ಯಕವಿರುದ್ಧಮಂ ಗೈದು, ಮೇಣ್
 ಚೋದಿಸುವೆನನುಕೂಲಮಂ ! ಸತಿಯ ಕೇಳುದ್ದಂ
 ಮತ್ತೊರೈಯುಲಿವೆನ್ ದಶಗ್ರೀವನಾಲಿಪೋಲ್ !
 ಭ್ರಮೆಯೆಂದುದನ್ ಪ್ರಮೆಯನಾಗಿಪೆನ್ !”

೭೧೦

ಮತ್ತೆ

ಮಂದಿರಂ ಮೊಳಗಿತಾ ಧ್ವನಿಮೃದಂಗಸ್ವನಿತ
 ಮಂದ್ರದಿಂ ಮೊದಲೆ ತುತ್ತುರಿದನಿಗೆ ಕಿವಿನಿಮಿರಿ
 ಕೇಳುತಿದಾರ್ ದೈತ್ಯ ದಂಪತಿಗಳಿರ್ದರುಂ
 ಬೆರಗಾಗುವೋಲ್, ಪತಿಯನಪ್ಪಿ ತಳ್ಳಿಸುವೋಲ್ :
 “ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಗೆಲ್ಲೆ ! ಜನಕನಂದಿನಿ ಬಾಳ್ಗೆ !”
 ಸ್ತಂಭದಿಂದುಣ್ಣಿದುದೋ ? ಕುಡ್ಯದಿಂ ಪೊಣ್ಣಿದುದೋ ?
 ಬೋದಿಗೆಯಿನವತರಿಸಿದುದೋ ? ಕೆತ್ತಿದಾನೆಯಿಂ
 ಬಂದುದೋ ? ಶಿಲ್ಪಶುಕಮುಲಿದುದೋ ? ವಚಿಸಿದುವೊ
 ಚಿತ್ರಕರ್ಮಂಭೆತ್ತ ದೈತ್ಯಕುಲ ದೇವತಾ
 ಮೂರ್ತಿಗಳ್ ? ಮೇಣದ್ಭುತಮ್, ಶಿವಶಿವಾಣಿಯರೆ
 ಅರ್ಚಿತಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದುಚ್ಚರಿಸಿದರೊ ಎನಲ್ಲೆ
 ಆ ವಾಣಿ ಮೇಲಿಂದೆ, ಕೆಳಗಿಂದೆ, ಅಲ್ಲಿಂದೆ,
 ಇಲ್ಲಿಂದೆ, ಸುತ್ತಣೆಂದೆತ್ತಣೆಂದುಲಿಬಲೆಯ
 ಬೀಸಿದುದು ಸಿಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ, ಕಿವಿ
 ಕಣ್ಣೆಟ್ಟ ಮೀನಾಗುವೋಲ್ ಕೇಳ್ದರಿವರಿಗೆ !

೭೧೦

ನಕ್ಕನಾ ರಾವಣಂ, ಒಳ್ಳಿದಳ್ಳಂ ನಕ್ಕು, ೭೩೦
 ನಗೆಯಿಂದದಂ ದಮಿಸುವಂತೆ. ಧರ್ಮಭೀತಿಗೆ
 ಬೆರಗಿನುಡುಗೆಯ ತೊಡಿಸುತಿಂತು ಮಂಡೋದರಿಗೆ
 ಸಂತೈಕೆಯಂ :

“ಭ್ರಾಂತಿ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕಂ, ರಾಜ್ಞಿ !

ನಿದ್ದೆಯಡಸಿದ ನನ್ನ ಮಿದುಳಿಗುಂ ಸೋಂಕುತಿದೆ
ನಿನ್ನ ಮಿದುಳಿನ ಮರುಳ್‌ಬಿಸುಪು ! ನೀನಿತ್ತುದಾ
ದುರುಳ ಸೂಚನೆಯೆಂತು ಮರಳಿ ಮೈದೋರಿದುದು,
ಕಂಡೆಯಾ ! ನಮ್ಮ ಬಗೆ ನಮಗೆ ಪಗೆ ! ಪೋಗುವಂ
ಬಾ, ದೇವಿ, ನಿದ್ದೆಯಮರ್ದಿನ ಮರ್ಧನೀಂಟಲೈ !
ಬೇಡ, ಬಿಡು ಭೀತಿಯಂ. ಪುಸಿಯುಳ್ಳನಾಚೆಗೊಗೆ.

ಲಂಕೆ ಆರ್ದಂ ಪುಗಲ್ಕಸದಳಂ. ಕೇಳ್ದಿಯೇನ್

೭೪೦

ಆ ತೂರೈನಾದಂಗಳಂ ? ಮಾಯಾಸಮರ್ಥರಾ
ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಾದಳಂ ಕಾಯುತಿದೆ ಪಗಲಿರುಳ್.

ನಮ್ಮ ಈ ವಿದ್ಯಾತ್ಮಕದ ದುರ್ಗಕಾರೆಂದೆ

ರಕ್ಷಕಳ್ ? ಸಾಮಾನ್ಯಳಲ್ಲು ಲಂಕಾಲಕ್ಷ್ಮಿ.

ಆ ದೇವಿ ರಕ್ಷೆಯಾಗಿರೆ ಭಯಂ, ಭಯಮಲ್ಲು,

ನಾಸ್ತಿಕತೆ ! ಬೆದರದಿರ್. ಹೃದಯಕಿನ್ನುಂ ಶ್ರದ್ಧೆ

ಮೂಡದಿರೆ ನಿನಗೆ, ಇದೊ ಆಣತಿಯನಿತ್ತಪೆನ್,

ನಿನ್ನ ಸಂಶಯ ಹರಣಕಾಗಿ, ಲಂಕೆಯನಿರದೆ

ಗೋರಿ ಸೋವಲ್ ಶಂಕೆ ಸಾವನ್ನೆಗಂ ! ದೇವಿ,

ಬಾ, ಪೋಗುವಂ.” ಮೆಲ್ಲನೆತ್ತಿದನು ಮಡದಿಯಂ.

೭೫೦

ತೋಳ್ ಸಿಡಿಲ ಪಂಜರದಿ ತನ್ನ ಮೊದಲೊಲೈಯಂ

ತೂಗಿ ಒಯ್ದನು ಉಯ್ಯಲೆಗೆ ಬಿಳಿಯ ಓಕುಳಿಯ !

* * * *

ನೀಂ ಮಹಚ್ಚಿಲ್ಲಿ ದಿಟಂ !

“ಮಡಿದನೈಂದ್ರಾಸ್ತದಿಂ ಮಂಡೋದರಿಯ ಮಗಂ !”

ಚಕಿತ ಚಾರಣರುಲಿಯ ಕೋಗಿಲೆಗಳಲೆದುವಯ್
 ಹೃದಯ ಮಧು ಮಧುರ ಮಂದಸ್ತೇರ ಪುಷ್ಪಮಯ
 ದಿವಿಜ ಕರ್ಣೋದ್ಯಾನ ತರುಗಳಲಿ, ಕೋಸಲದಿ
 ಸರಯೂ ನದೀ ತಟ ಕುಟೀರದ ತಪಸ್ವಿನಿಗೆ
 ದೇವಿ ಊರ್ಮಿಳೆಗೇನೊ ಹೃದಯ ಭಾರಂ ಜಗುಳಿ
 ಹಗುರವಾದುದು ಜೀವತಾವರೆಯ ಹೂ. ಕುಲಗುರು
 ವಸಿಷ್ಠನ ಮುಖಮ್ಲಾನದೀನತೆ ಮಾಣ್ಣದಂ ಕಂಡು
 ನಂದಿಗ್ರಾಮ ಪರ್ಣಶಾಲಾ ತಪಶ್ಚರ್ಮಯಾ
 ಭರತಂ ವಿಚಾರಿಸಲ್, ನಸುನಗೆಯ ಸುಖಮುಖದಿ
 ಋಷಿ ನುಡಿದನೊಂದತಿ ಮಹಾ ಕ್ಲೇಶದಿಂದಿಂದು
 ರವಿಕುಲಂ ಪಾರಾದುದೆಂದು. ಲಂಕಾಪುರದ
 ಹೊರವಳಯದಲಿ ಶಿಬಿರವಿಕ್ಕಿದರ್ ವಾನರರ
 ಕಂಠಕೋಟಿಗಳೊಂದೆ ಕೊರಲಿಂದುಲಿದುವಯ್
 ಮಹೇಂದ್ರಜಿತುವಂ ಜಯಿಸಿದಾತನ ಜಯಸ್ತುತಿಯು
 ಪ್ರೋದ್ಧಾಮ ಗೀತಮಂ, ಮೈಂದಪ್ರಣೀತಮಂ,
 ದಿವ್ಯಮಂತ್ರಪ್ರಗಾಢಮಂ. ತಳತ್ತಳತಳಿಸಿ
 ಮೂಡಿದನು, ಚಂದ್ರ ಕುಂಕುಮ ಕನಕ ತೀರ್ಥದಲಿ
 ಮಿಂದನೋಲಿಂದ್ರನ ದಿಗಂತದಿಂ, ಕಮನೀಯ
 ಫಾಲ್ಗುಣ ಪ್ರಾಭಾತ ಸೂರ್ಯಂ, ಜಗನ್ನನಕೆ
 ಸಿಂಚಿಸುತ ಸಂತೋಷಮಂ !

೧೦

೨೦

ಅದೆತ್ತಲೋಡಿದುದೊ

ಕತ್ತಲರಸಿಂ ! ದಶಾನನ ಚಿತ್ತಗುಹಯನೇಂ
 ಕೆತ್ತಿಹುದೊ ? ರಾಜಗೃಹಮಂ ಮೇಣ್ ಕುಟುಂಬಮಂ
 ಮುತ್ತಿಹುದೊ ? ರಕ್ತಸರ್ದೆಯ ಸಿರಿಯ ಬೊಕ್ಕಸಕೆ
 ಪೊಕ್ಕುದೊ ಅಲಕ್ಷ್ಮಿಯೋಲ್ ? ತನ್ನೊರ್ವನೆಯ ಮಗನ
 ದುರವಸಾನದ ಸಿಡಿಲ ಬಿರುಬಿಂಗಾನಲಾರದೆ
 ಜಜ್ಜರಿತ ಜೀವಿಯಾದಾ ಮಯನ ನಂದನೆಯ
 ಮೋಹದೊಡಲಂ ಬಾಚಿ ತಬ್ಬಿ ತನ್ನದೆಗೊತ್ತಿ
 ಸಂತೈಸುತಿದರ್ ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಕಿಂಗಣ್ಣಂ

ತೋರ ಬಿಂದುಗಳುದುರುತಿರ್ದವು, ಕೃಶಾನು ತಾಂ
ದಹಿಸುವ ನವೇಂಧನಂ ತುದಿಗೆ ತನ್ನಂತ್ಯದಿಂ
ಹೃದಯದಲಿ ಹುದುಗಿರ್ದ ಕುದಿವ ಕಟುವಾರಿಯಂ
ಪ್ರಕಟಂ ಸ್ರವಿಸುವಂತೆ !

೩೦

“ರಾಜ್ಞಿ, ತಡೆ ಶೋಕಮಂ.

ನನ್ನನೀಕ್ಷಿಸು. ಮನವ ಕಲ್ಮಾಡು. ನನಗಾಗಿ
ಮರೆ, ಮಗನ ಹಂಬಲಂ. ಈ ಅಳಲ್ಗಿಚ್ಚಿದೆ
ಸುಡದಿರೆನ್ನೆದೆಯ ಕೆಚ್ಚಿನ ಮರದ ಬೇರ್ದಳಂ.
ಐರಾವತವನೇರ್ದವನ ಸೋಲಿಸಿದ ಮಗಂ,
ರಾಮವಾನರ ಸೇನೆಯಂ ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂ
ಕಂಗೆಡಿಸಿ ಕೊಂದಾ ಮಗಂ, ರಾಕ್ಷಸರ ಕುಲದ
ಗೌರವಕೆ ಕಲಶನಾಗಿದಾರ್ ಮಗಂ, ನನ್ನ
ಬಲಮೇರುಗಿರಿ ಬಲಕೆ ಮೇರುದಂಡದೊಲಿದರ್
ಗಂಡುಗಲಿ ಮೇಘನಾದಂ ದಿಂಡುಗೆಡೆದೊಡೇಂ
ಪಗೆಯ ಕೃತವಕೆ ಸಿಲ್ಕಿ? ಜಾನಿಸುತ್ತಿರ್ದನಂ
ಕೊಂದು ಕಲಿಯಪ್ಪನೇಂ ಪೇಡಿ ರಾಮಾನುಜಂ ?
ಕೇಳ್ ಪೂಣೈಯಂ, ರಾಣಿ : ಇಂದ್ರಜಿತುವಂ ಕೊಂದ
ಕಿತವನ ಕಳೇಬರಂ ಕೊಳೆವುದೆಮ್ಮೀ ನೆಲದ
ಹುಳುಗಳುಣಿಸಾಗಿ, ಮೇಣೆನ್ನೊಡಲ್ ತವಿವುದಾ
ಮಾಳ್ಳೆಯಿಂ ! ನಿನ್ನ ಕಂಬನಿಗೇರಡುಮಡಿ ಕಣ್ಣೊನಲ್
ಪರಿವಂತುಟಿಸಗುವನ್ ; ತುಂಡರಿಪೆನೀ ನಮ್ಮ
ಸಂಕಟದ ಕಾರಣವನಾ ಹೃದಯಶೂನ್ಯೆಯಂ,
ನನ್ನ ಜೀವನ ಶೂಲರೂಪಿಣಿಯನಾ ಸ್ಥಿರಾ
ಕನೈಯಂ !. . “

೪೦

೫೦

ಸುಯ್ಯೊತ್ತಿ ಸೊಲ್ಲುಡುಗಿದುದು, ಮುಂದೆ
ಕೊರಳ ಸೆರೆ ಬಿಗಿದು, ಕಣ್‌ಮೊಗಂಗಳನೊರಸಿದನ್
ಸೆರಗಿನಂಚಿದೆ. ಕಲ್ಲಾದನೊಲ್ ಕುಳ್ಳನಾ
ಲಂಕೇಶ್ವರಂ, ದಿಟ್ಟ ನಟ್ಟು ಹೃದಯೇಶ್ವರಿಯ
ಮಂಡೋದರಿಯ ವದನಮಂಡಲದಿ:

“ಏನಿದೇನ್ ?

ಆವ ಭಯಕೀ ಮುಖವಿಕಾರಂ ನಿನಗೆ ಪೇಳ್ ?
ಬೆದರದಿರ್, ಮಹಿಷಿ, ಏಕೆನಗೆ ಕೈಮುಗಿಯುತಿಹೆ ?
ನೋಡಲಾರೆನ್ ನಿನ್ನ ವದನವೈರೂಪ್ಯಮಂ !
ತಪ್ಪಾಯ್ತು ; ಕೊಲ್ಲೆನವಳಂ ; ಕ್ಷಮಿಸು !”

ಇಂತಾರ್ದ

೬೦

ಪತಿಗತಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನರ್ಪಿಸುವ ತೆರದಿಂದೆ
ಮಯನ ಮಗಳವನ ಕಾಲ್ಪಿಡಿದದರ ಧೂಳಿಯಂ
ತಳಿದುಕೊಂಡಳೊ ತನ್ನ ಮುಡಿಗೆ ! ಅನಿತರೊಳೊರ್ವ
ದಾಸಿಯೈತಂದಳೆಂದಳು ಗದ್ದದಿಸುತಿಂತು :

“ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ ದೇವಿಗಸ್ತಮಿಸುತಿರ್ಪದಸು !
ಅತಿಕಾಯನೊಡಲುಳಿದುದಂ ಕೇಳಿದುದೆ ತಡಂ,
ಒಡೆಯ ಮೂರ್ಛೆಗೆ ಸಂದಳಿನ್ನುಮುಪಚರಿಸಿಹರ್
ದಾದಿಯರ್ !” ಏರ ಮೇಲೇರೊಂಡ ಸಿಂಗದೊಲ್
ಬಾರಿಬಾರಿಗೆ ಸುಯ್ಯತಸುರೇಂದ್ರನೊಯ್ಯನೆಯೆ
ಮಂಡೋದರಿಯ ಮೆಯ್ಯನಿಳುಹಿದನು ಸಿತಹಂಸ
ತೂಲಿಕೆಯ ಮೃದು ತಲ್ಪಕೆ. ಆರೈಕೆಗಾಕೆಯಂ
ದಾದಿಯರಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ದಶಾನನಂ, ಮ್ಲಾನಮುಖಿ,
ನಡೆದನೈ ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ ದೇವಿಯರಮನೆಗೆ.

೭೦

ಜಳಯಂತ್ರ ವಾರಿ ಲೀಲಾ ವಿನೋದಮಯಮಂ,
ಪಕ್ಷಿಕೂಜನ ವಿವಿಧ ಕಲಕಲ ಮಧುರಮಂ, ಮೇಣ್
ಗಂಧಮಯ ಕುಸುಮಕುಲ ರಮಣೀಯಮಂ ದಾಂಟಿ
ಪೂದೋಂಟಮಂ, ಪೊಕ್ಕನಸುರ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಂ
ನೀರವತೆಯಿಂ ಶಾಂತಿಸಂಭ್ರಾಂತಿಕರಮಾಗಿ
ಪೊಂಬಿಸಿಲೊಳೆಸೆದಿದರ್ಸುರ ಹರ್ಮ್ಯಮಂ. ಕಂಡು
ಅಸುರೇಂದ್ರನೈತರವನರುಗಾದರೊಯ್ಯನೆಯೆ
ತಲೆಮುಸುಗ ದಾದಿಯರ್. ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ ಮಲಗಿ
ನಿದ್ರಿಪೋಲಿದರ್ ಸಿರಿ ಮಂಚದೆಡೆ ನಿಂದನ್ : “ಬಾಳ್ !
ಕಳ್ಳನೊರೆದೊಂದು ಸುಳ್ಳಿನ ಸಂತೆ ! ಬರಿ ಬೊಂತೆ !
ಕಡೆಗೆ, ಬೆಂಕಿಯ ಹೊರೆದು, ಬೂದಿರಾಸಿಯನುಳವ
ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಬಣಗು ಕಂಠೆ ! ಇದಕೇಕಿನಿತು
ಚಿಂತೆ ?” ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನಿಂತು ಗೋಣಿಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೆ
ತಲೆಯ ಮೇಲ್ ಚಿಂತಾಚಲವನಾಂತನೋಲಂತೆ
ಕುಸಿದನಾ ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿಯೆಡೆಯೆ ಪೀಠದಲಿ.
ತುಸುವೊಳ್ಳು ಕೆಮ್ಮನಿದಿಂ ಬಳಿಂ, ಮೆಲ್ಲನೆಯೆ,
ಕರತಳವ ಸೋಂಕಿಸಿದನತಿಕಾಯನಂಬಿಕೆಯ
ಸುಡುಹಣೆಯ ಕುರುಳೋಳಿಗಳನೆಳವಿ. ಬೆಚ್ಚಿದಳ್ ;
ಸುಯ್ದಳ್ ; ಕಣ್ಣೆರೆದಳ್ ; ಆರನುಂ ಗುರುತಿಸದ
ನೋಟದಿಂ ನೋಡಿದಳ್ ; ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನಿಂತು

೮೦

೯೦

ಇನ್ನಾರೊ ಅಶರೀರಿಯೊಡನೆ ಮಾತಾಡಿದಳ್,
 ದನುಜೇಂದ್ರನನಿಮೇಷನಾಗಿ ಕೇಳ್ವಂತೆವೋಲ್ :
 “ಮುನಿಯದಿರ್ ಸ್ವಾಮಿ. ಮೆಯ್ ಸೋಲ್ವುದು ದಿಟಂ; ಮನಂ
 ಸುಡುತಿರ್ದುದದನೇಗಳುಂ . ಮೆಯ್ಯನಲ್ಲದೇಂ
 ಮನವನಿತ್ತನೆ ರಾಕ್ಷಸಂಗೆ ? ಕೈಬಿಡದಿರೀ
 ದಾಸಿಯಂ. ಮನವನಲ್ಲದೆ ತನುವ ನೋಡುವನೆ
 ಜಗದೀಶ್ವರಂ? ನನಗೆ ನೀನೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರಂ.

೧೦೦

ಸೀತೆಯಂ, ಪೂಜ್ಯೆಯಂ, ಆ ಲೋಕಮಾತೆಯಂ
 ಪಶುರಾಕ್ಷಸಂ ಮುಟ್ಟಿ ಪೊತ್ತುತಂದಾ ಕತದಿನ್
 ಅಪವಿತ್ರಳಾದಳೇನಾ ಪತಿವ್ರತೆ ? ಸ್ವಾಮಿ,
 ನನ್ನ ಮುಡಿಯಂ ನೋಡು. ನಿಚ್ಚಮುಂ ತ್ರಿಜಟೆಯಿಂ
 ನಾಂ ಪಡೆದು ಮುಡಿದ ರಘುರಾಮನ ಮಡದಿಯಡಿಯ
 ಪಾಪನಾಶಕ ಧೂಳಿ ! ಏನೊ ದುಃಸ್ವಪ್ನದೊಳ್
 ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮಪರಿಪಾಕದಿಂದಗಲಿದೆವು
 ನೀನು ನಾನ್. ಆ ಸ್ವಪ್ನಮೊಡೆದುದಿನ್ ! ಅದಕಾಗಿ
 ಆ ದೇವಿ ರಾಮಸತಿಗಿದೊ ಶತ ನಮಸ್ಕಾರಗಳ್ !”

೧೧೦

ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿದಳ್ ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ. ಮುಖಂ
 ಸುರ್ಕಳಿದು, ನಿಸ್ತರಂಗಿತ ಸರೋವರದಂತೆ,
 ಶಾಂತವಾದುದು. ತನ್ನ ಕಾಮಾತಿಶಯದಿಂದೆ
 ಶವದ ಸಹವಾಸದೊಳ್ ಭೋಗಿಯಾಗಿದರ್ಪಂ
 ಬೋಧೆ ತಿಳಿದೇಳುತೆ ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದತಿ ನಾಣ್ಣಿ
 ಯಾತನಾ ಪಂಕದೊಳಸಹ್ಯದೊಳುರುಳ್ಳವೋಲ್,
 ಪಿಂತೆಂದುಮಾವ ಕಾರಣಕನುಭವಿಸದೊಂದು
 ಮರ್ಮಾತದ ವೇಧೆಯಿಂ ನರಳ್ಳನಾಳದಿಂ,
 ಮಂಡೋದರೀಪ್ರಿಯಂ. ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿಯಾತ್ಮಮಂ
 ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುವಂದದಿಂ ಮುಡಿಮಣಿದನವಳಡಿಗೆ
 ದೇವದಾನವ ಭಯಂಕರನಾತ್ಮಸಂತಾಪ

೧೨೦

ದೀನ ಮನನಾಗಿ : ಪುಲಕಿಸಿತು ಪರಶಿವನ ಮೆಯ್ :
 ಮುಗುಳುನಗೆ ಮಲರಿದತ್ತಾದಿಶಕ್ತಿಯ ಮೊಗಕೆ ;
 ಮಾಯಾಂಗನೆಯ ಕಯ್ಯ ಮೋಹಪಾಶಂ ನಡುಗೆ,
 ಕರುಬಿದಳು ಕಂಡು ಮುಕ್ತಂಗೆನೆಯ ಹಸಿತ ಸಿತ
 ವದನಾಬ್ಜಮಂ !

ಬಂದಳನ್ನೆಗಮೋರ್ವಳನಲೆ

ಕಳುಹಿದರ್ವಳ್. ತನ್ನಿದಿರ್ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂದಳಂ,

ನಡುಗಿದಳಂ, ನೋಡಿ ದುವಾರ್ತೆಯಾಶಂಕೆ :
 “ಮತ್ತಿದೇನಂ ತಂದೆ ಪೇಳ್ ಅಮಂಗಳಮಂ,
 ಅಕಲ್ಯಾಣಮುಖಿ ? ಅಶುಭಮಲ್ಲದೆನಗಿಲ್ಲವೇನ್
 ಇನ್ನನ್ಯ ಕರ್ಣಾಮೃತಂ ? ನಡುಗುತಿಹೆ ಏಕೆ ?
 ನಿನಗೆ ನಾಲಗೆಯುಡುಗಿದುದೆ ? ಕೆಮ್ಮನಿಹುದೇಕೆ ?
 ನುಡಿ ಬೇಗದಿಂದಲ್ಲದಿರೆ ತೊಲಗು ! ಕಣ್ಣಿದಿರ್
 ನಿಂದು ಕಾಡದಿರೆನ್ನ ಕದಡು ಬಗೆಯಂ !” ಗುಡುಗಿ
 ನುಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಿಲೊಡಲ ಕರ್ಬುರಾದ್ಯುತಗಿಂತು
 ಗದಗದಿಸಿದಳ್ ದಾಸಿ : “ನನ್ನನನಲಾ ಲಲನೆ
 ಬಳಿಯಟ್ಟಿದಳ್, ಪ್ರಭೂ. ತಾರಾಕ್ಷಿ ದೇವಿಯರ್
 ಮೇಘನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೊಡನಗ್ನಿಯಂ ಪುಗಲ್
 ನಿಚ್ಚಯಿಸ್ಸಹರ್. ತಡೆದದಂ ತಮ್ಮ ಬರ್ಪುದನೆ
 ಪಾರ್ಥಿದಿರ್ ನೋಡುತ್ತುಮಿದೆನ್ನ ನಟ್ಟಿದರ್
 ನಿಮ್ಮಿದ್ಧೆಡೆಗದಂ ನಿವೇದಿಸಲ್ ತಮ್ಮಡಿಗೆ !”

೧೩೦

೧೪೦

ಕೇಳುದೆ ತಡಂ ತೆಕ್ಕನೆದ್ದನು ದಶಾನನಂ,
 ಸೊಸೆಯಳಲಿದಿರ್ ತನ್ನಳಲ್ ಬರಿ ನೆಳಲ್ ದಿಟಂ
 ಎಂಬ ಧೀರೋದಾತ್ತ ಭಾವೋಜ್ವಲಾನನಂ ;
 “ನಡೆ, ತೆರಳ್ ; ಪೇಳನಲೆಗೀಗಳೆಯೆ ಬಂದೆನಾಂ.
 ತಳುವದೆಯೆ ನಡೆ, ಓಡು !” ಆಳನಟ್ಟಿದನೊಡನೆ
 ತೊಳೆವವೋಲಳಲಂ ಮೊಗಂದೊಳೆದನುಟ್ಟುದಂ
 ತೊಟ್ಟುದಂ ನೇವರಿಸಿದನ್ : ದುಃಖಿ ಛಾಯೆಯುಂ
 ಹೊರಸುಳಿಯದಂದದೊರ್ ಧೀರವೈಖಿರಿಯಾಂತೆ
 ನಡೆದನಾ ದೈತ್ಯೇಶ್ವರಂ, ದಿವಂಗತ ಸುತನ
 ಸತಿಯ ಶೋಕಾಗ್ನಿಯಂ ತವಿಪ ಪೆರಳೆಗಳಂ
 ಕರೆಯುವ ಮನೋನಿಶ್ಚಯದ ತೋಯದಂಗಳಂ
 ಪೊತ್ತುಯ್ವ ಕಾರ್ಗಾಳಿಯೋಲ್ !

೧೫೦

ದಿಗಿಲೊಂಡೆರ್ದೆಗೆ

ಧೃತಿ ತಾಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಮಾಳ್ಕೆಯಿಂ ರಾವಣಂ
 ಪೊಕ್ಕನ್ ಪುರಂದರಾರಿಯ ಮೇಘಚುಂಬಿತ
 ಮಹಾ ವೇಶ್ಮಮಂ. ಪಿಂತೆ ತಾಂ ಬರಲಿದಿಗೊಂಬ
 ಸುತನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಶೂನ್ಯತೆಗಸುರ ಸಂಕಟಂ
 ಸುಯ್ಪಿರಲದಂ ಕಷ್ಟದಿಂ ಸಂಯಮಿಸಿಕೊಳುತೆ ;
 ದ್ವಾರದ್ವಾರಂಗಳೆಡೆ ತನ್ನ ಬರ್ಪುದ ಕಂಡು,
 ಕುಗ್ಗುತೆ, ಮೊಗಂ ತಗ್ಗಿ, ಗೆಂಟರೈಗೆ ಸರಿದು

ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಿಂಕರವರ್ಗಮಂ ದಾಂಟಿ
ಬಂದನನಲಾ ಕನ್ನೆ ತನ್ನಪ್ಪುಗೆಯೊಳಾಂತು
ಮಗನ ಮನದನ್ನೆಯಂ ತರುಣಿ ತಾರಾಕ್ಷಿಯಂ
ಸಂತ್ರೈಸುತ್ತಿದ್ದಂತವುರಕೆ. ಆ ಗೋಳನಾರ್
ಸಹಿಸಲಾಪರ್ ? ಮಡಿದ ಜವ್ವನಿಗ ಗಂಡನಂ
ನೆನೆದುಳುವ ಜವ್ವನೆಯ ಗೋಳನಾಕರ್ಣಿಸುತೆ
ಮರವಟ್ಟನೊಲ್ ನಿಂದನಿಂದ್ರಜಿತುವಿನ ತಂದೆ
ಹಂದದಲ್ಲಿಂದೆ ; ರಾಮಾಸ್ತ್ರತತಿಯಿಂ ಮುಂದೆ
ಜಜ್ಜರಿತನಾದನೆಂಬುದು ಬರಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲೆ?

೧೬೦

ಪಿರಿಯಯ್ಯನೆಯ್ಯಂದುದು ಕಂಡನಲೆ : “ಸಖೀ,
ಮಾವನದೊ ! ಸುತನ ಸಾವಿನ ಸಿಡಿಲ್ ಬಡಿದುಸಿರ್
ಕಟ್ಟಿದೋಲುಸಿಕನಿರ್ಪನ್ , ನಿನ್ನ ನೋವ್‌ಗರಂ
ತನಗೆರಗಿದಂತೆ !” ಕೆಳದಿಯನಾಲಿಸಿರ್ಜಡೆಯ
ಬೈತಲೆಯ ಸಿರಿಯುಡೆಯ ಬೆಡಗಿನ ನಡೆಯ ತರಳೆ
ತಾರಾಕ್ಷಿ, ತತ್ತರಿಸುತೆದ್ದು, ರೋದಿಸುತೆಯ್ಲಿ,
ಮುಡಿ ಬಾಗುತಡಿಗರಗಲುರುಳಿದಳು ; ಹೊರಳಿದಳು
ಗಂಡನಯ್ಯನ ಪಾದತಲದಲಿ, ದಶಾನನನ
ಗುಂಡಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಗರಗಸವೆಳೆವವೋಲ್. ಬಾಗಿ,
ಬಾಲೆಯಂ ಮೇಲೆತ್ತವೋಗಿ, ಕುಸಿದನು ತಾನೆ
ನೆಲಕೆ, ಕೈಲಾಸಮಂ ನೆಗಹಲಲುಗಾಡಿಸಿದ

೧೭೦

ಬಾಹು ಭೀಮಂ. ಮುಕ್ಕ ಮುಕ್ಕಫಲಾಶುಗಳ್
ಸ್ವಲಿತಾಕ್ಷರಂಗಳಂ ಕೆಳೆಗೊಂಡುವೆನೆ ಸೊಸೆಯ
ಸಂತ್ರೈಸಿದನು ಮಾವನಂತೆಂದು : “ತಡೆ, ಮಗಳೆ,
ಕಡಲುಕ್ಕುವೀ ಕಣ್ಣೊಡಲ ಬಡಬನಂ : ಲಂಕೆ
ಕಂತುವುದು ಕಣ್ಣೀರೊಳಳ್ಳು ; ಸುಟ್ಟುರಿವನೀ
ಲಂಕಾಧಿಪಂ, ನಿನ್ನ ದುಃಖ ದಾರುಣ ದವದ
ದಳ್ಳುರಿಗೆ ! ನಿನ್ನಿಂದೆ ಮುಂದೆ ರಾಕ್ಷಸ ಕುಲಂ !
ನೀನೆಯಿನ್ ಲಂಕಾಧಿದೇವಿ, ಲಂಕಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ;

೧೮೦

ನೀಂ ಬರ್ದುಕಲುಳಿವುದೆಮ್ಮೀ ವಂಶಮಿಲ್ಲದಿರೆ,
ನೀನೆ ಕಾರಣಮಾಗೆ, ಕುಲಕೆ ಕೊನೆ ! ತಾಳ್, ಮಗಳೆ ;
ತಾಳಿ ಬಾಳ್ ; ಬಾಳಿ ಬಾಳಿಸು ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಂ :
ಮಹಾರಾಣಿ ಮೇಘನಾದಂಗೆ ನೀನವನಿಂದೆ
ವೀರ ಸತ್ತಪ್ಪತಿಮೆಯೆನೆ ಪಡೆದೆಯೊರ್ವನಂ,
ಮನೆಯ ಪೆರೆಯ ಕುಡಿಯನಣಗನಂ ವಜ್ರಾರಿಯಂ.

೧೯೦

ತಣಿವಹುದು ನಿನ್ನಿನಿಯನಾತ್ಮಕ್ಕೆ ನೀನವನ
 ಮೊಳಕೆಯಂ ಪೆರ್ಮತನಕೆ ಪೊರೆಯೆ. ಬಹಳಮಿನ್
 ಪೇಳಲಿಂದೆನಗೆ ತೆರಪಿಲ್ಲ : ಕೇಳ್, ಮಗಳೆ, ಪಗೆ
 ಕೋಂಟಿಯಂ ಮುತ್ತಿ ನಿಂದಿಹ ಪೊಳ್ಳು. ಪೋದಿರುಳ್
 ವೀರನತಿಕಾಯನಿಂ ಗಾಯಗೊಂಡೊಳಸೋರ್ದು
 ಕೆಟ್ಟೋಡಿತಾದೊಡಂ, ತಲ್ಲಣಿಸಿಹುದು ಲಂಕೆ,
 ಬೆಂಕಿಯಾಟೋಪದಿಂ. ಇಂದೆನಗೆ ಕಟ್ಟುವೆನ್
 ನಾನೆ ಸೇನಾಧಿಪನ ಪಟ್ಟಮನ್ !” ತುಸುವೊಳ್ಳು
 ಮೌನಮಿರ್ದನ್, ಮತ್ತೆ : “ಬಾಳ್, ಮಗಳೆ, ಬಾಳ್ ! ಏಳು;
 ಮೊಮ್ಮಗನದೆಲ್ಲಿ ? ತೋರೆನಗೆ !”

೨೦೦

ಎನುತೆದ್ದವಗೆ

ಅನಲೆ “ತಾಯ್ ಕರೆದುಕೊಂಡಿಹಳೀಗಳೆಯೆ ತಹೆನ್.”
 ಎಂದಗಂ ನಡೆದು, ಸರಮೆಯ ಕಯ್ಯೊಳ್ಳಿದನಂ
 ವಜ್ರಾರಿಯಂ ತಂದು ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಕಯ್ಗೆ
 ನೀಡಿದಳು, ರಾಕ್ಷಸ ಮುಖಂ ಮುಗ್ಧ ಶಿಶುವಾಗೆ !

ಪೊಸ ಮುಗುಳ್ ಪಸುಳೆಯಂ ಮೊಮ್ಮಗನನೆತ್ತಿ, ಕಣ್
 ತೊಯ್ವಿನಂ ಮುಂಡಾಡಿ, ಸೊಸೆಯ ಸನಿಹಕೆ ನಡೆದು,
 “ಮಗಳೆ, ನೋಡಿಲ್ಲಿಹುದು ಬರ್ದುಕಿಗರ್ಥಂ, ಮತ್ತೆ
 ಬಾಳ್ಗೆ ಗುರಿ ನಿನಗೆ. ನಿನ್ನ ಸಾವಿನ ಸುಖವನೀ
 ಮೇಘನಾದನ ತೇಜದೇಳೆಗೋಸುಗಮಾಗಿ
 ಬೇಳ್. ನಿನ್ನ ದುಃಖಮಂ ಮರೆ ಈತನಳನಗೆಯ
 ಸುಖಕೆ. ತೋರೆ ನಿನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ಈ ನಿನ್ನ
 ಮೇಣೆಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವಕಾಗಿ. ಕೊಳ್ಳಿತನಂ,
 ಪುರುಹೂತ ಜೇತ ಸಂಜಾತನಂ ! ಏಳ್, ಮಗಳೆ,
 ಏಳ್ ! ಬಾಳ್ ಇದೆಕೊ ತೋಳ್ ಚಾಚುತಾಹ್ಲಾನಿಸಿದೆ
 ನಿನ್ನಳ್ಳರೆಯ ಪಸುಳೆವೋಲ್. ಕೇಳ್, ತೊದಲ್ವದರ
 ಕರೆಯಿಂಚರಂ !” ಇಟ್ಟನಿಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಸತಿಯ
 ತೊಡೆಯ ತೊಟ್ಟಿಲೊಳವನ ಕಾಂತಿ ಕರುವಿಟ್ಟಂತೆ
 ಕಂಗೊಳಿಸುತಿರ್ದ ಶಿಶುಗಾತ್ರಮಂ. ತೊಟ್ಟನೆಯೆ,
 ಪೊರಮಟ್ಟಿನಲ್ಲಿದೆ, ತರಿಸಂದು ತನ್ನ ತಾಂ
 ಬೇರ್ಪರಿಯೆ ಕಿಳ್ಳುಕೊಳ್ಳಂತೆ.

೨೧೦

೨೨೦

ಪುರಾಧ್ಯಕ್ಷನಂ

ಕೂಡಿ ನಗರದ ದಗ್ಧ ದುಸ್ಥಿತಿಗಳಂ ನೋಡಿ,
 ಜನ ಭಯ ನಿವಾರಣೋಪಾಯಂಗಳಂ ಪೇಳ್ಳು,

ಕೋಂಟೆವಾಗಿಲ್ ವಾಗಿಲೆಡೆ ದುರ್ಗರಕ್ಷೆಗೆ
 ಬಲಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ಸಮಯಸೂಚನೋಚಿತಗಳಂ
 ಬೆಸಸಿ, ತನ್ನಯ ಮೂಲಬಲ ಸರ್ವಮಂ ರಣಕೆ
 ಸಜ್ಜಿತಂ ಮಾಡಿ ಸನ್ನಾಹಗೆಯ್ಯಾಚ್ಚಿಯಂ
 ದಂಡನಾಯಕಗಿತ್ತು, ಕೋಲಾಹಲಂ ವರಸಿ
 ರಣವಾದ್ಯಗಳ್ ಮೊಳಗುತಿರೆ ಪಿಂದಿರುಗಿದನ್
 ದಶಗ್ರೀವನಾತ್ಮದುಃಖ ಕ್ರೋಧ ತಪ್ತಂ,
 ಮರಳವೋಲ್ ಪೋದ ದೈರ್ಯಂ ದೈತ್ಯಪತ್ತನಕೆ.

೨೩೦

ಕಳಕೆ ತೆರಳುವ ಮುನ್ನಮಿನಿತು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಂ
 ಬಯಸಿ, ಮಂಚದೊಳೊರಗಿ, ಘೋರ ಸಮರಕೆ ತನ್ನ
 ಧೃತಿಯ ಧನುವಿಗೆ ಮೌರ್ವಿಯನ್ನೇರಿಸಲ್ಕದಂ
 ಚಿತ್ತಮಂ ಬಾಗಿರುವ ದೈತ್ಯ ದುರ್ಧರ ಧೂರ್ತ
 ಮರಣಮಯ ಕರ್ಮದೊಳ್ ತೊಡಗಿರಲ್ ರಾವಣಂ,
 ಬಾಗಿಲೊಯ್ಯನೆ ತೆರೆದುದೊಳಗೆ ಬಂದಳು ತಂಗೆ
 ಚಂದ್ರನಖಿ !

ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಿ “ಏನ್ ಬಂದುದಾ ,
 ತಂಗೆ ?” ಎಂದಸ್ಥಿರಧ್ವನಿಯ ಪಿರಿಯಣ್ಣನಂ
 ಬಳಿಸಾರ್ದು, ಕಾಲ್ಪಡಿದು, ಪದಕೆ ಪಣೆಯೊತ್ತಿದಳ್ ;
 ಗದ್ದದಿಸುತ್ತಳಸುರ ಕೃಶಾಂಗಿ. ಪಿಂತೆಂದು
 ಕಾಣದಿದವಳ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬೆಕ್ಕಸಗೊಂಡು
 ರಕ್ಕಸಂ :

೨೪೦

“ಏನಿದೀ ಮಲಿನ ವಸನಂ ನಿನಗೆ ?
 ಅದೇಕಿಂತು ಸೊರಗಿರುವೆ ?”

“ಪಾಪಿ ; ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಿ ;
 ಬಂದೆನಾಂ ಬಯಸಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮಂ !”

“ಪಾಪಮೇನ್ ?

ಆಗ್ಲೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಮಾರ್ಗ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮ್ ?”

“ಪಾಪಿ ನಾನ್. ನನಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮಿನ್ನಾರ್ಗ ?”
 ವ್ಯಂಗಮೆನೆ ನಕ್ಕನಸುರಂ.

“ನಗುವೆ ಏಕಣ್ಣಯ್ಯ ?

೨೫೦

ಮುನ್ನನ್ನಳಲ್ತು ನಾನಿನ್. . .ನನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದೆ
 ಕಳ್ಳುಯ್ದು ಹದಿಬದೆಯನೆಳೆತಂದೆ. ಲಂಕೆಯಂ
 ನಾನೆ ಈ ದುರ್ಗತಿಗೆ ತಂದೆ; ಲೆಕ್ಕಕೆ ಮಿಗಿಲ್
 ಬೀರಾಳಳಂ ತಿಂದೆ ; ಸೇನಾನಿಗಳನೆನಿತೊ

ಕೊಂದೆ ; ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಕೊಂದೆನತಿಕಾಯನಂ
 ಮೇಣೆಂದ್ರಜಿತು ಮೇಘನಾದಾದಿ ಮಕ್ಕಳಂ
 ಬೇಳ್ತೆನೆನ್ನಯ ದುರಭಿಮಾನದ ದವಾಗ್ನಿಯಂ
 ಪೋಷಿಸಲ್. ಕಾಲ್ವಡಿದು ಬೇಡುವೆನ್ ನಿನ್ನನೀ
 ರಣಮೇಧಮಂ ನಿಲಿಸು. ನನ್ನನಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ
 'ಶೂರ್ಪನಖಿ' ಎಂದು ಕೋಪಕೆ ಬಯ್ದನಂದದಂ ೨೬೦
 ನನ್ನಿಗೈಯ್ದಿರಿಂದು ನೀನ್. ಬಂದೆನಿಲ್ಲಿಗಾನ್
 ನಿನ್ನಡಿಯೊಳೊಂದು ಭಿಕ್ಷೆಯ ಬೇಡಲದನೆನಗೆ
 ನೀಡವೇಳ್ಳುಂ!"

“ಭಿಕ್ಷೆ ? ನಿನ್ನನ್ನಳಿಗೆ ಭಿಕ್ಷೆ ?
 ಇಂದಿನೀ ವೇಷದಿಂ ನೀಂ ಭಿಕ್ಷುಣಿಯೆ ದಿಟಂ!”
 “ನಾನ್ ಪೊತ್ತಿಸಿದ ಕಿಚ್ಚನಾನ್ ನಂದಿಸಲ್ಕೆನಗೆ
 ನೀಡು ನಿನ್ನನುಮತಿಯ ಭಿಕ್ಷೆಯಂ.”

“ಚಂದ್ರನಖಿ,

ನಿನ್ನ ಕೈ ಪೊತ್ತಿಸಿತ್ತಾದೊಡಂ, ನಿನ್ನಳವನಾ
 ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು ಮೀರಿಪುದಿಂದು. ನೀನಾರಿಸಲ್
 ಪೋದಡದು ಕೇಳ್ ನಿನ್ನನೊಳಕೊಳ್ಳುವುದೆ ದಿಟಂ !”
 “ನನಗದೇ ಪಥ್ಯಂ!”

“ಅದೇನ್ ನಿನ್ನ ಬಗೆ? ಪೇಳ್.”

೨೭೦

“ಪೇಳಲೆನಗಾಸೆ ; ಪೇಳಲ್ಕುಂಜುತಿಹುದೆನ್ನ
 ಜಿಹ್ವೆ”

“ನೀನೊಡವುಟ್ಟಿದಳ್.”

“ಜನಕಕನ್ಯೆಯಂ
 ದಾಶರಥಿಗೊಪ್ಪಿಸುವುದೆನ್ನಾ ಮನೋರಥಂ !”
 “ಸತ್ಪಥಮೆ ದಲ್, ತಂಗೆ ! ಸತ್ಪಥಮೆ ಅದು ದಿಟಂ.
 ಹೆಂಬೇಡಿಗಳಿಗೆ, ಮೇಣ್ ಜೀವಗಳಿಗೆ !” ಆರ್ದು
 ಕೂಗಿ ಕುಳಿತನು ದಶಾನನವನ ಮಂಚಮಂ
 ನೆಮ್ಮಿ !

ಅವನ ಸೋದರಿಯಲೈ ಆ ಚಂದ್ರನಖಿ ?
 ಅಪ್ರತಿಭಳಪ್ಪಳೇನ್ ಅಸುರೇಂದ್ರನೊಳಹೊರಗು
 ಮೇಲ್ಕೆಗಳಗುಗಳನರಿತವಳ್ ? ಸುಯ್ದು ಕುಳ್ಳಿದ್
 ದೈತ್ಯೇಂದ್ರ ಸಮ್ಮುಖಿದಿ ತನ್ನುದ್ಧಮನಿತುಮಂ
 ನೀಳ್ಳು ನಿಂದಳು ನೀಳೊಡಲ ಲಂಕಾಲತಾಂಗಿ
 ಮಾರುತ್ತರಂಗುಡಲ್ ಮಾರಾಂತಳೋಲ್ :

೨೮೦

“ಅಂಜಿ

ನೆಗಳ್ಳುದದು ಪೇಡಿತನವರಿತು ಮಾಳ್ಳುದಕೇಕೆ
 ಆ ಪೆಸರ್ ? ಪೇಡಿ ತಾನೆಂಬರೆಂಬುದಕಳ್ಳಿ
 ನೆಗಳ್ಳನುಮಪಧ್ಯಮಂ, ಪೇಡಿಯಿರ್ಮಡಿ ದಿಟಂ!
 ನಿನ್ನಾತ್ಮಮೇನಾಡುತಿದೆ ಪೇಳ್ ; ಪೇಳೆನಗೆ
 ನಿನ್ನಂತರಾತ್ಮಮಂ ! ಏನದಾ ಅತ್ತಿಗೆಗೆ
 ನೀನೊರೆದ ಕನಸಿನರ್ಥಂ ? ಸೀತೆಯೊಳ್ ನಿನಗೆ
 ಇನ್ನುಮಿರ್ಪುದೆ ಅಂದಿನಾ ಕಾಮರುಚಿ ? ಪೇಳ್
 ಅಶೋಕವನವಾಸಿ ಈ ಸೀತೆ, ಆ ಪಂಚವಟಿ
 ವಾಸಿನಿ ಸುವಾಸಿನಿಯವೋಲ್, ನಿನಗೆ ಮೋಹಮಂ
 ಕೆರಳಿಪಳೆ ? ಈ ನಿರಶನವ್ರತೆಯುಮೀ ಮಲಿನ
 ವಸನೆಯುಂ, ಈ ತಪಸ್ವಿನಿಯುಮೀ ನಿಶ್ಚಲ
 ಪತಿವ್ರತಾ ಪೂಜ್ಯೆಯುಂ “ಕಡೆಕಡೆಯುತಕ್ಷರವ
 ತಡೆ ತಡೆಯುತಾಡಿದಳ್ “ನಿನಗೆ ಭೋಜ್ಯಳೆ, ಪೇಳ್ ?
 ತಪಸ್ಯೆಯಿಂ ವಾಣೀಪತಿಯನೊಲಿಸಿ ವರಂಗಳಂ
 ಪಡೆದ ಕೃತಬುದ್ಧಿ ನೀನ್ ! ತೇಜಂ ಕಿಡುವುದೆಂದು,
 ಕ್ಷಾತ್ರಂ ಮಸುಳ್ಳುದೆಂದಿಂತು ನೀನಂಜುವೊಡೆ
 ಬೆಸಸು ಕಾರ್ಯವನೆನಗೆ, ಅನ್ಯರಿಗೆ. . .”

೨೯೦

“ನಿಲ್ ಸಾಲ್ಗುಮೀ

ನಿನ್ನುಪನ್ಯಾಸಂ, ಸಹೋದರಿ ! ಜಾಣೆ ನೀನ್,
 ಬಲ್ಲೆನಾನ್. ಇಲ್ಲದುದನಹುದೆಂದುಮಿರ್ಪುದಂ
 ಇಲ್ಲಮೆಂದುಂ ಬಗೆಯೊಪ್ಪುವೊಲ್ ತೋರ್ಪ ಜಾಣ್ಣೆ
 ನಿನಗೆವೊಡಹುಟ್ಟು . ನಿನಗಿಂ ಮೊದಲ್ ಪುಟ್ಟಿದೆನ್
 ನಾನ್. ದಿಟಂ ನೀಂ ಪೇಳ್ಳುದನಿತುಂ, ದಿಟಂ, ನನಗೆ
 ಸತ್ತುದಾ ಸೀತೆಯೊಳ್ ಕಾಮರುಚಿ. ನೀನಿತ್ತ
 ಕಾರಣಂಗಳಿಗಲ್ಲ ; ಅವಕಿಂ ಮಿಗಿಲ್ ಪಿರಿಯ
 ಕಾರಣಂಗಳಿಗಾಗಿ ! ದಿಟಮಿಂದಿನೀ ಸೀತೆ
 ನನಗಂದಿನಾ ಸೀತೆಯಲ್ಲ ; ಆಕೆಗೆ ಮಿಗಿಲ್
 ಪುಟ್ಟಿರ್ಪುದೀಕೆಯೊಳ್ ನನಗೊಂದತೀವತರ
 ಗಾಢಮೋಹಂ. ತೊರೆದೆನಾಕೆಯನ್ ; ಆದೊಡಂ
 ಎಂದೆಂದಿಗಂ ಬಿಡೆನ್ ಈಕೆಯನ್ ! ಚಂದ್ರನಖಿ,
 ಪೇಳ್ಳೆನಾಲಿಸು ಪಿಂತೆ ನಡೆದುದಂ : ಕಂಡೆನಾ
 ಮಾರೀಚನಂ. ಪ್ರೇರಿಸಿದೆನಾತನಂ, ಕನಕ
 ಮೃಗರೂಪದಿಂ ವಂಚಿಸಲ್. ಬಲ್ಲೆ ನೀನದಂ

೩೦೦

೩೧೦

ಕಥನಮಂ. ಮಾವನಾಡಿದನಂದು ಹದಿಬದೆಯ
ಮಹಿಮೆಯಂ ಕುರಿತು. ರಾವಣಶಯ್ಯೆಗೊಲಿಯದಿಹ
ನಾರಿಯಿಲ್ಲೆಂದಾಡಿದೆನ್, ಮೂಲೋಕದೊಳ್ ! ಮತ್ತೆ,
(ನಿನ್ನೆ ನಾನಾಡಿದಂತಿರ್ಪುವಾ ಮಾತುಗಳ್)
ಪೂಣ್ಣೆನವನಿಗೆ 'ಇಲ್ಲ, ಮಾರೀಚಿ, ಎಲ್ಲಿಯೂ
ಇಲ್ಲ ಆ ನನ್ನ ತಾಯ್ ! ಪುಸಿಯ ಪೊಗಳಲ್, ಅಯ್ಯೊ,
ಪೇಸಿದಪುದೆನ್ನ ಬಾಯ್. ಸಲ್ಲದಯ್ ಪುಸಿಗೆನ್ನ
ಪೂಜೆ ; ಪಾವನೆಯೆನಗೆ ತೋರ್ದಂದು ಧನ್ಯನಾಂ ;
ಧನ್ಯೆ ತಾಂ !' ಚಂದ್ರನಖಿ, ಧನ್ಯನಪ್ಪಾ ಪೊಳ್ಳು
ತೋರುತಿರ್ಪುದು ಸಾರೆ ಬರ್ಪಂತೆ. ಬರ್ದುಕಿರಲ್
ಮೇಣ್ ಪುಣ್ಯಯೋಗಮಿರೆ ನಿನಗೆ ನೋಡಲ್ ಬರ್ಕುಮಾ
ದಿವ್ಯದೃಶ್ಯಂ !. . .”

೩೨೦

ಕೇಳ್ದದಂ ನಿಮಿರ್ಪುದು ನವಿರ್
ಮೆಯ್ಯೆ ; ತತ್ತರಿಸಿದಳ್ ಚಂದ್ರನಖಿ ; ಕಣ್ಣೀರ್
ತುಳುಂಕುತಿರೆ, ಮತ್ತೆ ಮೊಳಕಾಲೂರಿ ನಮಿಸಿದಳ್ ;
ನುಡಿದಳ್ :

೩೪೦

“ದಿಟಂ, ನೀನ್ ಮಹಾಕವಿ ದಿಟಂ ! ಜಗದ್
ರಂಗದೊಳ್, ಬರಿ ಕಲ್ಪನೆಯೊಳಲ್ತು, ಕೃತಿಗಳಂ
ಕೊರೆಯುವ ಮಹಚ್ಚಿಲ್ಲಿ ನೀಂ ದಿಟಂ !”

“ತಾಳ್ ! ತಾಳ್ !

ಕವಿಪ್ರತಿಭೆಯಲ್ತಾ ಋತಪ್ರತಿಭೆ. ದಶಮುಖಂ,
ಶಶಮುಖಂ, ಬಹುಮುಖಮನಂತಮುಖಮದಕೆ ! ಕೇಳ್,
ಜಾನಕಿಗೆ ಸೋಲನೊಪ್ಪಿದೆನಿಲ್ಲಮಿನ್ನುಮಾಂ,
ತಂಗೆ, ಆ ಸೋಲೊಳಿಹುದೆನ್ನ ಗೆಲ್. ಇಂದೆನ್ನ
ಮೂಲಬಲಗಳನೆಲ್ಲ ಕೊನೆರಣಕೆ ಕರೆಯುವೆನ್.
ಪಿಂತೆಂದುಮಾ ವಾನರ ಬಳಂ ಕಾಣದೊಂದತಿ
ಪರಾಕ್ರಮವನವರಿಗಿಂದಾಂ ತೋರುವೆನ್. ನನಗೆ
ಬ್ರಹ್ಮನಿಂ ಬಂದುದೊಂದಿರ್ಪುದು ವರ ವರಿಷ್ಠಂ.
ಆ ವರ ಬಲದಿ ನನ್ನ ಮೂಲಬಲದೊಳ್ ನಾನೆ
ಓರೊರ್ವನುಂ, ಸರ್ವರುಂ, ಮತ್ತೆ ಸರ್ವಮುಂ
ಆಗಿ, ದಶಮುಖನೆಂಬ ಬಿರುದು ಶತಶತಮಾಗೆ,
ಕಾಪಾಡುವೆನ್. . . ಮತ್ತಮೀ ಸೀತೆಯಂ ಬೇಡಿ
ಪಡೆವೆನಿಷ್ಟಾರ್ಥಮಂ. ಅತಿಕಾಯನಿಂದ್ರಜಿತುಗಳ್

೩೫೦

ಮಡಿದರೇನ್ ? ಮೆಯ್ ಬಿಟ್ಟರಲ್ತೆ ? ನೀನಳುಕದಿರ್, ಅಳದಿರ್ ! ಅಂಜದಿರ್ ! ಸಿಡಿಲಾಳ್ ಸಹೋದರನ್, ಎಂದರಿ, ಸಹೋದರೀ ! . . . ಏಳ್, ತಂಗೆ, ನನಗೇಕೊ ಬಾಯಾರುತಿದೆ, ಪಾನಮಂ ತಾ. . .ಮೊಳಗುತಿದೆ ಕೇಳ್ ಭೇರೀ ರವಂ !. . .”

೩೬೦

ತೊಯ್ದ ಕಣ್ಣೊರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೆ
ಚಂದ್ರನಖಿ ತಂದುಕೊಟ್ಟಳು ಶೀತಲೋದಕದಿ
ಮುಳುಗಿಟ್ಟ ಸೋಮರಸಮಂ. ಈಂಟುತ್ತದಂ
ಮಂಡೋದರೀ ಪ್ರಿಯಂ :

“ನಿನ್ನತ್ತಿಗೆಯನಿನಿತು
ನೋಡಿಕೊಳ್, ನಡೆ, ತಂಗೆ. ಜಜ್ಜರಿತಳಾಗಿಹಳ್”
ನಿಡಿದು ಸುಯ್ದೆಂದನ್ “ಒಬ್ಬನೆ ಮಗನ ಸಾವ್‌ಗೇಳ್ಳು !”
ಒಂದಿನಿತನಂತರಂ “ನಮ್ಮ ಸಂವಾದಮಂ
ನೀನವಳ್ಳೊರೆಯದಿರ್.” ಎಂದಿನಿತನಂತರಂ
ಚಿಂತಿಸಾಳೋಚಿಸುತೆ ಮತ್ತೆ “ನೀನೊರೆದೊಡಂ
ಚಿಂತೆಯೇನ್ ? ಪೇಳದಿರೆನಲ್ ಪೇಳದಿರ್ಪೆಯಾ
ನೀನ್ ! ನೀಮೆ ಗೆಲ್ವಿರ್ ತುದಿಗೆ ! ನಿಮ್ಮದೊಳಸಂಚು !
ತನ್ನವರ್ ಗೆಲ್ಲುವೊಡೆ ತನಗೆ ಸೋಲ್ವದೆ ಜಯಂ !”

೩೭೦

* * * *

ದಶಾನನ ಸ್ವಪ್ನಸಿದ್ಧಿ

ನಕ್ಷತ್ರ ಖಚಿತ ಮೇಖಳೆಯಾದುದಯ್ ವೇಳೆ
 ಕೃಷ್ಣಾಂಬರಾ ನಿಶಿ ಚತುರ್ದಶಿಗೆ. ನಡು ರಾತ್ರಿ,
 ಶ್ರೀರಾಮ ಚಿತ್ತಪಸ್ ತೇಜಮುರಿಪಿದ ತನ್ನ
 ಮೂಲಬಲ ಸಂಹೃತಿಗೆ ಧೃತಿ ಕಲಂಕಿದ ರೋಷ
 ರಕ್ಷಾಕ್ಷ ರಾತ್ರಿಂಚರೇಶ್ವರಂ, ಪೇಳ್ ತಾಯೆ
 ಓ ವಾಗಧಿಷ್ಠಾತ್ರಿ , ತೊಡಗಿಹನದೇನಂ
 ಮಹತ್ ಪೂಜೆಯಂ ಶರ್ವಮಂದಿರದೊಳೇಕಾಂಗಿ ?

ಜ್ಞಾನಾಧಿದೇವಿ ನೀಂ, ಮೇಣ್ ವಿಜ್ಞಾನನೇತ್ರಿ ;
 ಹೊರ ನನ್ನಿಯೊಂದಲ್ಲದಂತ್ಪಕ್ಷು ತಾಂ ಕಾಣ್ಬ
 ಲೌಕಿಕಾತೀತಮಹ ನಿತ್ಯಸತ್ಯಂಗಳಂ

೧೦

ತೋರೆನಗೆ, ದೇವಿ, ವಿಶ್ವಾಂತರಾತ್ಮೆ ! ಸ್ಥೂಲಮಂ
 ಸೂಕ್ಷ್ಮಮಂ, ಕೋಶಕೋಶಗಳಿತರ ಕಾಲಮಂ
 ದೇಶಮಂ, ಕಾರಣವನಂತೆ ಕಾರಣದಾಚೆ
 ಲೀಲಾ ಮಹೋದ್ದೇಶಮಂ ಬಲ್ಲೆ ನೀಂ ; ಕವಿಗೆ
 ಕೃಪೆಗೆಯ್, ಅವಿದ್ಯೆ, ಹೇ ವಿದ್ಯೆ, ವಿದ್ಯಾತೀತೆ !
 ಬಹಿರ್ಘಟನೆಯಂ ಪ್ರತಿಕೃತಿಸುವಾ ಲೌಕಿಕ
 ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿದು ; ಅಲೌಕಿಕ ನಿತ್ಯಸತ್ಯಂಗಳಂ
 ಪ್ರತಿಮಿಸುವ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ಯ ಕಥನಂ ಕಣಾ
 ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪುವ ರಚಿಸಿದೀ ಮಹಾಛಂದಸಿನ
 ಕೃತಿಮೇರು, ಕೇಳ್, ಜಗದ್ಭವ್ಯ ರಾಮಾಯಣಂ !

೨೦

ರತ್ನ ಪ್ರದೀಪಮಯ ಹೇಮಮಂದಿರದಲ್ಲಿ
 ಸಂಕಲ್ಪ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಮಹಾದುರ್ಗೆಯಂ ತಣಿಸಿ
 ವೈರಿವಿಧ್ವಂಸನ ವರಂಗಳಂ ಪಡೆಯಲ್
 ಮನಂದಂದು ದೃಢಮತಿ ತಪಃಕೃತಿಯೊಳಿದ್ದಂ
 ದಶಾನನಂ. ಧವಳ ಶಿವ ವಕ್ಷ ವೇದಿಯನೇರಿ,
 ಜೋಲ್ಲ ಜಿಹ್ವೆಯ ಶೋಣಿತಸ್ತೋತಮಂ ಕಾರಿ,
 ರುಂಡ ಮಾಲಾಭೀಳ ಕಂಠಾವತಂಸದಿಂ
 ನರಕರ ಸ್ತೋಮ ವಿರಚಿತ ಕಟಿಯ ವಸ್ತ್ರದಿಂ
 ಬಹು ಬಾಹು ಭೀಕರಾಯುಧಪಾಣಿ, ದಿಗ್ವ್ಯಸ್ತ

ಕಾಳೋಗ್ರ ವೇಣಿ, ತ್ರಿಣೇತ್ರ, ತ್ರಿಜಗನ್ನಾತೆ, ೩೦

ಮಾಯೆ ಮೇಣ್ ಪ್ರಕೃತಿ ಮೇಣ್ ಶಕ್ತಿ ಮೇಣ್ ಲೀಲೆ,
ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಲಯ ಶೀಲೆ ತಾನೆಸೆದಳಯ್
ದೈತ್ಯ ಪೂಜಾ ಮೂರ್ತಿ, ಕಾಲಾತ್ಮಕೆ, ಕರಾಳಿ,
ನಾಟ್ಯ ಭಂಗಿಯ ಜಗನ್ನಟರಾಜ್ಞಿ! ಸುತ್ತುಂ
ಜಪಾ ಕುಸುಮ ಕುಂಕುಮ ಬಲಿಗಳೆಸೆದುವಯ್ ಕಣ್
ಪೆಳರ್ವವೋಲ್. ವರಲೋಭಿ ಲೋಹಿತಾಂಬರ ಶೋಭಿ

ರಾವಣಂ ಹೋಮ ಧೂಮಾವರಣ ನೀಲಾಭ
ಕಾಳಿಕಾ ಮೂರ್ತಿಯಂ ದಿಟ್ಟಿ ನಟ್ಟೀಕ್ಷಿಸುತೆ
ಕಾಯುತಿರ್ದನು ತನ್ನಭೀಷ್ಠಕೆ ಮುಹೂರ್ತಮಂ

ತನ್ನಿಷ್ಟ ದೇವತಾವಿಷ್ಣಾರದಾ. ಸೃಷ್ಟಿಯುಂ ೪೦

ನಿಂದುದುತ್ಕಂಠ ಭೀತಿಯಿನಸುರ ದೃಷ್ಟಿಗ್ರಹಂ
ಬಡಿದವೋಲ್. ದೈತ್ಯಭಕ್ತನ ಭೀಷ್ಠಭಕ್ತಿಗೆ
ಜಗಜ್ಜನನಿ ತನ್ನಅಚಿತ್ ತಾಟಸ್ಥ್ಯಮಂ ತೊರೆದು
ಗೋಚರಿಸಲೆಳಸುತಿರೆ ಚಿದ್ರೂಪದಿಂ : “ತಾಳ್,

ಮಹಾತಾಯಿ, ತಾಳ್ !” ದೇವಗಣಮೊದರಿದುದು ಗಗನ

ಗಂಗಾಮೃತಾರ್ಘ್ಯವಾದ್ಯಂಗಳಿಂ ತಾಯ್ಗೆರಗಿ,

“ನೀನಿಂದು ಮೈದೋರಲೀ ಭುವನಭೀಕರಗೆ

ಕೇಳ್ವನು ವರಂಗಳಂ ಧರಕ್ಷಯಕೆ ದಿಟಂ

ಸಾಧನಗಳಂ !” ಹೊಸ್ತಿಲೊಳ್ ನಿಂದಳೋಲಂತೆ

ಚಿತ್ತಚಿತ್ತುಗಳೆಡೆಯೊಳಿರ್ಬಯೊಳಾ ದುರ್ಗೆ ೫೦

ಅತ್ತಲಿತ್ತಲ್ ತೂಗಿದಳ್ ಲೀಲಾ ವಿನೋದೆ !

ಕಾಲ್ವಿಡಿದ ದೇವರಕ್ಷಗಳೆ ಸಮಾಧಾನಮಂ

ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂ ಮನೋಗೋಚರಮೆನಲ್ ದೇವಿ

ಸೂಚಿಸುತಿರಲ್, ತಾಯಿ ತಡೆದುದಕೆ ಕಡುಮುಳಿದು

ತುಡುಕಿದನು ಕಡುಗಮಂ ದೈತ್ಯರೊಡೆಯಂ :

“ಏಕೆ

ತಡೆಯುತಿಹೆ ತಾಯಿ ? ಭಕ್ತನ ಧೃತಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆಂ ?

ಪೂ ಪಣ್ಣು ಬಲಿ ನಿನಗೆ ಸಾಲದಿರೆ, ಇದೊ ನೋಡು,

ಒಂದುರುಳಲಾಯೆಡೆಯೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮೂಡುವಾ

ಹತ್ತು ತಲೆಗಳ ವರೆಗೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಡಲೆನಗೆ

ಇರ್ಪುದಾಯುಶ್ರೀ ! ನಿವೇದಿಸುವೆನಿದೆ ಕೊಳ್ !”

ಏಕಂಪಿಸೆ ಶಿಲಾಶರೀರಂ, ಏಕಂಪಿಸಿತು ಕೇಳ್ ೬೦

ಶಿವಮಂದಿರಂ ! ತಟಿದ್‌ರೋಚಿಮಯ ವೀಚಿಮಯ

ಸಾಗರಂ ಮೇರೆಯಿಲ್ಲದ ಮಹಾದೂರದಿಂ
ಮೇಲ್ವಾಯ್ದುದಾ ರುಂದ್ರ ದರ್ಶನಕೆ ಚೇತನಂ-
ಗೆಟ್ಟನೋಲುರುಳಿದನು ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನದ್ವೈತ
ಸಮಾಧಿಗಾ ಸ್ವಾಷ್ಟಿಕ ಮನೋಮಯಕೆ :

“ಅದಾರಲ್ಲಿ ?

ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ ! ಅದೇಕಿಲ್ಲಿ ನೀನೀ ಪಾಳು
ದೇಗುಲದಿ ? ಏನ್ ಗೆಯ್ತೆಯೀ ಗೂಬೆಗತ್ತಲೊಳ್
ನೀನೊರ್ವಳೆಯೆ, ಪ್ರಿಯೆ ? ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕದಿರ್ !
ನೀನೇಂ ಪಿಶಾಚಿಯೆ ? ಪ್ರಿಯೆ ಎಂಬುದಪ್ರಿಯಮೆ ?
ಏನ್ ಭ್ರಾಂತಿ ನನಗೆ ? ನಿನ್ನಂ ಚಿತೆಯೊಳುರಿಪಿದೊಲ್
ಕನಸಾದುದೀ ಜಾಗ್ರತಕೆ ಬರ್ಪ ಮುನ್ನಮಾ
ನಿಷ್ಕುರಸ್ವಪ್ನಪ್ರಪಂಚದೊಳ್ ! ಇದಾವುದೀ
ಸೀಮೆ ? ಲಂಕೆಯೆ ? ಅಲ್ಲ ! ಕನಕಲಂಕೆಯೊಳೆಲ್ಲಿ
ಪಾಳುಡಿಯ ಗೂಬೆಗತ್ತಲ್ ಮಸಣದೀ ಶಿಥಿಲ
ಶೀತಲ ನಿಶೀಥಿನಿಯ ಸುಪ್ತಿಮಯ ನಿಶ್ಯಬ್ಧ
ನಿರ್ಜನತ್ವಂ ? ಅದೇಕುಸಿಕನಿಹೆ ? ಮೂಗಿಯೇಂ
ಮೇಣೆನ್ನ ಮೇಲ್ ಮುಳಿಸೊ?”

೭೦

“ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕದೆ ನಿನಗೆ?

ನಾನೆ ಲಂಕಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ! ಈ ಪಾಳೆ ಆ ಲಂಕೆ!”
“ಪುಸಿಯದಿರ್ ; ಕನಕಮಯಮಾ ನನ್ನತುಳ ಲಂಕೆ !

೮೦

ತ್ರೈಭುವನ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಆ ನನ್ನ ಲಂಕಾಲಕ್ಷ್ಮಿ !”
“ಸುಕೃತಿಗಳ್ಲಂ ಶ್ರೀ : ಅಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಿಳಿ ನಾಂ ಸ್ವಯಂ
ಪಾಪರುಚಿಗಳೆ ! ನೀಂ ಬಣ್ಣಿಪಾ ಲಂಕೆ, ಮೇಣ್
ನೀಂ ಪೊಗಳ್ಲಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಕಳೆದ ಕನಸುಗಳೆ !
ಕಾಣಿದೊ ಮುರಿದ ಕಿರೀಟಂ, ಮಣಿಗಣಗಳುದುರಿ
ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಸಾಕ್ಷಿ ! ಮಲಿನಂ ಛಿನ್ನ ಚೀನಾಂಬರಂ !
ಬಳೆಯೊಡೆದ ಬೋಳುಗೈ ! ತೈಲಮಿಲ್ಲದ ವೇಣಿ
ಪೊದರಾಗಿಹುದು ಪಿಣಿಲೊಂಡು ! ಶಸ್ತ್ರಕೃತಂ
ಶತವಿಕ್ಷತಂ ಗೆಯ್ತು, ನೋಡು, ಜಜ್ಜರಿತಮೀ
ಮೆಯ ! ಸೋರ್ಮ ನೆತ್ತರವೊನಲ್ ತತ್ತರಿಸುತಿಹೆನ್
ಪತನಾಭಿಮುಖಿ ! ಪೊರೆವರಾರ್ ? ಮೊರೆಗೆಳ್ಳರಾರ್ ?”
ಕಂಗೆಟ್ಟ ಲಂಕಣಿ ನಿರಾಭರಣಹಸ್ತದಿಂ
ನಿರ್ವೀರ್ಯ ವದನಮಂ ಮುಚ್ಚುತಳತೊಡಗಿದಳ್.
ಲಂಕಾಧಿನಾಥನಾ ಕಂಕಾಲಮಯಿಯಂ

೯೦

ಅನಾಥೆಯೋಲಾಕ್ರಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ನೋಡಿ
ಬಿಂಕಂ ಜಗುಳ್ಳು :

“ನಾಂ ಬರ್ದುಕಿದ್ರು ಸತ್ತನೆಂ !
ನಿನ್ನನಾರ್ ಈ ಗತಿಗೆ ತಂದವರ್ ಪೇಳ್, ತಾಯಿ,
ದೇವತೆಗಳಾಳುಗಳಮರಾವತಿಯೆ ತೊಳ್ಳು ; ಪೇಳ್,
ನಿನಗೇತಕೀ ಪಾಡು?”

“ನಿನ್ನಿಂದಲೆಯೆ ನನಗೆ
ಬಂದುದೀ ಗೋಳ್ ! ವಾನರಧ್ವಜನಿಯಂ, ಅಯ್ಯೊ,
ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರ್ ಮಡಿದರೆನಗುಮೀ ಗತಿಯಾಯ್ತು !”
“ಓಹೊ ಮರೆತಿರ್ದೆನದನಾಂ. ಏಕೊ ? ಸೋಜಿಗಂ !
ಏನ್ ವಿಚಿತ್ರಮೊ ಇಲ್ಲಿ ! ಏನೇನೊ ಮೂಡುತಿದೆ
ಮನಕೆ : ಬೇಕಾದುದೆಯೆ ಮರೆಯುತಿದೆ ! ಬಂದೆನಾಂ
ಇಲ್ಲಿಗದೆ ಉದ್ಯೋಗಮಾಗಿ. ಯುದ್ಧಂ ನಾಳೆ
ಸಿದ್ಧಿಪುದೆನಗೆ ಕಪಿಧ್ವಜನಿಯೊಳ್ . ರಾಮನಂ
ಗೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಶಿವಾಣಿಯ ಕೃಪೆಯನೆರೆಯೆತ್ತೆ
ಪೋದಪೆನ್. ಅಧೀರೆಯಾಗದಿರೆಲೆಗೆ ಲಂಕೆ. ನೀನ್
ನಾಳೆಯೆ ಮರಳಿ ಕಿರೀಟಿನಿ ದಿಟಂ ಮುನ್ನಿನೋಲ್,
ಮೇಣ್ ಮೊದಲಿಂ ಮಿಗಿಲ್!”

೧೦೦

“ಕಟುದಿಟಂ. ದನುಜೇಂದ್ರ

೧೧೦

ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಸಿದ್ಧಿ!”

“ಮತ್ತೇಕೆ ಕಂಬನಿಗರೆವೆ ?
ಸುಯ್ಯೆ ?”

“ಸಿದ್ಧಿ ತಾನಪ್ಪೊಡಂ, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ್
ಲೆಕ್ಕಂಗಿಡಲ್ ಮಡಿವರೆಂದಳ್ಳು ! ಬರಿದಾಗೆ
ಲಂಕೆ, ಸಿಂಹಾಸನವನೇದೊಡೇಂ ? ಮಸಣಕೆನ್ನಂ
ರಾಣಿಯಾಗಿಪ್ಪೆಯೇಂ? ಕೊಲೆ ಸಾಲುಮೀ ಭಲಂ
ಮಾಣ್!”

“ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನಾಸೆಯೇನ್?”

“ನನ್ನಾಸೆಯೇನೆ?

ನಿನ್ನಂತರಾತ್ಮದೊಳ್ ಸಂಚರಿಸುತಿರ್ಪುದಯ್,
ಪುಡುಕಿ ಕಾಣ್?”

“ರಾಮನಂ ಗೆಲ್ಲು ಮೈಥಿಲಿಗಾತನಂ
ಕಪ್ಪಂಗುಡುವುದೆಂಬೆಯೇನ್ ?”

“ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ

ಬಲಿಗೊಡುವೆಯೇನ್ ಲಂಕಾಪ್ರಜಾಸಂಖ್ಯೆಯಂ?
ಸಾಲದೇನಾದ ಬಲಿ ? ತಾಯ್ ಸಂಕಟವನೇಕೆ
ಪೆರ್ಚಿಪೀ ಪೇಡಿತನಮಯ್ ? ನಿನ್ನ ಬಿಂಕಕ್ಕೆ
ಬೆಳೆಯ ವೇಳ್ಕುಮೆ ವಿಧವೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ? ಮಕ್ಕಳಂ
ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬ್ಬೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ? ಕೂಳ್ ಕೊಡುವರಂ
ಬಲಿಗೊಡುವನಾಥ ಶಿಶು ಸಂಖ್ಯೆ ?”

೧೨೦

“ಬಯ್ಯದಿರೆಲೆ
ಲಂಕೆ. ನಾಳೆಯ ಸಮರಕಾನೂರ್ವನೆಯೆ ಮಲೆವನ್.
ನಿನ್ನ ಕಂದರೊಳೊರ್ವನಾದೊಡಂ ಮಡಿಯನಿನ್ !
ಇನ್ನುಳಿದುದನ್ನ ಕಾರ್ಯಂ. ನಿನ್ನವರನಾನ್ ದಿಟಂ
ಕೊಲಿಸೆನಿನ್. ಇತ್ತೆನಿದೊ ಭಾಷೆಯನ್ ; ಕೊಳ್, ಕೃಪಣೆ !
ಬೀಳ್ಕೊಡೆನ್ನಂ : ಪೋಪೆನೊದಾರ್ಯಮಿರ್ಪೆಡೆಗೆ,
ಜಗದಂಬೆ ಶಿವೆಯ ಸಂದರ್ಶನಕೆ!”

“ನಾನೆ ಶಿವೆ !

ಕಾಣದೇನಯ್ !”

“ಅದೆಂತು?”

“ಕಣ್ಣಂತೆ ಕಾಣ್ಕೆಯಯ್ !”

ನೋಡಿದನು ಬೆರಗಾಗಿ ದಾನವೇಂದ್ರಂ. ಜ್ಯೋತಿ
ತಾಂ ಘನೀಭೂತಮಾಯ್ನೆ ಮೆರೆದುದಂಬಿಕಾ
ಶ್ರೀಮೂರ್ತಿ. ಪಾಳ್ಗುಡಿಗೆ ಬದಲೊಂದು ಪರ್ಬಿದುದು
ಹೇಮ ನೀಹಾರಿಕೆ, ವಿಯತ್ತಳವನಾಕ್ರಮಿಸಿ ;
ಗೂಬೆಗತ್ತಲ್ ಪರಿದುದಿಂದ್ರಕಾರ್ಯಕ ಕಾಂತಿ
ತುಂಬಿದತ್ತಾಕಾಶ ಪದವಿಯಂ. ಕಾಣುತೆ
ಅತೀಂದ್ರಿಯ ನಿರಾಕಾರದತಿಮನೋತತ್ವೆಯಂ
ವರ್ಣನಾತೀತ ವರವರ್ಣಿನಿಯನಂಬೆಯಂ
ಭಾವಾಶ್ರುಮಯ ನೇತ್ರನೆರಗಿದನು ರಾವಣಂ
ಗದ್ದದಿಸುತರ್ಭಕನವೋಲ್ :

೧೪೦

“ದುಃಖಮೇನ್. ಕಂದ,

ನಿನಗೆ, ಲಂಕೇಶ್ವರಗೆ, ತ್ರಿಜಗದ್ ಭಯಂಕರಗೆ,
ಬಹು ತಪೋನಿಷ್ಠಂಗೆ, ಬಹು ವರ ಬಲಿಷ್ಠಂಗೆ,
ಕಲಿ ವರಿಷ್ಠಂಗೆ?”

“ಮೂದಲಿಸದಿರ್ ಅಜ್ಜೆಯೋಲ್,

ಸರ್ವಜ್ಞೆ ನಿನ್ನ ಲೀಲೆಯನರಿಯೆನೆಂದಲ್ತು.
ನೀನಾಡಿಸಿದವೊಲೆ ಜಗನ್ನಾಟಕಂ. ನಿನ್ನ

ಇಚ್ಛಾಸೂತ್ರ ಮಿತ್ತಲೆಳೆದರೆ ರಾವಣೋತ್ಕರ್ಷ
ಅತ್ತಲೆಳೆದರೆ ವೈರಿಯುತ್ಕರ್ಷ ! ಪಾತ್ರಮನ್
ಸೋಲು ಗೆಲು ಸುಖದುಃಖ ಸೂತ್ರಂಗಳಿಂ ಪಿಡಿದು
ಆಡಿಪುದೆ ನಿನಗೆ ಹರ್ಷಂ ! ಗಾಳಿಪಟಗಳಂ
ಆಡಿಸುವವೋಲ್ ! ನನ್ನ ಈ ದುಃಖಮುಂ ನಿನ್ನ
ಇಚ್ಛೆಯೆ ದಿಟಂ ! ಅಲ್ಲದಿರೆ ತಿಳಿದುತಿಳಿದುಮೀ
ಶೋಕಮೆನ್ನಂ ದಹಿಸುತಿರ್ದದೆ ? ಅದಾತ್ಮಕ್ಕೆ
ಸಂಸ್ಕಾರಮಲ್ಲೆ ? ಜೀವಂಗಳಂ ಮಸೆಯಲ್ಲೆ,
ನಿಶಿತಗೊಳಿಸಲ್ಲೆ, ಬೆಳಗಲ್ಲೆ ದುಃಖಭೋಗಂ
ತಾಂ ಸಾಣೆಯಲ್ಲೆ?”

೧೫೦

“ಈ ಬುದ್ಧಿ ಸಿದ್ಧಿಯ ನೆಲೆಗೆ
ನಿಲ್ಲಿನಂ ನಿನಗೆ ತಪ್ಪದು ನಾಟಕವನಲೆವ
ಪಾತ್ರಕರಂ.”

“ಹಿಂಜರಿಯೆನದಕೆ. ನೀಡೆನಗೆ
ಬಲೆಯಂ ; ನಾಟಕದೊಳಭಿನಯಕೆ ತಗುವಂತೆ
ಚಾತುರ್ಯಮಂ.”

೧೬೦

“ಬೇಡಿದುದನಾಂ ನೀಡುವೆನ್.
ನೀಡದುದುಮುಂಟೆ ಭಕ್ತಂಗೆ?”

“ದಶರಥ ಸುತಂ
ರಣದಿ ಸೋಲ್ವಂತೆನಗೆ ಮಾಡು ಕೃಪೆಯನ್!”

“ತಥಾಸ್ತು !”

“ಸೀತೆ ವಶವಪ್ಪಂತೆ!”

“ತಥಾಸ್ತು!”

“ನೀಂ ತಾಯ್ ದಿಟಂ !
ನೀಂ ಕೃಪಾಭಿಯೆ ದಿಟಂ ! ರಾಮ ಜಯಕಿಂ ಮಿಗಿಲ್
ಸೀತೆ ಸೋಲ್ವದೆ ಸೋಜಿಗಂ!”

“ಸೋಜಿಗಮದೇಕೆ?”

ಒಲಿದ ಕಂದಗೆ ತಾಯಿ ಸೋಲ್ವದೇನಚ್ಚರಿಯೆ ?
ಸಹಜಂ!”

“ಅದೇನ್ ಮತ್ತೆ ವಕ್ರೋಕ್ತಿ ?”

“ವಕ್ರಮೇನ್ !

ನಿನ್ನೆರ್ದೆಯ ಗೂಢವೃತ್ತಿಗೆ ನನ್ನದುಕ್ತಿಯಯ್ !”

“ಸೀತೆ ಸೋಲ್ವಳೆ ? ರಾಮನಂ ಗೆಲ್ಲೆನಿದು ದಿಟಮೆ?”

೧೭೦

“ಸೀತೆಯಾಲಿಂಗಿಪಳ್, ಚುಂಬಿಸೆರ್ದೆಗೊತ್ತುವಳ್ ;

ರಣದಿ ರಾಮನ ಸೋಲಿಪಯ್, ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದೋಳ್ !
ಕಾಣ್ ತೋರ್ಪುದಂ:

ತಿರೋಹಿತಮಾದುದಾ ದರ್ಶನಂ.

ಮಿಳ್ಳಿನೆ ನೋಡುತಿರ್ದಸುರದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮುಂದೆ
ಮೆರೆದತ್ತದೊಂದು ದೇವಾಲಯಂ. ಪೀಠಾಗ್ರದೋಳ್
ದೇವವಿಗ್ರಹಮಲ್ಲು, ನಿಂದುದೊಂದಶ್ಚಂ
ಮಹದ್‌ಭೀಮತನು, ತನ್ನ ಪಿಂಗಾಳ್‌ಲನ್ನೂರಿ,
ಮುಂಗಾಲ್ಗಳಂ ನೆಗಹಿ, ಮೇಣ್, ನಿಗುದ್‌ಗದಿಂ
ನರಿಸುತೆ, ನೆಲವನೊದೆದುದು ಖುರಪುಟದ್ವನಿಗೆ
ಕೆನೆವ ಹೇಷೆಗೆ ದಶಗ್ರೀವಾಸು ಗದ್ದದಿಸೆ !

೧೮೦

ಇದೇನಿದೇನೆನುತಿರಲ್, ದೀರ್ಘಖಡ್ಗಂ ಬಿಡಿದು
ಮೂಡಿದುದು ನಭದೋಳ್ ಬೃಹನ್ನಷ್ಟಿ. ಇಳಿದುದದು
ಕುದುರೆಯ ಕೊರಳ್ಳೆ. ಕತ್ತರಿಸುರುಳ್ಳುದು ಮಂಡೆ
ಮಣ್ಣೆ. ಖಂಡೆಯಮಿರದೆ ಕಾರಿದುದು, ನೆತ್ತರ್
ಪೊನಲ್ಪರಿಯೆ. ಓಡಿ ದಶಶಿರನೇರಿದನು ಬಳಿಯೆ
ಹೊಳೆದಡದೊಳಿದೊಂದು ದೋಣಿಯಂ. ರುಂಡದಿಂ
ಬೇರ್ವರಿದು ದಿಂಡುರುಳ್ಳಶ್ಚಮುಂಡಂ ನೆಗೆದು,
ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ, ಬಿದ್ದೆದ್ದು, ಕುಣಿಕುಣಿದು, ಹಾರಾಡಿ,
ದೊಪ್ಪನಪ್ಪಳಿಸಿಳೆಗೆ ಚಿಮ್ಮಿ ಮುಂಬರಿದುದಾ
ಮಂಡೋದರಿಯ ಗಂಡನಿದೆಡೆಗೆ. ಬಿರುಬಿರನೆ

೧೯೦

ತೇಲ್ಪುದಸುರನ ನೌಕೆ. ನೆಗೆನೆಗೆದು ಮುಂದುರುಳಿ
ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿದುದು ಧುಡುಮ್ಮನೆ ಕುದುರೆಮುಂಡಂ
ನದೀ ಜೀವನಂ ನೆತ್ತರೋಕುಳಿಯಾಗಿ ಕೆರಳೆ.
ತೆರೆ ಮಸಗಿದುದು. ದೋಣಿ ಮಗುಚಿತು. ದಶಾನನಂ
ರಕ್ತಮಯ ಜೀವನ ತರಂಗೀಣಿಯ ವಾಹದೋಳ್
ಸಿಲ್ಕಿದನ್ ; ತೇಲ್ದನೀಜಿದನಯ್ಯೊ ಕಂತಿದನ್ ;
ಮುಳುಗಿದನ್, ಮುಳುಗಿದನ್, ಕೆಳಕೆಳಗೆ ಮುಳುಗಿದನ್.
ತೆಕ್ಕನೆಯೆ, ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಕಂಡು, ಕೂಗಿದನ್
ತಮ್ಮನಂ. ಬರ್ದುಕುವಾಸೆಗೆ ಸಹೋದರರಿರ್ವರುಂ
ಹೊಳೆಯೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ದಡಕೇರ್ದರೇನಿದೇನ್
ಶಿಶುಗಳೋಲ್ ! ಸುತ್ತಲೆಸೆದಿದುರ್ದೊಂದಾಶ್ರಮಂ.
ಚಿತ್ತಕಾದುದು ತಪಶ್ಯಾಂತಿ. ಮರೆತುದು ಮನಂ
ತನ್ನ ಪಿಂತಣ ಪೂರ್ವಮಂ. ನೆನೆಯಲೆಳಸಿದನ್.
ಯತ್ನಮನಿತುಂ ವೃಥಮಾದತ್ತು. ವಿಸ್ಮೃತಿಯ

೨೦೦

ವೈತರಣಿಗಳುದಾತ್ಮಂ. ಶಿಶು ಶರೀರದಿಂ
 ಸಹೋದರಂ ಕುಂಭಕರ್ಣಂ ಪಸುಳೆಯೋಲಂತೆ
 ರೋದಿಸುತ್ತಿದುರ್ದಂ ಕಂಡಾ ಶಿಶುಶರೀರಿ
 ತಾನುಮಳತೊಡಗಿದನು ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನಾಗಳೆಯೆ
 ಪುಟ್ಟಿದರ್ಭಕನಂತೆವೋಲ್. ಬಂದಳಲ್ಲಿಗದೊ
 ಸೀತೆ ! ಮಕ್ಕಳನೆತ್ತಿ ಮುದ್ದಾಡಿದಳ್ ! ಪಾಡಿ
 ಮೊಲೆಯೂಡಿದಳ್ ! ತೊಡೆಯನೇರಿಸಿದಳೆದ್ದೆಗಪ್ಪಿ
 ಲಲ್ಲಯಿದಳ್ ತನ್ನವಳಿಮಕ್ಕಳಂ, ತಮ್ಮನಂ
 ಕುಂಭಕರ್ಣನನಂತೆ ತನ್ನನುಂ !

೨೧೦

ತಾನಂತು

ತನ್ನ ತಮ್ಮಂವೆರಸು ಶಿಶುವಾಗುತ್ತಾಶ್ರಮದಿ
 ಜಾನಕಿಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲಾಡುತ್ತಿದದ್ದುತಕೆ
 ಬೆಬ್ಬಳಿಸುತ್ತೆಲ್ಲರು, ತನ್ನತನಮಂ ಮತ್ತೆ
 ವಿಸ್ಮರಣ ಮರಣದಿಂದೆತ್ತಿ ಸುಸ್ತುತಿಗೆಳೆದು
 ಸಂಸ್ಥಾಪಿಸುವನಂತೆವೋಲ್, ಕರೆದು ಕರೆದೊರಲಿ
 ಕೂಗಿದನ್ ! “ಮಂಡೋದರೀ ! ಮಯಾತ್ಮಜೆ ! ಪ್ರಿಯೆ !
 ರಕ್ಷಿಸೆನ್ನನ್ !”

೨೨೦

ಪಸುಳೆಯಳುಗೇಳ್ಳು ಪೂಜಾ
 ನಿಕೇತನಂಬೊಕ್ಕ ವಿಸ್ಮಿತೆ, ಮಯನ ನಂದನೆ,
 ದಶಾಸ್ಯನಾ ದುಃಸ್ವಪ್ನಚೇಷ್ಟಿತಕೆ ತಳಮಳಿಸಿ,
 ಮೀಸೆವೊತ್ತಂ ಮಹಾ ದೈತ್ಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಂ
 ಪೊಸತೆ ಪುಟ್ಟಿದ ಪಸುಳೆಯಂದದಿಂದಳುವಾ
 ವಿಕಾರಕುರೆ ಬೆದರಿ, ತನ್ನಂಕತೂಲದಿನವನ
 ತಲೆಗೆ ದಿಂಬೆಸಗಿ, ತೊಡಗಿದಳು ಪಣೆಬೆಮರೊರಸಿ
 ಬೀಸಿ ಬಿಜ್ಜಣವಿಕ್ಕಿ ಶಿಶಿರೋಪಚಾರಮಂ.
 ನುಡಿಸಿದಳ್ ನಾಥನಂ, ಪುರುಹೂತ ಜೇತನಂ,
 ಪಸುಳೆವೋಲ್ ಭೀತನಂ ! ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ಚುಂಬಿಸುತೆ
 ಕರೆಕರೆದು ಮೈದಡವಿ ಮತ್ತೆ ಜಾಗ್ರಜ್ಜಗಕೆ
 ಸ್ವಪ್ನದಿಂದಾತನಂ ತುಯ್ದೊಯ್ದು ತೆಗೆದತ್ತಿ
 ತಂದಳ್ ಪತಿಪ್ರಾಣೆ. ಮೇಣ್ ತನ್ನಂ ಪೆಸರ್ವಿಡಿದು
 ಕರೆಯುತೆಳ್ಳರ್ತ್ತಂಗೆ : “ಬಳಿಯೊಳಿಹೆನಾಂ ಸ್ವಾಮಿ ;
 ಬೆದರದಿರ್ ಪಾಳನಸದರ್ಕ್ಕೆ!”

೨೩೦

“ಕನಸಲ್ಲು ನಾಂ

ಕಂಡುದದು ! ನಾನೀಗಳೆಲ್ಲಿಹೆನ್ ಪೇಳ್, ಪ್ರಿಯೆ?”

“ಲಂಕೆಯೊಳ್ ನಮ್ಮರಮನೆಯ ಶೈವಮಂದಿರದಿ !”

“ನನ್ನ ಮೆಯ್ಯೆಲ್ಲಿ, ಮೊಗಮೆಲ್ಲಿ ? “

“ಇಲ್ಲಿಹವಿಲ್ಲಿ !”

“ನಾನಾರ್?”

“ದಶಗ್ರೀವನಸುರೇಶ್ವರಂ ! ಮತ್ತೆ
ಮಂಡೋದರೀ ಜೀವಿತೇಶ್ವರಂ !”

“ಅಹುದಹುದೆ !

ಪ್ರಿಯೆ ಬರಿಯ ಮರೆವಲ್ಲ. ಪ್ರಜ್ಞಾಪುಲಯದಿಂ
ಜಗುಳ್ಳವೋಲಾದುದೆನ್ನಾತ್ಮಂ ಪುನರ್ಭವಕೆ,
ತನ್ನಹಂಕಾರದೀ ಪುರುಷಕಾರವನೆಲ್ಲಮಂ
ತೃಣಕೆಣೆ ವಿಸರ್ಜಿಸುತ್ತಗ್ನಿವೈತರಣಿಗೆ !
ಮಹಾ ಪ್ರಯತ್ನದಿನಲ್ಲಿ ಪಿಂತಿರುಗಿದೆನ್ ! ನಕ್ಕು
ನುಡಿದನ್ : “ವಿನೋದಮಂ ಕೇಳ್, ನಲ್ಲೆ ; ಆವುದೋ
ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮದೊಳಾಂ ದಿವಂಗತ ಸಹೋದರಂ
ವೆರಸಿ ವೈದೇಹಿಗಾತ್ಮಜರಾಗಿ ತೊಡೆಯೇರ್ದು
ರೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದವೋಲ್.. . .”

೨೪೦

ಮುನ್ನೋರೆಯಲಮ್ಮದೆಯೆ

ಕೆಮ್ಮನಿದಾರ್ಣವಂಗೆ ಮಯನ ಸುತೆ “ಕಸನಾಯ್ತೆ?”

ಎನೆ, ದೇವದಾನವ ಭಯಂಕರಂ ತಲೆಯೊಲೆದು

ಸುಯ್ದು : “ಅಲ್ಲಲ್ಲ ! ಅದು ಕನಸಪಾಂಗಲ್ಲ !”

“ಮೇಣ್?”

“ಅನುಭವ ವಿಶೇಷಮಂ ಪೇಳ್ವೆನೆಂತಾಂ, ಮಡದಿ?

ಪೋಲ್ವೆಗಮಸದಳಂ, ಅಸಾಮಾನ್ಯಮಾ ನಿರುಪಮಂ,

ನನಗುಮದು ಇದೆ ಮೊದಲ್ ! ಎಂತುಮದು ಕನಸಲ್ಲ !”

“ಸೀತೆಯೊಳ್ ನಿನಗೀಗಳಿಪೊಂದು ಸಾತ್ತ್ವಿಕದ

ಭಾವಶುದ್ಧಿಯೆ ದಿಟಂ ಪ್ರತಿಮೆಯಂ ಪಡೆದುದಾ

ಸ್ವಪ್ನದೊಳ್.”

“ತಂಗೆಯುಪದೇಶಮಾದುದೊ ನಿನಗೆ?”

“ಪೇಳ್ವಳತ್ತಿಗೆ ನಿನ್ನ ವೀರಧರ್ಮಂ ನೆನೆದ ಆ

ಭವ್ಯ ಪಥಮಂ!”

“ಸಮೃತಮೊ ನಿನಗೆ ? ಪೇಳ್, ದೇವಿ!

ಪಾಪಿಯಂ ಕೈಬಿಡದೆ ಪುಣ್ಯಕೊಯ್ಯುವ ದೇವಿ

ನನಗೆ ನೀನೊರ್ವಳೆಯೆ ದಲ್ !” ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಬಾಗಿ

ತನ್ನ ಕಾಲ್ವಡಿದವಳ ಕಣ್ಣೀರೊರಿಸಿ : “ದಿಟಂ,

೨೪೦

ದೇವಿ ನೀನೊರ್ವಳೆಯೆ ರಾವಣಗೆ ! ಮೇಣ್ ಸೀತೆ !”
 ಮನದಿ ಮೂಡಿದ ಮೈಥಿಲಿಯ ಚಿತ್ರಕಸುರಂ
 ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಮಂಡೋದರಿಯ ಮೆಯ್ಗೆ ಮುಳ್ಳೇಳೆ
 ಪೇಳ್ವನಂತಸ್ಥಮಂ : “ನಿನಗಿಂ ಮಿಗಿಲ್ ಸೀತೆ
 ನನಗೆ ದೇವತೆ, ಮಾತೆ ! ಶ್ರದ್ಧೆಗೆಟ್ಟಿದೆನಗೆ
 ಶ್ರದ್ಧೆಯಂ ಮರುಕೊಳಿಸುತಾತ್ಮದುದ್ಧಾರಮಂ
 ತಂದ ದೇವತೆ, ಪುಣ್ಯಮಾತೆ!”

“ನಾಂ ಧನ್ಯೆ ದಲ್ !

ಬಾಳ್ ಸಾರ್ಥಕಂ ! ಸಾವೊ ಬದುಕೊ ? ಇನ್ನೆನಗಿರದು
 ವ್ಯಥೆ : ತಿಳಿದೊಡೀ ನಿನ್ನ ಹೃದಯಂ, ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ್
 ಬಂದು ಮೀಯರೆ ಅಲ್ಲಿ ?”

೨೭೦

“ನೀನೊರ್ವಳಲ್ಲದೆಯೆ
 ಮತ್ತೆ ನಂಬುವರಾರದಂ ?” “ಪಣಮಿಟ್ಟು ನಂಬಿಪೆಂ
 ನನ್ನ ಮಾಂಗಲ್ಯಮಂ !”

“ಬಿಡು ಮಹಾರಾಣಿ ನೀಂ ;

ಆರ ನಂಬಿಸಿ ನಿನಗೆ ಆಗಬೇಕಾದುದೇನ್,
 ಲಂಕೇಶ್ವರಿಗೆ !”

“ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಗೆ ! ರಕ್ಷಿಸಲ್
 ನನ್ನ ಮಾಂಗಲ್ಯಮಂ !”

“ಕೈಲಾಸ ಸುಸ್ಥಿರಂ

ಮಾಂಗಲ್ಯಮೇಗಳುಂ ನಿನಗೆ !”

“ಕೈಲಾಸಮಂ

ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲುಗಿತಲ್ತೆ ?”

“ಅಲುಗಿತು ವಲಂ !”

“ರಾಮನರ್ಥಾಂಗಿಯಂ ನಾನೆ ಕಪ್ಪಂಗೊಟ್ಟು
 ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳೆನ್ ಕ್ಷಮಾ ಭಿಕ್ಷೆಯಂ ಬೇಡಿ !”
 “ಬೇಡ ನಿನಗಾ ಶ್ರಮಂ. ನನಗಿರಲಿ ಆ ಶಿಕ್ಷೆ !”
 “ಶಿಕ್ಷೆಯೆಂದರಿಯದಿರ್.”

೨೮೦

“ಶಿಕ್ಷೆಯಲ್ಲು, ತಿತಿಕ್ಷೆ.

ಮೇಣ್ ವೀರದೀಕ್ಷೆ !”

“ದೇವಿಯನುಯ್ಯೊಡಾನೊಡನೆ

ಬಂದಪೆನ್ !”

“ಸೀತೆ ನನ್ನಂ ಗೆಲ್ಲಳದರಿಂದೆ

ರಾಮನಂ ತಂದು ಕಪ್ಪಂಗುಡುವೆನಾತನಂ

ಕದನಮುಖದೊಳ್ ಗೆಲ್ಲು !”

“ರಾಮನಪ್ರಾಕೃತಂ.

ಮಾರ್ಕೊಳಲ್, ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಜಯಮುಂಟೆ?”

“ಕಾಳಗದೊಳಾತನಂ ಸೋಲಿಸದೆನಗೆ ಮುಕ್ತಿ
ತಾನಿಹುದೆ? ನನಗೆ ವರವಿತ್ತ ಮಾಹೇಶ್ವರಿಯ
ಜಿಹ್ವೆ ನನ್ನಿಯ ತವರ್. ತೊದಲಾಗದೇಗಳು !”

೨೯೦

“ತೊದಲಾಗದಾದೊಡಮನಂತ ಮುಖಿ ಅದು ಕಣಾ !

ನಾವೊಂದು ಮೊಗದೊಳಾಶಿಸಿದರದು ಬೇರೊಂದು
ನಮ್ಮೊಹೆಗಳವಲ್ಲದಿಹ ಮೊಗದಿ ಕೈಗೂಡಿ
ನಡಸುವುದು ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಂ !”

“ನೀಂ ಪತಿವ್ರತೆ .

ಅಮಂಗಳ ಮನೋರಥವನುಳಿದ ಶುಭಬುದ್ಧಿಯಿಂ
ಶುದ್ಧನಾನುಂ. ಜಗನ್ಮಾತೆ ವರವಿತ್ತಿಹಳ್.

ಚಿಂತೆಯೇಕಿನ್ ? ನೋಡು, ಮೂಡುದೆಸೆಯೊಳ್ ಕೆಂಪು
ಕಣ್ಣೆರೆಯುತಿಹುದಾಶೆಯೋಲ್. ಇಂದು ಏಕಾಂಗಿ
ನಡವೆನಾಂ ಕಾಳಗಕೆ. ಕೊಲ್ಲುದಲ್ಲೆನಗೆ ಗುರಿ.
ಸೀತಾ ಶುಭೋದಯಕೆ ಗೆಲ್ಲುದಲ್ಲದೆ ನನಗೆ
ಗುರಿ ಕೊಲ್ಲುದಲ್ಲ.”

೩೦೦

“ವೈರಿಗೆ ತಿಳಿಯದೀ ಹೃದಯ

ಪರಿವರ್ದನಂ !” “ತಿಳಿಯಬಾರದದೆ ವೀರತೆಗೆ
ದೀಕ್ಷೆ ! ಪೇಳ್ತೊಡಮದಂ ನಂಬರಾರುಂ ! ಪೇಳೆ
ಪೇಡಿತನಮಲ್ಲದನ್ಯಪ್ರಯೋಜನಮೆನಗೆ
ತೋರದು, ಮಹಾರಾಜ್ಞಿ, ಯಾಚಿಸುವೆನೊಂದನಾಂ
ನಿನ್ನನೀ ನನ್ನ ಪೂಣೈಯನಾರ್ಗಮೊರೆಯದಿರು :
ಹೃದಯ ಗಹ್ವರದಲ್ಲಿ ಭವ್ಯಕೃತಿಯಾಗಿರಲಿ
ನನ್ನ ನಿನ್ನೀ ದಿವ್ಯಗುಹ್ಯಂ. ಜಗತ್ರಯಂ
ತಿಳಿವುದೀ ಪೂಣೈ ಕೈಗೂಡಲಲ್ಲದಿರೆ, ಪೋ,
ಪೇಳ್ವ ನೀನೆಯೆ ನಗೆಗೆ ಪಕ್ಕಾಗುವಣಕಮಂ
ಸಹಿಸದೆನ್ನಾತ್ಮ ! ತೆರಳ್, ಪೋಗು. ಸೀತೆಯಂ
ಸೇವಿಸುತ್ತಿರು, ರಾಮನಂ ಗೆಲ್ಲು ಸೆರೆವಿಡಿದು
ತರ್ಪನ್ನೆಗಂ !”

೩೧೦

ಮುಡಿಯನಡಿಗಿಟ್ಟು ನಮಿಸಿದಳ್.

ಶಿರದೊಳಾಂತಳು ಪತಿಯಚರಣಧೂಳಿಯಂ. “ಗೆಲ್ಲೆ
ನಿನ್ನೀ ಪವಿತ್ರತಮ ವಿಜಯಯಾತ್ರಾ ರಣಂ !”

ಎಂಬ ಹೃದಯಧ್ವನಿಗೆ ಬಾಷ್ಪಂಗಳುರುಳುತಿರೆ
 ಬೀಳ್ಕೊಂಡಳಿನಿಯನಂ ಲಂಕಾ ಮಹಾರಾಜ್ಞೆ !
 ನೇಸರೆನ್ನಗಮುದಯ ದಿಗುರೇಖೆಯಂ ಬರೆದು
 ಕೆತ್ತಿ ಬಿಡಿಸಿದನಿರುಳಿನಂಬರದಂಚಲದಿ, ಕಾಣ್,
 ಉಷಾಗಮನಕೆತ್ತಿದೊಸಗೆಯ ತೋರಣಂಬೋಲ್.
 ತ್ರಿಕೂಟಾದ್ರಿ ಶಿಖರಮಂದಿರದೆಳ್ಳರದೊಳಿದರ್
 ದಶಕಂಠನಾ ದಿವ್ಯದೃಶ್ಯಾವತರಣಮಂ
 ನಿಡುವೊಳ್ಳು ನೋಡಿದನ್. ತನಗೆ ತಾನೆಂದನ್:
 “ಇದೇನಿಂದು ಪಿಂತೇಗಳೆನಗೆ ಪೊಳ್ಳರೆಯಿಂತು
 ಸೊಗಸಿತಿಲ್ಲೆನೆ ಸೊಬಗು ನನ್ನಂತರಾತ್ಮಮಂ,
 ಬೆಳಗುತಿದೆ ? ಜೇನ್ಮಳೆಯೆ ಕರೆಯುತಿದೆ ! ಪಾಲ್‌ಪೊನಲ್
 ನಾಳನಾಳದಿ ಪರಿಸುತಿರ್ಪುದಮೃತತ್ವಮಂ,
 ಶಾಂತಿಯಂ, ವೀರ್ಯಮಂ, ಶಕ್ತಿಯಂ, ತೇಜಮಂ,
 ನಿಧನ ನಿಧುವನ ಪದದ ಮಧುರ ಚೈತನ್ಯಮಂ !”

೩೨೦

೩೩೦

* * * *

ಅಭಿಷೇಕ ವಿರಾಡ್‌ದರ್ಶನಂ

ಓಂಕಾರಮುಖಿಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಋತಚಿತ್
 ಸ್ವರೂಪಿಣಿಯೆ, ಶಿವೆ ಸರಸ್ವತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರ್ ಮೊದಲ್
 ನಿಶ್ಯೇಷ ದೇವಗೋಷ್ಠಿ ಸಮಷ್ಟಿ ರೂಪಿಣಿಯೆ,
 ಸೃಷ್ಟಿಕಾರಿಣಿಯೆ, ಭವತಾರಿಣಿಯೆ, ಹೇ ಜಗದ್
 ಧಾರಿಣಿಯೆ, ನಿನಗಿದೊ ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನಾತ್ಮಮಂ
 ಚರಣಕಿರಣದ ಸೋಂಕಿಗೆನ್ನೀ ಸಹಸ್ರಾರ
 ಚಕ್ರದ ಶಿರಸ್ಸರೋಜಂ, ಅಯೋಧ್ಯಾರಾಮ
 ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕೋತ್ಸವದ ವಿರಾಡ್ ವೈಭವಕೆ
 ಕವಿಕೃತಿಪ್ರತಿಮೆ ತಾನೆನೆ , ವಿಕಾಸಂಗೊಳ್ಳವೋಲ್ !
 ಬಲವಂದುದೀ ಮೇದಿನೀ ಗೋಲಮೊಂಬತ್ತು ಸೂಳ್
 ತಪೋನಿಧಿಯನಾದಿತ್ಯನಂ, ತವ ಕೃಪೆಯೊಳಾಂ
 ಮಹಾಭಿಯಾತ್ರೆಯನಿದಂ ತೊಡಗಿ ಗುರುಕಾವ್ಯಮಂ.
 ನೀನೆ ತಾರಿಣಿ, ನೀನೆ ತರಣಿ ; ಭವತಾರಿಣಿಯೆ,
 ರಣಮಯ ಧರಿತ್ರಿಯೀ ವರ್ಷ ತಾರಣದಲ್ಲಿ
 ಕಾಣುತಿಹುದೆನಗಿದರ ದೂರ ಪಾರಾವಾರ
 ತೀರ ರೂಪಂ. ದೇವಗೋಚರಮದಂ ತೋರ್,
 ಜಗಜ್ಜನನಿ, ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ವಿರಾಡ್
 ವ್ಯಾಪಾರಮಂ ಪ್ರತಿಮಿಸುವ ವಿಶ್ವರೂಪಮಂ !

೧೦

ಇತಿಹಾಸಮಲ್ಲು ; ಬರಿ ಕಥೆಯಲ್ಲು ; ಕಥೆ ತಾಂ
 ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಂ, ಆತ್ಮಕೆ ಶರೀರದೋಲಂತೆ.
 ಮೆಯ್ವತ್ತುದಿಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಕಥೆಯ ಪಂಜರದಿ
 ರಾಮ ರೂಪದ ಪರಾತ್ಪರನ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ
 ಲೋಕಲೀಲಾ ದರ್ಶನಂ. ಬಂಧ ಲೀಲೆಗಾ
 ಮೋಕ್ಷಮಯೆ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಮಾ ಮುಕ್ತಿಗೀ
 ಪಟ್ಟೋತ್ಸವಂ ತಾಂ ಪರಬ್ರಹ್ಮತ್ವ ಸಿದ್ಧಂಗೆ
 ಸಮನಿಸುವ ಕೈವಲ್ಯಸವನೋತ್ಸವಕೆ ಸಮಂ !
 “ಸಮನೆ ? ಮಿಗಿಲದಕೆ ! ಕಾಣ್ !”

ಆರ ಆಚ್ಚೆಗೊ ಕಣ್

ತೆರೆದತ್ತತೀಂದ್ರಿಯಕೆ. ಕಂಡೆನಚ್ಚರಿಯೆನಲ್

ನಿರಾಕಾರನೋರ್ವನಂ ! ಭಯಭಕ್ತಿ ಗೌರವದಿ
 ರೋಮಹರ್ಷದಿ ಬಾಗಿ ಕೇಳೆನಾ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ
 ಮಾತ್ರ ತನುಸೂಕ್ಷ್ಮನಂ : “ನೀನಾರ್, ಮಹಾಪುರುಷ?”
 “ಗುರುವನೆಯೆ ಗುರುತಿಸದವಂ ಶಿಷ್ಯನೆಂತಹನೊ ?”
 ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದೊರೆದುದಾ ಭವ್ಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ
 ಸತ್ತಂದ : “ಅನಾದಿಕವಿ ನಾಂ ಕಣಾ ! ವಾಲ್ಮೀಕಿ
 ವ್ಯಾಸ ಹೋಮರ್ ದಾಂತೆ ಫಿದೂಸಿ ಮಿಲ್ಬನ್
 ಮಹಾಕವೀಶ್ವರರೆನಗೆ ಬಾಹುಮಾತ್ರಗಳಲ್ಲೆ ?
 ಬಹು ನಾಮರೂಪಗಳ್, ಬಹು ಕಾಲದೇಶಗಳ್
 ನನಗೆ. ನೀನುಂ ನಾನೆಯೆ, ಕುವೆಂಪು !”

೩೦

ತಲ್ಲಣಿಸಿದೆನ್

ಮಂದ್ರಕಂಠಧ್ವನಿಯ ರುದ್ರಗಾಂಭೀರ್ಯಕಾಂ.
 ದಿವ್ಯ ಜಿಹ್ವೆಯೊಳೆನ್ನ ನಾಮಾಕ್ಷರಂಗಳಂ
 ಕೇಳು ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ ತುಟಿನಡುಗಿ ತೊದಲುತಿರೆ :
 “ನಾನೊರೆದುದಲ್ಲದೆಯೆ ನೀನ್ ಬರೆದುದೇನ್, ವತ್ಸ ?
 ನಿನ್ನಹಂಕಾರದಲ್ಲತೆ ಗೆಯ್ದ ದೋಷಗಳ್, ಕೇಳ್,
 ನಿನ್ನವಲ್ಲದೆ ಕೃತಿಯ ಪೆರ್ಮೆಂ ಕವಿಯೆ ನೀನ್ ?
 ಏಳ್, ಏಳ್ ! ತೊರೆ ಆ ಅವಿದ್ಯೆಯಂ ! ತೋರ್ಪನದೊ
 ಕಾಣ್ !”

೪೦

ಕಂಡೆನಾಂ ಕಂಡೆನಾ ಕಂಡುದೇನೆಂದರಿಯೆ !

ಶೂನ್ಯತೆಗೆ ಮುಳುಗುತಿರ್ದೆನ್ನ ಮತಿಯಂ ಪಿಡಿದು
 ತನ್ನ ವಕ್ಷದೊಳಪ್ಪುತಾ ಕೃಪಾ ಭಗವನ್
 ವಿಭೂತಿ ಪುರುಷಂ :

“ಪ್ರಾಣಿ ನೀಂ : ಪ್ರಾಣಮಯಮಂ

ಮನೋಮಯಮುಮಂ ಮೀರ್ದ ವಿಜ್ಞಾನಮಂ ಕಂಡು
 ಕಾವ್ಯಸತ್ತಾ ಜ್ಞಾನದಿಂದಿರ್ಪುರದಸದಳಂ !
 ಕಂಡ ದರ್ಶನಕೊಂದು ವಿರಚಿಸುವೆನಾಂ ಬೃಹತ್
 ಪ್ರತಿಮೆಯಂ. ತಾನತೀಂದ್ರಿಯಮಾದೊಡಂ, ಕಾಣ್
 ಕವಿಪ್ರಾಣಿ, ಪ್ರಾಣಬುದ್ಧಿಗ್ರಾಹ್ಯಮಪ್ಪುದನದಂ !”

೫೦

ದಿವ್ಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ವಕ್ಷದೊಳಾಂ ನಭೋಂಗಣದ
 ನೀಡದೊಳ್ ಕುಳ್ಳ ನಕ್ಷತ್ರ ಪಕ್ಷಿಯೊಲಿರ್ದು
 ಪ್ರೇಕ್ಷಿಸಿದೆನಭಿಷೇಕ ಲೀಲಾ ಮಹರ್‌ಲಕ್ಷ್ಮೀ
 ವಿಭೂತಿಯಂ :

ಮೇರೆಗಾಣದ ಕಾಲದೇಶದ

ಚಿದಾಕಾಶಮಂ ತುಂಬಿದತ್ತೊಂದು ನೀಲಮೌನಂ.
 ಮೌನ ಸಿಂಧುವೊಳೇಳ್ಳ ನದ ಬುದ್ಬದಗಳೋಲ್
 ಚಲಿಸಿದುವು ವಿವಿಧ ವರ್ಣಾಗ್ನಿಯ ತರಂಗಗಳ್.
 ಶರಧಿನಾಭಿಯನೇಳ್ಳುವೈರಾವತಂಗಳೇಳ್,
 ದಿಶೆಗಳುಜ್ಜಲಿಸೆ. ಚಕ್ರಾಕಾರದೊಳ್ ನಿಂದು
 ಸೊಂಡಿಲ್ಲಳಿಂದಾಂತುವೊಂದುದಕಸದ್ಧದಿಂ
 ಮೂಡಿ ಬಂದಮೃತರುಚಿಯಂಬುಜದ ಮುಕುಳಮಂ.
 ಗಾನ ಮರುತನ ಸೋಂಕಿಗೊಯ್ಯೊಯ್ಯನೆಸಳೆಸಳೆ
 ಬಿರಿದರಳ್ಳುದು ತಾವರೆಯ ಮುಗುಳ್. ಪೇಳ್ವೇನೇಂ?
 ತುಂಬಿದತ್ತದರ ಕಂಪಂಬುಜ ಭವಾಂಡಮಂ !

೬೦

“ನೀಂ ನೋಡುತಿರ್ಪಾ ಸರೋಜದೊಂದೊಂದೆಸಳ್
 ಬಹುಕೋಟಿ ಯೋಜನ ಸುವಿಸ್ತೀರ್ಣದೊಂದೊಂದು
 ದೇವಲೋಕಂ ಕಣಾ ! “ ದುಖಭೀತಮನನಾಗಿ
 ನೋಡುತಿರಲಾಂ ಮುನ್ನಡೆದನೊಂದೆರಳ್ ಪಜ್ಜೆಯಂ
 ವಕ್ಷರಕ್ಷೆಯೊಳೆನ್ನನಾಂತ ಗುರುದೇವನಾ
 ಲೋಕಶಿಲ್ಪಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕಲಾಸತ್ಯಮಂ
 ಬಳಿಸಾರ್ವವೋಲ್ ; ಕಂಡೆನಾ ಕಮಲದಲ ದಲಗಳಲಿ,
 ಬಾಂದಳದಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿವರಿಲ್ ಚುಕ್ಕಿಗಳನೆಂತಂತೆ,
 ಸಾಂದ್ರಮುಜ್ಜಲಿಸಿದ್ ಕಾಂತಿಕೇಂದ್ರಂಗಳಂ,
 ಗಣಿತಂ ದಣಿವ ಸಂಖ್ಯೆಯಲಿ. ತಿರನೆಯೆ ತಿರುಗಿ
 ರಚಿಸಿದುವಲಾತಚಕ್ರಂಗಳಂ ವಿದ್ಯುನ್ಮಹಾ

೭೦

ವೇಗದಲಿ : “ದಿವ್ಯ ಚಿಚ್ಚಕ್ರಿಯಿಂ ತಿರುಗುತಿಹ
 ಸೃಷ್ಟಿ ಚಕ್ರಂಗಳ್ ಕಣಾ, ಮೂಲಗಳ್ ತಾಂ ಮನುಜ
 ವಿಶ್ವದೊಳ್ ಪ್ರಕೃತಿನಿಯಮಂಗಳೋಲ್ ತೋರ್ಪಖಿಲ
 ಜಡದ ಮೇಣ್ ಜೀವಚೇಷ್ಟಿತಕೆ.” ಮುಂಬರಿದಿನಿತು
 ನಿಲ್ಲಲಾತಂ, ಕಂಡೆನೊಂದೊಂದಲಾತಕೃತ
 ನೇಮಿಯುಂ ತಾಂ ಪುಟ್ಟಿದತ್ತಮಿತ ದೇವತಾ
 ಹಸ್ತ ಹಸ್ತ ನೃಸ್ತ ವಿನ್ಯಾಸದಿಂ. ಆ ಜ್ಯೋತಿ
 ನಮ್ಮ ಬೆಳಕೆಯೆ ತನ್ನ ನೆಳಲ ನೆಳಲಿಗೆ ನೆಳಲ್
 ತಾನೆಂಬುವಾ ಚಿತ್ ತಪೋಜ್ಯೋತಿ ಏ ತನುವೆತ್ತ
 ಆ ದೇವತಾಕೃತಿಯ ದಿವ್ಯಪ್ರಕಾಶಗಳ್
 ಬೆಳೆದುವೊಂದೊಂದುಮಾಗಸಕಿದಿರ್ ನಿಮಿರೇಳ್ಳ
 ಶಿಖರಮಯ ಗಿರಿಪಂಕ್ತಿ ಸಂಭವ ದಿಗಂತಕೃತ
 ರೇಖಾ ಮುಖಂಗಳೋಲ್, ಬೈಗಿನಾಕಾಶದೊಳ್

೮೦

೯೦

ಕೆತ್ತಿದೊಲ್ ದಿಗ್ಗೇಶಮಂ. ದಳಸಹಸ್ರದೊಳೊಂದು
 ದಳದಿ, ಕಿಡಿ ಕೋಟಿಗಳಲೊಂದು ಕಿಡಿಗಾಲಿಯೊಳ್,
 ಪಂಕ್ತಿ ಪಂಕ್ತಿಯ ದೇವತಾ ರೂಪಗಳಲೊಂದೆಮಗೆ
 ಗುರಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಬೆಳೆದು ನಮ್ಮನೊಳಗೊಳ್ಳುತಿರೆ,
 ಗುರುದೇವ ವಾಣಿ:

“ನೀನೀಗಳೀ ಜ್ಯೋತಿರ್

ದಿವೌಕಸನ ದಿಗುಮೊಗಂಬುಗುವಯ್, ಲಲಾಟದಾ
 ಪ್ರಜ್ಞಾನ ಪಥದಿಂದಮಾತನ ಮನೋಮಯಕೆ !”
 ಪೊಕ್ಕನಾಂ ಸಹಿತೊಯ್ಯನಾ ದೇವ ಫಾಲಾಕ್ಷಿಯಂ,
 ರವಿಯ ಭವಿ ಪುಗುವಂತೆ ಗಾಜಿನ ಗವಾಕ್ಷಮಂ, ಮೇಣ್
 ಕವಿಯ ಕನಕಸ್ವಪ್ನಮಂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆವೋಲ್
 ಸಹೃದಯಪ್ರತಿಭೆ. ನೀರಿಗೆ ಮರಳ್ಳುರುಳ್ಳೊಂದು
 ಮೀನಂತೆವೋಲಾದೆನಾಂ. ಬದುರ್‌ಕಿದೋಲುಸಿರ್
 ಸುಯ್ಯನೆಂದೆನ್ :

೧೦೦

“ಗುರುವೆ, ಸ್ವಪ್ನದಿಂದೆಚ್ಚರ್ದನೋಲ್,

ಬಗೆಗದಡುವಾ ಭ್ರಮೆಯಿಂದಮೀ ಪರಿಚಿತಪ್ರಮೆಗೆ
 ಪಿಂತಿರುಗಿದಂತಾದುದಯ್. ವಿಕೃತಿಲೋಕದಿಂ
 ಮಿಥ್ಯೆಯಿಂ ಪ್ರಕೃತಿಲೋಕಕೆ ಮತ್ತೆ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ
 ಬಂದು ನೆಮ್ಮದಿಯಾಂತುದೆನ್ನ ಜೀವಂ.”

ಕೇಳ್ವು

ಪಸುಳೆ ತೊದಲಿಗೆ ತಾಯಿ ನಗುವಂತೆ ನಕ್ಕನಾ
 ದಿವ್ಯ ಪುರುಷಂ : “ವತ್ಸ, ಮೀನೆ ನೀರೊಳಗಿರ್ಪ
 ಗಾಳಿಯೆ ಗಾಳಿ. ನೀರನುಳಿಯಲ್ಕುಸಿರ್ ಕಟ್ಟಿ,
 ವಾಯುಮಂಡಲಮೆ ವಾಯುವಿಹೀನಮೆಂಬಂತೆ
 ತೋರ್ಪುದಯ್. ನಿನಗುಮಂತೆಯೆ ಸತ್ಯಲೋಕಗಳ್
 ತೋರ್ಪುವು ಅಸತ್ಯದೋಲ್. ತೋರುತಿಹುದೀ ಮಿಥ್ಯೆ
 ಘನತರದ ಸತ್ಯದೋಲ್. ನನಸಿನೊಳ್ ಚರಿಸುತಿರೆ
 ಕನಸಿನೊಲ್ ತೋರ್ಪುದಾ ಅಸಂಖ್ಯ ದೇವರೊಳೊಬ್ಬ
 ದೇವನ ಮನೋಮಯಂ ಕಾಣ್ಬ ಕನಸಂ ಬೊಕ್ಕು
 ಗಟ್ಟಿ ನನಸಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿ ನಿನಿಂದಂತೆವೋಲ್
 ನಿನಗನುಭವಂ. ನೆಳಲ್ ನೆಳಲನಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಮಂ
 ನನ್ನಿಯಂ ತಿಳಿಯದೊಪ್ಪದು ಕಣಾ ! ನೋಡಿದುವೆ
 ಯೋಗಬುದ್ಧಿಗ್ರಾಹ್ಯ ಮನುಜವಿಶ್ವಂ. ಇದುವುಮಾ
 ಸ್ಥೂಲ ನರಮತಿಗೆ, ನಿನಗಾ ಸತ್ಯಲೋಕಗಳ್

೧೧೦

೧೨೦

ತೋರ್ಪಂತೆವೋಲ್, ಬರಿಯ ಕಾವ್ಯ ವಿಭ್ರಮೆ ನೆಯ್ತು
ನಶ್ವರ ಮನೋಹರಂ, ಕಲಾಮಾತ್ರಮೆಯೆ ರುಚಿರ
ಮೇಣಚಿರ ಸತ್ಯಂ ಕಣಾ ! ಖಿನ್ನನಾಗದಿರ್ ;
ನಾಂ ಗೆಯ್ದುದಾರ ಖಂಡನೆಯಲ್ತು ; ಲೀಲಾಮಯೀ
ಮಾಯಾ ಸ್ವರೂಪ ಕಥನಂ.”

ಮನೋಲೋಕದಾ

ಚಿಚ್ಚಕ್ತಿ ವಿಭವಂಗಳಂ, ಸಾಗರೋಪಮ
ಮಹರ್ಷಿ ರೂಪಂಗಳಂ, ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಭಾವಗಳ
ಚಿನ್ಮಯಾಕೃತಿಗಳಂ, ಸಿದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿಗಳಾದಿ
ಮಾತೃಕೆಯರಂ, ಕೃಪೆಗಳಂ, ನಮಸ್ಕಾರಾದಿ
ವಿನಯಂಗಳಂ, ಪ್ರತಿಭೆ ಮೇಣ್ ಜ್ಞಾನಸಾಧನಾ
ತೇಜೋ ವಿಶೇಷಂಗಳಂ ತೋರುತಿಳಿದಿಳಿದಿಳಿದು
ಪೊಕ್ಕನ್, ಮನೋಮಯದ ಮಾತೃಸತ್ತ್ವಂ ಪರಿವ
ಪೊರ್ಕುಳಿಂ ಭೂಣಕೆಂಬಂತೆವೋಲ್, ಪ್ರಾಣಮಯ
ಜಗಕೆ. ಕಣ್ಣೆನಗೆ ತತ್ತರಿಸಿತಾ ಶತಶತಶತಂ

೧೩೦

ಸಹಸ್ರೋತಿಯ ವರ್ಣ ಕಿರ್ಮೀರತೆಗೆ. ಶುಕ್ಲ
ಮೇಣ್ ಕೃಷ್ಣ ಮೇಣ್ ನೀಲ, ಮೇಣ್ ರಕ್ತ, ಮೇಣ್ ಕಪಿಶ,
ಮೇಣ್ ಧೂಮ್ರ ಪಾಟಲ ಪಿಂಗಲಾದಿ ನಾನಾ
ಬೃಹತ್ತರಂಗಿತ ಸಮುದ್ರಾಂಗಿಯಾಗೆಸೆದುದಾ
ಓಜಶ್ವರಧಿ ಸಾಗರಂ. ಮಧುರ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ,
ಸಖ್ಯ ಮೇಣ್ ದಾಸ್ಯ, ಮೇಣ್ ವೈರಾದಿ ಭಾವಗಳ್
ಮೆರೆದುವು ಮಹಾವೀರ್ಯ ಮಕರಂಗಳೋಲ್. ರಾಗ
ಮೇಣ್ ದ್ವೇಷ, ಕೋಪ ಮೇಣ್ ಕಾಮ ಮೇಣ್ ರೋಷ ಮೇಣ್
ಅಸೂಯಾದಿಗಳ್ ಮೆರೆದುವಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಕ್ರಂಗಳೋಲ್.

೧೪೦

ಮರ್ತ್ಯಜೀವನದ ತಾಟಸ್ಥ್ಯಮಂ ಕಡೆಕಡೆದು
ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಂದೇಹಗಳನಿರದೆ ಹೊಡೆದೆಬ್ಬಿಸುವ,
ಮೇಣ್ ಜನತೆ ಜನತೆಯೊಳ್ ಪಕ್ಷ ಪಕ್ಷಂಗಳಂ
ಕೆರಳಿಸುವ ಶತ ಶತ ಮತಂಗಳುಂ ತಾಮಲ್ಲಿ
ರಾರಾಜಿಸಿದುವಗ್ನಿವರ್ಣದ ವ್ಯಕ್ಂಗಳೋಲ್,
ಜೋಲ್ವ ಜಿಹ್ವೆಯೊಳತಿ ಭಯಾನಕಂ ! ಪೃಥ್ವಿಯೊಳ್
ಘೋರ ಯುದ್ಧಂಗಳಂ ಪೊತ್ತಿಸುವ ಭಲಂಗಳ್,
ಮಹತ್ತಾಶ್ರೆಗಳ್ ಯಶೋಲೋಭಗಳ್, ಕೃಪಣತಾ
ಭೂತಗಳ್, ಕೀರ್ದಿಶನಿಗಳ್, ಮಮತಾ ವಿಕಾರಗಳ್
ಮೆರೆದುವಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪಶುವೀರ್ಯ ದೈತ್ಯರೈಕೋಲ್.

೧೫೦

ಮೇಣ್ ಕ್ಷಮಾ, ಮೇಣ್ ದಯಾ, ಮೇಣ್ ಮೈತ್ರಿ, ಮೇಣಹಿಂಸಾ
 ದಿವ್ಯರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರರೋಚಿಯ ಚಿಲ್ಲಿ
 ತಳತಳಿಸುತಿದುರ್ವಾಶೀರ್ವಾದ ಮುದ್ರೆಗಳವೋಲ್,
 ಪಾಲ್‌ಸೋರ್ವ ಪಾಲ್‌ಮೆಯ್ಯ ಹರಾದ್ರಿಧೇನುಗಳವೋಲ್.

೧೬೦

ಇಂತಿಂತು ತೋರುತಾ ಪ್ರಾಣಮಯ ಲೋಕದಿಂ
 ಗರ್ಭದಿಂದರ್ಭಕಂ ಯೋನಿಮುಖದಿಂದಿಳಿವವೋಲ್,
 ಕರುಣೆಯಿಂದೆನಗಾಗಿ ನನ್ನ ಗುರುದೇವನಾ
 ಬ್ರಹ್ಮಕವಿ ತಾನುಮವತರಿಸಿದನು ನನ್ನೊಡನೆ
 ಸುಪರಿಚಿತದನ್ನಮಯದೈಂದ್ರಿಯ ಜಗತ್ತಲಕೆ !
 ನೀಹಾರಿಕಾ ಲಕ್ಷಗಳ್, ನಕ್ಷತ್ರ ಕೋಟಿಗಳ್,
 ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರಾದಿ ವಂಕಿಮ ದೇಶಕಾಲದ
 ಮನೋಜ್ಞವೀಧಿಯನಿಳಿದು ಕಂಡನೀ ಉರ್ವರೆಯ
 ಶಾಶ್ವತ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಂ ;

“ಕಾಣ್ಬದದೊ ನೋಡಲ್ಲಿ

ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕೋತ್ಸವದ ಮೂಲಮ್, ಆ
 ಮಾನುಷ ಸ್ಥೂಲ ನಶ್ವರ ಕೃತಿಗೆ ತಾನಿದುವೆ
 ನಿತ್ಯ ಶಾಶ್ವತ ದಿವ್ಯ ಮಾತೃಕೆ ಕಣಾ !” ಗುರು ತೋರೆ
 ಕಂಡೆನಾಂ ; ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂದೆನಾಂ ; ಧನ್ಯನಾಂ :

೧೭೦

ಇಂಗಡಲ ನಡುವಣಿಂದೆಳ್ಳುದೊಂದೆಳ್ಳರದ
 ನೀಲಿಮಲೆ, ಶಿಖರದ ಕಿರೀಟದಿಂ ಮೀಂಟುತೆ
 ಪಯೋದ ಪಥಮಂ. ರಾಜಿಸಿತು ಬಳಿಯೆ ತಳ್ಳದಂ
 ತೊಡೆಸೋಂಕಿ ಕುಳ್ಳವೋಲೊಂದು ಕನಕಾಚಲಂ.
 ರಜತಗಿರಿಯೊಂದೆಸೆದುದು ಸಮೀಪದೊಳೆ, ಸೇವೆಯಂ
 ಸಲಿಸುವೋಲ್. ಮೇಣೆದ್ವುದೊಂದನತಿ ದೂರದೊಳ್
 ಸಸ್ಯ ಸುಂದರ ಬೃಹದ್ ಭೂಧರಂ, ಸ್ನೇಹದಿಂದಾ
 ನೀಲಾದ್ರಿಭುಜದಡೆಗೆ ತನ್ನ ಗಿರಿಬಾಹುವಂ
 ಚಾಚಿ. ಮತ್ತಿತರ ಶೈಲಗಳಿದುರ್ವವುಗಳಂ
 ಸುತ್ತಿ, ತೆರೆತೆರೆವರಿವ ಸಾಗರದವೋಲೆನ್ನ
 ಕಣ್ಣಲೆದು ಸೋಲ್ವನ್ನೆಗಂ. ದೃಷ್ಟಿಸೀಮೆಯಂ
 ತುಂಬಿದುದು. ಯವನಿಕೆಯನೆಳೆದಂತೆ, ಗಂಧಮಯ
 ಹೇಮ ಭಾಸುರ ಧೂಳಿ, ಸುರಕಂಠ ಸಂಗೀತ
 ದಿವ್ಯ ಛಂದೋ ವಿಲಾಸಾಂದೋಲಿತಂ. ಮಹರ್ಷಿ
 ಮುಖಂಗಳಂ ತಳೆದೇಳ್ ಕಡಲ್‌ಗಳುಂ ಕೈಯೆತ್ತಿ
 ಅಭಿಷೇಕಮಂಗೈದುವಂಬುದ ಕುಂಭಧಾರೆಯಲಿ,

೧೮೦

ಮೊಗೆಮೊಗೆದು ಮುನ್ನೀರ್ಗಲಂ ! ಹಿಮಾಲಯ ವಿಂಧ್ಯ
 ಸಹ್ಯ ಮೊದಲಹ ಮೇದಿನಿಯ ಗಿರಿಶ್ರೇಣಿಗಳ್
 ತೊಯ್ದು ತಣಿದುವು ದಂಡಕಾರಣ್ಯಗಳ್, ಮಲೆಯ
 ನಾಡುಗಳ್ ಮೇಣ್ ಬಯಲ್‌ಸೀಮೆಗಳ್. ಗಂಗೆ ಮೇಣ್
 ಯಮುನೆಯರ್, ಕೃಷ್ಣೆ ಕಾವೇರಿ ಮೇಣ್ ತುಂಗೆಯರ್,
 ಪೃಥ್ವಿಯ ನದನದೀ ಸಮೂಹಗಳ್ ಸಂಭವಿಸಿ
 ಪರಿದುವಾ ಪರ್ವತ ಶಿರಂಗಳಿಂದಭಿಷೇಕ
 ವಾರಿಪ್ರಭವ ಜಟಾ ಸ್ತೋತಂಗಳೋಲ್ !

೧೯೦

ರಸವಶಂ

ನೋಡುತಿರಲಾಂ, ಬಂದುದೊಯ್ಯೊಯ್ಯನೆಯೆ ಕಿವಿಗೆ,
 ಬಹುದೂರದಿಂದೆನೆ, ಸಮುದ್ರ ಮಂದ್ರಮದೊಂದು
 ರುದ್ರ ಜಯಗಾಥೆಯ ಮಹಾ ನಿನಾದಂ :

“ಕಂದ ಕೇಳ್!”

೨೦೦

ಕರುಣೆಯಿಂದೊರೆದುದಂತಾ ಗುರುಕೃಪಾ ವಾಣಿ,
 “ಮಾನವನ ಕಿವಿಯಾಲಿಸಲ್ಕರಿಯದೀ ಸೃಷ್ಟಿ
 ಗಾಥೆಯಂ, ನಿತ್ಯ ರಾಮಾಯಣದ ರಾಮಂಗೆ
 ನಿಚ್ಚಮುಂ ನಡೆವ ಪಟ್ಟೋತ್ಸವ ಸ್ತೋತ್ರಮಂ,
 ಆಲಿಸದೊ ! ಸ್ಥಾವರದಿ, ಜಂಗಮದಿ, ಜಡ ಜೀವ
 ಚೇತನ ಚರಾಚರದೊಳಣು ರೇಣು ತೃಣ ಕಾಷ್ಠ
 ಕೋಟಿ ಕೋಟಿಯ ಕಂಠದಿಂದೇಳುವಾನಂದ
 ಗೋಷ್ಠಿಗಾನಂ!”

ಗುರುಕೃಪೆಯೊಳಾಲಿಸಿದನಾಂ
 ಅವಾಜ್ಞನೋಗೋಚರವನಖಿಲ ಶಬ್ದಾಬ್ಧಿಯಂ,
 ಸರ್ವ ಸಂಗೀತ ಯೋಗದ ಚರಮ ಸಿದ್ಧಿಯಂ,
 ಶಿಲೆಗಳಲಿ ಜಲಗಳಲಿ ಲೋಹ ಲೋಹಗಳಲ್ಲಿ
 ಖಗಗಳಲಿ ಮೃಗಗಳಲಿ ನಾನಾ ನರಸ್ವರಕಲಾ
 ಸಕಲ ವಿನ್ಯಾಸದಲಿ ಮರ್ತ್ಯೇಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಗೆ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾಗುತಿಪೋಂಕಾರಮಂ ! ಘನಂ
 ದ್ರವಮಾಗುವೋಲುರಿಗೆ ಕಪ್ಪುರಂ ಕರಗುವೋಲ್
 ಕರಗಿದನು ಗುರು, ತಾನುಮೋಂಕಾರಲಯನಾಗಿ
 ನನ್ನೀ ಕೃತಿಯ ಮಹಾಛಂದಸ್ ಶ್ರೀ ಲಯಗತಿಯವೋಲ್ !

೨೧೦

ಕವಿ ವಿಭೂತಿಗೆ ನಮೋ ! ಕೃತಿ ವಿಭೂತಿಗೆ ನಮೋ !
 ದರ್ಶನಧ್ವನಿಸಾಮೃತ ಪಾನದಾನಂದದಿಂದ
 ಲೋಕಲೋಕವನಳಿಸಿ ಭುವನತ್ರಯಂಗಳಂ

೨೨೦

ತಣಿಪ ನಂದನ ತಪೋದೀಕ್ಷೆಯಂ ಕೊಂಡೆಸಪ
 ರಸಖುಷಿಗೆ ಯೋಗಮತಿ ಸಹೃದಯ ವಿಭೂತಿಗೆ ನಮೋ !
 ಯುಗಯುಗದಿ ಸಂಭವಿಪೆನೆಂಬ ಭಗವದ್ವಿವ್ಯಮಾ
 ವಚನಮೇಂ ನರರೂಪಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮುಡಿಪೆ, ಪೇಳ್ ?
 ನರಸಿಂಹ ಮತ್ಸ್ಯ ಕೂರ್ಮಾದಿ ಚರಮಾ ಲೀಲೆಗೆಂ
 ಪೊರತೆ ಈ ಕೃತಿರೂಪಮಾ ಭಗವದಾವಿರ್ಭಾವ
 ಬಹುರೂಪ ಸೂತ್ರತೆಗೆ ? ರಾಮಂಗೆ ಮೊದಲಲ್ತೆ
 ರಾಮಾಯಣಂ ? ಮುನ್ನಲ್ತೆ, ಪಿರಿದಲ್ತೆ, ಮೆಯ್ಯಲ್ತೆ,
 ಮನೆಯಲ್ತೆ ರಾಮಾಯಣಂ? ರಾಮನಾಮದ ಮಹಿಮೆ
 ರಾಮಂಗೆ ಮಿಗಿಲೆಂಬವೋಲ್ ರಾಮಾವತಾರಕಿಂ
 ಗುರುತರಂ ತಾನೈಸೆ ರಾಮಾಯಣಾವತಾರಂ !
 ಓಂ ನಮೋ, ರಾಮಾವತಾರಕಿರ್ಮಡಿಯೆನಲ್,
 ಮೂಲವಿಗ್ರಹಕೆತ್ತಿದುತ್ಸವದ ಪಡಿಯೆನಲ್,
 ನನ್ನೊಳ್ಳೀ ರಾಮಾಯಣಾವತಾರವನೆತ್ತಿ ಮೇಣ್
 ಸರ್ವಭಾಷಾಮಯೀ ಭಗವತಿಯ ಪೂವಡಿಯ
 ಕನ್ನಡದ ಸಿರಿಗುಡಿಯ ನುಡಿಯ ಕಣ್ಣಡಿಮೆಯೊಳ್
 ಕಡೆದು ಮೂಡಿಹ ನಿತ್ಯರಾಮಂಗೆ, ಓಂ ನಮೋ,
 ಓಂ ನಮೋ, ಓಂ ನಮಃ ! ಓಂ ಶಾಂತಿಶಾಂತಿಶಾಂತಿಃ !

೨೩೦

* * * *

ನಾಟಕ

೧. ಜಲಗಾರ
೨. ಶ್ಮಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ
೩. ಬೆರಳ್ ಗೆ ಕೊರಳ್
೪. ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ

೧. ಜಲಗಾರ

ಪಾತ್ರಗಳು

ಭೂದೇವಿ

ಶಿವ

ಜಲಗಾರ

ರೈತ

ಕಬ್ಬಿಗ

ಯುವಕ

ತಿರುಕ

ಭಟ್ಟ

ಬಾಲಕರು

ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗಿ

ಇಬ್ಬರು ಪಾರ್ವರು

ಇಬ್ಬರು ತರುಣರು

ದೃಶ್ಯ ೧

ಭೂದೇವಿ

[ಉಷಃಕಾಲ, ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ]

ಬಾರಾ, ಸಖಿಯೇ, ಉಷೆಯೇ, ಬಾರ;
 ಕೆಂಪಿನ ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಯ ತಾರ.
 ಮಬ್ಬಿನ ಮಂಜಿನ ಮುಸುಗನು ಎತ್ತಿ
 ಬಾರಾ ಉದಯಾಚಲವನ್ನು ಹತ್ತಿ.
 ಹಸುರಿನ ಬನಗಳ ಮುದ್ದಿಸಿ ಬಾರ;
 ಗಿರಿಶೃಂಗಗಳಾಲಿಂಗಿಸಿ ಬಾರ;
 ಮಲಗಿಹ ಖಿಗಗಳ ಕರೆಯತ ಬಾರ;
 ಮಂದಾನಿಲನ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಬಾರ;
 ಉದಯಾನಂದದ ಕಲಶವ ತಾ;
 ಬಾರಾ, ಸಖಿಯೇ, ಉಷೆಯೇ, ಬಾರ.

ಮಂಜಿನ ಜಪಮಣಿ ಮಾಲೆಯ ಹಿಡಿದು,
 ವನಗಳ ವಿಕಸಿತ ಸುಮಗಳ ಮುಡಿದು
 ಹೂಗಳ ಕೆಂಪಿನ ಕುಂಕುಮವಿಟ್ಟು,
 ತಳಿರಿನ ಸೊಬಗಿನ ಸೀರೆಯನುಟ್ಟು,
 ಪೈರಿನ ರಮಣೀಯತೆಯನು ತೊಟ್ಟು,
 ಮುಗಿಲಿನ ಕರುಳನು ತೇಲಲು ಬಿಟ್ಟು;
 ಉದಯದ ಹೂಗಳ ಸೊಬಗನು ಕೊಯ್ದು,
 ವನಗಳ ನಗ್ನ ಗಭೀರತೆಯಾಯ್ದು,
 ವಿಶ್ವದ ಗರ್ಭದ ಚೆಲುವನು ಹೊಯ್ದು,
 ಮಾಯಾ ಮೋಹದ ಜಾಲವ ನೆಯ್ದು,
 ತಳಿರಿನ ಹೂಗಳ ಸಂಕವ ಮಾಡಿ
 ಬಾರಾ, ಉಷೆಯೇ, ನಲಿನಲಿದಾಡಿ.

(ಹಾಡುತ್ತಾ ಹಾಡುತ್ತಾ ಮೆಲ್ಲನೆ ರಂಗದಿಂದ ಜಾರುತ್ತಾಳೆ. ಜಲಗಾರನೊಬ್ಬನು ಕೈಲಿ ಬುಟ್ಟಿ ಪೊರಕೆ ಹಿಡಿದು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಬಂದವನು ಗುಡಿಸಲೆಳಸಿ ಮತ್ತೆ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ)

ಜಲಗಾರ

ಎನಿದೈಕಿಲ್ಲೋನೆ ಸುರಿಯುತಿಹುದೆಡೆಬಿಡದೆ!

ಮುಸುಗಿಹುದು ಬಿಳಿ ಮಬ್ಬು. ಅಡಿಯಿಡಲು ಬೀದಿಯೇ
ಕಾಣಿಸದು ಕಂಗಳಿಗೆ. ಮಂಜು ಹರಿಯುವವರೆಗೆ
ಕುಳಿತಿಲ್ಲ, ನಲಿಯುವೆನು ನಲ್ಲಬ್ಬಗಳ ಹಾಡಿ.

(ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಿಯಿದ್ದ ಒಂದು ಎತ್ತರವಾದ ಅರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ತನ್ನ ಪೊರಕೆ ಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು
ಹಾಡುತ್ತಾನೆ)

ಮೂಡಿ ಬಾ, ಮೂಡಿ ಬಾ,
ಬೇಗ ಬಾ, ಬಾ ಬಾ!
ತೊಳಗಿ ಬಾ, ಬೆಳಗಿ ಬಾ,
ಜಗದ ಕಣ್ಣೇ, ಬಾ ಬಾ!
ಮಲೆಯ ಹತ್ತಿ ಮುಸುಗನೆತ್ತಿ
ಹಸುರ ಮೇಲೆ ಮುತ್ತ ಬಿತ್ತಿ
ಜಗದೆವೆಗಳ ತೆರೆಯುತ
ಕಮಲಂಗಳ ಬಿರಿಯುತ,
ತಿರೆಗೆ ಜೀವಕಳೆಯ ನೀಡಿ
ಜನಗಳೆದೆಗೆ ರಸವನೂಡಿ
ಮೂಡಿ ಬಾ, ಮೂಡಿ ಬಾ,
ಬೇಗ ಬಾ, ಬಾ ಬಾ!
ತೊಳಗಿ ಬಾ, ಬೆಳಗಿ ಬಾ,
ಜಗದ ಕಣ್ಣೇ, ಬಾ ಬಾ!
ಮುಗಿಲಿನಲಿ ಕೆಂಪ ಹೊಯ್ದು,
ದಿನಮಣಿಯೆ, ಬಾ ಬಾ;
ಬೆಳಕಿನಲಿ ಬಲೆಯ ನೆಯ್ದು,
ತಿಮಿರಾರಿ, ಬಾ ಬಾ;
ಬಾನ ಹೆಣ್ಣನೊಲಿಯುತೊಮ್ಮೆ
ನೆಲದ ಹೆಣ್ಣನೊಲಿಯುತೊಮ್ಮೆ
ಒಮ್ಮೆ ಬನದ ದೇವಿಯ
ಒಮ್ಮೆ ಜಲದ ದೇವಿಯ
ಸರಸದಿಂದಲೊಲಿಯುತಾಡಿ
ಕಿರಣ ಮಾಲೆಗಳನು ಸೂಡಿ
ಮೂಡಿ ಬಾ, ಮೂಡಿ ಬಾ,
ಬೇಗ ಬಾ, ಬಾ ಬಾ!
ತೊಳಗಿ ಬಾ, ಬೆಳಗಿ ಬಾ,
ಜಗದ ಕಣ್ಣೇ, ಬಾ ಬಾ!

(ಹಾಡನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮೂಡಣ ದೆಸೆಯನ್ನು ನೋಡಿ)

ಮೆಲುನಡೆಯನಿಡುತ ಅರುಣೋದಯವು ಮೂಡಣದ
 ಬಾನೆಡೆಯೊಳೋಕುಳಿಯ ಚೆಲ್ಲುತ್ತ ಮೂಡುತಿದೆ,
 ಹಸುರಿನಲಿ ಮುತ್ತುಗಳ ಹೊಂಬೆಳಗ ಸೂಸಿ.
 ಹಿಂಜರಿದು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ದಿಕ್ಕುಗಳಡಗುತಿಹ
 ಕತ್ತಲೆಯ ಮೊತ್ತದಿಂದ; ದೆಸೆದೆಸೆಗಳಂ ತೀವಿ
 ನಲಿವ ನರುಗಂಪಿನಿಂ, ಪೆಂಪಿನಿಂ; ಮೈಸೋತ
 ದಳದಂತೆ ಬೆದರಿ ಹಿಂಜರಿದು ಮರೆಯಾಗುತಿಹ
 ಮಂಜಿನಿಂ; ನೇಸರಾಗಮನದಲಿ ಕಣ್ಣೆರೆದು,
 ಮೈಕೊಡವಿ, ಮರದಿಂದ ಮರದೆಡೆಗೆ ಸಂತಸದಿ
 ಹಾರುತ್ತ, ನುಣ್ಣಿನಿಯ ಬೀರುತಿಹ ಹಕ್ಕಿಗಳ
 ಗೇಯದಿಂಚರದಿಂದ; ನಲವಿಂದ ಸುಳಿಸುಳಿದು
 ತಳಿರ ಕಾವಣಗಳಲಿ ಒಯ್ಯೊಯ್ಯನಾಡುತಿಹ
 ಕುಳಿರೆಲರಿನಿಂಪಿನಿಂ; ಎಲರಿನಲಿ ತಲೆದೂಗಿ
 ನರುಗಂಪನೀಡಾಡಿ ಬಿರಿಯುತಿಹ ಪೂಗಳಿಂ;
 ಪೂಗಳಲಿ ಬಂಡುಣಲು ಹಾರೈಸಿ, ಸುತ್ತಿ
 ಮೊರೆಯುತಿಹ ಸೊಕ್ಕಿದಳಿ ನಿಕರದಿಂದ; ಬಿತ್ತರದ
 ಬಾನಿನಿಂ; ಬಾನಿನಲಿ ತೇಲುತಿಹ ಮುಗಿಲಿನಿಂ;
 ರಮ್ಯಾರುಣೋದಯವದೆಂತು ಚೆಲ್ಲಾದುದು!
 ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನನೆಮಗೆ ಸಾಧಿಸಲು, ತೋರಿಸಲು,
 ಸೃಷ್ಟಿಯಿದು ಸಾಲದೇ? ಸೃಷ್ಟಿಸೌಂದರ್ಯಮಿದು
 ಸಾಲದೇ? ಪಳವಾತದೇಕೆ? ಬಿಜ್ಜೆಯೇಂ
 ತೋರ್ಕುಮೇ ಎದೆಯರಿವು ತೋರದಾ ಪರಮನಂ?—
 ಇಷ್ಟು ಮುಂಜಾನೆಯಲಿ ಹಾಡುತ್ತ ಬರುವರಾರು?

(ರಂಗದ ಒಂದು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ರೈತನೊಬ್ಬ ಹಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಾನೆ.)

ರೈತ

ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿಯು ನಾನು;
 ಮಣ್ಣಿನ ಭೋಗಿಯು ನಾನು!
 ಕೆರೆಗಳ ತೊರೆಗಳ ಗೆಳೆಯನು ನಾನು,
 ಹೊಲಗಳ ಬನಗಳ ದೊರೆ ನಾನು.
 ಹೊಯ್ಯುವೆ, ಗೆಯ್ಯುವೆ, ಕೊಯ್ಯುವೆ ನಾನು;
 ಉಣ್ಣುವೆ, ಊಣಿಸಿಯುವೆ ನಾನು.
 ನೇಗಿಲ ಗೆರೆಯೇ ತೋರುವುದೆನಗೆ
 ಮುಕ್ತಿಯ ಹಾದಿಯನು;
 ವೇದಗಳೆಲ್ಲಾ ನೆಗೆನೆಗೆದರಿಯದ

ಅಂತ್ಯದ ಆದಿಯನು.

ನನ್ನಿಯನರಿಯುವೆ ಕರ್ಮದಲಿ;
 ಸೊಗವನು ಕಾಣುವೆ ಧರ್ಮದಲಿ!
 ಬದುಕಿ ಬಾಳಿ ನಾ ಗೆಯ್ಯುವೆ ನಲಿಯುವೆ,
 ಇಹಪರಗಳ ನಾ ಸಾಧಿಸುವೆ.
 ಬದುಕಿ; ಬಾಳಿ; ಕರ್ತವ್ಯವ ಮಾಡಿ;
 ಮೇಲಾಗುವುದನು ಬೋಧಿಸುವೆ!
 ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿಯು ನಾನು!
 ಮಣ್ಣಿನ ಭೋಗಿಯು ನಾನು!

(ಹಾಡನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ತಾನು ತಂದ ಹಣ್ಣುಕಾಯಿ ಕೆಳಗಿಟ್ಟು, ಉಟ್ಟ ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಸರಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ)

ತಿರೆಯ ಪೊರೆದವರೆನ್ನ ಸಹಕರ್ಮಿಗಳು, ಧರ್ಮಿಗಳು!
 ನನ್ನವರ ಬಲದಿಂದಲೇ ದೊರೆಗಳಾಳಿದರು,
 ಬಾಳಿದರು, ರಣವೀರರರಿಗಳನು ಹೊಳಿದರು.
 ಕಬ್ಬಿಗರು ನಲ್ಲಬ್ಬಗಳ ಬರೆದು ಹಾಡಿದರು;
 ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಕಲ್ಲಿನಲಿ ಕತೆಗಳನು ಕೆತ್ತಿದರು!
 ಮಣ್ಣಾದ ನೇಗಿಲಾಶ್ರಯದಿ ಬೆಳೆದಿಹುದು,
 ಉಳಿದಿಹುದು, ನಮ್ಮ ನಾಗರಿಕತೆ. ರೈತರೇ
 ಭೂಮಿಗಳಿದಿಹ ಕಾಮಧೇನುಗಳು; ರೈತರೇ
 ಧರೆಯೊಳಿಹ ಜಂಗಮ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳು.

ಜಲಗಾರ

ಮುಂಜಾನೆಯೊಳಗೆಲ್ಲಿ ಹೋಗುತಿಹೆ, ರೈತ?

ರೈತ

(ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿ)

ಒಹೋ ನೀನರಿಯೆಯಾ? ಇಂದು ನಮ್ಮೂರ
 ಶಿವಗುಡಿಯ ಜಾತ್ರೆ ! ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆ ನೀನು?
 ತೇರಳೆಯಲೆಂದನಿಬರೂ ಬರುತಿಹರು.

ಜಲಗಾರ

ನನಗೇಕೆ ಶಿವಗುಡಿಯ ಜಾತ್ರೆ? ಜೋಯಿಸರು
 ದೇಗುಲದ ಬಳಿಗೆನ್ನ ಸೇರಿಸರು.

ರೈತ

ದೂರದಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತು ಕೈಮುಗಿದು ಬಾ.

ಜಲಗಾರ

ಕರ್ಮವಾರಾಧನೆ, ಸೇವೆಯೇ ಪೂಜೆ
 ನನ್ನ ಭಾಗಕೆ ಪೊರಕೆ ಆರತಿ. ಗುಡಿಸುವುದೆ
 ನನ್ನ ದೇವರ ಪೂಜೆ! ನಿನ್ನ ದೇಗುಲದೆಡೆಗೆ
 ಹೋದೆನ್ನ ಕಂದನಂ ಬೈದಿರಿದು ನೂಕಿದರು.
 ಶಿವಗುಡಿಯ ಶಿವನು ಜೋಯಿಸರ ಶಿವನಂತೆ;
 ನನ್ನ ಶಿವನೀ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿಹನು. ನನ್ನ ಶಿವ
 ಕೊಳೆತ ಕಸದೊಳಗಿಹನು. ಕಪ್ಪುರದೊಳಿಲ್ಲ;
 ಮಂಗಳಾರತಿಯೊಳಿಲ್ಲ; ಹೂವುಗಳಲಿಲ್ಲ.
 ಯಾವೆಡೆಯೊಳಾನಿಹನೊ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಇಹನು.
 ನನ್ನೆದೆಯೆ ದೇಗುಲ; ನನ್ನೊಲೈಯದೆ ಪೂಜೆ.
 ನಾನೆಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂ ಕೈಮುಗಿವೆನೋ ಅಲ್ಲಿ
 ತಾನಿಹನು. ನಾನೆಲ್ಲಿ ಸತ್ಕರ್ಮವೆಸಗುವನೊ
 ಅಲ್ಲಿ ಮೈದೋರುವನು. ಶಿವಗುಡಿಯದೆನಗೇಕೆ?—
 ನೀನೇನು ಶಿವಗುಡಿಗೆ ತೆರಳುತಿಹೆಯಾ?

ರೈತ

ಹೌದು; ಶಿವನ ನೋಡಲು ಗುಡಿಗೆ ಹೊರಟಿಹೆನು—
 ದರುಶನಕೆ. ಅದಕಾಗಿ ಹಣ್ಣಾಯಿಗಳನೆಲ್ಲ
 ತಂದಿರುವೆ; ನೋಡಿಲ್ಲಿ.

(ತೋರುತ್ತಾನೆ.)

ಜಲಗಾರ

ಶಿವನ ಕಾಣಲು ನೀನು

ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗುವೆಯೇನು? ನಿನ್ನ ನೇಗಿಲ ಗೆರೆಯ
 ದಿವ್ಯ ದೇವಾಲಯದಿ ಶಿವನ ಕಾಣೆಯ ನೀನು?
 ಉಳುವಾಗ, ನೆಡುವಾಗ ಪೂಜೆಮಾಡುವೆ ನೀನು.
 ದೇಗುಲದ ಪೂಜಕನು ಬೈಗಿನಲಿ ಬೆಳಗಿನಲಿ
 ಪೂಜಿಸಿದರೇನಂತೆ? ನಮ್ಮ ಜೀವವೆ ನಿಚ್ಚ
 ಪೂಜೆ. ನಮ್ಮ ಕರ್ಮವೆ ನಿತ್ಯ ಯೋಗ.
 (ರೈತನು ತನ್ನ ಪೂಜಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)
 ಜಲಗಾರನೆಂದುದಿದು ವೇದ ನುಡಿಯಲ್ಲ;
 ತೆರಳು, ನೇಗಿಲಯೋಗಿ, ಶಿವನ ಪೂಜಿಸು, ಹೋಗು.

(ಗುಡಿಸುತ್ತಾನೆ)

ರೈತ

ಕೇಳಿಲ್ಲ, ಜಲಗಾರ. ಇಂದು ಜಾತ್ರೆಯ ದಿವಸ,
ಇಂದು ಸುಗ್ಗಿಯ ಹಬ್ಬ; ಇಂದು ಆಟದ ದಿನ.
ಎಲ್ಲರೂ ಸಂತಸದಿ ಶಿವಪೂಜೆಯನು ಮಾಡಿ
ನಲಿಯುವರು. ನೀನೂ ಬಾ.

ಜಲಗಾರ

ಹೌದು, ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿ,
ಲೋಕ ನಗಬೇಕಾದರಾರಾದರಳಬೇಕು! (ಗುಡಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ರೈತ

(ಸ್ವಗತ) ಸೊಗದ ಮೋರೆಯನೆ ಕಂಡರಿಯನೀ ಜಲಗಾರ.
ಪೂಜೆಯೆಂಬುದನರಿಯ; ದೇವನೆಂಬುದನರಿಯ;
ಹುಟ್ಟುಗುಣ ಸುಟ್ಟರೂ ಹೋಗುವುದೆ?
(ಹಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಜಲಗಾರ

ಭೂಮಿಯಲಿ ಹುಟ್ಟುಕುರುಡರಿಗಿಂತ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ
ಕುರುಡರೆನಿತೊಳರು? ಬನದ ಕೆಂದಳಿರಲ್ಲಿ
ಬಗ್ಗಿಸುವ ಕೋಗಿಲೆಯ, ನಿನ್ನ ಪುಗಲಿಂಚರದಿ
ಪರಮವಾಣಿಯ ಕೇಳದವಗೆ ಕಿವಿಯಿದ್ದರೇಂ?
ಎಲೆ ರಮ್ಯವನಗಳಿರ, ನಿಮ್ಮ ಸೌಂದರ್ಯದಲಿ
ಪರಮಾತ್ಮನಂ ಕಾಣದವಗಿದ್ದರೇಂ ಕಣ್ಣೆರಡು?
ಜಗದ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ ಜಗದುದಯ ಕಾರಣನ
ಕಾಣದವನೆಂತು ಕಾಣ್ತನು ಶಿವನ, ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ?
ತಣ್ಣದಿರ ಬೆಂಗದಿರನರಿಲುಗಳೆ ಸೊಡರುಗಳು.
ಸುಮಮಾಲೆ ಅಲರುಗಳ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿರುವಡವಿಗಳು.
ಮುನ್ನೀರು ತೊರೆ ಕೆರೆಗಳೇ ಪಂಚಪಾತ್ರೆ.
ಬಿತ್ತರದ ಬಾಂದಳವೆ ಗೋಪುರಂ! ಹೊಳೆಗಳಲಿ
ಹರಿವ ಸಲಿಲವೆ ತೀರ್ಥ; ಸುಮಗಂಧವೇ ಧೂಪ.
ಹಕ್ಕಿಯಿಂಚರವೆ ಸುಸ್ವರಮೇಳ! ಎದೆಯೊಲವೆ
ವರ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ. ಭಕ್ತಿಯೆ ದಿವ್ಯಾತ್ಮ ಯಜ್ಞ.
ಎದೆಯ ಮಣೆಯೇ ಯಜ್ಞಶಾಲೆ!
ನಲ್ಲಾತುಗಳೆ ಮಂತ್ರಘೋಷ; ನೀತಿಯೆ
ಪರಮ ವೇದ. ತಿರೆಗಿಂತ ದೇಗುಲವದೊಳದೇನ್?

(ಹಾಡುತ್ತಾನೆ)

ಗುಡಿಯೊಳಗಿರಲು ದೇವ
 ಒಡೆಯನಾರೀ ಜಗವ ಕಾವ?
 ವಿಗ್ರಹದೊಳಿರೆ ರಾಮ
 ಯಾರದೀ ಲೋಕದಾರಾಮ?

ಮೂಡಣದೊಳಿಹನು ಹರಿ;
 ಪಡುವಲೊಳಿಹನು ಅಲ್ಲಾ!
 ಹೃದಯದೊಳು ನೀ ನೋಡೆ
 ಸಲೆ ವಿಚಾರವ ಮಾಡೆ

ಅಲ್ಲಿರುವನು ಕರೀಮ;
 ಅಲ್ಲಿ ತೋರ್ಪನು ರಾಮ!

ಜಗದ ಮನುಜರಿಗೆಲ್ಲ
 ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿಹನಲ್ಲಾ!

ಅಲ್ಲ ರಾಮರ ಕಂದನ್

ಆಗಿರುವನು ಕಬೀರ!

ಆತನೇ ಎನಗೆ ಗುರು

ಮೇಣಾತನೇ ಪೀರ!

(ಇಬ್ಬರು ಪಾರ್ವರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಮೊದಲನೆಯ ಪಾರ್ವ

ಕೊಳಲಿನಿನಿದನಿಯಂತೆ ಸವಿಗೊರಲಿನಿಂದೊಗೆದ
 ಗಾಯನವದೆನಿತಿಂಪು! ಹಾಡಿದವರಾರೋ?

ಎರಡನೆಯ ಪಾರ್ವ

ಯಾರೊ ದಿವ್ಯಾತ್ಮನಿರಬೇಕು. ಮಧುರತಮ
 ಗಾಯನವು ಅಮಲತಮ ಹೃದಯದಿಂದಲ್ಲದೆ
 ಹೊರಹೊಮ್ಮಲಿರಿಯದು! ಗುಡಿಯ ಬಳಿಯಾದರೂ
 ಹಾಡಿದನೆ!

ಮೊದಲನೆಯ ಪಾರ್ವ

(ಜಲಗಾರನನ್ನು ನೋಡಿ)

ಜಲಗಾರ, ಹಾಡಿದವರಾರೋ?

ಜಲಗಾರ

(ಕೈಮುಗಿದು)

ನಾನೇ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ; ತಮ್ಮನ್ನುಗ್ರಹದಿಂದ.

ಎರಡನೆಯ ಪಾರ್ವ

ಅವನಂತೆ! ಬರಿಯ ಸಟೆ! ಹೋಗೋಣ ಬಾ.

ಮೊದಲನೆಯ ಪಾವ್

ಸಂಗೀತವನಿತೇನು ಮನಮೋಹಿಪಂತೆ
ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗಾನದೇವಿಯು ಹೀನ ಜಲಗಾರನನ್
ಒಲಿಯುವಳೆ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ.

ಎರಡನೆಯ ಪಾವ್

ಶೂದ್ರರೊಳ್

ಕವಿಯುರುದಿಸುವರೆ? ಹುಟ್ಟುವರೆ ಪಂಡಿತರ್?
ಜನಿಸುವರೆ ಶಿಲ್ಪಿಗಳ್? ಗಾಯಕರ್? ಯೋಗಿಗಳ್?
ಅಸದಳಂ! ಹೊತ್ತಾಯ್ತು ಹೋಗೋಣ.

ಮೊದಲನೆಯ ಪಾವ್

ಇರಲಿ,

ಇವನ ಹಾಡೆನಿಂತಿಂಪು ತೋರಿದರು, ಗುಡಿಯ ಬಳಿ
ಬೇಡ! ಕೇಳಿ! ಶಿವಗುಡಿಯ ಗಂಟೆಗಳ್ (ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

(ಜಲಗಾರನು ಅವರನ್ನೇ ನೋಡಿ ನಗುತ್ತ ಗುಡಿಸಲಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವ ಜನಗಳ ಗುಂಪು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಯುವಕನೊಬ್ಬ ಗುಡಿಸುವವನನ್ನು ನೋಡಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)

ಯುವಕ

ಜಗದುದಯ ಕಾರಣನೆ, ಹೇ ಜಗದವ್ಯಕ್ತ
ಮೂರ್ತಿ, ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನರಿವರಾರು?
ನಿನ್ನ ಲೀಲೆಯ ತಿರುಳ ಹೊಕ್ಕು ಮುಟ್ಟಿದರಾರು?
ಯುಗಯುಗಗಳಿಂ ಬಿಡದೆ ತಿಳಿಯಾಳದಾಗಸದಿ
ತೊಳಗುತಿಹ ಸೂರ್ಯನನು, ಮುಂಬೆಳಗಿನಲಿ ಮೂಡಿ
ಬೈಗಿನಲಿ ಮಡಿವ ಕಿರಿಯ ಹೂ ನಗುವಂತೆ
ಹಾಡಿರುವ ನಿನ್ನ ಮಾಯೆಯ ಮೈಮೆಯೆಂತು?
ಕೆಲವರಾಡುವರುಳಿದವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವರು:
ಯಾರ ಸಂತಸವಾರ್ಗೆ? ಉದ್ದೇಶವೇನಿಹುದು?
ದಿನದಿನವು ಎಡೆಗಿಡದೆ ಗೆಯ್ಯುತಿಹ ಜಲಗಾರನ್
ಈತಂಗೆ ಯಾವ ಫಲವನು ಎಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿರುವೆ?
ಮಹಿಮೆ ಯಾವುದು ಕಸದೊಳಡಗಿಹುದು?

(ಜಲಗಾರನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ)

ಜಲಗಾರ,

ಜಾತ್ರೆಯೊಳು ಕೂಡ ನಿನಗೆ ಬಿಡುವಿಲ್ಲವೆ?
ನಾಳೆ ಗುಡಿಸುವೆಯಂತೆ; ಬರಬಾರದೆ ಈಗ?
ಒಂದು ದಿನವಾದರೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿರಲಿ;
ಬಾ, ಹೋಗೋಣ!

ಜಲಗಾರ

ವಿಶ್ರಾಂತಿಯೊಂದು ದಿನ;

ಕರ್ಮ ಕಾಲದಂತ್ಯದವರೆಗೆ! ಒಂದು ದಿನ
ಜಾತೆ; ಅದಕಾಗಿ ಯುಗಯುಗದ ಯಾತ್ರೆ!
ತೆರಳು, ಯುವಕನೆ, ತೆರಳು; ಶಿವನ ಗುಡಿಯೊಳಗರಸು;
ನಾನು ಪುಡಿಯೊಳಗವನನರಸುವೆನು.

(ಜಲಗಾರನು ಗುಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯುವಕನು ಅವನನ್ನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿ, ಅವನು ಕಾಣದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು, ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ತಿರುಕನೊಬ್ಬನು ತಿರಿಯುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಕುರುಡ, ಕುಂಟ.)

ತಿರುಕ

(ರಾಗವಾಗಿ)

ಧರ್ಮರೇ!

ದೇವರೇ! ತಾಯ್ತಂದೆ! ಕಾಸು ಕೊಡಿರಪ್ಪ!
ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಹಸಿದು ಸಾಯುತಿಹೆನಪ್ಪಾ!
ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ! ಕಾಲಿಲ್ಲ! ಧರ್ಮರೇ! ತಾಯ್ತಂದೆ!
(ಭಟ್ಟನೊಬ್ಬನು ಮಂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾ ವೇಗವಾಗಿ ಬರುತ್ತಾನೆ.)

ಭಟ್ಟ

(ರಾಗವಾಗಿ)

ತ್ವಮೇವ ಮಾತಾ ಚ ಪಿತಾ ತ್ವಮೇವ!
ತ್ವಮೇವ ಬಂಧುಶ್ಚ ಸಖಾ ತ್ವಮೇವ!
ತ್ವಮೇವ ವಿದ್ಯಾ ದ್ರವಿಣಂ ತ್ವಮೇವ!
ತ್ವಮೇವ ಸರ್ವಂ ಮಮ ದೇವದೇವ!
(ಭಿಕ್ಷುಕನು ಅವನನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ)

ತಿರುಕ

ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ, ಧರ್ಮರೇ, ಕಾಸು ಕೊಡಿರಪ್ಪಾ!
ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಹಸಿದು ಸಾಯುತಿಹೆನಪ್ಪಾ!

ಭಟ್ಟ

(ಕೋಪದಿಂದ)

ನೀ ಸತ್ತರೆನಗೇನೋ? ಮಡಿ ಬಟ್ಟೆ ಮುಟ್ಟುವೆಯಾ?
ಅದಕೆ ದೇವರು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಂಗಿಸಿದ್ದು!
(ತ್ವಮೇವ ಮಾತಾ ಚ . . . ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ತಿರುಕ

(ಹತಾಶನ ರೋಷದಿಂದ)

ನೀನೇಕೆ ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಸೇರಿರುವೆಯಪ್ಪಾ,
 ಪರಮಾತ್ಮ? ಗುಡಿಗಳಿವು ಪಾಪಿಗಳ ಭೋಗಿಗಳ
 ಗೂಡುಗಳು! ಪೂಜೆಯೆಂಬುದೊ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯನು
 ಜೋಗುಳದಿ ಮಲಗಿಸುವ ಕಾಳಮಂತ್ರವು, ದೇವ!
 ಕಾಪಾಡು! ಕಾಪಾಡು! (ಒರಗುತ್ತಾನೆ)
 (ಇಬ್ಬರು ತರುಣರು ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಾರೆ.)

ಮೊದಲನೆಯ ತರುಣ

ದೇಗುಲದೊಳವಿತುಕೊಂಡಿಹನಂತೆ ಪರಶಿವನು!
 ಜಗವೆಲ್ಲ ದೇವನಿಹ ಗುಡಿಯಲ್ಲವೇ, ಗೆಳೆಯ?-
 ಮತದ ಮದ್ಯವ ಕುಡಿದು ತಲೆಕೆಟ್ಟಹುದು ಮಂದಿ!

ಎರಡನೆಯ ತರುಣ

ಮೊದಲ ರಕ್ತನು ಮೊದಲ ಬೆಪ್ಪನಂ ಸಂಧಿಸಲು
 ಸಂಭವಿಸಿತೆಂಬರೀ ಮತ ಎಂಬ ಮತಿವಿಕಾರಂ.
 ದೊರೆ ಪುರೋಹಿತರ್ ಅವಳಿಮೊಲೆಯೂಡಿ ಸಲಹಿದರದಂ.
 ಮತದ ಮದಿರೆಯನೀಂಟಿ ಮಂಕುಬಡಿದಿದೆ ಜನಕೆ.
 ಕೊನೆ ದೊರೆಯ ಕೊರಳಿಗಾ ಕೊನೆ ಪುರೋಹಿತನ ಕರುಳ್
 ಉರುಳಾಗುವಾ ವರೆಗೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ ಈ ಧರೆಗೆ!

ಮೊದಲನೆಯ ತರುಣ

ಪೂರ್ವಿಕರ ಮೂಢತನಕಾದಿಯೆಂಬುವುದೆಲ್ಲಿ?
 ಅಂತವೆಂಬುವುದೆಲ್ಲಿ? ಹೇಳುವುದು ಒಂದು,
 ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತೊಂದು! ಜಗದೊಡೆಯನೆಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ
 ಇರುವನೆಂಬರು ಒಮ್ಮೆ! ಗುಡಿಯಲರಸುವರೊಮ್ಮೆ!
 ನಿರಾಕಾರನವನೆಂದು ಸಾರುವರು ಒಮ್ಮೆ;
 ಮೂರ್ತಿಗಳ ಮಾಡಿ ಆರಾಧಿಸುವರಿನ್ನೊಮ್ಮೆ!
 ಒಂದು ಸಲ ಸರ್ವರೊಳು ಅವನಿರುವನೆನ್ನುವರು;
 'ಹೊಲೆಯ ನೀ ದೂರವಿರು' ಎಂದೆಂಬರಿನ್ನೊಮ್ಮೆ!
 ನುಡಿಗೂ ನೆಗೆಳ್ತೆಗೂ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲ!
 ಇದೆ ನಮ್ಮ ಭಾರತಾಂಬೆಯ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಕಾರಣ.
 ಬಡಜನರ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡದಿಹ, ಮರುಗದಿಹ
 ಹಾಳು ಪೂಜೆಯದೇಕೆ? ಹಸಿದ ಜನಗಳಿಗೆ
 ಕೊಡರೊಂದು ಕಾಸ; ತಣ್ಣಗಿಹ ಕಲ್ಲುಗಳ

ಮೇಲೆ ಎಣ್ಣೆಯನು ಬೆಣ್ಣೆಯನು ಸುರಿಯುವರು.
 ಕರ್ಪೂರದಾರತಿಯ ಬೆಳಗುವರು ವಿಗ್ರಹದ
 ಮುಂದೆ ತಲೆಬಾಗಿ. ಸತ್ತ ದೇವರ ಪೂಜೆ
 ಮಾಡುವರು. ಜೀವದ ದರಿದ್ರನಾರಾಯಣರ
 ಸೇವೆಯಲ್ಲವೆ ಪರಮ ಪೂಜೆ?

ತಿರುಕ

ಧರ್ಮರೇ!

ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ, ಹಸಿದಿಹೆನು, ಸಾಯುತಿಹೆನಪ್ಪಾ!
 ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರೇ, ತಾಯ್ತಂದೆ, ಕಾಸು ಕೊಡಿರಪ್ಪ!

ಎರಡನೆಯ ತರುಣ

ಕಾಸಿದೆಯೆ ನಿನ್ನ ಬಳಿ?

(ಎಂದು ತಟಕ್ಕನೆ ಮೊದಲನೆಯ ತರುಣನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ಹಣದ ಸದ್ದಾಗುತ್ತದೆ.)

ಮೊದಲನೆಯ ತರುಣ

ಹಾಗಲ್ಲ, ಮಿತ್ರ!

ಕೊಡುವುದನು ನೋಡಿ ಕೊಡಬೇಕು!
 “ನರಜನುಮವತ್ಯಧಿಕವದರೊಳು
 ಗುರುಹಿರಿಯರಿವರೆಂದು ದಾನ
 ಕ್ಕುರುಹರಿವರಲ್ಲೆಂದು ನೋಡದೆ ಮೂಢ ಮಾರ್ಗದಲಿ
 ಕರೆದಪಾತ್ರಂಗಿತ್ತು ಪಾತ್ರನ
 ಪರಿಹರಿಸಲೀಯೆರಡರಿಂ ಸಂ
 ಹರಣವೈದುವುದಾರ್ಜಿಸಿದ ಧನವರಸ ಕೇಳೆಂದ!”
 ಎಂಬ ವಿದುರನ ನೀತಿಯರಿಯೆಯಾ ನೀನು?
 ಇವನೇನು ಕುರುಡನೇ? ಇವನು ಬಲು ಸೋಮಾರಿ!
 ನೋಡೆನಿತು ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿಹನು? ನೋಡು!
 ದುಡಿಯಬಾರದೆ ಇವನು? ಭಿಕ್ಷುಕರ ದೆಸೆಯಿಂದ
 ದೇಶವೇ ಹಾಳಾಯ್ತು! (ಕುರುಡನ ಬಳಿಸಾರಿ)

ಲೋ! ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣು

ಕುರುಡೇನೂ, ಠಕ್ಕ!

(ಕಣ್ಣಿನ ರೆಪ್ಪೆ ಎಳೆದು ನೋಯಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ತಿರುಕ

(ಕೂಗಿ ಗೋಳಾಡಿ)

ಪರದೇಶಿಯಪ್ಪಾ!

ಕಣ್ಣಿಲ್ಲವಪ್ಪಾ! ನಿನ್ನ ದಮ್ಮಯ್ಯಪ್ಪಾ!
ನಿನ್ನ ಕಾಸೆನಗೆ ಬೇಡಪ್ಪಾ! ಕಣ್ಣು
ಚುಚ್ಚಬೇಡಪ್ಪಾ!

(ಜಲಗಾರನು ಓಡಿಬಂದು ತರುಣನನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತಾನೆ)

ಜಲಗಾರ

ಬಿಡಿರಪ್ಪಾ! ಪಾಪ,

ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುವವಗೇತಕೀ
ಗೋಳು?

ಮೊದಲನೆಯ ತರುಣ

(ಕೋಪದಿಂದ)

ಸೊಕ್ಕೇನೋ ನಿನಗೆ? . . ತಿಂದ ಸೊಕ್ಕೇ?

ಮೈಮುಟ್ಟುವೆಯ ಬಂದು!

(ಅವನನ್ನು ಒದ್ದು ನೂಕಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.)

ಜಲಗಾರ

ದೇವರೇ, ದೇವರೇ!

ಶತ್ರುಗಳ ಕಾಟವಾದರು ಬೇಕು; ನಮಗಾಗಿ
ಮಿತ್ರರೆಂಬುವ ನೆವದಿ ಮರುಕ ತೋರುವ ಜನರ
ಕೃತ್ರಿಮದ ಕಾಟ ಬೇಡ ! ಭಟ್ಟನಾದರೂ ಬೈದು
ಹೋದ. ಬಡಜನರಿಗಾಗಿ ಮರುಗುವ ಇವರು
ಭಿಕ್ಷುಕನ ಕಣ್ಣಿರಿದು, ಒದ್ದು, ತೆರಳಿದರು !
(ಮರುಕದಿಂದ) ನಿನಗೇನು ಬೇಕಣ್ಣಾ !

ತಿರುಕ

ಸಾಯುತಿಹೆನಪ್ಪಾ,

ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ! ತುತ್ತು ಅನ್ನ ಹಾಕುವೆಯಪ್ಪಾ!

ಜಲಗಾರ

ಬಡವರಿಗೆ ಬಡವರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಗತಿಯುಂಟೆ?-
 ಲೋಕದಲಿ ಕಂಬನಿಯನೊಂದನೊರಸಿದ ನರನೆ
 ಧನ್ಯ ! ನಿಟ್ಟುಸಿರನೊಂದ ಸಂತ್ರೈಸುವನೆ
 ಮಾನ್ಯ ! ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಮರುಗಿ ತುತ್ತೊಂದು
 ನೀಡುವನೆ ಶಿವನಿಗೇ ! ಹೆರರ ಗೋಳನು ಕಂಡು,
 ಎದೆ ಬೆಂದು, ಬಟ್ಟೆಗೆಟ್ಟೊಬ್ಬನನು ಕೈಹಿಡಿದು,
 ಜೀವನದ ಕರಿಮಣಿಯ ಕತ್ತಲಲಿ ಕಿರಣವೊಂದನು
 ತಂದು ಭರವಸೆಯನೀಯುವಾತನೆ ಋಷಿ !
 ಅದೆ ಪೂಜೆ, ಧರ್ಮ, ಯೋಗ, ಭಕ್ತಿ !

ಎದ್ದೇಳು, ಭಿಕ್ಷುಕನೆ, ನನ್ನನ್ನದೊಳೆ, ಮುಷ್ಟಿ
 ನಿನಗಿಕ್ಕಿ, ಶಿವಪೂಜೆ ಮಾಡುವೆನು. ನೀನೆನ್ನ
 ಸೋದರ, ನೀನೆನ್ನ ದೇಗುಲ! ನೀನೆನಗೆ
 ಪರಶಿವ! ಏಳು; ಮೇಲೇಳು, ಸೋದರನೆ!
 (ತಿರುಕನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಡಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಪರದೆ

ದೃಶ್ಯ ೨

[ಸಾಯಂಕಾಲ ಭೂದೇವಿ ಬಂದು ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ]

ದೂರದಿಂದ ಮೆಲುನಡೆಯಲಿ
 ಸಂಜೆವೆಣ್ಣು ಬರುವಳು-ಬಹು
 ದೂರದಿಂದ ಬರುವಳು!
 ನೀಲಗಗನದಾಚೆಯಿಂದ
 ನಲಿದು ತೇಲಿ ಬರುವಳು-ತವ
 ರೂರಿನಿಂದ ಬರುವಳು.

ಸರಸದಿಂದ ತೊರೆಯ ತಡಿಯ
 ಮೇಲೆ ನಡೆದು ಬರುವಳು-ಸುಖ
 ಶಾಂತಿಗಳನು ತರುವಳು.
 ಸೆರಗಿನಿಂದ ಗಿರಿವನಗಳ
 ಮುಸುಗುತೇರಿ ಬರುವಳು-ಮನ
 ಮೋಹಿಸುತ್ತ ಬರುವಳು.

ಹಾಡುವಾ ವಿಹಂಗಮಗಳ
 ಗೂಡಿಗಟ್ಟಿ ಬರುವಳು-ನಲಿ
 ದಾಡಿಯಾಡಿ ಬರುವಳು.
 ಗೆಜ್ಜೆಗಳನು ಗಲಿರೆನಿಸುತ
 ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ ಬರುವಳು-ನಸು
 ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಬರುವಳು.

ವ್ಯೋಮವವಳ ಮಣಿಕಿರೀಟ,
 ಭೂಮಿ ಪಾದಪೀಠವು-ವನ
 ಧಾಮ ಹಸುರಿನುಡುಗೆಯು.
 ಇಂದುವವಳ ಮಕುಟಮಣಿಯು;
 ತಾರೆ ರನ್ನಗಿಡಿಗಳು-ಕುರು
 ಳೋಳಿ ನೀಲ ಮೇಘವು.

ತಣ್ಣನೆಲರ ಕೂಡಿಯಾಡಿ
 ಮೌದಿಂದ ಬರುವಳು-ಅನು
 ರಾಗದಿಂದ ಬರುವಳು;
 ಗೂಢತರದ ಶಾಂತಿಯಿಂದ
 ಜಗದೆವೆಗಳ ಮುಚ್ಚುತ-ವೈ
 ಯಾರದಿಂದ ಬರುವಳು.

ದಿನದ ಬೇಗೆಯಿಂದ ಬೆಂದು
 ಬಲು ಬಳಲಿಹ ಭೂಮಿಗೆ-ವಿ
 ಶ್ರಾಂತಿಯಿತ್ತು ಬರುವಳು;
 ನಲಿನಲಿಯುತ ಮೆಲನಡೆಯಲಿ
 ಸಂಜೆವೆಣ್ಣು ಬರುವಳು-ನೋ
 ಡದೋ, ತೇಲಿಬರುವಳು! (ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ)
 (ಜಲಗಾರನು ಪೊರಕೆ ಬುಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಜಲಗಾರ

ಎನಿತು ಸೊಗಮಿಾ ಎಲರ್ ದುಡಿದು ಬಳಲಿದ ಮೈಗೆ!
 ದುಃಖವೆಂಬುದು ಸುಖದ ಕಿಂಕರನು. ಬಾಳೆನಿತು
 ಸವಿಗನಸು! ಬಾಳ್ಸವಿಯ ಸಿರಿಯಿದಿರ್ ಸಾವಕ್ಕು
 ಬರಿಯ ಬಡತನಮಲ್ಲೆ! ಸೌಮ್ಯಮಲ್ಲೆ?

(ಒಂದು ಎತ್ತರವಾದ ಅರೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂರುತ್ತಾನೆ.)

ಮೂಡಿ ಬಾ, ಚಂದಿರನೆ, ಬಾಳು ಸವಿಯೆಂಬುದನು
 ಜಗಕೆಲ್ಲ ಸಾರುತ. ಮೂಡಿ, ತಾರಕೆಗಳಿರ,
 ಜೀವದಾನಂದವನು ತಿರೆಗೆಲ್ಲ ತೋರುತ.
 ಬೀಸು, ಬೀಸೆಲೆ ಮಂದಮಾರುತನೆ, ಜೀವನದ
 ಬೇಗೆಯನು ತೂರುತ! ಬಾಳು ಚಿರವಲ್ಲದಿರೆ,
 ಭೂಮಿ ಚಿರವಲ್ಲದಿರೆ, ಜೀವದಾನಂದವದು
 ಚಿರವಲ್ಲವೇನು? ತೋಳಗುತಿಹ ಚುಕ್ಕಿಗಳೆ,
 ಬಾಳ ಕಿರುಗೆಲಸವಿದು, ಜಲಗಾರನೆಸಗುವೀ
 ಕಿರುಗೆಲಸವಿದು ನಿಮ್ಮ ಕಾಂತಿಗಿಂತಲೂ ಚಿರ.

ಒಂದು ಧರ್ಮದ ಕಿರಿಯ ಕಾರ್ಯ ಶತಕೋಟಿ
 ಸೂರ್ಯರಿಗೆ ಬೆಳಕು; ಲೋಕ ಲಕ್ಷಕೆ ಜೀವ!
 ನಮ್ಮ ಬಾಳಿದು ಬರಿಯ ಮಾಯೆಯಲ್ಲ!

ನಮ್ಮ ಕರ್ಮವು ಬರಿಯ ಕನಸಲ್ಲ!

(ರೈತನು ಜಾತ್ರೆಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಾನೆ.)

ರೈತ

ಜಲಗಾರ,

ಏನಿನ್ನೂ ಕೆಲಸ ಪೂರೈಸಲಿಲ್ಲವೆ?

ಜಲಗಾರ

ಇಲ್ಲ,

ಕರ್ಮ ಮುಗಿಯುವ ಕಾಲ ಬಂದಿಲ್ಲವಿನ್ನೂ!

ಶಿವನ ಗುಡಿಯಿಂದೇನು ತಂದಿರುವೆ, ರೈತ?

ರೈತ

ಜಲಗಾರ, ಪುಣ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ನಿನಗೆ! ಜಾತ್ರೆಯದು

ವೈಭವದ ಜಾತ್ರೆ! ಜನವೇನು! ಧನವೇನು!

ಆ ಗಲಭೆಯೇನು! ನೋಟಗಳೋ ಬಹು ರಮ್ಯ!

ನಾನದನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಯಿಸಲಾರೆ.

ಜಲಗಾರ

ಇರಲಿಯದು.

ಶಿವನ ಗುಡಿಯಿಂದೇನು ತಂದಿರುವೆ?

ರೈತ

ಆಹಾ!

ಶಿವನ ಗುಡಿ ದೊಡ್ಡ ಗುಡಿ! ಏನು ಚಿತ್ರದ ಕೆಲಸ!

ವಿಗ್ರಹವು ಬಲು ಚೆಂದ! ಜೋಯಿಸರ ಮಡಿಪಂಚೆ-

ಜರತಾರಿಯಪ್ಪ! ಆ ಪರಿಯ ವೈಭವವು

ನಾನಂತು ನೋಡಿಲ್ಲ.

ಜಲಗಾರ

ಅದಂತಿರಲಿ, ರೈತ.

ಶಿವನ ಗುಡಿಯಿಂದೇನು ತಂದಿರುವೆ? ಅದನು ಹೇಳು!

ರೈತ

ಹಳ್ಳಿಯವ ಗವಾರ! ಮೇಲೂರ ಜಲಗಾರ!

ನಿನಗೇನು ಗೊತ್ತು? ಆ ಅಂದ, ಆ ಚಂದ?

ಆರತಿಯ ನೋಡಿದೆನು. ಗಂಟೆ ಜಾಗಟೆಗಳನು

ಬಾರಿಸಿದೆ. ಮಂತ್ರ ಹೇಳಿದರದನು ಕೇಳಿದೆ!

ಹಣ್ಣಾಯಿ ಮಾಡಿಸಿದೆ. ಕರ್ಪೂರ ಉರಿಸಿದೆ.
ಹರಕೆಯನು ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಮತ್ತೇನು?

ಜಲಗಾರ

ಅದಂತಿರಲಿ,

ಶಿವನ ಗುಡಿಯಿಂದೇನು ತಂದಿರುವೆ, ಹೇಳು.

ರೈತ

ಹಣ್ಣು ಕಾಯಿ ಹೂವು ಕರ್ಪೂರ ಕುಂಕುಮ—
ಇವುಗಳನು ತಂದಿರುವೆ.

ಜಲಗಾರ

ಶಿವನ ತರಲಿಲ್ಲವೆ?

ರೈತ

ಮರುಳು ಜಲಗಾರ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮಾತೇಕೆ?

(ರೈತನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಹಳೆಯ ಹುಡುಗಿ ಜಾತ್ರೆಯಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಾಳೆ.)

ಹುಡುಗಿ

ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಿರುಳಿಲ್ಲ, ಮೈಯಲ್ಲಿ ಹುರುಳಿಲ್ಲ,

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಳಿಲ್ಲ, ಕೂಳಿಲ್ಲ!

ಅಪ್ಪ ನೋಡಲು ಜೋಗಿ, ಅವ್ವ ನೋಡಲು ರೋಗಿ,

ನನಗಂತು ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಡುವಿಲ್ಲ!

ಕಾಳಿಲ್ಲ, ಕೂಳಿಲ್ಲ, ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಡುವಿಲ್ಲ,

ಕಾಯಬಾರದೆ ಬಂದು ಕಾವೆನೆಂದಿಹ ಗೊಲ್ಲ!

ಇದ್ದಕ್ಕನೊಬ್ಬಳ ಸಿದ್ದಕ್ಕನೊಬ್ಬಳ

ರಕ್ಕಸ ಜವರಾಯ ಮುಕ್ಕಿದನು.

ಇದ್ದಣ್ಣನೊಬ್ಬನು ಮುದ್ದಣ್ಣನೊಬ್ಬನು

ದೇಶ ತಿರುಗಲು ಹೋಗಿ ಹಾಳಾದನು.

ನಮ್ಮ ಕಂಡರೆ ಕರುಬು ನೆರೆಯರಿಗೆಲ್ಲ,

ಕಾಯಬಾರದೆ ಬಂದು ಕಾವೆನೆಂದಿಹ ಗೊಲ್ಲ!

ದನವ ಕಾಯಲೋ ನಾನು, ಕಳೆಯ ಕೀಳಲೋ ನಾನು,

ನರಳುವ ಅವ್ವನ ಗತಿಯೇನು?

ಹೇಳುವರಾರಿಲ್ಲ, ಕೇಳುವರಾರಿಲ್ಲ,

ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಕೂಳಿಲ್ಲ, ಗತಿಯಿಲ್ಲ.

ಕವಿದ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಿರಣವೊಂದಿಲ್ಲ,

ಕಾಯಬಾರದೆ ಬಂದು ಕಾವೆನೆಂದಿಹ ಗೊಲ್ಲ!

ಹರಕೆಯ ಹೊತ್ತೆ, ಕಾಣಿಕೆ ತೆತ್ತೆ,
 ದೇವರಿಗೆ ಶರಣೆಂದು ಬೇಸತ್ತೆ.
 ಕಂಡ ಕಂಡ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಸೋತೆ,
 ನನಗಿನ್ನೂ ತಪ್ಪದು ಈ ರೋತೆ.
 ಅಯ್ಯೋ ಗೋವಿಂದನೆ, ಬಲ್ಲೆ ನೀನೆಲ್ಲ,
 ಕಾಯಬಾರದೆ ಬಂದು ಕಾವೆನೆಂದಿಹ ಗೊಲ್ಲ!
 (ಹಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಪಾರ್ವರು ಹರಟುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಾರೆ.)

ಮೊದಲನೆಯ ಪಾರ್ವ

ಇಂದಾದ ಲಾಭವೇ ಲಾಭ.

ಎರಡನೆಯ ಪಾರ್ವ

ನನಗಂತು

ದಕ್ಷಿಣೆಯ ಹಬ್ಬ: ಹಣ್ಣುಕಾಯಿಯ ದುಡ್ಡು,
 ತೀರ್ಥ ಮಾರಿದ ದುಡ್ಡು—

ಮೊದಲನೆಯ ಪಾರ್ವ

ನಾನೊಬ್ಬ ಶೂದ್ರನನು

ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡಿದ ದುಡ್ಡು—

ಎರಡನೆಯ ಪಾರ್ವ

ಅಂತೂ ನಮಗೆಲ್ಲ ಶಿವನ ಗುಡಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ
 ಹಿಟ್ಟು ಹೊಟ್ಟೆಗೆ, ದುಡ್ಡು ಬಟ್ಟೆಗೆ—

ಮೊದಲನೆಯ ಪಾರ್ವ

ಗುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರೆ ಕೆಟ್ಟೆ, ನಡೆ ಬೇಗ. (ಹೋಗುತ್ತಾರೆ)

ಜಲಗಾರ

ಜೋಯಿಸರು

ಗುಡಿಯ ನುಗ್ಗುವ ಮುನ್ನವೇ ಶಿವನ ಹೊರಗಟ್ಟಿ
 ನುಗ್ಗುವರು. ಶಿವಶಿವಾ ಗುಡಿಯೊಳಿದ್ದರು ಕೂಡ
 ದೇವರಿಂದತಿ ದೂರವಿಹ ಪಾಪಿಯೆಂಥವನು?

[ಕಬ್ಬಿಗನೊಬ್ಬನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಾನೆ.]

ಕಬ್ಬಿಗ

ಕೊರಗಲೇಕೆ? ಮರುಗಲೇಕೆ?
ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಿಹೆ, ಹಳಿಯಲೇಕೆ?
 ಸುಖವೆ ಬರಲಿ, ದುಃಖ ಬರಲಿ,
 ರೋಗ ಭೋಗಗಳೇನೆ ಬರಲಿ,
 ಎಲ್ಲ ಹೊತ್ತು ಋಣವ ತೆತ್ತು
 ಮುಂದೆ ಪುಣ್ಯದ ಬೀಜ ಬಿತ್ತು.
 ಕೊರಗಲೇಕೆ? ಮರುಗಲೇಕೆ?
 ಹುಟ್ಟಿದಿಳೆಯನು ಹಳಿಯಲೇಕೆ?

ಕೊರಗಲೇನು? ಮರುಗಲೇನು?
 ಬಿಗಿದ ಬಂಧನ ಹರಿವುದೇನು?
 ಸುಖವೆ ಬರಲಿ, ದುಃಖ ಬರಲಿ,
 ಜೀವದೆಡರುಗಳೇನೆ ಇರಲಿ,
 ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ
 ಮುಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ
 ಮುಕ್ತಿಗೇರು ಧೈರ್ಯದಿಂದ.
 ಕೊರಗಲೇಕೆ? ಮರುಗಲೇಕೆ?
 ಬಂದ ಬಾಳನು ಹಳಿಯಲೇಕೆ?

ಕೊಡುವನವನು, ಬಿಡುವನವನು,
 ಎಂದು ನೀನಿರೆ ಸುಡುವನವನು.
 ಗೆಲುವೆ ಬರಲಿ, ಸೋಲೆ ಬರಲಿ,
 ನುಗ್ಗು ಮುಂದಕೆ ಇರುವುದಿರಲಿ.
 ಅರಿಯ ಕೊಲ್ಲು, ತಿರೆಯ ಗೆಲ್ಲು;
 ಇಲ್ಲ, ರಣದಲಿ ಜವಗೆ ಸಲ್ಲ.
 ಕೊರಗಲೇಕೆ? ಮರುಗಲೇಕೆ?
 ಬಂದುದಾಯಿತು ಹಳಿವುದೇಕೆ?

ನಮ್ಮ ಬಾಳು ಸವಿಯ ಬಾಳು;
 ಯಾವುದಿಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಹೇಳು?
 ತಿಳಿಯ ಬಾನು, ಹೊಳೆವ ಮೀನು,
 ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರು, ಬೆಟ್ಟ, ಕಾನು,

ಹರಿವ ತುಂಗೆ, ದಿವಿಜ ಗಂಗೆ.

ಹಾಲು ಮಳೆಯಿದೆ ಬರವ ಪಿಂಗೆ.

ಕರುಣೆಯೊಳ್ಳೆ ಎಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ!

ಯಾವುದೆಮಗೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲಿ?

ಕೊರಗಲೇಕೆ? ಮರುಗಲೇಕೆ?

ಬಂದ ಬದುಕನು ಬೈಯಲೇಕೆ?

ಒಲಿದು ಕೂಡಿ, ನಲಿದು ಹಾಡಿ.

ನಮ್ಮ ಪಡೆದವನಂತೆ ಆಡಿ.

ಪರವ ನಾವು ಪಡೆವ ಮುನ್ನ

ಪಡೆಯಲೆಳಸುವ ತಿರೆಯ ಹೊನ್ನ!

ಕೊರಗಲೇಕೆ? ಮರುಗಲೇಕೆ?

ಬರಿದೆ ಬಾಳನು ಜರೆವುದೇಕೆ?

(ಕಬ್ಬಿಗನು ತೆರಳುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಬಾಲಕರ ಗುಂಪು ಹಾಡುತ್ತಾ ಬರುತ್ತದೆ.)

ಬಾಲಕರು

ನಾವು ಮರುಳರು, ನಾವು ಕುಡುಕರು,

ಮರುಳುತನವೆಮ್ಮಾಟವು,

ಕಾರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬರಿದೆ ಸಂಚರಿಪಲಸಗಾರ ಕೂಟವು.

ಕಾಲಗನದಿ ಹಾರಿಯಾಡುವ ಹಕ್ಕಿಗಳು ನಾವ್ ಬಾಲರು.

ಹೋಗಲೆಂದೇ ಬರುವೆವು,

ಹೋಗಿ ಮರಳೈತರುವೆವು!

ನಿತ್ಯತೆಯ ಗರ್ಭದಲಿ ಜನಿಸುವ ನಾವು ಲೀಲಾಶೀಲರು:

‘ಕರ್ಮಲೀಲೆಯು, ಲೀಲೆ ಕರ್ಮವು’ ಎಂಬುದೆಮ್ಮೆಯ ಧರ್ಮವು;

ಪಡೆವುದೆಮಗೇನಿಲ್ಲವು,

ಕಳೆವುದೆಮಗೇನಿಲ್ಲವು,

‘ಲಾಭನಷ್ಟಗಳೊಂದುಮಿಲ್ಲವು’ ಎಂಬುದೇ ವರ ಮರ್ಮವು.

ಹಾಡಿಯಾಡುತ ಕುಣಿದು ನಲಿವೆವು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ ಕಾಲನ!

ಜವನ ಮೀಸೆಯನೆಳೆವೆವು!

ಕೋರೆದಾಡೆಯ ಸೆಳೆವೆವು!

ಅಮೃತಪುತ್ರರು ನಾವು, ಮೃತ್ಯುವ ಲಕ್ಷವೆಮಗಿನಿತಿಲ್ಲವು!

ಮುಕ್ತಜೀವರು ನಾವು, ಬಂಧನಲೀಲೆಯಾಡುತ್ತಲಿರುವೆವು.

ಲೀಲೆಯೆಂಬುದೆ ಮುಕ್ತಿಯು,

ಮರುಳುತನವೇ ಶಕ್ತಿಯು;

ಹಿರಿ ಲೀಲಾಮಧುವನೆಲ್ಲರು ಮತ್ತರಾಗಿಯೆ ಬರುವೆವು.

(ಅವರೆಲ್ಲ ಹಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಜನರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಜಲಗಾರನು ಒಬ್ಬನೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)

ಜಲಗಾರ

ಸದ್ದಿಲ್ಲದಿರುಳೆನಿತು ಕಣ್ಣೆಡ್ಡಮಾಗಿಹುದು!

ಬನಗಳಂ ಗಿರಿಗಳಂ ಹೊಳೆತೊರೆಗಳೆಲ್ಲಮಂ

ಚುಂಬಿಸಿಹ ಹೊನ್ನೆನಿತು ಚೆಲ್ವಾಗಿದೆ!

ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳೆಂತು ಮಲಗಿಹುದಿಳೆಯೆದೆಯ ಮೇಲೆ!

ಗಗನ ಧೇನುವ ಕೊರಳ ಗಂಗೆದೊವಲಂದದಲಿ,

ತಿಂಗಳಿನ ಪಾಲ್ಗಡಲ ಬಲ್ಲೆರೆಗಳಗ್ರದಲಿ

ತೇಲುತಿಹ ನೊರೆಯುರುಳಿಯಂದದಲಿ, ಒಲಿದವನ

ಸವಿಗನಸಿನಲಿ ಸುಳಿವ ನಲ್ಲೆಯಂಚಲದಂತೆ,

ಮೆರೆಯುತಿದೆ ತಿಳಿಯಾಳದಾಗಸದಿ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲ್!

ವಿಶ್ವದ ಸುಷುಪ್ತಿಯಿದು. ಕುಳಿತಿಲ್ಲಿ ಶಿವನಂ

ಧ್ಯಾನಿಸುವೆ. ಸದ್ದಿಲ್ಲದೇಕಾಂತದಲ್ಲಿಯೇ

ಭಕ್ತಿಲತೆ ಚಿಗುರಿ ಪರಮಾತ್ಮನಡಿಯಲರುಗಳ

ಮುಟ್ಟುವದು.- ಲೋಕವರಿಯದು ಸಿದ್ಧರೆನಿತಿಹರು

ಜಲಗಾರರಾಗೆಂದು. (ಹಾಡುತ್ತಾನೆ)

ದಯಾ ನಿವಾಸ ನೀನು,

ದೇವ ದೇವ ಮೈದೋರೈ;

ಸದಾ ಪಿತಾಜಿ ನೀನು,

ಬಾಲ ನಾನು ಕಾಪಾಡೈ.

ಪುರಾಣ ಆದಿ ವೇದ ಯಾಗ ದಾನ

ಮತಾಚಾರಾದಿ ಚಾಗಯೋಗ ಧ್ಯಾನ

ಅಕರ್ಮ ಕರ್ಮ ಧರ್ಮ

ದಾಸದಾಸ ನಾನರಿಯೆ;

ಎನ್ನಂತರಂಗ ನೀನೆ

ಎಂಬುದೊಂದೆ ಬಲ್ಲೆನ್ನೆ!

ಗಯಾ ಪೂರಿ ಕಾಶಿಯಾತ್ರೆ ಜಾತ್ರೆ
 ನಾನೊಂದನೊಲ್ಲೆ; ನೀನೆ ಎಲ್ಲ ದೇವ!
 ಅನಾದಿ ದೇವ ನಿನ್ನ
 ಸೇವೆಯೊಂದೆ ಸಾಕೆನಗೆ!
 ಎನ್ನಂತರಂಗದಲ್ಲಿ
 ನಿಂತು ನೀನು ಮೈದೋರೈ!

[ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಶಿವನು ಜಲಗಾರನ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮೈದೋರುತ್ತಾನೆ.]

ನೀನಾರು ಆಕೃತಿಯೇ! ನೀನಾರು? ಯಾರು?
 ಮಾನುಷವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಅಮಾನುಷವಾಗಿ
 ತೋರುತಿಹೆ! ಮಿಣುಕುತಿಹ ತಾರೆಗಳನೇಳಿಸುವ
 ಕಂಗಳಿಂದೇಕೆನ್ನ ನೋಡುತಿಹೆ ಇಂತು?
 ನೀನಾರು? ನೀನಾರು ಆಕೃತಿಯೇ? (ಬೆದರುತ್ತಾನೆ.)

ಶಿವ

(ಗಂಭೀರವಾಗಿ)

ಅಂಜದಿರು,

ಸೋದರನೆ, ಅಂಜದಿರು; ನಾ ನಿನ್ನ ಬಂಧು!

ಜಲಗಾರ

(ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ)

ಏನು? ನೀನೆನ್ನ ಬಂಧು? ನಾನರಿಯದಿಹ ಬಂಧು!

ಶಿವ

ನಾ ನಿನ್ನ ಜಾತಿ!

ಜಲಗಾರ

ನೀನೆನ್ನ ಜಾತಿ?

ಊರ ಜಲಗಾರ ನೀನು!

ಶಿವ

ನಾನೊಬ್ಬ ಜಲಗಾರ.

ಅಂಜದಿರು, ಸೋದರನೆ ! ಜಗದ ಜಲಗಾರ
 ನಾನು! ಶಿವನೆಂದು ಕರೆಯುವರು ಎನ್ನ !
 ಚಣಚಣಕು ಜಗದ ಪಾಪವ ನುಂಗುವನು ನಾನು !
 ಪೂರ್ವದಲಿ ಕಡಲ ಕಡೆಯಲು ಹುಟ್ಟಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಂ

ಸುಡುತಿದರ್ ಘೋರ ಹಾಲಾಹಲವ ನುಂಗಿದಾ
 ನಂಜುಗೊರಲನು ನಾನು ! ಪದ್ಮನಾಭನ ನಿಲಯ
 ವೈಕುಂಠವದರಿಂದ ರಮಣೀಯವಾಗಿಹುದು !
 ಮೇಣೆನ್ನ ಜಲಗಾರತನದಿಂದ, ಸೋದೆಯೀಂಟಿ
 ಅಮರರಮರತೆಯ ಹೊಂದಿಹರು; ವಿಶ್ವದಲಿ
 ಸೌಂದರ್ಯ ಬಾಳುತಿದೆ. ತೊಳಗುತಿಹ ಚುಕ್ಕಿಗಳು,
 ಬೆಳಗುತಿಹ ಚಂದಿರನು, ದಿನದಿನವು ತಳತಳಿಸಿ
 ಬಾಂದಳದಿ ಸುತ್ತುತಿಹ ದಿನಮಣಿಯು, ಭೋರ್ಗರೆವ
 ಕಡಲುಗಳು, ತಿಳಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುತಿಹ ಹೊಳೆಗಳು,
 ಮರೆಯುವ ಅರಣ್ಯಗಳು, ಎಲ್ಲವೂ, ಎಲ್ಲವೂ
 ಜಲಗಾರನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಖಣಿಯಾಗಿ ಬಾಳುತಿವೆ !
 ರುದ್ರನೆಂಬರು ಎನ್ನ; ಶಿವನೆಂಬರೆನ್ನ;
 ಹೇಸುವರು, ಅಂಜುವರು, ಜಲಗಾರನೆನಲು !

ಜಲಗಾರ

(ವಿನಯದಿಂದ)

ನಿನ್ನನಾ ಶಿವನೆಂದು ನಂಬುವುದೆಂತು? ಹೇ ದೇವ,
 ನಿನ್ನೀ ರೂಪಮಂ ನಾನೆಂದುಮಾವೆಡೆಯೊಳುಂ
 ಕಂಡರಿಯೆ, ಕೇಳರಿಯೆ. ತಿಳಿದವರು, ಪಂಡಿತರು,

ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವರು ನಿನ್ನ.

ಶಿವ

ಬಿಚ್ಚೆವಳರಾ ಕವಡು ಬಣ್ಣನೆಯ ನಂಬದಿರು,
 ಸೋದರನೆ. ಕುರುಡನಾದವನಿನನ ಬಣ್ಣಿಸುವ
 ತೆರದಿ, ಪಂಡಿತರು ಬಣ್ಣಿಪರು ಕಲ್ಪನೆಯ
 ಶಿವನ. ನನ್ನ ನಿಜರೂಪಮಂ ನೋಡಲವರೆಲ್ಲ
 ಹೇಸುವರು, ಬೆದರಿ ಹಿಂಜರಿಯುವರು. ಎನ್ನನೀ
 ನಿಜರೂಪದಿಂದ ಕರ್ಮದಲಿ ಪೂಜಿಪನು
 ನೀನೊಬ್ಬನಲ್ಲದಿನ್ನಾರ ನಾ ಕಾಣೆ!

ಜಲಗಾರ

(ಕೈಮುಗಿದು)

ರಜತಗಿರಿಗೊಡೆಯನಾಗಿಹೆಯಂತೆ; ಕೈಲಾಸ

ಪತಿಯಂತೆ; ಮಕುಟದಲಿ ಹಿಮಕರನ ತೊಟ್ಟಿರುವ
ಶಶಿಧರನು ನೀನಂತೆ. ಜಡೆಯೊಡವೆ ಗಂಗೆಯಾ-
ಗಿಹಳಂತೆ. ಕೊರಳಿನಲಿ ಹಾವುಗಳ ಕಟ್ಟಂತೆ.
ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಉರಿಗಣ್ಣುನುಳ್ಳ ನೀಂ ಮುಕ್ಕಣ್ಣು-
ನಂತೆ ! ಗಿರಿಜಾರಮಣನಂತೆ ! ವಿಷಕಂಠ
ನೀನಂತೆ ! ನೀಂ ಕುಬೇರನ ಮಿತ್ರನಂತೆ !
ಇಂತಿಹನು ಜಗದ ಜಲಗಾರನಹನೆಂತು?
ಇಂತಿಹನೆನ್ನ ಬಾಂಧವನೆ? ಸೋದರನೆ?

ಶಿವ

(ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದಲೂ ದರ್ಪದಿಂದಲೂ)

ಸೋದರನೆ, ಶಿವನು ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಶಿವನಲ್ಲ !
ಕಾವ್ಯಗಳ ಶಿವನಲ್ಲ ! ಕವಿತೆಯಾ ಶಿವನಲ್ಲ !
ಬೆಳ್ಳಿಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಗಿರಿಜೆಯೊಡಗೂಡಿ
ಸರಸವಾಡುವ ರಸಿಕ ಶಿವನಲ್ಲ ! ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ
ಒತ್ತುತಿಹ ಕಸದ ರಾಸಿಯ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ,
ನಿಂತು, ನರ್ತನವೆಸಗುತಿಹ ತೋಟಿ ನಾನು !
ನಿಜಶಿವನು ಜಲಗಾರ ! ನಿನ್ನ ಮುಂದಿಹನು, ನೋಡು !

ಜಲಗಾರ

ಹೇ ದೇವ, ಪಂಡಿತರದೇಕೆಂತು ಬಣ್ಣಿಪರು?

ಶಿವ

ಸೋದರನೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಕಂಗಳಿಗೆ ನಾನು
ನೋಡಲು ಕುರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಅದರಿಂದ
ಚೆಲ್ಲಂತ ತಣ್ಣದಿರನೊಡವೆ ಮಾಡಿದರೆನಗೆ !
ಅವರ ಭಾಗಕೆ ನಾನು ಪಾಪಿಯಾಗಿದ್ದೆ.
ಅದರಿಂದ ಗಂಗೆಯನು ತೊಡಿಸಿದರು ತಲೆಯಲ್ಲಿ,
ತೊಳೆದನ್ನ ಶುದ್ಧಮಾಡಲು ಎಂದು ! ಅಸ್ವಶ್ಯನ್
ಆಗಿದ್ದೆ ! ಅದರಿಂದ ಹಣೆಗಣ್ಣು ಮುಡಿಸಿದರು,
ಸುಟ್ಟೆನ್ನ ಶುಚಿಮಾಡಲೆಂದು ! ರೌದ್ರತೆಯನ್
ಈಯಲೆಂದೆನಗೆ ಉರಗಗಳ ಸುತ್ತಿದರು
ಕೊರಳಲ್ಲಿ. ಜೋಯಿಸರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಶಿವನು
ಮುಟ್ಟಿದವನಾಗಿಹನು. ಚಂದ್ರನಿಲ್ಲದೆ, ಗಂಗೆ

ಇಲ್ಲದೆಯೆ, ಹಣೆಗಣ್ಣು ಹಾವುಗಳು ಇಲ್ಲದೆಯೆ,
ಜನಿವಾರ ಬೂದಿಗಳು ಇಲ್ಲದೆಯೆ, ಶಿವಗುಡಿಗೆ
ಸೇರಿಸರು ಶಿವನಾದ ಎನ್ನ. ಅದರಿಂದ
ನಿಜವಾದ ಶಿವನು, ಜಲಗಾರ ಶಿವನು,
ಶಿವಗುಡಿಯ ಪೀಠದಲಿ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ !

ಜಲಗಾರ

ಹೇ ದೇವ, ನೀನು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿರುವೆ?

ಶಿವ

ಬೀದಿ ಗುಡಿಸುವ ಬಡವನೆದೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಿರುವೆ !
ಉಳುತಿರುವ ಒಕ್ಕಲಿಗನೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಿರುವೆ !
ಎಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯನು ನನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲಿ ತೊಡಗಿಹನೋ
ಅಲ್ಲಿ ನಾನವನ ಪಕ್ಕದೊಳಿರುವೆ. ಕುಂಟರನು,
ಕುರುಡರನು, ದೀನರನು, ಅನಾಥರನು ಕೈಹಿಡಿದು
ಪೊರೆಯುತಿಹನೆಡೆಯಿರುವೆ. ಆ ನನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ
ನನ್ನ ನಿಜರೂಪದಿಂ ಮೈದೋರಿ ಸಲಹುವೆನು.
ನೀನೆನ್ನ ನಿಜಭಕ್ತನಾಗಿರುವೆ. ಅದಕಾಗಿ
ಕಲ್ಪನೆಯ ರೂಪವನು ತೆಗೆದೊಗೆದು ಬಂದಿಹೆನು.
ನೋಡಲ್ಲಿ ! ಚಂದ್ರನಂ ಬಿಸುಟಿಹೆನು ಗಗನಕ್ಕೆ !
ಗಂಗೆಯನ್ನೆಸೆದಿಹೆನು ಹಿಮಗಿರಿಗೆ ! ಹಾವುಗಳ
ಪಾತಾಳಕಟ್ಟಿಹೆನು ! ಹಣೆಗಣ್ಣು ಹಂಚಿಹೆನು
ನೇಸರ್ ಅರಿಲ್ಗಳಿಗೆ ! ಭಯಂಕರದ ಮಸಣದಲಿ
ಬಿದ್ದಿಹುದು ಜೋಯಿಸರು ಹಚ್ಚಿದಾ ಎನ್ನ
ಮೈಬೂದಿ ! ಚಟ್ಟಗಳ ಕಟ್ಟುತಿದೆ ಅವರೆನಗೆ
ತೊಡಿಸಿದಾ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ! ಅವರಿತ್ತ
ಪೊರಕೆಯಂದದ ಶೂಲ ಗುಡಿಸುತಿದೆ ಬ್ರಹ್ಮಗಳ
ಬೀದಿಯನು ! ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಶಿವಗಿತ್ತ ದಾನಗಳು
ತೊಲಗೆ, ಉಳಿಯುವನು ಜಗದ ಜಲಗಾರ !
ಊರ ತೋಟಿಯು ನೀನು; ಜಗದ ತೋಟಿಯು ನಾನು !
ಬಾ ಎನ್ನ ಸೋದರನೆ. ನೀನೆನ್ನ ನಿಜಭಕ್ತ !
ನಿನ್ನದೇ ಶಿವಭಕ್ತಿ ! ನೀನೇ ಶಿವಭಕ್ತ !
ನೀನೇ ನಾನಾಗಿಹೆನು ! ನಾನೇ ನೀನಾಗಿರುವೆ !
ಶಿವ ನೀನು ! ಶಿವ ನೀನು !

ಜಲಗಾರ

(ಭಾವವಶನಾಗಿ)

ಶಿವ ನಾನು ! ಶಿವ ನಾನು !

[ಮುಂಬರಿದು ಶಿವನ ತೆಕ್ಕೆಯೊಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ]

ಪರದೆ

* * * *

೨. ಶೃಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ

ಪಾತ್ರಗಳು

ಕೃಷ್ಣ
 ರುದ್ರ
 ಧರ್ಮರಾಯ
 ಭೀಮ
 ಅರ್ಜುನ
 ಸಹದೇವ
 ಕುಂತಿ
 ದ್ರೌಪದಿ
 ಮಾತೆ
 ಕಂದ
 ಕೌರವ
 ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ
 ವಿದುರ
 ಸಂಜಯ
 ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ
 ಗಾಂಧಾರಿ
 ಭಾನುಮತಿ
 ಗೀರ್ವಾಣ
 ನೀಲಾಕ್ಷ
 ಚಾಣೂರ
 ಮುದುಕಿ
 ಕಲಿ
 ದ್ವಾಪರ
 ಮರುಳುಗಳು

ಬಂಧುಗಳು, ಪರಿವಾರದವರು, ಸೈನಿಕರು, ಸಖಿಯರು - ಇತ್ಯಾದಿ.

ಶ್ಮಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ

[ಇದೊಂದು ಪ್ರತಿಮಾಸೃಷ್ಟಿ ಯುದ್ಧದ ದುರಂತತೆ, ಅನ್ಯಾಯ, ಕ್ರೌರ್ಯ, ವಿನಾಶನ, ಅವಿವೇಕ, ದುರ್ಲಂಘ್ಯ ವಿಧಿ, ಸರ್ವ ವಿಫಲತೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾವು - ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಮೆ. ಒಂದೊಂದು ಯುದ್ಧವೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವಾಗ ಅದು ಯುದ್ಧವನ್ನೆ ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವ ಜಗತ್ತಿನ ಕೊನೆಯ ಅನಿವಾರ್ಯ ಸಂಕಟವೆಂದು ಸಾರುತ್ತೇವೆ. ಅನ್ಯಾಯವೆಲ್ಲ ತೊಲಗಿ ನ್ಯಾಯಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ, ಕಲಿ ಹೋಗಿ ಕೃತಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆಂದು. ಆದರೆ? ಮತ್ತೆ! ವಿಶೇಷತೆಗಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಆಹುತಿ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಾಗರಿಕತೆ ಪ್ರಗತಿ ಎಲ್ಲ ಶ್ಮಶಾನರುದ್ರನ ಮೆಯ್ಯೆ ಭಸ್ಮಲೇಪನವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಿ, ಪುನಃಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭ, ನಾಟಕಾರಂಭ; ವಿಶ್ವಲೀಲೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ.]

ದೃಶ್ಯಂ

[ಹದಿನೆಂಟು ದಿನಗಳು ರಣಕೋಲಾಹಲದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿದ ಮಹಾಭಾರತ ಸಂಗ್ರಾಮವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊನೆಗಂಡ ದಿನದ ಘೋರ ವಿಷ್ಣು ರಾತ್ರಿ, ಅದುವರೆಗೂ ರಣರಂಗವಾಗಿದ್ದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವು ಅಂದು ಭೀಷಣ ಶೃಶಾನಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವ ಆ ರಣಭೂಮಿಯ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಕಗ್ಗತ್ತಲು ಕವಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಕೋಟ್ಯನುಕೋಟಿ ಯೋಧರ ಶವಗಳೂ ಅಸಂಖ್ಯವಾದ ಆನೆ ಕುದುರೆ ತೇರುಗಳೂ ಮಂದೆಮಂದೆಯಾಗಿ ಮುದ್ದೆ ಮುದ್ದೆಯಾಗಿ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಆ ಬಿತ್ತರದ ಬಯಲಿನ ತುಂಬ ಬಿದ್ದಿವೆ. ಸಾಯುವವರೂ ಗಾಯಪಟ್ಟವರೂ ನರಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇರುಳಿನ ಗರ್ಭದಿಂದ ಹೊರಟ ಆ ರೋದನಧ್ವನಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೆಲ್ಲ ಆವರಿಸಿದೆ. ಆದರೂ ಆ ಗೋಳಿನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ತಿಂದು ತೇಗುವಂತೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಭಯಾನಕವಾದ ಮೃತ್ಯುಮೌನವು ಆ ರುದ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿದೆ. ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದಂತಿರುವ ಆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ, ಆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ, ಸಾವಿರಾರು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಆಕೃತಿಗಳು, ಅರೆಮುಸುಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸುಳಿದಾಡುವ ಮನುಷ್ಯವೃಕ್ಷಿಗಳು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸೊಡರು ಹಿಡಿದು ಏನನ್ನೋ ಹುಡುಕುವಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಅವರೆಲ್ಲ ಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದವರ ಬಂಧುಗಳು; ತಂದೆತಾಯಂದಿರು, ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು, ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರು, ಸತಿಯರು, ಮಕ್ಕಳು, ಮುದುಕರು. ಕೌರವ ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದವರು ಅಂದು ಶೃಶಾನದಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಂಟರಿಷ್ಟರ ದೇಹಗಳನ್ನು ಅರಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ದುಃಖಮಯವಾದ ರುದ್ರದೃಶ್ಯ ಆ ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಭೀಮ ದುರ್ಯೋಧನರ ಗದಾಯುದ್ಧವು ಪೂರೈಸಿದೆ. ಕೌರವೇಂದ್ರನು ತೊಡೆಯೊಡೆದು ಮುಡಿಯುಡಿದು ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರಸ್ವಿನ ತೀರದಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತ ಇನ್ನೂ ಜೀವದಿಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅದೇ ರಾತ್ರಿ ದ್ವಾಪರ ಯುಗ ಮುಗಿದು ಕಲಿಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು. ಅಂದಿಗೆ ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಲ್ಲ ವಿನಾಶಹೊಂದಿ ಶೃಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಆ ರಂಗದ ಮಧ್ಯೆ ಧೀರನಾದರೂ ದುಃಖ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಕುಗ್ಗಿಹೋದ ಯುಗಪುರುಷ ದ್ವಾಪರನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎತ್ತರದ ಆಳು; ವೀರವ್ಯಕ್ತಿ. ರಾಜವೈಭವದ ಚಿಹ್ನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆತನಲ್ಲಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕಿರೀಟವೊಂದಿದೆ. ಒರಸೇರಿದ ಕತ್ತಿಯೊಂದು ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ನೇತಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆತನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಏನೂ ಒಂದು ಗೌರವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಖ ಚಿಹ್ನೆ ವಿಷ್ಣುವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಅಲ್ಪಾತ್ಮನ ಅಧೀರತೆಯ ಖಿನ್ನತೆಯಲ್ಲ; ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಮಹಾಪುರುಷನ ಪರಾಭವದ ನಿರ್ಭರತೆಯ ನಮ್ಮ ದೈರ್ಯಭಾವ. ಯುಗಪುರುಷ ದ್ವಾಪರನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಬಿಸುಸುಯ್ಯುತ್ತಾನೆ; ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತಾನೆ; ಕಂಬನಿಗರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಕಡೆಗೆ ನಿಡುಸುಯ್ಯುತ್ತಾನೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.]

ದ್ವಾಪರ - ಇದೇನಿದೀ ಭಾರತ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಮೀ ದಿನಂ
ಮೂಗುವಟ್ಟಿಪರ್ವ ಸುಡುಗಾಡಿನಂತಿರ್ಪುದು?
ನಿಚ್ಚಮುಂ ನಾನಾಲಿಸಿದರ್ ರಣಕಹಳೆಗಳ
ದೆಸೆದೆಸೆಗಳಂ ತೀವಿದ ದನಿಯಿಲ್ಲ. ಉರವಣಿವ
ಬೀರರಟ್ಟಹಾಸದ ಕಾಕುಗಳ ಭೀಷಣ
ಸ್ವನಮಿಲ್ಲ. ಕಡುಗಿ ಕಾದುವ ಭಟರ ಖಡ್ಗಗಳ
ಸಂಘಟ್ಟಿನಾ ಧ್ವಾನಮಿಲ್ಲ. ಅತಿರಥರ
ಕಲಕಲ ನಿನಾದದಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಪೊರಮಡುವ

ಕೋದಂಡಪಾಣಿಗಳ ಸಿಂಜಿನಿಯ ಟಂಕೃತಿಯ
 ನಿರ್ಘೋಷಮಿಂದತ್ತ ಪೋಗಿಹುದು? ಕಿಡಿಗರೆವ
 ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ರೂಕ್ಷ ದೀಧಿತಿಯೆಲ್ಲಿ?
 ಮುಗಿಲ್ಲೆರೆಯನುಚ್ಚಳಿಸಿ ಎಡಬಿಡದೆ ಬಾಂದಳಕೆ
 ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿದಾರ್ ಸರಲುಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯದೆಲ್ಲಿ?
 ಗದೆಯ ಗಾಳಿಯೋಳರಿಗಳೆಂಬುವ ತರಗೆಲೆಯ
 ಮೊತ್ತಮಂ ಸುತ್ತಿಸಿದ ವಾಯುಜ ವಾಣಿಯೆಲ್ಲಿ?
 ತನ್ನ ವಾಹಿನಿಯ ವೀರಾಳಳನ್ ಹುರುಡಿಸಲ್
 ಹುರಿಗೊಳಿಸಿದಾ ಸರ್ಪಕೇತನನ ಹರಿಕಂಠ
 ಗರ್ಜನೆಯದೆತ್ತಲಿಂದಡಗಿದುದು? ಗಾಂಡೀವಮ್
 ಏನಾಯ್ತು? ಕುರುದಳದ ಕೆಚ್ಚೆದೆ ಬಿರಿಯುವಂತೆ
 ಮೊಳಗಿದಾ ಪಾಂಚಜನ್ಯಮದೆಲ್ಲಿ? ಬಿಂಕದಲಿ
 ಕೊಂಕು ಕೊರಲಂಗೈದು ಕೆನೆದಾ ತುರಗತತಿಯ
 ಹೇಷಾರವಂಗಳಂ ಇಂದಾವ ನೀರವತೆ
 ನುಂಗಿದುದು? ಮೇಗೆತ್ತಿ ಸೊಂಡಿಲ್ಲಳಂ, ಮುಂದೆ
 ನುಗ್ಗುತ್ತಿದಾರ್ ಕರಿಯ ಬಲೈಯ್ಯ ಗಜಗಳೇನ್
 ಮುತ್ತುತಿರ್ಪಿ ಕತ್ತಲೆಯ ಕಡಲಿನಲಿ ಕರಗಿ
 ಪೋದುವೇನ್? - (ಸ್ವಲ್ಪಹೂತ್ತು ಸುತ್ತ ನೋಡಿ)
 ಇಂದನೈವರೆಗಂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ
 ಅರಸುಗಳ ರಣರಂಗಮಾಗಿತ್ತು; ಕೊಳೆಯಲಿಹ
 ಪೆಣದ ಬಣಬೆಯ ಕಣವದಾಗಿರ್ಪುದೀ ಪೊಳ್ಳು !
 ನಿನ್ನೆಯಿದು ಮೆಯ್ಲಿಗಳಾಡುಂಬೊಲಾಗಿತ್ತು;
 ಮರುಳ್ಳಾಡುತಿಹ ಮಸಣವಾಗಿಹುದಿಂದು!-
 ಕಾಳೆಗದ ನೆಲಗಳೆನೆ ಬಿತ್ತರದ ಮಸಣಗಳ್!
 ಕಾಳೆಗವೋ ಬಿತ್ತರದ ಕೊಲೆಗೆಯ್ತು! ಗೆಲವೆಂದರೇನ್? -
 ಸೋಲ್ಲರ ಸಂತಾಪಂ; ವಿಜಯಿಗಳ ಪೆರ್ಮೆ!-
 (ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ; ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಕಣ್ಣೆರೆದು ಬಿಸುಸುಯ್ದು)
 ಎನ್ನಾಳ್ಳಿಕೆಯ ತುತ್ತತುದಿಯೊಳೆ ವೀರಾತ್ಮರ್
 ಎನಿತಳಿದು ಪೋಗಿಹರ್? ಶಿವಶಿವಾ, ಮಸಣಮೆನಗೆ
 ಈ ಚರಮ ಸೋಪಾನಮಾದುದೆ? - ನೆತ್ತರಲಿ
 ಕಾಲ್ದೊಳೆಯುವಂತಾಯ್ತೆ ತಿರೆಯನಗಲುವ ಮುನ್ನಂ!
 ಚಲದಂಕಮಲ್ಲರೆನಿತಳಿದಿಹರ್? ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರ್
 ಎನಿತಳಿದಿಹರ್? ತರುಣರೆನಿಬರ್ ಮಡಿಡಿಹರ್?
 ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳ್: ಆಚಾರ್ಯ

ಭೀಷ್ಮನ್, ಕರ್ಣನ್, ದ್ರೋಣನ್, ಅಭಿಮನ್ಯು
 ಮಹಾವೀರರನಿಬರುಂ ಸಮರ ಹುತವಹನಿಂದ
 ಬೇಳ್ಳ ಕೆಂಗೂಳಿನೊಲ್ ಬೂದಿಯಾಗಿರ್ಪರ್.
 ಕೌರವ ಮಹಾನುಭಾವನ್ ಪಗೆಯ ಕೈತವಕೆ
 ಸಿಲ್ವಿ ತೊಡೆಯೊಡೆದು ತನ್ನ ತಿರೆಗುರುಳಿಹನ್ !
 ಉಕ್ಕವದ ಕಾಳೆಗದಿ ಅಳಿವಾಯ್ತು ಕರ್ಣಂಗೆ !
 ಬಲಿಯಾದನಾ ದ್ರೋಣನ್ ಅರನ ಮಗನಾಡಿದಾ
 ಮುಗ್ಧಮಿಥೈಯಂ ನಂಬಿ ! - (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಭಾವದಿಂದ)
 ಇಳಿದು ಬಾ, ಕಳ್ಳಲೆಯೆ,
 ಬಾನ ಹೊಡೆಯಿಂದಿಳಿದು, ಬಾ, ಮುಸುಕು ಮಸಣಮಂ.
 ಕುರುಕುಲಾರ್ಕನ ಚರಮ ದುರವಸ್ಥೆಯಂ ಸಹಿಸಲ್
 ಆರದೆಯೆ ಪಡುಗಡಲಿಗಳಿದ ಬೆಂಗದಿರನೇ,
 ಮರಳಿ ನೀ ಮೂಡದಿರ್! ನಿನ್ನ ಪೊನ್ನೆಳಗಿನಿಂ
 ಈ ಭಯಂಕರ ದೃಶ್ಯಂ ಮರಳಿ ಬೆಳಗದಿರ್!
 ಇನ್ನಿದು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಮಲ್ತು, ಇಳೆಯ ಬಲ್ಮಸಣಂ!

(ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಎಲ್ಲೆ ತೋರದೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ಹೆಮ್ಮಸಣವನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ದ್ವಾಪರನು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಸುಂದರ ಭದ್ರಾಕಾರನಾದ ಕಲಿಪುರುಷನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸುತ್ತಲೂ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿ ದೂರ ನಿಂತ ದ್ವಾಪರದೇವನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅವನ ಬಳಿ ಸಾರುತ್ತಾನೆ. ಆತನಿಗೆ ತುಸು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ದ್ವಾಪರನು ಯಾವುದೋ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿ ಬಹಿಃಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಆತನನು ಕುರಿತು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಕಲಿ - ದ್ವಾಪರದೇವ!

ದ್ವಾಪರ - (ಅನನ್ಯಚಿತ್ತನಾಗಿ ತನ್ನೊಳು ತಾನೆ)

ಏನ್ ರೌದ್ರಮೇನ್ ಕ್ರೂರಮೇನ್ ದುಃಖಮಯ ದೃಶ್ಯಂ !
 ದಿಟ್ಟಿಪರಿವನ್ನೆವರಂ ಎತ್ತ ನೋಡಿದೊಡತ್ತ
 ನಾಶಮೇ ನಗುತಿಹುದು ವಿಕಟಾಟ್ಟಹಾಸದಿಂ !
 ಕಣ್ಣಿಡುವ ಕಡೆ ಮುರಿದ ಪೊಂದೇರುಗಳ ರಾಶಿ;
 ಎತ್ತ ನೋಡಿದಡತ್ತ ಸತ್ತಾನೆಗಳ ಮೊತ್ತ;
 ರುಂಡಗಳ ಚಿಂಡಾಡುತಿಹ ಮರುಳ್ಳಳ ಬಳಗಂ;
 ಬೆನ್ನ ಬೀವಂ ಸಿಗಿವ ಸೃಗಾಲಗಳ ಗುಂಪು ! -
 ಎನ್ನ ಯುಗದಂತ್ಯದೊಳೆ ವಿಲಯಮಾದಂತಿಹುದು !
 (ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)

ಕಲಿ - ಅವುದೋ ಎದೆಬಿರಿವ ಚಿಂತೆಯೊಳ್ ಮುಳುಗಿಹನ್.
 ಕರೆದರೂ ಎನ್ನ ದನಿ ಕೇಳಿಸದು. ದ್ವಾಪರನ್
 ಇಂತು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಮೈಮರೆತುದನ್

ಆನಾವಗಂ ಕಂಡುದಿಲ್ಲಂ - ದ್ವಾಪರದೇವ!

ದ್ವಾಪರ - (ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ನಡೆದು ತನ್ನೊಳು ತಾನೆ)
ಎನಿದೀ ಸದ್ಗುಗಳ್? ಆರ್ತನಾದಗಳೇನ್?
ಮೌನಮೇ ನೋವಿನಿಂದೊಯ್ಯೊಯ್ಯನಳುವಂತೆ
ತೋರುತಿದೆ. ಕವಿದಿರ್ಪ ನಟ್ಟಿರುಳೆ ಬಿಸುಸುಯ್ದು
ನರಳುವಂತಿರ್ಪುದು. ಕೈಮುರಿದ ಕಾಲ್ಮುರಿದ
ಹೊಡೆಯೊಡೆದ ತಲೆ ಸಿಡಿದ ನೂರಾರು ಸೈನಿಕರ
ಅಸ್ವಷ್ಟ ವಾಣಿಗಳ ತುಮುಲ ರೋದನಂ
ಜವನೆದೆ ಬೆದರಿಪಂತೆ ಬಾನ್ಗೇರುತಿಹುದು. -
ಹಾ ಕೌರವೇಂದ್ರ! ಹಾ ಭೀಷ್ಮ! ಹಾ ದ್ರೋಣ!
ಹಾ ದಿವಾಕರತನಯ! (ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)

ಕಲಿ - (ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ದ್ವಾಪರದೇವ!

ದ್ವಾಪರ - (ತಿರುಗಿನೋಡಿ, ನಿಂತಲ್ಲಿಂದ ಅಲುಗದೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ) ಕಲಿ ಮಹಾಶಯ!

ಕಲಿ - ಏನಿಂದಿಂತೊರ್ವನೇ

ನಿಂತು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿರ್ಪೆ? ಕರೆದೊಡಂ
ಕೇಳಿಸದು. ಆವ ಮೆಯ್ಯಿಲಿಯೊಡನೆ ನುಡಿಯುತಿಹೆ?

ದ್ವಾಪರ- (ಉಕ್ಕಿಬರುವ ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆದು ನೀಳ್ವನಿಯಿಂದ)
ಕಲಿದೇವ, ದ್ವಾಪರನ್ ಕಲಿಯನೀ ಮಸಣದಲಿ
ಎದುರುಗೊಳ್ಳಂತಾಯ್ತೆ? ಮುಂದೆ ಬಹ ಯುಗಪುರುಷನ್
ಆಗಲಿಹ ನಿನಗೆ ಈ ಸತ್ತ ಸುಡುಗಾಡಿನಲಿ
ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮಪ್ಪಂತುಟಾಯ್ತೆ? ಎನಿತೆನಿತೊ
ಬರಿಸಗಳ ಗೆಯ್ಯೆಯಿಂ ಗಳಿಸಿದ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ
ಚಿಲ್ವಿಕೆ ತುತ್ತತುದಿಯಲಿ ಪುಚ್ಚಳಿದು ಪೋಯ್ತೆ?
ನಿನಗೆನ್ನ ಕಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಂ ಮರಳೇವ
ಸಮಯದಲಿ, ಆವ ಪೆರ್ಮೆಯೊಳಾವ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ
ವಸ್ತುವನ್ ಎನ್ನ ಕೃತಿ ಎಂದಾನು ತೋರಿಸಲಿ?
ಈ ಮಹಾಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶ್ಮಶಾನಮಂ ತೋರಲೇನ್?
ಅಳಿದ ತುಳಿಲಾಳ್ಗಳ ಶವಂಗಳಂ ನಿನಗಿತ್ತಪೆನೆ?
ಮುರಿದ ಹೊಂದೇರುಗಳ ಮಂದೆಯಂ ತೋರ್ದಪೆನೆ?
ನಿನಗಾವ ಮಂಗಳದ ಸಿರಿಯನೀಯಲಿ? ಹೇಳು!

ಕಲಿ - ದ್ವಾಪರದೇವ, ನೀನಿಂತೇಕೆ ಉಮ್ಮಳಂ
ಪಡುತಿರ್ಪೆ? ಶಾಂತನಾಗಯ್. ನೀನಿತ್ತುದಂ
ಸಂತಸದಿ ಕೈಕೊಂಡು ಎನ್ನುಜ್ಜಗಂ ಗೈವೆನ್.
ನಿನ್ನೊಳೂಣೆಯಮೇನ್? ವ್ಯಕ್ತ ಸೃಷ್ಟಿಯನೆಲ್ಲ

ತನ್ನೊಡಲಿನೊಳ್ ಪೊತ್ತು ಸಲಹಿದಾ ನಿತ್ಯತೆಯೆ
ಮರಳಿಯದನ್ ಅವ್ಯಕ್ತಮನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲೈ
ಯುಗಪುರುಷನಾದ ನೀನದಕೇಕೆ ದುಮ್ಮಾನಂ
ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿಹೆ? ರಸಪೂರ್ಣ ಶೂನ್ಯದಿಂದೊಗೆತಂದುದೀ
ವಿಶ್ವಂ; ಅದರೊಳೆ ವಿಲೀನಮಾಗಡಗುವುದು ತಾನ್.
ಆದೊಡೇನ್? ಮರಳಿ ಬೇರೊಂದಾಕೃತಿಯ ತಳೆದು,
ಬೇರೊಂದು ಕಟ್ಟಳೆಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ, ಬೇರೊಂದು
ಕಾಲದಲಿ ಮೂಡುವುದು. ಲೀಲೆಯೆಂಬುವುದೆಲ್ಲ
ಮೂಡುವುದು ಮುಳುಗುವುದರಲ್ಲಿಹುದು. ಅದಕೇಕೆ
ಮರುಗುವುದು? ಕನಸಿನಲಿ ಕಂಡ ಕಡವರಮಳಿಯೆ
ಎಚ್ಚತ್ತು ಶೋಕಿಸುದುಚಿತಮಲ್ಲ.

ದ್ವಾಪರ - (ಬಿಸುಸುಯ್ದು, ಕಲಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು)
ಕಲಿದೇವ,

ಇಂದಳಿದುದನಿತುಮುಂ ಮುಂದೆ ಐತಂದಪುದೆ?

ಕಲಿ - ಅಹುದು, ಸಂದೆಯೆಮಿಲ್ಲ.

ದ್ವಾಪರ - (ಸುತ್ತಲೂ ಕೈನೀಡಿ ತಿರುಗಿಸಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಕೆಡೆದ ವೀರರೆಲ್ಲರನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ)
ಈ ಬೀರರನಿಬರುಂ?

ಕಲಿ - ಈಬೀರರನಿಬರುಂ!

ದ್ವಾಪರ - ಬಾಂದೊರೆಯ ಕಂದನಹ ಬೀಷ್ಮನಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ್?

ಕಲಿ - (ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಮೊಂಡ ಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ) ಭೀಷ್ಮನನ್ ಮೀರಿದಪರೈತಹರ್?

ದ್ವಾಪರ - ಭೀಷ್ಮನೊಲ್ ಸೂರುಳಂ ತಪ್ಪದಿಹ ಪಾರ್ಥಿವರ್?

ಕಲಿ - ಅದಕೆರಡು ಮಡಿಯಹರ್ ಜನಿಸುವರ್.

ದ್ವಾಪರ - ದ್ರೋಣನೊಲ್ ಬಿಲ್ಲೋಜರೈತಹರೆ?

ಕಲಿ - (ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದಲೂ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದಲೂ)

ಕರ್ಬೋಗೆಯ ಕಾರುವ ಸಿಡಿಲಗಳನೆ ನಿರ್ಮಿಪರ್?

ಗ್ರಹ ಚಂದ್ರ ತಾರೆಗಳನಲೆಯುವರ್; ತೂಗುವರ್!

ದ್ವಾಪರ - ಕರ್ಣನಂತಹ ದಾನಿಗಳ್ ಬಹರೆ?

ಕಲಿ - ಬರದಿರರ್!

ದ್ವಾಪರ - ಬಿಂಕದಲಿ, ಚಲದಲ್ಲಿ, ಕಡುದಿಟ್ಟತನದಲ್ಲಿ,

ಬಳಲದಿರ್ಪದಟಿನಲಿ, ಪೆಂಪಿನಲಿ, ಪೆರ್ಮೆಯಲಿ,

ಬಲೈಯಲಿ, ನೇಹದಲಿ, ಪರಮ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಲಿ

ಕೌರವಂಗೆಣೆಯಹ ಮಹಾನುಭಾವರು ಬಹರೆ?

ಕಲಿ - ಅಹುದು ಅದಕೆ ಸಂದೆಯಮೇಕೆ?

ದ್ವಾಪರ - (ಸಂತೋಷದಿಂದ) ಧನ್ಯನ್?

ಅವರನಾಳುವ ಪುಣ್ಯವಿಹ ನೀನೆ ಧನ್ಯನ್ !
ಆದೊಡಂ, ಕಲಿದೇವ, ನಿನ್ನ ಯುಗದಾಳುಗಳ್
ಕುಬ್ಜರೆಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರಸಿದ್ಧಮಾಗಿರ್ಪುದೈಸೆ?

ಕಲಿ -

(ಬಿಂಕದಿಂದ)

ಕುಬ್ಜರಾದೊಡಮೇನ್? ದೀರ್ಘದೇಹಿಗಳಪ್ಪ
ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರ ಭುಜವನಡರುವರೈಸೆ?
ಅದರಿಂದೆ ಪೂರ್ವಯುಗಗಳ ನರರಿಗಿಂತಲುಂ
ಉನ್ನತರ್; ಬಿತ್ತರದ ದಿಟ್ಟಿಯಂ ಪಡೆದವರ್ !
ಚಳಿವೆಟ್ಟಿಗಿಂತಲುಂ ಅದರ ನೆತ್ತಿಯೊಳಿರ್ಪ
ಧವಳಿಗಿರಿ ಶೃಂಗಮೇ ಖರಿದಪ್ಪುದೈಸೆ? -
ಸಾವಿನಲಿ ಹೊಸಬಾಳು ಹುದುಗಿಹುದು; ನಾಶದಲಿ
ನವಸೃಷ್ಟಿ ಪವಡಿಸಿದೆ. ನೂರು ಮಾತಿಂದೇನ್?
ಸಾವೆ ಹೊಸಬಾಳಿಗಾಧಾರಮಾಗಿರ್ಪುದು.
ನಾಶಮೇ ನವಸೃಷ್ಟಿಗುತ್ತಾಹಮಾದಪುದು !

ದ್ವಾಪರ -

ಯುಗಗಳೊಳ್ ಕಲಿಯುಗಮೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಮೆಂದೆಂಬೆಯೇನ್?

ಕಲಿ -

ಶ್ರೇಷ್ಠಮಪ್ಪುದೋ ಅಲ್ಲೋ ಅದನ್ ಆನೀಗಳೊರೆಯೆನ್,
ಉನ್ನತೋನ್ನತಮೆಂದು ಕೆಚ್ಚಿನಿಂ ನೆಚ್ಚಿಹೆನ್.
ಪೂರ್ವಯುಗದನುಭವದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆಯೇ
ಬರುವ ಕಾಲದ ಭವ್ಯಮಂದಿರವ ನಿರ್ಮಿಪೆನ್.

ದ್ವಾಪರ -

(ಹರ್ಷದಿಂದ)

ನವಯುಗದ ನವಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಕಲಿದೇವ,
ನಿನಗೆ ಮಂಗಳಮಕ್ಕೆ ! ಇಂದಿಗೆನ್ನಾಳ್ವಿಕೆ
ತುದಿಯನೈದಿರ್ಪುದು. - ನಾನಿನ್ ತೆರಳ್ವಪೆನ್:
ಕೌರವೇಂದ್ರನ್ ಕಡೆಯುಸಿರನೆಳೆವ ಮುನ್ನಮೇ
ನಾನಾತನನ್ ಕಂಡು ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂಬ
ನಿಡುಬಯಕೆಯಿದೆ. ಎನ್ನ ಯುಗದೊಳಾತನೆ ನರನ್
ತನ್ನ ಚಲದಿಂ, ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂ, ತನ್ನತುಳ
ದೃಢತೆಯಿಂದೆಂತುಟು ಮಹಾಸತ್ವನಹನೆಂಬ
ಸ್ವತ್ತಮಂ ತಿರೆಗೆಲ್ಲ ತೋರಿಹನ್. - ನಿನಗಿದೋ
ಎನ್ನೀ ಕಿರೀಟಮಂ ನೀಡುವೆನ್ (ಕಿರೀಟವನ್ನು ತೊಡಿಸಿ) ಮೇಣಿದೋ
ರಾಜಕರವಾಲಮಿದೆ ! (ಕೊಡುತ್ತಾನೆ)

ಕಲಿ -

(ನಮನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ) ಅಗ್ರಜನೆ, ನಿನಗಿದೋ
ನಮಿಸುವೆನ್. ನಿನ್ನ ಅನುಭವಮೆನಗೆ ಬಟ್ಟಿದೋರಲಿ !

(ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರನೊಬ್ಬರು ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಕಣ್ಣೀರು ತುಂಬಿ ಆಲಿಂಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ತರುವಾಯ ದ್ವಾಪರನು ಸುತ್ತಲೂ ತಿರುಗಿ ಶೃಶಾನವನ್ನು ನೋಡಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಕಲಿ ದ್ವಾಪರನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಬೆರಗಾಗುತ್ತಾನೆ.)

ಕಲಿ - ಅಣ್ಣಾ, ಏನ ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿರ್ಪೆ? ಏಕೆ ಬಿಸುಸುಯ್ಯುತ್ತಿಹೆ?

ದ್ವಾಪರ - (ಹೋದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸದೆ ಮರುಕದಿಂದ)
ನೋಡಲ್ಲಿ, ಕಲಿದೇವ?

ಕಲಿ - ಏನಿದೀ ಬೆಳಕುಗಳ್ ? ಕತ್ತಲೆಯೆ ನೂರಾರು
ಸೊಡರ್ಗಳಂ ತೆಕ್ಕನೆ ಬೆಸಲೆಯಾದಂದದಲಿ
ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿ ಪರಿವನ್ನೆವರಂ ಎತ್ತಲುಂ ಚಲಿಸಿ
ರಂಜಿಸಿರ್ಪುದು ಪೊಂಜುಗಳ ಬಲ್ಲಳಗಂ !

ದ್ವಾಪರ - ನೋಡಯ್, ಮತ್ತೇನನ್ ಕಾಂಬೆ, ನೋಡಯ್.

ಕಲಿ - (ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ)

ಏನಿದೀ ರೂಪಗಳ್ ? ಕೆಂಜೊಡರ್ಗಳ ಮಬ್ಬು
ಬೆಳಕಿನಲಿ ಮುಸುಕು ಮುಸುಕಾಗಿರ್ಪ ಮಾನವರ
ನೂರಾರು ಛಾಯೆಗಳ್ ಮಲ್ಲನೆ ಚರಿಸುತ್ತಿಹವು.

ದ್ವಾಪರ - (ದುಃಖದಿಂದ)

ಅರಿಯೆಯೇನ್, ಕಲಿದೇವ, ಅರಿಯೆಯೇನ್? ಪಾಂಡವರ
ಕೌರವರ ಪಕ್ಷದಲಿ ಕಾದಾಡಿ ಮಡಿದವರ
ಅಕ್ಕರೆಯ ಬಂಧುಗಳು ತಮ್ಮವರ ಪೆಣಂಗಳಂ
ಪುಡುಕುತ್ತೆ, ದೇಹಮಿಹ ಪ್ರೇತಗಳ ತೆರದಿಂದೆ,
ಬಿಸುಸುಯ್ದು ಕಂಬನಿಯ ಸೂಸಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿಹರ್ !

ಕಲಿ - ಜನನ ಮರಣದ ದುಃಖಗಳ್ ಪಿಂಡುಗೊಂಡು ಈ
ಮಸಣದಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಳ್ವಂತೆ ತೋರ್ದಪುದು !

ದ್ವಾಪರ - ಇದೆ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳ ರಣೋತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ
ಪ್ರತಿಫಲಂ ! ನೋಡಿದೆ ರಣೋನ್ನತ್ತರಾಗಿದರ್
ಮೆಯ್ಯಲಿಗಳದಟಿನಿಂದುದಿಸಿರ್ಪ ಮಸಣಂ !
ಮೇಣಿದೆ ಮಹಾಭಾರತದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಿಂ,
ವೀರ ಸಂಗ್ರಾಮದಿಂ, ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಹ
ವಿಜಯದಿಂ ಮೂಡಿ ಬಂದಿಹ ಸೂಡುಗಳ ಬೀಡು !

ಶವಗಳುಗ್ರಾಣಂ ! ನಿಶಾಚರಿಗಳಿಗೆ ನಾಡು!

(ಇಬ್ಬರೂ ನೋಡುತ್ತಾ ನೋಡುತ್ತಾ ದೂರವಾಗಿ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕರಗಿಹೋಗುತ್ತಾರೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೨

[ಶ್ರೀಶಾನ್ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗ. ಕತ್ತಲೆಯ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಪೊಂಜುಗಳ ಓಡಾಟವೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಗಳ ಚಲನೆಯೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಬರಬರುತ್ತ ಸಮೀಪವಾಗುತ್ತವೆ. ಗೀರ್ವಾಣ, ನೀಲಾಕ್ಷ, ಚಾಣೂರರೆಂಬ ಮೂರು ಜನ ಕಿಂಕರರು ಪೊಂಜಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತ, ಬಗ್ಗಿ ಬಗ್ಗಿ ನೋಡುತ್ತ ಹುಡುಕುತ್ತ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಹೆಣದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಹೆಣಗಳನ್ನು ನೂಕಿ ನೂಕಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಕೆತ್ತಿಹೋದ ಮುಖಮಂಡಲಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕೌರವೇಂದ್ರನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಚಾರರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ಪರಾಭವವನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನಿರುವ ತಾಣವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಸೇವೆಮಾಡಲು ಆತುರರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.]

ಗೀರ್ವಾಣ - (ಪೊಂಜನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲೆತ್ತಿ) ಎಚ್ಚರಿಕೆ, ಎಚ್ಚರಿಕೆ, ಚಾಣೂರ, ಕತ್ತಲಲಿ ಮುಂಚಿ ಮುಂದೆ ನಡೆಯದಿರು. ನೆತ್ತರುಗೆಸರಿನಲಿ ನಿಮಿರಿ ನಿಂತ ಕೋಲ್ಪುದಿಗಳಡಗಿಹವು.

(ಚಾಣೂರ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)

ನೀಲಾಕ್ಷ - ಗೀರ್ವಾಣ, ದೀವಿಗೆಯನಿತ್ತ ಹಿಡಿ. ಮಣಿ ಮುಕುಟ ಮಸ್ತಕದ ಕಲಿಯೋರ್ವನಿಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಹನು. ಆಕೃತಿಯೊಳೆಮ್ಮೊಡೆಯನನೆ ಹೋಲುವನು.

ಚಾಣೂರ - (ಓಡಿಬಂದು) ಎಲ್ಲಿ? ಎಲ್ಲಿ?

(ಮೂವರೂ ಪೊಂಜಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬಗ್ಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ.)

ಗೀರ್ವಾಣ - ನೀಲಾಕ್ಷ, ನಿನ್‌ಗೇನ್ ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದಿದೆಯೆ? ಕಂಡ ಕಂಡ ಪೆಣನೆಲ್ಲಮಂ ಎಮ್ಮೊಡೆಯನೆಂದೊದರುತಿಹೆ!

ಚಾಣೂರ - ಕರಡಿಯನ್ ಕಂಡಳುಕಿದಾತಂಗೆ ಕಗ್ಗಲೆ ಕರಡಿಯಹುದಂತೆ. ಅಂತೆ ನೀಲಾಕ್ಷಂಗೆನಿಬರುಂ ಕುರುಚಕ್ರವರ್ತಿಯಂತೆ ತೋರುವರು.

ನೀಲಾಕ್ಷ - (ದುಃಖದಿಂದ ನಿಡುಸುಯ್ದು) ಅಯ್ಯೋ, ಕೌರವಕುಲೇಂದ್ರನನ್ ನೋಡುವಾಸೆ ನನಗೆ ಮರುಳಮರಿದಂತಿಹುದು. (ಕಣ್ಣೀರ್ಪಿಡಿದು) ಈ ಪೆಣದ ಬಣಬೆಗಳೊಳು ಕುರುಪತಿಯನೆಂತು ಹುಡುಕುವುದೊ ನಾನರಿಯೆ. ಶವಗಳಂ ತುಳಿತುಳಿದು ಪೆಣದಿನಿಗಳಾಗುತಿಹವು.

ಚಾಣೂರ - ಬಾಣದ ಮೊನೆಗಳಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಮೆಟ್ಟಿ ನನ್ನಡಿಗಳೆರಡೂ ಜಜ್ಜಿತವಾಗಿಹವು. ಇದೇನು ರಣರಂಗವೋ! ಪಾಳ್ಕೊಲೆಯ ನೆಲೆ !

ನೀಲಾಕ್ಷ - ಇನ್ನೆಗಂ ಸಮರರಂಗಂ ಇನಿತು ಭಯಂಕರಮೆಂದು ನಾನರಿದುದಿಲ್ಲ. ಸಮರ ಸಮಯಕಿಂತಲೂ ಸಮರೋಪಸಂಹಾರದೀ ಮಸಣಮೇ ಮಿಗಿಲಗುವುಪಡೆದಿಹುದಲ್ಲೆ?

ಗೀರ್ವಾಣ - ಕಾಳಗದಿಂತ್ಯೆತಹ ನಾಶದಗುಂದಲೆಯಂ ನಾನಿಂದು ಮನಗಂಡೆ. ಕಟ್ಟಕಡೆಗಿಂತುಟಾಗುವುದೆಂದು ಮೊದಲಂದು ತಿಳಿದರಾರು?

ಚಾಣೂರ - ಸಮರ ಕಲಾಕೋವಿದರೆಂದು ಪೆಸರಾಂತ ಮೆಯ್ಲಿಗಳನ್ ತುಳಿಲಾಳ್ಳನ್ ಬಿಲ್ಲೋಜರನ್ ಇಚ್ಛಾಮರಣಿಗಳನ್ ಚಿರಂಜೀವಿಗಳನ್ ತನ್ನ ದಳದೊಳೆ ಪಡೆದ ಎಮ್ಮೊಡೆಯಂಗೆ ಸೋಲಪ್ಪುದೆಂದಾರು ಬಗೆದಿದರು?

- ನೀಲಾಕ್ಷ - ಆರೇನ್ ಮಾಳ್ವರು, ಬಿದಿಯಡ್ಡಬರ್ಪಾಂಗಳ್?
- ಚಾಣೂರ - ಮುಂದೆ ನಡೆ, ಗೀರ್ವಾಣ, ಎಮ್ಮೊಡೆಯಂಗೆ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಸೇವೆಯನಾದರುಂ ಗೈದು ಸೈಪಂ ಪಡೆವಂ.
- ಗೀರ್ವಾಣ - ಎಮ್ಮೊಡೆಯನನ್ನರ್ ಮತ್ತಾವ ದಾತಾರನಂ ಇನ್ನಿಳಿಯ ಮೇಲಾವು ಕಾಣುವೆವು? ದಯೆಯೊಳಾತಂಗೆ ದೊರೆಯಪ್ಪರಾರಿಹರು? ಡಿಂಗರಿಗೆ ಆತನೊಲು ಕಡುನೇಹಮಂ ತೋರ್ಪ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾರು ಈ ತಿರೆಯೊಳಿರ್ಪರು?
- ನೀಲಾಕ್ಷ - ನಮಗಾತನೇ ತಂದೆಯಾಗಿದರ್ನ್. ಆತನಳಿದ ಬಳಿಕ ನಾಮೆಲ್ಲರುಂ ತಿರಿದುಂಬ ದೇಸಿಗರಲ್ತಿ?
- ಚಾಣೂರ - ಹಾ ತಂದೆ, ಎಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತ ಪುಡಿಯೊಳು ಪವಡಿಸಿ ಪೊರಳುತಿಹೆ? ಗೀರ್ವಾಣ, ಎಮ್ಮೊಡೆಯನ ಎದೆಯನರಿವ ನಲ್ಲತೆಯೊಂದನ್ ನಿಮಗೊರೆವೆನ್; ಆಲಿಸಿಂ. ಒರ್ದಿನಂ ನಟ್ಟಿರುಳ್. ಆನ್ ರುಜೆಯಿಂ ನೊಂದು ನರಳಿ ಸಜ್ಜೆಯೊಳ್ ಪವಡಿಸಿದ್. ಎನ್ನಾಕೆ ಎನ್ನ ಪೊರೆಯೊಳೆ ಕುಳಿತು ಕಂಬನಿಗಳಂ ಸೂಸುತ್ತಲಿದರ್ಳು. ಎನಗೆ ಕಡೆಗಾಲಂ ಬಳಿಸಾರಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಆ ಪೊಳ್ತಿನೊಳೆಮ್ಮ ಬೀಡಾರದ ಬಾಗಿಲನ್ ಆರೊ ತಳ್ಳಿದವೊಲಾಯ್ತು. ಎನ್ನಾಕೆ 'ಆರವರ್?' ಎಂದು ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೆ ಕೂಗಿದಳು. ಆಗ ಕರುಣೆಯಿಂ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ಕೊರಲದೊಂದು 'ಆನ್ ಬಂದಿಹೆನ್, ಚಾಣೂರ, ಬಾಗಿಲನ್ ತೆರೆ' ಎಂದಿತು. ತೆರೆಯೆ, ಚರರೊಬ್ಬರಿಲ್ಲದೆಯೆ ಒಂಟಿಗನಾಗಿ ಮೈಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಕೌರವ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ ಕಂಡೆ. ಎನಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನಂ ದರ್ಶಿಸಿದ ಭಕ್ತನಂತೆ ಸಂತಸಂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ರುಜೆಯಡಗಿದುದು! ಕುರುಕುಲ ಸಾರ್ವಭೌಮನೆಲ್ಲಿ? ಆನೆಲ್ಲಿ? ಆತನೆಮ್ಮ ಇಷ್ಟದೈವಮೆ ದಿಟಂ!
- ನೀಲಾಕ್ಷ - ಸೋತೊಡೇನ್? ಗೆದ್ದೊಡೇನ್? ಬಿದ್ದಡೇನ್, ನರಕದೊಳಿದೊಡೇನ್? ಸಗ್ಗದೊಳಿದೊಡೇನ್? ಎಮ್ಮೊಡೆಯನ್ ತಾನಾವಾಗಂ ಎಮ್ಮೊಲೈಯೊಡೆಯನೈಸೆ!
- ಗೀರ್ವಾಣ - ಅವನ ಮತಿ ನಮಗೆ ಮತಿ; ಅವನ ಗತಿ ನಮಗೆ ಗತಿ. ಬನ್ನಿಂ? ತಂದೆಯಂ ಪುಡುಕುವಂ! (ಕಿಂಕರರು ಹುಡುಕುತ್ತ ಹೋಗಿ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ದೂರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮಾತೆಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಕಂದನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ರೋದಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಗಂಡನು ಮಡಿದ ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕಾಲಾಳು. ಆ ರಾತ್ರಿ ಪತಿಯ ದೇಹವನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಶೃಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ.)
- ಕಂದ - ಅಮ್ಮಾ, ಕತ್ತಲೆಯೊಳೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತಿಹೆ?
- ಮಾತೆ - ಮಗೂ, ತಿರೆಗೆ ನಿನ್ನನ್ ಪಡೆದವನ ರುದ್ರಭೂಮಿಗೆ.
- ಕಂದ - ಎಷ್ಟು ದೂರ? ಅದು ಇರುವುದೆಲ್ಲಿ?
- ಮಾತೆ - ಅದನೆ ಹುಡುಕುತಿಹೆನು, ಕಂದಾ. (ಬಗ್ಗಿ ಒಂದು ಹೆಣವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ. ಕಂದನೂ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ)
- ಕಂದ - ಅಮ್ಮಾ, ಯಾರಿವನು?
- ಮಾತೆ - ಯಾವನೋ ನಿನ್ನಂತಹ ಮುದ್ದು ಕಂದನನ್ ಪಡೆದಿರುವ ತಂದೆಯೀತನು, ಮಗೂ.
- ಕಂದ - ಇಲ್ಲೇಕೆ ಮಲಗಿಹನು? ಇವನಿಗೆ ಮನೆಯಿಲ್ಲವೆ? ದೇಸಿಗನೆ?
- ಮಾತೆ - (ಸ್ವಗತ) ಬಾಳು ಏನೆಂಬುದನ್ ಅರಿಯದಿರುವ ಈ ಕೂಸಿಗೆ ಸಾವಿನ ಪರಿಚಯಮಂ ನಾನೆಂತು ಮಾಡಿಕೊಡಲಿ! (ಮಗುವಿಗೆ) ಕಂದಾ, ಕಾಳೆಗದ ನೆಲದೊಳೆ ವೀರರಿಗೆ ಬೀಡಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುವುದೆಂತು? ಸತ್ತವರ ಸಂಗದಲಿ, ಸತ್ತವರ ನೇಹದಲಿ ಬಾಳುತಿರುವ ಈತನನು

ದೇಸಿಗನೆಂದು ಕರೆವುದೆಂತು? ಸಮರವಿಲಯಾಗ್ನಿಗೆ ಬಾಳನು ಬೇಳಿದಿವನು
ಜವನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿಹನು. ಮರಳಿ ಎಚ್ಚರನು!

ಕಂದ - ಮರಳಿ ಮೇಲೇಳನೇ?

ಮಾತೆ - ಮೇಲೇಳನು.

ಕಂದ - ಮರಳಿ ಮಾತಾಡನೇ?

ಮಾತೆ - ಇಲ್ಲ.

ಕಂದ - ನನ್ನಂತೆ ಇವನಿಗೊಬ್ಬ ಕಂದನಿಹನೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲಾ, ಆ ಕಂದನನು ಮರಳಿ ಎದೆಗಪ್ಪಿ
ನಲಿಯನೇ?

ಮಾತೆ - (ತೋಕ ಹೆಚ್ಚಿ) ಇಲ್ಲ, ಮಗೂ, ಇಲ್ಲ! ಇನ್ನಿವನು ಚೆಲುವಾದ ಈ ತಿರೆವೆಣ್ಣಿನಂಕದಲಿ
ಸಂಚರಿಸಲಾರನು: ಕಾಲ್ಗುಡುಗಿಹವು! ಇನ್ನಿವನ ಕೊರಲಿಂದ ಮಾನವರಾಡುವ ಇಂಚರ
ಮಾತುಗಳು ಹೊರಹೊಮ್ಮಲಾರವು: ನಾಲಗೆಯಳಿದಿಹುದು! ಇನ್ನೀತನೆದೆಯಲ್ಲಿ ಸತಿಪ್ರೇಮ,
ಸುತವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಬಂಧುಮಮತೆ, ಕರುಣೆ, ನಯ, ದಯೆ ಮೊದಲಾದ ಮಾನವೀಯ
ದಿವ್ಯಭಾವಗಳಲಿ ಒಂದಾದರೂ ಮೂಡಲರಿದು! (ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಾಳೆ.) ನಗಲಾರನಿವನು!
ಈತನಳಲೂ ಆರನು! ಸುಖಪಡಲಾರನು! ದುಃಖಪಡಲೂ ಆರನು! - ಶಿವಶಿವಾ, ಸಾವಿನ
ಮೌನಕಿಂತಲೂ ಬಾಳಿನ ಗೋಳೆ ಲೇಸಲೆ? - ಕಂದಾ, ಈತನೀಗೊಂದು ಬರಿಯ
ಎಲಬು ಬಾಡುಗಳ ಗೂಡು! ಬರುವವರು ಹೇಳದಿಹ, ಇರುವವರು ಕಾಣದಿಹ, ಹೋದವರು
ಬಾರದಿಹ ಸಾವಿನ ನಾಡು ಇವನಿಗೆ ಬೀಡು! ಈಗೀತಂಗೆ ಪಿತ್ತೃತ್ವಮಿಲ್ಲ, ಪತಿತ್ವಮಿಲ್ಲ,
ಬಂಧುತ್ವ ಮಿಲ್ಲ, ಶತ್ರುತ್ವಮಿಲ್ಲ! ಈತನೀಗಳಣ್ಣನೂ ಅಲ್ಲ, ತಮ್ಮನೂ ಅಲ್ಲ-

ಕಂದ - (ಬೆಚ್ಚಿ) ಇನ್ನೇನಾಗಿರುವನಮ್ಮಾ?

ಮಾತೆ - (ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದ) ಹೇಣ! ಹೇಣ! ಸತ್ತ ಸುಡುಗಾಡಿನ ಹೇಣ!

ಕಂದ - (ಕಂಬನಿ ತುಂಬಿ) ಅಮ್ಮಾ, ನಾವರಸುತಿರುವ ನನ್ನ ತಂದೆಯೂ ಇವನಂತೆಯೆ ಆಗಿರುವನೇನು?

ಮಾತೆ - (ಕಂದನನ್ನು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ರೋದಿಸುತ್ತ) ಅಯ್ಯೋ, ನನ್ನ ಜೀವದ ಕಣ್ಣೇ, ಬಾಳಿನ ನಲೆಯನಿಂತು
ತೋರುತಿಹ ನಿನ್ನ ಮುಗ್ಧತನದೆದುರು ಸಾವೆನಿತು ಕರ್ಕಶತರಮಾಗಿತೋರುತಿದೆ!

(ಮಾತೆ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುವ ಕಂದನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಗೋಳಿಡುತ್ತ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೩

[ಅದೇ ಮಸಣದ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ. ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ವಿಕಾರಾಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಮರುಳುಗಳೆರಡು ಭಯಂಗೊಂಡು ಬಿರುಬಿರನೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ನೋಡಿ ಕಿಟ್ಟನೆ ಚೀರುತ್ತವೆ.]

- ೧ನೆ ಮರುಳು - ಅಕ್ಕ, ನನಗಿನ್ನುಂ ಆ ಹಾಳು ದುರ್ಯೋಧನನ್ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ಗದೇವೀಸಿ ಬರುವನೋ ಎಂದಳ್ಳು! ಮಾನವರ್ ಕೊಲೆಗೆ ಕೈಯಿಡೆ ಮಾರಿಯನ್ ಮೀರ್ದಪರ್.
- ೨ನೆ ಮರುಳು - ತಂಗೆ, ತೆಗೆ ತೆಗೆ ಪುಸಿಯಳ್ಳನ್! ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ದುರ್ಯೋಧನನ್! ಭೀಮನ ಗದೆಯ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂ ವೈಶಂಪಾಯನ ಕೊಳದ ತಡಿಯೊಳು ತೊಡೆಯೊಡೆದು ಪಟ್ಟಿಹನ್.
- ೧ನೆ ಮರುಳು - ಅಂತಾಗಲೆ ಬೇಕು ಆ ದುರುಳಂಗೆ!
- ೨ನೆ ಮರುಳು - ವಿಧಿವಳಸನದಿಂ ಅಂತಾದುದು; ಇಲ್ಲದಿರೆ ಭೀಮಂಗದುವೆ ಪಾಡಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತು ನೋಡಿದೆನು ಅವರ ಗದಾಯುದ್ಧಮಂ. - ಕೌರವನು ಸೋತು ಸೋತವನಲ್ಲ; ಭೀಮನು ಗೆದ್ದು ಗೆದ್ದವನಲ್ಲ.
- ೧ನೆ ಮರುಳು - (ದೂರ ನೋಡಿ) ಅಕ್ಕ, ಇದೇನ್ ಮಾನವರ ಮರುಳಾಟಂ ಎಮ್ಮ ಮರುಳ್ತನಮುಮಂ ಗೆಲುವಂತಿರ್ಪುದು!
- ೨ನೆ ಮರುಳು - ನಿಶ್ಚಯಂ; ನಮಗೆ ಒಂದಿನಿತು ನಿಲಲುಂ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ. ಮಾನವರ ಮಂದೆಯೇ ಮಸಣಮಂ ಮುತ್ತಿಹುದು.
- ೧ನೆ ಮರುಳು - ಎಮ್ಮ ಇರುಳಲೆತಮಂ ತಾಮೆ ಪಡೆದು ನಕ್ತಂಚರಿಗಳಾದಂತೆ ತೋರುವುದು.
- ೨ನೆ ಮರುಳು - ಈ ಎಡೆಯೊಳಾರುಂ ತೋರ್ಪುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನಿತು ನಿಂತು ಬಳಲೆಗಳೆದು ಮುಂತೆರಳುವಂ. - ತಂಗೆ, ಏಂ ಭಯಂಕರಂ ಈ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮರಂಗಂ? ಮರುಳ್ಗಂ ಮರುಳ್ಳಿಡಿದು ಪೋಪಂತೆ ಕೊಲೆ ಕಳೆಯೇರಿರ್ಪುದು.
- ೧ನೆ ಮರುಳು - ಪಿಂತಣ್ಗೆ ಮತ್ತಾವ ಕಾಳೆಗದೊಳುಂ ಇಂತಪ್ಪ ಬೀರಮುಂ ಇಂತಪ್ಪ ಕೊಲೆಯುಮಂ ನಾನ್ ಪಾರ್ದರಿಯೆನ್.
- ೨ನೆ ಮರುಳು - ಏನ್ ಮಚ್ಚರವೋ? ಏನ್ ಕಾಳೆಗದ ಪುರ್ಚೊ ಈ ಕೀಳ್ಮಾನಿಸರ್ಗೆ! ಇವರನಾನುಂ ಪೇಸುವೆನ್!
- ೧ನೆ ಮರುಳು - (ಭಯದಿಂದ) ಅಕ್ಕ, ಅತ್ತ ನೋಡಲ್ಲಿ!
- ೨ನೆ ಮರುಳು - ಮರುಳೋ? ಮಾನವಳೋ?
- ೧ನೆ ಮರುಳು - ಮರುಳಲ್ಲ. ಮರುಳು ಇಂತಗುವರ್ಪಡೆದು ತೋರ್ಪುದಿಲ್ಲವಗಂ! ಅವಳೊ ನರೆದಲೆಯ ಮುದಿಯಳಲೆ?
- ೨ನೆ ಮರುಳು - ತಂಗೆ, ಕೆದರಿರ್ಪ ನರೆನವಿರಿಂದೇನ್ ರೌದ್ರಮಾಗಿಹಳ್? ಪೆಣಗಳ ನಡುನಡುವೆ ಅದೇನನ್ ಬಾಗಿ ಬಾಗಿ ಅರಸುತಿಹಳ್?
- ೧ನೆ ಮರುಳು - ತನ್ನಣುಗನನ್ ಪುಡುಕುತಿರ್ಪಂತೆ ತೋರ್ದಪುದು. ಅಗೊ, ಪಾವನಮಪ್ಪ ತಾಯ

ಬಲೈವೆಳಗು ಪರಿವೇಷದಂತೆ ಆಕೆಯನ್ ಬಳಸಿ ಪೆಣದಿನಿಗಳಂ ಪೊಯ್ದೊಡಿಸುತ್ತಿಹುದು!
ಇತ್ತಣ್ಣೆ ಬಳಿಸಾರಿ ಬರ್ಪಳ್! ಬಾರಕ್ಕಾ, ಮರೆಯಾಗುವಂ!

(ಮರುಳುಗಳು ಮಾಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಣ್ಣು ಹಣ್ಣು ಮುದುಕಿಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಮಗುವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ದೊಣ್ಣೆಯೂರಿಕೊಂಡು ಮೆಲ್ಲನೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಮಗನು ಕೌರವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೊಡೆದಾಡಿ ಮಡಿದ ಕಾಲಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ಬಂದ ಮುದುಕಿ ನಿಂತು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ನಿಡುಸುಯ್ದು ನಿರ್ವಿಣ್ಣು ಭಾವವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಮಾತುಗಳು ಆಯಾಸದಿಂದ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ನಡುನಡುವೆ 'ಅಯ್ಯೋ, ಉಸ್' ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಮುದುಕಿ - ತೊಳಲಿದನಿತು ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತಿಹುದಲ್ಲಾ ಈ ಪಾಳು ಪೆರ್ಮಸಣಂ! ಮುದಿತನಂ ಬರೆವರೆ ಜವ್ವನದ ಕಿರಿಯ ತಿರೆ ಬಿತ್ತರಮಾಗಿ ಪಿರಿದಪ್ಪುದೆ ಸಾಜಂ! ಅಯ್ಯೋ, ಎನ್ನ ಮಗನೆತ್ತ ಪೋದನೋ ಎಲ್ಲಿಹನೋ ಕಾಣೆನಲ್ಲಾ. ತೊಳಲಿ ತೊಳಲಿ ಬಾಗಿ ಬಾಗಿ ಹೇಣಗಳಂ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಎನ್ನ ನಡು ಬೇನೆಯಿಂ ಸಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ. (ಸೊಂಟದ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಬೇನೆಯನ್ನು ಮುಖಭಂಗಿಯಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾಳೆ.) ಕರೆದು ಕರೆದು ಕೂಗಿ ಕೂಗಿ ಎನ್ನ ಕೊರಲು ಒಣಗಿಹುದು. (ನಿಟ್ಟುಸಿರಳೆದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಶ್ರುತಾನದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಸಿ 'ಉಸ್' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ) ಇದೇನು ಕೊಲೆಯಾಟಮೋ ಇಳೆಯ ಎನ್ನ ಕಂದರಿಗೆ ನಾನರಿಯೆನ್! (ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾಳೆ.) ಅಯ್ಯೋ ಮಗು! ನಿಚ್ಚಮುಂ ಬೈಗುವೊಳ್ಳಿನಲಿ ಗುಡಿಸಲೆ ಬಂದು ನಾನಿತ್ತ ಕೈತುತ್ತುಗಳಂ ಮೆಲ್ಲುತ್ತ ಅಂದಂದಿನ ರಣವಾರ್ತೆಯಂ ಪೇಳುತ್ತಿದವನ್ ಇಂದೇತಕೆ ತಳುವಿದೆಯೋ? ನಿನಗೋಸುಗಂ ನಲ್ಲುಣಿಸಂ ಸಮೆದು ನೀನೈತರ್ಪ ಬಟ್ಟಿಯನೆ ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ ಬಾಗಿಲೊಳೆ ಕುಳಿತು ಕಾದೆನ್. ಈಗಳ್ಳೈತರ್ಪನ್ ಆಗಳ್ಳೈತರ್ಪನ್ ಇನ್ನೆನೈತರ್ಪನ್ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತಿರೆ ನೇಸರನ್ನೆಗಂ ಪಡುವಣ ಬಾನ್ದೆಯೊಳು ಬೈಗುಗಂಪಂ ಚೆಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯನೆ ಮುಳುಗಿದುದು. ಕಳ್ಳಲೆಯ ಮರ್ಬು ತಿರೆಯೊಳುಂ ಮೇಣೆನ್ನೆರ್ದೆಯೊಳುಂ ಒರ್ಮೆಯ ಪರ್ಬಿದುದು. - ಅಯ್ಯೋ ಇನ್ನೇನನ್ ಮಾಳ್ವೆನ್? ಇನ್ನೆತ್ತಣ್ಣೆ ಪೋದಪೆನ್? (ಕರೆಯುತ್ತಾಳೆ.) ಓ ಎನ್ನ ಕಂದಾ, ನಾರಾಯಣಾ! ನೀನೆಲ್ಲಿರ್ಪಯ್! ಬಳಿಗೆ ಬಾರಯ್! ನಿನ್ನಜ್ಜಿಯನ್ ಸಂತವಿಡಯ್! ಎನಗಿನ್ನಾರಿರರ್ಪರ್? ಎನಗೆ ನೀನೆ ಕಣ್! ನೀನೆ ಬಾಯ್! ನೀನೆ ಎರ್ದೆ! ನೀನೆ ಜೀವಂ! (ರೋದಿಸುತ್ತಾಳೆ.) ಕಂದಾ, ನಾರಾಯಣಾ! ನಾರಾಯಣಾ!

(ಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಭಕ್ತಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಿದುರನೊಡಗೂಡಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆ ರಾತ್ರಿ ಆತನು ತೆರಪಿಲ್ಲದೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶ್ರುತಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಸಾಯುವವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನೀಡಾಡುವ ಮಹಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ. ಮುದುಕಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮಾರುವೇಷದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಮುದುಕಿ - ಅಪ್ಪಾ ಮಕ್ಕಳಿರಾ, ಎನ್ನ ನಾರಾಯಣನ್ ಎಲ್ಲಿರ್ಪನೆಂದು ತೋರ್ಪಿರಾ ?

ಕೃಷ್ಣ - (ಮೃದು ಮಧುರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ) ನಿನ್ನ ನಾರಾಯಣನ್ ಆರ್, ಅಜ್ಜಿ?

ಮುದುಕಿ - ನನ್ನ ನಾರಾಯಣನನ್ ಅರಿಯದವನ್ ನೀನೆಂತಹ ಕಿರಿಯವನೊ! ನಮ್ಮವರೊಳಂ ಮೇಣರಿಗಳೊಳಂ ನನ್ನ ನಾರಾಯಣನ ಬಲೈಯಂ ತಿಳಿಯದರೊಳರೇ?

ಕೃಷ್ಣ - (ಸ್ವಲ್ಪ ಆಲೋಚಿಸಿದವನಂತೆ ನಟಿಸಿ) ಬಲ್ಲೆನ್, ತಾಯೆ, ಬಲ್ಲೆನ್. ಮನ್ನಿಸು ತಪ್ಪನ್. ನಿನ್ನ ನಾರಾಯಣನ್ ಈ ದಿಕ್ಕಿನೊಳೆ ಮಲಗಿಹನ್. ಪೋಗಿ ಕಾಣ್, ಅಜ್ಜಿ!

ಮುದುಕಿ - (ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಮಲಗಿಹನ್? ಏಕೆ ಮಲಗಿಹನ್?

- ಕೃಷ್ಣ - ಏತಕೋ, ತಾಯೆ, ಆನರಿಯೆನ್. ಆನ್ ಬರ್ಪ ವೇಳೆಯೊಳ್ ನಿನ್ನನೇ ಕೂಗುತಿರ್ದೆನ್.
 ಮುದುಕಿ - (ಕೃಷ್ಣನ ಕಡೆಗೆ ಕೈನೀಡ) ಮಗೂ, ಬಾ ಇಲ್ಲಿ. ಎನ್ನ ಮೇಗತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸು. (ಕೃಷ್ಣನು ಆದರದಿಂದ ಎತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ.) ಏನಪ್ಪಾ ನಿನ್ನ ಕೈಗುಣಂ! ಎನ್ನ ಬಳಲೈಯನಿತುಂ ದೂರಮಾಗಿ ಮೆಯ್ಗಿನಿತು ಬಲೈ ಮೈದೋರಿಹುದು!
- ಕೃಷ್ಣ - (ಮುಗುಳ್ಳೆಯಿಂದ) ಜವ್ವನದ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಮೆ ಜವ್ವನಮಂ ತಂದಪ್ಪುದು, ಅಜ್ಜಿ.
 ಮುದುಕಿ - ಮಗೂ, ನಿನಗೊಳ್ಳಿತಕ್ಕೈ! (ತೆರಳುತ್ತಾಳೆ.)
 ಏದುರ - ವಾಸುದೇವ, ಏನ್ ಲೀಲೆ? ಏನ್ ಮಾಯೆಯಿದು ನಿನತು?
 ಮುಕ್ತಿಗೆ ಮಹಾದ್ವಾರಮಾಗಿರ್ಪುದೀ ಪೊಳ್ಳು ಈ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶೃಶಾನಂ!
- ಕೃಷ್ಣ - ವಿದುರ, ಇಂದೆನಗೆ
 ಬಿಡುವಿಲ್ಲ. ಆಲಿಸು! ಮೃತ್ಯುಮುಖರಾದವರ್
 ತಿಳಿಯದೆಯೋ ಮೇಣ್ ತಿಳಿದೊ ಕರೆಯುತಿರ್ಪರೆನ್ನೆನ್.
 ಆರಾದೊಡಂ ಆವ ನೆವದಿನಾದೊಡಂ ಎನ್ನ
 ಗಣನೆಯಿಲ್ಲದ ನಾಮಗಳೊಳೊಂದನಾದೊಡಂ
 ಮರಣಕಾಲದೊಳುಸುರಿದರೆ ಎನ್ನನಿತ್ತಪೆನ್.
 ಇಂದಾನ್ ಸಾವರೆಲ್ಲರ ಬಳಿಯೊಳ್ ಇರ್ದು
 ಪಕ್ಷಪಾತಂ ಗೈಯದೆಯೆ ಭವದ ಬಂಧನವ
 ತುಂಡರಿಸಿ, ಬಿಕ್ಕುವೆನ್ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹಬ್ಬಮನ್!
- ಏದುರ - ದೀನ ಸಂರಕ್ಷನೆ, ದುರ್ಜನರ್ ಸಜ್ಜನರ್
 ಎಂಬ ತರತಮ ಭಾವಮಿಲ್ಲದೆಯೆ ಎಲ್ಲರ್ಗೆ
 ಪದವಿಯೊಂದನೆ ಕೊಟ್ಟು ಪೊರೆವೆಯೇನ್?
- ಕೃಷ್ಣ - ಭಕ್ತವರ, ಕೇಳ್; ಸನ್ನಿವೇಶಂ ದೊರೆಯೆ
 ದುರ್ಮಾರ್ಗದೊಳ್ ಕಾಲಿಡಲರಿಯದ ಸಜ್ಜನರ್
 ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಮೇಣ್ ಸನ್ಮಾರ್ಗದೊಳ್
 ಬೀಳಲಾರದ ದುರ್ಜನರ್ ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗಿಲ್ಲ.
 ದೇಶಕಾಲಗಳಿಂದೆ ಬದ್ಧವಾಗಿಹ ನೀತಿ
 ಎರಡುಮಂ ಮೀರಿರ್ಪ ಮುಕ್ತಿಗೇನ್ ಹೊಣೆಯಹುದೆ?
 ಅಂತರಂಗದ ಮೂಲತತ್ವಮನರಿಯದಿಹ
 ಕುಬ್ಜದೃಷ್ಟಿಯ ನರರ್ ತೆಗಳುವರ್, ನೂಂಕುವರ್
 ಎಂದಾನ್, ಎಲ್ಲಮಂ ತಿಳಿದಾನುಂ ಅಂತೆಸಗೆ
 ನನ್ನಿಗೇ ಕುಂದಹುದು. ಎನಗೆ ದ್ವೇಷಿಗಳಿಲ್ಲ;
 ಪ್ರಿಯರುಮಿಲ್ಲ; ಎನ್ನ ದಿಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲರೊಂದೇ!
- ಏದುರ - ಪರಮ ಕರುಣಾಕರ,
 ವೇದಗಳ್, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ್, ಆಗಮ ಪುರಾಣಗಳ್
 ಸಜ್ಜನತೆ, ದುರ್ಜನತೆ, ಧರ್ಮಂ, ಅಧರ್ಮಂ,

ಕೃಷ್ಣ -

ನೀತಿ ಅನೀತಿ, ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳೆಂಬ,
 ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯವನೊರೆದು
 ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳೆಂಬ ಬೋಧಿಸಿರ್ಪವದೇಕೆ?
 (ಗಗನವನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು)
 ಭಕ್ತಿಯೋಗಿಯೆ, ವಿದುರ, ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲ
 ಎನ್ನೊಂದಂತದ ವಾಣಿ; ಪೂರ್ಣವಾಣಿಯೆಲ್ಲ.
 ವೇದಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗಿಂತಲೂ,
 ಯೋಗಿ ಮುನಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪಿರಿದು ಎನ್ನೆದೆಯೆ
 ಬಿತ್ತರಂ. ವೇದಂಗಳೆಡೆಗುಡದ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ್
 ಬಳಿ ಸೇರಿಸಿದ, ಸಿದ್ಧಯೋಗಿಗಳ್ ಕೊಳ್ಳದಾ
 ಪಾಪಿಗಳಿಗೆನ್ನೆದೆಯೊಳೆಡೆಯಿಹುದು; ಸೊಗಮಿಹುದು.
 ಎನಗೆ ಬೇಡದವರಾರಿಲ್ಲ; ತಾವಿಹುದು
 ಎನ್ನೊಡಲೊಳೆಲ್ಲರ್ಗ. ರಹಸ್ಯಮಿದನಾಲಿಸಯ್;
 ಎನ್ನೊಳ್ ನಿಷೇಧವೆಂಬುದೆ ಇಲ್ಲ; ನೀತಿಯುಂ,
 ಸತ್ಯಮುಂ, ಧರ್ಮಮುಂ ಮೆಯ್ಯೊಡವೆಗಳೆನಗೆ;
 ಎನ್ನ ಬಿಗಿವ ಶೃಂಖಲೆಗಳಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತವರ,
 ಆನ್ ಬರಿಯ ತತ್ವಗಳ ಗುಂಪಲ್ಲ; ಮೇಣಾನ್
 ಬರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯುಮಲ್ಲ; ರಸಪೂರ್ಣಮಾಗಿರ್ಪ
 ಜಗದಾದಿ ಚೈತನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಮೆಂದರಿ!
 ಕ್ಷುದ್ರಮಹ ನಿಯಮಗಳಿಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡವನ್;
 ಶುಷ್ಕಮಹ ತತ್ವಗಳಿಗಿಂತಲೂ ರಸಮಯನ್;
 ನರತಿರ್ಪ ನೀತಿಗಿಂತಲುಮಾನ್ ಮೊದಲವನ್!
 ನಾಟಕದ ರಂಗದಲಿ ರಾಜಮಂತ್ರಿಗಳೆಂದೆಂಬ,
 ಸೈನಿಕರ್ ಸೇನಾನಿ ಪ್ರಜೆಗಳೆಂದೆಂಬ,
 ಸಜ್ಜನರ್ ದುರ್ಜನರ್ ಪಾಪಿಗಳೆಂದೆಂಬ,
 ಸಜ್ಜನರ್ ದುರ್ಜನರ್ ಪಾಪಿಗಳೆಂದೆಂಬ
 ಭೇದಮಂ ಲೀಲೆಗೋಸುಗಮಾಗಿ ನಾನುಲಿವೆನ್.
 ಲೀಲೆ ಮುಗಿಯೆಲ್ಲೆಲ್ಲರೊಂದಾಗಿ ಪೋದಪರ್!
 ನಾಟಕದ ಕಳ್ಳನನ್ ಪಿಡಿದು ಸೆರೆಮನೆಗುಯ್ಯೆ
 ಏನಾಟಮಾದಪುದು! (ದೂರ 'ಭಗವನ್ ವಾಸುದೇವ'
 ಎಂಬ ಸದ್ದಾಗುವುದು.) ಕೇಳದೋ, ಭಕ್ತವರ!
 ಚಿತ್ರಸ್ವಪ್ನವನೊಡೆಯುವಂ ಬಾ, ಪೋಗುವಂ.

(ಕೃಷ್ಣನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೆರಳುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದೆ ವಿದುರನು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ಅನೈಚ್ಛಿಕವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ದೃಶ್ಯ ಳ

[ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ. ಸಂಜಯನೊಡಗೂಡಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನೂ ಗಾಂಧಾರಿಯೂ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭೀಮನಿಂದ ಪರಾಜಿತನಾದ ಕೌರವನು ಎಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.]

ಸಂಜಯ - (ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ದುಃಖದಿಂದಲೂ ವಿಸ್ಮಯದಿಂದಲೂ)
 ಸದ್ಗಿಲಿಯಿರುಳಿದೇನ್ ಸಯ್ತು ಪೆಣದಂತಿಹುದು!
 ಆರ್ತನಾದಗಳೆಲ್ಲ ಮೌನಮನೆ ಪೆರ್ಚಿಪವು.
 ಕಣ್ಣಂ ಮನಕ್ಕಂ ಭಯಂಕರಮಾಗಿರ್ಪುದು
 ಈ ಸುಡುಗಾಡ ನೋಟಂ! ಕಣ್ಣುಳ್ಳದ ನೀನೆ
 ಧನ್ಯನಾದಯ್ ಇಂದು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಭೂಮಿಪನೆ.
 ಐದಿಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಂದೈತರ್ಪ ಬಲ್ಬೇನೆಗಿಂ
 ನಾಲ್ಕಿಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಂ ಬಹ ಬೇನೆ ತಾನ್
 ಇನಿತು ಲಘುತರಮೈಸೆ?

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಪುಸಿಯದಿರ್, ಸಂಜಯ.
 ಕಣ್ಣಿಯದಿಹ ನೋವು ಕಿವಿಗಳಿಗೇರಡು ಮಡಿ
 ಆದಪುದು. ಓ ವಿಧಿ, ಕುರುಡಿಂಗೇತರ್ಕ
 ಕಿವುಡುಮಂ ಪೊರ್ಡ್ಡಿಸದೆ ನೀನೆನ್ನ ಮಾಡಿದಯ್?

ಗಾಂಧಾರಿ - (ದುಃಖದಿಂದ)
 ಸಂಜಯ, ಪೋಳ್ತರೆಯೊಳೆನ್ನಣುಗಂ ಬೆರಸಿ
 ರಣರಂಗಕೆಯ್ತಂದೆ. ತೋರವನನೀಗಳ್.
 ಎಲ್ಲಿರ್ಪನಾತನ್? - ಹಾ ಮಗನೆ, ನಿನ್ನನಾನ್
 ಬಯ್ಯದನ್ ಮನ್ನಿಸಯ್. ಆರ್ಗೆ ನೀನೇನಾದರೇನ್?
 ನಲ್ಲುವರನೆನೆಗೆ ನೀನ್! ದೈವಕ್ಕೆ ದ್ರೋಹಿಯೋ?
 ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಾಹಿರನೋ? ನನ್ನಿಗಪರಾಧಿಯೋ?
 ಸಜ್ಜನಕೆ ಪಾಪಿಯೋ? ಭೀಮಂಗೆ ಶತ್ರುವೋ?
 ಎನಗಂತುಂ, ಓ ಕಂದ, ಮುದ್ದು ಕುವರನ್!
 ತಂದೆ ತೊರೆದನೆಂದು, ತಾಯಿ ಪಳಿದಳೆಂದು,
 ಮಿತ್ರರ್ ಅಳಿದರೆಂದು, ಗುರುಸುತನಳಿದನೆಂದು
 ನೊಂದೆಯೇನ್? ಬೆಂದೆಯೇನ್? ಸತ್ತೆನ್ನನ್ ಕೊಂದೆಯೇನ್?
 ಅಯ್ಯೋ ಮುನಿಯಬೇಡನೆಗೆ ಕಂದಾ (ಅಳುತ್ತಾಳೆ)

ಸಂಜಯ - (ಸ್ವಗತ) ಸಂತವಿಡಲಾರೆನ್: ಸುಮ್ಮನಿರಲೂ ಆರೆನ್;

ಅಳುವರನ್ ಸಂತವಿಡೆ ಅಳಲುಕ್ಕಿ ಪರಿದಪುದು.
 ಅಳಲು ಕಂಬನಿಯಾಗಿ ಪರಿಯಲ್ಕುದುವೆ ಶಾಂತಿ.
 ಮಸಣದಲಿ ಒಣತತ್ವಗಳನೊರೆಯೆ ತರಮಲ್ಪು!
 ಗೋಳಾಡುವರ ಕೂಡೆ ಗೋಳಿಡುವುದೇ ಲೇಸು!
 ಪಡೆದ ಬಸಿರಿನ ನೋವನಾರು ಸಂತೈಸುವರ್?
 (ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ)

ದೇವಿ, ಕುರುಕುಲಲಾಮನನ್ನೇಷಣೆಗೆ
 ಸೇವಕರನಟ್ಟಿಹೆನ್. - (ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ)
 ದೊರೆಯೆ, ಬಾ ತೆರಳುವಂ;

ಬಿಲ್ಲ ಮಗನನ್ ಮಡಿವ ಮುನ್ನಮೆ ಕಾಣುವಂ,
 ತಳುವಿದರೆ ಕೈಮಿಂಚುವುದು ಕಜ್ಜಂ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ -

ಸಂಜಯ, ನೀನೆನ್ನ ಕಣ್ಣೆಳಕು; ನೀನೆನ್ನ
 ಕೈಗೋಲು. ಮುಂದೆ ನಡೆ, ಬಂದಪೆನ್. (ಗಾಂಧಾರಿಗೆ)
 ಬಾ, ಬಾ;

ಕಂಬನಿಯ ಪೊಳೆಯೊಳೆ ತೇಲಿ ಪೋಗುವಂ, ಬಾ!

(ಎಲ್ಲರೂ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ಭಾನುಮತಿ ಒಬ್ಬಳು ಸಖಿಯೊಡನೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ದುಗುಡ ಮಾತಿಗೆ
 ಮೀರಿದೆ. ಹುಚ್ಚಳಂತಿದ್ದಾಳೆ.)

ಸಖಿ -

ಭಾನುಮತಿ, ತಾಯಿ, ಇತ್ತಲೈತರು, ಅದೋ
 ಸಂಜಯನೊಡಗೂಡಿ ದೇವರುಂ ದೇವಿಯುಂ
 ಪೋದಪರ್. (ಸ್ವಗತ) ಕಂಬನಿಯ ಮುನ್ನಿರೊಳನಿಬರುಂ
 ಮುಳುಗಿರೆ ಆರನಾರ್ ದಡಕೆಳೆದು ರಕ್ಷಿಪರ್?

(ಭಾನುಮತಿ ಮುಸುಕುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಶೋಕದ ಛಾಯೆಯಂತೆ ಸಖಿಯೊಡನೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೫

[ಶೃಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಮಗುದೊಂದೆಡೆ. ಧರ್ಮರಾಯ, ಭೀಮ, ಅರ್ಜುನ, ದ್ರೌಪದಿ ಮೊದಲಾದವರು ಬರುತ್ತಾರೆ - ಘಟೋತ್ಕಚ, ಅಭಿಮನ್ಯು ಮೊದಲಾದ ನಂಟರಿಷ್ಟರ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಾಗಿ. ಧರ್ಮರಾಯನು ಶೃಶಾನವನ್ನು ನೋಡಿ ದುಗುಡದಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ]

ಧರ್ಮರಾಯ - ಇದೆ ಎನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲಂ! ವಾಯುಸುತ,
ನೋಡಿದೋ ನಿನ್ನ ಬಲೈಯ ಕಿಚ್ಚು ಬೇಲ್ದಿರ್ಪ
ದ್ವಾಪರ ಮಹಾಪುರುಷನುಪವನಂ!

ಭೀಮ - ಅಹದಹುದು,
ಧರ್ಮಂ ಬೇಲ್ದಿರ್ಪ ಅಧರ್ಮದುದ್ಯಾನಂ;
ಪುಣ್ಯಾಗ್ನಿಗಾಹುತಿಯಾದ ಪಾಪದ ಬೆಳಸು!

ಅರ್ಜುನ - ಕೊಲೆಯ ಮುನ್ನುಡಿಯೇಕೆ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗೆ?
ರಕ್ತರಣಧುನಿ ಹರಿಯದೆಯೆ ಧರ್ಮಂ ಭೂತಳಕೆ
ಕಾಲಿಡದೆ?

(ದ್ರೌಪದಿ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಗಿಳುಗುತ್ತಾಳೆ.)

ಭೀಮ - ಪೋಗಿ ಕೇಳಾ ಕೃಷ್ಣನನ್. ಪೇಳ್ವನ್.
ವಿಕಾಸಮಾಗುವುದರೊಳೆ ವಿನಾಶಮೈತಂದಪುದು.
ಬೋಧನೆಯ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಶತಮಾನಗಳೆ ವೇಳ್ಕುಂ;
ವಿಪ್ಲವದ ಪಥವಿಡಿಯೆ ದಿನಮೆರಡೆ ಸಾಲ್ಕುಂ.
ಯುಗಯುಗಗಳೆರ್ದೆಗೆ, ಒರ್ದಿನಂ ಗದೆಗೆ !
ಪದಿನೆಂಟೆ ದಿನಗಳೊಳ್ ಮುಗಿದಿರ್ಪುದೊಂದು
ಕಲ್ಪದ ಕಜ್ಜಂ. ಸಿದ್ಧಿಯಿಂ ಬಹ ಪುಣ್ಯಮೇ ಗಂಗೆ,
ಸಾಧನೆಯ ಪಾಪಕ್ಕೆ !

ದ್ರೌಪದಿ - ಲೇಸನುಸಿದ್ಧಿಯ್, ಭೀಮಸೇನ.
ವೀರರ್ಗ ಕ್ಲೈಬ್ಯಂ ತಕ್ಕುದಲ್ತು.
ಕೊಂದ ಮೇಲಿನ್ ನೊಂದೊಡೇನ್?

(ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುತ್ತಿರುವ ಅನಾಮಧೇಯ ಸೈನಿಕನೊಬ್ಬನು "ಅಯ್ಯೋ ನೀರು!" ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)

ಧರ್ಮರಾಯ - (ಆಕಡೆ ನೋಡಿ) ಆವನದು ಆರ್ತ ಧ್ವನಿ?

ಭೀಮ - (ಉದಾಸೀನದಿಂದ)

ಅವನೋ ಸಾಯುತಿಹ ರಣದಾಳ್ ಕೂಗುವನ್!

- ಧರ್ಮರಾಯ - ಮನುಜನ್ ನರಳುತಿರೆ ಮನುಜನ್ ಸಂತವಿಸೆ
ಮನುಜನ್ ದೇವನ್ ತಾನಾದಪನ್. ಇಲ್ಲದಿರೆ
ಮನುಜನ್ ದನುಜನ್.
(ಧರ್ಮರಾಯನು ಸೈನಿಕನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಮೋಣಕಾಲಾರುತ್ತಾನೆ.)
- ಸೈನಿಕ - (ಒರಲುತ್ತು) ಅಯ್ಯೋ ನೀರ್!
ಧರ್ಮರಾಯ - ಅರ್ಜುನಾ, ಪೋಗಿ ಬೇಗದಿಂದುದಕಮಂ
ಕೊಂಡುಬಾ. (ಅರ್ಜುನನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)
- ಭೀಮ - (ದೂರದಿಂದಲೆ) ಅಗ್ರಜಾ, ಮೊದಲ್ ಅವನಾರವನ್?
ಕೇಳದನ್! ನಮ್ಮವನೋ ಕೌರವರ ಪಡೆಯವನೋ?
ಧರ್ಮರಾಯ - ಭೀಮಸೇನ,
ನೀನೀಗಳಾದೊಡಂ ವೈರಮಂ ಬಿಟ್ಟುಕಳೆ.
ಮಸಣದೊಳ್ ಮರಣದೊಳ್ ಅರಾದಡಾರವರ್?
ಎಲ್ಲರುಂ ಜವನವರ್! ನಮ್ಮವರ್ ನಿಮ್ಮವರ್
ಎಲ್ಲರುಂ ಅವನವರ್! ಇಂತಿರಲ್ ನೀನೇಕೆ
ನಿಷ್ಕರುಣೆಯಿಂದಾಡುತಿಹೆ? ಪಗೆಯುಂ, ಕೆಳೆಯುಂ,
ಪೇರಾಸೆ, ಮಚ್ಚರಂ, ಹೋರಾಟಮಿವೆಲ್ಲಂ
ಸ್ವರ್ಗದ ಸುನೀಲ ಔದಾರ್ಯದೊಳ್ ಮುಳುಂಗಿ
ತಲ್ಲೀನಮಾದಪವು ತುತ್ತತುದಿಗೆ!
- ಭೀಮ - (ದ್ರೌಪದಿಗೆ) ಕೃಷ್ಣೇ,
ಕೇಳ್ಳೆಯೇನ್ ಅಗ್ರಜನ ನುಡಿಗಳನ್. ನಿಷ್ಕರುಣಿ
ನಾನಂತೆ. ತಾಮೆಲ್ಲರುಂ ಮಹಾಕರುಣಿಗಳ್!
ಸಮರದೊಳ್ ಗದೆಯಂ ಬಿಸುಟ್ಟಾನುಂ ಕರುಣೆಯನ್
ಕೈದುಮಾಡಿರೊಡೆ ಇವರಾವ ಗತಿಯಿತ್ತು?
ಧರ್ಮರಾಯ - ಕಟ್ಟಕಡೆಯೊಳ್ ಎಮಗೆ ಕರುಣೆಯೆ ಶರಣ್ಯಂ!
ದಯೆ ಎಂಬುದಾ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಮಾರ್ಗಿಪನ
ಮಾರೊಳ್ಪಲೆ? ಅನುಜ, ನೀನರಿಯೆಯಾ:
ಬಾನಿನಿಂ, ಮುಗಿಲ ಮನೆಯಿಂ, ಮೇಣ್ ಸಗ್ಗದಿಂ
ಇಳಿದೈತರ್ಪ ಹೂವುಗಳ ಸೋನೆಮಳೆಯಂದದೊಳ್
ಕರುಣೆ ತಾಂ ಪೇರೆರ್ದೆಗಳಿಂದೊಯ್ಯನಿಳಿತಂದಪುದು.
ರಾಜ ಕರವಾಲಕಿಂತಲುಂ ಕರ್ಕಶಂ ಕರುಣೆ;
ಶತ್ರುಗಳನೊಲಿಸುವುದು ಮಿತ್ರರನ್ ಮಾಡಿ.
ಭಗವಂತನೆರ್ದೆಗಿಂತಲುಂ ಕೋಮಲಂ ಕರುಣೆ;
ಪರಮಾತ್ಮನೆರ್ದೆಯನೇ ಸೂರೆಗೊಂಡಪುದಲ್ತೆ?
ಕೊಡುವವನ ಹರಸುವುದು; ಕೊಳ್ಳುವನ ಸಲಹುವುದು;

ಕರುಣೆಯೆಂಬೈಶ್ವರ್ಯಂ, ಅಳಿದೊಡಂ, ಉಳಿದೊಡಂ,
ಪೋದೊಡಂ, ಬಂದೊಡಂ, ಪಡೆದವನದಾವಗಂ
ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿರ್ಪನ್! ಪಡೆದು ಕೊಡುವರೆಂದು ಅದು
ಮುಕ್ತಿಗೆ ಮಹಾದ್ವಾರಂ; ಮೇಣೀಸಿಕೊಂಬರೆ
ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೋಪಾನಂ!

ಭೀಮ -

(ಸ್ವಗತ) ಮುಂ ಪಲರೈ
ಕೇಳಿದೆನ್ ಆನಿದನ್!

(ಅರ್ಜುನನು ನೀರು ತರುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮರಾಯನು ಸೈನಿಕನಿಗೆ ನೀರು ಕುಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೈನಿಕನು ನಿಟ್ಟುಸಿರೆಳೆದು
ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಿ)

ಸೈನಿಕ -

ಆರಿವರ್? ಪಾಂಡವರೆ! ಅಯ್ಯೋ,
ಕೌರವ ಸ್ವಾಮಿಯೋಳ್ ಅಪರಾಧಮೆಸಗಿದನೆ
ತುತ್ತತುದಿಯೋಳ್ ಪಾಂಡವರ ಕೈನೀರನೀಂಟಿ?
ಮನ್ನೆಸೆನ್ನನ್, ಪ್ರಭೂ! ಮನ್ನಿಸಯ್! ಮನ್ನಿಸಯ್!
(ಸಾಯುತ್ತಾನೆ)

ಭೀಮ -

ಈತನೀಗಲ್ ಎನಗೆ ಮೆಚ್ಚಿನ ಬೀರನ್!
ಬಾಳಿನೋಳ್ ಎಂತುಟೋ ಅಂತೆಯೆ ಸಾವಿನೋಳುಂ
ನೋವಿನೋಳುಂ ಎದೆಗಿಡದೆ ಪಗೆಯಂ ಸಾಧಿಪನೆ
ಸಹಜ ವೀರನ್! ಮಿಕ್ಕವರ್ ಕೃತ್ರಿಮದ ವೀರರ್!

(ದೃಶ್ಯ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೬

[ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರದ ತೀರ. ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಮೇಲೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ನೀಲಿಮಾ ವಿಶಾಸದಂತೆ ತೋರುವ ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಆಕಾಶವು ದ್ವಾಪರಯುಗದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಖಚಿತವಾಗಿದೆ. ಸರೋವರದ ಸುತ್ತ ಕೆಲವು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶ್ಮಶಾನದ ಕರಾಳ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಆ ಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕೌರವೇಂದ್ರನು ಊರುಭಂಗ ಕಿರೀಟಭಂಗವಾಗಿ ನೋವಿಗೂ ಅವಮಾನಕ್ಕೂ ವಿಷಾದಿಸುತ್ತ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟಾದಶಾಕ್ಷೋಹೀಣೇಪತಿಯೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಆದ ಆತನು ಅಲ್ಲಿ ದೇಸಿಗನಂತೆ ಹೊರಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆತನೆದುರು ಇದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದವನಂತೆ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಗಗನದಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಷ್ಪಂದನಾಗಿ ಕಂಬನಿದುಂಬಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ.]

ಕೌರವ - (ವಿಷಾದದಿಂಲೂ ನಿರಾಶೆಯಿಂಲೂ)
ಪೋಗು, ನಡೆ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ! ಆರಿದೋಡೇಗೈವರ್?
ತನಗೆ ತಾನಲ್ಲದಾರಾಗುವರ್ ಆಳ್ಗೆ?
ನಡೆ, ಪೋಗು; ಒಂಟಿಯಾಗೈತಂದವನ್ ನಾನ್
ಒಂಟಿಯಾಗಿಲ್ಲಿದೆ ತೆರಳ್ಳಪೆನ್. ನಡೆ, ಪೋಗು!
(ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಮಾತಾಡದೆ ಕೌರವನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ.
ಕೌರವನು ಮರಳಿ ಏನನ್ನೂ ಆಲೋಚಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.)

ಕೌರವ - ಗುರುಪುತ್ರಾ ! (ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಬಂದು)
ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ - ಕೌರವೇಂದ್ರಾ, ಇದೊ ಬಂದೆನ್,
ಅರುಹು ಬೆಸನೇನಿಹುದು; ಮಾಳ್ವನೆಲ್ಲಮನ್.
ಶುತ್ರತುದಿಯಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಏನಿದೋಡಂ ಪೇಳ್,
ಗುರಿ ತಪ್ಪದೆಸಗುವೆನ್ !

ಕೌರವ - ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ! ಆಕಾಂಕ್ಷೆ !
ಸುಡುಗಾಡಿನಾಕಾಂಕ್ಷೆ ! ಇದನೊಂದನಾದರುಂ,
ಮಕ್ಕಳಂ ಮರಿಗಳಂ ಪಶುಗಳಂ ಪೆಣ್ಣಳಂ
ಕಳ್ತಲೋಳ್ ಪಾಂಡವರ್ ಗೆತ್ತು ಕತ್ತರಿಸಿದೊಲೆ,
ಬೆಮೆಗೊಳ್ಳದೆಸಗುವೆಯಾ?

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ - ಋಣಪಿಂಗಲೆಸಗುವೆನ್.

ಕೌರವ - (ಮರುಗುವ ದನಿಯಿಂದ)
ಕರ್ಣನನ್ ಎನ್ನೊಡನೆ ಚಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಳ್ವಪೆಯಾ?
ನಾವಿರ್ವರೊಂದಾಗಿ ಭೂಮಿಯೋಳ್ ಬಾಳಿದೆವು;
ನಾವಿರ್ವರೊಂದಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಳಿದೆವು;
ಸಾವಿನೊಳು ಇರ್ವರುಂ ಒಂದಾಗಿ ನಲಿಯುವೆವು.

ಸೂಡೊಳುಂ ನಾವಿರ್ದರೊಂದಾಗಲೆಳಸುವೆನ್!
ನಮ್ಮೀರ್ದರಾ ಬೂದಿ ಎರಡರಿಯದಂತಿರೈ!
ಇದನೊಂದನಾದರುಂ ಬೆಮೆಗೊಳ್ಳದೆಸಗುವೆಯಾ?

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ -

ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಪೋಗಿ ಬರ್ಪೆನ್. (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಕೌರವ -

ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಂ ನಂಬಿ ಮೋಸವೋದೆನ್!

ಓ ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮ, ಓ ಗರುಡಿಯಾಚಾರ್ಯ,

ನೀಮೆಲ್ಲರೆನ್ನ ಕಡೆಯವರಲ್ಲೆ?

ತನುವನೆನಗಿತ್ತು ಮನಮನವರಿತ್ತು

ಚೋಳದ ಪಾಳಿಗೋಸುಗಮೆ -

ಎನ್ನ ಮೇಲಣಭಿಮಾನದಿಂದಲ್ತು, ನಾನ್ ಬಲ್ಲೆನದನ್ -

ಬರಿಯ ಚೋಳದ ಪಾಳಿಗೋಸುಗಮೆ

ಎನ್ನ ಪಕ್ಷದಿ ನಿಂತು ತೋರ್ಕೆಗೆ ಪೋಣದ್ದಿರಲ್ಲೆ?

ನೀಮೆಲ್ಲರೆರ್ದೆಮುಟ್ಟಿ, ಮನಮುಟ್ಟಿ, ಕಾದಿದೊಡೆ

ಎನಗಾಗುತಿರ್ದುದೇ ಈ ಪರಾಭವಂ,

ಈ ಅಪಮಾನಂ, ಈ ಊರುಭಂಗಂ?

ಪುಸಿನವಗಳೊದಗಲ್ ಒಡನೆಯೆ ಜಾರಿದಿರಿ!

ಧರ್ಮದ ಮುಸುಂಗಂ ತೊಟ್ಟು ಕೈತವಂ ತೋರಿದಿರಿ!

ಓ ಎನ್ನ ನಚ್ಚಿನ ಸೋದರ! ದುಶ್ಯಾಸನ -

ಓ ಕೆಳೆಯಾ, ಓ ಕರ್ಣಾ - ಆರದು?

(ದ್ವಾಪರನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ದ್ವಾಪರ -

ಚಕ್ರವರ್ತಿ!

ಕೌರವ -

(ಎಕಟ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ) ಆರಿವರ್ 'ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್' ಕರೆಯುವರ್?

ದ್ವಾಪರ -

ಕುರುಕುಲ ಸಾರ್ವಭೌಮ, ನಾನಿದೋ ದ್ವಾಪರನ್!

ಕೌರವ -

ದ್ವಾಪರ ಮಹಾನುಭಾವ, ಆಸ್ಥಾನಮನೆಗಿಲ್ಲ ನಿನ್ನನ್ ಪೀಠದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರೆಸೆ! ಅದರಿಂದಂ ಕ್ಷಮಿಸು!

ದ್ವಾಪರ -

ರಾಜೇಂದ್ರ, ಮಣಿಯದೆಯೆ ಬಾಳ್ವ ನರನೆರ್ದೆಯೆ ಮಹಾಸ್ಥಾನಂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಲ್ಲೆ? ಸ್ವತಂತ್ರಿಗಿಂ ಮಿಗಿಲಪ್ಪ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳನ್ನೊಳರೇ? ನೀನಾವಗಂ ಚರ್ಕವರ್ತಿ!

ಕೌರವ -

ಯುಗಪುರುಷ, ನೀನೈತಂದ ಕಜ್ಜಮೇನ್?

ದ್ವಾಪರ -

ಎನ್ನಾಳ್ಳೆ ಕೊನೆಗಂಡುದಿದಿಗಿ. ನಿನ್‌ನಾಣತಿಯಂ ಪಡೆದು ಬೀಳ್ಕೊಳೆ ಬಂದಿಹೆನ್.

ಕೌರವ -

ಅದರ್ಕೆನ್ನನೇನ್ ಕೇಳ್ವುದು? ಪಾಂಡವರಿಪರ್! ಧರ್ಮರಾಯನಿಪರ್! ಆ ಕೃಷ್ಣನಿರ್ದಪನ್! ಈಗಳವರಲ್ಲೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ್?

ದ್ವಾಪರ -

ನೀನಿಪರ್ನ್ನೆವರಂ ಮಿಕ್ಕವರ್ ಸಾರ್ವಭೌಮರೆಂತಪ್ಪರ್? ಎನಗೆ ನೀನೆ ಸಾರ್ವಭೌಮಂ! ಎನಗೆ ನೀನೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ! ನೀನೆನಗಿನ್ನುಂ ಕೌರವ ಕುಲೇಂದ್ರನ್! ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುವೆನ್. ದಯಪಾಲಿಸಾಜ್ಞೆಯಂ. ಆಗಳೆಯೆ ಕಲಿಗತ್ತೆನಧಿಕಾರಮಂ. ಪೋಗಿ ಬರಲೇನ್!

ಕೌರವ - ಪೋಗಿಬಾ, ದ್ವಾಪರದೇವ. ಅನುಂ ಪೋಗಿ ಬರ್ಪೆನ್.

ದ್ವಾಪರ - ಅಂತಕ್ಕೆ; ನಾಮಿರ್ದರಿನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸೇರುವಂ (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಕೌರವ - ಅಂತಲ್ಲದಿನ್ನೇನ್?

ನಾಮೆಲ್ಲರುಂ ಮರಳಿ ಬರಲೆಕ್ಕಂದೆ ಪೋಪವರ್!

(ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಮೌನವಾಗಿದ್ದು ಉದ್ರೇಕದಿಂದ)

ಧರ್ಮಂ! ಅಧರ್ಮಂ!

ಧರ್ಮಿಗಳಾರ್? ಅಧರ್ಮಿಗಳಾರ್?

ಆಹಾ, ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪಕನಲ್ಲೆ ಆ ಕೃಷ್ಣನ್!

ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬೆಂಗೊಟ್ಟು ಪೊರೆದನಲ್ಲೆ ಆ ಕೃಷ್ಣನ್?

ಆ ಬಡ ಗೋಪನ್!

ಆ ಪಚ್ಚಪಸಿಯ ತುರುಕಾರನ್?

ಅಸಂಸ್ಕೃತಂ, ಅನಾಗರಿಕನ್! -

ಇರ್ಕೆ, -

ನಾನೆಂತುಂ ಅರಗುಲಿ ಇರ್ಕೆ,

ಪಾಂಡವರೊ?

ಅದಾವ ಧರ್ಮಮಂ ಪಿಡಿದರ್?

ಮುದುಕನನ್ ಭೀಷ್ಮನಂ ಬೇಡಿ ಕೊಂದರ್;

ಒಳಸಂಚುಗಳಂ ನಡೆಸಿ ಕಡೆಗಾಣ್ಣಿದರ್!

ಎಮ್ಮೆಲ್ಲರ್ಗಮಾಚಾರ್ಯನ್, ಆ ದ್ರೋಣನನ್

ಭದ್ಮನೆಯಿಂದೆ ಪರಲೋಕಕಟ್ಟಿದರ್!

ಕರ್ಣನನ್ - (ಮರುಗುತ್ತಾನೆ.)

ಆ ಎನ್ನ ನಚ್ಚಿನ ಕರ್ಣನನ್,

ಬರ್ದಿಲರುಂ ಪೂಜಿಸುವ ಆ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನನ್

ಕಂಡಂತೆ ಕಣ್ಣೆದುರೊಳೆ ಕೈತವದಿ ಕೊಂದರ್!

ಎನ್ನುಮಂ ಮಲ್ಲಗಾಳೆಗಕೆ ತಗದ ರೀತಿಯೊಳೆ

ತೊಡೆಯಂ ಪೊಯ್ದು ಕೆಡಪಿದರ್. -

ಇವರೆಲ್ಲರುಂ ಧರ್ಮಿಗಳ್?

ನಾನೋರ್ವನ್ ಅಧರ್ಮಿ!

ಇದೆಲ್ಲಂ ಆ ಕೃಷ್ಣನ ಕುಹಕಂ!

ಕೈತವದ ಶಿಕ್ಷಾಗುರುವಲ್ಲೆ ಆತನ್ ? - (ಕೋಪದಿಂದ)

ಎಲವೋ ಕೃಷ್ಣಾ! ಕೃಷ್ಣಾ! ಕೃಷ್ಣಾ!

(ಕೃಷ್ಣನು ಫಕ್ಕನೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗುತ್ತಾನೆ.)

ರಾಜೇಂದ್ರ, ಬಂದೆನಿದೋ!

(ಕೌರವನು ನಸು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿ, ಸಂಶಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರಿ)

ಕೌರವ - ನೀನಾರಯ್?

ಕೃಷ್ಣ - ನೀನೀಗಳೆ ಕರೆದಾ ಕೃಷ್ಣನ್!

(ಕೌರವನ ಮುಖ ವಿಕಟ ಕರ್ಕಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಔಡುಗಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ಪ ಹೆಡೆಯೆತ್ತುವಂತೆ ಅರ್ಧಮೇಲೆದ್ದು ಕೈಮೇಲೆ ಒರಗುತ್ತಾನೆ.)

ಕೌರವ - ಆರೋ ಕರೆದರ್ ನಿನ್ನನ್? ಎನ್ನೀ ಕೀಳ್ಳೆಸೆಯಂ ಕಂಡು ನಗಲೈಂದೈತಂದೆಯೇಂ?

ಕೃಷ್ಣ - (ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ) ಕೌರವೇಂದ್ರಾ, ನೀನೆನ್ನನ್ ಪೆಸರ್ ಕೂಗಿ ಕರೆದೆಯಲ್ಲೆ?

ಕೌರವ - ಕೂಗಿದೆನೋ, ಕರೆದೆನಲ್ಲ! ನೀನ್ ಗೃಹ ಕಪಟಮಂ ನೆನೆ ನೆನೆದು ಸಿಗ್ಗಿನಿಂ ಹೊಡೆಯುರಿಯಿಂ ಕೂಗಿದೆನೋ, ಕರೆದೆನಲ್ಲ! “ಕೃಪಾಕರ, ಮುರಾರಿ, ಕರುಣಾಸಾಗರ, ಬಾ, ಪೊರೆಯಯ್” ಎಂದೀ ಮಹಾನುಭಾವನನ್ ಮೊರೆದು ಕರೆದೆನಲ್ಲ! - ಬಂದ ಬಟ್ಟಿಯೊಳೆ ಮರಳೋ ತೊಲಗಿಲ್ಲಿಂ, ನೀಚ! ನಿಲ್ಲದಿರ್ ನನ್ನೆದುರು! ತೊಲಗೋ, ಕಣ್ ಬೇನೆ ಬರುಂ!

ಕೃಷ್ಣ - ಸಾವಧಾನಂ! ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಸಾವಧಾನಂ!

ಕೌರವ - ಎಲವೋ ದುರಾತ್ಮ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದೆನ್ನಂ ಹಂಗಿಪೆಯೇನ್? ಎನ್ನ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ಪಾಳ್ಗೆಯ್ದು ಕೇಡಿಗನ್ ನೀನಲ್ಲೆ?

ಕೃಷ್ಣ - ರಾಜೇಂದ್ರ, ಪಾಳ್ಗೆಯ್ದು ಕೇಡಿಗನ್ ನಾನಲ್ಲ;

ನೀನೆ ನಿನ್ನಂ ಕೇಡಿಗೀಡುಮಾಡಿದೆಯಲ್ಲೆ?

ಮಚ್ಚರದಿ ಪಾಂಡುಸುತರಂ ಜೂದಿನ ವ್ಯಾಜದಿಂ

ಮೋಸದಿಂದಡವಿಗಟ್ಟಿದ ಪಾಪಿ ನಾನಲ್ಲ.

ದ್ರೌಪದಿಯ ಮಾನಮಂ ರಾಜಸಭೆಯೊಳ್ ನೆರೆದ

ಮಹಾಜನಗಳೆದುರಿನೊಳೆ ಭಂಗಿಸಿ, ಧರ್ಮಮಂ

ಕೇಣಕಿದವ ನಾನಲ್ಲ. ಪಾಂಡುಸುತರಿಗೆ ನೆಲಮಂ

ಕೊಡು ಎಂದು ನಾನ್ ಬಂದು ಬೇಡೆ ಕಿವುಡುಗೇಳ್ಳು,

ಹಿರಿಯರೊಳ್ಳುಡಿಗಳಂ ಕಡೆಗಣ್ಣೆ, ಸಮರಮಂ

ಪೊತ್ತಿಸಿದವನ್ ನಾನಲ್ಲ. ನೀನೆ ಕಾರಣಂ !

ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಈ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ರಣರಂಗಂ

ನೋಡೀಗಳೆಂತು ರುದ್ರಭೂಮಿಯಾಗಿರ್ಪದು !

ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಕರ್ಣ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳ್,

ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಅನರ್ಘ್ಯರತ್ನಂಗಳ್ ನುಚ್ಚೆಳ್ಳು

ಪೋಗಿರ್ಪವೈಸೆ?

ಕೌರವ - (ಉಕ್ಕುವ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ) ಓ ಮಾರಿ ! ಮಾಯಾವಿ !

ಎಲವೋ ಕೊಲೆಪಾತಕಾ, ರಣರಕ್ತ ರಾಕ್ಷಸಾ,

ಗಳಪದಿರ್ ಎನ್ನೆದುರೀ ತಿಕ್ತವಾಕ್ಯಂಗಳಂ

ಎಲವೋ ಮಸಣಗಾಹಿ, ನಾನಲ್ಲೆ ಕೊಂದವನ್?

ನಾನಲ್ಲೆ ಪೆರ್ದಡೆಯ ಬೀರರಕ್ಕಳಂ ತಿಂದ

ಪೆಣದಿನಿ? ಇರ್ಕೆಲದ ಸುಭಟರ್ಕಳೆಲ್ಲರಂ

ಅಸುವೀಂಟಿ ಸುಡುಗಾಡುಗೈದವನ್ ನಾನಲ್ಲೆ? -

ಓ ಹುಟ್ಟುನೆತ್ತರುಣಿ, ನೀನಂದು ವಿದುರನ
ಬೀಡಿನಿಂದೆನ್ನ ಆಸ್ಥಾನಕೈತಂದಾಗಳೆ
ಪಜ್ಜೆ ಪಜ್ಜೆಗುಂ ಸೂಡುಗಳನೊಟ್ಟಿ, ಮಸಣಮಂ
ಗೈಯುತ್ತೆ ಬಂದೆಯಲ್ಲೆ? ಕಪಟಮಂ ಮರೆಮಾಡಿ
ಗಳಪುವೆಯಾ ಎನ್ನೊಡನೆ? (ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ.)

ಕೃಷ್ಣ - (ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ) ಸಾಲ್ಗುಮೀ ಆಟಂ!
ಕನಸನೊಡೆಯುವ ಪೊಳ್ಳು ಬಳಿಸಾರಿಪುದು.
ಮಾಯಾಮೋಹಂ ಎನಿತು ಕುರುಡುಗೈವುದು ಜಗಮಂ!

(ಕೌರವನನ್ನು ನಟ್ಟ ನೋಟದಿಂದ ದುರದುರನೆ ನೋಡಿ, ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂಬರಿದು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಸುವ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.)

ವೀರ ಕೌರವಾ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಕೌರವಾ,
ಸಾಲ್ಗುಮೀ ಅಭಿನಯಂ? ಹೊಂಗನಸನೊಡದೇಳ್ !
ಎಚ್ಚತ್ತು ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡು ! ನೋಡಯ್ !
ಆಟಮಂ ಮರೆವರೇನ್ ಮೂಢರಂತೆ ?

(ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುರುಗಳ ಶಕ್ತಿದಾಯಕ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶದಿಂದ ಮಾಯೆಯ ಸ್ವಪ್ನ ಒಡೆದು ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದಮೇಲೆ, ಸರ್ವಜಗದ್ಗುರುವಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಅಧಿಕಾರಿಯುತವಾದ ಮಂತ್ರವಾಣಿಯಿಂದ ಆಸನ್ನವಿಮೋಚನನಾದ ಕೌರವನ ಸುವರ್ಣ ಸ್ವಪ್ನ ಜಲಬುದ್ಧುದದಂತೆ ಸಿಡಿದೊಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಕೌರವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಮೈದೋರುತ್ತದೆ; ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತದೆ; ಕಣ್ಣುಗಳುತ್ತದೆ. ನೀಳವಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರೆಳೆದು ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತನಾಗಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೂ ಮುಗುಳ್ಳುಗುತ್ತಾನೆ. ಸೂತ್ರಧಾರನೂ ಕಥಾನಾಯಕನೂ ನಾಟಕರಂಗದಿಂದ ನೇಪಥ್ಯಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಾಗುತ್ತದೆ.)

ಕೃಷ್ಣ - ಸ್ವರ್ಣಸ್ವಪ್ನವನೊಡೆಯಾ, ಕೌರವೇಂದ್ರಾ ?

ಕೌರವ - (ಹಸನುಖಿಯಾಗಿ) ಜಗದ್ಗುರು, ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಾಘಾತದಿಂದೊಡೆದುದಾ ಸ್ವಪ್ನಂ. (ಸುಯ್ಯು)
ಕಮಲಾಕ್ಷ, ಸ್ವರ್ಣಸ್ವಪ್ನಮಾದೊಡಂ ಏನ್ ಭಯಂಕರ ಸ್ವಪ್ನಂ ! - ಸೂತ್ರಧಾರ, ನಾನೆನ್ನ
ಪಾತ್ರಮಂ ನೇರಮಾಗಭಿನಯಿಸಿ ತೋರ್ದೇನೇನ್? ಮೇಣ್ ಅದರೊಳೇನಾದರುಂ
ತಪ್ಪಿದೆನೊ?

ಕೃಷ್ಣ - ನಟರೊಳ್ ನಟನೆಂದೊಡೆ ನೀನಲ್ಲೆ, ಕೌರವಾ ! ನಿನ್ನವೊಲಾರುಂ ಅಭಿನಯ ಚತುರರಿನ್ನಿಲ್ಲ.
ಏನಭಿನಯಂ ! ನಿನ್ನಭಿನಯಕೆ ನಾನೆ ಮಾರುವೋದೆನ್ !

ಕೌರವ - ಕರ್ಣನಭಿನಯವನೇನೆಂಬೆ? ಬಲು ಸೊಗಸಲ್ಲೆ?

ಕೃಷ್ಣ - ನಿನಗೆರಡನೆಯವನಾತನ್ ! ಆ ದಿನಂ ಕಡೆಯ ಕಾಳೆಗದೊಳ್ ತನ್ನನ್ ತಾನೆ ಮೀರ್ದನವನ್.
ನೋಡಿ, ನೋಡುತ್ತೆ ನಾನ್ ಬಲು ಹಿಗ್ಗಿದೆನ್.

ಕೌರವ - ನೀಂ ಕಲಾಕೋವಿದನಲ್ಲೆ? ವಿಶ್ವಕವಿಯಲ್ಲೆ? (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ)
ಭಗವನ್, ಎತ್ತ ಪೋದುದು ಆ ತಾರಾಪರಿಶೋಭಿತ ನೀಲಾಕಾಶಂ? (ಸುತ್ತ ನೋಡಿ)
ಶ್ಮಶಾನವಾಗಿದರ್ ಆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ರಣರಂಗಮೆಲ್ಲಿ? (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಲಿಸಿ)

ಕಿವಿಬಿರಿಯುವಂತೇಳುತಿರ್ದ ಆಕ್ರಂದನಧ್ವನಿಗಳೆಲ್ಲಿ?

ಕೃಷ್ಣ -

(ಹಸಿತವದನನಾಗಿ) ಕನಸೊಡೆದಮೇಲೆ ಅದರೊಳೇನಿಹುದು, ಕೌರವ ಅದೆಲ್ಲಂ ಸವಿಸುಳ್ಳನಿಂ ಕೆತ್ತಿರುವ ಪುಸಿ ಸೊನ್ನೆಯಲ್ಲೆ? - ಅದೋ! (ಪರದೆಂಯೊಳಗೆ “ಸಂಜಯಾ ದಾರಿ ತೋರಿಸು” ಎಂಬ ದನಿಯಾಗುತ್ತದೆ.)

ಅದೋ, ಗಾಂಧಾರಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಜಯನೊಡಗೂಡಿ ಬರುತಿರ್ದರೀಯೆಡೆಗೆ.

ನಾಟಕಮಂ ನೇರವಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಣ್ಣು! ನಾನ್ ಪೋಗಿ ಬರ್ದೆನ್. (ನಡೆಯುತ್ತ) ಅಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ ಮರಳಿ ಕಾಣುವೆನ್! (ಅದೃಶ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.)

(ಕೌರವನು ಪುನಃ ಮಾಯೆ ಕವಿದು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ನರಳುತ್ತಾನೆ. ಸಂಜಯ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಗಾಂಧಾರಿ, ಭಾನುಮತಿ ಮೊದಲಾದವರು ಬರುತ್ತಾರೆ.)

ಕೌರವ -

(ಹೊರಳುತ್ತ) ಹಾ, ಏನಪಮಾನಂ ! ಅಯ್ಯೋ, ಏನೂರಭಂಗಂ; ಏನಪಮಾನಂ !

ಸಂಜಯ -

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ನೋಡೀ ಎಡೆಯೊಳೆ ಪೊರಳ್ಳು ನೋಯುತಿರ್ದೆನ್ ಕುರುಕುಲ ಸಾರ್ವಭೌಮನ್.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ -

ಅಪ್ಪಾ, ಮಗೂ, ಎಲ್ಲಿರ್ಪಯ್?

ಗಾಂಧಾರಿ -

ಅಯ್ಯೋ ಮಗೂ !

ಭಾನುಮತಿ -

ಅಯ್ಯೋ ! ಅಯ್ಯೋ !

(ಎಲ್ಲರೂ ಕೌರವನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಭಯಂಕರವಾದ ಶೃಶಾನ ಮೌನದಲ್ಲಿ ಆ ರೋದನಧ್ವನಿ ಕಡಲ ಮೊರೆಯಾಗಿ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೨

[ಮಸಣದೊಂದೆಡೆ. ಕೃಷ್ಣನೂ ವಿದುರನೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.]

- ಕೃಷ್ಣ - ವಿದುರಾ, ಕೌರವೇಂದ್ರನನ್ ಕಂಡುಬಂದೆನ್. ಏನ್ ಪೌರುಷವಂತನಾತನ್! ಭಲದೊಳವಂಗೆಣೆಯನ್ ಕಾಣೆನ್.
- ವಿದುರ - ಮಹಾಧೀರನ್! ಅಚಲಪ್ರತಿಜ್ಞನ್! (ದೂರ ನೋಡಿ)-ಆರಲ್ಲಿ ಇತ್ತಲೈತರುತಿಹರ್? ಕೃಷ್ಣ - (ನೋಡುತ್ತ) ಏನ್ ಚಿತ್ರಮಯಂ ಈ ಶ್ಮಶಾನಂ! - ಸಹದೇವನಾತನ್! - ಕುಂತಿಯಲ್ಲವೆ ಆಕೆ?
- ವಿದುರ - ಅಹುದೆಂದೇ ತೋರ್ದಪುದು. ಏನನೋ ಪುಡುಕುತಿರ್ಪಂತೆ ತೋರ್ಪುದಲ್ಲೆ? ಕೃಷ್ಣ - ಕೂಸಂ ತೊಟ್ಟಲಿಂ ತೆಗೆದೊಗೆದ ತಾಯಿ, ಮಸಣದೊಳ್ ಕಾಣಲೈ ಬಂದಿರ್ಪಳ್, ತನ್ನ ನಚ್ಚಿನ ಕುವರನನ್!
- ವಿದುರ - (ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ನೀನ್ ಪೇಳ್ವುದೇನ್? ಆರನ್ ಕಾಣಲೈ ಬಂದಿರ್ಪಳ್? ಕೃಷ್ಣ - ಮತ್ತಾರನ್? ರಣಧೀರನ್ ದಾನಶೂರನ್ ಕರ್ಣನನ್! ವಿದುರ - ಕರ್ಣನ್! ಕುಂತಿಪುತ್ರನ್! ಏನ್ ಮಾತಿದು, ಕೃಷ್ಣ? ಕೃಷ್ಣ - ನೀನರಿದುದಿಲ್ಲ. ಮೇಲ್ಗತೆಯ ಎರ್ದೆಯೊಳೆನಿತು ಒಳಗತೆಗಳಾಡುತಿಹವೆಂಬುದನ್ ನೀನರಿದುದಿಲ್ಲ; ಇತ್ತ ಬಾ, ಪೇಳ್ವೆನೆಲ್ಲಮನ್. ಆಲಿಸವರಾಡುತಿರ್ಪಾ ನುಡಿಗಳನ್.
- ವಿದುರ - ಇಂದೇನ್ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮೇಲಾಶ್ಚರ್ಯಂ! ಕೃಷ್ಣ - ಇಂದೆಲ್ಲರಂ ಪಸುಗೆಯ ಪೊಳ್ಳು. ಬಾ, ಕೆಲ ಸಾರ್ವಂ. (ವಿದುರನೂ ಕೃಷ್ಣನೂ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಹದೇವನೂ ಕುಂತಿಯೂ ಹೆಣಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಾರೆ.)
- ಸಹದೇವ - ಇತ್ತಲಿತ್ತಲ್, ತಾಯೆ. ಕುಂತಿ - ಮಗೂ, ಎಂತಹ ಬಸಿರೆನ್ನದು? ಅಂದು ಸುಡುಗಾಡಂ ಬೆಸಲೆಯಾದೀ ಬಸಿರ್, ಇಂದು ಸೂಡಿನ ಬೆಂಕಿಯಿಂ ಬೇಗುದಿಗೊಳ್ಳುತಿಹುದಲ್ಲಾ!
- ಸಹದೇವ - (ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿಯದವನಂತೆ) ತಾಯೆ, ನೀವಾರನ್ ಇಂತುಟರಸುವಿರಿ? ಪೇಳಲೊಲ್ಲಿರೇನ್ ಎನಗಂ? ತಿಳುಪಿದೊಡಾತನನ್ ಬೇಗದಿಂ ತೋರಲೆಳಸುವೆನ್. ನೀವರಸುವನ್ ಪೆಸರಾಂತ ಬೀರನೊ? ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಟನೊ? ಕುಂತಿ - (ನಿಡುಸುಯ್ದು) ಪೆಸರಾಂತ ವೀರನ್, ಕಂದಾ. ನೆಲದರಿಕೆಯ ಕಲಿಯಾತನ್! ಕೀರ್ತಿಕಾಂತಿಯಿಂ ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ ಮೀರಿಹನಾತನ್! ರಣದೊಳ್ ರೋಷಭೀಷಣ ಕಲಿಯಂ ತೋರ್ದನಾತನ್! ದಾನಮಂ ಬಿಡುಗೈಯಿಂ ಬೀರಿದವನಾತನ್!
- ಸಹದೇವ - ಆರದು? ದಾನಶೂರನ್ ಕರ್ಣನೇನ್? ಕುಂತಿ - (ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ) ಅಹುದು, ಮಗೂ, ಕರ್ಣನ್! ಆ ಎನ್ನ ಕೌಮಾರ ಪ್ರಣಯದಿಂದೊಗೆತಂದ

ಎನ್ನ ಕಣ್ಣಿ ಕರ್ಣನ್! ಪಿರಿಯ ಮಗನ್! ನಿಮಗಲ್ಲರಗಂ ಪಿರಿಯನ್!

ಸಹದೇವ -

(ಅಚ್ಚರಿಯಂ ನಟಿಸಿ) ತಾಯೆ, ನೀಂ ಪೇಳ್ವುದಿದೇನ್? ನಿಮಗೆ ಮಗನೆಂತು ಕರ್ಣನ್?

ಕುಂತಿ -

ಮಗೂ, ನೊಂದ ಬಸಿರಂ ಕೆಣಕದಿರ್! ಎನ್ನೊಡಲೊಳ್ ನರಕಮನೆಳ್ಳರಿಸದಿರ್! ತೋರಯ್, ಕರ್ಣನನ್ ತೋರಯ್!

(ಸಹದೇವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಕರ್ಣನ ದೇಹವನ್ನು ನೋಡಿ ಇನಿತಳುಕಿ ನಿಂತು ಕೈ ಬೆರಳಿಂದ ತೋರುತ್ತಾನೆ. ಕುಂತಿ ಗೋಳಿಡುತ್ತ ಕಳಚಿಕೊಂಡು ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ ಕರ್ಣನ ಶವದ ಮೇಲೆ.)

ಸಹದೇವ -

ಏನ್ ಕರಾಳ ಲೀಲೆಯಿದು! (ತಲೆಗೊಡಹಿ ಅಧೀರನಾಗುತ್ತಾನೆ.)

ಕುಂತಿ -

ಅಯ್ಯೊ, ಕಂದಯ್ಯ, ಏನಾಗಿ ಪೋಗಿರ್ಪಯ್!

ಹೆತ್ತು ಹೊಳೆಗಿತ್ತ ನಿನ್ನನ್

ಸತ್ತ ಸುಡುಗಾಡಿನೊಳ್ ಮತ್ತೆ ಮುದ್ದಿಪಂತಾಯ್ತೆ?

ಕನ್ನತನದಾ ಲೀಲೆ ಕಣ್ಣಿನಿರಿವಂತಾಯ್ತೆ!

ನಿನ್ನನೀ ಪಾಡಿಗೀಡುಮಾಡಿದ ಪಾಪಿಯನ್

ಮನ್ನಿಸೈ.-ಗುರುದೇವ, ಗುರುದೇವ,

ಓ ದುರ್ವಾಸ,

ನೀನಿತ್ತ ವರಂ ಪೆತ್ತ ಪಣ್ಣಿನಿದನೀಕ್ಷಿಸಯ್!

ಕಣ್ಣುಂಬಿ ಕಾಣಯ್

ನಿನ್ನ ಕಿಡಿಯುರುಪಿ ಮಸಣಂಗೆದ ತೋಂಟಮನ್!

ಭಾರತಮನಿಂತು ಮಸಣಮಂ ಮಾಡಲೆಂದೇ

ನಿನ್ನನ್ ನಾನ್ ಪೆತ್ತೆನಲ್ಲೆ?

ಓ ಎನ್ನೆದೆಯ ಮಗುವೇ,

ಓ ಎನ್ನ ಬಯಕೆಗಿಡಿಯೇ,

ಮರಳಿ ನೀನೆನ್ನ ಬಸಿರಿಂ ಬಾರೆಯಾ? ಪೇಳೈ!-

ಓ ಕಂದಾ, ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರನ್ ಕೌರವೇಂದ್ರನಲ್ಲು

ನಾನೆ ಕಾರಣಮಲ್ಲೆ ಈ ಮಾರಿಯೌತಣಕೆ,

ಈ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಸಮರದೀ ಮಾರಿಯೌತಣಕೆ?

ಓ ಗಂಗಾಮಾತೆ, ನಿರ್ಮಲಾಂತಃಕರಣೆ,

ನಾನಂದು ನಿನಗೆ ಕೈಯೆಡೆಯಿತ್ತ ಕಂದನನ್

ಇಂದು ಬಾರಾ, ಬಾರಾ ನೋಡಾ, ಇಲ್ಲಿ ಏನಾಗಿರ್ಪನ್!

ಪಾಪಿಷ್ಟೆ ಪೆತ್ತೀತನಂ ಅಂದು ನೀನ್ ಪೊರೆದೆ;

ನೀನಿಂದುಂ ಪೊರೆಯಲಾರೆಯಾ, ಓ ಪುಣ್ಯಮಯೀ!-

ಮಗೂ, ಮಗೂ, ನಾಂ ಗೈದ ಮೊದಲ ತಪ್ಪಿಗೆ ಬಿದಿ

ನಿನ್ನನೇತರ್ಕೆ ಬೇಳ್ವುದಿಂತು?

ಎನ್ನ ಪಾಪಕೆ ನಿನ್ನ ಜೀವನಂ ಬಲಿಯಾಯ್ತೆ?

ಅರಸುಗಳ ಬಳಿಯೊಳೆ ಬಂದ ನಿನ್ನನ್ ನಾನ್

ಸೂತಕುಲದೊಳ್ ತಿರುಗುವಂತೆಸಗಿದೆನ್;
 ಮನ್ನಿಸಯ್; ಅಪರಾಧಮಂ ಮನ್ನಿಸಯ್! -
 ಓ ಕಂದಾ, ನೀನಂದು ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯೊಳ್,
 ಪಾಂಡವರ್ ಕೌರವರ್ ಬಿಲ್ವಿಜ್ಜೆಯಂ ಮೆರೆವ
 ಪೊಳ್ಳಿನೊಳ್ ನಿನ್ನ ಕೈಚಳಕಮಂ ತೋರಲೆಂದು
 ರಂಗಕೈತಂದಾಗಳ್ ನಾಂ ನೋಡುತ್ತೆ ಹಿಗ್ಗಿದೆನ್;
 ಎನ್ನ ತಪ್ಪನ್ ನೆನೆದು ನಡುಗಿದೆನ್!
 ನೆರೆದ ಬೀರರ್ ನಿನ್ನನ್ ಸೂತಕುಲದವನೆಂದು
 ತೆಗಳೆ, ನೀನ್ ಮೊಗಮನಿಳಿಕೆಗೈದಯ್!
 ನಾನದನ್ ಕಂಡೊಡನೆ ಮುಚ್ಚಿವೋದೆನ್.
 ಆಗಳಾದೊಡಮಾನ್ ನನ್ನಿಯಂ ಪೊರಗೆಡಪಿ
 ಮರಳಿ ನಿನ್ನನ್ ಪಡೆಯಬಹುದಿತ್ತು. ಆದೊಡಂ,
 ಜನಪದದಪವಾದಂ ಬರ್ಕುಂ ಎಂಬ ಪುಸಿನಾಣಿಂ
 ಎರ್ದೆಯೊಳುರ್ಕಿದ ಮಗುವಿನಳ್ಳರಂ ಮಳ್ಗಿಸಿದೆನ್!
 ಅಳಿಸಿದೆನ್! ಅಯ್ಯೋ ನಿನ್ನ ಬಾಳನಳಿಸಿದೆನ್!
 ಓ ಕೃಷ್ಣ, ನಿನ್ನ ನುಡಿಯನ್ ಕೇಳ್ಕು ಕೆಟ್ಟೆನ್!
 ನನ್ನ ಮಗುವನ್ ನಾನೆ ಸುಲಿದು ಕೊಂದೆನಲ್ಲೆ!
 ಅಯ್ಯೋ ನಿನ್ನಾಣತಿಯನೆಸಗಲೆಂದುಜ್ಜುಗಿಸಿ
 “ತೊಟ್ಟ ಸರಳನ್ ಮರಳಿ ತೊಡದಿರ್” ಎಂದು
 ಸೂರುಳಂ ಗೈವಂತೆ ಮಾಡಿದೆನ್!
 ನನ್ನ ಮಗುವನ್ ನಾನೆ ಮಿಳ್ತುವಿಗೀಡುಮಾಡಿದೆನ್!
 ಓ ಬಿದಿಯೆ, ಸುಡು ಎನ್ನ ತಾಯ್ತನಮಂ!
 ಮಗನೇ, ಅರಿಯದಬಲೆಯನೆಲ್ಲರುಂ ಇಂತು
 ವಂಚಿಸಿದರಲ್ಲೆ? ನಿನ್ನನ್ ಕೊಂದರಲ್ಲೆ?
 ನೀನುಂ ಇಂತೆನ್ನಂ ವಂಚಿಸಿ ಎತ್ತ ಪೋದಯ್?
 ಓ ಪಾರ್ಥ, ಹೆತ್ತವಳ ಕಣ್ಣಿನಿಂತಿರಿವರೇನ್?
 ಓ ಕಂದಾ! ಓ ಕರ್ಣಾ! ಅಯ್ಯೋ!

(ದೃಶ್ಯ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತದೆ.)

ದೃಶ್ಯ ಲ

[ಮುದುಕಿ ಮಗನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದೆ ಬಳಲಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ]

ಮುದುಕಿ - ಇದೇನ್ ಮಾರಿಯಾಟಂ? ಇನಿತು ಜನಂ ತಿರುಗುತಿರ್ಪ ಈ ಕತ್ತಲೆಯ ಬಯಲಿನೊಳ್ ನನ್ನನ್ ಕೇಳ್ವರೆ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರುಂ ಪುಡುಕುತಿರ್ಪರೆ ಪೊರತು, ತೋರ್ಪರನ್ ಕಾಣೆನ್. ಓ ನಾರಾಯಣಾ, ಎಲ್ಲಿರುವಯ್? ನುಡಿಯಯ್ - ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಮುದುಕರನ್ ಕೇಳ್ವರಾರ್? ಮಗೂ, ನೀನ್ ನನ್ನೊಡನಿರಲ್ ಎಲ್ಲರಗ್ಗಂ ನಾನ್ ನಚ್ಚಿನವಳಾಗಿದೆನ್. ನೀನ್ ತುಳಿಲಾಳೆಂದು ತಿಳಿದು ದೊರೆಯ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಗಳುಂ ನನ್ನೆಡೆಗೆ ಬಂದು ನೂರಾರು ಸವಿಸುಡಿಗಳಿಂ, ಕವಡಾಸೆಗಳಿಂ ಬೆನ್ನನ್ ತಟ್ಟಿ ಬೋಳ್ಳಿಸಿ, ದೇಶಾಭಿಮಾನಂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮಂ ಮೊದಲಹ ಸಮಯಕ್ಕೊದಗುವ ಉಪಾಯವೇದಾಂತಮಂ ಪೇಳ್ವು ನಿನ್ನನ್ ಕೊಂಡೊಯ್ದರ್. ನಾನುಂ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾದೆನ್. ಈಗಲೆಲ್ಲೇ ಆ ತತ್ತ್ವಂಗಳುಂ, ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳುಂ, ಆ ಭಕ್ತಿಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಂಗಳುಂ? ಎಲ್ಲ ಬರುಪುಸಿಯಲ್ತೆ? ತಿಳಿಯದವರೆ ತಿಳಿದವರೊಡ್ಡುವ ಬಲೆಯರುಳ್ಳಣ್ಣಿಗಳಲ್ತೆ? ಎಂತುಂ ಶ್ರೀಮಂತರ ಕಲಹಾಗ್ನಿಗೆ ಯಜ್ಞ ಪಶುಗಳೆಮ್ಮಂತಹ ದರಿದ್ರರಲ್ತೆ?

(ಮುದುಕಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮಾತೆಯೂ ಕಂದನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.)

ಕಂದ - ಅಮ್ಮಾ, ನಾನಿನ್ನು ನಡೆಯಲಾರೆ!

ಮಾತೆ - ಬಾ ಮಗೂ, ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳೆನ್. (ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ನಡೆದು ಮುದುಕಿಯನ್ನು ಕಂಡು) ಯಾರಲ್ಲಿ (ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ) ಅಜ್ಜೇ, ಇದೇಕಿಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವೆ?

ಮುದುಕಿ - (ತಲೆಯತ್ತಿ ನೋಡಿ) ತಾಯಿ, ನನ್ನ ಮಗು ನಾರಾಯಣನನ್ ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ಸೋತು ಸುಣ್ಣವಾದೆ. ಅಯ್ಯೋ ಎಲ್ಲಿರ್ಪನೋ ಏನೋ? ಪೇಳ್ವರಿಲ್ಲ, ಕೇಳ್ವರಿಲ್ಲ; ನನ್ನಗಿನ್ನೇನ್ ಗತಿ? ಪೇಳಮ್ಮಾ! ಕಡೆಗಾಲದೊಳ್ ಕಲ್ಲೆಡವಿದಂತಾಯ್ತು. (ಕೂಸನ್ನು ನೋಡಿ) ತಾಯಿ, ಈ ಮಗುವನೇಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೆಳೆತಂದಿರುವೆ? ಈ ರಾತ್ರಿಯ ರುದ್ರಭೂಮಿಗೆ?

ಮಾತೆ - ಅಜ್ಜೇ, ಗುಡಿಸಲೊಳಾರುಮಿಲ್ಲ; ಇವನನ್ ಬಿಟ್ಟರೆನಗಿನ್ನಾರುಂ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಕದನ ಕೈತಂದ ನನ್ನ ಪತಿಯನರಸಿ ಬಂದಿಹೆನು. - ಈ ಹೆಬ್ಬಯಲಿನ ಹೇಣದ ಬಣಬೆಯೊಳು ಕಾಣಿಸದೇನುಂ!

ಮುದುಕಿ - ನಿನ್ನ ಪತಿ ಆರ ಕಡೆಯವನ್?

ಮಾತೆ - ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷದವನ್. ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನ್?

ಮುದುಕಿ - ಕೌರವನವನ್.

ಮಾತೆ - ನಿನ್ ಮಗನನ್ನು ಪತಿಗೆ ಪಗೆಯಾಗಿರ್ದನೇನ್?

ಮುದುಕಿ - ಆರಿಗಾರು ಪಗೆ? ನಿನಗಾನ್ ಪಗೆಯೆ?

ಮಾತೆ - ಉಂಟೇ?

ಮುದುಕಿ - ನಮ್ಮವೋಲಿಹ ಬಡಜನಂಗಳೆಲ್ಲ ಮಂಕುಗಳಮ್ಮಾ. ಪಾಂಡವರ್ ಕೌರವರ್ ನೆಲಕೆ

ಪೊಯ್ದಾಡಿರೆ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ್ ಅವರಿವರಂ ಕೆಳೆಗೊಂಡು ನಿಂತು ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಬಡಿದಾಡಿ ಮಡಿಯುವರ್. - ನನ್ನ ಮಗುಗೆ ನಿನ್ನಾತನಮೇಲೆ ಪಗೆಯೇನ್? - ನಾವಿವರಂ ದುಃಖಾರ್ತರಮ್ಮಾ ! ಬಾ, ಹುಡುಕಿ ನೋಡುವಂ.

(ಇಬ್ಬರೂ ಹೆಣಗಳ ನಡುವೆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿಯೆ ತಿರುಗುತ್ತ ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೆಡೆ ಮಾತೆ ನಿಂತು ಚೀರಿ ಮಗುವನ್ನು ಕೆಳೆಗಿಳಿಸಿ ರೋದಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಭಟರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಭರ್ಜಿಗಳಿಂದ ತಿವಿದು ಮಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬನು ಮುದುಕಿಯ ಮಗನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು 'ಮಾತೆ'ಯ ಪತಿ. ಮುದುಕಿ ರೋದನವನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಓಡಿಬರುತ್ತಾಳೆ.)

ಮುದುಕಿ - ಏನಾಯ್ತು ಮಗಳೇ?

ಮಾತೆ - ಅಯ್ಯೋ, ಅಜ್ಜೇ, ನೋಡಿಲ್ಲಿ; ನನ್ನ ಪತಿಯನ್ ಈ ಪಾಪಿ ತಿವಿದು ಕೊಂದಿಹನ್. ಅಯ್ಯೋ-

ಮುದುಕಿ - ಅಯ್ಯೋ, ಅಯ್ಯೋ, ನನ್ನ ಮಗನನ್ ನಿನ್ನ ಪತಿ ತಿವಿದು ಕೊಂದಿಹನಲ್ಲಮ್ಮಾ!- ಅಯ್ಯೋ

ಪಾಂಡವರು ಹಾಳಾಗಲಿ!

ಮಾತೆ - ಅಯ್ಯೋ, ಕೌರವರು ಹಾಳಾಗಲಿ!

(ಇಬ್ಬರೂ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಿಡುತ್ತಾರೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೯

[ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶೃಶಾನದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದವರ ಚಿಂತೆ. ಭೀಮ, ಅರ್ಜುನ, ಧರ್ಮರಾಯ, ದ್ರೌಪದಿ - ಎಲ್ಲರೂ ಶೋಕವಿಹ್ವಲರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಸೂಡಿನ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮನ್ಯು ಘಟೋತ್ಕಚರೇ ಮೊದಲಾದವರ ಶವಗಳಿವೆ. ಇದುವರೆಗೂ ಕಲ್ಪನಸ್ಥಿನಿಂದಿದ್ದ ಭೀಮನಿಗೆ ಇಂದು ಸೂಡಿನ ಮೇಲಿದ್ದ ಘಟೋತ್ಕಚನ ಶವವನ್ನು ನೋಡಿ ಮರುಕ ಮಿತಿಮೀರಿ ಹೋಗಿದೆ. ಅಸ್ವಸ್ಥರೋದನ ಧ್ವನಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ.]

ಧರ್ಮರಾಯ - ಭೀಮಸೇನ, ಮೊದಲಗೈದ್ದ ಕಜ್ಜಮಂ ಕೊನೆಗಾಣ್ಣು.
ಆದುದಾಯಿತು; ಚಿಂತೆಯಿಂದೇನ್? ಸೂಡಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಡು.
(ಭೀಮನು ಗೋಳಿಡುತ್ತಾನೆ.)
ನೀನಿಂತು ಗೋಳಾಡಿದೊಡೆ, ಭೀಮ, ಉಳಿದರಂ ಸಂತಯ್ಯರಾರ್?

ಭೀಮ - ಅಣ್ಣಾ,
ಕೊಲೆಗಾರನ್ ಆನ್ ಎಂಬುದನ್ ಈಗಳರಿತೆನ್.
ಈ ಎನ್ನ ಮುದ್ದು ಶಿಶುಗಳ ಪೆಣಗಳೆಡೆ ನಿಂತು
ಗಾಂಧಾರಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರರಳಲಾಳಮಂ ತಿಳಿದೆನ್.

(ಅರ್ಜುನ ಮೊದಲಾದವರು ಅವನೊಡನೆ ರೋದಿಸುತ್ತಾರೆ)

ಧರ್ಮರಾಯ - (ಸ್ವಗತ) ಬೀರರಾದೊಡಮೇನ್? ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞರಲ್ಲದೀ
ಮಾನವರ್ ಕೋಪಮನೆ ಕೆಚ್ಚೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುವರ್.
ಕೋಪಂ ಬತ್ತಲೊಡನೆ ಕೆಚ್ಚುಂ ಕರಗುವುದು.
ಕೋಪಮೆಂಬಾ ಮದ್ಯಪಾನಮಿಲ್ಲದೆ ಇವರ್
ಕೊಲೆಗೆ ಕೈಯಿಡಲರಿದು! - ಚಿಂತೆಗೆ ನಾನೇ
ಬೆಂಕಿಯಿಡುವೆನ್. - (ಬೆಂಕಿ ಇಡಲು ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)
ಅದಾರಲ್ಲಿ ಬರ್ಪವರ್?
ಮಾತೆ ಕುಂತಿದೇವಿ! ಸೋದರನ್ ಸಹದೇವನ್!
ಆರನ್ನೊ ಪೊತ್ತು ತಂದಪರಲೆ?

(ಕುಂತಿ ಸಹದೇವರು ಕರ್ಣನನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಭೀಮನು ಮರುಕವನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದು ನಿಂತು ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ದುರದುರನೆ ಕರ್ಣನ ಶವವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ.)

ಧರ್ಮರಾಯ - ಸಹದೇವ, ಇದೇನಯ್?

ಕುಂತಿ - ಓ ಮಗೂ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾ, ಕರ್ಣನನ್ ಇದರೊಳೇ
ದಹನಂಗೈವಂತನಗೆ ಕೃಪೆಮಾಡೈ.

- ಧರ್ಮರಾಯ - ತಾಯೆ,
ಸುಡುವ ಬೆಂಕೆಗೆ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲ, ಕರುಬಿಲ್ಲ.
ಆದೊಡಂ, ಇದರರ್ಥಮೇನ್? ತಿಳಿಯಲೆಳಸುವೆನ್.
- ಕುಂತಿ - ಕಂದಾ, ನಾನಾವುದುಮಂ ಪೇಳಲಾರೆನ್;
ಎನ್ನಾಸೆಯಂ ನೀನ್ ನಡೆಸಿಕೊಡವೇಳ್ಕುಂ.
- ಭೀಮ - (ರೋಷದಿಂದ)
ಏಂ ಮಾಳ್ಕೆಯಿದು, ತಾಯೆ? ಎಮ್ಮ ಕುಲಘಾತಕನ್
ಈತನನ್ ನಾವುರಿಪುವುದೆ? ನೋಡು, ನೋಡಿದನ್:
ಇವನೆ ಕೊಲೆಗೈದಿರ್ಪ ಅಭಿಮನ್ಯು ಘಟೋತ್ಕಚರ್.
(ಕಣ್ಣು ಅರಳಿಸಿ ಸಹದೇವನನ್ನು ನೋಡಿ)
ಸಹದೇವ, ಇದೇನನ್ ನೀನೆಸಗಿರ್ಪೆ! ತೊಲಗಿಸಿಲ್ಲಿಂ
ಈ ಮಿಗದ ಪೆಣಮಂ! (ಕುಂತಿ ಅಳುತ್ತಾಳೆ.)
ಧರ್ಮಜಾ, ರೋದನಕೆ ನೀನಳುಕಿದೊಡೆ ವಿಲಯಮಹುದಿಂದೆ!
- ಅರ್ಜುನ - ಅಣ್ಣಾ,
ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ ಬೇಳ್ವ ಬೆಂಕೆ ಕರ್ಣನನ್
ಸುಡಲಾಗದು. - ಈ ಕರ್ಣನಿವನಾರ್ ನಮಗೆ?
- ಭೀಮ - ಪಗೆಯ ಕೆಳೆ! ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ ಘಟೋತ್ಕಚನನ್ ಮೋಸದಿಂದಿರಿದವನ್!
- ಕುಂತಿ - (ಮರುಗಿ) ಓ ಭೀಮ, ಓ ಅರ್ಜುನ, ಓ ಎನ್ನ ಕಂದಗಳಿರಾ, ಕೈಮುಗಿದು ಬೇಡುವೆನ್,
ಸೆರಗೊಡ್ಡಿ ಬೇಡುವೆನ್ ಎನ್ನಾಸೆಯಂ ಸಲಿಸಿಂ !
ನಾನ್ ನಿಮಗೆ ತಾಯಿ ಅಹುದಾದೊಡೆ-
- ಭೀಮ - ತಾಯೆಂದೆ
ತಿಳಿದಿಂತು ಪೇಳ್ವಪೆನ್.
- ಕುಂತಿ - ನಾನ್ ನಿಮಗೆ ತಾಯಲ್ತು;
ಮೇಣಿವಂಗೆ ತಾಯೆಂದು ತಿಳಿದೆನ್ನ ಬಯಕೆಯಂ
ದಯೆಗೈಯಿಂ. ವಾದಿಸದಿರಿಂ, ಓ ನನ್ನ ಪುತ್ರರಿರಾ!
(ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಬರುತ್ತಾನೆ)
- ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ - ಓ ಧರ್ಮಪುತ್ರಾ,
ವೀರನೊರ್ವನ ಕಟ್ಟಕಡೆ ಬಯಕೆಯಂ ಸಲಿಸೆ
ಇಲ್ಲಿಗೈತಂದಿಹೆನ್. ವೀರರಾಗಿಹ ನೀವು
ಎನಗೆ ನೆರವಾಗದಂ ನೆರವೇರಿಸಲೆವೇಳ್ಕುಂ.
ಕೌರವೇಂದ್ರನ್ ಮಡಿವ ಮೊದಲೆನ್ನನ್ ಕರೆದು
ಕರ್ಣನನ್ ತನ್ನೊಡನೆ ಸೂಡುಗೈಯಲ್ ಬೆಸಸಿ
ಪೋದನ್. ಪೋದವರ ಬಯಕೆಯಂ ಇರ್ಪವರ್
ಕೈಗೂಡಿಪುದೆ ಧರ್ಮಂ!

- ಭೀಮ - ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ, ಕರ್ಣನನ್
ಕೊಂಡುಪೋಗಯ್. ನೀನಿವಂಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರಂ
ಎಸಗುವುದೆ ಧರ್ಮಂ!
- ಕುಂತಿ - ಓ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ,
ಕರ್ಣನನ್ ಈ ಎಮ್ಮ ಚಿತೆಯೊಳೇ ದಹಿಸುದಯ್
ಎನ್ನಾಸೆ. ಆ ಬಯಕೆಗಡ್ಡಬರಬೇಡಯ್, ತಂದೆ.
- ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ - ದೇವಿ, ಕೌರವನಾಶೆ! ಮೇಣೆನ್ನ ಬಾಸೆ!
ಕೈಮುಗಿದು ಕೇಳ್ವೆನ್; ಬೀಳ್ಕೊಡಿಂ ಕರ್ಣನನ್.
- ಭೀಮ - ತಡಮೇನ್? ಕೊಂಡುಪೋಗಯ್, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ!
- ಕುಂತಿ - (ಭೀಮನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ)
ಓ ಭೀಮ,
ತಾಯಿಗೋಸುಗಮಾದೊಡಂ ಕರಗಲಾರೆಯೇನ್?
ಬೆಂದೊಡಲಿಂತು ಕಬ್ಬುನಂ ಚುರ್ಚುವರೇನ್?
(ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಂಡುಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಕುಂತಿ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಾಳೆ.)
ಓ ಕಂದಾ, ಓ ಕರ್ಣಾ, ನಿನ್ನನಿದಕಾಗಿಯೇ
ಪತ್ತೆನೇನ್? ಸುಮ್ಮನಿದಪೆ ಏಕೆ, ಓ ಸಹದೇವ?
- ಧರ್ಮರಾಯ - ಇದೇನಿದು ಸಹದೇವ? ತಾಯಿ ಕರ್ಣನನ್
ಪಡೆದೇನ್ ಎಂದಳಲ್ಲಳಲ್ಲಾ!
- ಸಹದೇವ - ಮನ್ನಿಸೆನ್ನನ್, ಅಣ್ಣಾ;
ತಾಯಿಯೊಡಲೊಳೆ ಬಂದ ರಾಧೇಯನೆಮಗೆಲ್ಲ
ಪಿರಿಯಣ್ಣನ್!
- ಧರ್ಮರಾಯ - (ಸಿಡಿಲೆರಗಿದವನಂತೆ) ಏನನ್ ಪೇಳ್ವಯ್?
- ಭೀಮ - ಪುಸಿಯಾಡದಿರ್!
- ಅರ್ಜುನ - ಅಯ್ಯೋ ಏನಾದುದು ಕಡೆಗೆ?
- ಸಹದೇವ - ವಿವರಂ ಅನಂತರಂ. ನಾನ್ ಪೇಳ್ವುದದು ದಿಟಂ!
- ಕುಂತಿ - ಓ ಎನ್ನ ಕಂದಾ, ಓ ಕರ್ಣಾ,
ಈಗಳಿವರೆಲ್ಲರುಂ ನಿನ್ನವರೆ. ನಾನೆ,
ಪಾಪಿ ಪರಕೀಯಳಾದೆನತ್ತೆ?
ಲೋಕಮಿವರಾರನುಂ ನಿಂದಿಸದು. ಎನ್ನನೋ,
ಮಗನ ಕೊಲೆಯಂಗೈದ ಕಡುಪಾಪಿ ಎಂದು
ಪೇಸುವುದು! (ಅಳುತ್ತಾಳೆ.)
- ಧರ್ಮರಾಯ - ತಾಯೇ, ಏನನೆಸಗಿಪೆ ನೀನ್?
- ಅರ್ಜುನ - ಓ ಕೃಷ್ಣ, ಪುಸಿವೇಳ್ವು ಕೊಲಿಸಿದೆಯಾ!
- ಭೀಮ - ಕಡೆಗುಂ ಪೊಲಸಾದುದೀ ಭಾರತ ಸಂಗ್ರಾಮಂ!
(ದೃಶ್ಯ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೧೦

[ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಶೃಶಾನ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನೀರವತೆ, ಕತ್ತಲು ಕವಿದಿದೆ. ಪೊಂಜುಗಳ ಬೆಳಕಿಲ್ಲ; ಸುಳಿದಾಡುವ ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಗಳಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಬಟ್ಟಬಯಲಾಗಿದೆ. ಆಕಾಶದ ಅನಂತ ನೀಲಪಟದಲ್ಲಿ ಖಚಿತವಾದ ಸಾವಿರಾರು ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಮಂದಕಾಂತಿ ನಸುಹಬ್ಬಿ ಘೋರ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಘೋರತರವಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಮಸಣದ ನಡುವೆ ಪಕ್ಕ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಸ್ಮರಾಶಿಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಪಾಂಡವರ ವಿನಾಶದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ; ಇನ್ನೊಂದು ಕೌರವಪಕ್ಷ ವಿನಾಶದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ಆ ಒಂದೊಂದು ಭಸ್ಮಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಒಂದೊಂದು ಕಾಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರುದ್ರಲಯಮೂರ್ತಿಯಾದ ಮಹಾದೇವನು ಉನ್ನತ್ತನಾಗಿ ಭೀಮಾಕಾರನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಮುಡಿಗೆದರಿಹೋಗಿದೆ. ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿರುವ ಹಾವುಗಳು ಭಯದಿಂದ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹುಲಿದೊಗಲನ್ನು ತೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ತ್ರಿಶೂಲಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಬೂದಿಯ ರಾಶಿಗಳಿಂದ ಆಗಾಗ ಬೂದಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೂ ಮಹಾಭಾರತದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ವೀರಪುರುಷನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೂಗುತ್ತಾನೆ. ನಡುನಡುವೆ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಗಹಗಹಿಸಿ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿ ನಗುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನೀಶಬ್ಬ; ಭೀಷಣವಾಗಿದೆ; ಭೀಕರವಾಗಿದೆ; ಗಂಭೀರವಾಗಿದೆ; ರುದ್ರವಾಗಿದೆ.]

ರುದ್ರ - ದುರ್ಮೋಧನನ್, ಭೀಷ್ಮನ್, ದ್ರೋಣನ್, ಕರ್ಣನ್, ಅಭಿಮನ್ಯು, ಘಟೋತ್ಕಚನ್, ಭೀಮನ್, ಅರ್ಜುನನ್, ದ್ರೌಪದಿ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ್, ಕೃಷ್ಣನ್!

(ಮುಸುಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಸ್ವಷ್ಟ ಆಕಾರಗಳು ಆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಪಂಕ್ತಿ ಪಂಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರು, ಹೆಂಗಸರು, ಮಕ್ಕಳು, ವಿಧವೆಯರು, ವೀರರು ಎಲ್ಲ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲ ಮಡಿದ ಪಾಂಡವ ಕೌರವ ಪಕ್ಷದವರ ಬಂಧುಗಳು. ಕೌರವ ಪಕ್ಷದವರು ಒಂದು ಸಾಲಾಗಿ ಮಹಾರುದ್ರನ ಎಡದಿಂದ ಬಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷದವರು ಇನ್ನೊಂದು ಸಾಲಾಗಿ ಬಲದಿಂದ ಎಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾದೇವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ದುರದುರನೆ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದು ಪುನಃ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಧ್ವನಿ ದೂರದ ಗುಡುಗಿನಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಮೊಳಗುತ್ತದೆ; ಶೃಶಾನ ಮೌನವನ್ನು ತೂಗಿ ಮಲಗಿಸುವ ಜೋಗುಳದಂತಿದೆ.)

ಎಲ್ಲ ದಾನಗಳು, ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳು,

ಕಡೆಗಿಲ್ಲಿಗೇ - ಎನ್ನ ಬಳಿಗೆ !

ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳು, ಎಲ್ಲ ಪುಣ್ಯಗಳು,

ಕಡೆಗೊಂದು ನಗೆಗೇ - ಭಸ್ಮಮೆನಗೆ !

ನಕ್ಷತ್ರಖಚಿತಮೀ ನಭೋವಿತಾನಂ,

ಸಸ್ಯಶೋಭಿತಮೀ ಹಿರಿಯ ಭೂಮಿ,

ಮೊರೆದು ಭೋರಿಡುವ ಎಲೈ ಕಾಣದಿಹ

ಕಡಲ ಹಬ್ಬುಗೆಯು - ಕಡೆಗಿಲ್ಲಿಗೇ !

- ಕಡೆಗಿಲ್ಲಿಗೇ ! - ಕಡೆಗಿಲ್ಲಿಗೇ !

ಕಾಲ ದೇಶಗಳು, ಜನನ ಮರಣಗಳು,

ಜೀವಕೋಟಿಗಳು, ಮಸಣದೆಡೆಗೇ !

- ಮಸಣದೆಡೆಗೇ ! ಕಟ್ಟ ಕಡೆಗೇ !

ಎನ್ನ ಹುಚ್ಚಿನಿಂದುದಿಸಿದೀ ಸೃಷ್ಟಿ
 ಕಡೆಗೆ ತುತ್ತಾಗುವುದು - ಎನ್ನ ಹುಚ್ಚಿಗೇ !
 - ಎನ್ನ ಹುಚ್ಚಿಗೇ ! ಎನ್ನ ಹುಚ್ಚಿಗೇ !
 ಇದೆ ಜಗದ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿದೆ ಜಗದ ತುತ್ತತುದಿ,
 ಇದೆ ಜಗದ ಕಟ್ಟಕಡೆ ನೆಚ್ಚಿಗೇ !
 -ಕಡೆ ನೆಚ್ಚಿಗೇ ! ಕಡೆ ನೆಚ್ಚಿಗೇ !

(ರುದ್ರನು ದೃಷ್ಟಿಜ್ವಲೆಯನ್ನು ಬೀರಿ ಧ್ಯಾನಮಗ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ರುದ್ರನನ್ನು ನಟ್ಟ ನೋಟದಿಂದ ನೋಡಿ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.)

- ಕೃಷ್ಣ - ಮಹಾದೇವ!
- ರುದ್ರ - (ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ)
 ವಾಸುದೇವ, ಬಂದೆಯೇನ್?
- ಕೃಷ್ಣ - ಬಂದೆನಯ್, ಭಗವನ್. ನೀನೇನ್ ರುದ್ರನಾಟಕದ ಕೊನೆಯ ದೃಶ್ಯಾಭಿನಯದೊಳ್
 ತಲ್ಲಿನನಾಗಿರ್ಪೆಯೈಸೆ !
- ರುದ್ರ - ಅಹುದಹುದು, ಸೂತ್ರಧಾರ ! (ನಸುನಕ್ಕು) ನಿನ್ನ ನಾಟಕಂ ನೇರಮಾದುದೇ?
- ಕೃಷ್ಣ - ನಿನ್ನ ನೆರೆಮೊಂದಿರೆ ನೇರಮಾಗದೇನ್!
- ರುದ್ರ - ರಸಿಕರೈ ಗುರು ನೀನ್. ನಿನ್ನ ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯದ ಸೊಬಗುಮಂ ಗಂಭೀರಮುಮಂ ಬಣ್ಣಿಸಿ
 ಲರಿದು. - ಪೂರ್ಣಂ; ನವರಸ ಪರಿಪೂರ್ಣಂ !
- ಕೃಷ್ಣ - ನಿನ್ನೊಂದಾವೇಶಮಿರೆ ಸಫಲಂ ರುದ್ರಕಾವ್ಯಂ !
- ರುದ್ರ - ವಾಸುದೇವ, ಮುಂದಾವ ಕಾವ್ಯಮಂ ಕಟ್ಟುವಯ್?
- ಕೃಷ್ಣ - ಕಲಿಯುಗ ಮಹಾಕಾವ್ಯಮನ್ ! ನಾಳೆಯೆ ಪೀಠಿಕಾ ದೃಶ್ಯಾರಂಭಂ; ಕಲಿಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭಂ!
 ರಸಮೂರ್ತಿ, ನೋಡಲಾಟಪೆನ್ ಆ ಕಥಾಸಂವಿಧಾನಮನ್.
- ಕೃಷ್ಣ - ತೋರ್ದಪೆನ್ ದಿವ್ಯದರ್ಶನಮನ್. ಕಾಣದೊ, ಮತ್ತಣೀತಂ ಕಲಿಯುಗ ಮಹಾಲಲಿತಕಾವ್ಯಂ.
 (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕೈತೋರುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲದ ಪರದೆಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ತೆರೆಯುತ್ತವೆ. ರುದ್ರನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ.)
- ರುದ್ರ - ವರ್ಣಿಸಯ್, ವಿಶ್ವಕವಿ, ಆ ಮಿಂಚುವ ದೃಶ್ಯಮಾಲೆಗಳನ್ !
- ಕೃಷ್ಣ - ಬಣ್ಣಿಪೆನ್ ಮುಖ್ಯಮನ್:
 ನೋಡದೋ ಭಾರತವರ್ಷಂ, ಉಪನಿಷದಾರಾಮಂ. . .
 ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನವನ್, ಮೌಢ್ಯನಿವಾರಕನ್ !. . .
 ಅಶೋಕನ್, ಚಕ್ರವರ್ತಿಶ್ರೇಷ್ಠನ್ !. . .
 ಏಷ್ಯಾಖಂಡಂ !. . . ಕ್ರಿಸ್ತನ್ ! ದೀನರಕ್ಷಕನ್. . . .
 ಯವನದೇಶಂ !. . . ಜ್ಞಾನಿಗಳವರ್ !. . . .
 ರೋಮನ್ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಂ. . . ಐರೋಪ್ಯ ಖಂಡಂ. . .
 ಆಂಗ್ಲೇಯ ದೇಶಂ !. . . ಯಂತ್ರಕೌಶಲಂ !. . . ಇದೋ,
 ಅರಬ್ಬೀಸ್ಥಾನಂ. . . ಮಹಮ್ಮದನ್. . . ಕೇರಳಂ. . .
 ಆಚಾರ್ಯ ಶಂಕರನ್. . . ಮೇಧಾವಿ, ಸಿದ್ಧನ್ !. . . .

ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಂ. . . ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಂ. . .
 ಕನ್ನಡದೇಶಂ. . . ಕವಿರನ್ನನ್. . . ವಿಜಯನಗರಂ. . . .
 ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಘೋರ ಯುದ್ಧಂ !. . . ರಷ್ಯಾ ದೇಶಂ !. . .
 ವಿಪ್ಲವಂ. . . ಪ್ರಜಾಧಿಪತ್ಯಂ. . . ಚಕ್ರವರ್ತಿ ವಿನಾಶಂ. . . .
 ವಿಪ್ಲವಮತ ಪ್ರಚಾರಂ. . . ಚೀನಾದೇಶಂ. . . .
 ರಕ್ತಪ್ರವಾಹಂ..... ಸಿಡಿಗುಂಡುಗಳಾಟಂ.... ರೌದ್ರಂ !
 ಪಿಶಿತಾಶಾಕ್ರಾಂತ ಭಾರತವರ್ಷಂ..... ದಾರಿದ್ರ್ಯಂ....
 ದೌರ್ಬಲ್ಯಂ.... ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸನ್ !
 (ರುದ್ರನೂ ಕೃಷ್ಣನೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.)
 ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯಾಚಾರ್ಯನ್..... ವಿವೇಕಾನಂದನ್....
 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಂ..... ಅಹಿಂಸಾವ್ರತಂ.....
 ಮಹಾತ್ಮನ್.... ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಂ !.... ಅತ್ಯಾಚಾರಂ !!.....!
 ದೌರಾತ್ಮ್ಯಂ !!

(ರುದ್ರನು ಶೂಲವೆತ್ತುತ್ತಾನೆ)

ತಾಳೈ, ತಾಳೈ, ಓ ರುದ್ರ. ಕೆಡಿಸದಿರ್ ಕಾವ್ಯಮನ್....
 ಮುಂಗಾಣಯ್.... ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ ಭಂಗಂ....
 ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತರಂಗಂ... ಸರ್ವಪ್ರಜಾಧಿಪತ್ಯಂ.....
 ಸರ್ವಸಮತ್ವಂ.... ಜಗತ್‌ಕಲ್ಯಾಣಂ....
 ಭೂವೈಕುಂಠಂ.... ನೋಡದೋ:.....
 ದೂರದೊಳ್, ಬಹುದೂರದೊಳ್, ಕಾಲಗರ್ಭದೊಳ್.....
 ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವ ಸಂಸಾರಂ.... ಸತಿಪತಿಗಳ ಶೃಂಗಾರಂ.
 ಮಕ್ಕಳಾಟಂ, ನೋಟಂ, ಕಾವ್ಯಂ,
 ಸುಮಧುರಂ... ದಿವ್ಯಂ... ಸುಶ್ರಾವ್ಯಂ !

(ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಹಾಗೆ ದೃಶ್ಯ ಮಾಯವಾಗಿ, ಕವಿದಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆ ಇನ್ನೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಫಕ್ಕನೆ ಅತ್ಯಂತ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.
 ಮಾಯವಾದ ಕೃಷ್ಣ ರುದ್ರರ ಸಮ್ಮಿಳಿತ ಅಟ್ಟಹಾಸ ಗಗನದ ಸುನೀಲ ಶೂನ್ಯದಿಂದ ತರಂಗ ತರಂಗವಾಗಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ.
 ಕಾಂತಿ ಮತ್ತೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಲಯಮೂರ್ತಿಯಾದ ರುದ್ರನ ನಗೆಯೊಂದಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಮೂರ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನಗೆ ಲಗ್ನವಾಗಿ,
 ಆ ಮಹಾ ಜಗದ್ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸುಮಧುರ ವಿಕಟಾಟ್ಟಹಾಸ ಮಾಯವಾದ ಶ್ಮಶಾನ ಮೌನದ ಗರ್ಭದಿಂದ ಗಂಭೀರವಾಗಿ
 ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗುತ್ತದೆ.)

ಬೆರಳು ಗೆ ಕೊರಳು

ಪಾತ್ರಗಳು

ಏಕಲವ್ಯ
ಅಬ್ಬೆ
ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ
ದ್ರೋಣ

ಶ್ರೀಯವರಿಗೆ

ಅಂದು ನಿಮ್ಮಳ್ಳರೆಯ ಪರಸಿತೆನ್ನಂ ಮೊದಲ್;
 ಇಂದು ರಾಮಾಯಣಕೆ ತಿರುಗಿ ಆ ಕೊಳಲಿನ ತೊದಲ್
 ಕಾವ್ಯಗೈದಿದೆ ಬೃಹದ್‌ಗಾನಮಂ. “ನನ್ನೊಡನೆ ಬಾ;
 ಕನ್ನಡದ ನಾಡನೆಳ್ಳರಿಸುವಾವೇಶಮಂ ತಾ.
 ವಾಜ್ಮಯ ತಪೋಬಲದಿ ಜಿಹ್ವಾತಟಿಚ್ಚಕ್ತಿ ತಾಂ
 ಹೃದಯ ಗಹ್ವರದಲ್ಲಿ ಚಿಚ್ಛೋತಿಃಪ್ರದೀಪಮಂ.”
 -ಇಂತೆನಿತ್ತೆನಿತೊ ನೀಂ ಪೇಳ್ವೆನ್ನ ಕರೆದೊಡಂ
 ನಾಂ ಪೊರಮಟ್ಟಿನಿಲ್ಲೆನ್ನ ಪೊಕ್ಕ ವಲ್ಮೀಕದಿಂ:
 “ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮಂ ನಿಮಗೆ; ನನ್ನ ಧರ್ಮಂ ನನಗೆ.
 ಪಲವು ಬಟ್ಟೆಗಳಲೆ ಭಗವದಿಚ್ಛೆಯ ಮನೆಗೆ?
 -ಕೈಕೊಂಡ ರಸತಪಸ್ ಸಿದ್ಧಿಯ ಅನಂತರಮೆ
 ನೋಳ್ವೆನ್; ಅದಕಿಂ ಮುನ್ನ ಏಳ್ವುದೇಂ ತರಮೆ?”
 ಎಂದೆನ್. ಅರಿತವರಲೆ ಸೊಗಸುತೆಂದಿರಿ “ನಲ್ !
 ನಿನ್ನಾ ತಪಸ್ಯೆಯಿಂ ನಮಗಕ್ಕೆ ಋದ್ಧಿ ! ಗೆಲ್ !”
 ಆ ಋದ್ಧಿಯ ಸಮುದ್ರದ ತರಂಗಮೊಂದೆನಲ್
 ನಿಮಗಿದು ನಿವೇದನಂ ಈ “ಬೆರಳ್ ಗೆ ಕೊರಳ್ !”

ದೃಶ್ಯಂ

ಗುರು

[ಚುಕ್ಕೆ ಕಿಕ್ಕಿದ ಬಾನೆ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಿಣಿಯಾದ ವೋಮದೇವಿ ಭೂಮಿಯ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳೆ. ಕರಿಯಿರುಳು ತುದಿಯನೆಯ್ತಿದೆ. ಕತ್ತಲೆಯ ದಟ್ಟ ತೆರೆ ಬೆಟ್ಟಗಾಡಿನ ಮೇಲೆ ಕವಿದಿದ್ದರೂ ಮೂಡಣದ ನಿಡುದೂರದ ದಿಗಂತ ರೇಖೆಯ ಗುರುತು ಕಾಣುವಂತೆ ಬಾನ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನಸುಗುವೆಳಗು ಮಲರತೊಡಗಿದೆ. ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಉಷಃಕಾಂತಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ, ಕತ್ತಲೆಯ ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹುದುಗಿದಂತಿದ್ದ ಕಣಿವೆ ಮಲೆಗಾಡು ಶ್ರೇಣಿ ಶ್ರೇಣಿಯಾಗಿ ಇನಿತಿನಿತೆ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗುತ್ತವೆ. ಒಮ್ಮೆ ಇಮ್ಮೆ ಕೋಳಿಗಳ ಗರ್ಜನೆಯಿಂದ ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಅರ್ಬಿಯ ದುಮುಕುದನಿ ವಿನಾ ನಿಶ್ಯಬ್ದ ಅಬ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ದನಿಯ ಅಲೆ ಹಕ್ಕಿಗೊರಲಿಂದುಣ್ಮಿ, ಇಂಚರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿ, ವಿಪಿನ ದೇಶದ ಅನಿಲ ಶರೀರ ಪುಲಕಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕತ್ತಲೆಯ ಬಸಿರ ಅಂತರಾಳದಿಂದಲೆಂಬಂತೆ, ಬಹುದೂರದಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ ಹತ್ತೆ ಹತ್ತೆ ಬಳಸಾರುವಂತೆ, ಗುರುಸ್ತುತಿ ಧೀರವಾಗಿ, ಮಧುರವಾಗಿ, ಭಕ್ತಿಭಾವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ತರಂಗ ತರಂಗಾಯತವಾಗಿ, ದಿಗಂತದಿಂದ ಒಯ್ಯೊಯ್ಯನೆ ತುಳುಕುವ ಬೆಳಕಿನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವಂತೆ ಬುಗ್ಗೆ ಬುಗ್ಗೆಯುಕ್ಕೆ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ.]

ಓಂ

ಗುರುಬ್ರಹ್ಮಾ ಗುರುವಿಷ್ಣುಗುರುದೇವೋ ಮಹೇಶ್ವರಃ |
 ಗುರುರೇವ ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮೈ ಶ್ರೀಗುರವೇ ನಮಃ ||
 ಅಜ್ಞಾನತಿಮಿರಾಂಧಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾಂಜನ ಶಲಾಕಯಾ |
 ಚಕ್ಷುರುನ್ಮೀಲಿತಂ ಯೇನ ತಸ್ಮೈ ಶ್ರೀಗುರವೇ ನಮಃ ||
 ಅಖಂಡ ಮಂಡಲಾಕಾರಂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಯೇನ ಚರಾಚರಂ |
 ತತ್ಪದಂ ದರ್ಶಿತಂ ಯೇನ ತಸ್ಮೈ ಶ್ರೀಗುರವೇ ನಮಃ ||
 ಚಿನ್ಮಯಂ ವ್ಯಾಪಿತಂ ಸರ್ವಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ಸಚರಾಚರಂ ||
 ತತ್ಪದಂ ದರ್ಶಿತಂ ಯೇನ ತಸ್ಮೈ ಶ್ರೀಗುರವೇ ನಮಃ |
 ಅನೇಕ ಜನ್ಮ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತ ಕರ್ಮಬಂಧವಿದಾಹಿನೇ |
 ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಪ್ರದಾನೇನ ತಸ್ಮೈ ಶ್ರೀಗುರವೇ ನಮಃ ||
 ಮನ್ನಾಥಃ ಶ್ರೀ ಜಗನ್ನಾಥೋ ಮದ್ಗುರುಃ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರುಃ |
 ಮಮಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಾ ತಸ್ಮೈ ಶ್ರೀಗುರವೇ ನಮಃ ||
 ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಂ ಪರಮಸುಖದಂ ಕೇವಲಂ ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿಂ
 ದ್ವಂದ್ವಾಂತೀತಂ ಗಗನಸದೃಶಂ ತತ್ತ್ವಮಸ್ಯಾದಿ ಲಕ್ಷ್ಯಂ |
 ಏಕಂ ನಿತ್ಯಂ ವಿಮಲಮಚಲಂ ಸರ್ವಧೀ ಸಾಕ್ಷಿಭೂತಂ
 ಭಾವಾತೀತಂ ತ್ರಿಗುಣರಹಿತಂ ಸದ್ಗುರುಂ ತಂ ನಮಾಮಿ ||
 ನಿತ್ಯಂ ಶುದ್ಧಂ ನಿರಾಕಾರಂ ನಿರಾಭಾಸಂ ನಿರಂಜನಂ |
 ನಿತ್ಯಬೋಧಂ ಚಿದಾನಂದಂ ಗುರುಂ ಬ್ರಹ್ಮಂ ನಮಾಮ್ಯಹಂ ||

ಕ್ರಮೇಣ, ಬೆಳಕು ತುಳಿಕೆ, ಪರ್ವತ ವಿಪಿನ ಕಂದರಾಳಿ ಸುಸ್ವಪ್ನತರವಾದ ಹಾಗೆಲ್ಲ, ಅಡವಿಯ ತುಂಬು ಮೌನವೆ ಮೊಳೆತು ಕವಲೊಡೆದು ವಿಧ ವಿಧ ವಿಹಂಗಗಳ ತರತರದ ಮಧುರ ಕೂಜಿತದಿಂದ ನಾದಮಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮರಮರದ ಹಸುರುಗಳೂ ಹೂವುಗಳ ಬಿಳಿದು ಹಳದಿ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣಗಳೂ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ರಾತ್ರಿಯ ತಿಮಿರ ಗರ್ಭದಿಂದ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಮೂಡಿದಂತೆಯೆ, ಅರುಣತೆ ಮಾಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನಿಕ್ತಟಕ್ಕೆದುರಾಗಿ ಮಲೆತು ತಲೆಯೆತ್ತಿರುವ ಮಲೆಯ ನೆತ್ತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಗಿಡ ಬಳ್ಳಿಗಳ ಇಡುಕುರೆಡೆಯೆಡೆ ಬೆಳ್ಳೊರೆಯ ಚವರವೀಸಿ ಕಲ್ಲರೆಯ ನಡುವೆ ದುಮುಕ್ಕುತ್ತಿರುವೊಂದರ್ಭಿಯ ಬಳಿ, ಅದರ ಚರಣ ಸ್ಥಾನದಂತಿರುವ ಒಂದು ಹಾಸುಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಏಕಲವ್ಯನ ಗಾತ್ರ ಕೊರೆದು ಬಿಡಿಸಿದಂತೆ ಮೂಡಿ ಕಣ್ಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೊದಮೊದಲು ಮಬ್ಬಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ಎದ್ದಿರುವ ಕೋಡುಗಲ್ಲುಗಳೊಡನೆ ತಾನೂ ಒಂದು ಮನುಷ್ಯಾಕಾರದ ಕಲ್‌ಕೋಡಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಉಷ್ಣಕಾನ್ತಿ ಅರುಣ ದೀಪ್ತಿಗೆ ತಿರುಗಿದಂತೆಲ್ಲ ಅವನ ಆಕಾರದಿಂದ ರೂಪ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಅಸ್ಥೂಲಕಾಯದ ದೀರ್ಘೋನ್ನತಾಕೃತಿ, ನಸುಗಪ್ಪು, ಆದರೆ ಕಪ್ಪಲ್ಲ, ಮೈಬಣ್ಣ. ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಚಿರತೆಯ ಚರ್ಮ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ. ಬತ್ತಲೆಯಾಗಿರುವ ವಿಶಾಲ ವಕ್ಷಸ್ಥಲವು ತುಂಬಿದ ಮೆಯ್ಯೆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಗೌರವವನ್ನೂ ನಿವೇದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹುಲಿಯುಗುರುಗಳ ಕೋದ ಕಂಠಾಭರಣವೊಂದು ತುಂಬೆದೆಗೆ ಕಣ್ಣಾಸರಾಗದಂತೆ ರಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ. ತೋಳೆಳೆರಡಕ್ಕೂ ಕಲ್ಮಣಿಗಳ ತೊಡವುಗಳಿವೆ. ಸರಳು ತುಂಬಿದ ಬತ್ತಳಿಕೆ ಹೆಗಲತ್ತಣಿಂದ ಹೆಡೆಯೆದ್ದಿದೆ. ಅದನ್ನು ಬೆನ್ನೆ ಬಿಗಿದ ಸರ್ಪಚರ್ಮಪಟ್ಟಿಕೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಹಾದುಹೋಗಿರುವ ವಕ್ಷ ದೇಶ, ಹಾವು ಸುತ್ತಿದ ಹುತ್ತದಂತೆ, ಭೀಮಕಾಂತವಾಗಿದೆ. ಮಿಂದು ಕೆದರಿದ ಕೂದಲು ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಬತ್ತಳಿಕೆಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಬೆನ್ನೆಗೆ ಹರಿದಿದೆ. ಉದಯಸಮಯದ ಪೂರ್ವಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಿಡು ಬೆಳ್ಳುಗಿಲು ಗೆರೆಹರಡುವಂತೆ ಹಣೆಯ ಮೇಲಣ ವಿಭೂತಿ ಪಟ್ಟಿಪಟ್ಟಿಯಾಗಿದೆ ! ಕಣ್ಣು ಕರಗಿ, ಉಜ್ವಲ; ಮೂಗು ನೀಳವಾಗಿ ಗಿಣಿಕೊಕ್ಕಿನಂತೆ ತುಸು ಬಾಗಿದೆ. ತುಪ್ಪುಳ್ ಮೀಸೆ ಬಹು ಮೋಹಕ. ತೆಳ್ಳದುಟಿ ಮೂಗಿನ ನೀಳ್ಗಿಗೂ ಕಣ್ಣಿನ ಉಜ್ವಲತೆಗೂ ಹೊಯ್‌ಕಯ್ ಆಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರದ ರುಚಿಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಎಡಗೈ ಮುಷ್ಟಿ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿದ ಬಿಲ್ಲಿನ ತುದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದೆ. ಬಿಲ್ಲಿನ ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಊರಿದೆ. ನಾರಿ ಸಡಿಲವಾಗಿದೆ.

ಅವನಿಗೆ ಬೆನ್ನೆಲೆ ನೀರ್‌ಬೀಳ. ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಡುಬಂಡೆಗಳು ಕೋಡು ಕೋಡಾಗಿ ಧೀರಭಂಗಿಯಿಂದ ಕರಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂತಿವೆ. ಗಿಡಬಳ್ಳಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ಬಲಭಾಗಕ್ಕೆ, ಅವನಿಗೆ ಮುಟ್ಟುಮುಟ್ಟು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ, ಅತಿ ಸ್ಥೂಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನರಾಕಾರ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಒಂದು ಬಂಡೆಗೋಡು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದರ ತುಂಬ ಹೂವು, ಎಲೆ, ನವಿಲ್‌ಗರಿ, ಹಕ್ಕಿಯ ಬಣ್ಣಪುಕ್ಕು, ಹಂದಿಯ ಐಕ್‌ ಬೆಳ್‌ಕೋರೆ, ಚಿರತೆಯ ಚಿತ್ರಮಯ ಚರ್ಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ವಿರಚಿಸಿದ ಅಲಂಕಾರಗಳು ಮೆರೆಯುತ್ತವೆ. ಆ ಕಲ್‌ಗೋಡಿನ ಅಗ್ರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಣ್ಣದ ದಪ್ಪಗೆರೆಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಮುಖರೂಪ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಆ ಶೈಲವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಸುಸ್ವಪ್ನ ಅದುವೆ ಏಕಲವ್ಯನು ಗುರುವೆಂದು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವ ದ್ರೋಣಪ್ರತೀಕ.

ಏಕಲವ್ಯ-(ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ವರ್ಣನೆಗೆ ವಿವರವಿವರವಾಗಿ, ಅನುಸಾರವಾಗಿ, ವಾಚಿಕ ಆಂಗಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಅನ್ವಿತವಾಗುವಂತೆ)

ಈಸು ದಿನ ಬದುಕಿದುದಕೀ ಸುದಿನಮ್ ಕಂಡೆನ್:

ಇಂದು ಗುರುವೈತಪ್ಪನೆನ್ನೀ ವನಸ್ಥಲಕೆ!

ಪವಿತ್ರತರಮಪ್ಪುದೀ ಕಾಡುಮಲೆ ದಲ್ ದಿಟಂ,

ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಪದ ಧೂಳಿಯಿಂ!

(ಉಷ್ಣಕಾಲದ ದಿಗಂತದ ಕಡೆಗೆ ನಿಡುನೋಡಿ ಉನ್ನೇಷಿತ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ)

ದಿಟಮ್ ಇಂದು ಗುರು ಬರ್ಪುದೆನ್ನೀ ವನಸ್ಥಲಕೆ!

ಕಣ್ ತೆರೆ, ಓ ನಿಮೀಲಿತಾ ಉಷಾಲಲಿತೆ,
 ನಿನ್ನಾ ದಿಗಂತ ದೀರ್ಘ ಕಟಾಕ್ಷ ವಿಕ್ಷೇಪದಿಂ
 ಸುಪ್ರಸನ್ನತೆಯಕ್ಕೆ ಈ ಗಿರಿಧರಾ ಚೇತನಕೆ.
 ಮೂಡಿ ಬಾ, ಓ ನಲ್ ಪಗಲೆ,
 ರಶ್ಮಿಸೂತ್ರದ ಕಾಂತಿಧೋತ್ರದಿ ಅಲಂಕರಿಸುತೀ
 ವಿಪಿನ ಸುಂದರ ಪರ್ವತಾಂಗಮಂ !

(ತುಸುವೊತ್ತು ನೀರವವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿಪ್ರಸಾರಮಾಡುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ಉಕ್ಕುವ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ)

ದಿಟಮ್ ಇಂದು ಗುರು ಬರ್ಪನೆನ್ನೀ ವನಸ್ಥಲಕೆ!
 ಕಂದರದೊಳಲೆಯುತಿಹ ಮಂಜು ಮೋಡಂ, ನೋಡ,
 ಗುರುವುಟ್ಟ ಧವಳೋತ್ತರೀಯದಂಚಲಮೆನಲ್
 ಸಂಚಲಿಸುತಿಪ್ಪುದು ಕೆರಳ್ಜ್ವತಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಂ.
 ಆಃ ಆಲಿಸಾ ಅಲೆಯುತಿಹ ಪರಪುಟ್ಟನಿಂಚರಂ
 ಬೆಳ್ಳೆಂಗೆಡೆಯುವೀ ಅರ್ಬ್ಬಿಯೋಂಕಾರಮಂ ಮೀರ್ದು
 ಸಾರುತಿಹುದಿಂಗಿತದಿ ಗುರುದೇವನಾಗಮನಮಂ!
 ದುಮುಕುವೀ ಅರ್ಬ್ಬಿಮೊರೆಯಂ ಶ್ರುತಿಯವೋಲಾಶ್ರಯಿಸಿ
 ತಾನತಾನದಿ ಗಾನಗೈಯುತಿದೆ ಕಾಜಾಣವದೊ
 ಸುಸ್ವನದಿ, ಕೇಳ್, ಸುಖಾಗಮನ ಸಂಗೀತಮಂ!
 (ಮತ್ತೆ ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಆಲಿ ನಟ್ಟು ನೋಡಿ)
 ಅಲರಿಮ್, ಎಲೆ ಸಸ್ಯ ಸೋದರರರಾ,
 ಪುಷ್ಪಮಯಮಪ್ಪವೋಲ್ ಗುರು ಬರ್ಪ ಗಿರಿಪಥಂ.
 ಮೂಡಿ ಬರ್ಪಿ ಮುಂಬಿಸಿಲ ಹೊಂಬಣ್ಣದೊಳ್
 ಮಿರುಮಿರುಗುವಿರ್ಬನಿಯ ತಳಿರ ತೋರಣಗಟ್ಟಿ
 ಮದ್ದುರುಗೆ ಸುಸ್ವಾಗತಂಗೈಯಿಂ, ಓ ತರುಗಳಿರ.

(ತನ್ನ ಹಿಂಬದಿಯಿರುವ ಜಲಪಾತದ ಕಡೆ ನೋಡಿ, ಕಣ್‌ನಟ್ಟು, ಭಾವಾವೇಗದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಕೈಮುಗಿದು)

ದಿಟಂ, ದಲ್! ಇಂದು ಗುರು ಬಂದಿಪ್ಪನಾಗಳೆಯೆ
 ನನ್ನೀ ಮನಃಸ್ಥಲಕೆ! ಗಿರಿಜಾತೆ, ಮನೋಲ್ಲಾಸೆ,
 ಹೇ ಮಧುರೆ, ದುಮುದುಮುಕಿ ಮುತ್ತೆರಚಿ ನಲಿವ,
 ಓ ಲಾಸ್ಯಮಯಿ,ನಿರ್ಝರಿಣಿ, ನಿನಗಿದೊ ನಮಸ್ಕಾರ!
 ಗಿರಿ ಶಿವ ಜಟಾಜೂಟದಿ ಜಗುಳ್ಳಿಳಿವ ಗಂಗೆ,
 ಶೈಲ ಶಂಕರನಂಕವನಲಂಕರಿಪ
 ಅರಣ್ಯ ಪಾರ್ವತಿಯ ತಂಗೆ,
 ನನ್ನ ಕಿವಿಗಿಂದಾವ ಮಂತ್ರವನಿತು ಘೋಷಿಸುವೆ ?

ಕಾಲ ಗಹ್ವರ ಗುಹ್ಯ ಗರ್ಭದೊಳ್
 ಸುರುಳಿ ಸುತ್ತಿರುವಾವ ವಿಧಿಯಂ ಮೊರೆದು ಕರೆದು
 ಜಾಗ್ರತಂಗೆೊಳಿಸುತಿಹೆ ? ಪುಟ್ಟಿದಂದಿಂ ತೊಟ್ಟು
 ನಿನ್ನ ಜೋಗುಳವೆನ್ನ ತೊಟ್ಟಿಲಂ ತೂಗಿಪುದಾದೊಡಂ
 ನಿನ್ನ ನೀಗೊರಳಿಂದು ಬೇರೆಯೆಂಬಂದದಿಂ
 ಹೃದಯಮಸ್ಥಿರಮಾಗೆ ಸಾರುತಿಹುದಾದೇಶಮಂ.
 ಪೋದ ಜನ್ಮದ ಮೊರೆಯೊ ? ಬರ್ಪ ಪುಟ್ಟಿನ ಕರೆಯೊ ?
 ಮೇಣ್, ಮುಂದಿರ್ಪ ಬಾಳಂ ಮುನ್ನೊರೆವ
 ತೊರೆಯ ಮರೆಯಾಂತುಲಿವ ಬಿದಿಯ ನಾಲಗೆಯೊ?

(ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ನಿಡುಸುಯ್ಯು ಚಿಂತಾಮುದ್ರೆಯಿಂದ)

ಪೋದಿರುಳ್ ಅದೆಂತಪ್ಪ ಕನಸು ಕಂಡೆನ್!

(ತುಸು ಹೊತ್ತು ಭಾವಿಸುತ್ತ ನಿಂತು ಚಿಂತಾ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ)
 ದುಃಸ್ವಪ್ನಮಾದೊಡಂ ದಿವ್ಯಂ ದಿಟಂ!
 ಇಂತಪ್ಪ ಶುಭದಿನಕೆ ಅದೆಂತಪ್ಪ ನಾಂದಿಯೊ!-
 ಅದಂತಿರ್ಕೆ!-

ಶುಭಂ ಬಪ್ಪ ರೀತಿಯಂ ತರಿಸಲಲ್ ನಾಮಾರ್?
 ದೈವಮೆ ಸಮರ್ಥಂ! ಮಾಣ್, ಮನಮೆ, ಮಾಣ್!

(ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮರುಕೊಳಿಸಿದ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ)

ಕಾಣ್, ಕಾಣ್, ಏನ್ ಚೆಲ್ಲು ಮೂಡುತಿಹುದೀ
 ಬೆಳ್ಳಂಗೆಡವ ನೀರ್ಬೀಳದೊಳ್!
 ನೇಸರ್ ಕದಿರ್ಚವರಿ ತಾನ್ ಕುಂಚಮಂ ಬೀಸಲ್ತೆ
 ಅದೇನ್ ಮಾಯೆ! ಅದೊ ಕಾಣ್, ಪವಾಡಮೆ ದಿಟಂ
 ಈ ಬಣ್ಣಂಗುಣಿವ ಕಾಮಧನುಗಳ್!

(ತನ್ನ ಧನುರ್ಬಂಡವನ್ನೆತ್ತಿ ನೀರಾಟವಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆರೊ ಕೂಗುವ ಸದ್ದು ನೀರ್ಮೂರೆಗೂಡಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು
 ಗಮನಿಸದ ಏಕಲವ್ಯ ನೀರಾಡುತ್ತಲೆ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕರೆ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟತರವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಬಚ್ಚಾ ಓ ಬಚ್ಚಾ!'
 ಎಂಬ ದನಿಗೆ ಏಕಲವ್ಯ ತಟಕ್ಕನೆ ನಿಮಿರಿ ಕಿವಿಗೊಡುತ್ತಾನೆ.)

ಆರೊ ಕೂಗುವರಲ್ಲೆ? ಈ ಅರ್ಜಿಯಬ್ಬರಮೊ
 ಪುಲಿಯ ಗರ್ಜನೆಯುಮಂ ನುಂಗಿ ನೊಣೆದಪುದು!

(ಮತ್ತೆ 'ಓ ಬಚ್ಚಾ! ಬಚ್ಚಾ ಓ!' ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ)

ಓವೊ, ಅಬ್ಬೆ ಇರಲ್ವೇಳ್ಕುಂ! (ನಗೆಗೂಡಿ)
 ಅರ್ಜಿಯಂ ಮೀರಲ್ತೆ ಸೆಣಿಸಿದಪಳಲ್ಲೆ! (ಚಿಂತಿಸಿ)
 ಅರಸಿ ಬಂದಪಳೆನಗೆ ಬೆಳಗಿನುಣಿಸಂ ಕುಡಲ್:
 ಇರುಳ ಕರ್ಪಳಿವ ಮುನ್ನಮೆಯೆ ಮುಂಬೊಳ್ತಿನೊಳೆ
 ಅಬ್ಬೆಗೊರೆಯದೆ ಬಂದನೀಯೆಡೆಗೆ,

ಗುರುವಿನಾಗಮನದೊಂದು ಉತ್ಸಾಹದೊಳ್ ಕೊಚ್ಚಿ ,
ವಿನಯಮಂ ಮರೆತು !

(ಮತ್ತೆ ಕರೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಮರಹಸುರು ತುಂಬಿ ಏರಿದ ಮಲೆಯ ಓರೆಯ ಕಡೆಗೆ, ಕರೆ ಕೇಳಿಬಂದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಣ್ಣಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಗೆ ಅರಳುತ್ತದೆ, ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡ ಉಲ್ಲಾಸಕ್ಕೆ.)

ಅಕ್ಕೋ, ಅಲ್ಲೆ ಬರುತಿರ್ಪಳೆಬ್ಬೆ!

ಏರಲಾರದೆ ಕೋಡುಗಲ್ಲೇರುತಿರ್ಪಳೆ!

ಬಟ್ಟೆದಪ್ಪುವಳೇನೊ ಈ ಕಲ್ಮರಗಳಿರ್ಕಟ್ಟಿನೊಳ್!

(ಚಪ್ಪಾಳೆ ತಟ್ಟಿ 'ಅಬ್ಬೇ!' ಎಂದು ಕೂಗಿ ತಾಯಿಯ ಗಮನವನ್ನು ತಾನಿರುವೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ತಾನಿರುವ ಜಲಪಾತದ ದಿಬ್ಬಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ದಾರಿ ತೋರುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕೈಸನ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.)

ಇತ್ತಲಿತ್ತಲ್, ಅಬ್ಬೆ,

ಆ ತಾರಿಮರನೆಡವಿಡಿದು ಬಾ!

(ಹಾಗೆಯೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ತಾಯಿ ಸರಿದಾರಿ ಹಿಡಿದು ಕಣ್ಮರೆಯಾದುದನ್ನು ಕಂಡು, ತುಂಟಗಣ್ಣು ಮಾಡಿ, ವಿನೋದವನ್ನು ನೆನದು ನಕ್ಕು)

ಇನ್ನೆಗಂ, ಒರ್ಮೆಯಾದೊಡಂ,

ಎನಿತೊ ಸೂಳ್ ಬಾ ಎಂದು ಪೀಡಿಸಿದೊಡಂ,

ಅಬ್ಬೆ ಇಲ್ಲಿಗೈತಂದುದಿಲ್ಲ.

ಇಂದಚ್ಚರಿಯನೊಂದನೊಡ್ಡುವೆನ್

ಬಿನದಂ ಬಡಿಸಿ ನಗಿಸುವೆನ್!

(ಜಲಪಾತದ ಹಿಂಗೆಗೆ ನೀರಧಾರೆಯ ಬೆನ್ನೆ ಮುಳುಗಿ ಹೋದನೆಂಬಂತೆ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ತಾಯಿ ಹೊಂಬಾಳೆಯಲ್ಲಿ ಉಣಿಸುಹೊತ್ತು ಏದುತ್ತ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಏಕಲವ್ಯನು ನಿಂತಿದ್ದ ಹಾಸುಬಂಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳಿಗೆ ನಡುವಯಸ್ಸು ಮೀರಿದೆ. ಮಲೆಯರ ಉಡುಗೆ ಬಿಗಿದುಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ತೊಡುಗೆ ಇಲ್ಲ. ಹಣೆಗೆ ವಿಭೂತಿ. ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ, ಯಾರನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಬೆರಗಾಗುತ್ತಾಳೆ.)

ಅಬ್ಬೆ- ಬಚ್ಚಾ! ಏ ಬಚ್ಚಾ! (ಸುತ್ತಲೂ ಹುಡುಕುನೋಡಿ)

ಈ ಎಡೆಯೆ ಇರ್ದವನ್ ಮತ್ತೆತ್ತಲೆಯ್ತಿದನ್?

ಕೊಳ್ಳವೊತ್ತು ಉಣಿಸನೀಯಲ್ಕರಸಿ ಸಾಕಾಯ್ತು!

ಉಂಡ ಮೇಲಾದಡಂ ಪೋಗಲಾಗದೆ ಅಡವಿಗೆ?

ಕಾಡೇನ್ ಮಂಜೆ? ಬಿಸಿಲೇದೊಡಳಿವುದಕೆ?

ನಿಚ್ಚೆಮುಂ ಇವನದು ಇದೊಂದು ಪಾಡು!

ಕಾಡು! ಕಾಡು! ಕಾಡು!

ಬೈಗು ಬೆಳಗೂ ಕಾಡು!

ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯು ಕಾಡು!

(ತೆಕ್ಕನೆ ಏಕಲವ್ಯನು ಪೂಜಿಸಿದ್ದ ದ್ರೋಣಪ್ರತೀಕವನ್ನು ಕಂಡು ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ ಕಣ್ಣನಟ್ಟು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ. ಅಚ್ಚರಿ ಬಿನದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಮುಗುಳುನಗುತ್ತಾ ತಲೆಯೊಲೆಯುತ್ತಾ)

ಇದೇನ್ ಗೊಂಬೆಯಾಟಮೊ, ನನ್ನಣುಗಂಗೆ!

ಈ ಅಡವಿಯೊಳಗೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದೊಡಲ್ಲಿ
ಇವನ ಈ ಗೊಂಬೆಗಳ್! (ಒಂದು ತೆರನಾದ ನಿರ್ವೇಗದಿಂದ)

ಹುಲ್ಲ! ಅಣುಗನಲ್ಲೆ ಆಡಲಿ!

ಪಿಂತ್ರಿಲ್ಲ, ಮುಂತ್ರಿಲ್ಲ, ಬೆನ್ನಿಲ್ಲ, ಬಸಿರಿಲ್ಲ;
ಒರ್ವನೊಂಟಿಗನಲ್ಲೆ? ಬೇಸರ್ ಕಳೆವುದೆಂತು?

ಮಿಗಗಳ್, ಪಕ್ಕಿಗಳ್, ಮರಗಳ್, ಕಲ್ಲಳ್,
ತಿಂಗಳ್, ನೇಸರ್, ಉದಯಾಸ್ತಂಗಳ್,

ತೊರೆಗಳ್, -(ಜಲಪಾತವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ)

ಮೇಣಿಂತಪ್ಪ ನೀರ್‌ಬೀಳಗಳ್?

ಇವೆ ಅಲ್ಲೆ ಒಡವುಟ್ಟುಗಳ್ ಮೇಣ್ ಒಡನಾಡಿಗಳ್!

(ಜಲಪಾತದ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಏಕಲವ್ಯ 'ಅಬ್ಬೇ!' ಎಂದು ಕೂಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಬ್ಬೆ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ)

ಇದೇನ್ ಬಚ್ಚನೋ? ಅರ್ಬ್ಬಿಯ ಪರೇತಮೋ?

ಆರ್ ಕರೆದವರ್!

(ತಾಯಿ ದಿಗ್‌ಭ್ರಾಂತೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಜಲಪಾತದ ನೀರ್‌ತೆರೆಯ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಹಠ್ಹಟ್ಟ ಎಂದು

ಚಪ್ಪಾಳೆ ಹೊಡೆದು ನಗುತ್ತ ಏಕಲವ್ಯನು ತಾಯಿಡೆಗೆ ನೆಗೆದೋಡಿ ಬರುತ್ತಾನೆ.)

ಅಬ್ಬೆ - (ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದು ಹುಸಿಮನಿಸಿನಿಂದ)

ಚಿ! ನಿನಗಿದೇನ್ ಬಿನದಮೊ ನನ್ನೊಡನೆ, ಬಚ್ಚು?

ಮೀಸೆ ಮೊಳೆದೋರ್‌ದಡಂ ನಿನಗಣುಗು ಬಿಡದು.

ಏಕಲವ್ಯ- (ಮುಗುಳು ನಗುತ್ತ)

ಅಬ್ಬೆ, ನೀನಿದಿರ್ ನಿಂದಿರಲ್

ಗಡ್ಡ ನರೆತೊಡಂ ಅಣುಗ ನಾನ್!

ಏನ್ ಪುಕ್ಕೊ ನಿನಗೆ? ದೆಯ್ಯಮೆಂದಳ್ಳಿದೆಯಾ?

ಅಬ್ಬೆ- (ಬೆರಗಾಗಿ ಒಂದಿನಿತೂ ಒದ್ದೆಯಾಗದ ಮಗನ ಮೆಯ್ಯನ್ನು ಈಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ)

ನೀರೊಳ್ ಅದೆಂತಿದೆಯೋ?

ಮುಳುಗಿಯುಂ ಮೆಯ್ ತೊಯ್ಯುದಿಲ್ಲ!

ಏಕಲವ್ಯ- (ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ)-ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿ, ಅಬ್ಬೆ ; ಜಲಸ್ತಂಭಮೆಂಬರ್!

ಅಬ್ಬೆ- ಮೊನ್ನೆ ಆ ಮಡುವಿನೊಳ್ ಅಡಿ ಜುಗುಳ್ಳುರುಳ್ಳು

ತೊಪ್ಪನೆಯ ತೊಯ್ಯು ನಡುನಡುಗುತ್ತೆಯ್ದೆ!

ಏಕಲವ್ಯ- (ಹಾಸ್ಯ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ)

ನಿನ್ನೆ ತಾನಾದುದೀ ಸಿದ್ಧಿ, ಅಬ್ಬೆ!

(ತಾಯಿ ಬೆಕ್ಕವಡುತ್ತಿರಲು ಏಕಲವ್ಯನು ಜಲಪಾತದ ಕಡೆ ಕೈದೋರಿ)

ನಿನಗೇಂ ಮಂಕೆ, ಅಬ್ಬೆ?

ನಾನೇನಂ ಪೇಳ್ತೊಡಂ ನಂಬಿ ಬೆರಗಪ್ಪೆ.

ಒಂದಿನಿತೂ ಬಿನದಮನರಿಯಲಾರೆ!

ಅಬ್ಬೆ- (ದುಃಖಿಧ್ವನಿಯಿಂದ) ಪಿಂತೆ ಪೋದುದಾ ಪೊಳ್ಳು, ಬಚ್ಚು.
 ನಿನ್ನಯ್ಯಗೆ ಉಸಿರ್ ನಂದಂದೆ
 ನನ್ನನಿತು ಬಿನದಮುಂ ಆ ಬೆಂಬಳಿಯೆ ನಡೆದತ್ತು!
 ಮತ್ತೆ ನಾನ್ ಬಿನದಮನರಿವುದೆಂತು?-
 ಇನ್ ನಂಬುಗೆಯ ಮಾತು?
 ನಿನ್ನಂ ಮೇಣ್ ನಿನ್ನೆಂಬುದನ್ ನಾನ್ ನಂಬದಂದು
 ದೆಸೆಗೆಟ್ಟೆನೆಂದು ತಿಳಿ.

ಏಕಲವ್ಯ- (ತನಗಿಂತಲೂ ಕುಳ್ಳಾಗಿ ಕೃಶಳಾಗಿದ್ದ ತಾಯನ್ನು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ತಬ್ಬಿ)
 ಅಳಲದಿರ್, ಅಬ್ಬೆ!
 ವಿನೋದಂ ವಿಷಾದಮಂ ಬಗೆಗೆ ತಂದುದು,
 ನನ್ನದಪರಾಧಮಾಯ್ತು.-
 ಕಾಣ್, ಅಬ್ಬೆ ; ಅಲ್ಲಿ ಆ ನೀರ್ ಬೀಳುವಾಚೆ
 ನೀರ್ ಕೊರೆದ ಕಲ್‌ಪೊಟರೆಯಿರುಂ.
 ನೀನಾದೊಡಂ ಅಲ್ಲಿ ತೊಯ್ಯದೆಯೆ ಇರಲ್ ಬರ್ಪುದು.
 ಬಿಸಿಲಳುರೆ ಎನಿತ್ತೆನಿತೊ ಬೇಸಗೆಯ ಪಗಲೊಳ್
 ನಾನಲ್ಲಿ ಪೊಕ್ಕು ಹಿಮಗುಹೆಯ ತಣ್ಣನನುಭವಿಸುವೆನ್.
 ನೀರೀಂಟಲೈತರ್ಪ ಕಾಳ್ಳಿಗಳನ್
 ಮರೆಯಿಂ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಲ್ ಸೊಗಸುದಾಣಂ!

ಅಬ್ಬೆ- (ತಾನು ತಂದ ಹೊಂಬಾಳೆಯನ್ನು ಹಾಸುಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಇಡುತ್ತಾ)
 ಏನ್ ಮಿಗಮೊ? ಏನ್ ಖಿಗಮೊ? ಏನ್ ಗಿರಿಯೊ? ಏನ್ ದರಿಯೊ!
 ಪಸಿವು ನೀರಳ್ಳೆಗಳಂ ಮರೆಯಿಪ್ಪವೋಲ್ ಮಾಳ್ಳ
 ಆ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ್ ದಿಟಂ ಸುಕೃತಿಗಳ್!
 ನನ್ನನುಂ ಮರೆವವೋಲ್ ಮಾಳ್ಳುವೆಂಬುದೆ ನನಗೆ ಶಂಕೆ!

ಏಕಲವ್ಯ- (ಮಾತೃಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ)
 ಅಬ್ಬೆ ! ಅಬ್ಬೆ ! ಚುಚ್ಚುನುಡಿ ನುಡಿಯದಿರ್!
 ನನ್ನ ಬರ್ದುಕೆಲ್ಲಮಂ ನೀನೆ ತುಂಬಿರ್ಪೆಯಯ್;
 ನೀನ್ ಎರ್ದೆಯ ತುಂಬಿರಲ್ ಬಾಳ್ ತುಂಬುವುದು ನನಗೆ.
 ಒಲ್ಲದಿರೆ ಬರಿದಪ್ಪ ಬಾಳ್ ಬರಿಯ ಗಾಳ್!
 ನಿನ್ನೊಲೈ ಬಾಳ್ಗೆ ಬೆಳಕಾಗಿರಲ್
 ಖಿಗಂ ಮಿಗಂ, ಗಿರಿ ದರಿ, ಬಾನ್ ಕಾನ್,
 ಎಲ್ಲವುಂ ಸವಿ;
 ನೀನಿಲ್ಲದಂದವೆಲ್ಲಂ ಕಳ್ಳಲೆಯ ಸೊನ್ನೆಗವಿ!

ಅಬ್ಬೆ- (ಮುದ್ದು ಸೂಸೆ ಮೊಗ ನೋಡಿ)
 ಮತ್ತೆ, ನೀನಿಂದೇಕೆ ಬೆಳಗಪ್ಪ ಮುನ್ನಮೆಯೆ

ನನಗೆ ಪೇಳಿದೆಯೆ ಪೊರಮಟ್ಟುದಯ್ ಬನಕೆ?
 ಪೊಳ್ಳರೆಯ ತಣ್ಣೂಳುಮಂ ಪಣ್ಣಜೇನ್ಗಳಂ
 ಪೊಂಬಾಳೆಯೊಳ್ ಪೊತ್ತು ಕರೆದಲೆದು ದಣಿದೆನಲ್ಲೆ?
 ಬಾ ಕೊಳ್, ಕುಳಿತು ಉಣ್;
 ಇದೆಕೊ ಜೇನ್, ಇದೆಕೊ ಪಣ್.

(ಹೊಂಬಾಳೆಯನ್ನು ಅಣಿಮಾಡಿಡುತ್ತಾಳೆ)

ಏಕಲವ್ಯ- (ಮೊಗವರಳಿ ಅಣಿಯಾದ ಉಣಿಸಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ)

ಅಬ್ಬೆ, ನಿನ್ನಕ್ಕರೆಯೆ ಮೆಯ್ವೆತ್ತವೋಲ್
 ಇರ್ಪುದೀ ಜೇನ್!

ಪಣ್ಣ ತಾಯ್ತನದ ಪಡಿಮೆಯೆ ದಿಟಂ
 ತನಿರಸಂ ತುಂಬಿ ತುಳ್ಳುತಿರ್ಪಿ ಇನಿವಣ್!

ಅಬ್ಬೆ- ಇರ್ಕೆ. ಸಾಲ್ಗಂ ಬಣ್ಣನೆ. ಬಾ, ಉಣ್.

ಪೊಡೆ ತಣಿವುದೇನ್ ತಣಿಯಲ್ಲೆ ಕಣ್?

ಏಕಲವ್ಯ- ಇದೊಂದು ನೋಂಪಿಯನ್ ನೋಂತಿಹೆನ್;

ನೋಂಪಿ ಮುಗಿದಿಂಬಳಿಯೆ, ಅಬ್ಬೆ, ಉಣ್ಣೆನ್.

ಅಬ್ಬೆ- ಪಾರ್ವರಾ ಪಾಡು, ಬಿಯದರ್ಗದೇಂ ನೋಂಪಿ?

ಏಕಲವ್ಯ- ಬಿಯದರೇಂ? ಪಾರ್ವರೇಂ? ನೋಂಪಿಗರಡುಂಟೆ?

ಅಬ್ಬೆ- (ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ) ಆವುದೊ ಬಯಕೆ? ಚೆಲ್ಲು ಪೆಣ್?

ಏಕಲವ್ಯ- ನನಗೇವುದಾ ಚಿಂತೆ! ಪೆಣ್ ಪಾಡು ನಿನಗಲ್ಲೆ?

ಅಬ್ಬೆ- ಮತ್ತದೇನ್, ಬಲ್ ಬೇಂಟೆ ಕೈಗೂಡಲೆಂದೆ?

ಏಕಲವ್ಯ- ಆ ಅಂಬೆಗಾಲಿಕ್ಕುವುದನೆಂದೊ ನಾನ್ ಪಿಂತಿಕ್ಕಿದನ್.

ಗುರುಕೃಪೆಯಿಂದಾ ಬಿಜ್ಜೆ ಕರತಲಾಮಲಕಂ.

ಪುಲಿಯೊ? ಸಿಂಹಮೊ? ಫಣಿಯೊ? ಪೇರಾನೆಯೊ?

ಬಳಿಯೊ? ಗೆಂಟರೊ? ಕಾಣ್ಗೆ ಮೇಣ್ ಕಾಣದಿರೈ

ಕಣ್ಬೊಲದೊಳಿರ್ಕೆ ಮೇಣ್ ಪೊರಗಿರ್ಕೆ

ಹದೆಯನೇರಿಸಿ ಬಿಲ್ಲೆ ಬಾಣಮಂ ಪೂಡಿ,

ನೆನೆದು ಗುರುದೇವನಂ, ಬಿಟ್ಟನೆನೆ

ತಪ್ಪದೆಂದರಿ ನಾನಿಟ್ಟ ಗುರಿ!

ಮೊನ್ನೆ ನಿನಗಾನ್ ಪೇಳ್ವೆನಲ್ಲೆ ನಡೆದೊಂದು ಕತೆಯಂ.

ಅಬ್ಬೆ- ಅದಾವ ಕತೆ?

ಎನಿತೆನಿತೊ ಪೇಳ್ವೆ ನೀನೆನಗೆ ಕತೆಗಳಂ.

ಏಕಲವ್ಯ- ಕಟ್ಟುಕತೆಯಲ್ಲು ನಡೆದ ಕತೆ.

ಪೇಳ್ವೆನಿಲ್ಲವೆ ನಿನಗೆ,

ನನಗೆ ಮೇಣಾ ಅರ್ಜುನಗೆ ನಡೆದ ಕಲಹಮಂ,

ಅಬ್ಬೆ- ಏನ್ ಕಲಹಮಂ? ಆರ್ ಅವನ್? ಏಕೆ?

ಏಕಲವ್ಯ- ಬಲ್ ಸೊಗಸದನ್ ನಿನಗೆ ಪೇಳ್ವೆನೆಂದಿದೆನ್.

ಬಾ ಇಲ್ಲಿ; ಈ ಅರೆಯ ಮೇಲ್ ಕುಳ್ಳು ಕೇಳ್.

(ಬಳಿಇದ್ದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ ತಾನು ಇದಿರಿಗೆ ನಿಂತು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ)

ಬಲ್ ಸೊಗಸು ಆ ಕತೆ, ಅಬ್ಬೆ!

ಅಬ್ಬೆ- ಕಂಡುನಿನ್ನುತ್ಸಾಹಮಂ ಈ ನೀರ್ಬೀಳಮೇ

ನಾಣ್ಣಿ ಬೆಳ್ಳಂಗಡೆಯುತಿದೆ. ಪೇಳ್, ಬಚ್ಚು, ಪೇಳ್;

ನಿನ್ನ ದನಿಗೇಳ್ವುದೆಯೆ ನನಗೆ ಹಬ್ಬಮನೆ,

ಆ ದನಿಗೆ ನಲ್ಗತೆಯ ಸವಿ ನೆರೆಯೆ ಕಿವಿಗೆ ಜೇನ್!

ಏಕಲವ್ಯ- ಬಲ್ ಸೊಗಸು, ಅಬ್ಬೆ! ಬಲ್ ಸೊಗಸು, ಕೇಳ್.

ಆ ಕತೆಗೆ ನಾಯಕಂ ನಾನೆ. ಕವಿಯುಂ ನಾನೆ!

ನೆನಹಿರ್ಪುದೇನ್ ನಿನಗೆ?

ಅಂದು ಪೊಳ್ಳರೆ,

ಪುತ್ತೊಳಿದಾರ್ ತುಡುವೆ ಜೇನಂ ಕಿಳ್ಳು

ತುಪ್ಪಮಂ ತಂದಿತ್ತೆನಲ್ಲೆ ಆ ಪೊಳ್ಳರೆ-

(ತಲೆಯತ್ತಿ ದೂರನೋಡಿ ಆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ತೋರ್ಬೆರಳುಮಾಡಿ)

ನೋಡಲ್ಲಿ ಮೇಲೆದ್ದು ನಿಮಿದುರ್ ಮರೆದಿದೆ ಕೋಡು,

ಆ ಮಲೆಯ ತಲೆಗೆ ಪೋದೆನ್.

ನಟ್ಟ ನಡುಗಾಡಿನೊಳ್ ಗೂಡುಗೆಯ್ದು

ಮೊಟ್ಟೆಯಿಟ್ಟಿದೊಂದು ನವಿಲಿರ್ಕದಾಣಮಂ

ನೋಳ್ವೆನೆಂಬಾತುರದಿ ಓಡಿ ನಡೆದೆನ್,

ಕಾಲ್ಗೆ ಗರಿಮೂಡಿ ತೆಂಬಂತೆವೋಲ್.

ಪೋಗಿ ನೋಳ್ವೆನ್: ನೋಳ್ವುದೇನನ್?

ಮೊಟ್ಟೆಯಂ ತಿನಲೆಂದು ಬಂದಿದರ್ ಪಾವೊಡನೆ

ಬಲ್ಗಾಳೆಗಂಗೊಡುತ್ತಿದುರ್ದಂ ಕಂಡೆನಾ ನವಿಲನ್.

ಸರಳೆಚ್ಚು ಫಣಿಯನಾಯೆಡೆಯೆ ಕೊಂದು,

ನವಿಲಬ್ಬೆಯಂ ಸಂತಯ್ಲಿ ರಕ್ಷೆಯನಿತ್ತು,

ಮೊಟ್ಟೆಮೇಲದನ್ ಕಾವ್ ಕೂರುವೊಲ್ ಮಾಡಿ

ಬಿನದಕ್ಕೆ ಪೆರ್ಮವನೊಂದನ್ ನೆತ್ತಿಗೇರ್ದುರ್,

ಕಣ್ಣೊಲದ ದೃಶ್ಯವೈಶಾಲ್ಯಮಂ ನೋಳ್ವ

ಪ್ರಕೃತಿ ಭೋಗದೊಳಾಸಕ್ತನಾಗಿದೆನ್.

ಇರಲಿರಲ್,

ದೂರದಿಂ ಕಿವಿಗೆವಂದುದು ಬೇಂಟೆಯಬ್ಬರಂ.

ಕೇಳುತ್ತಿರೆ ಹತ್ತೆಸಾರ್ದುದಾ ತುಮುಲರಾವಂ.

ಮುನಿಸುರಿದುದೆನಗೆ;

ನನ್ನ ರಕ್ಷೆಯಿ ಅರಣ್ಯ ಸೀಮೆಯಂ

ಮುತ್ತಿದವರಂ ಸೊರ್ಕಿಳಿಸಿ ಪಿಂತೆಳ್ವದಪೆನೆಂದು

ರೋಷದಿಂ ತರಿಸಂದು, ಮರದಿಂದಿಳಿದು,

ಬಿಲ್ಲ ಕೊಪ್ಪಿಗೆ ಹೆದೆಯನೇರಿಸುತ್ತಿರೆಯಿರೆ

ತೆಕ್ಕನೆಯೆ ಕಿವಿಗೆ ಕಿಕ್ಕಿರಿಯಿರಿದುದೊಂದಾಭಫಟಂ

ಹೂಂಕರಿಸುವೆಕ್ಕಲನ !

ಮಲೆಯೆ ಗುಡುಗಿತ್ತು; ಕಾಡೆ ನಡುಗಿತ್ತು;

ಪೂಡಿದೆನ್ ಕೂಡೆ ಸರಳನ್ ಹೆದೆಗೆ ! ಹೂಂಕೃತಿಯ ಕೇಳ್ವು ಗುರಿಯಿಟ್ಟೆನ್, ಎಚ್ಚೆನ್ !

ಅಜ್ಜೆ- (ಮಗನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ತಬ್ಬುವಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಅಬ್ಬ ! ನೀನಿದೆಡೆಗೆ ನುಗ್ಗಿದುದೆ ಆ ಎಕ್ಕಲಂ?

ಏಕಲವ್ಯ- ಅಲ್ಲಲ್ವು, ಕಣ್ಣೊಲಂ ಮೀರ್ದಿದುದಾ ಕಾಳ್ಕಿಂ,

ದೂರದೊಳ್ ಪೇರಡವಿ ಪೊಡೆಯೊಳ್,

ಅಜ್ಜೆ- ಮತ್ತೆ? ಗುರಿಗಂಡುದೆಂತು ನೀನ್?

ಏಕಲವ್ಯ- ಶಬ್ದವೇಧಿ ಎಂಬ ಬಿಜ್ಜೆಯಿಂದಬ್ಬೆ !

ಅಜ್ಜೆ- ಅಂತೆನಲ್?

ಏಕಲವ್ಯ- ಗುರಿ ಕಣ್ಣೆ ಕಾಣದಿದೊಡಂ

ಎಚ್ಚಂಬು ತಗುಳ್ವುದು ಗುರಿಗಮೋಘಂ,

ಅದೊಂದತೀಂದ್ರಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ.

ಅಜ್ಜೆ- (ಬೆರಗಾಗಿ ಮಗನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ನೋಡಿ)

ನೀನೆಂತು ಕಲಿತಯ್, ಬಚ್ಚು, ಅಂತಪ್ಪ ಬಿಜ್ಜೆಯಂ?

ಏಕಲವ್ಯ- ಗುರುಕೃಪೆಯಿಂ.

ಅಜ್ಜೆ- ಆರ್ ಆ ಗುರು?

ಏಕಲವ್ಯ- (ದ್ರೋಣನ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಶಿಲಾಕಾರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ)

ಆ ಪೂಜ್ಯನ್ !

ಅಜ್ಜೆ- ಕಲ್‌ಗೊಂಬೆಯದು ಕಲಿಪುದೆಂತಯ್?

ಅದೇನ್ ದೇವರೆ?

ಏಕಲವ್ಯ- ದೇವರೆ ದಿಟಂ !

ಅಜ್ಜೆ- ಆವ ದೇವರೊ?

ನಮಗಿರ್ಪುದೊಂದೆ: ಬೇಂಟೆ ದೇವರ್ !

ನೀನಾಡುವಾ ಗೊಂಬೆ ಬೇಂಟೆ ದೇವರೇನ್?

ಏಕಲವ್ಯ- ಅಲ್ಲಲ್ವು, ಗುರುದೇವನ್.

ಅಜ್ಜೆ- ಅದಾವುದಾ ಪೊಸ ದೇವರ್? ಪುಟ್ಟಿದುದೊ?

ಬೇಂಟೆ ದೇವರ ಮರಿಯೊ?

ಏಕಲವ್ಯ- (ನಗುತ್ತ)
ಮರಿಯಿಕ್ಕಲೇಂ ನೀನ್ ಸಾಕುವಾ ಕೋಳಿಯೋ?

ಅಜ್ಜಿ- ಇಪೋರ್ವ ದೇವರ್ ಮರಿಯಿಕ್ಕದಿರೆ
ಮತ್ತೆಂತು ಬರ್ಕುಮಾ ಪೊಸತು ದೇವರ್?

ಏಕಲವ್ಯ- ಕಾಡೊಳಿಪೀ ನಮ್ಮ ಬೇಂಟೆ ದೇವರೆ ದೇವರ್;
ಇನ್ನಿಲ್ಲಮೆಂದರಿತೆಯೇನ್?
ಎನಿತೆನಿತೊ ದೇವರ್ಕಳಿಪರ್ ಆ ನಾಡಿನೊಳ್.

ಅಜ್ಜಿ- ಅವರೊಳೊಂದೋ ಈ ಕಲ್ ಗೊಂಬೆ?

ಏಕಲವ್ಯ- ಅಂತಪ್ಪ ದೇವರಲ್ಲು, ಈತನ್ ಗುರು.
ಉಣ್ಣನ್, ಉಸಿರ್ವನ್, ನಮ್ಮಂತೆ ಬರ್ದುಕಿರ್ಪನ್.
ಹಸ್ತಿಪುರ ರಾಜಧಾನಿಯೊಳೀತನಿರ್ಪನ್.
ಅರಸುಮಕ್ಕಳಿವನೆ ಗರುಡಿಯಾಚಾರ್ಯನ್.
ಬಿಲ್ಲೋಜನ್, ಪಾರ್ವರೊಳ್ ಪಾರ್ವನ್.
ದ್ವಿಜವರೇಣ್ಯನ್, ಗಣ್ಯನ್, ಅಗ್ರಗಣ್ಯನ್.
ದ್ರೋಣನೆಂಬುದು ಪೆಸರ್.

ಪರಮಗುರು ನನಗೆ; ಅವನ ಕೃಪೆಯಿಂದೆನಗೆ
ಬಿಲ್‌ಬಿಜ್ಜಿ ದೊರಕೊಂಡುದಿನ್ನೆಣೆಯೆ ಇಲ್ಲದೊಲ್.
ನೀನ್ ಕಾಣ್ಬುದೀ ವಿಗ್ರಹಂ ದ್ರೋಣಂಗೆ ಪ್ರತಿಮೆ.

ಅಜ್ಜಿ- ಅಯ್ಯೊ ನಾನೆಂತಪ್ಪ ಬೆಪ್ಪು !

ನಿನ್ನಣುಗುತನದಾಟಕ್ಕೆ ಸಮೆದೊಂದು
ಕಲ್ ಗೊಂಬೆಯೆಂದಿದೆರ್ನ್ ! ತಪ್ಪಾಯ್ತು !

(ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುವಂತೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಾಳೆ)

ಏಕಲವ್ಯ- ಅಜ್ಜಿ, ನೀನರಿಯೆ ಆ ಗುರು ಮಹಿಮೆಯನ್;
ತಿಳಿದವನ್, ಅಳ್ಳರೆಯುಳ್ಳವನ್, ತಿಳಿಗೊಂಡವನ್.
ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿಯೆಂಬರ್, ಸಮದರ್ಶಿಯೆಂಬರ್,
ಧನುರ್ವಿದ್ಯಾದೇವನೆಂಬರ್.

ಅಂದು, ನನ್ನಯ್ಯನಿದರ್ಂದು, ಕೇಳೆನವನಿಂ
ದ್ರೋಣ ಮಹಿಮೆಯಂ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಂ.

ನಾನುಮಾ ಗುರುವಿನೆಡೆಗೆಯ್ಬಿ ಬಿಲ್ಲಿಜ್ಜಿಯನ್
ಕಲ್ಟು ಬರ್ಪೆನ್ ಎಂದು ಬೇಡಿದೆನ್.

ಅಯ್ಯನೆಂದನ್; “ಅವರ್ ಪಾರ್ವರ್.

ಬಿಯದರ್ಗೆ ಒವಜುಗೆಯ್ಯೆಲ್ಲೆ ಒಪ್ಪರ್.

ನಿನ್ನನ್ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕು ನೂಂಕುವರ್.”

ನಾನೆಂದನ್; “ನಿನ್ನ ಕಾಲ್ಪಿಡಿವೆನಯ್ಯ,

ಕಳಿಪು ನನ್ನನ್.

ಎಂತಾದೊಡಂ ಗುರುಮನವನೊಲಿಸಿ

ಕಲ್ಪು ಬರ್ಪೆನ್.”

ಅಯ್ಯನ್ ಎನ್ನಾಸೆಯುರಿಯನ್ ಕಂಡು ಕನಿಕರಿಸಿ

ಪೋಗಿ ಬಾ ಎಂದೊಪ್ಪಿ ಪರಸಿದನ್.

ನಾನ್ ಪೋದೆನ್.

ಅರಸರೂರೊಳ್ ಕಾಡಂಗೆನಗೆ ಕಣ್ಗೆಟ್ಟವೋಲಾಯ್ತು.

ನನ್ನ ಸೈಪೆನಲೆ ವೇಳ್ಕುಂ;

ಗುರುಪುತ್ರನ್, ನನ್ನೋರಗೆಯಾತನ್,

ನನ್ನೊಳ್ ನೇಹಮುಕ್ಕಿ ತನ್ನಯ್ಯಂಗೆ ಕಾಣಿಸಿದನ್.

ಅಬ್ಬೆ! ಏನ್ ತೇಜಮಾ ಆಚಾರ್ಯನದು !

ತಳತಳಿಪ ಆಯುಧಾಗಾರಮಂ ಪೊಕ್ಕವೋಲಾಯ್ತು

ನನಗಾತನಂ ಕಂಡು !

ನಾಣ್ಣೆ ಬೆದರುತ್ತಿದ್ದೆನ್ನಂ ಅಳ್ಕರಿಂ ನುಡಿಸಿದನ್.

ತೊದಲ್ ಒರೆದು ಪೇಳ್ವೆನ್ ಎನ್ನೆದೆಯ ಪೇರಾಸೆಯಂ.

ನಾನ್ ಶೂದ್ರನೆಂಬುದನರಿತೊಡಂ-

ನಮ್ಮನಾ ಪಾರ್ವರ್ ಶೂದ್ರರೆಂದಾಡುವರ್-

ಪೂಜ್ಯನ್ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಮುಡಿಯಿಂದಮಡಿವರೆಗೆ ನನ್ನಂ ನೋಡಿ

ಮಗನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ಪೇಳ್ವೆನ್;

“ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ, ನಮ್ಮ ಚಟ್ಟರೊಳಿವನುಮೊರ್ವನ್,

ನಿನ್ನ ನೇರ್ಗಿರಿಯನೆಂದೀತನನ್ ಕಾಣ್.”

ಕೇಳ್ವೆದನ್, ನನಗೆ ಮೂಡಿದ ಕೋಡು

ಸಗ್ಗದೈರಾವತದ ದಂತಮಂ ಸೇನಿಸಿ

ತಿವಿದುದಲ್ಲೆ?- ಆದೊಡೇನ್?-

ಅರಸು ಮಕ್ಕಳ ಅಸೂಯೆ ಅಡ್ಡವಂದುದು ನನಗೆ.

ಪಾಂಡವರೊಳೊರ್ವನಾ ಬಿಂಕಗುಳಿ ಅರ್ಜುನನ್

ನನ್ನ ಬಿಲ್ಲೇಳ್ಳೆಯಂ ಕಂಡು ಕರುಬಿದನ್.

ಶೂದ್ರನೊಡನೆಮಗೆ ಸಮಚರೈ ಸಲ್ಲದೆಂದಾಡಿ

ಸೆಡೆತನ್, ಮುನಿದನ್; ಕೀಳವೋಲಾಡಿದನ್.

ಆಚಾರ್ಯನೆಂದನ್ “ಶೂದ್ರನಾದೊಡಮೇನ್?

ಸಮರ್ಥನ್, ವಿನಯಶಾಲಿ. ಕಲ್ಪ ಮೇಲಿಂ ಬಳಿಂ

ನಿಮಗೆ ಸಲ್ಲನ್, ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಯೊಳೆ ನಿಲ್ಲನ್.

ಬಲ್ಲಿದನ್ ಕೈಂಕರೈವೆಸಗೆ ಬಲ್ಲಿದರ್ ನೀಮಲ್ಲೆ?”

ದ್ರೋಣನುಪದೇಶಮನ್ ಕಡೆಗಣ್ಣಿದರ್.
 ಪೊರಗಟ್ಟಿದರ್ ನನ್ನನ್.
 ಕಂಬನಿದುಂಬಿದೆನ್ನಂ ನೋಡಿ ಕರುಣೆ ಗುರು
 ಕೈವಿಡಿದು ತಲೆದಡವಿ ಸಂತಯ್ನೆ ಪೇಳ್ವನ್:
 “ಏಕಲವ್ಯ- ಅವನಿತ್ತುದೆಯೆ ಆ ಪೆಸರ್:
 ಬಚ್ಚನೆಂದೊಡೆ ನಗುವರೆಂದು
 ಬೇರೊಂದು ಪೆಸರನಿಟ್ಟನ್.-
 ಪೇಳ್ವನ್ ಗುರು “ಏಕಲವ್ಯ, ಅಳಲದಿರ್,
 ಆಸೆಗೆಡದಿರ್. ನೀನೆಮ್ಮ ಮನೆಯೊಳಾಳಾಗಿರು.
 ಈ ಗರುಡಿಗನ್ನ ಸೇವೆಗೈತರುತೆ
 ದೂರದಿಂ ಕಂಡು ಕಲಿ, ಕಲ್ಪನಿತಂ.
 ಮತ್ತುಳಿದುದಂ ಮನೆಯೊಳೆಯೆ ಕಲಿಯುವನಿತಂ
 ಕಲಿಪೆನಶ್ಚತ್ತಾಮನೊಡನೆ.
 ಕೇಳ್ವ, ಧೈರ್ಯಂ ಮೊಳೆತುದೆನಗೆ;
 ಕೃತಜ್ಞತೆಗೆ ಕಾಲ್ಪಿಡಿದು ಪೊಡಮಟ್ಟೆನ್.
 ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದನ್ ಗುರು-
 ಕಲಿಸಿದನ್ ಬಿಲ್ಬಿಜ್ಜೆಯೊಡನೆ ಸಕ್ಕದಕ್ಕರ ಬಿಜ್ಜಿಯಂ.
 ನಿಜ್ಜಮುಂ ನಾಂ ಪಾಡುವಾ ಕಬ್ಬಂಗಳಂ
 ಕೇಳ್ವಿರ್ಪೆಯಲ್ತೆ? ಅವೆಲ್ಲಂ ಸಕ್ಕದಂ.
 ಕಲ್ಪಿ ಪೂರೈಸುವನಿತರೊಳೆ ನನ್ನಯ್ಯನ್
 ಬಗ್ಗನಿಂದೇರುಗೊಂಡಾ ಸುದ್ದಿಯಂ ತಂದನ್
 ನೀನಟ್ಟಿದಾ ಆಳ್.
 ಬಿಲ್ಲೋಜನಾಣೆಯಂ ಮೇಣ್ ಪರಕಿಯಂ ಪಡೆದು
 ಮರಳಿ ಬೇಗಂ ಬಪ್ಪೆನೆಂದಾಡಿ,
 ಓಡೋಡಿ ಬಂದೆನ್ ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ-
 ಅಯ್ಯೊ, ಮಡಿಡನಯ್ಯನ್ ಪುಣ್ಣೂರ್ತು !-
 ನಿನ್ನೊರ್ವಳನೆ ಬಿಟ್ಟು ನಾನೆಂತು ಮರಳ್ವೆನ್?
 (ಅಬ್ಬಿ ಕಣ್ಣೀರೊರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಏಕಲವ್ಯನೂ ಮೂಗೊರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)
 ಇಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂದೆನ್.
 ಈ ಗುರುಪ್ರತಿಮೆಯನೆ ದ್ರೋಣಂಗೆತ್ತು
 ಮುಂಬರಿಸಿದನ್ ಬಿಲ್ಬಿಜ್ಜೆಯಭ್ಯಾಸಮಂ.
 ಅಬ್ಬೆ, ಸೋಜಿಗವನೇನೆಂಬೆ !
 ಎಳ್ಳರ್ದ ಪೊಳ್ಳು ನನಗರಿಯದಭ್ಯಾಸಮಂ
 ಕನಸಿನೊಳ್ ಬಂದು ಬೋಧಿಸಿದನಾ ದಿವ್ಯಗುರು !

ಎಂತೆಂತಪ್ಪ ಬಿಜ್ಜೆಗಳೊ ಕೈಸಾರ್ದುವೆನಗೆ!
ಶಬ್ದವೇಧಿಯುದರೊಳೊಂದು.

ಅಬ್ಬೆ- (ಮಜ್ಜಿ ಅರಿತೆನ್, ಈಗಳರಿತೆನ್. ಆ ಪಂದಿ ಬಿಳ್ಳುದೋ?
ಏಕಲವ್ಯ- ಕೆಡೆದುರುಳ್ಳುದು; ಆಲಿಸಬ್ಬೆ, ಮುನ್ನಡೆದುದಂ.
ಕೆಡದೊರಲುತಿರ್ದೆಕ್ಕಲನ ದಿಕ್ಕರಿತು ನುಗ್ಗಿ
ಓಡಿದೆನ್ ಪಳುವದೊಳ್. ನೋಡಿದೆನ್;
ಕಂಡೆನೊಂದಚ್ಚರಿಯ ನೋಟಮನ್;
ಒರ್ವನ್ ತರುಣನ್ ರಾಜಪುರುಷನ್
ಆಜಾನುಬಾಹು, ತೇಜಸ್ವಿ,
ಬಿಳ್ಳಾ ಪೆರ್ಬಂದಿಯ ಬಳಿಯೆ,
ಮಿಗದ ಬಿಸುಗೆನ್ನೀರ್ ತೊಯ್ದ ನೆಲದೊಳ್ ನಿಂದು,
ಪೊರಳ್ಳ ಪಂದಿಯ ಬರಿಯೊಳ್ ನಟ್ಟುದಂ
ನನ್ನ ಬಿಟ್ಟಾ ಬಾಣಮಂ,
ನಟ್ಟಾಲಿಯಾಗಿ ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದೆನ್!
ನಾನ್ ಬಳಿ ಸಾರಲ್, ಪಳುವನಾಲಿಸಿ,
ಶಿರವನುನ್ನತಮೆತ್ತಿ ನನ್ನನ್ ನೋಡಿದೆನ್.
ಮುಗಳನಗೆಯ ತೆರೆಯೊಂದು ಮೊಗದೊಳಲೆಯಲೆಯಾಗಿ
ಸುಳಿಯುತಿರೆ ಕೇಳ್ವನ್: “ವನಚರ,
ಆರ್ ಎಚ್ಚರೀ ವರಾಹಮನ್?”
ಪೇಳ್ವೆನ್: “ನಾಗರಿಕ, ಓದಿ ತಿಳಿ,
ಕಲಿಪುದಾ ಬಾಣಾಕ್ಷರಂ!”
ಮೊಗಂ ಕೆಂಪೇರ್ದುದಾತಂಗೆ.
ನಟ್ಟು ನೋಡಿದನೆನ್ನ ಮೊಗಮಂ;
ನಾನುಂ ನೋಡಿದೆನ್.
ನೋಡಿ, ಕುರುಪುವಿಡಿದೆನ್ ಆತನನ್!

ಅಬ್ಬೆ- ಆರ್ ಅವನ್?
ಏಕಲವ್ಯ- ಮುನ್ನಮಾನ್ ನಿನಗೆ ಪೇಳ್ವಾ ಅರ್ಜುನನ್.
ಪಾಂಡುಪುತ್ರನ್,
ಗುರುದ್ರೋಣಂಗೆ ನಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯನ್;
ಕಿರಾತನೆಂದೆನ್ನನ್ ಸಹಾಧ್ಯಾಯಿಯಾಗಲೊಲ್ಲದೆ
ಅಸೂಯೆಯಿಂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದಾತನ್!

ಅಬ್ಬೆ- (ಕೆರಳ್ಳ ಕುತೂಹಲದಿಂದ) ಮುಂದೆ?
ಏಕಲವ್ಯ- ಪುಸಿನಗೆ ನಕ್ಕು ಮತ್ತೆ ಕೇಳ್ವೆನ್: “ಆರೊ ನೀನ್?”
ನುಡಿದೆನ್: “ನೀನೆ ಸಂಬೋಧಿಸಿದವೊಲ್ ವನಚರನ್!”

ನಸುಕೆರಳೆಂದನು; “ನಾಲಗೆಯ ನೆರಂ ಬೇಕೆ?
 ನಿನ್ನಿರ್ದೆಯೆ ಪೇಳ್ವಪುದದನು,
 ನಿನ್ನ ಕೈರಾತ್ಯಮಂ!
 ನಾನು ಕೇಳುದು ನಿನ್ನ ಪೆಸರನು;
 ಅನಾಮನೇನು ನೀನು?”
 ಮಾರ್ನುಡಿವೆನು “ವನಚರರು ಅನಸೂಯಾಶೀಲರು,
 ಅರಿಯರು ಪೆಸರಂ ಮೆರೆವ ಅಹಂಕಾರಮಂ.
 ಪೆಸರಾಸೆ, ಅದೊಂದು ನಾಗರಿಕಗರ್ಗ ಮೀಸಲಾಗಿರ್ಪ
 ಮನೋಜಾಡ್ಯಂ ಕಣಾ!
 ಮೊದಲ್ ಪೇಳು ನಿನ್ನ ಪೆರೆಯಾ ಪೆಸರಂ.”
 “ಕಾಡವಂಗೆಂ ಬಿಂಕಂ!” ಎಂದುಕೊಂಡನು;
 ಮತ್ತೆಂದನು : “ನಾವಾರೆಂದಿರ್ಪೆ? ಆಳ್ವವರು! ನೀನಾಳ್!”
 ಮಾರ್ನುಡಿವೆನು ಬಿಂಕಕ್ಕೆ ಬಿಂಕಮೊಡ್ಡಿ :
 “ನನ್ನಯ್ಯನಿಂದೆನಗೆ ಬಂದಡವಿ ಈ ಪೊಡವಿ.
 ನನ್ನಯ್ಯನಾದಿಂ ಬಳಿಂ ನಾನಿಲ್ಲಿಗೊಡೆಯನು.
 ನನ್ನಾಚ್ಚೆಯಿಲ್ಲದೆಯೆ ನನ್ನಡವಿಯಂ ಪೊಕ್ಕು
 ರಕ್ಷೆಯ ಮೃಗಂಗಳಂ ಬೇಂಟಿಯಾಡುವ ನೀನು
 ಕೊಳ್ಳೆಗಾರನು, ಕಳ್ಳನು, ದಂಡನಾರ್ಹನು!
 ನಿನ್ನ ಊರತ್ತಣ್ಣೆಯಿರ್ದೆ ನಿನ್ನಾಳ್ವ ಬಿಂಕಂ.
 ನಾನೆಚ್ಚುದೀ ವರಾಹನನು ಉಳಿದು
 ಕ್ಷೇಮದಿಂ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗೀ ಅಡವಿಯಂ!”
 ಕಿಲಕ್ಕನೆ ನಕ್ಕನಾತನು, ಲಘುವೆಣಿಸಿ ನಾನೆಂದುದನು.
 ಕೇಳನು: “ನೀನೆಚ್ಚುದೆಂತೊ, ಬಿಯದ?
 ನಾನಿಲ್ಲಿಗೈತಂದ ವೇಳೆಯೊಳ್
 ನೀನೆಲ್ಲಿಯುಂ ಕಣ್ಣೊಲ್ಲದೊಳಿದುರ್ದಿಲ್ಲ.
 ಹೂಂಕಾರಮಂ ಕೇಳು ಗುರಿಯೆಚ್ಚೆಯೋ?”
 ಹಾಸ್ಯಕಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗೇಳನು. ನಾನೆಂದೆನು:
 “ದಿಟವೊರೆದೆಯಯ್ಯಾ!”
 “ನಿನಗಂತೊ ತಿಳಿದುದಾ ನನ್ನ ಬಿಲ್‌ಜಾಣ್ಣೆ?”
 ನಕ್ಕಾಡಿದನು: “ಓವೊ ನೀನು ಬಿಲ್‌ಜಾಣನು?”
 ಶಬ್ದವೇಧೀ ವಿದ್ಯೆ ನಿನಗೆ ಅಂಗಯ್ಯ ನೆಲ್ಲಿಯಲ್ಲೆ?”
 ಉತ್ತರಂಗೆೊಟ್ಟೆನು: “ನೀಂ ದಲ್ ಸತ್ಯವಾಕ್ ಕಣಾ!
 ಕರತಲಾಮಲಕಮಾ ಬಿಜ್ಜೆ ನನಗೆ!”
 ಕಿಚ್ಚು ಕೆರಳೆಂದನು; “ಪುಸಿಯದಿರು, ಕಾಡ!

ಜಗತ್ರಯದೊಳೊರ್ವನಿರ್ಪನ್,
ಅವನರಿವನಾ ವಿದ್ಯೆಯಂ.”

ಎಂದೆನ್: “ನನಗರಿಯದಾ ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯ ಪೆರ್ಮೆ
ಆದೊಡಂ, ನೀನ್ ಪೇಳ್ವುದದು ನನ್ನಿಯಪ್ಪೊಡೆ,
ನಿನ್ನಿದಿರೆ ನಿಂದಿರ್ಪನಾ ನೀನ್ ಬಣ್ಣೆಪಾತನ್!”

ಕನಲ್ದಂದನ್ ಕೂಗಿ: “ನೀನವನಲ್ಲೊ! ನಾನ್ ಬಲ್ಲೆನ್!”

ನಾನ್ ಚುಚ್ಚಿದೆನ್: “ಎಂತು ಬಲ್ಲಯ್?”

ಸರ್ವಜ್ಞನೋ ನೀನ್?”

ಏದುತೆಂದನ್: “ಎಂತೆನೆ..... ಎಂತನೆ....ಕೇಳ್.....

ನಾನೆ ಅವನ್! ಕೇಳ್ವರಿಯೆಯಾ ನೀನ್

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ವೀರನನ್ ಅರ್ಜುನನಾಮನನ್?”

ನಕ್ಕು ಬೆರಗಂ ನಟಿಸಿ ಕೇಳ್ವೆನ್: “ಅವನಾರ್?”

ಅವನೆಂದನ್: “ಅಜ್ಞಾತ ನೀನ್; ವನಚರನ್;

ನಿನಗಿರ್ಪದೆಂತಾ ಜ್ಞಾನಮ್? ಕೇಳ್, ತಿಳಿ;

ಅರ್ಜುನನ್ ಪಾಂಡುಪುತ್ರನ್?”

ಎಂದೆನ್: “ಆರ್ ಅವನ್ ಆ ಪಾಂಡು?”

ಧೀಕರಿಸಿ ನುಡಿದನ್: “ರಾಜೇಂದ್ರನ್ !”

ನಾನುಂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತೆಂದೆನ್: “ಅಲ್ಪಖ್ಯಾತರಾ

ಸಂಬಂಧಮಂ ಪೇಳ್ವೆನ್ ಪ್ರಯೋಜನಂ?

ನಿನಗೆ ಸಂಬಂಧರೊಳರೆ ಪ್ರಖ್ಯಾತರೊರ್ವರುಂ ?

ತನ್ನ ಪೆಸರಂ ಪೇಳ್ವೆ :

ತನ್ನ ಮೆಯ್ಯಂ ಪೆತ್ತವರ ಪೆಸರ್ವೇಳ್ವೆ!

ನಿನಗಿಲ್ಲೆ ಆತ್ಮಮಂ ಕೊಟ್ಟವರ್ ?

ಬಿಜ್ಜೆಗಲಿಸಿದವರ್ ?

ಎಲವೊ ಗರ್ಜಿ, ಕೇಳ್,

ನಿನಗೊಂದು ನಯಮಂ ಕಲಿಪನೀ ವನಚರನ್.”

ತನ್ನ ಪೆಸರಂ ತಪ್ಪುವೇಳ್ವುದಕೆ

ಅಹಂಕಾರಂ ಪೊತ್ತಿ ಗರ್ಜಿಸಿದನ್ ;

“ಗರ್ಜಿನ ಎಂದಲ್ಲೊ ! ಅರ್ಜುನ ಎಂದೊರೆ, ಅನಾಗರಿಕ !”

“ಅಕ್ಕಕ್ಕೆ ! ಅರ್ಜುನ, ಕೇಳ್” ಎಂದೆನ್

“ನನಗುಮಿರ್ಪುದೊ ನಿನಗಿರ್ಪವೊಲ್ ಒರ್ವೆಸರ್.

ಆದರದು ಅಹಂಕಾರಮಂ ಮೆರೆಯಲ್ಕಲ್ತು,

ವಿನಯಮಂ ನಿವೇದಿಸಲ್ಕಿರ್ಪದು.”

ಎನುತ್ತೊಡನೆ ಪಂದಿಯಂ ನಟ್ಟಿದರ್ ಬಾಣಮಂ

ಕಿಳ್ತೆನ್: ನೆತ್ತರ್ ಕೀಸಿ ತಳಿಗೊರಸಿದೆನ್;
ನೀಡಿದನವನ ಕಯ್ಗೆ.

ಕೊಳ್ಳಲೊಲ್ಲದೆಯೆ ಮಲೆತಿರ್ದವಂಗೆಂದನ್:
“ಅಣ್ಣ, ಓದಿದನ್.

ಓದುವುದೆ ಪೂಜೆಯಪ್ಪುದು ನಿನಗೆ!
ಪುಣ್ಯಮಂ ಪೊತ್ತು ತಂದಪುದಾ ಪೆಸರ್!
ನಿನಗೆ ಬೇಡದ ಕಾಡ ಬೇಡನನ್ ನನ್ನನ್
ನಿನಗೆ ತಮ್ಮನಂ ಮಾಳ್ಪುದಯ್!
ಓದು, ಅಣ್ಣ.”

ನನ್ನ ವಿನಯದಾ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕೊಳಗಾಗಿ
ಬಾಣಮಂ ಕೈಗಾಂತು, ಕಣ್‌ಮುಂದೆ ಪಿಡಿದು,
ನೋಡ ತೊಡಗಿದನ್. ಇರಲಿರಲ್,
ಕಣ್ ಅರಳ್ಳುದು. ಮಲರ್ದುರು ಮೊಗದೊಳೊರ್ ಬೆರಗು.
ಮತ್ತಮೊಯ್ಯನೆ ನಡುವೆ ಹೆಡೆಯಿಣುಕಿತೊರ್ ಕೊರಗು!
ತಲೆಯೆತ್ತದೆಯೆ ಕೇಳ್ತನ್ :

“ಇದೆಯೆ ನಿನ್ನ ಪೆಸರ್!”

“ಓದಣ್ಣ, ಏನೆಂದಿದೆ?” ನಗುತೆಂದೆ ನಾನ್.

“ಇದೆನಗುಂ ಪೆಸರಕ್ಕುಂ” ಎಂದನವನ್.

ಕೇಳ್ತನ್: “ಅರ್ಜುನ ಎಂದಿದೆಯೆ?”

ಪೇಳ್ತನ್: “ದ್ರೋಣಶಿಷ್ಯನ್ ಎಂದಿದೆ!”

ಕೇಳ್ತನ್: “ನೀನೇನ್ ನನ್ನ ಗುರುದೇವಂಗೆ ಶಿಷ್ಯನೊ?”

“ಶಿಷ್ಯನ್? ಮೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯನ್ ! ಶಿಷ್ಯೋತ್ತಮನ್ !”

ಎನುತೆ ಮಲೆತು ನಿಮಿರ್ದಂಗೆ ನಾನೆಂದೆನ್:

“ಆ ಗರ್ವಮೆನತಲ್ಪು, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರ !

ಆಚಾರ್ಯನೆನಿತೊ ಶಿಷ್ಯರೊಳ್ ಆನುಂ ಒರ್ವನ್:

ಭಕ್ತಿಯೊಳ್ ಮತ್ತಾರ್ಗಂ ದ್ವಿತೀಯನಲ್ಪು !”

ಕೇಳ್ತನ್: “ನೀನೆಂತೊ ಗುರು ದ್ರೋಣಂಗೆ ಶಿಷ್ಯನ್ ?”

“ನೀನೆಂತೋ ಅಂತೇ !” ಮಾರ್ನುಡಿದೆನ್.

ಮತ್ತೆಂದನ್: “ಕುರುಪಾವುದೋ ಪೇಳ್ ಅದಕ್ಕೇ?”

ಪೇಳ್ತೆನ್: “ಈ ಬಾಣಮೆ ಪೇಳದೆ?

ತಾನೆ ಪೇಳದೆ ಶಬ್ದವೇಧಿ ವಿದ್ಯೆ?”

ಅಸೂಯೆಯಿಂದೆಂದನ್;

“ಭಾಷೆಯಿತ್ತಿಹನೆನಗೆ ಗುರು.

ನನಗಲ್ಲದನ್ಯರ್ಗ ದೊರೆಕೊಳ್ಳದಾ ವಿದ್ಯೆ!”

ನಗುತ್ತೆಂದೆನ್: “ಅದೊಂದೆಯೆ ಅಲ್ಲು.
ಆಚಾರ್ಯ ಕೃಪೆಯಿಂ ಮೇಣೆನ್ನ ಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂ
ನಿಖಿಲಾಸ್ತ ವಿದ್ಯೆಗಳ್ ಕೈಸೇರ್ದವನಗೆ !”
ಅಬ್ಬೆ, ಮುಂತೇನ್ ನಡೆಯುತಿರ್ದುದೊ ಅರಿಯೆನ್.
ಅನಿತರೊಳ್ ಬಂದುದಲ್ಲಿಗೆ ಅವನ ಪರಿವಾರಂ.
ಅಚ್ಚರಿಯೊಳಚ್ಚರಿ! ಕಂಡೆನಶ್ಚತ್ಥಾಮನಂ,
ಬೇಂಟೆಪಡೆಯೊಡನೆ ಬಿನದವಂದಿದನಂ.

ಓಡಿ ಬಂದೆನ್ನನಪ್ಪಿದನ್;
ಪರಿಚಯವನೊರೆದನರ್ಜುನಂಗೆ;
ಪೇಳ್ವನಾ ಪೂರ್ವ ವೃತ್ತಾಂತಮಂ.
ನಾನುಂ ಪೇಳ್ವೆನೆನ್ನ ಕಥೆಯಂ.
ಕೇಳ್ವದನ್ ಮೂಗುವೆರಗಾದರನಿಬರುಂ.
ಮೇಲೆಮೇಲರ್ಜುನನ್ ನಗುತ್ತೆನ್ನನಭಿನಂದಿಸಿದನ್;
ಆದೊಡಂ ಒಳಗೊಳಗೇಗುತಿರ್ದುದು ಅಸೂಯಾಗ್ನಿ!

ಅಬ್ಬೆ-

ಕಾಡವರೊಡನೆ ಮಚ್ಚರಮೆ ನಾಡವರ್ಗೆ?
ಅರಸು ಮಕ್ಕಳ್ ಗೊಡವೆ ನಮಗೇಕೆ?
ಮಾಣ್, ಬಚ್ಚು, ಮಚ್ಚರಮಂ;
ಅವರ ನಾಡವರ ಪಾಡು; ನಮಗಿರೈ ನಮ್ಮ ಕಾಡು.

ಏಕಲವ್ಯ-

ಅವರ್ಗೆತ್ತಣೆಂದಂ ಪೇಳ್ ಅಂತಪ್ಪ ತೃಪ್ತಿ?
ತಮಗೆ ಬಾಯ್ಕೇಳವೇಳ್ಕುಮೆಂಬರ್
ಕಾಡುನಾಡೆಲ್ಲಮುಂ. (ಸ್ವಲ್ಪ ರೋಷವುಕ್ಕಿ)
ನನ್ನಡವಿ ಗೊಡವೆಗವರ್ ಬರದಿರೈ.
ಬಂದೊಡಕ್ಕುಂ ತಕ್ಕ ಶಾಸನಂ!-

(ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸುತ್ತಲೂ ದೃಶ್ಯಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ ಅರಣ್ಯ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳ ವನ್ಯವ್ಯಾಪಾರಗಳು
ಸಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಜಿಂಕೆಮರಿಯೊಂದು ಆಡುತ್ತ ಬಂದು ಹೊಂಬಾಳೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಣ್ಣನ್ನೂ ಜೇನನ್ನೂ
ಪಳಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು)

ಅಕ್ಕೊ, ಅಬ್ಬೆ ! ನೀನೆನಗೆ ತಂದುದಾ ಎಡೆ
ನೈವೇದ್ಯಮಾಯಿತ್ತು, ಕಾಣ್, ಬೇಂಟೆದೇವರ್ಗೆ !

ಅಬ್ಬೆ-

(ನೋಡಿ)
ಕಂಡೆಯಾ;-ನಾನೆನಿತ್ತಟ್ಟಿದೊಡಂ
ಬಿಡದೆ ಬೆಂಬಳಿವಿಡಿದು ಪುಡುಕಿ ಬಂದುದಲ್ಲೆ !
ಚಿ: ಕಳ್ಳಮರಿ !
ಒರ್ದಿನಂ ತೋಳನುಣಿಸಪ್ಪೆ ನೀನ್
ಇಂತಲೆಯೆ ಕಾಡನ್ !

(ಮಿಗದ ಮರಿಯಿಂದ ಹೊಂಬಾಳೆಯನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಏಕಲವ್ಯ- (ಮೋರೆಯೆತ್ತಿ ಹೊಂಬಾಳೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ ಮರಿಯನ್ನು ಬಾಚಿ ಎತ್ತಿ ಮುಂಡಾಡುತ್ತಾ)
ತೋಳನೆ?

ತೋಳನೆಲ್ಲಿಕ್ಕುಮ್ ಈ ನನ್ನ ಮಲೆಯೋಳ್?

(ಕಲ್ಲಮೇಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ)

ಈ ಬಿಲ್ಲ ಸಿಂಜಿನಿಯ ಟಂಕೃತಿಗೆ ಬೆಬ್ಬಳಸಿ

ಕೋಳಿಗಳಿತ್ತಣ್ಣೆ ಸುಳಿಯವಬ್ಬೆ !

(ಮಿಗವರಿಯನ್ನು ಮುಂಡಾಡುತ್ತಾ ಅದನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ)

ಮುದ್ದ, ಮನಂ ಬಂದತ್ತ ನೀನ್ ಅಲೆ !

ನಿನ್ನ ಮೈಗಾವಲತ್ತೆ ನಾನ್ !

ಅಬ್ಬೆ- ಬಚ್ಚು ಈಗಳೇನ್ ನೀನುಣ್ಣೆಯೊ.....

ಏಕಲವ್ಯ- (ನಡುವೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿ) ಆಗಳೆಯ ಪೇಳ್ವೆನಲ್ಲೆ?

ನೋಂಪಿ ಮುಗಿದಿಂ ಗಳಿಗೆಯೆ ಉಣ್ಣೆನೆಂದು !

ಇಂದು (ದ್ರೋಣನ ಪ್ರತೀಕವನ್ನು ತೋರಿಸಿ)

ಆ ಗುರು ನನ್ನನ್ ಅನುಗ್ರಹಿಸೆ ಬಂದಪನ್.

ಅಬ್ಬೆ- ಆರ್ ಪೇಳ್ವರ್ ನಿನಗದನ್?

ಏಕಲವ್ಯ- ಮಿತ್ರನಾ ಗುರುಪುತ್ರನಟ್ಟಿದ್ವಾರ್ವನ್ ಓಲೆಕಾರನ್.

ಅಬ್ಬೆ- (ಹಮ್ಮೆಯಿಂದ) ಬಂದಪನೆ ಗುರು? ಏಕೆ ಬಂದಪನ್?

ಏಕಲವ್ಯ- ಮತ್ತೇಕೆ ಶಿಷ್ಯನಂ ಪರಸಲ್ಲೆ!

ಅಬ್ಬೆ- (ಸ್ವಲ್ಪ ಆಲೋಚಿಸಿ ಹಿಗ್ಗಿ) ಮೇಣ್.....

(ಮಗನ ಕಡೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾಳೆ.)

ಏಕಲವ್ಯ- (ಅಕ್ಕರೆಯ ತೋಳ್ವರೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒದ್ದಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮರಿಯನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು)

ಅದು ಚಂಗನೆ ನೆಗೆದು ಓಡಿಹೋಗುವುದನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತಾ)

ಮೇಣ್?

ಅಬ್ಬೆ- (ಹುಬ್ಬು ಸುಕ್ಕಾಗುವಂತೆ ಚಿಂತಾಮಗ್ನಳಾಗುತ್ತಾ)

ನಿನ್ನ ಬಿಲ್‌ಜಾಣ್ಣೆಯಂ ಕೇಳ್ವು

ಅರಸರ್ಗೆ ಕೆಳೆಯ ನೆರಮಾಗಲೇಂ

ಬಳಿಯನಟ್ಟುವರೊ?

ಏಕಲವ್ಯ- (ಹಾಸ್ಯದಿಂದ)

ಅಬ್ಬೆ, ನಿನ್ನಳ್ಳರೂಹೆ

ದಬ್ಬೆಯೋಳ್ ಕಬ್ಬಂ ಕಾಣ್ಣ ಕಬ್ಬಿಗಂಗಂ

ಅಬ್ಬಬ್ಬಮಕ್ಕುಂ !

ಅಬ್ಬೆ- (ಮಗನ ವಿಡಂಬನೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಾಣ್ಣೆ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ)

ನೀನಾ ದೊರೆಗಳೂರ್ಗೆ ತೆರಳಲ್

ಈ ಕಾಡೋಳ್ ನಾನೆಂತೊರ್ವಳಿರ್ಪೆನ್? (ಸುಯ್ಯಳ್)

(ಕಾಡಿನ ಕಣಿವೆಯ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಹಳೆಯ ಸದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕಲವ್ಯನು ಉಕ್ಕಿದುತ್ಸಾಹದಿಂದ ನೆಗೆದು ನಿಂತು ತನ್ನ ಸೊಂಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಸುರುಳಿಗೊಂಬನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಾಯ್ಗಿಟ್ಟು ಕಾಡೆಲ್ಲ ತುಂಬುವಂತೆ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ತುತ್ತುರಿಯಾದುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಕಹಳೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತದೆ.)

ಅಬ್ಬೆ- (ಬೆಚ್ಚಿ ನಿಂತು ಬೆರಗಾಗಿ) ಏನದು ಬಚ್ಚು?

ಏಕಲವ್ಯ- ಏನಿಲ್ಲ, ಅಬ್ಬೆ, ಬೆದರದಿರ್.

ನಾನಾಚ್ಚೆಯಿತ್ತಂತೆ ಗುರುವಿನಾಗಮನಮಂ

ಸಾರುತಿದೆ ನಮ್ಮ ಕಾವಲ್‌ಕಹಳೆ? ನೀನ್ ನಡೆ ನಮ್ಮರವೀಡಿಂಗಿ.

ಅಣಿಗೆಯ್ ಪಣ್‌ಪಲಂಗಳ ಪಾರ್ವರುಣಿಸಂ.

ನಾನ್ ಬಿಲ್ಲೋಜನನ್ ಕಂಡಿಡಿರ್‌ಗೊಂಡು

ಪೊಡೆವಟ್ಟು ಕರೆದು ತರ್ಪೆನ್.

ಅಬ್ಬೆ- (ಮಗನ ವೇಷಭೂಷಣಗಳ ಕಡೆಗೆ ಕೈದೋರುತ್ತಾ)

ನೀನಿಂತೆ ಪೋಗಿ ಕಾಣುದೇನ್?

ಬಿಯದರೊಡೆಯಂಗೆ ತಗುವುಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಯನಾಂತು

ಪೋಪುದೊಳಿತ್ತಲೆ?

ರಾಜಗುರುಗಾ ಮರ್ಯಾದೆವೇಳ್ಳುಂ.

ಏಕಲವ್ಯ- ಅಂತಪ್ಪ ಹಮ್ಮುಬಿಮ್ಮಿನ ಬೆಳ್ಳಲು

ನನ್ನ ಬಿಲ್ಲೋಜನ್, ಅಬ್ಬೆ.

ಅಲ್ಲದೆಯೆ, ನೀನ್ ಪೇಳ್ವ ನಮ್ಮಡುಗೆತೊಡುಗೆಗಳ್,-

ಕವಡೆ, ಗರಿ, ಪಲ್, ಉಗುರ್ ತೊವಲ್‌ಗಳ್,-

ಸೇರವವರಾ ನಾಗರಿಕ ರುಚಿಗೆ! (ಮತ್ತೆ ಕಹಳೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ)

ತಳುವದಿರ್, ನಡೆ ಬೇಗಂ, ಅಬ್ಬೆ!

(ಅಬ್ಬೆ ಹೊಂಬಾಳೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ)

ಏಕಲವ್ಯ- (ಏರುತ್ತಿರುವ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹಣೆಗೆ ಕೈಮರಮಾಡಿ ದೂರ ಹಬ್ಬಿರುವ ಕಣಿವೆಗಳ ಕಡೆಗೆ

ದೃಷ್ಟಿಪ್ರಸಾರಮಾಡಿ)

ಓ ಅತ್ತಣೆಂದೈತರ್ಪುದಾ ಕಹಳೆ ದನಿ.

ಧನ್ಯನಾನಿಂದು ಧನ್ಯಂ ದಿಟಂ!

ಗುರುಚರಣ ಧೂಳಿಯಿಂ ಧನ್ಯಮೀಯೆನ್ನಡವಿಪೊಡವಿ!

ಗುರುಬ್ರಹ್ಮಾ ಗುರುವಿಷ್ಣುಗುರುರ್ದೇವೋ ಮಹೇಶ್ವರಃ

ಗುರುರೇವ ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮೈ ಶ್ರೀಗುರವೇ ನಮಃ॥

(ಆಘೋಷಿಸುತ್ತಾ ದ್ರೋಣಪ್ರತೀಕಕ್ಕೆ ದೀರ್ಘದಂಡಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತದೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಮರದ ಹೂ ಉದುರುತ್ತವೆ. ಜಲಪಾತದ ನೀರು ತುಂತುರು ತುಂತುರೆದ್ದು ಚಿಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಆದರ ಮೊರೆ ಹಕ್ಕಿಗಳುಲಿಯೊಡನೆ ಬೆರೆತು ಓಂಕಾರಲಯವಾಗುತ್ತದೆ.)

ದೃಶ್ಯ ೨

ಕರ್ಮ

[ಅಲೆ ಏರಿ ಅಲೆ ಇಳಿದ ಕಾಡುಮಲೆ. ಕಡಿದಾಗಿ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಗಿರಿಶ್ರೇಣಿ ಅವಿಶ್ರಾಂತವೆಂಬಂತೆ ದಿಗಂತಗಾಮಿಯಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಾಹ್ನದ ತರುಣಾತಪವು ತರಂಗಿತ ಹರಿದ್‌ವರ್ಣದ ಪರ್ಣಾಣವದ ಮೇಲೆ ಹಬ್ಬಿದೆ, ಪನಿ ತಳ್ಳ ಮರದಲೆಯ ತಳಿರರಾಶಿ ಮಿರುಮಿರುಗುವಂತೆ. ದಟ್ಟವಾಗಿ ಹಳುಬೆಳೆದು ಮುಳ್ಳುಬಳ್ಳಿ ಪಿಣಿಲಾಗಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡ ಒಂದು ಕಂದರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನಷ್ಟೆ ತರುಣ. ಮಲ್ಲಗಚ್ಚೆ ಬಿಗಿದು ಬೇಂಟೆಗಾರರ ವೇಷದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲು; ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಬತ್ತಳಿಕೆ. ಬಟ್ಟೆಗೆ ಹಿಡಿದ ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಶ್ರಮದಿಂದ ನಡೆದು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಸೊಂಟದತ್ತರಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ ಹಳು. ಮರಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡುನಡುವೆ ತೂರಿಬಂದ ಬಿಸಿಲ ಕೋಲುಗಳು ಅವನ ಮೆಯ್ಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಹಾಗೆಲ್ಲ ಆಯುಧಕಾಂತಿ ಮಿಂಚುತ್ತದೆ.]

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- (ನಿಂತು ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ ಬೀಸಿ)

ಅಬ್ಬ ಎಂತಪ್ಪ ಪೇರಡವಿ ಇದು!

ಬಟ್ಟದೋರದೀ ಮುಳ್‌ಪಳುವದೋಳ್ ನುಗ್ಗಿ ನುಗ್ಗಿ

ಪರಿದು ಚೂರಾದುದುಟ್ಟುದೆಲ್ಲಂ. (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ)

ಏನ್ ಮರಗಳಿವು, ಬಾನ್ ಮುಟ್ಟುತ್ತಿವೆ;

ಭೀಮ ವೃಕ್ಷಂಗಳ್! (ಹಿಂತಿರುಗಿನೋಡಿ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.)

ಆರ್ಯ, ಇತ್ತಲ್, ಇತ್ತಲ್; ಎಡಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಮ್;

ಆ ವೇತ್ರಪುಂಜದ ದಕ್ಷಿಣಕೆ.

ಅಲ್ಲಲ್ತು, ಅತ್ತಲಲ್ತು; ಅತ್ತ ಕೊರಕಲ್ !

ಹ್ಲಾ! ಅಪುದಪ್ಪುದು ! ಅದೇ ಬಟ್ಟೆ ! ಬನ್ನಿಮ್ !

(ಆ ಕಡೆಯ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣನು ಪೊದೆಗಳ ನಡುವೆ ತೂರಿ ತೂರಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎತ್ತರದ ಆಳು. ಚಿಂತಾಗಂಭೀರವಾದ ಮುಖಮುದ್ರೆ: ತಲೆಯುಡೆಯಿಂದ ಕೂದಲು ಇಳಿಯಬಿದ್ದಿದೆ. ಕವಚ ತೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಮಲ್ಲಗಚ್ಚೆ ಹಾಕಿದ್ದಾನೆ. ಉತ್ತರೀಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಬಂದ ಹಾದಿಯ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತಾನೆ.)

ದ್ರೋಣ- (ನಿಂತು ಸುತ್ತಲೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟಿ, ಮಗನ ಕಡೆ ನಸುನಗೆಮೊಗವಾಗಿ ನೋಡಿ)

ಬಟ್ಟೆಯಿರದೆಡೆ ಬಟ್ಟೆಯರಸುತಿರ್ಪಯ್, ವತ್ತ !

ಪುಟ್ಟುಗುಣಮದು ನಿನಗೆ. ಚಿಹ್ನೆಯಾವುದುಮಿಲ್ಲಿ

ತೋರದಯ್ ನರ ಚರಣ ಸಂಚಾರದಾ !

(ಮೇಲೆ ನೋಡಿ, ಕಿಲಕ್ಕನೆ ನಕ್ಕು)

ಬಿಸಿಲುಮಡಿಯಿಡಲಕ್ಕುತಿರ್ಪುದೀ ಪಳುವೆಡೆಯ

ಕಾಳ್‌ಳ್ತಲೆಯ ಮುಳ್‌ಮನದ ಮುನಿಸಿಗಂಜಿ !

ಏನ್ ಬಿದಿರ ಮೆಳೆಗಳ್!
 ಏನುಗ್ರ ಕಂಟಕದ ವೇತ್ರ ಪುಂಜಗಳ್!
 ಏನ್ ತುರುಚೆಪಳು! ಕಾಲೂದುತಿರ್ದುಂ!
 ಸರುವಿನೆಡೆ ನೀರ್ ತಣ್ಣಲೊಳ್ ಜಿಗಣೆಗಳ್,
 ಪತ್ತಿ ಪೀರ್ದುವು-ನೆತ್ತರುಣಿಗಳ್!
 ಎಂತುಂ ನಲ್ ಬಟ್ಟೆಗಳೆತಂದೆ ನೀನೆನ್ನನ್!
 (ಬಗ್ಗಿ ಕಾಲಿಂದೇನನೊ ತೆಗೆದೆಸೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಎದ್ದು)
 ಪರಿವಾರಮಂ ಕರೆತರ್ಪಮೆಂದೊಡೆ
 ಬೇಡಮೆಂದವರನಾ ಮಲೆಯಂಚಿನೊಳೆ ತೊರೆದೆ !
 ಈಗಳ್ ಬಟ್ಟೆಗೆಟ್ಟುಂ
 ಬಟ್ಟೆಯಿರದೆಡೆ ಬಟ್ಟೆಯರಸುತಿರ್ಪಯ್:
 ಪುಟ್ಟೊಡನೆ ಬಂದುದಲ್ಲೆ ನಿನಗೀ ವಕ್ರವರ್ತಮಂ !

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- (ನಸುನಗುತ್ತಾ)

ಆರ್ಯ, ಇದೇನ್ ಹಸ್ತಿನಪುರದ ಉದ್ಯಾನದೊಂದು
 ಬಹಿರ್ವಲಯಂಗೆತ್ತಿರೇನ್? ಇದು, ಅಡವಿ!
 ಪರಿವಾರಮಂ ಕರೆತಂದ ಮಾತ್ರದಿಂ
 ನಿಮಗೆ ಪಾದವೇದಿಕೆಯಾಗೆ ಅಡವಿಗೇಂ
 ಬೈತಲೆಯ ಬಟ್ಟೆಯಂ ತೆಗೆಯುತಿರ್ದರೆ ಅವರ್?
 ನೀಮಿಲ್ಲಿರಿಮ್;
 ಪಳು ಸುತ್ತಿದೀ ಬಂಡೆಯಗ್ರದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರಿಮ್.
 ಮುನ್ನಡೆದು ನೇರ್ವಟ್ಟಿಯರಿತಾನ್ ಮರಳ್ಳಪೆನ್,
 ಬೇಗಮೈತರ್ಪೆನ್! (ಹಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ನಿಂತು)
 ಕೋಳ್ಳಿಗಳಿರ್ಪುವು; ಈ ಖಡುಗಮಿಲ್ಲಿರ್ಕೆ!

(ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಬಂಡೆಯಮೇಲೆ ಸಶಬ್ದವಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ.)

ದ್ರೋಣ-

(ಮುನ್ನಡೆದು ಕತ್ತಿಯಿದ್ದಾ ಬಂಡೆಯ ನೆತ್ತಿಯನ್ನಡರಿ ಕುಳಿತು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಸುಯ್ಯುತ್ತಾನೆ.)
 ಎನಿತು ತಣ್ಣಿರ್ಪುದೀ ಅಡವಿಯೆರ್ದೆಯೊಳ್!
 ಕಾಡಾದೊಡಂ ನೂರು ಮಡಿ ಲೇಸು
 ಕರುಬು ಕಿಚ್ಚುರಿವ ಆ ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗಿಂ.
 ಧರ್ಮಸಂಕಟದೊಂದು ಚಿಂತಾಗ್ನಿಯಿಂದಳುವರ್
 ನನ್ನೀ ಮನಕ್ಕೀ ವಿವಿಕ್ತದೇಶಂ
 ವರ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆ ಶಾಂತಿಪೀಯೂಷಮಂ.
 (ತುಸುವೊತ್ತು ಅರೆಗಣ್ಣಾಗಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ)
 ಅರಸುಮಕ್ಕಳೊಕ್ಕೊವಜುಗೆಯ್ದುದುಂ, ಮೇಣ್,
 ಸಿಡಿಮದ್ದನರೆವುದುಂ ಎರಡುಮೊಂದೆ!

ಸೋಲ್ತುದೆನ್ನೀ ಜೀವಮಾ ಕೌರವರ ಪಾಂಡವರ
ದಾಯಾದಿ ಮಚ್ಚರದ ಬೇಗೆಯೊಳ್ ಬೆಂದು-

(ಏನನ್ನೊ ಆಲೋಚಿಸಿ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ)
ಈ ಅಹಂಕಾರಮೆಯೆ ಮೂಲಮನಿತರ್ಕಂ.

ಅಲ್ಲದರೆ ನಾನೇತಕಾ ಅರ್ಜುನಗೆ ಗುರುವಾಗಿ,
ದ್ರುಪದನಂ ಗೆಲ್ಲು ತಂದೆನ್ನಡಿಗೆ ಕೆಡೆವವೊಲ್
ಮಾಡಿ, ನನ್ನೆರ್ದೆಯ ಬಿಂಕದ ದೆವ್ವಕೆಡೆಯಿತ್ತು,
ಸವ್ಯಸಾಚಿಯ ಹಂಗಿಗೊಳಗಾಗುತ್ತಿದೆನ್?
ಲೋಕತ್ರಯಂಗಲೊಳ್ ನಿನ್ನಂ ಮೀರ್ದರಿಲ್ಲಮೆನೆ
ನಿನಗೆ ಬಿಲ್‌ಬಿಜ್ಜೆಯಂ ಕಲಿಪೆನೆಂದಾಡುತ್ತಿದೆನ್?
ಈಗಳೋ ಪಿಡಿರ್ದಿರ್ಪುದಾತಂಗೆ ಕೀರ್ದಿಶನಿ;
ಪೆಸರ್ ! ಪೆಸರ್ ! ಪೆಸರ್ !

ತನ್ನೊಂದು ಪಿರಿಯ ಪೆಸರ್,

ಇನ್ನಿಲ್ಲಮೆಣೆ ತನಗೆ ಎಂಬಾ ಪೆಸರ್

ತನ್ನದಾಗಲ್ ವೇಳ್ಕುಮೆಂಬುದಾತಂಗೆ ಪೈತ್ಯಂ!

ಏನಹಂಕಾರಮೋ ಈ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಮಕ್ಕಳೆ!

ಪೆಸರ ಬಿಂಕಂ! ರಕ್ತ ಪಂಕಂ!

ಸೆಣಸುವಂಕಂ! ಲೋಕಾಂತಕಂ !-

ಪೆಸರಂತೆ ಪೆಸರ್? ಕೆಸರ್! ನೆತ್ತರ್ಗೆಸರ್!

(ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕಣ್‌ಮುಚ್ಚಿ ಸುಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಮುಖ ಸುಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣೆರದು)

ಬಿಂಕಕ್ಕೆ ಡೊಳ್ಳಿವುದದು ವಿದ್ಯೆಯೆ? ಅವಿದ್ಯೆ!

ತವಿಪುದಾವುದೂ ಅಹಂಕಾರಮಂ ಅದು ವಿದ್ಯೆ;

ಮಿಕ್ಕುದೆಲ್ಲಂ ಅವಿದ್ಯೆ!

ವಿದ್ಯೆಯೆಂಬಾ ಪೆಸರ ಮರೆಯೊಳಾನ್

ಅವಿದ್ಯೆಯಂ ಪೋಷಿಸುವ ಗುರುವಾದೆನಲ್ಲೆ!

ಮತ್ತೆನ್? ಅಹಂಕಾರದೊಂದು ಭದ್ರನೆಯಲ್ಲೆ!

ಕೀರ್ತಿಯೆಂಬಾ ಪೆಸರ ಪೆಸರಾಸೆ?

ಪೆಸರಂತೆ ಪೆಸರ್? ಏನವಿದ್ಯೆಯೊ ನಮಗೆ?

ಈ ಜನ್ಮದೊಳ್ ಈ ಪೆಸರ್;

ಮರುವುಟ್ಟೊಳಿನ್ನೊಂದು ಪೆಸರ್.

ಭರತಖಂಡದೊಳಿಂದು ದ್ರೋಣನ್!

ಬರ್ಪ ಜನ್ಮದೊಳಾವ ದೇಶದೊಳ್ ಅದಾವ ಪೆಸರೊ?

ಕೆನ್ನೀರ ನೀರ್ವೊಯ್ದು ಸಾಕಿ ಸಲಹುವೆವಲ್ಲೆ

ಈ ಪುಸಿಯ ಪೆಸರೆಂಬ ಕನಸು ಮರಮಂ?

ನಾನುಮಾ ಕೆಸರೊಳಳ್ಳುವೆನಲ್ಲೆ ಇಂದು!-
 ಮಾತ್ರಸೇವೆಯೊಳಿರ್ಪನ್,
 ತಂದೆಯಿಲ್ಲದ ತಬ್ಬಲಿ;
 ಆ ಕಾಡ ಬೇಡರ ಹುಡುಗನನ್ ಬೆರಳುಕೊಯ್ದು,
 ಆ ರಕ್ತಪಂಕದೊಳಿವನ ಕೀರ್ತಿಪಂಕೇಜಮಂ
 ಮೆರೆಯವೇಳ್ಳಂತೆ!

“ಪೋಗು, ನೀನೆಯೆ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧಂಗೆಯ್ದು ಗೆಲ್;
 ಅವನೊಡನೆ ಕಾದಾಡಿ ಅವನನ್ ಕೊಲ್ !”

ಎಂದೊಡದು ತನಗೆ ಪಳಿಯಂತೆ !
 ಯಃಕಶ್ಚಿತನ್ ಆ ವ್ಯಾಧಬಾಲಕನೊರ್ವನನ್
 ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧಕ್ಕೆಂತು ಕರೆದಪನ್, ಪಾಪ,
 ಈ ಪಾರ್ಥಿವ ಕುಲೋದ್ಭವನ್, ಪಾರ್ಥನ್?
 (ವಿಡಂಬನದ ನಗೆ ಬೀರಿ)

ಏನ್ ಬಿಮ್ಮೋ? ಹಮ್ಮಿಗೊರ್ ಕೋರೆ ತಾನ್!

(ಕೊಂಬಿನ ದನಿ ಮಲೆಗಾಡು ಮರುದನಿಗೊಡುವಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ದ್ರೋಣನು ಜಾಗ್ರತನಾಗಿ ಎದ್ದು
 ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಅಲಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಏನಿದೀ ತೂರೈರಾವಂ.

ಅನುರಣಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ ಗಿರಿಗಹ್ವರ ಗುಹಾಕಂಠದಿಂದ!

ಎತ್ತಲಲೆದನೊ ವತ್ಸನ್?

ಬಟ್ಟೆದಪ್ಪಿದನೊ? ಮೇಣ್ ಪುಸಿವಟ್ಟಿವಿಡಿದನೊ?

(ತುಸುಹೊತ್ತು ಕೆಮ್ಮನಿದ್ದು ಕಾಡಿನ ನೀರವತೆಯನ್ನೂ ನಿರ್ಜನತೆಯನ್ನೂ ಬೃಹತ್ತನ್ನೂ ಮನಂಗೊಳ್ಳುವಂತೆ
 ಸಂವೀಕ್ಷಿಸಿ)

ಅಃ ದಿಟಂ ಭೀಮಕಾಂತಮೀ ಕಾಂತಾರಂ!

ಸಿಂಹಭವ್ಯಂ ! ವ್ಯಾಘ್ರಸುಂದರಂ ! ಹರಿಣಚಾರು !

ಘಣಿಭೈರವಂ ! ಶಶಲಲಿತಂ ! ಪಕ್ಷಿಮಧುರಂ !

ಏಂ ರುದ್ರ ರಮಣೀಯಮೀ ರುಂದ್ರಾಟವಿ !

[ಕೊಂಬಿನ ಕೂಗು, ಪರೆಯ ದನಿ, ಆಳ್ಗಳ ಗೆಲ್ಲಲಿ-ಮಲೆಯ ನೆತ್ತಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ.
 ದ್ರೋಣನು ತುಸು ಮೊಗವೆತ್ತಿ ನಿಂತು ಕುತೂಹಲನಯನನಾಗಿ ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು
 ಶೀಘ್ರಗತಿಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.]

ಅದೇನ್, ವತ್ಸ, ಕಹಳೆ ಕೂಗುತ್ತಿದೆ?

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- (ನಿಡಿದಾಗಿ ಉಸಿರಳೆದು ಬಿಡುತ್ತಾ)

ಆ ಕೇಳ್ಳುದದು ಏಕಲವ್ಯನ ಕಾವಲ್‌ಕಹಳೆ !

ಸಾರುತ್ತಿದೆ ನಾವ್ ಬಂದುದನ್!

ದ್ರೋಣ- ಎಂತರಿತರಾಮ್ ಬಂದುದನ್!

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಮರಮರನ ಏರಿಪರವನ ಕಾವಲಾಳ್ !
 ಪಳುವದೊಳ್ ಬಟ್ಟೆಯರಸುತ್ತಾನ್ ಸಾಗುತ್ತಿರಲ್
 “ನಿಲ್ ! ಮುಂಬರಿಯದಿರ್ !”
 ಎಂದೊರಲ್ದುದೊ ಕೊರಲ್.
 ಅಳ್ಳೆಗಲ್ಲಚ್ಚರಿಗೆ ನಿಂದು ಸುತ್ತುಂ ನೋಡಿದೆನ್ !
 ಕಂಡೆನಿಲ್ಲಾರುಮನ್ ! ದನಿಗೆ ಸೋಜಿಗವಡುತೆ
 ಒಂದೆರಳ್ ಪಜ್ಜೆ ಪರಿದುದೆ ತಡಂ, ಮತ್ತೆ,
 “ನಿಲ್ ! ಮುಂಬರಿಯದಿರ್! ಪರಿಯೆ ಪೆಣನಪ್ಪೆ ನೀನ್ !”
 ಎಂದಾಣೆಯಿತ್ತುದಾ ಬನಗೊರಲ್.
 ಬಿಲ್ಲೆ ಬಾಣಂ ಪೂಡಿ ಸೆಣಸಲಣಿಯಾಗಿ ನಿಂದೆನ್.
 ನಾಂ ನಿಂದ ಬಳಿಯ ಪೆರ್ಮರನ ತಲೆಯೊಲೆದ ಸದ್ದಾಯ್ತು.
 ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಿ ಕಂಡೆನ್, ಒರ್ವನಂ ಬಿಯದ ಬೀರನಂ.
 ನೋಡುತಿರೆ ಮರನೆತ್ತಿಯಿಂದೆ ಚಣದೊಳಿಳಿದನ್,
 ಕಿಳ್ಗೆ ನೆಗೆದನ್; ಬಳಿ ಸಾರ್ದನ್;
 “ಆರ್ ನೀಮ್? ಕೆಳೆಯೊ, ಪಗೆಯೊ?” ಎನುತ್ತಾರ್ದನ್.
 ನಗುತೆ ಮಾರ್ನುಡಿದೆನ್ “ಕೆಳೆಗೆ ಕೆಳೆ; ಪಗೆಗೆ ಪಗೆ !”
 ಸಂತೋಷದಲೆಯನೊಂದನ್ ಮೊಗದಿ ಸುಳಿಸಿ ಕೇಳ್ವನ್:
 “ಆನೆವೂರಿಂ ಬರ್ಪ ಬಿಲ್ಲೊವಜರೇಂ?”
 ಮೊದಲೆನಗೆ ತಿಳಿಯದಿದೊಡಮೊಡನೆ ಅರಿತೆನ್
 ಆನೆವೂರ್ ಎಮ್ಮ ಹಸ್ತಿನಪುರಕೆ ಕಾಡುವೆಸರೆಂದು !

“ನಾನವರ ಕಡೆಯವನ್” ಎಂದೆನ್.
 ಕೈಮುಗಿಯುತೆಂದನ್ “ಬನ್ನಿ, ಒಳ್ಳಟ್ಟಿಗುಯ್ದಪೆನ್.
 ನಮ್ಮೊಡೆಯನಾಣೆಯಾಗಿರ್ಪದೆಮಗೆ
 ತಮ್ಮಡಿಯನ್ ಕಂಡೊಡನೆ ಕರೆತರ್ಪದೆಂದು.”
 ನಾನೆಂದನ್; “ಬಿಲ್ಲೊಜರಿಲ್ಲಿಲ್ಲಯ್,
 ಕೆಳೆಗೆ ಕಣಿವೆಯೊಳಿರ್ಪರ್.
 ಪಳುವಟ್ಟಿ ತಪ್ಪಿದುದು. ನಾನವರನ್ ಒರ್ಕಡೆ
 ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಬಟ್ಟೆಯರಿಯಲೈಂದು ಬಂದೆನ್.”-
 ಒಡನೆ ಸೊಂಟದೊಳಿದ್ ಕೊಂಬನ್ ಬಾಯ್ಗಿಟ್ಟು
 ಬನಮದಿರೆ ಊದಿದನ್.
 ಬೆಸಲೆಯಾದುವೊ ಮರಮರದ ಗಬ್ಬಂಗಳೆನಲ್
 ಮೂಡಿ ಬಂದರ್ ಪಡೆಪಡೆಯ ವೇಡರ್.
 ಬೆಸಸಿದನ್ ದಂಡಿಗೆಯನೊಂದನ್ ತರಲೈ.

ನಮ್ಮನದರೊಳ್ ಪೊತ್ತು ಮಲೆನೆತ್ತಿಗುಯ್ಯಲ್.
ಅವರತ್ತವೋದರ್; ನಾನಿತ್ತವಂದೆನ್.

ದ್ರೋಣ- ನೀನವರ್ಗೀ ತಾಣಮಿರ್ಪೆಡೆಯನ್ ಪೇಳ್ಳಿಯೇನ್?

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಪೇಳ್ಳೆನ್.

ದ್ರೋಣ- ಅಂತಪ್ಪೊಡೆನ್ ನೀನ್ ಪಿಂತಿರುಗು
ನಮ್ಮವರ್ ಬೀಡುವಿಟ್ಟೆಡೆಗೆ.
ನಾನೊರ್ವನೆಯೆ ಪೋದಪೆನ್.

(ಪ್ರಶ್ನದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ನಿಂತಿದ್ದವನನ್ನು ನೋಡಿ)
ಏಕಾಂತಮೊಂದಿರ್ಪುದಾ ಏಕಲವ್ಯನ ಕೂಡೆ !

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- (ತಂದೆಯ ಮೊಗದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಸಂಧಿಸದೆ ಅತ್ತ ಇತ್ತ ನೋಡುವ ನಿಮಿತ್ತ ವಂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ
ದ್ರೋಣನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಹನಿಯಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು)
ಆರ್ಯ, ನಿಮ್ಮ ಏಕಾಂತಕಾನ್ ಭಂಗಮನ್ ತಾರೆನ್.
ಒಡವಂದೊಡಂ ದೂರಮಿರ್ಪೆನ್.

ದ್ರೋಣ- (ಅಸಹನೆಯಿಂದ)

ಒಡನೆ ವಂದೇನ್ ಮಾಳ್ವಯ್ !
ನಡೆವುದನ್ ತಡೆವೆಯೇನ್? ಮೇಣ್
ನೀನೆನಗೆ ಮೆಯ್‌ಗಾವಲೇನ್?

ನನ್ನ ನಾನ್ ರಕ್ಷಿಸಲ್ ಬಲ್ಲೆನಯ್ !

(ಮೊಗದಿರುಹಿ ಕಹಳೆ ಕೇಳಿಸಿದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.)

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- (ತನ್ನೊಳಗೆ)

ಇದೇನಾರ್ಯನೀ ವರ್ದನಂ?

ಅಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರ್ಪನ್ !

ಆವುದೊ ಗುಹ್ಯಸಂಕಟಂ ಕೊರೆಯುತಿಹುದೊಳಗಂ!

ಪೇಳಲೊಲ್ಲನ್, ವಂಚಿಸುತ್ತಿರ್ಪನೆನ್ನನ್,

ಈ ಪಯಣಮಂ ಬೆಸಸಿದಾಗಳೆ ನನಗೆ

ಪುಟ್ಟಿದುದು ಶಂಕೆ ! ಆವುದೊ ಅಮಂಗಳಕೆ

ಕೈಕೊಂಡನೀ ವನಯಾತ್ರೆಯಂ !

ಎಂತಾದೊಡಂ ತಿಳಿವೆನ್;

ಏನಾನುಮಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯದೆಯೆ ಮಾಣೆನ್ !

(ತಂದೆಯ ಕಡೆ ನೋಡಿ)

ಆರ್ಯ, ನಿಮ್ಮನ್ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಕಾನೆನಿತು ಬಲ್ಲಿದನ್ !

ರಕ್ಷಿಸಲ್ಕಲ್ಪು, ಸೇವಿಸಲ್ಕೈತರ್ಪೆನ್.

ದ್ರೋಣ- (ಮಗನ ಕಡೆ ನೋಡದೆ, ದಿಟ್ಟದನಿಯಿಂದ)

ಕೈಂಕರ್ಯಕಿರ್ಪನಾ ಏಕಲವ್ಯನ್;

ನಡೆ ನೀನ್ ಪಿಂತಿರುಗಿ ಬೀಡಿಗೆ.

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಏಕೆ ಅಸ್ಥಿರರಾಗಿ ತೋರ್ಪಿರಿ, ಆರೈ?
ದೇಹಮಸ್ವಸ್ಥಮೋ? (ತುಸು ತಡೆದು)
ಮೇಣ್ ಮನಮೋ?

ದ್ರೋಣ- (ಮುನಿದಂತೆ)
ವತ್ಸ, ನಿನಗೆ ಲೇಸಾಗುವಾಸೆಯಿರ್ಪೋಡೆ
ನನ್ನನೊರ್ವನೆಯೆ ಬಿಟ್ಟು ನಡೆ.

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಮುನಿಯದಿರಿ, ಆರೈ !
ನಿಮ್ಮಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಪೋದಪೆನ್. ಆದೊಡಂ
ನಾನ್ ಗೆಯ್ಯ ತಪ್ಪೇನ್ ಅದನ್ ತಿಳಿದೆ ಪೋದಪೆನ್.

ದ್ರೋಣ- (ಮಗನನ್ನು ದುರುದುರು ನೋಡುತ್ತಾ)
ನಿನ್ನದೇನ್ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ.
ಮನದೊಂದು ತುಮುಲಮೆಯೆ ಕಾರಣಂ.
ಆ ವ್ಯಾಧಿಗೀಗಳ್ ನಿರ್ಜನತೆ ಭೇಷಜಂ:
ನಿಶ್ಯಬ್ದಮೇ ತಾಂ ಪಥ್ಯಂ !

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಕ್ಷಮಿಸಿಮಾರೈ. ನಾನ್ ಪೆರನಲ್ಲನ್ ನಿಮಗೆ.
ಮೊನ್ನೆಯಿಂದಾವುದೋ ಗೂಢಶೋಕಂ
ಕೊರೆಯುತಿರ್ಪುದು ನಿಮ್ಮ ಜೀವಮಂ.
ಕಂಡೆನಾದೊಡಂ ಅರಿತೆನಿಲ್ಲ.
ದಿಟಂ ಪೇಳಿಂ; ಕಾಲ್ವಿಡಿದು ಬೇಡುವೆನ್;
ಆವುದೋ ಅಮಂಗಳಕೆ ಕೈಕೊಂಡಿರೀ ಪಯಣಮಂ !

ದ್ರೋಣ- (ಸುಯ್ಯು) ನೀನೆಂದುದಹುದಾದೊಡಂ....
ಅನಿವಾರ್ಯಮದು, ವತ್ಸ!

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- (ಉದ್ವೇಗದಿಂದ)
ಏನದು, ಆರ್ಯ, ಪೇಳಿಮ್.
ದಿಟಮಪ್ಪವೋಲ್ ತೋರ್ಪುದೆನ್ನಾಶಂಕೆ;
ಆ ಅರ್ಜುನನೊ ಅದಕೆ ಕಾರಣಂ?

ದ್ರೋಣ- (ಉದಾನೀನ ವಾಣಿಯಿಂದ ಆದರೂ ದೃಢವಾಗಿ)
ವಿಧಿ, ಕಾರಣಂ !
ಅಂದು ಆ ಅರ್ಜುನನ ಕೈಯಿಂದಮಾ ದ್ರುಪದನಂ
ಭಂಗಿಸಿದ ಕತದಿಂದಮಾತಂಗೆ ನಾನಿಂದು
ಋಣಿಯಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡೆನೀ ಹೇಯ ಕಾರ್ಯಮಂ !
ನನ್ನಹಂಕಾರದಾ ಭಲಮೆ ಮರಿಯಿಕ್ಕಿದುದು
ಪಾರ್ಥನ ಅಹಂಕಾರದೀ ಕ್ರೂರ ಈರ್ಷ್ಯೆಯಂ.

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ— (ಉಗ್ರವಾಗಿ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ವಿರಳವಿರಳವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ)
ಕರುಬಿದನೊ ಏಕಲವ್ಯಂಗೆ ಆ ಕೀಳೆರ್ದೆಯನ್?

ದ್ರೋಣ— (ಸುಯ್ಯು)

ದುಪದನಂ ಗೆಲ್ಲೆನ್ನ ಬಿಂಕಕ್ಕೆ ಬೇಳ್ಳೆಯಂ
ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸಂತೋಷ ಸಮಯದೊಳ್ ಪೇಳ್ವೆನ್ !
'ಅರ್ಜುನ, ನಿನಗಿದೊ ಮೆಚ್ಚಿ ಪೂಣ್ಣಪೆನ್;
ಜಗತ್ರಯದಿ ನಿನಗೆಣೆಗಳಿಲ್ಲದೊಲ್
ನಿನಗೆನ್ನಬಿಲ್ಕೆಯಂ ದಾನವೀವೆನ್ !
ನಿನ್ನ ಪೆಸರಂ ಗಗನಕೆತ್ತುವೆನ್; ಮೇಣ್ ಅದನ್
ದಿಕ್ಕರಿಲಲಾಟದೊಳ್ ರಕ್ಷಾಕ್ಷರದಿ ಕೆತ್ತುವೆನ್;
ಆಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣಂಗಿನ್ನಿಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯನ್,
ನಿನ್ನಂ ಮೀರ್ವ ಶಿಷ್ಯನ್,
ಎಂಬ ಕೀರಿಯೆ ಕಿರೀಟಮನೆ ಕಿರೀಟಿ ಎನಿಪೆನ್ !'
ಅಂದಾಂ ಪೇಳ್ವುದನ್ ಅದನೆ ಬಲ್ವಿಡಿವಿಡಿದು
ಆ ಬೇಡರಣುಗಂಗೆ ಕರುಬಿದನ್,
ಒಲ್ಲದೆನ್ನನ್ ಈ ಪೊಲ್ಲ ಗೆಯ್ಯೆಗೆ ತರುಬಿದನ್.

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ— (ಸುಯ್ಯು)

ಈಗಳೇನ್ ಮಾಳ್ವಿರಾ ಬೇಡರಣುಗಂಗೆ?

ದ್ರೋಣ— (ಬಾನೆಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ)

ಏನಾನುಮೊಂದನ್; ಪೂಣ್ಣೆ ಸಲ್ವಂತೆ, ಮೇಣ್
ಅರ್ಜುನನ ಮಚ್ಚರಾಗ್ನಿಗೆ ಬೇಳ್ವೆ ಸಲ್ವಂತೆ!

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ— (ದೃಢಧ್ವನಿಯಿಂದ)

ಪೇಳಿಮೇನ್ ಮಾಳ್ವಿರೆಂಬುದಂ.
ಅಲ್ಲದಿರೆ ಬರ್ಪೆನಾನ್ ನಿಮ್ಮ ಬೆಂಬಳಿಯೆ.

ದ್ರೋಣ— (ಕನಲ್ದು) ಬಂದೇನ್ ಮಾಳ್ವಯ್?

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ— (ದೃಢವಾಗಿ) ತಡೆವೆನನ್ಯಾಯಮಂ!

ದ್ರೋಣ— ದ್ರೋಣನ್ ತಾನೆ ತಡೆಯಲಾರದುದನ್

ಎಂತು ತಡೆವನ್, ಪೇಳ್, ದ್ರೋಣಾತ್ಮಜನ್?

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ— (ಕುಪಿತನಾಗಿ)

ಆ ಅರಸು ಮಕ್ಕಳ ಕೂಳ್ಗೆ ಆಳಾಗಿ
ಬಾಳ್ಗೋಣನೊಡ್ಡುತಿರ್ಪಿರಿ ನರಕನಕ್ರದ ಬಾಯ್ಗೆ !

ದ್ರೋಣ— (ಗಂಭೀರ ವಾಣಿಯಿಂದ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ)

ಬರಿಯ ಜೋಳದ ಪಾಳಿಯಲ್ಲು, ವತ್ಸ,
ಕೂಳ್‌ಮಿಣಿಯ ಪಿಡಿಡಿರ್ಪುದಾ ಬಿದಿಯ ಕಯ್ !

ನೂಂಕುತಿಹುದನಿಬರಂ ತನ್ನ ಲೀಲಾರ್ಥಂ.
 ಅಂತಲ್ಲದಿರೆ, ನಮ್ಮನೆತ್ತಣಿಂದಲೂ ಕರೆದು
 ಒಯ್ದು ತಂದೀ ನೃಪಾಲರೂಳಿಗಕೆ ತಳ್ಳುತಿರ್ದುದೆ
 ಈಶ್ವರೇಚ್ಚಾರೂಪದಮ್ಮ ಕರ್ಮಪಾಶಂ?
 ವತ್ಸ, ಉಬ್ಬೆಗಂಗೊಳ್ಳದಿರ್ ನೀನ್;
 ದೈವವೊಂದೊಳ್ಳಟ್ಟಿಯಂ ಸೂಚಿಸಿಪುರ್ವದ ನನಗೆ.
 ಆ ದೈವಮಂ ನೆಮ್ಮಿ ಕೆಲಸಮಾಳ್ವೆನ್,
 ತಣಿಯುವಂತರ್ಜುನಂ,
 ಸಲ್ಲಂತೆ ನಾನಿತ್ತ ವಚನಂ, ಮೇಣ್
 ಏಕಲವ್ಯಂಗೊದಗದೊಲ್ ಆವುದುಂ ಪೆರ್ಕೇಡು.

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಕರ್ಣಂಗೆ ಪರಶುರಾಮನಂ ಗೆಯ್ದವೋಲ್.....

ದ್ರೋಣ- ಚಿಃ ಚಿಃ ಅಂತಲ್ಲ ನನ್ನ ಬಗೆ !
 ಆದೊಡಂ ನೀಂ ಪರಶುರಾಮನಂ ತೆಗಳದಿರ್.

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಮತ್ತೇನ್? ಪೊಗಳವೇಳ್ಕುಮೊ?

ದ್ರೋಣ- ನೀನಿನ್ನುಂ ಕಿರಿಯನ್, ಅಜ್ಞನ್.

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಭಕ್ತಿಯಿಂ ಸೇವಿಸಿದ ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ಶಾಪಮಂ
 ಕೊಟ್ಟಾ ಕೊಡಲಿಗೊರವಂ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನ್ !

ದ್ರೋಣ- ಮುಂದಪ್ಪುದಂ ಯೋಗದೃಷ್ಟಿಯೊಳರಿತು
 ಚರಿಸುವಾತನ್ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನ್ ವಲಂ !

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಏನ್ ಯೋಗಮೊ ! ಏನ್ ದೃಷ್ಟಿಯೊ?
 ನಿಮ್ಮನ್ನರಪ್ಪ ಗುರುಗಳ ಮಾರ್ಗಮಚಿಂತ್ಯಂ !

ದ್ರೋಣ- ವತ್ಸ, ಕಲಿ ಕೈದುವಂ ಸಮೆಯವೇಳ್ಕುಂ ದಿಟಂ.
 ಸಮೆದ ಮಾತ್ರದಿ ಸಮೆದ ಕೈದುಗಳನೆಲ್ಲಮಂ,
 ಸಮೆಯದೊಚಿತ್ಯಮಂ ಪಾತ್ರದೊಚಿತ್ಯಮಂ
 ಹಿತಾಹಿತೊಚಿತ್ಯಮಂ ಮತ್ತೆ ದೈವೇಚ್ಚಿಯಂ
 ತಿಳಿಯದೆಯೆ, ತೂಗದೆಯೆ, ಬಗೆಗೊಳ್ಳದೆಯೆ,
 ಪೊಳೆವ ಕೈದುವ ನಿಶಿತಕಾಂತಿಗೆ ಮನಂ ಸೋಲ್ವು
 ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ ವೇಳ್ಕುಮೆಂಬುದು ಮರುಳ್ತನಂ.
 ಕಬ್ಬಿಗಂ ತನ್ನೊಳಿಪುರ್ವಮೆಗಳನೆಲ್ಲಮಂ
 ಒಂದೆ ಕಬ್ಬದೊಳೊರ್ಮೆಯೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್
 ಬೆಳ್ತನಂ; ಕಬ್ಬಂ ಕೆಡುಗುಮಲ್ಲೆ !
 ಕೈದುವಂ ಸಮೆಯುವಾತಂಗೆ ಅದನ್ ಮುರಿಯಲುಂ,
 ಸಮೆಯಕ್ಕೆ ತಗುವವೋಲದರ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯನಿಶು
 ಸಂಯಮಿಸಿ ದಿವ್ಯಲೀಲಾ ನಿಯಮಕನುಗೊಳಿಸಲುಂ,

ಅನಿವಾರ್ಯಮಾದೊಡಾ ಕೈದುವಂ
 ಮುಂದೆ ಬರ್ಪೊಂದನ್ಯ ರಣಲೀಲೆಗೋಸುಗಂ
 ಒರೆಗಿಕ್ಕಿ ಬದಿಗಿರಿಸಲುಂ, ತಿಳಿಯವೇಳ್ಳುಂ.
 (ಇಬ್ಬರೂ ತುಸುಹೊತ್ತು ನೀರವವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ)
 ಚಿಂತಿಸದಿರ್, ವತ್ಸ,
 ನಿನ್ನ ಕೆಳೆಯಂಗಾ ಏಕಲವ್ಯಂಗಿನಿತು ಪೆರ್ಕೇಡಡಸದೊಲ್
 ಸಲಿಸಿ ಬರ್ಪೆನಾ ಬೀಭತ್ತುವಿಂಗಿತ್ತ ವಚನಮನ್.
 ನೀನ್ ಮರಳ್ ಬೀಡಿಂಗೆ.

ನೀನ್ ಬಂದೊಡೆನ್ನೊಡನೆ, ಕೇಳ್,
 ಇರ್ಮಡಿಸುಗುಂ ನನ್ನ ಧರ್ಮಸಂಕಟಂ !

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಅರ್ಜುನಂಗಿತ್ತಂತೆ ನನಗೀಗಲಿತ್ತಿಹಿರಿ
 ಭಾಷೆಯಂ, ಏಕಲವ್ಯಂಗಾವುದುಂ ಕೇಡಾಗದೊಲ್.

ದ್ರೋಣ- (ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ) ಪೆರ್ ಕೇಡಡಸದೊಲ್.
 (ಗೆಲ್ಲುಲಿ ಕೊಂಬಿನ ಕೂಗುವೆರಸಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ)
 ಅವರೈತರ್ಪ ಮುನ್ನಮೆಯೆ ನೀನ್ ಪೋಪುದೊಳಿತು.
 ಕಂಡಮೇಲ್ ಮರಳಲೀಯನ್ ನಿನ್ನನ್ ಏಕಲವ್ಯನ್.
 (ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಕಾಲೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)
 ಮಾಳ್ಪುದನ್ ಮಾಳ್ವೆನ್ ! ತಾನ್ ಅಪ್ಪುದಕ್ಕೆ !
 ಸರ್ವಜ್ಞಂ ಸರ್ವಶಕ್ತಂ ಆ ದೈವಮಿರ್ಕುಂ !

[ಜನರ ಗೆಲ್ಲುಲಿ ಬಳಿಸಾರುತ್ತದೆ. “ಗೆಲ್ ನಮ್ಮೊಡೆಯಾ !” “ನಲ್ ನಮ್ಮರಸಾ !” “ಗೆಲ್ ಹೋ ! ನಲ್ ಹೋ !” ಎಂಬ ಘೋಷಗಳು ಬರುವತ್ತ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಾನೆ.]

ದೃಶ್ಯ ೨

ಯಜ್ಞ

[ಮೊದಲನೆಯ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಜಲಪಾತ, ಬಂಡೆಗಳು, ಶಿಲಾವೇದಿಕೆ, ದ್ರೋಣಪ್ರತೀಕ ಇತ್ಯಾದಿ. ಇಳಿ ಹೊತ್ತು ಸೂರ್ಯನು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಗಂತಕ್ಕೆ ಅನತಿ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ನಿಲ್ ಬಂಡೆಗಳ ನೆಳಲುಗಳು ಮೂಡಲಿಗೆ ನೀಳ್ಬಿದ್ದಿವೆ. ದ್ರೋಣ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಇದಿರಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣನು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಾಡು ಹೂಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಒಂದು ಹಾರ ನೇಲುತ್ತಿದೆ. ತನ್ನ ಪ್ರತೀಕವನ್ನು ನಿಡುಹೊತ್ತು ನಿಟ್ಟಿಸಿ, ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ತಲೆದೂಗುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತೆ ಕೊರಳತ್ತಿ ದೂರನೋಡಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ದ್ರೋಣ- ಧನ್ಯನ್ ನೀನ್, ಏಕಲವ್ಯ, ಧನ್ಯನೆ ದಿಟಂ.
 ಎನಿತೆನಿತೊ ಬಾಲರ್ಕಳನ್ ನಾನ್ ಕಂಡಿಹೆನ್,
 ಕಲಿಸಿಹೆನ್, ಕಾಣೆನಾನ್ ಶ್ರದ್ಧೆಯೊಳ್ ನಿನಗಣೆಯನ್
 ಇನ್ನೆವರಮ್, ಎನ್ನ ಹಿರಿಮೆಯನೆನಗೆ ತೋರಿದಯ್;
 ಗುರುಕೃಪಾ ಮಹಿಮೆಯಂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾರಿದಯ್.
 ನೀನು ಗುರುವೆಂದೊಲಿದೆ ನನಗೆ ಗುರುತನವಿತ್ತೆ.
 ಮೇಣ್, ಗುರುವಾದೆ. (ದೂರ ಏಕಲವ್ಯ ಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡು)

ಅದೋ, ಪರ್ವತಾರಣ್ಯಚೇತನಮೆ
 ಮೆಯೊಂಡು ಬರ್ಪಂತೆ ಬರ್ಪನಾ ಏಕಲವ್ಯನ್,
 ಗಾತ್ರ ಭವ್ಯನ್ ! ದಿವ್ಯಮವನಾ ಪಿಡಿದ ಚಾಪಂ,
 ಉಪಾಸನಾ ಶಕ್ತಿರೂಪಂ ! ಅಃ ಏನ್ ವಿನಯಶಾಲಿ !
 ಅದೆಂತೆನ್ನನಾದರಿಸಿದನ್ ! ಅದೆಂತೆರಗಿ
 ಪೂಜೆಗೈದನ್ ! ನನ್ನೆರ್ದೆಯ ಕಳ್ತಲೆಯ ಗವಿಯ
 ದುರಭಿಸಂಧಿಯ ಪಾಪ ಘೂಕಾಕ್ಷಿ ತಾನ್
 ಅವನೆರ್ದೆಯ ಸರಳಗೌರವ ದೀಪ್ತಿಗಳ್ಳಿ
 ಕಣ್ ಮುಚ್ಚಿದುದು, ನಾಣ್ಣಿ ಕುಗ್ಗಿದೋಲ್. ಆ ನಾಗರಿಕ
 ನೃಪಕುಮಾರರ ವಿನಯಮೇಗಳುಂ ಫಲವಾದಿ.
 ಕಾಣೆನಾನ್ ಇಂತಪ್ಪ ನಿಷ್ಕಾಮಮಂ ಭಕ್ತಿಯಂ.
 ಅವನಾ ಕೃತಜ್ಞತೆಯೊ, ಶರಧಿಯೊಲ್ ಅಮೇಯಪರಿಧಿ.
 ಅಂದವನ್ ಬಂದಂದು ನಾನಿತ್ತುದಾದೊಡಮೇನ್?
 ಅಲ್ಲಂ! ಆ ಅಲ್ಲದಿಂದೆಂತಪ್ಪ ಭೂಮಮಂ
 ಸಾಧಿಸಿರ್ಪನ್ !-ಸವ್ಯಸಾಚಿಯ ಕರುಬು ಬರಿಯ

ಕರುಬಲ್ಲು; ಭಯಮದಕೆ ಹೃದಯಕಾರಣಮಪ್ಪೊಡಂ
ಸಕಾರಣಂ !

(ಏಕಲವ್ಯನು ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಮುಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತಾ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ತುಂಬಿದ ಬತ್ತಳಿಕೆ ಬೆನ್ನ
ಮೇಲಿದೆ.)

ಏಕಲವ್ಯ— (ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ) ಆಚಾರ್ಯ, ತಂದೆನಿದೊ ಚಾಪಮನ್;
ಏನ್ ಬೆಸಸು ತೋರ್ದಪೆನ್.

ದ್ರೋಣ— ತೋರ್, ವತ್ಸ, ಕಣ್ತಣೆಯೆ
ಕಾಣ್ಣೆನಾ ನಿನ್ನ ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಬಿಲ್ ಜಾಣ್ಣೆಯನ್.

ಏಕಲವ್ಯ— ನೀನ್ ಕೊಟ್ಟುದಾ ಜಾಣ್ಣೆ ! ನನ್ನದೆಂತಕ್ಕುಮ್?

ದ್ರೋಣ— ನಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುವಾ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಮೆ
ಜಗದ್ಗುರು, ಏಕಲವ್ಯ. ಬೇರೆ ಗುರುವುಂಟೆ?
ನರಗುರು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರನ್.

ಏಕಲವ್ಯ— (ಆಚಾರ್ಯನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ನೋಡುತ್ತಾ) ಅಂತಪ್ಪೊಡಾ
ಚಿಚ್ಚಕ್ಕಿ ಪರಿಯಲೈ ಪಾತ್ರನಪ್ಪಾತ್ರನುಂ
ಪೂಜ್ಯನ್, ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರನುಂ.—ಪೂಜ್ಯ,
ಪೇಳ್, ಒದಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೀರ್ ಪರಿದುಬರ್ಮುಮೆ
ನಾವ್ ಕರೆವ ತಾಣಕ್ಕೆ?—ಬೆಸಸು, ತೋರ್ಪೆನಾನ್
ನೀನ್ ಕಲಿಸಿದಾ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ !

ದ್ರೋಣ— (ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ, ಏನನ್ನೊ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಮೇಲೆ ನೋಡಿ)
ಕಾಣ್ಬುದೇನಾ ಗಗನ ಪಕ್ಷಿ?

ಏಕಲವ್ಯ— (ದಿಟ್ಟಿಸಿ) ಮುಗಿಲಾಚೆ ಮರೆವೋದುದಾ ಚುಕ್ಕೆ !

ದ್ರೋಣ— ಮರೆಯಾದೊಡೇನ್ ಕಣ್ಣೆ? ಕಿವಿಮರೆಯೆ ಕೇಳ್ಳ ಉಲಿ?

ಏಕಲವ್ಯ— (ಆಲಿಸಿ) ಆಃ ಎನಿತು ಸವಿ ! ಅದನೆಂಬರ್ ಪೊಂಗುಳಿ.
ಎಳೆವೆಯಿಂದಾ ದನಿಯನೆನಿತೊ ಸೂಳ್ ಕೇಳಿಹೆನ್;
ಅಬ್ಬೆಯಾ ತೋಳ್ತೊಟ್ಟಿಲೊಳ್ ಪಟ್ಟು ಕೇಳಿಹೆನ್;
ಅಯ್ಯನೊಡನಾಂ ತಿಪ್ಪತಿಪ್ಪಂ ಪಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು
ಮಲೆತಲೆಯನಲೆವಂದು ನವಿರ್ನಿಮಿರಿ ಕೇಳಿಹೆನ್;
ಮತ್ತೆನಿತೊ ಸೂಳ್ ಅದಕೆ ಮಾರುಲಿಯ ಕೊಡುವಂತೆ
ಕರೆದು ಕರೆದಣಕಿಸಿಹೆನ್ ಆನ್ ಅದನ್ ! ಆದೊಡಂ
ಆಲಿಸುವೆನೇಗಳುಂ ಅದುವೆ ಮೊದಲೆಂಬವೋಲ್.

ದ್ರೋಣ— (ಬಾನೆಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ) ಎಚ್ಚು ಕೆಡವದನ್.

ಏಕಲವ್ಯ— (ಬೆಚ್ಚಿ ಹಿಂಜರಿದು) ಆಗದಾಗದು, ಆರ್ಯ !

ದ್ರೋಣ— ಕಾಣದಿದೊಡಮೇನ್? ಕೇಳ್ವುದದರಾ ಕೊರಳ್.
ಶಬ್ದವೇಧಿಯನರಿವೆಯಲೈ? ನೋಳ್ವಮ್.

- ಏಕಲವ್ಯ- ಇದೇನಿದಾರ್ಯ? ಅರಿಯದನೊಲ್ ಆಡುತಿರ್ಪಯ್ !
 ದ್ರೋಣ- (ಮರೆನಗೆ ನಗುತ್ತಾ)
 ನೋಳ್ವಮ್ ನಿನ್ನ ವಿದ್ಯಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಂ:
 ಇಸು, ಏಕಲವ್ಯ,
 ಏಕಲವ್ಯ- ಅಪರಾಧಮಿಲ್ಲದಾ ಸಾಧುವಂ ಕೊಲಲ್ಕಲ್ತು,
 ಆಚಾರ್ಯ, ಆ ವಿದ್ಯೆಯಂ ನೀನಿತ್ತದೆನಗೆ.
 ಮುನಿಗುಂ ಮಂತ್ರಾಧಿದೇವತೆ; ಮೇಣ್,
 ದಿವ್ಯ ವಿದ್ಯಾ ಬಲದಿ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನೆಸಗೆ
 ಧರ್ಮಂ ಋತಚ್ಯುತನೆನಗೆ ತಾನುಗ್ರಮಕ್ಕುಂ: ಮೇಣ್,
 ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿ ತಾನೊಡನೆ ತಿರೋಹಿತಮಕ್ಕುಂ; ಮೇಣ್,
 ಆತ್ಮ ಹಾನಿಯಿಂ ಸರ್ವನಾಶಮಕ್ಕುಂ.-
 ತಾಮದನೆಲ್ಲಮಂ ಬಲ್ಲಿರಾದೊಡಂ,
 ನನಗಿದು ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲೆ, ಈವೊಳ್ಳು !
 ದ್ರೋಣ- (ತೆಕ್ಕನೆ ಮುಂಬರಿದು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ)
 ಪುಣ್ಯವಂತನ್ ನೀನ್, ಏಕಲವ್ಯ !
 ಬರ್ದುಕಿದಯ್,
 ನೀನ್ ಬರ್ದುಕಿ ನನ್ನನುಂ ಬರ್ದುಕಿಸಿದಯ್ !-
 ನಿನಗಲ್ಲಿದು ಪರೀಕ್ಷೆ, ನನಗುಂ ಕಣಾ !
 ವತ್ಸ, ನೀನೆಂತರಿವಯ್
 ನನಗಾಗುತಿರ್ಪಾ ಪರೀಕ್ಷೆಯಂ?
 ನಿನಗೆಂತುಸಿರ್ವನ್ ಅದನ್? (ನಿಡುಸುಯ್ಯುತ್ತಾನೆ.)
 ಏಕಲವ್ಯ- ಗುರುವಿಗಿನ್ನಾವುದೊ ಪರೀಕ್ಷೆ? ಶಿಷ್ಯಾಭ್ಯುದಯಮಲ್ಲೆ?
 ದ್ರೋಣ- ಶಿಷ್ಯರಿರ್ವರ್ ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳ್ ಪುರುಡಿರ್ಸಲ್?
 ಒರ್ವನೇಳ್ಗೆಗೆ ಮತ್ತದೊರ್ವನ್ ಕರುಬಲ್?
 ಏಕಲವ್ಯ- ಚಿ: ಕರುಬೆ ಕಿಳ್ತನಂ ! ಅದರೊಳುಂ
 ಗುರುವದೊರ್ವಂಗೆರ್ವರುಂ ಶಿಷ್ಯರೆನೆ
 ಅವರ್ ಸೋದರರ್.
 ಸೋದರನ್ ಸೋದರನ ಏಳ್ಗೆಗೆ ನಲಿಯವೇಳ್ಕುಂ.-
 ಅವನೇಳ್ಗೆ ಇವನೇಳ್ಗೆಯಲ್ಲೆ?
 ಅವನ ಬಲಮಿವನ ಬಲಮಲ್ಲೆ?
 ಅವನ ಉನ್ನತಿ ತನಗುಮುನ್ನತಿಯಲ್ಲೆ?
 ದ್ರೋಣ- ಅಂತಪ್ಪ ಶಿಷ್ಯನಂ ಪಡೆದ ಗುರು ಸುಕೃತಿ ದಲ್ !
 ಆ ಸುಕೃತಮೆನ್ನದಲ್ತು !
 (ಸುಯ್ಯು ಅಂತಸ್ಸಂಕಟವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾನೆ.)

- ಏಕಲವ್ಯ- ಆಚಾರ್ಯನಿಂತಪ್ಪ ಸಂಕಟಕೆ
ನಾನಾಗದಿರೈ ಕಾರಣಂ.
- ದ್ರೋಣ- (ಅಧೋವದನನಾಗಿ)
ನೀನಲ್ಲ; ನಿನ್ನಿಂದಮಾ ಕಾರಣಂ!
- ಏಕಲವ್ಯ- ಆಚಾರ್ಯ, ನಿನ್ನ ಕೃಪೆ:
ನನ್ನ ಹೃದಯದೊಳಿನ್ನಿತ್ತಾದೊಡಂ ತಾವಿರದ
ಅಂತಪ್ಪ ಕರುಬೆಂಬ ಪೇಸಿಂಗೆ.
- ದ್ರೋಣ- ಬಲ್ಲೆನ್, ವತ್ಸ; ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಈ ಸಂಕಟಂ.
ಏಕಲವ್ಯ- ಅದಕೆ ಪರಿಹಾರಮೆನ್ನಧೀನಮಿಪೋಡೆ
ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ನಿನ್ನಡಿಗ್ಗೆ,
ಗುರುದೇವ. ಮೇಣ್....
- ದ್ರೋಣ- ನಿನ್ನಧೀನಮೆಂ ಇರ್ಪುದಾದೊಡಂ...
(ಮಾತು ಪೂರೈಸದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ದೂರಗತ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)
- ಏಕಲವ್ಯ- (ದೃಢವಾಣಿಯಿಂದ)
ಸಮರ್ಪಿಸಿದೆನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ನಿನ್ನಡಿಗ್ಗೆ.
ಆವುದಾದೊಡಮದನ್ ಬೆಸಸು ನೀನ್, ಆಚಾರ್ಯ.
- ದ್ರೋಣ- (ಮುನಿದು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿ)
ಕಟುಕನಂ ಬೆಂಬಳಿವಿಡಿದು ಪೋಪ ಕುರಿಯಂತೆ
ನಡೆಯದಿರ್, ಏಕಲವ್ಯ.
- ಏಕಲವ್ಯ- (ನಗುತ್ತೆ) ನೀನ್ ಕಟುಕನುಮಲ್ಲ, ನಾನ್ ಕುರಿಯುಮಲ್ಲ.
ಆಚಾರ್ಯ.
- ದ್ರೋಣ- (ತನ್ನ ಮೇಲೆ ತಾ ಮುನಿದು)
ನೀನ್ ಕುರಿಯಹುದೊ ಅಲ್ಲೋ?
ನಾನಂತುಂ ಕಟುಕನ್ ದಿಟಂ!
ನಂಬಿದವನಂ ಕೊರಲ್ ಕೊರೆವ ಕಜ್ಜಮಂ
ಕೈಕೊಂಡು ಬಂದೆನ್.
- ಏಕಲವ್ಯ- ಆ ಹೊಣೆ ಅದೇನಿಪೋಡಂ ನಿನ್ನದಾರ್ಯ.
ನೀನೀವ ಪೊರೆಯಂ ಪೊರುವುದೆನಗೆ ಕಾರ್ಯ!
- ದ್ರೋಣ- ನೀನಂದು ಆ ಪಾಂಡುಪುತ್ರಂಗೆ
ಶಬ್ದವೇಧಿ ವಿದ್ಯೆಯಂ ಮರೆದು
ಸಿಲ್ಲಿಸಿದೆ ನನ್ನನೀ ಧರ್ಮಸಂಕಟಕೆ.
- ಏಕಲವ್ಯ- ಕರುಬಿದನೆ ನನಗೆ ಆ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋತ್ತಮನ್?
ದ್ರೋಣ- ನಾನವಂಗೊಂದು ಸಮಯದೊಳಿತ್ತ ವಚನಂ
ಭಂಗವಡೆದತ್ತು ನಿನ್ನತ್ತೇಣಿ!

- ಏಕಲವ್ಯ- (ಬೆಚ್ಚಿ) ನಾನರಿಯೆನಂತಪ್ಪ ಪಾಪಮಂ.
- ದ್ರೋಣ- ನೀನರಿಯೆಂದೊಡಂ ನನಗಾಯ್ತು ವಚನಭಂಗಂ.
- ಏಕಲವ್ಯ- ವಚನಮೇನ್? ಭಂಗಮೇನ್? ಬೆಸಸು ಪರಿಹಾರಮನ್,
ಪರಿಹಾರಮಿಪೋಡೆ; ಅದಿಲ್ಲದಿರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮನ್ !
- ದ್ರೋಣ- ಲೋಕತ್ರಯಂಗಳೊಳ್ ನಿನಗೆ ಸಮನಿಲ್ಲದೊಲ್
ನಿನಗಾಂ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಂ ಕಲಿಪೆನೆಂಬುದು
ಅರ್ಜುನಂಗಾನಿತ್ತ ವಚನಂ.
ನಾನೆ ಗುರುವೆಂದೆನಗೆ ಶಿಷ್ಯತ್ವಮಂ ನೀನೊಪ್ಪಿ,
ಅರ್ಜುನಂ ಕರುಬುವೊಲ್ ಬಿಲ್ಬಿಜ್ಜೆಯಂ ಮೆರೆದೆ
ನಿನ್ನಿಂದೆ ಸಂಭವಿಸಿದತ್ತಾ ವಚನಭಂಗಂ.
ನಾನಿತ್ತ ವಚನಕ್ಕೆ ಭಂಗಮೈತರದಂತೆ, ಮೇಣ್
ಅರ್ಜುನನ ಅದ್ವಿತೀಯತೆ ಲೋಕತ್ರಯಕೆ ನಿಲ್ಲಂತೆ
ನೀನಿಸಿತು ಶಕ್ತಿಯಂ ತ್ಯಾಗಮಾಳ್ಳುದೆ ಅದಕ್ಕೆ
ತಗುವ ಪರಿಹಾರಮ್. ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯೆ ಗೆತ್ತದಂ
ನಾಂ ಕೇಳ್ವದಂ ಕುಡುವುದೆಯೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮ್ !-
ಬಾಯಿ ತೆರೆದಾಡುವೀ ಕ್ಲೇಶಮಂ ತಪ್ಪಿಸಲ್
ಪರಿಕಿಸುವ ನೆವದಿಂದೆ ನಾಂ ಬೆಸಸಿದೆನ್ ನಿನಗೆ,
ಇಸಲ್ಕಾ ವಿಯದ್ವಿಹಾರಿಯಂ ಪಕ್ಷಿಯಂ !
ನೀನೆಲ್ಲಿಂದೊಡಂ ಒಪ್ಪಿ, ಎಳ್ಳರ್ ಮರೆದು
ಬಿಜ್ಜೆಯಂ ಮೆರೆವ ಪೆರೆಗೆ ಧರ್ಮಮಂ ತೊರೆದು
ತಪ್ಪಿ ನಡೆದಿದೆಯಾದೊಡೆ ಸುಲಭದಿಂದೆನಗೆ
ಲಭಿಸುತಿದ್ವತ್ತು ನನ್ನಾಶೆ. ಆ ಕೈತವಕೆ
ಪೊರಗುಳಿದು ನೀನೆನ್ನನುಂ ಕಿತವತ್ವದಿಂ
ಪಾರುಗಾಣಿಸಿ ಪೊರೆದೆ.
- ಏಕಲವ್ಯ- ಮುಂತೆನಗೆ ಬಚ್ಚಿಯೇನ್?
ಬೆಸಸು, ಆಚಾರ್ಯ. ಇತ್ತ ಗುರುವಿಂಗೀವುದೇನ್
ತ್ಯಾಗಮೆ? ಪರಮ ಸಂಪದಮದುವೆ ಪುರುಷಾರ್ಥ
ಸಾಧನಂ ! ನಿನ್ನಿಂದೆ ಕಲ್ಪನಧ್ಯಾತ್ಮಮಂ.
ಪಡೆವುದೆಲ್ಲಂ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಲ್ಲೆ, ಆರ್ಯ? ಮೇಣ್,
ಪೂರ್ಣಮಂ ಕೊಡದೆ ಪಡೆದಪೆವೆಂತು ಪೂರ್ಣಮಂ?
ಬೆಳ್ಳೆಯೇನ್ ವೇಳ್ಕುಮಾ ದಕ್ಷಿಣೆಯನೊರೆ, ತೊರೆದು
ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಮಂ.
- ದ್ರೋಣ- ನಾಣ್ಣುತಿಹುದಾಡಲಾ ಅಲ್ಪಮಂ
ಈ ಜಿಹ್ವೆ.

- ಏಕಲವ್ಯ- ನನ್ನ ಗುರುವಿನ ಜಿಹ್ವೆಯಾಡಿದುದೆ
ಗುರುವಕ್ಕುಂ; ಆಗದಲ್ವ ಅದೆಂದಿಗುಂ.
- ದ್ರೋಣ- ಅದು ದಿಟವೆ. ಅಲ್ವಮಲ್ತಾನ್ ಕೇಳ್ವ ದಕ್ಷಿಣೆ.
- ಏಕಲವ್ಯ- ಏಕಲವ್ಯನ ಕೊಡುವ ಕಾಣ್ಕೆಗಲ್ಲತ್ತಮೊದಗದಿರ್ಕೆ.
- ದ್ರೋಣ- ನಾನ್ ಕೇಳ್ವ ದಕ್ಷಿಣೆ ಮಿಗಿಲ್ ನಿನಗೆ ಹರಣಕಿಂ.
- ಏಕಲವ್ಯ- ಧರ್ಮಮೋ? ಸತ್ಯಮೋ? ಪೌರುಷಮೋ?
ಪ್ರಾಣಕಿಂ ಮಿಗಿಲಾವುದಿನ್!
- ದ್ರೋಣ- (ತುಸು ತಡದು) ಬೆರಳ್! ಪೆರ್ಬೆರಳ್!
- ಏಕಲವ್ಯ- (ಚಕಿತನಾಗಿ) ಆ.....?
- ದ್ರೋಣ- (ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ) ದಕ್ಷಿಣೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣದ ಪೆರ್ ಬೆರಳ್!
ನಿನ್ನ ಬಿಲ್ ಬಿಜ್ಜೆಗುಸಿರಪ್ಪ ಆ ಪೆರ್ ಬೆರಳ್!
ಬಾಣಮಂ ಪಿಡಿದು ಸಿಂಜಿನಿಗುಯ್ವ ಪೆರ್ ಬೆರಳ್!-
ಕೆಮ್ಮನಿದರ್ಪೆ ಏಕೆ? ದುಮ್ಮಾನಮೋ, ವತ್ಸ?
- ಏಕಲವ್ಯ- (ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿ) ದುಮ್ಮಾನಮಲ್ತು, ಆಚಾರ್ಯ,
ಪೋದಿರುಳ್ ಕಂಡ ಕನಸೊಂದಂ ನೆನೆಯುತಿರ್ದೆ.
ಕೇಳ್, ಆರ್ಯ; ಸರ್ವಮಂ ನಿನಗಾಂ ಸಮರ್ಪಿಸಲ್
ಮನದಂದೆನೀ ಬೆರಳ್ ಅದೇನ್ ಪಿರಿದಲ್ತು,
ಪೆರ್ಬೆರಳ್ ತಾನಾದೊಡಂ!-(ನಸುನಗುತ್ತಾನೆ)
- ಅರ್ಜುನಂ
- ತೃಪ್ತನಪ್ಪನೆ, ಆರ್ಯ, ನನ್ನ ಬೆರಳೊಂದರಿಂ?
ಪೋದಿರುಳ್ ಕಂಡ ಕನಸಿನೊಳೊರ್ವ ನೀಲಾಂಗನಂ.
ಹಡೆಯೆತ್ತಿದೆರಡು ಸರ್ಪಗಳವನ ತೋಳುಗಳ್!
ಕೇಳ್ವನಾತನ್ ತನಗೆ ಕೊರಳೆ ಬಲಿವೇಳ್ಳೆಂದು.
ಕೊಳ್ಳೆಂದೆ ನಾನ್! ಕೊರಳನೆಯೆ ಬಲಿಯಿತ್ತವನ್
ಬೆರಳೊಂದನೀಯಲಂಜುವನೆ? ತೃಣಕೆಣೆಯೆಲ್ತೆ?
- ದ್ರೋಣ- ಕೊಟ್ಟ ಮಾತದು ಸಲ್ಲದೆನ್ನಾಸೆ;
ಒಲಿದ ನಿನ್ನಂ ಕೊರಳ್ ಕುಯ್ವದಲ್ತು!-(ಚಿಂತಿಸಿ)
ಜೀವಿಗಳ ಕರ್ಮ ಜಟಿಲತೆ, ಏಕಲವ್ಯ, ಈ
ಕುಟಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ ನಿಯೋಜಿಪುದು
ದೇವನಿಚ್ಛೆಯ ದಿವ್ಯಲೀಲಾ ಪ್ರಯೋಜನಕೆ.-
ಪೋದಿರುಳ್ ನೀನ್ ಕಂಡುದೇನ್ ಆ ಕನಸು? ಪೇಳ್.
- ಏಕಲವ್ಯ- ನಿಂದೆಯೊಳಲೆಯುತಿರ್ದೆ ಕನಸಿನೊರ್ ಕಾಡಿನೊಳ್.
ಕೇಳ್ವದೊಂದೇಣನ ಕೊರಲ್. ಓಡಿದೆನ್, ಕಂಡೆನ್,
ಆಕ್ರಮಿಸಲಿದರ್ ಪುಲಿಯಂ. ಕಿಳ್ಳ ಕತ್ತಿಯಂ

ಪಿಡಿದು ಮೇಲ್ವಾಯ್ದೆನ್. ಬಣ್ಣದ ಬುಗ್ಗೆ ನೆಗೆವೊಲ್
 ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ ಬಂದಪ್ಪಿತಾ ಬಗ್ಗೆನೆನ್ನಂ. ಪೊಡೆಗೆ
 ಗುರಿಯಿಟ್ಟಿರಿದೆನದರ ನೆತ್ತರ ಬುಗ್ಗೆ ಚಿಮ್ಮುವೋಲ್.
 ಒಡನೆ, ಪುಲಿ ಮರೆಯಾದುದದರ ಮೆಯ್ಯಿಂ ಮೂಡಿ
 ನಿಂದನೊರ್ವನ್ ನೀಲದೇಹಿ. ಕುಣಿದುದು ನವಿಲ್
 ತಲೆಯ ಮೇಲೆ. ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿದುರಗಗಳ್ ತೋಳ್ಗಳೋಲ್
 ತೂಗಿದುವು, ಭುಜದೇಶದಿಂ ಪೊಣಿ, ಕಂಡೊಡನೆ
 ವೈರಂ ಮಾಣ್ಣದೆನಗೆ; ಸಂಚರಿಸಿತಾತ್ಮದೊಳ್
 ಪೂಜ್ಯಭಾವಂ. ನಲಿದು ಕೈಮುಗಿದು ಕೇಳಿದೆನ್:
 “ನೀನಾರ್, ಮಹಾತ್ಮ?” “ನಾ ನಿನ್ನ ಪರಮಾತ್ಮ!”
 ಎಂದು ನಕ್ಕನ್, “ನಿನ್ನ ಕೊರಳನಪ್ಪಲೆಂದು
 ಮೈದೋರ್ದೇನೀ ಫಣಿಗಳೆನ್ನ ತೋಳ್!” ಹೆದರಿಕೆಗೆ
 ಬದಲೆನಗೆ ಮೋಹಮುಕ್ತಿದುವನ ಮೇಲೆ. “ಕೊಳ್,
 ಕೊಳ್ ಎನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ!” ಎನುತೆ ಅವನೆರ್ದೆಗೆ
 ನುಗ್ಗಿದೆನ್. ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ಸುತ್ತಿದುವು ನನ್ನ ಕೊರಳಂ
 ಆ ಸರ್ಪಬಾಹುದ್ವಯಂ. ಹರ್ಷ ಪುಲಕಿತನ್.
 ಆನಂದ ಚಕಿತನೆನ್, ಮೈತಿಳಿದೆನಾ ಸ್ವಪ್ನದಿಂ!

ದ್ರೋಣ-

(ನಿಡುಸುಯ್ದು)

ನಿನ್ನ ಕನಸಂ ಕೇಳೆನಗೆ ನವಿಲ್ ನಿಮಿರುತಿದೆ!
 ದೇವಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನ್ ಅರ್ಪಿತಾತ್ಮನ್, ವತ್ಸ.
 ಭಗವದರ್ಪಿತಮಾಗೆ, ಸಾವುದುಂ ಬರ್ದುಕುವೊಲ್
 ಶ್ರೇಯಸ್ಕರಂ.

ಏಕಲವ್ಯ-

(ಧ್ಯಾನದಿಂದೆಚ್ಚತ್ತವನಂತೆ)

ಕಲಿಕರದ ಕಾರ್ಮುಕದ ಹೆದೆಯೇರಿ
 ಸಮರದೊಳ್ ಕಾದುವಾ ಕರ್ಮಮಯ ಕೈದುವೊಲೆ,
 ಬತ್ತಳಿಕೆಯಂ ಸೇರಿ, ಬೇನ್ನೇರಿ, ತಾಳೈಯಿಂ
 ತನ್ನ ಸೂಳಂ ಕಾಯ್ವು ಕೈದುವ ಅಕರ್ಮಮುಂ
 ಸಾರ್ಥಕಂ, ಮೇಣ್, ಕೃತಕೃತ್ಯಮಕ್ಕುಂ.
 ಮೊದಲೆ ಹೆದೆಯೇರುವೊಂದು ತವಕಮಾ ಅರ್ಜುನಗೆ!
 ಕಲಿಯ ಕಯ್ ತುಡುಕಿದಂದೇರ್ದೆನಾನ್ ಸಿಂಜಿನಿಗೆ.
 ಕಾಯ್ವುದುಂ ಕರ್ಮಮೆಯೆ, ಭಗವನ್ನಿಷಂಗಮಂ
 ಸೇರ್ದ ಬಳಿಕಂ! ಬತ್ತಳಿಕೆಯಂ ಸೇರಿ, ಶಿವನ
 ಬೆನ್ನೇರ್ವುದಲೆ ಮುಖ್ಯಂ! ಬಾ, ಗುರುವೆ;
 ಕೊಳ್ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ ಇದನ್! ಗೆಲೆ ಧರ್ಮಂ!

ಗೆಲೆ ದೈವೇಚ್ಛೆ! ನಿಮ್ಮ ವಚನಂ ನಿಲೆ!

ಮೇಣ್ ಅರ್ಜುನನ ಪೆರ್ ಬಯಕೆಯುಂ ಸಲೆ!

(ಬತ್ತಳಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಅಗಲಬಾಯಿಯ ಬಾಣವನ್ನು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕಿತ್ತು ತೆಗೆದು,

ಶಾಂತಗಮನದಿಂದ ದ್ರೋಣನ ಪ್ರತೀಕದ ಬಳಿಗೆ ಸಾರ್ಧ ಮೋಣಕಾಲೂರಿ)

ಕೊಳ್, ಗುರುದೇವ, ನಿನಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆ,

ದಕ್ಷಿಣದ ಪೆರ್ ಬೆರಳಿದಂ!

ಪರಕೆಗೆಯ್, ಪೊರೆ ನಿನ್ನ ಕಂದನಂ!

[ಬಲಗೈಯ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಹಾಸುಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು, ಎಡಗೈಯ ಬಾಣದಿಂದ ಅದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ನೆತ್ತರು ಚಿಮ್ಮಿ ಮಡು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆ ಮಡುವಿನ ನಡುವೆ ತುಂಡಾದ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೇಲೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕೆನ್ನೀರು ಸೋರುವ ಗಾಯವನ್ನು ಎಡಗೈಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಮರೆಹಿಡಿದು, ವಿಷಣ್ಣನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ದ್ರೋಣನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ]

ಮರ್ದ್ವಿಕ್ಕಿ ಬೇಗದಿಂ ಬಂದಪೆನ್, ಆಚಾರ್ಯ.

[ಎಂದು ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅವನು ಹೋದತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ತುಂಬಿ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು, ಅವನು ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ಮೇಲೆ ದ್ರೋಣನು ಪ್ರಯಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣ ಪ್ರತೀಕದ ಬಳಿಗೆ ಮಲ್ಲಗೆ ನಡೆದುಬಂದು ಮಡುನಿಂತ ನೆತ್ತರನ್ನೂ ಅದರ ನಡುವಿದ್ದ ಬೆರಳ ತುಂಡನ್ನೂ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸಂಕಟವುಕ್ಕಿ ತೋರುವಂತೆ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.]

ದ್ರೋಣ— ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕಮಾರ, ನಿನ್ನಸೂಯಾಗ್ನಿ ತಣಿಯಲಿದೊ
ಬಿಯದ ಬಾಲಕನೀ ಬೆರಳ ಬೇಳ್ಚೆ !

[ಎಂದು ಅದನ್ನು ತೆಗೆಯುವಂತೆ ಕುಳಿತು ಬಾಗುತ್ತಾನೆ, ಬಾಗಿ, ಹಾಗೆಯೆ ಮರವಟ್ಟು, ಬೆಚ್ಚಿ ಕೂಗುತ್ತಾನೆ.]

ಅಯ್ಯೊ, ಏಕಲವ್ಯ!

(ಕೂಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಕೈಮೇಲೊರಗುತ್ತಾನೆ)

ಏಕಲವ್ಯ— (ಕೈಗೆ ಮದ್ದು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಬೆರಗಾಗಿ ಓಡಿಬರುತ್ತಾನೆ)

ಏನಾಯ್ತು? ಏನಾಯ್ತು, ಆಚಾರ್ಯ?

ಏಕೆಂತು ಕುಳಿತಿಹಿರಿ, ಮರವಟ್ಟನೋಲ್?

(ದ್ರೋಣನ ಬಳಿ ತುದಿಗಾಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೂರುತ್ತಾನೆ.)

ದ್ರೋಣ— (ಆಯಾಸಗೊಂಡವನಂತೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಕಷ್ಟದಿಂದ ವಿರಳಾಕ್ಷರವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ.)
ಬೆರಳ್ ಗೆ ಕೊರಳ್!

ವತ್ಸ, ನಿನ್ನ ಬೆರಳ್ಳೆ ನನ್ನ ಕೊರಳ್!

ಏಕಲವ್ಯ— ಏನಾಯ್ತು, ಆಚಾರ್ಯ, ಏನಾಯ್ತು?

ದ್ರೋಣ— (ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಥಿರನಾಗಿ, ಎದ್ದು ನಿಂತು, ತನ್ನೊಡನೆ ಎದ್ದುನಿಂತು ಏಕಲವ್ಯನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಯೂರಿ, ಮಡುನಿಂತ ನೆತ್ತರನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ)

ವತ್ಸ, ಅದರೊಳೇನ್ ಕಾಣಿಪುದು? ಕಂಡು ಪೇಳ್.

ಏಕಲವ್ಯ— ಮತ್ತೇನ್ ಕಾಣಿಪುದು? ಆಚಾರ್ಯ?

ನೆತ್ತರ್ ಮೇಣ್ ಬೆರಳ್!

- ದ್ರೋಣ- ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಕಾಣ್.
- ಏಕಲವ್ಯ- (ಈಕ್ಷಿಸಿ) ಕಾಣುತ್ತಿಹುದಂಬರಪ್ರತಿಬಿಂಬಂ, ಮೇಣ್
ತೇಲುತಿಹ ಬೆಳ್‌ಮುಗಿಲ ಮರುನೆಳಲ್.
- ದ್ರೋಣ- ನಾನ್ ಕಂಡೆನನ್ಯಮಂ, ವತ್ಸ,
ಬೀಭತ್ಸ ದೃಶ್ಯಮಂ !
ನೀನ್ ಪೋಗಲೆಳ್ಳು ಬಂದಾ ನೆತ್ತರೆಡೆ ಕುಳ್ಳೆನ್.
ತುಂಡುವೆರಳಂ ತೆಗೆಯಲೆಂದಿನಿತು ಬಾಗಿದೆನ್.

ಕಂಡುದಾ ಕೆನ್ನೀರ ಕನ್ನಡಿಯೊಳೆನ್ನ ಪಡಿನೆಳಲ್.
ಆ ನನ್ನ ಮುಖವಿಕ್ರತಿಯಂ
ಪ್ರತಿಬಿಂಬದೊಳ್ ಕಂಡು ಬೆರಗಾಗಿರಲ್,
ಖಡ್ಗಮುಷ್ಟಿಯ ಭೀಮ ಹಸ್ತಮೊಂದೊಯ್ಯನೆರಗಿ
ಕಳ್ಳರಿಸಿತಾ ನನ್ನ ಪಡಿನರಳಲ ಕೊರಳಂ !
ಕೆಡೆದುರಳ್ಳುದು ಮಂಡೆ !
ಕಂಡೆನ್

ರುಂಡವಿಲ್ಲದಾ ಮುಂಡಮಂ !
ಕಂಡು ನಿನ್ನನ್ ಕೂಗಿಕೊಂಡೆನ್ !
ಮುಂದೇನ್ ಕಾದಿಹುದೊ ನನಗೆ ?
ಬಿದಿಯರಿಗುಂ, ನಿನ್ನೀ ಬೆರಳಗೆ
ಕೊಳ್ಳುದೆಂದೇ ತೋರ್ಪುದಾ ಬಿದಿ
ನನ್ನ ಕೊರಳಂ !

- ಏಕಲವ್ಯ- ನನ್ನ ಕನಸಂ ಕೇಳ್ಳು ನೆನೆಯುತಿದಾರ್ ನಿಮಗೆ
ಇದು ಬರಿಯ ಕಣ್‌ಭ್ರಾಂತಿ, ಆಚಾರ್ಯ.
ಅದರ್ಕಿನಿತೇಕೆ ಪೇರುಬ್ಬೆಗಂ?

- ದ್ರೋಣ- ಭ್ರಾಂತಿ ಕಣ್ಗಾದೊಡಂ, ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲಂ.
ನಿನ್ನ ಕೆನ್ನೀರ್ ಅಂಜನಮಿಕ್ಕಿದತ್ತಾ ಪಾಸರೆಗೆ;
ಮುಂದಪ್ಪುದಂ ಮುನ್ ಪೊಳೆದು ತೋರ್ಪುದಾ ಕಲ್ !
ಕಲ್ಲಾದೊಡೇನ್? ತಾನುಂ ವಿಶ್ವಚಿದ್‌ವಿನ್ಯಾಸಮಲ್ಲೆ?
ಸರ್ವವಿತ್ ಆ ವಿಶ್ವಚಿತ್;
ಸೂಚಿಸಿತ್ತೆನಗೆ ತನ್ನೊಳಿರ್ಪ್ಪನಿವಾರ್ಯಮಂ !
ಅಂತೆ ಕರ್ಮದ ಪಾಂಗು; ಮರಿಗೆ ಮರಿ; ಮರಿಗೆ ಮರಿ;
ಬೆರಳು ಗೆ ಕೊರಳು ! (ಕೊಂಬು ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ)

- ಏಕಲವ್ಯ- (ದೂರ ನೋಡುತ್ತ) ಬೈಗಾಯ್ತು, ಆಚಾರ್ಯ,
ಅಲೆ ಅಲೆ ಅಲೆವ ಮಲೆಗಾಡುಗಳ ಮೇಲೆ

ಬಾನ್‌ಕರೆಯೊಳಿಳಿಯುತಿರ್ಪನ್ ಅದೊ ದಿನೇಶ್ವರನ್.

ಆಃ ಕೆನ್ನೀರಿನೋಕುಳಿಯೆ ಚೆಲ್ಲಿದೋಲಿರ್ಕುಮಾ

ಬೈಗುಕಾಂತಿ! ತುಂಬುತಿದೆ ನಿಶ್ಯಬ್ಧತಾ ಶಾಂತಿ

ಅಸ್ತಮಯ ಸಮಯದ ಸಮಸ್ತ ಗಿರಿಮಸ್ತಕದ

ವಿಪಿನ ಪ್ರದೇಶಮಂ!-ನೀಂ ನಡೆಯಿಮಲ್ಲಿ

ಕಾದಿರ್ಪ ದಂಡಿಗೆಗೆ. ಅಬ್ಬೆ ಬರ್ಪಾ ಪೊಳ್ಳು

ಈ ನೆತ್ತರವಳ ದಿಟ್ಟಿಗೆ ಬೀಳದೊಲ್ ತೊಳೆದು ಬಪ್ಪೆನ್.

(ತುಂಡಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಬೆರಳಿನ ಕಡೆಗೆ ದ್ರೋಣನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ)

ತಂದೀವೆನದನುಂ, ಸವ್ಯಸಾಚಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಂ !

ದ್ರೋಣ- ಬೇಡ, ವತ್ಸ, ಬೇಡ. ಅನಿತ್ತು ಕಿಳ್ಳೆಸೆಗೆ ಬಿಳ್ಳಿಲ್ಲಮಿನ್ನುಮಾತನ್ !

(ಏದುತ್ತಾ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ)

ನಿನ್ನಬ್ಬೆ ನೋಡದಿರಾ ಬೆರಳ ತುಂಡಂ, ವತ್ಸ;

ನನಗೊದಗದಿರೈ ಶೋಕಸಂತಪ್ತ ಮಾತೃಶಾಪಂ !

ಏಕಲವ್ಯ- ಅದನೆತ್ತಿ ಪಳು ಪೆಣೆದ ಕಿಬ್ಬಿಗೆಸೆವೆನ್,

ಪುಳುಗೊತಣಂ !

ನಡೆ ನೀನಾರ್ಯ, ಬೆನ್ನೊಳೆಯೆ ಬಂದಪೆನ್.

ಕಜ್ಜಮಂ ಪೂರೈಸಿ ಬೇಗದಿಂ ಬಂದಪೆನ್.

[ದ್ರೋಣನು ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನು ದೃಶ್ಯದ ಅಂಚಿನವರೆವಿಗೂ ಅವನನ್ನು ಕಳುಹಿ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಬೆರಳ ನೋವಿಗೆ

ಅವನ ಮುಖ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುದುರುತ್ತದೆ.]

ಮನಮಳ್ಳಲಿಲ್ಲಾದೊಡಂ ಮೆಯ್ಯಳ್ಳುತಿರ್ಪುದೀ

ಪಸಿಗಾಯದುರಿಗೆ. ಮೆಯ್ ನೊಂದೊಡಂ

ಆತ್ಮವಾವುದೊ ತೃಪ್ತಿಯಂ ಸವಿದು ಸುಖಿಸುತಿದೆ;

ಗುರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ದಕ್ಷಿಣೆಯನಿತ್ತು

ತಣೆಯಿಸಿದನೆಂಬುದೊ?

ಧರ್ಮಸಂಕಟಕೆ ಸಿಲ್ಕಿದ್‌ನಂ

ತಪ್ಪಿಸಿದನೆಂಬೊಂದು ತ್ಯಾಗಸಾಹಸ ಗೆಯ್ಯ

ವೀರ ಸುಖವೊ?

ದಿವ್ಯಲೀಲಾರ್ಥಮೆನ್ನನಾನ್

ಯಜ್ಞಗೆಯ್ಯಲೈ ಮನಂದಂದೆನೆಂಬಾ

ಸಮರ್ಪಣಕೆ ಸಂಭವಿಸಿದೊಂದು ಭಗವದಾನಂದಮೊ?

ಆತ್ಮವಾವುದೊ ತೃಪ್ತಿಯಂ ಸವಿದು ಸುಖಿಸುತಿದೆ !

(ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವನ್ನು ಅನಿಮೇಷನಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾ)

ಅಃ ಈ ಅಸ್ತಮೇನ್ ಸುಂದರಂ !

ದಿಗ್ವನಿತೆ ಬೊಟ್ಟಿಟ್ಟವೊಲ್

ದಿಕ್ಕಟದ ರೇಖೆಯಂ ಮೆಟ್ಟಿನಿಂದು
ರಂಜಿಸುತ್ತಿರ್ಪುದೀ ಬೈಗು ನೇಸರ್!

[ಮೈಮರೆತು ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಏಕಲವ್ಯನ ತಾಯಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮಗನು ಗಮನಿಸದೆ ನಿಂತುದನ್ನು ನೋಡಿ!]

ಅಜ್ಜೆ- ಇದೇನ್, ಬಚ್ಚ ನೀನೋರ್ವನಿರ್ಪಯ್!
ಬಿಲ್ಲೋಜನೆಲ್ಲಿದನ್?

[ಏಕಲವ್ಯ ತೆಕ್ಕನೆ ಎಚ್ಚತ್ತವನಂತೆ ತಿರುಗಿನೋಡಿ ಬಿಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಬಲಗೈನನ್ನು ಪಕ್ಕನೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ತಾಯಿಯ ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ ನೆತ್ತರು ಮಡುನಿಂತ ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ ಬೆದರ್‌ದಿಟ್ಟಿಯಿಟ್ಟುತ್ತಾನೆ.]

ಏಕಲವ್ಯ- (ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ)
ಅಯ್ಯೋ, ಬಂದೆ ಬಿಟ್ಟಳೆ, ಅಬ್ಬೆ! ಏನ್ ಗತಿ?
ಏನಾನುಮೊಂದನ್ ಹರುವನೊಡ್ಡಿ
ಅವಳ್ ನೆತ್ತರ್ ನಿಂದುದನ್ ಕಾಣ್ಬ ಮುನ್ನಮೆ
ಉಪಾಯದಿಂ ಪಿಂತಿರುಗಿಸಲ್ ವೇಳ್ಕುಂ (ತಾಯಿಗೆ)
ಅಬ್ಬೆ, ನೀನೇತಕ್ಕಿಲ್ಲೆಗೈತಂದೆ,
ಈ ಬೈಗು ಮರ್ಬಿನೋಳ್?

(ತಾಯಿಗೆ ನೆತ್ತರ್ ಮಡು ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅಡ್ಡಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)

ಅಜ್ಜೆ- ಬೈಗುವೊಳ್ಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ
ಕರೆತರ್ಪನೆಂದೆ ನೀನ್ ಬಿಲ್ಲೋಜನನ್?
ಪಣ್ಣಣಿಸನಣಿಮಾಡಿ ಕಾದು ಸೋತೆನ್.
ಕಪ್ಪುಗುವಾ ಮುನ್ನ ಕರೆದುಯ್ಯೆತ್ತಂದೆನ್.

ಏಕಲವ್ಯ- ಪೊಳ್ಳಿವ ಮೊದಲೆ ತಾನಿಳಿವುದೊಳಿತಂದು
ಮಲೆಯ ಬುಡುದಾ ಬೀಡಿಗಾಗಳೆಯೆ
ಬೀಳ್ಕೊಂಡನೋಜನ್.

ಅಜ್ಜೆ- ಮರೆತೆಯೇನ್ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್
ಒಡವೋಗಿ ಕಳುಹಿ ಬರ್ಪುದನ್?

ಏಕಲವ್ಯ- (ಅವರಸರವಾಗಿ) ಈಗಳೆಯೆ ಪೋದಪೆನ್.
ಬೆನ್ನೊಳೆಯೆ ಬರ್ಪೆನೆಂದಾಡಿದೆನ್.
(ತೆಕ್ಕನೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿ ಮತ್ತೆ ಬೆದರುಗಣ್ಣಾಗುತ್ತಾನೆ.)

ಅಜ್ಜೆ- ಇದೇನ್, ಬಚ್ಚ? ತೊದಲು ನುಡಿ! ಬೆದರುಗಣ್!
(ಅವನುಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ರಕ್ತದ ಕಲೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ)

ಏಕಲವ್ಯ- (ಉದಾಸೀನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತಾ)
ಏನಿಲ್ಲ, ಅಬ್ಬೆ, ನೀನ್ ಬೀಡಿಂಗೆ ನಡೆ. ನಾನ್
ಓಜನನ್ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಬೇಗಮೈತಂದೆಪೆನ್.

ಅಜ್ಜೆ- (ಕೈದೋರಿ) ಇದೇನ್, ಬಚ್ಚ, ಈ ನೆತ್ತರ್ ಮಚ್ಚೆ?

- ಏಕಲವ್ಯ- ಓಜನ್ ಪರಿಕಿಸಿದನೆನ್ನ ಬಿಲ್‌ಬಿಚ್ಚಿಯನ್;
ಸನಿಹದೊಳ್ ಎಚ್ಚೆನ್ ಒರ್ ಪಂದಿಯನ್.
ಅದರ ನೆತ್ತರ್. ಅಬ್ಬೆ, ಮತ್ತೇನುಮಲ್ಲ!
ಅಬ್ಬೆ- (ಆ ಕಡೆ ತೋರಿ) ಅದೇನಯ್ ಆ ಕೆನ್ನೀರ್!
ಏಕಲವ್ಯ- (ನಗುವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತಾ)
ನಿನ್ನ ಮಗನೊಸಗೆಯೋಕುಳಿ!
(ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲೆಳಸಿದವಳನ್ನು ತಡೆದು)
ಬಿನದಕಾಡಿದೆನಬ್ಬೆ, ನಿನಗೇಂ ಮರುಳೆ?
ಪೂಜೆಗೆಂದೆರೆದ ತೀರ್ಥೋದಕಂ
ಪಾಸರೆಯ ನಿಮ್ಮದೊಳ್ ಮಡುಗಟ್ಟಿ ನಿಂದು
ಮಾರ್ಪೊಳೆಯುತಿರ್ಪುದಾ ಬೈಗುಗಂಪಂ.
ಅಃ ದಿಟಮಬ್ಬೆ, ಕೆನ್ನೀರವೊಲೆ ಮಿರುಗುತಿದೆ!
ಮುದುಗಣ್ಣಿರೈ ಎಂತಪ್ಪರುಂ ಭ್ರಾಂತರಪ್ಪರ್!
(ಅಬ್ಬೆ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಒತ್ತರಿಸಿ, ಮುಂಬರಿದು, ನೆತ್ತರ್ ನಿಂತ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.
ಬೆಚ್ಚಿ ನೋಡುತ್ತಾಳೆ. ಏಕಲವ್ಯ ನಿಂತಲ್ಲಿಂದ ಚಲಿಸದೆ ಪೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.)
ದೇವತೆಗೆ ಬಲಿಯಿತ್ತ ಮಿಗದ ನೆತ್ತರ್ ಅಬ್ಬೆ!
ನೀರೆಂದು ಬಿನದಕ್ಕೆ ಪುಸಿವೇಳ್ಳೆನೈಸೆ?
ಬಾ, ಪೋಗುವಂ; ಪೊಳ್ಳಿಳಿದುದು ಕಾಣ್.
ಅಬ್ಬೆ- (ಬಗ್ಗಿನೋಡಿ ಉದ್ದೇಗದಿಂದ)
ಇದೇನ್, ಬಚ್ಚು ಕಡಿವೆರಳ್?
ಆರದಿದು? (ಅಳುದನಿಯಿಂದ) ನಿನ್ನದೇನ್? ಅಯ್ಯೊ!
ಏಕಲವ್ಯ- (ಓಡಿ ಬಂದು ತಾಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು)
ಅಬ್ಬೆ, ಅಬ್ಬೆ, ಉಬ್ಬೆಗಂಗೊಳ್ಳದಿರ್ !
ಹೆಬ್ಬೆರಳ್, ದಿಟಂ ! ಬೆದರದಿರ್ !
ನನ್ನದೆಯೆ ! ಮತ್ತಾರದಲ್ಲ !
ಅಬ್ಬೆ- (ಶೋಕಾಧಿಕ್ಯದ ಕೋಪದಿಂದ ಶಾಪಶೌದ್ರಳಾಗಿ)
ಆರೊ ಬಲಿ ನನ್ನ ಕಂದನ ಬೆರಳ್
ಬಲಿಯಕ್ಕೆ ಆ ಪಾಪಿಯ ಕೊರಳ್ !
ಏಕಲವ್ಯ- (ಕೂಗುತ್ತಾನೆ) ಬೇಡವೇಡ ! ನಿಲ್ ! ನಿಲ್ ! ನಿಲ್ !
ಅಬ್ಬೆ- ಬೇಯುತಿಹುದಯ್ಯೋ ಹೆತ್ತೆನ್ನ ಕರುಳ್ !
ಏಕಲವ್ಯ- (ತನ್ನೊಳಗೆ)
ಆಗಬಾರದುದಾಯ್ತೆ?
ಅಯ್ಯೊ, ನನ್ನ ತ್ಯಾಗಂ ವ್ಯರ್ಥಮಾಯ್ತೆ?

(ತಾಯಿಗೆ)

ಬಲಿಯಿತ್ತುದಲ್ಲು, ಅಬ್ಬೆ.
ಪರೀಕ್ಷಾ ಸಮಯದೊಳ್ ಸರಳ
ಆಕಸ್ಮಿಕಂ ತಗುಳೆ
ತುಂಡಾದುದೀ ಬೆರಳು!

ಆಬ್ಬೆ- ನುಡಿಸಿತೆನ್ನಂ, ಬಚ್ಚೆ,
ವಾತ್ಸಲ್ಯಮುರಿಸಿದಾ ಮಾತೃಕೋಪಂ.
ಏಕಲವ್ಯ- ದುಡುಕಿದವ್, ಅಬ್ಬೆ,
ನನ್ನನುಂ ಕೊಳ್ಳದೆಯೆ ಬಿಡದು ನಿನ್ನೀ ಶಾಪಂ!

(ಸುಯ್ಯುತ್ತಾನೆ)

-ಕತ್ತಲೆಯ ಕರ್ಪಿಳಿಯುತಿರ್ಪುದು.
ತಳುವಿದೊಡೆ ಬಟ್ಟೆಗಾಣದು ನಿನಗೆ.
ನೀನಿತ್ತ ಶಾಪಕೆ ಗುರುಕ್ಷಮೆಯಂ ಬೇಡಿ,.....
ಬೇಡಿ, ಕಾಲ್ವಿಡಿದು ಬರ್ಪೆನ್.
ತೆರಳು ಬೀಡಿಗೆ, ಅಬ್ಬೆ.
ನೋಯದಿರ್-ಮುನಿಯದಿರ್; ಕಾಲ್ಮುಟ್ಟಿ ಬೇಡುವೆನ್!

[ಎಂದು ಕಾಲು ಮುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಅಬ್ಬೆ ಮೌನವಾಗಿ ತುಸುಹೊತ್ತು ನಿಟ್ಟಿಸಿ, ಸುಯ್ಯ ಕಂಬನಿಯುರುಳಿಸುತ್ತಾ ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ. ಏಕಲವ್ಯನು ಎದ್ದುನಿಂತು, ದೃಷ್ಟಿಬಾಹುಗಳಿಂದಲೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬಂತೆ, ಅವಳು ಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಮಜ್ಜಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ಮೇಲೆ ದ್ರೋಣಪ್ರತೀಕದ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದು ದೃಶ್ಯ ಅತೀವ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಮಿನುಗುತ್ತವೆ. ಪಡುವಣ ಬಾನೆಡೆ 'ಬೆಳ್ಳಿ' ತಳಿಸುತ್ತದೆ. ನಿರ್ಜನವಾಗಿ, ಜಲಪಾತ ವಿನಾ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಂಡರೂ ಕಾಣಿಸದೆಂಬಂತೆ ಏಕಲವ್ಯನ ಆಕೃತಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಬೆರಳು ತುಂಡನ್ನು ತೆಗೆದು ಕಿಬ್ಬಿಗೆಸಿಯುತ್ತಾನೆ. ಜಲಪಾತದ ನೀರನ್ನು ತುಳುಕಿಸಿ ನೆತ್ತರನ್ನು ತೊಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣಪ್ರತೀಕಕ್ಕೆ ಉದ್ದಂಡ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕತ್ತಲೆ ದಟ್ಟಯಿಸಿ ಕವಿದು ಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅಳಿಸುತ್ತದೆ, ನೀರ್ ಬೀಳುವ ಮೊರೆ, ಕಿವಿಗ; ಕಣ್ ಮಿಟುಕುವ ಚುಕ್ಕಿ, ಕಣ್ಣೆ; ಏಕಲವ್ಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಗಿರಿ ವಿಪಿನ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳನ್ನು ತುಂಬುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಗಾನವೊಂದು ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ.)

ಅಂತರತಮ ನೀ ಗುರು,
ಹೇ ಆತ್ಮತಮೋಹಾರಿ !
ಜಟಿಲಕುಟಿಲತಮ ಅಂತರಂಗ ಬಹು
ಭಾವ ವಿಪಿನ ಸಂಚಾರಿ,
ಅಂತರತಮ ನೀ ಗುರು,
ಹೇ ಆತ್ಮತಮೋಹಾರಿ !

ಜನುಮ ಜನುಮ ಶತ ಕೋಟಿ ಸಂಸ್ಕಾರ
 ಪರಮ ಚರಮ ಸಂಸ್ಕಾರಿ
 ಅಂತರತಮ ನೀ ಗುರು,
 ಹೇ ಆತ್ಮತಮೋಹಾರಿ !

ಪಾಪಪುಣ್ಯ ನಾನಾ ಲಲಿತರುದ್ರ ಲೀಲಾ
 ರೂಪ ಅರೂಪ ವಿಹಾರಿ,
 ಅಂತರತಮ ನೀ ಗುರು,
 ಹೇ ಆತ್ಮತಮೋಹಾರಿ !

* * * *

ಟಿಪ್ಪಣಿಕೆ

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಕಥೆ:

ದ್ರೋಣನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯನೂ ಒಬ್ಬ. ಅವನು ವ್ಯಾಧನ ಮಗ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ದ್ರೋಣನು ಅವನನ್ನು ಶಿಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಏಕಲವ್ಯ ಅಷ್ಟರಿಂದ ನಿರಾಶನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ದ್ರೋಣನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು, ಆ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಗುರುಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಶಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಅವನು ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾದನು.

ಒಮ್ಮೆ ಕೌರವರೂ ಪಾಂಡವರೂ ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದರು. ಒಬ್ಬ ಆಳು ಒಂದು ನಾಯಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅವರ ಹಿಂದೆ ಹೋದನು. ಆ ನಾಯಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕಂಡು ಬೊಗಳಿತು. ಅವನು ಆ ನಾಯಿಯು ಬಾಯೊಳಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದನು. ನಾಯಿ ಪಾಂಡವರ ಹತ್ತಿರ ಓಡಿಹೋಯಿತು. ಅದರ ಬಾಯೊಳಗೆ ಇದ್ದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅಂಥ ಕೈಚಳಕವುಳ್ಳವನು ಯಾರಿರಬಹುದೆಂದು ಹುಡುಕುತ್ತ ಬಂದು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕಂಡರು. ಅವರು ಅವನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಅವನು ನಿಷಾದರಾಜನಾದ ಹಿರಣ್ಯಧನುಷನ ಮಗನೆಂದೂ, ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯನೆಂದೂ ಅರಿತರು. ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತನನ್ನು ಮಾರಿಸಿದ ಬೇರೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅರ್ಜುನನು ವ್ಯಾಕುಲಭರಿತನಾದನು. ಊರಿಗೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ದ್ರೋಣರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ “ಗುರುವೆ, ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾವ ಶಿಷ್ಯನೂ ಮಾರಿಸಲಾರನು ಎಂದು ವಚನಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿರಿ. ಆದರೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯ ಒಬ್ಬ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನು ವ್ಯಾಧ.” ಎಂದನು. ದ್ರೋಣ ಮರುಮಾತಾಡದೆ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಗುರುವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೆ ಏಕಲವ್ಯ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಅವರ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೆ ತಾನು ಅಸ್ತವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾದನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡನು. “ನೀನು ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾದರೆ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಲ್ಲಿ?” ಎಂದು ಗುರು ಕೇಳಿದನು. “ನನ್ನದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತವೂ ತಮ್ಮದೆ. ತಾವು ಏನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವಿರೋ ಅದನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಏಕಲವ್ಯನು ಉತ್ತರಿಸಿದನು. “ಹಾಗಾದರೆ ನಿನ್ನ ಬಲಗೈಯ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಕೊಡು” ಎಂದನು ದ್ರೋಣ. ಏಕಲವ್ಯ ಹಿಂದುಮುಂದು ಆಲೋಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಕುಲಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಬೆರಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಇದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ದ್ರೋಣನು ಕೊಟ್ಟ ಮಾತೂ ಉಳಿಯಿತು.

ಬೆರಳು ಗೆ ಕೊರಳು ನಾಟಕ :

ಮಹಾಭಾರತದ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲೊಂದು ಹನಿಯಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಕೋಲಾಹಲದ ನಡುವೆ ಸುಳಿದು ಮರೆಯಾಗುವ ಏಕಲವ್ಯನ ಉಪಾಖ್ಯಾನ ಇಲ್ಲಿ ದಾರ್ಶನಿಕ ನಾಟಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇಂಗಿತವಾಗಿ ಅಪುಕಟರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮಹತ್ವ ಇಲ್ಲಿ ಸುಪುಕಟವಾಗಿ ತನ್ನ ಪರಿಣತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಗುರುಶಿಷ್ಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ತತ್ತ್ವ, ಕರ್ಮತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಸಮರ್ಪಣ ರೂಪವಾದ ಯಜ್ಞತತ್ತ್ವಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನದಿಂದ ಧ್ವನಿತವಾಗಿವೆ. ಆ ತತ್ತ್ವಗಳು ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣರ ಮುಖಾಂತರ ಮೈದೋರಿದ್ದರೂ ಅವು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅತೀತವಾಗಿ ನಿತ್ಯವಾದುವು. ಅವರು ಆ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಾತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರ ಆ ಮೂರು ತತ್ತ್ವಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ರೂಪರೇಖೆಯನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದೆ.

ಗುರುತತ್ವ :

ಗುರುಶಿಷ್ಯರಿಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾದವರು. ಗುರು ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿ ಹರಿಯುವ ಪಾತ್ರ; ಶಿಷ್ಯ ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಅವಿದ್ಯೆಯ ಪಾತ್ರ. ನರರೂಪದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಶಿಷ್ಯನು ಸದಾ ಅವನನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಗುರುವಿನ ಅರ್ಹತೆ ಎಂತಹುದೆ ಆಗಿರಲಿ ಶಿಷ್ಯನು ಆತನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಜಗದ್ಗುರುವನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ನರಗುರು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರ. ಆ ನರಗುರುವಿನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದ ಇತಿಮಿತಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಅವನ ಗಮನ ಹರಿಯಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯವಲ್ಲ. ಅವನ ಗುರಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಕೈಗೂಡುವುದಿಲ್ಲ.^೨ ಅವನ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪುಷ್ಪಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಶಿಷ್ಯನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಅವನ ಅವಿದ್ಯೆ ಕ್ಷೀಣತರವಾಗಿ ನರದೇಹಿಯಾದ ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ಪರಾತ್ಪರ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಆ ಗುರುವಿನ ಪಾರ್ಥಿವ ದೇಹ ಅವನ ಕಣ್ ಮುಂದೆಯೇ ಇರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಗುರುಕೃಪೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತದೆ. ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಶಕ್ತಿಮಹಿಮೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕರ್ಮವೂ ಶಕ್ತಿಯ ಉಪಾಸನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಭೋಗ ಗುರುವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ನೈವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ನಿद्रಾವಸ್ಥೆ ಸಮಾಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಆಡುವ ಮಾತು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗುತ್ತದೆ.^೩ ಹೀಗೆ ಶಿಷ್ಯನ ಹೃದಯ ಗುರುವಿನ ಕಡೆ ಬಾಗಿ ಸಾಧನೆ ಮುಂಬರಿದಾಗ ಗುರುವಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಪೆ ಶಿಷ್ಯನ ಕಡೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಶಿಷ್ಯನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಅವನ ಅವಿದ್ಯೆ ಕ್ಷೀಣತರವಾಗಿ ನರದೇಹಿಯಾದ ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ಪರಾತ್ಪರ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಆ ಗುರುವಿನ ಪಾರ್ಥಿವ ದೇಹ ಅವನ ಕಣ್ ಮುಂದೆಯೇ ಇರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಗುರುಕೃಪೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತದೆ. ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಶಕ್ತಿಮಹಿಮೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕರ್ಮವೂ ಶಕ್ತಿಯ ಉಪಾಸನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಭೋಗ ಗುರುವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ನೈವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ನಿद्रಾವಸ್ಥೆ ಸಮಾಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಆಡುವ ಮಾತು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗುತ್ತದೆ.^೩ ಹೀಗೆ ಶಿಷ್ಯನ ಹೃದಯ ಗುರುವಿನ ಕಡೆ ಬಾಗಿ ಸಾಧನೆ ಮುಂಬರಿದಾಗ ಗುರುವಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಪೆ ಶಿಷ್ಯನ ಕಡೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.

ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಗುರುಶಕ್ತಿ ಕೇವಲ ನರರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಗೋಚರಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಅದು ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ದುಮುಕುವ ಅಬ್ಬಿಯಾಗಿ, ಅಭ್ರಚುಂಬಿಯಾದ ವೃಕ್ಷವಾಗಿ, ಗಗನದಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುವ ನಕ್ಷತ್ರವಾಗಿ, ಬೇಸಗೆಯ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುವ ತುಂಡುಮೋಡವಾಗಿ, ಜಡತನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಮೌನಶಿಲೆಯಾಗಿ, ಸೂರ್ಯೋದಯಾಸ್ತಗಳಾಗಿ-ನಾನಾ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾನವನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಬಹುದು; ಅವನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವ ಅವಿದ್ಯಾಯವನಿಕೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಬಹುದು. ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಿದ್ಧಿ

೧. ಶ್ರದ್ಧಾವಾನ್ ಲಭತೇ ಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಪರಃ ಸಂಯತೇಂದ್ರಿಯಃ

ಜ್ಞಾನಂ ಲಭ್ತ್ವಾ ಪರಾಂ ಶಾಂತಿಮಚಿರೇಣಾಧಿಗಚ್ಛತಿ (ಗೀತಾ. ೪-೩೯)

೨. ಅಜ್ಞಶ್ಚಾಶ್ರದ್ಧಧಾನಶ್ಚ ಸಂಶಯಾತ್ಮಾ ವಿನಶ್ಯತಿ

ನಾಯಂ ಲೋಕೋಽಸ್ಮಿ ನ ಪರೋ ನ ಸುಖಂ ಸಂಶಯಾತ್ಮನಃ

(ಗೀತಾ.೪.೪೦)

೩. ಆತ್ಮಾ ತ್ವಂ ಗಿರಿಜಾ ಮತಿಃ ಸಹಚರಾಃ ಪ್ರಾಣಾಃ ಶರೀರಂ ಗೃಹಂ

ಪೂಜಾ ತೇ ವಿಷಯೋಪಭೋಗರಚನಾ ನಿದ್ರಾ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಿತಿಃ |

ಸಂಚಾರಃ ಪದಯೋಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವಿಧಿಃ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಸರ್ವಾ ಗಿರೋ

ಯದ್ಯತ್ಕರ್ಮ ಕರೋಮಿ ತತ್ತದಖಿಲಂ ಶಂಭೋ ತವಾರಾಧನಮ್ ||

ಬೆರಳು ಗೆ ಕೊರಳು

ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.^೪ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು ಹೇಳುವಂತೆ ಗುರುಕೃಪೆ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯಿದ್ದಂತೆ, ಮಾನವರ ಹೃದಯಗಳು ಗಾಳಿಪಟಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಯಾವಾಗ ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಗಾಳಿಪಟಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿದರೆ ಅದರ ಫಲ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

“ನಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುವಾ ಸಜ್ಜಿದಾನಂದಮೆ
ಜಗದ್ಗುರು, ಏಕಲವ್ಯ. ಬೇರೆ ಗುರುವುಂಟೆ?
ನರಗುರು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರನು.”

ಕರ್ಮ ತತ್ವ :

ಕರ್ಮ, ವಿಧಿ, ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆ-ಈ ಮೂರೂ ಅಭಿನ್ನ; ಒಂದೇ ತತ್ವದ ಮೂರು ಮುಖಗಳು. ಕರ್ಮಫಲಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆಯ ಮುಂದೆ ಮನುಷ್ಯೇಚ್ಛೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಗೆಲ್ಲಲಾರದು. ಗೆದ್ದರೂ ಅದರ ಅನುಮತಿಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯರೀತಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಅದರ ಗತಿಯ ಮರ್ಮ ಮಾನವನ ಅಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ನಿಲುಕದು.

“ಜೀವಿಗಳ ಕರ್ಮ ಜಟಿಲತೆ”, ಏಕಲವ್ಯ ಈ
ಕುಟಿಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ ನಿಯೋಜಿಸಿದು,
ದೇವನಿಚ್ಛೆಯ ದಿವ್ಯಲೀಲಾಪ್ರಯೋಜನಕೆ.”

ಅನ್ನುವ ದ್ರೋಣನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಯೋಗತತ್ವವೂ ಅಡಕವಾಗಿವೆ.

ಯಜ್ಞ ತತ್ವ :

ಯಜ್ಞ ಸೃಷ್ಟಿಗೂ ಮೂಲವೆಂದು ವೇದ ಸಾರುತ್ತಿದೆ. ದೇವತೆಗಳು ನಡೆಸಿದ ಪುರುಷಯಜ್ಞದಿಂದ ಈ ವಿಶ್ವ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತೆಂದು ಋಗ್ವೇದದ ಪುರುಷಸೂಕ್ತ ಹೇಳುತ್ತದೆ.^೫ ಯಜ್ಞವೇ ಸೃಷ್ಟಿನಿಯತಿರೂಪದ ಋತಕ್ಕೂ ಮೂಲ. ಮಾನವ ತನ್ನದೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಹಣ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ತಪಸ್ಸಿನ ತನಕ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಯಜ್ಞವೇ ಮೂಲ; ಕೊನೆಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೆ ಲಯಹೊಂದಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾವವನ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿ ಆ ಯಜ್ಞದಿಂದಲೆ ಲಭಿಸಬೇಕು.^೬ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಕೆರೆಗೆ ಚಿಲ್ಲವಂತೆ ಯಜ್ಞದಿಂದ

೪ ಯೋ ಯೋ ಯಾಂ ಯಾಂ ತನುಂ ಭಕ್ತಃ ಶ್ರದ್ಧಯಾರ್ಚಿತುಮಿಚ್ಛತಿ
ತಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಚಲಾಂ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ತಾಮೇವ ವಿದಧಾಮ್ಯಹಮ್ (ಗೀತಾ. ೭.೨೧)

೫ ಇದರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಕಾಣಬಹುದು.

೬ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತದೆ :

ಅನ್ನಾಧ್ವವಂತಿ ಭೂತಾನಿ ಪರ್ಜನ್ಯಾದನ್ನಸಂಭವಃ
ಯಜ್ಞಾಧ್ವವತಿ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಯಜ್ಞಃ ಕರ್ಮಸಮುದ್ಭವಃ

ಕರ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮೋದ್ಭವಂ ವಿದ್ಧಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಕ್ಷರ ಸಮುದ್ಭವಮ್
ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವಗತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿತ್ಯಂ ಯಜ್ಞೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್, ೩.೧೪-೧೫.

೭. ಸಹಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಪುರೋವಾಚಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ
ಅನೇನ ಪ್ರಸವಿಷ್ಯದ್ಧಮೇಷವೋಃಸ್ತ್ವಷ್ಟಕಾಮಧುಕ್ ೩.೧೦

ಬಂದುದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಯಜ್ಞರೂಪದಿಂದ ನಿವೇದಿಸದಿದ್ದರೆ ಮಾನವ ವಂಚಕನಾಗುತ್ತಾನೆ.^೯ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಾಧನೆಯ ಪರಮಪ್ರಯೋಜನ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾಮವಾದ ಸ್ವಾರ್ಪಣವೇ ಯಜ್ಞವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

“ಭಗವದರ್ಪಿತಮಾಗೆ, ಸಾವುದುಂ ಬರ್ದುಕುವೋಲ್
ಶ್ರೇಯಸ್ಕರಂ.”

ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ತತ್ವಗಳು ಮೈದೋರಿರುವ ಬಗೆ:

ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವ ಗುರು, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞ ತತ್ವಗಳು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮೈದೋರಿವೆಯನ್ನುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಏಕಲವ್ಯ ವ್ಯಾಧಪುತ್ರ. ದ್ರೋಣಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆತನಿಂದ ಬಿಲ್ ಬಿಜ್ಜಿಯನ್ನು ಕಲಿತು ಬರುವುದಾಗಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ.

“.....ಅವರ್ ಪಾರ್ವರ್,
ಬಿಯದರ್ಗೆ ಒವಜುಗೆಯ್ಯಲೈ ಒಪ್ಪರ್,
ನಿನ್ನನ್ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕು ನೂಂಕುವರ್.”

ಎಂದು ತಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮಗ ತಂದೆಯ ಕಾಲು ಹಿಡಿದು ಎಂತಾದರೂ ಗುರುವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕಲಿತು ಬರುವೆನೆಂದು ದೈವ್ಯದಿಂದ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ತಂದೆ ಕನಿಕರಿಸಿ ಹರಸಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅರಸರೂರಿನಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಡನಿಗೆ ಕಣ್ ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಓರಗೆಯವನಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಸ್ನೇಹ ಅವನಿಗೆ ಪುಣ್ಯದಂತೆ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಅವನ ಮೂಲಕ ಗುರು ದ್ರೋಣನ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಶೂದ್ರನೆಂದು ದ್ರೋಣ ಅವನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ.

“ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ, ನಮ್ಮ ಚಿಟ್ಟರೊಳಿವನುಮೊರ್ವನ್;
ನಿನ್ನ ನೇರ್ಗಿರಿಯನೆಂದೀತನನ್ ಕಾಣ್.”

ಎಂದು ಗುರು ಮಗನಿಗೆ ಹೇಳುವನು. ಆದರೆ ತಾನು ‘ಅಸಾಮಾನ್ಯ’ನೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಆ ಸಾಮಾನ್ಯನ ಸಂಪರ್ಕ ಸಹ್ಯವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕಲವ್ಯನು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತ ಮೇಲೆ ಪಾಂಡವರ ಸೇವೆಗೆ ನಿಲ್ಲುವನೆಂದು ಗುರು ಹೇಳಿದರೂ ಅರ್ಜುನನ ಅಸೂಯೆ ತಣಿಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ದ್ರೋಣನು ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿದ್ಯೆ ಸಾಗುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ ತಂದೆಯ ದುರ್ಮರಣ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಏಕಲವ್ಯನು ಗುರುವಿನ ಹರಕೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಮನೆಗೆ ಮರಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೇನು? ದ್ರೋಣನ ಪಾರ್ಥಿವ ಶರೀರ ಹಿಂದೆ ನಿಂತರೂ ದ್ರೋಣಗುರು ಏಕಲವ್ಯನಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಅವನ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳು ವರ್ಧಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗೆ ಅವನಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಗವಾಕ್ಸವಾಗುತ್ತವೆ. ತಾನು ನಿಂತೆಡೆ ಕುಳಿತೆಡೆ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಆ ಗುರುಪ್ರತೀಕವನ್ನೆ ಕೊರೆದು ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯೆಲ್ಲ ವಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಅವನ ಅರಣ್ಯ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅರ್ಜುನ ಏಕಲವ್ಯನ ಶಬ್ದವೇಧಿವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಂಡು ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡು ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಮೀರಿಸಿದವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಖೇದಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಅದ್ವಿತೀಯ, ನಾಗರಿಕ, ಸದ್ವಂಶಜ ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದ ‘ಬಿಂಕಗುಳಿ’ ಅರ್ಜುನನ ಅಟ್ಟಹಾಸದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಏಕಲವ್ಯ

^೯ ಇಷ್ಟಾನ್ ಭೋಗಾನ್ ಹಿ ವೋ ದೇವಾ ದಾಸ್ಯಂತೇ ಯಜ್ಞಭಾವಿತಾಃ

ತೈರತ್ತಾನಪ್ರದಾಯೈಭ್ಯೋ ಯೋ ಭುಂಕ್ತೇ ಸ್ತೇನ ಏವ ಸಃ ೨.೧೨.

ವಿನೀತನಾಗಿ ಅಹಂಕಾರವರ್ಜ್ಯನಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಕಾಡನ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡುವುದು ಅವಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿದ ಆ ಅರ್ಜುನನ ಮಾತರ್ಥ ಗುರುವನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಎಳೆತರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಗುರು, ಆತ್ಮಗುರು, ಲೋಕಗುರು ಬರುವನೆಂಬ ಹಿಗ್ಗು ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ. ಆ ಘಟನೆ, ಏಕಲವ್ಯವ ಬಳಿಗೆ ದ್ರೋಣ ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೆ ಅಲ್ಲ, ಅದೊಂದು ಪೂರ್ಣಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಜಗದ್ಗುರುವಿನ ಆವಿಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಗುರು ಬರುವ ದಿನ ಜಗತ್ತು ಎಚ್ಚರವ ಮುನ್ನವೆ ಏಕಲವ್ಯ ಎದ್ದು ಪ್ರತನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಗುರುಪೂಜೆಗೆ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಶಾಂತ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ 'ಕತ್ತಲೆಯ ಬಸಿರ ಅಂತರಾಳ'ದಿಂದ ಅಭಿಯು ಓಂಕಾರಶ್ರುತಿಯೊಡನೆ ಮಿಲನಗೊಂಡು ನಿರ್ಜನವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಧುರತೆಯನ್ನೂ ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನೂ ಉಕ್ಕಿಸುತ್ತಿರುವ ಗುರುಸ್ತೋತ್ರ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ.

“ಇಂದು ಗುರುವೈತಪ್ಪನೆನ್ನೀ ವನಸ್ಥಲಕೆ:
ಪವಿತ್ರತರಮಪ್ಪುದೀ ಕಾಡುಮಲೆ ದಲ್ ದಿಟಂ,
ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಪದ ಧೂಳಿಯಿಂ !”

ಎಂಬ ಭಾವವೊಂದೆ ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ಆವರಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಸರ್ಗವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಭಾವ ಪ್ರತಿಫಲಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ:

“ಕಂದರದೊಳಲೆಯುತಿಹ ಮಂಜು ಮೋಡಂ, ನೋಡಂ,
ಗುರುವುಟ್ಟ ಧವಳೋತ್ತರೀಯದಂಚಲಮೆನಲ್
ಸಂಚಲಿಸುತಿಪ್ಪುದು ಕೆರಳ್ಳುತಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಂ.
ಆಃ ಅಲಿಸಾ ಅಲೆಯುತಿಹ ಪರಪುಟ್ಟನಿಂಚರಂ
ಬೆಳ್ಳಂಗೆಡೆಯುವೀ ಅರ್ಜುನೋಂಕಾರಮಂ ಮೀರ್ದು
ಸಾರುತಿಹುದಿಂಗಿತದಿ ಗುರುದೇವನಾಗಮನಮಂ!”

ಅವನು ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಿಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿರುವಾಗ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ದುಮುಕುತ್ತಿರುವ ಅಬ್ಬಿ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯ ಕನಸನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ ಮುಂಬರಲಿರುವ ದುರ್ಘಟನೆಯನ್ನು ಅವನ ಅಂತರಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ:

“ಓ ಲಾಸ್ಯಮಯಿ ನಿರ್ಝರಿಣಿ ನಿನಗಿದೊ ನಮಸ್ಕಾರ!
.....
ನನ್ನ ಕಿವಿಗಿಂದಾವ ಮಂತ್ರವನಿಂತು ಘೋಷಿಸುವೆ?
ಕಾಲಗಪ್ಪರ ಗುಹ್ಯಗರ್ಭದೊಳ್
ಸುರಳಿ ಸುತ್ತಿರುವಾವ ವಿಧಿಯಂ ಮೊರೆದು ಕರೆದು
ಜಾಗ್ರತಂಗಳಿಸುತಿಹೆ? ಪುಟ್ಟದಂದಿಂ ತೊಟ್ಟು
ನಿನ್ನ ಜೋಗುಳವೆನ್ನ ತೊಟ್ಟಲಂ ತೂಗಿರ್ಪುದಾದೊಡಂ
ನಿನ್ನ ನೀರ್ಗೊರಳಿಂದು ಬೇರೆಯೆಂಬದಂದಿಂ
ಹೃದಯಮಸ್ಥಿರವಾಗೆ ಸಾರುತಿಹುದಾದೇಶಮಂ.”

ಈ ಶಕುನದ ಮುನ್ಸೂಚನೆಗೆ ತುಸು ಹೊತ್ತು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾದವನು ಕೂಡಲೆ ಎಚ್ಚತ್ತು, ಗುರು ಬರುವ ದಿನ ಚಿಂತೆ ಸಲ್ಲದು, “ದುಃಸ್ವಪ್ನಮಾದೊಡಂ ದಿವ್ಯಂ ದಿಟಂ! ಇಂತಪ್ಪ ಶುಭದಿನಕೆ ಅದೆಂತಪ್ಪ ನಾಂದಿಯೊ!” ಎಂದು ಮರುಕೊಳಿಸಿದ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ, ಭಕ್ತಿಭಾವದ ಆವೇಶದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮುಪ್ಪಿನ ತಾಯಿಯು ಅಕ್ಕರೆಯ ಕೂಗು ಕೇಳಿದಾಗಲೆ ಅವನಿಗೆ ಎಚ್ಚರ. ಆ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರನೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣೆಲೆ, ಬಾಳ್ವೆಲೆ, ಅವನೇ ಅವಳ ಉಸಿರು. ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಮಗನಿಗೆ ಊಟವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂಕಟದಿಂದ ತಾನೇ ಹಣ್ಣು ಜೇನುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಬೇಂಟೆದೇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು

ಬೇರೆ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣದ ಕೇಳದ ತಾಯಿಯ ಅಕ್ಕರೆಯ ಸವಿಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ ತಲ್ಲಿನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇವರ ಹಾಸ್ಯಮಯ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ನಡುವೆ ಏಕಲವ್ಯನ ಮುದ್ದಿನ ಜಿಂಕೆ ಹಣ್ಣುಜೇನುಗಳನ್ನು ಕಬಳಿಸುತ್ತದೆ. ತಾಯಿ ಭೀಗುಟ್ಟಿದ ಆ 'ಕಳ್ಳಮರಿ'ಯನ್ನು ಏಕಲವ್ಯ ಮುದ್ದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಚಾರ್ಯಾಗಮನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವ ಕಾವಲ್ ಕಹಳೆಯ ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಾರ್ವರಣಿಸನ್ನು ಅಣಿಗೊಳಿಸುವಂತೆ ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿ, ಗುರುಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲಿನನಾಗಿ ದ್ರೋಣಪ್ರತೀಕಕ್ಕೆ ದೀರ್ಘದಂಡ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಕರ್ಮಫಲರೂಪಿಯಾದ ವಿಧಿಯ ಕಠೋರ ನಿಯತಿಯ ವಜ್ರ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ "ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ದಾಯಾದಿ ಮಚ್ಚರದ ಬೇಗೆಯೊಳ್ ಬೆಂದು" ಸೋತಿರುವ ದ್ರೋಣನು ತನ್ನ ವಚನರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಶಿಷ್ಯನೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಹೃದಯ ಉಭಯಸಂಕಟಗಳ ಇಕ್ಕುಳದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ನರಳುತ್ತಿದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ 'ಬಿಂಕುಗಳಿ' ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಚನ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಆ ವಾಗ್ಧಾನದ ಫಲವಾಗಿ ಮುಗ್ಧನೂ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷನೂ ಆದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಒದಗಲಿರುವ ಕೇಡು; ವಚನಭಂಗ ಇಲ್ಲವೆ ಪಾಪಕರವಾದ ಹೇಯಕಾರ್ಯ-ಈ ನಡುವೆ ಮನಸ್ಸು ಇಬ್ಬಗಿಂದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೇಡಿಗೆ ಮೂಲಕಾರಣ ತನ್ನ ಅಹಂಕಾರವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆ ನಿಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ನನ್ನಹಂಕಾರದಾ ಭಲಮೆ ಮರಿಯಿಕ್ಕಿದುದು

ಪಾರ್ಥನ ಅಹಂಕಾರದೀ ಕ್ರೂರ ಈರ್ಷ್ಯೆಯಂ,"^೯

ಒಬ್ಬನ ಅಹಂಕಾರವೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಕರ್ಮ ಪರಂಪರೆ ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗೆ ಮುಂದಾಗುವುದೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ಅರಿವಾಗಬೇಕು? ಅವನು ಎಲ್ಲರಂತೆ ವಿಧಿಯ ಕೈಯ ಕೂಸು. ಸಾಧನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಅವನು ಗುರುಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿಯ ಕೃಪೆ ಒದಗಿಲ್ಲ. ಬಾಳು ಸಾಗಿದಂತೆಲ್ಲ ಅದು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ:

"ಬಿಂಕಕ್ಕೆ ಡೊಳ್ಳೇವುದದು ವಿದ್ಯೆಯೆ? ಅವಿದ್ಯೆ!

ತವಿಪುದಾವುದೋ ಅಹಂಕಾರಮಂ ಅದು ವಿದ್ಯೆ;

ಮಿಕ್ಕುದೆಲ್ಲಂ ಅವಿದ್ಯೆ!

ವಿದ್ಯೆಯೆಂಬಾ ಪೆಸರ ಮರೆಯೊಳಾನ್

ಅವಿದ್ಯೆಯಂ ಪೋಷಿಸುವ ಗುರುವಾದೆನಲ್ಲೆ!^{೧೦}

ತಾನು ದಾರಿತಪ್ಪಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಅವನಿಗೆ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಏಕಲವ್ಯನ ಪರಮ ಮಿತ್ರನೂ ತನ್ನ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರನೂ ಆದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವ

"ಬಟ್ಟಿಯಿರದೆಡೆ ಬಟ್ಟಿಯರಸುತಿರ್ಪಯ್, ವತ್ಸ!

ಪುಟ್ಟುಗುಣಮದು ನಿನಗೆ....."

ಎನ್ನುವ ಈ ಮಾತು ಅದೆಷ್ಟು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ? ಅವನ ಬಾಳಿನ ಕರುಣಾಜನಕವಾದ ಕತೆಯನ್ನು ಅರಿತವರಿಗೆ ಈ ಮಾತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಅಹಂಕಾರವೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹಂಗಿಗನಾದುದನ್ನೂ, ಆ ಅರ್ಜುನನನ್ನು

^೯ ದ್ರೋಣನಿಗೆ ದ್ರುಪದನಿಂದ ಆದ ಅವಮಾನವನ್ನೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಪತ್ರಿಕಾರವಾಗಿ ಅವನು ಅರ್ಜುನನಿಂದ ದ್ರುಪದನಿಗೆ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಅವಮಾನವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು.

^{೧೦} ಬಹುಶಃ ದ್ರೋಣ ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಈ ಮಾತು ನಮ್ಮ ಈಗಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಧ್ಯಾಪಕರೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಲ್ಲವೆ?

ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವ 'ಕೀರ್ತಿಶನಿ', 'ಪೆಸರ ಬಿಂಕ'ಗಳನ್ನು ನೆನೆದಾಗ ಅವನ ಹೃದಯ ಸಂಕಟದಿಂದ ಕುದಿಯುತ್ತದೆ. ಅಪರಾಧ ತನ್ನದಾದರೂ ಅದು ತನ್ನ ಕೈಮೀರಿದೆ:

“ಕೂಳ್‌ಮೀಣಿಯ ಪಿಡಿಡಿರ್ಪುದಾ ಬಿದಿಯಕಯ್:

ನೂಂಕುತಿಹುದನಿಬರಂ ತನ್ನ ಲೀಲಾರ್ಥಂ.

ಅಂತಲ್ಲದಿರೆ, ನಮ್ಮನೆತ್ತಣೆಂದಲೊ ಕರೆದು

ಒಯ್ದು ತಂದೀ ನೃಪಾಲರೂಳಿಗೆ ತಳ್ಳುತಿರ್ದುದೆ

ಈಶ್ವರೇಚ್ಚಾರೂಪದಮ್ಮ ಕರ್ಮಪಾಶಂ?”

ರಂಗಕ್ಕೆ ದುಮುಕಿ ಆಗಿದೆ. ಸೋಲೊ ಗೆಲವೂ ಸೇಣಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ವಚನಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬರದಂತೆ, ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ 'ಆವುದುಂ ಪೆರ್ ಕೇಡು' ಒದಗದಂತೆ 'ಆ ದೈವಮಂ ನೆಮ್ಮಿ ಕೆಲಸಮಾಳ್ಳೆನ್' ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಅರ್ಜುನನ ಮತ್ತರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ನಂದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಅಹುತಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಚಿತ್ರ ಕೊನೆಯ 'ಯಜ್ಞ' ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದೆ. ಏಕಲವ್ಯ ದ್ರೋಣನನ್ನು ಗುರುವೆಂದೊಲಿದು, ಲೋಕ ಗುರುವೆಂದು ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಕಾಣಿಕೆ ಇದು! ಗುರುಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ಸಾಧನೆಗೆ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

ಏಕಲವ್ಯನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಆಹುತಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆಯೆ ಅವನ ಮಹಿಮಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕ್ಷಯಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ, ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವ ನೆವದಿಂದ ಗಗನಪಕ್ಷಿಯೊಂದನ್ನು ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಕೆಡುವಂತೆ ದ್ರೋಣ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮುಗಿಲಾಚೆ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷಿಯ ಕೊರಳುಲಿ ಸಂಯಮಿಯೂ ಸರ್ವಭೂತಹಿತತರನೂ ಆದ ಏಕಲವ್ಯನಿಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪಾಪದ ಲೇಪವಿಲ್ಲದ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಪಾಪವನ್ನು ಲೇಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ.

“ಅಪರಾಧಮಿಲ್ಲದಾ ಸಾಧುವಂ ಕೊಲಲ್ಪುತ್ತಾ,

ಆಚಾರ್ಯ, ಆ ವಿದ್ಯೆಯಂ ನೀನಿತ್ತುದೆನಗೆ.

ಮುನಿಗುಂ ಮಂತ್ರಾಧಿವೇವತೆ; ಮೇಣ್,

ದಿವ್ಯ ವಿದ್ಯಾಬಲದಿ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನೆಸಗೆ

ಧರ್ಮಂ ಋತಚ್ಯುತನೆನಗೆ ತಾನುಗ್ರಮಕ್ಕುಂ; ಮೇಣ್,

ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿ ತಾನೊಡನೆ ತಿರೋಹಿತಮಕ್ಕುಂ; ಮೇಣ್.

ಆತ್ಮಹಾನಿಯಿಂ ಸರ್ವನಾಶಮಕ್ಕುಂ.-”

ಮಂತ್ರಘೋಷೋಪಮವಾದ ಶಿಷ್ಯನ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಗುರು ಮರುಹುಟ್ಟು ಪಡೆದಂತಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕೂಡಲೆ ಸಗದ್ಗದನಾಗಿ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು

“ಪುಣ್ಯವಂತನ್ ನೀನ್, ಏಕಲವ್ಯ!

ಬರ್ದುಕಿದಯ್,

ನೀನ್ ಬದುಕಿ ನನ್ನನುಂ ಬರ್ದುಕಿಸಿದಯ್!-

ನಿನಗಲ್ತಿದು ಪರೀಕ್ಷೆ, ನನಗುಂ ಕಣಾ!”

ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಿಡುಸುಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಶಿಷ್ಯನ ಹೃದಯವನ್ನು ಕಲಕುತ್ತದೆ. ಗುರು ಘೋರಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿರುವುದು ಅವನಿಗೆ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ತಾನೇ ಮುಂದೆ ಬಂದು

“ಅದಕೆ ಪರಿಹಾರಿಮೆನ್ನಧೀನಮಿಪೋಡೆ

ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನೆನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವಂ ನಿನ್ನಡಿಗಿ

ಗುರುದೇವ....

ಎಂದು ನಿಶ್ಚಲಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಉಸುರುತ್ತಾನೆ.

“ . . ಇತ್ತ ಗುರುವಿಂಗೀವುದೇನು
ತ್ಯಾಗಮೆ? ಪರಮಸಂಪದಮದುವೆ ಪುರುಷಾರ್ಥ
ಸಾಧನಂ! ನಿನ್ನಿಂದೆ ಕಲ್ಪನಧ್ಯಾತ್ಮಮಂ.
ಪಡೆದುದೆಲ್ಲಂ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಲ್ತೆ, ಆರ್ಯೆ ಮೇಣ್,
ಪೂರ್ಣಮಂ ಕೊಡದೆ ಪಡೆದಪೆವಂತು ಪೂರ್ಣಮಂ?”

ವೇದೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವಾದ ಈ ಅಧ್ಯಾತ್ಮತತ್ತ್ವ ಸೃಷ್ಟಿಯ, ಜೊತೆಗೆ ಮಾನವನ ಬಾಳಿನ ಈ ಹಿರಿಯ ತತ್ತ್ವ ಈ ಸರಳಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೈಗೂಡಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ತನಗಾದ ಕನಸಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ನೆನದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಭವಿಷ್ಯದ ಸೂಚನೆಯ ಅರಿವಾಗಿದೆ.^{೧೧} ಹಿರಿಯ ಚೇತನಗಳು ಕಾಣುವ ಕನಸೂ ನನಸೇ! ಗುರು ‘ಬಿಲ್‌ಬಿಜ್ಜಿಗುಸಿರಪ್ಪ ಆ ಪೆರ್‌ಬೆರಳ್’ಅನ್ನು ಕೊಡೆಂದಾಗ ಶಿಷ್ಯ

“ . . ಸರ್ವಮಂ ನಿನಗಾಂ ಸಮರ್ಪಿಸಲ್
ಮನದಂದೆನೀ ಬೆರಳ್ ಅದೇನ್ ಪಿರಿದಲ್ತು,
ಪೆರ್ ಬೆರಳ್ ತಾನಾದೊಡಂ—”

ಎಂದು ಸಂತ್ಯಜನಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಗುರು ಅತಿದುಃಖದಿಂದ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದ ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಶಿಷ್ಯ ಕೊಡದೆ ಕೊಂಕದೆ ಕುಸಿಯದೆ ಸುಮ್ಮಾನದಿಂದ

ಕೊಳ್ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ ಇದನ್! ಗೆಲ್ಲೆ ಧರ್ಮಂ!
ಗೆಲ್ಲೆ ದೈವೇಚ್ಚೆ! ನಿಮ್ಮ ವಚನಂ ನಿಲ್ಲೆ!”

ಎಂದು ದ್ರೋಣಪ್ರತೀಕದ ಮುಂದಣ ಹಾಸುಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ಎಡಗೈಯ ಬಾಣದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಆ ಬೆರಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ನರರೂಪ ನಿಮಿತ್ತನಾದ ಲೋಕಗುರುವಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ; ತನ್ನ ಬಾಳನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ; ಆತ್ಮತ್ಯಜ್ಜಿಯನ್ನು ಸವಿದು ಸುಖಿಸುತ್ತಾನೆ.

ರಕ್ತ ಸೋರುವ ಗಾಯಕ್ಕೆ ಮದ್ದಿಕ್ಕಲೆಂದು ಏಕಲವ್ಯ ಮರೆಯಾದ ಮೇಲೆ ದ್ರೋಣ ಮಡುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದ್ದ ರಕ್ತವನ್ನು ಬಾಗಿನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ವಿಕೃತವಾದ ತನ್ನ ಮುಖ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕೂಡಲೆ “ಖಡ್ಗಮುಷ್ಟಿಯ ಭೀಮಹಸ್ತಮೊಂದೊಯ್ಯನೆರಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿತಾ ತನ್ನ ಪಡಿನೆಳಲ ಕೊರಳಂ! ಕೆಡೆದುರುಳ್ಳುದು ಮಂಡೆ.” ಆಗತಾನೆ ಬಂದ ಏಕಲವ್ಯನೊಡನೆ,

“ . . ನಿನ್ನೀ ಬೆರಳೆಗೆ
ಕೊಳ್ಳುದೆಂದೇ ತೋರ್ಪದಾ ಬಿಡಿ
ನನ್ನ ಕೊರಳಂ !

೧೧ ಆ ಸುಂದರ ಸ್ವಪ್ನಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಲವ್ಯ ಮುಂದೆ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ತನಗೊದಗುವ, ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗತಿಯನ್ನೂ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಮುಂಗಂಡಂತಿದೆ.

“ನಿಂದನೊರ್ವನ್ ನೀಲದೇಹಿ. ಕುಣಿದುದು ನವಿಲ್
ತಲೆಯ ಮೇಲೆ. ಹಡೆಯೆತ್ತಿದುರಗಗಳ್ ತೋಳ್ಗಳೊಳ್
ತೂಗಿದುವು ಭುಜದೇಶದಿಂ ಪೊಣ್ಣೆ.”

ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡವನು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೆಂಬುದು ಈ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

. . . . .

ಅಂತೆ ಕರ್ಮ ಪಾಂಗು^{೧೨} ; ಮರಿಗೆ ಮರಿ; ಮರಿಗೆ ಮರಿ:

ಬೆರಳೆ ಗೆ ಕೊರಳೆ !

ಬಲಿಯಾಗುವುದೆಂಬ ಭವಿಷ್ಯದ್ವಟನೆ ಆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಯಿತೆಂದು ಆಶಂಕಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೋಣ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಹರಸಿ ಆತನಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಆ ಕಡೆ ತೆರಳಿದ ಮೇಲೆ ಈ ಕಡೆ ತಾಯಿ ಬಂದು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಒದಗಿದ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಕರುಳಿರಿಯುವ ಸಂಕಟದಿಂದ ಕುಪಿತಳಾಗಿ

ಆರೋ ಬಲಿ ನನ್ನ ಕಂದನ ಬೆರಳೆ

ಬಲಿಯಕ್ಕೆ ಆ ಪಾಪಿಯ ಕೊರಳೆ!”

ಎಂದು ಶಪಿಸುತ್ತಾಳೆ.^{೧೩}

ಆ ಮಾತೃಶಾಪದ ಭೀಷಣ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಬೆದರಿದ ಏಕಲವ್ಯ.

“ಆಗಬಾರದುದಾಯ್ತೆ?”

ಅಯ್ಯೋ, ನನ್ನ ತ್ಯಾಗಂ ವೃಥಾಮಾಯ್ತೆ?”

“ದುಡುಕಿದವ್, ಅಬ್ಬೆ.

ನನ್ನನುಂ ಕೊಳ್ಳದೆಯೆ ಬಿಡದು ನಿನ್ನೀ ಶಾಪಂ!”

ಎಂದು ಸುಯ್ದು ಕ್ಷೇಮಕಾತರನಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ:

“ಅಂತರತಮ ನೀ ಗುರು,

ಹೇ ಆತ್ಮತಮೋಹಾರಿ!.....”

* * * *

೧೨ ಮುಂದೆ ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನ ದ್ರೋಣನನ್ನು ಕೊರಳು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುವುದೂ, ಧೃಷ್ಟದ್ಯುಮ್ನನನ್ನು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಕತ್ತುಹಿಸುಕಿ ಕೊಲ್ಲುವುದೂ, ಕೊನೆಗೆ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಶಾಪ ಪಡೆದು ತನ್ನ ಶಿರೋರತ್ನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಮೂರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳು ಕಾಡುಮೇಡುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಮಾತಿಲ್ಲದೆ ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬೀಳಲಾರದೆ ಅಲೆದುದೂ ಈ ಕರ್ಮಪರಂಪರೆ.

೧೩ ಮಾತೃಶಾಪದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಪೋನಂದನದ ‘ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ’ ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬರುವ ದುರ್ವಾಸ ಶಾಪ ವೃತ್ತಾಂತದ ವಿಷಯವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ

ಪಾತ್ರಗಳು

ಭೈರವ

ಮೃತ್ಯು

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಶ್ರೀರಾಮ

ಆಕಾಶವಾಕ್

ಕುಮಾರ

ಮುನ್ನುಡಿ

ಉತ್ತಮ ಶಿಲ್ಪಿ ಕಟ್ಟಿದ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಹಳತಾಗುತ್ತ ಬಂದಂತೆಲ್ಲ, ಇಲಿ ಹಲ್ಲಿ ಬಾವಲಿ ಮೊದಲಾದ ಅನಾಹುತ ಜೀವಜಂತುಗಳೂ ಗೂಡು ಬೀಡು ಮಾಡುವುದುಂಟು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮಹಾಕೃತಿಗೂ ಅಂತಹ ಗತಿ ಒದಗಿದರೆ ಅದು ಅದರ ಪುರಾತನತ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಪೂಜೆಗೆಂದು ಹೋಗುವವರು ಯಾರೂ, ಅಲ್ಲಿವೆ ಎಂಬ ಒಂದು ಕಾರಣದಿಂದಲೇ, ಇಲಿ ಹಲ್ಲಿ ಬಾವಲಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಪೂಜಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮಹಾಕವಿಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಳಿಗಳಂತೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಲ್ಪದೃಷ್ಟಿಯ ಕುಕವಿ ಕೃತವಾದ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದವರು ಯಾರೂ ಗೌರವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮದ್ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ, ಅಂತಹ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಗಳು ಅನೇಕವಿವೆ. ಶಂಬೂಕವಧಪ್ರಸಂಗವೂ ಅಂತಹದೊಂದು. ಆ ಕಥೆ ಹೀಗಿದೆ.

ಸೀತಾ ಪರಿತ್ಯಾಗಾನಂತರ ಒಂದು ದಿನ ವೃದ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬನು ಮೃತ ಬಾಲಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದು, ಶ್ರೀರಾಮನ ಅರಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ರೋದಿಸಿ, ತನ್ನ ಮಗನ ಅಕಾಲಮರಣಕ್ಕೆ ದೊರೆಯ ದೋಷವನ್ನೆ ಕಾರಣವೊಡ್ಡುತ್ತಾನೆ:

ನೇದೃಶಂ ದೃಷ್ಟಪೂರ್ವಂ ಮೇ ಶ್ರುತಂ ವಾ ಘೋರದರ್ಶನಮ್ |

ಮೃತ್ಯುರಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಾನಾಂ ರಾಮಸ್ಯ ವಿಷಯೇ ಯಥಾ ||

ರಾಮಾಸ್ಯ ದುಷ್ಟತಂ ಕಿಂಚಿನ್ನಹದಸ್ತಿ ನ ಸಂಶಯಃ |

ರಾಜದ್ವಾರಿ ಮರಿಷ್ಯಾಮಿ ಪತ್ನ್ಯಾ ಸಾರ್ಥಮನಾಥವಶ್ |

ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಂ ತತೋ ರಾಮ ಸಮುಪೇತ್ಯ ಸುಖೀ ಭವ ||

ರಾಜದೋಷೈರ್ವಿಪದ್ಯಂತೇ ಪ್ರಜಾ ಹ್ಯವಿಧಿಪಾಲಿತಾಃ |

ಅಸದ್ವೃತ್ತೇ ತು ನೃಪತಾವಕಾಲೇ ಮ್ನಿಯತೇ ಜನಃ ||

ಶ್ರೀರಾಮನು ಮಂತ್ರಿಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೊರಿಸಿದ ಅಪರಾಧದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಾರದ ಎಂಬುವನು ದೀರ್ಘವಾದ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ, ಶೂದ್ರನೊಬ್ಬನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಗನಿಗೆ ಅಕಾಲಮರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ:

ತ್ರಿಭ್ಯೋ ಯುಗೇಭ್ಯಸ್ತ್ರೀನ್ ವರ್ಣಾನ್ ಧರ್ಮಶ್ಚ ಪರಿನಿಷ್ಠಿತಃ |

ನ ಶೂದ್ರೋ ಲಭತೇ ಧರ್ಮಂ ಯುಗತಸ್ತು ನರರ್ಷಭ ||

ಹೀನವರ್ಣೋ ನೃಪಶ್ರೇಷ್ಠ ತಪ್ಯತೇ ಸುಮಹತ್ಪಪಃ ||

ಭವಿಷ್ಯಚ್ಛೂದ್ರಯೋನ್ಯಾಂ ವೈ ತಪಶ್ಚರಾ್ಯ ಕಲೌ ಯುಗೇ ||

ಅದ್ಯ ತಪ್ಯತಿ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಸ್ತೇನ ಬಾಲವಧೋ ಹ್ಯಯಮ್ |
ಯೋ ಹ್ಯಧರ್ಮಕಾರ್ಯಂ ವಾ ವಿಷಯೇ ಪಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ತು ||

ಕರೋತಿ ಚಾಶ್ರೀಮೂಲಂ ತತ್ ಪುರೇ ವಾ ದುರ್ಮತಿನರಃ |
ಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಚ ನರಕಂ ಯಾತಿ ಸ ಚ ರಾಜಾ ನ ಸಂಶಯಃ ||

ಶ್ರೀರಾಮನು ನಾರದನ ಮಾತಿನಂತೆ, ಬಾಲಕನ ಕಳೆಬರವನ್ನು ಎಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿ, ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನವನ್ನೇರಿ ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಿ ಕೊನೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಶಂಬೂಕ ತಪಸ್ವಿಯನ್ನು ಕಂಡು 'ಧನ್ಯಸ್ತಮಸಿ ಸುವ್ರತ' ಎಂದು ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ:

ಕಸ್ಯಾಂ ಯೋನ್ಯಾಂ ತಪೋವೃದ್ಧ ವ್ರತಸೇ ದೃಢವಿಕ್ರಮಃ |
ಕೌತೂಹಲಾತ್ ತ್ವಾಂ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ರಾಮೋ ದಾಶರಥಿಹ್ಯಹಮ್ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ವಾಸಿ ಭದ್ರಂ ತೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋ ವಾಸಿ ದುರ್ಜಯಃ |
ವೈಶ್ಯಸ್ತುತೀಯ ವರ್ಣೋ ವಾ ಶೂದ್ರೋ ವಾ ಸತ್ಯವಾಗ್ಭವ ||

ನೀನು ಯಾವ ವರ್ಣದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದವನು? ಸತ್ಯ ಹೇಳು ಎಂದ ಶ್ರೀರಾಮಗೆ, ಸತ್ಯಕಾಮ ಜಾಬಾಲಿ ತನ್ನ ಗುರುವಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಶಂಬೂಕನೂ ತಾನು ಶೂದ್ರನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಮಾತು ಮುಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ ರಾಮನ ಖಡ್ಗ ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿದು ಬೀಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ 'ಸಾಧು!' ಎಂದು ರಾಮನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಹೂಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಿನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದೆ, ವರವನ್ನು ಬೇಡು ಎಂದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಮಾರನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಶೂದ್ರನ ವಿನಿಪಾತವಾದೊಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಮಾರನು ಬದುಕಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅಮರೇಂದ್ರನು ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಕಥೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿರುವುದಂತೂ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂರ್ಖ ಕಿರೀಟವಿಟ್ಟಂತಿದೆ. ಕಥೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಮನೋಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಅಸಹ್ಯವಾದ ವರ್ಣಭ್ರಾಂತಿ ಅಡಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಸತ್ಯ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಷ್ಠುರ ಪ್ರಕೃತಿಯಾದ ಭವಭೂತಿಗೂ ಅದು ಅಸಹ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿದೆ. ತನ್ನ ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯ ವಿಷದ ಹಲ್ಲನ್ನು ಮುರಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಅದರ ಹಾವುತನವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಯೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಚಿಹ್ನೆಗೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತದಲ್ಲಿ ಭವಭೂತಿಗೆ ರಾಮನನ್ನು ದಂಡಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತರುವ ಉಪಾಯ ಶಂಬೂಕ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿಯ ಶಿಕ್ಷೆಗಾಗಿಯೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಹೇಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಶಂಬೂಕನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಮುನ್ನ ತನ್ನ ಬಲಗೈಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಹೀಗೆ ಭರ್ತ್ಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ರೇ ಹಸ್ತದಕ್ಷಿಣ ಮೃತಸ್ಯ ಶಿಶೋರ್ಧ್ವಜಸ್ಯ ಜೀವಾತವೇ ವಿಸೃಜ ಶೂದ್ರಮುನೌ ಕೃಪಾಣಮ್ |
ರಾಮಸ್ಯ ಗಾತ್ರಮಸಿ ನಿರ್ಭರಗರ್ಭ ಖಿನ್ನ ಸೀತಾವಿವಾಸನಪಟೋಃ ಕರುಣಾ ಕುತಸ್ತೇ ||

ಎಲೈ ಬಲಗೈಯೆ, ಮೃತನಾದ ದ್ವಿಜಶಿಶುವಿನ ಪ್ರಾಣಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಶೂದ್ರ ಮುನಿಯ ಮೇಲೆ ಕೃಪಾಣ ಪ್ರಯೋಗಮಾಡು. ರಾಮನ ಅಂಗವಲ್ಲವೆ ನೀನು? ತುಂಬು ಬಸಿರಿಯಾಗಿದ್ದ ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನು ಕಾಡಿಗಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಟುತ್ವವನ್ನು

ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ರಾಮನ ಗಾತ್ರದ ಒಂದು ಭಾಗವಲ್ಲವೆ ನೀನು? ನಿನಗೆಲ್ಲಿ ಬಂತು ಕರುಣೆ?—ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ (ಕಥಂಚಿತ್ ಪ್ರಹೃತ್ಯ) ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಕೃತಂ ರಾಮಸದೃಶಂ ಕರ್ಮ' ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆ ಮೂದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಭವಭೂತಿ ಇಹಲೋಕದ ಕಾರ್ಪಣ್ಯವನ್ನು ಪರಲೋಕದ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ತಿದ್ದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಶಂಬೂಕನ ಮೃತ ಶರೀರದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಗಂಧರ್ವನು ಮೈದೋರಿ ರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿ, ತಾನೊಂದು ಶಾಪದಿಂದ ಶೂದ್ರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಿಯೂ, ರಾಮನ ಖಡ್ಗಹತಿಯಿಂದಲೇ ಶಾಪವಿಮೋಚನವಾದುದಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಸಿ (ಸತ್ಸಂಗಜಾನಿ ನಿಧನಾನ್ಯಪಿ ತಾರಯಂತಿ) ಸತ್ಸಂಗದಿಂದ ಮರಣ ಸಂಭವಿಸಿದರೂ ಅದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ಎಂಬ ಮಹಾವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮನೂ ಆತನ ತಪಸ್ಸಿನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡು, (ತದನುಭೂಯತಾಂ ಉಗ್ರಸ್ಯ ತಪಸಃ ಪರಿಪಾಕಃ) ಅವನಿಗೆ ಉತ್ತಮಲೋಕಗಳ ಉತ್ತಮಗತಿಗಳಾಗಲಿ ಎಂದು ಹರಸುತ್ತಾನೆ:

ಯತ್ರಾನಂದಾಶ್ಚ ಮೋದಾಶ್ಚ ಯತ್ರ ಪುಣ್ಯಾ ಹಿ ಸಂಪದಃ |

ವೈರಾಜಾ ನಾಮ ತೇ ಲೋಕಾಃ ತೈಜಸಾಃ ಸಂತು ತೇ ಶಿವಾಃ ||

ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಶಂಬೂಕನ ಕಥೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿ ಹೊಸ ರೀತಿಯಿಂದ ದೃಶ್ಯ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಟಕ ಆಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕ. ಅದರ ಚಿತ್ರಗಳ ಬೃಹತ್ತನ್ನೂ ಮಹತ್ತನ್ನೂ ಹೊರಗಡೆಯ ಅಲ್ಪವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕೃತಕಾಭಿನಯದಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದೂ ಅಸಾಧ್ಯ.* ಆದ್ದರಿಂದ ಕಲ್ಪನಾ ತಪಸ್ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮನೋರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ದೃಷ್ಟಿಸಬೇಕು. ದೃಶ್ಯರೂಪಿಯಾದರೂ ಅದು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದುದು: ದೃಶ್ಯರೂಪಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯವು ಟಿಕೇಟಿನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಲೇಬೇಕೆಂಬ ದುರಾಗ್ರಹ ಹಳೆಯ ಪ್ರಯೋಜನದ ಒಂದು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವೂ ಅವಶೇಷಾತ್ಮಕವೂ ಆಗಿರುವ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಎಂದೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮನೋವೇದಿಕೆಯ ಸಜೀವತೆಯ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತತೆಯ ಮುಂದೆ ಹೊರಗಡೆಯ ನಾಟಕಶಾಲೆ ಒಂದು ದರಿದ್ರ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದು ಪ್ರತಿಭಾ ಪ್ರಭುಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಿತ್ಯಾನುಭವವೇದ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಯನ್ನು ಓದುವವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನನ್ನದೊಂದು ಬಿನ್ನಹ : ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಲಿ, ಯಾವ ರೂಪದಿಂದಾಗಲಿ, ಯಾವ ಪೂರ್ವಗ್ರಹದಿಂದಾಗಲಿ, ಯಾವ ದುರಾಗ್ರಹದಿಂದಾಗಲಿ ಹೃದಯಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವ ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು ದೂರೀಕರಿಸಿ, ಶುದ್ಧಬುದ್ಧಿಯ ಸಹೃದಯ ಸಹಜವಾದ ಶ್ರೀಮಂತತೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಓದಿದರೆ ಕೃತಿಗೂ ಕೃತಿಕಾರನಿಗೂ ನ್ಯಾಯಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

೨-೧-೧೯೪೪

ಬೆಂಗಳೂರು

ಕುವೆಂಪು

ಬೆರಲ್ ಗೆ ಕೊರಲ್ ಅಂತಹ ನಾಟಕವನ್ನೂ ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ರಸರೋಮಾಂಚಿತರಾಗುವಂತೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಗಳಾಗಿರುವ ನಟಸಾಹಸಿಗಳಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿಕಾರನ ಈ ಉಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಹುಸಿಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದೇನೋ?

೧೮-೮-೧೯೬೨

ಕುವೆಂಪು

ಮಾರ್ನುಡಿ

ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಈ ದೃಶ್ಯಕೃತಿ ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ ವಾಚಕ ವರ್ಗದ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯೆದ್ದು ಮೋಡ ಕವಿದು ಗುಡುಗು ಮಿಂಚಾಡಿದಾ ಕ್ಷೋಭೆ ಅಂದಿನ ಪತ್ರಿಕಾ ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿತವಾಗಿತ್ತು. ಗಣ್ಯರು ಗಣ್ಯರಲ್ಲದವರು ಅಲ್ಪಗಣ್ಯರು ಎಲ್ಲರೂ ತಮತಮಗೆ ತೋಚಿದುದನ್ನು ತೋಚಿದಂತೆ ಅವಸರವಸರವಾಗಿ ಉದ್ದೇಕಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬರೆದರು. ಕೆಲವರ ಬರವಣಿಗೆ “ಅಸೂಯಾಸದನನ್ ಸುಖದೂರನ್. ಅವನ ಮಾತೇಕಿದರೋಳ್?” ಎಂಬ ಹರಿಹರನ ಕಾವ್ಯೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುವಂತಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು

ಕ್ಷುದ್ರಂಗೆ ಸಕಲ ಸುಜನೋ
ಪದ್ರವರೂಪಂಗೆ ಪರರ ಕಾವ್ಯಾರ್ಥಮುಮಂ
ಭಿದ್ರಿಸುವಂಗತಿ ಶಬ್ದ ದ
ರಿದ್ರಂಗಳ್ಕುಮೆ ನವೀನ ಕಾವ್ಯಾರಂಭಂ.

ಒಳಗಜೆಯದೆ ಸತ್ಯಾವ್ಯದ
ಕಳೆಯಜೆಯದೆ ಲಘುತರತ್ವದಿಂ ನಾಲ್ಕೆರಡಾ
ಯ್ಯುಳಿ ಮಾತನಾಡಿ ನೆರೆ ಹೆ
ಕೃಳ ಮಿಕ್ಕಿದೊಡೊಲ್ಲರೇ ಕವೀಂದ್ರಾಭರಣರ್.

ಎಂಬ ಹಳಸಲನ್ನೂ ಹೊಸತು ಮಾಡಿಸುವಂತಿತ್ತು.

ಆ ಉದ್ದೇಕಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣ ಈ ಕೃತಿ ಜಾತಿಮಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಮೂದಲಿಕೆ ಎಂಬ ಅಜ್ಜ ಭಾವನೆ. ಆ ಭಾವನೆ ತೆಗಳಿಕೆಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಹೊಗಳಿಕೆಗೂ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ವಿಷಾದವಾಗುತ್ತದೆ.^೧ ಅಂತಹ ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಪಕ್ಕಪಾತಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕೃತಿಕಾರನ ಮುಖ್ಯಾಶಯ, ರಸಪ್ರಯೋಜನಶೀಲವಾದ ಸತ್ಯಬೋಧನ, ತತ್ಕಾಲಕ್ಕಾದರೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ಅಪ್ರಭಾವನೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಮಾರ್ನುಡಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲರ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಗಮನಿಸಿ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುವುದು ಪ್ರಕೃತ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ. ಒಂದು ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾದರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾದ ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರಬಹುದಾದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದರೆ ಸಾಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

೧೯೪೮ರ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳ ಜೀವನ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ‘ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮಾ.ವೆಂ.ಅ.ರವರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಮೂಹ ಮಾತ್ರ ಎನ್ನುವುದು ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರವಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ

೧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕೃತಿಯ ಕಾವ್ಯತ್ವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೃತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಏಟುಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಸತ್ಯವೂ ಅಪ್ರಕೃತವೂ ಆದ ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೇತರ ಕಾರಣವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು, ಸ್ಥಳಾಭಾವದಿಂದ ಇರಬಹುದು, ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು:

“ಭೈರವ ಮೃತ್ಯುಗಳ ಸಂಭಾಷಣೆ ಶಂಬೂಕನು ಎಷ್ಟು ಮಹಿಮಾವಂತನೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಾತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ದಿವ್ಯತತ್ವಗಳ ಹಿರಿತನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ.”

ಈ ಉಕ್ತಿ ಚರ್ಚಾಸ್ವದವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾವಿನಂತಹ ದಿವ್ಯತತ್ವವನ್ನು “ಯಮ” ಎಂದು ಕರೆದಾಗ ಸಂವಾದದ ಮಟ್ಟ ಎಂತಿರಬೇಕು? “ಮೃತ್ಯು” ಎಂದು ಕರೆದಾಗ ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ದುರ್ಮೃತ್ಯುವಾಗಿರುವಾಗ! ಅಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗದ ಔಚಿತ್ಯವೇನು? ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದ ಔಚಿತ್ಯವೇನು? ಯಮನಸೋಲು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಯಮನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಜಗದ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಯೆಂದೂ ಋತದ ಕಿಂಕರನೆಂದೂ ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕುಚಿತವಾದ ನಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆಗೆ ‘ದುರ್ಮೃತ್ಯು’ ವನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಾಗ್ವಿವಿ ಕೃಪಣೆಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ವಾಚಕರ ಸ್ವೀಯ ಆಲಸ್ಯದಿಂದಲೋ ಪ್ರಜ್ಞಾಪರಿಮಿತಿಯಿಂದಲೋ ಸಂಭವಿಸುವ ಅನಿವಾರ್ಯಕ್ಕೆ ‘ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಾತ್ರ’ ವೆಂದು ಹೆಸರಿಡುವುದೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಹೀಗಿದೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ: “ಅಪರಾಧ ಯಾವುದು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಕಾಂಡದ ಭಾವನೆಗೂ ಈ ದೃಶ್ಯದ ಭಾವನೆಗೂ ಬಹಳ ಅಂತರವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಉತ್ತರಕಾಂಡದ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಮನೋಧರ್ಮ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ತೀವ್ರವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಜಾತಿಗರ್ವಾಂಧತೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.”

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ಹೀಗೆನ್ನಬಹುದು: “ಅವಿವೇಕ” ತೀವ್ರವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾದರೂ ಅವಿವೇಕವಾಗಿಯೇ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಶ್ರದ್ಧಾಂಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವಿವೇಕಾಂಶದಲ್ಲಿ ತಿದ್ದು ಪಡೆಯಬೇಕಾದುದೇ ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯ.” ಈ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಕೆಲಸವೂ ಅದೇ: ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಖಂಡನೆಯಲ್ಲ. ಅವಿವೇಕದ ತಿದ್ದುಪಡಿ.

ಮುಂದೆ ವಿಮರ್ಶಕರು ಈ ದೃಶ್ಯದ ಕೃತಿಕಾರನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ, “ಆದರೆ ಪೂಜ್ಯನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡದಿದ್ದವನಿಗೆ ಸಾವು ಶಿಕ್ಷೆ ಎನ್ನುವುದು ಹಿಂದಣ ಕ್ರೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ರೌರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ತಂದೆಯ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆದ ಎಳೆಯನು ಹೀಗೆ ಸಾಯುವುದು ಅಪ್ಪ ಸೋರೆಗಾಯಿ ತಿಂದರೆ ಮಗನಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆನೋವು ಎಂಬ ನೀತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.”

ಈ ಟೀಕೆ ತನಗೆ ತಾನೆ ಸತ್ಯವಾದರೂ ಪ್ರಕೃತ ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅಸ್ವಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಮಾರ ಸಾಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಶಂಬೂಕನು ತೀರಿಕೊಂಡಂತೆ; ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನೇ ಆಶ್ಚಾಸನೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ: “ಅಮೃತನಕ್ಕುಂ ನಿನ್ನೀ ಚಿರಂಜೀವಿ” ಎಂದು. ಅವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸತ್ತಿದ್ದರೆ ‘ಅಪ್ಪ ಸೋರೆಗಾಯಿ ತಿಂದರೆ ಮಗನಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆನೋವು,’ ಎಂಬ ನೀತಿ ಒಪ್ಪಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಯುವುದು ಸತ್ತವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಮಧಿಕತರವಾಗಿ ಬದುಕಿ ದುಃಖಿಸುವವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದಲ್ಲವೆ? ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗಲ್ಲದೆ ಅವನ ಮಗನಿಗೆ ಅನ್ವಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಜೀವನವನ್ನು ಸೆಳೆದ ಮೃತ್ಯು, ಧರ್ಮ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ, ಅಮೃತಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ತಪೋವನದಿಂದ ಬಾಲಕನ ಜೀವನವನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ವಾಚಕರು ಅಧರ್ಮ ಪರಿಹಾರವಾದೊಡನೆ ಮಲಗಿದ್ದವನು ಏಳುವಂತೆ ಎದ್ದು ಕಣ್ಣುಜ್ಜಿಕೊಂಡು, ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕರೆಯುವ ಕುಮಾರನ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು: “ಹೂ ಕುಯ್ಯುತಿದ್ದವನ್ ಇಲ್ಲಿಯೆ ಮಲಗಿದನೆ?”-” ಹುಡುಗನಿಗೆ ಆ ಅನುಭವಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಯಾವ ಶಿಕ್ಷೆಯೂ ವೇದ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ವಿಮರ್ಶನೋಕ್ತಿ ಅಪ್ರಕೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಶ್ಯದ ಉದ್ದೇಶ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಯೂ ಅಲ್ಲ, ಕೌರ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ. “ಈ ಶಾರ್ಕ ಮೂರ್ಖಂಗೆಂತೋ ಬುದ್ಧಿಗಲಿಪೆನ್?” ಎಂಬುದೂ ಶ್ರೀರಾಮನ ಆಶಯ.

ಮುಂದಿನ ವಿಮರ್ಶೆಯಂತೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ದೃಷ್ಟಿವೈಪರೀತ್ಯದಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾಗಿ ಅನೌದಾರ್ಯಸ್ವಭಾವಗುಂಪಿಯೆಂದೆ:

“ಈಗ ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು, ಅದು ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಾದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಇಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬದಲ ತಪ್ಪಲ್ಲ; ಆ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಔದಾರ್ಯ ಅಲ್ಲದೆ, ಹೊಸ ತಪ್ಪು ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವವರಲ್ಲಿ (ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಅಸುಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಅಚ್ಚಿನ ತಪ್ಪಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು) ಕವಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಅನಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಅವಿವೇಕಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಡುವ, ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಗೆ ಯಾವುದೋ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಕೈಮುಗಿಯುವ, ಮಿತ್ರನಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಒಬ್ಬ ಅಧೀರ ಅನುದಾತ್ತ ನಾಯಕನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.”

ಈ ವಿಮರ್ಶೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದಷ್ಟು ಅಪ್ರಾಜ್ಞವಾಗಿದೆ. ಇದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಓದಿಕೊಳ್ಳದ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಉಂಟಾದುದೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕಾವ್ಯದ ಧ್ವನಿಶಕ್ತಿಯ ವಿಧಾನದ ಅಪಾರ್ಥಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಇಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾದಂತಿದೆ. ಓದಬೇಕಾದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಓದಿಸಿ ಕೇಳಿದರೆ ಇಂತಹ ದೃಷ್ಟಿಯ ವಕ್ರತೆ ಋಜುವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಭರವಸೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೊನೆಗೆ ವಿವೇಕಿಯಾಗಿ ಬೆಳಕು ಕಂಡು ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮನೂ ಇಂಗಿತವಾದ ವಾಕ್ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾ ರೀತಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಆತ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಬೋಧವನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿ ತಿದ್ದುವ ಅತ್ಯಂತ ಮಹೋದಾತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ ಕೊಂಚ ಕಾಲಜಾರಿತೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೋ ಏನೋ ವಿಮರ್ಶಕರು ಕವಿಯ ಬೆನ್ನು ಸವರಿ ಅವನಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳುವಂತೆ “ಇದರ ಹೊಣೆಯೆಲ್ಲ ಕವಿಯದಲ್ಲ. ಇದರ ಬಹುಭಾಗ ಮೂಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದು” ಎಂದು ಉಪಚಾರ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅದೂ ಹುಸಿ ಮತ್ತು ಅನಾವಶ್ಯಕ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕೃತಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಹೊಣೆ ಕೃತಿಕಾರನಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಮೂಲದ ಕಥೆ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರವಾದುದು. ಕವಿಗದು “ಸೇರ”ದಿದ್ದರೆ ಅದರ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದಾದರೂ ಅಂಶ ಸೇರದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಅಧೀನವಾಗುವಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸುವ ನಿಯತಕೃತನಿಯಮರಹಿತವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕವಿಯ ನಿರಂಕುಶಮತಿಯ ಹುಟ್ಟು ಹಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಮರ್ಶಕನ ಕರ್ತವ್ಯ ಕಥಾಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತವಾಗುವ ಕವಿಯ ‘ದರ್ಶನ’ವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಾಗಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು ತನ್ನ ಅಪ್ರಕೃತಾಶಯದ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಅದನ್ನು ಅಳೆಯಹೋಗುವುದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

“ತನ್ನ ಮಗ ಹೋದ ತಪ್ಪನ್ನು ರಾಜನಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಷ್ಟು ತೊಳೆದರೂ ಕಷ್ಟಾಗಿಯೇ ನಿಲ್ಲಬೇಕು.” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ವಿಮರ್ಶಕರು. ಅದು ಹೇಗೆ? ಅವನೇನು ತನ್ನಾಳಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣನ ಕರಿನಾಯಿಯೆ? ಆ ಟೀಕೆಯ ಮಿಥ್ಯೆ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಗಮನವಿಟ್ಟು ಓದುವವರಿಗೆಲ್ಲ ಸ್ವಸುವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಳಿಕೆ ಕಳೆದ ಹೊನ್ನಿನಂತೆ ಹೊಸ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. “ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ” ಕವಿ ತನ್ನ ಕಲಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ “ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದ್ವೇಷ”ದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಘನತರವಾದ ಕಷ್ಟ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ಈ ಕೃತಿಯ ಉದ್ದೇಶ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ ಹೊಟ್ಟೆಪಾಡಿನ ಕಚ್ಚಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದಲ್ಲ; ಚಿರಕಾಲದ ನಿತ್ಯಸತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಶಾಶ್ವತವಾದ ರಸಾನುಭೂತಿಯನ್ನೂ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ದಾನಮಾಡಿ, ಅವರನ್ನು ಜಾತಿ ಕುಲ ಧನ ಕ್ರಿಯಾದಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ರಸಸುಖಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು.

ಇನ್ನು “ಇಂತಹ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದುವ ಯತ್ನ ಮಾಡದೆ (ಈ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮಾಡಿರುವುದು ಮತ್ತಾವ ಯತ್ನವೋ?) ತಾನು ಕಂಡ ಸತ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಳಸುತ್ತಿರುವ ರಾಜ ಅಧೀರನೂ ಅನುದಾತ್ತನೂ ಆಗದೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲ” ಎಂಬ ಮಾತೂ, “ಈ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಕಲ್ಪನೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಓದುವವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಪ್ಪಿಯನ್ನು (ಜಾತಿಮಾತ್ಸರ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಮೂಡುತ್ತದೆ.)

ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.” ಎಂಬುದೂ ವಿಮರ್ಶಕರ ಸ್ವಂತ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನೊಂದ ಮನಸ್ಸಿನ ಉದ್ದೇಕದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಲೇಖಕನ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಕಿವಿಗೂ ಬೇರೆಯ ತರಹದ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಬಿದ್ದಿವೆ.

ವಿಮರ್ಶಕರ ಇನ್ನೊಂದು ಟೀಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನಾಮೀಮಾಂಸೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು: “ವಕ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯ ಹಿಂದಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ತಿದ್ದುವೆವೆಂದು ಹೋಗುವುದು ಬೇರೆಯವರು ಹಾಕಿದ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಪ್ಪುವ ಭವನವನ್ನು ಕಟ್ಟುವೆವೆನ್ನುವ ಪ್ರಯತ್ನದಂತೆ. ಇಂದು ನಾವು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಹಿಂದಿನ ಗೀರು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೊಸ ಕಾಲದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಹೇಳುವುದು ಕ್ಷೇಮ ಎಂದು ನಾನು ಶ್ರೀ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರಿಗೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತೇನೆ.”^೧

ಈ ಟೀಕೆ ಮತ್ತು ಸೂಚನೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವೂ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವೂ ಆಗಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ‘ಅತ್ತ ಪುಲಿ ಇತ್ತ ದರಿ!’ ಹೊಸ ಕಾಲದ ಹೊಸ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಲು ಹೊಸ ಕಥೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರೆ ಸಜೀವವಾದ ಜಾತಿವಿದ್ವೇಷದ ಉದ್ದೇಕಭೂತಗಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸ್ಥಳದವರೂ ಈ ಮಠದವರೂ ಆ ಜಾತಿಯವರೂ ಈ ಕೋಮಿನವರೂ ಕೋಟಿಗ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆ ರಗಳೆಯೇ ಬೇಡವೆಂದು ಹಳೆಯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ ವಿಮರ್ಶಕರು ನಮ್ಮ “ಕ್ಷೇಮ”ದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕಾತರರಾಗಿ ಸೂಚನೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತಾರೆ. ಎಂತಹ ವಿಚಿತ್ರ ಸನ್ನಿವೇಶ-ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಮಾಧಿಗ! ಅದಿರಲಿ. ಈ ದೃಶ್ಯಲ್ಲಿರುವುದೇನೂ ಹೊಸದಾದ ತತ್ವವಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು, ನಿತ್ಯವಾದುದು, ಅನಾದಿಯಾದುದು. ತಪಸ್ಸು ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದುದು, “ತಪಂ ಪೂಜ್ಯಕರ್ಮಂ” “ತಪಕ್ಕೆಣೆಯುಂಟೆ?” “ತಪಂ ತಾನಿರ್ಪಡೆಯೊಳೆ ದೂರ ಕರ್ಮಿ” ಮೊದಲಾದ ತತ್ವಗಳು ನಿತ್ಯ ಸತ್ಯಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೊಸ ತತ್ವದ ಮಾತೆತ್ತುವುದು ಭ್ರಾಂತಿ.

ಅಲ್ಲದೆ ಹಳೆಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೊಸ ಸಾಹಿತಿ ತನ್ನ ಕೃತಿಗೆ ತನ್ನಿಷ್ಟದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಮಹಾಕವಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸಿದ್ಧವಾದುದು. ನಾನು ತಪ್ಪಿದರೂ ಕಾಳಿದಾಸ, ಭಾಸ, ಪಂಪ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸಾದಿಗಳೊಡನೆ ತಪ್ಪಿದ್ದೇನೆ. ಮಹಿಮರೊಡನೆ ತಪ್ಪಿದರೆ ಆ ತಪ್ಪು ನನಗೊಪ್ಪು. “ಸತ್ತಂಗಜಾನಿ ನಿಧನಾನ್ಯಪಿ ತಾರಯಂತಿ” ಎಂದಿಲ್ಲವೆ ಭವಭೂತಿ.^೨

ಇಲ್ಲ, ಅದೆಂದಿಗೂ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಉತ್ತಮ ವಿಮರ್ಶೆ ಅದನ್ನಾವಗಲೂ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದೆ. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಲೇಖಕರೇ ಗಯಟಿಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ನನ್ನ ನೆನಪು. ಹೇಗೂ ಆಗಲಿ. ನನ್ನ ಕ್ಷೇಮದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕಾತರರಾಗಿರುವ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾದರೂ ಅವರ ಈ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ನಾನು ಬಹುದೂರ ಮುಂದುವರಿದಾಗಿದೆ ಎಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕಾರಣ, ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೆ ಹಳೆಯ ಕಥೆಯಾದ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ನನ್ನ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಭಗವತ್ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿತ್ಯ ಸತ್ಯಗಳ

೧ ಶ್ರೀ ಕಾರಂತರು ಬರೆದಿದ್ದರೆ? ಅಥವಾ ಶ್ರೀರಂಗರೂ ಶ್ರೀ ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಐಯ್ಯಂಗಾರರೂ ಬರೆದಿದ್ದರೆ?—ವಿಮರ್ಶಕರು ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚಾಗಿರುವ ಕೃತಿಕಾರನ ಕಾವ್ಯನಾಮವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಬಹುಶಃ ಕವಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಎಂಬರಿವಿನಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದೆಗಾಗಿಯೋ ಕುಚೋದ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೋ ಕೃತಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ವಿಕೃತಭಾವನೆಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶೆ ಕಲುಷಿತವಾಗುವುದು ತಪ್ಪುತ್ತೇನೋ !

೨ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹ ಶಾಲೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರುಗಳಂತಿಲ್ಲ. ಅವು ಸಜೀವಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ನಮ್ಮ ಜನರ ನಂಬುಗೆ ಆಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ್ ಪುರಾಣಕಥೆ ಪೂಜ್ಯವಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಹೋಮರ್ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಂತೆ ಮಹರ್ಷಿ ಅಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಕಥೆಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನಡತೆಯಿಂದಾಗಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನ ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯಜೀವನದ ಮತೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಶರಣಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಥೆ ಎಂದು ಹರಿಕಥೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಅದರಂತೆ ಆಚರಿಸಲು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಾದರೂ ಒಪ್ಪಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ತಪ್ಪು ದೃಷ್ಟಿ ಕೊಡುವ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ತಿದ್ದಿ ಅಳವಡಿಸಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡುವುದು ಸಮಾಜ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸರಿಯೆಂದು ಸರಸ್ವತಿ ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಗುರುಕೃಪೆಯಿಂದ ಹಾಡಿ ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವಿಮರ್ಶಕರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಬೆರಳಿಗೆ ಕೊರಳ್ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಯಮನ ಸೋಲು, ಶೃಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಭಾಗ್ಯ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಗೈಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡದೆ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಈ ತರಹದ ಅನರ್ಥವಿಮರ್ಶೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಪುರಾಣಗಳೆಂದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರವಾದ ನಿತ್ಯಸತ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾನವಮತಿ ಕೆತ್ತಿರುವ ಸ್ಥೂಲವೂ ಸದೋಷವೂ ಆದ ಕಥಾಪ್ರತಿಮೆಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿತ್ಯಸತ್ಯಗಳಿಗೆ ಭಂಗಬಾರದಂತೆ ಆ ಕಥಾಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಕಾಲದ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಧೈರ್ಯದರ್ಶನಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಕವಿಗಳು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಆವಶ್ಯಕ ಎಂದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿಯ ಛಂದಸ್ಸು ಭಾಷೆ ಇವುಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಟೀಕೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅದಾವುದೂ ನನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ರೀತಿಯನ್ನೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕಾಣ ಬಯಸಿ ಆ ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ರೀತಿಯನ್ನು ಅಳೆಯಹೋಗಿ ತಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ರೀತಿಗಳು ಮೂಲತಃ ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಲವಲೇಶದ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಮಾತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಹಾರುವ ಹಕ್ಕಿ ಕುಪ್ಪಳಿಸುವ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಕಾಂಗರು ಹರಿಣಚರಣ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನಾಗಲೀ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗಮನ ಮಾನದಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಭಂದೋನಿಯಮವೇನೂ ಇಲ್ಲದಂತೆಯೋ ಅಥವಾ ತಪ್ಪಿದಂತೆಯೋ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೂ ಜಿಂಕೆ ಓಡಿದಾಗ, ಹಕ್ಕಿ ಹಾರಿದಾಗ ಅದರ ನೆಲಭಂದಸ್ಸು ಇದರ ಬಾನ್ ಭಂದಸ್ಸು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಕರೇ ಹೇಳಿರುವ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. “ಜಾತಿ ಕುಲದ ಮಾತು ಬಂದಾಗ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಉದ್ದೇಕಕ್ಕೆ ಬಿಡದೆ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಚರ್ಚಿಸುವ ಬಲಮೆ ಸಮಾಜದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು.” ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಂತೂ ಅಂತಹ ಪಕ್ಷೋದ್ದೇಶ ನಿಜವಾಗಿ ಅನರ್ಥಕರ, ಹಾನಿಕರ, ರಸಭಂಗಕರ. ಕೃತಿಕಾರನ ಮೇಲೆ ಉಕ್ಕುವ ದ್ವೇಷಾಸಾಯಿಗಳಿಂದ; ಕೃತಿಸಮಸ್ತವೂ ದ್ವೇಷಪೂರ್ಣ, ವಿಷಮಯ, ನೀರಸ, ಅಧಮ ಎಂಬಂತೆ ತೋರಿ, ಕಲೆಯ ಉದ್ದೇಶವೆ ಕೊಲೆಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅಂತಹ ದುರ್ಗತಿ ಒದಗದಿರಲಿ.

೨೪-೨-೧೯೪೨

ಮೈಸೂರು

ಕುವೆಂಪು

ದೃಶ್ಯ ೧

[ಶಂಬೂಕಾಶ್ರಮವಿರುವ ಅರಣ್ಯದ ಬಹಿರ್ವಲಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮದ ಮಹಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾವಲು ನಿಂತಿರುವಂತಿದೆ ಒಂದು ಬೃಹದಾಕಾರದ ವಟತರು. ಶಾಂತಿಗೆ ತವರುವೀಡಾಗಿದ್ದ ಆ ವನವು, ನೋಡೆ ನೋಡೆ, ಕ್ಷುಬ್ಧಶೀಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಲ್ಲಾಳಿ ಬೀಸಿ, ಹಕ್ಕಿ ಚೀರಿದುತ್ತವೆ. ಕೊಂಬೆಗೆ ಕೊಂಬೆ ಉಜ್ಜಿ ಆರ್ತಧ್ವನಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಚೀತ್ಕೃತಿಗಳುಣ್ಣುತ್ತವೆ. ಮೃಗತತಿ ಗಾರಾಗಿ ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ಓಡುತ್ತವೆ. ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ, ದೃಶ್ಯದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಆ ಮಹಾ ವಟತರುವೂ ಕ್ಷೋಭೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅಸ್ಥಿರವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲೆ ಬಳಬಳನೆ ಉದುರುತ್ತವೆ. ಬಲ್ಲಾಳಿಗೆ ಧೂಳಿದ್ದು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ವನವೆಲ್ಲವೂ ಮಸುಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಟತರುವೂ ಮಂಜು ಮಂಜಾಗಿ, ಮಾಯವಾದಂತಾಗಿ, ಅದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಒಯ್ಯೊಯ್ಯನೆ ಆ ಮರದನಿತೆ

ಭೀಮಾಕಾರನಾದ ಒಬ್ಬ ವೃಕ್ಷಭೈರವನು ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಾನೆ. ತರುಶಾಖೆಗಳಂತಿರುವ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲಾಯುಧ ಪಂಕ್ತಿ ಸಾಲೊಂಡು ಸೇನಾವ್ಯೂಹದಂತೆ ಭಯಂಕರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರುದ್ಧನೆಂಬಂತೆ ಬದ್ಧಭೃಕುಟಿಯಾಗಿ ಉರಿಗಣ್ಣನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಹೊರಳಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ತನಗೆ ತಾನೆಂಬಂತೆ ಮೊಳಗುತ್ತಾನೆ.]

ಭೈರವ

ಏನವಿನಯಂ ಇಂದೀ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಾಧ್ವಿಗ್!
 ಉಗ್ರಧೀ ಶಂಬೂಕಯೋಗಿಯಂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ,
 ವೃಕ್ಷಭೈರವನೆನ್ನ ರಕ್ಷೆಯಂ ಕಡೆಗಣ್ಣಿ,
 ಅಂಡಲೆಯುತಿಹಳೀ ತಪೋವಿಪಿನಮಂ.
 ಮಥನಕರ್ಮಕೆ ಸಿಲ್ವಿದಂಬುಧಿಯ ತೆರೆಯವೋಲ್
 ತರತರನೆ ನಡುಗುತಿದೆ ಕಾಡುಮಲೆ. ಒರಲುತಿವೆ
 ಪಕ್ಷಿಗಳ್. ಕೀಚಕಧ್ವಾನಗಳ್ ಕರ್ಕಶಂ
 ಕೂಗುತಿವೆ. ಕಾಲ್ಲೆಟ್ಟುಮೋಡುತಿವೆ ಮೃಗಸಮೂಹಂ.
 ಏಂ ನಿಮಿತ್ತಮೊ ಪರಿಕಿಸಲ್ವೇಳ್ಕುಂ.
 ಧೂರತಳೀ ದುಷ್ಟೃತಿಗೆ ಶೃಂಖಲೆಯನಿಕ್ಕದಿರೆ
 ತಪಸ್ವಿಯಾಗ್ರಹಕೆ ಪಕ್ಕಾದಪೆನ್.

[ಮತ್ತೆ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. ತೆಕ್ಕನೆಚ್ಚತ್ತವನಂತೆ ಇದಿರು ನೋಡಿ ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ.]

ನಿಲ್ ನಿಲ್ ! ಅಲ್ಲಿಯೆ ನಿಲ್ !

ಹತ್ತೆ ಸಾರದಿರ್ ! ಅತ್ತಲ್ ತೊಲಗತ್ತಲ್ ! ಅತ್ತಲ್ !

[ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲದೆ ಶೂನ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಬಯಲು ನಸುಗಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಕರಿಮಂಜು ದಟ್ಟಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಬರುಬರುತ್ತಾ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕಡೆಗೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕರಾಳಾಕೃತಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಸ್ಪಷ್ಟಾಸ್ಪಷ್ಟವೆಂಬಂತೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.]

ಆರ್ ನೀನ್! ನಿನಗೇನಿಲ್ಲಿ ಕಜ್ಜಂ ಘೋರಮುಖಿ?

ಮೃತ್ಯು

[ಭಯಂಕರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ]

ಪೆಸರ್‌ಗೆಳ್ಳ ಕೆಚ್ಚಿಪುರ್ದೇನ್ ನಿನಗೆ?

ಭೈರವ

[ಉಗ್ರನಾಗಿ]

ಇರ್ಪುದರಿಂದಲೆ ಕೇಳ್ವೆನ್, ವಿಕೃತವದನೆ,
 ಅಧಿಕಪ್ರಸಂಗಿಯಾಗದಿರ್!

ಮೃತ್ಯು

ನನ್ನ ನಾಮಶ್ರವಣಮಾತ್ರದಿಂ

ತನ್ನ ಗವಿಗೊರಲ್ಕಳಿಂದೊರಲ್ವುದಯ್ ನರಕಂ;

ಗಿರಿಗಹ್ವರಗಳಿಂ ರೋದಿಸುವುದೀ ಪೃಥ್ವಿಃ
ಬೆಬ್ಬಳಿಸಿ ಬೆಳ್ಳೇವುರ್ವದಯ್ ಸಗ್ಗದ ಮೊಗಂ.
ಪೆಸರ ಭೀತಿಗೆ ಬೆಚ್ಚಿ ಕಂಪಿಪುದೊ ಮೂಜಗಂ!

ಭೈರವ

ನಿನಗಂಜದಾನ್ ನಿನ್ನಾ ಪೆಸರ್ದಳ್ಳುವೆನೆ?
ಪೇಳ್ ಬೇಗದಿಂದಲ್ಲದರೆ ನೀನಿನ್ನೆಗಂ
ಕಾಣದನುಭವವನುಣ್ಣಿಪೆನ್!

ಮೃತ್ಯು

ಆ ಗರ್ವಮಿರೈ. ಕೇಳ್:
ಮೃತ್ಯುವೆನ್! ದುರ್ಮೃತ್ಯುವೆನ್!
ಪುಗಲ್ ಬಯಸಿ ಬಂದಿಪೆನ್
ಈ ತಪೋವನಕ್ಕೆ!

ಭೈರವ

[ವಿಕಟಹಾಸ್ಯದಿಂದ ನಕ್ಕು]

ಕೆಟ್ಟುದಾವುದವ್ ನಿನಗೀಗಳ್?
ಬಟ್ಟೆಯೊ ಬಗೆಯೊ?

ಮೃತ್ಯು

ನೀನಾರ್ ಕೇಳಲೈ?

ಭೈರವ

ತಪೋವನಮಂ ರಕ್ಷಿಪ್ಪ ವ್ಯಕ್ತಭೈರವನೆನ್!-
ಅಮೃತಮೀ ಕ್ಷೇತ್ರಮ್:
ನಿನಗಿದು ದಿಟಂ ಪುಗಲ್ ತಾಣಂ!

ಮೃತ್ಯು

ಮೂಲೋಕದೊಳ್ ಮೀಸೆವೊತ್ತನನ್ ಕಾಣೆನ್
ನನ್ನನ್ ತಡೆವ ಗಂಡನನ್!
ನೀನ್ ತಡೆವಯ್, ವ್ಯಕ್ತವಾಸಿ?

ಭೈರವ

[ಕಟುಹಾಸ್ಯದಿಂದ]

ಆ! ಮಾಚೆಲ್ಲುಪೆಣ್ಣಲೈ ನೀನ್?
ನಿನಗೆ ಸೋಲದರುಂಟೆ?—ಆದೊಡಂ ಕೇಳ್.
ಮಹರ್ಷಿ ಶಂಬೂಕನುಜ್ವಲ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿನ್
ನನಗೆ ಲಭಿಸಿಪೊಂದು ಕರ್ಮವ್ಯ ಧರ್ಮಬಲದಿಂ
ನಿನ್ನನ್, ಒರ್ ಪಜ್ಜೆ ಮುಂದಿಡದವೊಲ್,
ತಡೆಗಟ್ಟಲ್ ಆನ್ ಸಮರ್ಥನೆನ್.

ಮೀರಿ ಮುಂಬರಿಯಲೆಳಸಿದರೆ
 ಈ ನನ್ನ ತೋಳಗಳೇ ತ್ರಿಶೂಲ ಪಂಕ್ತಿಗಳ್,
 ತೋಳಗಳ್ ಕುರಿಯನ್ ಅರೆಯೆಟ್ಟುವೋಲ್,
 ಅಟ್ಟುವುವು ನಿನ್ನಾಲಯಕೆ ನಿನ್ನನ್!

ಮೃತ್ಯು

ಲಯಮೆ ನಾನ್. ನನಗೆಲ್ಲಿ ಲಯಮಯ್?

ಭೈರವ

ಬೆಳ್ಳರೋಲಾಡದಿರ್ ತಿಳಿಯದೆ ಪದಾರ್ಥಮಂ.

ಮೃತ್ಯು

ಕೆರಳ್ಳದಿರ್ ಅನರ್ಥಮಂ!

[ಮೃತ್ಯುಛಾಯೆ ಮುನ್ನುಗ್ಗಲೆಳಸುತ್ತದೆ.]

ಭೈರವ

[ರೌದ್ರವಾಣಿಯಿಂದ] ಮಹರ್ಷಿ ಶಂಬೂಕದೇವನಾಣೆ!

ಕಲ್ಲವೋಲ್ ನಿಲ್ ನೀನ್!

[ತನ್ನ ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುವ ತ್ರಿಶೂಲಗಳನ್ನು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮುಂದೆ
 ಬೇಲಿಗಟ್ಟುತ್ತಾನೆ]

ಮೃತ್ಯು

ಎಲೆ ಮರುಳೆ, ಕೇಳ್:

ಶಂಬೂಕ ಋಷಿಯ ಗೌರವಕಾಗಿ ಬಂದೆನಯ್,

ಧರ್ಮದೇವತೆಯಾಜ್ಞೆಯಿಂ.

ನೀನ್ ಆತನ ಮೆಯ್‌ಗಾವಲ್;

ನಾನ್ ಉಸಿರ್‌ಗೌರವಕೆ ಕಾವಲಯ್!

ತಿಳಿದು ತೆರೆ ಬಟ್ಟಿಯಂ. ಈಡಾಗದಿರ್ ನಗೆಗೆ!

ಭೈರವ

[ಅಚ್ಚರಿವೆಟ್ಟು]

ಧರ್ಮದೇವತೆಯಾಜ್ಞೆ? ಋಷಿಯ ಗೌರವಕಾಗಿ?

ಮೃತ್ಯುಗೆ ತಪೋವನ ಪ್ರವೇಶಮ್?—

ಜಟಲಮೀ ವಾರ್ತಾ ಕಂಟಕ ನಿಕುಂಜದೊಳ್

ಸಿಲ್ಕಿತವ್ ನನ್ನ ಬಗೆ. ಬಿಡಿಸಿದನ್ ಮೊದಲ್!

ಮೃತ್ಯು

ಇಂದು ಪೊಳ್ಳರೆಯಿನ್, ಆರಾರ್ಗ್,

ಈ ಬನಕೆ ತೆರವಿತ್ತೆ, ಪೇಳ್.

ಭೈರವ

ಸೂರ್ಮದೇವನ ಕಿರಣದೂತರೈ.

ಮೃತ್ಯು

ಮೇಣ್?

ಭೈರವ

ಪುಣ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂ ಕೂಡಿ
ವಸಂತಗಂಧಾನಿಲಂ ವೆರಸಿ ಬಂದಾ
ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಮನ ಕೀರ್ತಿಕಾಂತೆಗೆ.

ಮೃತ್ಯು

ಮೇಣ್?

ಭೈರವ

ಪ್ರಕೃತಿ ದೇವಿಯ ದೈನಂದಿನ ಪರಿವಾರಕೆ.

ಮೃತ್ಯು

ಮೇಣ್?

ಭೈರವ

ಪಾರ್ವನೊರ್ವನ್ ತನ್ನಣುಗಂ ವೆರಸಿ
ಪೂಜಾವಿಧಿಗೆ ಪೂದಿರಿಯಲೆಂದು
ಒಳಪೊಕ್ಕನೈಸೆ.

ಮೃತ್ಯು

ಅದೆ ನಿಮಿತ್ತಮೀ ನನ್ನ ಯಾತ್ರೆ.

ಭೈರವ

ಕಾರಣಂ?

ಮೃತ್ಯು

ಗೆಯ್ದನ್ ಅಧರ್ಮಂ !

ಭೈರವ

ಎಂತು?

ಮೃತ್ಯು

ಅವಚ್ಛೆಯಿಂ !

ಭೈರವ

ಆರೆ?

ಮೃತ್ಯು

ಮತ್ತಾರ್ಗೆ ! ಋಷಿಗೆ !
ನಿನ್ನ ಗುರುದೇವನಾ ಶಂಬೂಕ ಋಷಿಗೆ !

ಭೈರವ

[ಕೆರಳಿ]

ಏನ್ ಗರ್ವಮಾ ಪಾರ್ವಂಗೆ?

ಮೃತ್ಯು
ಪುಟ್ಟೊಳಾತಂ ಶೂದ್ರನಾಗಿದನೆಂದು !

ಭೈರವ

[ತಟಕ್ಕನೆ ಬೇಲಿಗಟ್ಟಿದ್ದ ಶೂಲಪಂಕ್ತಿಯನ್ನೆತ್ತಿ]
ಶಿವಶಿವಾ ! ಏನ್ ಭಯಂಕರಂ ಪಾಪಂ
ಶ್ರೀರಾಮನಾಳುತಿರ್ಪ್ಪಿರ್ ಧರ್ಮರಾಜ್ಯದೊಳ್ !

[ಮೃತ್ಯು ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕರಿಮಂಜಾಗಿ ಆಶ್ರಮದ ಕಡೆಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತದೆ. ಭೈರವ ಮಸುಕು ಮಸಕಾಗಿ ಮತ್ತೆ
ವ್ಯಕ್ತರೂಪಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.]

[ತೆರೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ.]

ದೃಶ್ಯ ೨

[ತಿಂಗಳೆಲ್ಲಗೂ ಹಾಲುಚೆಲ್ಲಿದ ಅಯೋಧ್ಯೆ. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಅರಮನೆಯ ಬಳಿಯ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ವಯಸ್ಸಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬನು ಹುಯ್ಯಲಿಟ್ಟು ರೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಬಹುದೂರದವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿ, ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಹೂವಿನ ಪೊದೆಗಳೂ ಬಳ್ಳಿಗಳೂ ಮರಗಳೂ ರಂಜಿಸಿರುತ್ತವೆ. ನೀಬುರ್ಗ್‌ಗಳು ನರ್ತಕಿಯರಂತೆ ನಾಟ್ಯವಾಡುತ್ತಿವೆ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನ ಅರಮನೆ ಶೋಭಿಸಿದೆ. ಅದರ ಸೋಪಾನಪಂಕ್ತಿ ತರಂಗವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಉದ್ಯಾನದ ಕಡೆಗೆ ಇಳಿದಿರುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.]

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಕಂದಾ, ಕಂದಯ್ಯಾ, ಕಂದಮ್ಮಾ,

ಓ ಎನ್ನ ಕಂದಾ,

ಸಹಿಪೆನೆಂತೀ ಬಗೆಯ ಬೆಂಕಿಯಂ,

ನಿನ್ನಗಲೈಯಂ.

ಕಣ್ಣೆ ಬೆಳಕಾಗಿದೆ ನೀನ್;

ಬಾಳ್ಗೆ ಉಸಿರಾಗಿದೆ ನೀನ್;

ಮುದಿತನಕ್ಕೊಂದೂರೆಗೋಲಾಗಿದೆ ನೀನ್,

ಪುತ್ತಕ.

ನೀನಳಿಯಲೊರೊಡಲೆ ಸರ್ವಮುಂ ಕಳಲ್ದಾನ್

ಜಗತೀ ಶ್ಮಶಾನದೊಳ್ ಜಂಗಮ ಶವಂ !

ನೀನೊರ್ವನೆಯೆ ಕಂದನುಂ ಕಣ್ಣುಮಾಗಿದುರ್

ಕುರುಡಿ ನಿನ್ನಬೈಯಂ ಮರಳಿ ನಾನೆಂತು ಕಾಣ್ಬೆನ್?

ನಾನ್ ಬಳಿಸಾರಲ್

ಪಜ್ಜಿಸದಂ ಕೇಳ್ಳು 'ಬಾ ಚಿಣ್ಣ ಬಾ' ಎನುತೆ

ಮೊಗದ ಸುರ್ಕಳಿಯೆ ಸುಖವುಕ್ಕಿ ಚಾಚಿದ ತೋಳ್ಗೆ,

ಕರು ಕಳಿದ ಹಸುವ ಹಾಲ್ ಕರೆವ ಗೌಳಿಗನಂತೆ

ನಾನಾವ ಚಕ್ಕಳದ ಕವಡು ಸಂತೈಕೆಯಂ ತುಂಬಿ,

ಬಾಳ್ಗಡಲ ಪೀರ್ವ ಬಡಬಾಗ್ನಿಯಂ ನಂದಿಸಲಿ?

ಪೇಳ್, ಪುತ್ತಕ ! ಪೇಳ್ ! ಪೇಳ್ ! ಪೇಳ್ !

[ತುಸುವೊತ್ತು ಮೌನವಾಗಿ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಾ]

ಪೋದ ಜನ್ಮಗಳಾವ ದುಷ್ಟತವೊ? ಅಲ್ಲದಿರೆ,

ಬಾಳ್ವದಿಗೆ ನಾಂ ಪಡೆದೊರ್ವನೆಯೆ ಮಗನ್,

ಕಣ್ಣೆದುರೆ ಮಡಿವುದನ್ ಕಾಣ್ಬೊಳರೇ

ಈ ಪುಣ್ಯಯುಗದೋಳ್?
 ಅಪ್ರಾಪ್ತ ಯೌವನನ್,
 ಅಪಾಪಜೀವಿತನ್,
 ಪಂಚವತ್ಸರದೆನ್ನ ವತ್ಸನ್
 ಆವ ಕತದಿಂದಿಂತು ರಾಮರಾಜ್ಯವನುಳಿದು
 ಯಮರಾಜ್ಯಕೆಯ್ವಿದನ್?
 ನಾನಾವ ಪಾಪಮನ್ ಎಸಗಿದುದೆನಗೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ.
 ಎಂದುಮ್ ಅನ್ಯತವನೊರೆದೆನಿಲ್ಲ.
 ಮೇಣ್ ಹಿಂಸೆಯಂ ಗೆಯ್ವೆನಿಲ್ಲಾವ ಜೀವಿಗುಂ.
 ಮತ್ತಾರ ದುಷ್ಟತಕಿಂದು ಕೊಲೆವೋದುದೆನ್ನ ಶಿಶು?
 [ದುಃಖಾಶಿಶಯದಿಂದಲೂ ಕೋಪದಿಂದಲೂ]
 ಪೇಳ್ ನೀನ್, ಓ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಿರುಳೇ !
 ಪೇಳ್ ನೀನ್, ಓ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ರಘುದಿಲೀಪಾದಿ
 ರವಿಕುಲ ನರೇಂದ್ರ ರಾಜ್ಯಧರ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣೀ
 ಹೇ ಅಯೋಧ್ಯಾ ನಗರಲಕ್ಷ್ಮೀ !
 ಪಿಂತೆಂದುಂ ಕಂಡುದಿಲ್ಲಿಂತಪ್ಪ ಘೋರಮಂ;
 ಮೇಣ್ ಕೇಳುದಿಲ್ಲಮ್.
 ಶ್ರೀರಾಮನಾಳ್ವಂದೆ ರಾಮಪ್ರಜೆಗೆ ಕುಂದೆ?
 ದೊರೆಯ ದೋಷಮೆ ಕಾರಣಂ ಪ್ರಜಾಸಂಕಟಕೆ !
 ಪೆರತಲ್ತು ! ಪೆರತಲ್ತು !
 ಏನೊ ಒಂದಿರಲ್ವೇಳುಮಾ ರಾಮಪಾಪಂ !

[ಆಲೋಚಿಸಿ ತರಿಸಂದು]

ಪೆರತೇನ್?
 ಸಾಲದೇನಾ ಶೂದ್ರನ ತಪಕೆ ಮುನಿದ ಧರ್ಮಶಾಪಂ !

[ದಿಟ್ಟದನಿಯಿಂದ]

ಮಡಿದ ಮಗನನ್ ಮರಳ್ಳದಿದೊರ್ಡೆ
 ಕೇಳ್, ಓ ರಾಮಚಂದ್ರ,
 ಸಾವೆನಿಲ್ಲಿಯೆ ನಿನ್ನರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲೋಳ್.
 ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಗೆಯ್ದು ಸುಖದಿನಿರು. ಇರು; ಇರು !

[ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ]

ಆಗಸವೇ, ನೀನ್ ಸಾಕ್ಷಿ !
 ತಣ್ಣದಿರನೇ, ನೀನ್ ಸಾಕ್ಷಿ !
 ಓ ಅಯೋಧ್ಯೆ, ನೀನುಂ ಸಾಕ್ಷಿ !
 ಕೇಳಿಮ್, ಓ ಸಗ್ಗದೊಳಿರ್ಪ ನೇಸರ್‌ಬಳಿಯ

ಅರಸರಿರ,

ನೀಮೆಲ್ಲರುಮೆನ್ನ ಪೂಣ್ಣೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳ್!

[ಕುಸಿಯುತ್ತಾನೆ]

[ಬೆಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಗಾಗಿರುವ ಹಾಲ್ಗಲ್ಲಿನ ಅರಮನೆಯಿಂದ ನೀಲಶರೀರಿ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಕರುಣಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದಲೂ ಹುಡುಕುವವನಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತಲೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ, ಆಶೆಯಂತೆ, ಆಶೀರ್ವಾದದಂತೆ, ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೂರದಿಂದಲೆ ಆತನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದೆದ್ದು ಕೈಮುಗಿದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಬಳಿಬಳಿಗೆ ಬಂದಂತೆಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ದುಃಖಭಾವವೂ ಧನ್ಯಭಾವಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ಮುಂದುವರಿದಂತೆಲ್ಲ, ಒಂದೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಗೊಂದೊಂದು ಒಂದೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಧ್ವನಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನಗೆತಾನೆ-ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.]

ತ್ರಿಭುವನಪುಲಕಕಾರಿ ಧನ್ಯಮೀ ದರ್ಶನಂ !

ಕ್ರಮನ್ಯಾಸಂ ಸಪ್ತಸಾಗರ ಜೀವನಕ್ರಮಂ !

ವ್ಯೋಮಮ್ ವಪುಃಕಾಂತಿ !

ವನಾದ್ರಿ ಸಂಗದಿಂದಂಗಮೆ ವನಾದ್ರಿಯಾಗಿರ್ಪನ್ !

ದಶರಥ ಪುತ್ರನೀತನ್ ರಘುಶ್ರೇಷ್ಠನೆ ದಿಟಂ.-

ಕರುಣಮೂರ್ದಿಯೀತನ್ ಕೌಸಲೆಯ ಕಂದನೆ ವಲಂ.

ಋಷಿಶಿಷ್ಯನೀತನ್ ಮಹಾ ಸಂಯಮಿಯೈಸೆ.

ಹರಧನುವ ಮುರಿದವನ್ ಸುರಧನುಸ್ಸುಂದರನ್,

ಮೈಥಿಲೀಮನೋಹರನ್ ಕುಸುಮಕೋಮಲನ್.

ನೀಲಮೇಘಶ್ಯಾಮನ್, ಗಿರಿವನಪ್ರಿಯನ್.-

ದಶಗ್ರೀವಾರಿ, ಉಗ್ರನೀತನ್, ವಜ್ರಪ್ರಚ್ಛಾ ಕಠೋರನ್ !

ಅಂಜನಾಸುತ ಹೃದಯಮಿತ್ರನ್, ಪವಿತ್ರನ್.

ಪಂಚವಟಿಯೊಳ್ ನಿಂದವನ್;-

ಗೋದಾವರಿಯ ಮಿಂದವನ್;

ದೈತ್ಯಕೋಟಿಯ ಕೊಂದವನ್.-

ಶಬರಿಯ ಕಯ್ಯ ಪಣ್ಣಲಂಗಳನ್ ತಿಂದವನ್.

ಮೇರುಭವ್ಯನ್ !

ಪ್ರೇಮಮೂರ್ತಿ, ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿ, ಕ್ಷಮಾಮೂರ್ತಿ;

ಶಿಷ್ಯರಕ್ಷಾಮೂರ್ತಿ, ದುಷ್ಟಶಿಕ್ಷಾಮೂರ್ತಿ,

ನರದೇವನೀತನ್ ಪರದೈವಮೆ ವಲಂ !-

ಆಶಾಸ್ವರೂಪಿಯೀತನ್

ಬಂದಪ್ಪನಾಶೀರ್ವಾದಮೈತಪ್ಪವೋಲ್.

ಧನ್ಯನಾನಿನ್ ಬರ್ದುಕಿದನ್ !

ಬರ್ದುಕಿದನ್ ! ಬರ್ದುಕಿದನ್ !

ಬರ್ದುಕದಿರ್ಪನೆ ನನ್ನ ಕಂದನ್?

ಬರ್ದುಕಿದನ್, ಅವನುಂ ಬರ್ದುಕಿದನ್ !

[ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ]

ಶ್ರೀರಾಮ

(ರಾಜರಾಜಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಬರುತ್ತಾನೆ)

ಈ ವಸಂತಪೂರ್ಣಿಮಾ ರಜನಿಯಂ

ಈ ಅಯೋಧ್ಯಾಶಾಂತಿಯಂ

ತನ್ನ ಕರುಣಕಥೆಯಿಂ ಕದಡಿದಾ ದುಃಖಿ,

[ಸುಯ್ಯುತ್ತಾನೆ]

ಅಗಲ್ದಿರೆಮೆಯ್ಯಳನೆ ನೆನೆಯುತಿರ್ದೆನ್ನ

ಸೀತಾಶೋಕಮನಿತುಮನ್ ಮುರುಕೊಳಿಸಿದಾ ದುಃಖಿ

ಎಲ್ಲಿರ್ಪನ್? ಎತ್ತವೋದನ್?

[ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡಿ]

ಇತ್ತಣೆಂದೀ ತೋಂಟದಿಂದೈತ್ತಂದುದಾ ರುದಿತಂ.

[ವ್ಯಂಗ್ಯಸ್ಮಿತನಾಗಿ]

ನನ್ನ ಬಾಳ್‌ಗಿವಿಗೇಗಳುಮ್

ರೋದನಮೆ ಸಂಗೀತಮಾಯ್ತಲಾ !

ಅವತಾರಿಯುಣ್ಣ ಕೂಳಲೈ ಗೋಳ್;

ಕುಡಿವಮದಲೈ ಕಣ್ಣೀರ್ !

[ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಗಮನಿಸಿ]

ಆರೊ ಬರುತಿಪ್ಪರೀ ಎಡೆಗೆ.

[ನಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿ]

ಮುದಿಯನ್; ಪಾರ್ವನ್; ದುಃಖಿ ಜರ್ಜರಿತನ್.

ಈತನಾ ಪುಯ್ಯಲ್ಲಿದನೆ ಇರಲ್‌ವೇಳ್ಳುಮ್.

[ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂಬರಿಯುತ್ತಾನೆ]

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

[ಬೇಗ ಬೇಗ ಬರುತ್ತಾ]

ಅನಾಥರಕ್ಷಕಾ, ದುಃಖಿವಿಮೋಚಕಾ,

ಸರ್ವಲೋಕಪ್ರಭೂ, ಸಲಹು, ಸಲಹು !

[ಕಾಲಿಗರಗುತ್ತಾನೆ]

ಶ್ರೀರಾಮ

ಏಳಿಮೇಳಿಮ್. ಮುದುಕರ್, ಪಿರಿಯರ್, ಪಾರ್ವರ್,

ನೀಂ ಗುರುಜನಸಮರೆನಗೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಅರ್ಥಿಸಹಜಮನೆಸಗಿದೆನ್, ದಾಶರಥಿ.

ಕಟ್ಟಳಲ್ಲುಂಟೆ ಮತಿ? ತಿರುಪೆಗೆತ್ತಣ ಪೆರೈ?

ಶ್ರೀರಾಮ

ಆರ್ ನೀಮ್? ದುಃಖಮೇನ್?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ನೀನ್ ವಿಚಾರಿಸಲ್ ದುಃಖಮೆಂಬುದುಮುಂಟೆ?—

ನೀನ್ ಪಾರ್ವರನ್ ಮೊಗದಿಂದುಗುಳ್ಳಾತನಂ

ಪೊಕ್ಕುಳಿಂ ಪೆತ್ತಾತನಲ್ತೆ?

ಕಾಲಮನೆ ಕೂಸೆಂಬ ನಿನಗಿಂ ವೃದ್ಧರಿರ್ಪರೆ?

ವಿಶ್ವಮಂ ಸೃಜಿಸಿದಾ ಪಿರಿಯಂಗೆ ಪಿರಿಯನ್

ನಿನಗೆ ನಾನೆರಗಿದೊಡೆ ವಿಪರೀತಮಲ್ತು.

ಮನುಷ್ಯರೀತಿಯಿಂದಪ್ಪೊಡಂ ನಿನಗೆ

ಪೊಡವಿಯೊಡೆಯಂಗೆ ಪೊಡೆಮಡುವುದೆ ಪಾಳಿ.

ಪ್ರೇಮಸಾಧನದಿಂ ನೀಂ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯಲ್ತೆ?

ಪಿರಿದೇಗಳುಂ ತಪಂ. ಗುಣಕ್ಕೆ ಮಚ್ಚರಮೆ?

ಶ್ರೀರಾಮ

ಪಿರಿದನೊಲ್ಲರುಂ ಪಿರಿಯರ್, ವಿಪ್ರೋತ್ತಮ!

ಪೇಳಿಮ್ ನಿಮ್ಮಳಲ್ಚೆಯಂ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಅಪಹರಿಸಿದನ್ ಪಂಚವತ್ಸರದೆನ್ನ ಕಂದನನ್...

ಶ್ರೀರಾಮ

ಆಪ್ಪನ್ ಆ ನೀಚನ್?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಯಮನೆಂಬ ಕೀರಿಯಾ ವೈವಸ್ವತನ್!

ಶ್ರೀರಾಮ

ದಿಟಮೆ!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ನನ್ನೊಡನೆ ಬಪ್ಪೆಯಪ್ಪೊಡೆ ತೋರ್ಪೆನಾ ತಾಣಮಂ;

ಮೇಣ್, ನನ್ನೊರ್ವನೆಯೆ ಕುವರನಾ ಪೆಣಮುಮಂ.

[ಅಳುತ್ತಾ]

ಹೇ ದಯಾನಿಧಿ,

ಕ್ಷೇಶಕಾಲದೊಳೆಲ್ಲರುಂ ನಿನ್ನ ಪೆಸರನುಸಿರು

ರಕ್ಷೆಯಂ ಪಡೆವರಯ್. ನಿನ್ನನೆಯ ಬೇಡುತಿಹೆನಾಂ

ನನ್ನ ಕಂದನ ಹರಣಮಂ ಬಿಕ್ಕೆನೀಡೆನಗೆ.

ನೀನ್ ಕೃಪಾಭಿಯಲ್ತೆ?

ಸುಲಭಸಾಧ್ಯಂ ನಿನಗೆ ಅದೆಂತಪ್ಪ ಕಠಿನಮುಂ.

ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನರ್ಥಾಂಗಿಯಂ,
ಬೆಂಕಿವೊಕ್ಕೆಯ್ತಂದ ಪರಿಶುದ್ಧೆಯಂ,
ಸೌಂದರ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಆ ಸೀತಾದೇವಿಯಂ
ತುಂಬು ಬಸಿರಿಯೆಂದೆರ್ದೆಸೋರದಡವಿಗಟ್ಟಿ
ನಿನ್ನಾ ಭೀಷ್ಮಪೌರುಷವ ಮರೆದೆಯಲ್ಲೆ?

ಶ್ರೀರಾಮ

[ನಿಡುಸುಯ್ದು ಮೊಗಮಂ ಪಿಂಡಿ]

ಸಾಲ್ಕುಮಾ ಕಥನಂ, ದ್ವಿಜನ್ಯ.
ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿಗೂರಿಚ್ಚಿನಿದಿರೊಡ್ಡಿ ನಂದಿಪ್ಪುಪೋಲ್
ನಿನ್ನಳಲೆನ್ನಳಲ್ ಪರಿಹಾರಮೇನ್?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಮನ್ನಿಸು, ಮಹೀಶ್ವರ.
ನನ್ನ ಕಂದನ ಹರಣಮಂ ಬೇಡಿ ಬಂದೆನ್;
ಕೃಪೆಯಿಂದದನ್ ನೀಡು.

ಶ್ರೀರಾಮ

ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ, ನೀಂ ಪೇಳ್ವುದಕ್ಕಜಮ್!
ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ ವೈವಸ್ವತನ್ ನಿರ್ನೇರಂ
ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದೊಳಿಂತು ಗೆಯ್ವನಲ್ಲಂ.
ಇದರೊಳೊಂದೇನೊ ಧರ್ಮಚ್ಯುತಿಯಿರಲೆವೇಳ್ಕುಂ.
ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲನಂ, ಬಾಲನಂ,
ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಕಾಲನಂ ಕಾಲ್ಗಡಿಸುವೆನ್
ತಪ್ಪು ಅವನದಾಗಿರಲ್.-ಆದೊಡಾಂ
ಅಪರಾಧಮ್ ಅವನದೆಂದಾಳೋಚಿಸೆನ್.
ನೀಮ್ ಏನಾದೊಡಂ ಅಪೂಜ್ಯಮಂ ಗೆಯ್ವಿರೇನ್?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಪೆರ್ನಡೆಯ ತಾಯ್ತಂದೆವಿರ್ ನನ್ನವರ್.
ಬಿಜ್ಜೆಗಲಿಸಿಪೋಜರುಂ ಸಜ್ಜನರ್.
ಪಾರ್ವರೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿಪುರ್ದೆನ್ನಾತ್ಮಂ, ಪ್ರಭೂ.

ಶ್ರೀರಾಮ

ಮಾನ್ಯರ್ ನೀಮ್.
ಧನ್ಯಂ ನಿಮ್ಮನ್ನರಂ ಪಡೆನ್ನ ರಾಜ್ಯಂ.-
ಇನ್ನಾರಾದೊಡಂ ಗೆಯ್ವಿರೇನಧರ್ಮಮಂ
ನಿಮ್ಮ ಮಗನಳಿವಿಂಗೆ ಕಾರಣಮೆನಲ್?
ನೀಮ್ ಅರಿತಿಪೋಡೆ ಅದನ್ ಒರೆಯಿಮ್;

ಅಳಿಬೆನದನ್.

ಕಾರಣದ ನಾಶದಿಂ ನಾಶಮಪ್ಪುದು ಕಾರ್ಯಮುಂ.

[ದೃಢವಾಣಿಯಿಂದ]

ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದೊಳಿರಲ್ಕಾಗದು ಅಧರಿ!

[ಶ್ರೀರಾಮನ ಧರ್ಮಕೋಪಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬೆದರುತ್ತಾನೆ. ಮಿಳ್ಳಿನ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾತನಿಗೆ ರಾಮನು ಧೈರ್ಯಹೇಳುವಂತೆ]

ಬಿಡಿ ಬೆದರೈಯಂ! ದಿಟಮನೊರೆಯಿಂ!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಕ್ಷಮಿಸಯ್, ಮಹಾಪುರುಷ. ಜಿಹ್ವೆ ತೊದಳ್ಳಪುದೆನಗೆ.

ಶ್ರೀರಾಮ

ನಿಜವನುಸುರಲೈ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ನಿನ್ನಿದಿರೆ ನಿನ್ನ ಪೆಸರಂ ಪೇಳ್ವುದರ್ಕ್ಕಳ್ಳಿ!

ಶ್ರೀರಾಮ

[ನಸು ಬೆಚ್ಚಿದಂತಾಗಿ ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನೆ]

ಅಪರಾಧಂಗಳೆಲ್ಲ ನಾನೆ ಮೂಲಮೋ ಏನ್?

ಅಂದಗಸನಾಡಿದನ್; ಇಂದೀ ಪಾರ್ವನ್!

[ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ]

ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ, ಸತ್ಯಂ ಸರ್ವಪೂಜ್ಯಂ.

ಸತ್ಯಕಂಜಲ್ ತರಮೆ? ಪೇಸಲಿಲ್ಲವಗಂ

ಸತ್ಯಮನ್ನಾಲಿಸಲ್ಕೀ ದಶರಥಾತ್ಮಜಂ.

ಸತ್ಯಮಾರ್ಗಂ ಕ್ಷೇಮಮೇ, ಇಳೆಯ ಪಿರಿಯ,

ಪೇಳ್ವರ್ಗಂ, ಕೇಳ್ವರ್ಗಂ,-ತಳ್ಳದೆ ಪೇಳಿಂ!

ನನ್ನದೇನಪರಾಧಂ? ನನ್ನಿಂದಮೇನಧರ್ಮಂ?

ಜನ್ಮದಿಂ ಮಾತ್ರಮಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮದಿಂದೆಯುಮುಂ

ಗುರುಗಳಪ್ಪಿರಿ ನೀಮ್.

ಪೇಳಿಮ್, ತಳ್ಳದೆ ಪೇಳಿಮ್!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಶಿಷ್ಯಪರಿತ್ರಾಣಮೂರ್ತಿ, ಕೇಳ್:

ಇಂದು ಬೆಳಗುಂಬೊಳ್ಳು ದೇವಾರ್ಚನೆಗೆ

ಪೂದಿರಿಯಲೆಂದು ನಾಂ ಪುತ್ರಕಂವೆರಸಿ

ಸಾರ್ವನೋರ್ವಸರ ಬನಮಂ.

ಶ್ರೀರಾಮ

ಪೆಸರಿರ್ಪುದೇನಾ ಬನಕೆ? ಇರ್ಪದೆತ್ತಣ್ಣೆ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಪಾಪಕರಮೆಂದು ಸಿದ್ಧನಿಲ್ಲಾ ಪೆಸರನ್.
ಇರ್ಪುದದು ಮೃತ್ಯುದಿಶೆಯೊಳ್.

ಶ್ರೀರಾಮ

ಪೆಸರೊಳೇನ್ ಪಾಪಂ? ಉಸಿರಿಂ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಶಂಬೂಕಾಶ್ರಮವೆಂದು ಕರೆವರಾ ಕಾಡನ್.

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ, ಬಳಿಕ]

ಓಹೊ ಈಗಳೆನಗೆ ಬೆಳಕು ಮೂಡುತಿದೆ !-
ಮುಂದೆ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಮುಂದೇನ್, ಮಹಾಪ್ರಭೂ?
ಕಂಡೆವಿರ್ವರುಮಾ ತಪಂಬಡುತ್ತಿದ್ದನಂ,
ಶೂದ್ರನಂ, ಶಂಬೂಕವೆಸರಾಂತನಂ,
ಋಷಿವೇಷದಾ ಪಾಷಂಡಿಯಂ.

[ಶ್ರೀರಾಮನ ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ತಾನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.]

ಈಗಳಾ ಶೂದ್ರಂಗೆ ತಕ್ಕುದಕ್ಕುಂ.
ಅಧರ್ಮಶ್ರವಣಮಾತ್ರದಿಂ, ಕೋಪದಿಂ,
ಏಂ ರೌದ್ರಮಾದುದೀ ರಾವಣಾರಿಯ ಮುಖಿಂ!

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಸೌಮ್ಯನಾದವನಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ]
ನಮಸ್ಕಾರಂ ಗೆಯ್ಪಿರೇಂ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

[ಕಿವಿಮುಚ್ಚಿ]

ಶಿವ ಶಿವ ಶಿವ!
ಅಂತಪ್ಪ ಘೋರಮಂ ನಾವೆಸಗಿದೆವಲ್ಲ.
ಅರಿಯದಾ ಕುವರಂ ಕೈಮುಗಿಯಲಿರ್ದನ್;
'ಮಾಣ್, ಶೂದ್ರಂಗೆ ತುಳಿಲ್‌ಗೆಯ್ಯಲಾಗ!' ಎಂದಾಂ
ಬುದ್ಧಿಯಂ ತಿದ್ದಿ ತಡೆದನ್.

ಶ್ರೀರಾಮ

[ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ]

ಎಂತಾದೊಡಂ ತಾಮ್ ವೇದಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲೆ!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದೊಳಿದುರ್ಮ
ಅನಿತೊಂದನಾದೊಡಂ ಅಧರ್ಮಂ
ತಡೆಯದಿರೆ ನರಕಮಾಗದೆ ನಮಗೆ?

ಶ್ರೀರಾಮ

ಓವೊ ದಿಟಂ; ಸ್ವರ್ಗಮಪ್ಪುದನೆಸಗಿದಿರಿ !
ಆ ಸೈಪಿನೊಂದು ಮೆಯ್ಯೆಗೇ ನಿಮ್ಮಭರ್ತಕಂ
ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದನೆಂಬಿರೇಂ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಅಲ್ಲಲ್ತು, ರಾಮಚಂದ್ರ,
ಶೂದ್ರನ್ ತಪಂಗೆಯ್ಲೊಂದು ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ,
ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಂಘನೆಯ ಪಾಪಕ್ಕೆ,
ನಿನ್ನ ಬಾಲಪ್ರಜೆಯೊರ್ವನ್ ಬಲಿಯಾದನ್.-
ಮುಂದಾವ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಮಂ ಗೆಯ್ಯಲಿದರ್ನೊ?
ಆವ ಶಾಸ್ತ್ರವನೊರೆಯಲಿದರ್ನೊ?
ಆವ ಕಬ್ಬಮಂ ಕಟ್ಟಲಿದರ್ನೊ?
ಆವ ತಪದಿಂದಾವ ಸಿದ್ಧಿಯ ಪಡೆಯಲಿದರ್ನೊ?
ಆ ಪ್ರಜೆ ಶೂದ್ರನ ತಪೋದುಷ್ಟತಿಗೆ ಬೇಳ್ವಿಯಾದನ್ !
ಪಾವಗಿದು ತೀರ್ದನ್!

[ಅಳುತ್ತಾನೆ]

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಸ್ವಗತ. ಕನಿಕರದಿಂದಲೂ ಕೋಪದಿಂದಲೂ]

ಈ ವರ್ಣಗರ್ವಾಂಧಂಗೆ,
ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಮೂರ್ಖಂಗೆಂತೊ ಬುದ್ಧಿಗಲಿಪೆನ್?
ಶಂಬೂಕನ್ ಮಹಾಯೋಗಿ.
ತಪಸ್ವಿಯ ತಿರಸ್ಕೃತಿಗೆ ಮುನಿದ ಧರ್ಮಂ
ತಂದುದೀತನ ಮುದ್ದು ಕಂದಂಗೆ
ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದೊಳುಂ ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯುವಂ.
ತನ್ನ ತಪ್ಪನೆ ತಿಳಿಯಲಾರದೀತನ್
ಮರೆಯಿಂದಮೆನ್ನನ್,
ಬಹಿರಂಗಮಾ ಶಂಬೂಕಯೋಗಿಯನ್
ನಿಂದಿಸುತ್ತೀರ್ಪನ್.

[ಆಲೋಚಿಸಿ, ನಿರ್ಣಯಿಸಿ, ಮತ್ತೆ]

ತೋರ್, ದ್ವಿಜನೃ, ಶಂಬೂಕ ವಿಪಿನಮಂ.

ನಡೆವಮಾ ಎಡೆಗೆ, ತೊಡೆವಮ್ ಅಧರ್ಮಂ.
 ರಾಮರಾಜ್ಯದೊಳ್ ಅಧರ್ಮೆ ಮೃತ್ಯು.
 ಅಧರ್ಮ ಸಂಹಾರಮೆ ಮೃತ್ಯುವಿಜಯಂ:
 ಅರನ ಗೆಲ್ ಯಮನ ಸೋಲ್!
 ಬರ್ದುಕಲ್ ಧರ್ಮಂ ಬರ್ದುಕುವನ್ ನಿನ್ನಣುಗನ್!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

[ಸ್ವಗತ]

ರಾಮನಿಂದೆಯುಮ್ ಅವ್ಯರ್ಥಮೆನಲ್
 ಪೊಗಳ್ಳಿ ಇನ್ನಂತೊ ಸಫಲಮಕ್ಕುಂ?

[ರಾಮನಿಗೆ]

ಪೋಗುವಂ, ರಾಕ್ಷಸಾರಿ, ಧನ್ಯನಾದೆನ್.

ಶ್ರೀರಾಮ

ಬನ್ನಿಮ್. [ಆಕಾಶದೆಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ]
 ಪುಷ್ಪಕವೇರ್ಡು ಶಂಬೂಕಾಶ್ರಮಕ್ಕೆದುವಮ್.

[ಶ್ರೀರಾಮನು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಪುಷ್ಪಕವನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾನೆ. ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಕಿರುಗಂಟಿಯ ಟಿಂಟಿಣಿಯ ಮಧುರನಾದವು ಕೇಳಲಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಚ್ಛಾರೂಪದ ಕಾಮಗಮನದ ಆ ಬಾನ್ದೇರು, ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳೆ ಹೆಪ್ಪಾಯ್ತೊ ಎಂಬಂತೆ, ಮುಗಿಲ್ ಮುಗಿಲ್ ಗೋಚರವಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಾಮನೊಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ತೇರಿಗೆ ತುಳಿಲ್ಗೆಯ್ದು ಅಡರುತ್ತಾನೆ. ವಿಮಾನ ಮೇಲೆದ್ದು ಹಾರಿ, ದೂರದೂರವಾಗಿ, ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ, ನಾದಾವಶೇಷವಾಗುತ್ತದೆ.]

[ತೆರೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ.]

ದೃಶ್ಯ ೩

[ಶಂಬೂಕಾಶ್ರಮದ ವನ್ಯಸೀಮೆ. ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂದಿದೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶ್ಯಬ್ದ. ಹೂವಿನ ಹೊದೆ ಬೆಳೆದ ಒಂದು ಹುತ್ತದೆಡೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಮಾರನು ಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಕಳೇಬರಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಛಾಯಾರೂಪಿ ಮೃತ್ಯು ನಿಂತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅನತಿ ದೂರದಲ್ಲಿಯೆ ಸಮಾಧಿಮಗ್ನನಾಗಿರುವ ಶಂಬೂಕ ಮಹರ್ಷಿಯ ಧ್ಯಾನಸ್ಥಿಮಿತವಾದ ಆಕೃತಿಯೂ ಇಂಗಿತವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆತನ ಸುತ್ತಲೂ ಹಳು ಬೆಳೆದಿದೆ. ಶ್ರುತುಮಯವಾದ ಮುಖವೂ ಜಟಾಸ್ತ್ರೋತಗಳೂ ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಅರ್ಧಭಾಗದ ಮೆಯ್ಯೆ ಹುತ್ತವೂ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಆ ಭವ್ಯ ದೃಶ್ಯವನ್ನಾವರಿಸಿ ಒಂದು ತೇಜಸ್ವಿನ ಪರಿವೇಷವೂ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರವೇ ವೇದ್ಯವಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಲೀನವಾಗಿದೆ ಋಷ್ಯಾಕೃತಿ. ಇದ್ದಿಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ವನದಲ್ಲಿ ಭಾವಸಂಚಾರವಾದಂತಾಗಿ, ಎಲರು ತೀಡಿ, ಹೂಬಳ್ಳಿ ಹೊದೆ ಎಲ್ಲವೂ ತಲೆಯೊಲೆಯುತ್ತವೆ. ಮೃತ್ಯುವೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಾಗಿ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಆ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ್ವಿತೀಯನಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ವದನ ಭಾವದೀಪ್ತವಾಗಿದೆ. ತನ್ನಾನಂದಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿದೆ.]

ಶ್ರೀರಾಮ

ಏನ್ ಶಾಂತಿ ನೆಲಸಿರ್ಪುದೀ ಚೆಲ್ಲಿನೊಳ್;
ಅನುಭವಮೆ ಪೇಳ್ವುದು ಇದು ಋಷಿಯ ಬೀಡೆಂದು.
ತಪೋಮಹಿಮೆಗೆಣೆಯುಂಟೆ?

[ರಸಾನುಭವ ಮಾಡುವವನಂತೆ ಧ್ಯಾನಭಂಗಿಯಿಂದ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.]

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

[ಸ್ವಗತ]

ಸೋಜಿಗಮಾಗಿರ್ಪುದೀ ರಾಜೇಂದ್ರನೀ ತೆರಂ!
ಅರಮನೆಯೊಳಿರ್ಪೀತಂಗೆ ಗಿರಿವನಪ್ರಕೃತಿಯೆನೆ
ಅದೇನ್ ಪ್ರೇಮವೋ? ಅದೇನ್ ಮೋಹವೋ?
ಸೀತೆಯನ್ ಅರಣ್ಯಕೆ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದೀತಂಗೆ
ಅರಣ್ಯಮೆ ಸೀತೆಯಾಗಿರ್ಪಳ್!

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ]

ತೋರಿಮ್ ಆ ತಾಣಮಂ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಬಾ, ಪ್ರಭೂ, ತೋರ್ದಪೆನ್.

[ಮುಂದೆ ನಡೆದು]

ನೋಡಲ್ಲಿ! ನೋಡಲ್ಲಿ, ಕೋಸಲೇಶ್ವರ,

ಕೆಡೆದಿರ್ಪುದೆನ್ನ ಕುಲಗೋಪುರದ ಕಲಶಮಣಿ;

[ಮುಂದೆನುಗ್ಗಿ]

ರಕ್ಷಿಸಯ್, ರಕ್ಷಿಸಯ್ ನನ್ನೀ ಕಣ್ಣಣಿಯಂ!

[ಶವದೆಡೆ ಕುಸಿಯುತ್ತಾನೆ]

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಅಸ್ಥಿರನಾಗಿ ಕಣ್ತೊಯ್ದು ಸ್ವಗತ]

ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞಂಗುಂ ಅಧೈರ್ಯಮನೊಡರ್ಚುವುದೀ

ಪುತ್ರಶೋಕದ ದೃಶ್ಯಮೇಗಳುಮ್!

ನನ್ನಗಲೈಗಂದು ಎದೆಬಿರಿಯಲ್ ಪಳಯಿಸಿದಾ

ನನ್ನಯ್ಯನಂ ಬಗೆಗೆ ತರ್ಪನೀ ಮುದುಕ ತಂದೆ!-

ಏನ್ ಮಾಯೆ?

ಅಮೃತ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾದರ್ಗಂ

ಮೃತ್ಯು ಸಂಕಟಕರಂ!

ನಾಟಕದ ನಿಜವನರಿವುದು

ನೇಪಥ್ಯಮಂ ಪೊಕ್ಕ ಮೇಲಲೈ?

[ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬಳಿಗೆಯ್ಲಿ]

ರೋದಿಸದಿರ್ ಅಬೋಧನೊಲ್, ವೇದವೇತ್ತ

ನಡೆದೊಂದಧರ್ಮಮಂ ಪರಿಹರಿಸಲೊಡಂ

ಅಮೃತನಕ್ಕುಮ್ ನಿನ್ನೀ ಚಿರಂಜೀವಿ !

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

[ಉನ್ನತ ಹರ್ಷದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು]

“ಅಮೃತನಕ್ಕುಮ್ ನನ್ನೀ ಚಿರಂಜೀವಿ !”

ಸತ್ಯವಾಕ್ ನೀನ್, ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲೇಂದ್ರ,

ಇನ್ ಎನ್ನ ಕಂದನ್ ಚಿರಂಜೀವಿ !-

ಪರಿಹರಿಸಾ ಅಧರ್ಮಚಾರಿಯನ್ ಶೀಘ್ರದಿಂ.

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತಿದ್ದ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾ]

ಇದೇನ್ ನೀನ್, ಈ ತಪೋವಿಪಿನದೊಳ್?

[ಮುಗುಳ್ಳಗೆವರಸಿ]

ಉಪವಾಸಮಾಚರಿಸುತಿರ್ಪೆಯೇನ್?

ಮೃತ್ಯು

[ಹಸನ್ಮುಖಿಯಾಗಿ]

ತಂಪಂಗೈಯ್ಯುತಿರ್ಪೆನ್!

ಶ್ರೀರಾಮ

[ವಿನೋದದಿಂದ]

ಆರ ಅಮಂಗಳದ ಅದಾವ ಸಿದ್ಧಿಗೊ?

ಮೃತ್ಯು

ದೈತ್ಯವೈರಿಯ ಧರ್ಮಸಿದ್ಧಿಗೆ!

ಶ್ರೀರಾಮ

ಅನೇಕ ವಂದನಂಗಳ್ ನಿನಗೆ!

ಮೃತ್ಯು

ಧನ್ಯಳೆನ್!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಆರೊಡನೆ ಸಂವಾದಮೀ ಆಕಾಶವರ್ಣಂಗೆ !

ಶ್ರೀರಾಮ

ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ, ನೀಂ ಪೇಳ್ತಾ ಅನಧಿಕಾರಿ,

ಆ ಶೂದ್ರನ್

ತಪಮಿರ್ಪ ತಾಣಮಂ ತೋರ್ಪದೆ ತಡಂ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

[ಕೈದೋರಿ]

ಅದೇ ನೋಡಾ ವಲ್ಮೀಕಿದೆಡೆ.

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಸ್ವಗತ]

ಏನ್ ಜಿಹ್ವೆ ಈ ಪಾರ್ವನದು?

ಮಾತು ಮಾತಿನೊಳೆನ್ನ ಮರ್ಮಮಂ ಚುಚ್ಚುವನ್.

ವಲ್ಮೀಕಮೆಂಬಾ ಪದವನಾಲಿಸಿದೆನಗೆ

ಸೀತೆಯಂ ಸಲಹುತಿರ್ಪಾ ಮಹಾ ಕವೀಶ್ವರನ

ನೆನಹು ಮೊಳೆತು

ಏಕೊ ಉಕ್ಕುತಿರ್ಪುದು ಮನಕೆ ದಿವ್ಯದುಃಖಂ!

ಆ ಕವಿಯುಷಿಯಮೀ ಶಂಬೂಕನೊಲೆ

ಶೂದ್ರನೈಸೆ?

ವ್ಯಾಧವೃತ್ತಿಯೊಳಿದರ್ಪವಂ ಉಗ್ರತಪದಿಂ

ಮಹರ್ಷಿತ್ವಕೇರ್ದನೈಸೆ?

ತಪೋಮಹಿಮೆಗೆಣೆಯುಂಟೆ?

[ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕೈದೋರಿದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಬಿಲ್ಲನ್ ಅಣಿಮಾಡುವ ನೆವದಿಂದಲೆಂಬಂತೆ ಶಂಬೂಕ ಮಹರ್ಷಿಗೆ

ಕೈಚೋಡಿಸುತ್ತಾನೆ.]

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

[ಬೆಚ್ಚಿ ತನ್ನೊಳಗೆ]

ಇದೇನು?

ತಪಂಗೆಯ್ವು ಪಾಷಂಡಿಗೆ ಕೈಮುಗಿವನೋ?

ಮೇಣ್, ಬಿಲ್ಲೆ ಹೆದೆಯಂ ಬಲಿವ ಬಿಜ್ಜೆಯ ಪಾಂಗೋ?

ಅರಿಯೆನೀ ಪಾರ್ಥಿವೇಂದ್ರನ ವಿಚಿತ್ರಕೃತಿಯಂ!

[ಬೆರಗು ನೋಟದಿಂದ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ]

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ]

ಭೂಸುರೋತ್ತಮ,

ಕ್ಷತ್ರಿಯನೊಂದು ಸಂದೇಹಮಂ ನಿವಾರಿಸಿ

ಕೃಪೆಗೆಯ್ಯುವೇಳ್ಕುವು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

[ವಿನಯದಿಂದ]

ನನ್ನಲ್ಪಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರ್ಪುದಂ ಪೇಳ್ವೆನ್.

ಶ್ರೀರಾಮ

[ವ್ಯಂಗ್ಯದಿಂದಾದರೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ]

ಪೂಜ್ಯರ್ ಉದಾತ್ತ ಬುದ್ಧಿಯಿನ್ ಒರೆಯವೇಳ್ಕುವು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಯಥಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮನ್, ರಾಜೇಂದ್ರ.

ಶ್ರೀರಾಮ

ತಪಂ ಪೂಜ್ಯಕರ್ಮಲೆ, ದ್ವಿಜೇಂದ್ರ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ತಪಕ್ಕೆಣೆಯುಂಟೆ, ರಾಘವೇಂದ್ರ?

ಶ್ರೀರಾಮ

ತಪಂಗೆಯ್ವನುಂ ಪೂಜ್ಯನಲೆ, ವಿಬುಧವರೈ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ದಿಟಂ, ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿ.

ಶ್ರೀರಾಮ

ಪೂಜ್ಯಹನನಂ ಪಾಪಕರಮಲೆ ಸತ್ತಶ್ರೀಲ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ನಿಸ್ಸಂಶಯಂ, ವಾಲಿಸಂಹಾರಿ.

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ]

ಅಂತೆವೋಲ್

ಈ ತಪಸ್ವಿಯಂ ಕೊಲ್ಲುದುಂ ಪಾಪಮಾಗದೆ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ವಸಿಷ್ಠ ಶಿಷ್ಯ,

ತರ್ಕಕೆ ಮಿಗಿಲ್ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಮೈಸೆ !

ತಪಕ್ಕನಧಿಕಾರಿ ಶೂದ್ರನ್

ಎಂಬುದದು ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಸಿದ್ಧಂ.

ಕೃತಯುಗದೊಳ್ ತಪಕ್ಕರ್ಹರ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ್ ಮಾತ್ರಂ

ತ್ರೇತೆಯೊಳ್ ಕ್ಷತ್ರಿಯರುಮ್ ಅರ್ಹರ್.

ವೈಶ್ಯರುಂ ತಪಂಗೆಯ್ವರಾ ದ್ವಾಪರದೊಳ್.

ಕಲಿಕಾಲಂ ಬರಲ್ ಶೂದ್ರನುಂ ತಪಸ್ವಿ !

ಅದು ಕಾರಣದಿಂ

ಕೃತಯುಗದೊಳ್ ನಾಲ್ಕುಂ ಕಾಲೊಳ್ ನಿಂತ ಧರ್ಮಂ

ತ್ರೇತೆಯೊಳ್ ಮೂಗಾಲಿಯಕ್ಕುಮ್;

ದ್ವಾಪರದೊಳ್ ದ್ವಿಪಾದಿ;

ಕಲಿಯುಗದೊಳ್ ಒಂಟಿಗಾಲೊಳ್ ಕುಂಟಿ

ತತ್ತರಿಸಿ ಸತ್ತರುಳ್ಳುದಾ ವಿಲಯದತ್ತಣ್ಣೆ-

ಕೇಳ್, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಪಾಲಕ,

ಪಾಲ್ ಪೂಜ್ಯಮಾದೊಡಂ,

ಜೀವಾತುವಾದೊಡಂ,

ತ್ಯಾಜ್ಯಮಾ ನಾಯ ಪಾಲ್:

ನಾಯ ಪಾಲ್ಗೆಣೆ ಶೂದ್ರನ ತಪಂ !

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಕೋಪವನ್ನು ತೋರಗೊಡದೆ ವ್ಯಂಗ್ಯದಿಂದ]

ಸಾರ್ಥಕಮ್ ನೀಂ ಕಲ್ತ ಬಿಜ್ಜೆ, ಆಚಾರ್ಯ !

[ಸುಯ್ವನ್]

ನಿಮಗೆ ಸಮ್ಮತಮಲ್ಲೆ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗಂ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಅಪ್ಪುದಯ್, ಧನುರ್ಧರ,

ಶಿಕ್ಷೆಗರ್ಹನೀ ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ,

ಶ್ರೀರಾಮ

ಶೂದ್ರನಪ್ಪೊಡಂ ತಪಂ ಶಕ್ತಿದಾಯಕಂ.

ಸಾಲದೀತನ ಕೊಲೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಯಕಂ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಆವ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರದಿಂ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರ ರಾವಣನ
ದಶಶಿರಗಳುರುಳಿದುವೊ ಅದನೆ ತುಡು, ಅರಿಂದಮ;
ಪಾಪ ಕರ್ಮದೋಳಿತನಾತಂಗೆ ಕೀಳಲ್ಲ.

ಶ್ರೀರಾಮ

ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಂ ಅತಿಭಯಂಕರಂ ದ್ವಿಜನ್ಮ.
ತನ್ನರಿಯನ್ ಅರಿಯದೆಯೆ ಬಿಡದೆಂತಾದೊಡಂ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಈ ಪಾಪಂಡಿಗದು ತಕ್ಕುದೆ ವಲಂ;
ತುಡು, ಕೋದಂಡಪಾಣಿ !

[ಶ್ರೀರಾಮನು ಬತ್ತಳಿಕೆಗೆ ಕೈಯಿಕ್ಕುತ್ತಾನೆ. ಭೂಮಿ ನಡುಗುತ್ತದೆ. ಗಗನ ಗುಡುಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೆದರಿ, ಸೆಡತು, ರಾಮನ ಮರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಮೃತ್ಯು ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತದೆ.]

ಮೃತ್ಯು

ತಾಳ್ ತಾಳ್, ಋತಪ್ರಭೂ !

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ]

ನಿನಗಿದೇನ್ ತಲ್ಲಣಂ?

ಮೃತ್ಯು

ಇದೇನ್ ಆಟಮೋ ದಿಟಮೋ?

ನನಗರಿವುದೋರ್ !

ನನಗಾವುದು ನಡೆವ ಬಟ್ಟೆ?

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ]

ಮೃತ್ಯೂ,

ಅಲಂಘ್ಯಮೇಗಳುಂ ಕರ್ತವ್ಯಮಖಿಲರ್ಗಂ !-

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಈ ಮಹಾಸ್ತ್ರಂ

ಮೃತ್ಯು

ಆಜ್ಞೆ

(ತಲೆಬಾಗಿ, ಅನುಸಾರಿಯಾಗಲು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.)

[ಶ್ರೀರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೊಟ್ಟು, "ಅರಸಿ ಕೊಲ್ ಅರಗುಲಿಯನ್!" ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ, ಸೆಳೆದು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಮಿಂಚು ತಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಿಡಿಲೆರಗುತ್ತದೆ. ಬಿರುಗಾಳಿ ಭೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಧೂಳಿ ಕವಿಯುತ್ತದೆ. ಅರಣ್ಯ ಸಮಸ್ತವೂ ತಪಿಸಿ ಚೀತ್ಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕರಾಳಭಾಯೆ ರೌದ್ರರೋಷದಿಂದಲೂ ಶರವೇಗದಿಂದಲೂ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತದೆ. ತಪಸ್ವಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆದಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವು ತನ್ನ ಉಗ್ರತೆಯನ್ನುಳಿದು, ವಿನೀತವಾಗಿ ಶಂಬೂಕ ಋಷಿಯನ್ನು ಬಲಗೊಂಡು

ಅಡ್ಡಬೀಳುತ್ತದೆ. ಮೃತ್ಯುವು ಅದನ್ನೇ ಅನುಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಬೆಟ್ಟಳಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನು ಮುಗುಳುನಗೆಗೂಡಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.]

ಶ್ರೀರಾಮ

ಇದೇನ್ ಆಚಾರ್ಯ?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಹೇ ದಾಶರಥಿ, ಇದೆಲ್ಲಂ ಶೂದ್ರತಪಸ್ಸಿನ
ತಮಃಪ್ರಭಾವಮೆ ದಲ್!

ನೀನೆಚ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಮುಂ ಆಯ್ತೆ ನಿಷ್ಫಲಂ

ಶ್ರೀರಾಮ

ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಮಾದಪುದೆ ನಿಷ್ಫಲಂ?

ಈಗಳೆಯೆ ಸಫಲಮಕ್ಕುಂ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

(ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ)

ಎಂತು?

ಶ್ರೀರಾಮ

ಋಷಿವರಗೆ ಮರ್ಯಾದೆಯಂ ಸಲಿಸಿ,
ತದನಂತರಂ, ಬರ್ಪುದಿತ್ತಣ್ಣೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಮತ್ತಮಿತ್ತಣ್ಣೆ ಅದೇಕಯ್?

ಶ್ರೀರಾಮ

ಧ್ವಂಸಗೆಯ್ಯಲೈ ತನ್ನ ಹಗೆಯನ್!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಆರನ್?

ಶ್ರೀರಾಮ

ಅಧರ್ಮಿಯನ್.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಆ ಶೂದ್ರನನ್?

ಶ್ರೀರಾಮ

ಅಲ್ಲಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರೇಣ್ಯನನ್!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರೇಣ್ಯನನ್?

ಶ್ರೀರಾಮ

[ದರ್ಪ ಧ್ವನಿಯಿಂದ]

ಪೂಜ್ಯರನ್ ಅವಜ್ಞೆಗೆಯ್ದಾತನನ್;

ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಭ್ರಾಂತನನ್. ದುರ್ವಿನೀತನನ್!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

[ಶ್ರೀರಾಮನ ಇಂಗಿತಕ್ಕಿಷ್ಟಿ]

ಆಃ?!

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕಡೆ ನೋಡದೆ]

ನಿನ್ನನ್, ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ರಕ್ಷಿಸು, ಅನಾಥರಕ್ಷಕಾ, ದೀನಬಂಧೂ !

[ಕಾಲ್ಪಡಿಯಲೆಳಸುತ್ತಾನೆ]

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡದೆ]

ನೀಮ್ ಅವಜ್ಞೆಗೆಯ್ದುದು ನನ್ನನಲ್ಲ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಗತಿಯೇನೆನಗೆ ಬಟ್ಟಿದೋರಯ್

ಕ್ಷಮಾಕನ್ಯಾ ಜೀವಿತೇಶ್ವರ!

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡದೆ]

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಆ ಮಹಾಸ್ತ್ರಂ!

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಅಂತೆಗೆಯ್ವೆನ್, ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆ.

ಶ್ರೀರಾಮ

[ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ದಯೆಯಿಂದ]

ಸಾಲದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಿಯ ಆಜ್ಞಾಫಾಲನಂ.

ಕಣ್‌ದೆರೆಯವೇಳ್ಕುಂ ಬುಧಪ್ರಜ್ಞೆಯುಂ ದ್ವಿಜನ್ಮಃ
ತಂದೆಯುಂ ಬರ್ದುಕುವನ್? ಕಂದನುಂ ಬಳ್ಳಪನ್.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಅಶಾಸ್ತ್ರಮೆಂದಳ್ಕುವೆನ್, ಕ್ಷತ್ರಿಯೋತ್ತಮ.

ಶ್ರೀರಾಮ

ಸನ್ಮತಿಯ ಸತ್ಯತಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ನೆರಂ ಬೇಕೆ?
ಆದೊಡಂ ನಿನಗೋಸುಗಮ್ ಒರೆವೆನೊಂದನ್
ಶ್ಲೋಕಪ್ರಮಾಣಮನ್: ಕೇಳ್, ಶ್ಲೋತ್ರೀಯ!

ಆಕಾಶವಾಕ್

“ಕೇವಲಂ ಶಾಸ್ತ್ರಮಾಶ್ರಿತೃ ನ ಕರ್ತವ್ಯೋ ವಿನಿರ್ಣಯಃ!
ಯುಕ್ತಿಹೀನ ವಿಚಾರೇ ತು ಧರ್ಮಹಾನಿಃ ಪ್ರಜಾಯತೇ॥”

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

[ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತಾ ತುಸು ಹೊತ್ತು ನಿಂತು, ತೆಕ್ಕನೆ]
ಬೋಧಮಾಯೆನಗೀಗೇಳ್, ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ
ಬುದ್ಧಿಗಲಿಸಿದಯ್ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧಂಗೆ.
ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಮೂಢಂಗೆ, ಜಾತಿಗರ್ವಾಂಧಂಗೆ.-
ಆವೆ ಜಾತಿಯ ತರುವೊ? ಇಂಧನಕೆ ಹೊರತುಂಟೆ?
ಬೆಂಕೆಗೇಂ ಭೇದಮೆ? ದಳ್ಳುರಿಗೆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವೆ?
ಆರಾದರೇನ್? ಆರಾಧ್ಯರ್ ತಪೋಧನರ್!
ನಮಸ್ಕಾರಮೆ ಪುಣ್ಯಂ; ತಿರಸ್ಕಾರಮೆ ಪಾಪಂ!

ಶ್ರೀರಾಮ

ಅವರ್ಗೇನ್ ಗೆಯೊಡಂ ಪುಣ್ಯಮೆಂದರಿವಿರೀಗೇಳ್;
ಭೂಮದಿಂದೆಂತಾದೊಡಂ ಅಲ್ಪಫಲಮಕ್ಕುಮೇ?
ಪೀಡಿಸಿದೊಡಂ ಇಕ್ಷು ಮಧುರಸವನೀವಂತೆ,
ಕಡೆದೊಡಮ್ ಕಡಲ್ ಅಮೃತಮಂ ಕೊಡುವಂತೆ,
ನಿಮಗೊಳ್ಳಿತಕ್ಕುಮ್, ವಿಪ್ರದೇವ!

[ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ತೂಣಗೊಂಡವನಂತೆ ನಡೆದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಶಂಬೂಕ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವನವಲ್ಲ ಸಸಂಭ್ರಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೂಮಳೆಗೆರೆಯುತ್ತದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಮಾರನು ಮಲಗಿದ್ದವನು ಏಳುವಂತೆ ಎದ್ದು ಕಣ್ಣುಜ್ಜಿಕೊಂಡು, ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.]

ಕುಮಾರ

ತಾತೆ! ತಾತೆ!-ಓ ತಾತೆ-

ಹೂ ಕುಯ್ಯುತಿದ್ಧವನ್ ಇಲ್ಲಿಯೆ ಮಲಗಿದೆನೆ?

ಎತ್ತವೋದನೋ ತಾತನ್ ನನ್ನನಿಲ್ಲಿಯೆ ಬಿಟ್ಟು?
[ಹೂಬುಟ್ಟಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮುಂಬರಿದು ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ]
ಆರೀತನ್ ರುಂದ್ರಸತ್ತನ್? ದೇವತೆವೋಲ್ ಪೊಳೆವನ್!

ಶ್ರೀರಾಮ

ಅಂಜದಿರ್, ಬಾ ವತ್ಸ, ನಿನ್ನಯ್ಯನದೋ...

[ತೋರುತ್ತಾನೆ]

[ಎದ್ದು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾ, ಹೊಸ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಮಾರನು "ತಾತ! ತಾತಾ!" ಎನ್ನುತ್ತಾ ಓಡಿಹೋಗಿ ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮಾತಿಲ್ಲದ ಹರ್ಷದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರಿದುತ್ತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಗನನ್ನು ರಾಮನೆಡೆಗೆ ಕರೆತರುತ್ತಾನೆ.]

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

[ಸಗದ್ದದನಾಗಿ]

ಕೈಮುಗಿ, ಕಂದಾ, ಸೀತಾಪತಿಗೆ.
ರಾಜರಾಜೇಂದ್ರಂಗೆ ! ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಂಗೆ !
ನಮ್ಮಿರ್ವರುಮನ್ ಪೊರೆದಂಗೆ !

[ಕುಮಾರನು ಹಿಗ್ಗಿ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮನು ಅವನನ್ನೆತ್ತಿ ಮುದ್ದಾಡಿ, ಶಂಬೂಕ ಋಷಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ.]

ಶ್ರೀರಾಮ

ನಮಸ್ಕರಿಸಾ ಮಹಾಸಪ್ಪಿಗೆ, ದ್ವಿಜಕುಮಾರ.
ಋಷಿಕೃಪೆಯಿಂ ನೀನೀಗಲ್ ದಿಟದಿಂ ದ್ವಿಜನ್.
ತಪಂ ತಾನಿರ್ಪೆಡೆಯೊಳೆ ದೂರಕರ್ಮಿ !

[ಕುಮಾರನು ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಾನೆ]

ನಿನ್ನ ಕೈಗಳೆ ನಿನ್ನನೆತ್ತಿರ್ಪೆನ್ನ ಕೈಗಳಕ್ಕೆ!
ಅಖಿಲರ್ಗಂ ಶ್ರೇಯಮಕ್ಕೆ !
ರಾಜ್ಯಂ ನಿರ್ವಿಘ್ನಮಕ್ಕೆ ! ಋತಂ ಗೆಲ್ಲೆ !

[ಕುಮಾರನಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಾನೆ. ಶಂಬೂಕ ಋಷಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿದ್ದ ಹೊದೆಯ ಹಳು ಅಲುಗುತ್ತದೆ. ತೋಳೆಗಳೆರಡು ಹೊರದೋರಿ ಒಯ್ಯನೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ದೇವವೀಣಾ ಗಾನವು ವಾಯುಮಂಡಲವನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬುತ್ತದೆ. ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಆ ವೃಷ್ಟಿಧಾರೆಯೆ ನೆಯ್ದ ಜವನಿಕೆಯೆಂಬಂತೆ ದೃಶ್ಯದ ಮೇಲೆ ತೆರೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ.]

* * * *

ಶಿಶುಸಾಹಿತ್ಯ

೧. ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರ

ದೇವರ ಪೆಪ್ಪರಮೆಂಟೀನಮ್ಮಾ
ಗಗನದೊಳಲೆಯುವ ಚಂದಿರನು?

ಎಷ್ಟೇ ತಿಂದರು ಖರ್ಚೇ ಆಗದ
ಬೆಳೆಯುವ ಪೆಪ್ಪರಮೆಂಟಮ್ಮಾ!

ದಿನದಿನ ನೋಡುವೆ, ದಿನವೂ ಕರಗುತ್ತ
ಎರಡೇ ವಾರದೊಳಿಯುವುದು!
ಮತ್ತದು ದಿನದಿನ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದು
ಎರಡೇ ವಾರದಿ ಬೆಳೆಯುವುದು!

ಅಕ್ಷಯವಾಗಿಹ ಪೆಪ್ಪರಮೆಂಟದು
ನನಗೂ ದೊರಕುವುದೇನಮ್ಮಾ?—
ನೀನೂ ದೇವರ ಬಾಲಕನಾಗಲು
ನಿನಗೂ ಕೊಡುವನು, ಕಂದಯ್ಯ!—

ದೇವರ ಬಾಲಕನಾಗಲು ಒಲ್ಲೆ:
ಆತನ ಮಿಾರಿಹೆ ನೀನಮ್ಮಾ!
ತಾಯಿಯನಗಲಿಸಿ ದೇವರ ಹಿಡಿಸುವ
ಪೆಪ್ಪರಮೆಂಟೂ ಬೇಡಮ್ಮಾ!

* * * *

೨. ನನ್ನ ಮನೆ

ಮನೇ ಮನೇ ಮುದ್ದು ಮನೇ
ಮನೇ ಮನೇ ನನ್ನ ಮನೇ!

ನನ್ನ ತಾಯಿಯೊಲಿದ ಮನೆ,
ನನ್ನ ತಂದೆ ಬಳಿದ ಮನೆ;
ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಕೂಡಿ,
ಮುದ್ದು ಮಾತುಗಳನು ಆಡಿ,
ಮಕ್ಕಳಾಟಗಳನು ಹೂಡಿ
ನಾನೂ ನಲಿದ ನನ್ನ ಮನೆ!

ನನ್ನ ಗಿರಿಜೆಯಿದ್ದ ಮನೆ,
ನನ್ನ ವಾಸುವಿದ್ದ ಮನೆ;
ಮನೆಯ ಮುತ್ತಿ ಬರಲು ಚಳಿ,
ಆಳು ಮಂಜ ಒಲೆಯ ಬಳಿ
ನಮ್ಮನೆಲ್ಲ ಕತೆಗಳಲಿ
ಕರಗಿಸಿದ್ದ ನನ್ನ ಮನೆ!

ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಕೊಟ್ಟ ಮನೆ,
ತಂದೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡ ಮನೆ;
ಮನೆಗೆ ಬಂದ ನೆಂಟರೆಲ್ಲ
ಕೂಗಿ ಕರೆದು ಕೊಬರಿ ಬೆಲ್ಲ
ಗಳನು ಕೊಟ್ಟು, ಸವಿಯ ಸೊಲ್ಲ
ನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಮನೆ!

ನಾನು ನುಡಿಯ ಕಲಿತ ಮನೆ,
ನಾನು ನಡಿಗೆಯರಿತ ಮನೆ;
ಹಕ್ಕಿ ಬಳಗ ಸುತ್ತ ಕೂಡಿ
ಬೈಗು ಬೆಳಗು ಹಾಡಿ ಹಾಡಿ
ಮಲೆಯನಾಡ ಸಗ್ಗ ಮಾಡಿ
ನಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಮನೆ!

ನಾನು ಬಿದ್ದು ಎದ್ದ ಮನೆ,
 ಮೊದಲು ಬೆಳಕು ಕಂಡ ಮನೆ;
 ತಿಪ್ಪ ತಿಪ್ಪ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು,
 ಬಿಸಿಲ ಕೋಲ ಹಿಡಿದು ಬಿಟ್ಟು,
 ತಂಗಿ ತಮ್ಮರೊಡನೆ ಹಿಟ್ಟು
 ತಿಂದು ಬೆಳೆದ ನನ್ನ ಮನೆ!

ಮೊದಲ ಮಿಂಚು ಹೊಳೆದ ಮನೆ,
 ಮೊದಲ ಗುಡುಗು ಕೇಳಿದ ಮನೆ;
 ಮೊದಲ ಮಳೆಯು ಕರೆದು ಕರೆದು,
 ಹೆಂಚಮೇಲೆ ಸದ್ದು ಹರಿದು,
 ಮಾಡಿನಿಂದ ನೀರು ಸುರಿದು
 ಬೆರಗನಿತ್ತ ನನ್ನ ಮನೆ!

ನನ್ನ ಐಗಳಿದ್ದ ಮನೆ,
 ಮರುಳು ತಿದ್ದಿ ಬರೆದ ಮನೆ;
 ಬುವಿಯ ಕೊಟ್ಟ ಸಗ್ಗದಂತೆ,
 ಬಂಧ ಕೊಟ್ಟ ಮುಕ್ತಿಯಂತೆ,
 ದುಃಖ ಹೆತ್ತ ಸುಖಗಳಂತೆ
 ತಿರೆಯ ಸಿರಿಯ ನನ್ನ ಮನೆ!

ಹೆತ್ತ ತಾಯಿ ಸತ್ತ ಮನೆ,
 ಮತ್ತೆ ತಂದೆ ಹೋದ ಮನೆ;
 ಗಿರಿಜೆ ನರಳಿ ಬಿಟ್ಟ ಮನೆ,
 ವಾಸು ಬೆಂದು ಸಂದ ಮನೆ,
 ಬಾಲ್ಯ ಬಾಡಿ ಬಿದ್ದ ಮನೆ,
 ಆದರೆನಗೆ ನನ್ನ ಮನೆ!

ಕಬ್ಬಗಳನು ಕಂಡ ಮನೆ,
 ಹಬ್ಬದೂಟ ಉಂಡ ಮನೆ;
 ಅಜ್ಜಿ ಅಜ್ಜರೆಲ್ಲರಿದ್ದು,
 ಕೆಳದಿ ಕೆಳಯರೆಲ್ಲರಿದ್ದು
 ಬಾಳಿ ಬದುಕಿ ನರಳಿ ಬಿದ್ದು
 ಮಾಯವಾದ ನನ್ನ ಮನೆ!
 ನಾನು ಬಾಳುತ್ತಿರುವ ಮನೆ,

ತಮ್ಮ ತಿಮ್ಮು ಇರುವ ಮನೆ;
 ತಂಗಿ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ,
 ಹಕ್ಕಿ ಬಳಗ ಹಾಡುತ್ತಿರುವ,
 ಕಾಡು ಮತ್ತು ಕೊಡುತಲಿರುವ
 ಸೊಬಗುವೀಡು ನನ್ನ ಮನೆ!

ಹಳ್ಳಿರಂಗನಿರುವ ಮನೆ,
 ಬಳ್ಳಿ ಸಿಂಗರಿಸುವ ಮನೆ;
 ಬಾವಿಕಟ್ಟೆ ಬಳಿಯೊಳಂದು
 ತಾಯಿತಂದೆ ಬಳಗ ಮಿಂದು
 ನಿಲಲು, ನೆಳಲ ನೀಡಿದೊಂದು
 ತೆಂಗು ಇರುವ ನನ್ನ ಮನೆ!

ಹಿರಗ ಕೊಳಲ ನುಡಿದ ಮನೆ,
 ಹಣ್ಣು ತಂದು ಕೊಟ್ಟ ಮನೆ;
 ತುರುಗಳೆಲ್ಲ 'ಅಂಬ' ಎಂದು,
 ಕರುಗಳನ್ನು ಕರೆದು ಬಂದು,
 ಒಂದು ದಿನವು ಕಳೆಯಿತೆಂದು
 ಎಚ್ಚರಿಸಿದ ನನ್ನ ಮನೆ!

ತಾಯಿ ಮಿಂದ ಕೆರೆಯ ಮನೆ,
 ಬಟ್ಟೆಯೊಗೆದ ತೊರೆಯ ಮನೆ;
 ತಾಯಿಯಡಿಯ ದೂಳಿಯಿಂದ,
 ತಂದೆಯುತ್ತ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ,
 ಗಿರಿಜೆ ಬಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಯಿಂದ,
 ಮಂಗಳಾದ ನನ್ನ ಮನೆ!

ನಾನು ಬದುಕೊಳ್ಳುವ ಮನೆ,
 ನಾನು ಬಾಳಿಯಳಿವ ಮನೆ;
 ನನ್ನದಲ್ಲದಿಳಿಯೊಳಂದು,
 ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ನನ್ನದೆಂದು,
 ಬೆಂದು ಬಳಲಿದಾಗ ಬಂದು
 ನೀರು ಕುಡಿದ ನನ್ನ ಮನೆ!

೩. ಹಣ

ಹಣವನು ಗಳಿಸೆಂದಣ್ಣಿಗೆಲ್ಲರು ಬುದ್ಧಿಯ
ಹೇಳುವರೇಕಮ್ಮಾ!
ಹಣವೆಂದರೆ ನಾವಾಡುವ ಮಣ್ಣಿನ ಪುಡಿಗಿಂತಲು
ಚೆಲುವೇನಮ್ಮಾ?
ಧೂಳಿನಷ್ಟು ಅದು ನುಣ್ಣಿಗಿಹುದೇ
ಹೇಳಮ್ಮಾ?
ಧೂಳಿನಷ್ಟು ಅದು ಸಣ್ಣಿಗಿಹುದೇ
ಹೇಳಮ್ಮಾ?
ಧೂಳಿಯಂತೆ ಅದು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ
ಹಾರಾಡಬಲ್ಲುದೇ ತಿಳಿಸಮ್ಮಾ?
ಧೂಳಿಯಂತೆ ಅದು ಹುಡುಗರೆಲ್ಲರನು
ಬಲಿಯಬಲ್ಲುದೇ ಹೇಳಮ್ಮಾ?
ಬೆಳಗಿನ ನೇಸರಿನೆಳಬಿಸಿಲಿನ ಮುದ್ದನು ಹಣ
ಮಿಾರಿಹುದೇನಮ್ಮಾ?
ಎಳೆಹಸುರಲಿ ದಿನವೂ ನಾವಾಯುವ ಹೂಗಳ
ಮಿಾರಿಹುದೇನಮ್ಮಾ?
ಮಳೆಯ ಬಿಲ್ಲಿನೊಲು ಮನವ
ಮೋಹಿಪುದೆ ಹೇಳಮ್ಮಾ?
ಮಳೆಯ ಹನಿಗಳೊಲು ನಮ್ಮ
ಕುಣಿಸುವುದೆ ಹೇಳಮ್ಮಾ?
ಹನಿಯೊಳು ಮಿಂದಿಹ ತಳಿರಲಿ ನಲಿಯುವ
ಹಿಮಮಣಿಗದು ಚೆಲುವೇನಮ್ಮಾ?
ತಳಿತಿಹ ಬನದಲಿ ಉಲಿಯುವ
ಕೋಗಿಲೆಯಿಂಚರಕದು ಇಂಪೇನಮ್ಮಾ?

* * * *

೪. ರಾಜನ ಮೆರವಣಿಗೆ

“ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ ಕಂದಯ್ಯ, ಮೂರುತಿ?
ಬಂದವರಾರೆಂದು ಹೇಳುವೆಯಾ?”

“ಕಳ್ಳನ ನೋಡಲು ಹೋಗಿದ್ದೆವಮ್ಮಾ;
ಬಲು ದೊಡ್ಡ ಕಳ್ಳನು ಅವನಮ್ಮಾ!

“ಕಳ್ಳನ ಹೆಸರದು ‘ರಾಜ’ ಎಂದಂತೆ,
ಪಹರೆಯ ಸೈನಿಕರೆಷ್ಟಮ್ಮಾ?
ಕತ್ತಿಯ ಕೋವಿಯ ಈಟಿಯ ದೊಣ್ಣೆಯ
ಸುತ್ತಲು ಹಿಡಿದಿದ್ದರವರಮ್ಮಾ!

“ಹಿಂಗಡೆ ಮುಂಗಡೆ ಬಲಗಡೆ ಎಡಗಡೆ
ಸುತ್ತಲು ಪೋಲೀಸಿನವರಮ್ಮಾ;
ಇಂಥಾ ಕಳ್ಳನು ಇರುವನು ಎಂದು
ನಾನೆಂದು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲಮ್ಮಾ!

“ಕಳ್ಳಗೆ ಹೆದರಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು
ಹಾರಿದುವಮ್ಮಾ ಗುಂಡುಗಳು.
ಒಂದಲ್ಲ, ಎರಡಲ್ಲ, ಲೆಕ್ಕವೆ ಇಲ್ಲಮ್ಮ!
ಕಳ್ಳನದೆಂಥಾ ಎದೆಯಮ್ಮಾ!

“ಕಳ್ಳನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡೋಡದಂತೆ
ಜನಗಳು ಸೇರಿದ್ದರಮ್ಮಾ!
ಹೆದರಿಸಲವನನು ಜೈ ಜೈ ಎನ್ನುತ
ಎಲ್ಲರು ಕೂಗಿದರಮ್ಮಾ!

“ಕೂಗಿದೆ ನಾನೂ ‘ಜೈ ಜೈ’! ಎಂದು;
ದುರು ದುರು ನನ್ನನೆ ನೋಡಿದನು.
ಅಣಕಿಸಿ ನಾನೂ ದುರು ದುರು ನೋಡಿದೆ!
ನಾನೇನು ಹೇಡಿಯೆ ಹೇಳಮ್ಮಾ?

“ನೀ ಬರದಿದ್ದುದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಯ್ತಮ್ಮ!
ಕಳ್ಳನ ಕಣ್ಣದು ಕೆಡುಕಮ್ಮಾ!
ಒಲುಮೆಯ ಕವಚವ ಪಡೆದಿಹ ನನಗದು
ಇನಿತೂ ಕೇಡಲ್ಲವಂತಮ್ಮಾ!”

* * * *

ನಾಟಕಗಳು

೧. ಮೋಡಣ್ಣನ ತಮ್ಮ
೨. ನನ್ನ ಗೋಪಾಲ

ಮೋಡಣ್ಣನ ತಮ್ಮ

ಪಾತ್ರಗಳು

ಹುಡುಗ
ಮೋಡ
ಗಿಳಿ
ಕಾಡು
ತಾಯಿ

ಮೋಡಣ್ಣನ ತಮ್ಮ

[ವನದೇಡೆ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದು, ನೀಲ ಗಗನದ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಮಂದಸ್ಥಿತನಾಗಿ ಸಂತೋಷವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ತೇಲುತ್ತಿದ್ದ ಮೋಡವನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ.]

ಹುಡುಗ

ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ, ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ,
ನಾನು ಬರುವೆನೊ ಕೈ ನೀಡಣ್ಣಾ!

ಮೋಡ

(ಮೇಲಿಂದ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತದೆ.)
ಬರಬೇಡಣ್ಣಾ! ಬರಬೇಡಣ್ಣಾ!
ಅವ್ವನು ಬೈವಳು ನೀ ನೋಡಣ್ಣಾ!

ಹುಡುಗ

ನಿನ್ನನು ನೋಡಲು ನಾ, ಮೋಡಣ್ಣಾ,
ನನ್ನೇ ಜನ್ಮವ ನಿಂದಿಪೆನಣ್ಣಾ.
ಬಲು ಸಂತೋಷದಿ ತೇಲುವೆಯಣ್ಣಾ;
ಬಳಲದೆ ಆಟವನಾಡುವೆಯಣ್ಣಾ.
ಮಿಂಚಿನ ಬಳಿಯೇ ನೀನಿರುವೆ;
ಮಿಂಚಿನ ಬಳಿಯನೆ ಧರಿಸಿರುವೆ;
ಗುಡುಗಿನ ಸಂಗಡ ಆಡುವೆ ನೀನು
ಗುಡುಗಾಟವ ಆಡುವವೊಲು ನಾನು.
ದೂರದ ಗಿರಿಗಳ ಏರುವೆ ನೀನು;
ದೂರದ ಪುರಗಳ ನೋಡುವೆ ನೀನು;
ಎಲೆ ಮೋಡಣ್ಣಾ, ಎಲೆ ಮೋಡಣ್ಣಾ,
ನಾನೂ ಬರುವೆನು ಕೈ ನೀಡಣ್ಣಾ!

ಮೋಡ

ಬರಬೇಡಣ್ಣಾ! ಬರಬೇಡಣ್ಣಾ!
ಅವ್ವನು ಬೈವಳು ನೀ ನೋಡಣ್ಣಾ!

[ಹುಡುಗನು ನಿರಾಶನಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ಗಿರಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಅದರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ]

ಹುಡುಗ

ಏ ಗಿರಿಯಣ್ಣಾ, ನೀ ಹೇಳಣ್ಣಾ:
ನೀನಾಡುವುದನು ಮನ್ನಿಪನಣ್ಣಾ!
ಗೆಳೆಯನು ನಾ ನಿನಗಲ್ಲವೆ, ಅಣ್ಣಾ?
ಅಲೆಯನೆ ನಿನ್ನೊಡನನುದಿನವಣ್ಣಾ?
ಉದಯವ ನಿನ್ನೊಡನನುದಿನ ಕಳೆದೆ;
ಹೃದಯಾನಂದವ ನಿನ್ನಿಂ ತಳೆದೆ.

ಊದಿದೆ ಕೊಳಲನು ನಿನಗಾಗಿ!

ಕೂಗಿದೆ ಎನ್ನನು 'ತಮ್ಮಾ' ಎಂದು,
ಕೂಗಿದೆ ನಿನ್ನನು 'ಅಣ್ಣಾ' ಎಂದು.
ನನ್ನನು ಅಣಕಿಸಿ ಕೂಗಲು ನೀನು
ನಿನ್ನಂ ಕ್ಷಮಿಸಿದೆ ಬೈಯದೆ ನಾನು.
ಅಂದಿನ ಗೆಳೆತನವಿನ್ನೂ ಉಂಟು,
ಎಂದಿಗು ಹೋಗದು ಹಿಂದಿನ ನಂಟು.

ಏ ಗಿರಿಯಣ್ಣಾ! ಏ ಗಿರಿಯಣ್ಣಾ,
ನೀ ಹೇಳಣ್ಣಾ; ಮನ್ನಿಪನಣ್ಣಾ!

[ಎಂದು ಗಿರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಮಲ್ಲನೆ ತೇಲುವ ಮೋಡವನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾತರನಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ.]

ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ, ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ!
ನಾನೂ ಬರುವನೊ ಕೈ ನೀಡಣ್ಣಾ

[ಹುಡುಗನು ಅಳುಮೊಗನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಗಿರಿ ಹುಡುಗನ ಪರವಾಗಿ ಮೋಡಣ್ಣನಿಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತದೆ.]

ಗಿರಿ

ಎಲೆ ಮೋಡಣ್ಣಾ, ಬಾಲಕ ಸಣ್ಣ;
ಪಾಪಾ, ಹೋಗಲಿ; ಕರೆದೊಯ್ಯಣ್ಣಾ!
ಶರಧಿಯ ನೀರನೆ ಹೊರುವಾ ನಿನಗೆ
ಕಿರಿಯವನಿವನತಿ ಭಾರವೆ, ಅಣ್ಣಾ?
ಸಿಡಿಲನು ಮಿಂಚನು ಆಳುವೆ ನೀನು
ಹುಡುಗನ ಆಳುವುದಸದಳವೇನು?
ರೈತರ ನಿಂದೆಯ ಸೈರಿಪ ನೀನು
ತಾಯಿಯ ದೂರನು ಹೊಂದಿದರೇನು?
ಎಲೆ ಮೋಡಣ್ಣಾ; ಬಾಲಕ ಸಣ್ಣ;
ಪಾಪಾ, ಹೋಗಲಿ; ಕರೆದೊಯ್ಯಣ್ಣಾ!

[ಗಿರಿಯ ನುಡಿಯನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಮೋಡ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೋಪದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ಗಿರಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ.]

ಮೋಡ

ಎಲೆ ಗಿರಿಯಣ್ಣಾ, ನಿನಗೇನಣ್ಣಾ?
 ಕುಳಿತುಪದೇಶವ ಮಾಡುವೆಯಣ್ಣ!
 ಅಣುಗನ ನುಡಿಗಳ ಆಲಿಸಿ ನೀನೂ
 ಅಣುಗುವಚನಗಳ ಹೇಳುವಿಯೇನು?
 ಹತ್ತು ಕಡಲುಗಳ ಹೊತ್ತರು ನಾನು
 ಎತ್ತೆನು ಬಾಲಕನೊರ್ವನ, ಕೇಳು.
 ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚುಗಳನಾಳಲು ಬಲ್ಲೆ;
 ಹುಡುಗರನಾಳುವುದಾದರೆ ಒಲ್ಲೆ!
 ರೈತರ ಗುಂಪೇ ಬೈದರು ಸೈರಿಪೆ;
 ತಾಯಿಯ ಶಾಪವ ಸೈರಿಸೆ ನಾನು!
 ಎಲೆ ಗಿರಿಯಣ್ಣಾ, ಎಲೆ ಗಿರಿಯಣ್ಣಾ!

[ಗಿರಿ ಖಿನ್ನವದನದಿಂದ ಹುಡುಗನನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತದೆ. ಹುಡುಗ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಮೋಡವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ.]

ಹುಡುಗ

ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ, ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ,
 ನಾನೂ ಬರುವೆನೊ, ದಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣಾ!
 ಬಾ, ಬಾ ಕೊಡುವೆನೊ ಬಾಳೆಯಹಣ್ಣ.
 ಏನನು ಮಾಡಿದೆ ನಾ ನಿನಗಣ್ಣಾ?
 ಒಂದೇ ದಿನವೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವೆ;
 ತೊಂದರೆ ಕೊಡೆನೆಂದಾಣೆಯನಿಡುವೆ.
 ದೂರದ ಹುಡುಗರನಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿಹೆ;
 ಊರಿನ ನನ್ನನೆ 'ಬೇಡಾ' ಎನ್ನುವೆ?
 ಕೊಡೆಯನು ತರುವೆನೊ, ಕಂಬಳಿ ತರುವೆನೊ,
 ಹಾಸಿಗೆ ಹೊದಿಕೆಯನೆಲ್ಲಾ ತರುವೆನೊ!
 ಒಂದೇ ದಿನವೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವೆನೊ;
 ಮುಂದಿನ ದಿನವೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವೆನೊ!
 ಹೊತ್ತುದ ಹುಲಿಗಳ ಕಂಡಿಹೆನು;
 ಹೆತ್ತುದ ಭೀಕರ ರಕ್ಕಸರ!
 ಪುರಗಳ ನಿನ್ನೊಳು ಕಂಡಿಹೆನು;
 ಕುರಿಗಳ ಹಿಂಡನು ಕಂಡಿಹೆನು;
 ಹೊಳೆಗಳ ತೊರೆಗಳ ಕಡಲುಗಳ
 ನಲಿದಾಡುವ ದಟ್ಟಡವಿಗಳ!
 ಇಂತಿರೆ ನಿನ್ನೀ ಮಹಿಮೆಯು, ಅಣ್ಣಾ,

ಚಿಂತೆಯದೇತಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯೆನ್ನ!
 ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ, ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ,
 ನಾನೂ ಬರುವೆನೊ, ಕೈ ನೀಡಣ್ಣಾ!

ಮೋಡ

ಬರಬೇಡಣ್ಣಾ! ಬರಬೇಡಣ್ಣಾ!
 ಅವ್ವನು ಬೈವಳು; ನೀ ನೋಡಣ್ಣಾ!
 ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಹಾಲನು ಕೊಡುವರು,
 ಮೈಯನು ತೊಳೆವರು ನಿನಗಾರಣ್ಣಾ?
 ಅತ್ತರೆ ನಿನ್ನನು ಸಂತಸ ಪಡಿಸಲು
 ಹತ್ತವರಿಲ್ಲದೆ ಆಗದು, ಅಣ್ಣಾ!
 ನೀ ಬೇಕಾದುದ ಹೇಳುವೆಯಣ್ಣಾ;
 ನಾ ಬಲ್ಲೆನು ಎಲ್ಲವ ಕಾಣಣ್ಣಾ!

ಗುದ್ದುವೆ ಅವ್ವನ ದಿನವೆಲ್ಲ!

ಗದ್ದಲ ಮಾಡುವೆ ಹಗಲೆಲ್ಲ!

ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ನನ್ನನು ತೋರಿ
 ನಿನ್ನನು ಸಂತೈಸಿರುವಳು ತಾಯಿ!
 ಸಜ್ಜನ ನೀನೆಂಬುದ ನಾ ಬಲ್ಲೆ;
 ಅಜ್ಜನ ಬಳಿ ಹೋಗೈ, ನಾ ನಿಲ್ಲೆ!
 ಬರಬೇಡಣ್ಣಾ! ಬರಬೇಡಣ್ಣಾ!
 ಅವ್ವನು ಬೈವಳು, ಬೇಗೋಡಣ್ಣಾ!

[ಹುಡುಗನು ಏನೂ ತೋರದೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಡನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.]

ಹುಡುಗ

ಎಲೆ ಕಾಡಣ್ಣಾ, ಎಲೆ ಕಾಡಣ್ಣಾ,
 ನೀನಾದರೂ ತುಸು ಮಾತಾಡಣ್ಣಾ!
 ಗಿರಿಯಣ್ಣನ ನುಡಿಯನು ಮೋಡಣ್ಣ
 ಜರೆದೆಸೆದನು; ನೀನೇ ನೋಡಣ್ಣಾ!
 ಋಣಿಯಾಗಿರುವೆನೊ ನಾ ನಿನಗೆಂದೂ;
 ಮಾತಾಡಯ್ಯಾ, ಋಷಿಗಳ ಬಂಧು!

[ಕಾಡು ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹುಡುಗನನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಮೋಡಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಖಂಡಿತ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.]

ಕಾಡು

ಬಿಡೊ ಬಿಡೊ ನಿನ್ನೀ ನುಣ್ಣನೆ ನುಡಿಗಳ;
 ಕಡಿ ಕಡಿ ಎನ್ನುವೆ ತಂದೆಗೆ ಬುಡಗಳ!
 ಬೆಂಕಿಯ ಬುಡಗಳಿಗಿಡಿಸುವನು,

ಧಗ ಧಗ ಉರಿಸುವನು!
 ಅಂಕೆಯೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕಡಿಸುವನು,
 ಸೊಬಗನೆ ಕೆಡಿಸುವನು!
 ಸೊಟ್ಟನೆ ಮರಗಳನೊಡಿಸುವನು;
 ಕಟ್ಟಗೆಯಂದದಿ ಸುಡಿಸುವನು!
 ದಟ್ಟನೆ ಎನ್ನನು ಕಡಿ ಕಡಿದು
 ಮಟ್ಟವ ಮಾಡುವರಡಿಗಡಿಗೆ.
 ಕಡಿವರೆ ಹೊರತೂ ಬಂದವರೆಲ್ಲಾ
 ನೆಡುವರನೊಬ್ಬರ ಕಾಣಲೆ ಇಲ್ಲಾ.
 ಇದ್ದಿಲ ನೆವದಿಂ ಕಡಿವರು ಕೆಲರು.
 ಗೆದ್ದಲಿಗೆನ್ನನು ಕೊಡುವರು ಕೆಲರು!
 ಕದ್ದೇ ಸಾಗಿಪರೆನ್ನನು ಕೆಲರು.
 ಸುದ್ದಿಯೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕೊಲ್ಲುತಲಿಹರು!

(ಪುನಃ ಮೋಡದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಅದನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ)

ಎಲೆ ಮೋಡಣ್ಣಾ, ಎಲೆ ಮೋಡಣ್ಣಾ;
 ಸಾಯುತಲಿರುವನೊ ನೀ ನೋಡಣ್ಣಾ!
 ನಾನಿರಲಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಹೆ, ಮೋಡಣ್ಣಾ;
 ನಾನಳಿಯಲು ನೀ ಓಡುವಿಯಣ್ಣಾ!
 ಗೆಳೆತನವೆಮ್ಮದ ಬಿಡಿಸುವರಣ್ಣಾ;
 ತಲೆಯೊಳು ಕೆಂಡವನಿಡಿಸುವರಣ್ಣಾ!
 ಮನುಜರು ಹೋದೆಡೆಯೆಲ್ಲಾ ಹಾಳು!
 ನೀನಿವನೊಯ್ದರೆ ತಪ್ಪದೊ ಗೋಳು!
 ಎಲೆ ಮೇಘಣ್ಣಾ, ನಡೆ ಬೇಗಣ್ಣಾ!
 ಮಾತೇನಿವನೊಡನಿವ ಹುಡುಗಣ್ಣಾ!

[ಹುಡುಗನು ದಿಕ್ಕು ತೋರದವನಾಗಿ, ಕಣ್ಣೀರು ಒರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ, ಕಡೆಗೆ ಮೇಲೆ ತೇಲುವ ಮೋಡವನ್ನು ಪುನಃ ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.]

ಹುಡುಗ

ದಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣಾ! ದಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣಾ!
 ದಮ್ಮಯ್ಯಯ್ಯೋ, ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ!
 ತಮ್ಮನು ನಾ ನಿನಗಲ್ಲವೆ, ಅಣ್ಣಾ?
 ಅಮ್ಮನ ಮಗ ನೀನಲ್ಲವೆ, ಅಣ್ಣಾ?
 ಹೋಗುವೆ ಎಲ್ಲಿಗೆ? ಬಾ ಬಾರಣ್ಣಾ;
 ಕೈ ಕೈ ಮುಗಿಯುತೆ ಬೇಡುವೆನಣ್ಣಾ!

ಅಮ್ಮನ ಗುದ್ದುವುದಿಲ್ಲವೋ ಬಾರೋ;
 ಗದ್ದಲ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲೋ ಬಾರೋ!
 ಹರಿಯುವ ಹೊಳೆಗಳ ನೋಡಲು ಬೇಕೋ;
 ಮೆರೆಯುವ ಪುರಗಳ ನೋಡಲು ಬೇಕೋ;
 ಗಿರಿಯಾಚೆಯ ನಾ ನೋಡಲು ಬೇಕೋ;
 ಹರಿಣಾಂಕನ ನಾ ಕೊಯ್ಯಲು ಬೇಕೋ;
 ಇಷ್ಟೇ ಕೆಲಸವೋ, ಮೋಡಣ್ಣಾ;
 ಇಷ್ಟೇ; ಇನ್ನೇನಿಲ್ಲಣ್ಣಾ!
 ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ, ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ
 ನಾನೂ ಬರುವೆನೋ, ಕೈ ನೀಡಣ್ಣಾ!

[ಮೋಡ ಬಾಲಕನ ಗೋಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ, ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿ, ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ.]

ಮೋಡ

ಅಳಬೇಡಣ್ಣಾ! ಎಲೆ ಕಿಟ್ಟಣ್ಣಾ;
 ಕೆಲಸದ ಕಾಲವೋ ನನಗಿದು ಅಣ್ಣಾ.
 ಸಾಗರ ರಾಜನು ಕಳುಹಿದನೆನ್ನ
 ಗಿರಿ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಗೀಯಲು ತನ್ನ
 ವರ್ಷದ ಕಪ್ಪವ, ಕಾಲಕೆ ಮುನ್ನ!
 ಆದರೆ ಮಾರ್ಗದ ಗೆಳೆಯರು ನನ್ನ
 ಹೋಗಲು ಬಿಡುವರೆ, ನೀ ಹೇಳಣ್ಣಾ?
 ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಗೆಳೆಯನ ಕೂಡೆ
 ಕೆಲದಿನವಿದ್ದನು ಸೊಬಗನು ನೋಡೆ!
 ಆ ಮೇಲೈತರಲಲ್ಲಿದಿಲ್ಲಿ
 ಎಲ್ಲರ ಬಾಯೊಳು! 'ನಿಲ್ಲಿ' 'ನಿಲ್ಲಿ'!
 ಎಲೆ ಕಿಟ್ಟಣ್ಣಾ, ಮಾಡುವುದೇನು?
 ನೀನೇ ನೋಡೋ ದಣಿದಿಹೆ ನಾನು.
 ಹೋದರೆ ಬೋರೇಗೌಡನ ಬಳಿಗೆ
 ಮಾದೇಗೌಡನು ಬೈಯುವನೆನಗೆ!
 ಸುಖವೂ ಸಾಕು, ಗೋಳೂ ಸಾಕು,
 ನನ್ನೀ ಬಾಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯ ಹಾಕು!
 ಅಂತೂ ಮರೆಯೆನೋ ನಿನ್ನನು, ಅಣ್ಣಾ;
 ಹಿಂತಿರುಗೈತರೆ ಕಾಣುವೆನಣ್ಣಾ!

[ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದ ಮೋಡದೊಡನೆ ಬಾಲಕನು ಸಹಾನುಭೂತಿ ತೋರಿಸಿ, ಕ್ಷಮಾಪಣೆ ಬೇಡಿ, ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಾನೆ.]

ಹುಡುಗ

ಎಲೆ ಮೋಡಣ್ಣಾ, ಎಲೆ ಮೋಡಣ್ಣಾ,
ಹಟಮಾಡಿದುದನು ಮನ್ನಿಸು, ಅಣ್ಣಾ.
ನಿನ್ನನ್ನರಿಯದೆ ನುಡಿದನೊ, ಅಣ್ಣಾ;
ನನ್ನಿಯನರಿತೆನು; ನೀನೆನಗಣ್ಣ!

ಹಿರಿಯವ ನೀನೆಲೆ ಮೋಡಣ್ಣಾ,

ಅರಿಯದವನು ನಾ ಕಿಟ್ಟಣ್ಣ!

ಅನುಭವಶಾಲಿಯು ನೀ ಮೋಡಣ್ಣಾ,
ಅನುಭವವಿಲ್ಲದವನು ನಾನಣ್ಣಾ!

ಹೇಳೈ ಬುದ್ಧಿಯ ಮಾತುಗಳ

ಕೇಳುವೆ ನಾನಾ ನೀತಿಗಳ!

ಪಂಡಿತ ನೀನೈ, ಎಲೆ ಮೋಡಣ್ಣಾ;
ಪಾಮರ ನಾನೈ; ದಯೆ ತೋರಣ್ಣಾ!

ಮೋಡ

ಬುದ್ಧಿಯ ಹೇಳುವೆನಾಲಿಸು: ನೀನು
ಬುದ್ಧಿಯರಿಯೆ ಕರೆದೊಯ್ದೆನೊ ನಾನು!
ಧರ್ಮಮೇಘ ನೀನಾಗಲು ಬೇಕು;
ಧರ್ಮದ ಮಳೆಯನು ಸುರಿಸಲು ಬೇಕು!

ಸತ್ಯವನೆಂದಿಗು ಬಿಡಬೇಡ:

ಮಿಥ್ಯೆಯನೆಂದೂ ಹಿಡಿಯಲು ಬೇಡ!

ಚಿತ್ತದಿ ಭಕ್ತಿಯ ಬೀಜವನು

ಬಿತ್ತುತ ಪಡೆಯೈ ಮುಕ್ತಿಯನು!

ದೇವರ ದಿನವೂ ಭಜಿಸಲು ಬೇಕೊ;

ಪಾವನನಾತನ ನೆನೆಯಲು ಬೇಕೊ;

ಮಾನವರೆಲ್ಲಾ ದೇವರ ಪುತ್ರರು;

ಆದುದರಿಂದವರೆಲ್ಲಾ ಮಿತ್ರರು!

ಜಾತಿ ವೈರಗಳ ಮರೆಯಲು ಬೇಕೊ

ನೀತಿ ನಡತೆಗಳ ಕಲಿಯಲು ಬೇಕೊ!

ನಿರ್ಮಲ ಮನುಜನೆ ದೇವಾಲಯವೊ;

ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯವೆ ದೇವರ ಪೀಠ!

ಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸೇ ಪೂಜಾರಿ;

ಶುದ್ಧಾಲೋಚನೆಗಳೆ ಸುಮಹಾರ!

ಈಶನ ಕರುಣೆಯ ಕಿರಣವು ಬೀಳೆ

ವಾರಿಧಿಯಿಂದದ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ
 ಪೆರಿಶುದ್ಧಾತ್ಮನು ಆವಿಯ ರೂಪದಿ
 ಪಾಪಕ್ಷಾರವನಲ್ಲಿಯೆ ಬಿಟ್ಟು
 ಗಗನಕ್ಕೇರುವಂತೆಯೆ, ಕಿಟ್ಟು,
 ಧರ್ಮಮೇಘ ನೀನಾಗಲು ಬೇಕೋ;
 ಧರ್ಮದ ಮಳೆಯನೆ ಸುರಿಯಲು ಬೇಕೋ!

ಭಾರತ ಮಾತೆಯ ಭಕ್ತಿಯು ನಿನ್ನ
 ರಕ್ತನಾಳದೊಳು ಹರಿಯುತ್ತಲಿರಲಿ:
 ಕಪಿಲ ಮಹರ್ಷಿಯ ಪುತ್ರನು ನೀನು;
 ಯೋಗಿ ಪತಂಜಲನೊಲಿದವ ನೀನು!
 ಗೌತಮ ಚುಂಬಿಸಿದಣಗನೊ ನೀನು;
 ಕೃಷ್ಣನ ಕೂಡಾಡಿದವನೊ ನೀನು!
 ಶ್ರೀಮಚ್ಚಂಕರ ಗುರುವರ ತಾನು
 ಬೋಧಿಸಿ ಕಲಿಸಿದ ಆತ್ಮನು ನೀನು!
 ವರವೇದಾಂತದ ಕೇಸರಿ ನೀನು;
 ಪರಶಿವ ನೀನು, ಪರಶಿವ ನೀನು!

ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣವನು ವಾಲ್ಮೀಕಿ
 ವಿರಚಿಸಿದನೊ ಬಾಲಕ ನಿನಗಾಗಿ!
 ವ್ಯಾಸ ಕವೀಶ್ವರ ತಾ ನಿನಗಾಗಿ
 ಭಾರತವನು ರಚಿಸಿದ ಚೆಲುವಾಗಿ!
 ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಗುರು ಕರುಣಿಸಿ ತಾನು
 ವ್ಯೋಮಕೇರಿಸಿದಾತನೊ ನೀನು!
 ಧೀರ ವಿವೇಕಾನಂದನೆ ತಾನು
 ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದಾ ಕೇಸರಿ ನೀನು!
 ದೇವ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಯೆ ತಾನು
 ಬೋಧಿಪ ತತ್ವಕೆ ನಾಂದಿಯೆ ನೀನು!
 ವರವೇದಾಂತದ ಕೇಸರಿ ನೀನು;
 ಪರಶಿವ ನೀನು; ಪರಶಿವ ನೀನು!
 ಆಲಿಸಿ ಮರೆಯುವ ನುಡಿಗಳಿವಲ್ಲ;
 ಊಹನೆ ಮಾತ್ರದ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲ.
 ಕೈ ಚಪ್ಪಾಳೆಯ ಮಟ್ಟಿಗಿವಲ್ಲ;
 ಬಾಲನೆ ಅನುಸರಿಸಿವುಗಳನೆಲ್ಲ!

ಹೊತ್ತಾಯಿತು ಹೋಗುವೆ ನಾನೀಗ;
 ಕತ್ತಲಿಯುತಿದೆ ನಡೆ ನೀ ಬೇಗ.
 ಪುರುಸತ್ತಾಗಲು ಬರುವೆನು ಅಣ್ಣಾ;
 ಕರೆದೊಯ್ಯುವೆ ನಿನ್ನನು ಕಿಟ್ಟಣ್ಣಾ!

[ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ತೆರೆಯ ಹಿಂದೆ ತಾಯಿಯ ಕೂಗು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಅಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಾಯಿ ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ.]

ತಾಯಿ

ಕಿಟ್ಟೂ, ಕಿಟ್ಟೂ, ಬಾರೋ ಬೇಗ.
 ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೇತಕೆ ಹೋದೆಯೊ ಈಗ?
 ಹೊತ್ತು ಮುಳುಗುತ್ತಿದೆ ನೋಡೋ ಅಲ್ಲಿ;
 ಕತ್ತಲ ಛಾಯೆಗಳಿಯುವವಿಲ್ಲಿ.
 ಗೂಡಿಗೆ ಹೋಗಲು ಹಕ್ಕಿಗಳೆಲ್ಲಾ
 ಹಾಡುತಲಾಡುತ ಹಾರುತಲಿಹವು;
 ಅಡಗಿಹ ತಾರೆಗಳೊಂದೊಂದಾಗಿ
 ಹೊರಡುತಲಿರುವುವು ಅಂಜಿಕೆ ನೀಗಿ;
 ಬೆಟ್ಟಕೆ ಹೋದಾ ಗೋಗಳ ಗುಂಪು
 ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗಾಲೆ ಬಂದುವೊ ನೋಡು;
 ಬಂದನು ದನಗಳ ಕಾಯುವ ತಿಮ್ಮ;
 ತಂದಿಹನವ ಬೆಮ್ಮಾರಲ ಹಣ್ಣ.
 ಕೊಳಲನು ಮಾಡಿಹನವ ನಿನಗಾಗಿ;
 ಕೊಳಲಿಹುದೆಂದರೆ ಬಲು ಚೆಲುವಾಗಿ!
 ಕಿಟ್ಟೂ, ಕಿಟ್ಟೂ, ಬಾರೋ ಬೇಗ,
 ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೇತಕೆ ಹೋದೆಯೊ ಈಗ?

[ಮೋಡ ಕಿಟ್ಟುಗೆ ಹೋಗಿ ತಾಯಿಯನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಲು ಹೇಳುತ್ತದೆ.]

ಮೋಡ

ಅಗೊ ಅವ್ವನು ಕರೆವಳು ಕೇಳಣ್ಣ!
 ಇಗೊ ಹೊರಡುವೆ ನಾನೆಲೆ ಕಿಟ್ಟಣ್ಣ.
 ನನ್ನುಪದೇಶವ ಮರೆಯದಿರು;
 ನಿನ್ನಾತ್ಮನ ನೀ ತೊರೆಯದಿರು;
 ನಡೆ ನಡೆ ಬೇಗನೆ ತೆರಳುವೆನಣ್ಣಾ!
 ಅಡಿಯಿಡು ಅಡಿಯಿಡು ನಿಲ್ಲದಿರಣ್ಣಾ!
 ಬರಬೇಡಣ್ಣಾ, ಬರಬೇಡಣ್ಣಾ,

ಅವ್ವನು ಬೈವಳು, ನೀ ಓಡಣ್ಣಾ!

[ಎಂದು ಮೋಡ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಡಗುತ್ತದೆ. ಬಾಲಕ ಮೋಡ ಹೋದ ದಾರಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಹಾಗೆ ಆತನ ತಾಯಿ ಪುನಃ ಕರೆಯುವುದು ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಪುನಃ ತಾಯಿ ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ.]

ತಾಯಿ

ಕಿಟ್ಟೂ, ಕಿಟ್ಟೂ, ಬಾರೋ ಬೇಗ;
ರೊಟ್ಟಿಯು ಬೇಕಾದರೆ ಬಾ ಬೇಗ.
ರಂಗನು ಎಲ್ಲಾ ತಿಂಬನು ಬಾರೋ;
ಬಾರದೆ ಇದ್ದರೆ ನಿನಗೇ ಸೊನ್ನೆ!
ಶಾರದೆಗಾದುದ ಕಂಡೆಯ ನಿನ್ನೆ?
ಕಿಟ್ಟೂ, ಕಿಟ್ಟೂ, ಬಾರೋ ಬೇಗ;
ರೊಟ್ಟಿಯು ಬೇಕಾದರೆ ಬಾ ಬೇಗ!

ಹುಡುಗ

[ಶಬ್ದ ಬಂದ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ]
ಬಂದೇ ಬಂದೇ ತಾಳೊ ತಾಯೆ!
ವಂದಿಸಿ ಮೋಡಣ್ಣನ ಬಹೆ ತಾಯೆ!

[ಎಂದು ಪುನಃ ಮೋಡ ಹೋದ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಆಭೀಷ್ಟಕ ನಯನಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾ]

ಸುಖವಾಗಲಿಗೆ ನೀ ಹೋಗಣ್ಣಾ;
ಮಂಗಳ ನಿನಗಾಗಲಿ ಮೇಘಣ್ಣಾ!
ಆದರೆ ತಮ್ಮನ ಮರೆಯದಿರಣ್ಣಾ;
ಆಡಿದ ಭಾಷೆಯ ತಪ್ಪದಿರಣ್ಣಾ.
ಕಾಯುವೆ ನಿನ್ನಾಗಮನವನಣ್ಣಾ,
ಆಯುವವರೆಗೂ, ಓ ಮೋಡಣ್ಣಾ!
ಹೋಗುವೆ ನಾ! ನೀ ಹೋಗಿ ಬಾರಣ್ಣಾ!
ಹೋಗಿ ಬಾರಣ್ಣಾ!

[ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗುಡುಗಿನ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾಲಕ ತೆರಳುತ್ತಾನೆ]

ನನ್ನ ಗೋಪಾಲ

ಪಾತ್ರಗಳು

ಗೋಪಾಲನ ತಾಯಿ

ಅಶರೀರವಾಣಿ

ಗೋಪಾಲ

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಮಾಧವ

ನಾರಾಯಣ

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ರಾಮಚಂದ್ರ

ಗುರು

ನನ್ನ ಗೋಪಾಲ

ನೋಟ ಒಂದು

ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಗುಡಿಸಲು. ಅದರ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಗೋಪಾಲನ ವಿಗ್ರಹವಿರುವ ದೇವರ ಗೂಡು. ಗೋಪಾಲನ ತಾಯಿ ಒಂದು ಚರಕದ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ನೂಲುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಆಕೆ ಬಡವೆ, ವಿಧವೆ.

ಬೆಳಗಿನ ಹೊತ್ತು

ಗೋಪಾಲನ ತಾಯಿ

(ವೇಣುಗೋಪಾಲನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನೋಡಿ ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು)

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ನನ್ನ ಮುದ್ದಿನ ಕಂದ, ಗೋಪಾಲ, ನಿನ್ನನ್ನೆ ನಂಬಿರುವೆ. ನೀನಲ್ಲದೆ ಇನ್ನಾರು ಗತಿಯೆನಗೆ? ನನಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅರಿವಿಲ್ಲ, ವೇದಗಳ ತಿಳಿವಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯೊಂದೇ ನನ್ನ ಬಲ. ಶ್ರೀಮಂತರು ಅರ್ಪಿಸುವ ಹಾಗೆ ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಿರಿಯಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತವತ್ಸಲ ನೀನು, ಗೋಪಾಲ; ಕರುಣೆಯಿಂದನ್ನೆ ಕಾಪಾಡು. ನನ್ನ ಮುದ್ದು ಮಗು ಗೋಪಾಲನಿಗೆ ಆಯುರಾರೋಗ್ಯ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡು. ಅವನ ಸಲಹುವ ಭಾರ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ, ಕೃಷ್ಣಾ. ಇಗೋ ಭಕ್ತಿ ಸುರಿಯುವ ಕಂಬನಿಯ ಮಾಲೆಯನು ನೆಯ್ದು, ಎದೆಯ ಪೊಂದಳಿಗೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವೆ; ಸ್ವೀಕರಿಸು, ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

ಅಶರೀರವಾಣಿ

ಪತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಂ ಫಲಂ ತೋಯಂ ಯೋ ಮೇ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ!

ತದಹಂ ಭಕ್ತೃಪಹೃತಂ ಅಶ್ವಾಮಿ ಪ್ರಯತಾತ್ಮನಃ !!

ತಾಯಿ

ಗೋಪಾಲ, ನೀನು ಕರುಣಾಸಾಗರ, ಅನಾಥರಕ್ಷಕ, ದೀನಬಂಧು. ಬಡವಳಾದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಕರುಣೆಯ ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆದೆ! ಇಗೋ ನಿನಗೆ ಶರಣು, ಶರಣು.

ನನ್ನ ಗೋಪಾಲನೆಲ್ಲಿ? ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದ ಇನ್ನೂ ಏಳಲಿಲ್ಲವೋ ಏನೋ?

(ಒಂದು ಮೂಲೆಯ ಕಡೆ ನೋಡಿ)

ಗೋಪಾಲ, ಬೆಳಗಾಯ್ತು ಮೇಲೇಳು; ನೋಡಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನು ತನ್ನ ಚಿನ್ನದ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಬಾವಿಯ ಬಳಿಯ ತೆಂಗಿನ ಮರದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ತೊಳಗುತ್ತಿದಾನೆ. ಕೇಳಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಹಾಡುತ್ತ, ಹಾರಾಡಿ ಕರೆಯುತ್ತಿವೆ ನಿನ್ನ. ಹೂಗಳು ಅರಳಿ ಬನದಲ್ಲಿ ನಿನಗಾಗಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿವೆ. ಎದ್ದೇಳು ಗೋಪಾಲ. ಶಾಲೆಗೆ ಹೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಗುರುಗಳೇನೆಂದಾರು? ಏಳು ಗೋಪಾಲ, ನನ್ನ ಕಂದಾ.

[ಗೋಪಾಲನು ಶುಚಿಯಾದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೂಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ದುಕೊಂಡು ಬೇಗ ಬರುತ್ತಾನೆ.]

ಗೋಪಾಲ

ಕರೆದೆಯೇನಮ್ಮ?

ತಾಯಿ

ಹೌದು, ಮಗು. ಮಲಗಿದ್ದೆಯೆಂದು ಕರೆದೆ. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ?

ಗೋಪಾಲ

ಆಗಲೆ ಎದ್ದು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ನಿನಗೆ ಗೋಪಾಲನ ಪೂಜೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಹೂಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ಯಲೆಂದು ಬನಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ.

ತಾಯಿ

ಹೂ ಕೊಯ್ಯೆಯೇನು?

ಗೋಪಾಲ

ಹೌದಮ್ಮ, ನೋಡಿಲ್ಲಿ!

[ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ]

ಬನದಲ್ಲಿ ಏನಮ್ಮ ಸೊಗಸು! ಏನು ಆನಂದ! ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹೂವು, ಕೇದಗೆಯ ಹೂವು, ಸಂಪಿಗೆಯ ಹೂವು, ಪರ್ವತಬಾಳೆಯ ಹೂವು, ಗೋರಂಟಿಯ ಹೂವು ! ಏನಮ್ಮ, ಸಾವಿರಾರು ಮಳೆಬಿಲ್ಲುಗಳು ಸೇರಿ ಕುಣಿದಂತೆ ತೋರಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಇಂಪಾದ ಗಾನ! ತಂಗಾಳಿ! ಸೂರ್ಯದೇವನ ಹೊಂಬೆಳಕು! ಹಸರಾದ ಚಿಗುರು ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಹಿಮಮಣಿಗಳು ಮಿರುಗುವ ಲೀಲೆ! ಮನೆಗಿಂತ ಬನವೇ ಸೊಗಸಮ್ಮ, ನೀನೊಬ್ಬಳಲ್ಲಿದ್ದರೆ....

ತಾಯಿ

ಹೌದು, ಕಂದಾ! ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ನೋಡು, ಆ ಗೋಪಾಲನ ಲೀಲೆ!

[ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾಳೆ]

ಹೂಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಟ್ಟು ನೀನು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗು. ಹೊತ್ತಾಗಿ ಹೋದರೆ ಗುರುಗಳು ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಿನಗಾಗಿ ಗಂಜಿ ಮಾಡಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ಗೋಪಾಲ

ಆಗಲಮ್ಮ, ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಅಮ್ಮ, ನಾನು ಬರುವಾಗ ಕಾಡು ದಾಟಿ ಬರಬೇಕು; ಬೈಗಿನ ಹೊತ್ತು ನನಗಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಹೆದರಿಕೆ. ಜೊತೆಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಬೇಕಮ್ಮ. ನೆರೆಯೂರಿನಿಂದ ಬರುವ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಜೊತೆಗೆ ಆಳುಗಳಿರುವರಮ್ಮ. ರಾಮು, ಕಿಟ್ಟಿ, ನಾಣಿ, ಮಾಧು ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಆಳು. ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.

ತಾಯಿ

ಮಗೂ, ಅವರೆಲ್ಲ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮಕ್ಕಳು; ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವಿದೆ. ನಮಗೆಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕು? ನೀನೇ ಬಲ್ಲೆ, ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಟ್ಟು ಸಿಕ್ಕುವುದೇ ಕಷ್ಟ. ನೂಲು ಮಾರಿ ಬಂದ ಮೂರು ಕಾಸಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರವೆಲ್ಲ ಸಾಗಬೇಕು. ನೋಡು, ಆ ಗೋಪಾಲ ಕೊಡಬೇಕು, ನಾವು ಉಣಬೇಕು.

ಗೋಪಾಲ

ಅಮ್ಮಾ, ನನಗೊಂದು ಹೊಸ ಪಂಚೆ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಮೊನ್ನೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದೆ ; ಇಂದು ಕೊಡುತ್ತೀಯಾ? ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತಾರಮ್ಮ. ಅವರೆಲ್ಲಾ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಬಟ್ಟೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ.

ತಾಯಿ

ಕೊಡುತ್ತೇನೆ, ಕಂದ. ನಿನಗಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ನೂತು ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಹೋಗು, ಗಂಜಿಯುಂಡು ಬಾ! ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

[ಗೋಪಾಲನು ಹೂವಿನ ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.]

ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ಇದುವರೆಗೆ ನಾನು ಬಡವಳೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ನನ್ನ ಗೋಪಾಲನ ಬಯಕೆ ನನಗದನ್ನು ತಿಳಿಸಿತು. ಅಯ್ಯೋ! ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಬಡತನದ ಬವಣೆಯೇಕೆ? ಇದುವರೆಗೆ ಅವನು ಕೇಳಿದ ವಸ್ತುವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟು ಅವನಿಗೆ ಬಡತನದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೇ ತಿಳಿಸದಿದ್ದೆ.-ಇಂದು ಅವನ ಜೊತೆಗೆ ಯಾರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲಿ? ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ದು ಕಂದನಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಂತೆ ಗೋಪಾಲ!

ಅಶರೀರವಾಣಿ

ಅನನ್ಯಾಶ್ಚಿಂತಯಂತೋ ಮಾಂ ಯೇ ಜನಾಃ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ!

ತೇಷಾಂ ನಿತ್ಯಾಭಿಯುಕ್ತಾನಾಂ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂ ಪಹಾಮ್ಯಹಂ!!

ತಾಯಿ

ಆಗಲಿ, ಗೋಪಾಲ, ನಿನ್ನನ್ನೇ ನಂಬುವಂತೆ ಹೇಳಿ, ನನ್ನ ಗೋಪಾಲನನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆ

[ಗೋಪಾಲನು ಬಗಲಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಚಾಪ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಓಲೆ ಹಿಡಿದು, ಲೇಖನಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧನಾಗಿಬರುತ್ತಾನೆ.]

ಗೋಪಾಲ

ಅಮ್ಮಾ, ನಾನು ಶಾಲೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತೇನೆ.

[ತಾಯಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.]

ತಾಯಿ

ಹಣೆಗೆ ತಿಲಕವನ್ನಿಟ್ಟುಕೋ, ಕಂದ. ಆ ಕರಡಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ, ಇಲ್ಲಿ

[ಗೋಪಾಲನು ಕರಡಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ತಾಯಿ ತಿಲಕವನ್ನಿಡುತ್ತಾಳೆ.]

ಕಂದಾ, ಸುಖವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬಾ. ಗೋಪಾಲನು ನಿನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ಇರಲಿ, ತೆಗೆದುಕೊ. ಈ ಪಂಚೆಯನ್ನು.

[ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ]

ನೀನು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಬರುವಾಗ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೆದರಿಕೆಯಾದರೆ ಗೋಪಾಲನನ್ನು ಕೂಗು, ಬರುತ್ತಾನೆ.

ಗೋಪಾಲ

ಯಾರಮ್ಮ ಅವನು?

ತಾಯಿ

ನಿನ್ನಣ್ಣ, ನನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ದನ ಕಾಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. ನೀನು ಕರೆದರೆ ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಡು ದಾಟಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಗೋಪಾಲ

ಅಮ್ಮ, ಅವನಿಗೆ ನನ್ನ ಗುರುತಿದೆಯೆ?

ತಾಯಿ

ಹೌದು, ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲರ ಗುರುತೂ ಇರುತ್ತದೆ. ನೀನು ಹೆದರಬೇಡ, ಹೋಗು. ನೀನು ಕರೆದರೆ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತಾನೆ.

[ಗೋಪಾಲನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.]

ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಬಲವಿಲ್ಲೆಂದು ಕೋಪಮಾಡಬೇಡ, ಗೋಪಾಲ.

[ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಅಡ್ಡಬೀಳುತ್ತಾಳೆ.]

ನೋಟ ಎರಡು

[ಒಂದು ಕಾಡು. ಸಂಜೆಯ ಸಮಯ. ಗೋಪಾಲನು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಕೈಲಿದ್ದ ಚಾಪೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಹೂಗಳನ್ನು ಆಯುತ್ತಾನೆ.]

ಗೋಪಾಲ

ಈ ಮರದಲ್ಲಿ ಏನು ಹೂವಿನ ಗೊಂಚಲು! ಭಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಲೆ ಬಾಗುತ್ತಿದೆ, ಮರ. ಈ ನೇರಲ ಹಣ್ಣು ಎಷ್ಟು ಕಪ್ಪಾಗಿವೆ!

[ಆಯ್ದು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ.]

ಆಗಲೇ ಬೈಗಾಯ್ತು. ಏನು ಸೂರ್ಯನಪ್ಪ! ನಾನು ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವವರೆಗಾದರೂ ಮುಳಗದೇ ಕಾದರೆ! ಈ ಕಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ನನಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಹೆದರಿಕೆ. ಓಹೋ ಮರೆತಿದ್ದೆ. ಅಮ್ಮ ಹೇಳಿದ್ದು. ನನ್ನಣ್ಣ ಗೋಪಾಲ ಇಲ್ಲಿಯೇ ದನ ಕಾಯುತ್ತಿರುವನಂತೆ. ಅವನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. “ಗೋಪಾಲಣ್ಣಾ, ಗೋಪಾಲಣ್ಣಾ! ಗೋಪಾಲಣ್ಣಾ!” ಇದೇಕೆ, ಉತ್ತರವೇ ಇಲ್ಲ! ದನಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಾ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನೋ ಏನೋ? ಆದರೆ ಅಮ್ಮ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆಂತೆ. ಅಮ್ಮನ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು! ಮತ್ತೆ ಕರೆದು ನೋಡುತ್ತೇನೆ; ಅಣ್ಣಾ, ಅಣ್ಣಾ! ಏ ಅಣ್ಣಾ! ನನಗೆ ಹೆದರಿಕೆ, ಅಣ್ಣಾ, ಕತ್ತಲಾಗುತ್ತಿದೆ, ಎಲ್ಲಿದ್ದೀಯಣ್ಣಾ, ಏ ಗೋಪಾಲ!

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

[ತೆರೆಯೊಳಗಿಂದಲೆ]

ಎನೋ, ಗೋಪಾಲ?

ಗೋಪಾಲ

ಎಲ್ಲಿದ್ದೀಯಾ? ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ ನನಗೆ. ಅಮ್ಮ ಹೇಳಿದಳು. ಹೆದರಿಕೆಯಾದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆ
ಅಂತ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಹೆದರಬೇಡ, ನಾನಿಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗು ಮನೆಗೆ.

ಗೋಪಾಲ

ಎಲ್ಲಿದ್ದೀಯೆ ಬಾ'ಣ್ಣಾ-

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ತುಂಬಾ ಕೆಲಸದ ಮೇಲಿದ್ದೇನೆ ಕಣೋ. ಈಗ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಹೋಗು.

ಗೋಪಾಲ

ನೀನೂ ಮನೆಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆ-ಅಮ್ಮನ್ನ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ? ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ
ಏಕಿರುವೆ?

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ನಾನು ಆಮೇಲೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಅಮ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳು. ಅಮ್ಮ ನಿನಗಾಗಿ ಕಾದಿದಾಳೆ;
ಬೇಗ ಹೋಗಪ್ಪ.

[ಗೋಪಾಲನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಬನದ ಗೋಪಾಲನು ಕಾಡಿನಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸಣ್ಣದೊಂದು
ಕಿರೀಟ, ನವಿಲುಗರಿ; ಕೈಲೊಂದು ಕೊಳಲು. ಗೋಪಾಲನು ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನೆ ನಗುತ್ತಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು
ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಬಳಿಕ ಕೊಳಲೂದಿ ಹಾಡುತ್ತಾನೆ.]

ಧನ್ಯಾಪಿ - ಆದಿತಾಳ

ತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ನಾ ಸಿಲುಕೇ ಮನುಜಾ

ಒಲುಮೆಗೆ ಸೆರೆಯಾಗುವೆನು

||ಪ||

ತಪಸಿಗಳೆನ್ನನು ಜ್ಞಾನದಿ ಮುಟ್ಟಲು

ಯುಗಯುಗಗಳು ಬಲು ಬಳಲುವರು

ಯೋಗಿಗಳೆನ್ನನು ಜನುಮ ಜನುಮದಲಿ

ಹೊಂದಲು ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವರು

||೧||

ಕಡಲಿನ ಬಿತ್ತರ ಸಾಲದು ಪವಡಿಸೆ

ಭಕ್ತಿಯ ಕಂಬನಿ ಮನೆ ಎನಗೆ

ಹಿಮಗಿರಿ ಎತ್ತರ ಸಾಲದು ನಾನಿರೆ
ಭಕ್ತನ ಹೃದಯವು ಸಾಕೆನಗೆ

||೨||

ಬೃಂದಾವನದಾ ಗೋಪಿಯರರಿತರೆ
ವೇದಗಳಾಡುವ ಸತ್ಯವನು?
ಹಾಲನು ಮಾರುವ ಹೆಣ್ಣುಗಳೊಲೈಯೆ
ಮೀರದೆ ಯೋಗಿಯ ಸಾಧನೆಯ?

||೩||

ತೆರೆ

ನೋಟ ಮೂರು

[ಕತ್ತಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಗುಡಿಸಿಲಿನ ಹೊಸಲ ಬಳಿ ಗೋಪಾಲನ ತಾಯಿ ಮಗನು ಬರುವ ಹಾದಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಜಪಮಾಲೆ ಇದೆ.]

ತಾಯಿ

ಸೂರ್ಯನೂ ಮುಳುಗಿದನು. ಹಕ್ಕಿಗಳೂ ಗೂಡಿಗೆ ಹೋದುವು. ದನಗಳೆಲ್ಲಾ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಬಂದುವು. ತಾರೆಗಳೂ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಮೂಡುತ್ತಿವೆ. ಕತ್ತಲೂ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದೆ. ಗೋಪಾಲನೇಕೆ ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ? ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಲ ಕಳೆಯುವವನಲ್ಲ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕು. ಎಷ್ಟು ಭಯಪಡುವನೋ ಏನೋ? ಪರಮಾತ್ಮ ಅವನ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಭಾರ ನಿನ್ನದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

[ಗೋಪಾಲ ಬೇಗ ಬೇಗ ಬರುತ್ತಾನೆ.]

ಮಗು, ಗೋಪಾಲ ಬಂದೆಯಾ, ಬಂದೆಯಾ! ಬಾ, ಕುಳಿತುಕೋ. ಇದೇಕೆ ಇಷ್ಟು ತಡಮಾಡಿ ಬಂದೆ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗ ಹೆದರಿಕೊಂಡೆಯೋ ಏನು?

ಗೋಪಾಲ

ನನ್ನಣ್ಣ ಅಲ್ಲಿರುವಾಗ ಹೆದರಿಕೆ ಎಂದರೇನಮ್ಮ? ಅವನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೆ, ನನಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗಲು “ಗೋಪಾಲಣ್ಣಾ” ಎಂದು ಕೂಗಿದೆ. ಅವನು “ಓ” ಎಂದ. ಆಮೇಲೆ ಬಹಳ ಮಾತಾಡಿದೆವು.

ತಾಯಿ

[ಕಂಬನಿ ತುಂಬಿದ ಕಂಗಳನ್ನು ಒರೆಸುತ್ತಾ ಮುದ್ದಿಸುತ್ತಾ]

ಪುಣ್ಯವಂತನು ನೀನು, ಮಗನೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಹೆತ್ತವಳು ನಾನೂ ಧನ್ಯಳಾದೆ. ನನ್ನ ಬಡತನವಿಂದು ಮರೆಯಾಯ್ತು. ನನ್ನ ವೈಧವ್ಯವಿಂದು ಅಳಿದುಹೋಯ್ತು. ಇನ್ನೆನ್ನ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲ. ಕಂದಾ ನಿನ್ನಣ್ಣ ಗೋಪಾಲನನ್ನು ಕಂಡೆಯಾ? ಅವನು ಹೇಗಿದ್ದ?

ಗೋಪಾಲ

ಇಲ್ಲಮ್ಮ, ಅವನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕೆಲಸವಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದು ಹೊರಗೆ ಬರಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ. ನಾನೂ ಮನೆಗೆ ಬಾರೆಂದು ಅವನನ್ನು ಕರೆದೆ; ಆಮೇಲೆ ಬರುತ್ತೇನೆ, ಅಮ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳು ಅಂತ ಹೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೇ ನಾನು ಒಬ್ಬನೆ ಬಂದೆ.

ತಾಯಿ

ಕಂದಾ, ನಾಳೆ ನೀನು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಅವನನ್ನು ಕರೆದು ಹೊರಗೆ ಬರುವಂತೆ ಹೇಳು. ಅವನಿಗೆ ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೇನಾದರೂ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ, ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕೊಡು.

ಗೋಪಾಲ

ಆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ, ಈ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಹೇಗಿರುತ್ತಾನಮ್ಮ? ಅವನಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆ ಇಲ್ಲವೆ?

ತಾಯಿ

ಮಗು, ಅವನು ಸರ್ವಗೋಪಾಲಕನು. ಅವನಿಗೇತರ ಭೀತಿ?

ಗೋಪಾಲ

ಅಮ್ಮ, ನನ್ನ ಗೋಪಾಲನ ಪೂಜೆಗೆ ಇದೋ ಹೂಗಳನ್ನು ತಂದಿದ್ದೇನೆ. ಅವನಿಗೆ ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ.

ತಾಯಿ

ಅವನ್ನು ವೇಣುಗೋಪಾಲನ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಅಡ್ಡಬೀಳು.

[ಗೋಪಾಲನು ಹೂಗಳನ್ನು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟು ಅಡ್ಡ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಪುನಃ ಚಿಕ್ಕಿತನಾಗಿ ಏಳುತ್ತಾನೆ.]

ಗೋಪಾಲ

ಅಮ್ಮ, ನನ್ನಣ್ಣ ಬಂದ! ಬಂದಾ! ನೋಡಲ್ಲಿ!

ತಾಯಿ

ಎಲ್ಲಿ ಮಗೂ?

ಗೋಪಾಲ

ಓಡಿಬಂದು ಆ ಗೊಂಬೆ ಒಳಗಡೆ ಸೇರಿಬಿಟ್ಟ!

[ತಾಯಿ ಅಡ್ಡ ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ.]

ನೋಟ ನಾಲ್ಕು

[ಕಾಡು. ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ಗೋಪಾಲನು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತಾನೆ.]

ಗೋಪಾಲ

ಅಣ್ಣಾ, ಅಣ್ಣಾ!

[ಕೋಗಿಲೆ ಕೂಗುತ್ತದೆ.]

ನಿನ್ನನ್ನಲ್ಲ ನಾನು ಕೂಗಿದ್ದು. ಅಣ್ಣನ್ನ. ಸುಮ್ಮನೆ ಅಣಕಿಸಬೇಡ. ಅಣ್ಣಾ, ಅಣ್ಣಾ!

[ಅಳಿಲು ಕೂಗುತ್ತದೆ]

ಈ ಅಳಿಲೇನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಿರಿಚುತ್ತದೆ. ಅಣ್ಣಾ ಎಂದರೆ ನೀನೇ ಏನು? ಅಣ್ಣಾ!

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಏನು ಗೋಪಾಲ?

ಗೋಪಾಲ

ಹೊರಗೆ ಬಾರಣ್ಣ, ಅಮ್ಮ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಕೆಲಸವಿದೆ. ನೀನು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾ.

ಗೋಪಾಲ

ಅದಾಗದು, ನೀನು ಬರಲೇಬೇಕು. ದಿನವೂ ಕೆಲಸವಿದೆ, ಕೆಲಸವಿದೆ ಎನ್ನುವೆ! ಏನು ಕೆಲಸ? ನೀನು ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಹೊರತು ನಾನು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಹಾಗೆಲ್ಲ ಹಟಮಾಡಬಾರದು, ತಮ್ಮ ನಾನು ಬಂದರೆ ದನಗಳೆಲ್ಲ ಚಿದರಿ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತವೆ. ನೀನು ಹೋಗು.

ಗೋಪಾಲ

ನಾನೊಲ್ಲೆ. ಅಮ್ಮ ತಿಂಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ನಿನಗದನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಕೊಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಬೈಯುತ್ತಾಳೆ. ನೀನು ಬಂದ ಹೊರತು ನಾನು ಬೇರೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಲೆಗೆ ಹೊತ್ತಾದರಾಗಲಿ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಸಾಕಷ್ಟು ನಿನ್ನ ಕಾಟ. ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

[ಬನದಿಂದ ಹೊರಟು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಸಣ್ಣ ಮಕುಟ, ನವಿಲುಗರಿ; ಕೈಲೊಂದು ಕೊಳಲು. ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾರ ಮತ್ತು ನೊಸಲಲ್ಲಿ ಗಂಧ.]

ಏನು ಬೇಕಪ್ಪ, ಹೇಳಿಗ.

ಗೋಪಾಲ

[ಓಡಿಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ.]

ಅಣ್ಣಾ, ನಿನಗೆ ಈ ಹಾರ ಯಾರು ಕೊಟ್ಟರು?

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ನನ್ನಮ್ಮ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಏಕೆ?

ಗೋಪಾಲ

ಇದೇ ಹಾರವನ್ನು ನಮ್ಮಮ್ಮ ವೇಣುಗೋಪಾಲನ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದಳು. ಅಣ್ಣಾ, ಈ ನವಿಲುಗರಿ ಎಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿತು ನಿನಗೆ?

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಬನದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಿಗೇನು ಬರಗಾಲ, ಬೇಕಾದಷ್ಟಿವೆ.

ಗೋಪಾಲ

ನನಗೂ ಒಂದು ಕೊಡುತ್ತೀಯೇನಣ್ಣ. ಆ ಬಣ್ಣದ ಕಣ್ಣು ಎಷ್ಟು ಚೆಲುವಾಗಿದೆ!

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ನಿನಗೇಕೆ ತಮ್ಮಾ? ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಬನದಲ್ಲಿರುವವರಿಗಲ್ಲದೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವವರಿಗಲ್ಲ.

ಗೋಪಾಲ

ನಾನೂ ಬನದಲ್ಲಿರುತ್ತೇನೆ, ನಿನೊಡನೆ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಸರಿ, ಸರಿ, ನಿನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಿದರೆ! ಆಮೇಲೆ ಅಮ್ಮ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಟ್ಟಾಳೆ, ನನ್ನ?

ಗೋಪಾಲ

ಹಾಗಾದರೆ ನೀನೂ ಬಾ, ಮನೆಗೆ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಆಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ದನ ಕಾಯುವವರಾರು? ನೀನು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳುವವರಾರು? ಅದೆಲ್ಲಾ ಆಗದ ಮಾತು. ಸುಮ್ಮನಿರಪ್ಪ. ಕಾಟ ಕೊಡಬೇಡ. ಅಣ್ಣನ ಮಾತು ಕೇಳಬೇಕು.

ಗೋಪಾಲ

ಅಮ್ಮ ನಿನಗೋಸ್ಕರ ಈ ತಿಂಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ, ತೆಗೆದುಕೊ.

[ಕೊಡುತ್ತಾನೆ]

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಇದರ ಹೆಸರೇನು, ಗೋಪಾಲ?

ಗೋಪಾಲ

ಅಯ್ಯೋ! ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಅವಲಕ್ಕಿ ಮೊಸರು.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ನನಗೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲು ತಿನ್ನುವುದೇ ವಾಡಿಕೆ.

[ನಗುತ್ತ]

ಗೋಪಾಲ

ಅಣ್ಣಾ, ನಿನಗೆ ಕೊಳಲಾದುವುದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆಯೆ? ನಾನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಲಿಸಬೇಕು. ಊದು ನೋಡೋಣ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ನಿನಗೆ ಶಾಲೆಗೆ ಹೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ?

ಗೋಪಾಲ

ಹೊತ್ತಾದರಾಯಿತು. ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಊದು.

[ಬನದ ಗೋಪಾಲನು ಊದುತ್ತಾನೆ. ಗೋಪಾಲನು ಮೈ ಮರೆತು ಮಗ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬನದ ಗೋಪಾಲನು ಊದುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.]

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಗೋಪಾಲ!

[ಮಾತಿಲ್ಲ]

ಗೋಪಾಲ!

[ಮೈಮುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ]

ಗೋಪಾಲ

[ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು, ಬಿಸುಸುಯ್ದು]

ಅಣ್ಣಾ, ನಾನೀಗ ಎಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ?

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಅದೇಕೆ ಹೀಗೆ ಕೇಳುವೆ? ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ.

ಗೋಪಾಲ

ಹರಿಯುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಿಂತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಆ ನದಿಯಲ್ಲಿ? ಕುಣಿದಾಡಿದ ಆ ಕಲ್ಮರಗಳಲ್ಲಿ? ಕಿವಿಯೆತ್ತಿ ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಜಿಂಕೆಗಳಲ್ಲಿ? ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ತುರುವುಂದವೆಲ್ಲಿ?

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಇದೇನು ಹೀಗೆನ್ನುವೆ? ನಾನೇನೂ ಕಾಣೆನಲ್ಲಾ!

ಗೋಪಾಲ

ಇಲ್ಲ, ನಾನು ಕಂಡೆ. ಯಾವುದೋ ಬೇರೊಂದು ಟೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಮನಸ್ಸೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನೀನೇ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದೆ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ನನಗೊಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ನಿನ್ನ ಮಾತು.

ಗೋಪಾಲ

ಅಣ್ಣಾ, ಯಾವಾಗಲೂ ನೀನು ಹಾಡುವುದು, ನಾನು ಕೇಳುವುದು! ಹೀಗಿದ್ದರೆಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು !

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಆಮೇಲೆ ನಾನು ದನಕಾಯುವುದೆಲ್ಲಿ! ನೀನು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವುದೆಲ್ಲಿ? ಮುಂದೆ ಗತಿ? ನಿನಗೆ ಶಾಲೆಗೆ ಹೊತ್ತಾಯ್ತು. ಬೇಗ ಹೋಗು.

ಗೋಪಾಲ

ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ನೀನೂ ಬಾ ನನ್ನ ಜೊತೆಗೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗೋಣ. ಗುರುಗಳಿಗೆ ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ದನಕಾಯುವ ನನಗೆ ಓದುವುದು ಬರೆಯುವುದು ಇವೆಲ್ಲಾ ಏಕೆ?

ಗೋಪಾಲ

ಹಾಗಲ್ಲ. ವೇದಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ, ವ್ಯಾಕರಣ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಅವೆಲ್ಲಾ ನನಗೆ ಬೇಡವು. ನಿನ್ನ ವೇದವೂ ಬೇಡ, ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಬೇಡ. ಅವಲಕ್ಕಿ ಮೊಸರು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು. ಹೊತ್ತಾಯ್ತು, ನೀನಿನ್ನು ನಡೆ. ಅಗೋ ನೋಡು, ದನಗಳು 'ಅಂಬಾ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಲಿವೆ. ನಾನಿನ್ನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

[ಓಡುತ್ತಾನೆ.]

ಗೋಪಾಲ

ನಾನೇಕೆ ಓದುವುದು? ನನ್ನಣ್ಣನಂತೆಯೆ ಇದ್ದರೆ ಸಾಲದೆ? ಆದರೆ ಅಮ್ಮ ಓದಲೇಬೇಕು ಅಂತ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

[ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.]

ನೋಟ ಐದು

[ಹಳ್ಳಿಯ ಮಠ. ನಾರಾಯಣ, ರಾಮಚಂದ್ರ, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಮಾಧವ ಇವರೆಲ್ಲ ಮಾತಾಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಚಾಪೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ.]

ಮಾಧವ

ನಾಣೀ, ಈ ದಿನ ಪಾಠ ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದ್ದೀಯಾ?

ನಾರಾಯಣ

ಇಲ್ಲ ಕಣೋ, ಎಷ್ಟು ಓದಿದರೂ ತಲೆಗೆ ಅಂಟುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ದೇವರು ಅಮರ ಬರೆದವನನ್ನು ಏಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದನೋ!

ರಾಮಚಂದ್ರ

ಹಾಗೆನ್ನಬೇಡ. ನಿನ್ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೆದುಳನ್ನಿಡದೆ ಬೂದಿಯನ್ನೇಕೆ ತುಂಬಿದನೋ ಅನ್ನು.

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ಓಹೋ! ಗುರುಗಳು ಇವನನ್ನು ಹೊಗಳಿದರೆಂದು ಆಗಲೇ ಇವನಿಗೆ ಜಂಭ. ಬಿಡೋ ಸಾಕು, ನಿನ್ನಂತೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ಓದಿದರೆ ನಾವೂ ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

ಮಾಧವ

ಇದೇಕೆ ಗೋಪಾಲ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ?

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ಬಹು ದೂರದಿಂದ ಬರಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ತಡವಾಯಿತೋ ಏನೋ? ಪಾಪ! ಅವನಮ್ಮ ಬಹಳ ಬಡವಳು. ಅವನಿಗೆ ತಂದೆ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಜೀವನವೆ ಕಷ್ಟ.

ನಾರಾಯಣ

ಗೋಪಾಲ ಬಲು ಒಳ್ಳೆಯವನು. ಎಷ್ಟು ನಯ! ಏನು ನಡತೆ!

ಮಾಧವ

ಅದರಿಂದಲೇ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ.

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ಅವನ ತಾಯಿ ಮಹಾಭಕ್ತಳಂತೆ. ವೇಣುಗೋಪಾಲನಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯಂತೆ. ಅವನು ಆಕೆಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತಾನೆಂದೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮಾಧವ

ಎಲೋ, ಗುರುಗಳು ಬಂದರೋ! ಸದ್ದು ಮಾಡಬೇಡಿ.

[ಗುರುಗಳ ಪ್ರವೇಶ. ಎಲ್ಲರೂ ವಿನಯದಿಂದ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಗುರುಗಳು ಬಂದು ಚಾಪೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ.]

ಗುರು

ಗೋಪಾಲನೆಲ್ಲಿ?

ರಾಮಚಂದ್ರ

ಅವನಿನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಗುರುಗಳೆ.

ಗುರು

ಏಕೆ? ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿದ್ದಾನೆಯಷ್ಟೆ?

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ನಿನ್ನೆ ಎಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ತೊಂದರೆಯೂ ಏನೋ? ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಬಹುದೂರದಿಂದ ಬರಬೇಕು.

ಗುರು

ಪಾಪ!

[ಗೋಪಾಲನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಗುರುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಒಡನಾಡಿಗಳೊಡನೆ ಚಾಪೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ].

ಗೋಪಾಲ ಸೌಖ್ಯವಾಗಿದ್ದೀಯಾ?

ಗೋಪಾಲ

ಹೌದು, ಗುರುಗಳೆ-ತಮ್ಮ ಕೃಪೆ.

ಗುರು

ಮತ್ತೇಕೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾಯು? ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಸುಖವಾಗಿ ಇರುವರಷ್ಟೆ?

ಗೋಪಾಲ

ತಾಯಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಬರುವಾಗ ಬನದಲ್ಲಿ ನನ್ನಣ್ಣನೊಡನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೊತ್ತಾಯಿತು.

ಗುರು

ನಿನಗೊಬ್ಬ ಅಣ್ಣನಿರುವನೆ? ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಗೋಪಾಲ

ಹೌದು, ಗುರುಗಳೆ.

ಗುರು

ಅವನ ಹೆಸರೇನು?

ಗೋಪಾಲ

ವನ ಹೆಸರೂ ಗೋಪಾಲ ಅಂತ.

ಗುರು

ಅವನೇಕೆ ಶಾಲೆಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ? ಅವನ ಕೆಲಸವೇನು?

ಗೋಪಾಲ

ಅವನಿಗೆ ದನ ಕಾಯುವುದೇ ಕೆಲಸ.

ಗುರು

ಹಾಗಾದರೆ ಅವನಿಂದ ನಿಮ್ಮಮ್ಮನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ?

ಗೋಪಾಲ

ಹೌದು, ಗುರುಗಳೆ, ಬಹಳ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗುರು

ಆಗಲಿ ಮಗು, ಅವನು ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳಲಿ. ನೀನೂ ಹಾಗೆಯೆ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕು. ಮಕ್ಕಳು ದೇವರ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜೆಗಳು; ಹಾಗೆಯೆ ತಾಯಿ ದೇವರಿಗೆ ಸಮಾನ. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಹತ್ತು ತಾಯಿಯಾಗಿ ಮೈದೋರಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಮರೆತು ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನೆ ಸದಾ ತನ್ನ ಹೃದಯಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮಕ್ಕಳೆಂದರೆ ತಾಯಿಗೆ ಜೀವ. ಮಕ್ಕಳೇ ಅವಳ ಬಾಳಿಗೆ ಬಾಳು. ತಾಯಿಯ ಪ್ರೇಮದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಚಕ್ರ ನಿಲ್ಲದೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ತಾಯಿಯ ಪ್ರೇಮವೇ ಆಧಾರ. ತಾಯಿಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸದವನ ಬಾಳು ಬಾಳಲ್ಲ. ಅದು ವೃಥಾ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಪ್ರೇಮನಿಧಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಜಗಜ್ಜನನಿಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಳ್ಳನಾಗಲಿ, ರಕ್ಕನಾಗಲಿ, ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಲಿ, ಮಹಾಪುರುಷನಾಗಲಿ, ಪಟುಭಟನಾಗಲಿ, ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ತಾಯಿಯ ಮುಂದೆ ಮಕ್ಕಳೇ ಹೊರತು ಕಳ್ಳನೂ ಅಲ್ಲ, ರಕ್ಕನೂ ಅಲ್ಲ, ವಿದ್ವಾಂಸನೂ ಅಲ್ಲ, ಮಹಾಪುರುಷನೂ ಅಲ್ಲ, ಪಟುಭಟನೂ ಅಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳಿರಾ! ಹೆಚ್ಚೇನು? ತಾಯಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ವೇದಗಳೇ ಸಾರುತ್ತಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಯಾರೊಡನೆ ಹೇಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ವರ್ತಿಸಿ, ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಮಾತ್ರ ಮಕ್ಕಳಾಗಿರಿ. ಹಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಇಹಪರಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಕಲ್ಯಾಣವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ತಾಯಿಯ ಪ್ರೇಮವೇ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಾತ್ಮಗಳಿಗೆ ಜ್ಯೋತಿ, ಉತ್ಸಾಹ, ಆನಂದ, ಶಕ್ತಿ, ಮುಕ್ತಿ.

ಗೋಪಾಲ

ಗುರುಗಳೆ, ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಎದೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನನ್ನ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ. ತಮ್ಮ ಕೃಪೆ ನನಗಿರಲಿ.

ಗುರು

ಬಾಲಕರೇ, ಇಂದಿನ ಪಾಠವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ನಿಮಗೊಂದು ವಿಷಯ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಮಂಗಳಕರವಾಗಲೆಂದು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿರುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಕೈಲಾದ ದಕ್ಷಿಣೆ ತಂದು ಕೊಡಿ.

ಎಲ್ಲರೂ

[ಸಂತೋಷದಿಂದ]

ಆಗಲಿ, ಗುರುಗಳೆ.

ಗುರು

ಇನ್ನು ಇಂದಿನ ಪಾಠ ಪ್ರಾರಂಭಿಸೋಣ.

[ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.]

ಹರಿ ಶಿವ ಕಮಲಜ ರೂಪದಿ ತೋರುವ ಪರಮಾತ್ಮಗೆ ತಲೆಬಾಗುವೆವು
ಸತ್ಯರೂಪನಿಗೆ ನಿತ್ಯನಾದವಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೈಮುಗಿಯುವೆವು
ಜೀವಜಂತುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಶಾಂತಿಸುಖವಾಗಲೆಂದು ನೆರೆ ಪಾಡುವೆವು
ಸತ್ಯಧರ್ಮಗಳು ಹೆಚ್ಚೆ ಭೂಮಿಯೊಳು ನಿಜ ನಾವುಗಳು ಬೇಡುವೆವು.

ನೋಟ ಆರು

[ಗೋಪಾಲನ ತಾಯಿಯ ಗುಡಿಸಲು. ತಾಯಿ ಚರಕದ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ಗೋಪಾಲನು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತಾನೆ.]

ತಾಯಿ

ಬಂದೆಯಾ, ಮಗು. ಬಾ, ಕುಳಿತುಕೊ.

[ಗೋಪಾಲನು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.]

ಇಂದು ನಿಮ್ಮಣ್ಣನಿಗೆ ತಿಂಡಿ ಕೊಟ್ಟೆಯಾ?

ಗೋಪಾಲ

ಹೌದಮ್ಮ, ಕೊಟ್ಟೆ.

ತಾಯಿ

ಅವನು ಹೇಗಿದ್ದ ಮಗು?

ಗೋಪಾಲ

[ದೇವರ ಗೂಡನ್ನು ತೋರಿಸಿ]

ನಮ್ಮ ಈ ವೇಣುಗೋಪಾಲನ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದ. ಇದೇ ಹೂವಿನ ಹಾರ ಅವನ ಕೊರಳಲ್ಲಿತ್ತು.

ಇದೇ ನವಿಲುಗರಿ, ಇದೇ ಉಡುಪು, ಇವನೇ ಅವನು.

ತಾಯಿ

ಮಗು, ಅವನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಏನು ಮಾತನಾಡಿದ?

ಗೋಪಾಲ

ಏನೇನೋ ಮಾತಾಡಿದನಮ್ಮ. ನಾನು ಕೊಳಲಾದು ಎಂದೆ. ಅವನು ಊದಿದ. ಎಷ್ಟು ಇಂಪಾಗಿತ್ತಮ್ಮ! ಕೊಳಲಾದುತ್ತ ನನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೋ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ.

ತಾಯಿ

[ಕಾತರಳಾಗಿ]

ಎಲ್ಲಿಗೆ? ಗೋಪಾಲ

ಅದು ಯಾವ ದೇಶವೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಅಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಹೊಳೆ ನಿಂತು ಗಾನವನ್ನಾಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ದನಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಕಲ್ಲು ಮರಗಳು ಕುಣಿದಾಡಿಬಿಟ್ಟವು. ಜಿಂಕೆಗಳ ಗುಂಪೊಂದು ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೊಳಲನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಬನಗಳು ಏನು ರಮಣೀಯವಾದವುಗಳಮ್ಮ! ಗೊಂಚಲು ಗೊಂಚಲಾಗಿ ಹಣ್ಣು ಹೂಗಳು ಜೋಲಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಕರಂದವನ್ನು ಹೀರಲೆಂದು ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತುಂಬಿಗಳ ರೋಂಕಾರವಂತೂ ಆ ಬನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು. ಏನಮ್ಮ; ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಹಕ್ಕಿಗಳು! ತರತರದ ಮಧುರತಾನ! ಮಲಯದೆಲರು ತಳಿರ ನಡುವೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸುಳಿಸುಳಿದು ನಲಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹಸುರಂತೂ ಮೃದುವಾದ ಹಾಸಗೆಯಂತೆ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಮುಗುಳು ನಗೆಯನ್ನು ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಮ್ಮ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಣ್ಣದ ಹೂಗಳನ್ನು ಮುಡಿದುಕೊಂಡು ಸಡಗರದಿಂದ ತಿರುಗಾಡುವ, ಓಡುವ, ಹಾಡುವ ದಿವ್ಯ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದೆ! ಅಮ್ಮ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಬರುವುದಕ್ಕೇ ನನಗೆ ಮನಸ್ಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನಣ್ಣ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ.

ತಾಯಿ

[ಸ್ವಗತ]

ಪರಮಾತ್ಮ, ಕಾಲದೇಶಗಳನ್ನು ಮೀರಿರುವ ನಿನ್ನ ವೇಣುನಾದದ ಮೈಮೆ, ಆನಂದ, ರಹಸ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವರೇ ಧನ್ಯರು. ನನ್ನ ಗೋಪಾಲ, ನನ್ನ ಗೋಪಾಲನಿಗೆ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನೆಷ್ಟು ಕೊಂಡಾಡಲಿ!

[ವೇಣುಗೋಪಾಲನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ]

ಆಹಾ! ಬೃಂದಾವನ! ಯಮುನಾ ನದಿ!! ಗೋಪಿಯರು!!! ಭಗವಂತ!

[ತನ್ನ ಗೋಪಾಲನನ್ನು ಮುದ್ದಿಸುತ್ತಾಳೆ.]

ಗೋಪಾಲ

ಅಮ್ಮ, ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏನೂ ವಿಶೇಷವಂತೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ನನಗೂ ಏನಾದರೂ ಕೊಡಮ್ಮ, ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಗಾಗಿ.

ತಾಯಿ

ಆಗಲಿ, ಮಗು, ಗುರುಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಶೀರ್ವಾದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಮೆಯಾದುದಲ್ಲ. ಅವರ ಕೃಪೆ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಇರಬೇಕು. ಗುರುವೇ ಬ್ರಹ್ಮ. ಗುರುವೇ ವಿಷ್ಣು, ಗುರುವೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮೇಶ್ವರ ಎಂದು ಮಹಾತ್ಮರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಗುರುವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸು, ದೇವರು ಮೆಚ್ಚುತ್ತಾನೆ.

ಗೋಪಾಲ

ಏನು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಲಮ್ಮ?

ತಾಯಿ

ನಾನೇನು ಕೊಡಲಿ, ಮಗು? ನಿನ್ನಣ್ಣನನ್ನೇ ಕೇಳು, ನಾಳೆ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ. ಅವನೇ ಏನನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟಾನು.

ಗೋಪಾಲ

ಹೌದಮ್ಮ, ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ತಾಯಿ

ಗೋಪಾಲ, ನಿನ್ನಣ್ಣನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮರೆಯಬೇಡ. ಅವನ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ನಿರಂತರವಾಗಿರಲಿ. ನಿನಗೇನು ಬೇಕಾದರೂ ಅವನನ್ನೇ ಕೇಳು. ನಿನಗೇನು ಕಷ್ಟ ಬಂದರೂ ಅವನಿಗೆ ಹೇಳು.

ಗೋಪಾಲ

ಅಮ್ಮಾ, ನನ್ನಣ್ಣನನ್ನು ನೀನೂ ನೋಡುವೆಯಂತೆ, ನಾಳೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಬಾ. ಪಾಪ! ಅವನಿಗೆ ದನ ಕಾಯುವ ಕೆಲಸ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಸಮಯವಿಲ್ಲವಂತೆ.

ತಾಯಿ

ಬೇಡ ಕಂದ. ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕು, ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದ ಹಾಗೆಯೆ. ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ನೀನೇ ಅವನು. ಅವನೇ ನೀನು.

ನೋಟ ಏಳು

[ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲನೂ ಬನದ ಗೋಪಾಲನೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ.]

ಗೋಪಾಲ

ಅಣ್ಣಾ, ಇಂದು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಮ್ಮನನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ನಿನ್ನನ್ನೇ ಕೇಳು ಅಂದಳು. ಏನಾದರೂ ಕೊಡಣ್ಣ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ತಮ್ಮ, ನಾನೇನು ಐಶ್ವರ್ಯವಂತನಲ್ಲ. ದನಕಾಯುವ ಬಡ ಹುಡುಗ. ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊಸರನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು.

ಗೋಪಾಲ

ಆಗಲಿ, ನೀನೇನು ಕೊಡುವೆಯೋ ಅದೇ ಸಾಕು.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಏನಾದರೂ ಪಾತ್ರ ತಂದಿದ್ದೀಯಾ?

ಗೋಪಾಲ

ಇಲ್ಲ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಯಾವ ಲೋಹದ ಪಾತ್ರೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಕುಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಆಗಬಹುದೆ?

ಗೋಪಾಲ

ಆಗಲಿ. ಅದಕ್ಕೇನು? ಮೊಸರು ಮಣ್ಣಿನ ಕುಡಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೇನು, ಹೊನ್ನಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೇನು?

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

ಹಾಗಾದರೆ, ಇಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತಿರು. ಓಡಿಹೋಗಿ ತರುತ್ತೇನೆ.

[ಓಡಿಹೋಗಿತಂದು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.]

ಇನ್ನು ನೀನು ಹೋಗು.

[ಇಬ್ಬರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.]

ನೋಟ ಎಂಟು

[ಹಳ್ಳಿಯ ಮಠದ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲರೂ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಗೋಪಾಲನೂ ತನ್ನ ಕುಡಿಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ.]

ರಾಮಚಂದ್ರ

ಕಿಟ್ಟಾ, ನೀನೇನು ತಂದಿರುವೆ?

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ನಾನೊಂದು ರತ್ನ, ಒಂದು ಧೋತಿ, ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಟ್ಟೆ! ನೀನೇನು ತಂದಿರುವೆ?

ರಾಮಚಂದ್ರ

[ತೋರಿಸುತ್ತ] ಮುಗುಟ, ಹಣ್ಣು, ಚಿನ್ನದ ತಟ್ಟೆ.

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

[ಮಾಧವನ ಕಡೆ ನೋಡಿ] ನೀನು?

ಮಾಧವ

[ತೋರಿಸಿ] ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳು, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ, ಬೆತ್ತದಿಂದ ಹೆಣೆದ ತಟ್ಟೆ, ನೀನೋ, ನಾಣೀ?

ನಾರಾಯಣ

ನಾನೊಂದು ಬಾಳೆಯ ಗೊನೆ, ಒಂದು ಜರತಾರಿ ಪಂಚೆ.

ರಾಮಚಂದ್ರ

ಗೋಪಾಲನೆಲ್ಲಿ?

[ನೋಡಿ]

ನೀನೇನು ತಂದಿದ್ದೀಯೋ?

[ಗೋಪಾಲ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ]

ಮಾಧವ

ಓಹೋ ಮಣ್ಣಿನ ಕುಡಿಕೆ!

[ಎಲ್ಲರೂ ನಗುತ್ತಾರೆ]

ಗೋಪಾಲ

ತುಂಬಾ ಮೊಸರಿದೆ, ನಮ್ಮಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟದ್ದು.

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ಗುರುಗಳೇನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಾರು, ಮಣ್ಣಿನ ಕುಡಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರೆ? ಬೇರೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲವೆ?

ಗೋಪಾಲ

ಅಮ್ಮ, 'ಏನೂ ಇಲ್ಲ, ನಾವು ಬಡವರು' ಎಂದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನಣ್ಣನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಅವನು ಇದನ್ನು ಕೊಟ್ಟ . ಗುರುಗಳಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ-ನಾವು ಬಡವರು ಎಂದು.

ನಾರಾಯಣ

ಹೋಗಲಿ ಬಿಡಿ, ಪಾಪ!

[ಗುರುಗಳು ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ತಾವು ತಂದ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಗುರುಗಳು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಗೋಪಾಲನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ.]

ಗುರು

ಗೋಪಾಲ, ಅದೇಕೆ ದೂರ ನಿಂತಿದ್ದೀಯಾ? ಬಾ, ಏನು ತಂದಿದ್ದೀಯ, ಕೊಡು.

[ಬಾಲಕರು ನಗುತ್ತಾರೆ.]

ನಗುವುದೇಕೆ ಮಕ್ಕಳಿರಾ? ಗುರುಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇಮದಿಂದ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಏನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಅದು ಮಹತ್ತಾದ್ದೆ. ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ದಕ್ಷಿಣೆಯ ಬೆಲೆಯಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಕೊಡುವವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿನ ಭಕ್ತಿ. ಬಾ,

ಗೋಪಾಲ, ನೀನು ತಂದಿರುವುದನ್ನು ಕೊಡು, ನಾಚಿಕೆಯೇಕೆ?

[ಗೋಪಾಲನು ಕುಡಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಗುರುಗಳು ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿ ಮೊಸರನ್ನು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪಾತ್ರೆಗೆ ಹೊಯ್ದು ಕುಡಿಕೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಡುತ್ತಾರೆ.]

ರಾಮಚಂದ್ರ

ಇದೇನು ಗುರುಗಳೆ! ಮೊಸರೆಲ್ಲಾ ಕುಡಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಇದೆಯಲ್ಲ! ಬಹಳ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಮೊಸರಿರಬೇಕು.
[ಗುರುಗಳು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.]

ಗುರು

ಇದೇನು ಕೌತುಕ! ಮೊಸರನ್ನು ಪಾತ್ರೆಗೆ ಹೊಯ್ದಿದ್ದೇನೆ! ಆದರೂ ತುಂಬಾ ಇದೆ.
[ಮತ್ತೆ ಹೊಯ್ಯುತ್ತಾರೆ.]

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ಮತ್ತೂ ತುಂಬಾ ಇದೆ, ನೋಡಿ ಗುರುಗಳೆ!
[ಗುರುಗಳು ಬೆರಗಾಗಿ ಅದನ್ನೂ ಹೊಯ್ಯುತ್ತಾರೆ.]

ನಾರಾಯಣ

ಇದೇನಾಶ್ಚರ್ಯ! ಗೋಪಾಲ, ಇದನ್ನು ನಿನಗೆ ಯಾರು ಕೊಟ್ಟರು?

ಗೋಪಾಲ

ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನಣ್ಣ ಗೋಪಾಲ.
[ಗುರುಗಳೆದ್ದು ಗೋಪಾಲನನ್ನು ಮುದ್ದಿಸುತ್ತಾರೆ.]

ಗುರು

ಗೋಪಾಲ, ನನಗೆ ಅವನನ್ನು ತೋರಿಸುವೆಯೆ? ಅವನನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಧನ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.
[ಗೋಪಾಲನೂ ಗುರುಗಳೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.]

ರಾಮಚಂದ್ರ

ಇದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವೋ! ಎಷ್ಟು ಚೆಲ್ಲಿದರೂ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕುಡಿಕೆ?

ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ

ಗೋಪಾಲನ ಪುಣ್ಯವೇ ಪುಣ್ಯ.

ಮಾಧವ

ಅವನಣ್ಣ ಇನ್ನಾರು ಅಲ್ಲ ಕಣೋ! ಅವನಮ್ಮ ಪೂಜಿಸುವ ವೇಣುಗೋಪಾಲನೇ ಇರಬೇಕು. ಬನ್ನಿ, ನಾವೂ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ನೋಡೋಣ.

ನಾರಾಯಣ

ನಮಗೂ ಆ ಪುಣ್ಯ ಲಭಿಸಿದರೆ ಸಾಕು!

[ಎಲ್ಲರೂ ಓಡುತ್ತಾರೆ]

ನೋಟ ಒಂಬತ್ತು

[ಕಾಡು. ಗೋಪಾಲನ ಕೈಹಿಡಿದು ಗುರುಗಳು ಬರುತ್ತಾರೆ.]

ಗುರು

ಗೋಪಾಲ, ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲ. ದಿನವೂ ನಿನಗವನು ಕಾಣುವನೆ?

ಗೋಪಾಲ

ಹೌದು, ಗುರುಗಳೆ, ದಿನವೂ ನಾನು ನನ್ನಣ್ಣನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತೇನೆ. ಆಟವಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅವನು ಕೊಳಲೂದುವುದನ್ನೂ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಗುರು

ಎಲ್ಲಿ, ಇದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೆ?

ಗೋಪಾಲ

ಹೌದು, ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ, ತಾಳಿ. “ಅಣ್ಣಾ, ಅಣ್ಣಾ, ಗೋಪಾಲಣ್ಣಾ.”

[ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ]

ಗುರು

ಏನೋ ಉತ್ತರವೇ ಇಲ್ಲ.

ಗೋಪಾಲ

ಅಣ್ಣಾ, ಗೋಪಾಲಣ್ಣಾ, ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ಬಂದಿದ್ದಾರೆಯೋ ಬಾರೋ.

[ಸ್ವಲ್ಪ ಆಲಿಸಿ.]

ಅಣ್ಣಾ, ಏ ಅಣ್ಣಾ!

ಗುರು

ಏನು ಗೋಪಾಲ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದನೆ?

ಗೋಪಾಲ

ಹೌದು, ಗುರುಗಳೆ. ನಾನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತೇನೆಯೆ? ನೋಡಿ ಇದೇ ಹಾಸುಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟೋ

ಸಲ ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತು ಹರಟೆಯಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ತಾಳಿ, ಅವನೇನೋ ಕೆಲಸದ ಮೇಲಿರಬಹುದು. ಮತ್ತೆ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ “ ಅಣ್ಣಾ, ಅಣ್ಣಾ, ಏ ಗೋಪಾಲಣ್ಣಾ!”

[ನಿರುತ್ತರ. ಗೋಪಾಲನು ದುಃಖದಿಂದ.]

ಏ ಅಣ್ಣಾ, ಬಾರೋ, ಗುರುಗಳೂ ಬಂದಿದ್ದಾರೋ. ನೀನು ಬಾರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ, ಬಾರೋ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

[ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ]

ಏನು, ಗೋಪಾಲ?

ಗೋಪಾಲ

ಕೇಳಿಸಿತೆ, ಗುರುಗಳೆ?

ಗುರು

ಹೌದು, ಅವನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಹೇಳಿಪ್ಪ. ನಾನೂ ನೋಡಬೇಕು.

ಗೋಪಾಲ

ಅಣ್ಣಾ, ಗುರುಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಬೇಕಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾ'ಣ್ಣ.

ಬನದ ಗೋಪಾಲ

[ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ]

ತಮ್ಮಾ, ಗೋಪಾಲ, ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯ ಭಕ್ತಿ, ನಿನ್ನೊಲೈ ಇವುಗಳಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ನಿನಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಆಟವಾಡುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಹೇಳು; ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುವ ಕಾಲ ಅವರಿಗಿನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಅವರಿನ್ನೂ ಬಹುಕಾಲ ಕಾಯಬೇಕು.

[ಗೋಪಾಲನು ಕಂಬನಿ ತುಂಬಿ ಗುರುಗಳ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಗುರುಗಳು ಅವನನ್ನು ಮುದ್ದಾಡುತ್ತಾರೆ.]

ಗುರು

ಕಂದ, ಗೋಪಾಲ, ನೀನೆ ಧನ್ಯ! ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆದ ಮಾತೆಯೆ ಪವಿತ್ರಳು; ನಿನ್ನ ಸಂಗ ಲಭಿಸಿದ ನಾನೇ ಪುಣ್ಯವಂತ. ನಿನ್ನಣ್ಣನನ್ನು ನಾನಿನ್ನು ನೋಡುವುದೇಕೆ? ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದನಲ್ಲಾ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು. ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಪುಣ್ಯ ಫಲವೋ ಇದು? ಭಕ್ತನಿಗೂ ಭಗವಂತನಿಗೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ನೀನೇ ಅವನು!

[ಹುಡುಗರೆಲ್ಲಾ ಓಡಿಬರುತ್ತಾರೆ.]

ಮಕ್ಕಳಿರಾ, ವೇಣು ಗೋಪಾಲನ ಒಡನಾಡಿಯಾದ ಈ ಗೋಪಾಲನನ್ನು ನೋಡುವ ನಾವೇ ಧನ್ಯರು. ಬನ್ನಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೋಣ.

[ಎಲ್ಲರೂ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.]

ಜಯತು ಜಯ ಜಗದಂತರಾತ್ಮನಿಗೆ ಜಯತು ಜಯತು
 ಜಯತು ಜಯ ಚೈತನ್ಯವಾರಿಧಿಗೆ ಜಯತು ಜಯತು
 ಜಯತು ಜಯ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದನಿಗೆ ಜಯತು ಜಯತು
 ಜಯತು ಜಯ ಪರಮ ಕರುಣಾನಿಧಿಗೆ ಜಯತು ಜಯತು
 ಜಯತು ಜಯ ಭಕ್ತಸುರಭೂಜನಿಗೆ ಜಯತು ಜಯತು
 ಜಯತು ಜಯ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರಿಗೆ ಜಯತು ಜಯತು.

* * * *

ಕಥೆ

ಧನ್ವಂತರಿಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ

ಋಷಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ನಂದನವನದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ, ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವಾಗಿದ್ದು ಅನಾಮಧೇಯವಾಗಿದ್ದ ಮರವೊಂದರ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೂ ಮುಂದಕ್ಕೂ ಶತಪಥ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ನಿಯತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಬಯಸಿದೊಡನೆ ಬಯಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೀಡುವಂತಹ ಮರದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿರುವುದು ಅಪಾಯಕರವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಅನುಭವದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂಚುವ ಭಾವಚಿಂತಾಪೇಕ್ಷೆಗಳೆಲ್ಲ-ಒಳ್ಳೆಯದು, ಕೆಟ್ಟದ್ದು, ಅನುಕೂಲವಾದದ್ದು ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದದ್ದು-ವಾಸ್ತವವಾಗುವುದಾದರೆ ಗತಿ? ಸಾತ್ವಿಕತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಅಹಂಕಾರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮನಸ್ಸು ಗಂಭೀರ ಚಿಂತಾಮಗ್ನವಾಗಿತ್ತು; ಹಾಗೂ ಕಿಂಚಿದುದ್ದಿಗ್ನವಾಗಿತ್ತು. ದೂರದಲ್ಲಿ ಅಮೋದ ಪ್ರಮೋದಗಳಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದೇವವಿಲಾಸಿಗಳೂ ವಿಲಾಸಿನಿಯರೂ ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕಾಗೊಮ್ಮೆ ಋಷಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿದನು. ಹುಬ್ಬು ಗಂಟುಹಾಕಿ, ತುಟಿ ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕ್ರುದ್ಧನಾದನು; ಕೋಟ್ಯಂತರ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲುಗಳು ರಾಸಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಂತೆ, ಮೆಲುಗಾಳಿಗೆ ತಲೆದೂಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಕಂಪಿಡಿದು ಹೂವು ತುಂಬಿದ್ದ ತರುಲತೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ರಂಭೆ, ಊರ್ವಶಿ, ತಿಲೋತ್ತಮೆ, ಫೃತಾಚಿ, ಮೇನಕೆ ಮೊದಲಾದ ಅಚ್ಚರಸಿಯರೊಡನೆ ಕರಾಲಿಂಗನ ವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ನರ್ತಿಸಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಇಂದ್ರಾದ್ರಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂಯಮಿಯೂ ವೈರಾಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಕನಲಿಕೆಯಾಯಿತು. ಆ ಕನಲೆಯಲ್ಲಿ ಕರುಬಿನ ನೆರಳೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೇನಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮಹಾ ರೋಷವುಂಟಾಯಿತು, ವಿಶ್ವವರಿಯುವಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ಅಪಮಾನಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿದ್ದಳಲ್ಲಾ ಎಂದು! ಆದರೂ ಋಷಿ ಶಪಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಮೃತಪಾನದಿಂದ ಮದೋನ್ಮತ್ತರಾಗಿ ಶ್ಲೀಲತೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವರ್ಗನಿವಾಸಿಗಳನ್ನು ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿ ಶತಪಥ ತಿರುಗತೊಡಗಿದ್ದನು.

“ಏನು ಸ್ವರ್ಗವೋ ಎನೋ? ಪಡಖಾನೆಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ! ನರಕದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಯಾತನೆಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಲಘುತ್ವಕ್ಕೂ ಇತಿಯಿಲ್ಲ, ಮಿತಿಯಿಲ್ಲ. ತಿಂದುಂಡು ಮೆರೆಯುವುದು, ತಪಸ್ವಿಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸುವುದು, ದಾನವರೊಡನೆ ಕಾದು ಸೋತೋಡಿ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮರೆಹೋಗುವುದು-ಈ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಇವರ ಬಾಳೆಲ್ಲ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುತ್ತದೆ-ಅದೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ; ಚಿರಂಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಪರ್ಯವಸಾನವೆಂದೆ?”

ಇಂತು ಋಷಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಕನಿಕರದಿಂದ ಕಿರುನೆಗೆ ನಗುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ ಆ ದೇವಾಪ್ಸರೆಯರ ನೃತ್ಯವನ್ನೂ ಮೀರಿ ಆ ಅಮರಗಾನದ ಘೋಷವನ್ನೂ ಮೀರಿ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಅತಿ ಕ್ಲೇಶಯುತವಾದ ಎದೆಯರಿಸುವಂತಹ ನರಳುದನಿಯೊಂದು ನಂದನದ ನೆಲವನ್ನೆ ಬಿರಿದು ಮೂಡಿತೊ ಎಂಬಂತೆ ಕೇಳಿಬಂದಿತು!

ಋಷಿ ಸಿಡಿಲೆರಗಿದವನಂತೆ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಬಾಯ್ಬರೆದು ನಡುಗಿ ನಿಂತು “ಮತ್ತೆ? ಅದೇ ನರಳುದನಿ!” ಎಂದು ನಿಡುಸುಯ್ದನು.

ಆ ನರಳುದನಿ ಮಜಾಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಒಂದಿನಿತೂ ಕೇಳಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾನರಹಿತ ಪಾನಲೀಲೆ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು!”

ಆ ನರಳುದನಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಬಹುದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಲ್ಲಿರಲಿ, ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾಗಿರಲಿ, ಏನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿ, ಅದು ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನನ್ನೂ ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳಿಸಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ; ಹಾಗೆಯೇ ಸತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ. ನರಕಕ್ಕೆ ಸಂಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾಗಲೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಗೋಳಾಟವನ್ನು ಮೀರಿ ಕೇಳಿಸಿತ್ತು. ರಹಸ್ಯವಾದ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಆ ಆರ್ತನಾದ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅದರ ಮೂಲವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಫಲಕಾರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಅವನು ತನಗೆ ಆ ನರಳು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮನೋಭ್ರಾಂತಿಜನ್ಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿ, ಅದರ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಂದು ಯಜ್ಞವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವಂತೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಹಳೆಯ ಕಂದಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬುಗೆ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿತ್ತಾದ್ದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನ ಗೊಡ್ಡ ಬುದ್ಧಿವಾದಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿದಾಗ ಪರಶುರಾಮನು ತಾನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಕಂಡನು. ರೇಣುಕಾತನಯನ ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಮೋಡ ಕವಿದಂತಿತ್ತು. ಅವಸರವಾಗಿ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು.

“ಕುಶಿಕತನಯಾ, ನಿನಗೊಂದು ನರಳುದನಿ ಕೇಳಿಸಿತೆ?” ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಬಲಗೈಯಿಟ್ಟು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಪರಶುರಾಮನಿಗೆ ತನಗೆ ಅದುವರೆಗೆ ಆಗಿದ್ದ ಅನುಭವಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿದನು. ಪರಶುರಾಮನೂ ತನಗೂ ಅದೇ ಅನುಭವಗಳಾದುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ತಿಭುವನ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿದನು.

ಅವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ ಮತ್ತೆ ದೇವಾಪ್ಸರೆಯರ ಆನಂದ ನಿನಾದಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನುಂಗಿ ಮೀರಿ ಆ ನರಳು, ನೆತ್ತರು ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟುವಂತೆ, ಕೇಳಿಸಿತು. ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತರಾಗಿ ಗದಗದನೆ ನಡುಗುತ್ತಾ ನಿಂತರು! ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬನನ್ನು ಮುಳ್ಳಿನ ಹಾಸಗೆಯ ಮೇಲೆ ಅಂಗಾತನೆ ಮಲಗಿಸಿ, ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಬ್ಬಂಡೆಯನ್ನು ಬಹು ಕಾಲದವರೆಗೂ ಹೇರಿ, ಮಣಭಾರದ ಸುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಬೀಸಿಬೀಸಿ ಹೊಡೆದರೆ, ಅವನು ಹೇಗೆ ನರಳಬಹುದೋ ಹಾಗಿದ್ದಿತು ಅ ಬೀಭತ್ಸಕರವಾದ ನರಳು!

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಪರಶುರಾಮರ ಕಾಲುಗಳ ನಡುಕವಿನ್ನೂ ಇಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾರದನೂ ಲೋಕಾಭಿರಾಮವಾಗಿ ಹರಿಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ವೈಕುಂಠದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ತ್ರಿಲೋಕಸಂಚಾರಿಯ ಬಳಿಗೆ ನಡೆದು ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಕಾರಣದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ನಾರದನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಿರುನಗೆಯೂ ಮಿಂಚಿತು; ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರೂ ಸುರಿದುವು. ಆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಭಾವದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಪರಶುರಾಮರು ಬೆಕ್ಕಸಪಡುತ್ತಿರಲು “ಆ ನರಳುದನಿ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ! ಕೇಳಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ನನ್ನೆದ ನಡುಗುತ್ತದೆ! ಜೀವ ಹಿಂಡಿಂದತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನನಗೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದು ಬರುವುದಂತೂ ಭೂಲೋಕದಿಂದ ಎಂಬುದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು” ಎಂದೊರೆದು ದೇವರ್ಷಿ ಗಾನಗೈಯುತ್ತ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಭೂಲೋಕದ ಕಡೆಗೆ ವೇಗವಾಗಿ ಸಾಗಿದರು.

ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಪರಶುರಾಮರಿಬ್ಬರೂ ದಂಗುಬಡಿದುಹೋದರು. ಗುರುತಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗುವಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡು ಬಂದಿತು- ಹಿಂದೆ ಅವರಿದ್ದ ಕಾಲದ ಭೂಮಿಗೂ ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಭೂಮಿಗೂ, ನಾಗರಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೊಡನೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ

ಹಾಳುಮಾಡಿಬಿಡುವ ಅನಾಗರಿಕ ಮತ್ತು ಅಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೂ, ಜೀವವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ವೈದ್ಯ ವಿದ್ಯೆಯೊಡನೆ ರೋಗಕಾರಿಗಳಾದ ದುಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಗಳೂ, ಸಿರಿಯೊಡನೆ ಬಡತನವೂ, ರೈಲು, ಮೋಟಾರು, ವಿಮಾನ, ಅಲೆಯಂಚೆ, ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ, ಬಂದೂಕ, ಬಾಂಬು, ಕಾಗದ, ಮುದ್ರಾಯಂತ್ರ, ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾ ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತಾ ನವೀನ ನರವೇಷದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ನಗರವೊಂದಕ್ಕೆ ಬಂದಿಳಿದರು.

ಯಂತ್ರ ವಾಹನಗಳ ಸಂಚಾರ, ಮನುಷ್ಯರ ಓಡಾಟ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಗಲಿಬಿಲಿ, ಹೋಟೆಲುಗಳ ನೂಕುನುಗ್ಗಲು, ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ತಂತಿಗಳ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕು ಮತ್ತು ಕಂಬಗಳ ಕಿಕ್ಕಿರಿತ, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಕಟನೆಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಮದ್ಯಪಾನವಿರೋಧದ ಆಫೀಸಿನ ಹಿಂದುಗಡೆ ಸೇಂದಿಯಂಗಡಿ, ಪೋಲೀಸು ತಾಣೆಯ ಹಿಂಭಾಗದ ಮನೆಯ ಉಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಜೂಜಿನಮನೆ, ಗಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಅಸಹ್ಯ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದ ಬೋರ್ಡಿನ ಕೆಳಗೇ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ದುರ್ಗಂಧ, ಸಿನಿಮಾ, ನಾಟಕಶಾಲೆ, ಕಾರಖಾನೆ, ಸ್ಕೂಲು, ಕಲಾಶಾಲೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಕುತೂಹಲ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಮತ್ತು ಹರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಮೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ನರಳುದನಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಕಾರಣವನ್ನರಿಸಿದರು.

ಅರಸುತ್ತ ಒಂದು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜಾರಿ, ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರಿಲ್ಲವೆಂಬ ದೃಢನಂಬುಗೆಯಿಂದ ಕುಳಿತು, ಪೂಜೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದವರಿಂದ ಹಣ ಸುಲಿಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಭಕ್ತರ ವ್ಯಾಪಾರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಗುಬಂದಿತು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು “ರೇಣುಕಾತನಯಾ, ನೋಡಿದೆಯೆ, ಈ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದವರು ಅಂದಿದ್ದಂತೆಯೆ ಇಂದೂ ಇದ್ದಾರಲ್ಲ! ಪ್ರಪಂಚ ಇಷ್ಟು ಬದಲಾಯಿಸಿದ್ದರೂ ಅವರು ಮಾತ್ರ ‘ಸ್ಥಾಣುರಚಲೋಯಂ’ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದನು.

ಪರಶುರಾಮನು “ಪಾಪ ಪುರೋಹಿತರೇನು ಮಾಡಿಯಾರು ? ಆಗಿನ ಕಾಲದ ದೊರೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಆಗಿನ ಪುರೋಹಿತರಿದ್ದರು; ಈಗಿನ ಕಾಲದ ದೊರೆಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಈಗಿನ ಪುರೋಹಿತರಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಮೇಲೆಯೆ ದೂರನ್ನು ಹೊರಿಸಿದನು.

ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಒಂದು ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಜನರು ಕಿಕ್ಕಿರಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಲಾಗಿ, ಹರಿಕಥೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ದಾಸನು ಭಗವಂತನ ಕರುಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದವರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಬರುವಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ತುಸು ಹೊತ್ತು ಕೇಳುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ಆ ದಾಸನು ತಪಸ್ಸಿನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾ ಪರಶುರಾಮ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಕಥೆಗಳನ್ನೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ತಮಗೇ ಅಷ್ಟು ನೂತನವಾಗಿದ್ದ ಆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೇಳಿದರು. ಅವರ ಮಹಿಮೆ ಅವರಿಗೇ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ!

ಪರಶುರಾಮನು “ಆ ದಾಸನು ಯಾವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವುದು, ಕುಶಿಕತನಯಾ?” ಎಂದು ನಗುತ್ತಾ ಕೇಳಿದನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು “ಅವನು ನನ್ನನ್ನಾಗಲಿ ನಿನ್ನನ್ನಾಗಲಿ ಕುರಿತು ಮಾತಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ, ಪುರಾಣ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ!” ಎಂದನು.

ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಸಭೆ ಸೇರಿದ್ದಿತು. ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಯ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿಯ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಜರಿಯ ಪೇಟದ, ಕ್ಯಾಪಿನ, ಹ್ಯಾಟಿನ, ಬೂಟಿನ ನಿಲುವಂಗಿಯ, ಕುಳ್ಳಂಗಿಯ, ತರತರದ ವೇಷದವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಅವರಂತೆಯೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ಹೋದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಸುಪ್ರಹೃಷ್ಟರಾಗಿ ಸಾಲಂಕೃತರಾಗಿ ಸಂತೃಪ್ತರಾಗಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು

ಹಸ್ತಲಾಘವಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ ಪೀಠಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನರ್ತಕಿಯೊಬ್ಬಳು ರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕುಣಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದೆದ್ದು ಹೊರಗೆ ಹೋದರು.

ಎಲ್ಲರಿಗೇ ಹೋದರೂ ನರಳುದನಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೂ ಅದು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಹೇಗಿದ್ದುವೆಂದರೆ, ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ತಾವು ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಉದ್ದೇಶವೆ ಮರೆತುಹೋಗುವಂತಿತ್ತು.

ನಗರದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ಸಾಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟರು. ಪಟ್ಟಣದ ಅಟ್ಟಹಾಸದ ಮಹಾ ನಿನಾದವು ಕಿವಿಮರೆಯಾದೊಡನೆ ಆ ಭೀಕರವಾದ ನರಳುದನಿ ಮತ್ತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿಸತೊಡಗಿ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಲ್ಲಣಿಸಿದರು. ಮುಂದುವರಿದರು. ಮುಂದುವರಿದಂತೆಲ್ಲಾ ಅದು ಇನ್ನೂ ಸಮೀಪಗತವಾಯಿತು. ಅರಣ್ಯ ಪ್ರಾಂತವೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಹುದೂರ ನಡೆದರು. ಅದೂ ನಿರ್ಜನವಾಗಿತ್ತು. ಮನುಷ್ಯವಾಸದ ಗುರುತು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬರಲಿಲ್ಲ. ಬರಬರುತ್ತಾ ಕಾಡು ಇನ್ನೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಟ್ಟವೇರಿ ಇಳಿದಿತ್ತು. ಬೆಟ್ಟದ ನೆತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದೊಡನೆ ಕೆಳಗಡೆಯ ಕಣಿವೆಯಿಂದ ಕೇಳಿ ಬಂದಂತಾಯಿತು ಆ ಅತ್ಯಂತ ಯಾತನಾಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಆರ್ತನಾದ. ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಮಹಾಭೀತಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕಣಿವೆಗಳಿದರು.

ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಗದ್ದೆಯ ಕೋಗಿನ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹುಲ್ಲು ಜೋಪಡಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ಗುಡಿಸಲಿನಿಂದ ಬರುತ್ತಿತ್ತು-ಸತ್ಯಲೋಕ ಕೈಲಾಸ ವೈಕುಂಠಗಳವರೆಗೂ ಏರಿ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದ್ದ ಆ ಭಯಂಕರವಾದ ನರಳುದನಿ! ಋಷಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ ವೇಷದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆದರು.

ಗುಡಿಸಲಿನ ಹೊರಗಡೆ ಮನುಷ್ಯರಾರೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ ಬೂದಿಗುಡ್ಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಒಂದು ಬಡಕಲು ನಾಯಿ ಮಾತ್ರ ಒಂದೆರಡು ಸೊಲ್ಲು ಕೂಗಿ ದಣಿದು ತಟಸ್ಥವಾಯಿತು. ಒಂದು ಹೇಂಟೆ ತನ್ನ ಹೂಮರಿಗಳೊಡನೆ ಕೊಳಚೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಸರು ಕೆದರುತ್ತಿತ್ತು. ಸುತ್ತಲೂ ಅನಂತಾರಣ್ಯಗಳು ಗಗನ ಚುಂಬಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಗಿರಿಶ್ರೇಣಿಗಳನ್ನಡರಿ ಭೀಮವಾಗಿದ್ದು ನೀರವತೆಯನ್ನೂ ಏಕಾಂತತೆಯನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಬಿಸಿಲು ಬೆಂಕಿಮಳೆಗೆರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ನೀರವತೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಗಡೆಯಿಂದ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ನರಳು ಭೀಷ್ಮವಾಗಿತ್ತು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಸುತ್ತುವರಿದಿದ್ದ ತಟ್ಟೆಯ ಗೋಡೆಯ ಕಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಣಕಿ ಒಳಗೆ ನೋಡಿ, ಪರಶುರಾಮನಿಗೂ ಹಾಗೆಯೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಸನ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಗುಡಿಸಲಿನ ಒಳಗಡೆ ಮಬ್ಬಗತ್ತಲೆ ಕವಿದಿತ್ತು. ಸರ್ವತ್ರವೂ ಹೊಗೆ ಹಿಡಿದು ಕರಿಬಲೆ ನೇತುಬಿದ್ದು ಕರಗಾಗಿತ್ತು. ಹಾರ, ಗುದ್ದಲಿ, ಹೆಡೆಗೆ, ಕುಕ್ಕಿ, ಮಡಕೆ, ನೇಗಿಲು ಕತ್ತಿ-ಇತ್ಯಾದಿ ಬೇಸಾಯದ ಉಪಕರಣಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅವ್ಯವಸ್ಥವಾಗಿ ಚೆದರಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ನಿರ್ಜೀವವಾದ ಕಸಕಡ್ಡಿಗಳೂ ಸಜೀವವಾದ ನೋಣಗಳೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದಂತಿತ್ತು. ಮಧ್ಯೆ ಹಾಸಿದ್ದ ಕಂಬಳಿಯ ಮೇಲೆ ಕೊಳೆ ಹಿಡಿದ ಸೊಂಟದ ಪಂಚಿಯ ವಿನಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಗ್ನನಾಗಿದ್ದ ರೈತನೊಬ್ಬನು ಅಂಗಾತನೆ ಮಲಗಿ, ಎದೆಯನ್ನು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಒತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಘೋರವಾಗಿ ನರಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ನರಕಯಾತನೆಗೆ ಅವನ ಕರಿಮೊರಡು ಮೈ, ತಲೆ ಮಾತ್ರ ಬಂಡೆಯಡಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹಾವಿನಂತೆ, ಒದ್ದಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೆ ಮುದ್ದೆ ಮುದ್ದೆಯಾದ ನೆತ್ತರು ಬುಗ್ಗೆ ಬುಗ್ಗೆಯಾಗಿ ಚಿಮ್ಮಿ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಕೆಂಪಗೆ ಹೊರಬಿದ್ದು ನೆಲವನ್ನು ತೊಯ್ತು! ಆ ರೈತನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಚಿಂದಿಚಿಂದಿಯಾದ ಕೊಳಕಲು ಸೀರೆಯನ್ನು ಮಾನಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬಡಕಲಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಹೊತ್ತು ಕುಳಿತು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಹೆಂಗಸಿನ ಹಿಂದೆ ಕೂದಲು ಕೆದರಿ ವಿಕಾರವಾಗಿದ್ದ,

ಬತ್ತಲೆಯಾಗಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಡೊಳ್ಳಾಗಿ ಮೈ ಸಣಕಲಾಗಿದ್ದ ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷದ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಒರಗಿ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗಿರುವಂತೆ ನಿದ್ರೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ಎದೆ ಬೆಂದು, ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಬಿಸಿಯಾದ ನೀರು ಹರಿಯತೊಡಗಿತು—ಆ ಮಹಾ ನಗರದಲ್ಲಿ ತಾವು ನೋಡಿದ್ದ ಭೋಗದ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ನೆನೆದಾಗಲಂತೂ, ಮುನಿಸೂ ಮನದಲ್ಲಿ ಕಿಡಿಯಾಡಿತು. ಬೇಗನೆ ತಟ್ಟಿಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ದಬ್ಬಿ, ತೆರೆದು, ನಿಲವಿಗೆ ತಲೆ ತಾಗದಂತೆ ಬಗ್ಗಿ, ಒಳಗೆ ದಾಟಿದರು.

ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ರೈತನ ಹೆಂಡತಿ ಅವರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಚೀತ್ಕಾರಮಾಡಿ, ಕೈ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು “ದಮ್ಮಯ್ಯ, ನಿಮ್ಮ ಕಾಲಿಗೆ ಬೀಳ್ತೇನಿ. ಈಗ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಗಂಡಗೆ ಕಾಯಿಲೆ ಗುಣವಾದ ಕೂಡಲೆ ಸಾಲ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ತಂದುಕೊಡ್ತಾರೆ ! ಕೂಸನ್ನು ನೋಡಿಯಾದರೂ ಕನಿಕರ ತೋರಿಸಿ!” ಎಂದು ರೋದಿಸತೊಡಗಿದಳು.

ತಾವು ಕಂದಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಅಲ್ಲ, ಪಠಾಣರೂ ಅಲ್ಲ, ಸಾಹುಕಾರನ ವಸೂಲಿಯ ಸಾಬರೂ ಅಲ್ಲ, ಪರದೇಶದ ಪ್ರಯಾಣಿಕರು, ಎಂದು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ತಿಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಅ ಹೆಂಗಸು ಋಷಿಗಳ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ತನ್ನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು.

“ಏನು ಕಾಯಿಲೆ ನಿನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ?”

“ಏನು ಕಾಯಿಲೆಯೋ ಆ ಭಗವಂತನಿಗೇ ಗೊತ್ತು.”

“ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳಿಂದ?”

“ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದೆ. ಒಂದು ಸಾರಿ ಕಡಮೆಯಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾರಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರೂ ಇಂಥಾ ಕಾಯಿಲೆಯೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಯಾರೋ ಕೂತುಕೊಂಡಂತೆ ಆಗಿ ಭಾರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಕೀಲು ಕೀಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣ ಕಾಸಿ ಹೊಯ್ದಂತೆ ನೋವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೆಂಟೆ ಹೆಂಟೆಯಾಗಿ ರಕ್ತ ಕಾರುತ್ತದೆ. ವೈದ್ಯರಾಯಿತು, ಜೋಯಿಸರಾಯಿತು; ದೇವರಾಯಿತು, ದಿಂಡರಾಯಿತು. ಸ್ವಾಮಿ, ಭಗವಂತ ಕೂಡ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ಹೆಂಗಸು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತಳು.

“ಇಲ್ಲ, ಭಗವಂತ ಕೈ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊ. ನಮ್ಮ ಕೈಲಾದುದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ” ಎಂದು ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ರೋಗಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರು.

ಹೃದಯ, ಶ್ವಾಸಕೋಶ, ಜಠರ, ಕರುಳು, ಮಿದುಳು—ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವಾವಯವಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ತಿಲ ಮಾತ್ರವಾದರೂ ದೋಷವಾಗಲಿ ರೋಗದ ಕಾರಣ ಚಿಹ್ನೆಯಾಗಲಿ ಗೋಚರಿಸಲಿಲ್ಲ. ರೋಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟಾಗ ಮಾತ್ರ ಹುಣ್ಣು ಮುಟ್ಟಿದಂತೆ ಮುಖವನ್ನು ಸಿಂಡರಿಸಿ ಮತ್ತೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನರಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಋಷಿಗಳು ಕಂಗಾಲಾದರು. ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಗಿಂತಲೂ ಅತಿ ರಹಸ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಆ ರೈತನ ಕಾಯಿಲೆ! ಏನಾದರಾಗಲಿ ಎಂದು, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಊರಿನಿಂದ ಸರಕಾರಿ ಡಾಕ್ಟರನ್ನು ಕರೆತಂದರು. ಅವನು ಮೋಟಾರುಗಾಡಿ ಹೋಗದೆ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಖಂಡಿತ ಬರಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದರೂ ಋಷಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡಮೇಲೆ ಮೂಗುದಾರ ಹಾಕಿದ ಗೂಳಿ ತಂಟೆಮಾಡದೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವಂತೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟನು.

ಆದರೆ ಅವನು ರೋಗಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೊಡನೆಯೆ ರೋಗಿಗೆ ಎದೆ ಭಾರ ಹೆಚ್ಚಿ ನರಳುವುದೂ ನೆತ್ತರು ಕಾರುವುದೂ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಡಾಕ್ಟರು ಬೇಗಬೇಗ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸಿ, ರೋಗದ ಲಕ್ಷಣ ತನಗೇನೂ

ಗೊತ್ತಾಗದಿದ್ದರೂ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ, ಬಣ್ಣದ ನೀರನ್ನು ಔಷಧಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಹೋದನು, ಅವನು ದೂರ ದೂರ ಹೋದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ರೋಗಿ ಮೊದಲಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದನು.

ಆ ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಡಾಕ್ಟರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ನಂಬುಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಏಕೆಂದರೆ, ಯಾವುದೋ ರಣ ಪಿಶಾಚಿಯ ಚೇಷ್ಟೆಯೆ ಗಂಡನ ರೋಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಆಕೆ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದಳು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ಪರಶುರಾಮನು “ನೋಡಿಬಿಡೋಣ” ಎಂದು ಭಟ್ಟರನ್ನೂ ಕರೆಸಿದನು. ಅವನಿಗೂ ರೋಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಪಿಶಾಚಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಯಾ ಮಂತ್ರ ಮಾಡಿ ತಡೆಗಟ್ಟಿದನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಹೋದನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು “ಈ ಪುರೋಹಿತರ ಗುಂಪೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ! ಸುಲಿಗೆ!! ಸುಲಿಗೆ!! ಹಿಂದೆ ಆ ವಸಿಷ್ಠ ಸುಲಿದ ಹಾಗೆಯೇ ಇಂದು ಈ ಭಟ್ಟನೂ ಸುಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! ಅವನಂತೂ ರಘುವಂಶಕ್ಕೆ ಶನಿ ಹಿಡಿದ ಹಾಗೆ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ! ಇಕ್ಷ್ವಾಕು, ರಘು, ದಿಲೀಪ, ದಶರಥ, ರಾಮ-ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಜೀವ ಹಿಂಡಿಬಿಟ್ಟ ಪುರೋಹಿತ ಮಂಡಿ!...ನಾನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ ನಿನಗೆ, ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಕರೆಸುವುದು ಬೇಡ ಎಂದು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಆ ಗುಡಿಸಲಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ರೈತನ ರಹಸ್ಯ ರೋಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನೂ ಔಷಧಿಯನ್ನೂ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು.

ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ನೀಡುವವರು ಆ ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿದಮೇಲೆ, ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿದ್ದ ಊರಿನವರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ರೈತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಚಿಂತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಅದುವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಾಲಿಡದಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಬಂದು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗತೊಡಗಿದರು.

ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಂದಾಗಲೂ, ಡಾಕ್ಟರೂ ಪುರೋಹಿತರೂ ಬಂದಾಗ ಆಗಿದ್ದಂತೆ ರೈತನ ಎದೆನೋವು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೆಲವು ದಿನಗಳಾದಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ವಿಚಾರವು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು- ಆ ರೋಗದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ದೇವವೈದ್ಯನಾದ ಧನ್ವಂತರಿಯೊಬ್ಬನಿಗೇ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು! ಆ ಸೂಚನೆ ಪರಶುರಾಮನಿಗೂ ಸಮುತ್ತವಾಗಿ, ಧನ್ವಂತರಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದರು. ಧನ್ವಂತರಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ವೈದ್ಯನ ವೇಷಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು.

ರೈತನ ಎದೆನೋವಿನ ಗೋಳನ್ನು ನೋಡಿ, ನೆತ್ತರು ಹೆಪ್ಪುಗಡಿಸುವ ಆ ನರಳುದನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾದನು. ಆದರೂ ಉತ್ತರಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಾನು ವೈದ್ಯನೆಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಧೈರ್ಯತಾಳಿ ರೋಗಿಯ ದೇಹಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೈಯಿಟ್ಟನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಪರಶುರಾಮರೂ ರೈತನ ಹೆಂಡತಿಯಂತೆ ಕಾತರಹೃದಯರಾಗಿ ತುಟಿದೆರೆಯದೆ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು! ರೋಗಿಯ ನರಳುಗಳ ನಡುವೆ ಆ ನಿರೀಕ್ಷೆಯ ನಿಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಅವರು ಉಸಿರಾಡುವುದೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹಳ ಕಾಲ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸಿದ ತರುವಾಯ ಧನ್ವಂತರಿ ಋಷಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ವ್ಯಂಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ರೈತನ ಹೆಂಡತಿ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ಕಂಡು ನೀರವವಾಗಿ ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ರೈತನ ಹೆಂಡತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಧನ್ವಂತರಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತೆ ಹೊರತು

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೇವವೈದ್ಯನೂ ಋಷಿಗಳೂ ಸಂಭಾಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು:

ಧನ್ವಂತರಿ ಹೇಳಿದನು “ಇದು ದೈಹಿಕ ರೋಗವಲ್ಲ.”

ಪರಶುರಾಮನು “ಆತ್ಮದ್ವೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಧನ್ವಂತರಿ ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ ‘ಅದೂ ಅಲ್ಲ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದನು.

“ಹಾಗಾದರೆ?” ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಬೆರಗಾದನು.

ಧನ್ವಂತರಿ ಹೇಳಿದನು “ದೇಹದ ರೋಗವಾಗಿದ್ದರೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದೇನೆ; ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆತ್ಮದ್ವಾದ್ಧರೆ ಪಾಪರೂಪದಿಂದ ತೋರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಸರಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನದ ರೈತನಿಗೆ ಆ ರೋಗ ಇನ್ನೂ ತಗುಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಜೇಬಿನಿಂದ ಒಂದು ದಿವ್ಯಯಂತ್ರವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು (ಅದೂ ರೈತನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಅಗೋಚರವಾಗಿತ್ತು) “ಇದರಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ರಹಸ್ಯವೇನಿದ್ದರೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದು ರೋಗಿಗೆ ತುಸು ದೂರವಾಗಿ ನಿಂತು ಆ ದಿವ್ಯಯಂತ್ರದ ಮುಖಾಂತರ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಪರಶುರಾಮರು ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ದಿವ್ಯಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಧನ್ವಂತರಿಯ ವದನ ಕೆಂಪೇರಿತು. ವಕ್ಷಸ್ಥಲ ಉಸುರಿನ ಜೋರಾಟದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೂ ಕೆಳಕ್ಕೂ ಹಾರತೊಡಗಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರು ಉಕ್ಕಿ ಹನಿ ಹನಿಯಾಗಿ ಕೆನ್ನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಉರುಳಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಹೀರಿಹೋದುವು.

“ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪಿಗಳೇ!” ಎಂದು ಧನ್ವಂತರಿ ಆನೆ ಫೀಳಿಡುವಂತೆ ಕೂಗಿದನು. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರದವಳಾಗಿದ್ದ ರೈತನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಅವನು ಕೆಮ್ಮಿದಂತೆ ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿಸಿತ್ತು!

ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು “ಏನು? ಏನು? ಏನಾಯ್ತು?” ಎಂದು ಧನ್ವಂತರಿಯ ಬಳಿಗೆ ಓಡಿದರು.

ಧನ್ವಂತರಿ ಮಾತಾಡದೆ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಋಷಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೀಡಿದನು. ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡತೊಡಗಿದರು; ನೋಡಿ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದರು!

ರೈತನ ಎದೆಯಮೇಲೆ ಸಮಸ್ತ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವೂ ಮಹಾಪರ್ವತಾಕಾರವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಋಷಿಗಳು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಆ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣ ಅದರ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜಿಸುತ್ತಿದೆ! ಅಲ್ಲಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳೂ ವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳೂ ಕ್ರೀಡಾಮಂದಿರಗಳೂ ಪ್ರಮೋದವನಗಳೂ ಕರ್ಮಸೌಧಗಳೂ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳೂ ರಾಜಪ್ರಾಸಾದಗಳೂ ತಮ್ಮ ಭಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ರೈತನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕತೆ ಎಂಬ ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿವೆ!

“ಅಯ್ಯೋ, ಅಯ್ಯೋ, ಅಯ್ಯೋ! ಅವನು ಇದುವರೆಗೆ ಸಾಯದೆ ಬದುಕಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಳವಷ್ಟು! ಗೋವರ್ಧನ ಪರ್ವತವನ್ನು ಹೊತ್ತ ಕೃಷ್ಣನು ಕೂಡ ನುಚ್ಚುನೂರಾಗುತ್ತಿದ್ದನಲ್ಲಾ ಈ ರಾಜ್ಯದ ಭಾರ ಅವನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ!” ಪರಶುರಾಮನು ಕೂಗಿಕೊಂಡನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ರೋಷದಿಂದ ಹಲ್ಲುಕಡಿಯುತ್ತಾ “ಜಾಮದಗ್ನಿ, ನೀನಂದು ಅಳುವವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿರ್ನಾಮಮಾಡಿ, ಸಮಶ್ವಾಪಚಾರಕ್ಕೆ ಜೀವಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೆತ್ತುದು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು!” ಎಂದನು.

“ನೀನು ಕೂಡಾ ಮೇಲು ಕೀಳುಗಳೆಂಬ ಭೇದವನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಲು ಬಾಳನ್ನೇ ತೇಯಲಿಲ್ಲವೆ? ಅದೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆಯಲ್ಲಾ ನೋಡು!” ಎಂದು ಪರಶುರಾಮನು ಧನ್ವಂತರಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ “ಬೇಗ ಹೇಳು, ಧನ್ವಂತರಿ, ಏನು ಮಾಡಿದರೆ ಈ ರೈತನು ಬದುಕುತ್ತಾನೆ?” ಎಂದನು.

“ಎದೆಯ ಮೇಲಿರುವ ರಾಜ್ಯದ ಭಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದರೆ ಕಾಯಿಲೆ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ” ಎಂದನು ಧನ್ವಂತರಿ.

“ಲೋಕವೆಲ್ಲ ನಿರ್ನಿಯಮವಾಗಿ ಅರಾಜಕವಾಗಿ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾದರೆ?”

ಧನ್ವಂತರಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುನಿದು ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಗೆ ಮಾಡಿ “ನಿಮಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ! ಮೊದಲು ರೋಗ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಲಿ! ಆಮೇಲೆ ದೃಢಕಾಯನಾಗುವ ಅವನೇ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ‘ರಾಜ್ಯದ ಭಾರ’ವನ್ನು ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು, ‘ರಾಜ್ಯಭಾರ’ವನ್ನು ವಹಿಸಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ!” ಎಂದು ಗದರಿಸಿದನು.

ಒಡನೆಯೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಗೂಳಿಯಂತೆ ಹೂಂಕರಿಸಿದನು. ಆ ಹೂಂಕಾರದಿಂದ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿದ್ದ ಕ್ರಾಂತಿಭೂತಗಳು ಮೈದೋರಿ ನಿಂತು ತಲೆಬಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ಬೆಸನೇನೆಂದು ಬೇಡಿದುವು.

“ಹೋಗಿ, ಆ ರೈತನ ಎದೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಭಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸಿ” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿ ಕೈ ಬೀಸಿದನು.

ಒಡನೆಯೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಲು ಮಳೆ ಬಿರುಗಾಳಿ ಭೂಕಂಪಗಳು ತೋರಿ ಉತ್ಪಾತವಾಯಿತು. ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ರಾಜವೇಶ್ಮ ಉರುಳಿತು; ದೇವಾಲಯದ ಗೋಪುರಗಳೂ ಮಹಾರವದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದುವು....

ರೈತನ ನರಳುವಿಕೆ ಕ್ರಮೇಣ ಕಡಮೆಯಾಗುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಶ್ವಾಸೋಚ್ಚ್ವಾಸ ಸಹಜವಾಗತೊಡಗಿತು. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದ ಬೆಳಕೂ ಮಿಂಚಿತು....ಮತ್ತೆ....ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ, ನೋಡುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವಂತೆ, ನಗುಮೊಗನಾಗಿ ಮೇಲೆದ್ದು ನಿಂತು, ಕೈಮುಗಿದನು ಋಷಿಗಳಿಗೆ!

* * * *

ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಮನೇಮೇಷ್ಟರು

೧

“ಮೀನಾ!”

ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ.

ತಾಯಿ ಒಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಬೋಗುಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪಲ್ಯವನ್ನು ಸೌಟಿನಿಂದ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕರೆದಳು.

ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ “ಆ” ಎಂದಳು. ತಾಯಿಗೆ ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಮುನಿದುಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಕೂಗಿದಳು:

“ಏ ಮೀನೀ!”

“ಏನಮ್ಮಾ?” ಮೀನಾಕ್ಷಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೋಪದಿಂದಲೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

“ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯೇ? ನಿನಗೇನು ಕಿವಿ ಕೆಟ್ಟಿದೆಯೇನೆ? ಓಕೊಳ್ಳಬಾರದೇನೆ?”

ಹೆಣೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಿಂಚುಗಪ್ಪು ಕೂದಲಿನ ಉದ್ದವಾದ ಜಡೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡೇ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಅಡುಗೆ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು “ಏನಮ್ಮಾ?” ಎಂದು ಹೊಸ್ತಿಲ ಮೇಲೆ ನಿಂತಳು.

ಮಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೆ ತಾಯಿಯ ಸಿಟ್ಟು ಇಳಿದು ಹೋಯಿತು. ನಗುಮೊಗವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು:

“ಮೇಷ್ಟರು ಬಂದಾರಂತಾ ಕಾಣ್ತದೆ ಕಣೇ. ಬೇಗ ತಲೆಬಾಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಾರದೇನೆ?”

ಮೇಷ್ಟರು ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಉಪದ್ರವದ ನೆನಪಾದಂತಾಗಿ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಮುಖ ನಸು ಕಂದಿತು. ಸಿಡುಕಿನಿಂದ ಹೇಳಿದಳು:

“ಬಂದರೆ ಬರಲಿ! ಕೂತಿರ್ತಾರೆ! ದಿನಾ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಬರೋದು!....”

“ಇನ್ನೆಷ್ಟು ತಡದೇ ಬರೋದು?”

“ಮೊದಲು ಮೊದಲು ಎಂಟೊವರೆ ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಎಂಟು ಗಂಟೆಗೆ ಬರೋಕೆ ಸುರುಮಾಡಿದರು. ಈಗ ಏಳೂವರೆ ಗಂಟೆಗೆ ಬರ್ತಾರೆ! ಕಾಯ್ಕೊಂಡು ಕೂತಿರಲಿ! ನಾನಿನ್ನೂ ಹೂ ಮುಡಿದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಕುಂಕುಮ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ.”

ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಹೊರಗೆ ಹೋದಳು. ತಾಯಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ಹಿಗ್ಗುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ಪಲ್ಯ ತಿರುಗಿಸತೊಡಗಿದಳು.

೨

ಮೀನಾಕ್ಷಿ ‘ಕಾಯ್ಕೊಂಡು ಕೂತಿರಲಿ!’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಮೇಷ್ಟರು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಕಾಯಲಿಲ್ಲ. ಓದುವ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಾಕಿರುತ್ತಿದ್ದ ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕಿ ಕೂತು ಗೋಡೆಗೆ ಒರಗಿಕೊಂಡು, ಯಾವಾಗಲೂ ತೆರದೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಲಂಗ ಸದ್ದುಮಾಡುವಷ್ಟು ವೇಗದಿಂದ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಬಂದಳು.

ತರುಣರಾಗಿದ್ದ ಮೇಷ್ಟರ ಮುಖ ಹರ್ಷದಿಂದ ಅರಳಿತು. ಕಣ್ಣು ತೇಜಸ್ವಿಯಾದುವು. “ಒಹೋ, ಇವತ್ತು ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ!” ಎಂದುಕೊಂಡರು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ತಾವೆ.

ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ವಯಸ್ಸು ಲಂಗಕ್ಕೂ ಸೀರೆಗೂ ಉಯ್ಯಾಲೆಯಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಆಕೆಗೆ ಲಂಗಕ್ಕಿಂತ ಸೀರೆಯೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತೆಂದು ಆಕೆಯ ಮನೇಮೇಷ್ಟರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದೂ ನಿಜವೆ. ಸೀರೆ ಹೊಸ ಪರಿಚಯವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಆಕೆಯ ಮುಖ ನಾಣಿನಿಂದ ಕೆಂಪೇರುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ನಾಚಿಕೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ತನ್ನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾರೆಂಬ ಬಿಂಕ ಬೇರೆ ಸೇರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಾಲ್ಯವು ಕೌಮಾರಕ್ಕೆ ದಾಟುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ನಾಚಿಕೆ ಬಿಂಕಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದಲೂ ಆಕೆ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ತರತರದ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಸೀರೆಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೂ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ರೂಪ ಒಂದು ತೆರನಾದ ಸೌಂದರ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಚೆಲುವಿನ ಬಿರಿಮುಗುಳು ಜೇನಿನ ನೋಟದೊಡನೆ ಕ್ಯಾಯೆ ತುಂಬಿ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು. ಈ ಸತ್ಯ ತುಂಬಿಯ ತಲೆಗೂ ಹೊಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ; ಮೊಗ್ಗಿನ ಎದೆಗೂ ಸೋಂಕಿರಲಿಲ್ಲ.

೩

ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಮನೇಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತಕ್ಕೆ ಮೀರಿರಬಹುದು ವಯಸ್ಸು. ಆದರೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹದಿನೈದು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದವರಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವರ ಮೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಳೆತನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಡತನವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಬಡತನದ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಅವರು ನಾಲ್ಕಾರು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾ ದುಡ್ಡು ಸಂಪಾದಿಸಿ ತಾವೂ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು.

ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಡಕಲಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಉಡುಪು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಡಿಲವಾಗಿ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ವದವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಬಿಳಿಯ ಖಾದಿಯ ಟೋಪಿಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜುಟ್ಟಿನ ಕರಿಯ ಗಂಟು ನಿರಂತರ ದೈನ್ಯಸೂಚಕವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಮೇಷ್ಟರು ರೂಪದಲ್ಲಾಗಲಿ ಉಡುಗೆತೊಡುಗೆಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಷೋಕಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ನವೀನ ಯುವಕರಾರಿಗೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಕಣ್ಣು ಮಾತ್ರ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮೈಯಲ್ಲಿ, ಉಡುಪಿನಲ್ಲಿ, ಮೋರೆಯಲ್ಲಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ದೀನಭಾವವು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಮಯ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಮಿಂಚುತ್ತಿತ್ತು. ನೋಟವು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಅವಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಂಚುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕಾಯುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಇಲಿಯ ಬಿಲದ ಬಾಗಿಲಿನ ಹಸಿದ ಬೆಕ್ಕಿನಂತಿತ್ತು.

ಅವರು ತುಂಬಾ ಬುದ್ಧಿವಂತರೆಂದೇನೋ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಖ್ಯಾತಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅರಸಿಕ ದರಿದ್ರರಂತಿದ್ದರೂ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ರಸಿಕ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿದ್ದರು. ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲೆ ಇತರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರಸಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿ. ಅವರ ಸ್ಕೂಲಿನ ಪುಸ್ತಕಭಂಡಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾದಂಬರಿಗಳೊಂದನ್ನೂ ಅವರು ಓದದೆ ಬಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಕಾದಂಬರಿ ಮತ್ತು ಕಥೆಗಳನ್ನಂತೂ ಅನೇಕ ಸಾರಿ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ವಾಸ್ತವ ಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪುಸ್ತಕಲೋಕದಲ್ಲಿಯೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮಗೆ ಇಷ್ಟರಾಗಿ ತೋರಿಬಂದ ವಾಸ್ತವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕಲೋಕದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಹೊರತೂ ಅವರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯೂ ಒಬ್ಬಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅವರ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಮೇಲೆ ಅವರ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಮೇಷ್ಟರು ಎಂಬ ಬಿರುದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿತ್ತು. ಗುರುವಾದವನು ಶಿಷ್ಯನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಅಲ್ಲಿ, ಆ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ, ತಂದೆತಾಯಿಗಳ

ಅಡಚಣೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆಗಳ ಕಟ್ಟಿಕಾಲುವೆಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಕಡೆಗೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಸ್ವಂತ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಾತ್ಮತೃಪ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಗೆ ಬೇಕೆಂದರೆ ಹಾಗೆ ರಚಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಮೇಷ್ಟರ ಮನಸ್ಸಿನ ಪುಸ್ತಕಪುಪಂಚದ ಮೀನಾಕ್ಷಿಗೂ ವಾಸ್ತವಜಗತ್ತಿನ ಮೀನಾಕ್ಷಿಗೂ ಡಕ್ಕಾಡಕ್ಕಿಯಾಗಿ ಗುರುಶಿಷ್ಯರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಗಡಿಬಡಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅ ರಸಜಗತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೆ ಗುರುವಿನ ಪಾಡಿಗೆ ಗುರು, ಶಿಷ್ಯೆಯ ಪಾಡಿಗೆ ಶಿಷ್ಯೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗುರುವಿಗೆ ಸಂಬಳದ ಕಟ್ಟೂ, ಶಿಷ್ಯೆಗೆ ತಂದೆತಾಯಿಯರ ಭೀತಿಯ ಕಟ್ಟೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಇವಳು ಪಾಠ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

೪

ಮೇಷ್ಟರು ಮೀನಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಅ ಆ ಇ ಈ ಇಂದಲೂ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಆಕೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಿರಿತಂಗಿಯಂತೆ ಭಾವಿಸಿ, ಪ್ರೀತಿಸಿ, ಮುದ್ದಿನಿಂದ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಕುರೂಪಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎಂದರೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಮನಮೋಹಿಸುವ ಚೆಲುವೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಶೇಷತೆ ತಲೆ ಕೂದಲು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ನೀಳವಾಗಿ ತೋರವಾಗಿ ಕಪ್ಪಿಗೆ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಎರಡಲ್ಲ ಮೂರು ಜಡೆಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಅವಳ ತಾಯಿ ಮೂರು ಜಡೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿರಾಮವಿದ್ದಾಗ, ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಮೂರು ಜಡೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಪೀಡಿಸಿದರೆ ಜಡೆಗರಡರಂತೆ ಕಡುಬು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ತಾನೇ ಜಡೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಲಿತಳು. ಅವಸರವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಕಡೆಯಪಕ್ಷ ಎರಡು ಜಡೆಗಳನ್ನಾದರೂ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಡವಾಗಿ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ಆಕೆ ಹೇಗೆ ಜಡೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡರೂ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ತಡವಾಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆಯೆ ಬರತೊಡಗಿದ್ದರು. ಆ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮೇಷ್ಟರಿಗೂ ಮೀನಾಕ್ಷಿಗೂ ನಾಲ್ಕಾರು ಮಾತುಕತೆ ನಡೆದು ಮೇಷ್ಟರು ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡರು.

“ಅಮ್ಮಾ, ನಾನಿನ್ನೂ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಹೇಳಿ ಆಮೇಲೆ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬೇಗ ಬರುತ್ತೇನೆ.....”

“ಬೇರೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಆಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿ ”

“ಎಲ್ಲರೂ ಹೀಗೇ ಹೇಳಿದರೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡೋದಮ್ಮ?”

“ಹಾಗಂತ ಹೇಳಿ ನನಗೊಬ್ಬಳಿಗೇ ಯಾಕೆ ದಿನಾ ಮೊದಲು ಪಾಠಕ್ಕೆ ಬರ್ತೀರಿ. ಅವರ ಮನೆಗಳಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ದಿವಸ ಮೊದಲು ಹೋಗಿ.”

ಮೇಷ್ಟರು ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಗೀಣಿಮೂಗನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ದೀನವಾಣಿಯಿಂದ “ಅಮ್ಮಾ, ಉಳಿದವರಾರೂ ನಿನ್ನ ಹಾಗಲ್ಲಮ್ಮಾ” ಎಂದರು.

ಮುಖ ಕೆಂಪೇರಿ ಮೀನಾಕ್ಷಿ “ಅದೇನು! ನಾನು ಮಾತ್ರ ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದಾಗ ಕೇಳಿ ನೀ ಅಂತೇನು?” ಎಂದಳು.

“ಹಾಗಲ್ಲಮ್ಮಾ, ಅವರಾರೂ ನಿನ್ನಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯವರಲ್ಲ!”

ಮೀನು ಗಾಳದ ಹುಳುವನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ನುಂಗುವಂತೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಮೇಷ್ಟರ ಆ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಸೋತುಹೋದಳು. ಅಂದಿನಿಂದ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಮೇಷ್ಟರೊಡನೆ ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸತೊಡಗಿದಳು. ಮೇಷ್ಟರೂ

ಅವಳ ಮೂಗು ಕಣ್ಣು ಹುಬ್ಬು ತಲೆಗೂದಲು ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ವಿನೋದದಿಂದಲೆಂಬಂತೆ ಹೊಗಳಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಆಡತೊಡಗಿದರು. ಅಷ್ಟೇನೂ ಸುಂದರಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸುಂದರಿ ಅನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿದ್ದ ಆಕೆಗೆ ಮೇಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಮೇಷ್ಟರು ಆದರ್ಶಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿದರು.

ಒಮ್ಮೆ ಮಿನಾಕ್ಷಿ ನೀಲಿರೇಶಿಮೆಯ ಸೀರೆಯುಟ್ಟು, ಹೆಣೆದೆರಡು ಜಡೆಗಳನ್ನು ಎರಡು ಹೆಗಲುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಜೋಲಾಡುವಂತೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪಾಠಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಮೇಷ್ಟರು ಮುಕ್ತಕಂಠರಾಗಿ ಹೊಗಳಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವಳು ಲಂಗ ಹಾಕುವುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವರ್ಜಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಳು.

೫

ಒಂದು ದಿನ ಮೇಷ್ಟರು ಓದುಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕಿ ಕೂತು ಮಿನಾಕ್ಷಿಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಂಪು ಹೂವಂಚಿನ ಹಸುರು ಸೀರೆಯನ್ನುಟ್ಟು ಮಿನಾಕ್ಷಿ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅವಳು ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ ಜಗತ್ತಿನ ಮಿನಾಕ್ಷಿಯಾಗಿಯೇ ತೋರಿದಳು. ಕಲೋಪಾಸಕರೂ ಕಾವ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕನ್ನೆ ಚೆಲುವಿನಲ್ಲಿ ಏನೂ ಒಂದು ಹೊಸ ರುಚಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಎಂದೂ ಕಂಪಿಸದಿದ್ದ ಅವರ ಎದೆ ಎಕೋ ಕಂಪಿಸಿತು. ಮೈ ಬಿಸಿಯಾದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಮಿನಾಕ್ಷಿಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ಅವರ ಕಣ್ಣು ಎದುರುಗೊಳ್ಳಲಾರದಾಯಿತು. ಪಾಠ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕೈಲಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕ ನಡುಗತೊಡಗಿತು, ಮೈಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಪಾಠ ಹೇಳದೆಯೇ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಹೋದವರು ಎರಡು ದಿನಗಳಾದರೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮಿನಾಕ್ಷಿಯ ತಂದೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಏನೇನೋ ನೆವ ಹೇಳಿ ಪುನಃ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಇದಾದ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮಿನಾಕ್ಷಿ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಮೇಷ್ಟರು ಟೋಪಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬಂದಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡಳು. ಜುಟ್ಟು ಮಾಯವಾಗಿ ಕ್ರಾಪು ಬಂದದ್ದನ್ನೂ ಕಂಡು ಬೆರಗಾಗಿ ಮುಗುಳುನಕ್ಕಳು. ಮೇಷ್ಟರಿಗೂ ಆ ನಗು ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಆ ದಿನ ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೇ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಸಲಸಲವೂ ಮಿನಾಕ್ಷಿ ತಮ್ಮ ಕ್ರಾಪಿನ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಭಾಸವಾಗಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಗಡಿಬಿಡಿಗೊಂಡಿತು.

ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ಮೇಷ್ಟರು ಪಾಠಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಗಿ ಇರಲಿಲ್ಲ ಅಡ್ಡಪಂಚೆ ಉಟ್ಟು, 'ಪಂಚಾಬಿ' ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಉತ್ತರೀಯ ತೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಕ್ರಾಪನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕಿ ನೀವಿ ಬಾಚಿದ್ದರು. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ತೇಜಸ್ಸು ಮೂಡಿತು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಿನಾಕ್ಷಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಮೊದಲು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನೇರವಾಗಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಮಯ ದೊರೆತಾಗಲೆಲ್ಲ ಕದ್ದು ಕದ್ದು ನೋಡಿ ಮುಗುಳುನಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪ್ರಬುದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಿನಾಕ್ಷಿಯ ಚೇತನವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು.

ಮೇಷ್ಟರ ರಸಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಭ್ರಮೆ ಮೂಡಿತು; ಮಿನಾಕ್ಷಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಪತಿ ದೊರಕಬೇಕು; ಆತನು ತುಂಬಾ ರಸಿಕನಾಗಿರಬೇಕು; ಬರಿ ರಸಿಕನಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಲದು, ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿರಬೇಕು; ಬಡವನಾಗಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ; ಬಡವನಾಗಿದ್ದರೇ ಲೇಸು; ಶ್ರೀಮಂತನಾದರೆ ದಕ್ಷಿಣೆಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕಾದರೂ ಕೊಂಡುಕೊಂಡುಬಿಡುತ್ತಾನೆ; ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ; ಇತ್ಯಾದಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಮಿನಾಕ್ಷಿಯ ಪತಿಯ ಗುಣ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಾ ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ

ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ತಾವೇ ಆಕೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ವರನೆಂದೂ ತರ್ಕ ಮಾಡಿದರು: ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಪರಿಚಯವಿದೆ; ಆಕೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅನುರಕ್ತೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಾಗೇಕೆ ಕದ್ದು ಕದ್ದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು? ನಾಚುತ್ತಿದ್ದಳು? ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ದೂರ ಸರಿದು ಕೂರುತ್ತಿದ್ದಳು? ಆಕೆಯ ನೋಟದಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಬೇಟೆ ಮಿಂಚುತ್ತದೆ ? ಬ್ರಹ್ಮನು ನನ್ನನ್ನು ಆಕೆಗಾಗಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ನನಗಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಕೆ ಯಾರೋ? ನಾನಾರೋ? ವಿಧಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುತ್ತಿತ್ತೆ? ಆಕೆಯ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರಿಗೂ ಬಹುಶಃ ಅದೇ ಉದ್ದೇಶವಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅಪಾಯವೆಂದೂಹಿಸಿ ನಾನು ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟಾಗ ಅವರೇಕೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿ ಕರೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು? ನೆನೆದಂತೆಲ್ಲಾ ನಡೆದಿದ್ದ ನೂರಾರು ಸಂದರ್ಭಗಳು ಮೇಷ್ಟರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದುವು. ಆಕೆ (ಮೇಷ್ಟರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಮನೋಹರ ಚಿತ್ರವಿತ್ತು) ಇನ್ನಾವ ಪಿಶಾಚಿಯ (ಮೇಷ್ಟರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಯಂಕರ ಕುರೂಪಿಯ ಚಿತ್ರ ಮೂಡಿತ್ತು) ಕೈಗೂ ಬಾಯಿಗೂ ಹೊಟ್ಟೆಗೂ ಬೀಳದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ದೇವದತ್ತವಾದ ನನ್ನ ಪರಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂದು ದೃಢನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಸ್ತಕಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಶೃಂಗಾರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ ಸವಿಯತೊಡಗಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ತಂದೆತಾಯಂದಿರನ್ನೂ ಅತ್ತೆಮಾವಂದಿರನ್ನೂ ಭಾವಿಸತೊಡಗಿದರು.

ಹಿಂದೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ತಾಯಿ ತಮಗೆ ಕಾಫಿತಿಂಡಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಮೇಷ್ಟರು “ಏನೊ ಬಡ ಹುಡುಗನ ಮೇಲೆ ಕನಿಕರದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ” ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಭಾವಿ ಅಳಿಯನಿಗೆ ಉಪಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರತೊಡಗಿತ್ತು.

ಒಂದು ಸಾರಿ ಅವರು ತಿಂಡಿ ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ತಂದೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದವರು “ಏನೀ, ಒಳ್ಳೆ ಷೋಕಿಯಾಗಿದ್ದೀರಿ? ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆಯೋ?” ಎಂದು ವಿನೋದವಾಗಿ ನಕ್ಕರು.

ಮೇಷ್ಟರ ಮುಖಕ್ಕೆ ನಾಣ್ಗೆಂಪೇರಿ “ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಡಿಗ್ರಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದವರು ಅನೈಚ್ಛಿಕವಾಗಿಯೆ ಎಂಬಂತೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು.

“ಓಹೋ, ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೀರೋ!”

೬

“ನಿಮಗೆ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಷಿಪ್ ಬಂತಂತೆ! ಹೌದೆ?”

“ಹೌದು?”

“ಬಹಳ ಸಂತೋಷ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಿ ಪಾಸ್ ಮಾಡಿ. ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ.”

ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ತಂದೆ ತಮ್ಮ ಕೊಠಡಿಯೊಳಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮೇಷ್ಟರು ಒಳಗಡೆಯ ಬಾಗಿಲಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ತಂದೆ ಮಾಡಿದ ಆಶೀರ್ವಾದ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನೇನು ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾದಂತಾಯ್ತು! ಪರಿಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮಾನುಭವದಿಂದ ಯೌವನ ತುಂಬಿದ್ದ ಮೇಷ್ಟರ ಹೃದಯ ಆನಂದಪೂರ್ಣವಾಯಿತು.

“ದಯವಿಟ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ!” ಒಳಗಡೆ ಬಾಗಿಲನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೇಷ್ಟರು ತಿರುಗಿದರು. ತಂದೆ ಕೊಠಡಿಯಿಂದ ಸಂಬಳದ ಹಣವನ್ನು ತಂದು ಕೈನೀಡಿದ್ದರು.

ಮೇಷ್ಟರು ಎದ್ದು ವಿನಯದಿಂದ ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನೂ ಒಡ್ಡಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

“ಎಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ” ಎಂದರು ತಂದೆ.

“ಪರ್ವಾಗಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೂ ಮೇಷ್ಟರು ಎಣಿಸತೊಡಗಿದರು.

“ಮತ್ತೇನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿ. ಇನ್ನು ನೀವು ಪಾಠಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಬೇಡ!”

“ಆಲ್ಲ!” ಮೇಷ್ಟರು ಎಣಿಸುವುದನ್ನು ಹಾಗೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದರು.

“ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಹುಡುಗಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಬೇಡ ಎಂದೆ!”

“ಏಕೆ? ಏಕೆ? ಏಕೆ?” ಮೇಷ್ಟರ ಕೊಠಳಿನಲ್ಲಿ ಅಳುದನಿಯಿತ್ತು.

“ಏತಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ....”

“ಅದಕ್ಕೇನಂತೆ? ಸುಮ್ಮನೆ ಬಂದು ಪಾಠ ಹೇಳಿಹೋಗ್ತೀನಿ ನೀವೇನು ಸಂಬಳ ಕೊಡುವುದು ಬೇಡ.”

“ಛೆ! ಹಾಗೆಲ್ಲಾದರೂ ಉಂಟೆ?”

“ಅಯ್ಯೋ, ಹಾಗೆನ್ನಬೇಡಿ. ನೀವು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಕೈ ಹಿಡಿದು ಕಾಪಾಡಿದ್ದೀರಿ...”

“ಆದರೂ ಬೇಡ....”

“ನನಗೆ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಶಿಪ್ ಬರದೆ!”

“ಇಲ್ಲ; ದಯವಿಟ್ಟು ಕ್ಷಮಿಸಿ!”

ಮೇಷ್ಟರ ಯಾವನಮೂರ್ತಿ ತಲೆಬಾಗಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆ ನೆಲ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತರು.

“ಹಾಗಾದರೆ, ಬರ್ತೀನಿ; ನಮಸ್ಕಾರ?” ಎಂದು ಸರಸರನೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

೭

ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಿನಾನ್ವಿಗೆ ಮದುವೆ ಗೊತ್ತಾದ ವಾರ್ತೆ ಮೇಷ್ಟರ ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು; ಅವರಾತ್ಮ ತತ್ತರಿಸಿಹೋಯಿತು. ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಶೃಂಗಾರಮಂದಿರ ಭೂಕಂಪಕೆಂಬಂತೆ ಮುರಿದು ಬಿರಿಯಿತು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಹಾಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಅದುವರೆಗೂ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ ದೃಷ್ಟಿ ಕಣ್ಣೆರೆಯಿತು. ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣು!

ಸಂಜೆ ಅವರೊಡನೆ ವಾಕಿಂಗ್ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲೇಜು ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಅವರ ವಾಗ್ಗೋರಣೆಯ ರಭಸವನ್ನು ಕಂಡು ಬೆಕ್ಕಸವಾಯಿತು. ಇದ್ದಲ್ಲ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಕೆಂಡವಾದುದು ಹೇಗೆ? ಯಾವಯಾವುದೂ ಮಾತಿನ ಮಧ್ಯೆ, ಸಂಭಾಷಣೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಇಲ್ಲವೂ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಪರಿಗಣಿಸದೆ “ನಮ್ಮ ದೇಶ ಹಾಳಾದುದೆ ಇದಕ್ಕಾಗಿ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಾಂಬ್ ಮಾಡಬೇಕು. ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕ ಓದಿಲ್ಲವೇ ಇವರು? ಕಾಳಿದಾಸನು ಹೇಳುವುದೇನು? ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ದಾಂಪತ್ಯವುಂಟಾಗಬೇಕು ಎಂದಲ್ಲವೆ? ಓದುವುದು ಶಾಸ್ತ್ರ, ಹಾಕುವುದು ಗಾಣ! ಶಾರದಾ ಬಿಲ್ ಬೇರೆ ಬಂದಿದೆ! ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಸರ್ಕಾರ! ಲಾ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಚಾರಿಗೆ ತರದೇ ಇದ್ದರೆ ಅದೆಂಥಾ ಸರ್ಕಾರ! ಉರುಳಿಹೋಗಬೇಕು ಅದು...!”

“ಇದೇನೂ ನೀನು ಹೇಳ್ತಾ ಇರೋದು?”

“ಇದ್ಯಾಕೂ ಹೀಗೆ ಕೋಪ ಮಾಡ್ತಿದ್ದೀಯಾ!”

“ಯಾರ ಮೇಲೋ?”

“ಯಾರಾದರೂ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿದರೇನೋ ನಿನಗೆ?”

ಮೇಷ್ಟರು ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು: “ನಿಮಗೆ, ನಿಮಗೆ.... ನಿಮಗೆ ತಲೆಯಿಲ್ಲ; ಹೃದಯವಿಲ್ಲ, ಎದೆಯಿಲ್ಲ, ನೀವೆಲ್ಲ ನವೃಂಸಕರು! ಸ್ವಾರ್ಥತೆ! ಸ್ವಾರ್ಥತೆ! ಬರಿಯ ಸ್ವಾರ್ಥತೆ? ಯಾರಿಗೇನಾದರೂ ಆಗಲಿ; ಯಾರು ಎಲ್ಲಾದರೂ ಸಾಯಲಿ! ನೀವು ಮಾತ್ರ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿದ್ದರಾಯಿತು! ಅದಕ್ಕೇ ಸೋಷಿಯಲಿಸಂ ಬರಬೇಕು ಅಂತಾ ಬಡುಕೊಳ್ಳಿರೋದು ನಾನು...!”

“ಅದೇನೋ ಹೌದು!”

“ಬಡುಕೊಳ್ಳಿರೋದು!”

“ಸಾಕೋ; ಬಾಯಿಮುಚ್ಚೋ!” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಮೇಷ್ಟರು ಮುಂದುವರಿದರು. ಅವರ ಮುಖವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಯಾರೂ ತಮಾಷೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಮೇಷ್ಟರು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದರು; ಸಂಭಾಷಣೆಗೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯವೂ ಬರಬೇಕೆಂದು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿಯೆ ಮಾತಾಡಿದರು.

“ಒಲಿದು ಮದುವೆಯಾಗುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೆ? ಮದುವೆಯಾಗಿ ಒಲಿಯುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೆ?”

“ಎರಡೂ ಒಳ್ಳೆಯದೆ!”

“ನಿನ್ನ ತಲೆ! ಅದು ಹೇಗೆ?”

“ಒಲಿಯುವುದೊಂದು ಹೌದಾದರೆ, ಹಾಗಾದರೇನು ಹೀಗಾದರೇನು?”

“ಹಾಗಾದರೇನು! ಹೀಗಾದರೇನು! ನೀನೂ ಒಬ್ಬ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶರಣನಿ! ಒಲಿದು ಮದುವೆಯಾದರೆ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನ ಎಷ್ಟು ರಸಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುಖವಾಗಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ! ಒಲಿಯದೆ ಮದುವೆಯಾದರೆ ಗತಿ? ಆ ಗಂಡ ಪಿಶಾಚಿಯಾಗಿರಬಹುದು! ಮುದುಕನಾಗಿರಬಹುದು! ಕೊಳಕನಾಗಿರಬಹುದು! ರೋಗಿಯಾಗಿರಬಹುದು! ಕ್ರೂರಿಯಾಗಿರಬಹುದು!”

“ಅದು ಬೇರೆಯ ವಿಚಾರ. ನೀ ಹೇಳಿದ್ದೇನು? ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಒಲಿದು ಬಾಳುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದಲ್ಲವೆ? ಈಗ ನೀನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲ...!”

“ಹೌದು ಕಣೋ, ಆ ಪಾಯಿಂಟ್ ಬಹು ಮುಖ್ಯ...”

“ಪಾಯಿಂಟಂತೆ ಪಾಯಿಂಟ್! ನಿಮ್ಮಂಥವರೇ ಸಾವಿರಾರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕಾಮದ ನರಕಕ್ಕೆ ಬಲಿಗೊಡುತ್ತಿರುವುದು. ಈಗ ನೋಡಿ....ನನಗೊಂದು ಕೇಸ್ ಈಗ ತಾನೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ...” ಎಂದು ಮೇಷ್ಟರು ಹೆಸರು ಸ್ಥಳ ಒಂದನ್ನೂ ಹೇಳದೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದರು.

“ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಹುಡುಗಿ ತಾನು ಮದುವೆಯಾಗುವವನನ್ನು ಒಲಿದಿಲ್ಲ.”

“ಇಲ್ಲ! ಇಲ್ಲ! ಖಂಡಿತ ಇಲ್ಲ!” ಎಂದರು ಮೇಷ್ಟರು.

“ಮದುವೆಯಾದಮೇಲೆ ಒಲಿಯಬಾರದೇನು?”

“ಹೌದು! ಹೌದು! ಒಲಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತು?”

“ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತೆ? ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತೆ? ಆ ಹುಡುಗಿ ಎಂಥಾ ಹುಡುಗಿ ಅಂತಾ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯೆ? ಸೀತೆ ಸಾವಿತ್ರಿಯರಿಗೇನು ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಒಲಿಯುವುದಿಲ್ಲ.”

“ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ ಒಲಿದಿದ್ದಾಳೆ?”

“ಹೌದು!”

“ಅದು ನಿನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತೇನು?”

ಮೇಷ್ಟರು ಆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದವನ ಕಡೆಗೆ ದುರದುರನೆ ನೋಡಿದರು. ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ತಡೆದು ಹೇಳಿದರು:

“ಆ ಮುಟ್ಟಾಳು ಗಂಡನಿಗೆ ಒಂದು ಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತು ಇವಳು ಎರಡನೆ ಹೆಂಡತಿಯಂತೆ!”

“ಛೇ! ಛೇ! ಹಾಗಾದರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅನ್ಯಾಯ!”

“ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಈ ಮದುವೆ ತಪ್ಪಿಸೋಕೆ ಆಗೋದಿಲ್ಲವೇನೋ?”

“ನೋಡಬೇಕು! ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಯತ್ನಾನೂ ಮಾಡಿ ನೋಡಬೇಕು.”

“ಇಲೋಪ್ ಮಾಡಿದರೆ!”

“ಕಿಡ್‌ನ್ಯಾಪ್ ಅಂತಾ ಆದರೆ!”

“ಅಯ್ಯೋ! ನಿನಗೊಂದು ಹುಚ್ಚು! ಈ ಹಿಂದು ಹುಡುಗಿಯರಿಂದ ಇಲೋಪಿಂಗ್ ಸಾಧ್ಯವೇನೋ?”

ಮೇಷ್ಟರು ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿಗೊಂದು ಕಾಗದ, ಅವಳ ಭಾವೀಪತಿಗೊಂದು ಕಾಗದ ಬರೆದರು. ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು “ಅ ಆ ಇ ಈ” ಎಂದು ರುಜು ಹಾಕಿದರು. ಆ ಕಾಗದಗಳೆರಡೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯೂ ಹಾನಿಕರಗಳಾಗಿದ್ದುವು.

೮

ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಪ್ರಣಯಕ್ಕಾಗಿ ತಾವು ಕಾತರರಾಗಿದ್ದಂತೆಯೆ ಆಕೆಯೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಯಸಿಯಾಗಲು ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ ಎಂದು ಮೇಷ್ಟರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಮೀನಾಕ್ಷಿಗೆ ಅದಾವುದೂ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೇಷ್ಟರ ನೆನಪೂ ಆಕೆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವನವೇರಿಂದಂತೆಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಭಾವುಕರೂ ರಸಿಕರೂ ಶೃಂಗಾರಿಗಳೂ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ತರುಣ ಮೇಷ್ಟರ ಮನಸ್ಸು ತಾರುಣ್ಯಕ್ಕೆರುತ್ತಿದ್ದ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಸಹಜವಾದ ಸರಳವಾದ ಹಾವಭಾವಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಿತೋ ಅವುಗಳೊಂದಕ್ಕೂ ಕಾಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಪ್ರಶಂಸೆಗಾಗಿ ಆಸಿಸಿದ್ದಳೆಂಬುದೇನೂ ನಿಜ. ಅವರು ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಕ್ರಾಪು ಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ್ದಳೆಂಬುದೇನೂ ನಿಜ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತನ್ನೊಳಗೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕಣ್ಣೆರೆದು ಮೊಳೆತು ಉಕ್ಕಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವಧೂತ್ಸಕ್ಕೆ ಮೇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವರತ್ವವನ್ನು ಊಹಿಸಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ ಬಾಲ್ಯಸಹಜವಾದ ನಲಗೆ ಮಾರುಹೋಗಿದ್ದಳೆಂಬುದೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಜ. ಆದರೆ ಆ ವರತ್ವಾರೋಪಣೆಗೆ ಮೇಷ್ಟರೊಬ್ಬರೇ ಪಾತ್ರರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ತರುಣರೂ (ಗೊತ್ತಿದ್ದವರೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದವರೂ ಸೇರಿ) ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಈಗ ಆಕೆಗೆ ಮದುವೆ ನಿಶ್ಚಯವಾದಮೇಲೆ ಆ ಅನೇಕ ಇತರ ತರುಣರಂತೆ ಮೇಷ್ಟರೂ ಅನಾಮಧೇಯರೂ ಅಗಸ್ತ್ಯಭ್ರಾತರೂ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯ ಭಾವೀಪತಿಯೂ ಕೂಡ ಅಸ್ಪಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಯದೆ ನಿಂತುಹೋದರೆ ಮನಸ್ಸು ಬೇರೆ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬಾಧೆಪಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸತಿಯತನವು ವರಣಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪತಿಯತನಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಸೂಡಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಆ ಪತಿಯತನ ನಿರ್ಣಯವು ವಿಧಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಒಪ್ಪಬೇಕು; ಪತಿಯಾಗುವವನೂ ಒಪ್ಪಬೇಕು; ಬಹುಶಃ ಪತಿಯ ಬಂಧುಗಳೂ ಒಪ್ಪಬೇಕು; ಸಮಾಜವೂ ಒಪ್ಪಬೇಕು; ಕಡೆಗೆ ಸರ್ಕಾರವೂ ತಾನೂ ಒಪ್ಪದಿರಬಾರದು! ಹೀಗಿದ್ದಿತು ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಮನಸ್ಸು.

ಸ್ತ್ರೀಯ ಮನೋಮಯ ಕೋಶವು ಪುರುಷನ ಮನೋಮಯ ಕೋಶಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾದುದು. ಮಂಜಾದುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮದುವೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅಮೂರ್ತವಾಗಿಯೆ ಇರುತ್ತದೆ; ಅಸಂಖ್ಯ ಮೂರ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದರೂ ತಪ್ಪಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಮುಕ್ಕಾಲು ಮೂರುವೀಸ ಪಾಲು ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದದ್ದರಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತರಾಗಿ ತಮಗೂ ನೆಮ್ಮದಿ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಾರೆ: ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವವರಿಗೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಾವಿರಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಏಕಾಗ್ರತೆ ಅಥವಾ ಏಕವಿಗ್ರಹತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹವರಿಂದ ಮಾನವನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅನಂತ ಕಲ್ಯಾಣವೂ ಆಗುತ್ತದೆ; ತಪ್ಪಿದರೆ ಅಪಾರ ಕ್ಲೇಶವೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಅನಂತ ಕಲ್ಯಾಣಮಯಿಯೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಪಾರ ಕ್ಲೇಶಕಾರಿಣಿಯೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಧಾರಣ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಸಾಮಾನ್ಯ ದೈನಂದಿನ ಸಂಸಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯುತ್ತಮಳೂ ಆಗಿದ್ದಳು.

ತನಗೆ ಗಂಡನಾಗುವಾತನಿಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ಹೆಂಡತಿ ತೀರಿಹೋಗಿದ್ದಳೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮರುಗಿದಳೆ ಹೊರತು ತಾನು ಎರಡನೆಯ ಹೆಂಡತಿಯಾಗುವೆನಲ್ಲಾ ಎಂದು ಸಂಕಟಪಡಲಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪ ಅಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವೆ ಆಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಅವಳ ನಂಬುಗೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ, ಊಟ ಬಟ್ಟೆ, ಒಡವೆ ವಸ್ತು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ತನಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದನ್ನೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೀತಿಯ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ತನ್ನ ಬಾಳಿನ ಪ್ರಾಣಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಉತ್ತಮವಲ್ಲದುದನ್ನು ಆರಿಸುತ್ತಾರೆಯೆ? ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಭಾವೀಪತಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಗಾಗಲೆ ಅನುರಾಗ ಮೊಳೆಯತೊಡಗಿತ್ತು.

ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಚಿಮ್ಮುವ ಪ್ರೇಮವು ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಉಜ್ವಲವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಿಂಚಿನಂತೆಯೆ ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿಯೂ ಚಂಚಲವಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ಅಂತಹ ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೂ ನಿಜವಾದ ದಾಂಪತ್ಯ ಪ್ರೇಮವು ಮೂಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಕ್ಷಣಿಕೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಚಿರಕಾಲ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾಳಿನ ಒರೆಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೂ ಪರೀಕ್ಷೆಗೊಳಗಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಚಿರ ಪ್ರೇಮವು ಮಿಂಚಿನಂತಲ್ಲ; ನಂದಾದೀಪದಂತಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ನಂದಾದೀಪಕ್ಕೆ ಪ್ರೇಮತೈಲವನ್ನು ತುಂಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಹೊನ್ನಿನ ಹಣತೆಯಾಗಿದ್ದಳು ನಮ್ಮ ಮೀನಾಕ್ಷಿ.

ಮೀನಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಭಾವೀಪತಿಗೂ ಅದು ವೇದ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಹೃದಯ ಪರಿಚಯ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಾಗಿತ್ತು. ಆತನ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಮದುವೆಯಾಗುವವನ ದೃಷ್ಟಿಯಂತಲ್ಲದೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಳಗಿ ಪಕ್ಷವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಧಾರೆಗೆ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಆತನಿಗೆ ಕೈಸೇರಿದ ಮೇಷ್ಟರ ಹೆಸರಿಲ್ಲದ ಎಡಗೈ ಬರಹದ ನಾಟ್‌ಪೆಯ್ಡ್ ಕಾಗದದಿಂದ ಯಾವ ಭಯಂಕರವಾದ ಅನಾಹುತವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ಓದಿ ಆತನ ಚಿತ್ತ ತತ್ತರಿಸಲಿಲ್ಲ ಎಂದಲ್ಲ. ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಬಾಳನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಲು ಅದು ಸಮರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸದವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಮೀನಾಕ್ಷಿಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗಿಟ್ಟನು.

ಮೇಷ್ಟರು ಮೀನಾಕ್ಷಿಗೆ ಬರೆದ ಕಾಗದ ಆಕೆಯ ಕೈಗೆ ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ತಂದೆಯ ಅದನ್ನು ಓದಿ ಹರಿದುಹಾಕಿದರು.

ತಮ್ಮ ಎರಡು ಕಾಗದಗಳ ಸುಂಟರುಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ವಿವಾಹವು ಹಾರಿಹೋಗುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ಆಕೆಯ ಮದುವೆ ಸಾಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರಿ ಗಂಡಹೆಂಡಿರು ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ

ಸಂಸಾರಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು; ಕೋಪವಾಯಿತು; ಜುಗುಪ್ಸೆಯಾಯಿತು; ಕರುಣು ಮೂಡಿತು.

ನಿರಾಶೆಯ ಕಾವಲಿಯಿಂದ ದುರಾಶೆಯ ಬೆಂಕಿಗೆ ಸಿಡಿಯಿತು ಅವರ ಮನಸ್ಸು. ಆದರೆ ಅವರು ಅದನ್ನು ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗದು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಕಾಮಪಿಶಾಚಿಯ ಕೈಗೆ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಿನಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡುವ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ ರಾಮನಂತೆ ಮಿನಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಕಾಮುಕ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದು ಆಕೆಯ ಮಾನವನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿ ಒಂದು ಹರಿತವಾದ ಚೂರಿಯನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡರು. ಮಿನಾಕ್ಷಿಯ ಪತಿಯ ಮನೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚಿದರು. ಚೂರಿಯನ್ನು ಒಳಚೇಬಿನಲ್ಲಿ ಇರುಕಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆದರು.

ಸಂಜೆ ಕಪ್ಪುಕಪ್ಪಾಗಿತ್ತು. ಭವ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಅವರ ತಾರಸಿ ಮನೆ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳಿಂದ ದೀಪ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಮನೆಯ ಮುಂದಣ ಹೂದೋಟದಲ್ಲಿ ಯಾರೊ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಷ್ಟು ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದ ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ಏತಕ್ಕೂ ಏನೊ ಎದೆಯಳುಕಿತು. ಸುಮ್ಮನೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದುಬಿಡೋಣ ಎನ್ನಿಸಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮಿನಾಕ್ಷಿ ಇರುವುದನ್ನು ನೆನೆದರು. ರಾಕ್ಷಸ ಪತಿಯ ಕಾಮದಂಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ ಆ ಕೋಮಲೆ? ಸುಸಂಸ್ಕೃತನೂ ರಸಿಕನೂ ಸುಂದರನೂ ಆದ ನನ್ನನ್ನು ಒಲಿದು ಕಾಡುಮನುಷ್ಯನ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾದಳಲ್ಲವೆ ಆ ಕೋಮಲೆ, ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದ ಮೇಷ್ಟರನ್ನು ಯಾರೊ ಕರೆದಂತಾಯಿತು. ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ನೋಡಿದರು. ಹೂದೋಟದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿಸಿದರು.

“ತಾವು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ನೋಡಬೇಕೆ? ನನ್ನಿಂದ ಸಹಾಯವಾಗುವುದಾದರೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಯಾರದಾದರೂ ಮನೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದೀರೇನು?”

ಎಂತಹ ಇಂಪಾದ ಧ್ವನಿ ! ಏನು ಸಭ್ಯತೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ! ಮೇಷ್ಟರು ತೊದಲುತ “ಹೌ...ಹೌದು!” ಎಂದರು.

“ಯಾರು ? ಯಾರ ಮನೆ?”

ಮೇಷ್ಟರು ಹೇಳಿದರು.

ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಗೇಟು ತೆರೆದು “ಒಳಗೆ ಬನ್ನಿ; ದಯವಿಟ್ಟು ಒಳಗೆ ಬರೋಣವಾಗಲಿ!” ಎಂದಿತು. ಮೇಷ್ಟರು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳಿಂದ ಪ್ರದೀಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಜಗಲಿಗೆ ಹೋದರು.

ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ “ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿ, ದಯವಿಟ್ಟು ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿ.”

ಮೇಷ್ಟರು ಮಂಕು ಹಿಡಿದವರಂತೆ ಸೋಫಾದ ಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಂಡರು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಒಳಗೆ ಹೋದರು.

ಮೇಷ್ಟರು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದರು. ಆ ಮನೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಸಿಕತೆಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ಬೀಡಾಗಿ ತೋರಿತು. ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾಸಿದ್ದ ರತ್ನಗಂಬಳಿಗಳು, ಗೋಡೆಗೆ ತಗುಲಿಸಿದ್ದ ಪಟಗಳು, ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿದ್ದ ಹೂವಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಕನ್ನಡಿ ಬೀರುವಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಲೈಬ್ರರಿ, ಒಂದೊಂದು ಮೇಷ್ಟರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾದ ವಾಣಿಯಿಂದ

“ಓಹೋ, ತಾವು ಆಕೆಯ ಮನೇಮೇಷ್ಟರೇನು? ಬಹಳ ಸಂತೋಷ! ಬಹಳ ಸಂತೋಷ! ತಾವು ಬಂದದ್ದು” ಎಂದು ಕೈ ನೀಡಿದರು. ಮೇಷ್ಟರು ಎದ್ದುನಿಂತು ಕೈ ನೀಡಿದರು! ಹಸ್ತಲಾಘವವಾದ ಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರೂ ಎದುರುಬದುರಾಗಿ ಸೋಫಾಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಪತಿ ಎಂದು ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಪತಿ ಸರಸವಾಗಿ ಮಾತಾಡತೊಡಗಿದರು. ಮೇಷ್ಟರು ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಮೇಲಂತೂ ಕವಿಗಳು, ಕಾವ್ಯಗಳು, ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಸಂಭಾಷಿಸಿದರು. ಅವರು ಆ ಮನೆ ಮತ್ತು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಸಭ್ಯತೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾರುಹೋದರು. ನಾನೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹೆಣ್ಣಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಪಂಚಾಗ್ನಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ ಎಂದುಕೊಂಡಿತು ಅವರ ಒಳಮನಸ್ಸು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾಫಿಯ ಗಿಂಡಿಯನ್ನೂ ತಿಂಡಿಯನ್ನೂ ತಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಸೊಗಸು ಸೂಸುವಂತೆ ಸೀರೆಯುಟ್ಟು, ನಸುಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ನಾಣ್ಗೆಂಪೇರಿ ಮೀನಾಕ್ಷಿಯೂ ಬಂದಳು.

ಕಾಫಿ ತಿಂಡಿಯನ್ನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟು, ಎದ್ದುನಿಂತು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ದೂರದೊಂದು ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ (ಗಂಡನ ಕಣ್ಣಸನ್ನೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ) ಕೂತುಕೊಂಡಳು.

ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಯಾವ ಖಿಶಾಚಿಯ ಕೈಗೂ ಸಿಕ್ಕಿ ಗೋಳಾಡುವಂತೆ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ದೇವರನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದ ದೇವಿಯಂತೆ ತೋರಿದಳು. ಆ ನಾಗರಿಕತೆಯ, ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ, ಆ ಸಭ್ಯತೆಯ, ಆ ರಸಿಕತೆಯ, ಆ ಸೌಹಾರ್ದದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಮೇಷ್ಟರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅದುವರೆಗೆ ತಪ್ಪುಭಾವನೆಯಿಂದ ಮೂಡಿದ್ದ ದುರಾಶೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿದ್ದ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೂಡಿದಂತಾಯ್ತು. ತಮ್ಮ ಕೋಟಿನ ಒಳಗೆ ಎದೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಚೂರಿ ತಮ್ಮ ಎದೆಯೊಳಗೇ ಹೊಕ್ಕಂತೆ ಅನುಭವವಾಯಿತು. ಮೀನಾಕ್ಷಿಯೊಡನೆಯೂ ಆಕೆಯ ಪತಿಯೊಡನೆಯೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಿಂಡಿ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಆ ಚೂರಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ಜುಗುಪ್ಸೆಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಅಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಎಡಗೈಯನ್ನು ಕೋಟಿನೊಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಈಚೆಗೆ ತೆಗೆದು ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪದಲ್ಲಿ ತಳತಳನೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅದನ್ನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟರು.

ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಕಣ್ಣು ಬಾಯಿ ತೆರೆದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಆಕೆಯ ಪತಿಯೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ “ಅದೇನದು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಮೀನಾಕ್ಷಮ್ಮನವರಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ತಮಗೊಂದು ಚಾಕು ಬೇಕು ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದರು. ತಂದುಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಇದುವರೆಗೂ ಅದನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಮೇಷ್ಟರು ತಿಂಡಿ ತಿನ್ನುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕಾಫಿ ಕುಡಿದರು. ಅವರ ಕಣ್ಣು ತೊಯ್ತು; ಮಾತು ತೊದಲತೊಡಗಿತ್ತು.

ಮೀನಾಕ್ಷಿಯ ಪತಿ ಆ ಚಾಕುವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ನೋಡುತ್ತಾ “ಅಬ್ಬಾ, ಎಷ್ಟು ಹರಿತವಾಗಿದೆ!” ಎಂದರು. ಕಾಫಿ ಕುಡಿದು ಪೂರೈಸಿದ ಮೇಷ್ಟರು ಹಠತ್ತಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ರಭಸದಿಂದಲೇ ಹೇಳಿದರು: ನಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಲ್ಲಾ ಒಂದೊಂದು ಚೂರಿ ಕೊಡಬೇಕು, ಸ್ವಾಮೀ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪುಂಡರು ಪೋಕರಿಗಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊನ್ನೆ ನೋಡಿ ಒಬ್ಬ ಜಟಕಾವಾಲನಂತೆ...” ಎಂದು ಕತೆ ಹೇಳಿದರು.

ಆ ಕತೆ ಹೇಳಿದಮೇಲೆ, ಏಕೊ ಏನೊ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಯಿತು.

“ನಾನು ಹೊರಡ್ತೇನೆ, ಸ್ವಾಮಿ.”

“ಹೊತ್ತಾಯ್ತು, ಊಟಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು!”

“ಇಲ್ಲ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಒಬ್ಬರೇ ಕಾಯ್ದಿರಾರೆ.”

“ಅವರನ್ನೊಂದು ದಿನ ಕರಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ” ಎಂದಳು ಮಿನಾಕ್ಷಿ.

“ಆಗಲಿ ತಾಯಿ” ಎಂದರು ಮೇಷ್ಟರು.

“ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರುತ್ತಾ ಇರಿ” ಎಂದರು ಮಿನಾಕ್ಷಿಯ ಪತಿ.

“ಇವತ್ತಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಗಂಗಾಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದಂತಾಯ್ತು ನನಗೆ. ನಾನೂ ಬರ್ತೀನಿ; ನಮ್ಮಮ್ಮನ್ನೂ ಕರೆಕೊಂಡು ಬರ್ತೀನಿ” ಎಂದು, ಮೇಷ್ಟರು ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಬೀಳ್ಕೊಂಡರು.

* * * *

ಯಾರೂ ಅರಿಯದ ವೀರ

ಆಷಾಢಮಾಸ. ಸುಮಾರು ರಾತ್ರಿ ಎಂಟು ಗಂಟೆ ಸಮಯ. ಕಗ್ಗತ್ತಲು ಕಣ್ಣು ತಿವಿಯುವಂತಿತ್ತು. ಜಡಿಮಳೆ ಜಿರೆಂದು ಕರೆಕರೆ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜಮಖಾನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಲ್ಯಾಂಪಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಲಿಂಗ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಕೈಲೊಂದು ಲಾಟೀನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದು “ಅಯ್ಯಾ, ಹೊಳೇ ನೀರು ಏಳನೇ ಮೆಟ್ಟಿಲಿಗೇರಿದೆ” ಎಂದ.

ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ಗಾಬರಿಯಿಂದ ತಟಕ್ಕನೆ ಎದ್ದು “ಎಲ್ಲಿ, ನೋಡೋಣ ಬಾ” ಎಂದು ಕಂಬಳಿ ಕೊಪ್ಪೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಟರು.

ಇಬ್ಬರೂ ಹೊಳೆಗೆ ಹೋಗಿ ಐದಾರು ಮೆಟ್ಟಿಲು ಇಳಿದು ನಿಂತರು. ನೊರೆಯಿದ್ದ ಕೆಂಬಣ್ಣದ ತೆರೆಗಳು ಅವರ ಕಾಲಿಗೆ ಬಂದು ಬಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ತುಂಗಾನದಿಯ ಪ್ರವಾಹ ಉಕ್ಕಿಯುಕ್ಕೆ ನೊರೆನೊರೆಯಾಗಿ ಭೋರೆಂದು ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಲಾಟೀನಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆಗಳು ಪಳಪಳ ಮಿಂಚುತ್ತಿದ್ದುವು. ಮಳೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಹಾಗೆಯೇ ಆರನೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲಿಗೆ ನೀರೇರಿ ಮುಚ್ಚಿತು.

ಐದನೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲಿಗೆ ಹತ್ತಿ ನಿಂತರು.

ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ಲಿಂಗನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ “ನಿನ್ನೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಏರಿತ್ತೋ ನೀರು?” ಎಂದರು.

“ನಿನ್ನೆ ಇಷ್ಟು ನೀರು ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಂಟನೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು. ಆದರೂ ನಿನ್ನೆ ಕೆರೆಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಾ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತಂತೆ. ಕೆಳಮನೆ ರಂಗಪ್ಪಗೌಡರ ಮಗ ರಾಮು ಸಿಕ್ಕಲೇ ಇಲ್ಲವಂತೆ. ಬಹಳ ಅನಾಹುತ ಆಯಿತಂತೆ” ಎಂದ ಲಿಂಗ.

ಗೌಡರ ಮುಖವು ಭಯದ ಚಿಹ್ನೆ ತೋರಿ ಗಂಭೀರವಾಯಿತು. “ಇಂದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೇಗಿದೆಯಂತೆ? ನಿನಗೇನಾದರೂ ಗೊತ್ತೇ?” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಗ್ಗತ್ತಲಿನ ಕಡೆ ಕುರುಡಾಗಿ ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಾ ನಿಂತರು.

“ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಜೋರಾಗಿದೆಯಂತೆ. ಶೃಂಗೇರಿ ಆ ಕಡೆಯಂತೋ ಒಂದು ನಿಮಿಷ ಬಿಡದೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದೆಯಂತೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಲಿಂಗನು ಲಾಟೀನಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿ “ಅಯ್ಯಾ, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿ! ನೀರು ಐದನೆ ಮೆಟ್ಟಿಲಿಗೇರುತ್ತಾ ಇದೆ” ಎಂದ. ಗೌಡರು ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿ, ಎದೆ ನಡುಗಿ, ಮುಖ ಕಪ್ಪಾಗಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಪೆಚ್ಚಾದರು.

ಇಬ್ಬರೂ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋದರು. ಗೌಡರು ಕಂಬಳಿ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ, ಬಿಸಿನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು, ಜಮಖಾನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಒರಗಿಕೊಂಡು ಆಲೋಚನಾಪರರಾದರು. ಲಿಂಗನು ಲಾಟೀನಿನ ದೀಪವನ್ನು ಸಣ್ಣಗೆ ಮಾಡಿ, ಕಂಬಳಿ ಕೊಡವಿ, ಗಳುವಿನ ಮೇಲೆ ಹರಡಿ, ಅಡಿಗೆಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋದನು.

ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಗೌಡರ ಹೆಂಡತಿ ನಾಗಮ್ಮ “ಅದೇನು ಲಿಂಗ? ಲಾಟೀನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರಲ್ಲಾ. ಹೊಳೆ ಬಹಳ ಬಂದಿದೆಯೇನು?” ಎಂದರು. ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಮಗ ತಿಮ್ಮ, ಎಂಟು ವರ್ಷದ ಮಗಳು ಸೀತೆ, ಇಬ್ಬರೂ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಹೊಳೆ ಏರುವ ಮಾತು ಕೇಳಿ, ಉಣ್ಣುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತೆರೆದ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚದೆ, ತೆರೆದ ರೆಪ್ಪೆ ಹಾಕದೆ, ಇಟ್ಟ ಕೈ ತೆಗೆಯದೆ ನಾಗಮ್ಮ

ಲಿಂಗ ಇವರ ಸಂಭಾಷಣೆ ಕೇಳುತ್ತಾ ಕುಳಿತರು.

“ಹೌದಮ್ಮಾ, ಹೊಳೆ ಯದ್ದೂತದ್ದೂ ಏರುತ್ತಾ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲ್ಕೆಯೂ ಇಪರೀತವಂತೆ. ನಿನ್ನೆಯೇ ಕೆರೆಹಳ್ಳಿಯೆಲ್ಲಾ ತೇಲಿ ಹೋಯಿತಂತೆ. ಪಾಪ! ಅ ಕೆಳಮನೆ ರಂಗಪ್ಪಗೌಡರ ಮಗ ರಾಮು ಇನ್ನೂ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಂತೆ!”

ನಾಗಮ್ಮ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ ಮಕ್ಕಳ ಕಡೆ ನೋಡಿದರು. ಏಕೆ ನೋಡಿದರೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಅವರು ಉಣ್ಣದೆ ಕುಳಿತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ತಾವೇ ಹೋಗಿ ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಉಣ್ಣಿಸತೊಡಗಿದರು. ಸೀತೆ ತುತ್ತು ತಿನ್ನುತ್ತಾ “ಅಮ್ಮಾ, ರಾಮು ಏನಾದ?” ಎಂದಳು.

ನಾಗಮ್ಮ “ಏನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ನೀ ಉಣ್ಣು ಸುಮ್ಮನೆ”

ತಿಮ್ಮ “ಏನಮ್ಮಾ ಅದು ಲಿಂಗ ಹೇಳಿದ್ದು?” ಎಂದ.

ನಾಗಮ್ಮ “ಏನಿಲ್ಲ ಮಗೂ, ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಏರುತ್ತಿದೆಯಂತೆ, ಅಷ್ಟೇ. ನೀನು ಊಟಮಾಡು” ಎಂದರು. ಲಿಂಗನ ಕಡೆ ನೋಡಿ “ಅಷ್ಟೇ! ಅಲ್ಲವೇನೊ ಲಿಂಗ?” ಎಂದರು.

ಲಿಂಗ ತಲೆದೂಗಿ ಸಮ್ಮತಿಸಿ “ಅಷ್ಟೇ, ಇನ್ನೇನು! ‘ನೀವು ಉಣ್ಣೆ’ ತಿಮ್ಮಯ್ಯ” ಎಂದ.

ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ಜಗಲಿಯಿಂದ “ಲಿಂಗಾ!” ಎಂದು ಕರೆದರು. ಲಿಂಗನಿಗೆ ಕಿವಿ ಕೊಂಚ ಮಂದ; ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಕರೆದರು. ಆಗ ನಾಗಮ್ಮ “ಏ ಲಿಂಗ! ಹೊರಗೆ ಕರೆಯುತ್ತಾರೋ! ಹೋಗೋ!” ಎಂದರು. ಲಿಂಗನು ತಟಕ್ಕನೆ ಎದ್ದು ತನ್ನ ಚೊಟ್ಟಕಾಲು ಓರೆಯಾಗಿ ಹಾಕುತ್ತಾ ಹೋದ. ಪಾಪ! ಅವನ ಬಲಗಾಲು ಎಡಗಾಲಿಗಿಂತ ತುಸು ಮೋಟ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ.

ಲಿಂಗನು ಜಗಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೇಳಿದನು “ಯಾಕಯ್ಯಾ ಕರೆದದ್ದು?”

ಗೌಡರು ಎಂದರು “ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಾ. ನೀರು ಈಗಷ್ಟು ಏರಿದೆ?”

ಲಿಂಗನು ಲಾಟೀನಿನ ಬತ್ತಿ ಏರಿಸಿ, ದೀಪ ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿ, ಕಂಬಳಿ ಕೊಪ್ಪೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೊಳೆಯ ಕಡೆ ನೋಡಿದನು. ಅವನು ಹೋದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗೌಡರು “ನಾಗಾ!” ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ಎಂಟು ವರ್ಷದ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನು ಮುರಬೇಯಿಸುವ ಒಲೆಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಓಡಿ ಬಂದು, ಮುಂಡಿಗೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು “ಏನಯ್ಯಾ?” ಎಂದ.

ಗೌಡರು “ದನ ಎಲ್ಲಾ ಕಟ್ಟಿದ್ದೀರೇನೋ?” ಎಂದರು.

“ಹೌದಯ್ಯ ಎಲ್ಲಾ ಕಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ತುಂಗದನ ಪುಟ್ಟಗುಡ್ಡ ಯಲ್ಲು ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ.”

“ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು!” ಎಂದು ಗೌಡರು ದಿಂಬಿನ ಮೇಲೆ ಒರಗಿಕೊಂಡರು. ನಾಗ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಚಳಿಕಾಯಿಸಲು ಮುರುವಿನ ಒಲೆಗೆ ಜಾರಿದ.

ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹೊಳೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಲಿಂಗ ಬಂದ. ಗೌಡರು “ನೀರೇರಿದೆಯೇನೋ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

ಲಿಂಗ ಲಾಟೀನು ಕೆಳಗಿರಿಸಿ, ಕಂಬಳಿ ಕೊಡುವುತ್ತಾ “ನಾಲ್ಕನೆ ಮೆಟ್ಟಿಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟು ಮುಟ್ಟು ಬಂದದೆ”

“ಹಾಗಾದರೆ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಹೋಗಿ ದನಗಳ ಕೊರಳ ಕಣ್ಣೆ ಎಲ್ಲಾ ಬಿಚ್ಚಿ ಬಾ” ಎಂದು ಗೌಡರು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಕೂತರು.

ಲಿಂಗ ತನ್ನ ಮಗ ನಾಗನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಹೋದ. ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾಗಮ್ಮ ನೀರು ತಂದಿಟ್ಟು “ಬಳ್ಳೆ ಹಾಕಿದೆ” ಎಂದರು. ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ಎದ್ದು ತಂಬಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾಯಿ ಮುಕ್ಕಳಿಸಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ತಿಮ್ಮ ಸೀತೆ ಇಬ್ಬರೂ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಜಗಲಿಯ ಮೇಲಿನ ಲ್ಯಾಂಪಿನ

ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗನೂ ಅವನ ಮಗ ನಾಗನೂ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಬಂದು ಕಾಲು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಜಗಲಿಯ ಕೆಸರಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತರು. ಲಿಂಗ, ನಾಗ ಇವರೊಡನೆ ತಿಮ್ಮ, ಸೀತೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ತುಂಬಾ ಸಲಿಗೆ.

ತಿಮ್ಮ “ಲಿಂಗಾ, ಹೊಳೆ ಪೂರಾ ಏರಿದೆಯೇನೋ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

ಲಿಂಗ “ಇಲ್ಲಯ್ಯಾ, ಯಾವಾಗಲೂ ಏರುವಂತೆ” ಎಂದ.

ಲಿಂಗನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸೀತೆ ಇವರ ಸಂಭಾಷಣೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಇನ್ನೇತರ ಮೇಲೋ ಹೋಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಸಲ ಲಿಂಗನ ಕಾಲುಗಂಟುಗಳ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು; ಒಂದು ಸಲ ಕೈಗಂಟುಗಳ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು; ಸೋಜಿಗವಾಯಿತು.

ಕಡೆಗೆ ನಾಚಿಕೆಗಿಂತ ಕುತೂಹಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಲು “ಲಿಂಗ, ಇದೇನು ಕಲೆಗಳೋ, ನಿನ್ನ ಕಾಲ್ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕೈಗಂಟಿನಲ್ಲಿ” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ಲಿಂಗನ ಮುಖ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಬಾಡಿತು. ಬಾಯಿಂದ ಮಾತೆ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರೂ ತುಂಬಿತು. ಮರುಕೊಳಿಸಿದ ಹಿಂದಿನ ದುಃಖ ತಡೆದುಕೊಂಡು ದೈನ್ಯದಿಂದ “ಅದೆಲ್ಲಾ ಕಟ್ಟೊಡು ನಿಮಗೇಕೆ, ಸೀತಮ್ಮಾ?” ಎಂದ.

ತಿಮ್ಮಗೆ ಲಿಂಗನ ಆ ಸ್ಥಿತಿ ನೋಡಿ ಕನಿಕರದೊಂದಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯೂ ಆಯಿತು. ಸೀತೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಅವನೆ, “ಲಿಂಗಾ, ಸಂಕೋಚವೇಕೊ, ನಮ್ಮೊಡನೆ ಹೇಳಬಾರದೆ?” ಎಂದ.

“ಹೇಳದೆ ಏನು ತಿಮ್ಮಯ್ಯ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ? ಇವು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕೋಳಹಾಕಿದ್ದ ಗುರುತು.”

ಲಿಂಗನಂಥ ಮುಗ್ಧನಿಗೆ ಜೈಲಾದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಮ್ಮವಿನ ಹೂವಿನಂಥ ಎದೆಗೆ ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಂತಾಗಿ “ಏನು? ನಿನಗೂ ಜೈಲಿ? ಯಾವ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಪ್ಪಾ ನಿನಗೂ ಜೈಲು ಮಾಡಿದವನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

“ನಾನು ಮೊದಲು ಮಾವಿನಹಳ್ಳಿ ರಂಗೇನಾಯ್ಕರ ಮನೇಲಿದ್ದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲೇ ಐದಾರು ವರ್ಷ ಜೀತಮಾಡಿದೆ, ತಿಮ್ಮಯ್ಯ, ಏನು ಮಾಡೋದು. ಯಾರ್ಯಾರ ಜೊತೆಯಲ್ಲೋ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಕಳ್ಳು ಕುಡಿಯೋದು ಕಲಿತೆ. ಒಂದು ದಿನ ಬೈಗಿನ ಹೊತ್ತು; ಕಳ್ಳು ಕುಡಿದೆ, ತಲೆಗೆರಿತು. ಕಳ್ಳಿನವನು ಏನು ಸೇರಿಸಿದ್ದನೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅಮಲು ಬರಲಿ ಅಂತ. ದಾರೀಲಿ ಬರ್ರಾ ಇದ್ದೆ. ರಂಗೇನಾಯ್ಕರ ಮಗ ಶೇಷನಾಯ್ಕ ಅಂತ ಇದಾರೆ. ಅವರಿಗೂ ಕುಡಿದು ತಲೆಗೆ ಅಮಲೇರಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದು ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬೈದರು. ನನಗೂ ಕುಡಿದ ಮತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಡೇರ ಮಕ್ಕಳು ಅಂತ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬೈದೆ. ಆಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಮಾರಾಮಾರಿಯಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪೂರಾ ಪೆಟ್ಟಾಯ್ತು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪಿರಾದ್ಯು ಕೊಟ್ಟರು. ನಾನು ಬಡವ, ಅದರಿಂದ ಜೈಲಾಯ್ತು.”

ಕಡೆಯ ಏರಡು ಮಾತು ಹೇಳುವಾಗ ಅವನ ಕಂಠ ಗದ್ದದವಾಯಿತು. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರುಕ್ಕಿ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ಮಗ ನಾಗನೂ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ. ಸೀತೆಯ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿಯೂ ನೀರು ತುಂಬಿ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ತಿಮ್ಮ ಏನನ್ನೋ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಲಿಂಗನ ಎದೆಯೆಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ತಣಿತ ಮೇಲೆ, ತಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಾಡುವ ಮುದ್ದು ಮಾತಿನಿಂದ “ಲಿಂಗಾ, ನಿನಗೆ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟ ಕೊಟ್ಟರೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದ.

“ತಿಮ್ಮಯ್ಯಾ, ಈಗ ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿ ನೆನದುಕೊಂಡು ಅತ್ತರೆ ಏನು ಬಂದ ಹಾಗಾಯ್ತು? ನಾನು ಜೈಲಿನಿಂದ ಬರಬೇಕಾದರೆ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ನನ್ನ ಮಗ ಪರದೇಶಿಯಾಗಿ ಯಾರ್ಯಾರ ಕೈಗಲ್ಲಾ ಹಾರೈಸಿಕೊಂಡು ಅಲೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ.”

“ಹಾಂಗಾದರೆ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದೆಯೋ, ಲಿಂಗ?” “ಎರಡು ವರ್ಷ, ತಿಮ್ಮಯ್ಯಾ, ಎರಡು ವರ್ಷ! ಅದರ ಮೇಲಾದರೂ ಸುಖ ಅಂತೀರೋ! ಅದೂ ಇಲ್ಲ. ನಂಟರಿಷ್ಟರೆಲ್ಲ ನನ್ನ ದೂರ ಮಾಡಿದರು. ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದವನೆಂದು. ಮಗನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಲೆದೂ ಅಲೆದೂ ಸುಟ್ಟು ಸುಣ್ಣಾಗಿದ್ದೆ. ಕಡೆಗೆ ಯಾರೋ ಶಿವನೂರು ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಗೌಡರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗು ಎಂದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ. ಮಾರಾಯರು, ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ, ಅನ್ನ ಬಟ್ಟೆ ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ತುಹೋದವನ ಬದುಕಿಸಿದರು.”

ಲಿಂಗ ತನ್ನ ಕತೆ ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಲು, ತಿಮ್ಮ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು, “ಲಿಂಗಾ, ನೀನಿನ್ನು ನಮ್ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲೇ ಬೇಡ, ನಾಗನೂ ಹಾಂಗೇ.” ಎಂದ.

“ಆಗಲಿ ನನ್ನೊಡೆಯ, ಹಾಂಗೇ ಆಗಲಿ.”

೨

ಸಿಡಿಲು, ಗುಡುಗು, ಮಿಂಚು, ಗಾಳಿ, ಮಳೆ-ಇವುಗಳಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಹುಚ್ಚೆದ್ದ ಭೈರವಿಯಾಗಿತ್ತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮಲಗಿದ್ದರು. ಲಿಂಗ ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ಇಬ್ಬರೇ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೋಗಿ ಹೊಳೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆರೆಯ ನೀರು ಬೇಗ ಬೇಗ ಏರುತ್ತಿತ್ತು.

“ಲಿಂಗಾ, ದೋಣಿ ಎಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದೀಯೆ? ಮನೆ ಬಿಡಬೇಕಾಗಿ ಬರಬಹುದು.”

ಲಿಂಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ “ಆ ಹುಳಿ ಮಾವಿನಮರದ ಬೇರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದೆ! ನೀರೇರಿತೋ ಏನೋ? ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಲಾಟೇನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಓಡಿದ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರೂ ಅವನ ಹಿಂದೆಯೇ ಓಡಿದರು. ಹೋಗಿ ನೋಡಲು ಲಿಂಗ ಊಹಿಸಿದಂತೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ನೆರೆ ಮಾವಿನಮರದ ಬುಡವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಏನೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮನೆ ಹೊಳೆಯ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ಮನೆಯ ಹಿಂದುಗಡೆ ಏನೋ ಬಿದ್ದ ಹಾಗೆ ದೊಡ್ಡ ಶಬ್ದವಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿದರು. ಹಿತ್ತಲಕಡೆ ಗೋಡೆ ಬಿದ್ದು ನೀರು ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಿದರೆ ಸರ್ವನಾಶವೆಂದು ಗೌಡರಿಗೆ ತೋರಿತು.

ಕೋಣೆ ಕೋಣೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಮನೆಯವರನ್ನೆಲ್ಲ ಎಬ್ಬಿಸಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲ ಅರೆ ನಿರ್ದಯಲ್ಲಿ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಜಗಲಿಗೆ ನುಗ್ಗಿದರು. ಗೌಡರು ಅವರಿಗೆ ಗಾಬರಿಪಡಬೇಡಿರೆಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ಲಿಂಗನಿಗಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದರು. ಲಿಂಗ ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. “ಲಿಂಗಾ! ಲಿಂಗಾ!” ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ಉತ್ತರ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿ ಗಾಳಿ ಬೀಸತೊಡಗಿತು. ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ಸರಿ ಸುರಿಯಿತು. ಹೊರ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿದ್ದ ತೆಂಗಿನಮರ ಮುರಿದು ಮನೆಗೆ ಹೊದಿಸಿದ ಸತುವಿನ ತಗಡುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಶಬ್ದವಾಯಿತು. ತಿಮ್ಮ, ಸೀತೆ, ನಾಗ ಮೂವರು ಕಿಟ್ಟನೆ ಕಿರಿಚಿಕೊಂಡರು. ನಾಗಮ್ಮನವರೂ “ದೇವರೇ” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೌಡರು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿ, ಲಿಂಗನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಕರೆಯುತ್ತಾ ಓಡಿದರು. ಹೋಗಿ ನೋಡಲು ಲಿಂಗ ಮಾವಿನ ಮರದ ಬುಡ ಸೇರಿ ದೋಣಿ ಬಿಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದ. ಮನೆಯ ಬೆಳಕಂಡಿಗೆ ಒಂದು ಕತ್ತದ ಮಿಣಿ ಕಟ್ಟಿ, ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಾವಿನ ಮರದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ. ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ದೋಣಿ ಬಿಚ್ಚಿ, ಅದರೊಳಗೆ ದಾಟಿದ. ಬೆಳಕಂಡಿಗೆ ಬಿಗಿದ ಹುರಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ.

ಗಾಳಿಯ ಅಬ್ಬರದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಗೌಡರನ್ನು ಕುರಿತು “ಅಯ್ಯಾ, ಹಗ್ಗ ಹಿಡಿದು ಎಳೆಯಿರಿ” ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದ. ಗೌಡರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿದರು. ದೋಣಿ ದಡ ಸೇರಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಳ ಅಂಗಳದಿಂದ ಎಳೆಂಟು ಜನ ಕಿಟ್ಟನೆ ಚೇತೃರಿಸಿದಂತಾಯಿತು.

ಗೌಡರು “ಲಿಂಗಾ, ದೋಣಿ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ! ಬೇಗ!” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಳಗೆ ನುಗ್ಗಿದರು. ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ದಾಟುವುದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸದ ಹೆಂಗಸು ಸೋಮಕ್ಕು ಬಾಯಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕಣ್ಣಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಏದುತ್ತಾ ಓಡಿಬಂದಳು.

ಗೌಡರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಸೋಮಕ್ಕು ಕೂಗಿದಳು: “ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಗೋಡೆ ಬಿದ್ದು ಹೋಯ್ತು! ಜಗಲಿಗೆ ನೀರೇರತ್ತಾ ಇದೆ.”

ಗೌಡರು ಜಗಲಿಗೆ ಬಂದು “ನೀವೆಲ್ಲಾ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಓಡಿ! ಬೇಗ!” ಲಿಂಗ ದೋಣಿ ತರ್ರಾನೆ! ಏ, ನಾಗಾ, ನೀನಿಲ್ಲಿ ಬಾರೋ” ಎಂದರು. ನಾಗ ಗೌಡರ ಸಂಗಡ ಹೋದ.

ನಾಗಮ್ಮ, ತಿಮ್ಮ, ಸೀತೆ, ಲೋಕಮ್ಮ, ಸೋಮಕ್ಕನ ಮಗಳು ದಾಸಮ್ಮ, ಎಲ್ಲರೂ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಓಡಿದರು. ಸೋಮಕ್ಕು ಮಾತ್ರ ಮಾಣಿಗೆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಇಟ್ಟಿದ್ದ “ಪುಟ್ಟ ಗಂಟು” ತರಲು ಓಡಿದವಳು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಗೌಡರು ಜಗಲಿಯ ಮೇಲಿದ್ದ ತಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಬೀರಿನ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆದು ಎರಡು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಈಚೆಗೆ ತೆಗೆದಿಟ್ಟು; ಬೀರಿನ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿ ಬೀಗ ಹಾಕಿದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಂದುಕದ ಬಾಗಿಲನ್ನೂ ತೆರೆದರು. ಆದರೆ ಮತ್ತೇನನ್ನೋ ಯೋಚಿಸಿ ಅದನ್ನು ಪುನಃ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಚ್ಚಿ ಬೀಗ ಹಾಕಿದರು.

“ನಾಗಾ, ಈ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳೋ” ಎಂದರು. ನಾಗ ಒಂದು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡ; ಗೌಡರು ಮತ್ತೊಂದು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡರು. ಲಿಂಗ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ದೋಣಿಗೆ ಹತ್ತಿಸಿ ಅದರ ತುದಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದ. ಗೌಡರು ಓಡಿ ಬಂದು ಎರಡು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನೂ ದೋಣಿಯೊಳಗೆಟ್ಟು, ನಾಗನನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ದೋಣಿಗೆ ಹಾಕಿ, ತಾವೂ ಒಳಗೆ ದಾಟಿ, ಲಿಂಗನಿಗೆ ದೋಣಿ ಹತ್ತುವಂತೆ ಹೇಳಿ, ಒಂದು ಹುಟ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದೋಣಿಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸೀತೆ ನಾಗಮ್ಮನವರನ್ನು ಕುರಿತು “ಅವ್ವಾ ಸೋಮಕ್ಕಿಲ್ಲ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಆಗಲೆ ಮನೆ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದಂತಾಗಿ ಏನೋ ಒಂದು ಚೀತ್ಕಾರದ ಧ್ವನಿಯೂ ಕೇಳಿಬಂದಿತು. ಸೋಮಕ್ಕನ ಆಸೆಯನ್ನು ಅವಳ ಮಗಳು ದಾಸಮ್ಮ ಕೂಡ ಬಿಟ್ಟಳು.

ದೋಣಿ ಬಹಳ ಸಣ್ಣದು. ಐದಾರು ಜನರು ಕೂರುವಂತಾದ್ದು. ತುಂಬಿದ ನೆರೆಯಲ್ಲಂತೂ ಇಬ್ಬರೇ ಸರಿ. ಆಗಲೇ ಅದರೊಳಗೆ ಏಳು ಜನರಿದ್ದರು. ಸಾಲದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಜೊತೆಗೆ ಎರಡು ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಬೇರೆ; ಲಿಂಗನಿಗೆ ಜಾಗವೇ ತೋರದೆ, ಬಗೆಯೇ ಹರಿಯದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತು ದೋಣಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ದಡ ಸೇರುವುದೇ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಲಿಂಗ ತಡಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಗೌಡರು “ಲಿಂಗಾ, ಹೊತ್ತೇಕೋ? ಹತ್ತೋ!” ಎಂದು ಕಳವಳದಿಂದ ಕೂಗಿ ಗದರಿಸಿದರು.

ಲಿಂಗ “ಅಯ್ಯಾ, ಜಾಗವೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ. ಈಗಾಗಲೇ ದೋಣಿಗೆ ಭಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ನಾನೂ ಕೂತರೆ ದೋಣಿ ದಡ ಕಾಣುವ ಬಗೆ?” ಎಂದ.

“ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ ಮಾಡೋದೇನೋ? ಏನಾದರೂ ಆಗಲಿ ಹತ್ತು. ದೇವರು ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾಯಿತು.” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಗೌಡರು ನದಿಯ ಕಡೆ ನೋಡಿದರು. ಅವರ ಮೈ ಸ್ವಲ್ಪ ನಡುಗಿತು.

ಲಿಂಗ “ಹಾಗಾದರೆ ಅಯ್ಯಾ, ಒಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ; ನೀವೆಲ್ಲಾ ದಡ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ದೋಣಿ ಕೊಟ್ಟು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕಳ್ಳಿ. ಅಲ್ಲಿತನಕ ನಾ ಇಲ್ಲೇ ಇರ್ತೇನೆ. ನಿಮಗೇನೂ ಭಯ ಬೇಡಿ” ಎಂದ.

ಗೌಡರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂತು. ಲಿಂಗನಿಗೆ ದೋಣಿ ಹತ್ತುವಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಲಿಂಗ ಮರುಮಾತಾಡದೆ ದೋಣಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟು ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತ. ಗೌಡರು ತಮ್ಮ ತೋಟಾಕೋವಿಯಿಂದ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಬೆದರುಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು.

ದೋಣಿ ಹೊರಟಿತು. ಆ ಗಾಳಿ, ಆ ಮಳೆ, ಆ ಕತ್ತಲು ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಬಂದೂಕಿನ ‘ಢಂ ಢಂ’ ಶಬ್ದಗಳು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಹೊರಟು ಮಲೆನಾಡಿನ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಮರುದನಿಯಾದುವು. ದೂರದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರು ಎಚ್ಚತ್ತು ಗುಂಡಿನ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬೆರಗಾದರು.

ಶಿವನೂರಿಗೆ ಎರಡು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ನುಗ್ಗೇಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದ ರಾಮೇಗೌಡರಿಗೂ ಅವರ ತಮ್ಮ ಸಿದ್ದೇಗೌಡರಿಗೂ ಈಡಿನ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಬೆರಗಿನಿಂದ ಎದ್ದುಕುಳಿತರು. ಸಿದ್ದೇಗೌಡರು ರಾಮೇಗೌಡರನ್ನು ಕುರಿತು “ಅಣ್ಣಾ, ಅದೇನೋ ಈಡು ಕೇಳಿಸಿದುವಲ್ಲ?” ಎಂದರು.

ರಾಮೇಗೌಡರು “ಎತ್ತ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿಸಿದುವೋ?” ಎಂದರು.

“ಕೆಮ್ಮಣ್ಣುಬ್ಬಿನ ಕಡೆಯಿಂದ ಅಂತ ಕಾಣ್ತದಪ್ಪಾ.”

“ಅಲ್ಲಾ ನೋಡಿ. ನಂಗೇಕೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಶಯಾನೆ, ಶಿವನೂರಿನ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೇಳಿಸಿದ ಹಾಂಗಾಯ್ತು.”

“ಏನೋ ಸಂಗತಿ ಇರಬೇಕಪ್ಪಾ. ಏನಾದ್ರಾಗಲಿ. ನಾಲೈದು ಜನ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣ.”

ಸಿದ್ದೇಗೌಡರು ಅವಸರದಿಂದ ಲಾಟೀನು ಹೊತ್ತಿಸಿದರು. ರಾಮೇಗೌಡರು ಮೂಲೆ ಹಿಡಿದು ಮಲಗಿ ಕೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರಂಗನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ, ನಾಲೈದು ಜನ ಗಟ್ಟಿದ ಕೆಳಗಿನವರನ್ನು ಕರೆತರುವಂತೆ ಹೇಳಿದರು.

೩

“ರಾಮಾ! ರಾಮಾ!” ಎಂದು ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳ ಗೋಳಾಟ ಪ್ರವಾಹದ ಅಲೆಗಳ ಸೆಳವಿನ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಏಳುತ್ತಾ ಬೀಳುತ್ತ ತೇಲುವ ದೋಣಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಗಾಳಿಯ ಭೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿತ್ತು. ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು, ಲಿಂಗ ಇಬ್ಬರೂ ಎದೆಗೆಡದೆ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ದೋಣಿಯ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ಲಾಟೀನಿನ ಬೆಳಕು, ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗೆ ಹೆದರಿ ಮೂಲೆ ಸೇರಿತೋ ಏನೋ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ, ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಒಂದಡಿಯ ಜಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಭಾರದಿಂದ ದೋಣಿ ಈಗಲೋ ಆಗಲೋ ಮುಳುಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು.

ಗೌಡರು ದೋಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದು ಹೊಳೆಗೆ ಎಸೆದರು ಆದರೂ ಭಾರ ಕಡಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದೆ ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳು “ರಾಮಾ, ರಾಮಾ” ಎಂದು ಕೂಗಿ ಗೋಳಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ದಿಕ್ಕು ಕೆಟ್ಟ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ದೋಣಿ ಅಲೆಯತೊಡಗಿತು. ಒಂದು ಸಾರಿ ಅದು ಮುಳುಗುವಂತಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರೂ ಒಳಗೆ ನುಗ್ಗಿತು. ಮತ್ತೆ “ರಾಮಾ ರಾಮಾ” ಎಂದು ಬೊಬ್ಬೆ ಹಾಕಿದರು.

ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಲಿಂಗನು ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳ ಗೋಳನ್ನು ಕಂಡು ಎದೆ ಮರುಗಿದನು. ದೋಣಿ ಭಾರದಿಂದ ಮುಳುಗುವುದು ಖಂಡಿತವೆಂದೇ ಅವನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಭಾರವನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡುವ ದಾರಿಯನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದನು; ಬಗೆಯೇ ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಅವನ ಮುಖ ಗಂಭೀರವಾಯಿತು. ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ. ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದ. ಮಳೆಯ

ಭರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಕಾಣುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಣುವ ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಯಾರೂ ನೋಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಹೊಳೆಗೆ ಹಾರಿದರೆ ಭಾರ ಕಡಮೆಯಾಗಿ, ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ದೋಣಿ ದಡಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ಹಾರೈಸಿದ. ತನ್ನನ್ನು ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಕಳೆನೆಂದು ದೂರಮಾಡಿದಾಗ, ಅನ್ನು ಬಟ್ಟೆ ಕೊಟ್ಟು ಸಾಕಿದವರ ಬಳಗವನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಉಳುಹಬೇಕೆಂದು ಮಹಾ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ. ಹುಟ್ಟನ್ನು ದೋಣಿಯ ಒಳಗಿಟ್ಟು ಹೊಳೆಗೆ ಹಾರಲು ಸಿದ್ಧನಾದ.

ಇನ್ನೇನು ಹಾರಬೇಕು! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ತನ್ನ ಮಗನ ನೆನಪಾಯಿತು. ಎದೆ ನಡುಗಿ ಹಿಂಜರಿಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ನಿಂತ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ದೋಣಿ ಮುಳುಗುವಂತಾಗಿ “ರಾಮ! ರಾಮ!! ಅಯ್ಯೋ!” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡರು. ಲಿಂಗ ಬಿಸುಸಯ್ದು. ಎಲ್ಲರೂ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ದೋಣಿ ದಡವನ್ನು ಸೇರಬಾರದೇಕೆ? ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದ. ಮತ್ತೆ, ಅದು ಆತ್ಮವಂಚನೆಯ ಆಲೋಚನೆ ಎಂದು ತಿಳಿದ.

“ಅಯ್ಯೋ!” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ರೋದಿಸಿದರು.

ಲಿಂಗ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡದೆ “ರಾಮ! ರಾಮ!!” ಎಂದುಕೊಂಡು ಹೊಳೆಗೆ ಹಾರಿದ.

ಅವನು ಹಾರಿದ್ದು ಆ ಕಗ್ಗತ್ತಲಲ್ಲಿ, ಆ ಗಾಳಿ ಮಳೆ ಹೊಳೆಗಳ ಭೋರಾಟದಲ್ಲಿ, ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ದೋಣಿಯ ಭಾರ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸರಾಗವಾಗಿ ಹೋಗತೊಡಗಿತು.

ಗೌಡರು “ಲಿಂಗಾ, ದೋಣಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸರಾಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆಯೋ ಭಗವಂತನ ದಯೆಯಿಂದ” ಎಂದರು. ಲಿಂಗನ ದಯೆಯೂ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿತ್ತೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ “ದೀಪ! ದೀಪ!!” ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ತಿರುಗಿ ನೋಡಲು, ಬಳಿಯು ಹೊಳೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಐದಾರು ದೀಪಗಳು ಕಂಡುಬಂದುವು. ದೀಪದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ಜನರು ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಅಂಚಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕೈದು ಬಂದೂಕಿನ ಶಬ್ದಗಳೂ ಕೇಳಿಸಿದುವು. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತೇಲುತ್ತಾ ದೋಣಿ ದಡ ಮುಟ್ಟಿತು.

ನುಗ್ಗೇಹಳಿಯ ರಾಮೇಗೌಡರೂ ಸಿದ್ಧೇಗೌಡರೂ ಓಡಿಬಂದು ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ದೋಣಿಯಿಂದ ಇಳಿಸಿದರು. ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ಉಸೆಂದು ಇಳಿದರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದಡ ಸೇರಿದವಲ್ಲಾ ಬದುಕಿದವಲ್ಲಾ ಎಂಬುದೊಂದೇ ಯೋಚನೆ. ಆ ಆನಂದದ ಸಡಗರದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗನ ನೆನಪು ಆಗದಿದ್ದುದು ಏನೂ ಅತಿಶಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾಗ ಮಾತ್ರ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ನುಗ್ಗೇಹಳಿಯ ಸಿದ್ಧೇಗೌಡರು “ಯಾಕಪ್ಪಾ ಅತ್ತೀಯೆ? ಏನಾಯ್ತು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

ಅವನು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತ “ಅಪ್ಪ!” ಎಂದ.

ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು “ಏನದು, ಸಿದ್ಧೇಗೌಡೆ?” ಎಂದರು.

“ಈ ಹುಡುಗ ಅಪ್ಪಾ ಎಂದು ಅಳಾನೆ!”

ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರ ಮುಖ ಬೆಳಗಾಗಿ ತಟಕ್ಕನೆ ಎದ್ದುನಿಂತು “ಲಿಂಗಾ! ಲಿಂಗಾ!” ಎಂದು ಕರೆದರು. ಕಾಡಿನಿಂದ “ಲಿಂಗಾ! ಲಿಂಗಾ!” ಎಂದು ಮರುದನಿಯಾಯಿತು. ಲಿಂಗ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ದೋಣಿಗೆ ಓಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಘೋರವಾದ ಕಗ್ಗತ್ತಲನ್ನು ಹೊದೆದುಕೊಂಡು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಭೀಕರವಾಗಿಯೂ ವಿಶಾಲವಾಗಿಯೂ ಹರಿಯುವ ಕ್ರೂರ ನದಿಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದರು. ಅವರ ಎದೆ ನಡುಗಿತು. ಕಣ್ಣಿರು ಸುರಿಯಿತು. “ಲಿಂಗಾ! ಲಿಂಗಾ!!” ಎಂದು ರೋದಿಸಿದರು. ನಾಗನೂ ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ಅಳುತ್ತಿದ್ದನು. ತಿಮ್ಮ ಸೀತೆ ಇಬ್ಬರೂ ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

“ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಒಂದು ಬೆಳಕೇ ಹೋಯಿತು” ಎಂದು ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೊಡನೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಗೋಳಿಟ್ಟರು. ಲಿಂಗನ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾದ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಶೋಕಿಸಿದರು. ಗೌಡರು ನಾಗನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸಂತೈಸಿದರೂ ಅವನು ಅಳುವುದನ್ನೂ “ಅಪ್ಪಾ! ಅಪ್ಪಾ!” ಎಂದು ಕರೆಯುವುದನ್ನೂ ಬಿಡಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಲಿಂಗ ಹೊಳೆಯ ಪಾಲಾದುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಒಬ್ಬರಿಗೂ ಬಗೆಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರೂ ಲಿಂಗನ ಸುಳಿವು ಎಲ್ಲಾದರೂ ಕಾಣಬಹುದೋ ಎಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ, ದಡವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹುಡುಕಲು ಕೆಲವು ಆಳುಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರು.

ರಾಮೇಗೌಡರು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನುಗ್ಗೇಹಳ್ಳಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು.

ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗನು ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಮರೆಯಾದ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ವಿಸ್ಮಯಪಡುತ್ತಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ನುಗ್ಗೇಹಳ್ಳಿಗೆ ಸೇರಿದರು.

ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಮಳೆ ಇನ್ನೂ ನಿಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿಯ ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ ಬಳಲಿ ಬೆಂಡಾದ ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ಹಾಸಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡು ರಾಮೇಗೌಡರು ಸಿದ್ಧಗೌಡರೊಡನೆ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ, ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ನಾಗನನ್ನು ತಿಮ್ಮ ಸೀತೆ ಇಬ್ಬರೂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸೀತೆ “ಅಳಬೇಡ, ನಾಗ. ಅಪ್ಪ ಬರಾನೆ” ಎಂದು ಅವನ ಕಣ್ಣೀರು ಒರೆಸಿದಳು.

ನಾಗ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತ. ತಿಮ್ಮ “ಲಿಂಗ ಬರಾನೋ ನಾಗ. ಅಳೋದ್ಯಾಕೋ? ಸುಮ್ಮನಿರೋ” ಎಂದು ಸಂತೈಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೊರ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಗದ್ದಲವಾಗಿ “ಲಿಂಗ ಬಂದಾ! ಲಿಂಗ!” ಎಂಬ ಕೂಗು ಕೇಳಿಸಿತು.

ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ಎದ್ದು ಹೊರಗೆ ಓಡಿದರು. ರಾಮೇಗೌಡರು ಮೊದಲಾದವರು ಅವರ ಹಿಂದೆಯೆ ನುಗ್ಗಿದರು. ತಿಮ್ಮ ಸೀತೆ ಇಬ್ಬರೂ ನಾಗನನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿದರು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯೂ ಲಿಂಗ ಬಂದಿದ್ದ ! ನಾಗ “ಅಪ್ಪಾ” ಎಂದು ಓಡಿಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡ. ಲಿಂಗನ ಬಟ್ಟೆ ಬರೆಯೆಲ್ಲಾ ಒದ್ದೆಯಾಗಿ ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಕೆಸರಾಗಿತ್ತು. ಬಹಳ ಬಳಲಿ ಕಂಗೆಟ್ಟು ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಬೇರೆ ಬಟ್ಟೆ ಉಡಿಸಿ, ಕಾಫಿ ತಿಂಡಿ ಕೊಟ್ಟು, ಬೆಚ್ಚಗೆ ಮಲಗಿಸಿದರು.

ಆಮೇಲೆ ಸುಬ್ಬಣ್ಣಗೌಡರು ಅವನ ಹಾನಿಗೆ ಬಳಿ ಕುಳಿತು “ಲಿಂಗ, ಇದೇನು ಸಮಾಚಾರ?” ಎಂದರು.

ಲಿಂಗ ಕಿರುದನಿಯಿಂದ “ಹುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತಾ ಇದ್ದೆ. ಒಂದುಸಲ ದೋಣಿ ಮೇಲೆಕೆಳಕಾಗಲಿಲ್ಲವೇ? ಆಗ ಮುಗ್ಗುರಿಸಿ ಹೊಳೆಗೆ ಬಿದ್ದೆ. ದೋಣಿ ಹಿಡಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು. ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಈಜಿಕೊಂಡು ತೇಲಿಕೊಂಡು ಹೋದೆ. ಏನೋ ನನ್ನ ಅದೃಷ್ಟದಿಂದ ಕಾಲಿಗೆ ದಿಣ್ಣೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ನಿಂತೆ. ಸೊಂಟದವರೆಗೂ ನೀರಿತ್ತು. ಹಾಗೇ ನಿಂತಿದ್ದೆ. ಬೆಳಗಾದಮೇಲೆ ಹೊಳೆ ಇಳಿಯಿತು. ಏನೋ ನಿಮ್ಮನ್ನದ ಋಣ ಇನ್ನೂ ಇತ್ತು.”

ಅದಕ್ಕೆ ಗೌಡರು “ಅಲ್ಲೋ, ಹುಟ್ಟುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದವನು ಮುಗ್ಗುರಿಸಿ ಬಿದ್ದರೆ ಹುಟ್ಟು ದೋಣಿಗೆ ಬರುವುದು ಹೇಗೋ?”

“ಏನೋ ಅಯ್ಯಾ, ದೇವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು!”

ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಊಟ ಆದಮೇಲೆ ತಿಮ್ಮ ಸೀತೆ ಇಬ್ಬರೂ ನಾನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದು, ತಾನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದು ಎಂದು ಚರ್ಚೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಾಗಮ್ಮ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು “ಏನೋ ಅದೂ?” ಎಂದರು.

ತಿಮ್ಮ “ಮೊದಲು ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದಮ್ಮ, ಲಿಂಗ ಬರ್ರಾನೆ ಅಂತಾ” ಎಂದನು.

ಸೀತೆ “ಇಲ್ಲಮ್ಮ ! ತಿಮ್ಮಣ್ಣಯ್ಯ ಬರೀ ಸುಳ್ಳು! ನಾನೇ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದು. ಬೇಕಾದರೆ ನಾಗನ್ನೇ ಕೇಳಮ್ಮ.”

“ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಿದ್ದಾಗಲಿ! ಅಂತೂ ಲಿಂಗ ಬಂದನಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು!” ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಾಗಮ್ಮ ಒಳಗೆ ಹೋದರು.

* * * *

ಲಲಿತ ಪ್ರಬಂಧ

ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯ ಕಾಡುಕೋಳಿ

ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಅವನೊಡನೆ ಹರಟೆ ಹೊಡೆದಿದ್ದೆ. ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದ ನನಗೆ ಅವನ ಹರಟೆಗಳು ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳಂತೆಯೆ ಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದುವು. ಅವನ ಹರಟೆ ಎಂದರೆ ಕಾಡು ಹರಟೆಗಳಲ್ಲ; ಕಾಡಿನ ಹರಟೆಗಳು. ನಮ್ಮೂರಿನಲ್ಲಿ ಅವನೊಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಬೇಟೆಗಾರನಾಗಿದ್ದ. ಅವನದು ನುರಿತ ಕೈ. ಇಟ್ಟ ಗುರಿ ತಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಿ ಎಷ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ಹಳುವಿನ ನಡುನಡುವೆ ಮಿಂಚಿ ಬಂದರೂ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯ ಈಡು ಅದರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಾವಿನೊರಿಗೆ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಾಗಿಯೆಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯ ಈಡು ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಭರವಸೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನು ಹುಸಿಯಾಡು ಹೊಡೆದರೂ ಅವನನ್ನು ಯಾರೂ ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. “ಪ್ರಾಣಿಯ ಸುಕೃತ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಗುಂಡು ತಪ್ಪಿದ್ದಕ್ಕೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೊರತು ಅವನನ್ನು ದೂರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ನನಗಿನ್ನೂ ತೆಳ್ಳಗೆ ನೀಳವಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಆಕೃತಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. ಆ ಜಿಡ್ಡುಜಿಡ್ಡಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ಹಾಸನದ ಟೋಪಿ; ಕೊಳೆಯಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ, ನೀರು ಬಿದ್ದರೆ ಹೀರದೆ ಸಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ಹರಕಲು ಅಂಗಿ; ಯಾವಾಗಲೂ ಮೊಳಕಾಲಿನ ಮೇಗಡೆಗೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ಸೊಂಟದ ಪಂಚೆ; ಎಡಭುಜದಿಂದ ಬಲಪಕ್ಕೆಯ ಮೇಲೆ ನೇತಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ಕೋವಿಯ ಚೀಲ; ನಡೆದಾಗ ಅದರೊಳಗೆ ಕಣಿಕಣಿಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಈಡಿನ ಸಾಮಾನುಗಳು; ಮಾತಾಡಿದರೆ ಹೊರಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದ ಕವರ್ಗ ಪಂಚಮಾಕ್ಷರದ ಧ್ವನಿ; ಆ ಹಳೆಯ ಟೊಪ್ಪಿಯಿಂದ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಹೊರಟಿರುತ್ತಿದ್ದ ಎಣ್ಣೆಕಾಣದ ಕೆದರುಗೂದಲು ; ಮಲೆನಾಡಿನ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಲೋಹದ ಒಂಟಿಗಳು; ಚಪ್ಪಟೆಯಾದ ಮೊರಡು ಮುಖ, ನೀಳವಲ್ಲದ ಮೂಗು; ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದ್ದ ಕಣ್ಣುಗಳು! ನನಗಿನ್ನೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ ಆ ನಮ್ಮೂರ ಕಮ್ಮಾರ ಬೇಟೆಗಾರನ ಚಿತ್ರ!

ಅವನು ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೆಲಸದವನು, ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಅವನ ಕಮ್ಮಾರ ಸಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವನು ಕಬ್ಬಿಣ ಕಾಸಿ ಬಡಿದಾಗ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಂಗದರುಗಿಡಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ದೂರದೂರ ಓಡಿಹೋಗಿ ನೆಗೆದಾಡಿ ಕೈ ಚಪ್ಪಾಳೆ ಹೊಡೆದು ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ಕೂಡ ನೀರುಮಾಡಿ ಬಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ನನಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಗೌರವವಿತ್ತೂ. ನನ್ನ ಜೀವಿತಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯಂತಹ ಇನ್ನೆಷ್ಟೋ ಜನರು ಕಣ್ಣೆದುರು ಬಂದು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅನೇಕರನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಅರಣ್ಯ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕತೆ ಹೇಳಲು ತೊಡಗಿದನೆಂದರೆ ಹುಡುಗರಾದ ನಾವಂತೂ ಇರಲಿ, ದೊಡ್ಡವರಾದವರೂ ಕೂಡ ಕಣ್ಣೆರೆದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಅದೇನೋ ಒಂದು ಆಕರ್ಷಣಶಕ್ತಿಯಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಅವನು ಸತ್ತು ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷಗಳಾಗಿ ಹೋದುವು. ಅನೇಕರಂತೆ ಅವನೂ ಸತ್ತುಹೋದನು. ಆ ಬಡವನ ಮರಣ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಶ್ರೀಮಂತ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮೂರಿನವರು ಕೂಡ ಅವನು ಸತ್ತ ತರುವಾಯ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಮಾತ್ರ ಅವನ ವಿಚಾರ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಜಗತ್ತಿನ ಇತರ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಪ್ರವಾಹ ಮನೋರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹರಿದುಬಂದುದರಿಂದ ಆ ಬಡವ ಸುಪ್ತಚಿತ್ತದ ವೈತರಣೀನದಿಯಲ್ಲಿ

ಮುಳುಗಿಹೋದನು. ಹೋದವರೆಲ್ಲ ಕಂಡಿರುವ, ಇರುವವರಾರೂ ಕಾಣದ, ಹೋಗುವರೆಲ್ಲ ಕಾಣುವ, ಮೇರೆಯನ್ನೇಕಾಣದ, ಮಾಯೆಯ ಕಡಲಿಗೆ ತೃಣದಂತೆ ತೇಲಿಹೋದನು.

ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯ ಅಂತ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಯಾವನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಕಬ್ಬಿಣವೂ ತಲೆಬಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅಂತಹವನು ಅಣಬೆಯಂತೆ ಹುಳು ತಿಂದು ಕೊಳೆತು ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಏನೂ ಒಂದು ಬಾವೆದ್ದು ಬಹಳ ಕಾಲ ನರಳಿದನು. ಆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರುಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಳ್ಳಿಯ ವೈದ್ಯರು ಊಹೆಯ ಮೇಲೆ ಮದ್ದು ಕೊಟ್ಟರು. ರೋಗಿಯು ಚರ್ಮಮಾತ್ರ ಆವೃತವಾದ ಅಸ್ಥಿ ಪಂಜರವಾದನು. ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳು ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಇತರರು ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡಿದರು, ದನಕರುಗಳಿಗೆ ಮಾಡುವಂತೆ. ಅವರ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾಮಕರ್ಮ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಪ್ರಕೃತಿಯೆಲ್ಲ ಘೋರವಿಷಣ್ಣವಾಗಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾತೆ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯನ್ನು ತಬ್ಬಲಿ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಅನೇಕರು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಶೋಕವನ್ನು ನಟಿಸಿದರು. ಒಬ್ಬರೂ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಜಡಿಮಳೆ ಮಾತ್ರ ಹೋ ಎಂದು ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಅವನು ತೀರಿಹೋದ ಮೇಲೆ ಜನರು ಏನೇನೂ ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅವನು ಗೋಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆ ರೀತಿ ಕೊಳೆತು ಸತ್ತನು ಎಂದರು. ಅವನು ಎಷ್ಟೋ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದನು. ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದ ನಮ್ಮೂರಿನವರು ಅದನ್ನು ಪಾಪವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಿಲ್ಲ. “ಕೊಂದ ಪಾಪ ತಿಂದು ಪರಿಹಾರ!” ಎಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಿದೆಯಂತೆ. ಆದರೆ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಎರಡು ಗಾಡಿಯೆತ್ತುಗಳನ್ನು ಗುಂಡು ಹೊಡೆದು ಕೊಂದಿದ್ದನು. ಆ ಪಾಪದಿಂದಲೇ ಅವನು ಹಾಗೆ ಸತ್ತನೆಂದು ಜನರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದರು.

ಅವನು ಮಾಡಿದ ಗೋಹತ್ಯೆಯ ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ನಿಮಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ.

ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ ಒಂದು ದಿನ ತಿಂಗಳುಬೆಳಕಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಡುಗಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಹಣ್ಣಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಮರಸಿಗೆ ಹೋದನು. ಆ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಕಡವೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ನಡುಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ನಿದ್ದೆಗೆಟ್ಟು ತಲೆ ಸರಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅರೆ ಎಚ್ಚತ್ತು ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ ಪಕ್ಕದ ಊರಿನ ಶೇಷಣ್ಣನ ಗಾಡಿಯೆತ್ತುಗಳೆರಡು ಮೇಯುತ್ತ ಮೇಯುತ್ತ ಅರಣ್ಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಕ್ಕೆ ಬಂದುವು. ಮೊದಲು ಒಂದು ಎತ್ತು ಬಂತು. ಆ ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ, ಆ ಮಾಯಕಾರಿಯಾದ ನೆರಳುನೆರಳಾದ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಡವೆಯೇ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಒಂದು ಗುಂಡು ಹೊಡೆದನು. ಪ್ರಾಣಿ ಬಿತ್ತು. ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ ಮರದ ಅಟ್ಟಣೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ತನ್ನ ಕೇಸಿನ ಕೋವಿಗೆ ಈಡು ತುಂಬಿ ಕೆಳಗಿಳಿಯಬೇಕು ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಎತ್ತು ಬಂದಿತು. ಕಡವೆ ಬಿತ್ತೆಂದು ಹಿಗ್ಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ವಿವೇಕವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡವೆ ಬಂತೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಗುಂಡು ಹೊಡೆದನು. ಅದೂ ಬಿತ್ತು. ಬೇಟೆಗಾರ ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮರಸಿನಿಂದ ಇಳಿದುಹೋಗಿ ನೋಡಿದನು. ಬಹಳ ಗೋಳಾಡಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿದನು. ಬಸವಣ್ಣನನ್ನು ಕೊಂದೆನಲ್ಲಾ ಎಂದು ಅತಿಯಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟನು. ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಯೇಸುಕ್ರಿಸ್ತನ ವಾಕ್ಯ ಸತ್ಯವಾದರೆ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ ಗಂಗಾಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದನೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಡವೆ? ಜನಗಳು ಅವನನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬಯ್ಯರು. ಊರ ಪಟೇಲರು ಶೇಷಣ್ಣನಿಗೆ ಅವನಿಂದ ದಂಡ ಕೊಡಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಜನರ ಬಾಯಿ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. “ನಿನಗೆ ದುರ್ಮರಣವಾಗುತ್ತೆ; ನೀನು ಕೊಳೆತೇ ಸತ್ತು ಹೋಗುವೆ” ಎಂದೆಲ್ಲ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಪಾಪ, ಅವನೂ ಮೂಢ ಭಕ್ತ ! ನಂಬಿದನು ! ಬಹುಶಃ ಅವನ ನಂಬಿಕೆಯೇ ಅವನನ್ನು ಕಡೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪೀಡಿಸಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು

ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಅವನು ಗೋಹತ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ಮಹಾ ಪಾಪ ಎಂದು ನಂಬಿಬಿಟ್ಟನು. ಅವನು ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಓದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅಂತೂ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ ಕಡೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ನರಳಿ ನರಳಿ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಜನರು ಅವನು ಮಾಡಿದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಪಾಪವನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಹೊರತು, ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮರತೇ ಬಿಟ್ಟರು. ಅವನು ಎಷ್ಟು ಹುಲಿಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೊಂದಿದ್ದ ! ಒಂದು ಹುಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದರೆ ಕಡೆಯ ಪಕ್ಷ ಐವತ್ತು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ಎರಡು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದ ಪಾಪವೆಲ್ಲಿ? ನಾಲ್ಕೈದು ಹುಲಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದ ಪುಣ್ಯವೆಲ್ಲಿ? ದೇವರು ಎಂತಹ ಕೋಮಟಿಯಾದರೂ ಕೂಡ, ಅವನ ತಕ್ಕಡಿ ಎಷ್ಟು ಕೃತಿಮಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಪುಣ್ಯದ ಭಾಗ ಪಾಪಕ್ಕಿಂತ ನೂರೈವತ್ತರಷ್ಟು ಮಿಗಿಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ನೀವೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ನೋಡಿ!

ಏನೇನೋ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ರಮಣೀಯವಾಗಿರುವ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯ ಕಾಡುಕೋಳಿ ಬೇಟೆಯ ವಿಚಾರ ಹೇಳಲು ಹೋಗಿ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿರುವ ಅವನ ಅಂತ್ಯದ ವಿಚಾರ ಹೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ಕ್ಷಮಿಸಿಬಿಡಿ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಏನೊ ಮರುಕ ಉತ್ತತ್ತಿಯಾಯಿತು ; ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿದ್ದು. ನನಗೆ ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ, ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮಾಡುವ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಕೋಪ ಕಣ್ಣೀರು ಎಲ್ಲಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ “ತಬ್ಬಲಿ ಭೂಮಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು.

ಮರೆತುಬಿಡಿ. ದಯವಿಟ್ಟು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತುಬಿಡಿ. ಇನ್ನು ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯ ಕಾಡುಕೋಳಿ ಬೇಟೆಯ ವಿಚಾರ! ಇದೇನಿ ? ದುಃಖ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟದೀರಿ ! ಇಂಥದನ್ನೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಹಚ್ಚಿ ಕೊಂಡರೆ ಬದುಕುವುದು ಹೇಗೆ ? ಮರೆಯಬೇಕು, ಸ್ವಾಮಿ ! ಮರೆಯುವುದು ಮಾನವನಿಗೆ ಮದ್ದು ! ಈಶ್ವರನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ! ನಾವು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೇ ಕಾಲ ನೂಕಬೇಕಾದರೆ ! ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಕಣ್ಣೆರೆದಾಗ ಆಗುತ್ತೆ ನರಕದರ್ಶನ! ಆಗ ಫಕ್ಕನೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರಾಯ್ತು ! ಅದೇ ಸ್ವರ್ಗ ! ಮತ್ತಿನ್ನೇನು ಸ್ವಾಮಿ ? ಬೆಳಕೇ ನರಕ, ಕತ್ತಲೆಯೇ ನಾಕ ! ಹೋಗಲಿ, ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹುಷಾರಾಗಿ ! ಎಲ್ಲಿ ? ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕು ಬಿಡಿ ! ಹಾಗೆ !! ಅದೀಗ ತತ್ತಜ್ಜಾನಿಯ ಲಕ್ಷಣ!!!

ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ ಬೆಳಗ್ಗೆ ನಸುಕು ಹರಿಯುವುದರಲ್ಲಿಯೆ ಎದ್ದು ಕಮ್ಬಾರ ಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಶುರುಮಾಡಿದ್ದನು. ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸಗಳೂ ವಿಪರೀತವಾಗಿದ್ದುವು. ತಿದಿಯನ್ನು ಸರಿಮಾಡಿ, ಇದ್ದಲನ್ನು ಕುಲುಮೆಗೆ ಹಾಕಿ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸಿದನು. ಬೇಕಾದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹತ್ತಿರ ರಾಶಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅಡಿ ಗಲ್ಲಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಕುಳಿತನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಡುಕೋಳಿಗಳು ಕೂಗುವ ನೀಳ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಅತ್ತಕಡೆ ಎಳೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅವನು ಹುಟ್ಟುಕಮ್ಬಾರನಾಗಿದ್ದರೂ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೆಲಸಕ್ಕಿಂತ ಬೇಟೆಯ ಕಾಡಿನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೆ ಅವನಿಗೆ ಮಮತೆ ಹೆಚ್ಚು. ಒಲೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರು ಚಿಮುಕಿಸಿ, ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಂದಕ್ಕಿಟ್ಟು, ಕೋವಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟನು. ಅವನ ಕಾಲು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದ ಜೂಜಿನ ಕುದುರೆಯ ಕಾಲಾಗಿದ್ದುವು. ಬೇಗಬೇಗನೆ ಕಾಡುಕೋಳಿಗಳ ಆಹ್ವಾನವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಅಡವಿಯೊಳಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಿಂದೆ ಯಾರೊ ಕೂಗಿದಂತಾಯ್ತು ! ಆಚಾರಿ ತಿರುಗಿದನು. ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ಯಜಮಾನರು! ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಣಿಯಿಂದ “ಆಚಾರ್ಯರ ಸವಾರಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿತು?” ಎಂದರು. ಕದಿಯುವಾಗಲೆ ಪೋಲೀಸಿನವರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ಕಳ್ಳನಾದನು ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ! ಗೌಡರ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಪವಿದೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನಿಸ್ಸಹಾಯಕ ಮಂದಸ್ಮಿತವನ್ನು ಬೀರಿ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ “ಎಲ್ಲಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ಕಾಡಿನ ಕಡೆ

ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ” ಎಂದನು. “ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸುಖ ಎಲ್ಲ! ನೇಗಿಲ ಕುಳಗಳಾಗಲಿಲ್ಲ; ಕತ್ತಿಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಹಾರೆ ಗುದ್ದಲಿಯಂತೂ ಒಂದು ತಿಂಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಬಿದ್ದಿವೆ. ಒರಲೆ ಕೈಲಿ ತಿನ್ನಿಸುತ್ತೀಯಾ ಏನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ!! ದಿನ ಬೆಳಗಾದರೆ ಕೋವಿ, ಮರಸು, ಷಿಕಾರಿ ! ನೀನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಕೋವಿ ಕಸಿದಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದರು. ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ ಹಲ್ಲುಹಲ್ಲು ಬಿಡುತ್ತ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಾಡಿಗೆ ಜಾರಿದನು. ಗೌಡರು ಗೋಣಗುತ್ತ ಸುಮ್ಮನಾದರು. ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದರೆ ಏನಾದರೊಂದು “ಪಕಾರ” ವಾಗದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಪಕಾರವೆಂದರೆ ಪಲ್ಯಕ್ಕೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಂಸದ ಪಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸೂಚನೆಯ ಹೆಸರು! ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಲ್ಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಯಾರಾದರೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ‘ಪಕಾರ’ವೆಂಬ ಸಂಕೇತ ಶಬ್ದವನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ ಕಾಡಿಗೆರಿದನು. ಕಾನುಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಮ್ಯಾರರ ಗುಡಿ ಹೊಂಡದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಕೆಮ್ಮಣ್ಣುಬ್ಬಿನ ಓರೆಯನ್ನು ಹಾದು ಬಿಳುಗಲ್ಲು ತುಂಡು ನೆತ್ತಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಆಗಲೆ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕೈದು ಮೈಲಿಗಳ ಅರಣ್ಯ ಪೂರೈಸಿತ್ತು. ಹಾಳು ಕಾಡುಕೋಳಿಗಳು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವೆ ಹೊರತು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೇಗ ಮರೆಯಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡುವು. ಆಚಾರಿಗೆ ರೇಗಿಹೋಯಿತು. ಒಂದು ಕಡೆ ಕುಳಿತು ಒಂದು ತೆಳುವಾದ ಚಿಗುರೆಯನ್ನು ಎರಡು ಹೆಬ್ಬರುಳುಗಳ ನಡುವೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹುಂಜದಂತೆ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿದನು; ಹೇಂಟೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹೇಂಟೆ ಹುಂಜವನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ಕೂಗಿದನು. ಹುಂಜವಾವುದೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ವಸಂತಮಾಸವಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾತಃಕಾಲವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಾಮನ ಕಾಟವಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕಾಟವೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮೇವು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದುವೆ ಹೊರತು ಆಚಾರಿಯ ಮೋಹದ ವಾಣಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಮಾಯದ ಬಲೆಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ.

ಆಚಾರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ರೇಗು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಟೆಯಾಗದೆ ಬರಿಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದರೆ ಗೌಡರು ಮತ್ತೂ ಕೋಪಗೊಳ್ಳುವರು! ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಏನನ್ನಾದರೂ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡೇ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ದೃಢನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಿಳುಗಲ್ಲುತುಂಡಿನ ನೆತ್ತಿಯ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹುಂಜ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿತು. ಆಚಾರಿ ಅದನ್ನು ಕೊಂದೇ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಶಪಥ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕೆರಳಿ ಮೇಲೇರಿದನು. ಎತ್ತುಬೀಳು, ಕೆಂಜೆಗಿಮುಳ್ಳು, ಬಳ್ಳಿತುರಚಿ ಯಾವುದನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ನಡೆದನು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕೋಳಿ ಕೂಗು ನಿಲ್ಲಿಸಿತ್ತು. ದರಿದ್ರ ಜಂತು ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಇರಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆಚಾರಿ ಧಾವಿಸಿದನು.

ಅರಣ್ಯ ಇಳಿಜಾರಾಗಿತ್ತು. ಆಚಾರಿ ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲೇರುತ್ತಿದ್ದನು ಹೋಗುತ್ತ ದೂರದಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ಕಂಡು ನಿಂತನು. ಮೇಲೆ ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾರು ಅಗಲ ಬಯಲಾಗಿತ್ತು. ಹುಲ್ಲು ಎದೆಯೆತ್ತರ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಆ ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆಯ ಬಿಸಿಲು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಹೆಬ್ಬುಲಿಯೊಂದು ತನ್ನ ಮರಿಗಳೊಡನೆ ಎಳಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ಚೆಲ್ಲಾಟವಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹುಲಿಯ ಬಾಲದ ತುದಿ ಮಾತ್ರ ಬೆಳೆದ ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಆಚಾರಿ ಕಾಡುಕೋಳಿಯು ನೇಲುಪುಕ್ಕದ ನೀಳ್ಗರಿಗಳೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಕಾಡುಕೋಳಿಯ ಹುಂಜದ ಪುಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಗರಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉದ್ದವಾಗಿ ಎರಡು ಗರಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಬಿಂಕದಿಂದ ಕೊಂಕಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಅಂತೂ ಕೆರಳಿದ್ದ ಆಚಾರಿಯ ಕಂಗಳಿಗೆ ಕಾಡುಕೋಳಿಯ ನೀಳ್ಗರಿಗಳಂತೆ ತೋರಿತು ಹುಲಿಯ ತುದಿಬಾಲ. ಶುದ್ಧಪೆಚ್ಚು! ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಸತ್ಯ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಎದೆಯೆತ್ತರ ಬೆಳೆದ ಹುಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಡುಕೋಳಿಗಳಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟುದ್ದ ಪುಕ್ಕವಾದರೂ ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕಾಣುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಕುಣಿಯುವ ನವಿಲಿನ ಪುಕ್ಕವಾದರೂ

ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕಾಣುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಕುಣಿಯುವ ನವಿಲಿನ ಪುಕ್ಕವಾದರೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ! ಅಂತೂ ಆಚಾರಿ ಕಾಡುಕೋಳಿ ತನ್ನ ಬಗಲಿಗೆ ಬಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಹಿಗ್ಗಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ನೆಲದವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿ ಬಾಗಿ ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ ತೂರತೊಡಗಿದನು. ಆದಷ್ಟು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಎದ್ದುನಿಂತು ಸುಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಮುಂದುವರಿದನು.

ಅತ್ತ ತಾಯಿಹುಲಿ ತನ್ನ ಹಸುಳೆಗಳೊಡನೆ ಹಸುಳೆಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ದಾಟವಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮರಿಗಳು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ನೆಗೆದು ತಾಯಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತ, ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಅಮ್ಮನನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಎಳೆಯುತ್ತ, ನಡುನಡುವೆ ಕೆಸ್‌ಪುಸ್ ಎನ್ನುತ್ತ ಚಿಲ್ಲಾಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ತಾಯಿಹುಲಿ ಮರಿಗಳನ್ನು ಮುಂಗಾಲ್ಗಳಿಂದ (ಹುಲಿಯ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಕಾಲ್ಗಳನ್ನು ಕೈಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.) ನೂಕಿ ಕೆಡಹುತ್ತ, ಬಾಯ್ಬಿರೆದು, ಬಾಯ್ಬಿರೆದ ಮರಿಗಳ ದವಡೆಯನ್ನು ಕಡಿಯುವಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ, ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ನುಣ್‌ನವಿಲಿನ ಲಾಂಗೂಲವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಆಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಆಟದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನವಾದ, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ತನ್ನ ಹುಲಿತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರಿಯ ತಾಯಿ ಮಾತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಆ ಹೆಬ್ಬುಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಸರಸರ ಸದ್ದಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಆಟದ ಭಾವವನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದು ಹಿಂಗಾಲ್ಗಳ ಮೇಲೆಕುಳಿತು ಮುಂಗಾಲ್ಗಳನ್ನು ನೀಳವಾಗಿ ಊರಿಕೊಂಡು ನಿಮಿರಿ ನಿಂತು ಅನಂತವಾದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅನ್ವೇಷಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸತೊಡಗಿತು. ಮರಿಗಳು ಆಟವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತಾಯಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಡಿ ಮೌನವಾಗಿ ಹುದುಗಿದುವು. ದೂರದಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಹಳು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಹುಲಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಹುಲ್ಲಿನ ಅಲ್ಲಾಟ ತನ್ನ ಕಡೆಗೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಹುಲಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಹುಲ್ಲಿನ ಅಲ್ಲಾಟ ತನ್ನ ಕಡೆಗೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಹೆಬ್ಬುಲಿ ಮೀಸೆಯನ್ನು ಹುರಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಗ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿತು.

ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡೇ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದಷ್ಟು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಕೋಳಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರಿ ತಗುಲಿಸಬಹುದೆಂದು ಬಗೆದು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡದೆ ನುಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದನು. ನುಗ್ಗುತ್ತ ನುಗ್ಗುತ್ತ ಹುಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕೈದು ಮಾರು ದೂರ ಬಂದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಗ್ಗಿ ಬಗ್ಗಿ ನಡೆದು ಅವನಿಗೆ ಆಯಾಸವಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟು ದೂರ ಬಂದದ್ದು ಸಾಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಂಡಿಯೂರಿ ಕುಳಿತು, ಕೋವಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದನು. ಹುಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ತಲೆ ಮಾತ್ರ ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಪಾಣಿ ಇಂಥಾದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೆ ಮೊದಲೇ ಮರಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಮಗೆ ಹುಲಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಹೇಗೆ ಭಯವೂ ಹಾಗೆಯೆ ಹುಲಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡರೆ ಭಯ.

ಆಚಾರಿ ಕಾಡುಕೋಳಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮೇಯುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಕೋವಿಯನ್ನು ಹಾರಿಸಲು ಹವಣಿಸಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲಿ ಕೋಳಿಗೆ ತಾನು ಕಂಡು ಬಿಡುವೆನೋ ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ತಲೆಯನ್ನು ನಿಕ್ಕುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅರ್ಧ ಎದ್ದುನಿಂತು ನೋಡಿದನು : ಕೋಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ, ಕಣ್ಣು ಕಣ್ಣಿನ, ನಿಂತ ಮೀಸೆಯ, ನಿಮಿರ್ದ ಕಿವಿಗಳ, ಚಿಲಿದ ಹಲ್ಲುಗಳ, ಹೆಬ್ಬುಲಿಯ ಹೆಮ್ಮಂಡೆ! ಆಚಾರಿಗೆ ಹುಲಿಯ ಕಣ್ಣು ಬಂದು ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಿವಿದಂತಾಯಿತು. ಮನುಷ್ಯ ಅಷ್ಟು ಸಮೀಪ ತನ್ನ ಕೆಳಗಡೆ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ತುಸು ಬೆಚ್ಚಿದ ಹುಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಧೀರವಾಗಿ ಎದ್ದುನಿಂತು ಗುರೈದಿತು. ಆಚಾರಿಗೆ ನೆತ್ತರು ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದಂತಾಯ್ತು. ಬೇಟೆಯ ಅನುಭವ ಅವನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಹುಲಿಯ ರೀತಿನೀತಿಗಳು ಅವನಿಗೆ ಅಪರಿಚಿತವಾದವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೆ

ಹುಲಿ “ಮರಿಹುಲಿ” ಎಂದು ತಿಳಿದನು. ಮರಿಗಳು ಕೆಸ್ ಪುಸ್ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಅವನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಸಂದರ್ಭ ಅತ್ಯಂತ ಅಪಾಯಕರವಾಗಿತ್ತು. ಯಾವಾಗ ಹುಲಿ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಮೈಮೇಲೆ ನೆಗೆಯುವಂತೆ ನಟಿಸತೋ ಆಗಲೇ ಆಚಾರಿಯೂ ಕೋವಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಎದ್ದುನಿಂತೇ ಬಿಟ್ಟನು. ಒಂದು ಗುಂಡು ತಗುಲಿಸಿಯೇ ಸಾಯುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಿಂತನು. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತರು.

ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟ. ಹುಲಿಗೆ ಮರಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆ. ಆಚಾರಿಗೆ ಮನೆಯ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆ. ಬಹುಶಃ ಮರಿಗಳಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹುಲಿ ಆಚಾರಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ಕಂಡು ಮಿಂಚಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಕಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಮರಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹುಲಿ ಏನೇ ಆಗಲೇ ಓಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆಚಾರಿಗೆ ಈಡು ಹೊಡೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಭಯ! ಹಿಂತಿರುಗುವುದಕ್ಕೂ ಭಯ! ಆಚಾರಿ ಹುಲಿ ಹಾರಿದರೆ ಹೊಡೆಯೋಣವೆಂದು ನಿಂತನು. ಹುಲಿ ಆಚಾರಿ ಮುಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟರೆ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದು ಎಂದು ನಿಂತಿತು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೋ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಕಡೆಗೆ ಆಚಾರಿ ಒಂದು ಉಪಾಯ ಹೂಡಿದನು. ಹುಲಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಹತ್ತು ಕ್ಷಣಕ್ಕೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯಂತೆ ಹಿಂದುಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಚಲಿಸತೊಡಗಿದನು. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಹುಲಿಯ ಮೇಲೆ ಇತ್ತು. ಕೈಗಳೆರಡೂ ಯಾವಾಗ ಬೇಕೆಂದರೆ ಆಗ ಈಡು ಹಾರಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೆ ಇದ್ದುವು. ಇಳಿಜಾರಾದ ಮೊರಡು ಗುಡ್ಡವನ್ನು ಆ ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ ಹಿಮ್ಮೊಗವಾಗಿ ಇಳಿಯುವುದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಸವೆ ಸರಿ! ಆಚಾರಿ ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವನು. ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಂತು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಹೀಗೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸರಿದನು. ಹುಲಿಗೆ ಮೊದಲು ಮೊದಲು ಅವನು ಸರಿದುದು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಚಾರಿ ಹಿಂದೆ ಹೋದಂತೆಲ್ಲ ಹುಲಿನ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ದೇಹ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಹುಲಿ ತನ್ನ ಕತ್ತನ್ನು ನೀಳವಾಗಿ ನಿಕುಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಸಾರಿ ಹುಲಿ ಮೇಲೆ ಹಾರುವಂತೆ ಸಂಚು ತೋರಿತು. ಆಚಾರಿ ಕೋವಿಯ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಸದ್ದುಮಾಡದೆ ಎಳೆದನು. ಆದರೆ ಹುಲಿ ಹಾರಲಿಲ್ಲ. ಗುರ್ರೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತಿತು. ಅದಕ್ಕೂ ಹಾಳು ಮನುಷ್ಯ ತೊಲಗಿದರೆ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ಆಚಾರಿ ಪುನಃ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದನು. ಬಿಸಿಲೇರುತ್ತಿತ್ತು.

ಆಚಾರಿ ಎರಡು ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತು ಹೀಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮರೆಯಾದ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಹುಲಿ ಇನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹಾಗೆಯೇ ಹೋಗಿ ಹುಲಿಗೆ ಈಡು ಹೊಡೆಯುವೆನೆಂದು ಆಚಾರಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು. ಮತ್ತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಳುಕಿದನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಕೋವಿಗೆ ತುಂಬಿದ್ದುದು ಸಣ್ಣ ಚರೆಯ ಈಡು; ಕಾಡುಕೋಳಿಗೆಂದು. ಆ ಈಡು ಹುಲಿಯ ರೋಮಕ್ಕೂ ಸಾಲದು. ಸುಮ್ಮನೆ ಅದನ್ನು ಕಣಕಿ ಮೈಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡರೆ ಅನಾಹುತವಾಗುವುದೆಂದು ಅವನು ಅಳುಕಿದ್ದು.

ನಡೆಯುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತ ಆಚಾರಿ ದೂರ ಹೋದನು. ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ಬೆದರುಗುಂಡು ಹೊಡೆಯುವೆನೆಂದು ಬಗೆದು, ನೋಡಿದನು. ಹುಲಿ ತನ್ನ ಮರಿಗಳೊಡನೆ ಮಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಆಚಾರಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರೆಳೆದನು. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು, ಕೋವಿಗೆ ಗುಂಡು ಹಾಕಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು. ಚರೆಯಲ್ಲದೆ ಗುಂಡು ಹಾಕಿದ್ದರೆ ಅವನು ಹುಲಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಎದುರುಗೊಂಡ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಸುಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಿಂದೆ ಹಾಗೆಯೆ ಹುಲಿಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದಿದ್ದನು. ಅವನ ಗುರಿ ಇಟ್ಟಿಟ್ಟಿಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಹುಲಿಯ ಹಣೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುಂಡುತಗುಲಿಸಿದ್ದರೆ ಅದು ಅತ್ತಿತ್ತ ಅಲ್ಲಾಡದೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನಿಗೂ ಗೌಡರಿಂದ ದೊಡ್ಡ ತಿಫಾರಸು ದೊರಕುತ್ತಿತ್ತು. ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂದರ್ಭ ಕೈತಪ್ಪಿ ಹೋಯಿತಲ್ಲಾ ಎಂದು ಮರುಗಿ ಆಯಾಸಗೊಂಡು

ಮನೆಯ ಕಡೆ ತಿರುಗಿದನು.

ಕಾಡುಕೋಳಿಯಂತೂ ಸಿಕ್ಕಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಸಾಹಸ ಕಥೆಯೊಂದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಹೋದನು. ಗೌಡರು ಅವನು ಬರಿಗೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಯ್ಯರು. ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಇತರರು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿದರು. ಯಾರೂ ಹೊಗಳಲಿಲ್ಲ. ಹುಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಕಥೆಗಳನ್ನು ದಿನದಿನವೂ ಕೇಳುವ ಮಲೆನಾಡಿಗರಿಗೆ ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಯ ಸಾಹಸ ಬಹು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿತು! ಆದರೆ ಅವನು ಮಾತ್ರ ತಾಳ್ಮೆ ತೋರದೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಿವೇಕಮಾಡಿದ್ದರೆ ಊರಿನವರಿಗೆಲ್ಲ ಫಜೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಕೋರ್ಟು, ಪೋಲೀಸು ಮೊದಲಾದ ಭಯಂಕರ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಅವನು ಇತರರಿಗೆ ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದ ನಾನೂ ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಈಗ ಅವನು ಸತ್ತು ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಾಯಿತು. ಆದರೂ ಅವನೂ ಅವನ ಕಥೆಯೂ ನನ್ನ ನೆನಪಿನಿಂದ ಅಳಿಸಿ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ತಾನೂ ಸತ್ತು ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅನೇಕ ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಈ ಸಾಹಸ 'ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬರುವುದೆಂದು ಪುಟ್ಟಾಚಾರಿಗೆ ಆಗಲೇ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ! ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದನು ಎನ್ನುವಿರಾ? ಇಲ್ಲ; ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಯಶೋಭಿಲಾಷೆ ಎಂಬ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯಪಿಶಾಚ ಅವನಿಗೆ ಹಿಡಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಅರಿಯದ ವೀರರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವನವನು. ಮೌನವಾಗಿ ಬಂದು ಮೌನವಾಗಿ ಹೋಗುವವನು. ಹರತಾಳ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಂಥವರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ.

* * * *

ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಒಂದಿರುಳು

ಸಂಜೆಗೆ ಮುನ್ನವೆ ಊಟಮಾಡಿದೆವು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಎರಡೆರಡು ಹೆಗ್ಗಂಬಳಿಗಳನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ತೋಟಾಕೋವಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಕಾಡಿನ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದವು. ನಮ್ಮ ಹಣ್ಣಿನ ಮರದ ಅಟ್ಟಣೆ ಮನೆಯಿಂದ ದೂರ ಅರಣ್ಯದ ನಡುವೆಯಿತ್ತು. ಕತ್ತಲಾದ ಮೇಲೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಾರಿ ಹುಡುಕುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೆ ಹೊರಟಿದ್ದೆವು!

ಸಾಯಂಕಾಲವಾಗಿದ್ದರೂ ನೇಸರು ಇನ್ನೂ ಮುಳುಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ಬೆಟ್ಟವೇರಿದೆವು- ಮೊದಲು ಆಗ್ನೇಯ ಮುಖವಾಗಿ, ತರುವಾಯ ಈಶಾನ್ಯದ ಕಡೆಗೆ. ಬನಗಳೆಲ್ಲ ಬೈಗುಗಂಪಿನಿಂದ ತೊಯ್ದು ಹೋಗಿದ್ದವು. ಮುಕ್ಕಾಲು ಮೂರುವೀಸ ಪಾಲು ಹಕ್ಕಿಗಳೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತು ಸೇರಿದ್ದವು. ಎಲ್ಲಿಯೋ ಒಂದೆರಡು 'ಕಾಜಾಣ'ಗಳು ಆಲಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಪಡುವಣ ದೆಸೆಯ ಕೆಮ್ಮುಗಿಲು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದರೂ ಕಾಲವಿಳಂಬವಾದರೆ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವೆವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬೇಗಬೇಗನೆ ಮುಂದೆನಡೆದವು. ನಾವು ಮುಂಬರಿದಂತೆಲ್ಲ ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗುತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಮುಚ್ಚಂಚೆಯ ಮಬ್ಬು ಕವಿಯಿತು. ಸೂರ್ಯನೂ ಮಲೆನಾಡಿನ ಉನ್ನತ ಗಿರಿವನಶ್ರೇಣಿಗಳ ಶಿಖರ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಪಡುಗಡಲಿಗೆ ಉರುಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಎಲ್ಲ ನಸುಗಪ್ಪಾಯಿತು.

ಬೇಗಬೇಗನೆ ನಡೆದವು. ಅರಣ್ಯ ನಿಬಿಡತರವಾದಂತೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮಾತಾಡತೊಡಗಿದವು. ಹೊದರುಗಳ ನಡುವೆ, ಇಲ್ಲದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಊಹಿಸಿ ಧಾವಿಸಿದೆವು. ನಡುವೆನಡುವೆ ತಾರಕಿತ ನೀಲಾಕಾಶ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಮುಳ್ಳುಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಎಡವುತ್ತ ಗುಡ್ಡವೇರಿದೆವು. ಕಾಡಿನೊಳಗೆ ಹೋದಂತೆಲ್ಲ ತಿಮಿರದೊಡನೆ ಮೌನವೂ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಯಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಭಯವೂ ಪ್ರೇತದಂತೆ ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ಸುಳಿದಾಡಿತು.

ನಾವು-ನಾನು, ತಿಮ್ಮ, ಓಬು-ನಮ್ಮ ಗೊತ್ತುಗಳನ್ನು ಸೇರಿದಾಗ ಎಲ್ಲ ಕಪ್ಪಾಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಪಿಸುಮಾತುಗಳಿಂದ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬೀಳ್ಕೊಂಡೆವು. ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಹೇಳಿದವು. ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದವು. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಧೈರ್ಯವಾಗಿತ್ತೆ ಹೊರತು ಧೈರ್ಯ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಹಣ್ಣಿನ ಮರ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಾಡುಮಾವಿನ ಮರವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿದ್ದ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಅಟ್ಟಣೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದೆವು. ನನಗೂ ತಿಮ್ಮಗೂ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಗಜ ದೂರ; ನನಗೂ ಓಬುಗೂ ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ಗಜ ದೂರ. ಆದರೂ ಆ ಮಾರಿಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜೊತೆಯವರು ಒಂದು ಮಾರು ದೂರವಿದ್ದರೂ ಹರಿದಾರಿ ದೂರವಿದ್ದಂತೆಯೆ ಭಾಸವಾಗುವುದು. ನಾನು ನನ್ನ ಅಟ್ಟಣೆಯಿದ್ದ ಮರದ ಬುಡವನ್ನು ಸೇರಿ, ಮೊದಲು ಕಂಬಳಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಹು ಶ್ರಮದಿಂದ ಮೇಲೇರಿ ಅಟ್ಟಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮರಳಿ ಕೆಳಗಿಳಿದೆ. ಕೋವಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತೋಟಾಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಜೇಬಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಬಂದೂಕನ್ನು ಕುತ್ತಿಗೆ ಕಂಕುಳುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಮರವನ್ನೂ ಜೀವವನ್ನೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಟ್ಟಣೆಗೇರಿದೆ! ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ನಿಟ್ಟುಸಿರಳೆದು ಎದೆಯ ಬಡಿತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಹಾಸಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಹೊದೆಯಲು ಇಟ್ಟೆ. ಜೇಬಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕಾಫಿಯ ಸೀಸೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟೆ. ಇಟ್ಟವನು ಹಾಗೆಯೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು

ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಫಿಯನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಸುರಿದುಕೊಂಡೆ. ಆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಗುರಿ ತಪ್ಪಿ ಮೂಗಿಗಷ್ಟು ಹೋಯಿತು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋದಾಗ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ 'ಮರಸಿ'ಗೆ ಹೋದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸದ್ದು ಮಾಡಬಾರದು. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಿರುವ ಸೂಚನೆ ಹೋದರೆ ಸಾಕು ಆ ಎಡೆಗೆ ಕಾಲಿಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹಿರಿಯರಿಂದ ಕೇಳಿಯೂ ಇದ್ದೆ. ಹಿಂದೆ ಅನುಭವದಿಂದ ಅರಿತೂ ಇದ್ದೆ. ಆದರೇನು ಮಾಡುವುದು? ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿದ ಕಾಫಿ ಶ್ವಾಸಕೋಶದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ಸೀನು ಕೆಮ್ಮು ಎಲ್ಲ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದುವು. ನಾನೂ ತಡೆದೆ, ತಡೆದೆ; ಕಡೆಗೆ ತಡೆದಷ್ಟೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಟಗರಿನಂತೆ ಸೀನಿ, ಕೆಮ್ಮಿಯೂ ಬಿಟ್ಟಿ! ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಿ ಮುರಿದರೂ ದೊಡ್ಡ ಸದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಮೌನ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಸ್ವನಮಹಿಷವು ಧುಮ್ಕಿಕ್ಕಿದಂತಾಗಿ ಒಂದುಸಾರಿ ಕಾಡೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲೋಲ ಕ್ಲೋಲ್ಲೋಲವಾದಂತಾಯಿತು. ನಾನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿನ ಮಹತ್ವ ನನಗಾಗ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಓಬು ಕುಳಿತು ಎರಡು ನಿಮಿಷವಾಗುವುದರೊಳಗೆ ಒಂದು ಕಣೆಹಂದಿಯ ಹಿಂಡು ಹಣ್ಣಿನ ಮರಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಶ್ರಮದಿಂದ ಗುರಿಯಿಡುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ನಾನು ಸೀನಿದ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಕಾಲಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟುವಂತೆ. ಅವನಿಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಶಪಿಸಿಬಿಟ್ಟನಂತೆ, ಮನದಲ್ಲಿಯೆ.

ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಾಗಿ ಆಗಲೆ ಎರಡು ದಿನಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಚಂದ್ರನು ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಏರಿ ಮೇಲೆ ಬರುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು. ಆ ರಾತ್ರಿ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೊಂದು ಗಂಟೆಯಾಯಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ, ಅವನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅಂತೂ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ಕವಿದಿತ್ತು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ಎಂದರೆ ಹೇಗಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಅನುಭವದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಲ್ಲದೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದರೆ ಸಾಲದು. ಗಿಡ ಮರಗಳೆಲ್ಲ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕರಗಿಹೋಗಿದ್ದುವು. ಸಮಸ್ತವಿಶ್ವವೂ ತಿಮಿರಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾದಂತಿತ್ತು. ದೇಹದ ಅನುಭವ ಕೂಡ ಇರಲಿಲ್ಲ. 'ನಾನು' ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರಭಾವವೊಂದೇ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಆ ಮೌನವೂ ಕೂಡ ಕತ್ತಲಿಗೆ ಸರಿ ಸಮವಾಗಿಯೆ ಇತ್ತು. ಮುಟ್ಟಿ ಅನುಭವಿಸಬಹುದು ಎಂಬಂತಿತ್ತು. ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳ ವಿಷಣ್ಣ ಗಂಭೀರ ಧ್ವನಿಯೂ ಕೂಡ ಮೌನವನ್ನು ಮತ್ತಿನಿತು ಕೇರಿ ರೇಗಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಬಹು ದೂರ ಕೆಳಗಡೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಗುಳುವ ನಾಯಿಯ ಕೂಗಿನಿಂದ ಮೌನ ಮಿಂಚಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದೂರ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಇರುಳ್ಳಕ್ಕಿಯೊಂದರ ವಿಕಟನಿರ್ಘೋಷ ಕರ್ಕಶವಾಗಿ ಕೇಳಿಬಂದು ಭಯವನ್ನು ಭಯಂಕರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಏನೇನೋ ವಿಕಾರ ರೂಪಗಳು ಕಾಣಿಸಿದಂತಾಗಿ ಪುನಃ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕರಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಕೋವಿಗೆ ಪುನಃ ತೋಟಾಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ತುಸುಹೊತ್ತು ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆ. ಆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಆ ಮೌನದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗಿದ್ದ ವನಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿನೋಡಿ ನನಗೂ ಬೇಸರವಾಯಿತು; ತಲೆಚಿಟ್ಟುಹಿಡಿಯಿತು; ತುಂಬಾ ರೇಜಿಗೆಯಾಯಿತು. ಚಂದ್ರ ಮೂಡುವವರೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಲಗುವನೆಂದು ಬಗೆದು, ಕೋವಿಯನ್ನೇ ತಲೆದಿಂಬನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಮೈಮೇಲೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಮಲಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಜೊಂಪು ಹತ್ತಿತು.

ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಸದ್ದಿನಿಂದ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಮಲಗಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೆ ಕಣ್ಣೆರೆದೆ, ಅದೇ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ; ಕಣ್ಣಿರಿಯುವಂತಿತ್ತು. ಅದೇ ಮೌನ; ಮೂರ್ಛೆಗೊಳಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಲಿಸಿದೆ. ನಾನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಸರಸರ ಸದ್ದಾದಂತಾಯಿತು. ಒಡನೆಯೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಹೂಂಕೃತಿಗಳು ಕತ್ತಲೆಯ ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ತರಂಗತರಂಗವಾಗಿದ್ದುವು. ಮೊದಲು ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಿ ಯಾವುದೆಂದು ಬಗೆಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ರಕ್ತನಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ವೇಗದ ಪ್ರವಾಹ ಸಂಚರಿಸಿತು. ಮೆಲ್ಲನೆ, ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸದ್ದುಮಾಡದೆ ಅಟ್ಟಣೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆ. ಹಾಗೆಯೇ

ಬಂದೂಕನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆ. ಪ್ರಾಣಿ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣನ್ನು ಅಗಿಯುವ ಸದ್ದಾಯಿತು. ನೆಲವನ್ನು ಮೂತಿಯಿಂದ ಉಳುವ ಸದ್ದಾಯಿತು. ಜಂತು ವನವರಾಹವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. ಅದರ ಆಟೋಪದಿಂದ ಅದು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಊಹಿಸಿದೆ. ನನಗೂ ಅದಕ್ಕೂ ಇಷ್ಟತ್ತು ಅಡಿಗಳ ದೂರವಿರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಕುಳಿತ ಅಟ್ಟಣೆ ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ಮೂವತ್ತೈದು ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರವಿದ್ದರೂ ಬೆಟ್ಟ ಇಳಿಜಾರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಓರೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಯುತ್ತಿದ್ದ ಸೂಕರ ನಿಕಟಸ್ಥವಾಗಿಯೆ ಇತ್ತು. ನನಗಿದ್ದ ನಯನೇಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಸದ್ದಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದೆ. ಘನೀಭೂತವಾದ ಘೋರಾಂಧಕಾರ ಕಾಳಪಾಷಾಣಭಿತ್ತಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನೆದುರು ನಿಂತಿತ್ತು. ವಸ್ತುಮಾತ್ರವಾದರೂ ಗೋಚರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಮುಂದೇನು ಮಾಡುವುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದೆ. ತಿಲಮಾತ್ರವಾದರೂ ಬೆಳಕಿದ್ದರೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಏನಾದರೊಂದು ಸೂಚನೆ ಸಿಗಬಹುದೆಂದು ಹಾರೈಸಿ ಕಣ್ಣು ದಣಿಯುವಂತೆ ಈಕ್ಷಿಸಿದೆ. ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹತಾಶನಾಗಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಯ್ಯೋ ಎಂದುಕೊಂಡೆ. ತರುವಾಯ ಈ ರೀತಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ : ಪ್ರಾಣಿ ಹಣ್ಣು ತಿನ್ನುತ್ತ ಇದ್ದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚಂದ್ರೋದಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸುಡಬಹುದು, ಎಂದು ತುಸುಹೊತ್ತು ಕಾದೆ. ಮನಸ್ಸು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರರ್ಥವನ್ನು ಬೇಟೆಗಾರರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದೂಕಿರುವಾಗ, ಜಂತು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಎಂತಹ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಬೇಟೆಗಾರನಾದರೂ ಕುದಿಯದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ರಜೋಗುಣ ಉದ್ದೀಪನವಾಗಿ ವಿಲಯ ರುದ್ರಸ್ವಭಾವ ತಲೆದೋರುತ್ತದೆ. ಸಂಹಾರಲೋಲುಪತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿ ಇಮ್ಮಡಿಸುತ್ತದೆ. ಧಮನಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೈರವರಕ್ರಮದ ಬೆದೆಗಾಲದ ಹೆಬ್ಬಲಿಯಂತೆ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಶೃಶಾನದ ಕಾಪಾಲಿಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೂ ನನಗೆ ತಾಳ್ಮೆ ತಪ್ಪಿತು. ಸದ್ದು ಬರುವ ತಾವನ್ನು ಊಹಿಸಿ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಈಡು ಹಾರಿಸುವೆನೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಳುಕಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಗುಂಡು ಹೊಡೆದು ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಬೇಟೆಗಾರರು ಕೊಲ್ಲಬಾರದ ಜಂತುಗಳನ್ನೂ, ಗೋವುಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ, ಹೊಡೆದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಮ್ಮನಾದೆ. ತಿಂಗಳು ಮೂಡುವ ಚಿಹ್ನೆಯಾದರೂ ಇದೆಯೋ ಎಂದು ಗಗನ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಮೇಲೇರಿದ ಗಿರಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ಎಲ್ಲ ತಿಮಿರತಲ್ಲಿನವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಂದಿ ಗಾಳಿ ಹಿಡಿಯುವ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು. ನಿಶ್ವಾಸೋಚ್ಚ್ವಾಸಗಳು ತಿದಿಯೊತ್ತಿದಂತೆ ಕೇಳಿಸಿದುವು. ಮನುಷ್ಯರ ವಾಸನೆ ಅದಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ಸಾರಿ ಹೂಂಕಾರ ಮಾಡುತ್ತ, ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು ಮುರಿಮುರಿದು ಬೆಟ್ಟದ ನೆತ್ತಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಲಿಗುರುಳುವ ಹೆಬ್ಬಂಡೆಯಂತೆ, ಆ ವನಸೂಕರವು ಧಡಧಡ ಎಂದು ಧಾವಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅದು ಅಡಿಯಿಟ್ಟ ರಭಸಕ್ಕೆ ಕಾಡುಗುಡ್ಡವೆಲ್ಲ ವಿಕಂಪಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಸದ್ದು ಬರಬರುತ್ತ ದೂರವಾಗಿ ಮರಳಿ ಬನದಿರುಳು ಸದ್ದಿಲಿಯಾಯಿತು.

ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಲ್ಲಾಗಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟೆ. ದೂರದಿಂದ ಗೂಬೆಯ ಕೀಚು ದನಿಯೊಂದು ಶೃಶಾನ ಪ್ರೇತದ ಕರ್ಕಶ ವಿಕಟ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಕೇಳಿಬಂತು. ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಬೊಗಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಯ ನಾಯಿ ಕತ್ತಲೆಯ ಮೌನಕ್ಕೆ ದನಿಯ ಕಲ್ಲೆಸೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲವೂ ಏನೋ ಒಂದು ಭೀಷಣರಹಸ್ಯಸ್ಥವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ನನಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ನಿದ್ಧೆಯೆಲ್ಲ ಪಲಾಯನವಾಯಿತು. ಸುಮ್ಮನೆ ಶೂನ್ಯಮನಸ್ಸನಾಗಿ ಕುಳಿತೆ. ಆಲೋಚಿಸುವುಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಹೆದರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಪಿಶಾಚಿಯನ್ನು ನೆನೆನೆದು, ಹೊದಿಕೆಯೊಳಗೆ ಹುದುಗಿ,

ಮೈ ಅಲ್ಲಾಡಿದರೆ ಎಲ್ಲಿ ದೆವ್ವಕ್ಕೆ ನಾನಿರುವುದು ಗೊತ್ತಾಗಿಬಿಡುವುದೋ ಎಂದು ಹೆದರಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಬೆವರುತ್ತ ಮಲಗುವ ಮಗುವಿನಂತೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟೆ.

ಕುರುಡು ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ ; ಭೀಷಣ ನೀರವತೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಮತ್ತೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಕಾಲದ ನಡಿಗೆ .... ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುಳು ಕಾಣುವ ಬೆಳಕಿನ ಕನಸಿನಂತೆ ಮೂಡಣ ಬಾನೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದಿನಿತು ಹೊಳಪು ಮೈದೋರಿತು. ತಿಂಗಳು ಮೂಡಿಬರುವನೆಂದು ನನ್ನೆದೆ ಹಿಗ್ಗಿತು. ಆ ಮೌನ ತಿಮಿರಗಳ ಗುರುಭಾರದಿಂದ ಕುಗ್ಗಿ ನೆಲಸಮವಾಗಿದ್ದ ಮನಸ್ಸು ನಿಟ್ಟುಸಿರಳೆದು, ನಸು ತಲೆಯೆತ್ತಿತ್ತು. ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೆ ಕನಸು ನನೆಕೊನೆಯೇರಿತು. ಕಾಂತಿ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಯಿತು. ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣವೇರಿತು. ಪರ್ವತ ಶಿಖರ ಶಿರೋರೇಖೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಭೀಮಭೂರುಹರಾಜಿ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ ಪ್ರದೀಪ್ತವಾದ ನೀಲಾಕಾಶಪಟದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾದಂತೆ ತೋರಿತು; ಉತ್ಕಂಠಿತ ಭಾವದಿಂದ ಅತ್ತ ಕಡೆ ಉನ್ನಿಲಿತನಯನನಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದೆ. ದೃಶ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ರಮಣೀಯವಾಗಿತ್ತು ! ಬೇಟೆಗಾರ ಕಬ್ಬಿಗನಾಗಿ ನೋಡಿದನು. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಕತ್ತಲು ಹಿಂಜರಿಯತೊಡಗಿತು. ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೆ ಪೂರ್ವಾಕಾಶ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶ ಮಾನವಾಯಿತು. ಶೀತಲಚಂದ್ರ ಕಿರಣಸ್ನಾತ ಶ್ವೇತಾವರ್ಣಸದೃಶ ಖಂಡನೀರದಗಳು ನಭೋಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮರೆದುವು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ಆಕಾಶಪಟಸ್ಥ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿರಳ ವಕ್ಷುಮಾಲೆಗಳ ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಶಶಾಂಕನು ಗೋಚರವಾದನು. 'ಜೊನ್ನದ ಬಣ್ಣದಿ ತುಂಬಿದ ಬಿಂಬದ ಹೊನ್ನಿನ ಸೊನ್ನೆಯು ಮೂಡಿದುದು.' ಹೊಂಗದಿರುಗಳು ಒಯ್ಯೊಯ್ಯನೆ ಅರಣ್ಯಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದುವು. ಕತ್ತಲು ನಿಬಿಡವ್ಯಕ್ತ ವಾಟಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಮೌನ ಎಂದಿನಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿತ್ತು. ಚಂದ್ರ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಡುವ ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ಸದ್ದು ಕೂಡ ಕೇಳಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಘೋರ ವಿಷಣ್ಣಳಾಗಿದ್ದ ನಿಶಾವನಿತೆ ಮಧುರಪ್ರಸನ್ನೆಯಾದಳು. ರುದ್ರವಾಗಿದ್ದುದೆಲ್ಲ ರಮಣೀಯವಾಯ್ತು. ಚಂದ್ರ ಮೇಲೇರಿದನು. ಗಿರಿಶಿಖರವನ್ನು ದಾಟಿ ಬಂದನು. ಗಗನದಿಂದೈತರವ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾತುಷಾರವೃಷ್ಟಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಶ್ಯಾಮಲಪರ್ಣಾರ್ಣವನ್ನು ಸ್ವರ್ಣವರ್ಣಮಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸಂದುಗೊಂದುಗಳಲ್ಲಿ ತೂರಿಕೊಂಡುಬಂದು ಬನದ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಗಿಡ ಬಳ್ಳಿ ಹೊದರುಗಳ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿತು. ಬೆಳ್ಳಿಗಳ ಸೋನೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸುರಿಯಿತು. ಮರದ ನೆರಳುಗಳು ಮಾತ್ರ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನಗಳಾದುವು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರೀಭೂತವಾದ ಮಧುರ ಕವನದಂತಿತ್ತು.

ಪ್ರಕೃತಿ ಉಪಾಸಕನಾಗಿದ್ದ ನಾನು ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಗೆ ತೊಡಗಿದೆ. ಬೇಟೆಗಾರನಿಗೆ ಬೇಟೆಯಾಗದಿದ್ದರೂ ಕಬ್ಬಿಗನಿಗೆ ಬೇಟೆಯಾಯಿತು ಎಂದುಕೊಂಡೆ. ಕೋವಿಯನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಿಡುಗಣ್ಣನಾಗಿ ನೋಡಗೊಡಗಿದೆ. ಅವ್ಯಕ್ತದ ಅಂತಃಕರಣಮೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವ ರತಿ ತನ್ನ ಅನಂತ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಮುಕ್ತಹಸ್ತೆಯಾಗಿ ಚೆಲ್ಲಿ ಸೂಸಿದ್ದಳು. ಸೊಬಗು ಸೂರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಾರು ? ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೊಬಗು ಸೂರೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ ? ಎಷ್ಟು ಜನ ನೋಡಿ ಅನುಭವಿಸಿದಾರೆ ? ಈ ಕಾಡಿನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳು ಎನಿತೆದೆಗಳನ್ನು ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸಿರುವುದು ? ಈ ವಿಪಿನ ಚಂದ್ರಿಕೆ ಯಾರ ಆಹ್ವಾದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂತು ದಿನದಿನವೂ ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ನಲಿಯುವುದು ? ಬಹುಶಃ ನನ್ನ ಆಗಮನವನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಿರಬಹುದೆ ? ಇದರ ತಪಸ್ಸು ಇಂದು ಫಲಿಸಿತೇ? ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೀಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೇ ? ಹೀಗೆಲ್ಲ ಆಲೋಚಿಸಿದೆ. ತರುವಾಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿದ್ದ ಚಂದ್ರೋದಯಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದೆ. ಮಾತಿನ ಮಂಕುತನ ಮೇಲೆದ್ದು ತೋರಿತು. ಕಬ್ಬಿಗಳ ಬಡತನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ನೋವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಈ ಚಂದ್ರೋದಯದ, ಈ ವಿಪಿನಗಳ, ಈ

ಚಂದ್ರಿಕೆಯು, ಈ ದೃಶ್ಯದ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಲೆಳಸುವವನೇ ಹುಚ್ಚ ; ಮಾಡಿದರೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿಬಿಟ್ಟೆನೆಂದುಕೊಳ್ಳುವವನು ಶುದ್ಧ ಮೂರ್ಖ ! ಹೀಗೆಲ್ಲ ಯೋಚಿಸಿದೆ. ತರುವಾಯ ಮಲೆನಾಡಿನ ಕಾಡುಗಳ ಸಿರಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸದ ಬಯಲುಸೀಮೆಯ ಎದೆಯ ಬಡತನವನ್ನು ನೆನೆದು ಮರುಗಿದೆ. ಹೀಗೆಲ್ಲ ಯೋಚಿಸಿದೆ. ಆಲೋಚನೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕಟ್ಟು, ಒಂದು ಎಲ್ಲೆ, ಒಂದು ನಿಯಮ, ಒಂದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ತಂಗಾಳಿ ಕುಳಿಗಳಿಗಾಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಜೊನ್ನದ ಸೋನೆಯೊಂದಿಗೆ ಇಬ್ಬನಿಯ ಸೋನೆಯೂ ಒಯ್ಯೊಯ್ಯನೆ ಇಳಿಯತೊಡಗಿತು. ಗಗನದಲ್ಲಿ ತುಂಡು ಮೋಡಗಳು ತುಂಟಹಡುಗರಂತೆ ತಿಂಗಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಕಾಟದಿಂದ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಮಬ್ಬಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳಕು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಕಲ್ಲು ಗಿಡ ಹೊದರುಗಳು ಹಿಂದಕ್ಕೂ ಮುಂದಕ್ಕೂ ಚಲಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಚಲನೆಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಆವರಣ ವಿಕೋಪಶಕ್ತಿಗಳು ರೂಪಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾನೂ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರಿ ಯಾವುದೋ ಪ್ರಾಣಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕೋವಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಗುರಿಯಿಟ್ಟೆ. ಆದರೆ ಮೋಸಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಬೇಗನೆ ಮಾಯೆಯ ಗುಟ್ಟು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಏನೇನೋ ಮಾಯಾ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸು ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಖಂಡಿಸಿ ಬಿಸುಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆಯೇ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಕುಳಿತು ಕಾದೆ. ಎಲ್ಲ ನೀರವವಾಗಿತ್ತು; ಎಲ್ಲ ರಮಣೀಯವಾಗಿತ್ತು; ಯಾವುದೊಂದು ಜೀವಜಂತುವೂ ಸಂಚರಿಸುವ ಚಿಹ್ನೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೋವಿಯನ್ನು ತಲೆದಿಂಬು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಹೊದೆದುಕೊಂಡು, ಅಂಗಾತನೆ ಮಲಗಿ, ಅನಂತಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಣಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯ ಬಿಂಬದಿಂದ ರಂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಯಾಮಿನೀಕಾಂತನಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ಬನದ ಮೇಲೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ನಿಗ್ಧೋಜ್ವಲಜ್ಯೋತ್ಸನೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕುಡಿಯತೊಡಗಿದೆ. ಕುಡಿದು ಕುಡಿದು ಮತ್ತೇರಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ನಿದ್ರೆ ಹೋದೆ.

ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಿದನೋ ತಿಳಿಯದು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ನಿದ್ರಾಭಂಗವಾಯಿತು. ಕಾನನದ ನೀರವತೆಯನ್ನು ಆಲೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈಡಿನ ಢಂಕಾರವೊಂದು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿದ್ದ ಪರ್ವತಕಂದರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿತವಾಗಿ ಮರಳಿ ಮೌನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಯಿತು. ಅರಣ್ಯಶ್ರೇಣಿಗಳು ಕಂಪಿಸಿದುವು. ನನ್ನ ಅಟ್ಟಣೆಯಿಂದ ಒಂದೇ ಮಾರು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುತ್ತುಗದ ಮರದಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಟಪಟ ಧ್ವನಿಯಾಯಿತು. ಕೋವಿಯಿಂದ ಸಿಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಚರಗಳು ಮೃತ್ಯು ವೇಗದಿಂದ ಧಾವಿಸಿದುವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಎದ್ದು ಕುಳಿತೆ. ಮಂಕುಹಿಡಿದವನಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ಮಿಳ್ಳೆಳನೆ ನೋಡಿದೆ. ಅದೇ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳು; ಅದೇ ಸದ್ದಿಲಿಯರುಳು; ಅದೇ ನಿಬಿಡ ಕಾನನ; ಅದೇ ಹೆಮ್ಮರಗಳು; ಅದೇ ಛಾಯೆಗಳು; ಅದೇ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲು; ಅದೇ ಇಬ್ಬನಿ ಸೋನೆ. ಢಂಕಾರ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಬಂದು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೋಯಿತು. ಉದ್ದೇಗದಿಂದ ಬೆವರಿದೆ. ಚರಗಳು ಒಂದು ಮಾರು ಈ ಕಡೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಗತಿ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನನಗೇ ಬಡಿದವೋ ಏನೋ ಎಂದು ಮೈಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿಕೊಂಡೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಗುಂಡು ಬಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅದರ ಅನುಭವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದ ಕೂಡಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹಿರಿಯರಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ತಗುಲಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಎದೆಯ ಬಡಿತ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ದಿಕ್ಕು ಕೆಟ್ಟವನಂತೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟೆ ಯಾವ ಆಲೋಚನೆಯೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದಮೇಲೆ ಸಮಾಧಾನ ತಂದುಕೊಂಡು ವಿಚಾರಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಈಡನ್ನು ಹೊಡೆದವನು ಓಬುವಾಗಿರಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಿಮ್ಮ. ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಕಡೆ ಏಕೆ ಹೊಡೆದರು ? ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗೆ

ಹೊಡೆದದ್ದು ? ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯೆ ಮರಸಿಗೆ ಕೂತಾಗ ಒಬ್ಬರನೊಬ್ಬರು ಕರೆಯಬಾರದೆಂದು ಬೇಟೆಯ ಕಟ್ಟಿ ಆದರೂ ಕರೆದು ನಿಜವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. ಇನ್ನೇನು ಕರೆಯಬೇಕು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಳಿಯ ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ಏನೋ ಏಟು ಬಿದ್ದ ನೋವಿನಿಂದ ಒದ್ದಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸದ್ದಾಯಿತು. ಆಲಿಸಿದೆ. ಹೌದು ! ಗುಂಡಿನೇಟು ಬಿದ್ದ ಜೀವಿಯೇ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ, ಕರೆಯುವುದು ತರವಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಂಡೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಗಾಯವಾದ ಜೀವಿ ಹುಲಿಚಿರತೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ನಾನು ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳ ಗೊತ್ತಾಗಿ, ಮೇಲೆ ನೆಗೆಯಬಹುದು. ಹೀಗೆಂದು ಸುಮ್ಮನಾದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವಾದ ತರುವಾಯ ಸದ್ದು ನಿಂತಿತು. ಪ್ರಾಣಿ ಸತ್ತುಹೋಯಿತೆಂದು ಊಹಿಸಿದೆ. ಆದರೂ ಕರೆಯಲು ಧೈರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಭಾತ ಸೂಚಕವಾದ ಪುಣ್ಯ ಸಮೀರ ತಣ್ಣನೆ ತೀಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಚಂದ್ರ ಪಶ್ಚಿಮದಿಗಂತಾಭಿಮುಖನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಬೇಗ ಬೆಳಗಾಗುವುದೆಂದು ಬಗೆದು ಸುಮ್ಮನಾದೆ. ಬರಬರಬರುತ್ತಾ ಇಬ್ಬನಿಯ ಸೋನೆ ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಬೆಳ್ಳಿಗಳು ನಸುಮಬ್ಬಾಯಿತು. ಚಂದ್ರನು ಒಂದಿನಿತು ಕಾಂತಿಹೀನನಾದನು. ಮರದೆಲೆಗಳಿಂದ ಹನಿಗಳು ತಟ್‌ಪಟ್ ಎಂದು ವಿಷಣ್ಣರವರಿಂದ ಬೀಳತೊಡಗಿದುವು. ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಮುಸುಕಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಂಜಿನಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿ ಹೋದುವು. ಮುಗಿಲಿನಿಂದ ಜೊನ್ನದ ಸೋನೆಯೊಂದಿಗೆ ಹಿಟ್ಟಿನ ಸೋನೆಯೂ ಇಳಿದಂತಾಯಿತು. ದೂರ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಊರು ಕೋಳಿಗಳ ಕೂಗು ಕೇಳಿಸಿತು. ಜಗತ್ತಿನ ಉನ್ನಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಯ ಸೂಚನೆ ತೋರಿಬಂದಿತು. ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೋವಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತೆ.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಡುಕುರಿಯೊಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅರಚುತ್ತ ಮೌನವನ್ನು ಮಧಿಸುತ್ತ ನಮ್ಮ ಹಣ್ಣಿನ ಮರದ ಕಡೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಕೂಗುತ್ತ ಕೂಗುತ್ತ ಬಳಸಾರಿತು. ಆದರೆ ನಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಅರಣ್ಯ ಶೃಂಗಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ತಿರುಗಿಹೋಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಸಿಂಗಳೇಕವೊಂದು ವಿಕಟದ್ವನಿ ಮಾಡತೊಡಗಿತು. ಅದು ಅಪರಿಚಿತ ನಾದವಾದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ಪ್ರಾಣಿಯ ದ್ವನಿಯೆಂದು ಆಗ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ತರುವಾಯ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆ. ಕೂತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಮಡಿವಾಳ ಪಕ್ಷಿಯೊಂದು ಉಷಃಕಾಲವನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ಹಾಡತೊಡಗಿತು. ಅದರ ಇನಿದನಿ ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ನಲಿನಲಿದು ಬಂದು, ಒಂದು ತಡವೆ ಬನಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತು; ಒಂದು ತಡವೆ ಕಣಿವೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿತು; ಒಂದು ತಡವೆ ಗಗನಕ್ಕೇರಿತು; ಒಂದು ತಡವೆ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮುದದಿಂದ ತಬ್ಬಿತು. ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಜಾಣ ಪಕ್ಷಿಯೊಂದು ರಾಗಾಲಾಪನೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಎಂತಹ ಭುವನಮೋಹನಗಾನ ! ಕಾಜಾಣ ಪಕ್ಷಿಯ ಗಾನದೆದುರು ಮತ್ತಾವ ಹಕ್ಕಿಯ ಗಾನವೂ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಅದರೆದುರು ಕೋಗಿಲೆಯ ಪಂಚಮಸ್ವರ ಕೂಡ ಪಂಚಮ ಸ್ವರವೆ ! ಅದರ ಗಾನದ ಆಲಿಂಗನದಲ್ಲಿ ಉಷೆ ಮೈ ಮರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ವನಗಾಯಕರಲ್ಲಿ ಕಾಜಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದು !

ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬೆಳಕು ಹರಿಯಿತು. ಇಬ್ಬನಿಯ ಸೋನೆಯೂ ಬರಬರುತ್ತ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಬಾನಿನಿಂದ ಸುರಿದ ಕಾವಣ ಪರ್ವತಪ್ರಾಂತಗಳಿಂದ ಹರಿದು ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತು. ಚಂದ್ರ ಅಪ್ಪಘಾಲ್ವನಾದನು. ಉದಯದಿಗ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅರುಣನ ಹೊಂಬೆಳಕು ಪಸರಿಸಿತು. ತಂಗಾಳಿ ತಣ್ಣಗೆ ತೀಡಿತು. ಹೂವಿನ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಟ್ಯನುಕೋಟಿ ತುಂಬಿಗಳು, ಜೇನುಹುಳುಗಳು, ಹೂವಿನ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಸೇರಿ ಅನಾಹತದ್ವನಿಮಾಡತೊಡಗಿದುವು. ಇತರ ಹಕ್ಕಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇಂಚರಗೈದುವು. ಇರುಳಿನ ಮಾಯೆಯೆಲ್ಲ ಬಟ್ಟಬಯಲಾಯಿತು. ರಾತ್ರಿಯ ವಿಕಾರಾಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ ಗಿಡಮರ ಹೊದರುಗಳ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿಂತುವು.

ನಾನು ಓಬುವನ್ನು ಕರೆದೆ. ಅವನು “ಓ” ಎಂದನು. ಮೂವರೂ ಅಟ್ಟಣೆಗಳಿಂದ ಕೋವಿ

ಕಂಬಳಿಗಳೊಡನೆ ಕೆಳಗಿಳಿದೆವು. ಎಲ್ಲರೂ ಮಾವಿನ ಮರದ ಬುಡವನ್ನು ಸೇರಿದೆವು.

“ಯಾರು ಈಡು ಹೊಡೆದದ್ದು ?” ಎಂದೆ.

“ನಾನು” ಎಂದು ಓಬು.

“ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದಿದ್ದು ?” ಎಂದನು ತಿಮ್ಮ.

ಓಬು ಕತೆ ಹೇಳಿದ: “ಬಹುಶಃ ಕಣೆಹಂದಿ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.”

“ಬಹುಶಃ! ಕಾಣುತ್ತದೆ!—ಇದೆಂತಹ ಮಾತು ! ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿ ಹೊಡೆದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ?” ಎಂದೆ.

“ನಾನೇನೋ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದೆ. ನೋಡು, ಇಲ್ಲಿತ್ತು ಅದು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನಿಂದ ಕೆಳಕೆಳ ಎಂದು ಹಣ್ಣನ್ನು ಪುಡಿಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ನನಗೆ ದೂರ, ನಿನಗೆ ಬಹಳ ಸಮೀಪ, ನೀನು ಹೊಡೆಯುತ್ತೀಯಾ ಎಂದು ನೋಡಿದೆ. ಅದೇಕೆ ? ನೀನು ಹೊಡೆಯಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ” ಎಂದನು ಓಬು.

ನಾನು ಮಲಗಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿದರೆ ಕೆಲಸ ಕೆಡುವುದೆಂದು ತಿಳಿದು, “ಏನೋ ! ನನಗೇನೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಾಣಿಸಿದ್ದರೆ ಹೊಡೆಯದೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನೇ ?” ಎಂದೆ.

ತಿಮ್ಮ “ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮಲಗಿದ್ದೆಯೋ ಏನು?” ಎಂದನು.

“ಹಾಗೆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಆದೀತೆ? ಸ್ವಲ್ಪ ಮಲಗಿದ್ದೆ” ಎಂದೆ.

“ಅದಕ್ಕೇ ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿನ್ನೆ ! ಅಟ್ಟಣೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದರೆ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಹಾಗೆಯೇ, ಮಲಗುವಂತಾಗುತ್ತೆ!” ಎಂದನು ತಿಮ್ಮ.

ಓಬು ಹೊಡೆದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದೆವು. ಈಡೇನೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು; ಚರೆ ಬಡಿದ ಗುರುತೂ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಚರೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದು ಚಿಗಿದು ನಾನು ಕೂತಿದ್ದ ಮರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾದುಹೋಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಏಟುಬಿದ್ದ ಕುರುಹು ಯಾವುದೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಮುಳ್ಳುಹಂದಿಗೆ ಗುಂಡು ಬಿದ್ದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಣೆಗಳಾದರೂ ಉದುರಿ ಅಲ್ಲಿ ಬೀಳಬೇಕು; ಅಥವಾ ರಕ್ತಬೀಳಬೇಕು. ಯಾವುದೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

“ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿ ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊಡೆದೆಯೋ? ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಗಿಡ ಪೊದೆಗಳು ಚಲಿಸಿದಂತಾಗಲು ಹಂದಿ ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಹೊಡೆದೆಯೋ?” ಎಂದೆ.

ಓಬು ಸ್ವಲ್ಪ ರೇಗಿಬಿದ್ದು, “ನಾನೇನು ಇವತ್ತು ಬೇಟೆಗೆ ಬಂದವನೇ ? ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಹಂದಿ ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡೇ ಹೊಡೆದಿದ್ದೇನೆ. ಗುರಿ ಕೂಡ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದೆ” ಎಂದನು.

“ಈಡು ಹಾರಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಏನೋ ಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಸುತ್ತ ಹುಡುಕಿ ನೋಡೋಣ” ಎಂದನು ತಿಮ್ಮ.

ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಜಾಡು ಹಿಡಿಯತೊಡಗಿದೆವು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ಚಿಹ್ನೆಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಗುರಿ ತಪ್ಪಿತೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ರಾತ್ರಿಯ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹರಟುತ್ತ ಕಾಡಿನಿಂದ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟೆವು. ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ತಿಮ್ಮ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ನಿಂತು ನೆಲದ ಕಡೆ ನೋಡಿದನು. “ರಕ್ತ !” ಎಂದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಬಗ್ಗಿ ನೋಡಿದೆವು. ಹೌದು ! ರಕ್ತದ ಹನಿಗಳು ಒಣಯೆಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಓಬುಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. “ನೋಡಿ, ಗುರಿ ತಪ್ಪಿತೆಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತಪ್ಪು ಹೊರಿಸಿದ್ದಿರಲ್ಲಾ?” ಎಂದನು. ನೆತ್ತರು ಬಿದ್ದ ಜಾಡನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ಮುಂಬರಿದೆವು. ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಹೋದಂತೆಲ್ಲ ನೆತ್ತರು ಮುದ್ದೆ ಮುದ್ದೆಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಪ್ರಾಣಿ ಅಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲಿಯೋ

ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಒಂದಿರುಳು

ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಧಾವಿಸಿದೆವು. ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ಫರ್ಲಾಂಗಿನವರೆಗೆ ರಕ್ತದ ಜಾಡುಸಿಕ್ಕಿತು. ಆಮೇಲೆ ರಕ್ತವೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ: ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ಬೇಸತ್ತು ಮನೆಯ ಕಡೆ ತಿರುಗಿದೆವು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡತೊಡಗಿದೆವು ! ನನ್ನ ಸೀನು ಕೆಮ್ಮುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸನ್ಯಾಸವೂ ಆಯಿತು. ಅಂತೂ ಮೊಲೆಯ ಹಾಲನ್ನು ನೆನೆದು ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಹಾರಿ ಹೋಗುವ ಎಳಗರುಗಳಂತೆ ಕಾಫಿಂಡಿಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಭರದಿಂದ ಸಾಗಿದೆವು. ಅರುಣೋದಯದ ಹೇಮಜ್ಯೋತಿ ಪೂರ್ವದಿಗ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡನ್ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ ವನದಂಚಿಗೆ ಬಂದೆವು. ಆದರೆ ನಡೆಯಲು ಇನ್ನೂ ಪರ್ವತದ ಅರ್ಧಭಾಗ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲೊಂದು ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ಬಯಲಾದ ಪ್ರದೇಶವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡಿದೆವು, ಎಂದೂ ಮರೆಯಲಾಗದ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಸುಂದರದೃಶ್ಯವನ್ನು !

ನಾವು ನಿಂತ ಸ್ಥಳ ಎತ್ತರವಾಗಿತ್ತು. ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ಮೈಲಿಗಳ ದೃಶ್ಯ ನಮ್ಮೆದುರಿಗಿತ್ತು. ದಿಗಂತವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳು ತರಂಗತರಂಗಗಳಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ಹಬ್ಬಿದ್ದುವು. ದೂರ ಸರಿದಂತೆಲ್ಲ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬನಿಯ ಬಲ್ಲಡಲು ತುಂಬಿತ್ತು. ವೀಚಿವಿಕ್ಷೋಭಿತ ಶ್ವೇತಫೇನಾವೃತ ಮಹಾವಾರಿಧಿಯಂತೆ ಪಸರಿಸಿದ್ದ ತುಷಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ಯಾಮಲಗಿರಿಶೃಂಗಗಳು ದ್ವೀಪಗಳಂತೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದುವು. ಕಂದರ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಗದ್ದೆ ತೋಟ ಹಳ್ಳಿ ಕಾಡು ಎಲ್ಲವೂ ಹೆಸರಿಲ್ಲದಂತೆ ಅಳಿಸಿಹೋಗಿದ್ದುವು. ದೃಷ್ಟಿಸೀಮೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಆವರಿಸಿದ್ದ ತುಷಾರಜಲನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಂಚರಿಸಬಹುದೆಂಬಂತಿತ್ತು ! ನಾವು ಮೂವರೂ ಅವಾಕ್ಯಾಗಿ ನಿಂತು ನೋಡಿದೆವು. ಇಬ್ಬನಿಯ ಕಡಲಿನಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಗಿರಿಶೃಂಗಗಳು ಮುಂಬೆಳಕಿನ ಹೊಂಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೊದೆದಿದ್ದುವು. ಬಾಲಸೂರ್ಯನ ಸ್ನಿಗ್ಧಕೋಮಲ ಸುವರ್ಣಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ವೃಕ್ಷರಾಜಿಗಳ ಶ್ಯಾಮಲಪರ್ಣವಿತಾನಗಳಲ್ಲಿ ಖಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಹಿಮಮಣಿಗಳು ಅನರ್ಘ್ಯರತ್ನ ಸಮೂಹಗಳಂತೆ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಬೆಳ್ಳೊರೆಯಂತೆ ಹಬ್ಬಿದ ಇಬ್ಬನಿಯ ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿದ್ದ ಕಣಿವೆಯ ಕಾಡುಗಳಿಂದ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ವಿವಿಧವಿಹಂಗಮಗಳ ಮಧುರವಾಣಿ ಅದೃಶ್ಯರಾಗಿ ಉಲಿಯುವ ಗಂಧರ್ವಕಿನ್ನರರ ಗಾಯನದಂತೆ ಸುಮನೋಹರವಾಗಿತ್ತು. ನಾವು ಮೂವರೂ ಅವಾಕ್ಯಾಗಿ ನಿಂತು ನೋಡಿದೆವು ! ನೋಡಿದೆವು, ನೋಡಿದೆವು, ಸುಮ್ಮನೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಭಾವಾವಿಷ್ಟರಾಗಿ !*

ಬೇಟೆಗಾರರಾಗಿ ಬನಕೆ ಹೋದವರು ಕಬ್ಬಿಗರಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದೆವು.

* ತರುವಾಯ, ಹಾಸುಬಂಡೆಗಳಿದ್ದ ಆ ಜಾಗಕ್ಕೆ 'ಕವಿಶೈಲ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಬಂದನಾ ಹುಲಿರಾಯನು

ರಂಗಯ್ಯ ಆ ದಿನ ಮರಸಿಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಬೈಗಾಗಿತ್ತು. ಮೊನ್ನೆ ಹರಟುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಿಮಗೆ ಮರಸುಬೇಟೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾತು ಹೇಳಿದೆ. ನಿಮಗೆ ನೆನಪಿರಬಹುದು. ಇಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶದವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಮರಸುಬೇಟೆ ಎಂದರೆ ಮೃಗಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದೆಡೆ ಕುಳಿತು ಕಾಯುವುದು. ಬೇಟೆಗಾರ ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಮರಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂರುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸಾರಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಪೊದೆಗಳ ನಡುವೆ ಮರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೂತು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬರುವುದನ್ನೇ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮರಸು ಬೇಟೆಗೆ ತಕ್ಕ ಸಮಯ ಅಂದರೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲ, ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಂಜೆಯಾಗಲು ಅರಣ್ಯದ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಇಳಿಯಲು ತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ, ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೇವು ಸಿಕ್ಕುವುದು ಸುಲಭ. ಹಂದಿ, ಕಾಡುಕುರಿ, ಮಿಗ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪೈರಿಗೆ ಮಾರಿಗಳು. ಬೇಟೆಗಾರರು ವನ್ಯ ಜೀವಿಗಳು ಇಳಿದು ಬರುವ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಐತಿಹ್ಯದಿಂದಲೋ ಅರಿತು ಅಂತಹ ಕಂಡಿಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಡಿನಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ಸುಸಮಯ. ಹಾಗೆ ಇಳಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಗದ್ದೆಗಳನ್ನೂ ತೋಟಗಳನ್ನೂ ಊಟ ಮಾಡಿ ಉಷ್ಣಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪುನಃ ಅರಣ್ಯಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಮೇಲೇರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಯಲಿನಿಂದ ಮೇಲೇರುವ ಜೀವಾದಿಗಳನ್ನು ಸುಡಬೇಕಾದರೆ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಪ್ರಶಸ್ತ. ಇನ್ನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವು ಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳಿಗೆ ಬರುವುದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎಂಟುಗಂಟೆಯ ಒಳಗೆ, ಅಥವಾ ಸಾಯಂಕಾಲ ಐದು ಗಂಟೆಯ ಮೇಲೆ. ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗಾದರೂ ಬರಬಹುದು. ನಾನು ಹಿಂದೆ ನಿಮಗೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಒಂದಿರುಳಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅದನ್ನು ಮರೆತಿರಲಾರಿರಿ. ಮರೆತಿದ್ದರೆ ಮರಳಿ ಓದಿನೋಡಿ.

ಮಲೆನಾಡಿನ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳಿಗೆ ಬರಗಾಲವಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಸಂತಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಹಣ್ಣು ! ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ಹೂವು ! ಕಾಡಿಗೆ ಹಣ್ಣು ಹೂವುಗಳ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದುಹೋಗಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಕಾಡುಮಾವಿನ ಹಣ್ಣು, ನೇರಿಲಹಣ್ಣು, ಸೂಣೆಹಣ್ಣು, ಕಲ್ಲು ಸಂಪಿಗೆ ಹಣ್ಣು, ಕಣಗಿಲುಹಣ್ಣು, ಗೋಳಮುಟೆಹಣ್ಣು, ಇಪ್ಪೆಹಣ್ಣು, ಹೆಬ್ಬಲಸಿನಹಣ್ಣು, ಹಲಸಿನಹಣ್ಣು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಹಣ್ಣುಗಳು ಸೂರೆಹೋಗಿರುತ್ತವೆ. ನೀವು ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಬಹುದು. ಏನೆಂದರೆ, ಕಾಡಿನ ತುಂಬಾ ಜಂತುಗಳಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಯಾವ ಮರಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ಜಂತುಗಳು ಯಾವಾಗ ಬರುತ್ತವೆ ? ಬೇಟೆಗಾರರಿಗೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಗಹನವಾದುದಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಮಾವಿನ ಮರದ ಹಣ್ಣುಗಳಿಗೂ ಒಂದೇ ತರದ ರುಚಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ರುಚಿಯಿರುವ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳಿಗೇ ಬರುತ್ತವೆ. ನಾನೇ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಡುಮಾವಿನ ಮರಗಳ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಕೆಲವು ಹುಳಿ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲವು ಸಿಹಿ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲವು ಒಗರು, ಕೆಲವು ಸಪ್ಪೆ, ಹಣ್ಣಿನ ರುಚಿಯೊಂದೇ ಅಲ್ಲ. ಮರಗಳಿರುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ನಾವು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮೃಗಗಳು ಕಾಡಿನ ತುಂಬಾ ವಾಸ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ನಿಯತಸ್ಥಾನಗಳಿರುತ್ತವೆ; ಹಕ್ಕಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಹಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿ,

ಹಣ್ಣು ರುಚಿಯಾಗಿ, ಸ್ಥಳ ನಿರ್ಜನವಾಗಿ, ಜೀವಿಗಳು ತಿರುಗಾಡುವ ಕಂಡಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬಂದೇ ಬರುತ್ತವೆ. ಅಂತಹ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಬೇಟೆಗಾರರು ಮರಸುಕೂರುತ್ತಾರೆ.

ರಂಗಯ್ಯ ಆ ದಿನ ಮರಸಿಗೆ ಹೋದುದು ಹಣ್ಣಿನ ಮರಕ್ಕಲ್ಲ. ಪೈರಿನ ಕಂಪುಗಳಿಗೆ ಮೋಹಗೊಂಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಇಳಿದುಬರುವ ಕಂಡಿಯೊಂದನ್ನು ಕಾಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟಾಗ ಆಗಲೇ ಸಾಯಂಕಾಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೇಪಿನ ಕೋವಿಯೊಂದನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹೇರಿಕೊಂಡು, ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಹೊದೆದುಕೊಂಡು, ಎಲೆಯಡಕೆ ಚೀಲವನ್ನೂ ಕೋವಿಯ ಚೀಲವನ್ನೂ ಬಗಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಟ್ಟವೇರಿದನು. ನಾಲ್ಕೈದು ಕಂಡಿಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿ ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಮರಸು ಕೂರಲು ಜಾಗ ಮಾಡಿ ಸುತ್ತಲೂ ಹಸುರು ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಒಡ್ಡು ಹಾಕಿ ಮರೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೂತ. ಕಂಬಳಿಯ ಅರ್ಧಭಾಗವನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಹಾಸಿದ್ದ. ಉಳಿದ ಅರ್ಧಭಾಗವನ್ನು ಸೊಂಟದವರೆಗೂ ಮುಚ್ಚಿದ್ದ ಸಂಜೆಗಂಪು ಮೆಲುಮೆಲನೆ ಜಾರುತ್ತಿತ್ತು. ಬೈಗುಗಪ್ಪು ಇಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹಕ್ಕಿಗಳ ಕೂಗಾಟ ಬರಬರುತ್ತ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವನ್ಯ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳ ಅಸ್ವಸ್ಥ ಅನಾಹತ ಧ್ವನಿ ವಾಯುಮಂಡಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತುಂಬಿತ್ತು. ಆದರೂ ಆ ಸದ್ದಿನಿಂದ ವನದ ಮೌನಕ್ಕೆ ಭಂಗಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭೀಮಾಕಾರವಾದ ವೃಕ್ಷಗಳು ಸ್ತೂಪಾಕಾರವಾಗಿ ಮೇಲೆದ್ದು ನಿಬಿಡಪರ್ಣವಿತಾನಗಳಿಂದ ಆಕಾಶ ಮಂಡಲವನ್ನು ಆಚ್ಛಾದಿಸಿದ್ದುವು. ಎಂದಿನಂತೆ ಬನಗತ್ತಲ ಮುಸುಗಿತ್ತು. ಹೆಮ್ಮರಗಳ ನಡು ನಡುವೆ ಕ್ಷುದ್ರ ತರುಗಲ್ಮಲತಾದಿಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದ್ದುವು. ಎಲ್ಲಿಯೋ ಒಂದೊಂದು ಎಡೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿಡುವಿದ್ದಿತು. ಅಂತಹ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಗುರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುವುದು.

ರಂಗಯ್ಯ ಕುಳಿತನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕೋವಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದನು. ತರುವಾಯ ಕೋವಿಯನ್ನು ತೊಡೆಯಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತನು. ಸುತ್ತಲೂ ವೀಣಾವಾದ್ಯ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತ ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಹಾರಾಡಿ ಕಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸದ್ದು ಮಾಡದಂತೆ ಅಟ್ಟುತ್ತ ಕುಳಿತನು. ಮರಸಿಗೆ ಕೂತವರು ಅಲ್ಲಾಡಬಾರದು. ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಉಸಿರಾಡಬಾರದು. ಮೈ ಕೆರೆದುಕೊಂಡರೂ ಕೂಡ ಆ ವನಮೌನದಲ್ಲಿ ಸದ್ದಾಗಿ, ಜೀವಿಗಳು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಬಂದ ಹಾದಿಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತವೆ. ಮೈ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ರಕ್ತಹೀರುವ ಸೊಳ್ಳೆಗಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ತಟ್ಟಿದರೆ ಚಪ್ಪಾಳೆ ಹೊಡೆದ ಸದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳೇನು ಮಾಡಿದರೂ ಎಷ್ಟು ನೆತ್ತರು ಹೀರಿದರೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳಂತೆ 'ಕಂ ಕಿಂ' ಎನ್ನದೆ ಕೂತಿರಬೇಕು. ಅಟ್ಟಿದರೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೈ ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಅಟ್ಟಬೇಕು. ಮರಸಿಗೆ ಕೂರುವುದೆಂದರೆ ಒಂದು ತಪಸ್ಸೇ ಸರಿ. ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ನೋಡಬೇಕು. ಆ ಹಾಳು ನುಸಿಗಳೂ* ಕೂಡ ಅದನ್ನೇ ಸಮಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ತಂಡೋಪತಂಡವಾಗಿ ಬಂದು ತಮ್ಮ ರಕ್ತಶೋಷಕ ಕರಾಳ ದಂಷ್ಟಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಊರಿ ಫುಜೀತಿಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಯಾರು ತಂತಿಕೊಡುತ್ತಾರೋ ಎನೋ! ಜನರಿಲ್ಲ ; ಮಾತಿಲ್ಲ ; ಕಾಯುವ ಕೆಲಸವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ ; ನಿಶ್ಯಬ್ದ. ಸುತ್ತಲೂ ಹೆಗ್ಗಾಡು 'ಬೆಕೋ' ಎನ್ನುತ್ತಿರುತ್ತದೆ; ವನ್ಯ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳ ಮ್ಲಾನಕರವಾದ ವಿಕಟ ನಿರ್ಘೋಷ; ದೀರ್ಘನಿರೀಕ್ಷೆಯ ನಿರ್ವಿಣ್ಣತೆ; ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹಾಳು ನುಸಿಗಳ ಯಮಕಾಟ ! ಬಲ್ಲವನೇ ಬಲ್ಲ ಬೆಲ್ಲದ ಸವಿಯ ! ಅಂತೂ ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಂಗಯ್ಯ!

ರಂಗಯ್ಯ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ತಾನೆ ಚಲಿಸದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಾನು ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರು ಹೊತ್ತು ಎಲೆಯಡಕೆ ಜಗಿಯುತ್ತಲೇ ಇರುವ ಮಹಾನುಭಾವ ಎಷ್ಟೆಂದು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಾನು ?

* ನಮ್ಮ ಕಡೆ ಸೊಳ್ಳೆಗೆ 'ನುಸಿ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅತ್ತ ಇತ್ತ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಕೋವಿಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ತೆಗೆದತ್ತಿ ನೆಲದ ಮೇಲಿಟ್ಟು, ಬಗಲಿನಿಂದ ಎಲೆಯಡಕೆ ಚೀಲವನ್ನು ತೆಗೆದು ವೀಳ್ಯ ಸವಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಕಾಲಹರಣಮಾಡಲು ಎಲೆಯಡಕೆ ಬಹಳ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟಬಂದರೆ ಅದನ್ನು ಒಂದೆರಡು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರೈಸಿಬಿಡಬಹುದು. ಬೇಕಾದರೆ ಕಾಲುಗಂಟೆ ಅರ್ಧಘಂಟೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಕಳೆದುಬಿಡಬಹುದು. ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಎಲೆಯಡಕೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ಚಿಹ್ನೆ. ಎಂದ ಮೇಲೆ ಹೊರತ್ತಿಲ್ಲದೆ ದೊಡ್ಡವರಲ್ಲಿ ಎಲೆಯಡಕೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮರಸು ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗುವವರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಚಾಳಿ ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕು; ಎಲೆಯಡಕೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಕೆಲರು, ನಶ್ಯ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಕೆಲರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಡ್ಡಿ ನಶ್ಯ-ನಮ್ಮ ಕಡೆ ಉಂಡೆನಶ್ಯವನ್ನು ಮಡ್ಡಿ ನಶ್ಯ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ-ಮಡ್ಡಿ ನಶ್ಯವನ್ನು ಮೂಗಿಗೇರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯಬಹುದು; ಅಂಗೈಗೆ ಸುಣ್ಣ ಹಚ್ಚುವುದು; ಹಚ್ಚಿದ ಸುಣ್ಣವನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಊದಿ ನೀರು ಆರಿಸುವುದು; ಹಚ್ಚಿದ್ದು ದಪ್ಪವಾಯ್ದೋ ಎಂದು ನೋಡುವುದು; ನಶ್ಯದ ಡಬ್ಬಿ ತೆಗೆಯುವುದು; ನಶ್ಯವನ್ನು ಸಣ್ಣದಾಗಿ ಉಂಡೆ ಕಟ್ಟಿ ಪ್ರಮಾಣ ನಿರ್ಣಯಮಾಡುವುದು; ಅದನ್ನು ಅಂಗೈ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅದೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ತಿಕ್ಕುವುದು. ಹೀಗೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟು ಮಡ್ಡಿ ನಶ್ಯದಿಂದ ಕಾಲಹಸನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮರಸಿಗೆ ಕೂತಾಗ ನಶ್ಯತಿಕ್ಕುವುದು ಕಡಿಮೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಬೇಟೆಗಾರ ಸುಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿ, ನಶ್ಯದುಂಡೆ ಕಟ್ಟಿ, ತಿಕ್ಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಅರೆದೂರ ಹೋದಾಗಲೆ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪ್ರಾಣಿ ಓಡುತ್ತ ಬಂದುಬಿಟ್ಟರೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಶ್ಯ ತಿಕ್ಕಿ ಚಿಟಿಕೆಕಟ್ಟಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನಶ್ಯ ಎಲೆಯಡಕೆಗಳನ್ನು ಮರಸಿಗೆ ಕೂತಾಗ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಬೀಡಿ ಸಿಗರೇಟು ಮದ್ಯಗಳನ್ನು ಖಂಡಿತ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು. ಬೀಡಿ ಸಿಗರೇಟು ಹೊತ್ತಿಸಿದರೆ ಹೊಗೆಯೆದ್ದು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿರಲಿ, ಸೊಳ್ಳೆಗಳು ಕೂಡ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ! ಮದ್ಯಪಾನಮಾಡಿದರೋ? ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ !

ಚೀಲದಿಂದ ಹತ್ತೆಂಟು ಅಡಕೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಸನಾದುದನ್ನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಆರಿಸಿದ. ಆಯ್ದು ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಸಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ 'ಉಫ್' ಎಂದು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಊದಿ ಬಾಯಿಗೆ ಎಸೆದುಕೊಂಡ. ಆದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸದ್ದಾಗದಂತೆ ಅದನ್ನು ಕಡಿಯತೊಡಗಿದ. ತರುವಾಯ ಎಲೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, ಒಂದನ್ನು ವರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಿಂಗೈಯಿಂದ ನೀವಿ ಒರಸಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಶಿರವನ್ನು ತುಂಡುಮಾಡಿ, ಸುಣ್ಣದ ಡಬ್ಬಿಯಿಂದ ಸುಣ್ಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಳಿದು, ನಿಧಾನವಾಗಿ ಎಲೆಯನ್ನು ಮಡಿಸಿ, ಆಲೆಯ ಕಣೆಗೆ (ಕಬ್ಬಿನ ಗಾಣಕ್ಕೆ) ಕಬ್ಬನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಬಾಯಮೂಲೆಯಿಂದ ಎಲೆಯನ್ನು ಒಳಗೆ ತೂರಿಸಿದ. ಆಮೇಲೆ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪನ್ನು ತೆಗೆದು ಅಂಗೈಮೇಲೆ ಸುಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿ ನೀವಲಾರಂಭಿಸಿದ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೀವಿ ಅದನ್ನು ಕೈ ಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಟಿಕೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲೋಸುಗ ತಲೆಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿದ. ರಂಗಯ್ಯ ಬೆಚ್ಚಿದನು ! ಕಣ್ಣು ಕತ್ತಲೆಗಟ್ಟುವಂತಾಯ್ತು ! ಏನನ್ನೋ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ದಿವಾಸ್ವಪ್ನಸ್ಥನಾದ ಮನುಷ್ಯನ ಮೈಮೇಲೆ ತಕಪಕ ಕುದಿಯುವ ಬಿಸಿನೀರನ್ನು ಹೊಯ್ದಂತಾಯ್ತು ! ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ತನ್ನೆದುರು-ತಾನು ಕುಳಿತ ಪೊದೆಗೆ ಒಂದೂವರೆ ಮಾರು ದೂರದಲ್ಲಿ, ಕುಳಿತಿದೆ ಒಂದು ಹುಲಿ ! ಹೆಬ್ಬುಲಿ !

ರಂಗಯ್ಯ ಎಲೆ ಅಡಕೆ ಹಾಕುವ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಆ ಹಾಳು ಹೆಬ್ಬುಲಿ, ಕೆಲವು ಅತಿಥಿಗಳಂತೆ ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ, ಒಂದಿನಿತು ಸದ್ದನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡದೆ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತಿದ್ದ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿದ್ದ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ಮೊದಲೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ಸುಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನೇನು ಅಷ್ಟೊಂದು ಅಂಜುಬುರಕನಲ್ಲ. ಎದೆಗಾರ ಬೇಟೆಗಾರ. ಹಿಂದೆ ಹುಲಿಗಳನ್ನು

ಹೊಡೆದಿದ್ದ. ವನವರಾಹಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟಿಯಟ್ಟಿ ಸುಟ್ಟು ಕೆಡವಿದ. ಆದರೆ ಅ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತೆಗೆ ಬಂದು ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು ! ಅವನಿಗೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ಮುಳುಗಿ ಹೋದಂತಾಯಿತು. ಕಣ್ಣು ಕೂಡ ಹೆದರಿ ರೆಪ್ಪೆ ಹಾಕಲಿಲ್ಲ. ತಂಬಾಕನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೈ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ನಿಷ್ಪಂದವಾಯಿತು, ಬಾಯಿ ಎಲೆಯಡಕೆ ಜಗಿಯುವುದನ್ನು ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಉಸಿರಾಡುವುದು ಮಾತ್ರ ಕಡಿಮೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಯತ್ನಿಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಪ್ರಬಲವಾಗತೊಡಗಿತು. ಮೈನವಿರು ನಿಮಿರಿ ನಿಂತಿತು. ಮೊದಲು ಕಾಡಿನ ಕುಳಿರಾಳಿಯಿಂದ ಚಳಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ಈಗ ಸೆಕೆಯಾಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಹಣೆ ಬೆವರಿ ಹೋಯಿತು. ಅಂಗಿಯ ಒಳಗೆ ನೀರಿನ ಚಿಲುಮೆಗಳು ಉಕ್ಕಿಯುಕ್ಕೆ ಹರಿಯತೊಡಗಿದುವು. 'ಗೋವಿನ ಕಥೆ'ಯಲ್ಲಿ ಬರುವ "ಬಂದನಾ ಹುಲಿರಾಯನು" ಎಂಬ ಪಂಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥ ಅವನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಫುರಿಸಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ !

ಇದೇ ಸಮಯ. ಹುಲಿಗಳ ನಡತೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಎರಡು ಮಾತು ಹೇಳಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಹುಲಿಗಳ ನಡತೆ ನನಗೇನೋ ಅಷ್ಟು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. 'ಬಾಲಬೋಧೆ'ಯಲ್ಲಿ "ಎಲೆ ಬೆಕ್ಕ ರೂಪಿನಿಂದಲೆ ಹುಲಿ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರ್ದೆನೆಂದು ಗರ್ವಿಸಬೇಡ" ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲ ಓದಿರಬೇಕು. ನನಗೇನೋ ಹೀಗೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಬೆಕ್ಕು ಹೆಮ್ಮೆಪಡುವಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದಲ್ಲ ಹುಲಿಯ ಜಾತಿ. ಸಿಂಹದಂತಹ ದೊಡ್ಡ ದೇಹದ ಹುಲಿಯೊಳಗೆ ಇರುವುದು ಬೆಕ್ಕಿನಂತಹ ಕ್ಷುದ್ರ ಪ್ರಾಣಿಯ ಹೀನಾತ್ಮ. ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಆತ್ಮಗೌರವ ಬೇಡವೇ? ವೇಷವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಿನಾಮದ ವನಾಚಾರ್ಯ ! ಆಚಾರವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅತಿಹೀನ. ಬರಿಯ ಕುಹಕ, ಠಕ್ಕು, ಠಾಳಿ, ಮೋಸ. ಕಳ್ಳರು ಕೂಡ ನಾಚಿಕೆಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಕೀಳು ನಡತೆ. ನನಗೇನೋ, ಖಂಡಿತ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಲ್ಲ ಹುಲಿಗಳ ನಡತೆ. ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವರಿಗೂ ಅವಮಾನಕರವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಅವು ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಕಳ್ಳತನವನ್ನೂ ಮೋಸವನ್ನೂ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಕುರಿತು ನಿಮಗೆ ನಾನು ಹೇಳಿದರೆ ಆಗ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು, ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತು ವೇದವಾಕ್ಯವೆಂದು. ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕುರಿತು ಇನ್ನಾವಾಗಲಾದರೂ ಸಮಯ ದೊರೆತಾಗ ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಡುವೆನು. ಈಗ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅವುಗಳ ಮೆಲ್ಲಡಿಗಳ ವಿಚಾರ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿ ತಿರುಗಾಡಿದರೂ ಸದ್ದಾಗದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಣಗಿ ಗರಿಗರಿ ಎನ್ನುವ ತರಗೆಲೆಗಳು ಸಾಂದ್ರವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತವೆ. ಗಾಳಿ ನಡೆದರೂ ಕೂಡ ಸದ್ದಾಗುವುದು. ಹಲ್ಲಿ ಹರಿದರೂ ಕೂಡ ಸದ್ದಾಗುವುದು. ಇನ್ನು ಹಂದಿ, ಕಣೆಹಂದಿ, ಮಿಗ, ಬರೈ, ಮುಂಗುಸಿ, ಕಬ್ಬೆಕ್ಕು, ಕಾಡುಕುರಿ, ಸಾರಗ, ಕಾಡು ಕೋಳಿ, ಚಿಪ್ಪಿನಹಂದಿ, ಕಾಡುಕೋಣ ಇವುಗಳು ಬಂದರಂತೂ ಹೇಳುವುದೇನು ! ಎರಡು ಫರ್ಲಾಂಗು ದೂರದಿಂದಲೆ ಬೇಟೆಗಾರನಿಗೆ ವರ್ಮಾನ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಹಾಳು ಹುಲಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಒಂದಿನಿತು ಸದ್ದನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲವು. ತಮ್ಮ ನಖಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸೇದಿಕೊಂಡು ಅಂಗಾಲನ್ನು ಬೂರುಗದ ಹತ್ತಿಯ ತಲೆದಿಂಬಿನಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತರೆಗೆಲೆಗಳಿಗೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮುತ್ತು ಕೊಡುತ್ತ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ತಿಳಿಯದ ಕೆಲವು ಬೇಟೆಗಾರರು ಹುಲಿಗಳು, ದೇವತೆಗಳಂತೆ, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹುಲಿ ತನ್ನ ಮೆತ್ತೆಗಾಲನ್ನು 'ಧಪ್ ಧಪ್' ಎಂದು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಇಡುತ್ತ ಬಂದಿತೆಂದರೆ ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ನೂರು ಕಿವಿಗಳಿದ್ದರೂ ಸಾಲದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅನ್ಯಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಮೇಯುವ ದನಕರುಗಳು ಹುಲಿರಾಯನ ಆಗಮನವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ? ತತ್ಪರತೆಯಿಂದ ಎಲೆಯಡಕೆ ಹಾಕುತ್ತ ಕುಳಿತ ರಂಗಯ್ಯನಂತಹ ಬೇಟೆಗಾರರು ಅರಣ್ಯಾಚಾರ್ಯನ ಆಗಮನವನ್ನು ಅರಿಯುವುದೆಂತು ?

ಅಂತೂ ರಂಗಯ್ಯನ ಮುಂದೆ ಹೆಬ್ಬುಲಿ ಕುಳಿತಿತ್ತು. ರಂಗಯ್ಯ ಎಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯ ಗಮನ ತನ್ನ ಮೇಲೆ

ಬೀಳುವುದೋ ಎಂದು ಹೆದರಿ ಸೆಡೆತುಕೊಂಡು ನೋಡಿದ. ದೊಡ್ಡ ಹೆಬ್ಬುಲಿ. ಅದಕ್ಕೂ ತನಗೂ ಒಂದೇ ಮಾರು ! ಅಥವಾ ಒಂದೂವರೆ ಮಾರು ! ಮುಂದಿನ ಕಾಲುಗಳೆರಡನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನೇರವಾಗಿ ಊರಿಕೊಂಡು, ನೀಳವಾದ ಬಾಲವನ್ನು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಿಸುತ್ತ, ಭಯಂಕರವಾದ ಮೀಸೆಗಳನ್ನು ಅತ್ತಿತ್ತ ಕುಣಿಸುತ್ತ, ಮಿಂಚಿನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಗುಡ್ಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಳಿಸುತ್ತ, ಉಗ್ರಕರಾಳವದನವನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗಿಸಿ ವನಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಧೀರವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಸರಿಯಾದ ಆಳಿನ ಎದೆಯೆತ್ತರ ಕೂತಿದೆ! ಕೂತಿದೆ!! ನಿಂತರೇನು ಗತಿ ?

ಪಾಪ, ಎಂತಹ ಬೇಟೆಗಾರನಾದರೂ ಅಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ? ಹುಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ದೂರವಾಗಿದ್ದರೆ ಸುಡಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರಂಗಯ್ಯನ ಕೋವಿ ಕೇಪಿನ ಕೋವಿ. ಒಂದೂವರೆ ಮಾರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚೇ ಉದ್ದವಿದೆಯೋ ಏನೋ ! ಹುಲಿಗೆ ಅವನು ಕೂತದ್ದು ಗೊತ್ತಾದರೆ ಗತಿಯೇನು ? ಮುಂದಿನ ಪಾದವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಬೀಸಿದರೂ ಸಾಕು, ರಂಗಯ್ಯನ ಕರುಳು, ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಮಮತೆಯಿಂದ ಸಾಕಿ ಸಲಹಿದ ಕರುಳು, ಪೋಲೀಸಿನವರ ಯಮಪೀಡನೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕಳ್ಳನ ಕದ್ದ ಗಂಟಿನಂತೆ ಈಚೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಕರುಳಿನ ಜೊತೆಗೆ ಕುಂಬಳಕಾಯಿಯಷ್ಟು ದಪ್ಪವಾಗಿ ಅವನ ಜ್ವರದ ಗಡ್ಡೆಯಂತೂ, ಸಿಂಹಗರ್ಜನೆಗೆ ಬೆದರಿದ ಗರ್ಭಿಣಿ ಜಿಂಕೆಯ ಬಸಿರಿನಿಂದ ಅರೆಬೆಳೆದ ಭ್ರೂಣ ಜಗುಳಿ ಬೀಳುವಂತೆ, ಹೊರಬೀಳುತ್ತದೆ. ಕಾಸೂ ಖರ್ಚಿಲ್ಲದೆ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಬ್ಬುಲಿಯೊಡನೆ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆಚ್ಚು ತೋರಿಸುವಂತೆ ತೋರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ರಂಗಯ್ಯ ವ್ಯಾಘ್ರನಖಾಘಾತದಿಂದ ಆದ ಅನಾಹುತಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕಂಡುಕೇಳಿದ್ದ. ಒಂದೇ ಉಗುರೇ ಸಾಕು ಮನುಷ್ಯನ ಎದೆ ಹೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಸೀಳುವುದಕ್ಕೆ ! ಇಪ್ಪತ್ತು ಉಗುರುಗಳಿವೆ ! ಅವುಗಳ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಆ ಹಾಳು ಕರಾಳದಂಷ್ಟುಗಳು ಬೇರೆ! ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಲು ಆ ಭಯಾನಕವಾದ ಬಣ್ಣದ ವೇಷ ಬೇರೆ ! ಹೆಸರು ನೋಡಿದರೆ “ಹುಲಿ!” ಎಷ್ಟು ಅಸಮಂಜಸ ! ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಭಯಂಕರವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ನಯವಾದ ಪುಟ್ಟ ಹೆಸರು ! ಸಂಸ್ಕೃತದ ಹೆಸರೇ ಸರಿಯಾಗಿದೆ. “ವ್ಯಾಘ್ರ!” ಶಬ್ದವು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಣಿಯಂತೆಯೇ ಕರ್ಕಶಭಯಾನಕವಾಗಿದೆ.

ರಂಗಯ್ಯನ ಬಳಿ ಇದ್ದದ್ದು ಒಂಟಿನಳಿಗೆ ಕೇಪಿನ ಕೋವಿ. ಕೇಪಿನ ಕೋವಿಯೇ ಫಜೀತಿ ! ಒಂದು ಈಡು ಹೊಡೆದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಈಡು ತುಂಬಬೇಕಾದರೆ ಐದು ನಿಮಿಷವಾದರೂ ಬೇಕೇ ಬೇಕು. ತೋಟಾಕೋವಿಯಾದರೋ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ತೋಟಾಗಳು ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ. ತೋಟಾ ತುಂಬುವುದೊಂದೇ ತಡ, ಎಷ್ಟು ಗುಂಡುಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಸಿಡಿಯಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ನಳಿಗೆ ಕೇಪಿನ ಕೋವಿ ! ಜೋಡುನಳಿಗೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಎರಡು ಈಡುಗಳನ್ನಾದರೂ ಹಾರಿಸಬಹುದು ! ಒಂದು ತಪ್ಪಿದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ! ಅಥವಾ ಒಂದು ಗುಂಡಿಗೆ ಅರೆಪೆಟ್ಟಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಂಡು ಹೊಡೆದು ಕೊಲ್ಲಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಹುಲಿಯನ್ನು ಅಷ್ಟು ಸಮೀಪ ಹೊಡೆಯುವುದು ಕ್ಷೇಮಕರವಲ್ಲ. ನೀವು ಯಾರಾದರೂ ರಂಗಯ್ಯ ಹೇಡಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ನನಗೆ ಕೋಪ ಬರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಬಲ್ಲೆ ಅದರ ಸುಖಾಸುಖಗಳನ್ನು. ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ “ನೈನಂ ಛಿಂದಂತಿ ಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ನೈನಂ ದಹತಿ ಪಾವಕಃ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸಾರಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ರಂಗಯ್ಯನ ಮುಂದಿದ್ದುದು ಊಹನೆಯ ಶಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲ; ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಪಾವಕನಲ್ಲ. ಅರಣ್ಯದ ಶನಿಯಾದ ವ್ಯಾಘ್ರದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನಖಗಳು! ಗೀತೆಯು “ನೈನಂ ಛಿಂದಂತಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ರಂಗಯ್ಯನಿಗೆ ಗೊತ್ತು ಅದು ಸುಳ್ಳು ಎಂದು. ವ್ಯಾಘ್ರ ತನ್ನ ಕ್ರೂರ ನಖಾನ್ವಿತ ಪಾದಗಳನ್ನು ಬೀಸಿದ್ದರೆ ಸಾಕು, ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೆಲ್ಲಾ ಹರಿದು ಹರಿದು

ಚೂರುಚೂರಾಗಿ ಕರುಳು, ರಕ್ತ, ಜ್ವರಗಡ್ಡೆ, ಹೃದಯ, ಶ್ವಾಸಕೋಶ, ಆರೋಗ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಶಿವ ಮಾಡಿದ ಸೃಷ್ಟಿ ಎಲ್ಲವೂ, ಸ್ವಲ್ಪವೂ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಿಲ್ಲದೆ, ಹೊರಗೆ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದುವು ! ಆದ್ದರಿಂದ ರಂಗಯ್ಯ ಎಷ್ಟು ಎದೆಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ದೇಹ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಂಪಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹುಲಿ ಒಂದು ಸಾರಿ ಆಕಳಿಸಿ, ಕಣ್ಣು ಮೀಸೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ, ಭುಜಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೆಕ್ಕಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಅದರ ಪಾಳೊಗದ ಗುಟ್ಟು ರಂಗಯ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಏನು ದಂತಪಂಕ್ತಿಗಳು ! ಎಂತಹ ನಾಲಗೆ ! ಎಷ್ಟು ಉದ್ದ ಆ ಕೋರೆದಾಡೆಗಳು ! ಯಶೋದೆ ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಭಯಗೊಂಡುದು ಸುಳ್ಳೋ ನಿಜವೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ರಂಗಯ್ಯನಂತೂ ಹುಲಿಯ ಬಾಯೊಳಗೆ ಪಾತಾಳ, ನರಕ, ಮೃತ್ಯು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೇ ತಡವೆ ಕಂಡು ನಡುಗತೊಡಗಿದನು. ನಡುಕ ಹೆಚ್ಚಿತು. ನಡುಗಿದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗೆ ತಾನಡಗಿರುವುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದೋ ಏನೋ ಎಂದು ನಡುಕವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟನು. ಸ್ವಂದನೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಅರಳಿಯ ಎಲೆಗಳು ಗಾಳಿಗೆ ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಅವನ ದೇಹ ಸಮಸ್ತವೂ ಗಡಗಡ ನಡುಗತೊಡಗಿತು. ಮೆದುಳಿನಲ್ಲಿ ವಿಪ್ಲವಕ್ಕಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕಣ್ಣು ಕಿವಿಯಾಯಿತು ; ಮೂಗು ಬಾಯಿಯಾಗಿ, ಬಾಯಿ ಮೂಗಾಗಿ, ಕೂದಲು ತಲೆಯೊಳಗೆ ಇಳಿಯತೊಡಗಿದುವು. ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ! ತಲೆಯ ಕೂದಲೆ ಹೆದರಿ ಬುರುಡೆಯೊಳಗೆ ಹುದುಗಿ ಹೊರಟರೆ ರಂಗಯ್ಯ ಏನು ಮಾಡಿಯಾನು ? ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಸಿರು ಮೂಗು ಬಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿದಿಯೊತ್ತುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಾನು ರಂಗಯ್ಯ ಎದೆಗಾರನೆಂದೇ ಸಾರಿಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾವು ಯಾರಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಸತ್ತು ಆಗಲೇ ಶತಮಾನವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ರಂಗಯ್ಯ ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಆಸೆಬಿಟ್ಟನು. ನೆಲದ ಮೇಲಿದ್ದ ಕೋವಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅವನಿಗೆ ಚೈತನ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಘ್ರವೇನೋ ಆಕಳಿಸುತ್ತ ಮೈನೆಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಕುಳಿತಿತ್ತು. ರಂಗಯ್ಯ ಹರಿಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ್ದನು, ಸಾಯುವ ಹೊತ್ತು ಬಾರದೆ ಯಾರೂ ಸಾಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು. ಹುಲಿ ಆ ಹೊತ್ತನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ. ಅಂತೂ, ನಾನು ಸಾಯುತ್ತೇನೆ; ಈಗಲೂ ಆಗಲೋ ಅಷ್ಟೇ ! ಸಾಯುವುದೇನೋ ನಿಶ್ಚಯ ! ಹೀಗೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಕಣ್ಣು ಹನಿಗಣ್ಣಾಯಿತು. ಎರಡು ಅಶ್ರು ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲುರುಳಿ ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಕಂಬಳಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಬತ್ತಿಹೋದುವು. ಹುಲಿರಾಯ ಆಗ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರೆ ಮರುಕದಿಂದ ತೊಲಗುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಮಹಾನುಭಾವನ ಧೀರಪ್ರಶಾಂತದೃಷ್ಟಿಗೆ ಆ ಬಡಪಾಯಿಯ ಗೋಳು ಬೀಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ನಸುಗಪ್ಪು ಬಾನಿನಿಂದಿಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

ರಂಗಯ್ಯ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೆನೆದ. ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ನೆನೆದ. ನೆಂಟರಿಷ್ಟರನ್ನು ನೆನೆದ. ಮನೆಮಾರುಗಳನ್ನು ನೆನೆದ. ಕಣ್ಣೇರು ಧಾರೆಧಾರೆಯಾಗಿ ಹರಿದು ನೆನೆದುಹೋದ. ತಾನು ಬೆಳೆದಿದ್ದ ತರಕಾರಿಯ ತೋಟ, ಬೆಳೆದು ನಿಂತ ಗದ್ದೆಗಳು, ಸಾಕಿ ಸಲಹಿದ ದನಕರುಗಳು, ಮೊನ್ನೆ ತಾನೇ ಸಾಲಮಾಡಿಕೊಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಡಕೆ ತೋಟ ಎಲ್ಲವೂ ಚಿತ್ತಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಚಲನಚಿತ್ರಗಳಂತೆ ಮಿಂಚಿದುವು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹುಲಿ ಒಂದು ಸಾರಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಗರ್ಜಿಸಿತು. ರಂಗಯ್ಯ ತನಗೆ ಸಾಯುವ ಹೊತ್ತು ಬಂತೆಂದು ತಿಳಿದ. ಹುಲಿ ಮೈಮೇಲೆ ಹಾರುವುದಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕಾಪ್ರಾಯವಾಗಿ “ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗು” ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಹೇಳಲು ಗರ್ಜಿಸಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ. ಗರ್ಜನೆ ಮೌನವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿ, ಅನುರಣನವಾಗಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಯಿತು. ಇರುಳಿನ ಕರಿನೆರಳುಗಳು ಹಿಂಡು ಹಿಂಡಾಗಿ, ಮಂದೆ ಮಂದೆಯಾಗಿ ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಇಳಿದು ಅಡವಿಯನ್ನು ಮುತ್ತತೊಡಗಿದುವು. ವ್ಯಾಘ್ರದೇಹ ಮಬ್ಬು ಮಬ್ಬಾಗುತ್ತ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅದರ ಅಗ್ನಿತುಲ್ಯ ನೇತ್ರಗಳು ಕೆಂಗೆಂಡಗಳಾಗುತ್ತ ಬಂದುವು. ರಂಗಯ್ಯ ನಡನಡ

ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದ. ಬೆವರು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬಾಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲೆಯಡಿಕೆ ಸದ್ದುಮಾಡದೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಚಲಿಸದೆ ಹೆದರಿ ಹೆದರಿ ದವಡೆಮೂಲೆಯನ್ನು ಸೇರಿತ್ತು. ರಂಗಯ್ಯ ತನ್ನ ತೋಟದಾಚೆಯ ಭೂತವನ್ನು ನೆನೆದು ಬೇಡಿಕೊಂಡ. ಬೇಟೆದೇವರಿಗೆ ಹಣ್ಣುಕಾಯಿ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡ. ಪಂಜರಳ್ಳಿಗೆ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಕೋಳಿಬಲಿ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹರಕೆಹೊತ್ತ. ಜಕ್ಕಿಣಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಎಡೆಯಿಕ್ಕುವಂತೆ ಪ್ರಲೋಭನಗೊಳಿಸಿದ. ದ್ರಾವಿಡ ದೆವ್ವಗಳೆಲ್ಲ ಪೂರೈಸಿದ ಮೇಲೆ ಆರ್ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹರಕೆ ಹೊತ್ತ. ಮನೆದೇವರಾದ ತಿರುಪತಿ ವೆಂಕಟರಮಣನನ್ನು ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ. ಧರ್ಮಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತನ್ನಷ್ಟುದ್ದ ಚಿನ್ನದ ತಂತಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿದ. ಅವನ ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಗೆ ತಿಳಿದ ದೇವತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡ. ಆದರೂ ಹುಲಿರಾಯ ಇಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ.

ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಸದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಅವನು ಏನಾದರೂ ಸದ್ದು ಮಾಡಲು ಧೈರ್ಯಮಾಡಿದ. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಿಮ್ಮಿದ. ಹುಲಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಿಮ್ಮಿದ. ಅದೂ ಕೂಡ ಹುಲಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಿವಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಂದವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಮೆಲ್ಲಗೆ “ಹೋ ! !” ಎಂದು ಕೂಗಿದ. ಅದೂ ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಯಾರನ್ನೋ ಕರೆಯುವಂತೆ “ಹೋ ! !” ಎಂದು ಕೂಗಿದ. ಅದೂ ಹುಲಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಳು ಪ್ರಾಣಿ ಕಿವುಡೋ ಏನೋ ? ಕಿವಿಡಾಗಿರಬಹುದು ? ಯಾಕಾಗಬಾರದು ? ಹುಲಿಗೆ ವಾಸನೆಯೇನೋ ಇತರ ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಂತೆ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಕಿವಿಗೇನು ಕೇಡು ? ಇಷ್ಟಾದಮೇಲೆ ರಂಗಯ್ಯನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯತೆ ಹುಟ್ಟಿತು; ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯತೆಯಿಂದ ಮೊಂಡಕೆಚ್ಚು ಜನಿಸಿತು. ಆದುದಾಗಲಿ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ “ಹೋ!!” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅವನ ಕೂಗು ಕಾಡಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ತೊಳಲಿ ತೊಳಲಿ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ನುಗ್ಗಿ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಿನ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವನ ಮನೆಗೂ ಮುಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ಮಹಾನುಭಾವ ಹುಲಿರಾಯನ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಹುಲಿ ರಂಗಯ್ಯನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತು ಎಂಬುದು ಅದರ ತಳತಳಿಸುವ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆದರೂ ಅದು ತಾನಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಕದಲಲಿಲ್ಲ. ರಂಗಯ್ಯನ ಮೇಲೂ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ಮನುಷ್ಯರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹುಲಿ ಬಹುಶಃ ಆಗತಾನೆ ಭೋಜನವನ್ನು ಪೂರೈಸಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ವಾಯುವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಡಪಾಯಿ ರಂಗಯ್ಯನ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಸಿಟ್ಟಿಗೆಳಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಹಸನ; ಇವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟ !

ರಂಗಯ್ಯನ ಕೂಗು ಮಾಲೆಮಾಲೆಯಾಗಿ ಅವನ ಮನೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಮಧ್ಯಕಾಡಿಗೆ ಹೋದರೂ ಕಾಡು ಬೆಟ್ಟಗಳು ಇಳಿಜಾರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮನೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನೇರ ದೂರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುಳಾದ ಮೇಲೆ ಭಯಂಕರಮೌನ ಗಗನದಿಂದಿಳಿತಂದು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ, ಹಕ್ಕಿ ಮೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಕಾವು ಕೂರುವಂತೆ ಕೂರುವುದರಿಂದ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದರೆ ಮನೆಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೂ ರಂಗಯ್ಯನ ಕೂಗು ಕೇಳಿ ಅವನ ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಣ್ಣ, ಅಣ್ಣ ಏನೋ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಹೊಡೆದು, ಕೊಂದು, ಹೊರಲಾರದೆ ತನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುವೆನೆಂದು ಬಗೆದು, ಒಂದು ಬಂದೂಕವನ್ನು ಕೈಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕೂಗಿಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತ ಹೊರಟುಬಂದ. ರಂಗಯ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ, ಇನ್ನೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದನು. ವ್ಯಾಘ್ರವು ವಿಚಿತ್ರಪ್ರಾಣಿಯ ವಿಚಿತ್ರಸ್ವರಮಾಲೆಗಳನ್ನು

ಆಲೈಸುತ್ತ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ವಿಷಯ ಸಿದ್ಧಣ್ಣನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನು ಅಷ್ಟು ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಕೂಗುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಿದ್ಧಣ್ಣ ಕೂಗುತ್ತ ಕೂಗುತ್ತ ಹತ್ತಿರ ಬರಲು ಹುಲಿರಾಯ ನಾಟಕರಂಗದಿಂದ ಚಿಮ್ಮಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾದನು. ರಂಗಯ್ಯನ ಆಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೀವೇ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ಅವನು ಯಾವ ದೇವರಿಗೂ ಹರಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಯಾವ ದೇವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅವನು ಬದುಕಿದನೆಂದು ಯಾರು ತಾನೇ ತೀರ್ಮಾನಮಾಡುವರು ? ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಸಿದ್ಧಣ್ಣ ನಿಜವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು, ಮರವಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಎತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ: ರಂಗಯ್ಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ತಂಬಾಕಿನ ಚಿಟಿಕೆಯನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಎಲೆಯಡಕೆ ಜಗಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ !

ಈ ಸಂಗತಿ ನಾನೇ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡದ್ದು. ಅವನ ಶೈಲಿ, ಅವನ ಭಾಷೆ, ಅವನ ಚಮತ್ಕಾರ, ಅವನ ವರ್ಣನಾಶಕ್ತಿ ನನಗಿಲ್ಲ. ನಿರ್ಜೀವಲೇಖನಿ ಸಜೀವಜಿಹ್ವೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲದೇ? ಅಂತೂ ರಂಗಯ್ಯ ಅಂದಿನಿಂದ ಮರಸುಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ನೀವು ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೂರ ಕಡೆಗೆ ಹೋದರೆ ಈ ಕತೆಯನ್ನು ಅವನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಕೇಳಿ ನೋಡಿ.

* * * *

ದಿವಂಗತ ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ ?!

ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ ದಿವಂಗತ
ಉನ್ನತ ಹಸ್ತ ಹತ!
ನರಹೃದಯದ ವಿಷವಾರ್ಧಿಗೇ
ಜೀವಾಮೃತ ಸಮರ್ಪಿತ!
ಕ್ಷಮಿಸು, ಓ ಜಗತ್ ಪಿತ:
ಅದೃಷ್ಟ ಹೀನ ಭಾರತ !

ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪಿತಾಮಹನು ರಣರಂಗದ ಮಧ್ಯೆ ಶರಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಂಗತನಾದನು. ನಮ್ಮ ಸಾಕ್ಷೆಟೀಸನಿಗೆ ವಿಷಪಾನ ಮಾಡಿಸಿಯಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಯೇಸು ಕ್ರಿಸ್ತನು ಶಿಲುಬೆಗೇರಿದನು. ಜಗದ್ವಂದ್ಯ ಲೋಕಗುರು ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ ತಲೆಕೆಟ್ಟ ಕೊಲೆಗಾರನೊಬ್ಬನ ಕ್ರೂರ ಹಸ್ತದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಯ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ, ತಮ್ಮಿಬ್ಬರು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರೇಮ ಬಾಹುಗಳ ನಡುವೆ ನಿಂತು, ತಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಪುಲಜನ ವೃಂದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮೆರಡು ಕೈಗಳನ್ನೂ ಹಣೆಗೆತ್ತಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಮೃತ್ಯು ರಾಹುವಿಗೆ ತುತ್ತಾದರು. ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಅತಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಹಿಂದೂ ಯುವಕನೊಬ್ಬನು ಚಿಮ್ಮಿ ನಿಂತು ಅವರ ತೆರೆದೆದೆಗೆ ಗುಂಡಿಟ್ಟು ಕೊಂದನಂತೆ. ಹಿಂದೆಂದೂ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ನಡೆಯದಂತಹ ಇಂತಹ ಅಸಹ್ಯವಾದ ಘೋರ ಪಾತಕವನ್ನು ಇಂದು ನಡೆಸಿ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ದೇಶವೇ ಜಗತ್ತಿನ ಮುಂದೆ ಮಹಾಪರಾಧಿಯಾಗಿದೆ; ಅವಮಾನಿತವಾಗಿದೆ; ನಾವು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಡೆಯದಂತಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶ ಲೋಕದ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಶಾಪಕ್ಕೂ ಪಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಈ ಪಾಪಕರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ತಪಸ್ಸೆಯಿಂದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಯೇಸು ಕ್ರಿಸ್ತನನ್ನು ಮೊಳೆಹೊಡೆದು ಕೊಂದ ಜನಾಂಗಕ್ಕಾಗಿರುವ ದುರ್ಗತಿಯೇ ಒದಗುತ್ತದೆಯೋ ಏನೋ ಎಂದು ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಮತ್ತೇನಿದ್ದೀತು ನಾವು ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ? ಯಾವ ಮಹಾಪುರುಷನ ಪ್ರೇಮಮಯ ಹೃದಯವು ಗುಂಡು ತಗುಲಿ ಬಿರಿಯಿತೋ ಆ ಹೃದಯದ ಆಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಅಚಂಚಲವಾದ ದೃಢತೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿ ಸಾಧಿಸುವುದೊಂದೇ ನಮಗೆ ಮುಂದಿರುವ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗ. ಶಿಲುಬೆಗೇರಿದ ಯೇಸು ಕ್ರಿಸ್ತನಿಗೆ 'ಕ್ಷಮಿಸು,ತಂದೆ!' ಎಂದು ಮಾನವರ ಪರವಾಗಿ ಭಗವಂತವನ್ನು ಬೇಡಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾದರೂ ಇತ್ತಂತೆ. ನಿನ್ನೆ ಮಡಿದ ನಮ್ಮ ಕ್ರಿಸ್ತನಿಗೆ ಅಷ್ಟಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶಕೊಡದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹೋಯಿತಂತೆ. ಆದರೂ ಆತನ ಮುಖಮುದ್ರೆ ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿ, ಕ್ಷಮಾಶೀಲವಾಗಿ, ಧ್ಯಾನ ಪೂರ್ಣಶಾಂತಿಯಿಂದ ತುಂಬಿ, 'ಕ್ಷಮಿಸು ತಂದೆ!' ಎನ್ನುವಂತಿತ್ತೆಂದು ಆ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ವೇದ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಮೃತಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಮೃತವನ್ನೇ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮುಖಮುದ್ರೆಯ ಸಂದೇಶ-ಕ್ಷಮೆ. ಪ್ರೇಮ, ಸತ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ ಇವು ನಮಗೆ ರಕ್ಷಾಮಂತ್ರಗಳಾಗಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಮಾತ್ರವೇ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸದ್ಯೋಚಿತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಾಯಂತ್ರ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಎಷ್ಟು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ. ಎಷ್ಟು ಆಕಸ್ಮಿಕ, ಎಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಾಗಿತ್ತು ನಿನ್ನೆ ಬಂದ ಆ ಘೋರ ವಾರ್ತೆ !

ಮೊನ್ನೆ ತಾನೆ ಆಮರಣಪರ್ಯಂತ ಕೈಕೊಂಡ ಉಪವಾಸ ವ್ರತದಿಂದ ದೆಹಲಿಯ ವಿಷಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ಕ್ಷೀರಸಾಗರವಾಗಿ ಪರಿವರಿಸಿ, ಲೋಕದ ಪ್ರಶಂಸೆಗೂ ಪೂಜೆಗೂ ಕೃತಜ್ಞತೆಗೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಸ ಆಶೆಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದ್ದರು. ನೂರಿಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷದ ಹೊಂಗನಸು ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟಕ್ಕೇ ಬಿರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆಯ ಕಟುಲೀಲೆಗೆ ಏನು ಹೇಳುವುದು? ತಲೆಬಾಗಿ ಮೂಕರಾಗುವುದೊಂದೇ ದಾರಿ. ಆ ವಾರ್ತೆ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಾಗ ಜನ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದವರಿಗೆ ಭೀಷೆ ಮಾಡಿದರು. ಸತ್ತರೆಂದು ನಂಬುವುದಾದರೂ ಎಂತು? ಗುಂಡು ಬಿದ್ದು ಸತ್ತರೆಂದಾಗಲಂತೂ ಯಾರೂ ನಂಬದೆಹೋದರು. ಏನು? ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ? ಗುಂಡಿನೇಟು? ಅಸಾಧ್ಯ! ಅಸಂಭವ! ಅವಿವೇಕ! ಸುಳ್ಳು! ಖಂಡಿತ ಸುಳ್ಳು ! ಆಕಾಶವಾಣಿ ಶೋಕವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತಿಯೊತ್ತಿ ಹೇಳಿದಾಗ ನಂಬಲೇಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು. ಆಗಂತೂ ಜನರಲ್ಲುಂಟಾದ ಕಳವಳ ಭೀತಿ, ನಿರಾಶೆ, ಸಂಕಟ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಳತೀರದು. ಬದುಕಿನ ಅರ್ಥವೇ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಶೂನ್ಯವಾದಂತಾಯಿತು, ಜೀವನದ ಪ್ರಯೋಜನವೇ ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿದಂತೆ ತೋರಿತು. ಗಾಂಧಿ ಇಲ್ಲದ ಜಗತ್ತು ! ತೆಗೆ ತೆಗೆ ಅದೆಲ್ಲಿಯ ಮಾತು ! ಎರಡು ತಲೆಮಾರುಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಭರತಖಂಡದ, ಬಾಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆವರಿಸಿ, ಉಸಿರನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬಿ, ಚೇತನಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೆಳಕಾಗಿ, ದಾರಿಗೆ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ, ಕೆಳೆಯನಾಗಿ, ನಾಯಕನಾಗಿ, ಸುಧಾರಕನಾಗಿ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯೂ ಗುರುವೂ ಆಗಿದ್ದ ಗಾಂಧಿಯಿಲ್ಲದ ಜಗತ್ತು? ಅದೊಂದು ಅಮಂಗಲ ವಿಪತ್ತು ! ಉಳಿದವರ ಮಾತಿರಲಿ ! ನೆಹರು, ಪಟೇಲ್, ಅಜಾದ್ ಅಂಥವರಿಗೂ ಏನಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ರೇಡಿಯೋದಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನಿ ಮತ್ತು ಉಪಪ್ರಧಾನಿ ಇಬ್ಬರೂ ದೆಹಲಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಸಾರ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಹಜ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ಒತ್ತಿ ಮೀರಿಬಂದ ದುಃಖಾತಿಶಯಕ್ಕೆ ಗದ್ಗದ ಧ್ವನಿ ನೀಡಿದುದನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಆಲಿಸಿ ಮರುಗಿದ್ದೇವೆ.

ನಿಜ, ನಮ್ಮ ದುಃಖಕ್ಕೆ ತೀರವಿಲ್ಲ ; ನಮ್ಮ ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅಳತೆಯಿಲ್ಲ. ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಪಡೆಯಲಾಗದ ಒಡವೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಚ್ಯುತವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ರಿಕ್ತತೆಯೋ ಪಾತಾಳದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿದೆ; ಆಕಾಶದಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನೆ ಸರ್ವದೇಶಗಳೂ ನಗುವಂತೆ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿದ್ದವರು ಇಂದು ಎಲ್ಲ ನಾಡುಗಳೂ ನಗುವಂತೆ ದಟ್ಟದರಿದ್ರರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೂ, ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಕ್ಲೈಬ್ಯುಕ್ಲಿದು ಕಾಲವಲ್ಲ; ಅಧೈರ್ಯಕ್ಕಿದು ಅವಕಾಶವಲ್ಲ; ಅಸ್ಥಿರತೆಗೆ ಸಮಯವಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿಗಾಗಿ ನಾವು ಅಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ದುರದೃಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿಯಾದರೂ ಅಳುತ್ತಾ ಕೂರುವುದು ಅವಿವೇಕವೆ. ಈಶ್ವರನ ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಘಟನೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯದಲ್ಲವೆಂದೂ ತೋರುತ್ತದೆ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎಂತಹ ದುರಂತ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದನೆಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊನೆ ಬಂದ ಪರಿಯನ್ನು ನೆನೆಯಿರಿ. ಶ್ರೀ ಕ್ರಿಸ್ತನು ಎಂತಹ ದುರ್ಮಣಕ್ಕೀಡಾದನು ಎಂಬುದನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ. ನಮಗೆ ಅನರ್ಥವಾಗಿ ತೋರುವುದು ಈಶ್ವರನ ಸಮಷ್ಟಿದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೂ ಸಾರ್ಥಕವೂ ಆಗಿರಬಾರದೇನು? ಮಹಾತ್ಮರೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು: 'ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಈಶ್ವರನೊಬ್ಬನಿಗೇ ಇದೆ' ಎಂದು. ಕೊಂದವನು ಯೇಕಶ್ಚಿತ ಮನುಷ್ಯನಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಯೂ ರುದ್ರನ ಹಸ್ತವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸರ್ವಮಂಗಲ ನಿಧಿಯಾದ ಭಗವಂತನ ಇಚ್ಛೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನ ತಂದುಕೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸೊಂಟ ಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಆತ್ಮದ ಅಮೃತತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮಾಂತರ ಪುನರ್ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರದ್ಧಾಲುಗಳಾದ ನಮಗೆ ಪೂಜ್ಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ದೇಹಾವಸಾನವು ಮತ್ತು ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದನವಾಗಬೇಕು. ಸ್ಥಿತಿಪ್ರಜ್ಞರಾದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮೃತರಾದರು ಎಂಬುದು ಲೋಕೋಪಚಾರದ ಮಾತು. ನಿಜವಾದ ನಿಜವಲ್ಲ. ಏಕ ದೇಹಸ್ಥವಾಗಿದ್ದ

ಚೇತನ ಈಗ ಸರ್ವತ್ರವಾಗಿದೆ. ಆ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅಂತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆಲ್ಲ ಅದು ಬಹುಗುಣಿತವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಅಂತಹ ವಿಭೂತಿಗಳ ಆವಿರ್ಭಾವದಿಂದ 'ಮೋದಂತೇ ಪಿತರೋ ನೃತ್ಯಂತಿ ದೇವತಾಃ ಸನಾಥಾ ಚೇಯಂ ಭೂರ್ಭವತಿ': 'ಪಿತೃಗಳು ನಲಿಯುತ್ತಾರೆ, ದೇವತೆಗಳು ಕುಣಿಯುತ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ಪೃಥ್ವಿ ಸನಾಥಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.' ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಹೆತ್ತ ನಮ್ಮ ಪೃಥ್ವಿ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಅನಾಥೆಯಲ್ಲ, ನಿತ್ಯ ಸನಾಥೆ! ಆ ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಲಿ; ಆತನ ಕೃಪೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೈಬಿಡದೆ ಕಾಯಲಿ; ಆ ದೇವಮಾನವನ ದಿವ್ಯಸ್ಪೃಶಿ ಕಂಗೆಟ್ಟಿರುವ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಗಗನೋನ್ನತ ದೀಪಸ್ತಂಭವಾಗಲಿ!

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀ ಕೀ ಜಯ್ !

ಜಯ್ ಹಿಂದ್ !

ಕಾದಂಬರಿ

೧. ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡಿತಿ
೨. ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುವೆಗಳು

ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡಿತಿ

(ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು)

೧. ಸೇರೆಗಾರನ ಕೇಪಿನ ಕೋವಿ

ತರಂಗಿತ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಶ್ರೇಣಿಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಬಹುದೂರದ ಪ್ರಾಚೀ ದಿಗಂತ ರೇಖೆಯ ದೀರ್ಘ ಸರ್ಪವಿನ್ಯಾಸವು ಸದ್ಯಃಪ್ರಪುಲಿತವಾದ ಉಷ್ಣಕಾಂತಿಯಿಂದ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ಬೇಗಬೇಗನೆ ಪ್ರಸ್ಫುಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕಾನೂರು ಬೆಟ್ಟದ ಕಾನನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕತ್ತಲೆ ಇನ್ನೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಮೆತ್ತಿಕೊಂಡಂತಿತ್ತು. ಕತ್ತಲೆಯ ಗಬ್ಬದಲ್ಲಿ 'ಗೊತ್ತು ಕೂತು' ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾಡುಕೋಳಿಯ ಹುಂಜನೊಂದು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆಯೂ ಕಾಡಿನ ಕತ್ತಲೆಯ ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆಯೂ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಇಮ್ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಮೂಡಲನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರಭಾತ ಪರ್ಯಟನಕ್ಕೆ ಹೊರಡು ಎಂದು ಕರೆಯುವಂತೆ ಮನಮೋಹಿಸಿತ್ತು. ಕಾಡಿನ ಕತ್ತಲೆಯಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ತಾಳು ಎನ್ನುವಂತಿತ್ತು. ಮರಗಳ ದಟ್ಟಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ತಂಗಾಳಿಯ ತೀಟಕ್ಕೆ ಅಡಚಣೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ಕುಳಿಪು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಹಸರಿಸಿತ್ತು; ಹುಂಜನ ಬೆಚ್ಚನೆಯ ತಿಪ್ಪುಳದ ಒಳಗೂ ನುಗ್ಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಅದೂ ಸಾಹಸ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿದ್ದಿತೇ ಹೊರತು ಸಾಹಸ ನಿವಾರಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹುಂಜವು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಆಲಿಸಿತು. ಅನಂತಾರಣ್ಯವು ನಿಶಬ್ದವಾಗಿ ಘನೀಭೂತ ಮೌನದಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ಕಾಡಿನ ಕತ್ತಲೆಯ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿರುಕು ತೋರಿ ಅರುಣೋದಯದ ಕಿರಣವಿಹೀನ ರಕ್ತರಾಗವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟು ವನಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ದೂರದ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಳ್ಳುಹಕ್ಕಲು ತೊಡಗಿದ್ದ ಮಡಿವಾಲ ಹಕ್ಕಿಯ ಗಾನವು ಹುಂಜನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿ, ತಾನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಕೊಂಬೆಯ ದಪ್ಪ ದಿಂಡಿನ ಮೇಲೆ ನಿಮಿರಿ ನಿಂತು, ನೀಳವಾಗಿ ಮೈಮುರಿದು, ದೀರ್ಘ ಸ್ವರದಿಂದ ವನಮೌನವು ಎಚ್ಚರುವಂತೆ ಕೂಗಿ, ಪಟಪಟನೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಬಡಿಯುತ್ತಾ ಕೆಳಗೆ ಹಾರಿತು. ಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಮರದ ಎಲೆಗಳು ಬರಬರೆ ಸದ್ದುಮಾಡಿದುವು. ಹುಂಜದ ರೆಕ್ಕೆ ಪುಕ್ಕ ತಿಪ್ಪುಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಃ ಶೀತಲ ವಾಯು ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದು ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ತಂಪಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ನೆಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟದೊಡನೆ ಕತ್ತೆತ್ತಿ, ಎದೆಯುಬ್ಬಿಸಿ, ಕೊರಳನ್ನು ಕೊಂಕುಗೈದು, ಪುಕ್ಕದ ಗರಿಗಳನ್ನು ನಿಮಿರಿಸಿ 'ಕೊಕ್ಕೋ ಕೋ' ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ, ಮತ್ತೆ ರೆಕ್ಕೆ ಬಡಿದು, ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೊಕ್ಕು ಹಾಕಿತು. ಒಡನೆಯ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಡುಕೋಳಿಗಳ ಕೂಗೂ ಪಟಪಟನೆ ರೆಕ್ಕೆ ಬಡಿಯುವ ಸದ್ದೂ ಕೇಳಿಸಿತು.

ಹುಂಜವು ತರಗೆಲೆಯಡಿಯ ಮಣ್ಣನ್ನು ಕೆದರಿ, ಹುಳು ಹುಪ್ಪಟೆಗಳನ್ನು ಭುಂಜಿಸಿತು. ನಡುನಡುವೆ ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಹೆಣ್ಣು ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಕರೆದು ಕೂಗಿತು. ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬದೆ ಯಾವ ಹೇಂಟೆ ತಾನೆ ಪ್ರಣಯ ಸುಖಕ್ಕೆ ಅಭಿಲಾಷೆ ಪಟ್ಟೀತು! ವನ ಕುಕ್ಕುಟರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಯಾವ ರಾಣಿಯೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹುಂಜವು ಮತ್ತೆ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ನೆಲ ಕೆದರುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಾಲಹಾಕಿತು. ಸುಮಾರು ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ಮೇಲೆ, ಹೊಟ್ಟೆ ಪಟ್ಟಾಗಿ ತುಂಬಿದಮೇಲೆ ಹುಂಜಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಂಟೆಯ ನೆನಪಾಗಿ ಕೂಗಿತು. ಆ ಕೂಗಿನಲ್ಲಿ 'ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಏಕಾಂತವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರೆ' ಎಂಬ ವಿರಹ ವ್ಯಥೆಯೂ 'ಬಾ ಪ್ರಿಯೆ, ಬೇಗ ಬಾ' ಎಂಬ

ಪ್ರೇಮಾಹ್ವಾನದ ಮಾಧುರ್ಯವೂ ಕೂಡಿದ್ದುವು. ಹುಂಜವು ಬಿಂಕದಿಂದ ಸಲಸಲವೂ ಕೂಗಿ ಕರೆಯಲು ಒಂದು ಹೇಂಟೆಯೂ ಅದರ ದೊಡ್ಡ ಮರಿಗಳೂ ಸದ್ದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗಿ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುವು. ಹುಂಜವು ಒಡನೆಯೆ ಹೇಂಟೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿತು. ಆದರೆ ಹೇಂಟೆ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಭೋಗಾಸಕ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಭೋಜನಾಸಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೋರಿತು. ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದ ಹುಂಜವು ಪುನಃ ನೆಲ ಕೆದರಿ, ಹೇಂಟೆಯನ್ನು ಲೊಚಗುಟ್ಟಿ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದು, ಹುಳುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಿಸತೊಡಗಿತು. ಔತಣಕ್ಕೆ ಅನಾಹೂತರಾಗಿದ್ದರೂ ಮರಿಗಳೂ ತಾಯಿಯ ಉಣಿಸಿನಲ್ಲಿ ಪಾಲುಕೊಂಡುವು.

ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗಿ ಹೊಂಬಿಸಿಲು ದೀರ್ಘತರುಚ್ಛಾಯೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ತೂರಿ ಬಂದು ಕುರುಚಲು ಗಿಡಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಪೀಣಿಲಾಗಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಳ್ಳಿ ಹೊದರುಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಶುಷ್ಕಪರ್ಣಾವೃತವಾಗಿದ್ದ ನೆಲದಮೇಲೆಯೂ ಬಿದ್ದಿತು. ಇತರ ವನ್ಯಪಕ್ಷಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧ್ವನಿ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದುವು. ಒಂದು ಕಡೆ ಕಾಜಾಣವು ತನ್ನ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಸುಮಧುರವಾದ ಗಾನಧಾರೆಯಿಂದ ಅರಣ್ಯ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಸಂಗೀತ ಸ್ತೋತದಲ್ಲಿ ತೇಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಕಡೆ ಗಿಳಿವಿಂಡುಗಳ ಚಕಿತ ವಾಣಿ ಮನೋಹರವಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಕಡೆ ಕಾಮಳ್ಳಿಯ ಲಲನಾಕಂಠವು ಬಿಸಿಲು ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಮರದ ಬರಲು ನೆತ್ತಿಯಿಂದ ದನಿಜೇನು ಸೂಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೆಡೆ ಮಂಗಟ್ಟಿ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಏಕಟನಾದವು ಕಾಡನ್ನು ಭಯಗೊಳಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಹೂತುಂಬಿದ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜೇನು ಹುಳುಗಳು ಓಂಕಾರದಂತೆ ರುಂಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸಂತೋಷದ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹುಂಜವು ಮತ್ತೆ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿ ಕೂಗತೊಡಗಿತು. ಈ ಸಲದ ಕೂಗು ಹೆಣ್ಣುಕೋಳಿಯನ್ನು ಕರೆಯಲೋಸುಗವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ತಾನು ಗಂಡು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಕಾಡಿಗಿಲ್ಲ ಸಾರುವ ಕೂಗಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ಹೇಂಟೆಯೊಂದು ದೂರದಲ್ಲಿ 'ತೆಕೋ ತೆಕ್ ತೆಕ್ ತೆಕ್' 'ತೆಕೋ ತೆಕ್ ತೆಕ್ ತೆಕ್' ಎಂದು ಬೇಟದ ಧ್ವನಿಮಾಡತೊಡಗಿತು. ಹುಂಜವು ತಲೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಒಲೆದು, ಒಕ್ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೆ ಬಹುದೂರ ನೋಡುವಂತೆ ಒಂಟಿಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕುತೂಹಲಾವಿಷ್ಟವಾಗಿ ನಿಷ್ಪಂದವಾಗಿ ಆಲಿಸಿತು. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಂಟೆಯಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅದರ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಹೇಂಟೆಗೆ ಮಾರುಹೋಯಿತು. ಹುಂಜವು ಇದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲೆಂದಲ್ಲ, ಅದನ್ನೂ ಬಳಿಗೆ ಕರೆಯಲೆಂದು, ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಓಡಿಹೋಗಿ ನಿಂತು, ಕೇಕೆ ಹಾಕಿತು! ಆ ಕೂಗು ಮರುದನಿಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ಆ ಹೇಂಟೆ ಬಳಿಗೆ ಬಾರದೆ ಮೊದಲಿದ್ದ ಜಾಗದಿಂದಲೇ 'ತೆಕೋ ತೆಕ್ ತೆಕ್ ತೆಕ್' ಎಂದು ಕರೆಯತೊಡಗಿತು. ಹುಂಜದ ಮನಸ್ಸು ಕಾಣದ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಅಳುಪಿತು. ಮತ್ತೂ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಓಡಿಹೋಗಿ, ಸಂಶಯದಿಂದ ನಿಂತು, ತಾನು ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟುಬಂದಿದ್ದ ಹೇಂಟೆಮರಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಲೋ ಬೇಡವೋ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವಂತೆ ನೋಡಿತು. ಹೇಂಟೆ ಮತ್ತು ಮರಿಗಳು ನೆಲವನ್ನು ಕೆದರುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೂತಿಯಿಂದ ಕುಟುಕುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ತಲ್ಲೀನವಾಗಿದ್ದು ಹುಂಜದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನವಿಟ್ಟಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಪುನಃ 'ತೆಕೋ ತೆಕ್ ತೆಕ್ ತೆಕ್!' ಹುಂಜವು ಬೆಚ್ಚಿ ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ನಿಂತಿತು. ಅದರ ನಿಲುವಿನ ಭಂಗಿ ನೋಟಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಹೇಂಟೆಯ ಕರೆಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ಅಪಸ್ವರ ಕೇಳಿಸಿದ ಹಾಗೆಯಿತ್ತಲ್ಲವೇ? ಪುನಃ 'ತೆಕೋ ತೆಕ್ ತೆಕ್ ತೆಕ್!' ಚಿ! ಅಪಸ್ವರವೆಲ್ಲಿ ಬಂತು! ಅದು ಕುಕ್ಕಟ ಲಲನೆಯ ಇನಿದಾದ ಸುಸ್ವರ ಮೇಳವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ-ಮತ್ತೆ 'ತೆಕೋ ತೆಕ್ ತೆಕ್ ತೆಕ್! ತೆಕೋ ತೆಕ್ ತೆಕ್!' ಹುಂಜವು ಪ್ರಣಯಾವೇಶದಿಂದ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ, ಇಳಿಜಾರಿನಿಂದ ಉಬ್ಬಿನ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸಿತು. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹೋಗಿ ನೋಡುತ್ತದೆ: ಪೊದೆಗಳ ನಡುವೆ ಅಡಗಿ ನಿಂತಂತಿದೆ ಒಂದು ಮನುಷ್ಯಾಕಾರ! ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಆ ಮಾಯಾ ಹೇಂಟೆಯ ಕರೆ! ಹುಂಜವು

ಬೆದರಿ ಹಿಂತಿರುಗುವುದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಏನೋ ದೇಹಕ್ಕೆ ತಗುಲಿದಂತಾಗಿ ಮಹಾಶಬ್ದವಾಯಿತು; ಹುಂಜವು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗಿ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿತು! ಆ ಕೋವಿಯಾಡಿನ ಸದ್ದಿಗೆ ಬೆದರಿ, ಹಿಂದೆ ಮೇವಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹೇಂಟೆ ಮರಿಗಳೊಡನೆ ರೆಕ್ಕೆಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿತು.

ಇನ್ನೂ ಬಿಸಿಯಾಗಿದ್ದ ನಳಿಗೆಯ ತುದಿಯಿಂದ ಹೊಗೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೇಪಿನ ಕೋವಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಕಾನೂರು ಸೇರಗಾರ ರಂಗಪ್ಪಸೆಟ್ಟರು ತಾವು ಅಡಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಹೊದರಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ನೆಗೆದು, ಹುಂಜವಿದ್ದ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಕಾತರದಿಂದ ನುಗ್ಗಿದರು. ಹುಂಜವು ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದರ ಮೈಯಿಂದ ಚಿಮ್ಮಿದ್ದ ನೆತ್ತರು ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೂ ತರಗಲೆ ಕಸಕಡ್ಡಿಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಕೆಂಪಾಗಿತ್ತು. ತೊಂಡೆಯ ಹಣ್ಣನ್ನು ನಗುವಂತೆ ಕೆಂಪು ದಾಸವಾಳವನ್ನೂ ಮೀರಿ ಆರಕ್ತವಾಗಿದ್ದ ಅದರ ಚೊಟ್ಟಿ ನೆತ್ತಿಯನ್ನು ಕೋಮಲ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿತ್ತು. ಅದರ ಕತ್ತಿನ ಮೇಲಿದ್ದ ಪೀತವರ್ಣದ ತುಪ್ಪುಳ್ಳರಿಗಳು ನವಿಲಿನ ಕಂಠಶ್ರೀಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುವಂತೆ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಮಿರುಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅದರ ರೆಕ್ಕೆಯ ಮತ್ತು ಪುಕ್ಕದ ಗರಿಗಳು ತರತರದ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸಿದ್ದುವು. ಮೂರು ಕವಲಾಗಿದ್ದ ಅದರ ಪಾದಗಳೆರಡೂ ಮಣ್ಣೆಡೆದು ಮಾಸಿದ್ದುವು. ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ನಸುಗೆಂಪು ಬಣ್ಣವಾಗಿದ್ದ ಅದರ ಮುಂಗಾಲುಗಳ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಠಿನ ಕಂಟಕಗಳಂತೆ ನಖಗಳೆರಡು ಅರ್ಧ ಅಂಗುಲದಷ್ಟು ಉದ್ದವಾಗಿ ಆಯುಧಗಳಂತಿದ್ದುವು. ಪುಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ನೀಳವಾದ ಕರನೆ ಗರಿಗಳೆರಡು ಗರ್ವಿತ ವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಕೊಂಕಿ ನೆಲದಮೇಲೊರಗಿ ಮಿರುಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಮೇಲೋಗವಾಗಿದ್ದ ಅದರ ಕಣ್ಣು ರೆಪ್ಪೆಮುಚ್ಚಿ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಮರಣದ ಪರದೆ ಬಿದ್ದಂತಿತ್ತು. ಸೇರಗಾರರು ಸೌಂದರ್ಯಪುಂಜದಂತೆ ಭೂಗತವಾಗಿದ್ದ ಆ ಹುಂಜವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಆತ್ಮ ಪ್ರಶಂಸೆಯಿಂದಲೂ ನೋಡಿ ಬಗ್ಗಿ, ಎಡಗೈಯಿಂದ ಅದರ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ, ಪುಕ್ಕದ ನೀಳವಾದ ಗರಿಗಳು ನೆಲವನ್ನು ಗುಡಿಸುತ್ತಿರಲು, ತಾವು ಮೊದಲಿದ್ದ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಕರಿಯ ಕಂಬಳಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಎಸೆದು, ಕೋವಿಗೆ ಈಡು ತುಂಬಲು ಅನುವಾದರು.

ಸೇರಗಾರ ರಂಗಪ್ಪಸೆಟ್ಟರು ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತೈದು ನಾಲ್ಕತ್ತು ವಯಸ್ಸಿನ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಆಳು. ಪುಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾದ ವಿಶೇಷತೆಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬಣ್ಣ ಎಣ್ಣೆಗೆಂಪು. ಮುಖ ಚಪ್ಪಟೆ. ಕಣ್ಣು ಹುಬ್ಬು ತುಟಿಗಳೆಲ್ಲ ಕುಟಲ. ತುಟಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ದಂತಪಂಕ್ತಿ ತೋರಿ ನಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ನಕ್ಕಾಗ ಹುಳುಹಿಡಿದು ಕಪ್ಪಾಗಿದ್ದ ಹಲ್ಲುಗಳೂ ತೋರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹರಳು ಕೆತ್ತಿದ್ದ ಒಂಟಿಗಳು ಅವರ ರಸಿಕತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದುವು. ಕೆನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದ ಕಪ್ಪು ಮಚ್ಚಿಯೊಂದು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ನಶ್ಯದ ಬಣ್ಣದ ಬನೀನು ಹಾಕಿ, ಮೊಳಕಾಲಿನವರೆಗೆ ಕಚ್ಚೆಪಂಚಿಯುಟ್ಟಿದ್ದರು. ಬನೀನಿನ ಬಿಳಿಯ ಗುಂಡಿಗಳು ಬಹುದೂರದವರೆಗೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುವು. ಬತ್ತಲಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಮೊಳಕಾಲುಗಳ ಕೆಳಭಾಗವು ರೋಮಮಯ. ಎಡಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇವರ ಸರಿಗೆಯ ಬಳಿಯಿತ್ತು. ಅಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಒರಟು ಒರಟಾಗಿ ದಪ್ಪವಾಗಿರುವ ಮಲೆನಾಡಿನ ಮೆಟ್ಟುಗಳಿದ್ದವು.

ರಂಗಪ್ಪಸೆಟ್ಟರು ಗಟ್ಟದ ಕೆಳಗಿನವರು. ಕೂಲಿಯಾಳುಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ತಂದು ಮೇಸ್ತ್ರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಬರುವ ಮೇಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸೇರಗಾರರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸೆಟ್ಟರು ಕಾನೂರಿನಲ್ಲಿ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಆಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಹಳ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಇದ್ದರು. ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಕೂಲಿಯಾಳೊಬ್ಬಳು ಬೇಟೆದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಆಸಕ್ತಿ. ತಮ್ಮ ನಿಜವಾದ ಸಂಸಾರವು ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಗಟ್ಟದ ಮೇಲೊಂದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸಂಸಾರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಷ್ಟೇನೂ ಮಹಾಪಾಪವೆಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಬೇಟೆದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಅವರು ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರನ್ನೂ ಒಳಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ವದಂತಿಯಿತ್ತು.

ಷಿಕಾರಿಯಾದ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಸೆಟ್ಟರು ಕೋವಿಗೆ ವಿರಾಮವಾಗಿ ಈಡು ತುಂಬುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಮಸಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕತ್ತವನ್ನು ಗಜದಲ್ಲಿ ಇಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅದುವರೆಗೂ ಕಂಬಳಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಪಂದವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಹುಂಜವು ಲಿಬಿಲಿಬಿ ಒದ್ದಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಸತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಸೆಟ್ಟರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿದರು. ಹುಂಜವು ಮತ್ತೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲಿಯೋ ತುಸು ಪ್ರಾಣವಿತ್ತು, ಅದೂ ಹೋಯಿತು, ಎಂದು ಜೇಬಿನಿಂದ ಚೆರೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಅಂಗೈಯಮೇಲೆ ಅದರ ಪ್ರಮಾಣ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕೋಳಿ ಬಡಬಡನೆ ಒದ್ದಾಡಿಕೊಂಡು ಎದ್ದು ನಿಂತು ತೂರಾಡುತ್ತ ಓಡತೊಡಗಿತು. ಸೆಟ್ಟರು ಚೆರೆಯನ್ನು ಫಕ್ಕಫಕ್ಕನೆ ನಳಿಗೆಗೆ ಸುರಿದು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಕೋವಿ ಹಿಡಿದು, ಬಲಗೈಯಿಂದ ಆ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೋದರು. ಅದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆಂದು ಅವರು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೋಳಿ ವಕ್ರವಕ್ರವಾಗಿ ತೂರಾಡಿಕೊಂಡು ಪೊದೆಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ನುಸುಳತೊಡಗಿತು. ಒಂದು ಮಾರು, ಎರಡು ಮಾರು, ಹತ್ತು ಮಾರಾಯಿತು. ಸೆಟ್ಟರಿಗೆ ದಿಗಿಲಾಗಿ ಕೋವಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು, ಕೈಗಳೆರಡನ್ನೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿ, ಹುಂಜವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು. ಕೋಳಿ ಅಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ, ಇಲ್ಲಿ ನುಸುಳಿ, ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ನುಗ್ಗಲಾಗದಿದ್ದ ಪೊದೆಗಳ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಯಿತು. ಸೆಟ್ಟರು ಹತಾಶರಾಗಿ ದುಃಖಿತರಾಗಿ ಕುಪಿತರಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಸದ್ದನ್ನೇ ಆಲಿಸುತ್ತ ನಿಸ್ಸಹಾಯರಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು. ಸದ್ದು ದೂರವಾಗುತ್ತ ಬಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ಎಲ್ಲ ನೀರವವಾಯಿತು. ಸೆಟ್ಟರು ಖಿನ್ನಮುಖರಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ್ದ ಕೋವಿಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಕಂಬಳಿಯಿದ್ದ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಕಂಬಳಿ ಕರಗಿ ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವಂತೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು!

ಭಗ್ನಮನೋರಥರಾದ ಸೆಟ್ಟರು ಏನಾದರೂ ಬೇಟೆ ಮಾಡಲೇಬೇಕೆಂದು ದ್ವಿಗುಣಿತ ಸಾಹಸದಿಂದ ಹೊಂಚುಹಾಕುತ್ತ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದರು. ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಂದೆಡೆ ಬಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ಸಮತಟ್ಟಾಗಿದ್ದ ಜಾಗವೊಂದು ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಸೆಟ್ಟರ ಕುತೂಹಲವು ಕೆರಳಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ನಿಂತಾಗ ಸ್ಥಳವು ಮಂಚದಷ್ಟು ಸಮತಟ್ಟಾಗಿದ್ದಂತೆ ಆಡಿಗಳಿಗೆ ಅನುಭವವಾಗಲು ಹಬ್ಬಿದ್ದ ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೆಳೆದರು. ನೋಡುತ್ತಾರೆ: ಯಾರೋ ನಾಟಾ ಕೂಡಿಟ್ಟು ಇತರರಿಗೆ ಕಾಣಬಾರದೆಂದು ಬಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬಿಸಿದ್ದಾರೆ! ನುಣುಪಾಗಿ ಕೊಯ್ದು ತೊಲೆಗಳು, ಹಲಗೆಗಳು, ರೀಪು ಪಕಾಸಿಗಳು ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿವೆ! ಯಾರೋ ಲೈಸನ್ಸ್ ಇಲ್ಲದೆ ನಾಟಾ ಕಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದೇನೋ ಕೂಡಲೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ, ನಿಧಿಯನ್ನು ಕಂಡವರಂತೆ ಹರ್ಷಿತರಾದರು. ಮಾಡಿದವರು ಮನೆಗೆ ಹೊರುವ ಮುನ್ನ ನೋಡಿದವರೇ ಮನೆಗೆ ಹೊತ್ತರೆ! ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರಿಗೂ ಕೂಡ ಖರ್ಚಿಲ್ಲದೆ ಬಿಟ್ಟಿಯ ನಾಟಾ ಸಿಕ್ಕಂತಾಗುತ್ತದೆ. ತಮಗೂ ಪಾಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸೆಟ್ಟರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯ ವಿಚಾರವಳಿದು ನಾಟಾಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಉಪಾಯವೊಂದೇ ಉಳಿಯಿತು. ಆ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕೋವಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟದ್ದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ಹಿಗ್ಗಿದರು. ಕೋಳಿ ಹೋದರೇನು? ನಾಟಾ ಸಿಕ್ಕಿತಲ್ಲಾ!

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮರ ಕುಯ್ಯುವ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಸಿದಂತಾಗಿ, ಸೆಟ್ಟರು ಕಳ್ಳರನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಹೋಗುವ ಪೋಲೀಸಿನವರಂತೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಮುಂಬರಿದರು. ನೋಡುತ್ತಾರೆ: ತಮಗೆ ಗುರುತಿದ್ದ ಬಡಗಿಗಳೆ! ಹೆಮ್ಮರದ ದಿಂಡುಗಳನ್ನು ದಡಿಯಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಉದ್ದವಾದ ಗರಗಸಗಳಿಂದ ಕೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ! ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಮರದ ಹುಡಿ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದು 'ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಈ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ' ಎಂದು ಸಾರುವಂತಿತ್ತು. ಬಡಗಿಗಳು ಸೆಟ್ಟರನ್ನು ಕಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಪ್ರತಿಭರಾದರೂ ಅವರನ್ನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದು, ಎಲೆಯಡಕೆ ಕೊಟ್ಟು, ಮಾತುಕತೆಯಾಡಿ ಉಪಚರಿಸಿದರು. ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ಸೀತೆಮನೆ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು

ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಕಳ್ಳನಾಟಾ ಕೊಯ್ಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಸೆಟ್ಟರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರಿಗೆ ಮುಯ್ಯಿ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಳ್ಳೆಯ ಅವಕಾಶ ಕಂಡುಹಿಡಿದೆನೆಂದು ಹಿಗ್ಗಿ, ಕಾನೂರಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಗರಗಸದ ಸದ್ಧು ಬರಬರುತ್ತ ದೂರವಾಗಿ ಕಿವಿಮರೆಯಾಯಿತು.

ಸೆಟ್ಟರು ತಾವು ಕಂಡ ದೃಶ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅಲೋಚಿಸುತ್ತ, ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡಿನ ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ, ಎತ್ತುಬೀಳು ಕಾಲುಕೀಸುತ್ತಿರಲು, ಬಳ್ಳಿತುರುಚಿ ಬತ್ತಲಾಗಿದ್ದ ಕಾಲಿಗೆ ಬಡಿದು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರಲು, ಒಮ್ಮೆ ಬೇಗ ಬೇಗ, ಒಮ್ಮೆ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನ ನಡೆದರು. ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಾರಿಯ ಜಾಡು ಕಾಣಲು, ಅದನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ನಡೆದರು. ಆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ದಾರಿಯ ಜಾಡು ಹೇಗಾಯಿತೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲುದಾರಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಗನಿಯ ಮರದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಸೇರಗಾರರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಯಾರೋ ಲೈಸನ್ ಇಲ್ಲದೆ ಕಳ್ಳಬಗನಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಆ ಬಗನಿಯ ಮರದ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಹೂವಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಕಳ್ಳನ ಮಡಕೆಯ ಕರಿಯ ಗೋಳವು ನೇತಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮರಕ್ಕೆ ಅನಿಸಿ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಬಲವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಬಿದಿರಿನ ಏಣಿಯ ಕಾಲುಗಳು ಸಮದಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಮಣ್ಣು ಮೆತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಉಗುಳಿದ್ದ ತಂಬಾಕಿನ ಕೆಂಪು ಇನ್ನೂ ಹಸಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಯಾರೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿತ್ತು. ಸೆಟ್ಟರಿಗೆ ಕಳ್ಳನ ಮಡಕೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರೂರಿದರೂ ಏಣಿ ಹತ್ತುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ತಮ್ಮ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ಏನೋ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಸಿ ನಿಂತು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರು. ದೂರದ ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಅಲ್ಲಾಡಿದಂತಾಗಲು ಬಗ್ಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿದರು. ಯಾವುದೋ ಪ್ರಾಣಿ ನಿಂತುದು ಅವರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಆ ಹೊದರಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಇಂತಹ ಪ್ರಾಣಿಯೇ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಡ ಮಾಡಿದರೆ ಓಡಿಹೋದೀತೆಂದು ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಈಡು ಹೊಡೆದರು.

“ಯಾರೋ ಅದು ಈಡು ಹೊಡೋರು?” ಎಂಬ ಮನುಷ್ಯವಾಣಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿ ನಿಂತಂತಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಕೇಳಿಸಿತು.

ಸೆಟ್ಟರಿಗೆ ಎದೆ ಹಾರಿ, ಮೈಮೇಲೆ ಕುದಿನೀರು ಚೆಲ್ಲಿದಂತಾಗಿ, ನಡುಗಿ, ಬೆವರಿ, ನಿಡುಸುಯ್ದು, ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕುಸಿದುಬಿಟ್ಟರು: ಪ್ರಾಣಿಯೆಂದು ಬಗೆದು ಯಾರನ್ನೋ ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟೆನೆಂದು!

“ಯಾರೋ ಅದು ಈಡು ಹೊಡೋರು?” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಕೇಳುತ್ತ ಕಾನೂರು ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರ ಬೇಲರ ಜಾತಿಯ ಜೀತದಾಳು ಬೈರನು ಹೊದರಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಸೆಟ್ಟರು ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಕೂಡಲೇ “ನೀವೇನಯ್ಯಾ ಈಡು ಹೊಡಿದ್ದು?” ಎಂದು ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು.

ಸೆಟ್ಟರು ಅವನನ್ನು ಮೂಕವಾಗಿ ಭಯಚಕಿತರಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಅವನ ಕೊಳಕಾಗಿದ್ದ ಕರಿಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮೊಳಕಾಲಿನವರೆಗಿದ್ದ ಸೊಂಟದ ಪಂಚಿಯೊಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ನೂಲು ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೂದಲು ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಲಾಳದಾಕಾರವಾಗಿ ಕೆತ್ತಿದ್ದ ಚೌರದ ಗುರುತು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ಜುಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಕಾಲಾಂತರದಿಂದ ಎಣ್ಣೆ ಕಾಣದೆ ಒರಟಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುಸಿಕ್ಕಾಗಿ ಕೆದರಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆಗಳು ಅಂಗುಲ ಅಂಗುಲ ಬೆಳೆದಿದ್ದವು. ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಗಳೂ, ತೋಳಿನಲ್ಲಿ ಕರಿಯ ದಾರದಿಂದ ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ತಾಮ್ರದ ತಾಯಿತಿಯೂ ಇದ್ದವು. ಮಲೇರಿಯದ ಪ್ರಭಾವವು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿದ್ದರೂ ಅವನು ಆಳುತನದಲ್ಲೇನೂ ಕಡಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮೈಮೇಲಿದ್ದ ಸುಟ್ಟಗಾಯದ ಕಲೆಗಳು ಹಳ್ಳಿಯ ವೈದ್ಯದ ರಾಕ್ಷಸೀಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದ್ದವು. ಬತ್ತಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಮುಖ ಕೈ ಮೈ

ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಯವಾಗಲಿ ರಕ್ತವಾಗಲಿ ತೋರದಿದ್ದದನ್ನೂ, ಅವನ ವಾಣಿಯ ನಿರುದ್ವಿಗ್ನತೆಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಸೆಟ್ಟರಿಗೆ ಜೀವ ಬಂದಂತಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತ “ಹೌದು ಮಾರಾಯ! ನಾನೇ ಹೊಡ್ಡಿದ್ದು!” ಎಂದರು.

ಸೆಟ್ಟರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬೈರನು “ಇದ್ಯಾಕ್ರಯ್ಯಾ ಹಿಂಗೇ ಮಾಡ್ತೀರಿ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

“ನಿನಗೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲವೇನೋ?”

“ಏನೂ ಆಗಿಲ್ಲ!....ಯಾಕೆ?”

“ಯಾಕೂ ಇಲ್ಲ. ದೇವರೇ ಕಾಪಾಡಿದನಪ್ಪಾ” ಎಂದು ಸೆಟ್ಟರು ಕೋವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು.

“ಎಂತದಕ್ಕೆ ಹೊಡ್ಡಿದ್ದು?”

“ನಿನಗೇ?”

“ನನಗೆ?”

“ಅದ್ಯಾಕೆ ಹಾಗಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕೂತಿದ್ದೆ, ಮಾರಾಯ? ಕೊಂದೇಹಾಕಿದ್ದೆನಲ್ಲಾ ನಿನ್ನ!” ಎಂದು ಸೆಟ್ಟರು ನಡೆದುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು.

“ನಾನು ಹೆಡಗೆ ಬಳಗಾಗಿ ಬಂದವನು ಅಲ್ಲಿ ಕೂತಿದ್ದೆ.”

ಸೆಟ್ಟರಿಗೆ ತಾನು ಹೊಡೆದಿದ್ದ ಈಡಿನ ಗುರಿ ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಿತೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಈಡಿನ ಜಾಡು ನೋಡಿದರು. ಯಾವ ಮರಕ್ಕಾಗಲಿ ಗಿಡಕ್ಕಾಗಲಿ ಎಲೆಗಾಗಲಿ ಎಷ್ಟು ಹುಡುಕಿದರೂ ಚೆರೆ ತಗುಲಿದುದು ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ.

“ಬೈರಾ, ನನಗೂ ಗ್ರಹಚಾರ ನೆಟ್ಟಗಿತ್ತು; ನಿನಗೂ ಆಯುಸ್ಸು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರಿಯಿಟ್ಟ ಈಡು ತಪ್ಪುವುದೆಂದರೇನು? ಚೆರೆ ಬಿದ್ದ ಗುರುತೇ ಕಾಣದೆ ಮಂಗಳಮಾಯವಾಗುವುದೆಂದರೇನು?....ಈ ಸಾರಿ ಭೂತರಾಯನಿಗೆ ಒಂದು ಕೋಳಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತೇನಪ್ಪಾ!”

ಸೆಟ್ಟರು ಈಡಿನ ಜಾಡು ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಬೈರನು ಅಡಗಿ ಕೂತಿದ್ದ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾದರು. ಬೈರನು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ “ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಲಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿ. ಮತ್ಯಾಕೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗ್ತೀರಿ” ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದನು.

ಆದರೆ ಸೆಟ್ಟರ ಮೂಗಿಗೆ ಬೈರನ ಗುಟ್ಟು ಆಗಲೇ ಬಿದ್ದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಬೈರನು ಅಡಗಿದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಬಳಿ, ಒಂದು ಮಡಕೆ, ಒಂದು ಬಗನಿಯ ಕತ್ತಿ ಇದ್ದವು. ನೋಡುತ್ತಾರೆ: ಮಡಕೆಯ ತುಂಬಾ ಆಗತಾನೆ ಮರದಿಂದ ಇಳಿಸಿದ್ದ ನೊರೆ ನೊರೆ ಕಳ್ಳು! ಘಮ್ನುಂದು ವಾಸನೆ ಬರುತ್ತಿದೆ!

“ಏನೋ ಇದು, ಬೈರಾ! ನೀನೆ ಏನೋ ಆ ಬಗನಿ ಕಟ್ಟಿದವನು?”

ಬೈರನ ಮುಖ ಸಣ್ಣಗಾಯಿತು. ಸೆಟ್ಟರು ಹೊಡೆದ ಈಡು ತಗುಲಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗಷ್ಟು ನೋವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಗುಟ್ಟು ರಟ್ಟಾಯಿತೆಂದು ಬೆದರಿದನು. ಸೆಟ್ಟರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು “ನಿಮ್ಮ ದಮ್ಮಯ್ಯಾ ಅಂತೀನಿ! ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಬೇಡಿ” ಎಂದನು.

“ಅಲ್ಲವೋ, ನಿನ್ನ ಕಳ್ಳ ಬಗನಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ನೇಣಾಗುತ್ತಿಲ್ಲೋ! ನಿನ್ನ ಮನೆ ಹಾಳಾಗಲಿ! ಅಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಕೂತುಕೊಂಡಿದ್ದೆಯೋ!”

“ಏನೋ ಸ್ವಾಮಿ, ದೇವು ನಿಮ್ಮ ಕಾಪಾಡ್ಡ! ನನ್ನ ನೀವು ಕಾಪಾಡ್ಡೇಕು ..... ನೀವು ಬರೋ ಸಬ್ಬಾ ಕೇಳಿ ಅಡಗಿದ್ದೆ!”

“ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು. ಆಗಿದ್ದು ಆಗಿಹೋಯ್ತು.....ಕಳ್ಳು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆಯೇನೋ?.....”

ಬೈರನು ಬೇಲರವನು; ಅಸ್ವಶ್ಯನು. ಆದರೂ ಯಾರೂ ಕಾಣದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸೆಟ್ಟರು ಬಗನಿಯ ಹಾಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಬೊಗ್ಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ನೊರೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೀರಿದರು. ಆಗಲೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರ ಗುಟ್ಟನ್ನೊಬ್ಬರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾನೂರಿನ ಕಡೆಗೆ ಇಳಿದರು.

ಬೈರನಿಗೆ ಗುಂಡು ತಾಗದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಸೆಟ್ಟರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಟಕ್ಕನೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅವರು ಕೋವಿಗೆ ತುಂಬಲು ಚೆರೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಗ ಹುಂಜವು ಎದ್ದು ಓಡತೊಡಗಿತಷ್ಟೆ? ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಚೆರೆಯನ್ನು ನಳಿಗೆಗೆ ಸುರಿದು ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ನಿರಾಶರಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದವರಿಗೆ, ಚೆರೆ ಕೆಳಗೆ ಉರುಳಿ ಬಿದ್ದುಹೋಗದಂತೆ ನಳಿಗೆಗೆ ಕತ್ತವನ್ನು ಹಾಕಿ ಇಡಿಯಲು ಮರೆತುಹೋಯಿತು. ಕೋವಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಪನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದರು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕೋವಿಯನ್ನು ಕೆಳಗೂ ಮೇಲೂ ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ ಸಾಗಿದಾಗ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಚೆರೆಯೆಲ್ಲ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಹೋಗಿದ್ದುವು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಈಡು ಹೊಡೆದಾಗ ಬರಿಯ ಸದ್ದು ಮಾತ್ರವಾಗಿ ಬೈರನು ಬದುಕಿಕೊಂಡದ್ದು!

ಸೆಟ್ಟರು ಹುಂಜನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಂದಿಸಿದರು.

* * * *

೨. ಕಡೆಗೋಲು ಕಂಬದ ಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ

ಅಡುಗೆ ಮನೆಯ ಒಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ತನ್ನ ಲೀಲಾಮಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಒಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಗಡಿಗೆಯ ಮಷೀಮಯವಾಗಿದ್ದ ಬೆನ್ನನ್ನು ನೆಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಧರ್ಮರಾಯ, ಜನಮೇಜಯರಾಯ ಮೊದಲಾದ ಪುರಾಣ ಪುರುಷರ ಪುಣ್ಯಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪೂತ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಿದ್ದ ಪಾವನ ಪವನಸಖನು ಕಲಿಯುಗದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೂ ಎಂಬಂತೆ, ಕಾನೂರು ಸುಬ್ಬಮ್ಮನ ಕೈಗೆ ಬಿದ್ದು, ಕಲ್ಲುಗಡಿಗೆಯ ಬೆನ್ನು ನೆಕ್ಕುವ ಪತಿತ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗಿದ್ದನು. ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಕೈಲಿ ಸೌಟು ಹಿಡಿದು ಒಲೆಯ ಬುಡದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು, ಅಗ್ನಿಗೆ ಅಂಕುಶವಾಗಿ ! ಗಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಯುತ್ತಿದ್ದ ಮೇಲೋಗರವು ಗೊಜಗೊಜನೆ ತಕಪಕ ಗುಟ್ಟುತ್ತ ಆವಿಯ ಬೆಳ್ಳುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಸುತ್ತಣ ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲ ಬೆಳಗಾಗಿದ್ದರೂ ಅಡುಗೆ ಮನೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಮಬ್ಬು ತಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕಿದ್ದುದು ಒಲೆಯ ಮೇಲುಗಡೆ ಒಂದೇ ಕಿಟಕಿ. ಆದರೂ ಪಾಕಶಾಲೆಯ ರೂಪುರೇಖೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಿತ್ತು. ಬಾಗುಮರಿಗೆ, ಉಪ್ಪಿನಮರಿಗೆ, ಕೈಯದ್ದುವ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ತಂಬಾಳೆ, ಸಿಕ್ಕದ ಮೇಲೆ ಮೆಣಸಿನ ಕಾಯಿಯ ಬುಟ್ಟಿ, ಮೊಸರು ಗಡಿಗೆ, ಮಜ್ಜಿಗೆ ಚರಿಗೆ, ಕಡೆಗೋಲು ಕಂಬ, ತುಪ್ಪ, ಬೆಣ್ಣೆ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಬೀಗ ಹಾಕಿದ ಒಂದು ಕಲಬಿ, ಮಣೆಯ ರಾಶಿ, ಅಡುಗೆ ಮನೆಯ ಒಂದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಅಂಗವಾಗಿ ಒಲೆಯ ಪಕ್ಕದ ಬೆಚ್ಚನೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನೆರಡು ಮರಿಗಳೊಡನೆ ಪವಡಿಸಿದ್ದ ಬೆಕ್ಕು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಹಾರಿ ಕೂರುತ್ತಿದ್ದ ಮನೆ ನೋಣಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ. ಯಾರಾದರೂ ಪ್ರಾಕ್ತನ ವಿಮರ್ಶನ ವಿಚಕ್ಷಣರು ಆ ಅಡುಗೆ ಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದರೆ ಪುರಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗವಿಯನ್ನೋ ಅಥವಾ ಪಾಳುಬಿದ್ದ ದೇವಾಲಯವನ್ನೋ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ವಾತಾವರಣ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪೂರ್ವಿಕತೆಯಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತ್ತು!

ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತಲೆಮಾರುಗಳು ತಿಂದುಂಡುಹೋಗಿದ್ದುವು. ಆ ಮೂರಡಿಯ ಎತ್ತರದ ಕಡೆಗೋಲು ಕಂಬವು ಶತಮಾನಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಎಷ್ಟು ಜನ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಅದರ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊಸರು ಕಡೆದಿದ್ದಾರೆ ! ಅದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಕೋಮಲ ಕರಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗಿದೆ ! ಎಷ್ಟು ಕಂಠಗಳು, ಎಷ್ಟು ರೂಪಗಳು, ಎಷ್ಟು ವಿಧವಿಧವಾದ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು, ಎಷ್ಟು ಕ್ಷುದ್ರ ಕಲಹಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ತಿಳಿದಿವೆ ! ವಾಸುವಿನ ತಾಯಿ, ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರ ತಾಯಿ, ಅವರ ಅಜ್ಜನ ತಾಯಿ, ಅವರ ಅಜ್ಜನಜ್ಜನಜ್ಜನ ತಾಯಿ-ಎಲ್ಲರೂ ಪರಿಚಿತರು ಆ ಕಡೆಗೋಲು ಕಂಬಕ್ಕೆ ! ಆ ಕಡೆಗೋಲು ಕಂಬಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮಾತಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಬಂದರೆ ಎಷ್ಟು ಗುಟ್ಟುಗಳು ರಟ್ಟಾಗಿಹೋಗುತ್ತವೆ ! ಎಷ್ಟು ಸ್ನೇಹ ಪ್ರೇಮಗಳು ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗಿ ಮಣ್ಣುಗೂಡುತ್ತವೆ ! ಎಷ್ಟು ದ್ವೇಷ ಮಾತ್ಸರ್ಯಗಳು ಹಾಳಾಗಿ, ಮತ್ತೆ ಸ್ನೇಹ ಶಾಂತಿಗಳು ಮೂಡುತ್ತವೆ ! ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಾಯಿ ಬಂದರೆ ದೇವರೇ ಗತಿ ! ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳಿಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡ ಪುರಾಣವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ! “ಅಯ್ಯೋ ನಾವು ರಾಮ, ಸೀತೆ, ಹನುಮಂತ, ರಾವಣ, ಪಂಚಪಾಂಡವರು ಕೃಷ್ಣ, ಕೌರವ, ದ್ರೌಪದಿ ಇವರುಗಳ ಕಥೆಯೇ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆವಲ್ಲಾ!” ಎಂದು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ವ್ಯಾಸಾದಿ ಕವಿವರ್ಯರೂ ನಾಚಿ ತಲೆಬಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬಾಯಿಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಇದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದವರಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಬದುಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ!

“ವಾಸೂ, ನಿನ್ನ ನೀನು ಬೆಣ್ಣೆ ಕದ್ದಿದ್ದು ಹೇಳಲೇನು?”

ಕೆಮ್ಮಣ್ಣು ಬಳಿದಿದ್ದ ಗೋಡೆಗೆ ಒರಗಿ ಮಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತು, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಾಳೆಯ ಎಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಉಪ್ಪಿಟ್ಟನ್ನು ಅನನ್ಯ ಮನಸ್ಕನಾಗಿ ಮುಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದ ವಾಸು ಬೆಚ್ಚಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿದನು. ಕಡೆಗೋಲು ಕಂಬವು ಅವನನ್ನೇ ದುರುದುರು ನೋಡಿ ಮುಗುಳುನಗುವಂತಿತ್ತು! ವಾಸುವಿಗೆ ದಿಗಿಲಾಯಿತು, ಯಾರು ನೋಡಿದ್ದರು ತಾನು ಬೆಣ್ಣೆ ಕದ್ದುದನ್ನು ಎಂದು! ತನಗೆ ಕೇಳಿಸಿದ್ದ ಧ್ವನಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ಅಜ್ಜಮ್ಮನ ಧ್ವನಿಯಂತಿತ್ತು. ಅಜ್ಜಮ್ಮನೇ ಕಡೆಗೋಲು ಕಂಬದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಮಾತಾಡಿದರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ “ಅಜ್ಜಮ್ಮ ನಿನ್ನ ದಮ್ಮಯ್ಯಾ! ಹೇಳಬೇಡ! ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ ಇಲ್ಲೇ ನಿಂತದೆ !” ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಉಪ್ಪಿಟ್ಟು ಮುಕ್ಕಲು ತೊಡಗಿದನು. ಉಪ್ಪಿಟ್ಟು ಕೆನ್ನೆ ಗಲ್ಲ ಮೂಗು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆವರಿಸಿತ್ತು.

ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ತರಕಾರಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನಾಗಮ್ಮನವರು ತಾವು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ವಾಸು ಬೆಚ್ಚಿದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಮುಗುಳುನಕ್ಕು, ಕನಿಕರದಿಂದ ಸುಮ್ಮನಾದರು. ಅಣ್ಣಂದಿರಂತೆಯೆ ಕ್ರಾಪು ಬಿಡುತ್ತೇನೆಂದು ಅವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೂದಲು ಜುಟ್ಟಿಗೂ ಕ್ರಾಪಿಗೂ ಮಧ್ಯಸ್ಥವಾಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಯಾದಂತಿತ್ತು. ಆ ಕೇಶಪಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಟಾಲಂ ಅವನ ಎಡಗಡೆಯ ನುಣ್ಣದಪು ಮತ್ತು ಕಿವಿಗಳನ್ನು, ಚೇನುಹುಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹೆಜ್ಜೇನು ಹುಳುಗಳು ಮುತ್ತುವಂತೆ ಮುತ್ತಿದ್ದವು. ಗುಂಡಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಗಡಿಪಾರಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಷರಟು ‘ಆ’ ಎಂದು ಬಾಯ್ಬೆರೆದುಕೊಂಡು ಬೀದಿಯ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಮೇಲಿದ್ದ ಕೊಳೆಯ ಭಾರವು ಒಂದು ಘಟ್ಟಿ ಸಾಬೂನಿಗೆ ಬೆವರು ಕೀಳಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಅವನುಟ್ಟಿದ್ದ ಅಡ್ಡಪಂಚಿಯೂ ಷರಟಿನ ಸಂಗಾತಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೆ ಇತ್ತು. ನಾಗಮ್ಮನವರಿಗೆ ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ಮುದ್ದು ಸೂಸಿತು. ತರಕಾರಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿಯೆ ಹಿಡಿದು ಅವನನ್ನೇ ನೋಡತೊಡಗಿದರು.

ವಾಸು ಎಲೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಉಪ್ಪಿಟ್ಟನ್ನು ಪೂರೈಸಿ “ಚಿಕ್ಕಮ್ಮಾ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಉಪ್ಪಿಟ್ಟು!” ಎಂದನು.

ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಸಿಡುಕಿನಿಂದ “ಏನು ಹೊಟ್ಟೇನೋ ನಿನ್ನ? ಉಪ್ಪಿಟ್ಟಲ್ಲ!” ಎಂದು ಸೌಟಿನಿಂದ ಗಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಯುತ್ತಿದ್ದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿವಿದು ತಿರುವ ತೊಡಗಿದಳು.

ವಾಸು ಹತಾಶನಾಗಿ ಹನಿಗಣ್ಣಾಗಿ ತನ್ನೆದುರು ನೆಲದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದನು. ಆಗತಾನೆ ಬಿಸಿಲು ಕಿಟಕಿಯ ಸರಳುಗಳನ್ನು ದಾಟಿಬಂದು ಪಟ್ಟಿಪಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೆ ಕಿಟಕಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದನು. ಹೊರಗಡೆ ಹೊಂಬಿಸಿಲು ಹಲಸಿನ ಮರದ ತಳಿರಿನ ಮೇಲೆ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ದೂರದ ಕಾಡುಮರಗಳ ಹಸುರು ಅವನನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನಿಂದ ಒಂದು ಈಡಿನ ಸದ್ದೂ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅಂದು ಅವನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಸಾಹಸ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದುವು; ಹೂವಣ್ಣಯ್ಯ ರಾಮಣ್ಣಯ್ಯ ಬರುತ್ತಾರೆ; ಅವರಿಗೆ ಕಲ್ಲುಸಂಪಗೆ ಹಣ್ಣು, ಬೆಮ್ಮಾರಲ ಹಣ್ಣು ತರಬೇಕು. ತಾನು ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಒಡ್ಡಿದ್ದ ಉರುಳಿನಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿದೆಯೋ ಏನೋ ನೋಡಬೇಕು. ಆ ಹುಳಿಚೊಪ್ಪಿನ ಪೊದೆಯಲ್ಲಿ ಪಿಕಳಾರನ ಹಕ್ಕಿಯ ಮೊಟ್ಟೆಗಳು ಏನಾಗಿವೆಯೋ ನೋಡಬೇಕು. ಬೈರನ ಮಗ ಗಂಗ ಹುಡುಗನ ಹತ್ತಿರ ಕೊಳಲು ಮಾಡಲು ಹೇಳಿದುದು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಾಗಿದೆಯೋ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು. ನಿನ್ನೆ ರಬ್ಬರುಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆದ ಹಕ್ಕಿಯೊಂದು ಪೊದೆಗೆಬಿದ್ದು, ಎಷ್ಟು ಅರಸಿದರೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಅದನ್ನೂ ಪತ್ತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಯೋಚಿಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಪಟ್ಟ ಉದ್ದವಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಹಟಮಾಡಿ ಉಪ್ಪಿಟ್ಟು ಈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣೀರುದುರುತ್ತಿರಲು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಲೋಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಫಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ಗುಟುಕಿಗೆ ಕುಡಿದು, ಲೋಟವು ಸದ್ದಾಗುವಂತೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದು “ ಇದ್ರಪ್ಪನನೇ ಗಂಟು! ಹಡ್ಡೇಮುಂಡೆ!.....” ಎಂದು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಗೋಣಗುಟ್ಟಿ ಬಯ್ಯುತ್ತ, ಅಡುಗೆ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ಪುಟ್ಟಕ್ಕಯ್ಯನು ಏನಾಯಿತೆಂದು ಕೇಳಿದರೂ ನಿಲ್ಲದೆ, ಉತ್ತರ ಹೇಳದೆ, ರಭಸದಿಂದ ಹೊರಗೆ ನುಗ್ಗಿದನು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನಾಗಮ್ಮನವರ ಮೈ ಬೆಂಕಿಯಾಗಿತ್ತು. ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಒಳಗೆ ಬರಲು ಅವಳೊಡನೆ ನಡೆದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಖಾರವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೆ ಹೇಳಿದರು.

ವಾಸು ಬೈದುದು ಸುಬ್ಬಮ್ಮಗೆ ಕೇಳಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಾಗಲೆ ಅಗ್ನಿಪರ್ವತವಾಗಿತ್ತು. ನಾಗಮ್ಮನವರು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಮಾತಿನ ಮಳೆ ಸುರಿಯತೊಡಗಿತು. ನಡುನಡುವೆ ಬೈಗಳದ ಆಲಿಕಲ್ಲುಗಳೂ ಗುಂಡುಗಳಂತೆ ಸಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು:

“ಗಂಡನ್ನ ಕಳಕೊಂಡ ಮುಂಡೇರ ಹಣೇಬರವೇ ಹೀಂಗೆ..... ಅವರ ಕಣ್ಣು ಇಂಗೆಹೋಗಲಿ....ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಾದು, ಚಾಡಿ ಹೇಳಾದು....ಅವರ ನಾಲಗೆ ಬಿದ್ದೇಹೋಗಲಿ....ನಾನೀ ಹಾಳುಮನೆಗೆ ಯಾಕೆ ಬಂದೆನೋ, ದೇವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಒರಲೆ ಹಿಡಿದು ಹೋಗಾಕೆ! ಗಂಜಿ ಕುಡ್ಕುಂಡಿರ್ತಿದ್ದೆ .... ಅವರ ಬಾಯಿಗಲ್ಲ ಹುಳು ಬಿದ್ದು ಹೋಗಾಕೆ ..... ಏನು ಉರಿಸ್ತಾರೋ...ಏನು ಉರೀತಾರೋ....ಇಬ್ಬರನ್ನು ತಿಂದ ಮಾರಿ ಮೂರ್ದೇಯವಳನ್ನೂ ತಿನ್ನಾಕೆ ನೋಡ್ತದೆ....ಮುಖಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಹಾಕು....ಹುಡುಗರು ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲಾ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಎತ್ತಿಕಟ್ಟಿ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದ್ಡುಂಗೆ ಬಯ್ಯೋದೆ!....”

“ಯಾರೇ ಎತ್ತಿಕಟ್ಟಿದ್ದು? ಯಾವಾಗ್ಗೆ?”

“ಅವನ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಮಿಸುಗಿದ್ದು ನನಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲೇನೋ?”

“ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದ್ಡುಂಗೆ ಬಯ್ಯೋಯಾ? ದಿಂಡೆ ಬಸವಿ!”

“ಯಾರೇ ದಿಂಡೆ ಬಸವಿ? ಹಾದರಗಿತ್ತಿ!”

ನಾಗಮ್ಮನವರಿಗೆ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಆ ರೀತಿ ಮೇರೆ ಮೀರಿ ಎಂದೂ ಬೈದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೋ ಏನೋ? ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪುಟ್ಟಮ್ಮ “ದೊಡ್ಡಮ್ಮ, ಸುಮ್ಮನಿರೆ ! ಆ ನಾಯಿಕ್ಕೈಲಿ ಏನು ಮಾತು?” ಎಂದಳು.

“ಯಾರೇ ನಾಯಿ? ಬಚಾರಿ !” ಎಂದು ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಸೌಟಿನೊಡನೆ ಮುಂದೆ ಬಂದಳು.

ಪುಟ್ಟಮ್ಮ “ಬಾ ! ನೋಡಾನ !” ಎಂದು ಎದ್ದು ನಿಂತಳು.

ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಕಷ್ಟಮಾಡಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಪುಟ್ಟಮ್ಮಗಿಂತಲೂ ಬಲಿಷ್ಠೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಶ್ರೀಮಂತ ಕನ್ಯೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅಳುಕಿ ಗೋಣಗುತ್ತ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಗಡಿಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪಲ್ಯ ಹೊತ್ತಿಹೋಗಿತ್ತು. ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಆ ಕೋಪದಲ್ಲಿ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ಒಲೆಯ ಮೇಲಿಂದೆತ್ತಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಜೋರಾಗಿಯೆ ಇಟ್ಟಳು. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಾಳಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಆ ಕಲ್ಲುಗಡಿಗೆ ಕಾನೂರು ಸಂಸಾರದ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಬಿರುಕುಬಿಟ್ಟು, ಪಲ್ಯದ ಗಸಿ ಕೆಂಪಾಗಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಸುಬ್ಬಮ್ಮನ ಕೋಪ ಭಯಾನುತಾಪಗಳಿಗೆ ತಿರುಗಿ, ಮೇಲೋಗರವನ್ನು ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ಬೇರೆಯ ಪಾತ್ರಗೆ ಸುರಿಯತೊಡಗಿದಳು.

ಇನ್ನೂ ತರಕಾರಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೆ ಇದ್ದ ನಾಗಮ್ಮನವರಿಗೆ ಪುಟ್ಟಮ್ಮ “ಅಯ್ಯೋ, ಹೋಯ್ತಲ್ಲೇ, ದೊಡ್ಡಮ್ಮ~ ಮುತ್ತಿನಂಥ ಗಡಿಗೆ!” ಎಂದಳು.

“ಹೋದರೆ ಹೋಯ್ತು, ಬಿಡು. ಎಲ್ಲ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗ್ಲಿ, ನಿನಗೇನು? ನೀನೇನು ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಸ್ತಿತವೇ?” ಎಂದು ನಾಗಮ್ಮ ತಿರುಗಿ ನೋಡದೆ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದರು.

ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಸುಮ್ಮನಿರಲರದೆ “ಅದರ ಓಡಿನಲ್ಲೇ ತಲೇ ಕೆರೀಬೇಕು ಹಿಡ್ಕೊಂಡು” ಎಂದು ಹಲ್ಲು ಕಡಿದಳು.

“ನಿನ್ನಜ್ಜ ಬರ್ಬೇಕು” ಎಂದಳು ಸುಬ್ಬಮ್ಮ.

“ನನ್ನಜ್ಜ.....ಬಂದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಕೂತು ಬರಾಕೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲೇ!.....ತಡೇ...ಅಪ್ಪಯ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸ್ತೀನಿ.”

“ಅಪ್ಪಗಾರೂ ಹೇಳು! ಅಜ್ಜಗಾರೂ ಹೇಳು” ಎಂದುಬಿಟ್ಟಳು ಸುಬ್ಬಮ್ಮ.

“ಹೇಸಿಗೆಗೆ ಕಲ್ಲುಹಾಕಿದ್ದಾಂಗೆ ಮಾಡ್ತೀಯಲ್ಲಾ! ಸುಮ್ಮನಿರಿಯೆ ಇಲ್ಲೆ?” ಎಂದರು ನಾಗಮ್ಮ.

“ಬಾಯಾಗೆ ಯಾವಾಗ್ಲೂ ಹೇಸಿಗೆಯೇ” ಎಂದಳು ಸುಬ್ಬಮ್ಮ.

ಮುಂದೆ ಯಾರೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಕಡೆಗೋಲು ಕಂಬವು ಅಕ್ಷರಶಃ ಸಾಕ್ಷೀಭೂತವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಕಿಟಕಿಯಿಂದ ಬಂದು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಪಟ್ಟೆಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ನೋಣಗಳು ನಾದಮಾಡಿ ಹಾರಿ ಹಾರಿ ಬಿಸಿಲು ಕಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಬೆಕ್ಕು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ಮೈನೆಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಎರಡು ಮರಿಗಳು ವಾಸು ತಿಂದು ಚೆಲಿದ್ದ ಉಪ್ಪಿಟ್ಟಿನ ಚೂರುಗಳನ್ನು ನೆಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಅದರಲ್ಲೊಂದು ಮರಿ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಾಲವನ್ನು ನೆಗೆಹಿ ಮಿಯಾವ್ ಎನ್ನುತ್ತ ಸುಬ್ಬಮ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲು, ಕೋಪದಿಂದಿದ್ದ ಅವಳು ರುಠಾಡಿಸಿ ಒದ್ದ ಏಟಿಗೆ ಫ್ಲುಕ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಒಲೆಯ ಮೂಲೆಗೆ ಹಾರಿ ಹೋಗಿ ಗೋಡೆಗೆ ತಗುಲಿ ಬಿದ್ದಿತು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಿತ್ತಲು ಕಡೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಯಾರೋ “ಅಮ್ಮಾ! ಅಮ್ಮಾ!” ಎಂದು ಕರೆದರು.

ಯಾರೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಕರೆದವಳು ಬೇಲರ ಬೈರನ ಹೆಂಡತಿ ಸೇಸಿ ಎಂದೇನೋ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಸೇಸಿ ಮತ್ತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ “ಅಮ್ಮಾ! ಅಮ್ಮಾ! ಯಾರೋ ಒಳಗೆ?” ಎಂದು ಕೂಗಿದಳು. ಉತ್ತರ ಬರದಿರಲು ಕಿಟಕಿಯ ಬಳಿ ಬಂದು ಕೂಗಿದಳು.

ಒಲೆಯ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಸುಬ್ಬಮ್ಮ “ಯಾರೇ ಅದು?” ಎಂದು ಸಿಡುಕಿದಳು.

“ನಾನೋ, ಸೇಸಿ. ಅಕ್ಕಿ ಬೀಸಾಕೆ ಹೇಳಿ ಕಲ್ಲಿದ್ದಿ.”

“ಯಾರೂ ಸಾಯಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ, ಕಡುಬು ನುರಿಯಾಕೆ!” ಎಂದಳು ಸುಬ್ಬಮ್ಮ.

ಸೇಸಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. “ತಂಗಳು ಹಾಕ್ತೀನಿ ಅಂದಿದು” ಎಂದಳು ಮೆಲ್ಲಗೆ.

“ಯಾರೇ ಹೇಳಿದ್ದು.”

“ನಾಗಮ್ಮೋರು.”

ಹೂವಯ್ಯ ರಾಮಯ್ಯ ಬರುತ್ತಾರೆಂದು ಕೇಳಿ, ನಾಗಮ್ಮನವರು ರೊಟ್ಟಿ ಮಾಡಲೋಸುಗೆ ಹಿಟ್ಟು ಬೀಸಿಕೊಡಲು ಸೇಸಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು.

‘ನಂಗೊತ್ತಿಲ್ಲ! ಯಾರು ಏನಾದ್ರೂ ಸಾಯಿ! ಅನ್ನಾನೂ ಇಲ್ಲ; ಗಿನ್ನಾನೂ ಇಲ್ಲ!’

ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ರಭಸದಿಂದ “ಸೇಸೀ” ಎಂದು ಕೂಗಿದಳು.

“ಆ” ಎಂದಳು ಕಿಟಕಿಯ ಹೊರಗೆ ಸೇಸಿ.

“ಅನ್ನ ಕೊಡ್ತೀನಿ, ನಿಲ್ಲ !”

“ಹೂನ್ನವ್ವಾ !”

ಒಲೆಯ ಬಳಿ ಒಂದು ಬೋಗುಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಾಯಿಗಳಿಗಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಇಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆ ಲೆಕ್ಕದ ಮೇಲೆಯೇ ಅವೊತ್ತು ಎಸರಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಅಕ್ಕಿ ಹಾಕಿದ್ದಳು. ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಸರಸರನೆ ಹೋಗಿ ಆ ಬೋಗುಣಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹಿತ್ತಲು ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟಳು. ಸಮಾಧಾನದ ಸಮಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಅನ್ನವನ್ನು ನಾಯಿಗಾಗಿಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಅದನ್ನು ಸೇಸಿಗೆ ಕೊಡಲು ಹಟಮಾಡುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸೇಸಿಗೆ ಅನ್ನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ದಡದಡನೆ ಓಡಿಬಂದು, ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಬೋಗುಣಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿದಳು. ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಕಸುವಿನಿಂದ ಎಳೆದು ಜಗ್ಗಿದಳು. ಬೋಗುಣಿ ದಡಾರನೆ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು, ಸೆಗಣಿ ಬಳಿದಿದ್ದ ಕರಿಯ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ತಾಮ್ರವರ್ಣದ ಕೇಸಕ್ಕಿಯನ್ನದ ರಾಶಿ ಕೆದರಿಬಿದ್ದಿತು. ಪುನಃ ಬೈದಾಟವಾಗಿ ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಬಿದ್ದ ಅನ್ನವನ್ನೆಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ಬೋಗುಣಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಹಿತ್ತಲಕಡೆ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಸೇಸಿಯ ಬಳಿ ಇಟ್ಟು, ಸಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಸೇಸಿಗೆ ಪಾಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಾದ ಘೋರಯುದ್ಧ ಸದ್ದು ಶಾಪಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಜಗಳದ ಕೂಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬೆದರಿ, ಅದನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಸೋಜಿಗಪಡುತ್ತ ಹೋದಳು. ಯಜಮಾನರ ಅಡುಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಕಾವು ಏರಿತ್ತೆಂದು ಆಕೆ ಊಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಹಿತ್ತಲುಕಡೆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಡೊಳ್ಳೇರಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ನಾಯಿಮರಿಗಳು ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಬೋಗುಣಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಆಕೆಯ ಹಿಂದೆ ಬಾಲವಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ ಹೋಗಿ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ದೂರವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದವು; ಅಥವಾ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಸೇಸಿ ಕಣ್ಣರೆಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿಯೆ ಆ ಮರಿಗಳು ಬೋಗುಣಿಗೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿದವು. ಅವುಗಳು ಕೂಳು ಮುಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರೆ ಬಕಾಸುರನೂ ನಾಚುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾಲ ವಿಳಂಬವಾದರೆ ಅನ್ನ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕಾಲವನ್ನೇ ವಂಚಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವು ಕೂಳುಣ್ಣುವುದರಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯವಾಗಿದ್ದವು. ಬಾಲಗಳು ಆನಂದದಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರಲು ಹೊಟ್ಟೆಗಳು ಮುಂಗಾರುಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಗಳು ನೆರೆಯೇರುವಂತೆ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಉಬ್ಬುತ್ತಿದ್ದವು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಚ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಯುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ಕೋಳಿಗಳೂ ನಾಯಿಮರಿಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಬಂದು ಬೋಗುಣಿಯಿಂದ ಅನ್ನಾಪಹಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದವು. ನಾಯಿಮರಿಗಳಿಗೆ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಕೋಳಿಯನ್ನು ಅಟ್ಟುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ಮರಿ ಅನ್ನವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮರಿಯೂ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಹೂಡಿತ್ತು! ಆ ನಾಯಿಮರಿ ಮತ್ತು ಕೋಳಿಗಳ ಗಲಭೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಟೈಗರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿ, ಕುತೂಹಲ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಎದ್ದು ಬಂದಿತು. ನೋಡುತ್ತದೆ: ಅನ್ನಸ್ವರ್ಗದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದುಬಿದ್ದಿದೆ! ಬೀಗವಿಲ್ಲ, ಕಾವಲಿಲ್ಲ! ಸರಿ ಒಂದೇ ಏಟಿಗೆ ಹಾರಿಬಂದು ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟಿ, ನಾಯಿಮರಿಗಳನ್ನು ಗುರೈದು ದೂರ ತಳ್ಳಿ, ಬೋಗುಣಿಗೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿತು. ಆದರೆ ನಾಯಿಮರಿಗಳು ಬಿಡಬೇಕಲ್ಲ! ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದು ಬಂದು ಬೋಗುಣಿಗೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿದವು. ಟೈಗರಿಗೆ ರೇಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಚ್ಚಿ ಓಡಿಸಿತು. ಮರಿಗಳ ಆರ್ತನಾದವನ್ನು ಕೇಳಿ ರೂಬಿ, ಡೈಮಂಡು, ರೋಜಿ, ಟಾಪ್ಪಿ, ಕೊತ್ತಾಲ ಎಲ್ಲವೂ ಬಂದು, ನೊಡಿ, ಬೋಗುಣಿಗೆ ನುಗ್ಗಿದವು. ದೊಂಬಿಗಾರಂಭವಾಯಿತು. ಬೋಗುಣಿ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಉರುಳಿ ಅನ್ನವು ಊರೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿತು. ನಾಯಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕೋಳಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವೂ ನುಗ್ಗಿದವು. ಟೈಗರಿಗೂ ಡೈಮಂಡಿಗೂ ರೋಜಿಯ ಪ್ರಣಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮೊದಲೆ ವೈಮನಸ್ಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಎರಡಕ್ಕೂ ಪ್ರಬಲವಾದ ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ಗಲಾಟೆ ಮನೆಯ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗೂ ಕೇಳಿಸಿತು. ನಾಯಿಮರಿಯೊಂದು ಕದನವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ದೊಡ್ಡನಾಯಿಗಳ ಕಾಲು ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೊಚ್ಚೆಗೆ ಧೂಪೆಂದು ಬಿದ್ದಿತು. ಕರಿಯ ಬಣ್ಣದ ಕೆಸರು ಅದರ ಮೈ, ಮುಖ, ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಮೆತ್ತಿಕೊಂಡಿತು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚೆಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಅನ್ನವನ್ನು ಆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹುಂಜನೊಂದು, ಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿಯೂ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿಯೂ, ಮರಿಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಕುಟುಕಿತು. ಮರಿ ಅತಿವಾರುಣವಾದ ನೋವಿನಿಂದ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಅರಚಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು.

೨. ಸೀತೆ-ಹಾವಯ್ಯ

ಬಾಲದಿನಮಣಿಯ ಕೋಮಲ ಕಿರಣಗಳು ಕೋಟ್ಯಂತರ ಮೈಲಿಗಳಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದು, ಮುತ್ತಳ್ಳುಮನೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನ ಹೊಸ್ತಿಲ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚೆಂಗನ್ನೆಗಳಿಗೆ ಬಿಸಿಮುತ್ತಿನಿಟ್ಟು ನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಹೊಂಗದಿರುಗಳು ಮರಗಳ ಹಸುರು ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆಯೂ ಮನೆಯ ಹೆಂಚುಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಕೆಂಧೂಳಿಯ ರಸ್ತೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಬಿದ್ದು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಏಕಮಾತ್ರ ಮಹದಾಕಾಂಕ್ಷೆಯೂ ಆನಂದವೂ ಪುಟ್ಟ ಹುಡುಗಿಯ ತುಟಿ, ಕೆನ್ನೆ, ಗಲ್ಲ, ಹಣೆ, ಕಣ್ಣು, ಮುಂಗರುಗಳುಗಳ ಮೇಲೆ ನರ್ತಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವುಗಳ ಕೂಡ ಆಟವಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಜಡಮತಿಗೂ ಕೂಡ ಭಾಸವಾಗುವಂತಿತ್ತು ! ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮುದ್ದು ಕೈಗಳಿಂದ ಹಿಡಿಯಲೆಳಸಿ, ಕೆನ್ನೆ ತೆರೆ ತೆರೆಯಾಗುವಂತೆ ಆಹ್ಲಾದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತ, ಇಕ್ಕಿಲದ ಮರಗಳ ನಡುವೆ ಕೊಂಕಿ ಬಳುಕಿ ಹರಿದುಹೋಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದ ರಸ್ತೆಯನ್ನು ಸಲಸಲವೂ ಬಯಕೆಯ ನಯನಗಳಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೆ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಲಸಿನ ಮರದಾಚೆಯಿಂದ ಕುಂಬಾರ ನಂಜನು ತನ್ನ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಹಸುಳೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ನಿಧಾನವಾಗಿ ಎಳಬಿಸಿಲನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತ, ನಡೆದು ಬಂದನು. ಹಿಂದಿನ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಕಳ್ಳಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಶಾಚಿಯಂತಿದ್ದ ನಂಜನು ಇಂದು ತನ್ನ ಕೂಸನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅತ್ಯಂತ ಸೌಮ್ಯತಮ ಪಿತೃವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದು, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಇಲ್ಯಾಕೆ ಕೂತೀರಿ ಹೊಸಲ ಮೇಲೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

“ಕಾನೂರಿನಿಂದ....ಗಾಡಿ ಬರ್ತದಂತೆ. ಉ....ಉ...ಉ...ವಾಸಪ್ಪ ಬಾವ, ಪುಟ್ಟತ್ತಿಗಮ್ಮ ಬರ್ತಾರಂತೆ.” ಎಂದು ಮೊದಲು ನುಡಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎದ್ದುನಿಂತು “ನಂಜಾ ನಾ ಕರೊಳ್ಳೇನೊ ಕೊಡೊ ! ರಂಗೀ, ಬಾರೆ !” ಎಂದು ನಂಜನ ಕೂಸನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ತನ್ನ ಪುಟ್ಟ ತೋಳುಗಳನ್ನು ನೀಡಿದಳು.

ನಂಜನ ಕೂಸು: ಕೈಕಾಲು ಸಣ್ಣಗಿತ್ತು; ಹೊಟ್ಟೆ ಡುಬ್ಬಣ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಮೂಗಿನಿಂದ ಸಿಂಬಳ ಸುರಿದು ಮೇಲ್ದಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಕೋರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕೈಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಕಜ್ಜಿಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಎದೆಯ ಎಲುಬಿನ ಗೂಡಿನ ಆಕೃತಿ ಹಬ್ಬಿದ್ದ ಚರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವವರು ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಹೇಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅದೊಂದೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಗಿದ್ದುದು ಕೂಸನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಒಂದೇ ಆಸೆ. ಆ ಕೂಸು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದರೇನಂತೆ? ಕುರೂಪವಾಗಿದ್ದರೇನಂತೆ? ನಿರ್ಮಲವಾಗಿದ್ದರೇನಂತೆ ? ಕೊಳಕಾಗಿದ್ದರೇನಂತೆ ? ಸಜೀವವಾಗಿದ್ದರಾಯಿತು! ಇದ್ದದ್ದೂ ಆ ಗುಣವೊಂದೇ ನಂಜನ ಕೂಸಿಗೆ !

“ರಂಗೀ ಬಾರೆ ! ಬಾರೆ ! ಬೆಲ್ಲ ಕೊಡ್ತೀನಿ ಬಾರೇ !” ಎಂದು ಕೈ ಚಾಚಿದಳು.

“ಬೇಡ ಕಣ್ಣೋ, ನಿಮ್ಮವ್ವ ಬುಯ್ಯಾರೆ” ಎಂದು ನಂಜ ಒಳಗೆ ಹೋಗಲೆಳಸಿದನು.

“ಬಯ್ಯೋದಿಲ್ಲ ಏನಿಲ್ಲ, ಕೊಡು !” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಡೆದಳು.

“ಥ್ಯೂ! ಬಿಡೀ ಅಂದ್ರೆ, ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ದಾಟಿಯೇ ಬಿಟ್ಟನು.

ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅಘಾತವಾದಂತಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸುಮ್ಮನಾದಳು. ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟುಗಳು, ದೊಡ್ಡವರು ಬಡವರು ಎಂಬ ಭೇದ ಅವಳಿಗಿನ್ನೂ ಗೊತ್ತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ತಾಂಬೂಲದ ಹರಿವಾಣದ ಮುಂದೆ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರೂ ಶ್ಯಾಮಯ್ಯಗೌಡರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ನಂಜನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಶ್ಯಾಮಯ್ಯಗೌಡರಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಅವನು ಮಾಡಿದ್ದ ಅಶ್ಯಾಚಾರದ ನೆನಪಾಗಿ ರೇಗಿದರು. ಆದರೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೂಸು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಪೆಟ್ಟು ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವನು ತಂದೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನೇ ಹೊರತು ಕುಡುಕನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಕಳ್ಳಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕಂಡವರು ಯಾರಾದರೂ ಈಗ ನೋಡಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಭಾವಿತನಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮುಂಚೆ ಮುತ್ತಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಹೂವಯ್ಯನನ್ನು ಹೋಗಿ ನೋಡಿದರು. ರಾಮಯ್ಯನೂ ಚಿನ್ನಯ್ಯನೂ ಅಲ್ಲಿದ್ದರು. ಸೋದರಳಿಯ ಚಿನ್ನಯ್ಯನೊಡನೆ ವಿನೋದವಾಗಿ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಹೂವಯ್ಯನೊಡನೆಯೂ ರಾಮಯ್ಯನೊಡನೆಯೂ ಎಷ್ಟು ಆವಶ್ಯಕವೋ ಅಷ್ಟೇ ಮಾತಾಡಿದರು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಮಲೆನಾಡಿನ ಮರ್ಜಿ. ಮನೆಯವರು ಹೊರಗಿನ ನೆಂಟರೊಡನೆ ವರ್ತಿಸುವಂತೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯವರೊಡನೆ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಯಸ್ಸಾದ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ತಂದೆಯಾದವನು ಔಪಚಾರಿಕವೆಂಬಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಅನಾಹುತವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪಚಾರವು ಉದಾಸೀನವಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ವೈರವಾಗುವ ಸಂಭವವೂ ಉಂಟು. ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ತಮ್ಮ ಮನೆಮಕ್ಕಳಾದ ಹೂವಯ್ಯ ರಾಮಯ್ಯರೊಡನೆ ವರ್ತಿಸಿದಂತೆಯೇ ಶ್ಯಾಮಯ್ಯಗೌಡರೂ ಚಿನ್ನಯ್ಯನೊಡನೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತಿಥಿಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ಯಜಮಾನನಾದವನು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದಲೂ ಸ್ನೇಹದಿಂದಲೂ ಸಲಿಗೆ ವಿನೋದಗಳಿಂದಲೂ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆ ತಪ್ಪೇನು? ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಣ್ಣಬುದ್ಧಿ, ವೈಮನಸ್ಸು ತಂದುಹಾಕುತನಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಹೆಚ್ಚು ಸುಖಮಯವಾಗುತ್ತದಲ್ಲವೆ ?

ಒಂದು ಹಸುವನ್ನು ಹುಲಿ ಹಿಡಿದೆದೆ ಎಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮಯ್ಯನೂ ಚಿನ್ನಯ್ಯನೂ ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಹೊರಟುಹೋದ ಮೇಲೆ, ಹೂವಯ್ಯನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸೀತೆ ಅವನ ಟ್ರಂಕಿನಿಂದ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಳು. ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದಳೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಿದವರು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇವೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿಶಯವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿತಂದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಸತಿಯು ಪತಿಗೆ ತನ್ನ ಶಿಶುವನ್ನು ನೀಡುವ ಠೀವಿಯಿತ್ತು. ಪುಸ್ತಕ ವಾಸನೆಯಿಂದಲೂ, ಕೆಲವು ಹಸುರು ಮೊದಲಾದ ಬಣ್ಣದ ಬೈಂಡುಗಳಿಂದಲೂ, ತಾನರಿಯದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಲಿಪಿಗಳಿಂದಲೂ ಭಾರವಾಗಿ ಭವ್ಯವಾಗಿ ನಿಗೂಢವಾಗಿದ್ದ ಆ ಗ್ರಂಥಸಮೂಹಗಳನ್ನು ಸ್ವರ್ವಿಸುವ ಅದೃಷ್ಟ ದೊರಕಿದುದು ಸೀತೆಗೆ ಒಂದು ಸೌಭಾಗ್ಯವೆಂಬಂತೆ ತೋರಿತ್ತು. ಅವಳು ಕನ್ನಡದ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೇನೂ ಓದಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಹತ್ತಿರವೂ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಆ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೂ ಹೂವಯ್ಯನ ಆಂಗ್ಲೀಯ ವಹಿಗಳಿಗೂ ಇದ್ದ ರೂಪ ತಾರತಮ್ಯವು ಕಾಫಿ ತೋಟದ ಕೂಲಿಗೂ ಕಾಫಿ ತೋಟದ 'ದೊರೆ'ಗೂ ಇದ್ದ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಂತಿತ್ತು. ಹೂವಯ್ಯನಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆ ಮೊದಲೇ ಇದ್ದ ಅನುರಾಗ ಗೌರವಗಳು ಅವನು ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಇಮ್ಮಡಿಯಾದವು. ಆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಮಹದಾಸೆ ಆಕೆಗೆ ಬಹಳವಾಗಿತ್ತು. ಹೂವಯ್ಯನಿಗೂ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ತಿಳಿದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಂದು ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುವಂತೆ ಹೇಳಿ, ತಾನು ಕವನ ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಓದುತ್ತ ದಿಂಬಿನಮೇಲೆ ಒರಗಿ ಕುಳಿತನು. ಕೆಲವು ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಸೀತೆ ಮುತ್ತಳ್ಳಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು ಕವನಗಳ ಕಲ್ಪನಾ ಜಗತ್ತಿನ ಸೌಂದರ್ಯ ವೈಭವಗಳ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ

ವಿಹರಿಸತೊಡಗಿತು. ನಗರದ ದ್ರುತಪದ ಸಂಚಾರಮಯವಾದ ಧೂಳೀಧೂಸರ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಸಪ್ಪೆಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಕವನಗಳೂ ಆ ಮಲೆನಾಡಿನ ಶ್ಯಾಮಲ ಶೀತಲ ಸುಂದರ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಸಂಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭಾವಪುಂಜಗಳಾಗಿ ರಂಜಿಸಿದುವು. ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲಿ ತೂರಿಬಂದ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಹಸುಳೆ ಬಿಸಿಲೂ, ಹೊರಗಡೆ ಮರಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಚರಗೈಯುತ್ತಿದ್ದ ಪಿಕ್ಕಳಾರ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಸವಿದನಿಯೂ, ಸದ್ಯಃ ವಿಸ್ಮೃತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ಮೃತವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿಯ ಲಲನೆಯೊಬ್ಬಳ ಮಧುರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೂ, ಅವನ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ರೆಕ್ಕೆಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದುವು.

ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆ ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿದಳು. ಬಾವನನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಿತ್ರಗಳ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ. ಆದರೆ ತನ್ಮಯನಾಗಿದ್ದ ಬಾವನ ಗಮನ ಆಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಲಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಾರಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡಿದವಳು ಮತ್ತೆ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸ್ತರಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ನಿಷ್ಪಂದವಾಗಿದ್ದ ಬಾವನ ಮುಖವನ್ನೇ ನೋಡತೊಡಗಿದಳು.

ಹೂವಯ್ಯನ ಮುಖವು ಭಾವೋತ್ಕರ್ಷದಿಂದಲೂ ಹರ್ಷದಿಂದಲೂ ಆಗ ತಾನೆ ಅಭ್ಯಂಜನ ಮಾಡಿದವನ ಮುಖದಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿತ್ತು. ಕಣ್ಣು ಸಲಿಲಾವೃತವಾಗಿ ಮಿರುಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಒಮ್ಮೆಮ್ಮೆ ಎದೆಯುಬ್ಬಿ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಸೀತೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೆ ಮೆಲ್ಲಲರು ಬೀಸಿದಾಗ ಹೂವಿನಿಂದ ಹನಿಗಳುದುರುವಂತೆ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ವಾರಿಬಿಂದುಗಳೂ ಸೂಸತೊಡಗಿದುವು. ಹೂವಯ್ಯನು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿದ್ದನು. ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೆ ಇತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಗ್ಧೆಯಾದ ಸೀತೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಯಸಂಚಾರವಾಯಿತು. ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೇನೂ ಭಾವನೆಗಳು ಮಿಂಚಿದುವು. ಬಾವನು ಬೆನ್ನುನೋವಿನಿಂದ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದುಕೊಂಡಳು. ಮಾತಾಡಿಸಿ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಹವಣಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಏಕೋ ಏನೋ ಮಾತಾಡಿಸಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗದಿದ್ದರೂ ಆಕೆಯ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗಿದ್ದಿಬಹುದು, ಹೂವಯ್ಯನ ರಸಸಮಾಧಿಯ ದಿವ್ಯಾವಸ್ಥೆ! ಬಾವನಿಗೆ 'ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದಿರಬಹುದು' ಎಂದು ಅಲೋಚಿಸಿ ಬೆದರಿದಳು. ಅನೇಕಬಾರಿ ದೆವ್ವ ಹಿಡಿಯುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಳು. ನಂಜನ ಹೆಂಡತಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅನೇಕ ಸಾರಿ ಸ್ತಂಭಿತೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಬಾವನಲ್ಲಿ 'ಮೈಮೇಲೆ ಬರುವ ಭಯಂಕರ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಮುಖವು ಸೌಮ್ಯಸುಂದರವಾಗಿತ್ತು. ಬಾಲೆಯ ಹೃದಯವು ವಿವಿಧ ಭಾವ ಆಶಂಕೆಗಳಿಂದ ತಾಡಿತವಾಗಿ, ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುಚ್ಚುವ ನೆವದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಸದ್ದುಮಾಡಿ, ಎದ್ದು ನಿಂತಳು.

ಹೂವಯ್ಯ ಕಣ್ಣೆರೆದನು. ತಟಕ್ಕನೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವೇಶದ ನೆನಪಾಗಿ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮುಂದೆ ಭಾವಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಾ ಎಂದು ನಾಚಿ ಮುಖವನ್ನು ಉಜ್ಜಿಕೊಳ್ಳುವವನಂತೆ ನಟಿಸಿ ಕಣ್ಣೀರೊರಸಿಕೊಂಡನು. ಸೀತೆ ಆಗತಾನೆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಕಿಟಕಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವಂತೆ ಅಭಿನಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಭಾವಾವೇಶವು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಂಡು ಸಮಾಧಾನಚಿತ್ತನಾಗಿ, ಮರೆಮಾಚಲೆಳಸುವ ಸಲುವಾಗಿ "ಚಿತ್ರ ಎಲ್ಲ ನೋಡಿಯಾಯ್ತೇನು?" ಎಂದು ಮಾತು ತೆಗೆದನು.

ಬಾವನ ಶಾಂತವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೀತೆಗೆ, ತಾನು ಊಹಿಸಿದುದೆಲ್ಲ ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಅವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಳು.

ಅವಳ ಮುಖಭಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲೋಸುಗ ಹೂವಯ್ಯನು "ಏನೇನು ಚಿತ್ರ ನೋಡಿದೆ?" ಎಂದನು.

"ನೋಡಿದೆ, ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ."

"ನನ್ನ ಕೇಳಿದ್ದರೆ ಹೇಳ್ತಿದ್ದೆ"

ಸೀತೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷದಿಂದ “ನೀವು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಿ, ಬೆನ್ನುನೋವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಅಂತ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ” ಎಂದಳು.

ಹಾಗಾದರೆ ಸೀತೆ ನೋಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ !

“ಬೆನ್ನು ನೋವಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮನೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಏನನ್ನೋ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ.... ನಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ಗಾಡಿ ಬರ್ತದೆ ಅಂತ ಹೇಳಿದರು ಚಿಕ್ಕಯ್ಯ....”

“ಹೌದು ಅತ್ತೆಮ್ಮ, ವಾಸು ಪುಟ್ಟತ್ತಿಗಮ್ಮ ಬರ್ತಾರಂತೆ.” ಎಂದ ಸೀತೆ ಬಹಳ ಸಂಕೋಚದಿಂದ “ಅತ್ತಿದ್ದಲ್ಲ ಯಾಕೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಳು.

ಹೂವಯ್ಯ ಅವಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಹಳ ಲಘುವಾದುದರಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಅರ್ಹವಾದುದಲ್ಲವೆಂದು ನಕ್ಕು ನಿವಾರಿಸುವಂತೆ “ಯಾರು ಅಳುತ್ತಿದ್ದದ್ದು?” ಎಂದನು.

“ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಸುರೀತಿತ್ತು !”

ಸೀತೆಯ ಕೈಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೂವಯ್ಯನ ಮುಖ ಗಂಭೀರವಾಯಿತು. ಫಕ್ಕನೆ ಆದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಂಡು ಸೀತೆ ಚಕಿತೆಯಾದಳು, ತಾನು ಕೇಳಿದುದು ಅಪರಾಧವಾಯಿತೋ ಏನೋ ಎಂದು.

ಹೂವಯ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾದ ಸರಸವಾಣಿಯಿಂದ “ಸೀತೆ, ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ತುದಿಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

“ಅತ್ತಿದ್ದೆ.”

“ಯಾವಾಗ?”

“ಯಾರಾದರೂ ಬೈದಾಗ, ಅವ್ವ ಹೊಡೆದಾಗ, ಬಿದ್ದು ನೋವಾದಾಗ” ಸೀತೆ ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ತಾನೆ ಮುಗುಳು ನಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

“ಮತ್ತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿಲ್ಲವೇ?”

ಸೀತೆ ಅಪ್ರತಿಭಳಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು.

“ಅತ್ತೆಮ್ಮ ನಿನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ನೆಂಟರ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ?”

“ಹೌದು, ಅತ್ತಿದ್ದೆ !”

“ಕಥೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅಥವಾ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಅತ್ತಿದ್ದೀಯೇನು?”

ಸೀತೆ ಆಲೋಚಿಸಿದಳು. ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದಿದ್ದುದು ಅವಳ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಒಂದೆ ಒಂದು ಸಾರಿ ಹೂವಯ್ಯನು ಕಾನೂರಿನಲ್ಲಿ ನಾಗಮ್ಮ, ಗೌರಮ್ಮ, ಸೀತೆ, ವಾಸು ಇವರಿಗೆ ‘ವಿಷವಕ್ಷ’ವನ್ನು ಓದಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸೀತೆ ಅಳುವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ತಾಯಿಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿತು ಸೆರಗಿನಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ಒರಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

“ಹೌದು, ಸುಮಾರು ಸಲ ಹಾಂಗಾಗಿದೆ.”

“ನೀನೆಂದಾದರೂ ಬೈಗಿನ ಹೊತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಮನೆ ಮೇಲಿನ ಗುಡ್ಡದ ನೆತ್ತಿಗೆ ಹೋಗಿರುವೆಯೇನು ?”

“ಹ್ನು ಹೋಗಿದ್ದೀನಿ.”

“ಅಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಮುಳುಗುವುದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೀಯೇನು?”

“ಕಂಡೀನಿ” ಎಂದವಳು ಫಕ್ಕನೆ “ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ಸರಿಮಾಡಿ ಕೊಂಡಳು. ಅವಳ ಭಾಷೆಯೂ ಅನುಕರಣದಿಂದ ಹೂವಯ್ಯನ ಭಾಷೆಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅನೈಚ್ಛಿಕವಾಗಿಯೇ ಏರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೂವಯ್ಯನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಸೀತೆ ಚಾಪೆಯಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಂಡಳು.

“ಆ ಸಂಧ್ಯಾ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದಿರುವೆಯೇನು ?”

“ಇಲ್ಲ” ಎಂದಳು ಸೀತೆ. ಅವಳಿಗೆ ಹೂವಯ್ಯನ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಅರ್ಥಭಾವ ಸಾರ್ಥಕ್ಯಗಳೊಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಹೂವಯ್ಯ ಹೇಳತೊಡಗಿದನು. ಸೀತೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಬಹಳಪಾಲು ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ದೂರದರ್ಶಕ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವವನು ಬರುಗಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ಮತ್ತು ಕಾಣದ ನಕ್ಷತ್ರ ರಾಶಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವವನು ಸುಮ್ಮನೆ ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ‘ಹೂಂ’ ಗುಡುವಂತೆ ಸೀತೆ ನಡುನಡುವೆ ಹ್ಯಾ, ಹ್ಯಾ, ಹೌದು ಇಲ್ಲ, ಎಂಬ ಬಿಡುಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದವನು ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆಕೆ ತನ್ಮಯೆಯಾಗಿ ಆಲಿಸಿದಳು. ಕೇಳುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಭಾವವೂ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಉತ್ಕರ್ಷವಾಗತೊಡಗಿದುವು. ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾರದುದು ಭಾವಗೋಚರವಾಗಿ ಆಕೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮಹಾ ಪರಿವರ್ತನೆಯುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಹೂವಯ್ಯ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸೀತೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೇ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೀತೆಯೂ ಬಾವನ ಮುಖವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಹೂವಯ್ಯನಲ್ಲಾಗಲಿ ಸೀತೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರೇಯಸಿಯರ ಭಾವವಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಷಯದ ಉದಾರ ಔನ್ನತ್ಯ ಅವರಿಬ್ಬರ ಆತ್ಮಗಳನ್ನು ಶಾರೀರಕತೆಗೆ ಅತೀತವಾಗಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಆಗ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗಿದ್ದ ಸಂಬಂಧ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಗುರ ಶಿಷ್ಯೆಯರದಾಗಿತ್ತು.

“ನಾನು ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ, ಸೀತೆ. ಸಂಧ್ಯಾಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ನಿನಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ಬರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ ? ನನಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ಬಂದಿದೆ. ಎಷ್ಟೋಸಾರಿ ಬಂದಿದೆ...”

ಸೀತೆಗೆ ಬೈಗಿನ ಆಕಾಶವನ್ನು ನೋಡಿ ಏಕೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಬೇಕೋ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಆದರೂ ತಾನು ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದುದು ಆಕೆಗೊಂದು ಲೋಪವಾಗಿ ಕಂಡಿತು.

“ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಬೆಟ್ಟದ ನೆತ್ತಿಯಮೇಲೆ ನಿಂತು, ಕಣ್ಣು ಹೋಗುವವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಕಾಡುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಪೂರ್ವ ದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವು ಕೆಂಪು ಕಂಕುಮದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನೋಡಿ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ! ಮುಂಗಾರಿನ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಕರಿಮುಗಿಲು ತುಂಬಿ, ಮಹಾ ಸರ್ಪದ ಮಹಾಜಿಹ್ವೆಗಳಂತೆ ಬಳ್ಳಿ ಮಿಂಚು ಕುಣಿಯುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ... ಪೂರ್ಣಿಮಾ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಶುಭ್ರ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನ. . . . (ಎದುರು ಕುಳಿತಿದ್ದವಳು ಸೀತೆ ಎಂಬುದು ಅವನ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದು) ಹುಣ್ಣಿಮೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳಬೆಳಕು ಹಾಲು ಚೆಲ್ಲಿದಂತೆ ಕಾಡುಗಳ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ. . . . ಮಹಾತ್ಮರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ. . . . ನಿನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಉಳಿದ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಇವರಿಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. . . . ಹಾಗಾದರೆ ನನಗೇಕೆ ಕಣ್ಣೀರು ಬರುತ್ತದೆ! ಹೇಳು! . . . . (ಸೀತೆ ಪೆಚ್ಚಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು) . . . ನಿನಗೂ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ, ಸೀತೆ. ನಿನಗೆ ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. (ಸೀತೆ ಮರುಗುಡನಿಯಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ “ಇಲ್ಲ” ಎಂದಳು.) ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ನಾನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಆಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿ ಬದಲಯಿಸುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಆತ್ಮವೆ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. . . . ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಆನಂದಮಯವಾಗುತ್ತದೆ. ದುಃಖವೂ ಕೂಡ ಮಧುರವಾಗುತ್ತದೆ.”

ಸೀತೆಗೆ ಕಣ್ಣಿರಳಿತು. ಮನೋಹರವಾದ ನೂತನ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಲು ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುವ ಯಾತ್ರಿಕನಿಗಾಗುವ ಉಲ್ಲಾಸದ ಅನುಭವ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಮತ್ತೂ ಉಜ್ವಲಗೈದುವು.

“ನೀನು ನಿತ್ಯವೂ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತೀಯೇನು?”

ಸೀತೆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿದ್ದ ತುಲಸಿಯ ದೇವರಿಗೆ ಇತರರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಆಗಾಗ ಕೈಮುಗಿದು ಅಡ್ಡಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅದು ಬರಿಯ ಅನುಕರಣವಾಗಿದ್ದಿತೇ ಹೊರತು ಭಾವವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಮನೆಯವರು ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದು ಸಾರಿ ಸಮೀಪದ ಬನದಲ್ಲಿ ಕೋಳಿ ಕುರಿಗಳನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಭೂತಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲರಂತೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ದೊಡ್ಡವರು ಕಷ್ಟನಿವಾರಣೆಗಾಗಿಯೂ ಭಯದಿಂದಲೂ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿದರೆ ಚಿಕ್ಕವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಹಿರಿಯವರು ಬೈಯುತ್ತಾರೆಂದು ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಂತೂ ಹೂವಯ್ಯನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸೀತೆ “ಇಲ್ಲ” ಎಂದಳು.

“ಪಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಸೀತೆ, ಪಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ನೋಡು, ದೇವರು ಈ ಪ್ರಪಂಚದನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನನ್ನೂ ನಿನ್ನನ್ನೂ ಇತರರನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಮಗೆಷ್ಟು ಸುಖಸಂತೋಷಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ! ನೀನು ಮುಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಲ್ಲ ಆ ಹೂವುಗಳನ್ನೂ ಅವನೇ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಅವನೇ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಯೋಚನೆ ಮಾಡು : ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ...”

ಹೂವಯ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸೀತೆಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಳಿದು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

“ಸೀತೆ, ನಾವು ಬರಿಯ ದೇಹಗಳಲ್ಲ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿದೆ. ಅದು ನಾವು ಅಂಗಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದೆ. ನೀನು ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ನೀನು ಐಶ್ವರ್ಯವಂತರ ಮಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೊಗಸಾದ ಸೀರೆಯನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೀಯ. ಬಡವರು ಬಡಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರವರ ಉಡುಗೆತೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅವರವರ ಅಂತಸ್ತು ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ದೇಹಗಳೂ ಆತ್ಮದ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗಿರುತ್ತವೆ. . . . ಆದರೆ ಆ ಸೀರೆ ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಬಾಳುತ್ತದೆ ? ಹಳೆಯದಾದ ಕೂಡಲೆ ಬಿಸಾಡಿ ಮತ್ತೊಂದು ಹೊಸ ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯಷ್ಟೆ? ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಈ ದೇಹ ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಕೂಡಲೆ ಅದನ್ನು ಬಿಸಾಡುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೇ ‘ಸಾವು’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ದೇಹ ಹೋದರೂ ಆತ್ಮ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮ ಶಾಶ್ವತವಾದುದು; ಅದು ದೇವರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅದರ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಬೇಕು. ನಿನ್ನ ಸೀರೆಯನ್ನು ಅದು ಹಳೆಯದಾಗುವವರೆಗೆ ಚೊಕ್ಕಟವಾಗಿ ಒಗೆದು ಮಡಿಮಾಡಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ಪೋಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೆಯೇ ನಾವೂ ಬದುಕಿ ಬಾಳುವವರೆಗೆ ದೇಹವನ್ನು ಚೊಕ್ಕಟವಾಗಿಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಆತ್ಮದ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು. ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಕತೆ, ಆಲೋಚನೆ, ನಡತೆ ಇವುಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ; ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿತ್ಯವೂ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು; ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತು ಕೊಡು; ಒಳ್ಳೆಯ ಆಲೋಚನೆ ಕೊಡು; ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಾಪಾಡು, ಎಂದು- . . . ಗೊತ್ತಾಯಿತೆ ?...”

ಸೀತೆ ‘ಹ್ಲೂ’ ಎಂದಳು. ಆಕೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞತೆ ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು.

“ದೇವರು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ನಾನು ನೀನು ಆಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಏನುಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತನು. ನಾವು ಅವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು. ಅದನ್ನೇ ‘ಭಕ್ತಿ’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ... ಅವನು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮಾಡಿ, ದೂರ ಓಡಿಹೋಗಿ ಕೂತುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.-ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು

ನೀರಿಗೆ ಹಾಕಿದರೆ ಕರಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ! ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸೂರ್ಯನಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ರಾತ್ರಿ ಕತ್ತಲೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇ ಗಾಳಿಯಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಾನೆ. ಮಳೆಯಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಮಿಂಚಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಾನೆ . . . ನೋಡು, ನೀನು ಮುಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಹೂವಿನ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಅವನೇ ! ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಅವನೇ ! ನಾನು ಆಗ ಹೇಳಿದನಲ್ಲ ಆ ಸಂಧ್ಯಾ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಅವನೇ ! ಆ ಸಂಧ್ಯಾ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಅವನನ್ನೇ ನೋಡಿದಂತೆ ನನಗೆ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ನನಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ಬರುತ್ತದೆ. ನಿನಗೂ ಅ ಅನುಭವವಾದರೆ ಕಣ್ಣೀರು ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ. ದುಃಖದಿಂದಲ್ಲ. ಸುಖದಿಂದ! ನಾ ಹೇಳಿದ್ದು ಗೊತ್ತಾಯಿತೇ?”

ಸೀತೆ ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಸಮೃತ್ತಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಹೃದಯವು ಭಾವದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿ ಕಣ್ಣು ಹನಿಹನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹೂವಯ್ಯ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿದವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಮುಗ್ಧಳಾದ ಸೀತೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುವಷ್ಟು ಮಹತ್ವಾಗಿದ್ದವು. ಕಂಬನಿ ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಅವಳ ಭಾವೋಜ್ವಲ ಕಪೋಲಗಳ ಮೇಲೆ ಇಳಿಯತೊಡಗಿದವು. ಹೂವಯ್ಯನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೂ ನೀರು ಹರಿಯಿತು.

“ಸೀತೆ, ನೀನೀಗ ಯಾಕೆ ಅಳುತ್ತಿದ್ದೀಯ ?”

ಸೀತೆ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ “ಇಲ್ಲ, ನಾನು ಅಳುತ್ತಾ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ಕಣ್ಣೀರೊರೆಸಿಕೊಂಡಳು.

“ಮತ್ತೇಕೆ ಕಣ್ಣೀರು ?”

ಸೀತೆಗೆ ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದೆ “ಯಾಕೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ” ಎಂದಳು.

“ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನನಗೂ ಆಗ ಕಣ್ಣೀರು ಬಂದದ್ದು. ಮಹತ್ತಾದುದನ್ನು ಕಂಡರೂ ಕೇಳಿದರೂ ನಮ್ಮ ಮಹತ್ತಿನ ನೆನಪಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥಾ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ನಾವೆಷ್ಟು ಸುರಿಸಿದರೆ ಅಷ್ಟು ಧನ್ಯರಾಗುತ್ತೇವೆ! ದೊಡ್ಡದಲ್ಲಾ ದೇವರೇ! . . . ”

ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮೌನವಾಗಿದ್ದರು. ಹೂವಯ್ಯನು ಬೇರೆ ವಿಷಯವನ್ನೆತ್ತುವ ಸಲುವಾಗಿ “ಆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದೆಯಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿ, ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಚ್ಚಿ, “ಇದು ನಾವಿರುವ ಭೂಮಿ” ಎಂದನು.

ತರುವಾಯ ಭೂಗೋಲದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ, ಸೌರವ್ಯೂಹವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಸೂರ್ಯನು ಭೂಮಿಗಿಂತಲೂ ಸಹಸ್ರಪಾಲು ದಪ್ಪವಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸೀತೆಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಮತ್ತೇಕೆ ಸಣ್ಣಗೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಅವಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಹೂವಯ್ಯ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿ, “ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿ ನಮಗೆ ಕಾಣುವ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಸೂರ್ಯನಿಗಿಂತಲೂ ಸಹಸ್ರಪಾಲು ದೊಡ್ಡದಾಗಿವೆ” ಎಂದನು. ಇನ್ನಾರಾದರೂ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಸೀತೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನಂಬುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೂವಯ್ಯನು ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಭಯಾನಕವಾದ ಗಾತ್ರ, ವೇಗ, ದೂರಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ಇಂಡಿಯಾದೇಶದ ಪಠವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ “ಇದು ನಮ್ಮ ಭರತಖಂಡ. ಇದು ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರು ಆಳುವ ನಾವಿರುವ ಮೈಸೂರು ದೇಶ” ಎಂದು ತೋರಿಸಿದನು.

“ಇಷ್ಟು ಸಣ್ಣದೆ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರ ದೇಶ?”

“ಹೌದು, ಈ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಬಹಳ ಸಣ್ಣದು.”

“ಹಾಂಗಾದರೆ ತೀರ್ಥಳ್ಳಿ ಎಲ್ಲಿದೆ?”

“ಇದರಲ್ಲಿ ಅದಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಚಿಕ್ಕದು ಆದ್ದರಿಂದ,” ಎಂದು ಮೈಸೂರು ದೇಶದ ಪಠವನ್ನು ತೋರಿಸಿ,

ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಚುಕ್ಕಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟು “ಇದೇ ನಿನ್ನ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ!” ಎಂದನು. ಸೀತೆ ‘ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ! ಇಷ್ಟೇನೆ’ ಎಂದಳು. ಮೆಚ್ಚಿದ ತನಗೆ ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ಚುಕ್ಕಿಯೇ ಭೂಪಠದಲ್ಲಿ? ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಸೋಜಿಗವಾಯಿತು.

“ಹಾಂಗಾದರೆ, ನಮ್ಮ ಮುತ್ತಳ್ಳಿ?”

ಹೂವಯ್ಯನು ನಸುನಕ್ಕು, ಮುತ್ತಳ್ಳಿಯನ್ನು ಚುಕ್ಕಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಸಣ್ಣದು, ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದನು. ಸೀತೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು; ತಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಮನೆ, ಗದ್ದೆ, ತೋಟ, ಆಳು, ಒಕ್ಕಲು, ಅಪ್ಪಯ್ಯ, ಅಪ್ಪ ಎಲ್ಲರೂ ಇರುವ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಳವು ಚುಕ್ಕಿಗಿಂತಲೂ ಹೀನವಾಯಿತೇ ಎಂದು!

ಹೊರಗಡೆ ಗಂಟಿಯ ಸರದ ಸದ್ದು, ನಾಯಿಗಳ ಕೂಗೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉಲ್ಲಾಸಪೂರ್ಣವಾದ ಅಟ್ಟಹಾಸದ ಧ್ವನಿಯೂ ಕೇಳಿಸಿದುದರಿಂದ ಸೀತೆ “ಅತ್ತೆಮ್ಮ ಬಂದರು ಅಂತಾ ಕಾಣ್ತದೆ!” ಎಂದು ಜಗಲಿಗೆ ಓಡಿಹೋದಳು.

ನಂಟರು ಕಾಲು ತೊಳೆದುಕೊಂಡರು. ‘ಬಂದ್ರೇ’ ‘ಬಂದ್ರೇ’ ಎಂದು ಸ್ವಾಗತ ಬಯಸಿದವರಿಗೆ ‘ಹ್ಲು’ ‘ಹ್ಲು’ ಎಂದು ಉತ್ತರ ಹೇಳಿ, ಗೌರವ್ವು ಸೀತೆಯರೊಡನೆ ಒಳಗೆ ಹೋದರು. ವಾಸು ಗಂಡಸರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಶ್ಯಾಮಯ್ಯಗೌಡರು ಕರೆದುದರಿಂದಲೂ, ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲ ಒಳಗಿದ್ದರೂ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಕುಳಿತನು. ಆದರೆ ತಂದೆಯ ಮುಂದೆ ಬಹಳ ಕಾಲ ನಂಟನಾಗಿ ಕುಳಿರಲಾಗದೆ ಐದು ನಿಮಿಷ ಕಳೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲನೆದ್ದು ಒಳಗೆ ನುಗ್ಗಿದನು.

ನಾಗಮ್ಮನವರ ಉದ್ದೇಗ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಶಮನವಾಗಿ, ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದ್ದ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಹಿಂತಿರುಗಿತು. ಆದರೂ ಮಗನ ಸುತ್ತಲೂ ಮೂರು ಕಾಸು ಆರು ಕಾಸುಗಳನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬರಿಸಿ, ತಮಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ದೇವ ದೆವ್ವರಿಗೆಲ್ಲ—ತಿರುಪತಿ, ಧರ್ಮಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಭೂತ ಪಂಚೋತ್ಸವಗಳವರೆಗೆ—ಮುಡುಪುಕಟ್ಟಿ, ಹೇಳಿಕೊಂಡರು.

ಹೂವಯ್ಯ ನಿಶ್ಚಾಯನಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು. ತಾಯಿಯ ಪ್ರೀತಿ ಭಾವ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಿಚಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪವಿತ್ರವಾದುದೆಂದು ಅದನ್ನು ಅಸ್ವಾದಿಸುತ್ತ “ಅದೇನವ್ವಾ ಗಾಯ? ಹಣೆಗೆ ಬಟ್ಟೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿದ್ದೀಯಾ!” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

“ಏನೂ ಇಲ್ಲ, ಬಾಗಿಲು ಹೊಡೆದಿದ್ದು” ಎಂದು ನಾಗಮ್ಮನವರು ಮಗನ ಬಳಿ ಕುಳಿತು ನಾನಾ ನೆವಗಳಿಂದ ಅವನ ಹಣೆ, ಕೆನ್ನೆ, ತಲೆ, ಕೈ, ತೋಳುಗಳನ್ನು ಸವರಿ ಲಲ್ಲೆಗೈದರು. ಹೂವಯ್ಯನಿಗಂತೂ ತಾಯಿಯ ಸ್ವರ್ತ ಶಾಂತಿಯಾನಂದಗಳ ಸುಧಾಮುದ್ರೆಯಾಗಿತ್ತು.

* * * *

೪. ಹಾವಯ್ಯನ ಭಾವಸಮಾಧಿ

ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಎರಡು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ರಾಮಯ್ಯನಿಗೆ ಹಾವಯ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಮನಸ್ಸಾಗಿ, ತನ್ನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ತಂದೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ತಮ್ಮ ಮಗನು ಹಾವಯ್ಯನ ಪರವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಮತೆ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರಿಗೆ ಸರಿಬೀಳದೆ, ಅವರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

“ನೀನ್ಯಾಕೆ ಹೋಗೋದು? ಇವತ್ತೋ ನಾಳೆಯೋ ಎಲ್ಲಾ ಬರ್ತಾರೆ” ಎಂದರು.

ರಾಮಯ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಅನೇಕ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ತನ್ನ ಹೃದಯದ ಭಾರವನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಹಜ ಭಯವನ್ನೂ ದಮನಗೈದು, ತಂದೆಯ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ, ಆ ದಿನವೇ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಕಾಲನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುತ್ತಳ್ಳಿಗೆ ಹೋದನು.

ಹಾವಯ್ಯನಿಗೆ ಬೆನ್ನು ನೋವು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಗುಣವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮರುದಿನವೆ ಎಲ್ಲರೂ-ನಾಗಮ್ಮ, ಪುಟ್ಟಮ್ಮ, ವಾಸು ಇವರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು-ಕಾನೂರಿಗೆ ಹೊರಡುವುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಸೀತೆಯೂ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಬರಲಿ ಎಂದು ಗೌರಮ್ಮನವರೊಡನೆಯೂ ಶ್ಯಾಮಯ್ಯಗೌಡರೊಡನೆಯೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಆದರೆ ಅವರು “ಈಗ ಬೇಡ” ಎಂದುಬಿಟ್ಟರು.

ಮರುದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮುತ್ತಳ್ಳಿಯ ಕಮಾನುಗಾಡಿ ಕಾನೂರಿಗೆ ಹೊರಟಿತು. ಬಿಸಿಲು ಬಹಳ ಪ್ರಖರವಾಗಿತ್ತು. ಗಾಡಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕುಂಬಾರ ನಂಜ “ಈ ಬೇಗೆ ನೋಡಿದ್ದೆ ಮಳೆ ಬರ್ತಾಂಗೆ ಕಾಣ್ತದೆ” ಎಂದನು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿದ್ದ ವಾಯುಮಂಡಲ ಚಲಿಸತೊಡಗಿತು. ಗಾಳಿ ಬರಬರುತ್ತ ಬಿರುಸಾಗಿ ಬೀಸತೊಡಗಿತು. ಕುಂಕುಮದಂತೆ ನುಣ್ಣಗಿದ್ದು, ಬೇಸಗೆಯ ಸುಡುಬಿಸಿಲಿಗೆ ಬೆಂದು ಹಗುರವಾಗಿದ್ದ ರಸ್ತೆಯ ಕೆಮ್ಮಣ್ಣು ಧೂಳಿ ಮುಗಿಲು ಮುಗಿಲಾಗಿ ಮೇಲೆದ್ದು, ಸುಳಿಸುಳಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ವಿನ್ಯಾಸ ಭಂಗಿಗಳಿಂದ ಇಕ್ಕಲದ ದಟ್ಟಕಾಡುಗಳ ಹಸುರಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗತೊಡಗಿತು. ಗಗನ ಚುಂಬಿಗಳಾದ ವೃಕ್ಷಶಿಖರಗಳು ಬಳ್ಳಿಗಳಂತೆ ಬಳುಕಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ತಲೆದೂಗಿದುವು. ನಾಡಿನ ನೀರವತೆ ಭೋರೆಂಬ ಭೀಷಣ ನಾದಕ್ಕೆ ಸೂರೆಹೋಯಿತು. ಬೂರುಗದರಳೆ, ತರಗೆಲೆ, ಕಸಕಡ್ಡಿ, ಒಂದೆಡೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದವರಂತೆ ಹಾರಾಡತೊಡಗಿದುವು. ಬಿದಿರಮೆಳೆಗಳು ತಲೆಗೆದರಿ ಆನೆಗಳಂತೆ ಫೀಳಿಟ್ಟುವು. ಒಂದನ್ನೊಂದು ಉಜ್ಜಿದ ಬೊಂಬುಗಳಿಂದ ಒಗೆದ ಆ ಫೀಂಕೃತಿ ಅರಣ್ಯಪಿಶಾಚಿಗಳ ಅರ್ತನಾದದಂತೆ ಭಯಾನಕವಾಯಿತು. ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದವರಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಪವನಹತಿಯಿಂದ ಉಸಿರುಕಟ್ಟಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೆ ನೀಲ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ, ಎಲ್ಲಿಯೋ ದೂರದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೆಡೆ ಮಾತ್ರ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲುಗಳಿಂದ ಖಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಆಕಾಶ ದೇಶವು ಸಜೀವವಾಯಿತು. ಆ ಕಿರಿಯ ಬಿಳಿಮುಗಿಲು ತೋಳಗಳ ಹಿಂಡಿನ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನು ಅರಿತು ಭಯಭ್ರಾಂತವಾಗಿ ಮೇವು ಬಿಟ್ಟು ಓಡುವ ಬಿಳಿಯ ಕಂಬಳಿ ಕುರಿಗಳ ಮಂದೆಯಂತೆ, ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೆ ಚೆದರಿ ಚೆದರಿ ಧಾವಿಸಿದುವು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಧೂಮವರ್ಣದ, ಧೂಮರೂಪದ, ಮಹಾ ಶಿಲಾಖಂಡಗಳಂತೆ ಮೃದು ಕಠಿನವಾಗಿದ್ದ ಮುಂಗಾರ್ಗಾಲದ ಕರಿಮುಗಿಲ ಸೇನೆ ಧೀರವಾಗಿ, ಗಂಭೀರವಾಗಿ, ಭೀಷಣವಾಗಿ, ವೇಗವಾಗಿ ನಭಸ್ಥಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕ್ರಮಿಸಿತು.

ಮೊದಮೊದಲು ದೂರ ದೂರವಾಗಿದ್ದ ಗುಡುಗು ಮಿಂಚು ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಬಳಿಸಾರಿದುವು. ಗಾಡಿಯ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೂತಿದ್ದ ಹೂವಯ್ಯ ಆ ಸೌಂದರ್ಯ ರೌದ್ರಗಳ ಭೀಷಣ ಭವ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಉನ್ನತಸ್ಥನಾದನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಭಯವೂ ರೋಮಾಂಚನವೂ ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಸ್ಪರ್ಧೆ ಹೂಡಿದಂತಿತ್ತು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆ ಪ್ರಚಂಡ ಶಕ್ತಿಗಳ ತಾಂಡವ ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಮಹದ್ವಾಪಾರಗಳೂ ಕೂಡ ಕ್ಷುದ್ರವಾಗಿ ತೋರತೊಡಗಿದುವು. ಆ ಝಂಝಾವಾತ ವಿದ್ಯುತ್ ವಜ್ರಗಳಿಗೆ ಮುತ್ತಳಿಯ ಗಾಡಿಯೂ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಸಂಸ್ಕೃತ ಅರ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರೂ ಅಲ್ಲಿ ಚಿಮ್ಮಿ ಜಿಗಿಯುತ್ತಿದ್ದ ತರಗೆಲೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚೇನೂ ಗಣ್ಯವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮಳೆ ಬರುವುದರೊಳಗಾಗಿ ದಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಳ್ಳಂಗಡಿಯನ್ನಾದರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕ್ಷೇಮ, ತನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂಬ ಅಭಿಸಂಧಿಯಿಂದ ನಂಜ ಬಾರುಕೋಲಿನಿಂದ ಎತ್ತುಗಳಿಗೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಬಾರಿಸತೊಡಗಿದನು. ಗಾಡಿ ಕೆಂಧೂಳಿಯ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಪ್ರವಾಹವನ್ನೆಬ್ಬಿಸುತ್ತ ಉಬ್ಬು ತಗ್ಗುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಹಾರಿ ಸಶಬ್ದವಾಗಿ ಓಡತೊಡಗಿತು.

ಒಂದೆಡೆ ನೇರವಾಗಿದ್ದ ರಸ್ತೆಯ ದೂರದ ತಿರುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಪೇಟೆ, ಕೋಟು, ಪಂಚೆಗಳನ್ನುಟ್ಟಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರೊಬ್ಬರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಡಿಸಿದ್ದ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಹಾದಿಯ ಪಕ್ಕದ ಕಿರುಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೋ ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡ ನಂಜ “ಯಾರೋ ಅದು, ಈ ಮಳೆಗಾಳೀಲಿ?” ಎಂದು ತನಗೆ ತಾನೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು.

ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂತಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಕತ್ತತ್ತಿ ಆ ಕಡೆ ನೋಡಿ, ಯಾರಿರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ, ಗಾಡಿ ಅ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಮೀಪಸ್ಥವಾಗಿ, ಸೀತೆ ಮನೆ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರನ್ನು ಕಂಡು, ನಿಂತಿತು. ರಾಮಯ್ಯ ಕೆಳಗಿಳಿದನು, ಅವನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು, ತಾನು ಮುತ್ತಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದೂ, ಜೇಬಿನಿಂದ ಮೂಗುವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದಾಗ, ಅವರ ಮಗ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನ ಜಾತಕವಿದ್ದ ಕಾಗದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು, ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿತೆಂದೂ, ಅದನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದುದೆಂದೂ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿದರು. ನಂಜನೂ ಗಾಡಿಯ ಕತ್ತರಿಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ರಾಮಯ್ಯನೊಡನೆ ಜಾತಕಾನ್ವೇಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಿದನು. ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ಗಾಡಿಯ ಹಿಂಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಮಯ್ಯ ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಜಾತಕದ ಕಾಗದವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟನು. ಮೊದಲೇ ಜೇರ್ಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅದು ಗಾಳಿಯ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಹರಿದು ಹರಿದುಹೋಗಿದ್ದಿತು.

ಹೂವಯ್ಯ “ಅದೇನದು, ಕಕ್ಕಯ್ಯಾ?” ಎಂದನು.

“ನಮ್ಮ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನ ಜಾತಕ ಕಣೋ!” ವೆಂಕಪ್ಪಯ್ಯ ಜೋಯಿಸರಿಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇವತ್ತು ಮುತ್ತಳಿಗೆ ಬರ್ರೀನಿ ಅಂತಾ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೇ ಹೊಗ್ತಾ ಇದ್ದೀನಿ” ಎಂದು ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ಜಾತಕವನ್ನು ಒಳ ಜೇಬಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡರು.

ಇವರು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ದಪ್ಪದಪ್ಪವಾದ ಮಳೆ ಹನಿಗಳು ಗಾಡಿಯ ಕಮಾನಿನ ತಾಳೆಯ ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಪಟ್ ಪಟ್ ಎಂದು ಸದ್ದುಮಾಡಿದುವು.

ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ಅವಸರವಾಗಿ “ಹಾಂಗಾದರೆ ನೀವು ಹೊರಡಿ ಮಳೆ ಬರ್ರದೆ” ಎಂದು ಕೈಲಿದ್ದ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿದರು. ಗಾಳಿಯ ರಭಸಕ್ಕೆ ಅದು ಹೊಟ್ಟೆಬಿನ್ನಾಗಿ ಲಾಗಹಾಕಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲ ನಗುವಂತಾಯಿತು. ಪುನಃ ಗಾಳಿಯ ಕಡೆಗೆ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಬೆನ್ನುಮಾಡಿ ಹಿಡಿದು ಸರಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ಬೇಗನೆ ಮುಂಬರಿದರು. ರಾಮಯ್ಯನೂ ಗಾಡಿಗೇರಲು ಅದು ಮೊದಲಿನಂತೆ ವೇಗವಾಗಿ ಹೊರಟಿತು. ಗಾಳಿಯೊಡನೆ

ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೊಡೆಯನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರ ಬೆಂಬಾಗ ಕ್ರಮ ಕ್ರಮೇಣ ಕಿರಿದಾಗಿ ಹಾದಿಯ ತಿರುವಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಯಿತು.

ಗಾಡಿ ಕಳ್ಳಂಗಡಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೊದಮೊದಲು ವಿರಳವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ತೋರ ಹನಿಮಳೆ ಅವಿರಳ ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಸುರಿಯತೊಡಗಿತು. ಗುಡುಗು ಮಿಂಚು ಸಿಡಿಲು ಗಾಳಿಗಳ ಆರ್ಭಟವೂ ದ್ವಿಗುಣಿತವಾಯಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಆಲಿಕಲ್ಲುಗಳು 'ಮುಗಿಲು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲೆಸೆದಂತೆ' ಬೀಳತೊಡಗಿದುವು. ಗಾಳಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಳೆ ಗಾಡಿಯ ಒಳಕ್ಕೂ ನುಗ್ಗತೊಡಗಿತು; ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ನಂಜನ ಬಯಕೆ ಕೈಗೂಡಿತು. ಕಳ್ಳಂಗಡಿಯ ಅಂಗಡದಲ್ಲಿ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲರೂ ಒಳಗೆ ಹೋದರು. ಅಂಗಡಿಯವನು ಬಹಳ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಗೀಕಿನ ಚಾಪೆ ಹಾಕಿ, ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಗೀಕಿನ ಚಾಪೆ ಅಂಚುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು, ಕೊಳೆ ಕೂತು ಮಾಸಲುಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಒಳ್ಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಪ್ರಯತ್ನವಾಯಿತು.

ನಾಗಮ್ಮನವರು ಅಂಗಡಿಯವನು ಅತಿಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ತಂದಿಟ್ಟ ಎಲೆಯಡಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ವಾಸು ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮೊಳಗೆ ಏನೇನೋ ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡು ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೋಡೆಗೆ ಒರಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತ ಹೂವಯ್ಯ ರಾಮಯ್ಯರೂ ಅ ಗುಡಿಸಲನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಕಲಾಭಿರುಚಿಯ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತ, ನಡು ನಡುವೆ ಒಬ್ಬರ ಮುಖವನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿ ಮುಗುಳು ನಗೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಂಜನು ತನ್ನ ಕಂಬಳಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಂಡು, ನವ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಹೊಸ್ತಿಲ ಬಳಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಅಂಗಡಿಯವನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಮಾತುಕತೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮುಂಗಾರು ಮಳೆ ಭೀಷಣ ರಭಸದಿಂದ ಸುರಿಯತೊಡಗಿತ್ತು.

ಹೂವಯ್ಯನು, ತಾನು ಕೂತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಚಾಪೆಯ ಕೊಳಕು, ಅಲ್ಲಿಯ ಮೇಲುಗಡೆ ನೇತುಹಾಕಿದ್ದ ಹಳೆ ಕೊಳಕು ಬಟ್ಟೆಯ ರಾಶಿ, ಮನೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ತುಂಬಿದ್ದ ಹೆಂಡ, ಕಳ್ಳು, ಸಾರಾಯಿ, ಉಪ್ಪುಮೀನು ಇವುಗಳ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ದುರ್ಗಂಧ, ಇವುಗಳಿಗಾಗಿ ಮೊದಮೊದಲು ಅಸಹ್ಯಪಟ್ಟರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹೊರಗಡೆ ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಭವ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯವಾಗತೊಡಗಿತು. ಗಗನದಲ್ಲಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ಉನ್ನತ್ತರಭಸದಿಂದ ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಮುಗಿಲು, ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ರೇಖಾರೂಪದ ಅಗ್ನಿಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಕಾಳ ಮೇಘಗಳ ಮಧ್ಯೆಮಧ್ಯೆ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳ ಲತಾವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ತಟಕ್ಕನೆ ಹೊಮ್ಮಿ ಹರಿದು ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸಿ ಮಾಯಾವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಿಂಚು, ಒಡನೆಯೆ ಕಿವಿ ಬಿರಿಯುವಂತೆ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಗುಡುಗು ಸಿಡಿಲುಗಳ ಭಯಂಕರಧ್ವಾನ, ಉನ್ನಾದಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ರುದ್ರ ಪ್ರಲಯ ಕರ್ಮಮುಖಿನಾದ ನಿರಾಕಾರ ರಾಕ್ಷಸನಂತೆ ಭೋರೇಂಬ ಘೋರನಾದದಿಂದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಣ ತುಂಗ ವೃಕ್ಷ ಸಮೂಹದ ಅರಣ್ಯ ಶ್ರೇಣಿಗಳನ್ನು ನಿದ್ಧೆಯಿಂದ ಮುರಿದು ಮಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಗಾಲದ ಬಿರುಸು ಬಿರುಗಾಳಿ, ಬಾನು ಭೂಮಿಗಳಿಗಿದ್ದ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಅಳಿಸುವಂತೆ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಧಾರಾಪ್ರವಾಹದಿಂದ ನಾಡನ್ನೆಲ್ಲ ಯವನಿಕಾವೃತವಾದಂತೆ ಮಸಗು ಮಾಡಿದ್ದ ಭೀಷಣ ವರ್ಷಸೌಂದರ್ಯ, ಪಳಪಳನೆ ಸುರಿದು ನೆಲವನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದ ಬಿಳಿಯ ಹೇರಾಲಿಕಲ್ಲುಗಳ ರಮಣೀಯತೆ-ಇವುಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಭಾವಭೂಮಿಕೆಗೆರಿದ್ದ ಹೂವಯ್ಯನಿಗೆ ತಾನಿದ್ದ ಸ್ಥಳದ ಕ್ಷುದ್ರತೆಯಾಗಲಿ, ಅಸಹ್ಯವಾಗಲಿ, ದುರ್ವಾಸನೆಯಾಗಲಿ ತಿಳಿಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾಲಕ್ಕಾರು ಮೇಕೆಗಳೂ ಮರಿಗಳೂ ಮಳೆಗೆ ಬೆದರಿ ಓಡಿ ಬಂದು, ಜಗಲಿಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುವು. ತೊಯ್ದ ಅವುಗಳ ಬೆಚ್ಚನೆ ದೇಹದಿಂದ ಆವಿಹೊಗೆ

ಹೊರಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕರಿಯ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದ ನುಣ್ಣನೆ ಮೈಕೂದಲಿನಿಂದ ನೀರು ಸೋರಿ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಕರಿಯ ಕಂತ್ರಿ ನಾಯಿಯೊಂದು ಅವುಗಳಂತೆಯೆ ಆಚರಿಸಿತು. ಹಸುವೊಂದು ತನ್ನ ಕರುವಿನೊಡನೆ ಆಶ್ರಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದು ತಲೆ ಹಾಕಿತು. ಆದರೆ ಜಾಗವಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೂ ಅಂಗಡಿಯವನು ಅಟ್ಟಿದುದರಿಂದಲೂ ಕರುವನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು, ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯಿತು. ಆಡುಗಳ, ನಾಯಿಯ ಮತ್ತು ಕರುವಿನ ಮೈಗಳಿಂದ ಹೊರಟ ಸಿನುಗುಂಪು ಅಂಗಡಿಯ ಕಂಪಿನೊಡನೆ ಕೂಡಿತು. ಹುಲ್ಲುಗುಡಿಸಲು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೋರತೊಡಗಿ, ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಸ್ಥಳ ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಮುತ್ತಳಿಯ ಗಾಡಿ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತಾಗ, ಕಳ್ಳಂಗಡಿಯ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಆವೇಶದಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಉಪ್ಪು ಮೀನನ್ನು ನಂಚಿಕೊಂಡು ಸಾರಾಯಿ ಕುಡಿಯುತ್ತ ಮಜಾಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜಾಕಿ, ಓಬಯ್ಯ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದವರಾರಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದೊಡನೆ, ಜಾಕಿ ಓಬಯ್ಯರ ಸಹವಾಸಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ತಾನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೊಂಡು, ತಾನು ಅಲ್ಲಿರುವುದು ಬಂದವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಬಾರದೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ತಂದೆ, ಅದೇ ತಾನೆ ತನಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೇಳಲೆಂದು ಮುತ್ತಳಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದರು! ತಾನು ಕಳ್ಳಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಓಬಯ್ಯ ಜಾಕಿಯರಂತಹ ಭ್ರಷ್ಟಜೀವಿಗಳ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮದ್ಯಪಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದುದು ಮಾವನ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತಿಳಿದುಬಿಟ್ಟರೆ ಏನು ಗತಿ? ಎಂತಹ ನಾಚಿಕೆಗೇಡು ? ಅಂತೂ ತುಟಿಪಿಟಕ್ಕೆನ್ನದೆ ಮೂವರೂ ಪಾನಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಿದರು. ಎಲ್ಲವೂ ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ಜಾಕಿ, ಓಬಯ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ಬಾಯಿ ಒರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಜಗಲಿಗೆ ದಾಟಿದರು. ದಾಟಿದೊಡನೆ ವಿನಯದಿಂದ ಹೂವಯ್ಯ ರಾಮಯ್ಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು. ಹೂವಯ್ಯ ಭಾವದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ. ರಾಮಯ್ಯನಿಗೆ ಬಂದವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕಂಡು ಜುಗುಪ್ಸೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ವಾಸು ಇಬ್ಬರೂ ಜಾಕಿಯ ವಿಕಾರ ಮುಖವನ್ನೇ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ವಾಸು “ಓಬಣ್ಣಯ್ಯ, ಇದೇನು ಇಲ್ಲಿದ್ದೀಯಾ?” ಎಂದನು.

“ಅಗ್ರಹಾರದ ಕಡೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಮಳೇ ಕಂಡು ಹೆದರಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೆ” ಎಂದು ಓಬಯ್ಯ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ನಾಗಮ್ಮನವರೊಡನೆ ಮಾತಾಡಲು ತಿರುಗಿದನು.

ಆದರೆ ವಾಸು ಸುಮ್ಮನಿರದೆ “ನೀನು ಅವತ್ತು ಕಂಡ ಭೂತ ಮತ್ತೆ ಕಂಡಿತ್ತೇನು?” ಎಂದು ಮುಗ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

“ಹ್ಲೂ ನೋ, ದಿನಾ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಕೆ ಅದೇನು ನಮ್ಮ ಆಳೇನು?” ಎಂದು ನಾಗಮ್ಮನವರೊಡನೆ ಮಾತಾಡತೊಡಗಿದನು.

ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತೂ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೈಗೂಡಿಸುವುದೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಂಜ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಎದ್ದು, ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಒಳಗೆ ದಾಟಿದನು. ಅಲ್ಲಿ, ಹೊರಗಡೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಆಲಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತ ಕದ್ದು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನನ್ನು ಕಂಡು “ಓಹೋ ಏನು ಕೃಷ್ಣಪ್ಪಗೌಡೇ ಇಲ್ಲಿ . . .” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ನಂಜ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನ ಕೈಸನ್ನೆಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನಾದನು. ತಾನು ಅಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳಕೂಡದೆಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ನಂಜನಿಗೆ ಲಂಚಕೊಡುವಂತೆ ಹೆಂಡದೌತಣ ಮಾಡಿಸಿದನು.

ಮಳೆ ನಿಂತಮೇಲೆ ನಂಜ ಅಂಗಡಿಯ ಹಿಂದಣ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಗಾಡಿ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಗಾಡಿ ಕಟ್ಟಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಎಲ್ಲರೂ ಮೇಲೆದ್ದರು ; ಆದರೆ ಹೂವಯ್ಯನು ಏಳಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿನ್ನೂ ಪರವಶತೆಯಿಂದ ನಿಷ್ಪಂದವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ

ನೀರು ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಖವು ಕೆಂಪೇರಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗಾಬರಿಯಾಯಿತು. ರಾಮಯ್ಯ “ಸುಮ್ಮನಿರು, ಅದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅವನಿಗೊಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದನು. ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಭಾವಪರವಶನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ಉಳಿದವರಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಲೂ ಇಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲರೂ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಹೋದಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಹೊರಗೆ ಜಗಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಓಬಯ್ಯ ಅವನೊಡನೆ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ “ಹೂವಯ್ಯಗೌಡರಿಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದಿತ್ತು!” ಎಂದನು.

ಜಾಕಿ “ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಹಾಂಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿದ್ದೇನು? ಮೂರ್ಛರೋಗ ಇರಬೇಕು! ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಮೂರ್ಛರೋಗ ಬರಿತ್ತು. ಅವರೂ ಹೀಂಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು” ಎಂದನು.

ಅಂಗಡಿಯವನು “ಹೌದು, ನಾನೂ ಒಬ್ಬರನ್ನ ನೋಡಿದ್ದೆ” ಎಂದನು.

ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನೂ “ನಾನೂ ಕೇಳಿದ್ದೆ” ಎಂದನು.

ಅಂದಿನಿಂದ ಹೂವಯ್ಯನ ಭಾವಸಮಾಧಿ ‘ಮೈಮೇಲೆ ಬರುವುದು’, ‘ದೆವ್ವ ಹಿಡಿಯುವುದು’, ‘ಮೂರ್ಛರೋಗ’ ಎಂಬ ನಾನಾ ವಿಕಾರರೂಪಗಳನ್ನು ತಾಳಿ, ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ, ಕಿವಿಯಿಂದ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದು, ಹಬ್ಬತೊಡಗಿತು.

* * * *

೫. ಶೂದ್ರಸಂಘದ ಮಹಾಸಭೆಯಲ್ಲಿ !

ರಾಮಯ್ಯ ಹೂವಯ್ಯನನ್ನು ತಡೆದುದರಲ್ಲಿ ವಿವೇಕವಿತ್ತು. ಮದ್ಯಪಾನದಿಂದಲೂ ಕೋಪೋದ್ರೇಕದಿಂದಲೂ ಮೈಮರೆತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾತ್ವಿಕ ವಚನಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷಕೊಡುವುದು ದುಷ್ಟರವೆಂಬುದೇನೋ ಸತ್ಯ. ಆದರೂ ಹೂವಯ್ಯ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ರಾಮಯ್ಯನ ಊಹೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೂವಯ್ಯನಿಗಿಂತ ಹಿರಿಯರಾಗಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪಾಲು ಕಿರಿಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಹೂವಯ್ಯನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಬಲಗಳನ್ನೂ ನುಂಗಿ ನೋಣೆಯುವ ನೀತಿಬಲವಿತ್ತು. ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಅನಾಗರಿಕವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಮಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅಥವಾ ಇದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದಾಗ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೆರನಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಯವೂ ಗೌರವವೂ ತಲೆದೋರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟವಾಸನೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಲೋಭನೆಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೌಜನ್ಯಪ್ರಿಯತೆಯಿತ್ತು. ಆ ಸೌಜನ್ಯಪ್ರಿಯತೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಅವರು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮದ್ಯಪಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತೇನೆಂದು ದೇವರಾಣೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ರುಜುಹಾಕಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ವೆಂಕಪ್ಪಯ್ಯ ಜೋಯಿಸರೂ ಅವರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪರಮಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು.

ಆ ಕಥೆಯ ಸಂಕ್ಷೇಪ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಆ ನಾಡಿನ ಒಕ್ಕಲಿಗರಲ್ಲಿ ಬಹು ಪುರಾತನದಿಂದಲೂ ಹೆಂಡ, ಕಳ್ಳು ಮೊದಲಾದ ಮಾದಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದು ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ರೂಢಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಲಗಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಈಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಂತೂ ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡುವುದು ನಾಚಿಗೆಗೇಡಿನ ಕೆಲಸವೆಂದೇನೋ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ಮೂವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾಡಿನ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಮುಖಂಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಳವಳಿಯೆದ್ದಿತು. ಆ ಚಳವಳಿಗೆ ಕ್ರೈಸ್ತಪಾದಿಗಳ ಉಪದೇಶವೂ, ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ 'ಮಲೆನಾಡು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಇಲಾಖೆ'ಯ ಬೋಧನೆಯೂ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದಂಟಾದ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಆಗಮನವೂ, ಕಾಫೀ, ವೈನು, ವಿಸ್ಕಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ವಿದೇಶೀಯ ಪಾನೀಯಗಳ ಆಮದೂ, ಸನ್ನಿವೇಶ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಜಾಗ್ರತಿಯೂ ಕಾರಣಗಳಾದುವೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಆಗ ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಂಟರ ಮನೆಗೆ ಹೋದರೆ ಮೊದಲು ಕಾಲು ತೊಳೆಯಲು ನೀರು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ತಾಂಬೂಲ ನಿವೇದನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತರುವಾಯ ಹುರಿಮಾಂಸ ಅಥವಾ ಉಪ್ಪು ಮೀನು ಅಥವಾ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ-ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವ್ಯಂಜನದ ಸಮೇತರಾಗಿ, ಬಾಯಿ ಲೋಚಗುಟ್ಟುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹುಳಿ ಹುಳಿಯಾದ ಹೆಂಡ ಕಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಆದರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗಿನವರು ಕಾಫಿ ಕೊಡುವುದನ್ನೂ ಕುಡಿಯುವುದನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಸುಧಾರಣೆಯ ಚಿಹ್ನೆಯೆಂದೂ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಗೌರವವೆಂದೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಿರುವರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಿನವರು ಹೆಂಡ ಕಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿ ಜನರಿಂದ ವಿದ್ವನ್ನಣಿಯೆಂದು ಸಂಭಾವಿತರಾದ ಮಹನೀಯರೊಬ್ಬರು ಪಾದ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮುಖದ ರೆವರೆಂಡುಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೂ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಗೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಮತದ ಆಚಾರ ಅನಾಚಾರಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಂದೇ ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡತೊಡಗಿದರಂತೆ; ತಾವು ಕ್ರಿಸ್ತಮತಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದಾಗಿಯೂ ಸಾರಿದರಂತೆ. ಪಾದ್ರಿಗಳ ಮತ್ತು ರೆವರೆಂಡ್ ದೊರೆಗಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರನ್ನು ಕ್ರಿಸ್ತಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ, ತಾವು ಮಾತ್ರ 'ಸೇರುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದು, ಕಡೆಗೂ ಭಾರತೀಯ ಕ್ರೈಸ್ತ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಲಾಭವಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸವಾಸಿಯೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟರಂತೆ!

ಅವರಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತವಾಗಿದ್ದ ಸಂಘದ ಒಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮದ್ಯಪಾನವನ್ನು ಬಿಡುವ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಭಾಷಣಗಳಾದುವು. ಕೆಲವರಂತೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಟ್ಟೆಗೂ ತಲೆಗೂ ಸೇಂದಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದುದರಿಂದ ತೊದಲಿ ತೊದಲಿ ತೊನೆದು ತೂಗಿ 'ಉಫಣ್ಯಾಸ್' ಮಾಡಿದರು! ಅವರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜೇಶ್ರೀ ಕಾನೂರು ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರೂ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು.

ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದಿಯಾಗಿ ಸಕಲ ಸದಸ್ಯರ ಬಾಯಿ ಮೂಗುಗಳಿಂದಲೂ ಹೆಂಡ ಕಳ್ಳು ಸಾರಾಯಿಗಳ ಕಂಪು ಹೊಮ್ಮಿ, ಸಭಾಸ್ಥಳದ ವಾಯುಮಂಡಲವನ್ನೆಲ್ಲ ತೀವಿ, ಮದ್ಯಪಾನ ನಿರೋಧದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಪರಿಹಾಸ್ಯಮಾಡುವಂತಿತ್ತು! ಬಾಳೂರು ಸಿಂಗೇಗೌಡರು 'ಉಫಣ್ಯಾಸ್' ಮುಗಿಸಿ, ಬಾಯಲ್ಲಿ ಜೊಲ್ಲು ಸುರಿಸುತ್ತ, ಬಹಳ ಶ್ರಮದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪೀಠವನ್ನು ತಡವಿ ತಡವಿ ಹುಡುಕಿ, ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಕಾನೂರು ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಮಾತಾಡಲು ಎದ್ದರು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಮಾತನಾಡಲು ಎದ್ದರಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಮಾತು ಮುಗಿಸಿ ಕುಳಿತಿರಾಗಲಿ, ಉತ್ತೇಜಕವಾಗಿಯೂ ಗೌರವಸೂಚಕವಾಗಿಯೂ ಕೈ ಚಪ್ಪಾಳೆ ಹೊಡೆಯುವುದು ಸಭ್ಯತೆಯ ಕುರುಹು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಲಿತಿದ್ದ ಆ ಸಂಘದ ಸದಸ್ಯರು, ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಎದ್ದುನಿಂತ ಕೂಡಲೆ, ಕುಡಿದ ಮತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಯದ್ವಾತದ್ವಾ ಕರತಾಡನ ಮಾಡಿದರು. ಅದೂ ಉತ್ತೇಜನ ಸೂಚಕವೆಂ ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಸೂಚಕವೆಂ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುಡಿದು ಹಣ್ಣುಹಣ್ಣಾಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಹಾಗೆ ಆ ಕೈಚಪ್ಪಾಳೆಯ ಸಿಡಿಲುದನಿಗೆ ಕುಮುಟಬಿದ್ದರು. ಬಯಲು ಸೀಮೆಗೆ ರುಚಿಸುವಂತೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ಚಕಿತರಾದರು. (ಚಕಿತರಾದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಆದರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು!) ಇನ್ನೇನು ತೂರಾಡಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳಬೇಕು ! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸೀತೆಮನೆ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ಕೈಕೊಟ್ಟು ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಏನೇನನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದರೋ, ಅದೆಲ್ಲ ಕೈಚಪ್ಪಾಳೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಿದುಳಿನಲ್ಲಿ ಕದಡಿಹೋಗಿತ್ತು. ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸಭಾಂಗಣವೆಲ್ಲ ಅಸ್ಥೂಲವಾದಂತಾಗಿ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ತೇಲಾಡತೊಡಗಿದರು. ಆದರೂ ನೆರೆದವರ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಬೆಳಕು ತೋರುವ ಸಲುವಾಗಿ 'ಉಪನ್ಯಾಸ್' ಮಾಡಿಯೇಬಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಅವರು ಮಾತಾಡಿದುದು ಮದ್ಯಪಾನದ ಪರವಾಗಿಯೋ ವಿರೋಧವಾಗಿಯೋ ಒಬ್ಬರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ.

"ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೈಮುಗೀತೀನಿ. . . ನಾನು ಎಲ್ಲು ಮಾತಾಡಿ ಕೂತ್ಕೊಬೇಕು ಅಂತ ಎದ್ದು ನಿಂತೀನಿ...."

ಗೌಡರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕೋ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡವು ಮದ್ಯಪಾನ ನಿರೋಧಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಚಳವಳಿ ಹೂಡಿತ್ತು.

ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ಪಿಸುಮಾತಿನಲ್ಲಿ "ಹೆಂಡ ಕುಡಿಯುವುದು ಕೆಟ್ಟದ್ದು" ಎಂದು ಉಪನ್ಯಾಸ್ ಮಾಡಲು ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟರು.

ಆ ಕೊಟ್ಟ ಸೂಚನೆ ತಮಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶವೆಂದು ಕೆರಳಿ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಮೆಳ್ಳೆಗಣ್ಣು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ದುರುದುರು ನೋಡುತ್ತ, ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ “ಯಾರೋ . . . ಯಾರೋ ಹೇಳ್ತೋರು ನಿನಗೆ?” ಎಂದು ಕೂಗಿದರು.

“ನಿಮಗಲ್ಲ ಹೇಳಿದ್ದು, ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅಂತ ಹೇಳ್ತೆ ಅಷ್ಟೇ !” ಎಂದು ಮೆಲ್ಲಗೆ ನುಡಿದು ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದರು.

ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು:

“ಹೆಂಡ ಕುಡಿಯೋದು . . . ಬಾ’ಳ ಕೆಟ್ಟದ್ದು . . . . ಬಾ’ಳ ಕೆಟ್ಟದ್ದು . . . ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯೋದೂ . . . ಅದಕ್ಕಿಂತಾ ಕೆಟ್ಟದ್ದು ! . . . ಹೆಂಡ ಬಿಟ್ಟರೆ . . . . ಮುಂದೇನು ಗತಿ? . . . . ಅಂತಾ ಕೇಳ್ತೀನಿ ನಾನು ! . . . . ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪ ಕುಡಿದ್ದಾ . . . . ನಮ್ಮಜ್ಜ ಕುಡಿದ್ದಾ . . . ನಾವು ಕುಡೀತೀವಿ . . . ಮಳೆಗಾಲದಾಗೆ ಕುಡಿದ್ರೆ . . . ಒಳ್ಳೆ ಕಾವು ಬತ್ತದೆ ! . . . . ಸಕ್ತಿ . . . . ಸಕ್ತಿ ಬತ್ತದೆ . . . ಹೆಂಡ ಕುಡಿಯೋದು ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟದ್ದು . . . ”

ಭಾಷಣದ ನಡುವೆ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಕುಸಿದುಬಿದ್ದರು. . . .

ಮರುದಿನ ಒಂದು ‘ಮಾನಸತ್ರ’ವಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿರುಪತಿ, ಕಾಶಿ, ರಾಮೇಶ್ವರ, ಧರ್ಮಸ್ಥಳಗಳ ದೇವರುಗಳ ಆಣೆ ಹಾಕಿತ್ತು. ಕೆಲವರೆಲ್ಲ ಒಪ್ಪಿ ರುಜು ಹಾಕಿದರು. ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರೂ ರುಜು ಹಾಕಿದರು.

ಬಾಳೂರು ಸಿಂಗೇಗೌಡರು “ನಾನು ದೇವರಾಣೆ ಹಾಕಿ ರುಜು ಹಾಕಲಾರೆ. ನನಗೆ ಹೆಂಡ ಕಳ್ಳು ಬಿಡ್ತೀನಿ ಅಂತ ನಂಬಿಕೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಇಷ್ಟಾನೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದುಬಿಟ್ಟರು !

ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು “ಹಾಗಾದ್ರೆ ನೀವು ಮೀಟಿಂಗಿಗೆ ಬಂದಿದ್ಯಾಕೆ ?” ಎಂದರು.

“ನೀವೆಲ್ಲಿ ಕರೆದ್ರಿ, ನಾನು ಬಂದೆ. ಹೋಗು ಅಂದ್ರೆ ಹೋಗ್ತೀನಿ” ಎಂದು ಬಾಳೂರು ಸಿಂಗೇಗೌಡರು ಹೊರಟೇಹೋದರು.

ಅವರಂತೂ ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಕುಡಿಯುವುದನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಮಾನಸತ್ರಕ್ಕೆ ರುಜು ಹಾಕಿದವರಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಂದಿಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ಮದ್ಯಪಾನವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವರ್ಜಿಸಿದರಂತೆ; ಉಳಿದವರು ಅದುವರೆಗೆ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಅಂತರಂಗವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಈ ಶೂದ್ರ ಸಂಘದ ಮಹಾಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಥೆಯ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ, ಅಗ್ರಹಾರದ ಜೋಯಿಸರು ವೆಂಕಪ್ಪಯ್ಯನವರು ಮೊದಲಾಗಿ ವೇದಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಾಗರಿಕರೆಲ್ಲ ಹಾರಿ ಹಾರಿ ಬಿದ್ದು ನಕ್ಕು “ಹುಟ್ಟುಗುಣ ಸುಟ್ಟರೂ ಹೋದೀತೆ? ತೆನ್ನಾಲಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಕರಿಯ ನಾಯಿಯನ್ನು ತೊಳೆದು ಬಿಳಿಯ ನಾಯಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ !” ಎಂದರಂತೆ.

ಮಾನಸತ್ರಕ್ಕೆ ರುಜು ಹಾಕಿದ ಮೇಲದ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರಿಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಒಂದು ದಿನವನ್ನೇನೋ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕಳೆದರು. ಆ ದಿನ ಅವರ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಅವರ್ಣನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಪಂಚವೂ ಜೀವನವೂ ಮನುಷ್ಯರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಶತ್ರುಗಳಂತೆ ತೋರಿ ಕಂಡಕಂಡವರೊಡನೆ ಕದನವಾಡಿದರು. ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗ ಸಾರಿಗೆ ಹುಳಿ ಹೆಚ್ಚು, ಮೊಸರು ನೀರಾಗಿದೆ, ಪಲ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪ್ಪೇ ಇಲ್ಲ, ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೆಂಗಸರನ್ನೆಲ್ಲ ಬೈದರು. ಆಳುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಡೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನಡುಗುತ್ತಿದರು.

ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಹಳೆಪೈಕದ ತಿಮ್ಮ ಕಳ್ಳು ತಂದು ಗೌಡರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು. ಹೋರಾಡಿ ದಣಿದಿದ್ದ ಗೌಡರ ಮನಸ್ಸು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸೋತುಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ತಿರುಪತಿ, ಕಾಶಿ,

ರಾಮೇಶ್ವರ ಮೊದಲಾದ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳಗಳ ದೇವರುಗಳ ಮೇಲೆ ಆಣೆ ಹಾಕಿದ್ದು ನೆನಪಿಗೆ ಬರಲು ಭೀತರಾದರು. ಅವರಿಗೆ ದೆವ್ವ ಭೂತ ದೇವತೆಗಳೆಂಬ ಅಪ್ರಾಪಂಚಿಕವಾದ ಪೋಲೀಸಿನಲ್ಲಿ ಅತಿ ಭೀತಿಯಿದ್ದುದರಿಂದ ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ, ಮಹಾ ಭೀಷ್ಮಸಾಹಸದಿಂದ ತಿಮ್ಮನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಅವನಂತೂ ಗೌಡರ ಸಂಯಮಕ್ಕೆ ಬೆಪ್ಪು ಬೆರಗಾಗಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಆದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ “ಕಳ್ಳುದೇವರಿಗಿಂತ ಸುಳ್ಳು ದೇವರೇ ? ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ !” ಎಂದುಕೊಂಡು ಧೈರ್ಯ ತಾಳಿದನು.

ಮರುದಿನ ತಿಮ್ಮನ ಭವಿಷ್ಯತ್ತು ನಿಜವಾಯಿತು. “ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಬೇಡ” ಎಂದು ಅವನೊಡನೆ ಹೇಳಿ, ಗೌಡರು ಯಾವಾಗಲೂ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಕುಡಿದುಬಿಟ್ಟು, ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ಯಾವ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆಣೆ ಹಾಕಿದ್ದರೋ ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ‘ತಪ್ಪುಗಾಣಿಕೆ’ ಕಟ್ಟಿ ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತರಾದರು !

ಇದಾದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಮುತ್ತಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಬೈಗಿನ ಹೊತ್ತು ಶ್ಯಾಮಯ್ಯಗೌಡರು ಮಾನಪತ್ರದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನೆತ್ತಿ “ನೀವೇ ಸಿಪಾಯಿ ಕಣ್ಣೀ ! ಅಂತೂ ಕುಡಿಯೋದು ವಜಾ ಮಾಡೇಬಿಟ್ಟಿ?” ಎಂದರು.

“ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಾದು ಹೇಳಿ? ನಾಲ್ಕುಜನ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಪ್ಪಾ ! ಅಲ್ಲ ಅಂದ್ರೆ ಆಗ್ತದೇನು?” ಎಂದು ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಗೋಡೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದಮೇಲೆ ಶ್ಯಾಮಯ್ಯಗೌಡರು “ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಬರ್ತೀನಿ” ಎಂದು ತಂಬಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು.

ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರಿಗೆ ಸಂಶಯವಾಯಿತು. ಅವರೂ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಎದ್ದು ಬಾವನ ಹಿಂದೆಯೆ ಹೋದರು. ಚಿರಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದ ಕಳ್ಳುಗೊತ್ತಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಲು ಯಾರೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದಿತ್ತು. ಇನ್ನೇನು ಹತಾಶರಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಬೇಕು; ಯಾರೋ ದೂರದ ಪೊದೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೆಮ್ಮಿದಂತಾಯಿತು! ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಆ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದರು. ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಯಾರೂ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೂ ಗುಸು ಗುಸು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಕೇಳಿಬಂತು. ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಇನ್ನೂ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ, ಬಯಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಚೊಂಬೊಂದು ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಿರುನಗೆ ಬೀರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ‘ಯಾರದು?’ ಎಂದರು.

ಪೊದೆಯ ನಡುವೆ ರಹಸ್ಯ ಧ್ವನಿಯೊಂದು “ಯಾರು ? ಚಂದ್ರಯ್ಯ ಬಾವನೇನು?” ಎಂದಿತು.

“ಯಾರು ? ಶಾಮಯ್ಯ ಬಾವನೇ? ಇಲ್ಲೇನು ಮಾಡ್ತೀರಿ?” ಎಂದ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರ ಮೂಗಿಗೆ ಸರ್ವವೂ ವೇದ್ಯವಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

“ಏನಿಲ್ಲ!.... ನೀವು ‘ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀನಿ’ ಅಂದ್ರಿ, ಅದಕ್ಕೆ ನಾನೊಬ್ಬನೆ ಬಂದೆ!”

“ಒಳ್ಳೇ ಗಟ್ಟಿಗರು ನೀವು! . . . ನೀವೂ ರುಜುಹಾಕಲಿಲ್ಲೇನು ಮಾನಪತ್ರಕ್ಕೆ?”

“ರುಜು ಹಾಕಿದ್ದ ತಪ್ಪಿಗೇ ಮತ್ತೆ, ಮೊನ್ನೆ ಮೂವತ್ತು ನಾಲ್ಕತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ತುಪ್ಪುಗಾಣಿಕೆ ಕಟ್ಟಬೇಕಾಯ್ತು!”

“ನಾನೂ ಅವತ್ತೇ ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟೆ!”

“ಹಾಂಗಾದ್ರೆ ಬನ್ನಿ !”

ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಇದ್ದ ಕಳ್ಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪೂರೈಸಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದರು.

ನಾಡನ್ನೆಲ್ಲ ಕತ್ತಲೆ ಆವರಿಸಿತ್ತು. ಅರಣ್ಯ ಪರ್ವತಗಳೆಲ್ಲ ಕಳ್ಳುಕುಡಿದು ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಮೇಲುಗಡೆ ಅನಂತಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಗಣಿತ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು “ಕುಡೀರಪ್ಪ! ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ! ಇನ್ಯಾರು ನೋಡ್ತಾರೆ !” ಎಂದು ಕಣ್ಣು ಮಿಟುಕಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ದೇವರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತದೆಯೇ-ಜಗತ್ತೇ ಸಹಾನುಭೂತಿ ತೋರಿಸುವಾಗ!

ಬೈರ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಪರಾರಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಒಳಗೆ ಬಂದು ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ದೀಪಕ್ಕೆ ದೂರವಾಗಿ ಕುಳಿತರು. ಮನೆಯೆಲ್ಲ ಹೆದರಿದಂತೆ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿತ್ತು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದ ಬಳಿಕ ಏಣಿಮೆಟ್ಟಿಲು ಸದ್ದಾಯಿತು. ಗೌಡರು ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದರು. ಹೂವಯ್ಯ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬಂದು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ದಾಟಿ ಹೊರಗೆ ಹೋದನು. ಶೌಚಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಿ ಗೌಡರು ಸುಮ್ಮನಾದರು. ಐದು ನಿಮಿಷ ಕಳೆಯಿತು; ಹತ್ತು ನಿಮಿಷವಾಯಿತು. ಹೂವಯ್ಯ ಹಿಂದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಹದಿನೈದು ಇಪ್ಪತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳೂ ಕಳೆದುವು. ಗೌಡರು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಎದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪಮೆಟ್ಟಿಗೆ ತತ್ತರಿಸುತ್ತಲೇ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲು ದಾಟಿ ನೋಡಿದರು. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಅಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನ ಸೌಮ್ಯಕಾಂತಿ ತೋಟದ ಹಸುರಿನ ಮೇಲೆ ಮೌನವಾಗಿ ಮಲಗಿತ್ತು. ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಣದ ಮತ್ತು ಹೊರ ಅಂಗಗಳದ ನೆಲ ಬಿಳಿಬೂದಿ ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಗೌಡರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ದೂರದ ಒಂದು ಬಾಳೆಯ ಪೊದೆಯ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ನಿಂತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಹೂವಯ್ಯನಿರಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಆಕೃತಿ ಮರೆಯಾಗಿ, ಬಾಳೆಯ ಸರಬಲು (ನೇತಾಡುವ ಒಣಗು ಎಲೆಗಳು) ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸಿತು. ಕಳ್ಳು ಕುಡಿದಿದ್ದ ಗೌಡರ ಭ್ರಾಂತದೃಷ್ಟಿಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಯಾದಂತಾಗಿ ಭಯದಿಂದ ಮತ್ತೆ ನೋಡಿದರು. ಹೌದು; ಅದೇ ಆಕೃತಿ ! ಬಾಳೆಯ ಪೊದೆಯ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ನಿಂತಿತ್ತು ! ಆದರೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ತೋರಿತು !

“ಯಾರದು ? ಹೂವಯ್ಯನೇನೋ?” ಎಂದರು.

ಯಾರೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ ಆಕೃತಿ ಇನ್ನೂ ಹಿರಿದಾಯಿತು.

ಗೌಡರು “ಅಯ್ಯೋ ಭೂತರಾಯ!” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದರು.

ಬಾಳೆಯ ಪೊದೆಯ ಬುಡದಲ್ಲಿದ್ದವನು ಹೂವಯ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಗೌಡರ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ‘ಓ’ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಹೂವಯ್ಯನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅವನು ಬೈರನು ಬಿಸಾಡಿಹೋಗಿದ್ದ ಬತ್ತದ ಗಂಟನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬೇಲರ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು.

ಮುಟ್ಟದವನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದ ಕಂಬಳಿಯ ಗಂಟನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಡೆದು ಬೇಲರ ಬಿಡಾರವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ, ಸದ್ದಿಲ್ಲದ ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ ಗೋಳಾಟ ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕನಾಗಿ ಕೇಳಿಬಂದು ಹೂವಯ್ಯ ಗಾಬರಿಗೊಂಡವನಾಗಿ ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ಕಾಲುಹಾಕಿ ಹೋಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ; ಬೈರನು ಉನ್ನತನಾಗಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಸೇಸಿಯ ಜುಟ್ಟನ್ನು ಹಿಡಿದು ಒನಕೆಯಿಂದ ಬತ್ತ ಕುಟ್ಟುವಂತೆ ಗುದ್ದುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! ಅವಳು ಅಳುತ್ತ ಅರಚುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ! ಗಂಗಹುಡುಗ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಡುಗುತ್ತ ನಿಂತು ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸಿದ್ಧನೇ ಮೊದಲಾದ ಕೇರಿಯವರು ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತು ಬೈರನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ !

ಆ ಗಲಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೂವಯ್ಯ ಬಂದುದನ್ನೂ ಕೂಡ ಯಾರೂ ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಬತ್ತದ ಗಂಟನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಹಾಕಿ ಓಡಿ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ “ಏ ಬೈರಾ! ಬೈರಾ!” ಎಂದು ಗದರಿಸಿದನು. ಅದುವರೆಗೂ ಯಾರನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖನಾಗಿದ್ದ ಬೈರ ಶುಭ್ರವಸನದಾರಿಯಾದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ತಟಕ್ಕನೆ ಹಿಂಜರಿದು ನಿಂತನು. ಸೇಸಿ ಓಡಿಬಂದು ಹೂವಯ್ಯನ ಕಾಲಿನ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಬಿದ್ದು ಗೊಳೋ ಎಂದು ಆಳತೊಡಗಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಭಾಗದ ದೇವರೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಂತಾಗಿತ್ತು.

ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರ ಕೈಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದ ಬೈರನ ಮನಸ್ಸು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಬತ್ತ ಬಾಯಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದು ಹೊಟ್ಟೆಯುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತೂ

ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೆ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಳ್ಳು ಕುಡಿದನು. ಕುಡಿದ ಮತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಡಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿದನು. ಸೇಸಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬತ್ತದ ಕಾಳೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಎಂದಳು. ಬೈರ ನೆರೆಮನೆಯಿಂದ ತರಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ ಎಂದನು. ಸೇಸಿ ನೆರೆಮನೆಯವರು ಕಣಜ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲ ಎಂದಳು. ಹೀಗೆ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತಾಗಿ ರೇಗಿದ ಬೈರ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಹೂವಯ್ಯ ಬೈರನಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಬುದ್ಧಿಯ ಮಾತು ಹೇಳಿ, ಸೇಸಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ ಆನಂದವೂ ಆಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬತ್ತದ ಗಂಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು.

ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕಾರಣದಿಂದ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ವಿಪರೀತ ಕಾರ್ಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ? ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ನೇಗಿಲು ಮುರಿದು, ಎತ್ತಿಗೆ ಗಾಯವಾದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಎಷ್ಟೊಂದು ಗುರುತರ ಘಟನೆಗಳಾಗಿ ಹೋದುವು? ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿರುವ ಅನುದಾರವಾದ ಸಣ್ಣಬುದ್ಧಿಯೇ ಮೂಲ ಕಾರಣವಲ್ಲವೆ? ಅದನ್ನು ತಿದ್ದುವುದೆಂತು? ತಮ್ಮನು ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಚಿಕ್ಕಯ್ಯನ ಮನಸ್ಸೂ ಹುಚ್ಚುಹುಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ ! ಹೊಸ ಹೆಣ್ಣಿನ ದೆಸೆಯೋ ಏನೋ!

ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಮನೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಮನುಷ್ಯರೋದನ ಕೇಳಿಸಿತು. ಹೂವಯ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲಿಂದ ಒಳಗೆ ನುಗ್ಗಿದನು.

ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಸಗೆಯ ಮೇಲೆ ಅರ್ಧ ಪ್ರಜ್ಞಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರ ಸುತ್ತಲೂ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ಕಿಕ್ಕಿರಿದಿದ್ದರು. ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸೇರೆಗಾರರು ಭೂತಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹರಕೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮುಡಿಪು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಮಯ್ಯ ತಂದೆಯ ತಲೆಯ ಬಳಿ ಕುಳಿತು ತಲೆಗೆ ತಣ್ಣೀರು ತಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೂವಯ್ಯ, ಅಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ತಿಳಿಯಬಹುದೋ ಅಷ್ಟು ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತ, ತಾನೂ ಚಿಕ್ಕಯ್ಯನ ಶುಶ್ರೂಷೆಗೆ ತೊಡಗಿದನು.

ಒಂದು ಗಂಟೆಯೊಳಗಾಗಿ ಗೌಡರು ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ತಮಗಾದ ಅನುಭವದ ಕಥೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು: “ಭೂತರಾಯನಿಗೆ ಏನೋ ‘ಮುಟ್ಟು ಚಿಟ್ಟು’ ಆಗಿದೆ ! ಹರಕೆ ಮಾಡಬೇಕು. ವೆಂಕಪ್ಪಯ್ಯನವರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿಸಿ ಹಣ್ಣುಕಾಯಿ ಹಾಕಿಸಬೇಕು” ಎಂಬುದು ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿತ್ತು.

ಹೂವಯ್ಯ ರಾಮಯ್ಯ ಇಬ್ಬರಿಗೆ ಹೊರತು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೌಡರ ಮಾತು ದಿಟವೆಂದು ತೋರಿತು.

“ಮುಟ್ಟಾದವರು ಯಾರಾದರೂ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರೋ ಏನೋ” ಎಂದು ಸೇರೆಗಾರರು ಭೂತರಾಯನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು.

ಗೌಡರೂ ಅದನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತೆ “ಈ ಸೂಳೇಮಕ್ಕಿಗೆ ಎಷ್ಟಂತಾ ಹೇಳಾದು ! ಬಡ್ಕೊಂಡು ಬಡ್ಕೊಂಡು ಸಾಕಾಯ್ತು!” ಎಂದು ಸುಬ್ಬಮ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಕೆರಳಿಸಿ ನೋಡಲು, ಸ್ತ್ರೀ ಸಮುದಾಯವು ಮೆಲ್ಲನೆ ಅಡುಗೆ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿತು.

೬. ಬುದ್ಧದೇವನ ಕೃಪಾಮಹಿಮೆ

ಕಾನುಬೈಲಿನ ಎತ್ತರದ ಮೇಲೆ ಪಡುವಣ ಮಲೆಗಳ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪಗೆ ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಧ್ಯಾಸೂರ್ಯನ ಕುಂಕುಮಕಾಂತಿ ಮನಮೋಹಕವಾಗಿ ಓಕುಳಿಯೆರಚುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಟ್ಟಗಳ ನೆರಳು ಕಣಿವೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆವರಿಸಿತ್ತು. ಓಬಯ್ಯ ಹಳೆಪೈಕದ ತಿಮ್ಮನಿತ್ತ ಕಳ್ಳುಹಿಡಿದು, ಕಾನೂರು ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಇಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿದ್ದನು. ತಿಮ್ಮ ಉಳಿದಿದ್ದ ಕಳ್ಳನ್ನು ಸೇರೆಗಾರರಿಗೆಂದು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. 'ಈಗೀಗ ಸೇರೆಗಾರರು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಎರಡರಷ್ಟು ಕುಡಿತಾರೆ ಕಣ್ಣೋ?' ಎಂದು ಅವನು ಮುಗುಳುನಗೆ ನಗುತ್ತಾ ತನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡಿದ್ದನ್ನೇ ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾ ಮೆಲ್ಲನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು, ಯಾರೋ ಮಾತಾಡುತ್ತಾ ಕಾಡಿನ ಕಡೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಗೊತ್ತಾಗಿ, ಓಬಯ್ಯ ನಿಂತು ಅತ್ತ ಕಡೆ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಇಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಅವರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ನಾಯಿಗಳೂ ಹೊದೆಗಳ ನಡುವೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ಬೇಟೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಆಲಿಸಿದ ಓಬಯ್ಯನಿಗೆ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನ ಧ್ವನಿಯ ಪರಿಚಯವಾಗಿ "ಏನು ಪುಟ್ಟಣ್ಣಾ ಷಿಕಾರಿ ಆಯ್ತೇನು?" ಎಂದು ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವಂತೆ ಕೂಗಿದನು.

ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಕೋವಿ ಹೊತ್ತಿದ್ದ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನೂ, ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಕಂಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಭಾರವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸೋಮನೂ ಬಳಿ ಸಾರಿದರು. ಬೊಗಳುತ್ತಾ ಹತ್ತಿರ ಬಂದ ನಾಯಿಗಳು ಓಬಯ್ಯನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಮೂಸಿ, ಬಾಲವಲ್ಲಾಡಿಸಿದುವು.

"ಏನು? ಷಿಕಾರಿ ಆಯ್ತೇನು?" ಎಂದು ಓಬಯ್ಯ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದನು.

ಹಿಂದುಗಡೆಯಿಂದ ಸೋಮ "ಆಯಿತು ಎಂದರೆ ಆಯಿತು. ಇಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲ" ಎಂದು, ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು, ಪುಟ್ಟಣ್ಣನಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲೇ ಮಾತಾಡಿದನು. ಅವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೊತ್ತಿದ್ದ ಭಾರದ ಮಹಿಮೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

"ಅದು ಎಂಥದು, ಮಾರಾಯ, ನೀನು ಹೊತ್ತಿದ್ದು ? ಅಷ್ಟೊಂದು ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯಲ್ಲ?" ಎಂದನು ಓಬಯ್ಯ.

"ಎಂಥದು ಇಲ್ಲೋ. ನಾಯಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದು ಒಂದು ಬರ್ಕನ ಮರಿ" ಎಂದನು ಪುಟ್ಟಣ್ಣ.

"ಮರಿಯೇ ಸೈ! ಹೊರಲಾರದೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬರಾನೆ ಸೋಮ!" ಎಂದನು ಓಬಯ್ಯ.

ಸೋಮ "ಹೌದು ಕಾಣಿ, ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಮರಿಯಾಗಿತ್ತು; ಈಗ ಕರಿಯಾಗಿತ್ತಲ್ಲಾ !" ಎಂದು ತನ್ನ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನೆ ನಗುತ್ತಾ, ಹೊತ್ತ ಹೊರೆಯನ್ನು ದೊಪ್ಪನೆ ಕೆಳಗೆ ಹಾಕಿದನು. ಭಾಗವತರಾಟದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ ತಾನು ಕಲಿತಿದ್ದ ಕರಿ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮರಿಗೆ ಪ್ರಾಸವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹಾಸ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯೂ ಅದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಪುಟ್ಟಣ್ಣನಿಗೆ ಓಬಯ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಾತಿನ ಹಾಸ್ಯವಾಗಲಿ ವಿದ್ವತ್ತಾಗಲಿ ವೇದ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ನಗದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅರಿತು ಸೋಮ "ಕರಿ ಅಂದರೆ ಏನು ಗೊತ್ತೇನು? ಓಬೇಗೌಡೇ" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

"ಕರಿ ಅಂದರೆ ಮಸೀ ಕರಿ; ಸುಟ್ಟ ಕರಿ."

“ಆ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಾ . . . .”

ಸೋಮ ಓಬಯ್ಯನನ್ನು ತಿದ್ದಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಬರ್ಕ ನೆಲದಮೇಲೆ ಕಂಬಳಿಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ಬಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ನಾಯಿಗಳು ಮುತ್ತಿದುವು. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಅವುಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ನಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಬಳಿಯನ್ನೇ ಕಚ್ಚಿ ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸೋಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತಾಯಮಾಡಿ “ಅಯ್ಯೋ ಅಯ್ಯೋ ಅಯ್ಯೋ ಅಯ್ಯೋ, ಹೋಯ್ತಲ್ಲಾ ನನ್ನ ಕಂಬಳಿ ! ಈ ಹಾಳು ಕುನ್ನಿಗಳಿಗೆ ! ಬಾಡು ಅಂದರೆ ಬೇಗುತ್ತವೆ ! ಹಫಾ! ಹಫಾ! ಹಫಾ!” ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಾ ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಬರ್ಕವನ್ನೂ ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಎತ್ತಿಕೊಂಡವನು ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ, ಕೆಳಕಾನೂರಿನ ಕಡೆಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ನಡೆದನು. ನಾಯಿಗಳು ಅವನನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದುವು.

ಓಬಯ್ಯ, “ಏನು ಮಾರಾಯ, ನಾನು ಪಾಲು ಕೇಳ್ತೇನಿ ಅಂತಾ ತಗೊಂಡು ಓಡ್ತಿದ್ದೀಯೇನು?” ಎಂದು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಕೂಗಿದನು.

ಸೋಮ ಹಿಂತಿರುಗದೆ ಯಕ್ಷಗಾನದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾ ನಡೆದನು.

“ಸೋಮ ಏನು ಬದಲಾಯಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ!” ಎಂದನು ಓಬಯ್ಯ.

ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಉಸೆಂದು ಕೋವಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು, ನಿಂತಿದ್ದ ಬಂಡೆಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕಂಬಳಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ “ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಅಳು ಕರಕೊಂಡು ಬರ್ತಾನಂತೆ. ಸೇರೆಗಾರಿಕೆ ಮಾಡ್ತಾನಂತೆ, ಈ ಆಜುಬಾಜಿನ ಕೆಲಸಾನೆಲ್ಲ ತಾನೆ ಹಿಡಿದು, ಕಾನೂರು ಸೇರೆಗಾರರಿಗೆ ಮಣ್ಣುಮುಕ್ಕಿಸಬೇಕು ಅಂತಾ ಅವನ ಮನಸ್ಸು . . . . ಹೂವಯ್ಯಗೌಡರ ಹತ್ತಿರ ಮುಂಗಡ ಕೇಳ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವರೂ ನೋಡಾನ ನೋಡಾನ ಅಂತಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಕಿಮ್ಮಿ, ಕ್ಯಾಕರಸಿ, ದೂರಕ್ಕೆ ತುಪ್ಪಿದನು. ಕುರಡುಗಪ್ಪಟೆ ಹಕ್ಕಿಯೊಂದು ಕೂಗುತ್ತಾ ಹಾರಿಹೋಯಿತು. ನೇಸರು ಮುಳುಗಿದ ಮೇಲೆ ಬೈಗುಗಪ್ಪಿನ ಪ್ರಥಮಭಾಯೆ ಕವಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಜೆಯ ಬಾನಿನಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣದ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಟಿತ್ತು. ಒಂದೆರಡು ಉಜ್ಜಲ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ ಹೊಳೆಯತೊಡಗಿದ್ದುವು.

“ಕಾನೂರು ಸೇರೆಗಾರನನ್ನ ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಸೋದೆ ಒಳ್ಳೇದೆಂದು ಕಾಣ್ತದೆ” ಎಂದು ಓಬಯ್ಯ ತಾನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉರುಳಿಸಿ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಣ್ಣ ಕಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾರು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಂಡೆಗೆ ಹೊಡೆದನು.

“ಯಾಕೋ? ನಿಮ್ಮ ಹೆಗ್ಗಡಿತಮ್ಮನ ಕಾರುಬಾರಿಗೆ ಅವರು ಮಂತ್ರಿ ಆಗಿದ್ದಾರಂತೆ!”

ಓಬಯ್ಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು.

ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಓಬಯ್ಯನ ಮೌನದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿತವನಂತೆ ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಂಬರಿಸದೆ “ನಿಮ್ಮ ಗೌಡು ಹ್ಯಾಂಗಿದ್ದಾರೆ ಈಗ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಓಬಯ್ಯನ ಬಾಯಿಂದ ಕಳ್ಳಿನ ಕಂಪು ಹರಡುತ್ತಿತ್ತು.

“ಹ್ಯಾಂಗಿದ್ದಾರೆ? ಇದ್ದಾರೆ! ಊಟಮಾಡ್ತಾರೆ. ತಿಂಡಿ ತಿನ್ನಾರೆ. ಈಚೇಚೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಿದ್ದೆ ಬರೋದಿಲ್ಲ ಅಂತಾ, ಅದೆಂತದೋ ಅಫೀಮು ಹಾಕಿದ್ದಂತಪ್ಪಾ, ಅದನ್ನೂ ತಿನ್ನೋಕೆ ಸುರುಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಾನೂ ಉಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಹತ್ತಾನೇ ಮಲಗ್ತೇನಿ. ಅವರಿಗೆ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಮಲಗಾಕೆ ಹೆದರಿಕೆ ಆಗ್ತದಂತೆ . . . ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಅಫೀಮಿನ ಚಟಾ ಅಂತಾ . . . . ಕಾಣ್ತದೆ . . . ರಾತ್ರಿ ಏನೇನೋ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಹಾಗೆ ಮಾತಾಡ್ತಾರೆ. ಮೊನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗಲೇ ಗೋಳೋ ಅಂತಾ ಅಳುತ್ತಾ ‘ಅಯ್ಯೋ

ಓಬಯ್ಯ, ನನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕೈಬಿಟ್ಟರಲ್ಲೋ! ನಾನು ಯಾತಕ್ಕೆ ಬದುಕಬೇಕೋ? ಹೊಳೆಹಾರಿ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡ್ತೀನೋ! ಅಂತಾ ಏನೇನೋ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು! ಅವತ್ತೊಂದು ದಿವಸ ನಡೂರಾತ್ರೀಲಿ 'ಓಬಯ್ಯ, ಕೋವಿ ತಗೊಂಡು ಬಾ' ಅಂದರು. 'ಯಾಕೆ?' ಅಂದೆ. 'ಅವನ್ನ ಗುಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದು, ನಾನೂ ಹೊಡೆಕೊಂಡು ಸಾಯ್ತೇನೆ' ಅಂದರು. ಯಾರನ್ನ ಅಂತಾ ಕೇಳಿದ್ದೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಏನೇನೋ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ಮಲಗಿಸಿದೆ. ನನಗಂತೂ ಸರಿಯಾಗಿ ನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲ. . . . ಎಂಟು ದಿನದ ಹಿಂದೆ ವಾಸು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರ್ತೀನಿ ಅಂತಾ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಗಾಡಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದವರು, ಏನೇನೋ ಬಾಟ್ಲಿ, ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೂವತ್ತು ತಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. . . . ಎಂಥದದು? ಹಂಗೆ ನೋಡ್ತೀಯಲ್ಲಾ!" ಎಂದು ತನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಓಬಯ್ಯನೂ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದನು.

ಅವರು ಕೂತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಫರ್ಲಾಂಗು ದೂರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಯೊಂದು ಕರಗಿ, ಎತ್ತರವಾಗಿ, ಕೆಂಬಣ್ಣದ ಬೈಗಿನ ಬಾನಿನ ಪಟಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿ, ದುಂಡಾದ ಗೋಪುರದಂತೆ ಮೇಲೆದ್ದಿತ್ತು. ಕವಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಮುಂಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಆಕೃತಿ ಏನೋ ಒಂದು ಅರ್ಥದಿಂದ, ಯಾವುದೋ ರಹಸ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಗಲು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಆ ಬಂಡೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಅದು ಮುಚ್ಚಂಚೆಯ ಆಕಾಶ ಭಿತ್ತಿಗೆ ಕೆತ್ತಿ ಮೆತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಕತ್ತಲೆಯ ಮಬ್ಬು ಮುಸುಗಿನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿ ಅಲಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಇತರ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿತ್ತು. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಓಬಯ್ಯನ ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತಾ, ಆ ಬಂಡೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೆ ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಯೊಂದು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಶಕ್ಕೆದುರಾಗಿ, ಆ ಬಂಡೆಯಂತೆಯೆ ಕರಗಿ, ಅದರ ಮೇಲೇರಿತು. ಮುಷೀಪೂರ್ಣವಾದ ರೇಖಾಚಿತ್ರದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ನರಾಕೃತಿ, ರೂಪದ ವಿವರಗಳಿಲ್ಲದ ಆಕಾರ ಮಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಮುಷೀಚಿತ್ರದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಂಡೆಯ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಧೀರವಾಗಿ ನೇರವಾಗಿ ನಿಂತು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಶವನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿತು. ತಲೆಯುಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೂದಲಿಲ್ಲದ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಹೊರಗರೆಯ, ಎರಡು ಕಿವಿಗಳ ರೇಖಾಕೃತಿಯ, ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಷರ್ಟು ಮತ್ತು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಡ್ಡಪಂಚಿಯ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ನಿಂತಾಗ, ನೀಳವಾದ ಮೂಗೂ, ತುಟಿ ಬಾಯಿ ಗಲ್ಲಗಳ ಗೆರೆಯೂ ಕಡೆದಿಟ್ಟಂತೆ ಗೋಚರಿಸಿ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನಿಗೆ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು.

"ಯಾರೋ ಅದು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಓಬಯ್ಯನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಗೌರವಸೂಚಕವಾಗಿ ಪಿಸುದನಿಯಲ್ಲಿ "ಹೂವಯ್ಯಗೌಡರು!" ಎಂದು ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ವಿಗ್ರಹದ ಮುಂದೆ ಭಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತಾಡುವಂತೆ ಹೇಳಿದನು.

"ಗಡ್ಡಾ ಕೂದಲೂ ಒಂದೂ ಇಲ್ಲ! ಸನ್ನೇಸಿ ಬೋಳತಲೆ ಇದ್ದಾಂಗಿದೆ!" ಎಂದು ಓಬಯ್ಯ ಪಿಸುಮಾತಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

"ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಗಡ್ಡ ಕೂದಲು ಮೀಸೆ ಎಲ್ಲಾ ನುಣ್ಣಗೆ ತೆಗೆಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ!"

"ಅದೇನು?"

ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಹಾಗೆಯೆ, ಹೂವಯ್ಯನ ಆಕೃತಿ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕಿ ಕೂತುಕೊಂಡಿತು.

"ಅವರು ನಿತ್ಯ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಧ್ಯಾನಮಾಡ್ತಾರೆ . . . . ಈಗೀಗ ನನಗೆ ಅವರ ಹತ್ತ ಹೋಗೋಕೆ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗ್ತದೆ. ಹೆದರಿಕೆ ಅಂದರೆ, ಹೆದರಿಕೆ ಅಲ್ಲ . . . . ಅವರ ಹತ್ತ ಹೋದರೆ ಏನೋ ಒಂದು ತರಾ ಆಗ್ತದೆ . . . ಮೊದಲಿಗೆ ಬೇಟೆ ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣ ಬಿಡ್ತಿದ್ದರಲ್ಲಾ ? ಈಗ ಅದರ ತಂಟೆಗೇ ಹೋಗೋದಿಲ್ಲ.

ಮಾಂಸ ತಿನ್ನೋದು ಕೂಡ ವಜಾ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ . . . . ಹಗಲು ಒಂದೇ ಹೊತ್ತು ಊಟ . . . . ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೆ ಕಾಗದ ಬರೆದು ಒಂದು (ಕೈಯಿಂದ ಎತ್ತರವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ) ಇಷ್ಟತ್ತರ ಬುದ್ಧದೇವರ ಮೂರ್ತಿ ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ! ಇಂದಿಗೆ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ದಿನ ಆಯ್ತು ಅಂತಾ ಕಾಣ್ತದೆ . . . . ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಹಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಅಲ್ಲ, ಅದರ ಹಿಂದಿನ ದಿನ ಅಂತ ಕಾಣ್ತದೆ . . . . ಆಮೇಲೆ ಅವರು ತಲೆಗೂದಲು ಗ ಡ್ಡ ಎಲ್ಲ ಬೋಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದು. . !”

ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ತನ್ನ ಇಷ್ಟವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನಾಪರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಮಾತಾಡಿದನು. ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಗಂಟೆಯಾದರೂ, ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಮಸುಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಂತಿಯ ಬಾನಿಗಿದುರಾಗಿ ಬಂಡೆಯಮೇಲೆ ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆ ನಿಶ್ಚಲ ಮಷೀಚಿತ್ರ ಅಲುಗಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಓಬಯ್ಯ “ನಾನು ಹೋಗ್ತೀನಪ್ಪಾ. ನಮ್ಮ ಗೌಡ್ರೇನು ಕಪ್ಪಾದ ಕೂಡೆ ನನ್ನ ಕೂಗ್ತಾರೆ. ಕತ್ತಲಾದ ಮೇಲಂತು ಒಂದುಚಣ ಅವರಿಂದ ಒಬ್ಬರೇ ಇರೋದಕ್ಕೆ ಆಗೋದಿಲ್ಲಂತೆ ! ಏನೇನೋ ಕುಡಿದುಬಿಟ್ಟಾರೆ . . . ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡರೇನೆ, ಸೈ! ಆದರೆ ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಬುದ್ಧಿ ಕೆರಳಿಬಿಟ್ಟರೆ ದೇವರೇ ಗತಿ!- ‘ಅವರು ಬಂದರು ! ಇವರು ಬಂದರು ! ಹೊಡೀತರೆ! ಕೊಲ್ತಾರೆ!’- ಅಂತ ಕೂಗ್ತಾರೆ. ಏನೇನೋ ಗಾಬರಿ ಅವರಿಗೆ !” ಎಂದು ಓಬಯ್ಯ ಎರಡು ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋದವನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು “ನನಗೆ ಒಂದೆರಡು ಈಡಿಗೆ ಮಸಿ ಕೊಡ್ತೀಯೇನೋ? ಕೊಪ್ಪದ ಸಂತೆಗೆ ಹೋದವನು ತಂದುಕೊಡ್ತೀನಿ” ಎಂದನು.

“ಯಾಕೋ? ನಿಮ್ಮ ಗೌಡರನ್ನು ಕೇಳಿದ್ರೆ ಕೊಡೋದಿಲ್ಲೇನು?”

“ಅಯ್ಯೋ? ನಿನಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗ್ತಿಲ್ಲಾ ಅಂತ ಕಾಣ್ತದೆ ನಾ ಹೇಳಿದ್ದು! ಬಂದು ನೋಡು ಒಂದು ದಿವಸ. ಅವರ ಸ್ಥಿತಿ ಗೊತ್ತಾಗ್ತದೆ.”

ಮರುದಿನ ಬೈರನ ಕೈಲಿ ಕೋವಿಮಸಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸುವುದಾಗಿ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಓಬಯ್ಯ ಬೆಟ್ಟವಿಳಿದು ಕಾನೂರಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೋದನು.

ಆಕಾಶ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಕಿಕ್ಕಿರಿದಿತ್ತು. ಬೆಟ್ಟಗಾಡುಗಳು ಬರಿಯ ರೂಪುರೇಖೆಗಳಾಗುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಕತ್ತಲು ದಟ್ಟಿಯಿಸಿತ್ತು. ಮನೆಯ ಕಡೆ ಹೊರಟ ಹೂವಯ್ಯನನ್ನು ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಸೇರಿದನು.

ಹೂವಯ್ಯ ಬೇಟೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ತರುವಾಯ ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದುದೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಓಬಯ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಾ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನೆಂದು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿ, ರಾಮಯ್ಯನ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಾನು ಕೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾ ನಡೆದನು. ಹೂವಯ್ಯ ಲಘುಗುರುಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಆಗಾಗ ಉತ್ತರವೀಯುತ್ತಾ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಮನೆ ಸೇರಿದನು.

ರಾಮಯ್ಯನ ಅಧೋಗತಿಯನ್ನೂ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಕೇಳಿದ್ದ ಹೂವಯ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ದುಃಖಶೋಕ ಕನಿಕರಗಳಿಂದ ಕ್ಲಬ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲ ತಾನೇ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮಭಾವವೂ ಎದೆ ಚುಚ್ಚಿತ್ತು. ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥತೆ, ಅದೃಢತೆ, ಅನಿಶ್ಚಯಬುದ್ಧಿ, ತೂಗುಯ್ಯಾಲೆಯ ಮನಸ್ಸು-ಇವುಗಳೇ ಕಾರಣವಲ್ಲವೇನು- ಎರಡು ಮೂರು ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಮತ್ತು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆ-ಎನ್ನಿಸಿತು. ಹೂವಯ್ಯ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆ ಅನಾವಶ್ಯಕವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅತಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಕಠಿಣತೆಯಿಂದ ಆತ್ಮಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ತನ್ನೆದುರು ಮೇಜಿನಮೇಲಿದ್ದ ಬುದ್ಧದೇವನ ಧ್ಯಾನಸ್ತಿಮಿತ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡತೊಡಗಿದನು.

ಆ ಮಹಾಪುರುಷನ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಔದಾರ್ಯ, ಕನಿಕರ ಅಹಿಂಸೆ, ತೀಕ್ಷ್ಣಮತಿ, ಪರದುಃಖಕಾತರತೆ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ಅವನ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯ ಘಟನಾಚಿತ್ರಗಳೊಡನೆ

ಮೂರ್ತೀಭವಿಸಿ, ಮನೋಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಚರಿಸಿದುವು. ಆ ಭವ್ಯಭೈರವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಅಲ್ಪತೆ ಕನಿಕರಣೀಯವಾಗಿ, ನೀಚವಾಗಿ ತೋರಿ, ಹೂವಯ್ಯನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಹನಿಗಳು ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದು ಉದುರಿದುವು. ಹೂವಯ್ಯ ಆ ಮೂರ್ತಿಯ ಪಾದಪದ್ಮಗಳಮೇಲೆ ತನ್ನ ಹಣೆಯಿಟ್ಟು “ಗುರುದೇವ, ನನ್ನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದೆತ್ತಿಕೊ. ಉದ್ಧಾರಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಮಹಾಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಿನಿತನ್ನಾದರೂ ದಯಪಾಲಿಸಿ ನನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡು” ಎಂದು ಬೇಡಿದನು.

ಬರಬರುತ್ತ ಹೂವಯ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧದೇವನ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಲಿದಿತ್ತು. ಆತನ ತಪಸ್ಸೂ, ಕಷ್ಟಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗಿದ್ದ ವಜ್ರಮನಸ್ಸೂ, ಲೋಕಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆ ಇಲ್ಲಗೈದುಕೊಳ್ಳುವ ಗಗನೋಪಮ ಮಹಾದಾರ್ಯವೂ ಹೂವಯ್ಯನ ಪ್ರಕೃತಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಾರಕಮಂತ್ರವಾಗಿದ್ದುವು. ಕೈಲಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಗುರುವನ್ನು ಆದರ್ಶವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆತನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಹಳೆಯ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ವಿಫಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ಹೂವಯ್ಯ ಎದೆಗುಂದದೆ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದನು.

ಆ ರಾತ್ರಿ ಬುದ್ಧದೇವನ ಕೃಪಾಬಲವನ್ನು ಬೇಡಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮುಂದಿನ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು: ನಾಳೆ ಕಾನೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ರಾಮಯ್ಯನನ್ನು ಕಂಡು, ತ್ಯಾಗಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೂ ಸುಖಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ನಾಡಿದ್ದು ಮುತ್ತಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಷ್ಟೆ? (ತನ್ನ ಗಂಡುಕೂಸನ್ನು ತೊಟ್ಟಲಿಗೆ ಹಾಕುವ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಖಂಡಿತ ಬಂದು ಭಾಗಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಚಿನ್ನಯ್ಯ ಕಾಗದ ಬರೆದಿದ್ದನು.) ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಕಾನೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಮಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ!

ಎರಡನೆಯ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹೂವಯ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವೇ ಶೂನ್ಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿತು. ಎದೆ ಹಿಂಡಿ ಹೀರಿದಂತಾಯಿತು. ಗರಗಸದಿಂದ ತನ್ನ ಕರುಳನ್ನು ತಾನೆ ಕೊಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವಂತಾಯಿತು. ಮೈ ಬೆವರಿತು. ಕಣ್ಣೀರು ಸರಿಯಿತು. ಮನಸ್ಸು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುವಂತಾಯಿತು. ಆದರೂ ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧದೇವನ ಕೃಪಾಹಸ್ತ ನೆರವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆತನು ಉತ್ತೀರ್ಣನಾದನು.

ಉತ್ತೀರ್ಣನಾಗಿ, ಕೊಟಡಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು, ಗಗನದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಾಗ, ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತಿಸಾಗರವಾಗಿತ್ತು. ಅಸಂಖ್ಯ ನಕ್ಷತ್ರಮಯವಾಗಿದ್ದ ಆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಗುರುವಿನ ಆಶೀರ್ವಾದದಂತೆ ತೋರಿತು. ಆತನಾತ್ಮದಲ್ಲಿ, ಹೊಗೆ ತುಂಬಿದ ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರುಕಟ್ಟಿ ಕಣ್ಣೀರು ಕಾರಿ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದವನು ಹೊರಗೆ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಗಾಳಿಗೆ ಬಂದಹಾಗಾಗಿತ್ತು; ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಗಾಳಿಗಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವನನ್ನು ದಡಕ್ಕೆ ಎಳೆದಹಾಗಾಗಿತ್ತು; ವಿಶ್ರಂಖಲವಾಗಿತ್ತು; ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿತ್ತು; ಗರಿಯಂತೆ ಹಗುರವಾಗಿತ್ತು; ಶಾಂತವಾಗಿ ಆನಂದಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೂವು ಮೂಡುತ್ತದೆಂದು ಅವನು ಭಾವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ! ಅಂತಹ ದುಃಖದಿಂದ ಇಂತಹ ಆನಂದ, ಅಂತಹ ಕಠೋರ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಇಂತಹ ಪರಮ ಶಾಂತಿ ದೊರಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು, ಅನುಭವಿಸುವ ಮೊದಲು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು?

ಮರುದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೂವಯ್ಯನಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಬಂದಹಾಗಿತ್ತು. ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಂತಿಯಾನಂದಗಳ ಉತ್ಕರ್ಷದಿಂದ ಕೆಳಕಾನೂರಿನ ಮನೆತುಂಬಿ ತುಳುಕಾಡುವಂತೆ ತಾನೆ ಹಾಡತೊಡಗಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸೋಮನೂ, ಪುಟ್ಟನೂ, ಅಡಿಗೆಯವನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ನಿಷ್ಪಂದವಾಗಿ ಆಲಿಸಿ, ಆನಂದಪಟ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟರು.

ಅನಂತ ಔದಾರ್ಯದಿಂದಲೂ ಅಪಾರ ತ್ಯಾಗದಿಂದಲೂ ಎದೆ ತುಂಬಿತುಳುಕುತ್ತಾ ಹೂವಯ್ಯ

ತಾನೊಬ್ಬನೆ ಕಾನೂರಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಎತ್ತ ನೋಡಿದರತ್ತ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ವರ್ಗೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಹಸುರು ಹುಲ್ಲಿಗೆ ನೋವಾಗಬಾರದೆಂದು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಹುಟ್ಟದ ಕಡೆಯೇ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತಾ ನಡೆದಿದ್ದನು!

ಆದರೆ ಕಾನೂರು ಮನೆ ಬೇರೆಯ ತೆರನಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದವರ ಹೃದಯಗಳೂ ಹೂವಯ್ಯನ ಪ್ರಕೃತಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಹು ದೂರವಾಗಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಿನ ಸೇರೆಗಾರರು, ಓಬಯ್ಯ, ಆಳುಗಳು-ಇವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಹೂವಯ್ಯನನ್ನು ಕಂಡು ವಿಸ್ಮಯವಾಯಿತು. ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ, ಹೂವಯ್ಯ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡೋ ಏನೋ, ಬಾಗಿಲುಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ರಾಮಯ್ಯ ಅವನನ್ನು ನೋಡಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕಠಿಣವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಓಬಯ್ಯನನ್ನು ಸಲಸಲವೂ ಕಳುಹಿಸಲು ರೇಗಿ, ಕೆಟ್ಟಮಾತುಗಳಿಂದ ಬಯ್ಯದಲ್ಲದೆ, ಮತ್ತೊಂದುಸಾರಿ ಬಂದು ಕರೆದರೆ 'ಚೂರಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳೇನೆ' ಎಂದೂ ಗದರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು ! ಹತಾಶನಾದ ಹೂವಯ್ಯ ಸುಬ್ಬಮ್ಮನನ್ನು ನೋಡಲಿಷ್ಟಪಟ್ಟನು. ಸೇರೆಗಾರರು 'ಅವರೆಲ್ಲೂ ಕೆಲಸದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಿವಾರಿಸಿಬಿಟ್ಟರು.

ಹೂವಯ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಪ್ರಸಾರಮಾಡಿ ಮನೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಸಾರಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು, ನಿಡುಸುಯ್ಯುತ್ತಾ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲನ್ನು ದಾಟಿದನು. ಆತನ ಪರಿಚಯವಿದ್ದ ಕಾನೂರುಮನೆಯ ನಾಯಿಗಳು ಬಾಲವಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ, ಬಂದಾಗ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ್ದಂತೆಯೇ ಹೋಗುವಾಗಲೂ ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳಲು ತೊಡಗಿದುವು.

ಓಬಯ್ಯ 'ಹಚೀ ಹಚೀ' ಎಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ದೂರ ಹೋಗುವಂತೆ ಗದರಿಸಿದನು.

ಹೂವಯ್ಯನಿಗೆ ಆ ಮನೆಯ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಾಯಿಗಳ ಪ್ರೀತಿಯೊಂದೇ ಮರುವನದಂತೆ ತೋರಿದುದರಿಂದ, ಅವುಗಳ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಸವರಿ ಮುದ್ದುಮಾಡುತ್ತಾ "ಅವನ್ನೇಕೆ ಬೆದರಿಸ್ತೀಯೋ? ಮೂಗು ಪ್ರಾಣಿಗಳಾದರೂ ಮನುಷ್ಯರಿಗಿಂತ ಮೇಲಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ನಾಯಿಗಳಿಂದ ಓಬಯ್ಯನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಮುಗುಳುನಕ್ಕನು.

ಓಬಯ್ಯನಿಗೆ ಆ ಮಾತಿನ ಭಾವ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ.

"ಅದಕ್ಕಲ್ಲ. ನೀವು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡ ಮಡಿಬಟ್ಟೆ ಹಾಳಾಗದೆ ಅಂತಾ ಹೆದರಿಸಿದೆ" ಎಂದನು.

"ಪರ್ವಾ ಇಲ್ಲ!"

ಹೂವಯ್ಯ ಕೆಳಕಾನೂರಿನ ಕಡೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾ ಅಡಕೆಯ ತೋಟದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ "ಓಹೋ! ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಪಗೆ ಮರ ಏನಾಯ್ತೋ?" ಎಂದು ಕೈನೀಡಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದನು.

"ರಾಮಯ್ಯಗೌಡರು ಕಡಿಸಿಹಾಕಿದರು."

"ಯಾಕೆ ತುಂಬಾ ಹೂ ಬಿಡುತ್ತಲ್ಲಾ!"

"ಉಪ್ಪರಿಗೆಯೆಲ್ಲಾ ಅದರ ಹೂವಿನ ವಾಸನೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ತಡಿಯೋಕೆ ಆಗ್ತಿರಲಿಲ್ಲಂತೆ!"

ಹೂವಯ್ಯ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೆಲಕ್ಕನೆ ನಕ್ಕು "ಓಹೋ, ಅದಕ್ಕೋ !" ಎಂದನು.

ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುವೆಗಳು (ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು)

೧. ಹುಲಿಯೆ !

ಆ ದಿನವೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ, ಹೊತ್ತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿದ ಮೇಲೆ, ಸಿಂಬಾವಿ ಹೊಲೆಯರ ಗುತ್ತಿ ನಾಗತ್ತೆ ನಾಗಕ್ಕರನ್ನು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸಿ ಹುಲಿಕಲ್ಲು ನೆತ್ತಿಗೆ ಏರುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಯವಿರಬಹುದು, ಕೋಣೂರು ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಚಿಟ್ಟುಬಿಲ್ಲು ಹಿಡಿದು ಮನೆಯಿಂದ ಗುಡ್ಡದ ಕಡೆಗೆ ಅವಸರವಸರವಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಅಣ್ಣ ರಂಗಪ್ಪಗೌಡರ ಮಗ ತಿಮ್ಮ, ಓದುಬರಹ ಕಲಿಯಲೆಂದು ಕೋಣೂರಿನಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ, ತಿರುಪತಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದ ಹಳೆಮನೆ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಹೆಗ್ಗಡೆಯವರ ಹಿರಿಯ ಮಗ ದೊಡ್ಡಣ್ಣ ಹೆಗ್ಗಡೆಯವರ ಮಗ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿ ಕಲ್ಲಯ್ಯಗೌಡರ ಕಿರಿಯ ಮಗ ಕಾಡು, ಇನ್ನೂ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಹತ್ತಿರದ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕೋಣೂರು ಮನೆಯ ಕೆಳಗಂಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಐಗುಳು ಅನಂತಯ್ಯನವರ ಕೂಲಿ ಮಠದ ಮಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಅಕ್ಷರ ತಿದ್ದಲು ಗೋಡೆಗೆ ಒತ್ತಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಹರಡಿದ್ದ ಮಳಲಿನ ಮುಂದೆ! ಚಿಕ್ಕಯ್ಯ ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ತಿಮ್ಮ ತಿದ್ದುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಎದ್ದು ಓಡಿಬಂದನು. ಒಡನೆಯೆ ಧರ್ಮ ಕಾಡು ಇಬ್ಬರೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು. ದೂರದ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾಗಿ ಮುಕುಂದಯ್ಯನೊಡನೆ ಅಷ್ಟು ಸಲುಗೆ ಇರದಿದ್ದ ಇತರ ಬಾಲಕರು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಓಡಿಬರದಿದ್ದರೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಓಡಿಹೋದ ಮಿತ್ರರ ಕಡೆ ನೋಡಹತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ “ಐಗುಳೇ” ಎಂದು ಕರೆದನು. ಒಡನೆಯೆ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಕುಳಿತು ಕಾರ್ಯಮಗ್ನರಾದಂತೆ ತೋರಿಸಿಕೊಂಡರು. “ಹೋಯ್, ಯಾರು? ಮುಕುಂದ ಕರೆದದ್ದಾ?” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಅನಂತಯ್ಯ ಮುನೆಯೊಳಗಿನಿಂದ ಬಂದರು. ಮುಕುಂದಯ್ಯ ನಗುತ್ತಾ “ಏನಿಲ್ಲ. ಐಗುಳೇ, ಅವರೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಜೊತೆ ಬರೋದಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು! ಅದಕ್ಕೆ ಕೂಗಿದೆ” ಎಂದನು. “ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟೆ, ಚಿಟ್ಟುಬಿಲ್ಲು ಹಿಡುಕೊಂಡು?” ಎಂದ ಅನಂತಯ್ಯನವರ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಗುಡ್ಡವೇರಿ ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೂ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಿ, ಭಾರತ ರಾಮಾಯಣ ಜೈಮಿನಿಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿನ ವಿದ್ವತ್ತನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದ ಅನಂತಯ್ಯಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಮಮತೆಯಿತ್ತು. ಹೆಮ್ಮೆಯೂ ಇತ್ತು. ಪ್ರಶಂಸೆಯಿಂದ ಅವನು ಹೋದ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದು, ಸ್ವತೀತರಂಗಮಯವಾದ ಅನೇಕ ಆಲೋಚನಾಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಮನಸ್ಸು ದಾಟಿದ ಅನಂತರವೆ ಅವರು ಶಾಲೆಯ ಹುಡುಗರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದರು.

ಕೋಣೂರಿನಿಂದ ಹಳೆಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿದ್ದ ಕಾಡಿನ ಒಂದು ಸರಲಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಒಟ್ಟಿದ್ದ ಉರುಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಸಲುವಾಗಿಯೆ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಗುಡ್ಡ ಹತ್ತಿದ್ದನು. ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ದಿನವೇ ಅದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ

ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿ ಈಗಲೂ ಆಗಲೂ ಹೆರಿಗೆಯಾಗುವಂತಿದ್ದ ಅತ್ತಿಗೆಯ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಪುರುಸೊತ್ತೆ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ.

ಮುಕುಂದಯ್ಯನ ಶೈಶವಪ್ರಜ್ಞೆ ಬಹಿರ್ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲೂ ಗುರುತಿಸಲೂ ಕಲಿತಂದಿನಿಂದಲೂ ಅವನ ಚಿತ್ತವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ತುಂಬಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಮಹದ್ವಂದ್ಯವೆಂದರೆ ಮಲೆ, ಕಾಡು! ಅರಣ್ಯಾಚ್ಛಾದಿತವಾಗಿ ಮೇಘಾಚುಂಬಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಗಿರಿ ಶಿಖರ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ಕಣಿವೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆದರಿ ಹದುಗಿದಂತೆ ಮರಗಳ ನಡುವೆ ಹದುಗಿರುವ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕಣ್ಣುಬಿಡುವ ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲಿಗೆ ಆಕಾಶ ಕೂಡ ಕಾಡಿನಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರಭೂಮವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆಕಾಶಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಾಡೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೆಲ್ಲ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಂತಿರುತ್ತದೆ. ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿ ತಬ್ಬಿ ಆಳುವ ಕಾಡಿನ ದುರ್ದಮ್ಯ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದಿನಿಂತಿಂತೆ ಅಂಗೈಯಗಲದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಗೆದ್ದು ಕೊಂಡು ತನ್ನ ಗದ್ದೆ ತೋಟ ಮನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ, ಅಷ್ಟೆ ಅದೂ ಕೂಡ ಅವನು ನಿಚ್ಚವೂ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ತಾನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ನಿರಂತರವೂ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಮರೆತನೆಂದರೆ, ಬಹುಬೇಗನೆ ಹಳು ಬೆಳೆದು ಮತ್ತೆ ಅದು ಕಾಡಿನ ವಶವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗಂತೂ ಕಾಡು ಎಂದರೆ ದೇವರಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೊಂದು ಭಯಮಿತ್ತಿತ ಭಕ್ತಿ ಅದರಲ್ಲಿ. ಅವನಿಗೆ ಅದರ ಮುಳ್ಳು, ಕಲ್ಲು, ಕೊರಕಲು, ಏರು, ಇಳಿತ, ಹುಲಿ, ಹಂದಿ, ಹಾವು, ಚೀಳು, ನುಸಿ, ಇಂಬಳ ಇವೆಲ್ಲದರಿಂದ ಒದಗುವ ತೊಂದರೆಯ ಅನುಭವವಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಹಕ್ಕಿ, ಹೂವು, ಹಣ್ಣು, ಚಿಟ್ಟೆ, ಜೇನು, ಬೇಟೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಒದಗುವ ಅನಂದದ ಅರಿವೂ ಇತ್ತು. ಮಲೆಕಾಡಿನ ಭವ್ಯತೆಯ ಅವನ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೆದರಿಕೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಐತ ಮೊದಲಾದವರೊಡನೆ ಚಿಟ್ಟುಬಿಲ್ಲು ಹಿಡಿದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತರುಣನಾದ ಮೇಲೆಯೂ ಕೋವಿ ಹಿಡಿದು ಒಬ್ಬನೆ ದಟ್ಟ ನಡುಗಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೆ ಅಲೆದಾಡಿದನು ಮತ್ತು ಅಲೆದಾಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದನು.

ಕೋಣೂರು ಹಳೆಮನೆಗಳ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ಕಾಡಿನ ಸರಲನ್ನು, ತಾನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಸೇರಿದ ಅವನಿಗೆ ತಾನು ಒಡ್ಡಿದ್ದ ಉರುಳಿನ ಜಾಗ ಘಕ್ಕನೆ ಗೊತ್ತು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹಳುವಿನ ನಿಬಿಡತೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿರಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹುಡುಕಿದನು. ಒಂದು ಕಡೆ ತಿಪ್ಪುಳು ಉದುರಿದ್ದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ದೊಡ್ಡ ಗರಿಗಳೆ ಬಿದ್ದಿವೆ! ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ: ತಾನು ಒಡ್ಡಿದ್ದ ಉರುಳೆ ಸ್ಥಳಾಂತರ ಹೊಂದಿ ಬಿದ್ದಿದೆ! ಉರುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಒಂದು ಚಿಟ್ಟುಗೋಳಿಯ ತಲೆ, ಕಾಲು, ರೆಕ್ಕೆಯ ತುದಿಯ ಭಾಗಗಳು ಮಾತ್ರ ಬಿದ್ದಿವೆ! “ಅಯ್ಯೋ ನಿನ್ನೆಯೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ! ಹಾಳು ನರಿಯೋ, ಮುಂಗುಸಿಯೋ, ಕಬ್ಬೆಕ್ಕೂ ರಾತ್ರಿ ತಿಂದುಹಾಕಿಬಿಟ್ಟಿದೆ! ಕುಲನಾಶನಾಗಾಕೆ, ನನ್ನ ಉರುಳನ್ನೂ ಕಡಿದು ತುಂಡು ಮಾಡಿದೆಯಲ್ಲಾ” ಎಂದು ಶಪಿಸಿದನು, ಸಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ.

ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ನಾಯಿ ಬೊಗಳಿದಂತಾಗಿ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ತಟ್ಟಕ್ಕನೆ ಎಚ್ಚತ್ತವನಂತೆ ನಿಮಿರಿನಂತನು. ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ ನಾಯಿಯ ಬೊಗಳಿಕೆ ಎಂದರೆ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದ ಅನುಭವ, ಬೇಟೆಗಾರರಿಗೆ. ಅವನ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಬಿಸಿಯಾಯಿತು. ಅಭ್ಯಾಸ ಬಲದಿಂದ ಚಿಟ್ಟುಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಲ್ಲುಹರಳು ಹೂಡಿ ನಿಮಿರಿ ನಿಂತು, ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಬೊಗಳುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಿ ಹಳು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತಾ ತಾನಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಇಳಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಯಾವ ನಾಯಿ? ಯಾರ ನಾಯಿ?

ತಾನು ಬರುವಾಗ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಯಾವ ನಾಯಿಯೂ ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದನು. ಏಕೆಂದರೆ ಚೊತೆ ಬಂದ ನಾಯಿಗಳು ತನಗಿಂತಲೂ ಮುಂದಾಗಿ ಹಳು ನುಗ್ಗಿ ಹೋಗಿ ಉರುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದ ಪೂರ್ವಾನುಭವ ಅವನಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟಿತ್ತು.

ನಾಯಿ ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಮುಂದುವರಿದು ತುಸು ಬಯಲಾಗಿದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ನೋಡುತ್ತಾನೆ: ಸಿಂಬಾವಿ ಗುತ್ತಿಯ ನಾಯಿ-ಹುಲಿಯ! ಅದರ ಗುರುತು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಅದರ ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಕರೆದೊಡನೆಯ ತನ್ನ ರೋಷವನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಕ್ಕನೆ ತ್ಯಜಿಸಿ, ತಟಕ್ಕನೆ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಮುಗ್ಧರಿಸಿದಂತೆ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಹಳು ಮುರಿಯುವಂತೆ ನೆಸೆನೆಸೆದು ಬಂದು, 'ಹಚೀ ಹಚೀ ಏ ಹುಲಿಯಾ!' ಎಂದು ಗದರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಮುಕುಂದಯ್ಯನ ಎದೆಯವರೆಗೂ ತನ್ನ ಮುಂಗಾಲ ಹಾಕಿ ಹಿಂಗಾಲ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಕುಂಯಿಗುಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ಮೂತಿಯಿಂದ ಅವನ ಮುಖದ ವರೆಗೂ ಬಾಗಿ ಅವನ ಬಾಯನ್ನೆ ನೆಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದು! ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಆ ದೈತ್ಯಗಾತ್ರದ ಬಲಿಷ್ಠ ಪ್ರಾಣಿಯ ಸ್ನೇಹಾಘಾತಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತತ್ತರಿಸಿಯೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು.

“ಛಾ! ನಿನ್ನ ಹಾಳಾಗ!” ಎಂದು ಎರಡು ಕೈಯಿಂದಲೂ ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದು ದಬ್ಬಿ ತಳ್ಳಿದಾಗ ಅದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬೀಳುವಂತಾಗಿ ನಿಂತು ಅವನ ಮೋರೆಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ರಭಸದಿಂದ ಬಾಲವಳ್ಳಾಡಿಸತೊಡಗಿತು. ಮುಕುಂದಯ್ಯನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಬಟ್ಟೆತುಂಬಾ ನಾಯಿಯ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಕೆಸರು ಮುದ್ದೆ ಒತ್ತಿತ್ತು. ನಾಯಿ ನೆಕ್ಕಿದ್ದ ಬಾಯನ್ನು ಒರಸಿಕೊಂಡು, ಎದೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಕೆಸರನ್ನು ತಿಕ್ಕಿದನು. ಅದು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹಸರಿಸಿತಷ್ಟೆ! ಫಕ್ಕನೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ: ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತದ ಕಲೆ! ಮತ್ತೆ ನೋಡಿದರೆ, ನಾಯಿಯ ಮೂತಿಯಲ್ಲೂ ರಕ್ತ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಕತ್ತಲೆ ಹೆಪ್ಪು ಗಟ್ಟಿ ಕಗ್ಗಲ್ಲಾದ ಇರುಳನ್ನೆ ಕಡೆದು ಮಾಡಿದಂತೆ ಕರಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ನಾಯಿಯ ಬಾಯಿಯ ನಸು ಬಿಳುಪಾದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ನೆತ್ತರಿನ ಕಲೆಗಳು, ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿದಾಗ, ಅದರ ಕಿವಿಯ ಹತ್ತಿರವೂ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಹುಲಿಯ ಬರ್ಕವನ್ನೂ ಮೊಲವನ್ನೂ ಕಬ್ಬೆಕ್ಕನ್ನೂ ಮುಂಗುಸಿಯನ್ನೂ ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಹಿಡಿದು ತಿಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಊಹಿಸಿ, ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಿಂದ ಅದರ ತಲೆ ಸವರಿದನು. ಪಾಪ! ಅವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು, ಕೋಣಾರು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಒಡ್ಡಿದ್ದ ಉರುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ಚಿಟ್ಟುಗೋಳಿಯನ್ನು ದೂರದೂರಿನ ಸಿಂಬಾವಿಯ ನಾಯಿ ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾರೆಮುಂಚೆ ಬಂದು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ ಎಂದು?

ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೂ ಹುಲಿಯನಿಗೂ ಇದ್ದ ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಚಯ ಇಂದು ನಿನ್ನೆಯದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹುಲಿಯ ತನ್ನ ಮರಿಯತನವನ್ನು ದಾಟಿ ಬೇಟೆಗಾರರೊಡನೆ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಅದರ ಶಕ್ತಿ, ಯುಕ್ತಿ, ಧೈರ್ಯ, ವೇಗ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕಥೆ ಕಥೆಗಳೆ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹಬ್ಬಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಸಿಂಬಾವಿ ಗುತ್ತಿ ಸ್ವತಃ ಹಳು ನುಗ್ಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಬೇಟೆಗಳಲ್ಲಿ, ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಹುಲಿಯನ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯ ಅನುಭವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೆ ದೊರಕಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಒಂಟೆಗೆ ಹಂದಿಯನ್ನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಹೋಗದಂತೆ ತಡೆದೂ ತಡೆದೂ ಅಟ್ಟಿಅಟ್ಟಿ ತಾನು ನಿಂತಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸೋವಿ ಎಬ್ಬಿದುದರಿಂದಲೇ ತಾನು ಅದಕ್ಕೊಂದು ಗುಂಡು ಹೊಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಒಂಟೆಗನ ಹಿಂಗಾಲ ತೊಡೆಗೆ ಗುಂಡು

ಬಿದ್ದು ಗಾಯಗೊಂಡರೂ ಅದು ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಮುಂದಿನ ಕಾಡಿಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಹಸಲವರು ಮಿಣಿಬಲೆ ಒಡ್ಡಿದ್ದ ಕಂಡಿಗೇ ಅದನ್ನು ಎಬ್ಬಿತ್ತು. ಆ ದಡಿಗಬಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಒಂಟಿಗನನ್ನು ಭರ್ಜಿಯವರು ಓಡಿಬಂದು ತಿವಿಯುವ ಮುನ್ನವೆ ಹುಲಿಯ ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಕೋರೆಯಿಂದ ತಿವಿಸಿಕೊಂಡು ಹಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೆ, ಸಿಂಬಾವಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ, ಕೋಣೂರಿನಲ್ಲಿಯೆ ಮುಕುಂದಯ್ಯನ ಶುಶ್ರೂಷೆಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿತ್ತು. ಗಾಯವೆಲ್ಲ ಮಾಯವೆ ಮೇಲೆ ಗುತ್ತಿ ಅದನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಬಂದಾಗ ಅದು ಅವನ ಮೇಲೆ ತೋರಿದ ಅಕ್ಕರೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಬೆರಗಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಹುಲಿಯನ ಮೇಲೆ ಭಾರಿ ಮಮತೆ ಹುಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ತನಗೇ ಕೊಟ್ಟು, ಕೋಣೂರಿನಲ್ಲಿಯೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಪೀಡಿಸಿದನು. ಹೊಲೆಯ ತುಂಬ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡನು. ಮೇಲುಜಾತಿಯವರೂ ಒಡೆಯರೂ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರೂ ಆದ ಕೋಣೂರು ರಂಗಪ್ಪಗೌಡರ ತಮ್ಮ ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದರೇನಂತೆ? ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ಯಃಕಶ್ಚಿತ್ ಹೊಲೆಯ ಬೆಲೆ ಕೊಡದಿರುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆಯೆ? ಗೌರವದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮುಕುಂದಯ್ಯನಂತಹ ಸರಳನೂ ಸ್ನೇಹಪರನೂ ಆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ? ಆತನೇನು ಅಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ; ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ? ಹೊಲೆಯನ ಮುಂದೆ ಅಂಗಲಾಚುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ! ಒಂದು ಕರಿಯ ನಾಯಿಗಾಗಿ !

ಗುತ್ತಿ ಕಣ್ಣೆರು ತುಂಬಿ ಗದ್ಗದಸ್ವರದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅದು ನಾಯಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು? ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಹುಲಿಯನನ್ನು ತಲೆ ಸವರಿ ಮುದ್ದಾಡಿ ಗುತ್ತಿ ಸಿಂಬಾವಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು, ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಅವನು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಹೊಸ ಹೆಗ್ಗಂಬಳಿ, ಒಂದು ಹಳೆಯದಾದರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದ ಕಸೆ ಅಂಗಿ, ಒಂದಷ್ಟು ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು, ಒಂದು ರೂಪಯಿ-ಇವುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು.

ಒಂದು ಮೈಲಿ ಹೋಗುವುದರೊಳಗೆ ಗುತ್ತಿಗೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಡಿಯಿಡದಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏನೋ ಸುಸ್ತು ! ಏನೋ ಸಂಕಟ ! ಯಾರನ್ನೋ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯತಮರನ್ನು ಅಗಲಿದಂತೆ ಎದೆ ಬೇಗೆ ! ಹಾದಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಉಸೆಂದು ಕುಳಿತು, ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ ಯಾರೂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತು ಬಿಟ್ಟನು.

ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಯಾರೋ ಹೇಳಿದ್ದರು, ನೆಲ ಸುಟ್ಟು, ಆ ಸುಟ್ಟ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೆ ಬೆಲ್ಲ ಬೆರಸಿದ ಅನ್ನ ಹಾಕಿ ತಿನ್ನುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಎಂತಹ ನಾಯಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಹಳೆಯ ಒಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮರೆತುಬಿಡುತ್ತದೆ, ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು. ಗುತ್ತಿ ಒಪ್ಪಿ, ಹುಲಿಯನನ್ನು ತನಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಹೋದಮೇಲೆ, ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಸರಪಳಿಯನ್ನು ತುಯ್ದು ಜಗ್ಗಿಸಿ ಎಳೆದು, ಗುತ್ತಿ ಹೋದಕಡೆ ಮುಖಮಾಡಿ ರೋದಿಸುವಂತೆ ಊಳಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಹುಲಿಯನನ್ನು ನಾನಾ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ನೆಲ ಸುಟ್ಟು ಬೆಲ್ಲದನ್ನ ಹಾಕುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ: ಗುತ್ತಿ ! ಮತ್ತೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ ! 'ಯಾಕೆ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಮಾತಾಡದೆ, ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ, ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ, ರೂಪಾಯಿಯೂ ಸೇರಿ, ಹುಲಿಯನ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ರಂಗಪ್ಪಗೌಡರಾದಿಯಾಗಿ ಐಗಳೂ ಮನೆಯವರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಮನಕರಗಿ ನಾಯಿಯನ್ನು ಗುತ್ತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವಂತೆ ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ

ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕಣ್ಣು ತೇವವಾಗತೊಡಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಗುತ್ತಿ ಒಡೆಯರ ದೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಮನ ಸೋತು, “ನನಗೆ ನಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ವಾರಿಬಿಟ್ಟೆ ಎಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಇಸ್ವಿ ಆಗಬಾರದು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ; ಈ ಸಾಮಾನನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ !” ಎಂದು ತಟಕ್ಕನೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಹುಲಿಯನ ಊಳನ್ನೂ ಗೋಳನ್ನೂ ಇನಿತೂ ಗಮನಿಸದವನಂತೆ ನೆಡೆದೇಬಿಟ್ಟನು.

ಗುತ್ತಿ ಹೋದಮೇಲೆ ಮುಕುಂದಯ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ನಾಯಿ ಇನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ತನ್ನದಾಯಿತು ಎಂದು. ಆದರೆ ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ನಾಯಿ ವಸೌನವಾಗಿ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತವಾಗಿ ದುಃಖಿಸುವಂತೆ. ಗುತ್ತಿ ಹೋದ ಕಡೆಯ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ಹೊಲೆಯನ ವರ್ತನೆ ತನ್ನ ವರ್ತನೆಗಿಂತಲೂ ಉದಾತ್ತವಾಗಿ ತೋರತೊಡಗಿ, ಮನಸ್ಸು ಚುಚ್ಚಿದಂತಾಯಿತು. ಒಲಿದ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವಷ್ಟು ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ಸರಪಳಿ ಬಿಚ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲು ಮನಸ್ಸಾಯಿತು. ಗುತ್ತಿಯ ಹಿಂದೆ ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ ಎಂದುಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಅವನ ಮೋಹ ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ವಿವೇಕವಶವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನೆಲ ಸುಟ್ಟು ಬೆಲ್ಲ ಹಾಕಿದರೆ ಎಲ್ಲ ಮರೆತುಹೋಗಿ ಸೇರಿದ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ; ಅದನ್ನೂ ಮಾಡಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಆಮೇಲೆ ತಾನಾಗಿ ನಿಂತರೆ ನಿಲ್ಲಲಿ, ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಒಂದು ಕಡೆ ಬಿಳಿಹುಲ್ಲು ಹಾಕಿ, ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸಿ, ಆ ಬಿಸಿಜಾಗದಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲದ ಜೋನಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು, ನಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಬದಿಂದ ಬಿಚ್ಚಿ ಅದರ ಬಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದನು. ಆದರೆ ನಾಯಿ ಅದನ್ನು ಮೂಸಿನೋಡಿತೇ ಹೊರತು ನೆಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ ! ಅಂತಹ ಸೊಗಸಾದ ಬೆಲ್ಲ ! ಏನು ಸುವಾಸನೆ ಬರುತ್ತಿದೆ, ತನ್ನ ಮೂಗಿಗೆ? ತನಗೇ ತಿಂದು ಬಿಡೋಣ ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ ! ಆದರೆ ನಾಯಿ ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ! ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಆಶಾಭಂಗವಾಯಿತು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ, ಹಸಿವೆಯಾಗಿ ತಿಂದರೂ ತಿನ್ನಬಹುದು ಎಂದು, ಕೊಂಚ ಅನ್ನವನ್ನೂ ತಂದು ಆ ಬೆಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕಲಿಸಿದನು. ಆಗಲೂ ನಾಯಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತಿತ್ತು. ನೋಣಗಳು ಮಾತ್ರ ಬೆಲ್ಲದನ್ನಕ್ಕೆ ಗೊಂಯ್ಯೆಂದು ಮುತ್ತಿದ್ದುವು !

ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ನೋಡಿದಾಗ ಬೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಹುಲಿಯನೇ ತಿಂದಿತೋ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ತಮ್ಮ ನಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅದನ್ನು ಕಬಳಿಸಿತೋ ಎಂದು ಸಂದೇಹವಾಯಿತು. ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ, “ಇನ್ಯಾವ ನಾಯಿಗೆ ಹುಲಿಯನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಲು ಎದೆ ಬಂದೀತು? ಹುಲಿಯನೇ ತಿಂದಿರಬೇಕು” ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ಹರ್ಷವಾಗಿ ಹುಲಿಯನ ತಲೆ ನೇವರಿಸಿ ಮುದ್ದು ಮಾಡಿದನು. ಅದೂ ಅವನ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಗೆ ಎಂಬಂತೆ ಬಾಲವಲ್ಲಾಡಿಸಿತು. “ಗೆದ್ದೆ !” ಎಂದುಕೊಂಡನು ಮುಕುಂದಯ್ಯ. ತನ್ನ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ, ಹುಲಿಯನ ಕೊರಳು ಬಿಚ್ಚಿದನು. ನಾಯಿ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಅವನ ಮೈಮೇಲೆ ನೆಗೆದಾಡಿತು. ಅಲ್ಲಿಯೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಓಡಾಡಿತು. ಒಂದು ಸಾರಿ ಮನೆಯ ಒಳಜಗಲಿಗೂ ಹೋಗಿಬಂತು. ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಮಿಷಿಯೋ ಮಿಷಿ ! ಅಂತೂ ನೆಲ ಸುಟ್ಟು ಬೆಲ್ಲದನ್ನ ಹಾಕಿ ಮಾಡಿದ ‘ಮುಷ್ಟ’ ಸುಳ್ಳಾಗಲಿಲ್ಲ!.....ಅರೆ! ಇದೇನು ನಾಯಿ ಓಡುತ್ತಿದೆ !

“ಹುಲಿಯಾ! ಏ ಹುಲಿಯಾ! ಬಾ ಬಾ ಹುಲಿಯಾ! ಹುಲಿಯಾ! ಹುಲಿಯಾ! .....ಛೂ ಹೊಲೆಯ!” ಎಂದುಬಿಟ್ಟನು ತಡೆಯಲಾರದೆ. ಮುಕುಂದಯ್ಯ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೆ, ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು

ಮುಚ್ಚುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನ ಕರೆಯನ್ನು ಇನಿತೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನಾಯಿ ಗುತ್ತಿ ಹೋದ ಕಡೆ ಧಾವಿಸಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದಿತು:.....

ಗುತ್ತಿ ಖಿನ್ನಮನನಾಗಿ, ಲಕ್ಕುಂದದ ಹತ್ತಿರ ಹಳ್ಳ ದಾಟುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸದ್ದಾಗಿ, ತಿರುಗಿ ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿಯೆ ಹುಲಿಯ ಅವನ ಮೈಮೇಲೆ ನೆಗೆದಾಡುತ್ತಿತ್ತಂತೆ !! ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ನೆನಪುಗಳಿಂದ ಭಾವಕೋಶ ತುಂಬಿದ್ದ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಕಾಡಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟು, ಹಳೆಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲುದಾರಿಯನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಕಾಜಾಣ, ಮರಕುಟಿಗ, ಮಂಗಟ್ಟಿ ಮೊದಲಾದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಾಸ ಮಾಡುವ. ತಾವು ತಿನ್ನದ ಹಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ ವಿನೋದಕ್ಕೆಂಬಂತೆ ಚಿಟ್ಟುಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಲ್ಲು ಹೊಡೆಯುತ್ತಾ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು, ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಎತ್ತೆತ್ತಲೋ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಿ ಮತ್ತೆ ತನಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಓಡಿಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಹೊಗೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಿರುವಂತೆ ಹುಲಿಯ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಗುತ್ತಿಯೂ ಇರಬೇಕೆಂದು ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಮೊದಲೇ ಊಹಿಸಿದ್ದನು. ಹಾಗೆಯೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ: ನಾಯಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪದೂರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಗುತ್ತಿಯ ಸವಾರಿ ತನಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಾಣಿಸಿತು ! ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ಮೊದಲು ಹುಲಿಯನನ್ನು ಕಂಡಷ್ಟೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು; ಅಂತಹ ಅಭೇದ ಸಂಬಂಧವಿತ್ತು, ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ನಾಯಿಗೂ ಹೊಲೆಯನಿಗೂ !

* * * *

೨. ದೀವದಾನೆ

1893ನೆಯ ಇಸವಿ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರು 11ನೆಯ ತೇದಿ ಸೋಮವಾರ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಪಾದ್ರಿ ಅಥವಾ ಉಪದೇಶಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಕಾಡುದಾಟಿ, ಆಗತಾನೆ ಕಳೆಕಿತ್ತು ತೆವರು ಕುಯ್ಲಾಗಿದ್ದ ಗದ್ದೆ ಕೋಗಿನ ಅಂಚುಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹಾರಿ, ತೋಟದ ಬೇಲಿಯ ತಡಬೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಏರಿ ಇಳಿದು, ಅಡಕೆ ಮರದ ಸಾರದ ಮೇಲೆ ಅಡೆಹಳ್ಳವನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಿ, ಮನೆಯೆಡೆಯ ಕಣದ ಬೇಲಿಯೊಡ್ಡಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ಉಣುಗೋಲನ್ನೂ ಸರಿಸಿ, ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಮನೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂದು ತಾನು ಎಂತಹ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗಲಿರುವ ಜಗದ್ಭವ್ಯ ಮಹದ್‌ಘಟನೆಯೊಂದರೊಡನೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತಿರಲಿಲ್ಲ: ಆ ದಿನವೆ ಕ್ರೈಸ್ತಮತ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮತ್ತು ಮಿಶನರಿ ಮತಾಂಧತೆಯ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಅವರಿಕಾ ದೇಶದ ಚಿಕಾಗೊ ನಗರದಲ್ಲಿ ನೆರದಿದ್ದ ಸರ್ವಧರ್ಮಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಮತ್ತು ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನದ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನೂ ವಿಶ್ವವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಸಿಂಹಕಂಠದಿಂದ ಘೋಷಿಸಿದ್ದರು! ಅದನ್ನು ಆಲಿಸಿದ್ದ ಅನ್ಯಧರ್ಮಿಯ ವಿದ್ವಜ್ಞನಸಮೂಹವು ಆನಂದೋನ್ಮತ್ತವಾಗಿ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡಿತ್ತು! ಹಿಂದೂಧರ್ಮ ಮತ್ತು ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನದ ದಿಗ್ವಿಜಯದ್ವಜ ಗಗನಚುಂಬಿಯಾಗಿ ಏರಿ ಹಾರಿ ಲೋಕಲೋಚನಗಳನ್ನೆ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿತ್ತು! ವಿಂಧ್ಯ ಹಿಮಾಚಲ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿ ಅನುರಣಿತವಾಗಿತ್ತು !

ಆಗಿತ್ತೆ ? ಎಲ್ಲಿ ಆಗಿತ್ತು ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಉಪದೇಶಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪಗೌಡರನ್ನು ಕಿಲಿಸ್ತರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿಸಲು ಎಂದಿಗಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೇ ? ನಿಜ ಅವರಿನ್ನೂ ಸೇರಿರಲಿಲ್ಲ: ಆದರೆ, ದೀವದಾನೆ ಕಾಡಾನೆಯನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಬೆಡ್ಡಾಕ್ಕೆ ಕೆಡಹಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಂತೆ, ಪಾದ್ರಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಕಾಲಡಿಯ ಕುರುಡು ಆಚಾರ ಮತ್ತು ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಡಿಲಗೊಳಿಸಿ, ಅಗೆದು ತೆಗೆದು, ಕ್ರೈಸ್ತಮತದ ಬೆಡ್ಡಾ ಕಂದಕವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅತ್ತ ಉತ್ತರಾರ್ಧಗೋಲದ ಬಹುದೂರ ಸಾಗರದಾಚೆಯ ಒಂದು ಆಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಗತಿಯ ಶ್ರೀಮಂತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೊಬ್ಬನು ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ ಸನಾತನ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯಿಂದ ಪ್ರಸಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ, ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸದ್ದುಗದ್ದಲವಿಲ್ಲದೆ ಮೂದಲಿಸುವಂತೆ, ಯಾಕಶ್ಚಿತ್ ಪಾದ್ರಿಯೊಬ್ಬನು-ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನೇಟಿವ್ ಪಾದ್ರಿ-ಘೋರಾರಣ್ಯವಂಯವಾದ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಶ್ರೇಣಿಯ ಮಲೆನಾಡಿನ ಕೊಂಪೆಯ ಅಜ್ಜ ಬೇಸಾಯಗಾರನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಅನಾಚಾರ, ಅವಿವೇಕ, ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವ, ಜಾತಿ ಮತ ಪಕ್ಷಪಾತ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ತಿರಸ್ಕಾರ, ಶೂದ್ರರ ದೈನ್ಯ, ಅಧೋಗತಿ, ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣು ಮರ ದೆವ್ವಗಳ ಪೂಜೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ-ಯೇಸುಕ್ರಿಸ್ತನ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತಮತದ ಪರೋಪಕಾರ, ಪರಾನುಕಂಪನ ನೀತಿ, ತ್ಯಾಗ, ಭಕ್ತಿ, ಉದ್ಧಾರಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು - ಕುರಿತು ಮನಮಟ್ಟುವಂತೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು, ಗೌಡನ ಮನೆಯ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಕುಳಿತು, ಅವನ ಗದ್ದೆ, ತೋಟ, ಅಂಗಳದ

ತೊಳಸಿಕಟ್ಟಿಯ ದೇವರು ಮತ್ತು ಎದುರಿಗೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಭೂತದ ಬನ-ಇವುಗಳ ಇದಿರಿಸಲ್ಲಿಯೆ!

ಅಮೆರಿಕಾದ ಚಿಕಾಗೊ ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದು? ವಿವೇಕಾನಂದರ ಉತ್ತಾಲ ಧ್ವನಿ ಮಲೆನಾಡಿನ ಕೊಂಪೆಗೆ ಮುಟ್ಟದಿದ್ದಿರಬಹುದು? ಆದರೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದುವಲ್ಲ-ಶೃಂಗೇರಿ, ಧರ್ಮಸ್ಥಳ, ಉಡುಪಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಪವಿತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಗುರುಪೀಠಗಳು? ಅವೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು? ಅದ್ವೈತ ತತ್ವದಿಂದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಭರತವರ್ಷದಿಂದ ಅಟ್ಟಿ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಆಚಾರ್ಯ ಶಂಕರನ ಮೂಲ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿದ್ದ ಸನ್ಯಾಸಿವರೇಣ್ಯರು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು?

ಅಜ್ಜರೂ ಮೌಢ್ಯಾಂಧರೂ ಆಗಿದ್ದ ಶೂದ್ರವರ್ಗದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಂದ ಪಾದಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು; ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿವೇ ಸಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ದಾನ, ದಕ್ಷಿಣೆ, ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ! ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರಿಗೆ, ಭೂಸುರರಿಗೆ, ಸಮಾರಾಧನೆ ಮಾಡಿಸಿ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕಾಗಿ, ತಮ್ಮ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ನೆರಪಿ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಶೂದ್ರರು ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಓದುವುದಿರಲಿ, ಕೇಳಿದರೂ ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಸೀಸ ಕರಗಿಸಿ ಹೊಯ್ಯುವ ನರಕ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಮನುಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟವರು ಶೂದ್ರರಿಗೆ ವೇದಾಂತಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಪಕ್ಕಾಗುತ್ತಾರೆ?

ಕಾವಲಿಲ್ಲದ ಕೋಟೆಗೆ ನುಗ್ಗಲು ಶತ್ರುವಿಗೆ ಸೈನ್ಯಬೇಕೆ? ರಕ್ಷಕರಿಲ್ಲದ ದುರ್ಗವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ನಿಪುಣ ಸೈನಿಕನೊಬ್ಬನಾದರೂ ಸಾಕು! ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರವಾದ ಯಾವ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಜ್ಞಾನವೂ, ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಅಂಥ ಆಚಾರ ಸಮೂಹಗಳನ್ನೆ ತತ್ವಗಳೆಂದು ನಂಬಿ, ಆಲೋಚನಾಶಕ್ತಿ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದವರನ್ನು, ಜಡಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ: ಆದರೆ ಜಡಬುದ್ಧಿಗಳಾಗದೆ ತುಸುಮಟ್ಟಿಗೆ ಜಾಗ್ರತಮತಿಗಳಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮ ಮತಧರ್ಮದ ಸನಾತನ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳನ್ನರಿಯದವರ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪಾಡಿಸುವುದು ಅಷ್ಟೇನು ಕಷ್ಟವಲ್ಲ. ಪಾದ್ರಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಮಲೆನಾಡಿನ ಗೌಡರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥವರನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದನು. ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನೆ ಪಾದ್ರಿಯ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲನೆಯ ಬೇಟೆಯಾಗಿದ್ದನು.

ಈ ಕಥೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ, ಅಂದರೆ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಭರತಖಂಡಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಕೊಲಂಬೊ ಇಂದ ಆಲ್ಮೋರದವರೆಗೂ ಭಾಷಣಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆ ಉದ್ವೋಧನಗೊಳಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕೂ ನಾಲ್ಕಾರು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದು-ಒಂದು ದಿನ ಬೈಗಿನ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿ ದೇವಯ್ಯ ಗದ್ದೆ ಕೆಲಸದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮುಗಿಸಿ, ಆಳುಗಳಿಗೆ ಬತ್ತ, ಉಂಡಿಗೆ, ಎಲಡಿಕೆ, ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು, ಉಪ್ಪು, ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಪಡಿಕೊಡಲು ಅವರೊಡನೆ ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಯಾರೊ ಇಬ್ಬರು, ಹಕ್ಕಲ ಕಡೆಯಿಂದ ಇಳಿಯುವ ಕಾಲುದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ನಿಂತು, ನೋಡತೊಡಗಿದನು.

ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವನು ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನೆಂದು ಗುರುತುಹಿಡಿದನು. ಹತ್ತಿರದ ನಂಟನಾಗಿ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಸುಪರಿಚಿತನಾಗಿದ್ದ ಅವನು ಘಕ್ಕನೆ ಗುರುತುಸಿಗದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಬೆಳ್ಳಗೆ ಮಡಿಯಾಗಿದ್ದ

ಪಂಚಿ ಕಚ್ಚಿ ಹಾಕಿದ್ದನು. ಆಗತಾನೆ ಪೇಟೆಗಳಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಬನೀನುತೊಟ್ಟು, 'ಅಂಗಿಕೋಟು' ಹಾಕಿದ್ದನು. ಕಾಲಿಗೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಕಡೆಯ ಮೆಟ್ಟು ಹಾಕಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದೆಂದರೆ, ಲಾಳಾಕಾರವಾಗಿ ಮುಂದಲೆ ಚೌರ ಮಾಡಿಸಿ ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದ ಜುಟ್ಟಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ 'ಕಿರಾಪು' ! ಹಣೆಯಂತೂ ಸಾಬರ ಹಣೆಯ ಹಾಗೆ ಬೋಳಾಗಿ, ಹಿಂದೆ, ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ, ಊಟ ಪೂರೈಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಚಿಹ್ನೆಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಂಪುನಾಮವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ! ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ ಒಂಟಿಗಳೂ ಗೈರುಹಾಜರಾಗಿದ್ದುವು !

ಚಿನ್ನಪ್ಪ ತನ್ನೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು: "ಇವರು ಚೀವರತ್ನಯ್ಯ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಪಾದ್ರಿಗಳು ! 'ಉಪದೇಶಿ' ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ !"

ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪನನ್ನು ದೀವದಾನೆಯನ್ನಾಗಿ ಪಳಗಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅವನ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಪಾದ್ರಿ ಇತರ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗೌಡರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಪರಿಚಯ ಸ್ನೇಹಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸತೊಡಗಿದ್ದನು. ಆ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿಯೆ ಪಾದ್ರಿಯಿಂದ ಅನಕ್ಷರರಾದ ಗೌಡರುಗಳಿಗೆ ಒದಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಹಾಯವೆಂದರೆ, ಹಳೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳಳಿದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯ ಸುಭದ್ರವಾಗಿ ಕಾಲೂರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಕಾನೂನುಗಳು ಹೊಸ ಹೆಸರಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹೊಸ ಹೊಸ ರೂಲೀಸುಗಳು ಜಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಆ ಪಾದ್ರಿ ಸರಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ನೆರವು. ಹಳ್ಳಿಯವರು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಆಸ್ತತ್ರೆ, ಡಾಕ್ಟರು, ಅಮಲ್ದಾರರು, ಪೋಲೀಸಿನವರು, ಪೋಸ್ಟಾಫೀಸು, ಕಾಫಿ, ಹೊಟಲ್, ಇಸ್ಕೂಲು ಮುಂತಾದ ತಾವು ಹಿಂದೆಂದೂ ಕೇಳದಿದ್ದ ಭಾಷೆಯ ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ದಿಗಿಲುಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಪಾದ್ರಿಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಉಪಕಾರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಪಾದ್ರಿಯ ನಿಂದನಾತ್ಮಕವೂ ಖಂಡನಾತ್ಮಕವೂ ಆಗಿದ್ದ ಉಪದೇಶವನ್ನೆಲ್ಲ ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ಲಘುವಾಗಿಣಿಸಿ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾದ್ರಿಯೂ ವಯಸ್ಸಾದ ದೊಡ್ಡವರ ಆ ರೀತಿಯ ಅಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು, ತರುಣರು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಕ್ರಮೇಣ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿ.

ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಊಟದ ಸಮಯ ಬಂದಾಗಲಂತೂ ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿಯ ವಾತಾವರಣವೆ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಮುಂಡಿಗೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ, ಬಾಗಿಲುಸಂದಿಯಲ್ಲಿ, ಅಡಿಗೆಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಗುಸುಗುಸು, ಏನೂ ಅನಿಶ್ಚಯ, ಗಡಿಬಿಡಿ: ರಾಜಕೀಯ ಮಹಾಕ್ರಾಂತಿಯ ದಿನದಂದು ಆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಉದ್ವಿಗ್ನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಂತೆ!

ಪಾದ್ರಿಯ ಜೊತೆ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನರು ಕಲ್ಲಯ್ಯಗೌಡರ ಸಂಗಡ ಅದೂ ಇದು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಚಿನ್ನಪ್ಪನನ್ನು ಎಕ್ಕಟಿ ಕರೆದು ದೇವಯ್ಯ "ಈಗ ಏನು ಮಾಡೋದೋ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

"ಯಾಕೆ? ಏನು ಸಮಾಚಾರ?" ಪಾದ್ರಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಹಾಕುವುದು ಎಂಬ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೆ ದೇವಯ್ಯನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೂ ಕೇಳಿದ್ದನು ಚಿನ್ನಪ್ಪ.

"ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಿ ಹಾಕಾದು ಅಂತ ಕೇಳ್ತಾರೆ ಒಳಗೆ."

"ಯಾಕೆ? ನಮ್ಮ ಜೋತೇಲೆ ಕೂರಿ!"

“ಧೂ ಧೂ ಧೂ ಧೂ! ಹೊಲೇರಿಗಿಂತಲೂ ಅತ್ತತ್ತ, ಆ ಕಿಲಸ್ತರನ್ನು ಒಳಗೆ ಕೂರಿಸೋದೆ ಸೈ? ಏನೋ ಬಟ್ಟೆಬರಿ ಹಾಕೊಂಡು ಬಂದನಲ್ಲಾ ಅಂತ ಜಗಲಿ ಹತ್ತಿಸಿದ್ದು!”

“ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸ್ತಾರಂತೆ?”

“ಹಿತ್ತಲು ಕಡೇಲಿ ಕೂರಿಸಾನ ಅಂತಾ ಹೇಳ್ತಾರೆ ಒಳಗೆ.”

“ಹಳೇಪೈಕದವರನ್ನು ಕೂರಿಸೋ ಜಾಗದಲ್ಲಿ?”

“ಹೂ!”

“ಏನೋ, ದೇವಯ್ಯ, ನಿನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಾನೂ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಇಲ್ಲ? ಅಮಲ್ದಾರರು ಇನಿಸ್ವೆಕ್ಟರು ಡಾಕ್ಟರು ಎಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಂಕ್ತೀಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು ಊಟ ಮಾಡ್ತಾರೆ; ನಿಮ್ಮ ಮನೇಲಿ ಆ ಗೊಚ್ಚಿವಾಸನೆ ಹಿತ್ತಲು ಕಡೇಲಿ ಬಳ್ಳಿ ಹಾಕಾನ ಅಂತೀಯಲ್ಲಾ!”

“ಕೆಳಜಗಲೀಲಾದ್ರೂ ಹಾಕೋಕೆ ಒಪ್ಪಾರಾ? ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬರ್ತೀನಿ” ಎಂದು ದೇವಯ್ಯ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದು “ಏನೇನೋ ಮಾಡಿ ಒಪ್ಪಿಸ್ತೆ, ಮಾರಾಯ. ಅದಕ್ಕೂ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಾನೆ ಆಯ್ತು. ನಮ್ಮ ಅವ್ವ ‘ಮೇಲುಪರಿಗೇಲಿ ತಿರಪತಿ ಕಾಣ್ಕೆ ಅದೆ. ಜಗಲೀಲಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಳದ್ದು ಪ್ರಸಾದ ಕಟ್ಟಿದೆ. ಮನೇಗೆ ಮುಟ್ಟುಚಿಟ್ಟಾದ್ರೆ ಅಣ್ಣಪ್ಪ ದೇವರು ನಮ್ಮ ಮನೆತನಾನೆ ಅಳಿಸಿಬಿಡ್ತಾನೆ’ ಅಂತಾ ಏನೇನೋ ಹೇಳ್ತು” ಎಂದವನು ಕಿಸಕ್ಕನೆ ನಕ್ಕು, ನಿಧಾನವಾಗಿ ವ್ಯಂಗ್ಯಧ್ವನಿಯಿಂದ “ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ; ನಿನಗೂ ಆಯ್ತು, ಸಮಾ!” ಎಂದನು.

“ಏನು ಮಾರಾಯಾ?”

“ಆಮೇಲೆ ಹೇಳ್ತೀನಿ, ಬಾ, ಬಳ್ಳಿಹಾಕಿ ಕಾಯ್ದಿರಾರೆ.”

ಸಮಸ್ಯೆ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಮುಗಿಯಲಿಲ್ಲ.

ದೇವಯ್ಯನ ತಾಯಿಗೂ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಗೂ ಕೆಲವು ವಿವರಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಚಿಚ್ಚಾಸೆ ನಡೆಯಿತು. ಊಟಹಾಕುವ ಜಾಗ ನಿರ್ಣಯವಾದ ಮೇಲೆ ಅಡಿಗೆಯ ಆಳೊಬ್ಬನ ಕೈಲಿ ಒಂದು ಮಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಕೆಳಜಗಲಿಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದರು. ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕವುಚಿಹಾಕಿದ ಒಂದು ಸಿದ್ಧೆಯ ಮೇಲೆ ಚಿಮಣಿದೀಪ ಇಡಿಸಿದರು. ಬಾಳೆ ಎಲೆ ಆರಿಸುವಾಗ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ವಿಚರಗೋಷ್ಠಿಯೆ ನಡೆಯಿತು. ಕೀತು ಹಾಕುವುದೋ? ಕುಡಿ ಹಾಕುವುದೋ? ಕಂಡು ಹಾಕುವುದೋ? ಕೀತು ಸಣ್ಣದಾಗುತ್ತದೆ: ಕುಡಿಯನ್ನೆ ಹಾಕಿದರಾಯಿತು ಎಂದಳು ದೇವಯ್ಯನ ತಾಯಿ. ಆದರೆ ದೇವಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ “ಬ್ಯಾಡ, ಅತ್ತೆಮ್ಮ, ಒಂದು ಕಂಡು ಹಾಕಿದರೆ ಆಯಿತು” ಎಂದಳು. ಪಾದ್ರಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಕುಡಿಬಾಳೆಲೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಮೀರಿದ್ದು ಎಂಬುದು ಅವಳ ಒಳ ಇಂಗಿತವಾಗಿತ್ತು. ಪಾಪ! ಇನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಒಳಗಾಗಿ, ತನ್ನಿಂದ ತನ್ನ ಗಂಡನನ್ನೇ ಅಪಹರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ, ಪಾದ್ರಿ ತನಗೆ ಎಂತಹ ಸಂಕಟ ತಂದೊಡ್ಡುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಭವಿಷ್ಯತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ಆಗ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೆ, ಆ ವಿಪತ್ತನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೇನೋ, ಕುಡಿಬಳ್ಳಿಯ ಗೌರವವನ್ನೆ ತೋರಿ?

ಬಡಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಂತೂ ಒಂದು ವಿಷಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೆ ಒದಗಿತ್ತು. ಮನೆಯ ಹೆಂಗಸರು, ಪಾದ್ರಿಯಿರಲಿ ಚಕ್ರವರಿಯೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಕೀಳು ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಕೈಯಾರೆ ಅನ್ನ ಇಕ್ಕುವ ಸಂಭವವೆ ಇರಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ! ಆದರೆ ಆಳುಗಳೂ ಕಿಲಸ್ತರವನಿಗೆ ಕೈಯಾರೆ ಬಡಿಸಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ‘ದನಾ ತಿನ್ನುವ ಕೀಳುಜಾತಿಗೆ ಕೈಯಿಂದಲೆ ಅನ್ನ ಇಕ್ಕಿ ಅವರ ಎಂಜಲಿನಿಂದ ಮೈಲಿಗೆಯಾಯಿತೆಂದರೆ

ಜಾತಿಯವರಾರೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಕಡೆಗೆ, ಹೊಲೆಯರು ಹಟ್ಟರಿಗೆ ಎಲೆಗೆ ಬಡಿಸುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಬಡಿಸಿ ಆ ಎಲೆಯನ್ನೆ ಒಂದು ಮೊರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಡುವಂತೆ, ಪಾದ್ರಿಗೂ ಮಾಡಿದರು. ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಕಂಚು ತಾಮ್ರದ ಲೋಟಗಳನ್ನೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಆರಿಸಿಟ್ಟರು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು, ಸೆಗಣೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿಟ್ಟು, ಮಡಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು. ಊಟಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಪಾದ್ರಿಯೆ ಎಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಗೋಮಯ ಹಾಕುವಂತೆಯೂ ಮಾಡಿದ್ದರು.

* * * *

೨. ಗುತ್ತಿ-ತಿಮ್ಮಿ

ನಡುರಾತ್ರಿಯ ವರೆಗೂ ಕೆರೆ, ಬಾವಿ, ಹಳ್ಳದಗುಂಡಿ, ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ತಿಮ್ಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದೆ, ನಾನಾ ಊಹೆಗಳನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಹಿಂದಿರುಗಿದ್ದರು, ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿಯ ಹೊಲಗೇರಿಯವರು. ತಿಮ್ಮಿ ಒಯ್ದದ್ದು ಎಂದು ಅವಳ ಅವ್ವ ಸೇಸಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದ ಮಡಕೆಯೊಂದೇ ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಕರಿಯ ಸಾಕ್ಷಿ. ಆದರೆ ಸೇಸಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದಿದ್ದ ಜಕ್ಕಿಣಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿತ್ತು. ಆ ದೈವವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಅಚಲಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದ ತಿಮ್ಮಿಯ ತಂದೆ ದೊಡ್ಡ ಬೀರನಿಗಂತೂ ಧೈರ್ಯವೇ ಧೈರ್ಯ! ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಜಕ್ಕಿಣಿ ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟಿದೆ; ನಾಳೆ ಬಂದೇಬರುತ್ತಾಳೆ. ಜಕ್ಕಿಣಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹರಕೆ ಹೊತ್ತರಾಯಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕಲ್ಪವೂ ಅವನ ತಲೆಗೆ ಹೊಕ್ಕಿತ್ತು: ತಲೆ ಮೇಲೆ ತಲೆಬಿದ್ದು ಹೋದರೂ ಹೋಗಲಿ, ಕಿಲಸ್ತರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರುವ ಆ ಬಚ್ಚನಿಗೆ ಖಂಡಿತ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು.

ಆದರೆ ಆ ಧೈರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಮಹಾಸಂಕಟ ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ: ತನ್ನ ಮಗಳ ಮೈಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ್ದ 'ನಗ' ಮಗಳ ಜೊತೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು. ಅದೂ ಅವರಿವರನ್ನೂ ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿ ಒಡೆಯರನ್ನೂ ಕಾಡಿ ಬೇಡಿ ಕಡ ತಂದದ್ದು! ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು, ಅವಳನ್ನು ರಂಡೆ ಮುಂಡೆ ಎಂದು ಬೈಯತೊಡಗಿದ್ದನು. ಸೇಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಟುಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದ ಆ 'ನಗ'ವನ್ನು ತಂದು 'ಜಕ್ಕಿಣಿ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲೆ ಹಾಕಿ ಹೋಗ್ಯದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಅವನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಪಾರವೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬೈಸಿಕಲ್ಲಿನ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದಾಗಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟುಗಾಯಗಳ ನೋವೂ ಅವನಿಗೆ ಮರೆತುಹೋದಂತಿತ್ತು. "ಇನ್ನು ಆ ಹಾಳುಮುಂಡೆ ಬಂದರೇನು ಬಿಟ್ಟರೇನು?" ಎಂದು ಮಗಳಿಗೆ ಶಾಪ ಹಾಕಿಯೂ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು: "ಅವಳ ರುಣಾ ಕಡೀಲಿ!"

ಇತ್ತ ಕೇರಿಯ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ ಅವಳ ಅನ್ವೇಷಣೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ತಿಮ್ಮಿ ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ಬೀಸುತ್ತಾ ಉರಿಯುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ಉರಿ ಆರಿ ಕೆಂಡವಾಗುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ಬೀಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಹೊತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತಾ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಗಬೇಗನೆ ಚಲಿಸಿ ಮುಂಬರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ದೊಂದಿಯ ಹಿಂದೆ ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬಿರಬಿರನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಾನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಯಾವ ದಾರಿ? ಯಾವ ಊರು? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ? ಎಂಬುದಾವುದೂ ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲೂ ಇಲ್ಲ, ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಗೋಚಿಗೆ ಹೋಗಲೂ ಇಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿಗೂ ಏನೊಂದೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ದೊಂದಿಯ ತುದಿಯ ಬೆಂಕಿ ವಿನಾ. ಅಂದರೆ ಹಳು ದಟ್ಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಮೈಗೆ ಕೀಸುವ ಪೊದೆಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದೊಂದಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಭಗ್ಗನೆ ಉರಿದಾಗ ತಾವು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಡು ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದ ಮರಗಳಿಂದ ಕಿಕ್ಕಿರಿದದ್ದೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನೀರು ಇರುವ ತಾಣದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ದೊಂದಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಸರಲಿನ ಜೊಗಿನಲ್ಲಿ ದಾಟುವಾಗ ಕೆಸರು ಸಿಡಿದು ದೊಂದಿಯ ಬೆಂಕಿ ಚುಂಯ್‌ಗುಡುತ್ತಿತ್ತು; ಕಪ್ಪೆಗಳು ಹೆದರಿ ಹಾರಿ ದೊಂದಿಯ ಬೆಳಕು ನೀರಿನ ಅಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತು; ಕೆಲವೆಡೆ ಹುಳು ಹಪ್ಪಟೆಗಳು ದೊಂದಿಗೆ ಮುತ್ತಿ ಸುಟ್ಟು ಸೀದು ಚಟಪಟ

ಸಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಸರಿಸಮನಾಗಿ ಅಥವಾ ಒಂದು ಕೈ ಮೇಲಾಗಿಯೇ ಕರಗಿದ್ದ ಹುಲಿಯ ಒಮ್ಮೆ ಇವಳ ಹಿಂದೆಯೂ ಒಮ್ಮೆ ದೊಂದಿ ಹಿಡಿದು ಬೀಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಗುತ್ತಿಯ ಮುಂದೆಯೂ, ಒಮ್ಮೆ ಆ ಕಡೆ ಈ ಕಡೆ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತಿಮ್ಮಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಮೈ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಏನೇನೂ ಕಾಣಿಸದೆ ಇದ್ದಿತಾದರೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದೊಂದಿಯ ಬೆಳಕಿನ ಕಡೆಗೆ ಅದು ಮೋರೆ ತಿರುಗಿಸಿದಾಗ ಅದರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಗೋಲಿಯ ಗಾತ್ರದ ಮಿಣುಕು ಹುಳುಗಳಂತೆ ಪಳಪಳ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಹುಲಿಯನೋಡಾಟದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಯಾವುದೂ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಯೋ ಪ್ರಾಣಿಗಳೋ ಹಳು ಸದ್ದಾಗುವಂತೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದದು ತಿಮ್ಮಿಗೆ ಉಸಿರುಕಟ್ಟಿ ಉಸಿರುಬಿಡುವಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೋಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾ ದಾರಿ ಕಡಿದಾಗಿ ಏರತೊಡಗಿತ್ತು. ಮುಂದಿನ ದೊಂದಿಯ ಬೆಳಕು ತನ್ನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಕೆಳಗೆ ಅಥವಾ ಸಮನಾಗಿ ನೇರವಾಗಿರದೆ ತುಂಬಾ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣತೊಡಗಿತ್ತು. ಕಾಲೂ ದಣೆದು ಜಾರುವಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉಸಿರೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ವೇಗ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು. ಈಗ ಅವರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದದು ಸಮೆದ ಕಾಲು ಹಾದಿಯಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಮುಳ್ಳು ಚುಚ್ಚಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವಳೇ ತುಸು ಬಾಗಿ ಸಾಧ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಸಾಡಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಒಂದು ಉದ್ದವಾದ ಅಂಕೋಲೆ ಮುಳ್ಳು ಚುಚ್ಚಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ನಡೆಯಲಾರದೆ ಕುಳಿತು 'ಬಾವ!' ಎಂದು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಅಳುದನಿಯಿಂದ ಕರೆದಿದ್ದಳು. ಗುತ್ತಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು, ದೊಂದಿಯನ್ನು ಒಂದು ಹಸಿಗಿಡಕ್ಕೆ ಆನಿಸಿಟ್ಟು, ಅದರ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅವಳ ಅಂಗಾಲಿಗೆ ಆಳವಾಗಿ ಚುಚ್ಚಿದ್ದ ಮುಳ್ಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಲಪ್ರಯೋಗವಾಡಿಯೆ ಕಿತ್ತಿದ್ದನು. ರಕ್ತವೂ ಹರಿದಿತ್ತು. ನೋವು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೆ ಆಗಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ಅಂಗಾಲಿನ ಆ ಭಾಗವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಊರದಂತೆ ನಡೆದಿದ್ದಳು.

ಹಾಗೆ ಕುಂಟೆ ಕುಂಟೆ ಗುತ್ತಿಯ ಹಿಂದೆ ಗುಡ್ಡ ಹತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ ನೆತ್ತರು ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟುವಂತಹ ಆ ರುದ್ರ ಘಟನೆ ನಡೆದದ್ದು:

ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಐತ ಪೀಂಚಲು ಇಬ್ಬರೂ ಅವರ ಬಿಡಾರದಲ್ಲಿ ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ಐತನ ಬತ್ತಲೆ ಮೈಗೆ ಪೀಂಚಲು ತೆಂಗಿನೆಣ್ಣೆ ನೀವುತ್ತಿದ್ದದ್ದು: ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಹೆಬ್ಬುಲಿಯ ಆರ್ಭಟ ಕಂದರಾದ್ರಿವಿಸನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆಲೋಡಿಸಿತ್ತು: ದೊಡ್ಡನ ಹಿಂಡು ಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಗುಡುಗಿಸುವಂತೆ ಓಡಿದ ಸದ್ದಾಗಿತ್ತು ! ಐತ ಕವ್ಮಾರಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊಂದಿ ಹೊತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಸಿಂಬಾವಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ನೆನೆದು, ಅವನ ಸುರಕ್ಷತೆಗೆ ಕಾತರನಾಗಿ ಪೀಂಚಲುವಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನು: "ಏನಿರಬೇಕು ಅವನ ಎದೆ? ಆ ಹುಲಿಕಲ್ನೆತ್ತಿ ಬೆತ್ತದಸರ, ಎಲ್ಲಾ ದಾಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಲ್ಲಾ !" ಎಂದು.

ತಟಕ್ಕನೆ ನಿಂತನು ಗುತ್ತಿ. ಕಿವಿಗೊಟ್ಟನು. ಹುಬ್ಬು ನಿಮಿರಿತು. ಹಣೆ ಬಿತ್ತರಿಸಿತು. ಉಸಿರು ಒಮ್ಮೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಶ್ವಾಸಕೋಶ ಹಿಗ್ಗಿ ತುಂಬಿತು. ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿತ್ತು ಅವನ ಬೇಟೆಗಾರ ಮನಸ್ಸು, ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಏನು ಎಂದು. ತೆಕ್ಕನೆ ತಿರುಗಿ, ಜೀವ ಹಾರಿಹೋಯಿತೋ ಎಂಬಂತೆ ಹೆದರಿ ಹೌವ್ವನೆ ಹಾರಿ ತನ್ನನ್ನು ಒತ್ತಿ ನಿಂತಿದ್ದ ತಿಮ್ಮಿಯನ್ನು ಬಳಿಯಿದ್ದ ಒಂದು ಹೆಮ್ಮರದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಎಳೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಅವಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿಂತು, ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೊಂದಿಯನ್ನು ಬೀಸುತ್ತಲೆ, ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸಿದನು. ದೊಂದಿಯ ತುದಿಯ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆ ಆ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಲಾತಚಕ್ರದಂತೆ ಹಿಂದಕ್ಕೂ ಮುಂದಕ್ಕೂ ಬೆಂಕಿಗರೆ ಎಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿಂಬದಿಯ ರಕ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು ಆ ಪ್ರಕಾಂಡ ವ್ಯಕ್ತದ ದಿಂಡು.

ಮುಂದುಗಡೆ ರಕ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದ ದೊಂದಿಯ ಹಿಲಾಲು: ಹುಲಿಯಾಗಲಿ ಹಂದಿಯಾಗಲಿ ಕರಡಿಯಾಗಲಿ ದೊಡ್ಡ ಆಗಲಿ ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಗೆ ಅಂಜಿ ಅದರ ಬಳಿಸಾರವುದಿಲ್ಲ-ಎಂಬುದು ಗುತ್ತಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿತ್ತು: ಆ ದೈರ್ಯದಿಂದಲೆ ಅವನು ತಿಮ್ಮಿಗೆ “ಹೆದರಬೇಡ, ಹಂದದ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಕೊ” ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಹೇಳಿದ್ದನು.

ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ಬುಲಿಯ ಅಬ್ಬರವನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತು, ಗಿಡ ಮರ ಕಾಡು ಬೆಟ್ಟ ನೆಲ ಎಲ್ಲ ನಡುಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ! ತಿಮ್ಮಿಯೇನೊ ಹೆದರಿಯೆ ಸತ್ತು, ತೊಳ್ಳೆ ನಡುಗುತ್ತಾ, ನಿಲ್ಲಲೂ ಆರದೆ, ಮರದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಒತ್ತಿ ಕುಸಿದು ಕೂತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಗುತ್ತಿಗೆ ಎದೆನಡುಕವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಅಪಾಯ ಒಂದೆರಡು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಬಂದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸಂದೇಹವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನೇನೊ ನಡುಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಡು ಭೂಮಿ ಬೆಟ್ಟ ಬಂಡೆಗಳೆಲ್ಲ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಅವನ ನಡುಕದ ಕಾರಣ ಇನಿತೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಅವೇ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿ ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸಚೇತನ ಜೀವಿಯೂ ಇರದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೂ ವ್ಯಾಪಾರ ಭಾತಮಾತ್ರವಾಗಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು:

ಹಾಗಿತ್ತು ಆ ಹೆಬ್ಬುಲಿಯ ಆರ್ಭಟ!

ಅದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪದಿಯಾಗಿ, ನಿಮಿಷಾರ್ಧದಲ್ಲಿಯೆ ಮೊಳಗಿಬಂದಿತ್ತು, ದೊಡ್ಡಿನ ಹಿಂಡು ನುಗ್ಗಿ ಧಾವಿಸಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾಸದ್ದು, ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಮರ ಗಿಡ ಹಳುಗಳೆಲ್ಲ ನುಚ್ಚುನುರಿಯಾಗಿ ನೆಲಸಮವಾಗುವಂತೆ. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಿದ್ದರೆ ಆಗಬಹುದ ಅನುಭವವಾಗಿತ್ತು ಗುತ್ತಿಗೆಗೂ ! ಹತ್ತೋ ಇಪ್ಪತ್ತೋ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಡುಕೋಣ ಕಾಡೆಮ್ಮೆಗಳು ದಿಡು ದಿಡು ದಿಡು ಎಂದು ಇವರು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಹೆಮ್ಮರದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮಲೆಯ ನೆತ್ತಿಯಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿತು. ಗುತ್ತಿಯ ನಾಯಿ, ಹುಲಿಯ, ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸೊಲ್ಲು ಬೊಗುಳಿ ಕಾಡಿನೊಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಹೋದದ್ದು, ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಓಡಿಬಂದು ಗುತ್ತಿಯ ಮುಂದೆಯೆ ನಿಂತು ಸದ್ದು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ಮೊಗವಾಡಿ ಬೊಗುಳತೊಡಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಹೆಬ್ಬುಲಿಯ ಕೂಗಿನ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡುಗಳ ನುಗ್ಗಿನ ಭಯಂಕರ ರಾವದ ಇದಿರು ನಾಯಿಯ ಬೊಗುಳು ನಗಣ್ಯವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

ಬಂತು! ಬಂತು! ಅದೊ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿವೆ! ಕಣ್ಣಿಗೇನೂ ಕಾಣಿಸದು. ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದ ದೊಂದಿಯ ಕೆಂಪೆಕಿನಲ್ಲಿ ಅದೊಂದೇ ನಯನೇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಕಣೇಂದ್ರಿಯ? ಅದೂ ತನ್ನ ಅಳವಿಗೆ ಮೀರಿದ್ದ ಸಿಡಿಲು ಸದ್ದಿನ ಮಹಾ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗಿತ್ತು, ಮೂರ್ಛೆಹೋದಂತಿತ್ತು.

ದೊಡ್ಡಿನ ಹಿಂಡು ನುಗ್ಗುವ ರಭಸಕ್ಕೆ ಸಿಡಿದು ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣು ಇವರು ನಿಂತಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಹಾರಿಬರತೊಡಗಿತು. ಅವುಗಳ ವೇಗದಿಂದ ಉದ್ಭವವಾದ ಗಾಳಿಯೂ ಬಳಿ ಸಾರಿದಂತೆ ಅನುಭವ ! ಗುತ್ತಿಗೆ ನರ ಬಿಗಿದು ಕಾಲಗಲಿಸಿ ದೃಢವಾಗಿ ನಿಂತು, ಒಂದೇ ಸಮನೆ ದೊಂದಿಯನ್ನು ಬೀಸತೊಡಗಿದ್ದನು ! ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಕಾಣಿಸತೋ ಆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ? ಇದ್ದ ಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ, ಗುತ್ತಿಯ ದೊಂದಿಯ ಜ್ವಾಲೆ ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ, ಹಳುವಿನ ನಡುನಡುವೆ ಹಲವಾರು ಹೆಗ್ಗಣ್ಣು ಫಳಫಳಫಳನೆ ಹೊಳೆದಂತಾಗಿ, ಒಡನೆಯೆ, ಬೆಂಕಿಗೆ ಬೆದರಿ ಅವು ದಿಕ್ಕು ಬದಲಾಯಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಮಾಯವಾಗಿದ್ದವು. ಸದ್ದುಹೊಳೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹರಿಯತೊಡಗಿ, ಬರಬರುತ್ತಾ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿ, ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಡು, ಅತ್ಯಂತ ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವೋ ಎಂಬಂತೆ, ಗಾಢವಾಗಿ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಹುಲಿಯನ ನಾಲಗೆಯೂ ಅದರ ಗಂಟಲಿನಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿ ಮೌನವಾಗಿತ್ತು, ನಡೆದ

ಘಟನೆಯ ಭೀಷಣ ಭವ್ಯಾನುಭವಕ್ಕೆ ಸ್ತಂಭೀಭೂತವಾದಂತೆ!

ಹೆದೆಯೇರಿದ ಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ ಬಿಗಿದುನಿಂತಿದ್ದ ಮೈಯನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಿ, ಶ್ವಾಸಕೋಶ ತುಂಬುವಂತೆ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಉಸಿರೆಳೆದು ಬಿಡುತ್ತಾ, ಗುತ್ತಿ ತಿಮ್ಮಿಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ತಿರುಗಿದನು. ಅವಳು ಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಮುದ್ದೆಯಾಗಿ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಕರೆದರೆ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಪಿಳಪಿಳನೆ ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಭೀತಿಮೂಕೆಯಾಗಿದ್ದ ಅವಳಿಗೆ ಮಾತು ನಿಂತುಹೋಗಿತ್ತು. “ಹೆದರಬ್ಯಾಡೆ, ಏಳು, ಬೇಗ ಹೋಗಾನ” ಎಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಎತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಅವಳ ಕಾಲಿನಡುಕ ಇನ್ನೂ ನಿಂತಿರಲಿಲ್ಲ; ತಾನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಬುತ್ತಿ ಇರುವ ಗಂಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಭದ್ರವಾಗಿ ಎದೆಗೆ ಅವುಚಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅವಳನ್ನು ನಡಸಿಕೊಂಡು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಗುಡ್ಡವೇರಿದನು.

ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಗುಡ್ಡದ ಕಡಿಪು ಕಡಿಮೆಯಾಗತೊಡಗಿ, ಕಡೆಗೆ ಸಮತಟ್ಟಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಮರಗಳೂ ವಿರಳವಾಗಿ, ಹಳು ಹಕ್ಕಲಾದಂತೆ ತೋರಿ, ಕಡೆಗೆ ಬಂಡೆಯ ಹಾಸುಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತಾಗ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಆಕಾಶವು ಕಾಣಿಸತೊಡಗಿತು. ಚುಕ್ಕೆ ಕಿಕ್ಕಿದು, ಕಾಡಿನ ಒಳಗಿದ್ದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ನಕ್ಷತ್ರ ಕಾಂತಿಯ ಮಬ್ಬುಗತ್ತಲೆ ಹಬ್ಬಿ, ವಸ್ತುಗಳ ಬಹಿರಾಕಾರಗಳೂ ಮಂಜುಮಂಜಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವರು ನಿಂತಿದ್ದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ದಿಗಂತವು ಸುತ್ತಲೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು, ದೂರದೂರದ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳ ಮಷೀಮಯ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತ್ತು.

“ಇದೇ ಹುಲಿಕಲ್ಲು ನೆತ್ತಿ ಕಣೇ!” ಎಂದನು ಗುತ್ತಿ.

ತಿಮ್ಮಿ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಒಂದು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಕೇರಿಯಿಂದ ಹೊರಡುವಾಗ ಅವಳಿಗಿದ್ದ ಪ್ರಣಯೋತ್ಸಾಹದ ಸಾಹಸವೆಲ್ಲ ಉಡುಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಿಡಾರದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮಗ್ಗುಲಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಲಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆನಲ್ಲಾ ಎನ್ನಿಸಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಮೂಡತೊಡಗಿತ್ತು. ಅವಳು ಹೊರಟಾಗ ಈ ಕಾಡು, ಹಳು, ಬೆಟ್ಟ, ಪಯಣದ ದಣಿವು, ಹುಲಿ, ದೊಡ್ಡು, ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಒದಗಲಿದ್ದ ಭಯ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ನೆಟ್ಟಗೆ ಸಿಂಬಾಬಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರೊಡನೆ ಇದ್ದು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಊಹಿಸಿದ್ದಳು.

“ಏನೆ? ಪೂರಾ ಸಾಕಾಗಿ ಹೋಯ್ತೇನೆ?” ಗುತ್ತಿ ಅವಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿಂತೆಯಿಂದಲೆ ಕೇಳಿದನು.

“ಇನ್ನೆಷ್ಟು ದೂರ ಅದೆ ಸಿಂಬಾವಿ?” ದಣಿದ ದನಿಯಿಂದ ತಿಮ್ಮಿ ಕೇಳಿದಳು.

“ಸುಮಾರು ದೂರ ಅದೆ.”

“ನಮ್ಮ ಮನೀಗೇ ಹೋಗಾನ.”

ಗುತ್ತಿಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿ. ಅವಳು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ನಂಬಲಾರದೆ ಹೋದನು. ಅವಳು ಹೇಳಿದುದರ ಅರ್ಥ ಹಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆಶಿಸಿ “ಏನು?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕಾತರನಾಗಿ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟಿದ್ದನು.

“ನಮ್ಮ ಮನೀಗೇ ಹೋಗಾನ!” ಪುನರುಚ್ಚರಿಸಿದ್ದಳು ತಿಮ್ಮಿ. ಈ ಸಾರಿ ತುಸು ಅಳುದನಿಯಿಂದ.

“ಮನೀಗೆ ಅಂದ್ರೆ? ನಿಮ್ಮ ಕೇರಿಗಾ?”

“ಹೂ್ಲಾ!”

“ಹೋದ್ರೆ ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪ ಕೊಚ್ಚಿಹಾಕ್ತಾನೆ.”

“ಕೇರಿಹತ್ತ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿಬಿಡು ನೀನು. ನಾ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವ್ವನ್ನ ಕರೆದೆಬ್ಬಿಸ್ತೀನಿ...”

“ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ ಅಂತ ಕೇಳಿದ್ರೆ ನಿನ್ನಪ್ಪ?”

“ದೆಯ್ಯ ಅಡಗಿಸಿತ್ತು ಅಂತಾ ಹೇಳ್ತೀನಿ.”

“ನೆಂಬತಾರೇನೆ?”

“ಅವತ್ತೊಂದು ಸಲ ಹಾಂಗೆ ಹೇಳಿದ್ರೆ: ನೆಂಬಿದು.”

“ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದೇನೆ? ಯಾರ ಜೊತೇಲೆ? ಯಾಕೇ? ಯಾವಗ್ಗೆ?” ಗುತ್ತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ, ಮಾತ್ಸರ್ಯ, ಕೋಪಚ್ಛಾಯೆ ಎಲ್ಲ ಇದ್ದುವು.

ಆದರೆ ತಿಮ್ಮಿ ಮಾತಾಡಲೆ ಇಲ್ಲ. ಗುತ್ತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಉತ್ತರಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದು, ಮತ್ತೆ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು: “ಈಗ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಾದು ಬಂದಿದ್ದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಷ್ಟ. ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಾದೂ ಬ್ಯಾಡ. ಈಗ್ಗೆ ನಿಂಗೆ ಸಾಕಾಗದೆ. ನಾಳೆ ಹೊತಾರೆ ಯಾವುದೂ ಯೇಚ್ಚಿ ಮಾಡಾನ. ಈಗ ಏಳು, ಬಾ, ಹೇಳ್ತೀನಿ.”

ತಿಮ್ಮಿ ಎದ್ದು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು. ಗುತ್ತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ, ದೊಡ್ಡ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಳು ನುಗ್ಗಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಪಾಳು ಗುಡಿಯ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅದು ಹುಲಿಕಲ್ಲು ನೆತ್ತಿಯ ದಕ್ಷಿಣಭುಜದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಕಲ್ಲು ಕಟ್ಟಡವಾಗಿತ್ತು. ನಗರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶಿವಪ್ಪ ನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಕಾವಲು ಮಂಟಪವಾಗಿತ್ತು. ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಳುನುಗ್ಗುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೆ ಅದರ ಇರುವು ಗೊತ್ತಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಬಿಲ್ಲಿನವರೂ ಕೂಡ ಅದರ ವಿಚಾರ ಕೇಳಿದ್ದರೆ ಹೊರತೂ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮಂಟಪದ ಹತ್ತಿರ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಮರದ ಒಣಗು ಹರೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಹಾಕಿ ದೊಂದಿಯಿಂದ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸಿದನು. ಆ ಬೆಂಕಿಯ ಬೆಳಕು ಮಂಟಪದ ಒಳಗಡೆಯನ್ನೂ ಮುಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು. ತರಗು, ಹುಲ್ಲು, ಕಸಕಡ್ಡಿ, ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿಕ್ಕೆ, ಸೆಗಣೆ, ಒಂದೆರಡು ಕಡೆ ಕಲ್ಲುಬಿರುಕಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಯಾವುದೂ ಜಾತಿಯ ಕಾಡುಗಿಡ ಎಲ್ಲ ಆ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುವು. ಆದರೆ ಗುತ್ತಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತೀತಿಯಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಹುಲಿ ಮಲಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾವು ಗೀವು ಇದ್ದಾವು ಎಂದು ದೊಣ್ಣೆ ಆಡಿಸಿ ನೋಡಿದನು. ಒಂದು ಇಲಿ ಮಾತ್ರ ಎದ್ದು ಹೊರಗೆ ಓಡಿತು. ತಮಗೆ ಮಲಗುವುದಕ್ಕೆ ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಗುಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಆಗಲೆ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ತಿಮ್ಮಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಕುಗುರುಹತ್ತಿತ್ತು. ಹಸಿವು ಬೇರೆ. ಆದರೆ ಹಸಿವಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಾಯಾರಿಕೆ. ಊಟಕ್ಕೇನೂ ಬುತ್ತಿಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಗಿರಿನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು? ಎಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ? ನೀರನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾದರೂ ಪಾತ್ರೆ?

ತುಟಿಯನ್ನು ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಸವರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಕುಗ್ಗಿದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮಿ “ನಂಗೆ ಬಾಳ ಆಕರ ಆಗ್ಯದೆ” ಎಂದಳು.

ಗುತ್ತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಆಲೋಚಿಸುವಂತೆ ನಿಂತು “ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೋ ಒಂದು ದೊಣ್ಣೆ ಇದ್ದಾಂಗಿತ್ತಪ್ಪಾ? ಆವೊತ್ತು ಹಳು ನುಗ್ಗಿ ಆಕರ ಆದಾಗ ನೀರು ಕುಡಿದಿದ್ದು, ನೋಡ್ಕೊಂಡು ಬತ್ತೀನಿ. ನೀ ಏನು ಹೆದರಿಕೊ ಬ್ಯಾಡ. ಬೆಂಕಿ ಉರಿತಿದ್ರೆ ಅದರ ಹತ್ತ ಜೀಂವಾದಿ ಯಾವುದೂ ಬರಾದಿಲ್ಲ.

ಹುಲಿಯನ್ನ ಇಲ್ಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊ” ಎಂದು ದೊಂದಿ ಬೀಸುತ್ತಾ ಕೆಳಗೆ ಹೋದನು. ತಿಮ್ಮಿ ಹುಲಿಯನನ್ನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆದು ತಲೆ ಸವರ ತೊಡಗಿದಳು, ಅದರ ಕೊರಳನ್ನು ತಬ್ಬಿ ಹಿಡಿದು, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದೇನಲ್ಲ, ಗುತ್ತಿಯ ಹಿಂದ ಓಡಿಹೋಗದೆ ತನ್ನೆಡೆಯೇ ಇರಲಿ ಎಂದು.

ಅಲ್ಲಿಯೆ ತುಸು ಕೆಳಗೆ ಹಾಸುಬಂಡೆಯ ಮಧ್ಯೆ, ನಿಸರ್ಗವೆ ತೋಡಿದ್ದ ಬಾವಿಯಂತೆ ಇದ್ದ ಕಲ್ಲು ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಾಗಿದ್ದ ನೀರನ್ನು ಗುತ್ತಿ ಬೆಟ್ಟಬಾಳೆಯ ಎಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ದೊನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ತಂದನು. ತಿಮ್ಮಿ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೆ ಏಟಿಗೆ ಕುಡಿದು ಬಿಟ್ಟಳು. ನೀರು ಕುಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ಜೀವ ಬಂದಂತಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾದಳು.

ತಿಮ್ಮಿಯೆ ಬುತ್ತಿ ಬಿಚ್ಚಿದಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಉಂಡು, ತಮ್ಮ ಬಾಯಿಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಹುಲಿಯನಿಗೂ ಒಂದಷ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ಊಟಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರೂ ದೊಣೆಯ ಬಳಿಗೆ ಇಳಿದುಹೋಗಿ, ಕೈ ಬಾಯಿ ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ನೀರನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುಡಿದರು. ಹುಲಿಯನೂ ಲೊಚಗುಟ್ಟುತ್ತಾ ಸುಮಾರು ಹೊತ್ತು ನೀರು ನೆಕ್ಕಿತ್ತು! ತಿಮ್ಮಿ ಅಂತಹ ಊಟವನ್ನು ಅವಳ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿಯೆ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಷ್ಟು ಹಿತವಾಗಿತ್ತು, ರುಚಿಯಾಗಿತ್ತು, ಅವಳ ಅವ್ವ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ಬುತ್ತಿ, ಆ ಗಿರಿನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ!

ಇಬ್ಬರೂ ನಾಯಿಯೊಡನೆ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹತ್ತಿ ಬಂದರು. ಗುತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಂಕಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕುಂಟೆ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಕಿದನು, ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದರೆಗೂ ಅದು ಉರಿಯಲಿ ಎಂದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಬೆಂಕಿಯೆ ಅವರಿಗೆ ಧೈರ್ಯವೂ ರಕ್ಷೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು, ಆ ಭಯಂಕರ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ.

ತಿಮ್ಮಿ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಗುಡಿಸಿದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಮಲಗಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಹೃದಯಲ್ಲಿ ತಟಕ್ಕನೆ ತನ್ನ ಹೆಣ್ಣುತನದ ನಾಣು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಅತ್ತ ಇತ್ತ ನೋಡತೊಡಗಿದಳು. ಬೆಂಕಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಗುತ್ತಿ “ಅಲ್ಲೇ ನನ್ನ ಕಂಬಳಿ ಹಾಸಿಕೊಂಡು ಮನಿಕ್ಕೊಳ್ಳೆ” ಎಂದನು.

ಅವಳು ಬರುವಾಗ ಬುತ್ತಿ ತಂದಿದ್ದಳೆ ಹೊರತು ಕಂಬಳಿ ತಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ತಾನು ಹಾಸಿಕೊಂಡರೆ ಅವನು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಮಲಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ? ಅವನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿಯೆ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಕಂಬಳಿ ತನ್ನದೆಂದು? ತಿಮ್ಮಿಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಸುಳಿಯಿತು. ಅವಳೆಂದಳು ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದ ಮೆಲುದನಿಯಲ್ಲಿ “ಕಂಬಳಿ ಬ್ಯಾಡ. ಅವ್ವ ಕೊಟ್ಟ ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೀರೆ ಅದೆ. ಅದೇ ಸಾಕು” ಎಂದಳು.

“ನೋಡೂ....ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಪೂರಾ ಚಳಿ ಆಗ್ತದೆ. ಕಾವಣ ಬಿದ್ದರೂ ಬೀಳಬೈದು. ಶೀತಾಗೀತಾ ಆಗಿ, ಜರಾಗಿರಾ ಬಂದ್ರೆ ನನ್ನ ಮಾತಿಲ್ಲ. ಆಮ್ಯಾಲೆ ನಿನ್ನವ್ವ ನನ್ನ ಬೈತದೆ....” ಗುತ್ತಿ ಒಳಗೊಳಗೆ ಮುಗುಳುನಗುತ್ತಿದ್ದನು.

“ನಿಂಗೆ ಬ್ಯಾಡೇನು ಕಂಬಳಿ?”

“ಬೇಕು.”

“ಮತ್ತೆ? ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಕಂಬಳಿಲಿ ಹ್ಯಾಂಗೆ ಮನಗಾದು?”

“ಇಬ್ಬೆ ಸೈಯಾ? ಮೂರು ಜನ ಬೇಕಾದರೂ ಮನಗಬೈದು. ಅದೇನು ಚಿಟ್ಟಗಂಬಳಿ ಅಂತಾ ಮಾಡೀಯಾ? ಹೆಗ್ಗಂಬಳಿ! ಬೇಕಾದರೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಹಾಸಿ ನೋಡು.”

“ನಾ ಒಲ್ಲೆ ನಿನ್ನ ಜತೆ ಮನಗಾಕೆ!”

“ಅಲ್ಲೆ, ತಿಮ್ಮಿ, ನೀ ನನ್ನ ಮದ್ದೇ ಆದಮ್ಯಾಲೆ ಮಗ್ಗಾಗೆ ಮನಗೀಯೋ ಇಲ್ಲೋ...”

“ಏ ನಿಂಗೇನು ನಾಚಿಗೇನೆ ಇಲ್ಲಾ? ಭಂಡ ಮಾತು ಆಡ್ತೀಯಲ್ಲಾ! ನಾಳೆ ಅತ್ತೆಮ್ಮನ ಹತ್ತ ಹೇಳ್ತೇ ಇದ್ದರೆ ಕೇಳು!”

“ಗಂಡನ ಮಾತು ಹೆಂಡ್ತೀಗೆ ಭಂಡಮಾತೇನೇ?...ಮನೀಗೆ ಹೋಗಾನ ಅಂತಿದ್ದೀ? ಆಗ್ಲೆ ಅತ್ತೆಮ್ಮಗೆ ಹೇಳ್ತೀನಿ ಅಂತಿಯಲ್ಲಾ? ನೀ ಮಾ ಹುನಾರಿನ ಹುಡುಗಿ ಕಣೇ!”

ತಿಮ್ಮಿ ಮುನಿಸಿಕೊಂಡವಳಂತೆ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿ, ಕಲ್ಲು ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೆ ಮುದುರಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟಳು, ಗುತ್ತಿಯ ಕಂಬಳಿಯನ್ನೂ ಅದು ಇದ್ದಲ್ಲಿಂದ ತುಸು ದೂರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿ. ಗುತ್ತಿ ಬೆಂಕಿವಾಡಿ, ತಿಮ್ಮಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಾನೆ: ಅವಳಿಗೆ ಆಗಲೆ ಗಾಢ ನಿದ್ರೆ ಬಂದಿದೆ!

ಗುತ್ತಿ ತನ್ನ ಹೆಗ್ಗಂಬಳಿಯನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿ ಹರಡಿ ಹಾಸಿದನು. ಈ ಕಡೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಚಳಿಯಾದರೆ ಹೊದ್ದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅವಳಿಗೆ ದೂರವಾಗಿಯೆ ಮಲಗಿದನು, ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಚಳಿಯಾದರೆ ಅವಳೂ ಕಂಬಳಿಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿ ಹೊದ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಲುವಷ್ಟು ಭಾಗ ಬಿಡುವಾಗಿಯೆ ಇತ್ತು.

ಹುಲಿಯನೂ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಅವರ ಕಾಲುದಿಸಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿತ್ತು.

ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ತಿಮ್ಮಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾದಾಗ ನೋಡುತ್ತಾಳೆ, ತಾನು ಗುತ್ತಿಯ ಮೈಗೆ ಮೈಯೊತ್ತಿ ಮಲಗಿದ್ದಾಳೆ! ಕಂಬಳಿ ಅಪರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಬಲವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಹಾಕಿದೆ! ತನ್ನ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಗುತ್ತಿಯ ಎದೆಯ ಬಿಸುಪು ಮುಟ್ಟಿ, ಆ ಗುಡ್ಡದ ನೆತ್ತಿಯ ಕುಳಿಗಾರ್ತಿಯ ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಕರವಾಗಿದೆ! ಆದರೂ ಗುತ್ತಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ, ಆ ನಾಣ್‌ಪಟ್ಟಿನಿಂದ ಪಾರಾಗಿ, ದೂರ ಮಲಗುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಅವಳು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತೆ ಅವನ ತೋಳು ಅವಳ ಎದೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಇಳಿದು ಬಲವಾಗಿ ಬಿಗಿದಂತಿದೆ! ಅವನು ಉಸಿರಾಡುವುದನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬಂದ ಹಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತನ್ನನ್ನು ಅಪ್ಪಿದ್ದ ಆ ತೋಳಿನ ಬಿಗಿಕಟ್ಟು ನಿದ್ರೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಎಡೆಕೊಡುವಂತಿದೆ! ಅವಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಆ ಬಿಗಿಯಪ್ಪುಗೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಮನಸ್ಸು, ಆ ತೋಳಿನ ಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಪ್ರಯತ್ನವೆ ಅವನನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿ ತಾನಿದ್ದ ಲಜ್ಜಾಕರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸಬಹುದೆಂಬ ತರುವಾಯದ ಭೀತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ತಟಸ್ಥವಾಯಿತು. ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟು ನೋಡಿದಳು: ಕತ್ತಲೆ, ಕಾಡು; ಏನೇನೂ ಅಪರಿಚಿತ ಶಬ್ದಗಳು; ಬೆಂಕಿಯ ಉರಿ ಆರಿ, ಕೆಂಡವೆ ಕೆಂಪಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಹುಲಿಯ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಹಿಂಗಾಲಿ ನಿಂದ ಕುತ್ತಿಗೆ ತುರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಬೆಂಕಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಮುಷೀಚಿತ್ರದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ತಿಮ್ಮಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಲವಾಗಿ ಗುತ್ತಿಯ ಮೈಗೆ ತನ್ನ ಬೆನ್ನೊತ್ತಿ ಹೊಕ್ಕು ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟಳು!

ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ; ರಾತ್ರಿ ಮಲಗುವಾಗ ಅವನ ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿ ಮಲಗಿದ್ದನಲ್ಲಾ? ಅದು ಹೇಗೆ ಹೀಗೆ ಮಲಗುವಂತಾಯಿತು? ನಿದ್ರೆಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಹೊರಳಿ ಹೀಗೆ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟೆನೋ ಅಥವಾ ಬಾವನೆ ನನ್ನನ್ನು ಎಳೆದು ಹೀಗೆ ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡನೋ? ಚಳಿಗೆ ಶೀತವಾಗದಿರಲಿ ಎಂದು! ಇಂತೆಲ್ಲ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ ಅವಳ ಮೈಗೆ ಏನೋ ಸವಿ ಏರತೊಡಗಿತ್ತು!

ತಿಮ್ಮಿ ಶಂಕಿಸಿದಂತೆ ಗುತ್ತಿ ಅವಳನ್ನು ಎಳೆದು ಮಲಗಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಸಾರಿ ಅವನಿಗೆ ಹುಲಿಯನ ಬೊಗಳುವಿಕೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದಾಗ ಎದ್ದು ಬೆಂಕಿಗಷ್ಟು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಕಿ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ತಿಮ್ಮಿ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೆ ‘ಅವಾ! ಅವ್ವಾ!’ ಎಂದು ಕರೆದದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು. ಆಗತಾನೆ

ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದ ಕಾಡಿನ ಚಳಿಗಾಳಿ ಬೀಸತೊಡಗಿತ್ತು. ಆ ಚಳಿಗೆ ತಿಮ್ಮಿ ಮೈಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮುದುರಿಸಿ ಮುದ್ದೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಉಟ್ಟಿದ್ದ ಸೀರೆಯನ್ನ ಹೊದೆಯಲೆಂಬಂತೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಗುತ್ತಿ 'ಇತ್ತಿತ್ತಾ ಬಾರೆ, ಕಂಬಳಿ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಮನಗಿಕೊಳ್ಳಿ' ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಅವಳು ನಿದ್ದೆಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿಯೆ, ಅನೈಚ್ಛಿಕವಾಗಿ ಎಂಬಂತೆ, ಗುತ್ತಿಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಸರಿದಿದ್ದಳು. ಗುತ್ತಿ ಅವಳಿಗೂ ತನಗೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಹೊದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೂ ಮೈಗೆ ಬೆಚ್ಚಗಾದದ್ದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೊಚ್ಚಗಾಗಿ, ಇಬ್ಬರೂ ಸವಿನಿದ್ದೆ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ತಿಮ್ಮಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಅವಳು ತಾನಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಮೊದಲು ಅಚ್ಚರಿಪಟ್ಟು, ಆಮೇಲೆ ಸೊಗಂಬಟ್ಟು, ಕಡೆಗೆ ಗುತ್ತಿಯ ಮೈಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಒತ್ತಿ ಹೊಕ್ಕು ಮಲಗಿದಾಗ, ಅವನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ, ಅವಳನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಿಗಿಯಪ್ಪಿ, ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನಟಿಸಿದ್ದನು! ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ, ತನ್ನ ಮೈಸೋಂಕಿನಿಂದ ಅವಳ ಮೈಗೆ ಹೇಗೆ ಸವಿ ಏರತೊಡಗಿತೋ ಹಾಗೆಯೆ ಆಗತೊಡಗಿತ್ತು ಗುತ್ತಿಗೂ! ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಅದೇನು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲನೆಯದೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಹೊಚ್ಚಹೊಸದೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಅಂತಹ ರಹಸ್ಯಾನುಭವ ! ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಹಾಗಿತ್ತು, ಅಷ್ಟೆ.

ತಿಮ್ಮಿ ತನ್ನ ಸಿಂಬಾವಿ ಬಾವನೂ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ, - ತಮ್ಮ ಕೇರಿಯವನೆ ಆಗಿ ಈಗ ತನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲಿದ್ದ-ಆ ಬಚ್ಚಬಾವ ತನಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಂತೆಯೆ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹಾಗೆಯೆ ಗುತ್ತಿ ಒಮ್ಮೆ ತಾನು ಹಳೆಮನೆಯ ತಮ್ಮವರ ಕೇರಿಗೆ ನಂಟನೊಬ್ಬನ ಮದುವೆಗಾಗಿ ಹೋಗಿ ನಾಲ್ಕು ದಿನ ತಳವಾರ ಸಣ್ಣನ ಬಿಡಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಹಿರಿಯ ಮಗಳು, ಈಗಲೂ ಅವಿವಾಹಿತೆಯೆ ಆಗಿ ಊಳಿದಿರುವ ಪುಟ್ಟಿ, ತನ್ನನ್ನು ಒಂದು ದಿನ ಬೈಗುಗಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರ ಕಣದ ಹುಲ್ಲು ಬಣಬೆಯ ಹಿಂದೆ ಮರೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಂತೆಯೆ ತಿಮ್ಮಿಯೂ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರಿಗೂ ತಾನೆ ಮೊದಲು ಮುಂದುವರಿಯಲಾಗದ ಸಂಕೋಚವೊಂದು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಣಯದ ಶಿಖರಕ್ಕೇರದಂತೆ ತಡೆದಿತ್ತು. ಅವಳು ಒತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿ, ಅವನು ಅಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದ ಬಿಗಿತ, ಎರಡೂ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಣಯಗಿರಿಯ ಪ್ರತ್ಯಂತಭೂಮಿಯವರೆಗೂ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಿದ್ದುವು. ಹುಲಿಯ ಅಲ್ಲಿರದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವೇ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ರತಿಮನ್ಮಥರು ಅವರನ್ನು ನಿಧುವನದ ಶಿಖರಾನುಭವಕ್ಕೂ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರೊ ಏನೊ?

ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಯಾವುದೋ ಘಾತುಕ ಪ್ರಾಣಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ನೆಗೆದ ರಭಸಕ್ಕೆಂಬಂತೆ ಹುಲಿಯ ಕಂಯ್ಕೆ ಎಂದು ಕೂಗಿದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು. ನಾಯಿಗೂ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಬಲವಾದ ಹೋರಾಟ ನಡೆಯುವಂತೆ ಸದ್ದಾಯಿತು. ಒಂದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬಿದ್ದು, ಒಂದನ್ನೊಂದು ಕೊಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಗುಡ್ಡದ ಇಳಿಜಾರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಕೆಳಗೆ ಕೆಳಗೆ ಉರುಳುತ್ತಾ ಹೋದಂತಾಯಿತು.

ಗುತ್ತಿಗೆ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತು, ಕುರ್ಕ ನಾಯಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದೆ ಎಂದು. ತಟಕ್ಕನೆ ಎದ್ದು "ಹಿಡಿ, ಹುಲಿಯ ! ಹಿಡಿ!" ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಾ, ಒಂದು ಹೆಗ್ಗೊಳ್ಳಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಬೀಸುತ್ತಾ, ಸದ್ದಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸಿದನು. ಇವನ ಕೂಗು ಕೇಳಿಸಿಯೋ ನಾಯಿಯ ಬಲಕ್ಕೆ ಸೋತು ಹೆದರಿಯೋ ಕುರ್ಕ ಓಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ನಾಯಿ ಅಟ್ಟುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ಕಂಡು, ಗುತ್ತಿ ನಾಯಿಯನ್ನು ಅದರ ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಕೂಗಿ ಗದರಿಸಿ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದನು. ನಾಯಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಆ ಜಾತಿಯ ಚಿರತೆ ನಾಯಿ ತನ್ನನ್ನು ಅಟ್ಟುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಇತರ ನಾಯಿಗಳಿಂದಲೂ ಮನುಷ್ಯರಿಂದಲೂ ದೂರಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ, ಅದು ಒಂಟಿಯಾದಾಗ ಅದರ

ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಕೊಲ್ಲುವ ಉಪಾಯ ಹೂಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಗುತ್ತಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಹುಲಿಯ ಕುರ್ಕವನ್ನು ಬೆಂಬತ್ತಿ ಅಟ್ಟಿ ಹಳುವಿಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ತಡೆದಿದ್ದನು.

ನಾಯಿ ನಾಲಗೆ ಇಳಿಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಏದುತ್ತಾ ಉಸಿರೆಳೆಯುತ್ತಾ ಬಳಿಗೆ ಬಂತು. ಗುತ್ತಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೂ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೂ ಅದರ ತಲೆಯನ್ನು ಸವರಿದನು. ಅವನ ಕೈ ಅದರ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹೋದಾಗ ಏನೋ ಒದ್ದೆ ಮುಟ್ಟಿದಂತಾಯಿತು. ಗುಡ್ಡ ಹತ್ತಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಬೆಂಕಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ಬೆಂಕಿಗೆ ಒಣಗಿದ್ದ ಹರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದ ತಿಮ್ಮಿ “ಅಯ್ಯೋ ಬಾವ, ಇದೇನು ನೆತ್ತರ!” ಎಂದು ಹಾಹಾರಿದಳು. ಬೆಂಕಿಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಗುತ್ತಿಗೆಯ ಕೈಯೂ ನಾಯಿಯ ಮೈಯೂ ರಕ್ತಮಯವಾಗಿದ್ದ ಭಯಂಕರ ದೃಶ್ಯ ಕಾಣಿಸಿತ್ತು.

“ಹಾಳು ಕುರ್ಕ! ಹಡಬೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು! ನಾಯಿ ವೈನೆಲ್ಲ ಗಿಬರಿ ಗಾಯಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ!...ಅದಕ್ಕೂ ಸಮಾ ಮಾಡ್ತು ಅಂತ ಕಾಣ್ತದೆ ಹುಲಿಯ? ಸತ್ತೋ ಕೆಟ್ಟೋ ಅಂತಾ ಹೇಳ್ಕೊಂಡು ಓಡಿತ್ತು ಹೆಚ್ಚು!” ಎಂದು ಜಯಾಟ್ಟಹಾಸಗೈದು ಗುತ್ತಿಗೆ ಹುಲಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿ, ಅದರ ಗಾಯಗಳಿಗೆ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಬೂದಿ ಹಾಕಿ ಮದ್ದುಮಾಡತೊಡಗಿದನು.

ಎಂತಹ ರತಿಭಾವದ ಕಿಬ್ಬಿಯಂಚಿನ ರಸಸ್ಥಲದಿಂದ ಅದಂತಹ ಭಯಂಕರ ಕರುಣ ಬೀಭತ್ಯಗಳ ಕಣಿವೆಗೆ ಹುಲಿಯನ ಅದ್ಭುತಸಾಹಸ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ತಂದಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರಿಬ್ಬರೂ, ಮದ್ದುಮಾಡಿ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಗುತ್ತಿಗೆಯಾಗಲಿ, ಆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅನುಕಂಪನೆಯಿಂದ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ತಿಮ್ಮಿಯಾಗಲಿ, ಪರ್ಯಾಯೋಚಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ತರುವಾಯವಾದರೂ ಅವರಿಬ್ಬರೂ, ಪರಸ್ಪರ ಒಳಸಂಚಿನಿಂದಲೂ ಎಂಬಂತೆ, ಅದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನ ಮಿಂಚೂ, ಒಂದು ಮುಗಳ ನಗೆಯ ತುಟಿಗೊಂಕಿನ ಹೊಂಚೂ, ಅವರಿಬ್ಬರ ಸಂಚಿನ ಅಂಚಿನಿಂದ ಇಣಕಿ ಮಿಣಕಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಅದರ ಸವಿಸೊಗದ ನೆನಪು ಮರುಕಳಿಸುವಂತೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು.

“ಓ ಹೊತಾರೆ ಆಗ್ತಾ ಅದೆ!” ನಸುಗೆಂಪು ಏರುತ್ತಿದ್ದ ಮೂಡುಬಾನೆಡೆಗೆ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಕೂಗಿಕೊಂಡಳು ತಿಮ್ಮಿ.

ಗುತ್ತಿಗೆ ತಿರುಗಿನೋಡಿ, ತುಸುವೊತ್ತಿನ ಹಿಂದೆ ಮೂಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೇ ಮೇಲೆ ಏರಿದ್ದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗೆ ಮುನ್ನಿನ ಕಮಾನಿನಾಕಾರದ ಹೊಗೆಗೆಂಪಿನ ಕ್ಷೀಣಚಂದ್ರನನ್ನು ಗಮನಿಸಿ “ಏೀ ಅದು ತಿಂಗಳು ಕಣೇ!” ಎಂದನು.

“ಅದನ್ನಲ್ಲ ನಾ ಹೇಳಿದ್ದು. ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಓ ಅಲ್ಲಿ, ಆ ಗುಡ್ಡದ ಹಿಂದಿನ ಗುಡ್ಡದ ಹಿಂದಿನ ಗುಡ್ಡದ ನೆತ್ತಿ ಸಾಲಿನ ಮ್ಯಾಲೆ, ಆಕಾಸ ಹೆಂಗೆ ಕೆಂಪಾಗ್ತಾ ಅದೆ!” ಅವರಿದ್ದ ಶಿಖರದತ್ತರದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ, ಶ್ರೇಣಿಶ್ರೇಣಿಯಾಗಿ ಪೂರ್ವ ದಿಗಂತದ ವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿದ್ದ ಅರಣ್ಯಾವೃತ ಪರ್ವತ ಪಂಕ್ತಿಗಳ ಕಡೆ ಕೈತೋರಿಸಿದ್ದಳು ತಿಮ್ಮಿ.

“ಹಾದೇ ಸೈ!...ಅಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ್ಯಾ? ಕಾಜಾಣಾನೂ ಸಿಳ್ಳಿಹಾಕಾಕೆ ಸುರು ಮಾಡಿ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಡುಗಳಿಂದ ಆಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಸಿಳ್ಳುಲಿ ನೀರವತಾ ಮೀಣೆಯ ತಂತಿಯನ್ನು ಮೀಟಿದಂತೆ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿತ್ತು.

“ಬೆಳಕು ಬಿಡ್ತಲ್ಲಾ? ಹಂಗಾರೆ ಇನ್ನು ಹೊಲ್ಲಾನಾ?” ಎಂದು ತಿಮ್ಮಿ ಆಗಲೆ ತುಸು ಬಣ್ಣಗೆಡುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಂಕಿಯ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಕೇಳಿದಳು.

“ಎಲ್ಲಿಗೇ?” ಗುತ್ತಿಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ.

“ಮಾವನ ಮನೀಗೆ” ತಿಮ್ಮಿಯ ಉತ್ತರ.

“ಯಾರ ಮಾವನ ಮನೀಗೆ?”

“ನನ್ನ ಮಾವನ ಮನೀಗೆ!”

“ನನ್ನ ಮಾವನ ಮನೀಗೇನೋ ಅಂತಾ ಮಾಡಿದ್ದೆ...”

“ನಿನ್ನ ಮಾವನ ಮನೀಗೆ ಹೋದ್ರೆ ಆಗ್ತದೆ ನಿಂಗ, ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಮದ್ದೆ!”

“ಅಲೆಲೆಲೆಲೆ ಹುಡುಗೀ! ಒಂದು ರಾತ್ರಿಲೆ ಏಟು ಬದಲಾಯಿಸಿಬಿಟ್ಟೀ? ನಿನ್ನ ನೀನೇ ಅಲ್ಲೇನೆ ಹೇಳಿದ್ರೂ, ಮನೀಗೆ ಹೋಗಾನ ಅಂತಾ?”

“ಹೇಳಿದ್ದೆ...ನಿನ್ನೆ!”

ಇಬ್ಬರಿಗೂ ರಾತ್ರಿಯ ಮಧುರಾನುಭವದ ನೆನೆಪು ಹೊಮ್ಮಿ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟರು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವಷ್ಟು ಬೆಳಗಾಗಿತ್ತು.

ತಿಮ್ಮಿ ಮಲೆಯ ಕಣಿವೆಗಳ ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿ, ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ, ಹಿಗ್ಗಿ, ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಕೂಗಿಕೊಂಡಳು : “ಅಯ್ಯೋ ಅಯ್ಯೋ! ಅದೇನು ಬಾವಾ, ಅದೂ? ನೊರೆ, ನೊರೆ, ಹಾಲು! ಕಡ್ಡು ನಿಂತಾಂಗೆ ಅದೆಯಲ್ಲಾ?”

“ಕಾವಣ ಕಣೇ, ಕಣಿವೆ ಕಾಡನೆಲ್ಲ ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿದೆ.”

“ಏನು ಚೆಂದಾಗಿ ಕಾಣ್ತದೆ, ಬಾವ! ನಾನು ನೋಡೇ ಇರಲ್ಲ.”

“ಕೆಳಗೇ ಬಿಡಾರದಾಗೇ ಕೂತುಕೊಂಡಿದ್ದೆ ಹೆಂಗೆ ಕಾಣ್ತದೆ ಇದಲ್ಲ? ನೋಡಿದ್ಯಾ? ನನ್ನ ಜೊತೆ ಬಂದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಏನೇನೆಲ್ಲ ಕಂಡ್ತು ನಿಂಗ?” ಹಂಗಿಸಿದ್ದನು ಗುತ್ತಿ.

“ಹಲ್ಲಾ ಕಂಡ್ತು? ನಿನ್ನೆ ಕೊಂದೇ ಹಾಕಿದ್ದಿ, ದೊಡ್ಡಿನ ಕಾಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ!” ತುಟಿ ಊದಿಸಿ ಮೂದಲಿಸಿದಳು ತಿಮ್ಮಿ.

“ಮತ್ತೇನು ಕುದ್ರೆ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂರಿ ಕರ್ಕೊಂಡು ಹೋಗ್ತಾರೆ ಅಂತ ಮಾಡಿದ್ಯೇನೋ ಮದುವಳಿಗೀನ?”

“ಕುದ್ರೆ ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂತ್ರ, ಕುದ್ರೆ ಕಾಲ್ ಜತೇಲೆ ನಿನ್ನ ಕಾಲ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕ್ತಾರೆ, ನಮ್ಮ ವಡೇರ ಕಡೇರು....ಹಳೆಪೈಕದೋರಿಗೇ ದಂಡಿಗೆ ಕುದ್ರೆ ಹತ್ತಬಾರ್ತು ಅಂತ ಮಾಡ್ತಾರಂತೆ.”

“ಹತ್ತಿಸ್ತಾರಂತಲ್ಲಾ ಕುದ್ರೆ ಮ್ಯಾಲೆ, ಅವರ ಮಗನ ಮದುವೇಲಿ, ಲಕ್ಕಂದದ ಸೇಸನಾಯ್ಕರು!”

ಇಬ್ಬರೂ ಪರಿಚಿತರಾಗಿರಲೂ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಕಾಡಿನ ಒಳದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಇಳಿಯತೊಡಗಿದ್ದರು. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಮಾರು ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿಯೆ ತಿಮ್ಮಿ ಮತ್ತೆ ಅದ್ಭುತ ದರ್ಶನವಾದಂತೆ ಕೂಗಿಕೊಂಡಳು, ಗುತ್ತಿಗೆ ದಿಗಿಲಾಗುವಂತೆ. “ಅಯ್ಯೋ ಅಯ್ಯೋ ಅಯ್ಯೋ! ಬಾವ, ಬಾವ, ಬಾವ! ಅಲ್ಲೋಡು ಅಲ್ಲೋಡು, ಅಲ್ಲೋಡು!....” ಮುಂದೆ ಮಾತು ನಿಂತು, ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಭಾವಪರವಶಳಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು.

ಪೂರ್ವ ದಿಗಂತದಿಂದ ಕೆಂಡದುಂಡೆಯಾಗಿ ಕಿರಣವಿಲ್ಲದ ಸೂರ್ಯ ಮೇಲೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಣಿವೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದ ಆ ಮಂಜಿನ ನೊರೆನೊರೆಯ ಸಮುದ್ರ, ಹಸುರುದ್ವೀಪಗಳಂತೆ ನಡುನಡುವೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದ ಮಲೆನೆತ್ತಿಗಳು, ಮೂಡು ಬಾನಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮೋಡಗಳ ವರ್ಣಲೀಲೆ, ಇವುಗಳ ಸುವಿಸ್ತೃತ ಭಿತ್ತಿವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಚೈತ್ರವಿಯ ಸೌಂದರ್ಯವು ತಿಮ್ಮಿಯಂತಹವಳಿಗೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಸಂಚಾರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತ್ತು.

“ಅಃ, ಬಾವ ನಮ್ಮ ಬಿಡಾರ ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದಿದ್ರೆ?” ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲು ಶಕ್ತವಾಗಿತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಭಾಷೆ, ಅವಳ ಚೇತನದ ಅನುಭವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ.

ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದ ದಿನಸ್ವಾಮಿಗೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಾ ನಕ್ಕು ಕೇಳಿದನು ಗುತ್ತಿ : “ನಿಮ್ಮ ಬಿಡಾರ ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದಿದಾ? ನಿನ್ನ ಮಗ್ಗಲಾಗೆ ಮನಗಿತ್ತು.....ಹುಲಿ!”

“ಹುಲಿ ಏನು ನಿನ್ನ ಹಾಗಲ್ಲ! ಅದಕ್ಕೂ ಮಾನಮರ್ವಾದೆ ಅದೆ!” ಗುತ್ತಿ ತತ್ತರಿಸುವಂತೆ ಉತ್ತರ ಬಿಗಿದಿದ್ದಳು ತಿಮ್ಮಿ.

ರಾತ್ರಿ ನಡೆದದ್ದನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಇಬ್ಬರೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಗಾಡಿದರು.

“ನೋಡಾಕೆ ಬೆಪ್ಪಿ ಇದ್ದಾಂಗೆ ಇದ್ದೀಯೆ! ಏನು ಜಾಣ ಮಾತು ಕಲ್ತುಬಿಟ್ಟೀಯೆ ನೀನು?” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಗುತ್ತಿ ಸರಸರನೆ ಕಾಲು ಹಾಕತೊಡಗಿದನು.

ಗಾಯಗೊಂಡಿದ್ದ ಹುಲಿಯ ಅವರಿಂದ ದೂರ ಹೋಗದೆ, ಅವರೊಡನೆಯೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕುಂಟಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ‘ಹಾಳು ಕುರ್ಕನ ಉಗುರು! ನಂಜಾಗಿಬಿಡ್ತದೆಯೋ ಏನೊ ನಾಯಿಗೆ? ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋದಮ್ಯಾಲೆ ಕಾಡುಜೀರಿಗೆ ಅರಸಿನ ಅರೆದು ಹಚ್ಚಬೇಕು?’ ಎಂದುಕೊಂಡನು ಗುತ್ತಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ, ನಾಯಿಯ ಸೋತ ನಡೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಇಬ್ಬರೂ ಕಾಡಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತುಸುದೂರ ನಡೆದಿದ್ದರು. ಗುತ್ತಿ ತಿಮ್ಮಿಯ ಜಾಣ್ಮತನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕಿ ಕಿಸಕ್ಕನೆ ನಕ್ಕನು. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಮ್ಮಿ ಎಡವಿದ್ದಳು: “ನಾ ಎಡಗಿದ್ದೆ ನಿಂಗೆ ತಮಾಸೆ! ನಾನಿನ್ನ ಜತೆ ಬಂದದ್ದೆ ತಪ್ಪು!” ಎಂದಳು.

ಬಂದದ್ದು ಬರಿಯ ಅವಳಿಚ್ಚೆಯಿಂದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಕೆಣಕಿ ಪೀಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಗುತ್ತಿ:

“ಇಲ್ಲಿ ನೋಡ್ಲೇನು, ಇಲ್ಲಿ ಏನದೆ ಅಂತಾ?” ಎಂದಾ ತನ್ನ ಎಡದ ತೋಳನ್ನು ಚಾಚಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ತಾಯಿತಿ ತೋರಿಸುತ್ತ ಹಂಗಿಸಿದನು: “ಕಣ್ಣಾಪಂಡಿತರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಕಣೇ, ಅಂತ್ರ! ಎಂಥಾ ಒಲ್ಲೆ ಅನ್ನೋ ಹೆಣ್ಣನ್ನಾದ್ರೂ ಒಲಿಯೋ ಹಾಂಗೆ ಮಾಡ್ತದಂತೆ. ಅಲ್ಲದಿದ್ದೆ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ನೀ ಇಷ್ಟು ಸುಲಭಕ್ಕೆ ಓಡಿ ಬರ್ತಿದ್ಯಾ? ಚುಟಿಗಿ ಹಾಕಿ ಕರದೆ ನಾಯಿ ಬರಾಹಂಗೆ?”

“ನಿಂಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಅಂತಾ ಮಾಡಿಯೇನೊ? ಅವನಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಾರೆ ಅವರು!” ಎಂದಳು ತಿಮ್ಮಿ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ, ತುಸು ರಾಗವಾಗಿ.

“ಯಾರಿಗೇ?” ಬೆಚ್ಚಿ ಕೇಳಿದನು ಗುತ್ತಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಅಪ್ರತಿಭನಾದಂತೆ.

“ಯಾರಿಗೆ? ಅವನಿಗೇ! ಆ ಬಚ್ಚಗೆ!” ಗೆದ್ದ ದನಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದಳು, ಸೋತವನಿಗಂಬಂತೆ.” ಅವನಿಗೂ ಹೀಂಗೆ ಅಂತ್ರಾ ಕೊಟ್ಟಾರಾ? ಕಣ್ಣಾಪಂಡಿತು?” ಬೆಪ್ಪಾಗಿತ್ತು ಗುತ್ತಿಯ ದನಿ.

“ಹ್ಲೂ ಮತ್ತೆ! ನಿನ್ನಾಂಗೆ ಅವನೂ ತೋರಿಸಿದ್ದ ನಂಗೆ!”

೪. ದೇವಯ್ಯ-ಕಾವೇರಿ

ಹೊಸದಾಗಿ ಬೈಸಿಕಲ್ಲು ಕಲಿತು ಏರಿದ್ದ ಅಮಲು ಇನ್ನೂ ಇಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ, ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿ ದೇವಯ್ಯನಿಗೆ. ರಸ್ತೆಗಳೆ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಇದ್ದ ರಸ್ತೆಗಳೂ ಕೊರಕಲು ಬಿದ್ದುಹೋಗಿದ್ದರೂ ದೇವಯ್ಯ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಗೂ, ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೆ ಅವಕಾಶ ಎಂದುಕೊಂಡು, ಬೈಸಿಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿಯೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತಮ್ಮ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಆಳುಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲೂ ಬೈಸಿಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆಯೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದನು, ಅದು ಒಂದೇ ಫರ್ಲಾಂಗು ಆಗಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಆ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಬೈಸಿಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಬಿದ್ದು ಮುಖ ಮೋರೆ ಒಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಮೋರಿಯೊಂದರಿಂದ ಅದರ ಕಲ್ಲು ಕಟ್ಟಣೆಗೆ ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದು ಕೆಳಗೆ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಎಗರಿ ಬಿದ್ದು ಪ್ರಾಣಾಪಾಯವೂ ಆಗುವುದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಏನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಬೈಸಿಕಲ್ಲು ಸವಾರಿಯ ಷೋಕಿ ಕುದುರೆ ಸವಾರಿಯ ಷೋಕಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಮರಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

ಆ ಬೈಸಿಕಲ್ಲು ಪಾದ್ರಿಯಿಂದ ತನಗೆ ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಅವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲರೊಡನೆಯೂ ತಾನು ಹಣ ಕೊಟ್ಟಿ ಕೊಂಡದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದನು. ನಿಜಾಂಶ ಎರಡಕ್ಕೂ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ಬೈಸಿಕಲ್ಲೂ, ಅವನಿಗೆ ಪಾದ್ರಿಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಇತರ ಅನೇಕ ಬಹುಮಾನಗಳಂತೆ, (ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಗೋಡೆಗೆ ತಗುಲಿಸುವ ದೊಡ್ಡ ಗಡಿಯಾರ) ಅವನೂ ಕ್ರೈಸ್ತನಾಗಿ ಇತರರನ್ನೂ ಕ್ರೈಸ್ತಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮುಂಗಾಣಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮದ ಕಠೋರತೆ ದೇವಯ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಪಾದ್ರಿಗೆ ತಾನು ಏನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಅರಿವು ಇತ್ತು. ತಾನು ಉಪದೇಶಿಯ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ರೆವರೆಂಡಿನ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಬೇಕಾದರೆ ಎಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ಕಿಲಸ್ತರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಲೆಕ್ಕದ ಪಟ್ಟಿ ಅವನ ಬೊಕ್ಕಣದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಹಸಿದು ಬಾಯ್ಬಿರೆದಿತ್ತು.

ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ್ದಂತೆ 'ಇಸ್ಕೂಲುಮನೆ' ನೋಡಲೆಂದು ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬೈಸಿಕಲ್ಲು ಹತ್ತಿ ಬಂದಿದ್ದ ದೇವಯ್ಯ, ಅನಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಟ್ರಿಂಟಿಂಟ್ರಿಂಟ್ರಿಂ ಗಂಟೆ ಬಾರಿಸುತ್ತ, ಅಂತಕ್ಕನ ಮನೆಯ ಉಣಗೋಲು ತೆಗೆದು ದಾಟಿ, ಬೈಸಿಕಲ್ಲನ್ನು ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ನೂಕಿಕೊಂಡೆ ಹೋಗಿ, ಅದನ್ನು ತೆಣೆಗೆ ವಾಲಿಸಿಟ್ಟು, ಜಗಲಿಗೆ ಹತ್ತಿ, ನೇರವಾಗಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅವನ ಚಲನವಲನಗಳೆಲ್ಲ ಅವನು ಆ ಮನೆಗೂ ಮನೆಯವರಿಗೂ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ತುಂಬ ಪರಿಚಿತನೆಂಬುದನ್ನು ತೋರುವಂತಿತ್ತು.

ಆಗತಾನೆ ಮಿಂದು, ತಟ್ಟಿಗೋಡೆಯ ಬಚ್ಚಲು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅಂತಕ್ಕನ ಮಗಳು ಕಾವೇರಿಗೆ ಬೈಸಿಕಲ್ಲಿನ ಗಂಟೆಸದ್ದು ಕೇಳಿಸಿದೊಡನೆಯೆ ಮೊಗದ ಮೇಲೆ ನಗೆಯ ಮುಗುಳು ಮೂಡಿ ಮಲರಿತು. ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೆಟ್ಟರ ಹೆಂಗಸರು ಉಡುವಂತೆ ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವಳು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿದ್ದನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡೆ, ಯಾರಾದರೂ ಕಂಡಾರೊ ಎಂದು ಅತ್ತಿತ್ತ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು, ಸೊಂಟದ ಮೇಲಿನ ಮೈ ಬತ್ತಲೆಯಾಗಿಯೆ ಬಳಿಯಿದ್ದ ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಓರೆಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಆ ಕೋಣೆಯ ಅರೆಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೀರೆಯನ್ನು ಕಳಚಿಯೆ ಹಾಕಿ, ಬತ್ತಲೆಯೆ ನಿಂತು, ಮತ್ತೊಂದು ಸೀರೆಗಾಗಿ ಬಿದಿರುಗಳುಬಿನ ಮೇಲೆ ಮಡಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ಸೀರೆಗಳಲ್ಲಿ

ತಡಕಾಡಿ, ಒಂದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಎಳೆದಳು. ಅದನ್ನು ಬೆಳಕಂಡಿಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದು, ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿ ದೇವಯ್ಯಗೌಡರು ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಹೊಸ ಸೀರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದಳು, ಗಟ್ಟದ ತಗ್ಗಿನವರು ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತಲ್ಲ, ಗಟ್ಟದ ಮೇಲಿನವರು ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಗೊಬ್ಬೆ ಸೆರಗು ಹಾಕಿ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವಳ ತಾಯಿ ತನ್ನನ್ನು ಕರೆದದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು:

“ಕಾವೇರಿ !”

“ಆ!”

“ಮಿಂದಾಯ್ತೇನೇ ?”

“ಆಯ್ತು! ಸೀರೆ ಉಡ್ಡಿದ್ದೀನಿ !”

“ನಿನ್ನ ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿ ಒಡೇರು ಬಂದಾರೇ ! ಒಂದು ಗಳಾಸು ಕಾಪಿ ಕೊಡು, ಬಾ !” ‘ನಿನ್ನ’ ಅನ್ನುವುದನ್ನು ಅಕ್ಕರೆಯೊತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಳು ಅಂತಕ್ಕ.

“ಬಂದೆ ಅಬ್ಬೇ.”

ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡವಳು ಬಚ್ಚಲಿಗೆ ಓಡಿ ಹಂಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಹಣೆಗೆ ಕುಂಕುಮವಿಟ್ಟು, ತಲೆಯ ಕೂದಲನ್ನು ನೀವಿ, ಬೈತಲೆ ಸರಿಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಹಿಂದಿನ ಸಂಜೆಯ ಮಾಲೆಕಟ್ಟಿ ತಣ್ಣಗಿರುವ ನೀರಿನ ಹಂಡೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಗೊಂಡೆಯನ್ನು ಮುಡಿದು ಅಬ್ಬೆ ಕರೆದಲ್ಲಿಗೆ, ನಿರುದ್ದಿಗ್ನೆಯೆಂಬಂತೆ, ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾದ ಕೃತಕ ಸಾವಧಾನದಿಂದ ತೇಲುತ್ತಾ ಹೋದಳು, ಸಸಂಭ್ರಮವಾಗಿ.

ಮಗಳು ಆಯ್ದಿದ್ದ ಸೀರೆಯನ್ನೂ, ಉಟ್ಟಿದ್ದ ರೀತಿಯನ್ನೂ, ಬಾಚಿ ಬೈತಲೆ ತೆಗೆದಿದ್ದ ಗಟ್ಟದ ಮೇಲಣ ಶೈಲಿಯನ್ನೂ, ಮುಡಿದಿದ್ದ ಹೂವನ್ನೂ, ಬೆಳ್ಳನೆಯ ಹಣೆಯನ್ನಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಕುಂಕುಮಬಿಂದುವಿನ ಸೌಂದರ್ಯ ಶೋಭೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಮೆಚ್ಚಿ, ಅವಳ ಸಮಯೋಚಿತ ಚಾಕಚಕ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನೂ ಮನದಲ್ಲಿಯೆ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ, ಕಣ್ಣೆಸುಕಿನಿಂದಲೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಏಕಾಂತವಾಗಿದ್ದ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರದ ಕೊಟಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ, ಒಂದು ಗಾಜಿನ ಲೋಟವನ್ನು ಅವಳ ಕೈಗಿತ್ತು, ಹಿಂದಿನಿಂದ ಕಾಫಿ ತರುತ್ತೇನೆ ಎಂಬುವುದನ್ನೂ ಸನ್ನೆಯಿಂದಲೆ ಸೂಚಿಸಿ, ಅವಳನ್ನು ಪೋಲ್ತಾಹಿಸುವ ಮುಗುಳು ನಗೆಯ ಮುಖಭಂಗಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾ ಕಳುಹಿಸಿದಳು ತಾಯಿ.

ಹಾಸಗೆ ಸುತ್ತಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಮಂಚದ ಬಳಿಯ ಕಾಲುಮಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಬಾಗಿಲ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ದೇವಯ್ಯ ಕಾವೇರಿಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ತನಗಾದ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ಹೊರಸೂಸುತ್ತಾ “ಅಯ್ಯೋ ನಾನು ‘ಯಾರಪ್ಪಾ ಇದು ನಮ್ಮವರ ಹುಡುಗಿ ?’ ಅಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ ! ತುಂಬಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣ್ತದೆಯೆ ನಿನಗೆ, ಸೆಟ್ಟರುಡಿಗೆಗಿಂತ ಈ ಉಡಿಗೆ ! ಆ ಸೀರೇನೂ ವಯ್ಯಾಗಿ ಒಪ್ಪದೆ ನಿನಗೆ !” ಎಂದನು.

ಕ್ರಾಪು ಬಿಟ್ಟು ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಬಟ್ಟೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸುಪುಷ್ಟ ಸಬಲ ದೃಢಕಾಯನಾಗಿ ತನ್ನೆದುರು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಯುವಕನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಸೋತು ಬಳಲಿದಂತಾದಳು. ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಸೆರಗು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ‘ನೀವು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ ಅಲ್ಲವೋ ಸೀರೆ ?’ ಎಂಬ ಕೊರಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಮಾತನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದು “ಅವ್ವ ಕಾಪಿ ತರುತ್ತಾಳೆ... ನನಗೆ ಗಳಾಸು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಇಡು ಎಂದಳು.” ಬಾಲಿಕಾ ಸಹಜವೆಂಬಂತೆ ಹೇಳಿದಳು, ಸ್ವಲ್ಪ ತೊದಲುತೊದಲು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ.

ಲೋಟವನ್ನಿಡಲು ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದ ಅವಳ ಎಡದ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ತಾನೇ ಅವಳ ಬಲಗೈಲಿದ್ದ ಲೋಟವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಳಿಯಿದ್ದ ಮಂಚದ ಮೇಲಿಟ್ಟು, ದೇವಯ್ಯ ಅವಳ ಬಲಗೈಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಅವನಿಗಂತೂ ಅಂತೆ ಅವಳಿಗೂ ಆ ಸ್ವರ್ಣ ಸುಖಕರವಾಗಿತ್ತಾದರೂ ಅವಳು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು, ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಾಗಿಲಕಡೆ ಕಳೆನೋಟ ನೋಡುತ್ತಾ. ಆದರೆ ದೇವಯ್ಯ ತನ್ನ ಕಿರುಬೆರಳಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ಉಂಗುರವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅವಳ ನಡುಬೆರಳಿಗೆ ತೊಡಿಸಲು ತೊಡಗಿದಾಗ ಅದನ್ನು ನಾಣ್ಣೆರಗಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು. ಅದು ಅವನ ಕಿರುಬೆರಳಿನ ಉಂಗುರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವನು ತೊಡಿಸಿದ್ದ ಇವಳ ಬೆರಳು ನಡುಬೆರಳಾಗಿದ್ದರೂ, ತುಂಬ ಸಡಿಲವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು.

ದೇವಯ್ಯ ವಿನೋದವಾಗಿ “ಎಷ್ಟು ತೆಳ್ಳಗಿದ್ದೀಯೆ ನೀನು? ಸಣಕಲಿ!” ಎಂದನು.

ಕಾವೇರಿ ಉಂಗುರ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದುಹೋಗದಂತೆ ಬೆರಳನ್ನು ತುಸು ಮಡಿಚಿ ಕೈ ಎಳೆದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ದೂರ ನಿಂತು “ಮತ್ತೆ ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಇರಬೇಕೇನು ಹೆಣ್ಣಾದ ನಾನು?” ಎಂದು ಅವನ ಭೀಮ ಬಲಿಷ್ಠ ಭದ್ರಕಾಯವನ್ನು ತಲೆಯಿಂದ ಕಾಲವರೆಗೆ ನೋಡಿ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟಳು. ಅವಳ ಮೆಲುದನಿ, ಅವಳ ಕುಲುಕುಲು ನಗೆ, ದೇವಯ್ಯನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಿಗಿದಷ್ಟಿ ಹಿಸುಗಿಬಿಡಬೇಕು ಎನ್ನಿಸಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಪಾದ್ರಿಯ ಮಗಳಿಂದ ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಣಯದ ಕುಶಲ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಏನೇನೂ ಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕು ಎನ್ನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಕಾಫಿ ಪಾತ್ರೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಅಂತಕ್ಕ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಳು.

“ಏನು ಚೆಲ್ಲಾಟಕ್ಕೆ ಸುರುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಳಾ ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ?” ಎಂದು ದೇವಯ್ಯನ ಕಡೆಯಿಂದ ಮಗಳ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ “ಏನೆ ಅದು ನಿನ್ನ ಅಟಮಟ? ಗಳಾಸು ಇಟ್ಟು ಬಾ ಅಂತ ಕಲ್ಲದ್ರೆ ಆಟಕ್ಕೆ ಸುರುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಾ?” ಎಂದು, ಮಗಳ ಬೆರಳಲ್ಲಿದ್ದ ಉಂಗುರದ ಹೊಳಪನ್ನು ನೋಡಿ, ದೇವಯ್ಯನಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚುಕಿಸಿದಳು.

ತನ್ನ ಪ್ರಣಯಲಘುವರತನೆಯ ಮುಖಭಾವವನ್ನು ತಟಕ್ಕನೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ಚಿಪ್ಪಿನೊಳಕ್ಕೆ ಎಳೆದು ಕುಳಿತಿದ್ದ ದೇವಯ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನ ವಿಷಯದ ತೆರೆಯೆಳೆದು, ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಷಯದ ದಿಕ್ಕನ್ನೆ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು:

“ಏನು ಅಂತಕ್ಕ, ನಿನ್ನ ಮನೆ ‘ಕಾಫಿಹೋಟೆಲ್’ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆಯಲ್ಲಾ! ಬೋಡ್ ಬರೆಸಿ ಹಾಕ್ತಿದ್ದೀಯಾ?”

“ಅಯ್ಯೋ ಎಲ್ಲ ಆ ಪಾದ್ರಿಗಳ ಕೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಾ? ಅವೊತ್ತು ಕಾಫಿಪುಡಿ ತಂದು ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಿಮಾಡಾದು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ನಿನ್ನೆ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬರ್ರಾ ಕಾಗದದ ಮ್ಯಾಲೆ ಏನೋ ಬರೆದು ತಂದು ಗ್ವಾಡೆಗೆ ಅಂಟಿದಾರೆ. ಬಂದೋರೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ನೆಗ್ತಾರೆ....”

ದೇವಯ್ಯ ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುತ್ತಾ ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಹೇಳಿದನು: “ಪರ್ವಾಇಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಕಾಫಿ. ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ಹೋಟ್ಟು ಕಾಫಿಗೇನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡೋದಿಲ್ಲ!...ಮೊನ್ನೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗಿಷ್ಟು ಕಾಫಿಪುಡಿ ತಗೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ....ಕಾಫಿ ಅಂತಾ ಮಾಡಿದ್ರೂ, ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಾಕಾಗಿಲ್ಲ! ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪಯ್ಯಂತೂ ಕುಡಿದವರೆ ವಾಕರಿಸಿ ವಾಂತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬಯ್ಯುತ್ತಾ, ಕ್ಯಾಕರಿಸಿ ತುಪ್ಪಿಬಿಟ್ಟು....”

ಅಂತಕ್ಕ ಹಿಂದಿನದೇನನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು “ಯಾರು ? ಕಲ್ಲಯ್ಯ ಒಡೇರ ? ಹಿಟ್ಟಿಟ್ಟಿ!” ಎಂದು ತುಸು ನಿಂತು, ಮತ್ತೆ “ಅವರು ಈ ಕಡೆಗೇ ಬರದೆ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಸ ಆಯ್ತು!...” ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ದೀರ್ಘಕಾಲವೆ ದೂರ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ಮತ್ತೆ “ನಿಮ್ಮ ಅವ್ವಗೂ ಕಾಪಿಗೀಪಿ ಮಾಡಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಕುನ್ನೇರ್ಲ

ಕುಡಿ ಕಸಾಯ, ಕೊತ್ತುಂಬ್ರಿಬೀಜದ ಕಸಾಯ, ಸೊಗದೆಬೇರಿನ ಕಸಾಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಅಭ್ಯಾಸ...ಹೌದಾಂಬ್ಲಾಂಗೆ ಮರ್ದೇ ಹೋಗಿತ್ತು! ದೇವಮ್ಮಗೆ ಹ್ಯಾಂಗಿದೆ ಈಗ? ಬಾಲೆ ಬಾಣ್ಣಿ ಸುಕವಾಗಿದಾರಾ?" ಎಂದು ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರ ವಿಚಾರಿಸಿದಳು.

ದೇವಯ್ಯ ಅಂತಕ್ಕನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ತನ್ನನ್ನೆ ನುಂಗುವಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾವೇರಿಯ ಕಣ್ಣನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೇಳಿದನು: “ಇದಾರೆ, ಸುಮಾರಾಗಿ....ಅದಕ್ಕೋ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೋತೆ ಇದ್ದೇ ಇರ್ದದೆ...ಕಲ್ಲೂರು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಹೋಗಬೇಕಂತೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಾಕೆ....!”

ದೇವಯ್ಯನ ಅಂತಸ್ಥವನ್ನು ಊಹಿಸದ ಅಂತಕ್ಕ “ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹಸೀ ಮೈ, ಪಾಪ!....ನೀವು ಸುಮ್ಮನೆ ಬೇಜಾರು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ? ಇನ್ನೊಂದು ಐದಾರು ತಿಂಗಳು ಹೋದ್ರೆ ಎಲ್ಲ ಸರಿಹೋಗ್ತದೆ....ಪೂರಾ ಬೇಜಾರಾದ್ರೆ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಬಂದು ಹೋಗ್ತಾ ಇರಿ...ಹುಡುಗೀನೂ ನೆನೀತಿರ್ದದೆ ನಿಮ್ಮನ್ನೆ!” ಎಂದಳು, ಕೊನೆಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ತನಗೂ ಕೇಳಿಸದಷ್ಟು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾ.

ಆದರೆ ಕಾವೇರಿಗೂ, ಅದರ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿಸದಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಅರ್ಥದ ಅರಿವು ಹೊಳೆದು, ಹೊರಗೆ ಓಡಿದ್ದವಳು ಮತ್ತೆ ಒಳಗೆ ಬಂದು “ಚೀಂಕ್ರ ಸೇರಿಗಾರ ಬಂದಿದಾನೆ. ಪಾದ್ರಿ ನಿಮ್ಮನ್ನ ಬರಾಕೆ ಹೇಳಿ ಕಳ್ಳಿದಾರಂತೆ” ಎಂದಳು.

“ಈ ಪಾದ್ರಿ ಕೈಯಿಂದ ಬಚಾವಾಗೋದು ಹ್ಯಾಗೋ ನಂಗೊತ್ತಿಲ್ಲ” ಎನ್ನುತ್ತಾ ದೇವಯ್ಯ ಮೇಲೆದ್ದನು.

“ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ಕಿಲಸ್ತರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿಸ್ತಾರಂತೆ, ಎಲ್ಲರೂ ಆಡಿಕೊಳ್ತಾರೆ.” ಅಂತಕ್ಕ ಏನೋ ಆಗಬಾರದ್ದು ಆಗುತ್ತದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಳು.

ದೇವಯ್ಯ ಕಂತ್ರಿ ನಗೆ ನಕ್ಕು, ಹೇಳುತ್ತಲೆ ಬಾಗಿಲು ದಾಟಿದನು: “ಸಿಂಧುವಳ್ಳಿ ಚಿನ್ನಪ್ಪಗೌಡನ್ನ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವನ ಹೆಂಡತೀನ ಬಾವಿಗೆ ಹಾರಿದ್ದೇ ಸಾಕಾಗಿದೆ !....ಇನ್ನು ನಾನೂ ಕಿಲಸ್ತರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿ....? ಯಾಕೆ ಬಿಡು, ಆಗದ ಹೋಗದ ಮಾತು !....”

ದೇವಯ್ಯ ಬೈಸಿಕಲ್ಲು ಹತ್ತಿ ಗಂಟೆ ಬಾರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದನ್ನೆ ಬೆರಗಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದಳು ಕಾವೇರಿ, ಬಾಗಿಲು ಸಂದಿಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ.

* * * *

೫. ಗಡ್ಡದಯ್ಯ

ಮುಂಗಾರಿನ ಮೊದಲ ಮಳೆಗಳಿಂದ ತುಸುವೆ ತುಂಬಿ ಬಂಡೆಗಳೆಡೆಯೆಡೆ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೊಳೆಯ ನೀರಿನ, ಮತ್ತು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಮಹಾ ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷದ ಪರ್ಣಕೋಟಿಯ ಮರ್ಮರನಾದ ವಿನಾ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಮಂಟಪ ನಿರ್ಜನವೂ ಆಗಿದ್ದಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಮೊದಲ ನೋಟಕ್ಕೆ ಬಂಗಾರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಮೆಟ್ಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ದೇವಯ್ಯನ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಸನ್ನೆ ಮಾಡಲು ಅವನು ಮೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಮಟ್ಟದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕಳಚಿಬಿಟ್ಟು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದನು. ನಿತ್ಯವೂ ಊದಿನಕಡ್ಡಿ ಹೊತ್ತಿಸುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ಎಂಬಂತೆ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಪರಿಮಳ ಪವಿತ್ರತೆ ಮಂಟಪವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಊರಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಹೊಳೆಯ ದಂಡೆಯ ಕಲ್ಲುಮಂಟಪಗಳಂತಲ್ಲದೆ ಅ ಮಂಟಪ ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಮಂಟಪದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಷಾಯದಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯ ಮೃಗಚರ್ಮಾಸನದ ಮೇಲೆ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾಗಿದ್ದಂತೆ ನಿಶ್ಚಲಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮೀಲಿತ ನೇತ್ರನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಮುಕುಂದಯ್ಯ ತೀರ ಬಳಿಸಾರದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತು ದೀರ್ಘದಂಡ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿದನು. ದೇವಯ್ಯನಿಗೂ ಹಾಗೆಯೆ ಅಡ್ಡಬೀಳುವ ಮನಸ್ಸಾದರೂ, ಅತೀ ಭಾವಪ್ರದರ್ಶನವು ಆತ್ಮಗೌರವಕ್ಕೆ ಹಾನಿಕರವೆಂಬ ಅಹಂತಾಪ್ರತಿಷ್ಠಿನಾಗಿ, ನಿಂತಂತೆಯೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಒಬ್ಬನು ಅಡ್ಡಬಿದ್ದುದನ್ನಾಗಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ನಿಂತೇ ಕೈಮುಗಿದುದನ್ನಾಗಲಿ ಗಮನಿಸಿದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ ಆ 'ಗಡ್ಡದಯ್ಯ' ಒಂದೆರಡು ನಿಮಿಷಗಳು ಹಾಗೆಯೆ ನಿಂತಿದ್ದು ಇಬ್ಬರೂ ಸದ್ಗುಮಾಡದೆ ಕಲ್ಲುನೆಲದ ಮೇಲೆ ಚಕ್ಕಾಲುಬಕ್ಕಾಲು ಹಾಕಿ ಕೂತುಕೊಂಡರು.

ಹೆಚ್ಚು ಊರು ಸುತ್ತಿ, ಆಗತಾನೆ ಮಲೆನಾಡಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯನಾಗರಿಕತೆಯ ಮಂಚೂಣಿಯಂತಿದ್ದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಾದ್ರಿಗಳ ಸಂಗ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹೊಸ ಹೊಸ ತರಹದ ಜನರ ವೇಷಭೂಷಣಗಳ ಪರಿಚಯವಿದ್ದ ದೇವಯ್ಯನಾಗಲಿ; ತನ್ನ ಒಂದೆ ಮನೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಇದ್ದ ಅಂತಹವೇ ಆದ ಹಳ್ಳಿಗಳ, ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದರೆ, ಮೇಗರವಳ್ಳಿ, ಆಗುಂಬೆ ಮತ್ತು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಂತಹ ಕಿರು ಊರು ಕಿರುಪೇಟೆಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾತ್ರವಿದ್ದ ಮುಕುಂದಯ್ಯನಾಗಲಿ ಹಿಂದೆಲ್ಲ ಕಂಡಿದ್ದ ಯಾವ ಸಂನ್ಯಾಸಿ, ಬೈರಾಗಿ, ಗೋಸಾಯಿಯಂತೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಅವರ ಮುಂದೆ ಪದ್ಮಾಸನಸ್ಥನಾಗಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅ 'ಗಡ್ಡದಯ್ಯ' ಆತನ ಕೆದರು ಗೂದಲು, ಗಡ್ಡ, ಮೀಸೆ, ಮುಖ, ಮೈ, ಬಟ್ಟೆ ಎಲ್ಲವೂ ಆ ಮಂಟಪದಂತೆಯೆ ರುಚಿಭೂಷಿತವಾಗಿ, ಶುಭ್ರವಾಗಿ, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ತುಸು ತಿರಸ್ಕಾರಭಾವದಿಂದಲೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ದೇವಯ್ಯನಂತೂ ಆ ನೈರ್ಮಲ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸೋತುಬಿಟ್ಟನು. ಹಿಂದೆ ಅವನು ನೋಡಿದ್ದ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಬೈರಾಗಿ ಗೋಸಾಯಿಗಳೆಲ್ಲ ಶುಚಿಯಾಗಿರುವ ಸಭ್ಯರು ಯಾರೂ ಬಳಿಸಾರದಷ್ಟು ಗಲೀಜಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಗಡ್ಡದಯ್ಯ ವಯಸ್ಸಾದವನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ದೇವಯ್ಯನಷ್ಟೆ ವಯಸ್ಸಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ತುಂಬ ಮೋಟಾಗಿದ್ದ ಆತನ ಗಡ್ಡವಾಗಲಿ ಕುಡಿಮೀಸೆಯಾಗಲಿ ಕ್ಷೌರಾಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದುವೆ ಹೊರತು ದಾಡಿ ಬಿಟ್ಟ ಭಾವವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಗಡ್ಡ, ಮೀಸೆ ಮತ್ತು ತಲೆದೂದಲುಗಳ ಮಿಂಚುಗಟ್ಟಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖದ ಮೈಬಣ್ಣ ಹೊಂಗಾಂತಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ

ತರುವ ಹಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನೀಳವಾದ 'ಕಪನಿ' ಕುಳಿತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ಮೈಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಚ್ಚಿತ್ತಾದರೂ ಆ ಮೈಕಟ್ಟಿನ ದೃಢ ಧೀರ ಬಲಿಷ್ಠ ಭಂಗಿಯನ್ನು ಮರೆಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೆಚ್ಚಿ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತ್ತಿದ್ದ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಆದ ಮತ್ತೊಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂದರೆ ಈ ಕಾಷಾಯಧಾರಿಯಲ್ಲಿ, ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅಂತಹ ಇತರರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ತಪ್ಪದೆ ಇರುವಂತೆ, ಯಾವ ಭಸ್ಮಾವಲೇಪನವಾಗಲಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಸರವಾಗಲಿ ಗಾಂಜಾ ಸೇಯುವ ಗುಡಿಗುಡಿಯಂತಹ ಸಲಕರಣೆಗಳಾಗಲಿ ಕಂಡುಬರದಿದ್ದು. ಮತ್ತೂ, ಆತನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ದೇವಯ್ಯ ರೆವರೆಂಡ್ ಲೇಕ್‌ಹಿಲ್ ದೊಡ್ಡಪಾದ್ರಿಗಳ ಹತ್ತಿ ನೋಡಿದ್ದಂಥ, ಹೊಳೆವ ಅಚ್ಚುಕರದ ರಟ್ಟಿನ, ಒಂದೆರಡು ದಪ್ಪದಪ್ಪ ಪುಸ್ತಕಗಳಿದ್ದದ್ದು! ಆ ಅಕ್ಷರಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷು ಎಂಬುದೂ ದೇವಯ್ಯಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ, ಮುಕುಂದಯ್ಯನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ಪಿಸುಗುಟ್ಟಿದನು. ಬಹುಶಃ ಅವನು ಪಿಸುಗುಟ್ಟಿದುದೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೋ ಏನೋ ಎಂಬಂತೆ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದನು.

ಮುಕುಂದಯ್ಯ ದೇವಯ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ತೆಕ್ಕನೆ ಚಕಿತರಾದಂತೆ ಬೆರಗುಸಿರೆಳೆದುಕೊಂಡರು. ಹಾಗಿತ್ತು ಆ ಕಣ್ಣಕಾಂತಿ! ಮೊದಲೆ ತೇಜಃವುಂಜವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮುಖಮಂಡಲ ಆ ಸುವಿಶಾಲ ನೇತ್ರದ್ವಯದ ದೃಷ್ಟಿದೀಪ್ತಿಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಭವ್ಯಸುಂದರವಾಯ್ತು:

ಇಬ್ಬರೂ ಅನೈಚ್ಛಿಕವೆಂಬಂತೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕೈಮುಗಿದರು!

ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಗಡ್ಡದಯ್ಯನಿಂದ ಏನಾದರೂ ಪರಿಹಾರ ದೊರೆಯಬಹುದೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಲು ಕಾತರನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ತಾನು ಹಿಂದೆಂದೂ ನೋಡದೆ ಇದ್ದಂತಹ ಇದ್ದಂತಹ ವಿಶೇಷ ರೂಪದ ಮತ್ತು ರೀತಿಯ ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ ಅಂತಹ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಹಾಕುವುದೆಂದು ನಾಚಿ ಹೆದರಿ ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನೆ ಸೆಡೆತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾತಾಡಲಾರದೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟನು. ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿಯೆ ಅವನೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದ ದೇವಯ್ಯ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕಾದು ನೋಡಿ, ಮುಕುಂದಯ್ಯನ ಕಡೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೋಡಿದನು. ಅವನು ಬಾಯಿ ತೆರೆಯದಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ತಾನೆ ಮಾತಿಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದನು: ಕ್ರೈಸ್ತ ಉಪದೇಶಿ ಮತ್ತು ಪಾದ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಿ ಅಭ್ಯಾಸವಿದ್ದ ಅವನು ತನ್ನ ಯಾವ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಅಥವಾ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸದೆ ಹಿಂದೂಮತ, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯ, ಹಿಂದೂ ದೇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅನೈತಿಕ ವ್ಯಾಪಾರ, ಕ್ರೈಸ್ತಮತ ಪ್ರಚಾರ, ಕ್ರೈಸ್ತರು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಉದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೆ ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದನು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ ತುಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೆ ಉತ್ತರ ಕೇಳಿದನು. ಆತನ ಧ್ವನಿ ಅಸಾಧಾರಣ ಗಂಭೀರವಾಗಿತ್ತು; ಆಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಿತವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಆತನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಷ್ಟವೂ ಸ್ವಚ್ಛವೂ ಆಗಿದ್ದ ಗ್ರಂಥಭಾಷೆಯಿಂದ ಅವನ ಹುಟ್ಟುನುಡಿ ಕನ್ನಡವಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲದವರು ಬಹುಕಾಲ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಕಲಿತ ಭಾಷೆಯಂತಿತ್ತು, ಆತನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಯವಾಗಿ ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮೀರಿ ಬಹು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿಯೆ ಚರಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪಾದ್ರಿಯ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನೂ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿದ್ದ ದೇವಯ್ಯನಿಗೆ ತಾನು ಈಗ ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ವಾಣಿಯ ಸ್ವರೂಪವೆ ಬೇರೆಯೆ ಅಂತಸ್ತಿನದು ಎಂದು ವೇದ್ಯವಾಯಿತು. ಇದರ ಧೀರತೆ, ದಿವ್ಯತೆ, ಭವ್ಯತೆ, ವಸ್ತು ಮತ್ತು ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಗೂ ಪಾದ್ರಿಯ ಉಪದೇಶಕ್ಕೂ ಒಡ್ಡರ ಬಂಡಿಗೂ ದೇವರ ತೇರಿಗೂ ಇರುವ ಅಂತರವಿತ್ತು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಹಿಂದೂಮತ, ಜಾತಿಭೇದ, ಮತಾಚಾರಮೌಢ್ಯ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದವರಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯ ಮತ್ತೆ ಅಪಚಾರ ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ದೇವಯ್ಯನ ಖಂಡನೆ ಮತ್ತು ಟೀಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ದೇವಯ್ಯನಿಗಿಂತಲೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ

ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿ ನಿದರ್ಶನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದನು. ಆತನ ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಿಡಂಬನೆಗೂ ನಿಶಿತ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೂ ವಶರಾಗಿ ದೇವಯ್ಯ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬಿದ್ದುಬಿದ್ದು ನಕ್ಕೂ ಇದ್ದರು. ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ವೇದಾಂತ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯ ಸಮರ್ಥನೆಗೆ ಕೈಹಾಕಿದನೋ ಆಗ ಶ್ರೋತೃಗಳಿಬ್ಬರೂ ಒಂದು ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಡಂಗಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಹಿಂದೂಗಳಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಅದಂತಹ ಮಹೋನ್ನತ ದಿವ್ಯ ದರ್ಶನದ ಆಸ್ತಿಗೆ ಹಕ್ಕುದಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಆತನು ವಿವರಿಸಿದಾಗ ಅ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿವ್ಯ ಆರಾಧನೆಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿತ್ತು! ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಆತನು ಚಿಕಾಗೂ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ, ಅಂದಿಗೆ ಮೂರೇ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ ಎಂಬೊಬ್ಬ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮೇಲ್ಮೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಡಿ, ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಬೆರಗಾಗುವಂತೆ ದಿಗ್ವಿಜಯಿಯಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿಯಾದ ಭಾಷಾರೀತಿಯಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದಾಗಂತೂ ದೇವಯ್ಯನಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ; ಎದ್ದುನಿಂತು ಕುಣಿದಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೇಗೂ ತಡೆದುಕೊಂಡನು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮತ್ತೂ ಹೇಳಿದನು: “ಆ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೆ ಬರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಬಂದಮೇಲೆ ಭರತಖಂಡವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸಿ, ಬೋಧಿಸಿ, ಭಾಷಣಮಾಡಿ ಹೊಸದೊಂದು ಯುಗಶಕ್ತಿಯನ್ನೆ ಉದ್ಭೋಧನಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೂಧರ್ಮವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುರೋಹಿತರಿಂದ ಪಾರಾಗಿ, ಕ್ರೈಸ್ತಾದಿ ಮತಪ್ರಚಾರಕರಿಗೆ ದುರ್ಗಮವಾಗಿ, ತನ್ನ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಶುದ್ಧ ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗುವ ಕಾಲ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೂ, ನನ್ನಂತಹ ಇತರ ಕೆಲವರೂ, ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ದೇವತಾಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನಾನು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಕೊಲಂಬೋ ನಗರಕ್ಕೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಈ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡು ಸ್ವಾಗತಿಸಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ.”

ಮುಕುಂದಯ್ಯ ದೇವಯ್ಯನಿಗೆ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಹೇಳಿದುದರಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಲು ಮೂರು ವೀಸ ಬುದ್ಧಿಗಮ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಭಾವಗೋಚರವಾಗಿ ಅವರು ಒಂದು ಹೊಸ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಬಂದಂತಾಗಿತ್ತು. ಆ ಮಲೆನಾಡಿನ ಕೊಂಪೆಯ ಕಾಡಿಗೆ ಆಗ ಹೊರಲೋಕದ ಸುದ್ದಿ ಸಂಪರ್ಕವೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಬೆಂಗಳೂರು ಮೈಸೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಆಗತಾನೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಲು ಶುರುವಾಗಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಅಂಚೆಯ ಅಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಬರತೊಡಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಾದ್ರಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಹಳ್ಳಿಯ ಒಂದೆರಡು ಮನೆಗಳಿಗೆ ಆಗಾಗ ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ಹಳೆಯವಾಗಿದ್ದ ಮಿಶನರಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಬಂದರೂ ಅವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಅಷ್ಟಕಷ್ಟ. ಹೀಗಿರಲು ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಹೇಳಿದ್ದ ವಿದೇಶದ ಹೆಸರುಗಳೂ ವಿದೇಶದ ನಗರಗಳ ಹೆಸರುಗಳೂ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಹೆಸರೂ ಉಪನಿಷತ್ತು ವೇದಾಂತ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳೂ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ತಾನೆ ಅರ್ಥವತ್ತಾದವು? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ‘ಸ್ಥಳೀಯ ದೇವತಾಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ’ ಎಂದಾಗ, ಸುತರಾಂ ಭಾವವಾಗದ ದೇವಯ್ಯನು ಮುಕುಂದಯ್ಯನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿನೋಡಿ, ಒಳಗೊಳಗೆ ನಕ್ಕು ಸಂದೇಹಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಂತೂ ತನ್ನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ದೇವಯ್ಯ ಹಾಕಿದ್ದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಮುಗುಳುನಕ್ಕಿದ್ದನಷ್ಟೆ!....

ಇವರಿಗಾಗಿ ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ಹೊಳೆದಂಥೆಯಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದ ಬಚ್ಚನ ಕರೆ ಕೇಳಿಸಿದಾಗ ಮುಕುಂದಯ್ಯನು ದೇವಯ್ಯನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೋ ಉಸುರಿದನು. ದೇವಯ್ಯ ಎದ್ದು ನಿಂತು, ಬಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ದರ್ಶನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಗೌರವ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತುಸು ನಡೆದು, ಆಮೇಲೆ ತಿರುಗಿಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋದನು.

ದೇವಯ್ಯ ಹೋದಮೇಲೆ ತಾನೊಬ್ಬನೆಯೆ ಆದ ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ ಮಹತ್ತು ಭಾರತರವಾದಂತಾಯ್ತು! ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ 'ಗಡ್ಡದಯ್ಯ'ನಿಂದ ಏನಾದರೂ ಸಹಾಯನಡೆಯಲೆಂದೇ ಅವನು ಅವೊತ್ತು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ದೇವಯ್ಯನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ತಾನೊಬ್ಬನೆ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತು ಹೊರಡದಾಯ್ತು! ಸುಮ್ಮನೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಪಾದಗಳ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟನು!

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಮಾತನಾಡಿಸಿದನು :

“ಏನೋ ಅರ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೀರಲ್ಲವೆ ನೀವು?”

ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೂ ಭಾವವಾಯಿತು; ಆದರೂ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕಣ್ಣೀರ ನೀರು ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕಿತು!

ಸನ್ಯಾಸಿ ತುಸು ಹೊತ್ತು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದು, ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣೆರೆದು ಕರುಣಾಪೂರ್ಣದ್ವನಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದನು: “ಹೋದ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ದಂಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಿರಿ. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಮುಂದುವರಿದು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ದುಃಖಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಕರ್ಮ ನೀವು ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗಿ.”

ಅವಳ ಲಗ್ನ ಇನ್ನೊಬ್ಬರೊಡನಡ ಆಗುವುದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ನನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದೆ.” ಮುಕುಂದಯ್ಯನ ಭಾಷೆ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಏರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನಿಗೆ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಸರ್ವಜ್ಞ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಮೂಡಲೂ ಇಲ್ಲ; ಸಮರ್ಥನೆ ಬೇಕೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆರ್ತನಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಅದನ್ನು ಎಂದೋ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ ಸುಮ್ಮನೆ ಮುಗುಳುನಕ್ಕನಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಅ ಮುಗುಳು ನಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಅಧಿಕಾರ ಮುದ್ರೆಯಿತ್ತು ಎಂದರೆ: ತಾನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಆಗಿಹೋಯ್ತು ಎಂಬ ದೃಢನಿಶ್ಚಯ ಭಾವ!

ಮುಕುಂದಯ್ಯ ತನ್ನ ಹಳೆಮನೆಯ ಬಾವ ದೊಡ್ಡಣ್ಣ ಹೆಗ್ಗಡೆಗೆ ಸಂಭವಿಸಿರುವ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನೂ ವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನೂ ಕುರಿತು ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಆತನಿಗೆ ಪುನಃ ಸ್ಮರಣೆಯುಂಟಾಗಿ, ಮನೆಗೆ ಮರಳುವಂತೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಲಿಸಿದ್ದನು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಸುಯ್ದು ಕಣ್ಣೆರೆದನು:

“ಆತ ತಿರುಪತಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಏಳೆಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೆ ಗತಿಸಿದ್ದಾನಲ್ಲಾ? ಮತ್ತೆ ಏಕೆ ಆ ಚಿಂತೆ?”

“ಹಾಗೆಯೆ ಕೆಲವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರು ಬದುಕಿದ್ದಾರೆ. ಗೋಸಾಯಿಗಳ ಜೊತೆ ಇದ್ದರು. ಈಗ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರ ವಶದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ. ವೈದ್ಯರು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ತಾನು ಯಾರು ಏನು ಎಂಬುದೆಲ್ಲ ಮರೆತುಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆಯಂತೆ. ತನ್ನವರು ಯಾರನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವಂತೆ. ಮೊನ್ನೆ ಅವರನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಒಬ್ಬರು ಐಗುಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡೂ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಭಾವನೇ ಹೌದೆಂದೂ ಅನೇಕ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಅವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹುಲಿಯಿಂದಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಗಾಯದ ಕಲೆಯಂತೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕುವಂತಿದೆಯಂತೆ...ನನ್ನ ಅಕ್ಕ ಏಳೆಂಟು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ....”

ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ತನ್ನ ಕೈಯೆತ್ತಿ ಯಾವುದೋ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೋ ಹೇಳಿದನೋ? ಹೇಳಿಕೊಂಡನೋ? ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಮಾತು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾಗಿಬಿಟ್ಟನು.

“ನಾನು ಈಗ ನಿಮಗೆ ಹೇಳುವುದನ್ನು ನೀವು ಎಂದೂ ಯಾರಿಗೂ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ

ಹೇಳದೆ ಇರುವುದಾದರೆ ನಿಮಗೆ, ಮನುಷ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳಬಾರದ ಮತ್ತು ಹೇಳಿದರೂ ಅರ್ಥವಾಗಲಾರದ, ಕೆಲವು ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ; ನಿಮ್ಮ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ನಿಮಗೆ ಅರಿಯಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಒಂದು ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ...”

“ಆಗಲಿ. ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆ ಹಾಗಿರುವುದಾದರೆ ಅದನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಪಾಲಿಸುತ್ತೇನೆ.” ಕುತೂಹಲಾಗಿ ಕೆರಳಿ ಮಾತುಕೊಟ್ಟನು ಮುಕುಂದಯ್ಯ. ದೂರದಿಂದಲೆ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಪಾದದತ್ತ ಕೈಮುಗಿದು.

“ಎಂತಹ ಕಠಿಣಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದರೂ ನಿಮ್ಮ ವಚನಪಾಲನೆಗೆ ಭಂಗ ಬರದಿರಲಿ, ನೀವೀಗ ನನ್ನಿಂದ ಕೇಳುವುದರ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣುವಿರಿ. ನಾನು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಮಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಿದೆ. ನಾನು ನಿಮಗೆ ಆಗ ತಿಳಿಸಿದನಲ್ಲಾ ಆ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಿಂದ ಜಾಗ್ರತವಾಗುವ ಯುಗಧರ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಚೇತನಗಳು ನಿಮ್ಮ ಸಂತಾನದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಂಭವಿಸಲಿವೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಕೆಲವಾಗಲೆ ಸಂಭವಿಸಿಯೂ ಆಗಿದೆ...!

ತನಗೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಅನ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಬೆರಗುಹೊಡೆದು ಆಲಿಸತೊಡಗಿದನು, ತನ್ನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಏಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವನಂತೆ.

“ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ಇರುವುದೇನೋ ನಿಮ್ಮ ಬಾವನಾಗಿದ್ದವರ ಶರೀರವೆ! ಆದರೆ ಅದರೊಳಗಿರುವುದು ಅವರ ಜೀವವಲ್ಲ. ಅವರ ಮರಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ಸಮಯಿಸುವ ಕರ್ಮವಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಬೈರಾಗಿಯ ಜೀವ ಅದನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದೆ. ಅದು ಇಂದೋ ನಾಳೆಯೇ ತನ್ನ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಮುಗಿದೊಡನೆಯೇ ಆ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತದೆ...ಇದೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನೀವು ಹೇಗೆ ವರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರೋ ಹಾಗೆಯೇ ವರಿಸಬೇಕು; ಗೊತ್ತಾಯಿತೆ? ನಿಮ್ಮ ಈ ಜ್ಞಾನವೆಲ್ಲ ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕು. ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದೊಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಕರ್ಮವೂ ನಿಮ್ಮ ಈ ಜ್ಞಾನದ ಫಲವಾಗಿ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಹೊಮ್ಮಬಾರದು. ನೀವು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ನಿಸ್ಸಂಗತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅನಗತ್ಯವಾದ ಕ್ಲೇಶ ಕಷ್ಟ ಜಟಿಲತೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತೀರಿ....ತಿರುಪತಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಆ ನಿಮ್ಮ ಬಾವ ಆಗಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವತ್ತಿದ್ದಾರೆ...” ಕ್ಷೌರದ ಅಲಗಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಮುಕುಂದಯ್ಯನ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಹೇಳಿದನು: “ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅಷ್ಟೊಂದು ವಿಸ್ಮಯ ಏಕೆ? ಇದೆಲ್ಲ ನಿತ್ಯವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ.....ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದು ಈಗ ತಾನೆ ಹೊರಟುಹೋದರಲ್ಲಾ ಅವರ ಮಗನಾಗಿ!.....”

ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ: “ಅವರು ನಮ್ಮ ಪುಟ್ಟಕ್ಕನ ಗಂಡ?” ಎಂದು ಏಕೊ ಏನೊ ತೊದಲಿಬಿಟ್ಟನು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗನ ಬೆಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡವರು ನಗುವಂತೆ ನಕ್ಕು ಮುಂದುವರಿಸಿದನು: “ತಿರುಪತಿಯಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ನಿಮ್ಮ ಬಾವನ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ, ನೀವು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿಯೇ, ನಿಮ್ಮ ಮಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಗಂಡನನ್ನೆ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆ!...”

ಭಾವಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಮೆದುಳೆಲ್ಲ ಆವಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತೊ ಎನ್ನುವಂತಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ ಹೇಳಿಯೆ ಬಿಟ್ಟನು: “ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಅಕ್ಕ ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿದ್ದಾರೆ. ಇವತ್ತಿನ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ವ್ರತಕ್ಕಾಗಿ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಏನೂ ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಾಗಿ ದೇವರಿಗೆ

ಮೊರೆಯಿಟ್ಟರು!....”

“ಬದುಕಿರುವವರೂ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ; ಸತ್ತವರು ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ ಭಗವಂತನ ಲೀಲೆ!...ನೀವಿನ್ನು ಹೊರಡಿ. ನಿಮಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಿಮಗೆ ದೇವರು ಒಳ್ಳೆಯದು ಮಾಡಲಿ!” ಎಂದು ಸಂವಾದವನ್ನು ಸಟಕ್ಕನೆ ತುಂಡುಗಡಿದು ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಎದ್ದು ನಿಂತನು. ಇನ್ನೂ ಏನೇನನ್ನೋ ಕೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಆತನ ಪಾದತಲದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು, ಎದ್ದು ನಿಂತು, ಏನಾದರೂ ಪ್ರಸಾದ ಕೊಡಬಹುದೇ ಎಂದು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಅಂತಹ ಸೂಚನೆ ಏನೂ ಕಾಣದಿರಲು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟನು.

ಆಗತಾನೆ ಉದಯವಾದಂತೆ ತೋರಿತು. ಅವನಿಗೆ ಹೊರಗಡೆಯ ಪ್ರಪಂಚ! ಅದೇ ಹೊಳೆ, ಅದೇ ಹೊಳೆಯ ದಂಡೆ, ಅದೇ ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷ, ಅದೇ ಅರಳೀಕಟ್ಟಿ, ಅದೇ ಕಲ್ಲೂರು ದೇವಸ್ಥಾನ, ಅದೇ ಮನೆಗಳು— ಆದರೆ ಮುಕುಂದಯ್ಯನಿಗೆ ಇನ್ನೆಂದಿಗೂ ಆ ಪ್ರಪಂಚ ಮೊದಲಿನ ಪ್ರಪಂಚವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಉನ್ನೇಷಿತವಾದ ನವೋತ್ಥಾನವನ್ನು ಸಾಧಾರಣತೆಯ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹುದುಗಿಸಿಕೊಂಡು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಂತರ್ಪಣೆ ಮುಗಿದು, ಶೂದ್ರರ ಊಟ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ತನಗೆ ಏನೊಂದು ವಿಶೇಷ ಸಂಭವಿಸದವನಂತೆ ಹೋಗಿ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಹಾರುವರು ಹಾಕಿದ ಊಟದ ಸವಿಗೆ ಕಾಡು ಧರ್ಮ ತಿಮ್ಮಿ ಏನೇನೋ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ನಗುತ್ತಾ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಹುಡುಗರ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಮುಕುಂದಯ್ಯ ‘ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರಾಗಿರಬಹುದು?’ ಎಂದುಕೊಂಡನು. ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಂತೋ ಅಂತೆ ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಅವನ ಹಿಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲೆ ಇಲ್ಲ. ಕಣ್ಣು ಹೊರಳಿಸಿ ತನ್ನ ಹಳೆಮನೆಯ ಅಕ್ಕಯ್ಯ, ರಂಗಮ್ಮ ಹೆಗ್ಗಡತಿಯವರು, ಕೂತಿದ್ದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ನೋಡಿದನು. ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಶು ಚೆಲುವಯ್ಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಅದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ನಾಟಕದ ಲೀಲಾದೃಶ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿ, ಮುಕುಂದಯ್ಯನ ಮುಖ ಭಾವದಿಂದ ಕೆಂಪಾಯಿತು; ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕುವ ಅಶ್ರುವನ್ನು ಅಂಗಿತೋಳಿನಿಂದ ಒರಿಸಿಕೊಂಡು, ಪಂಚಿಯ ಅಂಚಿನಿಂದ ಮೂಗನ್ನು ಶುಚಿಮಾಡಿ, ಭಾವಗೋಪನಕ್ಕಾಗಿ ಬಗ್ಗಿ ಉಣತೊಡಗಿದನು.

* * * *

೬. ತುಂಗಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ

ಆಗುಂಬೆಯಿಂದ ಮೇಗರವಳ್ಳಿಯ ಮುಖಾಂತರ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು, ದೋಣಿ ಗಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಳೆದಾಟಿ ಮುತ್ತಳ್ಳಿ, ಸೀತೆಮನೆ, ಕಾನೂರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಗಟ್ಟದ ತಗ್ಗಿನವರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಗುತ್ತಿ ತಿಮ್ಮಿಯೊಡನೆ ತುಂಗಾನದಿಯ ಎಡದ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ದೈತ್ಯಾಕಾರದ ಅರಳಿಮರದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ತುಸುದೂರದಲ್ಲಿ, ಹೊಳೆ ದಾಟಲು ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಲಭಿಸಿರುವ ಸರದಿಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ನೆರೆ ಏರಿ ಭೋರ್ಗರೆದು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಮ್ಮಣ್ಣು ಬಣ್ಣದ ಮಹಾ ಪ್ರವಾಹವನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತಿದೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಅವನ ನಾಯಿ ಹುಲಿಯನೂ ತನ್ನ ಕರನೆಯ ಬೃಹದಾಕಾರದಿಂದ ಹೊಸಬರಾರೂ ಬಳಿಗೆ ಬರದಂತೆ ಹೆದರಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಭಯಾನಕ ಭಂಗಿಯಿಂದ ಕುಳಿತಿತ್ತು. ಮುಂಗಾಲೂರಿ ಉನ್ನತವಾಗಿ. ತಿಮ್ಮಿ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಿಯಾದಂತೆ ತುಸು ದೂರವೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು, ಅಂಗೈಗೆ ಗಲ್ಲವೂರಿ. ಗಟ್ಟದ ತಗ್ಗಿನ ಆಳುಗಳು, ಗಂಡಸರು, ಹೆಂಗಸರು, ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನು ಸರಕುಗಳೊಡನೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸರದಿಗಾಗಿ ದೋಣಿಗೆ ಕಾಯುತ್ತಾ, ಕುಳಿತೋ ನಿಂತೋ ಬೇಸರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಓಡಾಡುತ್ತಲೋ ಇದ್ದರು. ಅರಳಿಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಟ್ಟೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಯಾರೋ ಇಬ್ಬರು ಗೌಡರು ಕುಳಿತಿದ್ದುದನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

“ಈ ದೋಣಿಗೆ ಕಾಯುವುದು ಸಾಕಷ್ಟು !...ಒಂದು ಹದಿನೈದು ಇಪ್ಪತ್ತು ದಿನ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಇದರ ಹಂಗು ಯಾಕೆ ಬೇಕಿತ್ತು? ಸಲೀಸಾಗಿ ಕಲ್ಲುಸಾರದ ಮೇಲೆಯೆ ದಾಟಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆವಲ್ಲಾ?...” ಕುಡಿಮೀಸೆ ಬಿಟ್ಟು , ತಲೆಗೆ ಕೆಂಪು ಎಲೆವಸ್ತ್ರ ಸುತ್ತಿ ಮುಖಂಡನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯವನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಗುತ್ತಿ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡತೊಡಗಿದನು.

ಗುತ್ತಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಹೊಳೆಗೆ ಸಾರ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಅದೇನು ಹಳ್ಳವೆ? ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದ ಸುಚಂಚಲ ಜಲರಾಶಿಯ ನಡುವೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸ್ಥಿರವಸ್ತು ಎಂದರೆ, ದೋಣಿಗಂಡಿಗೆ ಬಹುದೂರ ಮೇಲು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಕಲ್ಲುಮಂಟಪದ ಅಗ್ರಭಾಗ. ಅದೂ ಏನು ಈಗಲೋ ಆಗಲೋ ಮುಳುಗಿ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೆಂಪು ಎಲೆವಸ್ತ್ರದವನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಳೆಚೋಪಿಯ ಗಟ್ಟದಾಳು ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು: “ಹೌದಂಬ್ಬ ಕಾಣಿ, ನಮ್ಮ ಕಾನೂರು ಸೇರಿಗಾರ್ತು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆಯೆ ಆಳುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ್ರಂಬ್ಬಲ್ಲಾ. ಆ ಕಲ್ಲುಸಾರದ ಮೇಲೆಯೆ !”

ಮುತ್ತೂರು ಸೀಮೆಯೂ ಕೂಡ ‘ದೇಸಾಂತ್ರ’ವಾಗಿದ್ದ ಗುತ್ತಿಯ ಬದುಕೆಲ್ಲ ಇದುವರೆಗೆ ಸಿಂಬಾವಿ, ಮೇಗರವಳ್ಳಿ, ಹಳೆಮನೆ, ಹೂವಳ್ಳಿ, ಕೋಣೂರು, ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿಗಳಿಗೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನೆಂದೂ ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ರಾಮತೀರ್ಥದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಅವನ ಸಂಕುಚಿತ ಜೀವನದ ಹದಿನೆಂಟೊ ಇಪ್ಪತ್ತೊ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ. ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಅವನು ‘ಎಳ್ಳಾಮಾಸೆ’ಯ ಜಾತ್ರಾಗಾದರೂ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಂತಹ ‘ದೂರದೇಶಕ್ಕೆ’ ಬಂದವನಲ್ಲ. ಹೊಲೆಯನಾಗಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮತೀರ್ಥದ ಸ್ನಾನವಂತೂ ಸರ್ವಥಾ ಅಲಭ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಅಗಮ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಏರಲು ಅವನೆಂದೂ ಆಶಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

“ಮತ್ತೆ, ನೀವೆಲ್ಲ ಎತ್ತ ಹೋಗುವವರು ಹೊಳೆ ದಾಂಟಿ?” ಕೆಂಪು ಎಲೆವಸ್ತ್ರದವನು ಕೇಳಿದನು.

“ನಾವು ಮುತ್ತುಳ್ಳಿಗೆ ಹೆಣ್ಣಿಯು...ನೀವೋ?” ಹಾಳೆ ಟೋಪಿಯ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಪ್ರಶ್ನೆ.

“ನಾನೋ? ಸೀತೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರೆಗಾರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರೈ” ಎಂದ ಕೆಂಪುವಸ್ತ್ರದವನು ಅರಳಿಕಟ್ಟಿಯ ಕಡೆ ತಿರುಗಿನೋಡಿ “ಅಲ್ಲಿ ಕೂತವರು ನಿಮ್ಮ ಗೌಡ್ರಲ್ಲವೋ ಕಾಣು” ಎಂದನು.

ಹಾಳೆಟೋಪಿಯವನು ಅತ್ತ ನೋಡಿ ಗುರುತಿಸಿ “ಹೌದು, ಮಾರಾಯ್ತು, ಅವರೇ ! ನಮ್ಮ ಒಡೆಯರಲ್ಲಾ ಶಾಮಯ್ಯಗೌಡರು !” ಎಂದನು.

“ಅವರು ಯಾರೋ? ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ? ಅವರ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುವವರು? ಒಳ್ಳೆ ಮದುಮಗನ ಹಾಗೆ ಅಂಗಿ ಹಾಕಿ, ರುಮಾಲು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರಲ್ಲಾ?”

“ಹುರಿಮೀಸೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರಲ್ಲಾ ಅವರಾ? ಅಯ್ಯೋ ನಿನ್ನ? ಅವರು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ ನಿನಗೆ? ಕಾನೂರು ಸಣ್ಣಗೌಡರಲ್ಲಾ?....”

“ಅಯ್ಯೋ, ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ಹೊಟ್ಟೆಹಾರ ! ಹೌದೆ ಹೌದು, ಚಂದ್ರಯ್ಯ ಗೌಡರು ! ಆ ವೇಷದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಗುರುತೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ !-ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ತೀರಿಹೋದರಂಬ್ಬು, ಪಾಪ!....”

“ಅದಕ್ಕೇ ಕಾಣ್ತು, ಮರುಮದುವೆಗೆ ಹೆಣ್ಣು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರಂಬ್ಬು, ಮಾಳೂರು ಮಂಡಗದ್ದೆ ಕಡೆಗೆ, ಅವರ ಬಾವನ ಸಂಗಡ....”

‘ಕಾನೂರು’ ‘ಮುತ್ತುಳ್ಳಿ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೇಳಿ ಗುತ್ತಿ ಕಿವಿ ನಿಮಿರಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಒಡೆಯರು ಸಿಂಬಾವಿ ಭರಮೈ ಹೆಗ್ಗಡೆಯವರೂ ಆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೆ ಹೇಳಿದ್ದ ನೆನಪಾಗಿ, ಅರಳಿಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದವರನ್ನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿದ್ದನು: ಆ ಇಬ್ಬರು ಗೌಡರೂ ಇನ್ನೂ ತನ್ನಂತೆಯೆ ಹುಡುಗಪ್ರಾಯದವರಾಗಿ ಕಂಡರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರನ್ನು ತನ್ನ ‘ಅಜ್ಜಾತವಾಸದ’ ಕಾಲದ ಒಡೆಯರನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮುತ್ತುಳ್ಳಿಯ ಶಾಮಯ್ಯಗೌಡರು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾತ್ವಿಕರಾಗಿ ಸೌಮ್ಯರಾಗಿ ಕಂಡೂ ಗುತ್ತಿಯ ಆಕರ್ಷಣೆಯೆಲ್ಲ ಹಾಳೆಟೋಪಿಯವನು ಕಾನೂರಿನ ಸಣ್ಣಗೌಡರು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ರಾಜಲೀವಿಯ ಕಡೆಗೇ ವಾಲಿತ್ತು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಚೆಯ ದಡದಿಂದ ಜನರನ್ನು ಕರೆದುತಂದಿದ್ದ ದೋಣಿ ಈಚೆಯ ದಡಕ್ಕೆ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಜಾಗ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಅಥವಾ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತರಾತುರಿಯಿಂದ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಜನ ಸೋಪಾನ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನಿಳಿದು ಧಾವಿಸಿತು. ಗುತ್ತಿಯೂ ಅನೈಚ್ಛಿಕವಾಗಿಯೆ ಎದ್ದು ನಿಂತನು !

ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಇತರರಂತೆ ನೂಕುನುಗ್ಗಲಿನಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಹೋಗುವ ಕೆಚ್ಚಾಗಲಿಲ್ಲ. ಜನರು ದೋಣಿಯಿಂದಿಳಿಯುವ ಮತ್ತು ದೋಣಿ ಹತ್ತುವ ಸಾಹಸಗಳೆರಡನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾ ಅಂಬಿಗರ ಭರ್ತ್ಸನೆ ಆಜ್ಞೆ ವಿಚ್ಛಾಪನೆ ನಿಂದೆ ಶಾಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಾ, ತುಸು ದಿಗಿಲುಗೊಂಡಂತೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ನಟ್ಟು ನಿಂತಿದ್ದನು. ತನ್ನೂರಿನಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮುಲಾಜೂ ಇಲ್ಲದವನಂತೆ ಸಿಂಹಧೈರ್ಯದಿಂದ ವರಿಸುತ್ತಿದ್ದವನು ಇಲ್ಲಿ, ಪರಲೂರಿನಲ್ಲಿ (ಅವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ‘ಪರದೇಶದಲ್ಲಿ’) ಹೊಲಬುಗೆಟ್ಟ ನಾಯಿಯಂತೆ ಅಂಜುಬುರುಕತನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಬರಿಯ ಅಪರಿಚಿತ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಅಪರಿಚಿತ ಜನ ಮಾತ್ರವೇ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ತೊಳ್ಳೆ ನಡಗುಂತಾಗುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಪೋಲೀಸಿನವರ ಭೀತಿಯಿಂದ. ಮೇಗರವಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹೊರಟವನು ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಎಲ್ಲಿ ಯಾರು ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಹಿಡಿದುಬಿಡುತ್ತಾರೋ ಎಂದು ಹೆದರಿಕೊಂಡೇ ಬಂದಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಹುಲಿಯನನ್ನೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿ, ಅದು

ಸಿಂಬಾವಿ ಕೇರಿಗೆ ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆ ನಾಯಿಯನ್ನು ತನ್ನೊಡನೆ ಒಮ್ಮೆ ಕಂಡವರು ಅದನ್ನು ಮರೆಯಲಾರರು ಎಂದು. ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣ ಕುಳ್ಳತನ ಬೇರೆ ಅವನನ್ನು ಎಂತಹ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಗುರುತು ಹಿಡಿದುಕೊಡುವಂತಿತ್ತು. ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಗುರುತು ಮರೆಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ಗಡ್ಡಮೀಸೆಗಳನ್ನು ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಂದ ಬೋಳಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಗಟ್ಟಿದ ತಗ್ಗಿನವರಂತೆ ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ತಿಮ್ಮಿಯೂ, ಎಲ್ಲರ ಗಮನಕ್ಕೂ ಬಿದ್ದೇ ಬೀಳುವ ಹುಲಿಯನೂ ತನ್ನ ಜೊತೆಯೇ ನಡೆದುಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದ ಪೋಲೀಸರ ಮಾತಿರಲಿ, ತನ್ನ ಚಹರೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಶುನಕಸಂಗಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕೇಳಿದ್ದರೂ ಸಾಕು, ಯಾವನಾದರೂ ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಸಂಭವವುಂಟೆಂದು ಹೆದರಿ, ಹುಲಿಯನ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಗ್ಗ ಹಾಕಿ, ತಿಮ್ಮಿ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತನಗೆ ಬಹುದೂರವಾಗಿ, ತನಗೂ ಅವರಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸಾರುವಂತೆ, ಗಟ್ಟಿದ ತಗ್ಗಿನ ಆಳುಗಳೊಡನೆ ನಡೆದುಬರುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿದ್ದನು ! ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಪೇಟೆಯ ಮಧ್ಯೆ ಹೊಳೆದಂಡೆಗೆ ನಡೆದುಬರುವ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ, ಅವನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಗಟ್ಟಿದಾಳುಗಳು 'ಅದೇ ಪೋಲೀಸು ಕಛೇರಿ, ಇದೇ ಲಾಕಪ್ಪು!' ಎಂದು ತಮ್ಮ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಗುತ್ತಿಗೆ ಜಂಘಾಬಲವೆ ಸಡಿಲವಾಗಿತ್ತು ! ಯಾರಾದರೂ ಕರೀಪೇಟದವರು, -ಆ ಗಿರ್ಲಮೀಸೆಯವನೋ? ಆ ಮೀಸೆಬೋಳನೋ?-ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದರೆ ಏನುಗತಿ? ಎಂದು ಕಳವಳಿಸಿ, ಮೋರೆ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡೇ ಬಿರಬಿರನೆ ಸಾಗಿದ್ದನು ! ಆದರೆ ಆ ಮಳೆಗಾಲದ ಕೆಸರು ರಸ್ತೆಯಾಗಲಿ, ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ಸೋನೆಮಳೆಯಿಂದ ಮಂಜು ಮುಸುಗಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದು ಹಾಸುಂಬೆ ಹಬ್ಬಿದ ಕಲ್ಲುಗೋಡೆಯ ಅ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ಇವನನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಕ್ಕಿರಲಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಒಂದು ನರಪಿಳ್ಳೆಯಾದರೂ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ....

“ಏಯ್ ಹಸಲೋರವನೆ, ಯಾರದ್ದೋ ಇದು, ಈ ಕೋಳೀಬುಟ್ಟಿ? ನಿನ್ನ ಕೋಳೀ ಕುನ್ನೀನೆಲ್ಲ ಸಾಗಿಸಕ್ಕೆ ಜಾಗ ಎಲ್ಲಿದ್ದೋ ದೋಣೀಲಿ? ತೆಗೀತೀಯೋ ಇಲ್ಲೋ, ಲೌಡೀ ಮಗನೆ?...”

ಅಂಬಿಗನ ಆರ್ಭಟಿಗೆ ಗುತ್ತಿಗೆ ಕಣ್ಣುಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದವನು ತನ್ನ ನಾಯಿಯ ಕಡೆ ನೋಡಿದನು. ಅವನ ಮನದಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆ ಸಂಚರಿಸಿತು: 'ಹಾಂಗಾದ್ರೆ ಹುಲಿಯನ್ನ ದೋಣಿ ಹತ್ತಾಕ್ಕೆ ಬಿಡಾದಿಲ್ಲ? ಈ ನೆರೇಲಿ ಹೆಂಗೆ ಈಜಿ ಆಚೆದಡ ಸೇರ್ದೆಯೋ ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲ! ಹೊಳೇಪಾಲೇ ಸೈ ಅಂತಾ ಕಾಣ್ತದೆ!' ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಭೋರ್ಗರೆದು ರೌದ್ರ ವೇಗದಿಂದ ಬಿದಿರುಹಿಂಡಲುಗಳನ್ನೂ ಹೆಮ್ಮರಗಳನ್ನೂ ಸೊಪ್ಪುಸೆದೆಗಳನ್ನೂ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ತುಂಗಯ ನೆರೆವೊನಲನ್ನೂ ದೋಣಿಯ ನೂಕು ನುಗ್ಗಲು ಗಲಭೆಯನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದ ಹುಲಿಯನ ಕಡೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕಣ್ಣುಹಾಯಿಸಿ ಶಪಿಸಿದನು: “ಹಾಳು ಮುಂಡೇದು, ಹಡಬೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು! ಇದರ ರುಣಕಡಿಯಾಕೆ ! ಎಷ್ಟು ಹೊಡೆದಟ್ಟಿದ್ದೂ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗ್ತೆಹೋಯ್ತು, ಕೇರೀಗೆ! ಈಗ ದಾಟು ಹೊಳೇನ! ಮುಳುಗಿ ಸಾಯಿ!...”

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಂಬಿಗನು ಹೇಟೆ ಮರಿಗಳಿದ್ದು ಪೀಂಗುಡುತ್ತಿದ್ದ ಬುಟ್ಟಿಯ ಪಂಜರವನ್ನೆತ್ತಿ, ತನ್ನಾಚ್ಚೆಯನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸದೆ ಬರಿದೆ ಹಲ್ಲುಬಿಡುತ್ತಾ ದಡದ ಮರಳಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಗಟ್ಟಿದವನ ಕಾಲುಬುಡಕ್ಕೆ ದೋಣಿಯಿಂದ ಎಸೆದನು. ಆ ಭೂಕಂಪಕ್ಕೆ ದಿಗಿಲುಗೊಂಡು ಕೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹೇಟೆ ಮರಿಗಳನ್ನು ಬುಟ್ಟಿಯೊಳಗೆ ಸಂತ್ಸೈಸಿ, ಅ ಗಟ್ಟಿದಾಳು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ, ಅಂಬಿಗನ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿದನಷ್ಟೆ: “ನಾನು ಹಸಲೋರವನಲ್ಲ, ಒಡೆಯ, ಬಿಲ್ಲೋರವನು!”

ದೋಣಿಗೆ ಗಟ್ಟಿದಾಳುಗಳೆಲ್ಲ ಹತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಜನ ಹಾರುವರು ದೋಣಿಗಂಡಿಗೆ

ಬಂದವರು ಕೈಯೆತ್ತಿ ಅಂಬಿಗನನ್ನು ಕುರಿತು “ಓ ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣಾ, ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣಾ, ದೋಣಿ ಬಿಡಬೇಡ ಬಿಡಬೇಡ” ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಾ ದೋಣಿಯ ಬುಡಕ್ಕೆ ಓಡಿ ಬಂದರು. “ಮಾರಾಯ, ಮಠದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ವ್ರತ. ಬೇಗ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ ಸಮಾರಾಧನೆಗೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಮೊದಲು ದಾಟಿಸಿಬಿಡು; ಅಷ್ಟು ಉಪಕಾರವಾದೀತು.”

“ಜನಿವಾರದವರು ಹತ್ತತ್ತಾರೋ, ಇಳಿರೋ ಎಲ್ಲ!” ಅಂಬಿಗ ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದ. ಏನೋ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದ್ದವರಂತೆ ದಿಗಿಲುಗೊಂಡು, ಮರುಮಾತಾಡದೆ, ಎಲ್ಲರೂ ಅವರವರ ಸಾಮಾನುಗಳೊಡನೆ ಇಳಿದು ದೂರಸರಿದರು. ದೋಣಿ ಪೂರಿ ಖಾಲಿಯಾಯಿತು. ಆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಅವಸರವಾದ ಮಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ದೋಣಿ ಹತ್ತಿ ನಿಂತರು, ಕಚ್ಚೆಗಳನ್ನು ಮಡಿಸಿ ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಸೆಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು.

ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿಯೆ ಇದ್ದ ಆ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಜನರು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹತ್ತಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇತರ ಮುಟ್ಟಾಳುಗಳು ಹತ್ತಿದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮೈಲಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅಪಚಾರವೇನಾದರೂ ನಡೆದರೆ ತನಗೂ ತನ್ನ ದೋಣಿಗೂ ತನ್ನ ಅಂಬಿಗನ ಕಸುಬಿಗೂ ಕೇಡಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಆ ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ, ಬೇರೆ ಉಪಾಯ ಕಾಣದೆ, ಆ ನಾಲ್ವರನ್ನೇ ಆಚೆ ದಡಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಾರುವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ “ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಇಬ್ಬರು ಗೌಡರು ಕೂತಿದ್ದಾರೆ ನೋಡು, ಅರಳಿಕಟ್ಟೇಲಿ. ಅವರೂ ಹೊಳೆ ದಾಟುವವರಿರಬೇಕು. ಜನ ಸಾಲದಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ಕರೆಯಬಹುದಲ್ಲಾ?” ಎಂದು ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದನು.

“ಅವರೋ?...ಅವರು ನಮ್ಮ ಧಣೇರು ಕಣ್ಣಯ್ಯಾ! ಕಾನೂರು ಚಂದ್ರೇಗೌಡು, ಮುತ್ತಳ್ಳಿ ಶ್ಯಾಮೇಗೌಡು. ಆಗಲೆ ಕರೆದಿದ್ದೆ ಅವರನ್ನ....ಅವರನ್ನ ಹಾಂಗೆಲ್ಲ ಕಾಯ್ದೋಕೆ ಆಗ್ತದೆಯೇ? ವರ್ಷಾ ವರ್ಷಾ ಬತ್ತ ಕೊಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯೋರೆ ಅವರು...ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ದೋಣಿ ದಾಟೋರು ಕೊಡೊ ಒಂದೋಂದೇ ಬಿಲ್ಲೆ ಯಾತಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು ನಮಗೆ?...ಬೈಗಿನ ಹೊತ್ತು ಒಂದು ತೊಟ್ಟು ಕುಡಿಯಾಕೂ ಸಾಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ! ಹಿಟ್ಟಿಟ್ಟ! ಬೇಜಾರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿ, ಅಯ್ಯಾ, ಬಿರಾಂಬ್ರ ಹತ್ತ ಹಾಂಗೆಲ್ಲ ಹೇಳ್ಲೆ ಅಂತಾ! ಹಿಟ್ಟಿಟ್ಟ!...ಅವರೂ...ಹ್ಲಾಹ್ಲಾಹ್ಲಾ, ಸೀತಮನೆ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರಿಗಾಗಿ ಕಾಯ್ದಿದಾರೆ....ಅವರಿಲ್ಲೇ ಪ್ಯಾಟಿಗೆ ಹೋಗ್ಯಾರಂತೆ....” ಎನ್ನುತ್ತಾ ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ ನಾಲ್ಕೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು, ದಡದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಗಂಟೆಗೆಟ್ಟಲೆ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಜನರ ಗುಂಪು ನಿಸ್ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ದಡವನ್ನೊತ್ತಿ ದೋಣಿಯನ್ನು ಹೊನಲಿಗೆ ತಳ್ಳಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕೂತು ಹುಟ್ಟುಹಾಕತೊಡಗಿದನು, ದೋಣಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ ಅಂಬಿಗನಿಗೆ, ಉಳಿದವರಿಗೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಅರ್ಥವಾಗದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರವಾಹ ರಭಸವನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ನಾ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಮ್ಮರಗಳನ್ನೂ ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ.

ಗುತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದಂತೆಯೆ ದೋಣಿ ದೂರ ದೂರ ದೂರವಾಗಿ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ, ಹೋಗಿ ಹೋಗಿ ಹೋಗಿ, ಸುಮಾರು ಐದಾರು ಫರ್ಲಾಂಗು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದ ನೆರೆಹೊನಲಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಕೆಳಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಕೊಚ್ಚಿ ತೇಲಿ, ಅಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಬಿದ್ದು ಹಾರಿ ಆಚೆಯ ದಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿತು. ಮತ್ತೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ, ಜನರನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಈಚೆಯ ದಡಕ್ಕೂ ಬಂತು. ಬರುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಪ್ರವಾಹರಭಸದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಹೆಮ್ಮರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೇನು ತಗುಲಿ ಮುಳುಗಿತು ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಂಬಿಗರು ಸಾಹಸದಿಂದ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ದೋಣಿಯ ಮುಖವನ್ನೆ ಬೇರೆಯ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದರು.

ಅಂತೂ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಸಾರಿ ದೋಣಿ ಹೋಗಿ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೇರೆಗಾರರ ಗಟ್ಟಿದಾಳುಗಳೆಲ್ಲ ಆಚೆದಡ ಸೇರಿದ್ದರು. ಮಳೆಗಾಲವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಗುತ್ತಿಗೆ ಹೊತ್ತೂ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಿಮ್ಮಿ ಆಕಳಿಸಿ,

ಆಕಳಿಸಿ, ಕಂಬಳಿಕೊಪ್ಪೆಯನ್ನು ಮಳೆಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಂತೆಲ್ಲ ಬಲವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳಷ್ಟೆ.

ಸೀತೆಮನೆ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರೂ ಪೇಟೆಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು, ಕಾನೂರು ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಮತ್ತು ಮುತ್ತಳ್ಳಿ ಶಾಮಯ್ಯಗೌಡರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಇಳಿದು ಹೊಳೆಯ ದಂಡೆಗೆ ದೋಣಿ ಹತ್ತಲು ಬಂದು ನಿಂತಾಗಲೆ ಗುತ್ತಿಯೂ ಅವರ ಹಿಂದೆಯೆ ಇಳಿದುಬಂದು ತುಸುದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು.

ಒರಬುಗಣ್ಣಿನ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ತಮ್ಮ ತಾರುಣ್ಯಹಜವಾಗಿದ್ದ ಸಂತೋಷದ ಮುಖಭಂಗಿಯಿಂದ ಗುತ್ತಿಯ ಕಡೆ ಓರನೋಟ ಬೀರಿ, ಕಂಚಿನ ಸದ್ದನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರಬಹುದಾದ ಕಂಠಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದರು “ಯಾರೋ ನೀನು? ಎಲ್ಲಿ ಆಯಿತೋ ನಿನಗೆ ?”

ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಎತ್ತಿ ಮುಗಿಯುತ್ತಾ, ಸೊಂಟ ಬಾಗಿ ನೆಲಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ತುಂಬ ಭಯ ಭಕ್ತಿ ವಿನಯದಿಂದ ಗುತ್ತಿ “ನಾನು ಒಡೆಯ, ನಾನು” ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು ತಡೆದು “ನಾನು ಕುಳ್ಳಸಣ್ಣ!” ಎಂದನು.

ಗದುಗಿನ ಭಾರತ ತೊರವೆ ರಾಮಾಯಣಾದಿ ಓಲೆಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಾಗವಾಗಿ ಓದಿ ಮನರಂಜಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಪರಿಹಾಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ನಗುತ್ತಾ “ಕಂಡರೆ ಗೊತ್ತಾಗದೋ ಅದು! ನೀನು ಕುಳ್ಳ ಸಣ್ಣ ಅಂತ!...ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನೋ?” ಎಂದರು. ಉಳಿದ ಇಬ್ಬರು ಗೌಡರೂ ಗುತ್ತಿಯ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ನಿಂತಿದ್ದವರು ನಗತೊಡಗಿದ್ದರು.

“ನನ್ನ ಹೆಸರೇ ‘ಕುಳ್ಳಣ್ಣ’ ಅಂತಾ, ಒಡೆಯ!” ಮೂವರು ಗೌಡರೂ ಪರಿಹಾಸ್ಯದ ಲಘುಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಗುತ್ತಿಗೆ ಸುಳ್ಳನ್ನೂ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಧೈರ್ಯ ಬಂದಿತ್ತು. ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ಗೊತ್ತಾದರೆ ‘ಅಜ್ಜಾತವಾಸ’ ವಿಫಲವಾಗಿ ಪೋಲೀಸರ ಕೈಗೆ ಬೀಳಬಹುದು ಎಂಬ ಭಯದಿಂದಲೆ ಅವನು ತನ್ನ ಊರು ಹೆಸರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಚ್ಚಿಡಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದನು.

“ಎಲ್ಲಿ ಆಯಿತೋ ನಿನಗೆ?” ಗಡಸು ದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದರು ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು.

“ಮೇಗರೊಳ್ಳಿ ಕಡೆ, ಒಡೆಯ.” ಮತ್ತೆ ಬಗ್ಗಿದನು ಗುತ್ತಿ.

“ಮೇಗರೊಳ್ಳಿ ಕಡೆ ಅಂದರೆ? ಯಾರ ಮನೆಯವನೋ?” ಕೇಳಿದರು ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು.

“ಕೊಳಗಿ, ಒಡೆಯ. ಕೊಳಗಿ ಕೇರಿಯವನು.”-ಗುತ್ತಿ ಕೈಮುಗಿದನು.

“ಬೇಲರವನೇನೋ?” ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರ ಪ್ರಶ್ನೆ.

“ಅಲ್ಲ, ಒಡೆಯ, ಹೊಲೇರವನು?”

“ಇತ್ತಲಾಗಿ ಎಲ್ಲಿ ಹೊರಟೆಯೋ ಮತ್ತೆ?”-ಮುತ್ತಳ್ಳಿ ಕಾನೂರು ಅತ್ತಕಡೆ ಇರುವವರೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೇಲರೆ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಗುತ್ತಿಗೆ ಆ ಕಡೆ ನೆಂಟರಿಲಾರರಾಗಿ ಅತ್ತ ಕಡೆ ಏಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ಚಂದ್ರಯ್ಯ ಗೌಡರ ಇಂಗಿತವಾಗಿತ್ತು: “ಯಾರಾದರೂ ನಿನಗೆ ನೆಂಟರಿದ್ದಾರೇನೋ?”

“ಇಲ್ಲ, ಒಡೆಯ...”

“ಮತ್ತೆ? ಹೆಂಡ್ತಿ ಕರಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದೀಯಾ?” ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ತಿಮ್ಮಿಯ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಕೇಳಿದರು “ಅವಳು ಯಾರೋ? ನಿನ್ನ ಹೆಂಡ್ತೀನೋ? ತಂಗೀನೋ?...”

“ಹೆಂಡ್ತಿ, ಒಡೆಯ!” ಹಲ್ಲುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾ ಹೇಳಿದನು ಗುತ್ತಿ.

ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ತಾರುಣ್ಯೋತ್ತರ ಲಕ್ಷಣದ ಶೃಂಗಾರ ಮಂದಾಹಾಸದಿಂದ ತನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಹೆಣ್ಣು ಹೃದಯ ಮಾತ್ರವೆ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯಿಂದ ಅರಿತ ತಿಮ್ಮಿ

ನಾಚಿಕೊಂಡು ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿ ನಿಂತಳು. ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರಿಗೂ ಮೊದಲನೆ ಹೆಂಡತಿ ತೀರಿಹೋಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಎರಡನೆಯದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಧಾನ ಅನುಸಂಧಾನ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದ ಯಾವ ಹೆಣ್ಣನ್ನಾದರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನೋಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಮತ್ತೆಯೂ ಕೇಣುಕುವಂತೆ ನಗುತ್ತಾ ಕೇಳಿದರು: “ನಿನ್ನ ಹೆಂಡ್ತಿನೋ ಇಲ್ಲಾ....?”

ಗೌಡರು ಅರ್ಧದಲ್ಲಿಯೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ವ್ಯಂಗ್ಯೋಕ್ತಿಗೆ ಗುತ್ತಿ ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ, ಬಚ್ಚನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾಗುವವಳನ್ನು ತಾನು ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದ ಸಂಗತಿ ಇವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯೂ ತಟಕ್ಕನೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲು, ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಅಂಗಭಂಗಿಯಿಂದಲೆ “ನನ್ನ ಹೆಂಡ್ತಿನೇ, ಒಡೆಯಾ! ದೇವರಾಣೆಗೂ! ಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನೇ ಕೇಳಿ!” ಎಂದು ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದ ತಿಮ್ಮಿಯ ಕಡೆ ನೋಡಿದನು.

“ಸರಿ ಬಿಡು ! ಬೇಲಿಗೆ ಓತಿಕೃತ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಂಗೆ ! ಅವಳನ್ನೇನು ಕೇಳಾದು !” ಎಂದು ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಗುತ್ತಿಯಿಂದ ಶಾಮಯ್ಯಗೌಡರ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ, ಕಾನೂರು ಬಾವನ ಕಾಮಾಭಿರುಚಿಯನ್ನೂ ಶೃಂಗಾರ ಚೇಷ್ಟೆಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ಅರಿತಿದ್ದ ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ತಮ್ಮ ವಾಕ್ಯಿಗೂ ವರನಗೂ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು: “ಅಲ್ಲಾ ಬಾವ, ಹಂಗ್ಯಾಕೆ ಕೇಳ್ತೆ ಅಂತೀರೋ ? ಆ ಮೇಗೊಳ್ಳಿ ಸೀಮೆ ಹಣೇಬರಾನೇ ಹಾಂಗೆ : ಹುಡುಗಿ ಹಾರಿಸೋದು, ಕಂಡೋರ ಹೆಂಡಿರನ್ನ ಕೆಡಿಸಾದು, ಅದೇ ಕಸಬು. ಅದ್ಕೇ ಕೇಳ್ತೆ, ಲೌಡಿಮಗ ಯಾರನ್ನಾದ್ರೂ ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಬಂದಿದಾನೋ ಏನೋ ಅಂತಾ...ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ನಾಯಕರ ಮಗಳನ್ನೆ ಯಾರೋ ಗೌಡರ ಹುಡುಗ ಲಗ್ನದ ದಿನವೇ, ಧಾರೆಗೆ ಇನ್ನೇನು ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಇದೆ ಅನ್ನಬೇಕಾದರೆ, ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗ್ಯಾನಂತೆ!...ಹೌದಲ್ಲೇನೋ, ಸಿಂಗಪ್ಪ?”

ಪ್ರಶ್ನೆ ತಮ್ಮ ಕಡೆ ತಿರುಗಲು ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು “ಉಪದೇಶಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದಪ್ಪಾ. ಅದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಪುಕಾರೇ ಆಗಿದೆಯಂತೆ. ಪಾಲುಮುಖಂಡರ ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಕಾಗದ ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೂ ಬಂದರೂ ಬರಬಹುದು....ಸಿಂಬಾವಿ ಭರಮೈ ಹೆಗ್ಗಡೇರಿಗೇ ಅಂತ ಮದುವೆ ಆಗಬೇಕಾಗಿದ್ದು, ಎರಡನೆ ಮದುವೆಯಂತೆ. ಮೊದಲನೆ ಹೆಂಡ್ತೀಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲಂತೆ. ಹೆಣ್ಣು ಹೂವಳ್ಳಿ ನಾಯಕರ ಮಗಳಂತೆ. ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದವನು ಕೋಣೂರು ಗೌಡರ ತಮ್ಮನಂತೆ.” ಎಂದು, ಗುತ್ತಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ “ಇವನಿಗೇನಾದ್ರೂ ಗೊತ್ತಿದ್ರೂ ಗೊತ್ತಿರಬಹುದು” ಎಂದರು.

ಗುತ್ತಿಗೆ ಆಗಲೆ ಎದೆ ಡವಡವಗುಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕಥಾವಿಷಯ ಗೊತ್ತಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಸಕ್ರಿಯ ಪಾತ್ರಧಾರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ಆ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮೈ ಬೆವರತೊಡಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರ ಗಡುಸು ದನಿಯೂ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿತು: “ಏಯ್....ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಕರೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಫಕ್ಕನೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬಾರದಿರಲು “ಎಂಥದೋ ನಿನ್ನ ಹಾಳು ಹೆಸರು?. . ಕುಳ್ಳಣ್ಣನೋ.....?”

“ಕುಳ್ಳಣ್ಣ, ಒಡೆಯಾ?” ಸೂಚಿಸಿದನು ಗುತ್ತಿ.

“ನಿಂಗೇನಾದ್ರೂ ಗೊತ್ತೇನೋ ಆ ವಿಷ್ಯಾ?” ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

“ಇಲ್ಲ, ನನ್ನೊಡೆಯಾ, ನಂಗೇನೂ ತಿಳಿದು ಆ ವಿಚಾರ !” ತಾನು ಬೆಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಬೆಪ್ಪ ಎಂಬ ಮುಖಭಂಗಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾ ಮೈಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮೊಳಕಾಲಿಗೆ ಕುನುಗಿಸಿ ಕೈಮುಗಿದನು ಗುತ್ತಿ.

“ಅಯ್ಯೋ ಆ ಗೊಬ್ಬರ ಹೊರಾ ಹೊಲೆಯಗೆ ಹೆಂಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು ಅದೆಲ್ಲಾ?....” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಶಾಮಯ್ಯಗೌಡರು ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೂ, ದೋಣಿ ಆಗಲೆ ಹೊಳೆಯ

ತುಂಗಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ

ನಡುವೆ ಅರ್ಧ ದೂರ ಬಂದುದರಿಂದಲೂ ಆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ತಿರುಗಿ “ನೀನೀಗ ಹೊಳೆ ದಾಟಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗವೋ?” ಎಂದರು.

“ಎಲ್ಲಿಗಾದ್ರೂ ಆತು. ಒಡೆಯಾ. ಒಂದು ತುತ್ತು ಅನ್ನ ಸಿಕ್ಕರಾಯ್ತು, ನಿಮ್ಮ ಪಾದಸೇವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದಿರೀನಿ...” ಎಂದನು ಗುತ್ತಿ.

“ನಿಮ್ಮ ಕೇರೀನ, ನಿಮ್ಮ ಒಡೇರೈ, ಯಾಕೋ ಮತ್ತೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದು?” ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ಕೇಳಿದರು. “ಏನೋ ಸಕುನ ಬರಿಲ್ಲಾ, ಒಡೆಯ. ಗಣಮಗನೂ ಹೇಳು, ನಾಕು ಕಾಲ ಬ್ಯಾರ ಎಲ್ಲಾದ್ರೂ ಹೋಗಿ ಇದ್ದು ಬಾ, ಅಷ್ಟರಾಗೆ ಸನಿ ಬಿಡ್ತದೆ ಅಂತಾ.”

“ಹಂಗಾದ್ರೆ ಕಾನೂರಿನಾಗೆ ಇರಾನೆ ಬಿಡಿ, ಕೆಲ್ವ ಮಾಡಿಕೊಂಡು.” ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಿಯೆ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು. ಅವರಿಗೆ ದುಡಿಯುವ ಗುತ್ತಿಯು, ಅಂದರೆ ಕುಳ್ಳಸಣ್ಣನ, ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ದೇಹಸೌಷ್ಟವದಷ್ಟೇ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಅಂಗಭಂಗಿ. ಹಾಗೆಯೆ ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು: “ನೀ ಹೊಲೇರವನೋ? ಬೇಲರವನೋ?”

“ಹೊಲೇರವನು, ಒಡೆಯಾ.” ಗುತ್ತಿಗೂ ಸಂತೋಷವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರ ಆಳಾಗಿ ಅವರ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿರಲು. ಎಂತಹ ಪೋಲೀಸರೂ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರನ್ನು ಮೀರಿ ತನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರರು ಎಂಬ ನೆಚ್ಚು ಮೂಡಿತ್ತು ಅವನಿಗೆ, ಅವರ ಜಬರ್ದಸ್ತಿನ ಮಾತು, ವೇಷ ಭೂಷಣ ಮತ್ತು ರೀತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು.

“ಹಾಂಗಾದ್ರೆ ನೀನು ಬ್ಯಾರ ಬಿಡಾರಾನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಬ್ಯಾರ ಕಡೇನೆ ಇರಬೇಕಾಗ್ತದೆ, ಗೊತ್ತಾಯ್ತೇನು? ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇರೋರೆಲ್ಲ ಬೇಲರೆ. ಅವರ ಕೇರೀಲಿ ನಿಂಗೆ ಜಾಗ ಕೊಡಾರೇನು?” “ಕುಳ್ಳಸಣ್ಣ” ಅಗಲೇ ತಮ್ಮ ಆಳಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು.

“ಅದಕ್ಕೇನು, ಒಡೆಯಾ? ಆಗಲಿ” ತನ್ನ ಮೇಲಿದ್ದ ಏನೋ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಭಾರವೆಲ್ಲ ಇಳಿದಂತಾಗಿ ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು ಗುತ್ತಿ.

“ದೋಣಿ ಬಂತು. ಬನ್ನಿ, ಬನ್ನಿ....” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ಕಚ್ಚಿ ಪಂಚೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಕೊಡೆಯನ್ನು ಮಡಿಸಿ ಬಗಲಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬೇಗಬೇಗ ನಡೆದರು. ಉಳಿದ ಇಬ್ಬರು ಗೌಡರೂ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು.

ಅಂಬಿಗ ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ ಧಣಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಾ “ಅಯ್ಯಾ, ಬೇಗ ಬೇಗ ಹತ್ತಿ...ಮಾಡ ಕರಗಾಗಿದೆ...ಮಳೆ ದನಗೋಳು ಬರಾಹಾಂಗೆ ಕಾಣ್ತದೆ....ನಿಮ್ಮನ್ನೊಂದು ಹೆಂಗಾದ್ರೂ ಆಚೆ ದಡ ಸೇರಿಸಿ ಬಂದು, ದೋಣಿ ಕಟ್ಟಿಬಿಡ್ತೀನಿ. ಈವೊತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತೆ ದೋಣಿ ಹಾಕಾದಿಲ್ಲ ಹೋಳೀಗೆ. ನೆರೇನೂ ಗಂಟಿಗಂಟಿಗೆ ಏರ್ರಾ ಅದೆ....ಆಚೆ ದಡದ ಹತ್ತ ಒಂದೂ ಹೆಣಾನೂ ತೇಲಿ ಹೋಗ್ತಾ ಇತ್ತು. ಒಂದು ಬಿಡಾರದ ಮಾಡೂ ತೇಲಿ ಬರ್ರಾ ಇತ್ತು, ನಡೂ ಹೊಳೇಲಿ ! ಭಾರಿ ಮೇಲೆಳೆ ಇರಬೈದು....” ಎಂದು, ಅವರು ದೋಣಿ ಹತ್ತಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಅದರ ಪಕ್ಕದ ಭಾಗವನ್ನು ಮರಳಿನ ದಡಕ್ಕೆ ಎಳೆದು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು.

ಗುತ್ತಿ ತಿಮ್ಮಿಯೊಡನೆ ದೋಣಿಗೆ ಏರಲು ಬಂದಾಗ ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ “ಎಲ್ಲಿಯವನೋ? ಯಾರ ಕಡೆಯವನೋ ನೀನು? ಹೊಳೇ ಕಾಣಿಕೆ ಬಿಲ್ಲೆ ಕೊಟ್ಟು ಹತ್ತು” ಎಂದನು.

‘ನಾನು ಅಯ್ಯೋರ ಕಡೆ ಆಳು’ ಎಂದನು ಗುತ್ತಿ.

“ಯಾವ ಅಯ್ಯೋರೋ? ನಾ ಎಂದೂ ನೋಡದ್ದಾಂಗೆ ನೆಪ್ಪಿಲ್ಲ ನಿನ್ನ?”

“ಅಲ್ಲಿ ಕೂತಾರಲ್ಲಾ? ಆ ಅಯ್ಯೋರು.”

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡು “ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಹತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳೋ, ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ, ನಮ್ಮ ಕಡೇರು” ಎಂದು

ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದರು, ಆಗತಾನೆ ಜೋರಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಳೆಗಾಳಿಯಲ್ಲೂ ಕೇಳಿಸುವಂತೆ.

ಅಂಬಿಗನು ಗುತ್ತಿ ತಿಮ್ಮಿಯರು ಹತ್ತಿ ಕೂತೊಡನೆ, ದೋಣಿಗೆ ತಾನೂ ಹತ್ತಿ, ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ತಳ್ಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಹುಲಿಯನೂ ದೋಣಿ ಹತ್ತಲು ಪರದಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ “ಏಯ್, ಯಾರದ್ದೋ ಆ ನಾಯಿ? ನಿನ್ನೇನೋ? ಅಚ್ಚೋ ಅದನ್ನ; ಮನುಷ್ಯರಿಗೇ ತಾವಿಲ್ಲ; ನಾಯೀನ ಹತ್ತಿಸ್ತಿದಾನೆ!” ಎಂದು ಗದರಿಸಿ, ಹುಲಿಯನನ್ನು ಹುಟ್ಟಿನ ತುದಿಯಿಂದ ತಳ್ಳಿದನು.

“ಅದಕ್ಕೇನು ಧಾಡಿ? ಈಜಿಕೊಂಡೇ ಬರ್ತದೆ.” ದೋಣಿಯೊಳಗೆ ಕೂತಿದ್ದೊಬ್ಬನು ಹೇಳಿದನು.

“ಈ ನೆರೇಲಿ ಎಲ್ಲ ಆಗ್ತದೆ ಈಜಕ್ಕ ? ನನ್ನ ಹತ್ರಾನೆ ಒಂದು ಚೂರು ಜಾಗ ಕೊಡ್ತೀನಿ...” ಗುತ್ತಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೇಳಿದನು ಅಂಜಿ ಅಂಜಿ.

“ನಾವೆಲ್ಲ ಗಂಗಮ್ಮನ ಪಾಲು ಆಗಬೇಕಾಗ್ತದೆ, ಗೊತ್ತಾಯ್ತೇನು? ಅವೊತ್ತು ಹೀಂಗೆ ಒಂದು ನಾಯೀನ ಹತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು, ನಡೂ ಹೊಳೇಲಿ ಅದು ಹೆದರಿ ಎಲ್ಲರ ಮೇಲೂ ಹಾರಾಕೆ ಸುರುಮಾಡಿ. ಜನ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ವಾಲಿ, ದೋಣಿ ಮಗುಚಿಕೊಳ್ಳಾಕೆ ಆಗಿತ್ತು.” ಹೇಳುತ್ತಲೆ ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ ದೋಣಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಕೊಂಡು ಹುಟ್ಟುಹೊಡೆಯಲು ತೊಡಗಿದನು.

ಗುತ್ತಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಹನಿಮಂಜಾಗಿ, ದಡದಲ್ಲಿ ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಪರದಾಡುತ್ತಾ, ಕುಂಯಿಗುಟ್ಟುತ್ತಾ, ನೀರಿಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಹೊಳೆಗೆ ಹೆದರಿ ಹಿಂಜರಿದು ದಡಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ, ತನ್ನ ಬಹುಕಾಲದ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಜೊತೆ ಬಿಡದೆ ಅಕ್ಕರೆಯ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದ ನಾಯಿಯನ್ನು ನಿರ್ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತನು.

“ಅದೇಲಿ ಬತ್ತದೆ ಈ ನೆರೇಲಿ? ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗ್ತದೆ, ಮನೀಗೆ. ಅದನ್ಯಾಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ ಈ ದನಗೋಳು ಮಳೇಲಿ?” ಯಾರೋ ಹೇಳಿದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು ಗುತ್ತಿಗೆ.

ದೋಣಿ ದೂರ ದೂರ ಹೋದಂತೆ ಹುಲಿಯನ ಪರದಾಟ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಕಡೆಗೆ ದೋಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ಮೋರೆಯೆತ್ತಿ ಬಳ್ಳಿಕ್ಕತೊಡಗಿತು.

“ಥೂ ಅನಿಷ್ಟದ್ದೆ? ಅಪಶಕುನ ಒರಲ್ತದಲ್ಲೋ!” ಎಂದರು ಯಾರೋ.

“ಹೋಗು, ಹುಲಿಯ, ಕೇರಿಗೆ ಹೋಗು!” ಗುತ್ತಿ ಕೊರಳೆತ್ತಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದನು, ನಾಯಿಗೆ ಕೇಳಿಸಲಿ ಎಂದು. ಆಗಲೆ ದೋಣಿ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಸಾಗಿತ್ತು.

“ಅಕ್ಕಳೋ! ನಾಯಿಗೆ ಹುಲಿ ಅಂತಾ ಹೆಸರಿಟ್ಟಾನಲ್ಲಾ ಈ ಹೊಲೆಯ?” ಯಾರೋ ಹೇಳಿ ನಕ್ಕರು. ಅನೇಕರು ನಕ್ಕಿದ್ದೂ ಕೇಳಿಸಿತು ಗುತ್ತಿಗೆ.

ಒಂದು ಕಡೆ ಪ್ರಾಣಭಯ, ಒಂದು ಕಡೆ ಸ್ವಾಮಿ ಪ್ರೀತಿ, ಹುಲಿಯನ ಜೀವ ಉಭಯಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ದಡದಲ್ಲಿ ಓಲಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಎಂದೂ ಇಂತಹ ಜಲಪ್ರವಾಹವನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚು ಎಂದರೆ ಸಣ್ಣ ಕೆರೆ ಹಳ್ಳಗಳಲ್ಲಿ ಈಜಿ ದಾಟಿದ ಅನುಭವವಿತ್ತು. ಅದು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಗುತ್ತಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಂತೆ, ಸಿಂಬಾವಿ ಹೊಲೆಗೆರೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಲೂ ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಗುತ್ತಿ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೂಗಿದ್ದನೋ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಯಿತು ನಾಯಿಯಲ್ಲಿ. ಹೊಳೆಗೆ ಹಾರಲು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಿ, ತನ್ನ ಯಜಮಾನನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ, ತನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ, ನೀರಿಗೆ ಧುಮುಕಿಯೆ ಬಿಟ್ಟಿತು!

“ಅಕ್ಕಳೋ ಹಾರೇ ಬಿಡ್ತಲ್ಲಾ ಹೊಳೇಗೆ!”

“ಈಜಿದ್ರೂ ಈಜಾತು! ಅದೇನು ಸಾಮಾನ್ಯದ್ದಲ್ಲ ಆ ನಾಯಿ!”

“ಅದ್ಯಾಕೋ ಅತ್ತಲ್ಲಾ ಹೋಗ್ತಲ್ಲಾ?”

“ಅದ್ಯ ಇತ್ತಾಕಡೇ ಕಣ್ಣು ಕುಲ್ಡಾಗ್ಯದೆ.” ತನ್ನ ನಾಯಿಯ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ವಿವರಣೆ ಕೊಟ್ಟನು ಗುತ್ತಿ.

“ಹಂಗಾರೆ ಒಕ್ಕಣ್ಣು ಶುಕ್ಲಾಚಾರಿ!” ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ವಿನೋದವಾಡಲು, ಎಲ್ಲರೂ ನಕ್ಕರು.

“ಏನಾಯ್ತೋ ಕಣ್ಣಿಗೆ?” ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಅಷ್ಟೇನೂ ಪ್ರಕೃತವಲ್ಲದ್ದು.

“ಕುರ್ಕನ ಕೈಲಿ ಜಟಾಪಟಿ ಆದಾಗ ಹಂಗಾಯ್ತು!” ಮತ್ತೆ ಗುತ್ತಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಉತ್ತರ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೋಣಿ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ದಡಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರವಾಗಿಯೆ ಮೇಲೆಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು “ಏನೋ, ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ, ಬುತ್ತಿಕಲ್ಲು ಬಂಡೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗ್ತಾ ಇದೆಯಲ್ಲೋ ದೋಣಿ?” ಎಂದು ಟೀಕಿಸಿದರು. ಭೀಮ ಬುತ್ತಿ ಉಣ್ಣುವಾಗ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಕಲ್ಲಂತೆ ಅದು, ಸುಮಾರು ಎರಡು ಮೂರು ಅನೆ ಗಾತ್ರದ್ದು! ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಮರಳಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಗೌರವಾಶ್ಚರ್ಯವನ್ನೂ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾ ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ, ಈಗ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿತ್ತು. ದೋಣಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನೀರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಅದರ ನೆತ್ತಿಗೆ ತಗುಲಿಬಿಟ್ಟಿತು ಎಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದಲೆ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು ಅಂಬಿಗನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ “ಕೂತುಕೊಳ್ಳೋ ನಿನ್ನ ಮುಂಡಾಮೋಚ್ಚು! ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪ ಅಜ್ಜನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ದೋಣಿ ಬಿಡ್ಡಿದ್ವಿನೋ. ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಅಂತಾ ಹೇಳ್ತಾನೆ!” ಎಂದು ಮೂದಲಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು “ಇಲ್ಲಾ, ಒಡೆಯ, ಹೊಳೆ ಏರ್ತಾ ಇದೆ, ಬಹಳ ಸೆಳವು. ಕೆಳಗೆ ಹೋದರೆ ಪೂರಾ ಕೆಳಗೇ ಎಳೆದುಬಿಡ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲುಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಿರುಗಿಸ್ತೀನಿ.”

ದೋಣಿ ನದಿಯ ಮಧ್ಯಪ್ರವಾಹದ ಕಡೆಗೆ ಹೋದಷ್ಟೂ, ಅರಳಿಹಟ್ಟಿ ರಾಮೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಶಿಖರಾಗ್ರ ಮೊದಲಾದ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಕಡೆಯ ದಡದ ವಸ್ತುಗಳು ದೂರವಾಗಿ ಸಣ್ಣಗಾಡಷ್ಟೂ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಯಾಣಿಕರಿಗೆ ಪುಕ್ಕಲು ಹೆಚ್ಚತೊಡಗಿತ್ತು: ಅಷ್ಟು ಭೀಷಣ ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿತ್ತು ತುಂಗಾ ಪ್ರವಾಹ. ಮಳೆಯೂ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮುಸಲಧಾರೆಯಾಗಿ ಸುರಿಯತೊಡಗಿತ್ತು. ಗಾಳಿ ಭಯಂಕರ ವೇಗದಿಂದ ಬೀಸಿತ್ತು. ಕೆಮ್ಮಣ್ಣು ಬಣ್ಣದ ಅಲೆಗಳು ದೋಣಿಯ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ರೌದ್ರವಾಗಿ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದ್ದುವು. ಮರ ಮಟ್ಟು ಸೊಪ್ಪು ಸದೆ ಬಿದಿರಹಿಂಡಿಲು ತೆಂಗಿನಹೆಡಲು ಅಡಕಿಸೋಗೆ ಮೊದಲಾದುವು ನೊರೆಗೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ವೇಗದಿಂದ ಓಡುತ್ತಿರುವ ನೋಟ ಹೆದರಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ದಿಮ್ಮಿಯ ಮರಗಳೂ ಕೂಡ ಹೊಳೆಯ ನಡುವೆ ಸುಂಟರು ಸುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಗಿರನೆ ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿ ಕಂತಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ದೃಶ್ಯವಂತೂ ಭಯಾನಕವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಆವರಗರಕ್ಕೆ ದೋಣಿ ಸಿಕ್ಕರೆ ಏನು ಗತಿ ಎಂದು ಕೆಲವರು ದೇವರನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಿದ್ದರು: ಹೇಗಾದರೂ ದಡ ಸೇರಿಸವ್ವಾ ಎಂದು! ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದ ಪುಕ್ಕಲಿಗೆ ದೋಣಿಯ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ವಿವಿಧವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಮಾತು ನಿಂತುಹೋಯಿತು; ಕೆಲವರು ಹೃದಯದ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೋ ಮರೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಅದೂ ಇದೂ ಗಳಪಗೊಡಗಿದರು. ಒಬ್ಬಬ್ಬರು ಹೊಳೆಯ ಕಡೆ ನೋಡುವುದನ್ನೆ ಬಿಟ್ಟು, ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿ ದೋಣಿಯ ತಳದ ತಮ್ಮ ಪಾದಗಳನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟರು! ಗಂಡನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ತಿಮ್ಮಿ ದೋಣಿಯ ಇಕ್ಕೆಲಗಳನ್ನೂ ತನ್ನೆರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಬಲವಾಗಿ ಅದುಮಿಹಿಡಿದು, ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೆ ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು! ಗುತ್ತಿ ಮತ್ತಾವುದನ್ನೂ ಒಂದಿನಿತೂ ಗಮನಿಸದೆ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಣಗಳೂ ಏಕದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ನಾಯಿಯ ಕಡೆಗೇ, ಬಿಟ್ಟ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚದೆ, ತನ್ನ ನೋಡುವಿಕೆಯ ಹುಲಿಯನಿಗೆ ಬಲವೂ ಬೆಂಬಲವೂ

ಆಗಿ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದೋ ಎಂಬಂತೆ, ನೋಡುತ್ತಾ ಉದ್ವಿಗ್ನ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ತುದಿಗಾಲಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದನು, ಯಾವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ನಾಯಿಗೆ ಸಹಾಯ ಬೇಕಾದರೂ ಒಡನೆಯೆ ಅದನ್ನು ನೀಡಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ!

ದೋಣಿ ಹೊಳೆಯ ದಂಡೆಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿ ಹೊನಲಿನಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಬ್ಬುಖವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಷ್ಟೂ ಕಾಲವೂ ಹುಲಿಯ ಅದನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ನೀರಿಗೆ ಎದುರಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಬಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಈಚಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ದೋಣಿಯ ಮುಖವನ್ನು ಅಂಬಿಗರು, ಆಚೆಯ ದಡಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ, ಹೊನಲಿನ ರಭಸಕ್ಕೆ ಸಮಗೃಯಾಗಲೆಂದು, ಜೋರಾಗಿ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಲು ಶುರುಮಾಡಿದರೋ ಆಗ ಹುಲಿಯನ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರವಾಹದ ವೇಗಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಗುತ್ತಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಆಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೆ ಹುಲಿಯ ದೋಣಿಯಿಂದ ದೂರದೂರವಾಗತೊಡಗಿತು: “ಛಿ ಪಾಪ! ನೀರಿನ ರಭಸ ಪೂರಾ ಇದೆ. ಹೆಂಗೆ ಈಜುದೆಯೋ ಬಡಪಾಯಿ?...” “ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಮುಳುಗಿ ಬಿಡಲಲ್ಲ ನಾಯಿ!”... “ಇಲ್ಲಾ, ಇಲ್ಲಾ, ತಲೆ ಎತ್ತಿತ್ತು ಕಾಣೆ, ಅತ್ತಕಡೆ, ಬಲಗಡೇಲಿ!”... “ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗುವ ಬಿದಿರ ಹಿಂಡಿಲಿಗೆ ಹತ್ತಕ್ಕೆ ನೋಡ್ತಾದಲ್ಲಾ! ಬಿದಿರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕರೆ ಆಯ್ತು ಅದರ ಗತಿ!” ಅಲೆಗಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಒಮ್ಮೆ ಮುಳುಗಿ, ಒಮ್ಮೆ ತಲೆ ಎತ್ತಿ, ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ನಾಯಿ ಬಿದಿರ ಹಿಂಡಿಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಗುತ್ತಿ “ಅಯ್ಯಪ್ಪಾ, ಸಾಕು!” ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರೆಳೆದನು, ಬಿದಿರ ಹಿಂಡಿಲು ನಾಯಿಗೆ ಎಟುಕದ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋದಾಗ! ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಡುವ ಹಂಬಲದಿಂದ ಗುತ್ತಿ ಕೂಗಿದನು: “ಈಜು ! ಈಜು, ಹುಲಿಯಾ!” ನಾಯಿಗೆ ಅದು ಕೇಳಿಸಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಅಂತೂ ಅವನು ಕೂಗಿದುದಕ್ಕೂ ಎಂಬಂತೆ ಹುಲಿಯ ಮತ್ತೆ ದೋಣಿಯ ಕಡೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿ, ಗುತ್ತಿಯ ಹೃದಯ ಹಿಗ್ಗಿತು!

ಆದರೆ ನಡೆದಿದ್ದ ಸಂಗತಿ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಹೆಮ್ಮರ ನಡುಹೊಳೆಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಮೇಲುಗಡೆಯಿಂದ ತೇಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಂಬಿಗರು, ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಲಾಗುವ ಬದಲು ಆ ಮರ ಕೊಚ್ಚಿ ಕೆಳಗೆ ಹೋದಮೇಲೆಯೆ ಅತ್ತ ದೋಣಿ ಬಿಡುವುದು ಕ್ಷೇಮಕರ ಎಂದು, ಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ಷಣ ಹುಟ್ಟುಹಾಕುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ ದೋಣಿ ಕೆಳಗೆ ಕೊಚ್ಚಿಹೋಗಿ ನಾಯಿಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗುತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೆ ಹುಲಿಯನ ತಲೆ ಅಲೆಗಳ ನಡುವೆ ಹೊಯ್ಯಾಡುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತು. “ಬಾ, ಹುಲಿಯಾ, ಬಾ!” ಎಂದು ಗಂಟಲು ಸೀಳಿಹೋಗುವಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದನು. ನಾಯಿ ಇನ್ನೂ ಬಳಸಾರಿತು ದೋಣಿಗೆ. ಕ್ಷಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಉಳಿದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಬಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅದು ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿತು. ಗುತ್ತಿಗೆ ತಟಕ್ಕನೆ ಒಂದು ಉಪಾಯ ಹೊಳೆಯಿತು: ತನ್ನ ತಲೆವಸ್ತ್ರದ ತುದಿಯನ್ನು, ನಾಯಿ ಇನ್ನೂ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಅದರ ಮುಖದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಎಸೆದರೆ ಅದನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡರೂ ಕಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆಗ ಅದನ್ನು ಎಳೆದು ದೋಣಿಗೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡರೆ! ಅಂಬಿಗ ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣನಿರಲಿ, ಧಣಿ ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಬೈದರೂ ಬೈಯಲಿ! ನನ್ನ ಪರಾಣ ಹೋದರೂ ಚಿಂತಿಲ್ಲ!

ಹತ್ತಿರ, ಹತ್ತಿರ, ಹತ್ತಿರ, ಹತ್ತಿರ ಬಂದಿತು ನಾಯಿ. ಎಷ್ಟು ಹತ್ತಿರವಾಯಿತು ಎಂದರೆ, ದೋಣಿ ನಾಯಿಯ ಮೇಲೆಯೆ ಹೋಗಿ, ಅದರ ಅಡಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿದರು ಕೆಲವರು. “ಹುಲಿಯಾ! ಹುಲಿಯಾ!” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಲೆ ಇದ್ದನು ಗುತ್ತಿ. ಹುಲಿಯನಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಯ ಯಜಮಾನನ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಲೆ ದೋಣಿಯ ಕಡೆ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಿ ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿತು. ಅವನು ವಸ್ತ್ರಸಹಿತ ನೀಡಿದ್ದ ಆ ಮೈತ್ರಿಯ ಕೈಗೆ ಸೇರುವಾಸೆಯಿಂದ, ತನ್ನನ್ನು ನಿಷ್ಕರುಣೆಯಿಂದ ನೂಕುತ್ತಿದ್ದ

ತುಂಗಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ

ಅಲೆಗಳನ್ನು ನೂಕಿ ನೂಕಿ, ತನ್ನ ಕೊನೆಯ ಬಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಹೋರಾಡಿತು. ಗುತ್ತಿ ದೋಣಿಯ ಒಂದು ಪಕ್ಕದ ಮೇಲೆ ಎಡಗೈಯ್ಯೂರಿ ವಸ್ತ್ರದ ಒಂದು ತುದಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿಯನ್ನು ಹುಲಿಯನ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ಬೀಸಿದನು....

ಹತ್ತಾರು ಭೀತವಾಣಿಗಳು ಕೂಗಿಕೊಂಡುವು: ದೋಣಿ ಅವನ ಭಾರಕ್ಕೂ ಚಿಮ್ಮಿದ ರಭಸಕ್ಕೂ ತುಯ್ದುಬಿಟ್ಟಿತು: “ತೆಗೆದಿದ್ದಲ್ಲೋ, ಲೌಡಿಮಗನೆ, ಕೂತುಗೊತೀಯೋ ಇಲ್ಲೋ ಸುಮ್ಮೆ!” “ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೋಳಿಗೆ ಹಾಕ್ತಾನಲ್ಲೋ! ಹೊಡೆದು ಕೂರಿಸೋ ಹೊಲೆಸೂಳೆಮಗನ್ನೆ!” “ಏ ಹುಡುಗೀ ಅವನ ಹೆಡ್ಡೀ, ಹಿಡಿದು ಕೂರೇ ನಿನ್ನ ಗಂಡನ್ನಾ!” “ಆಯಸ್ಸು ಕಾಡಿದೋರ ಸಂಗಡ ದೋಣೀಗೆ ಹತ್ತಿದ್ದೆ ಆಳಿಗೊಂದು ಗುಟುಗು ನೀರಂತೆ! ಈ ಬೋಳಿಮಗನ್ನ ದೋಣಿ ಹತ್ತಿಸಿದ್ದೆ ತಪ್ಪಾಯ್ತು!” “ಅವನ ನಾಯಿ ಜೊತೆಗೆ ಅವನ್ನೂ ಕಳಿಸೋ!” “ಮುಂಡೇಮಗನಿಗೆ ಹೆಂಡ್ತೀನೂ ಬ್ಯಾಡಾಗದೆ ಅಂತಾ ಕಾಣ್ತದೆ! ಬಿದ್ದು ಸಾಯ್ತಾನೆ, ನೀರಿಗೆ!”

ಆ ತುಮುಲ ಬೈಗುಳದ ಕೂಗಿಗೂ ದೋಣಿ ತುಯ್ದದಕ್ಕೂ ಗುತ್ತಿ ಕಂಗಾಲಾದನು. ನಾಯಿ ವಸ್ತ್ರದ ತುದಿಯನ್ನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕಚ್ಚಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಆದರೆ ಗುತ್ತಿಗೆ ಅದು ವಸ್ತ್ರದ ತುದಿಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡಂತೆ ಭಾಸವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ತಟಕ್ಕನೆ ಹುಲಿಯ ವಸ್ತ್ರದ ತುದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತಾಗಿ ಗುತ್ತಿ ದೋಣಿಯೊಳಕ್ಕೆ ತಿಮ್ಮಿಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು: ಬೇರೆ ಸಮಯವಾಗಿದ್ದರೆ ನಗೆಯ ಬುಗ್ಗೆ ಗೊಳ್ಳೆಂದು ಉಕ್ಕದೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಗ ದೋಣಿ ನದೀಪ್ರವಾಹ ರಭಸದ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊಚ್ಚಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಮ್ಮರ ಕೆಳಗೆ ತೇಲಿಹೋಗಿದ್ದರಿಂದ ಅಂಬಿಗರಿಬ್ಬರೂ ಉಗ್ರೋಗ್ರ ಸಾಹಸದಿಂದ ಹುಟ್ಟುಹಾಕತೊಡಗಿದ್ದರು.

ಗಾಳಿ ಜೋರಾಗಿ ಬೀಸಿತ್ತು. ಮಳೆಯೂ ಮುಗಿಲೇ ಹಿಸಿದು ಬೀಳುವಂತೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ದೋಣಿಯನ್ನು ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆದುರಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಕ್ಕೊಯ್ಯುವ ಅಂಬಿಗರ ಪ್ರಯತ್ನ ವಿಫಲವಾಗಿ ದೋಣಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹೋಗತೊಡಗಿತು.

ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ ನೋಡುತ್ತಾನೆ: ಗೌಡರುಗಳು ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ಕೊಡೆಗಳು ಸೂಡಿವೆ! ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯ್ತು, ಕೊಡೆ ಸೂಡಿಕೊಂಡವರು ಗೌಡರುಗಳೆ ಎಂದು. ಆದರೆ ಸನ್ನಿವೇಶ ಉಗ್ರವಾಗಿತ್ತು: ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಬ್ಬರಿಸಿ ಗದರಿಸಿದನು: “ಯಾರೋ ಅದೂ? ಕೊಡೆ ಸೂಡಿದೋರು? ಸೀಡಿಸ್ತೀರೋ ಇಲ್ಲೋ! ಕಾಣಾದಿಲ್ಲೇ ಗಾಳಿ ಬೀಸಾಡು?”

ಕೊಡೆಗಳೆಲ್ಲ ಮುಚ್ಚಿದ ಮೇಲೆ ದೋಣಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾರಂಭಿಸಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಬಿಗರ ಹತೋಟಿಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು.

ಸಪ್ಪೆ ಮೋರೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ನದಿಯ ತುಮುಲ ತರಂಗಮಯ ಪ್ರವಾಹ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಗುತ್ತಿಗೆ, ದೋಣಿ ದಡ ಮುಟ್ಟುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನಂಬಿಕೆ ಬಂದು ಧೈರ್ಯಗೊಂಡ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ: “ಏನೋ, ಹೊಲೆಯಾ, ಯಾಕೆ ಸತ್ತೋರ ಮನೇಲಿ ಕೂತ್ಪಾಂತೆ ತಲೆಮಾಲ್ ಕೈ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಕೂತೀಯಾ? ನಿನ್ನ ನಾಯಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬೇಕೋ ಆಚೆ ದಡಕ್ಕೆ, ಮಕಾ ಅತ್ತಮಕಾನೆ ಹಾಕ್ಕೊಂಡು ಮೀಸ್ತಿತ್ತು ನಾ ನೋಡಿದಾಗ” ಎಂದನು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುವವನಂತೆ.

“ನಂಗೂ ಹಾಂಗೆ ಕಂಡ್ಪಾ: ದೂರದಾಗೆ ತಲೆ ಕಂಡ್ಡಂಗೆ ಆಗ್ತಿತ್ತು! ಅದಕ್ಕೇನು ಧಾಡಿ? ದಿಂಡೆ ದುಣ್ಣದಾಂಡಿಗೆ ನಾಯಿ! ಈಜಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು ಅಂತಾ ಕಾಣ್ತದೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮನೀಗೆ!” ಸೇರಿತು ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಸಾಂತ್ವನ ವಾಣಿ.

“ನಿಂಗೇನು ಹುಚ್ಚೋ? ಬೆಪ್ಪೋ? ಈ ನೆರೇಲಿ ಅದು ಈಜಿ ದಡ ಸೇರಿಬಿಟ್ಟೆ ನಾ ಮೂಗು

ಕೊಯ್ತಿಕೊತೀನಿ!” ಇನ್ನೊಬ್ಬ ತರುಣನ ಪಂಥಪಾಡು.

“ಕುಯ್ತಿಕೊತೀಯೇನೂ ಬದ್ಧೇಗೂ?...ಸುಳ್ಳಾ!” ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹುಡುಗನ ಸವಾಲು.

“ನಿನ್ನಪ್ಪಗೆ ಹೇಳು, ಸುಳ್ಳಾ ಅಂತಾ, ನಂಗೆ ಅಂದರೆ ಹಲ್ಲು ಉದುರ್ದೇನು!”

ಆ ಹುಡುಗ ಆ ತರುಣನಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವ ತಂಟೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಗುತ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅವನ ನಾಯಿ ಆಚೆ ದಡ ಸೇರಿ ಬದುಕಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಬೇಡ ಎಂದು ಆಶ್ವಾಸನೆ ನೀಡಿದನು:

“ಅಂಥಾ ನಾಯಿ ಎಂದಾದ್ರೂ ಹೊಳೇಲಿ ಮುಳುಗಿ ಸಾಯ್ತದೇನೋ?”.....

ದೋಣಿ ದಡ ಮುಟ್ಟಿ ನಿಂತಿತು. ಅಂಬಿಗ ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ ಯಾವುದೋ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಲಿದ್ದ ಮಹಾ ಅನಾಹುತದಿಂದ ಪಾರಾದವನಂತೆ ಉಸ್ಸಪ್ಪಾ ಎನ್ನುತ್ತಾ ಮರಳಿಗೆ ಹಾರಿ, ದೋಣಿಯ ಪಕ್ಕವನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆದನು, ದಂಡೆಗೆ ಚಾಚಲೆಂದು, ಇಳಿಯುವ ಗೌಡರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ. ಪ್ರಯಾಣಿಕರೆಲ್ಲ ಇಳಿದರು. ಹಾಗೆಯೆ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಕಡೆ ಹೋಗಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದವರು ಹತ್ತತೊಡಗಿದರು. ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣ ಹೇಳಿದನು ದಣಿದ ದನಿಯಲ್ಲಿ: “ಸೊಲೂಪ ತಡೀರಣ್ಣ. ಮಳೆ, ಗಾಳಿ ಒಂದೀಟು ಕಡಿಮೆಯಾದ ಮ್ಯಾಲೆ ಹೊಲ್ಲಾನ!”

ಗುತ್ತಿಯೂ ಹೊಯಿಗೆ ದಂಡೆಗೆ ಇಳಿದು ನಿಂತು, ತಿಮ್ಮಿಯನ್ನೂ ಕೈಹಿಡಿದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಇಳಿಸಿದನು. ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನಿನ ಗಂಟನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕೊಟ್ಟನು ಅವಳ ಕೈಗೆ. ತನ್ನ ನಿರುದ್ವಿಗ್ನವಾದ ನಿತ್ಯಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಮಹಾ ರಭಸದಿಂದ ಮುಂಬರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ವರ್ಷಾಕಾಲದ ವಿಶಾಲ ನದೀಪ್ರವಾಹದತ್ತ ನಿರ್ನಿರ್ಮೇಷನಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ಹುಲಿಯನ ಸುಳಿವಿರಲಿಲ್ಲ.

“ಏಯ್ ಕುಳ್ಳಸಣ್ಣ, ಈ ಸಾಮಾನು ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳೊ.” ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ಕರೆದಾಗಲೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಂತಾಗಿ ಅವರತ್ತ ತಿರುಗಿದನು ಗುತ್ತಿ:

“ಅಯ್ಯಾ, ಆ ನಾಯಿ ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾದ್ರೂ ಕೆಳಗೆ ದಡ ಹತ್ತಿದೆಯೇನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬತ್ತೀನಿ....” ಎಂದನು ದುಃಖದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ.

“ನಿಂಗೇನು ಹುಚ್ಚೋ? ಬೆಪ್ಪೋ? ಈ ನೆರೇಲಿ ಅದು ದಡ ಸೇರೋದು ಹೌದೇನೋ? ಹೊಳೇಬುಡ ಸೇರಿದ್ದರೆ ಸೇರಿರಬೇಕು” ಎಂದರು ಸಿಂಗಪ್ಪಗೌಡರು. ಅವರ ಚಿತ್ತ ಸಂಗಲಿಪ್ತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಗುತ್ತಿಯ ಹೃದಯದಂತೆ.

“ಹೋಗಲಿ ಬಿಡಿ, ನೋಡಿಕೊಂಡೇ ಬರಲಿ” ಎಂದ ಶಾಮಯ್ಯಗೌಡರು, ಗುತ್ತಿ ಹೊಳೆಯ ದಂಡೆಯ ಗಿಡ ಮರ ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದರು: “ಪಾಪ! ಲೌಡಿಮಗ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ಹಾಕ್ತಿದಾನೆ! ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಕಿದ್ದ ಅಂತಾ ಕಾಣ್ತದೆ?”

ಚಂದ್ರಯ್ಯಗೌಡರು ದೂರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗಂಡ ಹೋದ ಅತ್ತಕಡೆ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದ ತಿಮ್ಮಿಗೆ “ಹೌದೇನೆ, ಹುಡುಗಿ? ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಆಗಿತ್ತೇ ಆ ನಾಯಿ ಅವನ ಹತ್ತ ಇರತ್ತಾ?” ಎಂದರು.

ಅವಳು ಮಾತನಾಡಲೂ ಇಲ್ಲ; ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಲೂ ಇಲ್ಲ.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ ಗುತ್ತಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು, ಒಬ್ಬನೆಯೆ !

ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ

ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿ

ತರುಣ ಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ,

ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುಣರಾಗಿರುವವರಿಗೂ ನನ್ನ ಸಂಬೋಧನೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾದ ತಾರುಣ್ಯ ಬರಿಯ ಸಂವತ್ಸರಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯವಾಗುವ ವಸ್ತುವಲ್ಲ. ಅದು ಆಂತರಿಕವಾದುದು. ಅದರ ಉಸಿರಿರುವುದು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ. ಅದು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ರಸದಶೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಎಪ್ಪತ್ತರ ಮುಷ್ಟು ಮೂಲೆ ಹಿಡಿದು ತಲೆದೂಗಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತರ ತಾರುಣ್ಯ ತೂಗುಯ್ಯಲೆಯಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು.

ತರುಣತೆ, ನೂತನತೆ, ನವೀನತೆ, ಆಧುನಿಕತೆ ಈ ಪದಗಳು ಹೃದಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತವೆ; ದೇಹದ ವಯಸ್ಸನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊಸತು ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಆಲೋಚನೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ; ಅವು ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನವಾದರೂ ಸರ್ವದಾ ನೂತನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಹೊಸ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಾದರೂ ಜಗತ್ತಿನ ಬದುಕಿನ ನೆಮ್ಮದಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಏಳಿಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಕಳಚಿ ಬಿಸಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಹಳೆಯ ಚಿಂದಿ ಬೊಂತೆಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಹೊಸತು, ಆಧುನಿಕ ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳಿಗೆ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಬೇವಪೂರ್ಣವಾದ ವಿಶಾಲಾರ್ಥವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತೇನೆ. ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಕಿವಿಗೊಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಹೊಸತು ಎಂದರೇನು? ಆಧುನಿಕ ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ? ಎಂಥವನನ್ನು ನವೀನ ಮಾನವ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು? ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಹೊಸತಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದುದೆಲ್ಲ ಹೊಸತು; ಈಗಿರುವವರೆಲ್ಲ ಆಧುನಿಕರು; ಹೊಚ್ಚಹೊಸ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುವ ಸೊಗಸುಗಾರರೆಲ್ಲ ನವೀನ ಮಾನವರು. ಆದರೆ, ನಾವು ಈಗಾಗಲೆ ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ, ಆ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ನಿರಾಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ನಟನವೀನರನ್ನೂ ನಿಜವಾದ ನವೀನರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಹಳ ಮುಂದೆ ತರುಣರಲ್ಲಿ ಹುರುಡು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ, ನವೀನವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ನಾ ಮುಂದೆ ತಾ ಮುಂದೆ ಎಂದು. ಅವರ ಕಣ್ಣು ಸದಾ ಸೊಗಸುಗಾರಿಕೆಯ ಹೊಸ ಹೊಸ ಹವ್ಯಾಸಗಳ ಮೇಲಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಗುರುತಿನ ಸಿಗರೇಟು ಸೇದಬೇಕು? ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಸಾರಿ ಹೋಗಬೇಕು? ಹೋಟಲಿಗೆ ಎಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ಹಾಕಬೇಕು? ಕ್ರಾಪು ಕತ್ತರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ನವೀನ ರೀತಿಯೇನು? ಕೋಟನ್ನು ಎಷ್ಟು ಗಿಡ್ಡವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದರೆ ಅಷ್ಟೂ ನವೀನವಾಗುತ್ತದೆ? ಪಾಯಿಜಾಮೆಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಅಗಲ ಮಾಡಿ ಉದ್ದವಾಗಿ ನೆಲಗುಡಿಸುವಂತೆ ಹೊಲಿಸಿದರೆ ಸಮಾನಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ಮಾನವುಳಿಯುತ್ತದೆ? ಇತ್ಯಾದಿ. ಮತ್ತೆ

ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ನಗ್ನತೆ ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ನವೀನತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿ ಮೂಡುತ್ತಿದೆ! ವಿಜ್ಞಾನ ಕಂಡುಹಿಡಿದಿರುವ ಹೊಸ ಹೊಸ ಭೋಗೋಪಕರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ನವೀನತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಜುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ಕಚ್ಚೆಪಂಚೆಯುಟ್ಟು ಶಾಲು ಹೊದೆದಿರುವವರನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ನವೀನರು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆಯೆ? ಹ್ಯಾಟು ಬೂಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವವರನ್ನು, ಅವನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಾಹಿರನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅನಾಗರಿಕನಾಗಿದ್ದರೂ, ಯಾರಾದರೂ ನವೀನನಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆಯೆ? ಆದರೂ, ನೂತನವೇಷಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನವೀನ ಮಾನವನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸೊನ್ನೆಗೆ ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟು ಹಾಕಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದರ ಬೆಲೆ ಏರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಷೋಕಿಯ ಟೊಳ್ಳುಗಳು ನವೀನ ಮಾನವರಲ್ಲ.

ಗಿಡದ ಪ್ರಾಣಸರ್ವಸ್ವದ ಸಾರಶಿಶುವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ ಹೂವು. ಅದು ಗಿಡದ ಮಹೋದ್ದೇಶದ ಮನೋಹರಮೂರ್ತಿ. ಅದನ್ನು ಗಿಡದ ಬಾಳಿನ ಸಾರಸರ್ವದ ಚಾರುನಿಧಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಗಿಡ ಮಡಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಅದರ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅನಂತವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಸುವ ಬೀಜ ಆ ಹೂವಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಬೀಜದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ, ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮಪಥದಲ್ಲಿ ಗಣನೆಯಿಲ್ಲದ ಗಿಡಗಳು ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಪಡೆದ ಅನುಭವಗಳೆಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅಗೋಚರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆನ್ನ ಸ್ವತಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನಿಜವಾದ ನವೀನ ಮಾನವನು ಆ ಹೂವಿನಂತಿರಬೇಕು: ಮಾನವನ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವಕ್ಕೂ ಚಿರನಿಧಿಯಾಗಿ, ಆಗಾಮಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಬೀಜರೂಪನಾಗಿ, ಅದೃತನ ಜೀವನದ ವಿದ್ಯೆ ಕಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿ ಅದರ ತುಂಗಶಿಖರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರಬೇಕು. ಎಂದರೆ ಕವಿ ಅಥವಾ ರಸಯುಷಿಯಾಗಿರಬೇಕು.

ಪ್ರಕೃತಿ ನಮ್ಮ ಹುಟ್ಟಿನೊಡನೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಮ್ಮ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬರಿಯ ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದೃತನವಾದುದೆಲ್ಲ ಆಧುನಿಕ. ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಚೀನವಲ್ಲದಿರುವುದು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿಯೆ ಹೊರತು ಪ್ರಾಚೀನವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಲ್ಲ.

ಹೇಗೆಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ನವೀನ ಮಾನವನಂತೆ, ಮೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಣಿಯಾದರೂ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಶೀಲೆ. ಹಳೆಯದರ ಸಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಅದ್ವಿತೀಯೆ. ಹಿಂದೆ ಕಲಿತುದನ್ನು ಆಕೆ ಎಂದೂ ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕೋಟ್ಯಂತರ ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವಾನುಭವಗಳ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ನಾಳೆ ಹುಟ್ಟುವ ಹಸುಳೆಯ ಮೇಲೆಯೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಒತ್ತುತ್ತಾಳೆ.

ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭಕೋಶದಲ್ಲಿ ಶಿಶು, ಕೇವಲ ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ, ಸಹಸ್ರಾರು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯ ಮಹಾರಂಗದಲ್ಲಿ ಜೀವವು ಆಡಿದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಭವ್ಯ ನಾಟಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಪುನರಭಿನಯಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆಯೆ ಆಧುನಿಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಲು ಅರ್ಹವಾಗುತ್ತದಂತೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಅಷ್ಟು ಕಠೋರ ಪರೀಕ್ಷಕಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನವೀನ ಮಾನವರಾಗುವುದು ಅಷ್ಟೇನು ಸುಲಭದ ಮಾತಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಹಿಂದೆ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಪ್ರಯತ್ನ. ಸಾಹಸ ಮಹದಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗಪೂರ್ಣ ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೈಸೇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಈಜುವವರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರೇ, ನಗ್ನ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ! ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಾಹಸಿಗಳು ಅದರ ತಳಕ್ಕೆ ಮುಳುಗಿ ಮೇಲೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಳುಗುವಾಗ ದರಿದ್ರರಾಗಿದ್ದವರು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿ ಮೇಲೇಳುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಗ ಅವರ ವಶದಲ್ಲಿ ಅನರ್ಘ್ಯವಾದ ಮುತ್ತು ರತ್ನಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಯಾವಾತನು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆಮೇಲೆಯೆ ತೇಲುತ್ತಾ, ಮುತ್ತುಗಳನ್ನು ನಟಿಸುವ

ಅದರ ನೊರೆಯೊಡನೆ ಸರಸವಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೆ ತೃಪ್ತನಾಗದೆ, ಆಳಕ್ಕೆ ಮುಳುಗಿ ಅವಶ್ಯಬಿದ್ದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸುಖಗಳನ್ನೂ ತೊರೆದು, ಅಪಾಯಗಳನ್ನೂ ಎದುರಿಸಿ, ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳಿಂದಲೂ ಋಷಿಗಳಿಂದಲೂ ದಾರ್ಶನಿಕರಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶಿಗಳಿಂದಲೂ ಕಲಾಕೋವಿದರಿಂದಲೂ ಸಕಲ ವಿಬುಧವರೇಣ್ಯರಿಂದಲೂ ಅಮೂಲ್ಯ ರತ್ನವರಗಳನ್ನು ವರವಾಗಿ ಪಡೆದು ವಿವಿಧ ವರ್ಣಕಿರಣ ದೇದೀಪ್ಯನಾಗಿ ಮೂಡುತ್ತಾನೆಯೇ ಆತನೇ ನವೀನ ಮಾನವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತಾನೆ; ಉಳಿದವರಲ್ಲ.

ಜೀವನವು ಸಜೀವವಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಪುರಾತನದ ಸತ್ವಸಾರವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ನೂತನಕ್ಕೆ ಹರಿಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಮೀರುತ್ತಿರಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಅಂತರಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವೂ ಅಂತಹ ಯೋಗಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನವೀನ ಮಾನವರೆಲ್ಲರೂ ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತಿಯಾದ ಕವಿಯಂತೂ ನವೀನ ಮಾನವನಾಗಿರಲೇಬೇಕು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮುಖಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಛಿದ್ರಿಸಿ ತಿರುಗಿಸುವ ಪದ್ಯರಚಕನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ರಸಋಷಿಯಾದ ಕವಿ ಅರ್ವಾಚೀನದ ಶಿಖರೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ತನ್ನೊಂದು ಕೈಯನ್ನು ಮುಸುಗುತ್ತಲೆ ಕವಿದ ಪ್ರಾಚೀನದ ಗೋರಿಯೊಳಗೆ ನೀಡಿ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯನ್ನು ಅನಂತತೆಯ ಗಗನ ನೀಲಿಮೆ ತುಂಬಿರುವ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ ಅವ್ಯಕ್ತಭರ್ತ ಕಡೆಗೆ ಬಾಚಿ ತಡವುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

ಅಂತಹ ಕವಿಯಿಂದ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯೇ ಆಗಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ; ರಾಷ್ಟ್ರ ನಿರ್ಮಾಣವೂ ಆಗಬಹುದು. ಅವನಿಂದ ಮತಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಬಹುದು; ಅಥವಾ ಅತಿ ಗಹನವಾದ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಶೋಧನೆಯಾಗಬಹುದು. ಅಂಥ ಕವಿ ಸಾಕೆಟೀಸ್ ಆಗುತ್ತಾನೆ; ತಪ್ಪಿದರೆ, ಬುದ್ಧದೇವನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ; ಅಥವಾ ಪಂಪನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಐನ್‌ಸ್ಟೀನ್ ಬೇಕಾದರೂ ಆಗಬಹುದು; ಅಥವಾ ಯೇಸುಕ್ರಿಸ್ತನಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಆ ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಲೇ ತ್ಯಾಗರಾಜರಂತಹ ಗಾನಯೋಗಿಗಳೂ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಯವರಂತಹ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪ್ರಕಾಶನ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಇತಿಮಿತಿಗಳಿಲ್ಲ.

ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿರುವಂತೆ ಒಂದೊಂದು ಸಮೂಹಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ವ್ಯಷ್ಟಿಮನಸ್ಸು; ಎರಡನೆಯದು ಸಮಷ್ಟಿಮನಸ್ಸು. ಮೊದಲನೆಯದು ತರಂಗದಂತೆ; ಎರಡನೆಯದು ಸಾಗರದಂತೆ. ಆ ಸಮಷ್ಟಿಮನಸ್ಸು ದೇಶದೇಶಕ್ಕೂ ಬದಲಾಯಿಸುವಂತೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೂ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಯುಗಶಕ್ತಿ, ಯುಗಮನಸ್ಸು, ಯುಗದೇವತೆ ಎಂದು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಪರ್ವತದಂತೆ ಭಾವಿಸಿದರೆ ಕವಿ ಅದರ ಶಿಖರವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಈಟಿ ಎಂದು ಚಿತ್ರಿಸಿದರೆ ಕವಿ ಅದರ ಮೊನೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಎಂದರೆ, ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸು ಜನಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಿಧಿಯೂ ಹೌದು ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ ಹೌದು.

ಹಾಗೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕವಿ ಜನರು ಆಲೋಚಿಸುವುದನ್ನೆ ತನ್ನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದಾಗಲಿ, ಜನರು ಕವಿ ಆಲೋಚಿಸುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದಾಗಲಿ ಊಹಿಸಬಾರದು.

ಈಟಿಯಿಲ್ಲವೂ ಅದರ ಮೊನೆಯಿಲ್ಲ; ಮೊನೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈಟಿಯಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಮೊನೆ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಗುರಿ ಭೇದಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಈಟಿಯ ಗಾತ್ರದ ಸಹಾಯ ಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೆ ಮೊನೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈಟಿಯ ಗಾತ್ರದಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ?

ಈಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೊನೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದು ಅದರ ಪ್ರಧಾನ ಗಾತ್ರದಿಂದಲ್ಲ, ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ.

ಈಟಿ ಚುಚ್ಚಿ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರ ಮೂಲ ಅದರ ಮೊನೆಯಿಂದ ದೂರವಿರುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ, ಕವಿಮನಸ್ಸಿನ ಆಲೋಚನೆಯ ಮೊನೆ ಭವಿಷ್ಯತ್ತನ್ನು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾಗಿ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಮನಸ್ಸು ಆ ಸಾಹಸದಿಂದ ಬಹು ದೂರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ತಾನರಿಯದಿದ್ದರೂ ಜನಮನಸ್ಸು ಕವಿಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಈಟಿಯ ಮೈ ಅದರ ಮೊನೆಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿರುವಂತೆ. ಕವಿಮನಸ್ಸೂ ಜನಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಗತಿಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ, ಈಟಿಯ ಮೊನೆಯಂತೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯಾದ ಕವಿಮನಸ್ಸಿನ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಆಲೋಚನೆ, ಅನುಭವ ಇವುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಂದಗಾಮಿಯಾದ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅತಿ ಪರಕೀಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಕವಿಮನಸ್ಸಿಗೂ ಏನೇನೂ ಸಂಬಂಧವಿರದಂತೆಯೂ ತೋರಬಹುದು. ಜನತೆ ಕವಿಕೃತಿಯನ್ನು ವೀದೇಶೀಯವಾದುದೆಂದೂ ವಿನೂತನವಾದುದೆಂದೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲೂ ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹು ಜನರು ಹಾಗೆ ಆಲೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಇವನೊಬ್ಬನು ಆಲೋಚಿಸಿದರೇನಂತೆ ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು. ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬೊಬ್ಬೆಯೆಬ್ಬಿಸಲೂಬಹುದು.

ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯೆಯ ವಿವೇಕದ ಕಿರುದನಿಯನ್ನು ಬಹುಸಂಖ್ಯೆ ತನ್ನ ಬೊಬ್ಬೆಯೆಬ್ಬರದಿಂದ ಮುಳುಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಈಟಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆಮುಂದಾಗಿ ಹಿಡಿದು ವೈರಿಯನ್ನಿರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ರಭಸದಿಂದ ನುಗ್ಗುವ ಗಾಂಪನಿಗಾಗುವಂತೆ ಸರ್ವನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ತನ್ನ ರಭಸದಿಂದಲೇ ತಾನು ಹತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬಹುಜನರು ಹೇಳಿದುದೇ ಬಹಳ ಸತ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಗಾತ್ರಪ್ರಾಧಾನ್ಯವೇ ಪಾತ್ರಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಲ್ಲ. ಅಂಬಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಅರಸನು ಅದನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಆನೆಗಿಂತಲೂ ಬಹಳ ಪಾಲು ಸಣ್ಣವಸ್ತು. ಆದರೂ ತಿಳಿದವರು ಯಾರೂ ಆನೆಗೆ ಕೈಮುಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೆಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬಹುಗಾತ್ರದ ಅಥವಾ ಸ್ಥೂಲದ ವಿಜಯವನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಗುಂಪು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೆರೆದಡೆಗೆ ನುಗ್ಗುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಮೂಲ್ಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮದ ಗೆಲುವಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು ಎಳಸುವವರು, ಜನರು ತಮ್ಮ ದಾರಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಅವರನ್ನು ಕೂಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾ, ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನವೀನ ಮಾನವನೆಂದರೆ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವಾತನು ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಯಾರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಎತ್ತರ, ಬಿತ್ತರ ಮತ್ತು ಆಳಗಳು ಪರಮಾವಧಿ ಮುಟ್ಟಿರುತ್ತವೆಯೋ, ಯಾರ ಅಪ್ರಜ್ಞೆ ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಯಾರು ಸಮಷ್ಟಿ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಧಿಯೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ ಆಗಿ, ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಸಾರಸತ್ತ್ವವನ್ನೂ ಹೀರಿಕೊಂಡು, ಅರ್ವಾಚೀನತೆಯ ಪ್ರಾಣರಸವನ್ನು ನಿರಂತರವೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ, ಭೂತವರ್ತಮಾನಕಾಲಗಳ ತುದಿಯಂಚಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಬರಲಿರುವ ಕಾಲದ ಗಂಭೀರ ಪಾತಾಳದ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಅಂಥವನೇ ನವೀನ ಮಾನವ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಅಂಥವರು ಬಹಳಮಂದಿ ಇರಲಾರರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ, ಜನಸಂದಣಿಯ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದರೂ, ನವೀನ ಮಾನವನು ಏಕಾಂತಜೀವಿ: ಬೆಟ್ಟಗಳ ನಡುವೆಯಿದ್ದರೂ ಮೇಘಘಟಿಯಾದ ಶಿಖರತಪಸ್ವಿ ನೀಲಶೂನ್ಯದ ವಿಜನಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿರುವಂತೆ.

ಹೊಸದೃಷ್ಟಿ ಎಂಬುದು ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿದ ನವೀನ ಮಾನವನ 'ದರ್ಶನ' ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಆ 'ದರ್ಶನ'ದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ, ಪೋಷಿತವಾಗಿ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ.

ಕವಿ ಜನಮನಸ್ಸಿನ ನಿಧಿಯಾಗಿ, ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ, ಪಾರದರ್ಶಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕವಿಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಜನಜೀವನದ ನಿಧಿಯೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ ಆಗುವುದಲ್ಲದೆ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಹೃದಯಗಳ ಆಶೆಯ ಭಯದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಆನಂದದ ಕಷ್ಟ ಸಂಕಟದ ಸಾಹಸ

ಪ್ರಯತ್ನದ ಸೋಲುಗಳು ವಿವಿಧ ಮೂಕಮೌನಕ್ಕೆ ಕವಿ ವಾಣಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ವಾಣಿಯನ್ನು ಆಲಿಸಿದ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಆಶೆ ಭಯ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಸಾಹಸ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಮೈದೋರುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಜನಜೀವನ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಜನಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಚೋದಕಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪರಮ ಭೂಮವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಶ್ವಜೀವನವೆಲ್ಲ ಅದರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ತುತ್ತ. ವಿಜ್ಞಾನ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ಮತ, ರಾಜಕೀಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಪಂಚಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸೊತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತಿಗೆ ಆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಪಂಚಗಳ ಅರಿವೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ವಿವರಜ್ಞಾನವಿರುವ ಪ್ರವೀಣನಾಗಬೇಕೆಂದಲ್ಲ; ಅದರ ಸಾರವನ್ನು ಹೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಹಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಅವನು ನವೀನ ಮಾನವನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಂದ ನಿಜವಾದ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ವಿಮರ್ಶೆ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರಿಯಾದ ಕವಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕಲಾಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸವಿಯಲೆಳಸುವ ಸಹೃದಯರಿಗೂ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯಂತೆಯೆ ನಿಜವಾದ ಕಾವ್ಯರಸಾಸ್ವಾದನೆಯೂ ಒಂದು ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯ.

ಆಧುನಿಕ ಮಾನವನ ನವೀನದೃಷ್ಟಿಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಭಾವ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಾಗ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರ, ಖಗೋಲಶಾಸ್ತ್ರ, ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರ, ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ; ಪರಿಣಾಮವಾದ ಅಥವಾ ವಿಕಾಸವಾದ, ಪ್ರಜಾಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಸಮತಾವಾದ ಮೊದಲಾದ ವಾದಗಳೂ; ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಉಪಲಭ್ಯಗಳಾಗಿ ದೊರೆಕೊಂಡಿರುವ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಮನಷ್ಯನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಿವೆ ಎಂದರೆ, ಒಂದು ಶತಮಾನದ ಹಿಂದಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಈಗ ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿದುಬಂದರೆ, ಅದನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಲಾರದೆ ನಿಬ್ಬೆರಗಾಗಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ!

ವಿಜ್ಞಾನದ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಸವಿಯಾದ ಕುರುಡುನಂಬುಗೆಗಳೆಲ್ಲ ಬಿರಿದುಹೋಗಿವೆ. ಶ್ರದ್ಧೆಗಿಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರಧಾನಸ್ಥಾನ ದೊರಕಿದೆ. ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮತಿಯ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮನ್ನಣೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ದೇವ ದೇವತೆಗಳೂ ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳೂ ಅಷ್ಟದಿಗ್ಗಜಗಳೂ ಮಾಯವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿ ನಿಯಮಗಳು ಪಟ್ಟಕ್ಕೇರಿವೆ. ಪೂಜೆ ಆರಾಧನೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಮನುಷ್ಯಪೌರುಷದಲ್ಲಿ ನೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಮತಿಯ ಒರೆಗಲ್ಲಿನ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದದೆ ಯಾವ ನಂಬುಗೆಯೂ ಬದುಕುವಂತಿಲ್ಲ.

ಭೂಮಿ ಕಿರಿದಾದರೂ ವಿಶ್ವವು ಭಯಂಕರ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿದೆ. ದೇವತೆಗಳು ಅಳಿದರೂ ಪ್ರಕೃತಿನಿಯಮಗಳು ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲು ಅದ್ಭುತವಾಗಿವೆ. ಈಶ್ವರಸೃಷ್ಟಿವಾದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪರಿಣಾಮವಾದ ಮತ್ತಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ; ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬುಗೆ ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೂ ಆಶುವಾರ್ತಾಯಂತ್ರವಾದ ರೇಡಿಯೋ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಅಮಿತ ಸಂಖ್ಯೆ ಚದರಮೈಲಿಗಳ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದಂಗುಲ ಜಾಗದೊಳಗೆ ಆಲಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದಾಗ ಮೊಳೆದೋರಬಹುದಾದ ಪೂಜ್ಯಭಾವಕ್ಕೇನೂ ಕೀಳಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಕವಿತಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ವಿಜ್ಞಾನವು, ವಿಶ್ವದ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ನಮಗೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೌತುಕವನ್ನೂ ಗೌರವವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠಮತಿಯಾದವನಿಗೆ

ವಿಜ್ಞಾನವು ಬಿಚ್ಚಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವ ಅದ್ಭುತವಾದ ವಿಶ್ವವು ಅತ್ಯಂತ ಕಾವ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ; ರಸಮಯವಾಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ರಸಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಹಾಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಉಳಿಯಲು ಅರ್ಹವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಯಾವಾಗ ವಿಜ್ಞಾನದ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾದ ಸಂಶೋಧಕ ಕಾಂತಿ ಮತದ ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತೋ ಆಗ ಅದುವರೆಗೂ ಪವಿತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಗುಟ್ಟುಗಳೆಲ್ಲ ರಚ್ಚಾದವು. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಅವು ಗುಟ್ಟಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಸತ್ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಪವಿತ್ರತೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತದ ಠಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲ ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದೊಡನೆ ಪುರೋಹಿತರ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾದ ಆಕ್ರೋಶವು ದೇವರ ಮೇಲಣ ಅಪನಂಬಿಕೆಗೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಇಹಲೋಕದ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಕೆಚ್ಚೂ, ಕೆಚ್ಚಿನೊಡನೆ ಮಾನಸಿಕ ತುಮುಲವೂ ಹುಟ್ಟಿ, ಅದರ ಮುದ್ದೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆಯೂ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಂಗ್ಲೇಯರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕತೆಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಹೋರಾಟ ತಲೆಹಾಕಿತು.

ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿಯಾಗಲಿ ನಾಸ್ತಿಕತೆಯಾಗಲಿ ಚಾರ್ವಾಕತೆಯಾಗಲಿ ಹೊಸತಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕಭಾವನೆ ತುಂಬಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳು ಬರಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲ; ಪವಿತ್ರ ಪುರಾಣಗಳೂ ಹೌದು. ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ಕಾವ್ಯಾನಂದದ ಜೊತೆಗೆ ಪುಣ್ಯಲಾಭವೂ ಪಾಪನಾಶವೂ ಆಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಂಬುಗೆಯಿದೆ. ಶ್ರೀರಾಮ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅಕಿಲೀಸ್, ಯೂಲೀಸಿಸ್ ಮೊದಲಾದವರಂತೆ ಪ್ರಾಕೃತರಲ್ಲ; ಅವತಾರಪುರಷರು; ಅಂತಹ ಮನೋಧರ್ಮದ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ದೇಶಭಾಷೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಅದೇ ಧಾರ್ಮಿಕಭಾವೆಯಿಂದ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳು ಇಹಲೋಕದ ಕೀರ್ತಿ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೂ, ಪರಲೋಕದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ, ತಪ್ಪದೆ, ಪವಿತ್ರ ಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಮತದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಇತರ ಜೀವನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಲಾಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಮತವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಮತದೃಷ್ಟಿ ಇರುವೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಹಿಂದಿನಂತೆ ಪ್ರಚಾರಶೀಲವಾಗಿರದೆ ವಿಚಾರಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಿಶಾಲ ಭಾವನೆಯೂ ಸಮನ್ವಯಭಾವವೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಪಂಥದ ಅಥವಾ ಒಂದು ಮತದ ಸಂಪ್ರದಾಯಸತ್ಯಗಳೇ ಪರಮಸತ್ಯಗಳೆಂಬ ಶರವಾದ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮದ ಸಾಧಕರನ್ನು ದೇವರೆಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಪಥಗಳೆಂಬ ಉದಾರಬುದ್ಧಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ದೇವರು, ಆತ್ಮ, ಪರಲೋಕ ಈ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ದೇವರ, ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಅಮೃತತ್ವದ ನಿಜಾಂಶವನ್ನು ವಾದದಿಂದಾಗಲಿ ಶ್ರುತಿಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದಿಂದಾಗಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಹೋಗದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತನಗುಂಟಾಗುವ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಭಾವಗೀತೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂದೇಹವೂ ಸುಳಿಯಬಹುದು. ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ತೋರಬಹುದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸಾರಿ 'ದೇವರುಗೀವರುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕೆಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ: ಇನ್ನು ಆ ಮೂಢ ಭ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊರತಳ್ಳಿ, ಮನುಷ್ಯ ಪೌರುಷವನ್ನೇ ನೆಚ್ಚಿ, ಉದ್ಧಾರವಾಗೋಣ' ಎಂಬ ರಭಸದ್ಧನಿಯೂ ಹೊಮ್ಮಬಹುದು. ಒಟ್ಟು ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ,

ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿ

ಪರಿಣಾಮವಾದ ಮತ್ತು ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮತದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ವಿಜ್ಞಾನದ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ದೃಷ್ಟಿಬದಲಾವಣೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಅದು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಹಿಂದಿದ್ದ ದೂರಗಳೆಲ್ಲ ಹತ್ತಿರಗಳಾಗಿವೆ. ಹಿಂದಿದ್ದ ಭೇದದ ಗೋಡೆಗಳೆಲ್ಲ ಕಳಚಿಬಿದ್ದು ಒಂದು ರೀತಿಯ - ಒಗ್ಗಟ್ಟಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ - ಒಟ್ಟುಗೂಡುವಿಕೆ ಸಂಭವಿಸಿದೆ. ಮೇಲು ಕೀಳು, ಹಿರಿದು, ಕಿರಿದು, ಉತ್ತಮ ಅಧಮ, ಈ ಭಾವನೆಗಳೆಲ್ಲ ತಲೆಕೆಳಗಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬುಡಮುಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಾಡಿ ಹೋಗಿವೆ. ಮತಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತೆ ಸಾಮಾಜಿಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣಾಮವಾದದ ಮತ್ತು ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಮಾಜದ ಹುಟ್ಟುಕಟ್ಟುಗಳೂ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಬದಲಾವಣೆಗಳೂ ವಿಧಿನಿಷೇಧ ನಿಯಮನಿಷ್ಠೆಗಳೂ ಅನುಸರಿಸುವ ತತ್ತ್ವಕ್ರಮಗಳೆಲ್ಲ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟು ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದೆ. ಮತದಲ್ಲಿ ಪರಲೋಕದಿಂದ ಇಹಲೋಕಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದ ದೃಷ್ಟಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೃಥಿವೀಶ್ವರರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದೆ. ಅದರ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ, ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ, ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಧನಿಕರು ದರಿದ್ರರನ್ನೆ, ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಅವಿದ್ಯಾವಂತರನ್ನೆ, ಪುರಾತನ ನೂತನಿಗಳನ್ನೆ, ಆಳರಸರನ್ನೆ, ಪುರೋಹಿತರು ಬೀದಿಗುಡಿಸುವವರನ್ನೆ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ಮಟ್ಟಗಳನ್ನೂ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ತನ್ನ ಕಲಾಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಜಗಜ್ಜೀವನ ರಾಜಕೀಯಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮತ್ತಾವುದರಿಂದಲೂ ಕುದಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ತಾವೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿರುವ ದೇಶಗಳು ಕಟ್ಟಿದ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾತರತೆಯಿಂದ ಕತ್ತಿ ಮಸೆಯುತ್ತಿವೆ. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದರೂ ಹಿಂದಿದ್ದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ದೇಶಗಳು ಮಾತ್ಸರ್ಯ, ಸ್ಪರ್ಧೆ ಮತ್ತು ಲಾಭದೃಷ್ಟಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಪುನಃ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ನಿರಾಣಮಾಡಲೆಂದು ತೋಳುತಟ್ಟಿ ಕಾಲುಕೆರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಬಂಡವಾಳದ ಜಿಗಣೆಯಿಂದ ನೆತ್ತರು ಹೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಳಿಚಿಹೋಗಿರುವ ಸ್ವತಂತ್ರ ದೇಶಗಳು ಕೆಲಸಮಾಡುವವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಿಟ್ಟು ಮೈಗೆ ಬಟ್ಟೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸರಕಾರದ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಹಲ್ಲುಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋರಾಡುತ್ತಿವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಪ್ರಬಲವಾದ ಪರಕೀಯರ ಪದಾಘಾತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ನರಳುತ್ತಿರುವ ದೇಶಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ಹಾರೈಸಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿವೆ. ಅಂತೂ ಭೂಗೋಲದ ಯಾವ ಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆ ಬೆರಳಿಟ್ಟರೂ ಕೈ ಸುಡುತ್ತಿದೆ! ಕಡಲು ಬಾನುಗಳೂ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ! ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಂಕಿ ಭೂನಿವಾಸಿಗಳ ಎದೆಗೆ ಏರಿದಂತಿದೆ!

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯಂತೆ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯಂತೆ; ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದವಂತೆ ಸಮತಾವಾದವಂತೆ; ಫ್ಯಾಸಿಸಂ ಅಂತೆ ನಾಜಿಸಂ ಅಂತೆ; ಬಂಡವಾಳಗಾರರಂತೆ ಕೆಲಸಗಾರರಂತೆ! ನೂರಾರು ಪಕ್ಷಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಣಾಹಣಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಕೃತವಾದುದು ಭರತ ಖಂಡದ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ತಪಸ್ಸು, ಅಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತೋರದಿದ್ದರೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ಇತರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ

ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಸಮಾಜಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಅರ್ಥಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಲಾಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಚ್ಛಯಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಸೇರಿದಂತೆ ವೇಷಾಂತರ ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಾಳಿವೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೂಲವಾದ ಪ್ರಚೋದನೆ ರಾಜಕೀಯಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಂದಿದೆ: ಎಂದರೆ, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಭೇದಭಾವವನ್ನುಳಿದು ಒಗ್ಗಟ್ಟಾಗಬೇಕು; ಎಲ್ಲರೂ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಬೇಕು; ಬಡತನದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಖಿಗಳಾಗಬೇಕು; ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ ಅನುಭವಕ್ಕೂ ಸರ್ವರೂ ಸಮಾನ ಕಾರಣರೂ ಸಮಾನ ಪಾಲುದಾರರೂ ಆಗಬೇಕು; ಅನ್ಯಾಯವಾದ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮವಾದ ಭಿನ್ನಭಾವಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೊಡೆದುಹಾಕಿ ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರತೆ ಸರ್ವಸಮಾನತೆ ಸರ್ವಸೋದರತೆ ಇವುಗಳು ಮೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು - ಎಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿದೆ. ಆ ಮಹೋದ್ದೇಶದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತಿಯೂ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾಸಕ್ತಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿವೆ. ದೇಶಭಾಷೆಗಳ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಆ ಮಹದಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಒಂದು ಸುಳಿ. ಇಂದು ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವವರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಸುಳಿಯ ಬಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದ ಸೇವೆಗೆ ಸೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹಾ ಸೇವೆಗೆ ಕನ್ನಡದ ಮಕ್ಕಳಾಗಿರುವ ನಮ್ಮಿಂದ ಉಪಕಾರವಾಗಲಿ! ಅಪಕಾರವಾಗದಿರಲಿ ಎಂದು ಬೇಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬರದಿರಲಿ!

ತರುಣ ಮಿತ್ರರೆ, ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾದ ಸಂಕ್ಷೇಪತೆಯಿಂದ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಯ ರೂಪುರೇಖೆಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಚಿತ್ರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿಲ್ಲ. ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ.

ಆದರೂ ನಾನು ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೀವು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ಜಗದಗಲಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ; ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಗಗನದತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತದೆ; ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೂ ನುಡಿಗೂ ಅಭ್ಯುದಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗಿ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ ಉಲ್ಲಾಸ ಆನಂದ ಶಾಂತಿಗಳು ಮೈದೋರಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಿಜವಾದ ನವೀನ ಮಾನವರಾಗುತ್ತೇವೆ.

ಎಲ್ಲರೂ ನಿರಂಕುಶ ಮತಿಗಳಾಗಲಿ!

ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮತಿಗಳಾಗಲಿ!

ಎಲ್ಲರೂ ಮುಕ್ತ ಮತಿಗಳಾಗಲಿ!

ಓಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ.

* * * *

ಪ್ರತಿಮಾ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೃತಿ

ಪರಿಚಿತನಾದ ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ಚಿತ್ರಕಾರರು ಚಿತ್ರಿಸಿದರೂ ಆ ಎಲ್ಲ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬನ ರೂಪವನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ರೇಖಾರಚನೆಯಲ್ಲಿ, ವರ್ಣಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ, ಭಾವಪ್ರಕಾಶನದ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅವರವರ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಒಟ್ಟಿನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪದಲ್ಲಿ, ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಬದಲಾವಣೆ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅಂತಹ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನಾವು ಹುಸಿ ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಮೂಲದೊಂದಿಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಮೂಲದ ಸ್ವತಿಯೊಂದಿಗಾಗಲಿ ಹೋಲಿಸಿ ಅದರ ಮಿಥ್ಯೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಮೂಲಕೃತಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯಲ್ಲವೆಂದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾದ ನಿರ್ವಿವಾದವಾದ ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇವೆ.

ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆತನ ನಿಜರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಹೊರಡುವ ವರ್ಣಶಿಲ್ಪಿ ತನ್ನ ಸತ್ಯತೆಗೆ ಬಾಹ್ಯಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ, ಅಕ್‌ಬರ್ ಎಂದೋ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ ಎಂದೋ ಹೆಸರು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ತನ್ನ ಕೃತಿಗೆ 'ವಾಯುದೇವ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಡುವ ಚಿತ್ರಕಾರರನ್ನು ಯಥಾರ್ಥತೆಯ ಅಥವಾ ವಾಸ್ತವತೆಯ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಚ್ಚುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಯಾವ ಮೂಲವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವನ 'ವಾಯುದೇವ'ನನ್ನು ಹೋಲಿಸೋಣ? ಅವನ ಚಿತ್ರದ 'ವಾಯುದೇವ' ಯಾವ ನಿಜವಾದ ವಾಯುದೇವನ ಪ್ರತಿಕೃತಿ?

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಾಯುವನ್ನೇನೋ ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆ, ಅದರ ಅರೂಪಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ. ಅದನ್ನೇ ನೋಡಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಸರೂಪದ ಮೇಲೆ ಗಾಳಿ ತನ್ನ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಪರಿಣಾಮದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ: ತನ್ನ ಗರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಕ್ಕಡೆಗೆ ಚಾಚಿ, ಬಾಗಿ, ತೂಗಾಡುತ್ತಿರುವ ತೆಂಗಿನ ಮರದ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ. ಉಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ ಹೆದ್ದರೆಗಳಿಂದ ತೀರವನ್ನಪ್ಪಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಡಲಿನ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ. ಗುಡಿಸಲಿನ ಮೇಲು ಹೊದಿಕೆಯಿಂದ ತೂರಿ, ಚಿಮ್ಮಿ, ಅಂತರಪಿಶಾಚಿಗಳಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರಿಂಗಣಗುಣಿಯುತ್ತಿರುವ ಹುಲ್ಲಿನ ಚಿಂದಿಗಳ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ. ದಿಗಂತದಿಂದಿದ್ದು ಬಾಂದಳವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಕಾರ್ಮೋಡಗಳ ವೇಗಗಮನದ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ. ಸುಗ್ಗಿಯ ಹೂದೋಟದಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯೊಯ್ಯನೆ ತಲೆಯೊಲೆಯುವ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಹೂಗಳ ಲಾಸ್ಯದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ. - ಇಂತಹ ನೂರಾರು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಬಲ್ಲಾಳಿಯಾಗಿ, ತಿರಿಗಾಳಿಯಾಗಿ, ತಂಗಾಳಿಯಾಗಿ, ಮೇಲ್ಗಾಳಿಯಾಗಿ, ಅನೇಕಾವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಯು ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಚಿತ್ರದ "ವಾಯುದೇವ"ನನ್ನು ಯಾರು ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ? ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇದ್ದಾನೆಯೇ? ಇರದಿದ್ದರೆ ಚಿತ್ರಕಾರನು ಸುಳ್ಳುಗಾರನೋ ಮೋಸಗಾರನೋ ಆಗಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ಚಿತ್ರಕಾರನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಕೃತಿ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದರೆ ಅದು ಹುಸಿಯೂ ಮೋಸವೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಕೃತಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಚಿತ್ರಕೃತಿ ಯಾವೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ರೂಪಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನದು ಬರಿಯ ರೂಪಕಲೆಯಲ್ಲ; ಭಾವಕಲೆ. ಎಂದರೆ ಭಾವಕ್ಕೆ ರೂಪಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ, ಅಷ್ಟೆ. ಗಾಳಿಯನ್ನು ಅದರ ನಾನಾ ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿ ಅದರ ಅನೇಕಾನೇಕ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಭಾವಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ರಸಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆಮಾಡಿಕೊಂಡ ವರ್ಣಶಿಲ್ಪಿ ತನ್ನ ರಸಾನುಭೂತಿಗೆ ರೂಪದಾನಗೈದು, ಕಾಲ

ತುಂಬಿದಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ “ವಾಯುದೇವ” ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಿಶು ಯಾವುದರ ಪ್ರತಿಕೃತಿ? ಅದು ಸತ್ಯವೋ ಮಿಥ್ಯೆಯೋ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅರ್ಥವೇನು? ಬದುಕಿದೆಯೋ ಸತ್ತಿದೆಯೋ? ತಾಯಿಯಂತಿದೆಯೋ ತಂದೆಯಂತಿದೆಯೋ? ಸುರೂಪಿಯೋ ಕುರೂಪಿಯೋ? ಅಳುತ್ತದೆಯೆ? ಉಸಿರಾಡುತ್ತದೆಯೆ? ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಅಪ್ರಕೃತವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದರ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಏನುತ್ತರ ಹೇಳಬಹುದು? ನಮ್ಮಂತೆಯೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಪಡೆದು ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗುವುದು ಒಂದುವೇಳೆ ಮಿಥ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ನಮಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚೇನು ಮಿಥ್ಯೆಯಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ‘ನಮ್ಮ’ ಸತ್ಯತೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಮಗೆಷ್ಟು ಶ್ರದ್ಧೆಯೋ ‘ಅದರ’ ಸತ್ಯತೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ನಮಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಶ್ರದ್ಧೆ.

ಶಿಶುವಿನ ಸತ್ಯತೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುವುದು ತಾನು ಅವತರಿಸಿದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಮಗ್ರ ವರ್ಮನೆಯ ಸಮಂಜಸತೆಯಿಂದ. ಅದು ಹುಟ್ಟಿದ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ನಾವು ಅದರ ಸತ್ಯ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.^೧ ಆಯಾ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅಥವಾ ಸತ್ತೆಯ ವಸ್ತುಗಳು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಅಥವಾ ಸತ್ತೆಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅವುಗಳ ತಂತ್ರ ‘ಅನ್ಯಪರ’ವಲ್ಲ, ‘ಅನನ್ಯಪರ.’

ಚಿತ್ರಕಾರನ “ವಾಯುದೇವ” ಒಂದು ಹೊಸಸೃಷ್ಟಿ. ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆಯೆ ಹೊರತು ಪ್ರತಿಕೃತಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆ ಸಟಿಯೋ ದಿಟವೋ ಎಂದು ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ವಿಫಲ. ಯಾವ ಅನುಭವದ ಪ್ರಚೋದನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಶೀಲವಾದ ವರ್ಣಶಿಲ್ಪಿಯು ಪ್ರತಿಭೆ ರೂಪರಚನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆಯೋ ಆ ರೂಪದ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಮೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಾವು ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಂದರೆ, ಅದು ಸಜೀವವಾಗಿದೆಯೆ? ಸುಂದರವಾಗಿದೆಯೆ? ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದ ಆ ಮೂಲಾನುಭವವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತದೆಯೆ?^೨ -ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಮೂಲಾನುಭವವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಷ್ಟಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಸುಂದರವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಸತ್ಯವಾಗಿರುವಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಅದರ ಸುಂದರವಾಗಿರುವಿಕೆಯೂ ಒಡಗೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಕೇವಲ ಭೇದಕಲ್ಪನೆ ಅರ್ಥರಹಿತ.

“ವಾಯುದೇವ” ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಹತ್ತು ಚಿತ್ರಕಾರರು ಹತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬಹುದು. ಯಾವೊಂದೂ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಸದೃಶರೂಪಿಯಾಗದಿರಬಹುದು. ಒಂದೊಂದನ್ನೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಪರಶೀಲಿಸಿದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸತ್ಯ. ಆದರೆ ಒಂದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಥವಾ ಕಡಮೆಯ ಸತ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದೇ ಕಲೆಯ ಒಂದೇ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಗೆ ಹೋರಾಡುವ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಮವಿಷಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಸಿ ಯಾವ ಕೃತಿ ತನ್ನ ಪ್ರಚೋದಕಾನುಭವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ರಸವತ್ತಾಗಿ ಸಹೃದಯರ ಹೃದಯಾನುಭವವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆಯೋ

೧. "In art we submit to ourselves the shows of things. We create an autonomous world, a blending of the physical with ourselves, and therefore a new reality within the so-called real world." - *Beauty and Other Forms of Value* by S. Alexander.

೨. "It is not the image but the delight of the image, not the event but the joy of the event that exalts Sensation to Poetry. In a similar way emotion fuses the poet with ideas." - *The Inspiration of Poetry* by Woodberry.

ಅದನ್ನು ಉಳಿದೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸತ್ಯವೆಂದೂ ಸೌಂದರ್ಯವೆಂದೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಮೈದೋರುವುದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನದಿಂದಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಕೃತಿವಿಧಾನದಿಂದಲ್ಲ.

ಸ್ವಪ್ನಸತ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನದ ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ಎಲ್ಲರ ಅನುಭವಕ್ಕೂ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ನಿದರ್ಶನವನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರವು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟತರವಾಗುತ್ತದೆ. ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಯ ಅನುಭವಸಾಮಗ್ರಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥೆಯ ಸಕಲಸೃಷ್ಟಿ. ಕನಸಿನ ವಸ್ತುಗಳು ಎಷ್ಟು ವಿಚಿತ್ರಗಳಾಗಲಿ, ಎಷ್ಟು ಅತಿಲೌಕಿಕಗಳಾಗಿರಲಿ, ಮತ್ತೆಷ್ಟು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ತೋರಲಿ, ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಎಚ್ಚರದ ಜಗತ್ತಿನ ಅನುಭವಗಳೇ ಮೂಲಸಾಮಗ್ರಿ. ಸ್ವಪ್ನವು ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಯ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಜಾಗ್ರಜ್ಞಗತ್ತಿನ ಆಕಾರಗಳನ್ನೇ ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಆಗ ಆ ಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಯ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೆ ಆಗ ಆ ಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತಹ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ನಾವು ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದೂ ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು “ಸುಳ್ಳು” ಎನ್ನಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕನಸೂ ಎಚ್ಚರೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಭೂಮಿಗಳು. ಒಂದಿರುವಾಗ ಮತ್ತೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದರಲ್ಲಿ ನಾವಿರುವಾಗಲಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಅನುಭವವು ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಅಬಾಧಿತ. ಒಂದರ ಆಳಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅದರದರ ಶಾಸನ ಅದರದರ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಾನ್ಯ. ಇದು ಅದಕ್ಕೆ, ಅದು ಇದಕ್ಕೆ ಶೂನ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಒಂದರ ಸತ್ಯಮಾನದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಅಳೆಯಲಳವಲ್ಲ. ಜಾಗ್ರತ್‌ಸತ್ಯೆಯ ಒರಗಲ್ಲಿಗೆ ತಿಕ್ಕಿ ಸ್ವಪ್ನದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ‘ಮಿಥ್ಯೆ’ ಎನ್ನುವುದು ಹೊರಮೈಯಲ್ಲಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ. ಆ ಅನುಭವ ಕನಸಿಗೂ ಎಚ್ಚರಿಗೂ ಎರಡಕ್ಕೂ ಸತ್ಯ. ಆ ಅನುಭವದ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಎಚ್ಚರು ಕನಸುಗಳೆರಡೂ ಸಮಪ್ರಮಾಣದ ಸತ್ಯಗಳು.

ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಈ ಕನಸು ಬೀಳುತ್ತದೆ: ಅವನೂ ಅವನ ಮಿತ್ರರೂ ಒಂದು ಕಡಿದಾದ ಬೆಟ್ಟವನ್ನೇರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಗೆಲೆಯರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ತಾನು ಮುಂದಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೇಗಬೇಗನೆ ಹತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಬಹುಬೇಗನೆ, ಆದರೂ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ, ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂದಾಗಿ, ಬಹಳ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ, ಬಹಳ ಕಡಿದಾದ ಓರೆಯಲ್ಲಿ, ಮುಂಬರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗಿ ಫಕ್ಕನೆ ಕಾಲು ಜಾರುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ನಿತ್ತರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬೆಟ್ಟದೋರೆಯೋ ಬಲು ಕಡಿದು. ಕೆಳಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಒಂದು ಸರೋವರವಿದೆ. ಬಿದ್ದರೆ ಮುಳುಗಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ದಡ ದಡ ದಡನೆ ಉರುಳತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಅಯ್ಯೋ ಎನ್ನುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಎಚ್ಚರಾಗುತ್ತದೆ. ಕನಸು ಒಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮೈ ಬೆವರಿದೆ! ಎದೆ ಡವಗುಡುತ್ತಿದೆ! ತಿದಿಯೊತ್ತುತ್ತಿದೆ ಉಸಿರು!

ಆ ಕನಸು ಸಟಿಯೋ ದಿಟವೋ? ಆಗತಾನೆ ತಾನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಅನುಭವಿಸಿದುದನ್ನು ಸಟಿ ಎನ್ನುವುದು ಹೇಗೆ? ಜಾಗ್ರಜ್ಞಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇರದುದನ್ನು, ಯಾರೂ ಕಾಣದುದನ್ನು ದಿಟ ಎನ್ನುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ಬೆಟ್ಟವೇರುತ್ತಿದ್ದ ಉದ್ದೇಗದ ಅನುಭವ ಇನ್ನೂ ಇದೆ. ಜಾಗ್ರಜ್ಞಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಕಂಡದ್ದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೇಗೆ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಬೆಟ್ಟದ, ಆ ಸರೋವರದ, ಆ ಎರಿಕೆಯ, ಆ ಬೀಳಿಕೆಯ ಚಿತ್ರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. ಅದಿರಲಿ, ಮೈ ಬೆವರಿರುವುದೂ ಎದೆ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದೂ ಉಸಿರು ತಿದಿಯೊತ್ತುತ್ತಿರುವುದೂ ಕನಸಿನ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರೂ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳುವಂತಿವೆಯಲ್ಲ! ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆ ಕನಸಿನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಸಟಿ ಎನ್ನುವುದೆಂತು?

ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಕಿದ ಅಗಣಿ ಹಾಕಿದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಅವನಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಆ ಬೆಟ್ಟ ಸರೋವರಗಳು ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಬರುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಅವನ ಕಾಲಿಗೆ

ಮಣ್ಣು ಹಿಡಿದಿಲ್ಲ. ಜಾರಿದಾಗ ಕೈಕೀಸಿಲ್ಲ. ಮೈ ಗಾಯಗೊಂಡಿಲ್ಲ; ನೋಯುತ್ತಲೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಅಂತಹ ಸಾಹಸದಿಂದ ಮರಳಿದುದಕ್ಕೆ ಜಾಗ್ರತ್ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕವಾದ ಯಾವ ಕುರುಹೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಆ ಕನಸು ದಿಟ ಎನ್ನುವುದೆಂತು?

ಕನಸಿನ ಹೊರಮೈಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಲಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಈ ತೊಡಕು ಏಳುತ್ತದೆ. ಅನುಭವವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಮೂಲಾನುಭವವು ಅಥವಾ ಮೂಲವಾಸನೆಯ ಕನಸು ಮೈಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೋ ಅದು ಎಚ್ಚರಿಗೂ ಕನಸಿಗೂ ಸಮಸತ್ಯ. ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ನಿಗೂ ಷವಾಗಿರುವ ಆ ಮೂಲವಾಸನೆಗೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾರೂಪವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ದೊರೆಕೊಂಡಿದೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆ ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥೆಗೆ ಸತ್ಯ; ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆಗೆ ಮಿಥ್ಯೆ. ಆದರೆ, ತಾನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮೀರಿಸಿ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ, ಅದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಅರಿವು, ಆ ಮೇಲಾಟದಲ್ಲಿ ತಾನೆಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬೀಳುವನೋ ಕೆಳಗುರಳುವನೋ ಎಂಬ ಅಳುಕು, - ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೂಲವಾಸನೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಎರಡು ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಏಕಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ. ಅಂದರೆ, ಆ ಕಡಿದಾದ ಬೆಟ್ಟವು ಕನಸಿಗೆ ನಿಜವಾಗಬಹುದು; ಎಚ್ಚರಿಗೆ ಸುಳ್ಳಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಕಡಿಪೂ ಆ ಬೆಟ್ಟವೂ ಯಾವ ಭಾವಗಳಿಗೆ, ಎಂದರೆ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಅಭ್ಯುದಯಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ, ಪ್ರತಿಮೆಗಳೋ ಆ ಭಾವಗಳೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಹೊಮ್ಮುವ ಎಲ್ಲ ಅನುಭವಗಳೂ ಎರಡು ಸತ್ತೆಗಳಿಗೂ ಸತ್ಯ. ಈ ಭಾವ ಸತ್ಯದ ಮತ್ತು ಅದು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನದ ಮರ್ಮವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಸ್ವಪ್ನಜಗತ್ತಿಗೂ ಜಾಗ್ರಜ್ಜಗತ್ತಿಗೂ ನಡುವೆಯೆಂಬಂತಿದ್ದು ಆ ಎರಡು ಸತ್ತೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಒಳಕೊಂಡಿರುವ ಕಾವ್ಯಸತ್ತೆಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನರಿತು ಕ್ರಮೇಣ ಕೇವಲರಸವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತೇವೆ.^೩

ದಶಗ್ರೀವನಿಂದ ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತಳಾಗಿದ್ದ ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಅಲಘುಪರಾಕ್ರಮಿ ಆಂಜನೇಯನು ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸಫಲನಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದನಷ್ಟೆ? ಕಡಲ ನಡುವೆಯಿದ್ದ ಆ ರಾಕ್ಷಸದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಅವನು ದಾಟಿದ್ದು ಹೇಗೆ? ಈಜಿ ದಾಟಿದನೆ? ತೆಪ್ಪವೇರಿ ಹೋದನೆ? ದೋಣಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪಾರಾವಾರದ ಅಪಾಯಗಳಿಂದ ಪಾರಾದನೆ? - ಚರಿತ್ರಕಾರನು ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಸಂತೋಧನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಂಜನೇಯನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಯಾವ ಸಲಕರಣೆಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಲು ಸಮರ್ಥನಾದನು ಎಂಬ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸತ್ಯದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯೂ ನಡೆದ ಘಟನೆಯ ಪ್ರತಿಕೃತಿ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯದ ರೀತಿ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯ ರೀತಿಯಲ್ಲ.

ಕಾವ್ಯವೂ ಸತ್ಯಶೀಲವಾದುದೇ. ಕಾವ್ಯವೂ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಹಿಡಿಯುವ ಸತ್ಯ ಭಾವಸತ್ಯ. ಬಹಿರ್ಲೌಕಿಕ ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸತ್ಯತರವಾದ ಅನುಭವಸತ್ಯ. ಚರಿತ್ರಕಾರನಂತೆಯೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಆಂಜನೇಯನು ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿದುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆಂಜನೇಯನ ಆ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮನನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಉತ್ತರಿಸಿರಬಹುದಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ಅಪಾಯಗಳನ್ನು ಊಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೃತಕಾರ್ಯನಾದ ಆತನ ಆತ್ಮದ ಅದ್ಭುತಶಕ್ತಿ, ಅಪಾರ ಮಹಿಮೆ, ಅದಮ್ಯ ಧೈರ್ಯ, ಸಾಗರೋಪಮ

೩. "The worlds are only frames for our experience, the senses only instruments of experience and conveniences. Consciousness is the great underlying fact, the universal witness for whom the world is a field, the senses instruments. To that witness the worlds and the objects appeal for their reality." - *The Life Divine*, by Ch. III - Sri Aurobindo.

ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉಂಟಾಗುವ ಅನುಭವವೋ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿ ! ಆಂಜನೇಯನು ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದ ಚರಿತ್ರವಿಷಯದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಆ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿಯಾದ ಅನುಭವವೆ ಹೃದಯ. ಅದಿಲ್ಲದೆ ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ, ಅದು ಎಂತಹ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವಾಗಿ ಅಳೆದು ತೂಗಿದ ಚರಿತ್ರಸತ್ಯವಾದರೂ, ಬರಿಯ ಕಳೇಬರ. ಯಥಾರ್ಥವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಾರಿತ್ರಕ ಘಟನೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಆ ಘಟನೆಗೆ ಕಾರಕ ಪ್ರೇರಕಗಳಾದ ಆತ್ಮಾನುಭವಗಳೇ ಕವಿದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸತ್ಯತರ ಯಥಾರ್ಥಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಕೃತಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಚರಿತ್ರ ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನಲ್ಲ, ಅನುಭವಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು. ಚಾರಿತ್ರಕ ಸತ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಷ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆಯೂ ತತ್ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧನಾದ ಅಂಜನಾಸುತನ ಸತ್ಯತರವಾದ ಮಹನಮಹಿಮೆಯ ಅನುಭೂತಿ ಸಹೃದಯವಾಚಕರಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸದಿದ್ದರೆ ಕವಿಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಆ ಪ್ರಯತ್ನವೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥ. ಅದರ ಸತ್ಯ ಸುಳ್ಳಿಗಿಂತಲೂ ಕೀಳಾದ ಶವಸತ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಕವಿ ಆಂಜನೇಯನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹೇಗೆ ದಾಟಿದನೆಂಬ ಚರಿತ್ರಸತ್ಯದ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮೋಘಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕದೆ ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನದ ಮಹಾಪ್ರತಿಮಾ ರಚನೆಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭಾಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆ ರಾಮದೂತನ ವ್ಯೋಮಸಾಹಸದ ಸಂಪೂರ್ಣಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಅದನ್ನು ಓದಿದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ದಾನಮಾಡುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅದೇ ನಿಜತರವಾದ ಸತ್ಯ, ಅಂತಸ್ಸತ್ಯ, ಅನುಭವಸತ್ಯ.^೪

ಪ್ರತಿಕೃತಿಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಸತ್ಯಸ್ಯಸತ್ಯವಾದ ಅನುಭೂತಿಯನ್ನು ಸಹೃದಯರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ ಕವಿಕೃತಿ.

ಮೇಲೂ ಸಮಾಲೋಚನೆ - ಪ್ರತಿಮಾರಚನೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಕಾವ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಭಾವಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಂವಿಧಾನಗಳು ಕವಿಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಬಾಹ್ಯಜಗತ್ತಿನಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ದೊರೆಯುತ್ತವಾದರೂ ಆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶನದ ಸೃಷ್ಟಿ ಮುಹೂರ್ತವು ಬುದ್ಧಿಗತವಾಗಿರದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅತೀತವೂ ಭಿತ್ತಿರೂಪವೂ ಆಗಿರುವ 'ಅಪ್ರಜ್ಞಾವಲಯ'ಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾದ ಪ್ರತಿಮಾರಚನೆ ಸುಪ್ತಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವ ಗುಪ್ತಕರ್ಮ. ವಾಸನಾ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಮಾಲೋಕಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸುವ ಸ್ವಪ್ನವು ಹೇಗೆ ನಮ್ಮ ಜಾಗೃತ್ತಿನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವೀಂದ್ರನ ಮಹದನುಭವಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಮಾಭುವನಗಳನ್ನು ಕೃತಿಗೆಯುವ ಕಲಾಪ್ರತಿಭೆಯೂ ಬುದ್ಧಿತಂತ್ರವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಬುದ್ಧಿತಂತ್ರವಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಜನ್ಮತಃ ವರಕವಿಯಲ್ಲದ ಯಾವನೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯಬಲದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಹತ್ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವ ಕಲಾವಲಯದ ಮಹತ್ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಮೂಲಾನುಭವಕ್ಕೂ ಅದರ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗೂ ಅತ್ಯಂತ ನಿಕಟವೂ ವಿಶ್ಲೇಷಣದೂರವೂ ಆದ ಜೀವಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂಬುದು ಮೂಲಾನುಭವಕ್ಕೆ 'ನಾವು' ನೀಡುವ ಆಕಾರವಲ್ಲ. ಅದು ಮೂಲಾನುಭವವು ತನಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಅವಶ್ಯಕವೂ ಆಗಿರುವ ಸಹಜರೂಪದ ಪ್ರೇರಣಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪಡೆಯುವ ರೂಪಧಾರಣೆ. ಅದೊಂದು ಅವತರಣಕ್ರಿಯೆ.

೪. "Form and matter can be valid only as shape and substance of manifestation for the incorporeal and immaterial. They are in their nature an act of divine consciousness, in their aim the representation of a status of the spirit". - *The Life Divine*, (p.55) by Sri Aurobindo.

ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವೂ ವಿಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಮಾಕ್ರಿಯೆ ಎಂದು ಸಾರುತ್ತಿವೆ. ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದು ಮಾಯಾವಾದದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ನವೀನ ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ವರ್ಣಶಬ್ದಾದಿಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರುವ ಈ ಭೌತವಿಶ್ವವು ವಿದ್ಯುದಣುಗಳ ವರ್ತುಲನರ್ತನಕ್ಕೂ ಕಾಲ ದೇಶದ ವಂಕಿಮತೆಗೂ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದ ನಮ್ಮ “ಮೂಲಾವಿದ್ಯೆ” ನೀಡುವ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಮುದಾಯಗಳ ಫಲ ಎಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ, ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ, ಸತ್ಯವಾಗಿ, ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರುವ ಈ ಬೃಹಜ್ಜಗತ್ತೂ ಆತ್ಮದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಕೋಟಿಯ ಅವಶ್ಯ ನಿಯಮಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಮೂಡಿರುವ ಒಂದು ಮಹತ್ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.^೫

ಸ್ವಪ್ನಸತ್ತೆ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮಾ ಪ್ರಪಂಚ ಎಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಜಾಗೃತ್ತಿನ ಈ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಒಂದು ಮಹಾ ಪ್ರತಿಮಾಸೃಷ್ಟಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಣ್ಯವೂ ಅಗ್ರಗಣ್ಯವೂ ಆಗಿರುವ ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆರಡೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕಾವ್ಯಸತ್ತೆ ಸ್ವಪ್ನ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತ್ ಸತ್ತೆಗಳೆರಡರ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ಅವೆರಡರ ನಡುವೆ ನಿಲ್ಲುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತಿಮಾಪ್ರಪಂಚವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ, ಸ್ವಪ್ನಸತ್ಯ, ಕಾವ್ಯಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತ್ಸತ್ಯ ಇವು ಮೂರೂ ಒಂದೇ ಮೂಲಾನುಭವವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭೂಮಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೈದೋರುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರದರ ಪ್ರತಿಮಾಸತ್ಯ ಅದರದರ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಬಾಧಿತವಾಗಿ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮಾನುಭವ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲ ಭೂಮಿಕೆಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ.

ಸ್ವಪ್ನಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕಾವ್ಯಪ್ರಪಂಚದ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ತಿಕ್ಕಿದರೆ ಸ್ವಪ್ನವು ಹುಸಿಯಾಗಿ ತೋರಬಹುದು. ಕಾವ್ಯಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಜಾಗೃತ್ ಪ್ರಪಂಚದ ಬೀದಿಗಳೆದರೆ ಅದೂ ಮಿಥ್ಯೆಯಾಗಿ ತೋರಬಹುದು. ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭೂತಿಯ ಕೇವಲ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಉಳಿದುವೆಲ್ಲವೂ ಮಾಯೆಯಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಸಿದ್ಧಪುರಷರೆಲ್ಲರ ನಿಕೃಪಲವಿಯಾಗಿದೆ.

ಜಾಗೃಜ್ಜಗತ್ತಿನ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೂ ಸ್ವಪ್ನಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹೇಗೆ ಆತ್ಮತಂತ್ರ - ಅಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾರಣನೋ ಹಾಗೆಯೆ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆ ಕಾವ್ಯಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮತಂತ್ರ ಅಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆತ್ಮತಂತ್ರ ಏಕೆಂದರೆ, ಅನುಭವವು ತನ್ನ ಆತ್ಮಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ, ತನ್ನ ಅಂತರಾವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ, ಪ್ರಕಾಶನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ನಾಮರೂಪಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಸ್ವತಂತ್ರ ಏಕೆಂದರೆ, ಅಂತಹ ನಿರ್ಣಯದ ಫಲವಾಗಿ ಮೈದೋರುವ ಪ್ರತಿಮಾಲೋಕದ ಅನೇಕಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಂಶವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ತಮಗೇ ಕಾರಣವಾದ ಆ ಪ್ರತಿಮಾಸೃಷ್ಟಿಗೇ ಕಾರಣವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಾಕವಿಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರತಿಮಾಜಗತ್ತು, ಭಾವಸತ್ಯಾನುಭವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರತಿಮಾಜಗತ್ತಿನಷ್ಟೇ ಸತ್ಯ ಅಥವಾ ಮಿಥ್ಯೆ.^೬ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದುವರಿದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ,

೫. ಯ ಏಕೋ ವರ್ಣೋ ಬಹುಧಾ ಶಕ್ತಿಯೋಗಾತ್!

ವರ್ಣಾನನೇಕಾನಿಹಿತಾರ್ಥೋ ದಧಾತಿ|| - ಶ್ಲೋಕಶ್ಲೋಕರೋಪನಿಷತ್

೬. "Its nature is to be not a part, nor yet a copy of the real world (as we commonly understand that phrase) but to be a world by itself, independent, complete, autonomous." - A.C.Bradley.

ನಾಮ ರೂಪಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಕವಿಕೃತಿಲೋಕವು ಪ್ರಕೃತಿಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಥಿರ, ಮತ್ತು ಸತ್ಯತರ. ಕವಿಪ್ರತಿಭೆಯ ರಸಕ್ರಿಯೆ ಲೌಕಿಕ ನಶ್ವರಕ್ಕೆ ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತದೆ; ಕಾಲದೇಶದ ಮೃತ್ಯುಪಂಜರದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿ, ವಿಸ್ಮೃತಿಯ ವೈತರಣಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮುಳುಗಲೀಯದೆ ಉದ್ಧಾರಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಜನದ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದ ಮತ್ತು ಪರಿಮಿತ ದೇಶದ ಸ್ವಾರ್ಥತಾಸಂಕುಚಿತವಲಯಬದ್ಧವಾದ ಭಾವಾನುಭವಗಳನ್ನು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಮಾನವರ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವದೇಶಿಕವೂ, ಸ್ವಾರ್ಥತಾ ವಿಮುಕ್ತವೂ, ವಿಶ್ವವಿಶಾಲವೂ ಆದ ಭಾವಾನುಭವಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅಚಿರವೂ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕವೂ ಆದ ನಾಮರೂಪಕ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಅಲೌಕಿಕವೂ ನಿತ್ಯವೂ ಆದ ಚಿರಾನುಭವ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಪರಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಾಹಿತ್ಯಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇತರ ಕಲಾ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಮತಪ್ರಪಂಚಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲವೂ ಮಿತವೂ ಆಗಿರುವ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅಗಮ್ಯವಾದುದನ್ನು ಮಹಾದ್ಭುತವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿ, ಸರ್ವಜನಾರದಣೀಯವೂ ಸಕಲ ಸಹೃದಯ ಸಂಪೂಜ್ಯವೂ ಆಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನ.^೨

* * * *

೨. ರಸೋ ವೈ ಸಃ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾ” ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ನಿರರ್ಶನಸಹಿತವಾದ ಇದರ ವಿವರಣೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಸರೋವರದ ಸಿರಿಗನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ

೧

ಕವಿಪ್ರತಿಭೆಯ ಮುಖದರ್ಶನ

ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯ ಸುಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಸರೋವರಗಳ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡು, ಅವರ ರಸಕೃತ್ಯಕ್ಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿ, ವಂದನೀಯವೂ ಅಭಿನಂದನೀಯವೂ ಆಗಿರುವ ಕಾಸಾರೋತ್ತಮಗಳೆಂದರೆ, ಅಚ್ಚೋದ ಮತ್ತು ವೈಶಂಪಾಯನ. ಆ ಸಲಿಲಶರೀರಿಗಳು ತಮ್ಮದೆ ಆದ ಒಂದು ರಸರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮದೆ ಆದ ಒಂದು ಆಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ನಡಸುತ್ತಾ, ವಸ್ತುಗಳಾದರೂ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳಾದ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರಗಳಂತೆ ತಮ್ಮದೆ ಆದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಪುರಷಕಾರವನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಭಯ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವ ಪ್ರಶಂಸೆಗಳಿಗೆ ಭಾಜನವಾಗಿವೆ. ಬಿತ್ತರವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿನಂತ ನೀರು ಅವುಗಳ ಲೀಲಾರೂಪ ಮಾತ್ರ; ಅವು ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ಮಯವೂ ಸಚೇತನವೂ ಶಾಪಾನುಗ್ರಹ ಸಮರ್ಥವೂ ಆದ ಅಧಿದೇವತೆಗಳಂತೆ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ತಪೋಮಯ, ಧರ್ಮೋಗ್ರ, ಅಥವಾ ಕ್ಷಮಾಶೀಲ; ಸೌಮ್ಯ, ರೌದ್ರ ಅಥವಾ ಶಾಂತ. ಕೇವಲ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಂತೆ ತಾಟಸ್ಥ್ಯಭಾವದಿಂದ ಮುಗ್ಧವಾಗಿ ಶೋಭಿಸಿದರೂ ಅವು ಧರ್ಮನಿಧಿಯಾದ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯ ಅಂತಃಶ್ಲೇಷನದ ಮರ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಅಭಿಶಾಪದ ಅಥವಾ ಆಶೀರ್ವಾದದ, ಶಿಕ್ಷೆಯ ಅಥವಾ ಕ್ಷಮೆಯ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಬೀರಿ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹಣೆಯಬರಹದ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ನಿಗೂಢಕರ್ಮಿಗಳಾಗಿವೆ. ಕಾವ್ಯಪಾತ್ರಗಳ ಮಾತಂತಿರಲಿ; ಆ ತೀರ್ಥದೇಹಿಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆಗೂ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದು, ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಆ ಪ್ರತಿಭಾಶ್ರೀಯ ಮುಖದರ್ಶನವಾಗುವಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತವೆ; ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಅದರ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ನಮಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಡುವ ಮಾನಮುಕುರಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ; ಇನ್ನೂ ಮುಂಬರಿದು ಹೊಕ್ಕು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ತಮ್ಮನ್ನು ರಚಿಸುವ ಕವಿಯ ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಒಂದು ಮುಖದ ವಿರಚನೆಗೆ ತಾವೆ ಕವಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಉತ್ತಮ ಕವಿ ಯಾವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ಏಕೆ ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ಹೇಗೆ ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ಅಥವಾ ನೋಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಏನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ, ಏಕೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ, ಹೇಗೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ, ಅಥವಾ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ- ಎಂಬುದು ಅಮಂದ ಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಔದಾಸೀನ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸದಿದ್ದರೆ ಕಾವ್ಯದ ಉತ್ತಮತೆಯಾಗಲಿ, ಕವಿಯ ಉತ್ತಮತೆಯಾಗಲಿ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕವಿಯ ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಣನೆ ಕವಿಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ; ಕವಿಪ್ರತಿಭೆಯ ಅಂತರ್ವರ್ಣಗಳನ್ನೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ; ಕವಿ ಹೃದಯದ ಸಂಸ್ಕಾರ, ವಿದ್ಯೆ, ನಾಗರಿಕತೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿ, ಕಲ್ಪನಾಸಂಪತ್ತು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ತೋರ್ಬೆರಳೂ ಒರೆಗಲ್ಲೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ 'ರಾಜೀವಾಕರ'ದ ವರ್ಣನೆಯೂ ಒಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಅದರ ವರ್ಣನೆಗೆ ತೊಡಗುವ ಪಂಡಿತನಾದ 'ಪ್ರಯತ್ನ ಕವಿ'ಗೆ ತನ್ನ ವರ್ಣನೆಯ ವಿಷಯದ 'ಜೀವಾಕರ' ಅಲಕ್ಷಿತ. ಅವನ ಸರೋವರಗಳೆಲ್ಲ ಕವಾತುಮಾಡುವ ಸೈನಿಕರಂತೆ ಸಮವಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅಚ್ಚೋದವಾಗಲಿ ವೈಶಂಪಾಯನವಾಗಲಿ ಪಂಪೆಯಾಗಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಒಂದೆ! ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಭಂಗಬರದಂತೆ ಕೈ ಬೆರಳೆಣಿಸಿ

ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಿ ತಪ್ಪಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ಕೈಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪಟ್ಟಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಕಥೆಯ, ಭಾವದ, ರಸದ ಮತ್ತು ಸಂದರ್ಭದ ಔಚಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಲಂಕಾರಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಚಾತುರ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಅವನು ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತ. ಈ ಅಲಂಕಾರವಾಯಿತು, ಆ ಅಲಂಕಾರವನ್ನೇಕೆ ತರಬಾರದು? ಆ ಕವಿ ವ್ಯಾಜಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ; ನಾನೇಕೆ ವ್ಯಾಜನಿಂದೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಅವನನ್ನು ತಲೆಮೆಟ್ಟುವಂತೆ ಬರೆಯಬಾರದು? ಛೇ: ಒಂದಾದರೂ ಶ್ಲೇಷೋಪಮಾಲಂಕಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದೆಂತಹ ಕಮಲಾಕರದ ವರ್ಣನೆ? ಹೀಗೆ ಹೊರಳುತ್ತದೆ ಎತ್ತಿನಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಚಕ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತದೆ. ಎನಿತು ಸುತ್ತಿದರೇನು? ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೆ ಇರುತ್ತದೆ. ವಿಧ್ವಂಸಿತ ಗಾರೆಯೇನೂ ತಯಾರಾಗುತ್ತದೆ, ರಾಶಿ ರಾಶಿ!

‘ಅಯ್ಯ ಕವಿ’ಯ ‘ರಾಜೀವಾಕರ’ವಾದರೋ ಅದರ ‘ಜೀವಾಕರ’ತ್ವದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನಲ್ಲಿರುವ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎಲ್ಲವೂ ‘ಜೀವಾಕರ’ತ್ವಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ತಾವೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಧನ್ಯವಾಗಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ವಿಧ್ವಂಸಿತ ಔಚಿತ್ಯದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಂದಿನಿತೂ ಚ್ಯುತಿ ಬರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ವಾಹನತ್ವದ ಸ್ವರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ ವಿನಯಶೀಲತೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಅಥವಾ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ವಾಹಕತ್ವದ ಪರಧರ್ಮವನ್ನು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸಿ, ತನ್ನ ಅಲ್ಪಾಹಂಕಾರವನ್ನು ಮೆರೆಯುವ ಅವಿವೇಕಕ್ಕೂ ಅಸಾರ್ಥಕತೆಗೂ ಪಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. “ಸ್ವರ್ಮೇ ನಿಧನಂ ಶ್ರೇಯಃ” ಎಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲ ಸಹಜ ಕವಿಯ ಶಾಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಚ್ಚೋದ ಮತ್ತು ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಳಿಸಿ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡುವುದರ ಅನೌಚಿತ್ಯ ಕುಕವಿಯಾದವನಿಗೆ ಅವೇದ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಹಾಕವಿಯಾದವನಿಗೆ ಅಂತಹ ವಿನಿಮಯ ಕಾರ್ಯ ಅಸಹ್ಯ, ಊಹೆಗೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಅವನ ಭಾಗಕ್ಕೊಂದು ಮಹಾವಿರೂಪ, ಮಹಾಪಾಪ. ದುರ್ಯೋಧನನನ್ನು ಕಾದಂಬರೀ ಕಾವ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದರೆ ಎಂತಹ ‘ಶಕಾರ ವಿಕಾರ’ವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿಕಟತರವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರವನ್ನು ಗದಾಯುದ್ಧ ಕಾವ್ಯರಂಗಕ್ಕೆ ಎಳೆತರುವ ವಿಕಾರ. ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ಪುಂಡರೀಕ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರು ಹೇಗೆ ಕಾದಂಬರೀ ಕಾವ್ಯಲೋಕನಿಷ್ಠರೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರವೂ ಆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಯತಿಬದ್ಧ. ಆ ನಿಯಮ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇಷ್ಟದಿಂದಲೂ ಅಲಂಘನೀಯ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಆ ಸರೋವರಗಳ ಸಿರಿಗನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಪ ರನ್ನ ನಾಗವರ್ಮ ಮತ್ತು ನಾರಣಪುರ ಪ್ರತ್ಯೇಕವೂ ಸ್ವತಂತ್ರವೂ ಆದ ಪ್ರತಿಭಾಶ್ರೀಯ ಮುಖ ದರ್ಶನ ಮಾಡಲು ಸಹ್ಯದಯನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ. ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕಾವ್ಯಸಾಧಕನ ರಸಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಯತ್ನಸಾಧ್ಯ.

೨

ಅಚ್ಚೋದ - ವೈಶಂಪಾಯನ!

ಅಭಿಜ್ಞನಾದ ಸಾಹಿತಿಯ ಕಾವ್ಯಸಂಸ್ಕಾರದ ಸರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಧ್ವನಿತರಂಗಗಳು ಸ್ವದಿತವಾಗುತ್ತವೆ, ಆ ಹೆಸರೆರಡು ಕೇಳಿದೊಡನೆ! ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೈಮಾಚಲದ ಔನ್ನತ್ಯಕ್ಕೇರಿಸಿದರೆ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರಸ್ಸು ರಣಕ್ಷೋಭೆಯಿಂದ ಉಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಒಂದು ಮೂಲೆಗೆ ಅದನ್ನು ಬೀಸುತ್ತದೆ. ಅಚ್ಚೋದವು ನಮ್ಮ ಹೃದ್ರಂಗದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ, ಸತ್ತ್ವ, ವಿಶ್ವವೈಶಾಲ್ಯ, ತಪಸ್ಸೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮ

ತೇಜಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಭಾವಗಳನ್ನೂ ಸಾಹಸಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಚೋದಿಸಿದರೆ ವೈಶಂಪಾಯನವು ಕ್ರಾಂತಿ, ರಜಸ್ಸು, ಸಂಕೀರ್ಣತೆ, ರಣಸಾಹಸ, ಕ್ಷಾತ್ರಪೌರುಷ, ಇತ್ಯಾದಿ ತಮಃಪ್ರಚುರವಾದ ರಚೋಮಯ ಭಾವಗಳನ್ನೂ ಸಾಹಸಗಳನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಅಚ್ಛೋದವು ಮರ್ತ್ಯದೂರವಾಗಿ, ಅಮರ್ತ್ಯ ಸಮೀಪವಾಗಿ, ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತದ ಧವಳಿಮಾಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಪುನೀತವಾಗಿ, ಗಗನೋನ್ನತವಾಗಿ, ಗಗನಸ್ವರ್ಧಿಯಾಗಿ, ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ, ಅಮೃತಕಾಸಾರವಾಗಿ ವಂದನೀಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವೈಶಂಪಾಯನವಾದರೋ 'ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಬಿಲ'ವಾಗಿ 'ಘೋರಾಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಕೂಪ'ವಾಗಿ ಧೂಳೀಧೂಸರವಾಗಿ, ಯುದ್ಧೋನ್ನತ್ತರಾದ ಪ್ರಚಂಡ ಕಲಿಗಳಿಬ್ಬರ ಅಬ್ಬರದಿಂದಲೂ ಗದಾಘಾತದಿಂದಲೂ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿ, ಅವರ ಮೆಯ್ಯಿಂದೊಳ್ಳುವ ಕೆನ್ನೀರಿಂದ ಆರಕ್ತವಾಗಿ, ಮೃತ್ಯುಮಯವಾಗಿ, ರಕ್ತಸರೋವರವಾಗಿ ರೌದ್ರ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಅಭಿನಂದನೀಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕವಿವರ ನಾಗವರ್ಮನ ಕಲಶಕ್ತಿಯಾದ ಕಾದಂಬರಿಯ ರಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಮರತೆವತ್ತಿದೆ, ಅಚ್ಛೋದ ಸರೋವರ. ಕಾವ್ಯವನ್ನೋದಿ ಧನ್ಯನಾಗುವ ಸಹೃದಯನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಅದೊಂದು ಜಲರೂಪಿಯೂ ಸರೋವೇಷಿಯೂ ಆದ ಬೃಹದ್ದೇವತಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ ಪೂಜ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಆ ಸರೋವರವನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೊಲಕ್ಕೆ ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ಯಿಸುವಾಗ ಶ್ರೀಮದ್‌ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅರ್ಹವಾದ ಗೌರವ ಪೂರ್ಣವಾದ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನೊಡ್ಡುತ್ತಾನೆ. ಕಥೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವ ಯಃಕಶ್ಚಿತ್ ನಿಸರ್ಗ ಭಾಗವೊಂದನ್ನು ಉದಾಸೀನವಾಗಿಯೆ ಆಗಲಿ ವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊರರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರವಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಆಕಾರ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮನಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಂದ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಚಂದ್ರಾಪೀಡನೆಡೆಗೆ ಮೊದಲು ತಂದಾಗ ಆ ದಿವ್ಯಶ್ವವನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ರಾಜಪುತ್ರನು ಕುದುರೆಯ 'ಮಹಾ ಪ್ರಾಣತೆ'ಗೂ ಅದರ ತೇಜವೇಳೆಗೂ ಅಚ್ಚರಿವಟ್ಟು "ದೇವತಾತ್ಮನೋ ಪೇಳ್ ಇದು? ದಿಟಂ; ಏರಲೈ ಶಂಕೆ ಪುಟ್ಟಿದುದೀಗಳ್!" ಎಂದುಕೊಂಡು "ಕ್ಷಮೆಯಂ ಮಾಡಶ್ಚ ನೀನಾರಱಿಯೆನದಣೆನ್" ಎಂದದರ ಕ್ಷಮೆಬೇಡಿ, ಆ ಮಹಾಶ್ವದ ಆಕೇಕರದ ಅನುಮತಿಯನ್ನೂ ಹೇಷಾರವದ ಅನುಚ್ಛೆಯನ್ನೂ ಪಡೆದು ತರುವಾಯವೆ ಅದನ್ನಾರೋಹಣಂಗೆಯ್ಯಂತೆ ಮಾಡಿದ ಮಹಾಕವಿ ಅಚ್ಛೋದ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ವರ್ಣನಾ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಂದಾದರೂ ಅವಚ್ಛೆ ತೋರಿಯಾನೆ? ಕವಿಯ ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಚ್ಛೋದ ಸರೋವರ ಬರಿಯ ನೀರಿನ ವಿಸ್ತಾರವಲ್ಲ. ಕಾದಂಬರಿ ಕಾವ್ಯ ಕಥಾಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಅದು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನದಿಂದ ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ, ಅದು ಧರ್ಮದೇವತೆಯ ಸಲಿಲಾಕ್ಷಿಯಂತೆಯೂ ಕರ್ಮದೇವತೆಗೆ ಸರಸ್ವಾಕ್ಷಿಯಾಗಿಯೂ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಹೃತ್‌ಸಂವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಮಸ್ಥಾನ. ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ತಪಸ್ವಿಯಾದ ಆ ಕೈಲಾಸೇಶ್ವರನಿಗೂ ಅದು ತಪೋರಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸರೋವರದ ತರುಸುಂದರ ತೀರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಕಾದಂಬರಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ ಅಂಕುರಾರ್ಪಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪುಂಡರೀಕ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರ ಪ್ರಥಮದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರಮಣೀಯ ವನ್ಯತಟ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಸಮೆಯುವುದೂ ಆ ಸರೋವರವೆ. ಅವರಿವರ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರರೋಹಣೆಗೆ ಫಲವತ್ತಾದ ಶೃಂಗಾರರಂಗವನ್ನು ನೇರ್ಪಡಿಸುವುದೂ ಆ ಸರೋವರವೆ. ಕಾಮದ ಕಲ್ಮಷವಿರೇಚನಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಕುಂಡವೇರ್ಪಡುವುದೂ ಆ ದಿವ್ಯಸರಸ್ವಾನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ. ಪರೀಕ್ಷೆಗೂ ಶಿಕ್ಷೆಗೂ ಕರ್ಮಬಾಹು ತನ್ನ ಧರ್ಮದಂಡವನ್ನೆತ್ತುವುದೂ ಆ ಕಮಲಾಕರದ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೆ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಲೋಕತ್ರಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಅಮೃತತಪಸ್ಸೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದೂ, ಆಕೆ ತನ್ನ ಸಾತ್ವಿಕ ತಪಶ್ಚಕ್ತಿಯ ಚಿರಕಲ್ಯಾಣಮಯಿಯಾದ ಇಚ್ಛೆಯ ಆವರ್ತಮಾರುತದ ಕ್ಷೇಮಂಕರ ಹಸ್ತದಿಂದ, ಕರ್ಮವಶರಾಗಿ ನಾನಾ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದದ್ದು ತೊಳಲುತ್ತಿದ್ದ ಮಹದ್ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು

ಎತ್ತಿ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವುದೂ ಆ ಸರೋವರದ ಕುಶಲಪರಿಣಾಮಕರವಾದ ನೇತ್ರತ್ವದಲ್ಲಿಯೆ. ಅಂತಹ ಮಹತ್ ಸರೋವರ ಬರಿಯ ಕೆರೆಯೆ? ಅದರ ವರ್ಣನೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಅಲಂಕಾರ ಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಕವೆ? ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಲ್ವದೆ ಬರಿಯ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯ ಕಲೆ?

ಇಂದ್ರಾಯುಧಾರೋಹಿ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಕಿನ್ನರ ಮಿಥುನದ ಬೆಂಬಳಿವಿಡಿದು, ಪರವಾರದವರೆನ್ನಲ್ಲ ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ, ತಾನೊಬ್ಬನೆ ಅರಣ್ಯಮಯವೂ ನರವಿಹೀನವೂ ಆದ ಹಿಮಾಚಲ ಶ್ರೇಣಿಯ ನೆತ್ತಿಗೆರೆ, ಕೈಲಾಸಪರ್ವತದ ಸನಿಹಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಬೇಟೆಯಾಯಾಸದಿಂದಲೂ ದುರ್ಮೋಹದುದ್ಯೋಗದ ನಿರರ್ಥಕತೆಯಿಂದಲೂ ಪರಿವಾರದವರಿಗೆ ವೃಥಾ ಉದ್ವೇಗ ಕಾರಣನಾದೆನಲ್ಲ ಎಂಬ ವ್ಯಾಕುಲತೆಯಿಂದಲೂ ಧ್ಯಾನಾಧೀನಮನಸ್ಕನಾಗಿ ನಿಂದ ಆ ಉರ್ವಿಶ್ವರನು “ತುರಂಗಮಕ್ಕೆ ಘನವಾದತ್ತು ಶ್ರಾಂತಿ, ನೀರ್ದಾಣಮಂ ನೋಡಿ, ಮೆಲ್ಲನೆ ಸಾರ್ದು, ಬಟಲೈಯಂ ಕಳೆದು, ಬಟಿಕ್ಕೆ ನಾಂ ಪೋಪೆನ” ಎಂದು ವಾರಿನಿವಾಸಗಳಿಗಾಗಿ ನಾಲ್ಕೆಸೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡುತ್ತಾನೆ..

ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯ ಪೂರ್ವಸೂಚನೆ ಮೈದೋರುವಂತೆ

ಕುಮುರದಜಂಗಳೊಳ್ ಪೊರೆದು ವಾಃಕಣಜಾಲಮನಾಂತು ಕೂಡೆ ವಿ
ಶ್ರಮಿಸಿ ತರಂಗಮಾಲಿಕೆಗಳೊಳ್ ಕಲಹಂಸನಿನಾದ ಬಂಭಮ
ದ್ವಮರ ರವಂಗಳೊಳ್ ಬೆರಸಿ ಮಾರುತನೊಯ್ಯನೆ ಬಂದು ತೀಡಿದ
ತ್ತಮದೊಸೆದಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕರೆವಂತೆವೊಲಾ ಮನುಜೇಂದ್ರ ಚಂದ್ರನಂ.

ಆ ಹಿತಸೂಚನೆಯ ಶುಭಶ್ರದ್ಧೆಯೊಡನೆ ಮುಂಬರಿದ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ, ಇಂದ್ರಾಯುಧದ ಬೆನ್ನೇರಿ ನಿಮಿರಿ ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತೆಕ್ಕನೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ, ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರ. ಅದರ ಹಠಾತ್ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗುವಿಕೆಯನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಹಿಂದವನು ಕಂಡಿಲ್ಲ, ಕೇಳಿಲ್ಲ. ಅದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ, ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಪರಿಚಿತ! ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರ ಪೂರ್ವಪರಿಚಿತ. ಅದನ್ನವನು ಅನೇಕ ಸಾರಿ ಕಂಡಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಿಂದೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಅದು ಅಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅದು ಎಂತಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅವನಿಗಾವ ಶಂಕೆಯಾಗಲಿ ಕುತೂಹಲವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ನೀರು ಬೇಕಾದುದು ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಿಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಶ್ರಾಂತಿಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಲ್ಲ, ಸೇದೆಯ ನಿವಾರಣೆಗಲ್ಲ, ಕುಡಿಯಲಲ್ಲ, ಮೀಯಲಲ್ಲ, ಕುಡಿಯಸಲಿಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲ, ಮೀಯಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲ; ಹೊಕ್ಕು ತಲೆಮರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ. ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿ ಒಂದಿನಿತೂ ಎಚ್ಚರತಪ್ಪದೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಮಯದ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಹೇಗೆ ಕಂಡಿತು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವನು ಆಸಕ್ತ. ಕೊಳದ ಹೂವುಗಳಿಂದ ಕಂಪುಹೊತ್ತು ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ತುಂತುರು ಹನಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಗಾಳಿಯ ತಣ್ಣಿನಲ್ಲಾಗಲಿ, ‘ಕಲಹಂಸ ನಿನಾದ ಬಂಭಮದ್ಭ್ರಮರ ರವಂಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ’ ದುರ್ಯೋಧನ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿರಕ್ತ; ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನಾಸಕ್ತ. ಪಂಪನೂ ‘ಕಳಹಂಸ ಕೋಕನಿಕರ ಧ್ವನಿ’ಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮಾತೆತ್ತಿದರೂ ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ಬೇರೆ, ಫಲ ಬೇರೆ. ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರದಿಂದ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿ ಮನುಜೇಂದ್ರ ಚಂದ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನನ್ನು ‘ಅಮರ್ದೊಸೆದಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕರೆ’ದರೆ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ‘ಕಳಹಂಸ ಕೋಕನಿಕರ ಧ್ವನಿ’ ‘ರುಂದ್ರ ಫಣೇಂದ್ರಕೇತು’ವನ್ನು ಕುರಿತು ‘ಇಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯರಂ ಕದಡದಿರ್, ಇತ್ತ ಬಾರದಿರು, ಸಾರದಿರು!’ ಎಂದು ಒದರುತ್ತದೆ, ಹುಯ್ಯಲಿಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ‘ದಯಮಾಡಿಸಯ್ಯ’ ಎಂಬ ಆಹ್ವಾನವಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ‘ತೊಲಗಯ್ಯೋ’

ಎಂಬ ಹುಯ್ಯಲು ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗಿನ ದುರ್ಯೋಧನನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅವನು ಹಿಂದೆ ಎನಿತೆನಿತೋ ಸಾರಿ ನೋಡಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಆ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರಸ್ಸು ಹೇಗೆ ಕಂಡಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವಾಗ ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿಯ ಅಯತ್ನ ಪ್ರತಿಭೆ 'ಇದು ಪಾತಾಳ ಬಿಲಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲ್' ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಮೃತ್ಯುಮಯ ತಮೋಲೋಕವನ್ನು 'ಧ್ವನಿ'ಸುತ್ತದೆ. ನಾಗವರ್ಮನು ತನ್ನ ಕಥೆಗೆ, ತನ್ನ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ, ತನ್ನ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ, ತನ್ನ ಕಾವ್ಯೋದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ 'ದರ್ಶನ'ದ ಅಂತಿಮ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಆನಂದ, ಸತ್ತ್ವ ಸಂತೋಷ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಬೃಹತ್ತು, ಮಹತ್ತು, ಭವ್ಯತೆ ಈ ದೈವೀಭಾವಗಳ ಉನ್ನೀಲನ ಮತ್ತು ಉನ್ನೇಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗುವ ತಮೋಲೋಕಪ್ರಕೃತವಾದ ಪದಶ್ರೀಯಿಂದ ಪ್ರಚುರನಾಗಿ ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರದ ವರ್ಣನೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ:

ಎಲೆ ತಾರಾಗಂ ಹರಂ ಕಣ್ಣಿಡೆ ಕರಗಿದುದಂತಲ್ತು ರುದ್ರಾಟ್ಟಹಾಸಂ
ಜಲಮಾದತ್ತಲ್ತು ಚಂದ್ರಾತಪಮಮೃತರಸಾಕಾರಮಾಯ್ತಲ್ತು ಹೈಮಾ
ಚಲಮಂಭೋರೂಪದಿಂದಂ ಪರಣಮಿಸಿದುದಂತಲ್ತು ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಶೋಭಾ
ಕಲಿತಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮಣಿಮುಕುರಮೆನಲ್ ಚೆಲ್ಲದಾಯ್ತುಬ್ಜಷಂಡಂ

ಕುದುರೆ ಏರಿ, ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯ ಕಂದರ ಶಿಖರಪ್ರದೇಶಗಳ ನಿಮ್ಮೋನ್ನತಗಳನ್ನು ಇಳಿದೇರಿ, ಮುಂಬರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಅದೊಂದು ದಿಣ್ಣೆಯನ್ನೇರುತ್ತ ಅದರ ನೆತ್ತಿಯನ್ನು ಸೇರಿದೊಡನೆ, ತೆಕ್ಕನೆ ಕಣ್ಣೊಳಿಸುತ್ತದೆ, ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ಆಶ್ಚರ್ಯೋದ್ದೀಪಕವಾಗಿ, ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಕವಿ "ಎಲೆ!" ಎಂಬ ಆಶ್ಚರ್ಯಸೂಚಕವಾದ ಶಬ್ದದಿಂದ ವರ್ಣನೆಗೆ ದುಮ್ಮಿಕ್ಕುತ್ತಾನೆ. ಆ ನೀರಿನ ಹರವು ಬಿಸಿಲನ್ನು ಮರುಬಿಂಬಿಸಿ ತಳತಳನೆ ಕರಗಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯಂತೆ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ನೋಡುವುದು ಗ್ರಹಿಸುವುದೂ ಕಣ್ಣಾದ್ದರಿಂದ ಕವಿ ಆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಬೆಳ್ಳಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬೆಟ್ಟ ಕೈಲಾಸವೆ ಬಳಿಯಿದೆ! ಆದರೆ ಅದು ಕರಗುವುದೆಂತು? ಯಾವ ಸಾಮಾನ್ಯ್ಯಾಗಿ ಆ ದಿವ್ಯ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕರಗಿಸಬಲ್ಲದು? ಇನ್ನಾವ ಅಗ್ನಿಯಿಂದಲೂ ಆಗದು; ಹರನ ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. 'ತಾರಾಗಂ ಹರಂ ಕಣ್ಣಿಡೆ ಕರಗಿದುದು.' ಅಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಳ್ಳಿ ಕರಗಿದರೆ ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರದ ವೈಶಾಲ್ಯ ಹೇಗೆತಾನೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿತು? ಅಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ದ್ರವೀಭೂತ ರೌಪ್ಯ ಸರೋವರ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬೆಟ್ಟವೆ ಕರಗಬೇಕಲ್ಲವೆ! ತಾನೂ ಗೌರಿಯೂ ನಿತ್ಯವೂ ವಾಸಿಸುವ ತಮ್ಮ ಮೋಹದ ಮನೆಯಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಮುಕ್ಕಣ್ಣನು ಎಂದಾದರೂ ಕರಗಿಸುತ್ತಾನೆಯೆ? ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಕೋಪದ ವಿಷಯ. ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಅಂತಲ್ತು' ಎಂದುಕೊಂಡ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಿಗೆ ಆ ಸರೋವರ ಮತ್ತೆ 'ರುದ್ರಾಟ್ಟಹಾಸಂ ಜಲಮಾದತ್ತು' ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಹೋಲಿಕೆ ರುದ್ರನ ಕೋಪವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುವುದಾದರೆ ಎರಡನೆಯ ಉಪಮಾನ ಪಾರ್ವತೀಪತಿಯ ಉತ್ಕಟ ಹರ್ಷವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಗೌರಿಯೊಡನೆ ಸರಸಸಲ್ಲಾಪದಲ್ಲಿರುವ ಮಹೇಶ್ವರ ಯಾವುದೋ ವಿನೋದದಿಂದ ನಗುತ್ತಾನೆ. ರುದ್ರನ ನಗೆ! ಜಗತ್ಪತಿಯ ಅಟ್ಟಹಾಸ! ಹಹ್ಲಹ್ಲಹ್ಲಹ್ಲ ಎಂದೆದ್ದು ತರಂಗ ತರಂಗವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಲೋಕಾಂತರಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ; ದಿಕ್ಟಗಳನ್ನು ತಟ್ಟುತ್ತದೆ; ವಿಶ್ವಜಡವನ್ನು ವಿಶ್ವಚೇತನಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ರುದ್ರಾಟ್ಟಹಾಸವೆ ಜಲವಾಯ್ತು! ನಗೆ ಬೆಳ್ಳಗಿದೆ ಎಂಬ ಕವಿಸಮಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಈ ಹೋಲಿಕೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಬೆಳ್ಳಗಿದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಉಪಮೆಯೆ ಸಾಧಿಸಿದೆ. ಈ ಎರಡನೆಯ ಉಪಮೆ ಸಾಧಿಸುವುದು ಕಣ್ಣಿನ ವಿಷಯ ಮಾತ್ರವನ್ನಲ್ಲ,

ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಿವಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಮೊದಲು ನೋಡಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೆ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲೆಗಳು ದಡಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಳಿಸುವ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಅಂತಿಂತಹ ಸಪ್ಪಳವಲ್ಲ. ಹಠ್ಠಹಠ್ಠ ಎಂದು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಕೇಳಿಬರುವ ರುದ್ರನ ಅಟ್ಟಹಾಸ. ಸರೋವರದ ತೆರೆ ದಡಕ್ಕಪ್ಪಳಿಸುವ ಜಲನಾದ ಅಷ್ಟೊಂದು ಭವ್ಯವಾಗಿ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ! ಗಾಳಿ ಬಲವಾಗಿ ಬೀಸುವಾಗ ಯಾವುದಾದರೂ ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಯೊಂದರ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಗಮನವಿಟ್ಟು ಆಲಿಸಿದವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ, ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ, ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ 'ರುದ್ರಾಟ್ಟಹಾಸಂ ಜಲಮಾದತ್ತು' ಎಂಬ ರಸಾನುಭೂತಿ.

ಕವಿ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನೂ 'ಅಲ್ತು' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬೆಟ್ಟ ಕರಗಿತು ಎಂಬ ಉಪಮೆಯಿಂದ ಸ್ಫುರಿಸುವ ಮಹೋಷ್ಣಭಾವವೂ ರುದ್ರನ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಧ್ವನಿಸುವ ಮಹೋದಗ್ರಭಾವವೂ ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ, ಅದರಂಚಿಗೆ ಮುಂಬರಿದು ನೀರಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸೌಮ್ಯಸುಂದರತೆ ಅಂತಃಕರಣ ಚುಂಬಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಕವಿ ಮೇಲಿನ ಹೋಲಿಕೆಗಳನ್ನೂ 'ಅಲ್ತು' ಎಂದು 'ಚಂದ್ರಾತಪಂ ಅಮೃತ ರಸಾಕಾರಮಾಯ್ತು' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಬೆಳ್ಳಿಗಳಹಾಲುಮಳೆ ಮಡುಗಟ್ಟಿತಂತೆ!

ಕುದುರೆ ಮತ್ತೂ ಹತ್ತುಮಾರು ಬಳಿ ಸಾರುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಿಗೆ ಆ ಸರೋವರದ ಹರವು ಎಲ್ಲೆ ಮೀರಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದರ ಅಮೇಯ ವಿಸ್ತಾರದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಗೆ ಕವಿ ಒಂದು ಭವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾನೆ: 'ಹೈಮಾಚಲಂ ಅಂಭೋರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಿದುದು!' ಸರೋವರದ ಬೃಹತ್ತಿಗೆ ಸಮಸ್ಪರ್ಧಿ ಹೈಮಾಚಲವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾವುದು ತಾನೆ ಹೊಯ್‌ಕಯ್ ಆದೀತು!

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಇಂದ್ರಾಯುಧಾಶ್ವ ಸರೋವರದ ಅಂಚಿಗೇ ನಡೆದು ಬರುತ್ತದೆ. ಎಂತಹ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾದ ದೃಶ್ಯದೇವತೆ ಕಣ್ತುಂಬಿ ಬಗೆತಬ್ಬಿ ಹಬ್ಬಿ ಹರಡುತ್ತದೆ, ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ನೇತ್ರ ನಿರ್ವಾಣೋತ್ಸವಕ್ಕೆ! ಯೋಜನ ಯೋಜನ ಹಸರಿಸಿರುವ ಪಳುಕಿನ ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಬಾನನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ಮೋಡಗಳನ್ನೂ ದಡದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ವನಶ್ರೀಯನ್ನೂ ದಿಗ್ವಿತ್ತಿ ಎಂಬಂತೆ ಒಂದೆಡೆಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ಬೆಳ್ಳನೆಯ ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತವನ್ನೂ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿ 'ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಶೋಭಾಕಲಿತಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮಣಿಮುಕುರಮೆನಲ್ ಚೆಲ್ಲದಾಯ್ತುಬ್ಬಷಂಡಂ!' ತ್ರಿಲೋಕಲಕ್ಷ್ಮಿ ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಶೋಭಾಕಲಿತವಾದ ಮಣಿದರ್ಪಣವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು, ಆ ಮಣಿನಿಕಾಶೋದಕದ ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರ! ವೈರಾಗಿಗಳ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೂ ಮೋಹಕಾರಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂದಮೇಲೆ ಹೇಳುವುದೇನು ಆ ಸರೋವರದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು:

ಆವುಪುಟಿದೆಡೆಗಳೆಂದು ಸ
 ರೋವರಮಂ ನೋಡುತಿರ್ಪ ಬಗೆಯಿಂ ಕೈಲಾ
 ಸಾವಾಸಮಂ ಬಿಡಂ ಗೌ
 ರೀವಲ್ಲಭನೆಂದೊಡಾರಿದಂ ನೆಹಿ ಪೊಗಟ್ಟರ್

ಹೀಗೆ ಮೊದಲಾಗುವ ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರ ಪರಿಚಯ ಬರಬರುತ್ತ ಗಾಢತರವೂ ಗಂಭೀರತರವೂ ಆಗಿ, ಕಡೆಗೆ ಗೌರವಪೂರ್ಣವಾದ ಪೂಜ್ಯಭಾವಕ್ಕೂ ಭಾಜನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ತಪಸ್ಸೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶ್ರದ್ಧೆ, ದೃಢತೆ, ಪರಿಶುದ್ಧಿ, ಅಚಂಚಲತೆ, ಕುಶಲ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಂಶಯತೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ದೈವೀಗುಣಗಳಿಗೆ ಅಚ್ಚೋದ ನೀರಾಕರದ ನಿತ್ಯಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೂ ನಿತ್ಯಸಂಸರ್ಗವೂ ನಿತ್ಯಸಂದರ್ಶನವೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ

ಪ್ರೇರಕವೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕವೂ ಪೋಷಕವೂ ಆಗಿದ್ದುದೆಂದರೆ ಸಂದೇಹಪಡುವುದು ನಷ್ಟಚೇತಸ ಲಕ್ಷಣವಾದೀತು.

ಅಚ್ಚೋದದ ತೀರದ ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಲು ಮನಸ್ಸು ಬರುವಂತೆ ವೈಶಂಪಾಯನ ತೀರದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಲು ಮನಸ್ಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಚ್ಚೋದ ಶಾಂತಿಯ ಕುಟೀರ; ವೈಶಂಪಾಯನ ಅಶಾಂತಿಯ ರಣಕ್ಷೇತ್ರ. ಅಚ್ಚೋದ ತೀರ ತಪೋಮಯ, ವೈಶಂಪಾಯನ ತೀರ ರಜೋಮಯ. ಅಚ್ಚೋದ ತೀರ ನಮ್ಮ ಚಿರಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೂ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಗೂ ಪುಣ್ಯವೇದಿಕೆ. ವೈಶಂಪಾಯನ ತೀರ ವೀರಧರ್ಮ ತಿರಸ್ಕಾರವಾದ ಕ್ರೋಧಕ್ಕೂ ಪ್ರತೀಕಾರಪೂರ್ಣವಾದ ವೈರಸಾಧನೆಗೂ ರಕ್ತರಂಗ. ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರ ಶಾಂತ ದಿವ್ಯ; ವೈಶಂಪಾಯನ ರೌದ್ರಭವ್ಯ!

ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಪಂಪಮಹಾಕವಿ ಅದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಧ್ವನಿ ಪ್ರಚುರವಾದ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭೀಷ್ಮ ಸಂದರ್ಶನದ ತರುವಾಯ ಜಲಮಂತ್ರಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಿ, ಕಾಲವಂಚನ ದೀಕ್ಷಿತನಾಗಿ, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಸಮರ ಸಂಕ್ಷೋಭಿತಾಂತಃಕರಣನಾಗಿ, ಕೋಪ ದ್ವೇಷ ದುಃಖ ಸಂಕಟ ಚಲ ಪ್ರತೀಕಾರಾದಿ ಭಯಂಕರ ಭಾವಗಳಿಂದ ದಹ್ಯಮಾನನಾಗಿ ಬಳಿಸಾರಿದಾ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರ ತೋರಿದ ಪಾಂಗೆ ಬೇರೆ:

ಇದು ಪಾತಾಳ ಬಿಲಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲಿದು ದಲ್ ಘೋರಾಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾ
ಡಿಡ ಕೂಪಂ ಪೆಟತಲ್ತಿದುಗ್ರ ಲಯಕಾಳಾಂಭೋಧರಚ್ಚಾಯಿ ತಾ
ನೆ ದಲೆಂಬಂತಿರೆ ಕಾಚಮೇಚಕ ಚಯಚ್ಚಾಯಾಂಬುವಿಂ ಗುಣೈನಿಂ
ಪುದಿದಿದ್‌ಫತ್ತು ಸರೋವರಂ ಬಕ ಬಳಾಕಾನೀಕ ರಾವಾಕುಳಂ

(ಪಂ. ಭಾ.೧೩-೨೧)

ಅದಟಿನ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ ಸಾಹಸಭೀಮನ ಕೋಪಪಾವಕಂ
ಪುದಿದಳುದ್‌ಫಟ್ಟಿ ಕೊಳ್ಳದಿರದಿಲ್ಲಿಯುಮೆಮ್ಮುಮನಿಲ್ಲಿ ಬಾಟ್ಟರಂ
ಕದಡದಿರಿತ್ತ ಬಾರದಿರು ಸಾರದಿರೆಂಬವೊಲಾದುದೆತ್ತಮು
ನೃದ ಕಳಹಂಸ ಕೋಕನಿಕರಧ್ವನಿ ರುದ್ರಘಣೇಂದ್ರ ಕೇತುವಂ

(ಪಂ. ಭಾ.೧೩-೨೩)

ಪಂಪನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಮೂರು ರೂಪಕಗಳು ದುರ್ಯೋಧನನ ಜೀವಿತ ದಶೆಗೂ ಅವನ ಅಂತಃಸ್ಥಿತಿಗೂ ಕೆತ್ತಿದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಂತಿವೆ. ಮೂರನೆಯ ಹೋಲಿಕೆಯಂತೂ ಆತನಿಗೆ ಮುಂದೊದಗಲಿರುವ ಗತಿಗೆ ಭವಿಷ್ಯ ನುಡಿಯುವಂತಿದೆ. ಸರೋವರದ ಹೊರಮೆಯ್ಯ ಚೆಲುವಿನಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನ ಅನಾಸಕ್ತನಾದದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದು ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಗೂ ಅಪ್ರಕೃತ. ಸರೋವರ ಹೇಗೆ ಕಂಡಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ರೂಪಕಗಳಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸುವಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಅದು ಗೌಣ. ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಅದರಿಂದ ಹೊಮ್ಮುವ ಧ್ವನಿ. ಪಾತಾಳ ಬಿಲಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲ್ ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಆಳವಾಗಿತ್ತೆಂದೂ, ಘೋರಾಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಕೂಪಂ ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ನೀರು ಕರಗಿತ್ತೆಂದೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಎಲ್ಲ ಪೂರೈಸಿತೆಂದು ಮುಂದುವರಿಯುವುದು ಕುರುಡುಗಾಂಪು. ಪಾತಾಳ ಬಿಲಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲ್ ಎನ್ನುವುದು ಕೊಳದ ಆಳವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಕುರುಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪತನದ ಆಳ ಅನಿಶಿತಲ್ಲ. ಪಾತಾಳದವರೆಗೂ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸರಸ್ಸು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಘೋರಾಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಕೂಪಂ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಆ ಪತನದಲ್ಲಿರುವ ಅಪಕೀರ್ತಿ,

ತಮಸ್ಸು, ಅವಿವೇಕ, ಅಂಧಕಾರ ಮತ್ತು ಅದರ ಘೋರತೆ ಇವು ಪ್ರತಿಮಾನವಾಗುತ್ತವೆ. ಇನ್ನು ಉಗ್ರಲಯ ಕಾಳಾಂಭೋಧರಚ್ಚಾಯೆ ಎಂಬ ರೂಪಕವಂತೂ 'ಲಯ' ಮತ್ತು 'ಕಾಲ' ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ಮೃತ್ಯುಚ್ಚಾಯೆಯೇ ಸರೋರೂಪಿಯಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗಾಗಿ ಬಾಯಿ ತೆರೆದಿರುವುದನ್ನು ಘೋಷಿಸುವಂತಿದೆ. ಸಾವು ಕರಗಿ ಕರಾಳವಾಗಿ ಆಳವಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಕೂಪಾಸ್ಯವನ್ನು 'ಆ!' ಎಂದು ತೆರೆದು ವೈಶಂಪಾಯನ ಕಾಸಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭೀಮವೈರಿಯನ್ನು ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬ ಅಂತಸ್ತತ್ಯವನ್ನು ಕವಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಕಾಚಮೇಚಕ ಚಯಚ್ಚಾಯಾಂಬುವಿಂ ಗುಣೈನಿಂ' ಎಂಬ ಹೊರಮೆಯ್ಯ ಬಣ್ಣನೆಯಿಂದ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ (೧೩-೨೩) 'ಬಕ ಬಳಾಕಾನೀಕ ರಾವಾಕುಳಂ ಸರೋವರಂ' ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿಗೆ 'ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ' ತೋರಿದರೂ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಕಾಣುವ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿರುವುದು 'ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿ'. ಆ ಪದ್ಯದ ಬಹಿರಾಕೃತಿಯನ್ನು ಬಹಿರಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅದು ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದು ಯಾವ ಭಾವಸಂಕುಲಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಕವಿಯ ಅಂತಶ್ಚೇತನದ ಅಲಂಘನಿಯತಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ಮೆಯ್ಯವೆತ್ತು ಮೂಡಿದೆಯೋ ಆ ಭಾವಸತ್ಯವನ್ನೂ ಕವಿಯ ಅನುಭವದ ಆ ರಸಲೋಕದ ರೀತಿ ನೀತಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಚೇಷ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅದು 'ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿ'. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ಕಾವ್ಯಲೋಕ ಸತ್ಯವೂ ಈ ಲೋಕ ಸತ್ಯದಂತೆ ತನ್ನದೆ ಒಂದು ಸಮಾನಸತ್ಯವಾದ ಋತನಿಯಮದಿಂದ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ 'ಕಳಹಂಸ ಕೋಕನಿಕರ ಧ್ವನಿ' ಬರಿಯ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲ, 'ಧ್ವನಿ'ಪೂರ್ಣವೂ ಆಗಿದೆ.

ಯಾವನಾದರೂ ಮನುಷ್ಯ ಬಳಸಿದರೆ ಯಾವ ಕೊಳದ ಹಕ್ಕಿಗಳಾದರೂ ಗಾರಾಗಿ ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಹಾರಿ ದೂರ ಹೋಗುವುದು ಲೋಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಹಜ ವ್ಯಾಪಾರ. ಅಂತೆಯೆ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರದಲ್ಲಿದ್ದ 'ಬಕ ಬಳಾಕಾನೀಕ'ವೂ 'ಕಳಹಂಸಕೋಕನಿಕರ'ವೂ ರುದ್ರ ಫಣೀಂದ್ರ ಕೇತು'ವಾದ ಕೌರವನು ಕೊಳದ ಬಳಿ ಸಾರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸ್ವಭಾವ ಸಿದ್ಧ. ಲೋಕಸಹಜ ವ್ಯಾಪಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆ ಉಲಿ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಭಯಕ್ಕೆ ಸೂಚಕವೇ ಹೊರತು ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಇನ್ನಾವ ಅರ್ಥವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವವನು ದುರ್ಯೋಧನ ಎಂದಾಗಲಿ ಆತನು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸೋಲ್ಪಟ್ಟು ಅಡಗಲೆಂದು ಬರುತ್ತಿರುವನೆಂದಾಗಲಿ ಆ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿ ಆ ಪಕ್ಷಿಕೂಜನದ ಸಹಜ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಮೂದಲೆ ಭರ್ತ್ಸನೆ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮೊದಲಾದ ಆರೋಪಗಳನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಹೊರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರವಾದ ಪ್ರತಿಮಾದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸ್ಥೂಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಅಂತರಂಗ ಸಮಯೋಚಿತವೂ ಸಚೇತನವೂ ಸಾರ್ಥವೂ ವಿಶ್ವಚಿತ್ ಸಂಕಲ್ಪಿತವೂ ಆದ ಪ್ರಚೋದನಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನಂಬಲಾರದವರಿಗೂ ಕಾಣಲಾರದವರಿಗೂ ಊಹಿಸಲಾರದವರಿಗೂ ಒಪ್ಪಲಾರದವರಿಗೂ ಅದು 'ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ'ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಅನುಭವಿಸುವ ಸಹೃದಯರಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯಾದ ರಸಋಷಿಗೂ ಅದು 'ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿ'ಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವುದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಕವಿಗೂ ಕೂಡ ಅವನು ಋಷಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಸಾಧ್ಯ. ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆ ಅಂತಹ ಮಹೋನ್ನತವಾದ 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಅದರಿಂದ ದೀಪ್ತಿವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಅವನಿಗೆ ಅಲಂಕಾರ ಮಾತ್ರವಾಗದೆ ಸತ್ಯಸ್ಯಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹನ ಉಕ್ತಿ ಸಂಶಯದಿಂದ ಕಂಪಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಸಂದೇಹದಿಂದ ಬರಿಯ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರವಾಗಿ

ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ರೂಪಕಾಲಂಕಾರದ ಬೆನ್ನಹಿಂದೆ ಅವಿತು ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. 'ಅಂತಹ ದರ್ಶನ'ಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕಂಡ ಕಾವ್ಯಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳಲು ಅಂಜಿಕೆಯಿಲ್ಲ, ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲ. 'ಎಂಬಂತಿರೆ' 'ಎಂಬವೋಲ್' ಮೊದಲಾದ ತೆರೆಮರೆಗಳೂ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಹೇಳುವುದು ಸತ್ಯ; ಅದಕ್ಕೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಏಕಮಾತ್ರ ಅಲಂಕಾರವೆಂದರೆ 'ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿ'. ಅಂತಹ ಮಹೋನ್ನತವಾದ 'ದರ್ಶನ' ದ್ರಷ್ಟಾರಾದ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಸಾದೃಶ್ಯ ಸೂಚಕವಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೂ ಅದು 'ಕಾವ್ಯ ಸಮಯ' ಮಾತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಓಲಂತೆಗಳ ತೆರೆಗಳಿದ್ದರೂ ಅವು ಮರೆಗಳಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾವಚ್ಯೋತಿ ತನ್ನ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ಆ ತೆರೆಗಳನ್ನು ನಾಲೆಗೈದು, ಅವುಗಳಿಂದ ಸೋಸಿಬಂದು, ದಿಗಂಬರ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ದೀವಿಗೆ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತದೆ.

ಪಂಪಮಹಾಕವಿ ಆ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಹೇಳಲು ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ 'ಆದಿಪುರಾಣ' ಭವ್ಯಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ 'ದರ್ಶನ'ದಿಂದ ಆತನ ದೃಷ್ಟಿ ದೀಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆತನು ಅಂತಹ ಶ್ರದ್ಧಾಶಿಖರಕ್ಕೆ ಏರಿದ್ದನೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿದರೆ ಆ ಭಾವನೆ ಮತ್ತೂ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಕವಿ ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ತಾನೆ ದಲ್ ಎಂಬಂತಿರೆ' ಎಂದೂ ಎರಡನೆಯದಲ್ಲ 'ಎಂಬವೊಲಾದುದು' ಎಂದೂ ಸಾದೃಶ್ಯ ಸೂಚಕವಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ಯಾವುದು ರಸಯುಷಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯಜ್ಞಾನವಾಗಬಹುದಿತ್ತೋ ಅದನ್ನು ಕೆಳಮಟ್ಟಕ್ಕಿಳಿಸಿ, ಯಾವುದು ಈ ಲೋಕಧರ್ಮನಿಷ್ಠವಾದ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಯುಧಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನಾಮಾತ್ರವಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಅದನ್ನು ಮೇಲುಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಿಸಿ ಎರಡಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ನಿಲ್ಲುವ ಸಂಭಾವನಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದೂ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾವ್ಯಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಲೇಸೆಂದೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾವ್ಯಲೋಕ ಈ ಲೋಕ ಆ ಲೋಕಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಚರಿಸುವ ಒಂದು ಯಾತ್ರಾಜಗತ್. ಅದು ಯಾತ್ರೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಮಹೋನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಮುಡಿ ಕೈವಲ್ಯಸತ್ಯದ ನಿರ್ದಿಗಂತ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಆನಂದ ವಿಹಾರಿಯಾದರೆ ತನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಡಿ ಮರ್ತ್ಯಸತ್ಯದ ಮಿತವಲಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕಾರಣ ಸಂಚಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಂತಹ ಸಂಗ್ರಾಮದ ರಂಗರಚನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಭೀಮ ಅರ್ಜುನ ದುರ್ಯೋಧನ ದ್ರೌಪದಿ ಗಾಂಧಾರಿ ಮೊದಲಾದ ಯುಗಶ್ರೇಷ್ಠ ಮತ್ತು ಯುಗಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಆತ್ಮವಿಕಾಸನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ವಿಧಿಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಮಾರೂಪಿಣಿಯೂ ಆದ ಪ್ರಕೃತಿಮಾತೆ ತಟಸ್ಥೆಯೂ ಅಲ್ಲ. ಅನಾಸಕ್ತಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಅನ್ಯವಾದ ತನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಆಕೆ ಸರ್ವರ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗಿನಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಭಾಷೆ ಬೇರೆಯಾಗಬಹುದು; ಆ ಸನ್ನಿ ಬೇರೆಯಾಗಬಹುದು; ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯ ಗೋಚರವಾಗಬಹುದಾದ ಚೇಷ್ಟಿತವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಅಂತರ್ವೇದ್ಯವಾಗುವ ಶಕುನಸಂಜ್ಞೆಯಾಗಿ ಆಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದು. ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಆ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಮನಶ್ಶಾಂತಿಯಾಗಲಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಾಗಲಿ ತಾಳ್ಮೆಯಾಗಲಿ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಲಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿ ತೋರಿಸುವ ಕನ್ನಡಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಸರೋವರ ರೂಪಿಯಾದ ಪ್ರಕೃತಿಮಾತೆ 'ಕಳಹಂಸಕೋಕನಿಕರಧ್ವನಿ' ರೂಪವಾದ ತನ್ನ ವಾಣಿಯಿಂದ "ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನ ಮತ್ತು ಸಾಹಸಭೀಮನ ಕೋಪಾಗ್ನಿ ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳದಿರದು. ಇಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯರಂ ಕದಡದಿರ್, ಇತ್ತ ಬಾರದಿರು, ಸಾರದಿರು!" ಎಂದು ಚೀರಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅಸ್ವದವಿಲ್ಲದಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಪಿತಾಮಹನಾದ ಭೀಷ್ಮನ ಮನುಷ್ಯ ಪೂಜ್ಯ ವಾಣಿಯನ್ನೆ ಕಿವುಳ್ಳೆಳ್ಳು

ಬಂದಾತನಿಗೆ ಧರ್ಮದೇವತೆಯ ಸರೋವಾಣಿಯ ಸನ್ನೆಯ ಬೆರಳಾಗಲಿ ಕೊರಳಾಗಲಿ ಅರ್ಥವಾಗುವುದೆಂತು?

‘ಇಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಟರಂ ಕದಡದಿರೊ!’ ಎಂಬ ಹಕ್ಕಿಯುಲಿ ಪಂಪನ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ: ಎಲೈ ದುರ್ಯೋಧನ, ಅಲ್ಲಿ, ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ, ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಆಸುರೀವರ್ತನೆಯಿಂದ ಬಾಳ್ಗಡಿಸಿ, ನೀನೂ ಬಾಳ್ಗಟ್ಟೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು, ಪಕ್ಷಿಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಕೃತಿಯೋಕದಲ್ಲಿ, ಆರ ಗೋಜಿಗೂ ಹೋಗದೆ, ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಬಾಳನ್ನೂ ಕೆಡಿಸಬೇಡ. ಆ ಮನುಷ್ಯ ಹೃದಯದ ಕೊಳೆ, ಕೊಚ್ಚೆ, ಕೋಟಲೆಗಳನ್ನು ತಂದು ಈ ತಿಳಿಗೊಳದ ನಿರ್ಮಲ ಜೀವನವನ್ನು ಕದಡಿ ಬಗ್ಗಡಗೊಳಿಸಬೇಡ. ದಮ್ಮಯ್ಯ, ಮಾರಾಯ! ಇತ್ತ ಬಾರದಿರು. ಬರುವುದಿರಲಿ, ಇತ್ತ ಸಾರದಿರು! ಈ ಕೊಳದ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿಯುವುದು ಕೂಡ ಬೇಡ, -ಎಂಬ ಮೂದಲೆಯ ದನಿ ಸಿಡಿಯುತ್ತದೆ, “ಇಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಟರಂ ಕದಡದಿರೊ” ಎಂಬ ಒಂದು ಮಾತಿನಿಂದ. ^೧

೧. ಆದರೆ ಪಂಪನ ಹೃದಯ ನಿಷ್ಕರುಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕನಿಕರ ತನ್ನ ಅನುಕಂಪೆಯ ಮತ್ತು ಗೌರವದ ತೀರ್ಥೋದಕವನ್ನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. (ಪಂ. ಭಾ. ೧೩-೭೪)

ಬೆಳಗಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂವಳಯಮಂ ನಿಜ ತೇಜದಿನಾಂತ ದೈತ್ಯರಂ
ತಳವೆಳಗಾಗೆ ಕಾದಿ ಚಳಿತಯ್ವಿ ಬಟಲಪರಾಂಬುರಾಶಿಯೊಳ್
ಮುಟುಗುವ ತೀವ್ರ ದೀಧಿತಿವೊಲಾ ಕೊಳದೊಳ್ ಫಣಿರಾಜ ಕೇತನಂ
ಮುಟುಗಿದನಾರ್ಗಮೇಂ ಬಿದಿಯ ಕಟ್ಟಿದುದಂ ಕಳೆಯಲೈ ತೀರ್ಗುಮೇ

ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಭೂವಲಯನ್ನು ಬೆಳಗಿ, ತಮೋದೈತ್ಯರೊಡನೆ ಕಾದಿ, ಬಳಲಿ, ಕೊನೆಗೆ ಪಡುಗಡಲಿಗಳಿಯುವ ತೀವ್ರದೀಧಿತಿಯಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನ ಉಜ್ವಲೋಪಮೆಯನ್ನೊಡ್ಡಿದ್ದಾನೆ, ಕಾಲವಂಚನೆಗಾಗಿ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವ ಕೌರವೇಂದ್ರನಿಗೆ. ಮಹಾಕವಿಯ ಅನುಕಂಪೆ ಇನ್ನೂ ಮುಂಬರಿದು ನಮಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತದೆ: ‘ಯಾರಾದರೇನಂತೆ? ವಿಧಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಮೀರಲಾಗುತ್ತದೆಯೆ?’

ಪ್ರತಿನಾಯಕನಿಗೆ ಉಜ್ವಲವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಉಪಮಾ ಕಿರೀಟವನ್ನಿಟ್ಟು ಮಿಲ್ಟನ್ ಕವಿಯೂ, ಪಂಪನಂತೆಯೆ, ತನ್ನ ‘ಪ್ಯಾರಡೈಸ್ ಲಾಸ್ಡ್’ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇಟನ್ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮೆರಗು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು, ತಾರತಮ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಗಾಗಿ ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು:

He ceased; and Satan staid not to reply,
But, glad that now his sea should find a shore,
With fresh alacrity and force renewed
Springs upward, like a pyramid of fire,
Into the wild expanse, and through the shock
Of fighting elements, on all sides round
Environed, wins his way. . . . .

(Paradise Lost, BookII,1010-1016).

ಪಂಪ ‘ತೀವ್ರದೀಧಿತಿವೊಲ್’ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದರೆ ಮಿಲ್ಟನ್ ‘Like a Pyramid of fire’ (ಅಗ್ನಿಗೋಪುರಮೆನಲ್) ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಬ್ಬರು ಮಹಾ ಕವಿಗಳು ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯರ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಉಪಮೆಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಸಾಹಸೋನ್ಮುಖರಾದ ಪ್ರತಿನಾಯಕರನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ತೋರಿದ್ದಾರೆ.

ನೀರಕ್ಷಿಗಳ ಶಕುನ ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಭೀಮಾರ್ಜುನರ ಕೋಪಾಂಗಿಗೆ ಸರಸ್ಸು ತುತ್ತಾಗಿ, ಜಗದ್ ಭಯಂಕರವಾದ ಭೀಮ ದುರ್ಯೋಧನರ ಗದಾಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅದರ ನೀರ್‌ಕಣ್ಣಾಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಉಲ್ಲೋಲವಾದಂತೆ, ಅದರ ಹಸುರಂಚು ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ನುಗ್ಗುನುರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರವು ಕೈತವದಿಂದ ತನ್ನ ಜಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕೌರವೇಂದ್ರನ ಬೀಳಿಗೂ ನೋವಿಗೂ ಸಾವಿಗೂ ಶವಕ್ಕೂ ಅದು ಪರೇತ ಭೂಮಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗಿದ ಮೇಲೆ, ಕತ್ತಲೆ ಇಳಿತಂದ ಮೇಲೆ, ಆ ಸರೋವರತಟಪ್ರದೇಶದ ನಿಶ್ಯಬ್ದತೆ ಅಸಹನೀಯವಾಗಿ ಬೀಭತ್ಸವಾಗುತ್ತದೆ. ರುದ್ರನಾಟಕ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನಾಟಕರಂಗ ಜನಶೂನ್ಯ ಮತ್ತು ದೀಪಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಬಿಮ್ಮೆಂದು ಬೆದರಿಸುವಂತೆ ಅದರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೆದರಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣವೂ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ನಾವು ಪರಾಜ್ಞುಖರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಮೃತ್ಯು, ಶೋಕ, ಅನುತಾಪ, ಪಾಪ, ಶಿಕ್ಷೆ, ಅನ್ಯಾಯ, ಸಂಕಟ-ಇತ್ಯಾದಿ ಸಹಸ್ರಾರು ಭಾವೋಪಭಾವಗಳಿಗೆ ಸ್ಮಾರಕಸ್ಥಳವಾಗಿ, ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನವೂ ವಿರುದ್ಧವೂ ಆಗುತ್ತದೆ, ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರದ ದುಃಸ್ವಪ್ನ. ಆಗ ನಮಗೆ ಪಂಪ ನಾಗವರ್ಮರ ಉಪಮೆಗಳ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ:- ನಾಗವರ್ಮನದು ಸತ್ತ್ವ ಸಂಕೇತವಾದ ಶ್ವೇತವರ್ಣನೆ: ತಾರಾಗಂ ಹರಂ ಕಣ್ಣಿಡೆ ಕರಗಿದುದು, ರುದ್ರಾಟ್ಟಹಾಸಂ ಜಲಮಾದತ್ತು. ಪಂಪನದು ತಮಸ್ ಸಂಕೇತವಾದ ಕಾಳವರ್ಣನೆ: ಪಾತಾಳ ಬಿಲಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲ್, ಘೋರಾಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಕೂಪಂ. ಅಚ್ಚೋದದ ನೆನಪು ಅಮೃತ ರಸಾಕಾರ; ವೈಶಂಪಾಯನದ ನೆನಪು ಲಯಕಾಲಾಂಭೋಧರಚ್ಛಾಯೆ!

೩

ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರವು ಪಂಪನ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆಯ ಧ್ವನಿಶಕ್ತಿಗೂ ಕಲ್ಪನಾ ಸಂಪತ್ತಿಗೂ ವರ್ಣನಾವೈಖರಿಗೂ ಹಿತಮಿತವಾದ ಮಹಾಶೈಲಿಗೂ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಕವಿತಾಮುಖಿಗಳಿಗೂ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಿದೆ: ಪಂಪನ ಗಗನೋದಾರವಾದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನಾಗಲಿ ಸತ್ತ್ವ ಔನ್ನತ್ಯ ಮಹತ್ತ್ವಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಕುಳ್ಳುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಕನ್ನಡ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರನ್ನನೊಬ್ಬ; ಶೈಲಿಯ ನುಣ್ಣು, ಧ್ವನಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, ವ್ಯವಹಾರ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ನಾಗರಿಕ ವ್ಯಾಪಾರ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೈದೋರುವ ನಯರುಚಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವರ ಪರಿಚ್ಛಾನ, ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಾಢಮೋಹ, ಅದರ ಬಣ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಿ, ಅದರ ಶತಸಹಸ್ರಮುಖವಾದ ವೈವಿಧ್ಯದ ಒಂದೊಂದು ವಿವರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದುಣ್ಣುವ ಆಸಕ್ತಿ-ಇತ್ಯಾದಿ ಕಲಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಂಪನಿಗೆ ದ್ವಿತೀಯನೂ ಆಗದಿದ್ದರೂ ಭಾವತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ, ರಸಾವೇಶದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಭಾ ಪ್ರವಾಹದ ದುರ್ದಮ್ಯ ವೇಗದಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ತುಸು ದೂರವಾದರೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜವಾದ ಪಾರ್ವತಾರಣ್ಯಕ ರುಂದ್ರರೂಕ್ಷತಾ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಸರ್ವವನ್ನೂ ಸರ್ವರನ್ನೂ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವದ್ ಭಕ್ತಿಯ ಶ್ರೀಮಂತ ಕಾಂತಿಯ ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೆ ಕಾಣುವ 'ವಿರಾಡ್ ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿ, ಲೌಕಿಕ ಆಗಮಿಕ ಐಹಿಕ ಆಮುಷ್ಮಿಕೆ ಎಂದು ಕವಲೊಡೆಯದೆ ಹಂಚಿದ ಅವಿಭಕ್ತವಾಗಿ ಆಕಾಶೋನ್ನತವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಭೂಮವಾಗಿ ಪರಮಪುರಷಾರ್ಥ ಸಂಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಬದುಕಿಗೆ ಬೆಳಕಿತ್ತು ಬಾಳನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸುವ ಆತ್ಮಶ್ರೀಯ ದಿವ್ಯಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆದಿಕವಿ ಪಂಪನಿಗೂ ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿ ಆತನನ್ನೂ ದ್ವಿತೀಯನನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡುವ ಯೋಗಿಕವಿ ಪೂಜ್ಯ ನಾರಣಪ್ಪ ಇನ್ನೊಬ್ಬ.

ಪಂಪನಂತೆ ರನ್ನ ನಾರಣಪ್ಪರಿಬ್ಬರೂ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರಸ್ಸನ್ನು ಗದಾಯುದ್ಧದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿಯೆ

ವರ್ಣಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಆ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಆದಿಕವಿಯೊಡನೆ ಹೋಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ: ತಾರತಮ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ತಕ್ಕಡಿ ಒಂದೆ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರವರ ತೂಕವನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿಯೆ ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚುವುದು ಸಾಧ್ಯ.

ಪಂಪನ ಒಂದೆರಡು ಆಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಒಂದು ಇಡಿಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ರನ್ನನಿಗೆ ಕಥೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಸಂವಾದವನ್ನಾಗಲಿ ವರ್ಣನೆಯನ್ನಾಗಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಹಾಗೆ ಲಂಬಿಸುವ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಅವನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನೂ ಮರೆತು ತನ್ನ ಕಿರಿಯತನವನ್ನು ಮರೆದಿದ್ದಾನೆ.^೧ ಆದರೆ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರಸ್ವಿನಿ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಪಂಪ ಎರಡು ವೃತ್ತ ಒಂದು ತುಣುಕು ವಚನ ಬರೆದಿದ್ದರೆ, ರನ್ನ ಎರಡು ವೃತ್ತ ಒಂದು ಕಂದದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಎರಡು ವೃತ್ತಗಳಂತೂ ಪಂಪನ ವೃತ್ತಗಳಿಗೆ ಪಡಿನೆಳಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ ಆ ಒಂದು ಕಂದವೂ 'ರನ್ನ ಪಂಪನಲ್ಲ' ಎಂಬುದನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವಂತೆ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಗಗನಂ ಬಿಟ್ಟುದೊ ಮೇಣ್ಣೆಲಕ್ಕೆ ನೆಲನೇಂ ಪುಟ್ಟತ್ತೊ ಮೇಣ್ಣಿಲ್ಲಿ ಪ
ನ್ನಗ ವೃಂದಾಕರರೆಂದುಮಿರ್ಪ ಬಿಲನೋ ಮೇಣ್ಣಷ್ಟದಿಂಗ್ಗಾಗರಾ
ಜಿಗೆ ಮೆಯ್ಯರ್ಚಿಕೊಳಲ್ಪಜಂ ಸಮೆದ ತೋಯೋದ್ದೇಶಮೋ ಸಂದೆಯಂ
ಬಗೆಗಾದತ್ತೆನಿಸಿದರ್ದೇಂ ಪಿರಿದೋ ವೈಶಂಪಾಯನಾಬ್ಜಾಕರಂ (ಗ. ಯು. ೫-೧೧)

ಕುರುಪತಿ ನಿನ್ನ ಪೊಕ್ಕ ತೊಳಿಗಳೊಡಲಾಗಿರೆ ಬತ್ತಿದಪ್ಪುವೀ
ದೊರೆಯ ದುರಾತ್ಮನಂ ವಿಳನನಾನೊಳಕೊಂಡೊಡೆ ಭೀಮನೀ ಸರೋ
ವರಮುಮನೆಮ್ಮುಮಂ ಕದಡುಗುಂ ಪುಗಿದರ್ತೊಲಗೆಂದು ಬಗ್ಗಿಪಂ
ತಿರೆ ನೆಗೆದತ್ತನೇಕ ಬಕ ಕೋಕ ಮರಾಳ ವಿಹಂಗಮಸ್ವನಂ (ಗ. ಯು. ೫-೧೨)

ವಳಿತ ಶಿಳೀಮುಖಮುತ್ತುಳ
ದಳನಯನಂ ಕಂಜರಂಜಿತಂ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀ
ವಿಳಸಿತಮನೆ ದಿಟ್ಟಿಗೆ ಕೊಳು
ಗುಳಮಂ ಪೋಲ್ಪತ್ತು ಪೂಗೊಳಂ ಕೌರವನಾ (ಗ. ಯು. ೫-೧೩)

ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಂಪನ ಹೋಲಿಕೆಗಳಲ್ಲಿರುವ 'ದ್ವನಿ' ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ಕೊಳದ ಹೊರಮೆಯ್ಯ ಮೊದಲ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ಬಣ್ಣನೆಗೆ ದುರ್ಯೋಧನನ ತತ್ ಸಮಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಆತನಿಗೆ ಮುಂದೊದಗುವ ಗತಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಅದು ಸೂಚಿಸುವುದಂತಿರಲಿ ಗಮನಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಪದಬಂಧದ ಶೈಲಿ ಪಂಪನಿಗೆಣೆಯಾದರೂ ಅವನ ಕೃತಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಟ್ಟು ನೋಡಿದರೆ ರನ್ನನದು ಸಪ್ಪೆಯಾಗಿ ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೧. ಗದಾಯುದ್ಧದ ಐದನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಭೀಷ್ಮ ಸಂದರ್ಶನದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಎರಡನೆಯ ಪದ್ಯವೇನೋ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ, ಪಂಪನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಸೂರ್ಯನ ಆತಪವನ್ನೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿ ಚಂದ್ರಾತ್ರಪವು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಹವಾಗುವಂತೆ. ಪಂಪನ ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯದ 'ಬಕಬಳಾಕಾನೀಕ ರಾವಾಕುಳಂ' ಎಂಬುದೂ ಎರಡನೆಯದರ 'ಕಲಹಂಸಕೋಕನಿಕರ ಧ್ವನಿ' ಎಂಬುದೂ ಸೇರಿ ರನ್ನನಲ್ಲಿ 'ಬಕ ಕೋಕ ಮರಾಳ ವಿಹಂಗಮಸ್ವನಂ' ಆಗಿದೆ. 'ನಿನ್ನ ಪೊಕ್ಕ ತೊಳಿಗಳ್ ಮೊದಲಾಗಿರೆ ಬತ್ತಿದಪ್ಪವು' ಎಂಬುದು ಪಂಪನ 'ಭೀಮನ ಕೋಪಪಾವಕಂ ಪುದಿದಳುರ್ದಳ್ಳೆ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಮೂಡಿ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ಈ ದೊರೆಯ ದುರಾತ್ಮನಂ ಖಳನನಾನೊಳಕೊಂಡೊಡೆ' ಎಂದು ರನ್ನ ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳುವದು 'ಧ್ವನಿಗೇಡು'. ದುರ್ಯೋಧನನ ಖಳತ್ವವನ್ನೂ ದುರಾತ್ಮತೆಯನ್ನೂ ಪಂಪ 'ಪಾತಾಳ ಬಿಲಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲ್' 'ಘೋರಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಕೂಪಂ' ಎಂಬ ರೂಪಕಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನೊಡ್ಡಿ ಕಲಾಮಯವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿ, ಧ್ವನಿ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಎಂತಹ ಗಣಿ ತೆಗೆದಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ಸಹ್ಯದಯ ದೃಷ್ಟಿಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿ ರನ್ನನ ಕಿರಿಮೆ ಮುಷ್ಟಿಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಭೀಮನೀ ಸರೋವರಮುಮನ್ ಎಮ್ಮುಮನ್ ಕದಡುಗುಂ. ಪುಗದಿರ್, ತೊಲಗು, ಎಂದು ಬಗ್ಗಿಪಂತಿರೆ' ಎಂಬುದು ಪಂಪನ 'ಇಲ್ಲಿ ಬಾಟ್ಟರಂ ಕದಡದಿರ್, ಇತ್ತ ಬಾರದಿರು, ಸಾರದಿರ್ ಎಂಬವೊಲಾದುದು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಮವಾಗಿಲ್ಲ. 'ಇಲ್ಲಿ ಬಾಟ್ಟರಂ ಕದಡದಿರ್' ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ, ನಾವದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿರುವ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ತೋರುವಂತೆ ಎಂತಹ ಧ್ವನಿಶಕ್ತಿ ದೀಪ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹ ಧ್ವನಿಯಾಗಲಿ ಶಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ರನ್ನನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಪಂಪನ 'ಇಲ್ಲಿ ಬಾಟ್ಟರಂ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಸ್ಫುರಿಸುವ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಭಾವಸ್ಫೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ರನ್ನನಲ್ಲಿ ಒಂದಿನಿತೂ ಸಾದೃಶ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಹೊರಟು ಮುಂದೆ ಒಂದು ಕಂದಪದ್ಯ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. 'ಕೊಳುಗುಳಮಂ ಪೋಲ್ದತ್ತು' ಎಂಬುದರಲ್ಲೇನೋ ಧ್ವನಿ ತುಂಬಿದೆ. ಮುಂದೆ ಆ ಕೊಳವೆ ಕೊಳುಗುಳದ ಕಳನಾಗುವುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ರಸಾನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಕವಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದರಿಂದ ಅದರ ಕಾಂತಿ ತುಸು ಮುಸುಕುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ 'ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ವಿಳಸಿತಂ ಎನೆ ಕೌರವನಾ ದಿಟ್ಟಿಗೆ ಪೂಗೊಳಂ ಪೋಲ್ದತ್ತು' ಎಂಬುದಂತೂ ಚರ್ಚಾಸ್ಪದವಾಗುವಂತೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಪಂಪನ 'ಲಯಕಾಳಾಂಭೋಧರಚ್ಛಾಯೆ'ಗೂ ರನ್ನನ 'ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀವಿಳಸಿತ'ಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟೊಂದು ಅಂತರ!

ಆ ಅಂತರಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪಂಪರನ್ನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದುರ್ಯೋಧನರ ಪರವಾಗಿರುವ ಅಭಿಮಾನಾಂತರವೆ ಆಗಿರಬಹುದೆ? ಪಂಪನ ಧರ್ಮರುಚಿದೃಷ್ಟಿ ಕೌರವನ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಅನುತಾಪ ಅನುಕಂಪಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೂ ಅದು ಸುಯೋಧನನ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜೋಜ್ವಲ ಸಾಹಸಪೂರ್ಣವಾದ ಅಂತ್ಯವೈಭವದಲ್ಲಿಯೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಸಕ್ತವಾಗಿರುವ ರನ್ನನ ಕಲಾರುಚಿದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ತಾರುಣ್ಯಸಹಜವಾದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅತಿಪ್ರಶಂಸೆ ಅತಿ ಕ್ಷಮೆ ಅತಿ ರೋಮಾಂಚನಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸದಿರುವುದು ಸಹಜವೆ. ಅವರಿಬ್ಬರಿಗಿರುವ ಆ ರುಚಿಭಿನ್ನತೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಸಹ್ಯದಯನಿಗೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ರನ್ನನ ದುರ್ಯೋಧನನ ಅಭಿಮಾನಧನತೆ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಘೋರಾಂಧಕೂಪವನ್ನಾಗಲಿ ಲಯಕಾಳಾಂಭೋಧರಚ್ಛಾಯೆನ್ನಾಗಲಿ ಸಂದರ್ಶಿಸಲೊಲ್ಲದು. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅದು ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀವಿಳಸಿತವಾಗಿಯೆ ಮೆರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ, ಒಂದು ದಿನ ಕಾಲವಂಚನೆ ಮಾಡಿ, ನಾಳೆ ವೈರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಧ್ವಂಸಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂಬುದೆ ಸಾಹಸಗರ್ವಾಲಂಕಾರನ ನಟ್ಟ ನಂಬುಗೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಪಂಪಕವಿ, ಮುಂದಣ ಕಥಾಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಭೀಮನ ಮೂದಲಿಕೆಯಿಂದ ಕುದಿಗೊಂಡ ದುರ್ಯೋಧನನು ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ನೆಗೆದಾಗ 'ಕಾಳಕೂಟಮೊಗೆಂತೊಗೆದಂ ಫಣಿರಾಜಕೇತನಂ'

ಎಂದು ಹಾಡಿದರೆ ಕವಿ ರನ್ನ 'ರಸೆಯಿಂ ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರಂ ಪೊರಮಡುವವೊಲಂತಾ ಸರೋಮಧ್ಯದಿಂ ಸಾಹಸಗರ್ವಾಲಂಕೃತಂ ತೊಟ್ಟನೆ ಕೊಳೆ ಪೊರಮಟ್ಟು' ಎಂದು ಭವ್ಯತರವಾಗಿ ಎದೆ ಧಿಗಿಲ್ಲೆಂದು ಭಯಂಗಳೊಳ್ಳುವಂತೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.^೩

ರನ್ನನ ಪರವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರೂ ಅದು ಪೂರ್ಣ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಸಹೃದಯರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತದೆಂದು ನಂಬಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಶ್ಲೇಷಾಲಂಕಾರ ಎಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದರೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವುದರಿಂದ ಅನುಭವತ ದೇಕಮುಖವಾಗಿದ್ದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿದ್ವಾನ್ಮಾತ್ರವಾದ ಆಲೋಚನೆಯ ಕಡೆಗೂ ತಿರುಗಿಸಿ ರಸದ ನಡೆಗೆ ತಡೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಆ ಅಲಂಕಾರ ಧ್ವನಿಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಶ್ಲೇಷೆಯ ಕೃತಕತೆಯಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾರಾಗಲಾರದು.

ಆಶ್ರಿತಕವಿ ರನ್ನನ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪ್ರಕಾಶ ಇಂತಹ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಮಂದ; ಪಂಪನದು ರವಿಪ್ರಖರ. ವೀರರೌದ್ರಾದಿ ರಜೋಗುಣಪ್ರಚುರವಾದ ಕಾವ್ಯಭಾಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ರನ್ನನ ಕಲೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪಂಪನೂ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿನೋಡಿ ತಲೆದೂಗುವಂತೆ ಮಹೋನ್ನತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶಾಂತಿ ಸೌಮ್ಯತೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ದೈವೀ ಲಕ್ಷಣದ ಸತ್ತ್ವಗುಣ ಪ್ರಚುರವಾದ ಕಾವ್ಯಾಂಗಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ರನ್ನ ಪಂಪನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಿರಿಯ. ಕಿರಿಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಆ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಪಂಪನಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದೂ ಸಲ್ಲದ ಗೌರವವಾದೀತು.

ಅಂತಹ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಂಶ ವರ್ಣನೆಯ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ರನ್ನನ ಕಲೆ ನಾರಣಪ್ಪನ ಕಲೆಗೆ ಸಮೀಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಂಪನ ಪ್ರತಿಭಾಪರಿವೇಷದ ಆಲಿಂಗನದಲ್ಲಿರುವ ರನ್ನನ ಪ್ರತಿಭೆ ಪಂಪನ ಕವಿತಾಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚ್ಯುತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯದಿದ್ದರೂ ರನ್ನನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಅನುಭೂತಿಯಾಗಲಿ ಅದರ ವರ್ಣನೆಯಾಗಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಪನ ಜಂಘೆಯೆತ್ತರಕ್ಕೂ ಏರುವುದಿಲ್ಲ; ಪಂಪನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸುಭಗತೆಯನ್ನು ಸಾವಿರಾರು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ; ನೂರಾರು ನಾಲಗೆಗಳಿಂದ ಸವಿದಿದ್ದಾನೆ; ಬೇಸರವರಿಯದ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಕೊರಳು ತುಂಬಿ ಹಾಡಿದ್ದಾನೆ; ಪ್ರೇಯಸಿಯಂತೆ, ಸಖಿಯಂತೆ, ದೇವಿಯಂತೆ; ಪ್ರೀತಿಮುಖದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಣಯಮುಖದಲ್ಲಿ, ಭಕ್ತಿಮುಖದಲ್ಲಿ. ರನ್ನನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ಅಂತಹ ಕಲೋಪಾಸನೆ ಸರ್ವತ್ರವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ನಾರಣಪ್ಪನಂತೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಂಧನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಉದಾಸೀನ ಮತ್ತು ವಿರಕ್ತ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಇಬ್ಬರೋ ಮೂವರೋ ಮಹಾಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿರುವ

೩. ನೆಗೆಯೆ ಪೊದಲ್ಲ ಬೊಬ್ಬುಳಿಕೆಗಳ್ ನೆಗೆದಂತೆರಡುಂ ಕೆಲಕ್ಕೆ ನೀ ರುಗಿಯೆ ಗದಾಭಿಘಾತ ಪರಿಪೂರಿತ ತೋಯಜ ಷಂಡಮಲ್ಲಿಗ ಲ್ಲಿಗೆ ಕದಡೆಱಿ ಭೀಮಭುಜಮಂದರಘಟ್ಟನೆಯಿಂದಮಲ್ಲಿ ತೊ ಟ್ಲಿಗೆ ಕೊಳೆ ಕಾಳಕೂಟಮೊಗೆವಂತೊಗೆದಂ ಘಣಿರಾಜಕೇತನಂ (ಪ. ಭಾ. ೧೩-೮೨)

ರಸೆಯಿಂ ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರಂ ಪೊಟಮಡುವವೊಲಂತಾ ಸರೋಮಧ್ಯದಿಂ ಸಾ ಹಸಗರ್ವಾಲಂಕೃತಂ ತೊಟ್ಟನೆ ಕೊಳೆ ಪೊರಮಟ್ಟಿಲ್ಲಿದಂ ಭೀಮನೆಂದೆ ಣ್ಣೆಸೆಯಂ ನೋಡುತ್ತೆ ಮತ್ತದ್ಭುತ ನಟ ನಿಟಿಲಾಲೋಲ ಕೀಲಾಕ್ಷಿವೋಲ್ ದ ಳೈಸೆ ಕೋಪಾರಕ್ತ ನೇತ್ರಂ ನಿಜಭುಜಗದೆಯಂ ತೂಗಿದಂ ಧಾತರ್ಕಾಷ್ಟಂ (ಗ. ಯು. ೭-೩೦)

ಆತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯ ವಿಚಾರವಾಗಿರುವ ತಾಟಸ್ಥ್ಯ, ಔದಾಸೀನ್ಯ, ಅನಾಸಕ್ತಿಯ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿದರೆ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕೃತಿವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗುವುದಿಲ್ಲ; ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅದನ್ನು ಲಂಬಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬರೆದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಮಾತ್ರಕ್ಕಾಗಿ. ಅವನಿಗೆ ಮೇಘವಿರುವುದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ತನುಕಾಂತಿಯ ಉಪಮಾ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ; ಮೊಳಗಿರುವುದು ಮೆಚ್ಚಿನ ವೀರನೊಬ್ಬನ ರಣಗರ್ಜನೆಯ ಹೋಲಿಕೆಗಾಗಿ. ಗಾಳಿಯಿರುವುದು ಭೀಮನ ತಂದೆಯಾಗಿ. ಬೆಂಕಿಯಿರುವುದು ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಜನಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ. ಮಿಂಚು ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಡೆಗಣ್ಣಿನ ಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿವೇದಿತ. ಹೊಳೆಯ ಹೊನಲೂ ಕಡಲ ಬಿರುಬೂ ಸೇನೆಗಳ ಸಮರಕ್ರಿಯಾ ವರ್ಣನೆಗೆ ಸಮರ್ಪಿತ. ಸೂರ್ಯೋದಯ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ ಚಂದ್ರೋದಯಗಳೂ ವಸಂತಾದಿ ಋತುಗಳ ಆವಿರ್ಭಾವಗಳೂ ತ್ರಿಕಾಲ ಸೂಚನೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಉಪಯುಕ್ತ; ಸೂತ್ರಕಾರನಂತೆ ಒಂದೆರಡು ಪಂಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರೈಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ನಾರಣಪ್ಪ ಮಿಕ್ಕಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವರಿಷ್ಠನೋ ಅಷ್ಟೂ ಕನಿಷ್ಠ ಈ ಒಂದರಲ್ಲಿ.

ಆ ಕನಿಷ್ಠತೆಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಂತಿದೆ, ಅವನ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರ ವರ್ಣನೆ. ನಾರಣಪ್ಪ ತನ್ನ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಸರೋವರ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಭೀಷ್ಮ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಗೋಚಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಸಂಜಯನಿಗೆ ತನ್ನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಕವಿ ಕೌರವೇಂದ್ರನು ಸರೋವರದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ, ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ: ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ, ಒಂದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ:

ವಿನುತ ಸಂಜಯಸಹಿತ ಕೌರವ
ಜನಪ ಬಂದನು ತತ್ಸರೋವರ
ಕನಿಲನಿದಿರಾದನು ಸುಗಂಧದ ಶೈತ್ಯಪೂರದಲಿ |
ತನುವಿಗಾಪ್ಯಾಯದಿನಂತ
ರ್ಮನಕೆ ಪಲ್ಲಟವಾಯ್ತು ಭೀಮನ
ಜನಕನಜಿದನು ತನ್ನ ಗುಪ್ತಸ್ಥಾನ ಸಂಗತಿಯ ||

ಉಲಿವ ಕೋಕಿಲ ಪಾಠಕರ ಮೊರೆ
ವಳಿಕುಳದ ಗಾಯಕರ ಹಂಸಾ
ವಳಿಯ ಸುಭಟರ ಜಡಿವ ಕೊಳರ್ದಕ್ಕಿಗಳ ಪಡಿಯಹರ |
ಅಲರ್ದ ಹೊಂದಾವರೆಯ ನವಪರಿ
ಮಳದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಲಲನೆಯೋಲಗಶಾಲೆಯಂತಿರೆ ಮೆಱೆದುದಾ ಸರಸೆ || (ಗದಾಪರ್ವ ಸಂ. ೩-೩೭, ೩೮)

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಪದರಚನೆ, ಪದಮೈತ್ರಿ, ಶೈಲಿ, ಶಯ್ಯೆ, ಭಾಮಿನಿಯಾದರೂ ಭೀಮಗಮನವಾದ ಷಟ್ಪದಿಗಳ ಛಂದೋವಿನ್ಯಾಸ-ಇವುಗಳ ಫಣಾರತ್ನ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ನಾವು ಮರುಳಾಗದಿದ್ದರೆ ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳ ಸಾಧಾರಣತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೋದಯವಾಗದಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೌರವನು ಕೊಳದೆಡೆಗೆ ಬಂದುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯವಾದರೂ ಕೆಲವು ಕಾವ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲೆಳಸುವ ಎರಡನೆಯ ಪದ್ಯವಂತೂ

ಹಾಸ್ಯಾಸ್ವದವಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಚರ್ವಿತಚರ್ವಣವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದರೆ ವಾಚಕರು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಪದಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಮೋಡಿಕಾರ. ಪದ ವಿಷ್ಣುಪದಗಳಿಂದ ಭಾವ ಭಾಗೀರಥಿಯನ್ನು ಸೃಜಿಸಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕರೆತರುವ ಕಲಾಬ್ರಹ್ಮನವನು. ಯಾವ ಪದಗಳು ಎಂತೆಂತಹ ರಸದೊರತೆಗಳನ್ನು ಮಿಡಿಯಬಲ್ಲವು ಎಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಉಲಿ, ಕೋಕಿಲ, ಮೊರೆ, ಅಳಿಕುಲ, ಹಂಸಾವಳಿ, ಕೊಳರ್ದಕ್ಕಿ, ಅಲರ್, ಹೊಂದಾವರೆ, ಪರಿಮಳ, ಸಿಂಹಾಸನ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಲನೆ, ಓಲಗಶಾಲೆ, ಮೆಱಿ, ಸರಸಿ-ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತದ ಹಲವಾರು ಪರ್ವಗಳನ್ನು ಓದಿದವನಿಗೆ ಮೇಲಣ ಒಂದೊಂದು ಪದವೆ ಸಾಕು ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ: ಇನ್ನು ಅವುಗಳ ಅರ್ಥದ್ಯೋತಕವಾದ ಮಧುರ ಮಿಲನದಿಂದ ಏನು ತಾನೆ ಆಗದು! ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಆ ಅಪ್ಸರಿಯ ಮೋಹದಿಂದ ನಮ್ಮ ವಿಮರ್ಶನ ತಪಸ್ಸೆ ಪಾರಾಗದಿದ್ದರೆ ಸತ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

‘ಕೌರವ ಜನಪ ಬಂದನು ತತ್ತರೋವರಕೆ’ ಎಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಅನಿಲನಿದಿರಾದನು ಸುಗಂಧದ ಶೈತ್ಯಪೂರದಲ್ಲಿ’ ಎನ್ನುವ ಚಿತ್ರ, ಭಾವ, ಕಲ್ಪನೆ, ಅನುಭವ ಬಲು ಸೊಗಸಾದುದು. ಆದರೆ, ಪಂಪನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತೆ, ಕದಡಿದ ಅಂತಃಕರಣದ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಅದು ಅನುಭೂತವಾದರೂ ಅಲಕ್ಷಿತ. ನಾರಣಪ್ಪ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಚಮತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ಒಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವನ್ನೆ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ‘ತನುವಿನಾಪ್ಯಾಯನದಿನ್ ಅಂತರ್ಮನಕೆ ಪಲ್ಲಟವಾಯ್ತು.’ ಏಕೆ? ಮೆಯ್ಯಿಗೇನೋ ತಣ್ಣನಾಗಿ ಬಹಳ ಸುಖವಾಯ್ತಂತೆ! ಅಂತರ್ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದುಃಖವಾಯ್ತಂತೆ! ಏಕೆ ಎಂದರೆ ಕವಿ ‘ಭೀಮನ ಜನಕನರಿದನು ತನ್ನ ಗುಪ್ತಸ್ಥಾನ ಸಂಗತಿಯ’ ಎಂದು ಕಾರಣ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಭೀಮನ ತಂದೆ ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಭೀಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿರುತ್ತದೆಯೆ? ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವರ್ಣನೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಕೃತಿ ವ್ಯಾಪಾರವೊಂದು ಕಲೋಪಯುಕ್ತವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ ರಸವತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಸರೋವರದ ವರ್ಣನೆ ಎಂದಿರುವ ಎರಡನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥವೂ ಸ್ಫುರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ‘ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಲನೆಯೋಲಗಶಾಲೆ’ ಎಂಬುದೂ ಕೂಡ ರನ್ನನು ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ಸಾಧಿಸುವ ‘ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀವಿಳಸಿತಂ’ ಮತ್ತು ‘ಕೊಳುಗುಳಮಂ ಪೋಲ್ದತ್ತು’ ಎಂಬಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಾವ್ಯೋದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಸರೋವರಗಳೂ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವಂತೆ ಆ ವೈಶಂಪಾಯನವೂ ಇತ್ತು! ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದವನು ತತ್ಸಾಮಯಿಕ ದುರ್ಯೋಧನನಲ್ಲದೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಾಗಿದ್ದರೂ ನಾರಣಪ್ಪನ ಸರೋವರ ಯಾವ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಾಪ, ನಾರಣಪ್ಪನ ಪ್ರತಿಭಾಶ್ರೀಯ ನೈಜ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಅವನ ಸರೋವರದ ಸಿರಿಗನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಲೆಳಸಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಅನ್ಯಾಯಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ವೈಭವವನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಬೇಕಾದರೆ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣನ ಗರ್ಭಗುಡಿಗೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಿಕವಿ ಪಂಪನ ಪ್ರತಿಭಾಶ್ರೀಯಂತೆ ವೈರಾಗ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ವ್ಯಾಮೋಹದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪ್ರಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸೌಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸರೋವರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸಮರ ಶಾಂತಿ ರಣರಂಗ ಶೃಂಗಾರನಿಲಯ ಎಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಸರ್ವತ್ರ, ಸರ್ವದಾ, ಸಮಾನವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಲರಿಯದು ದಿವ್ಯಕವಿ ನಾರಣಪ್ಪನ ನಾರಾಯಣೀಯ ಪ್ರತಿಭಾಶ್ರೀ^೪.

* * * *

೪. ಆದರೇನು? ಮುಂದಣ ಭೀಮ ದುರ್ಯೋಧನರ ಸಮರಕ್ರಿಯೆ ಮೊದಲಾದೊಡನೆ ನಾರಣಪ್ಪನ ಸಪ್ತೆಯ ಸರೋವರ, ಕಪ್ಪೆಯ ಕೊಳ, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಸಕಲ ಜಗನ್ನೇತ್ರ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ರಸವತ್ ಕೇಂದ್ರವಾಗುತ್ತದೆ! ಆ ರಸವೈಭವಾಸ್ವಾದನೆ ನಮ್ಮೀತಾರತಮ್ಮ ವಿಮರ್ಶನೆಗೆ ಪ್ರಕೃತವಲ್ಲ.

ದ್ರೌಪದಿಯ ಶ್ರೀಮುಡಿ

“ಆ ಮಹೀಶಕ್ರತುವರದೊಳುದ್ಧಾಮ ಮುನಿಜನರಚಿತ ಮಂತ್ರ
ಸ್ತೋಮ ಪುಷ್ಕರಪೂತ ಪುಣ್ಯ ಜಲಾಭಿಷೇಚನದ
ಶ್ರೀಮುಡಿಗೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಿದನು; ವರಕಾಮಿನೀ ನಿಕುರುಂಬವಕಟಕ
ಟಾ ಮಹಾಸತಿ ಶಿವಶಿವಾಯೆಂದೊದಳಿತಲ್ಲಲ್ಲಿ.”

- ನಾರಣಪ್ಪ

“ಇದಳೋಳ್ ಶ್ಲೇತಾತಪತ್ರಸ್ಥಗಿತ ದಶದಿಶಾಮಂಡಲಂ ರಾಜಚಕ್ರಂ
ಪುದಿದಳ್ಯಾಡಿತ್ತಡಂಗಿತ್ತಿದಳೋಳೆ ಕುರುರಾಜಾನ್ವಯಂ ಮತ್ಪ್ರತಾಪ
ಕ್ಕಿದಳೆಂದಂ ನೋಡಗುರ್ವುರ್ವಿದುದಿದುವೆ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕಾದಿಯಾಯ್ತು
ಬ್ಬದಳಾಕ್ಷೀ ಪೇಟ ಸಾಮಾನ್ಯಮೆ ಬಗೆಯೆ ಭವತಕ್ಕೇಶಪಾಶಪ್ರಪಂಚಂ”

- ಪಂಪ

“ದ್ರೌಪದಿಯ ತುರುಬಿಗೆ ಈ ಆಡಂಬರವೇಕೆ?. . .ಕನ್ನಡ ಶಾರದೆಯ
ಮೂರಂಗುಲದ ಮೂಗಿಗೆ ಮೊಳುದುದ್ದದ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಗುತಿಯೇಕೆ?”

- ಒಂದು ವಿಮರ್ಶೆ

೧

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿಯ ಶ್ರೀಮುಡಿಗೆ ಕೈಯಿಟ್ಟ ನಾಲ್ವರು ಸಮರ್ಥರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಮಹಾಕವಿಗಳು, ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ಮಹಾಕವಿಗಳು: ಭೀಮ, ದುಶ್ಯಾಸನ; ಪಂಪ, ನಾರಣಪ್ಪ. ಒಬ್ಬ ಮುಡಿ ಬಿಚ್ಚಿದ ಕವಿ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮುಡಿ ಕಟ್ಟಿದ ಕವಿ. ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಡಿ ಬಿಚ್ಚಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಂಪ ತನ್ನ ‘ಹಿತಮಿತ ಮೃದುವಚನ’ತೆ ಅತಿ ಕಾರ್ಪಣ್ಯವಾಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಮುಂದಿನ ರುದ್ರಭಯಂಕರ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸಂದರ್ಭ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಗೌರವಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಾರಣಪ್ಪ ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳುವುದನ್ನೆಲ್ಲ ಪಂಪ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಗದ್ಯದ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕೇ ನಾಲ್ಕು ಪದ್ಯದ ಪಂಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿ ಪೂರೈಸುತ್ತಾನೆ, ನಾರಣಪ್ಪ ಹೇಳಿರುವ ಯಾವುದನ್ನೂ ಬಿಡದೆ.

“ಅಂತು ದುರ್ಯೋಧನನ್ ಅಜಾತಶತ್ರುವಿನ ಸರ್ವಸ್ವಮೆಲ್ಲಮಂ ಗೆಲ್ಲು, ‘ಗೆಲ್ಲ ಕಸವರಮೆಲ್ಲಂ ಬಂದುದು ಪಾಂಚಾಲ ರಾಜತನೂಜೆಯೊರ್ವಳ್ ಬಂದಳಿಲ್ಲ; ಆಕೆಯಂ ತನ್ನಿಂ’ ಎಂದು, ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ ಕೊಟ್ಟ ನನ್ನಿಯ ಬಲದೊಳ್ ತನಗೆ ಲಯಮಿಲ್ಲದುದನ್ ಅಳಿದು, ಮೇಗಿಲ್ಲದ ಗೊಡ್ಡಾಟಮಾಡಲ್

ಬಗೆದು, ಕರ್ಣನ ಲೆಂಕಂ ಪ್ರಾತಿಕಾಮಿಯೆಂಬನುಮಂ ತನ್ನ ತಮ್ಮಂ ದುಶ್ಯಾಸನನುಮಂ ಪೇಟೊಡ್ಡೆ ಅವಂದಿರಾಗಳೆ ಬೀಡಿಗೆ ವರಿದು, 'ರಜಸ್ವಲೆಯಾಗಿದೆಂ ಮುಟ್ಟಲಾಗದು' ಎನೆಯುಂ ಒತ್ತಂಬದಿಂದೊಳಗಂ ಪೊಕ್ಕು, ಪಾಂಚಾಲಿಯಂ ಕಣ್ಣಿಡೆ, ಜಡಿದು, ಮುಡಿಯಂ ಪಿಡಿದು ತನ್ನದ್ದುಡಿಂ ಸುಯೋಧನನ ಸಭಾಮದ್ಯಕ್ಕೆ ತಂದು-

ಮನದೊಳ್ ನೊಂದಮರಾಪಗಾಸುತ ಕೃಪ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳ್ ಬೇಡವೇ
ಡೆನೆಯುಂ ಮಾಣದೆ ತೊಟ್ಟಿತೊಟ್ಟಾವೆಸಕೆಯ್ ಪೋ ಪೋಗು ನೀನೆಂದು ಬ
ಯ್ದೆನಿತಾನುಂ ತೆಜದಿಂದಮುಟ್ಟುದುವರಂ ಕೆಯ್ದಂದು ದುಶ್ಯಾಸನಂ
ತನಗಂ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೃತ್ಯು ಸಾರೆ ತೆಗೆದಂ ಧಮ್ಮಿಲ್ಲಮಂ ಕೃಷ್ಣೆಯಾ.

ಪಂಪನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಕೃಷ್ಣಕಬೀಚಾರ ನಾರಣಪ್ಪನಿಗೆ ತೋರುವಂತೆ 'ಶ್ರೀಮುಡಿ' ಆಗಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜಸೂಯಯಾಗದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಜಲಾಭಿಷೇಕ ಆಗಿಲ್ಲ. ಮುನಿವರ್ಮರ ಮಂತ್ರಘೋಷದಿಂದ ಪವಿತ್ರವೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ದುಶ್ಯಾಸನನು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದಾಗ ಅದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಒದಗುವ ಕೇಡನ್ನೇನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕೇಡು ಲೌಕಿಕ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಒದಗುವ ಶಿಕ್ಷೆಯ ರೂಪದ್ದೆ ಹೊರತು ಪಾಪರೂಪದ ಮಹಾಪಾತಕಕ್ಕೆ ಒದಗುವ ಉಗ್ರತಮ ಧರ್ಮದಂಡನೆ ಅಲ್ಲ. "ಕೃಷ್ಣೋರಗನಂ ಪಿಡಿದ ಬೆಳ್ಳಾಳಂತುಮ್ಮನೆ ಬೆಮರುತ್ತುಮಿದರ್" ಎಂಬುದು ಅವನ ಆಗಿನ ದುಶ್ಯಾಸನನ ವರ್ಣನೆ.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯಂತಿದ್ದ ಪಂಪನ ಪ್ರತಿಭಾಗ್ನಿ ಮುಂದೆ ತೆಕ್ಕನೆ ಕಾಳಿಂಗನಂತೆ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ಭಯಂಕರವಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ: ರಿಪುಗಳಗ್ರಹಮಾದ ಭೀಮಸೇನನ ರೌದ್ರಸ್ಥಿತಿ; ಮೇರುವಂ ಪಿಡಿದು ಕೀಳ್ಳ ಗಾಂಡೀವಿಯ ಕೋಪಾಗ್ನಿ; ಕಾಲಾಗ್ನಿರೂಪವಾದ ನಕುಲ ಸಹದೇವರ ಭೀಷಣಭ್ರೂಭಂಗ:

ಕೋಪದ ಪೆರ್ಚಿನೊಳ್ ನಡುಗುವಾರುಯುಗಂ ಕಡುಪಿಂದರಲ್ಲ ನಾ
ಸಾಪುಟಮೆಕ್ಕೆಯಿಂ ಪೊಡರ್ವ ಪುರ್ವ ಪೊದಟ್ಟ ಲಯಾಂತತ್ತಿಶೂ
ಲೋಪಮ ಭೀಷಣಭಕ್ಟುಟಿ ಮುನ್ನಮೆ ರೌದ್ರಗದಾಯಧಂಬರಂ
ಪೋಪ ಭುಜಾರ್ಗಳಂ ರಿಪುಗಳಗ್ರಹಮಾದುದು ಭೀಮಸೇನನಾ.

ನೆಲನಂ ನುಂಗುವ ಮೇರುವಂ ಪಿಡಿದು ಕೀಟಶಾ ಗಜೇಂದ್ರಂಗಳಂ
ಚಲದಿಂ ಕಟ್ಟುವ ಸಪ್ತ ಸಪ್ತಿಯನಿಳಾ ಭಾಗಕ್ಕೆ ತರ್ಪೊಂದು ತೋ
ಳ್ಳಲಮುಂ ಗರ್ವಮುಮುಣ್ಣಿ ಪೊಣ್ಣೆ ಮನದೊಳ್ ಕೋಪಾಗ್ನಿ ಕೆಯ್ಗಣ್ಣಿ ಕ
ಣ್ಣುಲರೊಳ್ ಬಂದಿರೆ ನೋಡಿದಂ ಕಲುಷದಿಂ ಗಾಂಡೀವಿ ಗಾಂಡೀವಮಂ.

ಪ್ರಕುಪಿತ ಮೃಗಪತಿ ಶಿಶು ಸ
ನ್ನಿಕಾಶರತಿ ವಿಕಟ ಭೀಷಣ ಭ್ರೂಭಂಗರ್
ನಕುಲ ಸಹದೇವರಿವರರು
ಮಕಾಲ ಕಾಲಾಗ್ನಿ ರೂಪಮಂ ಕೆಯ್ಕೊಡರ್.

ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವಮಾನಿತೆಯಾದ ದ್ರೌಪದಿ "ಮುಡಿಯಂ ಪಿಡಿದೆಳೆದವನಂ ಮಡಿಯಿಸಿ, ಮತ್ತವನ

ಕರುಳ ಪಿಣಿಲಿಂದೆನ್ನಂ ಮುಡಿಯಿಸುಗೆ! ಆ ಮುಡಿಯಂ ದಲ್ ಮುಡಿಯೆಂ ಗಳಮೀಗಳ್ ಅಂತೆ ಎನ್ನಯ ಮುಡಿಯಂ” ಎಂದು ಪೂಣ್ಣದನ್ನು ಆಲಿಸಿ “ಮರುಳ್ಳೆ ಧೂಪಮಂ ತೋರಿದ ಮಾಳ್ಕೆಯಿಂ” ಮರುತ್ತುತನು ಇಂತು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಬದ್ಧನಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ:

“ಮುಳಿಸಿಂದಂ ನುಡಿದೊಂದು ನಿನ್ನ ನುಡಿ ಸಲ್ಲೆ!

ಆರಾಗದೆಂಬರ್?

ಮಹಾ ಪ್ರಳಯೋಲ್ಲೋಪಮ ಮದ್ಗದಾಹತಿಯಿನ್ ಅತ್ಯುಗ್ರಾಜಿಯೋಳ್

ಮುನ್ನಂ ಈ ಖಿಳ ದುಶ್ಯಾಸನನಂ ಪೊರಳ್ಳಿ,

ಬಸಿಜಂ ಪೋಟ್ಟೆಕ್ಕಿ, ಬಂಬಲ್ಲರುಳಿನ್

ಆನಲ್ಲೆ, ವಿಳಾಸದಿಂ ಮುಡಿಯಿಪೆಂ, ಪಂಕೇಜ ಪತ್ತೇಕ್ಷಣೇ.”

೨

ಪಂಪನ ಸಂಗ್ರಹಶೀಲೆಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಕಲೆ ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದನ್ನು ನಿಸರ್ಗ ಸಹಜವಾದ ನಾರಣಪ್ಪನ ಗ್ರಾಮೀಣ ದೈತ್ಯಕಲೆ ಬೇರೊಂದು ಅದ್ಭುತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಗದುಗಿನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಪಂಪಭಾರತದ ನವುರು ನಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಅದಮ್ಯವಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜಶಕ್ತಿ ಯಾವ ಕೃತಕತೆಯ ನಾಗರಿಕ ಬಂಧನಗಳಿಗೂ ಅಡಿಯಾಳಾಗದೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಸ್ಫೂಲವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಪಂಪನಿಗೆ ಯಾವುದು ಕಲಾ ಮಾತ್ರವಾದ ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯವೋ ಅದು ನಾರಣಪ್ಪನಿಗೆ ಜೀವನೋದ್ದೇಶ ಸರ್ವಸ್ವಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗವಾದ ಪವಿತ್ರಸಾಧನೆ. ಪಂಪನಂತೆ ನಾರಣಪ್ಪ ತನ್ನ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಇಬ್ಬಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಲೌಕಿಕ ಆಗಮಿಕವೆಂದು ಎರಡು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹಂಚಿ, ಪ್ರಕೃತಿಸಹಜವಾದ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಕುಬ್ಜತರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ನಾರಣಪ್ಪನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೃತಿ ಲೌಕಿಕ, ಆಗಮಿಕ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಒಳಕೊಂಡ ಅಖಂಡ ಕೃತಿ. ಕಾವ್ಯರಸಾಸ್ವಾದನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ದೈವೋಪಾಸನೆಯೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಅವಿಭಕ್ತ ಉದ್ದೇಶ. ಅವನು ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಡಿಯನ್ನು ‘ಸಿರಿಮುಡಿ’ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ‘ಶ್ರೀಮುಡಿ’ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನೊಡ್ಡಿ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಪವಿತ್ರತರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ದುಶ್ಯಾಸನನ ಕೃತ್ಯ ಅಪರಾಧ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಮಹಾಪಾತಕ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಮುಡಿ ಬರಿ ಹೆಂಗಸಿನ ಕೂದಲಲ್ಲ.

ವಿದುರನ ಹಿತಬೋಧೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ದುರ್ರೋಧನನು “ಇವನವರ ಬಹಿರಂಗಜೀವ ವ್ಯವಹರಣೆಯಾತನು; ವೃಥಾ ನಾನಿವನ ಕೇಣಿದೆನ್ ಅಕಟ ಬೋಧಭ್ರಾಂತ ಬಾಹಿರನ. ಇವನಿರಲಿ, ಬಾ.ಪ್ರಾತಿಕಾಮಿಕ, ಯುವತಿಯನು ಕರೆ, ಹೋಗು!” ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾತಿಕಾಮಿಕ ದ್ರೌಪದಿಯ ಸತೀಸಭೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ರಾಜಸಭೆಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾದ ಸುಖದ, ಸೌಂದರ್ಯದ, ರಮಣೀಯತೆಯ, ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. “ಎಳೆನಗೆಯ ಸುಲಿಪಲ್ಲ ಮುಕ್ತಾವಳಿಯ ನವಿಕಾಂತಿಗಳ ಬೆಳಗಿನ ಬಳಗವೆನೆ ಬಾಲಿಕೆಯರಿದರ್ರು ಸತಿಯ ಬಳಸಿನಲಿ.”

ಗಿಳಿಯ ಮೆಲ್ಲುಡಿಗಳ ವಿನೋದದಿ ಕೆಲರು, ವೀಣಾರವದ ರಹಿಯಲಿ
ಕೆಲರು, ಸರಸ ಸುಸಂಗ ಸಂಗೀತದ ಸಮಾಧಿಯಲಿ
ಕೆಲರು, ನೆತ್ತದಲಮಳ ಮುಕ್ತಾವಳಿಯ ಚೆನ್ನೆಯ ಚದುರೆಯರು ಕಂ
ಗೊಳಿಸಿತಬಲೆಯ ಮಣಿಯ ಮಂಚದ ಸುತ್ತವಳಯದಲಿ.

ನಾರಣಪ್ಪನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಾತಿಕಾಮಿಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ, 'ಚಕಿತ ಬಾಲ ಮೃಗಾಕ್ಷಿ' ದ್ರೌಪದಿ ಆ ಯುವತಿಯರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ? ಸಕಳ ಶಕ್ತಿಪರೀತ ವಿಮಳಾಂಬಿಕೆಯವೋಲ್! ವರಮಂತ್ರ ದೇವೀಪುಕರ ಮಧ್ಯದಿ ಶೋಭಿಸುವ ಸಾವಿತ್ರಿಯಂದದಲಿ! ಪ್ರಾತಿಕಾಮಿ ಆ 'ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಶಿರೋಮಣಿಯ ಹತ್ತಿರೈತರಲಂಜಿದನು. ತನ್ನುತ್ತಮಾಂಗಳಿಗೆ ಕರಯುಗವ ಚಾಚುತ್ತ' ಪಾಂಚಾಲನಂದನೆಗೆ ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ದ್ರೌಪದಿಯ ರಾಜ್ಜೀಭಾವಕ್ಕೆ, ಪವಿತ್ರತೆಗೆ, ಆಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಶ್ರೀಗೆ ಪ್ರಾತಿಕಾಮಿ ಕೈಮುಗಿದು ಗೌರವ ತೋರುತ್ತಾನೆ;

ತಾಯೆ, ಬಿನ್ನಹ: ಇಂದು ನಿಮ್ಮಯ ರಾಯ ಸೋತನು ಜೂಜಿನಲಿ; ಕುರು
ರಾಯ ಗೆಲಿದನು, ಕೋಶವಂ ಕರಿ ತುರುಗ ರಥಸಹಿತ.

ಮುಂದೆ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಪ್ರಾತಿಕಾಮಿ ಸಂಕಟವುಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಬಹುಶಃ ತೊದಲಿ ತೊದಲಿ ತಡೆದು ತಡೆದೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ನೋಯಲಾಗದು, ಹಲವು ಮಾತೇನ್? ಆ ಯುಧಿಷ್ಠರ ನೃಪತಿ.....ಸೋತನು
ತಾಯೆ.....ಭೀಮಾರ್ಜುನ..... ನಕುಲಸಹದೇವ.... ನೀವ್‌ಸಹಿತ!

ಆ ಸತಿಯರ ಸಭೆಯ ಸುಗ್ಗಿಯ ಸಿರಿಗೆ ಮಂಜಿನ ಸರಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಮೌನಮಯ ಜಲದ ಮುಸುಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಮುಂದಿನ ದ್ರೌಪದಿಯ ಮಾತು:

ದೂತ ಹೇಳಯ್, ತಂದೆ, ಜೂಜನ್ ಅಜಾತರಿಪುವಾಡಿದನೆ?

ಸೋತನೆ?

ಕೈತವದ ಬಲೆಗಾರರವದಿರು ಶಕುನಿ ಕೌರವರು:

ದ್ಯೂತದಲಿ ಮುನ್ನೇನನ್ ಒಡ್ಡಿಯೆ ಸೋತನ್ ಎನ್ನನು?

ಶಿವಶಿವಾ ನಿರ್ಧೂತಕಿಲ್ಲಿಷನ್ ಅರಸನ್!

ಪ್ರಾತಿಕಾಮಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ: ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಮೊದಲು ತನ್ನನ್ನು ಸೋತ ಬಳಿಕ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಸೋತನೆಂದು. ಆ ಅವಿವೇಕದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ತರ್ಕ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಾಳೆ ದ್ರೌಪದಿ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಮೊದಲು ತನ್ನನ್ನು ಸೋತು ಆಮೇಲೆ ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಸೋತುದರಲ್ಲಿ ದೈವದ ರಕ್ಷಾಹಸ್ತವಿದೆಯೆಂದು ಆಸೆಬುರುಕಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. "ವಿಹಿತವಿದು ಮಾನುಷವೆ? ದೈವದ ಕುಹಕವೈಸಲೆ, ಮಗನೆ! ತಾನೇ ಬಹೆನು. ನೀ ಹೋಗೊಮ್ಮೆ ಹೇಳಿ ಮಾತನಾ ಸಭೆಗೆ."

ಮುನ್ನ ತನ್ನನು ಸೋತ ಬಚ್ಚಿನೋಳನ್ನ ಸೋತರೆ ಸಲುವದೇ ಸಂ
ಪನ್ನ ವಿಮಳಜ್ಞಾನರಜಿದೀ ಪ್ರಶ್ನೆಗುತ್ತರವ
ಎನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಡಲಿ. ತಾ ಬಹೆನು.

ಪ್ರಾತಿಕಾಮಿ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ನಡೆದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ದುರ್ರೋಧನನ ಒರಟುನುಡಿ

‘ವಾಯುಸುತ ಅಂಜಿಸುವನೆಂದು ಈ ನಾಯಿ ಬೆದರಿದನಕಟ!’ ಎಂದು ಬಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ : ‘ಹಿಡಿದೆಲೆ’ದು ತಾ! ನೃಪರೆಮ್ಮ ಕಿಂಕರರ್. ಐವರವರಿದ್ದೇನ ಮಾಡುವರು? ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಿಪಾಕಗತಿ ತಮತಮ್ಮನೆ ಕಾಡುವುದು ಧರ್ಮದೊಳು, ಎಮ್ಮ ಕಾರಣವಲ್ಲ, ನೀ ಹೋಗು.” ಸುಸಂಸ್ಕೃತನೂ ಯೋಗ್ಯನೂ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಪರನೂ ಆದ ಪ್ರಾತಿಕಾಮಿ ಸಾಧಿಸಲಾರದ್ದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಯೆ ಬಿಡುವ ದೃಢಹಠಗರ್ವದಿಂದ ಜಗದೊಳಿಗದ ದುರುದುಂಬಿ ದುಶ್ಯಾಸನನು ಬಿಡುದಲೆ ವರಸಿ ಸತಿಯ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಚರರು ತಡೆದರೆ ಮೆಟ್ಟಿದನು; ತಿವಿದನು ಕಠಾರಿಯಲಿ. ಯಾವ ಇಂತಹ ಖೋಳ ವಿಪತ್ತನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೆ ತಮ್ಮ ಸೋಗಿಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಈ ರಾಹುರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಚಂದ್ರಮುಖಿ ದ್ರೌಪದಿಯ ಮರೆಹೊಗಲು ಓಡುತ್ತಾರೆ. ದುಶ್ಯಾಸನನು ನೆಟ್ಟಗೆ ದ್ರೌಪದಿಯ ಇದಿರಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂದು ಅತ್ಯಂತ ಗ್ರಾಮ್ಯವಾಗಿ ಗಜರುತ್ತಾನೆ: “ಎಲೆಗೆ, ಗರುವತನವಿದು ಹಿಂದೆ ಸಲುವುದು. ಸಲ್ಲದಿದು ಕುರುರಾಜನ ಭವನದಲಿ. ಇಂದು ಮೆರೆವರೆ, ನಮ್ಮ ತೊತ್ತಿರ ಮುಂದೆ ಮೆರೆ. ನಡೆ, ಮಂಚದಿಂದಿಳಿ.” ಅದಕ್ಕೆ ಸತಿ ನಣ್ವಿನಕ್ಕರೆಯಿಂದ “ಜನಪನನುಜನು ನೀನು. ಎನಗೆ ಮೈದುನನಲಾ! ತಪ್ಪೇನು? ಯಮನಂದನನು ಸೋಲಲಿ; ತನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕೊಡಲಿ ಮರುಮಾತ. ಅನುಜ, ಕೇಳೈ, ಪುಷ್ಪವತಿಯಾನ್, ಎನಗೆ ರಾಜಸಭಾ ಪ್ರವೇಶನವು ಅನುಚಿತವಲೇ ಹೇಳು?” ಎಂದುದಕ್ಕೆ ಖಳರಾಯ ಖಿತಿಗೊಂಡು “ಎಲ್ಲಿಯದು ದುಷ್ಟಶ್ಚೆ? ಮರುಮಾತೆಲ್ಲಿಯದು? ನೀ ಪುಷ್ಪವತಿಯಾಗು; ಅಲ್ಲಿ ಫಲವತಿಯಾಗು ನಡೆ ಕುರುರಾಜಭವನದಲಿ” ಎಂದು ಕಿರಾತರೂ ನಾಚುವಂತೆ ನುಡಿದು ಭಾರತ ಸಂಗ್ರಾಮವಲ್ಮೀಕಿ ರೂಪಿಣಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಮುಡಿಯ ಕೃಷ್ಣೋರಗಕ್ಕೆ ಕೈತುಡುಕುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಾರಣಪ್ಪನ ಭಾಷೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಮಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಆ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ದುಶ್ಯಾಸನನ ಕೃತ್ಯದ ದೌಷ್ಟವನ್ನೂ ಅನರ್ಥವನ್ನೂ ಅದರ ಭಯಂಕರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ವಸ್ತುಧ್ವನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ರಸಜಿಹ್ವೆಯ ಮೇಲಿಡುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಆ ಮಹಾ ಷಟ್ಪದಿಯ ರ್ಪುಂಕೃತಿ:

ಆ ಮಹಿಶಕ್ರತುವರದೊಳುದ್ಧಾಮ ಮುನಿಜನರಚಿತ ಮಂತ್ರ
 ಸ್ತೋಮ ಪುಷ್ಕರಪೂತ ಪುಣ್ಯ ಜಲಾಭಿಷೇಚನದ
 ಶ್ರೀಮುಡಿಗೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಿದನು ವರಕಾಮಿನೀ ನಿಕುರುಂಬವಕಟಕ
 ಟಾ ಮಹಾಸತಿ ಶಿವಶಿವಾಯೆಂದೊದಳಿತಲ್ಲಲಿ!

ಆ ಮುಡಿ ಬರಿಯ ಕೂದಲುಂಡೆಯಲ್ಲ. ಆ ಕೂದಲು ಯೆಕಚ್ಚಿತ್ ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳದ್ದಲ್ಲ. ಅದು ಸಿರಿಮುಡಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಶ್ರೀಮುಡಿಯೂ ಅಹುದು. ಅನೇಕ ರಾಜರು ಸೇರಿದ್ದ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರಾಜಸೂಯೆಯಾಗದಲ್ಲಿ ಉದ್ಧಾಮರಾದ ಋಷಿಮಹರ್ಷಿಗಳು ಮಂತ್ರಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಅಂಥವರ ಹಸ್ತದಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಪುಣ್ಯೋದಕದಿಂದ ಅಭಿಷೇಚನೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮೂರ್ಧಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಗೌರವವಸ್ತು. ಪೂಜಿಸಬೇಕಾದ ಅಂತಹ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಧೂರ್ತಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೈಯಿಕ್ಕುವುದೆಂದರೆ ಅದರಿಂದೊಗುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಾನಿಯಲ್ಲ. ಅದೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಪಂಪನ ಭೀಮನು ಆ ಮುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ಲೋಕ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ರಸರೋಮಾಂಚನವಾಗುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿ ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾನೆ: ಯಾವ ಮುಡಿಯ ಹೆಗ್ಗಡಲಿನಲ್ಲಿ ಶ್ವೇತಾತಪತ್ರಸ್ಥಗಿತ ದಶದಿಶಾಮಂಡಲಂ ರಾಜಚಕ್ರಂ ಪುದಿದಿಚ್ಯಾಡಿತ್ತೊ, ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಕುರು ರಾಜಾನ್ವಯವೆ ಅಡಂಗಿತ್ತೊ, ಯಾವುದು ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕಾದಿಯಾಯ್ತೊ ಆ ಕೇಶಪಾಶ, ಬಗೆಯೆ ಪೇಳ, ಸಾಮಾನ್ಯವೆ! ಅದೇನು ಒಂದು ಮುಷ್ಟಿ ಕೂದಲೆ? ಅದು ಕೇಶಪಾಶಪ್ರಪಂಚಂ. ಇಂತಹ ಮುಡಿ ಬರಿ ಮುಡಿಯೆ? ಬರಿಯ ಸಿರಿಮುಡಿಯೆ? ಅದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಶ್ರೀಮುಡಿ! ಈ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತು ರಸ ಧ್ವನಿಯನ್ನೂ ಸಹೃದಯನ

ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಗೆ ಆಸ್ಪೋಟಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೆ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆ ತನ್ನ ಗೌಡೀರೀತಿಯ ವಿಚಿತ್ರಮಾರ್ಗದ ಈ ಮಹಾ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದೆ. ಅದರ ಆ ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥ, ಆ ಧ್ವನಿ, ನಮಗೆ ತಟಕ್ಕನೆ ಸ್ಫುರಿಸದಿದ್ದರೆ ಈ ಶೈಲಿ ಬರಿಯ ಶಬ್ದಾಂಡಂಬರವಾಗಿ ತೋರುವುದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆಗಲೆ ನಮಗನ್ನಿಸುವುದು “ಕನ್ನಡ ಶಾರದೆಯ ಮೂರಂಗುಲದ ಮೂಗಿಗೆ ಮೊಳದುದ್ದದ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಗುತಿಯೇಕೆ?” ಎಂದು. ಪಂಪನ ಭೀಮನನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದರೆ ‘ದ್ರೌಪದಿಯ ತುರುಬಿಗೆ ಈ ಆಡಂಬರ ಏಕೆ’ ಎಂದು, ಏನುತ್ತರ ಲಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು?

ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶಕರೊಬ್ಬರು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ:

“ನಾರಣಪ್ಪನಲ್ಲಿ ಪದಾಧಿಕೃತವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವಾಗ ನಾವು ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರಬೇಕು, ಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಾಹಿಗಳಾಗಬೇಕು, ತಾರತಮ್ಯವಿಚಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಬೇಕು. ವಾಚಾಳಿಯಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೂ ವಸ್ತುತಃ ಅವನು ವಾಗ್ಮಿ. ಕವಿತೆಯ ಹೊದಿಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೂ ಕಾವ್ಯ ಪುರುಷನ ಭವ್ಯದೇಹಕ್ಕೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಹೇಗೋ ಹೊಂದಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿವೆ. ನಾರಣಪ್ಪನ ಭಾಷಾಪದ್ಧತಿ ಬಹು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದದ್ದು; ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅತಂತ್ರವಾಗಿಲ್ಲ ಅದು; ಕುತಂತ್ರವಂತೂ ಅದಕ್ಕೆ ತೀರ ಹೊರಗು. ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಗಳ ಹರವು ವಿಪರೀತ; ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ನೀಲ ವರ್ಣದ ನೀರಿನ ರಾಶಿ ವಿಪರೀತ; ವೈಶಾಖದಲ್ಲಿ ಅರಳಿಯ ಮರಕ್ಕೆ ಹಸುರು ಎಲೆಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿ ವಿಪರೀತ; ಹಾಗೆ ನಾರಣಪ್ಪನಲ್ಲಿ ವಚನವೈಭವ ವಿಪರೀತ.”^೧

ಗೌಡೀರೀತಿಯ, ವಿಚಿತ್ರಮಾರ್ಗದ ಈ ದೀರ್ಘಸಂಸ್ಕೃತಪದ ಭೂಯಿಷ್ಯ ಸಮಾಸವನ್ನು ಔಚಿತ್ಯವರಿತೆ ಕವಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ಅನತಿದೂರ ಮುಂದುವರಿಯುವುದರಲ್ಲಿಯೆ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ದುಶ್ಯಾಸನ ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಡಿವಿಡಿದು ಅವಳನ್ನು ಸಭೆಗೆ ಎಳೆತಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಸಭಾಸದರ ಸಂಕಟಪೂರ್ಣ ಕ್ರೋಧ ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ:

ಅಹಹ ಪಾಂಡವರಾಯ ಪಟ್ಟದ ಮಹಿಳೆಗಿದು ವಿಧಿಯೇ?
 ಮಹಾಕೃತುವಿಹಿತ ಮಂತ್ರ ಜಲಾಭಿಷಿಕ್ತ ಕಚಾಗೆಗಿದು ವಿಧಿಯೇ?
 ಮಿಹಿರ ಬಿಂಬವ ಕಾಣದಾ ನೃಪಮಹಿಳೆಗಿದು ವಿಧಿಯೇ?
 ವಿಧಾತ್ರನ ಕುಹಕವೈಸಲೆ ಶಿವಶಿವಾ ಎಂದರು ಸಭಾಸದರು

ಹಿಂದಣ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಪದಪ್ರಯೋಗವನ್ನೆ ಸಭಾಸದರೂ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಡಿಯ ಅಸಾಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಲೋಕೋತ್ತರತೆಯನ್ನೂ ಅತಿಶಯತೆಯನ್ನೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಅದು ಬರಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯ ತುರುಬು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪಾಂಡವರ ಪಟ್ಟದ ಮಹಿಳೆಯ ಶ್ರೀಮುಡಿ ಎಂಬ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕಾದರೆ ಇಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟಪದ ಸಂಘಟನೆಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ವಿದಗ್ಧ ಪದ ಮಹಾಶೈಲಿ ಖಡ್ಗಧಾರಾಪಥದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸುಭಟರ ಮನೋರಥದಂತೆ ತನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆ.^೨

೧. ಶೈಲಿ : ಶ್ರೀ ಎಸ್. ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ.
 ೨. ಸೋಪಾನಿ ದುಸ್ಸಂಚರೋ ಯೇನ ವಿದಗ್ಧ ಕವಯೋ ಗತಾಃ
 ಖಡ್ಗಧಾರಾ ಪಥೇನೈವ ಸುಭಟಾನಾಂ ಮನೋರಥಾಃ-ಕುಂತಕ

ಹೆಣ್ಣಿನ ಮುಡಿಯ ಮನೋರಹತೆಯ ವರ್ಣನೆಗೆ ಈ ವೀರರಸದ್ಯೋತಕವಾದ ಪದಸಂಘಟನೆ ಅನುಚಿತವೆಂಬುದು ನಿಜವಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಸಂದರ್ಭ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದರೆ. ಕವಿ ಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾಗುತ್ತಿರುವ ತರುಣಿ ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಡಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ ಶೃಂಗಾರ ರಸದ್ಯೋತಕವಾದ ಸುಕುಮಾರ ಮಾರ್ಗವನ್ನೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಪದಪಂಕ್ತಿ ಖಡ್ಗವಿಡಿದ ಸುಭಟರಂತೆ ಧಾವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಉತ್ಪಲ್ಲ ಕುಸುಮ ಕಾನನದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವ ಅಳಿಗಳಂತೆ ನಲಿದಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.^೩

ಹೀಗೆ ಒಂದು ಮಹಾಸಮಾಸದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಸಹೃದಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮಿಡಿದು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಅದು ಹೇಗೆ ಸಫಲ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಹಾಡಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೂ ದ್ರೌಪದಿಯ ತುರುಬು ಶ್ರೀಮುಡಿಯಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಆದಿಯಾಗಿ, ಕೇಶಪಾಶ ಪ್ರಪಂಚವೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನಾಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು-ದುರ್ರೋಧನನ ಕ್ರೂರವಚನ, ದ್ರೌಪದಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಭೀಷ್ಮರ ಹಿತಬೋಧೆ, ಭೀಮನ ಕೋಪ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಸಮಾಧಾನ, ದ್ರೌಪದಿಯ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣ, ಆಕೆಯ ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿ, ಕೃಷ್ಣನ ವರದಿಂದ ಸೀರೆ ಅಕ್ಷಯವಾಗುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ-ನಾರಣಪ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಧಿಕ್ಯದೋಷವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಓದುಗರು ಮರೆಯುವಂತೆ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಆ ಪ್ರಸಂಗದ ಕೊನೆಯ ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ.

ಸಹನೆಗೂ ಮಿತಿಯುಂಟು; ವಿಧೇಯತೆಗೂ ಎಲ್ಲೆಯುಂಟು. ಅಣ್ಣನ ಮಾತಿಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ತುಟಿಗಚ್ಚಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಭೀಮನ ಸೈರಣೆ ಪರ್ವತಶಿಖರದ ಸೈರಣೆ ತನ್ನ ಗರ್ಭಾಗ್ನಿಯ ಉತ್ಕಟಪ್ರಕೋಪಕ್ಕೆ ಸೋತು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಓಕರಿಸುವಂತಾಯಿತು. ದುರ್ರೋಧನನು 'ಎಲೆಗೆ, ನಿನ್ನವರೇನಮಾಡುವರ್? ಒಲೆಯೊಳಡಗಿದ ಕೆಂಡವಿವರಗ್ಗಳಿಕೆ: ನಂದಿದುದು!' ಎನ್ನುತ್ತ ಮುಂಚೆರಗತ್ತಿ ಮಾನಿನಿಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಗೆ ತನ್ನ ತೊಡೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಅಶ್ಲೀಲತೆಗೂ ಮುಂದುವರಿದಾಗ ದ್ರೌಪದಿ 'ನಿನ್ನಳಿವು ತೊಡೆಯಲಿ ಘಟಿಸಲಿ' ಎಂದು ಶಪಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ

ಕಡಲ ತೆರೆಗಳ ತರುಬಿ ತುರುಗುವ ವಡಬನಂತಿರೆ, ಮೇಘಪಟಲವನ್

ಒಡೆದು ಸೂಸುವ ಸಿಡಿಲಿನಂತಿರೆ ಸಭೆಯನಡಹಾಯ್ದು

ಕುಡಿ ಕುಠಾರನ ರಕುತವನು, ತಡೆಗಡಿ ಸುಯೋಧನನೂರುಗಳನ್

ಇಮ್ಮಡಿಸಿ ಮುನಿಯಲಿ ಧರ್ಮಸುತನ್ ಎಂದೆದ್ದನಾ ಭೀಮ

ದುಶ್ಯಾಸನನು ಒಡೆಯ ಐತರಲು ಇಕ್ಷುತೋಟದ ಬಡನರಿಗಳು ಓಡುವಂತೆ ದುರ್ರೋಧನನ ಬಳಿಗೆ ಓಡುತ್ತಾನೆ!

'ನುಡಿ, ತರುಣಿ, ತನ್ನಾಣೆ! ಭೀತಿಯ ಬಿಡಿಸಿದನಲಾ! ರಾಯನಾಜ್ಞೆಯ ತಡಿಕೆವಲೆ ನುಗ್ಗಾಯ್ತು ಹೋಗಿನ್ನು: ಮುಡಿಯ ನೀ ಕಟ್ಟು, ಎಲಗೆ ಸತಿ' ಎಂದ ತನ್ನ ಕಾಂತನಿಗೆ ಪಾಂಚಾಲಿ 'ಮುಡಿಯ ಕಟ್ಟುವ ಕಾಲ ಈ ದುಶ್ಯಾಸನನ ಶಿರವ ಕೆಡಹಿ, ಶಾಕಿನಿಯರಿಗೆ ರಕುತವ ಕುಡಿಸಿ ತಣಿಯಲು ಕರುಳುದಂಡೆಯ ಮುಡಿವ ವ್ರತ ಎನಗಿಹುದು. ನೀ ಹೇಳಿದಕೆ ನಿರ್ವಾಹ' ಎಂಬ ತನ್ನ ಹೂಣಿಕೆಯ ನಿಧಿಯನ್ನು ಭೀಮನಿಗೆ ಕೈಯೆಡೆಯಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಭೀಮನ ಬಾಯಿಂದ ಮಹಾಭಾರತದ ಭಯಂಕರ ಪ್ರತಿಚ್ಛೆಯೊಂದು ಭುವನಕಂಪನಕಾರಿಯಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ:

೩. ಸುಕುಮಾರಾಭಿಧಸ್ತೋತ್ರಯಂ ಯೇನ ಸತ್ಕವಯೋ ಗತಾಃ

ಮಾರ್ಗೇಣೋತ್ಪಲ್ಲ ಕುಸುಮಕಾನನೇನೈವ ಷಟ್ಪದಾಃ-ಕುಂತಕ

ಐಸಲೇ!

ಈ ವ್ರತದ ನಿನ್ನಯ ಭಾಷೆ ನಮ್ಮದು, ಸತಿಯೆ:

ಈ ದುಶ್ಯಾಸನನ ಹೊಡೆಗಡಿದು ಶಾಕಿನಿಯರಿಗೆ ರಕುತವನು ಸೂಸುತೆರೆವನು, ತರುಣಿ;

ಸೊಕ್ಕಿದ ದೂಷಕನ ನೆರೆ ಸೀಳಿ ನಿನ್ನಯ ಕೇಶವನು ಕಟ್ಟಿಸಿಯೆ ಮುಡಿಸುವೆ ಕರುಳ ದಂಡೆಗಳ!

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಜಲಪಾತಘೋಷ ಸದೃಶವಾದ ವಾಣಿ ಪಂಪನ ಪ್ರಳಯತಾಂಡವ ಧೂರ್ಜಟಿಯ ಡಮರುಧ್ವಾನಸದೃಶವಾದ ಘೋಷದ ಮುಂದೆ ಕುಸಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ:

ಕುಡಿವೆಂ ದುಶ್ಯಾಸನೋರಸ್ಥಳಮನಗಲೆ ಪೋಟ್ಯಾರ್ದು ಕೆನ್ನೆತ್ತರಂ ಪೊ
ಕುಡಿವೆಂ ಪಿಂಗಾಕ್ಷನೂರು ದ್ವಯಮನುರು ಗದಾಘಾತದಿಂ ನುಚ್ಚನೂಟಾ
ಗೊಡವೆಂ ತದ್ರತ್ನ ರಶ್ಮಿ ಪ್ರಕಟಿ ಮಕುಟಮಂ ನಂಬು ನಂಬೆನ್ನ ಕಣ್ಣಿಂ
ಕಿಡಿಯುಂ ಕೆಂಡಂಗಳುಂ ಸೂಸಿದಪುವಹಿತರಂ ನೋಡಿ ಪಂಕೇಜವಕ್ರೇ.

ಸುರಸಿಂಧು ಪ್ರಿಯಪುತ್ರ ಕೇಳ್ ಕಳಶಜಾ ನೀಂ ಕೇಳ್ ಕೃಪಾ ಕೇಳ್ ಮಂ
ದರದಿಂದಂಬುಧಿಯಂ ಕಲಂಕಿದಸುರಪ್ರಧ್ವಂಸಿವೋಲ್ ಬಾಹು ಮಂ
ದರದಿಂ ವೈರಿ ಬಲಾಭಿ ಘೂರ್ಣಿಸೆ ಬಿಗುರ್ತೀ ಕೌರವರ್ ಕೂಡೆ ನೂ
ವರುಮಂ ಕೊಲ್ಲೆನಿದೆನ್ನ ಪೂಣ್ಣೆ ನುಡಿದಂ ನಿಮ್ಮೀ ಸಭಾಮಧ್ಯದೂಳ್

೩

ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಡಿಬಿಚ್ಚಿ ಮುಡಿಕಟ್ಟಿದ ಪ್ರಸಂಗದ ಕಥೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದರೆ ಹೆಚ್ಚೇನೂ ಸತ್ಯದೂರವಾಗಲಾರದು. ಆ ಮುಡಿ ಕಟ್ಟಿದ ಭಯಂಕರ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಹಾಕವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಅದ್ಭುತವಾಗಿಯೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ: ನಾರಣಪ್ಪ ಗ್ರಾಮೀಣಸಹಜವಾದ ವಿಸ್ತಾರ ವಿವರರೀತಿಯಲ್ಲಿ; ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿ ಕೌಶಲ ಸಹಜವಾದ ವರಪ್ರಸಾದೋತ್ಪನ್ನ ಪ್ರಸನ್ನ ಗಂಭೀರ ಚತುರರೀತಿಯಲ್ಲಿ.

ಭೀಮದುಶ್ಯಾಸನರ ಯುದ್ಧಸನ್ನಿವೇಶ ಕರ್ಣಪರ್ವದೊಂದು ಶಿಖರಘಟ್ಟ, ಬಿಲ್ಲು ಕಣೆ ಕರಾರಿ ಮೊದಲಾದ ಆಯುಧಗಳ ಯುದ್ಧ ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಮುಂದುವರಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಇಬ್ಬರು ಮಲ್ಲಗಳೆಗದ ಕಲಿಗಳೂ ಪರಸ್ಪರಾನುಮತಿಯಿಂದ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ನೋಡುತರಲೀ ಬಲವೆರಡು' 'ನಿರಾಕುಳದಲೆಚ್ಚಾಡುವೆವು ನಿಲ್' ಎಂದ ಭೀಮನ ಕರೆಗೆ ದುಶ್ಯಾಸನನು 'ತೊಲಗಿರೈ ಪರಿವಾರ' 'ಬಾಳೆಯ ತಳಿಯ ಮುರಿವ ಅತಿಸಹಸಿ ಗಡ! ಕುಟ್ಟುಳತ ಕೇತಕಿ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಗಡ! ನೀವಳವಿಗೊಡದಿರಿ' ಎಂದು ತನ್ನ ಸೇನೆಗೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕತ್ವದ ಕಟ್ಟಾಚ್ಛೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಭೀಮನ ಮೇಲ್ವಾಯುತ್ತಾನೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಧನುರ್ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ತಮಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಸಹಜವಾದ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಆಶಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ಸಾಕಿದೇಕೆತಕೆ? ಮಲ್ಲಶಮದಲಿ ನೂಕಿ ನೋಡುವೆವಿನ್ನು, ಕೈದುಗಳೇಕೆ ದೃಢಮುಷ್ಟಿ ಪ್ರಹಾರ ಸತ್ತ್ವರಿಗೆ? ನಿಯುದ್ಧ ವ್ಯಾಕರಣ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಎಮಗುಂಟು ಎಂದನಾ ಭೀಮ.' ಅಂತು ಕೊನೆಗೆ ಭೀಮ ದುಶ್ಯಾಸನರ ಯುದ್ಧ ನಿಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ.

ಸೂಳವಿಸಿದರು ಭುಜಶಿಖರನಿಸ್ಸಾಳವನು, ನೆಲ ಕುಣಿಯೆ, ದಿಕ್ಕಿನ
ಮೂಲೆ ಬಿರಿಯೆ, ಪಯೋಧಿಗಳಲಿ ಪಯೋಧಿ ಪಲ್ಲಟಿಸೆ |
ಫೀಳಿಡಲು ಕಿವಿಗಳಲಿ ಸೇನಾ ಜಾಳವೆರಡರೊಳ್ ಉಭಯದಿಗು ಶುಂ
ಡಾಲ ಕೈಯಿಕ್ಕುವವೊಲಿವರೊತ್ತಿದರು ತೋಳ್ಗಳಲಿ |

ಕೊನೆಗೆ 'ಹರಿ ಮದೋತ್ಕಟದಂತಿಯನು ಬಕ್ಕರಿಸಿ ಡಾವರಿಸುವವೊಲ್, ಆ ನರಹರಿ
ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವನಂಕದ ಮೇಲೆ ತೆಗೆವಂತೆ ... ನಿಯುದ್ಧದಕ್ಕಡನಾದನಾಭೀಮ.' ಮುಂದೆ ನಡೆದ ರೌದ್ರ
ಬೀಭತ್ಯಭಯಾನಕ ರಸಗಳ ರಕ್ತರಣದೌತಣವನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಿದರೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಈ ಸಂದರ್ಭದ
ರಾಕ್ಷಸಪ್ರತಿಭೆ ದುಶ್ಯಾಸನನ ರಕ್ತದೋಕುಳಿಯಾಡುವ ಭೀಮನೊಡನೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಸುವಂತಿದೆ.^೫ ಈ
ರಿಂಗಣಗುಣಿದಾಟದಲ್ಲಿ ಪರಿತೋಷಗೊಂಡ ಹಿಡಿಂಬಾಪ್ರಿಯನು 'ತನ್ನ ಒಲವಿನ ಅಹವವಾದುದು; ಐತಹುದು'
ಎಂದು ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆ ನಲವೇರಿ ನೇವುರದ ಎಳಮೊಳಗು ಮನಮೋಹಿಸುವಂತೆ
ಆ ಎಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಅಗ್ನಿಪುತ್ರಿ ಕೂಡ ಆಗಿನ ಆ ಭೀಮಸೇನನ ಧುರಪರಾಕ್ರಮವಹಿ
ಭುಗಿಲೆಂದರಿಭಯಂಕರ ರೌದ್ರರೂಪಿನೊಳಿರಲು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಬರಲು ಅಂಜಿ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾಳೆ.
ಪವನಸುತನೇ ಆ ಪಂಕರುಹಮುಖಿಯನ್ನು ಬಳಿ ಕರೆದು 'ನಿನ್ನ ಬಯಕೆ ಪೂರೈಸಿತೆ ನೋಡು' ಎಂದು
ನುಗ್ಗುನಿರಿಯಾಗಿದ್ದ ದುಶ್ಯಾಸನನ ಮಹಾ ಹೇವನನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಜ್ಜಿಗುಜ್ಜಾದ ಆ ಕಳೇಬರವನ್ನು
ಗುರುತಿಸಲಾರದೆ ದ್ರೌಪದಿ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ:

'ಆರಿವನು?'

'ನೀ ಕೊಟ್ಟ ಭಾಷೆಯ ಕಾರಣಿಕ!' ಭೀಮನ ಉತ್ತರ.

'ಖಳರೊಳಗಿದಾವನು?' ದುಶ್ಯಾಸನನ ದುರ್ಯೋಧನನ ಶಕುನಿಯೆ ಇತರ ದುಷ್ಟರೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ
ಸಂಶಯಗ್ರಸ್ತೆಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಯ ಪುನಃ ಪ್ರಶ್ನೆ.

'ವೀರ ದುಶ್ಯಾಸನ ಕಣಾ' ಎಂಬುದು ಭೀಮನ ಉತ್ತರ.

'ಅಂತಾದಡಾಯ್ತು!' ಎಂದು ಸಂತ್ರಪ್ತೆಯಾದ ಪಂಚವಲ್ಲಭೆ ಭರ್ತಾರನ ಬಳಿ ಸಾರಿ ನಸುನಗುತ್ತಾ
ತನ್ನ ಚರಣದ ಚಾರುನೇವುರ ಉಲಿಯುವಂತೆ ಖಳನ ಮಸ್ತಕವನ್ನು ಒದೆಯುತ್ತಾಳೆ. 'ನುಡಿದ ಭಾಷೆಯ
ಕಡೆತನಕ ಪೂರೈಸಿ ಮಾಡುವ ಕಡುಗಲಿಗಳಾರುಂಟು ಜಗದೊಳು ನಿನ್ನ ಹೋಲುವರು' ಎಂದು ಗಂಡನನ್ನು
ಮೆಚ್ಚುತ್ತಾಳೆ.

'ತರುಣಿ, ಕುಳ್ಳಿರು. ಸ್ವಾಮಿ ದ್ರೋಹಿಯ ಕರುಳ ಮುಡಿ, ಬಾ. ನಿನ್ನ ಖಾತಿಯ ಪರಿಹರಿಸುವೆನು.
ಖಳನ ರುಧಿರಸ್ನಾನಕೆಳಸುವರೆ ಕೊಳ್' ಎಂದು ಖಳ ದುಶ್ಯಾಸನನ ಉರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಡಿತೆಯಲಿ
ಕೆನ್ನೀರನ್ನು ಮೊಗೆದು ತನ್ನ ಮಾನಿನಿಯ 'ವೇಣಿಯನು ನಾದಿದನು. ದಂತಶ್ರೇಣಿಯಲಿ ಬಾಚಿದನು, ಬೈತಲೆ
ತೆಗೆದು ಚಿಲುವಿನಲಿ.' ಮುಂದೆ ಭೀಮ ದ್ರೌಪದಿಯರ ಅಮಾನುಷವಾದ ರಕ್ತಶೃಂಗಾರದ ವರ್ಣನೆ
ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತೂ ಬಿಚ್ಚಿದ ಮುಡಿ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಶ್ರೀಮುಡಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೂ
ಈಗ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಎಂದು ಯಾವ ಮುಡಿ ಕುತ್ತವರದಲ್ಲಿ ಉದ್ದಾಮ ಮುನಿಜನರಿಂದ
ರಚಿತವಾದ ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಪೂತವಾದ ಪುಣ್ಯಜಲಾಭಿಷೇಚನದಿಂದ ಶ್ರೀಯುತವಾಗಿದ್ದಿತೊ ಅದು

ಇಂದು ನೀಚನೊಬ್ಬನ ನೆತ್ತರು ನೆಣ ಕರುಳು ಮಾಂಸಾದಿ ಭಯಂಕರ ಅಸಹ್ಯತೆಯಿಂದ ಲಿಪ್ತವಾಗಿ ಅಶ್ರೀಯುತವಾಗಿದೆ ಅಥವಾ ರೌದ್ರಬೀಭೃಷ ಭಯಾನಕ ರಸಶ್ರೀಯುತವಾಗಿದೆ.

ಪಂಪಮಹಾಕವಿ ಇದೇ ಭಯಂಕರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಲಾಮಯವಾಗಿ ಕಲಾಭಿರುಚಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗುವಂತೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ ೧೫೦, ೧೫೧ನೆಯ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ದ್ರೌಪದಿಯೂ ಅದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವಳ ಅರಣ್ಯಾವಾಸದ ಮತ್ತು ಪರಿಭವದ ಕುದಿಹವೆಲ್ಲ ನೀಗಿ ಆಕೆಯ ಹೃದಯ ಸುಖಾವಾಸಮನೆಯಿದ್ದುದು. ಪಂಪನ ಭೀಮನೂ ಬಿಚ್ಚಿದ ಮುಡಿಯನ್ನು ಶತ್ರುವಿನ ರಕ್ತತೈಲದಿಂದ ನಾಡು, ಅವನ ಹಲ್ಲ ಹಣಿಗೆಯಿಂದ ಆ ಕೂದಲನ್ನು ಬಾಚಿ, ಆ ಒಸಗೆಗೆ 'ಕರುಳ್ಳಳೆ ಪೊಸವಾಸಿಗಮಾಗೆ ಕೃಷ್ಣೆಯಂ ಮುಡಿಯಿಸಿದಂ.' ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಕಟ್ಟಿದ ಶ್ರೀಮುಡಿಗೆ ಚೂಡಾಮಣಿಯಿಡುವಂತೆ, ಅದರ ಅಸಾಮಾನ್ಯತೆ, ಅತಿಶಯತೆ, ಶಕ್ತಿ, ಪವಿತ್ರತೆ ಇವು ಮಿಡಿಯುವಂತೆ ಮಹಾಸ್ತ್ರಗ್ಧರೆಯ ಮಹಾರುದ್ರ ವೀಣೆಯ ಭವ್ಯಧ್ವನಿಯೊಂದನ್ನು ಮೀಂಟಿದ್ದಾನೆ:

ಇದಱಿೂಳ್ ಶ್ವೇತಾತಪತ್ರ ಸ್ಥಗಿತ ದಶದಿಶಾಮಂಡಲಂ ರಾಜಚಕ್ರಂ
ಪುದಿದಱ್ಕೂಡಿತ್ತಡಂಗಿತ್ತಿದಱಿೂಳೆ ಕುರುರಾಜಾನ್ವಯಂ ಮತ್ತತಾಪ
ಕ್ಕಿದಱಿಿಂದಂ ನೋಡಗುವುರ್ವಿದುದಿದುವೆ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕಾದಿಯಾಯ್ತು
ಬ್ಬದಱಾಕ್ಷೀ ಪೇಱ ಸಾಮಾನ್ಯಮೆ ಬಗೆಯೆ ಭವತ್ಕೇಶಪಾಶಪ್ರಪಂಚಂ.

ಇದನ್ನು ಆಲಿಸಿದ ಯಾರೆ ಆಗಲಿ ದ್ರೌಪದಿಯ ಶ್ರೀಮುಡಿಯನ್ನು ಬರಿಯ ತುರುಬು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಅದನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು 'ಮೊಳದುದ್ದದ ಮೂಗುತಿ' ಎಂದು ಕವಿವಾಣಿಯನ್ನು ಮೂದಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆ?

* * * *

ಮಹೋಪಮೆ

೧

ಉಪಮಾ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೂ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಯಾವ ಸಂಗಮಹಿಮೆ ಇದೆಯೋ ಅದೇ ಸಂಗಮಹಿಮೆ ಮಹೋಪಮಾ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೂ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಹತ್ತರಿಯೇ ಇದೆ.

ಉಪಮಾ ಎಂದರೆ ಹೋಲಿಕೆ. ಅಲಂಕಾರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಬರಿಯ ಹೋಲಿಕೆ'ಯಲ್ಲ; ಸಂಪದ್ಭಕ್ತವಾದ ಹೋಲಿಕೆ. ಎಂದರೆ ಉಪಮೆಯಿಂದ ಅರ್ಥವಿಶದತೆಗೆ ಅಥವಾ ವಿಷಯ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೆ ಸಹಾಯವಾದರೆ ಸಾಲದು; ರಸಾನುಭೂತಿಯೂ ಆಗಲೇಬೇಕು, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ. ಅಲಂಕಾರ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ರಸಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗುವುದೇ ಉಪಮೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನ. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ಅಪ್ರಯೋಜನವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಉಪಪ್ರಯೋಜನ. ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಗಹನತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಪಂಡಿತರಲ್ಲದವರಿಗೂ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಹೋಲಿಕೆ ಕೊಡಬಹುದು. ಅಂಥಾದ್ದು ಉದಾಹರಣೆ, ದೃಷ್ಟಾಂತ ಅಥವಾ ಸಾಮತಿ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದೆ ಹೊರತು ಉಪಮಾ ಅಲಂಕಾರವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ಹೋಲಿಕೆ ರಸಸ್ಪರ್ಶವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅಲಂಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಹೃದಯರಲ್ಲಿ ಭಾವಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ, ತನ್ಮೂಲಕ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಉಪಮಾ ಅಲಂಕಾರ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ 'ಕಾರಣ'ವಾಗದ 'ನೆವ' ಅಥವಾ 'ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ ಕಾರಣ'ವಾಗುವುದೂ ಉಂಟು. ಬಹುಶಃ ಉಪಮೆ ಅಲಂಕಾರವಾದಾಗ ಕಾರಣದ ಕಡೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೆವದ ಕಡೆಗೇ ನಮ್ಮ ಗಮನ ತಿರುಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ರಸಾನುಭೂತಿಯ ಕಲಾಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ 'ಕಾರಣ'ದಿಂದ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗದಿದ್ದರೂ 'ನೆವ'ವೂ ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಾರಣಸಂಬಂಧವಿರಲಿ ನಿಮಿತ್ತಸಂಬಂಧವಿರಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಕೃತ ವಿಷಯದ ಭಾವಕೋಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅನ್ಯವಿಷಯದ ಭಾವಕೋಶವನ್ನು ಸಂಗಮಗೊಳಿಸಿ, ಪ್ರಕೃತ ವಿಷಯದ ಭಾವಕೋಶದ ವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ರಸವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಉಪಮಾ ಅಲಂಕಾರದ ಉದ್ದೇಶ. ಮೊದಲನೆಯದರ ಭಾವಕೋಶ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಎರಡನೆಯದರ ಭಾವಕೋಶ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಿರುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಕ್ಕೂ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಭಾವಗಳಿರುವಂತೆ ಅರ್ಥಕೋಶ ಮತ್ತು ಭಾವಕೋಶಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ನಿಘಂಟಿನಲ್ಲಿರುವ ಪದದ ಅರ್ಥ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾನ; ಆದರೆ ಭಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಭಾವಕೋಶವೆಂದರೆ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾಗುಳ್ಳ ರಾಗಾನುಭವಗಳ, ನಿಷ್ಪ್ರವೃತ್ತಿರವಿಲ್ಲದ, ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಪಾರಾವಾರ ಅಥವಾ ಪರಿವೇಷ. ಭಾವಕೋಶವು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಯಂ ಅನುಭವದಿಂದ ಮಾತ್ರ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಎಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡರೆ ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತವೆ ರಸಗ್ರಹಣಕಾರಿಯಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ರಸಾನುಭವಕಾರಿಯಾದ ಹೃದಯಶಕ್ತಿ. ಕಾವ್ಯಕಲೆಯ ರಸಾಸ್ವಾದನೆಗೂ ಆನಂದಾನುಭವಕ್ಕೂ ಅತ್ಯಂತ ಆವಶ್ಯಕವಾದ ಸಹಕಾರಿ ಈ ಭಾವಕೋಶ ಪುಷ್ಟಿ.

ಉಪಮಾ ಅಲಂಕಾರವು ಒಂದು ರಸವತ್ತಾದ ಸಾಧನ, ಈ ಭಾವಕೋಶಪುಷ್ಟಿಗೆ. ಭಾವಕೋಶಪುಷ್ಟಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ನೆರವಾಗದ ಯಾವ ವಿಧಾನವೂ ಅಲಂಕಾರವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಪಮಾ ಅಲಂಕಾರವೊಂದೇ

ನಿಜವಾದ ಅಲಂಕಾರ. ಉಪಮಾ ಮೂಲವಲ್ಲದ ಅಲಂಕಾರಗಳು ಅಲಂಕಾರಗಳಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲಂಕಾರಗಳೆಂದು ಕರೆದರೂ ಔಪಚಾರಿಕ. ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿ, ವಿನೋಕ್ತಿ, ಸಂದೇಹಾಲಂಕಾರ, ಆಕ್ಷೇಪಾಲಂಕಾರ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಉಕ್ತಿವೈಚಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೂ ಒಂದೊಂದು ಹೆಸರಿಡುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯೂ ಇಲ್ಲ; ಬೆಲೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ವಿದ್ವತ್ತು ಕಣೆಗೆದರಿದ ಎಯ್ಯಮಿಗದಂತೆ ಭಯಂಕರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉಪಮಾ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ರೂಪೋಪಮೆ, ಗುಣೋಪಮೆ, ಭಾವೋಪಮೆ, ಮಿಶ್ರೋಪಮೆ, ಹೀನೋಪಮೆ, ಮಾಲೋಪಮೆ, ಮಹೋಪಮೆ-ಎಂದು ಬೇಕಾದರೆ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.^೧

೨

ಮಹೋಪಮೆ ಎಂದರೇನು? ಅದರ ಸ್ಥಾನವೇನು? ಅದರ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವೇನು? ಅದನ್ನು ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಹೇಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ? ಇನ್ನಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆಯೇ? ಎಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ, ಈ ಬರವಣಿಗೆ.

ಮಹೋಪಮೆ ಎಂದರೆ ಮಹಾ ಉಪಮೆ. ಮಹಾ ಎಂದರೆ ದೀರ್ಘ ಎಂದಷ್ಟೇ ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೂ ದೀರ್ಘತೆಯೂ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಆತ್ಮಲಕ್ಷಣ. ಬರಿಯ ದೀರ್ಘತೆಯಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ? ಎಂದು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವುದು ಅಲ್ಪಾನುಭವಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅನುಭವದ ಅಲ್ಪತೆಗೆ ಕುರುಹಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೇನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬರಿಯ 'ಮಹಾಗಾತ್ರ' ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಮಹತ್ತು ಸ್ಫುರಿಸುವುದನ್ನು ದಿನದಿನದ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಬಹುಶಃ ಮಹತ್ತಲ್ಲದದಕ್ಕೆ ಬೃಹತ್ ಸಂಘಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸೃಷ್ಟಿರಹಸ್ಯವೋ ಏನೋ! ಅಂತೂ ಬೃಹತ್ತಾದುದೆಲ್ಲ ಮಹತ್ತಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ನಾಲ್ಕಾರು ಅಡಿಗಳೆತ್ತರದಿಂದ ಬೀಳುವ ನಲ್ಲಿಯ ನೀರಿನ ಕಿರುಧಾರೆಗೂ ಮಹತ್ತಾದ ಮಲೆಗಾಡುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂಬೈನೂರಡಿಗಳೆತ್ತರದಿಂದ ಧುಮು ಧುಮು ಧುಮುಕುವ ಭೀಷ್ಮ ಸುಂದರವಾದ ಜೋಗದ ಜಲಪಾತಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತಾನೆ! ಆದರೂ ಅವೆರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅನಂತ ದೂರಾಂತರದ ಪ್ರಪಂಚಗಳಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ: ಒಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪ; ಮತ್ತೊಂದು ದಿವ್ಯ ಮತ್ತು ಭವ್ಯ.

ಉಪಮೆ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮಹೋಪಮೆ: ಇನ್ನೂ ಬೃಹತ್ತಾಗಿ, ಇನ್ನೂ ಮಹತ್ತಾಗಿ. ಪ್ರಕೃತ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ದೂರವಾಗಿರುವುದರ ಶ್ರೀಮಂತ ಭಾವಕೋಶವನ್ನು ಪ್ರಕೃತ ವಿಷಯದ ಭಾವಕೋಶಕ್ಕೆ ಜಲಕ್ಕನೆ ತಗುಳ್ಳುವುದೇ ಉಪಮೆಯ ಕರ್ತವ್ಯ. 'ಜಲಕ್ಕನೆ ತಗುಳ್ಳುವುದೆಂದರೆ ಆ ವ್ಯಾಪಾರವು ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅತಿಶೀಘ್ರ. ಅದೊಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ರಾಸಾಯನಿಕ ಕ್ರಿಯೆ:

. . . . . ಹಂತಿಗೊಂಡು ಗಗನ ನೀಲಿಮೆಯ

ಜಗಲಿಯೊಳ್ ನೀರ್ವೊರೆಗಳೆದ ಬೆಳ್ಳಿಯುಣ್ಣೆಯಾ

ಮುಗಿಲ ಹಗುರಂ. . . . .

ನೀರಿನ ಹೊರೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ಹಗುರವಾದ ಬಿಳಿಯ ಮುಗಿಲು ನೀಲಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಾಲಾಗಿ ತೇಲುತ್ತದೆ. 'ಬೆಳ್ಳಿಯುಣ್ಣೆಯ ಮುಗಿಲ ಹಗುರಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹಾಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಗಿತ್ತು, ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು;

೧. ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ 'ಉಪಮಾಲೋಲ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ' ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಆದರೆ ಭಾರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಉಣ್ಣೆಯ ಹಾಗೆ ಹಿಂಜಿ ಹಿಗ್ಗಿತ್ತು. ಗರಿಹಗುರವಾಗಿತ್ತು; ಎಂದೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಬಹುದು. ಸಾದೃಶ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ವಿಸ್ತರಿಸಲೂಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ರಾಸಾಯನಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಭಜನೆಯಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಆ ರಾಸಾಯನಿಕ ಕ್ರಿಯೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕವಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಚಿತ್ರವೂ ಮತ್ತು ಅನುಭವಿಸುವ ಭಾವವೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತಟಕ್ಕನೆ ಮಿಂಚಾಗಿ ಮಿಂಚಿದರೆ ಮಾತ್ರ ರಸಾನುಭೂತಿ ಪರಮಾವಧಿಗೇರುತ್ತದೆ. ಆ 'ಮಿಂಚು' ಅತಿ ಮುಖ್ಯ. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ತಟಕ್ಕನೆ ಗ್ರಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ಹಾಸ್ಯವು ರಸವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಚರ್ಚೆ ಸರಿಯೆಂದೊಪ್ಪುವ ಸಪ್ತೆಯಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸಾದೃಶ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಆಯವ್ಯಯದ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ಹಾಕಿ, ತರವಾಯ ಉಪಮೆಯಿಂದ ರಸವನ್ನು ಹಿಂಡಲು ಹೊರಟರೆ ಉತ್ತಮ ಪರಿಣಾಮ ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. 'ಪರಿಣಾಮರಮಣೀಯ'ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ರಸಾನುಭೂತಿ ಒಂದು 'ಮಿಂಚು'; ಬರಿಯ 'ತಯಾರಿಕೆ'ಯಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯಾದ ಕವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಹೃದಯನಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಉಪಮಾಸೃಷ್ಟಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ; ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬೆಳೆಯುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕಾರ ಪಕ್ಷವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅನೇಕ ಅನುಭವಗಳು ಸೇರಿ ಭಾವಕೋಶ ಬೆಳೆದಿರಲೇಬೇಕು. ಆದರೆ ಆ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಅಂತಃಶ್ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಸುಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೆಟ್ಟಿದೊಡನೆ ಬುಸ್ಸೆಂದು ಹೆಡೆಯೆತ್ತುವ ನಾಗರ ಹಾವಿನಂತೆ ಸುರುಳಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಬೆಳೆಯುವುದೆಲ್ಲ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರದ್ದು; ಹೊಳೆಯುವುದೆಲ್ಲ ಕಾವ್ಯದ್ದು.

ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ರೂಪಾಯಿಯ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಿದ್ದರಾಗಲಿ, ಉಣ್ಣೆಯನ್ನು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುವ ಒಂದೆರಡು ಕುರಿಗಳ ಚರ್ಮದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಂಧಿಸಿದ್ದರಾಗಲಿ, ಅಂತಹ ವಾಚಕನಿಗೆ 'ಬೆಳ್ಳಿಯುಣ್ಣೆಯ ಮುಗಿಲ ಹಗುರ' ಎಂಬ ಅಲಂಕಾರವು ಅರ್ಥವಾದರೂ ವ್ಯರ್ಥ. ಏಕೆಂದರೆ, ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನೂ ಉಣ್ಣೆಯನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ರಾಶಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಾದರೂ, ನೋಡಿ ಮುಟ್ಟಿ ಮೆಚ್ಚಿದವನಿಗೆ ಒದಗುವ ಚಿತ್ರವಾಗಲಿ ಭಾವವಾಗಲಿ ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯವನಿಗೆ ಕೂಡ ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಉಣ್ಣೆ ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದದ್ದು ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲ. ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ರೂಪ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪುಷ್ಪವಾದ ಭಾವಕೋಶ ಸ್ಥಿತಿ. ಹಾಗೆ ಉದ್ದೀಪ್ತವಾದ ಆ ಭಾವಕೋಶವನ್ನು ಬಾನ್ವೀಲಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲಿಗೆ 'ಜಲಕ್ಕನೆ ತಗುಳ್ಳು'ವುದೇ ಉಪಮೆಯ ಉದ್ದೇಶ.

ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡರೆ, ವಿವರ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ದೀರ್ಘವಾದರೆ, ಬೃಹತ್ತಾದರೆ ಉಪಮೆ ಮಹೋಪಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ರೂಪಾಯಿಯ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಉಣ್ಣೆಯನ್ನು ಕುರಿಯ ಚರ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡಿರುವಾತನಿಗೆ ಆ ಉಪಮೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ; ರಾಶಿ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದಾತನಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ನೋಡಿ ಮುಟ್ಟಿ ಅನುಭವಿಸುವುದನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ, ಚಿತ್ರಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಡನೆಯೂ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸಹಿತವಾಗಿಯೂ ವರ್ಣಿಸಿ, ಅಂತಹ ಬೆಳ್ಳಿಯಂತೆ, ಅಂತಹ ಉಣ್ಣೆಯಂತೆ

೨. ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯವಶೇನೈವ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಂ ಪ್ರಥಯನ್ನಪಿ |

ಯಥಾ ವ್ಯಾಪಾರನಿಷ್ಪತ್ತೌ ಪದಾರ್ಥೋ ನ ವಿಭಾವ್ಯತೇ ||

ತದ್ವತ್ಸಚೇತಸಾಂ ಸೋಢಧೋರ್ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವಿಮುಖಾತ್ಮನಾಮ್ |

ಬುದ್ಧೌ ತತ್ವಾರ್ಥದರ್ಶಿನ್ಯಾಂ ಝಟಿತ್ಯೇವಾವಭಾಸತೇ ||

(ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕ : ೧-೧೧, ೧೨)

‘ಮುಗಿಲರಾಶಿಯ ಹಗುರ ಹಬ್ಬಿತ್ತು’ ಎಂದು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದರೆ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಉಪಮೆಯ ಮಹೋಪಮೆಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೂ ಪಟ್ಟಕ್ಕೂ ಏರಬಹುದು. ಆಗ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನೂ ಉಣ್ಣೆಯನ್ನೂ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ನೋಡದಿರು ವಾತನಿಗೂ, ಆತನ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿ ಸಜೀವವಾಗಿದ್ದರೆ, ಹಾಗೆ ನೋಡಿದಂತೆಯೇ ಅನುಭವವಾಗಿ, ಚಿತ್ರವು ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಭಾವವು ಉಜ್ವಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಉಪಮೆ ಹೆಚ್ಚು ಭೂಮವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ; ಮಹೋಪಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಾವ್ಯವೋದುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನಗೆ ತಾನೆ ಬಹುಕಾಲದ ಅನುಭವದಿಂದ ತನ್ನ ಭಾವಕೋಶವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಭಾವಕೋಶ ತುಂಬಿರದಿದ್ದರೆ ಉಪಮೆಯ ಉದ್ದೇಶ ವಿಫಲ. ಭಾವಕೋಶ ಬರಿದಾಗಿರುವಾತನಿಗೂ ಅಥವಾ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ತುಂಬಿರುವಾತನಿಗೂ ಮಹೋಪಮೆ ಬಹಳ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಓದುಗನೇ ಬಹುಕಾಲದ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಶ್ರಮದಿಂದಲೂ ಪಡೆಯಬಹುದಾದ ಅನುಭವಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಹೋಪಮೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. ಆ ಅನುಭವಗಳು ಕವಿಯ ಅನುಭವಗಳಾಗಿಯೂ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿರುವುದರಿಂದ ಹೊಸತಾಗಿಯೂ ರಸವತ್ತಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ.

ಹಾಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಸಣ್ಣ ಕವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬರುವ ಉಪಮೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಮಹೋಪಮೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲೇಳಿಸಿದರೆ ಅಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ: ಭೀಮನ ಗದೆಯನ್ನು ಹಸುಳೆಯ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ. ಅದರಿಂದ ಉಪಕಾರವಿಲ್ಲ; ಅಪಾಯವಿದೆ. ವಿಕಾರವಾಗುವುದು ಒಂದುವೇಳೆ ತಪ್ಪಿದರೂ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗುವುದು ತಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ.

೩

ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಹೋಪಮೆ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಗರುಡಗಂಬವಿರಬೇಕಾದ್ದು ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ. ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನಟ್ಟು, ಅದಕ್ಕೆ ದನದ ದಾವಣಿ ಕಟ್ಟಿದರೆ ! ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಉತ್ತಮ ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಯ ಎನಿತೋ ಕಲಾಶಿಲೆಗಳು ಮುಖ ಅಡಿಯಾಗಿ, ಬೆನ್ನು ಮೇಲಾಗಿ, ಬಟ್ಟೆಯೊಗೆಯುವ ಕಲ್ಲಿಚಪ್ಪಡಿಗಳಾಗಲಿಲ್ಲವೇನು ? ಯಾವುದರ ಪ್ರಯೋಜನ ಎಲ್ಲಿ ಪರಮವೋ ಅಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಮ ಬೆಲೆ: ಸೌಂದರ್ಯದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪರಮ ಕಲೆ. ರಸದ ಅರಸಿಕೆಗೆ ಔಚಿತ್ಯವೆ ಸಿಂಹಾಸನ.

ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುವಾತನಿಗೆ ಅಡ್ಡದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡುವುದು ಅಹಿತಕರ ಮತ್ತು ನಿಷಿದ್ಧ. ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಪೂರೈಸಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆತನ ಅಡ್ಡದಾರಿಯ ಅಡ್ಡಾಟವು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಪರಾಧ. ಅಂತಹನು ಕರ್ತವ್ಯಭ್ರಷ್ಟ, ಮತ್ತು ಗುರಿಗೇಡಿ. ಅಂತಹ ಅಡ್ಡಾಟದಿಂದ ಅವನಿಗೂ ಇತರರಿಗೂ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯ ಫಲ ದೊರೆಯುವ ಸಂಭವವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಮಹಾಯಾತ್ರೆ ಹೊರಡುವಾತನ ವಿಷಯವೇ ಬೇರೆ. ಅಂತಹ ಪರಿವ್ರಾಜಕನಿಗೆ ದಾರಿಯೆಲ್ಲವೂ ಗುರಿಯೇ ; ಯಾತ್ರೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಆತನು ತೀರ್ಥದರ್ಶಿ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ವರ್ಶಿ. ಅವನದು ವಿರಾಮಾಯಣ. ಅವನಿಗೆ ಅವಸರವಿಲ್ಲ. ನಡೆದು ನಡೆದು ದಣಿದಾಗ ದಣಿವಾರುವವರೆಗೂ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನೀರಡಿಕೆಯಾದರೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಮೈಲಿಗಳಾಚೆ ಕಾಣಬಹುದಾದ ಸರೋವರಕ್ಕಾಗಿ ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ನೀರುಡಿದು ತಣಿದಮೇಲೆ, ಮರಳಿ ತನ್ನ ದಾರಿಗೆ ಸೇರಿ, ಹೊಸತುಗೊಂಡ ಹುರುಪಿನಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲಿ ಬೈಗಾದರಲ್ಲಿ ಬಳಿಯ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ತಂಗುತ್ತಾನೆ. ದಾರಿ ನಡೆಯುವಾಗ ಯಾರಾದರೂ ‘ಹತ್ತು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೇರುಸೊಪ್ಪೆಯಿದೆ’ ಎಂದರಾಗಲಿ, ‘ಹದಿನೈದು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಳೆಬೀಡೋ ಬೇಲೂರೋ ಸೋಮನಾಥಪುರವೋ ಇದೆ’ ಎಂದರಾಗಲಿ, ಸರಿ, ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದ

ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಆ ಜಲಪಾತವನ್ನೂ ಆ ಕಲೆಯ ಬಲೆಯ ದೇಗುಲವನ್ನೂ ಮನದಣಿಯೆ ನೋಡಿ ಹೊಸಜೀವ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಬೇಸರ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಏಕನಾದದಂತಾಗುತ್ತಿದ್ದ ದಾರಿಯನ್ನು ವಿವಿಧ ಸುಸ್ವರ ಮೇಳವನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇಮ್ಮಡಿಸಿದ ಹುರುಪಿನಿಂದ, ಆನಂದದಿಂದ, ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ, ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದು, ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಬಟ್ಟಿವಿಡಿದು ಮುಂಬರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಹೋಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾ ಅವನ ಅನುಭವ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಭಾವಕೋಶ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ಯಾತ್ರೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ; ಇನ್ನೂ ಭಾವಮಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಿಕಾರಿ ಬೀದಿವರಿಯುತ್ತಾ ಶ್ರೀಮಂತನಾಗುವ ಭವ್ಯವಾದ ಪವಾಡ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಸಂಧಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅಂತಹ ಪರಿವ್ರಾಜಕನೊಡನೆ ಅರೆತಾಸು ಮಾತಾಡಿದರೆ ಸಾಕು, ನಾವೇ ಯಾತ್ರಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ: ಹೊಳೆ, ಕೆರೆ, ಹಳ್ಳಿ, ಕಾಡು, ಪಟ್ಟಣ, ಪರ್ವತ, ಜಲಪಾತ, ದೇವಾಲಯ, ತರತರದ ಜಂತುಗಳು, ವಿವಿಧ ಶೀಲದ ಮಾನವರು!- ಕೂತಲ್ಲಿಯೆ ಯಾತ್ರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆತನ ಬೆನ್ನ ಜೋಳಿಗೆ ಪೊಳ್ಳಾಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಜೋಳಿಗೆ ಕಾಳಿಡಿದು ಸಿಡಿಯುವಂತಿರುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಕಾವ್ಯವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಹಾಯಾತ್ರೆಯಂತೆ. ಮಹೋಪಮೆ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಆ ಯಾತ್ರೆಯ ವರ್ಣನಾ ಚಿತ್ರದಂತೆ.

‘ಮಹಾಯಾತ್ರೆಯಂತೆ’ ಎಂದಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದರೆ ಉಪಮೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಬೃಹಚ್ಚಿತ್ರವರ್ಣನೆ ಮಹೋಪಮೆಯಾಗಿದೆ. ಆಗದಿದ್ದರೂ ಆಗಬಹುದಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಮಹಾಯಾತ್ರೆಯ ಜಲಪಾತ, ದೇವಾಲಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ದರ್ಶನಗಳಿರುವಂತೆ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹೋಪಮೆಗಳಿರುತ್ತವೆ: ಸುದೀರ್ಘ ಬೇಸರದ ಪರಿಹಾರ, ನವಾನುಭವಗಳ ಸಂಪಾದನೆ, ಉಲ್ಲಾಸಕರವಾದ ವಿವಿಧ ಭಾವಗಂಗಾಸ್ನಾನ, ಪಯಣಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ - ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಹೋಪಮೆಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ.

ಯಾವುದು ತನಗೆ ತಾನೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿಯೆ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದು ಮಹೋಪಮೆಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಿಗೇರುತ್ತದೆ: ಮನುಷ್ಯಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವ ತಲೆ ಕಿರೀಟಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ ದೊರೆತನಕ್ಕೇರುವಂತೆ. ಅಂಗಿ ಬಿಚ್ಚಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತೋರುವಾತನಿಗೆ ರಣ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನುಡಿಸಿ, ರಣಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಿ, ಚಿನ್ನದ ಮುಲಾಮಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯುವ ಕಟಿಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒರೆಗೊಡಿದ ರಣಖಡ್ಗವನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿ, ರಣತೇಜಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿದರೆ,-ದಶದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಧವಳಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಬೆಳ್ಳಂಗೊಳಿಸುವ ಮಹಾಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾದ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ವೇಷಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಭಾವಕೋಶವೇ ಅದಕ್ಕೆ ನೈಜಕಾರಣವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸ್ವಭಾವತಃ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಗಳಾದ ಅನೇಕ ಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು ಆ ವೇಷವನ್ನೇ ಧರಿಸಿ ಕಾಳೆಗವಾಡಿ ಕೀರ್ತಿವಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ವೇಷಕ್ಕೂ ಆ ಪ್ರತಾಪಕ್ಕೂ ಒಂದು ಭಾವಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆ ವೇಷಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದ ಸಾಧಾರಣನೂ ನಮಗೆ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಾನೆ.

ಮೇಲಿನ ಉಪಮೆ ಮಹೋಪಮೆ ಹೇಗೆ ಮಹತ್ತನ್ನು ದಾನಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪರಿಚಿತವಾದುದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪರಿಚಯ ದೂರವಾದುದನ್ನೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ.

೪

ಅತ್ಯಂತ ಅಧೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದ ನರಕಸೀಮೆಯಿಂದ ಹೊರಟ ದೇವರ ವೈರಿಯಾದ ಸೇಟನ್ನನು ‘ಬೇಯಾಸ್’ ಹೆಸರಿನ ಅಪಾರವಾದ ತಮಸ್ಸಿನ ಆಕಾಶ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಲಂಘಿಸುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ ಮಿಲ್ಟನ್ ಮಹಾಕವಿ:

Meanwhile the Adversary of God and Man,
Satan, with thoughts inflamed of highest design,
Puts on swift wings, and toward the Gates of Hell
Explores his solitary flight: sometimes
He scores the right hand coast, sometimes the left:
Now shaves with level wing the Deep, then soars
Up to the fiery concave towering high - -
As when far off at sea a fleet descried
Hangs in the clouds, by equinoctial winds
Close sailing from Bengala, or the Isles
Of Ternate and Tidore, whence merchants bring
Their spicy drugs: they on the trading flood
Thro' the wide Ethiopian to the Cape
Ply stemming nightly toward the Pole. So seemed
Far off the flying Fiend. . . . .

ವಿಕ್ಷುಬ್ಧ ಸಾಗರದ ಮಧ್ಯೆ, ನೊರೆನೊರೆಯಾಗಿ ಭೋರ್ಗರೆವ ಮಹಾ ತರಂಗಗಳ ತಾಡನದಿಂದ ತತ್ತರಿಸುತ್ತಾ, ಕಡಲಿನ ನೀರೊಡಲನ್ನು ಸೀಳಿ, ತುಂತುರಿನ ಮಂಜು ಮುಗಿಲುಗಳನ್ನು ಬಗೆಬಗೆದು, ತೂರಿ, ತೋರಿ, ಹೋರಿ ಬರುತ್ತಿರುವ, ಒಂದು ಹಡಗನ್ನಲ್ಲ, ಒಂದು ನೌಕಾ ಸಮೂಹವನ್ನೇ ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಂಡು ಅನುಭವಿಸುವಾತನ ಭಾವಕೋಶ ಎಷ್ಟು ಉಜ್ವಲವಾಗುತ್ತದೆ ! ಎಂತಹ ಭವ್ಯತೆಗೇರುತ್ತದೆ! ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ದೂರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ನಿಂತುನೋಡುತ್ತಿರುವ ನಮಗೆ ಆ ನೌಕಾಸ್ತೋಮದ ಭಯಂಕರ ಹೋರಾಟವೂ ಸಲಿಲ ಘೋಷವೂ ಕಲ್ಪನಾ ಮಾತ್ರ ವೇದ್ಯ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವಷ್ಟರಿಂದ ಊಹಿಸಲು ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಆ ಚಿತ್ರದಿಂದ ಉಜ್ವಲವಾದ ಸಹೃದಯನ ಭಾವಕೋಶವನ್ನು ಸೇಟನ್ನಿನ ಮಹಾಲಂಘನಕ್ಕೆ 'ಜಲಕ್ಕನೆ ತಗುಳ್ಳಿ' ಉಪಮೇಯಕ್ಕೆ ಎಂತಹ ಮಹತ್ವ ಬೃಹತ್ತುಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದಾನೆ ಮಹಾಕವಿ!

ಮಹೋಪಮೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮರಮಣೀಯತೆಯೇ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ಫಲ ಮತ್ತು ಪರಮಗಮ್ಯ. ಅವಯವ ಸಾದೃಶ್ಯ ಇರಬಹುದು; ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು. 'Ternate'ಗೆ ಸಾದೃಶ್ಯವಾವುದು? 'Tidore' ಸಾದೃಶ್ಯ ಎಲ್ಲಿ? ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೂ ಅವರು ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಸಂಬಾರದ ಸಾಮಾನುಗಳಿಗೂ ಸಾದೃಶ್ಯಸಂಪತ್ತಿಯೇನು? ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ವಿದ್ವತ್ತು ಕಲೆಯ ತಲೆಯ ಹೇನುಹಿಕ್ಕುತ್ತಾ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರೆ ಅದಕ್ಕಷ್ಟೇ ಲಾಭ: ತಲೆತುರಿಕೆ ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಉದ್ದೀಪನಗೊಳಿಸಿ ಮಹೋಪಮೆ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೂ ಅದರ ಸಫಲತೆಗೂ ಮಿತಿಯಿದೆ: ಊದುಬತ್ತಿಯ ಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಅನುಭವಿಸಿದಾತನಿಗೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲಿ ಎದುರುಗೊಂಡರೂ ದೇವರ ನೆನಪನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಧ್ಯಾನಭಾವವನ್ನೂ ಶಾಂತರಸವನ್ನೂ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತದೆ; ಆ ಪರಿಮಳವನ್ನು ವೇಶ್ಯಾಗೃಹದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಅನುಭವಿಸುವಾತನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದಾಗ ಉದ್ರಿಕ್ತವಾಗುವ ಭಾವಗಳೇ ಬೇರೆ, ರಸಗಳೇ ಬೇರೆ. ಅದಕ್ಕೇನು ಮಾಡುವುದು? ಉಪಮಾ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕಿರಬಹುದಾದ ತೊಂಡುತೊಡಕೆಲ್ಲ ಮಹೋಪಮೆ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೂ ಇದೆ.

ಮಹೋಪಮೆಗೆ ನರಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವರ್ಗದ ಗಾಳಿ ಬೀಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ಡಾಂಟಿಯ 'ಡಿವೈನ್ ಕಾಮೆಡಿ'ಯಲ್ಲಿ ಇಟಲಿಯ ಆ ಮಹಾಕವಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪೂರ್ವ ಕವಿವರೇಣ್ಯನಾದ 'ವರ್ಜಿಲ್'

ಒಡಗೂಡಿ ಸ್ವರ್ಗಯಾತ್ರೆಗೆ ಮುನ್ನ ನರಕಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ದುರ್ದರ್ಶನೀಯವಾದ ರುದ್ರ ದೃಶ್ಯಪರಂಪರೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಬೀಭತ್ಸ ಭಯಾನಕ ರಸಗಳಲ್ಲಿ ಹಾದು ಹಾದು ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಾರಕ ನಿರಂತರತೆ ಅವಿರಾಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಎತ್ತ ತಿರುಗಿದರೂ ನರಕ, ನರಕ, ಮತ್ತು ನರಕ. ಅನ್ಯಲೋಕಗಳಿಗೆ ಇಣುಕುವುದಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ; ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲ ಓದುವವನೂ ಡಾಂಟಿ ವರ್ಜಿಲರಂತೆ ಹೊಗೆತುಂಬಿದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ಓದುತ್ತಿರುವಾಗ, ಕವಿಕರುಣೆ ಮಹೋಪಮೆಯ ಒಂದು ಕಿಟಕಿಯನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತದೆ: ಏನದ್ಭೂತ! ನರಲೋಕದ ಎಂಟನೆಯ ಚಕ್ರದ ಏಳನೆಯ ಕೂಪದಲ್ಲಿರುವ ನಾವು ತಟಕ್ಕನೆ ತೆಂಕಣ ಇಟಲಿಯ ಮಲೆನಾಡಿನ ಮನೋಹರತೆಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರೆಳೆಯುತ್ತೇವೆ; ಶ್ವಾಸಕೋಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಕೋಶವನ್ನೂ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ!

ನರಕದ ಭಯಂಕರತೆಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾದ ವರ್ಜಿಲನ ಮುಖವೂ ಕಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಡಾಂಟಿ ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಎದೆಗೆಡುವನಿತರಲ್ಲಿಯೆ ಮರಳಿ ವರ್ಜಿಲನ ಮೊಗಕ್ಕೆ ಹೊಳವು ಮರಳುತ್ತದೆ. ಡಾಂಟಿ ಮತ್ತೆ ಧೈರ್ಯಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ;

In that young year-time when the sun his hair
Tempers beneath Aquarius, and when
The nights already tow'rd the south land fare, - -
The hoarfrost on the green sward copies then
His sister's image white, but by and by
Abates the dainty temper of his pen, - -
The husbandman, who sees starvation nigh,
Rising and looking out, beholds the plain
All whitened over, whence he smites his thigh:
Returning in, doth to and fro complain
Like one who cannot mend his wretched case;
Then out he comes and picks up hope again,
Beholding how the world has altered face
In little while, and catching up his crook
Drives forth his Sheep to pasturage apace:
Thus when I saw perturbed my Master's look
Did I loose heart, and thus the balm applied
Suddenly from the wound the ailment took.

ಮಿಲ್ಟನ್, ಡಾಂಟಿ ಮೊದಲಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪುರಾಣಕವಿಗಳಿಗಿಲ್ಲ ಪುರಾಣಕವಿಯಾದ ಹೋಮರನು ತನ್ನ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲಾಗಿ ಮಹೋಪಮೆಗಳನ್ನು ವಿಪುಲವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಮಹೋಪಮೆಗೆ 'ಹೋಮರೋಪಮೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದುಹೋಗಿದೆ.

ಹೋಮರನ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳೆರಡೂ ಉಜ್ವಲ ಕವಿಕೃತಿಗಳಾದರೂ ಪುರಾಣಸಹಜವಾದ ಒರಟಿನಿಂದಲೂ ಪುರಾತನರ ಸ್ಥೂಲಾಭಿರುಚಿಗಳಿಂದಲೂ ಮೊರಡಾಗಿವೆ. ಕಥಾವಿಷಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ನಿರಾದರ್ಶವಾಗಿವೆ: ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೂ ಆದರ್ಶ ಸೀಮೆಯ ಸಾಹಸಗಳು ಅಪೂರ್ವ. ಹಾಗೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕವಿಗೂ ಅವನ ಕವಿತೆಗೂ ಅಗೌರವವಾದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಆ ಯುಗಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಮಹೋಪಮೆಗಳಿಗೂ ಈ ವಿಮರ್ಶೆ

ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಮಾತ್ರ ನಿರ್ವಿವಾದ: ನಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕರುಣೆ, ದಯೆ-ಮೊದಲಾದ ಸಭ್ಯತಾಜನ್ಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಆದಿಕವಿಯ ಕೃತಿಶೈಲಿಗಳೂ ಬಂಡೆಮೊಗದ ಮಹೋಪಮೆಗಳೂ ಈಗಿನ ರುಚಿಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಅಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ ದೈತ್ಯಬಲ, ರಾಕ್ಷಸಭಲ, ಭೀಮಪ್ರತೀಕಾರ, ಉನ್ನತವೀರ್ಯ, ಅನಾಗರಿಕ ಶೌರ್ಯ, ಆರಣ್ಯಕ ಧೈರ್ಯ ಮತ್ತು ಪರ್ವತೋಪಮ ಸ್ಥೈರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೋಮರ್ ಮಹಾಕವಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಹತ್ತಿನೊಡನೆ ಹೆಗಲೆಣೆಯಾಗಿ, ಹೊಯ್‌ಕಯ್ಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಂತೂ ಆ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಹಿಮೆಯೊಡನೆ ಮಲ್ಲಗಾಳೆಗವಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಕಂಸನೆದೆಯ ಮೇಲೆ ಮಂಡಿಯೂರಿ ಕುಳಿತು ಅವನ ಕೊರಳಬಳೆಯನ್ನು ನುಗ್ಗೊತ್ತುವ ಕೃಷ್ಣನಂತೆ ತೋರಿ ಭವ್ಯಭಯಂಕರವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಆತನ ಮಹೋಪಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಟಿಯ ಬಾಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ:

ಈನಿಯಸ್ ಹೆಸರಿನ ಟ್ರಾಯ್ ಪಕ್ಷದ ಮಹಾವೀರನು ಅಖಿಲೀಸ್ ಹೆಸರಿನ ಗ್ರೀಕ್ ಪಕ್ಷದ ಭಯಂಕರ ವೈರಿಯೊಡನೆ ಕಾಳೆಗಕ್ಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ : (*Iliad*, Book xx, 185-203).

Aeneas first with threatening mein advanced,
Nodding his ponderous helm; before his breast
His shield he bore, and poised his brazen spear.
He met Achilles from the opposing ranks;
Fierce as a ravening lion, whom to slay
Pour forth the stalwart youths, the united strength
Of the roused village; he unheeding moves
At first; but wounded by a javelin thorwn
By some bold youth, he turns, with gaping jaws,
And frothing fangs, collecting for the spring,

His breast too narrow for his mighty heart;
And with his tail he lashes both his flanks
And sides, as though to rouse his utmost rage;
Then on, in pride of strength, with glaring eyes
He dashes, if some hunters he may slay,
Or in the fore most rank himself be slain.
So moved his dauntless spirit Peleus' son
Aeneas to confront . . . . .

ಭಯಂಕರ ವೈರಿ ಇದಿರ್ಮಲೆತು ಮುನ್ನುಗ್ಗುವ ಚಿತ್ರದ ಮತ್ತು ಭಾವದ ಭೀಕರತೆಯನ್ನು ಓದುಗನ ನಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ ಈ ದೈತ್ಯ ಮಹೋಪಮೆ?

೫

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಮಹೋಪಮೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷಕಲೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ನವೀನರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮಹೋಪಮೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಂತಹ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಅತಿರೇಕದಿಂದ ಅಸಹ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವೆ ಬಿಂದಿರೂಪದಿಂದಿರಬೇಕಾದ ಚಂದ್ರಕುಂಕುಮವನ್ನು ಹಣೆಯ ತುಂಬಾ ಬಳಿದುಕೊಂಡರೆ! ಹಣೆಯ ಅಗಲಕ್ಕೂ ಕುಂಕುಮದ ಬೊಟ್ಟಿಗೂ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣಾಂತರವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಚೆಲುವಿಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಬೃಹದ್

ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಮಹೋಪಮೆಗೆ ಮನೋಹರತೆ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಲಘುಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಾಂತರದ ಪರಿಚ್ಛಾನವೂ ರಸವೀವೇಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೆ ಅಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯಸುಂದರಿಗಾದರೂ ಸೀರೆಯೆಲ್ಲ ಜರತಾರಿಯಂಚಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರೆ, ಆಕೆಗೆ ತೊಂದರೆ, ನೋಡುವವರಿಗೆ ನಗೆ.

ಆದರೂ, ಮಹತ್ತೊಂದು ಇದ್ದರೆ, ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮಹೋಪಮೆಗೆ ಸನ್ಮಾನ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಮಹಾಕವಿಯಾದವನು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಬಲ್ಲನು. ಅದಕ್ಕೊಂದು ನಿದರ್ಶನ, ಮ್ಯಾಥ್ಯೂ ಆರ್ನಾಲ್ಡ್. ಒಂಬತ್ತನೂರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಡಮೆ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪಂಕ್ತಿಗಳಿರುವ ಆತನ “ಸೊಹ್ರಾಬ್ ಮತ್ತು ರುಸ್ತುಮ್” ಎಂಬ ಕಥನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಮಹೋಪಮೆಗಳ ಮಾತಿರಲಿ; ‘ರಗ್ನಿ ಚಾಪೆಲ್’ ಎಂಬ ಇನ್ನೂರೇಳು ಪಂಕ್ತಿಯ ಭಾವಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ರೂಪಕರೀತಿಯ ಮಹೋಪಮೆಯೊಂದನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಎಂಬತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಂಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ನೂರಿಪ್ಪತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ, ಆದರ್ಶ ಸಾಧನೆಗೆ ಉಪಮೆಯಾಗಿರುವ ಪರ್ವತಾರೋಹಣದ ಆ ವರ್ಣನೆ. ಯಾವ ಮಹಾಕವಿಯ ಯಾವ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಮಹೋಪಮೆಗೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಆ ಭಾವಗೀತೆಯ ಮಹೋಪಮೆ.

ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹೋಪಮೆಯನ್ನು ಸರ್ವಾಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೋಲುವ ಉಪಮೆಗಳು ದುರ್ಲಭವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ಛಾಯೆಗಳೇನೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಲಲನೆಯರು ‘ನನದ ಮೈಯೊಳಿಹ ವಸನಗಳಂ ಸಡಿಲ್ವಿ . . . . . ಪಲವು ಬಣ್ಣಗಳಂ ತೆಗೆದುಟ್ಟು ರಂಜಿಸಿದರು’ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾಗಿ ವಸಂತ ಋತು ತಲೆದೋರುವ ಸಮಯಕ್ಕೂ (ಸಂ.೩೧, ಪ.೫೩), ಮಂದಮಾರುತನನ್ನು ತೂಣಗೊಂಡವನಿಗೂ (ಸಂ.೩, ಪ.೩೨), ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮುಂಗಾರ ಜೀಮೂತದೊಡ್ಡಿಗೂ (ಸಂ.೨೬, ಪ.೫೯) ಹೋಲಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹೋಪಮೆಯ ಛಾಯೆ ಸುಳಿಯುತ್ತದೆ.

ವಿಸ್ತರಿಸಿದರೆ, ವಿವರಿಸಿದರೆ, ವರ್ಣಿಸಿದರೆ, ಸೊಗಸಾದ ಮಹೋಪಮೆಗಳಾಗಬಹುದಾದ ಉಪಮೆಗಳಿಗಂತೂ ಗಣನೆಯಿಲ್ಲ. ಕುಶನ ಶರಾಘಾತಿಗೆ ಭರತಾನುಜನು ‘ಗಿರಿತಟದೊಳ್ ಒಂದೊಂದರೊಳ್ ಪೇಣಿ ಸೋಲ್ತ ಮದಕರಿ ದರಿಗುರುಳ್ವಂತೆ’ ಬಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನಾಗಲಿ (ಸಂ.೨೦, ಪ.೨೮), ‘ಇದು ಭಗೀರಥ ರಥವ ಬೆಂಕೊಂಡು ಪರಿವ ಸುರನದಿಯ ಪ್ರವಾಹಮೆನಲ್’ (ಸಂ. ೪, ಪ. ೨೮) ಎಂದು ದೊರೆಯ ಹಿಂದೆ ನಡೆತರುವ ಸೇನಾವಾಹಿನಿಗೆ ಒಡ್ಡಿದ ಉಪಮೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಮಹೋಪಮೆಯ ಮಹತ್ತಿಗತ್ತಲಾರದೆ ಪ್ರತಿಭೆ?

ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನೇ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅರ್ಜುನನಿಗೂ ಬಭ್ರುವಾಹನಿಗೂ ಆದ ಕಾಳಗವನ್ನು ರಾಮನಿಗೂ ಕುಶಲವರಿಗೂ ಆದ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದ ಜೈಮಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಜನಮೇಜಯನು ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಜೈಮಿನಿ ರಾಮಾಯಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಸೀತಾವನವಾಸಾದಿ ಕಥೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ: ನಾಲ್ಕು ದೊಡ್ಡ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ! ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಭಾರತ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಮರೆತು ರಾಮಾಯಣದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಟನ

ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕು ದೀರ್ಘ ಸಂಧಿಗಳ ರಸಪ್ರಯಾಣದ ತರುವಾಯ ಮತ್ತೆ ಅರ್ಜುನ ಬಭ್ರುವಾಹನರ ಕಾಳೆಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇವೆ.

ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು 'ಮಹೋಪಮೆ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಹುದಾದ ಒಂದು ದೀರ್ಘ ಕಥನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು 'ಮಹೋಪಮೆ' ಎನ್ನಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನು 'ಉಪಾಖ್ಯಾನೋಪಮೆ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು !

ನಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದೇವಿಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕಾವ್ಯದೇವಿಯಿತ್ತ ಹೊಸಕಾಣಿಕೆ-'ಮಹೋಪಮೆ.' ಆ ಒಡವೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಕಂಡರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ-ಅಪರಿಚಯ. ರಸಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಅಪರಿಚಯ'ವನ್ನೇ ದೋಷವೆಂದು ಹಳಿದರೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವಲ್ಪತೆಗೆ ನಾವೇ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಎನಿತೆನಿತೋ ಅಪರಿಚಯಗಳು ಸುಪರಿಚಯಗಳಾಗಿ ಸುಖಶಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಬಂದ, ಒಂದಲ್ಲ, ಎರಡಲ್ಲ, ಹಲವಾರು ಅಪರಿಚಿತಗಳು ಈಗ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುಪರಿಚಿತಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದರೆ ಅವು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದೆವೆಂಬುದನ್ನೂ ನಾವು ಮರೆತಿದ್ದೇವೆ. 'ಮಹೋಪಮೆ'ಯೂ ಮುಂದೆ ಅಂತಹ ಸುಪರಿಚಿತಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಆ ಹೆಣ್ಣು ಕನ್ನಡದ ಮನೆಗೆ ಹೊಸ ಸೊಸೆ: ಅವಳು ಮೂರು ಜಡಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಸೀರೆಯನ್ನು ನೆಲಗುಡಿಸುವಂತೆ ಉಟ್ಟಿರಬಹುದು. ನಾನಾ ರತ್ನಗಳಿಂದ ತಯಾರಾದ ಅವಳ ಕೊರಳ ಹಾರಗಳು ಅತಿ ನೀಳವಾಗಿ ಜೋಲಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆಯದೆಲ್ಲವೂ ಕೊಂಚ ಅಧಿಕಾಲಂಕಾರವಾಗಿ ತೋರಬಹುದು. ಅತ್ತೆಗೆ ಮುನಿಸು; ಅತ್ತಿಗೆಗೆ ಕರುಬು. ಕೆಲವರಿಗೆ ಕುತೂಹಲ; ಮತ್ತೆ ಹಲವರಿಗೆ ಕೈಗೆಟುಕದ ಅಪಕ್ಷ ಕಟುಫಲ. ಕೈಹಿಡಿದ ಇನಿಯನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಷ್ಟು ನೋಡಿದರೂ ಸಾಲದು; ಎಷ್ಟು ಮೆಚ್ಚಿದರೂ ಸಾಲದು; ಎಷ್ಟು ಬಣ್ಣಿಸಿದರೂ ಸಾಲದು. ಇರಲಿ. ಹೊಸ ಸೊಸೆ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಮನೆಯವಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ಸೌಜನ್ಯ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಹಿರಿಕುಲದ ಹೆಣ್ಣು ಹಿರಿತನದಿಂದ ಕೂಡಿಯೇ ಇದ್ದಾಳೆ; ಹಿರಿಯಳೆಂದು ಸನ್ಮಾನಿತಳೂ ಆಗುತ್ತಾಳೆ. ^೪

* * * *

೪. ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮಹಾಭಂಡಸ್ತಿನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾರು ಮಹೋಪಮೆಗಳಿವೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ

೧

ಸ ಪಠ್ಯಗಾತ್ ಶುಕ್ರಂ ಅಕಾಯಂ ಅವ್ರಣಂ ಅಸ್ನಾವಿರಂ ಶುದ್ಧಂ ಅಪಾಪವಿಧ್ಧಂ |

ಕವಿರ್‌ಮನೀಷೀ ಪರಿಭೂಃ ಸ್ವಯಂಭೂಃ ಯಾಥಾತಥ್ಯತೋಽರ್ಥಾನ್

ವ್ಯದಧಾತ್ ಶಾಶ್ವತೀಭ್ಯಃ ಸಮಾಭ್ಯಃ ||

ಈಶೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಋಷಿ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತೃವನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ಮವನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿನಿಯತಿಯನ್ನೂ ಕುರಿತ ತನ್ನ 'ದರ್ಶನ'ವನ್ನು ಮೇಲಿನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾರಿ, ತನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಸಮದೃಷ್ಟಿಗೆ ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ವಾಕ್‌ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಕಾವ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಂತ್ರದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿದೆ.

ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ ಪಠ್ಯಗಾತ್-ಅವನು ಮುಂಬರಿದನು-ಎಂದು ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾವ್ಯದ ನಾಂದಿಯನ್ನು ಹಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ತೃಚೈತನ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ 'ಅನಿದೇಶ್ಯ' ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನೆ ಮಾಲೆನೆಯ್ದಿದ್ದಾನೆ: ಅವನು ಶುಕ್ರ : ಯಾವ ವರ್ಣವಿಭೇದವೂ ಇಲ್ಲ. ಶುದ್ಧ ಜ್ಯೋತಿಃ ಸ್ವರೂಪ.

ಅವನು ಅಕಾಯ : ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಬಹುದಾದ ಯಾವ ರೂಪವೂ ಇಲ್ಲದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಮತ್ತು ಸರ್ವತ್ರ ಸಮರೂಪಿ.

ಅವನು ಅವ್ರಣ : ಯಾವ ದೋಷಗಳೂ ಇಲ್ಲ; ಪರಿಪೂರ್ಣ. ಸೃಷ್ಟಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಚಲನೆ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಅವನು ಅಸ್ನಾವಿರ : ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿಸ್ನಾಯುಗಳು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಭವಿಸಿಲ್ಲ.

ಅವನು ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಅಪಾಪವಿಧ್ಧ : ಕರ್ಮಾತೀತವಾದ ಸಮತ್ವದಿಂದ ಇನ್ನೂ ವಿದ್ಯೆ, ಅವಿದ್ಯೆ, ಜ್ಞಾನ, ಅಜ್ಞಾನ, ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಗೆ ಇಳಿದಿಲ್ಲ.

ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಪೂರ್ವ ಕರ್ತೃವಿನ ಸ್ವಯಂಭುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ, ಮಂತ್ರದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರಿಯಾದ ಅವನನ್ನು ಕವಿಯೆಂದೂ ಮನೀಷಿಯೆಂದೂ ಪರಿಭೂ ಎಂದೂ ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವನು ಸ್ವಯಂಭುವೋ ಅವನ ಕವಿಯಾಗಿ 'ಕಾಣು'ತ್ತಾನೆ. ಆ 'ದರ್ಶನ' ಗುಣದಿಂದಲೆ ಅವನು ಕವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕಂಡು ಕವಿಯಾದ ಸ್ವಯಂಭು ಮನೀಷಿಯಾಗಿ 'ಆಲೋಚಿಸು'ತ್ತಾನೆ. ಆ ಚಿಂತನ ಲಕ್ಷಣದಿಂದಲೆ ಅವನು ಮನೀಷಿ ಎಂಬ ಬಿರುದಿಗೆ ಪಾತ್ರ . ಕಂಡು ಕವಿಯಾಗಿ, ಆಲೋಚಿಸಿ ಮನೀಷಿಯಾದವನು ಪರಿಭೂ ಆಗಿ ತಾನೇ 'ಆಗು'ತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಕಂಡು ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದನ್ನು ತಾನೆ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ, ತಾನೆ ಸೃಷ್ಟಿ ತಾನಾಗುವಿಕೆಯಿಂದ ಅವನು ಪರಿಭೂ ಮತ್ತು ವಿಭು. ಆ ಸ್ವಯಂಭು ಇಂತು ಕಂಡು, ಇಂತು ಆಲೋಚಿಸಿ, ಇಂತು ಆಗಿ ವಿಭುವಾಗುವುದೇ ಸೃಷ್ಟಿ .

ಮುಂದೆ 'ಯಥಾ ತಥ್ಯತಃ ಅರ್ಥಾನ್ ವ್ಯದಧಾತ್ ಶಾಶ್ವತೀಭ್ಯಃ ಸಮಾಭ್ಯಃ' ಎಂದು ಕವಿ ಕಂಡದ್ದನ್ನೂ ಮನೀಷಿ ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದನ್ನೂ ಪರಿಭೂ ಆಗಿದ್ದನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿನಿಯತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ .

ಆ ನಿಯತಿ ಅವನ ಇಚ್ಛೆ ; ಅವನ ತಪಸ್ಸು ; ಅವನ ಆನಂದ. ಯಾವುದು ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಏನಾಗಬೇಕು? ಎಲ್ಲಿರಬೇಕು? ಯಾವುದರೊಡನೆ ಹೇಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು? ಎಂಬೆಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ

ಅದಕ್ಕದಕ್ಕೆ ತಗುವಂತೆ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮರ್ತ್ಯಬುದ್ಧಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಋತಚಿಹ್ನೆ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ. ಆ ಇಚ್ಛಾ ಪ್ರಕಾರವೇ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಲಂಘ್ಯವಾದ ನಿಯತಿಯಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಗೊಂಡಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಕೃತಿಗೆ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದನೆ ಕವಿ. ಅವನ ಮನೀಷೆಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ನಿಯತಿ. ಅವನ ಪ್ರಸರಣವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವ.

ಸೃಷ್ಟಿಕವಿಯ ವಿಶ್ವಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಆನಂದವೇ ಕಾರಣ, ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂಬುದು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯ. ಖಂಡ ಅಥವಾ ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅದು ಸ್ವಯಂಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಿಂದು ಮುಂದಿಂದುಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಾಲಾತೀತವಾದ ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಗೋಚರ ಎಲ್ಲದರ ಕಾರಣ, ಎಲ್ಲದರ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲದರ ಪ್ರಯೋಜನ. ಖಂಡದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಚರಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿರುವ ಅಯೋಗಬುದ್ಧಿಗೆ ನಿಷ್ಕಾರಣವೆಂದೂ ನಿರುದ್ದೇಶಕವೆಂದೂ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದೂ ತೋರುವ ಘಟನೆಗಳೂ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ದಿವ್ಯವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಕಾರಣವಾಗಿ ಸೋದ್ದೇಶವಾಗಿ ಸಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ಸರ್ವಶಕ್ತಿಗೆ ಕೈಲಾಗದೆ ಅದರ ಸರ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯುದುದಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಇಲ್ಲದುದಿಲ್ಲ; ಅದು ಅಲ್ಲದುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಎಲ್ಲ.

ಒಂದೊಂದು ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಅದರ ಸಾರಸತ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಯಮಿತವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಯೋಗಶರಣವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಇತ್ಯರ್ಥಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯಕ್ತಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾವುದರ ಪೂರ್ಣವಾದ ಅರ್ಥವೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅದರಿಂದಲೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಲಾರದು. ಸಂಪೂರ್ಣಾರ್ಥವು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಗ್ರಹೀತ. ಹೀಗೆ ನಡೆದುದು ತಪ್ಪು, ಹೀಗಿರಬಾರದಾಗಿತ್ತು, ಹಾಗೆ ನಡೆಯಬೇಕಿತ್ತು, ಹಾಗಿರಬೇಕಿತ್ತು—ಎಂಬ ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ಟೀಕಾವಕಾಶ ಹೊರತು ಬೇರೆಯೇ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಎರಡು ಅನಿಲಗಳು ಸಂಯೋಜನಗೊಂಡು ಅವಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನಗುಣಗಳುಳ್ಳ ನೀರು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಅಭ್ಯಾಸಬಲದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಫಲವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ನೀರು ಎಂಬ ಪರಿಣಾಮಗುಣ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ, ಎರಡು ಅನಿಲಗಳಿಂದ ನೀರಿನಂತಹ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನಗುಣವುಳ್ಳ ಮೂರನೆಯ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಉಂಟಿಸುವುದು ಎಂತಹ ಆದಿಶೇಷಕಲ್ಪನೆಗೂ ಕಷ್ಟ ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂತಹ ಎನಿತೋ ಅದ್ಭುತಘಟನಾ ಪರಂಪರೆಗಳು ನಮಗೆ ದಿನದಿನದ ಅನುಭವಗಳಾಗಿ ಜಡಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅಲಕ್ಷಿತವಾಗಿವೆ!

ಆ ಎರಡು ಅನಿಲಗಳು ಸೇರಿ ನೀರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯೇ ಪದಾರ್ಥ ಏಕಾಗಬಾರದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂಜೆ. ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಕೃತ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಅನಿಲಗಳು ಅಂತಹ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರೆ ನೀರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಏನೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ.^೧ ಕವಿಯೂ ಮನೀಷಿಯೂ ಆದ ಆದಿಶಕ್ತಿ ಇಚ್ಛಿಸಿದರೆ ನೀರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನೂರಾರು ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಮೂಡಬಹುದು. ಬೇರೆಯೇ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯೇ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೇ ರೀತಿಗಳೂ ಪರಿಣಾಮಗಳೂ ತೋರಿದರೂ ತೋರಬಹುದು. ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ,

೧ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯೇ ಇಚ್ಛೆ ಮಾತ್ರ ಇದರಿಂದಲೂ, ಬದ್ಧವಲ್ಲ. ನಿಯತಿಯಂತೆ ಅದರ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ. ಅದರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಿಯತಿ.

ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ನಮಗೆ' ಆ ಎರಡು ಅನಿಲಸಂಯೋಗದಿಂದ ಈ ನೀರಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಅತ್ಯಂತ ನಿಶ್ಚಿತವೂ ದೃಢವೂ ಆದ ವಾಸ್ತವ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಯಕ್ಷಿಣಿ, ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟು, ಕೀಲಣೆ, ಮಾಯೆ, ಮಿಥೈ ಎಂದು ಕರೆದರೂ ವಿಷಯದ ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಲಿ, ಅದು ಹೊಮ್ಮುವ ರೀತಿಯ ಋತುಕೃತ್ಯಗಳಿ ಒಂದಿನಿತೂ ಚ್ಯುತಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮದ ಸಗುಣತತ್ವಗಳು ಋತಚಿತ್‌ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಋತಕಲ್ಪನಾ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ, ಋತಚಿತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿಯೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಸೃಷ್ಟಿ. ಸೃಷ್ಟಿ ಒಂದು ಮಹಾಪ್ರತಿಮೆ: ತನಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಬೆಂಬಲವೂ ಮುನ್ನಡೆಯೂ ಕಡೆಗುರಿಯೂ ಆಗಿರುವ ಋತಚಿತ್‌ವಿಭೂತಿಯ ಶಾಶ್ವತಸತ್ಯಗಳು ಕಾಲದೇಶಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುವ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಪ್ರತಿಮೆ.

೨

ಕವಿಕೃತಿಯಾದ ಕಾವ್ಯವೂ ಈಶ್ವರಕೃತಿಯಾದ ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಸದೃಶವಾದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆ. ಸದೃಶವಾದುದು ಮಾತ್ರ, ಸಮವಾದುದಲ್ಲ. ಅದರಷ್ಟು ಸ್ವತಂತ್ರವೂ ಅಲ್ಲ; ಶಕ್ತಿಸಮನ್ವಿತವೂ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾವ್ಯಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಕವಿಯೂ ಈಶ್ವರಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೃತಿಮಾತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಆದರೂ ಕವಿಕೃತಿಯಾದ ಕಾವ್ಯವು ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದಿದೆ. ಅದೂ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮಾಲೋಕ. ವಿಶ್ವವು ಹೇಗೆ ಋತಚಿತ್‌ ಸತ್ಯಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶನದ ಒಂದು ವಿರಾಟ್ ಪ್ರತಿಮೆಯೋ ಹಾಗೆಯೆ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೂ ಮಹಾಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ' ಪ್ರಕಾಶನದ ಒಂದು ಮಹಾಪ್ರತಿಮೆ. ಆ 'ದರ್ಶನ'ದ ಉಜ್ವಲತೆಗೂ ಉದಾತ್ತತೆಗೂ ಅನುಗುಣವಾಗಿ, ಅನುರೂಪವಾಗಿ, ಪ್ರತಿಮೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ 'ದರ್ಶನ'ದ ಶಕ್ತಿ, ಅಶಕ್ತಿ, ಶ್ರೀ, ಅಶ್ರೀ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ನಾವು ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವೂ ಉದ್ದೇಶವೂ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಆಗಿರುವ 'ಕವಿದರ್ಶನ'ಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದು, ಬಿಡಬಹುದು; ಅದು ಹೀಗಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ಹಾಗಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಸೂಚಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಆವಿರ್ಭಾವದ ವಿಚಾರವಾಗಿ, ಅದರ ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳ ರಚನೆಯ ಮತ್ತು ಜೋಡಣೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ, ಅನ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಮಾಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಖಂಡದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಂದು ಹಾಕುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಸಾನುಭವ ಅಸ್ಮೋತವಾಗಿ ಬರಿಯ ವಾದವಿವಾದದ ಬುದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯದ ಕೆಸರುಸುಬು ಕಲ್ಲುಮಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೃಷ್ಟಿಯ ಪೂರ್ಣಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವ 'ದರ್ಶನ'ಶಕ್ತಿ ಮಾನವಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ದುರ್ಲಭ ಮತ್ತು ದುಸ್ಸಾಧ್ಯ. ಬುದ್ಧಿ, ಊಹೆ, ಕಲ್ಪನೆ, ಪ್ರತಿಭೆ, ತರ್ಕ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಆ ವಿರಾಟ್ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಬಗೆಗೊಳ್ಳಲು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಅದು ಅಮೇಯ, ಅವೇದ್ಯ, ಅತಿ ಎಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ಮತಿಗೋಚರ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವನು, ಅವನು ಎಂತಹ ಅಸಾಧಾರಣ ಮೇಧಾವಿಯಾಗಿರಲಿ, ಎಂತಹ ಪಾರದರ್ಶಿಯಾದ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯಾಗಿರಲಿ, ಮನೋಮಯ ಮಾನವ ಮತಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟರಿಂದಲೆ ತೃಪ್ತನಾಗಬೇಕು. ಸಿದ್ಧನೂ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನೂ ಆಗಿ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕ್ಕೆರಿದ ಪೂರ್ಣಯೋಗಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಸಾಧ್ಯ. ಅವನಿಗೆ ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಯ ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯೆಯ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದನ್ನೂ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವ ಸಂಜ್ಞಾನವೂ, ಸರ್ವವನ್ನೂ ಸಮಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಸರ್ವಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ

ಗ್ರಹಿಸುವ ಪ್ರಜ್ಞಾನವೂ, ಸಂಜ್ಞಾನ ಪ್ರಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಒಳಕೊಂಡೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಮೀರುವ ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಅವನದಾಗುತ್ತವೆ. ನಮಗೆ ಯಾವುದು ದುಃಖವೋ ಅದು ಅವನ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಆನಂದದ ಅಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ನಮಗೆ ಯಾವುದು ವಿಕಾರವೋ ಅದು ಅವನ 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸಲೀಲಾಶೀಲವಾದ ಕೇವಲಸೌಂದರ್ಯದ ಒಂದು ಅನಿವಾರ್ಯಾಂಗವಾಗಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸಾವು ಸಾವಲ್ಲ; ಇಲ್ಲಿಯ ಅಮಂಗಳ ಅಮಂಗಳವಲ್ಲ. ಸಾವು ಅಮೃತತ್ವದ ಒಂದು ಮರ್ತ್ಯವಿನ್ಯಾಸ. ಅಮಂಗಳ ಎಂಬುದು ಅನ್ನಮಯದಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಲೆಳಸುತ್ತಿರುವ ಪರಮಮಂಗಳದ ಒಂದು ಲೀಲಾಭಂಗಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೇವಲವಾದ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ತಿವಶಕ್ತಿ ಸಾವು, ದುಃಖ, ಪಾಪ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಹಿಂದೆಯೂ ಮುಂದೆಯೂ ನಿಂತು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಲೂ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವುದು ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಯಂವೇದ್ಯ. ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಗೆ ದುರಂತವಾದುದು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ದುರಂತವಲ್ಲ. ಖಂಡದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವೆಂದೂ ಅಧರ್ಮವೆಂದೂ ವ್ಯರ್ಥವೆಂದೂ ನಷ್ಟವೆಂದೂ ತೋರುವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಕೊನೆಗಾಣದೆ, ಅನ್ಯಾಯವು ಪರಮನ್ಯಾಯದ ಕಡೆಗೂ ಅಧರ್ಮವು ಪರಮಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೂ ವ್ಯರ್ಥವು ಪರಮಪ್ರಯೋಜನದ ಕಡೆಗೂ ನಷ್ಟವು ಪರಮಲಾಭದ ಕಡೆಗೂ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಕವಿ 'ದರ್ಶನ'ದ ವಿರಾಟ್ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದ ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟಿಗೂ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದರ್ಶಿಸಲಿತ್ತ ಪೂರ್ಣಯೋಗಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತುಸು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲುತ್ತದೆ,-ಮಹಾಕವಿಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೂ ಸಮರ್ಥ ಸಹೃದಯ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ.

ಕವಿಕೃತಿಯಾದ ಕಾವ್ಯವೂ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ನಡಸುವ ಮೂಲ ಸತ್ಯವು ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿದೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಪ್ರಾಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಕವಿ ದರ್ಶನವು ಅದಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣೂ ಉಸಿರೂ ಆಗಿದೆ. ಕವಿಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅತೀತವಾಗಿ ಇರುವ 'ದರ್ಶನ'ವೆ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುವೆತ್ತು, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗುವ ದೇವತಾತ್ಮ. ಆ ಆತ್ಮವು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗದ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂತಹ ನಿಪುಣ ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಬರಿಯ ವಿಗ್ರಹ ಮಾತ್ರ. ತನಗೇ ಚಿರಚೇತನವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಬರುವವರಿಗೆ ಅದೆಂತು ಚೈತನ್ಯದಾನ ಮಾಡಬಲ್ಲದು? ಶಾಶ್ವತ ದರ್ಶನದಿಂದ ದೀಪ್ತವಾಗದ ಕೃತಿ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮನರಂಜನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಶಾಶ್ವತ ಫಲವಾಗಲಿ ಚಿರಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಲಿ ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಕೃತಿ ಅಮರ ಕಾವ್ಯವಾಗಲಾರದು.

ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ' ಎಂದರೇನು? ಅದು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ? ಅದು ಏಕೆ ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಅವತರಿಸುತ್ತದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳುವುದು ಪ್ರಕೃತ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶವಲಯಕ್ಕೆ ಹೊರಗಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರೂ ಅರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿ ಸುಲಭವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಎರಡು ಮಾತು ಹೇಳಿದರೆ ಅಪ್ರಕೃತವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ದರ್ಶನ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿ ಕಾಣುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಬುದ್ಧಿ, ಚಿಂತನ, ತರ್ಕ, ಅಥವಾ ಅವರಿವರ ಹೇಳಿಕೆ ಇವು ಯಾವ ಉಪಾಧಿಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ನೇರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ 'ದರ್ಶನ'. 'ದರ್ಶನ'ದ ತರುವಾಯ 'ಚಿಂತನ'. 'ಚಿಂತನ'ದ ತರುವಾಯ 'ವರ್ಣನ'. ಸಹೃದಯ ಚಿತ್ತವಿಕಾಸನ ಕ್ರಮವು ವರ್ಣನದಿಂದ ಚಿಂತನಕ್ಕೂ ಚಿಂತನದಿಂದ 'ದರ್ಶನ'ಕ್ಕೂ ಏರುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಅವರೋಹಣ ಮುಖವಾದ ಚಿವಿವಿಕಾಸನ ಕ್ರಮವು ದರ್ಶನದಿಂದ ಚಿಂತನಕ್ಕೂ ಚಿಂತನದಿಂದ ವರ್ಣನಕ್ಕೂ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ: ಎಂದರೆ, ಅವತರಿಸುತ್ತದೆ.

ಕವಿಗೂ ಅವರೋಹಣಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಆರೋಹಣವುಂಟು, ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸುತ್ತಣ ಜನರಿಂದ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ, ಘಟನಾ ಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ, ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ, ಪುಸ್ತಕಗಳಿಂದ, ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದ್ದು ಹೊರಗಣ ಘರ್ಷಣ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಬಿರಿದೊಡೆದು ಹೊಳೆಯುವ ಆತ್ಮಾನುಭವಗಳಿಂದ ಅವನು ಅಸಂಖ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಫಲರೂಪವಾಗಿಯೇ ಅವನ 'ದರ್ಶನ' ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.^೨

ಕವಿ ತಾನು ಏರಿ ಮುಟ್ಟಿದ 'ದರ್ಶನ'ವನ್ನು ಇಳಿದು ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದಾದರೆ, 'ಸ್ವಯಂಭು'ವಾದ ಕವಿ 'ಮನೀಷಿ'ಯಾಗಿ 'ಪರಿಭು'ವಾಗುತ್ತಾನೆ. ದರ್ಶನವು ಚಿಂತನದಿಂದ ವರ್ಣನಕ್ಕಿಳಿಯುತ್ತದೆ.^೩ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿಂತನ ಮತ್ತು ವರ್ಣನಾಂಶಗಳಾದ ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆ ಬುದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಅಭ್ಯಾಸ ಮತ ದೇಶ ಕಾಲ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಅವನ 'ದರ್ಶನ'ದ ಅಧೀನವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದುಡಿಯುತ್ತವೆ. ಅದರ ಚೇತನವೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣ. ಅದರ ಕಾಂತಿಯೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಣ್ಣು. ಅವುಗಳ ನಾಡೀಸ್ಪಂದನವೂ ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ದ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಚ್ವಾಸದ ಲಯಗತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೃತವೆಂದು ನಮಗೆ ತೋರಬಹುದಾದ-ತಾನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ-ವಿದ್ಯೆ ಬುದ್ಧಿ ಆಲೋಚನೆ ಅಭಿರುಚಿಗಳನ್ನು ಅವನು ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೂ, ಅವುಗಳೂ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ನಿಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಅವನ ಆತ್ಮದ ಸಮಗ್ರ 'ದರ್ಶನ'ದ ವಿಧೇಯ ಕರಣಗಳಾಗುತ್ತವೆಯೆ ಹೊರತು ಅಂತಂತ್ರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂಬುದು ಭ್ರಾಂತಿಯಮೂಲವಾದ ಒಂದು ಭಾವವೈಖರಿಯೆ ಹೊರತು ವಾಸ್ತವಾಂಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಕೃತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವಾಗ ಅವನು ತರ್ಕಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿರುವ ತತ್ತ್ವಗಳು ನಮಗೆ ಮಾನ್ಯವಾದರೂ ಗೌಣ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾವ್ಯವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಕರ್ಮವಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ನಡಸುವ 'ದರ್ಶನ'ದ ಕರ್ಮ. ಎಂದರೆ, ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ 'ದರ್ಶನ'ದ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನ ಕವಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಇರದಿರಬಹುದು. ಕವಿಯ ಜೀವನದ ಖಚಿತವಾದ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಪರಿಚಯ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ (ಅದು ಕವಿಗೆ ಅಗಮ್ಯವಾಗಿರುವಾಗ ಇತರರಿಗೆ

೨. ಇಲ್ಲಿ ಅವನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಪ್ರಚೋದನೆಯನ್ನೂ ಪುನರ್ಜನ್ಮೋದ್ದೇಶಗಳ ಆಕರ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ನಾವು ತತ್ತ್ವದ ಮಟ್ಟಗಾದರೂ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೆ, ಸಿದ್ಧಪುರುಷನ ಪ್ರತಿಭೋದ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಾಲೋಚಕನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅದು ಮೀರಿರುವುದರಿಂದ ಗಮನಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.

೩. ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ದ ಒಂದು 'ನಿದರ್ಶನ'ದಿಂದಲೇ 'ಪ್ರದರ್ಶನ'ಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಆಯುವ 'ನಿದರ್ಶನ' ಕಾಲದೇಶ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಮಿಲ್ನ್ ಬೈಬಲ್ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿದರೆ ಕಾಳಿದಾಸ ರಘುವಂಶದ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಿಸುತ್ತಾನೆ; ನಾರಣಪ್ಪ ಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕವಿಗಳ ಮೂಲ 'ದರ್ಶನ'ಗಳು ತತ್ತ್ವತಃ ಕೊಂಚ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ 'ನಿದರ್ಶನ'ಗಳು ಅವರವರ ಕಾಲ, ದೇಶ, ಮತ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಇವುಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಕೃತಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೈದೋರುವ 'ಪ್ರದರ್ಶನ'ಗಳೋ ಭಾಷೆ, ಲಿಪಿ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಅಲಂಕಾರ, ಛಂದಸ್ಸು ಮುಂತಾದ ಗಣನೆಯಿಲ್ಲದ ಉಪಾಧಿಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನೂ ಅಗಮ್ಯ.) ನಾವು ಅವನ ಕೃತಿಯಿಂದಲೇ ಅವನ 'ದರ್ಶನ'ಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಕೃತಿಪ್ರತಿಮೆ ಅವನ 'ದರ್ಶನ'ಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅವನ 'ದರ್ಶನ'ಕ್ಕೆ ಅವನ ಆತ್ಮಸಿದ್ಧಿ ಆಧಾರ. ಆ ಆತ್ಮಸಿದ್ಧಿ ಅಥವಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಎಷ್ಟು ಹಿರಿದಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನ ಕೃತಿ ಅಷ್ಟು ಹುಡುಗುತ್ತದೆ. 'ದರ್ಶನ' ಔನ್ನತ್ಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿರವೆತ್ತಿ ಗಗನ ಚುಂಬಿಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ದರ್ಶನ'ದ ವೈಶಾಲ್ಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ವು 'ವಿರಾಟ್' ಆದರೆ ಅವನ ಕೃತಿಯೂ 'ವಿರಾಟ್' ಆಗುತ್ತದೆ. ವಿರಾಡ್ವರ್ತನವು ಕೃತಿಯ ವಿರಾಟ್ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅವತಾರ ತಾಳುತ್ತದೆ.

೩

ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಕಾಳಿದಾಸನನ್ನು ಕವಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ ಶಾಕುಂತಲವನ್ನು ಕವಿಕೃತಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಆಶಯ ಇನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿ ಸಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕ ಯಥಾರ್ಥವೆಂದೂ ವಾಸ್ತವವೆಂದೂ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥೂಲಲೋಕದ 'ಪ್ರತಿಕೃತಿ' ಅಲ್ಲ. ನಾಟಕದ ತುಂಬ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಲೋಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಅಲೌಕಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಲೋಕಧರ್ಮಿಯಾದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೇ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೂ ಅದು ಸ್ಥೂಲಲೋಕದ ಪ್ರತಿಕೃತಿ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರು 'ರಿಯಲಿಸಂ' ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜಾತಿಗೆ ಅದು ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ.

'ಪ್ರತಿಕೃತಿ'ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ದುಷ್ಯಂತನ ಬೇಟೆ ನಗೆಗೆ ಈಡಾಗುತ್ತದೆ. ಕುದುರೆದೇರಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಿಗಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಇಂದ್ರ ಸಾರಥಿಯಾದ ಮಾತಲಿ ನಡಸುವ ದೇವರಥಕ್ಕಾದರೆ ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ಪ್ರಥಮಾಂಕದಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ದೇವರಥವಲ್ಲ; ಮನುಷ್ಯ ಸಾರಥಿ, ಮಾನುಷ ರಥ, ಮರ್ತ್ಯಾಶ್ವಗಳು.

ಓಡುತ್ತಿರುವ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದ ಓಡುತ್ತಿರುವ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೆದಗೆ ಬಾಣ ಹೂಡಿ ಕಣ್ಣನಟ್ಟು ಅಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಬೇಟೆಗಾರನು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸಕನಾಗಿ ಅದನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವುದು ಅಸಂಭವ, ಅಸಾಧ್ಯ. ಶಾಂತವಾಗಿ ನಿಂತು ನೋಡುವ ಮೂರನೆಯವನು ಬೇಕಾದರೆ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಬಹುದು. 'ಪ್ರಯತ್ನ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ' ಎಂದು ದುಷ್ಯಂತನ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾರಂಗವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಬೇಟೆಗಾರನ ಕಣ್ಣಲ್ಲ, ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನಾಕ್ಷಿ ಎಂಬ ಇತ್ಯರ್ಥ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ತಪ್ಪಿದರೆ, ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಥದ ವೇಗವನ್ನು ಅತಿಮಂದ ಮಾಡಿದ್ದನೆಂದೋ ಅಥವಾ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದನೆಂದೋ ಕಷ್ಟಕಲ್ಪನೆಗೆ ಕೈಹಾಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ಸೂತನು ರಥಜವವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವಾಗಲೂ ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣಿನ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. "ನಿಷ್ಕಂಪಜಾಮರಶಿಖಾ ನಿಭೃತೋರ್ಧ್ವಕರ್ಣಾಃ" ಎಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಸಾರಥಿಯ ನೇತ್ರಮಾತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ. "ಆತ್ಮೋದ್ಧತ್ಯೆರಪಿ ರಚೋಭಿರ ಲಂಘನೀಯಾ" ಎಂಬುದು ಕಲ್ಪನಾಕ್ಷಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಅಥವಾ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡುವ ಅನ್ಯನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ.

ಹೀಗೆ 'ಪ್ರತಿಕೃತಿ'ಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವೂ ಅಸಂಭವವೂ ಆಗಿ, ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನಾಕ್ಷಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳೂ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ವರ್ಣನೆಗಳೂ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮೈದೋರುತ್ತವೆ. 'ಪ್ರತಿಕೃತಿ'ಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ದಾಸನಾದ ಕಲ್ಪನಾಕೃಪಣನ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ

ತೋರಿದರೂ ಅವು ತಮ್ಮ ಅಸಾಧಾರಣ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದಲೂ ಸಂಮೋಹಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಶಬ್ದಮಾಧುರ್ಯದಿಂದಲೂ ಅವನ ಹೃದಯವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ರಸದಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ತಮ್ಮ 'ಕೃತಕತೆ' ತಲೆಯೊಳಗೆ ಸುಳಿಯುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ವಾಚಕನು ಮೋಸ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಮೋಸಹೋಗುವುದರಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದರ್ಥ. ಪ್ರತಿಮಾ ಪ್ರಪಂಚದ ರಸಸುಖದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ವಂಚಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ, 'ಪ್ರತಿಕೃತಿ'ಯೆ ಸರ್ವಸ್ವ ಎಂಬ ಕುಬ್ಜ ಮತಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದರ್ಥ. ಕಲ್ಪನಾ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದರ್ಥ. ಪ್ರತಿಕೃತಿಯ ಜಡಲೋಕದಿಂದ ಮೇಲೇರಿ ಪ್ರತಿಮಾಲೋಕದ ಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೆರೆಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದರ್ಥ.

ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕ 'ಪ್ರತಿಕೃತಿ'ಯಲ್ಲ; ಅದೊಂದು 'ಪ್ರತಿಮಾ' ಜಗತ್ತು. ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ' ಅಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರತಿಮಾರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದೆ. ಕಾಳಿದಾಸನ ಹಾಗೆಂದು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅಪ್ರಕೃತ. ಅವನು ಅರಿತಿರಲಿ, ಬಿಡಲಿ; ಅವನು ಅಸ್ವತಂತ್ರ,^೪ ಎಲ್ಲ ಉತ್ತಮ ಕವಿಗಳ ಪ್ರತಿಭೆಯಂತೆ ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆಯೂ ಪ್ರತಿಮಾ ರಚನೆಯಿಂದಲೆ ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗೆ ಭೂಮಿ ಬೇಕಾಗುವದೂ ಆಕಾಶವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ. ಅವನ 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿ ಮರ್ತ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಲಭಿಸುವುದು ಅಮರ್ತ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ. ಮರ್ತ್ಯವು ಅಮರ್ತ್ಯದ ಶಿಶು. ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೂ ಅಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ ಶಕುಂತಲೆಗೂ ಮೇನಕೆಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧದಂತೆ ಪ್ರೇಮಮಯವಾದುದು. ಉದಾಸೀನವಾಗಿಯೂ ತಟಸ್ಥವಾಗಿಯೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕ್ರೂರವಾಗಿಯೂ ತೋರಿದರೂ ಅಮರ್ತ್ಯವು ಮರ್ತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಶಿಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಮರ್ತ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಯ, ಪೋಷಣೆಯ ಮತ್ತು ಉದ್ಧಾರದ ಭಾರವನ್ನು ಅಮರ್ತ್ಯವು ತಾಯಿಯ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಮರ್ತ್ಯದ ಮೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಅಮರ್ತ್ಯವು ಸದಾ ಕಾವು ಕೂತಿದೆ. ತಾಯಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾವು ಕೂತಿದ್ದರೆ ಧರ್ಮ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾವಲೂ ಕೂತಿದೆ.

೪

ಕಾಳಿದಾಸನ ಪ್ರತಿಭೆ ದುಷ್ಯಂತನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿದ ಸಾರಂಗದಂತೆ 'ವಯತಿ ಬಹುತರಂ ಸ್ತೋಕಮುವಾಘ್ಯಂ ಪ್ರಯಾತಿ' ಮರ್ತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ ಮೃತ್‌ಭಾರದಿಂದ ಜಗ್ಗುತ್ತಿರುವ ಅದಕ್ಕೆ ಉರ್ವಿತಲವೇನೋ ಬೇಕು; ವಿಯತ್ತಲ ವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ. ಬಹುಪಾಲಿನ ವಿಯತ್ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಇನಿತಿನಿತೆ ಮೃತ್‌ಸ್ಪರ್ಶ. ಅದು ಯಾವ ಒಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದು ವ್ಯವಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾನುಮತಿಯಲ್ಲಿ, ಮಾರೀಚಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ, ದುರ್ವಾಸ ಶಾಪದಲ್ಲಿ, ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಜ್ಯೋತಿಯಲ್ಲಿ-ನಾಟಕದ ತುಂಬ ಲೋಕಾಂತರಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಿಗಳ ಸಾಲೆ ನಿಂತಿದೆ! ಕಾಳಿದಾಸನ ಪ್ರತಿಭೆ ಬಹುಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರಿ; ಬಹುಭೂಮಿಕಾ ಸಂಚಾರಿ; ವಿಧೇಯನಾದ ಪ್ರತೀಹಾರಿಯಂತೆಯೂ ಸಮರ್ಥನಾದ ರಾಯಭಾರಿಯಂತೆಯೂ ಕವಿಯ ವಿರಾಡ್ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅದು ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಾವ್ಯವು ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕವಿಕೃತಿ ಹುಸಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ದ ಸತ್ಯವೇ ಕೃತಿಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಹೇತುವಾಗಿ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗುವುದರಿಂದ ಆ ದರ್ಶನದ ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯದೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

೪. 'ಪ್ರತಿಮಾ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೃತಿ' ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಅದರ ಹೊರರೂಪವು ಒಳಗಣ ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆಶಾಶ್ಚತವಾಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಅಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಆ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಏಕಾಖಂಡವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸ.

ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯವೇ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿರುವಾಗ ಅದರ ಒಂದೊಂದು ಅವಯವವೂ ಆ ಪ್ರತಿಮಾಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಬದ್ಧ. ಒಂದೊಂದು ಅವಯವವನ್ನೂ ಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿಮಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅದರದರ ಪೂರ್ಣಾರ್ಥವೂ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ತಿಳಿಯುವುದಲ್ಲದೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಪೇಕ್ಷತ್ವವೂ ಬೋಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ, ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕಾರ್ಯವಾಗಿ, ಪೂರ್ಣದ ಪ್ರಯೋಜನವು ಒಂದೊಂದು ಅಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದೂ, ಒಂದೊಂದು ಅಂಶದ ಪುರುಷಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣದ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಸಾರತಃ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದೂ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿಮಾ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕಣ್ಣ ಮಹರ್ಷಿ. ಕವಿಗೂ ಈ ವಿಮರ್ಶಾಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಇತ್ತು ಎಂದು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಕಾರಣಗಳಿವೆ.^೫ ಆದರೆ ಈ ಲೇಖನ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಕವಿಗೆ ಆ ವಿಮರ್ಶಾದೃಷ್ಟಿ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಇತ್ಯರ್ಥದಿಂದಲೂ ವಿಘಾತಿಯಾದಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಕಣ್ಣ ಮಹರ್ಷಿ ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞಾನಿ. ತುಂಬಿಯೂ ತುಳುಕದ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಗಂಭೀರವ್ಯಕ್ತಿ. ಮನುಷ್ಯಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜವಾದ ಆತನ ಶೋಕತಾಪಗಳೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ವಂದ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆತನು ಮಹರ್ಷಿಯಾಗಿ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ 'ದರ್ಶನ'ದ ವಿಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಯ ಮತ್ತು ಖಂಡದೃಷ್ಟಿಯ ಅವಿದ್ಯಾ ಲೀಲಾ ಭೂಮಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮರ್ಯಾದೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಗೈದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ನಾಟಕಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಓದಿ, ಎಲ್ಲ ಘಟನಾಪರಂಪರೆಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಅರಿತವನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನೂ ಪಾತ್ರವೂ ಆಗಿ, ಅದು ನಾಟಕವೆಂಬುದನ್ನೂ ತಾವು ಪಾತ್ರಗಳೆಂಬುದನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮರೆತ ಇತರ ಪಾತ್ರಗಳೊಡನೆ ನಾಟಕಾಭಿನಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮೇಲಣ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಬೇಕು. ಕಣ್ಣನ ಕಣ್ಣೀರು ನಾಟಕದ ಕಣ್ಣೀರಲ್ಲ. ಸಕ್ಕರೆಯ ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಭೌತವಿಜ್ಞಾನಿ ಅದರ ಸಿಹಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಪ್ರಕೃತಿವಶನಾಗಿಯೇ ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾದ ದಿವ್ಯವಿಜ್ಞಾನಿ ಲೀಲೆಯನ್ನು ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಮತ್ತು ಅದರ ರಸಾನುಭವವನ್ನು ಸವಿಯುವ ಆಕಾರವನ್ನೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರಕೃತಿವಶವಾಗದೆಯೂ ಸ್ವವಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೫. ವಿವಿಧ ಲೋಕಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯಂತೆಯೇ ಆಯಾ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ವಿವಿಧವಾದ ಜ್ಞಾನಸ್ಥಿತಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಭಿಜ್ಞಾನ ದರ್ಶನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಯಂತನು ಶಕುಂತಲೆಗಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಪ್ಸರೆಯಾದ ಸಾನುಮತಿ "ಸಂಮೋಹಃ ಖಲು ವಿಸ್ಮಯನೀಯೋ ನ ಪ್ರತಿಬೋಧಃ" ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ದೇವತೆಯಾದ ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಬೋಧಜ್ಞಾನವು ಸಹಜ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದರೂ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದ ದುಷ್ಯಂತನಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಅವಳಿಗೆ ಬಹು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಎಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಅರಿಯಬಲ್ಲಳು. ಆ ಪ್ರತಿಬೋಧಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಶಕುಂತಲೆಗಾಗಿ ಶಂಕಿಸುವ ದುಷ್ಯಂತನನ್ನು ಕಂಡು ಆಕೆಗೆ ವಿಸ್ಮಯ. ನಮಗೆ ದೇವತೆಯ ಪ್ರತಿಬೋಧಜ್ಞಾನವು ಹೇಗೆ ವಿಸ್ಮಯಕಾರವೋ ಹಾಗೆಯೇ ದೇವತೆಗೂ ತಾನೆಂದೂ ಅನುಭವಿಸದ ಈ ಮರ್ತ್ಯಸಹಜವಾದ ಸಮ್ಮೋಹಜ್ಞಾನದ ಕುರುಡು ವಿಸ್ಮಯಕರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಏಳನೆಯ ಅಂಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ದಾಕ್ಷಾಯಣಿ ಶಕುಂತಲೆಯ ಮನೋರಥ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಣ್ಣರಿಗೆ ಪರಿಚಾರಕಮುಖದಿಂದ ತಿಳಿಸಲು ಸೂಚಿಸಿದಾಗ ಮಾರೀಚ ಮಹರ್ಷಿಗಳು “ತಪಃ ಪ್ರಭಾವಾತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಸರ್ವಮೇವ ತತ್ರ ಭವತಃ” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ, ಕಣ್ಣರಿಗೆ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಂದಿದ್ದರೂ, ಲೋಕ ಮರ್ಯಾದೆಯಂತೆ ಇವರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನ ಕೈಲಿ ಅವರಿಗೆ ವರ್ತಮಾನ ಹೇಳಿಕಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಣ್ಣು ಮಾರೀಚರಿಬ್ಬರೂ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಯ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

೫

ಶಕುಂತಲೆಗೆ ದಾರುಣದುಃಖದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವವಾಗುವುದು ನಾಟಕದ ಐದನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಾದರೂ ಅದರ ದೀರ್ಘಛಾಯೆಯ ಮಬ್ಬು ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕಕ್ಕೂ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಉಳಿದವರಾರಿಗೂ ಅದು ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೂ ಕಣ್ಣರ ಬಗೆಗಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಿದೆ. ಯಾವ ವಿಧಿ ತನ್ನ ಲೀಲಾರ್ಥವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಅರಿಯದ ದುಷ್ಯಂತನನ್ನು ಬೇಟೆಯ ನೆವದಿಂದ ಕಣ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದೊಯ್ದಿತೋ ಆ ವಿಧಿ ತನ್ನನ್ನರಿತ ಋಷಿಯನ್ನೂ ಸೋಮತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಕರೆದಿದೆ. ಕಣ್ಣರ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಮಗಳಿಗೆ ಮುಂದೆ ಬರಲಿರುವ ಸಂಕಟವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದೆ. ಅದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಆವಶ್ಯಕವೆಂಬುದನ್ನೂ ಮನಗಂಡಿದೆ. ಅವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವ ಜೀವರ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಅಂತಹ ಅನುಭವಗಳು ಆವಶ್ಯಕವೆಂಬುದು ಅದಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿವಾರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಶಮನಾರ್ಥವಾಗಿ, ವೈಖಾನಸನು ಹೇಳುವಂತೆ ಪ್ರತಿಕೂಲದೈವ ಶಮನಾರ್ಥವಾಗಿ, ಸೋಮತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಹಾಗೆ ಹೋದದ್ದೇ ಮುಂದೆ ಒದಗಿದ ಎಲ್ಲಾ ಹಾನಿಗೂ ಬೀಜಕಾರಣವಾದಂತೆ ನಮಗೆ ತೋರಬಹುದು. ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹಾಗಾಗುವುದೂ ವಿಧಿಯ ಸಂವಿಧಾನವೆ. ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಅದು ಕಾರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಕೋಟಿಗಳ ಒಂದು ಕೊಂಡಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಂದನ ಮಾತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಟಕವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಣ್ಣುಮುನಿ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಾಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದುದು ಒಂದು ಅವಶ್ಯವಾದ ಅಂಗವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದೂ ವಿಧಿಯ ಇಚ್ಛೆಯ ಒಂದು ಶಕ್ತಿಸ್ವಾಯು. ಹಾಗಿರುವಾಗ ಯಾವ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನೂ ಅದರ ‘ಒಟ್ಟಿ’ನಿಂದ ಅಥವಾ ‘ಸಮಷ್ಟಿ’ಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಅದನ್ನೇ ಕಾರಣವನ್ನಾಗಿ ಒಡ್ಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅದು ಖಂಡದೃಷ್ಟಿಯ ಅರ್ಥಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಚತುರ್ಥಾಂಕದಲ್ಲಂತೂ ಕಣ್ಣರ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿದೆ. ಕವಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನೊಡ್ಡಿ ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಶರೀರಿಯಾದ ಛಂದೋಮಯ ವಾಣಿಯಿಂದ ನಡೆದುದೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ದುರ್ವಾಸಶಾಪವೂ ಆ ಅರಿವಿಗೆ ಹೊರತಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಸಾರದ ಅಜ್ಞಪ್ರತಿವಿನಂತೆ ವರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿದ ಮಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಡೆದುದರ ವಿಚಾರವಾಗಿ, ಆಳವಾದ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಅರ್ಹವಾಗುವಂತೆ, ತಮ್ಮ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಉಪಮಾನಗಳಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಧೂಮಾಕುಲಿತ ದೃಷ್ಟಿ, ಯಜಮಾನ, ಪಾವಕ, ಆಹುತಿ, ಬೀಳುವಿಕೆ, ದೈವವಶಾತ್-ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಧ್ವನಿ ತುಂಬಿದರೂ ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಬೆಂಕಿಯನ್ನೂ ಬೀಳುವಿಕೆಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿದರೂ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಒದಗುವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೂ ಗಮನಿಸದೆ ಇಲ್ಲ: “ಸುಶಿಷ್ಯ ಪರಿದತ್ತಾ ವಿದ್ಯೇವಾತೋಚನೀಯಾ ಸಂವೃತ್ತಾ”; ಶಕುಂತಲೆ ಬಿದ್ದು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದುದು

ಅನಿವಾರ್ಯವಾದರೂ ಕೊನೆಯ ಮಂಗಳವನ್ನರಿತ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅವಳು “ಅಶೋಚನೀಯಾ ಸಂವೃತ್ತಾ”. ನಾಟಕದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರೀಚ ಮುನಿ “ತಪಃ ಪ್ರಭಾವತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಸರ್ವಮೇವ ತತ್ರ ಭವತಃ” ಎಂದಾಗ ದುಷ್ಯಂತನಿಗೆ ಕಣ್ಣರ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಣವಾದ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಚಿತವಾಗಿ “ಅತಃ ಖಿಲು ಮಮ ನಾತಿಕ್ರುದ್ಧೋ ಮುನಿಃ” ಎಂದು ಧೃತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ಪತಿಗೃಹಕ್ಕೆ ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಕಣ್ಣರ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಇಣುಕುತ್ತದೆ. ಮಾತುಮಾತಿಗೂ ಮಿಂಚುತ್ತದೆ. “ಚಕ್ರವರ್ತಿಪುತ್ರನ ಪಡೆ ನೀಂ” ಎಂದು ಅವರು ಹರಸಿದಾಗ ಗೌತಮಿಯ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಕವಿ “ಭಗವಾನ್, ವರಃ ಖಿಲ್ವೇಷಃ ನಾಶೀಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿ ಕಣ್ಣರ ಋತದರ್ಶಿತ್ವವನ್ನೂ ಚಿತ್ತಪಸ್ಸನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಾರಿದ್ದಾನೆ. ಮುಂದೆ “ಅಹಂ ತ್ವಯಿ ಸಂಪ್ರತಿವೀತಚಿಂತಃ” ಎಂದು ಕೊನೆಯಾಗುವ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಋಷಿಯ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಅಂತ್ಯದ ಅನಂತ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ‘ದರ್ಶನ’ಪೂರ್ವಕವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳುವಂತಿದೆ. ವಿಧಿಯೇ ಕಣ್ಣರೋ ಕಣ್ಣರೇ ವಿಧಿಯೋ? ಇಬ್ಬರೂ ಅದ್ವೈತವಾದ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ:

ನಂದನೆ, ನಾಂ ಸಂಕಲ್ಪಸಿದಂದದೊಳ್

ಅನುರೂಪ ಪತಿಯ ಸೇರಿದೆ ನೀಂ.

ಸೈಪಿಂದೀ ಮಾಲತಿಯುಂ ಮಾಕಂದವನೊಂದಿತ್ತು:

ನಿಮ್ಮೊಳಾಂ ನಿಶ್ಚಿಂತಂ!

ನಿಶ್ಚಿಂತರಾದರೂ ಮುಂದೊದಗುವ ಕ್ಲೇಶಪಥವನ್ನು ನೆನದು ಮಗಳಿಗೆ ಕಣ್ಣೀರೊರಸಿಕೋ ಎಂದು ಹೇಳುವ ನೆವದಲ್ಲಿ, ತಗ್ಗು ಉಬ್ಬುಗಳಿರುವ ಆ ಕಾಣದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಾಗ ನಿನ್ನ ಪಾದಗಳು ಪಲ್ಲಟಿಸುತ್ತವಲ್ಲವೆ ಎಂದು ಮರುಕ ತೋರುತ್ತಾರೆ:

ಅಸ್ಮಿನ್ನಲಕ್ಷಿತ ನತೋನ್ನತ ಭೂಮಿಭಾಗೇ

ಮಾರ್ಗೇ ಪದಾನಿ ಖಿಲು ತೇ ವಿಷಮಾ ಭವಂತಿ!

ಕಣ್ಣರದು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ, ಶಾರ್ಙ್ಗರವನು ಹೇಳುವಂತೆ: ‘ನ ಖಿಲು ಧೀಮತಾಂ ಕಶ್ಚಿದವಿಷಯೋ ನಾಮ!’ ಶಕುಂತಲೆ ತಂದೆಯ ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಾಗ ‘ಯದಿಚ್ಛಾಮಿ ತೇ ತದಸ್ತು’ ಎನ್ನುತ್ತದೆ ತಪೋಬಲದ ಅನುಗ್ರಹವಾಣಿ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಮಹರ್ಷಿಯ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ತನ್ನ ಪೂರ್ಣಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. “ತಾತ, ಕದಾನುಭೂಯಸ್ತಪೋವನಂ ಪ್ರೇಕ್ಷಿಷ್ಯೇ?” ಮಗಳು ತಾನು ಮತ್ತೆ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕಾಣುವುದೆಂದು ಎಂದು ತಂದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ:

ಕ್ಷಿತಿಪತಿಗೆ ಸವತಿಯಾಗಿ

ಅಪ್ರತಿರಥನಂ ಸುತನ ಪೆತ್ತು, ಸುತೆ, ನೀಂ

ತನಯಾರ್ಪಿತ ರಾಜ್ಯನಪ್ಪ ನಿನ್ನಯ ಪತಿಯೊಡನೆ

ಈಕ್ಷಿಸುವೆ ಮಗಳ್ಳುಮೀ ಆಶ್ರಮಮ.

ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಏನಾಗಬಹುದು, ಏನಾಗುತ್ತದೆ, ಏನಾಗಬೇಕು ಇವು ಮೂರೂ ಮುಪ್ಪುರಿಗೊಂಡು ವಿಧಿಗೂ ವಿಧಾಯಕವಾದಂತಿದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಋಷಿವಾಣಿ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಕದ ತರುವಾಯ ಕಣ್ಣರು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಅವರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸಂದರ್ಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವರ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಸುನಿಶ್ಚಿತವಾದ

ಆಶೀರ್ವಾಣಿ ತನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಯ ಹದುಳತಕ್ಕೆಯ ಕ್ಷೇಮಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಶಕುಂತಲೆಯ ಮತ್ತು ಅವಳ ಪ್ರಿಯಜನರ ಅದೃಷ್ಟವನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಮಂದಪ್ರಜ್ಞನಾದ ವಾಚಕನಿಗೆ ದುರ್ವಾಸ ಶಾಪದ ಘೋರಾರ್ಭಟೆಯೆ ಕಿವುತಂಬುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಉನ್ನೀಲಿತ ಬೋಧನಾದ ಸಹೃದಯನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸಾರ್ವಭೌಮಿಕವಾಗುವುದು ಕಣ್ಣರ ಆಶೀರ್ವಾಣಿ. ಆಶ್ರಮ ಕಂಪನಕಾರಿಯಾದ ಆ ಶಾಪದ ಹೂಂಕಾರ ಭಯಂಕರ ಘೋಷವನ್ನೂ ಒಕ್ಕಿಮುಕ್ಕಿ ನೀರವಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅನಾಹತವಾಗುತ್ತದೆ ಕಣ್ಣರ ಕೃಪಾಮಯಿಯಾದ ಭಗವದ್ ವಾಣಿ.

೬

ಕಣ್ಣಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಪಡೆದ ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ದಿಂದ ದೀಪ್ತವಾದ ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿಮಾಲೋಕಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿ ದುರ್ವಾಸ ಶಾಪದ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಏನು ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತದೆ?

ದುಷ್ಯಂತ ಶಕುಂತಲೆಯರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದೊಗಿದ ದುರಂತಗಳಿಗೆ ದುರ್ವಾಸ ಶಾಪವೇ ಕಾರಣವೆಂದೂ, ಕಾಳಿದಾಸನು ಆ ಶಾಪದ ಒಂದು ಕೀಲಣೆಯಿಂದ ದುಷ್ಯಂತನ ಪುರುಷಕಾರವನ್ನು ಉನ್ನತಗೊಳಿಸಿರುವನೆಂದೂ, ಆ ಶಾಪ ನಾಟಕದ ಅಂತಃಕರಣಗಳಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಒಳಗಿನಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದಂತಿರದೆ ಹೊರಗಣಿಯಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದಂತೆಯೂ ತಂದುಹಾಕಿದ ಉಪಾಯದಂತೆಯೂ ಇದೆಯೆಂದೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಅದೂ ಒಂದು ತರಹದ 'ತಿಳಿವಳಿಕೆ'ಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ'ಯ ತಿಳಿವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ನಾಟಕದ ಇತರ ಅಂಗಗಳಂತೆ ಶಾಪವೂ ಒಂದು ಅವಯವ. ಆ ಅವಯವದ 'ಪ್ರಭವ'ಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಹೇತುವಿರುವುದು ಕವಿಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ. ಅದರ 'ಉದ್ಭವ'ಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರುವುದು ಕಾವ್ಯಶರೀರವಾದ 'ಪ್ರತಿಮಾ' ರಚನೆಯ ಸಮಯ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ. ಅದರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವುದು ಅನೇಕರ, ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶಕುಂತಲೆ ದುಷ್ಯಂತರ ಕರ್ಮಪರಿಪಾಕದಲ್ಲಿ. ಆ ಘಟನೆಯ ತ್ರಿಕೋನಕ್ಕೆ ಶಕುಂತಲೆಯ 'ಕರ್ಮ' ಒಂದು ಪಕ್ಕದ ರೇಖೆಯಾದರೆ ದುಷ್ಯಂತನ 'ಕರ್ಮ' ಮತ್ತೊಂದು ಪಕ್ಕದ ರೇಖೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ದುರ್ವಾಸ ಶಾಪ ಅಥವಾ ಆ ಶಾಪಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಋತದ ನಿಯತಿವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೆ ಮೂರನೆಯ ರೇಖೆ. ಒಂದನ್ನುಳಿದು ಒಂದಿಲ್ಲ. ಒಂದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು. ಅದಕ್ಕಿದು ಇದಕ್ಕಿದು ಕಾರಣ. ನೆಲದ ಮೇಲೆ (ಅವಿದ್ಯಾಭೂಮಿಕೆ) ಇಟ್ಟು ನೋಡಿದರೆ ತ್ರಿಕೋನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಆ ರೇಖಾತ್ರಯವಿನ್ಯಾಸ. ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹೊರಳಿಸತೊಡಗಿದರೆ (ವಿದ್ಯಾಭೂಮಿಕೆ) ರೇಖೆಗಳ ಪರಸ್ಪರ ದೂರಾಂತರವು ಬರಬರುತ್ತಾ ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕಡೆಗೆ ಮೂರು ರೇಖೆಗಳೂ ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದಾಗಿ, ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಐಕ್ಯವಾಗಿ ಏಕರೇಖೆಯಾಗುವುದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಚಂಡ ವೇಗದ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಆ ಸರಳ ರೇಖೆಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಅರಮಯವಾದ ಜ್ಞಾನಚಕ್ರದ ನೇಮೀರೇಖೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಶಾಪವೇ ಕಾರಣವೆನ್ನುವುದೂ ದುಷ್ಯಂತನ ಚಪಲ ಪ್ರಣಯವೇ ಕಾರಣವೆನ್ನುವುದೂ ಅಥವಾ ಶಕುಂತಲೆಯ ಅಸಂಯಮವೇ ಕಾರಣವೆನ್ನುವುದೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಉಕ್ತೀರೀತಿಗಳಾಗುತ್ತವೆಯೆ ಹೊರತು ಮೊತ್ತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನೇಕರ ಕರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರ ಪರಿಪಾಕದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶಕುಂತಲೆ ದುಷ್ಯಂತರ ಕರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರ ಪರಿಪಾಕದಲ್ಲಿ, ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದುರ್ವಾಸನ ಶಾಪದಿಂದ

ಏನೂ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ^೬ ದುರ್ವಾಸನನ್ನು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಘಟನೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅದು ಒದಗಿದೆ. ಪಾತ್ರವಹಿಸಿ ಪರಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಣ್ಣರು ಸೋಮತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಗಳ ಅಮಂಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪುರುಷಾರ್ಥವಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ಇದೆ ದುರ್ವಾಸರ ಶಾಪದಲ್ಲಿ. ಈ ಇತ್ಯರ್ಥ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧ.

ಅಲ್ಲದೆ ಶಾಪವೂ ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರತಿಮಾಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಬದ್ಧವಾಗಿ ಅದೂ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಯಾವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಆ ಭಾವಸತ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗಿರುವಂತೆ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರತಿಮೆ ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಆವಶ್ಯಕವೂ ಆದರೂ ಅದು ಪ್ರತಿಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಾವಸತ್ಯ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಚಿರವೂ ಸ್ಥಿರವೂ ಆದದ್ದು. ಇತರ ಕವಿ 'ದರ್ಶನ'ಗಳು ಇತರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ರೀತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದಾದರೂ ಈ ಕಥೆಯ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿರುವ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಭಾವಸತ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮರೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕವನ್ನು ಹತ್ತಾರು ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ರಚಿಸಬಹುದು. ಶಾಪದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೇ ಕೈಬಿಟ್ಟರೂ ಅದು ಪ್ರತಿಮಿಸುವ ಭಾವಸತ್ಯದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟರೆ ಕೃತಿ ಅನ್ಯತವಾಗುತ್ತದೆ; ಅಥವಾ ಅನ್ಯಮತಕ್ಕತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಧಾವಿಯೂ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯೂ 'ಅವಿದ್ಯಾ'ವಶಮತಿಯೂ ಆದ ಒಥಲೊ ಮತ್ತು ಕಿಂಗ್‌ಲಿಯರ್ ನಾಟಕಗಳ ಕರ್ತೃವಂತಹನಾಗಿದ್ದರೆ ದುಷ್ಯಂತ ಶಕುಂತಲೆಯರನ್ನು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಕೊಂದು ಹಾಕಿ, ತನ್ನ ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಯು 'ದರ್ಶನ'ದ ಅರ್ಥಸತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಪುಲಕಭೀತರಾಗುವಂತೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕವು ಪೂರ್ಣದರ್ಶನ ದೃಷ್ಟಾರರಿಗೆ ತವರುಬೀಡಾಗಿರುವ ಭರತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ ಭಾರತೀಯ ಕವಿಯ ಕೃತಿ.

ಅನಂತಮುಖವಾದ ಈಶ್ವರೀಶಕ್ತಿ ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ನಮ್ಮ ಈಗಿನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಬಹುದಾದ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸದ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಅದು ರಂಗಕ್ಕಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಗೋಣಗಾಡಿದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಗೋಣಗುವುದರಿಂದಾಗುವ ಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರಯೋಜನ ಒಂದು ವಿನಾ.

ಶಾಪದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾ ರಾಕೂರರು ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ: "ಪಂಚಮಾಂಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವ ರಾಜನ ಚಪಲಪ್ರಣಯದ ಈ ಪರಿಚಯವು ನಿರರ್ಥಕವಾದುದಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಕವಿಯು ದುರ್ವಾಸರ ಶಾಪದಿಂದ ಯಾವುದು ಘಟಿಸಿತೋ ಅದರ ಬೀಜವು ರಾಜನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ ಎಂದು ಅತ್ಯಂತ ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಾವ್ಯದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಂದ ಯಾವುದನ್ನು ಆಕಸ್ಮಿಕವೆಂದು ತೋರಿಸಬೇಕಾಯಿತೋ ಅದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದು."^೭ ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.

೬. ದುರ್ವಾಸರ ಶಾಪವೂ ತನಗೆ ತಾನೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರವಲ್ಲ. ಆ ಶಾಪ ಪ್ರತಿಮೆಗೂ ಅನೇಕ ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳಿವೆ. ಶಾಪವು ತನ್ನ ವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಖ್ಯಾಂಗವಾಗಿರುವ ಅಭಿಜ್ಞಾನಾಂಗಗಳೀಯಕದಲ್ಲಿ ಬೈತಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ಉಂಗುರವನ್ನು ನುಂಗುವ ಶಚೀತೀರ್ಥದ ಮೀನಿನಂತೆಯೆ ಮೀನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಬೆಸ್ತನೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ರಾಜಭಟನೂ ಆ ಶಾಪ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಉಪಾಂಗಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಅರಪಂಕ್ತಿಯ ಬಲದಿಂದಲೇ ಒಂದು ಘಟನಾಚಕ್ರ ಉರುಳಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

೭. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ -ಶ್ರೀ ವೆಂಕಣಯ್ಯನವರ ಭಾಷಾಂತರ.

ಉಳಿದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದರೂ, ಕೊನೆಗೆ ಶಕುಂತಲೆಯ ಕರ್ಮಪರಿಪಾಕದ ಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಸಂಸ್ಕಾರದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಅವುಗಳನ್ನಾದರೂ ರಾಜನ ಸ್ವಭಾವದ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಹೆಚ್ಚು ರಸಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ, ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ.

೨

ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿಗೂ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸತ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ದುರ್ವಾಸನ ಶಾಪನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ದುಷ್ಯಂತ ಶಕುಂತಲೆಯರು ಪಟ್ಟ ಪಾಡನ್ನು ಧರ್ಮದ ಶಿಕ್ಷೆ ಎಂದರೂ ಸರಿ; ವಿಧಿ ಕಲ್ಪಿತ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಎಂದರೂ ಸರಿ; ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣದ ಅಂತಃಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮೂಡಿದ ಸ್ವಯಂಶುದ್ಧೀಕರಣದ ವಿಧಾನ ಎಂದರೂ ಸರಿ; ಅದಾವುದೂ ಅಲ್ಲ, ಕಥೆಯ ಮತ್ತು ನಾಟಕದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನೂ ರಸವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಕವಿ ಕೈಕೊಂಡ ಕೀಲಣೆ ಎಂದರೂ ಸರಿ; ನೀತಿದೃಷ್ಟಿ ಇದೆ ಎಂದರೂ ಸರಿ; ಇಲ್ಲ, ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ ಎಂದರೂ ಸರಿ. ಇವು ಯಾವೊಂದರಿಂದಲೂ ಬದ್ಧವಾಗದೆ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅತೀತವಾಗಿರುವ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಅಷ್ಟುತದೆ; ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಕೇವಲ ಸತ್ಯದ ಪಂಚಪಾತ್ರೆಯಿಂದ ತೀರ್ಥವನ್ನು ಅಭಿಷೇಕಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮೋದರದಲ್ಲಿ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ರಸಾನಂದದಲ್ಲಿ ತಾನೆ ತಾನಾಗಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ವಾಸ್ತವವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆ ಲೋಕದ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. 'ಅವಿದ್ಯೆ'ಯನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಿದ ಲೋಕಾತೀತದಲ್ಲಿಯೂ ಅದು 'ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿ'ಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸತ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸಿದ್ಧವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶಾಕುಂತಲದಲ್ಲಿ ಆ 'ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿ'ಯೆ ಕಣ್ಣರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮೆಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿ.^೮

ಆದರೆ ಆ ಕೇವಲ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ, ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಸ್ಥಿತಿ, ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಲ್ಲ. ಆ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಒಂದು ಛಾಯಾಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗೆ ಅರಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದದ ಛಾಯಾ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದ ಕಾವ್ಯಾನಂದದ ರಸಾನುಭವವು ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಕವಿಕೃತಿಯ ಧ್ಯಾನವೂ ಛಾಯಾ ರೀತಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಯೋಗಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾಕವಿಯ ಕೃತಿಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿರುವ ವಿರಾಡ್‌ದರ್ಶನವು 'ಬರಿಯ ಕಲೆ'ಯಾಗದೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದದ ನೆಲೆಗೂ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿದರೆ ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ದುರ್ವಾಸನ ಶಾಪದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ, ಕವಿ ಸದ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಾನವ ಜಗತ್ತಿಗೆ, ಕೇವಲವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸೋಪಾನ ಸದೃಶವಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕವಾದ, ಒಂದುನೀತಿದೃಷ್ಟಿಯ 'ದರ್ಶನ'ವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದಾವುದೆಂದರೆ: ತಪಸ್ಸೆಯಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ, ಐಂದ್ರಿಯ ಸ್ವಾರ್ಥದ ತಮಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಣಮಯ ಸ್ವಾರ್ಥದ ರಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ವಿಮೋಚನ ಹೊಂದುವ ಸಾತ್ವಿಕ ಪ್ರೇಮದ 'ಚಿತ್ತಮ್ಯ'. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕ್ಷಮಿಸುವ ಭಗವದೌದಾರ್ಯಸ್ವರೂಪಿ ಕಣ್ಣರ ಬಾಯಲ್ಲಿಯೂ "ಅಘಪರಿಹಾರಕ ವೈತಾನವಹ್ನಿ ಸಲಹುಗೆ

^೮ ಆದರೆ ಅನಂತರದ ಸಾಧನೆಗೆ ಅಂತವೆಲ್ಲಿ? "ಉತ್ಸರ್ಪಣೀ ಖಲು ಮಹತಾಂ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ"

ನಿನ್ನಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿರುವ ‘ದರ್ಶನ’ಕ್ಕೆ ಕಾಳಿದಾಸನ ಇತರ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಮೇಘಸಂದೇಶ, ಕುಮಾರಸಂಭವಾದಿ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಅದನ್ನೆ ಒತ್ತಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಒಬ್ಬ ಕವಿಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತರಹದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ತಲೆಯೆತ್ತುವಂತೆ ತೋರಿದರೆ ಕವಿಗೂ ಆ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೆ ಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಊಹಿಸಿದರೆ ಅದು ಅತಂತ್ರವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅತರ್ಕವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಕವಿಯಲ್ಲಿ ಆ ‘ದರ್ಶನ’ವು ‘ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ’ವಾಗಿ ಇರದಿದ್ದರೂ, ನಾವು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು, ನಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ: ಏಕೆಂದರೆ ‘ದರ್ಶನ’ವು ‘ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವ’ವಾದ ಸಿದ್ಧಿ.

* * * *

ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ತಪಸ್ಸು

೧

ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಊರ್ಧ್ವಮುಖಿ. ಅವನ ಕನಸು ಗಗನಗಾಮಿ. ಅವನ ಕಲ್ಪನೆ ನಕ್ಷತ್ರಯಾತ್ರಿ. ಆ ಊರ್ಧ್ವಮುಖದ, ಗಗನಗಮನದ ಮತ್ತು ನಕ್ಷತ್ರಯಾತ್ರೆಯ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾಕ್ಷಿ ಚರಿತ್ರೆ ; ಎರಡನೆಯ ಸಾಕ್ಷಿ ಕಲೆ. ಒಂದು ಬಹಿರ್ಮುಖದ ಸಾಹಸವಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂತರ್ಮುಖದ ಸಾಹಸ. ದಾರಿಗಳೆರಡಾದರೂ ಗುರಿಗಳೆರಡಲ್ಲ. ಇಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮುಂದೆ ಕೈಗೂಡಬಹುದೆಂದು ನಂಬಿರುವ ಸುಖಶಾಂತಿಗಳ ಸಂಪಾದನೆಯೇ ಮಾನವಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಪರಮಗಂತವ್ಯ. ಆ ಸಾಹಸ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯಾಗಿ, ಕಾಳಿದಾಸನ ಮೇಘದೂತವಾಗಿ, ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೊಳದ ಗೋಮಟೇಶ್ವರನಾಗಿ ನಾನಾರೂಪಿಯಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಾಹಸದ ಫಲವಾಗಿಯೆ ಕ್ರಿಸ್ತಬುದ್ಧರೂ ಆವಿರ್ಭವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳ ಗುರಿಯೂ ಆನಂದ, ರಸಾನುಭೂತಿ. ಆ ಆನಂದದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿರಂತರವೂ ಮರ್ತ್ಯವು ಅಮರ್ತ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಮುಖಚಾಚಿ ನೋಡುತ್ತದೆ, ಕೈನೀಡಿ ಬೇಡುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ, ಕಲ್ಪನೆ ಐಹಿಕ ಯಥಾರ್ಥವನ್ನೇ ಶೃಂಗರಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ವಪ್ನಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮರ್ತ್ಯದಿಂದ ಅಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೆ ವರ್ಣವರ್ಣದ ಸ್ವರ್ಣಸೇತುವನ್ನು ಬೀಸಿ, ಇಲ್ಲಿಂದಲ್ಲಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ಪಯಣ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಕೆಚ್ಚಲಸೋನೆಗೊಂದು ಕಾಲುವೆಮಾಡಿ, ಆ ಸೊದೆ ಮನೆಯಂಗಳದಲ್ಲಿರುವ ಹೊಂಗಿಂಡಿಗೆ ಧುಮುಕುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆಯ ಭಾಗೀರಥಿಯಲ್ಲಿ ರಸಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ, ಕ್ಷಣಿಕ ಮರ್ತ್ಯದ ಮಣ್ಣು ಧೂಳು ಬಿಸಿಲು ಕೆಸರುಗಳಿಂದ ಪಾರಾದ ಸಹೃದಯನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಆನಂದಾನುಭೂತಿ.

ಮಹಾಕವಿಪ್ರತಿಭೆಯ ಸ್ವಪ್ನಸುಂದರ ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರೀ ಕಾವ್ಯವೂ ಒಂದದ್ದುತ ಕೃತಿ. ಅದೊಂದು ಮೇಘಚುಂಬಿಯಾದ ಶೃಂಗಾರ ಗೋಪುರ. ಅದರ ತಳಹದಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದರ ತುದಿ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲಿನ ಮುದ್ದಾಟದಲ್ಲಿ ಅರೆಮರೆಯಾಗಿದೆ. ಅದರ ಜಗತ್ತು ಹೊಸ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಮಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮೂಡುವ ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಚೈತ್ರಕಾನನ ಪಂಕ್ತಿಯ ವರ್ಣವೈವಿಧ್ಯದಿಂದಲೂ ಖಚಿತರಚನಾ ವೈಖರಿಯಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಹೊಂಗನಸಿನ ಹೊದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಶೀಲವಾಗಿದೆ.

ಮಹತ್ತಾದ ಕಲೆಗೆ ಅತಿಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಒಂದು ನ್ಯೂನತೆ; ಅತಿ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಒಂದು ದೋಷ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಕಥೆ ಆ ಕೊರತೆಯಿಂದಲೂ ಈ ಕುಂದಿನಿಂದಲೂ ಪಾರಾಗಿ, ಒಂದರ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದಲೂ ಮತ್ತೊಂದರ ಸತ್ಯದಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ.

ನರನಿಗೆ ಅಮರನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ. ಆದರೆ ಮರ್ತ್ಯದ ಸುಖಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಾರದ ಮೋಹ. ಮತ್ತು ಐಹಿಕದ ಪ್ರೇಮ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಸುಖ, ಭೋಗ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಅಜರತೆ, ಅಮರತೆ, ನಿತ್ಯಯೌವನ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತಾನಂದಗಳನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆದು ತಂದು ಗಂಟುಹಾಕಬೇಕೆಂಬ ವೀರಸಾಹಸ. ಮಾನವನ ಆ ಬಯಕೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯೂ ಆ ಹಂಬಲದೊಂದು ಹೊಂಗನಸು; ಆ ಮೋಹದ ಒಂದು ಐಂದ್ರಜಾಲಿಕ ಸೃಷ್ಟಿ.

ಮಾನವನ ಸಂಕಲ್ಪ ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮುಗಿಲಿಗೆ ಬೀಸಿರುವ ರಸಸೇತುವೆಯ ಕೃಪಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಮರ್ತ್ಯರಾದ ನರರು ಅಮರರಿಗೆ ಹೆಗಲೆಣೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯರು ಗಂಧರ್ವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಏರಿದ್ದಾರೆ. ಗಂಧರ್ವರು ತಮ್ಮ ಮೇಘಜಗತ್ತಿನ ಹಮ್ಮುಬಿಮ್ಮುಗಳನ್ನು ನೀಗಿ ಪೃಥ್ವಿಗಿಳಿದು ಬಂದು ನರರಿಗೆ ನಂಟರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದೇವತಪಸ್ವಿಯಾದ ಪುಂಡರೀಕನಂತೆಯೆ ತ್ರಿಲೋಕವಂದಿತನಾದ ಚಂದ್ರನೂ ಮನುಷ್ಯಸತಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕುಮಾರ ತಾಪಸ ಕಪಿಂಜಲನು ಗೆಳೆತನದ ಹಿರಿಮೆಗಾಗಿ ಕುದುರೆಯತನಕ್ಕೂ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಗಂಧರ್ವ ಕನ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಅನರ್ಘ್ಯರತ್ನಗಳಾಗಿದ್ದ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಯರು ನಮ್ಮ ಭೂಮಿಯ ಗೃಹಿಣೀ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಮನುಷ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಗೌರವವನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವರ್ಗಮರ್ತ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದುಮಾಡಿರುವ ಕಾವ್ಯಸೇತುವೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಕ್ಕೂ ಮುಂದಕ್ಕೂ ತಿರುತಿರುಗಾಡುವ ನಮಗೆ ಮರ್ತ್ಯರಿಗೂ ಗಂಧರ್ವರಿಗೂ ತಾರತಮ್ಯವೆ ಮರೆತುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಮರರೂರಿಗೆ ನಂಟರಾಗಿ ಹೋದವರು ಅಮೃತಪಾನ ಮಾಡದೆ ಹಿಂತಿರುಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಮರ್ತ್ಯರೆ ಹೊರತು ಮರಳಿ ಬರುವಾಗ ಅಲ್ಲ.

ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೇರಿ, ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಭೂಮಿಗೆ ಎಳೆತರುವ ಸಾಹಸ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಕಾದಂಬರೀ ಕಾವ್ಯ ಒಂದು ರಮಣೀಯ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಾಗಿದೆ.

ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರೇಮದ ವಿಜಯಕಥೆ. ವೈರಾಗ್ಯವು ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ ಶರಣಾದ ಕಥೆ. ದೈಹಿಕಕಾಮ ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ಕ್ಲೇಶ ಕಷ್ಟ ವಿರಹಗಳ ಉಗ್ರತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅಚ್ಚ ಹೊನ್ನಾಗಿ ದೈವಿಕ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಕಥೆ. ಆ ಕಥೆ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಚಂದ್ರಜ್ಯೋತ್ಸ್ನೆಯಾಗಿ ಹಣ್ಣೊಂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಶೃಂಗಾರವೂ ತಪೋಮಯವಾಗಿದೆ; ತಪಸ್ಸೂ ಶೃಂಗಾರಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ಮೌನವನ್ನೇ ಮಿಡಿಮಿಡಿದು ಮಹಾಸಂಗೀತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ: ಎನಿತು ಕಿರಿದಾದ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಎನಿತು ಹಿರಿದಾದ ಕಾವ್ಯಮಂದಿರವನ್ನು ಕಂಡರಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಸಣ್ಣದೊಂದು ಪ್ರಣಯದ ಕಿಡಿಯಿಂದ ಪ್ರೇಮದಾವಾಗ್ನಿಯ ಮಹಾಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ, ಶಿಲಾಪರ್ವತವನ್ನು ಕೊರೆದು ಬೃಹತ್ತಾದ ವಿಹಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ದೈತ್ಯಶಿಲ್ಪಿಯಂತೆ, ಕವಿ ಆ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನೇ ಕೊರೆದು ಕಡೆದು ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಸುಧಾಸೌಧವನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾದಂಬರಿಯ ಕಥೆ ಕ್ರಿಯೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕನಸನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಸ್ವಪ್ನಕ್ರಿಯೆ. ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳಂತೆ ಅದು ಪರ್ವತಕಂದರಗಳಲ್ಲಿ ಧುಮ್ನಿಕ್ಕಿ, ನೆಲವನ್ನಪ್ಪಳಿಸಿ ಕೊಚ್ಚಿ ಕೆಡಹುತ್ತಾ ಅನೇಕ ಉಪನದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ನುಗ್ಗಿ ಹರಿಯುವ ಭೀಷ್ಮ ಪ್ರವಾಹವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಹೃದಯದ ಭಯಂಕರ ಭಾವಗಳ ಘರ್ಷಣೆಘೋಷಣೆಗಳಿಲ್ಲ.

ಕಾದಂಬರಿಯ ಕವಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಿವೆ. ಒಂದು: ಸರಳ ಗಂಭೀರ ಅನಶ್ಚೀಲ ಸುಂದರ ಶೃಂಗಾರ. ಮತ್ತೊಂದು: ಸದ್ಯಃಫಲಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಲ್ಲದ, ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದವರೆಗೂ ಕಾಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ತಾಳ್ಮೆಯೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಇರುವ, ಪ್ರೇಮದ ನೀರವಧ್ಯಾನಮಯವಾದ ತಪಸ್ಸು. ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡಾದರೂ ಕಾಣಿಕೆಯೆರಡಲ್ಲ. ಒಂದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪೂರಕ ಮತ್ತು ಪೋಷಕ. ಪ್ರೇಮವು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಭೋಗಕ್ಕೆ ತ್ಯಾಗದಿಂದಲೆ ಸಿದ್ಧಿ.

ಕಾದಂಬರೀ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ ತಪಸ್ಸು ಸಾಧನರಂಗವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಘಟನಾಪರಂಪರೆಗಳ

ಅಟ್ಟಹಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅನುಭೂತಿಯ ದೀರ್ಘತೆಯೇ ಉಜ್ವಲವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕೌತುಕದ ಘಟನೆಗಳಿಗೇನೋ ಕಡಮೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಘಟನೆಗಳ ಚಲನೆ ಹೃದಯಾನುಭವದ, ಮನೋವೇದನೆಯ, ವ್ರತಪೂರ್ಣ ತಪಸ್ಸಿನ ನಿಶ್ಚಲತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಹೊಂದಿದೆ. ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಹಣತೆಯ ಸೊಡರು ಓಡಿಯಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಗಲಭೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅದರ ನಿಶ್ಚಲತೆ ನೀರವತೆಗಳು ಅಕರ್ಮಸೂಚಕವಲ್ಲ. ಹೊಕ್ಕುನೋಡುವ ವಿಜ್ಞಾನಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ಕರ್ಮರಂಗವೊಂದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರಂತೆಯೆ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ತಪಸ್ಸಿನ ನಿಶ್ಚಲತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೆ ತಿರನೆ ತಿರುಗಿಸುವ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತೇವೆ. ಯಾವುದು ಸುಲಭಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಕ್ಷಣಿಕವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ, ಯಾವುದು ಶೀಘ್ರತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಚಿರಜೀತನವನ್ನು ದೈನಂದಿನ ಬೇಸರಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಅಲ್ಪವಾಗಿ ವಿಸ್ಮೃತವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಆ ಪ್ರಣಯವು ಕಾದಂಬರೀ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಮಹತ್ವಾಗಿದೆ. ಕ್ಷಣಿಕಕಾಮ ಕಷ್ಟದ ಮೂಷೆಯಲ್ಲಿ ಕರಗಿ, ಕಾಲದ ಒರೆಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ಶಾಶ್ವತಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಪುಂಡರೀಕ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರ ಕಥೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಆ ನಿದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ' ಇಂಗಿತವಾಗಿದೆ.

೨

ಆ ದರ್ಶನ ನಮಗೆ ಅಪರಿಚಿತವಾದುದಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹಾಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಅಮರಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ತ್ಯಾಗಶೀಲವಲ್ಲದ ಭೋಗವನ್ನು ಅಲ್ಪವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಭೋಗವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. "ಯೋ ವೈ ಭೂಮಾ ತತ್ಸುಖಂ; ನಾಲ್ಪೇ ಸುಖಮಸ್ತಿ" "ತೇನ ತೃಕ್ತೇನ ಭುಂಜೀಥಾ"-ಯಾವುದು ಭೂಮವೋ, ಎಂದರೆ ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ಅದೇ ಸುಖ. ಅಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತ ಭೋಗವೂ ಭೂಮಕ್ಕೆತ್ತಿದ ತ್ಯಾಗದಾರತಿಯಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಕ್ಷಣಿಕ ಭೋಗವೂ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಕ್ಷುಧೆ ಮತ್ತು ಕಾಮ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ರಂಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಸರಸವಾದಾಗ, ಸಮರಸವಾದಾಗ, ಮೈತ್ರಿಯ ಔತಣ ಕೂಟಗಳೂ ಶೃಂಗಾರದ ವೈವಾಹಮಂಟಪಗಳೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತವೆ. ವಿರಸವಾಗಿ, ಸ್ಪರ್ಧೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂದರೆ ರಣಚಂಡಿಯ ಭೈರವಲೀಲೆ ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ: ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಈಲಿಯಡ್ ಮತ್ತು ಒಡೆಸ್ಸಿಗಳಿಗೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯೊದಗುತ್ತದೆ. ದೇಹಕ್ಕೂ ಧೈಯಕ್ಕೂ ಹೋರಾಟ ನಡೆದು, ಧೈಯಕ್ಕಾಗಿ ದೇಹ ಸಮರ್ಪಿತವಾದಾಗ ಅಥವಾ ಶರಣಾದಾಗ ಆತ್ಮದ 'ದರ್ಶನ' ವ್ಯಕ್ತಿವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಕ್ಷುಧಾಕಾಮಗಳು ಈಗಿರುವಂತೆಯೆ ಇದ್ದುವಾದರೂ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ವಿರಳವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಭೂಮಿವಿಸ್ತಾರವೂ ವಿಪುಲವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕ್ಷುಧಾಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾಸಮರಗಳು ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಡಮೆಯೆಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ನಡೆದಿದ್ದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಂಥವುಗಳನ್ನು ಶಾಶ್ವತಗೊಳಿಸಲು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾಮಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಯುದ್ಧಗಳು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳ ಮಹಾಪುರಾಣಗಳೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಇಂದು ಕಾಮಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಥಾ ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳು ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ; ಎಂದರೆ, ದೇಶದೇಶದ ಜನರೇ ಪಕ್ಷ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳಾಗಿ ನಿಂತು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೊಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಮಥನಕೋಲಾಹಲವು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದು ಬಣ್ಣಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಈಗ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಮಹಾಪುರಾಣಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಮಹಾಕಾದಂಬರಿಗಳು ನಿಂತಿವೆ.

ಮಹಾಪುರಾಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯ ಕಥೆಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಾಣಿಯ ಪ್ರಣಯ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರಣಯದವರೆಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಆರಾಧನೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಸೂತ್ರವಾಗಿ, ಚಿರಕಾಲವೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಯಸ್ಸು ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿ ದೇವವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ ದೇವಿಯರು ಕೆಲವರಿದ್ದಾರೆ: ಸೀತೆ, ಸಾವಿತ್ರಿ, ದಮಯಂತಿ, ಪಾರ್ವತಿ, ಚಂದ್ರಮತಿ, ಊರ್ಮಿಳೆ, ಶಕುಂತಲೆ, ವಾಸವದತ್ತೆ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅವರ ಕೀರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತರತಮಾಂತರಗಳಿರಬಹುದು. ಅವರು ಸಹಿಸಿದ ಕಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರ ತಪಸ್ಸಿನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಭಾವತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಕಿರಿಯಿಲ್ಲ, ಮೇಲುಕೀಳಿಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಪ್ರೇಮವೂ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿಯ ನಿಷ್ಕುರ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿ ಉಜ್ವಲರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇನಿಯರೊಡಗೂಡಿದ ಮೇಲೆ ಕೆಲವರ ತಪಸ್ಸು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೆ ಮೊದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜನಕನಂದಿನಿ ಸೀತೆ ರಾಮನೊಡಗೂಡಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಸುಖವಾಗಿದ್ದು, ತರುವಾಯ ಅರಣ್ಯವಾಸ ಮತ್ತು ಲಂಕಾವಾಸಗಳ ಅಗ್ನಿಸ್ನಾನದಿಂದ ಜಗದ್ವಂದ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಗಿರಿರಾಜನಂದಿನಿ ಪಾರ್ವತಿಯಾದರೂ ತಪಸ್ಸಿನ ತರುವಾಯ ಅದರ ಫಲರೂಪವಾಗಿಯೆ ಚಂದ್ರಮೌಳಿಗೆ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಇನಿಯನ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುಪಾಶದ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಕಂಡೂ ಅವನನ್ನು ವರಿಸಿ, ತನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಯಮನನ್ನೂ ಒಲಿಸಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ ಸಾವಿತ್ರಿ. ಪತಿ ತನ್ನ ಆದರ್ಶಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿ, ಆತನಿಗೊಂದು ಬೆಂಬಲವಾಗಿ, ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಪಡಬಾರದ ಕಷ್ಟವಮಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಹಿಸಿ, ಪೂಜಾರ್ಹಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಚಂದ್ರಮತಿ. ಆಕೆಯ ತಂಗಿ-ದಮಯಂತಿ. ಊರ್ಮಿಳೆಯ ತಪಸ್ಸು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಕಷ್ಟತರ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ಅನಂತ ನಿರೀಕ್ಷೆ. ಇತರರ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಸದ ವಿರಾಮವಿದೆ. ಊರ್ಮಿಳೆಯ ತಪಸ್ಸಾದರೂ ನಿಶ್ಚಲತೆಯಿಂದಲೂ ನೀರವತೆಯಿಂದಲೂ ನಿರೀಕ್ಷೆಯ ದೀರ್ಘತೆಯಿಂದಲೂ ಅವಿರಾಮವಾಗಿದೆ. ಆಕೆಯದು ಅಹಲ್ಯೆಯ ತಪಸ್ಸಿನಂತೆ ಶಿಲಾತಪಸ್ಸು. ಶಕುಂತಲೆಯ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕುಮಾರನ ಕಣ್ಣೆಳಕಿನ ತಂಪಿಲ್ಲ; ವಾಸವದತ್ತೆಯ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಪತಿಯ ಸಾಮೀಪ್ಯದ ಅಲಂಪಿಲ್ಲ. ಶಕುಂತಲೆಯ ಕಷ್ಟದ ಕಾರ್ಮೋಡಕ್ಕೆ ಸಂತಾನವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಮಿಂಚಿನಂಚಿದೆ. ವಾಸವದತ್ತೆಯ ಸಂಕಟದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೆ ವೆಂಕಟರಮಣನಿದ್ದಾನೆ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಊರ್ಮಿಳೆಯ ತಪಸ್ಸು ಅತ್ಯುಗ್ರವೂ ಅಸಹನೀಯವೂ ಆಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆಕೆಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಹಾ ಮಹಿಳೆಯೆಂದರೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ.

ಅಂತೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಪೂಜ್ಯರೂ ಆಗಿರುವ ಮಹಿಳೆಯರೆಲ್ಲರೂ ತಪಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಆ ಮಹತ್ತಿಗೇರಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನಿರ್ಮಿವಾದವಾಗಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಂಬುಗೆ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವಾಸ್ತವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅದು ತಪ್ಪಿಹೋಗಿಲ್ಲ. ತಪ್ಪುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಪ್ರಕೃತಿಸಿದ್ಧವಾದ ನಿಯಮವದು. ಆದರೆ ಹೆಂಡಕುಡುಕನಿಗೆ ಪರಿಣಾಮದ ದುರಂತತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷವಿರುತ್ತದೆಯೆ? ಯಾರಾದರೂ ಎಚ್ಚರಿಸಿದರೂ ಅದು ಅವನಿಗೆ ರುಚಿಸುತ್ತದೆಯೆ? ಅವನು ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿದ್ದರಂತೂ ಕುಡಿಯುವುದರ ಪರವಾಗಿ ನೂರಾರು ವಾದಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿ ಎದುರಾಳಿಯನ್ನು ಮದ್ಯದ ಮದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆಯೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸಂಯಮಿಯಾದವನಿಗೆ ಅವನ ರುಚಿ ಅವನ 'ದರ್ಶನ'ಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥವನು ಆಸೆಯನ್ನೇ ಆಲೋಚನೆ ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುಡಿದಾಗ ಮದ್ಯಪಾಯಿಗೆ ತನ್ನ

ಮನಸ್ಸು ಪೂರ್ಣವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ತನ್ನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಚಿರಂತನ ತೃಪ್ತಿ ಲಭಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ತನಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಪಾತ್ರ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಶೃಂಗಾರರಸ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಸುಪ್ತಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರವೀಂದ್ರನಾಥಕೃತ 'ಚಿತ್ರಾ' ನಾಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಾಗಂದೆಯ ಆಲಿಂಗನದಿಂದ ಅಮರರಸಪಾನ ಮಾಡಿದಂತೆ ಸುಖಮೂರ್ಛೆಗೆ ಸಂದ ಅರ್ಜುನನು "ಕಮಲನೇತ್ರೇ, ಪೂರ್ಣವಾಯ್ತೆಂದು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಪಾತ್ರೇ!" ಎಂಬರ್ಥದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಆ ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಓದಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಕಂಠಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕುಡಿದ ಮದ್ಯಪಾಯಿಯ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. "ಮುಂದೆ" ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ತುಟಿಮೀರುತ್ತದೆ. ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಕವಿ ಒಂದು ರೀತಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಪಾತ್ರೇ ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೇ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದುದಾಗಲಿ, ಎಷ್ಟೇ ಮುಗ್ಧವಾದುದಾಗಲಿ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಚಂಚಲತಾ ವಿಮುಕ್ತವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಪರಿಷ್ಕೃತವಾಗಿ ಪರಿಪಕ್ವವಾಗದಿದ್ದರೆ, ತಾರುಣ್ಯದ ತರಳಭೋಗಕ್ಕೆ ಚಿರಪ್ರೇಮದ ಮಹತ್ತಾಗಲಿ ಗೌರವವಾಗಲಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿದರ್ಶನದ ಕಾವ್ಯವಾಣಿ.

ಹೊಸ ಕಲೆ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ಹೊಸ ಬಾಳು ಆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಹುಸಿಗೈಯಲಾಗಲಿ ವಂಚಿಸಲಾಗಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲ. ತರುಣರಾದ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರೇಯಸಿಯರು ತಮ್ಮ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಆಲಿಂಗಿಸುವ ಅಥವಾ ಚುಂಬಿಸುವ ಚಿತ್ರವನ್ನೇ ಕೊನೆಯ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿಸುವ ಕಿರಿಯ ಕಥೆಗಳೂ ಕಿರಿಯ ನಾಟಕಗಳೂ ಅಗ್ಗದ ಚಲಚಿತ್ರಗಳೂ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿದರೂ, ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳ ಪತ್ರಿಕಾವರದಿಗಳಾದರೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿದರ್ಶನದ ಅಬಾಧಿತ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ.

೩

ಕಲ್ಪನೆಯ ಬೆನ್ನೇರಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಾ ಮುನ್ನುಗ್ಗುವ ಕವಿಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ವಿಫಲವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಆ ಬೇಟೆಯನ್ನುಳಿದು, ಆ ಬೆನ್ನಿಂದಿಳಿದು, ಸೋತು, ದಣಿದು ತಟಸ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ; ಹಾಗಿರುವಾಗಲೆ ತಟಕ್ಕನೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ ಸತ್ಯದ ರಸವಾಣಿ. ಅದರಂತೆ, ಕಿನ್ನರ ಮಿಥುನವನಟ್ಟಿ, ಸೋತು ಇಂದ್ರಾಯುಧದಿಂದಿಳಿದು, ಹರನ ನೋಟಕ್ಕೆ ಕೈಲಾಸವೇ ಕರಗಿದಂತೆ ಹಬ್ಬಿಯೂ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಹಾಸವೆ ಜಲವಾದಂತೆ ಬೆಳಗಿಯೂ, ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಣಿಮುಕುರದಂತೆ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಶೋಭಾಕಲಿತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರದ ತೀರದ ಲಲಿತಲತಾಗೃಹದ ಇಂದೂಪಲದ ಮೇಲೆ ಪಟ್ಟಿದ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು - ವೀಣಾಧ್ವನಿ! ತನ್ನ ತೇಜಿಯೆ ಮುರಿದ ಕೊರಲಾಗಿ, ಬಳಲೆಗಳಪಲಾಟಪ ಮೆಯ್ಯಾಗಿ, ಕಡೆವಾಯ ಲೋಳೆಯೊಳ್ ಪೊರೆದುಗುತರ್ಪ ಪಚ್ಚಪಸಿಯಚ್ಚಗುಂಕೆಯಾಗಿ, ಮರಲ್ಲ ದಿಟ್ಟಿಯಾಗಿ, ಕತ್ತರಿಮೊನೆಗೊಂಡೆಳ್ಳ ಕಿವಿಯಾಗಿ ಸೋಲ್ತ ಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದಮೇಲೆ ವೀಣಾ ವಿದ್ಯಾಧರನಾದ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಆ ವಿಪಂಚೀನಾದ ಪೆಣ್ಣುಂಬಿಯ ಗಾವರಂಚೊರೆದು ಪೋಣ್ಣತ್ತಿದ ಪುಷ್ಪಾಸ್ತಚಾಪಲತಾ ಜ್ಯಾರವದಂತೆ ಅಮಾನುಷವಾದ ಓಚಿಯಿಂದ ಗಂಧರ್ವರನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತಾ ಪಳಂಚಲೆದಂತೆ ಇಂಪಾದುದರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚರಿಯೇನಿದೆ? ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಮನುಜರಿಗೆ ಅಗೋಚರವಾದ ಹರಾದ್ರಿಯ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಆ ಗೇಯದ ದನಿ ! ಕುತೂಹಲಿತ

ಮಾನಸನಾದ ಆ ನರೇಂದ್ರನಂದನನು ಕುದುರೆಯ ಬೆನ್ನೆ ಬಂದು ಮುಂದುವರಿದನು - ಮೃಗಸೂಚಿತ ಗೇಯಮಾರ್ಗದಿಂದ.

ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರ ಸಂದರ್ಶನದ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆ ಉದಾರವೂ ಉತ್ತುಂಗವೂ ತುಷಾರಶುಭ್ರವೂ ಆಗಿರುವ ಎಂತಹ ಅಭ್ರವೇದಿಕೆಯನ್ನು ವಿರಚಿಸಿದೆ !

ಕಾದಂಬರೀ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಮಗ್ರ ಕಥಾಭಿತ್ತಿಯೂ ತಪೋವನಗಳ ಪರಿವೇಷದಿಂದ ಸಂವೃತವಾಗಿದೆ. ಶೂದ್ರಕನ ಆಸ್ಥಾನವಾಗಲಿ, ತಾರಾಪೀಡನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಗಂಧರ್ವ ಲೋಕದ ಹೇಮಕೂಟದ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕನ್ಯಾಂತಃಪುರದ ಕಾಂಚನಮಯ ತೋರಣಗಳ ಮಂಟಪವಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚಿರಕಾಲವೂ ಸೆಳೆದಿಡಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸೋಪಾನಗಳೆ ಹೊರತು ದೇವಮಂದಿರವಲ್ಲ. ಸೋಪಾನಪಂಕ್ತಿಯ ಮನೋಹರತೆ ದೇವನಿಕೇತನದ ಪವಿತ್ರತೆಗೆ ಸಮರ್ಪಿತ. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೊಳಿಸುವ ತೋರಣ ಕಾಂಚನದ್ದಾದರೂ ಅದು ಅಂತರ್ವಲಯದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಭಗವದಿಂದುಮೌಳಿಯ ಹಾಲ್ಗಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಪ್ರತೀಹಾರಿ.

ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಅಲೆಯುವ, ಒಲಿಯುವ, ವಿಹರಿಸುವ, ವ್ರತಗೈಯುವ ಸ್ಥಾನಗಳೆಂದರೆ: ಅರಣ್ಯ, ಆಕಾಶ, ನದಿ, ನಿರ್ಝರ, ಪರ್ವತ, ತಪೋವನ. ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದು ಅಚ್ಚೋದ ಪಂಪಾ ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ. ನಮ್ಮ ಹೃದಯ ಧ್ಯಾನವಿಹಾರಿಯಾಗುವುದು ಜಾಬಾಲಿ ಮತ್ತು ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ. ನಮ್ಮ ಚೇತನ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುವುದು ಶ್ವೇತಕೇತು ವ್ರತಿಗಳ ಚರಣತಲದಲ್ಲಿ. ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ನಿತ್ಯಸಂಗಿ ಕಪಿಂಜಲ ಮಹರ್ಷಿ. ಈ ಮಹಾ ಶ್ವೇತವಾತಾವರಣದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಕಾದಂಬರಿಯ ಓಕುಳಿಯ ವರ್ಣವೂ ಹಾಲ್ಬೆಳ್ಳಿಗೆ ತಿರುಗಿದೆ; ರುಚಿರಶೃಂಗಾರದ ಅಚಿರತೆಯೂ ಅಕ್ಷಯಶಾಂತಿಯ ಕ್ಷೀರಕಾಂತಿಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಮಹಾಶ್ವೇತಾಶ್ರಮ : ಹೆಸರಾಲಿಸಿದರೆ ವಿಷಯಬೋಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ !

ಪೃಥ್ವಿಯ ದೈನಂದಿನ ಜೀವನದ ಧೂಳಿ ಧೂಸರ ವಕ್ಷಸ್ಥಲದಿಂದ ಬಹುದೂರವಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಬಹು ಎತ್ತರಕ್ಕೆರಿದ್ದೇವೆ. ಹೈಮಾಚಲದ ಸ್ಪಟಕನಿಕಾಶ ಅನಿಲಮಂಡಲ. ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರದ ತೀತಲನಿರ್ಮಲವಾರವಿಸ್ತಾರ. ಕಂಪಿಂಪು ತಂಪಿಡಿದು ತೀಡುತಿದೆ ಬೈಗುಗಳಿ:

ಕುಮುದರಜಂಗಳೊಳ್ ಪೊರೆದು ವಾಃಕಣಜಾಲಮನಾಂತು ಕೂಡೆ ವಿ
ಶ್ರಮಿಸಿ ತರಂಗಮಾಲಿಕೆಗಳೊಳ್ ಕಲಹಂಸನಿನಾದ ಬಂಭಮದ್
ಭ್ರಮರರವಂಗಳೊಳ್ ಬೆರಸಿ ಮಾರುತನೊಯ್ಯನೆ ಬಂದು ತೀಡಿದ
ತ್ತಮದೊರ್ಸೆದಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕರೆವಂತೆವೊಲಾ ಮನುಜೇಂದ್ರ ಚಂದ್ರನಂ.
ಅಂಚೆಗಳಿಂಚರದಿಂ ತಣ್ಣಿಂ ಚೆಲ್ಲಿಂ ಸವಿಯಿನ್ನಬ್ಬಘನಸಾರಭದಿಂ
ಕಾಂಚನಕಮುಳಾಕರಮಿದು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಸುಖಮನೆನಗೆ ಪಡೆದಪುದೀಗಳ್.

ವೈರಾಗಿಗಳ ಆದರ್ಶದೇವನಾದ ಗೌರೀವಲ್ಲಭನಿಗೂ ಮೋಹ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿದೆ ಆ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾದ ದೃಶ್ಯ.

ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣ. ಎತ್ತ ಕಣ್ಣೋಡಿದರೂ ರಜತನವನೀತ ಶುಭ್ರ ತುಹಿನ ರಾಶಿ. ಆ ಶ್ವೇತಶುಭ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಶುದ್ಧಚೇತನನಾದ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಬೀಣೆಯಿಂಚರದ ಬಟ್ಟಿವಿಡಿದು ಮುಂಬರಿದು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಅದೊ ಸಿದ್ಧಾಯತನಂ ಮನಂಗೊಳಿಸಿ ತೋರುತ್ತಿರ್ದು! ಅಲ್ಲಿ ರತ್ನಪೀಠಘಟಿತವೂ

ದೇದೀಪ್ಯಮಾನಪ್ರಭವೂ ಚತುರ್ವಕ್ತ್ರಸುಂದರವೂ ಆದ ನಿರ್ಮಲ ದಿವ್ಯಮೌಕ್ತಿಕ ಶಿಲಾಲಿಂಗವೊಂದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ವರ್ಣನೆ, ಬಿಟ್ಟು ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳನ್ನು ಹೇರಿ, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ: ಹರಹಾಸದ ಅವಯವಗಳಂತೆ ! ಅನಂತಾನಂತ ಭೋಗಗಳಂತೆ ! ಪೂರ್ಣೇಂದು ಕಲಾಳಿಯಂತೆ ! ಮುತ್ತಿನ ಶಿಲೆಯ ದಿವ್ಯಲಿಂಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿವೆಯಂತೆ ಬೆಳ್ಳಾವರೆಯ ಸೇನೆ !

ಆ ಸಿದ್ಧಾಯತನವನ್ನಾಗಲಿ ಆ ಮೌಕ್ತಿಕಶಿಲಾಲಿಂಗವನ್ನಾಗಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಪಣ್ಯ ದೂರವಾಗಿರಬೇಕು ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಹೈಮಾಚಲಸಂಗಿಗಳೆ.

“ಎಲ್ಲವು ಎಲ್ಲಿಯು ಮಹತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿ

ಈ ಸಹ್ಯ ಮಹಾ ಬೃಹತ್ತಿನಲ್ಲಿ !”

ಎಂಬಂತೆ ಅಸೀಮದ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮವೇ ಸಾಧಾರಣ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಚರಾಚರಗುರುವಪ್ಪ ಶೂಲಪಾಣಿ ದೇವರ ಮಹಾಪ್ರತಿಮೆಯ ಧವಳಬೃಹತ್ತು ಎಷ್ಟು ವಿರಾಟಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ‘ಭಕ್ತಿಯೆ ಭವಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಂತಿದರ್’ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ರಾಜಕುಮಾರನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಟಕ್ಕನೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ!

ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿಯ ಕುಂಚಿಕೆ ಅಮೃತದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿಹೋಗಿದೆ. ಅಮೃತಾಂಭೋರಾಶಿ ಪೂರಪ್ರತಿಮೆ ನಿಜ ತಪಸ್ಸಂಚಯಂ ಪರ್ವಿತೋ ಲೋಕಮನ್ ಎಂಬಂತಿದೆ ಆಕೆಯ ದೇಹಾಂಶು. ಅತನುಹರನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ‘ಅತ್ಯುತ್ತಮ ದಿವ್ಯಾಕಾರೆ’ ಶಂಖದಿಂದ ಕಡೆದಂತಿದ್ದಾಳೆ; ಮುತ್ತಿನಿಂದ ತೆಗೆದಂತಿದ್ದಾಳೆ; ಮೃಣಾಳದಿಂದ ಪಡೆದಂತಿದ್ದಾಳೆ. ಅಮೃತಾಂಶು ರಶ್ಮಿಗಳ ಕುಂಚಿಗೆಯಿಂದಮೆ ಕರ್ಚಿಪಾರದಂದೊಡೆದರೊ - ಎಂಬಂತಿದ್ದಾಳೆ.

ಆಗತಾನೆ ಮಿಂದು ಮಡಿಯುಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ ಆಕೆ. ಎಳಮಿಂಚಿನ ಒಳ್ಳಳಿಗಳ ಬಣ್ಣದ ಕೂದಲನ್ನು ಕೆದರಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯ ಚೆದರ್‌ಮುಡಿ ಬಾಚದೆ, ಹಿಕ್ಕದೆ, ಜಡೆಗೊಂಡು, ನಸುಕೆಂಬಣ್ಣಕ್ಕೂ ತಿರುಗಿದೆ. ಹೊಸ ಮಿಹದ ತುಂತುರು ಹನಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿವೆ. ಆಕೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಜಪಸರವೂ ಮುತ್ತಿನದು. ಆಕೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವೂ ಇದೆ. ವಯಸ್ಸು? ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ವಯಸ್ಸೇ? ವಯಸ್ಸಿಲ್ಲ. ಆದರೂ

ದಿವಿಜತೆಯಿಂ ದಿವಸಂಗಳ

ಪವಣಿಲಿಯಲ್ಬಾರದಾಡೊಡಂ ಸೊಗಯಿಸಿ ತೋ

ರ್ಪವಯವದಿಂದಂ ಪದಿನೆಂ

ಟು ವರಿಸದಾಕೃತಿಯಿನಬ್ಬಮುಖಿ ಕಣ್ಣೆದಳ್.

ಮನುಷ್ಯರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ವಯಸ್ಸು ಹೇಳಬಹುದಾದರೆ: ಆಕೆಗೆ ಹದಿನೆಂಟು ತುಂಬಿತ್ತು.

ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ತರಳಿಯ ಲಾವಣ್ಯವಿದ್ದಿತೆ ಹೊರತು ಲಾಘವವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನ ಕುಮಾರನಾಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಭಯಮಿತ್ತಿತ ಭಕ್ತಿಸಂಚಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಿವಾಹಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ಯೌವನ ತುಂಬಿದವನಾಗಿದ್ದರೂ ಶಕುಂತಳೆಯನ್ನು ಕಂಡ ದುಷ್ಯಂತನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಹೇಮಕೂಟದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಯಾವ ಭಾವಸಂಚಾರದಿಂದ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಯಿತೋ ಆ ಭಾವಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಎಡೆಯೆಲ್ಲಿ?

ಅತಿ ಗಂಭೀರೆಯನೂರ್ಜಿತ

ಮತಿಯಂ ನಿರ್ಘಳೆಯನಮಲ ಧೈರ್ಯಾದಿ ಗುಣಾ

ಸ್ವಿತೆಯಂ ದೃಢಪಾಶುಪತ

ವ್ರತೆಯಂ ಕನ್ಯಕೆಯನಂದು ಕಂಡಂ ಕ್ಷಿತಿಪಂ.

ಕಂಡು, ಕುದುರೆಯಿಂದಿಳಿದು, ಅದನ್ನೊಂದು ಮರದ ಕೊಂಬೆಗೆ ಕಟ್ಟಿ, ದೂರದಿಂದಲೆ ಭಗವದಿಂದಮೌಳಿಗೆ ಪೊಡವಟ್ಟು, ರಮಣೀಯ ದೇವಾಯತನದ ನೂತ್ನಸ್ತಂಭವನ್ನು ನೆಮ್ಮಿನಿಂದ, ಆ ದಿವ್ಯ ಕಾಂತೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸಂವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಗವದಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನಯಾಗಿದ್ದಾಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಹೊಳೆದ ಗುಣಗಳೆಂದರೆ: ರೂಪಸಂಪತ್ತಿ, ಕಾಂತಿ, ಉಪಶಾಂತಿ.

ವಿಸ್ಮಯ ಕುತೂಹಲಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಿಗೆ ಏನೇನೋ ಆಲೋಚನೆ: ಆರೈ ಸತಿ? ಪೆಸರೇನ್? ಇಂತು ತೋರ್ಪ ಜವ್ವನದೊಳಗೆ ಈ ತಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿದ ಉಬ್ಬೆಗಮಾವುದು? ಮನುಜನನ್ ಎನ್ನನ್ ಈಕ್ಷಿಸಿ ಭವಾದ್ರಿಯನೇರದಿದೊಡೆ, ಅಥವಾ ತೊಟ್ಟನೆ ಕೊಳೆ ಮಾಯವಾಗದಿದೊಡೆ ಒಯ್ಯನೆ ಬೆಸಗೊಳ್ಳೆನ್.

ಹೀಗೆಲ್ಲಾ ಬಗೆಯುತ್ತಾ ನಿಂತಿರುವಾಗಲೆ ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯ ಪೂಜೆ ಪೂರೈಸುತ್ತದೆ. ಆಕೆ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಒಗೆಯಲೂ ಇಲ್ಲ, ಮಾಯವಾಗಲೂ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ

ಒಸೆದಾಶ್ವಾಸಿಸುವಂತೆ ಪುಣ್ಯತತಿಯಿಂದಂ ಮುಟ್ಟುವಂತಚ್ಚ ತೀ
ರ್ಥ ಸಮೂಹಾಂಬುಗಳಿಂದವಂದಭಿಷವಂ ಮಾಟ್ಟಂತೆ ಪೂತತ್ವಮಂ
ಪಸರಿಪ್ಪಂತೆ ಬರಂಗಳಂ ಪದಪಿನಿಂದೀವಂತೆ ದೃಕ್ಪ್ರಪ್ತಿ ರಾ
ಜಸೆ ದಿವ್ಯಾಂಗನೆ ನೋಡಿದಳ್ ತಗುಳ್ಳು ಚಂದ್ರಾಪೀಡಭೂಪಾಲನಂ.

ಕಣ್ಣಿನ ಆಮಂತ್ರಣವೆ ಅನಿತೊಂದು ಹಿತಕರವಾಗಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೇನು ಸೋರುವಂತೆ ಸವಿನುಡಿಯ ಸ್ವಾಗತವೂ ಬೆಂಬಲವಾಯಿತು:

ಸ್ವಾಗತಮೇ ನಿನಗೆ ಮಹಾ
ಭಾಗನೆ ಮದ್ಭೂಮಿಗಂತು ಬಂದಯ್ ನೀನ
ಭ್ಯಾಗತನಾಗಲ್ವೆಚ್ಚಿಂ
ದಾಗಳ್ ನೃಪಸುತನನಟ್ಟಿಂ ಸತಿ ನುಡಿದಳ್

ಮಾತನಾಡಿಸಿದುದೆ ಸಾಕು ಕೃತಾರ್ಥನಾದನೆಂದು ರಾಜಕುಮಾರನೂ “ದೇವಿಯಾರ್ ಬೆಸಸಿದಂತೆ ಗೆಯ್ವೆನ್” ಎಂದು ‘ಬೆಂಬಳಿವಿಡಿದು ಶಿಷ್ಯನಂತೆ’ ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆ ಜೋಗಿನಿಯ ನೋಂಪಿಯ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಆತ್ಮದ್ಯದಿಂದ ಅನುಗ್ರಹೀತನಾಗಿ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು “ತನ್ನ ಬಂದ ವೃತ್ತಾಂತಮನೆಲ್ಲಮಂ ನೆರೆಯೆ ಪೇಳ್ಳು” ಬಹಳ ಸಂಕೋಚದಿಂದಲೆಂಬಂತೆ ಆಕೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಎಷ್ಟು ವಿನಯ: ಹಿರಿದಾದ ತಮ್ಮ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಪಡೆದ ಒಂದು ಗರ್ವದಿಂದ ಪರಿಚಿತನಂತೆ ಬಿನ್ನವಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. “ಅಧೀರರಪ್ಪ ಮನುಜರ್ ಪ್ರಭುಗಳ್ ದಯೆಯಿಂದ ತಮ್ಮನ್ ಆದರಿಸಿದೊಡೆ, ಆಗಳ್ ಅಂತೆ ಗಳಪಲ್ ಬಗೆದರ್ಪುದಿದಾವ ವಿಸ್ಮಯಂ!” ನಾನು ಮನುಜ. ಮನುಜನಾದವನಿಗೆ ನಾ ಕಂಡ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕೌತುಕಾವಹವೂ ಆಗಿದೆ.....

ಆಕೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮೌನವಾದಳು. ಅತಿಯಾದ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಸಂಯಮಿಸುವಂತೆ ಕಣ್ ಮುಚ್ಚಿದಳು. ಕಣ್ಣೀರು ಬಳಬಳನೆ ಹನಿ ಹರಿಯಿತು. ಇಕ್ಕಿದ ಬಿದ್ದನುಂಡು ತೆಪ್ಪಿರುವುದು ಬಿಟ್ಟು “ಇದೆತ್ತೆತ್ತಲೀಗಳ್ ಬೆಸಗೊಂಡೆನ್” ಎಂದು ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆ ಹಳಿದುಕೊಂಡನು.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಶಾಂತಿಯ ನಿಧಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನೋ, ಯಾರ ವಾಣಿಯನ್ನು ಆಲಿಸಿದಂದು ಪರಮತೃಪ್ತಿಯ ಧ್ವನಿ ಎಂದು ಊಹಿಸಿದ್ದನೋ, ಯಾರ ಕಣ್ಣಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖಾತೀತವಾದ ಆನಂದದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದನೋ ಅಂತಹ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ ! “ಇಂತಪ್ಪವರು ಅಳುವಂದಂ ಅದ್ಭುತಂ!”

ಎಂತಹರಿಗೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹಾಗೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ: “ಇಂತಪ್ಪವರು. ಅಳುವಂದಂ ಅದ್ಭುತಂ.”

೪

ಇದೇ, ಕವಿ ತನ್ನ ತಪೋಮಯ ಶೃಂಗಾರದ ಕಥೆಗೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆ: ಸಿದ್ಧಾಯತನದಲ್ಲಿ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷದೇವನ ಮಹಿಮಾಮಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಗುಹಾಂಗಣದ ತಪಸ್ಸಾಧನ ರಂಗದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ತನ್ನ ಪ್ರಣಯ ಕಥೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿರುವ ಗಿಳಿಯ ರೂಪದ ಪುಂಡರೀಕನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ವಾಚಂಯಮಿ ವರೇಣ್ಯನಾದ ಜಾಬಾಲಿ ಮಹರ್ಷಿಯ ಗಂಭೀರ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಕುಮಾರತಾಪಸ ಸಂಘದಂತೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನೂ ಕಿವಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿದುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿದೆ?

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಬರೆದ ವರದಿಯೊಪ್ಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪುನರನುಭವಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅನುಭವಿಸಿ ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ವರದಿ.

ಆ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಎಳೆಯ ಒಲವು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಮೊಳೆಯಿಣುಕಿದುದು ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಶೃಂಗಾರ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರ್ಮೆ ಸೋಸಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಅನುರಾಗದ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ; ಕುಮಾರ ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಕಥೆ ಹೇಳುವ ಜಾಬಾಲಿಯ ವಿರಾಗದ ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಕಾವ್ಯದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರೇಮದ ಜಯಡಿಂಡಿಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅದನ್ನು ತೂರಿ ಮೀರಿ ನಮಗೆ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ - ತಪಸ್ಸಿನ ವೀಣಾಧ್ವನಿ. ಕಟ್ಟಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವ್ಯಕೈಲಾಸದ ನೆತ್ತಿಯಮೇಲೆ ಶೃಂಗಾರದ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಧ್ವಜವೇನೋ ಹಾರಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ - ಆ ಧ್ವಜವಸ್ತ್ರ ವಲ್ಕುಲದ್ದು: ಅದರ ಬಣ್ಣ ಕಾವಿ!

ಪುಂಡರೀಕ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿರುವುದು - ಕರ್ಮಫಲ ರೂಪಿಯಾದ ವಿಧಿಯ ವಜ್ರನಿಯತಿ. ಆ ಋತದ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಕಾಲತ್ರಯವೇದಿ ಶ್ವೇತಕೇತು ವ್ರತಿಗಳ ಕುಮಾರನೆಂಬ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜೇಡನ ಜಟಿಲಕಲೆಯ ತಂತುಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾದ ಉಷ್ಣಕಾಲದ ಹಿಮಬಿಂದುವಿನಂತೆ ಲಲಿತೆ, ಕೋಮಲೆ, ಗಂಧರ್ವಕನ್ಯೆ ಎಂಬ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಣಯಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ: ಕಷ್ಟರೂಪದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಗಾಣಿಕೆ ತೆತ್ತು ಅರ್ಹರಾದಮೇಲೆ. ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟತೆ ಎಷ್ಟು ಲಲಿತವಾಗಿದ್ದರೇನು? ಎಷ್ಟು ರುಚಿಕರವಾಗಿದ್ದರೇನು? ಮತ್ತೆಷ್ಟು ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೇನು? ಅದಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ ಋತದ ಶಿಕ್ಷೆ.

ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಗುರು ಜಾಬಾಲಿಯ ಕಣ್ಣಿನ ಕಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮುಖದ ಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರೀತ ಮೊದಲಾದ ತರುಣ ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಏನು ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ? ಪವಿತ್ರ ಪ್ರೇಮದ ಮಹಿಮೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಸಂಯಮದ ಹಿರಿಮೆ ಮತ್ತು ಋತದ ಗರಿಮೆ.

ಆ ಆತ್ಮಕಥೆಗೂ ಅಚ್ಚೋದ ಸರಸ್ವೀರವೇ ರಂಗಭೂಮಿ. ತಾಯೊಡನೆ ಮಜ್ಜನಕ್ಕಿಂದು ಅಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದ

ಗಂಧರ್ವಕನ್ಯೆ, ಮಹಾಶ್ವೇತೆ, ಕುಮಾರ ತಪಸ್ವಿಯಾದ ಪುಂಡರೀಕನನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ಅನುರೂಪವೆಂಬಂತೆ ಜತೆಯೊಳಿದ್ದ ಕೆಳೆಯ ಕಪಿಂಜಲನನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾಳೆ. ನೋಡಿದೊಡನೆ ಪುಂಡರೀಕನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಪರವಶ್ಯಾಗುತ್ತಾಳೆ, ಉಚಿತ ಅನುಚಿತಗಳ ಎಣಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ. ಪುಂಡರೀಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪಟಿಕದ ಮಣಿಯ ಜಪಸರವೂ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಗೆ 'ಮನೋಜವಿನಾಶದಿನಚ್ಚ ತನ್ನನೋಹರಿಯ ಪೊದಳ್ಳ ಕಣ್ಣಿನಿಗಳಂತೆ' ತೋರುತ್ತದೆ.

ನಿಯತೇಂದ್ರಿಯನೋಳ್ ತೇಜೋಮಯನೋಳ್ ರೂಪೈಕಪಕ್ಷಪಾತದ ನೆಹಿ ನೀ
ತಿಯನಹಿದು ಮುನಿಪನೋಳ್ ನಿರ್ಭಯನಂಗಜನೆನ್ನನಿಂತಿರಲ್ ಸೋಲಿಕುಮೇ?

ತನ್ನೊಳೆಸೆದ ಮನ್ಮಥವಿಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ಮುನಿಕುಮಾರನು ಎಲ್ಲಿ ಶಪಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಎಂದು ಗಂಧರ್ವಕನ್ಯೆ ಹೆದರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೂ ಪೂಜಾರ್ಹರನ್ನು ಅವಜ್ಜಿಗೈಯ್ಯಲಾಗದೆಂದು 'ಎವೆಯಿಕ್ಕದಾಂ ಮನಂಗೊಳಿಪ ಮುನೀಂದ್ರನಾನನವನೀಕ್ಷಿಸುತುಂ ಪೊಡೆವಟ್ಟಿನಳ್ಳಿರಿಂ.' ಪರಿಣಾಮ: 'ಗಾಳಿಗೊಡ್ಡಿದ ದೀಪಾಂಕುರದಂತೆ ತನ್ನನಿಯುಮಂ ಕಾಮಂ ಚಲಂ ಮಾಡಿದಂ.'

ಮುಂದೆ ನಡೆದ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಹಾಶ್ವೇತೆ, ಸ್ವತಃ ಅನುಭವಿಸಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಮುದ್ದುಮೋಹದಿಂದ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕೃತ್ರಿಕಾತಾರಾಸ್ತಬಕಾನುಕಾರಣಿಯಾದ ತನ್ನ ಕರ್ಣಪೂರದ ಪುಷ್ಪಮಂಜರಿಯನ್ನು ಮಾಹಾಶ್ವೇತೆಗೆ ತೊಡಿಸುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಕದಂಪಿನ ನಸು ಸೋಂಕಿಗೆ ಸೋತ ಮುನಿಕುಮಾರನ ಕೈಯಿಂದ ಅಕ್ಷಮಾಲೆ ಬಿದ್ದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳುವ ಮೊದಲೇ ಅದನ್ನು ಕರಪಲ್ಲವದೊಳಾಂತು 'ತೊಳಗುವ ಹಾರಮಂ ತಳೆವಂತೆ ಕೊರಲೋ ತಳೆದು' ಸುಖಿಸುತ್ತಿರುವ ವೃತ್ತಿಕರದಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿಯರು ಆಕೆಯನ್ನು ಮಿಹಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಾರೆ, 'ಪೊಸತಪ್ಪದೊಂದು ಪಿಡಿಗಂಕುಶವಿಟ್ಟು ಮರಳ್ಳುವಂದದಿಂ.'

ಪುಂಡರೀಕನ ಧೈರ್ಯಸ್ಥಲನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಕಪಿಂಜಲನು ವ್ರತಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಉಪದೇಶವೂ ಕೆರೆ ನಿಂತ ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಕೋಡಿ ಹೊಡೆಯುವ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಶ್ವೇತಕೇತು ಮಹಾಮುನಿಗಳ ಕುಮಾರನು ಜಪಸರವನ್ನು ಇಸುಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗಿ ಗಂಧರ್ವಕನ್ಯೆಯ ಕೊರಳಹಾರವನ್ನು ತಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೂ ಅಕ್ಷಮಾಲೆಯ ಪ್ರಣಯಪಾಶವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಜಪಸರ ಮತ್ತು ಹಾರಗಳ ಅದಲು ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬರ 'ವೃತ್ತಿ'ಯನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಕೈಕೊಳ್ಳುವ 'ಧ್ವನಿ' ಇಂಗಿತವಾಗಿದೆ.

ಆಜನ್ಮಮಿತ್ರನ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕಪಿಂಜಲನು ಪ್ರಣಯ ರಾಯಭಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ತುಂಬು ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳ ಗಾಂಧರ್ವ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಕೆಳದಿ ತರಳಿಕೆಯೊಡನೆ ಪ್ರಿಯನ ಪ್ರಾಣಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಗುಪ್ತ ಯಾತ್ರಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೇನು? ದುಂಬಿ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿಯೆ ಮಕರಂದ ಬತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಪುಂಡರೀಕನು ಪರಾಸುವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಪಿಂಜಲನಿಂದ ತಿಳಿದು ಚಿತಾರೋಹಣ ಗೆಯ್ಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಗೆ ಚಂದ್ರಮಂಡಲದಿಂದ ಮೈದೂರಿದ ಪ್ರಭಾಮೂರ್ತಿ

ಬಗೆಗೆಟ್ಟು ಸಾವ ಬಗೆಯಂ

ಮಗಳೆ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಬಗೆಯದಿರ್ ಕೂಡುವೆ ನೀಂ

ಮಗುಳೆಯುಮಿಾತನನೆನುತಂ

ಮಗುಳ್ಳಾತಂಬೆರಸು ಗಗನವಾರ್ಗಕ್ಕೊಗದಂ.

ಕಪಿಂಜಲನೂ ಸಖಿನ ಶರೀರವನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಾತನ ಬೆಂಬಾಲಿಸಿ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮುತ್ತಾನೆ. ಆಮೇಲೆ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಆ ಆಕಾಶಪುರುಷನ ಆಶಾವಾಣಿಯನ್ನು ನೆಮ್ಮಿ, ಪ್ರಿಯನ ಅಕ್ಷವಳಿಯನ್ನೂ ವಲ್ಕಲವನ್ನೂ ಕಮಂಡಲವನ್ನೂ ತಳೆದು ತಪಸ್ವಿನಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ:

ಮನಮಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತಸದ್ವಿಷಯದತ್ತಲ್ ಪೊರ್ದದಂತಾಗಿ ಮಾ
ಡಿ ನಿರುದ್ಧೇಂದ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಬಂಧುಜನಮಂ ತಾಯ್ತಂದೆಯಂ ಪತ್ತಿವಿ
ಟ್ಟಿನಗಿನ್ನೊರ್ವರುಮೇವರೆಂಬ ಬಗೆಯಂ ನಿಶ್ಚೈಸಿ ಲೋಕೈಕನಾ
ಥನನಾಗಳನಾಥೆಯೆಂ ಶರಣೆನುತ್ತಾಶ್ರೈಸಿದೆಂ ಸ್ಥಾಣುವಂ.

ಕಥೆ ಹೇಳಿದ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಪೂರ್ವದುಃಖವನ್ನೆಲ್ಲ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅನುಭವಿಸಿ ಅತಿ ದಾರುಣವಾಗಿ ರೋದಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಹಲವಾರು ಸಂತೈಕೆಗಳಿಂದ ಹೊಗೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆಯ ಕೊಳ್ಳಿ ಹೊತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೫

ಯಾವ ವ್ರತವಾದರೂ ಆತ್ಮದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಜಯಶೀಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಅನುಕರಿಸುವ ವ್ರತ ಹುಟ್ಟಿಬಂದ ಮೀಸೆಯಂತಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಗಡ್ಡದಂತಿರುತ್ತದೆ. ನಸು ಜಗ್ಗಿದರಾಯ್ತು ಕಿತ್ತುಬರುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ತಾನು ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದ ಬೆಂಕಿನೋಂಪಿಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸಲು ತೊಡಗಿದ್ದ ತನ್ನ ತಂಗಿ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಮೊದಲು ಬುದ್ಧಿಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕಡೆಗೆ, ತಂಗಿಯ ತರಳ ಮುಗ್ಧ ವ್ರತರೂಪಿಯಾದ ಭಲಕ್ಕೆ ಅಪ್ರತಿಹತ ಪ್ರತಿವಾದರೂಪವಾಗಿ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನನ್ನೆ ಹೇಮಕೂಟಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಾಳೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಕವಿ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನೆಂತೊ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಅಂತೆಯೆ ಶೃಂಗಾರ ಮಂಚದ ಉಯ್ಯಾಲೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ತೂಗುತ್ತಾನೆ. ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದೋಕುಳಿ ಎರಚುತ್ತಾನೆ. ನಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಅಮರಕಲಾಜಾಲವನ್ನೆ ನೇಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ನಿಗ್ಧಚ್ಚಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಚುಕಿಯಾಗಲಿ ಪ್ರತೀಹಾರಿಯಾಗಲಿ ಆಳಾಗಲಿ ಅರಸಾಗಲಿ ನಯಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕೃತಿಯ ವೀರವೊರಟಾಗಲಿ ಚಾಮರಸನ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯ ಬೀದಿಯೊರಟಾಗಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುವುದಿರಲಿ, ಇಣುಕುವುದು ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಮಂತತೆಯ ಸಿಹಿ ಅತಿಯಾಗಿ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಅರೆಯಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಎಂದು ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಂಡುಹೆಣ್ಣುಗಳಿಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿ, ಮೆಚ್ಚಿ ಒಲಿಯುತ್ತಾರೆ. ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ತಂದೆಯಾಣತಿಯನ್ನೆ ಇಂದ್ರಾಯುಧಕ್ಕೆ ವಾಘೆರಾಘೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಜ್ಜಯಿನಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ, ಕಾದಂಬರಿಯ ಪೊಳ್ಳುನೋಂಪಿಯ ಕೊನೆಗಾಣೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ನೆಮ್ಮದಿಯಾದರೂ ರಾಜಕುಮಾರನು ಯಾವುದನ್ನೂ ಸ್ವಪ್ನಗೊಳಿಸದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಅಳಲಿಂದ 'ಇಂತುಟಿ ವಲಂ' ಎಂದುಕೊಂಡು ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಮರಳಿ ತನ್ನಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಘೋರತರ ತಪಶ್ಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.

೬

ಕುವಾರನೊಬ್ಬನು ಕನ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮೋಹಗೊಂಡ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದು ಮಹಾಪರಾಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ

ಪುಂಡರೀಕನು ವ್ರತಿ. ನಿಯತಿಯ ವಜ್ರದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವ್ರತಚ್ಯುತಿ ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹ. ಶಿಕ್ಷೆಗೋಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷೆಯಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀಕಾರ ಭಾವನೆಯಿಲ್ಲ; ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಭಾವನೆಯಿದೆ. ಪುಂಡರೀಕನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು ಶರೀರಜ ಕಾಮವೋ ಅಥವಾ ಆತ್ಮಜ ಪ್ರೇಮವೋ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗಬೇಕು. ಆ ಪರೀಕ್ಷೆ ಕಾಲವಿಳಂಬನ ರೂಪದಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕಷ್ಟರೂಪದಿಂದಲೂ ನಡೆದಿದೆ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ತಪಸ್ಸು ಕಾಲರೂಪಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಣುಶೀಲ. ಪುಂಡರೀಕನದು ಭ್ರಮಣೆ, ಭ್ರಮಣೆ, ಮತ್ತು ಭ್ರಮಣೆ. ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣೆ: ದೇವತ್ವದಿಂದ ಮನುಷ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ; ಮನುಷ್ಯತ್ವದಿಂದ ತಿಯರ್ಗಾತಿಗೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಉರುಳಿದರೂ ಆತನ ಪ್ರೇಮ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಒಂದಿನಿತೂ ಮಸುಳುವುದಿಲ್ಲ. ಜಾಬಾಲಿ ಮಹರ್ಷಿ ಕಥೆ ಹೇಳಿದುದನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಜಾತಿಸ್ಮರತೆಯುಂಟಾದ ಮೇಲೆ ಗಿಳಿಯಾಗಿದ್ದ ಪುಂಡರೀಕನು ಹೇಳುವುದೇನು? “ಭವದೀಯ ಪದಾಸನ್ನತೆಯಿಂದ ಮುನ್ನಿನ ಭವಗಳನ್ನೂ ಬಂಧುಗಳನ್ನೂ ನೆಹಿ ತಿಳಿವಳಿತಮಾಯ್ತು. ಆದೊಡಮೇಂ, ಮುನೀಂದ್ರ, ನಾಣ್ಣದೆ ಮತ್ತಂ ಬಿನ್ನವಿಸಿದಪೆನ್:

ಜಾತಿಸ್ಮರತೆ ವಿರಕ್ತಿಗೆ

ಹೇತುವೆನುತ್ತಿರ್ಪರದುವೆ ಪುಸಿಯಾಗಿ ಮಹಾ

ಶ್ವೇತೆಯೊಳಾದೊಂದನುರಾ

ಗಾತಿಶಯಂ ಪೆರ್ಚಿದಪದು ಮುನ್ನಿಂದೀಗಳ್.

ವಿರಕ್ತಿಗೆ ಹೇತುವಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಜಾತಿಸ್ಮರತೆ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಮೇಲಣ ರಾಗಾತಿಶಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ರಾಗವು ವಿರಾಗದ ನಿಷ್ಕೆಗೆ ಸಿಲುಕಿ ಅದರಿಂದ ಹದಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲಿ ಕಷ್ಟವಿಮುಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ಕೈಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಪುಂಡರೀಕನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ! ಮತ್ತೆಷ್ಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಸಹಾಯ ಒದಗುತ್ತದೆ ! ಹಲವರ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಹಲವರ ಆಶೀರ್ವಾದ, ಹಲವರ ತಪಸ್ಸು. ಆ ಕೃಪಾಹಸ್ತವು ಕೈಯಾನದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಪತನದ ಹಾದಿಯ ಇಳಿಜಾರು ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಕಡಿದಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ? ಅವನ ಏಳೆ ಮತ್ತೆಷ್ಟು ದೂರಾಂತರವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಹೇಳಬಲ್ಲವರಾರು? ಒಂದುಕಡೆ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ, ಒಂದುಕಡೆ ಕಪಿಂಜಲ; ಒಂದುಕಡೆ ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ತಂದೆ ಶ್ವೇತಕೇತುವ್ರತಿ; ಜೊತೆಗೆ ತಾರಾಪೀಡಾದಿಗಳ ಕ್ಷೇಮಚಿಂತನೆಯ ನೋಂಪಿ ಬೇರೆ. ಅವನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಮಿತ್ರಸ್ನೇಹ, ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಸತಿಪ್ರೇಮ ಎಲ್ಲವೂ ಕಂಕಣಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಆತನ ಹೃದಯರಾಗದ ನಿಶ್ಚಲ-ಉತ್ಕಟ-ಏಕಾಗ್ರತೆಯೂ ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ವಿಧಿಯ ಮುಷ್ಟಿಯೊಡನೆ ಹಣಾಹಣಿಯಾಗಿ ಹೋರಾಡುವುದನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ಚಂಡಾಲವನಿತೆಯ ವೇಷದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವನ ತಾಯಿ ಅವನನ್ನು ಪಂದೊವಲಿನ ಪಂಜರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ‘ಕಾಮಪರತೆಯಿಂದಮ್ ಕೆಟ್ಟಯ’ ಎಂದು ಭರ್ತ್ಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಬರಿಯ ಬುದ್ಧಿವಾದದಿಂದ ಯಾರು ತಾನೆ ತಿದ್ದು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ? ಅನುಭವ ಮಾಗಿದಾಗ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ನುಡಿ ಬಾಳಬಟ್ಟೆಯನ್ನೆ ಬದಲಾಯಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ದುರಂತ ಕಥೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರಳಿ ತಿಳಿದ ಶುಕರೂಪಿಗೆ ಆಗ ಅರಿವು ಮೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆಗ ಜಾನಿಸುತ್ತಾನೆ:

ಸುರಲೋಕಭ್ರಷ್ಟನೆಂ ಮರ್ತ್ಯರೊಳುದಯಿಪ ತಿಯರ್ಕತ್ತದೊಳ್ ನಿಲ್ಲ ಚಂಡಾ

ಲರ ಕಯ್ಯೊಳ್ ಬೀಳ್ತ ತೋಲ್ಪಂಜರದ ಪಡಕೆಯೊಳ್ ನಿಲ್ಲ ದುರ್ವಾರದುಃಖೋ

ತ್ಕರಮೆಲ್ಲಂ ನೋಡಲೆನ್ನಿಂದ್ರಿಯನಿವಹದ ದೋಷಂ ದಲಿನ್ ಮೀರದಂತಾ

ಗಿರಿಸಲ್ವೇಳೆಂದವಂ ನಿಗ್ರಹಿಪ ನಿಯಮದಿಂ ಮೌನದಿಂದಿದೆನಾಗಳ್.

ನಿಖಿಲೇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಯಂಗೈಯ್ದು ಮೇಲೆಯೇ ಪುಂಡರೀಕನ ಜೀವನಪಥವು ಅಧಃಪತನವನ್ನುಳಿದು ಉರ್ಧ್ವಗಾಮಿಯಾಗುತ್ತದೆ: ಕಾಮದ ಹಂದೂವಲಿನ ಹೇಸಿಗೆಯ ಪಂಜರವು ಪ್ರೇಮದ ಕನತ್ಸನಕ ಪಂಜರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. 'ಅನಂತರಮೆ ತೋರಿತಿದ್ರಪುರದಂತಿರಾಪಕ್ಕಣಂ.'

೭

ಕಾವ್ಯದ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಮನಸ್ಸು ಕಾದಂಬರಿಯ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಉತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪುಂಡರೀಕನು ಎರಡು ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ, ಬಾಳಿ, ಮರಳಿ, ಹಿಂತಿರುಗುವವರೆಗೂ ಕಾಯಬೇಕಾದ ಬಹು ದೀರ್ಘಕಾಲಾವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯೂ ಕೂಡ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಸಂದೇಹಗ್ರಸ್ತಳಾಗಿದ್ದಳೆಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಆಕೆಯ ತಪಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದಿನಿತೂ ಕೀಳ್ದಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಧರ್ಮಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಉಚ್ಚಾಸ್ವಸದಂತಿದ್ದರೆ ಸಂದೇಹ ನಿಶ್ಚಾಸ್ವಸದಂತೆ. ಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ್ಷಗಳ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯೇ ಅತಿ ಕಠೋರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ನರಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸೋತು, ಮನಸ್ಸು ಸೋತು, ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಿ, ಆದರ್ಶದ ಅತ್ಯಪ್ತಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಾರೆ. ತಮಗೆ ಅತಿಯೂ ಅಸಹ್ಯವೂ ಆಗಿರುವ ಮೇಲ್ಬಟ್ಟದ ಕುದಿಹದಿಂದ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ತಣ್ಣಿಗಳಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಹಸವನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಾಧಾರಣತೆಗೆ ಶರಣು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಜನ್ಮಾಂತರಗಳವರೆಗೂ ಕಾಯುವ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಾಹಸಗಳ ಚರಣತಲದಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶೋನ್ಮುಖಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಂತೆ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಹಣೆಮಣಿಯೆಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಅನುರಾಗವು ಬರಿಯ ಅತನುರಾಗವಾಗಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಆಕೆಯ ಪ್ರೇಮವು ಅಳೀಕಕಾಮವಾಗಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಆಕೆಗೆ ತನ್ನ ಗುರಿಯಲ್ಲಿ ಆಶಂಕೆ ಸಂಜನಿಸಿ ನಂಬುಗೆ ಸಡಿಲವಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ವೈಶಂಪಾಯನನು ಬಂದು ತನ್ನೆದುರು ಶೃಂಗಾರ ಭಿಕ್ಷುವಾಗಿ ನಿಂತಂದೇ ಕಥೆಗೂ ವ್ಯಥೆಗೂ ಆದರ್ಶತೆಗೂ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ತಿಲಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ವೈಶಂಪಾಯನನು ಪುಂಡರೀಕನೇ ಎಂದು ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದರೂ ಮೇಲಿನ ವಿಮರ್ಶೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ವೈಶಂಪಾಯನನು ಪುಂಡರೀಕನಿಗೆ ಕಡಮೆಯಿಲ್ಲ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಮಾಡಿರುವ ಅವನ ವರ್ಣನೆಯೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ರೀತಿಯನ್ನೂ ತನ್ನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿದ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಹೇಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾಳೆ! ಆದರೂ ಆಕೆ 'ಪುಂಡರೀಕದೇವನ ವೃತ್ತಾಂತದಿಂದ ಅಪೇತಕೌತುಕೆ ಮತ್ತು ಅಪಗತಸುಖೆ.' ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಯಾರು ಏನು ಎಂದು ಕೂಡ ವಿಚಾರಿಸಲೆಳಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವಂತೆ ತರಳಿಕೆಗೆ ಆಣತಿಯಿತ್ತಳಷ್ಟೆ.

ಆ ಇರುಳು 'ನಿರ್ಮಲ ಚಂದ್ರಮೃತಿ ವರ್ಷಹರ್ಷಿತ ಚಕೋರಾನಂದವಾರ್ಬಿಂದು ಸಂಕುಲದೊಳ್' ಮಿಂದು ಬಂದ ತಂಗಾಳಿಗೆ ತನುವೊಡ್ಡಿ ಶಿಲಾಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿದುರ್, 'ಮಿಸುಗುವ ಚಂದ್ರಮಂಡಲದಿನ' ಅಂದು ಇಳಿತಂದನ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯುಂ ಪುಸಿಯೆನಿಸಿತು ಮಾಯೆನೆಗೆ ಪಾಪಿಗೆ' ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಆಶಂಕೆಯ ಆಂದೋಳನದಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ ಆ ದ್ವಿಜಕುಮಾರನೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಐತರುತ್ತಾನೆ:

"ಅಪ್ಪುವಚೆಯಾಸೆಯಿಂ ದೂರದೊಳ್ ನಿಮಿರ್ವ ನಿಡುದೋಳುಳುಂ ತನ್ನೊಳ್ ತೋಳಿ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಪಿಂತೆಗೆದುನತ್ತನಂತೆ ಅಚ್ಚ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳೊಳೊಯ್ಯನೆ ಬರುತಿರ್ದನು."

ಆಗ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ "ಇವನೆನ್ನಂ ಕಯ್ಯೊಳಂ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಲೊಡಂ ಪತ್ತುವಿಡಲೈ ವೇಳ್ಕುಮಸುವಂ.

. . . . ನಿಷ್ಫಲಮಾಯ್ತುಕ್ಕಟ ಮಂದಭಾಗ್ಯೆಗೆನಗೀ ಪ್ರಾಣಸಂಧಾರಣಂ” ಎಂದು ಕಳವಳಿಸುತ್ತಿರುಲು ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ವೈಶಂಪಾಯನನು ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಮುಂಬರಿದು ಕೋರುತ್ತಾನೆ:

“ಎಲೇ ಕುಮುದನೇತ್ರ ಮನ್ಮಥ ಸಹಾಯನೀ ಚಂದ್ರಮಂ

ಕೊಲಲ್ ಬಗೆದನೆನ್ನನಾರ್ತನನನಾಥನಂ ದುಃಖಿಯಂ

ಪಲುಂಬಿ ಮರೆವೊಕ್ಕನಾಂ ನಿನಗಧೀನಮೀ ಜೀವಿತಂ

ವಿಲಂಬಿಸದೆ ರಕ್ಷಿಸೆನ್ನನಱಿಯೆಂ ಪ್ರತೀಕಾರಮಂ

ಅದನ್ನು ಕೇಳಲೊಡನೆ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಉರಿಮಸಗಿತು. ಕಿನಿಸು ಕಯ್ಯಣ್ಮಿತು ‘ಕಣ್ಣಿನಿಗಿಡಿಗಳಿಂದರಿ ಪುವಂತವನಂ ನೀಡುಂ ನೋಡುತ್ತಾವಿಷ್ಟೆಯಂತೆನ್ನನ್ ಆನಜಿಯದೆ

ನುಡಿವನ್ನಮೆನ್ನನೀ ಪರಿ

ಸಿಡಿಲೇತಕೆ ಕೆಡೆದುದಿಲ್ಲ ನಿನ್ನಯ ಸಿರದೊಳ್

ಉಡುಗಿದುದಿಲ್ಲಮುಸಿರ್ ನೂ

ರಡಿಯೆನಲೀ ಜಿಹ್ವೆ ಬಿರುದುದಿಲ್ಲ ದುರಾತ್ಮಾ’

ಎಂದು ನುಡಿದು, ಚಂದ್ರಾಭಿಮುಖಿಯಾಗಿ ಕಯ್ಯಳಂ ಮುಗಿದು ‘ಮಹಾಭಾಗ, ಸಕಲ ಭುವನ ಚೂಡಾಮಣಿಯಪ್ಪ ರೋಹಿಣೀರಮಣ, ಪುಂಡರೀಕನನಾಂ ನೋಡಿದಂದಿನಿಂ ಮತ್ತೊರ್ವ ಪುರುಷನಂ ಮನದೊಳಾದೊಡಂ ಭಾವಿಸದಿದುರ್ದಮ ನನ್ನಿಯಪ್ಪೊಡೆ ಈ ಅಳೀಕಕಾಮಿ ಗಿಳಿಯಾಗಿ ಪುಟ್ಟುಗೆ’ ಎಂದು ಶಪಿಸಿದಳು. ಮದನಜ್ವರ ವೇಗದಿಂದಲೋ ಪಾಪಪರಿಪಾಕದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ತೀವ್ರಶಾಪವಾಜ್ಞಹಿಮೆಯಿಂದಲೋ ಆತನಂದು ‘ಕಡಿದಿಕ್ಕಿದ ಪೆರ್ಮರನಂತೆವೋಲದೇನಹಹ ನಿರೂಪಿಪೆಂ ಕೆಡೆದು ಪೊಂದಿದನಾಯಿಳೆಯಲ್ಲಚೇತನಂ.’

ಹಿಂದೆಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಕೋಪವನ್ನು ಕಂಡರಿಯದ ನಾವು ಭಯಭ್ರಾಂತರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಕೋಮಲ ಹೂವು ಕಠೋರ ಸಿಡಿಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪವಿತ್ರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ತೆಕ್ಕನೆ ಮಹಾಕಾಳಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ತಪಸ್ವಿನಿಯಾದ ಅಬಲೆಯ ಬಲವೇನೆಂಬುದನ್ನು ತೋರುತ್ತಾಳೆ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಬರಿಯ ಜಲಜಮುಖಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಸಮಯ ಬಂದರೆ ಪ್ರಲಯಮುಖಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾಳೆ. ಈಗ ಆಕೆಯ ಲಾವಣ್ಯವು ಭವ್ಯತೆಗೇರುತ್ತದೆ. ಲಾಲಿತ್ಯವು ರೌದ್ರಸಂಗಿಯಾಗಿ ಭಕ್ತಿಗೌರವ ಭಾಜನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಪತೆ ಮಹತ್ತಿಗೇರುತ್ತದೆ: ಯಾವುದು ಅಪರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಅಲ್ಪತೆಯೇ ಆಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದೇ ಪರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮಹತ್ತಿಗೇರುತ್ತದೆ.

ಆಹಾರ ಲಭಿಸದಿದ್ದರಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಸತ್ತರೆ ಅದನ್ನು ನಿರಶನವ್ರತವೆಂದಾಗಲಿ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವೆಂದಾಗಲಿ ವಿಷಯ ತಿಳಿದವರಾರೂ ಕರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಉಣಿಸು ಬಳಿಸಾರಿ ಉಣ್ಣೆಂದು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹಸಿವೆಯ ಯಮಯಾತನೆಯನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡು ವ್ರತಾಚಾರಿಯಾಗಿರುವಾತನ ನಿಜವಾದ ವ್ರತಿ. ಪ್ರಲೋಭದ ಸೆಳೆತವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವೂ ಜಡರೂಢಿಯಾಗಬಹುದು; ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೂ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಬಹುದು; ವ್ಯಾಕುಲತೆಯೂ ಆಕಳಿಸಬಹುದು.

ಸ್ವರ್ಗವೇಷಿಯಾದ ಪ್ರಲೋಭನವು ಅಪ್ಪು ಬಾ ಎಂದು ತೋಳ್ನೀಡಿ ಮುಂದೆ ನಲಿದಂದು ಅದನ್ನು ಕಡೆಗಣ್ಣಿನಿಂದಲೂ ನೋಡದೆ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಮಹಾಮಹಿಳೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಲಂಕೇಶ್ವರನನ್ನು ಜುಗುಪ್ಸಾಗದೆಯಿಂದ ಚೂರ್ಣೀಕೃತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ತಿರಸ್ಕಾರದ ಸಮಾರ್ಜನಿಯಿಂದ ಗುಡಿಸಿ, ಕಸದ ಮೂಲೆಗೂತ್ತಿದಂದು ಸೀತೆ ಲೋಕಪೂಜ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿಯಾದರೂ ಅಳೀಕಕಾಮಿಯಾದ ವೈಶಂಪಾಯನನನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿ ಈ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಜನಕಕನ್ಯೆಗೆ ಹೆಗಲೆಣೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

೮

ವಿವಾಹ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನರನಾರಿಯರ ಸಂಬಂಧದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಸಹೊಸ ಬಿರುಕುಗಳೂ ಸಡಿಲಗಳೂ ಸಂದೇಹಗಳೂ ಮೊಗದೋರುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದ ಮಹಾಮಹಿಳೆಯರ ಚರಣತಲ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಯಾತ್ರೆ ಹೋಗಲು ನಾಚುತ್ತಿರುವುದೇನೋ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಯಾತ್ರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಂತುಹೋದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಅನರ್ಥವುಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಎಂದು ಹೆದರಿಕೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗಂಡಸರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ; ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹೆಣ್ಣುಗಳೆಲ್ಲ ಅವರ ಕೈಗಾರಿಕೆ; ಸೀತೆ, ಸಾವಿತ್ರಿ, ದಮಯಂತಿ, ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರೆಲ್ಲ ಪುರುಷವ್ಯವಯದ ಆಶಾಸೂಚಿಗಳೇ ಹೊರತು ಸ್ತ್ರೀಹೃದಯದ ವಿಷಯಸೂಚಿಗಳಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬರೆಯುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಥಾನಾಯಕಿಯರ ರೀತಿ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಗಂಡಸರೆಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರು ಸೀತೆ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಯರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆಯೆ ಹೊರತು ತಾವು ಶ್ರೀರಾಮ ಪುಂಡರೀಕರಂತೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಪಡುವುದಿಲ್ಲ. - ಇಂತಹ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸತ್ಯವಿರಬಹುದಾದರೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ಅಪ್ರಕೃತ. ಇಬ್ಬರೂ ರೋಗಿಗಳೆಂದು ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಹಳಿಯುವುದೂ, ಇಬ್ಬರೂ ಸುಳ್ಳುಗಾರರೆಂದು ಸತ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದೂ, ನಿದರ್ಶನಗಳು ಅಪೂರ್ವವೆಂದು ಆದರ್ಶವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದೂ ಪ್ರೇಮದ ದಿವ್ಯತೆಗೆ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಜನರು ಅನುಸರಿಸಲಾರದ ಮಾತೃಕೃತಿ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಸಮುದುಬಂದ ಒಂದು ದಾರಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಕ್ಷೇಮಂಕರ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲ. ಎತ್ತರಗಳಿರುವುದು ಎಲ್ಲರೂ ಹತ್ತುತ್ತಾರೆಂದಲ್ಲ, ಎಲ್ಲರೂ ಹತ್ತಬೇಕೆಂದು.

ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಮಿತ್ರ ವೈಶಂಪಾಯನನು ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಶಾಪದಿಂದ ತೀರಿಕೊಂಡುದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಗತಪ್ರಾಣನಾದ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಿಗಾಗಿ ರೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತಂಗಿ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಹೀಗೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತದೆ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆ:

ಎನಗಿದು ದೈವಮೆಂದು ಮನದೊಳ್ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಕಲ್ಲ ಮಣ್ಣ ರೂ
ಪನೆ ಗಡ ಪೂಜಿಸುತ್ತಮಿರೆ ಸನ್ನಿಧವಾದಪ್ಪುದೆಂದೊಡಕ್ಕ ನೆ
ಟ್ಟನೆ ಮನುಜೇಂದ್ರಚಂದ್ರವೆಸರಿಂದೆಸೆವಗ್ಗದ ಚಂದ್ರಮೂರ್ತಿಯಂ
ಮನಮೊಸೆದರ್ಚಿಸುತ್ತಮಿರೆ ಸನ್ನಿಧವಪ್ಪುದಿದಾವ ಸಂದೆಗಂ?

* * * *

ಕಾವ್ಯದ ಕಣ್ಣು ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿ

ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ:

ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಔದಾರ್ಯ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ದಯಪಾಲಿಸಿರುವ ಈ ವಿದ್ವಜ್ಞನ ಪೂರ್ಣವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕವಿಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಗ್ರಾಸನವನ್ನು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ವಿನಮ್ರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತೇನೆ. ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಜ್ಞಾನ ವಯಸ್ಸುಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ನನಗಿಂತಲೂ ಹಿರಿಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದಕಾರಣ ನಾನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು ಏನೂ ಇರದು. ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿರುವ ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಾನೇನೂ ಹೇಳಲಾರೆ. ಸಮುದ್ರ ತನಗೆ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ ಹೊಸ ನೀರೇ ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಹೊಳೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಬರುವ ಹೊಸ ಮಳೆಯ ನೀರನ್ನು ಆದರೋತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆ ? ಅದರಂತೆ ತಿಳಿದವರಿಗೆ ನಾನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಹೊಸತೆಂಬುದು ಏನೂ ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಹೇಳುವವನು 'ಹೊಸಬ'ನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆಲಿಸಿ, ಆಶೀರ್ವದಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಇಂದು ಜಗಜ್ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಧಿಕಾಲವೊದಗಿದೆ. ಮಾನವಜೀವನ ಕುಲುಮೆಯ ಮೇಲೆ ಮೂಸೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅದುರಿನಂತೆ ಕುದಿಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕುದಿದಾಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಮುಖ್ಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಎರಡಿವೆ: ಒಂದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಮತ್ತೊಂದು ರಾಜಕೀಯ. ಹಿಂದೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರ ಶಕ್ತಿಗಳು - ಮತ, ತತ್ತ್ವ, ಕಾವ್ಯ, ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ, ಇತ್ಯಾದಿ - ಇಂದು ಗೌಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿವೆ. ಹಲಕೆಲವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳು ಈಗಲೂ ಹಿಂದಿದ್ದಂತೆಯೇ ವಂದ್ಯವಾಗಿ ಆನಂದದಾಯಕವಾಗಿ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕ ಮನುಷ್ಯಗಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಅಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿವೆ. ಜೀವನಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ರಾಜಕೀಯವೂ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವಷ್ಟು ಮತ, ಕಲೆಗಳು ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳಿಂದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಸುಗತಿಗೂ ಅಡಚಣೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದೂ ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದೃಷ್ಟಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಜ್ಞಾನ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸುಖ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ವೈರಿ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ನವನವ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿದೆ. ಧೂಳೀಕಣದ ಒಳಗಿರುವ ರಹಸ್ಯದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅಮಿತ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಜ್ಯೋತಿರ್ವರ್ಷಗಳಾಚೆ ಇರುವ ತಾರೆ ನೀಹಾರಿಕೆಗಳ ಗುಟ್ಟಿನವರೆಗೂ ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಬೀರಿ ವಿಶ್ವದ ಮಹಾದ್ಭುತಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದೆ. ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಅವಿಷ್ಕಾರಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅಧೀರವಾಗದೆ ಅನ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅಂತಹ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಾಹಸದ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಾದಿ ಕಲೆಗಳ, ಮತ ತತ್ತ್ವಗಳ ದರಿದ್ರ ದೀನತೆ ಹೊಯಿಕ್ಕೆಯಾಗಬಲ್ಲದೆ ?

ಇದೇ ಮಾತು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ವಿಕಾಸವಾದ ಬೋಧಿಸುವಂತೆ ಬಲವಾದುದು ಬದುಕುತ್ತದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಪ್ನಸುಂದರ ಧ್ಯೇಯಗಳ ಸಮ್ಮೋಹಿನೀಶಕ್ತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ನಾಶವಾಗುವ ಬದಲು ಕಠೋರ ವಾಸ್ತವ ಜಗತ್ತಿನ ನಿಷ್ಕರುಣ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಔದಾರ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಯುಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದ ಜಯಿಸಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿ ಸುಖಿಗಳಾಗುವುದು ಲೇಸಲ್ಲವೇ? ವಿಶ್ವಪ್ರೇಮ, ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮೊದಲಾದುವು ಸೋತವರ ಸನ್ನಾಹಗಳೇ ಹೊರತು ಗೆದ್ದವರ ನೀತಿಯಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೇಶಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸುಖ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರ ಅನ್ಯಜನಾಂಗಗಳ ವಿನಾಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಬದುಕಲಾರದುದು ಬದುಕಬಾರದು; ಬದುಕಲರ್ಹವಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ವಾದಿಸಿ ರಾಜಕೀಯ ಜನಗಳಿಗೆ ಅನ್ನದಾಸೆ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಹಸಿದವರಿಗೆ ಬೇಕಾದುದೂ ಅನ್ನ ; ಮತ, ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಳ ಕನಸಿನುಣಿಸಲ್ಲ. ಅಂತಹ ವಾಸ್ತವಾನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ರಾಜಕೀಯದ ಗಂಡುತನದ ಮುಂದೆ ಕಾಣದ ಕನಸಿನ ಅಮೃತವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ಕಾವ್ಯ ಕಲೆಗಳ ಹೆಣ್ಣುತನ ಹೆಗಲೆಣೆಯಾಗಬಲ್ಲದೇ ?

ಆದ್ದರಿಂದ ಮಂದಿಯ ಮನಸ್ಸು ವಿಜ್ಞಾನ ರಾಜಕೀಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಹಸಿದ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಬೋಗುಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಡ್ಡಿ ; ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಗಲಿಸಿರುವ ಚಿತ್ರಪಟವಲ್ಲ. (ಈ ಉಪಮಾನವನ್ನು ಅವಹೇಳನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲ, ವಿಷಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರಲೆಂದು ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ.)

ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲೆಳಸಿದ ಮತ ತತ್ತ್ವ ಕಲೆಗಳೂ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಜೀವನ ಮತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಗಂಭೀರವಾದುದು; ತತ್ತ್ವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆಳವಾದುದು; ಕಲೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಗುಹ್ಯವಾದುದು. ಅದರ ಬೃಹದ್ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ ತತ್ತ್ವ ಕಲೆಗಳಂತೆಯೆ ವಿಜ್ಞಾನ ರಾಜಕೀಯಗಳೂ ಪ್ರಧಾನಾಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಅಸಂಖ್ಯ ಮುಖವಾದ ಜೀವನ ಯಾವ ಒಂದು ಮುಖದ ಅತಿ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನೂ ಸಹಿಸದು. ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳೂ ಬೇಕಾಗಿವೆ. ಅತಿಯಾಗಿ ಉತ್ತೇಕ್ಷಿತವಾದ ಮುಖ ವಿಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಅದನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥದೃಷ್ಟಿ ಅನರ್ಥಕಾರಿ. ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು. ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯೇ ನಿಜವಾದ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ 'ದರ್ಶನ'. ಅಂತಹ 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನ, ರಾಜಕೀಯ, ಮತ, ತತ್ತ್ವ, ಕಲೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅಂಗಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಅಂಶಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸಮನ್ವಿತಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಕವಿಗೆ ಅಂತಹ 'ದರ್ಶನ' ವಿರಬೇಕು. ಅಂತಹನು ರಸಋಷಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹನು ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಕಲೆಗಳೆಲ್ಲ ಸಂಗಮವಾಗಿ ಕಾವ್ಯತ್ವವೇಣಿ ಜೀವನಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ರಸಮಯವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಋಷಿಯಲ್ಲದವನಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹಿಂದಿನವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಜೀವನ ವ್ಯಕ್ತದ ಕುಸುಮಸದೃಶವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸರ್ವಗ್ರಾಹಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಕವಿಯು ದರ್ಶನ ಭೂಮವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೇ ಕುರಿತು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಋಷಿ -

“ ಯೋ ವೈ ಭೂಮಾ ತತ್ಸುಖಂ ನಾಲ್ವೇ ಸುಖಮಸ್ತಿ”

ಎಂದು ಹಾಡಿದ್ದಾನೆ. ದೊಡ್ಡದರಲ್ಲಿ ಸುಖವಿದೆ; ಸಣ್ಣದರಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಕವಿಯಾದವನು ಮತಾಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಶೃಂಖಲಾಸದೃಶವಾದ ಸಂಕುಚಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ ಭೂಮವಾದುದರಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಬೇಕು. ಅವನ 'ದರ್ಶನ' - ತತ್ತ್ವ ಮತ ಪಂಥ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲ - ಅವನ 'ದರ್ಶನ' ವಿಜ್ಞಾನದ ನವನವಾವಿಷ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾಚ್ಯ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಗಳೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ತತ್ತ್ವ ವಿಚಾರಗಳ ಚಿರಸಾರಾಂಶಗಳನ್ನೂ ಸರ್ವಮತಗಳ ಸಮನ್ವಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಆ 'ದರ್ಶನ'ದ ಬೃಹದಾಲಿಂಗನಕ್ಕೆ

ಯಾವುದೂ ಹೊರಗಾಗಿರಬಾರದು; ಹೊರತಾಗಿರಬಾರದು; ಅದರಿಂದ ಯಾವುದೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಅಂತಹ ದರ್ಶನದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜೀವನಪಥದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಜ್ಯೋತಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಜೀವನ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹವೀಯುವ ರಣಭೇರಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಜೀವನದ ನಿರಾಶೆಯಲ್ಲಿ ಆಶಾಕಿರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧಿಗೂ ಭಾವಕ್ಕೂ ಕಲ್ಪನೆಗೂ ನೂತನ ಚೇತನಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರ ಗೌರವಾದರಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿ, ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಏರುತ್ತದೆ. ನಮಗಿಂದು ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಅಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಜೀವನ 'ದರ್ಶನ.'

ನೂತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದಲೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜರುಗುತ್ತಿರುವ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಆಂದೋಲನದಿಂದಲೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅದ್ಭುತ ನೂತನಾವಿಷ್ಣುಗಳ ಹಿತಕರ ಆಘಾತಗಳಿಂದಲೂ ಈಗ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಮತ್ತು ಆಗುತ್ತಿರುವ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನವಯುಗ ಮೊಗದೋರಿದೆ. ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವವರು ಏನೇ ಹೇಳಲಿ, ಅದಂತೂ ಜಯಶೀಲವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಕವಿಸಮ್ಮೇಳನವೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ನವೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ಅನೇಕ ಶ್ರೇಷ್ಠತರ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನೂ ಇತರ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತುಸು ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಬಹುಶಃ ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ತಿಳಿದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಸತ್ತ ಹಾವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೊಡೆಯುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನೀಗ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಮರ್ಥನೆಗೆ ಕೈಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಅದರ ಸಮರ್ಥನೆಯಾಗಿದೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಪಕರ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಚಕರ ಅವಗಾಹನೆಗಾಗಿ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಒಂದೆರಡು ಇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಹೇಳಲಿರುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಾದರೂ ಕವಿಗಳಿಗೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉತ್ತಮ ಕವಿಗೆ ಜೀವನ 'ದರ್ಶನ'ವಿರಬೇಕೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಉತ್ತಮ ಕೃತಿ ಅಂತಹ ದರ್ಶನಾತ್ಮಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ 'ದರ್ಶನ' ಎಂದರೆ ನಿಯಮಬದ್ಧವಾದ ಅಥವಾ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾದ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಸಮುದಾಯವಲ್ಲ. ಭಾವ, ಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಆಲೋಚನೆಗಳ ವಿದ್ಯುದಾಲಿಂಗನದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುವ ಪ್ರತಿಭಾಜ್ಯೋತಿ ಅದರ ಲಕ್ಷಣ. ಅಂತಹ ದರ್ಶನಸಂಪಾದನೆ ಕವಿಗೆ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಧ್ಯಾನದಿಂದಲೂ ಅವಲೋಕನದಿಂದಲೂ ಮಾತ್ರವೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಲಾಸುಂದರಿ ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿನಿ; ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ವಿನಿ. ಲಘು ಜೀವನದಿಂದ ಕಲಾಸುಂದರಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗಳು. ಅನೀತಿ, ಕಳಂಕ, ಅನುದಾರತೆಗಳಿಂದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸುಖದಾಯಕಗಳಾದ ಪದ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿಬಲ್ಲವೆ ಹೊರತು ಸರ್ವ ಕಾಲ ದೇಶ ಸಮ್ಮತವಾದ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕವಾದ ಆನಂದದಾಯಕವಾದ ಕವನಗಳು ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕವಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಭಾವ, ಕಲ್ಪನೆ, ಆಲೋಚನೆ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಆತನು ಸಮದೂರನಾಗಿ ಬಹುದೂರ ಮುಂದುವರಿದು ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯಾಗಿ ರಸಖುಷಿಯಾಗಬೇಕು. 'ದರ್ಶನ' ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾದುದಾದರೂ ಪೂರ್ಣವಾದುದಲ್ಲ. ನನಗೇನೋ ಆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿದೆ. ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಉತ್ತಮಗತಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಅಧೋಗತಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದೂ ಸಾಧ್ಯ. ಆ ಸೂತ್ರದ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಕಲೋಪಾಸಕರು ಅಧೋಗತಿಗೆ ಇಳಿದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಜೀವನ ಕಲೆಗಿಂತಲೂ ಗುಹ್ಯವಾದುದೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ. ಕಲೆಯೂ ಮತ ತತ್ತ್ವ

ವಿಜ್ಞಾನ ರಾಜಕೀಯಗಳಂತೆ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವೆ ಹೊರತು ಗಮ್ಯವಲ್ಲ; ದಾರಿಯೆ ಹೊರತು ಮನೆಯಲ್ಲ. 'ದಾರಿಗಾಗಿ ದಾರಿ' ಎಂದರೆ ಎಷ್ಟು ವಿವೇಕವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಷ್ಟೆ ವಿವೇಕವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ' ಎಂದರೆ. ಕೈದೀವಿಗಿಯಿರುವುದು ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಬೇಕೆನ್ನುವ ಪ್ರಯಾಣಿಕನಿಗೆ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ದಾರಿತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ದೀವಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟೂ ಉತ್ಸಾಹ. ಮುಬ್ಬು ಬೆಳಕಿನ ಲಾಂದ್ರಕ್ಕಿಂತ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ದೀಪವಾದರೆ ದಾರಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ದಾರಿ ನಡೆಯಲು ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಸಾಹವೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ದೀಪದ ಗಾಜು ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ್ದಾದರೆ ಬೆಳಕು ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮನೋಹರವಾಗುತ್ತದೆ. ದಾರಿ ನಡೆಯುವ ಬೇಸರವು ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದಾರಿಹೋಕನು ದಾರಿನಡೆಯುವುದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ 'ದೀಪಕ್ಕಾಗಿಯೆ ದೀಪ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಬಣ್ಣದ ದೀಪವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟರೆ ಕೇಡಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮಬೋಧೆಗಾಗಿಯೇ ಕಲೆ, ಎನ್ನುವುದರಂತೆಯೆ 'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ' ಎನ್ನುವ ಸೂತ್ರವೂ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಹಜವಾದುದಲ್ಲ. ಅದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಂದ ಆಮದಾಗಿ ಬಂದುದು. ನಮ್ಮ ಆದಿ ಕಾವ್ಯವಾದ ರಾಮಾಯಣದ 'ಕವಿ' ವಾಲ್ಮೀಕಿ 'ಮಹರ್ಷಿ.' ಆ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಕಥಾನಾಯಕನು ನಮಗೆ ಬರಿಯ ಒಬ್ಬ ವೀರನಲ್ಲ. ಪೂಜಾರ್ಹನಾದ ದಿವ್ಯಪುರುಷನೂ ಹೌದು. ಕಾವ್ಯ ರಮಣಿಯೂ ಹೌದು, ದೇವಿಯೂ ಹೌದು.

ಕವಿ ಬೇಸರ ಪರಿಹಾರಮಾಡುವ ವಿದೂಷಕನಲ್ಲ. ಕವಿತೆ ಆಲಸ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಘುಮನಸ್ಕರನ್ನು ನಲಿಸುವ ನರ್ಮಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲ. ತಪಸ್ವಿಲ್ಲದ ಕವಿ ಕುಕವಿ; ದರ್ಶನ ಮೂಲವಲ್ಲದ ಕವಿತೆ ಜಳ್ಳು. ಅದು ತೆರೆಯ ಮೇಲೆ ತೇಲುವ ನೊರೆಯೇ ಹೊರತು ಕಡಲಾಳದ ಮುತ್ತಲ್ಲ. ನೊರೆ ಕ್ಷಣಿಕ ಮನೋಹರವಾದುದು; ಮುತ್ತುಗಳಂತೆ ಶಾಶ್ವತ ಘನವಾದುದಲ್ಲ. ಲಘುಕಾವ್ಯ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಪ್ರಮೋದಕಾರಿಯಾಗಿ ನಶಿಸಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ದರ್ಶನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮೂಡುವ ಕಾವ್ಯ ಅಚ್ಯುತಜ್ಯೋತಿಯಾಗಿ ಜೀವನವನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕವಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಂದಿಯ ಕುರುಚಿ ಪೋಷಣೆಮಾಡಿ ಹುಲ್ಲುಬೆಂಕಿಯಂತಹ ಅಚಿರಕೀರ್ತಿಗೆ ಅಳುಪದೆ, ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಗಂಭೀರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ತೆರೆಯ ನೊರೆಯನ್ನೂ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಜನರನ್ನು ನಲಿಸಿದರೂ ಒಳಗೆ ಅನರ್ಘ್ಯವಾದ ಮುತ್ತರತ್ನಗಳನ್ನು ವಿರಚಿಸಬೇಕು. ಎಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿನೋದಗೊಳಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಬೇಕು.

ಕಾವ್ಯ ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ತತ್ತ್ವಗರ್ಭಿತವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಉತ್ತಮವಾದ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನೆಗಳಂತೆ ಆಲೋಚನೆಯೂ ಉನ್ನತವಾಗಿರಬೇಕು. ಆಗ ಕಾವ್ಯ ತಪ್ಪಕಾಂಚನವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾವ ಬೆಂಕಿಯಾದರೆ, ಕಲ್ಪನೆ ರೂಪವಾದರೆ, ಆಲೋಚನೆ ಲೋಹದ ಘನತೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಅಥವಾ ಪ್ರತೀಕ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಸಾಹಿತ್ಯ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಧಾನವಾದುದಲ್ಲವೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಧಾನವಾದುದಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಬುದ್ಧಿಹೀನವಾದುದು ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರಗಳಿರಬೇಕು. ಪ್ರಪಂಚದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವನಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅಂತಹ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೂ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಬರಿಯ ಕ್ಷೀಣೀನಿಗೂ ಸಕ್ಕರೆಯಂಗಿ ಹಾಕಿದ ಕ್ಷೀಣೀನಿಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ಒಂದು ಕಬ್ಬಿಣದ ಮೊಳೆಯನ್ನು ಮರಕ್ಕೆ ಹೊಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಸುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುಟ್ಟಬೇಕು. ಮರ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಮೊಳೆ ಡೊಂಕಬಹುದು; ಅಥವಾ ಮರವೇ ಸೀಳಬಹುದು; ಅಥವಾ ಹೊಡೆಯುವವನ ಕೈ ಸೋಲಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಮೊಳೆಯನ್ನು ಕೆಂಪಗೆ ಕಾಯಿಸಿದರೆ ಕೆಲಸವು ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಮೊಳೆಯನ್ನು ಆಲೋಚನೆಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ಮರವೇ ಮನಸ್ಸು. ಬೆಂಕಿಯ ಕಾವೇ ಭಾವ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನೆಗಳು. ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾವ, ಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಆಲೋಚನೆಗಳಿಗಿರುವ

ಸ್ಥಾನಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾವ, ಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಆಲೋಚನೆಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಪ್ರತಿಭೆ. ನಿಜವಾದ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ.

ಕವಿಗಳಂತೆಯೇ ವಾಚಕರೂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನನ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಧುನಿಕ ಕವನಗಳನ್ನು ಓದುವಾಗ ನಮ್ಮ ವಾಚಕರೂ ಕೆಲವು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಂಧಿಸುತ್ತಾರೆ; ಭಂದಸ್ಸಿನ ನೂತನತೆ, ಭಾವಗಳ ನವೀನತೆ, ಭಾಷೆಯ ಕ್ಲಿಷ್ಟತೆ, ಆಲೋಚನೆಗಳ ಗಹನತೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಓದಲು ಬಾರದೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಂದಸ್ಸೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದೂ ಹಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಅನ್ಯಾಯ. ಭಂದಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಕವನವಿಲ್ಲ. ಉತ್ತಮವಾದ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಒಂದು ಗೂಢವಾದ ಲಯವಿನ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಮಿತ್ರರಾದ ಒಬ್ಬ ಪಂಡಿತರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ರಸಿಕರು, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಲಾವಂತರು. ಆಧುನಿಕ ಕವನಗಳ ಪರವಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೆರನಾದ ತಿರಸ್ಕಾರವಿತ್ತು. ಒಂದು ಸಾರಿ ನಾನು ಬಹಿರಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕವನಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿದೆ. ಅವರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಎರಡೂವರೆ ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲವೂ ಕೂತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ನಾನೂ ಅವರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ "ಇಂದು ನೀವು ಆಧುನಿಕ ಕವನಗಳ ಮೇಲೆ ನನಗಿದ್ದ ತಿರಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದ್ದೀರಿ" ಎಂದರು. ನಾನು "ಸ್ವಾಮಿ, ದಯಮಾಡಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸಾರಿ ಹೀಗೆಯೇ ಬಂದು ಕೇಳಿ. ಉಳಿದ ಇನ್ನರ್ಧವೂ ತೊಲಗುತ್ತದೆ" ಎಂದೆ. ಉಳಿದ ಇನ್ನರ್ಧವೂ ತೊಲಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಅವರಿಂದ ನನಗೆ ಈ ವಿಷಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಂದಟ್ಟಾಯಿತು. ಅವರು ರಸಿಕರು, ತಿಳಿದವರು, ಅನೇಕ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿದವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಾಚಕರಲ್ಲಿರುವ ಲೋಪವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಕಷ್ಟ ಹೊಸ ರೂಪ, ಹೊಸ ಭಂದಸ್ಸು. ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಓದಿದರೆ ಆಧುನಿಕ ಕವನಗಳ ಭಂದಸ್ಸೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ; ಭಾವವೂ ಕಿಡಿಯಾಡುತ್ತದೆ; ಗಹನ ವಿಚಾರಗಳೂ ಸುಲಭಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಹೊಸ ಭಾವಗಳು ಮೊದಮೊದಲು ಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ; ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಭಾಷೆಯ ಕಷ್ಟ ಬೇರೆ ಇದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಾದ ಮಾತೃಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವನಗಳನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಅಧ್ಯಯನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲರೆ? ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡಿಗನಾದ ಮಾತೃಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಸಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರನು. 'ಬೊಮ್ಮನ ಹಳ್ಳಿಯ ಕಿಂದರಿ ಜೋಗಿ'ಯಂತಹ ಲಘುಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬೇಕಾದರೆ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲನು. ಆದರೆ 'ಬೇಲೂರಿನ ಶಿಲಾಬಾಲಿಕೆಯರು' ಎಂಬ ಕವನದ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಲಾರನು. ಅದಕ್ಕೆ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಮತಿಯೂ ತೀವ್ರಭಾವವೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯೂ ಅವಶ್ಯಕ. ಕಲಾಸುಂದರಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲೇಬೇಕು. ಅಂತಹ ಸಾಧನೆಗೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡುವುದು ಒಂದು ಮಾರ್ಗ. ಬರೆಯುವ ಕವಿಯಂತೆ ಓದುವ ವಾಚಕನೂ ಪ್ರಾಚೀನದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿದ್ದರೆ ಲೇಸು. ನವೀನತೆ ಎಂಬ ಶಿಶು ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಎಂಬ ಮಾತೆಯ ಸ್ವಸ್ತಪಾನಮಾಡಿ ಬೆಳೆಯದಿದ್ದರೆ ದೃಢಕಾಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕ ಕವನಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಬಲ್ಲವರಿಂದ ಓದಿಸಿ ಕೇಳುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಮಾರ್ಗ. ಅದರ ಅರ್ಥ, ಭಾವ, ರೀತಿ, ನೀತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವರಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಅನುಭವಿಸಲೆಳಸುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಮಾರ್ಗ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಾಚಕರಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇರಬೇಕು. ಕ್ರಮೇಣ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಸ್ವಾನುಭೂತಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ವಾಚಕರು ಇಷ್ಟು ಮಾಡಿಯೂ, ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕಾವ್ಯ ನೀರಸವಾಗಿ, ನಿಸ್ತೇಜವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಆಗ ಅದನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ

ಖಂಡನೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಏಳಿಗೆಗೆ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಯಂತೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ನವೀನತೆ ಎಂಬುದನ್ನೇ ದೋಷವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಂದಿಸಿದರೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಹಾಡಿರುವಂತೆ 'ಚೋರನು ಶಶಿಯನ್ನು ಹಳಿದರೇನು? ಹೆಳವನು ವಾರಣಾಸಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರೇನು?' ಎಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ತಪ್ಪುತಿಳಿವಳಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಾರದು. ಕವಿತೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಈಗ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆ, ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ, ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾನು ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಓದಿದರಂತೂ ಮುಖ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಕಡಲಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದವನು ಬರಿಯ ಮುತ್ತಿನ ಚಿಪ್ಪುಗಳನ್ನೇ ಮೇಲೆ ತರುವುದಿಲ್ಲ. ಮುತ್ತಿನ ಚಿಪ್ಪುಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಕಪ್ಪೆಚಿಪ್ಪು, ಏಡಿ, ಓಡು, ಮರಳು, ಹರಳು ಎಲ್ಲವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಂದು ಮುತ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಮುಳುಗುವುದನ್ನೇ ಬಿಡುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆಯೆ? ಒಂದು ಕವನರತ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಹತ್ತು ವ್ಯರ್ಥಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರತ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣನ್ನು ಅಗೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ!

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಈಗೀಗ ಪದ್ಯರಚನೆಯ ಹವ್ಯಾಸ ಅತಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೊಸ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸೌಲಭ್ಯವೂ ಪುಡಿಗಬ್ಬಗಳ ಪ್ರಾಚುರ್ಯವೂ ಜನರಿಗೆ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಆದರವೂ ಹಲಕೆಲವರಿಗೆ ಒದಗದಿರುವ ಅಗ್ಗದ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಕವಿ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುವ ಚಾಪಲ್ಯವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಯಾರನ್ನೂ ನಿರುತ್ತಾಹಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬುದಲ್ಲ ನನ್ನ ಇಷ್ಟ. ಆದರೆ ಸಮಯೇಚಿತವಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾಗಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ಹಾರೈಕೆ. ಸಾವಿರ ಪದ್ಯರಚಕರಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವವನು ಒಬ್ಬ ಕವಿ. ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ದರ್ಜೆಯ ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಎರಡನೆಯ ದರ್ಜೆಯ ಗದ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಲೇಸು. ಶಾಶ್ವತ ಯಶಸ್ಸಿನ ಕಣ್ಣಿರುವುದು ಅದೃತನ ಜನಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಲ್ಲ; ಕೃತಿಯ ಅಂತಸ್ತದ್ದಲ್ಲಿ. ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಕಿರೀಟದಲ್ಲಿ ರಾರಾಜಿಸುವುದು ಕವಿತೆ ಎಂಬ ಮಣಿಯೊಂದೇ ಅಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಇತರ ಮಣಿಗಳೂ ಇವೆ. ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಯಾವ ಮಣಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೂ ದೇವಿಯ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ; ಆಕೆಗೆ ತೃಪ್ತಿಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಮ್ಮವರ ಜೀವನವನ್ನು ಸರಸವಾಗಿ, ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕವಾಗಿ, ವಿವರವಾಗಿ, ಉತ್ತಮ ಕಲಾಪೂರ್ವವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಸೊನ್ನೆ ಎಂದರೂ ಎನ್ನಬಹುದು. ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್, ಥಾಮಸ್ ಹಾರ್ಡಿ, ವಿಕ್ಟರ್ ಹ್ಯೂಗೋ ಮೊದಲಾದವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ನೆನೆದಾಗಲೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತಹ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಎಂದು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆಯೋ ಎಂದು ನನ್ನದೆ ಉತ್ಕಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ.^೧ ನಮ್ಮ ಜನಜೀವನವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಕಿಸಿ ನೋಡಿ, ಅಂತಹ ಅಮೂಲ್ಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದಾತನು ಯಾವ ಕವಿಗೆ ತಾನೇ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ ? ಆತನ ದಿವ್ಯನಾಮ ಸ್ವರ್ಣಾಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಖಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಲೇಶ ಮಾತ್ರವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಇರಲಿ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಈ ವಿಚಾರ ಸಾಕು. ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳುವವರೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡುವವರೂ ನನಗಿಂತಲೂ ಸಾವಿರಪಾಲು ಹೆಚ್ಚು ಅನುಭವಶಾಲಿಗಳೂ ಸಮರ್ಥರೂ ಬೇರೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಇದುವರೆಗೆ ಆದರ್ಶ ಕವಿ ಹೇಗಿರಬೇಕು? ವಾಚಕರು ಅದೃತನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಎಂತಹ

೧. ಈಗ (೧೯೪೫) ಆ ಉತ್ಕಂಠೆ ತುಸು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡೇ ಆದರೂ ಮಹಾಕಾದಂಬರಿಗಳು ತಲೆದೋರಿವೆ.

ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಅವಲೋಕಿಸಬೇಕು?—ಎಂಬ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ಈ ಸದ್ಯದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನುಳಿದ ಒಂದೆರಡು ಚಿರವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾಷಣದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯಗಳ ಪ್ರಕೃತ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ "ಕಲೆಯಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ ? ಕಾವ್ಯದ ಹೊಂಗನಸು ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಅನ್ನದಾನ ಮಾಡಬಲ್ಲದೆ ? ಬಲಿಷ್ಠರು ತೊಡಿಸಿದ ನಿಗಳಬಂಧನವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಬಲ್ಲದೆ" ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯದ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಮೂಡಿದುವಷ್ಟೆ ? ಅವಕೇಶನಾದರೂ ಸಮಾಧಾನವಿದೆಯೆ ನೋಡೋಣ.

ಕೆಲಸಗಾರರು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಭಾರವಾದ ತೊಲೆಗಳನ್ನೆತ್ತುವಾಗ 'ಹೋ ಹೋ' ಎಂದು ಕೂಗುವುದನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲ ಕೇಳಿರಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ದೋಣಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗ ಅಂಬಿಗರು ತಾಳಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾ ಹುಟ್ಟು ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸೈನಿಕರು ಮರಣೋನ್ಮುಖರಾಗಿ ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ತೆರಳುವಾಗ ರಣವಾದ್ಯದೊಡನೆ ವೀರಗೀತೆಗಳನ್ನೂ ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಯಾಣಿಕನೊಬ್ಬನೇ ನಿರ್ಜನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೂರಹಾದಿ ನಡೆಯುವಾಗ ಬೇಸರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಡಿಕೊಂಡು ಹಾದಿ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೆಲಸಗಾರರ 'ಹೋ ಹೋ' ಎಂಬ ಕಾಕು ತೊಲೆಯನ್ನೆತ್ತುತ್ತದೆಯೆ ? ಅಂಬಿಗರ ಹಾಡು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತದೆಯೆ ? ಸೈನಿಕರ ವೀರಗೀತೆ ಹಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆಯೆ ? ಪ್ರಯಾಣಿಕನ ಹಾಡು ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆಯೆ ? 'ಇಲ್ಲ ! ಹೌದು!' ಇವೆರಡೂ ಉತ್ತರಗಳೇ! ತೊಲೆಯನ್ನು ಎತ್ತುವುದೇನೋ ಕೈ, ಅದರೆ 'ಹೋ ಹೋ' ಎಂಬ ಕಾಕು ಆ ಕೈಗೆ ಬಲೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಅದು ರಣೋನ್ಮುಖ ಭಟನಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹವೀಯುತ್ತದೆ. ಅವನು ಸಾಯುವಾಗ ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಳಲಿ ಬೇಸತ್ತವರಿಗೆ ಅದು ಸಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ನೂರಾರು ತೊಡಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕಂಗೆಟ್ಟವರಿಗೆ ಕಣ್ಣಾಗುತ್ತದೆ; ಎದೆಗೆಟ್ಟವರಿಗೆ ಎದೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಜೀವಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ಅಮೃತ ಸಂಜೀವಿನಿಯಂತೆ ಜೀವವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಕುಚಿತವಾದ ಬೃಹಜ್ಜೀವಿಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜೀವನವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೋಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣರಸವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಜಡಕ್ಕೆ ಚೇತನವೀಯುತ್ತದೆ; ಶುಷ್ಕಕ್ಕೆ ರಸದಾನಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ವ್ಯಾಕುಲರಾದ ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಮಾನವರಿಗೆ ಶಾಂತಿಯ ಸಂಜೀವನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ದೇಶ ದೇಶಗಳ ಬಹುಕಾಲದ ಅನುಭವದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಕವಿತೆ ಮನುಷ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ, ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದ, ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಜೀವನದೇವತಾಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಹೃದಯಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಪಂಚದ ಜೀವನ ಸುಖ-ದುಃಖ, ಸೌಂದರ್ಯ-ವಿಕಾರ, ಪ್ರೇಮ-ದ್ವೇಷ, ಜ್ಞಾನ-ಅಜ್ಞಾನ, ಔದಾರ್ಯ-ಕಾರ್ಪಣ್ಯ, ಸತ್ಯ-ಅಸತ್ಯ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ-ದಾಸ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಒಂದು ಜಟಿಲ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾಲದೇಶಗಳಿಂದ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಮಹಾವಿಶ್ವವಂತೂ-ನಮ್ಮ ಭೂಮಿಯೂ, ಭೂಮಿಯಂತೆಯೇ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ವಾಡುತ್ತಿರುವ ಇತರ ಗ್ರಹಗಣದೊಡನೆ ಕೂಡಿ, ನಮ್ಮ ಭೂಮಿಗಿಂತಲೂ ಸಹಸ್ರಪಾಲು ಹಿರಿದಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನೂ, ಸೂರ್ಯನಿಗಿಂತ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಸಾಸಿರ್ಮಡಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ, ಕೋಟಿಕೋಟಿ ಮೈಲಿಗಳ ದೂರ ದೂರದಲ್ಲಿ, ಅನಂತಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ನಕ್ಷತ್ರನೀಹಾರಿಕೆಗಳೂ ಮನಸ್ಸು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗುವಂತೆ, ಚಿಂತೆ ಭ್ರಾಂತವಾಗುವಂತೆ, ಕಮನೀಯ ಭಯಂಕರವಾಗಿದೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕರು ದಾನಮಾಡಿರುವ ನೂತನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿ ಹರಿಯುವ ಹುಳುವಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮಹರ್ಷಿಯವರೆಗಿರುವ ಅಸಂಖ್ಯಮುಖವಾದ ಜಗಜ್ಜೀವನವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಭವ್ಯತರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಇಂತಹ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಬಾಹ್ಯವಿರಚನೆಯ ಮತ್ತು ಅಂತಃಶೈಲನದ

ರಸಹ್ಯವನ್ನರಿಯಲು ಬಹು ಪುರಾತನಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಾನವನು ನಿರಂತರ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ರಹಸ್ಯ ಸಾಧನೆಯೇ ಸರ್ವವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರಮತಗಳ ಹೆಗ್ಗುರಿ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅಂದಿಗೂ ಇಂದಿಗೂ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಆ ರಹಸ್ಯ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾಗಿ ಅಂಚೆತ್ಯವಾಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಋಷಿ -

“ನ ತತ್ರ ಚಕ್ಷುರ್ಗಚ್ಛತಿ ನ ವಾಗ್ಗಚ್ಛತಿ ನೋ ಮನೋ ನ ವಿದ್ಮೋ ನ ವಿಜಾನೀಮೋ ಯಥೈತದನುಶಿಷ್ಯಾದನ್ಯದೇವ ತದ್ವಿದಿತಾದಥೋ ಅವಿದಿತಾದಧಿ.”

- ಕಣ್ಣು, ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು ಯಾವುದೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಮಗದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಇತರರಿಗೆ ಬೋಧಿಸುವುದೆಂತೋ ಅದನ್ನೂ ನಾವು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ತಿಳಿದುದಕ್ಕದು ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ; ತಿಳಿಯದುದನ್ನು ಮೀರಿದೆ - ಎಂದು ಹಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಏನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ-

“ನಾಹಂ ಮನ್ಯೇ ಸುವೇದೇತಿ ನೋ ನ ವೇದೇತಿ ವೇದ ಚ
ಯೋ ನಸ್ತದ್ವೇದ ತದ್ವೇದ ನೋ ನ ವೇದೇತಿ ವೇದ ಚ”

- ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ‘ನನಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದಲ್ಲ, ಆದರೂ ತಿಳಿದಿದೆ’ ಎನ್ನುವುದರ ಭಾವ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದವನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ- ಎಂದು ಉತ್ತರ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೂ ಜಗತ್ತಿನ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಹಿಂದಿರುವ ಚೈತನ್ಯ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಲೆಯಾಡುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನವೂ ಇಲ್ಲ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಜ್ಞಾನವೂ ಇಲ್ಲ.

“ಯಸ್ಯಾಮತಂ ತಸ್ಯ ಮತಂ ಯಸ್ಯ ನ ವೇದ ಸಃ
ಅವಿಜ್ಞಾತಂ ವಿಜಾನತಾಂ ವಿಜ್ಞಾತಮವಿಜಾನತಾಂ”

- ತಿಳಿಯದವನಿಗೆ ಅದು ತಿಳಿದಿದೆ. ತಿಳಿದವನಿಗೆ ಅದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಅದು ತಿಳಿಯದವರಿಗೆ ತಿಳಿದುದೂ ತಿಳಿದವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದುದೂ ಆಗಿದೆ -

ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಚೀನ ಋಷಿಯ ವಾಣಿ. ಈ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳ ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ನಾವು ಕಂಗೆಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಅದಕ್ಕೇನು ಮಾಡುವುದು? ಸೃಷ್ಟಿ ಕಂಗೆಡಿಸುವಂತಿದೆ!

ಆದರೆ ಕಂಗೆಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಪುರಾತನ ಋಷಿಯ ಆಶಾವಾಣಿ ಕಳೆದ ಕಾಲದ ಗರ್ಭದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿ ನಮ್ಮ ಹೃದಯ ಗರ್ಹರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಡುವ ಆಶಾವಾಣಿಯೊಡನೆ ಸಮ್ಮಿಳಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಋಷಿ -

“ಭಯಾದಸ್ಯಾಗ್ನಿಸ್ತಪತಿ ಭಯಾತ್ತಪತಿ ಸೂರ್ಯಃ

ಭಯಾದಿಂದ್ರಶ್ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ಮೃತ್ಯುರ್ಧಾವತಿ ಪಂಚಮಃ”

- ಅವನ ಭಯದಿಂದ ಬೆಂಕಿಯುರಿಯುತ್ತಿದೆ; ರವಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ; ಇಂದ್ರ ವಾಯುಗಳು ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಐದನೆಯದಾದ ಮೃತ್ಯುವೂ ಧಾವಿಸುತ್ತದೆ - ಎಂದು ಕಠೋರ ನಿಯಮಗಳ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಣಿಯನ್ನು ಬೀರಿದರೂ ಕಡೆಗೆ -

“ಆನಂದೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವ್ಯಜಾನಾತ್

ಆನಂದಾದ್ಧ್ಯೇವ ಖಲ್ವಿಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ

ಆನಂದೇನ ಜಾತಾನಿ ಜೀವಂತಿ

ಆನಂದಂ ಪ್ರಯಂತ್ಯಭಿಸಂವಿಶಂತಿ”

- ಆನಂದವೆ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿ. ಸಕಲ ಭೂತಾದಿಗಳೂ ಆನಂದದಿಂದಲೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿವೆ.

ಆನಂದದಿಂದಲೆ ಬಾಳುತ್ತಿವೆ. ಆನಂದಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕಡೆಗೆ ಆನಂದದಲ್ಲಿಯೆ ಲೀನವಾಗುತ್ತವೆ-

ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾವ್ಯವಾಣಿಯ ಜಯಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸಾರಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತು ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಸಂದೇಹಾಶ್ಚರ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾದು ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಆ ಸಂದೇಹ ಆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಆ ಆನಂದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕವಿಯ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗುತ್ತವೆ. ಮರಳಿ ಆ ವಾಣಿಗೆ ಕಿವಿಕೊಟ್ಟ ಜನರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನುರಣಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ದ ರಸದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಬುದ್ಧವಾಗಿ ಅವರೂ ರಸಋಷಿಗಳಾದರೆ ಜಗಜ್ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸುಖಶಾಂತಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಸಂಕುಚಿತ ಬುದ್ಧಿ ಮಾಯವಾಗಿ ಔದಾರ್ಯ ಮೊಳೆದೋರುತ್ತದೆ. ಕ್ಲೈಬ್ಯದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳೆದು ಪೌರುಷ ಧೈರ್ಯಗಳು ಮೂಡುತ್ತವೆ. ಆಗ ವಿಜ್ಞಾನ ರಾಜೀಯ ಮತ ತತ್ತ್ವ ಕಲೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗದೆ ಪೂರಕಗಳಾಗಿ ಒಂದೇ 'ದರ್ಶನ'ದ ಅಂಗಗಳೂ ಅಂಶಗಳೂ ಆಗಿ, ಬಾಳಿನ ಪಾಪತಾಪಗಳು ಆದಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ತಗ್ಗಿ, ಬದುಕು ಸುಗ್ಗಿಯ ಬನದ ಹೂವಿನಂತೆ ಹಿಗ್ಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮನದಾಶೆ ಕೈಗೂಡುವಂತೆ ಕಲಾಸುಂದರಿಯಾದ ವಾಗ್ದೇವಿ ಕೃಪೆಗೈಯಲಿ! ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತಿಗಳು ದಿವ್ಯ 'ದರ್ಶನ' ದ್ರಷ್ಟಾರರಾಗಲಿ! ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಜನರ ಜೀವನ ಸುಖ ಶಾಂತಿಮಯವಾಗಲಿ!

ಓಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ

* * * *

ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ

ಕವಿನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಯತಿಕೃತ ನಿಯಮರೂಪಿತ್ಯ

ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಿಕೆ ಕಡಲಂ ಕಪಿಸಂತತಿ;
ವಾಮನಕ್ರಮಂ ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದಿಕೆ ಮುಗಿಲಂ;
ಹರನಂ ನರನೊತ್ತಿ ಗಂಟಲಂ ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದಿಕೆ;
ಕವಿಗಳ್ ಕೃತಿಬಂಧದೊಳಲೆ
ಕಟ್ಟಿದರ್, ಮುಟ್ಟಿದರ್, ಒತ್ತಿ ಮುಟ್ಟಿದರ್;
ಅದೇನಳವಗ್ಗಮೊ ಕವೀಂದ್ರರಾ!

— ನೇಮಿಚಂದ್ರ

The poet's eye, in a fine frenzy rolling,
Doth glance from heaven to earth
from earth to heaven;
And, as imagination bodies forth
The form of things unknown, the poets pen
Turns them to shapes and gives to airy nothing
A local habitation and a name.

--SHAKESPEARE.

೧

ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ಇಬ್ಬರೂ ಕವಿನಿರ್ಮಿತಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ, ಮೇಲೆ ಉದ್ಧರಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿಸೃಷ್ಟಿ ಅದ್ಭುತವಾದದ್ದು. ಕವಿಗಳ ಶಕ್ತಿ ವಿಸ್ಮಯಾವಹವಾದದ್ದು. "ಅಳವು ಅದೇನ್ ಅಗ್ಗಮೊ ಕವೀಂದ್ರರಾ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ಸ್ತುತಿಯ ಹಿಂದೆ ಕವಿತೆಯ ಬುಡಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಿ ಹಾಕುವ ಒಂದು ಮನೋಧರ್ಮ ಹುದುಗಿದಂತಿದೆ: ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೌತುಕ ಸ್ವಾರಸ್ಯವೇನೊ ಇದೆ; ಅದರ ಆಧಾರ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿಲ್ಲ; ಅದೊಂದು ಸುರಸ ಸುಂದರವಾದ ಮಿಥ್ಯೆ ಎಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಮೂದಲಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕವಿಗಳು ಕಡಲನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿ, ಬಿಡಲಿ; ವಾಮನ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಾಗಿ ತನ್ನೊಂದು ಪಾದದಿಂದಲೆ ಆಕಾಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಅಳೆಯಲಿ, ಅಳೆಯದಿರಲಿ; ಶಿವನ ಗಂಟಲನ್ನು ಅರ್ಜುನ ಒತ್ತಿ ಮುಟ್ಟಲಿ, ಮುಟ್ಟದಿರಲಿ; ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ! ಅಂದರೆ ಅವು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಭವಿಸಿದ ನಿಜತ್ವದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನೇಮಿಚಂದ್ರನಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ. ಅವನೇನೊ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಅವು ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ ಸಂದೇಹದ ವ್ಯಂಗ್ಯವು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ.^೧

೧. ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಒಂದು ವಿಷಯ: ಜೈನನಾದ ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಜೈನೇತರ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಬಹುಶಃ ಜೈನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಘಟನೆ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅವನ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ನಿಲವಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯಾರ್ಥಕ ಚಿಹ್ನೆಯ ಊರೆಗೋಲೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ!

ಕವಿಕಲ್ಪನಾದೃಷ್ಟಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: “ಕವಿಯ ಕಣ್ಣು, ಒಂದು ಆವೇಶ ಮಾಧುರ್ಯದ ಮತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೂ, ಮರ್ತ್ಯದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಕಟಾಕ್ಷಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಅತೀತವೂ ಅಗೋಚರವೂ ಆಗಿರುವ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಕಲ್ಪನಾಪ್ರತಿಭೆ ರೂಪದಾನ ಮಾಡಿದಂತೆಲ್ಲ ಕವಿಯ ಲೇಖನಿ, ಆಕಾಶಶೂನ್ಯಕ್ಕೂ ಆಕಾರ ನೀಡುವಂತೆ, ಅವಕ್ಕೆ ಲೌಕಿಕವಾಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಹೆಸರನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತದೆ.”

ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್‌ನ ದೃಷ್ಟಿ ಕವಿಕಲ್ಪನೆ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸತ್ಯಗಳೆಂದಾಗಲಿ ಸತ್ಯದ ಪ್ರತಿಕೃತಿಗಳೆಂದಾಗಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೂ ಆ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅತೀತಾಗೋಚರ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಕವಿಪ್ರತಿಭೆ ನೀಡುವ ಲೌಕಿಕ ರೂಪಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅತೀಂದ್ರಿಯವಾದ ಆ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಕವಿಕಲ್ಪನೆ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿ ಹೆಸರು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ಎಂದರೆ ಆ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇಂದ್ರಿಯಗೊಳಿಸದಿದ್ದರೆ, ಯಾವ ವಸ್ತುಗಳು (ಅವು ಅವಸ್ತುಗಳಲ್ಲ, ಮಿಥ್ಯೆಯಲ್ಲ, ಹುಸಿಯಲ್ಲ!) ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಅವಸ್ತುಕಲ್ಪಗಳೆಂದು ಅಪಾಜ್ಞಾನಸ ಗೋಚರಗಳೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಮರ್ತ್ಯದ ಕಾಲದೇಶದ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳೆಂದು ಲೋಕಸಂವಾದಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಐಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ಅವು ಕಾವ್ಯವಿಷಯಗಳಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಸಹೃದಯಸಂವೇದನೆಗೆ ಅತೀತವಾಗಿ ಅಚಿಂತ್ಯವಾಗಿ ಶೂನ್ಯಪ್ರಾಯವಾಗಿಯೆ ಸರ್ವದಾ ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು.

ನೇಮಿಚಂದ್ರನು ನಾವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಆ ಪದ್ಯದ ಮಟ್ಟಗಾದರೂ ಪ್ರತಿಕೃತಿದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್‌ನದು ಪ್ರತಿಮಾದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಕವಿಗಳು ಕಡಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿದುದು, ಶಿವನೊಡನೆ ಮಲ್ಲಗಳೆಗವಾಡಿ ಅರ್ಜುನ ಅವನ ಗಂಟಲನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿದುದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳೇ? ಅಲ್ಲವೇ? ಅವು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದು, ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಷಯವಾಗುವ ಘಟನೆಗಳಾಗಿದ್ದರೆ, ನಿಯತಿಕೃತವಾದ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿಯೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವು ಲೋಕವಾಸ್ತವವಾದ ಅಂತಹ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲ ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯ ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಸಂದೇಹದ ಇಂಗಿತ. ಅವು ಬರಿಯ ಕವಿಕಲ್ಪಿತ ಕಟ್ಟುಕಥೆ. ಅವು ನಿಯತಿ ರಚಿಸಿರುವ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಯತಿಕೃತಿನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವ ಕೋತಿಯೂ ಬೆಟ್ಟವನ್ನೆತ್ತಲಾರದು. ಎಂತಹ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಕಪಿಯೂ ಮನುಷ್ಯರೊಡನೆ ವಾಗ್ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿ, ಅವನ ಉದ್ದೇಶಗಳೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಲಾರದು. ಅಂತಹ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಕಾಲಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಕಾಲು ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವು ನಿಯತಿಕೃತ ನಿಯಮರಹಿತವಾದುವು.

ಅಂತಹ ಅಸತ್ಯಪ್ರಸಂಗಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನ? ಕಲ್ಪನಾ ರಮಣೀಯತೆಯಿಂದ ದೊರೆಕೊಳ್ಳುವ ಆಹ್ಲಾದ; ಕವಿಚಮತ್ಕಾರದಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ಅಥವಾ ರಸಾನುಭವ. ಕಾವ್ಯವು ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಕರ್ಮವಲ್ಲ, ವಿಜ್ಞಾನದಂತೆ. ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಅಸಂಗತ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಕೃತ. ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಭಾವ ಪ್ರಪಂಚ. ವಿಭಾವ ಎಂದರೆ ಯಾವುದು ಲೋಕಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಮೂಲವಾಗಿರುವದೋ ಆ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡಿದ ಕಲಾಪ್ರತಿಮೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸತ್ಯ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಪವಾಗುತ್ತದೆ; ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಮಗಿರಿಯನ್ನು ದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಲೆಂದು ಹತ್ತಿಯ ಬಿಳಿಯ ರಾಶಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೂ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನಿಗೆ ಹಿಮರಾಶಿಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೆ ಅದರ ಸತ್ಯ ನಿಷ್ಠೆ ಪರೈವಸಾನವಾಗುವಂತೆ! ಅಲ್ಲಿ ಹಿಮ ಬರಲಾರದೆಂದೂ ತಾನು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದು ಹಿಮ ಅಲ್ಲವೆಂದೂ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ

ಅವನು ಅದರ ಸುಂದರ ಮಾಯೆಗೆ ವಶನಾಗಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಅನುಭವಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೆ ಕಲೆಯ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅವನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸತ್ಯದ ಅನ್ವೇಷಣೆಗೆ ಹೊರಟರೆ ಕಲಾನಂದದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಂಚಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.^೨ ನೇಮಿಚಂದ್ರನೂ ಕವಿಗಳು ಸೇತುವೆ ಕಟ್ಟಿದ ಲೌಕಿಕ ಸತ್ಯದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ವ್ಯಕ್ತಿಪಡಿಸಿದರೂ ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವದಿಂದ ನಾವು ವಂಚಿತರಾಗಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ್ದಾನೆ: 'ಅದೇನಳವಗ್ಗಳಮೊ ಕವೀಂದ್ರರಾ!' ಎಂದು!

ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಿಯತಿಕೃತನಿಯಮರಾಹಿತ್ಯವು ಉತ್ತಮ ಸಹೃದಯನ ರಸಾಸ್ವಾದನೆಗೆ ಯಾವ ಅಡಚಣೆಯನ್ನೂ ತಂದೊಡ್ಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತವಾದದ್ದು ಭಾವಸಂವಾದವೆ ಹೊರತು ಲೋಕಸಂವಾದವಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರಭಾಷೆಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಲೋಕೋಪಯೋಗ ಇಲ್ಲಿ ಗಮ್ಯವಲ್ಲ; ಕಾವ್ಯಭಾಷೆಯ ಗಮ್ಯ ಅದರ ಭಾವೋಪಯೋಗದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.^೩

೨

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೇಳುತ್ತವೆ.

ಒಂದು: ಕವಿಕೃತಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿಯತಿಕೃತನಿಯಮರಹಿತವೆ? ಹೌದು ಎಂದರೆ ಯಾವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ? ಅಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಯಾವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ?

ಮತ್ತೊಂದು: ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತು ಸತ್ಯವಾಗಿರಲಿ, ಅಲ್ಲದಿರಲಿ; ಅದು ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಅಲಕ್ಷಿತವಾದದ್ದು. ಅವನಿಗೆ ಭಾವಸಂವಾದವೆ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯ. ಆ ಭಾವಸಂವಾದ ಯಾವ ರಸಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಭಾವಭಿತ್ತಿಜ ಚಿತ್ತಭಂಗಿಯನ್ನು ಸಹೃದಯನಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದರೆ ಮುಗಿಯಿತು ಕಾವ್ಯದ ಕಾರ್ಯ.

ಆ ಭಾವಸಂವಾದದಿಂದಾಗುವ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ವಸ್ತುಸಂವಾದವೊಂದಿದೆಯೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲವೆ? ಅಂತಹ ಭಾವಸಂವಾದದಿಂದಾಗುವ ರಸಾನುಭವ ಮಾತ್ರವೆ ಪರಮಪ್ರಯೋಜನವೂ ಪರಮ ಪರುಷಾರ್ಥವೂ ಆಗಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅದರ ಸತ್ಯತೆ ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಕವಾದ ರಸಾನುಭವ ಮಾತ್ರ ಆಗಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನೂ ಆವೇಶವನ್ನೂ ಮನೋಹರವಾದ ಉನ್ಮೇಷವನ್ನೂ ತಂದು ಕೊಡುವ ಮಾದಕ ಪದಾರ್ಥಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮೌಲ್ಯಭೇದವಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿಕೃತಿಯಾದರೇನಂತೆ? ಮಾದಕ ಪದಾರ್ಥವಾದರೇನಂತೆ? ಎರಡರಿಂದಲೂ ದೊರೆಕೊಳ್ಳುವುದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ ಆಹ್ಲಾದ, ಒಂದು ರೀತಿಯ ಮೈಮರೆಯುವಿಕೆ. ಅದನ್ನು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ 'ಸದ್ಯಃಪರ-

೨. It is evident that the bulk of poetry consists of statements which only the very foolish would think of attempting to verify. But even when they are, on examination, frankly false, this is no defect, unless, indeed, the obviousness of the falsity forces the reader to reactions which are incongruent or disturbing to the poem. And equally, a point more often misunderstood, their truth, when they are true, is no merit. - I.A. RICHARDS.

೩. ದ್ರೌಪದಿಯ ಶ್ರೀಮುಡಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ಭಾಷೆ: ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಮತ್ತು ಭಾವೋಪಯೋಗಿ' ಎಂದು ಪ್ರಬಂಧ ನೋಡಿ.

ನಿರ್ವೃತ್ತಿ' ಎಂದಾಕ್ಷಣ ಅದು ಶಾಶ್ವತ ಪ್ರಯೋಜನದ ಅಥವಾ ಪುರಷಾರ್ಥದ ವಸ್ತುವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತೆ? ಅದೂ ದೈನಂದಿನ ಸಂಸಾರದ ಬೇಸರ, ದುಃಖ, ಶೋಕಸಂಕಟಾದಿಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಧಾನವಲ್ಲವೆ? ಸಾಮಾಜಿಕ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದಂತೆ, ನಾವು ಮಾಡುವ ಪಲಾಯನವಲ್ಲವೆ?

ಈ ಎರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ನಾವು ಕೊಡುವ ಉತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಉತ್ತರ ಮತ್ತೊಂದರ ಮೇಲೆ ಮಹತ್ವದ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕವಿಕೃತಿ 'ನಿಯತಿಕೃತ ನಿಯಮರಹಿತವೆ'? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ 'ಪ್ರತಿಕೃತಿ ದೃಷ್ಟಿ' ಹೌದು ಎಂದು ಉತ್ತರ ಹೇಳಿದರೆ, 'ಪ್ರತಿಮಾ ದೃಷ್ಟಿ' ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯವರ್ಗದ ದಿನದಿನದ ಅನುಭವದ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಲೋಕಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯಸತ್ತೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅದು ನಿಯತಿಕೃತ ನಿಯಮರಹಿತವಾದುದು ಎಂಬುದು ಪ್ರತಿಕೃತಿ ದೃಷ್ಟಿಯ ವಾದ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯವರ್ಗವೊಂದರಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯತ್ವವೆಲ್ಲ ಮುಗಿದುಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಶೇಷವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಲೋಕಸತ್ಯವನ್ನು ಮೀರಿದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಅತಿಮನೋಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ಅನ್ಯಲೋಕಸತ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಆ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನುಷವಾದ ಸಂಕೇತಭಾಷೆಯಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಕವಿ ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯ ಪರಿಚಿತ ಲೋಕನಿಯತಿಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಿ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಬೇರೊಂದು ನಿಯತಿಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಿಯಮಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ನಿಯತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿಯಮಗಳಿರದೆ ಯಾವ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸೃಷ್ಟಿಯೆಂದರೆ ನಿಯತಿಯಮಾಧೀನವಾಗಿಯೇ ಹೊಮ್ಮುವ ರಚನೆ.^೪ ಕೃತಿಲೋಕವಾಗಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಲೋಕವಾಗಲಿ ಒಂದರ ನಿಯತಿನಿಯಮಗಳು ಮತ್ತೊಂದರ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡಸಲು ಅಸಮರ್ಥವಾಗಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಿಯತಿನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದರೆ ಅವಕ್ಕೆ ಗತಿ ಪ್ರಲಯಸ್ಥಿತಿ.^೫

ಕವಿಗಳು ಸೇತುವೆ ಕಟ್ಟಿದವು ಎಂಬುದರಲ್ಲಾಗಲಿ, ವಾಮನನು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಾಗಿ ಆಕಾಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದು ಪಾದದಿಂದಲೇ ತುಂಬಿ ಅಳಿದನೆಂಬುದರಲ್ಲಾಗಲಿ ಎಲ್ಲಿದೆ ನಿಯತಿಕೃತ ನಿಯಮರಾಹಿತತ್ವ? ಉಕ್ತಿಯ ಅತಿಶಯತೆಯಲ್ಲಿಯೆ? ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆಯಲ್ಲಿಯೆ? ಅದ್ಭುತದಲ್ಲಿಯೆ? 'ಕವಿಗಳು ಕಡಲಿಗೆ ಸೇತುವೆ ಕಟ್ಟಿದವು' ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ 'ಮನುಷ್ಯರು ಹೊಳೆಗೆ ಸೇತುವೆ ಕಟ್ಟಿದರು' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯನ ಭೌತಮನಸ್ಸು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯ ಅನನ್ವಯದಿಂದ ದಿಗಿಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಪರಿಚಿತವಾದ ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರದ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಚ್ಯುತಿಯಾಗಲಿ ಪಲ್ಲಟವಾಗಲಿ ಒದಗದಿರುವುದರಿಂದ ತೃಪ್ತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬಾಹ್ಯವಾದ ಲೋಕಸತ್ಯಮಾತ್ರ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆ ಹೊರತು ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಂತರಿಕವಾದ ಸತ್ಯಸೃಷ್ಟ್ಯವಾದ ಭಾವಸತ್ಯದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಆ ಭಾವಸತ್ಯದ ಅನುಭವವಾಗಬೇಕೆಂಬ ವಿವಕ್ಷೆಯಿಂದಲೇ ಕವಿಕಲ್ಪನಾಪ್ರತಿಭೆ ಭೌತಲೋಕದ ನಿಯತಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಭಾವಲೋಕದ ನಿಯತಿನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಮಾಸೃಜನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತದೆ.^೬ ದರ್ಶನದೀಪ್ತವಾದ

೪. ಸೃಜನೆ ಎಂದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಪಕ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಸಹಜವಾಗಿ ಅಕ್ರತಕವಾಗಿ ತನಗೆ ಬಾಹ್ಯವಾದ ಸಹಾಯ ನಿರಪೇಕ್ಷವಾಗಿ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ.

೫. ತಪೋನಂದನ ' ಮತ್ತು 'ದೌಪದಿಯ ಶ್ರೀಮುಡಿ'ಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕಾವಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

೬. "The visionary experience is cloaked in Dante's case by the introduction of historical facts and in that of Wanger by mythological events - - so that history and mythology are sometimes taken to be the materials

ಕವಿಕೃತು ತನ್ನ ಮಹಾ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಮೆಯ್ ನೀಡಲು ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕಾನುಭವದ ಪ್ರತಿಮಾಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಅಮಾನುಷವಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತದೆ. ಕಲೆಯ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಆ ಅನುಭವ ಅಪರಿಚಿತ ಭೂಮಿಕೆಯದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಅಲೌಕಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಲೋಕಾತಿಕ್ರಾಂತವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.^೭

ಆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕವಿನಿರ್ಮಿತಿಯನ್ನು ನಿಯತಿಕೃತನಿಯಮರಹಿತ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಸತ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವದೋ ನಾವು ಒಪ್ಪಿರುವ ಒಂದು ಭೂಮಿಕೆಯ ನಿಯತಿಗೆ ಅದು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಹಾಗೆ ವರ್ಣಿಸುವುದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆ ಉದ್ದೇಶ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನಾಪ್ರತಿಭೆ ಪರಿಚಿತ ಲೋಕ ನಿಯತಿಯನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಿದರೂ ಮತ್ತೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮತರ ನಿಯತಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ಸೃಜನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ.

೩

ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ: ಕಾವ್ಯಭಾಷೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಅದರ ಭಾವೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿದೆ. ಅದರ ಸತ್ಯ ಲೋಕಸತ್ಯವಲ್ಲ, ಭಾವಸತ್ಯ. ಅದರಿಂದ ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಭಾವಸಂವಾದವನ್ನೆ ಹೊರತು ಲೋಕಸಂವಾದವನ್ನಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರಕೃತವಾದದ್ದು ಪ್ರತಿಮಾದೃಷ್ಟಿಯೆ ಹೊರತು ಪ್ರತಿಕೃತಿ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲ- ಎಂಬುದನ್ನೆಲ್ಲ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ಆ ಭಾವಸತ್ಯ ಬರಿಯ ಭಾವಮಾತ್ರವೋ? ಅಥವಾ ಇನ್ನೇನಾದರೂ ಸತ್ಯವಿದೆಯೋ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಾವು ಕೊಡುವ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ, ಕಾವ್ಯದ ಪುರುಷಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕವಿ ಯಾವ ಮಟ್ಟದವನೆ ಆಗಲಿ, ಕಾವ್ಯ ಯಾವ ರೀತಿಯದೆ ಆಗಲಿ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಅವನ ಕೃತಿಯ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನ ಬರಿಯ ಭಾವವಿಲಾಸ; ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದದ್ದು. ಆ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನೂ ಅಹ್ಲಾದವನ್ನೂ ಸವಿದರಾಯಿತು. ಆ ಸವಿಯುವಿಕೆಯ ರಸಾನುಭವ. ಅದಕ್ಕೆ ಅದೇ ಪ್ರಯೋಜನ. ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ಬೇರೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ವ್ಯರ್ಥ.^೮ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಂತಹ ಬೇರೊಂದು ಶಾಶ್ವತ ಪ್ರಯೋಜನವೇನಾದರೂ ಇದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಅದು ಸಹೃದಯನ ಭ್ರಮೆ. ಬಹುಶಃ ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ಮಧುರವಾದ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಭ್ರಮೆ. 'ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಪಾಪಚ್ಚಿ'ಯಾಗಲಿ, 'ಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿಯ ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ'ಯಾಗಲಿ, 'ಗೋವಿನ ಕಥೆ'ಯಾಗಲಿ, ಡಾಂಟಿಯ 'ಡಿವೈನ್ ಕಾಮೆಡಿ'ಯಾಗಲಿ, ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ 'ಸಾವಿತ್ರಿ'ಯಾಗಲಿ, ವಡ್ಡಾವರ್ ಕವಿಯ 'ಟಿಂಟರ್ನ್ ಅಬಿ'ಯಾಗಲಿ, ಕೌಪರನ 'ಜಾನ್ ಗಿಲ್ಬಿನ್' ಆಗಲಿ, ಕೋಲ್‌ರಿಚ್‌ನ 'ರೈಮ್ ಆಫ್ ದಿ ಏನ್ಸೆಂಟ್ ಮ್ಯಾರಿನರ್' ಆಗಲಿ

with which these poets worked. But with neither of them does the moving force and the deeper significance lie there. For both it is contained in the visionary experience".

- - C.G. JUNG, *Psychology and Literature*.

೭. ತಪೋನಂದನದ "ಪ್ರತಿಮಾ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೃತಿ" ನೋಡಿ.

೮. The emotions and attitudes resulting from a statement used emotively need not be directed towards anything to which the statement refers.

- - I.A. RICHARDS, *Principles of Literary Criticism*

ಎಲ್ಲದರ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಬರಿಯ ಭಾವ ಸ್ವಾರಸ್ಯಾನುಭವ. ಅದರಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಕಾಣಲೆಳಸುವುದು ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ. ತುದಿಯಲ್ಲಿ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೂ ಹಾನಿಕರ, ಹುಸಿನಂಬಿಕೆಯ ಬುಡ ಅಳುತ್ತಿದರೆ!'

ಮೇಲಣ ದೃಷ್ಟಿ ನಿಜವಾದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಕಾವ್ಯಗಳೆಲ್ಲದರ ಬೆಲೆ ಹೆಂಡದ ಬೆಲೆಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದುಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದರೆ ಹೆಂಡದ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ತುಸು ಮೇಲಿನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಬಹುದೇನೋ!

ಆಧುನಿಕ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಮನಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಕಾವ್ಯ, ಕಾವ್ಯಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಾನುಭವಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಹೊರಟವರಲ್ಲಿ ಐ.ಎ.ರಿಚರ್ಡ್ಸ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉನ್ನತ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಲಾನುಭವ ಕಾವ್ಯಾನುಭವಗಳು ಖಿಲವಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮಾನವಜೀತನೆಗೆ ಹಿಂದಿನ ಮತಶ್ರದ್ಧೆಯ ಕೀಲುತಪ್ಪಿದಂತಾಗಿ ಅಶಾಂತಿ, ಅತ್ಯಪ್ಪಿ, ಅಸೂಯೆ, ಸಂದೇಹ, ಸಂಶಯ, ಅತಿ ಕಾಮುಕತೆ, ಆದರ್ಶತೀರಸ್ಕಾರ, ಧೈಯಲಘುತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕರಾಳಮುಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಜಜ್ಜಿರಿತವಾಗಿರುವ ಮಹಾಯುದ್ಧಾನಂತರದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಜನರ ಸೀಳು ಸೀಳಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ರಸಾನುಭವದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅವರ ಆಶಯ. ಹಿಂದಿನ ಕಾವ್ಯಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತಾಂಶವೆಂಬಂತಿದ್ದ ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಮತ್ತು ಮತೀಯವಾದ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಇಂದಿನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ನುಂಗಲಾರದು. ರಸಾಂಶವೂ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗಳೂ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿವೆ ಎಂದರೆ ಒಂದನ್ನುಳಿದು ಒಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಉಗುಳಿದರೆ ಎರಡನ್ನೂ ಉಗುಳಬೇಕು; ನುಂಗಿದರೆ ಎರಡೂ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ ! ಇಂತಹ ಪುಲಿದರಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ಬೌದ್ಧಿಕಾಂಶಗಳನ್ನೂ ಶ್ರದ್ಧಾಂಶಗಳನ್ನೂ ನುಂಗಲು ಹೇಸಿದ ವಿಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿ ಎರಡನ್ನೂ ಉಗುಳಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಹೊಟ್ಟಿನ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಳನ್ನೂ ಹೊರಗೆಸೆಯಿತು. ಯಾವಾಗ ಜನಹೃದಯ ಅಂತಹ ಭಾವಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ರಸಪುಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ವಂಚಿತವಾಯಿತೋ ಆಗ ಸಂಭವಿಸಿತು ಅತ್ಯಪ್ಪಿ ಅಶಾಂತಿಗಳ ರುಜೆ. ರಸಾನುಭವದ ಸಾಂತ್ವನ ಕ್ಷೇಮಂಕರ ಪ್ರಭಾವನ್ನರಿತ ರಿಚರ್ಡ್ಸ್ ಮತ್ತು ಅವರಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರು ರಸಾಂಶದ ಮಿಶ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ಬೌದ್ಧಿಕಾಂಶ ಶ್ರದ್ಧಾಂಶಗಳನ್ನು ಅದರ ಭಾವಾಂಶದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿದರೆ ವಿಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿ ಅವಮಾನಿತವಾಗದೆ ಕಾವ್ಯದ ಭಾವಾಂಶದಿಂದ ಪುಷ್ಟಿ ಪಡೆಯಲು ಹಿಂಜರಿಯದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಭಂಗಬರದಂತೆ ಅವನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವೇ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತ.^೯

ಆ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ ನಮ್ಮ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಮತೀಯ ತಾತ್ವಿಕ ಬೌದ್ಧಿಕಾಂಶ

೯. Many attitudes which arise without dependence upon any reference merely by the interplay and resolution of impulses otherwise awakened, can be momentarily encouraged by suitable beliefs held as scientific beliefs are held. So far as this encouragement is concerned, the truth or falsity of these beliefs does not matter, the immediate effect is the same in either case. When the attitude is important the temptation to base it upon some reference which is treated as established scientific truths are treated is very great and the poet thus easily comes to invite the destruction of his work.

ಶ್ರದ್ಧಾಂಶಗಳು ಅನಾವಶ್ಯಕ; ಅವು ಬರಿಯ ಆಲಂಬನ ರೂಪವಾದ ನಂಬಿಕೆಗಳೆ ಹೊರತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸತ್ಯಗಳಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿ ಅಥವಾ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ, ಭಾವಾಂಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಭಿದ್ರತೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಶೂನ್ಯತೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು, ತುಂಬುಬಾಳನ್ನು ಬಾಳಬೇಕು.

ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಎಂತಹ ಆತ್ಮವಂಚಕವಾದ ಮಿಥ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಮತ ಪ್ರಪಂಚದ ನಿದರ್ಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಬಯಲಾಗುತ್ತದೆ: ಭಕ್ತನೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಇಷ್ಟ ದೇವತೆಯ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಅರ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಗ್ರಹ ಗಣೇಶನದು. ಆ ಪೂಜೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದೊದಗಬಹುದಾದ ಹಾನಿ ಹತಾಶೆ ಕಷ್ಟ ನಿಷ್ಠುರ ದುಃಖ ಸಂಕಟಾದಿಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಮನಸ್ಸಮಾಧಾನ ಚಿತ್ತಶಾಂತಿ ಹೃದಯಧೈರ್ಯ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಒದಗುತ್ತವೆ. ಆ ಮನೋಮಯದ ಪರಿಣಾಮ ಅನ್ನಮಯಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನು ತೃಪ್ತಿನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಶಾಂತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಸಮಾಜ ಹಿತೈಷಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ದೇಹ ಪ್ರಾಣ ಮನಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಆರೋಗ್ಯವಂತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಅಂತಹ ಭಕ್ತನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ವಿಚಾರವಾದಿಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಿತ್ರನು ಭಂಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಬರಿಯ ಮೌಢ್ಯ ಎಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ದೇವತೆ ಬರಿಯ ಮಣ್ಣಿನ ವಿಗ್ರಹವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೊಂದು ಮತಪ್ರಾಂತಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ವಿಚಾರಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪಾಸನೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಅವನು ನವನಾಗಿರಿಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿದ್ದ ಸಮಾಧಾನ ತೃಪ್ತಿಯ ಧೈರ್ಯ ಶರಣಾಗತಭಾವ ಇವೆಲ್ಲ ಹೋಗಿ ಅಶಾಂತಿ ಅಸೂಯೆ ಅಲ್ಪತೆ ಅಹಂಕಾರ ಇವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮೇಲೆ ಆಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಅಸ್ವಸ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಅವನಿಗೊದಗಿದ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ವಿಚಾರವಾದಿಮಿತ್ರನು ಆಲೋಚನೆಗೀಡಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಗಣೇಶ ಅವಿಚಾರದ ಮೌಢ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಉಪಾಸನೆಯ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಮಾಧಾನ ಆತ್ಮಶಾಂತಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಭಕ್ತಿಯ ಭಾವ ಮಾತ್ರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುವ ಉಪಾಯ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ: “ನಿನ್ನ ಗಣೇಶನೇನೋ ಸುಳ್ಳು; ಅದೇ ಬರಿಯ ಪುರಾಣಕಥೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಮಕ್ಕಳಂತಹರಿಗೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಕಟ್ಟುಕತೆ. ಆದರೆ ನೀನು ಅದರಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಭಕ್ತಿಭಾವ ಇತ್ತೆಲ್ಲ ಅದು ನಿನ್ನ ಬದುಕಿನ ತುಷ್ಟಿಪುಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ಆ ಭಾವಾನುಭವ ತಪ್ಪಿದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಅನಾರೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ; ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಅಶಾಂತವಾಗಿದೆ. ಆ ಭಾವಾನುಭವವೇನೋ ಸ್ವಸ್ಥ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಗಣೇಶವಿಗ್ರಹದ ಸತ್ಯ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಭಾವದ ಅನುಭವದಲ್ಲಿದೆಯೆ ಹೊರತು ಆ ದೇವತೆಯ ಸತ್ಯತೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಆ ವಿಗ್ರಹದ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನನಮಾಡು. ಆ ಗಣೇಶವಿಗ್ರಹದ ಸತ್ಯ ವಸ್ತುಸತ್ಯವಲ್ಲ; ಭಾವಸತ್ಯ. ಅಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಭಾವಸಂವಾದವನ್ನೆ ಹೊರತು ವಸ್ತುಸಂವಾದ ಅಥವಾ

೦೦. For clear and impartial awareness of the nature of the world in which we live and the development of attitudes which enable us to live in it finely are both necessities and neither can be subordinated to the other. They are almost independent, such connections as exist well organised individuals being adventitious.

ಲೋಕಸಂವಾದವನ್ನಲ್ಲ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಆಧಾರವಸ್ತುವೂ ಇಲ್ಲ; ಇರಬೇಕಾದ್ದೂ ಇಲ್ಲ. ಭಾವವೆ ಮುಖ್ಯ; ಭಾವವೆ ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನುಳಿಸಿಕೊ; ಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಸಾಡು. ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಭಾವದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಆ ಬಿಸಾಡುವಿಕೆಯಿಂದ ತೊಂದರೆ ಉಂಟಾಗುವುದಾದರೆ ತತ್ಕಾಲದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಂಬಿದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ನಂಬಿಕೆ ಬರಿಯ ಭಾವಮಾತ್ರ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿ ಎಂಬುದು ನೆನಪಿರಲಿ. ಆ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಯಾವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಸ್ತುವಿನ ಬೆಂಬಲವೂ ಇಲ್ಲ.”

‘ಭಕ್ತಿಭಾವವಿರಲಿ, ಭಗವಂತ ಮಾತ್ರ ತೊಲಗಲಿ!’ ಎಂಬ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಆ ಉಪಾಸಕ ಹೇಗೆ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ? ಅವನ ಭಕ್ತಿಯ ಬಲಕ್ಕೆ, ಅದರ ಕ್ಷೇಮಂಕರ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅವಶ್ಯ ಕಾರಣವೆ- ಗಣೇಶ ಎಂಬ ದೇವತೆಯಿದ್ದಾನೆ; ಅವನ ಅನುಗ್ರಹ ಶಕ್ತಿಯು ತನ್ನೆಲ್ಲ ಮನೋರಥಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುತ್ತಿದೆ; ಅವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ-ಬರಿಯ ತನ್ನ ಭಾವ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಲ್ಲ-ವಿಘ್ನೇಶ್ವರನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೆ ಬದುಕಿನ ಎಡರು ತೊಡರುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ದೃಢವಾದ ವಿಶ್ವಾಸ ! ಅದು ಬರಿಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿಯ ಅನುಮತಿಯೂ ಅದಕ್ಕಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಭಗವತ್ ತತ್ತ್ವವೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆಯೂ ಅವನ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಆಗ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೇನಾದರೂ ಅರ್ಥವಿದೆಯೆ? ಅಂತಹ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಭಕ್ತಿ ಎಂದಾದರೂ ಭಾವವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಅಂತಹ ಆತ್ಮವಂಚನಾ ಚತುರನಿಗಾದರೂ ಆ ರೀತಿ ಆತ್ಮವಂಚನೆಮಾಡಿಕೊ ಎಂದರೆ ಕಣ್ಣುಕಣ್ಣು ಬಿಡದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೆ?

ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ವಿಷಯವು ಮತಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೆ ಕಾವ್ಯಕಲಾ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾವಸಂವಾದವೆ ಪ್ರಕೃತವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೂ, ಅಂತಹ ಭಾವಕ್ಕೆ ಯಾವುದೋ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಯಾವುದೋ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಸಂವಾದವೊಂದಿರುತ್ತದೆ; ಅದು ಸತ್ಯ, ನಿತ್ಯಸತ್ಯ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ವಿಶ್ವಾಸ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಜವಾದ ಭಾವಸಂವಾದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದೂ ಅಸಂಭವನೀಯ. ಮನಸ್ಸಿನ ಅಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲೆಂದು ಹೊರಟ ಉಪಾಯಸಿದ್ಧಾಂತವು ಅತ್ಯಂತ ಜಟಿಲ ಮನೋರೋಗಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದರೆ ನಾವು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಯೋಗವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದು ಅನ್ಯಲೋಕಗಳ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭೂಮಿಕೆಗಳ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರಿಂದ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಕು ದೊರೆಯುವ ಸಂಭವವಿದೆ.^{೧೧}

ಯಾವ ವಸ್ತುಸಂವಾದದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಭಾವಸಂವಾದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ನಿರಪೇಕ್ಷಕವಾದ ರಸಾನುಭವವೆ ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಅಂಶಸತ್ಯವಾಗಬಹುದಲ್ಲದೆ

೧೧. ರಸಾನುಭವದ ಅಲೌಕಿಕತೆ, ‘ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾ’-ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರಣೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

The poet is not writing history, he is writing only poetry; he may have got it from the psychic intuitive plane or from his imagination, from the psycho-mental plane or from any other. What on earth does it matter whether Krishna lived on the physical plane or not? If his experience is real on the psychic and spiritual plane, it is all that matters. As long as you find Krishna as a divine Power on the psychic or spiritual plane his life on the physical plane does not matter. He is true, he is real. The physical is only a shadow of the psychic.

ಪೂರ್ಣಸತ್ಯವಾಗಲಾರದು. 'ಬೊಮ್ಮನ ಹಳ್ಳಿಯ ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ'ಯಂತಹ ಕಥನ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯನು ಯಾವ ಲೋಕ ಅಥವಾ ವಸ್ತುಸಂವಾದವನ್ನೂ ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಅಥವಾ ಯಾವ ನಂಬಿಕೆಯ ಬೆಂಬಲವನ್ನೂ ಹಾರೈಸದೆ ಕಾವ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದು. ಅದರ 'ನಿಯತಿಕೃತನಿಯಮ ರಾಹಿತ್ಯ'ದಿಂದ ಅವನ ಲೋಕವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಧಕ್ಕೆಯೂ ಒದಗದಂತೆ ಅದರ ಲೀಲಾಸತ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯಬಹುದು. ಆದರೆ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಕವಿ ಅನುಭವಿಸಿದ 'ಭಾವ ಸಮಾಧಿ' (that Blessed Mood)ಯ ವಸ್ತುಸಂವಾದ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಬರಿಯ ಭಾವಸಂವಾದ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ತನಗೆ ತಾನೆ ಮೋಸಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಾಗುತ್ತದೆ. ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ಭಾಷೆಯ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯಸತ್ಯಗಳೆಂದು ನಾವು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.^{೧೨} ಆ ಭಾಷೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಸೂಚಿಸುವ ಅನುಭವ-ಭಾವಾನುಭವ, ರಸಾನುಭವ-ಯಾವುದೋ ಅಚಿಂತ್ಯವೂ ಅತೀತವೂ 'ಪ್ರತಿಭಾನು ಮಾತ್ರ ಸಂದೇಶ'ವೂ ಆಗಿರುವ ನಿತ್ಯಸತ್ಯದ ವಸ್ತುಸಂವಾದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಚೈತನ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಆ ಕವನದ ಹೃದ್ಯಸ್ತವೆ ಆಗಿರುವ ಆ ಕವಿಯ 'ಅನುಭಾವ'ದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಸಹೃದಯನು ಭ್ರಾಂತಿ ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಾದರೆ 'ಟಿಂಟರ್ನ್ ಅಬಿ' ಕವನವು ನಿರ್ಜೀವ ಅಲಂಕಾರ ಮಾತ್ರದ ವಸ್ತುವಾಗಿ ತನ್ನ ಈಗಿನ ಸ್ವರ್ಗ ಶಿಖರಸ್ಥಾನದಿಂದ ಪತಿತವಾಗಿ ಯೆಕೆಶ್ಚಿತ್ ಪದ್ಯ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ಬೀಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಲಘುಕವಿಗಳಿಗೂ ಲಘುಕೃತಿಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗಬಹುದಾದ ಭಾವಸಂವಾದವಾದದ ಪರಿಮಿತ ಪರಿಧಿಯ ಒಳಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾರೂ ರಸಖುಷಿಗಳೂ ಆಗಿರುವ ಮಹಾಕವಿಗಳ ದರ್ಶನದೀಪ್ತ ಮಹೋನ್ನತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ನಿತ್ಯಸತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಚಿರಂತನ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನದ ಸೃಜನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅವು ಹೊರನೋಟಕ್ಕೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ವ್ಯಷ್ಟಿಸೃಷ್ಟಿಗಳಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿದರೆ ಶಕ್ತಿಮಯವಾದ ಸಮಷ್ಟಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅರ್ವಿಭಾವಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಒದಗುವ ಭಾವ ಸಂವಾದ ಮತ್ತು ರಸಾನುಭವಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯಸತ್ಯದ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತ ಪುರುಷಾರ್ಥದ ದರ್ಶನದೀಪ್ತಿಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ಚಿರಂತನ ಪ್ರಯೋಜನವಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳೆಂದೂ ಚಿರಕೃತಿಗಳೆಂದೂ ಪೂಜ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.^{೧೩} ಅವು ಯುಗಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗುತ್ತವೆ: ಯುಗಮಾನಸ ಪ್ರತಿಭಾಪ್ರಣಾಳಿಕಾ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವ ಮಹಾಕವಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ಆಲವಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಅತೀತದಿಂದ ಅವತರಿಸುವ ದೇವತಾ ಚೈತನ್ಯಪ್ರವಾಹಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯಮರ್ತ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುವಂತೆ ರೂಪಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸುವ ಗುರುಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

೧೨. ಏಕೆಂದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕವಿ ಅದೇ ಅನುಭವಸತ್ಯಕ್ಕೆ 'Pantheism' ತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಒಡ್ಡುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬೇರೊಂದು ತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಒಡ್ಡಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೇನಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

೧೩. Great poetry draws its strength from the life of mankind, and we completely miss its meaning if we try to derive it from personal factors. Whenever the collective – unconscious becomes a living experience and is brought to bear upon the conscious outlook of an age, this event is a creative act which is of importance to everyone living in that age. A work of art is produced that contains what may truthfully be called a message to generations of men.

ಹಾಗೆ ಅರೂಪಕ್ಕೆ ರೂಪಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೆ 'ನಿಯತಿಕೃತ ನಿಯಮರಾಹಿತ್ಯ'ವೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನದ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಮಹಾಕವಿ ತನ್ನ ದರ್ಶನಾನುಭವಕ್ಕೆ ಮೈಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೂ ಪುರಾಣದ ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನೂ ಅಥವಾ ಸ್ವಕಲ್ಪನಾ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗುವ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಪಾತ್ರ ಸನ್ನಿವೇಶ ಕಥಾದಿ ಚಿತ್ರಭಿತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವನು ಚರ್ವಿತ ಚರ್ವಣ ದೋಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವರ್ಣಶಿಲ್ಪಿ ತನ್ನ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ಇತರರು ತಯಾರು ಮಾಡಿದ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕವಿ ಹಳೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕೃತಿ ಹಳಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ದ ನವನವೋನ್ನೇಷನತ್ವವು ಅವನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಳೆಯದಾಗಿರಬಹುದಾದ ನಿದರ್ಶನವನ್ನು ಹೊಸವೊಡವೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಕರಗಿಸುವ ಹಳೆಯೊಡವೆಗಳ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಬೆಂಕಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನವೋನ್ನವತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ.^{೧೪} ಕವಿಗಳು ಕಡಲಿಗೆ ಸೇತುವೆ ಕಟ್ಟುವುದಾಗಲಿ, ವಾಮನನ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಾದ ಮುಗಿಲನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದಾಗಲಿ, ಹರನ ಕೊರಳನ್ನು ನರನೊತ್ತಿ ಮೆಟ್ಟುವುದಾಗಲಿ ಲೋಕ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಘಟನೆಗಳ ಪ್ರತಿಕೃತಿವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ವಸ್ತುಸತ್ಯತೆ ಸಹೃದಯನ ಭಾವಸಂವಾದದಿಂದೊದಗುವ ರಸಾನುಭವದಿಂದ ಧ್ವನಿತವಾಗುವ 'ದರ್ಶನ'ದ ನಿತ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದೆ. ಆ ಸಹೃದಯತೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಸ್ಪಂದಿತವಾಗುವ 'ದರ್ಶನಧ್ವನಿ' ಇರದಿದ್ದರೆ ಅವು ಬರಿಯ ಭಾವಸಂವಾದದ ರಸಸುಖದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪರ್ಯವಸಾನಹೊಂದುವ ರಸವತ್ ಕಾವ್ಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ತಾತ್ವಿಕವಾದ ದರ್ಶನಧ್ವನಿ ಇರದಿದ್ದರೂ, ಓದುಗನಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯೇತರವೆಂದು ತೋರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ಮತೀಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದರೂ ಸಾಕು, ಅವನ ಭಾವಸಂವಾದದಿಂದೊದಗುವ ರಸಾನುಭವದಲ್ಲಿ ತಪೋಗ್ನಿಯ ಅಧ್ವರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕೂ ಚೇತನ ವಿಕಾಸಕ್ಕೂ ನೆರವಾಗುವ ಒಂದು ಅತೀತ ಭೂಮಿಕೆಯ ಚಿತ್‌ಶಕ್ತಿರೂಪದ ವಸ್ತುಸಂವಾದದ ಆತ್ಮಶ್ರೀ.

* * * *

೧೪. ಅಕ್ಷರಾದಿ ರಚನೇವ ಯೋಜ್ಯತೇ | ಯತ್ರ ವಸ್ತುರಚನಾ ಪುರಾತನೀ ||
ನೂತನೇ ಸ್ಫುರತಿ ಕಾವ್ಯವಸ್ತುನೀ | ವ್ಯಕ್ತಮೇವ ಖಲು ಸಾ ನ ದುಷ್ಯತಿ ||

- ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕ, ೪.೪೫.

It is therefore to be expected of the poet that he will resort to mythology in order to give his experience its most fitting expression. It would be a serious mistake to suppose that he works with materials received at second hand.

- - C.G. JUNG

ರಸಾನುಭವದ ಅಲೌಕಿಕತೆ

೧

ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ಅಥವಾ ರಸಾನುಭವವನ್ನು ಅಲೌಕಿಕ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಏನು ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ? ಅಲೌಕಿಕ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೇನು? ಆ ಅರ್ಥದ ಪರಿಮಿತಿ ಏನು? ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಏನು? ಆ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೂ ಲೋಕಾನುಭವಕ್ಕೂ ಏನಾದರೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆ? ರಸಾನುಭವ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಲೋಕದೂರವಾದುದೇ? ಲೋಕಾನುಭವದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪ್ರಭಾವದ ಪರಿಣಾಮವೇನಾದರೂ ಆಗುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೆ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ನಾವು ಕೊಡುವ ಉತ್ತರಗಳು ರಸಸ್ವರೂಪದ ನಿರ್ಣಯದ ಮೇಲೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಯಾವ ಅನುಭವವನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಕರು ಸೌಂದರ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸಿದರೋ ಅದನ್ನು ನವೀನರು ರಸ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ಎಂದು ಸಹೃದಯರು ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಜ್ಞಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಲು ಹೊರಟ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಕರು ಶಾಸ್ತ್ರಭಾಷೆಯ ಪಕ್ಕಿಯಾ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ 'ಅಲಂಕಾರ' ಎಂದು ಕರೆದರು. ಸೌಂದರ್ಯವೆ ಅಲಂಕಾರ; ಅನುಭವದ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಉಕ್ತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಾಂಶದಿಂದಲೆ ಕಾವ್ಯತ್ವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರು.^೧ ಆ ಸೌಂದರ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಚಾರುತ್ವ, ರಮಣೀಯತೆ, ವಕ್ರತೆ, ಆಹ್ಲಾದ, ಆನಂದ ಎಂದು ನಾನಾ ಪದಗಳಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾಚೀನರಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯ ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿತ್ತು; ಚಾರುತ್ವ, ರಮಣೀಯತೆ, ವಕ್ರತೆ, ಆಹ್ಲಾದ, ಆನಂದ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುವ ಅನುಭವ ವಿಶೇಷಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅದು ಒಳಕೊಳ್ಳುವಂತಿತ್ತು. ಆ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೆ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವವಿಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದದ್ದು. ಕವಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯೆ ಕಾವ್ಯಸಾಮಗ್ರಿ; ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾವ್ಯವೆಲ್ಲ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ಎಂದರು. ಸೌಂದರ್ಯ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರಿಭಾಷೆ 'ಅಲಂಕಾರ' ಎಂದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಲಂಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದರು; ಕಾವ್ಯವೆಲ್ಲ ಅಲಂಕಾರದಿಂದಲೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರು. ಅಂದರೆ ಯಾವುದು ಲೋಕವಾರ್ತೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತೋ ಆ ಅನುಭವ ಕವಿಪ್ರತಿಭಾವಶವಾಗಿ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯಾಗಿ ಕಾವ್ಯಾರ್ಹ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯೆ ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಾಲಂಕಾರ; ಕಾವ್ಯಮೂಲಾಲಂಕಾರ. ಅದು ಕೃತಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳ್ಳುವಾಗ ಆ ಮೂಲಾಲಂಕಾರವೆ ನಾನಾತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು, ನಾನಾಲಂಕಾರಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಆ ಮೂಲಾಲಂಕಾರವು (ಎಂದರೆ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿ) ಭಾವಾಂಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಸಹೃದಯನ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ; ಚಿಂತನಾಂಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸಿ ದರ್ಶನಾಂಶವಾದ ವಸ್ತುಧ್ವನಿಗೆ ಮಾರ್ಗವಾಗುತ್ತದೆ; ಕಥನಕಲೆ, ಪ್ರತಿಮಾಸೃಷ್ಟಿ, ಸನ್ನಿವೇಶ ರಚನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಲ್ಪನಾಂಶದಲ್ಲಿ

೧. "ಸೌಂದರ್ಯಮಲಂಕಾರಃ-ಕಾವ್ಯಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮಲಂಕಾರಾತ್".

೨. ಇದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ; ಇತರ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಾದರೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ರೂಪಾಂಶವು ನಾದ, ವರ್ಣ, ಚಲನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರವಹಿಸಿ ಚಾರತ್ವದಾಯಿಯಾದ ಕಾರಯಿತ್ರೀ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅಂಗವಾಗುತ್ತದೆ; ಭಾಷಾರೂಪಾಂಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸಿ ರೀತಿಯ, ಮಾರ್ಗದ, ಶೈಲಿಯ ಮನೋಹರತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಅನುಭವದ ಸೌಂದರ್ಯಾಂಶವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮೊದಮೊದಲು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ 'ಅಲಂಕಾರ' ಎಂಬ ಪದವು ಬರಬರುತ್ತಾ ಮೂಲಾರ್ಥದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸಂಕುಚಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಅದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೂ ಹೋಗಿ ಪತಿತವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಕವಿಯ ಅನುಭವದ ಆ ಮೂಲಾಲಂಕಾರದಿಂದ ನಾನಾಲಂಕಾರಗಳು ಹೊಮ್ಮುತ್ತವೆ. ಆ ಮೂಲಾಲಂಕಾರದ ಮೈದೋರಿಕೆಗೆ ನಾನಾಲಂಕಾರಗಳು ಪ್ರಣಾಳಿಕೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ: ಹುಲಿಗೆ ಬಣ್ಣಗಳಂತೆ, ನವಿಲಿಗೆ ಗರಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ; ಸಹಜವಾಗಿ, ಅಕೃತಕವಾಗಿ, ಬಾಹ್ಯಪ್ರಯತ್ನ ರಹಿತವಾಗಿ, ಅಂತಶ್ಚಕ್ತಿಯ ಅವಿಭಾವರೂಪಕವಾಗಿ: ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು ಕಡೆಗೆಣಿಸಿ ಯಾವಾಗ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಒಡವೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೊದಲಾಯಿತು ಅದರ ಪತನಕ್ಕೆ, ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಪ್ರಾಯವಾಗಿರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಶರೀರಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಮಾಡುವುದಂತಿರಲಿ, ಬೇಕಾದಾಗ ತೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಬೇಡವಾದಾಗ ಕಳಚಿಬಿಡುವ ಆಭರಣಪ್ರಾಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ತರುವಾಯ ಬಂದ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಕರು ಕಾವ್ಯದ ಆತ್ಮವನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಆವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇರೆಯದರಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಲು ತೊಡಗಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯದ ಆತ್ಮ; ರಸವೆ ಕಾವ್ಯದ ಆತ್ಮ; ಧ್ವನಿಯ ಕಾವ್ಯದ ಆತ್ಮ ಎಂಬೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಒಂದಾದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದುವು. ಅಲಂಕಾರ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಒದಗಿತು ಅತ್ಯಂತವಾದ ಅಪಖ್ಯಾತಿ.

ರಸಕ್ಕೂ ಅಲಂಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನರಿಗೆ ರಸಾನುಭವವಿಲ್ಲದ ಅಥವಾ ಅದರ ಅನರ್ಘ್ಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಅರಿಯದ ಅರಸಿಕರ ಪಟ್ಟವು ಲಭಿಸಿತು! ಅಲಂಕಾರಗಳ ಆಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ಅಜ್ಞಾತಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಣೆಹಾಕುವುದೇ ರಸಕ್ಕೆ?

ಪ್ರಾಚೀನರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವವೆ ಸರ್ವಗ್ರಾಸಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ದೃಷ್ಟಿ ರಸಾನುಭವವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಒಳಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆಗ, ಭರತನ ಪ್ರಕಾರ, 'ರಸ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿತ್ತೋ ಅಷ್ಟನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಮೂಲಾಲಂಕಾರದ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಣಾಳಿಕಾಸದೃಶಗಳಾದ ಅಲಂಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ರಸವೂ ಒಂದಾಗಿತ್ತು.

ಮನುಷ್ಯನ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳಾದ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಗಳು ನಾಟಕರಂಗದಲ್ಲಿ ವಿಭಾವ ಅನುಭಾವಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾದಾಗ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ರಸನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಗಳು ಕಾರಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಅವುಗಳಿಂದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ರಸಗಳು ಕಾರ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಮಾತ್ರವೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಸರ್ಗದ ಇತರ ದೃಶ್ಯಗಳೂ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನು ಯಾವ ಪದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಬೇಕು? ಅದನ್ನು ಅಂದಿನ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರಸಾನುಭವವೆಂದು ಕರೆಯುವುದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ 'ರಸ' ಸ್ಥಾಯಿಭಾವದಿಂದಲೆ ನಿಷ್ಪನ್ನ. ನಿಸರ್ಗದ ಇತರ ಅನೇಕ ವ್ಯಾಪಾರ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುದು ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವವಾದೀತೆ ಹೊರತು ರಸಾನುಭವವಾಗಲಾರದು. ಸ್ಥಾಯಿಭಾವದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುವ ರಸಾನುಭವವೂ ಆಹ್ಲಾದಕಾರಿಯೆ, ಅರಣ್ಯ ಪರ್ವತ ಪಕ್ಷಿ ಜಲಪಾತಾದಿ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದಂಟಾಗುವ ಆಹ್ಲಾದದಂತೆಯೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ನಿಸರ್ಗದ ರಮಣೀಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಎರಡರ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನೂ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಒಳಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವವು ರಸಾನುಭವವನ್ನು ತನ್ನೊಂದು ಅಂಗವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೇ ಅಲಂಕಾರ

ಎಂಬ ಪರಿಭಾಷೆಯಿಂದ ಕರೆದ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಕರು ರಸಾನುಭವವನ್ನು ಆ ಅಲಂಕಾರದ ಒಂದಂಗವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದುದು ಅತ್ಯಂತ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ರಸಾನುಭವವು ರಸವದಲಂಕಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಲಂಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಎಂದು ಅಲಂಕಾರ ಮೂಲತತ್ವವು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತನಗಿದ್ದ ಅತ್ಯಂತ ಆಂತರಂಗಿಕವಾದ ಆತ್ಮಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಆಭರಣ ರೂಪ ಮಾತ್ರವಾದ ಬಹಿರಂಗದ ಕೃತಕಸ್ಥಾನಕ್ಕೆಳಿಯಿತೋ ಆಗ ಇತರ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ ಆ ಆತ್ಮಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ಅಲಂಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದ್ದ ರಸ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗಿ, ಸರ್ವ ರಮಣೀಯತೆಯ ಸರ್ವ ಆಹ್ಲಾದದ ಗಂತವ್ಯಸ್ಥಾನವೂ ಪ್ರಭವಸ್ಥಾನವೂ ಆಗಿ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವದ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಮಾತೃಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಕ್ಕೂ ಸೋದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವವರೆಗೂ ಹೋಯಿತು.

೨

ರಸಾನುಭವದ ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣಾದಿಗಳನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸಿಸುವಾಗ 'ಲೋಕೋತ್ತರ', 'ಲೋಕಾತಿಶಯ', 'ಲೋಕಾತಿಕ್ರಾಂತ' ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಅದು ಲೌಕಿಕವಾದ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ 'ಅನುಭವ' ಎಂದು ಅದನ್ನು 'ಅಲೌಕಿಕ' ಎಂದೂ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ರಸ ಏಕೆ ಅಲೌಕಿಕ? ಅಲೌಕಿಕ ಎಂದರೆ ಏನರ್ಥ? ಲೋಕಾನುಭವದಿಂದ ಬೇರೆ ಎಂದು ಭಾವಿತವಾಗಿರುವ ಅದರ ವಿಲಕ್ಷಣತೆ ಎಂಥಾದ್ದು? ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿನದು?

ಲೋಕಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಭಾವಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆ, ರತಿ ಕ್ರೋಧ ಶೋಕ ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಒಂದೊಂದೂ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕೋಪ ಬಂದಾಗ ಅದರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆನುಗುಣವಾಗಿ ಆಯಾ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಬಯ್ಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕವಾಗಿಯೆ ಭಾವ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕಾದಿ ಕಲಾಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಲೋಕಜೀವನದ ಭಾವಗಳು ವರ್ಣನೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಲಿ ಅಭಿನಯದ ರೂಪದಲ್ಲಾಗಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾದಾಗ ಸಹೃದಯ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಅನುಭವ ಲೋಕಾನುಭವದಂತಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಲೋಕೋಪಯೋಗಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಜಗಳವಾಡುವಂತೆ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣುವವರಲ್ಲಿಯೂ ಕೋಪವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೋಪಭಾವದ ಕಲಾರೂಪ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಕ್ರೋಧ ಎಂಬ ಲೌಕಿಕವಾದ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವದ 'ವಿಭಾವ' ಮಾತ್ರ 'ಅನುಭಾವ'ದಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಲೌಕಿಕವಲ್ಲದ ಕೋಪ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಂದ ಲೌಕಿಕವಾದ ಯಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಲೋಕೋಪಯೋಗಿಯಾದುದಲ್ಲ; ಭಾವೋಪಯೋಗಿಯಾದದ್ದು. ಅಂದರೆ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ತೋರುವ ಕೋಪದ ಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕವರ್ಗದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕ್ರಿಯಾರೂಪದ್ದಾಗಿರದೆ ಭಾವರೂಪದ್ದು ಮಾತ್ರ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಭಾವವೂ ಲೋಕಜೀವನದ ಭಾವದಂತಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನ ಭಾವರೂಪ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಸ್ವರೂಪವೂ ಲೋಕಜೀವನದ ಭಾವಸ್ವರೂಪಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯೆ ತರಹದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಹೃದಯನ ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ತನ್ನ ಲೌಕಿಕ ಕಟುತ್ವವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ

ನಿಸ್ಸಂಗವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಸಂಗದೂರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಲೋಕಜೀವನದ ಭಾವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಂದ ಹೊಮ್ಮುವ ಸುಖ ದುಃಖ ರೂಪದ ಉದ್ರೇಕ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆ ಹೊರಹೊಣೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಧ್ಯಾನಜಿಹ್ವೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ವಿತವಾಗಿ ಶಮತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಲೋಕಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಗಕ್ಕೂ ಉದ್ದಿಗ್ನ ಕ್ರಿಯೆಗೂ ಎಡೆಗೊಡುವ ಭಾವಾನುಭವವು ಇಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷೀಪ್ರಜ್ಞಾರಸನೆಯ ಮೇಲೆ ಅನುದ್ವಿಗ್ನಪ್ರಾಯವಾಗಿ, ಕ್ರಿಯಾನಿರಪೇಕ್ಷವಾಗಿ, ಆಸ್ವಾದನೆಯ ಸವಿ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕವಾದ ಕ್ರೋಧಭಾವಕ್ಕೂ ಸಹೃದಯನ ಈ ಅನುಭವಕ್ಕೂ ಬಹು ದೂರಾಂತರವಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಅಂತರ ಬರಿಯ ರೂಪದ್ದಾಗಿರದೆ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ ಭಿನ್ನವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕಲಾನುಭವಕ್ಕೆ ರಸಾನುಭವ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದಕಾರಣವೆ ಆ ಅನುಭವವನ್ನು ಅಲೌಕಿಕ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ರಸ' ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಲೌಕಿಕ.

'ಲೋಕೋತ್ತರ', 'ಲೋಕಾತಿಶಯ', 'ಲೋಕಾತಿಕ್ರಾಂತ' ಮೊದಲಾದ ಮಾತುಗಳೂ ಈ ಅನುಭವವನ್ನು ಅದರ ವಿಶೇಷಸ್ವರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತವೆ. ಲೋಕಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ ಲೋಕಾನುಭವಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾದದ್ದು ಎಂದರೆ ಅದರ ತರುವಾಯ ಬಂದದ್ದು, ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಏರಿ ನಿಂತಿರುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಅತಿಶಯ ಮತ್ತು ಅತಿಕ್ರಾಂತ ಎಂಬ ಪದಗಳೂ ಅಂತಹ ವಿಲಕ್ಷಣಾನುಭವದ ತರ-ತಮ ಭಾವಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಹೇಳಿರುವ 'Emotion recollected in tranquility' 'ಶಾಂತಮನಸ್ಸು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾವ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯಾನುಭವದ ವಿವರಣೆಯೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಲೋಕಾನುಭವದ ಅನಂತರ ಅದರ ಪರಿಭಾವನೆಯಿಂದ ಒದಗುವ ಧ್ಯಾನಾನುಭವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೂ ರಸಾನುಭವವು ಲೋಕಾನುಭವದ ಅನಂತರದ್ದು; ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲುಮಟ್ಟದ್ದು; ಆದರ್ಶದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉನ್ನತವಾಗಿ ಅತಿಕ್ರಾಂತವಾದದ್ದು; ಅದು ಅಲೌಕಿಕ.

ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಪರಿಭಾಷೆ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬರಬರುತ್ತಾ ಅತಿ ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿಯೂ ಅತಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿಯೂ ಆ ಅರ್ಥ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ವಿಕಾರಗೊಳಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. 'ಅಲಂಕಾರ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಅಪಗತಿ ಒದಗಿದುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಾಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಅದರಂತೆಯೆ, ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ರಸ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು 'ಅಲೌಕಿಕ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಅತಿ ಉದ್ಧಾರದ ಅವನತಿ ಒದಗಿದಂತಿದೆ.

ಕಲೆಯ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿ ಹಾರುವ ಮುನ್ನ ಲೋಕಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಕಾಲಾರಿದ್ಧರೂ ರೆಕ್ಕೆಗೆದರಿ ಹಾರಾಡತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ ಅದು ಲೋಕೋತ್ತರವಾಗುವುದರಿಂದ ರಸಾನುಭವವನ್ನು 'ಅಲೌಕಿಕ' ಎಂದು ಕರೆದರಷ್ಟೆ. ಅದಕ್ಕೂ ನೆಲಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧ ತಪ್ಪಿದಂತಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಸರ್ವಕಾಲಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತೆಂದೆ ಅರ್ಥಬರುವಂತೆ ಆ ಪದವನ್ನು ಬಳಸತೊಡಗಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಪಕ್ಷಿಯ ಮಾತಿರಲಿ, ಎಂತಹ ವೈನತೇಯನೆ ಆಗಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಹೋನ್ನತಿಯ ವ್ಯೋಮಾಂತರವನ್ನು ಸಂಚರಿಸಿದರೂ ಮತ್ತೆ ಭೂಮಿಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿದಲ್ಲದೆ ಅದರ ಬದುಕು ಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೆ ಅಲೌಕಿಕ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರಸಾನುಭವವೂ ಮಳೆಯ ಮೇಘದಂತೆ ಲೋಕಜೀವನದಿಂದಲೆ ಮೇಲೇರಿ ಮುಗಿಲಾಗಿ ಗಗನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮಳೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಲೋಕಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿ ಜೀವನವನ್ನು ಆರ್ದ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಅದು ಆಕಾಶಕ್ಕೇರಿ ಅತ್ತಲೆ ಅಗೋಚರವಾಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮರ್ತ್ಯಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ಅಸಾರ್ಥಕ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಯೋಜಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಂತೂ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು 'All art is useless' 'ಎಲ್ಲ

ಕಲೆಯೂ ಅಪ್ರಯೋಜಕೆ' ಎನ್ನುವವರೆಗೂ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ, ಆಂತಿಕ ಸತ್ಯದ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮೂಡವಾತಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಚಕ್ರವಾತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟಂತೆ!

ಭಾವೋಪಯೋಗವೆ ಪ್ರಪಂಚವಾಗಿರುವ ಕಲೆಯಿಂದ ಯಾವ ನೇರವಾದ ಲೋಕೋಪಯೋಗವನ್ನೂ ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಾರದು; ಏಕೆಂದರೆ ಅನ್ಯಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿಯೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಆ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಪ್ರಯೋಜನ ಕೈಗೂಡದಿದ್ದರೆ ಆ ಕಲೆಯ ಅಸ್ವಾದನೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಂಗಬರುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಹಾಗೆಯೆ ಆ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಪ್ರಯೋಜನ ಸಿದ್ಧಿಯಾಯಿತೆಂದು ಕಲೆಯಲ್ಲದ, ಅಥವಾ ಅತಿ ಸಾಧಾರಣ ಮಟ್ಟದ, ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಸ್ವಾರ್ಥ ತೃಪ್ತಿಯಾದ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾವ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿರುವ ಸಂಭವವೂ ಉಂಟು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಹೃದಯನಾದವನು ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಲೌಕಿಕವಾದ ಅನ್ಯಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಕಲೆಯನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಆಂತಿಕ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲೆಂದೆ 'ಎಲ್ಲ ಕಲೆಯೂ ಅಪ್ರಯೋಜಕೆ !' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವನ್ನು, ಬಹುಶಃ ಉಕ್ತಿಗೆ ಉಗ್ರರೂಪ ಕೊಡುವುದರಿಂದೊದಗುವ ಪ್ರಕಟಣಾ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಟುವಾಗಿಯೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಉದ್ದೇಶ ಏನೆ ಆಗಿರಲಿ ಪರಿಣಾಮವಂತೂ ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾದ 'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ'ಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಂಡಿತು.

೨.

ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯೂ ಕವಿಕರ್ಮದ ಗುರಿ ಸಹೃದಯ ರಸಾನುಭವ ಎಂದು ಸಾರಿದೆ. ಸಹೃದಯ ರಸಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ತನ್ನ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು 'ಈಸ್ಟೆಟಿಕ್ ಎಕ್ಸ್ ಪೀರಿಯನ್ಸ್' ಎಂದು ಕರೆಯುವುದನ್ನೆ ನಮ್ಮವರು ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ಅಥವಾ ರಸಾನುಭವ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕಾವ್ಯದ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಪರಮಗಣ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಸಕಲ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗೂ ಮೌಲಿಭೂತವಾದ ಪ್ರಯೋಜನ^೨ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅನ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಅನಪೇಕ್ಷಿತೆಯನ್ನಾಗಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನಾಗಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮ ಅರ್ಥ ಕಾಮ ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳೂ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಸಾಧಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗಲೂ ಕಾವ್ಯಮೌಲ್ಯಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿಲ್ಲದ ಕೀರ್ತಿ, ಸಂಪತ್ತು, ವ್ಯವಹಾರಜ್ಞಾನಗಳೊಡನೆ ಕಾವ್ಯ ಮೌಲ್ಯನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವೆನಿಸುವ ಶಿವೇತರಕ್ಷತಿ, ಸದ್ಯಃಪರವಾದ ನಿರ್ವೃತ್ತಿ, ಕಾಂತಾಸಂಮಿತವಾದ ಉಪದೇಶ ಇವುಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ.^೩ ರಸಾನುಭವವನ್ನು ಕಿರೀಟಪ್ರಾಯವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದರೂ, ಅದರಿಂದೊದಗುವ ಆನಂದವನ್ನು ವಿಗಲಿತ ವೇದ್ಯಾಂತರ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದರೂ ಆ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಕರ ಉದ್ದೇಶ ಆ ಅನುಭವದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯ ನಿರ್ಣಯದ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋದಂತಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದ ಅಥವಾ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಲಾಭ ಪಡೆದಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಆ ಅನುಭವದ ಅಸತ್ಯತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಸಂಭವವೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆನೋ!

ಆದರೆ ಆಧುನಿಕವಾದ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವವೆಂತೋ ಅಂತೆ ಆಧುನಿಕವಾದ

೨. "ಸಕಲ ಪ್ರಯೋಜನ ಮೌಲಿಭೂತಂ ಸಮನಂತರಮೇವ ರಸಾಸ್ವಾದನ ಸಮುದ್ಯೂತಂ ವಿಗಲಿತ ವೇದ್ಯಾಂತರಂ ಆನಂದಂ."

೩. ಕಾವ್ಯಂ ಯಶಸೇ ಅರ್ಥಕೃತೇ ವ್ಯವಹಾರವಿದೇ ಶಿವೇತರಕ್ಷತಯೇ |
ಸದ್ಯಃಪರ ನಿರ್ವೃತಯೇ ಕಾಂತಾಸಂಮಿತಯೋಪದೇಶಯುಜೇ ||

ನಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆಗೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಒದಗಿ, ಹಿಂದೆ ಅಸಂಶಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಲುಗಿಸುತ್ತಿವೆಯಾದ್ದರಿಂದ, ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಧೀರವಾಗಿ ಸ್ವಾಗತ ನೀಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಉಷ್ಟ್ರಪಕ್ಷಿಯ ಕುರುಡು ನೀತಿಯನ್ನನುಸರಿಸದರೆ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಪರವಾದ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ, ತಪ್ಪಿದರೆ, ವಿನಾಶಕಾರಕವಾದ ಸಂಶಯಾತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ, ಉಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡೂ ಅನಾವಶ್ಯಕವಾಗುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಸಹೃದಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವೂ ಹೃದಯತೃಪ್ತಿಕರವೂ ವಿಚಾರಸಮ್ಮತವೂ ಆಗಿರುವ ರಸಾನುಭವದ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪ ಮೀಮಾಂಸೆಯನ್ನೊದಗಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಲ್ಯಾಣಕರವೂ ಆಹ್ಲಾದಕರವೂ ಆಗಿರುವ ಶಕ್ತಿ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಆತ್ಮಶ್ರೀಗೆ ಅಮೃತವಾಗಿ ಒದಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಮುಂಬರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿ ಅಜೀರ್ಣ ಅಥವಾ ಅರ್ಧ ಜೀರ್ಣವಾದ ಅಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಪಂಗುತತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಒಲೆಯುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ನಿಸ್ಸತ್ತವಾಗುವುದೂ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ.

'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ' 'ಕವಿತೆಗಾಗಿ ಕವಿತೆ' 'ರಸಕ್ಕಾಗಿ ರಸ' ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಂದ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಎಂತಹ ಹಾನಿ ತಟ್ಟಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದನ್ನು ಆ ಹಾನಿಗೆ ತುತ್ತಾದವರನ್ನು ಕಂಡಲ್ಲದೆ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ರಸಾನುಭವವನ್ನು ಅನ್ಯಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಸೋಂಕಿನಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿ ರಸಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಹೊರಟವರು ಅದನ್ನು 'ಅಪ್ರಯೋಜಕ'ವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೂ ನಮಗಿದ್ದ ಗುರುತರವಾದ ಶ್ರದ್ಧಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಮಧುರ ಮಿಥ್ಯೆಯ ಲಘುತರ ಸ್ವಾರಸ್ಯಮಾತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ, ಅದರ ಸತ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನೂ ಚೇತನೆಯನ್ನೂ ಊರ್ಧ್ವಮುಖವಾಗಿಸುವ ಅದರ ದರ್ಶನ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಬುದ್ಧಿಯಿರುವ ಸಹೃದಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾವ್ಯವಿಮುಖರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾವ್ಯಾನುಭವದಿಂದ ವಂಚಿತವಾದರೆ ಜನಜೀವನ ಶುಷ್ಕವಾಗಿ ಮೃತಪ್ರಾಯವಾಗುತ್ತದೆ^೫ ಎಂದು ಕಂಡುಕೊಂಡವರು ಕಾವ್ಯಾನುಭವದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವನ ಪೋಷಕಾಂಶವನ್ನೆ ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಚಾರದ ಸೋಸಣಿಗೆ ತಾನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲೆಳಸುತ್ತಿರುವ ಸೋಮರಸದ ಜೀವಶಕ್ತಿಸತ್ವವನ್ನೆ ಹೀರಿಕೊಂಡು ಬರಿಯ ಸಿಹಿಸಿಹಿ ನೀರನ್ನೆ ನಮಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಲು ಹಂಚಿಕೆ ಹೂಡಿದಂತಿದೆ. ನಂಬಿ ಕುಡಿಯುವವರ ಗತಿ? ಹಿಂದಿನಂತೆಯೆ ಸಿಹಿದ್ರವವನ್ನೇನೂ ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ನಾಲಗೆಯ ರುಚಿ ತೃಪ್ತವಾದರೂ ಪುಷ್ಟಿಕರ ಸತ್ವಾಂಶದ ಅಭಾವದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಪುಷ್ಟಿವಿನಾಶಕರವಾದರೂ ರುಚಿವರ್ಧನಕ್ಕಾಗಿ ತುಂಬುವ ಅಶ್ರೇಯಸ್ಕರಾಂಶದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೋ ಶರೀರವೆಲ್ಲ ಕೃಶವಾಗಿ ರೋಗರುಜಿನಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಶವಾಗಿ ವಿನಾಶದತ್ತ ಸಾಗುತ್ತದೆ.

ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ರಸಾನುಭವವೆ ಗುರಿ; ಅದಕ್ಕದೇ ಪರಮಪ್ರಯೋಜನ; ಅದರಿಂದ ನೀತಿಬೋಧೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕೋನ್ನತಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಕಾಸವನ್ನಾಗಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ಷೇಮವನ್ನಾಗಲಿ ರಾಜಕೀಯೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನಾಗಲಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು ಕಾವ್ಯಮೌಲ್ಯಕ್ಕೆ 'ಅನ್ಯ'; ಮತ್ತು ಅನ್ಯಾಯ. ಈ ಅನ್ಯೋದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಸೃಷ್ಟವಾದ ಕೃತಿ ಶುದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯವಲ್ಲ; ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು

೫. Nor is art a thing which had its function in the youth of the world, but with the development of Science becomes obsolete. It may very possibly decline and even disappear, but if it does a biological calamity of the first order will have occurred.

ಅನ್ಯೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಉಪಾಯಯಂತ್ರ. ಶುದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ರಸಾನುಭವವಲ್ಲದ ಬೇರೆ ಉದ್ದೇಶಗಳಿರಬಾರದು. ಕಾವ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಕಾವ್ಯ. ಕಲೆಗಾಗಿಯೆ ಕಲೆ.

ಕಾವ್ಯದ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯ ರಸಾನುಭವವೆ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯ ; ಆ ಭೂಮಿಕೆಯಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಸವೆ ಸಕಲ ಪ್ರಯೋಜನ ಮೌಲಿಭೂತವಾದದ್ದು; ಎಂಬ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಂಶವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಸಹೃದಯ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನಿಗೆ ರಸಾನುಭೂತಿಯೆ ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೂ ಅದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬರುವ ಅವನು ಲೋಕಸಂಸಾರದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಾನೆ; ನಾಟಕ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಇರುತ್ತಾನೆ. ರಸಾನುಭವ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಅಂತರ್ಧಾನವಾಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರಸಾನುಭವದ ಪರಮಪ್ರಯೋಜನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲೋಕವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿರುವ ನಾವು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಕಾರಣವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಸಹೃದಯ ಪ್ರೇಕ್ಷಕವ್ಯಕ್ತಿ ನಾಟಕದಿಂದೊದಗುವ ರಸಾನುಭವದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿ ಲೋಕಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ರಸಾನುಭವದ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಪರಿಣಾಮ ಲೋಕದ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂತೋಷಕ್ಕೂ ದುಃಖಕ್ಕೂ ಏಳಿಗೆಗೂ ಅವನತಿಗೂ, ಪಾಪಕ್ಕೂ, ಪುಣ್ಯಕ್ಕೂ, ಘರ್ಷಣೆಗೂ ಸ್ವಾಂತನಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿಯೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಕಾವ್ಯ ಅಥವಾ ಕಲೆ ಏನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಲಿ ಬಿಡಲಿ ಎಂದು ಲೋಕ ತಟಸ್ಥವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಅದು ಆ ರಸಾನುಭವದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಬದುಕಿನ ಶಾಶ್ವತ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಮಹತ್ತರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಅಧೀನಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಪೂರ್ಣ ಜೀವನದ ವಿಶಾಲತರ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪರಮಗಂತ್ರವ್ಯಸ್ಥಾನವಾದ ಪೂರ್ಣತಾಧ್ಯೇಯದ ಒರೆಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಸದ ಮೌಲ್ಯನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲ ಅವಯವಗಳಾಗಿವೆ, ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿವೆ. ಆ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನುಳಿದು ಅದನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಿದರೆ ಅದು ಶೂನ್ಯವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ: ಪರಿಭಾವಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ರಸಾನುಭವ ಅಲೌಕಿಕ ಎಂದರೆ ಲೋಕದ ಸಂಬಂಧವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಡಿದುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟದ್ದು ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಲೋಕೋತ್ತರವಾದದ್ದು ಎಂದಷ್ಟೆ ಅರ್ಥ. ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಲೋಕದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವೆ ಇಲ್ಲ. ಕವಿ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಲೋಕದ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಒಂದು ಅಂಶವಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಅವನ ಕೃತಿಯೂ, ಅದಷ್ಟೆ ನಿಯತಕೃತ ನಿಯಮರಹಿತದಂತೆ ತೋರಲಿ, ಲೋಕದ ಒಂದಂಶವೆ. ಈ ಮಾತು ಸಹೃದಯನಿಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನ್ವಿತ. ಮಾನವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೆಲ್ಲ, ಕಲೆಯದ್ದಾಗಲಿ ಕಾವ್ಯದ್ದಾಗಲಿ ಲೋಕದ್ದಾಗಲಿ, ಪರಸ್ಪರೋಪಜೀವಿಗಳೆ; ಒಂದರೆ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತೊಂದರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದೆ ತೀರುತ್ತದೆ; ಒಂದರ ಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತೊಂದರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಆಲೋಚನೆಯ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ವಸ್ತುವಿಗೂ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರೆ ಅಸತ್ಯವಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅನಾಹೂತವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

೪

ಸಕಲಪ್ರಯೋಜನ ಮೌಲಿಭೂತವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿ ರಸದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಗಲಿತ ವೇದ್ಯಾಂತರವಾದ ಆನಂದವೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಎಂದರೆ, ರಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಆ ಚರ್ವಣ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಆ ಆಸ್ವಾದನೆಯ ಆನಂದವೊಂದನ್ನಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಕ ವಾಹಕಾದಿಗಳಾದ ಬೇರಾವುದನ್ನೂ ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇದು ಆದರ್ಶ

ಸಹೃದಯನ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾದ ರಸಾನುಭೂತಿಯ ಆದರ್ಶ ಲಕ್ಷಣ ನಿರೂಪಣೆ. ಇದು ಕಬ್ಬೊ ಬೆಲ್ಲವೊ ಜೇನೊ ಸಕ್ಕರೆಯೊ ಮಾವೊ ಹಲಸೊ ಯಾವುದನ್ನು ತಿಂದರೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಆ ಸವಿಯೊಂದನ್ನೆ ತನ್ಮಯವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿ, ಆ ಸವಿ ಯಾವುದರಿಂದ ಬಂದಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಸರ್ಜಿಸುವ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಿತಿ! ಇಂತಹ ಆದರ್ಶಸಮಾಧಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ವಾದ ಸೋದರ ಎಂದು ಕರೆದರೆ ಅಕ್ಷೇಪಿಸಬಾರದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನೂರಾರು ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಹೃದಯರ ನೂರಾರು ತರಹದ ಕಲೆ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕಗಳ ತರತಮದ ರಸಾನುಭವಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ರಸಾನುಭವವೆಂದು ಹೇಳಲಾದೀತೆ? ಎಲ್ಲ ಕವಿಕೃತಿಗಳೂ ಒಂದೆ ಮಟ್ಟದವೆ? ಎಲ್ಲ ರಸಾನುಭವ ಒಂದೆ ರೀತಿಯದೆ? ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಅವಿವಾಹಿತ ಕೂಲಿ, ಅಥವಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಲೈಂಗಿಕಾತ್ಮಪ್ರನಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಅಥವಾ ಅಧ್ಯಾಪಕ, ಇವರು ಸಿನಿಮಾ ನೋಡುವಾಗ ಅನುಭವಿಸುವುದು ಶೃಂಗಾರರಸವನ್ನೋ ಹಚ್ಚಹಸಿಯ ರತಿಭಾವವನ್ನೋ? ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲುಮಟ್ಟದ ಉತ್ತಮರಾದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಲ್ಲಿಯೂ, ರಸವನ್ನಲ್ಲದೆ ಬರಿಯ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವವನ್ನೆ ಸವಿಯುವವರಂತೆ, ಶೇಕಡ ತೊಂಬತ್ತರಷ್ಟು ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ ಮಿಶ್ರಿತ ರಸವನ್ನು ಸವಿಯುವರೆಷ್ಟು ಮಂದಿ! ಶೇಕಡ ಐವತ್ತು ನಾಲ್ಕತ್ತು ಮೂವತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತು ಹತ್ತು ಐದರಷ್ಟು ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ರಸಾನುಭವ ಪಡೆಯುವರೆಷ್ಟು ಮಂದಿ! ಆದ್ದರಿಂದ ಕವಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ ರಸವನ್ನಾಗಲಿ ಕಾವ್ಯ ಕಲಾ ಕೃತಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಸಹೃದಯ ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ವಾಚಕರನ್ನಾಗಲಿ ಒಂದೆ ಎನ್ನುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೀಮಾಂಸೆಗೆ ಹೊರಡುವುದರಿಂದ ಸತ್ಯದರ್ಶನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಕರು ರಸವನ್ನು ನಾನಾ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮಿಶ್ರಣದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪಾನಕದ ರುಚಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಅದೊಂದು ಜನ್ಯ.^೬ ಅನೇಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಸೇರಿ ರುಚಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ರುಚಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಭಿನ್ನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ರುಚಿಗಳೆಲ್ಲ ಸಂಯೋಗವಾಗಿ ಆ ಯಾವುದೊಂದು ಸಾಮಗ್ರಿಯ ರುಚಿಯೂ ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಐಕ್ಯತಾರುಚಿ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸ್ವಾದದ ಅಥವಾ ರುಚಿಯ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಉಂತಿಟ್ಟು ಪುಷ್ಟಿಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಆರೋಗ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳಾದ ನಾವು ಆ ವಿವಿಧಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ಅಥವಾ ರಸಾನುಭವವು ಕಾವ್ಯ ಕಲಾಭೂಮಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಮಿತವಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅದರ ರುಚಿಪ್ರಯೋಜನವಷ್ಟರಿಂದಲೆ ತೃಪ್ತರಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕನ ಯಾವ ಅನುಭವವೂ ತನ್ನ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಸಮಾಜವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ; ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಕ್ಷೇಮಂಕರ ಅಥವಾ ಅಕ್ಷೇಮಂಕರ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ನಾವು ಪರಶೀಲಿಸಿ ಮಂಡನ ಖಂಡನಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ'ಯನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಸ ಅಲೌಕಿಕ ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದರ ಲೋಕೋತ್ತರತ್ವ ಅದರ ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರತ್ವವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ತನಗೊದಗಿದ ವಿಶೇಷಣದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ

೬. ಸಾಂಖ್ಯ ಮತ್ತು ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳಾದ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಕರು ರಸಾನಂದವು ಯಾವುದರ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲವೆಂದೂ ತನಗೆ ತಾನೆ ಇರುವುದನ್ನು ಮುಚ್ಚಿರುವ ಆವರಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕುವುದರಿಂದ ಅನುಭವ ಗೋಚರವಾಗುವ ಮೂಲತತ್ವವೆಂದೂ "ರಸೋ ವೈ ಸಃ" ಎಂದೂ ವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ: 'ವೀತಫಿಷ್ಟ ಪ್ರತೀತಿ', 'ಭಗ್ವಾವರಣಚಿತ್', ಎಂಬಂತಹ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತವಾಗುವ ಆ ತತ್ವದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಸದ್ಯದ ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಕೃತ.

ಲೌಕಿಕವಾದ ಜವಾಬುದಾರಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ.

ಅಲ್ಲದೆ ರಸಾನುಭವ ನೇರವಾಗಿ ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರವೂ ಆಗಬಲ್ಲದು. ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ಕಲಾಕಾವ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಾಬದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಅನುಭವವೇದ್ಯ. ಚೇತೋಹಾರಿಯಾದ ಪರ್ವತಾರಣ್ಯ ನಿಸರ್ಗ ದೃಶ್ಯವನ್ನೂ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವನ್ನೂ ಚಂದ್ರೋದಯವನ್ನೂ ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ಆಕಾಶದ ಮೇಘಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಯಾವ ಲೌಕಿಕಪ್ರಯೋಜನದ ಆಶೆ ಭಯ ಆಶಂಕೆಗಳ ಗೊಂದಲವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸಂಗದೂರವೆಂಬಂತಿರುವ ಧ್ಯಾನಮಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕವಿಹೃದಯವುಳ್ಳವರು ಯಾರೆ ಆಗಲಿ ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ದೊರೆಕೊಳ್ಳುವ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವದ ಆನಂದವು ರಸಾನುಭವಕ್ಕಿಂತ ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನವಾದುದಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲೇರಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಅಹಂಕಾರದ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರಸನದಿಂದ ಸಹಜ ಸಾಕ್ಷೀ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಆರೂಢನಾಗುವ ಯೋಗಿಗೆ ಸಮಸ್ತಲೋಕವ್ಯಾಪಾರವೂ, ನಿಸರ್ಗದ್ವಾಗಲಿ ಮನುಷ್ಯನದ್ವಾಗಲಿ, ಸುಖದುಃಖ ಕಷ್ಟಕೇಶ ಜಯಾಪಜಯ ಶೋಕಸಂಕಟಾದಿಯಾಗಿ ಸರ್ವಾನುಭವವೂ ರಸಾನುಭವವೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಆನಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ “ರಸೋ ವೈ ಸಃ” ಎಂಬ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಋಷಿಯ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಸರ್ವಥಾ ಸರ್ವಭಾವೇನ ಒಪ್ಪುತ್ತದಲ್ಲವೆ?²

* * * *

೨. ‘ರಸೋ ವೈ ಸಃ’ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯಮಿಮಾಂಸೆಯ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇದರ ವಿಸ್ತೃತ ವಿವೇಚನೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಮತ್ತು ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವದ ಮೀಮಾಂಸೆ^೧

ಆನಂದೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವ್ಯಜಾನಾತ್ |
ಆನಂದಾದ್ಧ್ಯೇವ ಖಲ್ವಿಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ |
ಆನಂದೇನ ಜಾತಾನಿ ಜೀವಂತಿ |
ಆನಂದಂ ಪ್ರಯಂತ್ಯಭಿಸಂವಿಶಂತಿ |

- ತೈತ್ತೀರಿಯ.

ಯದ್ಯದ್ ವಿಭೂತಿಮತ್ ಸತ್ತ್ವಂ ಶ್ರೀಮದೂರ್ಜಿತಮೇವ ವಾ |
ತತ್ತದೇವಾವಗಚ್ಛ ತ್ವಂ ಮಮ ತೇಜೋಂಶ ಸಂಭವಮ್ ||

- ಭಗವದ್‌ಗೀತೆ.

ಯೋ ವೈ ಭೂಮಾ ತತ್‌ಸುಖಂ ನಾಲ್ಪೇ ಸುಖಮಸ್ತಿ |
ಭೂಮೈವ ಸುಖಂ ||

- ಛಾಂದೋಗ್ಯ.

* * *

೧

ಯಾವುದು ಭೂಮವೋ ಅದೇ ಸುಖ; ಅಲ್ಲದಲ್ಲ ಸುಖವಿಲ್ಲ; ಭೂಮವೊಂದೇ ನಿಜವಾದ ಸುಖ; ಎಂದು ಉಪದೇಶಮಾಡಿದ ಋಷಿಗುರುವಿಗೆ ಶಿಷ್ಯ 'ಭೂಮಾ ಎಂದರೇನು' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಹಾಕಿ ಅದರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ.

“ಯತ್ರ ನಾನ್ಯತ್ ಪಶ್ಯತಿ, ನಾನ್ಯತ್ ಶ್ರುಣೋತಿ, ನಾನ್ಯತ್ ವಿಜಾನಾತಿ, ಸ ಭೂಮಾ. ಯತ್ರ ಅನ್ಯತ್ ಪಶ್ಯತಿ, ಅನ್ಯತ್ ಶ್ರುಣೋತಿ, ಅನ್ಯತ್ ವಿಜಾನಾತಿ, ತದಲ್ಲಂ. ಯೋ ವೈ ಭೂಮಾ ತದಮೃತಂ. ಯದಲ್ಲಂ ತನ್‌ಮರ್ತ್ಯಂ.”

ಎಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ, ಇನ್ನೊಂದು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ, ಇನ್ನೊಂದು ಅರಿವಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಅದು ಭೂಮಾ. ಎಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕೇಳುತ್ತದೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ,

೧. ತಪೋನಂದನದಲ್ಲಿರುವ 'ಪಂಪನ ಭವ್ಯತೆ' ಎಂಬ ಲೇಖನದ ಅಧ್ಯಯನವು ಸಹೃದಯನ ಬುದ್ಧಿಸಂಸ್ಕಾರದ ಪೂರ್ವಭಿತ್ತಿಯಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯ ಮೇಲೆ ಈ ಮೀಮಾಂಸೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ.

ಅದು ಅಲ್ಲ. ಯಾವುದು ಭೂಮವೋ ಅದು ಅಮೃತ. ಯಾವುದು ಅಲ್ಲವೋ ಅದು ಮರ್ತ್ಯ.”

ಗುರುವಿನ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಶಿಷ್ಯನ ಪ್ರಶ್ನೆ: ಆ ಭೂಮಾ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ‘ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ’ವಾಗಿದೆ?^೨

ಅದಕ್ಕೆ ಗುರುವಿನ ಉತ್ತರ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿದಂತೆ ತೋರಿ ಸಂದೇಹದಲ್ಲಿ ಎಂಬಂತೆ ಕೊನೆಗೊಂಡಿದೆ: “ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ ! ಅಥವಾ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲವೇನೋ?”^೩

ಇಲ್ಲಿ ‘ಭೂಮಾ ಎಂದರೆ ಏನು?’ ಎಂದು ವಿವರಿಸಲು ಹೊರಟ ಋಷಿ ಅದು ಏನಲ್ಲ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಸೂಚಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಅಲೋಚನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ. ಆದರೆ ಅನುಭೂತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸುಖ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ‘ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ’ವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ‘ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿ’ ಎಂದವನು ಒಡನೆಯೆ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಎಂಬಂತೆ ‘ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲವೋ ಏನೋ!’ ಎಂದು ಆ ವಿಚಾರ ಮಾನಸಗಮ್ಯವಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಧ್ವನಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಸಂದೇಹದ ಅಥವಾ ‘ಅಲ್ಲಯಿಕೆ’ಯ ಅರ್ಥ ಸಂದೇಹವೂ ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ ಎಂಬರ್ಥವೂ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ, ಅವಾಚ್ಯಾನುಸಂಗೋಚರ ಎಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಂಜನಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸೂಚಿಸುವ ನಿಷೇಧಾರ್ಥವಲ್ಲದ ಒಂದು ವಿಧಾನ.^೪

ಎಲ್ಲಿ ‘ಅನ್ಯ’ ಎಂಬುದು ಇರುತ್ತದೆಯೋ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆಯೋ, ಅದೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲ, ಮರ್ತ್ಯ, ಅಸುಖ. ಅನ್ಯವಲ್ಲದ್ದು, ಅನ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದು ಯಾವ ಅನುಭವವೋ ಅದು ಭೂಮಾ, ಅಮೃತ, ಸುಖ. ಯಾವುದನ್ನು ಭೂಮಾ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆಯೋ ಅದು ಎಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೂ ಅತ್ಯಂತ ಮೂಲಾಧಾರವಾದದ್ದು.

ಈ ಭೂಮವನ್ನು ಸಜ್ಜಿದಾನಂದ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದಾದರೂ ಅದು ಸತ್‌ಚಿತ್ ಆನಂದಗಳಿಗೂ ಪೂರ್ವಭಿತ್ತಿಯೆಂಬಂತಿರುತ್ತದೆ. ಸರ್ವಾನುಭವಗಳಿಗೂ ಸರ್ವಸಮಾನವಾಗಿರುವ ‘ಅಸರ್ವ’ವಾಗುತ್ತದೆ. ಸರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಸಮವಾದ ಅಂಶವಾಗಿ ಏಕೈಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ಅದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅತೀತ.

ಆದರೂ-ಅಂತರ್ಯಾಮಿ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಲೋಕರೂಪದ ‘ಅಲ್ಲ’ದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ‘ಭೂಮ’ದ ಅನುಭೂತಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನಾ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಅಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಮಿಂಚುತ್ತದೆ, ಮೀಣುಕುತ್ತದೆ; ಹೊಳೆದಳಿಯುತ್ತದೆ; ಇಣುಕಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಹುಶಃ ಅದಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲ. ನೀತಿ, ಅನೀತಿ, ಒಳ್ಳೆಯದು ಕೆಟ್ಟದು, ಮಂಗಳ ಅಮಂಗಳ, ಶಿವ ಅಶಿವ ಎಂಬ ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ಶಿಷ್ಟಾಶಿಷ್ಟ ವಲಯ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೂ ಅಲ್ಲಿ, ಅದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಹವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ, ಅದರ ಸಕ್ಕದ್ಧರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಫ್ರಿಕದ ಕಾಡುಮನುಷ್ಯನ ತಾಮಸ ರಕ್ತಭಯಂಕರವಾದ ದೆವ್ವಗುಣಿತದಲ್ಲಿ ಎಂತೋ ಅಂತೆ ಐರೋಪ್ಯನ ನಾಗರಿಕ ಚರ್ಚಿನ ನವುರಾದ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಮೈದೋರುತ್ತದೆ. ಶಾಕ್ತ ತಾಂತ್ರಿಕನ ಕರಾಳ ಬಲಿಪೂಜೆಯಲ್ಲೆಂತೋ ಅಂತೆ ವೈಷ್ಣವನ ಪುಷ್ಪ ಕೋಮಲ ಗಂಧಮಯ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ

೨. ಸ ಭಗವಃ ಕಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಃ? -

೩. ಸ್ವೇ ಮಹಿಮ್ನಿ ಯದಿ ವಾ ನ ಮಹಿಮ್ನಿ!

೪. ಯೋ ಅಸ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷಃ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್

ಸೋ ಅಚ್ಛ ವೇದ ಯದಿ ವಾ ನ ವೇದ |

ಮತಗಳ ಮತ್ತು ಮತೀಯಾನುಭವಗಳ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ಸಮೋಹಂ ಸರ್ವಭೂಷೇತು' ಎಂಬಂತೆ ಈ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಆದ್ಯಂತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ದೇವರು, ಸತ್ಯ, ಧರ್ಮ, ಪಾಪ, ಪುಣ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಮೂಲಸ್ವರೂಪದ ಮೂಕಭಾವಗಳು ಮೂಡುವ ಮುನ್ನವೆ, ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವಿನ್ಯೂ ಚಿಂತನಸ್ವಪ್ನವಾಗುವ ಮುನ್ನವೆ ಇದ್ದು, ಅದ್ಭುತರಸ ಮೂಲವಾದ ಆಶ್ಚರ್ಯಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಹೃದ್ಯೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.^೫

ವಿಶೇಷ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮರ್ತ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಪ್ರಲಯವಾಗುವಂತಹ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅದು ಆವಿರ್ಭೂತವಾದಾಗ ಭೂಮವು ಲೋಕದ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಕ್ತಿ, ಜ್ಯೋತಿ, ತೇಜಸ್ಸು ಅಂತಹ ಪೂರ್ಣಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಾಗ ಆ 'ಭಗವತ್ತು' ವಿಭೂತಿ^೬ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಭೂಮವು ಅದರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೆ, ವಿಭೂತಿರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ, ಮಾತ್ರ ಅನುಭೂತವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯನ ದೈನಂದಿನ ಸಾಧಾರಣ ಭಯ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವ ಪವಿತ್ರತಾಭಾವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಣಕಿ ಮಿಣುಕುತ್ತದೆ. ಅದರ ಆ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಭೂಮವು ನಮ್ಮನ್ನು ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸದಿರಬಹುದು; ನಮ್ಮ ಭವವನ್ನು ವಿಸ್ಮಯದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸದಿರಬಹುದು; ನಮ್ಮ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸಿ, ಅದನ್ನು ವಿರಾಟ್ ಶೂನ್ಯತೆಗದ್ದಿ, ತನ್ನ ಭಗವತ್ ವಿಭೂತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ನಮ್ಮ ಭಯ ಭಕ್ತಿ ಪೂಜೆ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳದಿರಬಹುದು. ಆದರೂ ಅತ್ಯಂತ ಯಃಕಚ್ಚಿತನ ಉಪಾಸನೆಯ ಅಜ್ಞಾತವಾದ ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಭೂಮದ ಅನುಭೂತಿ ಆ ಅಲ್ಪದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿಯೆ ಮಿಂಚುತ್ತದೆ.^೭ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರಂತಹರ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ತನ್ನ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಪೂರ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, ಲೋಕಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಸೆಳೆದು, ಜಗದ್ ವಿಸ್ಮಯಕರವಾಗಿ, ಪೂಜಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಾನವನ ಚೇತನ ತನ್ನ ಪೂಜಾಚಿತ್ತಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿರಸನೆಯಿಂದ ಆಸ್ವಾದಿಸುವ ರಸವೂ ಈಷತ್ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೃದಯಸ್ಯಂದಿಯಾಗುವ ಆ ಭೂಮವೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

೫. Even on the lowest level of religious development the essential characteristic is therefore to be sought elsewhere than in appearance of 'spirit' representation. It lies rather in a peculiar 'moment' of consciousness, to wit, the stupor before something 'wholly other, whether such an other be named 'spirit' or 'daemon' or 'deva' or be left without name. Nor does it make any difference in this respect whether, to interpret and preserve their apprehension of this 'other', men coin original imagery of their own or adopt imaginations drawn from the world of legend, the fabrications of fancy apart from and prior to any stirrings of daemonic dread.

-- *The Idea of the Holy* by RUDOLFFOTTO.

೬. ವಿಭೂತಿ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ 'ಕವಿಯ ವಿಭೂತಿ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ.

2. Some modern students of religion... have been misled by their interest in the experiences of exceptional into a distorted account of religion as a whole...Mystical experience is surely after all something exceptional. Religion is something wider than mysticism. Yet sometimes one gets the impression that the non-mystic is only rather grudgingly and half-heartedly admitted to have any first-hand genuine religious experience at all. The abnormal is often the more interesting, the more fascinating study, but it ought not on that account to be allowed to usurp the place of the normal.

--Translator's preface to *The Idea of the Holy*.

೨

ಇದುವರೆಗೆ ನಾವು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಮತಕ್ಕೂ, ಧರ್ಮಕ್ಕೂ, ಮತ್ತು ಅವರೆಡೂ ಇನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನಿನ ಪ್ರಪಾಂಗವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅದರ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಈ ಪ್ರಕೃತ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದುದೆಂದರೆ: ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಸಾನುಭವದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಲಾ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ.

ಯಾವ ಭೂಮವು ತ್ರಿತ್ವಮುಖವಾಗಿ ಸತ್ ಚಿತ್ ಆನಂದವಾಯಿತೋ ಆ ಆನಂದದಿಂದಲೆ ಸಮಸ್ತ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆಂದೂ, ಆ ಆನಂದದಲ್ಲಿಯೆ ಬಾಳುತ್ತಲಿರುವುದೆಂದೂ, ಆ ಆನಂದದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದೂ, ಆ ಆನಂದವನ್ನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ವಿಲಯನಹೊಂದುತ್ತದೆಯೆಂದೂ ಋಷಿಯ ದರ್ಶನ ಸಾರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ನ, ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು, ವಿಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ 'ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆಯೆ ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದೆ ತಿಳಿ ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಬೋಧಿಸಿದೆ.^೮ ಆ ಭೂಮದ ಈ ಆನಂದಮುಖವೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯವಾಗಿ ಕವಿ ಸಹೃದಯ ಚೇತನಕ್ಕೆ ರಸಾನುಭೂತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಚುರವಾಗಿರುವ 'ರಸ' ಎಂಬ ಪದದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಕವಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವದಿಂದ ಮೊದಲಾಗಿ ಋಷಿಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪದವರೆಗೂ ಏರಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.^೯

ಸೌಂದರ್ಯವು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಕಾವ್ಯಕಲಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅರಣ್ಯಮಯ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿ, ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಸ್ವರ್ಣಶ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಮನೋಹರ ಮೇಘಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ದಿಗಂತಾಕಾಶ, ತಿಂಗಳಬೆಳಕಿನ ಮಂಜುಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಚುಕಟ್ಟಿದಂತಿರುವ ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ ಹರಿಯುವ ಹೊಳೆಯ ಬಿಳಿಮಳಲ ದಿಣ್ಣೆಗಳ ಶೋಭೆ, ವಸಂತೋದಯದಲ್ಲಿ ಹೂತುಂಬಿ ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ ಮಧುಕರ ಝೇಂಕಾರದಿಂದ ಮನಂಗೊಳಿಸುವ ವೃಕ್ಷರಾಜಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಕಂಡು, ಸವಿದಾಗ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಸೌಂದರ್ಯ^{೧೦} ಹಾಗೆಯೆ ನಿಸರ್ಗ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನಾಗಲಿ ಮಾನವ ಬಹುಮುಖ ಜೀವನವನ್ನಾಗಲಿ ಕಲಾಪ್ರತಿಭೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದಾಗಲೂ ಅದನ್ನು ಸವಿಯುವ ನಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ಅಥವಾ ರಸಾನುಭವ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಸೌಂದರ್ಯಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ; ಶಿವ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ; ಹಾಗೆಯೆ ಭೂಮವೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೌಂದರ್ಯಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಧಾನವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದನ್ನು ನಾವು ವಿಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಶಿವ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದನ್ನು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಇತಿಹಾಸ

೮. ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್: ಭೃಗುವಲ್ಲಿ-ಅನುವಾಕ II-III-IV-V-VII.

೯. 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಎಂಬ ಮುಂದಿನ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ.

೧೦. ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಸರ್ಗ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗದೂರವಾಗಿ ಸವಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾನವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಸವಿಯಲು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಆ ಲೋಕಾನುಭವ ರಸಾನುಭವದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಬೇಕಾದರೆ ಕಾವ್ಯಕಲಾದಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಇರುವ 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ವಾಚಕರಿಗೆ ಇದರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದೆಲ್ಲಾ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಭಾವಾಂಶ, ಚಿಂತನಾಂಶ, ಕಲ್ಪನಾಂಶ, ರೂಪಾಂಶ ಎಂಬ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಂತನಾಂಶದ ಸಾಮಗ್ರಿ ಒದಗುವುದು ಬುದ್ಧಿಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ಆ ಶಾಸ್ತ್ರವಸ್ತುಗಳಿಂದಲೆ.

ಸತ್ಯವೂ ಶಿವವೂ ಸೌಂದರ್ಯದ ಮೂಲಕವೇ ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು ಎಂದೇನೂ ನಿಯತಿಯಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಶಿವಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯವಲ್ಲದ ಬೇರೆ ದಾರಿಗಳೂ ಇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭೂಮವೂ ಸೌಂದರ್ಯದ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಮಗೆ ಗೋಚರವಾಗಬೇಕು ಎಂದೇನೂ ನಿಯತಿಯಿಲ್ಲ. ಭೂಮಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯವಲ್ಲದ ಬೇರೆ ದಾರಿಗಳಿವೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧ ಮತಗಳೂ ವಿವಿಧ ಯೋಗ ಮಾರ್ಗಗಳೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಾಧಕರನ್ನು ಸತ್ಯದ ನೆಲೆಗೂ ಶಿವದ ನೆಲೆಗೂ ಭೂಮಕ್ಕೂ ಕೊಂಡೊಯ್ದಿವೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ.

ಭೂಮದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲದ ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರಗಳಿದ್ದರೂ ಅವು ಯಾವುವೂ ಸೌಂದರ್ಯದಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನ ಸುಲಭವೂ ಅಲ್ಲ. ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯವೂ ಅಲ್ಲ, ಸರ್ವಾಸ್ವಾದನೀಯವೂ ಅಲ್ಲ. ಸೌಂದರ್ಯದ ದಾರಿ ಶುದ್ಧ ಸತ್ಯದ ಮತ್ತು ಶ್ವೇತ ಶಿವದ ತಪಃಪಥದಂತೆ ಕಠೋರವಾದುದಲ್ಲ. ಅಪೂರ್ವ ಮಾನವಚೇತನಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆ 'ಕ್ಷುರಸ್ಯಧಾರಾನಿಶಿತ'ವಾದ 'ದುರತ್ಯಯ'ವಾದ 'ದುರ್ಗಮ'ವಾದ ಪಥಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವಿರುತ್ತದೆ. ಸಿದ್ಧಿಯ ಪ್ರಯೋಜನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉಳಿದ ದಾರಿಗಳಿಗೆ ಒಂದಿನಿತೂ ಕೀಳಲ್ಲವಾದರೂ ರಸಲೋಲುಪವೂ ಸುಖಪ್ರಿಯವೂ ಆದ ನರಚೇತನಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯದ ದಾರಿಯೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರವೂ ಆಹ್ಲಾದಕರವೂ ಆಕರ್ಷಣೀಯವೂ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಪ್ರಥಮಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಂದು, ಬುದ್ಧಿ ಇನ್ನೂ ತನ್ನ ಅವ್ಯಕ್ತ ದಶೆಯಲ್ಲಿರುವುದು, ಸತ್ಯ ಶಿವ ಮೊದಲಾದ ತತ್ವಗಳ ಚಿಂತನೆ ಇನ್ನೂ ಅಗೋಚರ ಬೀಜಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪರಿಚಿತವೂ ಅದ್ಭುತವೂ ಭೀಕರವೂ ಆದ ಭೀಮರಮ್ಯ ನಿಸರ್ಗದ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನೂ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ಸಂಧಿಸಿದಂದು ಈ ಭೂಮದ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಅರುಣೋದಯದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೊಂಗೆಂಪಿನ ಹೊಳೆ ಹರಿದು, ಮುಗಿಲ ಲೋಕ ಮನೋಹರವಾಗಲು, ಆ ಚಿಲುವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಚ್ಚರಿಯ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ನಲಿಯುತ್ತಾನೆ. ತುಸುಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ಮರಗಿಡಗಳ ಹಸುರ ನಡುವಣಿಂದ ಹಕ್ಕಿಗಳ ನೂರಾರು ಇಂಚರ ಕಿವಿಗೆ ಸವಿಹೊಗಿಸಿದಾಗ ಆ ಇಂಪಿಗೆ ಬಗೆ ಸೋತು ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ. ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಹೂವುಗಳ ಕಣ್ಣೊಗಕೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಒಲಿಯುತ್ತಾನೆ. ಜನ್ಮವೆತ್ತ ಜೀವದ ಸುಖವು ಜೀವನದ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವವಾಗಿ, ಆಲೋಚನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಗೋಚರವಾಗದಿದ್ದರೂ, ಹೃತ್‌ಸಂವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಹಗಲು ಮುಗಿದು ಇರುಳಾಗುತ್ತದೆ. ಹಗಲೆಲ್ಲ ಅರಳಿದ ನಲಿದ ಆ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿಶುಮಾನವನ ಚೇತನ ಆ ಪ್ರಥಮ ರಾತ್ರಿಯ ಮುಂದೆ ತತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಮಹಾಶೂನ್ಯತೆ ಅವನನ್ನು ಸೇದಿ ಎಳೆದು ಇಲ್ಲಗೈವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದು ನುಂಗಿದಂತೆ ಅಳಿಸಿಬಿಡುವ ಅದರ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗೆ ಭೀತಿಯಿಂದ ಸೆಡೆತು, ಯಾವುದಾದರೂ ಪೊಟರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಮಿತಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೆಳಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಮೌನಕ್ಕೆ ಶಬ್ದಶೂನ್ಯತಾ ಭೀಷಣತೆಗೆ, ಅವನಿಗೆ ಉಸಿರುಕಟ್ಟಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಗಲು ಅಷ್ಟೇನೂ ಭೀಕರವಾಗಿ ತೋರದ ಹೆಬ್ಬಂಡೆ ಏನೋ ಆಕಾರ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಏನೋ ಶಕುನಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗಾಗುವ ಆ ಭಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಹುಲಿಯೊ ಹಾವೊ ಇದಿರು ಬಂದಾಗ ಅಥವಾ ಬರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸಿದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಹೆದರಿಕೆಯಂತಲ್ಲ ಆ ಭೀತಿ. ಹಾಗೆ ಸಕಾರಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಬಲಿಷ್ಠನಾದ ಒರಟು ಮಾನವನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಹೆದರಿಕೆಯಲ್ಲದೆ

ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಮತ್ತು ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವದ ಮೀಮಾಂಸೆ

ಬೇರೆಯಾದರೂ ಆಗಬಹುದಿತ್ತೇನೋ! ಆದರೆ ಅದು ನಿಷ್ಕಾರಣಭೀತಿ. ಅದಕ್ಕೆ ರೂಪವಿಲ್ಲ, ಆಕಾರವಿಲ್ಲ; ಗೊತ್ತು, ಗುರಿ, ದಿಕ್ಕು, ದೆಸೆ ಏನೊಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೃದಯಕಂಪನಕಾರಿಯಾಗಿ ದೇಹವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ದೈಹಿಕವೂ ಅಲ್ಲ; ಮಾನಸಿಕವೂ ಅಲ್ಲ; ಅವನಿಗೆ ಚಿಂತನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಪ್ರಾಕೃತವೆಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದನಲ್ಲವೆ? ಆ 'ಅಪ್ರಾಕೃತ'ದ ಅನುಭವದಲ್ಲಿಯೆ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಂದನ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಮಾನವ ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಕಾಲ ನಿರ್ದೇಶಕವಾದರೂ ಬರಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯವಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮಕಾಲೀನವಾದ ಅತ್ಯಂತ ಅರ್ವಾಚೀನ ಮಾನವನಲ್ಲಿಯೂ ಆ 'ಪ್ರಾಚೀನತ್ವ' ಇದ್ದೆ ಇರುತ್ತದೆ.^{೧೧} ಅದು ಅವನ ಚೇತನೆಯ ಭದ್ರಭಿತ್ತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಅವನ ಪ್ರಾಕೃತ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ತವರುಮನೆ. ಅವನ ಪಾತಾಳಪ್ರಜ್ಞೆಯ ನೆಲೆವೀಡು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಅಂದಿನ ಪ್ರಾಚೀನನಂತೆಯೆ ಇಂದಿನ ನವೀನನೂ ಆ ಭೂಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಅಭ್ಯಾಸ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲದೆಯೆ ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಆ ಅನುಭವ ನಾನಾ ನಾಮರೂಪಗಳನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬನೆ ನಿರ್ಜನ ಪ್ರದೇಶದ ಪಾಳುಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಾಗ ನಟ್ಟಿರುಳು ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ನರನರಗಳಲ್ಲಿ ಚಳಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಏನೋ ಕಾಣಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ; ಏನೋ ಕೇಳಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ; ಯಾರೋ ನಡೆದಾಡಿದಂತೆ ಸದ್ದು; ಹಿಂದುಗಡೆಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಿದಂತೆ! ಅದಕ್ಕೊಂದು ನಾಮರೂಪ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ದೆವ್ವದ ಕತೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

ಹಳ್ಳಿಯ ಹೊರಗಡೆ ಒಂದು ಹೆಮ್ಮರವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಗಾತ್ರವೂ ಎಳೆಂಟು ಜನರು ತಬ್ಬಿದರೂ ಸಾಲದು. ಎತ್ತರವೂ ಕೊರಳು ಸೋತು ಕಣ್ಣು ದಣಿಯುವಷ್ಟು, ಅದರ ಒಂದೊಂದು ಕೊಂಬೆಯೂ ಬಲೂರದಂತೆ ಕೈಚಾಚಿರುತ್ತದೆ. ಎಲೆ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಮರ ಕತ್ತಲೆಯ ಗೂಡಾರದಂತಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಏನೋ ದೊಡ್ಡದನ್ನು ಕಂಡಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಆ ರಹಸ್ಯಮಯ ಮೌನದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಗೌರವಾಸ್ವದವಾದುದು ನೆಲಸಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಆ ಬೃಹತ್ತನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಅಲ್ಪತೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದಂತಾಗಿ ಗಮನಕ್ಕೂ ಬರುತ್ತದೆ. ನಾವರಿಯಲಾರದ ಏನೋ ಮಹತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪುಲಕಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆ ಪುಲಕದಲ್ಲಿ ಗೌರವದಂತೆಯೆ ಭೀತಿಯೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೈಮುಗಿಯುವಂತಾಗುತ್ತದೆ; ಅಡ್ಡಬೀಳುವಂತಾಗುತ್ತದೆ; ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುವಂತಾಗುತ್ತದೆ; ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತದೇವತೆ ಅವತರಿಸುತ್ತದೆ. ಮರದಲ್ಲಿ ಭೈರವನ ಆವಾಹನೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಗ್ರಾಮಮಾರಿಕಾ ಶಕ್ತಿಯ ಆವಾಸವೂ ಆದೀತು!

ಯಾರಾದರೂ ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ಮರದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಮೈಲಿಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಬಂತು ಪ್ರತೀಕಾರ; ತಪ್ಪುಕಾಣಿಕೆ ಕಟ್ಟದಿದ್ದರೆ ಮುಗಿಯಿತು ಗತಿ. ಯಾವನಾದರೂ ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿಯ ವಿಚಾರವಾದಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಮರತನವನ್ನೇ ಮಾತ್ರ ಕಂಡು, ಹಳ್ಳಿಯ ಸಾವಿರ ಹೃದಯಗಳ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಕಡಿದನೋ, ಬಂತು ಕೇಡು! ಅವನಿಗಲ್ಲದಿರಬಹುದು; ಆ ಹಳ್ಳಿಗೇ! ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತ

೧೧. Every civilised human being, whatever his conscious development, is still an *archaic man* at the deeper level of his psyche. Just as the human body connects us with the mammals and displays numerous relics of earlier evolutionary stages going back even to the reptilian age, so the human psyche is likewise a product of evolution which, when followed up to its origins, shows countless archaic traits:

ಕಾರಿಕೊಂಡು ಮಗು ಸತ್ತಿತು. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಏನೋ ಆಗಿ ಮೃತಪಟ್ಟರು. ಆ ಅಜ್ಜನಿಗೆ ಏನೋ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿ ಹೋಯಿತಂತೆ! ಸರಿ, ಹಳ್ಳಿಯೆ ಖಾಲಿ! ಭೂಮದ ಅನುಭೂತಿ ಬರಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಭಾವದ ಅನುಭವ ಮಾತ್ರದಲ್ಲ; ಅದು ವಸ್ತು; ಅದು ಶಕ್ತಿ; ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹ ಸಮರ್ಥವಾದ ಚೈತನ್ಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಭೂಮದ ಇಂತಹ ಅನುಭೂತಿ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಜನರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ, ಕೋಟ್ಯಂತರ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದಿನದಿನವೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ದಿನದಿನದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿ ಅದು ವಿಶೇಷದಂತೆ ತೋರದೆ ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ಧ್ಯಾನಮಯ ಜೀವನದ ಋಷಿಪ್ರಜ್ಞೆಗೂ ಭಾವಯಿತ್ರೀ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಕವಿಪ್ರಜ್ಞೆಗೂ ಆ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಅದರ ಸಾಧಾರಣ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸುಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.^{೧೩}

೩

ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ತನ್ನ ಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಕಾಶನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬೀಳದಿದ್ದರೂ ಅದು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಭೂತಿಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಿ ಮೈದೋರಿದಾಗ ಲೋಕಲೋಚನಗಳನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನ ನಾನಾ ದೇಶಗಳ ಮತಗಳ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ಯೋಗಿ, ಭಕ್ತ, ಸಾಧಕ, ಸಿದ್ಧ, ಋಷಿ, ಸಂತ, ಕವಿ ಮೊದಲಾದ ಅಂತರ್ಮುಖಿ ಮತ್ತು ಊರ್ಧ್ವಮುಖಿ ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಬರಿದವರ ಬದುಕಿನ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮವು ತನ್ನ ವಿಭೂತಿಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಕೀರ್ತಿವೆತ್ತು, ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿ, ವಿಸ್ಮಯಕ್ಕೂ ಗೌರವಕ್ಕೂ ಭಾಜನವಾಗಿ, ಬಹುಜನ ಪೂಜಿತವಾಗಿದೆ.^{೧೪}

ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸುಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈ ಭೂಮದ ನಾನಾ ರೀತಿಯ, ನಾನಾ ಅಂತರದ ಮತ್ತು ನಾನಾ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅನುಭೂತಿಯ ಘಟನೆಗಳು ಪಂಕ್ತಿ ಪಂಕ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ. ಅವರ ಜೀವಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧವಂತೂ ನಿರಂತರವೂ ಆಕ್ರಮಣಶೀಲವಾದ ಆ ಭೂಮದ ಆವರ್ತಗರ್ತದ ಸುಳಿ ಸೆಳೆವುಗಳಿಂದ, ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ, ಪಾರಾಗುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಪರಂಪರೆಯಂತೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಹವಾಗಿದೆ. ಇತರರ ಸಾಧನೆ ಭೂಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ನಡೆದರೆ ಅವರದು ಆ ಭೂಮದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ! ಆ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರಿಭಾಷೆ 'ಸಮಾಧಿ'.

ಭಾವಸಮಾಧಿಯ, ಸವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧಿಯ ಮೂರು ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಬಹುದು.^{೧೫}

೧೧. ಈ ಸಂಗತಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಘಟನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಧಾರ ಪಡೆದಿದೆ, ಮನಶ್ಯಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ.

೧೨. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲೂ ಪಡೆಯಲೂ ಆರದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಕಾವ್ಯಕಲಾಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯಲು ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೪. ವಾಚಕರು *The Varieties of Religious Experience* ಎಂಬ ವಿಲಿಯಮ್ ಜೇಮ್ಸ್ ಅವರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭೂಮಿಕೆಯ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

೧೫. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ, ೧೯೫೯, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಕಟಣೆ, ಪುಟ ೨೨, ೫೧, ೮೨ ನೋಡಿ.

ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಮತ್ತು ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವದ ಮೀಮಾಂಸೆ

ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೊದಗಿದ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯ ವಿಭೂತಿ ಸ್ವರೂಪದ ಭಾವಸಮಾಧಿ ನಿಸರ್ಗಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದದ್ದು. ಎರಡನೆಯದು ಸವಿಕಲ್ಪಸಮಾಧಿ; ಅದು ಒದಗಿದುದು ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದ ಭವತಾರಣಿಯ ಸಾನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ. ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ನಿತಾಂತ ವ್ಯಾಕುಲತೆಯಿಂದ ಹಾತೊರೆದರೂ ಆಕೆ ಮೈದೋರದಿರಲು, ಹೃದಯದ ಅಸಹನೀಯ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವಿಯ ಖಡ್ಗವನ್ನು ತುಡುಕುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. ಮೂರನೆಯದು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧಿ. ಅದ್ವೈತಗುರು ತೋತಾಪುರಿಯ ಸಮ್ನುಖದಲ್ಲಿ, ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡಿ ದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. “ನಾಮರೂಪ ಜಗತ್ತು ಶೂನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ಷುದ್ರ ಅಹಂಕಾರವು ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಚ್ಚಿದಾನಂದವಾದ ಕೇವಲ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ನೀನು ಅದ್ವಯನಾಗುವೆ. ತತ್ ತ್ವಮ್ ಅಸಿ! ತತ್ ತ್ವಮಸಿ! ತತ್ತ್ವಮಸಿ!”^{೧೬} ಎಂದು ಸಿದ್ಧಗುರುವಿನ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣ ಮಂತ್ರವಾಣಿ ಭೂಮದ ಧುಮ್ನಿಕೈಗಿ ಮಹಾಜಲಪಾತ ರಚನೆ ಮಾಡಿದಂದು.

ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಸವಿಕಲ್ಪ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ನಮ್ಮ ಈ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕೃತವಾದದ್ದು ಮೊದಲನೆಯ ಸಲದ ಭಾವಸಮಾಧಿ. ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಭೀಪ್ಸೆ, ಇಚ್ಛೆ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಗಳು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೆ ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಅನುಭೂತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದನ್ನು, ಸಾಧನಾನಿರತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾದರೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಭೂಮವು ತನಗೆ ತಾನೆಂಬಂತೆ ಚೇತನವನ್ನು ಸೀಳಿ ಹೊಕ್ಕು, ಪ್ರಜ್ಞೆಗೂ ಆಘಾತವೊದಗಿದಂತಾಗಿ ತತ್ತರಿಸಿ ಬೀಳುವುದನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತೇವೆ. ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ವಿಭೂತಿಪ್ರಮಾಣದ ಮಹೋನ್ನತ ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಾನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪರಮಹಂಸರಂತಹ ದಿವ್ಯಾತ್ಮರ ಮಾತಿರಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬಹು ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ತಟಿತ್ತಾಡನವಾಗುವ ನಿರ್ದರ್ಶನಗಳನ್ನು ತತ್ತಶಾಸ್ತ್ರ, ಮನಶಾಸ್ತ್ರ, ಮತಶಾಸ್ತ್ರ, ಕಾವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಎದುರುಗೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.^{೧೭}

“ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ನೆನಪಿರಬಹುದು, ನಮ್ಮ ತಾರುಣ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಕೆಲವು ಕವನಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಂತಾಗಿ, ಅವಿಚಾರ ರಮಣೀಯತಾ ದ್ವಾರದಿಂದ ಮನಃಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ಮೈನವಿರೇಳಿಸಿದ ಆ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ರಸಾನುಭೂತಿ. ಬಹುಶಃ ಈಗ ನಮಗೆ

೧೬. ನ ತತ್ರ ಚಕ್ಷುರ್ಗಚ್ಛತಿ ನ ವಾಗ್ಗಚ್ಛತಿ ನೋ ಮನಃ

ನ ವಿದ್ಯೋ ನ ವಿಜಾನೀಮೋ ಯಥೈತದನುಶಿಷ್ಯಾತ್ ||

- ಕೇನೋಪನಿಷತ್

“ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ವಾಕ್ಯು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ನಾವು ಅರಿಯುವು; ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕೋ ಅದನ್ನೂ ಅರಿಯುವು.”

೧೭. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಸಿದ್ಧಪುರಷನು ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾಮಾತ್ರದಿಂದಲೂ ಸ್ವರ್ಗಮಾತ್ರದಿಂದಲೂ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಚೇತನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿಸಬಲ್ಲನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣರು ನರೇಂದ್ರನಿಗೆ ನೀಡಿದ ಆತ್ಮಾನುಭವಗಳ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿವೆ (ಮೈಸೂರು ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ ನೋಡಿ). ಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ವಾಚ್ಯೋತ್ತಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಹೃದಯನಲ್ಲಿ ‘ಭವ್ಯತಾ’ ಅನುಭವವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವುದೂ, ತತ್ ಸಮವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ತತ್ ಸದೃಶವಾಗುತ್ತದೆಯಷ್ಟೆ.

ಆ ಪದಪಂಕ್ತಿಗಳು ಸಮೆದುಹೋಗಿ ಕಾಂತಿಮಂದವಾದ ಅಲಂಕಾರಗಳಂತಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಸಂಗೀತವಾಗಲಿ ಭಾವಗೀತವಾಗಲಿ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಅಸ್ವಷ್ಟ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸೀಮೆಯ ರಹಸ್ಯಮಯ ಆಹ್ಲಾನವನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ತರಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವು ಜೀವಂತವೂ ಧ್ವನಿ ಪೂರ್ವಕವೂ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭೂತಿಗೆ ನಾವು ಜಾಗ್ರತರಾಗಿರುವವರೆಗೆ ಬದುಕು ರಸಮಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಅಂತಹ ಹೃದಯ ಸಂವಾದವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವೋ, ಬದುಕು ಮೃತಪ್ರಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.”^{೧೮}

೪

ಭೂಮಾನುಭೂತಿಗೆ ಮತ್ತು ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವೂ ಭಾವಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ರಸಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಭಾವ ಒಂದು ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರ; ರಸ ಅದರಿಂದ ಮುಂದುವರಿದ ಅಥವಾ ಮೇಲ್ವರಿದ ಲೋಕೋತ್ತರ ವ್ಯಾಪಾರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾವವನ್ನು ಲೌಕಿಕವೆಂದೂ ರಸವನ್ನು ಅಲೌಕಿಕವೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.^{೧೯}

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಾವವನ್ನು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ರಸವನ್ನು ಕಾವ್ಯಕಲಾದಿ ರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಭಾವಕ್ಕೆ ಲೌಕಿಕಕ್ರಿಯಾಪೇಕ್ಷೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಸ್ವಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಅಹಂಕಾರಗಳಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ ಅದರ ಸ್ಥಾನ ಕೆಳಮಟ್ಟದ್ದು; ಸಂಗದೂರವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷೀಪ್ರಜ್ಞಾಧೀನವಾಗಿ, ಶಮತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು, ರಜೋಗುಣದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತವಾಗಿ ಸತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಅಸ್ವಾದ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ರಸದ ಸ್ಥಾನ ಮೇಲುಮಟ್ಟದ್ದು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ‘ಭೂಮಾನುಭೂತಿ’ ಮತ್ತು ‘ಭವ್ಯತೆ’ಗಳ ನಡುವೆ, ಕೀಳು ಮೇಲಿನ ಸ್ಥಾನ ಅದಲುಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ‘ಭೂಮಾನುಭೂತಿ’ ಲೋಕ ವ್ಯಾಪಾರವಾದುದರಿಂದ ಅದರ ಸ್ಥಾನ ಕೆಳಗೂ ‘ಭವ್ಯತೆ’ ಕಾವ್ಯ ಕಲಾರಂಗದ ಅನುಭವವಾದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಸ್ಥಾನ ಮೇಲೂ ಆಗಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಾಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಲೋಕಾನುಭವಸ್ವರೂಪದ ‘ಭೂಮಾನುಭೂತಿಗೆ’ ಕಲಾನುಭವಸ್ವರೂಪದ ‘ಭವ್ಯತೆ’ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ: ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ ಸಲ್ಲುವ ಪೂಜಾಗೌರವ ಸ್ಥಾನ ನಾಟಕರಂಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆಯೆ? - ಇಲ್ಲ. ಏಕೆ?

ಇತರ ಭಾವ ಮತ್ತು ಇತರ ರಸಗಳಿಗಿರುವ ಸಂಬಂಧದಂತೆ ಶಮಕ್ಕೂ ಶಾಂತರಸಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ರತಿಭಾವಕ್ಕಿಂತ ಶೃಂಗಾರರಸ ಶ್ರೇಷ್ಠತರವಾದಂತೆ ಶಮಕ್ಕಿಂತ ಶಾಂತರಸ ಶ್ರೇಷ್ಠತರವಾಗುತ್ತದೆಯೆ? ಭಾವಗಳಿಗೆ ಶಮತ್ವದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಒದಗುವುದರಿಂದಲೇ ರಸತ್ವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಭಾವವನ್ನು ರಸವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಸ್ಪರ್ಶಮಣಿಯೇ ಶಮ. ಅಂದರೆ ಶಮ ಇತರ ಭಾವಗಳಂತೆ ಭಾವವಲ್ಲ; ಅದು ಭಾವವನ್ನು ರಸಗೊಳಿಸುವ ಭಾವೋಪಶಮನ ಶಕ್ತಿ. ಶಮ ಕಲಾರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾದಾಗ ಅದರ ಲೋಕರಂಗದ ಸ್ಥಿತಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲುಮಟ್ಟದ್ದಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ನಿಜವಾದ ಶಾಂತಿ ಕಲಾರಂಗದ ಶಾಂತರಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸರ್ವಥಾ ಮೇಲುಮಟ್ಟದ ಪುರಷಾರ್ಥವಸ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾನುಭವಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಿಸುವ ಭೂಮವೂ ಪರಮಪುರಷಾರ್ಥವಸ್ತು. ಅದರ ಕಲಾಭಾಯಿ ಮೂಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲುಮಟ್ಟದ್ದಾಗಲಾರದು; ಆದರೂ, ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ, ಅತ್ಯಂತ ಮಹೋನ್ನತ ದ್ರಷ್ಟಾರನಾದ ಮಹಾಕವಿಋಷಿಯ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ಕಲಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ

೧೮. *The Varieties of Religious Experience*

- - WILLIAM JAMES.

೧೯. ‘ರಸಾನುಭವದ ಅಲೌಕಿಕತೆ’ ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಸಹೃದಯೋತ್ತಮನಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಿಸುವ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವವೂ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬಹುದೇನೋ?

ಆದರೆ ಇತರೆ ರಸಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಲ್ಲದೆ ಶಾಂತರಸದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುವಂತೆ ಲೋಕಾನುಭವವಾದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ಕಲಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ಫುರಿಸುವ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ರಕ್ಷೆ ಇದ್ದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಬಹು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಶೃಂಗಾರರಸಾನುಭವದಲ್ಲಿ ವೀಸ ಪಾಲೊ ಮೂರು ವೀಸ ಪಾಲೊ ಮುಕ್ಕಾಲುಮೂರು ವೀಸ ಪಾಲೊ ರತಿಭಾವದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಹಸಿಹಸಿ ರತಿಭಾವದ ಇರುವಿಕೆಯಿಂದ ಶೃಂಗಾರರಸಾನುಭವ ಅವನತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಲೋಕಾನುಭವರೂಪದ ಶಮದ ಇರುವಿಕೆಯಿಂದ ಶಾಂತರಸಾನುಭವ ಅವನತವಾಗುವ ಬದಲು ಉನ್ನತವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಮದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ಶಾಂತರಸದ ನೈಜತೆ ಉನ್ನತತರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಾವ್ಯಕಲಾರಂಗದ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಲೋಕಾನುಭವರೂಪದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಆಂಶಿಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಇದ್ದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಇದ್ದಷ್ಟೂ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವದ ಪುರುಷಾರ್ಥಕತೆ ಉನ್ನತವಾಗುತ್ತದೆಯೆ ಹೊರತು ಅವನತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಮಹಾಕವಿಯ ಮಹಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಭವ್ಯತೆಯಾಗಿ ವಿಪುಲಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿದರೆ, ಸಾಧಾರಣ ಕವಿಯ ಒಂದು ಸಾಧಾರಣ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಹೃತ್‌ಪೂರ್ವಕತೆ ಭಾವತೀವ್ರತೆ ನೈಜತೆಗಳು ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆಂಶಿಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಭೂಮವು ಹೃದಯಸ್ಯಂದಿಯೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಕಲಾರಂಗದ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಭೂಮದ ಅನುಭೂತಿ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿಯೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ತನ್ನ ಪರಮ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿವಾಗಿರುವ ಒಂದು ನಿರರ್ಶನ 'ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತ'ದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಋಗ್‌ವೇದದ ಅನೇಕ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಮಹಾಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯನಾದವನಿಗೆ ತಾನು ಭವ್ಯತೆಯ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 'ನಾಸದೀಯಸೂಕ್ತ'ಕ್ಕೆ ಹೆಗಲೆಣೆಯಾಗುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಹುಡುಕಿದರೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಅಷ್ಟೊಂದು ಭವ್ಯವಾಗಿದೆ ಆ ಅದ್ವಿತೀಯ ಸೂಕ್ತ.^{೨೦}

ನಾಸದಾಸೀನೋ ಸದಾಸೀತ್ತದಾನೀಂ

ನಾಸೀದ್ರಜೋ ನೋ ವ್ಯೋಮಾ ಪರೋ ಯತ್ |

ಕಿಮಾವರೀವಃ ಕುಹ ಕಸ್ಯ ಶರ್ಮನ್

ಅಮ್ಃಃ ಕಿಮಾಸೀದ್ಗಹನಂ ಗಭೀರಮ್ ||

ನ ಮೃತ್ಯುರಾಸೀದಮೃತಂ ನ ತರ್ಹಿ

ನ ರಾತ್ರಾ ಅಹ್ನ ಆಸೀತ್ ಪ್ರಕೇತಃ |

ಆನೀದವಾತಂ ಸ್ವಧಯಾ ತದೇಕಮ್

ತಸ್ಮಾದ್ಧಾನ್ಯನ್ನ ಪರಃ ಕಿಂ ಚ ನಾಸ ||

೨೦. ಗುರುವಿನೋಡನೆ ದೇವರಡಿಗೆ - ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರುವ ಶ್ರೀಮತ್ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರ (ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಅಂತರಂಗದ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು) ಮಾತುಕತೆ, - ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ, ಮೈಸೂರು, ಸಂವಾದ ೧೯, ಪುಟ ೮೫ ನೋಡಿ.

ತಮ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾ ಗೂಢಮಗ್ರೇ
 ಽಪ್ರಕೇತಂ ಸಲಿಲಂ ಸರ್ವಮಾ ಇದಮ್ |
 ತುಚ್ಛೈನಾಭ್ಜಪಿಹಿತಂ ಯದಾಸೀತ್
 ತಪಸ್ಸನ್ಮಹಿನಾಜಾಯತೈಕಮ್ ||

ಕಾಮಸ್ತದಗ್ರೇ ಸಮವರ್ತತಾಧಿ
 ಮನಸೋ ರೇತಃ ಪ್ರಥಮಂ ಯದಾಸೀತ್ |
 ಸತೋ ಬಂಧುಮಸತಿ ನಿರವಿಂದನ್
 ಹೃದಿ ಪ್ರತೀಷ್ಯಾ ಕವಯೋ ಮನೀಷಾ ||

ತಿರಶ್ಚೀನೋ ವಿಕತೋ ರಶ್ಮಿರೇಷಾಮ್
 ಅಧಃ ಸ್ವಿದಾಸೀದುಪರಿ ಸ್ವಿದಾಸೀತ್ |
 ರೇತೋಧಾ ಅಸನ್ ಮಹಿಮಾನ ಅಸನ್
 ಸ್ವಧಾ ಅವಸ್ತಾತ್ ಪ್ರಯತಿಃ ಪರಸ್ತಾತ್ ||

ಕೋ ಅದ್ಧಾ ವೇದ ಕ ಇಹ ಪ್ರಪೋಚತ್
 ಕುತ ಅಜಾತ ಕುತ ಇಯಂ ವಿಸೃಷ್ಟಿಃ |
 ಅರ್ವಾಗ್ಧೇವಾ ಅಸ್ಯ ವಿಸರ್ಜನೇನ
 ಅಥಾ ಕೋ ವೇದ ಯತ ಆಬಭೂವ ||

ಇಯಂ ವಿಸೃಷ್ಟಿಯತ ಆಬಭೂವ
 ಯದಿ ವಾ ದಧೇ ಯದಿ ವಾ ನ |
 ಯೋ ಅಸ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷಃ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್
 ಸೋ ಅಜ್ಞ ವೇದ ಯದಿ ವಾ ನ ವೇದ ||

ಅಚಿಂತ್ಯವೂ ಅನಾದ್ಯನಂತವೂ ಆಗಿರುವ 'ಅವ್ಯಕ್ತ'ವನ್ನೂ ಅದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ 'ವ್ಯಕ್ತ'ದ ಹೊಮ್ಮಿಕೆಯನ್ನೂ ಕುರಿತು ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ ಈ ಸೂಕ್ತ. ಆದರೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ವಿಚಾರದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಆ ಅವ್ಯಕ್ತವನ್ನರಿಯುವುದೆಂತು? ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅದು ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯ; ಬುದ್ಧಿಗೊಂದೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ಅದು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಯೋಗಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರವಾದ ಧ್ಯಾನದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾದ ಭೂಮದ ಅನುಭೂತಿಯನ್ನು. ಸೂಕ್ತದ ಒಂದೊಂದು ಪದವೂ ಪದಪುಂಜವೂ ಪಂಕ್ತಿಯೂ ಭವ್ಯತೆಯ ಸಮುದ್ರಸ್ನಾಯುಗಳಂತೆ ಉಕ್ಕಿದ್ದು ಚಿದಾಕಾಶ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಚೈತನ್ಯವನ್ನೆ ಉಲ್ಲೋಲ

೨೧. ಯನ್ಮನಸಾ ನ ಮನುತೇ ಯೇನಾಹುರ್ಮನೋ ಮತಂ
 ತದೇವ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿದ್ಧಿ ನೇದಂ ಯದಿದಮುಪಾಸತೇ ||

ಕಲ್ಲೋಲಗೈದು ಭೋರ್ಗರೆಯುವಂತೆ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. 'ನ ಮೃತ್ಯುರಾಸೀದಮೃತಂ ನ ತರ್ಹಿ' 'ತಮ ಆಸೀತ್ ತಮಾಸಾ ಗೂಢಂ' ಮೃತ್ಯುವಿಲ್ಲ, ಅಮೃತವಿಲ್ಲ. ಹಗಲಿಲ್ಲ, ಇರುಳಿಲ್ಲ. ಕತ್ತಲೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆ ಹುದುಗಿತ್ತು. 'ಹೃದಿ ಪತೀಷ್ಯಾ ಕವಯೋ ಮನೀಷಾ' 'ಸ್ವಧಾ ಅವಸ್ತಾತ್ ಪ್ರಯತಿಃ ಪರಸ್ತಾತ್' 'ಯೋ ಅಸ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷಃ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್ ಸೋ ಅಜ್ಞ ವೇದ ಯದಿ ವಾ ನ ವೇದ' ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಪಂಕ್ತಿಯಂತೂ ಭವ್ಯತೆಗೆ ಕಿರೀಟವಿಟ್ಟಂತಿದ್ದು, ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಚೇತವನ್ನೂ ಅಸೀಮಾಯಾತ್ರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. "ಎತ್ತಣಿಂದಾದುದೀ ವಿಸೃಷ್ಟಿ? ಅವನಿಂದಲೆ ಬಂದುದೋ ಅಥವಾ ಅವನಿಂದಲ್ಲವೋ? ಯಾರು ಆ ಪರಮ ವ್ಯೋಮದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೋ ಅವನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೆ ಅದು ಗೊತ್ತು: ಅಥವಾ ಅವನಿಗೂ ಅದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೋ ಏನೋ?" ಆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉತ್ತರದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೆ ಹುದುಗುತ್ತದೆ. ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಭದ್ಮರೂಪವೆ ಎಲ್ಲೆಗಾಣದ ಉತ್ತರದ ಅನಂತತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದೇಹವೂ ಬುದ್ಧಿಯ ಸಂದೇಹವಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿಯ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸೂಚಕವಷ್ಟೆ. ಅದರ ಪೂರ್ಣವಿರಾಮ ಇರುವುದು ಅಚಿಂತ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ! ಸಂದೇಹಾರ್ಥಕವಾದ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಿದ್ಧಿಯ ವಾಹಕವಷ್ಟೆ!

'ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತ'ದಲ್ಲಿ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವಿದೆ. ಅದು ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕವನೋತ್ತಮವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾವ್ಯಾರ್ಹ ಸಾಮಾಗ್ರಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾದ ಯಾವುದನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅಗಮ್ಯವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯೆ ಅದರ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಚಿಂತನಾಂಶವನ್ನೆ ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರಲೇಬೇಕೆಂದು ವಿಮರ್ಶಕರು ಸಾಧಿಸುವ ಮಾನವವರ್ಗ ಸಹಜವಾದ ರತ್ನಾದಿ ಭಾವಾಂಶಗಳೆ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧದ ರತಿಭಾವ, ವಿಯೋಗ ಮರಣ ದುಃಖ ಸಂಕಟಾದಿಗಳಿಂದ ಒದಗುವ ಶೋಕ, ವೈರ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಿಂದ ಸಂಭವಿಸುವ ಕ್ರೋಧ, ಇತ್ಯಾದಿ ಬಹುಜನಸುಲಭವಾದ ಶೃಂಗಾರ ಕರುಣ ರೌದ್ರ ವೀರರಸಗಳಾವುವೂ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಅನರ್ಹವೆಂದು ಅನೇಕ ವಿಮರ್ಶಕರು ಖಂಡಿಸುವ ತತ್ತ್ವಾಂಶವೆ ಸೂಕ್ತದ ಜೀವಾತುವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಣಮಯದಾಚಿಯ ಮನೋಮಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಗಳೆ ಸೂಕ್ತದ ಮುಖ್ಯ ಕೋಶಗಳಾಗಿವೆ. ವೇದರ್ಷಿಯ ಮಹೋನ್ನತ ಸಿದ್ಧಿಯ ರಸವಿದ್ದುತ್ತು ಆ ಸೂಕ್ತದ ತತ್ತ್ವಮಯ ಶರೀರವನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಅದನ್ನು ದಿವ್ಯೋಜ್ವಲ ಚಿನ್ಮಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಅದು ಬರಿಯ ನೀರಸ ತತ್ತ್ವಾಲೋಚನೆಗಳ ಒಣ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೊರೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭುವನದ ಭಾಗ್ಯದಿಂದಲೆಂಬಂತೆ ಬುದ್ಧಿ ಭಾವಗಳ ವಿದ್ಯುದಾಲಿಂಗನದಿಂದ ಎಂತಹ ಅದ್ಭುತ ರಸಸಿದ್ಧಿ ಮೈದೋರಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ 'ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತ' ಒಂದು ದಿವ್ಯ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ, ವ್ಯೋಮಚುಂಬಿಯಾಗಿ, ಮರ್ತ್ಯದ ಅಮರತೆಗೆ ನಿತ್ಯಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ: ವೇದಶಿಖರ ವೇದಿಕಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಕಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ಮಹಾ ಗೊಮ್ಮಟ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ!

ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸೂಕ್ತ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭವ್ಯತೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮೈದೋರಿದರೆ ನಾವೇನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಚ್ಚರಿಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಭೂಮವೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಅನುಭೂತಿಯ ಮತ್ತು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಪ್ರಧಾನ ವಸ್ತು. ಕಾವ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಜೀವನ ಸಮಸ್ತವೂ ಅದರ ವೈವಿಧ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಗಳೊಡನೆ ವಸ್ತುವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಸಂಖ್ಯವಾದ ವಿವಿಧ ಸ್ತರ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ

ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಭೂಮವು ಅಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ವಿರಳವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಗೋಚರವಾಗಿ ಭವ್ಯತೆಯ ಅವಿಭಾವ್ಯತೆಗೆ ಅವಕಾಶವೊದಗುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಭಾರತ ರಾಮಾಯಣಗಳಲ್ಲಿ ಭವ್ಯತೆಗೆ ನಿರರ್ಶನವಾಗುವ ಹಲಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನೂ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನೂ ನಾವು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನವೂ ಸುಂದರ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಮುದ್ರಲಂಘನ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಆಂಜನೇಯನ ಪಾತ್ರವೂ ಭವ್ಯತೆಗೆ ಮಹೋತ್ತಮ ನಿರರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ.^{೨೧} ಹಾಗೆಯೇ ಪಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ತೀರ್ಥಂಕರ ಶಿಶುವಿನ ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ತರುವಾಯ ಸಂಭವಿಸುವ ಸೌಧಮೇಂದ್ರನ ಅನಂದ ನೃತ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ, ರೋಮರೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಾಸಂಚಾರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಭವ್ಯತೆ ಸಹೃದಯನ ರಸಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಮಧು ಅವತರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.^{೨೨} ಭರತ ಬಾಹುಬಲಿಯರ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ, ವಿಜಯದ ಉತ್ತುಂಗ ಶೃಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಅಹಂಕಾರ ನಿರಸನದ, ವೈರಾಗ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯ ಮತ್ತು ಮಹಾತ್ಮಾಗದ ಗೆಲ್ಲಬ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ; ದಿಗ್ವಿಜಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೊರ್ವನ ಹೆಮ್ಮೆ ಎದುರಾಳಿಯ ಕಾಲ್ಪುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ಸಹಸ್ರರ ಕಣ್ಣೆದುರೆ ಅವಮಾನಿತವಾದಂದು, ಆ ಅವಮಾನದ ಅಧೋಗತಿಯಿಂದಲೇ ಆಕಾಶಗಾಮಿಯಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ವಿನಯಗೌರವಗಳ ಅದ್ಭುತ ಜಯೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ; ರಚೋಗುಣದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಸಾತ್ವಿಕತೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶರಣಾಗತವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಬಾಹುಬಲಿ:

ನೆಲಸುಗೆ ನಿನ್ನ ವಕ್ಷದೊಳೆ ನಿಶ್ಚಳಮೀ ಭಟಖಡ್ಗಮಂಡಲೋ
ತ್ಪಲವನವಿಭ್ರಮಭ್ರಮರಿಯಪ್ಪ ಮನೋಹರಿ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಭೂ
ವಲಯಮನಯ್ಯನಿತ್ತುದುಮನಾಂ ನಿನಗಿತ್ತೆನಿದೇವುದಣ್ಣ ನೀ
ನೊಲಿದ ಲತಾಂಗಿಗಂ ಧರೆಗಮಾಟಿಸಿದಂದು ನೆಗಟ್ಟಿ ಮಾಸದೇ?
ಎಂದು

ನಿಜಪಾದಾಂಬುರುಹಕ್ಕೆ ಪಾದ್ಯವಿಧಿಯಂ ನೇತ್ರಾಂಬುವಿಂ ಮಾಡುವ
ಗ್ರಜನತ್ಯುನ್ನತಮಪ್ಪ ಮಸ್ತಕದ ಮೇಗೋರಂತೆ ಪಾಯ್ವಾತ್ಮಬಾ
ಷ್ಪ ಜಲೌಘಂಗಳನಂದು ಬಾಹುಬಲಿ ತನ್ನಿಂದಂ ನಿಧೀಶಂಗೆ ವಂ
ಶಜ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷವೋತ್ಸವಂ ನೆಗಟ್ಟಿದೆಂಬಾಶಂಕೆಯಂ ಮಾಡಿದಂ.

ಎಂಬ ಪವಿತ್ರ ಕಾವ್ಯ ತೀರ್ಥಾರ್ಥಜಲಪಾತಾಭಿಷೇಕದ ಪುಣ್ಯಾಘಾತದಿಂದ ಸಹೃದಯ ಶಿರೋಂಬುಜ ಬಿತ್ತರಿಸಿ ತತ್ತರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಸಾತ್ವಿಕ ಮಹಾಭವ್ಯತೆ!

ಭವ್ಯತೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ನಿರರ್ಶನ ಜನ್ಮ ಮಹಾಕವಿಯ ಯಶೋಧರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. 'ಭೈರವನ ಜವನ ಮಾರಿಯ ಮೂರಿಯವೊಲ್'ನಿಂದ ಮಾರಿದತ್ತನು 'ಲಲಿತಾಕಾರರ ಧೀರರ ಬಂದ

೨೧. 'ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ.

೨೨. ತಪೋನಂದನದಲ್ಲಿರುವ 'ಪಂಪನಲ್ಲಿ ಭವ್ಯತೆ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಕುಮಾರರ ರೂಪಿಂಗ್ ಠಕ್ಕುಗೊಂಡಂತಿದರ್' ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. ಅರಸನ ಕೆಲಬಲದವರು 'ಪರಸಿರೆ ಪರಸಿರೆ ನೈಪೇಂದ್ರನಂ ನೀವಾ!' ಎಂದಾಗ ತಂಗಿ ಅಭಯಮತಿಯೊಡನೆ ಧೀರಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಅಭಯರುಚಿ ಕುಮಾರನು ಇನಿತೂ ವಿಚಲಿತನಾಗದೆ 'ನೈಪವರ, ನಿರ್ಮಲ ಧರ್ಮದಿಂದ ಪಾಲಿಸು ಧರೆಯಂ!' ಎಂದು ಹರಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಸ್ಥೈರ್ಯ ಅವೈರ ಶಾಂತಚಿತ್ತಗಳನ್ನು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಎದುರುಗೊಂಡ ಆ ಭಯಂಕರಕರ್ಮಿ ಮಾರಿದತ್ತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ 'ಭೂಮಾ' ! ಸಂಚಾರವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕಿಟ್ಟಕರವಾಳಮೆನಗಂ ಮಿಟ್ಟುವಿನಂತಿದರ್ ಮಾರಿಗಂ ಬೆದರದೆ ನಿಂದು, ಅಟ್ಟಿಯನೆ ನುಡಿದ ಇವರ ನೆಗಟ್ಟಿಕರಂ ಪಿರಿದು!' ಎಂಬ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಭಾವಮಯ ಚಿಂತನದ ಆಶ್ಚರ್ಯರೂಪವನ್ನು ತಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ಭೂಮಾ ಸಂಚಾರದ ಪ್ರತಿಮೆ. ಆ ಭೂಮದ ಭೀಷಣತೆಗೆ ಅಳುಕಿ ಅಪ್ಪಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಾರಿದತ್ತನ ಸಮಸ್ತ ಚೈತನ್ಯವೂ ಕೈಮುಗಿದು 'ಧೀರರಕಟ ಕುಮಾರರಾ!' ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಅವನ ಹೃದಯದ ಆ ಉದ್ಗಾರವೆ ಅವನ ಉದ್ಗಾರದ ಮಂತ್ರವಾಗಿ. ಅವನ ಆತ್ಮ ಊರ್ಧ್ವಮುಖ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ದೀಕ್ಷೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಭೀಮ ದುರ್ರೋಧನರ ಗದಾಯುದ್ಧ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ, ಕರ್ಣಾವಸಾನ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ, ಭೀಷ್ಮಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ, ಅರ್ಜುನ ಅಭಿಮನ್ಯುವಂತಹರ ವೀರ ಜೀವನ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪ ನಾರಣಪುರ ಮಹಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ, ರಚೋಗುಣ ಪ್ರಚುರವಾದ ಭವ್ಯತೆಯನ್ನು ನಾನಾ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆಸುರೀ ಪಕ್ಷದ ವಿಧ್ವಂಸನದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಪಕ್ಷದ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಸಾತ್ವಿಕತೆ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವುದಾದರೂ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿಯ ರಕ್ತಾರಣ ಭವ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಭರತ ಬಾಹುಬಲಿಯರ ಸಮರ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಸ್ಫುರಿಸುವ ಶ್ವೇತ ಭವ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ದಿವ್ಯತರ ವಿಭೂತಿ ಗೋಚರಿಸದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಮಾನುಷ ಕಲಾಭಿರುಚಿಗೆ ಶ್ವೇತಭವತೆಗಿಂತಲೂ ಅರುಣಭವ್ಯತೆಯೆ ಹೆಚ್ಚು ಗ್ರಾಹ್ಯವೂ ಅಸ್ವಾದ್ಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.^{೨೪}

೬

ವಸ್ತುಪ್ರಧಾನವಾದ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಥಾವಸ್ತುಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಾವ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭವ್ಯತೆ ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂಭವಿಸುವ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಸೃಷ್ಟವಾಗಿ ಸಹೃದಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಭಾವಪ್ರಧಾನವಾದ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಹೊಮ್ಮಿಕೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ನೇರವಾಗುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಭವ್ಯತಾಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕಿರುವ ಪರೋಕ್ಷತೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಭಾವಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಸ್ವಾನುಭವದ ಅಪರೋಕ್ಷತೆಗೆ ಅಗ್ರಪಟ್ಟ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಭವ್ಯತೆ ಕವಿಯ ನೇರವಾದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಅದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪಾತ್ರದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಅಥವಾ ಪಾತ್ರಪಾತ್ರಗಳ ವ್ಯವಹಾರ ಚಿತ್ರಣದಿಂದ ಸಮುದ್ಭವಿಸುವ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ. ಅಲ್ಲಿ ಕವಿಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದರೂ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರ; ಅದು ಭೂಮವು ಅವತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆಯುಳ್ಳ ಒದಗೆ ಮಾತ್ರ.

೨೪. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿ ಪಡೆದಿರುವ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಎರಡು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭವ್ಯತೆ ಮೈದೋರಿರುವ ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ವಸ್ತುವಿನ ಮಹತ್ವೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾದರೂ ಕವಿಯಲ್ಲಿ 'ಭೂಮಾಪ್ರತಿಭೆ' ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭವ್ಯತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಮೂಲ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆ, ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭವ್ಯತಾಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೂ ತೊರವ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಹುಡುಕಿದರೂ ನಮಗೆ ಒಂದೂ ನಿದರ್ಶನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರತಿಭೆ ಬರಿಯ ಶ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ; ಕಾವ್ಯ ಒಂದು ವೃತ್ತಿಪದ್ಧತಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಕವಿ ದುಡಿವ ಶ್ರಮಜೀವಿಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ!

ಕಾವ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಪುರಾಣಾದಿಗಳು ವಸ್ತುಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳು ದ್ರಷ್ಟಾರರಾದ ಋಷಿಗಳ ಅನುಭೂತಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ತ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವೆಲ್ಲ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ ಭಾವಕವಿತೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ಸಂತಕವಿಗಳು, ವಚನಕಾರರು, ಅನುಭಾವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಪೇಕ್ಷೆ, ಅಭಿಪ್ರೇ, ಆದರ್ಶ, ಆಶಯ, ಅನುಭೂತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಾಡು ಗೀತೆ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವೆಲ್ಲ ಭಾವಕಾವ್ಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುವ ಭವ್ಯತೆಗೆ ಕವಿಯ ಅಪರೋಕ್ಷವಾದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ನೇರವಾದ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕಾರಣವೂ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಪ್ರಧಾನ ಪ್ರೇರಣೆಯೂ ಆಗಿರುವ ಭಕ್ತಿಗೀತಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವೆ ಅದರ ಭಾವದ ಉಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಅಥವಾ ಅದರ ಅಭಾವದ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಭೂಮವು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದರೂ ಕಲೆಯ ಮಟ್ಟದ ಭವ್ಯತೆಗೇರುವುದು ಅತಿ ವಿರಳ. ಏಕೆಂದರೆ ಭೂಮದ ಅನುಭೂತಿಯ ಸುಳಿವು ಇದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕಲೆಯ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭವ್ಯತೆ ತನಗೆ ತಾನೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭೂಮದ ಅನುಭೂತಿ ತನ್ನ ವಿಭೂತಿಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವವನ್ನು ಸಹೃದಯನಿಗೆ ನೀಡುವ 'ಶಕ್ತಿ'ಗೇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಶಕ್ತಿ ಚಿಂತಾನಾಂಶ ಕಲ್ಪನಾಂಶ ರೂಪಾಂಶಗಳ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ಮಟ್ಟದ ನೆರವಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಭೂಮದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸೌಂದರ್ಯಮಾಧ್ಯಮದ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವ ಪ್ರಚೋದನೆಗೆ ಮಹಾಕವಿ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಮಹೋಪಮೆ, ಮಹಾಶೈಲಿ ಇವುಗಳ ಮಹತ್ವ ಸಹಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ತನಗೆ ತಾನೆ ಭವ್ಯತೆಗೇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ. ವೈನತೇಯನಾದರೂ ಅವನ ವೀರೈಕ್ಯ ತಕ್ಕ ಪ್ರಮಾಣದ ರೆಕ್ಕೆಗಳಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಬಲಿಷ್ಠತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೆಂತು, ವಿಯಲ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ?

ಲೋಕಾನುಭವವಾದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಎಷ್ಟೆ ಹಿರಿದಾದರೂ ಕಲೆಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅದು ಭವ್ಯತೆಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗದೆ ತನಗೆ ತಾನೆ ತನ್ನ ಹಿರಿತನವನ್ನು ಮರೆಯಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಎಂತಹ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸತ್ಯವಿರಲಿ, ಎಂತಹ ತೀವ್ರ ಭಕ್ತಿಭಾವವಿರಲಿ, ಎಂತಹ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಕಾರಕವಾದ ನೀತಿ ಪ್ರಚೋದಕ ಶಕ್ತಿಯಿರಲಿ, ಎಂತಹ ಕಂಬನಿಗರೆಯಿಸುವ ರಸಾವೇಶವಿರಲಿ, ವೇದಸೂಕ್ತವಾಗಲಿ ಉಪನಿಷನ್ಮಂತ್ರವಾಗಲಿ ಶತಕವಾಗಲಿ ವಚನವಾಗಲಿ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಯಾಗಲಿ ದೇವರನಾಮವಾಗಲಿ ಕೀರ್ತನೆಯಾಗಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕನ 'ಭವ್ಯತಾ' ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣವಾಗದೆ ಭೂಮವು ಭವ್ಯವಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದೇನಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನರದೊರ್ವಲಯ ಮುಖ್ಯಕಾರಣವಾದರೂ ಭಕ್ತಿಪರವಶನಾಗಿದ್ದೇನೆಂಬ ಮಧುರ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆಯುವ ಯಃಕಷ್ಟಿತ್ ದಾಸಮಹಾಶಯನ ಸಂಕೀರ್ತನೆಯೂ ಭವ್ಯವಾಗಿಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು!

ಆದಕಾರಣವೇ ನಮ್ಮ ಭಾವಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ, ಭಕ್ತಿ, ತ್ಯಾಗ, ಶರಣಾಗತಿ, ಸಮರ್ಪಣೆ, ಪಶ್ಚತ್ತಾಪ, ಪಾಪಭೀತಿ, ಮೃತ್ಯುಭಯ, ಕ್ಷಮಾಯಾಚನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಭೂಮಾಸಂಬಂಧವಾದ ವಸ್ತುಭಾವಗಳಿಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲವಾದರೂ ಭವ್ಯತೆಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರುವ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಅಪೂರ್ವವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಂಗ್ಲೀಯ ಭಾವಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೂಮಾಸಂಬಂಧವಾದ ವಸ್ತುಭಾವಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ವಿಪುಲವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದಾದರೂ ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡಿರುವ ಭವ್ಯತೆ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ವಿರಳವೂ ಅಪೂರ್ವವೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಭಾವಕಾವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಭವ್ಯತೆಯ ಮಹೋನ್ನತಿಗೇರುವ ಕಾವ್ಯಭಾಗ ಅಲ್ಪವೆ.

ಭವ್ಯತಾ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವನ್ನು ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಹನವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಉದ್ಧಾಮ

ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ವಿಮರ್ಶಕವರೇಣ್ಯ ಎ.ಸಿ.ಬ್ರಾಡ್ಲೆಯವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಲ್ಟನ್ ಮಹಾಕವಿಯ ತರುವಾಯ ಬಂದ ಕವಿಗಣದಲ್ಲಿ 'ಭವ್ಯ' ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾದವರ ಹೆಸರನ್ನು ಹುಡುಕಹೊರಟು, ಒಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವಸ್ತುಕಾವ್ಯಕವಿಯಾದ ಮಿಲ್ಟನ್ ಕವಿಗಿ ಭವ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿದೂಗುವ ಕವಿ ಎಂದರೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಭಾವಕಾವ್ಯ ಕವಿಯಾದ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^{೨೫}

ಮಿಲ್ಟನ್ನಿನಂತೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಉದ್ಧಾಮ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ವಸ್ತುಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸದೆ ಅಲ್ಪವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಾಮನ್ಯ ಜೀವನದ ಸಾಧಾರಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಭಾವಗೀತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ತನ್ನ ಅಪರೋಕ್ಷ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯಿಂದಲೆ ಭವ್ಯತೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ 'the visionary power', 'silence', 'solitude', 'immortality', 'infinite', 'eternal', 'sublimity' ಮೊದಲಾದ ದರ್ಶನದ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾದ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು 'ದರ್ಶನಕವಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ಮುಚ್ಚುಮರೆಮಾಡಿಲ್ಲ. 'ಅಲ್ಪ'ದಲ್ಲಿ 'ಭೂಮಾ'ದ ದರ್ಶನವೆ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಕವಿಯನ್ನು ಅಲ್ಪತೆಯಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಿ ಮಹೋನ್ನತಿಗೇರಿಸಿದೆ^{೨೬}

ನಿರ್ಜಗದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಕೃತಿ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ನಿರ್ಜನಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಪರ್ವತಾಗ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಾನು ಬಂಡೆ ಬೆಟ್ಟ ರುರಿ ಗಿರಿ ಕಂದರ ಕಾಡುಗಳ ರುದ್ರರಮಣೀಯ ವಿಜನ ಏಕಾಂತದ ಸಾಹಚರ್ಯದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನಕವಿಯಾದ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್‌ಗೆ ಭೂಮದ ಅನುಭೂತಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಅನುಭವವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು. ಆತನ ಚೈತನ್ಯದ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಾದ ಸ್ವಭಾವವೆ ಭೂಮಾನುಪರವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.^{೨೭} ಆತನ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಹಾಭಾವಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆತ್ಮಕಥನರೂಪದ ಸುದೀರ್ಘ ಮಹಾಕೃತಿಗಳಾದ Prelude ಮತ್ತು Excursionಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭವ್ಯತೆಗೇರಿದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ಪವಿತ್ರಪೂಜಾಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆ ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾತ್ರಿಯಾಗುವ ಸಹೃದಯನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಭವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪುನೀತನಾಗುವ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಿಂದಲೆ ಬ್ರಾಡ್ಲೆಯ ವಿಮರ್ಶೆ ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿ - For me, I confess, all this is far from being 'mere poetry' ಎಂಬ ಗೌರವಪೂರ್ಣವಾದ ವಿನಯೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಮುಗಿದು ಹಣೆಮಣಿದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಂಡಿದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ತನ್ನೊಬ್ಬ ಮಿತ್ರನೊಡನೆ ಒಂದು ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಅದರ ಶಿಖರಸ್ಥಾನವನ್ನು ದಾಟಿ ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ದರಿಕಂದರ ಸೀಮೆಯನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸಿದಾಗ^{೨೮} ತನಗಾದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಭವ್ಯತೆಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಗೆ ನಿರ್ದರ್ಶನವೆಂಬಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ:

೨೫. *Oxford Lectures on Poetry*: Wordsworth is indisputably the most sublime of our poets since Milton.
೨೬. 'Breathed immortality, revolving life,
And greatness still revolving; infinite.
There littleness was not; the least of things
Seemed infinite; and there his spirit shaped
Her prospects, nor did he believe,—he saw.
೨೭. Imagination—here the Power so called
Through sad incompetence of human speech,
That awful Power rose from the mind's abyss

Downwards we hurried fast,
 And, with the half – shaped road which we had missed,
 Entered a narrow chasm. The brook and road
 Were fellow – travellers in this gloomy strait,
 And with them did we journey several hours
 At a slow pace. The immeasurable height
 Of woods decaying, never to be decayed,
 The stationary blasts of waterfalls,
 And in the narrow rent at every turn
 Winds thwarting winds, bewildered and forlorn,
 The torrents shooting from the clear blue sky,
 The rocks that muttered close upon our ears,
 Black dizziling crags that spake by the way – side
 As if a voice were in them, the sick sight
 And giddy prospect of the raving stream,
 The unfettered clouds and region of the Heavens,
 Tumult and peace, the darkness and the light - -
 Were all like working of one mind, the features
 Of the same face, blossoms upon the tree;
 Characters of the great Apocalypse,
 The types and symbols of Eternity,
 Of first, and last, and midst, and without end.

Like an unfeathered vapour that enwraps,
 At once, some lonely traveller. I was lost;
 Halted without an effort to break through;
 But to my conscious soul I now can say –
 ‘I recognise thy glory’: in such strength
 Of usurpation, when the light of sense
 Goes out, but with a flash that has revealed
 The invisible world, doth greatness make abode,
 These harbours; whether we be young or old,
 Our destiny, our being’s heart and home,
 Is with infinitude, and only there;
 With hope it is, hope that can never die,
 Effort, and expectation, and desire,
 And something evermore about to be.

ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾನು ಕೈಕೊಂಡ ಒಂದು ದೋಣಿಯ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ತನಗೊದಗಿದ ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಅನುಭವವನ್ನು Preludeನಲ್ಲಿ ಭವ್ಯವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್. ಒಂದು ಪರ್ವತಪ್ರದೇಶದ ದೊಡ್ಡ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಅಂಚಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ದೋಣಿಯೊಂದನ್ನು ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ಬಿಚ್ಚಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಒಬ್ಬನೆ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತಾ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ. ಹೋಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾ ಬೈಗಾಗುತ್ತದೆ. ಬೈಗುಗುಪ್ಪು ಮುಸುಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಸರೋವರದ ಒಂದು ದೂರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಪಡುವಣ ಬಾನಿಗೆದುರಾಗಿ ದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕಿದ್ದ ಒಂದು ಶಿಖರದ ಹೆಬ್ಬಂಡೆನತ್ತಿ ಮೊದಲು ಕಿರಿದಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಅದರ ಕಡೆಗೆ ಇವನ ದೋಣಿ ಸಾಗಿದಂತೆಲ್ಲ ಅದರ ಆಕಾರ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಶಕ್ಕೆದುರಾಗಿ ಹಿಗ್ಗಿ ಹಿಗ್ಗಿ ಕರಗಿ ಶಕುನಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳೆಬಳೆದು, ಕವಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಜೆಗತ್ತಲಲ್ಲಿ, ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕಳ್ಳತನದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಾರೂಪಿಯಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ, ಆಕ್ರಮಿಸಲೆಂದು, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಆದರೂ ದೃಢ ನಿಶ್ಚಯತೆಯಿಂದ ಬಳಸಾರುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾತ್ಮಕವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಧರ್ಮ ಭೀತಿಭೂತವೆಂಬಂತೆ^{೨೯} ಗಗನವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಬದ್ಧಭುಕುಟಿಯಾಗಿ ಮೇಲ್ವಾಯುತ್ತದೆ. ಎದೆ ತಣ್ಣು ಹೆದರಿ, ಬೇಗ ಬೇಗನೆ ದೋಣಿಯನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿಯೆ ದಡ ಸೇರಿ, ಅದನ್ನು ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೆ ಕಟ್ಟಿ, ಮರಳಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಕಂಡ ರಾಬಿನ್ ಸನ್ ಕ್ರೂಸೋವಿನಂತೆ, ಮನೆ ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ಭೀತಿದ್ವಾರದಿಂದಲೆ ಅವನ ಚೇತನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಅರ್ಥಹೀನ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ನಿರಾಕಾರ ಭೂಮದ ಅನುಭೂತಿಯೊಂದು ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದಂತಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ಹಿಡಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ:

..... For many days, my brain

Worked with a dim and undetermined sense
Of unknown modes of being; o'er my thoughts
There hung a darkness, call it solitude
Or blank desertion. No familiar shapes
Remained, no pleasant images of trees,
Of sea or sky, no colours of green fields;
But huge and mighty forms, that do not live
Like living men, moved slowly through the mind
By day, and were a trouble to my dreams.^{೩೦}

೨೯. When, from behind that craggy steep till then
The horizon's bound, a huge peak, black and huge,
As if with voluntary power instinct,
Upreared its head. I struck and struck again,
And growing still in stature the grim shape
Towered up between me and the stars, and still
For so it seemed, with purpose of its own
And measured motion like a living thing
Strode after me .....

೩೦. ಕಾವ್ಯ ಪೂರ್ಣದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೊನೆಗೆ ಪಂಕ್ತಿ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಭವ್ಯತೆಯನ್ನು ಮಿಡಿಯುವ ಆಧುನಿಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೆಂದರೆ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ಸಾವಿತ್ರಿ, ಅದರ ಸಮಗ್ರ ವಸ್ತುವೂ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯೆ ಆಗಿದೆ.

೭

ಇದುವರೆಗೂ ಭೂಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ, ಅದರ ಅನುಭೂತಿಯ ಕೆಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಕಾಶನದ ತರ ತಮಾಂತರಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕೆಲವು ನಿರ್ದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಕಲಾಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ನಿರ್ಮಿತ ಸಮಾಧಿಸ್ಥ ಸಿದ್ಧಪುರುಷನ ಕೇವಲ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪಶುಮಾನವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ, ಅದೃಶ್ಯಶಕ್ತಿಗಳ ಮತ್ತು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಚೇತನಗಳ ಪರವಾದ, ಭಯಭಕ್ತಿಯವರೆಗೆ ಭೂಮದ ಅನುಭೂತಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿಭೂತಿಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆ 'ಭೂಮ'ವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ 'ಭವ್ಯತೆ' ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಲೋಕಾನುಭವಸ್ವರೂಪದಾದರೆ ಭವ್ಯತೆ ಕಲಾನುಭವಸ್ವರೂಪದಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಭಾವಾನುಭವಸ್ವರೂಪದ್ದು, ಭವ್ಯತೆ ರಸಾನುಭವಸ್ವರೂಪದ್ದು.

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಬ್ರಹ್ಮದ ಆನಂದಾಂಶವೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯಶಕ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಾಗಿಯೂ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಭವ್ಯತೆ ಸೌಂದರ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವ ಆ ಆನಂದಾಂಶದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮೈದೋರುವ ಬ್ರಹ್ಮದ 'ಭೂಮಾ'ತ್ವದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ, ಭೂಮದ ಅವತರಣವಿಲ್ಲದೆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಉತ್ಕರ್ಷಮಾತ್ರದಿಂದಲೆ ಭವ್ಯತೆ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಭವ್ಯತೆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕಾರ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸುವ ಭೂಮದ ಒಂದು ವಿಶೇಷಪ್ರಕಾರ ಎನ್ನುವುದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಭವ್ಯತಾ ಆವಿರ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಒಂದು ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಆವಶ್ಯಕವೂ ಆದ ಮೂಲಭೂತಿಯಾಗಿರಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸೌಂದರ್ಯದ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಹೊರಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ಭೂಮದ ಅನುಭೂತಿ ಎಷ್ಟು ಮಹಿಮಾಸ್ವದವಾದುದಾಗಿರಲಿ ಎಷ್ಟು ಪವಿತ್ರವಾದುದಾಗಿರಲಿ ಎಂತಹ ಪರಮಪುರಷಾರ್ಥ ಸಾಧಕವಾದುದಾಗಿರಲಿ ಅದು ಭವ್ಯತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಆ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ನಿರ್ದರ್ಶನಗಳು ದೊರೆಯುವುದು ಬಹು ಅಪೂರ್ವ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಲಾಕಾವ್ಯಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಭೂಮಾವಿಭೂತಿ ಮೈದೋರುವ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯವು ತನ್ನ ಮಹೋತ್ಕರ್ಷದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಯೆ ಇರುತ್ತದೆ. ನಿಸರ್ಗದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯಂತೂ ಭೂಮಾವಿಭೂತಿ ಗೋಚರಿಸುವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯಭಿತ್ತಿ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಮಾನವವ್ಯಾಪರಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಾಸಿದ್ಧಿಯೆ ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ, ವೈರಾಗ್ಯ ಸಾಧನೆಯ ಕಠೋರತರ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೆ ನಿರ್ದರ್ಶನಗಳು ದೊರೆಯಬಹುದೇನೋ?

ಆಂಗ್ಲೇಯ ವಿಮರ್ಶಕವರೇಣ್ಯ ಬ್ರಾಡ್ಲಿಯವರು ತಮ್ಮ 'The Sublime' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಭವ್ಯತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ವರಸ ಸವಿಚಾರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ನಡಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ ಭೂಮತ್ವದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹರಿದಿಲ್ಲ.^{೩೧} ಆದರೆ "ಅನಂತತೆ ತಾನು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವರಿಸುವ ಯಾವುದೆ ಪರಿಮಿತದಲ್ಲಿ

ಅಲ್ಲಿ ವಸ್ತುತ್ವವೆ ಭಾವತ್ವವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿದೆ. ಭಾವಕ್ಕೂ ವಸ್ತುತ್ವ ಒದಗಿದೆ. ಅದರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭೂಮಿಕೆಯೆ ಗಗನೋನ್ನತ. ಆದಿಯಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ದರ್ಶನಧ್ವನಿಯೂ ದೇವಗಂಗಾಸೋತ್ರ.

೩೧. ಜರ್ಮನಿಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ರುಡಾಲ್ಫ್ ಓಟೋ (Rudolf Otto) ಅವರು ತಮ್ಮ 'The idea of the Holy' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವ 'The Numinous' ತತ್ವವು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಈ ಭೂಮಾ ತತ್ವವನ್ನು ಅದರ

ತನ್ನ ಪೂರ್ಣ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನವನ್ನೇ 'ಸೌಂದರ್ಯ' ಎಂದೂ, ಭವ್ಯತೆ ಅದರ ಅಪರಿಮಿತತ್ವದ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದೂ ನಾವು ಹೇಳಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ; ಒಂದು ಅದರ ಅಂತರ್ಯಮಿತ್ವದ ಪ್ರತಿಮೆ; ಇನ್ನೊಂದು ಅದರ ಅತೀತತ್ವದ್ದು.” ಎಂದು ಅವರು ಪ್ರಬಂಧದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಾತತ್ವವನ್ನೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.^{೩೩} ಅವರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸೌಂದರ್ಯತತ್ವವನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ ಭಾಯಾಭೇದಗಳೂ ತರತಮಸ್ತರಗಳೂ ರೀತಿಗಳೂ ಮುಖಗಳೂ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಐದು ಸೋಪಾನಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ, ಶುದ್ಧ ಸೌಂದರ್ಯವಲಯವನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭವ್ಯತೆಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ಉತ್ತುಂಗ ಸ್ಥಾನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^{೩೩}

ಭವ್ಯ, ಅದ್ಭುತ, ಸುಂದರ, ರಮ್ಯ, ಲಲಿತ - ಎಂದು ಭಾಷಾಂತರಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ನಾವು ಮುಂದುವರಿಯಬಹುದು. ಅಂತಹ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಏಕೆ ಎಂದರೆ, ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತೃಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವದ ಮತ್ತು ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ಅಸಂಖ್ಯಮುಖಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ನೂರಾರು ಪದಗಳು ಶ್ರೇಣಿಗೊಂಡು ನಿಂತಿವೆ.^{೩೪} ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕವನ್ನು ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ಬಳಸಿ ಬಳಸಿ, ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಲ್ಲ ಸಮೆದೂ ಸಮೆದೂ, ಮುದ್ರೆ ಅಳಿಸಿಹೋದ ನಾಣ್ಯಗಳಂತೂ ಅಂತೆ, ಕಡಮೆ ಬೆಲೆಯದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಲೆಯದನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಲೆಯದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಡಮೆ ಬೆಲೆಯದನ್ನೂ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಅಲಸಪ್ರವೃತ್ತಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದ್ಭುತಕ್ಕೆ ಬದಲು ಮಹತ್ವನೇಕೆ ಬಳಸಬಾರದು? ರಮ್ಯಕ್ಕೆ ಬದಲು ಚಾರು ಏಕಿರಬಾರದು? ಲಲಿತಕ್ಕೆ ಬದಲು ಲಾವಣ್ಯವಿರಬಹುದಲ್ಲ! ಕೋಮಲ ಏಕಾಗಬಾರದು? ಮುದ್ದು, ಸೊಗಸು, ಚೆಲುವು ಈ ಪದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥ Pretty ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ

ಅಪರಾಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೋಲುವಂತಿದೆ. ಅದರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: “This mental state is perfectly sui generis and irreducible to any other..... It cannot be taught, it can only be evoked, awakened in mind..... it is not conceptual ..... All that this new term can express is the note of self-abasement into nothingness before an overpowering, absolute might of some kind.....” ‘Self abasement into nothingness’ ಎಂದ ಅವರು ಹೇಳಿದರೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “The numinous is thus felt as objective and out-side self” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಭೂಮಾತತ್ವದ ಅಪರಾಭೂಮಿಕೆಯ ಕೆಳಗಣ ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆ ವರ್ಣನೆ ಒಪ್ಪಬಹುದು. ಯತ್ರನಾನ್ಯತ್ ಪಶ್ಯತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ವರ್ಣನೆಯ ಭೂಮತತ್ವದ ಕೇವಲಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅಥವಾ ಪರಾಭೂಮಿಕೆಗೆ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಸುದೂರವಾಗಿದೆ.

೩೨. Beauty’, then, we may perhaps say, is the image of the total presence of the Infinite within any limits it may choose to assume; sublimity the image of its boundlessness...; the one the image of its immanence; the other of its transcendence.

— Oxford Lectures on Poetry

೩೩. ‘Let us begin by placing side by side five terms which represent five of the many modes of beauty—sublime, grand, beautiful, graceful, pretty’.

— Oxford Lectures on Poetry

೩೪. ರುದ್ರ, ರುದ್ರ, ಭದ್ರ, ಚಾರು, ಮನೋಹರ, ಚೇತೋಹಾರಿ, ಅಹ್ವಾದಕಾರಿ, ಭೀಷ್ಮ, ಭೀಕರ, ಭಯಂಕರ, ಶಂಕರ, ರಮಣೀಯ, ಕಮನೀಯ, ಸುಭಗ, ಲಸತ್, ತೋಭಾ, ಸ್ನಿಗ್ಧ, ಮಂಗಲ, ಬಂಧುರ, ಉಜ್ವಲ, ಸೊಗಸು, ಮುದ್ದು, ಚೆಲುವು, ಚೆನ್ನು, ಇನಿದು, ಸೊಂಪು, ವಲ್ಲು, ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಕಾಂತಿ, ಮಧುರ, ಕೋಮಲ, ಶ್ರೀ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸಾಮಿಪ್ಯದಲ್ಲಿವೆ? ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂದೇಹಗಳೂ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ವಾದ ವಿವಾದಗಳೂ ಮೂಡದಿರಲು ಈ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು ಮೂಡಲೆ ಬಾರದು ಎಂದಲ್ಲ; ವಿಚಾರವಾದಿ ವಾದದ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಗುರಿಗೆಡದಿರಲಿ ಎಂದು!

ಲಾಲಿತ್ಯ, ರಮ್ಯತೆ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಅದ್ಭುತ, ಭವ್ಯತೆ - ಈ ಐದನ್ನು ಸೌಂದರ್ಯದ ಪಂಚಾಂಗಗಳೆಂದಾಗಲಿ 'ರಸ'ದ ಪಂಚಸ್ಥಿತಿಗಳೆಂದಾಗಲಿ ಭಾವಿಸಬಹುದು; - ಶೈಲವ, ಬಾಲ್ಯ, ತಾರುಣ್ಯ, ಯೌವನ, ಪರಿಣತಿ ಅಥವಾ ವೃದ್ಧಿಗಳಿರುವಂತೆ. (ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಕ್ಕರದ b ಇರುವ Beauty ಇನ್ನುವುದನ್ನು ದೊಡ್ಡಕ್ಕರದ B ಇರುವ Beauty ಎಂದು ಬರೆದು ಅದರ ಸರ್ವಗ್ರಾಸಿಯಾದ ವಿಶಾಲಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ದೊಡ್ಡಕ್ಕರದ Beauty ಎನ್ನುವುದನ್ನು 'ರಸ' ಎಂದು ಕರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ.^{೩೫}) ಲಾಲಿತ್ಯಕ್ಕೂ ರಮ್ಯತೆಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಾದೃಶ್ಯವಿರುವುದನ್ನೂ ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಸೌಂದರ್ಯ ನಡುವೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಲಾಲಿತ್ಯ ರಮ್ಯತೆಗಳ ಕಡೆ ತುಸು ಒಲೆಯಬಹುದು; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅದ್ಭುತ ಭವ್ಯತೆಗಳ ಕಡೆಗೂ ವಾಲಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಲಲಿತಸೌಂದರ್ಯ ಸಾದೃಶ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಹತ್ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ಲಾಲಿತ್ಯಭವ್ಯತೆಗಳ ನಡುವೆ, ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ರಸದ ಸೀಮೆಯ ನಂಟು ಇದ್ದರೂ, ಅಗಾಧವೂ ಅಪಾರವೂ ಆದ ಅಂತರವಿದೆ. ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆಂದರೆ, ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವಂತೆ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿಯೂ ಭಾಸವಾಗುವಂತೆ.

ಹಾಗಾದರೆ ಭವ್ಯತೆ ತನ್ನ ಯಾವ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಲಾಲಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಮೇಯ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ? ಲಾಲಿತ್ಯಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಯಾವ ಗುಣ ಭವ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಮೈದೋರುತ್ತದೆ? ಹಸುರಿನ ನಡುವೆ, ಕಿರುಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಗುಳಿ, ಮೊರೆದು, ನೊರೆಗುಳ್ಳೆಗಳನ್ನು ಚಿಮ್ಮಿ ಹರಿಯುವ ತೊರೆಯ ರಮ್ಯತೆಗೂ ಕಡಿದಾದ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಪಾತಕ್ಕೆ ಇಡಿಯ ಹೊಳೆಯ ದುಡುಮ್ನೆ ಭೋರ್ಗರೆದು ಧುಮುಕುವ ಜೋಗದ ಮಹಾಜಲಪಾತದ ಭವ್ಯತೆಗೂ ಇರುವ ಗುಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನು?

ಎಲ್ಲಿ ಯಾವುದೆ ಗುಣದ ಪರಿಮಿತಿ ಅಥವಾ ಅಲ್ಪತೆ ತನ್ನ ವಿಸ್ತಾರ ಬಾಹುಳ್ಯದಿಂದ ವಿಭೂತಿಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೇರಿ,^{೩೬} ಭೂಮವೂ ಆ ವಿಭೂತಿಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೆ ಆವಿರ್ಭಾವವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಭವ್ಯತೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ವಿಸ್ತಾರ, ಬಾಹುಳ್ಯ, ಬೃಹತ್ತು, ಮಹತ್ತು, ಮಹಾಶಕ್ತಿ, ಮಹಾಮಹಿಮೆ, - ಅಂತರ್ಮುಖದ್ದಾಗಿರಬಹುದು; ಬಹಿರ್ಮುಖದ್ದಾಗಿರಬಹುದು; ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿರಬಹುದು; - ಇವು ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಭಿತ್ತಿಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಪಾರ, ಅಸೀಮ, ಅನಂತ, ಅಚಿಂತ್ಯ, ಅಪ್ರಮೇಯ ಇಂತಹ ನಿರ್ದಿಗಂತ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಿಖರ ಧ್ವನಿಯ ವಿಶೇಷಣಗಳೆ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯ ಅಲ್ಪತೆಗೆ ಆಘಾತವೊದಗಿ, ನಮ್ಮ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದ ಅನಂತತೆ ಆಹ್ವಾನಿತವಾಗಿ, ವಿಭೂತಿಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಭೂಮದ ಆವಾಹನೆಯಾಗುವುದೆ ಭವ್ಯತೆ.

ನಮ್ಮ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಪರಿಭಾವನೆಗೆ ವಿಷಯವಾಗುವ ಒಂದು ಹಿರಿಮೆ, ಒಂದು ಮಹಿಮೆ, ಒಂದು ಮಹತ್ತು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೆಕ್ಕನೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದಾಗ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು

೩೫. ರಸೋ ವೈ ಸಃ ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ.

೩೬. ವಿಭೂತಿ ಪೂಜೆ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಕವಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭೂತಿ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಮತ್ತು ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವದ ಮೀಮಾಂಸೆ

ಅಪ್ಪಳಿಸುತ್ತದೆ; ನಮ್ಮ ಅಹಂಕಾರ ತನ್ನ ಅಲ್ಪತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ತಿರೋಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ; ನಮ್ಮ ಗರ್ವಭಾವ ಅಥವಾ ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಭಂಗಿತವಾಗಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಚೂರ್ಣೀಕೃತವಾಗುತ್ತದೆ; ನಾವು ಕುನಿದು ಕುಗ್ಗಿ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗಾಗುವಿಕೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಭಯದ ರೂಪವನ್ನಾಗಲಿ ವಿಸ್ಮಯದ ರೂಪವನ್ನಾಗಲಿ ತಾಳುತ್ತದೆ. ಎದುರಿಸುವಿಕೆಯನ್ನೆ ಒಂದಿನಿತೂ ಸಹಿಸದ, ಒಂದು ಬುದ್ಧಿಸ್ಪಷ್ಟವಲ್ಲದ ಭೀಷಣತೆ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ನುಂಗಿ ನೋಣೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ಭೀತಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಾಣಭಯಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ತಂದೊಡ್ಡುವ ನಾಶದಲ್ಲಿ ಎನೋ ಒಂದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಾದುದೂ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನವಾದುದೂ ಇರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಜೀವ ಅದರಿಂದೋಡುವಾಗಲೆ ಅದನ್ನಾಲಿಂಗಿಸುವ ಮರಣಾನಂದದ ಮೋಹದಿಂದ ಅದರ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಲು ಬಯಸಿ, ಒಳಗೊಳಗೆ, ಬೇಕೆಂದೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಲಿ ಎಂದೆ, ಕಾಲು ಸೋಲುತ್ತದೆ, ನಡೆಗೆಡುತ್ತದೆ, ಬಿದ್ದು ಮೈಮರೆತು ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅವಶವಾಗುತ್ತದೆ, ಪರವಶವಾಗುತ್ತದೆ, ತನ್ನನಿತ್ಯೂ ತಾನೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಶೂನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಪೂರ್ಣ ಶರಣಾಗತಿಯ ಒಂದು ಮಹಾಕ್ರಿಯೆ ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಆ ಶೂನ್ಯವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತದೆ, ಪೂರ್ಣ!

ನಮ್ಮನ್ನು ಹೆದರಿಸುವ ಒಂದು ಭೀಷಣತೆ; ಆದರೂ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಒಂದು ಸಂಮ್ಮೋಹಕತೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಶೂನ್ಯಗೈಯುವ ಭೀತಿ; ಆದರೂ ಆಸ್ವಾದ್ಯವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಗೈಯುವ ಒಂದು ಪ್ರೀತಿ. ಒಂದು ರುದ್ರತೆ; ಒಂದು ರಮಣೀಯತೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಭಯ ಪಶುಭಯವಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ದಿವ್ಯಭೀತಿ. ನಮ್ಮ ಅಲ್ಪತ್ವವನ್ನು ಒದ್ದು ತಳ್ಳುವಂತೆಯೆ ನಮ್ಮ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೆಳೆದಪ್ಪುತ್ತದೆ. ತೈತ್ತಿರಿಯೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಮಹರ್ಷಿ 'ಭೀಷಾಸ್ವಾದ್ಯಾತಃ ಪವತೇ! ಭಿಷೋದೇತಿಸೂರ್ಯಃ! ಭೀಷಾಸ್ವಾದ್ಯಗ್ನಿಶ್ಚೇಂದ್ರಶ್ಚ! ಮೃತ್ಯುರ್ಧಾವತಿ ಪಂಚಮ ಇತಿ' ಎಂದು ಯಾವ 'ಭೀಷೆ' ಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೋ ಆ ಭಯ ಬರಿಯ ಪಶುಭಯವಲ್ಲ. ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಅದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಆ ದಿವ್ಯಭಯದ ವರ್ಣನೆ ಬರುತ್ತದೆ: 'ಭಯಾದಸ್ಯಾಗ್ನಿಸ್ತಪತಿ ಭಯಾತ್ತಪತಿ ಸೂರ್ಯಃ! ಭಯಾದಿಂದ್ರಶ್ಚ ವಾಯುಶ್ಚ ಮೃತ್ಯುರ್ಧಾವತಿ ಪಂಚಮಃ!' 'ಇದರ ಭಯದಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಸುಡುತ್ತಾನೆ; ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ; ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಾಯು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಐದನೆಯವನಾದ ಯಮನೂ ಓಡುತ್ತಾನೆ.' 'ಯದಿದಂ ಕಿಂಚ ಜಗತ್ ಸರ್ವಂ ಪ್ರಾಣ ಏಜತಿ ನಿಸೃತಮ್! ಮಹದ್ಭಯಂ ಯ ಏತದ್ವಿದುರಮೃತಾಸ್ತೇ ಭವಂತಿ||' - ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೆ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ಕಂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಉದ್ಯತ ವಜ್ರದಂತಿರುವ, ಎಂದರೆ ಹೊಡೆಯಲು ಮೇಲೆತ್ತಿದ ವಜ್ರಾಯುಧದಂತಿರುವ ಇದು ಮಹದ್ಭಯ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವರು ಅಮೃತರಾಗುತ್ತಾರೆ-ಅದೇನೋ ಮಹದಭಯ! ಆದರೆ ಅದನ್ನರಿಯುವವರಿಗೆ ಅಮೃತ ಪ್ರಾಪ್ತಿ! ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸುವ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಕುನಿದು ಕುಗ್ಗಿಸಿ ಇಲ್ಲಗೈಯುವ ಭಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪಶುಭಯವಲ್ಲ; ಅದು ಉಪನಿಷತ್ತಾರರು ವರ್ಣಿಸುವ ಮಹದ್ ಭಯ, 'ಭೀಷೇ', ಶ್ರೀಮದ್ಭೀತಿ!

ಆ 'ಮಹದ್ಭಯ' ನಮ್ಮ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಆಘಾತಕರವಾಗುತ್ತದೆ; ಕುಸಿದು ಕುಗ್ಗುವ ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಚೇತನೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ; ನಮ್ಮನ್ನು ಇಲ್ಲಗೈಯುತ್ತದೆ; ಶೂನ್ಯತೆಗೆ ಬೀಸಿ ತೆಗೆದೊಗೆಯುತ್ತದೆ. ಅದು ನಿಷೇಧಾತ್ಮಕ ಪ್ರಯೋಜನ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಂತಿದ್ದರೆ ಅದು ಭವ್ಯತೆಗೆರೆಯತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆಯೇ ಪೂರ್ಣತಾ ಸಾಧನೆಯಾಗಿ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಹಾದಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ 'ಅಲ್ಪತಾ' ಪ್ರಲಯದ ಒಡನೊಡನೆಯೆ ಭೂಮಾಕ್ರಮದ ಬ್ರಹ್ಮಲಾಭವೂ ಸ್ವತಃಸಂಭವಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ವಸ್ತು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಬೃಹತ್ತು ಮಹತ್ತುಗಳಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವ ತನಗೆ ತಾನೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಹೃದಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಚಿತ್ತಸಂವಾದ ಅದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕ. ಆ ಚಿತ್ತಸಂವಾದ ಅವನ ಬುದ್ಧಿ ಭಾವ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಫಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವನ ದರ್ಶನಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಅದು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಭೂಮದ ಅನುಭೂತಿಯಾದರೂ ಅದರ ರೂಕ್ಷತರ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ, ನಾಗರಿಕತೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಲಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸದಿರುವ ಪಶುಮಾನವನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವವೆಂತೂ ಬುದ್ಧಿ ಭಾವ ಸಂಸ್ಕಾರಜನ್ಯವಾದ ತತ್ತ್ವದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹವನು ಲೌಕಿಕಭಾವ ರೂಪವಾದ ಶೋಕಭಯಾದಿಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗುತ್ತಾನೆಯೆ ಹೊರತು ರಸರೂಪವಾದ 'ಮಹದ್ಭಯ'ಕ್ಕಾಗಲಿ 'ಭೀಷೆ'ಗಾಗಲಿ ಪರವಶನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿರುವ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನೆಯದಾದ 'ವ್ಯಕ್ತಿಕ್ಷಾಘಾತ' ಆತನಿಗೆ ಸಂಭವಿಸಬಹುದೆ ವಿನಾ ಎರಡನೆಯದಾದ 'ಬ್ರಹ್ಮಲಾಭ' ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಲಕ್ಷ ನಕ್ಷತ್ರಖಚಿತವಾದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯ ರಾತ್ರಿಯಾಕಾಶದ ಸುವಿಸ್ತಾರ ವಲಯವನ್ನು ಅರಣ್ಯಮುದ್ರಿತವಾದ ನಿರ್ಜನ ಮಹೋತ್ತುಂಗ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ದರ್ಶಿಸುವಾತನ ಧ್ಯಾನಮನದಲ್ಲಿ ಭವ್ಯತಾ ಸಂಭೂತಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸರ್ವವೂ ಸಜ್ಜಾಗಿರುತ್ತದೆ: ಮಹನ್‌ಮೌನ, ಅದ್ಭುತವಿವಿಕ್ತತೆ, ಮಹದ್‌ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ಅಗಣಿತಸಂಖ್ಯೆ, ಅಪಾರತೆ, ಅನಂತತೆ, ನಿಸ್ಸೀಮತೆ! ಆದರೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ದಾರಿತಪ್ಪಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದವನಾಗಿದ್ದರೆ? ಅವನು ದಿಗಿಲುಗೊಂಡಿದ್ದರೆ? ಹುಲಿಯದೊ ಹಾವಿನದೊ ಪಿಶಾಚಿಯದೊ ಅಪಾಯದ ಆಶಂಕೆಗೆ ಅವನದೇ ಡವಡವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ? ಅವನಿಗೆ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅಘಾತವೇನೋ ಒದಗಬಹುದು. ಅವನ ಅಹಂಕಾರ ಮುದುಗಿ ಕುಗ್ಗಬಹುದು. ಪರಿಣಾಮ? ಹೆಚ್ಚು ಎಂದರೆ ಭಯಮೂರ್ಛೆಗೆ ಸಲ್ಲಬಹುದು! 'ಬ್ರಹ್ಮಲಾಭ'ವೆಂತೂ ಅವನಿಗೆ ಕನಸಿನ ಗಂಟೂ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ!

ಕಾಲ, ಅಕಾಶ, ಸಾಗರ, ಮಹಾರಾಣ್ಯಶ್ರೇಣಿ, ಮಹೋನ್ನತ ಪರ್ವತ ಪಂಕ್ತಿ, ತಿಮಿಂಗಿಲ, ಆನೆ, ಸಿಂಹ, ಘಟಸರ್ಪ ಮೊದಲಾದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೈದೋರುವ ಮಹತ್ತಿಗೆ ಅವುಗಳ ಬೃಹತ್ತೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಾಹ್ಯಕವಾದ ಬೃಹತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಆವಶ್ಯಕವಾದುದೇನಲ್ಲ. ಕಷ್ಟ ಮುಸುಗುತ್ತಿರುವ ಬೈಗಿನಂಬರಕ್ಕೆದುರಾಗಿ ದಿಗಂತದ ದಿಬ್ಬದ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವ ಯಾವನೇ ಒಬ್ಬ ಯುಕೆಶ್ಚಿತ್ ಮನುಷ್ಯನ ಮುಷೀಚಿತ್ತ, ಚಿತ್ತಸಂವಾದವಿರುವ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭೂತಿಸಂಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಹುದು. ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಯುಕೆಶ್ಚಿತ್ ವ್ಯಕ್ತಿ ಭವ್ಯತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಲಾರನು, ಬಹಿರ್ಮುಖಾತ್ರದಿಂದಾಗಲಿ, ಅಂತರ್‌ಮುಖ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಾಗಲಿ. ಆದರೆ ಅನಂತವಾದ ಆಕಾಶಕ್ಕೆದುರಾಗಿ ನಿಂತ ಅನಾಮಧೇಯನಾದ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಕ್ಷುದ್ರಕ್ಕೂ ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ಮಹಾ ಅಲ್ಪತೆಯ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದಲೇ ನೋಡುವಾತನ ಮನದಲ್ಲಿ ಅನಂತತಾಭಾವವನ್ನು ಮಿಡಿದು ಭವ್ಯವಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವರು ರಷ್ಯಾದ ಕವಿಯೊಬ್ಬನ ಒಂದು ವಚನಕವನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪುಟ್ಟ ಗುಬ್ಬಿಚ್ಚಿಯೊಂದು ಭವ್ಯತೆಗೆರಿಯವ ನಿದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆ ತಾಯಿಗುಬ್ಬಿಚ್ಚಿ ಮಳೆಗಾಳಿಗೆ ತೂರಾಡಿದ ಗೂಡಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ರೆಕ್ಕೆ ಬಲಿಯದ ತನ್ನ ಮರಿಯನ್ನು ಭೀಮಗಾತ್ರದ ಬೇಂಟೆನಾಯಿಯ ಉಗ್ರದಾಡೆಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಸೇನಿಸಿ ಹೋರಾಡಿ ಬಲಿಯಾದುದನ್ನು ಕಂಡ ಆ ನಾಯಿ ಕೂಡ ಏನೋ ಒಂದು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಭೀಷೆಗೆ ಸಿಲುಕಿದಂತಾಗಿ, ಸೆಡೆತು, ಹಿಂಜರಿಯಿತಂತೆ ! ಆ ಗುಬ್ಬಿಚ್ಚಿ ಭವ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಅದರ ಬಹಿರ್ಗಾತ್ರದಿಂದಲ್ಲ; ಅದರ ಪ್ರೀತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೆ ಲೆಕ್ಕಿಸದ ಅದರ ತ್ಯಾಗ, ತನಗಿಂತಲೂ

ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಮತ್ತು ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವದ ಮೀಮಾಂಸೆ

ಬಹುಪಾಲು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದ ಆ ನಾಯಿಯನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ಸೆಣಸಿದ ಅದರ ಪುಟ್ಟ ಹೃದಯದ ಹೈಮಾಚಲ ಧೈರ್ಯ, ತನಗೊದಗುವ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ತೃಣಕ್ಕೆಣೆ ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದ ಮಾತೃಪ್ರೇಮದ ಮಹಾ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥೈರ್ಯ - ಇವೆಲ್ಲದರ ಆಂತರಿಕವಾದ ಅಂತರ್ಮುಖವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಅದು ವಿಭೂತಿಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಿ ಭವ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ, ಬಾಹ್ಯಕವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಆಂತರಿಕವಾಗಲಿ, ಭೂಮವು ತನ್ನ ವಿಭೂತಿ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯಭೂಮಿಕೆಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವಂತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಭವ್ಯತಾ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ವಿಸ್ಮಯ, ಆಶ್ಚರ್ಯ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಾಘಾತ, ಅಹಂಕಾರ ಪ್ರಲಯ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಶರಣಾಗತಿ ಈ ತೆರನ ನೇತ್ರಾತ್ಮಕ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅಮೇಯತೆ, ಅನಂತತೆ, ಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯತೆ, ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಇಂತಹ ಇತ್ಯಾತ್ಮಕ ಭಾವಗಳಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಶಿವತ್ವವನ್ನು ಕೃಪೆಗೈಯುವವರೆಗೂ ಅದರ ಉಗ್ರಾನುಗ್ರಹದ ಆಶೀರ್ವಾದವೇರುತ್ತದೆ.

ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥತಾವಿಮುಕ್ತವೂ ಸಂಗದೂರವೂ ಆಗಿರುವ ದರ್ಶನ ಧ್ವನಿ^{೩೭} ಸಮರ್ಥವಾದ ಸಹೃದಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಭವ್ಯತಾ ಆವಿರ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವೂ ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಆಗಿರುವ ಪೂರ್ವಭಿತ್ತಿ.

* * * *

೩೭. 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನಧ್ವನಿ ವಿಚಾರದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿವರಣೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ರಸೋ ವೈ ಸಃ

೧

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ, ನಾವು ಯಾವ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ರಸ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಅದು ಕಾವ್ಯಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಮಿತವಾದದ್ದು ಎಂದು. ವಿಮರ್ಶಕರಾದ ವಿಧ್ವಂಸನರಿಗಂತೂ ಅದು ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಒಂದು ಪರಿಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಕವಿವಿಮರ್ಶೆ ಅದನ್ನು, ಅಂತಹ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಇತರ ಪದಗಳನ್ನಂತೂ ಅಂತೆ, ಆ ವಿಶಿಷ್ಟಾನುಭವದ ನಾನಾ ಅರ್ಥಭಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಧ್ವನಿಪುಚ್ಚುರವಾಗುವಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರದ ಮಂದಪ್ರಜ್ಞನಾದ ವಿಮರ್ಶಕ 'ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯ' ಎಂಬ ಖಂಡನೆಯ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಬೀಸುತ್ತಾನೆ, ಗಾಳಿಗಿರಣಿಯ ಮೇಲೆ ಧಾಳಿಮಾಡಿದ ಮಹಾಗಾದ್ಯಭಾರೂಢ ಕ್ಷಿಪ್ರೋಟನಂತೆ.

ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳು ಪ್ರಯೋಗವಾಗುವಾಗ ಅವುಗಳಿಗೆ ಖಚಿತವಾದ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವಿರಬೇಕು, ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಗಣಿತ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂಕಗಳಿಗಿರುವ ಅರ್ಥದಂತೆ. ಕಾವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವನ್ನು ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಗಾಂಪತನದ ಲಕ್ಷಣವಾಗುತ್ತದೆ: ಏಕೆಂದರೆ ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರದಿಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರ ವಿಶೇಷತಃ ವಸ್ತುಕ್ಷೇತ್ರ; ಕಾವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಾವಕ್ಷೇತ್ರ. ಆ ವಸ್ತುಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಅಜೀವಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂದೂ ಕರೆಯಬಹುದು, ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರದಂತಹ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ. ಏಕೆಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಜೀವವಿಷಯದ್ದಾದರೂ ಅದನ್ನು ಕುರಿತ ಆಲೋಚನೆ ವಿಭಜನೆ ಅಳತೆ ತೂಕ ಇವು ಯಾವುವೂ 'ಸಜೀವ' ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲ. ಜೀವವನ್ನು ಕುರಿತ ಕ್ರಿಯೆಗಳೇ ಹೊರತು ಜೀವಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲ. ಜೀವವನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಚಿಂತನಾ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡುವುದೆ ಶಾಸ್ತ್ರಭಾಷೆಯ ಕರ್ತವ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಜ್ಞಾನದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳು ಅರ್ಥದ ಮೆಯ್ಯನ್ನು ಬಿಗಿಯುವ ಸಮವಸ್ತ್ರಗಳಂತಿರುತ್ತವೆ, ಉಕ್ಕಿನ ಕವಚದಂತೆ. ಅರ್ಥದ ಆಟಕ್ಕಾಗಲಿ ವಿಲಾಸಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲಿ ಭಾವವೆ ವಸ್ತುವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಮತ್ತು ವಸ್ತುವೂ ಭಾವರೂಪದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಪದಗಳು ಉಕ್ಕಿನಂಗಿಗಳಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.^೧ ಬೇಕಾದಾಗ ಬೇಕಾದ ಕಡೆಗೆ ಹಿಗ್ಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರಬೇಕು. ಬೆಳೆಯುವ ಜೀವಂತವಸ್ತುವನ್ನು ಎರಕದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬಂಧಿಸಿದರೆ ಅದು ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದಾದರೆ ಎರಕವನ್ನು ಒಡೆಯುತ್ತದೆ; ಬಲಿಷ್ಠವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕುಗ್ಗಿ, ಮುರುಡಿ, ಸೊರಗಿ ಸಾಯುತ್ತದೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಕುಬ್ಜತೆವತ್ತು ವಿಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾವೋಪಯೋಗಿಯಾಗಿ^೨ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪದಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಅರ್ಥಕೇಂದ್ರ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಅರ್ಥವಲಯವೂ ಇರುತ್ತದೆ; ಒಂದೊಂದು ಪದಕ್ಕೂ ಭಾವಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಭಾವಪರಿವೇಷವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಅರ್ಥವಲಯ ಮತ್ತು ಭಾವಪರಿವೇಷಗಳು ನಿರ್ನೇಮಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೧. 'The most living thought becomes frigid in the formula that expresses it. The word turns against the idea. The letter kills the spirit.—Creative Evolution by HENRI BERGSON

೨. ದ್ರೌಪದಿಯ ಶ್ರೀಮುಡಿಯಲ್ಲಿರುವ 'ಭಾಷೆ: ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಮತ್ತು ಭಾವೋಪಯೋಗಿ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ನೋಡಿ.

ಏಕೆಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ, ಒಬ್ಬನೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಾದರೂ ಅವನ ಅನುಭವ ವಿಶಾಲವಾದಂತೆಲ್ಲ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೂ, ಆ ವಲಯದ ವಿಸ್ತಾರವೂ ಆ ಪರಿವೇಷದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ; ಕವಿಯಿಂದ ಕವಿಗೆ, ಲೇಖಕನಿಂದ ಲೇಖಕನಿಗೆ ಸ್ಥಾನ ಸಮಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಅವು ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದುತ್ತವೆ.^೩ ಭಾವಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ ಭಾವಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಕವಿಯ ದರ್ಶನವಿಮರ್ಶೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಅರ್ಥಭಾವಶಕ್ತಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ನಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ನೀರಿನಂತೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ತಂತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವ ವಿದ್ಯುತ್ತಿನಂತೆಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಶಾಸ್ತ್ರವಾದರೂ ಅದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಂತಲ್ಲದೆ ಭಾವಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರಿಯಾದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ವಿಷಯದ ಮೂಲವಸ್ತುವಾದ ಭಾವತ್ವದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ; ಭಾವವೆ ತನಗೆ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಆ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿರದೆ 'ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯ'ವಾಗುವುದರಿಂದಲೇ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರತ್ವವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಪರಿಭಾಷೆ ಶರೀರದ ಆಕಾರ ರಕ್ಷಣೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಜೀವವನ್ನು ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲಿನ ಎರಕಗಾಣವಾಗಬಾರದು. ಅದರ ಪರಿಭಾಷೆ ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪರಿಭಾಷೆಯಂತಲ್ಲ; ಶರೀರವಿದ್ದೂ ಅದು ಅಶರೀರಿ.

ಸಾಹಿತ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಯೋಗವಾಗುವ 'ಭಾವ' 'ರಸ' ಎಂಬೆರಡು^೪ ಪದಗಳನ್ನು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಅರ್ಥಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕಂಗೆಡಿಸುವಂತಿದೆ. 'ಭಾವ' ಪದದ ಅರ್ಥ ಇರುವಿಕೆ, ಆಗುವಿಕೆ, ಮೂಲ, ಸಂಭೂತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸ್ವಭಾವ, ಸೃಷ್ಟಿ, ನಿಸರ್ಗ, ಅಂತರ್ಲಕ್ಷಣ, ಮನೋಧರ್ಮ, ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ, ಆಲೋಚನೆ, ಭಾವನೆ, ಸಂದೇಶ, ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ವಸ್ತು, ಮನಸ್ಸು, ಜೀವಿ, ಪ್ರಾಣಿ, ಪರಮಾತ್ಮ, ತನ್ನತನ - ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ, ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಯ ಜಟಿಲ ಕಂಟಕ ಲತಾಕುಂಜಕಾನನದಂತೆ, ಚಿತ್ತವಿಭ್ವಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಭಾವಕ್ಕೆ ಅನಂತಾರ್ಥಗಳಿರುವಾಗ ಇನ್ನು ರಸಕ್ಕೆ ಕೇಳಬೇಕೆ? 'ಭಾವ'ಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ವರ್ಧಿಯಾಗಿಯೆ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಅಜಗಜಾಂತರದಂತಹ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅವೆರಡೂ ಒಂದೆ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಕ್ಕಾದರೂ ಸೇರಿರುತ್ತವೆ. ಅಮೃತ ಹಾಲಹಲದಂತಹ ಭಿನ್ನಸ್ವರೂಪದ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ 'ರಸ'ದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

೩. The literary artist imports into his words characters which are foreign to them as words of practical use.

- - Beauty and Other Forms of Value by S. ALEXANDER

೪. ಪ್ರತಿಭೆ, ಸ್ಫೂರ್ತಿ, ಆವೇಶ, ಕಲ್ಪನೆ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಅಲಂಕಾರ, ರೀತಿ, ಗುಣ ಇತ್ಯಾದಿ ನೂರಾರು ಪದಗಳು ಈ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಖಚಿತಗೊಳಿಸಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿಯೆ ಎಷ್ಟೊ ಪಂಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳು ಉದ್ಭವಿಸಿವೆ. ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಕರ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲ ರಂಗಕ್ಕಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾಗಿದೆಯೆ ಹೊರತು ಇನ್ನೂ ಸಫಲವಾಗಿಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಆಧುನಿಕ ಮನಶಾಸ್ತ್ರವೂ ರಂಗಕ್ಕಿಳಿದು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆಯೆ ಭಾವಸತ್ಯವನ್ನು ಖಚಿತಗೊಳಿಸುವ ಸಾಹಸ ವಿಫಲವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಸಫಲವಾದರೆ ಅವು ಸತ್ತಂತೆಯೆ; ಅಂತಹ ವಿಫಲತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವುದೆ ಜೀವದ ನಿರಂತರ ಸ್ವೋತದ ಜೀವತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಖಚಿತಗೊಳಿಸುವುದೆಂದರೆ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಿದಂತೆಯೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗನಿಗೆ 'ರಸ' ಎಂದೊಡನೆ ಹಣ್ಣಿನ ರಸ, ಕಬ್ಬಿನ ರಸ, ಯಾವುದಾದರೂ ಹಸಿಯ ಸಸ್ಯವನ್ನು ಹಿಂಡಿದಾಗ ಹೊರಡುವ ದ್ರವ ಇವೆಲ್ಲ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನೆ ತುಸು ರೂಪಕವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ, ಯಾವುದರಲ್ಲಾದರೂ ಇರುವ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮತ್ತು ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗ ರಸವತ್ತಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಮಾತು ಹಣ್ಣಿಗೆ ಮಾತ್ರವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಚಮತ್ಕಾರವಾದ ಸಂವಾದಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೆ ಕೊಂಚ ಮುಂಬರಿಸಿದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ವಾಚಕನಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖ ಸಂತ್ಯಷ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಅದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗ ಕಾವ್ಯ ರಸವತ್ತಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ, ಸಹೃದಯ. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿದ ಓದುಗನಿಗೆ 'ರಸ' ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ವಾಚ್ಯಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ವಿಭಿನ್ನಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿರುವುದೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ: ಶಕ್ತಿ, ಸತ್ತ್ವ, ತುಪ್ಪ, ನೀರು, ಅಮೃತ, ವಿಷ, ಪಾದರಸ, ಹಗಿನ - ಎಂದರೆ ಮರದಿಂದ ಹೊಮ್ಮುವ ಕೆಂಪು ಅಂಟು, ರಕ್ತ, ಲೋಹ, ರುಚಿ, ಕಾಮನೆ, ಸುಖ, ಮಾಧುರ್ಯ, ಉತ್ಸಾಹ, ಉತ್ಸವ, ಸೌಂದರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ, ಇತ್ಯಾದಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಹೀಗೆ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಪದಗಳು ಲಕ್ಷಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಾದಾಗ ವಾಚ್ಯಕ್ಕೆ ಶತಗುಣಿತವಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥ ಸೀಮೆಗೆ ಹೊಕ್ಕರೆ ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದಂತೆಯೇ! ನಮ್ಮ ಅರ್ಥ ಯಾವ ಗ್ರಹವನ್ನು ಸುತ್ತುತ್ತದೆಯೋ? ಯಾವ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕುತ್ತದೆಯೋ? ಯಾವ ನಕ್ಷತ್ರದತ್ತ ನುಗ್ಗುತ್ತದೆಯೋ? ಮತ್ತಾವ ನೀಹಾರಿಕೆಯ ಅಥವಾ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲೋಕದ ಪ್ರೇಮರಾಹುವಿನಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತವಾಗಿ ಧಾವಿಸುತ್ತದೆಯೋ? ಅಥವಾ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನಂತ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಎಂತಹ ಪರೈಟನ ಕೈಕೊಂಡಿದೆಯೋ? - ಅದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಅದನ್ನು ಅಳೆದು ತೂಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ, ಸಾಹಸಾನುಭವದ ಪ್ರಯೋಜನ ಒಂದನ್ನುಳಿದರೆ, ವ್ಯರ್ಥಸಾಹಸವಾಗದಿರುತ್ತದೆಯೇ? ಸೋಲೊಪ್ಪಿ ಸುಮ್ಮನಾಗುವ ಪ್ರಮಾಣಿಕತೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ, ಕಂಗೆಟ್ಟ ಮೀಮಾಂಸೆ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೇಕೆ, ತನ್ನ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಘೋಷವೆಂದು: 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ'?

೨

ಪದಗಳಿಗೆ ಖಚಿತ, ಸ್ಪಷ್ಟ, ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅಚಂಚಲವಾದ ಅರ್ಥವಿದ್ದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಭಾಷೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂತಹ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಒಂದು ಪದ ಯಾವುದೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಾದರೂ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಒಂದೆ ಖಚಿತಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾದರೆ ಅದು ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾದ ಪರಿಭಾಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಾದರೆ ಗಲಿಬಿಲಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕಶಾಸ್ತ್ರದಂತಹ ಪ್ರಯೋಗ ವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನಾಹುತವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಪದ ಒಂದೆ ಆದರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥ ಕೊಡುವ ಪದದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಆಯಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಮೊದಲೆ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಸ ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನುಭವ ವಿಶೇಷಕ್ಕೂ ರಸಾಯನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಸ್ತು ವಿಶೇಷಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಾದರೆ ಅದನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ಅರಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದು ಪದ ಒಂದೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನಭಾಯಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾದಾಗ ವಾದಗಳಿಗೂ ಸಂದೇಹಗಳಿಗೂ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾದ

ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಾವಾನುಭವನಿಷ್ಠವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಮನಶಾಸ್ತ್ರ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ, ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೆ ಇಲ್ಲ ಭೌತಾದಿವಿಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಸ್ತು ಜಿಜ್ಞಾಸುವಿನಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಗ್ರಹಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದರೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾವನಿಷ್ಠ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಸ್ತು ಜಿಜ್ಞಾಸುವಿನಲ್ಲಿಯೆ ಅಂಗೀಭೂತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ವಸ್ತು ಜಿಜ್ಞಾಸುವಿನಿಂದ ಅಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಎಂಬಂತೆ ಆಲೋಚಿಸಿದರೂ, ಆಲೋಚಿಸುವಾಗಲೆ, ಆಲೋಚನಾ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿಯೆ ವಸ್ತು ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಅನಿವಾರ್ಯ^೫ ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಕನಾದವನು ವಿನಯದಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಸಾಧು ಎಂಬ ಮೊಂಡಗೆಚ್ಚು ಅಲ್ಲಿ ಅಸಾಧು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯಂತಹ ಭಾವನಿಷ್ಠವಾದ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರುಚಿ, ಪಕ್ಷಪಾತ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೆ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಿಂದಾಗುವ ಅನಿಷ್ಟದಿಂದ ವಿಮರ್ಶಕರು ಪಾರಾಗದಿದ್ದರೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಯಂಕರ ಅಪಕಾರವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೆ ಇಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪಕ್ಷಪಾತದ ಪ್ರಶಂಸೆಯಿಂದ ಆಗುವ ಹಾನಿಗೆ ನೂರಡಿ ಹಾನಿ ಪಕ್ಷ ಜಾತಿ ಪ್ರಚೋದಿತವಾದ ಖಂಡನೆಯಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಉತ್ತಮವಲ್ಲದುದು ಯಾವುದಾದರೂ ಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದ ಇಂದು ಪ್ರಶಂಸಿತವಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆಂದಾದರೂ ಋಜುದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಿದ್ದುಪಡೆಯುವ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಹತ್ವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಕ್ಷಪಾತಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಖಂಡನೆಗೊಳಗಾದರೆ ಅದು ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗಿ ಮೂಲೆ ಸೇರಿ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಗೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾದರೆ ಮುಂದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶವೂ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿ ಶಾಶ್ವತ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಡು ಮತ್ತೆಂದೂ ಕೂಡಿಬರದ ಮಹಾನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುತ್ತದೆ.

ರಸ ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹಣ್ಣಿನ ಕಬ್ಬಿನ ರಸದಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ಸಹೋದರ ಎಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಕಾವ್ಯಾನಂದವನ್ನೂ ಒಳಕೊಂಡು, ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದದವರೆಗೂ ಏರಿ, ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವಿನೊಡನೆಯೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವಾಗಿ ಅದ್ವೈತ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿದೆ.^೬ ಭರತಮುನಿ 'ವಿಭಾವಾನುಭಾವವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಸಂಯೋಗಾತ್ ರಸನಿಷ್ಪತ್ತಿಃ' ಎಂದರೆ, ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಋಷಿ 'ಸ ಏಷ ರಸಾನಾಂ ರಸತಮಃ' ಎಂದೂ 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಎಂದೂ ಸಾರಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ: ಮುನಿಯೂ ಋಷಿಯೂ ಆ ಪದವನ್ನು ಒಂದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆಯೆ? ಅಥವಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಿನ್ನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಒಂದೇ ಅರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಭಿನ್ನ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರಬಹುದೆ?

ರಸನಿಷ್ಪತ್ತಿಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ವಿಭಾವ'ವನ್ನು ಮೂಲಭಿತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಾಟ್ಯನಾಟಕಾದಿ ದೃಶ್ಯನಾಟಕಾದಿ ದೃಶ್ಯರೂಪದ 'ವಿಭಾವ' ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಅನ್ವಯವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲಿ ರಸಾನುಭವ ಕಲಾಲೋಕಕ್ಕೆ ಪರಿಮಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಭಾವ ಎಂದರೆ ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರದ ಮೂಲವಸ್ತು ಅಥವಾ ಭಾವವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ, ಅದು ದೃಗ್‌ರೂಪದ್ದಾಗಲಿ ಚಿದ್ರೂಪದ್ದಾಗಲಿ, ಕಲಾಕಾರನು ಒಡ್ಡುವ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಎಲ್ಲ ಕಲೆಯೂ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮಾಲೋಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ.^೭ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನಿಗೆ

೫. "Of the immobility alone does the intellect form a clear idea."

-BERGSON in *Creative Evolution*.

೬. 'ರಸಾನುಭವದ ಅಲೌಕಿಕತೆ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ನೋಡಿ.

೭. 'ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾ' ಮತ್ತು ತಪೋನಂದನದಲ್ಲಿರುವ 'ಪ್ರತಿಮಾ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೃತಿ' ನೋಡಿ.

ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖಾನುಭವವೆ ರಸಾನುಭವವಾಗಿರುವುದರಿಂದ 'ರಸ'ವು ವಿಭಾವಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಕಲಾಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ತತ್ತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ 'ರಸ'ವು 'ಲೋಕ ಉತ್ತರ'ವಾದದ್ದು; ರಸಾನುಭವ ಲೋಕಾನುಭವಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಭಾವಾನುಭವಕ್ಕೆ ಅತಿಕ್ರಾಂತಿವಾದದ್ದು. ರಸ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಲಾನುಭವವೆ; ಅದೆಂದಿಗೂ ಲೋಕಾನುಭವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ರಸ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಲೋಕಾನುಭವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಸಂಗದೂರತೆಯಿಂದ ಲೌಕಿಕಸ್ಥಾಯಿಭಾವಕ್ಕೆ ಒದಗುವ ಒಂದು ಶಮದ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಜನ್ಯವಾಗುವ ಅನುಭವ.^೮ ಆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಲೌಕಿಕವಾದ ಯಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸದ ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕವಾದ ಯಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೂ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗದ ಕಲಾಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ; ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅದು ನಿಜವೆ? ಪೂರ್ಣ ನಿಜವೆ? ಆಂಶಿಕ ನಿಜವೆ? ಕಲಾರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ರಸಾನುಭವ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಕವಿಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆಯುವುದು ಅವನ ಲೋಕಾನುಭವವೋ ಅಥವಾ ರಸಾನುಭವವೋ? ಅವನ ಲೋಕಾನುಭವದ ಸ್ಥಾಯಿಗಳೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಪಡೆಯುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ಲೋಕೋತ್ತರತೆ ಹೇಗೆ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ? ಲೋಕೋತ್ತರತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾವ್ಯವಾದೀತೆ? ವಾಚಕನ ಭಾವಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೆರಳಿಸಿ ಬಗ್ಗಡಗೊಳಿಸುವ ಲೌಕಿಕ ಭಾವದ ಪ್ರಕಾಶನವಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಚಾರ ಲೇಖನವಾದೀತೆ ಹೊರತು ಸಾಹಿತ್ಯವಾದೀತೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕವಿಗಾದರೂ ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿ ರಸಾನುಭವ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಕಾರಯಿತ್ರೀ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಕವಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಭಾವಯಿತ್ರೀ ಪ್ರತಿಭೆ ಮಾತ್ರವಿರುವ ಸಹೃದಯನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದೆ?

ಆ ವಿಚಾರವಾಗಿ ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ ಇಟಲಿಯ ದಾರ್ಶನಿಕನೂ ಸೌಂದರ್ಯ ಮೀಮಾಂಸಕನೂ ಆದ ಕ್ರೋಚಿ ಹೀಗೆ ಅರ್ಥ ಬರುವಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:

“ನನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನೆ ನಾನು ಗಮನಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಾನುಭವದ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ನಾನು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಗೂ ಮೋಹ ಜುಗುಪ್ಸೆಗಳಿಗೂ ವಶನಾಗದೆ, ವಾದ ಚಿಂತನಾದಿಗಳ ಜಟಿಲತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಎಂತಹ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತೇನೆ ಎಂದರೆ, ಯಾವ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಾವು ಕಲಾಕೃತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪಡೆಯಬಹುದು ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆಯೋ ಅಂತಹುದೇ ಆದ ಆನಂದಾನುಭವದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ.....”^೯

ಕ್ರೋಚಿಯ ಅನುಭವದಂತೆ ಲೋಕದಲ್ಲಾಗಲಿ ಕಾವ್ಯಾದಿ ಕಲಾಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕಾರಣವಾಗುವುದು ಸಹೃದಯನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಅಥವಾ ಚಿತ್ತಭಂಗಿ. ಅಂತಹ ಚಿತ್ತಭಂಗಿಯೊಂದಿದ್ದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ರಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯಾದಿ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ರಸಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸುಲಭವಾಗಲಾರದು. ಅಂತಹ ಮನಃಪರಿಪಾಕ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ

೮. 'ರಸಾನುಭವದ ಅಲೌಕಿಕತೆ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ.

೯. "I observe in myself... " writes Croce," that in the presence of any sensation whatever, if I do not abandon myself to the attractions and repulsions of impulse and feeling, if I do not let myself be distracted by reflections and reasoning, if I persist in the intuitive attitude, I am in the same disposition as that in which I enjoy what I am accustomed to call a work of art. I live the sensation, but as pure, contemplating Mind....."

ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಚಿತ್ತಭಂಗಿಯನ್ನು ಕವಿ ಅಥವಾ ಕಲಾಕಾರನ ಕೃತಿ ತನ್ನೊಂದು ಸೌಂದರ್ಯಮಾಯೆಯಿಂದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ, ಅಥವಾ ಸದ್ಯಃಪರವಾಗಿಯಾದರೂ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಾಗಿ, ಒದಗಿಸುವುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಕಲಾಕೃತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ರಸಾನುಭವ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾವು ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾದಾಗ ಸ್ವಾರ್ಥ ಮೂಲವಾದ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಲೂ ಪಾರಾಗಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಲೌಕಿಕ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ನಿಸ್ಸಂಗವಾದ ಅಥವಾ ಸಂಗದೂರವಾದ ಧ್ಯಾನದ ಜಿಹ್ವೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಚರ್ಮಿತವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಭಾವೋದ್ರೇಕಕ್ಕಲ್ಲದೆ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಎಡೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಲಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಯೋಜನದ ಅಪೇಕ್ಷೆ ನಿರರ್ಥಕ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷೀಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಂಗದೂರತೆ ಸುಲಭಸಾಧ್ಯ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಹಾಗೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿ ರಸಾನುಭವ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಸಂಭವವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ? ಪ್ರವೀಣ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮತ್ತು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಆಗಲಾರದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮನುಷ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಸ್ವಾರ್ಥ ಪ್ರಯೋಜನದ ಲೌಕಿಕ ಕ್ರಿಯಾರೂಪದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಕೆರಳಿಸುವ ರತ್ನಾದಿ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿ ರಸಾನುಭವ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ರತ್ನಾದಿ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಗಳಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಪಡದಿರುವ ಸುಂದರವಾದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಕಮನೀಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ಅವಲೋಕಿಸಿ ಸವಿಯುವಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಸೌಂದರ್ಯ ಸುಖಾನುಭವ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿ ಚೆಲುವೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ರತಿಭಾವದಿಂದ ಮೇಲೇರಿ ಶೃಂಗಾರ ರಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಪ್ರೇಕ್ಷಕನಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅಸಾಧ್ಯವಾದರೂ ಅರಣ್ಯಶ್ರೇಣಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಿರಿಯ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ತಪ್ಪಕಾಂಚನ ವರ್ಣಮಯ ಮೇಘಪಂಕ್ತಿಯ ರಮ್ಯಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬರುವ ಸೂರ್ಯೋದಯದ ದಿವ್ಯ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುವಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ರಸಾನುಭವವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಚಿತ್ತಭಂಗಿ ವರ್ಣಶಿಲ್ಪಿಯ ಚಿತ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವಾಗ ಒದಗುವ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸದೃಶವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೇ? ಆ ಸೂರ್ಯೋದಯ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಲೌಕಿಕ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ತಲೆಯಿಣುಕುವುದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಅವಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಲು ಕೆಲಸವೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಅದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಮನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಚೌಕಟ್ಟು ಹಾಕಿಸಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆಕಾಶದ ಅದನ್ನು ಮಾರಿ ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ನಾವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾಮದಿಂದಲೇ ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಸಂಗದೂರವಾದ ಸಾಕ್ಷೀಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಧ್ಯಾನಜಿಹ್ವೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ವಣಗೈದು ಸವಿಯುತ್ತೇವೆ: ಅಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಅನುಭವ ರಸಾನುಭೂತಿಯೇ!

ಮನುಷ್ಯನ ಲೌಕಿಕ ತೃಷ್ಣೆಗೆ ದೂರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ನೈಸರ್ಗಿಕ ದೃಶ್ಯ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಾನವನಿಗೆ ರಸಾನುಭೂತಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆಯೇ ಋಷಿಕವಿಗೂ ಯೋಗಿಗೂ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ರಸಾನುಭವ ಸಮಧಿಕತರವಾಗಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ

ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೆ ನಿಸ್ಸಂಗತ್ವದ, ನಿಷ್ಕಾಮತ್ವದ ಮತ್ತು ಶಮತ್ವದ ಸಿದ್ಧಿಸ್ಥಿತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಸಹೃದಯರ ಕವಿಕೃತಿಯನ್ನೂ ಚಿತ್ರಕೃತಿಯನ್ನೂ ಆಸ್ವಾದಿಸುವಂತೆ ಅವರು ಜಗತ್‌ಕವಿಯ ಲೋಕಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಖೇಲನವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ! ಆ ಆಸ್ವಾದ ರಸರೂಪವಾದದ್ದು. ಅದನ್ನೆ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ಎಂದೂ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಂದಲೆ, ಅಂತಹ ಅನುಭಾವದ ಮೂಲದಿಂದಲೆ, ಹೊಮ್ಮಿದೆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ರಸಸೂತ್ರದಂತಿರುವ, ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಒಂದಾದ, 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ.'

೩

ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ 'ರಸ' 'ಆನಂದ' ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಇದಿರುಗೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಅವುಗಳ ಸ್ಥಾನಮಾನ 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಕಡಮೆಯದೇನೂ ಅಲ್ಲ. 'ರಸ' 'ಆನಂದ'ಗಳಂತೆಯೆ 'ಮಧು' ಎಂಬ ಪದವನ್ನೂ ಋಷಿಮನೋಜಿಪ್ಪೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸವಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ಮೂರು ಪದಗಳೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾದ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳೆ? ಅಥವಾ ಅವು ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಭಾಯೆಗಳಿವೆಯೆ? ಒಂದರ ಬದಲಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಋಷಿಯ ಆಶಯಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬರುತ್ತದೆಯೆ? ಅವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಅನುಭವದ ಮೂರು ಮುಖಗಳೆ? ಅಥವಾ ಮೂರು ಮುಖವಾಗಿ ತೋರುವ ಒಂದೇ ತತ್ವವೆ?

ಆ ಮೂರು ಪದಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತವೆ; ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ; ಅಲ್ಲದೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದೆ ಅರಿ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ 'ರಸ':

ಅಸದ್ವಾ ಇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್ | ತತೋ ವೈ ಸದಜಾಯತ | ತವಾತ್ಮಾನಂ
ಸ್ವಯಮಕುರತ | ತಸ್ಮಾತ್ ತತ್ ಸುಕೃತಮುಚ್ಯತ ಇತಿ | ಯದ್ ವೈ ತತ್
ಸುಕೃತಮ್ | ರಸೋ ವೈ ಸಃ | ರಸಂ ಹ್ಯೇವಾಯಂ ಲಬ್ಧ್ವಾನ್ದಂದೀ ಭವತಿ |
ಕೋ ಹ್ಯೇವಾನ್ಯಾತ್ ಕಃ ಪ್ರಾಣ್ಯಾತ್ | ಯದೇಷ ಆಕಾಶ ಆನಂದೋ ನ ಸ್ಯಾತ್
ಏಷ ಹ್ಯೇವಾನಂದ ಯಾತಿ |....^{೧೦}

“ಇದು ಮೊದಲು ಅಸತ್ತೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದಲೆ ಸತ್ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಅದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಸುಕೃತ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸುಕೃತವೇ ರಸ. ರಸವನ್ನೆ ಹೊಂದಿ ಅವನು ಆನಂದಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಈ ಆನಂದ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಉಸಿರಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆನಂದಪಡಿಸುವವನು ಇವನೇ ಅಲ್ಲವೆ?”

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ 'ಆನಂದ':

“ಆನಂದೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವ್ಯಜಾನಾತ್ | ಆನಂದಾದ್ಯೇವ ವಿಲ್ಲಿಮಾನಿ
ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ | ಆನಂದೇನ ಜಾತಾನಿ ಜೀವಂತಿ | ಆನಂದಂ
ಪ್ರಯಂತ್ಯಭಿ ಸಂವಿಶಂತೀತಿ |”^{೧೧}

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ 'ಮಧು':

“ಬ್ರಹ್ಮಮೇತು ಮಾಮ್ | ಮಧುವೇತು ಮಾಮ್ | ಬ್ರಹ್ಮಮೇವ ಮಧುಮೇತು ಮಾಮ್ ||”

೧೦. ತ್ರೈತ್ತೀಯೋಪನಿಷತ್ - ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ, ಮೈಸೂರು.

೧೧. ತ್ರೈತ್ತೀಯ ಆರಣ್ಯಕ.

“ನಮಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲಿ. ನಮಗೆ ಮಧು ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲಿ. ಬ್ರಹ್ಮವೇ ತಾನಾಗಿರುವ ಮಧು ನಮಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗಲಿ !”

“ಬ್ರಹ್ಮ ಮೇಧಯಾ | ಮಧು ಮೇಧಯಾ | ಬ್ರಹ್ಮಮೇವ ಮಧು ಮೇಧಯಾ |”

ನಮ್ಮ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಭೂತಿಯಾಗಲಿ. ನಮ್ಮ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧಿಗೆ ಮಧು ಅನುಭೂತಿಯಾಗಲಿ. ನಮ್ಮ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ತಾನಾಗಿರುವ ಮಧು ಗೃಹೀತವಾಗಲಿ.”

ಮಧು ವಾತಾ ಋತಾಯತೇ | ಮಧು ಕ್ಷರಂತಿ ಸಿಂಧವಃ |

ಮಾರ್ಧ್ವೀರ್ನಃ ಸಂತೋಷಧೀಃ ||

ಮಧು ನಕ್ತಮುತೋಷಸೋ | ಮಧುಮತ್ ಪಾರ್ಥಿವಂ ರಜಃ |

ಮಧು ದ್ಯೌರಸ್ತು ನಃ ಪಿತಾ ||

ಮಧುಮಾನೋ ವನಸ್ಪತಿಃ | ಮಧುಮಾನಸ್ತು ಸೂರ್ಯಃ |

ಮಾರ್ಧ್ವೀರ್ಗಾವೋ ಭವಂತು ನಃ || ೧೨

ಅಲೆವ ಗಾಳಿಯೆಮಗೆ ಮಧುವೀಯಲಿ;

ಹರಿವ ಹೊಳೆಗಳೆಮಗೆ ಮಧುವೀಯಲಿ;

ಬಳ್ಳಿಗಡಗಳೆಮಗೆ ಮಧುವೀಯಲಿ.

ಬೆಳಗು ಬೈಗುಗಳೆಮಗೆ ಮಧುವೀಯಲಿ;

ಪೊಡವಿ ಪುಡಿ ನಮಗೆ ಮಧುವೀಯಲಿ;

ತಿಳಿಯ ಬಾನೆಮಗೆ ಮಧುವೀಯಲಿ.

ಪಿರಿಯ ಮರಗಳೆಮಗೆ ಮಧುವೀಯಲಿ;

ಪೊಳೆವ ನೇಸರೆಮಗೆ ಮಧುವೀಯಲಿ;

ವೃಂದಗೋವುಗಳೆಮಗೆ ಮಧುವೀಯಲಿ.^{೧೩}

ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ‘ರಸ’ ಅಥವಾ ‘ರಸಾನುಭವ’ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಲೆಗೆ ಮತ್ತು ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು. ‘ಆನಂದ’ ಎಂಬ ಪದ ಕಾವ್ಯಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪರಿಮಿತವಾದುದಲ್ಲ; ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸರ್ವರಂಗಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸರ್ವಮೂಲತತ್ವವೂ ‘ಆನಂದ’ಕ್ಕೆ ಅಭಿನ್ನವಾದದ್ದು. ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸುವಾಗ ಅದರ ‘ಆನಂದ’ ಲಕ್ಷಣ ಅದರ ಸತ್ ಮತ್ತು ಚಿತ್ ಲಕ್ಷಣಗಳಷ್ಟೆ ಸಮ ಪ್ರಧಾನವಾದದ್ದು; ಅಲ್ಲದೆ ಸತ್ ಮತ್ತು ಚಿತ್ ಎರಡೂ ‘ಆನಂದ’ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಅಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಎಂದಂತೆಯೆ, ಸತ್ ಒಂದನ್ನೆ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದೂ, ಚಿತ್ ಒಂದನ್ನೆ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದೂ, ಆನಂದ ಒಂದನ್ನೆ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದೂ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ‘ಆನಂದ’ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವದ ಲಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆನಂದ; ಆನಂದವೇ ಬ್ರಹ್ಮ. ‘ಆನಂದೋ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ವ್ಯಜಾನಾತ್.’

೧೨. ತೈತ್ತಿರೀಯ ಆರಣ್ಯಕ.

೧೩. ನಿರಂಕುಶಮತಿಗಳಾಗಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ ‘ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೇಕೆ ಆತ್ಮಶ್ರೀ’ ಎಂಬ ಭಾಷಣ ನೋಡಿ.

ಆನಂದವೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬಂತೆ ರಸವೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಎನ್ನುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಎರಡು ಪದಗಳೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮಾನಾರ್ಥವೆ ಆಗಿ, ರಸ ಎಂದರೂ ಒಂದೆ, ಆನಂದ ಎಂದರೂ ಒಂದೆ ಎಂದಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಎನ್ನುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಿತ್ತಿಯಂತಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಋಷಿ ಅರ್ಥಭಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೇರೆಯ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವಂತಿದೆ. ಮೊದಲು ಇದ್ದದ್ದು ಅಸತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಎಂದರೆ, ಆ ಅವ್ಯಕ್ತದಿಂದ ಈ ಸತ್ ಎಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಜಗತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದವರು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ; ಅದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಅದು 'ಸು-ಕೃತ್' ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆ 'ಸು-ಕೃತ್'ವೇ ರಸ. ಆ ರಸದಿಂದಲೆ ವ್ಯಕ್ತಿಜಗತ್ತಿನ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರಾಶಿಯ ಆನಂದಾನುಭವ. ಆಕಾಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಆ ರಸಾನಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿರದಿದ್ದರೆ ವ್ಯಕ್ತಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಾಣವೂ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮವೆ ಕವಿ; ಬ್ರಹ್ಮವೆ ಕೃತಿ; ಬ್ರಹ್ಮವೆ ರಸಆಸ್ವಾದ.

ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಋಷಿ ಸು-ಕೃತ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆಯೋ ಅದು ಅಸತ್ತಿನ ಅಥವಾ ಅವ್ಯಕ್ತದ ಅಥವಾ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ತ್ರಿತ್ವಮುಖವಾಗುವ ನಿರ್ಗುಣಬ್ರಹ್ಮದ 'ಕೃತಿ'^{೧೪} ಆ ಕೃತಿಗೆ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಬ್ರಹ್ಮವೆ ಕವಿ. ಆ ಕವಿಯ ಅವ್ಯಕ್ತಾನಂದವೆ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ರಸ'ವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಅತೀತ ಆನಂದವು ಹಾಗೆ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ 'ರಸ'ವಾಗುವುದರಿಂದಲೆ ಪ್ರಾಣ ಅದನ್ನು ಸವಿದು ಬದುಕಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಆನಂದಾನುಭೂತಿ ಸು-ಕೃತ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಅದನ್ನೋದಿ ಆಸ್ವಾದಿಸುವ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ರಸಾನುಭವವಾಗುವಂತೆ.^{೧೫} ಆದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ರಸ' 'ಆನಂದ'ಗಳಿಗೆ ಅಭೇದ ಭಾವವಿದ್ದರೂ 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ರಸ' ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಕವಿಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯ ಸಮಾನರಾದ ಜೀವಕೋಟಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣರಾಶಿಗಳಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಆನಂದಾನುಭೂತಿ ಎಂದು ನಾವು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಆನಂದಾನುಭವ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಲೋಕದ ರಸಾಸ್ವಾದಕ್ಕೆ ಸದೃಶವಾಗಿಯೆ ಇದೆ. ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇಷ್ಟೆ: ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು; ಇನ್ನೊಂದು ಕವಿಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು. ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ವಾದ; ಇನ್ನೊಂದು ಕಾವ್ಯಾಸ್ವಾದ. ಇವೆರಡೂ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು, ಮಾತ್ರವೆ ಅಲ್ಲ, ಅವಳಿಮಕ್ಕಳೂ ಆಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಒದಗುವ ರಸಾಸ್ವಾದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ವಾದ ಸೋದರ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಕರು.

'ಆನಂದ' ಸಚ್ಚಿದಾನಂದದ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾದರೆ 'ರಸ' ಅದರ ಸುಕೃತ ಅಥವಾ ಕೃತಿಯಾಗಿರುವ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯರಸಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಕವಿ, ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಹೃದಯ ಇವರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೆ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಬ್ರಹ್ಮವೆ ಕವಿ, ವಿಶ್ವವೆ ಕೃತಿ, ಋಷಿಕವಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆ ರಸಾಸ್ವಾದಮಾಡುವ ಸಹೃದಯನಾಗಿ, ಆಸ್ವಾದ್ಯ ಆಸ್ವಾದಕ ಭಾವವು ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವಾಗಿ, ಇಂಗಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.^{೧೬}

೧೪. "ತದೈಕ್ಷತ ಬಹುಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯ ಇತಿ" - ಛಾಂದೋಗ್ಯ, ೬-೨-೩ "ಅದು ಕಂಡಿಚ್ಚಿಸಿತು, ಬಹುವಾಗುತ್ತೇನೆ, ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತೇನೆ ಎಂದು." ಸೃಷ್ಟಿ ಆನಂದದ ಒಂದು ಲೀಲಾಪ್ರಕಾಶನ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪ್ರಯೋಜನ ಎರಡೂ ಆನಂದವೆ.

೧೫. ಇಲ್ಲಿ ಈಶಾವಾಸ್ಯೋಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಕವಿರ್‌ಮನೀಷಿ' ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮಂತ್ರವನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು. ತಪೋನಂದನದಲ್ಲಿರುವ ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ.

೧೬. "ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇವ್ಯ ಸೇವಕನ, ರಸ ರಸಿಕನ, ಆಸ್ವಾದ್ಯ ಆಸ್ವಾದಕನ 'ಅಹಂ' ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಭಗವಂತ ಸೇವ್ಯ; ಭಕ್ತ ಸೇವಕ. ಭಗವಂತ ರಸಸ್ವರೂಪ; ಭಕ್ತ ರಸಿಕ. ಭಗವಂತ ಆಸ್ವಾದ್ಯ; ಭಕ್ತ ಆಸ್ವಾದಕ" - ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ವಚನವೇದ - ಪೂರ್ವಾರ್ಧ, ಪುಟ ೭೭೩.

‘ಮಧು’ ಎಂಬ ಪದವೂ ‘ರಸ’ದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಹೂಗಳ ಬಹು ವಿಧವಾದ ರಸಗಳೂ ಜೇನುಹುಳುವಿನ ಚರ್ಮಣಾದಿ ಜನ್ಯ ರಸಗಳೂ ಸೇರಿ ಅಭೇದ್ಯವಾಗಿ ‘ಮಧು’ ಎಂಬ ಸ್ವಾದು ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ವಿಶ್ವ ನಿಸರ್ಗದ ಸುಖ ಸಂತೋಷ ತೃಪ್ತಿ ಸೌಂದರ್ಯಾದಿ ನಾನಾ ಅನುಭವ ಕೋಟಿಯಿಂದ ಚೇತನದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಒಂದು ಪ್ರಜ್ಞಾಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ, ಮಧು ಶಬ್ದ.^{೧೨}

ಕವಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮಧುಪ್ರಜ್ಞೆಯಾದುದಲ್ಲದೆ ರಸದೃಷ್ಟಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕವಿಪ್ರತಿಭೆ ತನ್ನ ಭಾವಯಿತ್ರೀ ರಸನೆಯಿಂದ ಲೋಕವಸ್ತು ಸೌಂದರ್ಯ ಕೋಟಿಯ ರಸವನ್ನು ಹೀರಿ, ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಧುಮಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದರ ಆ ಮಧುಮಯತೆ ಧ್ಯಾನಮಯವಾಗಿ ‘ರಸೋ ವೈ ಸಃ’ದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ರಸಮಯತ್ವಕ್ಕೇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಕಾರಯಿತ್ರೀ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಸಹೃದಯ ರಸಾನುಭಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ, ಸಹೃದಯ ರಸಾನುಭವ ಕೃತಿ ರಚನಾಪೂರ್ವದ ಕವಿರಸಾನುಭವದ ಅವರಜನೆ, ಸೋದರನೆ. ಕಾರಯಿತ್ರೀ ಪ್ರತಿಭಾವಿಶೇಷತೆಯಿಂದಲೇ ಸಹೃದಯ ರಸಾನುಭವವು ಕವಿರಸಾನುಭವದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಸಹೃದಯರಿಬ್ಬರೂ ಭಾವಯಿತ್ರೀ ಪ್ರತಿಭೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನರಾಗಿದ್ದರೆ ಕವಿಯಂತೆ ಸಹೃದಯನೂ ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ರಸಾನುಭವ ಪಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ ರಸಾನುಭವ ಕಾವ್ಯಕಲಾರಂಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲಾದುದಲ್ಲ; ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ವಸ್ತು. ಕವಿಕೃಪೆಯ ಮತ್ತು ಕೃತಿರೂಪದ ಕಲೆಯ ವಿಶೇಷ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೆಂದರೆ ಅದು ಸಾಮಾನ್ಯನನ್ನೂ ಸಹೃದಯನನ್ನಾಗಿಯೇ ಪರಿವರಿಸಿ ಪ್ರಕೃತಿಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ರಸಾಸ್ವಾದವನ್ನು ಕೃತಿಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವೀತವಿಘ್ನವೂ ಅವಿದ್ಯಾವರಣ ವಿಮುಕ್ತವೂ ಆಗಿರುವ ರಸಯುಷಿಪ್ರಜ್ಞೆ ರಸಾನುಭೂತಿಗಾಗಿ ಕಾವ್ಯಕಲೆಗಳ ಕೃಪೆಯ ಕೈ ಹಾರೈಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವೂ ತನ್ನ ಸುಂದರ ರುದ್ರ ನಟರಾಜಭಂಗಿಯ ಸಹಸ್ರಬಾಹುವೆತ್ತಿ ಆತನನ್ನು ‘ಶೃಣ್ವಂತು ವಿಶ್ವೇ ಅಮೃತಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಃ’ ಎಂದು ಅಹ್ಲಾನಿಸಿ ಸಾರುತ್ತದೆ - ‘ರಸೋ ವೈ ಸಃ’!

೪

ರಸಾನುಭವವೇನೋ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗುವ ಅಧಿಕಾರೀಚೇತನಗಳು ಮಾತ್ರ ಅತಿ ವಿರಳ. ಅದಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವ ಅರ್ಹತೆ ಎಂದರೆ ತುಸುಮಟ್ಟಿಗೆ ಯೋಗಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಯೋಗಿಗಳಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಗೀತೆ ಇಂತಹುದೇ ಆದ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ:

ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಸಹಸ್ರೇಷು ಕಶ್ಚಿದ್ಯತತಿ ಸಿದ್ಧಯೇ
ಯತತಾಮಪಿ ಸಿದ್ಧಾನಾಂ ಕಶ್ಚಿನ್ನಾಂ ವೇತ್ತಿ ತತ್ತತ್ತಃ ||

೧೨. ನಿರಂಕುಶಮತಿಗಳಾಗಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ‘ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೇಕೆ ಆತ್ಮಶ್ರೀ’ ಎಂಬ ಭಾಷಣ ನೋಡಿ.

೧೩. “ಯೇಷಾಂ ಕಾವ್ಯಾನುಶೀಲನಾಭ್ಯಾಸವಶಾತ್ ವಿಶದೀಭೂತೇ ಮನೋಮುಕುರೇ ವರ್ಣನೀಯ ತನ್ಮಯೀಭವನ ಯೋಗ್ಯತಾ ತೇ ಹೃದಯಸಂವಾದಭಾಜಃ ಸಹೃದಯಃ”
- ಅಭಿನವಗುಪ್ತ.

‘ಸಹಸ್ರಾರು ಜನರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವರಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ನನ್ನನ್ನರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ.’ ಹಾಗೆಯೇ ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ರಸಾನುಭವ ಪಡೆಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸಹಸ್ರಾರು ಜನರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಬಹುದು; ಉಳಿದವರು ಕಾವ್ಯ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಶರಣುಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ ಕಲೆಯನ್ನು ‘ಸಾಮಾನ್ಯನ ಯೋಗ’ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು? ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಲಭಿಸುವ ಯೋಗ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ನಿಸ್ಸಂಗತ್ವ, ಸಮತ್ವ, ಸಮದರ್ಶನ, ಅಹಂಕಾರ ನಿರಸನ, ಸಾಕ್ಷೀಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸಮರ್ಪಣಭಾವ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಅನಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ, ತತ್ಕಾಲಕ್ಕಾದರೂ, ತಂದುಕೊಟ್ಟು, ಸದ್ಯಃಪರವಾದ^{೧೯} ನಿರ್ವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಕಾವ್ಯಕಲೆಗಳನ್ನು ‘ಸಾಮಾನ್ಯನ ಯೋಗ’ ಎಂದು ಕರೆದರೆ ತಪ್ಪೇನು?

ತಪ್ಪಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಸಹೃದಯನಾದವನಿಗೆ ಅಲಂಕಾರ, ವಸ್ತು ಮತ್ತು ರಸಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ದರ್ಶನಧ್ವನಿಯನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸುವ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಪನ್ನವಾದ ಒಂದು ತಾತ್ವಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅನುಭವಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇವುಗಳಿಂದ ಕಾವ್ಯದ ಕಣ್ಣಾಗಿರುವ ಕವಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ಕವಿದರ್ಶನ^{೨೦}ದಿಂದ ದೀಪ್ತವಾದ ಸಹೃದಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನಧ್ವನಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಅನುಭವಿಸಿ, ಅದರ ಶಕ್ತಿ, ಆನಂದ, ಮತ್ತು ರಸ ಇವುಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಪವಾಗಿ, ಕ್ರಮೇಣ ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮರಸವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಲು ಕಲಿಯುತ್ತದೆ.^{೨೧} ಆ ದರ್ಶನಧ್ವನಿ ಅಲಂಕಾರ ವಸ್ತು ರಸ ಧ್ವನಿಗಳಂತೆ ಮೂರನೆಯದರ ತರುವಾಯ ನಾಲ್ಕನೆಯದಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ತತ್ತ್ವವಲ್ಲ. ಅದು ಅಲಂಕಾರ ವಸ್ತು ರಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಂಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ಮೂಡುವ ಒಂದು ಅಧಿದೇವತಾ ಸದೃಶವಾದ ಅಂಗಿ.^{೨೨}

ದರ್ಶನಧ್ವನಿಯ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ರಸಾನುಭವದಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ಯವಸಾಯಿ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ‘ರಸ’ ಸಾಮಾನ್ಯ ‘ಕಾವ್ಯರಸ’ದಂತೆ ಕೆಳಗಣ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿರದೆ ‘ಬ್ರಹ್ಮರಸ’ದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರುತ್ತದೆ. ‘ವಿಭಾನುಭಾವ ವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಸಂಯೋಗಾತ್ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ’ಯಾಗುವ ರಸದ ಅಪರಾಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ‘ರಸೋ ವೈ ಸಃ’ದ ಪರಾಭೂಮಿಕೆಗೆ ಸಹೃದಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ತೇಲಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಕರಲ್ಲಿ ‘ಅಲಂಕಾರ’ದ

೧೯. ‘ಸದ್ಯಃ - ಪರನಿರ್ವೃತ್ತಿ’ ಅಲ್ಲ; ‘ಸದ್ಯಃಪರ - ನಿರ್ವೃತ್ತಿ’. ಕಾವ್ಯ ತಂದುಕೊಡುವುದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ (ಸದ್ಯಃಪರ) ನಿರ್ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರತು ಸದ್ಯಃ ಎಂದರೆ ಆಗತಾನೆ, ಹೊಸದಾಗಿ, ತಟಕ್ಕನೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಪರನಿರ್ವೃತ್ತಿ ಎಂದರೆ ಪರಮಾನಂದವನ್ನಲ್ಲ, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿತ್ಯವಾಗಿರುವ ಪರನಿರ್ವೃತ್ತಿ ಒಮ್ಮೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಅವತರಿಸಿದರೆ ಅದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಶ್ವತವೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

೨೦. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ನಲ್ಲಿ Creative Vision ಎಂಬ ಪದ ಇದಕ್ಕೆ ಕೊಂಚ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂವಾದಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ‘ಕಾವ್ಯದ ಕಣ್ಣು ಕವಿಯ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ’ ಎಂಬ ಭಾಷಣ ನೋಡಿ.

೨೧. ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಕವಿಯ ತರುವಾಯ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಜನಕ್ಕೆ ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೂತನ ಆನಂದವನ್ನು ಕಾಣುವ ಸಾಮೂಹಿಕ ಶಕ್ತಿ ಮೂಡಿದುದನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು.

೨೨. “ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾ” ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ನೋಡಿ. ದರ್ಶನ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾದ ಸಹೃದಯರು ಇದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು: ಅಹಲ್ಯೆಯ ಉದ್ಧಾರದಲ್ಲಿ, ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಗರುತ್ಮತನ ಆಗಮನ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ, ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಆಂಜನೇಯನಿಂದ ಲಂಕಾಧಿದೇವಿ ಪರಾಭವ ಹೊಂದಿ ಆತನನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಬಿಡುವ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ, ಸಂಪಾತಿ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಒಂದು ಅಂಗಮಾತ್ರದಂದಿದ್ದ ಆ 'ರಸ' ನವೀನರಲ್ಲಿ ಭಾವ ವಸ್ತು ರೀತಿಗಳ ಎಲ್ಲ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತವಾಗುವ ಅರ್ಥವೈಶಾಲ್ಯ ಪಡೆದುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆ ವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲಕ್ಕೇರಿಸಿ ಮುಂದುವರಿಸಿದರೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ ಉಪನಿಷದ್ ಋಷಿಯ ವಿರಾಟ್ ದರ್ಶನದ 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ'!

ಪ್ರತಿಮಾ ಆವಿರ್ಭೂತಿಯ ಮತ್ತು ದರ್ಶನಧ್ವನಿಯ ತತ್ತ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿ ಕಾವ್ಯಕಲಾ ಸೀಮೆಯಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾದುದಲ್ಲ. ಅದು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಲೋಕಾಂತರಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆ ಬ್ರಹ್ಮಕವಿಯ ವಿಶ್ವಪ್ರತಿಮೆಯಾದಾಗ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಹೃದಯಪ್ರಜ್ಞೆ ರಸಋಷಿಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಿ ಏರಿದಾಗ ವಿಶ್ವಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯ ಬ್ರಹ್ಮರಸಾಸ್ವಾದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು, ಈ 'ದರ್ಶನಧ್ವನಿ' ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೆ. ದರ್ಶನಧ್ವನಿಶಕ್ತಿಯ ಕೃಪೆ ಆಯಿತೆಂದರೆ ಆ ರಸಾನುಭವ ಮಾಡುವ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಅಲ್ಪ ಮತ್ತು ಭೂಮಗಳಿಗಿರುವ ಕೃತಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಲೀಲಾಭೂಮಿಕೆಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾಗಿ ಲೌಕಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾನ್ಯಮಾಡಿದರೂ ದರ್ಶನಧ್ವನಿಲಭ್ಯವಾದ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅದು ಬದ್ಧಜೀವರ ಕರ್ಮಪ್ರಯೋಜನಾರ್ಥವಾಗಿರುವ ಲೀಲಾಮಿಥ್ಯೆಯಾಗಿಯೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಯಾವುದು ಅಲ್ಪವಾಗಿ ಯೇಕಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆಯೋ ಅದೂ, ಜನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯಾವುದು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆಯೋ ಅದೂ, ಎರಡೂ ಸಮಮಹತ್ವಾಗಿರುವಂತೆ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ: ಸಂಖ್ಯೆ ಎಷ್ಟೆ ಚಿಕ್ಕದಾಗಲಿ ಎಷ್ಟೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಲಿ ಅನಂತತೆಯಿಂದ ಗುಣಿತವಾಯಿತೆಂದರೆ ಎರಡೂ ಅನಂತವಾಗುವುದರಿಂದಲೆ ಸಮತೆಯನ್ನೂ ಪಡೆಯುವಂತೆ.

“ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರಿಯಾ ಇವ ಹಿ ದೇವಾಃ” “ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರಿಯರಲ್ತೆ ದೇವರ್ಕಳಾ!” ಎಂದು ಐತರೇಯ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳು ನಿಜಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುವುದುಂಟೆಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಅನುಭವಗಳೆರಡೂ ಒಪ್ಪುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಅಪೂರ್ವವೂ ವಿಶೇಷವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಮನಸ್ಸು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಆಧುನಿಕ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಚಾರಕ್ಕೊಳಗಾಗಿರುವ ಜನಮನಸ್ಸು, ಅದನ್ನು ಅಸಾಧ್ಯ, ಅಸಂಭವ, ಅಸತ್ಯ ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವುದರಮಟ್ಟಿಗೂ ಹೋಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ದೇವತೆಗಳೂ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಚೈತನ್ಯಗಳೂ ಕಾವ್ಯಕಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲೋಕಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಭಾವಚರವೂ ಭಾವಗೋಚರವೂ ಆಗಬಲ್ಲವು, ದರ್ಶನಧ್ವನಿ ಸಮರ್ಥವಾದ ಚೇತನಕ್ಕೆ. ಅವು ರಸರೂಪಿಗಳಾಗಿ ಅಥವಾ ರಸಶರೀರಿಗಳಾಗಿ ಋಷಿಕವಿಯ ಚಿದಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿಯೋ ಅಥವಾ ರೂಪಿಸಿಯೋ ಅಥವಾ ಆಶ್ರಯಿಸಿಯೋ ಅಥವಾ ಆಕ್ರಮಿಸಿಯೋ ಲೋಕ ಮತ್ತು ಕೃತಿಲೋಕಗಳಿಗೆ ಅವತರಿಸುತ್ತವೆ. ಆಸ್ವಾದನಾರೂಪದ ಅವರ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಶಕ್ತಿ ಜ್ಯೋತಿ ಪುಷ್ಪಿ ತುಷ್ಪಿ ಆನಂದಗಳು ಲಭಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಅಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೆ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ: 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ'!

* * * *

ಭಾಷೆ: ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಮತ್ತು ಭಾವೋಪಯೋಗಿ

ಅರ್ಥಃ ಸಹೃದಯ ಶ್ಲಾಘ್ಯಃ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಾ ಯೋ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ
ವಾಚ್ಯ ಪ್ರತೀನಮಾನಾಖ್ಯೌ ಭೇದಾವುಭೌ ಸ್ವತೌ

- ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕ

A statement may be used for the sake of the reference, true or false, which it causes. This is the scientific use of language. But it may also be used for the sake of the effects in emotion and attitude produced by the reference it occasions. This is the emotive use of language.

- I.A. Richards

ಭಾಷೆಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಉಪಯೋಗಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನೂ ಗುರುತಿಸದೆ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಕಾವ್ಯದ ಅಥವಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಬರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಓದತೊಡಗಿದರೆ ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಮುಂದುವರಿಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ನಾವು ಭಾವದ ಅಥವಾ ಬುದ್ಧಿಯ ತೊಡಕುಗಳಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಒಳಗಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪದ, ಪದಪುಂಜ ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯಗಳಿಗಿರುವ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಒಂದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಅಳೆದು ತೂಗಿ, ಒಂದರ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಯಸಿ, ಆ ಎರಡರ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಯೋಜನದಿಂದಲೂ ವಂಚಿತರಾಗುತ್ತೇವೆ.

ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತದ ಕರ್ಣಪರ್ವದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಧಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಕೌರವರಣದ ಸರ್ವಸೇನಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಆಚಾರ್ಯ ದ್ರೋಣನು ಮಡಿದ ರುದ್ರವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಸಂಜಯ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕವಿವಕ್ರೋಕ್ತಿ ಹೀಗಿದೆ:

ಕೋಲಗುರುವಿನ ಮರಣವಾರ್ತಾಕಾಲಸರ್ಪನ ತಂದು ಸಂಜಯ
ಹೇಳಿಗೆಯನೀಡಾಡಿದನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿದಿನಲಿ.

ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಸ್ಥಾನದವರಿಗೂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೂ ಇತರರಿಗೂ ಏನಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಕವಿವಾಣಿ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಬೆದಚಿತಾ ಆಸ್ಥಾನ. ಧಿಗಿಲೆಂದುದು ಧರಾಧೀಶ್ವನ ತಂದೆಯ
ಹೃದಯದಲಿ. ಹುರುಳೇನು ಬಳಿಕುಳಿದವರ ಮೋಹಿಗಳ ?
ಕದಡಿತಂತಃಕರಣ. ಅರಸನ ಕದಪು ಕೈಯಲಿ ಕೀಲಿಸಿತು. ಹೇ
ಳಿದನು ಸಂಜಯ ಮತ್ತೆ ಮೇಲಣ ರಣದ ವಾರ್ತೆಯನು.
ಗುಡಿಯ ಕಟ್ಟಿಸು ಜೀಯ. ಬಹುತು ಕಡಲು, ಮುಳಿದುದು ಮೇರು; ತಿರುಗಿತು

ಮೊಡವಿ; ಬಿದ್ದುದು ಭಾನುಮಂಡಲವಹಹ ವಿತಳದಲಿ !

ಮಡಿದುದೈ ನಿನ್ನಾನೆ. ನಿನ್ನುಗ್ಗಡದ ಭಟ ಬೀಳ್ಕೊಂಡನೈ ; ಕಡಿ

ವಡದನೈ ! ಜಲಿ ಕರ್ಣಬೊಸಗೆಯ ಮಾಡಹೇಳೆಂದ.

ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಸಂಜಯ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು 'ಸ್ವಾಮಿ, ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ತೀರಿಕೊಂಡರು' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಸಾಕಿತ್ತು. ನಡೆದ ವಿಷಯ ಏನು ಎಂಬುದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಸಂಜಯ ಮಾಡಿದ್ದೇನು? ನ್ಯಾಯವಾಗಿ 'ಹೇಳಿದ್ದೇನು?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಸಂಜಯ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಿದಂತೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೇನನ್ನೂ ಮಾಡಿದಂತೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ: 'ಮರಣವಾರ್ತಾ ಕಾಲಸರ್ಪ'ವನ್ನು ತಂದು ಅದನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಬುಟ್ಟಿಯ ಬಾಯಿ ತೆರೆದುಬೀಳುವಂತೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮುಂದೆ ಬೀಸಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಭಾಷೆಗೆ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವ ಲೋಕಸಂವಾದಾಪೇಕ್ಷಿಯಾದ ಬುದ್ಧಿ 'ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು ? ಬುಟ್ಟಿ ಏನು ? ಹಾವನ್ನು ತಂದು ದೊರೆಯ ಎದುರಿಗೆ ಎಸೆದಿದ್ದೇಕೆ ? ಸಂಜಯನಿಗೇನು ಹುಚ್ಚು? ಅಥವಾ ಕವಿಗೊ !" ಎಂದು ಅಂತಹ ಅಪ್ರಸಂಗ ಅಧಿಕಪ್ರಸಂಗ ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಸುದ್ದಿ ಯಾರಯಾರ ಮೇಲೆ ಏನೇನು ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟುಮಾಡಿತು ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಕವಿವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಸಂವಾದವಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ. ಆಸ್ಥಾನ ಬೆದರಿತು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಎದೆ ದಿಗಿಲೆಂದಿತು, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ. ಬಹುಶಃ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಲೋಕನಿಷ್ಠೆಯ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿ 'ಆಸ್ಥಾನ ಬೆದರಿತು' ಎಂದರೆ ಏನರ್ಥ? ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೇನು ಜೀವವಿದೆಯೆ? ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರು ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು' ಎಂದೆಲ್ಲ ಕೊಂಕುಮಾತೆತ್ತಬಹುದಿತ್ತು ! ಸದ್ಯಕ್ಕಿರಲಿ.

ಮುಂದೆ ಸಂಜಯ ಮತ್ತೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: 'ಬಿಳಿತುದು ಕಡಲು: ಮುಚ್ಚಿದುದು ಮೇರು! ಬಿದ್ದುದು ಭಾನುಮಂಡಳವಹಹ ವಿತಳದಲಿ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ. ಅದನ್ನಾಲಿಸಿ ಲೋಕಸಂವಾದಾಪೇಕ್ಷಿಯಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಬುದ್ಧಿ ತತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಂಗಾಲಾಗುತ್ತದೆ; ಇದೇನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂಜಯ? ಸುಳ್ಳಿನ ಮೇಲೆ ಸುಳ್ಳು ! ಸುಳ್ಳಿನ ಮೇಲೆ ಸುಳ್ಳು ! ಅಪ್ರಕೃತ ! ಅಪ್ರಸಂಗ: 'ದ್ರೋಣ ಸತ್ತ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು "ಸಮುದ್ರ ಬತ್ತಿತು ! ಮೇರು ಮುರಿದು ಹೋಯ್ತು! ಸೂರ್ಯ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟ !" ಎಂದೆಲ್ಲ ಒದರುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ ತಲೆಕೆಟ್ಟು ! ಇವನೇನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾನೆಯೆ! ಅದರ ನೀರೆಲ್ಲ ಬತ್ತಿಹೋಗಿದ್ದು ನಿಜವೇ? ಮೇರು ಮುರಿಯಿತಂತೆ? ಮುರಿಯುವುದಿರಲಿ. ಮೇರು ಎನ್ನುವುದಾದರೂ ಎಲ್ಲಿದೆ ? ಯಾರು ನೋಡಿದ್ದಾರೆ? ಬರಿಯ ಸುಳ್ಳು! ಮೊಲದ ಕೊಂಬು ತಿವಿದು ದ್ರೋಣ ಸತ್ತ ಎಂದಿದ್ದರೂ ಎನ್ನಬಹುದಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ಸುಳ್ಳಿನ ಮೇಲೆ ಸುಳ್ಳನ್ನು ಪೇರಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಕಲಶ ಬೇರೆ ಇಡುತ್ತಾನೆ: ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದುಹೋಯಿತು ಎಂದು. ಹಾಗೇನಾದರೂ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾದರೂ ಸಂಜಯ ಇರುತ್ತಿದ್ದನೇ ? ನಾವಾದರೂ ಅದನ್ನು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆವೆ? ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ.

ಆದರೆ ಸಹೃದಯನ ಹೃದಯ ಕವಿಯ ಆ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಒಂದು ರಸಾನುಭವವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಉಕ್ತಿಯೇ ಸತ್ಯತಮ; 'ದ್ರೋಣ ಸತ್ತ' ಎಂಬ ವಾರ್ತಾಸತ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಅಲ್ಪಸತ್ಯ ಅಥವಾ ಸತ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ಕನಿಷ್ಠಾಂಶ; ರಕ್ತ ಮಾಂಸ ಹೃದಯ ಪ್ರಾಣ ಮನಸ್ಸು ಚೇತನ ಸಹಿತವಾದ ಜೀವಂತ ಮನುಷ್ಯನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೂ ಅವನ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೂ ಇರುವಷ್ಟು, ವ್ಯತ್ಯಾಸ, ಅಂತರ, ಕವಿ

ಹೇಳಿರುವ ಪೂರ್ಣಸತ್ಯಕ್ಕೂ 'ದ್ರೋಣ ಸತ್ತ' ಎಂಬ ವರದಿಯ ಅಂಶಸತ್ಯಕ್ಕೂ ಎಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅನುಭವಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಏಕೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತದೆ ? ಲೋಕಸಂವಾದಾಪೇಕ್ಷಿಯಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕದೃಷ್ಟಿಗೂ ಸಹೃದಯನ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಈ ಅಂತರ ಒದಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ? ಯಾರ ದೃಷ್ಟಿ ತಪ್ಪು? ಯಾರದ್ದು ಸರಿ ?

ಇಬ್ಬರದ್ದೂ ಸರಿ: ಏಕೆಂದರೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರದೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಗುರಿ. ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಒಂದೆ ಆಗಿ ತೋರಿದರೂ ಅದರ ಉಪಯೋಗಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ಒಂದು ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ; ಇನ್ನೊಂದು ಭಾವೋಪಯೋಗಿ. ಭಾಷೆಯ ಒಂದು ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಅದರ ಇನ್ನೊಂದು ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಯಸಿದರೆ ದಿಕ್ಕೇ ತಪ್ಪಿದಂತಾಗಿ ಸೇರಬೇಕಾದ ಗುರಿಯನ್ನೇ ನಾವು ಸೇರವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾಷೆ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿಯಾದಾಗ ಅದು ಲೋಕಸಂವಾದವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ, ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾವೋಪಯೋಗಿಯಾದಾಗ ಅದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭಾವಸಂವಾದವನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆಯ ಈ ಉಪಯೋಗ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸದಿದ್ದರೆ, ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಂಚಿತರಾಗುತ್ತೇವೆ, ಸಾಹಿತ್ಯವೀಯುವ ರಸಾನುಭವದ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಅಸತ್ಯವೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ.

ಭಾಷೆಯ ಲೋಕೋಪಯೋಗದ ಮತ್ತು ಭಾವೋಪಯೋಗದ ಭೇದವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಅಷ್ಟೇನೂ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ 'ಸಂವಾದ'ಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾವು ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು; ಅಥವಾ ಆ ಪದಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿಸುವ 'ಭಾವ'ಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ಚಿತ್ತಭಂಗಿ'ಗಾಗಿಯೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ನಾವು ಲೋಕ ಸಂವಾದವನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಅವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿಸುವ 'ಚಿತ್ತಭಂಗಿ' ಅಥವಾ 'ಭಾವ'ವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತೇವೆ.

ಉರಿಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದವನು 'ಉಃಘ್ ಏನು ಬಿಸಿಲಪ್ಪಾ? ಬೆಂದೇ ಹೋದೆ? ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾದೆ?' ಎಂದಾಗ ತನಗಾಗಿರುವ ಬೇಗೆಯ 'ಅನುಭವ ನಿಜತ್ವ'ವನ್ನು ಅದರ ಪೂರ್ಣಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಹೃದ್‌ಗೋಚರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ವಿವಕ್ಷೆ ಅವನಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆಯೆ ವಿನಾ ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಲೋಕಸಂವಾದವಿರಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಯಾರಾದರೂ ಅವನು ಬೆಂದಿದ್ದಾನೆಯೆ ಇಲ್ಲವೋ ಬೂದಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆಯೆ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ! ಆ ಮಾತಿಗೆ ಲೋಕಸಂವಾದವೇನೋ ಕಾಣದೆ ಅದು ಅಸತ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಾಗಲಿ, ಅದನ್ನು ಅಸತ್ಯವೆಂದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸುವುದಾಗಲಿ ಅಪ್ರಕೃತವಾಗಿ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮಾತಿನ ವಿವಕ್ಷೆ ಆಲಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಚಿತ್ತಭಂಗಿ'ಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದಷ್ಟೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಸಾಧಿತವಾದರೆ ಸಾಕು ಆ ಮಾತು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಸಾರ್ಥಕತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದರ ಸತ್ಯಸ್ಥಿತಿ. ಅಂದರೆ ಆ ಮಾತು ಲೋಕಸಂವಾದಾಪೇಕ್ಷಿಯಾದುದಲ್ಲ; ಭಾವಸಂವಾದಾಪೇಕ್ಷಿಯಾದುದು. ಆ ಭಾವದ ಸಂವಾದ ಒದಗಿತೆಂದರೆ ಅದರ ಕೆಲಸ ತೀರಿತು. ಅದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು. ಸತ್ಯವೂ ಆಯಿತು. ^೧

೧. We may either use words for the sake of the references they promote, or we may use them for the sake of the attitudes and emotions which ensure.

ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪ ವಿಚಾರವಾದ ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದೆ, ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ ಎಂದು. ಒಂದು 'ವಾಚ್ಯ' ಮತ್ತೊಂದು 'ಪ್ರತೀಯಮಾನ'. ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ 'ವೃತ್ತಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಾಚ್ಯವಾದ ಅಥವಾ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿಯಾದ^೧ ನೇರವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ ವೃತ್ತಿ 'ಅಭಿಧಾ'; ಪ್ರತೀಯಮಾನವಾದ (ಭಾವೋಪಯೋಗಿಯಾದ) ಅಥವಾ ಗಮ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ ವೃತ್ತಿ ಕವಲೊಡೆದು ಎರಡಾಗಿದೆ: ಒಂದು 'ಲಕ್ಷಣಾ'; ಮತ್ತೊಂದು 'ವ್ಯಂಜನಾ'. ಶಬ್ದದ ಅಭಿಧಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನೇರವಾದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥವೂ ವ್ಯಂಜನೆಯಿಂದ ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥವೂ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಅರ್ಥ ಒಂದು ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಬಹುದು; ಒಂದು ಪದಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಬಹುದು; ಒಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನೆ ವ್ಯಾಪಿಸಬಹುದು; ಒಂದು ಕಾವ್ಯಭಾಗವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕ್ರಮಿಸಬಹುದು; ಕೊನೆಗೆ ಇಡೀ ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ತುಂಬಿ ಹರಿಯಬಹುದು.

ಅಂದರೆ ಒಂದು ಪದಕ್ಕೆ ಇರುವುದು ಒಂದೇ ಅರ್ಥ ಅಲ್ಲ; ಅಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೂ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿವೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಅವನ ಜನನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ, ಅವನು ಪಾಂಡವರ ಅಗ್ರಜನಾದುದರಿಂದ ಆ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದಾಗ ಕರ್ಣ ತುಂಬ ಸಂಕಟಪಟ್ಟುಕೊಂಡು 'ಕೌರವೇಂದ್ರನ ಕೊಂದೆ ನೀನು' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ 'ಕೊಂದೆ' ಎನ್ನುವ ಪದಕ್ಕೆ ಅಭಿಧಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಒದಗುವ ನೇರವಾದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ 'ಸಾಯಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ' ಎಂದು. ಆದರೆ ದುರ್ರೋಧನ ಆಗ ಸತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಕರ್ಣ ಸುಳ್ಳುಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಯೆ? ಅದಲ್ಲ ಕರ್ಣನ ಉದ್ದೇಶ. ಅಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥ 'ಕೊಂದೆ' ಎಂಬ ಪದದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಆ ಅರ್ಥದ ಉದ್ದೇಶ ಲೋಕಸಂವಾದವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಭಾವಸಂವಾದವೆ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನ; ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು ನಾವು ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ವ್ಯಂಗ್ಯವೂ ಆಗುವ ಅದರ ಪ್ರತೀಯಮಾನಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ.

'ಕೋಲಗುರುವಿನ ಮರಣವಾರ್ತಾ ಕಾಲಸರ್ಪನ ತಂದು ಸಂಜಯ ಹೇಳಿಗೆಯನೀಡಾಡಿದನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿದಿನಲಿ' ಎಂಬ ಕವಿಯ ಉಕ್ತಿಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಏನನ್ನು ಅದು ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆಯೋ ಆ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಅದು ಲೋಕಸತ್ಯದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕೆ ಲೋಕಸಂವಾದವಿಲ್ಲ. ಸಂಜಯನ ಬಳಿ ಹಾವೂ ಇಲ್ಲ; ಹಾವಿನ ಬುಟ್ಟಿಯೂ ಇಲ್ಲ; ಹಾವಿರುವ ಹಾವಿನ ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಂದು ದೊರೆಯ ಮುಂದೆ ಅದರ ಬಾಯಿ ಕಳಚಿ ಎಸೆದು ಅವನನ್ನು ದಿಗಿಲುಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಅನುಚಿತವಾಗಿ ತೋರಿ ನೆಗೆಗೀಡಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಉಕ್ತಿಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಅದರ ಪ್ರತೀಯಮಾನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಸಂಜಯನ ಭಾವ ಅಥವಾ ಚಿತ್ತಭಂಗಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ 'ಭಣಿತಿಪ್ರತಿಮೆ'ಯಾಗುತ್ತದೆ; ಆ ಭಾವ ಅಥವಾ ಚಿತ್ತಭಂಗಿ ಅದನ್ನಾಲಿಸುವ ಸಹೃದಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರವಾದರೆ ಅಥವಾ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ಮೂಡಿದರೆ ಸಫಲವಾದಂತೆಯೆ ಕವಿಯ ಉಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಭಣಿತಿ. ಅಂತಹ ಭಾವದ ಇಲ್ಲವೆ ಭಂಗಿಯ 'ಅನುಭವ ಸಂವಾದ'ವೆ ಕವಿಯ ಉಕ್ತಿಯ ಉದ್ದೇಶ; 'ವಸ್ತು ಸಂವಾದ'ವಲ್ಲ. ಆ ಅನುಭವಸಂವಾದ ಒದಗಿತೆಂದರೆ ಅದು 'ಸತ್ಯ'ವಾದಂತೆಯೆ. ಅಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಭಾವೋಪಯೋಗಿಯೆ ಹೊರತು ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಅಲ್ಲ.

೧. 'ವಾಚ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಪ್ರತೀಯಮಾನ'ಗಳು 'ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ' ಮತ್ತು 'ಭಾವೋಪಯೋಗಿ' ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಹಾಗಾದರೆ ಭಾಷೆಯ ಲೋಕೋಪಯೋಗ, ಅಭಿಧಾವೃತ್ತಿ, ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಇವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅದರ ಭಾವೋಪಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಲಕ್ಷಣಾ ವ್ಯಂಜನಾ ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ, ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ? ಕಾಲಸರ್ಪ, ಹೇಳಿಗೆ, ಈಡಾಡು ಈ ಪದಗಳ ಲೋಕೋಪಯೋಗದಿಂದಲೆ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ ಆ ಭಾವೋಪಯೋಗ. ಅವುಗಳ 'ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವಿಮುಖತ್ವ'ದಿಂದಲೆ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತದೆ ಆ ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥ ಅಥವಾ ದ್ವನಿ.^೩ ಸರ್ಪ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸರ್ಪರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಒಂದು ನಿಘಂಟಿನ ಅರ್ಥವಿರುವಂತೆಯೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ ಸರ್ಪವಿಷಯಕವಾದ ಅವರವರ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಒಂದು 'ಭಾವಕೋಶ'ವಿರುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆಯ ಭಾವೋಪಯೋಗವೆಲ್ಲ ಈ 'ಭಾವಕೋಶ'ದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವಂತೂ ಈ 'ಭಾವಕೋಶ'ವನ್ನೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಸರ್ಪ ಎಂಬ ಮಾತು ಕವಿಗೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆ ಅದರ ಅಭಿಧಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹಾವು ಎಂಬ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಒಡನೆಯೆ ಲಕ್ಷಣಾವೃತ್ತಿ ಬೆನ್ನಟ್ಟುತ್ತಿದೆ: ಹಾವಿನ ವಿಷ, ಹಾವಿನ ಹೆದರಿಕೆ, ಹಾವು ಕಚ್ಚಿ ಸತ್ತವರು, ಹಾವಿನ ನೀಳ್ಪುನುಣ್ಣಿನ ಭೀತಿ, ಜುಗುಪ್ಸೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಅದರಿಂದ ಒಂದು ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥ ಸ್ಫುರಿಸಿ ಭಾವಸಂಚಾರವಾಗುತ್ತದೆ; 'ಭಾವಕೋಶ' ಕಣ್ಣೆರೆಯುತ್ತದೆ. ಆ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ವ್ಯಂಜನಾವೃತ್ತಿಯ ಮಿಂಚು ತಟ್ಟಿ ಭಾವಕೋಶವೆ ಆಸ್ಫೋಟಿಸಿದಂತಾಗಿ, ಒಂದು ನಿಸ್ಸೀಮವೂ ನೇಮಿರಹಿತವೂ ಆದ ರಸಪರಿವೇಷದ ಅನುಭವಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅದು ಪರ್ಯವಸಾಯಿಯಾಗಬಹುದು. ಅಂತಹ ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥ ದ್ಯೋತನವೆ ಕವಿಯ ಉಕ್ತಿಯ ಪರಮೋದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಚರಮಫಲ.

'ಸಂಜಯನು ದ್ರೋಣನ ಮರಣವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಂದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು' ಎಂದು ಕವಿ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಅದು ಬರಿಯ 'ವಾರ್ತೆ'ಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದ್ರೋಣನ ಮರಣ ಸಂಜಯನ ಮೇಲೆ ಏನು ಪರಿಣಾಮ ಮಾಡಿತು? ಆಚಾರ್ಯರ ಮರಣವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ಏನು ಅನುಭವವಾಯಿತು? ಅದರ ಭಯಂಕರತೆ ಏನು? ಅದರ ಸಂಕಟವೇನು? ಅದರಿಂದ ಒದಗಿದ ವಿಪತ್ತಿನ ಭಯಾನಕ ಸ್ವರೂಪ ಎಷ್ಟು ಭೀಕರವಾದದ್ದು? ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಗಂಭೀರತೆ ಎಷ್ಟು? ಮೊದಲಾದ ವಿವಿಧ ಜನರ ವಿವಿಧ ಹೃದಯಗಳ ವಿವಿಧಾನುಭವಗಳೂ ಭಾವಗಳೂ ಆ ಹೇಳಿಕೆಯ ಹೊರಗುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಂಜಯನ ಆ ಹೇಳಿಕೆ ನಡೆದ ಬಹಿರ್ಘಟನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ, ಎಂದರೆ ಲೋಕಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾವಿರಮಡಿ ನಿಜವಾದ ಅಂತರ್ಘಟನಾಕೋಟಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು; ಮರೆಮಾಚುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂದರೆ ಭಾವಸತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ಸುಳ್ಳಾದಂತೆಯೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಕವಿಯ ವಕ್ರೋಕ್ತಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವುದೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸತ್ಯ.^೪ ಅದಕ್ಕೆ ಲೋಕಸಂವಾದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಶಿತಯವಾದ ಭಾವಸಂವಾದವಿದೆ. ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆಲಿಸಿ, ಅನುಭವಿಸಿ, ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ.

“ಕೋಲಗುರುವಿನ ಮರಣವಾರ್ತಾ ಕಾಲಸರ್ಪನ ತಂದು ಸಂಜಯ

ಹೇಳಿಗೆಯನೀಡಾಡಿದನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿದಿರನಲಿ !”

೩. ಯಥಾ ಪದಾರ್ಥದ್ವಾರೇಣ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಃ ಸಂಪ್ರತೀಯತೇ | ವಾಚ್ಯಾರ್ಥಪೂರ್ವಿಕಾ ತದ್ವತ್ ಪ್ರತಿಪತ್ತಸ್ಯ ವಸ್ತುನಃ ||... ತದ್ವತ್ ಸಚೇತಸಾಂ ಸೋಂಧೋರ್ವಾ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ ವಿಮುಖಾತ್ಮನಾಮ್ | ಬುದ್ಧೌ ತತ್ಪ್ರಾರ್ಥದರ್ಶಿನ್ಯಾಂ ಝಟಿತ್ಯೇವಾವಭಾಸತೇ ||

೪. But usually references are involved as conditions for, or stages in, the ensuing development of attitudes, yet it is still the attitudes not the references which are important.

ಆಯಿತು; ಇದೇನೂ ಸರಿಹೋಯ್ತು. ಆದರೆ ಆ 'ಬಹುತಮ ಕಡಲು' ಮುಳಿದುದು ಮೇರು; ತಿರುಗಿತು ಪೊಡವಿ; ಬಿದ್ದುದು ಭಾವಮಂಡಲವಹಹ ವಿತಳದಲಿ! 'ಇದಕ್ಕೇನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ! 'ಮರಣವಾರ್ತಾ ಕಾಲಸರ್ಪ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಭಾವೋಪಯೋಗಿ'ಗೆ 'ಮರಣವಾರ್ತೆ' ಎಂಬ 'ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ'ಯ ಸಂಬಂಧವಾದರೂ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಬಹುತಮ ಕಡಲು' ಎಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ 'ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ'ಯ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಸಂಜಯ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆಯೋ ಅದು ಪೂರ್ತಿ ಸುಳ್ಳು ! ಅವನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾದುದಕ್ಕೂ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೂ ಏನಾದರೂ ಸಂವಾದವಿದೆಯೆ ?

'ಸಂವಾದ'ವೇನೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ನಾವು ಲೋಕವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಅರಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಾವೋಪಯೋಗಿ. ಸಂಜಯ ತನ್ನ ಭಾವಾನುಭವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ 'ಭೂತಿ ಪ್ರತಿಮೆ'ಗಳನ್ನೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಭಾವಾತಿಶಯದ 'ಚಿತ್ತಭಂಗಿ'ಯ ಸತ್ಯ ಆಲಿಸಿದವರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಸ್ಫುರಿಸುವಂತೆ, ಜಲಕ್ಕನೆ ಅನುಭವವೇದ್ಯವಾಗುವಂತೆ, ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನದಿಂದ ಭಾಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಗೆ ಲೋಕಸಂವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ; ಅದು ಭಾವಸಂವಾದಮಾತ್ರ ಪ್ರಯೋಜನವಾದದ್ದು. ದ್ರೋಣರ ಸಾವಿನಿಂದಾದ ಅನಾಹುತ ಎಷ್ಟು ಅಗಾಧವಾದದ್ದು, ಅಪಾರವಾದದ್ದು ಎಂದರೆ ಅದನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಒಕ್ಕಣಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಸಮುದ್ರವೆ ಬತ್ತಿಹೋಗಿದ್ದರೆ ! ಭೂಮಿ ಕಂಡಾಬಟ್ಟೆ ಪಥಕ್ರಮ ತಪ್ಪಿ ಉರುಳಿಬಿದ್ದರೆ ! ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವೆ ಕಳಚಿಕೊಂಡು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಕೆಡೆದಿದ್ದರೆ! ಏನು ಅನುಭವವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ; ಏನು ಹಾಹಾಕಾರ ! ಏನು ರೋದನ ! ಏನು ಓಡಾಟ ! ಏನು ಗಡಿಬಿಡಿ ! ಅಯ್ಯೋ ಏನು ದಿಗಿಲು ! ಏನು ಏನು.. ಏನು...ಏನು! ಹೇಳಿ ಪೂರೈಸುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆಯೆ? ಆ ಭಾವಾನುಭವ ಸಮಷ್ಟಿಗಿಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಮಾ ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನೆಸೆಯುತ್ತಿದೆ ಸಂಜಯನ ಹೃದಯಭಾಷೆ ! ಅವನ ಭಾಷೆಯ ಉದ್ದೇಶ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಭಾಷೆಗೆ 'ಲೋಕಸತ್ಯ'ವನ್ನು ಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶವೆ ಇಲ್ಲ. 'ಭಾವಸತ್ಯ'ವನ್ನು ನೀಡುವುದೆ ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅದನ್ನು ಸಹೃದಯನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ 'ಹೇಳಿದರೆ' 'ನೀಡಿದರೆ' ಅದು ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಭಾವಸಂವಾದ ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ವಿಫಲವಾಗಿ ಅಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಮುಳಿದುದು ಮೇರು' ಎಂದಾಗ ಮೇರು ಎಂಬ ದೇವಲೋಕ ಪರ್ವತ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎನ್ನುವುದೂ ಇಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಕೃತ.³ ಮೇರು ಇದೆ ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ ! ಅದು ಮುರಿದುಬೀಳುವ ಧಿಗಿಲ್ಲಿನಿಸುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ಆ ಭೀಷಣ ಭೂಮಾನುಭವದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಭಾವ ಸಂಚಾರ ಸಹೃದಯ ಹೃದಯಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ರಸವಿದ್ಯುತ್ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ದ್ರೋಣನ ಮರಣದಿಂದಾದ ಭಯಂಕರಾನುಭವಕ್ಕೆ ಜಲಕ್ಕನೆ ತಗುಳ್ಳುವುದೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ವಿವಕ್ಷೆ. ಆ ಭಾಷೆ ಸಿಡಿಮದ್ದಿನ ಸಜೀವಬೀಜ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಸಿಡಿದು ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಕವಿಯ ವಿವಕ್ಷೆ ಸಹೃದಯಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಓದಿ ಅನುಭವಿಸಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿ.

ಕೋಪಗೊಂಡ ತಂದೆ ತುಂಬ ತಂಟೆಮಾಡಿದ ಹುಡುಗನಿಗೆ 'ನೀನೆಲ್ಲಾದರೂ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡು, ನಿನ್ನನ್ನು ಸೀಳಿ ತೋರಣ ಕಟ್ಟೇನಿ!' ಎಂದಾಗ ಆ ಭಾಷೆ ಬರಿಯ ಭಾವೋಪಯೋಗಿ. ತಂದೆಯ

³. It matters not at all in such cases whether the references are true or false. Their sole function is to bring about and support the attitudes which are the further response. The questioning, verificatory way of handling is irrelevant, and in a competent reader it is not allowed to interfere. **I.A. Richards.**

ಅಸಮಾಧಾನದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯನ್ನೂ ಭಾವೋದ್ರೇಕವನ್ನೂ ವೇದ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಒಂದು 'ಪ್ರತಿಮೆ'ಯಾಗುತ್ತದೆ. ತಂದೆಯಾಗಲಿ ಮಗುವಾಗಲಿ ಅದನ್ನು ಆಲಿಸಿದವರಾಗಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಲೋಕಸಂವಾದ ಒದಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ಜನರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬೈದಾಡುವಾಗಲೂ ಭಾಷೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾವೋಪಯೋಗಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. 'ಸೂಳೆಯ ಮಗನೆ' ಎಂದು ಬಯ್ಯುವವನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು, ಎದುರಾಳಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸೂಳೆಯ ಮಗನಲ್ಲ ಎಂದು. ಬಯ್ಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನಿಗೂ ಅದು ಗೊತ್ತು. ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಬಯ್ಯುವನಿಗೆ ತಣ್ಣಗೆ 'ನೀನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ಅಜ್ಞಾನಜನ್ಯವಾದದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ಲೋಕಸಂವಾದವಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಳ್ಳು! ನಿನಗೆ ಯಾರೋ ತಪ್ಪು ಸುದ್ದಿ ಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕು. ನಾನು ವಾಸ್ತವಾಗಿಯೂ ಇಂಥವರ ಮಗ, ನನ್ನ ತಾಯಿ ಸದ್ ಗೃಹಿಣಿಯಾದ ಇಂಥವರು' ಎಂದು ತಿದ್ದಲು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಬಯ್ಯುವ ಭಾಷೆಯ ಉಪಯೋಗವೆ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ, ಅವನ ಉದ್ದೇಶ ವಿಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಆ ಭಾಷೆಯ ಉದ್ದೇಶ, ಎದುರಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಬೇಕಾದ ಒಂದು 'ಭಾವಸಂವಾದ'. ಎದುರಾಳಿ ಆ ಭಾವಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಬೈಮಾತಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಜನ ತುಂಬ ಸಹೃದಯರಾದುದರಿಂದ ಭಾಷೆಯ ಭಾವೋಪಯೋಗ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬೈದವನ ಉದ್ದೇಶ ಒಂದಿನಿತೂ ವಿಫಲವಾಗದಂತೆ ಭಾವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಭಾವಸಂವಾದವನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತಾನೂ ಭಾವೋಪಯೋಗಿಯಾದ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಅದಕ್ಕೆ ಲೋಕಸಂವಾದವಿನಿತೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದೂ, ತಿಳಿದೂ, ಎದುರಾಳಿಯ ಸಹೃದಯತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟು, ದ್ವಿಗುಣಪರಿಣಾಮ ಕಾರಿಯಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ: "ಮುಂಡೆಮಗನೆ, ನಾನಲ್ಲ, ನಿನ್ನಪ್ಪ!"

ಶೃಂಗಾರರಸಪ್ರಮುಖವಾದ ಪ್ರಣಯಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷೆಯ ಈ ಭಾವೋಪಯೋಗ ತನ್ನ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಪ್ರಣಯಿ ಪ್ರೇಯಸಿಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಉಸುರುವ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಲೋಕಸಂವಾದವಿರುವುದು ಅಪೂರ್ವ. ಇರಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕ ವಿವಕ್ಷೆಯಂತೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾಪಟ್ಟ, ಪಶುತ್ವ ಮತ್ತು ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕ ವಂಚನೆ ಇವು ಇರದಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಚಿತ್ತಸಂವಾದ ಹೃದಯಸಂವಾದಗಳು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆ ಮಹಾಜನರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಭಾಷೆಯ ಈ ಭಾವೋಪಯೋಗ ಮಹಾಕವಿ ಪ್ರಯೋಗದವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನ ನಿಧನಾನಂತರ ಸಮಸಪ್ತಕರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನು ಪಾಂಡವರ ಬೀಡಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಪಾಳಯದಲ್ಲಿದ್ದವರ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಭಯದ ವಾತಾವರಣವನ್ನೂ ನಿಜವಾರ್ತೆ ತಿಳಿದೊಡನೆ ಪಾರ್ಥನಿಗೊದಗಲಿರುವ ದುಃಖ ಸಂಕಟ ಕ್ರೋಧ ರೋಷಾದಿಗಳ ಉನ್ನತಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ ಕುಸಿತಗಾಂಡೀವಿಯ ಭಯಂಕರ ಬಲದ ರೌದ್ರಭೀಷಣತೆಯನ್ನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯಸಂವೇದ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಕವಿವಾಣಿ:

ಸುರನಗಿ ನಡುಗಿತ್ತು; ಸುರಪತಿ ಹರನ ನೆನೆದನು; ಯಮನ ಪಟ್ಟಣ
ಸರಕುದೆಗೆಯಿತು; ಮೃತ್ಯು ಮರೆಹೊಕ್ಕಳು ಮಹೇಶ್ವರನ !

ಕರ್ಣನ ರಣರೌದ್ರಕ್ಕೆ ತತ್ತರಿಸಿದ ಪಾಂಡವರ ಸೇನೆ ಮತ್ತೆ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದು ಅವನ ರಥವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ತರುಬಿದುದನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ ಕವಿ:

ಒದೆವ ಮಂದರವನು ತರಂಗದಲುದಧಿ ಹೊಯ್ದುದದಲಿ
ಹೊಕ್ಕವು ಕುದುರೆ, ತೂಳಿದವಾನೆ, ಕವಿದರು ರಥಿಕರೊಳಬಿದ್ದು !

ಹಾಗೆಯೇ, ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರದೆ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಮೂದಲಿಸುತ್ತಾ ಅವನ ಪೌರುಷವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತಾನೆ:

“ಕಲಿತನಕೀಸು ಮೊಲೆಗಳು ಮೂಡಿದುವಲಾ ಪಾರ್ಥ ಸಮರದಲಿ!”

ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವೋಪಯೋಗಿ ಭಾಷೆ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾಳಿಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಜಯಹೊಂದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸುರನಗರಿ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಇದ್ದರೂ ಹೆದರಿ ನಡುಗಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ಸುರಪತಿ ಹರರಾಗಲಿ ಯಮನ ಪಟ್ಟಣವಾಗಲಿ ಯಾವ ಭೂಪಟ ಖಪಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನಗಣತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿದಿರಬಹುದು. ಮೃತ್ಯು ಎಂಬುವಳು ಒಬ್ಬಳು ಇದ್ದು, ಮಹೇಶ್ವರ ಎಂಬುವನೊಬ್ಬನಿದ್ದು, ಇವಳು ಓಡಿಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕೇಳಿ ? ವಾಸ್ತವವಾಗಿ? ಎಂಬೆಲ್ಲ ಲೋಕಸಂವಾದಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲಿ ನಿರರ್ಥಕ. ‘ಮೃತ್ಯು ಮರೆಹೊಕ್ಕುಳು ಮಹೇಶ್ವರನ’ ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ವಿವಕ್ಷೆ ಸಹೃದಯನಲ್ಲಿ ಒಂದು ‘ಚಿತ್ತಭಂಗಿ’ಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿ ಅವನಲ್ಲೊಂದು ಸಮರ್ಪಕಪ್ರಮಾಣದ ಭಾವಸಂಚಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೆ ಆಗಿದೆ; ಯಾವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಯನ್ನೂ ಅದು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನನ್ನು ಕಡೆದ ಮಂದರ ಮಹಾಪರ್ವತವನ್ನು ಸಂಕ್ಷುಬ್ಧ ಮಹಾಸಾಗರವೊಂದು ತನ್ನ ಕ್ಷುದ್ಧ ಮಹಾತರಂಗಗಳಿಂದ ಅಪ್ಪಳಿಸಿತು ಎಂಬುದಾಗಲಿ, ಮಂದರ ಎಂಬ ಪರ್ವತ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ವಿಚಾರವಾಗಲಿ ಭಾಷೆಯ ಭಾವೋಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಕೃತ. ಒಂದು ಗಿರಿ ಒಂದು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆದರೆ ಎಂತಹ ಹೇರಲೆಗಳು ಏಳಬಹುದು ! ಆ ಅಲೆಗಳು ಅದನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸಿದರೆ ಎಂತಹ ಪರಿಣಾಮವಾಗಬಹುದು ! ಆ ಮಹಾದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅನುಭವಿಸಿದಾಗ ಎಂತಹ ಭವ್ಯಭಾವ ಸಂಚಾರವಾಗಬಹುದು. ಎಂತಹ ರಸಾನುಭವವಾಗಬಹುದು ! ಅಂತಹ ವಿರಾಟ್ ಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ವೀರ ರೌದ್ರಾದಿ ರಸಾನುಭವ ಸಹೃದಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ‘ಭಣಿತಿ ಪ್ರತಿಮೆ’ ಮತ್ತು ‘ರಸ ಬೀಜಸೂತ್ರ’ವಾಗುತ್ತದೆ ಕವಿವಕ್ರೋಕ್ಕೆ. ಆ ರಸಾನುಭವದ ಸೌಂದರ್ಯವೆ ಆ ಉಕ್ತಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಸತ್ಯ. ಆ ಸೌಂದರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯೆ ಅದರ ಸತ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆ.

ಭಾವೋಪಯೋಗಿ ಭಾಷೆಯ ಸತ್ಯ ‘ಭಾವಸಂವಾದ’ ಇಲ್ಲವೆ ‘ಚಿತ್ತಭಂಗಿ ಪ್ರಚೋದನೆ’ಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೆ ಯಾವಗಲೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಪರೈವಸಾನ ಹೊಂದುತ್ತದೆಯೆ ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಭಾವಸಂವಾದಕ್ಕೂ ಚಿತ್ತ ಭಂಗಿಗೂ, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅನ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ, ವಸ್ತುಸಂವಾದವೇನಾದರೂ ಇರುತ್ತದೆಯೆ ಇರಬಹುದೆ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂತಹ ವಸ್ತುಸಂವಾದವೇನೂ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲವೆ ಇಲ್ಲ; ಬರಿಯ ಭಾವವಿಲಾಸವೆ ಮತ್ತು ರಸಾನುಭವವೆ ಪರಮಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯದ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥ; ಭಾವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಅದರ ಸ್ವಾರಸ್ಯದಿಂದ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ಅದನ್ನು ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಸತ್ಯಗೈಯ್ಯಲೂ ಶಾಶ್ವತಗೊಳಿಸಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೋ ವಸ್ತುಸಂವಾದವಿರಬೇಕೆಂದು ಬಾಲಿಶಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿ ಊಹಿಸಿದರೆ, ಅದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಚಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆಶಾನುವರ್ತಿ ಚಿಂತನಮಾತ್ರವಾದ ಒಂದು ಮಧುಭ್ರಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ—ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡಿದರೆ ಕಾವ್ಯದ ಸ್ಥಾನ ಬದುಕಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವ ಇತರ ಮನರಂಜನೆಯ ಅಥವಾ ಹೃದ್‌ವಿಲಾಸಮಾತ್ರದ ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಲಕರಣೆಗಳ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಲೆಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂದೇಹ ತಲೆಹಾಕುತ್ತದೆ. ಭಾವೋಪಯೋಗಿಯಾದ ಈ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾವವನ್ನೂ ಚಿತ್ತಭಂಗಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಚೋದಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ

ಹೆಚ್ಚಿನದೇನನ್ನೂ ಅದು ನೀಡಲಾರದುದಾಗಿದ್ದರೆ, ಎಲ್ಲ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಒಂದು ಹೃದಯವಿಲಾಸ ಅಥವಾ ಚಿತ್ತೋಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬರಿಯ ಭಾವವಿಲಾಸದಿಂದ ನಮಗೊದಗುವ ತೃಪ್ತಿಯೆ ಅದರ ಪರಮಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು ಪುರುಷಾರ್ಥ. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಭಾವವಿಲಾಸವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನಾವ ವಿಧವಾದ ವಸ್ತುಸಂವಾದವೂ ಅದಕ್ಕಿರುವದೂ ಇಲ್ಲ, ಅದರಿಂದೊದಗುವದೂ ಇಲ್ಲ. ಸಾಧ್ಯವಾಗುವದೂ ಇಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾಗಿರುವ ಇತ್ತೀಚಿನ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೀಮಾಂಸಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಇದನ್ನೆ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆಗೊಡುವುದರಿಂದ ಅದರ ಕೂಲಂಕಷ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಬಂಧವೆ ಮೀಸಲಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

* * * *

ವೈಚಾರಿಕ ಬರಹಗಳು

ಆತ್ಮಶ್ರೀಗಾಗಿ ನಿರಂಕುಶಮತಿಗಳಾಗಿ ೧೯೪೪

ಮೂರನೇ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿ

ಈ ನಾಲ್ಕು ವಿಚಾರೋಪನ್ಯಾಸಗಳೂ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಮುವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಯುವಜನರನ್ನೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡಿದವಾಗಿವೆ. ತರುಣರಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ವಿಚಾರ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವುದೇ ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಮತೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಅಂಧಾಚಾರಗಳಿಂದ ನಾವು ಪಾರಾಗದಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಉದ್ಧಾರವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವು ಮೂಡಿವೆ.

ಆಗ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ರೂಪದ ಸಂಗ್ರಾಮ ಸಮಗ್ರ ಭರತಖಂಡ ವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ಬದುಕು ಕುದಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ದಿನದಿನವೂ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ತ್ಯಾಗದ, ಸಂಕಟದ, ದುಃಖದ, ವೀರದ, ಆವೇಶದ, ಜಯದ, ಶಿಕ್ಷೆಯ, ಪ್ರತೀಕಾರದ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಉದ್ವೇಗದ ವಾರ್ತೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಮತೀಯವಾದ ದೋಷ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ನಮ್ಮ ನಮ್ಮೊಳಗೇ ಒಡಕು ಬಿರುಕುಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಸದೆಬಡಿದು, ಬ್ರಿಟೀಷರ ರಾಜತಂತ್ರ ನಿಮಿಣತೆ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ತರುಣರೂ ಯುವಜನರೂ ದೇಶವನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲೆಂದು ಆದರ್ಶಾಗ್ನಿಯಿಂದ ದೀಪ್ತಮಾನಸರಾಗಿ ಸರ್ವ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಮುನ್ನುಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಆರ್ಷೀಯ ಮತಧರ್ಮಗಳ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆಗಳ ಹೀನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ನಿಷ್ಕರತೆಯನ್ನೂ ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಸಮಗ್ರ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಐಕ್ಯಮತ್ಯವನ್ನೂ ಭಾವೈಕ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲೆಂದು ಹೃದಯವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಸುವಿಶಾಲಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ-ವಿವೇಕಾನಂದರು, ರವೀಂದ್ರರು, ಗಾಂಧೀಜಿ, ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರಾದಿಯಾಗಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವಿಗಳ, ದೇಶಭಕ್ತರ ಮತ್ತು ಕವಿಗಳ ಮಹಾವಾಣಿ ಕೋಟ್ಯನುಕೋಟಿ ಕರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಅನುದಿನವೂ ಅನುರಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ಉದಾರವೂ, ವಿಶಾಲವೂ ಆದ ಒಂದು ಧ್ಯೇಯೋತ್ಸಾಹ ತಾರುಣ್ಯದ ಧಮನಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟೋಜ್ವಲವಾಗಿ ಮಿಂಚಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಹಸೋಲ್ಲಾಸದ ಕಾಲ.

ಆಗ ನಾವು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷರನ್ನು ಹೊರಗಟ್ಟಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿಯೇ ನಮಗೆ ಕರಗತವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಯಂತ್ರವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪರಮಾಧಿಕವಾಗಿ ಪಡೆಯಲು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನಗಳ ಆದಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತಮತ ಪ್ರಚುರವಾಗಿದ್ದ ಐರೋಪ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನೇ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳಿಸಿದ 'ವಿಚಾರವಾದ' ಮತ್ತು 'ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ' ಇವುಗಳಿಂದ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ, ಮತ್ತು ಅನುದಾರತ್ವ, ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವ ಮತ್ತು ಸ್ವಾರ್ಥತೆ, ಜಾತೀಯತಾ ದ್ವೇಷ ಇತ್ಯಾದಿ ರೋಗಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತವಾಗಿ ಕಲುಷಿತವಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಮತೀಯ

ಮನೋಮಂಡಲವನ್ನು ನಿರ್ಮಲಗೊಳಿಸುವ ಒಂದು ಮಹದಾಶೆ ಭಾರತೀಯ ಯುವಜನರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿತ್ತು. 'ವಿಚಾರವಾದ' ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ'ಯ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗುವ ಹಂಬಲವಿದ್ದ ಬರ್ಟ್ರಾಂಡ್ ರಸೆಲ್ ಮತ್ತು ಆಲ್ಬರ್ಟ್ ಹೆಸೆಲ್, ಯಂತ್ರಹರಿಂದ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ಪಡೆದ ಲೇಖಕರ ಗುಂಪು ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾದುದಾಗಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಹು ಪೂರ್ವಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅಂಗೀಭೂತವಾಗಿದ್ದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ, ಅಸ್ವಶೃತ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಮುಂದಾಳುಗಳೇ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿ, ನವತರುಣರ ಮಾನಸ ದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಅರುಣೋದಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿತ್ತು ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಶ ನಮ್ಮದಾಗುವುದೆ ತಡ, ಎಲ್ಲ ಶುದ್ಧೀಕರಣವೂ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೆವು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಬಂದ ಮರುದಿನವೆ ವಿಚಾರವಾದ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ನವವಿಧಾನವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗತೊಡಗುವುದೆಂದೂ, ಭಾರತವು ತನ್ನೆಲ್ಲ ಆರ್ಥಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತೀಯ ದೋಷ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳಿಂದ ಬಹುಬೇಗನೆ ಪಾರಾಗುವುದೆಂದೂ ಅನೇಕರ ದೃಢ ನಂಬುಗೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಆದರೆ?

ಪ್ರಗತಿ, ಉದ್ಧಾರ, ಧೈಯಸಿದ್ಧಿ ನಾವು ಕಲ್ಪಿಸಿದಂಥ ವಾಸ್ತವವಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ; ನಾವು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚದ ಮಾನಸ ಶಕ್ತಿ ಸಮೂಹಗಳ ಸಂಘರ್ಷಣೆಯ ಫಲರೂಪವಾಗಿ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತಗಳು ಬಂದೊದಗುತ್ತವೆ; ಅನಿವಾರ್ಯಗಳು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಪಯಣದ ದಾರಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ದಿಕ್ಕೂ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಸಂಭವವೂ ಉಂಟು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರೋದಯ ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿಯೆ, ಆ ಉದಯಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾದ ಮಹಾ ಜ್ಯೋತಿ ನಮ್ಮ ಮಧ್ಯೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ ಮತಾಂಧತೆಯ ಶೋಣಿತಹಸ್ತ ಭಾರತವನ್ನು ರುಧಿರ ಪ್ರಾವಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ವಿವೇಕ ಮತ್ತು ವಿಚಾರದ ಹನನಯಜ್ಞವೆ ನಡೆಯಲು ಮೊದಲಾದಾಗ 'ವಿಚಾರವಾದ' ಮತ್ತು 'ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ'ಗಳನ್ನು ಕೇಳುವರಾರು?

ಅಂತೂ ಕೊನೆಗೆ ಮಹಾತ್ಮನ ರಕ್ತಗಂಗಾವಾರಿಯಿಂದ ಅವಿವೇಕದ ಆ ಯಜ್ಞಗ್ನಿ ನಂದಿ, ಭಾರತಿಗೆ ಶಾಂತಿಯ ಅವಭೃತಸ್ನಾನವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಮತಾಂಧತೆ, ಮತಭ್ರಾಂತಿ, ಮತದ್ವೇಷ ಮತ್ತು ಮತಸ್ಪರ್ಧತೆ ಇವು 'ವಿಚಾರವಾದ' ಮತ್ತು 'ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ'ಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಸೊಂಟ ಮುರಿದಂತಾಗಿ ತೆವಳಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆಯುವಂತಾಗಿದೆ. ಮೇರುದಂಡ ನೆಟ್ಟಗಾಗಿ ಅವು ಎಂದು ಎದ್ದು ನಿಂತು ನಡೆಯತೊಡಗುತ್ತವೆಯೋ ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರೋತ್ತರ ಭಾರತ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು 'ಲೌಕಿಕ ಕ್ಷೇಮರಾಮ್ಯ' ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ರಾಜ್ಯಾಂಗದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಮತಗಳೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮತಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾನೂನಿನ ಸ್ಥಾನ ಸಿಕ್ಕಿತು. ವರ್ಣ ಮತ ಜಾತಿ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸರ್ವರೂ ಸಮಾನರು ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ, ಸರ್ವರ ಏಳಿಗೆಗೂ ಸಾಧನವಾಗುವ ಸರ್ವೋದಯ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಧಿಕಾರ ಮುದ್ರೆ ಬಿದ್ದಂತಾಯ್ತು. ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಪರಮಾರ್ಥಿಕವಾದ ಅಭ್ಯುದಯ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ವ್ಯೂಹ ರಚನೆ ಮಾಡಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮುಂಬರಿಯುತ್ತಿವೆ.

ಆಧುನಿಕವಾದ ಈ ಪ್ರಗತಿಸಾಧನೆಗೆ ವಿಜ್ಞಾನದ ಸಹಾಯವನ್ನು ನಾವು ಒಂದಿನಿತೂ ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದೇವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾರ್ಯಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಭಾವ ಭ್ರಾಂತಿಯ ಬೆಡಗಿನ ವೈಖರಿ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹಳೆಯ ನಂಬುಗೆಗಳ ಬೇಳೆ ಅಲ್ಲಿ

ಬೇಯುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾವಭ್ರಾಂತಿಗೆ ವಶರಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದನ್ನು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿದೆಯೋ ಒಡನೆಯೆ ದುಷ್ಟಲ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಡಿದೆಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಯಂತ್ರ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು ಅಥವಾ ನಡೆಯದಿರುವುದು ರಾಹುಕಾಲ ಗುಳಿಕಾಲದಿಂದಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ವಿದ್ಯುದಾಗರದ ಕೆಲಸ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಜರುಗದಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟಗ್ರಹಯಾಗವನ್ನಾಗಲೀ ಚಂಡೀಯಾಗವನ್ನಾಗಲೀ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಜರುಗಿಸುವ ಮೂರ್ಖತೆ ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ?

ಆದರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಮತದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮದ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಿಕರ ಪ್ರಾಚೀನ ವೈಭವಗಳ ಕರ್ಮಕಾಂಡವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುವ ಸ್ವಾರ್ಥತಾ ಮೂಲವಾದ ಕುರುಡು ನೆವದಲ್ಲಿ, ಅವಿವೇಕ ಮೌಢ್ಯಗಳಿಗೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆಯ ಮತ್ತು ವಿಚಾರದ ಚಿನ್ನದ ಮುಲಾಮು ಹಚ್ಚಿ ಜನರನ್ನು ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿಸಿ, ವಂಚಿಸುವ ಮಹೋದ್ಯೋಗ ನಿರ್ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ದಿನದಿನವೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಅಂತಹ ಆತ್ಮವಂಚನ ಮತ್ತು ಪರವಂಚನಕರವಾದ ಉದ್ಯೋಗಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರೂ ಆದ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೆ ಪರಿಪೋಷಿತವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನದ ಯಂತ್ರವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ಮುಂದುವರಿದರೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಲಿ ವಿಚಾರವಾದವಾಗಲಿ ಜಯ ಪಡೆಯುವ ಕಾಲ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ.

ವೈಜ್ಞಾನಿಕದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ, ಪ್ರಚೋದಿಸಿ ಸಾಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಯಾವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಬೇಕೋ ಆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಅದು ಅವಮಾನಿತವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ನಿರಾಶಾಜನಕವಾಗಿವೆ. ವಿಜ್ಞಾನದ ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡುವ ಅಧ್ಯಾಪಕನೇ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ರಾಹುಕಾಲ ಪಂಚಾಂಗ ವಾರಭವಿಷ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ಮೂರು ಹೊತ್ತೂ ಮತ ಮೂರ್ಖನಾಗಿದ್ದರೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆತಾನೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿತು ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿ? ನಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯವಲಯದಲ್ಲಿಯೋ ಭವಿಷ್ಯನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವ ಜ್ಯೋತಿಷಿಗಳಿಗೆ ಪರಮಾಧಿಕಾರ ಲಭಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಅಧಿಕಾರ ತನ್ನ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸೇವಾನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಕ್ಷೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಯೋತಿಷಿಯನ್ನೋ ಮಾಂತ್ರಿಕನನ್ನೋ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಭದ್ರತೆಯನ್ನು ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯ ಋಜುನಿಯಮಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ 'ಅಭದ್ರ ವಿಜ್ಞಾನ'ಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೆ ಜ್ಯೋತಿಷಿಯ 'ಸುಭದ್ರ ಅಜ್ಞಾನ'ಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಮಂತ್ರಿತ್ವ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವವನು ಜ್ಯೋತಿಷಿ. ಕೊನೆಗೆ ವಿಮಾನ ಏರುವ ಮಹಾರ್ತ ಇಟ್ಟುಕೊಡುವವನೂ ಜ್ಯೋತಿಷಿ; ಕೊನೆಗೆ ವಿಮಾನ ಹಾರುವ ಸಮಯ ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವುದೂ ಇವನ ಕೈಲಿರದಿದ್ದರೆ, ಜೋಯಿಸನ 'ನಿಮಿತ್ತ'ಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗಿ, ತನ್ನ ನಿವಾಸದಿಂದಾರೂ ಆ ಸುಮುಹಾರ್ತಕ್ಕೆ ಹೊರಡದಿದ್ದರೆ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿ ಇಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅವಿವೇಕದಿಂದ ಏನಾದರೂ ಕೆಟ್ಟುದಾದರೆ, ಸರಿ, ಹೊರಟ ಗಳಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊರೆ ಹೇರುತ್ತಾರೆ ! ಅಧ್ಯಾಪಕ, ಅಧಿಕಾರಿ, ಮಂತ್ರಿ, ವ್ಯಾಪಾರಿ, ಮಠಾಧಿಪತಿ, ಶ್ರಮಜೀವಿ, ಕೂಲಿ, ಕೊನೆಗೆ ಕಳ್ಳ-ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆ ಮತ್ತು ಅವಿಚಾರತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ವರ್ಧಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸಂಕಟದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಆತ್ಮಶ್ರೀಗಾಗಿ ನಿರಂಕುಶಮತಿಯಾಗುವ ಧೀರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಹತಾಶನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ- (ಮತವನ್ನಲ್ಲ, ಮೌಢ್ಯವನ್ನಲ್ಲ, ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಲ್ಲ ಅಂಧಾಚಾರವನ್ನಲ್ಲ) - ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ, ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ದೃಢಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ವಿಚಾರಧಾರಿಯಾಗಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಮುಂಬರಿದು ತನಗೂ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗುವಂತೆ ಬಾಳುತ್ತಾನೆ.

ದಾರಿಯ ಮುಳ್ಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಗೆಯಲಾಗದಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಕಾಲಿಗಾದರೂ ಮೆಟ್ಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆದು ಗುರಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಾನೆ.

ಕುವೆಂಪು

ಮೈಸೂರು

೫.೫.೧೯೬೩.

ಆತ್ಮ ಶ್ರೀಗಾಗಿ ನಿರಂಕುಶಮತಿಗಳಾಗಿ

ಅಮೃತಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ,

ಮಿತ್ರರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, ನನ್ನ ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಮನಮುಟ್ಟಿ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಕೆಲವರಿಗೆ ರುಚಿಸದಿರಬಹುದು, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ತೋರಬಹುದು. ಆದರೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ನೋಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ನಾನು ಹೇಳಲಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಅಲ್ಪಾಲೋಚನೆಯಿಂದಾಗಲಿ, ಉದ್ದೇಶದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಾಗಲಿ, ಅನುದಾರತೆಯಿಂದಾಗಲಿ, ಪ್ರತಿಹಿಂಸಾಭಾವದಿಂದಾಗಲಿ ಬಂದುವಲ್ಲ; ಬಹುಕಾಲದ ದೀರ್ಘಮಂಥನದಿಂದ, ಪ್ರಶಾಂತ ಧ್ಯಾನದಿಂದ, ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನೂ ಅವಿವೇಕಗಳನ್ನೂ ಅಜ್ಞಾನಜನ್ಯವಾದ ಕ್ರೂರ ವರ್ತನೆಗಳನ್ನೂ ಕಂಡಾಗ ಮೂಡಿದ ಸಾತ್ವಿಕ ಕ್ರೋಧದಿಂದ, ನಮ್ಮ ದೇಶ ನಮ್ಮ ನಾಡು ನಮ್ಮ ಭಾಷೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಉಚ್ಚಾಯವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ಮೂಡಿದುವಾಗಿವೆ. ಆದಕಾರಣ, ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಆಲಿಸಿ, ವಿವೇಕದಿಂದ ಭಾವಿಸಿ, ವಿಮರ್ಶಕಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾದುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ನಾನಿಲ್ಲಿ ಗುರುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿಲ್ಲ; ನೀವೂ ಶಿಷ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿಲ್ಲ. ನಾನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ; ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನಂತೆಯೇ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಘರ್ಷಿಸದೆ ಮೃದುವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಲು ಭಾವಾವಕಾಶಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪಚನಮಾಡದೆ ನುಂಗದಿರಲಿ; ಮತಿಯ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಚ್ಚದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸದಿರಲಿ; ಧೀರವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸದೆ ಒಪ್ಪದಿರಲಿ; ಆದರೆ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿ.

ಯುವಕರು 'ನಿರಂಕುಶಮತಿ' ಗಳಾಗಬೇಕು. 'ನಿರಂಕುಶಮತಿ'ತ್ವ ಎಂದರೆ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವದಂತೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ವಿವೇಕಹೀನವಾದ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವರ್ತನೆ. ಸಂಯಮಪೂರ್ಣವಾದ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆ 'ನಿರಂಕುಶ ಮತಿ.'

ಮತಿ ಮಾನವನ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಆಯುಧ. ಮತಿಯೇ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ದಾರಿ ತೋರುವ ರತ್ನದ ಕೈದೀವಿಗೆ. ಮತಿಯು ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ, ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ನರಜೀವಿ ಮನುಷ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಏರಿದ್ದಾನೆ. ಮತಿಯು ಕೃಪಾಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ನಾವು ಮನುಷ್ಯತ್ವದಿಂದ ದೇವತ್ವಕ್ಕೆ ಏರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮತಿ ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಹಕ್ಕು. ಆ ಹಕ್ಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನು ಮನುಷ್ಯತ್ವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಸಹೋದರರೇ, ಮತಿ ನಿಮ್ಮ ನೆಚ್ಚಿನ ರತ್ನ ದೀವಿಗೆಯಾಗಲಿ.

ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿಯೋ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೋ ಮತಿ ಮನುಷ್ಯರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈಗೇನಾಗಿದೆ ಅದರ ಗತಿ? ಮೌಢ್ಯದಿಂದಲೂ ಮತಾಚಾರಗಳಿಂದಲೂ ಸಮಾಜ ಭೀತಿಯಿಂದಲೂ ರಾಜಭಯದಿಂದಲೂ ಸ್ವರ್ಗ ನರಕ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳ ಮೋಹ ಮಾಯೆಗಳಿಂದಲೂ ಅದು ಸತ್ಪರಹಿತವಾಗಿದೆ; ಕಾಂಠಿಹೀನವಾಗಿದೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಂತೆ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಬೇಕಾದುದು ತೊತ್ತಾಗಿ ಕಾಲೊತ್ತಬೇಕಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಮತಿಗೆ ಅಂಕುಶಗಳು ಅತಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ಜೀವವೆ ನಿಸ್ತೇಜವಾಗಿದೆ. ಯುವಕ ಮಿತ್ರರೇ, ಅಧೋಗತಿಗಳಿಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಮತಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಆಕಾಶಕ್ಕೆತ್ತಬೇಕು.

ಮತಿಯನ್ನು ನಿಸ್ತೇಜಗೈದಿರುವ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಕೇಳಿ.

ಮತ ನಮಗೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಂಧನವಾಗಿದೆ; ನಾಡಿನ ಏಳೈಯ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಉರುಳಾಗಿದೆ. ಪರಮಶಾಂತಿಯೂ ಪರಮಾನಂದವೂ ಆಗಿರುವ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಪಡೆಯಲೆಂದು ಜೀವನ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವೆ ಮತದ ನಿಜಾವಸ್ಥೆ. ಆದರೆ ಈಗ ನಾವು ಮತ ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಚಾರ ಸಮೂಹ ಬರಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆಗಳ ಕಾಟವಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಮುಟ್ಟದಿರುವುದು, ನೋಡದಿರುವುದು; ಒಬ್ಬರೊಡನೊಬ್ಬರು ಕುಳಿತು ಭೋಜನ ಮಾಡದಿರುವುದು; ನಾಮ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು; ವಿಭೂತಿ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮುದ್ರೆ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಶಿಲುಬೆ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕೆಲವರನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾದ ಬಾವಿ ಕೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಂತೆ ಮಾಡುವುದು; ಕೆಲವರನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನದೊಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸದಿರುವುದು; ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರನ್ನು ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹತ್ತು ಮಾರು ಮಾತ್ರ ಬರಗೊಡಿಸುವುದು; ಹಾಗೆ ಬರಗೊಡಿಸಬೇಕೇ ಬೇಡವೇ ಎಂದು ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುವುದು; ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಬಾರದ, ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೂ ಅಲ್ಲದ ನೂರಾರು ಆಚಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಸಮಷ್ಟಿಯೇ ನಮ್ಮ ಮತದ ಹುರುಳಾಗಿ ಕುಳಿತಿದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತು, ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಮತ್ತು ಮಹಾವಿಭೂತಿಗಳು ಸಾರಿದ ಮತ್ತು ಸಾರುತ್ತಿರುವ ಅಮೃತ ಸಂದೇಶ ಅರಣ್ಯರೋದನವಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಆ ಅಮೃತಸಂದೇಶಕ್ಕೆ ಕಿವುಡಾಗಿರಲಾರೆವು. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಮಗೂ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೂ ಮರಣವೇ ಗತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಯುವಕರಾದವರು ಎಚ್ಚತ್ತುಕೊಂಡು ದೀರ್ಘದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ವಿಶಾಲ ಹೃದಯದಿಂದಲೂ ಸನಾತನವಾದರೂ ಚಿರನವೀನವಾದ ಆತ್ಮನ ಚಿರಂತನ 'ದರ್ಶನ'ವನ್ನು ಪಡೆದು ತಮ್ಮನ್ನೂ ದೇಶವನ್ನೂ ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸರ್ವಮತಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶುದ್ಧಹೃದಯದ ಮತ್ತು ಸನ್ಮತಿಯ ಮತವೇ ಮಹೋನ್ನತವಾದುದು. ಆ ಗುರು, ಆ ಆಚಾರ್ಯ, ಆ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಈ ಮನುಷ್ಯತಿ ಮೊದಲಾದುವು ಏನೇ ಹೇಳಲಿ; ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಿಸುವ, ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ, ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುವ ಹಕ್ಕು ನಮ್ಮದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈಶ್ವರನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಮಹಾಜ್ಯೋತಿಯ ಕಿರಣಗಳು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಪ್ರಕಾಶವೇ ಮತಿ. ಮತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಈಶ್ವರನ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವವನೇ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾಸ್ತಿಕನು. ಮೌಢ್ಯವೇ ಈಶ್ವರ ನಿಂದೆ. ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ ಆಗಲಿ, ಯಾವ ವೇಷದಲ್ಲಿಯೆ ಆಗಲಿ, ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ಮೂಢತನವನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ, ಬೋಧಿಸಿ, ಲಾಭ ಪಡೆಯುತ್ತ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿರುವವನು ಪಾಷಂಡಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದು, ನಾನೀಗ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಋಷಿಗಳಿಗೆ ವೇದಗಳನ್ನು ಉಪನ್ಯಾಸಿಸಿದನು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನಂಬಬೇಡಿ. ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೋ ಯಾವ ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿಯೋ ಮನು ಬರೆದಿಟ್ಟ ಕಟ್ಟಳೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮನ್ನಾಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಲೆದೂಗಿಬಿಡಬೇಡಿ. ಆಗಿನ ಮನು ಪವಿತ್ರನಾದರೆ ಈಗಿನ ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿ ಪವಿತ್ರನಲ್ಲವೆ? ನಂಬುಗೆ

ಪುರಾತನವಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸತ್ಯವಾದುದೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಡಿ. ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಂಡು ಹಿಡಿದ ಸತ್ಯಗಳು ಹಳೆಯ ಅರ್ಥಸತ್ಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಾನ್ಯವಾಗುವುದಾದರೆ ಧರ್ಮ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೇಕೆ ಹಾಗಾಗಬಾರದು? ವೇದ ಅನಾದಿಯಾದರೆ ಅನಂತವೂ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ವೇದ ಪೂರೈಸಿದ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ; ವೇದದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಅಂದಿಗೇ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ. ಅದು ಇಂದಿಗೂ ನಾಳೆಗೂ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಋಷಿಗಳೂ ಆಚಾರ್ಯರೂ ಅಂದಿಗೇ ಪೂರೈಸಿಲ್ಲ, ಕೊನೆಗಂಡಿಲ್ಲ; ಇಂದಿಗೂ ನಾಳೆಗೂ ಬರುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೊಸ ಋಷಿಗಳ ಹೊಸ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ. ಸಂಕುಚಿತ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ. ಹೃದಯಜೀವನ ಹಳೇಯನೀರಿನ ಕೊಳಕು ಕೊಳವಾಗದಿರಲಿ; ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಸ ನೀರು ಬಂದು ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸ್ವಚ್ಛ ಸಲಿಲ ಸ್ತೋತವಾಗಿರಲಿ.

ಮಹನೀಯರೇ, ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ನನ್ನ ಆಶಯ ನಿಮಗೆ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಸ್ಥಿಬವಾಗಿ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರಾಕಾರವಾಗಿ ತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ದರ್ಶನಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭಾವವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು ಮೇಲು.

ಮತಭ್ರಾಂತಿಯೂ ಮೌಢ್ಯವೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮಹಾಕಂಟಕಗಳಾದುವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಗೆಲಿಲಿಯೋ ಎಂಬಾತನನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ಕ್ರೈಸ್ತರಿಗೆ ಬೈಬಲ್ ಪರಮ ಪ್ರಮಾಣವಾದ ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥ, ಹಿಂದೂಗಳಿಗೆ ವೇದಗಳಿರುವಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪುರೋಹಿತರೂ ಗುರುಗಳೂ ಭಕ್ತ ಜನರೂ ಬೈಬಲ್ಲಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದವೆಲ್ಲ ಪಾಷಂಡ ಮತವೆಂದು ಸಾರಿ, ಅಂತಹ ದುರ್ಮತಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದವರನ್ನು ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿ ಸುಡುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಶಿಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಸಾತ್ವಿಕ ಜೀವಿಗಳೂ ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಆದ ಸತ್ಯಾರಾಧಕರು ಬೈಬಲ್ಲಿಗೂ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತಗುರು ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೂ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಖಿಗೋಲಶಾಸ್ತ್ರ, ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರ, ಮತ್ತು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಮೂಲ್ಯ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಹೇಳಿದುದರ ಫಲವಾಗಿ ಆ ಪುರೋಹಿತರ ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಭಸ್ಮೀಭೂತರಾಗಬೇಕಾಯಿತು.

ಗೆಲಿಲಿಯೋ ಎಂಬಾತನು ದೂರದರ್ಶಕ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಗ್ರಹ ಚಂದ್ರ ತಾರೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದುದರ ಫಲರೂಪವಾಗಿ ಭೂಮಿ ಇತರ ಗ್ರಹಗಳಂತೆ ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತದೆ ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಭೂಮಿ ಜಗತ್ತಿನ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನ; ಸೂರ್ಯ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಭೂಮಿಯ ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತವೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ ಕ್ರೈಸ್ತಗುರುಗಳು ಗೆಲಿಲಿಯೋವನ್ನು ಪಾಷಂಡಿಯೆಂದು ಸಾರಿ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದರು, ಮುಷ್ಠಾಳರೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಮೇಧಾವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು : “ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಭೂಮಿಯ ವಿಶ್ವದ ಕೇಂದ್ರವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಲ್ಲ ದೇವರು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಮನುಷ್ಯರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಅಲಂಕಾರ ದೀಪಗಳು. ಅವು ಭೂಮಿಯ ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತವೆ. ಭೂಮಿ ತನಗಿಂತಲೂ ಬಹುಪಾಲು ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ ಸುತ್ತುವ ಅನೇಕ ಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಯೇಕಶ್ಚಿತ್ ಗ್ರಹ ಮಾತ್ರವೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಕರುಣಾಮಯನಾದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಿಗೂ ಆತನ ವಾಣಿಗೂ ಆತನ ಭಕ್ತರಿಗೂ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದ್ದೀಯ. ಅಲ್ಲದೆ ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಬೈಬಲ್ಲಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗುದದರಿಂದ ಅದು ಸುಳ್ಳು. ನಿನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ವಾಪಸು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಪವಿತ್ರಮತ ಹೇಳುವ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಪವಿತ್ರಮತದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಬೈಬಲ್ಲಿನ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಪಾಷಂಡಿಗಳಿಗೆ ಭೀತಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನ ಮಹಿಮೆ ಪೂಜೆಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನ ಆತ್ಮದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ

ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಜೀವಿಸಹಿತವಾಗಿ ಸುಡುತ್ತೇವೆ! ಹೇಳು! ಸುಳ್ಳು ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ವಾಪಸು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೋ? ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿ ಸುಡುಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೋ?”

ಗೆಲಿಲಿಯೋಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು, ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತವೇ ಸರಿ ಎಂದು. ಆದರೆ ವಾಪಸು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಹಿಂದೆ ಕೆಲವರನ್ನು ಸುಟ್ಟ ಹಾಗೆ ತನ್ನನ್ನೂ ಸುಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದೂ ಆತನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಮುಟ್ಟಾಳರ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ವಾಪಸು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತವೇ ಸರಿಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆದನು. ಆದರೆ ಕೋರ್ಟಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುವಾಗ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ “ನಾನು ನೋವಿಗೆ ಹೆದರಿ ವಾಪಸು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೇನಾಯಿತು? ಭೂಮಿ ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತ ಸುತ್ತುವೇ ಸುತ್ತುತ್ತದೆ” ಎಂದುಕೊಂಡನಂತೆ. ಹೀಗೆ ಮತಿಹೀನವಾದ ಮತ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಡಚಣೆಯಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ನಿದರ್ಶನಗಳು ಹಿಂದೆಯೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ ; ಇಂದೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಕೆಲವು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಯಾವುದೋ ದೇವತೆ ಯಾವುದೋ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಂತೆಯೂ, ಆ ದೇವತೆ “ಎಲ್ಲರೂ ಇಂತಿಷ್ಟು ದಿನಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ಉಗಾದಿ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಮನೆಮನೆಗೂ ಒಂದೊಂದು ಜೀವವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮಾಡಬೇಕಾದ ನೈವೇದ್ಯಗಳ ವಿವರವೂ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಕೂಡ ಅಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಅನೇಕರು ಹೆದರಿಯೇ ಹಬ್ಬ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಿಂದರು. ಹಬ್ಬಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಿಂದುದರಿಂದ ಅಪಾಯವೇನಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಂತಹ ಮೂಢಭಾವಗಳ ಪ್ರಚಾರ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದುದಲ್ಲವೇ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೆಂದರೆ ವೇದಸಮವಾಗಿವೆ. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ ಎಂದರೆ ಏನನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ವೇದ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಎಂದರೆ ಎಂತಹ ಕ್ರೂರಕರ್ಮವನ್ನಾದರೂ ಸರಿ ಎಂದು ನಂಬುವಂತೆ! ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಷ್ಟು ಗೌರವ; ನಮಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ, ದುಡ್ಡು ಇದ್ದರೆ ಸರಿ. ‘ಮೊಲಕ್ಕೆ ಮೂರು ಕೊಂಬುಗಳ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಗಳಿವೆ’ ಎಂದು ಬೇಕಾದರೂ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಬಹುದು ಎಂಬ ಸಂಗತಿ, ಪಾಪ, ಆ ಹಳ್ಳಿಗರಿಗೇನು ಗೊತ್ತು ?

ಹಾಗೆಯೇ ಪರ್ಜನ್ಯಜಪ ಮಾಡಿ ಮಳೆ ಬರಿಸಿದರು ಎನ್ನುವ ವಿಷಯ. ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ಧೀರಮತಿಯಿಂದ ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದಾರೆ? ಸಹರಾ ಮರುಭೂಮಿಗೆ ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಪರ್ಜನ್ಯಜಪ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಮಳೆ ಬಂದು ಅದು ಫಲವತ್ತಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗುವವರೆಗೆ ನಂಬುಗೆ ಕುರುಡಲ್ಲವೆ ? ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ನಿಯಮಗಳು ಮನಕರಗುತ್ತವೆಯೇ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಕರಗುವುದಾದರೂ ರೈತಾದಿ ಜನಗಳು ಮನೆಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರುಹೊತ್ತೂ ‘ಭಗವಂತ, ಮಳೆಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು’ಎಂದು ಬೇಡುವ ಆರ್ತಧ್ವನಿಗಿಂತಲೂ ದುಡ್ಡುಕೊಟ್ಟು ಮಾಡಿಸುವ ಜಪಕ್ಕೆ ಜಗಚ್ಛಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೃಪೆದೋರುತ್ತದೆಯೇ? ಯುವಕರೆಲ್ಲರೂ ಇಂತಹ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಧೀರವಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಧೀರವಾದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದು ಪರ್ಜನ್ಯಜಪ ಮಾಡಿ ಮಳೆ ಬರಿಸಿದವರು ನಾಳೆ ರಾಮ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ ಫ್ಲೇಗು ಓಡಿಸಲಾರರೆ ಎಂದು ಮೂಢರು ಆ ರೋಗಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ವೈದ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ನಾಶವಾಗಬಹುದು! ಅಂತಹ ಮೌಢ್ಯದಿಂದ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಉದ್ದೇಶ ಎಷ್ಟೇ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಲಿ, ಅದು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರದಿದ್ದರೆ ಅಪಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸಿಡುಬು ರೋಗ ತಲೆದೋರಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಜನರು ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಆ ನಗರದ ದೊಡ್ಡ ಪಾದ್ರಿ ಸಿಡುಬಿನ ರೋಗವನ್ನು ಓಡಿಸುವುದಕ್ಕಿಂದು ಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ದೇವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿಸಿದನಂತೆ. ಆದರೆ ಆ

ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸಿಡುಬಿನ ಸೋಂಕು ತಗುಲಿದವರು ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಜನರು 'ಸಿಡುಬಿನಿಂದ ಪಾರುಮಾಡು' ಎಂದು ದೇವರನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಆ ಭಯಂಕರ ರೋಗ ನೆರೆದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹರಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಪಾದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಜನರ ಉದ್ದೇಶ ಸದ್ಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಸಿಡುಬಿನ ರೋಗದ ವಿಚಾರವಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಅಜ್ಞಾನ ಆ ಸದುದ್ದೇಶವನ್ನೇ ಅದು ಭಯಂಕರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಅಂತಹ ಅನಾಹುತಗಳಿಂದ ಜನರನ್ನು ಪಾರು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಅವರ ಕೈಗೆ ಮತಿಯ ದೀವಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯೂ ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಧೈರ್ಯವೂ ಉದ್ಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. "ಅವಿದ್ಯಾಯಾಮಂತರೇ ವರ್ತಮಾನಾಃ ಸ್ವಯಂ ಧೀರಾಃ ಪಂಡಿತಂಮನ್ಯಮಾನಾಃ ! ದಂದ್ರಮ್ಯಮಾಣಾಃ ಪರಿಯಂತಿ ಮೂಢಾ ಅಂಧೇ ನೈವ ನೀಯಮಾನಾ ಯಥಾಂಧಾಃ !! ಅವಿದ್ಯೆಯ ಮಧ್ಯೆ ಬಿದ್ದಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ತಾವು ಬುದ್ಧಿವಂತರೆಂದೂ ಪಂಡಿತರೆಂದೂ ಭ್ರಮಿಸಿ, ಕುರುಡರಿಂದ ನಡೆಯಿಸಲ್ಪಡುವ ಕುರುಡರಂತೆ, ಅಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಕಷ್ಟಕ್ಕೇಡಾಗಿ ತೊಳಲುತ್ತಾರೆ " ಎಂದು ಹೇಳುವ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಎಚ್ಚರಿಕೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಬೇಕು.

ಹಾಗೆಯೇ 'ದೇವಾಲಯ ಪ್ರವೇಶ'ದ ಪ್ರಶ್ನೆ - ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಮತಿಯ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿನೋಡಬೇಕು. ಮೊನ್ನೆ ಪತ್ರಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಓದಿದೆ. ಒಬ್ಬರು ಕೃತವಿದ್ಯರಾದ ಗೌರವಸ್ವರು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸಂಪ್ರೋಕ್ಷಣೆಗೆ ಜುಲುಮಾನ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತಂತೆ. ಕಾರಣ, ಅವರು ಅಸ್ವಶ್ಚರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವರಂತೆ. ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಮೂಢರೂ ಕೊಳಕರೂ ದುಷ್ಟರೂ ರೋಗಿಗಳೂ ದುರಚಾರಿಗಳೂ ಆದ 'ಸ್ವಶ್ಚ'ರೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡವರು ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹೋದರೆ ಮೈಲಿಗೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ! 'ಸ್ವಶ್ಚ' ಯುವಕರು ತಮ್ಮ ಸಹೋದರನಿಗಾದ ಅವಮಾನ ತಮ್ಮದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹೊರಗೆ, ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಉದಯಿಸುವ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ದರಿದ್ರನಾರಾಯಣನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಮತದ ಅನೌದಾರ್ಯವನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕು. ಅಸ್ವಶ್ಚ ಯುವಕರಾದವರಿಗೆ ನನ್ನದೊಂದು ಬಿನ್ನಹ. ನೀವು ಅವಮಾನಿಸಿಕೊಂಡು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುತ್ತದೆ? ಗುಡಿಯ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ದೇವರಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿ ನಿಮಗೇಕೆ ? ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆ' ಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೀರ್ತಿಪೂಜಾಲಾಭದಾಶೆಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಿದ್ಧರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಅಲ್ಲಮನು

ಸಕಲ ಕಲ್ಲನು ಕಡಿದು, ಕಲ್ಲಿಗೆ

ಶಿಖರ ದೇಗುಲವೆಂದು ಮಾಡಿಸಿ,

ಮಕರಿಸುವರಿವರೊಡ್ಡರಲ್ಲದೆ ಸಿದ್ಧರಲ್ಲ-

ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಒಡ್ಡತನದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾವೇಕೆ ಮಾಡಬೇಕು ! ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಮತದ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೂ ಪುರೋಹಿತರ ಸುಲಿಗೆಗಳೂ ಒಳಗಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ದೂರವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಎದೆಯ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿಯೆ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಅತಿಶಯವಾದ ಭಾವಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಬಾರದೆ? ಅಸ್ವಶ್ಚರನ್ನು ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ಉಚ್ಚವರ್ಗದ ಹಿಂದುಗಳ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿವೈಶಾಲ್ಯ ಸಾಧನೆಗಾಗಿಯೆ ಹೊರತು ಹರಿಜನರ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲ. ಹೊರಗಿನ ಸುಂದರ ಪ್ರಕೃತಿಯಮ ಜಗತ್ತೂ ಅಂತರಂಗದ ದಿವ್ಯಭಾವಗಳ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸುಲಭವಾದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮಹದಾಲೋಚನೆಗಳು ನಮಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಪೂಜೆ, ಗುರು, ಮಂತ್ರ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆಗಲಿ; ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವರಿಗೆಲ್ಲ ಆ 'ದರ್ಶನ' ಲಭಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ; ಅದು ಸಿದ್ಧಿಸುವವರೆಗೂ ನಮಗಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕಾಗಲಿ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ; ಸುಖವಿಲ್ಲ; ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ; ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಯುವಕ ಸಹೋದರರೇ, ಯಾವ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಕೋಚಕ್ಕೂ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಯಾವ ಒಂದು ಪಂಥದ ಇಕ್ಕೆಟ್ಟಿಗೂ ಒಳಗಾಗಬಾರದು. ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ ಸಾರವಾದ ಉದಾರ 'ದರ್ಶನ'ವೊಂದನ್ನು ಕಂಡು, ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಾಳಬೇಕು. ಜಾತಿ ಮತ ದೇಶ ಕಾಲಗಳ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ಮಹಾ ಪುರುಷರ ಜ್ಞಾನಗಂಗೆಗಳ ಮಂಗಳಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪೂರ್ಣ ಜೀವನವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು.

ಸೋದರರೇ, ಅಂತಹ 'ದರ್ಶನ'ದ ಸಂಪಾದನೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಮತಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತಿಯ ದೀವಿಗೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಡುವ ಸರ್ವರಿಗೂ ಅದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯ.

ಆ 'ದರ್ಶನ'ವನ್ನು ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ನಮಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ದೇವದೇವನ ಶರೀರರೂಪಿಯಾದ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ದೇವಸ್ಥಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಸ್ವಶ್ಯರೆಂದು ಪರಿಗಣಿತರಾಗಿರುವ ಈಶ್ವರ ಶಿಶುಗಳು ಕಲ್ಲು ಕಟ್ಟಡದ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಭಕ್ತಿಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಆಮೇಲೆ ಸಂಪ್ರೋಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಜುಲುಮಾನೆ ಕೊಡುವುದೂ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ.

ಇಂತಹ ದಿವ್ಯ 'ದರ್ಶನ'ದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಧೀರ, ಸ್ವತಂತ್ರ, ಉದಾರ, ಪ್ರತಿಭಾಪೂರ್ಣವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ನಾನು 'ನಿರಂಕುಶಮತಿ' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೋರುವ ಯುವಕರೆಲ್ಲರೂ 'ನಿರಂಕುಶಮತಿ'ಗಳಾಗಬೇಕು.

'ನಿರಂಕುಶಮತಿ'ಗಳಾಗಬೇಕಾದರೆ ದಾಸ್ಯಬುದ್ಧಿ ತೊಲಗಬೇಕು; ದಾಸ್ಯಬುದ್ಧಿ ತೊಲಗಬೇಕಾದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಜೀವಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿಬೇಕು; ಎಂದರೆ ಸ್ವಾವಲಂಬನಬೇಕು; ಎಂದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕೈ ಹಾರೈಸಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯುವುದು ತಪ್ಪಬೇಕು. ಮುಚ್ಚಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸಂಪತ್ತುಬೇಕು ಹಣಬೇಕು; ಉದ್ಯೋಗಬೇಕು. ಮಿತ್ರರೇ, ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕಗ್ಗಂಟಾಗಿದೆ. ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲೆಂದೇ ದೇಶದ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರೂ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಶಾಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅವರ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ನಾವೂ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ ಇಂದಿನ ತಪಸ್ಸು ಮುಂದಿನ ಸತ್ಪಲಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸಮಸ್ಯೆಯ ಅಗಾಧತೆ ನಮ್ಮ ಮುಂದಿರುವ ಸಾಹಸದ ಆಳ ಅಗಲಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೂ ಪಾರಾಗಲೂ ಕೆಲವು ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಿ ಎಂದು ಇತಿವಿಧಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದರೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಲೇಸಾಗಬಹುದೆಂದು ನೇತಿ ವಿಧಾನವನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಕೃತವಿದ್ಯರಾದ ಯುವಕರು ನಾಗರಿಕತೆಯ ಮೆರುಗಿಗೆ ಮನಸೋತು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅವರು ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ವೃತ್ತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ. 'ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರಕ'ವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ; 'ಸಂಗ್ರಹಕಾರಕ'ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಹಲಕೆಲವರಿಗೆ ಅವರವರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ತಾನೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸದೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಲೆ ಹೋಗಲಾಗುತ್ತದೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಯುವಕರು ತಮಗೆ ನವನಾಗರಿಕತೆಯ ಮಾಯಾಸ್ಮಿತರುಚಿ ದೊರಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಂಡು, ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತು ಜನರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಆಧಿದೈವಿಕ ಮೌಢ್ಯವನ್ನೂ ಆಧಿಭೌತಿಕ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮತದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ದೆವ್ವ ಪಿಶಾಚಿ ಗ್ರಹಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಮಾಮೂಲುಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದುರ್ವ್ಯಯವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿ, ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವ

ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗಕರವಾಗಿರುವ ಜೀವನ ಪಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಯುವಕರು ವೇಷಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಷೋಕಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಸರಳ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಉಳಿತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಷೋಕಿಮಾಡಲೆಂದು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಾವಂದಿರ ಮೂಲಧನಕ್ಕೆ ಬಾಯಿ ಬಾಯಿ ಬಿಡುವುದೂ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ.

ಯುವಕನು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮೊದಲೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಒಡನೆಯ ಚತುಷ್ಟಾದಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಬುದ್ಧಿ, ನಿರಂಕುಶ ಮತಿ ಎಲ್ಲವೂ ಮಣ್ಣಿಗೂಡುತ್ತವೆ. ಅವರಿವರ ಕೈ ಹಾರೈಸಿ, ನಾಲ್ಕು ಕಾಸು ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಅವರಿವರನ್ನು ಓಲಗಿಸಿ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಅಥವಾ ಸಾಹುಕಾರರ ಕಾಲಬಳಿ ಮೂಲಗಿಸಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ದಿವ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವಮಾನಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ತಾರುಣ್ಯದ 'ದರ್ಶನ' ಜ್ಯೋತಿ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನದ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕೋಟಲೆಯಲ್ಲಿ, ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಧೂಳಿಧೂಮಗಳಲ್ಲಿ ನಂದಿಹೋಗುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ನಂದಿಹೋಗುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಸಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಅನೀತಿ ಕೂಡ ಹೀನವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಔದಾರ್ಯದ ವಲಯ ಬರಬರುತ್ತಾ ಕಿರಿದಾಗಿ, ಕಡೆಗೆ ತಾನು, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ, ತನ್ನ ಮಗು ಮೂವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸುತ್ತುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಅವರಿಗಾಗಿ ಏನನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಲು ಹೇಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗುವರು ದೇಶದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಂಟಕಪ್ರಾಯರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಮಿತ್ರರೇ, ನಿಮ್ಮ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ನೀವು ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿ ಬರುವ ಮೊದಲು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಡಿ; ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಗೌರವವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯಾತನೆಯನ್ನೂ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯನ್ನೂ ತರಬೇಡಿ.

ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲು ವೈವಾಹಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆಸಲು ತಕ್ಕ ಸಂಪತ್ತೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಲಭಿಸುವ ತನಕ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ಭೀಷ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಹನುಮಂತನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವರು ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಇಂದಿನ ಮನಶ್ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ತೇಜಸ್ಸು ಓಜಸ್ಸುಗಳೂ ದರ್ಪ ಬಲ ಅಧಿಕಾರಗಳೂ ಲಭಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. “ನಾಯಾಮಾತ್ಮಾ ಬಲಹೀನೇನ ಲಭ್ಯಃ.”

ದೇಶವು ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಕಾಲವಿದು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಸಗಾರರು ಬೇಕಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಘಬದ್ಧರಾಗಿಯೂ, ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸದಸ್ಯರಾಗಿಯೂ, ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಶಃವಾಗಿಯೂ ಎಲ್ಲರೂ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖರಾಗಬೇಕು. ಆ ಕಾರ್ಯಗಳ ರೀತಿ ನೀತಿ ವಲಯ ವಿಸ್ತಾರಗಳನ್ನು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿ ಹೇಳಲಾರರು. ಆಯಾ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರವರ ಮನೋಧರ್ಮ ಆತ್ಮಾನುಭವ ಅಭಿರುಚಿ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೈಸೂರು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ಯುವಕರು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯದ ಸ್ವಭಾವ ರೀತಿ ನೀತಿ ವಲಯಗಳು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದದಿರಬಹುದು; ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೊಂದದಿರಬಹುದು. ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಚಾರಗಳು ಬೇಕಾಗುವಂತೆ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಅನೌದಾರ್ಯ ಮತಭ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವ ಬೋಧಪ್ರದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಬೇಕಾಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿತ್ರರೇ, ನೂತನ ಭಾರತರಾಷ್ಟ್ರ ಭವನ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಗೌರವಪೂರ್ಣವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ; ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಸಾಹಸಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಸದ್ಯಃಫಲಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳು. ದೀರ್ಘಕಾಲ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವ ತಾಳ್ಮೆಯಿಲ್ಲ,

ದೃಢಚಿತ್ತವಿಲ್ಲ, ಸತ್ಕರ್ಮ ಸತ್ಫಲವನ್ನು ತಂದೇ ತರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು “ಪಾರ್ಥ, ನೈವೇಹ ನಾಮತ್ರ ವಿನಾಶಸ್ತಸ್ಯ ವಿದ್ಯತೇ ! ನ ಹಿ ಕಲ್ಯಾಣಕೃತ್ ಕಚ್ಚಿದ್ಧರ್ಗತಿಂ ತಾತ ಗಚ್ಛತಿ !! (೬-೪೦) ಪೃಥಾನಂದನನೇ, ಇಹದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಪರದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಅವನಿಗೆ ವಿನಾಶವಿಲ್ಲ. ಎಳ್ಳನಿಶಾದರೂ ಆಗಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ದುರ್ಗತಿಯಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಹಾಫಲಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಧನೆಯೂ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫಲ ಲಭಿಸದಿದ್ದರೆ ಹತಾಶರಾಗದೆ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಉಕ್ಕಿನಂತಹ ಚಿತ್ತದಾರ್ಢ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಉತ್ಸಾಹ ಹುಲ್ಲಿನ ಬೆಂಕಿಯಾಗಬಾರದು ; ಕಲ್ಲಿದ್ದಲ ಕಾವಾಗಬೇಕು.

ಸದ್ಯಃಫಲಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಿಂತಲೂ ಕೀರ್ತಿಮೋಹದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಅನಾಹುತವಾಗುತ್ತದೆ ! ‘ಕೀರ್ತಿ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿರುವ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಂದು ಸುಭಾಷಿತವಿದೆ. ಮಹಾಪುರುಷರಾದವರೇ ಈ ಯಶೋಲೋಭಕ್ಕೊಳಗಾದ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಗತಿಯೇನು ? ಆದರೂ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿರುವ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಪೋಷಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೆ ಬಂದೊದಗುವ ಕೀರ್ಮಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಅದರ ಲೋಭವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಅವರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರಬಹುದು. ನಮಗೆ ಅದರ ಅಭಾವವೇ ಅದರ ಲೋಭದಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಂದಿಯ ಕೈಚಪ್ಪಾಳೆ, ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಅಗ್ಗದ ಸ್ತುತಿ, ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳ ವ್ಯಾಮೋಹ ಇವುಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗದೆ, ತಾನು ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪಟ್ಟಿಹಿಡಿದು ನಿಶಬ್ದವಾಗಿ ಮಾಡುವಾತನೇ ನಿಜವಾದ ಕರ್ಮಿಯಾಗಿ. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಒಂದು ಕಡೆ ಈ ಅರ್ಥದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಸುತ್ತಲೂ ನೆರೆದು ಕರತಾಡನ ಮಾಡುವಾಗ, ಜಯಘೋಷದಿಂದ ಹುರಿದುಂಬಿಸುವಾಗ, ಸ್ಮಾರಕ ಸ್ತೂಪಗಳೂ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳೂ ತನ್ನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾದಾಗ, ತನ್ನ ಮರಣವೇ ತನ್ನ ಯಶೋದುಂದುಭಿಯನ್ನು ಮೊಳಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ, ಯಾವ ಹೇಡಿ ತಾನೇ ಮುಂದುವರಿದು ರಣ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಡಿಯಲಾರ ? ಯಾವ ಕ್ರಿಮಿ ತಾನೆ ಸಾಹಸಿಯಾಗಲಾರದು ? ಆದರೆ ಕೀರ್ಮಿಯ ಕಿರಣಮಾತ್ರವೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸದಿರುವಾಗ, ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುವವರಾಗಲಿ ಹುರಿದುಂಬಿಸುವವರಾಗಲಿ ಒಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಬಹುಕಾಲದ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗದಿರುವಾಗ ದೃಢಚಿತ್ತನಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತನಾಗಿ, ಮೌನಿಯಾಗಿ, ಹಲ್ಲುಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಹಣೆಸುಕ್ಕಿಕೊಂಡು, ಬೆವರು ಸುರಿಸುತ್ತಾ, ನಸುಬಾಗಿ, ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ನೆಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಈಶ್ವರನನ್ನು ನೆನೆದು ಕರ್ಮಪರ್ವತವನ್ನೇರುವವನೇ ಮಹಾತಪಸ್ವಿ, ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ವಿಭೂತಿಗಳಿನ್ನಿಲ್ಲ. ಅವನ ಹೆಸರು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಈಶ್ವರನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಯುವಕನೂ ಅಂತಿಮದ ಅನಂತ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟು ಕಾರ್ಯರಂಗಕ್ಕಿಳಿಯಬೇಕು. ತಾನು ರಂಗಕ್ಕಿಳಿದೊಡನೆಯೇ ಜಗತ್ತು ಉದ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದಾಗಲಿ, ಲೋಕಲೋಚನವಲಯಕ್ಕೆ ತಾನು ಕೇಂದ್ರವಾಗುತ್ತೇನೆಂದಾಗಲಿ, ಶಾಂತಿಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಕೊಡುವ ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನ ತನಗೇ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದಾಗಲಿ ಹೊಂಗನಸುಗಳನ್ನೂ ಆಕಾಶಗೋಪುರಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು.

ಇನ್ನು ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯತಮವಾದ ಒಂದೆರಡು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕೂಡ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಯುವಕರು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಅಭ್ಯುದಯವೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರಗಳೂ ಗಣ್ಯವಾಗಿವೆ. ಹಿಂದಿ, ಲ್ಯಾಟಿನ್, ಗ್ರೀಕ್, ಸಂಸ್ಕೃತ, ತೆಲುಗುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು

ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು : ಕನ್ನಡದ ಭಾಷೆ; ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ! ನಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯ ! ಜನಜೀವನವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವ ತೂರ್ದುನಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಜನಜೀವನದ ಇಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಗತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತದೆ. ಕೃತವಿದ್ಯರಾದ ಯುವಕರು ತಮ್ಮ ಆಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಓದಿ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿ ಹೇಳಿ, ಜನರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಬೇಕು. ಈಗಾಗಲೇ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಜೀವನ ಕೃತ್ರಿಕಾ ದೀಪೋತ್ಸವದಂತೆ ಸಾವಿರಾರು ಸೊಡರ್ಮಾಲೆಗಳು ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಮನೋಹರ ಭವ್ಯ ದೃಶ್ಯ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘಗಳೇಳುತ್ತಿವೆ ; ಕನ್ನಡದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ದೀಕ್ಷೆ ತೊಟ್ಟು ಸೊಂಟಕಟ್ಟಿ ಕಂಕಣಬದ್ಧರಾಗುವ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಭಾಸಂಪನ್ನರಾದ ಮಹನೀಯರು ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸಿ ಹಣತೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ : ಕೇಂದ್ರಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಹುರುಪಿನಿಂದ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ; ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇಲಾಖೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ ; ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕನ್ನಡಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟನೆಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಭಾಗದ ತೈಲವನ್ನು ಹೊಯ್ದು ಉರಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ಮಹಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ದೀಪೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಭಾಗಿಗಳಾಗದಿದ್ದರೆ ಅದು ನಮ್ಮದೆಯ ಕಗ್ಗವಿಯ ಗಾಢಾಂಧಕಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವವರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತಹ ಕಗ್ಗತ್ತಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬುತ್ತೇನೆ. ಮಹನೀಯರೇ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮುಂಬರಿಯಬೇಕಾದರೆ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿಧಿಯನ್ನು ಶೇಖರಿಸಬೇಕು; ನಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಓಜಸ್ವಿಯಾಗಬೇಕು; ನಾವೆಲ್ಲರೂ 'ನಿರಂಕುಶಮತಿ'ಗಳಾಗಿ 'ದರ್ಶನ' ದ್ರಷ್ಟಾರರಾಗಬೇಕು. ಧ್ಯಾನಮಯ ನಿರ್ಮಲ ಜೀವನದಿಂದ ಅಂತಹ ಓಜಸ್ಸು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಪುಣ್ಯ ಜೀವನವೆ ಪಾವನ ತಪಸ್ಸು.

ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ದಿವ್ಯ 'ದರ್ಶನ'ಕ್ಕೆ ಈ ಮಹಾಮಂತ್ರಗಳು ಅಡಿಗಲ್ಲುಗಳಾಗಿರಲಿ:

“ಏಕ. ಸತ್ ವಿಪ್ರಾ ಬಹುಧಾ ವದಂತಿ.”

ಇರುವುದೊಂದೇ ಸತ್ಯ; ತಿಳಿದವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈಶಾವಾಸ್ಯಮಿದಂ ಸರ್ವಂ ಯತ್ಕಿಂಚ ಜಗತ್ಯಾಂ ಜಗತ್ !

ತೇನ ತ್ಯಕ್ತೇನ ಭುಂಜೀಥಾ ಮಾ ಗೃಧಃ ಕಸ್ಯಸ್ವಿದ್ಧನಂ !!

ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈಶ್ವರನಿಂದ ಆವರಿಸಿದೆ. ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಅದನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸು. ಇತರರಿಗೆ ಸಿರಿಗೆ ಅಳುಪದಿರು.

ಕುರ್ವನ್ನೇವೇಹ ಕರ್ಮಾಣಿ ಜಿಜೀವಿಷೇಚ್ಚತಂ ಸಮಾಃ !

ಏವಂ ತ್ವಯಿ ನಾನ್ಯಥೋಸ್ತಿ ಕರ್ಮ ಲಿಪ್ಯತೇ ನರಃ !!

ಒಂದು ಶತಮಾನ ಬಾಳಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವಾತನು ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಬಾಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ (ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈಶ್ವರನಿಂದ ಆವರಿಸಿ) ಬಾಳಿದರೆ ಕರ್ಮಲೇಪನವಿಲ್ಲ.

ಓಂ ಭದ್ರಂ ಕರ್ಣೇಭಿಃ ಶೃಣುಯಾಮ ದೇವಾಃ !

ಭದ್ರಂ ಪಶ್ಯೇಮಾಕ್ಷಭಿರ್ಯಜತ್ವಾಃ !

ಸ್ಥಿರೈರಂಗೈಸ್ತುಷ್ಪುವಾಂಸಸ್ತನೂಭಿಃ !

ವ್ಯಶೇಮ ದೇವಹಿತಂ ಯದಾಯುಃ !!

ಶುಭವಾದುದನ್ನೆ ನಮ್ಮ ಕಿವಿಯಾಲಿಸಲಿ. ಪೂಜಾರ್ಹವಾಗಿ ಮಂಗಳವಾದುದನ್ನೆ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ನೋಡಲಿ, ದೃಢದೇಹದಿಂದಲೂ ಆನಂದದಿಂದಲೂ ಜೀವಮಾನ ದೇವಹಿತವಾಗಿ ಸಾಗಲಿ.

ಓಂ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ ಶಾಂತಿಃ

ವಿಚಾರ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಆಹ್ವಾನ

ಸನ್ಮಾನ್ಯರಾದ ಸರ್ವಶ್ರೀ ಕುಲಾಧಿಪತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕುಲಪತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಸೆನೆಟ್ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸ್ನಾತಕಮಿತ್ರ ಮಹಾಶಯರಲ್ಲಿ ವಿಚ್ಛಾಪನೆ.

ಈ ವರ್ಷದ ಘಟಕೋತ್ಸವ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು ನನ್ನನ್ನಿಲ್ಲಿಗೆ ಎಳೆತಂದಿದ್ದಾರೆ ಡಾ. ನರಸಿಂಹಯ್ಯನವರು. ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಹಗಲು ಯಾವ ಪೂರ್ವಸೂಚನೆಯನ್ನೂ ನೀಡದೆ ಅತ್ಯಂತ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ, ಏಕಾಏಕಿ, ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನಿರಾಯುಧನಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ನಡೆಸಿದರು. ನಾನು ಕೈಮುಗಿದು ಪರಿಪರಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡರೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಅನರ್ಹತೆಯನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ನಿರಾಡಂಬರ ನಿಸ್ಪೃಹ ನಿರಹಂಕಾರದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಓಜೆಗೆ ನಾನು ಶರಣಾಗಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಇಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಉಪದೇಶ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು ನಿಂತಿದ್ದೇನೆ.

ಜಗತ್ತು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಮಗೆ ಪ್ರಕೃತವಾಗಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಜಗತ್ತು, ಭಯಂಕರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಜಟಿಲ ಕಂಟಕಮಯ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ದಿಕ್ಕುಗಾಣದೆ ದಾರಿತಪ್ಪಿ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವಾಗ ಯಾರು ತಾನೆ ಏನು ಉಪದೇಶ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಶಾವಾದದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಸಾಧ್ಯ ? “ಸರ್ವನಾಶದಲ್ಲಿಯೂ ಆಶಾವಾದಿ” ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆ ಬಣ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕವಿಯ ಚೇತನವೂ ಕಿಬ್ಬಿಯಂಚಿನಲ್ಲಿ ತತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ನಿಂತಂತಿದೆ. ನಾನಿಂದು ನಿಮ್ಮ ಹೆಗಲಿನ ಹೊರೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಲು ಬಂದಿಲ್ಲ ; ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನೀವಿನ್ನೂ ಜೀವನದ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿರುವ ಯುವಜನರು ; ಎಂತಹ ಕಷ್ಟಗಳು ಎದುರಾದರೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇದಿರಿಸುವ ಸಾಹಸಚೇತನರಾಗಿದ್ದೀರಿ. ನಾವು ಎದೆಗೆಟ್ಟರೂ ನೀವು ಎದೆಗೆಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಭರವಸೆ ನನಗಿದೆ.

ನನ್ನ ಉಪದೇಶ ಭಾಷಣದಿಂದ ಮಹತ್ಸಾಧನೆಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಏನೂ ನನಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಿಂದೆಯೂ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ನೂರಾರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಘಟಕೋತ್ಸವ ಭಾಷಣಗಳು ಸಾವಿರಾರು ನಡೆದಿವೆ. ಆ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ “ಸತ್ಯಂ ವದ ಧರ್ಮಂ ಚರ” ಮೊದಲಾದ ನೀತಿಸೂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದ ನಿಮ್ಮಂತಹ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಸ್ನಾತಕರೆ ಇಂದು ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ, ಆರ್ಥಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ, ಅಧಿಕಾರ ರಂಗದಲ್ಲಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯೆಯಿಂದ ಪಾಪಮಯ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ದೇಶವನ್ನು ದುರ್ಗತಿಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಬದುಕು ಬೆಬ್ಬಳಿಸಿ ಹದುಗುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆತ್ಮೀಯ ತೇಜಸ್ವಿಗೊಳಗಾಗಿ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗದ ಮತ್ತು ಸರಳ ಜೀವನದ ಧೈಯಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ದೀಪ್ತವಾಗಿ ಇಷೀಕಾಸ್ತ್ರಗಳಾಗಿದ್ದ ಜೀವರುಗಳೆಲ್ಲ ಇಂದು ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪದ ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಗಳಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಹಾಗಾಗಿಯೇ ನಿಜ. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದ ವಿನೋಬಾಜಿ, ಜಯಪ್ರಕಾಶ ನಾರಾಯಣರಂತಹ

ಕೆಲವರಾದರೂ ಆ ಧ್ಯೇಯಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತಾ ನಾಡನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಮತ್ತು ಮುನ್ನಡೆಸುವ ಕ್ಷಿಪ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿರುವ ಆ ಗುಂಪಿನವರು ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ದುರಂತ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯೊಂದಿಗೆ, ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ.

ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇರುವ ಬದುಕಿನ ಕಣಕ್ಕೆ ನೀವು ಇಂದು ನಿಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಎಂತಹ ಭಯಂಕರ ಹೋರಾಟ ಕಾದಿದೆಯೋ ನಿಮಗೆ ಆ ಕಾಲಪುರುಷನೇ ಬಲ್ಲ !

ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತನನ್ನೇನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡವು, ಆತ ಬೋಧಿಸಿದ ಸ್ವದೇಶಿ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಅಹಿಂಸೆ, ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ, ಸರಳ ಜೀವನ, ತ್ಯಾಗಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಕೈದುಗಳನ್ನಾಂತ್ರು. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಆದೊಡನೆಯೇ ಆತನನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿದವು : ಆತನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಗುಂಡಿಕ್ಕಿದವನೇನೂ ಒಬ್ಬನೇ ; ಆದರೆ ತರುವಾಯ ಆತನ ಧ್ಯೇಯಕ್ಕೆ ಉರುಳಿಕ್ಕೆ ಕೊಂದವರು ಹಲವರು ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೇ ! ನೆಹರೂ ಅವರ ಮುಂದಾಳುತನದ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಾವು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ, ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಏಕಾವಿಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳ ಸರಿಸಮಕೀರಿಸುವ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವರ ಅನುಕರಣೆಗೆ ದೀಕ್ಷಿತರಾದೆವು. ತರುವಾಯ ಸ್ವದೇಶದ ಮತ್ತು ವಿದೇಶದ ಕೆಲವು ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಕೊಟ್ಟ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನೂ ನಾವು ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲ ; ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಸೂಚನೆಗಳೆಂದೂ ಅವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದೆವು. ಆದರೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟವು ಎಂದಾಗಬಾರದೆಂದು ಅವರ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಮ್ಯೂಸಿಯಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಿಟ್ಟೆವು : ಅಂದರೆ ಆ ಧ್ಯೇಯಗಳ ಜೀವ ತೆಗೆದು, ಜೀವವಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಹುದೆಂಬ ಮುಂದಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದು, ಚರ್ಮ ಸುಲಿದು, ಹದಹಾಕಿ, ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಟ್ಟೆವು. ಅವುಗಳ ಪೂಜೆಗೂ ಏರ್ಪಾಟುಮಾಡಿ, ಅವರ ಭಕ್ತರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಮೂಲೆಗೆ ತಳ್ಳಿ, ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಅನುಕರಣೆಯ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಯಾಗಕ್ಕೆ ಶುರುಮಾಡಿದೆವು.

ಪರಕೀಯರ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶ ಎಂತಹ ಬಡತನಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿತ್ತು ಎಂದರೆ ಯಂತ್ರನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮುಂದುವರಿದ ದೇಶಗಳಂತೆ ಮಹಾ ಮಹಾ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುವ ತ್ರಾಣವೆ ಅದಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅದರ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇರಿದೆವು, ಕೋಟ್ಯಂತರ ಧನದ ಸಾಲವೆತ್ತಿ. ನಮಗೆ ಆಗ ತುರ್ತಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದುದು ಅನ್ನ ನೀರು ಬಟ್ಟೆ ಗುಡಿಸಲು. ಆದರೆ ನಾವು ಮೋಟಾರು ಕಾರುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಟ್ಟೆವು. ನಾವೂ ಉಪಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹಠತೊಟ್ಟೆವು. ನಾವೂ ರಿಯಾಕ್ಟರುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆವು. ಕೊನೆಗೆ ಆಟಂ ಸಾಧನವನ್ನೂ ಸಿಡಿಸಿದೆವು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಭೋಗದ ಮತ್ತು ಷೋಕಿಯ ವಸ್ತುಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಬಡರೈತರ ತೆರಿಗೆಯ ಧನವನ್ನು ವ್ಯಯಮಾಡಿದೆವು, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಗಜೀವನ ನಡೆಸುವ ಶ್ರೀಮಂತರ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ. ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನೂ ರೈತವರ್ಗವನ್ನೂ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆವು. ಅಥವಾ ಮರೆತೇಬಿಟ್ಟೆವು ಎಂಬ ದೂರಿನಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಅವರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ಜೀವವಾದರೆ ನಮಗಾಗಿ ದುಡಿಯುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಬಾರದು ಎಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಜೀವವಾಡುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರ ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರೆಯೂ ಕಾಸು ಎಸೆದದ್ದುಂಟು. ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಪರ್ವತೋಪಮ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ದುಡ್ಡು ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಾವಿ ತೋಡಲು ಹಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಗಮನ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಬಡರೈತರನ್ನು ಹಿಂಡಿ ತೆಗೆದ ತೆರಿಗೆ

ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳು ನಗರಗಳ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗದ ಧಾಳಾದೂಳಿಗೂ ವ್ಯಯವಾಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ರಾಯಭಾರಿ, ಪ್ರಧಾನಿ, ಮಂತ್ರಿ, ಲೋಕಸಭಾ ಸದಸ್ಯ, ಮೇಲ್ಮನೆ, ಕೆಳಮನೆ, ಐಎಎಸ್, ಐಪಿಎಸ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳವರೆಗೆ ಸಮೃದ್ಧ ಸಂಬಳ ಗಿಂಬಳಗಳ ಹಂಚಿಕೆ ನಡೆಯಿತು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣವಾದ ಹೆಸರು ಹೊತ್ತ ನಕಲಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಈ ಲೂಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವುದನ್ನು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ, ದೆಹಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವುದೇ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮದ ಪ್ರಧಾನಭಾಗವಾಯಿತು. ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ವಿತರಣೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜಟಿಲವಾಗಿ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ ಹಳ್ಳಿಗರು ಅಧಿಕಾರದ ಗಾಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನರಳುವಂತಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ದುಡಿದ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯದಿಂದ ವರ್ಷವರ್ಷವೂ ೧೪೦೦ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಪೆಟ್ರೋಲು ಎಣ್ಣೆ ತರಿಸಿ ಸುಡುತ್ತೇವಂತೆ ! ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಕೊನೆಮುಟ್ಟುವುದೆಲ್ಲಿ ? ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನನಗಿಂತಲೂ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರಾದವರಿಂದ ಈಗ ಒದಗಿರುವ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ಕಥೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀವು ಕೇಳಿದರೆ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗುತ್ತೀರೋ ಏನೋ ?

ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪಿತ್ತಾರ್ಜಿತ ಆಸ್ತಿಗೆ ನೀವು ಹಕ್ಕುದಾರರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಏಕೆ ಹೀಗಾಯಿತು ? ಸಮಾಜವಾದವೆ ನಮ್ಮ ಗುರಿ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದೆವು ; ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯ ನಮ್ಮ ವಿಧಾನಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಸಾರಿಸಾರಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದೆವು. ಆದರೂ ಹೀಗಾಯಿತಲ್ಲಾ ಏಕೆ ? ಇತರ ದೇಶಗಳು ಶತಮಾನಗಳ ವಿಕಾಸದಿಂದ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ, ಆದರೂ ಸುದೃಢವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದನ್ನು ನಾವು ತಕ್ಷಣವೇ ಸಾಧಿಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದು ನಮಗೊದಗಿರುವ ಅಪಘಾತಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವಾಯಿತು. ನೂರಕ್ಕೆ ತೊಂಬತ್ತರಷ್ಟು ಅನಕ್ಷರರಿರುವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅದೆಂತಹ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆ ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ದೇಶ, ಯಾವತ್ತೂ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯ ಗಾಳಿಯನ್ನೂ ಮೂಸಿ ನೋಡದಿದ್ದ ದೇಶ. ರಾಜರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವರೆಂದು ಪೂಜಿಸಿದ ದೇಶ ; ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ಭೂಸುರರೆಂದು ಆರಾಧಿಸಿದ ದೇಶ ! ಮತಮೌಢ್ಯ ಎಂಬ ನಿತ್ಯರೋಗವು ಅದರ ನಾಡಿನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಎಲುಬಿನಲ್ಲಿಯೂ ಐದುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದ್ದು ವರ್ಗ ವರ್ಣ ಮತ ಜಾತಿ ಪಂಥ ಪಂಗಡ ಎಂಬ ನೂರಾರು ಭೇದಗಳಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವ ದೇಶ ! ಇಲ್ಲಿ “ಡೆಮಾಕ್ರಸಿ” (Democracy) ಬರಿಯ “ಮಾಕರಿ” (Mockery) ಆಗಿದೆ. ಅಮೇರಿಕಾದಂತಹ ಮುಂದುವರಿದ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೆ ಅದರ ಮಹಾಧ್ವಂಸ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಧನಸಂಪತ್ತಿಯ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಏಬ್ರಹಾಂ ಲಿಂಕನ್ ಅಂತಹ ಬಡವರೂ ನೀತಿಸಂಪನ್ನರಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಹಾಧ್ವಂಸಕ್ಕೆ ಏರುವ ಸನ್ನಿವೇಶವಿತ್ತು. ಈಗ ಕೋಟ್ಯಧೀಶ್ವರರಲ್ಲದವರಾರೂ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಿರಲಿ, ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲುವುದೂ ಅಸಾಧ್ಯ. ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆ ರೀತಿಯ ಚುನಾವಣಾ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಏನೇನು ಅನಾಹುತವಾಗಬಹುದೋ ಅದೆಲ್ಲ ಆಗಿದೆ ಮತ್ತು ಆಗುತ್ತಲೂ ಇದೆ. ಜಾತಿ, ಮತ, ಹೆಂಡ, ದುಡ್ಡು ಇವೇ ಓಟರುಗಳು ; ಓಟುಕೊಡುವ ಪ್ರಜೆಗಳು ಬರಿಯ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ ಮೂಕ ವಾಹನಗಳಷ್ಟೆ ! ನಾಲ್ಕಾರು ಜನ ಯಾತಕ್ಕೂ ಹೇಸದ ಖದೀಮರು ಸೇರಿ, ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದಾದರೂ, ಕಾಳಸಂತೆಯ ಕಪ್ಪುಹಣವೋ, ಕಳ್ಳಸಾಗಾಣಿಕೆಯ ಹಳದಿ ಹಣವೋ, ಅಂತೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಒಟ್ಟುಮಾಡಿದರಾಯ್ತು ನಮ್ಮ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲಬಹುದು. ಒಮ್ಮೆ ಗೆದ್ದು ಅಧಿಕಾರ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದರಾಯ್ತು, ನಾಡಿನ ಸರ್ವ ಪ್ರಚಾರ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಅಧಿಕಾರದ ಭಯದಿಂದಲೂ ದುಡ್ಡಿನ ಬಲದಿಂದಲೂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಘಾತ ಒದಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಜನಶಕ್ತಿ ಎಚ್ಚತ್ತು

ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೂ ಅದನ್ನು ವಿಫಲಗೊಳಿಸಲು ವಿಶೇಷಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನೂ ಪೋಲೀಸ್ ಪಡೆಯನ್ನೂ ಕಡೆಗೆ ಸೈನ್ಯಬಲವನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಹುದು.

ನಿಜವಾದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆ ಎಂದರೆ ಅನಿರ್ಬಾಧಿತ ಇಚ್ಛಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಆಯುವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಸರ್ವರ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಯುವ ರಾಜ್ಯಭಾರ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಈಗ ನಡೆಯುವ ಚುನಾವಣೆಗಳು ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆಯೆ ? Politics is the last resort of a scoundrel ಎಂದಿದ್ದನಂತೆ ಒಬ್ಬ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮನೀಷಿ. ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ರಾಜಕಾರಣ ರಂಗವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಸೂಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು, - Politics is the first resort of a scoundrel ಎಂದು ಬದಲಾಯಿಸಿ ! ಈಗ ನಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗ ಹೇಗಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರೂ ಸಂಭಾವಿತರೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರೂ ಯಾರೂ ಅದರ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿಯಲೂ ಅಂಜುತ್ತಾರೆ. ಚುನಾವಣೆಯ ರೀತಿಯನ್ನೇ ಬದಲಾಯಿಸದಿದ್ದರೆ ಮಾನಮರ್ಯಾದೆಯುಳ್ಳ ಯಾವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಯೋಗ್ಯನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಹಣದ ಹೊಳೆಹರಿಸಿ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲುವ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ಯಾವ ಪಕ್ಷವಾಗಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗದೆ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ನಿಜವಾದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಇಚ್ಛೆ ನಿಮಗಿದ್ದರೆ ಇಂದಿನ ರೀತಿಯ ಧನಾತ್ಮಕ ಚುನಾವಣೆಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಅದನ್ನು ಗುಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಮ್ಮ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಉಗ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದಲಾದರೂ ನೀವು ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸದಿದ್ದರೆ ಸ್ಪೂರ್ತಿಗಳೂ ಸಮಯಸಾಧಕರೂ ಗೂಂಡಾಗಳೂ, ಕಳ್ಳಸಂತೆಖೋರರೂ ಕಳ್ಳಸಾಗಣೆಯ ಖದೀಮರೂ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯಹೀನರೂ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯ ಹುಸಿಹೆಸರಿನ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ.

ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆ ಕಲುಷಿತವಾಗಲು ಹಣ ಒಂದೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಹತ್ವಾದ ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವೂ ಇದೆ. ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯ ಭೂಮಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ! ಅದು ಒಂದು ಅಮೂರ್ತ ವಸ್ತು, ಅದು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ವೇಷದಿಂದ ತುಂಬ ಸಾಧು ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯ ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದು ಭಾವರೂಪಿಯಾದುದರಿಂದ ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಹೃದಯ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಒಂದು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ - ಅತ್ಯಂತ ಅಂತರತಮ - ಸತ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ಯವಾದ ಸನಾತನ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ (ಅದನ್ನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸುತ್ತೇವೆ.) ಅದು ತನ್ನ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಅದನ್ನೆ ತಾನು ಘೋಷಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಲೂ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಅದರ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ವಂಚನೆಯ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಹೆಸರು 'ಮತ' ! ಈ ಮತಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆಗಿರುವಷ್ಟು ಹಾನಿ ಮತ್ತಾವುದರಿಂದಲೂ ಆಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯಾದರೂ ನೀವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮತ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಜನ್ಯವಾದ ಮತಭ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು ಮತಮೌಢ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯಾಗಲಿ ಸಮಾಜವಾದವಾಗಲಿ ಸಮಾನತಾಭಾವ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಲಿ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಐಕ್ಯಕ್ಕೂ ಮೈತ್ರಿಗೂ ಸಾಧನವಾಗುವ ಆ ಚಿರಂತನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಈ ಅಜ್ಞಾನಜನ್ಯವಾದ ಮತಭಾವನೆ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ವರ್ಣ ಜಾತಿ ಪಂಥ ಕೋಮು ಪಂಗಡಗಳೆಂಬ ನೂರಾರು ಭೇದಭಾವನೆಗಳ ಬಿರುಕು ಒಡಕುಗಳಿಗೆ ಸಮಾಜವು ಸಿಕ್ಕಿ ಭಿದ್ರಭಿದ್ರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಭೇದಭಾವಗಳೂ ಭಿದ್ರಗಳೂ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇರುತ್ತವೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿಜವಾದ ಸಮಾನತಾಭಾವನೆಯ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆ ಬರಿಯ ಮರುಮರೀಚಿಕೆಯ

ಭ್ರಾಂತಿಜಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮಾಜವಾದದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆ ನಿಮ್ಮ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಮತಭಾವನೆಯ ಶನಿಸಂತಾನವಾದ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ನೀವು ಕಂಕಣ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋರಾಡಬೇಕು.

ಈ ಬಿರುಕು ಒಡಕುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಭೇದಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲಕಾರಣ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ನೀವು ಅದರ ಬೇರಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯಗಳನ್ನೆ ಶೋಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶತಮಾನಗಳ ಬೋಧನೆ ಮತ್ತು ನಂಬಿಕೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿಯೆ ಕುಂಠಿತವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಪನ್ನವಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷ ಆಳಿದರೂ ಅದರ ವಿಜ್ಞಾನ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಯಂತ್ರನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದವೆ ಹೊರತು ಅದರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ನಮ್ಮದಾಗಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ತಾಯಿಬೇರಾದ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನೂ ನಾವು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಮುಂದಾದರೂ ನಾವು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಬುದ್ಧಿಯ ನೆರವಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಮತಧಾರ್ಮಿಕ ರಂಗಗಳು ಪರಿಶೋಧಿಸದಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಕೇಡು ತಪ್ಪದು.

ನಾಲ್ಕತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೆ ನಾನು ಹಾಡಿದ ಒಂದು ಕವನದ ಕಡೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಅದು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದಣ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಮಂತ್ರದೀಪವಾಗಿ ನಿಮಗೆ ದಾರಿತೋರಿ ನಡೆಸಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ :

ಗುಡಿ ಚರ್ಚು ಮಸಜೀದಿಗಳ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬನ್ನಿ,
ಬಡತನವ ಬುಡಮುಟ್ಟಿ ಕೀಳಬನ್ನಿ.
ಮೌಢ್ಯತೆಯ ಮಾರಿಯನು ಹೊರದೂಡಲೈತನ್ನಿ,
ವಿಜ್ಞಾನ ದೀವಿಗೆಯ ಹಿಡಿಯ ಬನ್ನಿ.
ಓ, ಬನ್ನಿ, ಸೋದರರೆ, ಬೇಗ ಬನ್ನಿ !

ಸಿಲುಕದಿರಿ ಮತವೆಂಬ ಮೋಹದಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ;
ಮತಿಯಿಂದ ದುಡಿಯಿರೈ ಲೋಕಹಿತಕ್ಕೆ.
ಆ ಮತದ ಈ ಮತದ ಹಳೆಮತದ ಸಹವಾಸ
ಸಾಕಿನ್ನು ಸೇರಿರೈ ಮನುಜಮತಕ್ಕೆ :
ಓ, ಬನ್ನಿ, ಸೋದರರೆ, ವಿಶ್ವಪಥಕ್ಕೆ !

ಮನುಜಮತ, ವಿಶ್ವಪಥ, ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮನ್ವಯ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಈ ಪದಗಳು ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಜಾತಿಮತಗಳಿರಲೂ ಭೇದಭಾವಗಳಿಂದಲೂ ಪಾರುಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಾದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸ್ವರೂಪ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣೋದ್ದೇಶ, ದೇಶಭಾಷಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮ, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತದ ವಿಕೇಂದ್ರೀಕರಣ, ಗ್ರಾಮಸ್ವರಾಜ್ಯ, ನಿರುದ್ಯೋಗ, ಅಭಾವ ಪೀಡೆ, ಬೆಲೆಪರಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಚಲಿತ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾವು ವನ್ನೂ ನಾನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಿಗಿರುವ ಕಾರಣಗಳೆಲ್ಲ ಜನ್ಯನಿಷ್ಪ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಆ ಉಪಕಾರಣಗಳೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯ ಜನಕಾರಣಗಳೆಂದರೆ ನಾನು ಮೇಲೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ಆ ಎರಡು : ಮತಭಾವನೆ ಪ್ರಚೋದಿಸಿರುವ ಜಾತಿಭೇದ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಚುನಾವಣೆ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವ ಕುಟಲ ಕುನೀತಿ. ಆ ಎರಡು ಜನಕ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ನೀವು ತೊಲಗಿಸಿದರೆ

ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಜನ್ಯ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಬಹುಬೇಗನೆ ತೊಲಗಿಸಲು ನೀವು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತೀರಿ.

ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರವಲಯಕ್ಕೆ 'ಜ್ಞಾನ ಭಾರತಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ನಿಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ 'ಜ್ಞಾನಂ ವಿಜ್ಞಾನಸಹಿತಂ' ಎಂಬ ಗೀತಾಮಂತ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ಧ್ಯೇಯೋಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ. ಆ ಹೆಸರು ನಿಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಉಸಿರಾಗಿ, ಆ ಮಂತ್ರ ನಿಮ್ಮ ಆಲೋಚನೆಯ ತಂತ್ರವಾಗಿ, ಆ ಧ್ಯೇಯ ನಿಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಲಿ ಎಂದು ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಶುಭಕೋರಿ ವಿರಮಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನಿಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ.

ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್

ಇಂದು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕುದಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಸಮಸ್ಯೆಯೂ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ನಾನಾ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ವಿವಿಧಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ತುಮುಲಯುಧ್ಧ ಹೂಡಿದಂತಿದೆ. ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ದೇಶಭಾಷೆಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರಬೇಕೆನ್ನುವವರು ಕೆಲವರು ; ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಯುಕ್ತಭಾಷೆಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನವಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವವರು ಕೆಲವರು. ಸರ್ವ ವಿದ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ ಆಗರವಾಗಿ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾಗಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನವಿರಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು.

ಈ ವಿಚಾರಮಂಥನ ನಿನ್ನೆಮೊನ್ನೆಯದಲ್ಲ. ಸ್ವಯಂ ಗಾಂಧೀಜಿಯೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ, ತಮ್ಮ ನಿರ್ಧಾರಗಳನ್ನು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ವಾದಿಸಿ, ನಾಡಿನ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳ ತಜ್ಞರೂ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರಿಯವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಾಡಿನ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ದೇಶಭಕ್ತರೂ ತಮ್ಮ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ವಾದ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಘೋಷಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಇನ್ನು ಸಾಕು ಎಂಬಷ್ಟು ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಿದೆ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ವಾದ ಪ್ರತಿವಾದದ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಇತ್ಯರ್ಥದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಇತ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಬಹುದು. ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಅಂತರ ಪ್ರಾಂತೀಯ ವ್ಯವಹಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರದ ಆಡಳಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯವಾದ ಸಂಯುಕ್ತ ಭಾಷೆಗೆ ಎರಡನೆ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದ ಭಾಷೆಗೆ ಅಥವಾ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಐಚ್ಛಿಕ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದೇಶಭಾಷೆಗಳೆ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿಕ್ಷಣವೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಶ ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿಯೆ ಸಾಗಬೇಕು.

ಈ ಸ್ಥೂಲವಿವರಣೆ ಬಹುಜನ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಭಾಷೆಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೀಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸುವಾಗ ಅನೇಕರು ತಪ್ಪು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆತಂಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ತಣಿಯುಂಡು ಸವಿದು, ಅದರ ವೈಭವಕ್ಕೂ ವೈಶಾಲ್ಯಕ್ಕೂ ಮಾರುಹೋದವರಿಗೆ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಸಂಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕವೇ ತಮ್ಮ ಲೌಕಿಕ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡವರಿಗಂತೂ ಆ ಭಾಷೆಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಭಾಷೆಯಿಂದಲೂ ಅಭ್ಯುದಯ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ದೇಶಭಾಷೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಥವಾ ಪ್ರಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವೈಭವ ವೈಶಾಲ್ಯಗಳ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿಧ್ವಾಸರಿಗಂತೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಈ ಗಣ್ಯ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಅಲುಗಿಸಿದರೆ ಭರತಖಂಡವೆಲ್ಲ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದೇ ನಂಬಿಕೆ. ಅಂಥವರ ಭಯಾಶಂಕೆಗಳ ಸಾಧಾರ ನಿರಾಧಾರ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಗಳೇನೇ ಇರಲಿ ಅದರ

ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಹೋಗದೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಸಾಹಿತ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾನವೇನು ? ಅದು ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ, ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂಬೆಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತೇವೆ.

ದೇಶಭಾಷೆಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ದೇಶಭಾಷೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಬೇಕು. ಎಂದೊಡನೆ ಕೆಲವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರ್ಥಚಂದ್ರ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ದೇಶಭಾಷಾವಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಭಾಷಾಭ್ರಾಂತರೆಂದೂ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಧ್ವೇಷಿಗಳೆಂದೂ ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವದವರೆಂದೂ ಟೀಕಿಸಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೋಹಿಗಳ ಈ ಪ್ರಥಮಭ್ರಾಂತಿ ಮೊದಲು ನಿರಸನಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆ, ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅದರಿಂದೊದಗುವ ಪ್ರಜ್ಞಾ ವೈಶಾಲ್ಯ, ಅದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿಸಿರುವ ವಿಚಾರಬುದ್ಧಿ, ಅದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನಮಗೆ ಲಭಿಸಲಿರುವ ಸಂಪರ್ಕಸಹಾಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅರಿತವರಾದೂ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಓಡಿಸಿದಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನೂ ಓಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವ ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾರರು. ಹಾಗೆ ಹೇಳುವವರನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞೆ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಏಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆ : ಅದು ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇಬೇಕು? ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ? ಯಾರಿಗೆ? ಏತಕ್ಕೆ? ಯಾವ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ?

ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಂದದ್ದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ. ಅದನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಭಾಷೆಯೆಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಅದನ್ನೆಲ್ಲರೂ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಿದುದೂ ಅದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ. ಬಹು ಜನರು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಕಲಿತುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ರಾಜಕೀಯವೇ. ಅಥವಾ ಅದರಿಂದ ಉದ್ಯವಿಸುವ ಆರ್ಥಿಕಾದಿ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ. ಅದನ್ನೇಗಲೂ ಬಯಸುವ ಬಳಸುವ ಜನರಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈಗ ನಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ ಬೇರೊಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಿದೆ. ಈ ಹೊಸ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾನ ಯಾವುದು ? ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಬಿಡುವಂತಿಲ್ಲ ; ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿದ್ದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಲವರು ಕಲಿಯುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲ; ಕೆಲವರು ಕಲಿಯಬೇಕಾದ ಭಾಷೆ.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಮಟ್ಟವೆಂದರೆ ಅದನ್ನೋದಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟೆ ಹೊರತು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಿಸುವುದಾಗಲಿ, ಭಾಷಣ ಮಾಡುವುದಾಗಲಿ, ಬರೆಯುವುದಾಗಲಿ ಅಲ್ಲ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಐಚ್ಛಿಕ ಭಾಷಾಸ್ಥಾನವೇ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ಈಗ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಥಮ ಭಾಷಾಸ್ಥಾನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಾನಿಕರ. ನಮ್ಮ ಬಾಲಕರ ಹಾಗೂ ತರುಣರ ಮನಶ್ಚಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅಪವ್ಯಯಗೊಳಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಅನುತ್ತೀರ್ಣರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವರ ಹೃದಯದ ಆಶಾಭಾವನೆಯನ್ನೆ ಮೊಳಕೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಚಿವುಟೆಹಾಕಿ ನಿರಾಶೆಯನ್ನೂ ಅಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ತಂದೊಡ್ಡಿ, ಅವರ ಬದುಕನ್ನು ಬಯಲುಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ ಈ ಪರಭಾಷೆ ! ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ತಮಗೆ 'ಸಹಜ' ವಾದ ನೆಲದ ನುಡಿಯನ್ನು ಕಲಿತು ಇನ್ನೇನು ಭಾಷೆಯಿಂದ ಭಾವಕ್ಕೂ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ರೆಕ್ಕೆಗೆದರಿ ಹಾರಬೇಕು ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಈ ಹೊರಭಾಷೆಯ ಕಲ್ಲುಚಪ್ಪಡಿಯನ್ನು ಅವರ ತಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರುತ್ತೇವೆ ! ಸರಿ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಲಿತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಬೆಕ್ಕು ಇಲಿ

ಚಾಪೆ ಟೋಪಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕ್ಯಾಟ್ ರ್ಯಾಟ್ ಮ್ಯಾಟ್ ಹ್ಯಾಟ್ ಎಂದು ತಮಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದ ಸ್ವೆಲ್ಲಿಂಗ್ ಸಹಿತವಾಗಿ ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಬೇಕು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಹೊತ್ತಗೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಓದಿ, ಭಾವಕ್ಕೂ ಚಿಂತನಕ್ಕೂ ಕಣ್ಣರಳಿ ಎದೆಯರಳಿ, ಸಾಹಸಿಯಾಗಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಲೆಳಸುವ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಬಾಲಕನ ಹಸುರು ಚೇತನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾಬಂಡೆಗೆ ಮುಗ್ಗುರಿಸಿ ಹಸುರುಗಟ್ಟಿ ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿ ಸೋತು ನಿಲ್ಲುವುದನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದು ಅವರ ಓದಿನ ಕಡೆಗೆ ಒಂದಿನಿತಾದರೂ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟವರೆಲ್ಲರೂ ನೋಡಿಯೆ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗೂ ಹೈಸ್ಕೂಲುಗಳೇಳುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾಠ ಹೇಳುವ ಬೋಧಕರ ಮಟ್ಟವೂ ತುಂಬ ಇಳಿದು ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಬಾಲಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರ ವೈವಿಧ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಣಕ್ಕಿಂತ ವಿಪುಲ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಮೊದಲಿನಂತೆ ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಕಿವಿ ಹಿಂಡಿ, ಚಡಿ ಏಟುಕೊಟ್ಟು, ಫರಂಗಿಮಣೆ ಕೂರಿಸಿ, ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಬಿಗಿದು, ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಿಸಿ, ವ್ಯಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಗಮನ ಕೊಡುವ ಇಂಡಿವಿಜುಯಲ್ ಅಟೆನ್ಷನ್ನಿನ ಕಸರತ್ತಿಗಾಗಲಿ ಕವಾಯತಿಗಾಗಲಿ ಈಗ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ ! ಹೀಗೆ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ಮೆಟ್ಟಲಲ್ಲಿಯೂ 'ಕೃಪೆ'ಯೆ ರಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದು ಎತ್ತಿ ಮೇಲಿನ ಮೆಟ್ಟಲಿಗೆ ಹಾಕಿದ ಹುಡುಗನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜ್ಞಾನದ ದೋಣಿ ಹೇಗೂ ಕಾಲೇಜಿನ ಜಲಪಾತ ಪ್ರಪಾತದ ವರೆಗೂ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅದುವರೆಗೂ ಏನೋ ಎಂತೋ ಅಂಕು ಡೊಂಕು ಹರಿವ ಹೊಳೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಬಾಲಕನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಪ್ರಪಾತಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುವ ಜಲಪಾತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೇನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ? ಪಾಪ, ಅದುವರೆಗೂ ತಾನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯತ್ನದ ಹುಟ್ಟನ್ನೂ ಹೊಳೆಗೇ ಎಸೆದು, ಸುಮ್ಮನಾಗಿ, ದೋಣಿ ಮುಂಬರಿದು ತನಗೊದಗುವ 'ಗತಿಯ' ರುದ್ರರಮಣೀಯತೆಯ ರಸಾಸ್ವಾದನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ! ಅವನಿಗಿರುವ ಧೈರ್ಯ ಒಂದೇ ಒಂದು: ಈ ಅನಾಹುತದಲ್ಲಿ ತನ್ನೊಡನೆ ಸಮಪಾಲುಕೊಳ್ಳಲು ಒಡನಾಡಿಗಳು ಅಸಂಖ್ಯೇಯವಾಗಿದ್ದಾರೆ !

ದಡದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡುವ ಹಿರಿಯರ ಇತ್ಯರ್ಥವೇನು ? ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಈಚೇಚೆಗೆ ದಡ್ಡರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ! ಸ್ಟಾಂಡರ್ಡ್ ತುಂಬ ಇಳಿದು ಹೋಗಿದೆ ! ಹಾಗಾದರೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ? ಇನ್ನಷ್ಟು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ! ಗ್ರಾಮರ್ ಲೇಔಟ್ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿನ್ನಿಸಿ ! ಪರಿಣಾಮ : ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಫಲಿತಾಂಶ ಪ್ರಕಟನೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ 'ಕೃಪೆ' ಯೆ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಎತ್ತಬೇಕು. ಮುಂದಿನ ಮೆಟ್ಟಲಿಗೆ.

ಈ ನಾಟಕ - ದುರಂತ ನಾಟಕ - ಇನ್ನುಸಾಕು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಈ ನೀರು ನೀರು ಸಮಾರಾಧನೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಆಯ್ದು ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗಟ್ಟಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಪುಷ್ಟಿಯೊದಗುವಂತೆ ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಗಳ ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಣಯವಾಗಬೇಕು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಡ : ಹಲವರಿಗೆ ಕೊಂಚಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೇಕು ; ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಬೇಕು.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯುವವರನ್ನು ಎರಡು ವಿಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಭಾಷಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಲಿಯುವವರು; ಸಾಹಿತ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಲಿಯುವವರು. ಭಾಷಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಲಿಯುವವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಪರಿಚಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಗಬೇಕು. ಅವರು ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಲೂ ಬರೆಯಲೂ ಮಾತನಾಡಲೂ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲೂ ಬಲ್ಲವರಾಗಬೇಕು. ಅವರು ನಮಗೂ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ, ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಬೇಕು. ಇಂಥವರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಮೇಲಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದ್ದರೆ ಲೇಸು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಉದ್ದೇಶವೇ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದಾಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ.

ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಪುಲವಾದ ವಿವಿಧವಾದ ಶ್ರೀಮಂತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ

ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವವರ ವಿಷಯವೇ ಬೇರೆ. ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲ ; ಕಾವ್ಯ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಅಲ್ಲಿಯ ಕವಿಗಳು, ಅಲ್ಲಿಯ ನಾಟಕಕಾರರು, ಅಲ್ಲಿಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು, ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ರಸಾಂಶ, ಚಿಂತನಾಂಶ, ಸತ್ತ್ವ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವವರು ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವುದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ; ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಶ್ರಮಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ; ಅದನ್ನು ಓದಿ ಅರಿಯಬೇಕಾದುದೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ದೇಶಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕವೇ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರ ರಸಸತ್ತ್ವ ಸುಲಭವಾಗಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಜೀರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ತಗತವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಕಲಿಯುವುದೇ ರೂಢಿ, ಸಹಜ ರೀತಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಉದ್ದೇಶ ಆ ಪರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಮಾತನಾಡುವ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲ, ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸತ್ತ್ವದ ಆಸ್ವಾದನೆ ಮಾತ್ರ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯರ ಸೌಕರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಏರ್ಪಟ್ಟುದರಿಂದ ನಾವು ಪರಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಆ ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದಲೇ ಕಲಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಯ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದಲೇ ಕಲಿಸಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಈಗ ಒದಗಿರುವ ರಸಪುಷ್ಟಿಗಿಂತಲೂ ಸಾವಿರ ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ರಸಪುಷ್ಟಿ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪರಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದಲೇ ಕಲಿಯುವ ವಿಕಾರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಮುಂದುವರಿದಿದೆಯೆಂದರೆ - ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್, ಮಿಲ್ಟನ್, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಮೂಲಕ ಪಾಠ ಹೇಳಬಹುದೆಂಬ ಸಂಗತಿ ಇಂದಿಗೂ ಅನೇಕರಿಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಕರ ವಿಸ್ಮಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಸೇರಿ, ತಾವೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿಯೂ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ, ಸಾಹಿತ್ಯ ರಸಾಸ್ವಾದನಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಗಮನಿಸುತ್ತ ಬಂದವರಿಗೆ ನಿಜಸ್ಥಿತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಏನೇನೂ ಇಲ್ಲದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾಕ್‌ಬೆತ್ ಪಾತ್ರದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪ್ರಬಂಧ ಬರೆಯುವ ಸಂಕಟ ಒದಗಿದರೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ? ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಉತ್ತರ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಇಳಿಸಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹನಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ನಾಟಕ ರಸಾಸ್ವಾದನೆಯಿಂದ ಅರಿವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಅದರ ಅರಿವು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಬರೆಯುವ ಭಾಷಾಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದ ತಪ್ಪುತಪ್ಪಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಬರೆದು ಫೈನಲ್ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತರ ಬರೆಯುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅವನಿಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಮ್ಯಾಕ್‌ಬೆತ್ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈಚೀಚೆಗೆ ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಸಮಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅನುತ್ತೀರ್ಣರಾಗುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮವೇ ಹೊರತು ವಿಷಯಗಹನತೆಯೂ ಅಲ್ಲ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವರ್ಗದ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ಸರ್ವತ್ರಾವನತಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾಠ ಹೇಳಬೇಕು. ಪರೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸಬೇಕು.

ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಅದರ ಪ್ರಥಮ ಭಾಷಾಸ್ಥಾನದಿಂದ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿ, ಕನ್ನಡವನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಭಾಷಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿ, ಪ್ರಥಮ ಭಾಷೆಯ ಮೂರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿರಿಸಿ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಹೇಳಿ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ

ಉತ್ತರ ಬರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಹೊರೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಸಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡಿಸಿದಂತಾಗಿ, ಅವರ ಪುಷ್ಟಿ ಈಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೂರ್ಮಡಿ ಹೆಚ್ಚುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹೋದರೆ ಎಲ್ಲ ಕೊಚ್ಚಿಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಲವರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯದ ಇತರ ಬಹು ಜನರಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೋಹಿಗಳು ಊಹಿಸುವಂತೆ ಯಾವ ತೆರನಾದ ಭಾವನಷ್ಟವಾಗಲಿ ಬುದ್ಧಿದಾರಿದ್ರ್ಯವಾಗಲಿ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕನ್ನಡದ ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಇಪ್ಪತ್ತಯ್ದು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲ. ಈಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಒಂದಕ್ಕರ ಬರದಿದ್ದವನೂ ಕೂಡ ಆಗ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಮೂಲಕವೇ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಭಾವದ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯ ಪುಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಮೂಲಕವೇ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಪಡೆಯುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕನ್ನಡ ವಾಚ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿವಿಧ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಬರಿದಿದೆ; ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಬೆಳೆದು ಪ್ರಗತಿ ಹೊಂದುತ್ತಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಓದಿದವರೂ ಬೆಕ್ಕಸಬಡುವಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೃಂಗಗಳೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲವಾದರೂ ಮೂಡಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತು ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಸಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದವನು ತಾನು ಇಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸದಿದ್ದ ಅಥವಾ ಅನುಭವಿಸಲಾರದಿದ್ದ ಯಾವ ನೂತನತೆಯನ್ನಾಗಲಿ ರಸೋನ್ಮೇಷವನ್ನಾಗಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಕರುಬುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ನಾವು ಬಹುದೂರ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದೇವೆ. ತಾವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಓದಿದ್ದ ಅಥವಾ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಸಂಬಳದ ಬಡ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಂದ ಪಾಠ ಕೇಳಿದ್ದ ಅಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ಕನ್ನಡ ಈಗಲೂ ಇದೆ ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯ ಲಲಾಟ ಲೇಖನ ನೌಕೆಯ ಕರ್ಣಾಧಾರರಾಗಿರುವ ವಯಸ್ಸು ಮಹನೀಯರು ಮಾತ್ರ ಕನ್ನಡದ ಶಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಶಂಕಿಸಬಹುದೆ ವಿನಾ ಉಳಿದ ತಿಳಿದವರಾರೂ ಶಂಕಿಸರು.

* * * *

ಜನತಾಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕಜಾಗೃತಿ^೧

ಶ್ರೀ ಶಂಕರಗೌಡರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಈ ಭಾಷಣ ಮಾಲೆಗೆ ಆಗಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ಅದಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಬೇಕು ಅಂತ ಕೇಳಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ 'ಜನತಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಜಾಗೃತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೊಡಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನೊಂದು ಸಭೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಡಿ, ಒಂದು ವಿಚಾರ ಗೋಷ್ಠಿಯನ್ನಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಎಂದೂ ಸೂಚನೆ ನೀಡಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈವೊತ್ತಿನ ಭಾಷಣ ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ನಡೆಯುವ ಆ ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಲೆಯ ಉದ್ಘಾಟನೆ ಮಾತ್ರ, ಆದರೂ ಕೂಡ, ಇದು ಈ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟಿನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಇವರು ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಒಂದು ಚಳುವಳಿಗೆ ನಾಂದಿಯಾಗಲಿ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಆಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ನಾನು ಇದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಭೆಯಾಗದೆ ೨೫-೩೦ ಜನರೊಳಗೆ ನಡೆಯುವ ಗೋಷ್ಠಿಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದು, ನಾನೊಬ್ಬನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡೋ, ಕುಳಿತುಕೊಂಡೋ ಮಾತನಾಡುವುದು, ನೀವೆಲ್ಲಾ ತಟಸ್ಥರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದು ಹೋಗುವಂತಾಗಬಾರದು. ನೀವು ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಕೇಳಬೇಕು, ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ನಾಳೆ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಆಲೋಚಿಸಿ ಏನು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಅನ್ನುವುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶ ಈಗ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಯುಗ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಈ ಪ್ರವಾಹ ಈಗ ಬರುಬರುತ್ತಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲೇ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಯಂತ್ರವಿಜ್ಞಾನ, ಇವು ಎಂದು ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದುವೋ ಅಂದಿನಿಂದಲೇ ಈ ಪರಿವರ್ತನೆಯೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ರಾಜಾರಾಮ ಮೋಹನರಾಯ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಏನು ಕೆಲಸ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾಜವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರೋ ಆ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ದೀಪ್ತಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಳುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಭಾರ ಇದೆಯಲ್ಲಾ ಅದು ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎದುರಾಗಿ ನಿಂತು ಅದರ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಕುಂಠಿಸಿತು. ಆದರೂ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಮತ್ತು ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ ತಮತಮಗೆ ತಿಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಚಳುವಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಕಾರಣರಾದರು. ಅವರ ತರುವಾಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರೂ, ರಾಜಕೀಯರಂಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು.

ಆಗ ನಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಗೆ ವಿರೋಧಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಾವು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಒಂದು ನೆವವಾಗಿ ಒಡ್ಡಿ ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಅದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

೧. ಕುವೆಂಪು: ಜನತಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಜಾಗೃತಿ, ಪ್ರ. ಸಂ. ದೇಜಗೌ, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೮, ಶ್ರೀ ಕೆ.ವಿ.ಶಂಕರಗೌಡ ದತ್ತಿ ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಲೆ - ೧

ಸಂಗ್ರಾಮ ನಡೆದು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದೆವು. ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಆಸೆಗಳನ್ನೂ ಗುರಿಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾವು ಬಹು ಬೇಗನೆ ಸರ್ವೋದಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಹೊರಟೆವು. ಆದರೆ ಅದೇನು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲ ಅನ್ನುವುದು ನಮಗೀಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದೆ.

ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಾಂಗವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾವು ಮುಂದೆ ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಏನೇನು ಬೇಕೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಪುನಃ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ, ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಹಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ನಮ್ಮ ಜನತಾಪ್ಪಜ್ಞೆ ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲ ಬಹಳ ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. “ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದ ಬಂದಿದೆ, ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಸನಾತನಧರ್ಮ, ಎಂತೆಂತಹ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಋಷಿಗಳು ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಅವರಿವರೆಲ್ಲರೂ ನಾವು ಹುಡುಗರಾಗಿದ್ದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಹೇಳುತ್ತಾ ಬಂದು ಅದನ್ನು ನಾವು ನಂಬುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ನಾವು ಅದನ್ನು ಬಹಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿ ನಂಬಿ, ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಆದರೆ ಆ ಹೆಮ್ಮೆ ಒಂದು ದೇಶಾಭಿಮಾನ ಎನ್ನುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾದರೂ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಪ್ರಗತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ಇಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ತೀವ್ರವಾಗಿಯೆ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಪಡೆದು ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದು ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಕಾಲ ಆದ ಮೇಲೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣ ಓದುಬರಹ ಬರುವ ಜನರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಅಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ನೂರಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಎಂದರೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಗತಿಯುಗದಲ್ಲಿಯೆ ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಯ ಗಂಧಮಾತ್ರವಾದರೂ ಇದ್ದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ. ಏಕೆಂದರೆ, ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಬಹಳ ಹೆಮ್ಮೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀರಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಯೋಚನೆಮಾಡಿದಾಗ ಅಷ್ಟು ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ವಿಷಯವೇನಲ್ಲ ಅದು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಗೌರವ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಗಿನವರಿಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳೋಣ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ಕುರಿತು ಅದನ್ನು ಮಾತನಾಡುವಾಗ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ: ಅದು ನಾವು ಅಷ್ಟೇನೂ ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ವಿಚಾರವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು. ನಾಗೇಗೌಡರು ಬರೆದಿರುವ ‘ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯ’ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ನೀವು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ ೯೯ರಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ನಾಗರಿಕತೆಯಾಗಲಿ, ವಿದ್ವತ್ತೆಯಾಗಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆ ಆಗಲಿ ದಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು. ಎಲ್ಲಿಯೋ ಶೇಕಡ ಒಂದೋ ಎರಡೋ ಜನ ಮಾತ್ರ ಯಾವುದೋ ಮೇಲುವರ್ಗದವರು, ಕ್ಷಾತ್ರ ಇರತಕ್ಕಂಥವರು ಕೆಲವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮ ಇರತಕ್ಕಂಥವರು ಕೆಲವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗೆ ಅರ್ಹರೆನಿಸಿದ್ದರು. ಉಳಿದವರಿಗೆ ಆಗ ಅಕ್ಷರ ವಿದ್ಯೆಯೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಇರಬಾರದು ಎಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿಯೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದ್ದರು, ಶೂದ್ರರು ವಿದ್ಯೆಗೆ ಅನರ್ಹರು ಎಂದು ! ಅವನೇನಾದರೂ ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೇಗೋ ತನ್ನ ಆಶೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾರದೆ ಓದಿದನಾದರೆ ನಾಲಗೆ ಕತ್ತರಿಸುವ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಓದುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಓದುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ ಕಿವಿಗೆ ಕಾಯಿಸಿ ಹುಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಜ್ಞಾನದಾಹಿಗೆ ಇಂತಹ ಕಠಿಣವೂ, ಕ್ರೂರವೂ ಆದ ಬಂಧನಗಳಿರುವಾಗ ಇನ್ನು ಪುಸ್ತಕ ಓದುವುದು,

ಬರೆಯುವುದು ಎಲ್ಲಿ ಬಂತು? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪುರುಷ ವರ್ಗದ ಅರ್ಥ ಪಾಲಿರುವ ಸ್ತ್ರೀವರ್ಗಕ್ಕಂತೂ ಅವೆಲ್ಲ ಪರಿಪೂರ್ಣ ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿಯೆ ಹೋಗಿತ್ತು ; ಹೀಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜ್ಞಾನ ಇವೆಲ್ಲಾ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು?

ನಮ್ಮ ಜನರು ಈ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರಾದ ಋಷಿಗಳು, ಮಹಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ತತ್ವಾದರ್ಶಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಬಳಸಿದ ಭಾಷೆಯೂ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಈ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೆ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು, ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಸುಮಾರು ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಜೈನ ಧರ್ಮಗಳು ವೈದಿಕರಂತಲ್ಲದೆ, ಜಾತಿ ಭೇದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ದೇಶ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವು ಬರೆಯತೊಡಗಿದುವು. ಆಗಲೂ ಅವು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವರ್ಗದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಳಪಟ್ಟು ಬಂದುವು. ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಅವು ದಕ್ಕಲಿಲ್ಲ.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ನಮ್ಮನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಜಾತಿ ಮತ ಮೊದಲಾದ ಭೇದಕಾರಕ ಅನಿಷ್ಟ ಭಾವನೆಗಳು ಬಹು ಪೂರ್ವಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪವಿತ್ರವೂ ಪೂಜ್ಯವೂ ಎಂಬ ಮೂಢ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಬಂದಿರತಕ್ಕಂತಹವು. ಅದರಂತೆಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು ನಾವು. ಆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೂಡ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತುಟಿಪಿಟಕ್ಕೆನ್ನದೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದವನಿಗೆ ನರಕಶಿಕ್ಷೆ ಕಾದಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಆ ಉಚ್ಚ ವರ್ಗದವರು ಇತರ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಬೆಪ್ಪುಗೊಳಿಸಿ ಹೆದರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಆಚಾರ್ಯರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮೆರೆಸಿ, ಜಗದ್ಗುರುಗಳೆಂದು ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸಿ, ಬೀದಿ ತುಂಬಿಸಿ ವೈಭವೋಪೇತವಾಗಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾವೆಲ್ಲಾ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಅಡ್ಡಬೀಳುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಕೂಡ ನಮಗೆ ಭಯ. ಇಂತಹ ಮಹನೀಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಅಂತಹ ದೊಡ್ಡವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ನೀವು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರಲ್ಲ; ನೀವು ಅನಾಮಧೇಯ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಯಾವೂರ ದಾಸಯ್ಯ ಎಂದು ಮೂದಲಿಸಿ, ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ, ಈಗ ಅದನ್ನೇ ಅಂದರೆ ಆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನೆ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಮೂಢ ಜನತೆ ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಿಗಿಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಹೆದರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಒಂದು ಶುಭಸೂಚನೆ: ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳೆಲ್ಲಾ ನಡೆದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೂ ಈ ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಬರಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಸಾಗುತ್ತಾ ಇದೆ.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾವು ಬರಿ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಒಂದು ರೀತಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರು ಇತರ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ಯಾವುದನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಯೆ ಅಂತ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆಯೋ, ಅಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವಿತದ ಘಟನೆಗಳು ವ್ಯಾಪಾರಗಳು, ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಬಹುದು. ಆಗ ಅದನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಯೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಸಮಗ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಇವೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪುರುಷನ ಯೋಗ ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗ, ಅವರವರಿಗೆ ಜಗಳವಾಗುತ್ತದೆ, ಇವರಿವರಿಗೆ ಜಗಳವಾಗುತ್ತದೆ: ಹಾಗಾಗುತ್ತದೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದನ್ನೂ ಸಮಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ, ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ಅರ್ಥ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೆ ಅವರು ಎರಡನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ನಾವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದರೂ,

ಅವರು ಹಿಟ್ಟರನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಇವರ ಪರವಾಗಿ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡಿದರು; ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ತಪಃಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು. ಕಾರಣ, ಆಸುರೀ ಶಕ್ತಿಗಳು ದೈವೀಶಕ್ತಿಗಳು ಹೋರಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಆಸುರೀ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮರ್ದನ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಹುಕಾಲ ದೈವೀಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅದುಮಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾವು ದೈವೀಶಕ್ತಿಗಳತ್ತ ನಿಲ್ಲಬೇಕು ಅಂತ ಹೇಳಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂತು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಏನೇನೋ ಅನೇಕ ಪ್ರಗತಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆದುವು. ನಾಗರಿಕತೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆದುವು, ಯಂತ್ರವಿಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಯೋಗ ಮುನ್ನಡೆದಿದೆ. ಆದರಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಆಗದೆ ಇರಬಹುದು. ಆದರೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಕಡೆ ಹೋಗುತ್ತಾ ಇದ್ದೇವೆ.

ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಜನಜೀವನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಆದರ್ಶಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿದೆ, ನಮ್ಮ ಮನಃಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದು ಇದೆಯಲ್ಲಾ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಂಪನೇನೋ “ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿ ತಾನೊಂದೆ ವಲಂ” ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ನಿತ್ಯಸತ್ಯ ಹೌದು. ಆದರೆ ತರುವಾಯ ಬಂದ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು, ಸಾಹಿತಿಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವರ್ಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಹಳ ಪೂಜ್ಯ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಅವರ ಸೇವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರು; ಅವರಿಗೆ ಓದು ಬರಹ ಮೊದಲಾದುವು ಕೂಡ ಬೇಡ ಅಂತ ಬಿಟ್ಟರು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಅಂತಹ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ನಾವು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂದು ಬೇರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಏನೋ ಈ ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವವರು ಕೆಲವರು ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಬಂದು, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾದ ಈ ಕೆಲವು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಒಂದು ಕಡೆ ಸೇರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು ಅಂತ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ನಾವು ತಿಳಿದ ಹಾಗೆ, ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ ೯೦ರಷ್ಟು ಜನ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೆ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರೂಢರಾಗಿ, ಮೂಢಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಅಜ್ಞಾರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಿನ್ನೆ ಪ್ರತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೋ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಡೆ, ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹರಿಜನ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ ಸುದ್ದಿಯಿತ್ತು: ಪಾಪ; ಹರಿಜನ ಮಹಿಳೆ, ಮುದುಕಿ, ಗಡಗಡ ನಡುಗುತ್ತಾ ದೇವಸ್ಥಾನ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಳಂತೆ. ಆ ದೇವರನ್ನು ಹೋಗಿ ಅವರು ನೋಡಿದರೆ ಅವರ ಕಣ್ಣು ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶಾಪ ಇದೆಯಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಣ್ಣು ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತದೋ ಅಂದುಬಿಟ್ಟು ಆ ವೃದ್ಧಿ ಹೆದರಿ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ; ಹೀಗೆ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಕೂಡ ನಾವು ನಮ್ಮ ಕೆಳವರ್ಗದವರನ್ನು ಬಹಳ ಆಳಕ್ಕೆ ಅಧಃಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿದ್ದೇವೆ. ಅವರನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ನೀವು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಅವರಿಗೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನ ಎಂದರೆ ಯಾರು? ಯಾವುದನ್ನು ನಾವು ‘ಜನತಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ’ ಅಂತ ಕರೆಯುತ್ತಾ ಇದ್ದೇವೆಯೋ ಆ ಕೆಳವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶೂದ್ರ ಮತ್ತು ಅತಿಶೂದ್ರರು. ಎಲ್ಲಿಯೋ ನೀವು ಶೇಕಡ ೨ ಜನ ಈಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಂದಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಶೇಕಡ ೯೮ ಜನರ ‘ಜನತಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ’ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೆ ಇಂದೂ ಬಹಳ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ನಾನು, ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರು ಬಂದು ಮಾತನಾಡಿದಾಗ ಹೇಳಿದೆ, ನೀವು ನಾಲ್ಕು ಜನ ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಮಾತನಾಡಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ನೀವು ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮಂತೆ ಇರುವ ಯುವಕರು ಪ್ರತಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ತರುಣ ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ,

(ಏಕೆಂದರೆ ವಯಸ್ಸಾದವರನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಅವರು ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರಬಹುದು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಹೋಗಬಹುದು.) ಒಂದು ರೀತಿಯ 'ವಿಚಾರ ವೇದಿಕೆ'ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು, ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗೂ ಇಂಥ ಒಂದೊಂದು ವಿಚಾರ ವೇದಿಕೆ ಇರಬೇಕು. ಓದುಬರಹ ಬರದೇ ಇದ್ದ ತರುಣರು ಕೂಡ ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಬಹುದು. ಆ ವಿಚಾರವೇದಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತರುಣರಿಗೆ ಹಳೆಯ ನಂಬಿಕೆ ಆಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕು. ಅವರ ಕಿವಿಗಳಿಗೂ ಹೊಸ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಘೋಷಣೆಗಳು ಬೀಳಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಕುರುಡು ನಂಬುಗೆಯ ಹಳೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬುದ್ಧಿಯ ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಚರ್ಚಿಸುವಂತಾಗಬೇಕು.

ವರ್ಣಾಶ್ರಮ, ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ, ಜಾತಿಭೇದ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೃತಕ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಭಗವಂತ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಸುಳ್ಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಜನರು ತಿಳಿಯದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಹೆಸರಿಟ್ಟು, ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಬಾರದೆಂಬ ಕಟ್ಟು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಆ ಕಟ್ಟಿನ ಕಾನೂನು ರಕ್ಷೆಗೆ 'ಕ್ಷತ್ರಿಯ' ವರ್ಗದ ರಾಜರನ್ನು ಕೈಗೊಂಬೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆರಿಸಿ, ರಾಜನೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವರು ಎಂಬ ಹುಸಿ ಹೆದರಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಶೂದ್ರರನ್ನು ಗುಲಾಮರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಮೂಢ ಪಶುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕೀಳು ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅವರ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ತಾವು ಸುಖಭೋಗಿಗಳಾಗಿರುವ ಆಚಾರ್ಯನಾಮಕ ನೀಚರನ್ನು ವಿಚಾರವೇದಿಕೆಯ ಸಾಕ್ಷಿ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ದೃಢತೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ತರುಣರಿಗೆ ಕಲಿಸಬೇಕು. ಯುವಕರೇ ಒಂದು ಕಡೆ ಸೇರಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ನಿರ್ಣಯ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಬೇಕು. ಹಳೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಬೂಸಲು ಧರ್ಮ, ಕೇಡಿ ಜಗದ್ಗುರು, ಸ್ವಾರ್ಥಶೀಲ ಆಚಾರ್ಯ ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಲಾಜಿಲ್ಲದೆ ಧಿಕ್ಕರಿಸುವಂತಾಗಬೇಕು.

ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದವರು, ಕಡೆಗೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾರಿಯೋ ಎರಡು ಸಾರಿಯೋ ಇಂಥ ಕಡೆ ಹೋಗಿ, ಆ 'ವಿಚಾರವೇದಿಕೆ'ಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಬರಿ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆಯೋದರಿಂದಾಗಲಿ ಮುದ್ರಣ ಪ್ರಚಾರದಿಂದಾಗಲಿ ಮಾತ್ರ ಕೈಗೊಂಡು ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಓದೋಕ್ಕೆ ಬರೆಯೋಕ್ಕೆ ಬರುವವರೆ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಗ ಪುಸ್ತಕ ಓದಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಲ ಬರುವವರೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಬಾಯಿಂದಲೆ ಹೇಳಿ ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ನೀವು ಒಪ್ಪಿ, ಬಿಡಿ, ಈಗ ಈ ತುರ್ತುಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಏನೂ ಇಷ್ಟತ್ತು ಅಂಶದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಎಂದು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರಲ್ಲ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆದರೆ ಖಂಡಿತ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುತ್ತದೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯವರ್ಗಕ್ಕೆ ನೀವು ರಾಜಕೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಬೇರೆ ತರಹ ಕಾಣಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ದೇಶ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಬಹುಶಃ ಈ ತರಹದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜನತೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾವು ಎಚ್ಚರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ನೈಜ ಉದ್ಧಾರ ಕೈಗೊಂಡಲು ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿ, ಇನ್ನೊಂದು ವಿಚಾರ ದೃಷ್ಟಿ-ಇವೆರಡು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕ. ಹಳೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಹಳೆಯ ಮೌಢ್ಯಗಳಿಂದ ಜನರನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಿ ಅವರಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಬುದ್ಧಿ ಮೂಡುವಂತೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನೀವು ಅವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಸಾಹಸವೆಲ್ಲ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಹೋಮವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪುನಃ, ಇದು ಏನು ಅಂತ ಹೇಳಿದರೆ, ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಳ್ಳಿಯ ತರುಣನನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ. ಅವನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸ್ವರೂಪವೇನು ಲಕ್ಷಣವೇನು? ಅವನು ಏನು ನಂಬಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ

ಬೆಳೆದಿದ್ದಾನೆ, ಏನು ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ? ದೇವರು ಧರ್ಮ ಇದರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಏನು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ ಅವನಿಗೆ? ತನ್ನ ಹಿರಿಯರು ದೊಡ್ಡವರು ಇವರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಏನು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ? ಪೂಜ್ಯರು ಎಂಬುವರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಏನು ಅಭಿಪ್ರಾಯ? ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ, ತುಂಬಾ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಈ ಹಳೆಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ನೀವು ಮೌಲ್ಯಗಳು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೀರಿ. ಅವು ನಿಜವಾಗಿ ಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲ, ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಲುವರ್ಗದವರು ಹುಟ್ಟಿಸಿರೋ ಭ್ರಾಂತಿಗಳು; ಅವು ನಿತ್ಯ ಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲ, ನಿಜ. ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅಭಿಪ್ರೇ ಇಂಥವುಗಳೆಲ್ಲಾ ನಿತ್ಯಮೌಲ್ಯಗಳು. ಆದರೆ ಆ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ? ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಪೂಜೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಪತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಉಡುಪಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಹೆದರಿಸಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ? ಮೋಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ? ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಯಹೇಳಬೇಕು.

ಇದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಆವಶ್ಯಕವಾದದ್ದು ಎಂದರೆ ವಿಚಾರಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತರುಣರಿಗೆ ತರಬಿಯತ್ತು ಕೊಡುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ನೀವು ಈ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಉತ್ಸಾಹ ತರುಣರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗೆ ತರಬಿಯತ್ತಾದ ತರುಣರು ಗ್ರಾಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ತರುಣವರ್ಗದವರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ವಿಚಾರಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಅವರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ನಿದರ್ಶನ ಸಹಿತ ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರು ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಕೆಲವು ವರ್ಗದ ಜನಗಳ ಪರಿಚಯ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನೀವು ಅವರನ್ನು ಈ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ ? ಏನು ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ? ಯಾರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ? ಎಂದೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ಕೈಕೊಳ್ಳಲಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಅಗಾಧತೆಯ ಅಪಾರತೆ ! ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೀವು ನೋಡಿದರೆ, ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾವು ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಎಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಅನ್ನೋದೂ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾನು ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಘಟಿಕೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಮಾತಾಗಿ ಐದು ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ಇವು ನಿಮ್ಮ ಜೀವನದ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿರಲಿ ಅಂದೆ. ಮನುಜ ಮತ, ವಿಶ್ವಪಥ, ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ. ಅಂದರೆ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಆ ಮತ ಈ ಮತ ಅಲ್ಲ, ಮನುಜ ಮತ. ಯಾವ ಭಾವನೆಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಅನ್ವಯವಾಗಬಹುದೋ ಅಂತಹ ಭಾವನೆ, ಅಂತಹ ದೃಷ್ಟಿ ಬರಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಜಾತಿಗೆ, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮತಕ್ಕೆ, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಗುಂಪಿಗೆ, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ದೇಶಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯವಾಗುವವು ಅಲ್ಲ. ಸರ್ವರಿಗೂ ಸರ್ವಕಾಲಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ಇವು ಮೂಲಮೌಲ್ಯಗಳು. ನಮ್ಮ ತರುಣರಲ್ಲಿ ಈ ಮೂಲ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾವು ಪ್ರಚೋದಿಸಬೇಕು.

ಅದರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಭಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲ ಎಂದಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ಅಯ್ಯೋ, ದೇವರು, ದೆವ್ವ, ಭೂತ ಎಂದೆಲ್ಲ ನಾನಾ ಹೆದರಿಕೆಗಳನ್ನು ಅವರ ಮೆದುಳಿನ ಮೇಲೆ ಹೇರಿರುತ್ತಾರೆ ! ಅಯ್ಯೋ ನಾವು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಮನೆ ದೇವರಿಗೆ ಮುಟ್ಟುಚಿಟ್ಟು ಆಗುತ್ತದೆ ; ದೆವ್ವವೋ, ಭೂತವೋ ಬಡಿದುಬಿಟ್ಟಿತು; ಇಂಥವೆಲ್ಲ ಅವರ ಒಳಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ.

ಜೊತೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಮ್ಮ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಾಗಿ ಶೂದ್ರರ ಮೇಲೆ ಹೇರಿರುವ ನರಕಾದಿಭಯಗಳು ಬೇರೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೀವು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಅವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಬರುವಂತೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೀವು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದರೆ ಅವರು ಆ ಹುಸಿ ಭೀತಿಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವಾಗ ನೀವು ಸ್ವಲ್ಪ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅನೇಕರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಯುವಕರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ವಿಚಾರವಾದ ಅಂದರೆ ನಾಸ್ತಿಕವಾದ ಇಂಬು ಭಾವನೆ ಇದೆ. ಅನೇಕ ಹಿರಿಯರೂ ಕೂಡ ಆ ಭಾವನೆ ಬರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಮಾತ್ರ ನಿಮ್ಮ ಗುರಿಯನ್ನು ನೀವೆ ತಪ್ಪಿಸುವ ರೀತಿಯದಾಗುತ್ತದೆ. ನೀವು ಏನೇನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಅನ್ನುತ್ತೀರೋ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನೀವೆ ಹೋದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ವಿಚಾರವಾದ ಅನ್ನುವುದು ನಾಸ್ತಿಕವಾದ ಅಲ್ಲ.

ಮೊನ್ನೆ ತಾನೆ ಒಬ್ಬರು ಶ್ರೀಲಂಕೆಯಿಂದ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಬೂದಿ ಬರಿಸುವ ಬಾಬಾಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಜನರನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸುವ ಮೋಸಗಾರರೆಂದು ಖಂಡಿಸಿದರು. ನನಗೇನೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು, ಅವರ ಪರವಾಗಿ. ಬಾಬಾಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಯಲುಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಬೂದಿ ಬರಿಸಿದರು. ಪವಾಡಗಳಿಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಮೂಢರಾಗಬಾರದು ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅದರ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ನಾಸ್ತಿಕವಾದವನ್ನೂ ಬೋಧಿಸತೊಡಗಿದರು. ಅದೇನು ಆಯಿತೆಂದರೆ ವಿಚಾರವಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವರೂ ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು, ನಾಸ್ತಿಕವಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೊಲ್ಲದೆ.

ವಿಚಾರವಾದಿಯಾದವನು ಎಂದಿಗೂ ನಾಸ್ತಿಕವಾದಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏತಕ್ಕೆಂದರೆ ನಾಸ್ತಿಕವಾದ ದೇವರು ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತದೆ, ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಾನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬಂತೆ ; ಆದರೆ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಸತ್ಯದ ಕಾಣುವಿಕೆಯಲ್ಲ. ಬರಿಯ ಕಾಣದಿರುವಿಕೆ ಒಂದು ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮೊದಲು ದೇವರು ಅಂದರೆ ಏನು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ, ಗೊತ್ತಾಯಿತೆ ? ನಾಸ್ತಿಕವಾದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ದೇವರು ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ (Positive) ಜ್ಞಾನವಾಗದೆ, ಬರಿಯ ಅಜ್ಞಾನಮಾತ್ರ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇವನು ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಕೆಲಸವೇನನ್ನೂ ಇವನು ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಈಶ್ವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿದವನಾದರೂ ದೇವರು ಇದ್ದಾನೆ ಅನ್ನುವುದನ್ನು ತಾನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ ಎಂದೇ ಅವನು ಇದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಚಾರವಾದಿಯಾದವನು ಅಜ್ಞೇಯತಾವಾದಿಯಾಗಬಹುದೇ ಹೊರತು, ಅಂದರೆ ದೇವರು ಇದಾನೋ ಇಲ್ಲವೋ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಅಗ್ನಾಸ್ತಿಕ (Agnostic) ಆಗಬಹುದು, ಅಷ್ಟೇ ಹೊರತು, ಅವನು ನಾಸ್ತಿಕ (Atheist) ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ, ನಾವು ಜನಗಳಿಗೆ ವಿಚಾರವಾದ ಬೋಧಿಸುವಾಗ, ದೇವರ ಕಲ್ಪನೆಗಾಗಲಿ, ಧರ್ಮದ ಕಲ್ಪನೆಗಾಗಲಿ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೋದರೆ, ನಮ್ಮ ವಿಚಾರವಾದ ಸೋತುಹೋಗುತ್ತದೆ. ವಿಚಾರವಾದದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವರಿಗೆ ನಾವು ಏನು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಂದರೆ, ಯಾವುದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಲ್ಲವೋ ಅದನ್ನು ನೀವು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು ; ವಿಚಾರಿಸಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ; ಉಳಿದುದನ್ನು ಮೂಢಾಚಾರವೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕು, ಅಂತ.

ಯಾರೋ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ಈ ಕೊವರೂರ ಬೂದಿಗೀದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಟ್ಟರೆಂತೆ ಎಂದು. ಆಮೇಲೆ

ಇನ್ನಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಏನೇನೋ ಯಕ್ಷಿಣಿ ಮಾಡಿದರಂತೆ. ಸಾಯಿಬಾಬಾರವರ ಪವಾಡ ದೈವಿಕವೂ ಅಲ್ಲ ಏನೂ ಅಲ್ಲ, ಬರಿಯ ಕೈಚಳಕ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿದರಂತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೇಳಿದರು, “ಅದು ಸರಿಯಷ್ಟಾ, ಸಾಯಿಬಾಬಾ ತಾವೇ ಬೂದಿ ಕೊಡುವಾಗ ಎಲ್ಲೋ ಒಳಗಡೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡುಬಿಡುತ್ತಾರೆ, ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಒಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಯಿಬಾಬಾನ ಘೋಟೋ ಇದೆ. ಆ ಘೋಟೋದಿಂದ ಬೂದಿ ಉದುರತ್ತದಲ್ಲಾ, ಅದು ಹೇಗೆ ಬಂತು ? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಸಾಯಿಬಾಬಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಇಲ್ಲ. ಬರಿ ಘೋಟೋದಿಂದ ಬೂದಿ ಅದ್ದೇಗೆ ಬಂತು ?

ಇದು ಅವರ ವಾದದಲ್ಲಿ ದೋಷ ಇರುತ್ತೆ. ನಾನು ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕೊವೂರ ಕೊಡತಕ್ಕಂಥ ಬೂದಿಗೀದಿ ಇರುತ್ತದಲ್ಲ, ಅದೆಲ್ಲಾ ಯಕ್ಷಿಣಿ ತರದ್ದು, ಕೈಚಳಕ, ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟು, ಅದು ನಿಜವಾದ ಪವಾಡವಲ್ಲ. ಅದು ಅಂದರೆ ನೀವು ಕೇಳಿರಬಹುದು ; ಮನೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವುದು. ಇಂಥವೆಲ್ಲಾ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನು ದೆವ್ವಚೇಷ್ಟೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಜರ್ಮನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಲ್ಟರ್‌ಗೇಸ್ಟ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಪದಾರ್ಥಗಳು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಚಲಿಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಬಹಳ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ, ನಡೆಸುತ್ತಾ ಇದ್ದಾರೆ ಸೈಕಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ರೀತಿಯಾದ ಭೌತಶಕ್ತಿಯಲ್ಲದ ಮಾನಸಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಈ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಚಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೂ ಕೂಡ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಚಲನೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದಂತೆ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಆ ಚೇಷ್ಟೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ತನ್ನಿಂದ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಚೇಷ್ಟೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಭೌತವಲ್ಲದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಇವೆ ಎಂಬುದು ಬರಿಯ ಭ್ರಾಂತಿ ಆಗದೆ ಇರಬಹುದು. ಈಗ ನೀವು ಭೌತಶಕ್ತಿ ಅಲ್ಲದ ಬೇರೆ ಶಕ್ತಿಗಳೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ವಾದ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರಟರೆ ಈ ಭೌತಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲದ ಬೇರೆ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿದವರು ನಿಮ್ಮ ವಾದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಅವರು ಏನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಎಂದರೆ ಈ ಬೂದಿ ಬರಿಸುವುದು, ಪವಾಡಗಳು ಇವೆಲ್ಲಾ ದೇವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತಹವಲ್ಲ. ಇವಕ್ಕೂ ದೈವಶಕ್ತಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಪರಮಹಂಸರು ಹೇಳಿದರಲ್ಲ ಹಾಗೆ, ಈ ಪವಾಡಗಳು, ಈ ಶಕ್ತಿಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಅಮೇಧ್ಯದಷ್ಟು ಅಸಹ್ಯವಾದುವೇ ವಿನಾ ಮಾಡುವಂತಹವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಥವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಿ. ಇದು ನಿನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಕಾಸನೆಗೆ ಅಡಚಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂತಲೇ ಹೊರತು ನಿನಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀವು ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಅದರಿಂದ ಕೆಲವು ಶಕ್ತಿಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ನೀವು ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಮರುಳಾದರೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಬದಲಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೀರಿ. ಹೇಗೆ ಬೇರೆ ಲೌಕಿಕವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯ ಇವೆಲ್ಲಾ ನಮ್ಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಡಚಣೆಯಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತವೆ ಈ ಅದ್ಭುತಗಳು.

ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದು ಬಿಟ್ಟು ನಾಸ್ತಿಕವಾದವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು ; ಗೊತ್ತಾಯಿತೆ ? ಅದು ತಮಗೆ ತಾವೇ ಒಂದು ವಿಘ್ನ ತಂದುಕೊಂಡ ಹಾಗೆ, ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದು. ಆದರೆ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರ ವೇದಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಈ

ವಿಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನನ ಮಾಡಿ ನೀವೇ ಆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸತ್ಯದ ನಿಲುವಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ನಾವು ನಮ್ಮ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಮುಖಾಂತರ ಉಪನ್ಯಾಸ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ಇಂಥದ್ದೆಲ್ಲಾ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನನಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆ, ಶ್ರೀ ಕೆ. ಹನುಮಂತಯ್ಯನವರು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಸಾರ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಏನು ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಸಾರ ? ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮ ಈ ಹಳೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಊರೂರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಓದುವುದು, ಮಾತನಾಡುವುದು ಇದನ್ನೇ ಮಾಡಿದರು. ಮೈಸೂರು ಪುರಭವನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಸಾರದ ಒಂದು ಸಭೆಗೆ ನನಗೆ ಕರೆ ಬಂತು. ಆ ದಿನದ ಸಭೆಗೆ ಶ್ರೀ ಹನುಮಂತಯ್ಯನವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆಗ ನಾನು ಹೇಳಿದೆ : ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಸಾರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಭಂದೋಬದ್ಧವಾಗಿ ಬರೆದ ಮೌಢ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ರಾಗವಾಗಿ ಓದಿ ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಿಬಿಟ್ಟು ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೂ ಅಷ್ಟು ಮೌಢ್ಯ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದೀರಲ್ಲ. ಅದರ ಬದಲು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಯಾರನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತೀರೋ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲು ಒಂದು ಟ್ರೈನಿಂಗ್ ಕೊಡಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲು ನೀವು ಹೋಗಿ ಇತರರಿಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ಯಾವುದು ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾದುದು ಯಾವುದು ಮೂಢವಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿ. ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದೆವು. ಈಗ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತು, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯಂತಹ ಅನಿಷ್ಟ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ ಎಂದು. ಆದರೆ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಪೋಷಿಸತಕ್ಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸದೆ ಓದಿ ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಮತ್ತೊಂದು ಮೌಢ್ಯಪ್ರಚಾರ ಆಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಚಾರ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ನಾನು ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹೇಳಿದೆ : ನಮ್ಮ ಎಷ್ಟೋ ಕವಿಗಳು ಬರಿಯ ಪದ್ಯ ರಚಕರು : ಅವರ ಆಲೋಚನೆಯ ಮಟ್ಟ ಅಷ್ಟೇನೂ ಮೇಲಿನ ವರ್ಗದಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಮತ, ತಮ್ಮ ಜಾತಿ, ತಮ್ಮವರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಅವರು ಹೋಗಲಾರರು. ಸರ್ವೋದಯ ಸಮನ್ವಯ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ವಿಶ್ವಮಾನವತೆ ಮೊದಲಾದ ಭಾವನೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತುಸು ತೋರಿದಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಅವು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುದ್ರಣ ಮೊನ್ನೆ ಬಂತಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಹಾಗೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಆವಶ್ಯಕವಲ್ಲದ ಎಷ್ಟೋ ನೀತಿಗಳು ರಾಶಿರಾಶಿ ಬರುತ್ತವೆ. ವಿದುರನ ನೀತಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಗುಲ್ಲೆಬ್ಬಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ನೀತಿ ಸಾಲದು ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟು ಆಮೇಲೆ ಸನತ್‌ಕುಮಾರನನ್ನು ಕರೆಸಿಬಿಟ್ಟು ಅವನ ಕೈಲಿ ನೀತಿ ಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಇವರೆಲ್ಲಾ ಏನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದರೆ, ನೀವೇ ನೋಡಿ ೩-೪ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಗುರುತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿ :

ಅರಸ ಕೇಳಿ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜವ

ಹೊರವುದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಕ್ತಿ ಸ್ಫುರಣೆ

ಅರಸನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ : ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಈ ಕ್ಷಾತ್ರ ತೇಜ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತದೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವನ್ನು ನೋಡಿ :

ನೀನೀ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಗದ ಸಾರ ಸೌಖ್ಯದಲಿ ಮರೆದಲಾ

ವಿಪ್ರಾವಮಾನವೆ ಸಿರಿಗೆ ನಂಜು ಕಣಾ !

ಎಂದರೆ ವಿಪ್ರನಿಗೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದರೆ ನಿನ್ನ ಸಿರಿಗೆ ನಂಜು ಎಂಬ ಅರ್ಥ.

“ಮಹೀಸುರವರರ ಉಪಾಸನೆ ನಿನಗೆ ನೀ ಕೃತಕೃತ್ಯನಹೆಯೆಂದ.” ಮಹೀಸುರರು ಎಂದರೆ ಅದೇ ಭೂಮಿದೇವತೆಗಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಈ ಭೂಮಿದೇವತೆಗಳ ಉಪಾಸನೆ, ಅವರನ್ನು ನೀನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದರೆ ನೀ ಕೃತಕೃತ್ಯನಹೆ ಎಂದ. ಇದನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ, ಎಲ್ಲರೂ ನೀವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದರೆ ಪಾಪ, ಏನು ಇಲ್ಲದ ಬಡ ಜನ ಏನು ಮಾಡಿಯಾರು ಗೊತ್ತೆ ? ಅವರು ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಎರಡು ಕುಂಬಳಕಾಯನ್ನೂ ಅವರಿಗೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕೊಡೋಣ, ಇದರಿಂದ ನಮಗೆ ಮೋಕ್ಷ ದೊರಕುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳಿಗೂ ತಿನ್ನಲೂ ಬಿಡದೆ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

ನೂರು ಯಜ್ಞವ ಹೊಯ್ದರಿಗೆ ಹರಿದು

ಏರಿದನು ಸುರಪತಿಯ ಪೀಠವನು

ಓರುಗುಡಿಸಿತು ಪದವಿಯದು ವಿಪ್ರ ಅವಮಾನದಲಿ.

ಮಾರುಮಾತೇನೈ ? ಮಹೀಸುರರು

ಏರಿಸಿದರೆ ಏರುವುದು ; ಮುನಿದರೆ

ಹಾರಿಸುವರೈ ನೂರು ಯಜ್ಞವನು ಎಂದನು ಆ ನಹುಷ

ನೋಡು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಿನ್ನನ್ನು ಏರಿಸಿದರೆ ಏರುತ್ತೀಯೆ, ಅವರು ಏನಾದರೂ ಕೋಪಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ನಿನ್ನ ನೂರು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಹಾರಿಸುವರು. (ಅದು ಈಗಲೂ ಈ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇದೆ.) ಇನ್ನೊಂದು ಉಪದೇಶ ದೊರೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು,

ಬವರ ಮುಖದಲಿ ವೈರಿಯರನು

ಅವಗಡಿಸಿ ತಂದು ಆ ಧನವ ಭೂ

ದಿವಿಜ ಸಂತತಿಗೆ ಇತ್ತ ಫಲವು ಇನಿತು ಎಂದು ಗಣಿಸುವೊಡೆ

ದಿವಿಜಪತಿಗೆ ಆಗದು ಕಣಾ

ಮಾನವಪತಿಗೆ ಸದ್ಧರ್ಮವಿದು

ನಿನ್ನವನು ನೀತಿಯನು ಅರಿಯನೈ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಕೇಳೆಂದ.

ವೈರಿಯರನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸೂರೆಮಾಡಿ, ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ತರಬೇಕಂತೆ ; ತಂದು ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹಂಚಿಬೇಕಂತೆ. ಅದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮಾಡಿದ್ದೀಯೆ, ನೂರು ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ವೈರಿಯರು ಯಾರು ? ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದವರಿಗೆ ತಮಿಳರೇ ವೈರಿಯರು, ಆಂಧ್ರರು ವೈರಿಯರು. ತಮಿಳು ನಾಡಿನಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿದ್ದಾರೆ. ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಹೋಗಿ ಅವರದನ್ನೆಲ್ಲಾ ದೋಚಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹಂಚಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ದೋಚಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಇವರು ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮ ಡಕಾಯಿತರು ಮಾಡುವುದು ಎರಡೂ ಒಂದೇ. ದುರೋಧನ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು.

ಧರಣಿಯ ಅಮರರ ಧನದಿ ಸಲಹಿದ

ಕರಿತುರಗ ಮೊದಲಾದ ದಳವು

ಉಬ್ಬರದಿ ಹೆಚ್ಚಿಹುದು ಅರಿನ್ಯಪಾಲರ ಯುದ್ಧಪರಿಯಂತ
ಜರಿದು ನಸಿವುದು, ವಾಹಿನಿಗೆ ಮಲೆತ
ಉರಿಮಳಲ ಕಟ್ಟಿಯವೋಲ್ ಅದನರಿದ
ಅರಸುಗಳು ವರ್ಣೋತ್ತಮರ ದೆಸೆಗೆ ಅಂಜಬೇಕೆಂದ.

ಇದರ ಅರ್ಥ ಅರಸನಾದವನು ಯಾವಾಗಲೂ ವರ್ಣೋತ್ತಮರಿಗೆ ಹೆದರಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನೇನಾದರೂ ಅವರ ವಿರೋಧ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗುವ ಮಳಲ ಕಟ್ಟಿಯಂತೆ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿ. ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ ಅಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಇಂಥದ್ದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀ ಬಸವಲಿಂಗಪ್ಪನವರು 'ಬೂಸ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರಲ್ಲ ; ಇದೆಲ್ಲಾ ಆ ಬೂಸಾಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಕೇಳಿದರು, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತಕ್ಕೆ ನೀವೂ ಒಬ್ಬರು ಸಂಪಾದಕರು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀರಲ್ಲಾ ಎಂದು. ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ academic ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರಲ್ಲಾ ಆ ತರಹದ್ದು. ನಾಳೆ ನೀವು ಯಾರಾದರೂ ಇದನ್ನು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೆಗೆದು ಬಿಟ್ಟು ನಿಜವಾದ ಕಾವ್ಯದ ಅಂಶ ಏನಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದರೂ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೂ ನಿಲ್ಲುವಂಥದು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿವೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ಈ ತರಹದ ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಜನಗಳಿಗೆ ಕೊಡಲೇಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಛಂದೋಬದ್ಧವಾಗಿ ರಾಗವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರೆ ಅದು ಸಮರ್ಪಕವಾಯಿತೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಇದರಿಂದ ಬಹಳ ಅಪಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಸಂಗೀತಗಾರರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿಯ ರಚನೆ ಅವುಗಳ ಸಂಗೀತಾಂಶ ಇದೆಯಲ್ಲಾ ಅದು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೆ ವಾಸಿ. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತಿಳಿದುಬಿಟ್ಟರೆ ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿಗೆ ಭಯಂಕರ ಧಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಗ್ರಹದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರು ಇರುತ್ತಾರಲ್ಲ, ಅವರು ಆ ಗ್ರಹಗಳ ಪರಿಣಾಮ ನಮ್ಮ ಮೇಲಾಗುತ್ತದೆ, ಈ ಗ್ರಹಗಳ ಪರಿಣಾಮ ನಮ್ಮ ಮೇಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ತಾವು ಶಾಂತಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಅಷ್ಟೆ. ಇಂಥವೆಲ್ಲಾ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬರುತ್ತವೆ. ನಮಗೆ ಏನಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಧರ್ಮ, ಜಾತಿ, ಮತ ಇವುಗಳ ಮೌಢ್ಯ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ ಗೊಂದಲವನ್ನೇ ಎಬ್ಬಿಸಿಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲಾ ನಮಗೆ ಬಲವಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಿಡಿಸಬೇಕಾದರೆ ಒಂದೇ ಉಪಾಯ -ನಮ್ಮ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಯಾವ ಯುವಕನಾದರೂ ಇದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕು. ಇಂತಹ ವೈಚಾರಿಕ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನೀವು ಅವನಿಗೆ ಕಲಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಳ್ಳಿಯವರಾಗಲಿ ಪಟ್ಟಣದವರಾಗಲಿ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಇಂಥವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನೇ ನಾನು ಒಕ್ಕೂಟದ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬರು ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವ ನಿತ್ಯನಾರಕಿ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿ ಎಂಬ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಟೀಕೆ ಮಾಡಿರುವುದು. ಆ ಆಚಾರ್ಯರು ಭಕ್ತಿ ಧರ್ಮ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದನ್ನೂ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದಂತೂ ನಿಜ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಈ ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ ಹೊರತು ಖಂಡಿತ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂಥದ್ದು ತುಂಬಾ ಇದೆ.

ನಾವೇನೋ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ, ಯೂರೋಪಿಯನ್ನರ ಚರಿತ್ರೆ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿಯೂ

ಹಿಂದೆ ಅಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮತಮೌಢ್ಯದ ಶರತ್ವ ಇತ್ತು ಎಂಬುದು ಆಕ್ಸಿಜನ್ ಮತ್ತು ಹೈಡ್ರೋಜನ್ ಸೇರಿ ನೀರು ಆಗುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರಲ್ಲ, ಎರಡು ಅನಿಲಗಳು ಸೇರಿ ನಾವು ಊಹಿಸಲಾರದ ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತು ಆಗುವಂಥದು. ಎರಡು ಅನಿಲಗಳು ಸೇರಿ ಒಂದು ನೀರಿನಂತಹ ಪದಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈಗ ಆಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನಂಬುತ್ತೇವೆಯೇ ಹೊರತು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಫ್ರೆಂಚರ ಆಗಿನ ದೊಡ್ಡ ವಿಜ್ಞಾನಿಯೊಬ್ಬ ಇದನ್ನು ಅವನು ಮೊದಲು ಒಪ್ಪಲೇ ಇಲ್ಲವಂತೆ, ಇದು ಸುಳ್ಳು ಎಂದು. ಏಕೆಂದರೆ ನಾವು ಪಂಚಭೂತಗಳು ಎಂದು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಮೂಲಭೂತವನ್ನು, ಈಗ ಅವು ಸಂಯುಕ್ತ ವಸ್ತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀರಲ್ಲ ಅದು ತಪ್ಪು ಎಂದನಂತೆ. ಅವನು ದೊಡ್ಡ ವಿಜ್ಞಾನಿಯೇನೂ ಸರಿ, ಪಾಪ ಆದರೆ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮೌಢ್ಯ, ಮೌಲ್ಯ ಇದೆಯೆಲ್ಲಾ ಇದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಹೊಸಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಹೊಸಹೊಸ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಬಂದಾಗ ಹಳೆಯದನ್ನು ನಾವು ನಿರಾಕರಿಸಬೇಕಾಗಿಬರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ. ಪ್ರಯೋಗ, ಪರೀಕ್ಷೆ ತರುವಾಯ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕಂಥಾದ್ದು. ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ನಂಬುವುದು ಅಂತ ಅಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ನಾವು ಅದನ್ನು ನಂಬಲೇಬೇಕು ಎಂದು ಅನೇಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ ಬರೆದವನು ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ಪರಮ ಮೂಢ ಆಗಿರಬಹುದು. ಶ್ಲೋಕ ರಚನೆಗೂ ವಿಚಾರದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇನಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಶಕ್ತಿ ವಿಶೇಷ ಅಷ್ಟೇ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಜನಗಳಿಗೆ ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವಾಗ ಮಾಡುವಾಗ ನಾವು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಈ ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ನಾವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ- ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ- ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಳ್ಳಿ ಯುವಕನ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಉಂಟಲ್ಲ ಅವನ್ನು ಏನು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವಂಥದ್ದು. ಆಮೇಲೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ನೀವೇ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ನೀವು ಮೊನ್ನೆ ತಾನೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿರಬಹುದು. ಈ ದೇವರು ಧರ್ಮಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಾಲ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ತಿರುಪತಿ ವೆಂಕಟರಮಣನ ಕಿರೀಟಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಿದ್ದೇನೋ ವಜ್ರದ ಕಿರೀಟ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರಂತೆ. ಅದೇನೋ ಪಾದುಕೆಗಳಂತೆ. ಅದೆಷ್ಟೋ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿನದ್ದು ಪಾದುಕೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರಂತೆ. ಎಂತಹ ಹುಡುಗರಿಗೂ ಕೂಡ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ ಏಕೆ ಆ ಕಿರೀಟಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ? ಅದರ ಬದಲು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಇದ್ದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ತೋಡಿಸಬಾರದಿತ್ತೇಕೆ ? ಈ ದೇವರು, ಧರ್ಮ ದಾನದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ವರಮಾನ ತೆರಿಗೆ ಕೊಡಲು ಕದಿಯುವ ಜನ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವಿರುತ್ತದೆ. ತಿರುಪತಿ ದೇವಸ್ಥಾನದೊಳಗೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಯಾರೋ ಕಾಣಿಕೆ ಹಾಕಿದ್ದರು ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ ಈ ತರಹದ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು, ಈ ದೇವರು, ಧರ್ಮ, ಮತ ಅನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು, ಮೌಲ್ಯಗಳು ಇವೆಯೆಲ್ಲಾ ಅವುಗಳನ್ನು, ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನೂ, ಒಂದು ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ನಾವು ನಮ್ಮ ಹುಡುಗರಿಗೆಲ್ಲಾ ತಂದು ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾನೇನೋ ನಿಮಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಅಂತ ಒಂದೆರಡು ಮಾತು ಹೇಳಿದೆ. ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ನೀವು, ಯಾರು ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳುತ್ತೀರೋ ಅವರು, ಒಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಾವು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಹೇಳುವವನಿಗೇ ಅಂಜಿಕೆ ಇದ್ದರೆ ಅವನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಇಲ್ಲ. ಕೇಳುವವರು ಯಾರೂ ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದ್ದು ಬ್ರಾಹ್ಮ ಸಮಾಜ. ಅವರು ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿದರು.

ಏಕೆಂದರೆ ತರುವಾಯ ಬಂದ ಈ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳು ಕಟ್ಟುಕಥೆಗಳು ಇವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ನಿಮ್ಮ ಅವತಾರಗಳು ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಕಾರಣ ಏನು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕಂಥ ಒಂದು ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ, ವೈಚಾರಿಕತೆ, ಇದೆಯಲ್ಲಾ ಅದು ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿರಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಸತ್ಯಗಳನ್ನೆ ನಾವು ಈ ಕಥೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇವೆ ಅಂತ ಹೇಳಿ ಹೊರಟರು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವರು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ಪುರಾಣಗಳು ಇವೆಯಲ್ಲಾ, ಅವೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಇರುವುದು ? ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯರು ಯಾರು ಓದಿ ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ? ತರುವಾಯ ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರು. ಹೀಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ಪುರಾಣಮೌಢ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು, ಮೊದಲು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ಯಾವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾವು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ಹಾಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿಜಗಳೆಂದು ನಂಬಿ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಮೌಢ್ಯಗಳನ್ನು ನಂಬುವ ಚಟ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ ಎಂದರೆ, ನಾವೆಲ್ಲಾ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ವಿಚ್ಛೇದನ ಅಂತ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮೊನ್ನೆ ದಿವಸ ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿದೆ : ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಜಲಬಿಂದು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೊ ಮೈಸೂರು ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದಾರಂತೆ. ಅವರು ಅದೇನೋ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಗುಳಿಗೆ ತಯಾರು ಮಾಡಿದ್ದಾರಂತೆ. ಮಾತ್ರೆಯೋ ಏನೋ, ಅದನ್ನು ಒಂದಿಷ್ಟು ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿಗೆ ಹಾಕಿದರೆ ಅಷ್ಟು ಪೆಟ್ರೋಲ್ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ ಅಂತ ಅವನು ಹೇಳಿದನಂತೆ. ಹೀಗೆ ಅವನು ಹೇಳಿರಬಹುದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ತಲೆಕೆಟ್ಟೋನು ಏನೇನನ್ನೋ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಇವರು ಇನ್ನೂ ನಂಬುತ್ತಾರಲ್ಲ, ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಗಡ್ಡಗಿಡ್ಡ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾನು ಜಲಬಿಂದು ಮಹರ್ಷಿ ಎಂದರೆ, ಅದೇ ಸಾಕು ಅಷ್ಟೇ. ಈ ತರಹದ ಅವಿವೇಕಿಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ರಾಶಿರಾಶಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು ವೈಚಾರಿಕತೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಇದನ್ನು ಹೇಳುವವನು ಇದರಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕು. ಇವನು ಈ ದೇವರ ಭಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಭಯ ಆ ಭಯ ಈ ಭಯ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿಯಾಗಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಹೇಳಲಾರ.

ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವ ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ನಾನು ಹೇಳುವುದು ಏನೂ ಹೊಸದಲ್ಲ. ಇದೇನು ಎಂಬುದು ಅವರಿಗೂ ಗೊತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು, ಕಾರ್ಯಗತ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವತಃ ಧೈರ್ಯವಿದ್ದವರೂ, ಬಹುಶಃ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಏನು ಅನ್ನುತ್ತಾರೋ ? ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಏನು ಅನ್ನುತ್ತದೆಯೋ ಎಂದು ಈ ಹೆದರಿಕೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಒಳಗಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅನಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನಾಗಲಿ, ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಕೆರಳಿಸಬೇಕು ಎಂದು ನಾನೇನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಇಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ ಈ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲಾ ಬೇಗ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಅಷ್ಟೇ ಇದೇನು ಹೊಸದಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಐದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷದಿಂದ ಬಂದ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು, ನಾವು ಐದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ತೆಗೆಯುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಏನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿ. ಆದರೆ ಪರಮಹಂಸರು ಹೇಳಿದರು - ದಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ಆಮೇಲೆ ನಾನು ನಡೆಯುತ್ತೇನೆ ಎಂದರೆ ನೀನು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬದಲು ನಿನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ನಿನ್ನ ಮೆಟ್ಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು. ನಾನು ಈಗ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆ ಏನು ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಕಾಲಿಗೆ ಮೆಟ್ಟು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಮೊದಲು ಕಲಿಯಬೇಕು.

ಎಲ್ಲಾ ಮುಳ್ಳು ತೆಗೆಯುತ್ತೇವೆ ಎಂದಲ್ಲ, ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಕಾಲಿಗೆ ಮೆಟ್ಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮುಳ್ಳುಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತೇವಲ್ಲ, ಆಗ ಅದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಬಹುಶಃ ಇತರರೂ ಆ ಮೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟ ಪಡಬಹುದು. ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನಮ್ಮ ತರುಣ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಈ ಭಾವನೆಗಳು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ಏಕೆ ತರುಣರು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದರೆ ವಯಸ್ಸಾದವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಈ ಮೌಢ್ಯಗಳು ಬೇರೂರಿಬಿಟ್ಟು ಅವರಿಂದ ಕಿತ್ತು ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಆಗುತ್ತಾರೆಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ, ಅಂದರೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಆ ತರಹ ಸ್ವಭಾವವು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಇತರ ಭಯಗಳು ಬೇರೆ ಇರುತ್ತವೆ. ನಾನು ಈ ತರಹ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ನನಗೆ ಕೆಟ್ಟದು ಆಗಿಬಿಡುತ್ತದೇನೋ? ಎಂಬ ಮಿಥ್ಯಾಭಯ. ಆ ಕೆಟ್ಟದಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಯಾವುದೋ ದೈಹಿಕವಾದ ಅನಾರೋಗ್ಯ, ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಇವೆಲ್ಲಾ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ನಾನು ಆ ದೇವರಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ ಹೀಗಾಯಿತು ಅಂತ. ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇವನು ತಿರುಪತಿ ದೇವರಿಗೆ ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ಸರಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿ ಹಾಕುತ್ತೇನೆ ಅಂತ ಹೇಳಿದ. ಚಿನ್ನದ ಸರಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿ ಹಾಕಿದರೂ ಇವನು ಸತ್ತವನು ಸತ್ತೇ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಅನೇಕರಿಗೆ ಚಿನ್ನದ ಸರಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿ ಹಾಕದೆ ಇದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ನಮಗೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಆಗುತ್ತದೆಯೇನೋ ? ಸತ್ತವನು ಸತ್ತ, ಇನ್ನು ನಮಗೇನಾದರೂ ಕೆಟ್ಟದು ಆಗುತ್ತದೆಯೇನೋ ? ಆ ಕಡೆ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟು ಬರೋಣ ಅಂತ. ಹೀಗೆ, ಈ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರಾಧ ರೂಪದ ಭಯಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಪಾರು ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಯುವಕರು ಮೊದಲು ಅರಿಯಬೇಕು. ಇದು ಏನಾಗಿದೆ ಅಂದರೆ, ಕೆಲವು ಯುವಕರು ಈ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಅತಿರೇಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಶುರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನೀವು ಅದಕ್ಕೂ ಹೋಗುವುದು ಅನಾವಶ್ಯಕ. ಈಗ ಅತಿರೇಕವು ಕೂಡ ಯಾವುದೇ ಒಂದರ ಮೇಲೆ ರೇಗಿ ನಾವು ಕೈಗೊಳ್ಳತಕ್ಕ ಕ್ರಮ. ಅದು ತದ್ವಿರುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾನು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರವಾದಕ್ಕೂ ನಾಸ್ತಿಕವಾದಕ್ಕೂ ಬಹಳ ದೂರ, ಅದಕ್ಕೇನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ ಎಂದು. ವಿಚಾರವಾದಿಯಾದವನು ಯಾವಾಗಲೂ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೆ ಹೊರತು ಅದರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚುಮನಸ್ಸು ಇರಬಾರದು. ವಿಚಾರವಾದಿಯಾದವನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ತೆರೆದ ಮನಸ್ಸು ಇರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ನೀವು ಈಗ ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ, ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾಳೆ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಧಾನದಿಂದಲೇ ಅದನ್ನು ಹೌದು ಎಂದು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ನಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು. ನಾವು ನೀರು ಬೆಂಕಿ ಎಂದು ಈ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಇವುಗಳು ಸಂಯುಕ್ತಗಳಲ್ಲ ಎಂದು ಹಳೆಯ ನಂಬಿಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಅದನ್ನು ಸಂಯುಕ್ತವಸ್ತುಗಳು ಎಂದು ತೋರಿಸಿದಾಗ ಹಳೆಯದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಹೊಸದನ್ನು ನಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನೀವು ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ಗೆಲಿಲಿಯೋ ಇಂಥವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಗಿನ ಪಾದ್ರಿಗಳು ಮೊದಲಾದವರು ಸೇರಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ನಂಬುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಂತದಲ್ಲಾ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಆಗಿದೆ ಅಂತ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಂಥವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾವು ರೆಕಾರ್ಡ್ ಮಾಡಿ ಇಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮವರು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಬರೆದಿಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಏನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ಎಂದರೆ ನಮ್ಮದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ತರಹದ ಮನೋಭಾವ ಇಲ್ಲ. ನಾವು ಬಹಳ ಉದಾರಿಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ Religious Fanaticism ಇಲ್ಲ ಎಂದು. ಇದೆಲ್ಲಾ ಪೂರಾ ಸುಳ್ಳು. ನನಗೆ ಮೊನ್ನೆ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದಿಂದ ಅಬ್ಬಲೂರಿನ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂತಲೂ ಏನೋ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕ ಬಂತು. ಅದನ್ನು ಓದುತ್ತೇನೆ ; ಈ ಶಿವಾಚಾರದವರಿಗೂ ಮತ್ತು ಜೈನರಿಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಜಗಳಗಳು. ಇವನ ತಲೆ ಕಡಿದು ತಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದನಂತೆ ; ಆಮೇಲೆ

ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಶಿವಾಚಾರದವರು ಜೈನರನ್ನು, ಜೈನರು ಶಿವಾಚಾರದವರನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬೈದರಂತೆ. ಇದೆಲ್ಲಾ ಆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾವು ಹೊರಗಡೆ ಏನು ಹೇಳೋದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಮತಭ್ರಾಂತಿಯ ಜಾಡು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾನು ನಮ್ಮ ಕೆಲವು ಮಿತ್ರರಿಗೆ, ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ, ನಿಮಗೆ ನಿಜವಾದ ಸುದ್ದಿಗಳು ಸಿಗಬೇಕಾದರೆ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಈ ತರಹದ, ರೂಕ್ಷ ಕೆಲಸಗಳು ಏನೇನು ನಡೆದಿವೆ ಅನ್ನುವುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾನು ಹೇಳಿದೆ, ನೀವು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡೋದರ ಜೊತೆಗೆ, ನಾಳೆ ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಒಂದು ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನೂ, ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ರಚಿಸುವಾಗ, ನಮ್ಮ ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ವೇದಗಳು ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಭಾವನೆಗಳು ಯಾರಿಗೆ ಇತ್ತು ? ಎಷ್ಟು ಜನಕ್ಕೆ ಇತ್ತು ? ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಯಾವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರು ಅನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಈ ಮೌಢ್ಯಗಳು ಇವೆಯಲ್ಲ ಅವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬರೆದು, ಜನಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿ, ನಮ್ಮ ದೇಶ ಏನಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು ಹಾಗಿದ್ದರು ಹೀಗಿದ್ದರು ಅಂತ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲ, ಅಂಥ ಪೂರ್ವಿಕರು, ನಮಗಿಂತಲೂ ಶುದ್ಧ ಶುಂಠರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲೇನೆ ಇಂತಹುದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕದೆ ಇರುವುದೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬೇರೆ ಇದೆ. ನಮಗಿಂತಲೂ ಅವರು ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ ; ಖಂಡಿತ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಆದರಲ್ಲೂ ಈಚೆಗೆ ವಿಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಇವೆಲ್ಲಾ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದಂತಹ ಯುವಕರಿದ್ದಾರಲ್ಲ, ಅವರು ಆ ಹಿಂದಿನವರಿಗಿಂತಲೂ ಸಾವಿರ ಪಾಲು ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ನನ್ನ ಒಂದು ಹೇಳಿಕೆ ಅಥವಾ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತೀರಲ್ಲ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳನ್ನೂ ಈ ತರಹದ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭ ಮಾಡಿ ಈ ವಿಚಾರವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು, ಅಂದರೆ ತರುಣವರ್ಗ, ಯುವಕ ವರ್ಗವನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಈ ಪ್ರಾಚೀನಮೌಢ್ಯಗಳಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಿ ಹೊಸ ಮೌಲ್ಯಗಳೇನು ಎಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕಾದ್ದು ನಿಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ. ಭಾಷಣದ ಮುಖಾಂತರ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಚಾರದ ಮುಖಾಂತರ ಯಾವ ಮುಖಾಂತರವಾದರೂ ಅಥವಾ ನಾಟಕ ಮುಂತಾದವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಆಡುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ರಾಜಕೀಯವಾಗಿಯೂ ಈಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಬೇಕು. ರಾಜಕೀಯವಾಗಿಯೂ ಏನೇನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲ ಆ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾವು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಮೌಢ್ಯನಿವಾರಣೆಯ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಚೋದನೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕು.

ನಾನು ಇದನ್ನು ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲೆ, ಪ್ರಥಮ ಉಪನ್ಯಾಸ ಉದ್ಘಾಟನೆ, ಅನ್ನುವ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೀವು ನಾಲ್ಕು ಜನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು, ನಾಳೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಇದರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ, ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಯಾವ ರೀತಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಇದಕ್ಕೆ ಏನೇನು ಅದರ್ಶಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಮಾಡಬೇಕು, ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೀವೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಬಹುಶಃ ಕ್ರಮೇಣ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದರಿಂದ ಮುಂದಿನ

ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ಈಗ ಹಿಂದಿನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೋಸ್ಕರ ಒಪ್ಪಿ ಅದರ ಪರವಾಗಿ ಇರತಕ್ಕಂಥವರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳೋದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ಕೆಲಸವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಎದುರು ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲ, ಸುಮ್ಮನೆಮಾತಾಡಿದ್ದು ಎಂದು ಅಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಈ 'ವಿಚಾರವೇದಿಕೆ' ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ವಿಚಾರ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನೀವು ಸಣ್ಣ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ತುಂಬ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ.

* * * *

ತ್ರಿಕಾಲಸಾಹಿತ್ಯ - ಸಕಾಲಸಾಹಿತ್ಯ ಿ

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸುವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವದ ಅಂಗವಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಈ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ತಾವೆಲ್ಲ ಬಂದಿರುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ತುಂಬ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಾಡಿನ ಲೇಖಕರನ್ನು ಒಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಈ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಮಾರಂಭ ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವುದು ಇದೇ ಮೊದಲೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮೂರು ಅಂಗಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಲೆ ಇರುವುದುಂಟು : ಬೋಧನಾಂಗ , ಸಂಶೋಧನಾಂಗ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ.

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೆ ಬರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಥವಾದ ಸುಪುಷ್ಪವಾದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಎರೆಯುವುದು ಬೋಧನಾಂಗದ ಕರ್ತವ್ಯವಾದರೆ, ಈ ಬೋಧನೆಗೆ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾಗಿರುವ ಸಂಶೋಧನಾಂಗದ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದರೆ, ಅತೀತವಾದ ಜ್ಞಾನಲೋಕಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಇಳಿಸುವುದು ; ಜ್ಞಾನದಿಗಂತಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು. ಗಂಗೋತ್ರಿಯಂತೆ ಈ ಸಂಶೋಧನಾಂಗ. ಅಂದರೆ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ದೇವಗಂಗೆ ಆ ಅತೀತಜೆ ಮತ್ತಿ ಅತೀತಗೆ ಅಪಗೆಯಾಗಿ ಇಳಿದುಬರುತ್ತಾಳೋ ಆ ಶಿಖರಸ್ಥಾನ ಎಂದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಈ ಸಂಶೋಧನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ 'ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟದ್ದು. ಇದು ಬರಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲ : 'ಇಟ್ಟ ಹೆಸರೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಂತ್ರ'. ಇಂಥ ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಅವತರಿಸಿ ಬರುವ ಜ್ಞಾನಗಂಗೆಯನ್ನು ಬೋಧನ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಿಗೆ ಬರಲಾರದ ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲ ಜನತೆಗೂ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಮೂಲಕ ಹರಿಸುವುದೇ ಉದ್ದೇಶ.

ಆದರೆ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಮಾತ್ರವೆ ಜ್ಞಾನಗಂಗೋತ್ರಿಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಹೊರಗೆ ಇದ್ದು ನಾನಾ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಪಾತ್ರಗಳಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಚೇತನಗಳುಂಟು. ಪೂರ್ಣಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೊಳೆಯಂತೆ, ನಾಲೆಗಳಂತೆ, ಕಿರುಕಾಲುವೆಗಳಂತೆ ಇರುವವರೂ ಉಂಟು. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳೂ ಮಾಡದ ಮಹತ್‌ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳುಂಟು. ಕಾರಂತರಂಥ ಪ್ರವಾಹೋಪಮ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೆ ನೆನೆಯಬಹುದು : ನಾಗೇಗೌಡರು, ಚಿನ್ನಬಸಪ್ಪನವರು ಇತ್ಯಾದಿ ಮಹನೀಯರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಇಂಥವರನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ತನ್ನ ನಿಧಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ; ತನ್ನ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿದರೆ ಮಹಾ ನಷ್ಟವಾಗುವುದು ಖಂಡಿತ. ಹಾಗಾಗದಿರಲಿ ; ಹಾಗಾಗದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನವೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲ ಲೇಖಕರೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಲೇಖಕರಿಲ್ಲ ! ನಾಲ್ಕರಲ್ಲೊಂದು ಪಾಲೊ, ಹತ್ತರಲ್ಲೊಂದು ಪಾಲೊ ಲೇಖಕರು ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದೀರಿ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ನಾಡಿನ ಲೇಖಕರು ಕೂಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದಷ್ಟೆ

೧ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸುವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವ ಸಮಾರಂಭಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷಸ್ಥಾನದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮುಕ್ತಾಯ ಭಾಷಣ ಮೈಸೂರು :

ತೃಪ್ತಿ. ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿಯ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವದ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಆಗ- ಐದಾರು ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ - ನೆರೆದಿದ್ದ ಸಭಾಸದರು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಸಭಿಕರಲ್ಲಿ ಹತ್ತರಲ್ಲೊಂದು ಪಾಲು. ಆ ದಿನ ನಾವು ಇಂಥ ದಿನವನ್ನು ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಕಾಣಬಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿಯ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕತೆಗಾರ, ಕಾದಂಬರಿಕಾರ, ನಾಟಕಕಾರಾದಿ ಕವಿ ಲೇಖಕರು ಹೀಗೆ ಕಲೆಯುತ್ತಾರೆಂದು ಕನಸು ಕಂಡು ಹಾರೈಸಿದ್ದೆ. ಈಗ ನಿಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡು ಕನಸು ನನಸಾಗಿ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿಯ ಲೇಖಕ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಎಲ್ಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳೂ- ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದುವಾದರೂ - ನಡೆಸುವ ಯೋಗ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ - ಈ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ - ಇಂತಹ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ನಡೆಸುತ್ತದೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಲೇಖಕರ ಈ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಂಗವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನನಿಲ್ಲಿಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರು. ಏನು ಮಾತನಾಡುವುದು ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ? ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅಗತ್ಯ ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ಉಂದೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳತ್ತ ನಿಮ್ಮ ಗಮನ ಹರಿಸುವಂತಷ್ಟೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶ ನನ್ನದು. ಲೇಖಕರು ಜನತೆಗೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೊನ್ನೆಯ ದಿವಸ ಆದ ಒಂದು ಚರ್ಚಾಸ್ಪರ್ಧೆಗೆ (ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ. ನಂ. ಶ್ರೀ. ಸ್ಮಾರಕ ಅಂತರ ಕಾಲೇಜು ಕನ್ನಡ ಚರ್ಚಾಸ್ಪರ್ಧೆಗೆ) ನಾನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಇಂಥದೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ : “ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಬುದ್ಧಿ ಇವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯಂತಹ ಸಮಾಜ ವಿಚ್ಛಿದ್ರಕಾರಕವಾದ ನೀಚಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನದ ವಿಶಾಲ ತತ್ವಗಳ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಯಾದರೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.”

ಇದು ಚರ್ಚೆಯ ವಿಷಯ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಸತ್ಯವೂ ಅಹುದು. ನಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ‘ಸೆಕ್ಯುಲರ್’ ರಾಜ್ಯಾಂಗದ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ನಾವು ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ಅವೈಚಾರಿಕವಾದ ಮೌಢ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಈಡಾಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ನೋಡಿದರೆ ವಿಷಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ದಳ್ಳುರಿಯಾಗಿ ಭುಗಿಲೆದ್ದಿರುವ ಗೋಹತ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಾರದು ; ಸರಿ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಾಕಲೂಬಾರದೆ ? ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗೋ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಅಧಿಕ. ಆದರೆ ಫಲ ? ಜನಗಳಂತೆಯೇ ದನಗಳೂ ಬಡಕಲು. ಸಾಕಲಾರದೆ ಬೀದಿಗಟ್ಟುತ್ತೇವೆ. ಬಡಕಲು ದನ ನರಳಿ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಗೋಹತ್ಯಾ ನಿಷೇಧಕ್ಕೆ ಚಳವಳಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಎಷ್ಟೋ ಅಂಥ ಮೂಳೆ ಚಕ್ಕಳದ ದಿಕ್ಕಟ್ಟ ದನಗಳಿಗೆ ಸಾವೇ ಮುಕ್ತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರವರ್ತಕರಾಗಿದ್ದರೂ, ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಕರು ಮರಣಯಾತನೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಲಾರದೆ ಅದರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ, ಬೇಗ ಸಾವುಂಟುಮಾಡುವ ಇಂಜೆಕ್ಷನ್ ಕೊಡಿಸುತ್ತಾರೆ ಅದಕ್ಕೆ. ಮೃತ್ಯು ಆಸನ್ನವಾಗಿ ಉಳಿಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವ ಬಹುತೇಕ ನಮ್ಮ ಗೋವೃಂದಕ್ಕೆ ಗತಿಯೇನು ? ಕಟುಕನ ಕತ್ತಿಯ ಕ್ರೌರ್ಯವೆ ಜಗದ್ಗುಗಳ ಕನಿಕರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ದಯಾಮಯವಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲವೇ ? ಹಾಲು ಕರೆದು ಬರಡಾಗಿ ಮುದಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಹಣೆಗೆ ಕುಂಕುಮ ಹಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು, ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲುಗಟ್ಟು ಕಂಗಾಲಾಗಿ ಬಿದ್ದು, ಜೀವವಿರುವಾಗಲೇ ಕಾಗೆ ಹದ್ದುಗಳಿಂದ ಕೊಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಗೋಮಾತೆಯರನ್ನು ಕೇಳಿ !

ಗೋಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಾಕುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು

ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ : ಎಷ್ಟು ಪುಷ್ಟ, ಎಷ್ಟು ಹೃಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಅವು ! ಹಸುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ನಾವು ಹಾಲು ಕರೆದುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಹಗ್ಗ ಕಳಚಿ ಬೀದಿಗೆ ಬಿಡುತ್ತೇವೆ. ಯಾವ ಕಾಂಪೌಂಡಿನ ಬಳಿಯೂ ಮತ್ತಾವ ಬೇಲಿಯೂ ಬಳಿಯೂ ಕತ್ತುಚಾಚಿ ಆ ಬಡಹಸು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಬೇಕು. ಕಂಡವರು ಅದರ ಮುಖಕ್ಕೆ ಬುಡಿದಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಕುಂಕುಮವಿರುತ್ತೆ, ಹೊಟ್ಟೆ ಬರಿದಾಗಿದ್ದರೂ ! ಅದು ತೂರಾಡುತ್ತ ತಾರಾಡುತ್ತ ಬೀದಿ ಭಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ !

ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಸು ಎಮ್ಮೆ ಸಾಕಿರುವವರು ಹೇಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬೆಳಸಿರುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಆ ಎಮ್ಮೆ ಕರು ಹಾಕಿರುತ್ತೆ ; ಮೂರು ಪಾವು ಹಾಲು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಗೌಳಿಗೆ 'ವರ್ತನೆ' ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ; ಅದು ಕೊಡುವುದು ಎರಡೇ ಪಾವು. ಹಾಗೆಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಮನೆಗೆ ಹಾಲು ತಪ್ಪಿಸುವುದೆ ? ಹೇಗಾದರೂ ಕೊಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ! ಆತನೂ ಅಂತೂ ಹೇಗೋ, ಪಾಪ, ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, ಆಗ ತಾನೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಕರುವಿಗೆ ಹಾಲು ? ಮೊದಲೆರಡು ದಿನ ಅದು ಚಂಗಚಂಗನೆ ಹಾರಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತದೆ : ಕೆಚ್ಚಲು ಉಣ್ಣಲು ಹೋದರೆ ಅದನ್ನು ಸಾಕಿದಾತ ಬಾಯಿ ಹಿಡಿದೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನದಲ್ಲಿ ಅದರ ನಡೆ ನಿಂತುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದರೆ ಎಮ್ಮೆ ಹಾಲು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮನೆಯ ಹಾಲಿಗೆ (ಅಂದರೆ, ಕೈಹಾಲಿಗೆ) ವರ್ತನೆ ಮನೆಯವರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಸರಿ, ಹೀಗಾಗಿ ಕರುವನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಾನೆ ಗೌಳಿಗೆ, ಕಡೆಗೆ ಅದೂ ಸಾಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಚರ್ಮ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ಚರ್ಮವನ್ನು ಸುಲಿಸಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಹುಲ್ಲು ತುರುಕಿಸಿ ಒಂದಂಥದೇ ಕರುವಿನ ನೆನಪುಂಟುಮಾಡುವ ಆಕಾರ ಮಾಡಿಸಿ ಅದನ್ನೆ ಎಮ್ಮೆಯ ಮುಂದೆ ಹೊತ್ತು ತರುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಮ್ಮೆಗೆ ಕರುವಿನ ನೆನಪೂ ಭ್ರಾಂತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತೆ. ಅದರಿಂದ ಒಂದಷ್ಟು ಹಾಲು ಇಳಿಸುತ್ತದೆ; ಗೌಳಿಗೆ ಹಿಂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ತೋರೈಕರುವಿನ ಮೈನೆಕ್ಕುತ್ತಲೆ ಇರುವ ಎಮ್ಮೆಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ, ಆ ಕರುವಿನ ಮೈಯಿಂದೆಲ್ಲೋ ಹುಲ್ಲುತುಣುಕು ಇಣುಕುತ್ತಿರುವುದು ! ಅದನ್ನೆ ನಾಲಗೆ ಚಾಚಿ ಎಟುಕಿಸಿ ತಿನ್ನುತ್ತದೆ ಎಮ್ಮೆ ! ಅದಕ್ಕಾಶ್ಚರ್ಯವಿರಬೇಕು, ಇದೇನು ನನ್ನ ಕರುವಿನ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹುಲ್ಲು ಹಿಂಡುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ ; ಇದ್ದರೂ ಇರಬಹುದೆ, ಎಂದು. ಎಂಥ ದಾರುಣದೃಶ್ಯ ಅದು ! ಹಣೆಗೆ ಕುಂಕುಮವಿಟ್ಟು ಹಸುವಿನ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ, ಆಮೇಲೆ ಹಗ್ಗ ಕಳಚಿ ಬೀದಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತೇವೆ, ಎಂದು ಆಗಲೆ ಹೇಳಿದೆ. ನಿಃಶ್ರಾಣವಾದ, ಮುದಿಯಾದ, ರೋಗಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆಯೂ ದುರ್ಬಲವಾದ ಹಸು ಕಡೆಗೆ ಯಾವುದೂ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಅನಾಥವಾಗಿ ಸಾಯುತ್ತದೆ. ಅದೂ ಒಂದೇ ಬಾರಿಗಲ್ಲ. ಶಕ್ತಿಯುಡುಗಿ ಕಾಲು ಮುದುರಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿತು ಹಸು ಎಂದೊಡನೆಯೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹದ್ದು ರಣಹದ್ದು ಕಾಗೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಗಸ್ತು ಸುತ್ತುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸುತ್ತವೆ. ಹದ್ದುಗಳೊಂದಷ್ಟು ವಾಸಿ, ಹಸುವಿಗೆ ಪ್ರಾಣವಿರುವ ತನಕವೂ ಅವು ಅದನ್ನು ಮುಟ್ಟದೇ ಮೇಲೇ ಹಾರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಆ ಕಾಗೆಗಳಿಗೆ ಆ ದಡ್ಡತನವಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ! ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ ! ಕಾಲಬಳಿ ಬಾಲದ ಬುಡದಲ್ಲಿ, ಮುಖದ ಸಂದಿನಲ್ಲಿ, ಕೆಚ್ಚಲ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ಕುಕ್ಕುವುದಕ್ಕೆ ಆಗಲೇ ಆರಂಭಿಸಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಆ ನಿರ್ಗತಿಕ ನಿಶ್ಯಕ್ತ ಪ್ರಾಣಿ, ಅಲುಗಲೂ ಆಗದಿರುತ್ತದೆ ; ಕಿವಿಯನ್ನಷ್ಟೆ ಹಾಗೆ ಹೀಗೆ ಒಂದಷ್ಟು ಬೀಸುತ್ತದೆ. ಅದಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಏನು ತಾನೆ ಅಂಜಿಯಾವು, ಆ ಮಾಂಸಕಾಕರ ಖಿಗೇಂದ್ರರು ! ಕಡೆಗೆ, ಸರಿ, ಹದ್ದುಗಳೂ ಎರಗುತ್ತವೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಗೋಭಕ್ತಿಯ ಪರೈವಸಾನ !

ಗೋಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಮತೀಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವವರು ತಿಳಿಯರು. ವೇದದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೋಹತ್ಯೆ ಮಂತ್ರಪೂತವಾಗಿಯೇ ನಡೆದಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು, ಮಂತ್ರವತ್ತಾಗಿಯೇ ನಡೆದಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು, ಅತಿಥಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಗೋಘ್ನ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ, ಅತಿಥಿಗೆ

ಗೋವನ್ನುಣಬಡಿಸುವುದು ಇತ್ತೆಂದಾಯಿತು. ವಸಿಷ್ಠರಂಧ ಋಷಿಗಳೂ ಗೋಮಾಂಸ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ('ಉತ್ತರರಾಮ ಚರಿತ' ದಲ್ಲಿ) ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ವಟುಗಳು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ದೂರದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧ ವಸಿಷ್ಠರು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕಂಡೊಬ್ಬ ವಟು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, 'ಹುಲಿ ಬರುತ್ತಿದೆ' ಎಂದು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವಟು ವಸಿಷ್ಠರನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಗೆಲ್ಲ ಹೇಳಬೇಡ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ವಸಿಷ್ಠರು ಹಾಗೇಕೆ ಆ ವಟುವಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು ಎಂದರೆ, ಅವರು ಅತಿಥಿ, ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಗೋಮಾಂಸ ಉಣಬಡಿಸಬೇಕು ; ವೃದ್ಧರಾದ್ದರಿಂದ ಬೆಳೆದ ಗೂಳಿಯ ಮಾಂಸ ಹಲ್ಲಿಗೆ ಹರಿಯದಾಗಿ ಕರುವಿನ ಮಾಂಸವೇ ಮೃದು ಮತ್ತು ಸ್ವಾದುವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆಂದರೆ ತಾವು ಸಾಕಿದ ಕರುವಿನ ಹತ್ಯೆ ಆಗುತ್ತದೆ - ಅಂತಲೆ, ಅಂತಹ ಅತಿಥಿ ಋಷಿಯಾದರೂ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾದರೂ ಹುಲಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ ತರುಣ ವಟುವಿಗೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅತಿಥಿ ಗೋಷ್ಯ. ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಗೋವನ್ನು ಮಂತ್ರವತ್ತಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಕತ್ತರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮಂತ್ರ. ಕೊಚ್ಚುವುದಕ್ಕೂ ಮಂತ್ರ, ಹೆಚ್ಚುವುದಕ್ಕೂ ಮಂತ್ರ. ಅಂತೂ ಗೋವಧೆ ಮಂತ್ರಮಯವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು.

ಗೋಪೂಜೆಮಾಡುವಾಗ ಭಾವಿಸುವುದುಂಟು, ಅದರ ಒಂದೊಂದು ಅಂಗದಲ್ಲೂ ಒಂದೊಂದು ವರ್ಗದ ದೇವತೆಗಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು. ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುವ ಹಸುವಿನ ಮೈಯ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಯಾವ ದೇವತೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಕುಕ್ಕಿತಿನ್ನುವ ಆ ಕಾಗೆಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ನಮ್ಮ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಏನೆನ್ನಬೇಕು ? ಹಸುವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಾಕಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಪೂಜೆ ಮಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಕಾರಣ, ಅದೊಂದನ್ನೆ ಪೂಜಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಅದರ ಮೈಯೊಳಗಿರುವ ಮೂವತ್ತುಮೂರುಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪೂಜಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸುಲಭ ಸಿದ್ಧಿಯ ಬಯಕೆ. ಸಮಾರಾಧನೆ ಮಾಡಿಸಲು ವೆಚ್ಚವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಹಿಡಿ ಅಕ್ಕಿಹಿಟ್ಟನ್ನು ಇರುವ ಗೂಡಿನ ಬಳಿ ಚೆಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅನ್ನಸಂತರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿಸಿದಂತಾಯಿತೆಂದು ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಇದು.

ಈ ಗೋರಕ್ಷಾದೀಕ್ಷೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆಯೆ ಚುನಾವಣೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತಿದೆ ! ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿ : 'ನಮ್ಮ ಜನಕ್ಕೆ ಐದು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಈ ಗೋರಕ್ಷಾ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತದೆ.' ಮತವಳರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಗೋವು ಎಂಥ ಭಯಂಕರ ಅಸ್ತ್ರವಾಗುತ್ತಿದೆ ?

ಇದೇ ಬಗೆಯ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಬೆಳೆದಿದೆ. ವಂಕಿಯನ್ನೂ ಆಪರೇಷನ್ನನ್ನೂ ಯಾರು ಯಾರು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು? ಉತ್ತಮವರ್ಗದವರೇ? ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದವರೇ ? ಬಡಜನತೆಯೇ? ಶ್ರೀಮಂತರೇ ? ಉತ್ತಮವರ್ಗದವರಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ, ತಾವಷ್ಟೇ ಜನನನಿಯಂತ್ರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಅನಿಯಂತ್ರಿತವಾಗುಳಿಯುವುದರಿಂದ ಕಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಯೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು. ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದವರಿಗೆ ಈ ನಿಯಂತ್ರಣದಿಂದ ತಮ್ಮ ವರ್ಗದ ಸಂತಾನವೆಲ್ಲ ಕ್ಷೀಣಿಸಿ ಉಳಿದ ಅಧಮ ವರ್ಗದ ಸಂತಾನವೇ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭಯ ; ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಂತಾಗಿ, ಸಂಸ್ಕಾರಹೀನ ಕ್ಷೀಣ ಸಂತಾನವೇ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಆತಂಕ; ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಿಂತೆ : ಅವರಿಗೆ ತಾವೇ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನಕರೆಂಬ ಭಾವನೆ. ದಲಿತರಿಗಾದರೂ ಮಕ್ಕಳು ಕೊಡುವವನೂ ದೇವರೆ ! ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕೃತಕ ನಿಯಂತ್ರಣದ ಯೋಚನೆಯಿಂದೇನೂ ಫಲವಿಲ್ಲ ! ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನುತ್ತಾರೆ, ತಮಗೇನೂ ನಿಯಂತ್ರಣದ ಅಗತ್ಯವೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರೆನ್ನುತ್ತಾರೆ - ಇತರ ಮತೀಯರಾದ ಮಹಮದೀಯರು, ಕ್ಯಾಥೊಲಿಕ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರು ಈ ಜನನ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಮತೀಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಒಪ್ಪದಿರುವುದರಿಂದ, ಇನ್ನು ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲೆ ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಬೆಳೆದು ನಾವೇ

ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂದು. ಅಂತೂ ಇದಕ್ಕೂ ರಾಜಕೀಯ, ಮತೀಯಬಣ್ಣ. ಎಂಥ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮೌಢ್ಯ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ನಮ್ಮನ್ನಿಂದು !

ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ ಈಗ ಇದು : ಇನ್ನು ಐವತ್ತು ವರ್ಷವಾದರೂ ನಾವು ಈ ಜನತೆಯನ್ನು ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆಯಿಂದ ಅವಿಚಾರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪಾರುಮಾಡಲು ಶ್ರಮಿಸುವುದು. ನಾವು ನಾಸ್ತಿಕರಾದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಮತ ಭ್ರಾಂತಿಯ ಮತಮೌಢ್ಯಗಳ ವಿಷದಂಷ್ಟದಿಂದ ಪಾರಾಗಲೇಬೇಕು. ನಾವು ಬರೆಯುವುದು ಎಲ್ಲವೂ ಯಾವಾಗಲೂ ತ್ರಿಕಾಲಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಆಗಬೇಕಿಲ್ಲ. ಮಾಡಬೇಕಾದ ಈ ಕಾರ್ಯವೇನೂ ಅಲ್ಪವಲ್ಲ. ಪ್ರಚಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಚಾರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇದ್ದಂತೆ ಇದೊಂದು 'ಸಕಾಲ ಸಾಹಿತ್ಯ'. ಅಂದರೆ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಈಗ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬರಹಗಾರರು ಇತ್ತ ಕಡೆ ಗಮನಹರಿಸಬೇಕು.

ಕವಿ ಸಮ್ಮೇಲನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾನೂ ಒಂದು ಪದ್ಯ ಓದಬೇಕೆಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರು ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. 'ತ್ರಿಕಾಲಸಾಹಿತ್ಯ' ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕವಿತೆಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ 'ಸಕಾಲ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಕ್ಕೆ ಸೇರಬಹುದಾದ ಕವಿತೆಯೊಂದನ್ನು- 'ಪ್ರೇತ ಕ್ಯೂ' ಎಂದು ಅದರ ಹೆಸರು - ಓದುತ್ತೇನೆ. ಅದು ಕುಟುಂಬಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಜನನ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ನಾನಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಜೀವಾಗಮನ ದ್ವಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಗೆಲ್ಲಾ ಮುಚ್ಚಬಹುದೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಯಾದರೂ ಏನುಮಾಡಬಲ್ಲ ? ಈ ಲೋಕದವರು ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಆ ಲೋಕದವರಿಗೇ ಅಪೀಲುಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಇವರ ತಂಟೆಯ ಬೇಡ ಎಂದು : ಜನ್ಮಧಾರಣಕಾತರರಾಗಿ ಕ್ಯೂ ನಿಂತಿರುವ ಆ ಜೀವಿಗಳನ್ನೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ :

ಯಾಕೆಂತು
 ಕ್ಯೂ ನಿಂತು
 ನುಗ್ಗುತಿರುವಿರಿ ಜನ್ಮಧಾರಣೆಗೆ,
 ಓ ನತದೃಷ್ಟ ಜೀವಗಳಿರಾ ?

ನಿಮಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ?
 ಭೂಮಿ ತುಂಬೆಲ್ಲ
 ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಏರಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ಮೀರಿ,
 ಕಂಕಾಲ ಪಂಕ್ತಿ ಹೊಟ್ಟಿಗಿಲ್ಲ.

ಏನು ಅವಸರ ನಿಮಗೆ ?
 ಯಾವ ಗರ್ಭವೋ ಏನೋ ?
 ಯಾರ ಯೋನಿಯೋ ಏನೋ ?
 ಅಂತು ಹುಟ್ಟಿದರಾಯ್ತು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ !
 ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿಹುದೇನು ನಿಮಗೆ ಅಲ್ಲಿ ?
 ಗುಂಗುರು ಕ್ರಿಮಿಕೀಟ ಕುಲವ ಹೆರುವ ಅತ್ತಿಹಣ್ಣೆ
 ನಾಚಿ ಸೋಲುವಂತೆ,

ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ
 ನಿಮಿಷ ನಿಮಿಷಕೆ ಹುಟ್ಟಿ ಮುಲುಗುಡುವ ಶಿಶುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ,
 ನಮಗೇ ಇಲ್ಲಿ
 ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ, ವಿವಿಧ ಬಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ,
 ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿ ಬಾವಿ ಇಲಿಪಾಷಾಣ ಫಾಲಿಡಾಲು
 ತಿಗಣೆಪಿಷಧಿ ನೇಣುರುಳು ದಾರಿಗಳಲಿ ದಿನಾಲು
 ನುಗ್ಗುತಿಹೆವಲ್ಲಾ ನಿಮ್ಮತ್ತ ಕಡೆಗೇ ! ?
 ನೀವಿತ್ತ ಬರದಂತೆ ತಡೆಗಟ್ಟಲೆಂದು
 ನೀವು ಐತರುವ ಕಂಡಿಗಳನೆಲ್ಲ ಅಡಕಲೆಂದು
 ರಾಸಾಯನಿಕ ರಬ್ಬರುಂಗುರ ಕಾಂಡಮಿತ್ಯಾದಿ
 ಕೃತಕ ನಾನಾ ಉಪಾಯ ಸಾಧನಗಳಿಂದ,
 ಸಂನ್ಯಾಸ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮೋಕ್ಷಾದಿ
 ಆದರ್ಶದಾಕರ್ಷಣೆಯ ಬೋಧನೆಗಳಿಂದೆ
 ಮಾನವರು ಕಟ್ಟುತಿಹ ಕಟ್ಟೆಗಳನೆಲ್ಲ
 ಬಿರಿದೊಡೆದು ಕೊಚ್ಚಿ ಹೊನಲುಕ್ಕಿ
 ನುಗ್ಗುತಿಹಿರಲ್ಲಾ ಇತ್ತ ಕಡೆಗೇ ? !
 ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ
 ಏನು ಬಂದಿದೆ ನಿಮಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಆತಂಕ ?
 ಕಾದಿರದೆ ನಿಮಗಿಲ್ಲಿ ಘೋರತರ ನರಕ ?

ಯಾಕೆಂತು
 ಕ್ಯೂ ನಿಂತು
 ನುಗ್ಗಿತಿರುವಿರಿ ಜನ್ಮಧಾರಣೆಗೆ,
 ಓ ನತದೃಷ್ಟ ಪ್ರೇತಗಳಿರಾ ?

* * * *

ಬಹುಚಿಹ್ವಾ ಭಾರತಿಗೆ ಐಕ್ಯತೆಯ ಆರತಿ^೧

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಾ ಪರಮಾ ಜ್ಯೋತಿರೂಪಾ ಸನಾತನೀ
 ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಧಿದೇವಿ ಯಾ ತಸ್ಯೈ ವಾಣ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ
 ಯಯಾ ವಿನಾ ಜಗತ್ ಸರ್ವಂ ಶಶ್ವಜ್ಜೀವನ್ಮೃತಂ ಭವೇತ್
 ಜ್ಞಾನಾಧಿದೇವೀ ಯಾ ತಸ್ಯೈ ಸರಸ್ವತ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ
 ಯಯಾ ವಿನಾ ಜಗತ್ ಸರ್ವಂ ಮೂಕಮುನೃತ್ವವತ್ ಸದಾ
 ಯಾ ದೇವೀ ವಾಗಧಿಷ್ಠಾತಿ ತಸ್ಯೈ ವಾಣ್ಯೈ ನಮೋ ನಮಃ
 ಮಾತರ್ ಮಾತರ್ ನಮಸ್ತೇ
 ದಹ ದಹ ಜಡತಾಂ
 ದೇಹಿ ಬುದ್ಧಿಂ ಪ್ರಶಾಂತಾಂ !

ವಾಗ್ದೇವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ, ಸಹೃದಯ ಬಂಧು ಭಗಿನಿಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ, ಸೋದರ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ :

ಕರ್ಣಾಟಕದ ಪರವಾಗಿ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಪರವಾಗಿ, ಸರ್ವಭಾಷಾಮಯೀ ಕನ್ನಡ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪರವಾಗಿ ಭಾರತ ಭಾರತಿಯ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಭಾರತಿಯ ಶ್ರೀ ಚರಣಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಯಾರ ಘನ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಸುದೂರದರ್ಶಿತ್ವದಿಂದ ವಾಚ್ಯಯ ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯಾಗಿರುವ 'ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನಪೀಠ' ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತೋ ಆ ಪುಣ್ಯಚೇತಗಳಿಗೆ ವಂದನಾರ್ಪಣೆಮಾಡಿ, ಅವರನ್ನು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸುವುದು ನನ್ನ ಮೊದಲ ಕರ್ತವ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಭರತ ಖಂಡದ ಭೌಗೋಲಿಕ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನೂ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನೂ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಂವಿಧಾನವು ತನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿಬಾಹುಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಿರುವಂತೆ, ಈ ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಸಂಸ್ಥೆಯು ದೇಶಭಾಷಾ ರೂಪಿಯಾದ ತನ್ನ ಚತುರ್ದಶ ಪ್ರೇಮ ಬಾಹುಗಳಿಂದ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ, ಸಮಗ್ರ ಭರತಖಂಡವನ್ನೂ ಒಂದುಗೂಡಿಸಲು ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯವಾದ ಈ ಸಮಗ್ರತೆ ಐಕ್ಯತೆಗಳು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಅರ್ವಾಚೀನವಾದುವಾದರೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಪ್ರಾಚೀನವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತು ದರ್ಶನಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಿಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡ ಆ ಐಕ್ಯತೆ, ಅತ್ಯಂತ ಛಿದ್ರವಿಚ್ಛಿದ್ರವಾದ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಒಂದಿನಿತೂ ಚ್ಯುತಿಗೊಳ್ಳದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿತ್ತು, ವಾಲ್ಮೀಕಿ ವ್ಯಾಸಾದಿ ಋಷಿಕವಿಗಳಿಂದ, ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಾದಿ ದಿವ್ಯ ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಶಿಲ್ಪ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತದ ಸಮಗ್ರತೆ ಐಕ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅನಂತಕಾಲವೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ನಿತ್ಯಶಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಆವಿರ್ಭವಿಸಿರುವ ಅಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಕ್ತಿದೇವತೆಗೆ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಆರಾಧನೆ ನಡೆದು ಆಕೆಯನ್ನು ನಿರಂತರವೂ ಜಾಗೃತವಾಗಿರಿಸುವ ಅಗ್ನಿವೇದಿಕೆಯಾಗಿದೆ ಈ ಜ್ಞಾನಪೀಠ !

೧. ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣ.ನವದೆಹಲಿ : ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦, ೧೯೬೮

ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಉದಾತ್ತ ಮಹನೀಯರನ್ನು ನನ್ನ ಆದ್ಯಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿ ವಂದಿಸಿದ್ದು, ಮತ್ತು ಅಭಿನಂದಿಸಿದ್ದು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನಗೆ, ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವೊಂದರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಗಾಗಿ ವಿಪುಲ ಧನಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ ಮಹಾದಾತೃವೊಬ್ಬರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ರಚಿಸಿದ್ದ ಅಷ್ಟಷಟ್ಪದಿ ಒಂದರ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದು ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನಿಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ನಿವೇದಿಸಿದರೆ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಆಲಿಸುವರೆಂದು ನಂಬುತ್ತೇನೆ :

ಸರಸತಿಯ ಬೀಣೆಗೊದಗಿಸೆ ತಂತಿಯಂ, ಧನ್ಯ
 ದಲ್ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ! ಲೌಹನಿನದಮೆ ವೈಣರವಮಾಗಿ
 ಪೊರೆವುದು ಚಿರಂತನದ ಸುರಗಾನದಿಂ, ತ್ಯಾಗಿ,
 ನಿನ್ನ ಜಸಮಂ ವಿಸ್ತೃತಿಯ ಮೃತ್ಯುವಿಂ. ಮುನ್ನೆ
 ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯಮಂ ಬರೆದು ಪಂಪಕವಿ
 ಕೊರೆದನರಿಕೇಸರಿಯ ಪೆಸರಂ, ಚಿರಂ ಬಾಳ್ವ
 ಕೃತಿಶಿಲಾಶಾಸನದಿ : ಕಾವ್ಯವೋದವ ಕೇಳ್ವ
 ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರ ಕೃತಜ್ಞತೆಗೆ, ಚಂದ್ರ ರವಿ
 ಪೊಳೆವನ್ನೆಗಂ, ಪಾತ್ರನಾಗಿರ್ಪನಾ ನೃಪತಿ,
 ತನ್ನಳಿದ ಕಜ್ಜಿಗಳ್ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಂಗೂಡಿ
 ಪೇಳೆ ಪೆಸರಿಲ್ಲದಾಗಿರ್ಪೊಡಂ. ದಿವ್ಯಕೃತಿ,
 ಹೇ ಧನಿಯೆ, ನಿನ್ನ ದಾನವನಮೃತಮಂ ಮಾಡಿ
 ನಿನ್ನಾತ್ಮಕಮೃತ ತೃಪ್ತಿಯನೀವುದಾವಗಮ್ :
 ನಿನಗಕ್ಕೆ ಆ ಸೈಪಿನಾ ಶಾಂತಿಯಾ ಸೊಗಮ್ !

ಕೊಳಲಿಗೆ ಅನೇಕ ಕಣ್ಣುಗಳಿರುವಂತೆ ಭಾರತಿಗೆ ಬಹು ಜಿಹ್ವೆಗಳಿವೆ. ಪೀಪಿ ಊದುವ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಕೊಳಲಿಗೆ ಅನೇಕ ರಂಧ್ರಗಳಿರುವುದು ತೊಂದರೆಯ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ ; ಆದರೆ ವೇಣುವಾದನ ನಿಮಿಣನಿಗೆ ಆ ರಂಧ್ರಗಳ ಅನೇಕತೆಯೆ ಸಂಗೀತದ ಸ್ವರಮೇಲೆ ಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾನುಗುಣ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆಯಾಗಿರುವುದು ಕೆಲವು ಅರೋಚಿ - ಭೀರುಗಳಿಗೆ ರುಚಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ; ಹಿಡಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ; ಕೆಲವರಂತೂ ದಿಗಿಲುಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೋರಾಡಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಭಾಷಾಪ್ರೇಮದ ಅತಿರೇಕದಿಂದ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಅನೈಕೃತೆ ಎಲ್ಲಿ ಧಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆಯೋ ಎಂದು ಅವರು ಹೆದರಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹರಿಗಿರುವ ಭಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತಿದೆ ಜ್ಞಾನಪೀಠದ ಇಂದಿನ ಸಮಾರಂಭ.

ಜ್ಞಾನಪೀಠದ ಈ ವಿಶಾಲ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಹಸ್ತಗಳನ್ನು ಚಾಚಿ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನತೆ ವಿವಾದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ, ಐಕ್ಯತೆಯ ಆರತಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಭರತಮಾತೆಗೆ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆಚಿಯ ವರುಷ ಕೇರಳದೇವಿಗೂ ಹೋದವರುಷ ವಂಗದೇವಿಗೂ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಗೌರವವನ್ನು ಈ ವರ್ಷ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದೇವಿಯರಿಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಹಾಗೆಯೆ, ಮುಂಬರುವ ಸಂವತ್ಸರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಉಳಿದ ಇತರ ಭಾಷಾದೇವಿಯರಿಗೂ ಈ ಗೌರವ ಸಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ನಾನು ರಾಜ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕರ್ಣಾಟಕದವನು ; ಭಾಷಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗನು ; ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಾರತೀಯನು. ನನ್ನ ಕರ್ಣಾಟಕತ್ವ ಭಾರತೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಎದುರು ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಣಾಟಕತ್ವ ಭಾರತೀಯತ್ವಕ್ಕೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಅವಿರೋಧಿಯಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಭಾರತಿ ತಾಯಿ ; ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಗಳು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಒದಗಿದರೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ; ಮಗಳು ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಕೇಡಾದರೆ ತಾಯಿ ಭಾರತಮಾತೆ ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಸ್ಪರ ಕ್ಷೇಮರಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೆ ಸರ್ವರ ಕ್ಷೇಮವೂ ರಕ್ಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಕವಿ 'ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ !' ಎಂದು ಹಾಡಿದಾಗ ಆ ಜಯಗಾಥೆಯನ್ನು 'ಜಯ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ !' ಎಂದೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲು ಭಾರತದ ಜನನಿಗೆ ಜಯಕಾರ. ತನ್ನ ಗಾಥೆಯ ಒಂದೊಂದು ಪದ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಚರಣವನ್ನೂ ಭಾರತದ ಏಕತ್ವ ರಕ್ಷಣೆಯ ಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾನೆ : 'ರಾಘವ ಮಧುಸೂದನರವತರಿಸಿದ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ, ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ !' 'ಕಪಿಲ ಪತಂಜಲ ಗೌತಮ ಜಿನ ನುತ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ, ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ !' 'ನಾನಕ ರಾಮಾನಂದ ಕಬೀರರ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ, ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ !' 'ಚೈತನ್ಯ ಪರಮಹಂಸ ವಿವೇಕರ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ, ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ !' ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆಗಿರುವ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಇಲ್ಲ ; ಸರ್ವದಾ ತಾಯಿ ಭಾರತಿಯ ಮಗಳಾಗಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಆಕೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ರಕ್ಷೆಯೊದಗುತ್ತದೆ ; ಅದರ ಪೋಷಣೆಗೆ ಅಮೃತಸಹಾಯ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾಷಾನುಗುಣ ರಾಜ್ಯರಚನೆಯಿಂದ ಭಾರತರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಮಗ್ರತೆಗೆ ಭಂಗ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಭಾಂತಿಯ ಮಾತಾಗುತ್ತದೆ; ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಭಾಷಾ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಅಳಿಸಿ, ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುವವರು ರಾಷ್ಟ್ರ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಹಾನಿಗೀಡುಮಾಡುವ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಕರ್ಣಾಟಕವನ್ನು 'ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ' ಎಂದು ಹಾಡಿದ ಕವಿಯೇ 'ಭರತ ಭೂಮಿ ನನ್ನ ತಾಯಿ' ಎಂದೂ ಹಾಡಿದ್ದಾನೆ. 'ಮತದ ಬಿರುಕುಗಳನು ತೊರೆವೆ ; ನುಡಿಗಳೊಡಕುಗಳನು ಮರೆವೆ; ತೊತ್ತ ತೊಡಕುಗಳನು ಬಿರಿವೆ ; ಜೀವನವನೆ ದೇವಿಗರೆವೆ ಬಿಡುತೆ ಗುಡಿಯ ಕಟ್ಟಲು !' ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕನ್ನಡದ ಕವಿಯಂತೆಯೆ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಯ ಕವಿಗಳೂ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ನನಗಿನಿತೂ ಶಂಕೆಯಿಲ್ಲ.

ಯಾವುದಾದರೂ ಭಾಷೆಯ ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಸಾಹಿತಿ ಸೌಹಾರ್ದಕ್ಕೆ ಭಂಗತರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಪಸ್ವರವೆತ್ತಿ ಹಾಡಿದ್ದರೆ, ಅದು ಖಂಡನೀಯ ; ಅದು ಅಸುರೀ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಐಕ್ಯಕಾರಿ. ಸಾಮರಸ್ಯ, ಸಮನ್ವಯ, ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಸರ್ವೋದಯಭಾವನೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವುದು ದೈವೀ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ. ಅಸೂಯೆ, ದ್ವೇಷ, ಸ್ವಾರ್ಥತೆ, ನಿಷ್ಕರುಣೆ, ಅನುಕಂಪನರಾಹಿತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವ ಬರೆಹ ಅಸುರೀ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದು ದಮನಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ವರ್ಷದ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನನ್ನ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಮಿತ್ರರ ಹೆಸರಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಲಭಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದರೂ, ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಅದು ಕನ್ನಡದ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತಿಯ ಎಲ್ಲ ಕವಿ, ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತಿ, ಎಲ್ಲ ಲೇಖಕರ ಸಮಷ್ಟಿ ಸತ್ತ್ವಕ್ಕೂ ಇಟ್ಟ ಕಿರೀಟವಾಗಿದೆ. ನಾನು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಉಮಾಶಂಕರ ಜೋಷಿಯವರು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತಿಗಳ ವಿನಮ್ರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅದನ್ನು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ, ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ದೊರೆತ ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಮ್ಮೆಪಡುತ್ತಾ, ಶಿರವೆತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಲು, ಶಿರಬಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು

ಪರಿಗಣಿತವಾದುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಪಕಾರಿಕವಾಗಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಒಂದು ವಿಧಾನವೆ ಹೊರತು, ಕೇವಲವೆನ್ನಬಹುದಾದ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಸತ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ಹಲವಾರು ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದನ್ನು ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟದ ಮತ್ತು ಚರ್ಚಾಸ್ಪದ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಒಂದೊಂದು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ತೋರಬಹುದು. ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪ್ರದಾನದ ಅವಶ್ಯ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ, ಎಲ್ಲವೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರಬಹುದಾದ ಆ ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದನ್ನು 'ಸರ್ವೋತ್ತಮ' ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಉಳಿದವುಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಂದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಅವುಗಳ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದಂತಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದವರಾರೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಹತ್ತು ಹನ್ನೊಂದು ಶತಮಾನಗಳ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಿಗಿಂತದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೆ, ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಿಗೂ ಹೆಗಲೆಣೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತಹ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ವೈಭವದ ದೃಶ್ಯ ನಮ್ಮ ವಿಸ್ಮಿತ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ಮಹಾಕವಿ ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಆರುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಮುನ್ನವೆ ಮಹಾಕವಿ ಪಂಪ ಜನಿಸಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ನಿಮಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿರಿಮೆ ಗರಿಮೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಇನಿತಾದರೂ ಮನೋಗೋಚರವಾಗಬಹುದು. ಪಂಪನ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ ಮೊದಲ ಕೃತಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೯೩ರಲ್ಲಿ. 'ಗದಾಯುದ್ಧ' ಕಾವ್ಯದ ಅದ್ಭುತ ಕವಿ ರನ್ನನ ಕಾಲ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೯೩) ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವಾದರೆ, 'ಪ್ಯಾರಡೈಸ್ ಲಾಸ್ತ್' ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಕರ್ತೃ ಮಿಲ್ಟನ್ ಕವಿಯ ಕಾಲ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೦೮) ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದಂತೆಯೆ ನಮ್ಮ ಇತರ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶ ಭಾಷೆಗಳೂ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀಮಂತತೆಯಲ್ಲಿ, ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲುಮಟ್ಟದಲ್ಲಿವೆ ಎಂದು ನಾನು ನಂಬುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ನಂಬುಗೆ ಬರಿಯ ಭಾವೋಲ್ಲಾಸ ವಿಷಯವಲ್ಲ, ವಾಸ್ತವವಾದದ್ದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಜ್ಞಾನಪೀಠವೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದೆ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶನಗಳಿಂದ. ಅದು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಗ್ರಂಥಪಟ್ಟಿ ಎಂತಹರನ್ನೂ ವಿಸ್ಮಯಗೊಳಿಸುವಂತಹುದಾಗಿದೆ.

ಇಷ್ಟು ಪೂರ್ವಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಸಮ್ಮೃದ್ಧಿ ಇರುವ ದೇಶಭಾಷೆಗಳು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಜನಜೀವನದ ಅವನತಿಯಿಂದಲೂ ಕ್ರಮೇಣ ಅಪಗತಿಗಳಿದು, ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭರತಖಂಡವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಆಳತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ, ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಪನ್ನವೂ ನವಜೀವನ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವೂ ಆಗಿದ್ದು ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷಾಪಟ್ಟಕ್ಕೂ ಏರಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಮುಂದೆ ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿ, ಬಡವಾಗಿ, ದಾಸಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು, ತನ್ನವರಿಂದಲೆ ಅವಹೇಳನಕ್ಕೂ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಪಕ್ಕಾಗಿ ಮೂಲೆ ಸೇರಿದುವು. ಆ ದುರಂತಕಥೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೆ ಆಗಿದೆ. ಆ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದೈವೀಕೃಪೆಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಆಶಾಕಿರಣವಿದ್ದುದು ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ ; ಅದೆಂದರೆ, ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಮತಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಆ ವಿದೇಶಿಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಹನೀಯರು ನಮ್ಮ ದೇಶಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಿ, ತಮ್ಮ ತಪಸ್ವ್ಯಾಸದೃಶವಾದ ಅನ್ವೇಷಕ ಶ್ರಮದಿಂದ, ನಶಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಳೆಯ ಓಲೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ, ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ವ್ಯಾಕರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು, ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಅವುಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಖಿಲವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡದ್ದು.

ಬಹುಜಿಹ್ವಾ ಭಾರತಿಗೆ ಐಕ್ಯತೆಯ ಆರತಿ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೆ ಪೂಜ್ಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯೆ ಮೊದಲಾಗಿ ಅನೇಕ ದೇಶೀಯ ಮತ್ತು ವಿದೇಶೀಯ ವಿದ್ಯಾತಜ್ಞರು ನಮ್ಮ ದೇಶಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯವರೆಗೆ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಇತರ ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆಗಳೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಐಚ್ಛಿಕ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದೂ ಅವರ ಮತವಾಗಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಶಿಲ್ಪಿ ಬಾಪೂಜಿಯ ಎದೆಗೆ ಹೊಕ್ಕ ಗುಂಡು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಅನೇಕ ಆದರ್ಶ, ಆಶಯ ಮತ್ತು ಧ್ಯೇಯಗಳ ಗುಂಡಿಗೆಗೂ ತಗುಲಿದಂತಿದೆ!

ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣಮಾಧ್ಯಮ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಪ್ರಾದೇಶೀಕ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಆ ಸ್ಥಾನ ನೀಡುವ ಮಾತಂತಿರಲಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಈಗ ಅದಕ್ಕಿರುವ ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಐಚ್ಛಿಕ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲೂ ಒಪ್ಪದೆ, ಅದಕ್ಕಿರುವ ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಸ್ಥಾನವನ್ನೆ ಸರ್ವಕಾಲಕ್ಕೂ ಶಾಶ್ವತಗೊಳಿಸುವ, ನಾಡಿನ ಏಳಿಗೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಹಾನಿಕರವಾದ, ನಿರ್ಣಯವನ್ನೂ ತ್ರಿಭಾಷಾ ಸೂತ್ರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಭವ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅಂತಹ ಚಿರಂತನ ಅಪಾಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಪಾರು ಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸಲಿ ಎಂದು ಈ ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನಪೀಠದ ಪವಿತ್ರವೇದಿಕೆಯಿಂದ ಶ್ರೀ ವಾಗ್ಧೇವಿಗೆ ನಾನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತೇನೆ.

ಕಳೆದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರೇರನೆಯಿಂದಲೆ, ನಮ್ಮ ದೇಶಭಾಷೆಗಳು ತಮ್ಮ ಗತಪೂರ್ವದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದೊಂದಿಗೆ ನವೀನ ಪ್ರಪಂಚದ ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತವಾಗಿ, ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಊರ್ಜಿತಗೊಂಡಿವೆ ; ದಿನದಿನವೂ ಮೇಲಮೇಲಕ್ಕೇರುತ್ತಿವೆ. ಕೆಲವು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಪ ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳನ್ನು ನಾಚಿಸುವ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳಂತೆ, ಯಾವ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯೂ ಇದುವರೆಗೂ ಏರಲಾರದಂತಹ ಮಹೋನ್ನತಿಗೆ ಕೆಲವಾದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಏರಿನಿಂತಿವೆ. ಅತಿಶಯ ಎಂದು ಕೆಲವರಿಗೆ ತೋರಬಹುದಾದ ಈ ಉತ್ತಿಯ ಸತ್ಯ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕಾದರೆ, ನಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪರಿಚಯ ಪರಸ್ಪರಿಗೆ ಅರಿವಾಗುವಂತೆ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯ ಈಗಾಗಲೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ನಾನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನಪೀಠವೂ ಆ ಗುರಿಯತ್ತ ಭರದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ.

ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ನಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶ ಭಾಷೆಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರವು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಹೊರೆ ಹೊಣೆಗಳನ್ನೂ ಭರಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿವೆ. ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೂ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಅವು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಬೋಧನಾಂಗ, ಸಂಶೋಧನಾಂಗ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಇನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣತರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಅಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ನಡೆಸಿ ಜಯಪ್ರದವಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ, ಅಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿ, ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಆಗಿ, ಉಪಕುಲಪತಿಯಾಗಿ ಸಕ್ರಿಯ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಸುಯೋಗ ನನ್ನದಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯಿಂದ ಘೋಷಿಸಿದರೆ ಕ್ಷಮಿಸುವಿರೆಂದು ನಂಬುತ್ತೇನೆ.

'ಜ್ಞಾನಂ ವಿಜ್ಞಾನಸಹಿತಂ ಯತ್ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮೋಕ್ಷ್ಯಸೇಶುಭಾತ್' ಎಂದು ಸಾರುತ್ತದೆ ಗೀತೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಧ ಬರ್ಬರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ದೇಶ ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಳಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ತರುವಾಯ, ಮಧ್ಯಂತರ ಯುಗದಲ್ಲಿ, ರಾಜಕೀಯ

ರೂಪದ ಅನೈಕ್ಯತೆ ಅಂತಃಕಲಹಗಳಿಂದಲೂ, ಮತೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಒದಗಿದ ಮೂಢಾಚಾರ ಮೌಢ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ನಡೆಗಟ್ಟು ಹಿಂದೆಬಿದ್ದಿತು. ಜನತೆ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರನಲ್ಲಿ ತಮಸ್ಸಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿತು ; ವೈರಾಗ್ಯದ ವೇಷತೊಟ್ಟು, ತಪಸ್ಸಿನ ಹೆಸರಿಟ್ಟು, ಜೀವನ ಸೋತವು ಚಲನಹೀನವಾಗಿ, ಮಡುಗಟ್ಟಿ ನಾರುವಂತಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಗಮನದ ಅನಂತರ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪ್ರಭಾವದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುನರುತ್ಥಾನ ಮತ್ತು ನವೋದಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮವಾಗಿಯೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನವಾಗಿಯೂ ಜನತೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿ, ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ, ನವಚೇತನ ದೀಪ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಹೊಸ ಸಾಹಸಗಳತ್ತ ಮುನ್ನೂಕಿತು.

ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ, ಭರತಖಂಡದ ಇತ್ತೀಚಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಕಾಲಮಾನವನ್ನು ನಾವು ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯ, ಆರ್ಥಿಕದಲ್ಲಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕದಲ್ಲಿ ಭಿದ್ರ, ಧಾರ್ಮಿಕದಲ್ಲಿ ಕ್ಷುದ್ರವೆಂದು ವರ್ಣಿಸುತ್ತೇವೆಯೋ ಆ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾದ ಆತ್ಮಶ್ರೀಗೆ ಸಮಾನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಆತ್ಮಶ್ರೀ ಪ್ರಪಂಚದ ಮತ್ತಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಿಭೂತವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು : ರಾಜಾ ರಾಮಮೋಹನರಾಯ್, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ, ಋಷಿ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ, ಕವಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥತಾಕೂರ್, ಶ್ರೀ ರಮಣ ಮಹರ್ಷಿ, ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರು, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಈ ಒಂದೊಂದೂ ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದೆ ಎಂತಹ ವಿಭೂತಿಪ್ರಮಾಣದ ಭವ್ಯ ತೇಜಸ್ಸು ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ನಾವು ಸಮರ್ಥರಾದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯಾಂಶ ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಾಂಚಜನ್ಯ ಸದೃಶವಾದ ಆ ವಿಭೂತಿಪುರುಷರ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು, ನಾಡು ರಾಜಕೀಯಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖಿಯಾದಂತೆಯೆ, ಕಲಾ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಚ್ಚತ್ತು ಎದ್ದು, ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಾಹಸಗಳಿಗೆ ಸೊಂಟಕಟ್ಟಿ ಮುನ್ನಡೆಯತೊಡಗಿತು. ಆ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಪ್ರಗತಿ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ದೇಶಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತುಸು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಯಾರು ಬಲ್ಲರು ? ಬಹುಶಃ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಭಾಷೆಗಳೂ ಆ ಬಹುಮಾನ ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಹವಾಗುತ್ತಿದ್ದವೋ ಏನೋ ?

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಭಾರತಕ್ಕೆ, ರಸಾಸ್ವಾದನವೀಯುವ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿ, ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿ, ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಧಾನವಾದ ವಿಚಾರಾತ್ಮಕ ವಾಚ್ಯಯದ ರಚನೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣವೆಲ್ಲ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೆ ನಡೆದು, ಅವರು ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವಂತಾಗಿ, ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಅಧಿಕಾರದ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಶ್ರೀಣರಾಗಿ ತಮಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ರೂಪದ ಮಹಾನಷ್ಟವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕಾದರೆ ಲೇಖಕವರ್ಗ ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಆದ್ಯಗಮನ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮಹತ್ ಪ್ರತಿಭಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೊಮ್ಮುವ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅದಮ್ಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಬಹುಮಾನ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪ್ರಶಂಸೆ ಕೀರ್ತಿ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗಳ ಬೆನ್ನುತಟ್ಟು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ತಿರೋಹಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಅದರ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವೂ ಬೌದ್ಧಿಕವೂ ಆದ ವೈಚಾರಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕೃತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಆವಶ್ಯಕ ; ಅದು ಫಲಾಪೇಕ್ಷಿಯಾದುದು : ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಯೋಜನವೇ ಅದರ ಪರಮ ಗುರಿ. ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ರಸವೇ 'ಸಕಲ ಪ್ರಯೋಜನಮೌಲಿಭೂತ' ವಾದದ್ದು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ. "All Art is Usele" ಎನ್ನುವಂತೆ, "All Science must be useful" ಎಲ್ಲ

ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಲೌಕಿಕವಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಫಲದಾಯಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ. ಜ್ಞಾನಪೀಠವು ಸೃಜನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ವೈಚಾರಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ನೀಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಮಹತ್ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಮಹತ್ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮರೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದು, ಬಹುಜನರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅದು ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಯ ಸಹೃದಯರ ಗಮನವನ್ನು ಅದರತ್ತ ಸೆಳೆಯುವ ಮಹೋಪಕಾರ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಮಿಮಾಂಸಕರು ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ

ಕಾವ್ಯಂ ಯಶಸೇಽರ್ಥಕೃತೇ ವ್ಯವಹಾರವಿದೇ ಶಿವೇತರಕ್ಷತಯೇ |

ಸದ್ಯಃಪರನಿವೃಪತಯೇ ಕಾಂತಾಸಮ್ಮಿತತಯೋಪದೇಶಯುಜೇ ! |

ಎಂದು ಕೀರ್ತಿ, ಧನ, ಲೋಕವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನ, ಶಿವೇತರ ಕೃತಿ, ಸದ್ಯಃಪರವಾದ ಆನಂದ, ಕಾಂತಾ ಸಮ್ಮಿತದಂತಹ ಉಪದೇಶ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಮತ್ತು ಸವಿಯುವ ಕವಿ ಕೀರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಬೆಲೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕೀರ್ತಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಆಸಕ್ತನಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಡುವ ಕವಿಗೆ ಅದು ಉಪಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಆಗದಿರಬಹುದು; ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯವಂತೂ ಎಂದಿಗೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರು ತಮ್ಮ ಸಂವಾದ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ, ಕೀರ್ತಿಗೆ ಬೇರೊಂದು ಜನೋಪಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ. ಆ ಪ್ರಯೋಜನ ವ್ಯಕ್ತಿಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿಲ್ಲ; ಅದು ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕರ ಸ್ವರೂಪದ್ದು ; ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೆ ಆಗಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಾದಿ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಆಗಲಿ, ಎಲೆಮರೆಯ ಹೂವಾಗಿ ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬೀಳದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾಪುರುಷನನ್ನೂ ಮಹಾಮೇರುಕೃತಿಯನ್ನೂ ಲೋಕಲೋಚನಗಳಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆಮಾಡಿ ಜನರನ್ನು ಆ ಎಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿ, ಆ ವಿಭೂತಿಪುರುಷನಿಂದ ಅಥವಾ ಆ ಮೇರುಕೃತಿಯಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆನಂದಗಳ ಪೀಯೂಷಪಾನದಿಂದವರು ಧನ್ಯರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ನನಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಈ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು, ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ, ಯಶಸ್ಸಿನ ಪ್ರಯೋಜನದ ಈ ಮುಖವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಾಚ್ಯ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಅರ್ವಾಚೀನಗಳ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಷ್ಟಿರೂಪದ ಯುಗಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಆವಿರ್ಭೂತಿಯಂತಿರುವ ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾಗಿ 'ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದರೂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ 'ಕುವೆಂಪು'ವನ್ನೆ ಅದು ಸೃಜಿಸಿದೆ. ಅದು ಯುಗಚೈತನ್ಯದ ಸಮಷ್ಟಿಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸೃಷ್ಟಿ. ಅದು ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣದ ಅತ್ಯಂತ ಆಧುನಿಕ ಅವತಾರ ; ಅದು ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಋಣಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ರಾಮಾಯಣಗಳಿಗೂ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಸ, ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ಪಂಪ, ನಾಗಚಂದ್ರಾದಿಗಳಿಗಿಂತೂ ಅಂತೆಯೆ ಹೋಮರ್, ವರ್ಜಿಲ್, ಡಾಂಟೆ, ಮಿಲ್ಟನ್ನರಿಗೂ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ - ವಿವೇಕಾನಂದರ ಸಮನ್ವಯ ದರ್ಶನವನ್ನೆಂತೂ ಅಂತೆಯೆ ಗಾಂಧೀಜಿ - ವಿನೋಬಾಜಿಯವರಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಸರ್ವೋದಯ ಭಾವನೆಯನ್ನೂ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿಕಾಸವಾದವನ್ನೆಂತೂ ಅಂತೆ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಪೂರ್ಣಯೋಗ ದರ್ಶನವನ್ನೂ ಸಂದರ್ಶಿಸಬಹುದು. ಸಮನ್ವಯ, ಸರ್ವೋದಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿ - ಇವುಗಳೆ 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನ'ದ ತ್ರಿಣೇತ್ರಗಳಾಗಿವೆ.

ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನಪೀಠವು ಆ ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ವರ್ಷದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ, ಅದು ಸಮಸ್ತ

ಭಾರತೀಯರ ಗಮನವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ. ಡಾ. ಶ್ರೀಮತಿ ಸರೋಜಿನಿ ಮಹಿಷಿಯವರಂತಹ ಬಹುಭಾಷಾ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅದರ ಆಯ್ದು ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ, ಇದುವರೆಗೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿದ್ದ ಅದರ ಯಶೋವಲಯವನ್ನು ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಸಹೃದಯರೆಲ್ಲರ ಕೃತಜ್ಞತೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಮನ್ವಯ, ಸರ್ವೋದಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗಳ ಅದರ ಶ್ರಿವೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು, ಅಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಪ್ರಾಚೀನತಾ ಸಾರಪೂರ್ಣವಾದ ಅದರ ನವೋದಯ ಆತ್ಮವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅಗ್ನಿತಿರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಬೆಂದು ನಾಂದು, ಬುದ್ಧಿಪುಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಭಾವತುಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಭಾರತೀಯರ ಸಮಷ್ಟಿ ಚೇತನವು ತನ್ನ ತಮದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿ 'ದೀಪ್ಯ ದೈವೀಪ್ರಜ್ಞೆಯಮೃತ ಗೋಪುರ'ಕ್ಕೆ ಏರುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ:

ಮನ್ಮನೋ ಮಂದಿರಕೆ ಓ,
ಲೋಕ ಗುರುಗಳೆಲ್ಲ ಬನ್ನಿ,
ಬನ್ನಿ ಬನ್ನಿ ಬನ್ನಿ!

ತುಳಿಯೆ ನಿಮ್ಮ ಪದತಲ
ದಲದಲದಲ ಅರಳ್ವುದೆನ್ನ
ಶಿರಃಕಮಲ ಕುಟ್ಟಲ !

ತಮೋತಿಮಿರವಳಿಯಲಲ್ಲಿ
ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಬೆಳಗಲಿ !
ಋತದ ಶಿವದ ಆನಂದದ
ಚಿದ್ವಿಭೂತಿ ತೊಳಗಲಿ.

ಮನ್ಮನೋ ಮಂದಿರಕೆ ಓ,
ಲೋಕಗುರುಗಳೆಲ್ಲ ಬನ್ನಿ,
ಬನ್ನಿ, ಬನ್ನಿ, ಬನ್ನಿ!

ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕರ್ಣಾಟಕ

ಧಾರವಾಡದ ಮಹಾಜನರಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳಲ್ಲಿ, ಭಾರತೀಯ ಸಹೃದಯರಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ :

ಜನಕೋಟಿಯ ಹೃದಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೊಳೆತು ಬೇರೂರಿ ಬೆಳೆದ ಬಹುಕಾಲದ ಹೊಂಗನಸು ಹಲವಾರು ಚೇತನಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಇಂದು ನನಸಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಹಿಗ್ಗು ಹೀಲಿಗೆದರುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಂಭ್ರಮದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಧಾನ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವ ಈ ಮಲೆ ಬಯಲು ಸೇರುವೆಡೆಯ ಚಿಲ್ಲಿನ ಪ್ರಶಾಂತ ನಗರದಲ್ಲಿ ನೆರೆಯುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮೂವತೊಂಬತ್ತನೆಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಮ್ಮೇಲನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂಪದ ಈ ಸಾರಸ್ವತ ಸೇವಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಆಯ್ದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಮಕ್ಕಳಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಸಹೋದರ ಸಹೋದರಿಯರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಕೈಮುಗಿದು ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನಾವು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು; ನಾವು ಧನ್ಯರು; ನಾವು ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಈ ನಮ್ಮ ಶತಮಾನ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದೆ. ಎಂತೆಂತಹ ಅದ್ಭುತ ಘಟನಾವಳಿ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಮಂದೆ ನಡೆದಿದೆ ! ಎನಿತೆನಿತು ಮಹದ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಜಗನ್ನಯನವನ್ನೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿ, ಸಮಗ್ರ ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರೀತಿ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಗೆ ಭಾಜನರಾಗಿ ನಮ್ಮೀ ಭಾರತಭೂಮಿಯ ಮಹಾ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಸುಳಿದು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ! ಎಂತಹ ಭವ್ಯಶಕ್ತಿ ಸಂಪನ್ನವಾದ ದಿವ್ಯ ಚೇತನಗಳು ತಮ್ಮ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿ ಸಂಚಾರಮಾಡಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ ! ರಾಷ್ಟ್ರಕುಂಡಲಿಯನ್ನೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಜನ ಚೇತನಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಊರ್ಧ್ವಗಾಮಿಯಾದ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಥದಲ್ಲಿ ಉದ್ಧಾರೋನ್ಮುಖವಾಗುವಂತೆ ನಿಯೋಜಿಸಿದ್ದಾರೆ! ಕೆಲವೇ ಸಂವತ್ಸರಗಳ ಹಿಂದೆ ತಮ್ಮ ಹೆಬ್ಬಯಕೆ ಈಡೇರುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಭಯಾಶಂಕೆಗಳಿಂದ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಹೇರಾಸೆಗಳೆಲ್ಲ ಇಂದು ಕೈಗೂಡಿ ಸಿದ್ಧ ಘಟನೆಗಳಾಗಿ ಪವಾಡಗಳಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ! ಅಂದಿನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದ್ದ ಮಹಾನಿಷ್ಠುರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೊಂದರ ವಜ್ರೋಪಮಕರೋರ ಹಸ್ತದ ಕಪಿಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅರ್ಧಶತಮಾನದಿಂದ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಜಗತ್ತಿನ ಅತ್ಯಂತ ಗಣ್ಯತಮ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಾಮ ಸಾಗಿದ್ದರೂ, 'ಎಂದಿಗೈ ತರುವುದೋ ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ವರ್ಗ' ಎಂದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಮಗೆ, ನಾವೆ ಬೆಕ್ಕಸಗೊಳ್ಳುವ ತೆರದಲ್ಲಿ ಅದು ಕೈಸಾರಿ ಈಗಾಗಲೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷವಾಗಿದೆ! ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೇನೋ ನಮ್ಮ ಭಾರತಜನತೆ ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳೆ ಅನುರಣಿತವಾಗುವಂತೆ ಜಯಧ್ವನಿಗೈದು ಸ್ವಾಗತಿಸಿತು; ಮನದಣಿಯೆ ಕೊಂಡಾಡಿತು; ಎದೆತುಂಬಿ ಆಸ್ವಾದಿಸಿತು; ಕೊರಳೆತ್ತಿ ಹಾಡಿ ಹೂವೆರಚಿ ಪೂಜಿಸಿತು. ಆದರೂ, ಸರ್ವರ ಸರ್ವಕ್ಷೇಮಕ್ಕೂ ಭಿತ್ತಿಸ್ವರೂಪವಾದ ಆ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಜನತೆಯ ಪ್ರಧಾನಾಕಾಂಕ್ಷೆ ತೃಪ್ತವಾದರೂ, ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದಲೆ ಸಂಭವನೀಯವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ನಂಬಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾದ ಮೂಲತರ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ತೃಪ್ತಿ ದೊರೆಯದೆ ಜನತೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆ ನೀರಡಿಸಿತ್ತು, ಕಾತರಿಸಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಆ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಸಾಧುತ್ವದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಡಕುದನಿ ಮೂಡಿ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಜಂಝೆಯೆದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಕ್ಷೋಭೆಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ನಾಯಕವರೇಣ್ಯರ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ವಿವೇಕಪೂರ್ಣವಾದ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದಲೂ ಆ ಕುಡಿಹವೆಲ್ಲ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ತಣ್ಣಗಾಗಿ ಈಗತಾನೆ ಭಾಷಾನುಗುಣವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಭೂನೈಜವಾಗಿವೆ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮತ್ತು ಫಲರೂಪವಾಗಿ ನಾವಿಂದು ಇಲ್ಲಿ ಏಕೀಕೃತ ಅಖಂಡ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಪಥಮ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಮ್ಮೇಲನೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಲು ನೆರೆದಿದ್ದೇವೆ. ನಾವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳಲ್ಲವೆ? ಧನ್ಯರಲ್ಲವೆ?

ಹೌದು. ಆದರೆ ಏಕೆ ಧನ್ಯರು? ಏನು ಧನ್ಯತೆ? ಶಾಶ್ವತ ಪ್ರಯೋಜನ ರೂಪವಾದ ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥ ದೊರಕೊಂಡಿದೆ? ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಗೆ ಹಾದಿಯಾದರೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆ?

ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕಲೆಯ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೂ ಈ ಪ್ರಾಂತರಚನೆಯ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ? ಕನ್ನಡ ಜನತೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದ್ದ ಯಾವ ಮೂಕ ಆಶಯವನ್ನು ವಾಚ್ಛುಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಕಳೆದ ಮೂವತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ವರುಷವರುಷವೂ ನಾಡಿನ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಯಲ್ಲಿ ಗಡಿಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಮ್ಮೇಲನೋತ್ಸವವನ್ನು ನೆರವಿ, ಜನ ಚೇತನಕ್ಕೆ ನವೀನೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ತುಂಬಿ, ನಾಡಿನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿ ದೀಕ್ಷಾಬದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತೋ ಆ ಮೂಕ ಆಶಯವೆ ಕಳೆದ ಮೂವತ್ತು ನಾಲ್ಕತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ, ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ, ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮುಂದಾಳುಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಜಕೀಯ ಆಂದೋಲನಕಾರರಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ, ಅಧ್ಯಾಪಕರಲ್ಲಿ, ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘಗಳಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ದೇಶಭಾಷೆಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾರೂಪಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಮುಖವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ವಯಂ ಕ್ರಿಯಾಸಮರ್ಥವಾದ ಕ್ರತುಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಏಕೀಕೃತ ಅಖಂಡ ಕರ್ಣಾಟಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಏಕೀಕರಣ ಮತ್ತು ಅಖಂಡತೆ ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದುದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ದೇಶದ ಮನೋಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಅಚ್ಯುತವಾದ ಭಾವಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೋ ಅದು ಈಗ ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿಯೂ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟೆ. ಅದನ್ನು ಯಾವ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದರೂ ಅದು ನಮಗೆ ಕರ್ಣಾಟಕವೆ. ಈ ಭಾವವನ್ನೆ ಒಮ್ಮೆ ಕವಿವಾಣಿ ಹೀಗೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದೆ:

ಇಂದು ಬಂದು ನಾಳೆ ಸಂದು

ಹೋಹ ಸಚಿವ ಮಂಡಲ

ರಚಿಸುವೊಂದು ಕೃತಕವಲ್ಲೊ

ಸಿರಿಗನ್ನಡ ಸರಸ್ವತಿಯ

ವಜ್ರ ಕರ್ಣಕುಂಡಲ;

ಅಖಂಡ ಕರ್ಣಾಟಕ:

ಅಲ್ಲೊ ನಮ್ಮ ನಾಲ್ಕು ದಿನದ ರಾಜಕೀಯ ನಾಟಕ!

ನೃಪತುಂಗನೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ,

ಪಂಪನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿ.

ರನ್ನ ಜನ್ನ ನಾಗವರ್ಮ
 ರಾಘವಾಂಕ ಹರಿಹರ
 ಬಸವೇಶ್ವರ ನಾರಣಪ್ಪ
 ಸರ್ವಜ್ಞ ಷಡಕ್ಷರ:
 ಸರಸ್ವತಿಯೆ ರಚಿಸಿದೊಂದು
 ನಿತ್ಯ ಸಚಿವ ಮಂಡಲ
 ತನಗೆ ರುಚಿರ ಕುಂಡಲ!

ನಮ್ಮ ಕರ್ಣಾಟಕ ಬರಿಯ ದೇಶವಿಸ್ತೀರ್ಣಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟುದಲ್ಲ; ಕಾಲವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನೂ ನಾವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದನ್ನು ಚದರಮೈಲಿಗಳಿಂದ ಅಳೆದರೆ ಸಾಲದು; ಚದರವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಗುರುತಿಸಬೇಕು. ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕೋಶಗಳಿರುವಂತೆ ಸಮಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ದೇಶಕ್ಕೂ ಕೋಶಗಳಿವೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದಾದರೆ ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಅನ್ನಮಯ ರೂಪವಾದ ಭೂಪ್ರದೇಶವಿರುವಂತೆಯೆ ಪ್ರಾಣಮನೋಮಯ ರೂಪವಾದ ಚಿತ್ಪ್ರದೇಶವೂ ಇದೆ. ಚಿನ್ಮಯವೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವೂ ಆಗಿರುವ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೋಶವೆ ಕರ್ಣಾಟಕದೇವಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಶರೀರ. ನಶ್ವರವೂ ಚಂಚಲವೂ ಕಾಲ ಸನ್ನಿವೇಶವಶವೂ ಆಗಿರುವ ಭೂವಿಸ್ತೀರ್ಣರೂಪವಾದ ಲೀಲಾಸ್ಥೂಲ ಶರೀರವನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಧಾರಣೆಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಆ ನಿತ್ಯಭಾವತನು. ಆ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಶರೀರಿಯೆ ದೇವಿ. ಆ ದೇವಿಯ ಉಪಾಸನೆಯೆ ಕವಿ ಕಲಾವಿದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞ ಸಾಧಕರಾದಿಯಾಗಿ ಸಕಲರ ಗಂತವ್ಯ ಮತ್ತು ಗಮ್ಯ. ಕರ್ಣಾಟಕದ ಕಾವ್ಯ ಕಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿಕೊಂಡ ಕನ್ನಡಿಗನು ಭೌಗೋಲಿಕವಾದ ಎಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಹೆದರಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲಾದರು ಇರು, ಎಂತಾದರು ಇರು;
 ಎಂದೆಂದಿಗು ನೀ ಕನ್ನಡವಾಗಿರು;
 ಕನ್ನಡ ಗೋವಿನ ಓ ಮುದ್ದಿನ ಕರು,
 ಕನ್ನಡತನವೊಂದಿದ್ದರೆ ನೀನಮ್ಮಗೆ ಕಲ್ಪತರು:
 ನೀ ಮೆಟ್ಟುವ ನೆಲ - ಅದೆ ಕರ್ಣಾಟಕ;
 ನೀನೇರುವ ಮಲೆ - ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ.
 ನೀ ಮುಟ್ಟುವ ಮರ - ಶ್ರೀಗಂಧದ ಮರ;
 ನೀ ಕುಡಿಯುವ ನೀರ್ - ಕಾವೇರಿ.

ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೋದುವಾತನು ಅಮೇರಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದು ಕರ್ಣಾಟಕವೆ. 'ಪಂಪನನೋದುವ ನಾಲಗೆ' ಮಿಸಿಸಿಪಿ ಹೊಳೆಯ ನೀರನ್ನು ಈಂಟಿದರೂ ಅದು ಕಾವೇರಿಯೆ. 'ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನನಾಲಿಪ ಕಿವಿ' ಆಂಡೀಸ್ ಪರ್ವತವನ್ನೇರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯೆ. 'ಕಾವೇರಿಯಿಂದಮಾ ಗೋದಾವರಿ ವರಮಿದ್ಧ ನಾಡು' ಎಂದು ನೃಪತುಂಗನು ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಕರ್ಣಾಟಕದ ನೆಲದ ಎಲ್ಲೆ ಇಂದು ಭೌಗೋಲಿಕವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಪರಿತಪಿಸುವುದು ಅನಾವಶ್ಯಕ. ಕಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಗೋದಾವರಿಗಳು ನಿತ್ಯವೂ ನಿರ್ದಿಗಂತವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ಗಡಿಗಳಿಗೆ

ಸಂಕೇತ ಮಾತ್ರಗಳಾಗಿರಲಿ. ಅವು ಭಾವೋಪಯೋಗಿಗಳೆ ಹೊರತು ಲೋಕೋಪಯೋಗಿಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮೈಸೂರಿನ ಎಲ್ಲೆ ರಾಜಕೀಯದಿಂದ ಭೌಗೋಲಿಕವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಂದ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ನಿರಂತರವೂ ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಪ್ರತಿಮಾರೂಪವಾಗಿರುವ ಕರ್ಣಾಟಕದ ವಿಸ್ತಾರ ನಿರ್ದಿಗಂತವಾದದ್ದು; ಅದರ ಔನ್ನತ್ಯ ನಿಶ್ಚಿತವಾದದ್ದು. ಅಂತಹ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕರ್ಣಾಟಕ'ದ ಸ್ಥಾಪನೆ, ರಕ್ಷಣೆ, ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತರಣೆಗಳಿಗಾಗಿಯೆ ಸಹೃದಯ ಸಮಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ನಿರಂತರವೂ ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿ ದುಡಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭೌಗೋಲಿಕವಾಗಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು ಎಂದು ನಾವು ಸಡಿಲಬಾಳಿಗರಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಾದರೆ ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಯ ಮೂಲೋದ್ದೇಶವೆ ವಿಫಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶರೀರವೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯ ಧರ್ಮಸಾಧನ. ಈ ಪೃಥ್ವೀತತ್ವದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಮಯಕ್ಷೇಮವೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಅಭ್ಯುದಯಗಳಿಗೂ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಕ್ಷೇಮಸಾಧನೆಗಾಗಿಯೆ ಕನ್ನಡ ಜನತೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ರಾಜ್ಯರಚನೆಗಾಗಿ ಹಾತೊರೆದದ್ದು. ಅದರ ರಚನೆಗೆ ಭಂಗತರುವಂತಹ ವಿನಾಶಕ ಶಕ್ತಿಗಳು ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿದಾಗ ಕೆರಳಿದ ಜನತೆ:

ದೀಕ್ಷೆಯ ತೊಡು ಇಂದೇ;

ಕಂಕಣ ಕಟ್ಟಿದೇ!

ಕನ್ನಡ ನಾಡೊಂದೇ,

ಇನ್ನೆಂದೂ ತಾನೊಂದೇ!

ನೃಪತುಂಗನ ದೊರೆಮುಡಿ ಸಾಕ್ಷಿ

ಪಂಪನ ಪದಧೂಳಿಯ ಸಾಕ್ಷಿ

ಕೂಡಲ ಸಂಗನ ಅಡಿ ಸಾಕ್ಷಿ

ಗದುಗಿನ ಕವಿದೇವನ ಸಾಕ್ಷಿ

ದೀಕ್ಷೆಯ ತೊಡು ಇಂದೇ. . .

ಇಡು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಮೇಲಾಣೆ,

ಇಡು ಕಾವೇರಿಯ ಮೇಲಾಣೆ,

ಇಡು ಚಾಮುಂಡಿಯ ಮೇಲಾಣೆ,

ಇಡು ಗೊಮ್ಮಟ ಗುರುದೇವಾಣೆ,

ದೀಕ್ಷೆಯ ತೊಡು ಇಂದೇ. . .

ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ದೀಕ್ಷೆ ತೊಟ್ಟಿತು, ಕಂಕಣ ಕಟ್ಟಿತು; ದೃಢಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವರಿಸಿತು, ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗುವಂತೆ!

ಕಾವೇರಿ ಸಿರಿಯಡಿಯ ಗೋದಾವರಿಯ ಮುಡಿಯ

ಮೂಡುಮಲೆಯೆಡದ ಗಡಿಯ

ಪಡುಗಡಲ ಬಲದ ತಡಿಯ;

ವರ್ಣಶಿಲ್ಪದ ಕಲೆಯ ಚೆಲ್ಲಿನ ಶಿಲೆಯಗುಡಿಯ,

ಕನ್ನಡದಿಂಪು ನುಡಿಯ

ಕನಸು ನನಸಾಯಿತಿದೊ ಏಕೈಕ ಕರ್ಣಾಟಕ!

ಕನಸೇನೂ ನನಸಾಗಿದೆ, ಒಂದು ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಆಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೂರ್ಮಡಿ ಇದೆ ಮುಂದೆ ಆಗಬೇಕದ್ದು. ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕರ್ಣಾಟಕ ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ, ಅರಳಬೇಕಾಗಿದೆ, ಬಳೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೌಟುಂಬಿಕ ಕ್ಷೇಮ, ಮಕ್ಕಳ ಕ್ಷೇಮ, ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳ ಕ್ಷೇಮ, ಜನದ ನಾನಾವಿಧ ಕ್ಷೇಮ, ತತ್ವ ಕಾವ್ಯ ಕಲೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಊರ್ಧ್ವಮುಖ ಸಾಹಸಗಳ ಮನೋವಿಕಾಸ ರೂಪದ ಕ್ಷೇಮ- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸೃಷ್ಟಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿದೆ.

ಶಿಶುರೂಪಿ, ಪಶುರೂಪಿ, ಜನರೂಪಿ, ಮನರೂಪಿ,

ನವ್ಯ ಶಾದ್ಧಲರೂಪಿ

ಕಲಕಲ ಪಕ್ಷಿರೂಪಿ;

ನವಸರೋವರದಂತೆ, ನವಶಾಲಿವನದಂತೆ,

ನವಯೌವನದ ಮೊದಲ ನವವಧೂವರರಂತೆ;

ನವ ಕವಿಯ ನವರಸ ನವೀನ ಕೃತಿಯಂತೆ,

ದಿವ್ಯ ವೀಣಾಗಾನ ಗತಿಯಂತೆ

ಮೂಡುತ್ತಿದೆ ನೋಡು ಅದೊ ಏಕೈಕ ಕರ್ಣಾಟಕ!

ಮೂಡುತ್ತಿರುವ ಆ ಏಕೈಕ ಕರ್ಣಾಟಕ ಬಹುರೂಪಿ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವತೋಮುಖಿ. ವಿಜ್ಞಾನಸಹಸ್ರಭಾಹುವಾದ ಮಾನವ ಕಾರ್ವೀರ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ನಡೆತಡೆದು ನಿಂತು ಮಡುಗೊಂಡ ನದಿಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವವಾದ ಮಹಾ ಜಲಾಶಯಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ದಿಗಂತವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿ ಹಸುರಾಗಿ ಹೊನ್ನಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಶಾಲಿನವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ನಾನಾ ರೀತಿಯ ನಾಗರಿಕ ಭೋಗ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಭೀಮಾಕಾರದ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರ ಭವ್ಯವಾಗಿರುವ ಬೃಹತ್ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರಂತರವೂ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಹೊಳೆಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ; ನೀರು ಜ್ಯೋತಿರ್ಧಾನ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಬೆಟ್ಟನೆತ್ತಿಯ ಲೋಹಸ್ವಪ್ನ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಅರಣ್ಯದೇವಿಯ ಮಡಿಲ ಸಂಪತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಕೈಸೇರುತ್ತದೆ; ಸಮುದ್ರವೂ ತನ್ನ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹಂಚಿ ಸಮತಾವಾದಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಆಕಾಶವೂ ದಾರಿಬಿಡುತ್ತದೆ: ನಮ್ಮ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಯಂತ್ರವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮಂತ್ರಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೂ ತಂತ್ರಕೌಶಲದಿಂದಲೂ ನಿಲ್ಲದೆ ನಿರ್ದೆ ಮಾಡದೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ ಈ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಭವ್ಯಸೃಷ್ಟಿ. ಕವಿ ಕಲಾರ್ಥಿ ವಿಜ್ಞಾನಿ ರಾಜಕಾರಣಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆ ದೇವಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಮಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭೌಗೋಲಿಕವಾಗಿ ಭಾರತದ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಭಿನ್ನವಲ್ಲ; ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರಂತೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಭಿನ್ನ. ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ ಉಣಿಸು ನಡೆ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತೋರಿದರೂ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕನಸೂ ಒಂದೇ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸೂ ಒಂದೇ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಗುರಿಯೂ ಒಂದೇ; ನಾವೆಲ್ಲ ಭಾರತೀಯರು. ನಮ್ಮ ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಆ ಏಕೈಕವಾದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಸಮುದ್ರದ ಬೃಹತ್ ತರಂಗಮಾತ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ದಕ್ಷಿಣ ಸಮುದ್ರಗಳೂ ಹಿಮವತ್ ಪರ್ವತವೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಭೌಗೋಲಿಕವಾಗಿ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಜನತೆ ಪರಸ್ಪರ ವೈರಿಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದ್ದ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಖಂಡ ಖಂಡವಾಗಿ ಹರಿದು ಹಂಚಿ ಹೋಗಿದ್ದಾಗಲೂ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಅಖಂಡವಾಗಿಯೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಶಕ್ತಿ ಯಾವುದು? ಆ ಶಕ್ತಿ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತು ಷಡ್ಧರ್ಶನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಶಕ್ತಿ; ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ ಭಾಗವತಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ

ದೇಶ ದೇಶದ ಕಾಲ ಕಾಲದ ಮಹಾ ಕವೀಂದ್ರರ ಮಹಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಶಕ್ತಿ; ಋಷಿ ಯೋಗಿ ಸಾಧಕ ಸಿದ್ಧ ಸಂತರ ದಿವ್ಯ ಜೀವನದಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತವಾಗಿ, ಅವತರಿಸಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿರುವ ಹಾಗೂ ಒಂದಲ್ಲ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ , ಒಬ್ಬರಲ್ಲ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಆವಿರ್ಭಾವಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿ. ಆ ಶಕ್ತಿಯ ಭಾರತಿ ! ನೆಲದಲ್ಲಿ ಅದು ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ವಿಭಾಗವೆ ಭಾರತ ! ಅಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು, ಅದರ ಧ್ಯೇಯೋದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತ ಪೂರ್ಣತ್ವದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ಜನವೇ ಭಾರತೀಯರು. ನಾವೆಲ್ಲ ಭಾರತೀಯರೇ. ಕೇರಳ ಕರ್ನಾಟಕ ಆಂಧ್ರಾದಿ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲ ಆ ಭಾರತೀಯ ಅಂಗರೂಪಗಳು, ಅಂಶರೂಪಗಳು. ಭಾರತಿ ತಾಯಿ. ಇವರೆಲ್ಲ ಆ ತಾಯಿಯ ತನುಜಾತೆಯರು; ತನುವಿನಿಂದ ಜಾತರಾದವರು; ಮಕ್ಕಳು. ಅಂಗಾಂಗಗಳ ಕ್ಷೇಮ ಅಂಗಿಯ ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಅಭಿನ್ನ. ಅಂಗಿಯ ಕ್ಷೇಮದಿಂದಲೇ ಅಂಗಾಂಗಗಳ ಕ್ಷೇಮವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಅಂಗವಾಗಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಗದೊಡನೆ ಕದನವಾಡಿದರೆ ಅಥವಾ ಸಹಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ಇತರ ಅಂಗಗಳಿಗೆ ಹಾನಿಯುಂಟುಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಂಗಿಗೂ ಹಾನಿಯುಂಟುಮಾಡಿ ತನ್ನ ಸರ್ವನಾಶಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇರಳಾಭಿಮಾನ ಕರ್ನಾಟಕಾಭಿಮಾನ ಆಂಧ್ರಾಭಿಮಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇಶಭಾಷಾಪ್ರೇಮಾಭಿಮಾನಗಳು ದ್ವೇಷಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಸಹನೆಗಾಗಲಿ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಲಿ ಆಕ್ರಮಣ ಬುದ್ಧಿಗಾಗಲಿ ಎಡೆಗೊಡದೆ ಭಾರತಾಭಿಮಾನದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ, ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಮತ್ತು ಅನುಚಿತವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥತೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಸರ್ವಕ್ಷೇಮದ ಪ್ರಣಾಳದಲ್ಲಿಯೆ ಸ್ವಕ್ಷೇಮವೂ ಹರಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಭಾಷಾನುಗುಣ ಪ್ರಾಂತರಚನೆ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಅಚಿರಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಪುನರ್ವಿಂಗಡಣೆಯಿಂದ ಭಾರತದ ಐಕ್ಯತೆಗೆ ಭಂಗ ಬರುತ್ತದೆ; ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿ, ದೇಶ ಛಿದ್ರ ಛಿದ್ರವಾಗಿ, ಅಂತಃಕಲಹದ ಕಿಚ್ಚು ಹೊತ್ತಿ, ದೇಶಭಕ್ತರ ಮಹಾತ್ಯಾಗದಿಂದಲೂ ಬಹುಕಾಲದ ಶ್ರಮದಿಂದಲೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೂ ಭಂಗ ಬರುತ್ತದೆ— ಎಂದು ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ಕೆಲವರು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲ ಬರಿಯ ಬಿಸಿತಲೆಯ ಹುಸಿ ಊಹೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತರುವಾಯ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳು ಮೂದಲಿಸುವಂತೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ರೋಗ ಗುಣವಾದ ಮೇಲೆಯೂ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಆರೋಗ್ಯಲಕ್ಷಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾಷಾಪ್ರಾಂತ ಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆಯೂ ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿರುವ ರಚನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ತೊಡಗದೆ ಮತ್ತೆ ಆ ವಿಚಾರವಾಗಿ ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಿತಕರವಲ್ಲ. ಏನಾದರೂ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಗಳಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನ್ನು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರಗಳೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಆಡಳಿತದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾನು ವಾಗ್ಧೇವಿಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತೊದಲು ಹಸುಳೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ, ಬಹುಶಃ ಹಿರಿಯ ಕವಿ ರವೀಂದ್ರರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ, ಹಾಡಿದ ಒಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯ ಕೆಲವು ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಅವಗಾಹನಕ್ಕೆ ತರಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತೆ ಭಾರತದ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಸಂಬಂಧ ಅಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿದೆ:

ಜಯ್ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,

ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ!

ಜಯ್ ಸುಂದರ ನದಿವನಗಳ ನಾಡೆ,

ಜಯ ಹೇ ರಸಋಷಿಗಳ ಬೀಡೆ!

ಭೂದೇವಿಯ ಮಕುಟದ ನವಮಣಿಯೆ,
 ಗಂಧದ ಚಂದದ ಹೊನ್ನಿನ ಗಣಿಯೆ;
 ರಾಘವ ಮಧುಸೂದನರವತರಿಸಿದ
 ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
 ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ!

ಜನನಿಯ ಜೋಗುಳ ವೇದದ ಘೋಷ,
 ಜನನಿಗೆ ಜೀವವು ನಿನ್ನಾವೇಶ.
 ಹಸುರಿನ ಗಿರಿಗಳ ಸಾಲೆ
 ನಿನ್ನಿಯ ಕೊರಳಿನ ಮಾಲೆ.
 ಕಪಿಲ ಪತಂಜಲ ಗೌತಮ ಜಿನನುತ
 ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
 ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ!

ಶಂಕರ ರಾಮಾನುಜ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ
 ಬಸವೇಶ್ವರರಿಹ ದಿವ್ಯಾರಣ್ಯ.
 ರನ್ನ ಷಡಕ್ಷರಿ ಮೊನ್ನ
 ಪಂಪ ಲಕುಮಿಪತಿ ಜನ್ನ
 ಕಬ್ಬಿಗರುದಿಸಿದ ಮಂಗಳಧಾಮ,
 ಕವಿಕೋಗಿಲೆಗಳ ಪುಣ್ಯಾರಾಮ!
 ನಾನಕ ರಾಮಾನಂದ ಕಬೀರರ
 ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ
 ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ!

ತೈಲಪ ಹೊಯ್ಸಳರಾಳಿದ ನಾಡೆ,
 ಡಂಕಣ ಜಕಣರ ನಜ್ಜಿನ ಬೀಡೆ,
 ಕೃಷ್ಣ ಶರಾವತಿ ತುಂಗಾ
 ಕಾವೇರಿಯ ವರರಂಗ!
 ಚೈತನ್ಯ ಪರಮಹಂಸ ವಿವೇಕರ
 ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
 ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ!

ಸರ್ವ ಜನಾಂಗದ ಶಾಂತಿಯ ತೋಟ,
 ರಸಿಕರ ಕಂಗಳ ಸೆಳೆಯುವ ನೋಟ.

ಹಿಂದೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮುಸಲ್ಮಾನ
 ಪಾರಸಿಕ ಜೈನರುದ್ಯಾನ,
 ಜನಕನ ಹೋಲುವ ದೊರೆಗಳ ಧಾಮ,
 ಗಾಯಕ ವೈಣಿಕರಾಮ!
 ಕನ್ನಡ ನುಡಿ ಕುಣಿದಾಡುವ ಗೇಹ,
 ಕನ್ನಡ ತಾಯಿಯ ಮಕ್ಕಳ ದೇಹ!
 ಜಯ್ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
 ಜಯ ಹೇ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆ!
 ಜಯ್ ಸುಂದರ ನದಿವನಗಳ ನಾಡೆ,
 ಜಯ ಹೇ ರಸಖುಷಿಗಳ ಬೀಡೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಾತೆಗೆ ಸಲ್ಲುವ ಜಯಕಾರ ಆಕೆ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೆ. ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಅಂಗೋದ್ಭವೆಯಾಗಿ ವಿನಾ ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವೆಲ್ಲಿ? ಈ ತನುಜಾತೆ ಆ ಮಾತೆಯ ತನುವಿನ- ಎಂದರೆ ಐಹಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಎರಡೂ ಸೇರಿದ ತನುವಿನ- ಸಕಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದು, ಸಮರೂಪೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸರ್ವಸಮರೂಪೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಈಕೆ ಶ್ರೀರಾಮ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರು ಅವತಾರ ಮಾಡಿದ ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಮಗಳು; ಕಪಿಲ, ಪತಂಜಲ, ಗೌತಮ, ಜಿನ ಇವರೆಲ್ಲರಿಂದ ರೂಪಿತಿಯಾದ ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಕನ್ಯೆ; ನಾನಕ, ರಾಮಾನಂದ, ಕಬೀರ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಚೈತನ್ಯ, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಪರಮಹಂಸರೆ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾಪುರುಷರನ್ನು ಹಡೆದೂ ಅವರೆಲ್ಲರ ದಿವ್ಯತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೆ ಸಂಭೂತೆಯಾಗಿರುವ ಭಾರತಮಾತೆಯ ತನುಜಾತೆ. ಮಗಳ ಮೆಯ್ಯಲ್ಲಿ ಹರಿವ ನೆತ್ತರು ತಾಯಿಯದು. ಇವಳ ಉಸಿರ ಉಸಿರು ಅವಳು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ ಹೊಕ್ಕುಳ ಬಳ್ಳಿಯ ಸಂಬಂಧ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಅವಳು ತಿಂದರೆ ಇವಳಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿ. ಮಗಳ ಪುಷ್ಟಿ ತಾಯಿಗೆ ತುಷ್ಟಿ. ಈ ದೃಷ್ಟಿ ರಾಜಕೀಯ ಆರ್ಥಿಕರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರಿತವಾದರೆ, ಕಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯಾದಿ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರಿತವಾಗಿ, ಬಹಿರಂಗದ ಭದ್ರತೆಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞಾಭಿತ್ತಿ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆದ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಜಕರ್ತವ್ಯ.

ಮೈಸೂರು ಎಂಬ ರಾಜಕೀಯ ನಾಮಧೇಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಾಮಧೇಯದ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಲೌಕಿಕ ಅಭ್ಯುದಯ ಸಾಧನೆ ಪ್ರಧಾನತಃ ರಾಜಕೀಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆರ್ಥಿಕಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು. ಅಂತಹ ಲೌಕಿಕಾಭ್ಯುದಯದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆಯೆ ನಮ್ಮ ನಿಃಶ್ರೇಯಸದ ಭಗವನ್ಮಂದಿರ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂದಿರ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೇಖನಿಯೆ ಆಚಾರ್ಯಶಿಲ್ಪಿ.

ಭವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಮೊದಲು ಅದನ್ನು ಭಾವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಬೇಕು. ಮೈಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಮನದಲ್ಲಿ ಮೊಳಕು ಬೇರೂರಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಹೊರಗಡೆಯಿಂದ ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಹೇರುವ ಕೃತಕ ಪರಿವರ್ತನೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಶೀಘ್ರಫಲಕಾರಿಯಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಬಹುಬೇಗನೆ ವಿಫಲವಾಗುತ್ತದೆ, ಇಲ್ಲವೆ ವಿರುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೂತನ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಕೀಯ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಪಂಚಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳೂ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಮಿಂಚಿನ

ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಹೊಸ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಹೊಸ ರೀತಿಯ ತ್ಯಾಗಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವಂತೆ, ಹಳೆಯ ಡಂಭದರ್ಪಾಚಾರಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಹೊಸ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸುವಂತೆ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಹೃದಯವನ್ನೂ ತಿದ್ದಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯ. ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮೊದಮೊದಲು ಲೇಖನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕತ್ತಿಯನ್ನೇ ನೆಚ್ಚಿ, ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಶೀಘ್ರವಿಜಯಿಗಳಾದಂತೆ ತೋರಿದರೂ, ಅಪಖ್ಯಾತಿಗೂ ಲೋಕನಿಂದಗೂ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಂಶಯಕ್ಕೂ ಪಕ್ಕಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಲೇಖನಿಯ ನೆರವನ್ನೇ ನೆಮ್ಮಬೇಕಾಯಿತು. ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗೊಳಿಸಿ, ನಾನಾರೂಪದ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ನವೀನ ಮೌಢ್ಯಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಿ, ವಿಚಾರಪರತೆಯನ್ನೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ, ಜನತೆಯನ್ನು ಸಮನ್ವಯ, ಸರ್ವೋದಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸುವ ಹೊರೆ ಹೊಣೆ ಎರಡೂ ಕತ್ತಿಹೂಡುಗೋಲುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಲೇಖನಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧಿಯಷ್ಟೆ, ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿಯೆ, ಹೃದಯಪರಿವರ್ತನೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಆ ಕೆಲಸ, ವಿವಿಧ ಮತಧರ್ಮಗಳು ನೆಲಸಿರುವ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾವನೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸಾಮಗ್ರಿ; ಅದರ ಗುರಿ ರಸಾನುಭವ. ರಸಾನುಭವದಿಂದ ಹೃದಯಪರಿವರ್ತನೆಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೀನಮೇಷವೆಲ್ಲ ಮಾಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ನೇರನಡೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಮನ್ವಯ- ರಾಷ್ಟ್ರವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದೆ. 'ಸೆಕ್ಯುಲರ್' ಎಂದರೆ ಧರ್ಮಹಿತ, ಮತರಹಿತ, ಚಾರ್ವಾಕ ಅಥವಾ ನಾಸ್ತಿಕ ಎಂದೇನೂ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳೂ ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಗಳೂ ಎಲ್ಲ ಆಚಾರ ಆರಾಧನೆಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವದಿಂದ, ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ, ದಾರಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದರೂ ಸರ್ವರಿಗೂ ಏಕೈಕವಾದ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ಭಗವತ್ ತತ್ತ್ವದ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಬಹುದು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರಿಂದ ಪುನಃಪ್ರಾಣಿತವಾಗಿ, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರೆ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಭಾವಪುಷ್ಪವೂ ಬುದ್ಧಿಪೋಷಿತವೂ ಆಗಿ, ಆಧುನಿಕ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಅವಿರುದ್ಧವಾಗಿ, ಅನ್ಯದೇಶ ಅನ್ಯಮತಗಳ ಮೇಧಾವಿಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿ, ಲೋಕಾದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುವ ಈ ಸಮನ್ವಯದೃಷ್ಟಿ ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ನಿತ್ಯಜೀವನದ ಸಾಧಾರಣ ತತ್ತ್ವವಾಗುವಂತೆ ಲೇಖಕರೆಲ್ಲ ಶ್ರಮಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಜಾತೀಯತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಿಭಾಗಿಸುವ ನಾವು ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ ಬಂದಿರುವ, ಮತಧರ್ಮದ ಸೋಂಕು ಇನಿತೂ ಇಲ್ಲದ, ಪರದೇಶಿಯಾದ ಕಮ್ಯೂನಿಸಮ್‌ಗೆ ಕೂಡ ಜನಿವಾರವನ್ನೂ ಶಿವದಾರವನ್ನೂ ನಾಮವನ್ನೂ ವಿಭೂತಿಯನ್ನೂ ಲಿಂಗವನ್ನೂ ಶಿಲುಬೆಯನ್ನೂ ತೊಡಿಸದೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿದರೂ ಸಾಲದಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಎಂತಹ ವಿಶಾಲಹೃದಯದಿಂದ ಏನೇ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಜನತೆಯ ಹೃದಯ ಪರಿವರಿತವಾಗಿ ಆ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಲಿದು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಹೀಗೆಯೆ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ, ನಮ್ಮ ಮಹಾಚುನಾವಣೆಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯೂ ನಡುಗುವಂತಾಗುತ್ತಿದೆ. ಐದು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ನಡೆಯುವ ಹಾಗೂ ಜನಹೃದಯಸಾಗರವನ್ನು ಕಡೆಯುವ ಮಹಾಚುನಾವಣೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ, ನಮ್ಮ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿ ತಣ್ಣಗಾಗಿ ಕಡಲ ತಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಕುಳಿತು ಕ್ರೋಧ ಅಸೂಯೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ ವೈರ ಜಾತಿಮಾತ್ಸರ್ಯ ದ್ವೇಷ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ಸ್ವಾರ್ಥತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾವೋನ್ಮಾದ

ಬುದ್ಧಿ ಭ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಡೆದೆಬ್ಬಿಸಿ ಹೊಡೆದುಬಿಟ್ಟು ಎಂತಹ ಅನಾಹುತವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿದವರೆಲ್ಲ ಬಲ್ಲರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಈ ವಿಷವನ್ನೆಲ್ಲ ಈಂಟುವ ನೀಲಕಂಠನಾಗಬೇಕು; ಅಮೃತವನ್ನು ಹಂಚುವ ದಿವ್ಯಮೋಹಿನಿಯಾಗಬೇಕು.

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಏಳಿಗೆಗೆ ತಳಹದಿಯಾಗುವ ಲೌಕಿಕದ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಸಾಧನೆಗಾಗಿಯೆ ಜನತೆ ಭಾಷಾನುಗುಣ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದು. ಆಯಾ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ದೇಶಭಾಷೆ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನಿಶ್ಚಯತೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಪ್ರದೇಶ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶ ಕೇಂದ್ರಗಳ ವ್ಯವಹಾರದ ಸಲುವಾಗಿ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಭಾಷೆ ನಮಗೆ ಬರಿಯ ಭಾಷಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೆ ಬೇಕಾಗಬಹುದಾದ್ದು, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ. ಅದೂ ಎಲ್ಲರಿಗಲ್ಲ. ಅಂತಹ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ದೈನಂದಿನ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಭಾವ ಹಾಗೂ ಬುದ್ಧಿ ಪುಷ್ಟಿಯ ಸಾಧನೆಗೂ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಕಾಸಕ್ಕೂ ಬೇಕಾದುದು ಆಯಾ ದೇಶಭಾಷೆಯೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಯಾ ದೇಶ ಭಾಷೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಎಷ್ಟು ಶ್ರಮಿಸಿದರೂ ಸಾಲದಾಗಿದೆ; ಎಷ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟರೂ ಎಂದಿಗೂ ಅತಿರೇಕ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ಸರಕಾರಗಳಾಗಲಿ. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಇಲಾಖೆಗಳಾಗಲಿ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಾಗಲಿ, ಇತರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಲಿ, ಕಡೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ವಾಣಿಜ್ಯಾದಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಲಿ ದೇಶಭಾಷೆಗೇ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಬುಡದ ಬೇರಿಗೆ ಬೆನ್ನೀರೆರೆದಂತಾಗುತ್ತದೆ; ದೇಶದ ಮಕ್ಕಳು ತಾವರಿಯದ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು, ಯಾವುದನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿಯಲಾರದೆ, ಏನನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ, ಈಗಿರುವಂತೆಯೆ ಕುಂಟುತ್ತಾ ತಡವುತ್ತಾ, ನಿಂತವರು ನಿಲ್ಲಲಿ, ಬಿದ್ದವರು ಬೀಳಲಿ, ಸೋತವರು ಸೋಲಲಿ, ಪಯಣ ಹೊರಟ ನೂರರಲ್ಲಿ ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದು, ಆ ಕೊನೆಯ ಅದೃಷ್ಟಶಾಲಿಯೂ ಅರ್ಧಮಾತ್ರನಾಗಿ, ಏದುತ್ತಾ, ಗುರಿಯ ಬಳಿಸಾರುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನೇ ನಾವು ಪ್ರಗತಿ ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಆತ್ಮವಂಚಕರಾಗಿ ಸಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಭರತವರ್ಷದ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳ ಸ್ಥಾನ ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಶಿಲ್ಪಿ ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಜಿಯ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರಬಹುದಾದ ನಿಷ್ಕರ್ಷಪಾತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ವಿವಿಧ ಭಾಷಾಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣರಾಷ್ಟ್ರದ ಸರ್ವಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಇಡಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರದ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿಯನ್ನೂ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾದಿ ಸಕಲಕ್ಕೂ ಆಯಾ ದೇಶಭಾಷೆಗಳನ್ನೂ, ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬೇಕಾಗಿರುವ ರಾಯಭಾರ ಮೊದಲಾದ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವ್ಯಾಸಂಗಾದಿ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಸರ್ವಸಮರ್ಪಕವೂ ಬಹುಜನಸಮ್ಮತವೂ ಆಗಿದೆ. ನಾವು ಆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯೆ ಮುಂದುವರಿಯುವುದು ಲೇಸು.

ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗಿರುವ ಕೃತಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನಂತೂ ಸ್ವದೇಶೀಯ ವಿದೇಶೀಯರಾದಿಯಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೂ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೂ ದೇಶಭಕ್ತರೂ ರಾಷ್ಟ್ರನಿರ್ಮಾಣಕಾರರೂ ಪ್ರವೀಣರೂ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಖಂಡಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಆ ಸಂಕೋಲೆಯಿಂದ ನಾವಿನ್ನೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂಕೋಲೆಯ ಭಾರವೆ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಿ ನಡೆ ಕಲಿತ ಕೆಲವರಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುವ ಇಷ್ಟವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ; ಹಾಗೆ ಸಂಕೋಲೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೆ

ಕಲಿತ ನಡೆ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ ಸಮ್ಮತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ವದವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೊರಗಣ ಸಂಕೋಲೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುವಷ್ಟು ಸುಲಭವಾದುದಲ್ಲ ಅಂತರ್ದಾಸ್ಯ ವಿಮೋಚನೆ.

ಆದರೂ ಈ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚಪ್ಪಡಿಯ ಭಾರಾಪಘಾತದಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೆ ನಾವು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಯಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕೋಟ್ಯಂತರ ರೂಪಾಯಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಹೋಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು: "ಪರಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕದ ಶಿಕ್ಷಣ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಂಡುಮಾಡಿದೆ; ಅವರ ನರಗಳನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಿದೆ. ಅವರನ್ನು ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡುವ ಗಿಳಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ; ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ... ನಾನಿಂದು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ಕೂಡಲೆ ಪರಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹೊಸ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವಂತೆ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ, ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದವರು ಕೆಲಸ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವು ಅನಂತರ ತಾವಾಗಿಯೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. . . . ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ ಎಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೆಲವರು ಕಲಿತರೆ ಸಾಕು. ಅದು ಉತ್ತಮ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಕ್ಷಯನಿಧಿಯೂ ನಿಜ. ಹೆಚ್ಚು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಅವಕಾಶ ಇರುವವರು, ಅದನ್ನು ಕಲಿತು, ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ದೇಶ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಇಳಿಸಲಿ. . . ಪರಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕದ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಜ್ಞಾನಹಾನಿ ಮತ್ತು ನೈತಿಕನಷ್ಟ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಆ ನಷ್ಟವೆಷ್ಟು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಹುಶಃ ನಮಗಿಂತ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯವರು ಅರಿಯಬಲ್ಲರು. . . ನಾವು ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯ ಗದ್ಯದ ಮತ್ತು ಪದ್ಯದ ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕಾಗಿತ್ತು. . . ಆ ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಗುಜರಾತಿಯನ್ನೂ, ಗುಜರಾತಿಯ ಮೂಲಕ ಇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಕಲಿತಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ನೆರೆಯವರಿಗೂ ಆ ತಿಳಿವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹಂಚಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಗುಜರಾತಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಜನತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. . . ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಏನೇ ಇರಲಿ, ಈ ಕೂಡಲೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮ ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದಬೇಕು. ದೇಶಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನ ಲಭಿಸಬೇಕು. ಈ ಮಾರ್ಪಾಡಿನಿಂದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಗೊಂದಲ ಕಳವಳ ತಲೆದೋರಿದರೂ ಅವೆಲ್ಲ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದುವು. ಆದರೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಆಗುತ್ತಿರುವ ನಷ್ಟ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಸರ್ವನಾಶ ಸಂಭವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಗೊಂದಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂಭವಿಸಿದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. . . ಈ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣರ ಎಂದರೆ Academicians ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಿಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಹುಡುಗರಿಗೆ ಯಾವ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಯಾರು? ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಆದಿಯಲ್ಲಿಯೆ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಯಾವ ವಿಷಯನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ ಅವರು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾರರು. ಆಯಾ ದೇಶದ ಅರಕೆ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವುದಷ್ಟೆ ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯ. ಈ ದೇಶ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಕೂಡಲೆ ಶಿಕ್ಷಣಮಾಧ್ಯಮದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. . ."

ಅಯ್ಯೊ ಪಾಪ, ಅವರು ಎಂತಹ ಅತಿ ಆಶಾವಾದಿ! ದೇಶ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಕೂಡಲೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರು, ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ! ದೇಶ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಕಳೆದುಹೋದಿದೆ. ಅವರ ಭಾಷಾನುಗುಣ ಪ್ರಾಂತರಚನೆಯ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನೆ ತಲೆಕೆಳಗು

ಮಾಡಲೆಳಸಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ವಾದಿಸಿದವು ನಾವು. ಆದರೂ ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಕಡೆಗೂ ಆಗಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೇಮ ಭದ್ರವಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ 'ದೇಶಭಾಷೆಗೆ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನ ದೊರೆಯಬೇಕು; ದೇಶಭಾಷೆಯ ಶಿಕ್ಷಣಮಾಧ್ಯಮವಾಗಬೇಕು' ಎಂದ ಅವರ ಹಿತಬೋಧೆಯನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಇಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಅಲಕ್ಷಿಸಿ, ಅವರು ಮಹಾತ್ಮರಾದರೂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಲ್ಲದ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬರಿಯ ಭಾವೋಲ್ಲಾಸವೆ ಹೊರತು ಅನುಸರಣಯೋಗ್ಯವಾಗಲಾರದೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷಾಪ್ರಾಂತ ರಚನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದಂತೆಯೇ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೊನೆಗೂ ಅವರು ಹಾಕಿರುವ ಗೆರೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ನಾವು ನಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ನಡೆದೂ ನಡೆಯುತ್ತೇವೆ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜನತೆ ಬುದ್ಧಿಸೋಮಾರಿಯಾಗಿ ವರಿಸಿ, ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವ ಮಂಗಳವನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಬಾರದು. ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಭಾರತೀಯ ಮಕ್ಕಳ ಮನಶ್ಚಕ್ತಿಯ ವೃಥಾವ್ಯಯದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ಒದಗುತ್ತಿರುವ ಅಪಾರ ಧನ ಬುದ್ಧಿ ಧೈರ್ಯ ನಷ್ಟಗಳಿಂದಾಗುವ ಚೈತನ್ಯಹಾನಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದೇಶಭಾಷೆಗಳ ಪರವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲಾಯಿತು. ಈ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸೇತುವೆಯ ಕೆಳಗೆ ಎಷ್ಟೋ ನೀರು ಹರಿದುಹೋಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶಭಾಷೆಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಅಂದು ಇದ್ದಂತಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾವಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನಸಾಹಿತ್ಯಾದಿ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದಿವೆ. ಕೇಂದ್ರದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯಂತಹ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸಂಸ್ಥೆ ಆ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ 'ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ' (Contemporary Indian Literature) ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ ಎಲ್ಲ ದೇಶಭಾಷೆಗಳೂ, ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆ ಪುಸ್ತಕಗಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಔನ್ನತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಇತರ ಯಾವ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೆಗಲೆಣೆಯಾಗಿ ಹೊಯ್ಕಯ್ಯಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇತರ ದೇಶಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ನೇರ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆ ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಏರಲು ಅವು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅರ್ಹವಾಗಿವೆ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಆಯಾ ಭಾಷೆಗಳವರು ಹೇಳುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ವಾಸ್ತವಿಕ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹೇಳಲಾರೆ. ಆ ಸಮರ್ಥನೆ ಏನಿದ್ದರೂ ಅದು ಅವರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಅರ್ಹತೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಾನು ಸಿದ್ಧವಾಣಿಯಿಂದ ನುಡಿಯಬಲ್ಲೆನೆಂಬ ಧೈರ್ಯವಿದೆ. ಅಧಿಕಾರವೂ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಾವು ನನ್ನನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಕ್ಷಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆರಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಸದ್ಯಕ್ಕಾದರೂ ಸಿದ್ಧಾಂತವಡಿ ಸಿದ್ಧೀರಿ.

ಲೋಕಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಯಾವ ಭಾಷೆಯಾದರೂ ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆದಿದೆ ಮತ್ತು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ನೀಚೋಹಂ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೋ ದಾಸೋಹಂ ಭಾವದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ನೈಚ್ಯಾನುಸಂಧಾನವೆ ವಿನಯದ ಲಕ್ಷಣ ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸಿಯೊ ತುಂಬ ಸಂಕೋಚದಿಂದ, ದೈನ್ಯದಿಂದ, ದರಿದ್ರರು ಶ್ರೀಮಂತರೆದುರು ಕುಗ್ಗಿ ಕುನಿದು ವರಿಸುವಂತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅತಿಯಾದ ಆತ್ಮಶ್ಲಾಘನೆ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಲ್ಲದೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ಆತ್ಮಾವಹೇಳನ ಆತ್ಮತೀರಸ್ಕಾರ ಆತ್ಮತೇಜೋವಧೆಗಳು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಗುರಿಮಾಡುತ್ತವೆ. ಪ್ರವರ್ಧಮಾನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯ ಅತ್ಯಂತಾವಶ್ಯಕ.

ನಮ್ಮ ವಾಚ್ಛೆಯ ಕಾವ್ಯ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಕವನ ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ಸಣ್ಣ ಕಥೆ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಪ್ರಬಂಧ,

ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ, ನಾಟಕ ಮೊದಲಾದ ಭಾವೋಪಯೋಗಿಯಾದ ಶಕ್ತಿಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಫಲಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದೆ ಎಂಬಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಆಶಾವಾದ ಅತಿರೇಕದ ದೋಷಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ರಸಾನುಭವ ನಮಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಆಧುನಿಕ ಜೀವನದ ಲೌಕಿಕ ಬಹುಮುಖಿತೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಇತರರೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಶಕ್ತಿಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಮಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿಯಾದ ಜ್ಞಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ವಿಜ್ಞಾನ, ಯಂತ್ರವಿದ್ಯೆ, ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರೌಢಗ್ರಂಥಗಳೂ ಪ್ರಸಾರಾತ್ಮಕವಾದ ಜನಪ್ರಿಯ ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಹೇರಳವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಬೇಕು. ಈ ಕೆಲಸವೂ ಕಳೆದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆದಿದೆ. ಹುಟ್ಟನ್ನು ದೋಣಿಯೊಳಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದವೆಂದು ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಂದು ಯಾರೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾಡಿರುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಾವಿರ ಮಡಿಯಿದೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಕೆಲಸ. ಆದರೆ ನಾವು ಸಾಧಿಸಿರುವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಒಂದು ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ: ನಮ್ಮ ಭಾಷೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ಯಾವ ಹಳೆಯ ಅಥವಾ ಹೊಸ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಆಗಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದ ಎಂತಹ ಗಹನ ಅಥವಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ ಎಂದು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗುವ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ನಮಗೇನಾದರೂ ಕರುಣೆಯಿದ್ದರೆ ಮೊದಲು ಅವರ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಪರಕೀಯರು ಹೇರಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವ ಹೆಣಭಾರದ ಹೊರಭಾಷೆಯ ಚಪ್ಪಡಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಬೇಕು. ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಭಾವತುಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಪುಷ್ಟಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕನ್ನಡದ ತಾಯೊಲೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಅವರು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅವರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಒಂದು ಬಟ್ಟಲು ಹಾಲನ್ನು ಮಣಭಾರದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಡಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರೆ ಅವರು ಕುಡಿಯುವುದೆಂತು? ಆ ಕಡಾಯಿ ಚೆನ್ನದ್ದೆ ಆಗಿರಬಹುದು; ಮುತ್ತು ರತ್ನದ ಕೆತ್ತನೆಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸಿ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವೆ ಆಗಿರಬಹುದು; ಜಗತ್ತಿನ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅನರ್ಘ್ಯವಾದ ಬೆಲೆಯೂ ಇರಬಹುದು. ಹಾಗೆಂದು ಪುಷ್ಟಿ ಬೇಕಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ದುರ್ಬಲ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆ ವ್ಯಾಮೋಹಪೂತನಿಗೆ ಬಲಿಗೊಡುವುದೇನು? ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳು ಆ ಹೊಂಗಡಾಯಿಯ ಮೆಯ್ಯನ್ನೆ ತಬ್ಬಿ, ನೆಕ್ಕಿ, ಚೆನ್ನದ ಬಣ್ಣದ ಕಣ್ಣಿನ ತಳುಕನ್ನೆ ನಾಲಗೆಯ ತುಷ್ಟಿಯನ್ನಾಗಿ ಭ್ರಮಿಸಿ ವಂಚಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಬಲಿಷ್ಠರಾದವರು, ಅಥವಾ ಬದುಕಬೇಕು ಬಾಳಬೇಕು ಎಂಬ ಹೇರಾಸೆಯ ಕೆಚ್ಚಿಗೆ ತುತ್ತಾದವರು, ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಬಲಿಷ್ಠರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಆ ಕಡಾಯಿಯನ್ನು ಎತ್ತಲಾರದೆ ಎತ್ತಿ ಮೈಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅದರಡಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಜಜ್ಜಿಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆಗಲೂ ಹಿರಿಯರಾದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು 'ಸತ್ತರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ' ಚೆನ್ನದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಯುವುದು ಪುಣ್ಯವಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ! ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳು ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕೈಕೊಟ್ಟು, ನೂಕುವುದರಿಂದಲೋ, ಅವರು ಬೆರಳೆತ್ತಿ ತೋರುವ ದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯುವ ಐ. ಎ. ಎಸ್. ಮೊದಲಾದ ಭವಿಷ್ಯ ವೈಭವದ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿಂದಲೋ, ಅಥವಾ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿದ್ದರೆ ಒದಗುವ ಪ್ರೈವೇಟ್ ಟ್ಯೂಷನ್ ಆದಿ ಪ್ರಚಂಡ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದಲೋ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಕಡಾಯಿಯನ್ನೆತ್ತಿ, ಅದರ ತಳದ ಹಾಲನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಹೊಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಹಾಲಿನ ಅರ್ಧವನ್ನು ಮೈಮೇಲೆಯೆ ಚೆಲ್ಲಿಕೊಂಡು, ಉಳಿದರ್ಧದಿಂದಲೇ ತಾವೂ ತೃಪ್ತರಾಗಿ, ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ನಿರಾಧಾರ ತೃಪ್ತಿಗೂ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲಿಯೋ ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಗು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಂತೆ ಹಾಲಿನೊಡನೆ ಪೂತನಿಯ ಜೀವವನ್ನೆ ಹೀರಿ ಬೆಳೆದು, ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬರುವಂತಾದಾಗ, ನಾವು

ಶತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಡಿಯ ಭರತಖಂಡದ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ಕೋಟಿಕೋಟಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ನಾಲ್ಕಾರು ವಿಭೂತಿಪುರುಷರನ್ನೂ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳನ್ನೂ ತೋರಿ, ನಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾಧ್ಯಮದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಇದು ಮೋಹಾಂಧವೋ ಅವಿವೇಕವೋ ಅಜ್ಞಾನವೋ ದೇವರೆ ಬಲ್ಲ ! ಅಥವಾ 'ಕಮ್ಯುನಿಸಂ'ಗೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ. ಎಂದು ಕಣಿ ಹೇಳುವವರ ಆಶೆಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹುರುಳಿದೆಯೊ ಏನೊ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು !

ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಪ್ರೌಢ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಕೂರುವ ಲಕ್ಷಾಂತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೆ ಐದರಿಂದ ಹತ್ತರವರೆಗೆ ತೇರ್ಗಡೆಹೊಂದುವುದೂ ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅನುತ್ತೀರ್ಣರಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಶಿಕ್ಷಣಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಎರಡು ವಾಕ್ಯ ಬರೆಯಲಾರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರಾದಿ ಪ್ರಗಲ್ಭ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರೌಢಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ತನಗೆ ಬರದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಲಾರದೆ ತಪ್ಪುತಪ್ಪಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲವೆ, ಲಾಟರಿಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ಹಾಗೆ, ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಬರೆಸಿ, ಅದನ್ನು ಉರುಹೊಡೆದು, ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಅವೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಅಥವಾ ಅವುಗಳಿಗೆ ದೂರಸಂಬಂಧಿಗಳಾದರೂ ಸರಿಯೆ, ಬಂದಿದ್ದರೆ ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಿದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಉತ್ತರ ಪತ್ತಿಕೆಗೆ ಇಳಿಸಿ, ಗೆದ್ದೆ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತೇರ್ಗಡೆಹೊಂದುವುದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಥಮವರ್ಗವನ್ನೂ ಗಳಿಸುವುದುಂಟು ! ಅಂದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪರೀಕ್ಷೆ ಜ್ಞಾನದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲ; ಜ್ಞಾಪಕಶಕ್ತಿಯ ಮತ್ತು ಅದೃಷ್ಟದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ.

ಹಿಂದೆ ಹತ್ತು ಮಕ್ಕಳು ಓದುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈಗ ಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳು ಓದುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೆ ಮುಂದುವರಿದ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈಗ ಜಿಲ್ಲೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಬಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೈಸ್ಕೂಲುಗಳೂ ಕಡೆಗೆ ಕಾಲೇಜುಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹಿಂದೆ ಆನುವಂಶಿಕವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ತಮ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮನೆತನಗಳ ಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ ಶಾಲೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈಗ ಹಳ್ಳಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಬಡವರ ಮಕ್ಕಳು ರೈತರ ಮಕ್ಕಳು ಕೂಲಿಗಳ ಮಕ್ಕಳಾದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದಿಂದಲೂ ಮಕ್ಕಳು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಶ್ರೀಮಂತರು ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಬಳ ಬರುವ ಅಧಿಕಾರವರ್ಗದವರಂತೆ ಪ್ರೈವೇಟ್ ಟ್ಯೂಷನ್‌ನ ಕವಾಯಿತು ಕೊಡಲಾರದ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಕ್ಕಳು ಆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬರೆಹದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವಷ್ಟು ಕಲಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಆ ಸೌಕರ್ಯಗಳಾವುವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ವಾತಾವರಣವೂ ಇರುವ ಗ್ರಾಮಾಂತರದ ಮಕ್ಕಳ ಆಂಗ್ಲಭಾಷಾಜ್ಞಾನ ಯಾವ ಮಟ್ಟದ್ದಾದೀತು? ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಏನು ವಿದ್ಯೆ ಗಳಿಸಿಯಾರು? ಯಾವ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿಯಾರು? ಸಾವಿರಾರು ಮಕ್ಕಳು ಒಂದು ಎರಡು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೋತು ನಿರಾಶರಾಗಿ, ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕರೂ ಸಮಾಜಕಂಟಕರೂ ಆಗಿ ಮುಯ್ಯಿ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕೃತಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಬೇಗ ಪಾರುಮಾಡಿದರೆ ಅಷ್ಟೂ ಕ್ಷೇಮವಾಗುತ್ತದೆ, ದೇಶಕ್ಕೆ.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬೋಧಕ ಭಾಷೆಯಾಗುವಷ್ಟು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆ ನಮ್ಮ ಭಾಷೆ? ವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪರಿಭಾಷೆಯ ಪದಗಳಿಗೆ ಸಮಾನಪದಗಳಿವೆಯೇ? ಕನ್ನಡ

ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಸಂಗ ಸಂಶೋಧನೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲದೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಉನ್ನತ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಭಾರತೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲದೆ ಇನ್ನಾವುದರಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ? ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಉನ್ನತ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರ ಮತ್ತು ವಿನಿಮಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾಷೆ ಬೇಡವೆ? ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮಗೆ ನಷ್ಟವಲ್ಲವೆ? ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೆ ಜಾತಿಯವೂ ಅಲ್ಲ, ಒಂದೆ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಸೇರಿದವೂ ಅಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಾವು ಕೊಡಬಹುದಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬರಲು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ ಎಂದು ನಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಮಾತಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆವಶ್ಯಕ; ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯಬೇಕು; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ತಲೆಯ ಮೇಲೂ ಹೇರಬೇಕು ಎಂದು ವಾದಿಸುವುದು ಅವಿವೇಕದ ಪರಮಾವಧಿಯಾದೀತು. ಒಂದು ದೇಶ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವಾಗ ಯಾವ ಯಾವ ಭಾಷೆ ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆಗಲಿ ಹಿಂದಿಯಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬೇಕು ಎಂದ ಮಾತಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೆ? ಎಷ್ಟು? ಏಕೆ? ಎಂಬುದಾವುದನ್ನೂ ಪರಿಗಣಿಸದೆ ವರಿಸಿದರೆ, ತೇನ್‌ಸಿಂಗ್ ಹಿಮಾಲಯದ ಶಿಖರೋನ್ನತಕ್ಕೆ ಏರಿ, ತಾವೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೂ ಗೌರವ ತಂದರು; ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಅಂತಹ ಸದವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು; ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಪರ್ವತಾರೋಹಣವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯದ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಸಬೇಕು ಎಂದಷ್ಟೇ ಮೂರ್ಖತನವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಸಮಾನವಾದುದಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳ ಜೀವಿತೋದ್ದೇಶವೂ ಒಂದೆ ತೆರನಾದುದಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿತೋದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ರುಚಿ ಅಭಿರುಚಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇಹಬಲ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲ ಅವಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವರ್ಗ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಸಮಾಜದ ಮತ್ತು ದೇಶದ ಆವಶ್ಯಕತೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಆರ್ಥಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸಾಧನಸಿದ್ಧತೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪದರಿಂದಲೇ ಪರಮಾವಧಿ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಿವೆ. ಎರಡೂ ಬೋಧನೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಾಂಗವನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಪ್ರಚಾರೋಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ವಿಷಯ ಯಾವುದೆ ಆಗಲಿ, ಪ್ರಾಚೀನವೆ ಆಗಲಿ, ನವೀನವೆ ಆಗಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯವೆ ಆಗಲಿ, ವಿಜ್ಞಾನವೆ ಆಗಲಿ, ಪಂಪಕಾಳಿದಾಸರೆ ಆಗಲಿ ಅಣುಶಕ್ತಿ ರೇಡಾರ್‌ಗಳೆ ಆಗಲಿ, ಅದನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ವಿದ್ವತ್‌ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಗ್ರಹಿಸುವಂತೆ ವಿಶೇಷಜ್ಞರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಭಾಷಣ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಅಧ್ಯಾಪಕವರ್ಗದವರು ಕಳೆದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಕಿರುಹೊತ್ತಗೆಗಳನ್ನೂ ಹೆಬ್ಬೊತ್ತಗೆಗಳನ್ನೂ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಥವಾ ಜರ್ಮನ್ ಅಥವಾ ರಷ್ಯನ್ ಭಾಷೆಗಳು

ಏನೇನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಲ್ಲವೋ ಅದಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಷ್ಟೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಶಕ್ತಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಎಂತಹ ಸಂದೇಹಗ್ರಸ್ತನಿಗೂ ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಕೆಲವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಏನು ಕೆಲಸ ನಡೆದಿದೆ, ಏಷ್ಟು ವಿವಿಧ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಸೂಚಿಯಾಗಲಿ ಎಂದು: ಆರೋಗ್ಯ, ಅದರ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಾಧನ; ಜೀವ ವಿಜ್ಞಾನ; ಪ್ರಾಣಿಶಾಸ್ತ್ರ, ಜಗತ್ತುಗಳ ಹುಟ್ಟು ಸಾವು; ಶಕ್ತಿ; ಪದಾರ್ಥವಿಜ್ಞಾನ; ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರ; ರಸಾಯನ ಶಾಸ್ತ್ರ; ಪಂಚಾಂಗಗಳು ಮತ್ತು ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ; ಬೀಜಗಣಿತ; ಬೀಜ ರೇಖಾಗಣಿತ; ಕಲನಶಾಸ್ತ್ರ; ಭೂವಿಜ್ಞಾನ; ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರದ ಚರಿತ್ರೆ; ವಿಜ್ಞಾನಮಂಜರಿ; ಗೃಹವಿಜ್ಞಾನ; ನಕ್ಷತ್ರ ದರ್ಶನ; ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿನ ಅಗೋಚರ ಶತ್ರುಗಳು; ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವೇಶ; ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ವೈಭವ; ಬೆಳಕು; ಶಬ್ದ ಪ್ರಪಂಚ; ಕೃತಕ ರೇಷ್ಮೆ; ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಅದರ ರಕ್ಷಣೆ; ರಕ್ತ; ಕೀಟಗಳು; ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು; ಅಲೆಗಳು; ಬಟ್ಟೆಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆ; ವಿಶ್ವವಿಸರಣ; ವ್ಯವಸಾಯದ ಮಣ್ಣುಗಳು; ಶಿಕ್ಷಣ ತತ್ತ್ವದರ್ಶನ; ಹರಿಗೆ ಮತ್ತು ಶಿಶುಪೋಷಣೆ; ಗ್ರಾಮ ನೈರ್ಮಲ್ಯ; ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಉಪಯೋಗ; ರೇಡಾರ್; ಪರಮಾಣು ಶಕ್ತಿ; ಲೋಹವಿದ್ಯೆ; ಖಗೋಲ ವಿಜ್ಞಾನ; ಜೀವದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನೆ; ವಿಜ್ಞಾನ; ಹಣ ಪ್ರಪಂಚ; ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

ನಮ್ಮ ಭಾಷೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದರ ಬಗೆಗೆ ಯಾರೂ ಸಂದೇಹಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಪರಿಭಾಷೆಯ ವಿಚಾರ. ಊರಿಗೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೊಂದು ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೊಂದು ಪರಿಭಾಷೆ ಇರುವುದಾದರೆ ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಅಸಂಭವ; ಪ್ರಗತಿಹೊಂದುವುದಂತೂ ಸಾಧ್ಯವೆ ಇಲ್ಲ. ಆಕ್ಸಿಜನ್ ಎಂಬ ಅನಿಲ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಾಣವಾಯು'ವಾಗಿ, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ 'ಆಮ್ಲಜನಕ'ವಾಗಿ, ಇನ್ನೊಂದೂರಿನಲ್ಲಿ 'ಅಗ್ನಿವಾತ'ವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನದ ಗತಿ ಏನಾಗಬೇಕು? ಅಂತಹ ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಾಟಕವಾಗಲಿ ಭಾರತದ ಯಾವ ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾಗಲಿ ಹೋಗದಿರುವುದು ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಯ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತಾವಶ್ಯಕ. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಭಾಷಾಂತರಿಸುವುದು ವ್ಯರ್ಥಸಾಹಸ. ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ; ಗೊಂದಲಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಸರ್ವಸಮಾನವಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಪದಗಳ ಹೊರತು ಉಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದ ಪರಿಭಾಷೆಯಿಂದಲೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು ಉಚಿತ. ಅಲ್ಲದೆ ಯಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಇರುವ ಸಾವಿರಾರು ಪರಿಭಾಷೆಯ ಪದಗಳು ಈಗಾಗಲೆ ಅವುಗಳ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ ಭಾರತೀಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಒಂದು ಮೋಟಾರು ಕಾರನ್ನು ರಿಪೇರಿಮಾಡುವ ಮೆಕ್ಯಾನಿಕ್ ಅಥವಾ ನಡಸುವ ಡ್ರೈವರ್ ಅಥವಾ ಶುಚಿಗೊಳಿಸುವ ಕ್ಲೀನರ್, ಅವನಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಗಂಧವೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಯಂತ್ರದ ಭಾಗೋಪಭಾಗಗಳ ಸಾವಿರಾರು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರದ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗದೆ, ಕಡೆಗೆ ಆ ಪದಗಳು ಅನ್ಯ ಭಾಷೆಯವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಅಥವಾ ಗಮನಿಸದೆ, ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಮಿಲ್ಟನ್ ಕಾರ್ಲೈಲಾದಿಗಳನ್ನೆ ಓದಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತಿಳಿದು, ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೆ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪಾಸುಮಾಡಿ, ಆ ಅರ್ಹತೆಯ ತರುವಾಯವೆ ಎಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಸೇರಿ ಬಿ.ಇ. ಪಾಸುಮಾಡಿ. ತರುವಾಯ ಕಾರು, ಲಾರಿ, ಟ್ರಾಕ್ಟರ್ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು ಎಂದು ನಾವು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೂರಿನ್ನೂರೂ,

ಹೆಚ್ಚು ಎಂದರೆ ಒಂದು ಐನೂರೂ ಅಂತಹ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೆವಷ್ಟೆ ! ಅಂತೆಯೆ ವಿವಿಧ ವಿಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾವಿರಾರು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ನಾವು ಹಾಗೆ ಹಾಗೆಯೆ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಲಿಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದು ವ್ಯವಹರಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿದ್ಯೆಗೂ, ಕಾರ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೂ, ಸೌಲಭ್ಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರಸರ್ಕಾರದ ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆ ಹೊರಡಿಸಿರುವ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿವೇಕದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ತತ್ತ್ವವೆ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಗೆ ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೊರತೆ ಉದ್ಭವಿಸುವುದೆ ಇಲ್ಲ. ತನ್ನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೆ ವಿಜ್ಞಾನಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಹಿಂದಿ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಲಿತ ಯಾವನಿಗಾದರೂ ಸಮಸ್ಯೆ ಭಾರತೀಯವಾಗಿಯೂ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾಗಿಯೂ ಪರಿಹಾರ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಮ್ಮೇಲನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪೀಠದಿಂದ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದುದರ ಅರ್ಥ ಏನು? ಉದ್ದೇಶವೇನು? ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೆ ಕವಿಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತೊ, ಪ್ರತಿಭೆ ರಸಾಸ್ವಾದಾದಿ ಅಲೌಕಿಕಾನುಭವಗಳನ್ನೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಅಥವಾ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸುತ್ತಾಹೋಗದೆ ಭಾಷೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮ, ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದ ಸಮಸ್ಯೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಿಕ್ಷಣಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮೇಲನೋಚಿತ ಎನಿಸಬಹುದಾದ ವಿಷಯಗಳ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವೇನಿತ್ತು?

ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಾದರೂ ಅಂತಹ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕಚಿಹ್ನೆ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಿಹ್ನೆ ನಿಮಿರಿ ನಿಂತಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಇಷ್ಟೆ ! ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಮಲೆಯಾಳಿಯಂತೆ, ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ತೆಲುಗಿನಂತೆ, ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಮಿಳಿನಂತೆ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಥಮಭಾಷೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡವೆ ಶಿಕ್ಷಣಮಾಧ್ಯಮವಾಗದಿದ್ದರೆ ಕನ್ನಡಿಗರ ಬಾಳು ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ; ಕನ್ನಡಿಗರ ಏಳಿಗೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಕರ್ಣಾಟಕದ ರಚನೆ ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾಗುತ್ತದೆ; ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಂತಾಗಿ ವರಾಂಡದಲ್ಲಿಯೆ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಲು, ತಾಣ ನಿಲ್ದಾಣ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ನಮ್ಮ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸರ್ವಾಂಗೀಣವಾದ ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾದ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಆಡಚಣೆ ಒದಗುತ್ತದೆ; ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಪುಷ್ಪವಾಗಿ ಬಹುಮುಖವಾಗಿ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಬದುಕಿನ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯೆಯ ಸರ್ವಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚೈತನ್ಯಮಯವಾದ ಜನಜೀವನದ ನೆಲದಿಂದ ಹೊಮ್ಮದೆ, ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ತೂಗುಹಾಕಿರುವ ಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಲಘುಮನೋರಂಜನೆಯ ವಸ್ತುವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ದುಃಖದ ಅಮಂಗಳದ ದುರಂತದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವವರೆಲ್ಲರೂ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಲಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಲಿ, ಚಿರಂತನವಾಗಿ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ: ಆದರೆ ಹಾಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಜನ ಹಾಗೆ ಆಗಗೊಡಲು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕನ್ನಡಿಗರ ದೌರ್ಬಲ್ಯೋಪಮವಾದ ಅತೈದಾರ್ಯದಿಂದಲೂ ಅತಿದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದಲೂ ಅವರು ಔದಾಸೀನ್ಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದರೆ ತೆಲುಗು ತಮಿಳು ಮಲೆಯಾಳಿ ಮರಾಠಿ ಬಂಗಾಳಿ ಮೊದಲಾದ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ನಮ್ಮ ನೆರೆಯ ಸಹೋದರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದರಿಂದಲೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿಯೆ ತಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಶಾವಾದಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಆಡಳಿತದ ಭಾಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಥಮಭಾಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಎಲ್ಲ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರದೇಶ ಪ್ರದೇಶದ ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶ ಕೇಂದ್ರದ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೊರ ಪ್ರಪಂಚದೊಡನೆಯೂ ಮತ್ತು ದಿನ ದಿನವೂ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವ ಜಗತ್ತಿನ ಯಂತ್ರವಿದ್ಯೆ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಗಳೊಡನೆಯೂ ಸಂಬಂಧ ಸಂಪರ್ಕಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಪ್ರಪಂಚದ ಇತರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭಾಷೆಗಳಂತೆಯೆ, ಐಚ್ಛಿಕಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಕೆಲವರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಸಾಹಿತ್ಯಾಧ್ಯಯನ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ, ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡ ಜನರ ಆಶೋತ್ತರಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದೆ. ನವಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಆ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆದರ್ಶದ 'ಕರ್ಣಾಟಕ'ವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದುವರೆಗೆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಮ್ಮೇಲನ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಉತ್ಸವರೂಪದ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿಯೆ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಈ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಮ್ಮೇಲನ ಉತ್ಸವರೂಪಮಾತ್ರವಾಗಿ ಪರೈವಸಾನ ಹೊಂದುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಶ್ರಮ ಜೀವಿಗಳ ಮತ್ತು ಕಲಾಸಾಧಕರ ವಾರ್ಷಿಕ ಸಾಹಸಸಿದ್ಧಿಗಳ ಪರಿಷ್ಕೆಯ ನಿಕಷ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮ ನೆರೆಯ ಸೋದರ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಸಲು ಪರಸ್ಪರ ಹೃದಯ ಪರಿಚಯದ ಮತ್ತು ಮೈತ್ರಿಸಾಧನೆಯ ರಂಗವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಬೇಕು. ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯವಾದ ಯಾವ ಮಹೋದ್ದೇಶದಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆಯೋ ಅದರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಬೇಕು. ಕರ್ಣಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿರುವ ಪುರೋಗಾಮಿಗಳಾದ ಹೃದಯದ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ತಾತ್ಕಾಲಿಕತೆಯ, ವಿಫಲತೆಯ, ಅಲ್ಪಮನೋರಂಜನೆಯ, ವಿಕೃತ ಕಲ್ಪನೆಯ, ಶೀಘ್ರಕೀರ್ತಿಯ ಅಲ್ಪಪ್ರಯೋಜನದ ವ್ಯರ್ಥಸಾಹಸೋದ್ಯಮದಿಂದ ವಿಮುಖವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ರಕ್ಷಿಸಿ, ಮಹೋದ್ದೇಶದ ಹಾಗೂ ಚಿರಂತನ ಪ್ರಯೋಜನದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಶಿಷ್ಟಸಂಕಲ್ಪನಿಷ್ಠವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ಮೂವತ್ತು ನಾಲ್ಕತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಧಿಸಿರುವ ಸಂಪತ್ತು, ಪರಿಷತ್ತು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ವೈಭವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ, ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ, ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದೆ. ಲೋಕಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೂರುಮಡಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಭಾವಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ ಇದೆಯೆ? ಮಹಚ್ಛೇತನದ ಅಭಿಪ್ರೇಷೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾದುದಲ್ಲವೆ? "ಉತ್ಸರ್ಪಿಣೀ ಖಿಲು ಮಹಾತಾಂ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ!" ಉದ್ಧಾರದ ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟಿದವು ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವುದೆ ಪತನಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆಯಾದೀತು! ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅತ್ಯಪ್ತಿಯಿರಬೇಕಾದ್ದು ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕ. ಆದರೆ, ಆ ಅತ್ಯಪ್ತಿ ಆತ್ಮಧಿಕ್ಕಾರದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಿ, ಸಾಧಿಸಿರುವ ಕಾರ್ಯದ ಅವಹೇಳನದ ರೂಪಕ್ಕೂ ತಿರುಗಿ, ದೋಷ್ಯಕದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ, ಉತ್ತಮಾಂಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಅಸೂಯಾಜನ್ಯವಾದ ನಿಂದಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವಂತಾದರೆ ಅಂತಹ ಅತ್ಯಪ್ತಿಯನ್ನು ಮನೋವಿಕಾರಸಂಭೂತವಾದ ಒಂದು ರೋಗವನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ರೋಗದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತರಾಗಿ ಪೂರ್ವಗ್ರಹದಾರವಾದ ಅವಿಕಾರಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತ್ಯಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ನಿಷ್ಕಷಪಾತ ವಿಮರ್ಶದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಈ ಮೂವತ್ತು ನಾಲ್ಕತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವನ್ನೆ ಸಾಧಿಸಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರದೊಡನೆ ಅವರ ಭಾಷಾಪ್ರಚಾರವಾಯಿತು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಗವಾಕ್ಷದಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದ ಇತರ ದೇಶಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳೂ ಬೆಳಕು ಬೀರಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದುವು. ಸರ್ಕಾರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿರದಿದ್ದರೂ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಮೋಹಕ್ಕೆ ವಶರಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾವಂತರಾದವರಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗಿದ್ದರೂ ದೇಶಭಾಷೆಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಾಹಸದಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದುವು. ಆ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿತ ಕೆಲವರಿಂದಲೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನುವುದೂ ಕೃತಜ್ಞತೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದ ಸಂಗತಿ. ಆಂಗ್ಲೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವೈಭವಕ್ಕೂ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೂ ಮಾರುಹೋದ ದೇಶಭಾಷೆಗಳು ಅದನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿಯೂ ಅನುಸರಿಸಿಯೂ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದುವು. ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗೆ ತೊಡಗಿದವರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ದೇಶಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೈಮಾಚಲ ಸಿಂಹಾಸನಸ್ಥವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪರಿಚಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ, ಅವರು ಭಾವವಶರಾಗಿ ಹೊಸದಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯುವ ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೊಗಸಿಗೂ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೂ ಮೋಹಿನೀಶಕ್ತಿಗೂ ಒಳಗಾಗಿ, ವಶರಾಗಿ, ಅದರ ಅಲ್ಪ ಶಿಖರಗಳನ್ನೆ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಮತ್ತು ಉನ್ನತತಮಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ, ರಾಜಕೀಯವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಗ್ರಾಮ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕ್ರಮಕ್ರಮೇಣ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಋಜುದೃಷ್ಟಿ ಮೂಡತೊಡಗಿತು. ಭಾರತೀಯವಾದ ಯಾವ ದೇಶಭಾಷೆಯ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿವಿಧ ಪ್ರಭಾವಗಳ ತರಂಗತಾಡನದ ಅಚ್ಚೊತ್ತುಗಳನ್ನು ನಾವು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ನಿರರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾನಿಲ್ಲಿ ವಿವರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಲಾವಕಾಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ವಿಚಾರಗಳು ಸಮ್ಮೇಲನದ ಬೇರೆಬೇರೆಯ ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಬರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬರುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದೆರಡು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ.

ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಿಂದೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಛಾಯೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು; ಇಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಛಾಯೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬರ್ಥದ ಅಸಮಾಧಾನದ ಟೀಕೆ ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದೆ. ನಾವೂ ಇತರರಾರೂ ಮಾಡದ ಏನಾದರೊಂದು ಹೊಸತನ್ನು ಮಾಡಿ, ಇನ್ನಾರದ್ದೂ ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮದೇ ಆಗಿರುವ ಮೂಲಸೃಷ್ಟಿರೂಪದ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ದಾನ ಮಾಡಿ ಕೀರ್ತಿಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದೇ ಈ ಅಸಮಾಧಾನದ ಮೂಲೋದ್ದೇಶ, ಅಂತಹ ಆಶೆ ಅಂತಹ ಉದ್ದೇಶ ಇರುವುದೇನೂ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ 'ಒರಿಜಿನಲ್' (ಸ್ವತಂತ್ರಸೃಷ್ಟಿ) ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿ ಅತ್ಯಹಂಕಾರದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಿ ಭ್ರಾಂತಿವಿಕಾರವಾಗುವ ಸಂಭವವೂ ಉಂಟು. ನಮ್ಮ ತಂದೆ, ಅವರ ತಂದೆ, ಅವರ ತಂದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆಯೇ ಕಾಲು ಹಾಕಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಮರಿ ಮಗನಾದವನು ಬೇರೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಹಾಕಲು ತೊಡಗಿದರೆ, ಬಹು ಬೇಗನೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಜನರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಬಹುದಾದರೂ, ಅಷ್ಟೇ ಬೇಗನೆ ಎಲ್ಲರ ನಗೆಗೂ ಈಡಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುವುದರ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಭಂಗತಂದುಕೊಂಡಂತೆಯೂ ಆಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಒರಿಜಿನಲ್' ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಿಂದ ಲೋಕ ಸಹಜ ಮತ್ತು ನಿಸರ್ಗಸಿದ್ಧವಾದ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವುದು ಬರಿಯ ವಿಕಾರಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ರೂಪಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಅಂತಃಪ್ರೇರಣೆಯ ವಿಕಾಸಾವಶ್ಯಕತೆಯ ಸಕಾರಣ ಪ್ರಚೋದನೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಕ್ಷಣಿಕ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ವಿಕಾರ ರಚನೆಯಾದೀತೆ ಹೊರತು ನೂತನ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವತಂತ್ರ ಎಂದು ತೋರುವ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪರತಂತ್ರತೆ ಅನ್ಯಪರತಂತ್ರತೆ ಇದ್ದೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ವಿಮರ್ಶಕನೊಬ್ಬನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ: 'ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾಕವಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಏನು ಕಾಣುತ್ತದೆ? ಒಬ್ಬನ ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಕೈ!' ಅರ್ಥ ಪರಿಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಈ ವಿಮರ್ಶೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸತ್ಯಾಂಶವಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಎಲ್ಲ ಭೂಮಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ ಮನುಷ್ಯ ಪರಸ್ಪರೋಪಜೀವಿ. ಆದರೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯಸಾಧಾರಣ; ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಲ್ಲವಾಗಿರುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಶೇಷವ್ಯಕ್ತಿ; ಮನುಷ್ಯತ್ವದಿಂದ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣನಾದರೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ ವಿಶೇಷ; ಸಾಧಾರಣತೆಯ ಪರತಂತ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದೇ ಅನನ್ಯಪರ ತಂತ್ರತೆ. ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವತಂತ್ರ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಮ್ಮ ಮೂಲ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪರಮಾವಧಿ ಈ ಅನನ್ಯಪರತಂತ್ರತೆಯೇ ವಿನಾ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲವೆ ಇಲ್ಲ.

ಪಂಪ ಹರಿಹರ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಮಿಲ್ಟನ್ ದಾಂತೆ ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವತಂತ್ರಪ್ರತಿಭೆಯ ಉದ್ದಾಮ ಕವಿಗಳು ಅಲಂಕಾರ ವಸ್ತು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವಾಂಶ ಚಿಂತನಾಂಶ ಕಲ್ಪನಾಂಶ ರೂಪಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಿಗೆ ಋಣಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಬರಿಯ ಛಾಯೆಗಳೇ? ತಂದೆತಾಯಿಯರಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿರುವ ಮಗನ ಮೈ ಬರಿಯ ಛಾಯೆಯೇ? ಅವನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಜೀವಿಯಲ್ಲವೆ? ಅವನು ತನ್ನ ಕರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರ ಆಸೆ ಆಶಯ ಜೀವಿತೋದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಅವನಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಾತ್ಮತಂತ್ರವಿಲ್ಲವೆ? ಲೋಕ ಅವನಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದಾದರೂ ಏನನ್ನು? ಯೋಗ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬಾಳಿ ಬೆಳೆದು, ತನ್ನ ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶೇಷತ್ವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೂ ಕಾರಣನಾಗಬೇಕು ಎಂದಲ್ಲವೆ? ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೆ; ಅಷ್ಟನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಯಾವ ಕೃತಿಯೂ ತಾನು 'ಛಾಯೆ'ಯಾದೆನೆಂದು ನಾಚುವುದು ಬೇಡ. ಅಂತಹ ಕೃತಿರಚನೆಮಾಡಿಡಾತನು ಕೃತಕೃತ್ಯನೆ ಹೌದು. ಕೃತಿಯ ಸಜೀವತ್ವಕ್ಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದುದು ಸ್ವಾನುಭವ, ತನ್ನದೆ ಆದ ಹೃದಯಾನುಭವ. ಆ ಅನುಭವ ನೈಜತೆ ಒಂದಿದ್ದರೆ ಅದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯೆ. ಆ ಅನುಭವ ಹಿಂದಾರೂ ಪಡೆಯದ ಅನುಭವವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದೂ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಕೃತಿಕಾರನ ನಿಜವಾದ ಅನುಭವವಾಗಿರಬೇಕು ಅಷ್ಟೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಕರಣ, ಅನುಸರಣ, ಛಾಯೆಗಳ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ವಿಮುಲವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೆಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಂತೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಭಾರತೀಯರೂ ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಕೃತಿಗಳೂ ಮೈದೋರಿವೆ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ; ಪೂರ್ಣಪರಿಣತ ಸ್ಥಿತಿಗೇರಿರುವ ಪ್ರಪಂಚದ ಯಾವ ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಾದರೂ ಕೋಡುಮೂಡಿಸುವ ಕೃತಿಗಳೂ ಕವನ, ಕಾದಂಬರಿ, ಸಣ್ಣಕತೆ, ನಾಟಕ, ಕಾವ್ಯ, ಮಹಾಕಾವ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿವೆ. ಕನ್ನಡಿಗರು ವಿನಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಗ್ಗಿ ನಡೆಯಬಹುದು; ಆದರೆ ರಿಕ್ತರಂತೆ ಕುಗ್ಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಎಂತಹ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ನಾಗರಿಕತೆಗೇರಿದ ಯಾವ ದೇಶದ ಎಷ್ಟು ಮುಂಬರಿದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು ಎಲ್ಲ ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಭಾಗ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ತನ್ನ ದಿನದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿ ಮಡಿಯುತ್ತದೆ. ಅದು ದೈನಂದಿನ ಆಯುಃಪರಿಮಾಣದ್ದು. ಕೆಲವು ಭಾಗ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅಥವಾ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಹೊಸ ನೀತಿಯ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆ ಉದ್ದೇಶ ನೆರವೇರಿದೊಡನೆಯೆ ಅದು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ

ತತ್ಕಾಲ ದೇಶ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿ, ಆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಜೀವವಾಗಿರುವ ತನಕ ಬಾಳಿ, ಕ್ರಮೇಣ ಜನಮನದಿಂದ ವಿಸ್ಮೃತವಾಗಿ ತರುವಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಅಥವಾ ಪಂಡಿತರ ವಿಶೇಷಾಧ್ಯಯನದ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ಚರಿಕಾಲಿಕ ಆಶೆ ಆದರ್ಶ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟು ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯಜೀವನದ ನಿತ್ಯಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ನೀರೆರೆಯುವ ಹೊಂಗಿಂಡಿಗಳೂ ಹೊಂಗೊಡಗಳೂ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ನಿತ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳೂ ಸಮಾನ ಸಾರ್ಥಕವಾದುವೆ. ನಿತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೆಲಸಮಾಡಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪತ್ರಿಕಾಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ನಿತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೆಲಸಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಅವೆರಡೂ ಸಾರ್ಥಕವೆ. ಅದರ ಧರ್ಮ ಬೇರೆ; ಇದರ ಧರ್ಮ ಬೇರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮ ಬೇರೆ; ಇದರ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮ ಬೇರೆ.

ಆದಕಾರಣ ನಾವು ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಒಂದು ವೇದಿಕೆಯಂತೆ ಭಾವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಒಂದು ಸೋಪಾನಪಂಕ್ತಿಯಂತೆಯೂ ಅಥವಾ ಒಂದು ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯಂತೆಯೂ ಭಾವಿಸಿದರೆ ಉತ್ತಮ. ಎಲ್ಲ ತರಹದ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಸಮಾನ ಪ್ರಯೋಜನಕರವಾದುದೆಂದಾಗಲಿ ಸಮಾನ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೆಂದಾಗಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಬೆಲೆಕಟ್ಟಿ, ಒಂದನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ತೆಗಳುವುದು ಅನಾವಶ್ಯಕ. ಆಯಾ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನ ತನ್ನಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯವೆ.

ವಿವಿಧ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರಿ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ವಿವಿಧ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದೇ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಬಯಸುವುದೂ ತಪ್ಪು. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ತರುಣರ ಮತ್ತು ಯುವಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೋಹಿಸಿದ 'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ' ಯಂತಹ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ಯುರೋಪೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಭ್ರಾಂತಿಗಳಿಂದ ಆವಿಷ್ಟರಾಗದೆ ತೆರೆದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಿರುವುದು ಲೇಸು. ರಸಾನುಭವವೇ ಕಾವ್ಯದ ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಅದನ್ನು "ಸಕಲ ಪ್ರಯೋಜನಮೌಲಿಭೂತ" ಎಂಬುದಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸಕರ ಮತವನ್ನು ನಾವು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, 'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ'ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ದುಮುಕಿದರೆ ಅನರ್ಥವಾದೀತು. ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಆಲಂಕಾರಿಕರು ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಗಂತವ್ಯ ಮತ್ತು ಗಮ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಕಲೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮದ ವಿಕಾಸದ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಉದ್ಧಾರದ ಒರೆಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಉಜ್ಜಿಯೆ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ: ಬರಿಯ ಮನೋಲ್ಲಾಸದ ಅಥವಾ ಸುಖಾಸ್ವಾದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿ ಮಾತ್ರದಿಂದಲ್ಲ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿರುವಂತೆ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನಗಳೂ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿವೆ. ಸಮಾಜಸುಧಾರಣೆ, ನೀತಿಬೋಧೆ, ವಿಚಾರಪ್ರಚೋದನೆ, ಮತವಿಡಂಬನೆ, ಮತಪ್ರಶಂಸೆ, ಸ್ವಮತಶ್ಲಾಘನೆ, ಅನ್ಯಮತಖಂಡನೆ, ಸ್ವಜಾತಿ ಸಂಕೀರ್ತನೆ, ಪರಜಾತಿ ನಿಂದನೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಪ್ರಸಾರ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತಾ ಪ್ರಚಾರ, ಸಮನ್ವಯ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ, ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಪ್ರದಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಶಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ದುಷ್ಟೋದ್ದೇಶಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಜ್ಞಾನ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ವಿಕಾರವೂ ಆಗಬಲ್ಲದು. ಸೊಗಸಾಗಿ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದು ಪೂಜ್ಯ, ದಿವ್ಯ, ಗ್ರಾಹ್ಯ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಸರ್ವಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಸಮಾಜವನ್ನಾಗಲಿ ದೇಶವನ್ನಾಗಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಉತ್ತಮತೆಯ

ಕಡೆಗೊಯ್ಯುವ ಉರ್ಧ್ವಮುಖಿಯಾದ ಉದ್ಧಾರಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಗ್ರಾಹ್ಯ, ಸ್ವೀಕಾರಯೋಗ್ಯ. ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅಧೋಮುಖಿಯಾದುದು ನಮಗೆ ಎಷ್ಟೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿರಲಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಖಂಡನೀಯ. ಅದರ ದಮನಕ್ಕೆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಅಡ್ಡಬರಬಾರದು, ಏಕೆಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಮಾನವೀಯತೆಗೆ ಹಾನಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಶ್ರೀಗೆ ಗ್ಲಾನಿ.

ನಮಗೆ ನಾನಾ ಪ್ರಯೋಜನದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಹುಮುಖ್ಯವೆಂದು ತೋರುವ ಮೂರನ್ನು ನಿವೇದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ: ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಸೆಕ್ಯೂಲರ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಎಂದು ಸಾರಿದ್ದೇವೆ, ಎಂದರೆ ಧರ್ಮಬಾಹಿರ, ಮತವಿದ್ವೇಷಕ, ನಾಸ್ತಿಕ ಅಥವಾ ಚಾರ್ವಾಕ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ; ಸಮನ್ವಯರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂದರ್ಥ. ಎಲ್ಲ ಮತಗಳೂ ಸತ್ಯದೆಡೆಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಥಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಮತವಾಗಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮತವನ್ನು ನಿಂದಿಸಲು ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಮತಗಳೂ ದೇವರಡೆಗೆ ದಾರಿಗಳೆ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸುವಂತಹ ಅರ್ಥಬರ್ಬರ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದಾರಿಗಳನ್ನಿರುತ್ತ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನೆಡೆಗೆ ಸಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಅನ್ಯಮತಗಳನ್ನು ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಅರಿತು, ಇತರರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದ ಬೆರೆತು, ಭಾಗವಹಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನರಲ್ಲಿ ಸಹೋದರಭಾವವನ್ನೂ ಐಕಮತ್ಯದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಬೆಲೆಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಈ ಕೆಲಸದ ಹೊರೆಯ ಮತ್ತು ಹೊಣೆಯ ಮುಕ್ಕಾಲು ಮೂರು ವೀಸ ಪಾಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಹಿತಿ ಅಥವಾ ಲೇಖಕನಾಗುವವನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಶಾಲ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ತೇಗಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಬೀಳುವುದು ನಾವು ತಿಂದುದರ ವಾಸನೆ ತಾನೆ!

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ: ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ರಿಪಬ್ಲಿಕ್ ಅಥವಾ ಸರ್ವಪ್ರಜಾಧಿಪತ್ಯ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಅದರ ಗುರಿ ಸರ್ವೋದಯ. ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರ ಏಳಿಗೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಸಮ, ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನ ಎಂಬುದು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಋಷಿವಾಣಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಸಮತೆ ಮತ್ತು ಸಮದರ್ಶನ ಭಾರತೀಯರ ಧರ್ಮಜೀವನದ ಅಡಿಗಲ್ಲು. ಆದರೆ ನಾನೂ ನೀವೂ ಒಂದೆ ಎಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ನನ್ನ ಜೇಬಿಗೆ ನೀವು ಕೈಹಾಕಿದಾಗ ಒದಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೂ ಅಜಗಜಾಂತರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ! ಎಲ್ಲರೂ ದೇವರ ಮಕ್ಕಳೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಆದಷ್ಟು ಲಾಭ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಬಂಡವಾಳಗಾರನಾಗಿ, ತನ್ನ ಬಂಡವಾಳದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ 'ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಧನಕ್ಕೆ ಆಸೆ ಪಡಬಾರದು!', 'ದೇವರು ಕೊಟ್ಟುದರಲ್ಲಿಯೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದಿರಬೇಕು!', 'ಸುಖಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣ ಧನವಲ್ಲ ಮನ!' ಎಂದೆಲ್ಲ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಬಿಟ್ಟು, ಸಾಮಾನ್ಯಜನಕ್ಕೆ ಧರ್ಮದ ಅಫೀಮು ತಿನ್ನಿಸುವ ಕಾಲ ಹಿಂದಾಯಿತು. ಈಗ ಜನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ರಾಜಕೀಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಜ್ಞಾನಾದಿ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವಪಕ್ಷಸಮರ್ಥನೆಯ ಚುನಾವಣಾಪ್ರಚಾರದ ಭಾಷಣಗಳಿಂದಲಾದರೂ ಅರಿಯತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶದ ಜಮೀನುದಾರರೂ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಬಂಡವಾಳಗಾರರೂ ದಿನದಿನವೂ ಉಚ್ಚಕಂಠದಿಂದ ಘೋಷಿತವಾಗಿ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲೊಳಗೂ ನುಗ್ಗಿಬರುತ್ತಿರುವ ಈ ಹೊಸ ಹೊಸ ತತ್ತ್ವಗಳ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಅದನ್ನು ಒಂದು ರೀತಿಯ ದರೋಡೆ ಎಂದೆ ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ದರೋಡೆಯಲ್ಲ; ಹಿಂದೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದ ದರೋಡೆಯನ್ನು ಈಗ ಕಾರ್ಮಿಕ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಹಂಚುವ ವಿಧಾನ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಯಾವುದನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೋ ಅದನ್ನು ಲೌಕಿಕವಾಗಿಯೂ ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಮಾನಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನೂ ಹೃದಯದ

ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕು. ಆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಕೆಲಸ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ: ಮಾನವನ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಪ್ರಜ್ಞಾವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಿತ್ತಿ ರೂಪವಾಗಿರುವ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ರಸಸ್ಯಂದಿಯಾದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ. ತತ್ತ್ವದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇದನ್ನು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಾರುತ್ತಾ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಅದನ್ನು ಆಯಾ ಯುಗದ ಧರ್ಮವಿಕಾಸದ ಸ್ವರೂಪಾನುಗುಣವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿ, ಸಿದ್ಧಪುರುಷರಾಗಿ, ವಿಶ್ವಮಾನವರಾಗಿ, ಪೃಥ್ವೀತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಪರಾಶಕ್ತಿಯ ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಪಮಾನವ ಭೂಮಮಾನವನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿಹೋದ ಋಷಿ ರಸಋಷಿವರೇಣ್ಯರೂ ಅನೇಕರಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಶ್ವಮಾನವ ರಚನೆಯ ನಮ್ಮ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಉದ್ಧಾರೋದ್ಯಮಗಳ ಮತ್ತು ಸುಖಸಾಧನೆಯ ಸಾಹಸಗಳ ಅಂತರಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಪ್ರೇರಣೆ. ಈ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ದೇಶ ಕಾಲ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ ಜಾತಿ ವರ್ಣ ಪಕ್ಷ ಪಂಥ ಸಿದ್ಧಾಂತಾದಿ ಎಲ್ಲ ತೆರನಾದ ಸೀಮೆಗಳನ್ನೂ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಅತೀತವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಅನಿಕೇತನವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ನಿತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಜನಾಂಗ ಜನಾಂಗಗಳ ನಡುವೆ ಗೋಡೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಿ, ಮಾನವನಿಂದ ಮಾನವನನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುತ್ತಿರುವ ಕ್ಷುದ್ಧಭೇದಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಗೈದು, ಶಾಶ್ವತವೂ ಸರ್ವ ಸಂಪೂರ್ಣತಾಸಿದ್ಧಿಕಾರಕವೂ ಆಗಿರುವ ನಿತ್ಯಶಾಂತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಸಕಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಶಿಖರಪುರುಷಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಜಗತೀಚೇತನೆಯನ್ನೇರಿಸುತ್ತದೆ. ಸಹೃದಯಯಾತ್ರಿ ಸಾಹಿತ್ಯಹೈಮಾಚಲ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ತುತ್ತುದಿಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಈ ಕೈಲಾಸಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಮಾನವತ್ವ ದೇವತ್ವದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಪಣ ಮಾಡಿ ಸಾರ್ಥಕ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಸಾಹಿತಿ ಯಾವ ತತ್ತ್ವವನ್ನಾಗಲಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಅದನ್ನೊಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತರೂಪಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಆಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಮೂರುಹೊತ್ತೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬರೆಯತೊಡಗಿದರೆ ರಸಾತ್ಮಕವಾದ ಕೃತಿ ಮೂಡಲಾರದು. ಹಾಲು ಕೊಡುವ ಹಸು ಹೊಲಗದ್ದೆ ಕಾಡುಮೇಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಹಸುರು ಚಿಗುರು ಸೊಪ್ಪು ಹಣ್ಣುಕಾಯಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಮೇದು, ತಿಂದು ಕೊಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಬಂದು, ಮಲಗಿ ಮೆಲುಕು ಹಾಕಿ, ಹೊತ್ತಾರೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕರುವಿಗೆ ಕೆಚ್ಚಲು ಸೊರಸುವಂತೆ, ಸಾಹಿತಿಯಾದವನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಭಾವಮಯವಾದ ಚಿತ್ತೋಶವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ, ವಿದ್ವಜ್ಜನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ, ಲೋಕಾನುಭವದಿಂದ, ಸ್ವಂತ ಚಿಂತನ ಧ್ಯಾನ ಸಾಧನಾದಿಗಳಿಂದ ಸುಪುಷ್ಪವನ್ನಾಗಿ, ಸುವಿಸ್ತೃತವನ್ನಾಗಿ, ಶ್ರೀಮಂತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆ ಅನುಭವವೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಆತನ ಚೇತನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಪ್ರಾಣ ಜ್ಯೋತಿಶಕ್ತಿ, ಯಾವ ಗುಣವೂ ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ಯಾವ ಗುಣವಾಗಿ ಬೇಕಾದರೂ ಮೈದೋರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ನಿರ್ಗುಣವಾದ ಒಂದು ಚಿತ್‌ತಪಸ್‌ಶಕ್ತಿ, ಆವಿರ್ಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ರಸಕೃತಿ.

ಗೋವು ಮೇಯುವ ಯಾವುದೆ ಆಹಾರವಾಗಿರಲಿ ರಸಮಾರ್ಗಸಹಜವಾದ ಅದರ ಕೆಚ್ಚಲಿನಿಂದ ಬಂದಾಗಲೆ ಕ್ಷೀರವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ದಾರಿಗಳಿಂದ ಬಂದಾಗ ಗೋಮಯವಾಗಬಹುದು, ವಮನವಾಗಬಹುದು, ನೆತ್ತರಾಗಬಹುದು, ಸ್ವೇದವಾಗಬಹುದು; ಆದರೆ ಅಮೃತವಾಗಲಾರದು. ಗೋಮಯಾದಿಗಳಿಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ , ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅದರೆ ಹಾಲಿನ ಬೆಲೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವೇ ಬೇರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಹಿತಿಯ ತಾತ್ವಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಏನೆ ಇರಲಿ, ಆತನ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತೀಯ ಆರ್ಥಿಕಾದಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಆದರ್ಶಗಳೂ ಆಲೋಚನೆಗಳೂ ಏನೆ ಆಗಿರಲಿ, ಅವೆಲ್ಲವೂ ಗೋವಿನ ಆ

ಪೀನಪಯೋಧರಸದೃಶವಾದ ಆತನ ರಸಮಯ ಚಿತ್ತೋಶದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿ ಬಂದಲ್ಲದೆ ಅಮೃತವಸ್ತುವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ರಸಮಯ ಚಿತ್ತೋಶದಿಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದುದಲ್ಲ ಗೋಮಯಾದಿಗಳಂತೆ ಅನ್ಯಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಗಳಾದ ಆರ್ಥಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಮತೀಯಾದಿ ಭೂಮಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಫಲಕೃತಿಗಳಾಗಬಹುದೆ ಎನಿಸಿ ನಮಗೆ 'ಯತ್ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಚಾಪರಂ ಲಾಭಂ ಮನ್ಯತೇ ನಾಧಿಕಂ ತತಃ' ಎಂಬಂತಹ ಅಮೃತವೀಯಲಾರವು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ಲೋಕಾನುಭವಗಳನ್ನೂ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೆ ಪರಿವರಿಸುವ ಚಿದ್ಯಂತರೂಪಿಯಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸರ್ವಾಧಾರಮೂಲದಂತಿರುವ ಸಾಹಿತಿ ಮೊದಲು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೆ ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿ ಒಂದು ಆಚಾರ್ಯಚೇತನದ ಜೀವಿತ ಸಮಸ್ತದ ಸಾರ ಸರ್ವಸ್ವ ಎಂದು ಮಹಾಕವಿಯೊಬ್ಬನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವ ಜೀವನಗೋಕ್ಷೀರೋಪಮ; ಲೋಕದ ಕಹಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಅಥವಾ ಪರಿವರಿಸಿ ನಮ್ಮ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಅಮೃತಪಾನಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಆಶಿಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ದೃಢಿಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಬಲಿಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಮೇಧಾವಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. 'ಯಸ್ಮಿನ್ ಸ್ಥಿತೋನ ದುಃಖೇನ ಗುರುಣಾಪಿ ವಿಚಾಲ್ಯತೇ' ಎಂಬ ಆನಂದಸ್ಥಿತಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಏರಿಸುತ್ತದೆ.

“ಸಂಸಾರದ ವಿಷವೃಕ್ಷದಿ ಹಣ್ಣೆರಡಿವೆ ಅಮೃತೋಪಮ

ಕಾವ್ಯಾಮೃತದಾಸ್ವಾದನ ಮೇಣ್ ಸಜ್ಜನ ಸಲ್ಲಾಪ!”

ಎಂಬರ್ಥದ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸುಭಾಷಿತವೂ ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ. ಸಂಸಾರವು ವಿಷವೃಕ್ಷದಂತಿದ್ದರೂ ಅದು ಆಸ್ವಾದ್ಯ; ಏಕೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಎರಡಾದರೂ ಅಮೃತಸದೃಶವಾದ ಹಣ್ಣುಗಳಿವೆ; ಒಂದು ಸಜ್ಜನಸಲ್ಲಾಪ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಾವ್ಯಾಮೃತಾಸ್ವಾದನ.

ಸಾಹಿತಿಗೆ ಕವಿಗೆ ರಸಾನುಭವಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಈ ಸಿದ್ಧತೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ದೀರ್ಘ ತಪಸ್ಸೇ. ಅವನ ಬದುಕಿನ ವೃಕ್ಷ ಮುಗಿಲತ್ತ ಆಕಾಶದತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ತಾಯಿಬೇರು ಆಳವಾಗಿ ಇಳಿದು, ಕವಲುಕವಲಾಗೊಡೆದು, ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪ್ರಸರಿಸಿ, ಆಹಾರ ಸತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ತಾಯಿಬೇರಿನ ಕವಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯೋಪಕರಣಗಳಂತಿರುವ ಮೂರನ್ನು ನಾನು ನಮ್ಮ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನ ತರುಣರ ಮುಂದಿಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಭಾರತೀಯವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಾರಗ್ರಾಹಿಯಾಗಿ ಒಂದು ಹೆಗ್ಗವಲು ಇಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಭಾರತೀಯವಾದ ಉದ್ಧಾಮ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಾರಗ್ರಾಹಿಯಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು; ಕರ್ಣಾಟಕದ ಭಾಷೆ ವಿದ್ಯೆ ಕಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಸಾರ ಮಾತ್ರವನ್ನಲ್ಲದೆ ವಿವರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಅರಿಯುವ ಮತ್ತು ಅಭ್ಯಸಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು. ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಮೂರಾದರೂ ಭಾಷೆಗಳು ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿಯೆ ಕನ್ನಡ; ಇನ್ನೊಂದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿಯೆ ಸಂಸ್ಕೃತ; ಮತ್ತೊಂದು, ಸದ್ಯದ ನಮ್ಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್. ಬಹುಶಃ ಕೆಲವು ಕಾಲದಮೇಲೆ, ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಹೆಗಲೆಣೆಯಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ನಮಗೂ ನಡುವೆ ಕಾಲುವೆಯಾಗಬಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಸೇತುವೆಯಾಗಬಲ್ಲ ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ವಿದೇಶೀಯ ಭಾಷೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ತುಕುವಾದ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಕಾಲ ಬಾಳುವ ಸತ್ತ್ವವುಳ್ಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವ ಯಾವ ತರುಣನಾಗಲಿ ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ ದೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ದೂರನಾಗಿಯೂ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಅದು ಅಸಾಧ್ಯ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯ ಉತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೂ ಸಹೃದಯ ರಸಾಸ್ವಾದನೆಗೂ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವ ಒಂದು ವಿಚಾರದತ್ತ ತಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ತನ್ನ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನಾಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ ಎಂಬುದೇನೂ ನಿಜ; ಆದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ

ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅದು ಇತರ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಬೆಳೆದಿಲ್ಲ. ಈಗಾಗಲೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಜನತೆಗೆ ನಿರೂಪಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಜನತಾಹ್ಯದಿಂದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರೂಪಿಸುವುದಕ್ಕೂ ವಿಮರ್ಶೆ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದೇಶ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನ, ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಕಾರಗಳು, ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿದ ವಿವಿಧಾಂಶಗಳು ಮೊದಲಾದ ಮೂಲತತ್ವಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಸಾಹಿತಿಯ ದೃಷ್ಟಿ ರಚನೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಚಕನ ಅಥವಾ ಸಹೃದಯನ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಯಾರ ಅಭಿರುಚಿ ಹಳೆಯ ರೀತಿಯ ಸುಪರಿಚಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದಲೆ ಇದುವರೆಗೂ ತೃಪ್ತಿಪಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಹೊಸದು ಮೊದಮೊದಲು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಅಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹೊಸದರಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ನಿಜವಾದ ಸತ್ತ್ವಾಂಶ ರಸಾಂಶಗಳು ಇರುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಅಕ್ಕಪಕ್ಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯದು.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಹಳೆಯದರ ಹಳೆಯ ಪರಿಚಯವನ್ನೂ ಹೊಸದು ಮಾಡಿ ಕೊಡುವ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ತರ ಕಾರ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಮೀಮಾಂಸಕನ ಮುಂದೆ ಗುರುತರವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಜನತೆ ಇದುವರೆಗೆ ಒಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ, ಒಂದು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ಒಂದು ಗೌರವದಿಂದ, ಒಂದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಓದುತ್ತಾ ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಾ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಆ ಪವಿತ್ರ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಥಾನಾಯಕಾದಿ ಪಾತ್ರಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ನಡೆದ ನಡೆ, ನುಡಿದ ನುಡಿ, ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸ, ಬೋಧಿಸಿದ ಉಪದೇಶ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಸಿದ್ಧವಾದ ಒಂದು ಸ್ವೀಕಾರಬುದ್ಧಿ ಇದುವರೆಗೂ ನಮ್ಮ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಿಲಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ಒಂದು ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿ ಉದ್ದೀಪನವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಎಲ್ಲ ನಂಬುಗೆಗಳನ್ನೂ, ಅವು ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿರಲಿ, ಎಷ್ಟೇ ಪೂಜ್ಯವಾಗಿರಲಿ, ವಿಚಾರ ನವಿವಿಂದ ಕೆರೆದುನೋಡುವ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರಮತಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಸ್ತಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಆ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ದೈವೀಪಾತ್ರಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಅದ್ಭುತ ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ ನಂಬಲು ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಒಂದು ಶಿಶುಸಹಜ ಮುಗ್ಧತೆ ಜನರಿಂದ ಮಾಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆ ಮೌಢ್ಯಭಂಗಿಯನ್ನು ನಾವು ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಂದು ಕರೆದರೂ ದಿನ ದಿನವೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ವಿಚಾರ ದೀಪ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉಳಿಗತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿಜ್ಞಾನಬುದ್ಧಿಯ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಬತ್ತಿಹೋದಮೇಲೆ ಜನರು ಆ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಆ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನೂ ಆ ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ ಕವಿಕಲ್ಪಿತ ಮಿಥ್ಯೆಗಳೆಂದೂ ಬರಿಯ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸದ ಒಂದು ಸೊಗಸಿಗಾಗಿ ಓದತಕ್ಕವೆಂದೂ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈಸೋಫನ ಕತೆಗಳನ್ನೆಂತೂ ಅಂತೆ ಬಾಲಕರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಆದರೆ ಮಾನವ ಕುಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಪಘಾತ ಸಂಭವಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಾವು ಈಗ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ಅಪಘಾತ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಅಂತಹ ಅಪಘಾತದಿಂದ ನಮ್ಮ ಅನರ್ಘ್ಯರಸಭಂಡಾರದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದೆಂತು? ಅವುಗಳ ರಸಕೋಶದಲ್ಲಿರುವ ದರ್ಶನ ಜ್ಯೋತಿಯೂ ಶಕ್ತಿಯೂ ಮಾನವ ಹೃದಯಕ್ಕೆವತರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿರುವ ದೈವೀಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಉನ್ನಿಲನಕ್ಕೂ ಉನ್ನೇಷನಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವೊದಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಭಾಷೆಗೆ ಲೋಕೋಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಭಾವೋಪಯೋಗ ಎಂದು ಎರಡು ರೀತಿಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿವೆ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಮೌಢ್ಯಾಂಶವನ್ನು ತೊರೆದು ಜ್ಞಾನಾಂಶ ರಸಾಂಶ ದರ್ಶನಾಂಶಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಸಂಕೇತ, ಪ್ರತೀಕ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಮಾ ಈ ಮೂರಕ್ಕೂ ಇರುವ

ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮನಶ್ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಿತ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಸಹೃದಯರು ಗ್ರಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನದ ಮತ್ತು ದರ್ಶನ ಧ್ವನಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಮನೋವಿಜ್ಞಾನದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಆ ಮಹಾಕಾವ್ಯಪುರಾಣಗಳ ಕಥಾಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲ ದೇಶ ಮತಾದಿ ಬದ್ಧವಾದ ನಶ್ವರಾಂಶವನ್ನು ಮೀರಿ ಸಾರ್ವದೇಶಿಕ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾದ ನಿತ್ಯಸತ್ಯಗಳಿರುವುದನ್ನು ಸಹೃದಯ ಹೃದಯ ವೇದ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲೋಸುಗ ನವೀನದೃಷ್ಟಿಗೂ ನವದರ್ಶನಕ್ಕೂ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಆದರೆ ಮೂಲದ ಆಶಯಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೂ ಊನ ಬರದಂತೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಅಂಶಿಕವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಬಹುದೆ?

ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ನಮ್ಮೆದುರು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ವಿಮರ್ಶೆ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪರಿಹಾರ ಹುಡುಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಧ್ಯಾಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಔಚಿತ್ಯವಿವೇಕಗಳನ್ನೂ ವಿಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಬಹುಮುಖವಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಒಂದು ಗಂಭೀರವಾದ ಮತ್ತು ವಿಶಾಲವಾದ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ಪರಿಚಯದ ಜೊತೆಗೆ ಮನಶ್ಶಾಸ್ತ್ರ, ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಯೋಗವಿಜ್ಞಾನಗಳೂ ಆತನಿಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಕುಶಾಗ್ರ ಬುದ್ಧಿಯ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಆಲಂಕಾರಿಕರ ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ಜೊತೆಗೆ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯ ಜ್ಞಾನವೂ ನೆರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಅಂತಹ ವಿಮರ್ಶಕೋತ್ತಮನಿಗೆ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಆ ಸ್ಥಾನ ಎಂತಹ ಮಹೋನ್ನತ ಕವಿಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೇನೂ ಕೀಳಾದುದಲ್ಲ.

ಮಹನೀಯರೆ, ಮಹಿಳೆಯರೆ, ಮಿತ್ರರೆ, ಈ ದೀರ್ಘ ಭಾಷಣಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ. ತಮ್ಮ ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಶೋಷಿಸುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ನಾನು ಕೈ ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಿದ ಕೆಲವು ಮೂಲಸೂತ್ರರೂಪವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಗೈದು ಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಗೌರವದ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಆರಿಸಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಮಕ್ಕಳಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಸಹೋದರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಆ ತಾಯಿಗೆ ನನ್ನ ಅನಂತಾನಂತ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪುಣಾಮಗಳನ್ನು ನಿವೇದಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅಮ್ಮ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿಸಿರುವ ಈ 'ಅನಿಕೇತನ' ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅಭೀಪ್ಸೆಯಾಗಿ ಮೇಲೇರಿ ಆಕೆಯ ದಿವ್ಯಚರಣಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಪೂಜಿಸುವ ಪುಷ್ಪರಾಶಿಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ:

ಓ ನನ್ನ ಚೇತನ,

ಆಗು ನೀ ಅನಿಕೇತನ!

ರೂಪ ರೂಪಗಳನು ದಾಟಿ

ನಾಮ ಕೋಟಿಗಳನು ಮೀಟಿ,

ಎದೆಯ ಬಿರಿಯ ಭಾವದೀಟಿ,

ಓ ನನ್ನ ಚೇತನ,

ಆಗು ನೀ ಅನಿಕೇತನ!

ನೂರು ಮತದ ಹೊಟ್ಟ ತೂರಿ,

ಎಲ್ಲ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲೆ ಮೀರಿ,
ನಿರ್ದಿಗಂತವಾಗಿ ಏರಿ,

ಓ ನನ್ನ ಚೇತನ,

ಆಗು ನೀ ಅನಿಕೇತನ!

ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದಿರು;

ಮನೆಯನೆಂದೂ ಕಟ್ಟದಿರು;

ಕೊನೆಯನೆಂದೂ ಮುಟ್ಟದಿರು;

ಓ ಅನಂತವಾಗಿರು!

ಓ ನನ್ನ ಚೇತನ,

ಆಗು ನೀ ಅನಿಕೇತನ!

ಅನಂತ ತಾನ್ ಅನಂತವಾಗಿ

ಆಗುತಿಹನೆ ನಿತ್ಯಯೋಗಿ;

ಅನಂತ ನೀ ಅನಂತವಾಗು;

ಆಗು, ಆಗು, ಆಗು, ಆಗು!

ಓ ನನ್ನ ಚೇತನ,

ಆಗು ನೀ ಅನಿಕೇತನ!

* * * *

ದೀಕ್ಷಾಯಾತ್ರೈ

ಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರು, ಶ್ರೀ ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯವರ ಪದತಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅವರ ದೀಕ್ಷಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ನಾನು ಪಾತ್ರನಾಗಬೇಕೆಂದು, ಸಲಹೆ ಇತ್ತಾಗ ನಾನು ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದಲೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಒಪ್ಪಿದುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಅಥವಾ ಪ್ರೇರಣೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿತ್ತೋ ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆ. ನಾನು ಒಪ್ಪಿದುದು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಆ ಸಲಹೆ ಗೋಪಾಲ ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ಬಂದುದರಿಂದಲೆ ; ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ದೇಶ ಸಂಚಾರದ ಹೊಸ ಹೊಸ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಂದಲೂ ಇರಬಹುದು.

ಗೋಪಾಲ ಮಹಾರಾಜರು (ನಾವು ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರನ್ನು ಆ ಅಕ್ಕರೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ರೂಢಿ.) ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ನನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದ ದಿವ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಯಾವ ಸಲಹೆಯನ್ನಾಗಲಿ ನಾನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಪರಮಹಂಸರ ಅಂತರಂಗ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಶಿಖರವೇರಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಭೂತಿ ಪುರುಷರಾಗಿ, ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಶನ್ನಿನ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಮಹಾಪುರುಷ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರಿಂದ, ನನ್ನ ಜೀವನ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಅಲ್ಲತದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ, ನನ್ನಾತ್ಮವನ್ನು ಭೂಮತ್ಪದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಸಂಸ್ಕಾರವೊಂದಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಪಾತ್ರನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಹೈತುಕೀ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆಶ್ವಾಸನವಿತ್ತರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಎಂದಾದರೂ ಒಳ್ಳೆ ಎನ್ನುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ?

ಆದರೆ ಆಗ ನನ್ನ ಚೇತನ ಆ ದಿವ್ಯಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತೇ ? ಅದನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿತ್ತೇ ? ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ, ನಾನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ, ನಿರ್ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಲಾರೆ. ನನ್ನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಒದಗಿರುವ ಯಾವ ಪ್ರೇಯಸ್ಸಾಗಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಬಂದಂತೆ ನನಗೆ ಎಂದೂ ಭಾಸವಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೋ ನನಗರಿಯದ ಮಹಾಕೃಪೆ ನನ್ನ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನೂ ಅಭಿಪ್ರೇಯನ್ನೂ ಗಮನಿಸದೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನನ್ನ ಅಹಂಕಾರದ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಇದಿರಾಗಿಯೆ, ನನ್ನನ್ನು ಮಂಗಳದ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆದೊಯ್ದಿದೆ ; ಮತ್ತು ಇಂದಿಗೂ ಎಳೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿದೆ. ಆ ಮಹಾಕೃಪೆಯು ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರ ಪಾದಾರವಿಂದದಡೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಿತು !

೧೯೨೯ನೆಯ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳು ಮೂರನೆಯ ತೇದಿ ಗುರುವಾರ ಅಪರಾಹ್ನ ಎರಡೂವರೆ ಘಂಟೆಗೆ ನಾನು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಒಬ್ಬ ಮಿತ್ರರು ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರೊಡನೆ ಮೈಸೂರು ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟು ರೈಲುನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೊರಟುನಿಂತಿದ್ದ ರೈಲುಬಂಡಿಗೆ ಹತ್ತಿದಾಗ, ನನ್ನ ಜೀವಮಾನವನ್ನೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಿರುವ ಎಂತಹ ಮಹದ್ ಘಟನೆಯ

ಸಂಭವಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಅರಣ್ಯ ಮಧ್ಯೆಯ ಕುಗ್ರಾಮವೊಂದರಿಂದ ಮೈಸೂರು ನಗರಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ನನಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ - ವಿವೇಕಾನಂದ ಸಾಹಿತ್ಯಪರಿಚಯದಿಂದಾಗಿ - ಆ ಮಹದ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವೈಯುಕ್ತಿಕ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಪರವಾದ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನಾದರೂ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಗುರುವಿನಿಂದ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಸಂಪ್ರದಾಯಮಾರ್ಗದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು, ನಿರಾಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅದ್ವೈತಪರವಾದ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವಂತಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮಂತ್ರ ದೀಕ್ಷಾದಿ ಜಪಮಣಿಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಚಾರಕ್ಕೆ ವಿಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾವ ಸಂಚಾರವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡಲಿರುವ ಗುರುವಿನ ಹಿರಿಮೆಯೂ ಆಗ ನನಗೆ ದೂರ ದಿಗಂತ ವಿಷಯವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಆ ದೂರದ ದಿವ್ಯ ಗುರುವಿನಡೆಗೆ ನನ್ನನ್ನೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಹತ್ತಿರದ ಗುರುವಿನ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳೇ ನನಗೆ ಆಧಾರಭೂತ ಪ್ರಧಾನ ಭರವಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರು ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂಧಿಸದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಅದರ ದಿಕ್ಕು ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತೇನೋ ?

ನಾವು ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೆ ಮಳೆ ಹೊಯ್ಯತೊಡಗಿತ್ತು. ಬರಬರುತ್ತಾ ಚಂಡಮಾರುತವೂ ಎದ್ದಿತು. ಬಿರುಮಳೆ ಮತ್ತೂ ಜೋರಾಗಿ ಬೀಳತೊಡಗಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿತು. ನಮ್ಮ ಪಯಣಕ್ಕೆ ಶುಭಕೋರಿ ಆಕಾಶವೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದಂತಿತ್ತು, ಆ ಮಳೆ ಹೊಯ್ದದ್ದು, ಆಶ್ವೀಜಮಾಸದ ಸಸ್ಯಶಾಲಿನಿ ಪೃಥ್ವೀಮಾತೆ ನಮ್ಮನ್ನು, ನಾವು ಪಯಣ ಹೊರಟಿದ್ದ ಮಂಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಗಗೂಡಿ ನೋಡಿಹರಸುವಂತಿತ್ತು. ಅಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಏನು ? ಕಲ್ಪತ್ತಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದ ನಾವು ವಿಶಾಲ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ನಗಣ್ಯರಾದ ಯೇಕಶ್ಚಿತ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದ ದೇವಮಾನವನ ಶಿಷ್ಯೋತ್ತಮನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ದೀಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವು ಭೂಮ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ವಿಶ್ವಮಾತೆಯ ಸುವಿಶೇಷ ಗಮನಕ್ಕೆ ಅದು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವಲ್ಲವೆ !

ನಾವು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನಿಲ್ದಾಣವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕತ್ತಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೊರಡುವ ರಾತ್ರಿಯ ರೈಲಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬದಲಾಯಿಸಿದೆವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ ಬೀಳುಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದಿದ್ದರು, ಸ್ವಾಮಿ ಸಂವಿದಾನಂದರು, ಎಳೆಯತಂಬಿ, ಮತ್ತು ಇತರ ಆಶ್ರಮದ ಭಕ್ತರು. 'ಕವಿಗಾಗಿ ಈ ಹೂವು ತಂದಿದ್ದೇನೆ !' ಎಂದು ಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಾಗತಾಶೀರ್ವಾದವಿತ್ತರು ಸ್ವಾಮಿ ಸಂವಿದಾನಂದರು. ಅವರೆಲ್ಲರ ಮಾತುಕತೆ, ಸಂತೋಷ, ಭಂಗಿ ಸ್ವಾಗತೋತ್ಸಾಹ, ಅಭಿನಂದನಾ ರೀತಿ ಇವು ಒಂದೊಂದೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಾವು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನೂ ಶ್ಲಾಘ್ಯತೆಯನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟು, ನನ್ನ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿತ್ವವನ್ನೂ ನನಗೆ ಸಂಭವಿಸಲಿದ್ದ ಮಹಾಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಲೋಕೋತ್ತರತೆಯನ್ನೂ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಘೋಷಿಸಿ ತಿವಿದು ಹೇಳುವಂತಿತ್ತು.

ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದ ನನ್ನ ಪರಿಚಯದ ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೊಬ್ಬರು ನಾವು ಕೂತಿದ್ದ ಗಾಡಿಗೇ ಹತ್ತಿದರು. ನಾನು ಬೇಲೂರು ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಾ ಹೇಳಿದರು : "ಹೌದಪ್ಪಾ, ಈಗಲೇ ಹೋಗಬೇಕು. ಮುಂದೆ ಸಂಸಾರದ ತಾಪತ್ರಯಗಳು ಬಂದುಬಿಟ್ಟರೆ ತುಂಬಾ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತೆ. ನನಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪಿಪಾಸೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಈಗ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ನನಗೆ ಆಗ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ತರುವಾಯ ಲೌಕಿಕ

ಜೀವನದ ಚಪ್ಪಡಿಯಡಿ ಸಿಲುಕಿ ವಿನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ನೆನೆದು ಈಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೇನು ಮಾಡುವುದು ? .....ಸಿದ್ಧ ಗುರುವರ್ಯರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗುವ ನೀವೇ ಧನ್ಯರು.”

ರೈಲು ಹೊರಡುವ ಸಿಕ್ಕು ಕೇಳಿಸಿದಾಗ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಮುಂದಿದ್ದು ಮುದುಕರಾಗಿದ್ದ ಎಳೆಯತಂಬಿ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರಿಗೆ ಕಾಲುಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಸ್ವಾಮಿಾಜಿ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಎಳೆಯತಂಬಿ “ಈ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು ನಿಮಗಲ್ಲ. ಮಹಾಪುರುಷ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿ ಶರ್ವಾನಂದರಿಗೆ !” ಎಂದು ಕಾಲಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದೇಬಿಟ್ಟರು. ನಾನು ಸ್ವಾಮಿ ಸಂವಿದಾನಂದರಿಗೆ ಕಾಲುಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದೆ. ಅವರೆಂದರು “ಇದು ರೈಲಪ್ಪಾ. ಹೀಗೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದರೆ ಜನರೇನು ಅಂದುಕೊಂಡಾರು?”

ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ರೈಲಿನಿಂದಿಳಿದು ಮೈಲಾಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದೆವು. ಮೊದಲು ದೇವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀ ಗುರುಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಸಲ್ಲಿಸಿದವು. ಶುಚಿಯಾಗಿ, ನಿಶ್ಯಬ್ದವಾಗಿ, ಜನ ಸಂದಣಿಯ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಶಾಂತಿದಾಯಕವಾಗಿ ಪವಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು ಆಶ್ರಮದ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ. ನಾನು ಮದರಾಸಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಅದೇ ಮೊದಲ ಸಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲದಿಂದ ಚಿರಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ನೆಲೆಗೇ ಬಂದಂತಿತ್ತು. ಮೈಸೂರಾದರೇನು? ಬೆಂಗಳೂರಾದರೇನು? ಮದರಾಸಾದರೇನು? ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ಸಂಗದಿಂದ ಪೂತವಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳೂ ನನ್ನ ಸ್ವಂತದ ತವರು ನೆಲೆಗಳೆಂಬುದು ದಿನ ದಿನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಎಂತಹ ಸ್ನೇಹ? ಎಷ್ಟು ವಾತ್ಸಲ್ಯ? ಏನು ಆದರ? ನಾನು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸೇರಿದವನು ಎಂಬ ಅದೆಂತಹ ಅಭಿಮಾನ, ವಿಶ್ವಾಸ? ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು, ಈಶ್ವರಾನಂದರು, ಅಸಂಗಾನಂದರು, ಗಣೇಶ ಮಹಾರಾಜ್, ಇಂದು ಮಹಾರಾಜ್, ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಮಹಾರಾಜ್, - ಒಬ್ಬರೆ ? ಇಬ್ಬರೆ? ಎಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ತೋರಿದ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಾನು ಸೋತುಹೋದೆ. ಬಹುಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದ ಮಗಳಿಗೆ ತಾಯಿ ತೋರಬಹುದಾದ ಅಕ್ಕರೆಗೂ ಮಿಾರಿತ್ತು ಅದು. ಆ ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಚೇತನ ಅದ್ವಿ ಅರ್ಧವಾಗಿಹೋದಂತಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅನುಭವಿಸಲಿದ್ದ ಅಪಾರ ದೈವೀಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಮುನ್ಸೂಚಕವಾದ ಒಂದು ತರಂಗಾಸ್ಥಾನೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ!

ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಎರಡು ಹಗಲು ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ತಂಗಿದ್ದೆವು. ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯವಾದ ಮನುಷ್ಯ ಕೃತ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ನಿಸರ್ಗ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದೆವು. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯಾಗಿರುವುದೆಂದರೆ - ಸಮುದ್ರದರ್ಶನ!-ಪ್ರಪ್ರಥದ ಸಮುದ್ರ ದರ್ಶನ! ಕವಿಯಾದ ನನಗೆ ಅದೊಂದು ಮಹನೀಯ ಭಗವದನುಭವವಾಗಿತ್ತು. ನಾನು ಯಾವ ಮಹಾಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆನೋ ಆ ದಿವ್ಯಗುರುವಿನ ಮತ್ತೊಂದು ನೈಸರ್ಗಿಕ ರೂಪವೇ ನನ್ನೆದುರು ಮೈದೋರಿ ನನ್ನನ್ನು ಅನಂತತೆಗೆತ್ತಿ ಅಪಾರಕ್ಕೆ ಬೀಸಿದಂತಾಗಿತ್ತು. ತೀರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಚೇತನಕ್ಕೆ: ಅಚಂಚಲ ಆಕಾಶದ ಅನಂತತೆ, ಸುಚಂಚಲ ಸಾಗರದ ಅಪಾರತೆ ಮತ್ತು ಸುಸ್ಥಿರಾ ಭೂಗೋಲದ ಅಸೀಮ ಸುವಿಶಾಲತೆ:- ಅನೇಕ ಭವ್ಯತಾ ವಿಭೂತಿ ಸಂಗಮ ಸ್ಥಾನವಲ್ಲವೆ ಸಮುದ್ರವೇಲೆ?

ಹೊರಡುವ ದಿನ ಸಂಜೆ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಾರತಿಯಾದಮೇಲೆ, ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡಿ, ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ, ಅಂದು ಮದರಾಸು ಆಶ್ರಮದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಪೂಜ್ಯಪಾದ ಶ್ರೀ ಯತೀಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ “ಗುರುಮಹಾರಾಜರು ನಿಮಗೆ

ಕೃಪೆಮಾಡಲಿ! ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯವರ ಅನುಗ್ರಹ ನಿಮಗೆ ದೊರೆಯಲಿ!” ಎಂದು ಹೃದಯತುಂಬಿ ಹಾರೈಸಿದರು.

ಮತ್ತೆ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ದಿನಗಳು ಕಲ್ಕತ್ತಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲುಬಂಡಿಯ ನಮ್ಮ ಪ್ರಪಂಚವಾಗಿತ್ತು.

ಮರುದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೈಲಿನ ಕಿಟಕಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ನೋಡಿದಾಗ ಎಂತಹ ಸುಮನೋಹರ ದೃಶ್ಯ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಶಾಲಿವನ ರೂಪಿಣಿಯಾದ ಭಗವತಿಯ ನಿಸರ್ಗಲೀಲಾ ಶರೀರವು ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿತ್ತು! ರೈಲು ರಸ್ತೆಯ ಇಕ್ಕಲದಲ್ಲಿ ಹಸುರಿನ ನಿಸ್ತರಂಗಸಾಗರ ಸೀಮೆಯ ನಿರ್ದಿಗಂತವಾಗಿ ಹಸರಿಸಿತ್ತು. ಭರತ ಖಂಡದ ಪೂರ್ವ ತೀರಪ್ರದೇಶವು ಆಶ್ಚರ್ಯಜಮಾಸದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಮೈಲಿ ಹಬ್ಬದ ಹಸುರಿನ ಹಾಸಿಗೆಯಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಮನಮೋಹಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರು ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೂ ನದಿಗಳನ್ನೂ ನಗರಗಳನ್ನೂ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಅಂಧ ಉತ್ಕಲಾದಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೊತೆಗೆ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಯ, ವಿವಿಧ ವೇಷದ, ವಿವಿಧ ವರ್ಣದ ಜನರ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ಪರಿಚಯವೂ ನಮಗೆ ವಿನೋದಕರವಾಗಿತ್ತು!

ಹೌರಾ ರೈಲುನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಗಾಡಿ ನಿಂತಿತು. ಗಂತವ್ಯ ಇನ್ನೇನು ದೊರೆತುಬಿಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸಂಭ್ರಮೋಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಉತ್ಸಾಹಿತವಾಯಿತು. ಇದುವರೆಗೆ ಗಂಗಾ, ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರ, ಬೇಲೂರು ಎಲ್ಲವೂ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದವು; ಈಗ ಕಣ್ಣಿಗೇ ಗೋಚರವಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ! ಆ ಒಂದೊಂದು ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದೆಯೂ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಭಾವಕೋಶ ಎಚ್ಚತ್ತು ನನ್ನ ಹೃದಯವೆಲ್ಲ ಉಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾದ ಭಾವ ಸಮುದ್ರದಂತಾಯಿತು. ಯಾರನ್ನು ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಅವತಾರಪುರುಷನೆಂದು ಪೂಜಿಸುವುದೋ ಅಂಥಾ ಮಹಾವಿಭೂತಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ ಗುರುದೇವನು ಬದುಕಿ ಬಾಳಿ ಪವಿತ್ರಗೃಹ ನೆಲಕ್ಕೆ ನಾನು, -ಸಾವಿರಾರು ಮೈಲಿ ದೂರದ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಯುಃಕಶ್ಚಿತ್ ನಾನು, - ಆತನ ಅಡಿಯ ಪುಡಿಯಿಂದ ದಿವೋದಿವ್ಯವಾದ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೇನು ಕಾಲಿಡಲಿದ್ದೇನೆ! ನನಸೋ? ಬರಿಯ ಹೊಂಗನಸೋ? ಅಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕವಿಯ ಮೇಲೆ ಕವಿ, ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ದೇವಗಂಗಾ ಮಾತೆಯ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನ ಸ್ಪರ್ಶನಗಳಿಂದ ರಸಪ್ಲಾವಿತನಾಗುವುದರಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ! ಜಾಹ್ನವಿ, ಗಂಗಾ, ಭಾಗೀರಥಿ, ಮಂದಾಕಿನಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಹೆಸರುಗಳು ಆ ಪೂಜ್ಯ ವಾಹಿನಿಗೆ!

ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಬೇಲೂರು ಮಠದಿಂದ ಶ್ರೀ ರಾಮನಾಥ ಮಹಾರಾಜ್ ಬಂದಿದ್ದರು, ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಲು. ಒಂದು ಟ್ಯಾಕ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹೊರಟೆವು. ಹೆದ್ದಾರಿ ಕಿರುದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, 'ಅರಮನೆಗಳ ಪಟ್ಟಣ' ಎಂದು ನಾವು ಹುಡುಗರಾಗಿದ್ದಾಗ ಭೂವಿವರಣೆಯ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿದ್ದ ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಮಹಾನಗರವೂ ಇತರ ಅಂತಹ ನಗರಗಳಂತೆಯೆ ಕೊಳಕು ಬೆಳಕು ಎರಡರಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುವಂತಿತ್ತು: ಕೆಲವೆಡೆ ಮಳೆಬಿದ್ದು ಕೊರಕಲು ಬೀದಿಗಳಿಂದ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಸರು ನೀರು! ಮತ್ತು ಹಲವು ಅಂತಸ್ತುಗಳ ಸೌಧಗಳ ನಡುನಡುವೆ ಹುದುಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಮುರುಕು ಮನೆ ಮತ್ತು ಗುಡಿಸಲುಗಳು!

ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಉದ್ಘೋಷಿಸಿದರು, ಉಚ್ಚ ಭಾವಮಯ ಕಂಠದಿಂದ, ಹರ್ಷೋನ್ಮಾದವಾದಂತೆ, ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದಜಿ!

“ಜಯ್ ಗುರುಮಹಾರಾಜ್ ಕೀ ಜಯ್! ನೋಡದೋ ಬೇಲೂರು ಮಠ! ನೋಡದೋ ಸ್ವಾಮಿಜಿಯ

(ವಿವೇಕಾನಂದರ) ಸಮಾಧಿ ಮಂದಿರ! ನೋಡಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ! ಜಯ್, ಗುರು ಮಹಾರಾಜ್ ಕೀ ಜಯ್!”

ಮತ್ತೆ ಅದೇ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಸುಸ್ವಾಗತ, ನಮ್ಮನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡಿತು, ಮನೆಯ ಮಗಳು ತವರಿಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದಳೆಂಬಂತೆ!

ಅತಿಥಿಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಮ್ಮ ಗಂಟುಮೂಟೆ ಇಟ್ಟು, ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ಶರ್ವಾನಂದರಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿ ಅನಂತಾನಂದರಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದೆವು. ತರುವಾಯ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪ್ರಯಾಣದ ಧೂಳಿ ಧೂಸರತೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಮಡಿಯಾದೆವು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಗೋಪಾಲ ಮಹಾರಾಜರ ನೇತೃತ್ವ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾಮಾತೆಯ, ಸ್ವಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಸಮಾಧಿ ಮಂದಿರಗಳಿಗೆ ನಡೆದು ದರ್ಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆವು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಪರಮ ಪವಿತ್ರ ಸ್ನಾನವಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಗುರುಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಭಕ್ತಿಭಾರದಿಂದ ಮಣಿದು ಅಡ್ಡಬಿದ್ದೆವು. ಇಲ್ಲಿಯೆ ಇದೆ ಅಲ್ಲವೆ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ತಮ್ಮ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ತಂದಿಟ್ಟ ಶ್ರೀ ಗುರುಮಹಾರಾಜರ ಲೌಕಿಕಾವಶೇಷದ ಭಸ್ಮಾಸ್ಥಿ ಮಂಜೂಷೆ 'ಆತ್ಮರಾಮ'? ಓ ಆ ಭಾವಾನುಭವವನ್ನೆಂತು ಬಣ್ಣಿಸುವುದೀ ತಣ್ಣನೆಯ ನಿರ್ಜೀವ ಲೇಖನಿ? ಕೈಮುಗಿದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು ಧನ್ಯಜೀವರಾದೆವು, ಜನ್ಮಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು!

ಮಹಾಪುರುಷಜಿ ಆಗ ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನ ಕಾರಣ ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೆ ಭಂಗತರಬಾರದೆಂದು ಅವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಊಟಮಾಡಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ಅಪರಾಹ್ನ ಅವರ ಅನುಕೂಲ ಸಮಯ ತಿಳಿದು, ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡೆವು.

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಅಂತರಂಗ ಶಿಷ್ಯರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಾನು ಅವರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತುಸುಮಟ್ಟಿಗೆ ಓದಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ತರುಣರಾಗಿದ್ದ ನನ್ನಂತಹರ ಮನಸ್ಸು ಹೃದಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದವರು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರೊಬ್ಬರೇ! ಸ್ವಯಂ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಕೂಡ ನಮಗೆ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಗುರುಗಳಾಗಿಯೆ ಪೂಜ್ಯರಾಗಿದ್ದರು ಎಂದಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಇತರ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರು ನಮಗೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಮುಖ್ಯರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ತಾರುಣ್ಯವು ತನ್ನನ್ನು ಯಾವುದು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಬಹುಬೇಗನೆ ಮಾರುವೋಗುತ್ತದೆ: ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೆ ಅದು ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಲಕ್ಷಣವನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತದೆ; ಬೆಳಗಿರುವುದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹಾಲು; ಹೊಳೆಯುವುದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊನ್ನು; ಬಹುಜನರ ಸ್ತುತಿಗೂ ಗೌರವಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರನಾಗಿರುವಾತನೆ ಅದಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶಪುರುಷ. ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೆ ಅಂತಸ್ತತ್ತ್ವವೆಂದು ಅದು ನಂಬಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನರಿಯುವ ಶಕ್ತಿ ಇನ್ನೂ ಕಣ್ಣೆರೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬಾಹ್ಯ ವೈಭವವನ್ನೆ ಅಂತರೈಶ್ವರಕ್ಕೆ ಸಂಕೀತ ಎಂದು ಅದು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಶಾಂತತೆ, ನೀರವತೆ, ವಿವಿಕ್ತತೆ, ನಿರಾಡಂಬರತೆ ಇವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಮರೆಯಲ್ಲಿರುವ ನೈಜ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಭೂತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ತಾಳ್ಮೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಂದಿನ ಲೋಕನಯನಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಸಮೀಪದ ಸೂರ್ಯ; ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರು ದೂರದ, ಬಹುದೂರದ ನಕ್ಷತ್ರ. ಆದರೆ ಸುಕೃತವಶಾತ್ ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ, ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದ ರೂಪದ ದೂರದರ್ಶಕಯಂತ್ರದಿಂದ ಆ ನಕ್ಷತ್ರವನ್ನು ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಸಾಮಾರ್ಯ್ಯವಧಿಯಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದ ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ, ಮತ್ತು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ, ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರು ಸೂರ್ಯನಂತಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಚಂದ್ರನಷ್ಟಾದರೂ ಗೋಚರವಾಗಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಅವರು ಸೂರ್ಯನಂತಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನಂತಹರು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ?

ಆಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅವರು ಚಂದ್ರನಂತೆಯೆ ಸೌಮ್ಯರಾಗಿ, ಪ್ರಶಾಂತರಾಗಿ, ಸುಖಶೀತಲರಾಗಿದ್ದು ನನ್ನ ಪುಣ್ಯವೆಂದೇ ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅಪರಾಹ್ನ ಮೂರು ಘಂಟೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಪೂಜ್ಯಪಾದ ಶ್ರೀಮತ್ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದ ಮಹಾರಾಜರ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಮೂವರೂ ಹೊರಟೆವು - ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರು, ಮಾನಪ್ಪ ಮತ್ತು ನಾನು.

ಸಂತೋಷ ಮತ್ತು ಭಯಭಕ್ತಿ ಸಂಮಿಶ್ರವಾದ ಏನೂ ಒಂದು ಅನಿರ್ವಚನೀಯ ಭಾವಕ್ಷೋಭೆ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರು ನಾವು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ವರಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಮಗೆ ಸಲಹೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೆಟ್ಟಿಲು ಹತ್ತಿ ಮಹಡಿಗೇ ಹೋದೆವು. ಗಂಭೀರ ಧ್ಯಾನಮಯ ನಿಶ್ಚಲತೆಯ ವಲಯವನ್ನು ನಾವು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದೆವು. ಇನ್ನೇನು ಗೋಚರವಾಗಲಿರುವ ರಹಸ್ಯಪೂರ್ಣ ದೃಶ್ಯವೊಂದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಚೇತನವೂ ಕಾತರ ಕುತೂಹಲಿಯಾಯಿತು. ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರ ಹಿಂದೆಹಿಂದೆಯೆ ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆ.

ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅದ್ಭುತವೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಚಕಿತಗೊಳಿಸಲು ಕಾದಿರಲಿಲ್ಲ; ಡಂಗುಬಡಿಸುವ ಯಾವ ರಾಜಕೀಯತೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಬಾಹ್ಯವೈಭವದ ಚಿಹ್ನೆ ಯಾವುದೂ ಅಲ್ಲಿ ಲವಲೇಶವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮೂರ್ತಿವತ್ತೆ ಕರುಣೆಯಂತೆ, ಮೈಗೊಂಡ ಅಕ್ಕರೆಯಂತೆ, ಮನುಷ್ಯಾಕಾರವಾಂತ ಭಗವಂತನ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಪೂಜ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ವೃದ್ಧಮೂರ್ತಿಯೊಂದು ಅತ್ಯಂತ ನಿರಾಡಂಬರ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆರಾಮ ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಒರಗಿ ಕುಳಿತು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಕೈಗಳು, ಅವು ಕಾಣಿಕೆಕೊಡಲು ತಂದಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರೂ, ತಮಗೆ ತಾವೆ ಮುಗಿದಿದ್ದವು, ಅಂಜಲಿಬದ್ಧವಾಗಿ!

ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ಥೂಲಕಾಯರಾಗಿ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ದಣಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ದೇಹ, ಅವರ ಆಂತರಿಕ ಸ್ವಭಾವದ ಮೃದುಲತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವಂತೆ, ಎಳಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಸು ಬಸವಳಿದ ತಳಿರಿನಂತೆ ಸ್ನಿಗ್ಧಕೋಮಲವಾಗಿ, ನೋಡಿದವರಲ್ಲಿ ಮಾತೃತ್ವದರ್ಶನ ಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಅಪಾರ್ಥಿವ ಪ್ರಶಾಂತಿಯ ಪರಿವೇಷ ಅವರನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು, ಅವರ ಮಡಿಲಿಗೆ ಬಿದ್ದ ನನ್ನ ಚೇತನವನ್ನೆಲ್ಲ ಶಿಶುಗೈದು ತೊಟ್ಟಿಲಿಗೆ ಹಾಕಿ ತೂಗಿದಂತಾಯ್ತು. ಅವರ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರಹಂಕಾರದ ಮಹಾ ಪ್ರಪಾತದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಹೆದರಿ ನಿಂತು ತತ್ತರಿಸಿತ್ತು, ನನ್ನ ಅಲ್ಪ ಅಹಂಕಾರ!

ಮಾತಿಲ್ಲದೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಒಂದೆರಡು ಕ್ಷಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹರಿದು ಆ ಕೊಠಡಿಯ ದಿವ್ಯ ಸರಳತೆಯನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿತ್ತು. ಅವರ ಮುಂದುಗಡೆ ಒಂದು ಹುಕ್ಕಾ ಇತ್ತು. ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕೈದು ಪಟಗಳಿದ್ದವು; ಅವರ ಮಲಗುವ ಮಂಚ ಒಂದು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆತ್ತು; ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕ; ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಮೇಜು. ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣು ನೋಡುತ್ತಿತ್ತೆ ಹೊರತು ಮನಸ್ಸಲ್ಲ.

ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರು ಮೊದಲು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿದರು. ತರುವಾಯ ಮಾನಪ್ಪನು ನಾವು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ತಂದಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಚಾಮುಂಡಿ ಮಾತೆಯ ಬೆಳ್ಳಿಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದನು. ನಾನು ಊದಿನ ಕಡ್ಡಿಗಳ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಪದತಲಕ್ಕೆ ನಿವೇದಿಸಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಣೆಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದೆ.

ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾಪುರುಷಜಿ ಹರ್ಷವದನರಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಪೂರ್ವಕವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದರು.

ಗೋಪಾಲ ಮಹಾರಾಜರು ನಮ್ಮ ಪರಿಚಯ ಹೇಳಿ “ಇವರು ನಿಮ್ಮನ್ನೆ ನೆಮ್ಮಿದ್ಧಾರೆ. ಇವರು ನಿಮ್ಮ

ಮಾನಸಪುತ್ರರು. ಇವರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕಾಪಾಡಬೇಕು” ಎಂದು ಭಕ್ತಿನಮ್ಮರಾಗಿ ನಿವೇದಿಸಿದರು.

ಅಹಂಶೂನ್ಯವಾದ ಅಕೃತಕ ಸ್ವರದಿಂದ ಮಹಾಪುರುಷನ ಮೃದುವಾಣಿ ಹೊಮ್ಮಿತು: “ನಾನು ಯಾರು? ನಾನು ಯಾರು? ನಾನು ಯಾರು?” ಎಂದು ಮೂರು ಸಾರಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿ “ಎಲ್ಲ ಗುರುಮಹಾರಾಜ್! ಎಲ್ಲ ಗುರುಮಹಾರಾಜ್! ನಾನು ಯಾರು? ಎಲ್ಲ ಅವರೇ! ಅವರ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದಂತಾಗಲಿ!” ಎಂದು ಅರ್ಥ ನಿಮಿಲಿತ ನಯನರಾದರು. ಮತ್ತೆ ತುಸುಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನಮ್ಮತ್ತ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷ ಬೀರಿ ನಮ್ಮನ್ನೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿದರು: “ನನಗೇನು ಗೊತ್ತು? ನನಗೇನು ಗೊತ್ತು? ನಾನು ಆತನ ಆಜ್ಞಾಪಾಲಕ!”

ಅವರ ಆ ಉಕ್ತಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಲಿ, ಅದರ ಹಿಂದಣ ದರ್ಶನದ್ವನಿಯಾಗಲಿ ನನಗೆ ಅಂದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡವರು ವಿನಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುವ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಮಾತುಗಳು ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದೆ. ಅವುಗಳ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಗೋಚರವಾಗಿ, ಬುದ್ಧಿಗೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದದ್ದು ಬಹುಕಾಲದ ಮೇಲೆ: ಸ್ವಾಮಿ ಅಪೂರ್ವಾನಂದರು ಬಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಶಿವಾನಂದ ವಾಣಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮಹಾಪುರುಷ ಮಹಾರಾಜರ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನು *For Seekers of God* ಎಂಬ ಅದರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾಂತರದಲ್ಲಿ ಓದಿ, ಅದನ್ನು ಗುರುವಿನೊಡನೆ ದೇವರಡಿಗೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಮಾಡುವ ಸುಯೋಗಕ್ಕೆ ನಾನು ಪಾತ್ರನಾದೆಂದು! ಶ್ರೀ ಮಹಾಪುರುಷಜಿ ತಮ್ಮತನವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದಿನಿತೂ ಉಳಿಯದಂತೆ ಶ್ರೀ ಗುರು ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಅವರ ಆ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಶ್ರೀ ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯ ಮಹೋನ್ನತ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಿ ಆ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುವಂತೆ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೆ ಮಹಾಪುರುಷಜಿ ನಮ್ಮ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದರು.

ನಾವು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಗಟ್ಟಿಪಾಠಮಾಡುವವರಂತೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಅವರೇ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರು, ಎರಡೆರಡು ಸಾರಿ: “ಪುಟ್ಟಪ್ಪ-ಮಾನಪ್ಪ, ಪುಟ್ಟಪ್ಪ-ಮಾನಪ್ಪ!”

ಅವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದುದು ಅಂದು ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿನೋದಕರವಾಗಿಯೆ ತೋರಿತ್ತು. ಇಂದು ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ನನಗೆ ರೋಮಾಂಚನವಾಗುತ್ತಿದೆ! ಯೇಕೆಷ್ಟಿತ್ ಮನುಷ್ಯನಾದ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಅಂತಹ ಭಗವದ್ ಪುರುಷನ ದಿವ್ಯಜಿಹ್ವೆಯಲ್ಲಿ! ತಾಯಿ, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಅಂಬೆಗಾಲಿಕ್ಕಿ ಹುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳುತ್ತಿರುವ, ತನ್ನ ಕಂದನನ್ನು ಬಾಗಿ ತೋಳುಚಾಚಿ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನವರು ತಮ್ಮ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಮಡಿಲಿಗೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದರು, ನಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ನೆವದಲ್ಲಿ!

ಅಂದಿನ ನನ್ನ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವ ದ್ವನಿಸುವಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ: “ಶ್ರೀ ಗುರುಮಹಾರಾಜರು ಹೇಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ, ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯವರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ. ಅವರು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರತಿಮೂರ್ತಿ. ಅವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತಾಗ ಮಹಾವಿಭೂತಿಯೊಬ್ಬನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದು ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಹಂತಾವೇಲೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ದಿಗಂತಗೊಳಿಸಿರುವ ಅವರ ಭೂಮವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅಕ್ಷುಬ್ಧ ಅಸೀಮ ಸಾಗರದಂತೆ ಪ್ರಶಾಂತ ಭವ್ಯವಾಗಿದೆ.”

ಮರುದಿನ ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯ ಅನುಗ್ರಹವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯವರ ಸೇವಾಶುಶ್ರೂಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದ ಅನುಚರ ಸಾಧುಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಗೋಪಾಲ್ ಮಹಾರಾಜರು ನಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೊಠಡಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು.

ಪೂಜ್ಯವೂ ಇತಿಹಾಸಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಲೋಕ ವಿಖ್ಯಾತವೂ ಆಗಿರುವ ಆ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ನಾವು ಒಂದು ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆಂತೂ ಅಂತೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆವು. ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಇಹಲೋಕವನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ಆ ಕೋಣೆ ಹೇಗೆ ಇದ್ದಿತೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅದನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ನೋಡುವವರಿಗೆ 'ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಈಗತಾನೆ ಎಲ್ಲಿಗೂ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ; ಇನ್ನೇನು ಬಂದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರೋಣ!' ಎನ್ನುವ ಹಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಅವರ ಪಾದುಕೆಗಳಿಗೆ ನಮಿಸಿ, ನಿಂತು ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದೆ.

ಕೊಠಡಿಯ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದ ವಿಶಾಲ ಮಂಚವಿತ್ತು. ಒಂದು ಮೇಜೂ ಕುರ್ಚಿಯೂ ಅವರು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದುವು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದಂತೆ, ಬುದ್ಧದೇವನ ಒಂದು ಧ್ಯಾನಸ್ಥಿತಿತಭಂಗಿಯ ವಿಗ್ರಹವೂ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರಶಾಂತ ಗಂಭೀರತೆಗೆ ಪ್ರತಿ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತಂಬೂರಿ, ಕೊಡೆ, ಊರುಗೋಲು, ಬಟ್ಟೆಬರೆ ಪುಸ್ತಕ ಎಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಿನೀತ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಂತಿದ್ದುವು. ಪರಮಹಂಸರ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ತೈಲಚಿತ್ರಗಳೂ ಬಂದ ಯಾತ್ರಿಕರನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸುವಂತಿದ್ದುವು. ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಬಿಚ್ಚಿದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಪಟ ರಾರಾಜಿಸಿತ್ತು. ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರು ಅಲ್ಲಿಯ ಪವಿತ್ರ ನಿಶ್ಯಬ್ದತೆಗೆ ಭಂಗಬಾರದಂತೆ ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಉಸುರಿದರು: "ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಇಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತಲೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಹೊರಗಡೆ ವರಾಂಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬರಿಯ ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದರು!"

ಮಹಡಿಯ ಮೇಲಣ ಆ ವರಾಂಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತಾಗ, ಎಂತಹ ದೃಶ್ಯ ನಮ್ಮನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡಿತು! ತುಂಬಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಬಿತ್ತರದೆಯ ಗಂಗಾಮಾತೆ ಕೆಂಗಾವಿಯುಟ್ಟಂತೆ ಕೆಂಪಗೆ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೋಣಿಗಳು, ಜಹಜುಗಳು; ಇಕ್ಕಲಗಳಲ್ಲಿಯ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸೌಧಗಳ ಸಾಲು; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ತಳಿರಿದು ಹಸುರುಕುವ ಮರಗಳ ತೋಪುಗಳು; ಆಗಲೆ ಕವಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಮುಂಗಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ದೂರ ದಿಗಂತಸ್ಥವೆಂಬಂತೆ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಗೋಪುರ ಪಂಕ್ತಿ; ಬೇಲೂರುಮಠ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಸ್ಥಳವನ್ನಾಯ್ದ ದಿವ್ಯ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿತ್ತು ಆ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ನೋಟ!

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾ ಮಂಗಳಾರತಿಗೆ ಸಮಯ ಸನ್ನಿಹಿತವಾದ್ದರಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲ ದೇವರಮನೆಗೆ, ಎಂದರೆ ಶ್ರೀಗುರು ಮಂದಿರಕ್ಕೆ, ಹೋಗಿ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾದೆವು. ದೇವರ ಗುಡಿಯನ್ನು ಎದೆತುಂಬ ಕಣ್ಣುತುಂಬ ನೋಡಿ ತಣಿದೆವು: ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನ ನುಣುಪಾದ ನೆಲದ ತಣ್ಣು; ಒಳಗೆ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗುರುಮಹಾರಾಜರ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಶಿಲಾವಿಗ್ರಹ; ನಿರಾಡಂಬರ ಮತ್ತು ನಿರಾಭರಣವಾಗಿದ್ದ ಅಲ್ಲಿಯ ಆ ಸರಳತೆಯಲ್ಲಿ ಅದೆಂತಹ ಭವ್ಯತೆಯ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ ಭಕ್ತರಿಗೆ!

ಮಠದ ಹೊರ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದಲೆ ಹುಲ್ಲು ಕೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಧುಗಳು ಕತ್ತಲಾದ ಮೇಲೆ ಒಳಗೆ ಹೋದರು.

ನವರಾತ್ರಿಯ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಆಹ! ಎಂತಹ ಸುಂದರ ವಿಗ್ರಹ ಅದು! ಶೃಂಗಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಏನು ಅಸದೃಶ ಚಮತ್ಕಾರ! ಒಂದು ಕಡೆ ಸರಸ್ವತಿ; ಒಂದೆಡೆ ಗಣೇಶ; ಒಂದೆಡೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ; ಮಲಗಿ ಮಲೆತಿರುವ ಮಹಿಷಾಸುರನ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಅದೆಷ್ಟು ಉಜ್ವಲ! ಆ ಹಾವೋ, ಆ ಸಿಂಹವೋ; ಆದರೂ ಅಲಂಕೃತಳಾದ ತಾಯಿ ಭಯಂಕರೆಯಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಂಡು ಮುಗುಳುನಗೆದೋರಿ ಹರಸುವಂತಿದ್ದಳು, ರಾಮಣೀಯಕವಾಗಿ!

ನಕ್ಷತ್ರ ಕಾಂತಿಯ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬನೆ ಮಠದ ಮುಂದೆ ಗಂಗೆಗೆ ಚಾಚಿಕೊಂಡಿರುವ

ಸೋಪಾನ ಪಂಕ್ತಿಯ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾ ಆ ದಿನದ ವಿವಿಧ ರೂಪದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಧ್ಯಾನಿಸಿದೆ. ಅನುಭವಗಳ ರೂಪ ವಿವಿಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಸೂತ್ರದ ಒಂದು ಐಕ್ಯಸ್ವರೂಪವಿತ್ತು. ನಾಳೆ ನನಗೊದಗಲಿರುವ ಮಹಾಗುರುವಿನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಆ ಅನುಭವಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಒಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಭಿತ್ತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದಂತಿತ್ತು, ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ.

ಮರುದಿನ ೮-೧೦-೧೯೨೯, ಆಶ್ವಿಜ ಶುದ್ಧಷಷ್ಠಿ, ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರು ಹೇಳಿದರು: “ಈವೊತ್ತು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ದಿನ; ಸರಸ್ವತೀ ಆವಾಹನೆಯ ಶುಭದಿನ. ಕವಿಯಾಗಿರುವ ನಿನಗೆ ಈ ದಿನ ದೀಕ್ಷೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ, ಧ್ವನಿಯಿದೆ!”

ಅದು ಔಪಚಾರಿಕ ಪ್ರಶಂಸೆ ಎಂಬಂತೆ ತೋರಿತ್ತು, ಅವರ ಆ ಉಕ್ತಿ; ಇಂದು ಮೂವತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ, ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅವರ ಸರಳ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದ ಆ ವಾಕ್ಯ ಎಂತಹ ಪ್ರವಾದಿಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯಗರ್ಭಿತವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅಂದು ನನಗೊದಗಿದ ಆಶೀರ್ವಾದದ ತಪೋಬಲವೆ ನನ್ನನ್ನು ಬದುಕಿನ ಕುಟಲ ಜಟಿಲವಾದ ಹಾದಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಕೈಹಿಡಿದು ನಡೆಸಿ, ನನ್ನಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಮಹಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ನನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಧನ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ!

ಇನ್ನು ದೀಕ್ಷೆಯ ವಿಷಯ? ಏನನ್ನು ಹೇಳುವುದು? ಏನನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ತಾನೆ ಅವರ ದಿವ್ಯ ಮಹೋನ್ನತಿಗೆ ತಗುವ ಗೌರವವೆಸಗಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ? ಅದನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಕುರಿತಾಡುವ ನುಡಿಗಳೆಲ್ಲ ಅದರ ಗುರುತ್ವಕ್ಕೆ ಭಂಗತರುತ್ತವೆ; ಅದನ್ನು ಲಘುಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ! ಅನಧಿಕಾರಿಗಳ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಹಿಯಾಳಿಸಿದಂತೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೇನೋ? ಆ ಅಪಚಾರಕ್ಕೆ ನಾನು ಕೈಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ‘ಅನುಕ್ತ’ ಎನಿಸುವ ಅನ್ಯರೀತಿಯಿಂದ ಅದರ ಅವರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಇನಿತೆ ಸೂಚಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅಂದು ಬರೆದಿರುವ ನನ್ನ ದಿನಚರಿಯೂ ನನಗೆ ಯಾವ ನೆರವನ್ನೂ ನೀಡಲೊಲ್ಲದೆ ತುಟಿಬಿಗಿದು ಮೌನವಾಗಿದೆ: “ಇಂದು ನನ್ನ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದು ಶ್ರೀಮತ್ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ನನಗೆ ದೀಕ್ಷೆ ಲಭಿಸಿತು. ಇದರ ವಿಷಯ ರಹಸ್ಯವಾಗಿರಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದಿದೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಲಿಖಿತ!

ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷಾ ವಿಧಾನದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಸ್ವಯಂ ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯೆ, [ಸ್ವಾಮಿ ಅಪೂರ್ವಾನಂದರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡಿರುವ ಶಿವಾನಂದ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ] ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: “ನಮ್ಮ ದೀಕ್ಷಾ ಪ್ರದಾನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಜಿಗಿರಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಂಥಾ ಅಂತ್ರ ಮಂತ್ರ ಯಾವುದೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನನಗೆ ಗೊತ್ತೂ ಇಲ್ಲ; ಅವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇದೆ ಎಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದು, ಠಾಕೂರರು,-ಅವರೇ ಸರ್ವಸ್ವ. ಅವರದೆ ನಾಮ, ಅವರದೆ ಶಕ್ತಿ. ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅವರದೆ ಹೆಸರನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, - ‘ಠಾಕೂರ್, ಇವರನ್ನು ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ; ಇವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿ; ದಯೆ ತೋರಿ; ಎಂದು.”

ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅವರು ಮಂತ್ರದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: “ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಮತ್ತೇನು ಅರ್ಥ? ಮಂತ್ರ ಭಗವಂತನ ಹೆಸರು. ಅದರ ಜೊತೆಗಿರುವ ಬೀಜವಿದೆಯಲ್ಲಾ ಅದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇವದೇವಿಯರನ್ನು ಕುರಿತ ಭಾವ ಪ್ರಕಾಶಕ ಶಬ್ದ. ಬೀಜ ಮತ್ತು ನಾಮ ಒಟ್ಟಾದರೆ ಮಂತ್ರ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ಭಗವಂತನನ್ನು ನೆನೆಯಿಸುವ ವಿಧಾನ. ಮಂತ್ರಜಪ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ ದೇವರನ್ನು

ಕರೆದಂತೆಯೆ.”

ದೀಕ್ಷಾಗುರುವಾಗಿ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡುವ ತಮ್ಮ ನಿಲುವೇನು ಎಂಬುದರ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಅವರ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ, ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಪುರುಷಜಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆಕೊಟ್ಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ: ಕಾಶಿ ಶಿವಕ್ಷೇತ್ರವಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರು, ಸ್ವಾಮಿ ಶಾರದಾನಂದರು ಮೊದಲಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ದೇವರ ಪ್ರಮುಖ ಅಂತರಂಗ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರು ಆ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿಕ್ರಮವಾಗಿ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಅನೇಕ ಸಾಧು ಸೇವಾನುಚರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೂ ತುಸು ಕಳವಳದ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಆ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಮಹಾಪುರುಷಜಿ ಹೇಳಿದರು: “ನೋಡಯ್ಯಾ, ನಾನು ಯಾರಿಗಾದರೂ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ತಾಕೂರರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಗುರುಬುದ್ಧಿ ಯಾವತ್ತೂ ತಲೆಹಾಕಿಲ್ಲ. ಜಗದ್ಗುರುವಾಗಿದ್ದಾನೆ ಆ ಶಂಕರ ಮಹಾದೇವ; - ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣದೇವ. ಆತನ ಭಕ್ತರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇತ್ತ ಆತನ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಏನು ಹೇಳಿಸುತ್ತಾನೋ ಅದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಶ್ರೀ ತಾಕೂರರ ನನ್ನ ಅಂತರಾತ್ಮವಾಗಿದ್ದಾರೆ.”

ಯಾರನ್ನು ಜಗತ್ತು ಸನಾತನ ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮದ ವರಿಷ್ಠಾವತಾರ ಎಂದು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಭಗವಂತನ ನಿತ್ಯಸಂಗಿ ಪಾರ್ಷ್ವದರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದವನಾಗಿ, ಅವತಾರಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ಮತ್ತು ಸೇವಾಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಆತನೊಡನೆ ಅವತೀರ್ಣರಾಗಿದ್ದ ಅಂತರಂಗ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರಕೋಟಿಯೆಂದೂ ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧನೆಂದೂ ಪರಿಗಣಿತನಾಗಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆಯುವುದೆಂದರೆ ಭವಭವಾಂತರ ಸುಕೃತ ಕೃಪೆಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಅದರ ಧನ್ಯತೆ ಎಂತಹ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೂ ಅಗಮ್ಯವಾಗಿಯೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ; ಪರಿಭಾವಿಸಿದಷ್ಟೂ ಭವ್ಯತರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ ಅದರ ಮಹತ್ವ!

ದೀಕ್ಷಾನಂತರ ದುರ್ಗಾಪೂಜೆಯ ಕೊನೆಯ ದಿನದವರೆಗೂ ನಾವು ಬೇಲೂರು ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದೆವು, ಭೌಗೋಲಿಕವಾಗಿ; ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ ಕೃಪಾವಕ್ಷನೀಡದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಶಿಶುಗಳಾಗಿದ್ದೆವು! ನನ್ನನ್ನು ಮಹಾಗುರುವಿನಡೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಗುರು ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರ ಸಂತೋಷಕ್ಕಂತೂ ಮೇರೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗರಿಬಲಿತ ಮೇಲೆ ಗೂಡಿನಿಂದ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯ ಬಾರಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಹಾರಿದ ತನ್ನ ಮರಿಗಳನ್ನು ತಾಯಿಹಕ್ಕಿ ಯಾವ ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ ಈ ಗಿಡದಿಂದ ಆ ಗಿಡಕ್ಕೆ, ಈ ಮರದಿಂದ ಆ ಮರಕ್ಕೆ, ಈ ಹೂವಿನಿಂದ ಆ ಹೂವಿಗೆ, ಈ ಹಣ್ಣಿನಿಂದ ಆ ಹಣ್ಣಿಗೆ ತಿಳಿವಿಲ್ಲದ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಡುವುದೋ ಹಾಗೆಯೆ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ದರ್ಶನೀಯ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ ಸಂದರ್ಶನೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಳಿಗೂ ಕರೆದೊಯ್ದು ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕೋಶವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದರು: ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರಕ್ಕೆ; ಮಾಸ್ಟರ್ ಮಹಾಶಯರ ಪೂಜ್ಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ; ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿ ಅಭೇದಾನಂದರಡೆಗೆ! ಜೊತೆಗೆ, ಬಂಗಾಳಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠಕವಿಗಳ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳ ಪರಿಚಯವೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಸ್ವಾಮಿ ಶಾಶ್ವತಾನಂದರೂ ಸ್ವಾಮಿ ವಿಜಯಾನಂದರೂ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ತಾಕೂರ, ಮೈಕೇಲ್ ಮಧುಸೂದನ ದತ್ತ, ನಸ್ರೂಲ್ ಇಸ್ಲಾಂ ಮುಂತಾದವರ ಭಾವಗೀತಾ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ, ಬ್ಲಾಂಕ್‌ವರ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆದ ‘ಮೇಘನಾದ ವಧ’ ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾಗಿ ಹಾಡಿಯೂ ಓದಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಮಹತ್ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವ ಮುನ್ನ ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯವರನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ, ಪ್ರಣಾಮ ಸಲ್ಲಿಸುವ

ಭಾಗ್ಯ ನಾಲ್ಕು ಐದುಸಾರಿ ನಮಗೆ ದೊರೆಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅವರು ದೇಹದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ದೀರ್ಘ ಸಂಭಾಷಣೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಅವರು ನಮ್ಮ ಊಟ, ವಸತಿ, ಆರೋಗ್ಯ ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತೃತ್ವದೃಶವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾವು ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದವ ರಾದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಬಂಗಾಳಿಯ ಭಕ್ತಭೋಜ್ಯ ಭೋಜನಾದಿಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಕಾತರ ಅವರಿಗೆ!

ಕೊನೆಯ ಸಾರಿ ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಹೋದಾಗ ಅವರು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದ ಕೊನೆಯ ಮಾತುಗಳಿವು: “ಶ್ರೀ ಗುರು ಮಹಾರಾಜರು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯೆ ಸದಾ ಇರುವರು!”

ದೀಪ್ತಚೇತಸನಾಗಿ, ದಿವ್ಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು, ಊರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ, ಇತರರಿಗಿಂತಲೂ ನಾನು ತುಸು ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ನನಗೆ ಅನುಭವವಾಗತೊಡಗಿತು: ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರವೆ ಅಲ್ಲ, ದೈಹಿಕವಾಗಿಯೂ ಅದು ಪ್ರತಿಫಲಿತವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು! ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಹಿರಿಯರೊಬ್ಬರೊಡನೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಹೇಳಿದರು: “ಹೌದು, ದೀಕ್ಷಾನಂತರ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ: ಚೇತನ ತನ್ನ ಊರ್ಧ್ವಮುಖ ಉದ್ಧಾರವನ್ನು ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಡ್ಡಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ.”

ಶ್ರೀ ಮಹಾಪುರುಷಜಿ ನನ್ನ ಚೇತನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃಪಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಉನ್ನತಗೊಳಿಸಿದ್ದರು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೆಲ್ಲಿ ಬಂತು?

ತಮ್ಮ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ:

“ಯಾರು ತಾಕೂರರನ್ನು ನೋಡಲಾಗಲಿಲ್ಲವೋ ಆದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಯೋ ಅವರಿಗೂ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾವೂನೂ ತಾಕೂರರದೇ ಅಂಶ.”

ದಿವ್ಯಗುರು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಆ ಮಂತ್ರರಥವನ್ನೇರಿ ತರುವಾಯದ ನನ್ನ ಬಾಳು ಪುಣ್ಯಪಥದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಏಳುಬೀಳುಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗಿತು ಎಂದು ಯಾರೂ ಊಹಿಸದಿರಲಿ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಬದ್ಧಜೀವವೊಂದು ಮುಗ್ಧರಿಸಬಹುದಾದ ಎಡೆಗಳೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಜೀವವೂ ಮುಗ್ಧರಿಸಿದೆ: ಮೃತ್ಯುವಿನ ಇದಿರು ತತ್ತರಿಸಿದೆ; ಪಾಪದ ಪಂಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಲಿವಿಲಿವಿ ಒದ್ದಾಡಿದೆ; ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗದ ಉರಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದಿದೆ; ಅಹಂಕಾರ, ಅನ್ಯಾಯ, ಅವಹೇಳನಾದಿಗಳ ನಿಷ್ಕರ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ನೊಂದಿದೆ. ಸೋತು ಕುಗ್ಗಿದೆ; ಗೆದ್ದು ಹಿಗ್ಗಿದೆ. ಆದರೆ ಆಟದಲ್ಲಿ ಗಿರನೆ ತಿರುಗುವ ಬಾಲಕನು ಭೇಟಿಕಂಭವನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ, ನನ್ನ ಚೇತನ ಶ್ರೀ ಗುರುಪಾದರೂಪದ ನಾಮ ಮಂತ್ರವನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದಾರಿತಪ್ಪಿದರೂ ದಿಕ್ಕುತಪ್ಪದಂತೆ, ಗುರಿಯತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯವರಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದ ಒಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೊಳಕು ಬಾಳು ನಡೆಸಿದ್ದನು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದಾಗ, ಅವರಾಡಿದ ಈ ಮಾತುಗಳು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸರ್ವಕಾಲಕ್ಕೂ ದೈರ್ಮವಿತ್ತು ಮೇಲೆತ್ತುವ ಆಶೀರ್ವಚನವಾಗಿದೆ:

“ನೀನೇನೋ ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ, ಅವನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೆಟ್ಟಚಾಳಿಗಳಿವೆ ಎಂದು? ಅದೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ; ನಡೆದುಹೋದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಏನು ಮಾಡಿದರು, ಏನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಅದೆಲ್ಲ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆಗಿಹೋದದ್ದು ಆಗಿಯೆಹೋಯಿತು. ಈಗ ಅವನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ; ತಾಕೂರರಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಎಲ್ಲ ತೊಳೆದು ಹೋಗುತ್ತದೆ; ಅವನು ಬದುಕುತ್ತಾನೆ. ತಾಕೂರರು ಕಪಾಲ ಮೋಚನರು; ಏನನ್ನೂ ತೊಡೆದುಹಾಕುವ ಶಕ್ತಿ ಅವರಿಗಿದೆ. ಯುಗಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನಾಗಿದ್ದಾನೆ— ಅದೇನು ಕಡಮೆ ಸಂಗತಿಯೆ? ಬಹುಸುಕೃತಿ ಇರದಿದ್ದರೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಗುರುಮಹಾರಾಜ್ ಆತನನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿಯೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಎಂತಹ ಪಾಪವೂ ಅಂತಹ ದೊಡ್ಡದೇನೂ

ಅಲ್ಲ. ಅವರು ಅಂತರ್ಯಾಮಿ, ನಿನ್ನ ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯತ್ತು ವರ್ತಮಾನ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದೇ ಅವರು ನಿನಗೆ ಕೃಪೆದೋರಿದ್ದಾರೆ.....ಅಲ್ಲದೆ, ಯಾವಾಗ ನೀನು ನನ್ನ ಬಳಿ ನಿನ್ನೆಲ್ಲ ದುಷ್ಟತೆ ನಿವೇದನ ಮಾಡಿದೆಯೋ ಆವಾಗಲೆ ನಿನ್ನೆಲ್ಲ ಪಾಪಕ್ಷಯವೂ ಆಗಿಹೋಯಿತೆಂದು ತಿಳಿ!.....”

ನಿಜ. ಅವರು ಆಶ್ವಾಸನ ನೀಡಿರುವಂತೆ, ಬಹುಸುಕೃತಿ ಇರದಿದ್ದರೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ: ಕೇರಳದ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀವ್ಯಕ್ತಿ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬಂಗಾಳದ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವತರಿಸಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದಿವ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಪವಾಡ!

* * * *

ಶ್ರೀ ನೆಹರೂ: ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಬುದ್ಧಿ^೧

ಇಂದಿನ ಜಗಜ್ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮತ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಗಳು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಮುಂದಿನ ಮಾನವನ ಬದುಕು ಶಾಂತಿ ನೆಮ್ಮದಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಲಾರದು ಎಂದು ಸಂತವರೇಣ್ಯ ಶ್ರೀ ವಿನೋಬಾಜಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಬುದ್ಧಿ ಎರಡೂ ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತಂತಿದ್ದ ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಆ “ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ”ಗಳಿಗೆ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದುವರೆಗಿನ ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದ ಮುಂದಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅವರಂತೆ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿಲ್ಲ; ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅವರಷ್ಟು ಅನನ್ಯತೆಯಿಂದ ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಗಾಗಿ ದುಡಿದಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಖಾನೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದರು, ಆಣೆಕಟ್ಟು ಹಾಕಿಸಿದರು, ಮಹಾಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನೂ ಸಂಶೋಧನಾಲಯಗಳನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು, ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ತಜ್ಞರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟರು ಎಂಬಷ್ಟು ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ ಅವರು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಬುದ್ಧಿಯ ಶಿಖರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ನಾವು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಮತಮೂಢರಾಗಿ, ಆಚಾರಾಂಧರಾಗಿರುವ ಇತರ ಎಷ್ಟೋ ಚುನಾಯಿತ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿಯೇ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಾರೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಲೌಕಿಕ ಅಭ್ಯುದಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನಾವು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಸಂಪನ್ನತೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ರಸಾಯನಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರೊಫೆಸರುಗಳೂ ವಿಜ್ಞಾನದ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದರೂ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಡುವಾಗ ರಾಹುಕಾಲ ಗುಳಿಕಕಾಲಗಳಿಗಾಗಿ ಕ್ಯಾಲೆಂಡರನ್ನೂ ಪಂಚಾಂಗವನ್ನೂ ನೋಡುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಂಡಿಲ್ಲವೆ? ಅವರು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರ ರಸಾಯನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಭಾರಿ ಸರಕನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಹೊರುವ ಹೇಸರಗತ್ತೆಗಳಾಗುತ್ತಾರೆಯೆ ಹೊರತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕದೃಷ್ಟಿ ಸಂಪನ್ನರಾದ ವಿಚಾರಮತಿಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ ಯಾರು ಮತಿಯನ್ನೇ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪರಿವರಿಸಿದೆಯೋ ಅಂಥವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಸಂಪನ್ನರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಬರಿಯ ಲೌಕಿಕ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಅವರು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು; ವಿಚಾರಮತಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಶ್ರೀ ನೆಹರೂ ಅಂತಹ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ಧೀಮಂತರಾಗಿದ್ದರು.

ಒಂದು ನಿರ್ದರ್ಶನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ. ಭಾರತ ದೇಶದ ಮತೀಯ ಮೂರ್ಖ ಸಮುದಾಯವೆಲ್ಲ- ಅವಿದ್ಯಾವಂತರಾದ ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹೋನ್ನತ ಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ವಿದ್ಯಾಪೀಠಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸರಕಾರದ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ರಂಜಿತರಾಗಿರುವವರೂ.-ಅಷ್ಟಗ್ರಹಕೂಟದ ಅಮಂಗಳ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ, ಅದರಿಂದೊದಗುವ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲೆಂದು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ವದವಾದ,

೧. ಕೇಂದ್ರಿಯ ಆಹಾರವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆ ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವ ‘ಆಹಾರವಿಜ್ಞಾನ’ ತ್ರೈಮಾಸಿಕದ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಗೆ ಬರೆದ ಲೇಖನ: ೮-೧೦-೧೯೬೪.

ಮತ್ತು ಮಹಾ ನಷ್ಟಕರವಾದ ಯಾಗ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದ ಮೌಢ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದಾಗ, ಪ್ರವರ್ಧಮಾನತೆಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕುಂಟುತ್ತಾ ಏಳುತ್ತ ಬೀಳುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಬಡದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲೇಬೇಕಾದ ಸಹಸ್ರಾರು ಅಭ್ಯುದಯದ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಮ್ಮ ಉದ್ಯಮಶೀಲತೆಯನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹಾರೈಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಜಗದ್ಗುರುಗಳಿಂದಲೂ ರಾಜ್ಯಪಾಲರುಗಳಿಂದಲೂ ಬೆಂಕಿಗೆ ತುಪ್ಪ ಹೊಯ್ಯಿಸುವ ಅಥವಾ ಜರತಾರಿ ಸೀರೆಗಳಿಗೆ ಘೃತಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ ಅವನ್ನು ಹವ್ಯವಾಹನನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಮಂಕಿನ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾಗ, ಸಮಗ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಮುಂದಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ನೆಹರೂ ಒಬ್ಬರೇ, ಒಂಟಿಯಾಗಿ ನಿಂತು, ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ತಮ್ಮ ವಿವೇಕವಾಣಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಲಿಲ್ಲವೆ? ಇತರ ಮತಮೂಢ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವೇಷದ ಪ್ರಚ್ಯನ್ನ ಮೂಢ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕರ ನಿಂದನೆ, ಮೂದಲೆ, ಎಚ್ಚರಿಕೆ, ಶಾಪಗಳಿಗೆ ಸೊಪ್ಪುಹಾಕದೆ ತನ್ನ ವೈಮಾನಿಕ ಪ್ರಯಾಣ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತಗಳ ಅಪಾಯಕರ ರಂಗದ ಮೇಲೆಯೂ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕೈಕೊಂಡು ಪಾಲಿಸಲಿಲ್ಲವೆ?

ಅವರ ಬದುಕಿನ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಾವಿನ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಚಾರ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೆ ಮೆರೆದು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ದೆಹಲಿಯ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಿಂದ ಉದ್ಘಾಟಿತವಾಗಿ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಬಂಧುವಿನಿಂದ ಪಠಿತವಾದ ಅವರ 'ಮರಣ ಶಾಸನ' ಅವರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ವಿಚಾರಬುದ್ಧಿಗೂ ಕಲಶದೇದೀಪ್ಯವಾಗಿ ಕೀರಿಟವಿಟ್ಟಂತಿಲ್ಲವೆ?

ಆದರೆ ಮತಮೌಢ್ಯದ ಮಹಾಪ್ರಾಚೀನ ಜಾಡ್ಯದಿಂದ ವಿಚಾರಜಡವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ದೇಶ ಶ್ರೀ ನೆಹರೂ ಅವರ ಆ ಸಂದೇಶಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟಿದೆ? ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ? ಮತ್ತೆಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದಿದೆ? ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲಾರದೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ?

ವಿಜ್ಞಾನ ವಿದ್ಯೆಯೊಂದಿಗೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ವಿಚಾರಬುದ್ಧಿಯೂ ಸಾಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹಾರೈಸಿದ್ದವರಿಗಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ನಿರಾಶೆಯಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಾಂಗವೇನೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ವಿಚಾರಬುದ್ಧಿಗೂ ತಂದೊಡ್ಡಿರುವ ರಕ್ಷಾಪೀಠದಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಹಳೆಯ ಮತೀಯ ಭಾಂತಿಗಳು ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ ಎರಡಕ್ಕೂ ವಿಘ್ನಪ್ರಾಯವಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿವೆ. ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನ ಚೇತನ ಆಚಾರದ ಯೂಪಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಗೊಂಡು ಅಸಹಾಯವಾಗಿ ಅರಚುತ್ತಿದೆ.

ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಶ್ರೀ ನೆಹರೂ ತಮ್ಮ 'ಮರಣ ಶಾಸನ'ದಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಜಡಮತಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ವಾಚ್ಯವಾಗಿ "ನನಗೆ ಯಾವ ಶ್ರಾದ್ಧದ ಮತೀಯ ಕರ್ತಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಂಬುಗೆಯಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ನಿಧನಾನಂತರ ನನ್ನ ಅಪರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬಾರದು", ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಅವರ ಬೂದಿಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು ತಂದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದ ಮಂತ್ರಿಮುಖ್ಯರೂ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಪಾಲರೂ ಆ ಭಸ್ಮಾಶೇಷವನ್ನು ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಬಿಟ್ಟು ಪುರೋಹಿತರಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಸಿ ಅಪಚಾರವೆಸಗುತ್ತಿದ್ದ ದೃಶ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತೇನು?

ಶ್ರೀ ನೆಹರೂ ಅವರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೆಚ್ಚಿಗೆ ಇರುವವರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರು ಅವರನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕರೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ನಾವು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಶ್ರಾದ್ಧದ ಕರ್ತೃಗಳಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಮರಣ ಶಾಸನ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ ಮೇಲಂತೂ ಅನೇಕರು ಅವರನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆ ಅವರನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕರೆಂದೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಆಸ್ತಿಕರೆಂದೂ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದನ್ನೂ ನಾವು ಕಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ಆ ಭಾವನೆ ಅತ್ಯಂತ ಸತ್ಯದೂರವಾದದ್ದು, ನಮ್ಮವರು ಬುದ್ಧನನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕನೆಂದೂ ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಜೈನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕ ಮತಗಳೆಂದೂ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಂತೆ! ವಿಗ್ರಹ ಪೂಜಕನು

ನಿರಾಕಾರವಾದಿಯನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದರೆ ಅದು ನಿಜವಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ತನ್ನ ಆಕಾರದ ಅಥವಾ ತಾನು ಅರಿತ ಪ್ರಕಾರದ ದೇವರೆ ದೇವರು; ಭಗವದ್ವಸ್ತು ತನಗರಿಯದ ಅಥವಾ ತಾನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರದ ಅನ್ಯಾಕಾರ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಭಾವಿತವಾದರೆ ಅದು ದೇವರಲ್ಲ ಎಂದು ವಾದಿಸುವವನು ಮೂರ್ಖನಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶರನಂತೂ ನಿಶ್ಚಯ.

ಯಾರಿಗೆ ತನಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡದೊಂದಿದೆ,-“ಅಸ್ತಿ”-ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವುದೋ ಅವರಲ್ಲ ಆಸ್ತಿಕರೆ. ನೆಹರೂ ಅವರ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ, ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ, ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಬದುಕಿನ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ, ಹಿರಿಯರೊಡನೆಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ‘ಅಸ್ತಿಪ್ರಜ್ಞಾ’ ರೂಪದ ಆಸ್ತಿಕತೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಡಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅವರು ಭಾರತದ ಮಹಾ ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಿ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದು, ಯಲವಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸರ್ವೋದಯ ಸಮ್ಮೇಲನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಸಂತವರೇಣ್ಯ ಶ್ರೀ ವಿನೋಬಾಜಿಯನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ಒಂದು ಚಿತ್ರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಯಾವನಿಗಾದರೂ ನೆಹರೂ ಅವರನ್ನು ‘ನಾಸ್ತಿಕ’ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಅಲ್ಲಿ ನೆಹರೂ ಅವರ ದೇಹಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ, ಮುಖಮುದ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ನಮಸ್ಕಾರ ವಿನ್ಯಾಸದ ಕರಪುಟಾಂಜಲಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅಸಂಖ್ಯ ಭಾವಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಿನೋಬಾಜಿಯವರಿಗೆ ಹಿರಿಯರಾಗಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮುಂದೆ ದ್ವಿತೀಯ ಮಾತ್ರರಾಗಿ, ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತರಾಗಿ, ಮಹಾ ಮೇಧಾವಿಯಾಗಿ, ಶ್ರೀಮಂತ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಜಗತ್ತಿನ ಮಹೋನ್ನತ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಶ್ರೀ ವಿನೋಬಾಜಿಗೆ ಶರಣು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾಗಿದೆ. ಭಕ್ತಿ, ದೈನ್ಯ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ವಿನಯ, ಶರಣಾಗತಿ, ಸಮರ್ಪಣಭಾವ, ನಿರಹಂಕಾರ, ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿ, ಮಹಾವಿಭೂತಿಯ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯ ವೈಭವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಅಧಿಕಾರ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿವೇದಿಸುವ ಒಂದು ಮಹತ್ತರ ವಿಭೂತಿಭಂಗಿ-ಇತ್ಯಾದಿ ಆಸ್ತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ನಾವೂ ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ಆ ದೃಶ್ಯಭವತೆಯ ಭೂಮಾನುಭೂತಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಶ್ರೀ ನೆಹರೂ ಅವರು ‘ಅಸ್ತಿಪ್ರಜ್ಞೆ’ ಅಥವಾ ‘ಆಸ್ತಿಕತೆ’ಯ ಪರವಾಗಿ ವಾಗ್ವಿಯಾಗಿ ವಾದಿಸಲು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಬೇರೊಬ್ಬ ತರ್ಕಚೂಡಾಮಣಿ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅವರು ಆಸ್ತಿಕ ಅಗ್ರೇಸರ!

ಜನಿವಾರ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ನಾಮ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ವಿಭೂತಿ ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಆರಾಧನೆಗಾಗಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ, ತೀರ್ಥಗಳಿಗೆ ಯಾತ್ರೆ ಹೋಗಿ ಮೀಯಲಿಲ್ಲ, ಪುರೋಹಿತರ ಪಾದ ತೊಳೆದು ನೀರು ಕುಡಿಯಲಿಲ್ಲ, ಪೂಜಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಬೀಳಲಿಲ್ಲ, ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಜಗದ್ಗುರುಗಳಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಮಾಲೆ ಹಾಕಲಿಲ್ಲ, ರಾಹುಕಾಲ ಗುಳಿಕಕಾಲ ನೋಡಲಿಲ್ಲ, ನಿಮಿತ್ತ ನೋಡಿಸಲಿಲ್ಲ, ಪಂಚಾಂಗ ತೆರೆಯಲಿಲ್ಲ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಗ್ರಹಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಂಬಟೆ ಬಡಿದು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ರಾಹುವಿನಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡುವ ಭಾರತೀಯ ಡಾನ್ ಕ್ವಿಕ್ಸೋಟು ಆಗಲಿಲ್ಲ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕ ಎಂದರೆ-ಅವರಂತಹ ನಾಸ್ತಿಕರೊಡನೆ ನರಕವೂ ಲೇಸು; ಮೂಢಮತಾಚಾರದ ಯಾವಾತನೂ ಒಬ್ಬ ಪೂರ್ಣಾನಂದ, ಭ್ರಾಂತ ಜ್ಯೋತಿಷಿ ಯಾವಾತನೂ ಒಬ್ಬ ರಾಮಣ್ಣ, ಮತ್ತಾರೂ ಒಬ್ಬ ಮಠಾಧಿಪತಿ ಸೀನಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರು ಇರುವ ಸ್ವರ್ಗವೂ ಹೇಸು!-ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ, ದೇಶಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ, ತತ್ತ್ವನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ, ಪರಾನುಕಂಪೆಯಲ್ಲಿ, ಕೆಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ, ದೃಢತೆಯಲ್ಲಿ, ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ವಾಗ್ಮಿತೆಯಲ್ಲಿ, ಲೇಖನ ಪ್ರತಿಭೆಯಲ್ಲಿ, ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಕುಟಲಭಾವ ಮತ್ತು ಋಜುವರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ನೆಹರೂ ಅಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಒಂದೊಂದು ಗುಣ ಪ್ರಕಾಶನದ ಹಿಂದೆಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪೀಠಭತ್ತಿಯಾಗಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮಹತ್ವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ-ಅದು ಭದ್ರವೇಷಿಯಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾಗಿರಲೂಬಹುದು-ಬೆಂಬಲವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಬೆನ್ನಮೂಳೆ ಅವರು ಹೊತ್ತಿದ ಭಾರಕ್ಕೆ ಎಂದೋ ಕುಸಿದು ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ಕಡೆಗೂ ಅದು ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಬೆಂಬಲ ತಪ್ಪಿದುದರಿಂದಲೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಕೊನೆ

ಅಷ್ಟು ಬೇಗನೆ, ಅಷ್ಟು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ಅಷ್ಟು ಆಕಸ್ಮಿಕವೆಂಬಂತೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಯಾರೂ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಊಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಆರೋಗ್ಯ, ಆ ಉಲ್ಲಾಸ, ಆ ಉತ್ಸಾಹ, ಆ ಧೈರ್ಯ, ಆ ಸೈದ್ಧ್ಯ, ಆ ಬಾಲಕಸದೃಶ ಮುಗ್ಧಮನೋಭಾವ, ರಾಜಕೀಯದ ಸಮುದ್ರಮಂಥನದಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿದ ಎಷ್ಟು ಹಾಲಾಹಲವನ್ನು ಹೀರಿಕೊಂಡರೂ ತನ್ನ ಶಿಶುಸಹಜವಾದ ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಒಂದಿನಿತೂ ಕಲುಷಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹರಶಿರಶ್ಚಂದ್ರಿಕಾ ಉಪಮವಾದ ಕ್ಷೀರಶುಭ್ರ ಚೇತನ-ಅಷ್ಟು ತಟಕ್ಕನೆ, ಅಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ತನ್ನ ಲೀಲಾರಂಗವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಹೋದುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ-ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನಾದ್ಯಂತವೂ ರಕ್ಷಿಸಿ, ಪೋಷಿಸಿ, ಹಾರೈಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಮಹಾ ಧೈಯಕ್ಕೆ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಒದಗಿದ ಮಿತ್ರದ್ರೋಹರೂಪದ ಧಕ್ಕೆಯೆ; ಚೀನೀಯ ಧಾಳಿ! ವೈರಿಯ ಸೈನಿಕ ಶಕ್ತಿಗಲ್ಲ ಆ ಚೇತನ ಅಳುಕಿದ್ದು; ಸ್ವದೇಶದ ಅಸಿದ್ಧತೆಗಲ್ಲ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಮುರಿದದ್ದು; ಅವರ ಜೀವನದ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವಾದ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ದಿವ್ಯ ಧೈಯಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ಕೊಡಲಿಪೆಟ್ಟು, ಬೆನ್ನಿರಿತ! ಬದುಕಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ಶಾಶ್ವತ ಮೌಲ್ಯವೆ-ಪುರಷಾರ್ಥೋತ್ತಮವೆ-ವಿನಿಷ್ಟವಾದಂತಾಗಿ ಅವರ ಅಸ್ಮಿತಾಶಕ್ತಿಯ ತಾಯಿಬೇರಿಗೆ ಬೆನ್ನೀರು ಹೊಯ್ದುಬಿಟ್ಟಿತು!

ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಗುಣಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನೆಹರೂ ವಿಶೇಷ ಅಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಆ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಮಸ್ಪರ್ಧಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತವರೂ ನಿಲ್ಲುವವರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ, ಕೆಲವರಾದರೂ ಇನ್ನೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ಒಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ-ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ-ಮಾತ್ರ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಂಗದಲ್ಲಿರುವ ಇತರರಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಹೆಗಲೆಣೆಯಾಗುವುದಿರಲಿ ಅವರ ಮೋಣಕಾಲೆತ್ತರಕ್ಕೂ ಬರಲಾರರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಏಕೈಕ ಗಗನೋನ್ನತ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಗೊಮ್ಮಟೋಪಮವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ರಾಜಕೀಯ ದಿಗಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ, ಲೋಕಲೋಚನ ಮಹಾ ಧೈಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಮಹದ್ಗುರು ಪೂಜ್ಯ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆಶೀರ್ವಾದ ಹಸ್ತಮುದ್ರೆಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ!

ಶ್ರೀ ನೆಹರೂ ಮೂಢ ಮತಾಚಾರದ ಮಂಕುಡಿಣ್ಣೆಯಲ್ಲ; ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ನಿಧಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿನಿಧಿ: ದೇಶದ ತರುಣರು ರಾಷ್ಟ್ರಹಾನಿಕರವಾದ ಮತ್ತು ಛಿದ್ರಕಾರಕವಾದ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದವರ ಮತೀಯ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಹೊರತಳ್ಳಿ, ನೆಹರೂ ಅವರ ವಿಚಾರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನುಸರಿಸದಿದ್ದರೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲ; ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಕೇಡು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ; ಭಾರತದ ಐಹಿಕ ಮತ್ತು ಪಾರಲೌಕಿಕವಾದ ಅಭ್ಯುದಯ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಗಳಿಗೂ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ-ಹಾನಿ ಮತ್ತು ಗ್ಲಾನಿ!

* * * *

ಬಾಪೂಜಿಗೆ ಬಾಷ್ಪಾಂಜಲಿ^೧

“ಮತ್ತೆ ಇದೇನು?

ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನಿನಗಿದೆ ಗತಿಯೇನು?”

—‘ಅವತಾರ’ ಕವನದಿಂದ

ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಅನಂತ ನೀಲಾಕಾಶವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ನಮಗೊದಗುವ ಒಂದು ಭವ್ಯಶಾಂತಿಯ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ ಪೂಜ್ಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಜೀವನ ಸ್ಮೃತಿ. ಅಲೆ ಅಲೆ ಅಲೆಯಾಗಿ, ಮಲೆ ಮಲೆಗಳನ್ನು ಹಬ್ಬಿತಬ್ಬಿ, ದಿಗಂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವ ಮಹಾರಾಜ್ಯ ಶ್ರೇಣಿಯಿಂದ ಉದ್ದೀಪನವಾಗುವ ಒಂದು ಭೂಮಭಾವದಂತೆ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಾಗಿದೆ ಆ ಲೋಕವಂದ್ಯನ ಬಾಳಿನ ರುದ್ರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ. ಬಾನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಅಂಚಿಲ್ಲದ ಹೆಗ್ಗಡಲಿನ ತೆರೆತೆರೆಯ ಸುದೃಢಚಂಚಲವಾದ ಬಹುಕರ್ಮಿಯ ಜೀವನದಂತೆ ನಿರಂತರ ನವೀನವಾದ ಸಾಹಸೋಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಆತ್ಮಶ್ರೀದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ ಆ ಚಿರಂಜೀವಿಯ ಅಮೃತಾತ್ಮಚರಿತೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಬದುಕು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವ ಕಲ್ಪನೆ ಸೋಲುವನಿತು ಯೋಜನ ಯೋಜನ ಯೋಜನ ಹಬ್ಬಿರುವ ಹಿಮಾಲಯ ಮಹಾಪರ್ವತ ಪಂಕ್ತಿಯೂ ಹಣೆಮಣಿಯವಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದುದು, ದೀರ್ಘಯುತವಾದುದು, ಮಹೋತ್ತಂಗವಾದುದು. ಆದರೆ ಅವರ ಬದುಕಿಗಿಂತಲೂ ಮಹೋನ್ನತವಾದುದು ಅವರ ಸಾವು. ಅವರ ಬದುಕಿನ ಬೃಹದ್ದೇವತಾಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಕಲಶವಿಟ್ಟಂತೆ ಅವರ ಸಾವು. ಅವರ ಬದುಕು ಹಿಮವತ್ ಪರ್ವತದಂತಿದ್ದರೆ ಅವರ ಸಾವು ಅದರ ಅತ್ಯನ್ನತ ಶಿಖರಗಳಾದ ಗೌರೀಶಂಕರ ಧವಳಗಿರಿಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿ ಮೇಘಚುಂಬಿಯಾಗಿ ವೈರೋಮಾತೀತವಾಗಿ ದಿವ್ಯಾಕಾಶವಾಗಿದೆ. ಆ ಜಗದ್ಗುರು ಮೃತಿಯಿಂದಲೆ ಅಮೃತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಪಡೆದು ಮೃತ್ಯು ಧನ್ಯವಾಗಿದೆ, ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದೆ. ಅವರಿರುವ ಆ ಲೋಕ ನಮಗೆ ಇನ್ನೆಂದಿಗೂ ಅಪ್ರಿಯವಾಗಲಾರದು. ಆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾವು ಇನ್ನೆಂದಿಗೂ ತಬ್ಬಲಿಗಳಲ್ಲ. ನಮಗಿನ್ನು ಮೃತ್ಯುಭಯ ಇಲ್ಲ ; ನಮಗಿನ್ನು ಮರಣಭಯ ಸಲ್ಲ.

ಯಾರ ಬದುಕು ಆತ್ಮಯಜ್ಞಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ ವಿರಾಜಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಆ ತ್ಯಾಗಮೂರ್ತಿಗೆ ಸಾವು ವಿನಷ್ಟಿಯಲ್ಲ. ಯಾರ ಬದುಕಿಲ್ಲ ಒಂದು ಸುದೀರ್ಘ ಕ್ಷಮಾಸೇತುವೆಯ ಕೋಟಿ ಕಮಾನುಗಳಂತೆ ರಂಜಿಸುತ್ತಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ದಯಾಮೂರ್ತಿಗೆ ಸಾವು ಎಂದಿಗೂ ಹತ್ಯೆಯಲ್ಲ. ಯಾರ ಜೀವಿತ ಸರ್ವವೂ ಸತ್ಯ ಅಹಿಂಸೆ ಪ್ರೇಮ ಶಾಂತಿಗಳ ಪುಣ್ಯಪ್ರಸರಣದಲ್ಲಿಯೆ ವ್ಯಯವಾಯಿತೋ ಅಂತಹ ಶಾಂತಸಿದ್ಧನಿಗೆ ಮೃತ್ಯು ಎಂದಿಗೂ ಅಶಾಂತಿಯಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಕೋರುವುದು ಬರಿಯ ಒಂದು ಮಾನುಷ್ಯಮಾತ್ರ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ. ನಾವಿಲ್ಲಿ ಇಂದಿ ನೆರೆದಿರುವುದು ಅವರ ಮಂಗಳಮಯ ಪುಣ್ಯಸ್ಮರಣೆಗೆ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ “ಹೇ ಲೋಕಗುರು, ನಮ್ಮ ಮುನ್ನಡೆಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪರಂಚ್ಯೋತಿಯಾಗು. ಕವಿದಿರುವ ಈ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕಿರಣ ಹಸ್ತದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ನಡೆಸು. ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ

೧. ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರ ಅಸ್ಥಿವಿಸರ್ಜನಾನಂತರ ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ತಾ.೧೨-೨-೪೮ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಚಂಡ ಬಹಿರಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣ.

ಹೆಡೆಯೆತ್ತುವ ಕ್ರೋಧ ಹಿಂಸೆ ಪ್ರತೀಕಾರಾದಿ ಅಹಂಕಾರ ಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ಗರುಡಮಣಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ಅಸತ್ತಿನಿಂದ ಸತ್ತಿಗೆ, ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಜ್ಯೋತಿಗೆ, ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಅಮೃತಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯ" ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕೆ. ಸರ್ವ ಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಾಗಿ, ಸರ್ವ ಜಾತೀಯ ಸೌಹಾರ್ದಕ್ಕಾಗಿ, ಸರ್ವ ಜನತಾ ಹೃನ್ನೈತ್ತಿಗಾಗಿ ಅನವರತವೂ ತಪಸ್ವಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಜಗದ್ ವಿಭೂತಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಇಹಜೀವನದ ಕೊಟ್ಟಕೊನೆಯ ಮರಣರೂಪದ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಯಜ್ಞದ ದಿವ್ಯ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ನಮ್ಮ ಆರಾಧನೆಯ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಧನ್ಯರಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವಿಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದೇವೆ.

ಅಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ? ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯ ಮರಣವನ್ನು ದುರ್ಮರಣ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಅಜ್ಞಾನದ ಮಾತು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಸಾವಿನ ಸುಕೃತ ಲಭಿಸುವುದು ಭಗವತ್ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಅವರು ರೋಗಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ಸತ್ತವರಲ್ಲ; ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೊಳಗಾಗಿ ವೈದ್ಯರಿಂದಾಗಲಿ ಔಷಧಿಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ಮಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಲೋಭವಿಷಯಾಸಕ್ತರಾಗಿರುವಾಗ ಹೃದಯಸ್ತಂಭನದಿಂದ ಸಾಯಲಿಲ್ಲ. ಸಂಕುಚಿತಭಾವ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಪಕ್ಷ ವಿಪಕ್ಷಗಳ ಘುಂಟವಾದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲ. ಹಿಟ್ಟರಿನಂತೆ ಸತ್ತವರಲ್ಲ ; ಮುಸ್ಸೋಲಿನಿಯಂತೆ ಮಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸಾಕ್ರೆಟೀಸನಂತೆ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದರು; ಯೇಸು ಕ್ರಿಸ್ತನಂತೆ ಶಿಲುಬೆಗೇರಿದರು. ಲೋಕಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಾಗ, ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಮಾನವ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನೊಡನೆ ಸಂಭವಿಸುವಾಗ, ಏನು ನಡೆದರೂ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆ ಎಂದು ಎದೆತೆರೆದು ನಿಂತಿರುವಾಗ, ರಾಮ ರಾಮ ಎಂದು ತಮ್ಮ ನೆಚ್ಚಿನ ಮಹಾಮಂತ್ರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ, ಲೋಕಕಂಠದ ದುಃಖ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಜನ್ಯ ಚೇತ್ಕಾರ ಹಾಹಾಕಾರಗಳ ಮಧ್ಯೆ, ತಮ್ಮ ಬಾಳುವೆಯನ್ನು ದಿವ್ಯಾಗ್ನಿಗೆ ಬೇಳುವೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದರು. ಬೆನ್‌ದಿರುಹದೇ ರಣವೀರನಂತೆ ಗುಂಡಿಗೆ ಗುಂಡಿಗೆಯೊಡ್ಡಿ ದೇಹವಿಸರ್ಜನ ಮಾಡಿದರು. ಎಂತಹ ವೀರಯೋಧನ ವಕ್ಷವೂ ಕರುಬುವಂತಿತ್ತಂತೆ ಬಾಪೂಜಿಯ ರಕ್ತಾಂಕಿತವಾದ ವಿಶಾಲ ವಕ್ಷ. ಅವರ ಬದುಕಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಎಂತಹ ತ್ರಿಲೋಕ ವೀರಯೋಧನೂ ಕರುಬುವಂತಿದೆ ಅವರ ಜೀವನ ಕಥೆ! ದೇವರು ಇಚ್ಛಿಸಿದಾಗಲೆ ಅವರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದಿದ್ದಾನೆ. ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ ನಮ್ಮ ಕುಬ್ಜ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಭಯಂಕರ ದುರ್ಘಟನೆಯಾಗಿ ತೋರುವ ಈ ಲೋಕಲೋಕದ ಅಪಮೃತ್ಯುವಿನ ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಮೃತಕುಂಭ ಗುಪ್ತವಾಗಿದೆಯೋ ಹೇಳಬಲ್ಲವರಾರು ?

ಅವರು ದೇಹತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ ಈ ಹನ್ನೆರಡು ಹದಿಮೂರು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಅವರ ಹೃದಯದಿಂದ ಚಿಮ್ಮಿದ ರಕ್ತಧಾರೆಯಿಂದ ಅಮೃತ ಭಾಗೀರಥಿಯರು ಮೂಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ತಾತ್ಕಾಲಿಕವೋ ಚಿರಕಾಲಿಕವೋ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾದರೂ ಹಿಂಸೆ ದ್ವೇಷ ಅಸೂಯೆ ಅಪನಂಬಿಕೆಯ ಆಸುರೀ ಶಕ್ತಿಗಳು ನಾಚಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ದೈವೀಶಕ್ತಿಗಳಾದ ಸ್ನೇಹ ಸೌಹಾರ್ದ ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳಿಗೆ ಎಡೆಗೊಡುತ್ತಿರುವ ಮಂಗಳವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಪತ್ತಿಕೆಗಳು ದಿನದಿನವೂ ಘೋಷಿಸುತ್ತಿವೆ. ಭರತಖಂಡದ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜಗೌರವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಡೆದ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕಳೇಬರದ ಶ್ರುತಾನುಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂವಿನ ಕಣ್ಣೀರು ಮುಸಲ್ಮಾನನ ಕಣ್ಣೀರಿನೊಡನೆ ಸಂಗಮಿಸಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನನ ಕಂಬನಿ ಸಿಖ್ಖನ ಕಂಬನಿಯೊಡನೆ ಸಂಗಮಿಸಿ, ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸಿಖ್ಖರು ತಮ್ಮ ಶೋಕಾಶ್ರುಗಳಿಂದಲೆ ಪಾವನತರವಾದ ತ್ರಿವೇಣೀ ಸಂಗಮವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ತ್ರಿವೇಣೀತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮತದವರೂ ಮಿಂದು ಪರಿಶುದ್ಧರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದು ಪೂಜ್ಯ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಭಸ್ಮಾಸ್ಥಿರೂಪವಾದ ಅಪಶೇಷವನ್ನು ಒಳಕೊಂಡು ಸುತೀರ್ಥವಾದ ಪ್ರಯಾಗ ಕ್ಷೇತ್ರದ ತ್ರಿವೇಣೀ ತೀರ್ಥವು ಆ ದಿವ್ಯತರ ಅಶ್ರು ತ್ರಿವೇಣೀ ಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಮಾಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದ

ಪ್ರಥಮ ಶಾಂತಿದೂತನಿಗಾದ ಗತಿಯೇ ಅದರ ದ್ವಿತೀಯ ಶಾಂತಿದೂತನಿಗೂ ಆಯಿತೆಂದು ಕ್ರೈಸ್ತ ಬಾಂಧವರು ವಿನಮ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದೆಹಲಿಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸಹೋದರರು ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣ ಮಾಡಿದ ಹುತಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಭಸ್ಮಾವಶೇಷವನ್ನು ಜುಮ್ಮಾ ಮಸೀದಿಯೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡಿ ಚೈತ್ರಮಂದಿರವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಂತಹವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಲುಕ್ಕದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಮತಗಳವರೂ, ತಮ್ಮ ಭೇದಗಳೇನೆ ಇರಲಿ, ಏಕಕಂಠದಿಂದ ತಂತಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನೂ ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಘೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಮೂಲೆಮೂಲೆಗಳಿಂದ, ಬಹುದೂರದ ಅಜ್ಞಾತ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಂದ, ರೈತ ರಾಜ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷ ಕಾರ್ಮಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಎಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಷಲಕ್ಷ ದುಃಖದಗ್ಧ ಹೃದಯಗಳಿಂದೆದ್ದ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಶೋಕವಾಣಿಗಳು ಹಿಂಸೆಗೆ ಆಹುತಿಯಾದ ಅಹಿಂಸಾ ಪ್ರವಾದಿಯ ಸ್ತೋತ್ರಗಾನಗೈಯುತ್ತಿವೆ. ಆಳಾಳಿನ ಎದೆಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ದೈವೀಶಕ್ತಿ ತನ್ನನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸಿದ ಆಸುರೀಶಕ್ತಿಯನ್ನು ದಮನಮಾಡಲು ದೃಢಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ರೂಢವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಮಹಾತ್ಮರು ಹುತಾತ್ಮರೂ ಆದಲ್ಲದೆ ನರಚೇತನ ತನ್ನ ತಮೋನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಲಾರದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮಹಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಧರ್ಮಜ್ಯೋತಿ ಹುತಾತ್ಮರಾದ ಅವರ ರಕ್ತತೈಲದಿಂದಲೇ ಪೋಷಿತವಾಗಿ, ಉಜ್ವಲತರವಾಗಿ, ತನ್ನ ಭಗವದ್‌ದೀಪ್ತಿಯನ್ನು ಬೀರುತ್ತಾ, ಲೋಕದ ತಮಸ್ಸು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗುವ ವರೆಗೂ ವಿಶ್ರಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆಸುರೀಶಕ್ತಿ ತನ್ನ ಕ್ಷೂರವರ್ತನೆಯಿಂದಲೇ ದೈವೀಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಲಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ, ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿಯೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿಯೂ, ಆಸುರೀಶಕ್ತಿಗಳ ದಮನಕ್ಕೂ ದೈವೀಶಕ್ತಿಗಳ ಉತ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನಾಬದ್ಧರಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮಹಾತ್ಮಾಗೆ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ; ಅವರ ಮಹಜ್ಜೀವನ ಸಫಲವಾಗುತ್ತದೆ; ಸಂತುಷ್ಟವಾದ ಅವರ ದಿವ್ಯಚೇತನ ನಮಗೆ ಕೃಪಾಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರ ಉಸಿರು ದಿನವೂ ನಾವು ತಿನ್ನುವ ಉಪ್ಪು ಅನ್ನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ನಾವು ಧ್ಯಾನಿಸುವ ಪರಮಾತ್ಮನವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಬಾಳೆಬಟ್ಟೆಯ ಎಳೆಎಳೆಯಲ್ಲೂ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹವರ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಸಾವಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಧನ್ಯರಾಗೋಣ.

ಅಲ್ಪಗಾತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕಳೇಬರ ಇಂದು ಭೂಮವಾಗಿದೆ; ವಿರಾಡ್ವೂಪಿಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಭರತಖಂಡವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವಳಿಯಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ಆಲಿಂಗಿಸಿದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪುಣ್ಯನದಿಗಳೆಲ್ಲ ಅವರ ಅವಶೇಷವನ್ನು ಹೊತ್ತ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಹಿಗ್ಗಿ ಉಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ ಸಾಗರೇಶ್ವರನೆಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವರ ದಿವ್ಯ ಚಿಂತೆಯ ಬೂದಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿ ಭರತವರ್ಷದ ಮೃತ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಪವಿತ್ರತರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಮಹಾತ್ಮರು ಬೂದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಂಕಿ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಆ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕೊಳೆಕಸಗಳೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅಸ್ವಶ್ಯತೆ, ಜಾತಿಮಾತ್ಸರ್ಯ, ವರ್ಣದ್ವೇಷ, ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಪ್ರಾಂತೀಯತಾಸ್ಪರ್ಧೆ, ಶ್ರೀಮಂತ ದರಿದ್ರ ಭಿನ್ನತೆ, ಕ್ರೌರ್ಯಪ್ರತೀಕಾರ ಮನೋಧರ್ಮ - ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ಚಿಂತಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ದಹಿಸಿಹೋಗಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೋಣ.

ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯನದಿಗಳೆಂದು ಗಾಂಧಿ ಗಾಂಧಿ ಗಾಂಧಿ ಎಂದು ಕಲ್ಲೋಲರವರಿಂದ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಹಕ್ಕಿಗಳೆಲ್ಲ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಗೆ ಜಯ ಎಂದು ಉಲಿಯುತ್ತಿವೆ. ನಮ್ಮ ಅನಿಲದೇವ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಗಂಧಚಿಂತೆಯ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಆನಂದೋನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮ ಅಗ್ನಿದೇವ ಮಹಾತ್ಮರ ಪವಿತ್ರ ಕಳೇಬರವನ್ನು ದಹಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಕರವ್ಯಕ್ತರದಿಂದ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ ಭವ್ಯತರನಾಗಿದ್ದಾನೆ! ಪುತ್ರಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಹೆತ್ತು ಹೊತ್ತ ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯದಿಂದ ಭಾವೋನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಸಮುದ್ರರಾಜನು ತರಂಗತರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಗದ್ಗದ ಕಂಠನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ,

ಇದು ದಿಟವಾಗಿಯೂ ವಿರಾಡ್ ಘಟನೆ, ಸಮಸ್ತ ಪೃಥ್ವೀಚೇತನವನ್ನೂ ಊರ್ಧ್ವಮುಖವಾಗಿರುವ ವಿರಾಡ್ ಘಟನೆ!

ಭಕ್ತಿಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹೇಳುವ ನಾರದಮಹರ್ಷಿಗಳ ಪೂಜ್ಯವಾಣಿ ಪ್ರಮಾಣಪುರುಷನಾದ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. “ತೀರ್ಥೀಕುರ್ವಂತಿ ತೀರ್ಥಾನಿ; ಸುಕರ್ಮೀ ಕುರ್ವಂತಿ ಕರ್ಮಾಣಿ; ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರೀ ಕುರ್ವಂತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ, ನಾಸ್ತಿ ತೇಷು ಜಾತಿ ವಿದ್ಯಾ ರೂಪ ಕುಲ ಧನ ಕ್ರಿಯಾದಿ ಭೇದಃ.”

“ತೀರ್ಥಗಳನ್ನು ಸುತೀರ್ಥಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸುಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅವರಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ವಿದ್ಯೆ ರೂಪ ಕುಲ ಧನ ಕ್ರಿಯಾದಿ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲ.”

ಆರು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಭರತವರ್ಷದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋದಯದ ಮಹಾ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಬರೆದ ಕವನಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನೋದಿ ನನ್ನ ಈ ಭಾಷಣರೂಪದ ಭಕ್ತಿಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಬಾಪೂಜಿಯ ಸಿರಿಯಡಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ:

“ಮರೆವುದೆಂತಾ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿಯಂ
ದಿವ್ಯದಿನದೀ ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ?
ಮರೆವುದೆಂತಯ್ ಭುವನ ಗೌರವ ಮಹಾತ್ಮನಂ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೀ ಸುಪ್ರಭಾತದಲ್ಲಿ?
ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನಿಡಿಸಿ ಕೈಹಿಡಿದು ನಡೆಗಲಿಸಿ
ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ತಂದ ಆ ತಂದೆಯೆಲ್ಲಿ?
ಎಲ್ಲಿ? ಓ ಅವನಲ್ಲಿ? ನಿಚ್ಚವೂ ನಮ್ಮದೆಯ
ನಂಜೀಂಟುವಾ ನೀಲಕಂಠನಲ್ಲಿ?”

ಜನಮನದ ಹಗೆತನದ ರೋಷಹಾಲಾಹಲದಿ
ಹಾಲುದಿಸಿ ಬರುವಂತೆ ಮೂಡಿ ಬಂದೆ!
ಕ್ರಿಸ್ತಬುದ್ಧರ ಮೈತ್ರಿಯಂ ಸಾರಿ ಸಾಧಿಸುತೆ
ವಿಶ್ವ ಸೇವಕರ ಪಂಕ್ತಿಯಲಿ ನಿಂದೆ!
ಯಂತ್ರ ನಾಗರಿಕತೆಯ ರಾಜಕೀಯದ ಕುಟಿಲ
ತಂತ್ರಕಥ್ಯಾತ್ಮ ಮಂತ್ರವನು ತಂದೆ!
ಇಂದಿನುತ್ಸವಕೆಮ್ಮನುಳಿದೆಲ್ಲಿ ಹೋದೆ, ಹೇ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕನ್ಯೆಯಂ ಪಡೆದ ತಂದೆ?”

* * *

ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವದೊಳವನಿಲ್ಲ; ಆ ದೂರದಲಿ
ಕ್ರೋಧಕಾರ್ಪಣ್ಯ ರೋದನಗಳೊಡನೆ,
ಕೆನ್ನೀರು ಕಣ್ಣೀರುಗಳ ಹೊನಲ ಗೋಳ್ ನಡುವೆ
ದಾರಿದ್ರ್ಯದೈನ್ಯ ಧನಮದಗಳೊಡನೆ
ವಾದಿಸುತೆ ಬೋಧಿಸುತೆ ಕರುಣೆಯಂ ಸಾಧಿಸುತೆ

ಭಕ್ತಿಯಿಂ ದೇವನಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೆ
ನಿರಶನ ವ್ರತನಿಷ್ಠನಾಗಿಹನು ನೋಡಲಿ
ಧರ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ ಕೃಪೆಯನರ್ಥಿಸುತ್ತೆ!

ಈಶ್ವರ ಕೃಪಾಬಲದ ಯಾಚನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ
ಭೂಮಾತೆ ಕಳುಹಿಸಿಹ ದೂತಭಿಕ್ಷು;
ಈ ಲೋಕಮಂ ನಿರ್ನಿಮೇಷಮವಲೋಕಿಸುವ
ಆ ಲೋಕಳುತದೊಂದಲೋಕ ಚಕ್ಷು;
ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತಂ ಸೃಷ್ಟಿ ತಾನಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳೆ
ದುಡಿಯುತಿರ್ಪುದಕವನೆ ದಿವ್ಯಸಾಕ್ಷಿ!
ಗಾಂಧಿಯೆಂಬಾ ಪೆಸರೆ ನಾಂದಿಯಾಗಲಿ ನಮ್ಮ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಭ್ರಮಕೆ: ಹಾಡು, ಪಕ್ಷಿ!”

* * * *

ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ

ಇಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾರತೀಯನು ತನ್ನ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯ ಇತಿಹಾಸದ ಯಾವ ಕಾಲವಿಭಾಗವನ್ನು ಅವನತಿಯ ಕಾಲವೆಂದೂ ಪತನದ ಕಾಲವೆಂದೂ ದಾಸ್ಯದ ಕಾಲವೆಂದೂ ಇಳಿಗಾಲವೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿ ಹಾಗೆ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆಯೋ ಆ ಕಾಲಮಾನವೆ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಕಾಣಬಲ್ಲ ವಿಚಾರಮತಿಗೆ ಎಂತಹ ಶ್ರೀಮಂತತೆಯಿಂದ ರಂಜಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯನ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ವಿಚಾರಮತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ರಾಜಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂದೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ರಾಜಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಆ ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಗಳೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಭೂಮಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತು, ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದೆ. ರಾಜಕೀಯವೂ ಆರ್ಥಿಕವೂ ಆದ ಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸತ್ಯದ ಹೆಸರು ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕವೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವೂ ಆಗಿರುವ ಲೋಕೋತ್ತರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ವಿಚಾರಮತಿಯ ಇತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿಯೆ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾಗುವಂತೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸಕಾರನ ದೃಷ್ಟಿ ಲೋಕಧರ್ಮಿಯಾದದ್ದು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರವಾಗಿರುವ ಇತಿಹಾಸ ರಚನಾವಿಧಾನವು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಂದ ಆಮದಾಗಿ ಬಂದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮವರ ಚರಿತ್ರದೃಷ್ಟಿಯೂ ಲೌಕಿಕವಾದುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿಶ್ವಸರ್ವಗ್ರಾಸಿಯೂ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶಿಯೂ ಆಗಿರುವ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಚರಿತ್ರಕಾರನ ಅಂಶದೃಷ್ಟಿ, ಆತನ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಆತನು ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಕಥಾರೀತಿಯ ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಅದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುದಾದರೂ, ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕವಾದ ಆಧುನಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿ ತನ್ನ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವ ವಿಷಯವಲಯವನ್ನು ಇತರ ವಿಷಯವಲಯಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ತನ್ನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಪ್ರಕೃತವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಅದೇ ಸರ್ವಸ್ವವೆಂಬಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸುವುದು ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಪದ್ಧತಿ ಆಯಾ ವಿಷಯದ ಕೂಲಂಕಷವಾದ ಹೃದಯ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನೂ ಏಕಮುಖತೆಯನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸುವುದು ನಿಜವಾದರೂ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಏಕಮುಖತೆ ಅಸತ್ಯ ಅಥವಾ ಅರ್ಧಸತ್ಯ ಕಲುಷಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಧುನಿಕ ಇತಿಹಾಸ ಪದ್ಧತಿಗೂ ಈ ಟೀಕೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಚರಿತ್ರೆಯ ಗಮನವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು ರಾಜಕೀಯ. ರಾಜರು, ರಾಜ್ಯಗಳು, ಯುದ್ಧಗಳು, ಕೌಲುಗಳು, ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ, ಸಿಂಹಾಸನ-ಚ್ಯುತಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಧಾರ್ಮಿಕದ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಮತಗಳನ್ನೂ ಮತಾಂದೋಲನಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕಾಂಶಗಳಿಗಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಗರಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕಡೆಗೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅದರ ಕೃಪಾವಲೋಕನ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥ ಲಕ್ಷಣವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಯೋತಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅಲಕ್ಷಿತ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವ್ಯಾಪಾರ “ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆ”ಯಾಗುವಷ್ಟು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಷ್ಟಿಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಕಾಲದೇಶಗಳ

ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದರೂ ಸ್ವರೂಪತಃ ಕಾಲದೇಶಗಳಿಗೆ ಅತೀತವಾದದ್ದು. ಕಾಲದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಇತಿಹಾಸ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅತೀತವಾಗಿರುವುದನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗುಳ್ಳ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅದು ನೈಸರ್ಗಿಕವೆಂದೆ ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸಿ ಇತಿಹಾಸಕಾರನಿಗೆ ಗೌರವ ತೋರಿಸಲು ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಅವನ ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಯ 'ಚರಿತ್ರೆ' ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಎಂದೂ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಮಸ್ತದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಚಿರಭಿತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು, ಎಂದರೆ ಕಾರಣ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಜನಾತ್ಮಕವಾದ ಅವುಗಳ ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮವನ್ನು, ಗ್ರಹಿಸಲು ಧ್ಯಾನಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಪಂಚದ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕವಾದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ಆಂದೋಲನಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪರಮ ತಾತ್ಪರ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅವುಗಳ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜಕೀಯದ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ರಾಜಕೀಯವೆ ನಡೆಸಲು ಅದು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಆರ್ಥಿಕ ಮಾತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಆರ್ಥಿಕಾಂದೋಲನಗಳ ಅರ್ಥ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ಪರಮ ತಾತ್ಪರ್ಯವೆ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಪರಮ ತಾತ್ಪರ್ಯವೆ ಸಮರ್ಥಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಏಕೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಅರ್ಥವೂ ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ಪರಮತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂದಲೆ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತವೆ.

ಭರತಖಂಡದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದ ಒಂದೂವರೆ ಶತಮಾನವು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಇಳಿಗಾಲದ ಯುಗವೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ. ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯ, ಆರ್ಥಿಕದಲ್ಲಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಸಾಮಾಜಿಕದಲ್ಲಿ ಭಿದ್ರತೆ, ಧಾರ್ಮಿಕದಲ್ಲಿ ಕ್ಷುದ್ರತೆ - ಎಂಬೆಲ್ಲ ವರ್ಣನೆಗೆ ಪಕ್ಕಾಗುವ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಳಿಗಾಲವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನು? ಹೌದು; ಲೋಕನಿಷ್ಠವಾದ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವೇದನಿಷ್ಠವಾದ, ಎಂದರೆ ಆತ್ಮಶ್ರೀ ನಿಷ್ಠವಾದ, ಪರಮತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥದ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅದು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಮಾತ್ರವಾದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ.

ಏಕೆಂದರೆ, ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಭಾಗ ಇವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಆ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾದ ಆತ್ಮಶ್ರೀಗೆ ಸಮಾನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಆತ್ಮಶ್ರೀ ಬೇರೆ ಇನ್ನಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಆವಿರ್ಭೂತವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹಾಗೆ ಇತ್ಯರ್ಥ ಹೇಳಲು ಸಮರ್ಥರೂ ವಿಖ್ಯಾತರೂ ಆದ ವಿದೇಶೀಯ ಮಹದ್ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜಕೀಯದ ಲೌಕಿಕ ಭೂಮಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಗಳಿಸಿದ ಅಸದೃಶವಾದ ವಿಜಯ ಪರಂಪರೆಗಳಿಗೂ ಆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತಪಶ್ಚಕ್ತಿಯೇ ಪ್ರಚೋದಕವೂ ಸಾಧಕವೂ ಆಯಿತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ನವೋದಯದ ದಿವ್ಯಕಥೆ ಎಂತಹ ಉದಾಸೀನನಿಗೂ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿಯಾಗುವಷ್ಟು ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ. ವಿವರಗಳಿಗೆ ಹೋಗದ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ವಿಹಂಗಮವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಸಾಕು, ಭರತಖಂಡದ ಬೃಹದ್ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ, ಕಣ್ಣು ಹರಿದತ್ತ ಆತ್ಮಶ್ರೀಯ ಜ್ಯೋತಿಃಸ್ಫೂಪಗಳು ಮನಂಗೊಳಿಸಿ, ಅವಿರಾಮಶಿಖರದ ಅಗ್ನಿಗೋಪುರಗಳಂತೆ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತವೆ. ರಾಮಮೋಹನರಾಯ, ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ, ಋಷಿ ದಯಾನಂದಸರಸ್ವತಿ, ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ, ಶ್ರೀ ರಮಣಮಹರ್ಷಿ, ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರು, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ - ಈ ಒಂದೊಂದು ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದೆ ಎಂತಹ ಉಸಿರು ಸ್ವಂದಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ಅನುಭವಿಸಿದರೆ ನಾವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯಾಂಶ ಸುಸಂವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಾಧನೆಯ ಯುಗದ ಪ್ರತ್ಯುಷೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕ್ರಾಂತಿದರ್ಶಿಯಾದ ಸಿಡಿಲವೀಣೆ ಹೀಗೆಂದು ಗುಡುಗಿದೆ:

“ಓ ನನ್ನ ಭರತಮಾತೆ, ಓ ನನ್ನ ಭಾರತೀಯ ಭ್ರಾತೃಗಳಿರಾ, ನಿದ್ದೆಯಿಂದೆದ್ದೇಳೆ! ನವೋದಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಿ! ಅದೋ!

“ಸುಧೀರ್ಘರಾತ್ರಿ ಕಡೆಗಿಂದು ಕೊನೆಗಾಣುತ್ತಿದೆ..... ಶವದಂತೆ ಬಿದ್ದದ್ದ ಶರೀರವಿಂದು ಸಪ್ತಾಣವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದೋ ಕಿವಿಗೊಡಿ: ತೂರವಾಣಿಯೊಂದು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದೆ: ಬಹು ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸಗರ್ಭದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿ, ಪರ್ವತಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳಿಂದ ಚಿಮ್ಮಿ, ಅರಣ್ಯಾರಣ್ಯ ಕಂದರ ಕಂದರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ, ಬರಬರುತ್ತ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ, ಬಂದಂತೆಲ್ಲ ಅಪ್ರತಿಹತವಾಗಿ, ನಮ್ಮೀ ಪುಣ್ಯಭೂಮಿಯನ್ನು ನಿದ್ದೆಯಿಂದೊದ್ದೆಬ್ಬಿಸಿ, ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತಿ ಕರ್ಮ ವೈರಾಗ್ಯ ಸೇವಾತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚ ಕಂಠದಿಂದ ಸಾರುವ ತೂರ್ಯವಾಣಿಯೊಂದು ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಹಿಮಾಲಯಗಳಿಂದ ಬೀಸಿಬರುವ ಪುಣ್ಯ ಸಮೀರಣನಂತೆ ನಿರ್ಜೀವವಾದಂತಿದ್ದ ಅಸ್ಥಿಮಾಂಸಗಳಿಗೆ ಜೀವದಾನ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಜಡನಿದ್ದೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದೆಬ್ಬಿಸುತ್ತಿದೆ; ಕಾರ್ಯೋತ್ಸಾಹ ಧೈರ್ಯ ಸ್ಥೈರ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ರೇಕಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕುರುಡರಿಗೆ ಕಾಣದು; ಮೂರ್ಖರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ನಮ್ಮೀ ಭರತಭೂಮಿ ಯುಗಯುಗಗಳ ನಿದ್ದೆಯಿಂದ ಮೇಲೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆಕೆಯನ್ನು ಇನ್ನಾರೂ ತಡೆಯಬಲ್ಲವರಿಲ್ಲ. ಇನ್ನಾಕೆ ನಿದ್ದೆಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅದೋ ನೋಡಿ, ಮಹಾಕಾಳಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಎಚ್ಚತ್ತು ಮೈಕೊಡವಿ ಉಸಿರಳೆದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ!.....

“ಯಾವ ಶಕ್ತಿಯ ಉನ್ನೇಷಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ದಿಗ್ವಿಗತವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಿಂದ ಜಗತ್ತು ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತಿರುವುದೋ ಆ ಶಕ್ತಿಯ ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಭಾವಿಸು, ಅನುಭವಿಸು. ವೃಥಾ ಸಂದೇಹ ಬೇಡ; ದುರ್ಬಲತೆ ಬೇಡ. ದಾಸಜಾತಿ ಸುಲಭವಾದ ಈರ್ಷ್ಯಾದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ, ಈ ಮಹಾ ಯುಗಚಕ್ರ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೆಗಲು ಕೊಟ್ಟು ನಿಲ್ಲು; ಸೊಂಟ ಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲು; ಧೀರನಾಗಿ ನಿಲ್ಲು:”

ಶ್ರೀ ವಿವೇಕಾನಂದರಂತೆಯೆ ಮಹಾಯೋಗೀಂದ್ರ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರೂ ಅಂದಿನ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯಾಂದೋಲನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಕಂಡು ಭರತಖಂಡದ ಜೀವಿತೋದ್ದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದು ಭವಿಷ್ಯ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ:

“ನರನಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ, ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ನರ - ಎಂಬುದೇ ಧೈಯ. ಆ ಧೈಯದ ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅದರ ಬೋಧನೆ - ಇವೇ ಭರತವರ್ಷದ ಜೀವಿತೋದ್ದೇಶ. ಇತರ ಜನಾಂಗಗಳಿಗಿಲ್ಲದ ರಹಸ್ಯ ಶಕ್ತಿಯೊಂದು ಆಕೆಗಿದೆ. ಆಕೆಗಿಂದು ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಆ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಉನ್ನೀಲನ ಮತ್ತು ಆ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯ ಉದ್ಭೋಧನ. ಆಕೆ ಕೈಕೊಂಡ ಯುಗಯುಗಗಳ ಶಿಕ್ಷಾತಪಸ್ಸೆಯ ಗುರಿ ಇಂದು ಬಳಿಸಾರುತ್ತಿದೆ. ಪೂರ್ವ ರೋದೋಂತದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಜ್ಯೋತಿಯೊಂದು ಮೂಡಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಅದರ ರಶ್ಮಿ ರಾಯಭಾರಿಗಳಾಗಲೆ ದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ಕಾರಣ, ಭರತಖಂಡದ ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ; ಅದೇ ಸಾಕ್ಷಿ, ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿ ಆಕೆಯ ಶ್ವಾಸಕೋಶಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಊದುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ. ಅದೇ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೆ ಆಕೆಯ ವಿಮೋಚನಕ್ಕಾಗಿ ಮಹದ್ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಈಗಾಗಲೆ ಕರ್ಮನಿರತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದಕಾರಣವೆ ಆಕೆಯ ಸಂತಾನರ ಹೃದಯ ವಲ್ವೀಕಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಮಹಾಶೇಷನ ಹಠಾತ್ತನೆ ಹೆಡೆಯೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

“ಯಾವ ಜಾಗೃತಿಯ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಪದನ್ಯಾಸವು ರಾಜಕೀಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿತೋ ಅದು ತುತ್ತತುದಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರೈವಸಾನ ಹೊಂದಿ ಕೃತಕೃತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಭರತಮಾತೆಯ ಚೈತನ್ಯ

ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅಕ್ಷಯವಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತು ತನ್ನ ವಿಮೋಚನದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಭರತ ಖಂಡದಿಂದಲೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಉದ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ.”

ಇಬ್ಬರು ಮಹಾಮಹಿಮರೂ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಗಳಾಗಿ ಭವಿಷ್ಯ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಇಂದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಫಲವಾಗಿದೆ; ಸಫಲವಾಗುತ್ತಲೂ ಇದೆ. ಅಂತಹ ಸಫಲತೆಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕಂಕಣಬದ್ಧನಾಗಿ ದುಡಿದು ಮಡಿದ ಮಹಾಪುರುಷನೊಬ್ಬನ ವ್ಯಷ್ಟಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿಶಕ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ನೋಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ನಾವು ‘ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ’ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದೇವೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಈಗ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಐಹಿಕ ಜೀವನಯಾತ್ರೆಯ ದೈಹಿಕರೂಪ ಕೊನೆಗೊಂಡಿದೆ. ಅವರ ಬದುಕು ನಮಗಿಂದು ಚಿತ್ರಕಾರನು ಪೂರೈಸಿದ ಚಿತ್ರದಂತಿದೆ. ಅದನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೋಡಬಹುದು. ತಿರುಗಿಸಿ ತಿರುಗಿಸಿ, ಬೇಕಾದ ಕಡೆ ನಿಂತು, ಬೇಕಾದ ಬೆಳಕು ಬಿಟ್ಟು ನೋಡಬಹುದು. ಅವರು ತೀರಿದ ತರುಣದಲ್ಲಿಯೆ ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ನಿಷ್ಪಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಾಹಸದ ಮಾತಾದೀತು. ಅವರು ತೀರಿಕೊಂಡರೂ ಇನ್ನೂ ನಮಗೆ ಬಹಳ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಮಾಲಯದ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತು ನೋಡಿದರೆ ಅದು ಬೃಹದಾಕಾಶವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದು ಸಹಜ. ದೂರ ಸರಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ, - ಅದರ ಇತಿ, ಮಿತಿ, ವಿಸ್ತಾರ, ಔನ್ನತ್ಯ; ಇತರ ಗಿರಿಗಳೊಡನೆ ಅದಕ್ಕಿರುವ ಸಂಬಂಧ; ಇತರ ಪರ್ವತಗಳ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿರುವ ಸ್ಥಾನ, ಮಾನ. ದೂರ ಸರಿಯುವುದರಿಂದ ನಮಗೆ ನಷ್ಟವಾದಂತೆ ತೋರಬಹುದು: ಮೊದಲು ಅದಕ್ಕಿದ್ದ ಬೃಹತ್ತು ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಆಕಾಶವನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಅದು ಕಿರಿದಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ; ಅದರ ಸರ್ವಸ್ವತೆಗೆ ಚ್ಯುತಿಯೊದಗಿ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದೂ ಒಂದು ಎಂಬರಿವು ಮೂಡುತ್ತದೆ; ಅದರ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಇತರ ಕಿರುಬೆಟ್ಟಗಳು ಇಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿವೆ ಎಂಬಂಶ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾದರೂ ಅದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಮಗೊದಗುವ ನಷ್ಟವಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ನಷ್ಟವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಮೋಹಮೂಲವಾದ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಸುವ ಒಂದು ಮನೋದೌರ್ಬಲ್ಯವಾದೀತು. ಸತ್ಯಲಾಭ ಎಂದಿಗೂ ನಷ್ಟವಲ್ಲ, ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ತೋರಿದರೂ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಿಮಾಚಲದ ನಿಜವಾದ ಬೃಹತ್ತು ನಮ್ಮ ಸ್ಥಾನ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಸ್ವರೂಪತಃ ಹಿಗ್ಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಕುಗ್ಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಸುಸ್ಥಿರ. ಬದಲಾಗಿ ನಮಗೊದಗುವ ಲಾಭವೆಂದರೆ, ಹಿಮಾಲಯಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದ ಪ್ರಥಮ ವಿಪುಲತರ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಕೊಂಡಿರುವ ಅಪಾರವಾದ ವೈೋಮಮಂಡಲದ ಮಹತ್ತರವಾದ ಅನಂತತೆಯೂ ಅನುಭವಗೋಚರವಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಚೇತನ ವಿರಾಟ್ ಸಂಗಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಮಮಕಾರಪೂರ್ಣವಾದ ನಮ್ಮ ‘ಅಲ್ಪ’ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಹಿರಿದಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅದರ ನಿಜವಾದ ಹಿರಿತನಕ್ಕೆ ಕುಂದುಬರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಿರಿದಾಗಿ ತೋರಿ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸಿ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾಸೂತ್ರದಿಂದ ಲೀಲಾಜಗತ್ತನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಭಗವನ್ನಿತ್ಯದ ಭೂಮತೆ ಭವ್ಯತೆಗಳು ಚೇತಃಸ್ಪರ್ಶಿಗಳಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ. ಹೆಮ್ಮೆ ಹೆಡೆಮುಚ್ಚಿ, ಅಹಂಭಾವ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ದಂಡ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿ, ಜೀವ ವಿನಯಶೀಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅನುಭವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಲಾಭವಾಗಲಿ, ದಿವ್ಯತರವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿ ಬೇರೆ ಏನಿದೆ?

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಣಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ. ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿಯಾದರೂ ಅದನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಅನಾವಶ್ಯಕ. ಅದರ ರೂಪರೇಖೆಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ವಿವರಗಳೂ ಕೂಡ ಮಕ್ಕಳು ಮುದುಕರಾದಿಯಾಗಿ ಈಗಾಗಲೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ಅವರ ಜೀವನಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭರತ ಖಂಡಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಜಗಜ್ಜೀವನ ರಂಗಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು

ಸಮೀಕ್ಷಿಸುವುದೇ ನಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತ ಸಂಕಲ್ಪ.

ಶ್ರೀ ಮೋಹನದಾಸ ಕರಮಚಂದ ಗಾಂಧಿ ಗುಜರಾತು ಪ್ರಾಂತದ ಕಾಥೆವಾಡ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದ ಪೋರಬಂದರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಿವಾನರ ಮಗನಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೬೯ನೆಯ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨ನೆಯ ದಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ಭೂಪ್ರಜೆಯಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದರು.

ಜೈನರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರನಾಗುವನು ಜನ್ಮವೆತ್ತುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಶೋಧನೆ, ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕ, ಇಂದ್ರನ ಆನಂದ ನೃತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೇನೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸೂಕ್ಷ್ಮಲೋಕದ ಭಗವತ್ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುವೋ ಬಿಟ್ಟುವೋ ಗದ್ಯಲೇಖಕನಿಗೆ ಅದಲ್ಲ ಅಪ್ರಕೃತ. ಅಂತೂ ಅವರೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇತರ ಬಾಲಕರಂತೆ ಬೆಳೆದರು. ಶಾಲೆಗೆ ಹೋದರು. ಇತರರಂತೆಯೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಂದಿನ ಕಾಲಸ್ಥಿತಿಗೆ ವಶರಾಗಿ ಇತರ ಅನೇಕರಂತೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದರು. ವಕೀಲಿ ವೃತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿ ದುಡಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಒದಗಿದ ಅವಕಾಶ ಅವರನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ದಾರುಣವಾದ ಅನುಭವ ಅವರನ್ನು ದೀಕ್ಷಿತರನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆಸಿ ಜಯಶೀಲರಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದರು. ವಿಧಿ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗಾಗಿ ರಂಗವನ್ನು ಸಮೆದು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿತ್ತು. ನಿರಾಡಂಬರವಾಗಿ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಿಂದ ರಂಗಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದರು. ದೃಶ್ಯದಿಂದ ದೃಶ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂಕದಿಂದ ಅಂಕಕ್ಕೆ ಅವರ ಜೀವನನಾಟಕ ಭರತಖಂಡದ ಜೀವನನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಎಸಳೆಸಳೆಸಳಾಗಿ ಅರಳಿತು. ಅರುಳುತ್ತು ಅರುಳುತ್ತು ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೂ ಅಮರ ಸೌರಭವನ್ನು ಹರಡಿ ಜಗನ್ನೇತ್ರಾಳಿಗಳನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಕೊನೆಗೆ ಸಹಸ್ರದಲಪದ್ಮವಾಗಿ, ತಪೋನಿರತನಾದ ಭಾರತ ಭಾಗ್ಯವಿಧಾತನಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಹಸ್ರಾರ ಸಿಂಹಾಸನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಅದರ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಮಹೋನ್ನತಿ ಕೈಲಾಸ ಶಿಖರಶಿರಶ್ಚುಂಬಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ ಅತ್ಯಂತ ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವೆಂಬಂತೆ ಜಗದ್‌ರಂಗದಿಂದ ಅಂತರ್ಧಾನವಾಯಿತು, ೧೯೪೮ನೆಯ ಜನವರಿ ೩೦ನೆಯ ಶುಕ್ರವಾರ ಸಂಜೆ. ಅದರ ಬಿಳಿ ನೆನಪೂ ಅದರ ನರುಗಂಪೂ ಭೂಮಿಯ ಆಕರ್ಷಣ ಶಕ್ತಿಯಂತೆ, ಸೂರ್ಯನ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ತಿಯಂತೆ, ಲೋಕಾಂಶಗಳಾಗಿ, ಸೃಷ್ಟ್ಯಂಶಗಳಾಗಿ ನಿತ್ಯವಾಗಿವೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರುವ ನಮ್ಮೀ ಪೃಥ್ವಿ ಅವರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಅಂದಿನ ಪೃಥ್ವಿಗಿಂತಲೂ ಸಮಧಿಕತರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಆ ಶ್ರೀ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ದುಡಿಮೆಯಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಪೂರ್ವಾಜಿತವಾಗಿ ಆಸ್ತಿಯ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅದರ ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆ? ಗಾಂಧೀಜಿ ಜರ್ಮನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ? ರಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ? ಬಹುಶಃ ಪೃಥ್ವಿಯ ಇನ್ನಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಆ ಶಕ್ತಿ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಇತಹಾಸಜ್ಞರಿಗೆ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಸ್ಥಿಕದ ಚಪ್ಪಡಿಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕುಡುಗೋಲು ಸುತ್ತಿಗೆಯ ನಡುವೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಿ ಆ ಜೀವಬೀಜ ಮೊಳಕೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಜರ್ಝರಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭರತವರ್ಷದ ಶತಶತಮಾನಗಳ ಸುದೀರ್ಘಕಾಲದ ಆತ್ಮಶ್ರೀಪೂರ್ಣವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಮೃತೋಪಮವಾದ ಆಧಾರವೂ ಬೆಂಬಲವೂ ಪ್ರೇರಣೆಯೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೂ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಆವಿರ್ಭಾವ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಋಷಿಸದೃಶನಾದ ಸಾಹಿತಿ ರೋಮಾ ರೋಲಾಂಡ್ (Romain Rolland) ಹೀಗೆಂದು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ:

“ಈ ಭಗವದ್ ವಿಭೂತಿಯ (ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣರ) ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಒಂದು ಮಹಾ ಸ್ವರಮೇಲದಂತೆ

ಸಹಸ್ರಾರು ರಾಗೋಪರಾಗಗಳ ಸಮನ್ವಯ ರಂಗವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ತಲೆಮಾರುಗಳ ಸಾಧನಸಂಪತ್ತಿ ಆತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದೆಲ್ಲ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನೂ ತನ್ನತನದೊಂದು ದೀಪ್ತಿಯ ಪೋಷಣೆಗೆ ತೈಲವೆಂಬಂತೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆತನ ಆತ್ಮಜ್ಯೋತಿ ಸಾರ್ವಭೌಮಿಕೋಜ್ವಲವಾಗಿ ರಂಜಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಹಸ್ರಾರು ಸಂವತ್ಸರಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತಮಾತೆ ಸಾಧಿಸಿದ ತಪಸ್ಸೆ ಈತನಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ಸಫಲವಾಗಿದೆ.”

ತನ್ನ ಹುಟ್ಟಿದ ನಾಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಿಯದ, ಓದುಬರಹ ಅಷ್ಟೇನೂ ಬಾರದಿದ್ದ, ಗಾಂಧೀಜಿಯಂತಲ್ಲದೆ ಬಹುಜನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ದೂರವಾಗಿದ್ದ ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದ ಗುರುದೇವನಿಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸತ್ಯತರವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಬದುಕಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರಿಗೆ ೩೩ ವರ್ಷಗಳಾಗಿತ್ತು; ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಿಗೆ ೬ ವರ್ಷ; ರವೀಂದ್ರರು ಎರಡು ವರ್ಷದ ಹಸುಳೆ; ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿಗಳಿಗೆ ಆಗಲೆ ೪೫ ವರ್ಷಗಳಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಮೂರೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ಜನ್ಮಧಾರಣೆಗೆ ವಿಧಿ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಿತು; ಶ್ರೀ ರಮಣಮಹರ್ಷಿಗಳ ಬರವಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷವಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಯೋತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗಮನಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ಆ ಕಾಲಮಾನ ಎಷ್ಟು ಶ್ರೀಮಂತ ಗರ್ಭಿತವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಶುದ್ಧ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಲ್ಲದೆ ಲೌಕಿಕವೂ ಆಗಿರುವ ಬೇರೆ ಎಷ್ಟೋ ಇತರ ಮಹಾಪುರುಷರೂ ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಕವಿಗಳೂ ಆ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಅದರ ವಿಭವ, ಸಾಮಾನ್ಯರು ಊಹಿಸುವಂತೆ, ಬರಿಯ ಕಾಕತಾಳೀಯ ಮಾತ್ರವಾದೀತೆ ಎಂದು ಸಂದೇಹಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಭರತಭೂಮಿಯ ನವೋದಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಯುಗನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವ ಮಹಾಕಾಳಿಯ ಬೇರೆಬೇರೆ ತೊಳುಗಳೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ತರಂಗಿತೇಚ್ಛೆ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾದ ಚಿನ್ಮಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನೆಳೆದು ನವೋದಯರಂಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಲೀಲಾವಿಭೂತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸಿದರಂತೂ ನಮ್ಮ ಊಹೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗತೊಡಗಿ ಅನುಮಾನವು ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಅಂತರ್ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಂಕಿಮಚಂದ್ರ ಮಹಾಶಯನು ಯಾವ ಲೋಕಾಲೋಕಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಂದೇಮಾತರಂ ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗೀತೆಯಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಪುರುಷನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಗೈದು, ರಾಷ್ಟ್ರಕುಂಡಲಿನಿ ಉನ್ನೀಲಿತವಾಗಿ ಉನ್ನೇಷಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥನಾದನೋ ಆ ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಇಚ್ಛಾವಿನ್ಯಾಸಗಳೇ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಭೂತಿಗಳೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ ದೇಶಭಕ್ತಿ, ಸಮಾಜಸೇವೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಪಾದನೆ, ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ, ಸ್ವದೇಶಿ, ಖಾದಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಭೂಮಿಕೆಗಳಿಗೆ ತುರಿಯವಾದ ಶಾಶ್ವತ ತತ್ತ್ವವೊಂದು ಬೋಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ತತ್ತ್ವವೆ ಪೂರ್ಣ ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದೂ, 'ಸಕಲ ಪ್ರಯೋಜನ ಮೌಲಿಭೂತ'ವಾದ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೆ ಅದರ ಅವತರಣೋದ್ದೇಶವೆಂದೂ ಆ ಪರಮಪ್ರಯೋಜನವು ಅತೀತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಐಹಿಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಚರಮೋದ್ದೇಶವೆಂದೂ ನಮಗೆ ಬುದ್ಧಿಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅಮರ್ತ್ಯಸೃಷ್ಟಿ ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೂ ಇಳಿಯಲು ಮನುಷ್ಯತ್ವ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸಲು ತಪಸ್ವಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಬರಿಯ ರಾಜಕೀಯವೂ ಸಾಮಾಜಿಕವೂ ಆರ್ಥಿಕವೂ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ, ಅವು ಎಷ್ಟೇ ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾಗಿರಲಿ ಉದಾತ್ತವಾಗಿರಲಿ, ಸುಖಶಾಂತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಭಾಗಕ್ಕೆ

ಬರಿಯ ಹಂಬಲಿಕೆಗಳಾಗಿಯೆ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ತಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ವಿಧಿ ಎತ್ತಿದ ಬೆಂಕಿಯ ತೋರ್ಬೆರಳಂತೆ, ಒಂದು ಭಗವತ್ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

* * * *

ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ

ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ

೧

ನನ್ನ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅಗಿಯಾದುದು ಹಿಂದೆ ವರ್ಣಿಸಿದಂತಹ ಯಾವುದೂ ಒಂದು ನವರಾತ್ರಿಯ ಸರಸ್ವತೀ ಪೂಜೆಯ ದಿನದಂದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮಿಂದು ಮಡಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಉಡಿದಾರ, ಲಂಗೋಟಿ, ಅಡ್ಡ ಪಂಚೆಗಳ ದೀಕ್ಷೆಕೊಟ್ಟು, ಮರಳ ಮೇಲೆ ಅ ಆ ಬರೆದು, ನಡುಬೆರಳಮೇಲೆ ತೋರುಬೆರಳನ್ನು ಇಡುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಕಲಿಸಿ, ಅಕ್ಷರ ತಿದ್ದಲು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅದುವರೆಗೆ ಉಡಿದಾರ ಹಾಕುವುದಾಗಲಿ, ಲಂಗೋಟಿ ಕಟ್ಟುವುದಾಗಲಿ, ಅಡ್ಡಪಂಚೆ ಮುಂಡುಸುತ್ತಿ ಉಡುವುದಾಗಲಿ ನನ್ನ ಇಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನುಕೂಲದ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದುದು ಅಂದಿನಿಂದ ಸಾಧಿಸಲೇಬೇಕಾದ 'ನಿಷ್ಠೆ'ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು !

ಮಲೆನಾಡಿನ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ 'ಮನೆಯ ಶಾಲೆಯ ಐಗಳ ಮಾಲೆ' ಎಂಬ ಭಾವ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಶಾಲೆ, ಐಗಳು, ಅಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ರೀತಿ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವುದು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶ.

ಆಗ ತಾನೆ ಸಮಗ್ರ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೇರುಬಿಡಲು ತೊಡಗಿದ್ದ ಕಾಲ. ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕ್ರಮಗೊಳಿಸಿದ ಆಳರಸರು ಅದನ್ನು ಸುಗಮವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ನಮ್ಮವರನ್ನೆ ದುಡಿವಾಳುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವೂ ಅನುರೂಪವೂ ಆದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಬಹುಕಾಲ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಕಲಿಕೆ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದು.

ನನಗೆ ಬುದ್ಧಿ ತಿಳಿಯುವ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೆ ನಮ್ಮ ಮನೆ ಕುಪ್ಪಳಿಯಿಂದಲೂ ವಾಟಗಾರು ಮನೆಯಿಂದಲೂ ದೇವಂಗಿ ಮನೆಯಿಂದಲೂ ಹೊಸ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ತರುಣರು ಹೊರಗಣ ದೂರದೂರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗತೊಡಗಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಹೋಗಿ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಹಿಂತಿರುಗಿಯೂ ಇದ್ದರು.

ಆ ಮಲೆನಾಡಿನ ಕಾಡಿನ ಮೂಲೆಯ ಕೊಂಪೆಯಿಂದ ಹುಡುಗರು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆಂದರೆ ಅಚ್ಚರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಹಾಗೆ ದೂರ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದುದೂ, ಹಾಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದನೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಹಾಯಗಳು ದೊರಕಿದುದೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳಿಂದ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ನಮ್ಮ ಆಶ್ಚರ್ಯ ವಿಷಾದಾಂಚಿತವೂ ಆಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಅದುವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಐಗಳ ಶಾಲೆಗೆ ಕಲಿಸಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೆ, ಅವರ ವಿದ್ಯೆಯ ಮಟ್ಟ ಇರುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ. ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಸಿ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತುಸು ಬರೆಯಲೂ ಓದಲೂ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಕೆ?

ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯದಿದ್ದರೆ ಆದೀತೆ? ಅದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹೇಳಿಕೊಡುವವರಾರು? ದೊರೆಗಳ ಭಾಷೆಯನ್ನು?

ಆ ಹಳ್ಳಿಗರು ಇನ್ನೆಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಯಬೇಕಿತ್ತೋ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯಲು? ಆದರೆ ಮತಪ್ರಚಾರ ಮತ್ತು ಮತಾಂತರ ಉದ್ದೇಶವೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮದ ಮುಂಚೂಣಿಯ ದಳಗಳಾಗಿ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಕಾಡುಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಕಾಲಿಟ್ಟರು. ಸ್ಕೂಲು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದರು; ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿದ್ದ ಬೈಬಲ್‌ನೂ ಮ್ಯಾಥ್ಯೂ ಮಾರ್ಕ್ ಲ್ಯಾಕ್ ಜಾನ್ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಸ್ತಶಿಷ್ಯಸಂತರ ಸುವಾರ್ತೆಗಳನ್ನು ಓದಲು ಹಂಚಿದರು. 'ಹಿಂದೂಗಳಾಗಿ ಇದ್ದೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಶೂದ್ರರೆಂದು ತಿರಸ್ಕೃತರಾಗಿ ಮೌಢ್ಯ ಅಜ್ಞಾನಗಳ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದವರಿಗೆ ಬೆಳಕು ತೋರಿಸುತ್ತೇವೆ'. 'ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುತ್ತೇವೆ' ಎಂದು ಮನದಟ್ಟುವಂತೆ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಶೂದ್ರರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನವೀನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಸಲು ಅವರನ್ನು ಮೈಸೂರು ಬೆಂಗಳೂರುಗಳ ಕ್ರೈಸ್ತ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು, ಊಟ ಬಟ್ಟೆ ವಸತಿಗಳನ್ನು ಪುಕ್ಕಟೆಯಾಗಿಯೇ ನೀಡಿ ಅವರ ತಂದೆತಾಯಿ ಬಂಧುಗಳ ಗೌರವ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸೂರೆಹೊಯ್ದರು. ಆ ಎಲ್ಲ ಸ್ನೇಹ ಸೌಹಾರ್ದ ಸಂಪರ್ಕಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೇ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಾದ್ರಿಗಳು ನಮ್ಮ ಮನೆ ಕುಪ್ಪಳಿಯ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗೂ ಒಬ್ಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಲ್ಲ ಕ್ರೈಸ್ತ ತರುಣನನ್ನು ನಮಗೆ ಮೇಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಕಳಿಸುವ ಕೃಪೆ ಮಾಡಿದರು; ಅವರ ಹೆಸರು ಮೋಸಸ್!

ಅವರ ಆಗಮನದ ತರುವಾಯ 'ಏಗಳು' ಎಂಬ ನಾಮ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಳಿಸಿಹೋಗಿ 'ಮೇಷ್ಟರು' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಪಟ್ಟಕ್ಕೇರಿತು ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪ್ರಭಾವದ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು, ನಮ್ಮ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಶಾಲೆ.

ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿಯೇ ಒಳಗಾದೆವು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಅವರ ವೇಷಭೂಷಣ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗರ ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿದ್ದು, ಪಟ್ಟಣದ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಶೋಭೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಶ್ವಾಘನಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಅದೆಷ್ಟು ಬೆಳ್ಳಗೆ? ಅಷ್ಟು ಬೆಳ್ಳಗಿರುವ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೋಡಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ ಅಜ್ಜಯ್ಯ ಅವರು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಮಾರ್ವಾಡಿ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಕೊಂಡು ತರುತ್ತಿದ್ದ ಪಂಚೆಗಳು, ತಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಗಿದ್ದು, ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆಚ್ಚಿಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ ಅವು ಎಂದಿಗೂ ಆ ಧವಳಿಮತೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಗೆ ಕಂಡಂತೆಲ್ಲ ಅವುಗಳ ಬಣ್ಣಗೇಡು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿತ್ತು! ಸಾಬೂನು, ಸೋಪು ಈ ಮಾತುಗಳೂ ಪರಕೀಯವೂ ಅಪರಿಚಿತವೂ ಆಗಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಬಕಾರ, ಚೌಳು, ಸೀಗೆ, ಅಂಟುವಾಳಕಾಯಿ ಇವುಗಳು ಬಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಅಚ್ಚ ಬಿಳಿಯ ಸುಣ್ಣದ ಶ್ವೇತತ್ವವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ, ಬಿಳಿಬಟ್ಟೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಒಂದು ತಿರಸ್ಕಾರಭಾವನೆ ಹೃದ್ಯತವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು ! ಎಟುಕದ ದ್ರಾಕ್ಷಿ ಹುಳಿ ಎಂಬಂತೆ !

ಅವರು ಬೆಳ್ಳನೆಯ ಕಚ್ಚೆಯುಟ್ಟು, ಹೊಸ ನಮೂನೆಯ ಷರ್ಟು ಹಾಕಿ, ಮೇಲೆ ಕರಿಯ ಅಥವಾ ಗೀರುಗೀರಿನ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೋ ಕಣ್ಣು ಸೆಳೆಯುವ ಬಣ್ಣದ ಕೋಟು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಿರೀಟಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದುದೆಂದರೆ ಅವರು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕ್ರಾಮ ! ಅವರು ಎಣ್ಣೆಹಾಕಿ ಬಾಚಿ ಬೈತಲೆ ತೆಗೆದರೆಂದರೆ, ಮುಂದಲೆ ಚೌರಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಲೆ ಜುಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ನಮ್ಮ ತಲೆಗಳು ನಾಚಿ ಮೂಲೆ ಸೇರುವಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಅವರ ಕ್ರಾಪನ್ನೇ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಕರುಬಿ, ನಮ್ಮ ತಲೆಗಳನ್ನೂ ಏತಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಚೌರಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಎಂಬ ಮತೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಭಾವವೋ ಎಂಬಂತಹ ಒಂದು ಭಯಂಕರ ಮನೋಧರ್ಮ ಇಣುಕುತ್ತಿತ್ತು.

ಆ ಬಾಹ್ಯದ ಅನುಕರಣದ ಆಶೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆಶಾಮಾತ್ರವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಕೈಗೊಡುವ ಸಂಭವ ಒಂದಿನಿತೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲಣ ಕೂದಲು ನಮ್ಮದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ ನಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆ ಕೂದಲು ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಹೇಗಿರಬಾರದು? ಎಂಬುದರ ಮೇಲಣ ಅಧಿಕಾರ ನಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಆ ತಲೆಯ ಕೂದಲು ನಮ್ಮ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬರಿಯ ಐಹಿಕದ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದರೂ, ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಅವರ ಆಮುಷ್ಠಿಕ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಸೂತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಜುಟ್ಟನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಮಂಡೆ ಬೋಳಿಸುವುದು ಅಪ್ಪ ಅಮ್ಮ ಸತ್ತದ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಪ್ಪ ಅಮ್ಮ ಬದುಕಿರುವವರು ಯಾರಾದರೂ ತಲೆ ಬೋಳಿಸುವುದುಂಟೇ? ಅಂತಹ ಪಾಷಂಡಿಕರ್ಮಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನೆಂದೂ ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವವರು ಜಾತಿಭ್ರಷ್ಟರಾದಂತೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಅದು ಜಾತಿಕೆಟ್ಟ ಕಿಲಸ್ತರಿಗೆ ಮತ್ತು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಯೋಗ್ಯ; ಹಿಂದೂಗಳಿಗೆ ಶಿಖೆಯೇ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೊಯ್ಯುವ ಏಣಿ ! ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ್ವಜ !

ನಮ್ಮ ಬುರುಡೆಯ ಮೇಲಣ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಆಸಕ್ತಿ ನಮ್ಮ ಮಂಡೆಯ ಒಳಗಿನ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆ ನಡೆದುದು ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಏನೋ? ಆದರೆ ಮೆದುಳಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಆಲೋಚನಾ ರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಅಗೋಚರದ ವಿಷಯದ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ನಮಗೆ ಅಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿತು. ಬಾಹ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರದಿದ್ದ ಕ್ರಾಂತಿ ದಮನಗೊಂಡು ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿತು. ನಮ್ಮ ಹೊಸ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಕ್ರೈಸ್ತಮತ ಬೋಧೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೊಗ್ಗು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅರಳಿತು.

'ನಮ್ಮ' ಎಂದು ನಾನು ಬಹುವಚನವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೇನಾದರೂ ಅದು ರೂಢಿಯಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ನಮಗೆ 'ನನ್ನ ಮನೆ, ನನ್ನ ಗದ್ದೆ, ನನ್ನ ತೋಟ, ನನ್ನ ಕೋಣೆ, ನನ್ನ ಗಾಡಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಈಗಲಾದರೂ, ನನಗೆ ಅರವತ್ತುಮೂರು ವರ್ಷಗಳಾಗಿ, ನಾನೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಹಣದಿಂದ ನಾನೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮನೆ ಕಾರುಗಳಿರುವುವಾದರೂ-ನನ್ನ ಬಾಯಿಂದ 'ನನ್ನ ಮನೆ' 'ನನ್ನ ಕಾರು' ಎಂಬ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ ಏಕವಚನ ಪ್ರಯೋಗವಾಗುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಪೂರ್ವ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಬೋಧೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಸಹಪಾಂಶು ಸಹಪಾಠಿಗಳಿಗೆ ಏನಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳಲಾರೆ; ನನ್ನ ಮೇಲಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ.

ಅದುವರೆಗೆ ದೇವರು ಜೀವಲೋಕ ಪರಲೋಕ ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಾನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದೆನೆಂದು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಧೂಳಾಡುವ ಎಂಟೊಂಬತ್ತು ವರ್ಷದ ಹಳ್ಳಿಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಅಂಥಾದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ, ಮಾತಾಡುವರಾರು? ಅಂಥಾದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಆಲೋಚಿಸಿ ಮಾತನಾಡಬಲ್ಲ ಹಿರಿಯರು ಕೂಡ ಯಾರಿದ್ದರು ಅಲ್ಲಿ? ಬಹುಶಃ ಅಂತಹ ಗುರುವಿಷಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಶೂದ್ರರೆಂದೂ ಅರ್ಹರಲ್ಲ; ಅದೆಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು; ಅವರ ಪಾದಪೂಜೆ ಮಾಡಿ, ಅವರು ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಸಾಕು- ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಆ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವೂ ರಕ್ಷಕವೂ ಆಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು; ಭೂತದ ಬನದಲ್ಲಿ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬಲಿ, ಹರಕೆ

ಜರುಗುತ್ತಿತ್ತು; ದೆಯ್ಯ, ಜಕ್ಕಿಣಿ, ಕಲ್ಕುಟಿಗ ಮುಂತಾದ ದೆವ್ವ ಪಿಶಾಚಿಗಳ ಭೀಕರ ಕಥನಗಳೂ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಕತ್ತಲೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಮನೆ ತುಂಬ ಅವುಗಳ ಓಡಾಟದ ಹೊಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಊಹಿಸಿ ಭಾವಿಸಿ ಬೆವರಿ ಬೇಗುದಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ, ಅತೀಂದ್ರಿಯದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ನಮಗೆ ಹುಟ್ಟುಗುಣವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಸ್ತು, ಅದರ ಸ್ವರೂಪ, ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮೇಲಾಗುವ ಪ್ರಭಾವ-ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಬೀಭತ್ಸ ಮತ್ತು ಭಯಾನದ ವಲಯಗಳದ್ದೇ ಆಗಿತ್ತು. ದೇವರೂ ಕೂಡ ಬೃಹದಾಕಾರಗೊಂಡ, ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರಿ ದೆವ್ವವೇ ಆಗಿದ್ದ !

ದೇವರು, ಜೀವ, ಜಗತ್ತು, ಪಾಪ, ಪುಣ್ಯ, ಕರ್ಮ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಮ್ಮಂತಹ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಯಾರುತಾನೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ? ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಇಚ್ಛೆ ಇರುತ್ತದೆಯೇ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ? ಅಂತಹ 'ಗುರು' ವಿಷಯ 'ಲಘು' ಗಳಿಗೇಕೆ? ಆದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತಮತಪ್ರಚಾರಕರ ಬೋಧೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಕ್ರಿಸ್ತಮತವನ್ನಷ್ಟಿದ ಯುವಕ ಮೋಸಸ್ ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ನಾವು ಅಷ್ಟು 'ಲಘು'ಗಳಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ನಮಗೆ ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಯೇಸು ಕ್ರಿಸ್ತನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಮತಪ್ರಚಾರಕ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಿರಬಹುದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಮಾರ್ಕನ ಸುವಾರ್ತೆ ಎಂಬ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಯಾಗಿ, ನಮನಮಗೇ ಕೊಟ್ಟರು ! ನಮ್ಮ ಮೆದುಳಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅದುವರೆಗೆ ಯಾರೂ ತೋರಿಸದಿದ್ದ ಗೌರವವನ್ನು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸಿ, ಆ ಪುಟ್ಟ, ಮುದ್ದಾಗಿ ಅಚ್ಚುಮಾಡಿದ್ದ, ಮಾರ್ಕನ ಸುವಾರ್ತೆಯನ್ನು ನಮನಮಗೇ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು ! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ! ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಒಂದು ಹೊಸಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಂತಾಯ್ತು. ಒಂದು ವಿಸ್ಮಯಕಾರಕ ನೂತನ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂತಾಯ್ತು ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಯಾವುದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿತ್ತೋ ನಾನೀಗ ಹೇಳಲಾರೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಿದರೆ ದೇವರು ಓಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಇಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ; ಯೇಸುಸ್ವಾಮಿ ಗುಡ್ಡದ ನೆತ್ತಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದನು. ಆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆ ಎರಡೂ ಸೇರಿದರೆ 'ಪವಾಡ'ಗಳಾಗುತ್ತವೆ; ರೋಗಿ ಗುಣ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ; ಕುರುಡ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ; ಭಗವಂತನು ಭೂಮಿಗಳಿಗಿದ್ದು ಭಕ್ತರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಚೇತನ ಭಕ್ತಿದೀಪವಾಯಿತು. ಮೇಲಿನ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲವೇನಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬುದ್ಧಿಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಯಾರೂ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಯೇಸು ಸ್ವಾಮಿಯಂತೆಯೆ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಬುದ್ಧಾದಿ ವಿಭೂತಿಪುರುಷರ ಜೀವನ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ಆ ತತ್ವಗಳು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳಗುವಂತೆ ನಮ್ಮವರು ಯಾರೂ ತಿಳಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸರಿ, ಯೇಸು ಸ್ವಾಮಿಯಂತೆ ನಾವೂ ಗುಡ್ಡದ ನೆತ್ತಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಮಗೂ...? ಏನು? ಏನಾಗುತ್ತದೆ? ಏಕೆ? ತಿಳಿಯದು ! ಅಂತೂ ಹಾಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ಪ್ರೇರಣೆ ಉತ್ಕಟವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಜೊತೆ 'ಏಗಳ ಶಾಲೆ'ಯಲ್ಲಿ ಓದುವುದಕ್ಕಿದ್ದ, (ಕೆಲವರು ನನಗಿಂತಲೂ ವಯಸ್ಸಾದವರು), ಇತರ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದೆ, ಎಲ್ಲರೂ ಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ (ಎಷ್ಟೊ ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ಅದಕ್ಕೆ 'ಕವಿಶೈಲ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದವನು ನಾನೆ!) ಏರಿದೆವು.

ಸೂರ್ಯ ಇನ್ನೂ ಮುಳುಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಯಂ ಸಮಯದ ಗೋಧೂಳಿಯ ಹೊಂಗಳಾಂತಿ ಮಲೆಗಳ ಹಸುರನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆಳಗಿ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿತ್ತು. ತರತರದ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಉಲಿಯುತ್ತಾ ಗೂಡುಗೊತ್ತುಗಳಿಗೆ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ನಮ್ಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪಿಪಾಸೆಗೆ ಮಾದಕೋದ್ದೀಪಕವಾಗಿತ್ತು. ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳೇ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಸುಗಲ್ಲುಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಆ ಗುಡ್ಡದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಭಾಗವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡೆವು. ಏಕೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯದು: ಕಣ್ ಬಿದಿರು ಗಳುಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಸುತ್ತಲೂ, ಒಡ್ಡುಹಾಕಿ, ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ವಲಯವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆವು. ದನ ಗಿನ ನುಗ್ಗಿ ಸೆಗಣಿ ಹಾಕಬಾರದು ಎಂದಿರಬಹುದು. ಎಲ್ಲರೂ ಮೊಳಕಾಲು ಮಂಡಿಯೂರಿ, ಕೈಮುಗಿದು ಕೊಂಡು ಕ್ರೈಸ್ತರು ಕೂರುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದೆವು:

ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯೇ, ನಿನ್ನ ನಾಮವು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಲಿ,
ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ಬರಲಿ,
ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರುವಂತೆಯೆ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ನೆರವೇರಲಿ.
ನಮ್ಮ ದಿನದಿನದ ಆಹಾರವನ್ನು ಈ ದಿನವೂ ದಯಪಾಲಿಸು.
ನಮ್ಮ ಸಾಲಗಾರರನ್ನು ನಾವು ಕ್ಷಮಿಸುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಸಾಲಗಳನ್ನೂ ನೀನು ಕ್ಷಮಿಸು.
ನಾವು ಪಾಪವಶರಾಗದಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪಪುರುಷನಿಂದ ಪಾರುಮಾಡು.

ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ತಿಳಿಯುವ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಪ್ರೌಢಕಾವ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಏನೋ ಒಂದು ಮಹತ್ತಾದುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲ ಕಷ್ಟಗುತ್ತಿದ್ದ ಬೈಗಿನಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡವಿಳಿದೆವು. ಎದುರು ಗುಡ್ಡದ ದಟ್ಟವಾದ ಕಾಡು ಮರಮರದಲೆಯ ಮಸಿಮುದ್ದೆಯ ಗೋಡೆಯಾಗತೊಡಗಿತ್ತು.

೨

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನ ನನಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಜೀವನದ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಘಟನೆಗಳೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನು ಎ.ವಿ.ಸ್ಕೂಲ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ, ಆಂಗ್ಲೋ ವರ್ನಾಕುಲರ್ ಸ್ಕೂಲ್. ಅಲ್ಲೇ 'ಲೋಆರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ' ವರೆಗಲ್ಲದೆ 'ಅಪ್ಪರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ'ಯೂ ಇತ್ತು. ಅಪ್ಪರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿಯವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಕನ್ನಡ ಪಂಡಿತರಾಗಿ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಪಾಠ ಹೇಳಿಕೊಡಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ.

ಬೇಸಗೆಯ ರಜದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ 'ಡಾಗೆರಲ್' ಪದ್ಯವೊಂದನ್ನು ('ಒಂದು ಎರಡು ಬಾಳೆಲೆ ಹರಡು' ಎಂಬ ಜಾತಿಯದು) ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಿಸಿದ್ದರು, ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸೂಟಿ ಎಂದು ! ವಾಟಗಾರು ವೆಂಕಟಣ್ಣಯ್ಯ (ಕುಪ್ಪಳಿ ಐಯಪ್ಪಗೌಡರಂತೆ ಅವರೂ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹಾರ್ಡಿಕ್ ಹಾಸ್ಟೆಲಿಗೆ ಓದಲು ಹೋಗಿ, ಬಹುಶಃ ಲೋಆರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾಗಿ, ಹಿಂತಿರುಗಿದವರು. ಅವರನ್ನು ವಾಟಗಾರು ವೆಂಕಟಪ್ಪಗೌಡರು ಎಂದೆಲ್ಲರೂ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಗೆದು ಬೆಳ್ಳಗೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಪಂಚಿಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿಹಾಕಿ, ಹೊಳೆಯುವ ಗುಂಡಿಗಳ ಷರ್ಟನ್ನು ಧರಿಸಿ, ನಶ್ಯ ಬಣ್ಣದ ಜಬರ್‌ದಸ್ತಿನ ಕೋಟನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮುಂದಲೆಯನ್ನು ಲಾಳಾಕಾರವಾಗಿ ಕ್ಷೌರಮಾಡಿಸಿ

ಹಿಂದಲೆ ಜುಟ್ಟನ್ನು ಹೊರಗಿಣುಕದಂತೆ ಒಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿ ತಲೆಗೊಂದು ಫೆಲ್ವೆಕ್ಯಾಪ್ ತೊಟ್ಟು, ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ನನಗೆ ತುಂಬ ವಿಶ್ವಾಸಪೂರ್ವಕವಾದ ಗೌರವವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಕ್ಷರವಂತೂ ಕವಾತಿಗೆ ನಿಂತ ಸೈನಿಕರಂತೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದು ನನ್ನ ವಿಶೇಷ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು.)

ನನ್ನನ್ನು-ಹಾಸನದ ತೋಪಿ, ದಗಲೆಕೋಟು, ಲಳಬಳ ಅಡ್ಡ ಪಂಚೆ ಸುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು-ಕೈಹಿಡಿದು ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರ್ ಕೊಟಡಿಯೊಳಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರೊಡನೆ ನನ್ನ ಅರ್ಹತೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಏನೇನೂ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಆಮೇಲೆ ನನ್ನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ನಾನು ಬಾಯಿ ಪಾಠಮಾಡಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಕ್ಕಳ ಪದ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿದರು. ನಾನು ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಕಾಲುಗಳೆರಡನ್ನೂ ಜೋಡಿಸಿ, ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿಮಿರಿ ನಿಂತು, ಎತ್ತು ಉಚ್ಚೆಹೊಯ್ದಂತೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರಲ್ಲಾ ಹಾಗೆ, ಒದರಿಬಿಟ್ಟೆ, ಇಬ್ಬರೂ ಶಿಫಾರಸು ಕೊಟ್ಟರು. ಮತ್ತೆ, ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕೈಸಡಿಲಿಸಿ ಇಳಿಬಿಟ್ಟು ಜೋಡಿಸಿದ್ದ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಸಹಜಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಉಸಿರಳೆದು ಗೆದ್ದನೆಪ್ಪು ಎಂದು ನಿಂತೆ ! ಅಂತೂ ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತಾಪರೀಕ್ಷೆಯಾದ ತರುವಾಯ ನಾನು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಎ.ವಿ.ಸ್ಕೂಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದೆ.

ಈ ಸಾರಿ ನಾವು ಪೇಟೆಯ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮಳಿಗೆಯಂತಹ ಮನೆಯಲ್ಲಿರದೆ, ಅಂದಿನ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಪೇಟೆಯಾಚೆ ಎಂಬಂತೆ ದೂರವಾಗಿದ್ದ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಕಡೆ ಹೋಗುವ ಹೆದ್ದಾರಿಯ ಎಡಪಕ್ಕದ ಒಂದು ಬಾಡಿಗೆ 'ಮನೆ'ಯಲ್ಲಿದ್ದೆವು. ನಾವು ಅದನ್ನು 'ಮನೆ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವಾದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅದೊಂದು ಹುಲ್ಲು ಗುಡಿಸಲು. ಸಾಲಾಗಿದ್ದ ಮೂರು ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಅಂಕಣಕ್ಕೊಂದು ಕೋಣೆ. ನಡುವಣ ಕೋಣೆಯ 'ಜಗಲಿ !' ಬಲಪಕ್ಕದ ಕೋಣೆ ಅಡುಗೆ ಮನೆ ! ಎಡದ ಕೋಣೆಯೆ ನಾವು ಐದಾರು ಹುಡುಗರು ಇದ್ದು, ಓದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು, ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದು, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಹಾಸಗೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಒಳಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಗಡಂಗು ಅಥವಾ ಕೂಡು ಹಟ್ಟಿ ! ಆ ಕೋಣೆಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಷರಶಃ 'ಗವಾಕ್ಷ' ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಸಣ್ಣ ಬೆಳಕಂಡಿಗಳಿದ್ದವು. 'ಇದ್ದವು' ಎಂಬ ಬಹುವಚನ ಔಪಚಾರಿಕ ಮತ್ತು ಸಮಷ್ಟಿಸೂಚಕ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಕೋಣೆಗೆ ಇದ್ದದ್ದು ಏಕೈಕ ಗವಾಕ್ಷ ! ಆ ಕಂಡಿಗಳಿಗೂ ಕಳ್ಳರು ಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ತಡೆಯಲೆಂದು ತೋಳುದಪ್ಪದ ಮರದ ಸರಳುಗಳು ! ಕಳ್ಳರ ಮಾತೇಕೆ? ಗಾಳಿ ಬೆಳಕುಗಳಿಗೂ ಕಷ್ಟವೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ! ಕತ್ತಲೆ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ನಿವಾಸಿ !

ನಾವು 'ಮನೆ' ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಹುಲ್ಲು ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ನಾನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆಂದು ಆ ಕ್ಷುದ್ರ ಕುಟೀರವೂ ನನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಎಷ್ಟು ರುದ್ರ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು ! ಮುಂದೆ ಗೃಹಕಲಹ ನಿಮಿತ್ತ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಬರುವ ನನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಅದು ಮರಣಸ್ಥಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಘೋರ ಭವಿಷ್ಯ ಅದರ ಗೂಬೆಗತ್ತಲಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ನಮ್ಮ ಬಾಲಕಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಅಗೋಚರವಾಗಿತ್ತು !

ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನ ಅಷ್ಟೇನೂ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದಿನವೂ ಗೊತ್ತಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕ್ಷುಪ್ತವಾಗಿಯೋ ಅಕ್ಷುಪ್ತವಾಗಿಯೋ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು. ಬೆಂಚುಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಮೇಷ್ಟರು ಬರುವ ತನಕ ಇತರ ಹುಡುಗರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವೋ ಜಗಳವೋ ಆಟವೋ ತಂಟಿಯೋ ಏನಾದರೊಂದರಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತಿರುವುದು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಬಂದೊಡನೆ ಆಜ್ಞಾಪ್ತಕಾರ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಎದ್ದುನಿಂತು ಅವರು ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂತೊಡನೆ ಕೂರುವುದು. 'ಬೆಲ್' ಹೊಡೆದಕೂಡಲೆ ಹೋ ಎಂದು ಉದ್‌ಘೋಷಿಸುತ್ತಾ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ನೂಕುನುಗ್ಗಲು ನುಗ್ಗಿ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ತಿಂಡಿ ತಿಂದು, ಕಾಫಿ ಕುಡಿದು, ಮತ್ತೆ ಚೆಂಡಾಟಕ್ಕೂ, ಬುಗುರಿ ಗೋಲಿ

ಚಿನ್ನಿಗಳ ಆಟಕ್ಕೂ, 'ಚಾಟರ ಬಿಲ್ಲು' (ಕ್ಯಾಟಪುಲ್ಡ್ ಎಂಬ ರಬ್ಬರ್ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ತದ್ಭವವಂತೆ!) ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಾಡಿನ ಕಡೆಗೆ ಹಕ್ಕಿಗಿಕ್ಕೆ ಬೇಟೆಗೋ ಹೊರಡುವುದು. ಆಗಾಗ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಜಾದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಶಾವತಿಗೆ ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನೆವ ಹೇಳಿ, ಈಜಲೂ ನೀರಾಟವಾಡಲೂ ಹೋಗುವುದು. ಕತ್ತಲಾಗುವವರೆಗೆ, ಅಂದರೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಕ್ಷಣವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇರುವವರೆಗೆ, ಹೊರಗಡೆಯ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಸಾಗಿತ್ತು ನಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನ. ಆದರೆ ಕಾಲವೆಲ್ಲವೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನದ ದಿನಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಬಾಲಕರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ವಿಶೇಷ ಘಟನೆ'ಯ ದಿನಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದುವು !

ನನಗೆ ಗುಡ್ಡ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ದೆ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಳೆತೊರೆಗಳೆಡೆ ಅಲೆಯುವುದೆಂದರೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಇಷ್ಟ. ಬೇಟೆ ಅದಕ್ಕೊಂದು ನೆಪವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಪ್ಪಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೋವಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗುವ ದೊಡ್ಡವರೊಡನೆ ಗೋಗರೆದು ಕಾಡಿಸಿ ಪೀಡಿಸಿ ಶಿಕಾರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದರ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ? ರಬ್ಬರ್ ಬಿಲ್ಲು ಹಿಡಿದು, ಜೊತೆಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಸಹಪಾಠಿಗಳು ಬಂದರೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬಿಗಾಗಿ ಊರನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದಿದ್ದ ಸಮೀಪದ ಬನಗಳಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿಗೋ ಅಳಿಲಿಗೋ ಮಂಗನಿಗೋ ಹಾವಿಗೋ ಗುರಿಯಿಡುತ್ತಾ, ಬೇಟೆಯ ಸಾಹಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಬೆಟ್ಟಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವ ನನ್ನ ಆಜನ್ಮಚಪಲತೆಗೆ 'ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮ' 'ನಿಸರ್ಗಸೌಂದರ್ಯಾಭಿರುಚಿ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅರ್ಹವಾಗಿತ್ತೆಂದು ನಾನು ನಂಬಲಾರೆ. ಅದು ಒಂದು ತರಹ ಐಂದ್ರಿಯ ಸುಖಾನುಭವವಾಗಿತ್ತೆ ಹೊರತು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಆಸ್ವಾದವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಸಿದ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಹಸುರು ಮೇಯುವಾಗ ಒಂದು ಸುಖಾನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಹಸುರಿನ ಬಣ್ಣದ ಚೆಲುವಾಗಲಿ ಅದರ ಕೋಮಲತೆಯಾಗಲಿ ಬುದ್ಧಿಗಮ್ಯವಲ್ಲ. ಹಸುರಿನ ಚೆಲುವೂ ಕೋಮಲತೆಯೂ ಹುಲ್ಲುಮೇಯುವ ಪ್ರಾಣಿಯ ಅಂತಃಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಗಮ್ಯವೇನಲ್ಲ. ಸಂವೇದನೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಗಮ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಅದು ಹುಲ್ಲು ಅಷ್ಟು ಹಸನಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರದಿದ್ದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಈ 'ಸುಂದರ ಕೋಮಲ' ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ಈ ಕೋಮಲತೆಗಳು ಆ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ತನ್ನ ಆಹಾರದ ಸಾರದ ಮತ್ತು ಸ್ವಾದುತ್ವದ ಅಂಗಗಳಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗೋಚರವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತವೆ. ಅದು 'ಅಭಿರುಚಿ' ಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ 'ರುಚಿ'ಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಜೀವಪೌಷ್ಟಿಕ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನನಗೆ ಅಂದು ಆ 'ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯ' ! ನಾನು 'ಪ್ರಕೃತಿ'ಯನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಿದ್ದೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ 'ಪ್ರಕೃತಿ'ಯೆ ನನ್ನನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು ಎನ್ನಬಹುದಾಗಿತ್ತೇನೋ?! ಎಂತೂ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ರಮಣೀಯತೆಯ ಸುವಿಶಾಲ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಾಲಚೇತನ ಮರಿಮೀನಾಗಿ ಓಲಾಡಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಂದು ಬೈಗು, ಸ್ಕೂಲಿನಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಇತರರೊಡನೆ ತಿಂಡಿ ತಿಂದೆ. ಹೊರಗೆ ಅಲೆಯಲು ಹೋಗುವ ಮನಸ್ಸು ಕುದಿಯತೊಡಗಿತು. ಜೊತೆಯ ಸಹಪಾಠಿಗಳು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ನನ್ನೊಡನೆ ಬರಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ನಾನೊಬ್ಬನೆ ಹೊರಟೆ ರಬ್ಬರು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಕಲ್ಲಿನ ಚೀಲವನ್ನು ಬಗಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು, (ಆ ಕಲ್ಲಿನ ಚೀಲ ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ನನ್ನದೆ ಇಚಾರದ ಒಂದು ಕಾಲಾಗಿತ್ತು. ಇಚಾರ ಮಂಡಿಯ ಹತ್ತಿರ ಸವೆದು ತೂತುಬೀಳಲು ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೇ, ಹರಿದು ಚಡ್ಡಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ, ಉಳಿದ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಎರಡು ಕಾಲಿನ ಎರಡು ಅರ್ಧ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಂದು ತುದಿ ಹೊಲಿದು 'ಚಾಟರ್ ಬಿಲ್ಲಿ'ಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಹರಳುಕಲ್ಲು ತುಂಬುವ ಚೀಲಗಳನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದೆ. ಭಾರವಾಗಿದ್ದ ಚೀಲವನ್ನು ಬಗಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ನೇಲುಹಗ್ಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೊಲಿದಿದ್ದೆ).

ಸೂರ್ಯ ಆಗತಾನೆ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದ. ಸಂಧ್ಯಾರಾಗ ಹಸುರನ್ನೆಲ್ಲ ಮೀರಿಸಿತ್ತು. ಗೂಡುಗೊತ್ತುಗಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಕ್ಕಿಗಳ ತರತರಹ ಉಲಿ ಬನದ ನೀರವತೆಗೆ ರಾಗರೋಮಾಂಚನವೀಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಸದ್ದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಡು ಒಂದು ಪ್ರಶಾಂತ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಯವಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಕೈ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರೂ, ಕಣ್ಣು ಗುರಿಯನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾದಂತಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸು ಏನೇನನ್ನೂ ಮೆಲುಕುಹಾಕುತ್ತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅದು ತುಂಬ ಗಹನವೂ ಉನ್ನತವೂ ಆದ ವಿಚಾರಗಳ ಕಡೆಗೂ ಏರಿ ಇಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪಾಪ, ಪುಣ್ಯ, ದೇವರು, ಜಗತ್ತು, ಸೃಷ್ಟಿ, ವಿಧಿ, ಕಾಡು, ಬೆಟ್ಟ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಅಲೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಆಲೋಚನೆ, ಅಥವಾ ಅದರ ಅಂಬೆಗಾಲಿಕ್ಕುವ ಒಂದು ಮನಃಸ್ಥಿತಿ !

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಾಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪೆಪ್ಪರಮೆಂಟು ಕರಗಿ ಖರ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಕೈ ತನಗೆ ತಾನೆ ಸ್ವಯಂಚಾಲಿತವಾಗಿ ಜೇಬಿನೊಳಗೆ ತೂರಿ ಹುಡುಕಿತು. ಇಲ್ಲ, ಪೆಪ್ಪರಮೆಂಟಿಲ್ಲ ಮುಗಿದು ಹೋಗಿವೆ ! ಆದರೆ, ತಿಂಡಿಯ ಕೊಸರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಒಂದು ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣು ಜೇಬಿನ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದಿತ್ತು. ಕೈ ಅದನ್ನು ಈಚೆಗೆ ಎಳೆಯಿತು. ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಸುಲಿಯುತ್ತಾ ಅಷ್ಟಷ್ಟೆ ಭಾಗವನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕಚ್ಚಿ ತಿನ್ನತೊಡಗಿತು ಬಾಯಿ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅನೈಚ್ಛಿಕವೂ ಎಂಬಂತಹ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕಾಲುಗಳು ನಡೆಯುವ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೆ ಇದ್ದವು; ಕಣ್ಣುಗಳು ಪೊದೆ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ದಿಟ್ಟಿನಟ್ಟು ಹುಡುಕುತ್ತಲೆ ಇದ್ದವು; ಮನಸ್ಸೂ ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ತಾನು ಚಿಂತನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಯೆ ಇತ್ತು:

ಈ ಕಾಡು, ಈ ಗುಡ್ಡ ಸಾಲು, ಈ ಮೋಡ, ಈ ಆಕಾಶ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದ್ದಾನಲ್ಲಾ ದೇವರು, ಅವನು ಎಂತಹ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿರಬೇಕು? ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲ್ಲ ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆಯೆ ಆಗಿದೆ. ಅವನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅಧೀನ. ಈ ಪೊದೆಯ ಬಳಿ ಹಸುರಿನ ಮೇಲೆ ಅರ್ಧ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಈ ಕಲ್ಲು ಗುಂಡು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹೀಗೆಯೇ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ದೇವರು ನಿಯಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಅದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದಿದೆ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಹಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಭಗವಂತನ ವಜ್ರನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅಧೀನ. ಸ್ವತಂತ್ರೇಚ್ಛೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ-ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಹುಡುಗನ ಮನಸ್ಸು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ಸಿಂಹದಂತಾಗಿ ಕಂಬಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಿತ್ತುಬಿಡುವಂತೆ ನುಗ್ಗತೊಡಗಿತು. ಛೇ ಇದೆಂತಹ ದಾಸ್ಯ?

ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಾಳೆಹಣ್ಣು ತಿಂದು ಮುಗಿದು, ಸಿಪ್ಪೆ ಮಾತ್ರ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕೈ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಎಸೆಯಿತು. ಅದು ತುಸುವೆ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಮುಳ್ಳುಪೊದೆಯ ಹರಗೆ ತಗುಲಿ ಒಂದೆರಡು ಕ್ಷಣ ಅಲ್ಲಿ ನೇತಾಡಿ, ಕೆಳಗೆ ನೆಲದ ಹಸುರಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಕಾಲು ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ತಾನು ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಮಾರು.

ಭಗವಂತನ ನಿರಂಕುಶೇಚ್ಛೆಯ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಮೇಲೆ ದಂಗೆಯೆದ್ದಿದ್ದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು, ಒಡನೆಯೆ, ಆಗತಾನೆ ನಡೆದಿದ್ದ ಘಟನೆಯ ನಿದರ್ಶನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತಿತು.

ನೋಡಿದೆಯಾ ದೇವರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಬಾಳೆಹಣ್ಣಿನ ಸಿಪ್ಪೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥ ಜಾಗದಲ್ಲಿಯೆ ಬೀಳಬೇಕೆಂದು ಅವನು ನಿಯಮಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬೀಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅದು ಯಾರ ತೋಟದ್ದೂ? ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಮಾರಿದ್ಲೂ? ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರು ತಂದು, ನೀನು ತಿಂದು, ಅದರ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೇ ತಂದು ಹಾಕಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ವಿಧಿಯ ಇಚ್ಛೆಗೆ ನೀನೆ ವಾಹಕ ಗುಲಾಮ! ನೀನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ತಿಂದು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಎಸೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದರ, ಆ ನೂರಾರು ಗೊನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೊನೆಯ ನೂರಾರು

ಹಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯಃಕಶ್ಚಿತ್ ಹಣ್ಣಿನ ಆ ಸಿಪ್ಪೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬೀಳಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿ ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ನೀನು ಇಂದು ಸಂಜೆ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಬಂದು ತಿಂಡಿಯ ನೆವದಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ತಿಂದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಕಬೇಕಾಯಿತು. ಹಾಗಿದೆ ಭಗವಂತನ ಅಲುಗಾಡದ ಕಟ್ಟಳೆ.

ಹುಡುಗನ ಮನಸ್ಸು ರೇಗಿತು. ನಾನೇನು ವಿಧಿಯ ಗುಲಾಮನಲ್ಲ. ವಿಧಿಯ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಭಂಗ ತರಲೇಬೇಕು.

ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ಪೃಥ್ವಿ ನಕ್ಷತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ನಿಯಮ ಬಂಧನದಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಆ ದುಷ್ಟ ವಿಧಿಯನ್ನು ಭಂಗಿಸುವ ದೃಢಭಲದಿಂದ, ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನೆಸೆದು ಅಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗಿದ್ದ ನಾನು, ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದೆ ! ಸಿಪ್ಪೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸಿ ಹುಡುಕಿದೆ. ಅದು ಹಸುರು ಹುಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. (ಪಾಪ ! ಆ ಸೆರೆಮನೆಯ ಭಯಂಕರ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗೋಳಿಡುತ್ತಾ !) ಸೆರೆಬಿಡಿಸುವವನಂತೆ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡೆ ! ಮತ್ತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ನಡೆದು ಅದನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಎಸೆದು, ವಿಜಯಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿದೆ.

ಆದರೆ ಆ ಹೆಮ್ಮೆ ಅಲ್ಪಾಯುವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು ! ಹಾಳು ವಿಧಿ ಮೂದಲಿಸತೊಡಗಿತು. ಆ ಬಾಳೆಹಣ್ಣಿನ ಸಿಪ್ಪೆ ನಾನು ಮತ್ತೆ ಎಸೆದು ಈಗ ಅದು ಬಿದ್ದಿರುವ ಜಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಬೀಳಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಯ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಪುನಃ ಅದರ ದಾಸನಂತೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ತಂದು ಇಲ್ಲಿ ಎಸೆಯಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲಾ ! ನನಗೆ ತಲೆ ಪರಚಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು. ನನ್ನ ಅಸಹಾಯಕತೆಗೆ ದುಃಖಿಸಿ ನನಗೆ ಕಣ್ಣು ಹನಿತುಂಬಿತು. ಸೋಲಿಗೂ ಅವಮಾನಕ್ಕೂ ಅಳು ಬರುವಂತಾಯ್ತು. ಈ ಬಿದ್ದಿರುವ ಜಾಗದಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಬಿಡಬೇಕು ಎಂದೆನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಮತ್ತೆ ವಿಧಿಯ ದಾಸನಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಧೂ ! ಹಾಳು ವಿಧಿಯ ಬಾಯಿಗೆ ಮಣ್ಣು ಹಾಕಲಿ ! ಏನಾದರೂ ಸಾಯಲಿ ! ನನಗೇಕೆ? ಎಂದೆಲ್ಲ ಶಪಿಸಿಬಿಟ್ಟು, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ತಳ್ಳಿ, ರಬ್ಬರುಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಲ್ಲುಹರಳು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಬೇಗಬೇಗ ಕತ್ತಲಾಗುವುದರೊಳಗೆ ಮನೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲು ಧಾವಿಸಿದೆ ! ಹೊತ್ತು ಮೀರಿ ಹೋದರೆ, ಹಾಳುವಿಧಿ, ಮನೆ ಮೇಷ್ಟರ ಕೈಲಿ ಭಡಿ ಏಟು ಹಾಕಿಸುವ ಹುನಾರು ಮಾಡಿದೆಯೋ ಏನೋ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು?

೩

ಬದುಕು ಹೀಗೆ ಹೊರೆಹೊಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕಾಲವಾಹಿನಿಯ ನಿಸ್ತರಂಗಸ್ತೋತದಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧ ಹರ್ಷದಿಂದ ತೇಲುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಬಂತು, ನನ್ನ ಜೀವಮಾನದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ರುದ್ರ ಅಪಘಾತ, ನನ್ನ ಚೇತನದ ಸುಖ ನಿವಾಲಿತ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎವೆದರೆಸಿದ ದುಃಖದ ಆಘಾತ-ಸಾವು.

ಸುವಿಶಾಲ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೂರದೂರಕ್ಕೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಘಟನೆಗಳಂತಿರಲಿ, ನಿಕಟ ನಿಕಟವೆ ಒದಗುವ ಸಂಗತಿಗೂ ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಖಂಡ ಅಥವಾ ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಗೆ. ಆದರೆ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಯಾವ ಘಟನೆಯಾಗಲಿ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಘಟನೆಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಪೂರ್ಣ ಅಥವಾ ಅಖಂಡ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸುಸಂವೇದ್ಯ. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಜರ್ಮನಿಯ ಕೈಸರ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಒಂದು ಆಸುರೀ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಅರಣ್ಯಶ್ರೇಣಿಯ ಒಂದು ಕೊಂಪೆಯಲ್ಲಿರುವ ಏಕಗೃಹಗ್ರಾಮವಾದ ಕುಪ್ಪಳಿಯ ಬದುಕನ್ನೇ ಬಿರಿದು ಪಾಳುಗೈಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೇ?

೧೯೧೪-೧೯೧೮ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೊದಲನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

ನಾವು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿದ್ದೆವು. ನಮಗೆ ಆ ಯುದ್ಧದ ವಾರ್ತೆ ಒಂದು ರೌಚಕವಿನೋದ ಮಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ರೌದ್ರ, ಘೋರ, ಕ್ರೂರ ಮತ್ತು ವಿನಾಶಕರ ರಾಕ್ಷಸೀಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲ ನಮಗೆ ಎಂದೋ ನಡೆದ ಒಂದು ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಯ ವಸ್ತುವಿನಂತೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈಗಿನಂತೆ ಆಗ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಇದ್ದವೂ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಿಷನರಿಗಳು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೃತ್ತಾಂತ ಪತ್ರಿಕೆಯೂ ಅಂಚೆಯ ಆಮೆಯ ಮೇಲೆ ಸವಾರಿಮಾಡಿ ಹಳ್ಳಿಮನೆಗಳನ್ನು ತಲುಪುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆ ಪತ್ರಿಕಾವಾರ್ತೆಗೆ ವಿಷಯವಾಗಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳು ಚರಿತ್ರೆಗೇ ಮೀಸಲಾಗಿ ಸೇರಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದುವೇನೋ ! ನಮ್ಮಂತಹ ಮಕ್ಕಳಂತೂ, ಈಗಿನ ಮಕ್ಕಳಂತಲ್ಲದೆ, ಆಗ ಪತ್ರಿಕೆ ಓದುವ ತಂಟೆಗೇ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಾಠ ಓದಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಹಠಗಾಲವಾಗಿರುವಾಗ ಪತ್ರಿಕೆ ಓದುವ ವೃಥಾ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಯಾರು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ? ಆಟಕ್ಕೆ ಸಮಯ ಸಾಲದಿರುವಾಗ ! ಆದರೂ ಇಸ್ಮೂಲಿನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದ ನಮಗೆ ಜರ್ಮನಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆ ಎಂದು ಈಗ ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆ, ನಾವೆಲ್ಲ-ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಜರ್ಮನಿಯ ಪರವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಅಪಜಯವಾಯಿತೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿದಾಗ, ನಮ್ಮ ಕಡೆಯವರಿಗೆ ಗೆಲುವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಗೆಲೆಯರೆಲ್ಲ ಎರಡು ಗುಂಪಾಗಿ, ಒಂದು ಗುಂಪು ಜರ್ಮನಿಯವರೆಂದೂ ಮತ್ತೊಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರೆಂದೂ ಪೆಟ್ಟುಗಳನ್ನೇ ಕೋವಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧದ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆಗ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ಬಲವಾದ ಹೊಡೆತಗಳನ್ನೆಲ್ಲ 'ಜರ್ಮನ್ ಹೊಡೆತ' ಎಂದೇ ಕೂಗಿ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಗೋಲಿಯಾಡುವಾಗಲೂ ಎದುರಾಳಿಯ ಒಂದು ಗೋಲಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧದ ತನ್ನ ಗೋಲಿಯಿಂದ ಬಲವಾಗಿ ಹೊಡೆದನೆಂದರೆ "ಬಿತ್ತು ಜರ್ಮನ್ ಹೊಡೆತ !" ಎಂದು ಕೇಕೆಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಬಹುಶಃ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚಳವಳಿಯ ದೂರ ಪ್ರಭಾವ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆಯೂ ಆಗಿತ್ತೋ ಏನೋ! ನನಗೆ ಈಗ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಿನ ರೇಷನ್ ಪದ್ಧತಿ ಸೀಮೆಯೆಣ್ಣೆ ಹಂಚಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿ ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡದಿದ್ದುದರಿಂದ ಈಗಿನಂತೆ ಯುದ್ಧ ಮನೆಬಾಗಿಲಿಗೆ- ಅಡುಗೆಮನೆಗೂ-ಬಂದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏನು ವಿಡಂಬನೆ ! ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಎ.ವಿ.ಸ್ಕೂಲಿನ ಮಕ್ಕಳು, ನಾವು ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ಮಹಾಕವಿಯ 'ದಿ ಮರ್ಚೆಂಟ್ ಆಫ್ ವೆನಿಸ್' ನಾಟಕವನ್ನು ಮೂಲ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಡಿ, ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ಯುದ್ಧನಿಧಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದೆವಲ್ಲ ! ಆ ನಾಟಕದ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ಪೈಲಾಕ್‌ನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರಿಸಬೇಕೆ? ಆ ನಾಟಕದ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ ಸಂವಾದವಸ್ತು ಪೈಲಾಕ್‌ನದೇ ! ಅರ್ಥವಾಗದ ಅದನ್ನು ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಲಾರದೆ ಅತ್ತೂ ಅತ್ತೂ, ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಮಕ್ಕೇಕಾಮಕ್ಕಿಯಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದುದೆ ನನ್ನ ಈಗಿನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಗುಪ್ತಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದೇನೋ!

ಆ ಮೊದಲನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೂ, ಲೋಕದ ಜನ ಹೇಗೆ, ಯಾವ ಯಾವ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಕಟಪಟ್ಟು ಜಜ್ಜರಿತರಾದರೆಂಬುದು ಈಗ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮಗೀಗ ಪ್ರಕೃತವಾದುದು ಆ ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಲಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ಅತ್ಯಂತ ಯಃಕಶ್ಚಿತವಾಗಿ, ಯಾರೂ ಗಮನಿಸದೆ ವಿಸ್ಮೃತವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಒದಗಿದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಪಘಾತ, ಮತ್ತು ತತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ದುರಂತ ಘಟನಾವಳಿ !

ಸಾಹಸಪ್ರಿಯರಾದ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರು ಲಾಭ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿರುವ ಆಶೆಯಿಂದ ಅಡಕೆಮಾರಾಟದ ಸಾಹಕಾರ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ತಾವೇ ಸಾಲಮಾಡಿ ಹಣತಂದು, ಇತರೆ ಬೆಳೆಗಾರರಿಗೆ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಸಾಲಕೊಟ್ಟು, ಅಡಕೆ ತುಂಬಿ, ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ಬೀರೂರಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿ

(ಆಗ ಶಿವಮೊಗ್ಗಕ್ಕೆ ರೈಲು ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ) ಮಂಡಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಮಾರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕ್ರಮದ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಲಾಭ ಸಾಲದೆಂದು ತೋರಿ, ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಉಪಾಯ ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಬೀರೂರಿಗಂತೂ ಅಡಕೆ ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ಗಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರಷ್ಟೆ? ಅಲ್ಲಿಂದ ಮದರಾಸಿಗೆ ರೈಲು ರಸ್ತೆ ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಮದರಾಸಿಗೆಗೇ ತಾನೇ ಸಾಗಿಸಿ ಮಾರಿದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಲೆಯ ದಳ್ಳಾಳಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಲಾಭವೂ ತಮಗೇ ದೊರೆಯುವುದೆಂದು ತರ್ಕಿಸಿದರು. ಮೂಟೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಮದರಾಸಿಗೆ ಸಾಮಾನು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿ, ತಾವೂ ಹೊರಟರು, ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಆಪ್ತರಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ವಾಟಗಾರು ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ಇಳಿಸಿ, ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೊಡನೆ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಒಂದು ಹೋಟಲಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡರು.

ಅದೇ ರಾತ್ರಿ ಜರ್ಮನಿಯ ಸಮರನೌಕೆ, ಜಲಾಂತರ್ಗಾಮಿಯಾದ ಸಬ್‌ಮೇರಿನ್ 'ಎಮ್‌ಡನ್' ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮುಂದೆ ಜಗದ್‌ವಿಖ್ಯಾತವಾಯಿತು !-ಮದರಾಸಿನ ಲೈಟ್ ಹೌಸಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಬಂಗಾಳ ಕೊಲ್ಲಿಯಿಂದ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಫಿರಂಗಿ ಗುಂಡುಗಳ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟಿತು !

ಹಕ್ಕಿ ಹಿಂಡಿಗೆ ಕವಣೆಕೆಲ್ಲ ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು ! ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಬಹುಕಾಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯುದ್ಧದ ಕೋಟಲೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಪ್ರಶಾಂತ ದಾಸ್ಯಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಪುಕ್ಕಲೆದೆಯ ಜನರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಚಾಕರರು, ನೌಕರರು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಲಾಯರಿಗೀಯರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಿಳಿಕಾಲರಿನ ನಾಗರಿಕರು-ಊರುಬಿಟ್ಟು ಓಡಲು ತೊಡಗಿದರು. ಹೇಗಾದರೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಸಾಕು ಎಂದು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಹಾಕಾರ ಗಡಿಬಿಡಿ ! ಇನ್ನು, ಆ ಷಹರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲೇ ಮೊತ್ತಮೊದಲಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದು, ದೂರದ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ನಿಶಬ್ದ ಕೊಂಪೆಹಳ್ಳಿಯ ನಿರಾತಂಕ ನಿರುದ್ದಿಗ್ನ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿಯೆ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಬದುಕಿದ್ದ ಕುಪ್ಪಳಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರು ಮತ್ತು ವಾಟಗಾರು ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು ಇವರ ಪಾಡು? ಅಡಕೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಯಾವನೊ ಒಬ್ಬ ಶೆಟ್ಟಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗೆ ಅವನು ಕೇಳಿದ ಬೆಲೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಬದುಕಿದೆಯಾ ಬಡಜೀವ ಎಂದು ಮದರಾಸಿನಿಂದ ಕಾಲುಕಿತ್ತರು ! ಪರಿಣಾಮ ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ನಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಅಡಕೆ ತುಂಬಿ ಸಾಹುಕಾರಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ರಾಮಣ್ಣ ಗೌಡರಾದರೂ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನಿಕೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವರು ನನ್ನ ತಂದೆ ವೆಂಕಟಪ್ಪಗೌಡರು. ಅಡಕೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಲಾಭಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಾಧ್ಯರಾಗುತ್ತಿದ್ದವರು ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಈಗ ಒದಗಿದ್ದ ಮಹಾನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅವರೊಬ್ಬರೆ ಹೊಣೆಯಾಗಲು ಸಿದ್ಧರಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆತನವೆ ಆ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊರಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು.

ನಷ್ಟ ತುಂಬುವ ಮತ್ತು ಸಾಲ ತೀರಿಸುವ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಉಂಟಾಗಿ ಮನಸ್ತಾಪಕ್ಕೂ ತಿರುಗಿತಂತೆ, ಮನೆತನದ ಕೆಲವು ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಸಾಲ ತೀರಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಅಡಕೆ ಸಾಹುಕಾರ ತಮ್ಮನೂ; ಹಿರಿಯರಿಂದ ಬಂದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಮಾರುವುದು ಬೇಡ, ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಆ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿಯೆ ದುಡಿದು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಸಾಲ ತೀರಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಮನೆಯ ಯಜಮಾನ ಅಣ್ಣನೂ ವಾದಿಸಿ ಹಟಹಿಡಿದರಂತೆ. ಅಂತೆ ಏಕೆಂದರೆ, ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದ ನಮಗೆ ಆ ವಿಚಾರಗಳೊಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಯಾರೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಆಟ ಅಲೆದಾಟಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಮುಳುಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ನಮಗೆ ಅದೊಂದೂ ಬೇಕಾಗಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

'ಅಪ್ಪಯ್ಯ' ಮನೆಯ ಯಜಮಾನರಾಗಿದ್ದರೂ ಮನೆಯ ಖರ್ಚಿಗೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಣ ಅಡಕೆ

ವ್ಯಾಪಾರದ ಲೇವಾದೇವಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ 'ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ'ನ ಮುಖಾಂತರವೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮನೆ ಖರ್ಚಿಗೆ ಹಣ ಬೇಕೆಂದು 'ಅಪ್ಪಯ್ಯ' ಕೇಳಲು 'ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ', ಬಹುಶಃ ಅಡಕೆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಧನ ನಷ್ಟವಾದುದರಿಂದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಣದ ಕೊರತೆ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಇರಬಹುದು, 'ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರ ಜೊತೆಗೆ ಮನೆಯ ಜಮಾಖರ್ಚಿನ ಲೆಖ್ಖ ತೋರಿಸಲು ಕೇಳಿದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ನನಗೇ ನೆನಪಿರುವಂತೆ, 'ಕೊಮಾರೇಗೌಡರು' ಎಂಬುವರನ್ನು ಕುಪ್ಪಳಿಗೆ ಕರೆತಂದು ಅವರಿಂದ 'ಅಪ್ಪಯ್ಯ' ಲೆಖ್ಖ ಬರೆಯಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಆತ 'ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ'ನ ಪರವಾಗಿದ್ದು, ಅವರಿಗೂ ಕರಣಿಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಿದ್ದನಾದ್ದರಿಂದ, ಆತ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮನೆಯ ಲೆಖ್ಖ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆತ ಹೇಗಾದರೂ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಮನೆಯ ಲೆಖ್ಖದ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅರಿತುಕೊಂಡು 'ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ'ಗೆ (ಆಗ ಅವರು ಕುಪ್ಪಳಿಗೆ ಎರಡು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ 'ಹೀಲಿಕೇರಿ'ಯ ಗದ್ದೆ ತೋಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು.) ತಿಳಿಸಲೆಂದೇ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ತನಗೆ ಕಜ್ಜಿ ಎಂದೂ ಮೈ ಸ್ವಸ್ಥವಿಲ್ಲೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಪಾಪ ! ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಮುಗ್ಧಜೀವಿಯಾಗಿ, ಅಷ್ಟೇನೂ ಲೌಕಿಕತೆ ಇರದಿದ್ದ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ಆ ಕರಣಿಕೆಗೆ ಕಜ್ಜಿ ಹೋಗಲು ಔಷಧಿ ಹಚ್ಚಿ ಅಭ್ಯಂಜನ ಮಾಡಿಸಿದುದೂ ಎಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು ! ಮನೆಯ ಆದಾಯದ ಹಣವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟು, ಲೆಖ್ಖವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತೋರಿಸದೆ, ಮನೆ ಖರ್ಚಿಗೆ, ದುಡ್ಡುಕೊಡು ಎಂಬುದಾಗಿ 'ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ'ನನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬರ್ಥದ ಆಪಾದನೆಗೆ 'ಅಪ್ಪಯ್ಯ' ಒಳಗಾಗಬೇಕಾಯಿತೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮನೆಖರ್ಚಿಗೆ ಹಣವಿಲ್ಲದೆ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನಿಕೆ ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಕಡೆಗೆ ಉಪ್ಪು, ಬೇಳೆ, ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ, ಕೊಬ್ಬರಿ, ಬೆಲ್ಲ ಕಾಫಿ ಬೀಜ ಇತ್ಯಾದಿ ದಿನದಿನದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನಾದರೂ ತರಬೇಕಲ್ಲ? ಕೆಲಸದವರಿಗೆ ಖರ್ಚಿಗೆ ದುಡ್ಡು ಕೊಡಬೇಕಲ್ಲ? ಕಡೆಗೆ ಮನೆಯ ಹೆಗ್ಗಡಿತಮ್ಮಗಳಿಗೆ (ಆಗ ಎಂಟು ಹತ್ತು ಜನರಿದ್ದರು!) ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಸೀರೆ ಕೊಡಬೇಕಲ್ಲ? ಮಳೆಗಾಲಕ್ಕೆ ಆಳುಕಾಳುಗಳಿಗೆ ಕಂಬಳಿ ಕೊಂಡು ತರಬೇಕಲ್ಲ? ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಮಾನಮರ್ಯಾದೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ? ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಾಸಿಲ್ಲದ ಯಜಮಾನಿಕೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಲು 'ಅಪ್ಪಯ್ಯ' ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಲು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾ ವಿಧಿಯೆ ! ಹೊರಟವರು ಮತ್ತೆ ಹಿಂತಿರುಗಲಿಲ್ಲ !

ಬೇಸಿಗೆ ರಜಕ್ಕೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದೆವು, ಇನ್ನೇನು ರಜ ಮುಗಿಯುವುದರಲ್ಲಿದೆ, ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು, ರಜ ಮುಗಿದು ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆಯೆ ಹೋದರಾಯಿತು ಎಂದು. ಆದರೆ ಒಂದು ದಿನ 'ಅಪ್ಪಯ್ಯ' ಹೇಳಿದರು "ಹುಡುಗಿರಾ, ನಾಳೆ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೊರಡೋಣರೊ ನಾನೂ ಬರೀನಿ".

ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ನಾವೆಲ್ಲ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ನಮ್ಮ ಕಮಾನು ಗಾಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆವೊತ್ತು ಗಾಡಿ ಕಟ್ಟಿಸಲಿಲ್ಲ. 'ಅಪ್ಪಯ್ಯ'ನ ಜೊತೆ ಆ ದಿನ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೊರಟವರು ನಾವು ಮೂವರು. ನಾನು, ಮಾನಪ್ಪ, (ಬಸಪ್ಪಗೌಡರ ಎರಡನೆಯ ಮಗ) ಕಡೇಮಕ್ಕಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ. 'ಅಪ್ಪಯ್ಯ' ನೊಡನೆ ಕಾಲು ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೆ ತುಂಬ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಹೊರಟೆವು. 'ಅಪ್ಪಯ್ಯ'ನೂ ನಗುತ್ತಾ ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತಾ, 'ಬೆಲ್ಲಾ ಕದ್ದವರಾರಯ್ಯ?' ಎಂದು ರಾಗವಾಗಿ ಹಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನು ನಗಿಸುತ್ತಾ, (ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ನಮ್ಮ ಹುಲ್ಲುಗುಡಿಸಿಲಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಡಬ್ಬದಲ್ಲೆಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲ ಕದಿಯಲು ಮಸಲತ್ತು ಮಾಡಿದೆವು. ಆ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಳಾಗಿ ಅಟ್ಟ ಏರಿದನು ಮಾನಪ್ಪ. ಅಂಗಿ ಜೇಬುಗಳೆಲ್ಲ ಭರ್ತಿಯಾದ ಮೇಲೆಯೂ ಕದ್ದ ಇನ್ನಷ್ಟನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ತೋರದೆ, ಗಾಬರಿಯಲ್ಲಿ

ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಕೌಪೀನದೊಳಗೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ತೂರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು ! ಅಟ್ಟದಿಂದ ಇಳಿಯುವಾಗ ಸದ್ದಾಗಿ ಕಳ್ಳ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದನು ! ಜೀವಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಬೆಲೆವನ್ನೇನೂ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಲಂಗೋಟಿಯ ಒಳಗಿದ್ದುದನ್ನು ಧೂ ಎಂದು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ಉಳಿದ ಹುಡುಗರೂ ಅಸಹ್ಯಪಟ್ಟುಕೊಂಡು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಅದಷ್ಟಾದರೂ ಕಳ್ಳನಿಗೇ ದಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟಿತು ! ಆ ಸಂದರ್ಭವನ್ನೇ 'ಅಪ್ಪಯ್ಯ' ಗುರಿಮಾಡಿ ಮಾನಪ್ಪನನ್ನು ಲೇವಡಿ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ನಗಿಸಿದ್ದು!) ಒಂಬತ್ತು ಮೈಲಿಗಳ ಕಾಡುರಸ್ತೆಯನ್ನು ನಮಗೆ ದಣಿವಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳತೋಟಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಕಾರುತ್ತಿದ್ದ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯ ತಾಪವನ್ನಾಗಲಿ ಒಂದಿನಿತೂ ಸುಳಿವುದೋರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಷ್ಟೇ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರೊಡನೆ ತುಂಗಾನದಿಯ ದೋಣಿಗಂಡಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದವು (ಆಗತಾನೆ ಮಳೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಕಲ್ಲುಸಾರ ಮುಚ್ಚಿತ್ತು. ಈಗಿನ ಸೇತುವೆ ಇರಲಿಲ್ಲ). ಸಣ್ಣ ತುಂತುರು ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ತುಸು ನೆನೆಯಲೂ ಬೇಕಾಯಿತು, ದೋಣಿ ಈ ದಡಕ್ಕೆ ಬರುವವರೆಗೆ. ಅಂತೂ ಹೊಳೆ ದಾಟಿ ಕತ್ತಲಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ ನಮ್ಮ 'ಮನೆ' (ಹುಲ್ಲು ಗುಡಿಸಲು)ಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡೆವು. (ರಜಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಆಳು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದ. ಅದುಗೆ ಮಾಡಿಹಾಕಿ ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. 'ಅಮ್ಮ' ಮನೆಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯನ್ನು 'ಅಪ್ಪ' ಎಂದೂ ಉಳಿದವರನ್ನು 'ಅಮ್ಮ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ರೂಢಿ).

ನಾವೆಲ್ಲ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನ ಕಳೆದಿರಬಹುದು. ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು? ಏಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕುಪ್ಪಳಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು? ಇದೊಂದನ್ನೂ ನಾನು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇತರ ಹುಡುಗರಂತೆ, ನಾವು ನಮ್ಮದೇ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆಗ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಆಮೇಲೆ ತಿಳಿದುಬಂದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ: ಅಪ್ಪಯ್ಯ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಧುಡುಮನೆ ಹೊರಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಪ್ತರು ನಂಟರಿಷ್ಟರೊಡನೆ ಆಲೋಚನೆಮಾಡಿ, ಯಾವ ಉಪಾಯವೂ ತೋರದೆ, ಮನೆಯನ್ನು ತೊರೆಯುವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಗ ನನ್ನ ತಾಯಿಯವರು ನನ್ನ ಇಬ್ಬರು ತಂಗಿಯರೊಡನೆ ಅವರ ತವರು ಮನೆಗೆ ಹಿರಿಕೊಡಿಗೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಸಾಂತ್ವನದ ಮತ್ತು ಹಿತವಚನದ ಬೆಂಬಲವೂ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನೂ ಜೀವಿಸಿರುವ ವಾಟಗಾರು ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು ಹೇಳುವಂತೆ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ಅವರು, ಒಂದೆರಡು ಸಾರಿ, ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟವರನ್ನು ಹಡಗಿನ ಮಕ್ಕಿ ಹಾಡ್ಯದಲ್ಲಿ ತಡೆದು ಏನೇನೂ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿದ್ದರಂತೆ ! ಹೀಗೆ ತುಂಬ ಕರ್ಕಶವಾಗಿದ್ದ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳತೋಟಿಯ ಅನಂತರವೆ ಅವರು ಮನೆಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ನಾನು ಹಿಂದೆಯೆ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ನನ್ನ ತಂದೆ ತುಂಬ ಕೃಶಕಾಯರಾಗಿದ್ದರು. ಇನ್ನಾರಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಕಾಣದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಸಪುರವನ್ನೂ ಗಂಟಲಿನಿಂದ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಹೊರಚಾಚಿರುತ್ತಿದ್ದ ಗೋಮಾಳೆಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದ ನಾನು 'ಏಕೆ ಹೀಗಿದೆ?' ಎಂದು ಏನೋ ಒಂದು ತರಹದ ದುಃಖಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಬೆರಗನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಈಗಲೂ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಷ್ಟು ಬಡಕಲಾಗಿ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ನಿಜವೂ ಅಲ್ಲವೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ನಿಜವಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ನನಗೆ ಹಿತಕರವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕುಪ್ಪಳಿಯಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಎಲ್ಲರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಭಾಜನವಾಗಿದ್ದು, ಪಟೀಲರೂ ಆಗಿದ್ದ ವೆಂಕಟಪ್ಪಗೌಡರು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಟಲಿಟ್ಟು ಜೀವನಯಾಪನೆ ಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರು ಎಂದರೆ ನನಗೆ ನಂಬಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವಮಾನಕರವಾಗಿ ಜುಗುಪ್ಸೆಯನ್ನು

ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಬಂದಬಂದ ಎಂಥವರಿಗಿಲ್ಲ ತಿಂಡಿತಟ್ಟಿ ತಂದುಕೊಡುವ, ಎಲೆಹಾಕಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಬಡಿಸುವ ನನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಊಹಿಸುವುದೂ ನನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯ! ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನನಗೋಸ್ಕರವಾಗಿಯೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನದರಂತೂ ನನಗೆ ಆಳು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅವರು ಪದೇ ಪದೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ “ನನ್ನ ಮಗನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಿಸ್ತೀನಿ” ಎಂದು. ಆ ಗುರಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅವರು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸ್ಕೂಲು ಇದ್ದುದು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೆ. ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಜೀವನೋಪಾಯದ ಕಸುಬುಮಾಡಲೇಬೇಕಷ್ಟೆ? ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಂಡದ್ದು ‘ಹೋಟಲು’, ಏಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿ ಅಕ್ಕಿ, ಅದನ್ನು ಊರಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ! ಅಂತೂ ಭಗವಂತ ಬಹುಶಃ ಒಂದು ದುರಂತವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ದುರಂತದಿಂದಲೆ ನಿವಾರಿಸಿದನೋ ಏನೋ?

ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಅಪ್ಪಯ್ಯಗೆ ಸಣ್ಣಗೆ ಶೀತ ಕೆಮ್ಮು ಶುರುವಾಯಿತು. ಜ್ವರವೂ ಬರುತ್ತಿತ್ತೋ ಏನೋ, ಆದರೆ ಅವರು ಅದನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ಮನೆಗೆ ಸಾಮಾನು ತಂದುಹಾಕಲೂ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಜೀವನೋಪಾಯದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು, ತುಂತುರು ಮಳೆಯನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ. ಆಗ ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಓದಿಸಲು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವಂತದ ಮಂಗಳೂರು ಹೆಂಚಿನ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ನನಗೆ ತುಂಬ ಹತ್ತಿರದ ಬಾಲ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ ವೆಂಕಟಯ್ಯ, ಹಿರಿಯಣ್ಣ ಮೊದಲಾದವರು ಅಲ್ಲಿ ಓದಲಿಕ್ಕಿದ್ದರು. ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರು ಆಗಾಗ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ಎರಡು ಮೂರು ದಿವಸ ಇದ್ದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನ ತಂದೆ ಅವರೊಡನೆ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಧನಸಹಾಯವನ್ನೂ ಕೇಳಿರಬಹುದು. ಸಫಲವಾಗಿತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆ! (ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರ ತಂಗಿಯನ್ನು ಕುಪ್ಪಳಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರೂ, ಕುಪ್ಪಳಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರ ತಂಗಿಯನ್ನು ದೇವಂಗಿಗೌಡರೂ ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದರು).

ಒಂದು ಸಂಗತಿ ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಕಾಯಿಲೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ತಾವೇ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋದಾಗ ನನಗೆ ಹೇಳಿದರು ದೇವಂಗಿಯವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿಬರಲು ಏನೋ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ. ನಾನು ಸಂಕೋಚ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಹಿಂಜರಿದೆ. ಆಗ ಅವರು ತುಸು ವಿರಕ್ತಭಾವದಿಂದ ಮುನಿದು “ಓಹೋಹೋ! ಇವನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಬಹಳ ನಾಚಿಗೆ ಬಂತೇನೋ? ನಿನ್ನ ಈ ಬೂಲ ನೋಡಿದರೇ ಸಾಕು! ನಿನಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡ್ತಾರೆ ಅಂತಾ ಮಾಡಿಯೇನೋ?” ಎಂದು ಮೂದಲಿಸಿದರು. ಬಹುಶಃ ಅವರ ಭಾವನೆ ಹೀಗಿತ್ತು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ: ದೇವಂಗಿಯವರಂತಹ ಶ್ರೀಮಂತರಾದ ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನದವರು ವೇಷಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದವರು, ಬಗ್ಗಿ ಸಾರೋಟಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು, ತಮ್ಮ ಮಗನಂತಹ ಸಾಧಾರಣ ಕಾಡುಕಾಡು ಹುಡುಗನಿಗೆ ಎಂದಿಗಾದರೂ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುತ್ತಾರೆಯೇ? ಅವರ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಓದಲಿಕ್ಕಿಂದು ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇವನು ಹೋಗಲು ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲಾ? ಅವರು ಬರಿಯ ಬಾಂಧವ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಂಟರಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ? ಅವರಲ್ಲಿ? ನಾವೆಲ್ಲಿ?

ಅಂತೂ ಅಪ್ಪಯ್ಯನಿಗೆ ಜ್ವರ ಏರಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುವಂತಾಯಿತು. ಮಳೆಗಾಲವೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರ ಕೈಲಿ ಕುಪ್ಪಳಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದರು. ಹಿರಿಕೊಡಿಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ

ತಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು. ಐಯ್ಯಪ್ಪಗೌಡರು(ಬಸಪ್ಪಗೌಡರ ಹಿರಿಯ ಮಗ, ಮೈಸೂರಿಗೆ ಓದಲು ಹೋಗಿದ್ದು ಹಿಂತಿರುಗಿದ್ದವರು.) ಹಿರಿಕೊಡಿಗೆಗೆ ವರ್ತಮಾನ ಕಳಿಸಲು, ಅವ್ವ ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕುಪ್ಪಳಿಗೆ ಧಾವಿಸಿದರು. ನೋಡುತ್ತಾರೆ, ಗಂಡ ಮನೆತೊರೆದು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ ! ಆ ತಾಯಿಯ ಹೃದಯ ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಎಟುಕುತ್ತದೆಯೆ? ಈ ನಡುವೆ ಸುದ್ದಿಯೊಂದು ಹಬ್ಬುತ್ತಂತೆ: ಹೀಲಿಕೇರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಪ್ಪಳಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ನನ್ನ ತಾಯಿತಂಗಿಯರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಲಿದ್ದ ಗಾಡಿಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಾರಂತೆ ಎಂದು. ಅದಕ್ಕೆ ಐಯ್ಯಪ್ಪಗೌಡರು “ಯಾರು ತಡೆಯುತ್ತಾರೋ ಬರಲಿ, ನೋಡುತ್ತೇನೆ ! ಬಾರುಮಾಡಿ ಕೋವಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡೇ ನಾನೂ ಗಾಡಿಯ ಹಿಂದೂಗಡೆ ಕಾವಲು ಇರುತ್ತೇನೆ” ಎಂದರಂತೆ. ಗಾಡಿ ತಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇಷ್ಟೆ ನನ್ನ ತಂದೆ ಮನೆಯ ಯಾಜಮಾನ್ಯ ವಹಿಸಿದ್ದವರು. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿಬಂಗಾರದ ಡಾಗೀನು ಅವರ ವಶದಲ್ಲಿತ್ತು ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯ ಕೈಲಿ ಆ ಡಾಗೀನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ! ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅಂಥಾದ್ದೇನೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಆ ಸುದ್ದಿ ಇನ್ನೊಂದು ತರಹದ ದುರಂತಕ್ಕೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಯಿತು. ಅಪ್ಪಯ್ಯನ ಕಿವಿಗೆ ಆ ಸುದ್ದಿ ಬಿದ್ದು ಅವರು ಅಸ್ಥಿರರಾದರು. ಮನೆಯ ಡಾಗೀನು ಯಾವುದನ್ನೂ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ದಿಗಿಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಬ್ಬರು ಗಾಡಿ ತಡೆದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೋವಿ ಹಾರಿಸಿ, ಏನು ಅನಾಹುತವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಎಂದು ಹೆದರಿ ಅಶಂಕೆಯಿಂದ ಉದ್ವಿಗ್ನರಾದ ಅವರು ಜ್ವರದಲ್ಲಿಯೆ ಕೊಡೆಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ದೋಣಿ ಗಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಅಶ್ವತ್ಥ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಪ್ಪಳಿಯಿಂದ ಬರುವ ಗಾಡಿಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಕುಳಿತರು. ಆಗಾಗ ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು; ಶೀತಗಾಳಿ ಭರನೆ ಹೊಳೆಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ಜ್ವರ ಏರಿತ್ತು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ಕಾದು ನಿರಾಶರಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು, ತುಸು ಪಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮಲಗಿದರು. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಅಶಂಕೆಯ ತಾಂಡವರಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಎದ್ದು ಸುಮಾರು ಎರಡು ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದೋಣಿಗಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೂತು ಬೈಗಿನವರೆಗೂ ಕಾದರೂ ಗಾಡಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಅದುವರೆಗೂ ಯಾವುದು ಗಾಳಿ ಸುದ್ದಿಯಾಗಿತ್ತೋ ಅದು ಈಗ ನಿಜವಾಗಿ ತೋರತೊಡಗಿ ತುಂಬ ಅಧೀರರಾದರು. ಯಾರ ಕೈಲಿ ಹೇಳುವುದು? ಯಾರನ್ನು ಕಳಿಸುವುದು ನೋಡಿಬರಲು? ನಾವೆಲ್ಲ ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳು ! ಅಂತೂ ತುಂಬ ನಿಃಶಕ್ತರಾಗಿ ಆಯಾಸದಿಂದಲೂ ಹತಾಶೆಯಿಂದಲೂ ಕುಗ್ಗಿ ಕತ್ತಲಾದ ಮೇಲೆ ಮಳೆಗಾಳಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು !

ಮತ್ತೆ ಮರುದಿನವೂ ದೋಣಿಗಂಡಿಗೆ ಗಾಡಿಗಾಗಿ ಕಾಯಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೋ ಏನೋ? ಆದರೆ ಜ್ವರ ಏರಿ, ಕೆಮ್ಮು, ಕಫ ಹೆಚ್ಚಿ, ನಿಶ್ರಾಣವಾಗಿ, ಹಾಸಗೆಯಿಂದ ಎಳಲಾರದೆ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟರು.

ಅಂತೂ ಮರುದಿನ ಐಯ್ಯಪ್ಪ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ ನನ್ನ ತಾಯಿತಂಗಿಯರನ್ನು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಕರೆತಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಅಪ್ಪಯ್ಯಗೆ ಕಾಯಿಲೆ ವಿಷಮಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಔಷಧಿ ಪಥ್ಯಗಳ ಏರ್ಪಾಡನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ಮನೆಮೇಷ್ಟ್ರರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಯುತ ಮೋಸಸ್ ಅವರೊಡಗೂಡಿ, ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಕಾಯಿಲೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ವಿಷಮಿಸುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಮಾತನಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಕುಂದುತ್ತಾ ಹೋಗಿ, ನಾಲಗೆಯೆ ಬಿದ್ದುಹೋಯಿತು. ಪ್ರಜ್ಞೆಬಂದಾಗ ಏನನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಸನ್ನೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಷ್ಟೆ !

ಜನರ ಸಂಚಾರ ಕ್ಷಿಪ್ಪವಾಗಿ ವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಅಭಾವವಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಳೆಗಾಲ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಕಾಯಿಲೆಯ ಸುದ್ದಿ ದೂರ ದೂರದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಬಂಧುವರ್ಗಕ್ಕೆ ತಲುಪುವುದು ಬಹಳ ತಡವೇ ಆಯಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಂತೂ ಕುಪ್ಪಳಿ

ವೆಂಕಟಪ್ಪಗೌಡರು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಆಗಲೂ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾರಂತೆ ಎಂಬ ವಾರ್ತೆ ಇತರರಿಗಂತೂ ಅಂತೆಯೆ ಹೀಲಿಕೇರಿಗೂ ತಲುಪಿ, ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯನೂ ಬಂದರು. ಬಂದವರು ತುಂಬ ದಿಗಿಲುಗೊಂಡು ಪಶ್ಚಾತ್ತಪ್ಪರಾದರು. ಇಷ್ಟು ವಿಷಮಕ್ಕೆ ಏರಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ಎಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಡಾಕ್ಟರುಗಳನ್ನು ಕರೆತಂದರು. ಆಗ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ, ಔಷಧಿ ಮಾರಾಟಮಾಡುವವರನ್ನೂ ಡಾಕ್ಟರುಗಳೆಂದೆ ಭಾವಿಸಿದ್ದರು ಜನ. ಷರಾಯಿ ಬೂಟು, ಹ್ಯಾಟು ಹಾಕಿ, ಕೊರಳಿಗೆ ಸ್ವಧಾಸ್ಕೋಪನ್ನು ತಗುಲಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವರೊಬ್ಬರು ಬಂದು ಏನೇನೋ ಮಾಡಿಹೋದರು. ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದ ನಾನು ಕಾಯಿಲೆ ಸಾವಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ, ಎಂದು ನಂಬಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ, ಡಾಕ್ಟರು, ಐಯಪ್ಪ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ, ಸ್ವತಃ ನಮ್ಮ ಭಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಮೋಸಸ್ ಮೇಷ್ಟರು ಇವರೆಲ್ಲ ಇರುವಾಗ ಕಾಯಿಲೆ ಗುಣವಾಗದೆ ಇರುತ್ತದೆಯೆ ಎಂಬ ಅಣುಗುಕಿಚ್ಚು. ಜೊತೆಗೆ, ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇರದಿರುವಾಗ, ಶೋಕಾಕುಲೆಯಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ತಾಯಿ ನಾಲಗೆ ಬಿದ್ದು ಹೋಗಿ ಮಾತಾಡಲಾರದಿದ್ದ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಬಳಿ ಕುಳಿತು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಾ, ಧರ್ಮಸ್ಥಳ ತಿರುಪತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವರುಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ದೈನ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು, ಮೂರುಕಾಸು ಆರುಕಾಸುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ 'ಸುಳಿಸಿ' ಅಂದರೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬರಿಸಿ, ತನ್ನ ಜೀವನದೇವತೆಗೆ ಗುಣವಾದರೆ ಬೆಳ್ಳಿಸಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿ ಹಾಕುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ನನಗೂ ಧೈರ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥಾ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಅವ್ವನ ಅಹವಾಲನ್ನು ದೇವರುಗಳು ಮನ್ನಿಸದೆ ಇರುತ್ತಾರೆಯೆ ಎಂದು !

ಒಂದು ಸಾಯಂಕಾಲ ಆ ಮೂರಂಕಣದ ಗುಡಿಸಲಿನ ಜಗಲಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಹೊತ್ತಿದ್ದ ನಡುವಣ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಯ್ಯನನ್ನು ಮಲಗಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಪಾದಗಳೆಡೆ ಕುಳಿತು ದುಃಖಾರ್ತೆಯಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಅವ್ವ ಏನೇನನ್ನೂ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ತಾಯಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಅಪ್ಪಯ್ಯನಿಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಾತು ನಿಂತುಹೋಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವರು ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರಾಗಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಬಹುಶಃ ಹೊರಗೆ ಆಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವನು, ಅವ್ವ ಕರೆದುದರಿಂದಲೂ ಏನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಅವ್ವನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಯ್ಯನ ಪಾದದೆಡೆ ನಿಂತು, ಜ್ವರತಪ್ಪವಾಗಿ ಶೀರ್ಣವಾಗಿ ಮೂಕವಾಗಿದ್ದ ಅಪ್ಪಯ್ಯನ ಮುಖದ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಇದ್ದೆ. ಅಪ್ಪಯ್ಯ ನನ್ನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ಮೌನವಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದರು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಅವರ ಮುಖ ಪ್ರಸನ್ನವಾಯಿತು; ಮುಗುಳು ನಗೆಯ ಅಲೆ ತುಟಿಗಳೆಡೆ ಸಂಚರಿಸಿತು. ಯಾವುದೋ ಅತ್ಯಂತ ಸುಖದ, ಸಂತೋಷದ, ಮಂಗಳಮಯ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದವರಂತೆ ಅವರ ಮುಖ ಹರ್ಷಕಾಂತಿಯಿಂದ ದೀಪ್ತವಾಯಿತು. ಅದುವರೆಗೂ ನಾಲಗೆ ಬಿದ್ದುಹೋಗಿ ಮೂಕರಾಗಿದ್ದವರು ಆನಂದ ತಾಡಿತ್ತರಾದವರಂತೆ ನಗತೊಡಗಿದರು. ಆ ನಗೆಗೆ ದುರ್ಬಲವಾಗಿ ಎಲ್ಲುಚರ್ಮವಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಮೈ ಕುಲುಕುತ್ತಿತ್ತು ! ಯಾತಕ್ಕೆ ನಕ್ಕರೋ ಏನೋ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಅದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಉಂಟಾದುದು ಎಂದು ಅವ್ವನಿಗೂ ಆಸೆ ಅಂಕುರಿಸಿತು, ಬಹುಶಃ ರೋಗ ವಿಮುಖವಾಗುವ ಸೂಚನೆ ಇರಬಹುದು ಎಂದು !

ಆದರೆ ಆ ನಗೆ, ಆ ಹರ್ಷ ಅವ್ವ ಊಹಿಸಿದಂತೆ ರೋಗವಿಮುಖತೆಗೆ ಮುನ್ನೂಚನೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆ ರಾತ್ರಿಯೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು:

ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾವು ಸಾಯುವ ಮುನ್ನ ನನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಏನೋ ತುಂಬ ಹರ್ಷದಾಯಕವಾದುದನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಸಂತೋಷಾತಿಶಯದಿಂದ ನಕ್ಕ ಆ ಚಿತ್ರ ನನ್ನ ಜೀವಮಾನವನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಬಂದಿದೆ. ಏಕೆ ನಕ್ಕರು? ನನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಹರ್ಷದಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ಯಾವ

‘ದರ್ಶನ’ ಮಿಂಚಿತು ? ಶಾರೀರಿಕವಾಗಿ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಅವರಿದ್ದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ನಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರಚೋದನೆಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ತಮ್ಮ ಮಗನ ಮಂಗಲಮಯ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ, ಲೋಕೋತ್ತರ ಅಭ್ಯುದಯ ನಿಶ್ಚೇಯಸಗಳ ಸಕೃದ್ದರ್ಶನವೇನಾದರೂ ಆಯಿತೆ? ಅಥವಾ ತಾವು ತಮ್ಮ ಮರಣಾನಂತರ ಆ ಮಗನಿಗೇ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಆ ಅವರ ಅಭ್ಯುದಯ ನಿಶ್ಚೇಯಸಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡು, ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಯಮಿಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಚಿತ್ರವೇನಾದರೂ ಗೋಚರವಾಯಿತೆ? ಅಂತಹುದೇ ಆದ ಒಂದು ದುರಂತ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ, ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಮುನ್ನ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರೂ ಮೈಲಿಯಾಗಿ ಆಗತಾನೆ ಗುಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳೂ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ನಗೆಯಷ್ಟೇ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದು, ಮುಂದೆ ಸಾರ್ಥಕಗೊಂಡುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ, ಸಾಯುವ ಮುನ್ನ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಕಂಡದ್ದು ‘ಭವಿಷ್ಯದರ್ಶನ’ವೆಂದೇ ನಂಬಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಅವ್ವ ತಿರುಪತಿ ದೇವರಿಗೆ ಮುಡಿಪು ಕಟ್ಟಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡದ್ದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೋ ಏನೋ!]

ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹುಡುಗರು ನಾವೆಲ್ಲ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರೆ ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಏನೋ ಆದಂತಾಗಿ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡೆ: ಅಳು, ರೋದನ, ಗೋಳಾಟದಿಂದ ಮನೆ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು ! ಜೊತೆ ಮಲಗಿದ್ದ ಹುಡುಗರೂ ಎದ್ದರು ! ಅವರೂ ಅಳುತ್ತಾ ನನ್ನಂತೆಯೆ ಬಾಗಿಲೆಡೆಗೆ ನುಗ್ಗಿದರು. ಗುಡಿಸಲಿನ ನಡುವಣ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಗೋಳಾಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಏನೇನನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ. ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯನವರೂ ಅಯ್ಯೋ ಎಂದು ಅಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯ ಅರಿವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಬಾಯಿಗೆ ನೀರು ಬಿಡುವುದೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ನನಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು, ಅಪ್ಪಯ್ಯ ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೋಸಸ್ ಮೇಷ್ಟರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯಿಂದ ಗದರಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಕೋಣೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ನಾನು ಅಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೆ. ತಂದೆಯ ಸಾವಿನ ಪೂರ್ಣ ಅರ್ಥವಾಗಿ ನಾನು ಅಳುತ್ತಿದ್ದೆನೋ ಅಥವಾ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಗೋಳಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಳುತ್ತಿದ್ದೆನೋ ಈಗ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲಾರೆ.

ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ ರೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಮೋಸಸ್ ಮೇಷ್ಟರು “ಏನು ಗೌಡರೆ? ನೀವೆ ಹೀಗೆ ರೋದಿಸಿದರೆ ಹೇಗೆ?” ಎಂಬರ್ಥದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲು ಹೋದಾಗ ಅವರು “ಅಯ್ಯೋ, ಮೇಷ್ಟರೆ, ಇದ್ದೊಬ್ಬ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕಳೆಕೊಂಡೆನಲ್ಲಾ ಇನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ತರಲಿ ಅಂಥಾ ಅಣ್ಣನನ್ನು?” ಎಂಬರ್ಥದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದುದೂ ನನಗೆ ಕೇಳಿಸಿತ್ತು.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ, ಕಾಯಿಲೆ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ನೋಡಿ ಹೋಗಲು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ನಾಲ್ಕಾರು ನಂಟರು ನೆರೆದರು. ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಕಳೇಬರವನ್ನು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ದೋಣಿಗಂಡಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿ, ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಆಚಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದರು. ತಂದೆಯ ಶವವಿದ್ದ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಅವರ ಪಾದದಡೆ ಕುಳಿತು ತಾಯಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನೂ ನನ್ನ ತಂಗಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಇತರ ಹುಡುಗರೊಡನೆ ಮತ್ತೊಂದು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದೆವು. ದೊಡ್ಡವರೆಲ್ಲ, ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರೂ ಸೇರಿ, ನಡೆದೇ ಬಂದರು ಕುಪ್ಪಳಿಗೆ. ಗಾಡಿ ಸುಡುಗಾಡಿನ ಬಳಿಯ ಕೂಡುಹಟ್ಟಿಯ ಹತ್ತಿರ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಅಮ್ಮಂದಿರೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದರು. (ಹೆಣವನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲಿಲ್ಲ). ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಬಂದು ಅಪ್ಪಯ್ಯನ ಕಳೇಬರವನ್ನು ನೋಡಿ ಗೋಳಿಟ್ಟರು. ಅವ್ವನನ್ನೂ ಸಂತೈಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಹುಡುಗರಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಎಂದು ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ನಾನೂ ನನ್ನ ತಂಗಿಯರಿಬ್ಬರೂ

ಅಳುತ್ತಲೆ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿ, ಜಗಲಿಯ ಕೆಸರು ಹಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತೆವು. ಅಂಗಳದಲ್ಲಿದ್ದ ತುಳಸೀಕಟ್ಟಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ದೇವರು ಕಲ್ಲಾಗಿಯೆ ಕುಳಿತಿತ್ತು.

ಅಪ್ಪಯ್ಯನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಸಂಸ್ಕಾರವಾದುದನ್ನು ನಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡದಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಅಂದಿನ ನನ್ನ ವಿಧಿ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅದೇ ಕರುಣಾಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಬೀರಿದೆ ಎಂದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ! ಉಳಿದವರಿಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನ ಹತ್ತಿರದ ಬಂಧುಗಳು ತೀರಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಯಾರೊಬ್ಬರ ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ನಾನು ಇರದಿರುವಂತೆ ವ್ಯೂಹವೊಡ್ಡಿದೆಯಲ್ಲಾ!

೪

ಆ ವರ್ಷ ನನ್ನನ್ನು ಕನ್ನಡ ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಟ್ಟಿದರು. ಸೆಲೆಕ್ಷನ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಕಾರಣವನ್ನೊಡ್ಡಿ. ಆದರೆ ನನಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮರಲ್ಲದಿದ್ದು, ಆ ವರ್ಷದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಡುಮ್‌ಕಿ ಹೊಡೆದ ಅನೇಕರನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು.

ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಡುಮೂಲೆಯ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಲೋ.ಸೆ.ಪರೀಕ್ಷೆ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಮಹಾ ಅನರ್ಘ್ಯ ಪದವಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲದ ಶೂದ್ರ ವರ್ಗದವರು ಆ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂರುವುದೆಂದರೆ (ತೇರ್ಗಡೆಯ ಮಾತಿರಲಿ !) ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಪಟ್ಟ ದಯಪಾಲಿಸಿದಷ್ಟೆ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿತ್ತು ! ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ವರ್ಗವೆಲ್ಲ ಜನಿವಾರದವರೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಆಯ್ಕೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರ ಮಕ್ಕಳು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟೂ ಮೇಲೇರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆಂಗ್ಲೇಯ ರೀತಿಯ ಸ್ಕೂಲುಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆ ಸ್ಕೂಲುಗಳೆಲ್ಲ ತಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲೆಂಬ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದ್ದರು. ಮನುವಿನಂತೆಯೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರೂ ಅವರ ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸನಾತನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯಾಗುವಂತೆ ವರ್ತಿಸಿ ಹಾಳಾಗಿಹೋಗಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆಯೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು? ಆ ಧೈರ್ಯವೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು ಅವರಿಗೆ? ವಿಜಯನಗರ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂದೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ದೊರೆಗಳಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶೂದ್ರರ ಮಕ್ಕಳೂ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತಾಯ್ತು. ಆದರೆ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಮಡಿಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧರಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಜನಿವಾರದ ಹುಡುಗರನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಕೂರುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಒಕ್ಕಲಿಗರೆ ಮೊದಲಾದ ಶೂದ್ರರ ಹುಡುಗರನ್ನು ತುಸುದೂರ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕೂರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತೂ ಕೆಲಕಾಲ ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಕಲಿಕಾಲ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲಾ? ಕ್ರೈಸ್ತ ವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಇದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. ಆಗ ಬೆಂಚುಗಳಿಗೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಕೆಲವು ಬೆಂಚುಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಬೆಂಚುಗಳಾಗಿ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಶೂದ್ರ ಬೆಂಚುಗಳಾದುವು. ಅಂತೂ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ, ಪಾಪ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗ್ರಹಚಾರಕ್ಕೆ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಕ್ರೈಸ್ತರು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಓದಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ ತುಸು ಮುಂಬರಿದು ಹೊಲೆಯರು ಮೊದಲಾದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಮಕ್ಕಳೂ ಶಾಲೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರತೊಡಗಿದರು. ಈಗೇನು ಮಾಡುವುದು? ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಹೊರಗಣ ತಣೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಕೂರಿಸಿದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ತಮಗೆ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಬರದಂತೆ, ಗೌಡರ ಮಕ್ಕಳು ಹೊಲೆಯರೊಡನೆ ಕೂರಲು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದರು. ಗೌಡರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಶ್ರೀಮಂತ ಮತ್ತು

ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಮನೆಗಳವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪಕ್ಷವೇ ನಿಂತು ತಮ್ಮ ಜೀತದವರಾದ ಹೊಲೆಯರನ್ನು ತಾವು ದೂರ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿಯೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದರಿಂದ ಅವರ ಕೊಳಕು ಹುಡುಗರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಮೈಗೆ ಮೈಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಕೂರಿಸಲಾಗದು ಎಂದರು. ಶಕ್ತರ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಹೊಣೆಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠುರ ವರ್ತನೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರು 'ಧರ್ಮಗ್ಲಾನಿ'ಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಮುಚ್ಚುಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು !

ಆದರೆ ನನಗೆ (ಮತ್ತು ನನ್ನಂತಹ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗರಿಗೆ) ಈ ತಳತಂತ್ರದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಲವಲೇಶವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಆಂಗ್ಲೀಯ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಜೀವನೋಪಾಯ ಮಾರ್ಗವಾಗುತ್ತದೆಂದಾಗಲಿ, ಅಧಿಕಾರವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಧನವನ್ನೂ ಗೌರವವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಸುಗಮ ಜೀವನ ನಡೆಸಬಹುದೆಂದಾಗಲಿ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಊಹಿಸಲೂ ಬುದ್ಧಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮಬ್ಬುಮಬ್ಬಾದ ಅಸ್ವಪ್ನವಾದ ದಿವ್ಯ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೃದಯಸಂಚಾರಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮನಸ್ಸು ದೇವರ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಜೀವದ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಬದುಕಿನ ಗುರಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಆ ರೀತಿಯ ಅಂತರ್ದೃಶಿತೆ ತಂದೆಯ ಮರಣಾನಂತರ ನನ್ನ ಅಂತರಾಳದಿಂದ ಆಟದ ಮಧ್ಯೆ, ಊಟದ ಮಧ್ಯೆ, ಗೆಳೆಯರೊಡನೆಯ ಆಮೋದ ಪ್ರಮೋದಗಳ ಮಧ್ಯೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಡುಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಇಣುಕಿ ಬಂದು ಬದುಕಿನ ರಹಸ್ಯಮಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿತ್ತು. ಟೌನ್‌ಹಾಲಿನ ಕ್ಷುದ್ರ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಪಾಲಕನಾಗಿದ್ದ ಸ್ನೇಹಿತ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಸೆಟ್ಟಿಯಿಂದ ಯಾವುದಾದರೂ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪಡೆದು ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ದೊಡ್ಡ ಜೀವಗಳ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಎದುರು ನನ್ನ ಚೇತನ ನಿಂತಾಗ ನಾನೂ ಅವರಂತಾಗಬೇಕೆಂದು ಒಂದು 'ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ' ದುರ್ಬಲಸ್ಥಿತಿ ತಲೆಹಾಕುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮತಸ್ಥಾಪಕರ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂತರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ, ಅವರು ದೇವರನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ತಾನೂ ಕಾಣಬಾರದೇಕೆ ಎಂದು ನನ್ನ ಚೇತನ ಉಬ್ಬುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಹಿಂದೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಬೌದ್ಧಾದಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮನ್ವಯಿಸಿ, ಎಲ್ಲದರ ಪರವಾಗಿಯೂ ವಾದಿಸಬಲ್ಲೆ ಎಂದು ಜಂಭ ಕೊಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದುದೂ ನನ್ನ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ! ಅದಕ್ಕೇನು ಆಧಾರಗಳಿದ್ದುವೋ ನಾನು ಅರಿಯೆ ! ಅಂತೂ ಹಾಗೆ 'ಕೊಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು.

ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಲೋ.ಸೆ.ಯ ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಗೊತ್ತಾದಾಗ ನನಗೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ ! ಒಂದು ವರ್ಷ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಭಾವನೆಗೆ ಎಡೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನೋವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ, ಅವಮಾನವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ನನಗಿಂತಲೂ ಕೀಳುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಲೋ.ಸೆ.ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆಲ್ಲಾ ಎಂದು ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಸುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಗಂತೂ ಒಂದಿನಿತೂ ಪ್ರವೇಶಕೊಡದೆ 'ಬುದ್ಧಿರಾಹಿತ್ಯ' ಭದ್ರವಾಗಿತ್ತು ನನ್ನ 'ಮುಗ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ'.

೫

ಆ ವರ್ಷ ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂತಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದ್ದು ನಾವಿಬ್ಬರೇ; ನಾನು ಮತ್ತು ಸೀತಮ್ಮ. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕನ್ನಡ ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದವರು. ಉಳಿದವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಇಡೀ ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಿಂದ-ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲರ ಮೇಲೆಯೂ ಕಡ್ಡಾಯ ಹೇರಿದರೆ-ಉಂಟಾಗುವ ಅನಾಹುತದ ಅರಿವಿಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಆ ಕಾಲದಿಂದಲೆ ಒಳಗಾಯಿತೇನೋ ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ?

ಆ ವರ್ಷ ಒಂದು ಘಟನೆ ನಡೆಯಿತು. ಅದೇನೂ ಅದಕ್ಕದೇ ವಿಶೇಷವಾದುದಲ್ಲ. ಅದರ ವಿಶೇಷತೆ ಇರುವುದು ಅದರ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ನನ್ನ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಆದ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ. ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರ ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೂ-ರಂಗಮ್ಮ ಪುಟ್ಟಮ್ಮ-ಮದುವೆಯಾಯಿತು. ಪುಟ್ಟಮ್ಮನನ್ನು ಮೂಡಿಗೆರೆ ಸಮೀಪದ ನಂದೀಪುರಕ್ಕೂ, ಹಿರಿಯವಳಾದ ರಂಗಮ್ಮನನ್ನು ಮೇಗರಹಳ್ಳಿ ಕಡೆಯ ಹೊಸಮನೆಗೂ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಆ ಸಂಬಂಧದಿಂದಾಗಿ ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಫೈಲಾಗಿದ್ದ ದೇವಂಗಿಯ ವೆಂಕಟಯ್ಯ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯಣ್ಣ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ನಂದೀಪುರದ ತಮ್ಮ ಹೊಸ ಬೀಗರ ಮನೆಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿದ್ದ ಮೂಡಿಗೆರೆಯ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಓದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಅಲ್ಲಿ ಮೇಷ್ಟರಾಗಿ ನಂದೀಪುರಕ್ಕೆ ಆಪ್ತರಾಗಿದ್ದ ರಂಗರಾಜಯ್ಯ ಎಂಬುವರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿರಲು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಹಾಗಾಗಿ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವಂಗಿಯವರ ಸ್ವಂತ ಮನೆ, ಓದುವ ಅವರ ಹುಡುಗರಾರೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಖಾಲಿಯಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಕೊಡಲು ದೇವಂಗಿಯವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲವೋ? ಅಥವಾ ತಾಲ್ಲೂಕು ಕಛೇರಿ ಮೊದಲಾದ ಸರಕಾರೀ ಇಲಾಖೆಗಳಿದ್ದ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಆಗಾಗ ಬಂದೂ ಉಳಿದೂ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಪ್ರಮೇಯವಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮವರೇ ಇದ್ದರೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ, ಆ ಮನೆಯನ್ನು ಕುಪ್ಪಳಿ ಹುಡುಗರ ಬಳಕೆಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆಗ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥರು ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹವಾದಂತಹ ಹೋಟಲುಗಳಾವುವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರೆ ಮೇಲಿನ ಊಹೆ ತಪ್ಪಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಾಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ದೇವಂಗಿಯ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ನಂದೀಪುರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಆದದ್ದು; ಕುಪ್ಪಳಿಯ ಹುಡುಗರಾದ ನಾವು ಆ ಮನೆಯ ಎದುರಿಗೆ ದಿಬ್ಬದಲ್ಲಿದ್ದ ಎ.ವಿ.ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಓದು ಮುಂದುವರಿಸಿದೆವು. ನಾನು ಕನ್ನಡ ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪೂರೈಸಿದ್ದರಿಂದ ಆ ವರ್ಷ ಬರೀ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಒಂದನ್ನೇ ಓದಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕಟ್ಟಬೇಕಾಯಿತು.

ಇನ್ನು ದೇವಂಗಿಯ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಮೇಗರಹಳ್ಳಿ ಸೀಮೆಯ ಹೊಸಮನೆಗೆ ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಆದ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ರಂಗಮ್ಮನನ್ನ ಮದುವೆಯಾದವರು ಹೊಸಮನೆ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು. ಅವರು ವಾಟಗಾರು ವೆಂಕಟಪ್ಪಗೌಡರು ಮತ್ತು ಕುಪ್ಪಳಿ ಐಯ್ಯಪ್ಪಗೌಡರು ಮೊದಲಾದವರಂತೆಯೆ ಕ್ರೈಸ್ತಪಾದ್ರಿಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮೈಸೂರಿನ ಹಾರ್ಡಿಕ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಓದಿದವರು. ಐಯ್ಯಪ್ಪಗೌಡರು ವೆಂಕಟಪ್ಪಗೌಡರು ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿಯಲ್ಲಿಯೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕೈಮುಗಿದು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ್ದರು. ಹೊಸಮನೆ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ ವರೆಗೂ ಓದಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರು ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರ ಅಳಿಯಂದಿರಾದ ಮೇಲೆ, ಅವರ ಮಾವನವರು ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ತೆರೆದಿದ್ದ ಅಡಕೆ ಮಂಡಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಂಡತಿ ತವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು ಶಿವಮೊಗ್ಗದಿಂದ ಆಗಾಗ ಮಾವನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಓದಲು ಇದ್ದ ದೇವಂಗಿಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿ, ರಾತ್ರಿ ಉಳಿದು, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ದೇವಂಗಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಲೇ ಅವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೇವಂಗಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಡಿ ಹೊಳೆಯಾಚೆ ಕಾದಿರುತ್ತಿತ್ತು ಅವರಿಗಾಗಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾಲುನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಹೊಳೆದಾಟ ದೇವಂಗಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವಂಗಿಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಜವಾಬುದಾರಿ ನನ್ನ ತಾಯಿಯದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಒಬ್ಬ ಆಳೂ ಇದ್ದ, ಮನೆ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ. ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹತ್ತಿರದ ನೆಂಟರೂ ಆಗಾಗ ಬಂದು ಉಳಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಹೊಸಮನೆ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರೂ.

ಆದರೆ ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೊಸಮನೆ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರಿಗೂ ಇತರರಿಗೂ ತುಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿತ್ತು. ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿಯೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರಾಗಿಯೂ ನಯ ವಿನಯವಂತರಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಮಲ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿಂದ (ಬೆಳ್ಳನೆ ಬಿಳಿಯ ಮಲ್ಲುಪಂಚೆಯ ಕಚ್ಚೆ, ಅಚ್ಚ ಬಿಳಿಯ ಷರ್ಟ್, ಸಾಧಾರಣ ಬಣ್ಣದ ಕೋಟು ಮತ್ತು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಪೇಟ) ಆಕರ್ಷಕರಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೂ ಗೌರವಕ್ಕೂ ಬಹುಬೇಗ ಪಾತ್ರರಾದರು. ಬಹುಶಃ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಏನೋ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಅವರೂ ನನ್ನೊಡನೆ ತುಂಬ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಾವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕ್ರೈಸ್ತ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಂಗಸಮಾಜದಿಂದಲೂ ಕಲಿತು ತಿಳಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನನ್ನೊಡನೆ ಸಮಾನಸ್ಥಂಧನೆಂಬಂತೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ನನ್ನ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ಯಾಮುವೆಲ್ ಸ್ಟ್ರೀಲ್ ಎಂಬಾತನು ಬರೆದಿದ್ದ ನೀತಿಬೋಧಕವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅವರು ಬಹಳ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ದೊಡ್ಡ ಹೊತ್ತಗೆಗಳನ್ನು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಜಗತ್ತಿನ-ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಜಗತ್ತಿನ-ಮಹಾಪುರುಷರ, ಮಹಾಲೇಖಿಕರ, ಮಹಾಸೇನಾನಿಗಳ, ಮಹಾಕವಿಗಳ ಜೀವನದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ನಾವು ಅವರಂತೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಅಂತಃಶ್ಲೇಷನದ ಪೆಟ್ಟೋಲಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ತೋರಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು !

ವಾಗ್ಧೇವಿ ತನ್ನ ಕಂದನ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಶಿಖರ ಕಂದರಾರಣ್ಯಮಯಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ತೊಟ್ಟಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಹೇಗೆಯೂ ಸನ್ನಾಹಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ, ಯಾರಯಾರ ಮುಖಾಂತರವೋ ಕವಿಜೀತನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅಮೃತಸ್ವನುಪಾನ ಮಾಡಿಸಲು ತೊಡಗಿದ್ದಳು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾಡಿನಮೂಲೆಯ ಕುಪ್ಪಳಿ ಎಲ್ಲಿ? ದೇವಂಗಿ ಎಲ್ಲಿ? ದೂರದ; ಬಹುದೂರದ, ಅಂದಿನ ಯಾನವೇಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದರಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಾಧ್ಯ ದೂರದ ಅಮೆರಿಕೆಯ ಪೋರ್ಟ್‌ಲೆಂಡ್ ಎಲ್ಲಿ? ವಿಶಾಲ ಸಾಗರಗಳಾಚೆಯ ಭೂಖಂಡದಲ್ಲಿ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಭಾರತೀಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅಪ್ರಾಚ್ಯವೂ ಆದ ಅತ್ಯಂತ ವಿದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದ ಆ ಕವಿಯ ಗೀತೆಯೊಂದು ಕಾಲದೇಶಗಳ ಅಪಾರ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ದಾಟಿ, ಮುಂದೆ ಕನ್ನಡದ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿ ಮೇರುಕೃತಿ ರಚನೆಗೆ ನಿಮಿತ್ತನಾಗುವ ಕವಿಶಿಶುವಿನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುವಾಗಿದ್ದ ಸಾರಸ್ವತ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಬತ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಾಗ್ನಿಯ ಸೊಡರನ್ನು ಅಂಕುರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆ?

ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಜೆ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು ಶಿವಮೊಗ್ಗದಿಂದ ಬಂದು ಉಳಿದರು, ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ದೇವಂಗಿಗೆ, ಅಂದರೆ ಇಂಗ್ಲಾಂಡಿಗೆ-(ಆಗಲೆ ಮನೆತನ ಭಾಗವಾಗಿ ದೇವಂಗಿ, ಉಂಟೂರು, ಇಂಗ್ಲಾಂಡಿಗಳು ಮೂಡಿದ್ದುವೆಂದು ನನ್ನ ನೆನಪು !) ಹೋಗಲೆಂದು. ಆಗ ರಜಾಕಾಲವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು, ನನ್ನ ತಂಗಿಯರಿಬ್ಬರು ಮತ್ತು ನನ್ನ ತಾಯಿ ಮಾತ್ರ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದೆವು. ಇತರ ಹುಡುಗರು ಮನೆಗೆ ಅಂದರೆ ಕುಪ್ಪಳಿಗೆ, ಹೋಗಿದ್ದರು. ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು ಬಂದದ್ದು ನನಗೆ ತುಂಬ ಸಂತೋಷವಾಗಿತ್ತು. ಅವರೊಡನೆ ನಾನಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ತರಗಳಿಂದ ಉದ್ದೀಪನಾಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಅವ್ವನೊಡನೆಯೂ ಅವರು ನನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಭವಿಷ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ, ನನ್ನನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಓದಲು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಕಳಿಸುವಂತೆ ಅವರು ಹೇಳಿದಾಗ ನನ್ನ ತಾಯಿ ತಾನು ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಹಾಯಕಳೆಂದೂ ಎಲ್ಲವೂ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನರಾಗಿದ್ದ ಕುಪ್ಪಳಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಿ ಕಣ್ಣೊರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಂತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು 'ನಾನೇ ರಾಮೇಗೌಡರಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ಜೊತೆಗೆ ಇವನನ್ನು ಕಳಿಸುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದರಂತೆ.

ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕಾಫಿ ತಿಂಡಿ ಪೂರೈಸಿ ಅವರು ಹೊರಡಲನುವಾದರು. ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಿಂದ

ಇಂಗ್ಲಾಂಡಿಗೆ ಸುಮಾರು ಆರೇಳು ಮೈಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ದಾರಿ ಕಾಡುದಾರಿ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಿರ್ಜನ, ಒಬ್ಬರೇ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಅವರಿಗೆ ಆಯಾಸಕರವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬೇಜಾರಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ದಾರಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತದೆಯಷ್ಟೆ ನನ್ನನ್ನು “ಬರುತ್ತೀಯಾ” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ನನಗೂ ಅಷ್ಟೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ ಒಪ್ಪಿದೆ. ಅವರು ಅವನನ್ನು ಕೇಳಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಆನಂದದಿಂದ ಅವರೊಡನೆ ಹೊರಟೆ.

ಬೆಳಗಿನ ಎಳೆಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ, ತಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಸಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊರೆಯುತ್ತಾ ಅನವರತ ಯಾತ್ರಿಯಾಗಿರುವ ಬೇಸಗೆಯ ತುಂಗಾನದಿಯನ್ನು ರಾಮೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಯಿಂದ ಕಲ್ಲುಸಾರಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಟಿ, ಕೊಪ್ಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಹೆದ್ದಾರಿ ಹಿಡಿದು ನಡೆದೆವು.

ಅತ್ತ ಕಾಡು, ಇತ್ತ ಕಾಡು, ದಟ್ಟವಾದ ಅರಣ್ಯಶ್ರೇಣಿ; ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದ ಮರಗಳಿದ್ದೆ ಆಕಾಶವೆ ಒಂದು ನೀಲಿಯ ಓಣಿ ! ಕಾಡಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ನೀಶಬ್ದದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವ ತರತರದ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಕೂಜನ. ನಾವು ಮಾತಾಡುತ್ತಾ ನಡೆದೆವು. ಕಾಲಿಗೆ ಸ್ಲಿಪ್ಪರ್ ಹಾಕಿದ್ದ ಅವರು ಬರಿಗಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಬಾಲವೇಗಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ವೇಗವನ್ನಿಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಗಾಗ ‘ಕಾಲು ನೋಯುತ್ತದೇನಯ್ಯ’ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಉತ್ತೇಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು (ದೊಡ್ಡವರಾದ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲದ ನಮ್ಮಂತಹ ಹುಡುಗರು ಕಾಲಿಗೆ ಏನನ್ನೂ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಡುಮೇಡುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾವು ಬರಿಗಾಲಿನಲ್ಲಿಯೆ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದುದು ವಾಡಿಕೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಕಲ್ಲು ಎಡವಿ, ಮುಳ್ಳು ಚುಚ್ಚಿ, ಕೀತು, ಬಾತು, ಕಾಲುನೋವಿಗೆ ಜ್ವರ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ನಾನಂತೂ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೆಯೆ, ಅಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಾಲಿಗೆ ಮೆಟ್ಟನ್ನೋ ಬೂಟನ್ನೋ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಬರಿಗಾಲಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಹಳ್ಳಿಗಮಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮೂದಲಿಸಿದ ಮೇಲೆಯೆ ಮೆಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು) ಆದರೆ ನನಗೆ ಕಾಲಿನ ಪರಿವೆಯೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದೆ. ಮೈಸೂರಿನ ವಿಚಾರ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ವಿಚಾರ, ವಿದ್ಯೆಯಿಂದೊದಗುವ ಏಳೆಯ ವಿಚಾರ, ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಚೇತನ ವಿಕಾಸಗೊಂಡು ನಮಗುಂಟಾಗುವ ಅಭ್ಯುದಯ ವಿಚಾರ-ಏನೇನೋ ಹೇಳುತ್ತಾ, ಹೇಳುತ್ತಾ ‘ಒಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಯ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸಾಗಬೇಕು, ಯಾವ ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ; ತುಂಬ ಸೊಗಸಾಗಿ’ ಎಂದರು. ನಾನು ಅದನ್ನು ಹೇಳಿ ವಿವರಿಸಲು ಕೇಳಿದೆ. ನನಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೆ! ಆದರೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿದ್ದ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳ ಕೆಲವು ಸುಲಭ ಕವನಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದೆನಲ್ಲವೆ? ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ, ಮೊದಲನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಧಿ ಶೇಖರಿಸಲು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಎ.ವಿ.ಸ್ಕೂಲಿನ ಮಕ್ಕಳು ಆಡಿದ್ದ ‘ದಿ ಮರ್ಚೆಂಟ್ ಆಫ್ ವೆನಿಸ್’ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಷೈಲಾಕ್ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದೆನಲ್ಲವೆ?

ಅವರು ನೆನಪಿನಿಂದಲೆ ‘ಲಾಂಗ್ ಫೆಲೊ’ ಕವಿಯ ‘ದಿ ಸಾಮ್ ಆಫ್ ಲೈಫ್’ ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ಒಂದೊಂದೆ ಪದ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಸಾಧ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಸಾಗಿದರು.

○

Tell me not, in mournful numbers,

“Life is but an empty dream!”

For the soul is dead that slumbers

And things are not what they seem.

೨

Life is real! Life is earnest!
 And the grave is not its goal;
 "Dust thou art, to dust returnest,"
 Was not spoken of the soul.

೩

Not enjoyment, and not sorrow,
 Is our destined end or way;
 But to act, that each to-morrow
 Find us farther than to-day.

೪

Art is long, and Time is fleeting,
 And our hearts, though stout and brave,
 Still like muffled drums, are beating
 Funeral marches to the grave.

೫

In the world's broad field of battle,
 In the bivouac of Life,
 Be not like dumb, driven cattle!
 Be a hero in the strife!

೬

Trust no Future, however pleasant!
 Let the dead Past bury its dead!
 Act-act in the living present!
 Heart within, and God o'erhead!

೭

Lives of great men all remind us
 We can make our lives sublime
 And, departing, leave behind us
 Footprints on the sands of time-

೮

Foot prints, that perhaps another,
 Sailing o'er life's solemn main,
 A forlorn and ship wrecked brother,
 Seeing, shall take heart again,

೯

Let us then be up and doing,
 With a heart for any fate;
 Still achieving, still pursuing,
 Learn to labour and to wait.

ನನ್ನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಒಂದು ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆಯನ್ನೆ ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು ಆ ಕವಿತೆ. “ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಜೀವನ ಬರಿಯ ಒಂದು ಶೂನ್ಯ ಸ್ವಪ್ನವಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದುಕೊಂಡು ನಿರ್ದಿಸುವ ಜೀವ ಸತ್ತಂತೆಯೆ ಸರಿ! ಬದುಕು ಮಿಥ್ಯೆಯಲ್ಲ; ಬದುಕು ಸುದೃಢ ಸತ್ಯ. ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಬಂದ ನೀನು ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗುತ್ತೀಯೆ ಎಂಬುದು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ; ಆ ಮಾತು ಅನ್ವಯವಾಗುವುದು ದೇಹಕ್ಕೆ. ನಮ್ಮ ದಾರಿ, ನಮ್ಮ ಗುರಿ, ಸುಖಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲ, ದುಃಖಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲ, ಕರ್ಮಕ್ಕೆ; ಕರ್ಮಮಾಡುವುದೆ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ. ಇಂದಿಗಿಂತ ನಾಳೆ, ಒಂದೊಂದು ದಿನಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ದಾರಿ ಮುಂದುಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು. ವಿದ್ಯೆ, ಕಲೆ, ಜ್ಞಾನ ಇವು ಅನಂತ, ಅಪಾರ. ನಮ್ಮ ಆಯುಸ್ಸಾದರೂ ಕ್ಷಣಿಕವೆಂಬಂತೆ ಮಿಂಚಿಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಯಾವತ್ತಾದರೂ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕರೆ ಬರಬಹುದು ನಮಗೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬದುಕಿನ ಕದನ ರಂಗದಲ್ಲಿ, ಮೂಕಪ್ರಾಣಿಗಳಂತಲ್ಲದೆ, ವೀರರಂತೆ ಹೋರುತ್ತಾ ಮುನ್ನುಗ್ಗಬೇಕು. ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ ಸುಖಸ್ವಪ್ನ ನಂಬಿ ಕುಳಿತಿರಬಾರದು; ಹಾಗೆಯೆ ಕಳೆದ ಕಾಲದ ವೈಭವವನ್ನೆ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುತ್ತಲೂ ಇರಬಾರದು; ಹಿಂದಕ್ಕೂ ನೋಡದೆ, ಮುಂದಕ್ಕೂ ಹಾಕದೆ, ಇಂದಿನದನ್ನು ಇಂದೆಯೆ ಮಾಡಿ ಪೂರೈಸಬೇಕು, ಹೃದಯದ ಧೈರ್ಯೋತ್ಸಾಹ ಕೆಡದೆ, ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟು ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಮಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾಪುರುಷರು. ಅವರನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅವರ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ನಡೆದರೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು ಭವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಳಿದ ಮೇಲೆ ನಾವೂ ಅವರಂತೆಯೆ ಕಾಲದ ಹೊಳೆಯ ಮರುಳುದಿಣ್ಣೆಯ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಹೆಜ್ಜೆಗುರುತುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬಹುದು. ಬಹುಶಃ ನಮ್ಮ ತರುವಾಯ ನಮ್ಮ ಹಿಂದೆ ಸಂಸಾರ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಾ ಬರುವ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಹಡಗೊಡೆದು ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಬರುವ ಜೀವನಪ್ರಯಾಣಿಕನು ಆ ನಮ್ಮ ಹೆಜ್ಜೆಗುರುತುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಧೈರ್ಯತಂದುಕೊಂಡು ಮುಂಬರಿಯಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಎದ್ದೇಳು ! ಕರ್ಮನಿರತನಾಗು ! ಬಂದದ್ದೆಲ್ಲಾ ಬರಲಿ! ಹೋಗುತ್ತಾ ಜಯಿಸುತ್ತಾ ಮುಂದುವರಿ ! ಕರ್ಮಮಾಡುತ್ತಾ ತಾಳೆಗೆಡದೆ ಕಾಯುವುದನ್ನು ಕಲಿ !”

ಆಲಿಸುತ್ತಾ ಆಲಿಸುತ್ತಾ ನನ್ನ ಜೀವ ಜ್ವಾಲಾಮಯವಾಯ್ತು, ನನ್ನ ಅಂತಃಶ್ಚೇತನಕ್ಕೊಂದು ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯ ‘ಉಪನಯನ’ವಾಯ್ತು ! ಚೈತನ್ಯ ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟಿತು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು !

“ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ನಿದ್ದೆ?”

ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು ತಾವು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರ ಮಹತ್ತಿನ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ, ಮಾವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒದಗಲಿರುವ ಒಲವಿನ ಮುಖದರ್ಶನದ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದರು !

ಇಂಗ್ಲಾಡಿಗಿ ಹೋದಮೇಲೆ ನಾನು ಆ ಪದ್ಯವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡೆ. ಅವರೂ ತುಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೆ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರು. ನಾನು ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಿಓದಿ ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಿದೆ. ಅದು ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿ ಬೇರೂರಿತೆಂದರೆ ಅಂದು ಬಾಯಿಪಾಠಮಾಡಿದ್ದು ಇಂದಿಗೂ ಒಂದಿನಿತೂ ಮಾಸಿಲ್ಲ !

ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈ ‘ಸಾಮ್ ಆಫ್ ಲೈಫ್’ ಗಿಂತಲೂ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತೋನ್ನತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಧಿಸುವ ಪುಣ್ಯ ಲಭಿಸಿತು. ಭಗವದ್‌ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ

ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನವನ್ನು ಬರಿಯ ಬಾಲಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿಸಿ ತೊದಲುಗೊಳಿಸುವ ಭಾಗಗಳೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ 'ಗುರು'ವಾಗಿ ನನ್ನ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣೆರೆಯಿಸಿದ ಈ ಕವನ ನನ್ನ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ದೀಕ್ಷಾಗುರುವಾಗಿಯೆ ನಿಂತಿದೆ!

೬

ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕದಿಂದ ಭಾರತವರ್ಷಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನರಂಗಕ್ಕೆ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧೀಜಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಸಮಗ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನವೋತ್ಥಾನದ ಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆ ಸಮುದ್ರ ಮಂಥನದ ಕೇಂದ್ರವಿದ್ದುದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಡಿಯಾದಲ್ಲಿ. ಆದರೂ ಆ ಕಡೆಹದ ರಭಸದಿಂದೆದ್ದ ಊರಿಮಾಲೆಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದ್ವೀಪಗಳಂತಿದ್ದ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಅಪ್ಪಳಿಸದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಮೈಸೂರು ನಗರವೂ ಆ ಪ್ರಚಂಡ ಶಕ್ತಿಯ ಆಸ್ಥಾನೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು? ಹೊಸ ಹೊಸ ಭಾವತರಂಗಗಳಿಗೆ ಸದಾ ಎದೆತೆರೆದಿರುತ್ತಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೃಂದವೂ ಆ ಅನೇಕ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ದೀಪ್ತವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಕವಿಚೇತನವಂತೂ ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಗವಾಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ತೆರೆದು ಆ ಶಕ್ತಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹೃದಯ ದೇಗುಲಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿತು, ಆರಾಧಿಸಿತು, ಪೂಜಿಸಿತು, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿತು, ಉಪಾಸಿಸಿತು ! ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಗಳೆರಡೂ ನನಗೆ ಆರಾಧ್ಯವಾದುವು. ಅದನ್ನೆ ಕುರಿತು ಮುಂದೆ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತಯ್ದು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ನಾನು ಹಾಡಿದ "ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಭಗವತಿ ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿಗೆ" ಎಂಬ ಪ್ರಗಾಢೆಯಲ್ಲಿ "ಗಂಗೆಯೊಡನೆ ಛೇಂಸಿಗಾಯ್ದು ಗಹನ ಗಗನ ಸಂಗಮ, ನೆರೆಯುಕ್ಕಿದ ಕಾವೇರಿಗೆ ಸೊಗಸಿದುವು ವಿಹಂಗಮ: ವಂದಿಸುತ್ತ ಸಂಧಿಸಿದುವು ಧನ್ಯ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ" ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ನನ್ನ ಚೇತನ ಈ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳ ತರಂಗತಾಡನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಪಂದಿಸಿ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ, ಇನ್ನೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ಕಾವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪೂಜಾರಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಹವಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮ ಮೊದಲು ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ತನ್ನ ತಾಯಿನುಡಿಯಲ್ಲಲ್ಲ; ಅದು ಮೊದಲು ಮೈದೋರಿದ್ದು ವಿದೇಶಿಯಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ; ಯಾವ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಲು ಭರತಖಂಡ ಪ್ರಚಂಡ ಚಳವಳಿ ಹೂಡಿತೋ ಆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಭಾಷೆಯಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ !

ಇಂಡಿಯಾದೇಶವನ್ನು ಶೋಷಣೆಮಾಡಿ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಎಷ್ಟು ದ್ವೇಷವಿದ್ದಿತೋ ಅದಕ್ಕೆ ದ್ವಿಗುಣಿತ ತ್ರಿಗುಣಿತವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಮಾರುಹೋಗಿದ್ದೆ; ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳಿಗೆ ! ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳು ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನು ಪಾಠಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯೆ ನನಗೆ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳ ವಿಷಯದ ನೂತನತೆಯೂ, ಅವುಗಳ ಭಾವಗೀತಾತ್ಮಕತೆಯೂ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿವಿಷ್ಣುವಾದ ರಸಾನುಭವಗಳ ರಮಣೀಯತೆಯೂ ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳ ಬರಿಯ ಪೌರಾಣಿಕವಾದ ಕಥನಾತ್ಮಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮನಮೋಹಕವಾಗಿತ್ತು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ನನ್ನ ಜ್ಞಾನಶೃಷ್ಟಿ ತನ್ನ ದಾಹಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ರಸನಾ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿ ಅಮೃತವಾರಿಯನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕನ್ನಡ ವಾಚ್ಛಯ ಮರುಭೂಮಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು, ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕಾದರೂ! ನನಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಸಹಜವಾಗಿದ್ದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆಸಕ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಾತ್ಮಕವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಆಹಾರ ಒದಗಿದುದು ಆಂಗ್ಲೀಯ ಭಾಷೆಯ ಮುಖಾಂತರವೆ.

ವಸ್ತು ಭಾರತೀಯವಾದದ್ದೆ ಆದರೂ ಅದನ್ನು ನಾನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಮುಖಾಂತರವೆ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಚಲಿತ ವೈದಿಕ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಅನೇಕ ಶ್ರದ್ಧೆ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನಂಬುಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅತ್ಯಂತ ತಿರಸ್ಕಾರವೂ ಇತ್ತು. ಮೇಲು ಕೀಳು ಭಾವನೆಗಳು, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆ ಬ್ರಹ್ಮದ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಸ್ತು, ಶೂದ್ರನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಓದಬಾರದು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದನ್ನು ಅವನು ಆಲಿಸಿದರೆ ಅವನ ಕಿವಿಗೆ ಸೀಸ ಕಾಯಿಸಿ ಹೊಯ್ಯಬೇಕು ಎಂಬಂತಹ ಮನುವಿನಂತಹರ ಶಾಸ್ತ್ರಾಚ್ಛೇ - ಇತ್ಯಾದಿ ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡಲ್ಲ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರಚಲಿತ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಅನುದಾರವೂ ಅವಿವೇಕವೂ ಆದ ನೀಚಭಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬದ್ಧದ್ವೇಷವಿತ್ತು. ಅಂತಹ ದುರ್ಭಾವನೆಗಳೆಲ್ಲ ಕುಠಾರ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಂತಹರ ವಾಣಿ ನನಗೆ ದೊರೆತದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕವೆ. ನನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಭಯ ಘೋಷಣೆಮಾಡಿ, ತಾನು ಶಿವತತ್ತ್ವದಿಂದ ಅಭಿನ್ನ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಸಾರಿ, ಆತ್ಮದ ಔನ್ನತ್ಯ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆಯೂ ಎದೆವೊಗುವಂತೆಯೂ ಹಾಡಿದ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ವೇದಾಂತವಾಣಿ ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೆ ! ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಇಂಡಿಯಾದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅದರ ರಾಜಕೀಯ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಂದು ಸುವವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ಉಚ್ಚವರ್ಣದವರಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ತುಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟು ಶೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ದಾಸ್ಯತ್ವವನ್ನೆ ದೈವದತ್ತವೆಂದೂ ವಿಧಿಯೆಂದೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕಾಲಡಿಯ ಕಸವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಶೂದ್ರಾದಿವರ್ಗದವರನ್ನು ತಲೆಯೆತ್ತುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ್ದೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರೇ; ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನೋದಿ, ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದ ಭಾರತೀಯರೇ! ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆಳುವವರ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಭರತಖಂಡವನ್ನೂ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿಗೊಂಬಂತೆ ಏಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಿಗಿದು, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೆ ಇದ್ದ ಅಖಿಲಭಾರತೀಯತ್ವವು ರಾಜಕೀಯಾದಿ ಭೂಮಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಠಿತವಾಗುವಂತೆ ಕೃಪೆಗೈದಿತ್ತು. ಶೇಕಡ ಅರ್ಧವೂ ಕಾಲೊ ಜನಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಭಾಷೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರ ಗೌರವಕ್ಕೂ ಭಾಜನವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನವೆಂತೂ ಅಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾತನಾಡುವವರೂ “ಪೂಜ್ಯ”ರಾಗಿಬಿಟ್ಟರು, “ದೊರೆ”ಗಳಾದರು, “ಸಾಹೇಬ”ರು ಅದರು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಆ ಭಾಷೆ ನನ್ನಂತಹ ಎಳೆಯರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭುತ್ವಾಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಪೂಜ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಗಿಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿತು !

ನನಗೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ರಿಯ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ತೆರನಾದ ಸಂಪರ್ಕ ಮತ್ತು ಅದರ ಅರಿವು ನನಗುಂಟಾದದ್ದು ನಾನು ಬಿ.ಎ. ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ತರಗತಿಗೆ ಬಂದಾಗಲೆ! ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪತಿಷ್ಠಿತನಂತಹ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆ ಇದೆ ಎಂಬುದೂ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘಗಳೂ ನನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿಗಾದರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ನಾವು ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಮಿಶನ್ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಎಂಬುದು ಪಠ್ಯವಿಷಯ ಮಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಆಸಕ್ತಿ ಗೌರವ ಎಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೇ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೆ ಪದ್ಯರಚನೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದೆ. ಮೊದಮೊದಲು ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಗುವ ಪದ್ಯ ಹೊಸೆದು ಓದಿದೆ. ಸಹಾಧ್ಯಾಯಿಗಳೂ ಸ್ನೇಹಿತರೂ ಮೆಚ್ಚಿದರು; ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೂ ಬೆನ್ನುತಟ್ಟಿದರು. ಆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಉತ್ಸಾಹಿತನಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿದ್ದ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿಯೆ ಕವನರಚನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವಂತೆ

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೇ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದೆ. ನಾನು ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ *Beginner's Muse* ಎಂಬ ಹದಿನಾರು ಪುಟದ ಪುಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಈಗ ಆಲೋಚಿದರೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಏಕೆ ಮಾಡಿದೆನೋ ಎಂದು ಅಚ್ಚರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರು ಮಿತ್ರರು ನನ್ನನ್ನು ಉಬ್ಬಿಸಿದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ಹದಿನಾರು ಪುಟದ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಬಹುಶಃ ಐನೂರು ಪ್ರತಿಗಳಿರಬೇಕು, ಎಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟೆನೋ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಅಂಥದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹಣ ಖರ್ಚುಮಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ, ಬೆಳಗಿನ ಕಾಫಿ ತಿಂಡಿಗೇ ಒಂದಾಣೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚುಮಾಡಲು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ತಿಂಗಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಷಿಪ್ ನಾಲ್ಕೂ ಎಂಟೂ ರೂಪಾಯಿ. ಮನೆಯಿಂದ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮೊತ್ತ ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೆ. ಜತೆಗೆ, ನನಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳ ಮತ್ತು ನಾಟಕಕರ್ತರ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ, ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ದುರ್ದಮ್ಯ ಅಭಿಲಾಷೆ. ಅಚ್ಚಾದ 'ಬಿಗಿನರ್ಸ್ ಮ್ಯೂಸ್'ನ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಕಾಂಪ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಕಾಪಿಗಳಾಗಿಯೇ ಖರ್ಚಾಗಿದ್ದು! ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರು ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ ಮಾರಿದ್ದೂ ಉಂಟು. (ಅದರ ಬೆಲೆ ಕೇವಲ ಎರಡೇ ಆಣೆ! ಹಾಗೆ ಮಾರಾಟವಾದ ಪುಸ್ತಕದ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಪ್ಪತ್ತಿರಬಹುದೋ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ಮೂವತ್ತಿರಬಹುದು.) ಆದರೆ ನನಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ. ಆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನಾನು ಖುದ್ದಾಗಿ ಕೊಂಡೆಯ್ದು ಪೊಫೆಸರ್ಸ್ ಕ್ಲಾರ್ಕ್‌ನಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಗಲೆಗಳ ಮಹಾಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್ ಎನ್.ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾಯರಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಜೆ.ಸಿ. ರಾಲೋ ಅವರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟ ನೆನಪು ಇನ್ನೂ ಹಸಿಯಾಗಿದೆ. ಮನೆಯ ಎದುರುಗಡೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು ಪುಸ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಪಚಾರದ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಮಾತಾಡಿ ಕವಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಗೇಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ನಾನು ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ. ಪಾಸುಮಾಡಿ, ಎಂಟೆನ್ಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿಸಿ ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜಾ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಹೋದಾಗ ಅವರು *Beginner's Muse* ನ ಕವಿಯನ್ನು ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ.

* * * *

“ನಾನು ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಬೇಟೆಯ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ (Hunting Expedition) ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಅದು ದೀರ್ಘಕಾಲದ್ದಾಗಿಯೂ ಶ್ರಮಪೂರ್ಣದ್ದಾಗಿಯೂ ಇತ್ತು (It was long and toilsome). ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ಸುಮಾರು ೧೧ ಗಂಟೆಗೆ ಹೊರಟವರು ಬೈಗಿನ ೬ ಗಂಟೆಗೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದೆವು, ಖಾಲಿ ಕೈಯಾಗಿ (without any booty) ! ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಒಂದು ಕಾಡುಕೋಳಿಗೆ ಹೊಡೆದ, ಈಡೂ ತಗುಲಿಲ್ಲ, ತಪ್ಪಿತು. 'ಕವಿಗಳು' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ಕವನ ರಚಿಸಿದೆ. “ಹಿಂಜರಿಯದಿರು, ಓ ಹೃದಯ, ಬದುಕಿನ ಕ್ಲೇಶಕಷ್ಟಗಳಿಂದ. Be a giant ದೈತ್ಯಧೀರನಾಗಿ ಕರ್ಮಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಉದಾತ್ತ ಭಾವಗಳಿಂದಲೂ ಉನ್ನತಾದರ್ಶಗಳಿಂದಲೂ ಚ್ಯುತನಾಗದಿರು. ಹೆಳವಲೋಕದೊಡನೆ ನಡೆದು ದಾರಿ ತಪ್ಪಬೇಡ. ಹೇ ದಿವ್ಯಜನನಿ, ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ನಡಸೆನ್ನದು! ವಂದೇ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದಮ್!”

ಅಂದಿನ ನಮ್ಮ ಬೇಟೆಯ ಸಾಹಸವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಿನಚರಿ ಒಂದು ಚುಟಕ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ: ಆದರೆ ಅಂದಿನ ಸಾಹಸದ ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿಯಾದ ಅನುಭವಗಳು ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ನಡೆದಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರವಾಗಿ ಹಸಿಹಸಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಓದುಗರೊಡನೆ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಸವಿಯಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಗರದ ಬರಡುಜೀವನದಲ್ಲಿದ್ದು ಮನೆಗೆಬಂದ ಮೊದಲ ದಿನದ ಚೊಚ್ಚಲಾನುಭವ ತುಂಬ ರಸವತ್ತಾಗಿತ್ತು, ಅದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಮೇಲಿನ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಿತವಾದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ!

ಊಟ ಪೂರೈಸಿ, ಇಬ್ಬರೂ ಎರಡು ತೋಟಾ ಕೋವಿಗಳನ್ನೂ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಗುಂಡು, ಕಡಕು, ಚರೆಯ ತೋಟಾಗಳನ್ನೂ ಶಿಕಾರಿ ಉಡುಪಿನ ಚೀಲಸದೃಶವಾದ ಜೇಬುಗಳಿಗೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡು, ನಾವು ಹೊರಟಿದ್ದು 'ಸಾರಿಕೆಬೇಟೆ'ಯಾದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಜೊತೆ ಬರಲು ಅತ್ಯುತ್ತಮದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಯಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೆದರಿಸಿ ಎಬ್ಬಿ, ಈಗ 'ಕವಿಶೈಲ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಗುಡ್ಡದ ನೆತ್ತಿಯ ಕಾನು ಬಾಗಿಲತ್ತ ಏರಿವೆವು. ಮೇ ತಿಂಗಳ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸುಡುಬಿಸಿಲಿದ್ದರೂ ನಾವು ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸುವ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾನುಬಾಗಿಲನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೊಡನೆ ಅತ್ಯಂತ ನಿಜದ ತರುಗುಲು ಮಹಾವ್ಯಕ್ರಾಜಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಬಿಸಿಲನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿಡದಷ್ಟು ದಟ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಕಾಡನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತು. ಕಡಮಕ್ಕಿ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಹಳುವಿನ ಕಾಲದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತುಸುದೂರ ನಡೆದು ಎಡಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ, ಈಗ 'ಸಂಜೆಗಿರಿ' ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿರುವ ಶಿಖರದ ಓರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾದು, ನೆಳಲುಗತ್ತಲೆ ತೀವಿದಡವಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ನಡೆದವು. ನಾವು ಯಾವ ಸರಲಿನ ಕಡೆಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದವೋ ಆ ಕಾಡಿನ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ 'ಮ್ಯಾದರ ಗುಡಿ ಹೊಂಡ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಬಹುಕಾಲದ ಹಿಂದೆ ಮೇದರು ಅಲ್ಲಿ ಗುಡಿಸಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಿದಿರು ಬೆತ್ತ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಹಿಂದೆ ಏರಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಗುಡಿಸಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಿದಿರು ಬೆತ್ತ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಬುಟ್ಟಿ ತಟ್ಟಿ ಜಲ್ಲೆ ಹಡೆಗೆ ಮಣ್ಣು ತಟ್ಟಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸುತ್ತಣ ಪ್ರದೇಶದ ರೈತರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೋ ಏನೋ? ಸುತ್ತಣ ಮಲೆಗಳೆಲ್ಲ ಇಳಿಜಾರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಣಿವೆಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು 'ಮೇದರ ಗುಡಿಸಲ ಹೊಂಡ' ಎಂದು ಕರೆದಿರಬೇಕು. ಅದು ಸಮೆದೂ ಸಮೆದೂ ಈಗ 'ಮ್ಯಾದರ ಗುಡಿ ಹೊಂಡ' ಎಂದಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಈಗ ಅದು ಮಹಾರಾಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶ. ಅಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು ಎಂದಾದರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಏನೊಂದೂ ಗುರುತಿಲ್ಲ. ಮುಳ್ಳು ಮೈಯ ನಿಡಿದಾದ ಹೆಬ್ಬೆತ್ತದ ಹಿಂಡಿಲು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡು ನಡೆಗೆ ದುರ್ಗಮವಾಗಿದ್ದವು. ಕೇತಕಿಯ ಜಾತಿಯ ಪೂದೆಗಳು ಸರಲಿನ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಬ್ಬಿಬೆಳೆದು ದುಷ್ಪ್ರವೇಶ್ಯವಾಗಿದ್ದವು, ಮನುಷ್ಯರಿಗಿರಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಎಂಬಂತೆ. ಸುಡು ಬಿಸಿಲಿನ ಬೆಟ್ಟ ಬೇಸಗೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಗಾಳಿ ಚಳಿಯಾಗುವಂತೆ ತೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸರಲಿನ ನೀರು ಬತ್ತಿಹೋಗಿ ಬೇಸಗೆಯ ಕಾಲದ ಒಣ ಎಲೆಗಳ ರಾಶಿರಾಶಿಯೆ ಆ ಕಾಡಿನ ತೊರೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಚ್ಚಿ ತುಂಬಿದಂತಿತ್ತು. ಕಾಲಿಟ್ಟರೆ ಪುಸಕ್ಕನೆ ಕಾಲು ತರಗಿನ ನಡುವೆ ಇಳಿದು, ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಮಗಡ್ಡೆಯ ಕುಳಿರ್ಪನ್ನೂ ಅಣಕಿಸುವಂತಹ ಸುಶೀತಲವಾರಿಯ ಸಂಸ್ಪರ್ಶವಾಗಿ ಚಳಿ ಅಂಗಾಲಿನಿಂದ ಷಾಕ್ ಹೊಡೆದಂತೆ ನೆತ್ತಿಯವರೆಗೂ ಏರಿದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಡಿನ ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ತೋ ಅಥವಾ ಸತ್ತಂತೆಯೋ ಆಗಿ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಬಳಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಮರರಾಗಿ ತಮ್ಮ ರಕ್ತಶೋಷಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಆಲಸ್ಯ ತೋರದೆ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮಿಗಳಾಗಿದ್ದವು ! ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಡಿನ ಅಂಚುಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಾಪಾಸಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಇರುವ 'ನಾಗರಿಕ' ಪಕ್ಷಿಗಳಾವುವೂ ಅಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೊಡಲಿ ಕೊಕ್ಕಿನ ಮಂಗಳಟ್ಟಿಯಂತಹ ರೂಕ್ಷ 'ಆರಣ್ಯಕ' ಪಕ್ಷಿಗಳ ಭೀಕರಧ್ವನಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಭೀಕರತರ ನಿಶ್ಯಬ್ದತೆಗೆ ಆಗಾಗ ವಿರಳವಾಗಿ ಭಂಗ ತರುತ್ತಿತ್ತು !

ನಾವು ಹೆಚ್ಚು ಸದ್ದಾಗಬಾರದೆಂದು ಗೋಣಗುದನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗೋಣ? ಎತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಹೋದರೆ ಶಿಕಾರಿಯಾಗುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚು? ಯಾವ ಯಾವ ಹಣ್ಣಿನ ಮರಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿವೆ? ಕಾಡುಕುರಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಜಾಗ ಯಾವುದು? ಕಣೆ ಹಂದಿಯ ಗುದ್ದುಗಳು ಇರುವೆಡೆಯ ಕಡೆ ಹೋದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವೆ? ಬರ್ಕ ಸಿಗಬಹುದಾದ ಸಂಭವವಿದೆಯೆ? ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಎದೆ ಧಿಗ್ಗಿಂದಿತು. ಕಾಡು ಕಂಪಿಸಿತು. ಹೆಮ್ಮರಗಳೂ ತರತರನೆ ನಡುಗಿದುವು. ಇಡೀ ಕಾಡು ಬೆಟ್ಟ ಭೂಮಿ ಎಲ್ಲ ಕಂಪಿಸುತ್ತಿರುವ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ, ಅನುಭವದೊಡನೆ ಕಿವಿ ಬಿರಿಯುವಂತೆ ತರಂಗತರಂಗವಾಗಿ ಹೆಬ್ಬುಲಿಯ ಭಯಂಕರ ಆರ್ಭಟ ಅಪ್ಪಳಿಸತೊಡಗಿತು ! ಆ ಕಂಪನದ ಅನುಭವ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿರಲಾರದು ಭಾವನಿಷ್ಠವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಯಾರೂ ಭಾವಿಸದಿರಲಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ನಾನಾಗಲಿ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನಾಗಲಿ ಇಂಥದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹೆದರುವವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ. ಆ ಆರ್ಭಟ ಕೇಳಿಸಿದೊಡನೆ ಇಬ್ಬರೂ ಸಮರಸನ್ನದ್ದರಾಗಿ ಕೋವಿಗಳನ್ನತ್ತಿ ಕುದುರೆ ಎಳೆದು ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಕೈಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕಂಡರೆ ಸಾಕು ಹುಲಿಗೆ ಗುಂಡು ಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಒಂದೆ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಕಾತರತೆಯಿಂದ, ಆಶೆಯಿಂದ ಹುಲಿ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದೀತೊ ಎಂದು ಬಯಸುತ್ತಾ ಕಡುಗಲಿಗಳಾಗಿ ಬೇಟೆಗಾರರ ಕೆಚ್ಚಿದೆಯಿಂದ ಮಲೆತು ನಿಂತಿದ್ದೆವು ! ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಭಯಗ್ರಸ್ತ ಹೃದಯದ ಕಂಪನ ಕಾರಣವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಆ ಬೆಟ್ಟ ಕಾಡು ಬಂಡೆ ಮರಗಿಡ ಭೂಮಿ ಎಲ್ಲದರ ನಡುಕಕ್ಕೆ : ನಮ್ಮ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಯ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವುದರ ಯಾವ ದೂರದ ಛಾಯೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಾಸ್ತವವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಬೆಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳ ನಡುಗುವಿಕೆ. ನನಗಂತೂ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ಲೇಕ್ ಕವಿಯ 'ಟೈಗರ್' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯ ಅಬ್ಬರಿಕೆಗೆ The forest shakes ಕಾಡು ನಡುಗುತ್ತದೆ ಎಂಬರ್ಥದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಓದಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಬರಿಯ ಕಾವ್ಯದ ರೀತಿಯ ಅಲಂಕಾರದ ಉಕ್ತಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೆ. ಈಗ ಅದು ಅಲಂಕಾರದಲ್ಲ, ಅತ್ಯಂತ ಲೋಕನಿಷ್ಠವಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸತ್ಯದ್ದು ಎಂಬುದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು: ನಿಂತ ನೆಲವಂತಿರಲಿ ನನ್ನ ಇಡೀ ದೇಹ, ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಕೋವಿ ಎಲ್ಲವೂ ಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಭೌತಿಕವಾಗಿಯೆ ಅದುರುತ್ತಿವೆ ! ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹೆದರಿಕೆಯ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲ ! ಸಮಯ ಬೇರೆಯಾದಾಗಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು !

ನಮ್ಮ ಮಾತು ಥಟ್ಟನೆ ನಿಂತುಹೋಗಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿಯೆ ಸಂಭಾಷಣೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಇಬ್ಬರೂ ಕೋವಿಗಳ ಎರಡು ನಳಿಗೆಗಳಿಗೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಡಕು ಚಿರೆಯ ತೋಟಾಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರಿಯ ಗುಂಡಿನ ತೋಟಾಗಳನ್ನೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಗರ್ಜನೆ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಿದ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ಮುಖವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದೆವು. ಇಂಥಾ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬರಬಹುದು ಎಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಿದ್ದಷ್ಟೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅದು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿ ಬಂದು ಅಪ್ಪಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ನಾವು ಕಣ್ಣುಸನ್ನೆಯನ್ನೆ ಸಂವಾದದ ಪ್ರಧಾನ ವಿಧಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ನಡುನಡುವೆ ಪಿಸಮಾತನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು.

ಕಣ್ಣುಸನ್ನೆ ಮಾಡಿ, ಕೈಯ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಪುಟ್ಟಣ್ಣ "ಮುಂದೇನು ಮಾಡೋಣ?" ಎಂಬಂತೆ ಕೇಳಿದ.

ನಾನೂ ಅರ್ಥ ಸನ್ನೆಯಿಂದಲೂ ಅರ್ಥ ಕೆಳದನಿಯಿಂದಲೂ ಸೂಚಿಸಿದೆ: "ಹುಲಿ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಪತ್ತೆಮಾಡೋಣ. ಆ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹಳುನುಗ್ಗಿ."

"ಎಲ್ಲಾದರೂ ಉಂಟೆ? ಅದು ಮರಿಹುಲಿಯೋ? ಅಲ್ಲ ಬೆದೆಹುಲಿಯೋ? ಮರಿಹುಲಿಯೆ ಆಗಿದ್ದರೆ ತುಂಬಾ ಅಪಾಯಕರ. ಮರಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ತಾಯಿಹುಲಿ ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತದೆ."

"ಮತ್ತೆ ಅದು ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕಲ್ಲ !"

ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಒಂದು ಉಪಾಯ ಸೂಚಿಸಿದ. ನಾವು ನಿಂತಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರ ಇತ್ತು. ಸಾಕಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿತ್ತು. ತಾನು ಮರಹತ್ತಿ ಮೇಲಿಂದ ದೂರದವರೆಗೆ ನೋಡುವುದಾಗಿಯೂ ಅದು ಇರುವ

ಸೂಚನೆ ತೋರಿದರೆ ತಾನು ಈಡು ಹೊಡೆಯುವ ಮುನ್ನ ನನಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿಯೂ, ನಾನು ಒಡನೆಯೆ ಮರ ಹತ್ತಿ ಅವನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಸಿದ. ನಾನು ಒಪ್ಪಿದೆ.

ಈಗ ನೆನೆದರೆ, ಎಂತಹ ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ ನಾನು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ ಎಂದು ಸೋಜಿಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನೇನೋ ಅಭ್ಯಾಸಬಲದಮೇಲೆ ಕೋವಿಯನ್ನು ಕತ್ತಿನ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಗಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಗೋ ಒತ್ತಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮರ ಹತ್ತಿದ್ದನು. ನನಗೆ ಮರ ಹತ್ತುವುದು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೋವಿಸಹಿತವಾಗಿ ಖಂಡಿತ ಹತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೀನಮೇಷ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಡಮಾಡುವಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶವೂ ಅದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ನನಗಿದ್ದ ಮೊಂಡುಕೆಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಅದಾವುದೂ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜೋಡುನಳಿಗೆಯ ತೋಟಾಕೋವಿಯೂ ಆ ನಳಿಗೆಗಳಿಗೆ ಹಾಕಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಎರಡು ಗುಂಡಿನ ತೋಟಾಗಳೂ ನನ್ನ ಧೈರ್ಯಕ್ಕೂ ನನಗಿದ್ದ ಸಂಹಾರ ಶಕ್ತಿಗೂ ಪ್ರಬಲ ಕಾರಣಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಗುಂಡು ಹೊಡೆದ ಮೇಲಾದರೂ ಆ ಹುಲಿ ಹೊರಗೆ ಬರಲಿ, ಅಥವಾ ಹೊಡೆಯುವ ಮುನ್ನವಾದರೂ ಹೊರಗೆ ಬರಲಿ ನಾನು ಕೋವಿಯ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ಎರಡೂ ಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಅಮುಕಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ಉಡಾಫೆ !

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೆ ಹುಲಿಯ ಆರ್ಭಟೆಯೂ ಗಿರಿವನಪ್ರಾಂತ ಕಂಪನಕಾರಿಯಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಲೆ ಇತ್ತು. ನಡುನಡುವೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ಷಣ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸದ್ದು ನಿಂತಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನನಗಂತೂ ಸದ್ದು ನಿಂತಾಗ ಬಹಳ ಆತಂಕವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ! ಹುಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಕೂಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮತ್ತ ಕಡೆ ಬಾರದೆ ತನ್ನತ್ತ ಕಡೆಯೆ ಹೋಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆಯೋ ಎಂದು.

ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಮರದ ನೆತ್ತಿಯ ಹರೆಯವರೆಗೂ ಹತ್ತಿ ಸುತ್ತಣ ದಟ್ಟಹಳುವಿನ ಕಾಡನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಣ್ಣಟ್ಟಿ ಹುಡುಕಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಬುಡದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ನಾನು ಆಗಾಗ ಕತ್ತೆತ್ತಿ ಅವನ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಕೈಯಿಂದ ಸನ್ನೆಮಾಡಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹುಲಿಯಿದ್ದ ಜಾಗದ ಚಿಹ್ನೆ ಅವನಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಗರ್ಜನೆ ನಿಂತೆ ಬಿಟ್ಟಿತು !

ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಒರಕಿ ಒರಕಿ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬಂದ. ಮುಂದೆನು ಮಾಡೋಣ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದವು: “ಅದು ಇಲ್ಲಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮರಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯರ ವಾಸನೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹೆದರಿಸಲೆಂದು ಗರ್ಜಿಸಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದರ ಆರ್ಭಟೆ ಕೇಳಿಬರುವಂತಿದ್ದ ಜಾಗವಂತೂ ನಾಯಿ ಕೂಡ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಷ್ಟು ದಟ್ಟ ಹಳುವಾಗಿದೆ. ನಾವೇನಾದರೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ನಾವು ಅದನ್ನು ಅರಿಯುವ ಮೊದಲೆ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಮೇಲೆ ಹಾರುತ್ತದೆ. ನಮಗಂತೂ ಕೋವಿ ತಿರುಗಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಷ್ಟು ಗಿಡಮರಬಳ್ಳಿ ಪೀಣಿಲಾಗಿದೆ. ಮರಿಹುಲಿ ಮರಿಹಂದಿ ತಂಟೆಗೆ ಹೋಗದಿರುವುದೆ ಲೇಸು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಹೋಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಪ್ರಾಣ ಕಳಕೊಂಡಿದಾರೆ.”

ಇಷ್ಟು ನಮ್ಮ ಮಂತ್ರಣದ ಸಾರಾಂಶವಾಗಿತ್ತು. ಹುಲಿಯೂ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶ ನೆರವೇರಿತೆಂದು ವಿರಮಿಸಿತ್ತೋ ಅಥವಾ ಆ ಸ್ಥಳದಿಂದಲೆ ತೊಲಗಿಹೋಗಿತ್ತೋ ಅಂತೂ ಅದರ ಆಟೋಪಾರ್ಭಟೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಂತು ಕಾಡು ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿತ್ತು. ವ್ಯಾಘ್ರಗರ್ಜನೆಯ ‘ನೆಗೆಟಿವ್’ ಎಂಬಷ್ಟೆ ಭೀಷಣವಾಗಿ!

ಎಂಥ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು ಹುಲಿ ಹೊಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ, ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತಲ್ಲಾ ಎಂದು ನನ್ನ ಹುಡುಗುಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ನುರಿತು ಬೇಟೆಯ ಅಪಾಯಗಳನ್ನು ಅರಿತ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನ ಪ್ರವೀಣತೆ ಎಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಾಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಅಪಾಯದಿಂದ ನಾವು ಪಾರಾದೆವೆಂದು ಗುಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಅವನ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನಾವು ‘ಕಣ್ಣಂದಿಗುದ್ದಿ’ನ ಮೇಲಾಸಿ ಹೋಗಿ ‘ಕೆಮ್ಮಣ್ಣುಬ್ಬು’ ಮತ್ತು

‘ಬಿಳುಗಲ್ ತುಂಡು’ನೆತ್ತಿಗಳ ಕಡೆಯಿಂದ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಇಳಿಯುವುದೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಟೆವು.

ಇಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ದುರದೂರವಾಗಿ ಹೋದರೆ ಕಾಡಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗವನ್ನು ಸೋವಿದಂತಾಗುತ್ತದೆಂದು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಅಗಲಿ, ಮುಂದುವರಿದೆವು. ನನ್ನ ಹುಡುಗಾಟದ ಸಾಹಸಬುದ್ಧಿ ಏಕಾಂಗಸಾಹಸಿಯಾದುದಕ್ಕೆ ಹಿಗ್ಗಿ, ಬಿರುಬಿರನೆ ಕಾಡಿನ ಓರೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೇರಿ, ಪುಟ್ಟಣ್ಣನಿಂದ ದೂರದೂರ ಹೋದಷ್ಟೂ ನನ್ನ ಮೈಗಯಾಸ್ವಾತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಕಳೆಯೇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿತು.

ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಕಣ್ಣರೆಯಾದನು ಹಳುವಿನಲ್ಲಿ, ಕಿವಿಮರೆಯೂ ಅದನು, ತುಸು ಹೊತ್ತಿನೊಳಗೆ. ಹೊತ್ತೇರಿ ಬಿಸಿಲು ಅಳುರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ದಟ್ಟಗಾಡಿನ ಮರನೆಳಲಿನಲ್ಲಿ ಅದರ ಪರಿವೆ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನೆ ನಿರ್ಜನವಾದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೋವಿಹಿಡಿದು ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವ ರಸಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಆನಂದದಿಂದ ಮುಂದುವರಿದೆ. ನಿಂತು ನಿಂತು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಜಂತುಗಳ ಸಂಚಾರದ ಸುಳಿವಾಗಲಿ ಸದ್ದಾಗಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆಯೆ ಎಂದು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಾ, ಮತ್ತೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಎಂಬಂತೆ ಪಡೆದ ಕವಿಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಚಿತ್ಕಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಮಲೆಯ ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ ಸವಿಯುತ್ತಾ, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಮೊದಲಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳಿಂದ ಕಲಿತ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಭಾಗ್ಯಸ್ವಾದನೆಯ ರಸರಸನೆಯನ್ನು ಚಾಚಿ ಸೊಬಗಿನ ಸವಿಯನ್ನು ಹೀರುತ್ತಾ ಈಂಟುತ್ವ, ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಂದ ಎಷ್ಟು ದೂರವಾಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದಾವುದನ್ನೂ ಬಗೆಯದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಅಲೆದೂ ಅಲೆದೂ ಮುನ್ನಡೆದೆ.

ಆ ದಟ್ಟ ಮಲೆಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲದೇಶಗಳೂ ಮೈಮರೆತಿದ್ದುವು. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆಯೋ ಅಮೇರಿಕಾದ ಆಂಡೀಸ್ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆಯೋ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದಂತೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಜ್ಞೆ: ಅತ್ತ ಕಾಡು, ಇತ್ತ ಕಾಡು, ಸುತ್ತಲೂ ಕಾಡು, ಮುತ್ತಲೂ ಕಾಡು ! ಮಲೆಯ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡಿದ್ದರೂ ದೂರದ ಕೆಳಗಿನ ಗದ್ದೆ ತೋಟ ಬಯಲು ಹಳ್ಳಿಮನೆ ಯಾವುದೂ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ದಟ್ಟವಾಗಿತ್ತು ಅರಣ್ಯ. ಇನ್ನು ಕಾಲದ ವಿಷಯ? ಸೂರ್ಯ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರದ ನೆತ್ತಿಗಳ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಣುಕಿದರೂ ಹೊತ್ತನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೂ ಸುಮಾರು ಅಪರಾಹ್ನ ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಈಡು ಕೇಳಿಸಿತು. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಹೊಡೆದ ಈಡು ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಿದೆ. ನನ್ನ ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿತು. ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಹೊಡೆದಿರಬಹುದು? ಸಣ್ಣದೋ ದೊಡ್ಡದೋ? ಕಾಡುಕೋಳಿಗೋ? ಮಿಗಕ್ಕೋ? ಒಂಟಿಗ ಹಂದಿಗೋ? ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಒಬ್ಬನೆ ಹೊರುವುದು ಹೇಗೆ? ಹೀಗೆ ಏನೇನಲ್ಲ ಆಲೋಚನೆ ಸುಳಿದು, ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಒದಗಿಸುವ ಆಶೆಯಿಂದಲೂ, ಅವನು ಶಿಕಾರಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಏನು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ಕುತೂಹಲಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಿಯೂ ಅವನನ್ನು ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗತೊಡಗಿದೆ. ನಾನೇನೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೆ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಕಾಕು ಆ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ನಿಶ್ಚಬ್ದತಾ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ವಸೆದ ಒಂದು ದನಿಹನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಕೂಗಿದರೂ ಎಲ್ಲಿಂದಲೂ ಯಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೂ ತೋರಿಬರಲಿಲ್ಲ. ಮರುದನಿಯಂತಹ ಮೂದಲಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ವಿನಾ !

ಆಮೇಲೆ ನನಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ, ಪುಟ್ಟಣ್ಣನಿಗೂ ನನಗೂ ಯಾವ ಸಂಪರ್ಕವೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಷ್ಟು ನಾನೂ ಅವನೂ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ನಡೆದಿದ್ದೆವು, ದೂರದೂರವಾಗಿ. ಅವನಿಗೆ ನನ್ನ ಕರೆ ಕೇಳಿಸಿದರೆ ತಾನೆ ಅವನು ಓಕೊಳ್ಳುವುದು? ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಆಮೇಲೆ ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ, ಅವನೂ ನನ್ನನ್ನು ಗೊತ್ತು ಹಚ್ಚಲು ಕಾಕು ಹಾಕಿ ಕೂಗಿ ಕೂಗಿ ಸಾಕಾಗಿದ್ದನಂತೆ.

ಪ್ರಯತ್ನ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನ ಮೇಲೆ ಮುನಿಸು ತೋರಿದಂತಾಗಿ 'ಹಾಳಾದವನು ಎಲ್ಲಾದರೂ ಸಾಯಲಿ' ಎಂದುಕೊಂಡು ಬಿರುಬಿರನೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತೂರಿದೆ. ನಾನು ಎತ್ತಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಅರಿವೂ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿದ್ದೇನೆಯೆ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಲೂ ಇಲ್ಲ.

ಆದರೆ ನಾನು ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿದ್ದೆ.

ಕುಪ್ಪಳಿಗೆ ಎದುರಾಗಿರುವ ಮನೆಯ ಸಾಲು ಆ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನ ಓರೆ. ಆ ಪರ್ವತದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಯ ಇಳಿಜಾರು ಓರೆ ಘೋರಾರಣ್ಯಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಬಸರೊಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದ ದೂರದತ್ತ ಕಡೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ. ನಾನೇನಾದರೂ ಆ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದು ದಾರಿತಪ್ಪಿದ್ದರೆ ಆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೆ ಅಲೆದು ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಕಾಣೆ. ಆದರೆ ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಹಾಗಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ದಾರಿತಪ್ಪಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನ ಓರೆಯ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಬಚಾವಾದೆ.

ಪರ್ವತಾಗ್ರದ ಯಾವುದೂ ಒಂದು ತುಸು ಬಯಲು ಸಂಧಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸೂರ್ಯ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವುದಕ್ಕೆ ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಗೊತ್ತಾಗಿ ನನಗೆ ದಿಗಿಲು ಶುರುವಾಯ್ತು. ವೇಗವೇಗವಾಗಿ ನಡೆಯತೊಡಗಿದೆ. ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಪುಟ್ಟಣ್ಣನನ್ನು ಕರೆದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದೆ. ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೆ ಕತ್ತಲಾಗಿಬಿಟ್ಟರೆ ಏನು ಗತಿ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿ ಧಾವಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಪರ್ವತದ ಇಳಿಜಾರಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಕುಪ್ಪಳಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಡಗಿನಮಕ್ಕಿ, ಅದಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಜಟ್ಟಿನಮಕ್ಕಿ ಈ ಮನೆಗಳ ಗದ್ದೆ ತೋಟಗಳ ಬಯಲಿಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದೇನೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಜೋರಾಗಿ ಇಳಿದೆ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಕಾಫಿ ತಿಂಡಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆಯಾಸದ ಜೊತೆಗೆ ಹಸಿವು ಬೇರೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಂತೂ ಕಡೆಗೆ ಮಲೆಯ ಒಂದೆಡೆ ತುಸು ಬಂಡೆಗಳಿದ್ದ ಜಾಗ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಏರಿ ನಿಂತು ಈಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಕೆಳಗೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಗದ್ದೆಯ ಬಯಲು ಗೋಚರವಾಯ್ತು. ಗೆದ್ದೆ ಎಂದು ಧೈರ್ಯ ತಂದುಕೊಂಡೆ. ಸುಮ್ಮನೆ, ಶಿಕಾರಿಗಿರಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಳ್ಳಿಬಿಟ್ಟು ಬೇಗಬೇಗ ಬೇಗನೆ ನಡೆದೆ. ಓಡಿದನೆಂದರೂ ತಪ್ಪಾಗದು. ಕತ್ತಲಾಗುವ ಮುನ್ನ ಬಯಲಿಗೆ ಬೀಳಬೇಕೆಂದು.

ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ಸಮಯದ ದಿಗಂತದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ, ಗೊತ್ತುಕೂರಲು ಹೋಗುವ ಗಿಳಿ ಕಾಮಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಕೂಜನ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ಲೆಕ್ಕಿಸಲೂ ನನ್ನ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಪುರಸೂತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ! ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಪಲಾಯನಪಟುಗಳಾಗಿದ್ದುವು !

ಮನೆಗೆ ಬಂದು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತೇನೆ: ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ !

ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕತ್ತಲಾಗಿತ್ತು ಅವನು ಬಂದಾಗ. ಅವನೂ ನನ್ನಂತೆಯೆ ನನಗಾಗಿ ಕೂಗಿ ಕರೆದು ಹುಡುಕಿ, ಮನೆಗಾದರೂ ಬಂದಿದ್ದಾರೋ ಏನೋ ನೋಡೋಣ ಎಂದು ಸುಸ್ತಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ. ನಾನೇನಾದರೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿರದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ನಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಕಾಡಿಗೆರಲು ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿದ್ದಂತೆ !

* * * *

೧೯೨೪ನೆ ಜುಲೈ ೨ನೆಯ ತಾರೀಖು ಬುಧವಾರದ ದಿನ ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ....ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ....ಒಂದು ಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ದಿನ.ಮಹಾರಾಜಾ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಇತಿಹಾಸದ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣಪಯಂಗಾರರು ಬೇಸಿಗೆ ರಜಾ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಬಂದು ನೋಡುವಂತೆ ರಜಾಕ್ಕೆ ಊರಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಮುನ್ನ ಅವರನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದ್ದಾಗ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಆಗ

ವೈಸ್-ಭಾನ್ಸಲರ್ ಆಗಿದ್ದ ಬ್ರಜೇಂದ್ರನಾಥ ಶೀಲ್ ಅವರನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದರು, ಅವರನ್ನು ಹೋಗಿ ಕಂಡೆ. ಅನೇಕ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ಮಾತುಕತೆ ನಡೆದಮೇಲೆ, ಅವರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷೋಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಬಂದಿದ್ದ ಐರಿಷ್ ಕವಿ ಜೇಮ್ಸ್ ಎಚ್.ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕವನಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿದರು.

ಆ ಬುಧವಾರದ ದಿನಚರಿ ಇಂತಿದೆ:

“ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಶ್ರೀಯುತ ಎಂ.ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣಣಯಂಗಾರ್ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋದೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಲೆ ಅನೇಕ ಮಾತುಕತೆಯಾದಿದೆವು. ಶ್ರೀ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಸಲಹೆಯಿತ್ತರು. ಅವರು ಎಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆಯೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆ. ಆದರೆ ಮಾತಿನ ಮಧ್ಯೆ ಸ್ವಾಫ್ ಕ್ವಾರ್ಟರ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದಿದ್ದರು. ಕೆ.ಮಲ್ಲಪ್ಪನವರನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋದೆ. ಆ ಭೇಟಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಬರೆದರೆ ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧವೇ ಆಗುತ್ತದೆ (To write about the visit it may take an essay). ಅವರೊಬ್ಬ ಸುಧಾರಕ ಮನೋಧರ್ಮದವರಾಗಿ ನನಗೆ ಕಂಡುಬಂದರು. ಆ ಮನೋಧರ್ಮ ಅವರಿಗೆ ಅಡಚಣೆಯಾಗಿತ್ತು, ಅವರನ್ನು ಸದ್‌ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಲು ಬಿಡದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಭಾವಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ (But I found in him a reforming spirit which did not allow him to be a good critic or encourage my thoughts and sentiments). ಈ ಸಂದರ್ಶನವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಇಚ್ಛೆ ನನಗಿದೆ (I hope I will write an essay about this visit). ಸಂಜೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದೆವು. ಮುನ್ನಡೆಸು, ತಾಯಿ! ಮಹಾ ಜ್ಯೋತಿಗಳಿರಾ, ದಾರಿ ತೋರಿ!”

ಶ್ರೀಯುತ್ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರು ಇಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿದು ನಿಷಾದ್‌ಬಾಗ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಗೌರ್ಮೆಂಟ್ ಗೆಸ್ಟ್‌ಹೌಸ್‌ಗೆ ಹೋದೆವು, ನಾನೂ, ಮಲ್ಲಪ್ಪ. ಸ್ಥಳ ಏಕಾಂತವಾಗಿತ್ತು. ಉದ್ಯಾನಸೌಂದರ್ಯದ ಮಧ್ಯೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗಾಬರಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಭವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಟ್ಟಡ, ಅದರ ಶಿಸ್ತು. ಒಬ್ಬ ಅನುಚರ ನೌಕರ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಉದ್ದ ಸೋಫಾದ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿ, ನನ್ನ ಹೆಸರು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಚೀಟಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ಹೋದನು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಅವನು ಹೊರಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಸಣ್ಣದನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಕಾದೆವು.

ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಅನುಚರ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರು ಕೂತಿದ್ದ ಸ್ಥಳ ನಿರ್ದೇಶನ ಮಾಡಿ ಹೊರಗೆ ಹೋದ. ನಾನು ಮುಂಬಂದು ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸೋಫಾದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತೆ. ನಮಸ್ಕಾರಾದಿಗಳ ಅನಂತರ, ನಾನು ಏತಕ್ಕೆ ಬಂದೆ, ಯಾರ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿ, ನನ್ನ ಕೈಲಿದ್ದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೆ. ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಮಗುಚಿ ಮಗುಚಿ ನೋಡಿದರು. ಮತ್ತೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನನ್ನನ್ನು ಆಪಾದಮಸ್ತಕ ನೋಡಿದರು. ನಾನು ಸ್ವದೇಶೀ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಗಿ ಟೋಪಿಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿಗೆ ಎಸೆದಂದಿನಿಂದ ಖಾದೀ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ: ಖಾದಿ ಟೋಪಿ, ಖಾದಿ ಷರಟು, ಖಾದಿ ಕೋಟು, ಖಾದಿ ಪಂಚೆ.

ಕಸಿನ್ಸ್ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಮಾಧಾನದ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೆ ಮಾತಾಡಿದರು: “ಏನಿದೆಲ್ಲ ಕಗ್ಗೆ? (What is all this stuff?) ನಿಮ್ಮ ಮೈಮೇಲೆ ನೋಡಿದರೆ ತಲೆಯಿಂದ ಕಾಲಿನವರೆಗೂ ಸ್ವದೇಶೀ ವಸ್ತ್ರಗಳೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇದು ಮಾತ್ರ ಸ್ವದೇಶಿಯಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಬರೆದಿದ್ದೀರಾ?”

ಅವರ ಆ ಧ್ವನಿಗೂ ಭಂಗಿಗೂ ನನಗಾಗಲೆ ಮುನಿಸು ಬರತೊಡಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಇತರ ನನ್ನ ಭಾರತೀಯ ಮಿತ್ರರೂ ಅಧ್ಯಾಪಕರೂ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದಂತೆ, ಅವರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಆಸೆಪಟ್ಟಿದ್ದ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ತೇಜೋವಧೆಯಾದಂತಾಗಿ ನಿರಾಶೆಯಾಯಿತು. ನಾನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆಗಲೆ 'ಅಮಲನ ಕಥೆ'ಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಒಂದೆರಡು ಕವನ ಬರೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಿದ್ದೆನಾದರೂ ಅವರ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮಲೆತವನಂತೆ ಉತ್ತರಿಸಿದೆ: "ಇಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ, ಉದಾತ್ತ ಭಾವಗಳನ್ನು, ಉನ್ನತ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಭಾಷೆಯ ಮಟ್ಟ ಬಹಳ ಕೀಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಛಂದಸ್ಸೂ ಹಳೆಯ ಕಂದಾಚಾರದ ಛಂದಸ್ಸು. ವೃತ್ತ, ಕಂದ ಇತ್ಯಾದಿ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿರುವ ಛಂದೋ ವೈವಿಧ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ಇಲ್ಲ."

ಈಗ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅವಿವೇಕವಾಗಿಯೂ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಿಯೂ ಧೂರ್ತವಾಗಿಯೂ ತೋರುವ ನನ್ನ ಆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಪರಿಣತ ಮನಸ್ಸಿನವರೂ ಅನುಭವಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಅವರು ಸೌಮ್ಯ ಸಾಂತ್ವನಕರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದರು: "ಹಾಗಲ್ಲ ಯಾವ ಭಾಷೆಯೂ ತನಗೆ ತಾನೆ ಅಸಮರ್ಥವಲ್ಲ. ಸಮರ್ಥನೊಬ್ಬನು ಬರುವತನಕ ಮಾತ್ರ ಅದು ಅಸಮರ್ಥವೆಂಬಂತೆ ತೋರಬಹುದು, ಅಸಮರ್ಥರಿಗೆ, ಸಮರ್ಥನು ಬಂದೊಡನೆ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅದು ಎಂತಹ ಅದ್ಭುತವನ್ನಾದರೂ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲದು. ಈಗ ನೋಡಿ. ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದಂತೆಯೆ ಅದೂ ಇತ್ತು. ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು ಬಂದರು. ಹೊಸ ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಹೊಸ ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಅವರಿಗೆ ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನವೂ ಬಂದಿತು ! ಹಾಗೆಯೆ ನೀವು ಹೊಸ ಹೊಸ ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು, ಹೊಸ ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನು ಪದಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬೇಕು. ನೀವು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ತೋರಿ ಬಂದರೆ ನಾವು ಅದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ, ರವೀಂದ್ರರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿರುವಂತೆ. ನೀವು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸೃಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಲಾರಿರಿ. ಅದು ನಿಮಗೆ ಪರಭಾಷೆ, ಹುಟ್ಟಿನೊಡನೆ ಬಂದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉತ್ತಮ ಸೃಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಬಲ್ಲದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಂತೂ ಉತ್ತಮ ಸೃಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಯಾರಿಗೂ ಪರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಓದುವ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ, ಅದಂತಹ ನಗೆಪಾಟಲ ಸೃಷ್ಟಿ ಎಂಬುದು."

ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ವಿವೇಕದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ನನಗೆ ವಾಪಸುಕೊಟ್ಟು ಬೀಳ್ಕೊಂಡರು. ನಾನು ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಅತ್ಯಪ್ತ ಮತ್ತು ಕುಪಿತ ಚಿತ್ತಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆಬಂದೆ.

ಹೊರಗಡೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ನನಗಾದ ತೇಜೋವಧೆ ಎಂದು ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೊರಗಡೆಹದೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೆ. ಕಸಿನ್ ಅವರು ಸ್ವದೇಶೀ ಚಳವಳಿಗಾರರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಸ್ವದೇಶಿ ಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೆ ನಾನು ಬರೆದರೆ ಉತ್ತಮ ಮತ್ತು ದೇಶಭಕ್ತಿದ್ಯೋತಕ ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದರೆಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದೆ.

ಆದರೆ ಕಸಿನ್ ಅವರ ಹಿತವಚನ ಮೇಲೆಮೇಲೆಕ್ಕೆ ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗಿದ್ದರು ಸುದೈವದಿಂದ ನನ್ನ ಅಂತಃಪ್ರಜ್ಞೆ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಕೃಪೆಯೂ ಆ ಸುಸಂಧಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕಂದನನ್ನು ತನ್ನ ಹಾಲೆದೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡಳು !

ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗಲೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ಕವಿತೆಯನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾ ಗುನುಗುತ್ತಾ ಬಂದೆ. ನನ್ನ ಕೊಠಡಿಯ ಸಹನಿವಾಸಿ ಮಿತ್ರರೊಬ್ಬರು ಅದನ್ನು ರಾಗವಾಗಿ ಹಾಡಿದಾಗ ನನಗೆ ಉಂಟಾದ

ಹಿಗ್ಗನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ? ಅವರ ರಾಗದ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ನನ್ನ ಕವಿತಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾರೋಪ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಬೆನ್ನನ್ನು ನಾನೆ ತಟ್ಟಿಕೊಂಡೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸುವ ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನರಚನೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸವ್ಯಸಾಚಿಯಾಗುತ್ತೇನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಕ್ರಮೇಣ ೧೯೨೫-೨೬ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಚನೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಂತುದನ್ನು ನನ್ನ ದಿನಚರಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ವರ್ಷದ ಬಿ.ಎ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿಯೂ, ಎರಡನೆಯ ವರ್ಷದ ಬಿ.ಎ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಲ್ಪವಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನ ರಚನೆ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ರುಚಿ ಮತ್ತು ಅಭಿರುಚಿ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆಲ್ಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತಿರೋಹಿತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಸಂಧಿಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನನ್ನ ದಿನಚರಿ ತುಂಬ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ ಕನ್ನಡ-ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಗಳ ಸೆಳೆದಾಟ, ಹೋರಾಟಗಳೂ, ಆಗ ಕವಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಾನು, ಇತರ ಯಾರ ಮತ್ತು ಯಾವ ಚಳವಳಿಯ ಅರಿವೂ ಸಂಪರ್ಕವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಏಕಾಂಗಸಾಹಸಿಯಾಗಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಿರುವ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ನಿರ್ಣಯಗಳೂ ವಿಸ್ಮಯಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಚಿತ್ರವಾಗಿವೆ.

* * * *

೨

ದೀಕ್ಷಾಯಾತ್ರೆಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕೈದು ತಿಂಗಳು, ೧೯೩೦ನೆಯ ಮಾರ್ಚ್ ೧ನೆಯ ತಾರೀಖಿನವರೆಗೆ, ನಾನು ದಿನಚರಿ ಬರೆಯುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಸೃಜನ ಕಾರ್ಯ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಕಾಲೇಜಿನ ಅಧ್ಯಾಪನಾದಿ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತಲೆ ಇತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ನನ್ನ ಕವನಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಗೋಚರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ನವ ದೀಕ್ಷಿತ ಚೇತನ ತನ್ನ ನಿರಂತರ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿತ್ತೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆಶ್ರಮದ ಸಾಧುಸಂಗವೆ-(ಆಗ ಮೈಸೂರಿನ ಆಶ್ರಮ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ನಿಖಿಲಾನಂದರು ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ 'ಮ' ವಿರಚಿತ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಕಥಾಮೃತವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡುವ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು.)- ಕವಿಚೇತಕ್ಕೆ ಋಷಿತ್ವದ ದಿವ್ಯಾಗ್ನಿಸಂಸ್ಕಾರ ನೀಡುವ ತಪಶ್ಚರ್ಮಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮಿದ ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಣ್ಣದೊಡ್ಡ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಬೆಂಕಿಯ ಕಾವು ಬೆಳಕುಗಳು ತುಸುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಕವಾಗಿವೆ:-ಕಡಲ ತಡಿ, ನಾನು ಯಾರು? ಕುಣಿಯುವಂತೆ ಮತ್ತೆ ಶಿಖಿ, ಬನದಲಿ ದಿನದಿನ ಬಣ್ಣದ ಹೂಗಳು, ಧ್ರುವತಾರೆ, ಕುಕ್ಕನಹಳ್ಳಿಯ ಕೆರೆಯಾಚೆ, ನನ್ನನು ನಿನ್ನಯ ಕೊಳಲನು ಮಾಡು, ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ರಕ್ತಧುನಿ, ನಡುಹಗಲು, ಮಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದೆ, ಸೌಂದರ್ಯ, ವಚನ ಬ್ರಹ್ಮ, ನೀನೆಂತು ಪೊರೆವೆಯೋ ಅದನು ನಾನರಿಯೆ, ಗುಟ್ಟನರಿತು ಸುಮ್ಮನಿರು, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಬೆಚ್ಚುತಿದೆ ಮೈ, ಬೈಗುಗೆಂಪು, ಕಬ್ಬಿಗರು, ಗೂಬೆ, ವಿಫಲಮೂರ್ತಿ, ಮೂರ್ತಿಯ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲು, ಏಕೆ?, ಸಾವಿನ ಸಮತೆ.

'ಧ್ರುವತಾರೆ' ಮತ್ತು 'ಕುಕ್ಕನಹಳ್ಳಿಯ ಕೆರೆಯಾಚೆ' ಎಂಬ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಆಗ ತಾನೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಭಾವ ನೇರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ ಧ್ರುವತಾರೆ:

ಅಗಣಿತ ತಾರಾಗಣಗಳ ನಡುವೆ

ನಿನ್ನನೆ ನೆಚ್ಚಿಹೆ ನಾನು;

ನನ್ನೇ ಜೀವನ ಸಮುದ್ರಯಾನಕೆ
ಚಿರ ಧ್ರುವತಾರೆಯು ನೀನು!

ಎಂದು. 'ಕುಕ್ಕನಹಳ್ಳಿಯ ಕೆರೆಯಾಚೆ' ಬರೆದ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅದನ್ನು ವಾಚಿಸಿದಾಗ ನನ್ನ ಮಿತ್ರೋಬ್ಬರು ಸಂಜೆಯನ್ನು ತಪಸ್ವಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದುದರ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನೂ, ಆ ಕವನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮೌನ, ಧ್ಯಾನ, ಗುರು, ಶಿಷ್ಯ, ಜಪ, ಸಮಾಧಿ, ಯೋಗಿ, ಮಂತ್ರ, ಸಂಧ್ಯಾಯೋಗಿನಿ, ದೀಕ್ಷೆ, ಶಾಂತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯ ಪರವಾದ ಪದಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತು ಟೀಕೆ ಮಾಡಿದರು, ನೀವು ಏನು ಬರೆಯಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದತ್ತ ಒಯ್ಯುತ್ತೀರಿ ಎಂದು. ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಬರೆದ ಕಾಲ ದೇಶ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಿ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಭಾವಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುವುದು ತತ್ಸಾಮಯಿಕ ಪ್ರಭಾವ ತಾನೆ?

'ರಕ್ತಧುನಿ' ಮತ್ತು 'ಬೈಗುಗಂಪು' ಎರಡೂ ಕವನಗಳು ಆಗ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ರಣರೋಷದ ಔರ್ವಾಣಳವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. 'ರಕ್ತಧುನಿ' ನೇರವಾಗಿ ರಕ್ತಕ್ರಾಂತಿಯ ಆಗಮನವನ್ನು ಸಾರಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತದೆ:

ಬರುತಲಿದೆ! ಬರುತಲಿದೆ!
ವಿಷ್ಣುವದ ರಕ್ತಧುನಿ
ನೋಡು ಹರಿದು ಬರುತಿದೆ!
ಬೇನೆವಸಿರಿನಿಂದ ಚೆಮ್ಮಿ
ದಾಸ್ಯಶಿಲೆಯನೊಡೆದು ಹೊಮ್ಮಿ
ಶ್ರೀಮಂತರ ಕೊಳಕ ಬಿಚ್ಚಿ
ಹಳೆತನೆಲ್ಲ ಕೊಚ್ಚಿ ಕೊಚ್ಚಿ
ನೋಡು ನುಗ್ಗಿ ಬರುತಿದೆ!

ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ

ಸಿಡಿವ ಮದ್ದಿನುಂಡೆಯಂತೆ
ಹಾರಲಿಹ ಫಿರಂಗಿಯಂತೆ
ಒಡೆಯಲಿರುವ ಬಾಂಬಿನಂತೆ
ವಿಷ್ಣುವದ ಕೇಸರಿಯು
ರಕ್ತಪಾನಕೆಳಸಿ ಎಳಸಿ
ಹೊರಗೆ ನೆಗೆಯೆ ನರಳಿ ಕೆರಳಿ
ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವುದು!
ಪ್ರಬುದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವುದು!

ಎಂದು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ.

ಕಬ್ಬಿಗನ ಲೇಖನಿಯು
ಕಠಾರಿಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು!
ಇಂಚರದ ಕೊಳಲು ಬಿರಿದು

ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ

ಕಠೋರ ಭೇರಿಯಾಗುತಿದೆ!

ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ

ದೇಶಭಕ್ತರದಗಳಿಂದ

ಸೋವರ್ ನೆತ್ತರಲ್ಲ ಸೇರಿ,

ವೀರ ಸತಿಯರಕ್ಷಿಗಳ

ಶೋಣಿತಾಶುನದಿಯ ಸೇರಿ,

ಕ್ರೋಧದಿಂದ, ವೇಗದಿಂದ

ಅರಮನೆಗಳನುರುಳಿಸಿ

ಬಡಜನರನು ಕೆರಳಿಸಿ

ಬರುತಲಿದೆ! ಬರುತಲಿದೆ!

ವಿಪ್ಲವದ ರಕ್ತಧುನಿ

ನೋಡು, ನೋಡು, ಅದೋ ನೋಡು

ಹರಿದು ಬರುತಿದೆ!

ಎಂದು ಕೊನೆಗಾಣುತ್ತದೆ ಭಯಂಕರೋಗ್ರವಾಗಿ.

ಈ ಉಗ್ರಕವನ 'ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ತಿ.ತಾ. ಶರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಒಡನೆಯ ಅದು ದೇಶಭಕ್ತ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳೆಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗಜಿಹ್ವೆಯಾಗಿ ಝಳಪಿಸ ತೊಡಗಿತು. ಸಭೆ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿಯೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಣಿಯಿಂದ ಘೋಷಿತವಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ರಕ್ತಕ್ರಾಂತಿಯ ಕರೆ ಕೊಡುವ ದ್ರುಗೀತೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು: ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವೀರ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಯೊಬ್ಬನು ಇದನ್ನು ಆವೇಶದಿಂದ ವಾಚಿಸಿದಾಗ ಇಡೀ ಸಭಾಸ್ತೋಮವೆ ಪುಲಕಿತವಾಗಿ ಕರತಾಡನ ಮತ್ತು 'ಜಯ ಭಾರತಮಾತಾ ಕಿ ಜಯ' ಜಯಘೋಷಗೈದಿತಂತೆ ! ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದು ಮುಗ್ಧವಾಗಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದ ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರು ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ಚಕಿತರಾದರಂತೆ ! ಕಾನೂನಿನ ಗದಾಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ತಾವು ಬಲಿಯಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ತಯಾರಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಾರ್ಲೆಯ ರಾಜೀ ಮನೋಭಾವನೆಯ ಮತ್ತು ಗೋಖಲೆಯ ಸಾವಧಾನ ಮಂದಗಮನ ತತ್ವದ ಉಪಾಸಕರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಸೌಮ್ಯಗೊಳಿಸಿ ನಿರ್ವೀರ್ಯವಾಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೂ ಸರಕಾರವನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೂ 'ರಕ್ತಧುನಿ'ಯಲ್ಲಿ ಸುರಿವ ರಕ್ತ ಕವಿಯ ರಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಕೆಂಪಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅದರ ಬಣ್ಣ ಧವಳವೆಂದೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ, ಅದು ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಸಾತ್ವಿಕ ಕವನವೆಂದು ಸಾರಿದರಂತೆ!

ಇನ್ನು ಬೈಗುಗೆಂಪು: ಬೈಗುಗೆಂಪಿಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ? ಇಮಾಂ ಸಾಬಿಗೂ ಕೃಷ್ಣಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಗೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ ಎಂಬಂತೆ! ಆದರೆ ಆ ಕಾಲ ಹಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟವನ್ನೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ! ಸಮಯ ಸಂದರ್ಭ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಸಾಕು, ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ! ಮುಂದೆ ನಾನು ಬರೆದ 'ಶ್ರಾವಣ ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮಿರ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರಾವಣ ಸಮೀರನನ್ನೂ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಸೇರುವಂತೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. 'ಬೈಗುಗೆಂಪು' ಕವನ ರಚಿತವಾದ ಸ್ಥಳವೂ ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆ. ಕುಕ್ಕನಳ್ಳಿ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ಸಂಜೆ ಸಂಚಾರ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ೧೯೩೦ನೆಯ ಫೆಬ್ರವರಿ ೨ನೆಯ ತೇದಿ, ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕು ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದಲ್ಲಿ

ಓಕುಳಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಮೋಡಗಳೂ ಬೆಂಕಿಹೊತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸು ಹೃದಯ ಪ್ರಾಣ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಂಕಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಬೇರೆ ಸಮಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ಆಕಾಶ ಕವಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಚ್ಚರಿಸಿ ರಸಸ್ವಾದದ ಕಡೆಗೆ ಆತನನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಂದು ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಕ್ತೋಕ್ತಿಯ ಆ ಬಾನಿನಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಕವಿ ರೌದ್ರವನ್ನೂ ದರ್ಶಿಸಿದ. 'ಸುಂದರ ಮಂಗಳವೀ ಬೈಗು, ರುದ್ರ ಮನೋಹರವೀ ಬೈಗು!' ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯ್ತು ಕವನ. ಒಂದು ಪಂಕ್ತಿ ಸೌಂದರ್ಯ ಕೋಮಲತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದರೆ ಮರು ಪಂಕ್ತಿ ರೌದ್ರತೆ ಕಠೋರತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ:

ನೆಚ್ಚಳದಳಿದಿಹ ಚೆಲುವೆಯರೆಲ್ಲರ

ಕನ್ನೆಗಳೆಗಳೆಂಪೀ ಬೈಗು;

ರಕ್ತಸನುರದಾ ರುಧಿರವನೀಂಟಿದ

ನರಹರಿ ಕೋಪವು ಈ ಬೈಗು!

ಭಾರತ ಪುತ್ರರು ಚೆಲ್ಲಿದ, ಚೆಲ್ಲುವ

ಶೋಣಿತ ರಣಧುನಿ ಈ ಬೈಗು!

ಎಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಕೊಲೆಯಾದ ದೇಶಭಕ್ತರ ನೆತ್ತರಿನ ರೌದ್ರರಸವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಪಂಕ್ತಿ. ಪಕ್ಕದ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಪರದೇಶೀಯರ ದೆಸೆಯಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರೋಗ ರುಜೆ ಕ್ಷಾಮಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಸತ್ತ ಮಕ್ಕಳ ಚೆಲುವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದು ಕರುಣರಸದ ಹೊನಲು ಹರಿಯುತ್ತದೆ:

ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೆ ಹಸಿದೇ ಮಡಿದಿಹ

ಹಸುಮಕ್ಕಳ ಚೆಲುವೀ ಬೈಗು!- ಎಂದು.

ಹಾಗೆಯೆ

ಗೋಪಿಯರೊಡಗೂಡಾಡುವ ಹಾಡುವ

ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೇಮವು ಈ ಬೈಗು!

ಎಂದು ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸಾರಿದರೆ, ಮರುಪಂಕ್ತಿಗಳು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಉರಿದೇಳುತ್ತವೆ:

ಬರುತಿಹ ಲೋಹಿತ ವಿಷವ ಸೂಚಕ

ರಕ್ತದ ಬುಗ್ಗೆಯು ಈ ಬೈಗು!

ಪರತಂತ್ರತೆಯನು ದಹಿಸುವ ಮಸಣದ

ಸೂಡಿನ ಕೇಸುರಿ ಈ ಬೈಗು

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಆರಾಧನೆಗತ್ತಿದ

ಕುಂಕುಮದಾರತಿ ಈ ಬೈಗು!

ಎಂದು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 'ಬೈಗುಗೆಂಪು' ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಆರಾಧನೆಗೆ ಕುಂಕುಮದ ಆರತಿ ಎತ್ತಿ !

'ವಿಪ್ಲವಮೂರ್ತಿ' ಎಂಬ ಕವನದ ಮೇಲೆ ಬಂಗಾಳಿ ಕವಿ ನಸ್ರುಲ್ ಇಸ್ಲಾಂ ಅವರ 'ವಿದ್ರೋಹಿ' ಎಂಬ ವಿಖ್ಯಾತ ಕವನದ ಛಾಯೆ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಅವರ ಆ ಕವನ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ರಾಜಕೀಯದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. 'ವಿಪ್ಲವಮೂರ್ತಿ'ಯನ್ನು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದರೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಕ್ಕೂ ಏರಿಸಬಹುದು. ನಸ್ರುಲ್ ಇಸ್ಲಾಂ ಅವರ ಆ ಕವನವನ್ನು ನನಗೆ ಬೇಲೂರು ಮಠದಲ್ಲಿ ಸಾಧುವೊಬ್ಬರು ಓದಿ ಹೇಳಿದಾಗ ನಾನು ತುಂಬಾ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಆ ಕವನ ಬರೆದ ಕವಿಯನ್ನು ರಾಜದ್ರೋಹದ

ಆಪಾದನೆಯ ಮೇಲೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿತ್ತಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ. 'ವಿಪ್ಲವಮೂರ್ತಿ' ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ ನಾನಾ ತರಹದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಅದರ ದರ್ಶನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರದ ಸಹೃದಯರು ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಹುಚ್ಚು ಬರೆಹ ಎಂದು ಟೀಕಿಸಿದರು. ಹೌದು, ಅದು ಶಿವನ ಹುಚ್ಚನ್ನೇ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಲಾಯಿತು. ಅದು ಹೀಗಿದೆ: (ಹುಲಿದೊವಲನುಟ್ಟು ಮುಡಿಗೆದರಿದ ಉನ್ಯಾದಮೂರ್ತಿ, ಅರೆಮಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪದ ಸ್ವರ ಅಂಗವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಂದಲೂ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ಸು ತಮಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ವೇಗ ಮಾಂದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಡುನಡುವೆ ಮಾತಿಲ್ಲದೆ ನರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ.) ಅಗಣಿತ ವೈವಿಧ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿತಾಂಡವ ಲೀಲೆಯ ಅದ್ವೈತ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪನಾಮಾತ್ರವಾಗಿಯಾದರೂ ಗ್ರಹಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಕವನ ಹುಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ! ಇದು ನಾಟಕೀಯ ಕವನಗಳ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ, 'ಕಲ್ಪಿ' 'ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ' 'ಪಾಂಚಜನ್ಯ' 'ರಕ್ತಧುನಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಕವನಗಳಂತೆ. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಾಚಿಸುವಾಗ ಅಭಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಂಗಭಂಗಿಯಿಂದಲೂ ಧ್ವನಿಯ ಏರಿಳಿತಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯ ಭಾವನೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ವೇಷಭೂಷಣ ಸಹಿತವಾಗಿ.

'ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ'—೧೯೩೦ನೆಯ ಜನವರಿ ೧೦ರಂದು ಆ ಕವನ ಮೂಡಿದ ದಿನವೆಂದೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣಲು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು ಬಿ.ಎಸ್. ರಾಮರಾವ್. ಅವರು ಕೈಲಾಸಂ ಅವರ ಆರಾಧಕರು. ಅವರ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಾಯಿಂದಲೆ ಕೇಳಿ ಅದರಂತೆಯೆ ತಾವೂ ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ ವಾಚನ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಕೈಲಾಸಂ ಅವರು ತಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ವಾಚನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು ಅದೆಷ್ಟು ಅನುಕರಣೀಯ ಎಂಬುದು, ಗುರುವನ್ನೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಅನುಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಬಿ.ಎಸ್. ರಾಮರಾವ್. ಅವರು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ನಾನು ಆ ಸಂಜೆ ಕುಕ್ಕನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಾಡಲು ಹೋದೆ. ಮಾತಿನ ಮಧ್ಯೆ ನಾನು ಆ ದಿನವೆ ರಚಿಸಿದ್ದ 'ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ' ಕವನದ ವಿಚಾರ ಹೇಳಿದೆ. ಮಿತ್ರರು ಅದನ್ನು ಕೇಳಲು ಆತುರರಾದರು. ಆಗತಾನೆ ಹೊಮ್ಮಿದ್ದ ಆ ಕವನ ಇನ್ನೂ ಬಿಸಿಬಿಸಿಯಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು ನನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ. ಬೈಗಿನ ಮಬ್ಬು ಕವಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಂತೆಯೆ ಪರಿಸಿತೊಡಗಿದೆ. ಮಿತ್ರರು ನನ್ನತ್ತ ರೆಪ್ಪೆಮುಚ್ಚದೆ ನೋಡುತ್ತ ಕಿವಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ನಾನು ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಏರಿಸಿ ಇಳಿಯಿಸಿ ಬಾಗಿಸಿ ತುಸು ಅಂಗಭಂಗಿ ಸಹಿತವಾಗಿ ವಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೆ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರ ಕಾಲು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ ! ಅನ್ಯಲೋಕ ವಿಹಾರಿಯಾದರು! ಮಹಾಭಾರತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದರು; ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲಿಯುಗ ದ್ವಾಪರವಾಗಿತ್ತು:

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಹಾಡಿದನೆಂದರೆ

ಕಲಿಯುಗ ದ್ವಾಪರವಾಗುವುದು!

ಭಾರತ ಕಣ್ಣಲಿ ಕುಣಿವುದು: ಮೈಯ್ಯಲಿ

ಮಿಂಚಿನ ಹೊಳೆ ತುಳುಕಾಡುವುದು!

ಇತ್ಯಾದಿ.

ರಣರಂಗ, ಸಂಗ್ರಾಮ, ಪಟುಭಟರಾರ್ಭಟ, ಕೈದುಗಳಾಟ, ತಾಗುವ ಗದೆಗಳ ಸಂಘಟ್ಟಣೆ, ರಥಚಕ್ರಧ್ವನಿ ಚೀತ್ಕಾರ, -ಕೇಳುತ್ತ, ನೋಡುತ್ತ, ನಿಷ್ಪಂದರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು ಮಿತ್ರರು, ಉಸಿರೇ ಕಟ್ಟಿದ್ದಂತೆ! ವಾಚನ ಪೂರೈಸಿದಾಗ ಕುಕ್ಕನಹಳ್ಳಿಯ ಕೆರೆಯ ಏರಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿತ್ತು ! (ರಾಮರಾಯರು) ಕೈಲಾಸಂ ವಾಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಇನ್ನಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮರಾಯರು, ತಮ್ಮ ಕಿವಿಯನ್ನೆ ತಾವು ನಂಬದಾದರು. ಇದು ಸಾಧ್ಯವೆ?

ಎಂದು ಮಾರುಹೋದರು. ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾ ಆಶ್ರಮದವರೆಗೂ ಮನಸ್ಸು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೃದಯತುಂಬಿ ತಮ್ಮ ಹಿಗ್ಗಿಗೆ ನಾಲಗೆಯಾಯುತ್ತಿದ್ದರು.... 'ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ' ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾದಾಗ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಬೆರಗುಹೊಡೆದು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟಿತು. ನಾನೂ ವಾಚನ ಮಾಡಿದ ಸಭೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ 'ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ'ಕ್ಕೆ ಕೇಳಿಕೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ತರುವಾಯ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಮಿತ್ರರೂ ಅದನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ವಾಚನ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಮಕ್ಕಳ ನಾಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ತಾಂಡವವಾಡಿಬಿಟ್ಟಿತು.

* * * *

೮

ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ವಿಚಾರ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಮರೆತಿದ್ದೆ!

ದೇವಸ್ಥಾನದ ಒಳಗೆ ದೇವರಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜಾಗ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯದೇವನು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಿಂತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದನು ಎಂದು! ಈಗಲೂ ದೇವಸ್ಥಾನದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ ಹಾಸುಗಳಲ್ಲಿನ ಚಪ್ಪಡಿಯ ಒಂದು ಭಾಗ ಸಮೆದೂ ಸಮೆದೂ ನುಣ್ಣಾಗಿರುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಚೈತನ್ಯದೇವನು ನಿಂತೂ ನಿಂತು ಸಮೆದದ್ದು ಎಂದು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ; ಹಾಗೆಯೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಇಟ್ಟೂ ಸಮೆದದ್ದು ಎಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಎಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ! ಸಮೆದು ನುಣ್ಣಾಗಿರುವುದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅದು ಚೈತನ್ಯದೇವನ ಪಾದ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಗಳ ನಿರಂತರ ಸ್ಪರ್ಶಘರ್ಷಣದಿಂದ ಆದದ್ದೋ, ಅಥವಾ ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಯಾತ್ರಾರ್ಥಿಗಳು ಚೈತನ್ಯದೇವನ ಪಾದ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಳಗಳೆಂದು ಆ ಕಂಭದ ಮತ್ತು ಹಾಸುಗಳಲ್ಲಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿ ನಮಿಸಿ ನಮಿಸಿ ಸಮೆದು ಆದದ್ದೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ನನ್ನದಾಗಿತ್ತು !

ಇಲ್ಲಿಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೆ, ಅಂದರೆ ನಾವು ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ ಜಾಗದಲ್ಲಿಯೆ, ಚೈತನ್ಯದೇವನು ಕಡಲ ನೀಲಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನೀಲಮೇಘಶ್ಯಾಮ ಶರೀರವೆಂದೆ ಭಾವಿಸಿ ಅನುಭಾವಿಸಿ ಭಾವಸಮಾಧಿಸ್ಥನಾಗಿ ಸಮುದ್ರಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಂತೆ ! ಅಮೇಲೆ ಬೆಸ್ತರು ಆತನ ಮೃತ ಕಳೇಬರವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತಂದರಂತೆ! ನಂಬಿದರೇನು ತಪ್ಪಲ್ಲ ! ಇಲ್ಲಿಯ ಸಮುದ್ರದ ಪ್ರಶಾಂತ ನೀಲಿಮೆ ನನ್ನಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯನನ್ನೂ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾವವಶನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು ಎಂದಮೇಲೆ ಚೈತನ್ಯದೇವನಿಗೆ ಆ ನೀಲಿಯ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದರ್ಶನವಾದುದರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚರಿಯೇನಿಲ್ಲ !

(ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ನಾನೂ ಸ್ವಾಮಿಜಿಯವರೂ 'ಕವಿಗಳ ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆ ಸಾಧುಗಳ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಕಡಮೆಯಾದುದಲ್ಲ' ಎಂಬ ವಿಚಾರವಾಗಿ ವಾಗ್ವಾದ ಮಾಡಿದವು.)

ಆ ಸಮುದ್ರದ ಸುನೀಲಾಕರ್ಷಣೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಇತ್ತೆಂದರೆ ರಾತ್ರಿಯ ರೈಲಿಗೆ ಪೂರಿಯನ್ನು ಬಿಡುವ ಮುನ್ನ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ವೇಲಾಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗಿಬರೋಣ ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಜಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದೆ. ಹೋಗಿ ಮೂಕರಾಗಿ ನಿಂತು ದರ್ಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆವು: ಮುಂದೆ ೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ, ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ಅನಂತರ ಬರೆದ 'ರಸಸಿದ್ಧಿ' ಎಂಬ ಸಾನ್‌ಟ್ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಆ ರಸಾಭವದ ಧ್ವನಿ, ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ:

ಗಗನವನು ನೋಡು ಮೈ ನೀಲಿಗಟ್ಟುವವರೆಗೆ

ಕಡಲನೀಕ್ಷಿಸು ವಾರಿರಾಶಿ ಧಮನಿಗಳಲ್ಲಿ

ಧುಮ್ನಿಕ್ತಿ ಮೊರೆವನ್ನೆಗಂ. ಕಟ್ಟಿರುಳಿನಲ್ಲಿ

ನೀನೆ ಕತ್ತಲೆಯಾಗಿ, ನಿನ್ನೊಳಗೆ ಮಿರುಮಿರುಗೆ

ಕೋಟಿಸಂಖ್ಯೆಯ ತಾರೆಯನ್ನೆಗಂ ಧ್ಯಾನಗೈ.

ಕೇಳು, ಸುಗ್ಗಿಯ ಹಕ್ಕಿ ಕರೆಯ ಸಗ್ಗವ ಕೂಗಿ,

ಮೆಯ್ಯ ನೆತ್ತರುಮೆಲ್ಲಮಿಂಚರದ ಹೊನಲಾಗಿ.

ಸರ್ವಸೃಷ್ಟಿಯನೊಂದೆ ಮುಕ್ಕುಳಲಿ ಪಾನಗೈ!

ವಿಶ್ವವಿದು ನಿನ್ನಾತ್ಮದಾ ಕಾಲದೇಶದಲಿ

ನಿನ್ನ ಮೈಯಾಗಲಿ:-ವಸುಂಧರೆ ಹೃದಯವಾಗಿ

ವಿಸ್ತೃತ ಸಮುದ್ರಗಳೆ ಶ್ವಾಸಕೋಶಗಳಾಗಿ.

ತೇಲಲಿ ಜಗತ್ತು ರಸಸಿದ್ಧಿಯಾಕಾಶದಲಿ

ಒಂದು ಎರಡೆಂದೆಂಬ ಹುಸಿಯನೆಲ್ಲವ ಬಿಟ್ಟು;

ಉಳಿಯಲೆಂದೆಂದಿಗೂ ಮೂಕವಾಗಿಹ ಗುಟ್ಟು!

ಸಾಯಂಕಾಲ ಸಮುದ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗುವಾಗ ಬಳಿಯ ಗೂಡಾರದ ಹೋಟಲೊಂದರಲ್ಲಿ ಟೀ ಕುಡಿದೆವು. ಪಂಡಾಗೆ ಐದು ರೂಪಾಯಿ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟು, ಒಂದು ಒಡ್ಡರ ಸಾರೋಟು ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ರೈಲ್ವೇಸ್ಟೇಷನ್ನಿಗೆ ಬಂದು ರೈಲು ಹತ್ತಿದೆವು. ನೂಕುತಾಕು ಬಹಳ ಇತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಕುರ್ವಾ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಎರಡು ಗಂಟೆಗಳ ತನಕ ಕಾಯಬೇಕಾಯ್ತು. ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಮದ್ರಾಸು ರೈಲಿಗಾಗಿ. ಹಾಗೆ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆ 'ಕುಣಿಯುವಳಾರಿ ಭೈರವನಾರಿ, ರಣರಂಗದಲಿ ರೌದ್ರವ ತೋರಿ?' ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಕಾಳಿಯ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಲಯ ತಾಂಡವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಕವನವನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿಯೆ ರಚಿಸಿ ಆಮೇಲೆ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟೆ. (ಅದು ಪಾಂಚಜನ್ಯ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ 'ಭೈರವನಾರಿ' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಹೊತ್ತು ೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ.)

೧೬-೧೦-೧೯೨೯ ರಿಂದ ೧೯-೧೦-೧೯೨೯ರ ವರೆಗೆ ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಮದರಾಸಿಗೆ ಬಂದೆವು. ಸಾಯಂಕಾಲ ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ಹೋದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲಾಗಿ ಚಂದ್ರೋದಯವಾಗಿ ಮೇಲೇರುವವರೆಗೂ ಮಳಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದೃಶ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಾ ನಾನಾ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆದೆವು. ನನ್ನ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ದಿನವೆ ಬರೆದ ಹತ್ತೆ ಪಂಕ್ತಿಯ ಒಂದು ಕವನವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಓದಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಬರೆಯುವ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತೋ ಏನೋ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾದಂತಿಲ್ಲ.

ಸಮುದ್ರ

ಶ್ರೀ ವೇದಮೂರ್ತಿಯ ಸನಾತನ ಮಹಾವಾಣಿ,

ನೀರೈಯ್ಯ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ,

ಧಾತ್ರಿಯೊಳು ಜಗದೀಶನಮಿತತೆಯ ಸೂಚಿಸುವ

ಹೇ ಮಹಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆ ತತ್ವನಿಧಿಯೆ,

ಶ್ರೀಗುರುವಿನಡೆಗೈತರುವ ಶಿಷ್ಯನಂದದಲಿ

ದೇವನಿಲಯಕೆ ಬರುವ ಭಕ್ತವರನಂದದಲಿ

ಕನ್ನಡದ ಕಬ್ಬಿಗನು ಬಂದೆ ನಾ ನಿನ್ನಮಲ

ಗಂಭೀರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ತುತ್ತುದಿಗೆ!

ಸತ್ತ್ವ ರಾಜಸ ತವೋ ಗುಣದಾಗರವೆ, ನಮೋ !

ವಾರಿಧಿ, ನಮೋ! ರತ್ನ ನವನಿಧಿ, ನಮೋ!

ಸಮುದ್ರಮಹಾದೇವನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಈ ಮಹಾನಮನದೊಂದಿಗೆ ಮುಗಿದಿದೆ ನಮ್ಮ ದೀಕ್ಷಾಯಾತ್ರೆಯ ದಿನಚರಿ. ಮತ್ತೆ ಅದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ, ಸುಮಾರು ಐದು ತಿಂಗಳ ಮೇಲೆ, ೧೯೩೦ನೆಯ ಮಾರ್ಚ್ ಒಂದನೆಯ ತಾರೀಖಿನಂದು.

೯

ಒಂದು ದಿನ ಅಪರಾಹ್ನ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಯ ಸಮಯ. ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಗಲು ನಿಡ್ಡೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಹಾಸಗೆಯ ಮೇಲೆಯ ಗೋಡೆಗೆ ಒರಗಿ ಕುಳಿತು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಭಾಷಣವನ್ನೂ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವುದೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಓದುತ್ತಾ ಇದ್ದೆ. ಎದುರಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಂತಿದ್ದ ಅಡಕೆ ತೋಟದಾಚೆಗೆ ಅದರ ಬುಡದಿಂದಲೆ ಕಡಿದಾಗಿ ಬಾನೆಡೆಗೆ ನಿಮಿರಿ ಎದ್ದಂತಿದ್ದ ಕಾಡಿದಿದ ದಟ್ಟಮಲೆಯ ಹಂತಿ ಇಳಿಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಛಾಯೆಯ ಹಸುರು ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಮೆರೆದಿತ್ತು. ಕೆಳಗೆ ಅಂಗಳದ ಸುತ್ತಣಿದ್ದ ಕೀಳರಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಲರ ಹೆಂಗಸರು ಬತ್ತ ಕುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಲಯಬದ್ಧವಾದ ಸದ್ದು ಅವರ ಕಡಗ ಬಳೆಗಳ ಟಂಟಣಿ ನಾದದೊಡನೆ ಕೇಳಿಯೂ ಕೇಳದಂತೆ ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಸದ್ದೂನಿದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೊ ಎಂಬಂತೆ.

ಓದುತ್ತಾ ಮೈಮರೆತಂತಿದ್ದ ನಾನು ತೆಕ್ಕನೆ ಎಚ್ಚತ್ತಂತಾಗಿ ಆಲಿಸಿದೆ-ದೂರದ ಗುಡುಗಿನ ಸದ್ದು ! ನೋಡುತ್ತೇನೆ, ಮಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಿಂದಿದ್ದ ಬಿಸಿಲಿಲ್ಲ; ತಿಳಿಯಾಗಿದ್ದ ಆಕಾಶ ಕಾರ್ಮೋಡಗಳಿಂದ ದಟ್ಟಯ್ಯುತ್ತಿದೆ. ಎದುರಿಗಿದ್ದ ತೋಟದ ಅಡಕೆಮರಗಳೂ ಬಾವಿಕಟ್ಟಿತ ಬಳಿಯ ಎತ್ತರದ ತೆಂಗಿನ ಮರವೂ ಕವಿಶೈಲದತ್ತ ಏರುವ ದಾರಿಯ ಪಕ್ಕದ ದೀರ್ಘನಮರ ಹಲಸಿನಮರ ಬೂರುಗದ ಹೆಮ್ಮೆರಗಳೂ ಮಧುಪಾನ ಮತ್ತರಂತೆ ನೆತ್ತಿದೂಗತೊಡಗಿವೆ. ಮುಂಗಾರ ಮೊದಲ ಮಳೆಗೆ ನಾಂದಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ !

ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದಳು “ಮುಂಗಾರಸುರಿಯು ರಕ್ಕಸವಜ್ಜೆಗಳಿಕ್ಕುತ್ತ ಬಲುಗದರಿ !” ನನ್ನ ಕವನ ‘ಮುಂಗಾರು’ ಸೋತು ಸಪ್ತೆಯಾಗುವಂತೆ. ಮುಂಗಾರಿನ ಪ್ರಥಮ ಆಗಮನದ ರುದ್ರ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಕವಿತೆ ಕಾದಂಬರಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿ ವಿವಿಧವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಅನುಭವದ ಘೋರತೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಆ ಅನುಭವಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅದು ಇಲ್ಲಿ, ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದು:-ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದದ್ದು!

ನನಗೆ ಮಲೆನಾಡಿನ ಮುಂಗಾರಿನ ಆಗಮನದ ಭೀಷಣತೆ ಭಯದ ಜೊತೆಗೆ ಭಯರಸವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿ ಭವ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಳ್ಳಿಮಿಂಚು, ಕೋಲ್ಮಿಂಚು, ಹಾವ್ವಾಲಗೆ ಮಿಂಚು, ಗೊಂಚಲ್ಮಿಂಚು, ದಿಗಂತದಿಂದ ದಿಗಂತಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿತೆಂಬಂತೆ ತೋರುವ ಪುಂಖಾನುಪುಂಖಿ ಬಾಣಮಿಂಚು ಇವೆಲ್ಲ ಮೇಘಪ್ರತಿಭೆಯ ಸೃಜನಶೀಲ ವರ್ಣಶಿಲ್ಪದಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ದರ್ಶನೀಯವಾಗಿ ಮನಮೋಹಕವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಿಂಚನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುವ ಗುಡುಗು ಹೆದರಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಗುಡುಗು ಸಿಡಿಲಾದರಂತೂ ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದ ಜೀವ ತತ್ತರಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಒಳಗೆ ಓಡಿ ಅಡಗಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಿಂಚು ಗುಡುಗು ಸಿಡಿಲುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಜ್ಞಾನ ತಿಳಿದಮೇಲೆ ವಿಷಯ ಕಲೆಕಳಗಾಯಿತು. ಯಾವುದು ಮನಮೋಹಕವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದೇ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಎಂದೂ, ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಕಿವಿ ಹೆದರಿ ಹುದುಗಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದು ನಿರಪಾಯಕವೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಮಿಂಚನ್ನು ನೀನು ಕಂಡ ಮೇಲೆ ಅದರ ಅಪಾಯದಿಂದ ನೀನು ಪಾರಾದಂತೆಯೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಮಿಂಚಿನ ತರುವಾಯ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವ ಸದ್ದು-ಗುಡುಗಾಗಲಿ ಸಿಡಿಲಾಗಲಿ-ಕೋವಿಯಾಡಿನ ಸದ್ದಿನಂತೆಯೆ ಹೊರತು ಕೋವಿಯ ಗುಂಡಿನಂತಲ್ಲದೆ, ಅತ್ಯಂತ ನಿರುಪದ್ರವವಾದದ್ದು. ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯಾಗುವುದು ಸದ್ದಿಗೆ ಮುನ್ನವೆ ತಗಲುವ, ಮಿಂಚಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ

ತೋರುವ, ವಿದ್ಯುತ್ತಿನಿಂದಲೆ ಹೊರತು ಕಿವಿಗೆ ಗಡುಸಾಗಿ ತೋರುವ ಶಬ್ದಮಾತ್ರದಿಂದಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇಷ್ಟು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಾದ ಮೇಲೆಯೂ, ಗುಡುಗಿಗೆ ಹೆದರುವುದು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಮೆಯಾದರೂ, ಸಿಡಿಲೇನೊ ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು, ಅದರ ಕಿವಿಯೊಡೆಯುವ ಸದ್ದಿಗೆ ಭೂಮಿಯೆ ರುಗ್ಗೊಂದು ಪ್ರಕಂಪಿಸಿದಂತಾದಾಗ ! ಸಿಡಿಲು ಗುಡುಗಿನ ಒಂದು ಸಮೀಪಗತ ತೀವ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯೆ ಆದರೂ ಅದರ ಘೋರ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೆ ಅದು ಭಯಾನಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಗಿಲಿನಿಂದ ಮುಗಿಲಿಗೆ ನೆಗೆಯುವ ಮಿಂಚು ಗುಡುಗಾದರೆ, ಮುಗಿಲಿನಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆ ನೆಗೆಯುವ ಮಿಂಚು ಸಿಡಿಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಿಂಚೆಂಬ ಆ ವಿದ್ಯುತ್ತು ಮರಕ್ಕೊ ಮನೆಗೊ ತಗಲಿದಾಗ 'ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆಯಿತು' ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆದರೆ ಮುಗಿಯಿತು ಗತಿ; ಸಿಡಿಲು ನಮಗೇ ಹೊಡೆಯದಿದ್ದಾಗ ಅದರ ಮಿಂಚಿನ ಕಾಂತಿಯೂ ಅದನ್ನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ತಡಮಾಡದೆ ಬೆನ್ನುಟ್ಟುವ ಭಯಂಕರ ಗುಡುಗೂ ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ನಮಗೇ ಹೊಡೆದಾಗ? ಏನನ್ನೂ ಕಾಣುವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಕೇಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ !

ಯಾವಾಗ ಬಿರುಗಾಳಿ ಬೀಸಿ, ಕಾರ್ಮಿಗಿಲು ಕವಿದು, ಮುಗಿಲಿಂದ ಮುಗಿಲಿಗೆ ಮಿಂಚು ಥಳನೆ ಹಾರಿ, ಗುಡುಗು ಗಗನದ ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಉಕ್ಕಿನ ಗುಂಡು ಉರುಳಿದಂತೆ ಗುಡುಗುಡಿಸತೊಡಗಿತೊ ನಾನು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು, ಬೆಚ್ಚಿ, ನಿರ್ನಿರ್ಮೇಷ ಗಗನದೃಷ್ಟಿಯಾದೆ. ಕವಿ ಆ ರುದ್ರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಲು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯ ರಸಜಿಹ್ವೆಯನ್ನು ಚಾಚುತ್ತಿದ್ದನು; ನರಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ರೌದ್ರತೆಗೆ ಗದಗದಿಸುತ್ತಿತ್ತು !

ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸಿ ಮುಚ್ಚಿತು; ಒಡನೊಡನೆ, ಅರೆಕ್ಷಣವೂ ಅಂತರವಿಲ್ಲದೆ, ಭೂವೈಯಮ ಸಹಿತ ಇಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೆ, ಗಾಜಿನ ಬುರುಡೆಯನ್ನು ದೋಣ್ಣಿಯಿಂದ ಹೊಡೆದು ಪುಡಿಪುಡಿ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಠಳಠಳನೆ ಒಡೆದು ಸಿಡಿದು ಚೂರು ಚೂರಾಯಿತು ! ಚೂರುಚೂರಾದಂತಾಯಿತು ಎಂದಲ್ಲ, ಗಮನಿಸಬೇಕು, ಚೂರು ಚೂರು ಚೂರೆ ಆಯಿತು!

ಕಣ್ಣು ಕಿವಿಗಳು ಸೋತು ಮೂರ್ಛೆಹೋಗುವಂತಹ ಆ ವಜ್ರಪ್ರದೀಪ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಂಚಂಡ ರಾವಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕುಸಿದು, ಕುನಿದು, ಒರಗಿದ್ದ ಗೋಡೆಯೊಳಕ್ಕೇ ನುಗ್ಗಿ ಹುದುಗುವಂತೆ ಯಾವ ಕ್ರಿಯಾಪದವೂ ಸೂಚಿಲಾರದ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಾವಸ್ಥೆಗೆ ಧುಮುಕಿ ಬಿಟ್ಟಿತು! ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ!

ಮತ್ತೆ ಕುಳಿತು ಕಣ್ಣೆರೆದೆ: ಪುಡಿಪುಡಿವೋಗಿದ್ದ ಲೋಕ ಪುನಃ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ, ನಾನು ಪುನರ್ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ್ದೆ! ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಭಾಷೆ ರೂಪಕವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನನಗಾಗಿದ್ದ ಅನುಭವದ 'ಭಾವಸತ್ಯ'ವನ್ನು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ ಸುಳ್ಳಾಗುತ್ತದೆ. 'ಲೋಕ ಪುಡಿಪುಡಿ ಆದಂತಾಯ್ತು', 'ಲೋಕ ಮತ್ತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದಂತಾಯ್ತು', 'ನನಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವೆತ್ತಂತಾಯ್ತು' ಎಂಬ ಉಪಮಾ ವಿಧಾನ ಭೌತಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಲೋಕಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತದಾದರೂ ನನಗಾದ ಅನುಭವದ ಭಾವಸತ್ಯವನ್ನು ಒಂದಿನಿತೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸದೆ ಸುಳ್ಳಿನ ಸುಳ್ಳಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂದು ನನಗಾದ ಆ ಅನುಭವ ಮುಂದೆ ನನಗೆ 'ಪ್ರತಿಮಾ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೃತಿ' ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಸಹಾಯವಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯ 'ಲೋಕೋಪಯೋಗ' ಮತ್ತು 'ಭಾವೋಪಯೋಗ'ಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು; ಮತ್ತು ನವೀನ ವಿಮರ್ಶಕರ ಧಿಕ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ 'ಕವಿಸಮಯ'ಗಳನ್ನು 'ಮೃತ'ವಲ್ಲ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲೂ!

ಸಿಡಿಲು ನನಗೇ ಹೊಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊಡೆದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಹೊಡೆಯಿತೊ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ

ಎಲ್ಲಿರುತ್ತಿತ್ತು ಅವಕಾಶ? ಆದರೆ ನನಗಾಗಿದ್ದ ಅನುಭವದ ಭೀಷಣ ಭಯಂಕರತೆಯಿಂದ ಸಿಡಿಲು ಮನೆಗೇ ಹೊಡೆದಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆ. ಮನೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದುದರಿಂದ ಯಾವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೊಡೆಯಿತೋ ಯಾರು ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಏನಾದರೋ ಎಂದು ಹೆದರಿ ವಿಚಾರಿಸಲು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಓಡಿದೆ.

ನನ್ನಂತೆಯೆ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಎಚ್ಚಿತ್ತು, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆದದ್ದು? ಯಾರಿಗೆ ಏನಾಯಿತು? ಎಂದು ನುಗ್ಗಿ ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತೂ ಮನೆಗಲ್ಲ ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆದದ್ದು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಯಾರಿಗೂ ಏನೂ ಅಪಾಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಿಡಿಲು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹತ್ತಿರವೆ ಹೊಡೆದಿರಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಹೊಳಪು ಸದ್ದು ಆ ಕಂಪನ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಹಿರಿಯರು ಮನೆಯ ಸುತ್ತಣ ತೋಟ, ಕಾಡು ಮತ್ತು ಮರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರು.

ಆ ದಿನ ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆದದ್ದು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳೊಳಗೆ ಉಮ್ಮಿಗುಡ್ಡೆಯ ಕೆಳಗಣ ಭಾಗದ ತೋಟದ ಅಡಕೆ ಮರಗಳ ನೆತ್ತಿ ಬಾಡಿ ಸುಟ್ಟಂತಾಗಿ ಜೋತುಬಿದ್ದದ್ದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಹೋಗಿ ನೋಡಲಾಗಿ ಅಡಕೆ ಮರಗಳ ಬುಡದ ಬಾಳೆಮರಗಳೂ ಸುಟ್ಟು ಬಾಡಿದಲೆಗಳಿಂದ ಬಳಲಿದ್ದುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಸಿಡಿಲು ಮನೆಗೆ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಮಾರು ದೂರದಲ್ಲಿ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದಿತ್ತು!

ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆಯುವುದು ಬರಿಯ ಒಂದು ನಿಸರ್ಗವ್ಯಾಪಾರ. ತೋಟವೊ ಗದ್ದೆಯೊ ಕಾಡೊ ಮನೆಯೊ ಮನುಷ್ಯನೊ ಪ್ರಾಣಿಯೊ ಹೊಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಲಿ ದುರುದ್ದೇಶವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಮೇಘದ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಧನ ಮತ್ತು ಋಣ ವಿದ್ಯುತ್ತುಗಳು ಸಂಪರ್ಕಗೊಂಡಾಗ ಸಂಭವಿಸುವ ಘಟನೆ; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಮತದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಪುರಾಣದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕಾರಣವನ್ನಾಗಿ ಒಡ್ಡಿ, ಸಿಡಿಲು ಅವನ ಕೈಯ ವಜ್ರಾಯುಧವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆಯೆ? ಯಾವನೊ ಒಬ್ಬ ಅಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲೆಂದೇ ಅವನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆ ಅಸುರ ಯಾವನು? ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಭಟ್ಟರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: ಕಲಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಸುರನೂ ನೇರವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏನೊ ಯಾರದೊ ಒಂದು ದೋಷವೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಸುರನಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ದೋಷದಿಂದಲೆ ಇಂದ್ರನ ಕೋಪ ಹೀಗೆ ಸಿಡಿಲಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದು ಮಾಲೀಕನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಇತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೋಷ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಂತಿಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ, ಹಾರುವರ ಕೈಯಿಂದ ಪೂಜೆಗೀಜೆ ಹೋಮಗೀಮ ಮಾಡಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾರಾಧನೆಯ ಊಟ ಹಾಕಿಸಿ ದಾನ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಸರಿ, ಪುರೋಹಿತರ ಆ ಮಹಾ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿ, ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯನವರು ಮನೆಗೆ ಸಂಭವಿಸಲಿರುವ ಕೇಡನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ 'ಶಾಂತಿ' ಮಾಡಿಸಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು.

ತರುಣವರ್ಗದ ನಮಗೆಲ್ಲ ಒಳಗೊಳಗೆ ತುಂಬ ಅಸಮಾಧಾನ. ಸಿಡಿಲು ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದು ಆಗಿರುವ ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಯೆ ಹಾರುವರಿಗೆ ಊಟ ಹಾಕಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ? ಬೇರೆ ಸಸಿಹಾಕಿ, ಗೊಬ್ಬರ ಹಾಕಿ, ಕೃಷಿಮಾಡಿದರೆ ಆಗಿರುವ ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕ್ರಮೇಣ ಪರಿಹಾರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆದುಕೊಳ್ಳಲು: ಬುಡಭದ್ರವಿಲ್ಲದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಅವಕ್ಕೆ ಭಾವಮಯ

ವರ್ಣದ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥಾಧಾರಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ ಭ್ರಾಂತಿಯ ಹಗಲುವೇಷಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಿ, ಶೂದ್ರಾದಿಗಳ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಆದಾಯದ ಬಂಡವಾಳವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಗೆಯ್ಯೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಸೌಕರ್ಯ ಸೌಖ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಲೂಟಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ., ಮಠ, ಗುರು, ಪೂಜೆ, ಹೋಮ, ಯಜ್ಞ, ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ವ್ರತ ಇತ್ಯಾದಿ ಭದ್ರಕೋಟೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಾಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಂಕು ಕುರಿಗಳು-ಶೂದ್ರರು-ಆ ಕಟುಕರ ಕೈಯ ಹುಸಿಹಸುರಿಗೆ ಬ್ಯಾಗುಡುತ್ತಾ ನುಗ್ಗುತ್ತಿವೆ!

ಅಂತೂ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಅಂಗವಾದ ಸಮಾರಾಧನೆ ನಡೆಯಿತು. ನೆರೆದ ಹಾರುವರಿಗೆಲ್ಲ ಭೂರಿ ಭೋಜನ ದಾನದಕ್ಷಿಣಿ ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ಅವರ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು (ಎಂಜಲನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದದಿಂದ ಕರೆದು ಶೂದ್ರರು ಗೌರವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿ.) ನಮಗೆಲ್ಲ ಬಡಿಸಿದರು. ಪುಳಿಚಾರಿನ ಸಿಹಿಯೂಟ ನಮಗೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಆದರಣೀಯವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಹೊಡೆಬಿರಿಯೆ ತಿನ್ನುವುದನ್ನು ಕಡಮೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ; ಸೇರಿದ್ದ ನಮ್ಮ ನಂಟರು ಇಷ್ಟರು ಆಳುಕಾಳುಗಳು ನಾನೂ ವಿವೇಕ ಮರೆತು ಉಡಾಫೆಯ ಮೇಲೆ ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಸ್ವರ್ಧಿಸಿ ಹೋಳಿಗೆ ತುಪ್ಪ ಪಾಯಸ ಒಡೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಿತಿಗೆ ಮೀರಿಯೆ ತಿಂದುಬಿಟ್ಟೆ, ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಯೌವನಮದ ವಶನಾಗಿ!

ಅದು ಕಾರಣವಾಗಿಯೂ ಅಥವಾ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರವಾಗಿಯೂ ತೋಟಕ್ಕೆ ಬಡಿದ 'ಅಶನಿ'ಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಶಾಂತಿ ನನಗೆ 'ಶನಿ'ಯಾಯ್ತು!

* * * *

೧೦

ದೀಕ್ಷಾ ಯಾತ್ರೆಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಮೇಲೆ ಬರೆದ ಈ ಕವನಗಳೆಲ್ಲ 'ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ' 'ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ' ಮೊದಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಕಂಡು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುವು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ ಬರೆದ ಕವನಗಳು ಕೊಳಲು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನನ್ನ ಮೊದಲನೆಯ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟನೆಗಾಗಿ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಾ ಇದ್ದುವು. ಕೊಳಲು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದೆ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆ, ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ. ನಾನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕವನಗಳನ್ನು ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಓದುತ್ತಿದ್ದನೆ ಹೊರತು ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾತರನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ನನ್ನ ಕವನಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಎಳೆಂಟು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿಯೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದುವು! 'ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ' 'ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ'ಗಳಿಗೂ ನಾನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸಂಪಾದಕರ ವಿಶ್ವಾಸಪೂರ್ವಕವಾದ ತಗಾದೆಗಾಗಿಯೆ! ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಟಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಡ್ಡ ನಿಂತಿರುತ್ತಿತ್ತು ಔದಾಸೀನ್ಯದ ನನ್ನ ಸ್ಥಾವರ ಪ್ರಕೃತಿ.

ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾನಂದರ ಮತ್ತು ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿಯವರ ಉತ್ಸಾಹವೆ ನನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ತನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಸೋಪಾನವೇರಲು ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ನಾನು ಆಶ್ರಮ ಸೇರದೆ ಸಂತೇಪೇಟೆಯ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರ ಸಂಪರ್ಕವಾಗಲಿ ನನ್ನ ಕವನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಹೊಗಳುವ ಸಹೃದಯರ ಸಂಗವಾಗಲಿ ಈ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಜಾತಿಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆಗೈಯಾಗಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪ್ರಶಂಸೆ ದೊರೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಜಾತಿಭಾವನೆಗೆ ದೂರವಾಗಿದ್ದ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜಾತಿ ಯಾವುದೆಂದು ಯಾರೂ ಗಮನಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ನನ್ನನ್ನು ಅಯ್ಯಂಗಾರಿ ಎಂದೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲದವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿದ್ದರು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಾಗಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸ್ಥಾನವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಕೈಬೆರಳೆಣಿಕೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೌಲ್ಯನಿರ್ಮಾಪಕರು; ಕೃತಿಕಾರರೂ ಅವರೇ, ಕೃತಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವವರೂ ಅವರೇ; ಅವರು ಮೆಚ್ಚಿದರೆ ಆ ಕೃತಿಗೆ ಬೆಲೆ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಕಸದಬುಟ್ಟಿಗೆ!

ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದರ್ಶನವಾಗಿ ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು: ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಮೊನ್ನೆ ತಾನೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ *Alien Harp* ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ ಕವನಗಳನ್ನೆ ನೋಡಬಹುದು. ನಾನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನವೆ ಎಂದರೆ ೧೯೨೨-೨೩-೨೪-೨೫-೨೬ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕವನಗಳು ಅವು. ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾನು ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹಳೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದೆ. ಈಗಿನ ನನ್ನ ವಿದ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ನಾನು ರೋಮಾಂಚಿತನಾದೆ: ಆ ಭಾಷೆ, ಆ ಭಾವಗಳು, ಆ ಪ್ರಾಸಗಳು, ಆ ಕಾವ್ಯವಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸ, ಆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ವದ ಔನ್ನತ್ಯ, ನನ್ನದಲ್ಲದ ಒಂದು ಪರಕೀಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ! ನಾನಿನ್ನೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೆ! ಓದಿದಂತೆಲ್ಲ ನಾನು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇವು ನನ್ನ ಕವನಗಳೇ? ನಾನೆ ಬರೆದವುಗಳೇ? ಎಂದುಕೊಂಡೆ. *The Ground Nut Seller, The Lunatics Ode, Elegy Writtern at Gumbaz* ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ನಾನೆಂದುಕೊಂಡೆ, ಇವುಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆ ಪ್ರಶಂಸೆ ನನಗೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ದೊರಕಿದ್ದರೆ ಏನು ಅನಾಹುತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಕನ್ನಡಕ್ಕೇ? ಎಂದು! ಆದರೆ ಅದೂ ಸುದೈವವೆ, ಯಾರೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸದಿದ್ದದ್ದು. (ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ತಿಳಿಸದಿದ್ದರೆ ಕಸಿನ್ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವೆಸಗಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ತೋರಿಸಿದಾಗ ಇವುಗಳಾವುದನ್ನೂ ಇನ್ನೂ ಬರೆದಿರಲಿಲ್ಲ.)

ಒಂದು ದಿನ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಜಿಯವರು ನನ್ನನ್ನೂ ಕವನಗಳನ್ನೂ ಅವರ ಮುಂದೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವನ್ನು ಓದಲೂ ಹೇಳಿದರು. ನಾನೂ ಓದಿದೆ, ಹಾಡಿದೆ, ಅಭಿನಯಿಸಿದೆ! ಕನ್ನಡ ಸರಸ್ವತಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರಲ್ಲಿ ನಿರಸೂಯವಾದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದಳು. “ಇವುಗಳನ್ನೇಕೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿಬಾರದು, ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ? ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಮಾಡಿಕೊಡಿ. ನಾನು ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದರು. ಆದರೆ ಆ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸೋಮಾರಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ಬರೆದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ತಯಾರಿಸುವಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಅನಂತರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅವರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೆ? ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ನಾನು ಮುಗುಳುನಕ್ಕೆ. ಅವರಿಗೂ ತಿಳಿಯಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ, ನನ್ನ ಸೋಮಾರಿತನ? ಅವರ ಜೊತೆ ಬಂದಿದ್ದ ತಿರುಮಲೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ ಎಂಬುವರಿಗೆ ಆ ಕೆಲಸ ವಹಿಸಿದರು. ಅವರು ನನ್ನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ತಾವೇ ಆಯ್ದ ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರತಿಯೆತ್ತಿ ಅಚ್ಚಿನ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದರು. ನಾನು ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನೇ ಕೇಳಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯಲು. ಅವರೆಂದರು “ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರನ್ನೇ ಕೇಳಿ. ಅದೇ ಉಚಿತವಾದದ್ದು.” ಎಂದರು. ನಾನೋ? ಹಾಗೆ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೇಳುವ ಅಭ್ಯಾಸವೇ ಇಲ್ಲದವನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡಿ, ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಸುಮಾರು ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಪುರಂದರಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಅಚ್ಚಿಗೆ

ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೊಡನೆ ತುಂಬ ಸಂಕೋಚದಿಂದಲೆ ಹೋದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಕರೆದು, ಅವರು ಓದುವ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಕುರ್ಚಿ ಕೊಟ್ಟು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ನನ್ನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಕುರ್ಚಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತು, ಅತ್ಯಂತ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿಸಿ ಚಳಿಬಿಡಿಸಿದರು ! ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿ. ಅವರ ಮುಂದೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಇಟ್ಟು ಕನ್ನಡದ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ಸೊಂಟ ಕಟ್ಟಿ ದುಡಿದು ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಒಡನೆಯೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ೭-೧-೧೯೩೦ರಂದು ಅತ್ಯಂತ ಆತ್ಮೀಯವಾದ, ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕವಾದ, ಅತ್ಯಂತ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾದ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಆ ಮುನ್ನುಡಿ, ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದದೊಡನೆ ನನ್ನ ಕೈಸೇರಿತು. ಹೀಗಿತ್ತು ಆ ಮುನ್ನುಡಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ವಾಕ್ಯ, ಅದೇ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ಯಾರಾ ಆಗಿ: “ಶ್ರೀಮಾನ್ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ‘ಕೊಳಲಿ’ಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ನುಡಿಯುವುದು ನನಗೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ.”

ಮಾಸ್ತಿಯವರೂ ಸೇರಿ ಅವರ ಮೂವರು ಮಿತ್ರರು ಉದಯಮಾನ ಲೇಖಕರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳೂ ಚಂದಾ ಹಾಕಿ ಶೇಖರಿಸಿದ್ದ ನಿಧಿಯಿಂದ ಕೊಳಲು ಸತ್ಯಶೋಧನ ಪ್ರಕಟನಾಲಯದವರಿಂದ ಆ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಥಮ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಯಿತು. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ಯವರು ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಕೀರ್ತಿಲತೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿತು!

* * * *